IVLII CLARI PATRITII ALEXANDRINI, IVRISCONSVLTI LONGE CLARISSIMI, ET SERENISSIMI PHILIPPI HISPANIARVM REGIS CATHOLICI, SVPREMI CONSILIARII, AC REGENTIS DIGNISS.

OPERA OMNIA:

QVAE QVIDEM HACTENVS PER AVCTOREM IN LVCEM EDITA SVNT:

NVNC DENVO RECENS ET MVLTO QVAM antehac vnquam, collatis omnibus diuersarum editionum Exemplaribus, recusa.

QVORVM CATALOGVM PROXIMA post Præfationem pagina monstrabit.

Cum Summarijs & Indice locupletissimo.

FRANCOFVRTI,
Ex Officina Typographica Nicolai Bassæi.
M. D. LXXXII.

REVERENDISSIMO SACRI ROMANI IMPERII PRINCIPI, DN. HENRICO, ILLVSTRISS. ORdinis Theutonici per Borußiam Administratori Generali, eiusdemq; per Germaniam & Italiam supremo Magistro, Domino suo clementiß.

IOANNES FICHARDVS FRANCOFVRtensis, I.C. Patriæ Aduocatus & Syndicus. S. D.

QVAM ARDVVM SIT ATQVE PROFVNdum Iurisprudentiæ studium, Reuerendiß. Princeps, nemo, vel mediocriter in eo versatus, ignorat. Etsi enim iam olim à veteribus, sapientißimis illis hominib. animaduersum sit, Ius ipsum non opinione, sed natura constitutum, nobisq; adeò quadam innata vi insertum esse, (quod etiam M. Cicero multis in locis refert) vt inde colligi posse videatur, tantò faciliorem eius cognitionem, vtpote natura nobis insitã, esse debere, tamen reipsa ferè contrarium, & eius difficultatem summam quotidiè experimur. Vnde autem illa? Inde fortasse, quòd in hac ciuili hominum conuersatione, plures sunt actus & actiones, quàm vt Legibus omnes comprehendantur: & quòd ipsæ quoq; Leges tam commodè clareq; nec concipi, nec præscribi queant, quin semper aliquid inueniatur, quod in disquisitionem disceptationemq; vocare possint homines arguti. quemadmodũ Imp. etiã Iustinianus ipse alicubi scribit, Nouella
διότι μηδὲν ἐν ἀνθρώποις οὕτως ἐστὶν ἀναμφισβήτητον, ὡς μὴ δύνασθαι, κἂν ὅτι τῶν σφόδρα ἀναμφισβητήτων, ὅμως 44. de Ta-
δέξασθαι τινὰ μεμεριμνημένην ἀμφισβήτησιν. nihil in rebus humanis tam indubitatũ esse, quantumuis etiam bellio.
iustum, quod non anxiam quandam admittat dubitationem. Hinc igitur tanta, tamq; infinita (vel con- C. de vete.
tra eiusdem Iustiniani grauißimum Edictum) Commentariorum moles atq; copia, quibus perlegendis iu. enucl.
ne Nestoris quidem ætas suffecerit: id quod doctißimi quiq; Iureconsulti iampridem conquesti sunt, ac cir. fin.
etiam nunc conqueruntur. Quantum verò Commentarijs illis Iurisprudentia sit illustrata, vel inde cognoscere licet, quòd singulis adeò seculis, tot insignium Iureconsultorum ingenia, in ea, suis demum nouis Commentationibus illustranda, desudarunt, atq; etiam nostro desudant: perinde ac si antea vel nemo scripserit quidquam, aut commentatus fuerit, vel superiores omnes operam luserint. Qua tamen in re videmus vsu venire multis, qui subtiles adeò esse, haberiq; student, quod apud Ciceronem de Philosophis disse- Libr. 2. de
rit Antonius. Ad extremum, inquit, ipsese compungunt suis acuminibus, & multa quærendo, reperiunt Ora.
non modò ea, quæ iam non possunt ipsi dissoluere, sed etiam quibus ante exorsa, & potius detexta, propè "
retexantur. Ne hoc etiam addam, quod apud eundem Ciceronem de ipsis adeò Iureperitis, Crassus loqui- "
tur: Eadem elata sunt primùm à pluribus, deinde paucis commutatis verbis, etiam ab ijsdem Scriptori- "
bus scripta sunt sæpius. Et quæ de Oratoribus scribit Fabius, Primi, inquit, vtilia inuenerunt, posteri, "
vt viderentur aliquid suum attulisse, etiam recta immutarunt. Vtinam verò omnibus, qui animum ad "
scribendum antehac appulerunt, & appellent in posterum, curæ studioq; fuisset, ac sit, eas habere qualita-
tes, quas in scripturiente requirit cõsummatæ doctrinæ Iureconsultus Arius Pinelus Lusitanus, in qua- In Com-
dam sua Præfatione, vbi sic scribit, Illud dixisse liceat, si adhuc in iure scribendi facultas datur, negandã menta. ad
non videri ei, qui maturiore ætate, post longam legendi functionem (frequentißimo semper auditorio Constitu.
C. de bon.

 orna- mater.

*„ ornatam) post causarum experientiam, & fori digestionem, sufficiente librorum copia, iudicio nō illau-
„ dato, in eam prouinciam animum intendit, &c. pauciores quidem vtiq; libros in Iure haberemus, sed du-
bio procul absolutiores atq; præstantiores. Ceterùm cùm eò iam res deuenerit, vt nec recepta semel scri-
bendi licentia frenari, nec immensa illa voluminum, inter sese non dissentientium modò, verùm etiam
apertè sæpenumero repugnantium, multitudo aboleri possit, illi mihi rectissimè fecisse, ac Iurisprudentiæ
In præfat. deditis, præ ceteris, & quidem plurimùm, commodasse semper visi sunt (vt etiam alibi latius dixi) qui,
Tom. 1. omisso vulgari scribendi commentandiq; genere, ipsi inter tam varias, diuersas, atq; etiam contrarias iu-
Com. opi. ris Interpretum sententias, eas, quas crebriore calculo approbatas, & communiore consensu receptas
Collecto- comperêre, indefesso studio collegerunt, & in publicum ediderunt. Quales sunt Franciscus Tursanus, Io-
res Rece- an. Baptista Villalupius (nostris etiā Additionibus auctus) Franciscus Viuius, Iulius Clarus Alexan-
ptarū Sen drinus, Matthæus Gribaldus, Iacobus Philippus Portius, siue (vt nunc contenditur) Antonius Gabri-
tentiarum elius Romanus, Emanuel Suares, & qui nuper his accesserunt, Laurentius Kirchouius, & Michaël
siue Com- Grassus: omnes de Iurisprudentia optimè meriti, & plæriq; (certis Tomis distincti) ante hac opera sug-
munium. gestuq; meo, expensis autem honestiss. viri Sigismundi Feyerabendi, Bibliopolæ celeberrimi, & compa-
tris mihi perchari, partim recusi, partim recentes, ob gratiam Iuris studiosorum, in lucem prodierunt.
Inter illos autem iam recitatos, cùm hic IVLIVS CLARVS, vir multis certè nominib. insignis,
Iulij Cla- siue generosos Natales, siue splendidos ab eo ante hac apud Insubres gestos Magistratus, atq; adeò eum,
ri laudes. quem nunc apud Serenis. atq; Potentiss. Hispaniarum Regem Philippum, habet summum & amplissi-
mum, siue eruditionem, (in iure potissimùm ciuili) planè raram, siue dexteritatem deniq; in his quæ tra-
ctanda sibi sumit, felicissimam spectemus, facilè princeps sit, suasor & auctor ipsi Sigismundo fui, vt illius
Opera, quæ quidem ab ipso hactenus particulatim edita sunt, in vnum Volumen redacta, elegantiore
(quàm antea) & forma, & litera, recuderet. Magnoperè verò dolendum est, quòd reliquarum illius
Lucubrationum, & Tractatuum omnium, quos in Præfatione libri Quinti Sententiarum (qui solus in-
teger prodijt) Clarus ipse recenset, adeoq; Operis Vniuersi, participes fieri non possumus: non ipsius qui-
dem culpa, sed fortunæ, quæ illum etsi in excelso illustriq; loco collocarit, tamen ne sui iuris omninò sit, ef-
fecit, & eum Iurisprudentiæ, (quasi tantum illi virum inuidens) subtraxit: id quod etiam ipse dolenter
admodum, in eadem sua præfatione, conqueritur. Et hæc quidem hactenus. Cùm autem idem Sigismun-
dus non solùm se consilio meo obtemperaturum diceret, sed etiam me admoneret, Primum, eundemq; po-
tissimùm Tomum Receptarum Sententiarum, R. C. T. proximo Antecessori, Heroi inclytæ laudatis-
simæq; memoriæ, vtriusq; nostrûm nomine esse dedicatum, proindeq; conuenientissimum fore, vt hic quoq;
eiusdem Argumenti Tomus, R. C. T. nuper adeò, ob eius singularem vitæ integritatem, prudentiam,
mixtam grauitati modestiam, & ceteras insignes atq; illustres virtutes, ad hoc summum honoris & di-
gnitatis fastigium euectæ, congratulationis loco, dedicaretur, non admodum ea in re illi repugnandum
esse duxi. mihi præsertim, qui quàm benigniter R. C. T. quamdiu apud nos hic Francofurti egit, erga me
semper exhibuerit sese, nunquam obliuisci possum, nec debeo. Itaq; nunc similiter vtriusq; nostrûm nomi-
ne, hanc recentem IVLII CLARI, Iurisconsulti clarissimi, Editionem R. C. T. offero dedicoq; &
enixè oro, vt eam pro summa humanitate, non solùm benignè clementerq; suscipere, verùm etiam nos
quàm maximè sibi commendatos habere, pristinoq; fauore perpetuò prosequi dignetur. qui vitissim, vt
Deus Opt. Max. R. C. T. in hoc recens inito Principatu pacificè feliciterq; regendo, diucissimè sospitem
& incolumem conseruet, tueaturq;, quamplurimùm exoptamus. Francofurti ad Manum, ex ædibus
nostris. Cal. Septemb. Anno M. D. LXXII.*

Reuerendiss. C. T.

deditissimus,

Ioannes Fichardus
Francofurtensis,
I.C.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. ANTONIO PERENOTO ATREBATENSI EPISCOPO,

IVLIVS CLARVS. S. D.

LIBROS Sententiarum Receptarum, Primum studiorum meorum fructum, ab ipso penè Operis exordio, tibi dicare constitueram, Reuerendiss. Antistes, siue quòd ita officij mei ratio postulare videretur, siue etiam (verum vt dicam) quòd neminem esse arbitrarer, cuius nomine iustiùs quàm tuo, hosce Commentarios inscriptos esse oporteret. Nam si defensor aut patronus quærendus erat, cuius auctoritate tutus liber in publicum prodiret (quod plerique in nuncupandis operibus obseruare solent) quis est toto orbe terrarum tibi, aut amplitudine, aut dignitate comparandus? Si verò ille mihi deligendus erat, cui maximè deberem, cuique pro suis meritis erga me, aliquam hoc munere gratiam referrem, quis mihi te amicior? Quis in me ornãdo, vel promtior, vel diligentior vnquam extitit? Non præteream, ne illud quidem, in ipso studiorum nostrorũ initio, in Ticinensi Academia vtrique nostrûm contigisse, in eodem auditorio iuri ciuili operam dare: quo tempore quanta in me tua fuit humanitas? quæ beneuolentia? Quale vicissim meum erga te studium? Quæ patris mei, viri Clariss. qui tùm fortè Mediolano se Ticinum contulerat, in te officia fuerunt? Quibus omnibus accedebat, quòd ex Operis quoque ipsius argumento id tibi maximè deberi videbatur. Si enim Iurisconsulto, eidemq; doctissimo atq; integerrimo, dicandæ erant Iurisperitorum sententiæ: tu iuris scientia, eruditione, atque integritate adeò excellis, vt iure ac meritò esses cæteris omnibus sine controuersia præferendus. Cæterùm cùm Mantuæ agens, quò ex illa belli turbulenta tempestate, velut in portum cõfugeram, extremam Operi manum imponere, illudque tuis auspicijs in lucem edere constituissem, repentè mihi allatus est nuncius, me in Mediolanensem Senatum, summo Regis nostri beneficio, fuisse cooptatum. Quæ res fecit, vt ab incepto desisterem. Permagni enim interesse arbitrabar, vtrùm Opus ipsum à iuris tantùm perito, an à iuris perito eodemque senatore prodiret, à quo propter accessionem dignitatis, nihil nisi summo iudicio atque arte elaboratum proferri oporteret. Sperabam tamen futurum, vt librum aliquando in manus sumere, eumque expolire, atque absoluere facilè possem. Sed me valdè mea fefellit opinio: nam cùm primùm senatorium cœpi munus obire, ita sum causarum negociorumque multitudine impeditus, vt nihil hactenus spacij surripere potuerim, ad Opus ipsum, vti constitueram, diligenter corrigendum, atq; emendandum. Hærebam itaque, nec quid consilij caperem omninò videbam. Hinc enim, si liber prorsus supprimeretur, non poteram nõ molestè ferre, tot annorum à me susceptos labores sine fructu perire: illinc verò, si non emendatus ederetur, verebar, ne cum magna existimationis meæ iactura, illud mihi iure obijci posset, quòd ipse Iurisconsultus, non satis consultò fecissem. Placuit igitur priusquam deliberarem, amicorum iudicium exquirere: nihil enim apud me vnquam fuit illorum consilijs, aut sanctius, aut religiosius. Itaque Paragraphum qui de Feudis erat conscriptus, in lucem editum ad te primum, deinde etiam ad plerosque viros literarum scientia insignes, mihique summa necessitudine coniunctos, perferendũ curaui, vt ex eo quasi totius Operis gustum præberem, rogauique vt quid de eo sentirent, quidve mihi faciendum putarent, amicè monerent. Ij omnes responderunt, non indignum sibi librum videri, qui in lucem prodiret. Tu verò, quem præcipuum omnium consiliorum meorum rectorem, & moderatorem semper constitui tuis literis, quas proximè ad me amoris, & officij plenas scripsisti, non modò animum confirmasti, sed etiam addidisti: Quò factum est, vt hanc prouinciam, quam antea ti-

mens ac viribus meis diffidens subterfugiebam, nunc tot clarissimis viris hortatoribus, te verò etiam planè impulsore, alacri, & promto animo libentissimè susceperim. Sed cùm adeò ipsius voluminis creuerit magnitudo, vt non nisi longo temporis interuallo, auctorũ locos omnes, qui penè innumerabiles citantur, cum ipsis scriptorum commentarijs conferri posse existimem, (hoc autem magni referre arbitror, vt omnia fideliter recitẽtur) vereor, ne tardius quàm vellem, perfici totum Opus possit, & peruulgari. Vt igitur interea studiosis, quorum multi illius editionem à me per literas efflagitant, aliqua ex parte satisfaciam, aliquot Paragraphos, qui vel vtilitate vel copia cæteris præstarent, eo tempore quod molestissimis occupationibus meis eripere mihi licebit, corrigendos mihi proposui, eosque in lucem mittere cõstitui. Habent enim singuli Paragraphi, libelli speciem, ita vt vnusquisque per se satis commodè vtiliterque, & legi, & intelligi possit. Quorum cùm primus fortè edendus esset Paragraphus, qui, TESTAMENTVM inscribitur, non potui me continere, quin (quod in toto Opere facere decreueram) illum tuo amplissimo nomini dedicarem. Dij rerum omnium dominatores, qui donis nostris non indigent, non quid detur, sed qua mente quóve animo datum sit, æstimare solent: id te ANTISTES ILLVSTRISS. qui vitæ ac morum probitate ad eorum similitudinẽ, quantum humana fert imbecillitas, proximè accedis, hac in te facturum confido, vt scilicet munus hoc, qualecunque sit, ab homine tui amantissimo studiosissimoq; profectum, cuiusq; animum iamdiu cognitum ac perspectum habes, benignè ac humaniter accipias. Quod quidem ego in præsentia, maximi atque immortalis beneficij loco reponam. Quod si postea aliquando inter iuris interpretum controuersias, aliquam tibi laboris, aut molestiæ leuationem attulerit, tùm me felicissimum arbitrabor, atque ex ea re omnium laborum vigiliarumq; mearum amplissimum, & cumulatissimum fructum mihi videbor consecutus. Interea verò DEVM Opt. Max. precabor, vt te diu incolumem, florentem, beatum, Reipub. Christianæ seruet.

Spero enim aliquando futurum, vt maximo sedens in solio, iampridem tot turbinibus ac tempestatibus fluctuantem CHRISTI nauem, saluam in portu colloces. Vale. Calend. Maiis. M. D. LIX.

MEDIOLANO.

SERIES

SERIES TRACTATVVM, TOTO HOC VOLVMINE CONTENTORVM,

eodem ordine, quo ab ipso Auctore sunt edita.

EX LIBRO TERTIO SENTENTIARVM RECEPTARVM, IVLII CLARI, &c.

§. Testamentum.

EX LIBRO QVARTO RECEPTARVM SENTENTIARVM.

§. Donatio.
§. Emphyteosis.
§. Feudum.

EIVSDEM LIBER QVINTVS INTEGER ET ABSOLVTVS.

IN QVO omnium Criminum materias, per receptas Sententias, ac in calce de eorundem Processibus conficiendis, ac delinquentium pœnis, accuratissimè sunt omnia tractata, ita vt nihil vlterius Lector desiderare possit,

CAPITA QVAESTIONVM

Sequentis Tractatus, §. Testamentum.

Qu. 1. *Quid sit Testamentum?*
2 *Quo iure inuenta sit testamenti factio?*
3 *Quot sint genera testamentorum?*
4 *Quid differat testamentum nuncupatiuum à testamento in scriptis?*
5 *Quæ personæ possint testari ad pias causas?*
6 *Solennitates iuris ciuilis an sint sublatæ in testamentis ad pias causas?*
7 *Testamentum imperfectum ad pias causas conditum, an sustineatur quacunque imperfectione non obstante?*
8 *Testamentum inter liberos conditum, an valeat sine solennitatibus iuris ciuilis?*
9 *Et quid si sit imperfectum ratione voluntatis?*
10 *Et an etiam sustineatur quatenus concernit extraneas personas?*
11 *Dispositio §. ex imperfecto, an habeat locum etiam in testamento nuncupatiuo?*
12 *Et an habeat locum inter quoscunque liberos?*
13 *Et an ex huiusmodi testamento succedatur tanquam ex testamento, an autem tanquam ab intestato?*
14 *Schedula manu patris scripta sine testibus, an valeat inter liberos in vim testamenti?*
15 *Testamentum militis quæ priuilegia habeat?*
16 *Miles an possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus?*
17 *Testamentum cæci quomodo confici debeat?*
18 *Filiusfamiliâs an possit testari?*
19 *Bannitus an possit testari?*
20 *Et an possit capere ex testamento?*
21 *Condemnatus ad mortem an possit testari?*
22 *Deportatus an habeat testamenti factionem?*
23 *Cōdemnatus ad perpetuos carceres, an retineat testamenti factionem?*
24 *Excommunicatus an possit testari?*
25 *Infamis an possit testari?*
26 *Vsurarius manifestus an possit testari?*
27 *Prælatus aut clericus, an possit testari?*
28 *Monachus, vel religiosus, an possit testari?*
29 *Monachus, vel religiosus, an possit capere ex testamento?*
30 *Monacho hærede instituto, an hæreditas transferatur in Monasterium ipso iure?*
31 *Spurius an possit capere ex testamento?*
32 *Auus an possit instituere nepotem legitimum, natum ex filio spurio?*
33 *Prodigus an possit testari?*
34 *Inhabiles de iure communi ad testandum, an possint testari ad pias causas? Remissiuè.*
35 *Institutio hæredis expressa, & tacita esse potest.*
36 *Institutio hæredis debet esse certa.*
37 *Testator debet ore proprio exprimere nomen hæredis.*
38 *Legitimo debet filio relinqui iure institutionis.*
39 *Filius an possit institui sub conditione?*
40 *Testamentū in quo filius est exhæredatus, an sit nullū?*
41 *Ex quibus causis filius à patre exhæredari possit?*
42 *Testamentum in quo filius est præteritus, an sit ipso iure nullum.*
43 *Et quid de iure prætorio, &c.*
44 *Filia an possit institui in sola dote sua?*
45 *Testamentum præteritione posthumi, an rumpatur?*
46 *Clausula codicillaris, an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis, in vim fideicommissi?*
47 *Præteritio filij à matre, an reddat testamentū nullum?*
48 *Præteritio patris à filio, an reddat testamentū nullum?*
49 *Præteritio matris, vel ascendentium per lineam maternam, an annullet testamentum?*
50 *Præteritio collateralium, an vitiet testamentum?*
51 *Præteritio liberti, an reddat testamentum nullum? Remissiuè.*
52 *Dispositio Authen. ex causa, an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis, vel exhæredationis?*
53 *Et an irritetur institutio facta in re certa, &c.*
54 *Et an omnia in testamento contenta, præter institutionē sustineantur?*
55 *In testamento quæ personæ testes esse non possint?*
56 *Quis testium numerus in testamentis requiratur?*
57 *Et quid de iure Canonico?*
58 *In testamento requiritur, quod testes & notarius sint rogati?*
59 *Requiritur in testamento, quòd testes videāt testatorem?*
60 *Duæ personæ an possint simul condere testamentum?*
61 *Testatoris dispositio an semper seruanda sit?*
62 *Testator an possit prohibere detractionem Trebellianicæ?*
63 *Et quid in filijs primi gradus?*
64 *Testator an possit remittere vsufructuario cautionem de vtendo, fruendo, &c.*
65 *Testator an possit prohibere ne testamentum insinuetur?*
66 *Testator an possit remittere confectionem inuentarij?*
67 *Testator an possit prohibere diuisionem inter hæredes?*
68 *Testator an possit concedere legatario licentiam capiendi legatum propria auctoritate?*
69 *Testator an possit priuare hæredem hæreditate?*
70 *Testator an possit facere, quòd bona sua non sint pro legatis hypothecata?*
71 *Testator an possit disponere de rebus hæredis?*
72 *Testator an possit prohibere legitimam?*
73 *Testator an possit prohibere filio alienationem suæ legitimæ?*
74 *Testator an possit prohibere ius accrescendi?*
75 *In testamento an possint celebrari contractus?*
76 *Quemadmodum testatoris voluntas conijci possit?*
77 *Filij positi in conditione, an censeantur vocati?*
78 *Et quid si testator tot grauauerit?*
79 *Et quid si apposita sit dictio, Masculis?*
80 *Plures simul instituti, vel substituti, an censeantur vocati simul & semel, an autem ordine successiuo?*
81 *Testamentum an annulletur præteritione filij?*
82 *Et an præteritione pacgptum, vel collateralium?*
83 *Et an propter exhæredationem?*
84 *Legitimatione filij naturalis an rumpatur testamentū?*
85 *Et an per ingressum religionis?*
86 *Resurrectione testatoris defuncti, an testamentum rumpatur?*
87 *Testamentū cōditum per metum, an sit ipso iure nullum?*
88 *Vltima voluntas an vitietur propter malam latinitatē?*
89 *Testamentum minus solenne an sit ipso iure nullum?*
90 *Ex testamento minus solenni an oriatur naturalis obligatio?*
91 *Testamentum an contraria voluntate reuocetur?*
92 *Et quid si testator dicat se velle decedere intestatum?*
93 *Cancellatione testamenti, vel incisione, an reuocetur testamentum?*
94 *Testamentum iuratum an tollatur per secundum testamentum?*
95 *Donatio in pœnam mutationis testamenti an valeat?*
96 *Secundum testamentum ex quo non sit adita hæreditas, an tollat primum?*
97 *Testamentū imperfectum an aliquando tollat aliud perfectum præcedens?*
98 *Testamentum primum inter liberos conditum, an per secundum testamentum simpliciter reuocetur?*
99 *Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, an tollatur per secundum?*
100 *Si duo testamenta eodem die confecta producantur, quod eorum præualere debeat?*

IVLII CLARI ALEXANDRINI IVRISCONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS, ETC.

Ex libro Tertio Sententiarum Receptarum.

§. TESTAMENTVM.

QVANTVM HAEC TESTAMENTORVM MATEria præ cæteris omnibus vtilitate & ſubtilitate excellat, nemo eſt qui neſciat. Quotidiè enim & in ſcholis, & in foro verſantur ſuper vltimis defunctorum voluntatibus variæ quæſtiones. Harum autem, cùm iam nos, ſuperioribus paragraphis, bonam partem abſoluerimus, eamq́ue præſertim, quæ ad Subſtitutiones, & Legata pertinet, reſtat vt de ipſis Teſtamentis, eorumq́ue ſolennitatibus breuiter diſſeramus.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Quid ſit Teſtamentum?

PRO intelligentia in primis quæro, Quid ſit Teſtamentum? Reſpon. Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. Ita diffinit Iuriſconſultus in l.1.ff.de teſtamen.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

Quo iure introducta fuerit teſtamenti factio?

QVAERO, quo iure introducta ſit teſtamenti factio? Reſpond. Aliqui ſimpliciter dicunt, quòd teſtamentum eſt de iure ciuili, & dicit Gul. de Benedic. in prima part. repe. c. Raynutius. fol. 159. num. 2. de teſtamen. quod ita communiter tenetur. Ita etiam tenere communiter Doctores atteſtatur Por. Inſtit. de teſtam. in princ, num. 11. Tu dic, quòd teſtamentum ipſum inuentione eſt de iure gentium, ſed ſolennitates in eo requiſitæ, ſunt inuentæ à iure Ciuili, & Prætorio: & hanc opinio. quòd teſtamentum ſit

de iure

de iure gentium. tenuit Bart. in l. interdum. num. 7. ff. de cond. indebit. quam etiam dicit esse magis cõmunem Corne. in l. si testamentum, numer. 2. & 3. C. de testam. Ias. in repet. l. admonendi, post nu. 184. versi. subdit tamen. ff. de iureiur. & in d. l. interdum, nu. 4. quem refert Did. lib. 3. Resolution. c. 6. nu. 7. Et dicit Io. Annib. in repe. l. nemo potest. ff. de lega. 1. nu. 189. quòd ita concludunt Communiter Doctores. Videmus enim quòd antequam esset introductum ius ciuile, apud antiquissimas gentes erat in vsu, vt patresfamiliâs de reb. suis in casum mortis, ad eorum libitum disponerent: & licet postea ius ciuile introduxerit solennitates, quæ ad testamẽta conficienda requiruntur, tamẽ inuentio (vt dixi) ipsius testamenti, fuit introducta à iure gentium. Neq; putes, quòd hæc quæstio sit prorsus inutilis, quia imò est maximi effectus. Nã si testamentum est de iure gentium, non poterit princeps auferre dominiũ alicui quæsitum ex testamento, quod tamen facere posset, si esset de iure ciuili, vt declaraui suprà, libro 2. §. princeps.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

Quot sint genera Testamentorum?

QVAERO, Quot sint genera Testamentorum? Respon. ꝙ multæ possunt enumerari diuisiões Testamentorum, tam respectu formæ, & solennitatis in eis requisitæ, q̃ priuilegiorum, quæ siue propter personam eius qui condit testamentum, siue eius, qui in testamento hæres instituitur, siue ꝓpter causam, in quam aliquid relinquitur, ipsis testamentis à iure communi concessa sunt. Respectu formæ dicimus, quòd aliud est testamentum in scriptis, aliud est testamentum nuncupatiuum, de quibus infrà, q. 4. Respectu priuilegiorum habes, quòd aliud est testamentum conditum ad pias causas, aliud conditum ad profanas, de quibus infrà, q. 6. & 7. Aliud est testamentum conditum inter liberos, aliud conditum inter extraneos, de quibus infrà, q. 8. & seq. Aliud est testamentum militis, aliud testamentum pagani, de quibus infrà, q. 15. Aliud est testamentum cæci. Aliud nõ cæci, de quo dixi infrà, q. 17. Solemus etiam dicere, quòd aliud est testamentum validum, siue solenne, aliud inualidum, siue minus solenne, de quibus multa dicemus in discursu materiæ, & maximè q. 89. & sequen.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Quid differat Testamentum nuncupatiuum à testamẽto in scriptis?*

2 *Et an testamentum conditum ab eo qui volebat testari in scriptis, non seruatis solennitatibus requisitis, valeat vt nuncupatiuum?*

3 *Et an testamentum factum per relationem ad aliquam schedulam testibus non lectam valeat?*

4 *Et quid si Notarius per errorem apposuerit clausulam, ꝙ non valeat nisi iure codicilli, an sustinebitur tu vim testamenti?*

DIxi, ꝙ aliud est testamentũ conditũ in scriptis, aliud nuncupatiuũ. Scire debes, ꝙ testamentũ in scriptis est, in quo interueniunt solennitates requisitæ in l. hac cõsultissima, in princ. C. de testa. Nuncupatiuum aũt
1 est illud, quod conficitur per nuncupationẽ sine scriptis, iuxta formam, de qua in d. l. hac consultissima. §. per nuncupationẽ. & intellige, quod omne testamentum, in quo non sunt seruatæ solennitates positæ in d. l. hac consultissima, in prin. dicitur nuncupatiuũ, etiamsi sit in scripturam redactũ: prout quotidiè fieri videmus per Notarios, qui testamẽta, de quib. sunt rogati, in publica instrumenti forma cõficiunt. Nã nihilominus dicuntur nuncupatiua & sine scriptis, ex quo eo casu scriptura non interuenit pro forma, sed solummodò ad faciliorem probatiõnẽ. Posset enim etiam sine scriptura confici, & per testes solos probari, vt dixi infrà, lib. 6.
2 Sed quæro, Pone, quòd aliquis velit testari in scriptis, & testetur, sed non sint in confectione ipsius testamenti seruatæ aliquæ ex solennitatibus reqsitis ad testandum in scriptis, iuxta dispositionẽ d. l. hac cõsultissima. in prin. puta, quia oẽs testes non subscripserunt, vel eorũ sigilla non apposuerunt. Nunquid tale testamentũ valebit saltem iure testamenti nuncupatiui? Respond. ꝙ sic. ita tenet Bart. in l. fi. in fin. ff. de iure codicillo. prout illum refert Gozad. consil. 3, nu. 11. qui dicit, quòd ita est communis opin. scribentiũ. Sed certè iudicio meo Goza. fallitur in allegato cõsil. neq; Bar. aut DD. per eum allegati hoc dicunt, propterea tenenda est opin. Bar. in d. l. fi. in fi. distinguentis post Dy. ibi, quòd scilicet, aut constat, quòd testator voluit testari in scriptis, & si deficiant solennitates requisitæ, non sustinetur testamentum, neque etiam iure testamenti nuncupatiui. Aut nõ constat, & tunc licet cæperit testari, vt in scriptis, valet nihilominus vt nuncupatiuum.

uum. Sumēda est enim semper illa interpretatio, per quam actus sustinetur, nisi voluntas testatoris deficiat. & ita sentiunt ferè oēs Doctores in hac materia loquentes.

3 Sed pone, Aliquis scripsit manu sua, vel etiam scribi fecit ab alio, suam vltimam voluntatem, deinde coram septem testibus dixit illud esse suum testamentum, & ꝙ ita disponebat de bonis suis, vt legebatur in ipsa scriptura, quæ tamen testibus lecta non fuit. Quæro, nunquid tale testamentū valeat? Respond. si ageretur de legato, aut alio relicto particulari, res nō haberet magnā difficultatem, qa satis esset, ꝙ appareret de voluntate disponentis relata ad illam scripturam, iuxta vulgatam doctrinam Bar. in l. si ita scripsero. nu. 1. ff. de cond. & demon. de qua dixi suprà. §. legatum. Sed maior est difficultas in institutione hæredis vniuersalis. Quia non videtur posse valere vt testamentū in scriptis, ex quo non sunt seruatæ solennitates subscriptionū, & sigillorū. Non videtur etiam posse valere vt nuncupatiuum, ex quo testator voluntatē suam testib. non manifestauit. prout requiritur in d. §. per nuncupationem. Contraria tamen opi. tenenda est, ꝙ scilicet valeat in vim testamēti nuncupatiui. Satis enim videtur testator suam voluntatem testibus manifestasse, saltem implicitè, per relationē ad illam schedulam, siue scripturam. Ita tenet Alexan. consil. 177. nu. 6. lib. 2. Et hanc esse magis cōmunem opi. attestatur Bello. consi. 85. nu. 11. & dixi infrà, q. 36. versi. sed quid si testator. Consulo tamen, quòd testator faciat, per Notarium à tergo ipsius schedulæ, vel scripturæ clausæ apponi tempus, & nomina testium, & rogitum, ne postea contingat dubitari circa identitatem scripturæ. & ita obseruauit Ill. d. Vicecomes Senator, cuius testamentum in hac forma confectum, fuit superioribus mensibus apertum in Senatu.

4 Non omittam hoc loco vnam quæstionē, quæ proximis annis contigit in quodam oppido huius Dominij. Quidam testator vocato Notario, & 7. testibus, in modum condendi testamenti solennis, fecit legata, instituit hæredem vniuersalem, eum ore proprio nominādo, &c. deinde Notarius imperitus fortè volens apponere clausulam codicillarem, scripsit in hæc verba. Quod quidē testamentum, & vltimam voluntatē præfatus testator voluit, & vult valere iure codicillorū, vel donationis causa mortis, & non aliter, nec alio modo. Fuit diu disputatū, an tale testamentū posset sustineri in vim testamenti. & hinc inde fuerunt producta multa Consilia illustrium virorum, quia ille testator licet esset rusticus, erat tamē diues & pecuniosus. Ioan. And. in addit. ad Spec. de instru. edit. §. compendiosè. sub nu. 17. in verbo, codicillum. refert Pyl. disputasse similem quæstionē, vt ibi per eum. & tenet, quòd valeat iure codicillorum tantùm, non autē iure testamenti. Idem tenuit Paul. de Castr. in l. nemo potest. nu. 4. ff. de leg. 1. & dicit Claud. in ead. l. nemo potest. nu. 10. quod ita cōmuniter concluditur. Ego in dicta causa consului contra communem opin. quòd imò deberet valere iure testamenti, attento quòd apparebat illa verba fuisse apposita ex errore & imperitia Notarij: & in terminis allegabā multas decisiones Doctorum. Sed omnia parum profuerunt, nā deinde intellexi, quòd hæres ab intestato obtinuerat declarari, quod non valeret nisi iure codicillorum, & malè, iudicio meo.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Ad pias causas vnusquisq; testari potest.*
2 *Et quid si aliàs sit inhabilis ad testandum?*
3 *Et quid in pupillo?*
4 *Et quid in prodigo?*
5 *Et quid in furioso?*
6 *Et quid in damnato ad mortem?*
7 *Et quid in filiofam.*
8 *Et quid si velit testari de bonis aduentitijs, in quibus acquiritur patri vsusfructus?*
9 *Et quid si relinquat aliqua legata alijs personis?*

1 Dicebam etiā aliud esse testamentum conditū ad pias causas, aliud conditū ad causas profanas. Scire debes, quòd ante l. 1. C. de sacrosan. eccles. non licebat priuatis aliquid relinquere Collegijs aut locis pijs. Fuit postea cōdita illa lex, per quam concessa fuit vnicuiq; facultas relinquendi huiusmodi locis pijs ad sui libitum. & ita communiter intelligitur dispositio illius legis.

2 Sed quia illa lex loquitur per verbum VNVSQVISQVE, fuit dubitatum, nunquid etiam illi, qui aliàs erant inhabiles ad testandum, censerentur habilitati, vt possent testari ad pias causas? & aliqui dicebāt, quòd sic, vt illa lex aliquid operaretur. Sed retento, quòd ante illam legem non liceret relinquere locis pijs, satis videtur operari dispositio illius legis, etiam in his qui erant habiles: & ideò tenendum est, quòd inhabiles ad testandū non censentur per illam legem habilitati

litati ad testandū ad pias causas, sed solum modò cōcessa facultas habilibus, vt possent relinquere Collegijs, & locis pijs. & ita tenuit glo. in d. l. 1. in verbo, Habeat. & est Communis opin. vt dicit Ias. ibi numer. 12. & seq. in lect. Papien.

3 Hinc infertur, quòd pupillus qui de iure communi testari non potest, etiamsi pubertati proximus sit, neque etiam ad pias causas testari poterit. ita tenet Bart. in d. l. 1. num. 18. C. de sacrosanct. eccles. & ita tenent Communiter Doctores omnes, vt dicit Bellē. in repet. d. l. 1. nu. 92. & seq. ita etiam communiter teneri attestatur Abb. in Rub. de testam. nu. 9. in fi. Hanc etiam dicit esse cōmunem opin. Alex. consi. 182. post num. 2. lib. 5. Barba. cons. 58. libr. 1. Gui. de Bened. in 1. parte repet. cap. Rayn. fol. 221. post num. 68. versi. Sed aduertatis. Bauerius in §. præterea. nume. 1. & seq. Institu. qui testam. fac. poss. Deficit enim in pupillo voluntas & intellectus, cuius defectus fauore piæ causæ nunquam suppletur.

4 Secundò infertur, quòd neq; etiam prodigus, qui pariter de iure cōmuni est inhabilis ad testandum, vt dixi infrà, q. 33. non poterit ad pias causas testari. ita tenet Bald. in d. l. 1. nu. 17. C. de sacrosanct. eccles. & hanc opin. firmant Cōmuniter Doctores, vt dicit Alex. in d. consi. 182. post nu. 6. vers. Sextò probatur. Hanc etiam conclusionē, quòd prodigo bonis interdicto, etiam ad pias causas non concedatur testamenti factio, dicit esse communem Legistarum, Bellet. in repet. d. l. 1. nume. 100. Regulariter enim prodigus, cui est interdicta bonorum administratio, æquiparatur pupillo.

5 Sed an furiosus poterit testari ad pias causas? Respon. quòd non. ita tenet Bar. in d. l. 1. nu. 16. C. de sacrosan. eccles. & est Communis opi. vt dicit Gratus consi. 30. nu. 33. lib. 2. Subest enim in furioso idē defectus intellectus, ac voluntatis, qui in pupillo, quem defectum (vt dixi) lex fauore piæ causæ non supplet.

6 Quæro, quid in damnato ad mortem, an possit testari ad pias causas? Respond. quòd non. ita tenet Bart. in repet. d. l. 1. nu. 6. C. de sacrosanct. eccles. & ita Communiter tenetur, vt dicit Abb. in Rubri. de testam. post nu. 21. versic. De damnato. Hanc etiam dicit esse communem opinio. Alex. in allegato consi. 182. post nu. 5. Est enim per sententiam condemnationis effectus seruus pœnæ, & sic amisit libertatem, & bona, Quod tamen intellige, vt dixi infrà, q. 21.

7 Sed nunquid filiusfamiliâs, q & ipse aliâs est inhabilis ad testandum, vt dixi in q. 18. poterit testamentum condere ad pias causas? Respon. in hoc articulo variæ fuerunt opin. Doctorum, de quibus per Scribentes in l. senium. C. de testam. Cæterùm omissis dispntationibus, magis communis opin. est, quòd possit testari ad pias causas, vt dicit Alex. in l. 1. §. hoc autem. nu. 4. ff. ad Trebell. Intellige, modò interueniat cōsensus patris. & ita loquitur tex. qui est fundamentum huius conclusionis in c. licet. §. fin. cum glo. in versi. iudicare. de sepul. in 6. & hāc esse magis communem opinio. attestatur Rom. in repet. Authen. similiter. C. ad l. Falcid. Ang. in §. 1. nu. 7. Insti. quib. non sit permis. fac. testa. quem refert Gui. de Bened. in 1. parte repet. c. Raynu. fol. 39. nu. 29. Apostil. ad Bart. in l. qui in potestate. sub nu. 2. ff. de testa. Frāc. in c. 1. nu. 36. de testa. in 6. Ias. in d. l. 1. in lect. Pad. nu. 23. C. de sacrosan. eccles. & in d. l. senium. nu. 5. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. post nu. 10. vers. Secundò pro ista. C. de testa. Dec. in d. l. senium. num. 21. & seq. Ruin. consi. 62. nu. 11. in fin. lib. 2. Cur. Iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 20. C. de testa. Paris in c. in præsentia. nu. 20. de probat. Ioan. Dilect. de arte testandi, titul. 1. caut. 1. num. 1. in fin. & licet in puncto iuris multa dici possent, tamen in practica non est ab hac opinio. recedendum.

8 Quæ quidem opin. indistinctè procedit, siue huiusmodi filiusfam. velit ad pias causas testari de bonis aduentitijs, in quibus patri non quæritur vsusfructus, siue etiam de illis, in quibus patri vsusfructus acquiritur. & ita hanc esse magis communem sententiam attestatur Bancr. Instit. qui testam. fac. poss. numer. 3. & in §. sciendum. num. 6. Institu. de testam. milit.

9 Vnum tamen nota in hoc proposito, q si filiusfa. in huiusmodi testamento condito ad pias causas, faciat aliqua legata alijs personis, talia legata nihil valent, non tamen accrescunt ipsi piæ causæ, sed vadunt ad venientes ab intestato. ita dixit Bald. in d. l. senium. in fi. & in hoc nemo discordat, vt dicit Ias. in d. §. ex imperfecto. post nu. 10. versi. Secundò pro ista. Gui. de Bened. in 1. par. repet. c. Raynut. fol. 154. post nu. 69. Quod pondera contra ea, quæ dixi infrà, q. seq. vers. sed quæro.

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates iuris ciuilis, an sint sublatæ in testamentis ad pias causas?*

2 *Et*

2 Et an sufficiant duo testes?
3 Et an requiratur, quòd testes sint rogati?
4 Et an mulier possit esse testis in testamento?
5 Et an valeat dispositio captatoria ad pias causas?
6 Et quid si testator simpliciter dicat, committo dispositioni Titij omnia bona mea?
7 Et an testamentum nutu conditũ ad pias causas valeat?
8 Et an in testamento ad pias causas requiratur, quòd filijs aliquid relinquatur titulo institutionis?
9 Et an huiusmodi testamenta sustineantur etiam quoad legata laicis facta?

1 FVit etiam dnbitatũ, ex qno tex. in d.l.1. C. de sacrosanct. ecclesi. concedit, qnòd liberè possit relinqui Coliegijs, & loeis pijs, Nunquid per dispositionem illius legis, cẽseantur in testamentis ad pias cansas sublatæ omnes solennitates iutis ciullis? Respon. quòd non. ita tenet gl. in d.l.1. in verbo, cassa. & est Communis opin. vt dicit Ias. in ca.l.1. in lectu. Padua. nume.22. Besset. in repet. d.l.1. nu. 33. Hanc etiam opin. gl. dicit cõmnniter teneri Bart. in lect. d.l.1. in vltimis verbis. licet ipse postea in repet. teneat contrarium. Non enim est verisimile, quòd Imperator vnico verbo incidenter dicto voluerit tollere omnes solennitates à iute introductas. Est autem in se vera illa cõclusio, quòd in testamentis ad pias causas non requiruntur solennitates iutis positiui, sed sufficit solennitas iutis gentium: & ita dicunt communiter Doctot. vt ait Corne. consil. 307. in litera B. lib. 3. Ita enim statutũ est per sacros canones in c. eùm esses. & cap. relatum. el 1. de testam. qnorum dispositio seruanda est, non solùm in terris Ecclesiæ, sed etiã in foro Cæsaris, vt dixi infrà quæst. 57. versic. quæ quidẽ.

2 Hinc infertur, quòd licet regulariter de iure communi requiratur in testamento numerns septem testium. vt dixi infrà quæst. 56. tamẽ in relictis ad pias causas suffieiunt duo testes. ita dicit Bart. in d.l.1. nnm. 75. C. de sacrosan. eccle. Et est communis opinio, vt testatnr Alexan. in l. si certis annis, post num. 5. vers. & tale relictum. C. de pactis. & consi. 131. num. 2. lib. 7. quæ quidem est seruanda tàm in foro seculari, quàm in foro ecclesiastico, prout etiam cõmuniter obseruatur, teste Ioan. And. in d.c. eùm omnes, qnem refert Imola, ibi, num. 12. in fin.

3 Secundò infertur, qnòd licet regulariter testes in testamento adhibiti, debeant esse rogati, vt dixi infrà, q. 58. tamen in testamentis ad pias eausas non reqniritur quòd testes sint rogati. ita dicit Bart. in d.l. 1. nu. 76. & est communis opi. vt dicit Rom. in repet. Auth. similiter. C. ad l. Falcid. Alex. in d. consi. 131. nu. 2. lib. 7. Corne. cons. 149. in litera B. lib. 2. & cons. 215. in litera R. eo. vol. vbi dicit, quòd plures Doctores, & maioris authoritatis, tenent hanc partem, & consil. 307. in litera V. libr. 3. & con. 259. in litera E. lib. 4. & in Auth. quod sine, num. 8. C. de testam. Socin. in regn. 240. in verbo, Testes, quem refert Boẽr. decis. 34. nu. 5. licet re vera ille liber regularum falsò tribnatur Soc. vt ex ipsius ore habuisse testatur Socin. Iun. eius nepos, cons. 24. post nu. 4. lib. 3. Gul. de Bened. in prima parte repet. c. Raynutius, fol. 154. nu. 58. Bauer. in §. sed hæc quidẽ, nu. 34. Instit. de testam. & dicit Besset. in repet. d.l.1. quòd hæc est communis seutẽtia Legistarum, & Canon. licet hæc opin. de stricto iure non transeat sine difficultate, tamen ex quo communiter ita obseruatur, teste Abb. in d.c. relatnm. el primo, post num. 3. de testamen. non esset ab ea consulendo, aut iudicando recedendum.

4 Tertiò infertur, quòd licet regulariter mulier non possit esse testis in testamento, vt dixi infrà q. 55. vers. scias tamen, nihilominus in testamento ad pias causas, mulier potest adhiberi in testam. ita dicit Bald. in lectura l. 1. num. 9. C. de sacrosanct. eccles. & hæc opin. communiter tenetur, vt ait Gul. de Bened. in d. c. Raynutius. in 1. parte, fol. 154. num. 65. Quam etiam dicit esse communem Roman. in repet. d. Auth. similiter, in 16. speciali piæ causæ, circa vltimas voluntates, qnem refert Alex. cons. 102. num. 6. lib. 7. Crottus in tract. de testib. nu. 8. Bauer. in §. testes. num. 11. & sequen. Instit. de testam. Bello. consi. 13. post num. 8.

5 Quartò infertur, quòd licet vltima voluntas captatoria, scilicet quæ pendet ex alieno arbitrio, vel in alterius arbitrium confertur, regulariter non valeat, vt dixi suprà. §. legatum, nihilominus in relictis ad pias causas valet dispositio testatoris captatoria. ita dicit Bart. in repet. d.l. 1. nu. 64. & est cõmunis opin. vt dicit Abbas consi. 32. nume. 3. lib. 2. Alex. consi. 14. nu. 7. lib. primo, quod consiliũ est ferè per eadem verba editum sub nomine Socini, inter consilia ipsius Socini in primo vol. consi. 53. Hanc etiam dicũt esse communem opinionem Scribentes in l. captatorias. C. de testam. milita. & in specie Dec. nu. 18. & 20. & Ias. nume. 12. quem refert Paris. consi. 83. num. 29. li. 2. & consi. 45. num. 13. li. 3. & consi. 89. num. 44. eod. volum. idem dicit Ias. consi.

110.nume.3.lib.primo.Guliel.de Benedict. in 1.parte repet.d.c.Raynutius,fol.139. post nume.8. versicu. tertiò fallit. Cùm enim hæc sit simplex prohibitio iuris ciuilis,ne scilicet vltimæ voluntates in alienum arbitrium conferantur, non impedit, quominùs ea nõ obstante, valeant relicta ad pias causas. Et hæc est magis communis opinio Cano. vt dicit Soci.consi.49.numer.10.lib.4.

6 Quinimò,& fortius etiam si non appareat expressè, testatorem voluisse testari ad pias causas,sed simpliciter testator dicat,cõmitto dispositioni Titij omnia bona mea, licet videatur dicendum, quòd tale testamentum tanquam captatorium non deberet sustineri,tamẽ fauore piæ causæ, valet, perinde ac si testatus fuisset expressè ad pias causas.Est casus mirabilis in c. cum tibi, de testam.secundum lecturam Innoc. quæ cõmuniter tenetur per Legistas, & Cano. vt dicit Abbas ibi, num.4. quem refert Corn. consi.156. in litera D.li.2.& consi.302 in litera C.lib.4.Et per huiusmodi verba censetur institutus hæres ille, in cuius dispositione ipsa vltima voluntas committitur,& intelligitur grauatus, vt ipsa bona distribuat ad pias causas,secundum Innocent.in eo.c.cum tibi,qui in hoc communiter tenetur,vt pariter dicit Imola,ibi, post num.16.versicu.sed alij.

7 Quintò infertur,quòd licet testamentum nutu conditum,regulariter nõ valeat,nihilominus fauore piæ causæ,valet testamẽtum nutu conditum,Ita dicit gl.in d. c. cum tibi, in gl. magna, & ita communiter tenetur, vt dicit Corn.in l.Iubemus.num.26.C.de testa. Hanc etiam esse communẽ opin. attestatur Alex.in d.l.iubemus, nu. 3. Aret. in l. eo qui. in fi.ff.de testam.Bauer.Insti.de testa.in prin. num.76.& seq.Riminal.in d.l. iubemus. col. 1.versic.Item an habeat.

8 Sextò infertur, quòd licet de iure communi requiratur, quòd legitima relinquatur filijs iure, & titulo institutionis, aliàs testamentum est nullum,vt dixi infrà, q.38.tamẽ in testamento condito ad pias causas,non requiritur,quòd aliquid relinquatur titulo institutionis, ita dixit Bart. in d. l.1. nume. 62. C. de sacrosan.eccles.cuius opin.est per Doctores communiter approbata, vt dicit Alexan. in l.inter cætera.in princip,num.4.ff.de libe. & posthum. quem refert Ias.consil.194. col. fin. lib. 2.ita etiam communiter teneri attestatur Mathesil. quem refert Natta in d. §.ex imperfecto, post num. 114. versicu. Secundò adducit. Hoc enim, quòd aliquid relinquatur filio titulo institutiõis, est mera solennitas à iure ciuili introducta, quæ secundum conclusionem superius factam,in testamentis ad pias causas non attenditur.

9 Sed quæro. Tu vides, quòd testamentum minus solenne, in quo fit instituta pia causa, valet fauore piæ causæ, nunquid sustinetur huiusmodi testamentum, nõ solùm quò ad institutionem factam de ipsa pia causa: sed etiam quò ad legata ad non pias causas, laicis in eodem testamento relicta? Respon. quòd sic,ita dixit Saly.In Auth.cassa. num.7. C.de sacrosan.eccles.& hanc conclusionem dicit esse communiter approbatam Crot. in repet.l.re coniuncti,nu.160.ff. de leg.3. Hanc etiam esse communem opi. dicit Gul. de Bened. in 1. part.repet.d. c. Rayn. fol. 154. num. 69.& dicit Ias.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.num.10.C.de testa.quòd ab ista sententia nõ inuenit aliquem discrepare, quem refert Curt.Iun.in eo.§. ex imperfecto, num. 18. & seq. Ex quo enim conualidatur institutio, quæ est caput ipsius testamenti, consequenter & cæteræ partes testamenti sustinentur, postquam non reperitur contrarium à iure decisum. Contra hoc tamen facere videntur ea quæ dixi suprà, quæst. 5. vers. Vnum tamen, sed ibi defectus erat in potestate testantis, cui lex non permittit testari, nisi ad pias causas, hîc verò est defectus solennitatis.Quicquid sit, hæc conclusio mihi nunquam placuit, quia de facili esset parata via fraudi, & falsitati, vt considerat Curt. in loco præallegato.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum imperfectum ad pias causas, an semper sustineatur?*

2 *Et quid si reperiatur schedula scripta vel subscripta manu ipsius testatoris?*

3 *Et quid si scripta schedula notarioq́ vocato testator decesserit priusquam notarius scriberet?*

4 *Et quid si testator capto testamento, sed nondum completo decesserit?*

1 Dixi in præcedenti quæstio. quòd testamentum imperfectum fauore piæ causæ sustinetur. Quæro, an hæc conclusio generaliter procedat,ex quacunque causa testamentum dici possit imperfectum? Respon.quòd nõ. sed distinguendi sunt aliqui casus.

2 Aliquando enim reperitur schedula scripta,vel subscripta manu propria ipsius testatoris, continens eius vltimam voluntatem, disponendo

disponendo de bonis suis in fauorē piæ causæ,& hoc casu tenendum est, quod talis schedula non sustinetur in vim testamēti, neq; alterius vltimæ voluntatis propter fauorē ipsius piæ causæ, ex quo nullam habet formam, propter quam illi debeat fides adhiberi. Nec quidquā facit, quòd si inter liberos reperiatur talis schedula à testatore confecta, seruāda est, tanquam testamentum, vt cauetur ex dispositione Auth. quod sine. C. de testa. de qua dixi infrà, quæst. 14. quia dispositio illius Auth. non habet locum, nisi in causa sua, scilicet inter liberos, non autem ad pias causas, & licet in hoc variæ fuerunt opi. Doctorum, tamen ista est magis communis, quòd scilicet non extendatur ad fauorem piæ causæ. & illam dicit magis communiter approbari Socin. Iun. consil. 189. num. 73. lib. 2. vbi enumerat authoritates. Maior enim proculdubio subest ratio in fauorem liberorum, qui omninò sunt ab intestato successuri, quàm piæ causæ. Benè verum est, quòd quidquid sit in foro fori, tamen in foro poli longè tutior esset contraria opinio, quando huiusmodi schedula esset taliter confecta, quòd appareret illam potius esse declarationem voluntatis, & dispositionem, quàm præparationem ad disponendum. Et licet fortè iudicando non auderem recedere à communi opinione, tamen si casus contingeret, non consulerem amico, neque mihi ipsi, posse salua conscientia res in tali schedula ecclesiæ relictas, ab hærede retineri.

3 Aliquando verò testator scripsit in schedula integrè voluntatem suam, quo scilicet modo de bonis suis disponebat, vel illā scribi fecit per Notarium, vel aliam personam, sed illa schedula, seu scriptura nō fuit coram testibus lecta, nec ab aliquo Notario publicata. Et hoc casu Doctores tenent, quòd tale testamentum valeat ad pias causas, & inter liberos, quia cùm non deficiat nisi publicatio, quæ est solennitas introducta à iure positiuo, non obstante huiusmodi defectu, debet fauore piæ causæ testamentum sustineri, & fuit originalis opinio Dyni, in l. Lucius. ff. de testamen. milit. & dicit Dec. consi. 159. post nu. 3. quòd ita tenent omnes. Hanc etiam opin. dicit esse communem Aret. in l. si is qui. col. fin. versi. In primo casu. ff. de testa. quem refert Boët. decis. 93. post nu. 10. & decis. nu. 5. Cum qua etiā ego transeo, dummodò duo concurrant: Primum, quòd testator hanc suam voluntatē duobus saltem testibus explicauerit, saltem per relationem ad ipsam schedulā, puta, dicendo, ego dispono de bonis meis, vt in hac schedula: aliàs si reperiretur sola schedula, essemus in casu præcedenti, in quo tenui ipsam schedulā solam nō valere in vim testamenti. Secundum autem requisitum est, quòd testator non exprimat se velle de conuentis in schedula cōfici scripturam per Notarium, tunc enim potius esset præparatio dispositiōis, quàm dispositio, vt dixi in casu statim sequenti, & ideò non valeret in vim testamenti.

Aliquando & tertiò testator fecit vocari duos testes, & ibidem fecit scribi per alium Clericū, quòd instituebat piā causam hæredē in bonis suis, & posteà dixit testibus, quòd volebat dictam ordinationem scribi facere per Notarium, & iussit etiam Notariū vocari, sed priusquam illam faceret scribi per Notariū, testator decessit. & hoc casu Oldra. cons. 119. consuluit, quòd talis schedula vnà cum dispositione illorum duorum testium, non valet fauore piæ causæ in vim testamenti, & hanc opin. dicit esse cōmunem Ias. cons. 155. col. 2. ver. Sed per aduocatos, lib. 4. quē refert Episcopus Loazes in suis allegationibus pro Marchione Velez, fol. 431. post num. 15. vers. Nec præfata. Non enim videtur testator de bonis suis disposuisse, sed tātummodò præparasse id, quod disponere volebat: cū ergo deficiat non solennitas, sed dispositio, non potest sustineri in vim vltimæ voluntatis.

4 Aliquando, & quartò, testator incepit facere testamentū, & instituit piā causam hæredem, vel aliquid reliquit ad pias causas, deindè fecit transitum ad alia legata, & priusquā posset ipsum testamentū compiere, decessit. & hoc casu Bart. in l. in testamento. ff. de fideicommis. lib. videtur tenere, quòd satis dicatur perfecta voluntas respectu illius institutionis, vel relicti, licet totum testamentum perfici non potuerit: & ideò quòd fauore piæ causæ sustineatur. & hanc opi. dicit esse communem Dec. in allegato consil. 159. post nu. 3. vers. Quartò, & vltimò. Sed tamen credo, quòd Bart. in hoc malè dixerit, & quòd Dec. fallatur. quia imò Cōmunis opinio est, quòd quandocunq; testator decedit, priusquam integrè voluntatem suam explicauerit, tale testamentum non dicitur deficere ratione solennitatis, sed ratione voluntatis, & ideò non valet, neq; etiam fauore piæ causæ. & ita hanc esse communem opin. attestatur Aret. in d. l. si is qui. col. fin. versic.

Secundo casu, quē refert Boër. in d.decis.93. post nu.10.& decis.240. num 5.Et dicit Sigismund.cons.feudali.14.nu.65. ꝙ omnes concludunt hanc esse communem opinionem, quòd tale testamentū,etiam quò ad disposita,non valeat, etiam inter liberos vel ad pias causas.Nam (vt quotidiè experientia docet) videmus,quòd testatores in ipso actu conficiendi testamenti, mutant, addunt, reuocant, multa per eos iam disposita. Meritò non potest dici perfecta voluntas, donec testator integrè omnia explicauerit. & nota in practica distinctionem inter hos casus, quia multi confundunt proprios terminos quæstionum,& omnia inuoluunt. Vide etiam in hoc proposito ea quæ dixi infrà q.9.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum inter liberos valet etiam si in eo non adsint solennitates à iure ciuili requisitæ.*
2 *Et an in eo sufficiant duo testes?*
3 *Et quid si testator sit cæcus?*
4 *Et an mulier possit in eo testis esse?*
5 *Et an requiratur, quòd Notarius & testes sint rogati?*
6 *Et an tale testamentum, si vnus ex filijs in eo sit præteritus, sustineatur?*
7 *Et quid si non sit ei relictum titulo institutionis?*
8 *Et an in testamento inter liberos subintelligatur clausula codicillaris?*
9 *Et an valeat testamentum inter liberos nuncupatiuum?*

INter alias diuisiones testamentorum, dicebam, aliud esse testamentum conditū inter liberos, aliud conditum inter extraneos. Habet enim testamentum conditum inter liberos hoc priuilegiū: quòd etiamsi sit imperfectū,id est, minus solenne, nihilominus valet tanquam si esset ex omni parte perfectum & solenne. Fac ergo conclusionē: quòd
1 testamentum inter liberos valet, etiamsi in eo nō interueniant solennitates à iure ciuili requisitæ, & de hoc est tex. expressus in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testamen. qui est clauis in hac materia, sed solummodò attenditur dispositio iuris gentium. ita dicit Bar.in d.§. ex imperfecto. in finalib. verbis, & ita tenent omnes, vt dicit Ias. in Auth.nouissima, nu.16.C.de inofficio. testa. & ratio est secundum communiter Scribentes, teste Curt.iun.in d.§.ex imperfecto, post nu.3.& Natta, num.107. Quia, cùm causa testati foueat causam intestati, cessat timor falsitatis, propter quem lex requirit maiorem numerum testium. Sed hæc ratio mihi non satisfacit, quia ea attenta, idem dicendum esset quandocunq; hæredes ab intestato essent instituti, quod tamen non est in iure verum. Ideò Iudicio meo tutius esse dicere, hoc fuisse introductum fauore ipsorum liberorum, quibus etiam iure naturali debetur parentum hæreditas,& dicit Natta in repe. d.§. ex imperfecto. num.30. quod ita dicunt Cōmuniter Doctores.

2 Hinc infertur in primis, quòd licet regulariter in testamenti confectione debeant interuenire septem testes, vt dixi infra, q.56. tamen in testamēto cōdito inter liberos sufficiunt duo testes. ita dicit glo.vnica.in Auth. quòd sine.C.de testam.& est communis opi. vt dicit Grat.consi.90.num.3,lib.2.

3 Sed quid in testamento cæci cōdito inter liberos, nunquid sufficiunt duo testes, an autem requiruntur octo, iuxta formam traditā per l. hac consultissima. C. qui testam. face. poss. dixi infrà, q.17.versi.Sed quæro.

4 Secundò infertur, quòd licet regulariter mulier non possit esse testis in testamento, vt dixi infrà, q.46.versic.Scias tamen. nihilominus in testamento confecto inter liberos fœmina potest esse testis. Ita dicit glo. vnica.d. Authen.quòd sine.C.de testam.& ita tenent omnes Doctores, vt dicit Deci.in l.a.num.31. in fin.ff.de reg.iuris. Hanc iuris etiam esse cōmunem opinio. dicit Gra.in d. consi.90.numer.3.Ripa de Peste, in priuil. vltimarum voluntatum, num.24. Natta in d.§. ex imperfecto.num.166..

5 Tertiò infertur, quòd quamuis de iure communi Notarius & testes, qui in testamēto interueniunt, debeant esse rogati, vt dixi infrà, quæst.58. in princip. & versic. Quòd verò. Tamen in testamento condito inter liberos non requiritur, quòd Notarius vel testes sint de ipso testamento rogati. ita dicit gl. in l. fin. in verbo, Excepto testamento.C. de codicil. quam dicit esse communiter approbatam Dec.consil.610.num.2. Sigismun. consil.feudali.8.num.16. Et ita communiter teneri attestatur Corne. in d. Authen. quòd sine. numer.6. Hanc etiam opin. dicit esse communem Ias. consilio 68. circa princip. lib.2. Rubeus consil.6. num.5. Natta in dicto §.ex imperfecto.num.159.

6 Sed quæro: tu scis, quòd ad hoc, vt testamentum valeat, requiritur, quòd filius in potestate sit institutus, vel exhæredatus, aliàs autem si sit præteritus, testamentum est nullū, vt dixi infrà, q.42. nūquid hęc conclusio habebit locum, etiam in testamento

conditō

condito inter liberos, ita vt si fortè vnus ex ipsis filijs in eo sit præteritus, testamentũ corruar, neq; sustineatur ex dispositione d. §. ex imperfecto? Respon. quòd in tali testamẽto, in quo vnus ex liberis sit præteritus, non habet locũ dispositio d. §. ex imperfecto. ita tenet gl. in l. si filius qui in potestate. in gl. fin. ff. de lib. & posth. quam sequuntur Cõmuniter DD. vt dicit Dec. consi. 105. nu. 5. in fi. Eandem gl. attestatur esse communiter approbatam Clau. in l. inter cætera, nu. 8. ff. de lib. & posth. Et hanc esse cõmunem opi. dicit Alex. consil. 126. post nu. 3. vers. nec obstat: id quod habetur li. 2. Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 17. Berous in c. Ray. n. 43. & seq. Hic enim defectus præteritionis est potius circa substantiam, q̃ circa solennitatem ipsius testamenti: meritò non tollitur ex dispositione d. §. ex imperfecto. Præterea esset valdè inconueniens, vt dispositio d. §. ex imperfecto, quæ fuit inducta in fauorem liberorum, retorqueretur in eorum odium, contra communes regulas. Vide quæ dixi infrà, versic. Sed pone.

7 Sed pone. Testator in testamento inter liberos aliquid reliquit vni ex filijs suis, nõ tamẽ titulo institutionis, prout de iure requiritur, vt dixi infrà qu. 38. Nunquid tale testamentum, non obstante huiusmodi defectu, sustinebitur? Resp. quòd non, sed omninò etiam in testamento inter liberos debet omnib. filijs aliquid relinqui, iure institutionis. Ita volunt Communiter Doctores, vt dicit Ruin. consi. 1. nu. 3. li. 2. Et hanc opi. communiter teneri attestatur Salic. in Auth. nouissima. nu. 1. C. de inoffic. testa. quem refert Alex. consi. 75. nu. 17. lib. 3. Eandem opi. dicit esse cõmunem Alber. in d. Auth. nouissima. circa prin. Mathes. sing. 106. quem refert Io. Cirier. de primogenit. in tertia q. secundi libri, num. 14. Bertran. consi. 19. col. 1. lib. 3. in 2. parte, & cons. 130. nu. 2. eo. vol. Clau. in l. inter cætera. nu. 4. & seq. ff. de lib. & posth. Curtius Iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 13. Natta in eod. §. ex imperfecto. n. 112. & seq. Apostil. ad Alex. consil. 168. sub nu. 6. lib. 5. Ioan. Dilec. de arte testan. tit. tertio, cant. prima, nu. 8. Emil. Ferret. in l. filium quem habentem. nu. 25. & seq. C. fam. hercis. Dicit etiam Guli. de Benedic. in prima par. repet. c. Raynutius. fol. 194. nu. 135. quòd hanc opin. veluti communem tenet vtraq; schola Legistarum & Cano. Idem dicit Probus in Apostil. ad Io. Mona. in c. si pater. nu. 17. de testa. in sexto. Hanc etiam esse communem opin. Legistarum & Cano, attestatur Ias. in d. Auth. nouissima. num. 16. & seq. licet ipse teneat contrarium, & dicat, quòd si casus contingeret, ita consuleret & iudicaret. Tu verò in consulendo aut iudicando non recedas à communi opinione: quia lex quę disposuit, testamentum inter liberos imperfectum valere, condita fuit in fauorẽ filiorum, vt superiùs dixi. Ideò vbicunq; conditio filiorum efficitur deterior, non debet habere locum dispositio illius legis. Quòd autem deterior sit eorum conditio, vbi non sint vocati titulo institutionis, patet ex his quæ dixi in d. qu. 38. vers. neque credas. Faciunt quæ dixi suprà, versi. Sed quæro.

8 Vnum tamẽ scias in hoc proposito, quòd in testamento inter liberos semper subintelligatur clausula codicillaris. ita dixit glo. nota. in l. cohæredi. §. cùm filię. in verbo, non valuit. ff. de vulga. quæ est ab omnib. approbata, vt dicit Boër. decis. 240. post nu. 6. vers. & si non valeat. Et hanc conclusionem dicit esse cõmunem Ias. in d. §. cùm filiæ. circa fin. quem refert Belion. consi. 85. nu. 4. Quod nota, quia est maximi effectus, vt videbis infrà in discursum materiæ.

9 Vlteriùs quæro: Nunquid valeat testamẽtum inter liberos non conditum? Respond. quòd non. Ita tenet Ange. in l. discretis. C. qui testa. facere poss. vbi refert hanc qu. fuisse de facto in Cardinali Perusino. & hanc opinio. dicit esse magis communem Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 194. Bauer. Instit. de testa. in princ. num. 93. Et sic vides, quòd non valet absolutè argumentum de testamento ad pias causas, ad testamentum inter liberos. Nam testamentum ad pias causas non conditum valet, vt dixi suprà, q. 6. versi. 5. infertur. Secus autem in testamento condito inter liberos, vt hîc.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum inter liberos imperfectum ratione voluntatis, an sustineatur?*

2 *Et quid si testator illud iam captum plenè perficere non potuit.*

1 HABES ergo, ex præcedenti conclusione, quòd testamentum inter liberos, licet imperfectũ, valet. Quæro nunc, an ista conclusio generaliter procedat, ex quocunq; defectu tale testamentum imperfectum remanserit? Respond. quòd non, sed solummodò quando est imperfectum ratione solennitatis. Cæterùm si sit imperfectum ratione vo-

luntatis, non ſuſtinetnt. Ita ſentit gloſſ. in l. ſi is qui. in gloſſ. vnica. ff. de teſtamen. quam glnſſ. omnes ſequuntur, vt dicit Rimin. in d. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. col. 1. Et illam dicit eſſe communiter apprnbatam Ruin. conſil. 15. numer. 2. libro 2. Dicit etiam Pau. de Caſt. in d. §. ex imperfecto. numer. 3. quòd ita tenent omnes. Et ita communiter teneri atteſtatur Corn. in eo. §. ex imperfecto. numer. 3. Hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Alex. conſi. 76. numer. 13. libro 3. Iaſ. conſi. 155. col. 2. libro 2. quem refert Io. Dilec. de arte teſtandi, titulo 2. cautela vlt. numer. 6. Rubeus conſil. 94. poſt numer. 3. Snein. Iun. conſil. 147. numer. 30. & ſeq. libro 2. ſubdens, non eſſe ab ea conſulendo, aut iudicando recedendum. Et hanc eſſe communem Theoricam Beſſet. in repet. l. 1. numer. 176. C. de ſacroſan. eccleſi. Tu vide ea, quæ latiùs in hoc propoſito, loquendo de teſtamento ad pias cauſas, dixi ſuprà q. 7.

2 Hinc inſertur: quòd ſi teſtator ceperit inter liberos teſtari, & facta inſtitutione, & alijs legatis, priuſquam faceret vnum legatũ, qnod adhuc teſtabat faciendum, morte præuentus, illud facere non potuit, tale teſtamentũ non valet, neque ſuſtinetur etiam quò ad iam imperfectè diſpoſita. & hanc dicit eſſe communem oplnio. Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 139 & ſeq. Socin. Iun. in d. conſil. 147. nume. 22. Vide quæ dixi in d. q. 7. verſicu. Aliquando & quartò.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum imperfectum inter liberos an ſuſtineatur etiam in fauorem extraneorum?*
2 *Et quid ſi ſubſtituat teſtator vni ex filijs ſuis pupillũ aliquem extraneum?*
3 *Et quid ſi dederit tutorem extraneum?*
4 *Et an talis tutor debeat à iudice confirmari?*

1 DIſpoſitio d. §. ex impfecto, ſuſtinet teſtamentũ minus ſolenniter conditum à patre inter liberos, quatenus cõcernit intereſſe ipſorum liberorum. Sed ſi in ipſo teſtamento ſit aliquid inſertum, quod concernat fauorem, aut commodum alicuius extranei, illud non ſuſtinetur, ſed habetur pro nõ appoſito, & teſtamẽtum ipſum, quò ad reliqua concernentia filios, firmum remanet. Ita expreſſè dicit tex. in d. §. ex imperfecto, & intellige extraneum in hoc propoſito eum, qui non eſt de liberis.

2 Hinc infertur, ꝙ ſi teſtator in teſtamento inter liberos, ſubſtituat vni ex filijs ſuis pupillariter alium ex filijs ſuis, talis ſubſtitutio tanquam facta in fauorem filiorũ ſuſtinetur. Sed ſi illi ſubſtituat aliqnem extraneum, & qui non ſit de liberis, non ſuſtinetur. Ita dixit Bart. in l. 2. nnmer. 18. ff. de vulgari, & eſt communis opin. vt dicit Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto. nnm. 6.

3 Secundò infertur, quòd licet poſſit pater in teſtamẽto inter liberos dare vnum ex filijs ſuis alteri filio in tutorem, ſaltẽ quando erat ab inteſtato legitimus tutor, prout cõmuniter Doctores diſtingnere videntur, teſte Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto. nnm. 26. in fin. (licet mihi ſemper magis placuerit quòd indiſtinctè id facere poſſit) nõ tamen poterit pater in tali teſtamento dare filijs tutorem extraneum. Ita dicunt communiter Doctores, vt ait Sal. in d. §. ex imperſecto. col. 1. verſ. Oppo. cum gl. & ita communiter tenetur, vt dicit Corne. in d. §. ex imperfecto. nu. 15. Hanc etiam eſſe communem opi. atteſtatur Curt. Iuni. in d. §. ex imperfecto. nu. 26. Licet enim datio tutoris cõcernat fauorem filiorũ, cùm tamen redundet in præiudicium, & onus alterius, non videtur æquum, vt priuilegium conceſſum filijs ſit alteri oneroſum.

4 Scias tamen in hnc propoſito, ꝙ licet datio huiuſmodi tutoris extranei in teſtamento inter liberos non ſuſtineatur, tanquam per ſe valida, ſuſtinetur tamen ad hunc effectum, vt talis tutor datus à patre, debeat poſtea per Iudicem in tutorem confirmari. & hanc dicit eſſe magis communem opin. Alex. conſi. 140. nu. 2. li. 1. Quod nota, quia eſt maximi effectns. nam tutor datus in teſtamento minns ſolenni, tamen confirmatus à Iudice, præfertur tutori datiuo, ſicut præfertur teſtamentarius, vt declarat Alex. ibi. & dixi ſuprà, lib. 2. §. tutor. Neq; credas, quòd nihil interſit, an quis ſit datus in tutorẽ, & quòd datio valeat. An autem quòd datio non valeat, ſed omninò debeat à iudice cõfirmari, quia imò multùm intereſt: nam quando valet datio, tenetur tutor ſtatim tutelam gerere, aliàs tenetur de neglectis, ſed ſi non valet datio, non tenetur petere ſe confirmari, & ideò interea donec ſit confirmatus, nõ tenetur de neglectis, vt declarat Natta in d. §. ex imperſecto. num. 123. & dixi in d. §. tutor.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum imperfectum inter liberos an ſuſtineatur, etiam ſi non ſit in ſcriptis confectum?*

Quæro,

QVæro, an dispositio d. §. ex imperfecto, generaliter procedat in quocunque testamento, scilicet tam nuncupatiuo, quàm in scriptis confecto? Hæc difficultas orta est ex dispositione Authen. quòd sine, positæ post ipsum §. Licet enim verba §. ex imperfecto, sint generalia, & conueniant cuicunq; testamento: cùm tamen d. Auth. subsequens, quæ videtur limitare dispositionem d. §. loquatur in testamento per scripturam confecto. Multi tenuerunt, quòd pariter etiam ipse §. ex imperfecto, non procederet, nisi in testamento condito in scriptis. Sed tamen in practica tenenda est contraria opinio, quòd scilicet dispositio d. §. ex imperfecto, non limitetur per dispositionem d. Auth. quòd sine, quantum ad testamentum nuncupatiuum, sed solùm quantum ad testamentum in scriptis. & hanc dicit esse magis communem Corn. cons. 118. in fi. li. 3. vbi etiã subdit, quòd ita seruatur in pract. Hanc etiam opin. quòd dispositio d. §. ex imperfecto, habeat locum in testamento nuncupatiuo, tenuit gl. in d. §. ex imperfecto. in gl. 1. in fi. quæ ab omnibus approbatur, vt dicit Corn. ibi, nu. 11. Et illam dicit communiter teneri Corn. in d. Auth. quòd sine, nu. 1. illam etiam dicit esse cõmunem Alex. in d. Auth. quòd sine. nu. 3. & cons. 146. num. 5. lib. 2. & cons. 176. post nu. 9. lib. 5. & consi. 105. num. 4. lib. 7. Boër. decis. 240. post nu. 1. Natta in d. §. ex imperfecto. num. 191. Rimi. in d. §. ex imperfecto. num. 1. in fi. & ab hac sententia non recedas consulendo, aut iudicando.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum imperfectum an sustineatur etiam inter liberos naturales tantùm?*
2 *Et quid in matre?*
3 *Et an inter filios legitimatos?*
4 *Et an inter liberos à successione per statutum exclusos?*
5 *Et an inter liberos non primi, sed vlteriorũ gradus?*
6 *Et an si filius testatur inter parentes?*

SED quia Imperator in d. §. ex imperfecto, disponit: huiusmodi testamentum imperfectum valere
1 inter solos liberos, Quæro, nunquid dispositio in d. §. habeat locum solummodò inter liberos legitimos, & naturales, an autem procedat, etiamsi tale testamentũ conditũ sit inter liberos naturales tantùm? Resp. quòd nõ habeat locũ inter liberos naturales tantùm, vel spurios. & hæc est commi. opin. vt ait Dec. cons. 610. nu. 2. in fin. & nu. 3. quem refert Boër. in d. decis. 240. n. 13. Rimin. in d. §. ex imperfecto. nu. 5. Picus in repet. §. Titia, nu. 43. circa fin. Rubeus con. 7. post nu. 7. Vbicunq; enim lex facit mentionem de liberis, aut filijs, semper intelligendum est de legitimis, & naturalibus, non autẽ de naturalib. aut spurijs, qui sunt à lege reprobati.

2 Et hæc quidem cõclusio de plano procedit in patre testante inter liberos naturales. Sed quid in matre? Resp. quòd in ipsa aliud est dicendũ, nam respectu matris, & quò ad ipsam, filij naturales reputantur legitimi, & ideò tenẽdum est, quòd in matre testante inter liberos naturales vel spurios, locũ habeat dispositio d. §. ex imperfecto. & ita concludunt cõmuniter DD. vt dicit Natta in d. §. ex imperfecto, nu. 74. & nu. 78. hanc etiam opin. dicit esse cõmunem Alex. in l. ex facto, §. si quis rogatus, el. 1. post nu. 45. vers. Vnde quia. ff. ad Trebellia. & dicit Boër. in d. decis. 240. nu. 13. quòd omnes in ea conueniunt, nisi mater sit Illustris. Dicit etiam Guliel. de Benedic. in prima parte repet. c. Raynutius, fol. 156. n. 84. quòd omnes in hoc concordant, quòd, quãdo mater non est Illustris, & filij nõ sunt nati ex damnato coitu, procul dubio locũ habet dispositio d. §. ex imperfecto. Quando enim mater est Illustris, filij spurij, aut naturales, non reputantur legitimi.

3 Sed quid in legitimatis, nunquid habebit locum dispositio d. §. ex imperfecto? Respo. quòd sic. & est communis opinio, Vt attestatur Boër. decisio. 251. post numerum 14. Sunt enim tales filij redacti ad instar legitimorũ, & naturalium. Et hoc maximè, si essent legitimati per subsequens matrimonium, qui in omnibus, & per omnia æquiparantur legitimis, vt dixi suprà, lib. 2. §. legitimatus.

4 Item quæro, nũquid dispositio d. §. ex imperfecto, locum habeat, quando pater testatur inter liberos, qui per statutũ essent exclusi à successione intestati, puta, quia sint filiæ dotatę, &c. Resp. quòd sic. & hęc opin. Communiter tenetur, vt ait Gulięl. de Benedic. in 1. parte repet. c. Raynutius, folio 155. num. 81. Hanc etiam dicit esse cõmunem Boër. in d. decis. 241. num. 9. Et ex hoc potes colligere, quòd ratio d. §. ex imperfecto, non est, quia causa testati eo casu foueat causam intestati, sed merus fauor liberorum, vt suprà dixi.

5 Quæro etiam, nunquid dispositio d. §. ex imperfecto, habeat locum, quando pater testatur inter filios non primi, sed vlterioris

gradus, puta, instituendo nepotē, vel illi substituendo? Resp. quòd sic. ita tenet Albe. de Rosate in d. §. ex imperfecto. vers. Item quia hic dicit. & est communis opi. vt dicit Boër. in d. decis. 241. post nu. 3. Semper enim in verbis legis, appellatione filiorū, veniunt nepotes, vt dixi suprà, lib. 2. §. filius. Maximè cùm agatur de te ipsis filijs fauorabili.

6 Vlteriùs quæro, quid è conuerso, si filiusfa. in casibus, in quib. potest condere testamentum, testetur inter parentes, nūquid eo casu habebit locum dispositio §. ex imperfecto? Respon. quòd non. Ita tenet Spec. de instru. editio. §. cōpendiosè, post nu. 32. versic. quid si filius. & ita cōmuniter concluditur, vt dicit Alex. in d. §. ex imperfecto. n. 7. hanc etiam opi. dicit esse cōmunem Boër. in d. decis. 240. in fi. verbis. Natta in d. §. ex imperfecto, n. 227. & dicit Riminal. in d. §. ex imperfecto. n. 1. quòd ita tenent communiter Doctores. Quod enim cōtra communes regulas statutum est, non debet trahi in consequentiam. & hæc opin. propter auctoritatem Doctorū, tenenda esset in practica, licet fortè in puncto iuris contraria sit verior.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

Ex testamento imperfecto inter liberos succeditur tanquā ex testamento, non autem tanquam ab intestato.

Restat nunc videre circa hanc materiam testamenti inter liberos conditi, nunquid ex huiusmodi testamento imperfecto inter liberos, dicatur succedi tanq̄ ex testamento, an autē tanquam ab intestato? Vtilitas autē est maxima, quia si valet vt testamentū, sustinebitur substitutio pupillaris, item exhæredatio, item datio tutoris: quæ omnia fieri nō possunt in codicillis, & ideò non possunt sustineri, vbi non valeret nisi ab intestato, & sic in vim codicilli? Respo. quòd dicitur succedi ex testamento, non autem ab intestato. ita tenet gl. in l. fiij. in verbo, ab intestato. C. fa. herciscun. & ita tenēt Communiter omnes Doctores, vt dicit Cor. in d. §. ex imperfecto, nu. 12. in fi. Berttand. cons. 141. nu. 5. li. 3. in secunda parte. hanc etiam opin. dicit esse cōmunem Ias. in d. §. ex imperfecto. nu. 13. Natta in d. §. ex imperfecto. nu. 221. Satis enim dicitur testamentum, ex quo lex illud approbat pro testamento, supplendo defectus solennitatum, & vult ex eo succedi.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Schedula à patre scripta, continens eius vltimam voluntatem, valet inter liberos in vim testamenti?*
2 *Et an requiratur, quòd in ea apposita sit dies?*
3 *Et an debeat esse in omnibus per extensum scripta absq; aliqua abbreuiatione?*
4 *Et quid si tantummodò sit ab ipso patre subscripta, nō autem eius manu in totum scripta?*
5 *Et quid si non sit eius manu scripta, sed tantùm reperta in eius arca?*
6 *Et quid si non sit scripta, neq; subscripta à patre, sed tantùm ab ipsis filijs?*
7 *Et quid si reperiatur schedula testamenti in lib. Notarij?*
8 *Et quid si filij nō sint in ipsa schedula æqualiter instituti?*
9 *Et an hæc conclusio locum habeat etiam in schedula confecta in fauorem piæ causæ?*

1 Habemus etiam in hac materia testamenti inter liberos conditi aliam constitutionē mirabilē, quæ est posita in Auth. quòd sine. C. de testa. per quam disponitur, quòd si reperiatur schedula scripta manu testatoris, in qua cōtineatur eius dispositio inter liberos, talis schedula valet, & illi standum est etiam, quòd in ea conficienda non interuenerint aliqui testes, neq; vlli ipsi schedulæ se subscripserint, & ita se habet magis communis opi. vt attestatur Alex. cons. 105. in fin. li. 7. quē refert Io. Dilec. de arte testandi, tit. 2. cau. 2. in fi. & aduerte circa intelligentiam terminorū, quia: Aut pater testando inter liberos siue in scriptis, siue per nuncupationem adhibuit testes, & tunc etiamsi nō fuerit adhibitus numerus septem testium, vel etiam deficiant aliquæ aliæ solennitates à iure requisitæ, sustinetur nihilominus testamentum ex dispositione d. §. ex imperfecto, dummodò de eo deponant saltem duo testes, etiam fœminæ, etiam non rogatæ, vt dixi suprà, q. 8. vers. Hinc infertur, & seq. Aut verò pater aliquos testes nō adhibuit, sed tantùm voluntatem suam in scriptis exaratam reliquit vel in arca, vel apud Notarium, vel aliquem alium non suspectum, & hoc casu habet locum dispositio d. Auth. quòd sine. scilicet, vt talis schedula valeat, & illi standum sit, licet careat solennitatibus requisitis, dummodò appareat, quòd sit scripta manu ipsiusmet testatoris.

2 Sed nūquid requiritur, quòd in huiusmodi schedula apposita sit dies, qua cōfecta est? Respon. quòd sic. ita tenet Bal. in d. Auth. quòd sine, num. 4. & est communis opin. vt dicit Natta in repet. d. Auth. quòd sine, num. 30. & seq. Lex enim requirit tēpus in illa apponi, vt in d. Auth. quòd sine, Debet ergo apponi formaliter, & specificè, vt si aliqua suspitio falsitatis

falsitatis subesset, facilè deprehendi possit. & hanc conclusionem nota pro limitatione eorum, quę dixi infrà, lib. 7. §. scriptura, quòd scilicet regulariter in priuata scriptura non requiritur dies, neq; annus.

3 Sed quia tex. in d. Auth. quòd sine, dicit nō signis, sed literarum consequentia. Quæro, vtrùm de necessitate requiratur, ꝙ in huiusmodi schedula, pater omnia extensè scripserit, absque vllis imbreuiaturis, etiam vsitatis? Resp. quòd sic. Ita dixit Barr. in l. quoties. §. 1. nu. 4. ff. de hæred. institu. & est communis sentētia, vt ait Natta, in repet. d. Auth. ꝙ sine, nu. 38. Quæ tamen intelligenda est, vt pcedat circa numerum vnciarum, vel summam aliq̄ pecuniæ, signis Arithmeticis exprimendam, in quib. de facili pōt falsitas committi, sed in reliqua dispositione credo, quòd sufficiat illam esse scriptam eo modo, quo cæteræ scripturæ communiter conscribi solent. Et hic fuit sensus Imperat. vt apparet in corpore, vnde Authentica ipsa sumta est.

4 Quæro, quid si dict. schedula non sit à patre, sed ab alio scripta, sit tamen ab ipso patre subscripta, nunquid hoc sufficiet? Respondeo, quòd sic. Nam subscribens, censetur virtualiter scribere omnia contenta in scriptura, quam sua subscriptione cōfirmat. Ita tenet Paulus de Castro consil. 93. post numer. secund. libro primo. & est cōmunis sententia, vt dicit Natta in dict. Authen. quòd sine, numero 44. & sequenti. Quam ego etiam sequor, modò in subscriptione fiat mentio, quòd sit testamentum. Licet enim regulariter sola subscriptio generalis sufficiat, quidquid dixerit Bartolus in leg. diuus. §. item senatus, numero 2. ff. de falsis. contra quem est communis opin. vt dixi infrà, libr. 7. §. scriptura. Tamen vbi lex pro fama requirit, quòd aliquis manu propria scribat, semper mihi placuit opinio Bart. quòd scilicet requiratur specialis subscriptio, qui aliàs de facili supponendo vnam scripturam pro alia, posset falsitatis fieri, quam præcipuè in hac testamentorum materia lex habet valdè suspectā. & ita teneas, nisi schedula ipsa aliquo alio argumento, quàm tali subscriptione confirmata esset.

5 Item quæro, pone, quòd reperiatur in arca patris schedula continens diuisionē bonorum inter filios, quæ tamen nō sit scripta, neq; subscripta manu ipsius testatoris: nūquid talis schedula inter ipsos liberos valebit, ita vt ab eis seruanda sit? Respo. quòd non. Esset enim nimis aperta hoc modo via fraudibus. Et ita cōmuniter concluditur, vt ait Ias. in d. Auth. ꝙ sine. post nu. 1. Gul. de Bened. in 1. parte repet. cap. Raynutius, fol. 156. post nu. 87.

6 Sed pone, ꝙ schedula ipsa non sit à patre scripta, nec subscripta, sed tamen sit subscripta ab ipsis filijs, nū quid valebit? Resp. quòd sic. & ita concludunt cōmuniter Doctores, vt dicit Natta in d. Auth. quòd sine, nu. 51. Intelligo, quòd valet non vt testamentum, ex dispositiōe ipsius Auth. quòd sine, sed vt cōtractus, ex conuentione ipsorum filiorum, quod nota, quia est magni effectus, vt dixi suprà, quæ. proxima.

7 Præterea quæro, si reperiatur in lib. Notarij schedula testamenti, non tamen in ipsa schedula sit scriptum, quòd fuerit tale testamentum lectum coram testibus, nunquid valebit inter liberos? Resp. Bar. in l. fideicommissa. §. quoties, nu. 1. ff. de lega. loquendo per verbū fortè, tenuit, ꝙ sic. Contrarium tenuit Bal. in d. Auth. quòd sine, nu. 1. etiam in fortioribus terminis, quando scilicet in schedula reperiuntur descripta nomina testium, & opinio Bald. cōmuniter tenetur, vt dicit Natta in d. Auth. quòd sine, nu. 3. Cùm enim lex requirat manum propriā ipsius patris, aliena sufficere non debet.

8 Sed quæro, nūquid dispositio d. Auth. quòd sine. habeat locum, etiā si filij in ipsa schedula non sint æqualiter instituti? Re. quòd sic. & ita dicunt magis commun. Doctores, vt dicit So. Iun. cons. 189. num. 87. lib. 2. & consil. 24. post nu. 9. li. 3. Intellige, modò sit modica disparitas, aliàs secus.

9 Vlterius quæro, nunquid dispositio Auth. quòd sine, extendatur etiam, vt locū habeat in fauore piæ causæ, si reperiatur schedula scripta manu defuncti, absq; testibus, in qua de bonis suis disponat ad pias causas, dixi suprà, q. 7. versic. Aliquando enim.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Plura esse militum priuilegia in condendis testamentis.*
2 *Et an requiratur testes esse rogatos?*
3 *Et an in testamento militis possit mulier pro teste interuenire?*
4 *Et an huiusmodi priuilegia competant militibus etiam non existentibus in expeditione?*
5 *Et an competant alijs personis existentibus in castris non tamen militantibus?*

1 DIxi etiam suprà, q. 3. multū interesse inter testamentum militis, & testamentum pagani. Habent enim plura priuilegia testamenta mili-

ta militum: de quibus toto titulo. ff. & C. de mil. testa. quæ potes videre elegãter collecta ab egregio Iurisconf. D. Petro Bello Consiliario Ducis Sabaudiæ, compatre, & vel fratre meo honorando, in suo tract. de Re militari, nuper edito, fol. 71. & alijs quatuor seq.

2 Quæro: nunquid in testamento militis testes debeãt esse rogati? dixi infrà, q. 58. vers. Item quæro.

3 Quæro etiam: an in testamento militis fœmina possit esse testis? dixi infrà, q. 55. vers. Sed quæro.

4 Sed quæro: nũquid hæc priuilegia militibus concessa cõpetant illis, nõ modò quando sunt in expeditione, sed etiam postquam missi sunt à militia? Resp. Aliqui dicũt, quòd duo sunt genera priuilegiorum, quæ militibus concessa sunt circa testamenta conficienda. Primum cõcernit personam ipsius testantis: quia scilicet multi, qui aliàs de iure communi non habẽt testamenti factionẽ, si tamẽ sint milites, possunt testari, & ista priuilegia ipsi milites non amittunt, etiam si missi sint à militia. Secundum verò concernit modum testãdi, quia scilicet in testamẽto militis sublatæ sunt solennitates iuris ciuilis. & huiusmodi priuilegia eis non cõpetunt, nisi donec sunt in expeditione belli. Ita dicit gl. in §. sed hactenus. in glo. 1. Instit. de milit. testam. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Apost. ad Dec. in l. Ius nostrum, sub nu. 8. ff. de regul. iuris. Alij verò aliter dicunt, quòd scilicet miles, qui sit sui iuris, habet circa testamenti factionem duo priuilegia: Primum, quòd potest testari minus solenniter. Secundum, quòd eius testamentũ non subijcitur querelæ, & hæc ambo priuilegia, miles ipse amittit statim quòd factus est veteranus. Sed filiusfam. miles habet circa testamẽti factionem tria priuilegia. Primum, quòd possit testari. Secundum, quòd eius testamentum nõ subijciatur querelæ. Tertium, quòd possit testari minus solenniter. Quando ergo filiusfa. efficitur veteranus, retinet duo priora priuilegia, & tertium amittit. & hæc est cõis op. vt dicit Sal. in l. fi. nu. 3. & 4. C. de inoff. testa. Tu in hoc dic contrà. nam hodie testamẽtum militis tàm patris quàm filij subiacet querelæ, vt dixi infrà, q. 42. versi. Et hæc quidem. & quæst. 48. versi. Et hæc omnia.

5 Item quæro: nunquid aliæ personæ nõ militantes, quæ tamen reperiuntur in castris, gaudeant priuilegijs militum circa testamẽtum conficiendũ? Respo. distinguẽdum est, an sint in loco hostili, vel ne. Nam si non sunt in loco hostili, non possunt testari, nisi iure cõmuni, si verò sunt in loco hostili, possunt condere testamentum, eo modo, & forma, quo possunt milites. ita dicit gl. in l. scriniarios, in gl. fin. C. de testam. mil. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Paris. consil. 32, nu. 25. lib. 2.

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 Militem posse decedere pro parte testatum, & pro parte intestatum: idq; quomodo intelligendum sit? & nu. 2. 3. & 4.

1 HAbent etiam milites hoc priuilegium, quòd licet regulariter quis non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, sed causa testati trahat ad se causam intestati: tamen in hoc milite locum nõ habet, ipse enim potest decedere ꝑ parte testatus, & pro parte intestatus. Sed vt intelligas hanc materiam, quæ prima facie cõfusa videtur, distinguendi sunt nonnulli casus.

2 Aliquando enim miles nullo instituto hærede vniuersali instituit vnũ in aliqua re certa, vel duabus, vel vnum in vna re, alium in alia, & hoc casu: Aut miles prohibuit in suo testamento ius accrescendi, & ille institutus in re certa, non habet nisi illam certam rem, in reliquo autẽ succedunt venientes ab intestato. & in hoc differt miles à pagano, quia decedit pro parte testatus, & pro parte intestatus. Paganus enim nõ põt prohibere ius accrescendi, vt dixi infrà, qu. 76. Aut verò miles non prohibuit ius accrescendi, & tũc ille institutus in re certa, ꝑ ius accrescendi succedit in tota hæreditate. Ita dicit gl. in l. 1. in verb. Milites, ibi, si autem vnum. C. de testa. milit. quæ vbiq; magis cõmuniter approbatur, vt dicit Alex. in ea. l. 1. post nu. 9. ver. ex quibus vltimis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ang. Aret. in §. hæreditas, nu. 2. inst. de hæred. inst. Hanc etiam esse cõmunem opi. attestatur Iaso. in d. l. 1. nu. 1a Dec. in ea. l. 1. nu. 9. & in l. 2. in fi. C. eod. tit. & sic isto casu testamentũ militis nullum habet priuilegiũ, quia causa testati, trahit ad se causam intestati, sicut in testamẽto pagani, in quo Institutus in re certa, nullo alio instituto hærede vniuersali, succedit per ius accrescendi in tota hæreditate, vt dixi suprà. §. institutio. Aliquando autem miles habens bona castrẽsia, & bona paganica, instituit vnum hæredẽ in patrimonio castrensi, in alijs autem bonis neminem instituit,

tuit, vel econtrà, & hoc caſu benè verificatur regula, quòd ꝑ parte decedit teſtatus, & pro parte inteſtatus: quia ille inſtitutus in bonis caſtrenſibus, non habet per ius accreſcendi reliqua bona paganica ipſius teſtatoris, in quibus nullus reperitur inſtitutus, vel econtrà, ſed illa deferentur hæredibus ipſius militis ab inteſtato venientibus, ita dicit gloſſa in dict. leg. pri. in verbo, Probetur, Co. de teſtam. milit. & ita tenent omnes, vt dicit Salyc. in ea. l. 1. num. 7. Hanc etiam dicit eſſe cõmunem opi. Alex. in ea. l. 1. num. 19. & ratio eſt ſecundum gloſſ. & Doctor. ibi: quia eo ipſo, quòd miles inſtituit aliquem in bonis tantùm caſtrenſibus, videtur prohibuiſſe, ne ſuccedat in paganicis, & econtrà.

3 Et hinc infertur, ꝙ ſi miles inſtituat vnum in caſtrenſibus, & alium in paganicis, & vnus eorum, puta, inſtitutus in caſtrenſibus, repudiet, quòd ad partem repudiatã non admittetur alius inſtitutus in paganicis, per ius accreſcendi, ſed veniẽt hæredes ab inteſtato, & hæc eſt cõmun. opi. vt dicit Dec. in d. l. 1. poſt nu. 7. ver. in ea. gl. & ſic miles pro parte decedit teſtatus, & pro parte inteſtatus.

4 Aliquando, & tertiò, miles inſtituit vnum ſimpliciter in vna vncia, & aliũ in caſtrẽſibus: & hoc caſu inſtitutus in illa vncia, habebit ſemiunciam ex paganicis, & ſemiunciam ex caſtrenſibus, ille verò alius habebit reliqua bona caſtrenſia. In reliquis autem bonis paganicis ex quo nullus repetitur hæres vniuerſalis inſtitutus, ſuccedet ille inſtitutus in vna vncia, per ius accreſcendi, non autẽ ille inſtitutus in caſtrẽſibus, qui, vt dixi, cẽſetur tacitè excluſus à iure accreſcendi. & ita tenent cõmuniter Doctores, vt ait Saly. in d. l. 1. num. 6. Et circa iſtas concluſiones multa poſſent dici diſputãdo, ſed in iudicãdo non recedas à cõmunibus. Hæc materia non multùm verſatur in palatijs. & ego nunquã vidi in facto aliquam ex iſtis quæſtionibus. ſed vt plurimũ ſolent tractari coram auditoribus exercituum, coram quibus plærunque huiuſmodi controuerſiæ decidũtur iure militari, omiſſis ſubtilitatibus iuris ciuilis.

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſolennitates in teſtamento cæci requirantur?*
2 *Et quid ſi cæcus velit inter liberos teſtari nunquid duo teſtes ſufficiant?*

1 DIcebam etiã ſuprà q. 3. Aliud eſſe teſtamentũ cæci, aliud videntis, nã in teſtamẽto cæci vltra numerum ſeptem teſtium, qui de iure cõi in teſtamentis requiruntur, neceſſe eſt quòd interueniat Notarius, vel in defectũ Notarij, alius, & ſic octauus teſtis, & alia, de quib. in l. hac conſultiſſima. C. qui teſta. face. poſſ. & hoc ꝑpter maiorem timorẽ falſitatis, qui ſubeſt in teſta. huiuſmodi lumine carentis, quàm in teſtamento eius, qui videt, & cognoſcit: & ita de facili decipi non potes.

2 Sed quæro. Tu ſcis, ꝙ quãdo pater vult teſtari inter liberos, ſufficiunt duo teſtes abſq; alijs ſolennitatibus iuris ciuilis, vt dixi ſuprà, q. 8. Pone: ꝙ pater cæcus velit teſtari inter liberos: nunquid erunt ſeruãdæ ſolennitates, de quibus in d. l. hac conſultiſſima: an autem ſufficient duo teſtes? Reſpon. ꝙ ſi cæcus velit teſtari inter liberos, ſufficiunt duo teſtes, nec requiritur aliqua alia forma vel ſolennitas à iure ciuili introducta. Ita tenet Bal. in d. l. hac conſultiſſima, nu. 1. & ſeq. & ita concludũt magis cõmuniter DD. vt dicit Soc. conſi. 263. circa prin. lib. 2. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. nu. 4. & conſi. 25. verſicul. facit etiam multum. lib. 1. Bertrand. conſil. 221. nu. 2. lib. 3. in ſecunda parte. Boët. deciſ. 240. num. 20. Nata conſil. 210. n. 3. & ſeq. & in rep. d. §. ex imperfecto. nu. 34. & ſeq. Ceſſat enim omnis falſitatis ſuſpicio in filijs qui omninò ſunt patri ab inteſtato ſucceſſuri, & de quib. lex maximè cõfidit. Præterea fauor filiorum, propter quem inducta fuit diſpoſitio. §. ex imperfecto, ita militat in filijs cæci ſicut in filijs videntis.

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. an poßit condere teſtamentum?*
2 *Et an de peculio aduentitio?*
3 *Et an filiafam. poßit de dote teſtari?*
4 *Et quid ſi in teſtamento appoſita ſit clauſula codicillaris?*
5 *Et quid ſi pater ſit captus ab hoſtibus.*
6 *Et an poßit filiusfam. teſtari de bonis caſtrenſibus?*
7 *Et an de ſalario quod lucratus eſt tanquam aduocatus?*
8 *Et an poßit filiusfam. teſtari ad pias cauſas?*
9 *Et an valeat ſtatutum diſponens, quòd filiusfamil. poßit teſtari?*

1 EXplicatis diuiſionibus teſtamẽtorum: nunc videndum eſt quæ perſonæ habeant teſtamenti factionem tam actiuè quàm paſſiuè, id eſt, qui teſtamentum facere poſſint, vel non: & qui ex teſtamento capere poſſint, vel non. Nam in iure vtroque modo dicitur quis habere teſtamenti factionem, & in primis quæro, an filiusfam. in patris poteſtate exiſtens

te existens possit condere testamentum? Respo. quòd nō, etiam si pater id illi permittat. text. est in l. qui in potestate. ff. de test. & sic vides, quòd filiusfa. non est prohibitus testari propter interesse patris, sed quia lex nō approbat eius personam, tanquam legitimam, ad condendum testamentum, & ideò cōsensus patris nō sufficit ad eius personam integrandam. Doctores multū laborant pro inuenienda ratione, quare filiusfa. non possit testari, etiam cum patris consensu, & tandē dicunt illud esse: quia testamentum non potest ex alieno arbitrio pendere, & hæc ratio approbatur communiter per DD. vbique, vt dicit Aret. in d. l. qui in potestate, post nu. 2. illam etiam dicit esse communem rationem Ias. in l. senium. nu. 9. C. qui testa. fac. pos. quę tamen multas patitur difficultates, vt per Aret. in loco præallegato, & alios Scribentes: Sed quia hæc modicæ sunt vtilitatis non insisto.

2 Vera igitur est, & indubitata conclusio, quòd filiusfam. etiam cum patris consensu non potest condere testamentum. & hæc est cōmunis regula, vt dicit Aretinus in d. l. qui in potestate. col. 3. vers. Et ad rationē, cui adde inprimis, quòd neque etiam testari potest de peculio aduentitio. & ista est communis op. vt dicit Ale. in l. sicut certi. circa fi. C. de test. mil. Quæ quidem locum habet, etiam si huiusmodi peculium aduentitium spectaret ad ipsum filiumfa. pleno iure, neq; pater haberet in eo vsumfructum, adhuc enim filius de eo testari non poterit, etiam cum consensu patris. Ita sentit gl. in d. l. qui in potestate. in verbo, nihilomagis. & est communis opi. vt dicit Imola in l. si cū filius. §. Titio decem. col. fi. ff. de donat. Soc. consil. 112. post nu. 2. versi. Confirmatur, libr. 1. quod est duplicatū cons. 172. lib. 2 prout illum refert Apostil. ad Boër. cons. 34. sub nu. 1. Licet Socin. in li. meo hoc nō dicat. Ita etiam communiter teneri, attestatur Alex. in l. senium, nu. 6. in fi. C. qui test. fac. pos. Eandem opi. dicit esse communem Aretin. in d. l. qui in potestate, colum. 3. vers. Et priusquam veniam. Ias. in l. fin. num. 3. C. de inoff. testam. & in l. nemo, nu. 2. C. qui testa. fac. poss. vbi dicit, quòd hæc est communis opi. gl. & Doctorum, nemine discrepante Alexander in dicta leg. nemo, nu. 2. quem refert Ruinus cons. 24. n. 11. li. 5. Dec. in ea. l. nemo per totam lecturam. Bauer. in §. sciendum, num. 2. Insti. de testa. mil. Rubens cons. 93. nu. 3. & ita seruat communis op. vt alt Porc. Instit. quib. non est permissum fac. testa. nu. 12. & ratio est: quia, vt dixi, filius repellitur à testando, non propter interesse patris, sed quia non est legitima persona ad testandum.

3 Secundò adde, quòd etiam filia quæ sit in potestate patris, non potest testari de dote sua aduentitia. & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Alex. in d. l. senium. nu. 3. Militat enim eadem ratio, quòd s. non est integra persona ad testandum: licet (respectu huiusmodi dotis) habeat integram personā ad comparendum in iudicio, vt dixi suprà, lib. 2. §. filius.

4 Sed quæro, Tu scis, quòd filiusfam. potest donare causa mortis cum consensu patris, nunquid si aliquid relinquat in testamento, in quo sit apposita clausula codicillaris, illud relictum sustinebitur in vim donatiōis causa mortis? dixi infrà, lib. 4. §. Donatio. q. 6. vers. Sed quæro.

5 Sed pone, quòd pater sit captus ab hostibus, & quòd patre existēte apud hostes, filius faciat testamentum, & decedat, deinde pater reuertatur: Quæro, nunquid tale testamentū valeat? Resp. quòd nō, sed indistinctè, est nullum. Nam propter reditum patris, fingitur semper filius in potestate patris fuisse, ita dicit gl. in l. fin. §. ita tamē, in verbo, Rata. C. de senten. pass. & est communis opin. vt dicit Crott. in repet. l. si is, qui pro emtore, nu. 18. & seq. ff. de vsucap.

6 Scias tamen, quòd de bonis castrensibus, vel quasi, potest filiusfa. testari. l. fin. C. de inoff. test. Sed de castrēsi potest testari iure militari: si verò testetur de quasi castrensi, debet seruare ius commune, vt ibi.

7 Sed quid de salario, quòd filijsfa. aduocati à clientulis suis percipiunt, nunquid poterunt, etiamsi sint in potestate patris, de eo ad eorum libitum testari? R. Specu. in tit. de Actore, tenet, quòd non: Sed contraria opinio est magis communis, vt testatur Ias. in d. l. fi. nu. 1. C. de inoffi. test. hoc enim reputatur tāquam quasi castrense peculium, vt dixi sup. lib. 2. §. filius.

8 Item quæro, nunquid filiusfam. possit testari ad pias causas, dixi suprà, q. 5. versi. Sed nunquid.

9 Quæro etiam, an valeat statutū disponens, quòd filiusfa. possit testari. dixi suprà, lib. 1.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 Pupillus an possit condere testamentum.

2 *Et quid ſi ſit etiam condemnatus ad mortem naturalem?*

1 QVæro, an bannitus ab aliqua ciuitate, retineat teſtamēti factionem? Reſpon. hæc qnæſtio habet duo capita. Primū, an poſſit condere teſtamentum: Secundnm, an poſſit capere ex teſtamento. Circa primnm, Bart. in l. eins qui. §. 1. nu. 3. ff. de teſta. & in vulgata ſua quæſt. prima. incip. Lucanæ ciuitatis. nu. 26. diſtinguendo concludit: qnòd ant bannitus vnlt teſtari ſecnndum ſtatnta ciuitatis, à qua exulat, & non pôteſt: quia propter bannum amiſit illorum beneficinm: Aut vult teſtari ſecundum ius commune, & poteſt: quia bannum illius ciuitatis non potuit illi auferre beneficia inris communis. & hāc diſtinctionem Bart. dicit communiter teneri Nellus in tract. bannitorum, in prima parte ſecundi temporis, nu. 52. Sed ego aliàs dicebam, quòd hæc opin. Bart. ita generaliter, & indiſtinctè intellecta, non videtur vera, & omittendo auctoritates Doctorum, loquentium in hac materia quæ ſunt propè infinitæ, Dic, quòd aliquando qnis eſt ſimpliciter bannitus: & intelligo ſimpliciter bannitnm eum, qui eſt condemnatus in ſolo exilio, cui non eſt appoſita pœna mortis, etiā ſi perneniret in fortiam commnnis, prout videmus quotidiè propter aliquod delictum multos condemnari in exilium, vel perpetuum, vel temporale, vel etiam arbitrio Principis, vel Senatns, vt dixi infrà, libr. 5. §. fin. q. 71. circa prin. & talis nullo modo efficitur inteſtabilis, ex quacunq; cauſa ſit bannitus. ita probat tex. in d. l. eius qui. §. 1. ibi, ſed relegati: & intelligo, quòd poterit teſtari, non modò ſecundum ius commune, ſed etiā ſecundum ſtatuta ciuitatis à qua eſt bannitus, niſi in ea adſit ſtatutum, quòd banniti non gaudeant beneficio ſtatutorum: prout eſt in multis ciuitatib. Italiæ. & poterit diſponere de bonis ſuis tā ſitis intra territoriū ciuitatis, à qua eſt bannitus, quàm extra. & qnod plus eſt, etiam ſi tempore banni eius bona fuiſſent confiſcata (vt plerunq; fit) tamen ſi poſt confiſcationem aliquid acquireret, poſſet de eo diſponere, & teſtari, ex quo iuxta communes regulas, in confiſcatione non veniunt bona futura, vt dixi in d. §. fin. q. 79. verſ. Vlterius quæro.

2 Aliqnando verò, quis non modò eſt bannitns, ſed eriam eſt condemnatns ad mortē naturalem, quæ illi in ſententia comminatur, vbi in fortiam communis pernenerit: & hoc poteſt dupliciter contingere. Primò, quādo ſententia mortis præcedit bannum, puta quia detentns in carceribus fuerit condemnatus ad mortē, & poſt cōdemnationē aufngerit è manibus Iudicum, & deindè iterum citatus, (vt fit) in contumaciam iterum bannitus fuerit, & condemnatns cum cōminatione, de qua ſuprà. Secnndò verò, quando ſententia mortis & exilij, ſimul profertur cōtra abſentē, pront quotidiè fieri videmns, ſtātibus ordinibns ſine ſtatutis, ꝙ contumax babeatnr pro confeſſo: & de illis bannitis nō eſt tractandum, tanq̄ de ſimpliciter bannitis, ſed etiam tanq̄ de condemnatis ad mortem. & ideò dic, quòd aut iſte fuit ad mortem cōdemnatus pro delicto, pro qno de iure communi erat imponenda pœna mortis, & fuit in proceſſu & ſententia ſeruata diſpoſitio iuris communis, quia ſcilicet fuit condemnatus præſens, & factis ſuis debitis defenſionibns: & tnnc talis per huiuſmodi condemnationem iam effectus eſt inteſtabilis, tanqnam ſernus pœnæ: & ideò licet aufugiat è manibus Iudicis, adhuc remanet ſeruus pœnæ, & conſeqnenter nō poterit teſtari. vt dixi infrà, q. 21. neq; intra territorium illius ciuitatis, neq; extra, quia talis ſententia lata ſecūdum ius cōmune, illnm afficit vbiq; locorū. Ant verò fuit condemnatus ad mortem pro delicto ex quo imponitnr pœna mortis, per ſtatutum illins ciuitatis, & non de iure communi. vel fuit condemnatus contra formam iuris communis, puta in contumaciā, ſtante ſtatuto, de quo ſuprà, qnòd cōtumax habeatur pro confeſſo: & tunc eſt diſtinguendum, an iſte bannitns peruenerit in ſortiam communis, vel non. Nam priuſquàm perueniat in fortiam communis, ſecundnm magis cōmunem ſententiam, non eſt adhnc effectus ſernus pœnæ, vt dixi ſuprà, lib. 2. §. bannitns. & ideò poterit teſtari. & in hoc omnes concordant, vt dicit Aret. in d. l. eins, qui. §. 1. poſt nu. 3. verſ. Vnus eſt. Neq; in hoc ego facio differentiam, an ſit bannitus cum confiſcatiōe bonorum vel non. quia ad hoc vt quis dicatur teſtabilis, vel inteſtabilis, nō conſiderantur bona, ſed ſtatus perſonę. Ideò dato, quòd eius bona eſſent confiſcata, poterit adhuc teſtari, & boc eſt magni effectus, quia poterit teſtari de bonis, ſi quæ babet extra territorium ciuitatis, à qua eſt bannitus: illa enim nō comprebenduntur in confiſcatione bonornm, vt dixi infrà, lib. 5. §. fi. q. 78. verſic. Quæro nunquid. Item de illis quæ acqniteret poſt confiſcationē. nam in publicatione bono-

rum non veniunt bona futura, vt dixi: Item dato etiam, quòd nulla bona haberet, non est sine vtilitate, vt quis possit condere testamentum, vt dixi infrà, quæst, 20. versi. Relegatus.

Aut verò iste bannitus peruenit in forciam communis, & tunc non potest testari, vt dixi infrà, qu 21. versic. Aut verò: Et aduerte, quia in hoc articulo ego non facio vim, an talis bannitus, siue ex tenore sententiæ, siue ex forma statutorum, possit impunè offendi, vel non. Cùm enim illa qualitas, quòd possit impunè offendi, non respiciat statum personæ, non videtur habenda in consideratione, quò ad hoc, an quis efficiatur intestabilis, vel non.

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Bannitus an possit capere ex testamento?*
2 *Et an saltem bona, posita extra territorium ciuitatis à qua est bannitus?*

1 Circa secundum: An bānitus possit capere ex testamento, multa etiam traduntur per Scribentes, maximè in locis ordinarijs. Bart. in præallegata qu. sua prima: incip. Lucanæ ciuitatis, nu. 29. distinguendo dicit, quòd aut bannitus non potest virtute statuti illius ciuitatis impunè offendi: & tunc est capax omnium successionum, quæ illi deferuntur tàm ex beneficio iuris municipalis illius ciuitatis, quàm ex dispositione iuris communis: sed si potest impunè offendi, tunc nō poterit succedere in hæreditate sibi delata ex beneficio statutorum illius ciuitatis: erit tamē capax iurium, & successionū, quæ illi deferuntur de iure communi. & hanc opi. Bart. dicit esse communem Alex. in l. 1. nu. 4. C. de hære. instituendis. quem refert Rui. cons. 49. nu. 3. li. 4. Idem etiam dicit Alex. cons. 26. nu. 2. in fi. lib. 1. quem refert Vantius de nullit. in Rub. ex inhabilitate, num. 51. Nellus de bann. in 1. parte, secundi temporis, q. 5. Corn. consi. 29. in primis verbis, lib. 2. & cons. 55. in litera L. eo. vol. Alex. cons. 75. num. 2. lib. 1. quem refert Blanc. de compromis. in 2. q. nu. 16. Clau. in l. Gallus, §. nunc videndū, post n. 4. & in l. ex facto. §. ex facto. n. 4. ff. ad Trebel. Cur. Sen. con. 59. nu. 19. Cur. Iun. con. 182. nu. 4. Ias. cons. 166. col. 1. lib. 2. & in l. 1. nu. 5. & seq. C. de hær. insti. Ripa in d. §. ex facto. n. 14. ff. ad Treb. Et sic vides magis communem opin. esse, quòd bannitus sit capax successionum quæ ei deferuntur ex dispositione iuris communis.

2 Et hæc quidem cōclusio de plano procedit, quantum ad bona sita extra territorium (illa enim non possunt affici ex banno quod emanauit in alieno territorio) & sic remanet in dispositione iuris communis, sed quid de bonis sitis intra territorium ciuitatis, à qua iste reperitur bannitus? Respon. Rayner. in d. l. 1. C. de hære. instit. tenet, quòd nullo modo iste bannitus possit in huiusmodi bonis succedere. licet enim ius commune illius ciuitatis non possit banniendo tollere ius cōmune, potest tamē illud offuscare, & adumbrare, ita vt in suo territorio effectū non sortiatur. Et hanc opi. dicit esse communem Ias. in præalleg. cons. 166. col. 3. versic. Quartò facit, lib. 2: Sed quidquid dicat Ias. credo, quòd magis communis opin. sit in contrariū, scilicet, quòd imò, etiamsi bannitus possit impunè offendi, retineat beneficia iuris communis, etiam quò ad bona posita intra territorium illius ciuitatis. prout hanc esse magis communem sententiam attestatur Ripa in d. l. ex facto. §. ex facto. numero 15. Marauta in repet. l. is potest. num. 119. ff. de acqui. hær. & quòd bānitus retineat beneficia iuris communis, etiam in ciuitate à qua exulat, non videtur dubitandum: ex quo multi ex Doctoribus per me suprà allegatis, ita attestantur esse communem opinionem: & recensent authoritates, quę facilè dinumerari possunt. & illam etiam credo veriorem esse: nam huiusmodi banna, quæ contra absentes proferuntur, sunt valdè exorbitantia à dispositione iuris communis, meritò restringenda, vt quantum minus fieri potest, operentur. Benè verum est, quòd si extaret statutum excludens expressè bannitum ab omni iure & successione, vel huiusmodi, eo casu procederet opin. Rayn. quòd scilicet amitteret etiā successiones sibi intra territorium illius ciuitatis delatas, etiam ex beneficio iuris communis: Sed alio non apparente, consulendo aut iudicando, non recedas ab opin. Bart. quæ communis est, & verior. in proposito tamen huius quæst. vide quæ dixi infrà, lib. 5. §. fin. q. 71. versi. Dixi autem.

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ad mortem an possit testari?*
2 *Et quid si ex manibus iudicum aufugerit?*
3 *Et quid si genus mortis, ad quod fuit condemnatus, est à iure prohibitum?*
4 *Et quid si fuerit in contumaciam condemnatus?*
5 *Et an talis condemnatus ad mortem possit testari ad pias causas?*

Quæro,

1 Quæro, nunquid condemnatus ad mortem possit testari? Respo. quòd, Aut talis condemnatus est præsens, ita quòd post condemnationem statim facienda est executio: & hoc casu, cùm per condemnationem effectus sit seruus pœnæ, non poterit testari. & hæc est communis opinio, vt dicit Bald. in l. fin. numero 15. C. si à non compet. iudic. quem refert Apostil. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, sub numer. 20. Idem dicit Apostill. suprà allegata, sub numer. 23. & hoc siue esset condemnatus secundum ius commune, siue secundum statuta illius loci: nam vtroque casu proculdubio est intestabilis: quantum ad bona sita in illo territorio. Quò ad alia verò, ita demum efficitur intestabilis, si est condemnatus, seruata tàm in processu, quàm in sententia, dispositione iuris communis. Quinimò, si prius condidisset testamentum, illud fieret irritum. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniusto rupto. quod tamen intellige, vt dixi in versic. Aut verò. Benè verum est, quòd quidquid sit de iure: hodiè ferè vbique contrarium obseruatur. Quia etiam illi, qui sunt decapitandi, plerunque in carcere faciunt testamenta, & instituunt hæredes, quando eorum bona non confiscantur. & ita quotidiè de consuetudine obseruari attestatur Imola, in capitul. quia ingredientibus, numero 30. in fine. de testament. quem refert Natta consilio 177. num. 4. Sed certè, ego credo, quòd talia testamenta, de iure parum vel nihil valeant: quidquid tamen sit, non puto esse ab ipsa consuetudine recedendum.

2 Sed quid, si reus post condemnationē, antequam fiat executio, ex manibus Iudicum aufugerit, nunquid poterit testari? Respon. quòd non: adhuc enim remanet seruus pœnæ, & consequenter intestabilis. ita tenent communiter Doct. vt dicit Aret. in l. si quis post accusationem. nu. 3. ff. de testa. ita etiam communiter teneri attestatur Abbas in Rubr. de testa. nu. 4. Sed hoc intelligo, vt procedat in illo territorio, in quo fuerat condemnatus, & quò ad bona intra illud territorium existentia. nam in eo territorio, & quò ad illa, semper remanet intestabilis, sed quò ad bona existentia extra illud territoriū, talis sententia eum non efficeret Intestabilem: & ideò ipse existens extra illud territorium, posset de eis testari: nisi tamen esset condemnatus pro delicto, pro quo de iure communi debuisset ad mortem condemnari: & in processu esset seruata dispositio iuris cōmunis. nam eo casu vbique, & quò ad omnia semper remanet intestabilis, vt suprà dixi.

3 Sed pone, quòd Iudex cōdemnat reum ad pœnam mortis, sed genus mortis, quo Iudex eum voluit puniri, est à iure prohibitum: puta veneni, mallei, vel securis, vel præcipitij, nunquid ex tali condemnatione reus efficitur intestabilis? Respon. quòd non, etiā si delictum pro quo est condemnatus, mereretur pœnam mortis. ita dixit Ang. in l. si quis mihi bona. §. si fisci. ff. de acqui. hæred. Et ita concludunt Doctores, vt dicit Apostil. ad Ang. de malefic. in verbo, & ibi caput, sub nume. 23. hanc etiam opin. dicit esse communem eadem Apostil. in eo. verbo, sub nu. 29. Ex quo enim huiusmodi pœnæ sunt à iure interdictæ, non possunt efficere aliquem seruū pœnæ, & sic intestabilem, quod nota in practica, quia est mirabilis decisio.

4 Aut verò talis condēnatus erat absens, sed fuit condemnatus virtute statuti disponentis? quòd cōtumax habeatur pro confesso, & quòd contra eum possit procedi ad sententiā diffinitiuā, & tūc si iste condēnatus, & bannitus non veniat in fortiam communis, non efficitur seruus pœnę, & ideò poterit testari. Si autem veniat in fortiam communis, tunc efficitur seruus pœnæ, & consequenter non poterit testari. & hæc est magis cōmunis opin. vt dicit Aret. in d. l. eius qui. §. 1. post nume. 4. versic. Sed dubium. Et si prinsquàm veniret in fortiam cōmunis, fecisset testamentū, illud redderetur nullū. Quæ tamē omnia, vt suprà sæpius dixi, intellige, quò ad bona sita intra illud territorium, non autem quò ad alia: nam sententia illa cōdemnationis & banni, accipit virtutē & robur ex dispositione statuto. rū illius ciuitatis, & non à iure cōmuni, merito non potest effectum suum porrigere extra illud territorium: & ita teneas.

5 Quæro, nunquid condemnatus ad mortem possit testamētum condere ad pias causas? dixi suprà, quæst. 5. versicu. Quæro quid in damnato.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Deportatus an possit condere testamentum?*
2 *Et an possit capere ex testamento?*
3 *Et quid in relegato?*

1 Quæro, nunquid deportatus habeat testamenti factionē? Respo. hæc quæstio pariter habet duo capita,

plta, intelligendo de factione testamēti activè & passivè, vt dixi suprà, q. 18. Si ergo quæris, nunquid deportatus possit cōdere testamentum? Respon. quòd nō: & de hoc est tex. in l. eius qui. §. primo, ff. de testa. intelligendo, ibi, verbum deportati, vt stet in casu nominatiuo, non autem in genitiuo, pront intelligit ibi gl. subaudiendo, verbum bona, & malè indicio meo. Et hęc opi. quòd deportatus non possit testari, communiter tenetur, vt dicit Imola in c. quia ingredientibus. post nu. 30. de testa. Illam etiam dicit esse cōmunem Maranta in rep. l. is potest, num. 117. ff. de acq. hær. Natta in repet. §. ex imperfecto. nu. 51. Amittit enim deportatus libertatē, & bona, & omnia quæ sunt iuris ciuilis, &c.

2 Si autem quæris, nunquid deportatus possit capere ex testamento? Respon. pariter, ꝙ non. est enim talis deportatus prorsus incapax omnis successionis, vt dixi suprà, hoc eo. lib. §. 1. & est communis opin. vt dicit Alex. in l. 1. nu. 2. C. de hær. insti. Hæreditas autem ipsa non applicatur fisco, neq; fiscus illam aufert à deportato, tanquam ab indigno, sed perinde succeditur defuncto per alios institutos, vel peruenientes ab intestato, ac si deportatus institutus nō fuisset. Et hāc dicit esse magis communem & veram sententiā Alexan. cons. 26. num. 1. lib. 1.

3 Relegatus autem non perdit testamenti factionem, vt probat text. in d. l. eius qui. §. 1. Non enim amittit libertatem, neque ea quæ sunt iuris ciuilis, & ideò, licet in sententia relegationis sint etiam confiscata eius bona, prout sæpè fit, & de iure fieri potest, vt est tex. in l. relegati. & in l. relegatorū. §. ad tempus. ff. de interd. & releg. nihilominus (vt dixi) retinet testamenti factionem. & si dicas, quid operatur testamenti factio sine bonis? Resp. quòd multùm operatur circa bona, quæ in ipsa confiscatione non comprehenduntur, vt dixi suprà, q. 19. vers. Aliquando verò. Præterea testamentum & hæreditas vtriq; considerantur etiam in eo, qui nihil in bonis relinquit, neq; id prorsus est sine vtilitate. nam qui potest testari, poterit (licet ipse nihil habeat in bonis) substituere filio suo pupillariter, quod tamen facere non posset, si non haberet testamenti factionem. l. 2. §. filius. ff. de vulgar. Item poterit dare tutorem filijs suis, quod pariter fieri non potest, nisi in testamento, aut codicillis testamento confirmatis, l. 3. ff. de test. tute. vt eleganter considerat Imo. in d. c. quia ingredientib. nu. 7. &c.

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ad perpetuos carceres an perdat testamenti factionem?*

1 Væro, nunquid condemnatus ad perpetuos carceres perdat testamenti factionem? Respon. Abbas in Rub. de testa. post num. 4. vers. Dubitatur etiam. dicit, quòd si talis cōdemnatus ad perpetuum carcerē, est laicus, proculdubio efficitur intestabilis. & quòd hæc est communis sententia. Hanc etiam dicit esse communem Franc. in Rubr. de testa, versi. 12. prohibetur. quē refert Bertran. cons. 194. post num. 2. libro primo, in 2. parte. Quæ tamen opinio nunquam mihi placuit. Certum est enim, quòd de iure ciuili non imponitur hæc pœna carceris, vt dixi infrà, lib. 5. §. fin. quæst. 70. versiculo, pœna autem. Cùm ergo non possit quis effici intestabilis, nisi quando imponitur pœna à lege permissa, vt dixi suprà, quæst. 21. versiculo, Sed pone. sequitur, quòd talis condemnatus ad perpetuos carceres, de iure ciuili non amittit testamenti factionem.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus an possit testari?*

1 Væro, an excommunicatus possit testari? Respon. glo. in cap. decernimus, in verbo, & testificando, de senten. excommu. in 6. tenet, quòd non. & dicit Alber. in l. 1. num. 4. C. de hære. instit. quòd ita tenent communiter Cano. & fortè tempore Alberici ista opi. saltem apud Cano. erat magis communis. Sed hodiè contraria opi. scilicet, ꝙ imò excommunicatus possit testari, est magis communis, vt dicit Abb. in Rub. de testa. nu. 5. Barba. in c. quia ingredientib. col. fin. de testa. quem refert Io. Dilec. de arte testandi, tit. 1. cautela 10. nu. 1. Aret. in l. si quæramus. col. pen. vers. Tertiò adde. ff. de testam. quem refert Apostil. ad Ange. Aret. in §. fin. sub n. 10. Insti. quibus non est permis. fa. te. & Francus in repet. Rubr. de testa. nu. 32. And. Besset. in repe. l. 1. n. 65. C. de sacrosanct. eccles. Bertran. cons. 227. nu. 11. libr. 2. in 1. parte, & cons. 41. nu. 1. lib. 2. in 2. parte. Et dicit Corn. consil. 180. in litera R. lib. 4. quòd est communis sententia ferè omnium, maximè in occultè excommunicato: & hæc opi. intrepidè tenenda est, vbi duo concurrant. Primum, quòd non sit excommunicatus ex causa, quę aliàs redderet illum intestabi-

intestabilem. Secundum, quòd excommunicatio sit occulta. si verò hæc duo nō concurrerent, res non esset sine difficultate. sed pro nunc nihil determino.

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Infamis an possit testari?*

1 QVæro, an infamis possit testari? Respon. quòd sic, ita tenet Bart. in l. is cui. §. si quis ob carmen. ff. de testam. & ita communiter tenetur, vt dicit Abbas in Rub. de testam. post nu. 8. versi. XV. prohibetur. Quod intellige, nisi expressè à lege prohibitus sit testari, prout est infamis condemnatus ob libellum famosum, vt probatur in d. §. si quis ob carmē.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione de restituendis vsuris.*
2 *Et an præstanda sit cautio pigneratitia?*
3 *Et quid si talis cautio post testamentū conditū præstetur?*
4 *Et quid si vsurarius desierit vsuras exercere?*
5 *Et quid in Iudæo vsurario manifesto?*
6 *Et an vsurarius manifestus possit donare causa mortis?*

1 QVæro, an vsurarius manifestus possit testari? Respon. quòd sic: dummodò præstet cautionē de restituēdis vsuris, iuxta formam, c. quanquam. de vsur. in 6. Quis autem dicatur vsurarius manifestus, dixi infrà, lib. 5. §. vsura. versicu. Sed hîc quæro.

2 Sed quæro, quia ille tex. simpliciter requirit, quòd præstetur idonea cautio, nunquid sufficiat nuda cautio, an autem requiratur pignoratitia, vel fideiussoria? Respon. quòd requiruntur pignora, vel fideiussores. ita tenet gl. in d. c. quanquam. in verbo, Idoneæ. quam dicit esse cōmuniter receptam Didacus lib. 3. resolu. cap. 3. num. 6.

3 Sed pone, quòd conditum sit testamentū non præstita cautione, iuxta formam d. c. quanquam, sed post testamentum præstetur talis cautio: nunquid testamentum ipsum, præstita ex postfacto cautione, reconualescet? Respon. quòd in hoc articu. magna est controuersia inter scribentes. tamen magis communis opin. est quòd reconualescat, vt attestatur Alexan. in l. Gallus. §. ille casus, nu. 8. licet dicat quòd contraria opin. est de iure sustentabilior. Eandem opin. dicit esse communem Felin. in c. cùm dilectus. nu. 3. de accus. Dec. in l. quod in initio. num. 11. ff. de reg. iur. Didac. in d. c. 3. post num. 9. versicu. XII. hoc. & hæc opin. tanquam æquior tenenda esset in pract.

4 Item quæro, si vsurarius manifestus desinat exercere vsuras, nunquid in eo locū habebit dispositio d. c. quanquam. vt scilicet non possit testari, nisi præstita cautione? Respon. quòd sic. & hæc est magis communis opi. vt attestatur Soc. cons. 127. ante nu. 1. lib. 3. & etiam tutior animæ, propterea iudicando, aut consulendo, non esset ab ea recedendū. Certum est enim: quòd etiam, quòd quis desinat fœnerari, non tamen propterea desinit esse vsurarius, vt dixi infrà, li. 5. §. vsur. vers. Vltimò quæro. Sed istam conclusionem intellige, vt procedat in vsurario, qui vsuras nō restituit, nam si vsuras restituisset, & desijsset fœnerari, vtique posset condere testamentū, esset enim superflua cautio pro restituendis vsuris, si iam facta esset restitutio.

5 Quæro etiam, nunquid dispositio d. c. quāquam, habeat locum etiam in Iudæis? Resp. quòd non: sed eorum testamento valent, etiam si publicè exerceant vsurariam prauitatem. & ita videmus communiter obseruari, vt dicit Aret. consil. 58. in vltimis verbis: Cùm enim Iudæi sint extra gremium Ecclesiæ, non est de eis curandum, vt dixi suprà, lib. 2. §. Iudæus.

6 Quæro, an vsurarius manifestus possit donare causa mortis, dixi infrà, li. 4. §. Donatio. quæst. 7.

QVAESTIO XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus aut Clericus an possit testari?*
2 *Et an de bonis suis patrimonialibus si nullos habeat propinquos?*
3 *Et quid de bonis quæsitis post adeptum beneficium, seu prælaturam?*
4 *Et quid de bonis ecclesiæ?*
5 *Et an Papa possit dare licentiam Clerico testandi de bonis ecclesiæ?*
6 *Et quid de bonis quæsitis ex fructibus ecclesiæ?*
7 *Et an Papa possit concedere prælatis, vt de huiusmodi bonis possint testari?*
8 *Et quid de fructibus extantibus collectis in bonis ecclesiæ?*
9 *Et an clericus decedens ab intestato tales fructus ad hæredes suos transmittat?*
10 *Et an clericus possit de quotidianis distributionib. testari?*

1 QVæro, nunquid prælatus aut clericus possit testari? Hæc est pulchra quæstio, & sæpissimè contingit in practica: Præmitte ergo in primis pro intelligentia eorum, quæ dicē-da sunt, quòd in hoc proposito possunt considerari quinque genera bonorum, scilicet: Bona propria seu patrimonialia ipsius cleri-

ci,siue prælati. Item, bona ecclesiæ, siue beneficij. Item, bona quæsita ex fructibus ecclesiæ. Item, fructus collecti in bonis ecclesiæ. Item, quotidianæ distributiões quas Clericus percipit in ipsa ecclesia.

2 Circa bona patrimonialia videtur absolutè dicendum: quòd quilibet Clericus, siue prælatus, possit de eis ad sui libitum disponere, & testari, intellige: quando sunt quæsita ante clericatum, vt statim subijciam. & hæc quidem conclusio de plano procedit, quando prælatus habet filios, vel propinquos, sed quid si nullos habeat propinquos, nunquid poterit in bonis suis patrimonialibus extraneum hæredem instituere, & eum ecclesiæ præferre? Dubium facit text. in c. Episcopus qui filios. 12. q. 2. ibi, alium quàm ecclesiam non relinquat hæredem. Sed dic, quòd ille tex. est potius consilij, quàm præcepti, vt sentit glo. ibi, & ideò tene, quòd poterit prælatus testãdo præferre extraneum ecclesiæ. & ista est cõmunis opin. vt attestatur Barb. de præstantia Card. in 3. q. basilica primæ partis, post num. 40. versi. Nunc venio, quæ etiam est æquior: vt scilicet vnusquisq; liberã de bonis suis disponendi habeat facultatem.

3 Sed quid dicendum de bonis patrimonialibus quæsitis, postquam Clericus ad beneficium, seu prælaturã, fuit promotus, nunquid etiam de illis poterit testari? Respõ. Aut constat, quòd prælatus, vel clericus, illa acquisiuit ex patrimonio ecclesiæ, vel eius contemplatione, & tunc nõ potest Clericus de eis testari. talia enim bona sunt ecclesiæ quæsita, non autem ipso Clerico, aut prælato. Aut verò constat, quòd illa acquisiuit ex suis laboribus, vel industria: & tunc efficiũtur propria ipsius clerici, & consequenter poterit de eis testari. & hæc est cõmunis opi. vt dicit Corn. consi. 314. in litera A, lib. 3. Sed quid si nihil probetur? Resp. quòd in dubio, alio non docto, præsumptio est, quòd sint quæsita intuitu ecclesiæ. Ita tenet Io. And. in c. 3. de testa. quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Soc. consil. 91. nu. 1. li. 3. Dicit etiam Alber. in Anth. licentiam, post n. 3. C. de epi. & cler. quod ita tenent cõmuniter Can. Et hanc opi. dicit esse communem Corn. cons. 88. in litera R. lib. 2. & in d. cons. 314. in litera E. & cons. 288. in litera E. lib. 4. Benè verum est, quòd si probetur, quòd Clericus habebat patrimonium, vel officium, vel exercitium, vel aliquid aliud ex quo potuerit illa acquirere, præsumitur acquisiisse, secũdum quod magis est verisimile, & in hoc concordant communiter omnes, vt dicit Corn. in allegato cons. 88. in litera R. lib. 2. & ideò hoc casu bonum esset habere Iudicem fauorabilem.

4 Dixi secundò, quòd habet clericus, seu prælatus, bona ecclesiæ, seu beneficij, intellige tanquam simplex administrator: etenim est eorum dominus, aut possessor, vt dixi suprà, lib. 2. §. Prælatus. Et de istis bonis non est aliquo modo tractandum, quia bona Ecclesiæ sunt Dei, & sunt reseruata, vt de eorum fructibus subueniatur egentibus. capit. videntes. 12. quæst. 1. meritò non potest prælatus, aut clericus, de eis disponere aut testari. & hoc est indubitatum.

5 Sed quæro, nunquid Papa possit dare licentiam Clerico, testandi de bonis Ecclesiæ? Respond. quòd sic, & est communis opinio, vt dicit Decius consilio 521. post numer. 3. nam (vt vulgaris est regula) Papa in beneficialibus omnia potest. Debent tamen ex honestate summi Pontifices diligenter aduertere, ne id faciant sine causa. Quamuis enim omnia liceant, non tamen omnia expediunt.

6 Tertiò dixi, quòd potest habere Clericus bona quæsita ex fructibus Ecclesiæ, & de huiusmodi bonis pariter Clericus seu prælatus testari non potest. nam talia bona sunt ecclesiæ, & pertinent ad successores in beneficio, non autem ad hæredes ipsius clerici, siue prælati. & caueant prælati, qui in fraudem Ecclesiarum suarum, per tertias personas, prædia acquiri faciunt, ex pecunijs, per eos cumulatis, ex fructibus beneficiorum suorum, vt ea in propinquos suos posteà perueniant, quia dum alios fallere putant, seipsos potius deijciunt in æternum vitæ interitum. Deum enim fallunt, cui nihil est occultum.

7 Sed an poterit summus Pontifex concedere prælatis, vt de talibus bonis possint testari? Respon. quòd sic. & in specie, quòd Papa possit concedere Cardinali, vt testetur de bonis quæsitis ex fructibus suorum beneficiorum, tenuit Hostien. in summa de pœnit. & remiss. §. cui confitendum. vers. Cui Cardinales. & ita communiter tenetur, vt ait Dec. cons. 157. post nu. 1. vers. vlterius etiam.

8 Quartò videndum est, quid de ipsis fructibus extantibus, collectis in bonis ecclesiæ, nunquid possit clericus vel prælatus de eis testari? Hæc est ardua quæstio, & quæ indiget pontificia decisione: vt dicit Barbat. in c. fin. de peculio clerico. in hoc autẽ articulo habemus

bemus gl. ordinariam, ad quam semper recurrimus in c. præsenti, §. porrò. in verbo, Reseruari. de offic. ordin. in 6. quæ refert quandam distinctionem Hostien. in d. c. fi. de pecul. cler. distinguentis in hūc modū. Aut clericus habet administrationem, & talis clericus, quandiu viuit, & sanus est, æquiparatur vsufructuario: & ideò potest de ipsis fructibus donare, moderatè tamen. Cùm autē incipit infirmari, tūc incipit etiam æquiparari vsuario: & sic nihil habet ex fructibus beneficij, præter proprium vsum & facultatem, de eis dandi eleemosynam pauperibus, non autem potest de eis testari. Aut verò clericus nō habet administrationem, sed est personaliter & simpliciter beneficiatus, & talis semper cōparatur vsufructuario, & facit fructus suos, & de eis pōt tàm in vita quàm in morte disponere, & testari. & subdit glo. quòd hanc distinctionem approbat quasi vbiq; generalis consuetudo. Ita etiam de consuetudine communiter obseruari attestatur But. in c. peruenit, de fideiuss. quem refert Corn. in d. con. 314 in litera B. li. 3. Idem dicit Butr. in c. 1. de causa poss. & prop. quam refert Imol. in c. fin. post nu. 11. de peculio cler. Cald. in d. c. fin. Imola in c. relatum, el 2. nu. 2. in fi. de test. & in c. requisisti, num. 45. in fin. eo. tit. & in c. quia nos, nu. 5. eo. tit. vbi, quòd ita cōmuniter seruatur, & tenetur. Hanc etiam opin. dicit esse communem Imol. in d. c. peruenit, post n. 31. de fideius. Bello, cōsi. 3. n. 2. & dicit Boër. con. 48. nu. 1. quòd illam gl. sequuntur communiter Scriben. Contrariam tamen opin. quòd scilicet clericus nō possit de fructibus beneficij sui testari, tenuit simpliciter gl. in d. c. fi. in verbo, Obitus, de pecul. cler. & Archid. in c. statutum. §. Assessorem. de rescript. in 6. & hanc opin. dicit communiter teneri Card. in cap. fin. quem refert Bolog. in addit. ad cons. Io. de Anan. 87. post nu. 4. Dicit etiam Nic. de Vbald. de successab intest. in vltima particula post n. 19. versi. Non obstant motiua, quòd in quibuscunque redditibus beneficiorum, clerici in morte æquiparantur vsuario potius quàm vsufructuario. & quòd hæc videtur magis communis sententia Doctorum. Et dicit Ias. cons. 75. col. 2. vers. Nec obstat fundamentum. libro 3. quòd hæc opin. est magis communis: quòd imò clericus beneficiatus, siue habeat administrationem siue non, indistinctè prohibetur de fructib. beneficij, etiam præceptis & reconditis testari, & hoc, siue ei succedat ipsa ecclesia. siue successor in beneficio. Sed quidquid dicit Ias. tenenda est opinio Hostiensis & glossa in dict. §. porrò, quam semper & vbique vidi seruari, saltē in fructib. collectis & reconditis. Quæ magis etiam de plano procederet, vbi extaret consuetudo, quòd fructus spectarent hæredi clerici, non autem successori in beneficio: nam in casu proculdubio posset clericus de eis testari. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bellon. in dict. consilio 3. num. 10.

9 An autem clericus, si intestatus decedat, huiusmodi fructus ad hæredes suos transmittat, dixi suprà hoc eo. lib. §. 1.

10 Quintò dixi, quòd clerici habent etiā quotidianas distributiones, Quæro an de illis possint testari? Respon. quòd in hoc etiam variæ opiniones sunt inter DD.: nam aliqui tenent, quòd tam in huiusmodi quotidianis distributionib. quàm in alijs redditibus beneficiorum, clerici potius censendi sunt administratores, & in morte vsuarij, quàm domini, vel vsufructuarij. & dicit Nicol. de Vbal. in d. vlti. particula, post num. 19. quòd hæc videtur communis sententia Doctorum. Contrariam autem opinionem, scilicet quòd tales distributiones quotidianæ efficiantur propriæ clericorum, tenuit Guliel. de Monte Laud. & hanc esse magis cōmunem affirmat Paris. con. 33. nu. 8. & seq. lib. 4. vbi plures auctoritates recenset. & hæc proculdubio in via iudicij obtineret. prout etiam fateri videtur Nico. de Vba. in loco præallegato. Licet enim negari non possit, quin quodammodò dicantur acquisitæ intuitu ecclesiæ, tamen principaliter dantur intuitu personæ, propter diurnam operam, & laborē, meritò clerici eas faciunt proprias, & de eis possunt ad libitum disponere. Et ita obseruatur in practica, maximè in iam exactis, & aduerte, vt semper consulendo, aut iudicando adhæreas communi obseruantiæ, quia in prædictis quæstionibus præcipuè est attendenda consuetudo prouinciæ, vt affirmant DD. in præallegatis.

QVAESTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Monachus vel religiosus an possit condere testamentum?*
2 *Et nunquid ante religionis ingressum?*
3 *Et quid si sit minor, prodigus, vel furiosus?*
4 *Et an tale testamentum subsecuto ingressu annulletur?*
5 *Et quid si tempore testamenti cogitauit de religionis ingressu?*
6 *Et an possit condere testamentum post ingressum religionis, sed ante professionem?*
7 *Et an post factam professionem?*
8 *Et an inter liberos?*

9 *Et an possit testamentum ante conditum reuocare?*

QVæro, nunqnid Monachns vel religiosus habeant testamenti factionem? Resp. videndum est inprimis, an possint testamentũ cõdere. Secũdò, an ipsi possint capere ex testamento aliorum. Quò ad primum, distinguenda snnt tria tempora. Primum est, ante ingressum. Secundnm est, post ingressnm, sed ante factam professionẽ. Tertium est, post factam professionem.

2 In primo tempore, certum est, quòd qnicnnq;, modò aliàs sit habilis ad testandũ, poterit testamentum condere, antequam ingrediatur religionem: & illud testamentum valebit. Potest enim quilibet ante ingressum religionis, de bonis suis disponere, prout voluerit. est tex. expressus in §. illud. in Auth. de Mona. Quinimò, si aliquis testetur ante religionis ingressum, contemplatione tamẽ ipsius ingressus poterit testari, etiam non seruata solennitate iuris communis. ita tenet Ba. in Anth. si qua mnlier, post num, 7. ver. Ex hoc dico. C. de sacros. eccl. & hanc esse dicit communem opi. Dec. cons. 31. post num. 3. Si enim hoc permittitur militibus armatæ militiæ, multò magis permittendum est huic qui de proximo accingendns est cœlesti militiæ: & licet hæc opi. in puncto iuris patiarur aliquam difficultatẽ, tamen nõ credo quòd in practica obtineret, propter auctoritatem Bart. & sequacium.

3 Sed nunquid minor, prodigus, vel furiosus, poterunt ingrediendo religionem, testari vel aliàs disponere de bonis suis, etiam sine auctoritate curatoris, si quẽ habent? Respo. quòd sic, dummodò appareat, quòd tempore dispositionis & ingressus non esset furiosus. ita tenet Ioan. And. in c. in præsentia, de probatio. & ita etiam communiter teneri attestatur Abbas in eo. c. in præsentia, nume. 54. Nam in spiritualibus non attenditur auctoritas patris vel cnratoris. Est magna decisio, & repugnare videtur his, qnæ diximus supr. q. 2. ver. 2. insertnr, & seq. nihilominus magna est etiam auctoritas istorum patrũ, qui illam tenent.

4 Sed retenta conclnsione, qnòd testamentum conditum ante religionis ingressum valeat: Quæro nunquid tale testamentum per subsequentem religionis ingressum annulletur? Solemus enim dicere, quòd monasterium habetur loco filij, vt dixi infrà, lib. 7. §. ecclesia. ideò sicut natiuitate posthumi rumpitur testamentum, ita etiam videtur dicendum in religionis ingressu? Resp. si loqnimnr de religione incapace bonorum immobilium, non est dubitandum, quia non modò testamentum non rumpitur per huiusmodi religionis ingressum, sed imò ab ipso ingressu vires assumit, non aliter ac si ipse ingrediẽs naturaliter mortuus fuisset. & in proposito vide quæ dixi suprà. §. substitutio. Si verò loquimur de monasterio capaci bonorum, & snccessionum, tunc est distinguendum, nam aut testator fecit testamentum, non cogitans de ingressu monasterij, & hoc casu per ingressum rumpitnr testamentum, ad exemplum filij nati post testamentum. & ita tenet Bart. in d. Anth. si qua mulier, post nu. 7. & est communis opinio, vt attestatur Imola in c. 1. nu. 11. de testa. quem refert Io. Diie. de arte testandi, tit. 3. caut. 9. nn. Aret. in l. ptima. n. 6. in fin. ff. de testa. Quam tamen conclusionem intellige, vt procedat dummodò testator in ipso monasterij ingressu, nõ solùm seipsum, sed etiam bona sua, expressè monasterio dedicauerit, aliàs verò, licet ingrediens monasterium, censeatur etiam bona sua tacitè dedicare monasterio, non crederem, quòd per hanc tacitam voluntatem dicatnr reuocata prior expressa volnntas. Item, illam intelligo vt procedat, quantùm ad institutionem, sed quò ad reliqua, crederem testamentũ ipsum sustineri, iuxta dispositionẽ Auth. ex causa. C. de lib. præter.

5 Aut verò fecit testamentum cogitans de ipso ingressu: & tnnc si aliquid relictum est monasterio, pariter non videtur dubitandũ, qnin testamentum ipsnm valeat, maximè si fuit relictnm titulo institntionis secundum omnes? vt dicit Imola in l. 1. nnm. 11. in fi. ff. de testam. ita etiam communiter teneri attestatur Abbas in d. c. in præsentia. nu. 49. in fi. Si verò nihil reliquit monasterio, variæ sunt opin. inter DD. nam aliqui tenent, quòd testamentum irritetnr præteritione monasterij: prout etiam rnmpitur agnatione posth. & hanc opi. dicit esse communem Imola, in d. l. 1. num. 11. in fi. quem refert Ias. in d. Auth. si qua mulier, n. 17. in fi. & illam dixit cõmuniter seruari Ab. in ea. Anth. si qua mulier, post princ. Contrariam autem opinionem, scilicet qnòd imò per ingressum religionis non rumpatnr testamentum, etiam si in ipso testamento nihil relictum sit monasterio, tenuit Bart. in d. Anth. si qua mulier. nu. 8. cuius opi. dicit esse communiter approbatam

Ripa in l.ſi vnquã,q.35.nu.94. C.de reuo.dona. referens idem atteſtari Dec. in d. conſ.31. quę ego (ni fallor) fidelius retuli ſuprà verſi. In primo tempore, & ab hac opi. ego non recederem in practica, attẽta diſpoſitione d. §. illud generaliter loquẽtis, & quæ mihi iuſtior, & æquior videtur, & magis fauet teſtamẽtum, & iudicio meo, hodiè eſt etiam magis cõmunis: ſaluo tamen ſemper iudicio ſanctę Eccleſiæ, cui in omnibus me ſubijcio.

6 Dixi ſecundum tempus conſiderare poſſe poſt ingreſſum ante tamen factam profeſſionem: & aduerte: quia ego hîc accipio ingreſſum pro ſimplici ingreſſu, & aſſumtione habitus, & ſic quando ſolùm eſt nouitius, non autem prout propriè intelligitur ingreſſus: quando ſcilicet eſt facta profeſſio, & tenendum eſt, quòd talis nouitius poteſt teſtari, licet ſi decedat inteſtatus, eius bona acquirãtur monaſterio, non autem venientibus ab inteſtato, vt dixi ſuprà, hoc eo. libro. §. 1.

7 Tertium tempus eſt poſt profeſſionẽ factam, & circa hoc tempus duo ſunt videnda. Primum, an Religioſus, profeſſus poſſit condere teſtamentũ. Secundum, an poſſit teſtamentum iam conditum reuocare. Circa primum, eſt tex. expreſſus in Auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. ꝙ ingreſſi monaſteria, ſe ſuaq́ue dedicant Deo, nec ergo de his teſtãtur, vtpotè nec domini rerũ: quę Auth. eſt canonizata in c. quia ingredientib. 19. q. 3. & intellige, ꝙ ſi eſt ingreſſus monaſterium capax bonorum immobiliũ, non poteſt teſtari, quia tempore profeſſionis omnia eius bona ipſo iure tranſlata ſunt in ipſum monaſterium, vt habetur in d. Auth. & dixi in loco prææallegato. Si verò eſt ingreſſus monaſterium incapax, pariter non poteſt teſtari, ſed alia ratione, quia ſcilicet tempore profeſſionis, amiſit dominium omnium rerum ſuarum, quod fuit acquiſitũ eius hæredibus ab inteſtato venientibus, vt ibi dixi. Vel dic, & fortè melius, quòd ingreſſus religionem non poteſt teſtari, non ea ratione, quia non habeat bona: hoc enim non conſideratur, quantũ ad hoc, vt quis debeat cenſeri teſtabilis, vel non, vt dixi ſuprà, quęſt. 19. verſ. Aliquando verò. Sed quia mutat ſtatum, & amittit libertatem, quò ad ſeculum: licet vera libertas ſit ſeruire Deo.

8 Scias tamen, ꝙ poterit huiuſmodi profeſſus in monaſterio, capaci bonorũ immobilium teſtari inter liberos, iuxta diſpoſitionem Auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. eccle.

9 Quò ad ſecundum verò, an profeſſus poſſit teſtamentũ anteà conditũ reuocare, idem eſt dicendum, vt ſcilicet in quib. caſibus profeſſus poteſt teſtari, in illis etiam poſſit teſtamentũ priùs conditũ reuocare: iuxta diſpoſitionem d. Auth. ſi qua mulier. & ſic inter liberos tantùm, non autem inter extraneos.

QVAESTIO XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Monachus vel religioſus an poſſit capere ex teſtamento?*
2 *Duo eſſe genera mendicantium?*
3 *Fratres Minores incapaces eſſe relictorum ex teſtamento.*
4 *Et quid in alijs mendicantibus?*

1 REſtat nunc explicandum caput quæſtionis, an ſcilicet monachi vel religioſi poſſint capere ex teſtamento, & in hoc diſtinguẽdum eſt inter mẽdicantes & alios religioſos, quorum monaſterijs permiſſum eſt poſſidere bona immobilia. Et quò ad mendicantes, fac regulam, quòd ipſi non poſſunt ex teſtamento capere bona immobilia, & in hoc omnes conueniunt.

2 Debes tamen ſcire quòd duo ſunt genera mendicantiũ. Alij enim ſunt mẽdicantes ex regula, Alij ex ſuis conſtitutionib. Mendicãtes ex regula, ſunt fratres Minores primi Ordinis: illis enim Beatus Franciſcus expreſſè in eorum inſtitutione & regula prohibuit, ne quid proprij prorſus haberent, néve quid immobile poſſiderent in communi. Alij verò ſunt mendicantes non ex regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus: & quòd fratres, ſeu religioſi non ſolùm ex regula, ſed etiam ex ſuis cõſtitutionibus iudicentur mendicantes, tenuit Calderin. conſ. 17. ſub tit. de Regularibus. Et eſt communis opin. vt dicit Decius in c. ad noſtram, num. 11. de appellat. Et de iſtis poteſt poni exemplum in fratribus Prædicatoribus: illi enim licet ex eorum regula non ſint mendicantes, nam militant ſub regula Beati Auguſtini, quæ permittit, poſſidere immobilia in communi, dicuntur tamen mendicantes, quia ex eorum conſtitutionibus id eis eſt prohibitum. Ita tenet Bal. in d. c. ad noſtram. & eſt communis opin. vt atteſtatur Bertran. conſ. 206. numer. 3. libro tertio, in ſecunda parte. Et quòd Prædicatores non dicantur incapaces bonorum immobilium ex eorum regula, ſed ex ſuis conſtitutionibus, dicit communiter teneri Bertran. conſilio 152. numer. ſecundo, libro primo, in ſecunda parte. qui etiam conſil. 122. num. 1. lib. 3. in ſecunda parte, atteſtatur hanc eſſe magis communem opin.

Hoc

3 Hoc præmisso, dic, quòd fratres Minores nullo modo possunt capere ex testamento, neque ex relictis, si quæ eis fieri cõtingat, aliquid eis acquiritur, neque in proprio, neq; in communi, vt est text. expressus in c. exiij, de verbo. sign. in sexto. & in Clem. exlui, de verb. sign. Fratres autem Prædicatores & alij mendicantes, exceptis Minoribus, possunt capere ex testamento, etiam bona immobilia, non tamen vt ea retineant, neque in proprio, neque in communi, sed vt vendant, & eorum precium in suas necessitates conuertant. ita dicit gloss. notab. quæ semper ad hoc propositum solet allegari in c. 1. in verbo, Domum, de religio. domib. in sexto. Et dicit Calderinus consilio 46. sub titulo, de testam. quòd hanc conclusionem tenent omnes Scribentes. Hanc etiam esse communem opinionem attestatur Alexan. consilio 88. numero 1. libr. 2. Decius consilio 559. post numer. 3. & 4. & in cap. in præsentia, numer. 69. de probatio. & licet aliqui ex præallegatis Doctoribus loquantur de bonis eius, qui ingreditur religionem, de quo etiam dixi suprà, hoc eodem libro, §. primo. Idem etiam, & fortè plus dicendum est in bonis legatis, prout loquitur glo. in d. capit. 1. & multi ex Doct. suprà allegatis. Non enim dicuntur accipere immobilia, ex quo statim illa vendere intendunt, & precium in suas necessitates conuertere. Caue tamen, ne decipiatis, quia licet antiquitus per constitutionem capituli generalissimi fratrum Prædicatorum, cautum fuerit, ne proprium quid immobile possiderent, tamen postea per contrariam constitutionem alterius capituli generalissimi, illa prima constitutio fuit renocata. & sic hodiè sunt capaces bonorum immobilium in communi, prout funralij non mendicantes. & de hoc etiam extaramplum priuilegium eis concessum à Sixto papa, eius nominis Quarto. & ita indifferenter obseruatur.

4 Quo verò ad alios religiosos non mendicantes, quibus permissum est possidere bona immobilia in communi dicendum est, quòd procnldubio possunt capere ex testamento, non tamẽ vt sibi acquirant, sed monasterio: & in hoc nemo discrepat.

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

1 *Monacho hærede instituto an deferatur hæreditas monasterio ipso iure?*

1 Væro, pone, quòd monachus sit hæres institutus: nunquid hæreditas defertur monasterio ipso iure, an autẽ priùs defertur monacho, & deindè mediante eius persona defertur monasterio? Vtilitas autẽ huius quæstio. potest esse maxima. nam ex resolutione huius articuli, pendet decisio multarũ quæstionum, puta si monachus ante aditam hæreditatem decedat, an illam transmittat ad monasterium. Item, an monacho instituto repudiante monasterium præferatur substituto. Item, an monasterium, vel etiam solus Abbas possit adire: de quibus omnibus suis locis tractauimus. Scias ergo, quòd in hoc articulo magna fuit controuersia inter Canon. & Legistas: nam communiter Canon. tenẽt, quòd ipso iure, & absque aliquo facto ipsius monachi, hæreditas immediatè deferatur monasterio, vt dicit Corn. consil. 272. in litera C. lib. 3. subdens, quòd hæc opinio debet prçualere in foro canonico. Hanc etiam dicit esse communem opinio. Canon. Socin. consil. 183. circa princ. lib. 2. & consi. 245. num. 3. eo. volum. Cur. Iun. consil. 48. num. 8. Ripa in l. 1. numer. 150. ff. de vulga. Paris. in d. cap. in prçsentia, numer. 203. de probatio. Ex alia parte communiter Legistæ tenẽt, quòd imò prius hæreditas deferatur monacho, & deindè ex persona monachi acquiratur monasterio, vt dicit Bertran. consilio 73. num. 3. lib. tertio, in secun. parte. Et hanc esse commu. opi. Legistarum attestatur Socin. in d. consi. 183. circa princ. & consi. 52, nu. 19. lib. 4. Ripa in dicta l. 1. nu. 150. Guli. de Benedic. in secunda parte repet. cap. Raynutius. fol. 25. numer. 81. Purpurat. in l. fin. nume. 191. C. de pactis. Hæc est ardua quæstio & satis periculosa, propter infinita argumenta, quæ hinc inde adducuntur per Doctores. Propterea in tanto conflictu opinionum, credo quòd Index non erraret, sequendo in foro Cæsaris opinionem Legistarum, & in foro Canonico opinio. Canonistarum.

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Filius naturalis an possit capere ex testamento?*
2 *Et an spurius?*
3 *Et an relictum factum spurio applicetur fisco?*
4 *Et quid si relictum sit ab extraneo?*
5 *Et quid si relictum sit à patre extraneo hærede, qui deindè spurium instituat, an præsumatur factum in fraudẽ?*
6 *Et quid in spurio legitimo?*
7 *Et quid si instituatur spurius sub conditione, si legitimabitur?*

Quæro,

1 QVæro, nunquid filius naturalis, vel ſpurius, habeat teſtamenti factionem, intellige de paſſiua, an ſcilicet poſſit capere ex teſtamento, nam de actiua nulli dubiũ eſt, quòd poteſt condere teſtamentum: & pro reſolutione, omittendo quid eſſet conſtitutum de iure Digeſtorum, habemus text. expreſſum, in Authen. licet. C. de natural. lib. in qua videre potes, in quibus caſibus, & in quota parte poſſunt parentes filios naturales ſibi hæredes inſtituere: cuius quidem Authen. diſpoſitio eſt in vſu, & ſeruatur, neque eſt correcta per diſpoſitionem c. per venerabilem, qui filij ſint legit. & ſic obſeruanda eſt etiam de iure canonico, vt latius dixi ſuprà, lib. 2 §. filius.

2 Sed quid dicendũ eſt de filio ſpurio, & ſic nato ex damnato coitu? Reſpon. quòd huic filio nõ poteſt pariter in teſtamento aliquid relinquere, vt eſt text. in d. Authen. licet. in fin. Niſi fortè occaſione alimentorũ. Tenetur enim pater huiuſmodi filios alere etiam de iure ciuili, vt dixi in d. §. filius.

3 Sed quid ſi pater habens filium ſpurium, illum in teſtamento hæredẽ inſtituat, vel aliquid relinquat? Reſpõ. quòd talis inſtitutio & relictum nihil valet, & pro non ſcripta habetur: illud autem, quod relictũ erat ſpurio, non applicatur fiſco, neque fiſcus illud aufert ab ipſo ſpurio, tanquam ab indigno, ſed defertur venientibus ab inteſtato, vel hæredibus inſtitutis, ſi qui extant. ita dicit Barto. in l. fin. num. 8. ff. de his quibus vt indignis, & in l. hæreditas, num. 1. C. de his quibus vt indignis. & eſt communis opinio & concluſio Doctorum vbique, vt atteſtatur Alex. conſ. 74. nu. 6. lib. 3. & in l. ſi is qui. poſt num. 3. ff. de vulg. Quam tamẽ intellige, vt procedat, quãdo eis palàm relictum eſt, ſecus autem ſi hæres, vel aliquis alius patri teſtanti fidem accõmodauit: nam eo caſu fiſcus ab eo auferret tanquam ab indigno, vt dixi infrà, lib. 5. §. fin. q. 79. verſ. Quando hæres. Ratio autem differentiæ eſt, quia, quando relinquit filio ſpurio, relictum habetur penitus pro non ſcripto, ex quo ipſe ſpurius eſt prorſus incapax: & ſic fiſcus non habet à quo auferat: ſed quando relinquitur alteri, qui fidem accommodauit illud dandi filio ſpurio, ille quidẽ eſt capax, ſed quia fidem in fraudem accommodauit, fiſcus ab eo illud aufert, tanquam ab indigno.

4 Regulariter quidem tam ſpurius, quàm ipſius ſpurij pater, habent teſtamenti factionem, præter quàm inter ipſos: nam pater ſpurij poteſt cuicunq; in teſtamento relinquere, præter quàm ipſi filio ſpurio, & è conuerſo filius ſpurius poteſt à quocunque, excepto patre, ſibi in teſtamento relicta capere. Poterit igitur ab extraneis ſpurio relinqui, vel etiam inter viuos dari quocũque titulo: vt dicit gl. in Authen. quib. mo. natu. effi. ſui. §. vltima ſi quidem, in verbo, Participium, quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Ioan. Garo. in l. 1. in textual. nume. 37. in fin. C. de ſecun. nup.

5 Sed pone, quòd pater habens filium ſpurium, inſtituat aliquem extraneum hæredẽ, qui deindè moriens, ipſum ſpurium hæredẽ in bonis ſibi ab eius patre relictis inſtituat, nunquid præſumẽtur hæc facta in fraudem, ita vt fiſcus ipſa bona ab eis auferre poſſit? Reſpon. quòd non. ita dicit Bart. in d. l. ſi is qui, numer. 3. quem ſequuntur communiter DD. vt dicit Alex. in ea. l. ſi is qui. numero 6. Quod intellige, vt procedat, niſi aliquæ aliæ coniecturæ fraudis concurrerent, puta, quia ille inſtitutus dum viueret, ſemper permiſiſſet iſtum filium ſpurium huiuſmodi bona poſſidere, vel ſimiles.

6 Scias tamen, ꝙ hæc omnia intelligenda ſunt, vt procedant in filio ſpurio non legitimato. Nam ſi eſſet legitimatus, vtique poſſet etiam à patre hæres inſtitui, & ei quocunq; titulo relinqui. Quinimò ſi eſſet à patre in teſtamẽto præteritus, illud rumperet ad inſtar legitimi, vt dixi infrà, quæſt. 84. Et hoc quidẽ de plano procedit, quando eſt legitimatus, tempore quo à patre hæres inſtituitur. Sed quid ſi legitimetur poſt conditum teſtamẽtum, nunquid inſtitutio reconualeſcet? Reſpon. Aut fuit legitimatus viuo ipſo patre teſtatore, & tunc legitimatio retrotrahitur ad tempus teſtamenti, & conſequenter, inſtitutio conualidatur. Aut verò fuit legitimatus poſt mortem patris, & tunc legitimatio non retrotrahitur, & ſic inſtitutio non reconualeſcit. ita communiter tenetur, vt dicit Alexan. in l. Gallus. §. inſtituens, poſt nu. 2. verſic. Si autem filius. Et hanc dicit eſſe cõmunem opin. Gozad. conſil. 21. poſt num. 35. verſicu. Ad quintum. Benè verum eſt, quòd ſi pater ipſe iuſſiſſet filium legitimari, crederẽ idem dicendum, quòd ſi ipſo patre viuente legitimatus fuiſſet, ad quod faciunt ea, quæ dixi ſupr. li. 2. §. filius.

7 Sed quæro, nunquid poſſit pater filiũ ſpu-

rium

rium instituere sub conditione, si legitimabitur? Respon. quòd sic: & talis institutio valebit: ita tenent cõmniter Doctores, vt dicit Cagnol. in l. quandiu, post nu. 3. ff. de reg. iur. Hanc etiam dicit esse communem opin. Bauer. Institu. de hære. instit. §. hæres. n. 6. & seq. Ias. in d. l. Gallus. §. instituens. num. 5. & cons. 117. col. pen. lib. 2. quem refert Ioan. Dilec. de arte test. lib. 1. caut. vlt. nu. 15. Dec. consil. 176. post nu. 5. vers. Et sic ratio. Curt. Iun. cons. 84. nu. 3. & ita quotidiè seruatur.

Præterea quæro, an valeat statutũ disponens, quòd pater possit instituere filiũ spurium? Dixi suprà lib. 1.

QVAESTIO XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Pater an possit instituere nepotem legitimum & naturalem natum ex filio spurio?*
2 *Et quid si illum instituat contemplatione filij?*
3 *Et quid si habeat sobolem legitimam?*

1 Dictum est, quòd pater nõ potest filium spurium hæredem instituere. Quæro, nunquid possit nepotem legitimum & naturalem natum ex ipso filio spurio sibi hæredem instituere? Respon. quòd sic: & est communis conclusio. vt dicit Corn. consi. 1. col. 16. in litera F. lib. 3. Berous q. 127. circa princ. Cessat enim in eo macula natalium, & licet radix sit infecta, debet potius attẽdi causa immediata, quàm mediata.

2 Scias tamen in primis, quòd hæc conclusio non ita absolutè procedit, vt scilicet liceat auo indistinctè huiusmodi nepotem ex filio spurio instituere, sed distinguendi sunt tres casus, secundũ Batt. in d. l. Gallus. §. quòd si is. Aut enim certum est, quòd auus instituit istum nepotem contemplatione filij sui spurij, vt scilicet filius ipse sentiat aliquod commodum ex tali institutione, puta vsusfructus, vel huiusmodi: & talis institutio corruit, & in hoc nemo dubitat. Aut verò certum est, quòd illum instituit non cõtemplatione filij spurij, puta, quia ipse filius iam sit præmortuus, vel quia auus expressè cauerit in testamento, vt nihil ex ipsa institutione filio spurio acquiratur, neq; etiam quò ad vsumfructũ: & eo casu valet institutio. Aut sumus in dubio, quia scilicet non apparet, an contemplatione filij fuerit institutus, vel non: & tunc pariter valet institutio. & ista est cõmunis conclusio, vt attestatur Ias. in d. §. quòd si is. num. 21. & seq. In dubio enim semper fauẽdum est testamento, & sumenda est etiam præsumtio, propter quam delictum excludatur.

3 Item scias, quòd hæc cõclusio, quòd auus possit nepotem legitimũ ex filio spurio hæredem instituere, de plano procedit, quando ipse auus aliam sobolem legitimam non habet. & ita esse communem opinionem attestatur Alex. in d. §. quòd si is. n. 7. Corn. cons. 25. col. 2. lib. 1. Dec. cons. 462. nu. 17. & seq. Sed quid si extet aui soboles legitima? Respon. quòd extante sobole legitima, non potest auus plus relinquere tali nepoti legitimo, nato ex filio spurio, quàm potuisset relinquere ipsi filio spurio eius patri. ita tenuit gl. fi. in l. fin. C. de nat. liber. arg. illius legis, quæ in nepotibus ex filijs naturalibus ita distinguit. & hanc opin. dicit esse communem Alex. cons. 74. post nu. 5. lib. 3. Ias. in l. hæreditas. nu. 8. C. de his quib. vt indig. Bertran. cons. 177. nu. 1. li. 3. in 2. part. Apostil. ad Alex. in d. cons. 74. sub nu. 1. Licet super hoc articulo Doctores varia scripserint: hæc tamen opinio tanquam verior & æquior tenenda esset in practica. Semper enim fauere debemus legitimæ soboli, potius quàm illegitimæ, vt homines ab illicito concubito, quantum fieri potest, retrahantur.

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Prodigus an possit testari?*
2 *Vasallus an possit de feudo testari?*

1 Quæro, nunquid prodigus possit testari? Respon. ꝙ antequã sit illi interdicta ꝑ Iudicẽ administratio bonorum, poterit testari, & eius testamentũ valebit. Ita dicit glo. 1. in l. is cui lege, in prin. in 2. exemplo. ff. de testam. & illa gl. cõmuniter approbatur, vt dicit Aret. in d. l. is cui. col. 2. vers. in gl. posita.

2 Item quæro, nunquid vasallus possit de feudo testari? dixi infrà, libro 4. §. feudum, quæst. 40.

QVAESTIO XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Inhabiles ad testandum an possint testari ad pias causas?*
2 *Intestabiles actiuè, scilicet qui non possint condere testamentum, an etiam sint intestabiles passiuè, vt scilicet non possint capere ex testamento?*
3 *Et quid si princeps concedat alicui facultatem testandi, an ille poterit testari, non seruatis solennitatibus à iure requisitis?*

1 Quæro, nũquid illæ personæ, quæ aliàs sunt inhabiles ad testandum, possint testari ad pias causas? Dixi suprà, q. 5.

Item

2 Item quæro, nunquid personæ, quæ sunt intestabiles actiuè, scilicet, quæ non possunt facere testamentum, sint etiam intestabiles passiuè, ita vt neque possint capere ex testamento? Respond. In hoc est distinguendum: nam aut quis est prohibitus testari propter aliquod crimen cōmissum, vt est hæreticus: & talis non potest capere ex testamento. Aut est prohibitus testari propter aliquem defectum, qui nō cadit in crimen, vt est pupillus, mutus, & huiusmodi, & non prohibetur capere ex testamento. ita tenet gl. in l. is cui. §. 1. in glo. fin. in fin. ff. de testa. quam approbant DD. communiter omnes, vt dicit Aret. in eo. §. 1. col. fi. vers. in gl. vltima.

3 In proposito huius materiæ quæro, si Princeps concedat alicui facultatē testandi, nunquid iste potetit testati, non seruata solennitate à iure requisita? Respond. aut ille cui Princeps concedit facultatem testandi, est aliàs de iure communi inhabilis ad testandum, & tunc talis facultas intelligitur seruata solennitate iuris communis. Aut verò talis facultas est concessa alicui, qui sit habilis ad testandum, & hoc casu, vt concessio aliquid operetur, intelligitur absq; solennitatibus iuris communis. ita distinguit glo. in l. si quando. in glo. 1. C. de inofficioso testamen. & dicit Alber. in d. l. si quando. in fine principij, quòd hæc opinio & distinctio communiter tenetur ac seruatur. Dicit etiam Dec. in l. Eunuchis, post numer. 15. C. qui testament. fac. poss. quòd eam glo. communiter Doctores sequuntur.

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Institutio hæredis in testamento necessariò requiritur?*
2 *Et an sufficiat tacita?*
3 *Et an valeat testamentum secundum consilium Galli Aquilij?*

1 Vidimus, quibus personis permissum sit facere testamentum, & quæ personæ ex testamento capere possint. Nunc est videndū, quæ in testamento ipso requirātur. & in hoc scire debes, quòd ex his, quæ de iure in testamentis requiruntur, Aliqua sunt, quæ respiciunt formam substantialē ipsius testamenti, vt est institutio hæredis, Aliqua respiciunt formam probatoriam, vt sunt rogitus testium ac Notarij, publicatio testamenti, & huiusmodi, de quibus omnibus sigillatim videamus.

2 In primis igitur institutio hæredis est caput testamenti. §. hæredis autem. Instit. de legatis: neq; sine ipsa dici potest esse testamentum, & consequenter: illa deficiente, testamentum ipsum corruit, vt de his omnibus sunt iura vulgatissima. Scias autem, quòd duplex est institutio hæredis, Expressa scilicet & tacita. Expressa est, quando testator nominatim dicit, Titium hæredem instituo. Tacita verò, puta, si testator dicat, Si ille qui ab intestato mihi successurus est, nolit esse hæres, substituo Caium. Nam hoc casu videtur tacitè testator instituisse eum qui erat illi ab intestato successurus. Quæro nunc, an ista tacita institutio sufficiat ad validitatem testamenti? Respo. Aut ille, qui est tacitè institutus, erat persona, quæ de necessitate iuris nō debebat institui, vel exhæredari, sed erat extraneus, & tunc sufficit huiusmodi tacita institutio ad validitatem testamenti, & substitutionis. & in hoc consentiunt omnes Doct. vt dicit Guliel. de Benedict. in 2. par. repe. cap. Raynutius, fol. 4. numer. 23. Aut verò iste erat filius, vel alius qui de necessitate debebat institui, vel exhæredari: & hoc casu non sufficit, quòd sit eo modo tacitè institutus, sed requiritur, quòd sit nominatim & expressè institutus. & hæc est communis opin. vt attestatur Guliel. de Benedict. in loco præallegato, numer. 23. & seq. Ratio autem differentiæ est: nam licet vtroque casu videatur testator tacitè instituisse eum quem posuit in conditione, tamen in secundo casu hæc tacita institutio non sufficit: ex quo pro forma traditum est à lege, quòd filius nominatim instituatur vel exhæredatur, quæ non potest per æquipollens adimpleri.

3 Hinc infertur, quòd non valet testamentum conditum secundum consilium Galli Aquilij, scilicet per illa verba, Si filius meus me viuo morietur, nepotem instituo: quia necessaria erat institutio filij expressa. & hæc est communis opinio, quidquid dixerit Bartol. in l. Gallus. in principio, numer. 5. & illam communem esse attestatur Alexand. consilio 108. post numer. 4. versicul. prædictis etiā, libro primo, quod est in ea parte duplicatū, in consilio 109. numer. 7. libr. 2. Idem Alexan. consilio 185. post numer. 17. versicul. nec obst. quod not. lib. 2. & consil. 199. post numer. 12. eo. vol. quem refert Apostil. ad Bart. in l. Gallus. in princ. sub num. 5. Idem affirmant Scribentes in d. l. Gallus. in princi. & in specie Alexand. post numer. 6. versicul. ex prædictis. & Claud. post num. 10. & Ias. num. 44.

QVAESTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Institutio hæredis debet esse certa.*
2 *Et quid si non sit specialiter expressa persona hæredis, sed veniat certificanda per aliam schedulam, vel scripturam?*

1 AD hoc autem, vt institutio valeat, plura requiruntur. Primò scilicet, quòd sit certa. Item, ꝙ ore proprio exprimatur. Item, ꝙ sit iusta, & intelligo iustam, quia si testator habet filium, tenetur illum instituere, &c. Dixi ergo in primis, ꝙ debet institutio esse certa, quia nisi persona eius, qui hæres instituitur, sit certa, testamentum ipsum corruit. l. quoties. §. hæres. ff. de hæred. institu. cum similib. Quod tamen intellige secundum doctrinã Bart. in l. quidam relegatus, nu. 3. de reb. dubijs. quam dicit esse communem Paris. cons. 3. nu. 12. & 15. lib. 3.

2 Sed quid si testator certum hæredem in testamento suo nominatim non expresserit, illum tamen designauerit per relationem ad aliam schedulam, vel scripturam, in qua sit ipsius hæredis nomen expressum, ita tamen, quòd illius persona veniat solùm post testatoris mortem certificanda? Certè talis institutio sustinebitur, & ad hoc allegatur Bart. in l. si ita scripsero. ff. de cond. & demon. Sed aduertendum est, quia Bart. ibi loquitur in legatis & relictis particularibus, & in illis doctrina Bart. est communiter approbata, vt dixi suprà. §. legatum. & attestatur etiam Ias. in l. certum, post numer. 1. ff. si cert. peta. Qui subdit contrarium esse tenendum in hæredis institutione, & ad hoc ponderat Barto. in l. fin. in fin. C. de fideicommiss. & dicit, quòd opin. Barto. ibi est communis. Sed quidquid dicat Ias. Doctores magis communiter idem sentiunt, etiam in institutione hæredis vniuersalis, vt dixi suprà, q. 4. versic. Sed pone. & hanc opi, quòd valeat huiusmodi institutio implicitè facta per relationẽ ad aliam schedulam, dicit esse communem Paris. consil. 19. nu. 13. libr. 3. vbi etiam dicit ita communiter seruari Natta, in repe. Authen. quod fine. nu. 26. C. de testa. Iudicio meo negari nõ potest, quin hæc opinio in puncto iuris non modicam patiatur difficultatẽ, nihilominus propter auctoritatem Doctorum illam tenentium, & stante etiam communi obseruantia, non esset ab ea in practica recedendum. Illã tamen intellige, vt procedat modò liquidè constet illam schedulam, vel scripturam, quæ exhibetur, esse illam, ad quam testator se retulit, aliàs dispositio esset penitus nulla. ita dicit Bart. in d. l. si ita scripsero. & ita omnes vno ore concludunt, vt dicit Paris. in allegato consilio 19. numer. 26. Vide quæ dixi in d. q. 4. vers. Sed pone.

QVAESTIO XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Testator debet hæredem ore proprio nominare.*
2 *Et quid si Notarius nominet ipsũ hæredem, & interroget testatorem, qui respondeat, quòd sic?*
3 *Et quid si id fiat ab alio, quàm à Notario?*
4 *Et quid si Notarius testatorem, non specialiter de hærede ipso, sed de toto testamento interroget?*
5 *Et quid si testator articulatè loqui non possit?*
6 *Et quid si talis interrogatio fiat à persona suspecta?*
7 *Et quid si huiusmodi testamentum scriptum sit iniussu testatoris?*
8 *Et quid si testator prius aliud testamentum validum con-(fecisset?*

1 DIcebam etiam, in institutione hęredis requiri, ꝙ testator ipsum hęredem suo ore proprio nominet: & de hoc est tex. in l. hæredes palàm, in princ. ff. de testamen.

2 Sed quid si Notarius, aut aliquis alius ex astantibus, tempore testamẽti exprimat nomen hæredis, & ipse testator verbis profiteatur se agnoscere, nunquid valebit institutio? Respon. Alber. Papien. renuit, quòd non: sed quòd omninò requiratur, quòd testator ore proprio nominet ipsum hæredem. Contrariam verò sententiam scilicet, quòd imò talis institutio valeat, tenet gl. vulgata, quæ ad hoc quotidiè allegatur in l. iubemus. in verbo, quemadmodum. C. de testament. & ideò si quis interroget testatorem hoc modo: Vis instituere hæredem Titium, & ipse respondeat illius interrogationi, quòd sic, sustinebitur testamentum, perinde ac si testator ore proprio hæredem ipsum nominasset, & illã gloss. dicit esse communiter approbatam Afflict. decis. 143. nume. 3. & ita communiter teneri affirmat Socin. consil. 20. post num. 5. lib. 4. Hanc etiam opi. esse communem attestantur Scribentes in dict. l. iubemus. & in specie Fulg. qui dicit, quòd ita cõmuniter tenetur, relatus per Corne. cons. 261. in litera P. libr. 4. & Alex. nu. 9. & Ias. nume. 10. qui etiam refert Ang. ibi dicentem, quòd hæc cõmunis opin. approbatur in iudicijs & in scholis, licet Angel. in libro meo hoc nõ dicat, Alex. cons. 12. post nu. 6. lib. 1. & cons. 33. nu. 1. & seq. lib. 3. & cons. 47. nu. 7. lib. 2. Imol. in c. cùm tibi. nu. 3. de testa. quem refert Corne. cons. 73. in litera H. lib. 1. Corn. cons. 257. circa fi. lib. 1. Bald. Nouel. in

uel.in l.1.§. si quis ita.ff.de verb.oblig. quem refert Apostil.ad Alexan. in d.l.iubemus,sub nu.9.Ias.consi.324. in fin. lib.1. Dec.cons. 489. post nu.3.vers. Et in casu. Ruin.cons.12.nu.9. & nu.12.lib.2. Bertran.cons. 212. post num.17. lib.1.in 2.parte.Bauer.Instit.de testa.in princ. num.64.& seq.Socin.Iun.cons.144.nume.13. lib.2.& cons.178.nu.16.eo.vol.& cons.183. nu. 26.eod.vol.Boër.decis.35.numer.6.Crauetta cons.117.num.1.D.Belion.Preceptor meus in Institutionibus, & deinde Mediolani Senator cons.62.nu.8.Ioan.Dilect.de arte testandi,titu.4.caut.2.nu.1.& ita obseruari attestatur Bar.in d.l.hæredes palàm,in fin.princip.

3 Et licet Bald.in d.l.iubemus,nu.6.in fi.voluerit constringere hanc opi.glo.& communem,vt solummodò procedat,quando ille, qui interrogat,est ipse Notarius,qui de testamento debet esse rogatus,& aliqui etiam ex præallegatis Doctoribus referant glo.ipsam loqui in tabellione. Alij verò dicant,quòd gl.primò generaliter loquitur,deinde subdit maximè,si sit tabellio,tamen in libro meo illa gl.nullam mentionem facit de tabellione,& iudicio meo magis cōmunis intentio Doctorum est,quòd illa decis.gl.indistinctè procedat,siue interrogatus sit Notarius,siue quicunq; alius.& ita plures ex Doct.suprà allegatis indistinctè affirmant illam esse communem. & multi etiā idem attestantur,consulentes in casibus, in quibus testator non fuerat interrogatus à tabellione,sed ab alio extraneo,& in specie Ruin.cons.2.nu.8.lib.2. & quòd circumscriptis his qui loquuntur in Notario interrogante,sit etiam longè magis cōis opin.tenentium generaliter,tam in alio interrogante, quàm in Notario, attestatur, Corn. cons.77. in litera D.lib.4.

4 Hanc etiam conclusionem nonnulli extendunt vt procedat,non modò si Notarius specialiter de ipso hærede tantùm testatorē interrogauerit,sed etiam si totum testamentum in scripturam redactum testatori legat, & deinde testatorem generaliter interrogauerit,an ita testari velit. Et ita loquitur Aret. in Institu.de testamen.in princ.post num.15. versic.Nota istam,vbi dicit,quòd ita tenent communiter Doct. quem refert Gratus consil.30.nume.20.lib.2.

Sed certè licet fortè propter authoritatē tot Doctorum difficilè esset in practica obtinere contra opin.illius gl. Mihi(vt verum fatear)illa nunquam placuit,quia negari non potest,quin eam tenendo sit aperta via fraudibus,& aliquando dicebam maximè è Republica futurum, si Cæsarea constitutione caueretur,ne huiusmodi testamentis,quę ab infirmis ad alterius interrogationem conficiuntur, aliqua fides adhiberetur, nisi testator saltem per tres dies in bono sensu post tale testamentum conditum superuixisset, nam sæpenumero ab infirmis ferè statim morituris solent talia testamenta extorqueri,vt ego aliquando in facto contigisse intelexi,& ideò de facili,si casus contingeret,recederem ab illa opinione tam iudicando, quàm consulendo.

5 Scias ergo in primis,quòd ista conclusio gloss.quæ habet,quòd testamentum,& institutio valet,quādo testator alio interrogante,an velit talem instituere,respondet,quòd sic,restringenda est,vt procedat,modò testator ipse non sit adeò oppressus morte, quòd articulatè loqui nō possit,sed habeat adhuc bonum sensum,& bonam memoriam,aliàs secus,& ita loquuntur omnes Doctores suprà allegati,vt per te videre poteris,& in hoc nemo dubitat.

6 Item scias,quòd dicta conclusio non procedit,vbi talis interrogatio fieret à persona suspecta,ei qui est in vltimo mortis articulo constitutus: nam eo casu, attenta qualitate interrogantis, & statu interrogati, resultat vehemens suspicio,quòd testator potius ad suggestionem & importunitatem illius ita responderit,quàm quòd talis esset eius voluntas. & ita hoc casu sequenda esset opinio Alber.Papi. quam his duobus concurrentibus dicit esse magis communem Socin. Iun. in d.cons.183.numer.27.& seq.lib.2.vbi etiam refert Guliel.Ponta.idem attestantem in l.1. §.si quis ita. col.6. versic.Limitatur tamen.ff. de verb.oblig.

7 Tertiò scias,quòd illa gloss.& communis opin. restringenda est,vt procedat, quando testator prius exposuerat voluntatem suam Notario, qui eam redigit in scriptis, postea redit ad testatorem,& illa lecta,eum interrogat,an velit ita testari:nam eo casu si responderit,quòd sic,vtique valet,quod gestum est. & hanc dicit esse cōmunem declarationem & limitationem Bello.consil.74. numer. 14. Sed si quis iniussu testatoris testamentū aliquod ordinauerit, & posteà coram ipso,& etiam coram testibus lecto tali testamento interroget testatorem,an ita velit, & testator respondeat,quòd sic,tale testamentum nihil penitus valebit. & ita communiter tenetur, vt dicit

vt dicit Bertran.cons.194.nu.3.lib.3.in a. parte.Socin.Iun.in d.cons.183.nu.32.& licet Alexand.in d.l.iubemus,& Deci.in d.consil.489. & alij etiam superius alleg. in versic.Sed quid si Notarij,asserant hanc opin.quæ dicitur fuisse Alber. Pap. esse cõmuniter reprobatam, illud tamen nõ est verum,nisi quatenus ipse Albet.volebat simpliciter, & absolutè, quòd testator infirmitate grauatus non posset ad alterius interrogationem testari. hoc enim repugnabat opin. gloss. in d.l. iubemus,quæ proculdubio est magis communiter approbata,vt superius dixi,sed quatenus volebat opus esse,quòd ante interrogationem appareret testatorẽ ita voluisse testari,certè opin. Alber.est magis communis,magis æqua,& magis tuta. & ideò his duobus concurrentibus,scilicet quòd testator sit valdè infirmitate grauatus,& quòd non constet testatorem habuisse prius animum ita testandi,nõ esset ab ea recedendũ. & ita secundum istam opi. in facti contingentia iudicauit Senatus in causa Illustr. D. Marliani.

8 Quartò scias,quòd si testator latiꝰ aliud testamentum validum,& solenne cõfecisset, deinde faciat secundum ad alterius interrogationem, per hoc posterius illud primum non reuocatur. ita tenuit Paul.de Cast.cons. 355. in fi.lib.1.& hæc limitatio est magis communiter recepta,vt attestatur Soc.Iun.in allegato cons.183.nu.34.& licet istæ limitationes videantur ferè destruere ipsam conclusionem gloss.& communem,ego tamen eas consulendo & iudicando sequerer intrepidè,& alijs sequendas consulerem,vt quantum fieri potest,malitijs hominum,& fraudibus occurratur.

QVAESTIO XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Hodiè legitima filio relinqui debet titulo institutionis?*
2 *Et quid de iure Digestorum,& Codicis?*
3 *Et quid de iure Canonico?*
4 *Et quid in testamento inter liberos?*
5 *Et quid in testamento condito ad pias causas?*
6 *Et quid in testamento condito ab eo qui vult ingredi religionem?*
7 *Et quid in legitima quæ relinquitur filia fœminæ?*
8 *Et quid in legitima ascendentium?*
9 *Et quid si quantitas legitimæ sit alterata ex dispositione statuti?*
10 *Et quid si pater dicat,relinquo filio meo centum,an censeantur relicta titulo institutionis?*
11 *Et quid si dicat,relinquo centum pro legitima,vel Falcidia?*
12 *Et quid si testator dicat,relinquo filia mea centum pro dote?*
13 *Et quid si pater adijciat,quòd nihil vltra petere possit?*
14 *Et quid si testator iusserit testamentum extendi ad dictamen sapientis,nunquid poterunt addi illa verba:titulo,vel iure institutionis?*

1 DIxi etiam,quòd institutio debet esse iusta:non enim sufficit in testamento aliquem esse institutũ ad hoc, vt testamentum ipsum valeat,sed requiritur,quòd si quis de iure est instituendus,instituatur,aliàs testamentum est nullum. Et posui exemplum in filio,qui de iuris necessitate debet institui,vel exhæredari,& ideò si sit præteritus,testamentum est nullum,vt dixi infrà,q.42.in princip.& est cõmunis conclusio,vt dicit Curt.Iun. in Authen.ex causa,num.52.C.de lib.præter.Et aduerte,quia de iure nouissimo,ad hoc,vt filius non dicatur præteritus,non sufficit quòd de eo in testamento sit facta mentio, etiam si pater ei aliqd relinquat,quod sit plus quàm legitima illi debita,sed requiritur,quòd sit ei relictum titulo honorabili institutionis. text.est in §.aliud quoque capitulum,in Authen.vt cùm de appel.cognos.& licet gl. in l. scimus §.cùm autem,in verbo,Celebrari.C. de inoff.testa.tenuerit,quòd sufficiat si filius sit honoratus per viam fideicõmissi, tamen contrarium tenent communiter Doct. & illam glo.esse communiter reprobatam,attestatur Alex.in l.inter cætera, in princ.nu.2. in fi. de lib.& posthu. & sic facienda est conclusio,quòd omninò ad hoc vt testamentũ valeat,requiritur,quòd filio relinquatur legitima, titulo institutionis, aliàs testamentum esset nullum,& sic filius succederet patri ab intestato.& ita tenent omnes indifferenter, & dicit Ias.in Auth.nouissima,nu.13.C.de inoffic. testa.Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Alex. in d. l. inter cætera,in princ.post nu. 2.vers.sed sustinendo,Picus in repet.l. in quartam, post nu.50. vers. Quarta est conclusio. ff.ad Trebel. Bert.cons.19.col. 1.lib.3. in 2.parte, & cons.65. num.1. eo.vol.& cons.133. post nu.1. eo.vol.

Neque credas,quòd hæc dispositio iuris in fauorem filiorum sit prorsus inutilis,nam si filius fuerit in re certa etiam minima institutus,proculdubio si cohæres vniuersalis repudiauerit,tota hæreditas accrescet ipsi filio instituto in re certa.Quod tamen secus esset, si nõ titulo institutionis,sed titulo legati,aut fideicommissi, vel alio particulari titulo aliquid ei relictum fuisset,vt dixi supr.§. Institutio.Item est vtilis,quia institutus capit

pit propria auctoritate, non autem legatarius. Item, quia hæres scriptus potest intentare remedium l. fi. C. de edict. diui Adri. tollen. & petere, se mitti in possessionem, non autem legatarius, &c.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit de iure nouissimo, per text. in d. §. aliud quoq;. & ita loquuntur DD. per me suprà allegati. Sed quid de iure Digestorum? Resp. quod etiam de iure digestorum legitima erat filio relinquenda, titulo institutionis. & hæc est communis opin. vt dicit Gul. de Bened. in 1. parte repet. c. Raynutius. fol. 184. nu. 15. Iac. de Nigris in rep. Rub. ff. de leg. t. post nu. 17. versi, vltra alios. De iure autem Codicis est expeditum, quòd sufficiebat filiū honorari quocunq; relicti titul. text. est expressus in l. omnimodo. C. de inoff. testam. & in hoc nemo dubitat. Sed quidquid sit, postquā habemus certam dispositionē iuris nouissimi, frustratorium est in huiusmodi quæstionibus tempus conterere.

3 Hæc etiam conclusio de plano procedit secundum ius ciuile: est enim de hoc text. expressus in d. §. aliud quoq;. & ita communiter teneri attestatur Imol. in d. c. Raynutius. post nu. 51. vers. Sed quidquid, & in hoc modica est cōtrouersia inter Doctores. Sed quid dicendum de iure Canonico? nunquid etiā illo iure necesse est, vt legitima filio relinquatur, titulo institutionis? Respon. in hoc variæ fuerunt opin. inter Docto. nam Hostien. in c. Raynutius. tenuit, quòd de iure canonico sufficeret legitimam relinqui quocunq; titulo. & hanc opin. dicit esse cōmunem Alex. in d. l. inter cætera. in princ. num. 6. quem refert Politus in repet. l. filium quem habentē. nume. 145. in fi. C. fam. hercis. & Ruin. cons. 11. nu. 2. lib. 2. Contrariam autem opin. scilicet, quòd imò etiam de iure canonico requiratur, quòd legitima filio relinquatur titulo institutionis, tenuerunt gloss. in d. c. Raynutius. In verbo, Relinquens. & in c. si pater. in verbo, Instituit. de testa. in 6. quas dicit esse communiter approbatas, idem Alexand. sibi ipsi contrarius cons. 70. nu. 6. lib. 2. Hanc etiā opi. dicit communiter teneri Imol. in d. cap. Raynutius. post nu. 51. vers. Sed dubium. & illam dicit esse communem Ias. in d. Authent. nouissima, num. 31. & in Rubr. ff. de solu. mat. post nu. 32. Boër. decis. 267. nu. 1. Berous in d. c. Raynutius. nu. 38. & seq. Ioan. Dilect. de arte testandi. tit. 3. cant. 1. post num. 1. Probus in Apostil. ad Io. Mon. in c. si pater, nu. 25. de testa. in 6. Ex quo enim hoc de iure ciuili est decisum, non est inducenda discrepantia inter ius canonicum & ciuile, vbi expressè id cautum in iure non reperitur, & licet fortè contraria opin. magis conueniat æquitati iuris canonici, tamen propter auctoritatem Doctorum, tenentium hanc secundam opinio. non esset ab ea consulendo aut iudicando recedendum.

4 Sed quid in testamēto inter liberos, nunquid erit etiam necessarium, vt filij sint honorati titulo institutionis? dixi suprà, quæ. 8. vers. Sed pone.

5 Item, quid in testamento condito ad pias causas? dixi suprà, q. 6. vers. Sextò infertur.

6 Item quæro, quid in eo, qui testatur volēs ingredi religionem, nunquid etiam in eius testamento requiritur titulus institutionis, ad hoc vt testamentum ipsum valeat? Respo. Aut quæris, an requiratur, quòd aliquid relinquat titulo institutionis, monasterio in quod ingredi vult. & vide quæ dixi suprà, q. 28. vers. vt verò. Aut quæris, an requiratur, quod aliquid relinquat filijs titulo institutionis, & dico quòd nō, sed sufficit quòd relinquat quocunq; titulo, & filij nihilominus habebunt suam legitimam. ita tenent Bar. in Authen. si qua mulier. num. 7. & seq. C. de sacrosan. eccles. & est cōmunis opi. vt dicit Claud. in d. l. inter cætera. num. 12. & seq. Nam testamentum eius qui vult ingredi religionem, non subiacet dispositioni iuris communis, vt dixi in allegata q. 28. vers. in primo. & vers. Sed nunquid.

Sed quid in filia fœmina, nunquid etiam in illa locum habebit conclusio, vt scilicet de necessitate, etiam illi sit relinquenda legitima, titulo institutionis? Respon. quòd sic, & de hoc non est dubitandum, postquam à lege sublata est in successionibus differentia sexus. l. maximum vitium. C. de lib. præterit. Ideò eius præteritione pariter viciatur testamentum, sicut præteritione filij masculi, vt dixi infrà, q. 42. vers. Item quæro.

7 Sed quæro, tu scis, quòd iure hodierno, ita est aucta legitima ascendentium, vt legitima descendentium, vt dixi suprà hoc eod. lib. §. legitima. Nunquid etiam huiusmodi legitima ascendentium erit pariter relinquenda titulo institutionis, sicut legitima descendentium? Respond. Bart. in d. Auth. nouissima, nu. 4. C. de inoff. testa. tenuit, quòd non. Sed contrarium tenent omnes Doctores, scilicet, quòd imò sit etiam ascendentibus re-

linquenda legitima titulo institutionis. & hanc opin. contra Bart. esse communem attestatur Ant. de But. cons. 15. nu. 2. Alex. in l. 1. post nu. 4. de bonor. possess. secundum tabulas. Dec. in d. l. 1. nu. 8. C. de bonorum possess. secund. tabu. Ias. in d. Auth. nouissima. nu. 37. vbi dicit, quòd in hac opi. Bar. est solus, & miratur, quòd ex tam frequenti caterua Legistarum & Canoni. Bart. nullum amicum inuenerit, qui tenuerit cum eo. Guli. de Bened. in prima part. repet. cap. Raynutius. fol. 206. nu. 249. & seq. Bertrand. consil. 34. num. 6. & 7. lib. 1. in 2. parte, & consil. 43. post num. 1. lib. 3. in 2. parte. Socin. Iunior consil. 64. numer. 1. lib. 2. Ioan. Dilectus de arte testandi, titulo 3. cautela prima, num. 1. pro qua facit text. in d. §. aliud quoque, dum vult ea quæ in filijs constituta sunt, etiam in parentibus locum habere: & in practica nefas esset consulendo aut iudicando ab hac opi. recedere.

9 Sed pone, quòd in ciuitate adsit statutum, loquens de legitima, & aliter circa ipsam disponens, quàm sit à iure cõmuni dispositum, nunquid etiam huiusmodi legitima, ita alterata, erit titulo institutionis relinquenda? Respon. Bal. in l. maximum vitium, post nu. 15. C. de liber. præterit. tenuit, quòd non. Sed illud dictum Baldi communiter reprehenditur, vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, nu. 18. Polit. in reper. l. filium quem habentem. nu. 154. C. famil. hercis. Non enim est ita de facili inducenda correctio iuris communis, præter id quod à statuentibus expressum est.

10 Sed nunquid tota & integra legitima est de necessitate filio relinquenda, titulo institutionis? Respo. quòd non, sed sufficit, quòd aliqua res, quæcunq; illa sit, relinquatur titulo institutionis: satis enim est, ꝙ in aliqua re, vel minima, filius sit honorat⁹ illo titulo institutionis, & in hoc nemo dubitat.

Quid verò, si pater in testamento dicat, relinquo filio meo centum, nunqd censebitur relictum iure institutionis, ita vt testamentũ sustineatur? Respond. quòd non, & ita magis cõmuniter tenetur, vt dicit Alex. in l. humanitatis, post num. 2. versi. Et pro ista. C. de impube. Nam verbum, Relinquo, adiectum certæ rei, nunquam trahitur ad institutionem, vt dixi infrà, lib. 7.

11 Sed quid si dicat, relinquo centum pro legitima, vel pro Falcidia, non tamen dicat titulo institutionis, nũquid hoc sufficiet? Respon. in hoc articulo fuit aliquando controuersia inter Doctores: nam Bart. in Auth. vnde si parens, nu. 2. C. de inoff. test. tenet, quòd sufficiat. & hanc opinionem dicit esse communem Alex. in d. l. humanitatis, nu. 2. Dec. in d. l. humanitatis, nu. 4. quem refert Boër. decis. 267. col. 2. Hanc etiam opin. quòd scilicet sufficiat pro titulo institutionis, si testator dicat, Relinquo centum filio meo pro legitima, vel ꝓ parte sua, dicit esse magis communem Alex. cons. 50. circa fin. lib. 7. Contrariam aũt opinionem, scilicet quòd imò non sufficiat, tenuit Sal. in d. Auth. vnde si parens, nu. 4. & hanc opin. dicit esse cõmunem Ioan. Dilect. de arte testandi, lib. 3. caut. 1. nu. 1. in fi. Sed certè credo, quòd Ioan. Dilect. in hoc verum non dicat: quia imò opi. Bart. est verior & magis communis & etiam æquior, sufficit enim mentem testatoris apparere, licet verba quandoq; non ita aperta esse videantur. Non enim omnis testator (vt dicunt Doctores) scit dicere: hæredem instituo vel titulo institutionis relinquo. Et ab hac opi. tanquã æquiore, & quę magis fauet testamentis censerem non esse in practica recedendum.

12 Quid autẽ si testator dicat, relinquo filiæ meæ centum pro dote, nunquid tale relictũ sustinebitur in vim institutionis? Respond. quòd sic: ex quo enim dos est ius vniuersale, vt dixi infrà, lib. 4. §. dos. sequitur, ꝙ verbum, Relinquo, illi adiectum, debet importare institutionẽ, per ea quæ dixi infrà, lib. 7. Et hanc opin. tenuit Ant. de Butr. in d. c. Raynutius. quam dicit videri veriorem & communiorem Ruin. consil. 14. nu. 7. lib. 2. Et ita obseruari attestatur Guli. de Bened. in prima parte repet. d. c. Raynutius, fol. 299. num. 275 prout illum refert Apostil. ad Al. cons. 17. post num. 20. lib. 3. Sed re vera, Guli. ibi (quod viderim) hoc non dicit: quinimò videtur sentire contrarium, dum ait, quòd hæc limitatio procedit de æquitate canonica, & quòd fortè non seruaretur in terris imperij. Benè dicit, ꝙ secundum hanc opinionem semper consuluerunt Doctores Tholosani. & sæpè iudicauit suprema Parlamenti curia Tholosana. Ego verò non negauerim, quia ista opin. de iure stricto aliquam pariatur difficultatem, prout etiam multi Doctores contrarium in specie renuerunt: sed fauore testamenti, vbi res ad hunc solum punctum reduceretur, vtiq; inclinarem in hanc sententiam, maximè si esset iudicandum secundum æquitatem, & sola facti veritate inspecta.

13 Præterea quæro, Pone: pater reliquit in testamento filio suo centum, deinde adiecit clau-

clausulæ, quòd nihil vltra petere posset, nunquid eo casu censebitur relictum titulo institutionis? Respon. Baldus in l. si adulta, nu. 2. C. de hæred. acti. tenet, quòd sic: Sed in hoc reprehenditur communiter per Doctores, vt dicit Claud. in d. l. inter cætera, num. 22. Nam ex huiusmodi verbis quæ apposita sunt, vt restringant dispositionem, non debet ipsa dispositio ampliari, vt scilicet subintelligatur titulus institutionis, qui à testatore expressus non fuit.

14 Vlterius quæro, quid si testator in testamento dixerit, quòd volebat testamentum suum extendi dictamine sapientis, nunquid poterit sapiens cuius dictamine extendendum est testamentum, apponere, relicto facto filijs, illa verba, iure aut titulo institutionis? Respon. Bart. in l. illa institutio, nu. 2. & 3. ff. de hæred. institu. tenuit, quòd non. & dicit Claud. in d. l. inter cætera, num. 26. in fi. quòd eum sequuntur communiter Doct. Contrariam tamen. s. quòd imò possit & debeat sapiens addere illa verba iure institutionis, tenuit Bald. in d. l. illa institutio, post nu. 1. vers. in ea gl. statuti. & hanc opi. dicit esse communem Soc. Iun. conf. 143. num. 14. lib. 1. Et ita fit de facto, vt attestatur Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de instrum, edit, §. postremò, sub nu. 13. quem refert Imol. in d. c. Raynur. post num. 55. Soc. Iun. conf. 124. nu 48. lib. 1. & hæc opi. tanquam magis communis, & consuetudine etiam roborata, tenenda est in practica, vt quantum possibile est, defunctorum voluntatibus sustinendis faueamus. & hæc omnia nota, quia quotidiè in facto contingunt.

QVAESTIO XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Filius in potestate an possit institui sub conditione potestatiua?*
2 *Et an sub conditione casuali, vel mixta?*
3 *Et quid in nepote qui tenet primum gradum?*
4 *Et an hæc locum habeant iure hodierno?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid filius in potestate possit institui sub conditione? Respon. in hoc proposito possunt cõsiderari tres species conditionum: Aliqua enim est conditio potestatiua, aliqua casualis, & aliqua mixta. Potestatiua est, quæ pendet à mero arbitrio ipsius instituti: puta, instituo te, si feceris testamentum: & sub huiusmodi conditione põt filius institui, & testamentum non vitiatur, neque etiam respectu legitimę. & ista est communis opi. vt dicit Alex. in l. cum posth. in fi. ff. de liber, & posthu. Ex quo enim potest filius conditionem ipsam adimplere, censetur quasi purè institutus, & ideò si illam non adimpleat, videtur tacitè paternam hæreditatem repudiare: & licet Bart. conf. 198. nu. 1. tenuerit, quòd hæc conditio reijcitur, tu tamen tene contrarium, scilicet, quòd talis conditio potestatiua non reijciatur ab institutione filij, nisi esset cõtra bonos mores. & ita esse communem opi. affirmat Ioan. Dilect. de arte testandi, tit. 3. caut. 4. num. 2.

2 Aliqua verò est conditio casualis, quæ scilicet pendet à casu, siue fortuna, puta, si nauis ex Asia venerit. Item aliqua mixta, quæ partim pendet ab arbitrio ipsius instituti, partim ab alieno, puta, si filius meus duxerit Seiã in vxorem, &c. & sub huiusmodi conditione casuali, vel mixta, non põt filius institui, nisi in defectum conditionis exhæredetur, aliàs testamentum est nullum, text. est in l. si pater. C. de instit. & substit. & ratio est, quia deficiente conditione, filius non remanet institutus, neque exhæredatus: & sic tanquam ipso præterito testamentum redditur nullum. & hanc dicit esse communem rationem Ias. in d. l. si pater, num. 8. & seq.

3 Et hæc conclusio locum habet, non solùm in filio in potestate, sed etiam in nepote, qui fit suus, scilicet, quem in gradu nemo præcedat, nam nec ipse potest sub huiusmodi conditione casuali vel mixta hæres institui, nisi in eius defectũ exhæredetur, aliàs testamentum erit nullũ, prout suprà dictũ est de filio in potestate. ita tenet gl. 1. in d. l. si pater, & est communis conclusio, vt attestãtur Scribentes in d. l. si pater, & in specie Ias. post num. 16. vers. in quarta, & Dec. num. 14. Dec. conf. 236. col. 1. in fin. Est enim & ipse de necessitate instituendus, quando tenet primum locum.

4 Sed quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet, quòd filio instituto sub conditione casuali, vel mixta, testamentum est nullum, habeat locum etiam iure hodierno. Dubium aũt facit, quia hodiè de legitima filij reijcitur omnis conditio, vt dixi suprà, §. legitima. meritò filius debet censeri, tanquam in legitima purè institutus, & sic sustineri testamentũ? Respõ. in hoc articulo variæ fuerunt Doct. opinam antiqui omnes vsq; ad Bart. tenuerunt, quòd etiam hodiè tale testamentum nõ valeat. & hanc opi. dicit esse communem Soci. consil. 97. post nu. 3. & consil. 98. nu. 1. eo. vol. 4. vbi enumerat auctoritates, & opinio. Barto. qui contrariam tenuit (vt statim subijciam)

communiter improbari affirmat Io.Dilect. de arte testandi, tit.3.caut.1.nume.2.Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd imò hodiè tale testamentum sustineatur, tenuit Barto.in d.l. si pater. nu.2. & in l. suus quoq;. in princ.post nu.3. vers. Re intro.ad glo.ff.de hæredib.instit. & hanc opin.dicit esse communem Ias.in d.l.si pater.num.19.& seq. Bertrand.cons.161.nu.2.lib.1.in 2.parte. & consi. 135.num.1.lib.2.in 2.parte. & consil.166.num. 5.lib.6.& consil.245.num.3. eod.volum. Gratus consil.112.nume.3.lib.2.Apostil.ad Bar.in d. l. si pater.sub nu.2. & dicit Paul.de Cast.in d.l.suus quoq;.in princ. nu.1. in fi. quòd opi. Barto. communiter tenetur. Dicit etiam ibi Paul. de Cast. sed non in libro meo, quòd ita seruat totus mundus, prout illum refert Alexand.in d.l.si pater.num.9.& Corn.consi.301. in litera F. lib.4. Hanc etiam opi. Bart. magis cõmuniter obseruari attestatur Corn. consi. 114. in princ. lib.4. Tu ergo, quidquid dicant alij, tene opin. Barto. tanquam magis cõmunem & veriorem, per text. in l. scimus.§.cùm autem.C.de inoff.testam. quem Bart. ad hoc propositum eleganter inducit, neque illi aliqua bona respõsio iudicio meo accommodatur per tenentes contrarium. Cùm etiam hæc opinio sit æquior, & faueat testamentis, & adsint tot Illustres Doctores affirmantes illam in practica communiter obseruari, nõ puto esse ab ea consulendo aut iudicando recedendum.

QVAESTIO XL.

SVMMARIVM.

1 *Filium posse ex causa à patre exhæredari.*
2 *Et quid si illum exhæredet nulla inserta causa?*
3 *Et quid si sit inserta, sed illegitima?*
4 *Et quid si sit legitima, & ab hærede?*
5 *Et quid si non probetur?*
6 *Et an quæ dicuntur de exhæredatione locum habeant in testamento militis?*
7 *Et an in filio emancipato?*
8 *Et an in legitimato?*
9 *Et an in filia per statutum exclusa?*

1 Dictum est in patris testamento necessariam esse filij institutionẽ, ad hoc vt testamentũ ipsum valeat, Scire tamen debes, quòd potest etiam ex causa filius à patre exhæredari, & ideò dummodò filius in testamento reperiatur, vel institutus, vel exhæredatus, sustinetur testamentum. Vt autem perfectè intelligas hanc materiam exhæredationis liberorum, quam Doctores diuersimodè explicant, & scias, quando testamentũ propter exhæredationem reddatur nullum vel inofficiosum, & consequenter in quibus casibus hodiè sit locus querelæ, considerandi sunt nonnulli casus.

2 Aliquando enim (& iste est primus casus) pater exhæredat filium nulla inserta causa, & hoc casu testamentum est ipso iure nullum, & sic nõ est opus querela ad illud rescindendum. & hæc est communis opi. vt dicit Imol. in l.1. nu.6. & 8. ff.de testa. & in l.filio præterito. post nu. 30. ff. de iniusto rupto. Curt.Iun. in Authen.ex causa.num.42. C.de liber.præterit. & dicit Ias. in d.Authen. ex causa. post numer.18. quòd in hoc nemo contradicit. Ex quo enim per dispositionem §. aliud quoq; capitulum. in Authen. vt cùm de appellatio. cognos. cautum est, vt in exhæredatione nominatim causa inseratur, meritò non inserta causa, & sic non seruata forma à lege tradita, actus remanet ipso iure nullus, & in hoc non est controuersia apud Doctores.

3 Aliquando verò in exhæredatione est inserta causa, & tunc aut causa inserta non est ex causis legitimis, ex quibus pater potest filium exhæredare, puta, quia dicat exhæredo filium meum, quia noluit dare operam literis, vel huiusmodi: & tenendum est, quòd etiam hoc casu testamentum sit ipso iure nullum, & cõsequenter, quòd non sit opus querela. Paria enim sunt quid non fieri, vel minus legitimè fieri, neq; potest dici seruatam esse formam à lege traditam, ex quo talis forma laborat vitio visibili repugnante ipsi legi. & ita communiter tenetur, vt ait Imol. in l.1. num.6. ff.de testamen. & in d.l.filio præterito. num.30.

4 Quandoq; pater in exhæredatione apposuit causam legitimã, & tunc est etiã distinguendum: Aut enim talis causa est vera, quia scilicet hæres institutus probat illam esse veram (& hic est tertius casus,) & tunc valet exhæredatio, & frustra tractamus, an hoc casu sit locus querelæ, quia cùm testamentum valeat, & exhæredatio ipsa iuris dispositione foueatur, inanis esset querela, si per filium proponeretur.

5 Aut talis causa inserta non probatur ab hærede (& iste est quartus casus) & tunc benè valet ipsa exhæredatio, ex quo non laborat defectu formæ à lege traditæ, sed potest deinde per querelam testamentum ipsum, tanquam inofficiosum, rescindi. & hæc conclusio est clara, & per omnes approbata, vt dicit Curt. Iun. in d. Authen. ex causa. post nu. 42. vers.

vers. alias duas. Et ita communiter teneri attestatur Imol. in d. l. 1. nu. 6. ff. de testa. Coru. consi. 158. in litera T. la 1. lib. 2. & consi. 225. in litera E. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem Alex. in d. Auth. ex causa, nu. 2. Ias. in d. Auth. ex causa, post num. 18. Et sic nota, quòd ad hoc, vt exhæredatio valeat, duo necessariò requiruntur. Primum, quòd causa legitima nominatim inseratur in testamento. Secundum, quòd ipsa causa ab hærede probetur: & hanc dicit esse cõem conclusionem Curt. Iuni. in Auth. non licet, nu. 17. C. de lib. præter. & hic habes casum, in quo negatiua est fundamentum intentionis, & tamen non debet probari: de quo tamen articulo, vide quæ dixi inf. lib. 7. §. probat. Sufficit enim filio si dicat testamentum paternũ, in quo ipse est exhæredatus, esse inofficiosum, & cùm ipsam exhæredationis non fuisse verã, nam si hæres nõ probauerit illam esse veram, exhæredatio non valebit, & consequenter testamentum ipsum corruet, tanquã à demente & insano conditum. Hoc tamen quod dixi secundum cõem opin. exhæredationem non valere, nisi causa probetur, intellige vt procedat, quantum ad hoc, vt exhæredatio sustineatur, si testamentum per querelam impugnetur, nam ad hoc, vt mero iure valeat, sufficit, quod causa ipsa legitima nominatim inserta sit, licet nõ probetur. ita dicit gl. in l. 1. in glo. 1. in fi. ff. de test. & est cõis sententia, vt dicit Aret. in ea. l. 1. col. 3. vers. In ea. gl. ibi, & col. 4. vers. Sed consequenter.

Neque putes modicam vtilitatem in hoc versari, an scilicet testamentũ reddatur ipso iure nullũ, an autem sit impugnandum per querelam, quia hæc differentia maximi est effectus. Si enim testamentum est nullum, filius habet spacium 30. annor. ad dicendum ipsum nullum. Communis est enim conclusio, quòd ius dicendi nullũ, minore temporis spacio non præscribitur, vt dixi infrà, lib. 7. §. præscriptio. Si verò testamentum valet, sed est per querelam rescindendum, certum est, quòd querela non durat nisi quinquennio, vt est in iure notissimum.

6 Sed quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet, quòd iniustè exhæredatus, possit testamentum paternum rumpere per querelã inofficiosi, habeat locum etiã in testamento militis? Respon. quòd quidquid esset de iure antiquo, hodiè proculdubio, etiam contra testamentum militis, habet locum querela. ita tenet glo. in fi. in verbo, testamenta, C. de inoff. testa. & est cõmunis opin. vt dicit Alex. in l. centurio, nu. 30. ff. de vulga. & ideò, si pater miles testans de bonis castrensib. præteriat, vel sine causa exhæredet filiũ in potestate, hodiè eius testamentum sublacet querelæ. & hanc dicit esse communem opin. Imol. in d. l. filio præterito, nu. 32. in fi. de iniust. rupto. Alex. in d. Auth. ex causa, nu. 5. Bauer. in §. illis autem, nu. 17. Iustit. de testa. milit.

7 Item quæro, quid in filio emancipato, an & ipse, si sine causa, vel cum causa, quæ deinde non probetur, fuerit exhæredatus, poterit dicere testamentũ nullum, vel illud per querelam inofficiosi rescindere? Resp. quòd sic: nam hodiè quò ad exhæredationem inter filios emancipatos, & filios in potestate, nulla est differentia. & hæc est cõis opin. vt attestatur Curt. Iun. in d. Auth. ex causa, nu. 43.

8 Vlterius quæro, quid in legitimato, dixi infrà, q. 84.

9 Quæro etiam, quid in filia per statutũ exclusa, dixi infrà, q. 42. vers. Item quæro.

QVAESTIO XLI.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sint causæ in iure expressæ, propter quas filius potest à patre exhæredari?*
2 *Et an propter alias similes, vel maiores expressis?*
3 *Et an propter iniuriam verbalem patri illatam?*
4 *Et an ex eo, quòd filia sine patris consensu alicui nupserit?*
5 *Et an eo casu teneatur pater illam dotare?*
6 *Et an ex eo, quòd filius vasalli dominum offenderit?*
7 *Et an si pater sit prodigus poterit mater filium exhæredare, ne patri quæratur vsusfructus?*
8 *Et quid si filius post commissam ingratitudinis causam, factus sit furiosus, nunquid poterit adhuc à patre exhæredari?*
9 *Et an secundum ius nouissimum possit filius posthumus à patre exhæredari?*

1 SVperiori quæstione diximus, nõ posse filium à patre nisi ex causa legitima exhæredari. Nũc videndum est, quæ sint illæ causæ, propter quas filius potest à patre exhæredari: & de hoc habemus text. in §. causas, in Auth. vt cùm de appella. cognos. vbi enumerantur 14. causæ ingratitudinis, ꝓpter quas potest pater filium exhæredare.

2 Sed quæro, nunquid filius possit tantùm propter illas 14. causas, vel aliquam earũ exhæredari? Resp. quòd potest etiã exhæredari ex alijs causis, quæ sint similes, vel maiores illis 14. expressis: puta, quia fuerit proditor patriæ, vel huiusmodi. ita dicit Guliel. de Cun. in Auth. non licet. C. de lib. præte. & est communis conclusio, vt dicit Alex. in d. Authen. non licet. num. 4. Guliel. de Bened. in 1. parte

repet.

repet.c.Raynntius,fol.211.nu.19.Iaſ.in d.Authen. non licet, nu.6, quem refert Curt. Iun. ibi,poſt numer.23.verſ.circa iſtud,& Crottus conſ.115.nu.19.lib.2. Curt.Iun.cōſ.182. nu.10. & Ripa in Rub.de iud.num.20.& licet diſputando multa dici poſſent,tamen in practica non eſſet ab hac opin.recedendum.

3 Sed an propter iniuriā verbalem rantùm ſibi illatam,poterit pater filium exhæredare? Reſpon. quòd ſic,ſi ſit grauis iniuria,puta,q̄a illum appellauerit proditorē, vel huiuſmodi.ita tenet Ioan.And.in c.fin.colum.pen.in princ. de donat.& eſt communis concluſio, vt atteſtatur Curt.Iun. conſ.147.num.1. Grauis enim iniuria verborum æquiparatur verberibus, præcipuè illata patri,cui iure diuino & humano ſummus honor,ſummaq́; reuerentia debetur.

4 Sed quid ſi filia ſine patris conſenſu alicui nupſerit,nunquid poterit pater ob eam cauſam illam exhæredare?Reſpō.quòd non: niſi etiā turpiter & obſcœnè viuat. & ita tenent communiter Docto.vt dicit Abb.in c.1.nu.5. de deſpon.impuber. quem refert Iaſ.in l.2.§. quod ſi in patris, poſt num.28. verſi.Quid renendum.ff.ſolu.matri.Et hanc opi. dicit eſſe communem Bertran.conſ.161.nu.9.& 10.lib. 1.in 2. parte.

5 An autē teneatur pater dotare huiuſmodi filiā,quę ſine ipſius conſenſu alteri nupſit, præſertim quando nupſit viro indigno,dixi infrà,lib.4.§.dos.

6 Item quæro,Pone,q̄ filius vaſalli offendat dominum, nunquid poterit ex ea cauſa vaſallus ipſum filiū ſuum exhæredare?Reſpon. quòd non.ita dicit Bald.in c.Imperialem.§. inſuper,poſt num.1.verſic. Item nunquid, de probib.feu.alien.per Frid, quem cæteri Docto.ſequuntur,vt dicit Iac.de feud.in verbo, Dictiq́; vaſalli,el 1.nu.8.Hæc enim cauſa non reperitur poſita inter enumeratas ab Imperatore in d.§.cauſas.Sed hæc ratio Bald.mihi non ſatisfacit, quia etiam ex cauſa non expreſſa,modò ſit maior, aut ſimilis expreſſis, poteſt filius exhæredari,vt dixi ſuprà,verſicu. Sed quæro. Opin. tamen Bald. tanquam mitior tenenda eſt,quia hæc cauſa reuera non eſt, neq; ſimilis, neq; maior expreſſis.

7 Quæro etiam, quid ſi pater ſit dilapidator & prodigus,nūquid poterit mater ex ea cauſa filium exhæredare, ne ſcilicet hæreditas quæratur patri, ſaltem quò ad vſumfructum, & ab eo dilapidetur? Reſpon.quòd ſic,dummodò inſtituat aliquem alium, qui poſtquā filius ſit effectus ſui iuris,el hæreditatem,vnà cum fructibus reſtituat.ita dicit Guli.de Cuneo, in d.Authentic. non licet, cuius opinio communiter tenetur,vt ait Guliel.de Benedict.in prima par. repet.c.Raynutius,fol.211. numer.118. Talis enim exhæredatio cenſetur facta bona mente,& ad beneficium ipſius filij, meritò ſuſtinetur.

8 Sed pone,filius commiſit aliquam ingratitudinis cauſam,propter quam iure ac meritò poterat à patre exhæredari,deinde correptus eſt furore, nunquid talis filius,poſtq̄ factus eſt furioſus,poterit à patre exhæredari, ex illa cauſa ingratitudinis per eum ante furorem commiſſa?Reſpon. quòd ſic. ita tenet Bart.in l.ex facto,numer.19. ff.de vulga.& eſt communis opinio,vt dicit Iaſ.in d.l.ex facto, poſt num. 29. Quæ tamen opin. mihi ſemper viſa fuit dura, videmus enim, quòd furioſus non poteſt puniri pro delictis ante furorem commiſſis,vt dixi infrà,lib.5.§.fi. q.60.verſic. Item quæro.& licet aliqui dicant,quòd poteſt puniri pœna pecuniaria,licet non pœna corporali,ego tamen contrarium credo eſſe verius,vt ibi dixi, & ad l.fin.§.ſed cùm antiquitas. C. de cura.furioſ. & ſimilia quæ allegantur pro communi opin.quòd poſſet fortè reſponderi, quòd ad ſui beneficium, vel nepotum ex eo genitorum, vtique poteſt furioſus exhæredari,vt in ſimili dixi ſuprà,verſ. Quæro etiam,non autem in eius odium.& ita aliquando dicebam apertè colligi ex l. penul.§.& maximè.ff.de curat.furio.& ſi caſus contingeret,de facili inclinarem in hanc ſententiam,quæ mitior eſt & æquior.

9 Præterea quæro,Pone,filius poſt commiſſam cauſam ingratitudinis,propter quā poterat à patre iuſtè exhæredari,egit viuo ipſo patre pœnitentiam ante teſtamentum ab eo conditū,nunqd poterit ex illa cauſa poſtea à patre exhæredari? Reſpon.q̄ non: ita dixit Alex.in l.1.poſt nu.33.ff.ſol.matr.& eſt ſingularis,& noua deciſio,& cōmuniter approbata,vt ait Crotta in verbo, Filius ſa.qui à patre, & licet in puncto iuris non tranſiret ſine difficultate,eſſet tamen tenenda in practica,q̄a mitior eſt, & fauet ſucceſſioni filiorum, cui iudicio meo in dubio ſemper eſt fauendum.

10 Vlterius quæro, nunquid ſecundum ius nouiſſimum, poſthumus poſſit à patre exhæredari?Reſpon.quòd non.ita tenet glo.in l. maximum vitium.in gloſſ.penul.C.de liber. præter.& eſt communis opi. vt dicit Zuccar. in reper.l.poſthumo,nume.29.C.de contratabu.

tabul. Cùm enim posthumus non potuerit aliquam ingratitudinis causam committere, necessariò fatendum est, illum à patre exhæredari non posse.

QVAESTIO XLII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum, in quo filius est præteritus, est ipso iure nullum.*
2 *Testamentum quid in emancipato?*
3 *Et quid in testamento militis?*
4 *Et quid in filijs naturalibus?*
5 *Et quid in legitimatis?*
6 *Et quid in filia fœmina?*
7 *Et quid si sit exclusa à statuto?*

1 HAbes ergo ex præmissis quæstionibus cõclusionem, quòd testamentum, in quo filius est præteritus, est ipso iure nullum. & de hoc est tex. expressus in l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. & intellige præteritũ eum, qui in testamento non est institutus, neque nominatim exhæredatus, etiam ꝙ de eo in testamento esset alio modo facta mentio. ita dicit Barr. in Auth. ex causa, num. 10. C. de lib. præteri. & est communis opin. vt ait Curt. iu. in d. Auth. ex causa, post nume. 36. vers. Circa primam. dixi suprà, q. 38. in princ. Cùm enim lex requirat pro forma, quòd filius nominatim sit institutus, vel exhæredatus, vt dixi suprà, q. 38. meritò quando est præteritus, ex defectu formæ, testamentum ipsum corruit. & hæc est communis ratio, vt dicit Porc. Instit. de exhæreda. lib. in princ. num. 3. in fin.

2 Et hæc quidem conclusio sine controuersia procedit in filio potestate, nam eius præteritio ꝓculdubio reddit testamentũ omni iure nullum. d. l. inter cætera: & est communis opinio, vt attestatur Ias. in l. 3. §. fin. post nu. 12. vers. secundò limitat. ff. de libe. & posthu. & in hoc nemo dubitat. Sed qd in emancipato? Respon. quòd in hoc proposito maxima est differentia inter filium in potestate, & emancipatum: nam si filius emancipatus sit præteritus sine insertione causæ, testamẽtum etiam de iure ciuili est ipso iure nullum, si verò sit præteritus cum insertione causæ, valet testamentum mero iure, sed potest per bonorum possessionem contra tabulas impugnari, ita dicit gloss. quæ in hoc proposito reputatur singularis in §. exhæredatos, in verbo, Noluit. in Auth. de hære. & Falcid. quam dicit esse communiter approbatam Ias. in d. Authen. ex causa, post nume. 8. versic. An autem & quando. C. de lib. præterit. Cror. in repet. l. Gallus. §. & quid si tantum, nu. 102. Dec. in l. sicut certi, nu. 17. C. de testa. milit. Rimin. in d. l. sicut certi, num. 4. & dicit Alex. in d. l. sicut certi, nu. 14. quod ita communiter concluditur. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alex. consil. 161. nu. 1. lib. 2. Si verò filius in potestate patris constitutus, sit in testamento præteritus, siue præteritio facta sit cũ insertione causæ, siue sine, semper testamentum est ipso iure nullum, vt dicit gloss. in d. §. exhæredatos, superius allegata. & est cõmunis conclusio, vt ait Curt. iun. in d. Auth. ex causa, num. 37. & in d. Auth. non licet, nume. 14. C. de libe. præter.

3 Benè verum est, ꝙ hoc vltimum non procedit in milite, in illo enim est speciale, vt possit filiũ cum causa præterire, & talis præteritio pro exhæredatione habetur, si verò prætereat sine causa, etiã testamentum militis annullatur. & hæc est cõmunis opi. vt dicit Ias. in l. si eum vel in vtero, quã legit eum l. præcedenti, post nu. 8. vers. Quid tenendũ. C. de testa. milit. Deci. in d. l. si cum vel in vtero, nu. 5. Ripa in l. centurio, post num. 43. ff. de vulg. Vtilitas autem quę resultat ex hac quæstione, an scilicet competat ius dicendi nullum, vel bonorũ possessio cõtra tabulas posset esse maxima, quia ius dicendi nullũ durat 30. ann. vt dixi inf. lib. 7. §. præscriptio. Contra tabulas autem durat solùm per annum, vt est in iure notissimum. Neq; prædictis obstat, ꝙ iure hodierno sublata sit differentia emancipationis, & patriæ potestatis, quia licet sublata sit ab intestato, non tamen est sublata ex testamento, vt suprà, lib. 2. §. filius.

4 Sed quid in filijs naturalibus, nunquid si sint præteriti, vel iniustè exhæredati, poterũt dicere testamentum nullum, vel contra tabulare? Respon. quòd non, quia filij naturales non admittuntur cõtra voluntatem patris. ita dicit gl. in l. 1. in princ. in verbo, Naturales. ff. de bon. poss. contra tab. quę est communiter approbata, vt attestatur Natta in repet. d. §. ex imperfecto. nu. 72. in fi.

5 Sed quæro, quid in filio legitimato, nunquid etiam illius præteritione testamentum reddatur ipso iure nullum? Respo. quòd sic, ita dixi infrà, q. 84.

6 Item quæro, quid in filia fœmina? Respo. quòd etiam ipsius præteritione testamentũ annullatur. ita est communis opinio, vt dicit Corn. consi. 62. col. 2. in litera G. lib. 2. Ias. consi. 113. nu. 1. lib. 1. est enim iure hodierno sublata sexus differentia. l. maximum vitium. C. de libe. præteri. cum simil. Quæ quidem conclusio

clusio de plano procedit secundum meros terminos iuris communis. Sed quid si adsit statutum excludens filias fœminas à successione extantibus masculis, prout est cõmuniter per totã Italiam: nunquid stante huiusmodi statuto, filia præterita à patre poterit testamentum paternum impugnare? Hæc est ardua quæstio, & quotidiè cõtingens in practica, in qua Doctores multa variè loquuntur. Tu verò omissis disputationibus scias, quòd in hoc proposito considerari possunt duo casus. Primus casus est, quando masculi vel agnati, propter quos ipsa fœmina à statuto excluditur, sunt instituti hæredes in testamento paterno: & hoc casu tenendum est, quod talis filia à statuto exclusa, non potest, si sit præterita à patre in testamento, illud impugnare, neq; per ius dicendi nullum, neq; per bonorũ possessionem contra tabulas. & hæc est magis communis opin. vt dicit Paul. de Cast. consil. 96. circa princ. lib. 2. Alexan. in l. filiæ dotem, numero 6. C. de collatio. & in l. Gallus. §. & quid si tantum, post num. 16. versicu. primo casu, & consil. 47. numero 9. lib. 2. quem refert Dec. consil. 264. col. fin. in princ. & Vantius de nullit. in tit. fi. sub nu. 20. Aret. cons. 159. post numer. 20. vers. venio ad vndecimum, quem refert Dec. cons. 296. nu. 1. in fi. Ias. in Auth. nouissima, nu. 57. C. de inoff. testa. & in d. l. Gallus. §. Et quid si tantum, num. 58. Cæpolla consil. ciuili 53. nu. 3. Afflict. decis. 358. numero 6. Dec. in d. l. filiæ dotem, numer. 4. & consil. 105. nu. 1. & consil. 505. nu. 1. Porc. Instit. de exhæred. lib. §. fin. nume. 9. Claud. in d. §. & quid si tantum, post nu. 21. Brun. de statu. excl. fœmi. in 10. articu. q. 4. Crot. in rep. d. §. & quid si tantum, nu. 109. & licet Ang. in d. l. filiæ dotem. tenuerit, quòd potest filia expectare, quòd adita sit hæreditas, deindè venire per contratabulas, tamẽ illa decis. Ang. communiter reprobatur, vt attestãtur Doct. suprà allegati, & pro hac communi opi. duo fundamẽta fortissimè stringunt, quæ tamen in effectu reincidunt ferè in idem. Primò clarum est, quod cui nõ debetur legitima, nõ potest impugnare testamentum, ita communiter tenetur, vt dicit Cor. con. 40. in litera F. lib. 3. Sed filia exclusa à statuto, non põt petere legitimam, neq; eius supplementum, secundũ opi. magis communem, quam ego etiam tenui suprà li. t. ergo &c. Secundò facit, nã intra veniendi contra testamentum, communiter regulantur à iuribus succedendi ab intestato. ita communiter tenetur, vt ait Cor. consi. 1. col. pe. vers. Et maximè lib. 2. & cons. 199. in litera D, lib. 3. & est communis conclusio, vt dicit Cor. cons. 62. in litera D. lib. 2. Qui ergo est exclusus à successione ab intestato, est etiam exclusus à successione contra testamentũ. ita tenent cõmuniter omnes legendo & consulendo, vt dicit Corn. cons. 126. in prin. li. 2. & ita communiter teneri attestatur Imola in d. §. & quid si tantum, quẽ refert Corn. consi. 291. in litera E. lib. 4. Corn. consi. 107. in litera E. libr. 2. & consil. 116. col. 1. in litera E. eo. volu. & est communis opin. vt dicit Gratus consil. 21. num. 6. & seq. lib. 1. & in specie de cõtratabulas, quòd exclusus à successione intestati, non possit contratabulare, quando est institutus ille, qui est causa exclusionis, dicit cõmuniter concludi Corn. cons. 40. in litera G. lib. 3. & hoc siue institutus adiuerit, siue non. & ita esse communem opin. attestatur Corn. in d. consil. 107. in litera F. li. 2. & cons. 290. in litera A. lib. 3. Meritò igitur hæc filia, quæ ab intestato non potest venire ad successionẽ, pariter etiam cẽseri debet exclusa à successione contra testamentũ: & hic casus minus habet difficultatis. Secundus est casus, quando in testamento sunt instituti hæredes extranei, non autem illi masculi, vel agnati, propter quos fœminæ à statuto exclu duntur: & hoc casu Doct. multum variãt. Videtur enim cessare ratio ipsius statuti, quæ est, causa familiæ, & agnationis conseruãdæ, vt dixi in loco prætallegato, & fauor ipsorum masculorum vel agnationis, ad quorũ beneficium est facta dispositio statuti: & ideò multi tenuerunt, quòd dispositio statuti excludentis fœminas, extantibus masculis, recipiat hanc interpretationẽ, vt procedat, dummodò illi masculi sint hęredes, tempore quo agitur de exclusione ipsarum fœminarũ, de quo tamen ibi latius dixi. Et hæc opin. prima facie videtur habere in se maiorem æquitatem. & illam dicit esse communem Berous in c. Raynutius, post num. 237. referens Alexan. & Soc. dicentes, quod illam tanquam veriorem, & magis æquam secuti fuerunt Doctores cõmuniter. Contraria tamen opinio, quòd scilicet etiã hoc casu filia nõ possit impugnare testamentum paternũ, aliquando mihi magis placuit, & nonnulli ex Doct. suprà allegatis in primo casu, indistinctè affirmant magis communem opin. Doctorũ esse, quòd nõ possit impugnare testamentum, neque distinguũt an masculi sint instituti, vel ne. Statutũ enim ad exclusionem fœminarũ considerauit

derauit

derauit tantùm existentiam masculorum, & sic illa sola sufficere debet ad eas excludendas. Non tamen potest negari, quin passus sit arduus, & periculosus. vide pro resolutione ea, quæ dixi in d. q.

QVAESTIO XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum in quo filius est præteritus, an sit nullum etiam de iure prætorio?*
2 *Et an sit ipso iure nullum, priusquam impugnetur à filio præterito?*
3 *Et quid si filius ipse præteritioni consentiat?*
4 *Et numquid hæc approbatio præiudicet alteri ex filijs qui fortè in minori parte fuerit institutus?*

1 NVnc prosequendo materiã, Quæro an hæc conclusio quæ habet, quòd testamentum in quo filius reperitur præteritus, est nullum, habeat locum nõ solùm iure ciuili, sed etiam de iure prætorio? Respon. glo. in multis locis tenuit, quòd huiusmodi testamentum valeat de iure prætorio. Sed in contrarium est magis communis opin. vt dicunt Scribentes in d. l. posthumo. C. de contratab. & in specie Ias. nu. 28. & Dec. nu. 11. & Curt. Iun. num. 50. & seq. & Zuccar. n. 114. Neque obstat, quòd de iure prętorio, aduersus tale testamentum detur bonorum poss. contratab. quæ est remedium rescissorium: & sic videtur præsupponi validitas testamenti, ex quo illud, quod nullum est, rescindi non potest. Quia hoc casu contratab. datur potius ad declarandum testamentum nullum, quàm ad illud rescindendum, & satis dicitur illud de facto rescindere, quatenus de facto processit. & hæc est communis solutio, vt dicit Curt. Iun. in d. l. posthumo, circa nu. 56. vtilitas autem huius quæstionis est maxima, quia si testamentum esset validum de iure prætorio, non posset aliquis venire per bonorum poss. ab intestato: puta, Vnde liberi, vel similes, nisi prius testamentum rescinderetur, secus autem, præsupposito quòd testamentum etiã de iure prætorio sit ipso iure nullum, secundum magis communem opi. cum qua etiam ego transeo, licet Doctores multa disputando congerant in d. l. posthumo, quæ in practica parum, vel nihil valent.

2 Successiuè quæro, an tale testamentum in quo filius reperitur præteritus, sit ipso iure nullum, antequam impugnetur ab ipso filio præterito? Resp. quòd sic: & est cõmunis opi. vt dicunt Scribentes in d. l. posthumo, & in specie Alex. nu. 16. in fin. & Ias. nu. 23. & seq. Cur. Iun. post nu. 45. & Riminal. nu. 5. & Zuccar. nu. 48. & seq. Alex. in l. si filius qui in potestate, nu. 1. ff. de lib. & posth. Gul. de Bened. in 1. par. repet. c. Raynutius, fol. 191. n. 96. Vtilitas autem huius conclusionis potest esse maxima, quia si vnus ex filijs est præteritus, & alij inæqualiter instituti, poterit ille, cui minus quàm alijs relictum sit, etiã ipso filio præterito tacente, dicere testamentũ nullũ, & omnia reducere ad causam intestati. & hęc est communis cõclusio, vt ait Gul. de Bened. in loco præallegato nu. 100.

3 Sed quid si ipse filius præteritioni consentiat? Respond. distinguendi sunt duo casus. Primus est, quando filius ante conditum testamentum, vel in ipso actu testamenti consensit præteritioni, & hoc casu non obstante ipsa præteritione valet testamentum. & hæc est cõmunis opin. vt dicit Ias. in d. l. inter cætera, post nu. 11. ff. de lib. & post. Ex quo enim principaliter, ob fauorem filiorum introductum est, ne à patre in testamẽto prætereantur, cõueniens est, vt (iuxta vulgares regulas) possint huic fauori renunciare. Intellige tamen, ꝙ valet solùm de æquitate prætorio, nõ autem de iure ciuili: & ita esse communem opi. attestatur Imol. in d. l. filio præterito, nu. 60. quod est magni effectus, vt dicam infrà statim. Secundus verò est casus, quando ante conditum testamentum, vel tempore cõditi testamenti, filius non consensit pręteritioni, sed post conditum testamentũ illud approbauit: & hoc casu tale testamentum de iure ciuili remanet nullum. Nam secundum rigorem iuris ciuilis, testamentũ quod à principio est nullum, non potest tractu temporis reconualescere: sed de iure prætorio secus est, nam ex æquitate prætoria, secuta approbatione filij, testamentum ipsum reconualescit. ita dicit Bart. in d. l. filio præterito, nu. 29. ff. de iniusto rupto. & est communis opin. vt dicit Imola in d. l. filio præterito, num. 56. Clau. in l. 1. §. fin. nu. 1. ff. de vulg. Boër. decis. 66. nu. 5. Cur. Iun. in d. l. posthumo, num. 59. & seq. Et nota, quia iste est vnus ex casibus, in quib. etiam hodiè est necessaria bonorũ possess. Nam ex huiusmodi testamento, cùm reconualidetur solummodò de iure prætorio, non autem de iure ciuili, nõ potest adiri hæreditas, sed tantùm bonorum possessio peti. & ita volunt communiter DD. vt dicit Corne. cons. 31. in litera P. lib. 2. Quod est maximi effectus, vt dixi suprà. §. bonorum possessio. Faciunt quæ dixi infrà, q. 45. ver. Sed pone: & hæc conclusio, quòd filius præteritus possit

E testamen-

testamentum ipsum approbare, indistinctè locum habet, siue in eo sint instituti venientes ab intestato, siue etiam extranei, nã vtroq; casu, potest filius illud approbare. & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in d.l. filio prȩterito, post n. 6. Vtroque enim casu militat ratio, quòd quilibet posse debet fauori suo renunciare, vt suprà dixi.

4 Sed pone, tu scis, quòd filius prȩteritus de iure ciuili habet ius dicendi nullum, & de iure prȩtorio habet bonorum possessionem contra tabulas. Scias etiam, quòd prȩterito tacẽte, potest vnus ex institutis, cui forte, minus relictum sit, dicere testamentum nullũ, vt dixi suprà versic. succeßiuè. Modò filius prȩteritus approbet testamentum. Quȩro, nunquid hȩc approbatio ipsius prȩiudicet institutis, ita vt non possint amplius contratabulare? Respon. quòd non prȩiudicat quo minùs ipsi adhuc possint intentare bonorũ possessionẽ contra tabulas ex persona ipsius prȩteriti. & hȩc est communis opin. vt attestatur Ias. in d.l. posthumo, num. 9. Boër. in d. decis. 96. nu. 8. Cur. Iu. in d.l. posthumo, num. 61. Statim enim defuncto patre fuit illis ius quȩsitum ad contratabulandum, & fic eduçendum omnia ad causam intestati, meritò tale ius per ipsum prȩteritum non potest ab eis auelli: & licet hȩc conclusio prima facie videatur aliquantulum dura, tamen in practica non esset ab ea recedendum.

QVAESTIO XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *Filia dotata instituta in sola dote sua, an tanquam prȩterita rumpat testamentum?*

Sed hîc occurrit alia quȩstio. Pone, pater dotauit filiam, deindè 1 condidit testamentum, in quo ipsam filiam instituit in sola dote sua, nunquid talis institutio valebit, an autem filia tanquam prȩterita poterit impugnare testamentum? Cùm enim dos nõ esset amplius in bonis patris, sed veniret in primis detrahenda, tanquam ȩs alienum, videtur in effectu potiùs prȩterita, quàm instituta. Cõtrariam tamen opi. scilicet quòd imò possit pater filiam in sola dote sua instituere, tenuit gl. ordinaria quȩ ad hoc semper allegatur in l. 3. §. sed vtrùm, in verbo, patrimoniũ. ff. de minoribus. quȩ in hoc est communiter approbata, vt dicit Bertran. cons. 183. post nu. 41. lib. 3. in secunda par. Et ita magis communiter concluditur, vt ait Alex. cons. 177. nu. 11. lib. 2. Ita etiam communiter teneri affirmat Imol. in c. Raynutius, num. 9. quem refert Io. Dile. de arte testandi, tit. 3. cau. 5. nu. 2. Alex. in l. pater filiam. in prin. num. 7. ff. ad l. Falc. Hanc etiam opi. dicit esse communẽ Gul. de Bened. in 1. par. repe. c. Raynutius, fol. 171. nu. 11. Alex. con. 168. post n. 11. li. 2. & cons. 176. num. 13. eo. vol. Guido Papa cons. 63. nu. 6. & cons. 98. nu. 1. Ias. in Auth. nouissima, nu. 46. C. de inoff. test. Berous in c. Raynutius, num. 133. & seq. Et dicit Specul. de instr. edit. §. vt autem. versic. Sed super forma, quod ita obseruatur de generali consuetudine. Subdit tamen glossa, quòd cùm cautela illam instituat in duodecim imperialibus, vnà cum dote, vt secundum omnium opin. valeat testamentum: & hoc iudicio meo tutius est, & ita etiam de facto obseruari attestatur Bart. in d. §. sed vtrùm, in finali b. verbis, quem refert Ias. in d. Auth. nouissima. nu. 15. Alber. in d. §. sed vtrùm. nu. 4. & 5. vbi etiam dicit, quòd ita cõmuniter tenetur. Et ita seruando euitabis omnes difficultates.

QVAESTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum annullatur ex prȩteritione filij posthumi.*
2 *Et quid si posthumus ipso viuo testatore decedat?*
3 *Et quid si nascatur in sexto, vel octauo mense?*

1 Stat ergo ex supradictis firma cõclusio, quòd testamentũ in quo filius in potestate reperitur prȩteritus, est ipso iure nullum: quȩ quidem locum habet, nõ solùm in filio, qui tempore conditi testamenti iam natus esset, sed etiam in posthumo, scilicet in eo, qui tempore cõditi testamẽti nondum erat natus, vel testator ignorabat eum natum esse, vel putabat eum esse mortuũ. & in hoc nulla est inter Doctores controuersia.

2 Sed pone, quòd huiusmodi posthumus viuo testatore decedat, nunquid adhuc testamẽtum propter illius prȩteritionem erit nullum? Respon. quòd de rigore iuris ciuilis testamentum remanet nullum, sed de ȩquitate prȩtoria reconualescit: text. est in l. posthumus. ff. de iniusto rupto. & est communis opin. vt dicit Imola in d. l. posthumus, nu. 2. & in d. l. filio prȩterito. post nu. 60. & nu. 63. quem refert Corn. cons. 176. in litera L. lib. 2. Ias. in l. si quis eum. §. si suo testamento, nu. 8. ff. de vulga. Et ex hoc sequitur, quòd ex huiusmodi testamento non potest adiri hȩreditas, sed tantùm per l bonorũ poss. ita firmãt communiter omnes, vt dicit Corn. in dict. consil.

consil.176.in litera L.in fin.quod nota,qa est vnua ex casibus, In quibus etiā hodiè est necessaria bonorum possessio. faciunt quæ dixi suprà,q.43.vers.Sed quid si ipse.

3 Sed quid si iste posthumus nascatur in sexto,vel octauo mense,nunquid eius natiuitate rumpetur testamentum? Respon. quòd non,talis enim filius naturaliter viuere non potest.ita determinatur à Doctoribus magis communiter,vt dicit Socin.Iun. cons.35.nu. 12.& seq.libr. 2. meritò non rumpit testamē-tum.Est enim vera iuris conclusio,quòd filius,qui licet natus sit, naturaliter tamen viuere non potest,non rumpit testamentum. & hanc dicit esse communem opin. Socin. Iun.in d.cons.35. n.15. Sic etiā videmus,quòd partus immaturus,& qui secundum iudiciū obstetricum non potest viuere,habetur pro non nato,& ei succedi non potest,secūdum magis cōmunem opin. vt dicit Crauet,cons. 210.num.5.Eademq; ratione huiusmodi partus immaturus,qui secundum iudicium obstetricum viuere non potest, non excludit substitutum,neque facit deficere conditionem fideicommissi. ita cōmuniter tenetur, vt dicit Socin,cons. 275. nu.2. lib. 2. quem refert Paris cons.56.nume. 9.lib.2. Hanc etiam dicit esse communem opin. Socin. in l. cùm anns.nu.110.ff.de condi.& demon. quem refert Crauet. in d. cons. 210. num.6. Et dixi secundum iudicium obstetricum,quia in hoc an partus naturaliter viuere potuisset, vel non,standum est iudicio ipsarum obstetricum,tanquam peritarū in arte,vt dicit Bart. in l.Gallus. in princip. in finali b.verbis. & est communis opin.vt attestatur Paris,in consi. 56.num.11.& num.22.

QVAESTIO XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Clausula codicillaris an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis?*

2 *Et quid si posthumus fuerit ignoranter præteritus?*

1 Varo,tu scis,quòd clausula codicillaris sustinet testamentum nullum in vim codicilli,ita quòd hæres,qui succedit ab intestato, censetur rogatus restituere hæreditatem per fideicommissum hæredi scripto,Pone,quòd in testamento,in quo filius est præteritus,sit inserta clausula codicillaris, nunquid eo casu, non obstante præteritione sustinebitur testamentū?Respo.gl.in d. Auth.ex causa,in gl.fin.in fi.tenet, quòd vbi testamentum est nullū ex causa præteritiōis,clausula codicillaris nihil operatur. & hanc opi. gl. dixit esse communem,Signo.cons.171.n.4.& po testes se,quòd suo tempore hæc esset communis opi.sed si considerentur auctor.DD. qui scripserūt vsq; ad nostra tempora, proculdubio contraria opin.est magis communis,& ideò dicit Ale.cons.26.nu.5.lib.1.& con.142.nu.4. lib.2.quòd illam glo. damnant communiter Doct. Tenenda est ergo cōtraria opin. quòd scilicet testamentum,etiam hoc casu sustineatur in vim codicilli,& quòd filius præteritus censeatur grauatus virtute clausulæ codicillaris,restituere per fideicommissum hęreditatem illi,qui est scriptus hæres in testamento:quamquidem opin.sequuntur communiter Scribentes,vt dicit Paris,cons.30.n. 11. libr. 3. Et eam dicit esse communem Bald. consilio 391.n.4.li.3. quē refert Tiraq. in rep. l.si vnquam,in verbo,Donatione largitus,n. 273.Cuman.cons.126.circa prin. Alex.consil. 41.nu.5.in fi.lib.1.& cons.86.nu. 8. li.3. & in d. Auth.ex causa,post nu.13.Guliel.de Benedic. in 1.parte repet.cap. Raynutius,fol. 205.nu. 242.Dec.in d. l. posthumo. C. de contrata.In 1.lectura,num. 10. in fin. & post num.11.vers. Secunda est principalis,& consil. 228. num.2. & seq. & consil. 242. nume.2. & seq. & consil. 569. num.2,& consil.490.post num.10.versic. Similiter non obstat,& consil.671.in fin.Cur. Inn.consil.148.num.10.& in d.Authen.ex causa,num.69.Socin.Iun.consil.107. nu. 24. libr. 1,Zuccard.in repetit.dict.l.posthumo,num. 102.Et hæc cōclusio est maximi effectus,quia licet dispositio Auth.ex causa,non obstante præteritione,sustineat legata,& fideicommissa etiam vniuersalia,vt dixi infr.q.44. in principio,non tamen sustinet institutionē hæredis,& nūc pendet causa de facto,in qua testator condito testamento filium prætcrijt,& instituit hæredem extraneum,quem grauauit per fideicommissum hæreditatem alteri restituere,& ipso testamento apposuit clausulam codicillarem,prout communiter fieri solet:modò filius præteritus rumpit testamentū,hæres scriptus petit sibi restitui hęreditatē virtute clausul. codicillaris,fideicōmissariua petit illā sibi restitui virtute fideicommissi vniuersalis,ex dispositione Auth. ex causa,& adhuc sub Iudice lis est.

2 Et hæc quidem communis opinio satis de plano procedere videtur in præteritione filij iam nati.Cùm enim testator ipsum scienter præterierit,non videtur dubitandū, quin clausula codicillaris ex aperta mente defun-

 cti ope-

ēti operetur, vt testamentum non obstante præteritione sustineatur. & hanc dicit esse magis communem opi. Scribentium So. Iun. consi.29. num.7. lib.3. Sed quid in posthumo, scilicet in eo, qui natus est post mortē testatoris, qui tamen nesciebat vxorem suam esse prægnantem, vel in eo qni natus est post cōditum testamētum, vel (licet natus esset ante testamentum) testator ignorabat eū natum esse, vel putabat esse mortuum, nunquid hoc casu clausula codicillaris operabitur, vt non obstante eius præteritione testamentū valeat, & filius præteritus teneatur hæreditatem restituere hæredi scripto in testamento? Respon. hæc est ardua quæstio, in qua Doctores in varias sententias adeò diuisi fuerunt, vt aliquādo malè discerni posset quæ opi. esset magis communis, teste Curt. Iun. in d. Auth. ex causa. n.70. & Dec. consi.409. infrà allegando. & in primis multi tenuerunt, quòd etiam hoc casu locum habeat conclusio superius facta, quòd scilicet clausula codicillaris operetur fideicommissum, & hanc opi. dixit esse cōmunem Alex. in d. Auth. ex causa, nu.14. & in l. qui filiab. in prin. post num. 5. ff. de leg. 1. & consi.26. post n.5. versic. Vel potest responderi lib.1. & consil.37. num.3. eod. vol. quem refert Ruin. consil.194. nume.3. libr.2. Tiraq. in repet. l. si vnquam, in verbo, Donatione largitus. num.269. Ias. in dict. Auth. ex causa. numet.24. in d.l. qui filiabus. in princ. num. 33. Bertrand. consil.150. nu.3. in 1. parte, Apostill. ad Bartol. in l.1. sub numer. 10. ff. de iure codicill. Quæ opi. secundum aliquos multò magis tenenda esset, quando post ipsius posthumi natiuitatem testator tanto tempore superuixisset, quòd testamentū mutare potuisset, & tamen non mutasset, nam tunc (secundum eos) præsumitur in eadē voluntate, etiam nato posthumo perseuerasse, & consequenter debet clausula codicillaris nō obstante ꝑteritione sustinere testamentum. & hoc casu istam opi. esse cōmunem attestatur Dec. consi.490. n.7. & 8. Idemq; si aliquo modo apparere posset, quòd testator tēpore conditi testamenti in specie de futuris liberis cogitasset, nam & hoc casu (secundum eos) valeret testamentum virtute clausulæ codicillaris, non obstante, quòd posthumus fuisset ignoranter prætetitus. & ita esse communem opin. affirmat idem Dec. in allegato consil.490. post n.6. Quinimò pleriq; tenuerunt sufficere, si testator in genere de futuris liberis cogitasset, & dixerunt satis conijci eū de futuris liberis cogitasse, quando verba clausulæ codicillaris sunt concepta etiam in futurum tempus, puta si non valet, vel valebit, &c. & ideò eo casu testamentum valere, non obstante præteritione posthumi ignoranter facta. & ita cōmuniter teneri attestatur Ioā. de Montesperello in d. Auth. ex causa. Hanc etiam opin. esse magis communem dicit Alexa. consil.123. post nume.10. libr.1. & consil.42. num.9. lib.2. quod est duplicatum consil.103. libr.3. & triplicatum consil.50. li.6. Idem etiam dicit Alexan. consil.30. nume. 1. lib.3. & consil.31. num. 3. eod. volum. Aret. in l. ex ea. §. ex his, col.2. versic. Super secundo. ff. de testam. Corn. consili.118. circa fin. libr.2. & consilio 158. col. 10. in litera T. & V. eod. vol. & consilio 244. in litera G. in fin. eod. vol. & consil.133. in litera E. lib.3. & consilio 225. in litera Q. eo. volum. Contrariā autem sententiam, quòd scilicet vbi posthumus fuit à testatore ignoranter præteritus, clausula codicillaris nihil operetur, tenuit Bar. in l. prima, num.10. ff. de iure codicill. & hanc opin. dixit esse communem Barbat. consilio 60. col.10. lib.2. quem refert & sequitur Curtius Iunior, in dicta Auth. ex causa, num.70. Io. Dilect. de arte testandi, tit.30. caut.10. num.3. Guliel. de Benedict. in prima parte repetit. c. Raynutius, fol.206. nume. 247. Rubeus consil.112. nu. 2. & consilio 125. nu.2. & sequen. referens ita etiam attestari Aret. in consilio 24. co.1. Soc. Iun. consil.154. in princ. li.2. Apostill. ad Alex. in d. consilio 26. sub numero quinto, libro primo. Et dicit Ripa, in repet. l. si vnquam, post num.44. quòd plutes Doct. maiores auctoritate tenent cum Barr. & hanc opin. ego semper tenui tanquam æquiorem, & veriorem, & quæ hodiè proculdubio est magis cōmunis, & illam, si casus cōtingeret, intrepidè sequerer iudicando, & consulendo. Quæ etiam multò magis sequenda esset, vbi tractaretur de auferēdo huic posthumo ignoranter prӕterito, maiorem vel etiam æqualē partem hæreditatis: tunc enim iudicio meo impium esset dicere, quòd clausula codicillaris aliquid operaretur. & ita hoc casu opi. Barr. esse magis communem fatetur Aret. con.189 quod est consi. vlt. nu.7. Soc. consi.94. nu.35. in fine, lib.4. & in specie, quando pater non habēs filios, fecit magna legata, quòd nato deindè posthumo prӕterito, testamentum nō sustineatur, dicit esse communem, Iurisconsultorum huius ætatis olim celeberrimus D. Andreas Alciatus præceptor meus, in tract. de præ-

de præsumpt.iu prima regu. iu 13. præsumpt. num.1. Ego verò, vt dixi, teneo indistinctè cōclusionem Bart. siue legata sint magna, siue parua, & siue testator de futuris liberis cogitauerit, siue non: & consequenter, siue clausula sit concepta per verba præsentis temporis, siue etiam per verba futuri temporis: & siue testator post agnationem posthumi superuixerit, siue non: & ab ista opinione in practica non recedas, quæ, vt dicit Socinus in loco præallegato, est magis æqua, rationabilis, fauens filijs, & secundū verisimilem mentem testantis: & illam in facto secuti fuerunt iudicando, dñ. Senatores huius Senatus Mediolani, vt refert Iason in dicta Autheu. ex causa. numer. 24. & intellexi quòd hanc opinionem indistinctè vti veriorem, & humaniorem semper secutus est Senatus. & hic fuit primus articulus, super quo consului, post assumptas insulas Doctoratus. & ita fuit iudicatum. Vide quæ dixi infrà q. 51. ver. Sed quid si posthumus.

QVAESTIO XLVII.

SVMMARIVM.

1 *Filia à matre, vel ascendentibus per lineam maternā præterita, an testamentum valeat?*

1 Acteuus de filio per patrē præterito dictum est: quæ omnia etiam in auo & alijs ascendentib. per lineam paternam locum habent. Quæro nunc, quid de filio per matrem, aut ascendentes per lineam maternam, præterito? & in hoc fac conclusionem, quòd mater tenetur instituere, vel exhæredare filium, aliàs, si filius sit à matre præteritus, testamentum est nullum. ita concludunt communiter Scribentes, vt dicit Sapia in Rubr. C. qui admitti, num. 58. Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat, quādo mater, vel auus maternus præterijt filium, vel nepotem, in testamento, nulla inserta causa: nam eo casu procul dubio testamentum est nullum. & ita tenent communiter Doctores omnes vbiq;, vt dicit Corneus, cons. 118. in litera A. lib. 2. Sed si in præteritione sit inserta causa legitima, eo casu præteritio habetur pro exhæredatione. Ita dicit gl. ordinaria, de qua suprà in nou nullis locis feci mentionem in §. exhæredatos, in verbo, Volnit, in Auth. de hæt. & Falci. quę in hoc est communiter approbata, vt dicit Bertra. cons. 1. nu. 4. li. 2. in 2. parte, & cons. 23. nu. 2. eo. vol.

QVAESTIO XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Filijs an liceat patrem, aut ascendentes per lineam paternam, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quid si testentur de peculio castrensi?*

1 Quæro nunc, quid è conuerso an liceat filijs exhæredare aut præterire parentes suos? Respon. distinguendum est inter patrem, & ascendentes per lineam paternam, & matrē & ascendentes per lineam maternam. Quò ad patrem, & ascendentes per lineam paternam, dic: quòd si pater est à filio exhæredatus sine causa, testamentum est ipso iure nullū, si verò est adiecta exhæredatiōi causa ingratitudinis, valet testamentum mero iure: sed si ipsa causa non probetur, potest à patre impugnari per querelam inofficiosi: si autem pater sit præteritus à filio in potestate, tunc siue adiecta sit præteritioni causa, siue non, semper testamentum est ipso iure nullum. Si verò sit præteritus ab emancipato, tunc si nō est adiecta causa, pariter testamentū est ipso iure nullum, sed si est adiecta præteritioni causa, valet testamentum, sed potest pater illud rumpere per contratabulas. & hęc est cōmunis opin. vt attestatur Gul. de Benedic. in prima parte repet. c. Raynutius, fol. 207. nu. 251. in fin.

2 Et hæc omnia intellige, vt procedant, non modò si filius testetur de peculio quasi castrensi, de quo potest testari, non obstante, quòd si filiusfamiliàs, vt dixi suprà, qu. 18. Sed etiam, si testetur de peculio castrēsi: nam hodiè non potest filius in potestate condēs testamētum, de peculio castrensi, vel quasi, parentes suos præterire, aliàs si eos prætereat, siue cum causa, siue sine causa, testamentum est nullum, si verò eos exhæredet, est locus querelæ. ita tenet gl. in l. fiu. iu verbo, Testamenta. C. de inoffi. testameu. & ita communiter tenetur, vt dicit Fulgos. in repet. Auth. ex causa, numero 7. Hanc etiam opini. dicit esse communem Alexan. in l. nemo. in fi. C. qui testameu. fac. poss. Iaso. iu dict. leg. fiu. nu. 5. C. de inoffic. testa. Curt. Iuni. in d. Auth. ex causa, nu. 49. Ripa iu l. centurio, post num. 43. ff. de vulgar.

QVAESTIO XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Filijs an liceat matrem, vel ascendentes per lineam maternam, præterire, aut exhæredare?*

2 *Et quibus ex causis?*

1 Vò verò ad matrem, vel ascendentes per lineam maternam? Dic, quòd filius non potest matrem sine causa præterirē, neq; à

E 3 legitima

legitima excludere. ita cōmuniter tenetnr, vt dicit Gulie. de Bened. in secunda parte repet. ca. Raynutius, fol. 46. post num. 30. Cæterùm cum causa benè potest, & talis præteritio pro exhæredatione habetur. §. sancimus. in Auth. vt cum de appellat. cognosc.

2 Quæ autem sint causæ, propter quas filij possunt parentes exhæredare aut præterire, vide in d. §. sancimus cum ibi not.

QVAESTIO L.

SVMMARIVM.

1 *Frater à fratre præteritus, aut exhæredatus, non impugnat eius testamentum nisi in eo sit instituta turpis persona.*

2 *Et an rumpatur eo casu in totum, an autem vsq; ad legitimam tantùm?*

3 *Et quid si aliquid legati nomine fratri reliquerit, deindè turpem personam hæredem instituerit.*

1 SVccessiuè quæro, quid in collateralibus? Respon. quòd in illis non est tractandnm de præteritione, aut exhæredatione. Non enim tenetur frater fratrem in testamēto hæredem instituere. Et ideò, siue frater sit præteritus, siue exhæredatus, non potest aliquo modo testamentum fratris impugnare: vno tantùm casu excepto, quando scilicet frater aliquam turpem personam hæredem instituit, nam eo casu datur fratri præterito querela inofficiosi. Et de his omnibus habes tex. qui est clauis in hac materia in l. fratres. C. de inoff. testam.

2 Sed quæro, nūquid per huiusmodi querelam testamentum rumpatur in totum an autem vsq; ad legitimam tantùm ipsius patris, quæ est quarta pars ipsius hæreditatis, vt dixi suprà, hoc eo. libr. §. legitima. Respon. quòd odio ipsius turpis personæ institutæ, testamentum rumpitur in totum. & hæc est communis sententia, vt dicit Ias. in d. l. fratres, nu. 8. quem refert Affli. decis. 204. nu. 2. & iudicio meo extra propositum, & ideò aduerte, ne æquinoces, vt faciunt multi in hoc articulo. Aut enim frater in suo testamento, in quo turpitet personam hæredem instituit, nihil fratri reliquit: & hic est vnus casus, de quo loquitur Ias. in d. l. fratres, n. 8. Aut verò aliquid reliquit? & hic est alius casus, de quo loquitur Affli. in loco præallegato, & de hoc tractat Ias. in d. l. fratres, post num. 2. versi. 3. extende, non autem, n. 8. prout ipse illum allegat, & de hoc statim dicemus.

3 Pone ergo, quòd frater in testamento aliquid legati nomine fratri reliquerit, deindè turpem personam hæredem instituit. Quæro, nunquid hoc casu, adhuc competet fratri querela ad rescindendum testamentum in totum, an autem solummodò poterit agere ad supplementum legitimæ? Respon. in hoc articulo variæ fuerunt Doctorum opi. nam aliqui tenuerunt, quòd testamentum rumpatur in totum: & fuit opi. Gui. de Cnu. in d. l. fratres, quam dicit esse communem Iason cons. 71. num. 3. libr. 1. Dec. cons. 530. num. 13. Contrariam verò opi. scilicet quòd hoc casu solummodò agere possit ad supplementum legitimæ, tenuit Ang. in l. 1. ff. de inoff. testa. & hanc dicit esse magis communem opin. Paris. cons. 64. num. 26. lib. 3. & secundum istā opin. Ang. in facti contingentia, iudicauit Cons. Neapolitanum, teste Afflic. in allegat. dec. 204. & certè licet hæc est opi. videatur æquior, quia magis fauet testamēto, nihilominus mihi semper placuit contraria opin. s. quòd rumpatur in totū. Nam dispositio l. fratres, non solùm fundatur in fauore patris, sed etiam in odio personæ institutæ: neq; verum est, quòd ita tenendo, esset melioris conditionis frater quàm filius, quia imò idem esset in filio, si non esset institutus, sed tantùm legati nomine aliquid ei relictum fuisset, nam, & ipse proculdubio impugnat testamentum in totum, non autem petit supplementum legitimæ, vt dixi suprà, q. 38. & licet fauendū videatur dispositioni testatoris, tamē vbi irrationabilis est, vt in hoc casu, in quo testator prætulit turpem personam fratri, potius esset fauendum illi, qui ab intestato fuisset successurus: & si casus contingeret, ita consulerem, & iudicarem, licet Cur. Iun. in d. l. 1. n. 6. dicat, quòd requisitus, vt consuleret, in casu in quo scripsit Dec. in allega. cons. 530. recusauit consulere. Possunt tamen in hoc proposito considerari tres casus, & hoc modo distinguendo, omnes opin. ad concordiā reduci. Aut in testamento, in quo turpis persona est instituta, nihil relictum est fratri, & tunc per querelam rumpit testamentum in totum, & ita procedat, quod dictū est suprà, ver. Sed quæro. Aut reliquit aliquid, sed non titulo institutionis, & tnnc pariter rumpit totum ad exemplum descendentium. Licet enim regulariter in collateralibus nō sit necessarius titulus institutionis, neq; eis aliqua legitima debeatur, est tamen speciale, vt dixi, quando turpis persona est instituta, quia eis debetur legitima: & consequenter non est impertinēs dicere, quòd talis legitima sit eis relinquēda titulo institutionis, & ita procedat

dat opi. Guliel. de Cun. quā ego sequor. Aut verò, & hic est tertius casus, reliquit titulo institutionis, sed minus legitima, & tunc procedat opi. Ang. & sequacium. Cogita.

QVAESTIO LI.

SVMMARIVM.

1 *De præteritione patroni per libertum in testamento facta?*

1 Esset etiam hoc loco aliquid dicendum, de præteritione patroni per libertum in testamento facta: sed quia hæc materia patroni, & liberti ferè in desuetudinem abijt, remitto te ad notata in §. Sed nostra. Institu. de success. liber. cum similibus.

QVAESTIO LII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum nullum ex causa præteritionis vel exhæredationis, hodiè annullatur tantùm quoad institutionem, cætera autem firma manent, ex dispositione Auth. ex causa. C. de lib. præter.*

2 *Et quid in præteritione facta per patrem, aut alios ascendentes per lineam paternam?*

3 *Et quid in præteritione filij posthumi?*

4 *Et quid si huiusmodi posthumus sit ignoranter præteritus?*

5 *Et quid si sit præteritus frater, & turpis persona instituta?*

6 *Et quid si exhæredatio facta sit cum causa, quæ tamen deindè probata non fuerit?*

1 Præcedentibus quæstionibus visum est, quemadmodum testamentum ex causa præteritionis, vel exhæredatiõis, reddatur nullum, vel impugnari possit. Nunc sciendum est, quòd licet secundum iura antiqua testamentum annullaretur in totum, scilicet tam respectu institutionis, quàm legatorum & aliorum quæ in ipso testamento continentur. Hodiè tamen quòad institutionem benè annullatur, iuxta dispositionem iuris antiqui, sed cætera in testamento contenta firma manent: & hoc ex dispositione vulgatæ Auth. ex causa. suprà multoties allegata. & ita tenent communiter omnes nemine discrepante, vt dicit Paris. con. 60. nu. 36. lib. 2. & con. 64. nu. 20. eo. vol. ex quo enim iniuria facta filio præterito vel exhæredato, erat tantùm circa institutionem, valdè rationabile fuit, vt in ea tantùm patre annullaretur, in qua peccatum fuerat.

2 Et quia hæc materia est ordinaria in scholis, & valdè trita, breuiter attingẽdo tantùm principales conclusiones Doctorum, dico, ꝙ dispositio d. Auth. proculdubio locum habet in præteritione facta de filio, per matrẽ, aut alios ascendentes per lineam maternam: quæ quidem præteritio, si facta sit cum causa, habetur pro exhæredatione, vt dixi sup. q. 47. & ita tenent cõmuniter omnes Scribentes, vt dicit Paris. in d. cons. 60. num. 12. ita etiam communiter teneri affirmat Imo. in l. filio præterito, n. 30. ff. de iniusto rupto. Sed quid in præteritione facta per patrem, vel alios ascendentes per lineā paternā? Respon. aliqui dixerunt, ꝙ non: sed quòd tantummodò locum habet in pteritione materna. & hanc opi. dixit tenere Doctores omnes, Cyn. in d. l. filio ptetito. ff. de iniust. rup. Sed t̃n hoc Cy. verùm non dixit, vt affirmat Bald. in d. l. filio præterito, post nu. 2. quem refert, & sequitur Imol. in ea. l. filio præterito, post n. 7. Tenendum est igitur, quòd dispositio d. Authenticæ locū habet, etiam in filio à patre præterito: quam opin. dicit esse communē Imol. in d. l. filio præterito, n. 12. & seq. & hæc conclusio locum habet, siue talis filius à patre pteritus, sit in potestate patris constitutus, siue sit emancipatus: & ita in filio in potestate, concludit Bar. in d. Auth. ex causa, nu. 2. & est cõmunis opin. vt dicit Alex. in d. Auth. ex causa, nu. 15. Cor. consil. 188. col. 2. in litera D. lib. 2. Ias. in d. Auth. ex causa, n. 1. idē in filio emancipato tenet Bar. in d. Auth. ex causa, nu. 8. & ita communiter teneri attestatur Apostill. ad Bart. ibi, pariter, sub nu. 8. Hanc ẽt esse cõmunē sententiā dicit Ias. in ea. Auth. ex causa, n. 7. Esset enim valdè incõueniens, vt esset melioris conditionis filius emancipatus, ꝗ̃ suus. Et licet circa hæc multa disputando dici possent, tamen in practica temerarium esset illa in dubium refricare.

3 Item quæro, an dispositio d. Auth. locum habeat tàm in præteritione filij iam nati, ꝗ̃ in præteritione posthumi? Respon. ꝙ sic: & quòd habeat locum in præteritione filij iam nati à patre scienter facta, tenuit Bart. in d. Auth. ex causa, n. 4. & hæc est communis sententia, vt ait Curt. Iu. in d. Auth. ex causa. nu. 6. & seq. Quòd autē habeat locū etiā in præteritione posthumi, tenuit Bart. in ea. Auth. ex causa, nu. 6. licet loquatur, quando scienter fuit præteritus. & ita communiter teneri attestatur Imola in c. eum esses, num. 26. de testam. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alex. in d. Auth. ex causa. num. 17. Cor. in d. cons. 158. col. 4. in litera R. libr. 2. & cons. 244. in litera G. eo. vol. Ias. in d. Auth. ex causa, n. 2. Bertran. con. 150. nu. 1. li. 3. in a. par. Cur. Iu. in d. Auth. ex causa, nu. 12. & seq. Paris. con. 60. n. 9. lib. 2. & cons. 64. n. 6. eo. vol. & hoc ferè omnes fatentur.

4 Sed quid si posthumus sit ignoranter præteritus, nunquid etiam hoc casu locum habebit dispositio d. Auth. ex causa? Respon. in hoc articulo Doctores fuerunt multùm varij: multi enim tenuerunt, quod etiam hoc casu locum habeat. & hanc opin. dicit esse communem Paris. in d. consil. 60. num. 13. & cons. 61. nu. 14. eo. lib. & in d. cons. 64. num. 8. Contrariam verò sententiam, scilicet, quòd imò dispositio d. Auth. non habeat locum vbi posthumus sit ignoranter præteritus, tenuit Barto. in d. Auth. ex causa, nu. 4. & hanc opin. dicit esse magis communiter approbatam Iaso. in d. Auth. ex causa, num. 3. & seq. quem refert Bertran. cons. 150. nu. 2. lib. 2. in 2. par. Hanc etiam dicit magis esse communem Aret. cons. 158. quod est consil. vltimum, prout illum refert Tiraquel. repet. l. si vnquã, in verbo, Donatione largitus, nu. 263. Gul. de Bened. in 1. parte tepe. c. Raynutius, fol. 204. num. 232. & seq. Cur. Iun. in d. Auth. ex causa, nu. 17. Apostil. ad Bar. in d. Auth. ex causa, sub nu. 4. & hæc opi. mihi semper placuit, tanquã verior, & æquior, & magis fauens filijs, & adhærens verisimili mēti testatoris, quæ etiam proculdubio est magis communis, & ideò ab ea in practica non recedas, si vis rectè iudicare. & in hoc proposito videnda sunt ea quæ dixi suprà, q. 46. vers. Et hæc quidem, quæ omnia possunt ad hanc quęstionem satis accommodari.

5 Sed quæro, tu scis, quòd frater præteritus à fratre, si turpis persona sit instituta, potest testamentum fratris per querelam rescindere, vt dixi suprà, q. 50. Nunquid etiam hoc casu erit locus dispositioni d. Auth. ex causa, vt scilicet legata, & cætera in testamento ipso contenta præter institutionem, conseruentur? Respõ. Hæc est ardua quæstio, & quæ indigeret decisione Imperatoris, vt sentire videtur Sal. in l. fratres, nu. 9. C. de inoff. testam. Communis tamen sententia videtur esse, quòd isto casu non habeat locum dispositio d. Authen. sed quòd simul cum institutione omnia corruant, teste Ias. in d. l. fratres, num. 3. Quæ tamen opi. mihi semper visa fuit terribilis. Videtur enim (iudicio meo) valdè iniquum, quòd filius præteritus, rumpens testamentum paternum, teneatur præstare legata, & fideicommissa, non autem fraterrumpens testamentum fratris: & sic quòd collaterales sint melioris conditionis, quàm descendētes. Nec quidquam facit, quòd in correctorijs non fiat extensio, etiam ex maioritate rationis, quia posset dici, verba ipsius authenticæ esse generalia, & absq; vlla extensione comprehendere casum nostrum. Præterea illa conclusio, quòd in correctorijs non admittatur extensio, etiam ex maioritate rationis, nõn est sine controuersia: & multi attestantur communem opi. esse in contrarium, & habet etiam multas limitationes, quæ possunt ad hoc propositum optimè accommodari, vt latè dixi suprà libr. 1. Ideò si casus contingeret in facto, credo quòd non peccaret mortaliter Iudex qui indicaret cōtra hanc communem sententiam.

6 Sed nunquid generaliter quocunque modo testamētum impugnetur ex causa exhæredationis, habebit locũ dispositio d. Auth. ex causa? Respon. quòd in hoc articulo aliquando fuerunt opin. Nam glos. communiter tenuerunt, vbi exhæredatio facta est cum causa, quæ deindè non probatur legitima (quò casu testamentum rescinditur per querelam inofficiosi, tanquam conditum à demente) quòd non sit locus dispositioni d. Auth. & hanc opin. dixit esse communē Signor. cons. 171. num. 8. in fi. prout illum refert Cur. Iu. in Auth. ex causa, nu. 68. Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd siue exhæredatio facta sit non inserta causa legitima, siue causa sit inserta, sed per hæredem non probata, semp sit locus dispositioni d. Auth. tenuit Bart. in d. Authen. ex causa, num. 9. & quidquid dicat Signor. in alleg. cons. ita cōmuniter tenetur, vt affirmat Corne. in dict. cons. 158. col. 5. in litera T. lib. 2. & cons. 225. in litera E. libr. 3. Ias. in Auth. ex causa, post nu. 8. vers. Sequitur text. Hanc etiam opin. dicit esse communem Imol. in d. l. filio præterito, num. 32. ff. de iniusto rup. Alex. in d. Authen. ex causa, nume. 8. Vtroque enim casu militant verba ipsius Authenticæ, & eadem quoque ratio.

QVAESTIO LIII.

SVMMARIVM.

1 *Institutio facta in re certa an sustineatur ex dispositione Auth. ex causa.*

1 Sed quia tex. in d. Authen. dicit, quòd testamentũ irritatur, quãtum ad institutionem, Quæro, nunquid irritetur etiam institutio facta in re certa? Respon. quòd quatenus talis institutio sapit vim legati, sustinetur ex dispositione d. Auth. quatenus autem potest habere vim institutionis, annullatur. ita

tenet

tenet Bart.in d. Auth. ex causa, num.15. & est communis opin. vt dicit Alex.in ea. Auth.ex causa.nu.7.Rubeus cons.164.nu.6.Ideò si pater, præterito filio, instituat aliquē in re certa, nullo daro cohærede vniuersali, iste institutus in re certa, habebit solūmodò illam rē, in qua fuerat institutus, quatenus autem potuisset per ius accrescendi habere reliquum hæreditatis, non sustinetur eius institutio. Vide in hoc proposito quando institutus in re certa sit loco legatarij, vel loco hæredis, quæ dixi suprà, §. Institutio.

QVAESTIO LIIII.

SVMMARIVM.

1 *Legata, seu fideicommissa vniuersalia, nunquid sustineantur ex dispositione Auth. ex causa?*
2 *Et an substitutiones pupillares, vel exemplariæ?*
Et quid si facta sint ipsimet filio præterito? ibidem.
3 *Et an legata facta ipsi filio præterito?*
4 *Et an legata facta turpibus personis?*
5 *Et quid de legatis factis in codicillis?*
6 *Et an huiusmodi legata quæ sustinentur ex dispositione d. Auth. ex causa, petantur ex testamēto, vel tanquam ab intestato?*

1 NVnc videndum est, quia tex. in d. Auth. ex causa, simpliciter dicit, cætera firma manent: an generaliter omnia cōtenta in testamēto præter institutionē, sustineantur, & quidē de relictis particularibus, nulla est inter DD. cōtrouersia, Sed quid in legatis vel fideicōmissis vniuersalibus? Respon. ꝙ etiam illa sustinentur, ex dispositione d. Auth. ita tenuit Bart. ibi, n.18. & ad hoc allegatur glo. in d. l. ita tamen. §. quoties, in verb. cōpelli debet. ff. ad Trebel. quam dicit esse cōmuniter approbatam Soc. consil. 92. n.3. li. 4. Et ita cōmuniter teneri attestatur Imol. in d. l. filio præterito, post n.36. ver. an autē comprehendat, Claud. in d. l. ita tamen, quam legit, cum l. omnib. §. quoties, n.3. Hanc etiā dicit esse communem opin. Alex. in d. Auth. ex causa, num.8. Ias. in d. Auth. ex causa. post n.6. vers. Quintò limita, & nu.11. Dec. cons. 95. nu.3. Gul. de Benedic. in 2. parte repet. c. Raynutius, fol. 205. nu. 237. Curt. Iun. d. Auth. ex causa, post nu. 54. vers. Tertiam conclusionem. Paris. cons. 60. nu. 11. lib. 2. & cons. 61. nu. 11. eo. vol. & cons. 64. num. 8. eo. vol. Talia enim fideicommissa non impediunt successionem intestati, & ideò, sicut filio instituto potuisset imponi onus fideicommissi, neq; propterea illi diceretur esse facta aliqua iniuria, ita etiam debet in præiudiciū præteriti sustineri, cui satis esse debet, si institutio ipsa corruit.

2 Quæro etiam, nunquid sustineantur substitutiones pupillares, & exemplariæ factæ filijs in ipso testamento? Respon. ꝙ sic: ita tenet Bart. in d. Auth. ex causa, n.16. & ita magis cōmuniter tenetur, vt dicit Bertran. con. 139. post num.1. lib. 2. in 2. parte. Hanc etiam opi. dicit esse communem Imol. in c. Raynutius, nu.99 de testam. Alex. in d. l. 1. §. fin. num.5. de vulg. Ias. in d. Auth. ex causa, nu.10. Claud. in d. l. 1. §. fi. nu.3. Tales enim substitutiones non impediunt successionem ab intestato, vt superius de fideicommisso dictū est. Quæ quidem cōclusio satis de plano procedit, quando talis substitutio pupillaris est facta alteri filio. Sed quid si facta sit ipsimet filio præterito? Respon. ꝙ pariter sustinetur. & ita est cōmunis opin. vt dicit Clau. d. §. fi. nu. 5. Gul. de Benedic. in secunda parte repet. c. Raynutius, fol. 39. post nu. 66. Nam pupillaris substitutio cōcernit fauorem illius, cui facta est, meritò ab eo nō rumpitur. Secus ergo dicendū est in vulgari substitutione, per quam directò succeditur ipsi testatori, illa enim procul dubio irritatur, sicut & institutio, aliàs hoc casu dispositio ipsius Auth. redderetur elusoria, quia substitutus vulgaris admitteretur in defectum instituti, & filius præteritus adhuc remaneret exclusus.

3 Præterea quæro, nunquid sustineantur etiam legata facta ipsi filio præterito, vel exhæredato? Respon. quòd non: ita tenet Barto. in d. Auth. ex causa, num.19. & est communis opin. teste Roman. consi. 516. nu.10. quem refert Gozt. cons. 49. nu.19. Corne. cons. 62. col. 2. in litera F. ll. 2. Ias. in d. Auth. ex causa, num. 14. & seq. Ripa in l. 2. post n.33. ff. de vulga. Io. Nic. Areiat. in 2. cons. posito post titu. de secun. nup. n.3. Qui enim testamentum impugnat, indignus est, vt aliqd ex eo cōsequatur.

4 Item quid dicendū de legatis, quæ in ipso testamento facta sunt per testatorem turpibus personis, nunquid & ipsa sustinentur ex dispositione d. Auth. ex causa? Resp. ꝙ non: & est cōis opin. vt attestatur Rubeus in rep. l. Titia. §. Imperator. nu. 92. ff. de lega. 2. Sunt enim huiusmodi personæ legibus odiosæ. l. fratres. C. de inoffi. testa. & faciūt in proposito ea, quæ dixi suprà q.52. versi. Sed quæro.

5 Sed pone, testator fecit codicillos, in quibus multa legata fecit diuersis psonis, deinde condidit testamentū, in quo filium præterijt, vel nulliter exhæredauit, modò filius impugnat testamentum, Quæro, an ex dispositione Auth. ex causa, sustineantur etiam illa legata

legata facta in codicillis? Respon. quòd sic: ita tenuit gl. in l. 1. in verbo, literas. C. de codicil. quam dicit esse communiter approbatã Cur. Iun. in d. Authen. ex causa, post num. 62. Semper enim quando quis decedit testatus, codicilli, siue ante testamentum, siue post testamentum conditi sint, accipiunt robur in testamento, & ab ipso pendere dicuntur, meritò de istis legatis idem est iudicandum, ac si in ipsomet testamento relicta fuissent.

6 Pro complemento huius materiæ quæro, nunquid legata, quæ sustinentur ex dispositione d. Auth. ex causa, petantur actione ex testamento, an autem tanquam ab intestato, dixi suprà §. legatum.

QVAESTIO LV.

SVMMARIVM.

1 *In testamento regulariter interuenire debent septẽ testes.*
2 *Et an fœmina possit esse testis in testamento?*
3 *Et quid de iure canonico?*
4 *Et quid in testamento inter liberos?*
5 *Et quid in testamento militis?*
6 *Et an in codicillis?*
7 *Monachi, & mendicantes nunquid possint in testes adhiberi in testamento?*
8 *Legatarius an possit esse testis in testamento?*
9 *Filius an possit pro patre testificari in testamento?*
10 *Testis inhabilis qui communi opinione reputatur habilis, potest in testamento adhiberi?*

1 EX his, quæ proximis quæstionibus tractata sunt, habes satis declaratum primum requisitum ad testamenti validitatem, scilicet institutionem hæredis. Nunc ad alia trãseundo, scire debes, quòd regulariter in testamento debent interuenire septem testes. l. hac consultissima. C. de testam.

2 Scias tamẽ, quòd licet regulariter omnes personæ tàm masculi, quàm fœminæ, possint esse testes in quolibet actu humano, modò aliàs sint idonei, tamen in testamẽto est speciale, quòd aliquæ personæ interuenire non possint, de quibus in l. qui testamento, la 2. ff. de testa. & similibus. Et in primis mulieres non possunt ad condendum testamentum in testes adhiberi, & hoc quidem de iure ciuili est expeditum, est enim de hoc text. expressus in d. l. qui testamento. §. mulier. & ratio est, quia mulier est fragilis, & corruptibilis, vt dicit glo. in d. §. mulier. in verbo, Non poterit, quam omnes Doctores sequuntur nemine discrepante, dicit Bellon. consi. 14. numer. 8. & quotidiè docet experientia, ideò lex in actu adeò præiudiciali, & in quo sæpè solent committi falsitates, & fraudes, & de eius integritate non confidit.

3 Sed quid de iure canonico? Respõ. si quæratur de testamento condito ad pias causas, res non habet difficultatem, quia in illo absolutè mulier potest testificari, vt dixi suprà, q. 6. versi. Tertiò infertur: & ita obseruandũ est in vtroq; foro. Sed quid si testamentum sit conditum ad causas profanas, nunquid mulier de iure canonico poterit in eo testis adhiberi? Respon. quòd in hoc articulo Doctores sunt varij. Multi enim tenuerũt, quòd sic: & hanc opin. dicit esse communem Paris. consil. 51. num. 16. lib. 3. Crottus de testib. in 1. part. nu. 10. prout illum refert Didacus in d.c. cùm esses, nu. 14. de testa. Multi etiam tenuerunt contrarium, scilicet, quòd imò etiam de iure canonico, mulier in testamento condito ad causas profanas, non possit esse testis. & hanc opinio. dicit esse communem Alex. consil. 84. in fin. libr. 2. prout illum refert Io. Dilect. de arte testan. tit. 2. can. 2. nu. 7. Ego tamen non reperio Alex. in allegato cons. 84. quod est duplicatum in cons. 177. lib. 2. attestari de communi opi. licet, n. 5. videatur hoc sentire, & alleget plures autoritates pro hac parte. Fortè melius in proposito posset allegari idem Alex. con. 70. nu. 13. eo. vol. 2. quod est appendix, siue confirmatio illius con. 84. suprà allegati, vbi hoc idem tenet, & valdè miratur de quodam consulente, qui dixerat communem opin. esse in contrarium. Hanc etiam opi. dicit esse communem Bello. cons. 14. post num. 8. quam ego etiam sequor, tanquam veriorem, & magis communem. Vbicunque enim non reperitur aliqua dispositio iuris ciuilis expressè immutata à iure canonico, non debemus inducere impugnantiam inter ius canonicum, & ciuile, vt dixi suprà, lib. 10.

4 Quæro etiam, quid in testamento condito inter liberos, an in eo possit mulier in testem adhiberi? dixi suprà q. 8. versic. Secundò infertur.

5 Sed hìc quæro etiam, an in testamẽto militis mulier possit esse testis? Respõ. quòd sic. & est communis sententia, vt dicit Bauer. in §. planè, nu. 5. Instit. de testam. mili. Est enim in testamento militis remissa omnis solennitas iuris ciuilis, vt dixi suprà, q. 1. §.

6 Item quæro, an mulier possit esse testis in codicillis? dixi suprà. §. codicillus.

7 Vlterius quæro, nunquid monachi, & fratres mendicantes possint in testamentis testes adhiberi? Respõ. quòd sic: & ita se habet communis obseruantia, & consuetudo, vt attestatur

atteſtatur Natta in repe. §. ex imperfecto, poſt nume. 181. ſubdens, quòd eſt valdè rationabilis, quia ſolent à teſtatoribus adhiberi tanquam legationes, ſub ſpe, quód eorum voluntates non reuelent, licet quandoque cõtrarium contingat.

8 Præterea quæro, nunquid legatarius poſſit eſſe teſtis in teſtamento? Reſpon. aut quæris, an ſi in numero ſeptem teſtium, qui fuerunt adhibiti in teſtamento, reperiatur aliquis deſcriptus, cui teſtator in teſtamẽto legatum reliquerit, an teſtamentũ ipſum valeat, tanquam confectum cum ſolenni numero teſtium, & dic: quòd procul dubio teſtamentum erit nihilominus validum, & ſolenne. d. l. qui teſtamento, la 2. in princip. ff. de teſtamentis. Aut quæris, ſi agatur de probando per teſtes ipſo teſtamento, vel legato, an legatarius ſit idoneus teſtis. & in hoc remitto te ad ea quæ latè dixi ſuprà, libro 2. §. teſtis. qu. 9.

9 Sed nunquid filius poterit pro parte teſtificari in teſtamentis? Reſpon. abſolutè, quòd non: ſiue filius ſit in poteſtate, ſiue emancipatus, & ſiue pater condat teſtamentum, ſiue ipſe pater ſit ab alio hæres in teſtamento inſtitutus. ita tenet Bar. in d. l. qui in teſtamento. §. quæcunque, nume. 2. & eſt communis opin. vt dicit Aret. in eo. §. quæcunque, poſt num. 6. verſic. & contra illam, & meritò filius eſt in hoc ſuſpectus, cùm ſecundum communes regulas cenſeantur vna & eadẽ perſona cum patre.

10 In hoc etiam propoſito nota vnum, quod ſuperiorib. diebus contigit in practica, quòd ſi aliquis aliàs inhabilis adhibeatur in teſtem in teſtamento, puta, quia ſit infamis vel ſeruus, qui tamen non reputabatur communi opinione, pro ſeruo, neque pro infami, valet teſtamentum. ita dicit gl. not. in l. cum lege, in gl. fin. in fi. ff. de teſtam. quam ſequuntur communiter Scribentes, vt atteſtatur Alex. in l. 1. nume. 11. C. de teſtamen. Semper enim inclinare debemus in ſententiam, ſecundũ quam vltima teſtatoris voluntas conſeruatur, & ſuſtinetur.

QVAESTIO LVI.

SVMMARIVM.

1 *Regulariter in teſtamento interuenire debent ſeptem teſtes?*
2 *Et an huiuſmodi numerus teſtium ſit de ſubſtantia ipſius teſtamenti?*
3 *Et quid tempore peſtis?*
4 *Et quid in teſtamento condito inter liberos?*
5 *Et quid in teſtamento condito ad pias cauſas?*
6 *Et quid in teſtamento condito à ruſticis?*
7 *Et quid ſi quis teſtetur coram Imperatore?*
8 *Et an ſufficiant ſex teſtes, & Notarius?*
9 *Et quid ſi adſit ſtatutum, quòd teſtamentum poſſit fieri coram quinque teſtibus?*

1 NOn ſufficit teſtes, qui in teſtamento adhibiti ſunt eſſe idoneos, niſi etiam ſint ſecundum numerum à lege conſtitutum: licet enim regulariter in quolibet actu duo teſtes ſufficiant, iuxta illud: In ore duorum vel trium, &c. tamen in teſtamentis, in quibus, vt dixi, ſæpiſſimè fiunt fraudes, & falſitates, requiruntur, quòd ad minus ſeptem teſtes interueniant.

2 Et ſcias, quòd iſte numerus teſtium non ſolùm eſt de forma probatoria ipſius teſtamenti, ſed etiã de eius forma ſubſtantiali. Ita tenet Bar. in l. nemo poteſt, in prima oppo. ff. de leg. 1. & eſt communis opi. vt atteſtatur Ripa in d. l. nemo poteſt, poſt nu. 27. Didacus in c. cum eſſes, nu. 8. de teſta. & hoc eſt maximi effectus. Nam ſi non eſſet de forma ſubſtantiali, poſſet teſtator in ſuo teſtamento iubere, vt licet confectum eſſet cum minore numero teſtium, valeret, quod tamen facere non poteſt, vt concludunt cõmuniter DD. in allega. l. nemo poteſt. Eſt etiam in alio magni effectus, quia ſi eſſet de forma probatoria tantùm ſequeretur, quod ſi pars cõfiteretur teſtamentum factum fuiſſe coram teſtibus, ſed non ſeptẽ, tale teſtamentum valeret tanquam ſolenne, & probatum ex confeſſione patris: qua probatione nulla melior eſſe poteſt, quod tamen eſt falſum.

3 Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit, quando teſtamẽtum fit in tempore, in quo de facili poteſt haberi integer numerus teſtium. Sed quid ſi teſtamentum fiat tempore peſtis, in quo propter ſuſpicionem contagionis, perſonæ non ita facilè ad infirmos accedunt, neq; inuicem inter ſe cõuerſantur, prout faciunt tempore ſanitatis? Reſpon. in hoc articulo magna eſt cõtrouerſia inter Doctores: nam aliqui dicunt, quòd tẽpore peſtis ſufficit, quòd teſtamentum fiat cum quinq; teſtibus: & fuit peregrinum dictum originale. Bal. in l. fi. n. 1. in fi. C. de teſta. & hanc opin. dicit eſſe communem Dec. conſ. 289. nu. 5. in fi. quem refert Io. Annib. in rep. l. nemo poteſt, nu. 65. in fi. ff. de leg. 1. Pariſ. conſ. 32. num. 6. lib. 2. & conſ. 33. nu. 26. eo. vol. Io. Dileċt. de arte teſtan. tit. 2. caut. 2. nu. 2. Contrariam autem opinio, quòd ſcilicet

etiamſi

etiamsi testamentum conficiatur tempore pestis, propter hoc iura nihil dispensent circa solennitates in ipso testamento requisitas, & consequenter, quòd etiam eo tempore requiratur integer numerus septem testium, dicitur tenuisse Ang. in d.l. fi. C. de testam. qui tamen in libro meo hoc non dicit. & ita attestatur communiter teneri Alexan. cons. 177. nu. 8. lib. 2. quem refert Ias. in d.l. fin. nu. 4. & Rubeus cons. 165. nu. 1. & Boër. decis. 228. post num. 10. Hanc etiam dicit esse communem Alex. cons. 70. post nu. 16. lib. 2. quem refert Ripa de peste, in priuilegijs vltimarum voluntatum, nu. 7. Cor. cons. 68. in litera I. li. 1. Soc. cons. 85. nu. 6. in fi. li. 4. Crottus in tract. de testib. nu. 11. Bertran. cons. 212. nu. 3. lib. 1. in 2. par. & cons. 233. post num. 8. lib. 2. in 2. parte. Apostil. ad Arer. in l. hæredes palàm. in prin. post nu. 6. ff. de testa. Bauer. in §. sed hæc quidem, nu. 23. & seq. Instit. de testa. Afflic. decis. 25. nu. 2. vbi etiam refert ita iudicasse consilium Neapolitanum, prout etiam iudicauit parlamentum Burdegalense, vt refert Boër. in allegata decis. 228. in casu tamē in quo pestis non erat magna. Hæc est ardua quæstio, & indigeret Cæsarea decisione, vel saltē prouisione, vt sensisse videtur Bart. in l. 1. ff. de bon. poss. ex testa. mili. Si computentur authoritates, credo proculdubio hanc opi. cōtra Bal. esse magis communem. Opinio tamē Bald. mihi semper magis placuit, modò duo concurrant, quòd scilicet ipse testator tempore conditi testamenti ægrotaret morbo pestis: secundum quòd eo tempore pestis esset talis, vt verisimiliter maior copia testium ibi haberi non posset. Hoc casu intrepidè, secundum hanc opi. Bald. consulerem, & indicarem: & certè etiam illi qui tenent contra Bald. fatentur ferè omnes, quòd ipsius opin. est æquior & humanior: quod est notādum, quia Senatus noster, qui semper ferè in indicando amplectitur æquitatem, credo, quòd de facili inclinaret in sententiam Bald. nisi aliqua suspicio fraudis aut falsitatis subesset. Vnum tamen scias, quòd licet nonnulli dixerint, quòd tempore pestis etiam duo tantùm testes in testamento sufficerent, eorum tamen opinio nullo modo esset tenenda, ideò dic, quòd ad minus quinque requiruntur. & in hoc omnes ferè concordant, vt dicit Corn. cons. 297. in litera B. lib. 4.

4 Quæro an in testamento condito inter liberos sufficiat minor numerus, quàm septē testium? dixi suprà, q. 8. versi. Hinc infertur.

5 Item quæro, quid in testamento condito ad pias causas? dixi suprà qu. 6. versic. Hinc infertur.

6 Sed quid in testamentis conditis in rure per rusticos, nunquid hæc solennitas numeri septem testium pariter erit necessaria? Respon. quòd non: sed in illis est speciale, quòd sufficiant tantùm quinq; testes, & hoc ex dispositione l. & ab antiquis, quæ est lex fin. C. de testam. vbi est de hoc tex. expressus: & hæc quidem conclusio locum habet, siue huiusmodi rusticus testetur in scriptis, siue sine scriptis. & ita cōmuniter tenetur, vt ait Alex. in d.l. fin. post num. 8. in gl. in verbo, Scriptura. Hanc etiam dicit esse communem opin. Ias. in d.l. fi. post num. 2. vers. 4. extende, & ita obseruatur communiter, vt attestatur Bar. in d.l. fi. num. 1. Valet enim regulariter argumentum de testamento in scriptis ad nuncupatiuum, & è conuerso. Scias tamen, quòd hoc priuilegium quod conceditur per d.l. fin. conceditur personæ, & loco, copulatiuè, scilicet rusticis, & in rure testantibus: & ideò, vt sit locus dispositioni d.l. fin. requiritur, quòd vtrunque concurrat: si ergo rusticus testetur in ciuitate, vel eius in comitatu, nō gaudebunt beneficio illius legis. Ita dicit Bar. in d.l. fi. nu. 2. & est communis sententia, vt dicit Boër. decis. 228. post nu. 10. & hoc etiam si esset tempus pestis, de quo tamen vide quæ dixi suprà, vers. Et hæc quidem.

7 Est etiam alius casus valdè notabilis in hac materia, quia si aliquis testetur coram Imperatore, non est necessarius numerus septem testiū. & est de hoc tex. expressus in l. omnium. C. de testa. Sed quomodo quis dicetur testari coram Imperatore? Respon. quòd si quis porrigat preces principi, in quibus exprimat, qualiter de rebus suis disponat, dicit testatus coram principe, etiam si princeps super huiusmodi precibus nihil rescripserit. ita colligitur ex tex. in d.l. omnium. Sed quid, si quis non porrigat preces, sed oretenus coram Imperatore dicat se instituere Titium hæredē, vel similia, nunquid dicetur testatus coram Imperatore? Respon. quòd sic, dummodò de hoc appareat per aliquos testes, & licet sit magna controuersia inter Scribentes, quòd testes hoc casu requirantur, tamen magis cōmunis opi. est, quòd saltem duo requirātur, vbi non apparet preces fuisse porrectas: & quòd duo sufficiant, sensit Bart. in d.l. omnium, nu. 1. & hanc esse communem opin. attestatur Soc. Iu. cons. 138. num. 10. lib. 1. à qua, vt ipse

ipse dicit, non esset consulendo, aut iudicãdo recedendum, quem refert Didac. in Rub. de testa. in 1. parte, nu. 2. Hæc tamen rarò contingunt in practica.

8 Quæro etiam, si adsint sex testes, & pterea tabellio, qui de ipso testamẽto debet esse rogatus, an sufficiat? dixi suprà, li. 2. §. Notarius.

9 Vlterius quæro, quid si adsit statutum disponẽtis, quòd testamentum confectum coram duobus vel tribus testibus valeat? dixi suprà, lib. primo.

QVAESTIO LVII.

SVMMARIVM.

1 *Numerus septem testium an requiratur in testamentis etiam de iure canonico, tractaturq; materia c. cùm esses. de testam.*

Et an dispositio illius c. locum habeat etiam in testamentis conditis ad causas profanas?

2 *Et an in foro temporali?*

Et an extra terras ecclesiæ?

3 *Et an sufficiant duo testes loco parochiani?*

4 *Et an duo testes sine parochiano?*

1 Habes ergo conclusionem, quòd ad validitatem testamenti requiritur numerus septem testiũ, quæ quidẽ, secundum ius ciuile, nullam habet difficultatem. Sed quæro, quid de iure canonico, an minor numerus testium sufficiat? Hæc est ardua, & difficilis quæstio, quæ tota versatur circa intellectũ c. cùm esses, de testa. vbi summus Pontifex ait: Testamenta, quæ parochiani corã presbytero suo, & tribus vel duabus alijs personis idoneis in extrema fecerint voluntatem, firma decernimus permanere. Videndum est igitur, nunquid hæc cõclusio quæ elicitur ex illo textu, scilicet quòd in testamento sufficiunt duo testes, cum presbyteri sui interuentu, habeat locum solummodò in testamentis conditis ad pias causas, an autem locum habeat, etiã in testamentis conditis ad causas profanas? deindè præsupposito, habeat locum etiam in conditis ad causas profanas, an procedat in vtroque foro, scilicet tàm in temporali, quàm in ecclesiastico, & tàm in terris Imperij, quàm in terris ecclesiæ? Et in primis quidem multi tenuerunt, quòd dispositio illius c. solummodò locum habeat in testamentis ad pias causas. & dixit Apostil. ad tex. in d. c. cùm esses, quòd hæc est crebrior opin. Sed quidquid ipse dicat, tenenda est contraria opin. quòd scilicet ille tex. procedat etiam in testamentis conditis ad causas profanas. & ita communiter teneri attestatur Ruin. cons. 14. nu. 4. lib. 2. & quòd de iure canonico in qualibet vltima voluntate sufficiant duo testes, & sacerdos, dicit esse communem Alex. cons. 177. num. 2. lib. 2. Corn. cons. 137. in litera A. lib. 2. & cons. 261. col. pen. in litera C. libr. 4. quem refert Didacus in d. c. cùm esses, nu. 12. Soci. cons. 138. num. 5. lib. 1. quod est duplicatum, cons. 235. li. 2. Boër. decis. 93. nu. 2. & seq. Si enim in relictis ad pias causas sufficiunt duo testes, secundum communem conclusionem Doctorum, vt dixi suprà, q. 6. vers. Hinc infertur. certè non potest in illis habere locum dispositio d. c. cùm esses, per quam, vltra duos testes requiritur etiam præsentia sacerdotis. & ab hac opin. quæ est magis communis, vt etiam ex infrà dicendis apparebit, & quam consuetudo approbat vbiq; locorum, iudicio meo valdè temerarium esset in practica recedere.

2 Quæ quidem conclusio de plano procedit in terris ecclesiæ, in illis enim non videtur dubitandum, quin sufficiant duo vel tres testes, cum interuẽtu parochiani, iuxta dispositionẽ d. c. cùm esses. & hæc opi. proculdubio est magis communis, vt attestatur Alex. con. 47. nu. 3. lib. 2. & cons. 146. nu. 6. eo. volu. Corn. cons. 18. in litera T. li. 2. & cons. 137. in litera A. eod. vol. & cons. 168. in litera B. eo. vol. Ripa de peste, in priuileg. contractuum, nu. 12. Paris. cons. 51. nu. 13. lib. 3. Bellõ. cons. 14. nu. 3. Ioan. Dilect. de arte testan. tit. 2. caut. 2. post nu. 2. & intellige, quòd hæc conclusio locum habet in terris ecclesiæ, non solùm in foro ecclesiastico, sed etiam in foro temporali, vt statim dicam. Et licet Fulg. cons. 29. nu. 1. & 2. dicat, quòd hæc opinio non est communiter approbata, & quòd imò contraria opin. est communis, quòd scilicet in terris subiectis temporali iurisdictioni Ecclesiæ, non valet testamentũ in non pias causas conditum, nisi seruata solennitate iuris ciuilis, credo, quòd de hoc dicto Fulg. parum sit curãdum, cùm ferè omnes Doctores teneant contrarium, vt videri potest. & hæc etiam communis opin. est consuetudine roborata, vt dicit Imola in d. c. cùm esses, nu. 13. & sic non esset iudicando aut consulendo ab ea recedendum. Extra verò terras Ecclesiæ, & sic in terris Imperij, non habet locum dispositio d. c. cùm esses, sed omninò debent interuenire septem testes: ita volunt communiter Doct. vt dicit Cor. consil. 261. col. 3. litera H. libr. 4. & hæc opinio videtur de generali consuetudine roborata; vt dicit Bertran. cons. 178. in fin. lib. 3. in 2. parte. Quod tamen intellige, vt procedat in foro

seculari,

feculari, nam in foro ecclesiastico, etiam in terris imperij, seruatur dispositio d.c. cùm esses, vt statim dicã. Et sic ex his omnibus collige conclusionem, quòd dispositio d.c. cùm esses, est obseruanda in foro ecclesiastico, vbique, & in terris ecclesiæ in vtroque foro. & hæc est communis sententia, teste Corn. consil.31. in litera B. lib.2. & cons. 168. in litera B. eo. volu. & cons. 157. in litera A. lib.4. à qua non recedas in practica, quia, quantum ego vidi, apud omnes ita seruatur sine controuersia. Benè verum est, quòd illi duo testes, qui debent vltra parochianum interuenire, debẽt esse idonei, & sine omni exceptiõe maiores. & hæc est communis opi. vt dicit Alex. cons. 177. post n.4. versi. Secundò respondeo, libr. 2. de qua non videtur dubitandum, ex quo ipsomet cap. cùm esses, dicitur, personis idoneis, &c. quis autem dicatur testis idoneus, dixi suprà lib.2. §. testis.

3 Sed pone, aliquis fecit testamentũ, in quo adhibuit quatuor testes idoneos, nõ tamen aderat sacerdos parochianus, nunqd isti duo testes adhibiti vltra alios duos, supplebũt ab sentiã parochiani, ita vt testamentum valeat, perindè, ac si ipse parochianus vnà cum duobus testib. adhibitus fuisset, iuxta dispositionem d.c. cùm esses? Respõ. quòd sic: ita tenet Specu. de instr. editio. §. compendiosè, post nu.12. & hanc opin. dicit esse magis cõmuniter approbatam Bertrand. cons. 41. nu.6. lib. 3. in secunda parte. Et dicit Alc. cons. 105. n.15. lib. 4. quòd ita tenent communiter omnes. Hanc etiã opi. attestatur esse cõmunem Dec. cons. 284. nu.8, quem refert & sequitur Bello. cons. 14. post num. 3. & Didacus in d. ca. cùm esses, num.13. Parif. cons. 31. post nu. 15. lib.3. & licet hæc opi. fortè in pũcto iuris nõ transeat sine difficultate, tamen propter authoritatem Doctorum illam tenentium, credo quòd in practica obtineret, neq; ego auderẽ consulendo, aut iudicando, ab ea recedere, vbicunq; essemus in foro ecclesiastico, vel etiam in vtroq; foro in terris ecclesiæ, & quamuis Cor. con. 77. in litera D. li.1. & con. 137. in litera C. lib.2. dicat cõmunem opi. esse, quòd in vltimis voluntatib. in quib. nõ interuenit presbyter proprius testatoris remanet ius ciuile immutatũ, & quòd ita obseruatur in practica: nihilominus ex suprà allegatis apparet magis communem opinionem esse in contrarium. Pro qua facit, quia semper plus creditur duobus testibus, quàm vni, quantæcũque dignitatis sit, si ergo sufficiunt duo testes cum parochiano, d.c. cùm esses, multò magis sufficient quatuor testes.

4 Sed quid si duo tantùm testes in testamento interuenirent sine parochiano, nunquid tale testamentum valebit de iure canonico, secundum quod dicitur, quòd in ore duorũ vel trium stat omne verbum? Respon. aliqui dixerunt, quòd sic. & hanc opinio. dicit esse communem Bald. consil. 404. lib.4. prout illum refert Io. Dilec. de arte testãdi, tit. a. caut. 2. num. 4. Ego non reperio illud consil. Bald. quia fortè allegatur secundũ aliam impressionem. Sed quidquid dicat Bald. contraria opi. est verior, scilicet, quòd vltra duos testes debet etiam parochianus interuenire: & est etiam magis communis, vt attestatur Imola in d.c. cùm esses, post nu. 13. & quia res est nimis clara, stultus esset, qui ab hac sententia recederet in practica.

QVAESTIO LVIII.

SVMMARIVM.

1 *Requiritur testes in testamento adhibitos esse rogatos?*
Et quid in testamento nuncupatiuo?
2 *Et quid in testamento ad pias causas?*
3 *Et quid in testamento condito inter liberos?*
4 *Et quid in testamento militis?*
5 *Et an sufficiat testes esse rogatos ab alio quàm à testatore?*
6 *Et an testes in dubio præsumantur rogati?*
7 *Et an requiratur etiam Notarium esse de ipso testamento rogatum?*

1 NOn sufficit in testamento septẽ testes idoneos adhibitos fuisse, nisi etiam appareat illos, vt testamento interessent, fuisse rogatos. Est de hoc tex. expressus in l. hæredes palàm. §. in testamento. ff. de testa. licet enim regulariter in alijs actibus humanis non requiratur, quòd testes sint rogati. l. ad fidem. ff. de testibus, & dixi suprà li.2. §. testis. Tamẽ in testamentis, in quibus, vt sæpè dictum est, maximus subest timor fraudis & falsitatis, voluit lex adhiberi testes non fortuitos, sed ad id in specie rogatos, vt diligentius ad omnia animaduerterent.

Et hæc quidem conclusio satis de plano procedere videtur in testamento in scriptis confecto. l. hac consultissima. in pri. C. de testamen. Sed quid in nuncupatiuo? Respon. quòd pariter in nuncupatiuo debent testes esse rogati: & hoc siue huiusmodi testamentum nuncupatiuum fuerit sine scriptura cõfectum, siue etiam fuerit in scriptis redactũ. Ita tenet glo. in §. fi. in verbo, adhibitis, Instit. de testament. & est communis opinio, vt dicit Boërius, decisio. 34. numer. 8. Nulla enim (iudicio

(Iudicio meo) subest in hoc cōcludens ratio differentiæ, inter testamentum in scriptis, & nuncupatiuum. & quia hæc opin. nouissima consuetudine vbiq; approbatur, non est aliquo modo de ea dubitandum.

2 Quæro, an in testamento condito ad pias causas requiratur, quòd testes sint rogati, dixi suprà q. sexta. vers. Secundò infertur.

3 Quæro etiam, quid in testamēto condito inter liberos? dixi suprà q. 8. versic. 3. infertur.

4 Item quæro, quid in testamento militis, an scilicet in illo sit necessarius rogitus testium? Respon. quòd sic: text. est in l. diuus. ff. de testa. mil. & est cōmunis sententia, vt ait Natta in repe. §. ex imperfecto, post nu. 164.

5 Scias tamen, quòd nō requiritur ad testamenti validitatem, quòd testes sint rogati ab ipsomet testatore, sed sufficit, quòd sint rogati à Notario, vel etiam ab alio extraneo, præsente tamē & patiente ipso testatore. ita colligitur ex gl. in Auth. rogati, in glo. 2. C. de testibus, & est cōmunis opin. vt dicit Ias. in l. hac consultissima, in princ. post nu. 2. versi. & debent. C. de testamen. & ita etiam obseruat consuetudo, vt dicit Ias. in l. serui electione, nu. 41. ff. de legat. prim. ita etiam tenere Doctores, affirmat Iac. de Rauenna in §. fin. Insti. de testa. quem refert Soc. in l. si quis ita. n. 3. ff. de rebus dubijs. subdens hoc esse notandum, quia aliàs fuit multum dubitatum super hoc. & ita fuit consultum per omnes Doctores Italiæ, & ideò, quòd ab hac sententia nullo modo esset in practica recedendum. Reperio tamē quòd Bauer. in §. sed hæc quidem, post n. 41. Insti. de testa. videtur affirmare contrariam sententiam esse magis cōmunē, quòd scilicet testes ab ipsomet testatore & non ab aliquo alio debeāt esse rogati. Sed, vt ex prædictis colligitur, procul dubio in hoc Baue. deceptus est. Propterea à priore sententia nō recedas, quæ verior est & communior, æquior, & consuetudine roborata.

6 An autem testes in dubio præsumantur rogati, & quomodo probetur rogitus testiū, dixi suprà, lib. 2. §. testis.

7 Quod verò dictum est in testib. idem dicendum est in Notario. Ad hoc enim vt Notarius possit de ipso testamēto conficere instrumentum, requiritur, quòd & ipse sit de hoc à testatore rogatus. ita dixit gloss. in §. nos autē. in verbo, Iniungatur, in Auth. de tabellio. quam dicit esse cōmuniter approbatam Socin. in consi. 178. nu. 3. lib. 2. & ita videmus quotidiè obseruari. Hoc tamen locum non habet in testamento cōdito inter liberos, vt dixi suprà, q. 8. versic. 3. infertur.

8 An etiam in dubio rogitus Notarij præsumatur, dixi suprà, lib. 2. §. Notarius.

QVAESTIO LIX.

SVMMARIVM.

1 *Speciale est in testamentis, vt requiratur, quòd testes videant testatorem, & audiant ipsum loquentem.*

1 Licet aliàs in contractibus testes de auditu proprio probent, modò habeant notas voces contrahentium, vt dixi suprà, libro 2. §. testis. Tamen in testamentis ob maximam suspicionem fraudum, quæ in illis quotidiè committuntur, specialiter requiritur, quòd testes videant testatorem, & audiant ipsum loquentem, tex. est in l. si non speciali. C. de testam. & ita communiter tenetur per Legistas, vt dicit Abba. in cap. ex literis, post numer. 5, de consuet, & dicit Corn. consilio 18. in litera D. libro 2. quòd in hoc concordare videntur Doctores omnes. Hanc etiam dicit esse communem ferè omnium sententiam Corne. consilio 166. in princ. lib. 3. Paris. consilio 33, numero 1, lib. 2. Rimi. in d. l. si non speciali, num. 3. Et ideò, si in testamento conficiendo esset cortina, vel paries, inter testes & testatorem, non valeret testamentum, etiamsi testes haberent notam vocem testantis. ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Alexan. in d. l. si non speciali, numero 6. Nec quidquam facit, quòd gloss. in l. 2. §. idem Labeo, in verbo, Meminerint. ff. de aqua pluuia. arcen. tenuerit contrarium, quia illa glossa communiter reprobatur, vt dicit Rap. ibi, quem refert, & sequitur Corn. consilio 200. in litera G. libro 2. Potc. Instit. de testamento milit. in princip. post numerū 8. Bauer. in §. Sed hæc quidem, numero 4. in fin. Instit. de testam. Nostris tamen temporibus quædam mulier sagax, maritum statim postquam expirauerat, è lecto extrahi fecit, & alium pro eo supposuit, qui fenestris thalami ferè in totum clausis, & capite pannis inuoluto, simulans se propter infirmitatem vix loqui posse, condidit testamentum, in quo vxorem instituit hæredē, & alijs personis diuersa legata reliquit, & omnes testes credebant ipsum esse verè eius maritum, qui quasi in extremis laboraret: fuit deindè quasi diuino miraculo res omnis detecta, & nisi mulier ipsa vnà cum Notario, qui solus erat particeps fraudis, fuga sibi cōsuluisset, credo, quòd non euasisset pœnam vitimi supplicij.

QVAESTIO LX.

SVMMARIVM.

1 *Duo an possint in eadem charta coniunctim facere testamentum?*

1 OCcurrit etiã in hac materia pulchra quæstio, nunquid duæ personæ possint coniunctim in eadem chatta facere testamentum, & teinuicem instituere, & de bonis suis disponere? Respon. quòd sic:& est communis opinio, vt ait Beilo. consilio 85. num. 9. erunt tamen quasi duo testamẽta separatim facta. Sed hæc rarò contingunt.

QVAESTIO LXI.

SVMMARIVM.

1 *Voluntatem testatoris pro lege haberi.*

1 DIctum est, quæ solennitates in testamento tequirantur, Nunc de ipsius testatoris dispositione videamus: & vulgaris quidem est regula: ꝙ in quolibet actu humano duo præcipuè considerantur. Potestas, scilicet, & voluntas: In primis ergo videndum est, quid testator in suo testamẽto facere possit, deindè de eius voluntate cõiecturanda nonnulla subijciemus. In hac autem materia facienda est generalis conclusio, quòd voluntas testatoris pro ieg. habetur. tex. est vulgatus in §. disponat. in Auth. de nuptijs. cum simil. Quã tamen intellige, vt procedat in his quæ ab ipsius testatoris voluntate dependunt. Cæterùm non potest testator facere, quò minus leges in suo testamento locum habeant. l. nemo potest. ff. de lega. 1. ita dixit glo. in verbo, Cautione. C. de vsu & habita. quam dicit esse communiter approbatam Soc. Iun. cons. 115. num. 19. lib. 1.

QVAESTIO LXII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere Trebellianicæ detractionem?*
2 *Et an in codicillis?*
3 *Et an possit testator illam tacitè prohibere?*
4 *Et an si vsus sit testator verbis vniuersalibus, vel æquipollentibus, censeatur detractionem Trebellianicæ prohibuisse?*

1 TV scis, quòd hæres grauatus per fideicõmissum restituere hæreditatẽ alteri, potest de ipso fideicommisso detrahere Trebellianicam, vt dixi suprà, hoc eo. lib. §. substitutio. Quæro nunquid possit testator in testamẽto prohibere Trebellianicæ detractionem? Hæc est terribilis, & ardua quęstio, in qua adeò variæ fuerunt Scribentium sententiæ, vt aliquãdo vix discerni posset, quæ opi. esset magis communis. Sed omittendo superflua, facias conclusionem, quòd testator potest hæredi prohibere Trebellianicæ detractionem. Ita tenuit gloss. in §. sed quia stipulationes. in verbo, Liceat. Instit. de fideicommiss. hæred. & ita magis communiter concluditur, vt ait Rom. cons. 206. nume. 5. in fin. Ita etiam magis communiter teneri attestatur Alexand. consilio 29. post numer. 2. libr. 5. quem refert Cassiodor. decis. 4. de testamen. num. 1. Hanc etiam opin. dicit esse communem Imola in l. Marcellus. in fin. pri. vers. Et per hoc etiam. ff. ad Trebel. quem refert & sequitur Benedict. de Bened. de Perusio, & vulgò, Capra nominatus, consil. 36. circa prin. & consil. 83. vers. Circa secundum. Comensis cons. 25. nu. 3. Alexan. in d. l. Marcellus, in prin. num. 8. & cons. 67. nu. 1. lib. 2. & cons. 5. nu. 16. li. 3 & cons. 201. nu. 15. libr. 6. referens idem attestari Paul. de Cast. in Auth. sed cum testator. C. ad l. Fal. quem tamen in lib. meo id dicentem nõ reperio. Ang. Aret. in d. §. Sed quia stipulationes. nu. 3. Barb. cons. 10. col. 10. lib. 4. quem refert & sequitur Io. Dilec. de arte testandi, tit. 5. caut. 31. n. 2. in fi. Aret. cons. 37. n. 10. Roman. cons. 239. post num. 3. Corn. cons. 207. in litera H. li. 2. Petr. Mathe. in repet. l. filium quem habentem, nu. 107. C. fam. hercis. quem refert & sequitur Ias. in d. l. Marcellus. in prin. num. 40. Bal. Nou. de dote, in 6. parte, priuileg. 13. post nu. 2. & in eadem 6. parte, priuilegio 62. post nu. 1. Ias. cons. 84. post n. 9. li. 1. & cons. 89. post nu. 2. vers. Successiuè, eod. vo. & cons. 99. col. 5. vers. Transeo ad secundum, li. 4. & con. 156. nu. 5. eo. volum. & in d. l. filium quem habentem, post nu. 11. C. fam. hercis. Dec. consil. 81. num. 3. Claud. In d. l. Marcellus. in prin. vbi etiam dicit, quòd hæc opi. seruatur in pract. Bertr. cons. 96. post num. 1. lib. 1. in 2. parte, & consi. 130. nu. 4. li. 3. in secunda parte, & cons. 144. nu. 2. eod. voi. & consi. 158. post nu. 17. eo. volum. & consil. 205. numero quarto, eo. vol. Gallauia in repet. l. centurio, post nu. 87. vers. Aduerte itaque primò. ff. de vulg. Picus in repet. l. in quartam, post num. 101. versic. Secundò & fortius, vbi etiam subdit, quòd ita solet teneri in scholis, & seruatur etiam in practica, referens idem attestari Paul. de Castro, in l. 1. §. ad municipium. ff. ad Trebell. qui tamen in lib. meo hoc non dicit Crott. in repe. d. l. nemo potest, num. 30. Probus in Apostil. ad Io. Mon. in c. si pater, nu. 6. de test. in 6. Goza. cons. 45. num. 21. Ruin. cons. 37. num. 15. lib. 2. & con-

1.& consilio 77. numero 1. lib. 2. & consilio 111. numero 17. eod. vol. & consilio 160. n. 11. eod. vol. Ripa in l. nemo potest, numero. 44. & sequen. ff. de leg. 1. & in l. 1. in pri. post nu. 15. ff. ad Trebell. Cotta in verbo, Trebellianica licet. Soc. Iun. conf. 131. post numer. 7. libro 1. & consilio 137. numer. 6. eo. volum. & consilio 170. post nu. 19. libr. 2. Io. Anni. In rep. l. nemo potest, numer. 235. Paris. consilio 16. num. 58. libro secundo, & consilio 21. numero 33. libro tertio. & sic ex quò adsunt tot illustres Doctores attestantes de communi opi. Doctorum, & obseruantia, fatuus, & temerarius esset Iudex, qui in practica auderet illam in dubium reuocare.

2 Et hæc cõclusio satis de plano procedit in testamento: sed quid in codicillis? dixi suprà. §. Codicillus.

3 Habet etiam hæc conclusio minus difficultatis, vbicunq; liquidò apparet testatorẽ ita voluisse, puta, quia expressè dixit. Prohibeo hæredi meo detractionem Trebellianicæ: & hoc modo communem conclusionem esse, quòd prohiberi possit, affirmat Paris. consilio 21. num. 34. lib. 3. Sed quid si hoc expressè non dixit, potest tamen ex eius verbis colligi, eum ita voluisse, nunquid dicendum est, posse testatorem etiam tacitè hanc Trebellianicæ detractionem prohibere? Respõ. quòd sic: & est communis opin. vt dicit Paris. in d. consil. 21. num. 35. Bello. consilio 65. nu. 2. Dicitur autem testator tacitè illam prohibere, quando verba apposita à testatore sunt huiusmodi, vt nil aliud possint importare quàm Trebellianicæ detractionem: & hæc etiam est communis conclusio, vt attestatur Bello. in d. consil. 65. numero 3. quam tamen intellige secundum ea quæ statim dicam, nam ita absolutè intellecta, non esset communis nec vera.

4 Sed nunquid si testator vsus sit verbis vniuersalibus, vel æquipollentibus, censebitur tacitè Trebellianicam detrahi prohibuisse, puta, si dixerit: volo vt hæres meus restituat totam & integram meam hæreditatem, vel sine aliqua diminutione, vel pleno iure, vel huiusmodi? Respon. in hoc articulo magna est inter Doctores altercatio. Aliqui enim tenuerunt, quòd per hæc verba non censetur prohibita detractio Trebellianicæ. & hanc opinionem dixit esse communem Roma. conf. 239. post nu. 3. Capra. in d. conf. 36. in fi. & conf. 83. in fi. quem refert Gratus conf. 103. num. 14. lib. 2. Crottus in repe. l. nemo potest, nu. 35. ff. de leg. 1. vbi reprehendit Alc. qui dixerat contrariam opi. esse magis communiter approbatam, Bertrand. consil. 148. lib. 3. in prima parte, Bello. conf. 65. n. 1. & consil. 97. n. 1. Contrariam verò sententiam. s. quòd per huiusmodi verba vniuersalia vel æquipollentia censeatur prohibita detractio Trebellianicæ, dicit esse communem Alex. conf. 5. post nu. 15. lib. 3. quem refert & sequitur Curt. Iun. conf. 16. post nu. 12. & Ripa in l. cum filiofam. n. 69. ff. de leg. 1. & in l. 1. §. sed & quoties. nu. 5. & ff. ad Trebellia. & Ioan. Dile. in d. can. 36. n. 3. Cor. de potestate regia in materia Trebellianicæ in 2. dubio, nu. 10. & sequitur Guido Papæ dec. 537. post nu. 2. Galiaula in rep. l. centurio, nu. 399. Dec. conf. 395. nu. 23. Clau. in d. l. centurio, nn. 33. vbi dicit, quòd fallitur Roma. qui dicit contrarium, Bertrand. sibi contrarius conf. 241. lib. 3. in prima parte, Ripa in d. l. centurio, nu. 130. Io. Annib. in repet. l. nemo potest, nu. 250. Paris. conf. 93. nu. 45. lib. 2. & conf. 9. nu. 9. & 10. lib. 4. & conf. 21. nu. 35. eo. vol. & conf. 52. nu. 11. eo. volu. Franciscus Maruffus inter consil. Bello. conf. 64. num. 1. & licet contraria opin. æquior videatur, nihilominus ego semper hanc opin. secutus sum, tanquam veriorem, & magis communem. In vltimis enim voluntatibus, in quibus mens & voluntas testatoris maximè dominatur, sufficit quomodocunque de ipsa mente testatoris appareat, vt dixi infrà, q. 76. in 1. regula: & ab hac in practica non recedas, nisi tamen ex aliquibus coniecturis colligi posset testatorem aliter sensisse: hoc enim casu tenenda esset contraria opi. quæ, vt dixi, æquior est, & in his casibus bonũ esse habere iudicem fauorabilẽ, quia in huiusmodi opi. controuersia, multum potest iudicis religio in perscrutanda mente defuncti, cui semper in iudicando adhærere debemus.

QVAESTIO LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere detractionem Trebellianicæ in filijs primi gradus?*

2 *Et quid si possint detrahere duas quartas?*

1 SED hæc quidem omnia satis de plano procedunt, in liberis non primi, sed vlterioris gradus, illis enim potest proculdubio testator prohibere Trebellianicæ detractionem: & hæc est communis opi. vt attestatur Guid. Papæ, conf. 140. n. 5. de qua stantibus his, quæ in præallegatis locis tradita sunt per Docto-

res, non est aliquo modo dubitandum. Difficultas est, nunquid testator possit illis prohibere etiam in filijs primi gradus: & in hoc articulo, tantus est opinionum conflictus, vt multi adhuc dubitent, quæ sit magis communis sententia. Et in primis quidem, quòd testator possit prohibere detractionem Trebellianicæ, etiam in filijs primi gradus, dixit esse communem opin. Cors. de potestate regia in materia Trebellianicæ, in primo dubio, per 101um, quem refert Paris. cons. 17. nu. 18. libr. 2. & cons. 18. nume. 98. eo. vol. & consil. 26. num. 26. eo. vol. in quibus tamen consilijs ipse Paris. non aperit quam putet esse magis communem, Galiaula in repe. d. l. centurio, post num. 56. vers. Secundò, in quantum. Bertran. cons. 152. nu. 12. lib. 1. in secunda parte, & cons. 130. num. 5. lib. 3. in secunda parte. Picus in repet. d. l. in quartam, post num. 101. Alcia. in l. cùm proponas, C. de pactis. quem refert Cotta in verbo, Trebellianica licet. Rubens cons. 2. numer. 24. & cons. 43. nume. 12. vbi dicit, quòd Dec. qui contrarium asseruit, non benè enumerauit Doctores, & consil. 73. nu. 11. Bello. cons. 80. num. 20. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet non possit pater prohibere Trebellianicam in filijs primi gradus, tenuit Bart. in l. iubemus. n. 2. & nu. 8. C. ad Trebel. quam decis. dicit esse communiter approbatam Ias. in l. Marcellus. in princ. n. 53. & seq. ff. ad Trebell. quem refert Gozad. cons. 97. nu. 14. & Paris. cons. 15. num. 59. lib. 2. & cons. 93. nu. 46. eo. vol. Hanc etiam opi. dicit esse magis communem Ias. cons. 99. colu. 6. vers. Et ista opin. lib. 4. & cons. 146. nu. 6. eo. volum. Deci. cons. 81. post num. 3. & cons. 269. nu. 13. quem refert Goza. consi. 104. quod est consilium vltimum, num. 25. & 10. Dilect. de arte testandi, in d. caut. 31. nu. 4. Gozad. cons. 81. post num. 15. & cons. 94. post num. 19. Curt. Iun. cons. 70. num. 16. & cons. 160. post num. 10. vers. Accedit. Ripa in d. l. Centurio. num. 65. in fin. & in d. l. nemo potest, nu. 52. Rubeus sibi contrarius cons. 100. in fin. & consil. 104. num. 1. & cons. 143. nu. 6. Socin. Iun. cons. 131. nu. 58. li. primo, vbi enumerat authoritates, & cons. 138. nu. 7. eo. vol. vbi pariter recenset authoritates, & dicit ita fuisse indicatum, & consil. 28. nume. 2. libr. 2. & cons. 112. nume. 3. li. 3. vbi dicit, quòd errant, qui dicunt communem opin. esse in contrarium, Paris. inter cons. Socin. Iun. cons. 132. num. 1. lib. 1. Gratus cons. 160. nu. 25. lib. 2. insignis Doctor, & præceptor meus d. Iacob. Alba. consil. 7. nu. 6. in fi. Et hanc opin. seruari in curia Delphi. attestatur Guido Papæ decis. 50. n. 1. & in d. cons. 140. num. 5. Non potest negari, quin verè passus sit arduus, & authoritates magnæ hinc inde, ita vt in tanta varietate Doctorum mirum non sit, si aliquando Iudices vacillant. & benè dixit Curt. iun. cons. 154. num. 2. quòd hæc difficultas indigeret decisione Imperatoria. Nihilominus diligenter enumerando authoritates Doctorum, iuxta supputationem huius temporis, proculdubio opi. Bald. est magis communis, quòd scilicet non possit per testatorem prohiberi detractio Trebellianicæ in filijs primi gradus, quæ etiam tanquam æquior, & magis fauens filijs esset tenenda in practica: & ita, si casus contingeret, secundum illam consulerem, & iudicarem, si hæreditas esset restituenda extraneo. Sed si hęreditas esset restituenda descendentibus, cessaret ratio æquitatis in fauorem filij, & militaret fauor conseruandæ agnationis, & sustinendæ voluntatis defuncti, in fauorem descendentium: quo casu non putarem errare Iudicem, qui adhæreret contrarię opinio. quòd scilicet, etiam filio primi gradus potuisset Trebellianica prohiberi, secũdum quam, vt scribit Cotta in d. verbo, Trebellianica licet, sępè fuit iudicatum per nonnullos Doctores venerandi Collegij Mediolanẽsis: & cogita super hac distinctione, quia iudicio meo sapit magnam æquitatem: & in dubijs semper tenenda est æquior sententia, & per quam opiniones contrariæ ad cõcordiam reducuntur. Benè verum est, quòd vbi in aliqua ciuitate vel prouincia esset altera ex istis opinionibus vsu recepta, non putarem esse in iudicando à communi obseruantia recedendum.

2 Sed retenta indistinctè opinio. Bald. & cõmuni, quòd scilicet testator in filijs primi gradus non possit prohibere detractionem Trebellianicæ, dicunt aliqui, quòd illa intelligenda est, vt procedat, quando tales filij nõ possunt, nisi vnam quartam ex fideicommisso detrahere, pront est, quando sunt grauati purè hæreditatem restituere. Secus autem, quãdo possunt detrahere duas quartas, pront est, quãdo sunt grauati restituere hæreditatem sub conditione, vt declaraui suprà, §. Substitutio. Nam tunc, secundum eos, benè potest testator illis prohibere Trebellianicæ detractionem. & ita communiter intelligi attestatur Bello, cons. 80. suprà allegato, post nu. 20. versic. Secundò respondeo: & fuit

fuit noua declaratio Pauli de Castr. ad l. iubemus. C. ad Trebel. vt ipse ait in l. mulier. §. cùm proponererur, post num. 4. ff. ad Trebel. quam secutus est Alex. cons. 29. post num. 2. lib. 5. & dicit seruari in practica, Picus in d. l. in quartam, prout illum refert Paris. cons. 16. n. 25. lib. 2. & cons. 18. num. 105. eo. volu. & cons. 26. num. 37. eo. vol. & cons. 93. nu. 99. eo. volu. Ego, vt verum fatear, nunquam potui intelligere, quid sibi velint isti Doctores. Nam quando filius est grauatus purè, quo casu non potest detrahere nisi vnam quartam, & sic legitimam, non video quomodo tractari possit, an valeat prohibitio Trebellianicæ, facta per testatorem, cùm præsupponamus, eius detractionem eo casu iam esse prohibitam à lege, quæ non vult, quòd possit nisi legitimam detrahere: & sic ista declaratio destrueret totam conclusionem. Neque in hoc credo, quòd D. Bello. præceptor meus verum dicat, quòd scilicet hæc intelligentia sit communis, quia in terminis l. iubemus, ego ostendi communem opinionem esse in cõtrarium suprà, in d. §. Substitutio, quòd scilicet dispositio d. l. iubemus, locum habet, etiam quãdo detrahuntur duæ quartæ, neque ego reperio Picum in d. l. in quartam, dicentem, quòd hæc declaratio seruetur in practica, & si diceret, credo, quòd non esset hoc ei credendum, vt ibi dixi. Propterea nõ attenta hac intelligentia & declaratione, vtroq; casu persisto cum communi opinione scilicet, quòd indistinctè pater nõ possit in filijs primi gradus prohibere detractionẽ Trebellianicæ, siue possint detrahere vnam quartam, siue duas. & hæc omnia nota, quia quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO LXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit remittere vsufructuario cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri?*

2 *Et quid respectu bonorum mobilium?*

1 TV scis, quòd vsufructuarius tenetur præstare hæredi cautionẽ de vtendo fruendo arbitrio boni viri, & de restituendis rebus finito vsufructu, & de præstanda æstimatione earum rerum, quæ vsu consumuntur, de quo dixi suprà hoc eo. lib. §. legatũ. Quæro, nunquid testator possit in suo testamẽto remittere vsufructuario, quò minus teneatur dictam cautionem præstare? Respõ. quòd non: tex. est expressus in l. 1. C. de vsufruc. & hæc est etiam communis opin. vt dicit Soc. cons. 131. numero 14. lib. 1. quem refert, & sequitur Bello. consil. 54. numer. 3. & Ioan. Dilect. de arte testandi, tit. 8. caut. 1. num. 1. Hanc etiam conclusionem dicit esse communiter approbatam Ioan. Annib. in repet. l. nemo potest, nu. 164. nam ex tali remissione præstaretur vsufructuario occasio malè vtendi, & cõsequenter delinquendi.

2 Et hæc quidẽ conclusio de plano procedit in bonis immobilibus, in quibus propriè cadit vsusfructus, & militat ratio allegata, ne scilicet vsufructuarius inuitetur ad delinquendum. Sed quid in bonis mobilibus, quę vsu consumuntur? Respon. Pet. in d. l. 1. tenuit, quòd hoc casu cautio à testatore remitti possit, ex quo non subest timor delinquendi, cùm vsufructuarius nõ teneatur res ipsas restituere, sed earum extimationem iuxta tempus traditionis. Contrarium tenuit Bart. in d. l. 1. nu. 10. & hæc est communis opi. vt dicit Alexan. cons. 58. num. 10. libr. 3. Dec. cons. 565. num. 5. tum quia illa lex generaliter loquitur, ideò est etiam generaliter intelligenda, vt vtroq; casu locum habeat: tum etiam quia id à lege introductum fuit in fauorem hæredis, quia ita militat in vno casu, sicut in alio, cui quidem fauori hæredis testator non potest renunciare. ita dixit glo. in l. scire debetis, in glos. fin. C. vt in lega. poss. eatur. quam dicit esse approbatam per Doctores, Guido Papæ cons. 63. nume. 4. Sed hæc secunda ratio non satisfacit, quia imò potest testator de bonis hæredis, sicut de proprijs disponere, secundum communem opin. vt dixi infrà, q. 71. & consequenter: etiam illius fauori, sicut proprio renunciare, & est communis opi. vt dicit Cranetta cons. 174. nu. 10. vbi dicit, quòd Guid. Papæ in allegato cons. inaduertenter locutus est, dicendo, quòd illa gl. est per Doct. approbata, quia imò est cõmuniter reprobata, vt ibi per eũ, qui in hoc proposito eleganter loquitur. An autem hęres possit hanc cautionem vsufructuario remittere, dixi suprà. §. legatum.

QVAESTIO LXV.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere insinuationem testamenti à statuto requisitam?*

2 *Et quid si interuenit iuramentum?*

1 QVæro, stat statutum, quòd testamenta insinuentur, aliàs non valeant. Modò testator in suo testamento ꝓhibet illud insinuari, nũquid testamentum valebit non obstante de-

fectu insinuationis? Respon. quòd non, quia testator non potest prohibere insinuationẽ à statuto requisitam. ita tenuit Bart. in d.l. nemo potest, num. 8. ff. de legat. 1. & est communis opin. vt attestantur Scribentes in ea. l. nemo potest, & in specie Ias. in 2. lectu. nu. 41. & Ripa, num. 67. & Ioan. Annib. nu. 272. faciunt ea quæ dixi suprà, q. 61.

2 Sed quid si interuenisset iuramentum? Vide quæ dixi infrà, li. 4. §. Donatio. q. 18.

QVAESTIO LXVI.

SVMMARIVM.

1 *Inuentarium conficere qui teneantur?*
2 *Testator an possit remittere confectionem inuentarij hæredi?*
3 *Et an vsufructuario?*
4 *Et an tutori?*
5 *Et quid si non prohibuit, sed simpliciter remisit confectionem inuentarij?*
6 *Et an eo casu possit Iudex, non obstante huiusmodi remissione, cogere tutorem, vt inuentarium conficiat?*

1 QVæro, an testator possit in suo testamento remittere confectionẽ inuentarij? Hæc quæstio potest multipliciter contingere, prout etiam multæ sunt personæ quæ tenentur inuentarium conficere. Primò, tenetur hæres conficere inuentarium. l. fin. in prin. C. de iure delib. de quo dixi infrà, hoc eo. lib. §. fin. Item vsufructuarius tenetur inuentarium conficere, de quo dixi suprà, hoc eo. lib. §. legatum. Tenetur etiam tutor cõficere inuentarium. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tutor. de quo dixi suprà, lib. 2. §. tutor. De his ergo singulis videndum est.

2 Quò ad primum de hærede: Aliqui simpliciter dicunt, quòd testator nõ potest remittere hæredi confectionem inuentarij, & dicit Fran. Crem. inter cons. Alex. con. 62. num. 1. lib. 4. quòd ita tenent communiter Doctor. Sed hæc resolutio, ita indistinctè intellecta, non est vera. Ideò debes considerare, quòd ex non cõfectione inuentarij, oriuntur plures effectus in præiudicium hæredis, quorum aliqui concernunt beneficium creditorum defuncti, puta: quia si hæres non facit inuentarium, tenetur creditorib. vltra vires hæreditarias, & sic de proprio satisfacere, vt dixi in d. §. fin. aliqui verò concernunt beneficium legatariorum, & fideicommissariorum, quia hæres non conficiens inuentarium, nõ detrahit Falcidiam, neque Trebellianicam, sed tenetur præstare integra legata & fideicommissa, vt dixi infrà. §. substitutio. Dico ergo: aut quæris, an testator possit remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudicium & fraudem creditorum? & Respõ. quòd nõn potest, quia creditoribus suis non potest aliquo modo testator in suo testamento præiudicare. & ita volunt communiter Doctores, vt dicit D. Cranetta compater meus, cons. 174. nu. 11. ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Io. Annib. in reper. d. l. nemo potest, nume. 406. & ideò huiusmodi remissione non attenta, si hæres non confecerit inuentarium, tenebitur nihilominus ipsis creditorib. in solidum facere. Aut verò quæris, an possit testator illam remittere in præiudicium legatariorum, & fideicommissariorum, & Bal. in l. fi. nu. 6. C. de arbi. turelæ, tenuit, quòd non: Sed in contrarium est communis opin. quòd scilicet in præiudicium legatariorum & fideicommissariorum & cohæredum, possit testator remittere confectionem inuentarij, & dicit Paris. cons. 68. nume. 57. lib. 2. quòd ita communiter concluditur. Hanc etiam opinio. contra Bal. esse communem, attestatur Cranet. in d. cons. 174. nu. 11. Dida. in c. 1, num. 17. de testa. & ideò hoc casu poterit hæres, etiam si inuentarium nõ cõfecerit, retinere sibi Falcidiã, & Trebellianicam in eorum præiudiciũ. Sicut enim potuit testator ipsis nihil relinquere, ita multò magis & in eo quod reliquit, poterit eis præindicare. faciunt quæ dixi infrà, q. 70.

3 Quò ad secundum, an scilicet possit testator remittere vsufructuario confectionem inuentarij, dic, quòd non: & hæc est communis opin. vt dicit Socin. Iun. cons. 115. n. 18 li. 1. Bellon. cons. 54. num. 3. quod manifesta ratione comprobatur: si enim testator non potest remittere vsufructuario cautionem de vtendo, fruendo, &c. vt dixi suprà, q. 64. neque etiam debet posse remittere confectionem inuentarij quæ est necessarium antecedens, ad ipsam cautionem præstandam.

4 Quò ad tertium, an possit testator remittere tutori confectionem inuentarij, dic, quòd sic: tex. est clarus in l. fi. C, arbit. tute. & ita tenuit Barto. in d. l. nemo potest, num. 12. & ita communiter tenetur, vt ait Clau. ibi, num. 31. Hanc etiam opin. dicit esse communem Ias. in d. l. nemo potest, in secunda lectu. nu. 65. & seq. Licet enim tutor, qui inuentarium non facit, videatur esse in dolo. d. l. tutor qui repertorium. in prin. tamen ex quo aliquando interest pupillorum, illud non confici, ne secreta patrimonij pandantur, vt ibi, præsumendum

mendum est testatorem illud remisisse in beneficium pupilli, & ideò dicendum est, huiusmodi remissionem confectionis inuentarij à testatore factam, valere & obseruandam esse.

5 Sed hoc quidem de plano procedit, vbi testator expressè prohibuit confici inuentarium. Potest enim videri hoc casu id fecisse ad beneficium ipsius pupilli, vt suprà dictum est. Sed quid si non expressè prohibuit, sed simpliciter remisit tutori ipsius inuentarij confectionem, quo casu potius videtur id in gratiam tutoris fecisse? Respon. quòd vtroq; casu idem dicendum est. Verbalis enim tantùm est differentia, vtrùm dicatur, Veto fieri inuentarium. vel, Remitto confectionem inuentarij. & ita Doc. communiter non faciunt hanc differentiam, vt dicit Crot. in rep. d.l. nemo potest. nu. 49. quem refert Ioã. Annib. in repet. eiusdem l. nemo potest, nu. 388. Et hanc opin. quòd vtroque casu idem sit dicendum, attestatur magis esse communem Ripa, in d.l. nemo potest, nume. 85. Vt verum fatear, subtiliter considerando, contraria opi. est multùm colorata, & sapit etiam maiorem æquitatem, & aliquando dum essem scholaris Bononiæ, illam disputando sustinui in circulis: tamen in practica nõ recedas à communi.

6 Sed quid si testator confectionem inuentarij tutori in testamento remiserit, nũquid poterit Iudex illum cogere, vt inuentarium conficiat, remissione ipsa non attenta? Respõ. quòd sic, si ita minori expedire ei visum fuerit: ita tenet Bart. in d.l. nemo potest, nu. 12. qui in hoc est communiter receptus, vt attestatur Didacus libr. 2. resolutionum, cap. 14. numer. 4. Potuit enim testator putare è re pupilli futurum, vt inuentarium non conficeretur, vt in hoc falli: vel fortè tale quid post testamentum conditum, aut mortem testatoris emersit, quod noua prouisione indigere videtur. & hæc opin. tanquam verior & æquior tenenda est.

QVAESTIO LXVII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere diuisionem inter hæredes?*
2 *Et an vsque ad certum tempus?*

1 QVæro, an testator possit prohibere diuisionem inter hæredes? Respon. quòd non: & hanc opi. fatetur esse communem Curt. Iun. consi. 112. num. 1.

Scias tamen, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt procedat quãdo testator absque aliqua adiectione, in perpetuum diuisionem 2 ipsam prohibuit. Sed si prohibitio facta esset ad tempus certum, vel vsque ad vitam alicuius personę tantùm, vtique valeret. & hæc est communis opinio, vt dicit Gratus consi. 66. num. 24. lib. 2. Hanc etiam conclusionem dicit esse ab omnibus approbatam Crot. in repet. d. l. nemo potest. num. 88. Vide quæ dixi infrà, lib. 4. §. pactum.

QVAESTIO LXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit concedere legatario licentiã, vt propria authoritate capiat possessionem rei legatæ?*
2 *Et quid si hæres resistat?*

1 TV scis, quòd legatarius debet capere rem legatam de manu hæredis, aliàs si eam accipiat propria authoritate, illam amittit, vt est in iure notissimum, & tradunt omnes in l. non est dubium. C. de lega. Quæro, nũquid possit testator in suo testamento concedere licentiam legatario, vt propria authoritate capiat possessionem rei legatæ? Resp. quòd sic. ita dicit Bart. in d. l. nemo potest, nu. 10. & est cõmunis opinio, vt attestantur Scribentes ibi, & in specie Ias. in 2. lectu. numer. 48. & Ripa num. 61. Cùm enim illud in hæredis fauorem à iure introductũ fuerit, meritò potest testator illi derogare, vt dixi suprà, q. 64. versicu. Et hæc quidem.

2 Sed quid si hæres rem ipsam legatam possideat, & legatario volenti propria authoritate eam apprehendere virtute licentiæ sibi à testatore concessæ, resistat, nunquid poterit etiam per vim illam apprehendere? Respon. quòd non: & est communis opinio, vt dicit Ripa in l. centurio, num. 52. & seq. ff. de vulg. quem refert & sequitur nouissimè D. Plottus in sua eleganti repe. l. si quando. C. vnde vi, post num. 54.

QVAESTIO LXIX.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit priuare hæredem hæreditate, si aliquid fecerit vel non fecerit?*
2 *Et quid operetur eiusmodi priuatio?*
3 *Et cui restituenda sit eo casu hæreditas, si testator id non expressit?*

1 QVæro, nunquid testator possit priuare hæredem hæreditate, si aliquid fecerit vel non fecerit cõtra eius voluntatẽ, puta, si nupserit sine consilio alicuius, vel huiusmodi? Respon. quòd sic: & est communis opi. vt dicit

Cranet-

Crauetta,conf.1. post nu.3.verf. Non obftat. Sicur enim licet teftatori rei fuæ adijcere quamcunque conditionē voluerit, non turpem neque improbam, ita & licere ei debet, in ipfius conditionis defectum hæredem priuare hæreditate fibi relicta.

2 Intellige tamen,non vt talis priuatio ipfo iure operetur,ita vt hæres definat effe hæres: hoc enim fecundum communes iuris regulas effe non poteft. Sed valet huiufmodi priuatio in vim fideicommiffi,vt fcilicet,fi contrà fecerit, teneatur hæreditatem reftituere per fideicommiffum.ita tenuit Paul.de Caft. conf.300.num.1.lib.1. & eft communis opin. vt dicit Bertran.conf.191.nu,5.lib.3. in fecunda parte,Crauetta in d.conf.1,num.6.

3 Sed pone,teftator non dixit cui hæreditas reftitui debeat in cafum priuationis. Quæro fi hæres contrafecerit, cui teneatur illam reftituere? Refpon. quòd fi adfunt cohæredes vel fubftituti,illis debet reftitui,fi verò non adfint, debet reftitui venientibus ab inteftato,ita dixit Barto. in l. paterfamiliâs,nu.7.ff. de hære.inftit.& eft communis conclufio, vt atteftatur Iaf.in l.fin.§.fin.poft nn.3.ff.fi cert. petat. Quod nota, quia quotidiè teftatores relinquentes vfumfructum vxoribus fuis folent apponere pœnam priuationis hæreditatis,fi hæres aliquam moleftiã illis intulerit,

QVAESTIO LXX.

SVMMARIVM.

1 *Teftator an poßit in fuo teftamento iubere, ut eius bona pro legatis fint tacitè hypothecata?*

1 TV fcis,quòd bona teftatoris funt pro legatis per eum relictis tacitè hypothecata legatarijs, de quo dixi fuprà.§. legatum. Quæro, nunquid teftator poffit in fuo teftamento iubere, ne eius bona fint legatarijs hypothecata? Refpon. quòd fic: ita dicit gl. in l,2. in gl.vnica.C.vt in poff.legat. quam fequuntur magis communiter Doctores, vt atteftatur Alex.in d,l. nemo poteft, nu.13. Ita etiam tenere communiter Scribentes atteftatur Crot.in repet.d.l.nemo poteft, nume. 45. Sicut enim potuiffet teftator nihil eis legare, ita potuiffe debuit illam qualitatem adijcere legato,quæ fibi placuit: & in propofito faciunt ea quæ dixi fuprà, q.66. verfic. quòd ad primum.

QVAESTIO LXXI.

SVMMARIVM.

1 *Teftator an poßit obligare bona hæredis?*

2 *Et an poßit prohibere hæredi alienationē rerum fuarum?*

3 *Et an poßit grauare fideicommiſſo hæredem fuper re prius ab eo ipfi hæredi donata?*

1 SED nunquid poterit teftator expreffè obligare & hypothecare bona hæredis? Refpon. Doctores in hoc articulo variè loquũtur, Tu dic, aut teftator obligauit bona hæredis, nomine hæredis,vel pro eo de rato promifit, & tunc potuit teftator illa hypothecare: intelligendo tamen,vt fuprà dixi: quia fcilicet hæres adeundo hæreditatem, cenfetur ratificaffe ipfam obligationem factam per defunctum, Aut verò defunctus in ipfa obligatione nullam mentionem fecit de ipfo hærede,fed fimpliciter obligauit eiũs bona,& tũc per aditionem hæreditatis factam per hæredem, non cenfetur confirmata ipfa hypotheca, quantum ad hoc, vt creditor poffit agere hypothecaria contra hæredem poffidentem ipfam rem obligatam à defuncto, fed benè fi creditor ipfam rem poffideret, & hæres vellet ab eo illam auocare, poffet creditor repellere hæredem exceptione, & opponere confirmationem obligationis factæ per defunctum, refultantem ex eius aditione,poffet etiam creditor agere contra hæredem actione pignoratitia contraria, quæ eft perfonalis, vt fcilicet tradat pignus fibi conftitutum à defuncto, iuxta not. in l. fi Titio. ff.de pignori.hypothecaria verò, vt dixi, agere non poteft: & hæc diftinctio colligitur ex traditis per Alex.in l. hæredis feruus. colum. 2.verf.in ea.gl.ibi.ff.de lega.1.quam ita declaratam dicit effe veriorem, & magis communē, Negufan.de pignor. in 2. membro fecundæ partis,num.57.in fin.

2 Item quæro, nunquid poffit teftator prohibere hæredi alienationem rerum ipfius hæredis? Refpon. quòd non: ita tenet Bart. in l.filiusfam. §. diui. poft nume. 8. ff. de leg.1.& eft communis opin. vt dicit Rip. in d. §. diui. num.54.& feq.

3 Sed pone, Teftator donauerat inter viuos alteri aliquam rem, deindè illum fibi hæredē in teftamēto inftituit. Quæro, nunquid poterit in ipfo teftamēto fuper re iam per eũ donata grauare hæredem fideicommiffo? Refpon. gloff. in l. fi mulier, in princ. in verbo, Si mortis. ff. de leg. 3. tenet, quòd non: quafi onus imponi non poffit rei, quæ non fit habita ex iudicio vltimo. Sed tu dic contrariũ, modò teftator in fpecie, & nominatim inferit illam rem reftitui per fideicommiffum. textus eft clarus in l. fequens quæftio, in fin. ff.de

ff. de lega. 2. Nec cūrandum est de illa glo. in d. l. si mulier, quia per Doctores communiter reprehenditur, vt attestatur Parif. consf. 2. numero 47. lib. 3. & consil. 33. num. 79. eod. vol. Benè verum est, quòd si testator in genere granaret hæredem suum ad restituendum quidquid ad eum peruenisset: in tali fideicommisso non venerint ea, quæ testator prius inter vivos hæredi donasset, sed solùm ea quæ ex vltima eius voluntate ad eum peruenissent.

QVAESTIO LXXII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommisso?*
2 *Et quid si nō ipse filius granatus sit sed eius hæres, vel substitutus pupillaris?*
3 *Et quid si filius ad pubertatem peruenerit?*
4 *Et quid si fideicommissum simpliciter iniunctum fuerit?*

1 DIxi suprà, qu. 26. quòd testator potest phibere hæredi detractionem Trebellianicæ. Quæro nūc, an possit in suo testamento prohibere filio, ne detrahat legitimam de fideicommisso? Hæc quæstio licet prima facie videatur facillimæ resolutionis, ex quo secundum communes regulas, nō potest pater in præiudicium legitimæ filiorū aliquid ordinare, sed de ipsa legitima reijcitur omne onus, omnis conditio & grauamen, vt dixi suprà. §. legitima. Est tamen ardua quæstio & in ea multi Doctores æquiuocarunt. Tu igitur pro intelligētia distingue tres casus: Primus est, quando filius ipse nominatim est fideicommisso grauatus. Secundus est, quando non filius, sed eius hæres, vel substitutus pupillaris, est in specie grauatus fideicōmisso. Tertius est, quando fideicommissum est simpliciter iniunctum, puta, quia testator non granauit in specie, neq; ipsum filiū, neq; eius hæredē, aut substitutū pupillarē, sed simpliciter dixit, volo, vt hæreditas mea restituatur Titio, si filius meus sine liberis decesserit, &c.

Circa primum, quando filius ipse est granatus fideicōmisso, fac cōclusionē, quòd siue testator expressè prohibeat filio, ne de fideicommisso detrahat legitimam, siue simpliciter illum granet, vt hæreditatem restituat, semper filius potest legitimam ex fideicōmisso detrahere, quia testator non potest (vt dixi) legitimæ filiorum aliquod onus imponere: & consequenter non potest etiam expressè grauare filium primi gradus, ne detrahat ipsam legitimā de fideicommisso. & hæc est communis opi. vt dicit Galiaul. in repet. l. centurio, nu. 407. & quòd nō valeat grauamen iniunctum in legitima, quando nominatim est iniunctum ipsi filio, attestatur esse communem opi. Curt. Iun. consi. 71. nu. 8. & ideò poterit hoc casu filius (nō obstante ipsa prohibitione) detrahere legitimam de fideicommisso, & si ipse non detraxerit, poterit eius hæres vel substitutus ex persona ipsius filij illam detrahere: nam hoc ius detrahendi legitimam ad hęredes extraneos transmittitur, secundum conclusionem quæ est indubitabilis, & de plano procedit secundum omnes, vt dicit Parif. consf. 30. nu. 8. lib. 3. & hic primus casus modicam habet difficultatem: & hæc quidem conclusio locum habet etiam in milite, licet. n. aliàs miles posset in suo testamento prohibere, ne legitima de fideicommisso detraheretur, secundum communem opin. de qua per Galiaul. in repe. d. l. centurio, post nu. 87. Ripa in ea. l. centurio, nu. 45. Hodiè tamen secus est, nam de iure nouissimo miles non potest priuare filium legitima.

2 In secundo casu, quando expressè grauatus est hæres vel substitutus pupillaris ipsius filij, pariter non videtur dubitandum, quò minus possit pater eos grauare vt totam hæreditatem, tàm ipsius patris quàm etiam filij, per fideicommissum restituant. tex. est clarus in l. si Titio. §. fina. ff. de leg. 1. & est communis sententia, vt attestatur Ias. in d. §. fi. num. 15. & sequen. & num. 30. & in l. ex tribus, nu. 2. & seq. C. de inoff. testa. Neq; hoc casu tractandū est de legitima, quia cùm hęredi, siue substituto pupillo, ex eorum persona nulla debeatur legitima, non possunt ipsi illam detrahere ex fideicommisso: & ita se habet cōmunis opin. vt dicit Ias. in locis præalleg. Io. Dilect. de arte testan. tit. 5. caut. 34. in fin. Non etiam possunt ipsi ex persona filij illam detrahere, quia filius non fuit grauatus, ideò, quantum ad ipsum, non est locus detractioni alicuius legitimæ: esset benè ex eorū persona locus detractioni Trebellianicæ, ex quo ipsi sunt grauati fideicommisso, nisi testator illam prohibuisset tacitè vel expressè, quod proculdubio facere potuisset, cùm nō essent ipsi ex liberis primi gradus, vt latè dixi suprà quæst. 63. Et si dicas, nónne filius transmittit deductionem legitimæ ad suos hæredes, etiam extraneos? Respon. quòd filio, qui non erat grauatus, non competebat aliquod ius detrahendi legitimam, vt statim dixi, meritò illud ius quod non erat, non potuit ad hæredes

hæredes transmitti. Postquam autem talis legitima peruenit in ipsos hæredes filij, non habet amplius nomen legitimę, sed de ea iudicatur tãquam de reliquo hæreditatis, meritò potuit hæres filij vel substitutus pupillaris in ea grauari: ipsi enim huiusmodi hæreditatem habere dicuntur ex iudicio & dispositione ipsius patris testantis, & consequenter: potuit pater in ipsa hæreditate illis quodcunq; grauamen imponere. & hæc est communis ratio Doctorum, vt dicit Ias. in d. §. fi. num. 6.

3 Et ideò hæc omnia cessarent, vbicunque filius ad pubertatem peruenisset, vel tempore facti fideicommissi iam pubes fuisset: his enim casibus, potest filius de sua legitima liberè disponere & testari, non obstante ipso fideicommisso, & si nõ testetur, vel de ea disponat, censetur non testando voluisse illam relinquere hæredi suo ab intestato, meritò illius hæres, siue ex testamento, siue ab intestato posset ex persona filij sibi legitimã retinere ex fideicõmisso, quia illam habere videtur ex iudicio ipsius filij, nõ autem ex dispositione testatoris, & propterea ab ipso testatore in illa grauari non potuit, & sic istud fideicommissum, siue grauamen, quantum ad legitimã, & quantum ad propria bona ipsius filij, statim eueniente pubertate euanescit. Et hoc sine dubio est de intentione omniũ Doctorum, vt dicit Ruinus consil. 58. post nu. 19. lib. 2. subdens, quòd aliter sentire vel dicere esset erroneum.

4 Tertius est casus, quando testator in specie aliquem fideicommisso nõ grauauit, sed simpliciter dixit: si filius meus sine liberis decesserit, volo, quòd bona mea restituantur Titio. Et in hoc Doctores multùm torquentur, an cẽseatur tale fideicommissum iniunctum filio, an verò eius hæredi. Vtilitas autẽ est maxima, quia si est iniunctum filio, poterit ex eo detrahi legitima per eius hæredem ex persona filij, si verò est iniunctum hæredi nõ poterit hæres detrahere legitimam, neq; ex persona filij, quia ipse non fuit grauatus; neque ex persona propria, quia illi non debetur legitima: & magis cõmunis sententia est, quòd fideicommissum in dubio censeatur relictum ab eo, à quo relinqui potest, & sic ab hærede filij, vel ab eius substituto pupillari, non autem ab ipso filio: & cõsequenter quòd iste hæres filij non possit de ipso fideicommisso aliquo modo detrahere legitimam. & ita passim allegatur tenere Bart. in l. qui duos. in fin. ff. de vulga. quem communiter omnes sequuntur, vt dicit Alex. cons. 67. num. 2. lib. 1. & in l. 1. §. fi. post nu. 3. ff. de vulga. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Alex. cons. 12. nu. 32. lib. 3. & in l. cohæredi. §. cùm filiæ, nu. 7. & seq. ff. de vulga. quem refert Paris. cons. 81. nu. 9. & 10. lib. 2. Ias. con. 186. col. 7. vers. Non obst. in quantum quarto loco. li. 2. & cons. 98. col. 2. vers. Imò fortius. li. 4. & in l. ex tribus, n. 5. C. de inoff. testa. & in d. §. cùm filiæ. nu. 16. quem refert Curt. Iu. in d. con. 71. nu. 8. & sequ. & cons. 72. nu. 10. & Paris. cons. 21. nu. 48. lib. 3. & Ioan. Dilec. de arte testandi, tit. 5. caut. 34. nu. 2. Clau. in d. l. 1. §. fi. num. 7. & seq. Paris. cons. 45. nu. 44. lib. 2. Crottus cons. 134. nu. 45. li. 1. & cons. 103. nu. 12. lib. 2. Apostil. ad Alex. in d. cons. 12. sub nu. 32. lib. 3. Contrariam tamen opi. quòd scilicet in dubio fideicommissum simpliciter relictum censeatur iniunctum ipsi filio instituto, nõ autem eius hæredi, tenuit Bar. in d. l. cohæredi. §. cùm filiæ, ver. Quod si hæredem, nu. 3. & hanc opin. dicit esse magis cõmunem Ripa in d. l. Centurio, post num. 128. Dicit esse Galiaul. in d. l. Centurio, post nu. 409. versic. aliquando autem facit se putare, quòd d. Ias. decipiatur, asserendo contrariam opin. esse magis communẽ, & re vera, neque Bart. in d. l. qui duos, dicit id ad quod allegatur, neque multi ex Doctoribus, qui pro hac parte adducuntur, loquuntur in his terminis, vt ostendit Galiaula in loco præallegato. Cæterùm, quidqd sit de stricto iure, non esset in practica recedendum à prima opin. quæ proculdubio est magis communis, vt ex prædictis appatet, Fauendum est enim voluntati testatoris, quantum fieri potest, tantò magis vbi de præiudicio filiorum non tractatur: & aliàs cùm hæc dubitatio fuisset mihi proposita in facto à quodam arbitro non Doctore, in loco Saranallis agri Alexandrini, & ego, alijs etiam in negotijs implicitus, petijssem terminũ octo dierum, ad deliberandum quid sentirem in hoc articulo, ille arbiter dixit se valdè mirari, quòd ego peterem terminum in quæstione tàm clara, in qua duo alij DD. ex improuiso responderant, dixi, mei moris non esse, in quæstionibus præsertim arduis, nõ inspectis libris respondere. Tandem excitatis nonnullis motiuis, cùm res non videretur carere difficultate, partes acquieuerũt vt amicabiliter componeretur, & ita factum fuit.

5 . Hæc autem omnia intellige vt procedant, quando filius ipse est adhuc pupillus, nam si esset

esset pubes tempore iniunćti fideicommissi, vel etiam postea ad pubertatem peruenisset, tunc indistinctè, siue fideicommissum sit iniunctum expressè ipsi filio, siue eius hæredi, siue simus in dubio, semper detrahitur legitima de fideicommisso per rationem, quam posui suprà, versic. Et ideò.

QVAESTIO LXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere filio alienationem suæ legitimæ?*
2 *Testator an possit legare administratori vel tutori libertatem à ratione reddenda?*
3 *Testator an possit prohibere hæredi, ne detrahat Falcidiã?*
4 *An prohiberi possit detractionem Trebellianicæ?*

1 QVæro nũquid testator possit prohibere filio alienationem suæ legitimæ? dixi suprà, hoc eodem libro. §. legitima.

2 Item quæro, an possit testator legare administratori vel tutori liberationem à ratione reddenda? dixi suprà, hoc eo. lib. §. legatũ.

3 Sed quæro, nunquid testator possit prohibere hæredi, ne detrahat Falcidiam? Respõ. quòd sic. tex. est in Auth. sed cùm testator. C. ad leg. Falcid. & est communis opin. vt dicit Io. Annib. in repet. d. l. nemo potest, nu. 191. ff. de lega. 1. & in hoc nemo dubitat.

4 An autem possit prohibere detractionem Trebellianicæ vel legitimæ? dixi suprà, q. 62. & seq. & q. 72.

QVAESTIO LXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit prohibere ius accrescendi?*
2 *Et quid in successione vniuersali?*
3 *Et an eo casu res reducatur ad causam intestati?*

1 QVæro nunquid testator possit in suo testamẽto prohibere ius accrescendi? Hæc est trita quæstio, sed non ab omnibus benè intellecta. Scire igitur debes, ꝙ ius accrescendi potest dupliciter considerari, scilicet in particulari, & in vniuerso. In particulari habet locum ius accrescendi, puta, inter legatarios, quando sunt inter se coniuncti; iuxta notata in l. re coniunct. ff. de lega. 3. quia altero repudiante, illius portio alteri accrescit, de quo dixi suprà, hoc eo. lib. §. ius accrescendi. In vniuerso autem considerari potest ius accrescendi inter ipsos institutos, quia si alter hæredum repudiet hæreditatem vel decedat priusquam adeat, illius portio accrescit cohæredi, vt habetur per Doct. in Rub. C. quando non peten. part. & dixi in d. §. ius accrescendi. & hoc casu ꝓcedit ius accrescendi, non solùm inter institutos in quota parte hæreditatis, sed etiam inter institutum in re certa, & hæredem vniuersalem: nam si hæres vniuersalis repudiet hæreditatẽ, vel decedat priusquam adeat, tota hęreditas accrescit instituto in re certa, vt latius dixi sup. hoc eod. lib. §. institutio. Si ergo quæris, nunquid testator possit prohibere ius accrescendi, est distinguendum: nam aut loquimur in iure accrescendi quod versatur circa particularẽ successionem, prout est in legatis, & in fideicommissis etiam vniuersalibus, & in illis potest testator prohibere ius accrescendi, siue expressè, siue etiam simpliciter, prohibendo, ne plus petere possit, & eo casu, si coniunctus repudiet legatum, vel fideicõmissum, accrescet hæredi instituto. & hic casus apud Doct. nullam habet difficultatem.

2 Aut verò loquimur in successione vniuersali, & sic in institutionibus, puta, si testator instituat aliquem in re certa, & prohibeat ne quid vltra petere possit, & contingat hæredẽ vniuersalem repudiare, nunquid possit prohibere, ne reliquum hæreditatis accrescat illi instituto in re certa? & videtur quòd nullo modo id facere possit, quia si illud residuum non accrescit instituto in re certa, necesse est quòd deuoluatur ad hæredes ab intestato, & sic resultaret absurdum, quòd scilicet institutus in re certa succederet ex testamento in ipsa re sibi relicta, in residuo autem succederent proximiores ab intestato, & sic daretur casus, in quo aliquis decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus, contra communem regulam iuris, de qua in l. ius nostrũ. ff. de regulis iuris. Breuiter non videtur dubitandum in hoc, quòd scilicet testator non potest prohibere ius accrescendi in institutionibus, & quòd talis prohibitio non valet, quantum ad hoc, vt testator possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, quia hoc esset valdè absurdum, vt statim dixi: & in hoc omnes conueniunt, vt affirmat Deci. in d. l. ius nostrum, nu. 4.

3 Punctus est, vtrùm prohibitio ipsa nõ valeat quò ad hoc, vt ea non obstante, sit locus iuri accrescendi, & sic institutus in re certa habeat totam hæreditatem, an aũt prohibitio valeat, ita ꝙ nihil accrescat ipsi instituto in re certa, & cõsequenter testamentum annulletur, etiam quò ad ipsam institutionem in re certa, & res penitus reducatur ad causam intestati: & in hoc variæ sunt opin. Doct.

Aliqni enim tenent, quòd non obstante prohibitione, tota hæreditas accrescat instituto in re certa: & hæc fuit opinio Dy. quam dicit esse cõmuniter approbatam Gul. de Benedi. in prima parte repet. cap. Raynntius, fol. 208. num. 272. Hanc etiam dicit esse cõem Alex. in l. si quis priore, post nu. 9. ff. ad Trebel. Dec. in d. Rub. C. quando nõ pet. pa. in prima lectnra, post nu. 3. versic. Sed ista responsio, & in secunda lectura, nu. 21. Sapia in l. vnica. num. 61. C. quando non pet. part. Curt. Sen. consil. 74. nu. 3. quem refert & sequitur Soc. Iun. consil. 111. num. 16. lib. 1. Cror. in repe. l. re coniuncti, nu. 61. & seq. Ripa in d. l. re coniuncti, nn. 134. Gratus cons. 58. nu. 108. lib. 2. Apostil. ad Alex. cons. 162. sub nu. 10. lib. 2. Contrariam antem sententiam, scilicet, quòd imò talis prohibitio valeat, & consequenter, quòd testamentum ipsum corruat, & res tota reducatur ad causam intestati, tenuit Bartol. in l. qnoties, §. si duo. nn. 1. & seq. ff. de hæred. instit. & hanc opinio. dicit communiter teneri Corn. in l. quoties, nu. 37. in fin. C. de hæred. instit. qnem refert Deci. in l. 1. nn. 2. de testam. milit. Hanc opinionem dicit esse communem Ias. in d. l. re coniuncti, & consil. 8. colum. 9. versic. Decimò istud, lib. 3. quem refert D. Crauetta in suo elegantissimo tractatu de antiq. temp. in 4. parte, sectione prima, numero 130. Vt vides opinio Dyn. contra Bartol. est proeul dubio magis communis. Ego tamen considerabã, quòd ius accrescendi dicitur prouenire ex tacito iudicio testatoris, vt larius dixi in d. §. ius acerescendi. Propterea, vbicnnqne testator verbis ad id expressè conceptis prohiberet ius acerescendi, nõ dubitarem seqni opi. Bartol. quia vbi expressè quid à testatore dispositum reperitur, illnd debet præferri tacitæ eins menti, quæ ex cõiecturis colligi possit. Pariter etiam vbi subessent coniecturæ adeò liquidæ, vt apertè conijci posset, testatorem nullo modo volnisse, quòd talis institutus in re certa haberet residuum hæreditatis, facilè inclinarem in sententiam Bar. quia bonus Index semper debet amplecti in iudicando illam opinionem quæ magis conuenit verisimili menti testatoris. Consulo tamen, quòd de facili qnis non recedat ab opinione Dyn. quæ magis fauet sustinendo testamento, & præterea (vt dixi) est magis communis. & ideò in practica sequenda.

QVAESTIO LXXV.

SVMMARIVM.

1 *Contractus an possit in testamento celebrari?*

1 QVæro, nnnquid in testamento possit celebrari contractns? Respon. Gloss. vulgaris qnæ semper ad hoc solet allegari in l. hæredes palàm. §. fi. in gl. fi. in fi. ff. de testa. tenuit simpliciter, quòd sic: & illam dicit esse cõmuniter approbatam Paris. cons. 2. nnm. 19. lib. 3. & cons. 46. nn. 36. lib. 4. & dicit Ro. cons. 171. nu. 6. in fin. quòd cõis omnium sententia illam sequitur, quem refert Dec. cons. 196. post nu. 1. vers. Ex qnibus omnib. & cons. 283. post nu. 2. vers. Verùm supradictis. & Boër. decis. 353. nu. 4. Dida. in Rub. de testa. in 3. par. post nu. 17. Illam tamen intellige, vt procedat, quando conuentiones & cõtractus qni celebrantur in actu testamenti, non sunt penitus extranei ab ipso testamento, sed si essent contractus penitus extranei, non possent in ipso testamento celebrari. Ita declarant Doctores per me suprà allegati: & hanc dicit esse communem sententiam Ale. in l. 1. §. qui præsens. num. 21. ff. de verb. oblig. & ita tene.

QVAESTIO LXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Testatoris voluntas ante omnia attendi debet.*
2 *Et quid in fideicommissis?*
3 *Et quid in alijs substitutionibus?*
4 *Vbi clarè non apparet de mente testatoris, verbis est inhærendum.*
5 *Vna pars testamenti per aliam declaratur.*
6 *Verbum æquiuocum positum in vna parte testamenti, debet interpretari prout reperitur clarè positum in alia parte testamenti.*
7 *Et quid si in vna substitutione testator mentionem fecerit de filijs masculis, in alia verò simpliciter tantùm de filijs.*
8 *Et nunquid hæc regula locum habeat etiam de vno testamento ad aliud?*
9 *Testator in dubio censetur velle minus grauare hæredem quàm fieri possit?*
10 *Dispositio testatoris facta in vnum casum, non extenditur ad alium.*
11 *In dubio mens testatoris præsumitur cõformis dispositioni iuris communis.*
12 *Et vbi adsunt statuta præsumitur conformis dispositioni statutorum.*
13 *Dispositio testatoris facta de personis, quæ sibi ab intestato succedere possent, intelligitur facta eo modo & ordine, quo de iure ad successionem vocarentur.*
14 *Testator substituẽs proximiores, an censeatur vocasse proximiores vltimi decedentis, an ipsius testatoris?*

DIximus de potestate testatoris: nunc de eius voluntate videndũ est. In hac autem materia, cum præcedentibus §§. præsertim vbi de substitutionibus & fideicommissis tractatũ est, multa iam à nobis explicata sint, hoc loco breuiter (præmissis nõnullis conclusionibus) duas tantùm quæstiones attingemus. In vlti-

1 In vltimis voluntatibus,vbicunq; de aliqua re controuerti contingat,semper & ante omnia, ipsius testatoris voluntas attendi debet,l.non aliter.ff.de leg.3.cum simil.& est communis reg.vt attestatur Paris.consil.41. numer.15.libr.2.& consil.52. numero 6.eod. volu.& consilio 78.nu.16.eod.volu.& consil. 90.nu.10.eod.vol,& consil.23.num.9.lib.3.& cons.25.nu.31.eod.vol.& cons.53.nu.10.eod. volu. & hanc regulam dicit esse ab omnibus approbatam Soc.Iun.cons.110.num.10.lib.3. Adde,quòd non solùm attendenda est testatoris voluntas expressa (hoc enim absq; dubio procedit,vt dixi suprà q.61.) sed etiam illa,quæ ex coniecturis colligitur.l.cùm proponebatur,in fi.ff.de legat.2.cum simil.& est communis reg.vt dicit Dec.in l.1.post nu.4. C.de collatio.

2 Idq; maximè in fideicommissis locum habet:in illis enim licet voluntas testatoris ex verbis expressis colligi nō possit,sed tantùm ex coniecturis, illa tamen attendenda est, adeò vt plerunque propter coniecturatam mentem testatoris,à vi,& proprietate verborum sit recedendum.l.hæredes mei.§.cùm ita.cum ibi nota.ff.ad Trebellian.& est communis conclusio,vt dicit Paris.consil.43.numero 24.lib.2.& consilio 75.numero 50.eod. vol.& cons.17.nu.17.lib.2.& cons.25.nu.35.eo. volum.Quin imò fideicommissa ipsa ampliantur,restringuntur,extenduntur,declarantur,& limitantur per rationē, & causam,propter quam testator motus fuit ad fideicommissum ita faciendum,adeò vt talis ratio & causa potius attendi debeat,quàm verba expressa.l.cùm pater.§.dulcissimis,vbi nota.ff. de lega.2.& est communis conclusio,vt dicit Paris.consil.6.numero 20.lib.3.& consil.18. num.21.eo.vol.& consil.22.nu.37.eod.vol.& consil.25.nu.29.eod.vol.& coniectura mens testatoris in fideicommissis adeò potens est, vt plerunq; operetur,quòd aliqui admittantur,qui aliàs non admitterentur,& aliqui excludantur,qui aliàs non excluderentur,& est communis regula,vt dicit Curt.Iunior consil.57.numer.6.

3 In alijs tamen substitutionibus,si quæ in testamentis factæ sunt,hæc cōclusio non ita absolutè procedit:in eis enim vltrà in illis contenta nihil est subaudiendum.Et hæc est communis reg.vt dicit Soc.Iun,conf.101.nu. 3.lib.1.maximè vbi de substitutione non extendenda,aut declarāda,sed inducenda ageretur:tunc enim non ita de facili coniecturas tacitæ mentis admittimus,sed illud fideicōmissum siue substitutio quæ in testamento expressa non reperitur,non debet dici facta, & dicens contrarium debet illud ostendere.& hæc est communis regula,vt dicit Soci.Iu.cons.176.nu.8.lib.2.& cons.78.nu.4.lib. 3.In proposito huius conclusionis videnda sunt,quæ dixi suprà.§.substitutio.

4 Vbi clarè non apparet quæ sit mens testatoris, tunc inhærendum est verbis ipsius.& hæc est communis conclusio,vt dicit Curt. Iun,consil.169.nu.1. Cæterùm si etiam verba ipsa dubia essent,ita vt colligi nō posset quæ mens testatoris fuisset,tunc ante omnia spectanda est ipsius testatoris consuetudo, deinde regionis in qua versatus est,pꝛtereà qualitas personarū,charitas,& necessitudo.Item & ex præcedentibus,aut sequentibus verbis conijciendum est,quid testator senserit.sunt verba Iurisconf.in l.si seruus plurium.§.fin.ff. de legat.1. Qui ordo à Iurisconf.traditus ad inuestigandam mentem testatoris,formaliter & præcisè est obseruandus,ita vt prima coniectura præferatur secundæ,& sic successiuè.& hæc est communis opin.vt dicit Ias.in d.§.fi.nu.2.quod nota.

5 Dixi,quòd vna pars testamenti per aliam declaratur, & hoc receptissimum esse attestatur Emil.Ferret.in l.qui filiab.in princ.nu. 4.ff.de leg.1.Regulariter enim mens testatoris præsumitur fuisse in vna parte,quæ fuit in alia.ita dicit Barto.in l.Centurio,col.9.vers. Vel quid si in præcedētibus.ff.de vulg.quem sequuntur communiter Docto.vt dicit Soc. Iun.cons.101.nu.7.lib.1.

6 Hinc infertur,quòd si reperiatur aliquod verbum æquiuocum vel cōmune:puta,Substituo in vna parte testamēti,debet illud verbum interpretari,prout reperitur clarè positum in alia parte testamenti.ita dixit Bart.in loco præallegato,quem sequuntur communiter Scribentes,vt dicit Paris.cons.73.nu.48. lib.2.& cons.86.nu.55.eod.volum.& cons.72. num.42.lib.4.

7 Sed pone,quòd testator in aliqua substitutione fecerit mentionem de filijs masculis,deinde in alia substitutione fecerit mentionem simpliciter de filijs,nunquid in hac secunda substitutione debet etiā subintelligi de masculis? dixi suprà.§.substitutio.

8 Sed nunquid,sicut pꝛsumitur de vna parte testamenti ad aliā,ita etiam erit præsumendum de vno testamento ad aliud? Respond. quòd non:& ideò,si testator in primo testa-

mento aliquid disposuit cum vna qualitate, & postea faciat secundum testamentum, in quo repetat eandem dispositionem (omissa illa qualitate) intelligitur talis qualitas poti⁹ reiecta quàm repetita in secundo testamento. ita tenet Bart. in l. Statius Florus, in princ. nu. 2, ff. de iure fisci, qui in hoc per omnes approbatur, vt dicit Curt. Iu. cons. 163. nu. 14.

9 Testator in dubio censetur velle minus grauare hæredem quàm fieri possit. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de legat. 2. & est cōis regula, vt dicit Soc. Iun. cons. 9. nu. 4. lib. 1.

10 Dispositio testatoris facta in vnum casum, non extenditur ad alium. l. commodissimè. ff. de lib. & posthu. & est communis regula, vt dicit Paris. cons. 87. nu. 50. lib. 2. Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat quando aliter de testatoris ipsius mente nō apparet, nam eo casu benè procedit regula, quòd casus omissus habetur pro omisso, sed si subsit coniectura mens testatoris, vtiq; dispositio facta in vnum casum extenditur ad alium. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & posth. & est communis regula, vt dicit Dec. in l. si mater, post nume. 2. vers. Sed iste. C. de instit. & substit. In proposito huius regulæ videnda sunt, quæ dixi suprà. §. substitutio.

11 In dubio mens testatoris præsumitur fuisse conformis dispositioni iuris communis, ita allegatur dicere Bart. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebellian. quem in hoc dicit cōmuniter approbari Curt. Iun. cons. 57. post num. 8. Hanc etiam conclusionem attestatur esse communem Galiaula in repet. l. Gallus. §. quidam rectè, post nu. 21.

12 Scias tamen ꝙ vbi adsunt statuta, præsumitur mens testatoris potius fuisse cōformis dispositioni statutorum quàm iuris cōmunis: & ad hoc allegatur Bartol. in d. §. cùm ita, nu. 4. ff. ad Trebel. & est communis cōclusio, vt attestatur Soc. cons. 51. num. 33. lib. 4. Curt. Iun. cons. 168. post nu. 63. lib. 2. Hinc infertur, quòd stante statuto, quòd extātibus masculis fœminæ non succedāt, si testator in testamento suo simpliciter instituat filios suos, non censetur instituisse fœminas à statuto exclusas: ita allegatur tenere Bal. in l. tres fratres. quem tamen ego ibi hoc dicentem non inuenio. ff. de pac. & est communis cōclusio, vt dicit Curt. Iun. de feud. in 1. par. tertiæ partis princ. in 12. limitat.

13 Secundò infertur, quòd dispositio testatoris facta de personis, quæ sibi ab intestato succedere possent, in dubio intelligitur eo modo & ordine, quo de iure communi, vel municipali ad successionem ab intestato vocarentur: ita colligitur ex nota. per Bart. in d. §. cùm ita, nu. 4. quem omnes sequuntur, vt dicit Socin. Iun. cons. 104. nu. 26. lib. 1. & ideò, si plures vocati sunt ad fideicommissum sub nomine collectiuo, puta: substituo omnes de familia mea, censentur vocati ordine successiuo, ita vt gradatim proximiores admittantur, secundum quod succeditur ab intestato. ita tenuit gloss. in l. cùm ita. §. in fideicommisso, in verbo, Nominati sunt. ff. de lega. 2. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Paris. consil. 3. numero 41. libro primo, & consil. 38. numero 1. lib. 2. & consilio 51. numero 16. eod. vol. & cons. 57. nume. 16. eod. vol. & consilio 76. nume. 6. eod. vol. & consil. 83. nume. 14. eodem volumine, & consilio 56. nume. 26. libro tertio, & consil. 50. nu. 18. eod. volu. & cons. 65. nu. 48. eod. volu. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Socin. cons. 43. nu. 8. lib. 3. & cons. 86. nume. 8. eodem volum. Curt. Iun. cons. 22. nume. 12. Vide quæ dixi suprà, quæstio. 70. in prima conclusione. In proposito etiam illius gloss. videnda sunt ea quæ dixi suprà. §. substitutio: vbi diffusius de eius veritate tractaui.

14 Sed hîc occurrit pulchra quæstio & quæ sæpè contingit in practica, Pone, ꝙ habens plures agnatos, vel cognatos, vnum instituat, & eidem per fideicommissum substituat alios ꝓximiores agnatos, & cognatos. Quæro, nunquid præsumātur ex tali substitutione vocati illi agnati vel cognati, quia erunt proximiores ipsius testatoris, an autem proximiores ipsius grauati, cui facta est substitutio? Respond. Aliqui dicunt, quòd censentur vocati proximiores ipsius testatoris, quos in dubio præsumitur testator magis dilexisse ꝗ proximiores eorum quos instituit. & hanc opin. dixit esse communem Ioan. Dilect. de arte testan. titul. 3. caut. 31. num. 3. Hæc tamen opinio mihi nunquam placuit, & videtur directò cōtrariari regulæ suprà positæ: si enim testator p̄sumitur voluisse in suis bonis succedi iuxta ordinem à iure communi cōstitutum in successionibus ab intestato, de necessitate iudicio meo fatendū est, quòd semper voluerit proximiores illius, de cuius hæreditate agitur, illi succedere, non autem eius remotiores, licet sint proximiores ipsius testatoris, quos ille de iure communi proculdubio excluderet. Nec dicatur, quòd in fideicommissis succedatur fideicōmittenti, non

autem

antem granato, vt dixi suprà. §. substitutio. Quia per hoc non tollitur quò minus inter vocatos ab ipso testatore sit succedendũ eo gradu & ordine, secundum quem ipse testator disposuisse præsumitur, scilicet secundũ quem inter ipsos procedet successio ab intestato. & licet hæc sententia mihi verior videretur, tamen ꝓpter authoritatem tenentium contrarium, non audebam me firmare, tandem reperi, Soc. Iu. cons. 126. lib. 1. qui per totum illud consilium tractat eleganter hanc quæstionem, & post multa concludit secũm hanc opinionem, ꝙ scilicet attendatur proximitas vltimò morientis, siue grauati, non antẽ testatoris, & post relatas multas authoritates Doctorum, qui illam tenuerunt, nu. 56. attestatur eam esse magis cõmunem, subdens: ꝙ nefas putaret ab ea recedere in iudicando. Hanc etiam opin. dicit esse communem Gozad. cons. 4. post numer. 31. vers. Ad sextum. Cùm ergo hæc opin. sit verior, & ex allegatis per Soc. Iu. in d. cons. appareat, eam etiam esse magis communem, dicerem consulendo aut iudicando nullo modo esse ab ea recedendum. Vide in hoc proposito, quæ dixi suprà. §. substitutio.

15 Quatenus testator dilexit instituẽdo, censetur etiam dilexisse substituendo, est cõmunis regula, vt dicit Curt. Iun. cons. 91. nume. 8. Hinc infertur, quòd si testator in institutione excludit fœminas propter masculos, censetur eas pariter voluisse excludere in substitutione. ita dixit Bar. in l. fin. nu. 2. ff. ad Treb. & est communis conclusio, vt dicit Cur. Iun. cons. 11. circa fi. Rub. cons. 62. in fi. Hoc tamen limita, vt non procedat, quando ita intelligendo sequeretur mala grammatica: nam eo casu præsumendum est illam fuisse mentem testatoris, quæ secũm rationem recti sermonis procedere potest. Ita dicit Bart. in d. l. fin. post nu. 2. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. Iun. cons. 57. post nu. 6. quem refert & sequitur Bello. cons. 53. nu. 6. & lib. 4. supputa. c. 20. nu. 6.

QVAESTIO LXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Filij, vel descendentes positi in conditione an censeantur vocati?*

2 *Et quid si adsunt aliqua coniecturæ?*

1 NON est hoc loco, in quo de mente testatoris coniicienda principaliter agitur, omittenda trita illa & vulgaris quæstio, nunqd filij vel descendentes positi in conditione censeantur vocati. In qua quidem, ne in authoritatibus citandis (quod semper abhorrui) minus esse viderer, mihi modum potius, quàm copiam quærendam esse animaduerti. Citaui itaque tantùm locos magis insignes, cæteris in quibus obiter huius quæstionis fit mentio, de industria prætermissis. Pone ergo, quòd testator in suo testamento ita cauerit: instituo Titium mihi hæredem, voloque, vt si ipse Titius sine filijs decesserit, restituat hæreditatem Mæuio. Quæro, nunqd isti filij Titij, qui non sunt expressè à testatore instituti vel substituti, sed tantùm positi in conditione, censeantur vocati? Vtilitas aũt huius quæstionis est maxima, quia si censentur vocati, non poterit Titius tanꝙ per fideicommissum grauatus, vt illis restituat hæreditatem, in eorum ꝑiudicium aliquid de ipsa hæreditate disponere, si verò non censentur vocati, sed solummodò intelligitur eius reseruatum ius legitimæ successionis ab intestato, ipsi quidem, si Titius intestatus decesserit, proculdubio erunt Mæuio substituto præferendi, ex quo per eorũ existentiam defecit conditio sub qua Mæuius erat vocatus: sed si Titius facto testamento aliũ hæredem reliquerit, ipsi remanebunt exclusi à successione testatoris. & in hoc articulo semper allegatur vulgatissima illa Glosella in l. Lucius. la 2. in gl. fi. ff. de hære. instit. quæ voluit, quòd testator ipsos liberos censeatur ꝓtulisse substituto ab intestato tantùm, & sic, quòd isti filij & descendentes non censeantur à testatore vocati, sed solummodò sit illis reseruatum ius legitimæ successionis ab intestato. Hanc aũt opi. glo. attestantur esse cõmuniter receptam ac canonizatam tàm in iudicijs, quàm in scholis, atq; ab ea nõ esse consulendo aut iudicando recedendũ, hi qui sequuntur. Imola in l. si filiusfam. §. cùm quis. vers. Et hæc faciunt. ff. de lega. 1. & in d. l. Lucius, post nu. 2. vers. in gl. fin. ff. de hær. insti. quem refert Alex. cons. 149. num. 6. lib. 2. Paul. de Cast. in l. cùm acutissimi, post nume. 4. C. de fideicom. Rapha. Comen. in d. l. filiusfam. §. cùm quis, quem refert Alex. cons. 38. post num. 6. vers. & per prædicta, lib. 6. Rom. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. quem refert Guid. Papæ cons. 25. nu. 1. & cons. 27. num. 2. Io. de Ana. cons. 68. circa fin. Alex. cons. 91. nu. 6. lib. 1. & cons. 108. nu. 3. eo. vol. & cons. 66. nu. 5. lib. 2. & cons. 109. nu. 4. eo. vol. & cons. 185. num. 15. eod. volum. & cons. 33. numer. 3. lib. 3. & cons. 13. post num. 10. lib. 4. & cons. 55. nu. 14. eod. volu. & consil.

139.num.7.lib.9. & conf.201.numer.2.lib.7.& conf.133.num.2.co.vol. & in d.l.ex facto.§.ex facto.post num.3.in glo. In verbo, Defeciffet, ff.ad Trebel.quem refert Socin.Iun. conf.26. nu.14.lib.1. & Boër. decif.147.post numer. 15. verf.fed ad prædicta, Aret.conf.27. in fi. Corne. conf.21.in litera C.lib.1.& conf.118. in litera G.lib.2. & conf.119. in litera P. eod.volu.& conf.146.in litera A.eo.vol. & conf.186. in litera C.eo.vol.& conf.207.in litera B. eo.vol. & conf.primo, colum.10. in litera V, lib.3. & conf.186.in princ.eo.vol.& conf.243.in litera S.eod.volumin.& conf.89.in litera E.lib.4.& conf.101.in litera A.eodem volu.& conf.180. in litera A.eodem volum.& conf.226.in litera B.eodem volu.& in l.1. num.9. C.de cond. infer. Socin. in l.cùm auus, post numer.11. ff. de cond.& demonstr. & confil.140.numer.2. lib.primo,& conf.42.num.1.lib.3.& conf.116. numer.1.eo.volum.& conf.33.num.1. lib.4.& conf.33.nume.30. eod.volum.& conf.74.numer.2. eo.volum. quem refert Soc.Iun. conf. 176.nu.16.lib.2. & confilio 177. nume.8.& seq. eod.volu. Guido Papæ conf.140. paulò ante num.1.& conf.216.num.9.& conf.218.num.2. Iaf.in l.pecuniam,nu.1.in fi.ff.fi cert.pet.& in l.generaliter,in princ. nu.2. C.de insti.& subftit.& conf.143.post num.6.lib.2.& conf.206. num.3.eod.vol.& conf.228.col.3.verf.Pro eadem,eod,volumi.& conf.41. circa fin.lib.3.& conf.108.col.5.verf.Non quoque obstat, libr. quarto, Curt.Sen.conf.42.nu.14.& confil.45. numer.12. quod confilium fuit compilatum per ipfum Cur.& D.Christopherum Burigellam nomine venerandi Collegij Papienfis,& conf.63.num.3.& 4.& in repe.d.l.1.nu.6.C.de pact. Dec.in d.l.1.nume.15.C.de pact.& conf. 91. post nu.4.verf.Sed refpondetur, & confil. 270.post nu.1.& conf.291.in fin.& confil.422. nu.2.Claud.in l.Centurio,nu.44.ff.de vulga. & in d.l.ex facto.§.ex facto,nu.2.ff.ad Trebel. Ruin.conf.40.nu.3.in fi.lib.1.& conf.108.nu. 11.lib.2.& conf.111. num.3.eo.vol.& conf.113. nu.3.eo.vol.& conf.179.nu.1.eo.vol.Pet.Girard.fing.61.Habes.Bertrand.conf.18.post nu. 21.lib.1.in fecunda parte,& conf.82. num.5.& 6.eod.volu.& conf.31.num.4.lib.2. in fecunda parte,& conf.96.nume.6.eod.vol.& conf. 103.post num.7.verf.Præterea præmitto,eod. volu.& conf.170.numer.1.eo.vol.& conf.183. nu.21.lib.3.in fecunda parte,& conf.182.nu.2. eod.vol.& conf.236.nu.1.eo.vol.& conf.250. nu.4.eod.vol.& conf.286. nu.4.eod.vol.Gozadi. conf.104.quod eft conf.vlti, nu.7.Ripa in l.Centurio, num.159.ff.de vulg.& in d.l.ex facto.§.ex facto,numero 10.ff.ad Trebel.& in d.l.1.numero 7. C.de pact. Corfet. in repert. Abbatis in verb.Substitutio.Apostil.ad Guido.Papæ conf.22.fub nu.5.Rubeus conf.144. post numer.1.Parif.conf.18. nume.10.lib.2.& confil.31. numero 3. eodem volum. & confil. 37.numero 19.eodem volumi.& conf.63.numer.9. eodem volumi. & conf.74. numero 3. eodem volum.& conf.75.numero 44.eodem volum.& conf.78.nu.6.eo.volum.& conf.86. num.6.eod.volu.& conf.87.nu.7.eod.vol.& conf.14.nu.5.lib.3.& conf.17.num.27.eo.vol. & conf.42.nu.2.eod.vol. & conf.53. nu.9.eo. volu.Cotta in verbo, Filij in conditione.Bello.conf.81.nu.4.Purpurat.in d.l.1.numer.112. C.de pact.Soc.iun.conf.60.nume.65. lib.1.& confil.111.nu.25.& nu.30.eod.vol.& confilio 118.nu.19.eod.vol.& conf.119. nu.9.eod.vol. & conf.126.nu.29.eod.vol. & conf.108. num. 6.lib.2. & conf.141. nu.3.eod.vol.& conf.151. nu.10.eo.volu.& conf.154. nu.4. eo.vol.Crauetta conf.109.nu.2.& conf.155. nu.2.& conf. 288. post nu.3. verf. 3.confidero. Emil. Ferret. in d.l.nu.6.C.de pact. Zuccard.in repet.d.l.1. num.47.& feq.Gratus conf.106.num.43.libr. 2.Ioan.Dilect.de arte teftandi,titu.5. caut.19. nu.1.& caut.24.nu.2. & caut.36. num.1. Et dicit Guido Papæ decif.39. post numer.1.quòd hanc opin. feruat curia parlamenti Delphinalis in iudicando.

Contrariam verò fententiam, quòd fcilicet filij pofiti in conditione cenfeantur à teftatore vocati, faltem tacitè, tenuit Oldrad. conf.21. in fin, cuius opin. multos etiam habuit fequaces, quod recenfet Barb. confil.55. col.5.& feq.lib.2.fubdens,quòd licet Ioan.de Imol.in d.l.Lucius.dixerit opinio. gloff. effe magis communem,tamen falua pace fua, ꝙ ifta eft verior & cõmuuior, quem refert Boër. decif.155. poft num.33. & Socin.Iun.conf.168. numer.75.libr.2. Dicit etiam Socin.confil.77. poft numer.4.lib.1. quòd multi Doctores tenent contra illam glo. & quòd vidit confultum per multos folennes Doctores, qui dicebant hanc effe communem opinio. Modern. quem refert Gratus conf.32. numer.1.lib.2. & conf.101.num.13.eod.volumine. Dicit etiam Cur.Sen. conf.51. poft nu.22.quòd cùm hanc opin. tenuerint plurimi Doctores fupremæ authoritatis, & cùm fit æqua opinio, vt oẽs fatentur, certè illa in iudicãdo fequenda eft, quia multoties errant homines difcedentes ab æquitate, vbi locũ habere poteft, fequendo fubti-

do subtilitates,referens verba Angel. in l. sequitur,in principio.ff.de verbo.obligat. monentis,vt caueant Aduocati, Doctores & Iudices,quando sequi possunt æquiorem sententiã,ne rigorosam amplectantur,quia perniciosè errarent:& tandem subdit,quòd hæc opinio non potest dici,nisi communis,& sequenda,quem refert Paris.consil.50.numero 37.libr.3. Dicit etiam Socin.Iun. cons.158.numero 71.libr.2.& cons.174.numero 21.eodem volum. quòd ab hac opin. tanquam veriori, & fortè hodie communiori non esset iudicando recedendum,& in vtroque consi.latè recenset authoritates,dicens,quòd non est dubium communem opinio. posse mutari temporis cursu,ex quo sæpè contingit,quòd aliqua opinio,quæ à quinquaginta,vel sexaginta annis suprà communiter tenebatur, desinat esse communis,si plurimi ex sequentibus contrarium teneant:& quòd ita fortasse contingit in ista difficultate.Idem etiã dicit idem Socinus Iunior consilio 110. numero 20. libro 3.& consilio 145. numero 36. eod.vol.Et dicit Gratus cons.48.num.22.lib. primo,quòd licet olim opin.illius gloss.esset communis,hodiè tamen est dubium,an sit communis,& reuera negari non potest,quia magnæ sint authoritates hinc inde. Tamen vt potes ex prædictis colligere,non videtur dubitandum,quin etiam hodiè opin.illius glo.sit magis communis,& credo,quòd sint plures Doctores qui attestantur illam esse communem,quàm illi qui tenent opinion. contra glo.nihilominus,quia contraria opi. vt omnes fatentur,est æquior,& fortè etiam est verior in puncto iuris,non est ita absolutè adhærendum opinioni illius gloss.sed pro concordia,etiam ex communi mente Doctorũ, putarem ista posse distingui.Aut ille, qui fuit institutus in testamento,erat extraneus ipsi testatori:& intelligo extraneos oẽs illos,qui non sunt descendentes ipsius testatoris,licet sint ei sanguine coniuncti,& tunc procedat opin. gloss.in dict.l. Lucius,vt scilicet eius filij in conditione positi non censeantur vocati:& hic casus procedit absque dubio,vt dicit Curt.Seni.in dict.consi.45.nume.2. quòd cõsilium,vt dixi,fuit editum sub nomine Venerandi Collegij Papiensis,Et dicit Soci.cons.73.post nu.30.lib.4.quòd opin. glo.in transuersalibus est multùm communis,& indubitata in consulendo & iudicando. Non enim potest vlla affectio testatoris erga tales filios verisimiliter considerari,vt eorum fauore dicatur voluisse imponere instituto onus fideicõmissi. Aut isti filij positi in conditione erant descendentes ipsius testatoris,& tunc: aut nulla subest coniectura, ꝙ testator eos vocare voluerit, prætetquã, ꝙ simpliciter eos posuit in conditione:& hoc casu etiam procedit opi.gl, & magis cõis,scilicet,ꝙ solummodò censeatur testator voluisse eis reseruare ius legitimæ successionis ab intestato,non autem voluisse grauare hæredem institutum,vt hæreditatem illis restituat. Nam conditio ipsa nihil ponit in esse:& regulariter nõ inducitur tacitum fideicommissum,nisi vbi ex cõiecturis colligitur mentem testatoris illam fuisse,vt fideicõmissum induceretur.& ab hac opin.vbi nullæ subsint coniecturæ, temerarium esset iudicio meo, consulendo, aut iudicando recedere. Aut verò aliqua subest coniectura mẽtis testatoris, ꝙ voluerit istos filios in conditione positos vocare,& tunc intrepidè tenenda est opi. Oldra.& sequacium,ꝙ censeantur tacitè vocati. & ita dicunt cõmuniter Docto. nostri, etiã qui regulariter negant eos vocatos esse, vt dicit Soc. Iun.cons.128.num.73.lib.2.Dicit etiam Crauetta cons.62,nu.6. ꝙ licet Docto. magis communiter videantur sequi gl. in d. l.Lucius. tamẽ cùm tot, & tantæ sint authoritates in contrarium,de facili ex aliquibus coniecturis receditur ab illa cõi opin. Idem etiam dicit Soc.Iun.in d.cons.110.post num. 20.vers. Verùm si quis. lib.3. & hanc conclusionem, ꝙ vbi adest aliqua cõiectura,filij seu descendentes positi in conditione censeantur vocati,non solùm ad exclusionem vltimo loco substituti,sed etiã ad hoc,vt possint granari,dicit esse cõem Socin.consil.63.lib.3. prout illum refert & sequitur Paris.consil.78, nu.7. libr.2. & licet ego non reperiam Soc. in allegato cons.id attestãtem,hæc tamen conclusio proculdubio tanquam communis tenenda est in practica,neq; ab ea esset consulendo aut iudicando recedendum.

QVAESTIO LXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Prosequitur eundem articulũ, tractat hic, quid si testator huiusmodi filios in conditione positos grauauerit.*

1 SED videndum est,quæ sint huiusmodi cõiecturæ,propter quas sit præsumendum,ꝙ testator voluerit tales filios in conditione positos vocare:& in hoc diligenter aduerte,quia non sufficit dicere testatorem ita verisimiliter voluisse,nisi coniecturæ sint sufficien-

tes, & ex ipso testamento colligi possint. & ita communiter concluditur, vt dicit Paris. cons. 77. nu. 18. lib. 2. In primis autem Bart. in d.l. Centurio, num. 37. tenuit, quòd si testator ipsos filios grauasset, censeretur etiam in necessariam consequentiam eos vocasse, aliàs enim non valeret grauamen, tanquam relictum ab eo, qui non fuisset honoratus: & ideò si testator iusserit hæreditatem suam restitui Titio, si filius ipsius testatoris sine liberis decesserit, & etiam si filij ipsius filij quem instituit, pariter sine liberis decesserint, secundum hanc opinio. Bart. videbuntur tacitè vocati etiam filij ipsius filij, qui fuit institutus, licet tantùm positi in cōditione, ex quo testator eos pariter grauauit, iubendo, eis decedentibus sine filijs, hæreditatem suam Titio restitui, quos tamen grauare non potuisset (vt dixi) nisi præsupponamus, quòd eos prius honorasset, & sic vocasset. & hanc dixit esse communem theoricam Doctorum Corne. consilio primo, col. 9. in litera R. libr. 3. Soci. cons. 259. nume. 5. lib. 3. Dicit etiam Corn. cons. 22. col. 3. in litera R. lib. 2. & cons. 258. in litera R. lib. 3. se vidisse quosdam consulentes qui allegabant Paul. de Cast. in l. ab eo. C. de fideicom. dicentem, quòd hæc opin. Bart. sit communis, & credo, quòd Corn. in consilijs suprà allegatis sentiat de Alex. qui ita allegat consil. 64. num. 2. lib. 5. licet reuera Paul. de Castro in lecturis, quæ communiter habentur ibi, hoc non dicat. Dicit etiam Cur. seni. cons. 51. post num. 20. vers. Si ita est, quem refert Bertrand. cons. 173. post numer. 24. libr. 6. quòd videtur magis communis ista sententia Bart. quotiescunque cum grauamine concurrit aliqua cōiectura mentis testatoris, hanc etiam opi. dicit esse hodie magis communem Soc. Inn. in d. cons. 110. nu. 21. Ferd. Loaz. in Apostil. ad repe. Galiaul. suprà d.l. Centurio, sub nu. 548. & hanc opi. Bar. dicit seruari in actu practico, iudicando, & consulendo, Ange. Aret. in §. fi. in fin. Instit. de pupil. substit. quem refert Deci. in l. 1. post num. 15. C. de pact. Et secundum hanc opi. Bart. in facti contingentia iudicare solet curia parlamenti Delphin. vt dicit Guido Papæ in d. decis. 39. & refert etiam se audiuisse Crauetta cons. 155. nu. 5. illam etiam dicit teneri iudicando & consulendo Mantua cons. 92. num. 10. lib. 1. & secundum illam fuisse iudicatum attestatur Ripa in d.l. 1. nume. 11. C. de pact. prout etiam intellexi proximis diebus iudicatum fuisse in Veneta. Collegio huius ciuitatis.

Sed quidquid dicant præallegati Doctores (salua eorum reuerentia) opi. contra Bart. est magis cōmunis, quòd, scilicet ex eo quòd filij positi in conditione sint grauati, non tamen propter hoc censeātur vocati, sed quod quantum ad ipsos tale grauamen prorsus reijciatur tanquam iniunctum personis à testatore non honoratis, & censeatur iniunctum sub duplici conditione, scilicet si ipse sine liberis decesserit, vel si eius filij pariter sine liberis decesserint. & ita hanc opin. contra Bartol. esse magis communem attestatur Alex. cons. 219. nu. 2. lib. 2. vbi dicit, quòd opi. Bart. est damnata. & cons. 13. col. fi. lib. 4. prout illum refert Soc. cons. 69. post num. 7. vers. Præterea & secundò. lib. 3. & consil. 104. post nu. 8. vers. 2. respondeo. lib. 3. Ego tamen non reperio Alexand. in d. cons. 13. attestantem de cōmuni in hoc articulo, licet multos alleget qui tenent contra Bart. eandem opin. contra Bar. attestatur esse magis communem Socin. cons. 62. post nu. 10. lib. 3. Ias. in d.l. Centurio, nu. 57. & in d.l. 1. post nu. 12. C. de pactis. vbi dicit, quòd Bar. solet cōmuniter in hoc reprehendi per Scribentes, & cons. 35. col. 2. versic. sed præmissis, & col. fin. lib. 3. Curt. Sen. cons. 42. num. 7. & cons. 45. sæpè allegato, num. 15. & cons. 63. nu. 6. quem refert & sequitur Ruin. cons. 136. nu. 16. lib. 3. Dec. cons. 270. post nu. 1. vers. Nec obstat, & cons. 291. in fi. & cons. 384. post nu. 6. versi. Secundò non obstat, & cons. 422. nu. 2. Curt. Iun. cons. 11. nu. 2. Ruin. cons. 113. nu. 4. lib. 2. & cons. 114. nu. 4. eod. vol. Emil. Ferret. in dict. l. 1. nu. 8. C. de pactis. & cons. 59. post nu. 5. Bertran. cons. 129. num. 1. lib. 2. in secunda parte, & cons. 182. nu. 3. lib. 3. in 2. parte, & cons. 136. post nu. 1. eod. vol. & cons. 251. nu. 3. eo. vol. Ripa in d.l. Centurio, nu. 166. & seq. & in d.l. 1. nume. 11. C. de pactis. Bello. cons. 81. post nu. 5. Paris. cons. 31. nume. 4. lib. 2. & cons. 44. numer. 7. eod. volum. & cons. 87. nume. 13. eo. volum. Soc. Iun. sibi contrarius cons. 112. nume. 4. lib. primo, & cons. 118. nu. 22. eo. vol. & nouissimè idem attestatur Illu. vir. & summæ eruditionis D. Didacus in c. Raynutius. §. 3. nume. 3. cuius scripta in titulum de testamentis nuper edita ad manus meas peruenerunt, postquam hic §. iam ferè pro maiori parte erat impressus, vbi dicit apud se dubium non esse hanc sententiā contra Bart. frequentiori calculo receptam fuisse. Et sic (vt vides) non est dubitandum, quin hæc opinio contra Bartol. sit magis communis. Quia tamen multi, & magnæ authoritatis Doctores tenu-

tenuerunt cum Bart. cuius sententiæ meritò deferre debent omnes iuris professores, bonum esset etiam ex cōmuni mente Scribentium opiniones concordare, distinguendo tres casus: Primus casus est, quando expresse granamen iniunctum est ipsi filio instituto, sub duplici tamen conditione, puta, instituo filium meum, & si filius meus sine filijs decesserit, vel eius liberi sine filijs decesserint, volo, vt prædictus filius meus restituat hæreditatem meam Titio. & hoc casu ex quo filius expresse est granatus, non autem eius filij, non videtur tractandum, an tales filij censeantur vocati, vel grauati, cùm illis nullum sit grauamen iniunctum. & ita etiam videtur fuisse de mente Barto. quem omnes sequuntur, ita vt nemo discrepet, vt ait Belio. in dict. consilio 81. numero 6. qui refert ita attestari Socin. consil. 218. colum. 3. libr. 2. & Curt. Iun. consil. 239. numer. 20. qui dicit, quòd in hoc omnes transeunt cum Bart. Secundus est casus, quando expresse granamen est iniunctū ipsis filijs in conditione positis, puta: quia testator dixit, instituo filium meum, & si filius meus sine filijs decesserit, volo, vt restituat hæreditatem meam Titio, & si filij nati, vel nascituri ex ipso filio meo instituto pariter sine filijs decesserint, volo, vt restituant hæreditatem meam eidem Titio, quo casu, vt verum fateamur, opinio Bartol. videtur magis conformis menti testatoris, & etiam æquior. Dico ergo, quòd aut isti filij sunt ex descendentibus ipsius testatoris, & tunc teneo opi. Bart. quòd censeantur vocati, ex quo in illis consideratur ordinata affectio testatoris, vt sui descendentes illi succedant. Aut sunt extranei, scilicet qui non sunt descendentes testatoris, & tunc absolutè teneo opinio. contra Bartol. quòd non censeantur vocati, sed quòd quantum ad ipsos, grauamen reijciatur. Tertius autem est casus, quando grauamen non est expresse iniunctum ipsi filio instituto, neque etiam eius filijs in conditione positis, sed simpliciter testator dixit, si filius meus sine filijs decesserit, vel etiā eius filij sine liberis decesserint, volo, vt hæreditas mea perueniat ad Titium: & hoc casu pariter est tenenda opin. contra Bart. quæ (vt dixi) procul dubio est magis communis, vt scilicet tales filij in conditione positi non censeantur vocati, nec granati, sed censeatur iniunctum grauamen filio instituto sub duplici conditione, vt suprà dixi. Benè verum est, quòd si tales filij essent ex descendentibus testatoris, & vltra granamen adesset aliqua alia etiam lenis coniectura mentis testatoris, de facili inclinarem in sententiam Bart. & secundum hanc distinctionem, si casus contingeret, intrepidè consulerem & iudicarem.

QVAESTIO LXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Successiuè tractatur quid si testator in tali substitutione apposuerit verbum masculu?*

2 *Et quid si sint ex descendentibus ipsiusmet testatoris?*

3 *Et quid si testator digressus sit ad plures gradus substitutionum?*

4 *Et quid si testator adiecerit, quia vult bona sua in familia conseruari?*

1 PRosequendo aliàs coniecturas, ex quibus colligi possit mentem testatoris fuisse, vt filij in conditione positi censeantur vocati. Reperio, quòd Guido Papæ decis. 184. dicit sibi videri optimam coniecturam, si testator in conditione ipsa apposuerit verbum, Masculis, puta: quia dicat, si filius meus sine liberis & descendentib. masculis decesserit, substituo Calum: nam hoc casu, secundum eum, illa qualitas masculinitatis adiecta operabitur, vt censeantur vocati. Sed tu tene contrarium. Eadem enim ratio vtroque casu militat, & propterea ista coniectura communiter non recipitur, vt attestatur Ripa in dict. l. Centurio, numero 162. & in d. l. prima, numero 8. C. de pactis: quem refert excellens Doctor, & multæ eruditionis d. Hierony. Manfred. libro primo attentatorum in sexta parte, numero 2. vbi, & ipse fateri videtur contra Guidon. Papæ esse communem Doctorum opinio. Hanc etiam opinio. contra Guid. Papæ, dicit esse magis communem Paris. consil. 31. num. 22. lib. 2. & cons. 44. num. 1. eod. volu. Soci. iun. cons. 118. num. 15. lib. primo, & consil. 177. numer. 10. & sequent. lib. 2. & ita contra istam coniecturam in facti contingentia iudicauit curia parlamēti Delphina. vt ipsemet Guido Papæ refert in d. decis. 184. & decisio. 600. & licet Dec. cons. 546. circa princ. dicat, quòd illud dictum Papæ non est contra cōmunem opi. & quòd imò non habet contradicentem. Tu tamen ipse per te videre potes in locis præallegatis, an Dec. verum dicat. & ideò consulendo, aut iudicādo nullo modo adhæreas dictæ opin. Guid. Papæ, quia caret substantia veritatis.

2 Tertia coniectura allegatur, quando isti filij positi in conditione sunt ex descendentibus ipsius testatoris: & secundum hāc coniecturam conclusio gloss. in dict. l. Lucius, esset

esset limitanda, vt nõ procederet in descendentibus. & hæc fuit opinio Salyc. in l. 1. numer. 5. C. de condi. insertis, pro qua facere videntur ea, quæ dixi suprà. §. substitutio. q. Sed tamen hæc fallentia cõmuniter damnatur, vt dicit Ripa in d. l. Centurio, post nume. 159 vers. 3. verba: & dicit Soc. cõs. 116. post nu. 8. colum. fina. versicul. Ex quibus patet, quòd cõmunis opinio est in contrarium. & ita inter Authores suprà allegatos in q. 77. potes videre multos in specie loquẽtes de descendentibus, & attestantes etiam in illis, opin. gloss. esse magis communem. & de hoc non est dubitandum.

3 Quarta allegatur coniectura, quando testator digressus est ad plures gradus substitutionum, semper illa conditione, si sine filijs &c. quo casu, cùm testator toties posuerit istos filios siue descendentes in conditione, videtur eos maximè dilexisse, & consequenter sumendam esse coniecturam, quòd eos vocare voluerit: & hæc fuit opin. Pet. de Ancha. conf. 74. nu. 2. in fin. vbi subdit, quòd hæc modificatio ad dictam gl. sibi videtur iustissima & æqua. Hæc tamen coniectura ita simpliciter deducta communiter reprobatur, vt dicit Ripa in d. l. Centurio, nu. 165. & reuera multi ex Doctoribus sequentibus opin. glo. & attestantib. illam esse cõmunem, loquuntur in casu, in quo testator fuerat digressus ad plures gradus substitutionum; & tamen eo non obstante, transeunt cum opin. ipsius gloss. Ideò propter hanc solam coniecturam non esset in practica à communi opinione recedendum.

4 Quinta est coniectura, quãdo testator expressit rationem, quia scilicet volebat bona sua in masculis, & familia conseruari, nam eo casu vtique censetur voluisse inter ipsos descendentes inducere fideicõmissum, & consequenter etiã, si tantummodò sint in conditione positi, tamẽ censentur vocati. & hæc est communis & firma conclusio, vt attestatur Paris. consilio 6. numero 16. libr. 3. Sed in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi suprà. §. substitutio.

In his tamen omnibus coniecturis, maximè versabitur religio iudicare debentis, qui secundum suam conscientiã diligenter æstimabit, an testator verisimiliter ipsos filios siue descendentes in conditione positos, vocare voluerit: & licet singulæ fortè non prodessent, secundum cõmunes sententias superiùs relatas, si tamen duæ vel plures concurrant, & conscientia ita suadeat, poterit intrepidè iudicare contra opin. illius gloss. Præsupposito tamẽ semper, quòd isti in conditione positi, sint ex descendentibus ipsius testatoris: aliàs non esset à communi opinione aliquo modo recedendum, vt suprà sæpius dixi.

QVAESTIO LXXX.

SVMMARIVM.

1 *Quãdo plures simul sunt instituti, vel substituti, an censeantur vocati simul, & semel, an autem ordine successiue?*
2 *Et quid si vocati sunt copulatiuè?*
3 *Et quid si in eo casu cadat inter ipsos, non solùm ordo charitatis, sed etiam necessitas instituendi?*
4 *Et an censeantur vocati per fideicommissum, an vulgariter substituti?*
5 *Et quid si sint vocati per alternationem?*
6 *Et quid si per dictionem CVM?*
7 *Et quid si sub nomine collectiuo?*

1 ALia nunc est quæstio absoluenda circa testatoris mentem interpretãdam vaidè vtilis, & quotidiana, Quando plures simul sunt instituti, vel substituti, an censeãtur vocati simul, & semel, an autem ordine successiuo. Et quia materia est satis confusa, procedemus per conclusiones, ita, vt quantum fieri possit, clarior reddatur. Sciendum tamen in primis, quòd inter personas à testatore vocatas, duplex ordo potest cõsiderari, charitatis scilicet seu affectionis, & necessitatis. Ordo charitatis seu affectionis est, quando personæ vocatæ sunt positæ in diuersis gradibus ab intestato, puta: quia instituo fratrẽ meum, & eius filios, vel huiusmodi. Certum est enim, quòd frater meus est mihi in gradu proximior, quàm eius filij, neque erga istas personas à testatore institutas, potest considerari aliqua necessitas eas instituendi, sed tantummodò voluntas & sic charitas vel affectio. Ordo autem necessitatis est, quando personæ, quas testator instituit, erant de necessitate ab ipso testatore instituendæ. Intelligo de necessitate causatiua, quia, scilicet eis non institutis, testamentum posset esse nullum, puta, quia testator instituit filium suum in potestate, & nepotem ex eo natum vel nasciturum. Quo casu videtur, non solùm filium de necessitate instituisse, quem omninò instituere tenebatur, vt dixi suprà, quæstio. 38. sed etiam nepotem, ne testamentum rumperetur, casu quo filius esset præmortuus, & ipse nepos qui primum locum teneret, reperiretur præteritus.

2 Hoc præmisso, Prima sit conclusio: quòd quando

quando plures vocantur per copnlam inter quos solùm cadit ordo charitatis & affectionis, absq; vlla necessitate instituendi, vel substituendi, puta, instituo Titium fratrem meum, & eius filios, tunc tales personæ censentur vocatæ simul, & semel, non antem ordine successino. & licet Bart. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de libe. & posthn. tenuerit contrarium, hæc tamen conclusio magis cōmuniter tenetur, vt dicit Alex. cons. 129. nnme. 7. lib. 5. Dec. cons. 95. nn. 2. & dicit Cæpolla consil. ciuil. 52. post num. 4. quòd ita tenent communiter Docto. Legistæ & Canonistæ. Hanc etiam conclusionem attestantur esse cōmunem Scribētes in d. §. quidam rectè. & in specie Imola post numer. 20. versicul. Interdum verò. & d. Iaco. But. Doct. clarissimns & conciuis meus, & Ias. numer. 22. & seq. & Rubens, pariter conciuis meus, nume. 37. & seq. Idem etiam dicit Alexan. cons. 22. post num. 8. lib. 3. quod est duplicatum in cons. 13. lib. 4. Corne. cons. 229. In litera I. lib. 3. Socin. consil. 90. nu. 1. lib. 1. & cons. 113. nn. 1. eod. vol. quod est duplicatum in consilio 238. libro 2. Guido Papæ cons. 122. nnm. 2. & cons. 135. post num. 1. versicul. Sed circa præmissa. & cons. 136. post num. 1. vers. Sed an dubium. Ias. cons. 206. numero 2. libro 2. Dec. consilio 205. post nu. 2. & consil. 236. post num. 1. col. 2. vers. Sed illa. & cons. 248. num. 2. & consil. 253. post num. 3. & in fin. consil. & consil. 291. nu. 1. Ruin. consil. 168. numer. 9. libro 2. Bertrand. consil. 9. nu. 1. lib. 1. In secunda parte, & cons. 215. nu. 5. lib. 2. in 2. par. Curt. Iun. cons. 22 nu. 4. & cons. 128. post nu. 1. vers. Ant quæro. Boër. decis. 185. nu. 6. Io. Dilect. de arte testandi, titu. 4. caut. 6. nu. 1. Bero. in c. Raynntius. nu. 82. & seq.

3 Quando inter eos qui vocantur per copulam, cadit non solùm ordo charitatis, sed etiam concurrit necessitas instituendi, saltem causatiua, vt est quando instituuntur filius, & nepos ipsins testatoris: eo casu non censentur vocati simul & semel, sed ordine successiuo, scilicet, filius solus in primis, deinde nepos post eum. & hæc est communis opin. vt attestantnr Scribētes in d. §. quidam rectè. & in specie Alex. post nu. 6. vers. In ea glo. ibi, & Ias. numer. 20. Idem dicit Alex. cons. 14. nu. 10. lib. 1. Corn. consil. 159. in litera H. lib. 4. Bertrand. in d. cons. 9. nu. 1. lib. 1. in 2. par. & cons. 82. nu. 2. eod. vol. & cons. 182. numer. 1. lib. 3. in secunda parte. Curt. Iun. in d. consil. 128. numer. 1. Berous in capitul. Raynutius. nnmero 68. & sequent.

4 Sed quæro, an hoc casu censeantur isti filij & nepotes vocati ordine successiuo per fideicommissum, ita vt filij censeantur grauati fideicommisso, vt restituant hæreditatem nepotibus, an autem solummodò censeantur vocati per vulgarem substitutionem, scilicet nepotes vulgariter substituti in casu in quo filij non sint hæredes? Respon. quòd solummodò censentur vocati per vulgarem substitutionem, non autem per fideicommissum, & hæc est cōmunis opinio, vt attestatur Dec. cons. 205. post nu. 9. & cons. 248. post nume. 6. Paris. cons. 82. num. 11. lib. 2. Emil. Ferret. cons. 10. nume. 1. Vtilitas autem est euidens & maxima, quia si censeretur inductum fideicommissum, non posset filins de ipsa hæreditate liberè disponere & testari, sed teneretur illam restituere ipsis nepotib. si verò tantummodò est vulgaris substitutio, filio adeunte, statim expirat, iuxta ea quæ dixi suprà. §. substitutio.

5 Quando plures personæ, inter quas cadit ordo charitatis, vocantur per alternatiuam, puta, instituo Titium, vel eius filios, tunc videntur vocati non simul & semel, sed ordine successiuo scilicet, primò Titius, & deinde eius filij per fideicommissum, & in hoc Doctores omnes conneniunt, vt dicit Dec. consil. 95. nume. 4. circa fin. Et ideò, si quis substituat filios, vel nepotes Titij, hæc alternatiua posita inter personas, inter quas cadit ordinata affectio, stat propriè, & nō resoluitur in coniunctam, & donec vnus ex filijs superest, nullns ex nepotib. admittitur, ita cōiter cōcluditnr, vt dicit Paris. cons. 21. nume. 11. lib. 3.

6 Qnando plures personæ, inter qnas cadit ordo charitatis, vocantnr per dictionem, CVM, puta, instituo Titium cum Mænio eius filio: hoc casu Titius & Mæuius admittuntur simul & semel, nō antem ordine successiuo. & hæc est cōmunis conclusio, vt attestantur Scribentes in d. §. quidam rectè. & in specie Ias. nn. 30. vbi dicit, quòd cum ista decisione omnes indifferenter tenent.

7 Quando plures personæ vocātnr sub nomine collectiuo cum alijs sub duplici denominatione: puta, instituo Titium, & nepotes Mænij, isti plures, dicuntur quò ad Titium haberi pro vno tantùm, & ideò faciēdæ sunt duæ partes, nulla habita ratione, quòd nepotes Mæuij sint plures numero. & hæc est cōis conclusio, vt dicit Soc. Iun. consil. 104. nn. 25. lib. 1. & hæc omnia nota, quia quotidiè contingunt in practica.

QVAESTIO

QVAESTIO LXXXI.

SVMMARIVM.

1 *Præteritione filij an teſtamentum annulletur?*

1 EXplicatis quæſtionibus, quæ ad teſtatoris voluntatem interpretandam pertinēt, videndum eſt, quibus modis teſtamenta infirmentur: & in primis quæro, an præteritione filij teſtamentum ipſo iure annulletur? dixi latè ſuprà, q.42.& ſeq.

QVAESTIO LXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Præteritione parentum, vel collateralium, an teſtamenta annullentur?*

1 QVæro etiam, an propter præteritionem parentum, vel collateraliū, teſtamenta annullentur? dixi ſuprà, q.48.& ſeq.

QVAESTIO LXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Exhæredatione filiorum, vel parentum, an teſtamentum rumpatur?*

1 QVæro, an propter exhæredationem filij teſtamentum rumpatur? dixi ſuprà q. 40. & 41. dixi ex quib. cauſis filius à patre exhæredari poſſit.

QVAESTIO LXXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Legitimatione filij naturalis, vel ſpurij, an teſtamentum rumpatur?*

1 QVæro, an legitimatione filij naturalis, vel ſpurij, teſtamentum rumpatur? Reſpon. quòd ſic: perinde ac ſi ipſe poſt teſtamentum legitimus natus fuiſſet, & ideò ſi pater poſt conditum teſtamentū filium naturalem legitimauerit, vel etiam iam legitimatum præterierit, vel ſine cauſa exhæredauerit, rumpitur teſtamentum, poteritq́; talis filius legitimatus, ſi fuerit præteritus dicere teſtamentum nullum, vel cōtratabulare, & ſi ſit exhæredatus habet querelam, & hæc eſt communis concluſio, vt atteſtatur Alex. in Rub. ff. de libe. & poſthu. poſt nu.3. & conſ.139. nu.1. lib. 2. quem refert Dec. in l. poſthumo, in additio. ad primam lecturam. numer.17. in fin. Socin. conſ. 126. nu.5. lib.2. prout illum refert, & ſequitur Pariſ. conſ.7. nu.2. lib.2 & conſ.55. nu. 2. lib.3. Iaſ. in d. Rub. ff. de libe. & poſthu. nu.5. & ſeq. & conſ.202. col.2. verſ. Stat ergo. lib.2. Deci. conſ.52. poſt nu.1. & conſ.343. poſt num. 2. verſ. Nec obſtat ſi dicatur. & conſil.365. poſt nu.7. verſ. Quartò concludunt. & conſil.366. nu.5. Regulariter enim legitimatus æquiparatur legitimo, vt dixi ſuprà, lib.2. §. filius. & ideò omnia iura loquētia de filijs legitimis, habent etiam locum in legitimatis, & hęc eſt communis concluſio, vt dicit Socin. in allegato conſ.226. poſt num.5.

QVAESTIO LXXXV.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum an rumpatur per ingreſſum religionis?*

1 QVæro, an per ingreſſum religionis teſtamentum rumpatur? dixi ſuprà, q.28. verſ. Sed retenta.

QVAESTIO LXXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum an rumpatur reſurrectione teſtatoris?*

1 QVæro, ſi teſtator moriatur, & deinde reſurgat, an rumpatur eius teſtamentū? Eſt pulchra quæſtio, ſed de rarò contingentibus: ſi tamen contingeret, prout in Lazaro, quem Chriſtus Dominus noſter à mortuis ſuſcitauit, tenendū eſt, quòd Lazarus à mortuis reſurgens, hæreditatem ſuam de iure recuperauerit, & ruperit teſtamentum, ſi quod prius condiderat, vel tanquam ipſemet (non enim videtur defunctus, qui tam citò reuixit) vel tanquā poſthumus, qui de nouo natus eſſet. Ita tenuit glo. in l. ex his. in gl.1. ff. de leg. quæ in hoc eſt communiter approbata, vt dicit Albe. in d. l. ex his, nume.1. Alex. in l. ſi marito, in princ. nu.5. ff. ſol. mat.

QVAESTIO LXXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum conditum per metū, an ſit ipſo iure nullum?*

1 QVæro, nunquid teſtamentum conditū per metum ſit ipſo iure nullum, an aūt veniat reſcindendum ex capite metus? dixi infrà, lib.7. §. metus.

QVAESTIO LXXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Vltima voluntas an vitietur falſa latinitate?*

1 QVæro, nunquid vltima voluntas, vel fideicōmiſſum, vitietur mala grammatica, vel falſa latinitate? dixi ſup. hoc eod. lib. §. ſubſtitutio.

QVAESTIO LXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum in quo debitæ ſolennitates non interuenerunt, an ſit ipſo iure nullum?*

1 QVæro, an teſtamentum, in quo non interuenerunt debitæ ſolennitates, ſit ipſo iure nullum? Reſpon. quòd ſic. tex. eſt in l.1. ff. de iniuſto rupt. Quæ autem ſint ſolennitates in teſtamento requiſitæ, dixi ſuprà, q. 35.& ſeq. Hanc tamen concluſionem intellige, vt procedat regulariter. Sed ſi ſit teſtamentum priuilegiatū, puta, conditum à milite, vel inter liberos, vel ad pias cauſas. Iſtis caſibus, etiamſi ſolennitates à iure aliàs re-

quiſitæ

quisitæ deficiant, testamentum sustinetur, vt latius dixi suprà, q.6.&q.8.& q.15.&c.

QVAESTIO XC.

SVMMARIVM.

1 *Ex testamento minus solenni an oriatur naturalis obligatio?*
2 *Et quid in legatis?*
3 *Et an si legatarius eo casu possit retinere rem legatam, ope exceptionis?*
4 *Et an hæres teneatur in foro conscientiæ persoluere legata in huiusmodi testamento relicta?*
5 *Et quid in hæreditate?*
6 *Et an hæres scriptus possit eam retinere in foro conscientiæ?*
7 *Et quid si hæres aliquibus ex legatarijs legata persoluit, an possit cogi etiam alijs præstare?*

1 SED quæro, an testamentum minus solenne, vel aliàs inualidum, sit adeò nullum, vt aliquem iuris effectum producere non possit? Respon. quia lex adeò fauet defunctorũ voluntatibus sustinendis, vt non patiatur eorũ dispositiones etiam nullas, & inualidas omni prorsus effectu carere, sed illis etiam præstat aliquod iuris fomentum: & in primis quidẽ videmus, quòd licet testamentum sit nullum ex causa præteritionis, vel exhæredationis, sustinentur tamen omnia in ipso testamento contenta præter institutionem, de quo latè dixi suprà, q.52.

Præterea ex testamento, vel vltima voluntate minus solenni, oriatur naturalis obligatio. ita tenet gl. in l.1. in gl.1. ff. de condi. inde. & est communis opi. vt attestatur Alber. in l. cùm quis, circa prin. C. de iuris & facti igno. Bald. in l. si post diuisionem facti, in fin. C. de iur. & facti igno. Cor. cons. 261. in litera Q. libro primo, & cons. 119. colu. 8. in litera G. lib. 2. in quibus consilijs allegat Paul. de Cast. idem attestãtem in l. 1. C. de fideicommissis, qui tamen in libro meo hoc non dicit, Soc. in d. l. 1. col. 2. vers. Circa secundũ. ff. de cond. indebit. Alciat. in c. nonit, post nu. 30. extra de iudic. Dicit etiam Ioã. Anni. in repe. l. nemo potest, num. 3. ff. de leg. 1. quòd ita dicunt communiter DD.

2 Sed hæc quidem conclusio intelligenda est, vt procedat in legatis, nam illa, licet in testamento minus solenni relicta sint, debentur legatarijs naturaliter. & ita loquitur glo. in d. l. 1. & est communis opi. vt dicit Ias. in d. l. cùm quis, nu. 9. & seq. & in l. planè. §. si coniunctim, post nu. 15. ff. de lega. primò. & cons. 82. col. pen. li. 3. quem refert Didacus in c. cùm esses, nu. 5. de testa.

3 Hinc infertur, quòd si legatarius possideat ipsam rem sibi legatam in huiusmodi testamento minus solenni, poterit illam retinere ope exceptionis. ita tenet Bar. in l. nemo potest, n. 18. ff. de lega. 1. quẽ omnes DD. sequuntur, vt dicit Capic. decis. 89. nu. 2. Et ita communiter tenent, vt dicit Ias. in d. l. nemo potest, in 2. lect. n. 84. quem refert Io. Dile. de arte testan. tit. 3. caut. 3. nu. 3. & Didacus in d. c. cùm esses, post nu. 10. vers. 3. ex hoc. Hanc etiã opinionem dicit esse communem Bertran. cons. 212. nu. 19. lib. 1. in 2. parte.

4 Secundò infertur, quòd hæres tenetur in foro conscientiæ persoluere legata in huiusmodi testamento minus solenni relicta. Ita tenet Abb. in d. c. cùm esses, num. 10. & seq. & est communis opin. vt attestatur Didacus in eo. c. cùm esses, post n. 5. Quæ tamen opi. fortissimis argumentis conuincitur à Didaco in loco præallegato, vt per te videre potes: & certè, si casus contingeret, facilè posset sustineri contrarium.

5 Cæterùm in hæreditate secus est, illa enim si relicta sit in testamento minus solenni, nõ debetur hæredi scripto, neque naturaliter: & ideò non potest neq; ad illam consequendam intentare aliquam actionem, neq; si illã possideat, retinere ope alicuius exceptionis, si hæredes ab intestato illam petant, sed tenetur omninò eã illis restituere. & hæc est communis opin. vt dicit Ias. in d. l. nemo potest, in prima lectura, nu. 75. & in d. l. si post diuisionem. num. 5. & seq. Bertrand. in d. cons. 212. num. 21. in fi. Ripa in d. l. nemo potest, nu. 202. Regulariter enim lex multò plus fauet sustinendis legatis, quàm institutioni hæredis, vt de hoc multa exempla congerunt Doctores in locis præallegatis.

6 Sed quid si iste hæres scriptus hæreditatẽ ipsam possideat, & hæredes ab intestato eum non molestent, nunquid poterit illam retinere, & erit tutus in foro conscientiæ? Resp. quòd sic: & ita concludunt Doctores, vt dicit Capic. in d. decis. 89. numer. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ripa in d. l. nemo potest, n. 99. quæ tamen (vt verum fatear) mihi nunquam placuit, prout neque etiã placet Didaco in l. cùm esses, post nu. 10. versic. 6. non possum. Si enim talis hæreditas non est illi, neque naturaliter debita, non video, quo iure posse debeat illam retinere, & hoc multò magis, si esset in mala fide, quia scilicet haberet scientiã nullitatis testamẽti, & certè non auderem pro hac parte consulere, saltem ante factum. Benè post factũ posset reti-

neri communis opin.vt excusaretur ipse hæ-
res à restitutione perceptorum, maximè si
fuisset in bona fide. Cogita.

7 Sed hîc occurrit vna quæstio super qua
proximis diebus fui interrogatus. Pone, te-
stator condidit testamentũ minus solenne,
& consequenter inualidum, in quo pluribus
personis diuersa legata reliquit, Hæres scri-
ptus, adita hæreditate, nonnullis persoluit
legata à testatore relicta. Cùm deindè alius
ex legatarijs peteret etiam ipse legatum sibi
relictum, hæres opponebat testamentum es-
se inualidum, quærebatur, an talis exceptio
illi prodesset? Respondeo, quòd sic: & conse-
quenter, quòd non potest cogi ad alia legata
præstanda. ita tenet glo. in l. non dubium. in
gloss. fin. C. de testam. & est communis opin.
vt dicit Alex. in ead. l. non dubium, nume. 3.
Quod nota, quia de facili quis responderet
prima facie contrarium.

QVAESTIO XCI.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum contraria voluntate reuocatur?*
2 *Et an requiratur, quòd fiat aliud testamentum solenne?*
3 *Et quid si concurrat cursus decennij?*
4 *Et à quo tempore computandum sit huiusmodi decennium?*

1 DIctum est, ex quibus causis testa-
menta annullentur, vel rumpan-
tur. Nunc videndum, quẽadmo-
dum testamenta reuocentur. Et
in primis quidem sciendum est, quòd testa-
mentum à testatore conditum contraria vo-
luntate reuocatur, idq; rationi est valdè con-
sentaneum: sicut enim in testamentis con-
dendis voluntas testatoris maximè conside-
ratur, ita etiam in illis reuocandis eiusdem
testatoris voluntas præcipuè consideranda
est, vt iuxta communes regulas: eo genere
quodque dissoluatur, quo colligatum est,
vulgara l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur.

2 Sed quæro, nunquid ad reuocationem te-
stamenti sufficiat, quòd testator etiam corã
septem testibus dicat se testamentum con-
didisse, & quòd non vult tale testamentum
valere, sed illud reuocat, & annuliat, &c. Re-
spon. quòd non, sed requiritur, quòd faciat
aliud testamentum solenne, cum institutio-
ne hæredis, & alijs in testamento requisitis.
ita tenet Bart. in l. si iure. nu. 3. ff. de leg. 3. cu-
ius opin. communiter approbatur, vt dicit
Natta in repet. Auth. hoc inter, numer. 10. C.
de testamen. Et est communis opin. vt dicit
Alexan. consil. 159. post nume. 8. libr. 7. Ruin.
consil. sexto, numero primo, libro secundo.
Rubens consil. 41. numer. quarto & quinto.
Soc. Iun. consil. 42. nume. 1. libro 3. Non enim
potest testamentum solenniter conditũ in-
firmari, nisi aliud testamentum conditum
sit, ex quo hæreditas adiri possit.

3 Benè verum est, quòd si cum huiusmodi
reuocatione coram testibus saltẽ tribus fa-
cta, cõcurrat perseuerantia longi temporis,
& sic cursus decennij, vtique his cõcurrenti-
bus, censebitur reuocatum primum. text. est
singularis in l. Sancimus. C. de testa. & est cõ-
munis opi. vt dicit Alex. in d. l. Sancimus, post
nu. 8. vers. Extra gl. Bertr. cons. 213. nu. 3. lib. 1.
in secunda parte.

4 Sed nũquid istud tempus decennij est cõ-
putandum, vt currat à die conditi primi te-
stamenti, an autem à die reuocationis? Re-
spon. quòd est computandum à die conditi
primi testamenti: ita quòd si talis reuocatio
fiat intra decenniũ à die conditi primi testa-
menti, nihil operabitur. ita dicit gloss. in d. l.
sancimus, in glo. fin. quam Doct. magis com-
muniter sequuntur, vt dicit Ias. in ead. l. San-
cimus, num. 15. Et hanc opi. communiter te-
neri attestatur Ruin. in d. cons. 6. nu. 2. illam
etiam dicit esse magis communem Guliel.
de Bened. in prima parte repet. c. Raynutius,
fol. 158. nu. 8. in fi.

QVAESTIO XCII.

SVMMARIVM.

1 *Si testator coram septem testibus reuocet testamentũ, quia dicat se velle intestatum decedere, an id sufficiat?*

1 QVæro, quid si testator coram se-
ptem testibus dicat: Reuoco &
annullo testamẽtum à me prius
conditum, quia volo decedere
intestatus, nunquid hoc sufficiet ad reuoca-
tionem testamenti? Resp. ꝙ sic: ex quo enim
testator asserit se velle intestatum decedere,
cẽsetur instituere veniẽtes ab intestato, iux.
tex. in l. 1. §. si hæres. ff. si tab. testa. nul. exta. &
ita tenet Bart. in d. l. si iure. post n. 3. ff. de leg.
3. & ita præcedens conclusio communiter li-
mitatur, vt dicit Bertr. consilio duodecimo,
post num. 2. libro secundo, in secunda parte.
Hanc etiam esse communem opin. attesta-
tur Alex. in d. l. sancimus, numer. 9. & consil.
30. numer. 3. libro 3. quem refert Decius con-
silio 582. numero primo, & Bertrand. consil.
25. in princip. libr. 3. in prima parte, & Ioan.
Dilect. de arte testan. tit. 10. caut. 1. nu. 2. & Di-
dac. in Rubr. de testa. in 2. parte, post num. 26.
versic. Sexta conclusio. Natta in d. Auth. hoc
inter, num. 11.

QVAESTIO

QVAESTIO XCIII.

SVMMARIVM.

1 *Si testator testamentum à se conditum incidat, vel cancellet, an annullatur illud testamentum?*
2 *Et an eo casu hæreditas applicetur fisco, vel venientibus ab intestato?*

1 QVæro, quid si testator volnntatem suã non verbis, sed facto declaret, puta, quia testamentum à se prius conditum incidat, vel cancellet, nunquid tale testamentum annullabitur? Respõ. quòd sic. tex. est in l. nostram. C. de testa. & ita concludunt cõmuniter Doctores, vt ait Cranetta cons. 228. num. 1. Hanc tamen intelligo, vt procedat in testamento condito in scriptis, sed si esset testamentum nuncupatiuum in scriptis redactum, prout hodiè communiter testamenta conduntur, & testator fortè habens à Notario exemplũ authenticum, illud incideret, vel cancellaret, non crederem hoc solùm sufficere ad annullandum vel reuocandum ipsum testamentum. Benè verum est, quòd si testator ipsum exemplar seu originale existens apud Notarium cancellari faceret, crederem tale testamentum prorsus reuocatum & annullatum censeri debere, dummodò legitimè appareret cancellationem eorã septem testibus factam fuisse ex iussu ipsiusmet testatoris.

2 Sed quæro, an in casu huiusmodi cancellationis, vel incisionis testamenti per testatorem factæ, hæreditas transeat ad venientes ab Intestato, an autem applicetur fisco, tanquam si hæredes à testatore fuissent reputati indigni, & consequenter fiscus eam ab illis auferre posset? Respond. quòd si apparet de voluntate testantis, illa attendi debet. ita cõmuniter dicitur, vt ait Imola in cap. cùm esses, post nu. 30. versic. An & quando de testa. Si verò non apparet de voluntate testatoris, tunc in dubio tenendum est, quòd hæreditas vadit ad venientes ab intestato, non autem ad fiscum. & hæc opinio est magis communis, vt dicit Alexan. in d. l. nostram, numer. 3. dicit etiam Ang. Aretin. in §. ex eo. post nu. 2. versic. 2. principaliter, Institut. quibus mo. testam. infir. quòd ita dicunt communiter Doctores. Intellige, quando testator totum testamentum incidit, sed si tantummodò deleat nomina hæredum, videtur illos reputasse indignos, & ideò fiscus ab illis auferre poterit hæreditatem, exclusis venientibus ab intestato.

QVAESTIO XCIIII.

SVMMARIVM.

1 *Regulariter primum testamentũ reuocabitur p secundũ?*
2 *Et quid in testamento condito coram Imperatore?*
3 *Et quid si in primo testamento appositũ sit iuramentum?*
4 *Et an eo casu, facta reuocatione, testator dicatur periurus?*
5 *Iuramentum in testamento appositum habet vim clausulæ derogatoriæ?*

1 QVando testator post conditnm primum testamentum, condit aliud, & sic secundum testamentnm validum, & solenne, nulla est inter Doctores controuersia quin regulariter primnm tollatur per secundum: tex. est in §. posteriore, Insti. quib. mod. testa. infir. & hæc est communis regula, vt dicit Dec. consi. 264. nu. 1. circa fin.

2 Et hæc quidem conclusio locum habet non solùm in testamentis priuatim confectis, sed etiam in testamẽto facto coram Imperatore, vel etiam authoritate ipsius Imperatoris confirmato: adhuc enim per aliud testamentum etiam sine cõsensu Imperatoris posteà conditum, reuocatur: ita dicit Bar. in l. omninm, num. 3. C. de testam. qui in hoc est communiter receptns, vt ait Didac. in Rubr. de testa. in 2. parte, post num. 2. Faciunt quæ dixi suprà, lib. 1.

3 Sed quid si testator in primo testamento apposuit iuramentum, promittendo, & iurando, quòd illud non reuocasset, nunquid si posteà condat secundum testamentum, illud primum censebitur reuocatum, non obstante illo iuramento? Respon. Aliqui dixerunt, quòd secundnm testamentum factum post primum iuramentum non valet: & dicit Albe. in l. 1. circa finem. C. de sacros. Eccles. & ita tenent communiter Canon. Tu verò tene contrarium, scilicet, quòd non obstante iuramento, primum testamentum per secundnm reuocatur: & ita tenet gl. in cap. vltima volnntas, in glo. vnica. post med. 13. q. 2. & ita concludunt omnes, vt dicit Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta, num. 5. ff. de verb. obli. quem refert Didac. in Rubr. de testam. in 2. parte, post nu. 15. & dicit Imol. in c. cùm contingat, numer. 31. de iureiur. quòd in hoc omnes cõcordant. Hanc etiam dicit esse cõmunem determinationem Doctorum Paul. de Ca. cons. 339. post n. 1. ll. 1. Alex. in l. pactum quod dotale. nu. 3. C. de pac. & cons. 18. num. 2. li. 2. Mayner. in l. nemo potest mutare, col. 25. & 26. ff. de reg. iur. quem refert Episcopus Loaces in suis alleg. pro Marchio. Velez. fol. 384. nu. 160. Ale. in d. c. cùm contingat, nu. 77.

Cotta in verbo, Testatorem inducere, col. 1. & sic vides, quòd hæc est magis communis opin. Legist. & Canon. quæ etiam optima ratione fundatur, quia nemo potest sibi legem inducere, quò minus dispositionem suam in tempus mortis collatam, ante mortē quandocunq; mutare possit.

4 Sed nunquid testator reuocādo illud primum testamentum erit periurus? Respond. Bart. in d. l. si quis in principio testamenti, in princ. n. 14. tenuit, quòd non: & dicit Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, colum. 2. quòd ita tenent communiter Legistæ, quem refert Cotta in d. verbo, Testatorem inducere, col. 2. & Didacus in d. secunda parte, post nu. 15. vers. Secunda opinio. Sed contrarium est verius. s. quòd imò est periurus, & ideò debet petere absolutionem à iuramēto: & hæc est communis opin. vt dicit Alexand. in d. cons. 18. nu. 2. Alc. in d. c. cùm contingat, n. 78. Natta in d. Auth. hoc inter, num. 83. & de hoc non videtur dubitandum.

5 Vnum tamē nota in hoc proposito, quòd tale iuramentum appositum in primo testamēto, habet vim clausulæ derogatoriæ: & sic operatur, quòd non poterit per aliud testamentum reuocari, nisi in ipso secundo testator apposuerit reuocationē ipsius iuramenti. ita dicit Bart. in l. si quis in principio testamenti, in prin. nu. 15. post Ioā. And. in Mercurial. in capit. quod semel, de reg. iur. in sexto, quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Bertrand. cons. 143. numer. 2. lib. 3. in secunda parte. Hanc etiam opi. dicit esse communem Socin. in d. §. in legatis, colum. pen. vers. Sextò infertur. Natta in d. Auth. hoc inter, num. 56. C. de testa.

QVAESTIO XCV.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta in pœnam mutationis testamēti an valeat?*
2 *Et quid si hæres promittat legatarijs legata præstare?*

1 QVæro etiam, quid si testator in actu condendi testamenti dicat, se ita testari, & nolle ipsum testamentum aliquo modo reuocare, & quòd si illud aliquando reuocaret, eo casu ex tunc donat omnia bona sua hæredi scripto, &c. Nunquid talis donatio facta in pœnam mutationis testamenti valebit, ita ꝙ testator non possit illam per aliam posteriorem voluntatem reuocare? Respon. Dy. in c. quod semel. in fi. verbis de regul. iur. in 6. tenuit, quòd talis donatio irreuocabiliter valeat. & hanc opi. dixit esse communem Bald. cons. 338. lib. 2. prout illum refert Io. Dilect. de arte testandi, tit. 10. cant. 2. nu. 1. Contrariam verò sententiam, scilicet, quòd imò talis donatio non valeat, tenuit Cyn. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. & hæc opin. est magis communis, vt dicunt Scribentes in d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. & in specie Alex. nu. 3. & Ias. nu. 7. Crot. n. 13. & Butigella, nu. 7. Idem dicit Rom. cons. 181. circa prin. Maria. de oblatio. in libello 13. nu. 17. qui dicit, quòd ita cōcludunt communiter Doctores, Alexan. cons. 25. nu. 6. lib. 3. & cons. 156. num. 5. lib. 7. vbi dicit, quòd ita communiter concluditur Didac. in Rubr. de testam. in 2. parte, nu. 17. Apostill. ad Dyn. in d. c. quod semel, in fi. Nam lex (vt dixi) noluit reperiri aliquem modum, per quem tolli possit libera testādi facultas, cùm ambulatoria sit hominis voluntas vsque ad mortem.

2 In hoc tamen proposito nota cautelam, quid si testator faciat, quòd hæres promittat legatarijs, vel fideicommissarijs præsentibus, vel si sint absentes, Notario eorum nomine stipulanti, præstare illis legata, vel fideicommissa in testamento relicta: eo casu talia legata transeant in vim contractus, & poterunt probari per duos testes tantùm: & ita poterit hæres ex tali promissione conueniri. Ita colligitur ex dictis Bartol. in l. nemo potest, circa principium, versicu. Contra hoc. ff. de lega. 1. quem Scribentes communiter sequuntur, vt dicit Cotta in d. verbo, Testatorē inducere, colum. 2. Hanc etiam dicit esse cōmunem opin. Crot. in repet. d. l. nemo potest, nu. 19. Quæ tamen decisio præsupposita reuocatione testamenti mihi non placet, quia hæres videtur promisisse tanquā hæres, non autem de proprio, argum. eorum quæ notat Bat. in l. cùm quis decedens. §. qui testamento. ff. de legat. 3. & fortè etiam intentio Bart. in d. l. nemo potest, non fuit hæc ad quam allegatur. Cogita.

QVAESTIO XCVI.

SVMMARIVM.

1 *Vbi ex secundo testamento nō fuerit adita hæreditas, nūquid primum censebitur nihilominus reuocatum?*

1 DIxi suprà, ꝙ primum testamentum reuocatur per secundum. Quæro, quid si ex secundo testamento non fuerit adita hæreditas, nunquid nihilominus primum testamētum censebitur reuocatū? Respon. quòd sic. Satis enim est, quòd contigerit hæreditatem ex ipso testamento adiri potuisse, licet adita non

non fuerit. & ita communiter tenetur, vt dicit Alexan. consi. 37. num. 3. lib. 1. & consil. 87. numero septimo, libro secundo, quem refert Didacus in dicta parte, post nu. 21. vers. Septima conclusio. Quinimò, etiamsi illud secundum testamentum non fuisset à principio validum, neq; posteà conualidatum fuisset, sed benè potuisset aliquo casu reconualidari, prout potes videre exempla suprà quæst. 43. versi. Sed quid si ipse; & quæstio. 45. vers. Sed pone, adhuc tamen primum testamentum censetur per illud secundum reuocatum, & annullatum. & hanc dicit esse communem opinionem Ruin. cons. 8. numer. 8. libro tertio. Ego tamen non credo hanc opi. esse magis communem, neq; veram. Omnes enim ferè Doctores in hac materia loquentes concludunt, ad hoc, vt primum testamentum reuocetur, requiri, quòd secundum sit validũ, & solenne, ita, quòd ex eo aliquando potuerit hæreditas adiri: Propterea opinio illa, quam Ruin. dicit communem, non esset iudicio meo in practica tenenda. & ita etiam Ruin. ipse in loco præallegato super ea se nõ fundat, sed transit ad alia fundamenta.

QVAESTIO XCVII.

SVMMARIVM.

1 *Quandoq; etiam per secundum testamentum minus solenne reuocatur primum solenne, nonnullis concurrentibus, de quibus in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testam.*

2 *Et quid si in huiusmodi secundo testamento esset præteritus vnus ex filijs testatoris?*

3 *Et an ex hac vltima voluntate dicatur succedi ex testamento, an autem tanquam ab intestato?*

1 VNus tamen est casus, in quo testamentum perfectũ & solenne, tollitur per secundũ testamentum licet imperfectum & minus solenne, quando scilicet hæc tria cõcurrunt. Primum, quòd in illo primo testamẽto fuerint instituti extranei. Secundum, quòd in secundo testamẽto fuerint instituti venientes ab intestato. Tertium, quòd in secundo interuenerint saltem quinque testes. Est de hoc tex. singularis in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testa.

2 Scias tamen, ꝙ dispositio d. §. si quis autẽ, non habet locum, quando in secundo testamento esset præteritus aliquis ex filijs ipsius testatoris. ita tenet Bart. in l. si ex duobus, in §. si prius, nu. 2. ff. de bon. poss. contra tab. & est communis opi. vt dicit Alex. in d. §. si quis autẽ, nu. 9. Faciunt in hoc proposito, ea quæ dixi suprà, q. 8. vers. Sed quæro.

3. Item scias, quòd hæc vltima voluntas, quę validatur ex dispositione d. §. si quis autem, non est testamẽtum, sed defertur ex illa successio ab intestato. Ita dicit Bal. in d. §. si quis autem, ante num. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Corne. cons. 172. col. 3. in litera H. li. 2. Quod nota, quia est mirabile quòd causa intestati trahat ad se causam testati, contra regulam quã posui infrà. §. fin. Et ex hac conclusione resultare potest maxima vtilitas, vt dixi suprà, quæst. 13.

QVAESTIO XCVIII.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum inter liberos an posteriore testamento reuocetur?*

2 *Et quid si in eo sint pariter instituti filij?*

1 REtenta prædicta conclusione, quòd primum testamentum reuocatur per secundum, Quæro, nunquid locum habeat in testamento condito inter liberos, ita vt & ipsum testamentum inter liberos conditum, simpliciter confecto alio posteriore testamento, reuocetur? Respon. quòd non, nisi in hoc secundo testamento duo cõcurrant: Primũ, ꝙ sit confectum coram septem testib. Secundum, quòd in eo pater expressè dicat, se primum testamentum reuocare: est de hoc tex. expressus in Auth. hoc inter. C. de testam. & quòd de primo testamento condito inter liberos debeat in secundo fieri mentio specialis, aliàs nõ censeatur reuocatum per secundum, est communis opin. vt dicit Gomes. in c. 1. nu. 171. de constitu. in 6. Boër. decis. 240. post num. 10.

2 Hoc tamen intellige, vt procedat, quando in secundo testamento est institutus hæres extraneus, nam eo casu vtique illa duo requiruntur, de quibus suprà. Sed si in secundo testamento pariter essent instituti filij, & illud secundum esset ipsis filijs magis fauorabile, non modò primum non solenniter cõditum reuocatur per secundum solenne, sed quod plus est, etiamsi primum esset perfectũ & solenne, & istud secundum magis fauorabile esset imperfectũ & minus solenne, primum intelligitur reuocatũ per istud secundum. ita dixit gl. in Auth. de testamento imperfecto, in princ. in verbo, Perfecta, quæ est cõmuniter approbata, vt dicit Ias. in d. Auth. hoc inter, nu. 1. in fi. Soci. Iun. cons. 145. nu. 58. li. 2. Hanc etiam opin. dicit esse communem Rimin. in d. Auth. hoc inter. col. 1. quẽ refert Paris. cons. 35. nu. 23. lib. 4. Crot. in c. 1. col. 8. de

const. in 6. quæ refert Didac. in Rub. de testa. in 2. par. post nu. 19. vers. Sextò deducitur. So. Iun. cons. 127. nu. 10. lib. 1. subdens, quòd cùm hoc sit in iure nostro exploratissimum, non est super eo hæsitandum.

QVAESTIO XCIX.

SVMMARIVM.

1 *Primum testamentum, in quo adsit clausula derogatoria, an tollatur per secundum?*
2 *Et quid si talis clausula erat derogatoria potentiæ, non voluntatis?*
3 *Et quid si vnum tantùm testamentum præcesserit?*
4 *Et quid si primi testamenti derogatorij testator in secundo specialem mentionem fecit?*
5 *Et quomodo dicatur facta illius specialis mentio?*
6 *Et an hæc locum habeant in testamento inter liberos?*
7 *Et quib. modis dici possit facta mētio clausulæ derogatoriæ?*
8 *Et quid si appareat testatorem omnino voluisse secundum testamentum præualere?*
9 *Et quid si inter ipsa duo testamenta effluxerit spacium decem annorum?*
10 *Et quid si in secundo testamento appositum sit iuramentū?*
11 *Et quid si scdm testamentum conditum fuerit apud acta?*
12 *Et quid si in clausula derogatoria non expressa à testatore, sed à lege subintellecta?*

1 QVæro, tu scis, quòd eo ipso, ꝙ testator facit secundum testamentum, censetur reuocasse primum, etiamsi de eo nulla mentio facta sit. Pone modò, quòd testator in primo testamēto apposuerit clausulam derogatoriā, puta, quia dixerit, & hoc meum testamentū volo valere, non obstante quocunq; testamēto per me posthac condendo: vel, nolo aliud testamentum per me in futurum faciendum valere, nisi in eo sit descripta tota oratio Dominica, vel Aue Maria, vel huiusmodi. Nunquid si deindè testator cōdat aliud posterius testamentum, illud primum cēsebitur reuocatum, & annullatum? Respon. hæc est valdè intricata quæstio, in qua Scribentes variè loquuntur. Propterea pro intelligentia distinguendi sunt nonnulli casus.

Primus casus est, quādo testator in secundo testamēto nullam mentionem fecit primi testamenti, neq; clausulæ derogatoriæ in eo insertæ. & hoc casu omnes concordant, ꝙ per huiusmodi testamentum sit reuocatum primum habens clausulam derogatoriam, intellige, quādo est derogatoria voluntatis, vt statim dicā. Præsumitur enim in secundo testamento defectus voluntatis, & ideò firmum remanet primum. & in hoc nulla est controuersia inter Doctores.

Secundus est casus, quando testator in secundo testamēto apposuit clausulam generalem reuocatoriam omnium testamentorum à se priùs cōditorū, puta, quia dixit, cassans, & reuocans oīa, & quæcunq; testamēta à me hactenus condita, quæ clausulā cōmuniter solet à Notarijs apponi in omnib. testamētis: & in hoc pariter omnes cōcordant, ꝙ illa non sufficiat ad reuocationem primi testamenti habentis clausulā derogatoriā. Talis enim reuocatoria generalis, etiāsi exp̄ssè posita non sit, tacitè tamen inest ex natura actus, meritò expressa nihil operatur.

2 Hoc tamē non ita absolutè procedit, debes enim scire, quòd clausula derogatoria potest dupliciter concipi, vt declarat Bar. in l. si quis in principio testamenti, in prin. n. 4. in fi ff. de leg. 3. Primò per verba respicientia potentiam, puta, nolo me posse condere aliud testamentū, vel, nolo posse hoc testamētum reuocare. Secundò concipi potest per verba respicientia voluntatem, puta: si considero aliud testamentum, nolo illud valere. Dic ergo, quòd si quidē est concepta per verba derogatoria voluntatis, procedit conclusio, vt non sufficiat generalis reuocatio, sed si esset concepta per verba derogatoria potentiæ vtiq; sufficeret. Et hoc dictum est magis commune, vt dicit Corn. cons. 86. in lit. B. lib. 3. & cons. 21. in lite. P. li. 4. Hanc etiam sententiam fatetur esse communem Didac. in Rub. de testa. in 2. parte, post num. 19. ver. Secunda conclusio. Cùm enim nemo possit sibi auferre liberam facultatem testandi, talis clausula derogatoria potentiæ nihil operatur, & pro non apposita habetur,

3 Et hæc quidem cōclusio de plano procedit, quando duo testamenta, vel plura præcesserunt illud vltimum testamentū. In quibus omnibus vel altero eorum essent appositæ clausulæ derogatoriæ: nam eo casu procul dubio generalis reuocatio nō sufficit, sed necesse est fieri mentionem ipsius clausulæ derogatoriæ, secundum magis communes conclusiones, vt dicit Alexand. in l. 2. num. 2. ff. de liber. & posthum. Sed quid si vnum tantùm testamentum præcesserit, in quo sit inserta clausula derogatoria nūquid sufficiet, quòd in hoc vltimo dicat, Cassans, & irritans omne aliud meum testamentum, &c. Respō. Bar. in d. l. si quis in principio testamenti. in prin. n. 9. tenuit, quòd hoc casu talis reuocatio generaliter facta sufficiat: quæ tamen verba Bart. aut in meo codice sunt corrupta, aut à Doctorib. nō fideliter recitata, & dicit Gui. Papæ, consil. 65. nu. 20. & cons. 125. post nu. 3. vers. Et hanc vltimam, quòd ita determinant

Doct.

Doct. omnes indistinctè. Sed quidquid dicat Guido Papæ, illa opin. Bart. communiter reprobatur, vt dicit Ias. in l. sancimus, post nu. 14. vers. Quartò fallit. C. de testa. Rub. con. 24. nu. 12. Natta in d. Auth. hoc inter. nu. 35. Et dicit Ruin. cons. 5. post nu. 9. vers. Nec obstat, li. 2. quòd contra Bar. in hoc tenent communiter Doctores, & ideò, etiamsi vnum tantummodò testamentum præcesserit, tenendum est, quòd non sufficiat generalis reuocatio, sed requiratur, quòd de ipsa clausula derogatoria fiat specialis mentio, & hæc opin. contra Barto. est magis communis, vt dicit Alex. cons. 25. nu. 4. lib. 3. & cons. 7. lib. 4. quod est duplicatum cons. 44. eo. volu. Idem Alex. cons. 156. num. 3. lib. 7. & cons. 163. post num. 7. eod. volu. & cons. 172. in principio eod. volu. quem refert Felin. in c. non nulli, nu. 5. de rescript. & Tiraquel. de Legib. connub. gl. 7. nu. 131. Rui. cons. 10. circa fin. li. 2. Apostil. ad Bart. in d. l. si quis in principio, sub num. 9. Didac. in d. Rubr. de testam. in secunda parte, post nu. 19. versic. Tertium hanc. passus est arduus, & multæ sunt authoritates Doctorum hincindè, vt videri potest apud Ias. in d. l. 2. num. 11. ff. de liber. & posthum. qui multos refert tenentes cum Bart. & subdit, quòd si d. Alex. vidisset illas authoritates, non ita passim dixisset communem sententiam Doctorum esse contra Bar. Sed certè negari non potest, quin opi. contra Bart. sit magis communis, propterea consulendo aut iudicando non esset ab ea recedendũ: Illa enim clausula derogatoria in primo testamento apposita, facit præsumi secundum testamentum, in quo non sit illi clausulæ derogatum, fuisse confectum potius ad suggestionem, vel importunitatem alterius, quàm ex voluntate ipsius testatoris: quæ ratio eodem modo militat, siue vnum testamentum tantùm, siue plura præcesserint.

4 Tertius est casus, quando in secundo testamento testator fecit specialem mentionẽ primi testamenti derogatorij, & illud reuocauit: & tunc concludunt Doctores, quòd primum sit reuocatũ, & annullatum. Ita tenuit Dyn. in c. quod semel, colu. fin. de regul. iur. & ita se habet communis opi. vt dicit Sal. in d. l. sancimus, post nu. 6. in 5. q. C. de testa. quem refert Alex. cons. 7. num. 18. lib. 4. quod est duplicatum cons. 44. eod. volum. Alex. in d. l. sancimus, nu. 5. Corn. in d. cons. 86. in litera B. & in litera R. lib. 3. Natta in repet. Auth. hoc inter, num. 25.

5 Sed quæro, quomodo dicatur facta specialis mẽtio seu reuocatio primi testamenti derogatorij? Respõ. Bart. in d. l. si quis in princ. testamenti, in prin. n. 8. tenet, ꝙ tunc dicitur fieri specialis mentio primi testamẽti, quando testator facit mentionem de clausula derogatoria in ipso testamento inserta, puta, quia dicat: non obstante alio testamẽto habente clausulam derogatoriam. & dicit Cor. in d. con. 86. in lite. M. ꝙ ista opi. Bar. est cõis. Et quòd requiratur specialis mentio clausulæ derogatoriæ dicit esse cõmunem Soc. con. 163. post n. 7. vers. 2. præmitto, & post nu. 14. li. 2. Gui. Papæ con. 64. n. 2. subdẽs, ꝙ hanc communem opi. approbat communis vsus in iudicijs, & obseruantia. Rui. in d. cons. 10. nu. 3. li. 2. Soc. Iun. cons. 124. nu. 3. lib. 1. quem refert Dida. in d. Rub. de testa. in 2. parte, post nu. 15. vers. 3. conclusio. Hæc tamen opi. ꝙ scilicet nõ aliter dicatur fieri specialis mentio primi testamenti, nisi facta mentione clausulæ derogatoriæ in eo insertæ, mihi semper visa fuit dura, & contra omnem æquitatem. Non enim video, qua ratione non deberet dici facta specialis mentio primi testamenti derogatorij, quando testator in secundo testamento diceret, non obstante alio testamento per me condito, in quo institui talem, vel de quo fuit rogatus talis: quæ demonstratio saltem respectu testamenti, videtur esse non modò specialis, sed etiam singularis, & indiuidua. & ita credo fuisse de mente glo. in l. si mihi, & tibi. §. in legatis. ff. de legat. 1. & in d. l. si quis in principio testamenti, in prin. in verbo, Accipiat. & Dy. in d. c. quòd semel, prout etiam videtur fateri Bart. in d. l. si quis in pri. testamenti, num. 8. & hanc sententiam multi Doctores secuti sunt. Nihilominus, quia contraria opin. fortè est magis communis, posset ita distingui, etiam ex mẽte Bar. in loco præallega. quòd, aut clausula derogatoria in primo testamento inserta, erat simpliciter concepta, puta, si fecero aliud testamentum, nolo illud valere, & hoc casu sufficiat, quòd fiat eiusmodi singularis, & indiuidua mentio testamenti, etiamsi non fiat mentio de ipsa clausula derogatoria. Aut verò dicta clausula derogatoria habet insertam aliquã specialem formã, puta: nolo aliud testamentum per me faciendum valere, nisi in eius principio sit posita oratio dominica, vel huiusmodi. & hoc casu procedat cõmunis opi. quòd scilicet debeat fieri mentio ipsius clausulæ derogatoriæ. Cogita, quia articulus

propter varietatẽ opinionnm est valdè dubins:& diclt Soci.in d.§.In legatis,col.4.vers. 4.infertur, quòd in hac quæstione Iudex ex varijs circumstantijs posset aliquãdo in vnã, aliquando in alteram partẽ moueri, & ideò bonum esset habere Iudicem fauorabilem: distinctio tamen per me posita, indicio meo, sapit magnam æquitatem, & credo, quòd Iudex, qui illam sequeretur, non erraret.

6 Hæc autem cõclusio, quòd in secundo testamento debeat fieri specialis mentio clausulæ derogatoriæ in primo testamẽto insertæ, locum habet, siue primum testamentum conditnm sit inter extraneos, siue Inter liberos; nã si in testamẽto Inter liberos sit apposita clausula derogatoria expressa, non sufficeret in secundo testamento dicere, non obstante testamento condito inter liberos, sed opus etiam esset addere, & nõ obstante clausula derogatoria in eo inserta. ita dicit Paul. de Castr. in Auth. hoc inter. nu.5. C. de testa. & est cõmunis conclusio, vt dicit Rub. cons. 24.nu.13. Io. Dilect. de arte testan. ti.10. caut.1. post nn.3. Didac. in d. secnnda parte, post nu. 19. vers. Hinc scribit Paul.

7 Sed in hoc proposito scire debes, quòd tripliciter potest fieri mentio clausulæ derogatoriæ, scilicet generaliter, specialiter, & in indiuiduo. Generaliter, puta, si testator dicat, Cassans, & reuocãs quodcunq; testamentũ à me priùs conditũ, & omnia in eo contenta. Specialiter, puta, si dicat, cassans & irritans omne testamentũ à me priùs conditum, non obstante aliqua clausula derogatoria in eo inserta. In indiuiduo, puta, si dicat non obstante illa clausula derogatoria in primo testamẽto inserta, quod scilicet nolebã illud posse reuocari, nisi in secundo testamento apposuissem orationẽ dominicã, vel huiusmodi. Quæro ergo, qualis reuocatio In isto secundo testamẽto requiratur, ad hoc, vt sit derogatũ illi clausulæ derogatoriæ, in primo testamento insertæ? Resp. si tantùm sit facta generalis renocatio, sine vlla mentione clausulæ derogatoriæ, ferè omnes in hoc cõueniunt, quod illa nõ sufficiat, sed necesse sit, quòd sit specialis mentio ipsius clausulæ. & hæc proculdubio est communis opin. vt dicit Corn. in d. cons.86. in litera R. libr.3. Guid. Papæ in d. cons.64. post nume.2. Ias. in d.l. si mihi & tibi. §. in legatis, num.12. Rub. cons.24. nu.4. Natta in d. Auth. hoc inter. nu. 29. & sequ. Emil. Ferret. cons.45. nu 3. Didac. in d.2. parte, post nu.15. vers. Secundum non esse. Punctus est, an sufficiat specialis derogatio, an autem requiratur, quòd in indiniduo fiat mẽtio verbornm ipsius clausulæ derogatoriæ. Dic, quod sufficit specialis mentio, non autem requiritur indiuidua, & Ideò satis erit, si dicatur, nõ obstante aliqua clausula derogatoria In ipso testamento inserta. & hanc opinionem dicit esse magis communem Alex. cons.134. post num.15. versi. & ex prædictis, & in fine cons. lib.1. Soc. in d.§. in legatis, col.3. vers. Ex quibus patet. Ias. in d.§. in legatis, num.12. Rube. in d. cons.24. post num.4. & post nu.9. Paris. cons.24. num.9. li.2. vbi dicit, quòd Ita communiter concluditur Apostill. ad Dy. in d.c. quod semel, colum. fin.

8 Cæterũ hæc conclusio, quæ habet: primũ testamentũ, In quo adsit clausula derogatoria, nõ reuocari p secundũ, nisi in isto secundo ẽt sit facta mẽtio ipsius clausulæ derogatoriæ, limitanda est, vt non procedat, nisi ex verbis in vltimo testamẽto appositis, vel aliter appareret testatorẽ ex aliqua causa mutasse voluntatem, & voluisse illud vltimũ testamentum pualere. nã eo casu, etiamsi ipsius clausulæ derogatoriæ nulla sit facta mentio, adhuc tamẽ scdm testamentũ pualeret primo. ita dicit Bal. in d.l. sancimus, post nu. 6. C. de testa. quem attestatur esse communiter receptum Didac. in d.2. par. post num.29. vers. Quarta conclusio: & est cõis conclusio, vt dicit Soc. cons.2. post n.12. vers. Præterea. li. 2. Paris. cons.24. n.32. & seq. li.2. & cons.34. nu. 57. eo. vol. & cons.10. nu.21. li.3. Soc. Iun. cons. 116. nu.6. li.1. & cons.124. nu.52. eo. vol. Io. Dil. de arte testan. tit.10. caut.1. post nu.3. Semper enim in vltimis voluntatib. ipsius testatoris voluntas ante omnia spectanda est.

9 Scias etiam, quòd si inter primũ & secundum testamentum effluxerit tempus decem annorum, validum erit secundum, etiamsi in eo non sit facta mentio clausulæ derogatoriæ, in primo testamento insertæ. Ita dicit Bal. in d.l. sancimus, n.6. In fin. loquendo per verbum fortè. & est communis opi. vt ait Paris. in d. cons.10. nu.17. li.3. quem refert Didac. in d.2. par. post nu.19. versic. Nonò non erit. Rubeus in d. cons.24. nu.7. Nam per lapsum decennij inducitur præsumptio obliuionis, vt dixi infrà, li.7. §. possessio. & ideò non præsumitur in secundo testamẽto omissa reuocatio clausulæ derogatoriæ ex voluntatis defectu, sed potiùs ex defectu memoriæ: & sic non obstante tali omissione, testamentũ sustinetur.

Item

10 Item scias, quòd si in secundo testamento iurasset testator, se velle illud esse suum vltimum testamentum, eo casu hoc secundum præualeret, etiamsi in primo fuisset inserta clausula derogatoria. ita tenet Bal. in d. l. sancimus, post nu. 6. & est communis conclusio, vt ait Nat. in d. Auth. hoc inter, nu. 41. & seq. Habet enim iuramentum vim clausulæ specialis derogatoriæ, vt dixi infrà, lib. 7. §. iuramentum, ad quod faciunt quæ dixi suprà, q. 94. vers. Vnum tamen.

11 Vlterius scias, quòd si testator condiderit secundum testamentum apud acta, hoc casu istud ex vi actorum præualet primo, etiã habenti clausulam derogatoriam. Ita dicit Bal. in d. l. sancimus, post nu. 6. & est communis sententia, vt ait Natta in d. Auth. hoc inter, num. 47. Non enim est præsumendum, quòd testator voluerit eoram publicis personis actum elusorium facere.

12 Præterea scias, quòd prædicta omnia locũ habent, siue clausula derogatoria in primo testamento posita sit expressè à testatore, vel sit tacitè à lege subintellecta. Sũt enim aliqui casus, in quibus, etiamsi testator non apposuerit clausulam derogatoriam, tamẽ lex illam vult haberi pro apposita: & ideò etiam illis casibus opus est speciali reuocatiõe ipsius clausulæ. Et potest poni exemplum in testamẽto inter liberos, in quo lex semper subintelligit clausulam derogatoriam. & ideò, nisi in secundo testamento sit de ipso facta mentio specialis, non censetur reuocatum per secundum, iuxta not. in Auth. hoc inter. C. de testa. & dixi suprà, q. prox. Potest etiam poni exemplum in iuramento, quia si in primo testamẽto appositum iuramentũ, habet à lege vim clausulæ derogatoriæ, & ideò non tollitur per secundum testamentum, nisi de eo fiat specialis mentio, vt dixi suprà, qu. 94. vers. Vnum tamen nota.

QVAESTIO C.

SVMMARIVM.

1 *Si producantur duo testamenta eodem die confecta quod eorum præualebit?*

1 QVæro, pone quòd producantur duo testamenta eodem die confecta, quodnam eorum præualebit? Respon. siquidem ex lectura ipsorum testamentorum, aut aliter, apparere potest, quod fuerit posteriore loco conditũ, illud præualebit, si verò non apparet de prioritate vel posterioritate, eo casu propter incertitudinem neutrũ valet. Ita dixit glo. in l. fi. in verbo, Missus est. C. de edict. diui Adria. toll. vbi dicit, quòd hæc est quæstio Sabbatina. & hæc est communis opinio, vt dicit Bertran. consil. 223. lib. 1. in 1. parte, quem refert Boër. decis. 311. nu. 2. Idem dicunt Scribentes in d. l. fi. & in specie Sapia, num. 148. & Cur. Iun. num. 89. & hæc in præsentia sufficiant.

IVLII

IVLII CLARI ALEXANDRINI, IVRISCONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum receptatum.

§. DONATIO.

CAPITA QVAESTIONVM.

1 *Donatio vnde dicta sit, & an sit contractus nominatus?*
2 *Donatio conditionalis, an sit propriè donatio?*
3 *Donatio remuneratoria, an sit propriè donatio?*
4 *Donatio causa mortis quid sit?*
5 *Donatio causa mortis, an potius æquiparetur cõtractibus, quàm vltimis voluntatibus?*
6 *Filiusfamiliâs an poßit donare causa mortis?*
7 *Vsurarius manifestus an poßit donare causa mortis?*
8 *Pater an poßit donare filio?*
9 *Donatio inter virum, & vxorem, an valeat?*
10 *Ornamenta quæ mittuntur sponsis, an censeãtur donata?*
11 *Donatio propter nuptias, an hodiè peti poßit?*
12 *Donatio an poßit fieri absenti?*
13 *Et quid si fiat donatio stipulanti?*
14 *Donatio an perficiatur nudo pacto?*
15 *Insinuatio quid sit?*
16 *Donatio excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari.*
17 *Et quid in donatione facta ecclesiæ? &c.*
18 *Et quid in donatione iurata?*
19 *Donatio omnium bonorum, an valeat?*
20 *Et quid si sit iurata?*
21 *Donatio potest ob ingratitudinem reuocari.*
22 *Donatio reuocatur propter superuenientiam liberorum.*
23 *Et quid si sit iurata?*
24 *Donatio inofficiosa potest per filios reuocari.*
25 *Donatio ob causam, & donatio causa mortis, quomodo poßint reuocari?*

HAEC Donationum materia antiquis temporibus frequens erat & quotidiana: Nunc autem, cùm liberalitate propè extincta, mentes hominum auaritia occuparit, non ita, vt solebat, in iudicijs foroque versatur, Non tamẽ propterea omittendæ visæ sunt nonnullæ ex quæstionibus quæ ad hunc Tractatum pertinent.

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Donatio vnde dicatur?*
2 *Donatio an sit contractus nominatus, vel innominatus?*
3 *Et an sit de sui natura contractus reuocabilis?*

1 QVæro, vnde dicatur donatio? Respon. Donatio dicta est à dono, quasi doni datio. Ita dicit Iurisconsultus in l. Senatus, §. donatio. ff. de donatio. causa mortis.

2 Item quæro, nunquid donatio sit contractus nominatus, vel innominatus? R. Glo. in l. in ædibus. §. 1. in verb. Ex rebus, ff. de donat. & alibi sæpè videtur tenere, quòd olim esset contractus innominatus, hodiè verò sit nominatus. Et certè in hoc, quòd hodiè sit contractus nominatus, non est magna inter Doctores controuersia. & ita esse hanc communem opi. attestatur Corn. cons. 101. circa pri. lib. 1. Ripa in l. fi. num. 120. C. de reuoc. dona. Tu verò tene indistinctè, quòd, & olim, & hodiè, Donatio sit contractus nominatus: & hanc opi. tenuit Bart. vbique, quam dicit esse communem Alex. in l. iurisgentium. in pri. num. 6. ff. de pac. Ias. in d. l. iurisgentium. in pri. num. 8. & in l. fi. num. 13. ff. de cond. causa data. Gomes. in §. in personam, post num. 40. Inst. de actio. Habet enim speciale & elegans nomen, meritò debet inter contractus nominatos connumerari, iuxta ea quæ dixi suprà, hoc eod. lib. §. 1.

3 Et ex hac conclusione infertur, quòd sicut cæteri contractus nominati nõ possunt per pœnitentiam reuocari, ita etiam donatio est de sui natura contractus irreuocabilis, & in quo pœnitentia non admittitur: & ad hoc solet allegari text. in l. Aristo, ff. de donatio. & hanc opi. dicit esse communem Berrach. in verbo, Donatio reuocatur, vers. XXVII. & quòd donatio perfecta regulariter reuocari non possit, dicit esse communem regulam Imol. in c. fin. post num. 25. versic. Secundò potest, de donatio. Quam tamen limita, & declara, secundum ea quæ dixi infrà quæst. 21. & sequen.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Donatio conditionalis an sit propriè donatio?*
2 *Donatio reciproca an sit propriè donatio?*

1 QVæro, an donatio conditionalis sit propriè donatio? Respon. Glo. in l. 1. in prin. in verbo, secutum. ff. de donatio. tenuit, quòd dicatur propriè donatio: & illam gl. dicit esse commu-

communiter approbatā Cur.Iu. in l.1.n.73.ff. si certū peta. Licet enim aliqua dispositio habeat conditionē annexam, illa cōditio non est qualitas, quæ mutet substantiam actus, & ideò nō desinit esse vera, & propria donatio.

3 Item quæro, nunquid donatio reciproca siue vicissitudinaria dicatur ꝓpriè donatio? Respon. quòd non: ita dicit glo. in l. licet, in verbo, Mortis causa. C. de pa. quæ est cōmuniter ab omnibus approbata, vt ait Curt.Iu. cons.82.n.5. Nam propter vicissitudinem dicitur habere onus annexū, quia tantum quis dat, quantum habere sperat, & ideò non potest propriè dici donatio: & ex hoc infertur, quòd non indiget insinuatione, vt dixi infrà, q.17.vers. Sed nunquid.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Donatio remuneratoria, an sit propriè donatio?*
2 *Et an valeat, etiamsi de meritis aliter quàm per assertionem donantis non appareat?*
3 *Et an ad hoc vt talis donatio valeat, requiratur quod merita æquiualeant donationi?*
4 *Et quomodo dicantur merita æquiualere donationi?*

1 Quæro, an donatio remuneratoria, vel antidotalis sit propriè donatio? Resp. quòd nō potest propriè dici mera donatio vel mera liberalitas. ita ꝓbat expressè tex. in l. Aquilius Regulus. ff. de don. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Soc.Iun. cons.94.nu.13.lib.2. Hanc ēt dicit esse communē Dida. in c. cùm in officijs, post nu.10. de testa. Licet enim fiat nullo iure cogente, nō tamen negari potest, quin saltē naturali ratione, q beneficium accepit, benefacienti sit obligatus: & hæc conclusio est maximi effectus, nā ex ea sequitur, quòd talis donatio nō indiget insinuatione. Item non reuocatur propter superuenientiā filiorum, vt dixi inf. q.23.vers. Item quæro. Itē valet ēt inter patrē, & filium, vt dixi infrà, q. 8.vers. Hæc tamen, & huiusmodi.

2 Sed hîc occurrit pulchra quæstio. An sit talis donatio, quæ fit ꝓpter merita, valeat, ētsi de ipsis meritis aliter, q̄ per assertionē donantis non appareat? Resp. ꝙ sic: neque est necesse ad ipsius validitatem, ꝙ merita ipsa ꝓbentur. Et hanc dicit esse cōmunem cōclusionē Bertr. cons.118. post n.1.li.2. in 2.parte. Episcopus Loazes in suis alleg. ꝓ Marchione Velez, fol.133.n.37. Quem tamē intellige, vt ꝓcedat, quando donatio fit à ꝑsona, quæ pōt liberè donare, licet nulla merita subessent, & ita dicit esse communem opi. Cur.Iu. cons. 142.n. 3. quē refert Bello. cons.74. post n.17. secundū quā in facti cōtingentia iudicauit parlamentū Delphinale, vt attestatur Gui.Pap. dec.95. Secus aūt si ipsa donatio fieret inter ꝑsonas ꝓhibitas: nā eo casu non statur assertioni donantis, sed requirit ꝓbatio meritorū. ita dicit gl. in l. si donatione, gl. fi. C. de collati. quæ ad hoc ꝓpositū solet semp allegari, & quā dicit esse cōmuniter apꝓbatam Bello. in d. con 78. n.5. Illā ēt omnib. apꝓbari attestatur Alex. in d.l. si donatione, n.5. Et ita cōmuniter teneri affirmat Bertr. con.138. n.22. li.2. in 2. parte. Et hanc esse cōmunem opin. attestatur Paul. de Cast. con.345. post n.4. vers. Tertiò videtur, li. 1. Cor. con.144. in litera H. li.2. Si enim standū esset assertioni donantis, semp posset eludi ꝓhibitio legis, attestante donatore merita ꝑcessisse, qđ nullo modo est dicendū. Dicitur aūt donatio fieri inter ꝑsonas ꝓhibitas, puta, inter patrē, & filiū, inter virū & vxorem, & huiusmodi, de quibus infrà suis locis dicemus.

3 Sed nunquid ad hoc, vt talis donatio remuneratoria valeat, reqritur, ꝙ ipsa merita æquiualeant donationi? Resp. ꝙ sic. Ita sentit Bar. in l. si qs pro eo. §.1. in fi. ff. de fideiussor. & est cōis opi. vt ait Dec. in l. petens. n.17. C. de pactis. Intellige, quando fit inter personas ꝓhibitas: nā limitata causa, limitatū producit effectū, & ideò non possunt merita plus operari circa validitatem ipsius donationis, q̄ ascendat valor ipsorum meritorum, in residuo igitur nō reputabitur tanquam donatio remuneratoria, sed erit donatio simplex. & hæc est communis conclusio, vt dicit Bertrand. cons.164. n. 2. li.2. in secunda parte. Vide quæ dixi infrà, q. 5. vers. Sed pone. Si verò sit facta inter personas nōn prohibitas, non attenditur, an merita æquiualeant donationi, vel ne, ex quo etiam nullis subsistentibus meritis donatio valuisset, & in hoc nulla est controuersia.

4 Sed quæro, quomodo dicantur in his casib. merita æquiualere donationi? Resp. ꝙ in hoc, & an attentis meritis donatio dicatur moderata, vel ne, non potest dari certa, & determinata regula, sed stādū est arbitrio iudicis. Ita concludunt communiter Scribentes, vt attestatur Ias. cons.154. nu.5. lib.2. quem refert Episcopus Loazes in suis allegationibus pro Marchione Velez, fol.193. num.3. Regulariter enim vbicunq; aliquid nō est à lege certò determinatum, statur arbitrio iudicis, vt dixi supra, lib. 2. §. Iudex. Quod nota, quia si casus contingeret, bonum esset habere iudicem fauorabilem.

QVAESTIO

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio causa mortis quid sit?*
2 *Et an donatio in dubio debeat iudicari causa mortis vel inter viuos?*
3 *Et quid si fiat ab infirmo?*
4 *Et quid si in donatione sit facta mentio mortis?*
5 *Et quid si donator promittat donationem non reuocare?*

1 QVæro, quid sit donatio causa mortis? Respond. mortis causa donatio est, cùm quis habere se mauult, quàm eum cui donat, magisque eum cui donat, quàm hæredem suum. Sunt verba Iurisconsulti in leg. prima. ff. de donatio. causa mortis.

2 Sed quæro, nunqd in dubio donatio iudicari debeat inter viuos, an causa mortis? Vtilitas autem huius quæstionis est maxima: nã si est donatio inter viuos, non poterit posteà reuocari, secus autem si est donatio causa mortis, vt est in iure notissimum. Dic ergo, quòd siquidem in donatione non est facta mentio mortis, quia scilicet non est collata in tempus mortis, hoc casu tenendum est in dubio, quòd sit donatio inter viuos, non autem causa mortis. Ita tenet gl. in l. apud Celsum. §. Iulianus, in verbo, Spopondisset. ff. de doli mali exceptio. & est communis opin. vt dicit Ias. in l. quæ dotis, num. 26. ff. sol. matr. hæc enim qualitas, quòd sit causa mortis, in dubio præsumi non debet, ideò qui illam allegat, debet eam probare, aliàs standum est in regula: quod quicunq; donat, censetur velle dominium in donatarium transferre, & consequenter inter viuos, & irreuocabiliter donare.

3 Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando donatio fit ab homine sano, vel non minùs grauiter infirmo. Sed quid si facta sit ab infirmo, præsertim existente in articulo mortis, & quẽ verisimile sit de morte ipsa cogitasse, licet fortè in ipsa donatione nulla mentio mortis facta fuerit? Respon. Ant. de Butr. in c. 2. de consuet. tenuit, quòd censeri debet donatio causa mortis. Sed in hoc Ant. de Butri. communiter reprobatur, vt dicit Guliel. de Bened. in repet. ca. Raynutius. in verbo, Testamentum, el 4. num. 21. & ideò tenendum est, quòd imò etiam hoc casu iudicari debeat donatio inter viuos, non autem causa mortis. & ita tenent communiter DD. vt ait Ripa de pest. in priuil. cõtractuum. post num. 175. Hanc etiam opin. dicit esse communem Ripa, lib. 3. respon. c. 9. post nu. 7. & eo. lib. c. 11. num. 7. Nam, vt dicit tex. in l. Seia. §. fi. ff. de don. causa mortis, talis videtur potius moriens, quàm mortis causa donare. Quam opin. ego etiam sequor, dummodò talis donatio sit facta in forma contractus, sed si esset facta in testamento, vel codicillis, ab infirmo, præcipuè existente in mortis articulo, crederem contrius esse adhærere opin. Anton. de But.

4 Cæterùm si in donatione sit facta mentio mortis, tunc proculdubio tenendum est, ꝙ sit donatio causa mortis, non autem inter viuos. & hæc conclusio communiter tenetur, vt ait Dec. in l. fi. num. 20. C. de pact. illam etiam dicit esse communem Paris. cons. 16. nu. 4. li. 2. Non enim debemus in dubio à vi & proprietate verborum aliquo modo recedere. Intellige tamen, quòd nõ sufficit, quòd simpliciter sit facta mentio mortis, sed duo copulatiuè requiruntur, scilicet quòd in donatione sit facta mentio mortis, & quòd sit collata in tempus mortis: ita cõcludunt Doctores omnes, vt dicit Sigismund. cons. feud. 5. post nu. 4. Quod nota perpetuò.

5 Sed pone, quòd aliquis dicat se donare causa mortis, & in donatione ipsa promittat illam nõ reuocare. Quæro, an dicatur donatio inter viuos, an autem causa mortis? Resp. quòd ex illa promissione de non reuocando, debet censeri donatio inter viuos, non autẽ causa mortis, Text, est expressus in l. vbi ita donatur. ff. de dona. causa mortis. Et est cõmunis opi. vt ait Didac. in Rub. de testam. in 2. parte, post num. 11. Et dicit Natta cons. 104. num. 6. & seq. quòd in hoc neminem reperit contradicentem. Hæc enim qualitas, scilicet quòd sit irreuocabilis, adeò repugnat ipsi donationi causa mortis, vt sit illi incompatibilis, & ideò necesse est hoc casu interpretari illud verbum: causa mortis, positum in donatione, vt dicamus, donantem potius motum fuisse ad donãdum propter causam mortis, quàm voluisse mortis causa donare, vt dicit Iurisconsultus in d. l. vbi ita donatur.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Donatio causa mortis, an magis comparanda sit contractibus, quàm vltimis voluntatibus?*
2 *Et an quantum ad confirmationem?*
3 *Et quid si donatio causa mortis facta sit in testamento?*

1 QVæro, nunquid donatio causa mortis magis cõparanda sit contractui, quàm vltimæ voluntati? Vtilitas autem huius quæstionis

est

esteuidēs, nam ex hoc scire poterls, an donatio causa mortis debeat regulari secundū leges, & statuta loquentia de vltimis voluntatibus, an autem secundum loquentia de cōtractibus. In hoc autem articulo, magna fuit aliquando inter Doctores cōtrouersia. Quidam enim simpliciter dixerunt, quòd donatio causa mortis magis accedit contractui, quàm vltimæ volunatati. & hanc dixit esse cōmunem opin. Boër. cons. 34. nu. 12. Alij verò simpliciter dixerunt, quod est magis vltima voluntas, quàm contractus. & hanc dicit videri magis communem Marsil. sing. 136. longa. Tu dic, quòd donatio causa mortis quò ad modum, & ordinationem, scilicet dum in esse deducitur, æquiparatur contractui, sed postquàm est in esse deducta, quò ad effectū, & efficaciam, censetur vltima voluntas: & ita intelligēda est gl. ordinaria, quæ ad hoc propositum semper allegatur in l. 2. in prin. in verb. Legatum. ff. de dote præleg. quam dicit esse communiter approbatam Soci. cons. 130. nu. 9. lib. 1. quod est duplicatum cons. 235. li. 2. Ias. in l. cùm antiquitas, n. 2. C. de testa. Hanc etiā opi. dicit esse communem, Ias. in l. 2. n. 1. ff. de lega. 1. & in l. fenium, nu. 8. in fi. C. qui testa. facere possunt, Ripa in d. l. 2. nu. 15. Alcia. t. in l. 2. in prin. n. 10. ff. de verb. oblig. Et ideò si statutum disponat, quòd in contractibus conficiendis debeant interuenire duo Notarij, ita seruandum erit in donationibus causa mortis, si verò aliud statutum disponat, quòd vltimæ voluntates habeāt executionem paratam, pariter donatio causa mortis habebit paratam executionem. Quia illud statutum disponit circa cōtractus, prout sunt, in fieri, meritò comprehēdit donationē causa mortis. Hoc autē disponit de vltimis voluntatibus iam in esse deductis, ideò locū habet etiā in donatione causa mortis. Econuerso antē si statutum disponeret, quòd in vltimis voluntatib. conficiendis deberent interuenire duo Notarij, non comprehēderet donationem causa mortis, &c.

2 Scias tamen, quod licet donatio causa mortis, quò ad effectum & efficaciā æquiparetur vltimis voluntatibus, vt sup. dictum est, non tamen illis æquiparatur quò ad confirmationem. Nam vltimæ voluntates nō confirmantur nisi adita hæreditate. Donatio autem causa mortis cōfirmatur sola morte donantis, etiam eius hæreditate non adita. Ita colligitur ex gl. in l. post legatum. §. qui mortis, in verb. Legatario. ff. de his, quibus vt indig. & est communis opin. vt dicit Alex. in l. illud, post nu. 4. versic. Tamen donatio. C. de collatio. Picus in repet. l. in quartam. col. 21. quem refert Didacus in Rub. de testamen. in 3. parte, nnmer. 22. Ripa in d. l. 2. num. 18. ff. de leg. 1. Rubeus consi. tt. nu. 6. Statim enim secuta morte donantis, donatio ipsa, quæ in tēpus mortis erat collata, suam recipit perfectionem, non expectata hæredis aditione: secus autem in testamento, quod non recipit perfectionem nisi hæres adeat hæreditatem, neque legata, quæ pariter de manu hæredis sunt accipienda.

3 Sed pone, quòd aliquis fecerit donationē causa mortis in testamento, nunquid censebitur tanquam legatum, vel tanquam donatio causa mortis? Respō, si est facta præsenti, censetur donatio causa mortis: sed si est facta absenti, valet in vim fideicommissi. Ita dicit Bart. in l. 1. circa finem. ff. de donat. causa mortis. cuius opin. communiter tenetur, vt dicit Imola in eadem l. prima, num. 1. quem refert Dec. cons. 196. nu. 2. in fin. Bertran. cons. 168. nu. 6. lib 3. in 2. parte. Paris. cons. 88. numc. 98. lib. 3. qui dicit, quòd ita tenent communiter Scribentes, quem refert & sequitur Soc. Iun. cons. 67. nu. 17. libr. tertio. Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat modò talis donatio facta sit ab eo, qui haberet facultatem testandi, aliàs enim nō valeret, neque vt donatio, quia facta absenti, neque vt fideicommissum, quia qui non potest testari, non potest facere fideicommissum. & ita loquuntur Bart. & Doct. in locis præallegatis, & dixi infrà q. prox. vers. Sed quæro: & hanc conclusionem nota pro declaratione ad conclusionem quam posui infrà, q. 21. quòd s. donatio facta absenti non valet, &c.

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamiliâs an possit donare?*
2 *Et an inter viuos?*
3 *Et an causa mortis?*
4 *Et an cum patris consensu?*
5 *Et an talis consensus interuenire debeat respectu sui præiudicij, an autem ad integrandam personam filij?*
6 *Et an debeat expressè interponi?*
7 *Et an filiusfam. possit donare causa mortis ipsimet patri suo?*
8 *Et an clausula codicillaris sustineat donationē causa mortis factam per filiumfa. in testamento?*
9 *Et quid si expressè non dixerit, quòd volebat valere in vim donationis causa mortis?*

1 NVnc videndum est, quæ personæ donare possint, vel non: & inprimis quæro, an filiusfamil. possit donare?

donare? Resp. quod non, etiamsi habeat peculiū, text. est in l. filiusfa. ff. de dona. Sed quia hæc materia est aliquantulum intricata, & Doctores in ea multùm variè loquuntur, idcò distinguendum est hoc modo.

2 Aut quæris, vtrùm filiusfam. possit donare inter viuos, & tunc vtrique procedit conclusio superius facta, scilicet, quòd regulariter non potest donare, & ratio est, quia cùm pater habeat in bonis filij vsumfructum, nō debet posse filius, in præiudiciū paterni vsusfructus, de bonis ipsis disponere, ex hac ratione infertur, quòd si filius haberet aliqua bona, in quibus patri non quæreretur vsusfructus, posset illa donare inter viuos, etiam sine consensu patris. & in hoc Doctores cōmuniter conueniunt, vt dicit Crauetta, consil. 84. numer. 9. & cons. 92. post nume. 1. vers. Sed posito. vbi dicit, quòd in hoc nemo est, qui dubitet.

3 Aut verò quæris, vtrùm possit donare causa mortis, & tunc rursus est distinguendum: Aut enim quæritur, an possit donare causa mortis sine cōsensu patris? & est expeditum apud omnes, quòd non potest donare, neq; etiam bona aduentitia & quæ ad ipsum spectant pleno iure. & hanc opi. dicit esse communem, Abb. cons. 40. in fi. li. 2. Rubeus cons. 46. nu. 2. & seq. Et dicit Socin. cons. 112. num. 1. lib. 1. quod est duplicatum in cons. 172. li. 2. quòd hanc opin. arbitratur indubitanter esse de mente Doctorum communiter, prout re vera est magis cōmunis, quidquid dixerit Crot. in repet. l. frater à fratre, post nu. 32. vers. Sexto quæritur. ff. de cond. indeb. quē refert Didac. in Rubr. de testa. in 3. parte, nu. 8. & licet Bar. in Auth. vt liceat matri, & auiæ, nu. 7. tenere videatur, quod imò possit filiusfa. huiusmodi bona donare causa mortis, etiam sine patris consensu, non tamē propter hoc esset à prima opi. recedendū, quæ (vt dixi) proculdubio est magis cōmunis, tantò magis cùm nō parua sit controuersia inter Doctores, an illa lectura super Authenticis sit Bartoli, vt dixi infrà, lib. 7. Benè verum est, quòd Doctores multùm laborant in inuenienda ratione, cur potius sit ei permissum huiusmodi bona donare inter viuos, quàm causa mortis: sed hæ disputationes in practica parum vel nihil prosunt.

4 Si autem quæritur, vtrùm possit donare causa mortis cum patris consensu, dicendū est, quòd sic: & est de hoc tex. in d. l. filiusfam. & hanc conclusionem tenent omnes, vt dicit Ias. in l. senium, nume. 8. C. qui testamen. fac. poss. Crot. in repe. l. frater à fratre, nu. 74. Quæ autem sit ratio, cur filiusfamil. non possit, etiam cum patris consensu, testari, vt dixi suprà, lib. 3. §. Testamentum. qu. 18. possit tamen donare causa mortis, nō satis benè Doctores se explicant. Communiter tamen dicitur, quòd testamentum, cùm sit vltima voluntas, non potest ex alieno arbitrio pendere. & hanc dicit esse communem rationē Ias. in d. l. senium, numer. 9. vbi multa in hoc proposito congerit.

5 Habes ergo, quòd in donatiōe causa mortis, quæ fit per filiumfamil. requiritur patris consensus. Sed quæro, an huiusmodi consensus requiratur ratione præiudicij, quòd ipsi patri fit respectu sui vsusfructus in donatione, quam filius facit alteri, an autem etiā requiratur ad integrandam personam ipsius filij? Hæc est ardua quæstio, & in qua Doctores inter se multùm discordant. Aliqui enim tenuerunt, quod non requiratur ad integrandā personam filij, sed solummodò fauore patris, & sic pro interesse sui præiudicij. & hanc opi. dixit esse communem Io. Maria Russi. in d. l. senium, prout illum refert Rubeus cons. 127. nu. 1. Et dicit Alex. in d. l. 1. §. fuit quæsitū. post num. 8. quod Bar. & Doctores, communiter reprehendunt gloss. in l. 1. §. necessitate. C. de bon. quæ libe. tenentem, quod requiratur ad integrandam personam filij. Idem dicit Ripa in d. §. fuit quæsitum, n. 3. Contrariam autem sententiam, scilicet, quod imò requiratur patris consensus, non modò respectu eius præiudicij, sed ēt ad integrandam personam filij, & sic ad solennizandum actum, pleriq; alij tenuerunt. & hanc dicit esse cōmunem Soc. in d. cons. 112. post n. 8. vers. Hoc ēt voluit. & in d. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. quem refert Didacus in d. Rubri. in 3. parte, numer. 6. in fin. Rubeus consil. 49. numer. 5. & consil. 127. numer. 8. & hæc opi. tanquam verior & magis communis tenenda est. Nam, si patris cōsensus requireretur solummodò respectu eius præiudicij, sequeretur, quòd posset filius donare causa mortis, aduentitia sibi pleno iure quæsita, sine eius consensu, quod tamen est falsum, vt dixi suprà versic. Aut verò quæris. vel saltē, quòd posset illa donare ipsi patri cum eius consensu, cuius contrarium magis communiter tenetur, vt dixi infrà vers. Quæro etiam: & tamen hoc casu nullū prorsus præiudiciū patris cōsiderari pōt, imò potius euidens vtilitas, vt patet ad sensum.

Successiuè

6 Successiuè quæro, an huiusmodi consensus patris, qui in donatione causa mortis per filium faciēda requiritur, debeat expressè interponi, an autem sufficiat, quòd pater ipsi donationi simpliciter, aut tacitè consentiat? Respon. quòd requiritur expressus consensus patris. Ita dicit gl. in l. qui in potestate. in prin. in verbo, Nihilominus. ff. de testa. & in hoc nullus contradicit, vt ait Soci. in d. cons. 112. nu. 7. in fi. quem refert Tiraquel. de Legib. connubial. in gl. 8. nu. 9. & ex hoc etiam confirmatur conclusio superius facta, quòd scilicet talis consensus requiratur ad solennitatem actus, non autem respectu præiudicij. Quia vbicũq; agitur de præiudicio alicuius, tunc sola præsentia, aut scientia, & taciturnitas, inducit consensum sufficientem ad conualidandum actum, vt dixi infrà, lib. 7. §. consensus.

7 Quæro etiam, nunquid filiusfam. possit donare causa mortis ipsi patri, cuius consensus (vt suprà dictum est) in ipsa donatione requiritur? Respō. in hoc quoque articulo magna est controuersia inter Doctores, adeò, vt cùm aliquando in facto fuisset hæsitatum, quæ opi. esset magis communis, opus fuerit maxima librorũ reuolutione. In primis autem multi tenuerunt, quòd possit pater consensum suum interponere filio sibi donanti causa mortis. & hanc opi. dicit esse communem Alex. in d. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebellian. prout illum refert Guliel. de Bened. in reper. c. Raynutius. in verbo, Mattem insuper cleram, nu. 46. Ego tamen non reperio Alex. ibi, maximè, nu. 8. vbi tractat hunc articulum, attestari de communi opin. nisi forte Gulielmus sensit de verbis Alex. quæ ego superius retuli in vers. Habes ergo. Idem dicit Bertran. cons. 156. num. 10. libro 1. in secunda parte, & consil. 162. post nu. 1. lib. 1. in 2. parte. Ias. in d. §. fuit quæsitum, nu. 3. qui dicit, quòd ita magis communiter tenetur Ripa in d. §. fuit quæsitum, nu. 2. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd imò pater non possit interponere cōsensum suũ filio sibi donanti causa mortis, tenuit gl. in l. 1. in princ. in verbo, Rem acquirit. ff. de author. & cons. tut. & dicit Soci. in d. §. fuit quæsitũ, col. 4. vers. Postremò, quòd ita tenent communiter Doct. Hanc etiam opi. dicit esse communem Bald. cons. 62. nu. 3. li. 4. quem refert Soc. in d. cons. 112. post nu. 4. vers. Vnde in tanto. & Dec. in d. l. fenium. nu. 56. C. qui testa. fac. poss. & cons. 245. nu. 6. circa fi. & cons. 612. circa fin. & Tiraquel. de Legib. connubial. in gloss. 8. num. 115. Imola in d. §. fuit quæsitum, col. fi. vers. extra gl. adde, qui dicit, quòd illa gl. ordinaria in d. l. 1. cōmuniter approbatur, quem refert Soci. cons. 23. n. 15. li. 4. & Didac. in d. Rubr. de testa. in 3. parte, nu. 7. Corn. consil. 294. circa princ. lib. 1. quem refert Ioan. Dilect. de arte testandi, titu. 1. caut. 2. num. 4. & Dec. cons. 279. nu. 5. Et dicit Paris. cons. 97. numer. 21. lib. 3. quòd ista opi. reputatur communis. & sic vt vides, ex prædictis non est dubitandum, quin opinio gl. sit magis communis, & etiam verior, maximè præsupposito pro constanti, quòd consensus patris in donatione filij interuenire debeat, non tantùm ratione præiudicij, sed etiam ad solennitatem actus, & sic ad integrandam personam filij, vt dixi suprà vers. Habes ergo. Videtur ergo potius præstatio authoritatis, quàm simplex cōsensus, quam quidem authoritatem nemo potest in sui commodum impartiri, vt in simili dixi suprà lib. 1. Et ab hac opin. non recedas in iudicando, & si patres volēt à filijs suis sibi facere huiusmodi donationes, poterunt adhibere authoritatē iudicis, & sufficiet, secundum ferè omnes in locis superius allegatis.

8 Sed quæro, tu scis, quòd filiusfamil. non potest testari, vt dixi sup. lib. 3. §. testamentum. q. 18. Pone quòd in testamēto aliquid relinquat alteri interueniente consensu patris, & quòd in ipso testamēto apposita sit clausula codicillaris, quòd si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel donationis causa mortis, &c. nunquid tale relictum sustinebitur in vim donationis causa mortis? Resp. aut tale relictum est factum absenti, non interueniente nuncio, vel epistola, neque aliquo recipiente nomine ipsius absentis: & tunc proculdubio non potest valere in vim donationis causa mortis, cùm ad validitatem donationis requiratur stipulatio, vel pactum, vt dixi infrà, q. 12. & q. 14. & in hoc videntur concordare omnes DD. vt dicit Soci. in d. cons. 112. n. 5. lib. 1. Aut verò ille cui relinqtur, est pręsens, & tūc benè valet in vim donatiōis causa mortis: & in hoc pariter videntur concordare Doctores, vt dicit Soc. in loco præallegato vers. Aliquando & secundò. & hoc etiā si expressè nō acceptet, nam talis præsentia donatarij cum taciturnitate, inducit eius consensum, & cōsequenter valet donatio, vt dixi in d. q. 14. vers. Sed pone.

9 Et hæc quidem sine difficultate procedunt, quādo expressè filius dixit, quòd volebat

bat etiam valere in vim donationis causa mortis: sed quid si solummodò dixit, quòd volebat valere in vim codicillorum, vel cuiuscunque vltimæ voluntatis? Respon. quòd adhuc sustinebitur in vim donationis causa mortis. & hæc est communis conclusio, vt dicit Socinus in consil. 125. ante num. 1. lib. 3. Latè enim sunt verba interpretanda, vt actus sustineatur.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Vsurarius manifestus, an possit donare causa mortis?*

1 QVæro, tu scis, quòd vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione iuxta formam c. quanquam. de vsur. in sexto, vt dixi suprà, lib. 3. §. Testamentum. q. 26. Nunquid poterit donare causa mortis? Respon. variæ sunt in hoc articulo opin. Doctorum. Nam Bald. in l. executorem, nu. 11. C. de execut. rei iudi. videtur tenere, quòd sic (licet dicat se tremulentius id asserere, & supponat se iudicio sanctæ ecclesiæ) & affirmat, ꝙ multi valentes Doctores venerabilis collegij Mediolanensis pro hac parte consuluerunt, quã dicit sibi videri magis communem Ripa in l. 2. nume. 7. ff. de leg. 1. quem refert Didacus in Rub. de testa. in 3. part. nu. 11. Contrariam tamen sententiam, scilicet, quòd imò vsurarius manifestus non possit donare causa mortis, multi tenuerunt. Et dicit Alex. in d. l. discretis, nu. 2. C. qui testa. face. poss. ꝙ hæc opi. videtur esse magis cõmunis, quem refert Curt. Iun. l. eius qui in prouincia, num. 4. in fin. ff. si cert. peta. refert etiam, & sequitur Io. Dilect. de arte testandi, lib. 1. caut. 7. nume. 4. Et hanc ego etiam sequor tanquam tutiorem, & magis communem: aliter enim facilè eludi posset dispositio d. c. quanquam. Quæ opi. multò magis ꝓcederet, vbi huiusmodi donatio causa mortis esset facta in testamento, vel esset de omnib. bonis, vel eorum maiori parte, prout etiam fatentur illi, qui tenent contrariam partem, tunc enim proculdubio appareret illam esse factam in fraudem. & ab hac opin. quæ fauorabilior est animæ non recedas in iudicando.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Pater an possit donare filio in potestate?*

2 *Et an in remunerationem meritorum?*

3 *Et an requiratur, quòd merita æquiualeant donationi?*

4 *Et quid si non æquiualeant in totum, sed excedant dimidium eius quod donatur?*

5 *Et an valeat donatio facta per patrem filio in præmium emancipationis?*

6 *Et an ex causa studij?*

7 *Et an donatio facta a patre filio, morte confirmetur?*

8 *Et an confirmetur iuramento?*

1 QVæro, nunquid pater possit donare filiosam. in eius potestate existenti? Respon. quòd regulariter donatio inter patrem & filiũ nihil valet. tex. est in l. donationes quas parentes. C. de donatio. inter virum & vxorem. & hæc opin. communiter per Doctores approbatur, vt dicit Alber. in l. si pater. circa pri. C. de inoffi. testa. Illam et iam dicit esse communem Paris. consi. 16. nu. 19. lib. 2. Cùm enim regulariter, quidquid acquirit filius, acquirat patri, impossibile est iuris impossibilitate, quòd pater aliquid donare possit filio, ita vt dominium in illum transferatur, cùm neq; momẽto apud ipsum remanere possit, sed omninò sit in ipsum patrem donantem illicò reuersurum.

2 Hæc tamen conclusio intelligenda est, vt procedat in simplici donatione, scilicet quæ nullam causam habet annexam, nisi puram, & meram libertatem: cæterùm si donatio innitatur alieni causæ, facilè sustinetur. Hinc infertur, quòd si filius in patrem aliqua beneficia contulerit, poterit pater illi donare in remunerationem huiusmodi meritorum, & donatio ipsa valebit. Ita tenet glo. in l. si donatione, in gl. 1. C. de colla. cuius opi. cõmuniter apꝓbatur, vt ait Dec. in ea. l. si donatione, nu. 10. Rimin. consi. 240. nu. 3. Talis enim donatio, quæ fit in remuneratione meritorum, non est propriè donatio, vt dixi suprà, q. 3. Sed aduerte, quia in hoc non statur assertioni patris attestantis de meritis, etiam si illa exprimeret in specie, sed merita ipsa probanda sunt per filium. ita communiter tenetur, vt dicit Ias. in repet. l. frater à fratre, post nu. 44. versi. Secundò limita, ff. de cond. indeb. Corn. consi. 289. col. fina, in litera D. li. 4. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Ruin. consil. 44. circa fin. libr. 5. Vbicunque enim donatio fit inter personas prohibitas, semper est necessaria probatio meritorum, vt dixi in allegata q. 3. versic. Sed hîc occurrit.

3 Scias tamen, quòd non sufficit subesse aliqua merita sed requiritur, quòd ipsa merita æquiualeant donationi, aliàs autem donatio ipsa nõ valebit, nisi quatenus capiunt merita, pro residuo verò censebitur donatio

tio simplex, vt dixi in ead. quæst. 3. versic. Sed nunquid.

4 Sed pone, quòd merita non æquiualeant in totum donationi, excedant tamen dimidiam eius, quod donatur, nũquid sufficiet ad hoc, vt merita dicantur æquiualere donationi? Resp. Bal. in Auth. ex testamen. col. 2. ver. Sed cõtra hoc facit. C. de collat. videtur tenere, quòd sufficiat, quòd merita saltem non sint intra dimidiam iustæ mensuræ, argum. l. 2. C. de rescin. vendit. sed in contrariũ est cõmunis opi. vt attestatur Socin. cons. 19. num. 9. libr. 1. scilicet, quòd hoc non sufficiat, aliàs enim facilè esset facere fraudem legi, si pater faceret aliquam rem magni valoris sibi per filium donari, vt ipse deindè posset illum duplum donare, quod nullo modo est dicendum: Veritas igitur est, quòd in hoc, an scilicet merita æquiualeant donationi, vel ne, standum est arbitrio iudicis, vt dixi in d. q. 3. vers. Sed quæro.

5 Secundò infertur, quòd si pater aliquid donet filio in præmium emancipationis, talis donatio valet, vt traditur in le. vt liberis. C. de collatio. & ita communiter concluditur, teste Soc. cons. 127. nu. 13. li. 3. Et si dicas, quòd imò talis donatio dicitur donatio simplex, non autem ob causam, quia in emancipatione filius dicitur potius acquirere, & sic fieri melioris cõditionis, & ideò impropriè videtur dici huiusmodi donatio fieri in præmiũ emancipationis: & quòd sit donatio simplex, attestatur communiter teneri Alex. cõsil. 21. post nu. 9 lib. 3. quam etiam opin. dicit esse communem Rimin. cons. 409. nu. 8. Respon. quòd satis potest dici talis donatio fieri præexistente causa emancipationis, vt scilicet filius emancipationi consentiat. Nam filius non potest à patre inuitus emancipari. §. generaliter. in Auth. quib. mod. natur. effi. sui. cum simil.

6 Tertiò infertur, quòd si pater libros, vel aliquid aliud filio donauerit ex causa studij, talis donatio facta, præexistente dicta causa, sustinetur, nec potest à patre reuocari. Ita tenet Ang. in l. 1. in vlt. verbis. ff. soluto matri. & est communis opin. vt ait Ias. in ea. l. 1. nu. 51. subdens, quòd ab ea nõ esset recedendũ. Hæc tamẽ decisio nõ transit sine difficultate. Multi enim Doctores, & magnæ authoritatis tenuerunt contrarium. s. quòd imò talis donatio non valeat: & hanc dicit videri magis cõmunem Ripa, in d. l. 1. nu. 140. Dicit etiã Alex. in l. in quartam, nu. 22. in fine. ff. ad l. Falc. quòd magis communis conclusio videtur esse, quòd si filius est in potestate, & non sit Doctor, talis donatio non valeat. Sed quidquid sit, ego si casus contingeret, non recederem à prima opin. modò donatio non esset immodica, neque aliàs vlla suspicio fraudis subesset. Est enim hæc causa studiorum valdè fauorabilis, vt scilicet adolescẽtes erudiantur, quod reipubl. maximè interest. An autem si pater tradiderit filio libros ex causa studij, censeatur eos illi donasse, & an filius illos habeat præcipuos, an autem sint eum fratrib. conferendi, dixi sup. lib. 3. §. collatio.

7 Scias etiam, quòd hæc conclusio, quæ habet, quòd pater non potest filio donare, intelligenda est, vt procedat ab initio: stante enim iuris impossibilitate, de qua superius dixi, nõ potest huiusmodi donatio aliquo modo in vim cõtractus simpliciter sustineri, sed si pater donationem ipsam non reuocauerit, benè eius morte confirmatur. & hæc est communis opin. vt dicit Albert. in l. si pater, circa princip. C. de inoff. testam.

8 Sed quæro, tu scis quanta sit virtus iuramenti, de quo latè dixi infrà, lib. 7. §. Iuramẽtum. Pone, quòd pater in donatione quam facit filio, apponat iuramentum, nunquid ex virtute iuramenti donatio ipsa confirmabitur: ita quòd statim ab initio valida sit? Res. sup hoc articulo aliquando fuit controuersia inter DD. Nunc autem ferè omnes transeunt cum hac sententia, quòd confirmetur iuramẽto, quam in primis tenuit Bald. in l. fi. nu. 8. C. de vsucap. pro donat. & dicit esse communem Alex. cons. 8 li. 2. prout illum refert Rui. cons. 121. post nu. 1. lib. 1. licet in libro meo Alex. nu. 3. & vbi attestatur de communi, loquatur de donatione inter virum & vxorem, Corneus consil. 289. libro 4. prout illum refert Episcopus Loazes in suis allegat. pro Marchione Velez, fol. 84. post nu. 20. Soci. cons. 91. nu. 6. lib. 1. & cons. 107. nu. 1. lib. 3. & cons. 131. nu. 3. li. 4. Ias. in lectura. l. frater à fratre, colu. pen. & fi. ff. de condit. indeb. & cons. 184. col. fin. versic. Præterea talis, lib. 2. & cons. 118. num. 1. lib. 4. Dec. in l. si donatione, nu. 33. C. de collatio. & cons. 216. num. 2. & con. 239. n. 1. & cons. 414. n. 12. & cons. 432. nu. 5. & cons. 631. post nu. 5. & cons. 688. post nu. 11. Bertran. cons. 39. nume. 1. libr. 1. in secunda parte, & cons. 89. num. 2. eo. volu. & cons. 144. n. 1. eod. vol. & cons. 173. nu. 3. eo. vo. & cons. 206. n. 7. in fi. eo. vo. & cons. 8. nu. 11. lib. 2. in secunda parte, & cons. 138. nu. 4. eod. vo. & cons. 97. post nu. 1. versic. Præter-

eà lib.3.in ſecunda parte, & conſ.203. num.5. eo.vol.& conſ.208.nu.6. eod.volu. Ripa in l. ſi vnqnam,nu.35. C. de reuoc.donatio.& lib. 3.Reſp.c.5.num.4. poſt num.8.Rubeus conſ. 130.num.5.& conſ.145.nnm.10. Pariſ.conſ.53. nu.3.lib.1.& conſ.33.nn.35. lib. 3. Alciat.in c. cùm contingat, num.207. de iureiur.& in l. probrum, in verbo, Non natura. ff. de verb. ſigni.Bello.conſ.15. poſt n.12. Crauerta conſ. 19.n.1.& conſ.102.poſt nn.1. verſ. Sed præmiſſis,& conſ.136.nn.2.Gratus conſ.7.num.8.lib. 2.& conſil.63. nume.23. eod.vol.Ioan.Dilect. de arte teſtandi,tit. 3. cautela ſecnnda, num. 2.Duennas regul.219.in ſecunda amplia.verſ. Pro qua opi.Neniza.conſ.8. poſt nu.3.vbi recenſet authoritates Apoſtilla. ad Rim. conſ. 383.ſub nu.14. Et ſecundum hanc opi. in facti contingentia iudicauit parlamentũ Delph. vt per Gnid. Papæ deciſ.146. Hæc enim incapacitas, quæ eſt in contractibus inter patrem & filium, eſt à iure cinili introducta, & ſic non impedit oriri naturalem obligationem, qua præſuppoſita, non videtur dubitandum quin iuramento confirmetur. Et quia hæc res in practica nullam ſolet habere difficultatem, ineptns eſſet aduocatns, qui illam vellet in diſceptationem dedncere. facinnt quæ dixi infrà, quæſtione prox.verſ.Sed quid ſi in ipſa.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter virum, & vxorem, an valeat?*
2 *Et quid in donatione cauſa mortis?*
3 *Et quid ſi appoſitum ſit iuramentum?*
4 *Et quid ſi talis donatio ſit ſimulata, vel præſumpta?*
5 *Et quid ſi facta ſit in compenſationẽ ſenectutis, vel ignobilitatis?*
6 *Et an confirmetur morte donantis?*
7 *Et an eo caſu retrotrahatur ad tempus factæ ipſius donationis?*
8 *Et quid ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum?*

1 QVæro, nunqnid donatio inter virum & vxorẽ valeat? Reſpõ. qnòd regulariter non valet. l.1.ff. de donatio. inter virum, & vxorem: Quod optima ratione introductum fuit, ne ſcilicet cõiuges mntuo amore ſe ſpoliarent, vt dicit textus ibi.

2 Et hæc quidem conclnſio locum habet, non ſolùm in donatione inter viuos ſed etiã in donatione cauſa mortis, nam & ipſa inter coniuges facta nihil valet. ita dicit gl. in l.2. in prin. in verbo, Legatũ. ff. de dote prælegata. quam dicit eſſe ab omnibus probatam Didacus in Rubr. de teſtam. in 3. parte, nu.2.

3 Sed quid ſi in ipſa donatione appoſitum ſit iuramẽtum, nunqnid ex virtute ipſins iuramenti talis donatio confirmabitur? Reſp. quòd in hac quæſtione variæ fuerũt Scribentium opiniones: nam Bar. in l. qui teſtamentum. ff. de probat. tenuit, quòd talis donatio non confirmatur inramento. Et dicit Soci. conſ.66.nn.12.& ſequen.ll.1. qnòd longè plures, & excellentiores Doctores, & longè maioris anthoritatis tenent hanc partem, Contrariã autem ſententiã ſcilicet, qnòd imò huiuſmodi donatio inter virum, & vxorem cõfirmetnr iuramento, tenuit Bart. ſibi contrarins in l. Seius & Angurins, in fin. ff. ad legem Falcidiam. Et dicit Socin. pariter ſibi contrarius conſ.77. poſt numer.15. verſic. Nec obſtat ſeptima. lib.1. quod ita concludunt communiter Doctores. Hanc etiam opin. dicit eſſe commnnem Imola in c. cùm contingat, poſt nume.89. de iureinr. Alexand. conſ.8. nume. 3. libr.2.& conſil.157. nume.17. eod. volum.& conſil.152.nnm.6.lib.6.& conſ.54.nnm.8.lib. 7. Aretin. conſ.74. num.6. quem refert Socin. Iun. conſ.44.nn.6.lib.2. Ruinns conſ.132. nu. 3. lib.4.& conſ.137. nu.2. eod.vol. Corn. conſ. 163. in litera B. libr.1.& conſ.37. in litera C. lib. 4. Abb. in cap. ſi. numer. 9. de donat. inter virum, & vxorem. vbi dicit, quòd hæc opin. communiter tenetur, & conſ. 96. numero 1. libr.2. quem refert Grammat. deciſ.103. num. 73. Iaſ. in leg. pacta quæ contra, numer. 5. C. de pactis. Dec. in d.l. pacta qnæ contra. numer.7.& conſil.202. poſt numer.2.& conſilio 222. poſt nnme.6.& conſil.240. nnm.1. Claud. in l. is cui bonis, nnmero 24. ff. de verbornm obligat.& in l. ſi dinortio. numer.11. eodem titulo, Ruin. conſilio 190. nnmero 3. libro primo, & conſilio 179. numero tertio, eodem volu. Bertrand. conſilio 175. numer. tertio, libro primo, in ſecnnda parte, & conſ.163. poſt num.1. libro 2. in ſecunda parte, & conſ. 208. numero 5. libro tertio, in ſecunda parte, Rubeus conſil. 25 numer. quinto, & conſil. 54. nume. tertio, Pariſ. conſilio 86. nnmero 14. libro tertio, Rip. lib. tertio, reſponſ. cap. qnarto, nume. 6.& cap. ſexto, per totnm, & ca.17. numer.1. Aleiat. in dicto cap. cùm contingat, num.196.& in l. probrum, in verbo, Non natura. ff. de verbor. ſigni. Bello. conſ.4. nu.2. in fi.& conſ.87. nu.3. Crauerta conſ. 81. poſt nu. 1. verſ. Sed præmiſſis, & conſ. 229. poſt nume. 4. verſicnlo, Quæ concluſio, & conſ. 245. poſt nu.12. verſ. Nec dicatur, Socin. Iun. conſ.47. num.15. lib.3. Duennas regula 219. in ſecunda

amplia.

ampliatione,versic.Secùs tamen,Alba.cons. 4.num.12.Didacus in Rubrica de testam. in 2.parte,nu.10.& ab hac opin.tanquam apud Doctores nostri temporis indubitabili, non esset iudicando,aut consulendo recedendū. Potest enim hoc casu iuramentū ipsum obseruari sine interitu salutis æternæ, ideò seruandum est,cùm nō sit præstitum super promissione,quæ dici possit esse contra bonos mores.Faciunt quæ dixi suprà, quæstio.proxima,vers.Sed quæro.

4 Hæc tamen cōclusio,quæ habet,quòd donatio inter virum, & vxorem cōfirmatur iuramento, intelligēda est,vt procedat in vera donatione:nam si esset donatio simulata,vel præsumpta,puta,quæ resultat ex confessione dotis receptæ, in casibus in quibus præsumitur facta animo donandi, talis donatio non confirmatur iuramento. ita dixit Cyn. in l. prima,in fi.C.de sacros.Eccles.& est communis opin.vt ait Socin. consil.61.colum.tertia, lib.1.prout illum refert & sequitur Didacus, lib.1.resolut.c.7. nu.5. Curt. Iun. cons.95.nu. 4.Gratus cons.55.nu.40. libr.1. Cùm enim inter cætera,iuramentum, adhoc vt valeat,debeat habere comitem veritatem, præsupposita simulatione cōtractus, nihil potest operari.Benè verum est, quòd huiusmodi donatio simulata & præsumpta cōfirmatur morte mariti,vt dixi infrà ver.Scias autem:& in hoc proposito, quando confessio dotis receptæ censeatur facta animo donandi,vidēda sunt ea quæ dixi infrà.§.Dos.

5 Sed pone, quòd maritus ignobilis, aut senex,ducat puellam, vel nobilem,in vxorem, nunquid ipse poterit in compensationē suæ ignobilitatis vel senectutis aliquid illi donare?Respon.quòd sic, & talis donatio valebit: ita videtur sensisse gloss. vnica, in l. si voluntate. C. de dotis promiss. & est cōmunis opi. vt attestatur Bald.nouell. de dote, in decima parte, num.8. & sequ. Ias.in l.si diuortio.ff. de verbo.obli.prout illum refert Paris. cons.86. nu.18.lib.3. licet ego non reperiam Ias. ibi id attestantem Tiraquell. de nobilitate, cap.18. numero 19.& dicit Bart.in d.l.si voluntate.in fi. quod ita obseruat consuetudo, prout illū refert Ias.in d.l.si diuortio, post nu.43. quamuis Bart. in libro meo hoc non dicat: & hæc conclusio, licet in pūcto iuris nō transeat sine magna difficultate, esset tamen tenenda propter authoritatem Doctorū & communem obseruantiam.Item, quia est fauorabilis mulieribus, quibus in dubio semper fauē-dum est in rebus honestis, & reuera non potest negari, quin hæc donatio aliquo modo dicatur remuneratoria.Illā tamen ego intelligo,vt pcedat in ipso actu dotis constituendæ,sed si fieret post constitutam dotem, crederem de illa esse iudicandū, prout de cæteris donationibus simplicibus,quas mariti faciūt vxorib.aliàs puellæ,& iuuenes, quæ maritos habēt senes,facilè ab illis huiusmodi dōnationes extorquerēt ad earū libitū: solent enim viri,q sunt ad venerē minus validi,nihil non cōcedere vxoribus suis, vt quod ex vna parte deficit,ex alia suppleatur.

6 Scias autem,quòd hæc conclusio,quæ habet,quòd donatio inter virum & vxorem nō valet,declarāda est, vt procedat quantum ad hoc,vt ab initio sustineatur,ita quòd reuocari nō possit,cæterùm si post factam donationem maritus voluntatem non mutauerit, eo casu donatio ipsa morte mariti cōfirmatur.l.donationes quas parentes,C. de donati.inter virum,& vxorem.& sustinetur in vim relicti,potius quàm in vim cōtractus: & ideò de illa detrahitur Falci. sicut de legatis &c. Sed hoc intellige,vt procedat,dūmodò ante mortem mariti interuenerit traditio vera, vel ficta, & sic aliquid quod fungatur vice traditionis,aliàs verò si interuenisset sola pmissio,nō confirmaretur morte. Ita dicit Bar. in l.Papin.ff. de don. inter virum, & vxorem.& ita tenent communiter DD. vt ait Cæpolla cons.ciuili 8.num.3. Dicit etiam Cor.consil. 124.in litera B.libro quarto,quòd in hoc Doctores omnes concordant. Hanc etiam dicit esse communem Paul. de Castro, consilio 139 nume.primo, libro primo. vbi attestatur, quòd ita Doctores communiter tenent, quē refert Didacus in d. Rubri. de testam. in tertia parte , numero tertio. Paris. consilio 128. numer.8. libr. 1. Et in hoc proposito, quando scilicet aliquid dicatur fungi vice traditionis, duo possunt exempla adduci. Primum, quando in donatione est appositum constitutum: illud enim habet vim fictæ traditionis, vt dixi infrà libr. septimo, & ideò operatur quòd donatio ipsa morte donantis confirmetur. & hæc conclusio communiter approbatur,vt dicit Soci.in l.prima.§.si vir,col. tertia,vers.Quarta,& vltim.ff.de acquit.poss. & dicit Cæpolla in dicto consil. octauo, nu. 4.quòd ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit esse communē Paris. in d. cons.128.nume.19.Secundum exemplum poni potest, quando non est vera donatio, sed

præsumpta seu simulara: puta quia maritus cōstante matrimouio confessus fuerit se recipisse dotem, uam hniusmodi cōfessio præsumirur facta aulmo douaudi, vt dixi iu d.§. dos. Et confirmarur morte mariri, ex quo ipsa cōfessio receprionis habet vim fictæ traditionis. ita dicir mirabilirer gl. in l. quòd de sno, ln gl. fi. C. de dore cau. nou num. quam dicit esse cōmuniter approbaram Soc. cous. 79. post nu. 1. li. 4. Hanc etiam dicir esse communem Baid. nouell. de dote, in 10. parre, n. 7. Soc. in l. 1. num. 71. ff. solut. marri. quem refert Didaeus li. 1. resoiur. c. 7. post n. 4. vers. Quòd si confessio. Quæ omnia nota, quia sæpè cōtingunt in practica.

7 Sed quæro, nunqnid hæc cōfirmatio quæ fir per morrem mariti, opererur, quòd donario ipsa censearur facta tempore mortis ipsius mariti, an autem retrorrahatur etiam ad tempus factæ donationis? Respon. quòd respectu dominij nou retrotrahirur ad tempus factæ douationis, sed benè trahirur retro respectu fructuum perceprorū. ita dicit gl. in l. talis scriptura. in gl. fi. ff. de ieg. 1. & hæc opin. commuuiter tenetur, vt dicit Paul. de Cast. in d. l. talis scriptura, nu. 4. & seq. Alex. in d. l. talis scriptura, nu. 8. Hanc etiam opi. dicit esse communem Crotrus in rep. l. si is qui pro emprore. nu. 15. ff. de vsuca. vbi subtiliter examinat hunc articulum Didaeus in Rubrica de restam. in 3. parre, num. 5.

8 Quæro etiam nunquid huiusmodi donario confirmetur morte mariti, etiamsi excedat summam quingentorum solidorum dato, quòd non sit iusiuuata? dixi iufr. q. 17. vers. Sed quæro.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Ea quæ socer vel maritus mittunt sponsæ, an censeantur donata?*

2 *Et quid in his quæ ei donātur à consanguineis vel affinibus?*

3 *Et quid de annulis, iocalibus, & vestibus, quas mariti faciunt vxoribus?*

1 CIrca hanc materiam douationis inter virum, & vxorem, occurrit alia quæstio quoridiana, nunquid si maritus, aut eius pater, mittant aliquid sponsæ, prout quotidiè fieri videmus, præsumarur illud ipsi sponsæ donatum? Resp. Aut expressè dictum est, quòd donarur: & tunc vtique censetur donatum. Aut simpliciter missum est nulla facta mentione donationis, & tunc in dubio censetur traditum causa ornamenti, nou autem animo donaudi. ita distinguit Angelus consilio suo, incip. Nicolerus de Tarragnis, quod est sub nu. 251. in consilijs compilatis & correctis per d. Nicolaum Gambarutum auum meum marernum, de qua compilatione mentionem facir, & ipsum appellat præstantissimum Doctorē, Dominus Paulus de Montepico in repe. l. Titia. ff. de legar. secundo, post nu. 56. in consilijs autem Aug. secundum impressionem, quam ego habeo: illud consiliū est sub num. 339. Hæc autem distinctio Angeest per Doctores approbara, vt dicit Cagnol. in l. contractus, nu. 35. ff. de reg. iur. ita etiam tenere cōmuniter Doctores attestatur Cor. consil. 65. in litera A. lib. 3. & dicit Alex. cons. 155. num. 10. lib. 7. quòd ita magis communiter concludirur.

2 Sed nunquid ea, quæ donantur sponsis à consanguineis, vel affinibus, censeatur donata contemplatione mariti, an autem contemplatione vxoris? Respon. Aut sunt donata à consanguineis ex parte viri, & censentur donata contemplatione viri: aut sunt donata à consanguineis vxoris, & censentur donata contemplatione vxoris. ita distinguit Barro. in l. sed si plures. §. in arrogato, nu. 4. ff. de vulga. & ita magis communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. vt liberis, num. 17. C. de collatio. Hanc etiam sententiam dicit esse magis communiter receptam Cagn. in d. l. contractus, num. 38.

3 Successiuè quæro, quid de annulis, iocalibus, & vestibus, quas maritus facit vxori, nūquid censeantur donatæ vxori, an autem illi concessæ ad vsum, & ornamentum tantùm? Resp. Aut istæ vestes, siue iocalia, sunt vilia, & ad quotidianū vsum & censentur donata: & sic fiūt propriæ vxoris. Aut verò sunt preciosa, & non censentur donata, sed concessa ad vsum tantùm. ita tenet Ba. in l. in his rebus, quæ est lex penultima. §. primo, nu. 2. ff. sol. mat. & est communis opi. vt dicit Cor. cons. 81. in litera L. lib. 1. Bertran. consil. 14. ante nu. 8. li. primo, in secunda parte, & cons. 208. nu. 2. libr. secundo, in secunda parte. Socin. Iun. consil. 134. num. 40. lib. 1. & quòd vestes preciosæ & alia ornamēta festiua tradita vxori, vel sponsæ, per sponsum, vel maritum, non cēseantur donata, est communis ferè omnium sententia, vt dicit Corn. consil. 114. in litera G. li. 4. Videmus enim, quòd mariti illas fieri faciunt potius honoris sui causa, vt scilicet vxores ornatiores conspiciantur, quàm in gratiam, siue beneficium ipsarum vxorū,

&ab

& ab hac opin. nullo modo esset in practica recedendum, & multò magis hoc tempore, quò infelices mariti obsequentes ambitioni vxorum, plus expendunt in earum ornamẽtis, quàm recipiant pro earum dote. Mortuo igitur marito, si inter vxorẽ, & inter hæredes mariti sit controuersia de vestibus, dic, quòd aut constat, quòd maritus eas voluit concedere ad vsum vxoris tantùm, & sunt hæredũ viri: Aut constat, quòd voluit donare, & sunt vxoris, quia talis donatio fuit ipsius mariti morte cõfirmata: Aut verò sumus in dubio, & tunc vestes necessariæ ad vsum remanent mulieri, aliæ verò remanent hæredib. viri. & hæc est communis conclusio vt dicit Alc. in l. si is qui quadringenta. §. dos legata, num. 2. ff. ad legem Fal. à qua consulendo, aut iudicando recedi non solet.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter nuptias, an hodiè sit in vsu?*
2 *Et an censeatur ipso iure constituta, an autem agendum sit, vt constituatur?*

1 POstquam hoc loco de donationibus inter virum & vxorem tractari cœptum est, nõ impertinens erit aliqd de donationibus propter nuptias breuiter attingere.

Scias ergo, quòd de iure communi dos data, donationem propter nuptias meretur, & sic maritus cogitur dare tãtum vxori ex causa donatiõis propter nuptias, quantum ipse ex causa dotis ab vxore recepit: & hoc ex dispositione Auth. dos data. C. de donatio. propter nupt. Dispositio tamen illius Auth. scilicet, quòd fiat contrà dos, siue donatio propter nuptias vxori, hodiè nõ est in vsu, vt attestatur gl. In Auth. æqualitas, in glo. fi. C. de pact. conuentis, quam refert Paris. cons. 95. n. 35. lib. 2. & Canar. de insinua. in 2. parte, in 6. q. Bald. in d. Auth. dos data, num. 2. in fin. Alba. cons. 22. num. 8.

2 Sed quæro reiẽta dispositione iuris communis, nunquid huiusmodi donatio ꝑpter nuptias censeatur esse ipso iure constituta, an autem vxor teneatur agere, quòd constituatur? Resp. Azo. quem refert gl. in d. Auth. dos data in gl. 1. in fi. tenuit, quòd huiusmodi donatio, censeatur ipso iure constituta, æquiualens doti. Et dicit Apostil. ad Bald. in eadem Auth. dos data, sub nume. 3. quòd ista videtur esse communis opin. Sed certè ego credo, quòd hæc opi. Azo. non sit cõmunis, nec vera, quinimò si donatio ꝑpter nuptias non fuit petita constitui constante matrimonio, non potest posteà soluto matrimonio peti, & ita tenet gloss. In d. Auth. dos data, in verbo, Exactio, quam dicit esse communiter approbatam Afflic. decis. 242. nume. 1. Gramma. decis. 97. numer. 4. Benè potest peti, quòd constituatur constante matrimonio, licet tempore datæ dotis, vel promissæ, non fuerit petita, neq; cõstituta: & ita communiter seruatur, vt dicit Alber. in d. Auth. dos data.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta absenti non valet, nisi nuncius vel epistola interueniat?*
2 *Et an requiratur, quòd talis nuncius sit ad id specialiter destinatus?*
3 *Et quid si donatarius apprehẽderit possessionẽ rei donatæ?*
4 *Et quid si facta sit præsenti, & tacenti?*
5 *Et quid si facta sit absenti, coram quinq; testibus, an sustineatur in vim fideicommissi?*
6 *Et an donatio ad pias causas facta absenti valeat?*

1 PRæcedentibus quæstionibus visum est, quæ personæ donare possint, vel non: Nũc videndum est, quæ in ipsa donatione requirantur: & in hoc scire debes, quòd donatio debet fieri præsenti, aliàs si fiat absenti, non valet: tex. est in l. absenti. ff. de donatio. & ita volunt DD. cõmuniter omnes, vt dicit Cot. cons. 73. in litera C. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem Paris. cons. 88. num. 15. libr. 3. Intellige nisi interueniat nuncius, vel epistola, nam nuncio, vel epistola interueniente, potest donatio fieri absenti. ita colligi videtur ex glo. In l. nec ambigi, in gl. 1. C. de donatio. & est communis opi. vt dicit Card. cons. 254. col. 3. prout illum refert Capic. decis. 180. num. 8. licet ergo illum non inuenerim.

2 Scias tamen, quòd ad hoc vt valeat donatio facta absenti eum interuentu nuncij, requiritur, quòd talis nũcius sit ad hoc speciàliter à donante destinatus, aliàs non perficitur donatio, neque sufficeret, quòd aliquis motu proprio illam donatario notificaret. Ita tenet gl. suprà allegata in d. l. nec ambigi, quam sequitur communis Doctorum sententia, vt ait Rom. cons. 295. numer. 1. & seq. quem refert Corne. cons. 254. in litera A. lib. 3. quem fortè voluit allegari Capic. vbi suprà. Et dicit Mars. in l. si quis ne quæst. num. 69. ff. de quæst. quòd illam gl. sequuntur communiter Doctores. Hanc etiam esse communem conclusionem attestatur Guido Papæ decis. 222. num. 2.

3 Sed pone, quòd non solùm donatio absenti facta sit verbotenus, sed etiã postea ipse donatarius acquisiuerit possessionē rei donatæ, nunquid valebit donatio? Resp. quòd adhuc non dicitur perfectus contractus donationis, quò ad acquisitionem dominij, nisi nuncius, vel epistola interueniat. & hæc videtur esse cōmunior opinio, vt dicit Capic. in allegata decis. 180. post num. 9. Cùm enim donatio non possit perfici nisi interueniente pacto, & sic consensu vtrinsque, scilicet tam donantis, quàm donatarij, non potest dici inter absentes consensus efficax interuenisse, nisi vel nuncius, vel epistola interecedat, vt suprà dictum est.

4 Sed quid si donatio facta sit præsenti, sed tacenti? dixi infr. q. 14. vers. Sed pone.

5 Quæro etiam, quid si donatio facta sit absenti coram quinque testibus, an sustineatur in vim fideicommissi? dixi suprà qu. 5. versic. Sed pone.

6 Item quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet: quòd donatio facta absenti nō valet, habeat locum etiam in donatione, quæ fit ecclesiæ, vel piæ causæ, vel pauperib. absentibus? Resp. quòd sic: & ideò si aliquis pro ipsis non acceptet, donatio nihil valet. ita dicit gl. in l. illud. in verb. Alia causa. C. de sac. san. eccle. quam communiter approbant Doct. vt ait Rui. cons. 13. nu. 10. lib. 4. & cons. 37. nu. 14. eo. vol. Quod nota, quia de facili quis responderet contrarium.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta absenti, Notario stipulante, an valeat?*
2 *Et an possit reuocari, priusquã ab illo absente acceptata sit?*
3 *Et an possit reuocari ante acceptationem?*
4 *Et quid si donatarius decessit ante ratificationem?*
5 *Et quid si donatio facta sit præsenti, cum pacto, quòd transferatur in aliquem tertium, qui sit absens?*
6 *Et an hæres donatoris possit tale pactum reuocari?*

1 Dictum est in præcedenti quæstione, quòd donatio facta absenti nō valet. Pone, quòd aliquis donet absenti, cum interuentu Notarij, qui pro ipso absente stipulatus fuerit, & acceptauerit, nunquid donatio valebit? Respon. ista est ardua quæstio, in qua magna est confusio inter Scribentes, propterea pro faciliori intelligentia scire debes, quòd dupliciter potest considerari donatio collata in absentem. Primò, quãdo ego dono aliquam rem Titio absenti. Secundò, quando ego dono aliquam rē Titio præsenti, hoc conditione adiecta, vt aliquo casu adueniēte res perueniat ad Caium absentem. Certū est enim in iure, quòd licet regulariter alter alteri stipulari non possit, potest tamen donator in donatione apponere legem rei suæ, vt aliquo casu adueniente perueniat in tertium. l. In traditiōe, cum ibi not. ff. de pact. & ex huiusmodi pacto seu stipulatione acquiritur illi tertio actio vtilis sine cessione. l. quoties, C. de donat. quæ sub mo. & ita tenet Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. nu. 3. in fi. ff. de verb. obl. quem sequuntur cōmuniter Doctores, vt dicit Soc. cons. 115. nu. 1. li. 4. & licet tex. in d. l. quoties, loquatur quando appositū est pactū, vt aliquid ex re donata præstetur, tamen intelligendus est etiam, vt procedat, quando donatur species, & apponitur pactū de danda pecunia. & hæc opin. est communis, & tenenda, vt ait Soc. cons. 236. nu. 1. lib. 2.

2 Primo ergo casu, quando aliquis donat Titio absenti, medio Notarij stipulantis & acceptãtis, nō videtur dubitandū, quin donatio ipsa valeat, & quæratur actio sine cessione, potest enim Notarius alteri stipulari, &c. vt latè dixi infrà, hoc eod. li. §. stipulatio. Et ita hanc conclusionem esse in iure receptissimam attestatur Soci. Iun. cons. 67. numer. 4. libro 3. Sed difficultas est, nunquid antequam Titius ratificet, vel acceptet, ipsa donatio dicatur perfecta, ita quòd ab ipso donante non possit posteà reuocari? Respond. aut donator ante acceptationem vel ratificationem donatarij, simpliciter donationem ipsam reuocauit, & reperio, quòd Paul. de Castro in vulgato suo cons. 195. post num. 3. vers. Sola verò reuocatio. lib. 2. tenet, quòd talis simplex reuocatio facta per donantem non impedit, quò minus subsequi possit ratificatio per donatariū, & sic donatio ipsa perfici, tali reuocatione non attenta, licet à multis illa decisio Pauli de Cast. in contrarium allegetur: & in hoc credo, quòd opi. Pau. de Castr. sit vera & cōmunis, quamuis plerīq; attestentur communem opi. esse in cōtrarium, scilicet quòd imò potest ante ratificationem donatarij per donantē reuocari, & in specie Cagn. in l. quo tutela. §. nec paciscendo, in fi. ff. de reg. iur. quem refert Tiraq. de cōstituto. In 30. limit. n. 9. Alba. cons. 36. nu. 1. Quinimò Aicia. in c. cùm contingat. nū. 324. & seq. vsq; ad nu. 331. tenet, quòd talis donatio ante ratificationem non valeat, & quòd si donatarius ante ratificationē moriatur, non possunt eius hæredes illam ratificare, &

re, & dicit, ꝙ est magis cõmunis opi. Et idem tenet in l.2.§.ex his, nu.3, ff. de verb. obli. subdens, ꝙ secundum hanc opinionem pluties consuluit, & ostendit illam esse communẽ, & de iure veram. Sed certè, vt dixi, contraria opi. est magis cõmunis, scilicet quòd nõ possit reuocari, prout illam esse magis communem attestatur Gozad. cons.87. circa fin. & ex infrà dicendis magis apparebit.

3 Aut verò, donator non tantùm simpliciter donationem ipsam adhuc non acceptatã reuocauit, sed etiam rem donatam in alium cum effectu transtulit; & tunc multi adhuc allegant Paul. de Castro in alleg. cons. tenere, quòd prima donatio per secundam reuocari possit. Tamen ni fallor, Paul. de Castro, loquitur in alijs terminis, prout infrà dicam. Benè verum est, quòd ex eius verbis colligitur, quòd ipse fuit in hac sententia, dum ait, quòd superueniens ratificatio, seu acceptatio, nõ præiudicat ijs, quibus medio tempore fuit ius quæsitũ: & secundũ hanc opinionem, ꝙ secunda donatio præiudicet primæ non ratificatæ, cõsuluit Dec. cons.226. & eam dicit esse communem. Cagnol. in l. fi. nu.272. C. de pact. Contrariam tamen sententiam, scilicet quòd imò per huiusmodi donationem, intercedente stipulatione Notarij, absenti factam, sit quæsitum ius donatario irreuocabiliter, etiam ante ratificationem, ita quòd non possit deindè donator rẽ ipsam in alium transferre, tenuit Soc. Iu. cons.118. post nu.12. vers. Non obstat tertia, libr.2. vbi dicit, ꝙ licet sit magna authoritas Pauli de Cast. & Dec. tamen in hoc eorum opi. nõ videtur tenenda, & de ijs dici posset illud: Quandoq; bonus dormitat Homerus. & ibidem post n.16. dicit, quòd contra eos est communis opi, quem refert Didacus in Rubr. de testam. in 3. parte, post nume.13. licet non satis perfectè iudicio meo. Hanc etiam opinionem sentit esse magis communem. Soci. Iun. consil.121. nu.8. & seq. lib.3. Et dicit Apostil. ad Dec. in l. contractus, sub num.22. ff. de regu. iur. quòd hæc opinio de iure erat verior, & communis, licet Apostil. ad Alex. consil.31. sub nume.16. lib.6. dicat, quòd hodiè opi. Decij est crebrior, & regia constitutione in regno Franciæ confirmata, quem refert Tiraquel. de constituto in 30. limi. n.9. Ego verò in hoc secundo casu cõsiderabam, quòd aut præfatus donatarius ante secundam donationem adeptus erat possessionem rei donatæ, & tunc, cùm adipiscẽdo possessionem videatur ratam habuisse donationem, non est dubitandũ, quin prima donatio præualeat secundæ. Omnes enim conueniunt, quòd in istis terminis, etiam tacita duntaxat ratificatio sufficiat ad hoc vt donatio irreuocabiliter perficiatur. Aut verò primo donatario non fuit tradita possessio, sed secundo, & tunc puto, quòd res careat omni difficultate: nam etiamsi prima donatio fuisset facta præsenti, & acceptanti, adhuc esset præferendus secundus donatarius, cui fuisset tradita res, secundum regulã. l. quoties, ff. de rei vendic. Aut non fuit tradita res primo, neque secundo donatario, & tunc in pari causa cẽserem primum esse præferendum, etiam si secundus prius acceptasset, licet hoc non transeat sine scrupulo, etiã præsupposita pro vera illa opinione, quòd simplex reuocatio donatoris non sufficiat, quam etiã tenuit Paul. de Cast. in alleg. cons. vt suprà dixi, & re vera hic passus est valdè dubius & periculosus.

4 Tertius est casus, quãdo donator donationem non reuocauit, neque rem in aliũ transtulit, sed antequam donatarius acceptaret, vel ratificaret, decessit. & hoc casu consuluit Paul. de Cast. (si benè aduertatur) quòd hæredes donatarij nõ possunt ratificare huiusmodi donationem in præiudicium hæredũ donantis (quia in casu suo etiam donator erat mortuus) quibus (vt ipse dicit) iam erat ius quæsitum, eò quia per mortẽ donatoris erat in eos translatum dominium ipsorum bonorum, sed certè licet magna sit authoritas Pau. de Cast. illa sua opin. mihi nunquam placuit, ex ea enim sequitur vnum, quod regulariter est maximè absurdũ, scilicet, quòd hæres, qui repræsentat personam defuncti, possit eius facto contrauenire. Præterea, si (vt ipsemet Paul. ibidem tenuit) ipse donator viuens nõ potuisset sola reuocatione impedire ratificationem donatarij, vt dixi sup. vers. Primò ergo casu, quantò minùs dicendum est, quòd potuerit illam impedire sola morte, quæ in hoc casu nõ infert expressam, neq; tacitã translationẽ, nam acquisitio quæ fit per hæredem, non dicitur propriè fieri per viam alienationis à defuncto, saltẽ respectu alicuius rei particularis, cùm sit alienatio necessaria legalis, ex qua non potest in proposito inferri aliqua reuocatæ voluntatis declaratio, & si casus contingeret, credo, quòd non erraret Iudex, qui contra opin. Pauli de Castro, sententiam in hoc casu proferret, quæ etiam expresè conuincitur ex

traditis

traditis per Doctores, quos allegaui inf. vers. Sed pone.

5 Secundus est articulus, quando quis donat alicui præsenti, cum pacto, quòd aliquo casu adueniente, res perueniat in aliquem tertium absentem: & hoc casu non est pariter dubitandum, quin talis conuentio valeat & illi absenti quæratur actio sine cessione, siue Notarius, siue etiam ipsemet donator stipulatus fuerit pro ipso tertio absente, vt dixi suprà in princip. quæst. Pariter etiam nõ est dubitandum, quin secuta ratificatione illius tertij, sit perfecta donatio, itaq; irreuocabiliter sit ipsi absenti ius quæsitum. Difficultas est, nunquid possit donator posteà huiusmodi pactum reuocare, antequam fuerit ab ipso tertio absente acceptatum, Dic ergo quòd si quidem Notarius pro absente acceptauit, non potest amplius illud pactum reuocari in præiudicium absentis, cui mediante stipulatione Notarij fuit ius quæsitum, etiamsi donator, & donatarius concorditer vellent illud reuocare. & in hoc omnes concordant, vt dicit Soc. Iun. in d. cons. 118. num. 13. lib. 2. Hanc etiam opi. communem esse attestatur Didacus libr. 1. resolut. c. 14. nume. 11. Sed quid si nullus pro ipso absente acceptauit, nunquid poterit reuocari? Resp. Bar. in l. qui Romæ. §. Flauius, nu. 1. ff. de verb. obligat. tenuit, quòd possit donator tale pactum remittere in præiudiciũ ipsius absentis. & opi. Bart. dicit esse communem Soc. in d. §. Flauius. nu. 6. & cons. 115. nu. 12. lib. 4. Ias. in d. §. Flauius. nu. 14. & in l. 2. nu. 66. C. de iure emphyteo. quem refert Cagnol. in l. id quod nostrũ. nu. 12. ff. de reg. iur. Ruin. cons. 182. post num. 21. vers. Nec obstat, lib. 1. Exea in Rubr. de pactis, nume. 143. Et dicit Didacus in d. c. 14. nu. 17. quòd communiter Doctores sequuntur Bart. Idem dicit Gratus, consil. 25. post num. 39. versic. Nec obstat, libro 1. Contrariam autem sententiam scilicet, quòd imò non possit hoc casu tale pactum in præiudicium ipsius tertij absentis, etiã ante eius acceptationem remitti, dicit esse communem Guliel. de Benedict. in repet. cap. Raynutius, in verbo, Si absque liberis, el 2. nu. 23. Roder. Xuarez in repet. l. quoniam in prioribus in declarat. l. regul. q. 8. nu. 2. vbi plures enumerat tenentes hanc opinio. & dicit, quòd ferè omnis schola Scribentium tenet contra Bart. Idem etiam dicit Xuarez alleg. 19. Duennas reg. 216. in fin. & certè nõ potest negari, quin propter varias rationes, & authoritates Doctorum hinc indè, passus nõ sit valdè arduus, & periculosus. Ego tamen, si casus contingeret, nõ auderem consulendo, aut iudicando recedere ab opi. Bart. quam credo esse veriorem, & magis communem, modò tamen res esset integra, quia scilicet res adhuc tradita non esset per donatarium illi tertio, vel etiã nondum euenisset casus, in cuius euentum donatio in illum tertium collata fuerat: nã ijs casibus crederem non posse reuocari, prout etiam fatentur omnes teste Didaco in d. c. 14. post nu. 13. vers. Principaliter & quintò, in quo capitulo ipse Didacus multùm eleganter tractat hanc materiam.

¶ Sed pone, quòd donator ipse dum viueret, hoc pactum in fauorem tertij absentis appositum non reuocauerit, nunquid eo mortuo poterit ipsius hæres illud reuocare? Respon. quòd non. & est commu. opin. vt attestatur Soc. in d. §. Flauius, nu. 19. Exea in d. Rub. de pactis, num. 174. Didac. in d. c. 14. nu. 17. Videtur quodammodò donatio ipsa confirmata morte donantis, ita vt res non possit amplius dici integra, & consequenter non possit donatio reuocari.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio hodie etiam nudo pacto perficitur?*
2 *Et quid in donatione causa mortis?*
3 *Et quid in donatione remuneratoria?*
4 *Et quid in donatione præsumpta?*
5 *Et quid si donatio facta sit præsenti, & tacenti?*
6 *Et quid in pacto, siue promissione de donando?*

1 De iure digestorum in donatione requirebatur, quòd interueniret stipulatio, vel traditio: hodiè verò ex dispositione l. si quis argentum. §. fin autem hoc. C. de donat. donatio non requirit stipulationem, vel traditionem, sed nudo pacto perficitur.

2 Et hæc quidẽ conclusio de plano procedit in donatione inter viuos, prout loqui videtur tex. in d. l. si quis argentũ. sed punctus est, vtrùm habeat locum etiã in donatione causa mortis, vt scilicet etiam ipsa nudo pacto perficiatur? Resp. ꝙ sic. ita tenet gl. in l. cùm pater. §. Mæuio. in verbo, Donabat. ff. de leg. 2. quæ in hoc est cõmuniter approbata, vt dicit Corne. cons. 226. in litera B. lib. 3. & cons. 237. in litera C. lib. 4. Soc. cons. 125. nu. 1. libr. 3. Et dicit Ruin. cons. 54. nu. 4. libr. 1. quòd cum illa glo. concordant communiter Doctores. Hanc etiam opi. dicit esse communem Alex. cons. 113. nu. 5. lib. 6. & in l. 2. nu. 7. ff. de lega. 1. & in l.

& in l.cùm ex causa. quam legit cum l.cùm tempus.nu.2.& post nu.4.ff.de re iudi.quem refert Bertran.cons.168.nu.5.lib.3.in 2. parte. Ias.in §.in personam. num.61. Instit.de actio. Dec.cons.245.circa fi.Bertran.cons.156.num. 11.& 12.lib.1.in 2.parte, & cons.207. post nu.1. eod.vol.Gomes.in d.§.in personam,post nu. 43.vers. Item circa illud. quem refert Didac. in Rub.de testa.in 3. parte, nu.14. Nulla enim subest ratio diuersitatis, cur aliud hoc casu dici debeat in donatione causa mortis, q̃ in alijs donationibus statutum sit.

3 Quæro,an dispositio d.l.si quis argentum, habeat locum in donatione remuneratoria? Respond. quòd non. Ita tenet Bart. in l.iuris gentium.§.quinimò.nu.20.ff.de pac.& hanc opin.dicit esse communem Ias. in d.§.quinimò.num.19. & seq. Cùm enim hæc donatio non possit propriè dici liberalitas,vt dixi suprà,q.3.non videntur illi conuenire verba d. l.si quis argentum. Ego tamen si auderem,facilè inclinarem in contrariam sententiam, quæ etiã æquior videtur. Magis enim fauendum videretur huic donationi, quæ fouetur præexistente causa benemeritorum, q̃ simplici donationi,quæ soli liberalitati innititur. in iudicando tamen non recedas à communi,quia lex magis fauet liberalitati.

4 Item quæro, nunquid dispositio d.l.si quis argentum,habeat locum in donatione præsumpta? Respond.quòd non: ita dicit Bar.in d.§.quinimò, post nu.20.qui in hoc cõmuniter approbatur,vt ait Alex.in l. si aliquam in vltimis verbis.ff.de acquir.poss. Hoc enim casu, duæ improprietates seu duo specialia cõcurrerent. Primum,quòd præsumeretur donatio vbi non esset. Secundum,quòd ex pacto nudo daretur actio. Exemplum autem huius donationis præsumptæ poni potest in confessione dotis facta constante matrimonio,vt dixi infrà.§.dos.

5 Sed pone,ego dono alicui,qui est præsens, & tacet,nũquid talis præsentia cum taciturnitate inducit consensum,ita quòd censeantur inductum pactum:& consequenter valeat donatio,iuxta dispositionem dict.l.si quis argentum? Respond.quòd sic:& est cõmunis opin.vt ait Cagnol.in l.semper qui non prohibet, nu.3.ff.de reg.iur.Exea in Rubr.de pac, nu.98.quem refert Didacus in Rubr.de testa. in 3.par.post nu.13. vers.Verùm si donatarius. & si dicas,quòd secundum cõmunem conclusionem de qua suprà,dispositio d. l. si qs argentum, non habet locum in donatione præsumpta? Respond.quòd hoc casu non est consensus præsumptus,nam promissio facta præsenti,est verè, & propriè pactum,vt dixi infrà hoc eod. lib.§.pactum.

6 Dispositio d.l.si quis argentum,proculdubio locum habet in donatione,sed quid in pacto,siue promissione de donando? Respo. in hoc articulo Doctores sunt varij: nam aliqui tenuerunt,quòd non. & hanc opin.dixit esse communem Alciat. in l.1. in princ. post nu.16. ff.de verb.oblig. Aliqui verò tenuerũt contrarium,scilicet,quòd imò etiam si non interueniat stipulatio, neque traditio, talis ꝓmissio valet,& obligat promittentẽ,etiam solo pacto nudo interueniente. & hanc opi. dicit esse cõem Soc.in cons.102.post num. 4. lib.3.Gomes. in §. in personam. nu.39.& seq. Instit.de actio.Ripa lib.3. respon.c.14.nu.1.& seq.& hæc opi.tanquam verior,& magis cõis mihi magis placet,nam considerato effectu, & substantia verborum, nihil aliud est promissio donandi, quàm donatio: & in dubio semper inclinare debemus in sentẽtiam,per quam actus efficax reddatur.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Donatio excedens summam quingentorum solidorum debet insinuari.*
2 *Insinuatio quid sit?*
3 *Et quomodo fiat?*
4 *Et an requiratur,quid fiat in loco iudicis?*
5 *Et an in insinuatione requiratur decretum iudicis?*

1 Sciendum est etiam,quòd ex dispositione l.sancimus, in prin.C. de donati.cautum fuit,ꝙ omnes donationes excedẽtes summam trecentorum solidorum deberent insinuari, sed deinde summa fuit aucta per l. penulti.§. fi.C.de donatio.vsq; ad summam quingentorum solidorum. Fac ergo regulam,quòd in quacunque donatione excedente summã quingentorum solidorum,necessariò requiritur,quòd donatio ipsa insinuetur,aliàs nõ valet.Isti autem quingenti solidi hodiè faciunt summam septingentorũ scutorum istius temporis.& ita interpretatur communis opinio,vt dicit Bellonus consilio 74. numero 22.imò Duennas in regula 224.limit.19.in fin.dicit,quòd hodiè valet etiam vltra mille aureos. Et in proposito quomodo intelligatur solidus legalis,dixi infrà libr.7.§. solidus. Quod nota,ne fortè tibi eueniat,ꝓut illi iudici Montis Pulciani,qui reuocauit quandã donationẽ factã vltra trecentas libras,quatenus

K

nus excedebat summam vigintiquinq; librarum, de quo mentionem facit Io.And.in addi. ad Spec.in tit.de donat.§.porrò, in vltima Aposti.circa fi.vbi refert Rof.de illo dicentē, quòd nō erat Iurista, licet iustasset de brodio iuris. Et quia hoc loco incidit mentio insinuationis, cuius materia multoties contingit in practica, nō solùm propter dispositionem iuris cōis, sed etiam propter statuta, quę in multis locis disponunt insinuationes donationum vel testamentorum fieri debere, non impertinens erit aliqua præmittere ad intelligentiam terminorum.

2 Quæro ergo, quid sit insinuatio? Respon. quòd est per superiorem auctoritatis præstatio, & licet hæc non sit bona, neque congrua diffinitio, neque descriptio, tamen consuetudo videtur hanc descriptionem admittere, vt dicit Alb.in l.illud, post nn.2.C.de sacro san.eccles.& in hoc nō insisto, quia plerunq; in huiusmodi diffinitionib. tempus conterere, est prorsus inutile.

3 Quæro etiam quomodo fiat insinuatio, & an possit fieri vnico cōtextu cum ipsa donatione? Respon.quòd sic: & ideò practica insinuationis faciendæ est, quòd donatio redigatur ad scripturam, & postea coram iudice publicetur, & registretur apud acta, vel etiam sufficit, ꝙ donatio ipsa scribatur, & publicetur coram iudice absq; alia scriptura, vel registratione. & ita apud nos seruari attestatur Io.And.in addit.ad d.§.porrò, sub num.4.in fin. Hanc etiam esse communem opin. & ita communiter seruari attestatur Guido Papæ cons.23.nu.11.Imol.in ca.cùm contingat, nu. 9.de iureiur.quem refert Corn.cons.36.in littera A.lib.3.ita etiam apud nos seruari dicit Ant.Can.de insi.in 1.par.nu.4.& seq.

4 Vlterius quæro, nunquid requiratur, quòd insinuatio fiat in loco iudicij? Respon. quòd non: sed sufficit, quòd fiat coram iudice, etiam alibi, quàm in loco iudicij: & ita cōmuniter obseruatur, vt dicit Io.And. in additio. suprà allegata. Imol.in d. ca.cùm contingat, post nu.93. Est enim hic actus, qui non requirit plenam causæ cognitionem, prætereaque est actus voluntariæ iurisdictionis, vt tenent Doctores, teste Canar.de insinuatio. in prima parte, numer.14. meritò potest vbiq; exerceri, intellige modò sit locus honestus, & carens suspitione.

5 Item quæro, an in insinnatione requiratur decretum iudicis? Respond. ꝙ non: ita tenet Bar.in l.Modestinus, post nu.3.ff.de donatio. & est communis opi. vt dicit Cor. in d. cons. 36. in litera B.lib.3. Cùm enim donatio ipsa dependeat ex sola donantis voluntate, non est opus neq; causæ cognitione, neq; decreto, sed sola ipsius iudicis præsentia sufficit.

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Insinuatio an requiratur in donatione tacita vel præsumpta?*
2 *Et an in pacto gratuito, vel simplici liberatione?*
3 *Et an in pacto de non petendo?*
4 *Et quid in cessatione facta ex causa donationis?*
5 *Et quid in donatione reciproca?*
6 *Et quid in donatione ob causam?*

1 HIs sic præmissis, redeo ad conclusionem superius factam, scilicet, quòd in quacunque donatione, quę excedat summam quingentorum solidorum requiritur insinuatio, aliàs nihil valet: & in primis quæro, an hæc conclusio habeat locum etiam in donatione tacita, vel præsumpta? Respond. quòd etiam in illa requritur insinuatio. ita colligitur ex doctrina Bart.in l.1.nu.2.ff.de donat. quam dicit esse cōmuniter approbatam Curt.Iun.cons. 126. circa fi. potuisset allegare Bar. hoc clarius dicentem in l.fin.in princ.nu.3.C.de iur.dot. vbi infert ad cōfessiones quas mariti faciunt de dotibus receptis, quæ habent vim donationis tacitæ seu præsumptæ, & est valdè notabilis decisio, & quæ aliquando mihi magnum honorem fecit in practica.

2 Item quæro, an etiam in pacto gratuito, siue liberatione simplici, facta non expressa causa, requiratur insinuatio? Resp. quòd sic: si excedit summam quingentorum solidorū. ita tenet glo. vulgatissima in l.si quis obligatione. ff.de reg.iur.& est cōis opin. vt dicit Alex.in l.creditori, nu.4.C.de pact. quem refert Dec.ibi, nu.12.& in d.l.si quis obligatione, nu.10. & Soc.in d.l.creditori, in 2.notab. Calcan.cons.25.nu.23.Ias.cons.199.col.2.versic.Sextò istam.lib.2. Curt.Inn.cons.47.nn.3. Cagno.in d.l.si quis obligatione, nu.4.quem refert Duen. regu.224.in 1.ampliatio. Alciat. in l.dedisse.ff.de verb.sig. qui dicit, quòd hoc communiter approbatur. Didac.lib.2. resol. ca.4. num.8. & quòd in pactis liberatorijs requiratur insinuatio, dicit communiter teneri Claud.in d.l.creditori, nume.1. Cùm enim appareat de animo donandi, ex quo nulla causa subest, idem iudicatur, quod de donatione expressa.

3 Eademq; ratione habebit locum conclusio, etiam in pacto de nō petendo: nam si debitum

bitum sit liquidũ,& excedat summam quingentorum solidorum, erit necessaria insinuatio:& ita magis communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. Nesennius. §. fi. in fi. ff. ad legem Falcidiam. Hanc etiam dicit esse cõmunem opin. Ripa in l. si vnquam. nu. 39.

4 Idemq; si sit facta cessio ex causa donationis, pariter erit necessaria insinuatio. & hæc est cõmunis conclusio, vt ait Curt. Iun. cons. 126. paulò ante fin. Nam vbi appareat de intentione, non est curandum, quomodo verba concepta fuerint, & generaliter, quòd remissio vel renunciatio, vel indebita solutio scienter facta, sit donatio, & insinuatione indigeat: dicit esse magis cõmunem opin. Calcan. cons. 25. post nu. 23. vers. Sed potest.

5 Sed nunquid in donatione reciproca seu vicissitudinaria requiritur insinuatio? Resp. quòd non: ita consuluit Oldra. cons. 139. nu. 13. & hæc opinio est per omnes approbata, vt ait Curt. Iun. cons. 81. num. 5. Talis enim non dicitur propriè donatio, vt dixi suprà quæsti. 2. vers. Item quæro.

6 Sed quid dicendum in donatione ob causam? Respon. quòd in illa non requiritur insinuatio, præsertim si sit facta animo remunerandi. ita tenet Bart. in l. Aquilius regulus, nu. 3. ff. de dona. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Soc. Iun. cons. 77. nu. 152. lib. 1. Idem etiã dicendũ est, vbi facta esset donatio ob causam vel causas de futuro, maximè si essent onerosæ, & tendentes ad diminutionem patrimonij, vel bonorum futurorũ, secundum Bart. in loco prænllegato, & est cõis opi. vt dicit Alex. cons. 113. nu. 31. lib. 6. Huiusmodi enim donationes, cùm aliam habeant causam quàm liberalitatis, propriè donationes dici non possunt, vt dixi suprà.

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Insinuatio an requiratur in donatione facta Ecclesiæ?*

2 *Donatio non insinuata nunquid annulletur in totum, an autem solummodò quatenus excedit summam quingentorum solidorum?*

3 *Et an donatio inter virum & vxorem quatenus non est insinuata, confirmetur morte?*

4 *Et quid si in donatione apposita sit clausula, quòd vult censeri plures donationes nõ excedentes summã quingentorum solidorum?*

5 *Et an possit per pactum renunciari insinuationi?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid prædicta conclusio, quæ habet, insinuationem requiri in quacunq; donatione, excedente summam quingentorum solidorum, habeat locum etiã in donatione facta ecclesiæ, vel piæ causæ? Respon. quòd non. Illa enim valet absque insinuatione: & licet per dispositionem l. illud. C. de sacrosanc. eccles. solummodò concederetur donari ecclesiæ sine insinuatione, vsque ad summam quingentorum solidorũ, quo tempore non licebat priuatis donare sine insinuatione, nisi vsq; ad summam trecentorum solidorum, tamen ex quo post illam legem superuenit dispositio l. pen. C. de donat. quæ concessit etiam priuatis donari sine insinuatione vsq; ad summam quingentorum solidorum, pariter etiam extendi debuit priuilegiũ Ecclesiæ vltra illam summã, & sic hodiè tenendũ est, quòd valet donatio facta Ecclesiæ vltra quingentos solidos, sine insinuatione. Ita tenuit Bart. in d. l. illud. nu. 4. & ita communiter teneri attestatur Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ, post nu. 82. de constitu. Hanc etiam opi. dicit esse communem Iason cons. 169. nu. 8. lib. 3. Ripa lib. 3. Respo. c. 11. nu. 10. Petrus Rebuf. de priuilegijs scholarum, priuileg. 64. quem refert Duennas reg. 224. in 6. limitatione. Cùm enim necessitas insinuandi proueniat ex dispositione iuris ciuilis, illa attendi non debet in præiudicium Ecclesiæ, vel piæ causæ, vt dixi suprà lib. 1.

2 Sed quæro, ego feci donationem alicui de summa mille aureorum, & non feci illam insinuari, nunquid donatio vitiabitur in torũ, an autem solùm quatenus excedit summam quingentorum solidorum? Respond. quòd solũmodò vitiatur, quatenus excedit summam quingentorum solidorum, tex. est in l. sancimus, in princ. C. de donat.

3 Sed hîc incidenter quæro. Tu scis, quòd donatio inter virum & vxorem confirmatur morte, vt dixi suprà, q. 9. vers. Scias autem. scis etiam, quòd si excedit summam quingentorum solidorum, ad hoc vt confirmetur morte, requiritur, quòd sit insinuata, aliàs verò si non sit insinuata, nõ confirmatur, vt est text. expressus in l. donationes, la 1. C. de dona. inter vir. & vxor. Nunquid talis donatio excedens quingentos solidos, & non insinuata, non confirmabitur in aliquo, & sic prorsus corruet, an autem sustinebitur vsq; ad summam quingentorum solidorum? R. Salic. in d. l. donationes, la 1. post nu. 3. tenuit, quòd in nihilo cõfirmabitur, ex quo hoc casu est defectus in re, & in persona in re, quia non fuit insinuata, in persona, quia inter cõiuges non valet donatio. Tu verò teneas contrarium, prout etiam expresè sonant verba d. l. dona-

K 2 tio-

tiones, dum dicit amplioris qnantitatis, &c. & ita illud dictum Salic. eſt magis communiter reprobatnm, vt dicit Bellon. conſ. 4. poſt nu. 11. & hæc etiam opi. eſt æquior.

4 Sed pone, aliquis fecit donationem, quæ in totum excedat ſnmmam quingentorum ſolidorũ, ſed in inſtrumento appoſuit clauſulam, quòd volebat cenſeri plures donationes non excedentes pro ſingula ſummam quingentorum ſolidorũ, nunquid hæc cautela proderit, ita vt donatio ipſa propter defectum inſinuationis non vitietur? Reſpon. quòd nihil proderit tanquam facta in fraudem legis inſinuationem requirentis, & ideò donatio ipſa nihilominus vitiatur. ita dicit Bart. in d. l. Modeſtinus. nu. 10. ff. de dona. cuius opi. communiter approbatur, vt dicit Alex. in l. ſi filioſa. §. fi. poſt nu. 25. verſ. Sed certè Bald. ff. ſolut. matri. quem refert Didac. lib. 2. reſolut. c. 16. poſt num. 4 Roma. conſ. 26. poſt nume. 2. vbi dicit, quòd hæc eſt omnium opi. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Soci. conſ. 77. poſt nu. 19. lib. 1. Canar. de inſinua. in 2. parte, q. 25. Aliàs facilè poſſet eludi diſpoſitio legis, apponendo in donatione cuiuſuis ſummæ illam clauſulam quod nullo pacto eſt dicendum.

5 Sed nunquid poterunt partes renunciare inſinuationi? dixi infrà hoc eodem lib. §. renunciatio.

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum an ſuppleat defectum inſinuationis?*
2 *Et quid ſi non fuerit renunciatum inſinuationi?*
3 *Et quid ſi facienda ſit inſinuatio intra aliquod tempus poſt contractum?*

1 QVæro, nunquid concluſio ſuperius facta, quòd ſcilicet quæcunque donatio excedens ſummam quingentorum aureorum debe-
2 at iuſinuari, aliàs ſit nulla, habeat locum etiã in donatione iurata, & ſic nunqd iuramentum ſuppleat defectnm inſinuationis? Reſp. in hoc articulo magna fuit quandoque controuerſia inter Doctores, adeò vt vix diſcerni poſſet, quæ opinio eſſet magis cõmunis: nam Bald. in d. l. illud, nu. 9. C. de ſacroſanc. Eccleſ. tenuit, quòd donatio non inſinuata nõ confirmetur iuramento. Et hanc opin. dixit eſſe communem Barba. conſil. 16. col. 10. lib. 2. & conſ. 52. lib. 4. & inter conſilia Curtij ſenioris conſ. 66. in fin. Item dixit Calcan. conſ. 19. in fi. vbi etiam refert Proſdocim. idem atteſtantem in c. cùm contingat. de iureiur. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet, quòd imò cõfirmetur iuramento, & ſic, quòd iuramentum ſuppleat defectum inſinuationis, tenuit Ioan. And. in addit. ad Specu. in tit. de inſtru. edit. §. porrò. in vlti. Apoſtil. & hæc eſt communis opi. omniũ ferè Canon. vt dicit Corn. conſ. 221. in litera L. lib. 1. & conſ. 186. in litera H. lib. 2. quem refert Rubeus conſ. 59. nu. 2. & Pariſ. conſ. 33. num. 45. lib. 3. Soc. conſ. 77. circa fi. lib. 1. & conſ. 80. num. 1. eo. vol. quem refert Dec. conſ. 536. nu. 14. Bertran. conſ. 22. nu. 5. lib. 2. in 2. parte, & conſ. 120. nu. 6. & ſeq. lib. 3. in 2. parte, Ruin. conſ. 51. nu. 18. lib. 1. Et dicit Corn. conſ. 36. in litera E. lib. 3. quòd ita ſolet cõiter teneri, maximè per Canon. Ita etiam tenere communiter Can. atteſtatur idẽ Corn. conſ. 69. in litera Y. lib. 2. Hanc etiam opin. eſſe magis cõem affirmat Clau. in l. nemo poteſt. nu. 21. ff. de leg. 1. Ioan. de Comp. in d. l. nemo poteſt. quem refert Bertran. conſ. 30. poſt nu. 1. lib. 3. in 2. parte. Iaſ. conſ. 51. nu. 3. lib. 1. & conſ. 118. num. 2. lib. 4. & conſ. 169. num. 9. eod. vol. quem refert Tiraquel. in repe. l. ſi vnquam, in præfat. num. 143. C. de reuoc. dona. Dec. conſ. 239. poſt nu. 3. & conſ. 414. poſt num. 14. verſ. Tertiò non obſtat. & conſ. 432. nu. 17. & conſ. 488. poſt nume. 5. verſ. Poſtremò. quem refert Soci. Iunior, conſ. 117. numer. 11. lib. 2 & Ioan. Dilect. de arte teſtandi, tit. 2. caut. 10. numer. 3. Bertrand. conſ. 173. poſt num. 3. verſicul. Ad ſecundum. lib. 1 in ſecunda parte, & conſ. 138. nu. 8. lib. 2 in ſecunda parte, & conſ. 90. nu 5. lib. 3. in ſecunda parte, & conſ. 97. poſt num. 1. eo. volum. & conſ. 209. poſt nu. 12. eodem volum. Curt. Iu. conſ. 34. num. 1. & conſ. 47. poſt nu. 8 & conſ. 81. num. 6. Pariſ. conſ. 26. nu. 60. lib. 3. & conſ. 69. nume. 97. eodem volu. Ruin. conſ. 159. num. 15. lib 4. & conſ. 182. poſt num. 13. verſ. Tertiò, adhoc. lib. 1. & conſ. 180. nu. 14. & ſeq. eod. volum. Gratus conſ. 70. nu. 28. lib. 1. Bello. conſ. 60. num. 19. Socin. Iun. conſ. 69. nume. 39. lib. 1. & conſ. 67. nu. 20. lib. 2. & conſ. 130. nu. 19. lib. 3. Ludouicus Teſſera in l. ſi inter virum, col. 5. ff. de reb. dubijs, quem refert Duennas reg. 224. in 5. limitatione. Aciat. in c. cùm contingat, poſt numer. 170. de iureiur. Crauetta conſ. 118. numer. 1. Apoſtill. ad Alex. conſ. 4. ſub nu. 10. lib. 1. Alba conſ. 4. nu. 20. & ſic, vt vides, hæc opin. proculdubio eſt magis communis, à qua conſulendo, aut iudicando non eſſet aliquo modo recedendum. Eſt enim maxima virtus iuramenti, ideoq; regulariter eſt ſeruandum, vbicunque põt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, licet & aliàs fortè

magis

magis cõmunis opin. Legistarum esset, quòd iuramentum non suppleret defectũ insinnationis, prout attestatur Soc. in alleg. cons. 77. circa fi. lib. 1. Hodiè tamen vtraq; schola tam Legist. quàm Canonist. in hoc concordant, quòd iuramento cõfirmetur. & ita hanc esse communem, & apud Legistas, & Canonistas canonizatam opin. attestatur Ripa libr. 1. respon. c. 5. post num. 2.

2 Retenta igitur conclusione, quòd scilicet donatio non insinnata cõfirmetur iuramento, scire debes, quòd illa intelligenda est, vt procedat, quando in specie fuit ipsi insinuationi renunciatum, potest enim cum iuramento illi renunciari, vt dixi infrà, hoc eod. lib. §. renunciatio. Sed si non fuit renunciatum insinuationi, tunc donatio ipsa nõ confirmatur iuramento. & hæc est opin. Legistarum & Canonistarum, vt dicit Corne. consil. 69. in litera O. lib. 2. à qua licet fortè consulendo aut iudicando non esset recedendum, tamen in puncto iuris non transiret sine difficultate, videtur enim pariter militare, idem fauor animæ, super quo se principaliter fundare videntur Docto. superius allegati.

3 Scias etiam, quòd hæc cõclusio, quòd scilicet donatio iurata valet, non obstante defectu insinuationis, procedit vbicunq; insinuatio ex forma legis vel statuti, deberet interuenire in ipso actu donationis, sed si lex vel statutum requireret donationem ipsam insinuari intra certum tempus, puta, infra mensem à die celebrati cõtractus, vel huiusmodi, eo casu iuramentum appositum contractui non confirmaret donationem, vbi non esset insinuata infra illud tempus à statuto præfixum. Ita dicit Feder. de Sen. in vulgato suo cons. 181. & est cõmunis conclusio, vt attestatur Curt. Iun. cons. 141. nu. 22. Nam iuramentum regulatur secundum tempus contractus, & ideò si postea superueniat causa, ex qua contractus annulletur, non potest virtus iuramenti ad illius confirmationem extendi.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum non valet.*
2 *Et quid in donatione bonorum præsentium tantùm?*
3 *Et quid in donatione facta simpliciter bonorum suorum?*
4 *Et quid in donatione omnium bonorum suorum?*
5 *Et quid in donatione omnium bonorum suorum mobilium & immobilium?*
6 *Et quid in donatione sua hæreditatis?*
7 *Et quid in donation[e causa] mortis omnium bonorum suorum præsentium & futurorum?*
8 *Et quid si donans reseruauerit sibi aliquid, de quo possit testari?*
9 *Et quid si reseruauerit sibi vsumfructum?*

1 QVæro, nunquid valeat donatio omnium bonorum? Resp. quòd donatio omnium bonorũ præsentium & futurorum nihil valet. Solet ad hoc allegari l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obligatio. & hæc est communis opi. vt dicit Bald. in c. in præsentia. num. 36. de proba. quem refert Episcopus Loazes in suis allegatio. pro Marchione Velez, fol. 210. num. 4. Imol. in Rubr. extrà, de testament. post nu. 15. vers. Quid autem. Roma. cons. 171. nu. 1. vbi dicit, quòd hæc est cõis opi. siue huiusmodi donatio fiat in actu testãdi, siue per viam contractus. Idem dicunt Scribentes in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obliga. & in specie Alex. nu. 16. & Ias. nu. 20. Aret. cons. 54. post nu. 2. vers. circa secundum. Abb. cons. 48. nu. 1. in fi. lib. 2. Corn. cons. 176. in litera N. lib. 1. & cons. 238. in litera L. lib. 3. & cons. 252. in princ. eod. vol. Guido Papæ cons. 214. nu. 4. Ias. in l. licet. nu. 25. C. de pactis. Deci. in d. l. fi. nu. 30. C. de pactis. & in d. cap. in præsentia. in 7. notabil. de probatio. & cons. 30. nu. 1. & 2. & cons. 203. post nu. 2. & cons. 251. numer. 1. & cons. 655. numer. 7. Purpurat. in dicta l. final. numer. 238. in fin. Curt. Iun. cons. 25. numer. 1. Gratus cons. 70. numer. 1. lib. 1. Ripa lib. 3. responsorum, cap. 14. nume. 1. Ioan. Dilect. de arte testandi, titul. 10. cautela secunda, post numerum secundum. Duen. regula 216. in princ. ratio est, quia ex tali donatione, quis sibi ipsi adimeret facultatem testãdi, quòd leges maximè abhorrent, sicut etiam in simili videmus, quòd donatio facta in pœnam mutationis testamenti non valet, vt dixi suprà, lib. proxi. §. testamentum. 95.

2 Et ex hac ratione in primis infertur, quòd vbicunq; ex donatione omnium bonorum quis non adimeret sibi facultatem testandi, talis donatio vtique valeret, puta, si quis non donauerit omnia bona sua præsentia & futura, sed bona sua præsentia tantùm. & ita communiter concluditur, vt ait Ruin. cons. 178. num. 3. lib. 1. & cons. 13. num. 3. lib. 2. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Alex. in dicta l. fin. post numer. 3. Claud. in l. pactum. numer. 4. C. de pactis. Poterit enim donator aliqua bona post donationem acquirere, & de illis testari.

3 Eademq; ratione, si quis simpliciter donauerit bona sua, valebit talis donatio: & ita

tenent omnes, vt ait Corn. cons. 152. in litera D. libr. 3. In huiusmodi enim donatione simpliciter facta, non veniunt bona postea quæsita, secundum opinionem omnium Docto. vt dicit Bello. consi. 5. in princ. subdens, quòd hæc opin. est adeò firmata, vt quasi videatur audax temeritas velle cõtrarium tenere. Poterit ergo donator de istis bonis postea quæsitis disponere, & testari.

4 Idem dicendum est vbi quis etiam verbis vniuersaliter conceptis donasset omnia bona sua, adhuc enim in tali donatione non veniunt bona futura, & ideò valebit donatio: Ita sentit gl. in d. l. fi. in verbo, Accommodauerit, quam sequuntur communiter Docto. vt ait Dec. cons. 225. nu. 4. in fi. & hanc conclusionem dicit esse communem Ias. cons. 5. col. 2. vers. Sed præmissis. lib. 3.

5 Pariter etiã, si quis donauerit omnia bona sua mobilia, & immobilia, valebit talis donatio. est communis opin. vt dicit Ias. in dict. cons. 5. col. 3. vers. Secundò pro ista. lib. 3. Dec. cons. 414. numer. 10. Nam præterquam, quòd in huiusmodi donatione non veniunt bona futura, certum est, quod secundum magis communem sententiam in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium nõ veniunt iura, & actiones, vt attestantur Doctores præalleg. & sic non est donatori adempta facultas testandi.

6 Sed quæro, nunqd valeat donatio ab aliquo simpliciter facta suæ hæreditatis? Respõ. in hoc articulo variæ fuerunt opin. DD. nam aliqui tenuerunt, quòd talis donatio valeat: & hanc opi. dicit esse communem Purpurat. in d. l. fi. nu. 245. C. de pactis. Contrariam aũt sententiam, scilicet, quòd imò talis donatio non valeat, tenuit Bart. in d. l. fi. numer. 14. Et hanc dicit esse magis communem Cagnola in d. l. fi. num. 223. & seq. Duennas in d. regula 219. in 4. ampliat. Quæ mihi etiam magis placet. Cùm enim nomen hæreditatis comprehendat omnia bona, q̃ quis tempore mortis suæ relinquit, non video quomodo dici possit per hanc donationem nõ adimi donatori facultatem testandi.

7 Sed quid si quis faciat alteri donationem causa mortis omniũm bonorũ suorum præsentium & futurorum, nunquid talis donatio valebit? Respõ. quod valet donatio omnium bonorum, post mortem collata. ita tenet gl. in d. l. fi. in verbo, Accommodauerit, quam sequuntur cõmuniter DD. vt ait Dec. in consil. 578. nu. 7. in fi. Ita etiam cõmuniter teneri attestatur Imol. in Rub. extrà, de testa. nu. 5. Ias. in d. cons. 5. col. 6. vers. Nõ obstat tertium. lib. 3. Curt. Iu. cons. 81. nu. 3. Poterit enim donator, ipsa donatione non obstante, aliũ hæredẽ instituere, qui licet teneatur postea donatario dare iuxta conuenta in donatione, poterit tamen retinere falcidiam &c.

8 Secundò principaliter ex ratione superius posita, quòd, scilicet donatio, omniũ bonorum non valet, ne quis eo modo amittere possit facultatem testandi, infertur, quòd si donator in huiusmodi donatione reseruauerit sibi aliquid pro facultate testandi, donatio ipsa valebit. ita dicit Bat. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 6. & est cõis opi. vt dicit Soc. Iu. cons. 142. nume. 39. lib. 1. Talis enim donatio nõ tollit in totum, sed solummodò restringit testandi facultatem, intelligc tamen, vt illud quod reseruatur, non sit quid minimũ, sed saltem excedat vigesimam partem illius patrimonij quod donatur.

9 Sed pone, quòd donator sibi reseruauerit vsumfructum bonorum suorum, nunquid stante hac reseruatione donatio sustinebitur? Respõ. aut testator reseruauit sibi vsumfructum, hoc expressò, vt de eo posset in vita disponere, & non valet donatio. ita consuluit Bat. cõs. 76. incip. Pater filio. & ita frequentiore calculo receptum est, vt ait Didac. lib. 3. resolu. c. 12. nume. 3. Ad hoc enim vt donatio omnium bonorum valeat, oportet, quòd illud quòd donator sibi reseruat, sit eius conditionis, vt de eo testari possit. & hæc est communis omnium sententia, vt ait Dida. in d. c. 12. circa fin. Aut verò donator sibi simpliciter reseruauit vsumfructum, & tunc communis opin. est, quòd donatio ipsa valeat: & licet Paul. de Cast. in d. l. fi. n. 10. C. de pactis. tenuerit contrarium, scilicet, quòd imò non valeat, tamen contra eum est communis sententia, vt attestatur Dida. in d. c. 12. num. 4. quam etiam dicit receptam esse apud Regni Hispaniæ suprema tribunalia. Quæ multò magis procederet, vbi expressè donator sibi vsumfructum reseruaret, cum facultate de eo disponendi tam inter viuos, quàm in vltima voluntate.

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum an valeat si sit iurata?*

2 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, nunqd annulletur in totum, an aũt pro parte tantùm?*

3 *Donatio omnium bonorum facta Ecclesiæ, an valeat?*

4 *Donatio reciproca omnium [illegible] facta, inter fratres, vel socios, an valeat?*

Restat

1 RESTAT nūc, vt nonnullas q̃stiones in hoc proposito occurrentes, breuiter explicemus, & in primis quæro, an conclusio in proxima quæstione superius facta, quòd scilicet donatio omnium bonorum nihil valet, habeat locum etiã; si talis donatio sit iurata? Respondeo, quòd sic: nam huiusmodi donatio, cùm auferat homini liberam testandi factionem, censetur contra bonos mores, & ideò non confirmatur iuramento. ita dicit Bartol. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 3. & ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit Guido Papæ cons. 214. nu. 5. Bertran. cons. 181. nu. 1. lib. 2. in 2. parte. Hanc etiam dicit esse cõmunem Dec. in l. pactum ꝙ dotali, nu. 1. & seq. C. de pact. quem refert Gratus cons. 19. n. 12. lib. 1. Ripa lib. 3. responsorum. c. 14. num. 2. Cur. Inn. in d. l. fin. num. 57. C. de pactis, quem refert Episcopus Loazes in suis allegatio. pro Marchione Velez, fol. 211. nu. 42, & Didac. in Rubrica de testa. in 2 parte. nu. 4. Cagnola in d. l. fin. nu. 220. Soc. Iun. cons. 44. nu. 35. lib. 2. Crauetta cons. 139. nu. 8. & seq. Duennas in d. regula 219. in secunda ampliat. & ita etiam in simili videmus quòd testamentum iuratum potest, non obstante iuramẽto, quandocunq; contraria voluntate reuocari, vt dixi suprà li. tertio. §. testamentum. q. 44. vers. Sed quid si testator.

2 Item quæro, nunquid huiusmodi donatio omnium bonorum præsentium & futurorum annulletur in totum, an autem pro parte tantùm? Resp. ꝙ annullatur in totũ: & hæc est cõmunis opi. vt ait Bal. in d. l. fi. n. 19. in fi. Cu. Ia. in d. l. fi. post numerum 61. ita quòd nõ sustinetur, neque respectu bonorum præsentium tantùm, neq; respectu futurorum tantùm. & hanc opinionem dicit esse communem Guido Papæ cons. 214. post nu. 5. Purpurat. in d. l. fi. num. 247. quem refert Duenn. in d. regula 219. in quinta ampliat. Facile posset disputando teneri contrariũ, sicut etiã videmus, quòd donatio nulla ex defectu insinuationis sustinetur vsque ad quingentos solidos, vt dixi suprà q. 17. vers. Sed quæro: in iudicando tamen non recedas à communi.

3 Vlterius quæro, nunq̃d conclusio locum habeat, etiamsi huiusmodi donatio esset facta Ecclesiæ? Res. quòd nõ, sed speciale est in Ecclesia, vt valeat donatio omnium bonorũ præsentium & futurorum illi facta. ita tenet Bart. loquendo per verbum fortè, in d. l. fi. n. 15. & est communis opi. vt dicit Fel. in c. in præsentia. de probat. prout illũ refert Episcopus Loazes in suis allega. pro Marchione Velez, fol. 246. n. 27. ego tamẽ non reperio Feli. d. c. in præsentia, attestantem de communi, licet ipse teneat hanc sententiam ibi, num. 5. & 6. vbi loquitur de hoc articulo. Benè attestatur hanc esse communem Purpurat. in d. l. fi. num. 242. Paris. in d. c. in præsentia, num. 21. Cagnol. in d. l. final. n. 203. quem refert Didac. in Rubrica de testa. in secunda parte, num. 5. in fi. & Duennas in dicta regula 219. in prima limitatione. Si enim potest quis personam suam dicare Ecclesiæ, multò fortius debet etiam posse dedicare Ecclesiæ omnia bona sua præsentia, & futura. Non tamen potest negari, quin etiam magnæ sint authoritates tenentium contrarium, & fortè in puncto iuris illa est verior, nihilominus si casus contingeret, propter fauorem Ecclesiæ non auderem à communi opi. recedere, iudicando, aut consulendo.

4 Sed pone, quòd duo fratres faciant sibi inuicem mutuam donationem omnium bonorum, vel ineant societatẽ, siue fraternitatem reciprocam, nunquid talis donatio valebit? Resp. quòd sic, fauore agnationis conseruandæ. & ita communiter tenetur, vt ait Boer. decis. 355. nu. 3. & de hoc nõ est dubitandum, quia non solùm inter fratres, sed inter quoscunq; valet donatio omnium bonorũ post mortem collata, vt dixi suprà, qu. proxima, vers. Sed quid si quis.

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Donatio potest propter ingratitudinem reuocari, & hoc ex dispositione l. fi. C. de reuoca. dona.*

2 *Et an propter alias causas quàm illas quinque expressas in d. l. fin.*

3 *Et an si donatarius donatorem egenum alere recusset?*

4 *Donatio ob causam an possit propter ingratitudinem reuocari?*

5 *Donatio facta Ecclesiæ an possit reuocari propter ingratitudinem prælati, vel capituli?*

6 *Et an prælatus, qui alicui cõtulit beneficium, possit huiusmodi collationem ex causa ingratitudinis reuocare?*

7 *Et an valeat pactum, quòd donatio non possit propter ingratitudinem reuocari?*

1 NVnc de reuocandis Donationibus videamus: & in primis scire debes, quòd licet donatio pfecta de sui natura sit cõtractus irreuocabilis, vt dixi suprà, q. 1. versic. Et ex hac. Tamẽ tres sunt principales causæ, propter quas potest donatio reuocari. Prima, propter ingratitudinẽ donatarij. Secunda, propter superuenientiam liberorum. Tertia, quia do-

natio sit inofficiosa, de quibus omnibus sigillatim tractandum est. Dixi autem primò, quòd donatio potest reuocari propter ingratitudinem donatarij: & de hoc est text. in l. fi. C. de reuo. donatio. Quod quidem optima ratione sancitum fuit, ne liceat alicui bona aliena capere, & postea irridere donatorem, & ei malefacere.

2 Huius autē ingratitudinis multa possent exempla proponi, quorum quinque ab Imperatore in ipsa l. fi. recensentur, Sed nunqd etiam ob alias ingratitudinis causas in ipsa lege non expressas poterit donatio reuocari? Respond. quòd sic: & ita tenet gloss. in d. l. fi. in verbo, voluerit. & est communis opi. vt dicit Ri. ibi q. 41. post nu 144. vbi etiam post nume. 164. attestatur ita communiter teneri. Pro qua opinio facit, quia in simili videmus, quòd potest filius à patre exhæredari, etiam ob causas à iure nō expressas, quæ tamen sint similes, seu maiores expressis, vt dixi suprà libro 3. §. testamen. quæstio. 41. versicul. Sed quæro.

3 Quid ergo si donatarius donatori indigenti alimenta denegauerit? cùm enim negans alimenta quodammodo necare videtur. l. necare. ff. de libe. agnos. negari non potest, quin hæc legitima causa sit propter quā donatio prætextu ingratitudinis possit reuocari: & ita tenuit gloss. in d. l. fin. in verbo, Voluerit. & hæc est communis opin. vt attestatur Salic. in d. l. fin. prout illum refert Ripa in ea. l. fi. q. 49. quamuis in libro meo ego nō reperiam illum attestari de cōmuni: & licet glo. in l. in condemnatione. in gloss. 1. in fi. ff. de regulis iuris. teneat, quòd regulariter donatarius non tenetur alere donantem, & illam sequi communiter Doctores attestetur Bal. in d. l. fi. numer. 7. quem refert Episcopus Loazes in suis allegat. pro Marchione Velez, fol. 172. num. 30. non tamen esset à prima opi. recedendū, quæ proculdubio est magis communis, & æquior. Quæ tamen intelligenda est vt procedat pro modo facultatum vtriusque, scilicet tam donatoris, quàm donatarij; & pro modo etiam rei donatæ, & si petātur, non autem aliter, vide quę dixi infrà, hoc eo. lib. §. feudum. q. 23.

4 Sed quæro, an hæc conclusio quæ habet, quòd donatio potest propter ingratitudinem reuocari, procedat etiam in donationē ob causam? Respon. quòd non: ita tenet glo. in d. l. fi. in verbo, Inueniatur, quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Ripa in d. l. fi. quæstio. 43. Nam donatio ob causam non est propriè donatio, neq; liberalitas, sed potius quædam permutatio, meritò vbi causa sequatur, nō debet propter ingratitudinem reuocari.

5 Item quæro, nunquid donatio facta Ecclesiæ possit reuocari ꝓpter ingratitudinem prælati, vel capituli? Respō. si quæratur de ingratitudine prælati tantùm, vel capituli tantùm, res minus habet difficultatis, certum est enim, quòd neq; solus prælatus, neq; solum capitulum possunt præiudicare Ecclesiæ, vt dixi suprà lib. 2. §. prælatus. Maior est dubitatio, quando cōcurrit ingratitudo prælati, & capituli simul: & hoc casu Abb. in ca. verum. nu. 3. de cond. appo. tenuit, ꝙ potest reuocari, Tu verò tene contrarium, ꝙ s. non potest aliquo modo reuocari, quia donatio facta ecclesiæ censetur facta Deo, d. c. verum, qui nō potest esse ingratus, cùm sit omnium gratiarum liberalissimus largitor, & ita hāc sententiam dicit esse cōmunem Ripa lib. 2. respons. c. 28. numer. 20. & in d. l. fi. in 52. q vbi loquitur etiā in casu, in quo donator expressè in ipsa donatione apposuit pactū, quòd posset propter ingratitudinem reuocari.

6 Sed hic quæro, tu scis, quòd prælatus conferens alicui beneficium ecclesiasticum, videtur quodammodo donare, nunquid si ille cui contulit beneficium, cōmiserit aliquam ingratitudinis causam in personā conferentis, poterit ipse ea ex causa collationem reuocare? Respō. quòd non: ita tenet Io. Andr. & cōiter DD. vt dicit Abb. in c. fi. nu. 9. de donat. Nam collatio beneficij non potest dici donatio, ex quo prælatus illam facit potius ex necessitate officij, ꝗ ex liberalitate. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter DD. Ripa in d. l. fi. nume. 158 & seq.

7 Quæro etiam, nunquid valeat pactum appositum in donatione, quòd non possit propter ingratitudinem reuocari? dixi infrà hoc eo. lib. §. pactum.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter superuenientiam liberorum reuocatur ex dispositione l. si vnquam. C. de reuoc. dona.*
2 *Et quid si testator tempore donationis de liberis cogitauit?*
3 *Et quid si tempore donationis habebat filios, quibus deinde mortuis alij superuenerint?*
4 *Et quid si pater in donatione renunciauerit dispositioni d. l. si vnquam.*
5 *Et an dispositio d. l. si vnquam, locum habeat etiam in donatione partis bonorum, vel rei alicuius particularis?*

Sub-

1 SVbsequens causa reuocandę donationis à iure tradita, est superuenientia liberorũ, quæ quidem materia videbitur fortè nõnullis omitti potuisse, cùm de ea extent duæ repetitiones amplissimæ in l. si vnquam. C. de reuocandis donationib. altera quidem Ripæ, altera verò Tiraquelli, in qb. nihil ferè omissum est. Nolui tamen videri aliqua in re in totum defecisse. Attingam igitur solũmodò aliqua capita earum quæstionũ quæ in practica frequentius occurrunt, easq́ue quàm breuissimè fieri poterit, explicabo: reliquas studiosus Lector in prædictis repetitionibus diffusissimè tractatas inueniet. Facienda est ergo in primis cõclusio, quòd si post factam donationem superueniant liberi ipsi donatori, donatio reuocatur ex dispositione d. l. si vnquam. de reuocandis donatio. secundum communem intellectum, vt attestatur Ruin. cons. 107. num. 22. lib. 1. Licet enim illa lex loquatur de donatione facta libertis, est tamen generaliter intelligẽda, vt scilicet locum habeat, non solum in donatione facta libertis, sed etiã facta cuilibet extraneo. ita dicit glo. in d. l. si vnquam. & ita communiter tenetur, vt ait Imol. in cap. fi. num. 12. circa fi. de dona. Hanc etiam opi. dicit esse cõmunem Corne. cons. 4. in litera A. circa fi. lib 3. & consil. 11. in litera Z. eo. vol. Ripa in d. l. si vnquam. in 2. q. vbi dicit, quòd hæc est communis opi. Legistarum & Canonistarum. Et dicit Tiraq. in d. l. si vnquam. in verbo, Libertis, nu. 84. quòd hæc opin. est humanior & receptior, & quòd eam practica, & vsus ita mordicus retentat, vt ab eius faucibus eruere nemo queat. Non enim est verisimile, ꝙ quis velit in sua successione extraneum filijs præferre: & sic vtroq; casu militat eadem ratio, super qua fundatur dispositio d. l. si vnquam. quæ est verisimilis mens donantis, quia scilicet si tempore donationis de filijs cogitasset, huiusmodi donationem non fecisset, vt dicunt cõmuniter DD. teste Corn. cons. 206. in litera P. lib. 3.

2 Ex qua quidem ratione in primis infertur, ꝙ si tempore donationis donator de liberis cogitasset, non esset locus dispositioni d. l. si vnquam. & ita cõmuniter tenetur, vt ait Socі. cons. 53. num. 7. lib. 4. Ias. cons. 125. col. 2. & 3. lib. 1. quem refert Soci. Iun. cons. 67. nu. 51. lib. 2. ita etiam communiter concludi attestatur Alba cons. 102. nu. 2. Puta (secundũ aliquos) si donatio esset facta in contractu matrimonij: nam eo casu vtique præsumitur donator de liberis cogitasse, quorũ suscipiendorum causa solent matrimonia cõtrahi, ideò talis donatio non reuocatur ex dispositione d. l. si vnquam. ita dicit Signo. cons. 69. post nu. 12. vers. Præterea cùm mater. & est cõis opi. vt dicit Tiraq. in d. l. si vnquam. in præfat. nu. 71. quem refert Boër. decis. 159. nu. 9. licet illum corruptè alleget in verbo, prius. nu. 62. cum seq. Hęc tamen conclusio mihi non multùm placet, & videtur apertè repugnare cõi regulæ, ꝙ scilicet debet expressè constare, ꝙ donator de liberis cogitauerit, & ꝙ in dubio præsumitur non cogitasse: quæ regula colligitur ex dictis Bar. in d. §. Impator. nu. 8. qui in hoc cõiter approbatur, vt dicit Soc. in l. 2. in prin. col. 1. ff. sol. mat. & si opi. Signor. vera esset, idẽ & multò fortius esset dicendũ in quocunq; coniugato habili ad prolem suscipiendam, quod iudicio meo esset valdè absurdum.

3 Secundò infertur, ꝙ si donator tempore donationis iam habebat filios, etiãsi alij filij deinde superueniant, non debet donatio reuocari: & ita colligitur ex verbis ipsius leg. si vnquam. ibi, filios non habens à contrario sensu. Sed quid si pater habẽs filium iam natum, illi donationem fecerit, nunquid si postea alij filij superueniãt, donatio ipsa reuocabitur? Respon. hic casus non est comprehensus in dispositione d. l. si vnquam. sed cadit sub dispositione l. si totas. C. de inof. dona. & ideò dicimus, quòd talis donatio facta filio, reuocatur propter superuenientiam aliorum filiorum, non quidem in totum, sed tanquam inofficiosa reuocatur solummodò vsque ad legitimam partem bonorum filijs postea natis competentem: & ita tenent communiter Doct. vt dicit Corne. cons. 11. in litera Z. lib. 3. Hanc etiam dicit esse cõem opin. Bertrand. cons. 163. post nu. 4. lib. 2. in 2. parte. Ripa in d. l. si vnquam. q. 47. Soci. Iun. cons. 83. nu. 20. lib. 3. licet postea numer. 28. videatur inclinare in contrariam sententiã, Tiraq. in d. l. si vnquã. in verbo, Libertis, num. 75. & seq. Didac. lib. 1. resolut. c. 19. nu. 1. Si autem esset facta extraneo, benè reuocaretur in totum, vt dixi infr. q. 24. vers. Aut verò.

4 Tertiò infertur, ꝙ si pater in donatione ipsa renunciauerit beneficio leg. si vnquam. donatio ipsa non reuocatur, ex quo proculdubio pater renunciando ipsi legi censetur de liberis cogitasse. Hoc autẽ de plano procederet, præsupponendo, quòd pater posset in præiudicium filiorũ renunciare dispositioni d. l.

ni d. l.

ni d.l. si vuquam. sed hic articulus est adeò dubius, vt vix discerni possit quæ opi. verior sit, aut magis communis, vt dicit Grat. cons. 50. nu. 65. lib. 1. quòd super hac q. est tanta disputatio, quòd indigeret coustitutione Imperatoria, cùm hinciude sint infiuiti Doctores attestantes hinciude esse cõmuuem opi. In primis autem Bart. iu l. Titia. §. Imperator. num. 7. ff. de lega. 2. tenuit, quòd potest pater in præiudicium filiorum renunciare beueficio dict. l. si vnquam. Et hanc opin. dicit esse cõmuncm Soc. cous. 147. nu. 17. libr. 1. & cons. 263. numer. 13. libr. 2. quem refert Natta cons. 125. num. 1. & Ias. in l. si quis iu conscribendo. num. 8. C. de pactis, & cons. 125. colum. 3. lib. 1. Decl. iu d. l. si quis in conscribendo. num. 24. Bertran. cons. 192. aute fin. lib. 2. iu prima parte, & cons. 32. colum. 2. lib. 3. in prima parte, & cons. 179. nu. 1. lib. 2. iu secuuda parte, & cons. 220. num. 8. lib. 3. in secuuda parte, Ripa in d. l. si vnquam. quæstio. 51. & lib. 3. respons. capit. 15. circa fi. Tiraquel. iu d. l. si vuquam. in præfat. nume. 174. Contrariam verò seuteutiam, scilicet, quòd imò non possit pater renuuciare dispositioni dictæ legis iu præiudicium filiorum, multi quoque tenuerunt. & dicit Soci. in l. cùm auus. col. 19. ff. de condit. & demoust. quòd hæc est communis opi. Moder. Hanc etiam opi. dicit esse communem Alciat. in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Paris. cons. 73. nu. 32. lib. 1. vbi recenset auctoritates, Soci. Iu. cons. 137. nu. 2. lib. 2. & sicvt vides, hic articulus tam propter auctoritates, quàm propter rationes hinciude adductas, est valdè dubius, & periculosus, & renera cõnumeraudo decisiones Doctorum, suspicor opin. Barto. quod scilicet possit reuuuciare, esse magis communem. Sed coutraria opi. mihi semper magis placuit, nunquã enim potui mihi persuadere, quòd dispositio d. l. si vnquam, non sit inducta tam fauore filiorum, quàm ipsius donantis. Hæc etiam opin. est proculdubio magis æqua & benigna, & secundũ eam pluries fuisse iudicatum, attestantur Doctores suprà allegati: & in hanc pariter inclinauit Senatus in causa D. Hierony. Lonati, Tamen pro concordia posset ita distingui: Aut non constat, quod donator voluerit renunciare dispositione d. l. si vnquam. quia, scilicet in genere tantùm renunciauit omnibus legibus, & omni iuris auxilio, vel huiusmodi, nulla facta mentione dispositionis d. l. si vnquam, & hoc casu intrepidè tenendũ est cum opin. negatiua, quod nullo modo ceuseatur renuuciatum d. legi, & sic, quòd tali renunciatione non obstante, donatio ipsa superueuientibus liberis reuocetur: Aut verò fuit renuuciatum in specie dispositioni l. si vuquam. & tuuc si quidem donans erat maior 25. an. possct teneri opi. Bart. quòd potuerit reunnciare, & quod donatio propter superuenientiam liberorum nou reuocetur: Aut erat miuor, & tunc teueo, quod talis renunciatio nihil prorsus operetur, neq; iu hoc facio vim, aut in donatione sit appositum iuramẽtum vel nõ: sicut enim donatio etiam iurata reuocatur ex dispositione l. si vnquam, vt dixi infr. q. 23. Idem dicendum est, etiamsi addita sit renunciatio d. legis. Qua enim facilitate minor inducitur ad douandum, eadem etiã inducitur ad renunciandũ, & iurandum, maximè attento, quod hodiè in omnibus iustrumentis passim, & indistinctè Notarij apponũt iuramentũ, cuius virtutem pleriq; contrahentium ignorant, sed vbi donans est maior & iu specie reuunciauit dispositioni l. si vnqnam, fortè tutius esset (vt dixi) tenere cum Bar. nam dispositio l. si vnquam, fundatur in præsumpta mente douantis, quæ cessat, vbi de coutraria eius meute expressè apparet: & hoc multò magis procederet, si donatio esset iurata, & maximè si iuramentum esset in specie appositum ipsi reuuuciationi: & secuudum hanc distinctionem, si casus contiugeret, consulerem, & iudicarem.

5 Quartò iusertur, quòd ad hoc vt sit locus dispositioni d. l. si vnquam, necesse est donationem esse tantæ importantiæ, quam verisimiliter donator non fecisset, si de filijs cogitasset. Habebit ergo proculdubio locum dispositio d. l. iu donatione omniũ bonorũ, sed & in donatione maioris partis bonorũ, imò etiam in douatione cuiuslibet partis bouorum, etiam infra dimidiam. & hæc est cõmunis opi. vt ait Ripa iu l. r. nu. 6. C. de pact. & in d. l. si vnquam. in 7. q. quem refert Arclat. in Apostil. ad Alcia. de præsump. in 1. regul. præsump. 13. num. 2. Tiraquel. iu d. l. si vnquam. in verbo, Omuia vel partem aliquam. nume. 24. quem refert Didac. lib. 1. resolut. c. 19. circa fi. Fortius etiam (secundum aliquos) locum habet in douatione alicuius rei particularis. & hanc esse communem opinionem attestatur Ruin. cons. 137. numer. 13. in fiu. libr. 1. Ripa in d. l. si vnquam. in 8. quæstio. quem refert Arelaten. in loco proximè allegato. Socin. Iuni. cons. 83. nu. 19. lib. 3. Et quòd dispositio dict. l. locum habeat etiam in douatione rei particula-

culatis,quæ sit magni valoris,dicit esse communem Claud. in l. ex facto. post nu. 11. ff. de vulg. Cæterū si esset donata res modici momenti,certè talis donatio minimè propter superuenientiam liberorū reuocatur. ita tenet Imol. loquendo per verbum fortè in cap. fin. nu. 21. de donatio. & est communis opin. vt ait Dec. conf. 181. nume. 3. Non enim est verisimile,quòd donator,etiamsi de liberis cogitasset,ab huiusmodi donatione abstinuisset:& hoc casu bonum esset habere iudicem fauorabilem. Nam quæ donatio dicatur magna,vel parua,inspecta qualitate personarū, standum est iudicis arbitrio,iuxta ea quæ dixi suprà, lib. 2. §. iudex.

QVAESTIO XXIII.
SVMMARIVM.

1 *Dispositio l. si vnquam. an locum habeat etiamsi in donatione appositum fuerit iuramentum?*
2 *Et an locum habeat in donatione facta ecclesiæ?*
3 *Et an locum habeat in donatione ob causam?*
4 *Et an habeat locum in legatis?*
5 *Et an habeat locum in legitimatione filij spurij, vel naturalis?*
6 *Et an habeat locum si post donationem nascatur donanti filius naturalis tantùm?*
7 *Et quid si natus esset ante donationē, sed fuerit post ipsam donationem legitimatus?*
8 *Et an reuocatio quæ fit ex dispositione d. l. si vnquam. fiat ipso iure?*
9 *Et quid si liberi post donationem nati moriantur viuo testatore, an donatio reconualescat?*
10 *Et an si donator viuens nihil dixit, possint eius hæredes donationem ipsam reuocare?*

1 STat ergo firma conclusio, quòd propter superuenientiā liberorū donatio reuocatur. Quæro nūc, an hæc conclusio locum habeat, etiam si in ipsa donatione appositum sit iuramentum, vt scilicet adhuc non obstante iuramento reuocetur? Respond. quòd sic: ita tenet Barto. in d. §. Imperator. numer. 11. & est communis opin. vt dicit Corne. consil. 30. in fin. lib. 4. Socin. conf. 215. nu. 2. lib. 2. quod est duplicatum in conf. 22. num. 7. lib. 4. Bertran. conf. 175. post nume. 12. lib. 1. in secunda parte. Ripa in d. l. si vnquam. in 3. quæst: & lib. 3. responsorum. c. 15. nume. 17. Paris. consil. 72. numer. 15. libro primo. Nam iuramentum semper debet intelligi rebus sic stantibus, meritò vbicunq; post dispositionem iuratam tale quid superuenit, quod tempore iuramenti præstiti verisimiliter dispositionem ipsam impediuisset, nō debet iuramentum aliquid operari:& hoc procul dubio procedit, vbi in tali donatione iurata non fuerit in specie, nec in genere renunciatum dispositioni l. si vnquam. & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Tiraquel. in præfat. d. l. si vnquam. nu. 174. Si verò fuerit renunciatum, dixi suprà vers. Tertiò infertur.

2 Quæro etiam, an dispositio d. l. si vnquam. habeat locum etiam in donatione facta Ecclesiæ? Respon. quòd sit verum, cùm ecclesia regulariter sit loco filij, vt dixi infrà libr. 7. §. ecclesia non reuocatur, nisi vsque ad legitimam filijs postea natis competentem, vt in donatione facta vni ex filijs, dixi suprà, quæst. proxima. vers. Sed quid si pater. ita tenet Bar. in §. Imperator. nu. 6. & est communis opin. vt ait Soc. conf. 53. post nu. 6. lib. 4. Ripa in repet. d. l. si vnquam. q. 49. Rub. in repe. d. §. Imperator. nu. 226. Fortun. in tracta. de vltimo fine illatione 16. Didacus lib. 1. resol. c. 19. post num. 5. vers. Quæstioni. Hæc tamen opi. mihi semper visa fuit dura. nam monasterium nō habetur loco filij, nisi in casib. à iure expressis, vt dixi in allegato §. Ecclesia. tamen in practica credo, quòd ecclesia obtineret, nisi Episcopus vellet secundum cōscientiam restituere totam donationem:& iudicio meo, si id faceret, benè & laudabiliter faceret. vt notatur in c. si. 17. q. 4.

3 Item quæro, an dispositio d. l. si vnquam. locum habeat etiam in donatione ob causam? Resp. quòd non:& est communis opin. vt dicit Socin. in l. 2. in princ. colum. 1. versic. Secundò respond. ff. soluto mat. Ias. conf. 171. num. 1. in fi. lib. 4. Nam huiusmodi donatio, cùm habeat causam annexam, non autem fundata sit in sola liberalitate nō debet propter aliquid aliud quod superueniat, reuocari. Sed hoc intellige, quatenus causa æquiualet donationi. Nā in eo quòd excedit, non censetur donatio ob causam, sed donatio simplex. Eademq; ratione dispositio dict. l. si vnquam. non habet locum in donatione remuneratoria. Ita tenet Bald. in d. l. si vnquā, in secunda lectura. Et est communis opinio, vt ait Decius conf. 366. numer. 10. & dicit Ias. conf. 154. num. 2. in fin. lib. 2. quòd ab ista sententia nemo discrepat. Ripa in d. l. si vnquā. quæstio. 14. Talis enim non dicitur propriè donatio, vt dixi suprà q. 3. Intellige tamen, quatenus merita æquiualēt donationi, iuxta ea quæ statim dixi.

4 Vlterius quæro, an dispositio d. l. habeat locum etiam in legatis? dixi suprà lib. tertio. §. legatum.

5 Successiuè quæro, an habeat locum etiam in le-

in legitimatione filius spurij, vel naturalis, vt scilicet talis legitimatio per superuenientiã filiorum legitimorum, & naturalium reuocetur? dixi suprà, lib. 2. §. filius.

6 Sed quæro, nunquid dispositio d. l. si vnquam, locum habeat, nõ solùm quando post donationem nascuntur filij legitimi, & naturales, sed etiam quando nascitur filius naturalis tantùm, qui postea legitimatur, ita, vt etiam eo casu donatio iam facta reuocetur? Respond. quòd sic, ita tenet Ioan. And. in additio. ad Specul. de success. ab intestato, circa fin. in Apost. magna. Et est communis opin. vt dicit Paris. cons. 72. numer. 21. libr. 1. Huiusmodi enim filij æquiparantur legitimè natis: & ideò disposita in legitimis, etiã in istis locum habent.

7 Sed quid si filius naturalis iam esset natus tempore donationis, sed post donationem fuerit legitimatus, nunquid donatio reuocabitur propter illius legitimationem? Respon. quòd non. Et est communis opi. vt dicit Paris. in alleg. cons. 72. num. 24. Hoc enim casu nulli dubium esse potest, quin de ipso filio iam nato, & etiam de eius legitimatione verisimiliter testator cogitauerit.

8 Præterea quæro, nunquid huiusmodi reuocatio donationis, quæ fit ex dispositione d. l. si vnquã. fiat ipso iure, immediatè quòd nascuntur filij? Respon. quòd sic: Ita expressè colligitur ex verb. Reuertatur, posito in ipsa lege, quod importat dispositionẽ legis, nullo hominis ministerio interueniente. ita tenet gl. fin. in d. l. si vnquam. & ita communiter ferè ab omnibus tenetur, vt dicit Corne. consil. 4. circa princip. lib. 3. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Corne. cons. 11. in litera R. lib. 3. Rube. in repet. d. §. Imperator. num. 182.

9 Vltimò quæro, pone, quòd donator susceperit liberos, illi tamen liberi ipso adhuc superstite moriantur, nunquid propter illorũ mortem donatio ipsa reconualescet? Respo. Bart. in d. §. Imperator. num. 10. tenuit, quòd non: sed in contrarium est magis communis opi. vt attestatur Rube. in d. §. Imperator. nu. 249. & seq. Cessat enim ratio coniecturatæ mentis donatoris, sup qua fundatur dispositio dict. l. si vnquam. Quæ quidem conclusio intelligenda est, vt procedat, quando pater mortuis filijs donationem ipsam tacitè, vel expressè non reuocauit, aliàs secus.

10 Sed quid si pater quidem donationem nõ reuocauerit, imò permiserit semper donatarium res donatas possidere, nunquid poterunt eius hæredes donationem ipsam reuocare? Respo. quòd non: & hæc est magis communis opi. vt ait Rube. in d. §. Imperator. nu. 253. & seq. Videtur enim hoc casu donator satis declarasse voluntatem suam, quòd nolebat donationem reuocare, ideò illi non possunt eius hæredes contrauenire.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 Donatio inofficiosa facta vni ex filijs, vel etiam extraneo, potest per alios reuocari.

2 Et quid si sit inofficiosa re tantùm, vel consilio tantùm?

3 Et quid si sit iurata?

4 Et an filius cui pater aliquid reliquit, possit donationem inofficiosam extraneo factam in totum reuocare?

5 Et quid si pater alienauit bona titulo oneroso, an sit locus reuocationi?

1 DIxi etiam, aliam esse causam, propter quam donatio posset reuocari, quando scilicet esset inofficiosa. Hæc est pulchra, & subtilis materia, & aliàs intellexi, quòd magnificus D. Camillus frater meus adhuc valdè iuuenis, cùm ego nondum natus essem, disputauit in hac materia in ciuitate Alexãdriæ centum cõclusiones, per decem dies continuos, argumentantibus Doctorib. venerandi nostri collegij, qui eo tempore excedebant, nu. 30. de qua disputatione mentionem facit, & illum appellat Iureconsultum acutissimum D. Rubeus Alexandrinus concinis meus, in epistola nuncupatoria posita ante repetitionem, quam edidit super d. §. Imperator. vbi eleganter tractat hanc materiam, & dicit, ꝙ in illis circulis orta fuit cõtentio inter ipsum Dominum Rubeum, & patrem meum, quem appellat senatorem dignissimũ, & Iureconsultum præstantissimum.

Scire debes, quòd ad reuocandam donationem, vltra remedium l. si vnquam. de quo in præcedentibus quæstionibus, est etiam à iure prodita querela inofficiosæ donationis, de qua toto titulo C. de inoff. dona. & in d. §. Imperator. Vt ergo benè intelligas hanc materiam, & distinguendi sunt nonnulli casus. Aut enim quis donat extraneo omnia sua bona, vel eorum partem, quam verisimiliter, si de filijs cogitasset, nõ donasset: & hoc casu per remediũ d. l. si vnquam. ipsa donatio superuenientib. filijs donatori, in totum reuocatur, vt dixi in præcedẽti q. per totam q. Aut verò pater habens vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam verisimiliter non donasset, si alios filios suscipere cogi-

cogitasset: & hoc casu si alij filij superueniãt, reuocatur vsque ad legitimam tantùm.& ita procedat tex.in l.si totas, C. de inoff. donat. vt dixi suprà q.22. versic.Secundò infertur:& hæ duæ reuocationes fundantur super verisimili mente donantis.

2 Aut verò quis non agit ad reuocationem donationis,sub prætextu,quòd verisimiliter donans si de ipsis filijs cogitasset, donationẽ non fecisset,sed tanquam quòd donatio ipsa sit inofficiosa.& intellige, quòd donatio tũc dicitur inofficiosa, quando donans non retinet in patrimonio tantum,quantum capit legitima filiorum, & hoc casu adhuc est distinguendum.nam aut talis donatio est facta vni ex filijs,& tunc siue donatio sit inofficiosa re tantùm, siue sit inofficiosa re & cõsilio, nũquam reuocatur nisi vsque ad legitimam aliorum filiorum. l.si liqueat.C.de inoff.do. ita tenet Bar. in d.§.Imperator. num.1.& est communis opinio,vt ait Picus in l.post contractum,post nu.3.ff.de donat.Bertran.cons. 179.post nu.8. lib.2. in secunda parte: faciunt quæ dixi suprà, quæst. proxima in d. vers. Secundò infertur. Aut verò est facta extraneo, & tunc si est inofficiosa re tantùm,reuocatur solummodò vsque ad legitimam, text.est in l.1.2.& 3.C.de inoffic. donat. Si verò est inofficiosa re,& consilio,reuocatur in totum. ita tenet Bart.in d.§.imperator, post nu.1. & est communis opin. vt dicit Aret. cons. 47. post num.3. Socin.inter consilia Curtij Sen. cons. 2.num.1.Ias.in Auth.vnde si parens.circa fin. C.de inoffic.testam.Picus in d.l.post contractum,num.6.Curt.Sen.cons.1.num.39.Paris. cons.72.num.28.& seq.lib.1. & cons. 73. num. 26.& seq.eod.volum.Natta cons.128. num.3. Socin.Iun.cons.67. num.55.lib.2. Dicitur autem donatio inofficiosa re, & consilio, quãdo pater ex proposito illam facit ad præiudicium filiorum,& sic vltra læsionem, quæ re ipsa interuenit, concurrit etiam animus, & consilium paternum in damnum filiorum. & hæc nota ad intelligentiam terminorum, quos multi ignorant.

3 Hæc autẽ omnia, quæ superius dicta sunt de inofficiosis donationibus reuocandis,locum habent ,non solùm in donatione simpliciter facta, sed etiam in donatione iuramento confirmata, adhuc enim potest non obstante iuramento reuocari. ita dicit Bart. in d. §. Imperator,nume.5. & est communis opin.à qua nemo discrepat,vt ait Curt.Sen. in dict.cons.1.num.15.quem refert Didac.lib. 1.resolut.capit.19.versic.cæterùm.Cùm enim dispositio tituli de inoffic. donat. sit introducta fauore filiorum, non debet patris iuramentum in eorum præiudicium aliquid operari.

4 Sed quid si pater ipsi filio aliqd relinquit, nunquid poterit adhuc donationem inofficiosam extraneo factam in totum reuocare? Respõ.quòd non: sed hoc casu solummodò reuocat vsque ad legitimam.Ita dicat Bartol. in d.§.Imperator, post numerum 1. & est cõmunis opin. vt attestatur Bertrand. cons.38. num.3.lib.1. in secunda parte. Sicut etiam videmus, quòd filius, cui aliquid est titulo institutionis relictum, etiam minus legitima, non potest testamentum impugnare, sed tãtummodò petere ipsius legitimæ supplemẽtum, vt dixi suprà, libro 3. §. testamentum. quæst.38.

5 Et hæc quidem conclusio locum habet in his tantùm, quæ pater donationis titulo in alium transtulit. Sed si pater aliquid alienauerit titulo oneroso, eo casu non est locus reuocationi:& licet Bar.in l.non vsque adeò, post num.1.ff.si quis à paren.suo sue.man.tenuerit contrarium,scilicet,quòd imò potest reuocare saltem vsque ad legitimam, tamen magis communis opin. est, quòd nullo modò potest reuocare, neque vsque ad legitimam.& ita hanc opin. contra Bart. dicit esse communem Rub.in d.§.Imperator,num.30. & sequen.ff.de legat. 2. Picus in d.l.post contractum,num.13.circa fin.& nume.15. vbi loquitur etiam quãdo fraus patris in ipsa alienatione interuenit: Quæ tamen conclusio mihi semper visa fuit nimis rigorosa, & ideò vbi appareret, quòd ille tertius fuisset particeps fraudis, libenter inclinarem in sententiam Bart.vt scilicet esset locus reuocationi, saltem vsq; ad legitimam. & hæc opin.æquior est,vt omnes fatentur.

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Donatio ob causam, causa non secuta, ipso iure reuocatur.*
2 *Donatio causa mortis potest quandocunque reuocari.*
3 *Et quid si post reuocationẽ donator sine hærede decesserit?*
4 *Et an propter conualescentiam donantis censeatur reuocata donatio causa mortis?*

1 PRæter has reuocationis causas, de quibus præcedentibus quæstionibus tractatum est, scire etiam debes, quòd donatio ob causam, si causa non est secuta, ipso iure reuocatur, & donanti competit rei vindicatio, tex.

est in l.1.C.de donatio.ob causam.& est communis conclusio, vt dicit Curt.Iunior, cons. 126.n.14. Vulgata enim est iuris regula, quòd cessante causa cessat effectus.

2 Sciendum est etiam, quòd donatio causa mortis potest à donatore quandocunque reuocari.l.mortis causa,la quarto.ff.de don. causa mortis. & hoc est in iure notissimum: potest autem donatio causa mortis, non solùm expressa, sed etiam tacita voluntatis demonstratione renocari, puta, si donator rem quam donauerat, voluntariè in alium alienauerit ex hoc enim donatio ipsa reuocatur l.illud.ff.de donat.causa mortis, & fuit opin. Dyn.in l.Stichum qui meus.ff.de legat.1.quã dicit esse cõmunem Aleiat. in l. non omnis, ff.si certum pet. Didac. in Rubr. de testa.in 3. parte, post numerum 18. vers. Quartò his, videtur enim ex hoc colligi donatorem ipsius donationis pœnituisse, & maluisse alium quàm donatarium rem donatam habere.

3 In hoc tamen proposito, nota mirabilem decis.Ang.in sua disputatione inci. Astensis miles, quòd licet donator voluntatem mutauerit, si tamen posteà contingat illum decedere sine hærede ex testamento, vel ab intestato, donatio non censetur reuocata. Et mouetur per textum in l.1. ff. qui sine manu. ad liber.perue.& hanc opinionem Angel.dicit esse frequentius receptam Didacus in dicta tertia parte, num.24.quæ licet vt ipse subdit, in puncto iuris non satis benè sustineri possit, non tamen putarem ab ea esse in practica recedendum.

4 Sed nunquid ob cõualescentiam donantis, reuocata censetur donatio causa mortis, etiamsi aliundè expressè aut tacitè illum donationis pœnituisse non appareat? Resp. siquidem donatio facta fuit nullo instante mortis periculo, non renocatur ob donantis conualescẽtiam, sed si facta fuit instante periculo, vtique reuocatur: ita intelligi debet tex.in l.si mortis causa res donata. ff. de don. causa mortis, & est communis opi. vt ait Alcia. in d. l. non omnis, quem refert Didacus in Rubrica de testa. In tertia parte, post num.23.versiculo, Secundò renocatur. Et hæc hactenus.

IVLII

IVLII CLARI ALEXANDRINI, IVRISCONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum receptarum.

§. *EMPHYTEOSIS.*

CAPITA QVAESTIONVM.

Q. 1. *Emphyteosis quid differat à contractu libellario, & censuali?*
2 *Emphyteosis an sit contractus nominatus?*
3 *In contractu emphyteotico an requiratur, quòd à principio praestetur certa quantitas?*
4 *In contractu emphyteotico an requiratur scriptura?*
5 *Vasallus an possit concedere in emphytheosim bona feudalia?*
6 *Praelatus an possit bona ecclesiae cócedere in emphyteosim?*
7 *Et quanti temporis solutione praesumatur emphyteosis praecessisse?*
8 *Emphyteota tenetur soluere canonem, aliàs cadit à iure suo?*
9 *Et an cadat ipso iure, an autem requiratur declaratio?*
10 *Dominus recipiendo pensionem, an censeatur remisisse caducitatem?*
11 *Dominus an possit post declaratam caducitatem ingredi propria authoritate rem emphyteoticam?*
12 *Quo tempore sit soluenda pensio?*
13 *Emphyteota non potest alienare rem emphyteoticam domino irrequisito?*
14 *Et an possit eam cum alijs emphyteotis diuidere?*
15 *Et an possit illam alteri legare, aut donare?*
16 *Et an possit illam praelegare vni ex filijs, vel aliter in ea illis praeiudicare?*
17 *Et an possit illam sine consensu domini permutare?*
18 *Et an pignorare, vel hypothecare?*
19 *Et an locare?*
20 *Et an concedere in emphyteosim?*
21 *Et an constituere seruitutem in fundo emphyteotico?*
22 *Emphyteosis an possit alienari in potentiorem?*
23 *In alienatione rei emphyteoticae soluendum est domino laudemium?*
24 *Emphyteota propter alienationem rei emphyteoticae, cadit à iure suo.*
25 *Emphyteota interuertens possessionem domini, an cadit à iure suo?*
26 *Emphyteota an possit expelli propter deteriorationem?*
27 *Emphyteota cessans per triennium in solutione canonis, cadit à iure suo?*
28 *Emphyteosis an transeat ad extraneos haeredes?*
29 *Emphyteosis an transeat in fiscum?*
30 *Filij naturales an succedant in emphyteosi?*
31 *Legitimati an succedant in emphyteosi?*
32 *Faeminae an succedant in emphyteosi?*
33 *Emphyteosis an transeat in monasterium?*
34 *Quomodo intelligatur in concessione inuestitura, tertia vel quarta generatio?*
35 *In emphyteosi concessa pro se, & filijs, & nepotibus, quo ordine succedatur?*
36 *Nepos ex filia an succedat in emphyteosi?*
37 *Emphyteosis an transeat ad filios, etiamsi non sit haeredes?*
38 *Et an transeat ad institutum in re certa?*
39 *In emphyteosi nunquid locum habeat ius accrescendi?*
40 *Filius an teneatur paternis creditoribus de emphyteosi satisfacere?*
41 *Augmentum eueniens in re emphyteotica, cui cedat?*
42 *Emphyteosis quomodo finiatur?*
43 *Finita emphyteosi, an possint filij vel agnati petere renouationem inuestiturae?*
44 *Emphyteosi finita, an possit dominus ingredi rem emphyteoticam propria authoritate?*
45 *Finita emphyteosi, cui remaneant melioramenta?*
46 *Emphyteota an teneatur ad collectas?*
47 *Quae actio competat pro emphyteosi?*
48 *Iura ciuilia loquentia de emphyteosi, an habeant locum in emphyteosi ecclesiastica?*
49 *Bona emphyteotica an possint dici allodialia?*
50 *Argumentum de feudo ad emphyteosim, & econtrà, an procedat?*

BReuior erit hic Tractatus (vt opinor) omnium expectatione. Est enim haec Emphyteosis materia ferè vbiq; frequens & quotidiana. Sed huius rei duo praecipuè in causa fuêre. Primùm, quòd ex his quae ad hanc materiam pertinent, aliqua in feudalibus quaestionibus à nobis tractata sunt. Alterùm (quod alicui fortè mirũ videbitur) quòd Alexandriae nulla ferè est domus, nulla area, fundi verò paucissimi, hoc Emphyteosis vinculo obstricti, atque indè euenit, vt cùm in hac materia nunquam de facto consultus responderim, aut iudicauerim, in hoc Paragrapho ea tantùm scripta sint, quae in tumultuaria lectione obiter occurrerũt. At verò in hac Mediolanensi vrbe nihil aliud sonant ius dicentium palatia, quàm Emphyteoticorum canonum solutiones, & potestates, superindè caducitates.

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Quid differat contractus libellarius ab emphyteosi?*
2 *Et quid contractus censualis?*
3 *Et an in dubio censeatur contractus censualis, vel emphyteoticus?*
4 *Et quid differat simplex locatio ab emphyteosi?*
5 *Et quid si præstetur magna pensio, & correspondens fructibus?*
6 *Et quid si in instrumento promiscuè facta sit mentio de emphyteosi, & locatione?*

1 PRo intelligentia itaq; terminorum ſcire debes, quòd nonnulli ſunt cõtractus Emphyteoſi valdè ſimiles, & affines, puta contractus libellarius, cẽſualis & locatio. Quæro ergo quid ab emphyteoſi differant huiuſmodi contractus? Re. Contractus libellarius dicitur, quando vaſallus vel emphyteota concedit alteri pro certa annua penſione prædiũ, quod ipſe habuerat ab alio in feudũ, vel Emphyteoſim, & ſic: quando concedens non eſt dominus, ſcilicet directi dominij: & hoc eſt, quod vulgo appellamus emphyteoſim ſubalternatam. Quando verò concedens eſt dominus, tunc propriè dicitur contractus Emphyteoticus. & ita firmãt cõmuniter Doctores, vt dicit Iaſ. in l. 1. poſt n. 29. C. de Iure Emphyt. Quidquid tamen ſit ex proprietate dictionum, hodiè contractus Emphyteoticus, & libellarius (ſaltem ex communi vſu loquẽdi) idem ſunt, & in hoc omnes conueniunt vt ait Dec. conſ. 146. nume. 2. quem refert Pariſ. conſ. 77. nume. 12. lib. 3. & ita video indiſtinctè obſeruari in hac prouincia, in qua paſſim hæc duo pro ſynonymis reputantur. Et diſpoſitum in vno abſque controuerſia locum habet etiã in altero. Hodiè enim abutimur iſtis vocabulis, vtendo illis promiſcuè, & ponendo vnum pro alio, vt dicit Angelus conſ. 184. num. 3. Tiraquel. de retracta. municip. §. 33. glo. 1. num. 1.

2 Contractus autem Cenſualis differt ab Emphyteotico, nam in cenſuali transfertur in recipientem dominium, tàm directum, quàm vtile, in emphyteoſi autem non transfertur niſi vtile, directum verò remanet apud concedentem. ita dicit gl. in c. conſtitutus, in verbo, iuxta ratam, in fin. de religio. domib. quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Abbas ibi, nume. 20. & ita dicit firmare communiter Doctores Iaſ. in d. l. 1. nu. 39. C. de Iure emphyteotico. & ſic ſenſum ſoluimus de re noſtra, penſionem verò de re aliena. Propriè enim canon qui ſoluitur ab Emphyteota dicitur penſio, ille verò, qui ſoluitur à Cenſuali dicitur cenſus, licet hodiè promiſcuè vtamur etiam ijs vocabulis, vt atteſtatur Abbas in loco præallegato. & ex hac differentia infertur ad vnum, quod eſt maximæ importantiæ, quia ſcilicet, ſi cenſuarius ceſſet in ſolutione canonis, per biennium, non cadit ipſa re cenſuali, vt dixi ſuprà. §. cẽſus. Secus autem in emphyteota, de quo latè dixi infrà, q. 8.

3 Sed pone, quòd ego acceperim aliquam domum, vel fundum pro annua penſione, ſeu canone, nunquid in dubio cenſebitur contractus cẽſualis vel emphyteoticus? Reſpõ. Doctores dicũt, quòd ſi vniformiter ſolutum fuerit quotannis certum quid, præſumitur potius ſolutum iure emphyteotico, vel coloniæ perpetuæ, quàm iure cenſus. Hoc enim eſt in minus præiudicium concedentis. & ita tenet communis ſchola Scribentium, vt atteſtatur Berons quæſt. 14. n. 1. Quod ego intelligo, vt procedat tàm in conceſſione facta à priuato, quàm in conceſſione facta ab Eccleſia, nam vtroq; caſu militat eadem ratio. Benè verum eſt, quòd ſi ex verbis conceſſionis expreſsè apparere poſſet, de quo contractu ipſi contrahentes ſenſiſſent, non eſſet à verborum proprietate recedendum. in dubio autem ſtandũ eſſet in regula, quòd præſumeretur emphyteoſis, vel locatio perpetua, potius quàm cenſus.

4 Quid autẽ differat ſimplex locatio ab emphyteoſi, ſunt termini omnibus notiſſimi.

5 Et aduerte, quia ſi præſtatur modica pẽſio, & in pecunia, debet potius iudicare emphyteoſis, quàm locatio: nam pro cõtractu emphyteotico ſoluitur quid minimũ pro recognitione. & hæc eſt propriè eius forma, & in hoc omnes cõſentiunt, vt dicit Natta, conſ. 49. poſt n. 7. ſi verò præſtatur magna penſio, quæ fructibus correſpondeat, vel quaſi, vel præſtatur aliqua pars fructuũ, debet potius iudicari locatio quàm emphyteoſis, & quòd quando penſio quæ præſtatur correſpondet fructibus, debeat de tali contractu iudicari tanquam de locatione, potius quàm de emphyteotica conceſſione. dicit concludere communiter Scribentes Cagnol. in l. 2. n. 202. C. de reſcin. vend.

6 Vnum ſcias, quòd ſi in aliquo contractu ſit promiſcuè facta mentio de emphyteoſi & locatione, vel contractu libellario debent attendi conuentiones, & pacta, de quibus in ipſo

ipso instrumento, cui s. contractui magis cõueniant, & secundum illa debet iudicari, in quam speciem cõtractus cadat: illa enim denominatio nihil facit, sed potius attenditur effectus rei. & hæc est communis opi. vt dici t Bello. cons. 21. num. 5.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteosis an sit contractus nominatus?*

1 QVæro, nunquid Emphyteosis sit contractus nominatus? R. quòd sic: habet enim elegãs nomen, & ab alijs distinctũ, vt dicit Ang. in l. 1. nu. 1. C. de iur. emphy. & ita communiter concluditur, vt ait Ias. in prælud. feudorũ, n. 24. in fi. Vtilitas autẽ est maxima, quia in cõtractibus nominatis, non est licita pœnitentia, licet secus sit in contractibus innominatis, vt dixi suprà, hoc eod. lib. §. 1.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *In contractu emphyteotico, vel libellario, an requiratur, quòd à principio præstetur certa quantitas?*

1 QVæro, nunquid in contractu emphyteotico, vel libellario de necessitate requiratur, quòd à principio præstetur certa quantitas? Respon. in hoc variæ sunt Doctorum opi. nã Iaco. de Are. in l. prima, C. de iur. emphyt. tenet, quòd de substantia, & forma contractus emphyteotici requiratur, ꝙ à principio præstetur certa quantitas pro primo ingressu. & dicit Alber. in d. l. 1. quòd hæc opi. communiter approbatur, quem refert Dec. in c. In præsentia, nu. 48. in fi. de prob. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet non requiratur, ꝙ à principio præstetur illa certa quantitas, videtur sensisse Bar. in l. si mihi, & Titio, post n. 4. ff. de verb. obl. vbi dicit, ꝙ emphyteosis dupliciter haberi potest, scilicet titulo lucratiuo, & titulo oneroso, id est, quãdo præstatur certa quantitas. & hanc dicit esse communẽ Petrus in d. l. 1. vbi etiam subdit, quòd ita seruatur de consuetudine. Idem dicit Cyn. in d. l. 1. quem referunt Sal. ibi, nu. 3. & Ias. num. 3. & Paris. cons. 77. nu. 13. lib. 3. Dicit etiam Abb. in c. potuit, n. 6. in fi. de locato, quòd ita dicunt cõmuniter DD. Vnde cùm hæc opi. quæ etiam de iure verior videtur, sit indubitata cõsuetudine comprobata, non esset ab ea iudicando, aut consulendo recedendum.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *In contractu emphyteotico, an requiratur scriptura?*

1 QVæro, nunquid de substantia cõtractus emphyteotici requiratur à principio scriptura? Respon. ꝙ sic, aliàs contractus ipse non valet. ita tenet gl. in l. 1. in verbo, Alienationis. C. de iur. emphyt. Et ita communiter tenetur, vt ait Sal. in d. l. 1. nu. 5. quem refert Aret. in §. adeò. nu. 8. Instit. de locato. Hanc etiam dicit esse communem opi. Imola in c. potuit, post nu. 7. vers. Idem differt à contractu, &c. de locato subdens, quòd esset etiam seruanda in practica. Socin. cons. 169. num. 12. libr. 2. quod est duplicatum in cons. 120. lib. 4. Ias. in d. l. 1. num. 61. & seq. C. de iure emphyt. Afflic. decis. 72. ante numer. 8. & quòd contractus emphyteoticus non possit probari nisi per scripturam, dicit esse communem Alex. consil. 50. num. 4. libr. 5. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet possit etiam sine scriptis celebrari contractus emphyteoticus, tenuit gloss. in d. l. 1. in verbo, Scriptura, & hanc approbat consuetudo, vt dicit Bart. in d. l. 1. numer. 6. Angel. in d. l. 1. numer. 3. Paris. cons. 77. num. 16. & sequ. libr. 3. vbi dicit, quòd licet contraria opin. videatur magis communis, tamen quia illa est approbata per consuetudinem, esset seruanda. Idem dicit Socin. in d. cons. 169. numer. 12. Ego tamen non puto ita absolutè verum esse, quòd hæc opi. sit recepta à consuetudine. & multi etiam Doctores attestantur se vidisse contrarium obseruari, præsertim Are. in d. §. adeò, num. 8. propterea crederem melius esse in practica adhærere communi opin. quæ etiam tutior est, & æquior, nisi in specie appareret in eo loco in quo contingeret hoc deduci in controuersiam, contrarium obseruari: hoc enim casu non esset ab huiusmodi consuetudine, & obseruantia recedendum.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit rem feudalem alteri concedere in Emphyteosim?*

1 QVæro, nunquid vasallus possit rem feudalem concedere alteri in Emphyteosim? dixi infrà hoc eod. libro. §. Feudum, q. 33. vers. Idem etiam.

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus potest concedere in emphyteosim bona Ecclesiæ, quæ solita sunt in emphyteosim concedi.*

2 *Et an si concedantur alio modo, quàm solita sint concedi vitietur in totum concessio: an autem quatenus excessa est forma solita?*

3 *Et vsq; ad quem generationem possit res Ecclesiæ in emphyteosim concedi?*
4 *Et an possint concedi etiam pro hæredibus extraneis?*

1 QVæro, nunquid prælatus possit concedere bona Ecclesiæ in emphyteosim? Resp. si quidem bona ipsa sunt ipsius Ecclesiæ pleno iure, non potest prælatus ea in emphyteosim concedere, nisi subsistēte legitima causa, & debitis solennitatib. interuenientibus: & de hoc nō est dubitandum, quia cōcessio in emphyteosim est species alienationis. & si prælatus à iure prohibetur locare res Ecclesiæ ad longum tempus, vt dixi infrà, hoc eod. libro, §. locatio. multò minus dicēdum est ei concedi, vt possit eas dare in emphyteosim, quæ plus est, quàm locatio. Si verò res Ecclesiæ solitæ essent in emphyteosim concedi, benè posset prælatus, si ad Ecclesiam aliquo casu reuerterentur, illas concedere in emphyteosim, absque solennitatibus in rei Ecclesiasticæ alienatiōe requisitis. ita colligitur ex tex. in cap. 2. de feud. quem ita communiter Doctores interpretantur, vt ait Didacus libr. 2. resolut. c. 17. nu. 4. & hæc est communis conclusio, vt dicit Socin. cons. 169. nume. 9. lib. 2. quod est duplicatum in consilio 120. lib. 4. & in hoc proposito videnda sunt ea quæ dixi in d. §. feudum, q. 13.

2 Scias tamen, quòd debet huiusmodi concessio in emphyteosim fieri, eo modo quo solita est, aliàs non valet, & quidem, quantū ad id in quo excessa est forma solita, nullus est qui dubitet; quin concessio ipsa corruat. Punctus est an vitietur in totum, an autē sustineatur quatenus facta est intra solitā formam? Aliqui enim dixerunt, quòd non vitiatur in totum, sed sustinetur, quatenus est solita concedi. & fuit opin. Bal. in Auth. si quas ruinas, nu. 2. C. de sacros. Eccl. vbi vult, quòd si res Ecclesiæ est solita cōcedi in emphyteosim, vsq; ad tertiam generationem, & concedatur in quartam, concessio sustineatur vsq; ad tertiam tantùm, & in reliquo vitietur. & hanc opinionem dicit esse communem Ias. in Auth. qui rem, num. 21. C. de sacros. eccle. Dec. in d. Auth. qui rem, num. 22. quem refert Tiraquell. de retractu conuentionali in fin. operis, nu. 144. Claud. in l. 1. §. sed si mihi, nu. 3. ff. de verb. oblig. Curt. Iun. de feud. in 2. principalis in 6. q. Alciat. in d. §. sed si mihi, n. 20. Et dicit Didac. libr. 2. resolut. c. 6. nume. 5. quòd hæc sententia est frequentiori calculo recepta. Contrariam verò sententiam, scilicet, quòd imò vitietur in totum, videtur tenuisse Bart. in d. Auth. qui rem, num. 7. & reperio, quòd Alexander consil. 143. num. 3. lib. 7. dicit, quòd hæc est magis communis conclusio, saltem quando est vnica concessio, quod esset magnum verbum, si esset verum. Ego tamen credo proculdubio contrariam opinionem esse veriorem, & magis communem, etiam in casu quo vnica tantùm cōcessio facta esset: nō enim debet vtile per inutile vitiari, quando recipit cōmodam diuisionem. Sed si esset dare casum, in quo vtile ab inutili non posset cōmodè diuidi, benè crederem, quòd tota concessio vitiaretur. vide quæ dixi in d. §. feudum, q. 13. in fi.

3 Quæro vsque ad quam generationē possint res Ecclesiæ in emphyteosim cōcedi? Respon. tex. in §. emphyteosim, in Auth. de non alien. videtur innuere, quòd non possint cōcedi nisi in accipientis persona, & in duobus eiusdem personæ hæredibus: & sic nisi vsq; in tertiam generationem. Nihilominus tenenda est contraria opi. quòd scilicet possint cōcedi vltra filios & nepotes. & videtur tex. in §. licentiam. in Auth. de alie. & emphyt. & hanc opi. dicit esse communem Alex. cons. 110. nu. 19. lib. 3. & quòd possit concedi pro omnibus descendentibus vsq; in infinitum, dicit esse communem Ziliolus de Cauitellis inter cōsilia Anchara. cons. vlti. nu. 9. Gozad. cons. 25. post nu. 20. vers. Ad decimum, & in hoc non est dubitandum.

4 Sed nunquid poterunt etiam concedi in emphyteosim pro hæredibus extraneis? Res. in hoc articulo Doctores variè loquuntur. Aliqui enim tenuerunt, quòd possit concedi etiam pro hæredib. extraneis. & hāc opinionem dicit esse magis communem, maximè modernorū, Soci. cons. 226. n. 33. li. 2. Alij verò multi tennerunt contrarium, scilicet quòd imò non potest etiam expresſè concedi, ita vt transeat ad extraneos hæredes. & hanc opi. dicit esse communem Imol. in l. ex facto, la grande, nu. 14. in fin. ff. de hæred. instit. prout illum refert Alexa. in l. etiam, post nu. 3. ff. solut. matr. licet reuera Imola ibi loquatur solummodò, quando emphyteosis est simpliciter cōcessa, vt retuli infrà, q. 28. vers. Tertius est. idem dicit Rubeus in l. Gallus. §. quidam rectè, nu. 197. & nu. 203. Sed aduerte, ne æquiuoces, aliud enim est quærere, an res ecclesiæ possit cōcedi in emphyteosim, hoc expresſè acto, quòd transeat etiam ad extraneos hæredes, & non est iudicio meo dubitandum,

tandē,quin possit,modò subsit legitima causa,& debitæ solennitates interuenerint. Et ita hanc esse cōmunem opin. attestatur Gratus cons.128.num.6.lib.2.Si enim(vt superius dixi)his duobus concurrentibus,possunt res ecclesiæ alienari pleno iure,multò magis debent posse alienari solummodò respectu vtilis dominij.& in istis terminis procedat consilium Socin. superius allegatum. Aliud verò est quærere,an emphyteosis ecclesiastica simpliciter concessa alicui pro se,& hæredibus,transeat etiam ad hæredes extraneos:& isti sunt alij termini,de quibus latius dictum est suo loco,infrà,q.28.in d.versic.Tertius est casus,cum seq.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Ius emphyteoticum quanto tempore præscribatur?*

1 Quæro,ex quanti temporis præstatione præscribatur ius emphyteoticum? dixi infra,lib.7.§.præscriptio.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota cessans in solutione canonis per triennium,cadit ab emphyteosi.*
2 *Et quid si in conerallu appositum fuerit iuramentum?*
3 *Et quid si sit res magni valoris,& pensio sit minima?*
4 *Et quid si pensio non erat minima,sed in parte tantùm cessatum fuerit?*
5 *Et quid si emphyteota non possidebat rem ipsam emphyteoticam?*
6 *Et quid si emphyteota propter bellorum calamitates nullos fructus percipere potuit?*
7 *Et an propter sterilitatē facienda sit remissio emphyteotæ?*
8 *Et quid si in re emphyteotica contingat damnum chasmate,vel corrosione fluminis?*
9 *Et quid si emphyteota ignorabat rem esse emphyteoticam?*
10 *Et an oblatio canonis sufficiat ad euitandam pœnam caducitatis?*
11 *Et an solutio canonis facta per procuratorem prosit emphyteotæ?*
12 *Et quid si in contractu emphyteosis fuerit propter cessationem apposita aliqua pœna,an adhuc poterit propter cessationem expelli?*
13 *Et quid si emphyteota plures hæredes reliquerit,& vnus tantùm cessauerit in solutione canonis,an tota res emphyteota cadat in commissum?*
14 *Et an cessatio facta per patrem,noceat eius filijs vocatis in inuestitura?*
15 *Et an emphyteota,qui canonem non soluit,possit purgare moram?*

1 Notissima est cōclusio quòd emphyteota tenetur soluere domino directo canonē,siue pensionē illi debitā,& promissam,aliàs si cessauerit in solutione canonis,cadit à toto iure,quod habet in ipsa re,sibi in emphyteosim concessa,ita,quòd vtile dominium consolidatur cum directo,& sic applicatur ipsi domino directo,& intellige,quòd non per simplicem cessationem vnius anni cadit ab emphyteosi,sed requiritur,quòd cesset per triennium integrum,si sit emphyteota priuatus:si verò sit emphyteota ecclesiæ requiritur,quod cesset per biēnium integrum.& de hoc sunt rex.aperti in l.2.C.de iure emphyt. in c. potuit,de locato,in quibus locis ordinariè tractatur hæc materia.

2 Et hoc quidem absq; dubio procedit,vbi in contractu ipso emphyteotico non est appositum iuramentum. Sed quid si cōtractus inuestituræ sit iuramēto confirmatus,nunquid adhuc procedit conclusio,vt nō incurrat caducitatem,nisi per triennium integrū cessauerit?Respon. Bal. in c.querelam,de iureiuran.tenuit,quòd statim,quòd cessauerit per annum,efficitur periurus,& cadit à iure suo. & hanc opi. dicit esse communem Gull. de Bened.in repe.c. Raynutius.in verbo,Testamentum,el 3.num.27.Gozad.cons.57.post num.19.vers.Non obstat allegata. Est magna decisio,maximè ijs temporibus,in quibus Notarij in omnib. instrumentis inserunt iuramentum,& per simplicem tactū cuiuscunq; scripturæ,illaqueant animas contrahentium,qui pro maiori parte nesciunt,quid illud importet:& ꝓpterea hęc opi.mihi nunquam placuit. Debet enim iuramētum semper intelligi secundum naturam cōtractus,semper quo interponitur,non quidē vt ampliet eius naturam,sed vt confirmet,vt dixi infrà li.7.§. iuramētum.Et ad hoc per tenentes communem opinionem,non accommodatur iudicio meo aliquod concludens responsum(& certè si casus contingeret)saluo semper iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ)de facili inclinatem in contrariam sententiam,quæ æquior est:& fortè illam etiam sequeretur Senatus noster,qui semper innititur æquitati,& qui quotidiè solet dispensare cōtra caducitates,pro vna vice tantùm,tāquam introductas à mero rigore iuris.

3 Sed pone,quòd quis habeat in emphyteosim rem magni valoris,puta scutorum mille,pro minima annua pensione,puta vnius scuti,nūquid si cessauerit per triennium,incurret pœnam caducitatis?Respō.quòd sic ita allegatur tenere gl.in Authen.qui rem,in verbo,Repelli potest.C.de sacrosan.ecclesi. licet reuera arguat pro,& contrà,& nihil determinet,imò potius videatur residere in contraria opin.Sed quidquid sit,hanc opi-

 nionem

nionem sequuntur omnes Doctores, vt dicit Apostil. ad dictam gl. Et dicit Bar. in d. Auth. qui rem, num. 5. quòd ita tenent omnes Doctores. Idem dicit Ripa in repe. l. fin. numer. 130. C. de reuocan. donat. Hanc etiam opi. dicit esse communem Dec. in d. Auth. qui rem. nu. 3. subdens, quòd ita seruat consuetudo, quem refert Affli. decis. 80. nu. 7. in fi. propterea in practica non esset ab ea recedendum. nam in constituenda pensione, quæ soluitur ab emphyteota, potius habetur in consideratione recognitio directi dominij, quàm emolumentum ipsius concedentis. Et ideò in hoc proposito eadem ratio militat in parua pensione, quæ in magna, imò fortè maior est contemptus in modica summa, quàm in maiore.

4 Hoc autem de plano procedit, quando (vt dixi) pensio ipsa cõsistit solummodò in vno nummo: sed quid si pensio consistebat in decem scutis, & per triennium cessatum fuerit in solutione quatuor vel quinque scutorũ, nunquid dicendũ est, quòd cadat à tota emphyteosi, an autem cadat tantùm pro rata eius in quo cessauit? Respon. Spec. de locato. §. nunc aliqua. qu. 29. tenet, quòd licet cessauerit tantùm pro parte, nihilominus cadat à toto. & hanc opinionem dicit esse magis communem Ias. in l. 2. num. 54. C. de iure emphyt. quem refert Apostil. ad Rimi. conf. 281. sub numer. 5. Ipsemet tamen Speculator ibidem in sequen. quæst. quæ est qu. 30. videtur tenere totum contrarium, quòd scilicet solummodò pro rata incidat in caducitatem, vt ponderat Ias. in loco præallegato, dicens mirum esse, quòd Speculator ita festinanter fuerit sibi contrarius. Ego tamen aliquando dicebam ita posse distingui, vt illæ duæ decisiones Spec. ad concordiam reducerentur: Aut pensio erat vnius nummi, & cessans in illo nummo non excusatur à caducitate, vt dictum est suprà vers. proximo. & in istis terminis non loquitur Spec. in 29. nec in 30. qu. Aut pensio erat maioris summæ, & tunc, aut emphyteota cessat in parte, puta dimidia, aut tertia, aut quarta parte, & siquidẽ cessauit per errorem, vel paupertatem, excusatur, non solùm pro parte, quia soluit, sed etiam pro toto. Aut verò non apparet de paupertate, neq; de errore, & tunc cadit à toto, secundum opin. Spec. in d. q. 29. quæ etiam est communis, vt superius dixi. Quam tamen ego intelligo vt procedat, quando præstabatur vnica pensio super tota re, puta decẽ aurei super vna domo, vel fundo, &c. secus autem si pensio præstaretur ad ratam, puta pro quinquaginta perticis terræ, ad rationem solidorum decem, pro singula pertica: nam hoc casu inclinando in mitiorem partem, teneo, quòd ex quo quælibet pertica haber quodammodò constitutam suam pensionem, non caderet emphyteota, nisi pro illis perticis, pro quibus non persoluisset pensionem, vt quis non puniatur, nisi eatenus quatenus deliquit. Regulariter enim quis puniri non debet nisi in eo, in quo deliquit. l. rescriptum. ff. de his quibus vt indig. & est cõmunis regula, vt ait Ioan. Monach. in capitulo 11. numer. secundo, de hære. in sexto. Faciunt quæ dixi infrà, hoc eodem libro. §. feudum. qu. 31. versiculo, Sed pone. Aut verò emphyteota cessauit in minimo, puta quia si pensio erat sex aut octo scutorum, cessauit in vno: & hoc casu esset excusandus à caducitate pro rata, & in istis terminis loqui videtur Spec. in d. qu. 30. Ego tamen de facili inclinarem, quòd excusaretur in totũ, maximè vbi non appareret illum cessasse propter contumaciam vel contemptũ, quod in dubio præsumendum non est. & ita in facti contingentia indicauit Senatus in publica audientia, in causa cuiusdam Dionysij Gerenzani, qui ex ficto florenorum 16. cessauerat in tribus libris Imperialium.

5 Sed quæro, quid si emphyteota per illud tempus quo in solutione cessauit, rem ipsam emphyteoticam, non possederit, nunquid hoc non attento adhuc incurrit caducitatẽ? Respond. Specul. in d. §. nunc aliqua. versic. LXXXII. tenuit, ꝙ sic. Tu tamẽ tene cõtrarium. Non enim potest dici emphyteota esse in aliqua culpa, ex quo rem ipsam non possidebat: & vbi non est culpa, non debet imponi pœna. & ita secundum hanc opinionem, quæ etiam æquior est, & tutior, cõsuluerunt Soci. Iun. & Dec. inter consil. Socin. Iun. in 1. volu. cons. 70. vbi multas recensent authoritates, & nu. 16. dicunt, quòd cùm tot tantiq; iuris vertices ita firmauerint, nefas esse arbitrantur ab eorum sententia recedere, quæ numero, & authoritate ipsorum cõsideratis communior, & verior dici potest. Quam tamen intellige, vt procedat, nisi emphyteota fuisset in culpa, quo minùs possessionẽ ipsius rei emphyteoticæ adeptus esset, vel nisi postquam illam possidere cœpisset, dolo desijsset illam possidere. His enim casibus non esset à caducitatis pœna excusandus.

Sed

6 Sed quid si emphyteota rem quidem possederit, sed propter bellorum calamitates nullos fructus ex ea percipere potuerit, nunquid tenebitur etiam ad solutionē pensionis, pro eo anno quo nihil percepit? Respon. quòd non: ita tenet Iaco. de Arena quem sequitur Bart. in l. prima, in fin. C. de iur. emphyteotico. & hæc est communis opi. Legistarum, vt dicit Abbas in capitulo potuit. numero decimooctauo, de locato. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Imol. in dicto capitulo potuit. numero 42. & sequentibus. quem refert Alexander in l. interdum. §. quod ex naufragio. numero quinto, & sequentibus. ff. de acquirenda possessio. Cor. consilio centesimo octuagesimo primo, col. 15. in litera F. libro secundo, Guarner. in d. l. prima, quem refert Iason ibi, post numerum 91. vers. Ad idem sextò, Iason consilio 54. post numerū secundū, vers. Non obstat vltimum lib. primo, Cors. in repertorio Abb. in verbo, emphyteota. Claudius in dicto §. quod ex naufragio, numero tertio, Sigismundus consilio feudali libro secundo, post numerū 11. Breuiter in hoc proposito, si quæramus, an emphyteota, qui tempore belli nullos potuit fructus pcipere, excusetur à caducitate, si canonem debitum non persoluit, teneo, q̄ proculdubio excusetur, etiamsi per mille annos, quib. propter bellū nihil percipit, semper cessauerit. Ex quo enim non percipit fructus, nō potest propriè dici possedisse, meritò excusandus est à pœna propter cessationē incursa, à qua regulariter quælibet causa colorata, etiam iniusta excusat, vt dixi infrà, lib. 5. §. fin. q. 60. vers. Et generaliter. Si verò quæramus, an excusetur à solutione canonis, mihi placet opin. venerandi Collegij Mediolanensis, quā refert Cuma. in d. §. quòd ex naufragio, vt scilicet distinguamus, an pensio sit magna, vel parua, si est magna, teneo, quòd excusetur, si verò est parua, non excusatur: & intelligo paruam pēsionem illam, quæ præstatur potius in signum recognitionis directi dominij, quàm ad rationem fructuū, puta, quia sit decima pars, vel minor, eius quod regulariter ex ipsa re emphyteotica percipitur, & hæc opin. iudicio meo est valdè æqua, & in iudicando sequenda. Aduerte tamen, quia Doctores ferè omnes in hac materia loquuntur, quādo nihil prorsus percepit, nam si emphyteota aliquid etiam modicum percepisset, etiam si sit minus dimidia eius quod ipse soluit pro pensione, crederem non esse excusandum à solutione, benè posset à caducitate propter cessationem incursa excusari. Semper enim debemus, quantum possumus, inclinare in eam partem, vt caducitati locus non sit.

7 Sed nunquid propter sterilitatē facienda est remissio emphyteotæ? Respō. quòd non: ita tenet glossa in dicto cap. potuit. in verbo, Expelli potuissent. de locato. & ita communiter tenetur, vt ait Iason in l. prima, numero 18. C. de iure emphyteotico. quem refert Gratus consilio 128. numero nono, libro secundo. Hanc etiam dicit esse communem sententiam Abb. in ca. propter sterilitatem, numero 3. de locato. quem refert, & sequitur Bellou. consil. 21. numero quinto, Natta cons. 49. num. 12. vbi dicit, quòd hæc est communis sententia Scribentium in vtroq; iure, à qua nullus discrepat, & cons. 194. n. 5. dicit, quòd ita omnes indistinctè concludunt. Ratio autem differentiæ inter bellum & sterilitatem potest considerari, quia tempore sterilitatis emphyteota nō desinit possidere, colendo, & fructus ex re emphyteotica, licet modicos, percipiendo, secus autem quando tempore belli non potest ad culturam bonorum, neq; ad collectionem fructuum accedere. Est etiam intelligenda hæc conclusio, vt procedat, etiamsi emphyteota ex ipsa re non potuerit tantum percipere, quantum soluit pro pensione: neque etiam eius dimidium, nisi tamen pensio corresponderet fructibus, tunc enim cùm emphyteosis ferè in omnibus æquiparetur locationi, Iudex poterit arbitrari circa remissionem faciendam, iuxta ea quæ dixi infrà hoc eodem libro. §. locatio. nisi tamen bona, tempore quo fuerunt concessa in emphyteosim, fuissent sterilia, vel inculta, nam hoc casu nunquam propter sterilitatem esset facienda remissio. Benè verum est, quòd si annis sterilibus emphyteota cessauerit à resolutione, putarem illum ex ea causa excusandum à caducitate, vt in simili dixi suprà versiculo proximo, licet deindè posset per dominum directi compelli ad integrā solutionem pensionis.

8 Quæro etiam, quid si in re emphyteotica contingat aliquod damnum, puta corrosione fluminis, vel chasmate, vel huiusmodi, nunquid emphyteota excusabitur à solutione pensionis? Respō. si damnum sit tale, propter quod res funditus perierit, vtriq; excusatur, sed si damnum solummodò sit pro parte,

te, non liberatur emphyteota, neq; in totum, neque etiam pro parte. Et hæc opin. est communior, vt dicit Abb. in d. c. potuit. nu. 16. de locato. Et quòd dummodò aliquid superfit de re emphyteotica, non liberetur emphyteota, dicit communiter teneri Ias. in d. l. 1. nu. 77. C. de iure emphy. & solent de hoc decantari duo versus vulgatissimi:

Si perit tota, non dolet emphyteota,
Sed si pro parte, nulla se liberat arte.

Cùm enim pensio, quæ soluitur pro re emphyteotica, soluatur potius in recognitionẽ directi dominij, quod est indiuisibile, quàm ad rationem bonorum, meritò licet pro parte res pereat, non debet emphyteota liberari. In vno tamen casu ego ab hac opin. communi recederem, quando scilicet duo concurrerent. Primum, quòd pensio correspondetet fructibus, vel quasi. Secundum, quòd pensio ipsa esset constituta ad ratã bonorũ, puta ad rationem solidorum decem pro singula pertica, vel huiusmodi: nam hoc casu æquum esset, vt pensio detraheretur pro rata, sicut etiam pro rata fuisset constituta.

9 Prosequendo materiam conclusionis superius factæ, quòd scilicet emphyteota cessans à solutiõe canonis cadit à iure suo. Quæro, nunquid locũ habeat, etiã si emphyteota ignoraret rem esse emphyteoticam, puta quia successisset in ius alterius, vel huiusmodi? Respon. quòd sic, de rigore iuris, sed de æquitate datur huic hæredi (etiam si sit maior 25. ann.) ex capite probabilis ignorãtiæ, restitutio in integrum, aduersus canonem non solutum, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. ita dicit glo. in l. 2. in verbo, Legem. C. de iure emphyt. quam sequuntur cõmu. Doct. vt ait Dec. conf. 58. in fi. & ita communiter tenetur, vt dicit Imo. in d. c. potuit, n. 56. Hanc etiam dicit esse communem opi. Sal. in d. l. 2. nu. 25. Corne. conf. 165. in litera Q. & R. li. 2. Ias. in d. l. 2. nu. 184. & in l. cùm filiusfamiliãs. §. in hac stipulatione, n. 7. ff. de verbo. oblig. Soc. Iun. conf. 70. nu. 23. li. 1. & super hoc in practica nõ solet vlla fieri difficultas, nisi dominus directi velit probare scientiã. Hoc enim casu cessaret causa restitutionis in integrum, & consequenter, ipsa restitutio. In dubio autem hæres habet fundatam suã intentionem, quia scientia est quid facti, & nõ præsumitur, nisi probetur, vt dixi infrà, lib. 7. §. præsumptio.

10 Pone, quòd emphyteota non soluerit debitum canonem, sed accessetit ad dominum directi, & illi obtulerit pecũnias debitas, nũquid talis oblatio sufficiet ad euitãdam pœnam caducitatis? Respon. quòd sic: ita tenet gl. in d. l. 2. in verb. secundum legem. & ita cõmuniter tenetur, vt ait Salicet. in d. l. 2. in fin. verbis. Hanc etiam dicit esse communem opi. Soc. conf. 118. in vltimis verbis, li. 4. Quod intellige, vt procedat, modò talis oblatio fiat loco, & tempore congruo, aliàs secus. Item intellige, quòd talis oblatio sufficit, quò ad euitandã pœnã caducitatis, sed quò ad hoc, vt emphyteota consequatur plenariam liberationem, requiritur oblatio, consignatio, & depositio. & ita se habet communis opin. vt dicit Ias. in d. l. 2. num. 182. Item intellige, quòd talis oblatio fiat realiter, non autem verbo, Tantùm, quia (vt dici solet) vbi opus est facto, verba non sufficiunt, licet Soci. in loco præallegato loquatur de verbali tãtùm oblatione, cuius opin. posset procedere, vbi dominus recusaret velle recipere, sed si dominus offerat se paratum recipere, mihi non placet quòd propter huiusmodi verbalẽ oblationem emphyteota excusetur.

11 Sed quid si ipse quidem emphyteota canonem non soluit, sed aliquis eius procurator, nunquid talis solutio facta per procuratorem proderit ipsi emphyteotæ? Respond. quòd sic, maximè si procurator fuit ad id cõstitutus. Et hæc est quasi omnium sententia, vt dicit Corf. in repertorio Abbatis, in verbo, empbyteota, colum. 2. vers. Quintò, vbicunque.

12 Vlterius quæro, Pone, quòd in contractu emphyteotico apposita sit pœna propter cessationem solutionis canonis, nunquid si emphyteota cessauerit, poterit non obstante tali appositione pœnæ expelli? Respond. quòd sic: ita tenet gl. in d. l. 2. in verbo, repellere, cum qua tenent omnes indifferenter, vt dicit Ias. in ead. l. 2. num. 139. Quod tamen intellige secundum gl. ibi, non vt possit vtrunq; facere, scilicet petere pœnam, & expellere, sed potest eligere illud quod magis ei placuerit.

13 Quæro, quid si emphyteota plures hæredes reliquerit, & vnus ipsorum soluerit partem suam canonis, vel pensionis, alius non, nunquid res emphyteotica cadit tota in cõmissum, an autem solummodò pro parte nõ soluentis? Respond. Hæc est sabbatina quæstio, vt dicit gl. in l. communi diuidundo, in verbo, confunderetur. ff. communi diuidun. quæ in hoc articulo tenuit, quòd omnes ca-

dant

dant à iure suo, & illam glo. sequuntur communiter Doctores, vt dicit Afflict. decis. 153. num. 4. Ripa in l. 4. §. Cato. nu. 44. ff. de verb. obl. Cùm enim prima obligatio esset in solidum in persona emphyteotæ, non potest mutari facto hæredum, sed transit in omnes cum illa obligatione solidi. Reperio tamen Alber. in d. l. communi diuid. in prin. dicentem, quòd imò communis opin. est in contrarium, & potest esse, quòd secundum sua tempora verum dixerit, sed hodiè proculdubio opin. gl. est magis communis, vt scilicet omnes cadant: & licet videatur aliquantulũ rigorosa, esset tamen seruanda in practica, aliàs enim de facili multæ emphyteoses ad nihilum reducerentur.

14 Sed hîc quæro, aliquis accepit emphyteosim pro se, & filijs, & descendentibus. Modò vnus ex filijs ipsius recipientis cessauit in solutione canonis per triennium, ita quòd res cecidit in cõmissum, & sic propter caducitatem applicata est pleno iure domino directi. Quæro nunquid hæc cessatio, & consequenter caducitas ea de causa incursa, oberit eius descendentibus, vel agnatis vocatis ex tenore primæ inuestituræ? Respond. quòd sic. ita tenet Spec. de locato. In d. §. nunc aliqua, qu. 78. & est communis opin. vt attestatur Ias. in d. l. 2. nu. 58. & seq. quem refert Apostil. ad Rimina. cons. 381. sub nu. 4. & Rui. cons. 168. nu. 6. lib. 1. Dominus enim, qui rem suam in emphyteosim cõcedit sub annuo canone, videtur apponere solutionem canonis pro conditione, perindè ac si diceret, concedo si solueris, & ideò cessante conditione, resoluitur concessio. Mihi tamen (vt verum fatear) hæc opinio nunquam placuit, videtur enim iniquum, vt factum, siue delictum, sine negligentia alicuius, præiudicet suis successoribus, in re quæ ad eos peruenire debet, non ex facto, aut iure ipsius delinquentis, siue negligentis, sed ex pacto, & prouidentia primi inuestiti. Non tamen propter hoc auderem in practica recedere à communi opin. dummodò talis cessatio non esset facta in fraudẽ descendentium, vel agnatorum, qui vocati essent ex tenore inuestituræ, nam hoc casu crederem illis (eueniente casu) succurrendum esse per beneficium restitutionis in integrum, & ita si casus contingeret consulerem, & iudicarem.

15 Item quæro, nunquid emphyteota, qui canonem non soluit, possit purgare moram? Respond. quòd secundum rigorem iuris ciuilis non potest moram purgare, Sed secundum dispositionẽ iuris canonici, quod maximè innititur æquitati, potest illam celeri satisfactione purgare: & de hoc est tex. expressus in ca. potuit, de locato, suprà sæpius allegato. Quando autem dicatur purgare morã celeri satisfactione, varij varia dicunt, sed magis communiter Doctores cõcludunt, quòd in hoc stetur iudicis arbitrio, vt attestatur Ripa in l. si insulam. nu. 35. ff. de verb. obli. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. cons. 139. post nu. 7. vers. Ex quibus omnibus. Hoc igitur casu maximè versabitur religio iudicare debẽtis, & in dubio antequam dominus declarauerit velle esse locum caducitati, Iudex debet semper inclinare in sententiam, per quam caducitas ipsa euitetur, tantò magis procedendo secundum æquitatem canonicam. Scias autem, quòd dispositio d. cap. potuit, procedit solummodò in emphyteotis ecclesiæ, non autem in emphyteotis laicorũ, & priuatorum: & ita communiter concluditur, vt dicit Ripa in d. l. si insulam, paulò antè num. 38. Si tamen esset iudicandum secundũ æquitatem, & sola facti veritati inspecta, posset seruari dispositio d. cap. potuit, etiam in terris imperij & emphyteotis laicorum quæ æquissima est, & illa illam seruat Senatus omisso rigore iur. ciuil.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota qui cessauit in solutione canonis, an cadat ipso iure, vel requiratur sententia?*

1 SVccessiuè quæro, an emphyteota qui cessauit in solutione canonis cadat ipso iure, an autẽ requiratur aliqua sententia, vel declaratio? Respon. Aut quæris an requiratur declaratio domini directi, & tũc stante regula, quòd pœna caducitatis non habet locum nisi domino volẽte, quam dicit esse communem, Cur. Iu. cons. 109. nu. 11. & cons. 110. num. 23. tenendum est, quòd propter cessationem, emphyteota non cadit ipso iure ab emphyteosi, sed ita demum, si dominus directi declaret velle esse locum caducitati. ita tenet Bart. in d. l. 2. num. 2. C. de iure emphyt. quem sequũtur cõmuniter DD. vt dicit Paris. cons. 108. nu. 33. libr. 1. Dicit etiam Cæp. cons. ciuili 25. nu. 2. quòd ita concludunt communiter Scribentes, & dicit Curt. Iun. cons. 149. post num. 3. vers. Cùm igitur. quòd in hoc omnes conueniunt. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Ias. in d. l. 2. nu. 10. Aut verò

quæris,

quætis, postquam dominus voluntatem suã declarauit, quòd scilicet velit locum esse caducitati, nunquid requiratur sententia, aut declaratio Iudicis, an autem cadat ipso iure: & tenendum est, quòd statim facta declaratione per dominum directi, cadat ipso iure, neque requiratur Iudicis sentẽtia, vel declaratio. & ita communiter teneri attestatur Anto. de Butr. in d. c. potuit, quem refert Ias. in d. l. 2. num. 12. & seq. & Ruin. cons. 135. nu. 6. lib. 1. & cons. 57. nu. 2. lib. 4. Corne. cons. 165. in litera X. lib. 2. Alexan. cons. 6. post num. 22. lib. 3. Dec. cons. 146. n. 7. in fin. Cæpolla in d. cons. 25. nu. 3. in fi. & nu. 6. subdens, quòd ita communiter obseruatur. Et licet in puncto iuris multa dici possent, nõ tamen esset in practica ab hac opin. quam communis Doctorum sententia, & consuetudo approbauit, aliquo modo recedendum.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Dominus directi, qui post incursum caducitatem recipit pensionem ab emphyteota, an censeatur illi remisisse caducitatem?*

2 *Et an dominus, qui propter cessationem expulit emphyteotam, possit ab eo petere pensionẽ temporis præteriti?*

3 *Prælatus recipiens pensionem ab emphyteota ecclesiæ, an censeatur illi remisisse caducitatem?*

4 *Cui incumbat onus probandi, an emphyteotæ dicenti se soluisse, an autem domino id neganti?*

1 SEd hîc occurrit alia quæstio, nũquid dominus directi, qui post incursam caducitatẽ recepit solutionem pensionis ab emphyteota, censeatur illi remisisse caducitatem? Respõ. In hoc articulo distinguendi sunt aliqui casus, Aut enim expresè cõstat de mente ipsius domini pensionem recipientis, quia scilicet in receptione canonis reseruauit sibi expresè ius caducitatis, vel protestatus est per hoc non remittere caducitatẽ, vel huiusmodi, & tunc procul dubio non censetur remisisse caducitatem, stante eius expressa declaratione in contrarium. ita tenet glo. in c. potuit. in gl. 3. de locato. quam dicit esse cõmuniter approbatam per Legistas, & Canonistas Ias. in l. si post moram, post nu. 4. vers. Confirmo per illud. ff. de eo quod certo loco, vbi etiam refert Alb. in d. l. 2. dicentem, ꝙ ita communiter tenetur, Ita etiam tenere communiter DD. attestatur Cor. cons. 40. in litera I. li. 4. hoc tamen intellige, vt procedat, quando dominus recipit pensionem solummodò temporis præteriti, scilicet elapsi ante incursam caducitatẽ: hoc enim casu prodest talis protestatio, quia stat simul, quòd dominus prouideat sibi pro præterito, recipiendo pensionem debitam, & reseruet etiam ius de futuro, propter caducitatem incursam, secus autem, si recipiat pẽsionem etiam pro tempore futuro, id est decurso post causatam caducitatem: nam isto casu, licet protestetur se illam recipere saluo iure caducitatis, &c. cẽsetur tamen, non obstante protestatione, vel reseruatione caducitatẽ ipsam remisisse. Ita concludunt cõmuniter Doctores, quidquid dixerit Bart. in d. l. 2. nu. 8. in fin. vt dicit Gigas de pens. q. 73. in fin. Hanc etiam opin. contra Bart. attestatur esse communem Ruin. cons. 110. nu. 4. lib. 1. & cons. 151. nu. 12. eod. vol. Videtur enim incompatibile quòd recipiatur pẽsio pro tempore post caducitatem decurso, & quòd saluũ sit ius caducitatis, & sic, quòd quis eodem tempore habeatur pro emphyteota, & pro non emphyteota, vnde cùm huiusmodi protestatio, siue reseruatio sit contraria facto, nihil releuat, iuxta ea quæ dixi infrà, libr. 7. §. Protestatio, Et ita superiorib. annis reuocata fuit sententia cuiusdam Doctoris, qui iudicauerat contrarium, fretus authoritate Bart. in d. l. 2. neq; aduertit, quòd in hoc Bart. communiter reprobatur vt superius dixi. Aut verò sumus in dubio, quia scilicet dominus, sine aliqua protestatione vel reseruatione caducitatis pensionẽ ipsam recepit, & tunc siquidem recepit etiam pensionem temporis futuri, id est, decursi post caducitatem, res non habet difficultatem, quin censeatur remissa caducitas, vt in fortioribus terminis dixi suprà statim. Sin antẽ recepit pensionem temporis præteriti tantùm, adhuc idem est dicendum, quòd scilicet censeatur remisisse caducitatem: & licet Bart. in loco prææliegato contrarium tenuerit, communis tamen opinio est contra Bar. vt dicit Gigas de pension. quæstio. 73. num. 3. à qua non esset in practica recedendum, maximè quia æquior est, & humanior, & in hac quæstione caue à Salic. in d. l. secunda, num. 14. qui dicit, quòd distinctio Iacob. de Aren. quam sequitur Bart. communiter approbatur, quia neque ipse fideliter refert verba Bar. neq; (vt potes ex prædictis colligere) opin. Bart. nec sua communiter approbatur.

2 Quæro nunc, quid è conuerso, nunquid dominus directi qui declarauit caducitatem propter cessationem solutionis, & emphyteotam expulit, possit ab eo postea petere

pensionem

pensionem pro tempore præterito sibi debitam? Respõ. in hoc etiã articulo Doctores varia scribunt. Tu verò dic, quòd aut dominus expeliendo emphyteotã, expressè reseruauit, sibi ius petẽdi pensionẽ pro annis cessaris, & hoc casu talis reseruatio sine protestatio vtique illi conseruat facultatem petendi ipsam pensionem. & hæc est communis opi. vt dicit Boër. decis. 309. num. 5. in fi. Aut verò non est protestatus, & tunc expeliendo emphyteotam ob canonem non solutum, non potest ab eo petere pẽsionem temporis præteriti, quidquid dicat Bartol. in d. l. secunda, nume. 8. contra quem in hoc etiam est communis opin. vt dicit Gigas de pen. qu. 75. post n. 6. & hæc omnia nota in practica, quia propter varietates opinionum de facili quis decipi posset. Hæc tamen omnia intellige, vt procedãt in emphyteota priuati, sed in emphyteosi ecclesiastica speciale est fauore ecclesiæ, vt possit ecclesia vtrunque consequi, scilicet pensionem exigerẽ, & emphyteotam expellere, vt est text. in Auth. qui rem. C. de sacros. eccles.

3 Sed nunquid ea quę dicta sunt de emphyteotis laicorum, habent etiam locum in emphyteotis ecclesię, vt scilicet si prælatus recipiat pensionem ab emphyteota, qui per triennium cessauerat, & sic ceciderat à iure suo, præiudicet Ecclesiæ, ita vt censeatur remissa caducitas? Resp. hæc quæstio pendet ab alia, nunquid prælatus possit expressè remittere caducitatem emphyteotis Ecclesiæ. In quo quidem articulo Doctores ita distinguunt: Aut ecclesia nõ est collegiata, & potest solus prælatus remittere caducitatẽ. Aut verò Ecclesia est collegiata, & non potest sine capit. & hæc est communis opi. vt dicit Card. Alex. in c. 1. in pri. n. 17. de his qui feu. dar. pos. Dico ergo in hoc proposito eadem ratione, ꝙ aut Ecclesia nõ est collegiata, & recipiendo pensionem præiudicat Ecclesia, aut est collegiata, & non potest sine capitulo illi præiudicare. ita colligitur ex gl. in d. c. potuit, in verbo, Expelli. quæ in hoc est communiter approbata. vt dicit Alex. cons. 5. num. 19. lib. 5. Ruin. cons. 70. post nu. 14. lib. 5. Et dicit Imol. in d. c. potuit, n. 34. circa fin. quòd ita tenent cõmuniter DD. quem refert Alex. cons. 105. num. 15. libr. 3. & Cæpolla consilio ciuili, post nu. 3. & Dec. cons. 329. nu. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Ias. in d. l. 2. num. 130.

4 Sed pone dominus dicit emphyteotã cecidisse, quia per triennium non soluit, e contrà verò, emphyteota dicit se soluisse. Quæro cui incumbat onus probandi? Res. quòd dominus habet intentionẽ fundatã ex instrumento inuestituræ, meritò non ipsi, sed emphyteotæ incumbit onus probãdi. Ita tenet gl. in d. l. 2. in verbo, Repellere, ibi: item quis probabit. C. de iure emph. quæ in hoc cõmuniter approbatur, vt dicit Soc. Iu. cons. 91. nu. 15. lib. 2. ita etiam tenere omnes Doctores, vt attestatur Ias. in d. l. 2. nu. 132. & seq. quem refert Gigas de pensionibus. q. 76. in fin.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Dominus directi post declaratam caducitatem, an possit propria authoritate ingredi rem emphyteoticam?*

1 NVnc videndum est, nũquid possit dominus directi post declaratam caducitatẽ ingredi propria authoritate rẽ emphyteoticam? Illa est ardua quæstio, & in qua DD. variè locuti sunt adeò vt tot penè sententiæ, quot capita, vt dicit Ias. in d. l. 2. nume. 100. & sequ. C. de iur. emphyt. vbi omnes opin. recenset. Aliqui autẽ tenuerunt, quòd dominus non possit post caducitatem propria authoritate ingredi possessionem rei emphyteoticæ, & indè expellere emphyteotã, nisi cum authoritate iudicis. & hanc opinionẽ, quæ iudicio meo æquior est, & tutior, dicit esse communem Alber. in d. l. 2. col. 1. vers. Ex hoc oritur, quem refert Ias. in loco præallegato, & illam seruat parlamentum Delphinale, teste Guid. Papæ decis. 107. n. 1. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet possit dominus post caducitatem expellere emphyteotam propria authoritate, tenuit gio. in d. l. 2. in verbo, Repellere, in primis verbis. & hanc opi. dicit esse communem Alex. cons. 117. nu. 11. lib. 4. Corn. cons. 271. in litera B. lib. 3. Dec. cons. 146. num. 7. Sigismun. cons. feud. 37. post nu. 3. & sic (vt vides) hæc opin. glo. proculdubio est magis. Quæ quidem satis de plano procedit, quãdo emphyteota ipsi domino propria authoritate ingredi, & illum expellere volenti, non resistit, licet tam gloss. suprà allegata, quàm multi ex Doctoribus, qui illã sequuntur indistinctè loquantur. Sed quid si resistat? Respon. siquidem verbis tantum resistat, adhuc dicendum est, quòd potest dominus illum expellere. & hanc esse magis cõmunem opi. attestatur Corn. cons. 193. in litera C. lib. 3. Si verò factis resistat, crederem nõ licere domino illũ propria authoritate expellere, & hæc

opi. tanquam æquior & tutior, & quæ minus scandalis viam aperit, tenenda esset in practica: & nisi esset multitudo & authoritas Doctorum tenentium opin. glossæ, mihi indistinctè placeret contraria opi. quòd scilicet nullo casu liceat domino expellere emphyteotam propria authoritate: & ita semper consulerem amicis, & tenerã omnes etiam tenentes opi. gl. & etiam ipsamet glo. fatentur tutius & melius esse id facere iudicis authoritate.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Quo tempore anni emphyteota debeat soluere canonem domino directi?*
2 *Et quid si velit pro pluribus annis futuris soluere, an teneatur dominus acceptare?*

1 PRo complemento huius materiæ, quæro quo tempore anni teneatur emphyteota soluere debitum canonẽ domino directi? Respõ. quòd quidquid sit de iure, consuetudo seruat, quòd in fine anni soluatur integra pensio, vt attestatur Guarner. de Castell. in d. l. a. quem refert Ias. in ead. l. 2. num. 180. & ita quotidiè videmus obseruari.

2 Sed pone, quòd emphyteota velit soluere domino canonem seu pẽsionem pro tribus aut quatuor annis futuris, nunquid cogetur dominus illã recipere etiamsi nolit, vel ipso recusante, nunquid poterit emphyteota illã deponere, & sic erit liberatus? Respon. quòd non, ita tenet Spec. in §. nunc aliqua, suprà sæpius allegato, q. 42. & seq. & est communis opi. vt attestatur Alc. in l. stipulatio ista. §. inter certam, quem legit cum §. si quis dolum. post nu. 5. ff. de verb. obliga. quem refert Dec. in l. cùm tempus, nu. 8. ff. de reg. iur. Aret. in l. qui Romæ, in principio. ff. de verb. obli. Ias. in l. secunda, num. 66. & sequ. C. de iure emphyt. Potest enim dominus directi dicere, sua interesse pecunias suis temporibus recipere, nam (vt experiẽtia docet) pecunia facilè è manibus dilabitur, & hæc cõclusio multò magis locum haberet, si pẽsio non in pecunia deberetur, sed in fructibus qui possent cursu temporis deteriorari.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit alienare rem emphyteoticam?*
2 *Et an eam alienando cadat ipso iure, an autem requiratur sententia?*
3 *Et an ex ipsa alienatione incurrat caducitatem, etiamsi non sit secuta traditio?*
4 *Et quid si in contractu apposita sit clausula constituti?*
5 *Et quid si in alienatione protestetur, quòd ipsam alienationem facit saluo & reseruato consensu domini?*
6 *Et quid si post alienationem, & traditionem illam recuperet?*
7 *Et quid in emphyteosi concessa pro se, & quibus dederit?*
8 *Et quid si in inuestitura prohibeatur alienari maioribus?*
9 *Et quid si conuentum fuerit, quòd liceat emphyteotæ illam rem vendere?*
10 *Et an emphyteota alienans partẽ rei emphyteoticæ, cadat à tota emphyteosi?*

1 QVæro, nũquid emphyteota possit alienare rem emphyteoticã? Respond. de hoc habemus text. expressum in l. fin. C. de iur. emphyt. quòd nõ potest illam alienare irrequisito domino, aliàs cadit à iure suo, vt ibi. & est communis regula, vt dicit Socin. Iunior, cons. 70. num. 14. lib. 3.

2 Adde, quòd emphyteota alienans rẽ emphyteoticam contra formam d. l. fina. cadit ipso iure, nec aliqua sententia requiritur. Ita tenet gl. in d. l. fin. in verbo, Cadat, circa principium, quam dicit Anton. de Butr. cons. 22. nu. 1. à nemine esse reprobatam, & quòd non reperit illam per aliquem esse in dubium reuocatam: quem refert & sequitur Iason, in d. l. fin. num. 103, & seq.

3 Sed nunquid, ad hoc vt emphyteota cadat ab emphyteosi, sufficit, quòd celebratus sit contractus alienationis, etiam si secuta non sit traditio? Respõ. quòd non, sed requiritur, quòd post ipsam alienationem subsecuta sit traditio ipsius rei emphyteoticæ. ita dicit Specul. in d. §. nunc aliqua, vers. XCV. & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. in d. c. potuit, nume. 49. in fi. de locato. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alex. in l. si à me, post nu. 4. vers. Secundò limitari. ff. ad legem Falcid. Iason in d. l. fi. nu. 132. Curt. Sen. cons. 8. nu. 10. Marsi. sing. 412. plures sunt: & dicit Tiraquel. de retract. municip. §. 1. in glo. 2. num. 43. quòd hanc opi. tenet vniuersa propè cohors Scribentium. Nam ante traditionem nõ dicitur alienatio perfecta, neque cõsummata, ideò alienans non debet ex ea pœnam pati. Faciunt quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. Feudum, q. 31. vers. Sed nunquid.

4 Sed quid si non interuenerit vera quidem & actualis traditio, sed tamen in contractu alienationis apposita sit clausula constituti, vel precarij, nũquid talis ficta traditio possessionis, quæ fit per constitutũ, sufficiet ad hoc vt emphyteota priuetur iure suo? Respondeo, quòd sic: ita tenet Paul. de Cast. in l. 1. §. si rem,

§.item, nu. 2. ff. depositi, & est communis opi. vt dicit Tiraq. de constituto, in 26. limit. nu. 5. & 6. Non enim potest negari, quin per constitutum vera possessio transferatur, licet modus trāsferendi sit fictus. Benè verum est (vt dixi in d. §. feudum, qu. 31. vers. Sed quid si non) quòd licet hæc opin. de rigore iuris sit verior, contraria tamen opi. quòd requiratur actualis traditio, est æquior, & ideò teneri posset in iudicando, maximè si esset iudicandum sola facti veritate inspecta: & ita seruatur in curia Delphin. vt attestatur Guido Papæ decis. 101.

5 Item quæro, quid si emphyteota in ipsa alienatione protestetur, quòd ipsam alienationem facit, saluo, & reseruato cōsensu domini, vel saluo iure directi dominij, nunquid talis protestatio illum excusabit, vt nō cadat ab emphyteosi? Respō. quòd non: & est communis opi. vt dicit Ias. in 2. lectu. Rubricæ. ff. solut. matr. nu. 25. Dec. cons. 160. post num. 4. versic. Prætereà dato. quem refert & sequitur Ripa in c. cùm M. Ferrarien. num. 80. de constit. Est enim talis protestatio contraria facto, & ideò nō releuat, iuxta ea quæ dixi infrà libro 7. §. protestatio. Benè verum est, quòd si protestetur se alienare, saluo, & reseruato consensu domini, & non aliter, neque alio modo, talis protestatio verbis geminatis cōcepta operatur, quòd emphyteota propter alienationem ipsam non cadat ab emphyteosi, etiamsi secuta sit actualis & vera traditio. ita tenet Baldus loquens in vasallo, in ca. 1. §. fin. numer. 5. in fin. quæ fuit prima causa benef. amitt. quem etiam in emphyteota sequuntur communiter Canon. vt dicit Ripa lib. 3. respons. c. 1. nu. 3. & hanc restrictionem dicit esse communem Ripa in d. ca. cùm M. post nu. 80. vers. Secundò intellige, vt dixi in d. q. 31. Item quæro, & hāc etiam ego sequor, licet fortè dici posset, quòd emphyteota alienando, & tradēdo rem emphyteoticam domino irrequisito, dupliciter dominū offendit, scilicet ratione contemptus, & ratione præiudicij, vnde licet illæ clausulæ videantur tollere contemptum, non tamen tollunt præiudicium, quod sequitur ex traditione, nihilominus non recederem in iudicando à communi opin. præsertim vbi res tradita esset facilis recuperationis, sed si esset facta alienatio in personam potentiorē, vel de re difficilis recuperationis, puta castro, vel huiusmodi, fortè magis placeret contraria opi. quòd scilicet etiam non obstante huiusmodi geminata protestatione, caderet ab emphyteosi.

6 Sed quid si emphyteota post alienationē, & traditionem recuperet ipsam rem emphyteoticam, nunquid propterea euitabit pœnam priuationis? Respō. quòd non, ita dicit Bar. in l. sequitur, §. item Labeo, in fin. ff. de vsuca. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Roman. in d. §. item Labeo. Ripa in l. cum bona, post nu. 20. de priuileg. credit. ita etiam communiter teneri affirmat Imola in d. §. item Labeo. circa finem. Et dicit Alex. in l. si à me, numero 3. ff. ad legem Falcidiam, quod ita communiter concluditur. Idem etiam dicit Alexander in l. si insulam, nume. 49. ff. de verborum oblig. Hanc etiam opin. dicit esse communem Imol. in d. ca. potuit, num. 48. in fin. de locato, quem refert Guido Papæ consil. 192. num. 1. & Grat. cons. 133. num. 2. libr. 2. Dec. cons. 161. numer. 6. Ias. in d. l. fin. num. 135. C. de iure emphyt. quem refert Soc. Iun. consil. 20. num. 38. lib. 1. Ripa in l. in quartam, num. 55. ff. ad legem Falcid. Ex quo enim propter alienationem emphyteota ipso iure cadit ab emphyteosi, non potest illud ius domino quæsitum ab eo fine eius facto auelli. Faciunt quæ dixi in d. qu. 31. vers. Sed quid si vasallus.

7 Vlterius quæro, quid si emphyteosis sit cōcessa alicui pro se, & quibus dederit, nunquid poterit emphyteota illam alienare domino irrequisito? Respon. quòd sic. Ita tenet Alber. in d. l. fin. col. 2. vers. Sed nunquid hæc lex. C. de iure emphyt. & est communis opi. vt ait Dec. cons. 164. post nu. 3. vers. Secundò respōdetur. Videtur enim ex illis verbis dominus vsq; à principio concessisse, vt sine vlteriori requisitione posset emphyteosis ipsa in quemcunq; alienari. Vide quæ dixi in d. q. 31. vers. Vlterius quæro.

8 Sed quæro, quid si in inuestitura dominus nō prohibeat emphyteosim alienari minoribus vel æqualibus, sed tantùm maioribus, &c. nunquid per huiusmodi exceptionem personarum, censebitur concessa licentia alienandi in minores, vel æquales, ita quòd tempore alienationis alia specialis licentia non requiratur? Respon. Ruin. cons. 213. nu. 6. lib. 1. refert Alexan. in quodam cons. tenere, quòd stante hoc pacto possit emphyteota alienare domino irrequisito, & dicit, quod hæc opin. est verior, & communior. Ego tamen credo Ruin. in hoc decipi, & sic quòd ista opinio non sit magis communis, nec

vera. Cùm enim hoc pactum communiter apponi solitum sit in fauorem domini directi, non debet operari in eius præiudicium, & sic tutius esse tenere, quòd non obstante huiusmodi pacto, teneatur emphyteota in alienatione per eum facieda requirere consensum domini directi: sed pro nunc nihil determino.

9. Sed pone, quòd in ipsa inuestitura siue cõcessione emphyteosis contentum sit, quòd liceat emphyteotæ vẽdere rem emphyteoticam, nũquid poterit hoc casu illam vendere etiam domino nõ requisito? Resp. quòd sic, & est cõmunis opin, vt dicit præstantissimus Legum interpres, & mihi vti pater honorandus D. Hiero. Torniel. in Rub. de verb. oblig. nu. 156. aliàs enim illa clausula nihil operaretur. Nam certum erat, quòd domino requisito potest emphyteota vendere rem emphyteoticam, & licet Specul. in d. §. nunc aliqua, vers. 84. tenuerit, quòd adhuc in isto casu requiritur cõsensus domini, tamen illa decisio Spec. communiter reprobatur, vt ait Ias. in d. l. fina. num. 6. circa finem.

10 Non omittam etiam vnum, super quo superiorib. diebus fui interrogatus, an scilicet emphyteota alienans partem rei emphyteoticæ cadat à tota emphyteosi, an autẽ solummodò à parte alienata, certò ego non inueni hactenus aliquem Doctorem attestantem in hac quæstione quæ sit magis communis opi. Tamen enumerando authoritates proculdubio communior opin. est, quòd cadit tantùm à parte alienata, quæ etiã æquior est, & secundam illam iudicauit consilium Neapolitanum, vt per Grammat. decis. 49. Vide quæ dixi in d. §. feudum. q. 31. vers. Sed pone, & suprà hoc eodem §. q. 8. vers. Hoc autem.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Plures emphyteotæ an possint rem emphyteoticam inter se diuidere?*

1 QVæro, nũquid plures emphyteotæ possint rẽ emphyteoticã domino irrequisito inter se diuidere? Respõ. quòd sic: ita tenet Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, n. 24. ff. de verb. oblig. & est communis opin. vt attestantur Scribentes in d. §. duo fratres, & in specie Are. col. pen. vers. Circa quartam, & Ias. num. 75. & Crottus, 64 & Ripa, nu. 86. Ias. in l. fi. nu. 114. C. de iure emphyt. & dicit Bald. cons. 122. lib. 4. secundum antiquam expressionem, quòd ita communiter seruatur, quem refert Dec. cons. 263. in fin. refert etiam Apostil. ad Bart. in d. §. duo fratres, sub nu. 24. ita etiam cõmuniter seruari attestatur Alex. in d. §. duo fratres, post num. 60. vers. Circa primum. In hoc enim non agitur de aliquo præiudicio domini directi, & ideò possunt ipsi emphyteotæ non modò rem emphyteoticam diuidere, sed etiam inter se alienare, alio quocunque titulo, domino ipso irrequisito, vt dicit Bart. in loco præallegato. & est communis opin. vt dicit Ias. in d. §. duo fratres, n. 77. Gozad. cons. 10. n. 9. Cùm enim dominus directi illos omnes habeat pro emphyteotis, respectu ipsius non dicitur alienatio, ex quo non transfertur in personã, in qua opus sit noua recognitione, neque ipsius interest, apud quem eorũ res ipsa reperiatur, cùm propterea illi qui alienant, non desinant esse in solidum obligati versus ipsum dominum pro ipsa emphyteosi, prout erant ante alienationem seu diuisionem.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit ius suum alteri legare, vel donare?*

2 *Et quæ in t. di legato, vel donatione requirantur?*

1 QVæro, nũquid emphyteota possit sine domini consensu ius suum alteri legare vel donare? Resp. hæc est satis trita quæstio, & in qua Doctores aliquando variè locuti sunt: nam Bart. in l. si domus. §. fin. numero 2. ff. de lega. 1. tenuit indistinctè, ꝙ non, tàm in emphyteota priuati, quàm in emphyteota Ecclesiæ. Et dicit Angel. in d. l. fi. sæpius allegata. C. de iure emphyt. ante nu. 1. quòd istud obseruat consuetudo. Contrariam autem sententiã, quòd scilicet emphyteota possit ius suũ sine domini consensu alteri donare, tenuit glo. in d. l. fi. in verbo, Alijs vendere, quam sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Imol. in d. l. si domus. §. fi. ver. Extra gl. quem refert Aret. in cons. 41. num. 1. Et illam dicit esse cõmuniter approbatam, Ruin. cons. 42. num. 5. & ita communiter teneri affirmat Rui. cons. 160. num. 22. lib. 4. Iac. in tract. de Roijdis, siue operis, nume. 24. qui nescio quomodo inaduertenter fuerit separatus à præcedenti tractatu de Homagijs, cùm re vera auctor prosequatur vsque ad finem libri materiam Homagij, licet in illo loco incidenter aliqua dicat de ipsis Roijdis, siue operis. Hanc etiam opinionem dicit esse cõmunem Bald. in d. l. si domus. §. fi. n. 1. vbi dicit, loquendo in emphyteota Ecclesiæ, quòd secundum omnes

DD.

DD. potest donare ius suum, dummodò id faciat saluo iure Ecclesiæ. & in l. vsufructu. ff. soluto matrimonio, prout illum refert Imo. ibi nu. 6. licet reuera Bal. solummodò dicat, quòd fuit opi. Antiquorum. Hanc etiam esse communem opi. dicit Imol. in d. l. vsufructu, nu. 7. Florian. in d. c. potuit, de locato, quem refert Imol. in eo. c. potuit, post nu. 11. Paul. de Cast. in d. l. si domus. §. fin. nu. 4. Ias. in d. l. fin. post nu. 61. Gratus cons. 86. num. 7. lib. 1. Ioan. Dilect. de arte testandi, lib. 6. caut. 46. num. 1. vbi dicit, quòd opin. glo. communiter à Doctoribus comprobatur. Quæ opinio non solùm in emphyteota priuati locum habet, in quo illam esse communem affirmat Card. Florent. in d. c. potuit, & post eum Cæpolla, cons. ciuili 8. num. 10. & quam communiter teneri affirmat Iason in dicta. l. fin. nu. 71. circa finem. Sed etiā in emphyteota principis. & ita tenere omnes Doctores, tàm Legistas quàm Canonistas attestatur Cæpolla in allegato cons. 8. num. 11. Quinimò etiam in emphyteota Ecclesiæ, illam dicit esse magis cōmunem Socin. Iunior, cons. 120. num. 70. lib. 1. Ias. in d. l. fin. post num. 72. licet Bart. vbique tenuerit absolutè contrarium, quòd scilicet emphyteota Ecclesiæ proculdubio non possit ius suum donare sine consensu Ecclesiæ. Tenenda est ergo hæc opi. quòd scilicet possit emphyteota ius suum legare, vel donare, domino irrequisito, quam etiam magis cōmunem simpliciter & indistinctè attestatur Alex. cons. 189. nume. 13. lib. 2. Corn. cons. 166. col. 7. in litera D. lib. 2. Bertrand. cons. 98. nu. 1. lib. 3. in secunda parte. Natta cons. 114. post num. 15. In specie autem, in emphyteosi concessa à priuato ita attestatur Alex. in l. si patroni, in prin. paulò ante nu. 16. ff. ad Trebell. & in d. l. si domus. §. fi. n. 5. Ias. in d. l. si domus. §. fi. post num. 32. Et in emphyteosi concessa ab ecclesia, vt possit ea non requisita donari & legari, pariter dicit esse communem Alex. cons. 17. num. 11. lib. 5. Ias. in d. l. si domus. §. fin. num. 34. & in d. l. fin. num. 72. Curt. Iun. cons. 130. num. 8. Grat. cons. 79. num. 18. lib. 1. & dicit Alciat. in l. in conuentionibus, circa fin. ff. de verb. sign. quod ita crebrius approbatum est, dummodò fiat saluo iure domini, & citra fraudem: & ita teneas. Cessat. n. ratio denunciandi domino, an velit eodem precio emere, ex quo nullum precium interuenit: neq; esset æquum vt teneretur emphyteota ius suum domino donare, vel legare, qui fortè in eum benemerita aliqua non contulit: vel saltem non est emphyteota erga illum ita affectus, vt est erga eum, cui vult donare, vel legare.

2 Arbitror tamen quinq; requiri, ad hoc vt huiusmodi legatum, vel donatio valeat, neq; emphyteota cadat à iure suo. Primò, quòd non fiat in personam, in quam vel de iure communi, vel ex conuentione ipsa res emphyteotica prohibita sit alienari. Secundò, quòd nulla subsit fraus: nam si esset effectualiter emphyteota venderet, sed ne posset dominus vti iure prælationis, concipere contractum in formam donationis, in fraudem ipsius domini, crederē illum esse te emphyteotica priuandum. Tertiò, quòd donetur vel legetur res ipsa tanquam emphyteotica non autem pleno iure, aliàs enim esset quodammodò velle priuare dominum iure suo, & ideò caderet emphyteota à re emphyteotica. Quartò, quòd priusquam trāsferat possessionem rei donatæ in donatarium, requirat domini assensum, qui proculdubio tenetur illum præstare, modò donatarius sit habilis & idoneus ad soluendum, & promittat ipsi domino soluere fictum emphyteoticū. & in hoc omnes concordant, vt dicit Ias. in d. l. fi. nu. 68. Non enim debet donatarius sine consensu domini apprehendere possessionē rei emphyteoticæ, prout tenent communiter Doctor. & in hoc conueniunt, vt dicit Bertrand. cons. 61. num. 2. lib. 2. in 2. parte, qui etiam cons. 124. nu. 1. li. 1. in 2. parte, attestatur hanc esse communem opi. secundum quam aliàs iudicatum fuit in parlamento Delphi. vt refert Guido Papæ decis. 46. Præterea & quintò, soluēdum est etiam ipsi domino directo laudemium pro noua inuestitura, vt dixi infrà, qu. 23. vers. Sed quæro, & quantum ad hoc, scilicet vt dominus nouam inuestituram concedat, & assensum præbeat donationi, debet dominus expectari per duos menses, iuxta dispositionem d. l. fi. & in hoc omnes concordant, vt ait Ias. in d. l. fin. num. 68. in fin.

Et hæc omnia procedunt, vbi non subesset cōsuetudo, quòd res emphyteotica nō posset donari vel legari domino irrequisito, illa enim esset proculdubio obseruanda: & certè valdè æqua est illa opin. quòd teneatur emphyteota volens donare vel legare ius suum, requirere consensum domini, & volente domino illud acqrere precio extimandò, quòd ipse præferatur donatario, vel legatario, quā ego aliquando sustinui in circulis. Tamen

propter authoritatem tenentium contrarium, fortè durum esset in practica contra eos obtinere.

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 Pater an possit filijs in re emphyteotica praeiudicare?
2 Et quid in emphyteosi accepta pro filijs & haeredibus?
3 Et quid in emphyteosi antiqua seu paterna?

1 Successiuè quaero, nunquid pater habens filios possit in re emphyteotica illis praeiudicare, disponendo, aut testãdo, aut vni ipsorum praelegando? Respon. hic articulus, multùm cõfusè à Scribentibus tractatur, propterea ad intelligentiã praemittere debes, quòd emphyteosis aliquando dicitur noua, aliquãdo dicitur antiqua. Noua est, quae habet originẽ in persona ipsius emphyteoticae, qui vult de ea disponere, quia scilicet ipse illam acquisiuit. Antiqua verò est, quae habet originem ab alio ascendente, prout in simili dixi de feudo infrà, hoc eo. lib. §. feudum, qu. 8. Item praemitte, quòd aliqua est emphyteosis haereditaria, aliqua non haereditaria, & aliqua mixta, prout etiam in simili dictũ est de feudo, in d. §. feudum, q. 9. Emphyteosis haereditaria est illa, quam acquirẽs stipulatus est pro se, & haeredib. quibuscũq;, vel pro se, & quib. dederit, vel etiã pro se & haeredib. si est accepta à priuato. In hoc enim differt emphyteosis priuati à feudo, qa eùm emphyteosis accepta à priuato, de sui natura trãseat ad quoscunq; haeredes, etiã extraneos, illa verba pro se, & haeredib. intelliguntur etiam de extraneis, vt dixi inf. q. 28. vers. Tertius est casus. secus autem est in feudo, nam cùm feudum de sui natura non transeat in extraneos, illa verba verificãtur solummodò in descendentib. haeredibus, vt dixi in d. §. feudũ, q. 83. vers. Sed quid si feudum. Quid autem in emphyteosi ecclesiastica accepta pro se, & haeredibus, dixi in d. vers. Tertius est. Emphyteosis non haereditaria est, quam acquirens stipulatus est pro se, & filijs, vel pro se, & descẽdentibus vel huiusmodi, nulla facta mẽtione haeredum: haec enim transit ad ipsos filios, seu descendẽtes, etiam quòd non sint haeredes, secundũ opinionẽ quam ego tenui infrà, q. 27. licet multi in emphyteosi concessa à priuato teneant cõtrarium. Mixta est, quam acquirens stipulatus est pro filijs & haeredibus, & sic in qua succedere non potest filius, nisi sit haeres, neq; haeres, nisi sit filius, vel descẽdens, sed vtraq; qualitas requiritur, vt dixi in d. qu. 37. licet multi etiã teneant, quòd in hac emphyteosi cõcessa pro filijs & haeredibus à priuato, succedunt etiam extranei haeredes, quod mihi nunquam placuit.

2 His praemissis dico, quòd aut quaeritur de emphyteosi noua, an possit pater in illa filijs suis praeiudicare: & tunc (si quidem emphyteosis est haereditaria, scilicet acqsita pro se, & haeredib. quibuscunque, vel pro se, & quibus dederit) omnes cõcludunt, quòd potest pater in ea filijs praeiudicare, neq; vlla in hoc est apud Scribentes cõtrouersia. Nam huiusmodi bona potius cẽsentur tanquam libera, & allodialia, quàm emphyteotica, vt in simili de feudo ita concesso dixi in d. §. feudum. q. 9. Aut verò loquimur in emphyteosi non haereditaria, & sic acquisita pro se, & filijs, & tunc variè sunt opin. inter Scribentes. Aliqui enim tenent quòd ex stipulatione patris sit ius quaesitum filijs, ita vt non possit pater in ipsa emphyteosi illis praeiudicare. & hanc opinio. dicit esse magis communem Alex. cons. 106. nume. 8. & cons. 107. in princ. libro 4. quem refert Ruin. cons. 43. nume. 4. libr. 1. & cons. 48. post num. 8. eod. volu. & cons. 154. num. 4. eod. vol. & cons. 213. nu. 4. eod. vol. & Ias. in l. 2. nu. 209. C. de iure emphyt. licet corruptè alleget: refert etiam, & sequitur Dec. cons. 239. num. 6. quem (vt arbitror) allegare voluit Gratus cons. 1. post num. 5. libr. 1. Hanc etiam dicit esse communem Apost. ad Alex. cons. 8. sub num. 15. lib. 3. vbi multa congerit Gratus cons. 12. num. 9. lib. primo, & cons. 132. num. 4. eod. vol. Bertran. cons. 138. num. 3. lib. 2. in secunda parte, quem refert Apostill. ad Alciat. de praesumptio. in prima regula, praesum. 31. num. 3. eandem sententiam vel communem sequitur Didac. lib. 2. resolut. cap. 18. nu. 2. Cass. cons. 53. num. 59. Apostil. ad Rimin. cons. 437. sub nu. 2. Rubeus in l. Gallus. §. quidam rectè, nu. 186. & seq. Contrariam autem sententiam plerique etiam tenuerunt, quòd scilicet possit pater in huiusmodi emphyteosi filijs suis praeiudicare, ipse enim pater stipulando pro se, & filijs, cẽsetur stipulatus ordine successiuo, scilicet primò sibi, deindè post mortem suam filijs. cùm ergo nõ videatur filius ius aliquod quaesitũ, nisi post ipsius patris mortem, meritò posse debet de ipsa emphyteosi ad libitum suum disponere: & hanc sententiam dicit magis communiter teneri idem Alexan. sibi contrarius cons. 124. nu. 8. libr. 5. quem refert & sequi videtur Gozad. consil. 25. nume. 18. Hanc etiam dicit esse commu-

communnem idem Alex. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui, post n. 4. ff. de lega. 1. quem refert, & sequitur Socin. cons. 127. nu. 10. lib. 3. & Tiraquel. de retracta. municip. §. 11. gloss. 6. nu. 25. Hanc etiam dicit esse communem Ias. cons. 213. num. 4. lib. 2. Et reuera hæc opi. mihi semp magis placuit, vt scilicet illud quod ego acquiro, possim etiam meo iure alienare. Et si in feudo nouo acquisito pro se, & filijs, potest pater de eo ad libitũ suum disponere, in præiudicium filiorũ, modò domini consensus accedat, secundum opinionem, quam ego tenui in d. §. feudum. q. 41. vers. Et hæc quidem multò magis idem dicendum est in emphyteosi, quæ proculdubio facilius potest alienari, quàm feudum. Benè verum est, ꝙ si in Inuestitura, siue concessione emphyteotica, esset ꝓprio nomine nominatus aliquis ex filijs, vel aliter apparere posset, ꝙ emphyteosis esset concessa, nõ solùm intuitu recipientis, sed etiam contemplatione filiorum, eo casu vtique transitem cum alia opinione, quòd non posset de ea pater in ipsorum præiudiciũ disponere, quæ multis authoritatibus fouetur.

2 Sed quid si sit emphyteosis mixta, puta qa accepta sit pro filijs, & hæredibus? Respon. si teneamus opin. quam ego teneo, quòd scilicet etiamsi sit acquisita pro se, & filijs simpliciter, possit tamen acquirens de ea liberè disponere, multò magis tenendũ erit hoc casu, ꝙ ẽt in hac emphyteosi, quæ partim est hæreditaria, possit filijs præiudicare. Sed certè etiamsi in ea quæ nõ est aliquo modo hæreditaria, teneamus cõtrariam sententiam, quòd non possit de ea pater acquirens disponere, adhuc tamen in hac specie tenendum est, ꝙ possit. Cùm enim hoc casu appareat, ꝙ pater non simpliciter stipulatus est filijs, vt filijs, sed etiam vt hæredibus, poterit pater de ipsa emphyteosi ad sui libitũ disponere, neq; poterit filius hæres illam reuocare, nisi secundum aliquos adiret paternam hæreditatem cum beneficio legis, & inuentarij: quo casu vtique admitteretur ad reuocandũ, vbi penes eum non remaneret tantum, quantum valeret ipsa emphyteosis. Ego tamen absolutè teneo, & semper tenui, ꝙ pater acquirẽs emphyteosim siue pro se & filijs, siue pro se, & filijs & hæredib. siue alio quocunq; modo concepta sit cõcessio, potest de ea liberè disponere, vt superius dixi.

3 Et hæc quidem omnia locum habent in emphyteosi noua, si verò loquimur in emphyteosi antiqua, seu paterna, tunc distingue, ꝙ aut est simpliciter hæreditaria, puta, qa accepta pro se, & hæredib. vel pro se & hæredibus quibuscunq;, vel pro se, & quibus dederit, vel huiusmodi, & tunc, (vt suprà dixi) ex quo talia bona iudicantur potius tanquam libera, quàm tanquam emphyteotica, nemo dubitat, quin possit emphyteota, domini accedẽte consensu, in quemcunque de eis disponere. Aut est simpliciter, & absolutè, non hæreditaria, puta quia concessa pro se & filijs, & tunc, cùm sit filius descendentib. ius quæsitũ ex beneficio primi acquirentis, & sic virtute primæ inuestituræ, non potest emphyteota eis in aliquo præiudicare, neq; hoc casu reperitur, ꝙ aliquis cõtrariũ teneat, vt dicit Alex. cons. 106. post nu. 8. li. 4. Hoc etiam dicit esse indubitatissimum Gratus cons. 22. nu. 9. lib. 1. Aut est mixta, scilicet concessa pro filijs, & hæredibus, & tũc breuiter ego teneo in emphyteosi, illud quod tenui in feudo huius qualitatis, in d. §. Feudum. q. 42. in fi. Vide etiam in hoc proposito ea, quæ dixi infrà, q. 37. & nunc pendet hæc quæstio de facto.

Hæc autem omnia intellige, vt procedant quantum ad præiudicium filiorum, sed quãtum ad præiudicium domini, recurrendum est ad ea quæ dixi sup. q. 13. & seq.

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit sine consensu domini rẽ emphyteoticam permutare?*

1 QVæro, nunquid possit emphyteota rem emphyteoticam sine consensu domini permutare? Respon. inter vocatos inuestitura sine concessione emphyteotica, vtique potest fieri permutatio, si enim permissa est inter ipsos omnis alienatio, vt dixi sup. q. 14. censetur etiã permissa permutatio. Sed nunqd poterit illam transferre in extraneum titulo permutationis? Resp. ꝙ sic: ita dicit Bal. in l. si domus. §. fin. ff. de leg. 1. & ita communiter tenetur, vt ait Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres, n. 86. ff. de verb. oblig. Hoc tamen intellige, vt procedat, dũmodò talis permutatio fiat bona fide, sed si aliqua fraus subesset, puta, quia in effectu emphyteota rem ipsam venderet, sed in contractu ipso assereret se permutare, vt priuaret dominum iure suo prælationis, talis fraus domino non obesset, quo minus posset vti suo iure prælationis. ita dicit Bald. in d. l. si domus. §. 1. & est communis opin. vt attestatur Ripa in l. 2.

in princip.nn.38.ff.si certum petatur.& fortè etiam de iuris rigore dici posset, quòd hoc casu emphyteota propter huiusmodi alienationem caderet à re emphyteotica, quod multi etiam tenuernnt, hoc tamen pro nunc non affirmo.

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit sine consensu domini rē emphyteoticam hypothecare?*

1 QVæro, an possit emphyteota rem emphyteoticam sine domini cōsensu hypothecare, vel pignorate? Respon. quòd sic, ita dicit glo. in d.l.fi.in verbo, Alijs vēdere. C. de iure emphyt. quæ in hoc communiter approbatur, vt ait Ias. in ea.l.fin.nn.78.& seq. quem refert Grat.cons.55.num.14.lib.1. Idem dicit Gratus cons.54. num.5.lib.1.Et dicit Ripa in l.filiusfamil.§.diui.nn.90.ff.de lega.1. quòd ita tenent cōmnniter Scribentes. Pignoris enim obligatio, non est propriè alienatio, & ideò etiam in generali hypotheca, siue obligatione omnium bonorum, veniunt bona emphyteotica, vt dixi infrà hoc eod. libro.§.hypotheca.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit sine consensu domini rem emphytheoticam alteri locare?*

1 QVæro, nūquid possit emphyteota sine domini consensu alteri locare rem emphyteoticam? Respond. si quæris de locatione ad modicum tempus nulla est difficultas, quin possit illam locare, talis enim locatio non est species alienationis. In locatione antem ad longum tempus, aliqui etiā idem sentiunt, & dicit Apostill.ad Alexan.cons.119.circa fin. lib.3.quòd ita communiter obseruatur, & licet fortè hoc de iure nō procederet, cùm locatio ad longum tempus sit species alienationis, vt dixi infrà hoc eo. lib.§. locatio. Tamen vbi vigeret talis obseruantia & consuetudo, vtiq; esset attendenda, & sic excusaret emphyteotam à pœna priuationis, vt in simili dixi infrà, hoc eo.li.§.feudum.q.33. vers. Scias tamen. Sed cessante consuetudine, ego semper inclinarem in contrariā sententiam.

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit irrequisito domino rem emphyteoticam alteri in emphyteosim concedere?*

1 QVæro, nūquid possit emphyteota irrequisito domino rem emphyteoticam alteri in emphyteosim concedere? Respō. quòd non: & ita de consuetudine obseruatur, vt ait Specula.in d.§.nunc aliqua, qu.125.quem refert Ias.in d.l.fin.nn.110.C.de iure emphyteoti. Est enim concessio in emphyteosim procnldubio species alienationis, vt est omnibus notissimum.

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an possit sine domini consensu constituere seruitutem in fundo emphyteotico?*

1 QVæro, nūquid possit emphyteota sine domini consensu constituere seruitutem, in fundo emphyteotico? Respond. quòd sic, quantum ad sui præiudicium, non tamen quantum ad præiudicium domini directi, & ideò finita emphyteosi erit etiam finita ipsa seruitus. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Cæpolla lib.1.de seruit.cap.14.colum. 1.vide quæ dixi in d.§.feudum.q.37.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Res emphyteotica in casibus in quibus potest alienari, an possit indistinctè alienari in quodcunque genus personarum?*

1 QVæro, an in casibus in quibus potest res emphyteotica per emphyteotam alienari, possit indistinctè alienari in quodcunque genus personarum? Respō. vulgaris est, & notissima regula, quòd nō potest emphyteosis alienari in potentiorem, quæ licet iure non probetur, tamen in practica non solet in dubium refricari. & hanc esse communem conclusionem attestatur Alex. in l. si finita.§.2.ff. si de vectiga. post num.36. vers. Nec obstat, quòd emphyteosis. ff. de damno infecto. Ias.in d.l.fi.num.90.& 97. C.de iure emphyteo. vbi dicit, quòd ita concludunt communiter Doctores, quem refert Gratus consil.80.num.2.lib.1. Personæ autem potentiores intelliguntur illæ, quæ sunt magis priuilegiatæ, puta clerici, curiales, & milites, vt habent per Doctores in locis præallegatis.

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *In alienatione rei emphyteoticæ soluendum est laudemiū domino directo?*

2 *Et an etiam si donetur alteri?*

3 *Et quid si in concessione emphyteotica permissa sit emphyteotæ ipsam rem alienare?*

4 *Et quis teneatur soluere laudemium, an emphyteota an acquirens?*

5 *Et quid si vnus habeat proprietatem, & alter vsumfructum ipsius proprietatis, cui soluendum sit laudemium?*

1 Dictum est de alienatione rei emphyteoticæ, quibus casibus permissa sit. Nunc scire debes, quòd in quacunq; alienatione rei emphyteoticæ, soluendum est domino directo laudemium, id est, quinquagesima pars precij, pro quo res ipsa alienatur, & sic ad rationem duorum scurorum pro quolibet centenario.

2 Sed quæro, an soluendum sit huiusmodi laudemium solummodò de rebus venditis, aut permutatis, an autem etiam de donatis? Respond. quòd etiam de donatis soluendum est. & hæc est communis opinio, vt dicit Bertran.cons.123. num.ii. in secunda parte. Et dicit Ias.in d.l.fin. post num.68. vers. Sequitur posteà, quòd in hoc nemo discrepat. Huiusmodi enim laudemium soluitur propter nouam inuestiturã, quæ à domino conceditur, quæ ratio militat tàm in donatario, quàm in emptore, aut alio acquisitore, cui opus sit noua inuestitura.

3 Sed quid si in ipsa concessione, seu inuestitura emphyteotica conuentum sit inter dominum & emphyteotam, quòd possit ipse emphyteota ius suum vendere cui voluerit, nunquid si deindè vẽdat, adhuc soluendum est laudemiũ? Resp. quòd sic ita tenet Salyce. in d.l.fin. col.1. vers. Sed iuxta primum. & est communis opinio, vt dicit Soci.Iun.cons.70. nu.11.& post nu.27. lib.3. Nam (vt dixi) solutio laudemij fit propter nouam inuestituram, & ideò nihil refert an primus emphyteota potuerit vendere domino irrequisito, vel non, sed solummodò an nouus acquisitor opus habeat noua inuestitura, vel recognitione à domino directi.

4 Vlterius quæro, quis teneatur ad solutionem laudemij, an emphyteota qui alienat, an autem acquirens ipsam rem emphyteoticã? Respon. quòd generaliter nouus emphyteota, vel feudatarius, vel acceptor, est ille q̃ tenetur soluere laudemium, domino directo. ita tenet gl. in d.l.fin. in verbo, Accipere. & ita obseruatur, vt dicit Ias. in d.l. fin. nu. 41. C. de iure emphyt. quẽ refert Goza.cons.65. nu.1. Soluitur enim propter nouam inuestituram, vt suprà sæpius dixi.

5 Sed pone, quòd dominus directi decesserit, relicta hæredi proprietate, alteri verò vsufructu ipsius proprietatis. Quæro si durante vsufructu contingat rem emphyteoticam alienari; cui debeatur laudemium, proprietario, an vsufructuario? Respon. quòd laudemium debetur vsufructuario, non autẽ domino proprietatis. ita dicit Ioan. And. in addi. ad Spe. de emphy. in vers. 93. in verbo, Qui tabernas, post medium. & est communis opi. vt ait Soci.Iun. in d. cons. 70. nume.31. libr.3. Cùm enim fructus sit vtilitas ex re, vel propter rem proueniens, meritò hoc emolumentum quod propter rem ipsam peruenit, ad vsumfructuarium pertinere debet, & ita vidi seruari.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an propter alienationem rei emphyteoticæ cadat à iure suo?*

1 Qværo, nunquid emphyteota propter alienationem rei emphyteoticæ factã irrequisito domino cadat à iure suo? dixi suprà, quæst.13.

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota qui interuertit possessionem domini, an cadat à iure suo, possitq; ab ipso domino propria authoritate expelli?*

1 Qværo, an emphyteota qui interuertit possessionem domini, cadat à iure suo? Respon. quòd sic: Sed nunquid poterit hoc casu ab ipso domino propria authoritate expelli? Respon. quòd non: ita tenet gl. in d.l.2. in verbo, Repellere, cum qua omnes tenent, vt ait Ias. ibi num.117. & ratio est, quia tunc incipit emphyteota in totũ suo nomine possidere, & spoliare dominum sua ciuili possessione, & ideò via iuris, non facti, contra eum agendum est. Hoc tamen intellige, quando ex interuallo, secus autem si incontinenti, tunc enim vtiq; posset pro defensione suæ ciuilis possessionis, illum propria authoritate expellere, ad quod videnda sunt ea quæ dixi infrà, lib.7.§.possessio.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota an propter deteriorationem expelli possit?*

2 *Et an emphyteota possit incidere arbores fructiferas?*

Quæro,

1 QVæro, nũquid emphyteota possit expelli propter deteriorationem? Respond. si loquamur in emphyteota ecclesiæ, certum est, quòd potest expelli. text. est in Auth. qui rem. C. de sacrosanct. eccle. Sed quid in emphyteota priuati? Respon, quòd pariter etiam expelli potest propter deteriorationem. ita tenet Petr. in d. Auth. qui rem. & est communis opi. vt dicit Ias. in ea. Auth. qui rem. nu. 5. & seq.

2 Hinc infertur, quòd nõ potest emphyteota incidere arbores fructiferas, ita tenet Bart. in l. diuortio. §. fundum, nu. 3. ff. soluto matrimon. cum quo transeunt indifferenter omnes DD. antiqui, & moderni, vt dicit Ias. in eod. §. si fundum. nu. 12. & dicit Ang. in l. si colonus. ff. arborum furtim cæsarum, quòd ab hac cõclusione nullus vnquam discrepauit. Et ideò si illas incidat cadit à iure suo, & potest expelli, & priuari. ita tenet Bald. in d. §. si fundum. & est communis opi. vt ait Ias. in d. §. si fundum. num. 4. Picus in l. Titia. §. Titiæ, post num. 96. ff. de lega. 2. Quæ licet videatur nimis rigorosa, tamen tenenda esset in practica, vt emphyteotæ metu caducitatis, & priuationis, benè versentur in rebus sibi in emphyteosim concessis. Faciunt quæ dixi infrà, hoc eod. lib. §. Feudum, qu. 47. Hæc tamen omnia intellige, quando esset notabilis deterioratio, secus si esset modica, vel minima.

QVAESTIO XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota cessans à solutione canonis emphyteotici, an cadat ab emphyteosi?*

1 QVæro, an emphyteota cessans in solutione canonis, cadat ab emphyteosi? dixi suprà, quæst. 8.

QVAESTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteosis an transeat ad extraneos hæredes?*
2 *Et quid si concessa sit nulla temporis præfinitione adiecta?*
3 *Et quid si concessa sit vsque ad certam generationem?*
4 *Et quid si concessa sit in perpetuum pro se & filijs?*
5 *Et quid si concessa sit expreßè et pro extraneis hæredibus?*
6 *Et quid si concessa sit simpliciter pro se, & hæredibus?*
7 *Et an emphyteosis ecclesiastica de sui natura sit transitoria ad extraneos hæredes?*
8 *Et quid si tempore concessionis non constabat bona esse ecclesiæ?*
9 *Et quid si emphyteosis ecclesiastica concessa sit pro se & hæredibus quibuscunq?*
10 *Et quid si sit concessa pro se, & quibus dederit?*

1 QVæro, nunquid emphyteosis transeat ad extraneos hæredes? Hæc est intricata, & ardua quæstio, in qua DD. adeò variè loquuntur, vt veritas vix discerni possit. Tu igitur pro intelligentia terminorum, debes præsupponere, quòd quatuor modis potest aliqua res in emphyteosim concedi. Primò quidem simpliciter, id est nulla, temporis præfinitione adiecta, puta; concedo tibi hãc rem in emphyteosim. Et hoc casu tenendum est, quòd talis emphyteosis (quam nonnulli appellant informem) transeat ad filios, seu descendentes recipientis, etiam quòd de illis in concessione nulla mentio facta sit, censetur enim facta concessio, non solùm pro ipso recipiente, sed etiam pro illis hæredibus, qui ex natura emphyteosis succedere solent, & ita tenuit Pet. de Bellaper. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de leg. 1. cuius opin. dicit esse communem Ias. in d. §. si quis alicui, nu. 9. qui licet loquatur in emphyteosi concessa à Papa, vel Principe, idem tamen dicendum esset in concessa à quolibet priuato, & etiam ab ecclesia, modò cõcessio sit legitimè facta: semper enim in dubio concessio debet potius censeri realis, quàm personalis, nisi aliter de mente cõtrahentium appareat. Faciunt quæ dixi infrà, hoc eo. lib. §. feudum. q. 9. vers. Sed quid dicendum. Transibit ergo huiusmodi emphyteosis proculdubio ad filios, siue ad descendentes ipsius recipientis, & hoc siue concessa sit à laico, siue ab ecclesia. Ad extraneos autem transibit, si sit concessa à laico, sed si concessa sit ab ecclesia, transibit solummodò ad filios, & descendẽtes. & hoc omnes fatentur, vt dicit Gozad. cons. 75. post num. 9. Quæ quidem conclusio modicam habet difficultatem, tenendo illam opinionem, quòd emphyteosis ecclesiastica de sui natura non transeat ad extraneos hæredes, de quo infrà latè dicemus. Benè verum est, quòd de stricto iure fortè verior est opin. quòd emphyteosis ecclesiastica simpliciter concessa, nulla facta mentione filiorũ, nec hæredũ, finit in persona accipientis, vt est tex. rotund. in §. emphyteosi. in Authen. de non alien. sed in practica non recedas à communi.

2 Secundo modo potest res in emphyteosim concedi vsq; ad certam generationem, puta secundam, tertiam vel quartam, & hoc casu cùm certa sit dispositio non est tractandum, an transeat ad extraneos hæredes, ex quo solummodò ex tenore concessionis vel inuestituræ sunt vocati descendentes recipientis, vsq; ad generationem expressam in ipsa cõcessione, & hoc indistinctè procedit,

siue

siue emphyteosis sit concessa à Principe, siue Ecclesia, siue priuato. Quomodo autem intelligatur secunda vel tertia generatio, dixi infrà, q. 34.

Tertio modo concedi potest emphyteosis, vsque ad certum annorum numerum, puta, ad viginti, vel triginta annos, &c. & hoc casu si quæratur an transeat ad extraneos hæredes, dicendum est quòd sic, vsque ad illũ numerum annorũ præfinitum, & hoc proculdubiò procedit, in emphyteosi cõcessa à priuato, sed in emphyteosi ecclesiastica, si nulla esset facta mentio hæredum extraneorum, de strícto iure idem fortè dicendum esset, quòd suprà dictum est, quando emphyteosis concessa est nulla temporis præfinitione adiecta, æquius tamen & tutius est tenere quòd vsq; ad illum numerum annorum transeat in quoscunq;.

Quarto modo potest concedi emphyteosis in perpetuũ: & in hoc articulo pro clariori intelligentia, distinguendi sunt tres casus.

4 Primus casus est, quãdo emphyteosis perpetua concessa est exptessè pro se, & filijs, & hoc casu nulla est difficultas, hæc enim solũmodò transit ad descendentes, iuxta tenorẽ ipsius concessionis, non autem transit ad extraneos, neq; facio differentiam, an concessa sit pro se, & filijs, an autẽ pro se & filijs & hæredib. quia licet illa qualitas, (hæredib.) adiecto verbo (filijs) operetur, quòd emphyteosis nõ possit transire ad filios, nisi etiam sint hæredes recipientis, vt dixi infrà, qu. 37. tamen quantum ad hoc propositum, de quo in præsentia tractamus, paria sunt, vel quòd concessa sit pro se, & filijs, vel pro se, & filijs, & hæredibus, vel pro se & descendentibus, & hæredibus, vel huiusmodi, nam ijs omnibus casibus nũquam transit ad extraneos hæredes: & hoc indistinctè locum habet, tàm in emphyteosi concessa à priuato quàm ab ecclesia. & ita puto tenendum esse, licet nonnulli teneant contrarium.

5 Secundus est casus, quando emphyteosis perpetua cõcessa est expressè etiam pro hæredibus extraneis, puta, quia in inuestitura seu concessione dictum sit, pro se, & hæredibus quibuscunque, vel pro se & hæredibus, & quibus dederit. Nam ex proprietate huiusmodi verborum veniunt etiã extranei hæredes, vt in simili dixi infrà, hoc eod. libr. §. Feudum, qu. 9. versic. Hoc præmisso. Et hoc quidem distinguendum est, inter emphyteosim concessam à priuato, vel concessam ab ecclesia. Nam si est concessa à priuato, proculdubio transit ad quoscunq; hæredes, etiam extraneos, ex tenore ipsius inuestituræ. Si verò est concessa ab ecclesia, tunc aut agitur de noua concessione, quia scilicet huiusmodi res non erat solita concedi in emphyteosim, & tunc si debitæ solẽnitates requisitæ in alienatione rei ecclesiasticæ ex dispositione, c. sine exceptione, 12. qu. 2. interueniant in tali concessione, proculdubio poterit talis concessio fieri etiã pro hæredib. extraneis, vt dixi supr. q. 6. vers. Sed nunquid. & ideò etiam ad ipsos transibit, vt dixi infrà vers. Sed quæro. Sicut enim potuisset ipsa res in totum alienari, subsistente causa legitima, & debitis solennitatib. interueniẽtib. vt dixi infrà. §. emptio. Multò magis potuit cõcedi in emphyteosim etiã pro extraneis hæredib. & sic alienari solummodò respectu vtilis dominij: & hoc iudicio meo nullam habet difficultatẽ, si verò debitæ solennitates non interueniant, concessio est ipso iure nulla. Et ideò superfluum est tractare, nunquid transeat ad extraneos, quia non valet, neq; etiam in persona ipsius recipientis.

Aut verò erat solida cõcedi in emphyteosim, quo casu, quando propter cessationem, alienationem vel deteriorationẽ, vel aliter finita est emphyteosis, & sic res ipsa est ad ecclesiam reuersa, potest prælatus, etiã debitis solennitatibus non interuenientibus, illam in emphyteosim iterum concedere, & tunc, Aut non erat solida concedi pro extraneis, & siquidem interuenerunt debitæ solẽnitates, & legitima causa, valet concessio etiã in extraneos, vt suprà sæpius dixi, si verò nõ interuenerunt nulli dubiũ est quòd non potest in hac renouatione concedi, ita vt transeat ad extraneos. Nam prælatus nõ potest in huiusmodi renouatione alterare formã, secundum quã res ipsa solita est in emphyteosim concedi, & si id faciat, vitiatur concessio, saltem quatenus forma solita excessa est, vt dixi suprà in d. q. 6. vers. Scias tamẽ. Aut verò erat solita concedi etiam pro extraneis hæredib. & hoc casu siquidem interueniant debitæ solennitates, potest iterum concedi etiã pro extraneis, militat enim eadem imò fortior ratio, quæ in proximo casu, vbi verò non interuenirent debitæ solennitates, mihi magis placet, quòd non possit concedi nisi pro descendentibus recipientis, nõ autem pro extraneis, ad quod videnda sunt ea, quæ dixi infrà vers. Præterea possét.

Tertius

6 Tertius est casus, quando emphyteosis est simpliciter concessa pro se, & hæredibus: & hoc casu pariter est distinguẽdum inter emphyteosim concessam à priuato, & emphyteosim ab ecclesia: Nam siquidem est concessa à laico, transit in hæredem extraneum, & potest cuicunq; legari & donari, etiam irrequisito domino, & ita communiter tenetur, vt dicit Calde. cons. 6. sub Rubrica de locato. Hanc etiam conclusionem dicit esse cõmunem Alex. in l. si patroni, in fin. ff. ad Trebell. quem refert, & sequitur Gigas de crim. læsæ Maiest. lib. 2. in Rubrica de pœnis, q. 6. nu. 6. Idem etiam dicit Alex. in l. quod dicitur, nu. 26. ff. de verb. oblig. quem refert Socin. Iun. cons. 59. num. 8. lib. 2. & in hoc nulla est inter Doctores controuersia. Punctus est quid in emphyteosi ecclesiastica, multi enim tenuerunt, quòd illa ad extraneos hæredes non transeat, licet simpliciter pro se & hæredibus concessa sit. Fundamẽtum autem istius opi. quia licet verbum hæredibus de sui proprietate comprehendat tàm extraneos hæredes, quàm descendẽtes, tamen (vt ipsi præsupponunt) regulariter emphyteosis ecclesiastica de sui natura non transit nisi ad descendentes, non autem ad extraneos hæredes secundum opin. quam dicit esse magis communẽ Imola in l. ex facto, num. 14. in fi. ff. de hæred. instit. quem refert, & sequitur Ruin. cons. 23. nu. 34. lib. 5. & cons. 68. num. 10. eod. vol. Alex. cons. 23. num. 4. lib. 1. & cons. 9. lib. 2. & consil. 38. nu. 4. eod. volum. & cons. 89. num. 1. lib. 4. & cons. 21. num. 11. lib. 5. & cons. 22. num. 5. eod. volum. & cons. 129. num. 1. eod. volu. & in d. l. si patroni, in princip. n. 6. ff. ad Trebel. quem refert Apost. ad Corset. in verbo, Contractus, in singula. incip. Contractus, Socin. cons. 121. num. 18. lib. 4. quem refert Gratus, cons. 55. nu. 8. li. 1. Ruin. cons. 48. nu. 10. lib. 1. & cons. 117. nu. 1. eod. volum. & cons. 148. nume. 4. eod. volu. & cons. 161. nume. 6. eod. volum. & cons. 162. num. 11. eod. volu. & cons. 168. nu. 2. eod. volu. & cons. 24. num. 12. lib. 5. & cons. 25. nu. 12. eo. vol. Ripa in l. cum bona, nu. 14. ff. de priuileg. credit. Gozad. cons. 75. nu. 9. Rimin. cons. 437. nu. 3. Et ideò secundum ipsos, illud verbum pro se, & hæredibus, positum in concessione, vel inuestitura, ratione subiectæ materiæ, debet intelligi solummodò de descendẽtibus, nõ aũt extraneis. Regulariter enim, in quacunq; materia, quæ de sui natura nõ est trãsitoria ad extraneos, appellatione hæredum non veniunt extranei, secundum communem opin. de qua attestetur Dec. in d. consil. 171. nu. 2. Faciunt qui in simili dicunt Doctores de feudo concesso pro se, & hæredibus, vt dixi in allegato §. feudum. q. 83. in fin.

Et in specie, quòd emphyteosis Ecclesiastica simpliciter accep. pro se, & hæredibus, transeat solummodò ad descendentes, non autem ad extraneos hæredes, vltra prællegatos DD. dicit esse communem sententiam Comen. cons. 57. nume. 1. & sequen. quem refert, & idem affirmat Gozad. cons. 39. num. 6. & sequ. Antonius Oldonus inter cons. Rapha. Comen. cons. 11. num. 1. Alexan. cons. 56. nume. 3. libr. 2. & cons. 83. nume. 1. lib. 7. & in l. quædam. §. nihil interest, nu. 6. ff. de edendo, & in l. etiam, post nu. 3. ff. solut. matri. prout illum refert Soci. Iun. cons. 11. num. 1. li. 3. Bolognin. cons. 84. in primo dubio, Barb. cons. 63. quasi per totum cons. lib. 1. Dec. in cap. in præsentia, post nu. 48. vers. Ex suprà dictis, de probat. quem refert Berous ibi, nu. 386. Bertrand. cons. 173. nu. 47. lib. 3. in secunda parte. Afflic. decis. 100. numer. 1. vbi etiam dicit ita fuisse iudicatum in illo sacro consilio, quia in illa concessione emphyteotica non interuenerant debitæ solẽnitates quod nor. Rubens in l. Gallus. §. quidam rectè. n. 192. & seq. ff. de lib. & posthu. Paris. in d. c. in præsentia, num. 104. Berous q. 19. num. 1. & sequ. Et dicit Soci. Iun. cons. 71. nu. 3. li. 1. quòd ita communiter determinatur. Dicit etiam Imola in c. potuit, num. 14. circa finem de locato, quòd de consuetudine communiter istud seruatur, quem refert Corn. cons. 67. in litera B. li. 2. & cons. 165. colu. 3. in litera G. eo. volu. & ita iam pluribus annis in facti contingentia cõsuluit collegium Papiense inter Abbatem sanctæ Mariæ de Procalia, & quendam Beneuenutum Notarium, cuius consilij exemplũ manuscriptum ego habeo, in quo pluries dicitur hanc opinionem proculdubio esse magis communem. Contrariam verò sententiam, scilicet, quòd imò emphyteosis, ecclesiastica transeat etiam ad extraneos hæredes multi etiam tenuerũt, & quod plus est, Imola in d. l. quod dicitur, post num. 8. vers. Circa primum verò. ff. de verbo. oblig. sibi ipsi contrarius, dixit quòd hæc est communis opin. gloss. & Doctorum, quem refert, & sequitur Corn. cons. 131. in litera Q. li. 2. & cons. 173. in litera L. eo. vol. idem sensit Ziliolus de Canirellis inter consilia Ancharan. cons. vltimo, nu. 8. quod est subscriptum à multis illustribus viris illius temporis. Idẽ attestatur Alex.

Alex. pariter sibi cōtrarius cons.189. post nu. 19.vers.Secundò respondetur, lib.2, Hanc etiam opin. dicit esse communem Corn. cons. 13.in litera B.lib.3.quem refert cōpater meus Cravetta cons.251.num.3.in fi. licet ipse nihil firmet:refert etiam, & seq. Paris. cons.84. nu. 4.lib.4. Et dicit Paris.in cons.85.nu.17.lib.4.quod ita firmant communiter Doctores. Et dicit Soc.cons.266.num.33.in fi.lib.2.quòd hæc est magis communis opin.maximè modernorū Doctorum. Sed aduertendum est,quòd ferè omnes Doctores proximè allegati,loquuntur in casu,in quo emphyteosis ecclesiastica esset cōcessa subsistente legitima causa,& interuenientibus debitis solennitatibus,quæ in rei ecclesiasticæ alienatione requiruntur ex dispositione d.cap.sine exceptione.12.q.2. Tunc enim ex quo res ecclesiæ de sui natura possunt illis interuenientib.alienari in totū & in quoscunq;, videbatur dicendum,quòd emphyteosis ita cōcessa transire deberet etiam ad extraneos.& ita vltra pallegatos hanc opi.dicit esse cōmunem Por.in §.adeò.Insti. de locato.prout illum refert Curt.Iun.cons. 4. nu. 1. refert etiam Gratus cons.55.nu.28.lib. 1.& Didac.in d.c.17.vers.Quarta conclusio.licet ego illum non inueniam ibi attestantem in hoc articulo de cōi opin.præsertim nu. 3. vbi loquitur in hoc ꝓposito. Idem dicit Paris.in d. c. in præsentia. nu.108. Et secundum hanc opin. dicit Afflict. decis.386. post nu. 7. quòd vidit in consilio Regis Ferdinandi primi iudicatū,quòd emphyteosis ecclesiastica concessa seruatis seruandis,& canonicè pro se,& hæredibus,trāsiret ad hæredem institutum in testamento,exclusa ecclesia. Quod est notabile verbum, propter auctoritatem illius sacri consilij. Et sic vides quanta in hoc articulo sit cōtrouersia inter Scribentes. Breuiter, quando in concessione emphyteosis ecclesiasticæ nō sunt adhibitæ debitæ solennitates,quæ in totali alienatione requiruntur,proculdubio tenendum est,quòd huiusmodi emphyteosis ad extraneos hæredes nō transeat.& in hoc omnes concordant,vt dicit Curt.Iun.in cons.130.nu. 4.in fi. Quando verò interuenerunt dubiæ solennitates,non potest negari,quin passus sit valdè periculosus. Ego tamen in iudicando aut consulendo etiam hoc casu non auderem recedere ab illa opinio.quòd non transeat ad extraneos, quam absque controuersia arbitror esse magis communem, licet in puncto iuris fortè contraria sit verior.

7 Et certè ego non video,quomodo Doctores tenentes hanc opinionem,quòd scilicet emphyteosis ecclesiastica concessa pro se,& hæredibus,non transeat ad extraneos hæredes,probent illud suum præsuppositū, adeò per omnes decantatū,& super quo fundatur tota eorum conclusio, quòd scilicet de sui natura emphyteosis ecclesiastica,nō sit trāsitoria ad extraneos hæredes:nam de iure canonico hoc nullibi dispositum reperitur,sed solummodò prohibetur cōcessio in emphyteosim perpetuam sine debitis solennitatibus,sicut & aliæ alienationes,vt in c.nulli.de rebus ecclesiæ non alien.& in c. hoc consultissimo. eo.tit. lib.6. quæ prohibitio generalis est,& vniformiter prohibet illius concessionem,in descendentes,sicut in extraneos. Text.autem in §. emphyteosim. in Auth. de non alien.super quo omnes se videntur fundare (pace tantorum patrum) non meretur allegari in hoc proposito,cùm enim sit dispositio principis secularis circa res ecclesiasticas,certum est,quòd etiamsi sit ecclesiæ fauorabilis,non est attendenda,vt est indubitata,& communis omnium Doctorum opi. in c.Ecclesia sanctæ Mariæ.de constit.de qua dixi suprà, lib.1.§.1.

Nec dicatur quòd imò lex imperialis sanctè ecclesijs valet,& censetur approbata per Papam,nisi canon sit in contrarium,licet secus sit in constitu. inferioris, quia hoc procedit, quãdo lex esset generalis,simpliciter aliquid disponens. sed quando in ipsa lege specialiter aliquid prohibetur,vel disponitur, circa personas vel res ecclesiasticas, tunc omnes concordãt quòd non valet,neq; ligat ex notorio defectu potestatis,vt dixi in dict. §.1. & ideò nemine discrepante concluditur in dicta ecclesia sanctæ Mariæ, quòd totus titulus C.de sacrosan.eccles. &,de Episco.& cleri.est nullus,ex quo disponit circa personas,& res ecclesiasticas,in quib. Imperator nullam habet potestatem,& tamen ille titulus continet leges Imperiales & non principis inferioris,prout etiam hanc esse communem opinionem attestatur Gratus consilio 110.num. 36.libr. primo.

Et si dicatur,vt dicit Areti.quòd ille §.emphyteosim, videtur receptus,& canonizatus per Papam in allegato capit. nulli. vbi etiam comminatur pœnas à constitutione Leonina comminatas,quæ cōstitutio Leonina dicitur esse.l.iubemus.C.de sacrosc.eccle.ad cuius interpretationem præsupponitur factam

fuisse constitutionem Iustiniani positam in auctenticis, in qua est §. ille emphyteusim, dico quod hæc consideratio Aretin. (cum reuerentia tanti Doctoris) videtur nimis subtilis, nec potest meo iudicio sustineri, In primis enim diei posset, quod imò illa constitutio Leonina, de qua loquitur tex. in d. cap. nulli non est. l. iubemus. sed constitutio Leonis Papæ, de qua 12. q. 2. & hoc dicere non esset peccatum, vt dicit Ioan. And. in d. cap. nulli. in vltimis verbis. sed posito, quòd Papa senserit de l. iubemus, vt ego etiam suspicor, certè illam nō dicitur approbasse, nisi simpliciter cōminandu sacerdotibus pœnas ab illa lege laicis impositas. non autem approbando eius dispositionem. Præterea dato, quod illa l. iubemus, esset expresse, & in totum canonizata, nō per hoc pōt inferri ad §. emphyteosim, qui positus est in alia constitutione prorsus separata, & aliud disponente, & quæ videtur emanasse non ad interpretationē, vt dicit Aret. sed potius ad correctionem constitutionis Leoninæ, vt probatur ex verbis ipsius constitutionis in princ. vbi dicit, Sed eo quod non generaliter posita sit in omnibus, egere etiā ea quadam correctione credimus, licet gl. exponat correctionem pro suppletione, Si ergo non reperitur iure cautum, quod emphyteosis ecclesiastica de sui natura non sit ad quoscunque hæredes etiam extraneos transitoria: & consequēter, si nihil in emphyteosi speciale constitutum est, aliter q̄ in alijs alienationib. rerum ecclesiasticarū, videtur dicendum quòd sicut si esset interuenientib. debitis solennitatibus vendita, seu donata res Ecclesiæ, alicui pro se, & hæredibus, proculdubio etiam ad extraneos transiret, ita etiam, si eo modo res Ecclesię in emphyteosim concedatur alicui pro se, & hæredibus, debet etiā ad extraneos hæredes transire.

Et si dicas (prout etiam nōnulli Doctores in hoc proposito considerant) quòd ex quo emphyteosis ecclesiastica concessa in perpetuum sine debitis solennitatibus est ipso iure nulla, vt est tex. in d. cap. nulli. non videtur tractandum, an eo casu transeat ad extraneos hæredes. quia cùm sit inualida, nō transit neque ad filios, imò neq; etiam valet in primo recipiente, & ideò consideratio eorum, qui in hoc proposito distinguunt inter emphyteosim concessam cum debitis solennitatibus concessam sine solennitatibus debitis, videtur esse insipida. Posset responderi, quod solennitates, de quibus in cap. fine exceptione. licet de iuris rigore essent seruādę in concessionib. emphyteoticis, tamen hodiè non seruantur, & nihilominus de consuetudine valent ipsæ concessiones, ita in specie dicit, & de ipsa consuetudine attestatur Specul. de locato. in d. §. nunc aliqua. vers. Sextò quæritur. subdens, quod ecclesia Romana talem consuetudinem dissimulat, & patitur, & hoc videtur sufficere ad hoc, vt teneat contractus. Attestatur etiam Azo in summa, C. de sacrosanct. eccles. in fi. dicens, quòd hodiè de consuetudine Abbates cum suo Collegio tradūt indistinctè res ecclesiasticas in emphyteosim, quem refert Apostil. ad Abb. in d. c. præsentia. sub nu. 28. quæ verba Speculatoris & Azonis, qui, & in Practica & in Theorica sunt apud oēs maximę authoritatis, iudicio meo sunt valdè notanda in hoc proposito. Posset enim dici, quod si quidem interuenerunt debitæ solennitates iuxta tex. in d. c. nulli. & d. c. fine exceptione. transibit ad extraneos hæredes, si verò non interuenerunt, quo casu nihilominus valet ex generali consuetudine, iuxta doctrinam Speculatoris & Azonis suprà allegatam, non transibit ad extraneos. Neque obstat, quòd solennitates requisitæ in alienatione rerum ecclesiasticarum, nō possunt consuetudine tolli, nec diminui, vt dixi in d. §. emptio. quia illud procedit, in totali alienatione secus autem in concessione emphyteotica, quæ est minoris præiudicij, vt de se patet: & ideò Specul. in loco præallegato tenet, quòd talis consuetudo valeat, tanquam vtilis Ecclesiæ, vt eā minori solennitate possint facillus contractus facere, quod est multum rationabile, præsertim cùm ex tolerantia summi Pontificis, videatur consuetudo ipsa per tantum temporis spacium sedis Apostolicæ, auctoritate robutata.

Præterea posset etiam aliter poni exemplum de emphyteosi Ecclesiæ, quæ sit cōcessa sine debitis solennitatibus, & tamen valeat, puta, quādo est res solita concedi in emphyteosim, quę ad ecclesiam est reuersa: nam oēs DD. hoc casu concordant. quòd potest illam prælatus de nouo in emphyteosim concedere, etiam nō adhibito consensu capituli, neq; seruatis alijs solennitatib. in rei ecclesiasticæ alienatione requisitis, vt dixi sup. in d. q. 6.

Quidquid tamen disputando dici posset, transeo indistinctè cū sententia magis communi, quòd scilicet emphyteosis ecclesiastica concessa pro se, & hæredib. siue eum debitis solennitatibus, siue sine illis concessa sit, nunquam

nunquam transit ad extraneos hæredes,sed tantūmodò ad filios siue descendētes ipsius recipientis,nisi vltra debitas solennitates expressè concessa fuerit etiā pro hæredibus extraneis, vel in ipsa inuestitura apposita sint talia verba,quæ hoc importent, puta pro se, & quib. dederit,vel pro se,& hæredibus quibuscunq; &c. vt inferius dicam.

8 Vnum tamen scias in hoc proposito,φ si fortè non constabat bona in emphyteosim concessa fuisse ecclesiæ,& per ipsam concessionem recognita sunt ab ecclesia,eo casu vtique etiamsi concessio esset simpliciter facta pro se,& hæredib. transiret etiam ad extraneos hæredes:& hoc absq; aliquo contradictore procedit,vt dicit Grat. in allegato cons. 55. nu. 29. lib.1. Debet enim ecclesia contentari, quòd senserit cōmodum ipsius recognitionis,cùm aliter probare non posset bona ad se pertinere,absq; eo,quòd velit ea ab hæredibus recipientis,licet extraneis auferre.

9 Sed quæro,quid si ab ecclesia concessa sit emphyteosis alicui p̄ se,& hæredib. quibuscunq;, nunqd huiusmodi emphyteosis trāsibit ad extraneos hæredes? Respō. φ si debitæ solennitates in concessione interuenerint, transibit etiam ad extraneos hæredes. & hæc est cōis opi. vt ait Didac. in d.c.17. post num.5. vers. Quin & si emphyteosis. qui ad hoc propositum multos allegat,qui tamen loquuntur in feudo,de quo plenius dixi in dict. q. 9. vers. Hoc præmisso. Conclusio tamen est in se vera,& cōmunis,quia nulli dubium est,quin verbum,Quibuscunq;,comprehendat etiam extraneos,in quacunq; materia positum sit, & hoc omnes penè fatentur.

10 Idemq; & multò fortius dicendum esset, vbi cōcessio facta fuisset pro se,& hæredibus, & quibus dederit. Nā hæc verba, & quibus dederit,cōprehendunt non modò extraneos hæredes vniuersali titulo venientes, sed etiam singulares successores. & ita hanc opi. dicit esse communem Curt. Iun. cons. 4. post nu.1. vers. Sed quoniam. & cons.130. nu.2. vbi dicit,quòd ita cōcludunt communiter Scribentes. & in Authen. res quæ. nu.24. C. communia de lega. & hęc omnia nota,quia quotidiè contingunt in practica. Vbi tamen in ista materia aliquis casus de facto tibi cōtingat,recurre semper ad consuetudinem ciuitatis,vel prouinciæ,in qua cōcessio ipsa facta est,& secundum illam iudicando nō errabis. Illa enim præcipuè est attendenda. & ita dicunt omnes Doctores,vt ait Felin. in d. c. in præsentia. nu.27. in fin. licet non sit omninò expeditū,quòd consuetudo possit inducere, vt res ecclesiæ possint in emphyteosin concedi absq; iusta & rationabili causa,si tamen esset consuetudo,quòd emphyteosis legitimè concessa,nō transiret ad extraneos,vel ad fœminas, vel huiusmodi, deberet talis consuetudo procuidubio obseruari. & hæc est communis opin. vt ait Berous in d.c. in præsentia. num.391. in fin.

QVAESTIO XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteosis an veniat in confiscationem bonorum, & consequenter an transeat in fiscum?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid confiscatis bonis emphyteotæ, emphyteosis transeat in fiscum? Respond. aliqui simpliciter dicunt, quod bona emphyteotica non transeunt in fiscum:& hanc opin. dixit esse communem Boër. decis.378. nu.7. Bart. autem in l. si finita. §. si de vectigalibus. nu.6. ff. de damno infect. distinguit, quòd aut agitur de emphyteosi ecclesiastica,& tunc ecclesia pōt illam à fisco repetere indubitāter. Aut agitur de emphyteosi concessa à priuato,& tunc si quidem ex natura conuentionis, siue inuestituræ, est transitoria etiā ad extraneos hæredes,transit etiam in fiscum,si verò non transiret ad extraneos hæredes,non transit in fiscū. & hanc opinionem Bartol. dicit esse communem Apostil. ad Ange. de malef. in verbo, Et eius bona. num.16.

Tu dic, quòd si quidem emphyteosis est simpliciter concessa à priuato, non videtur dubitandum,quin transeat in fiscum,sicut & alia bona ipsius delinquentis. Illa enim procuidubio de sui natura transit ad quoscunq; hæredes etiam extraneos,vt dixi supr. q. proxi. vers. Tertius est. & ideò transit etiam in fiscum, si verò in ipsa cōcessione apposita sunt aliqua verba,ex quib. appareat contrahentes noluisse emphyteosim ad extraneos hæredes transire,tunc non transibit in fiscum,qui est loco extranei hæredis. & ita cōmuniter concluditur,vt dicit Alex. cons.32. numer.5. lib.1. quod est duplicatum cons.88. lib.3. quem refert Apost. ad Rim. cons.21. sub nu.7. Idem dicit Alex. cons.89. num.2. lib.4. In emphyteosi autem ecclesiastica,aliqui simpliciter tenēt, φ illa non transit in fiscum, & dicit Rui. cons. 161. nu.7. lib.1. quòd ita communiter concluditur. Hanc etiam opi. dicit esse communem Soc. cons.121. nu.18. lib.4. Cùm enim secundū

magis communem opi. emphyteosis ecclesiastica de sui natura non transeat ad extraneos hæredes, vt retuli suprà, q. prox. meritò nō debet in fiscū transire. Regulariter enim, quæ nō transeunt ad extraneos hęredes, non transeunt in fiscum, vt tenent oēs, teste Soci. in d. cons. 121. nu. 17. Aliqui verò tenent, quòd imò emphyteosis ecclesiastica ex ipsa bonorum confiscatione transeat in fiscum, sed ꝙ deindè sit in arbitrio ipsius ecclesiæ, an velit rem ipsam apud fiscum dimittere, an autem ab eo auferre. & hāc dicit videri magis communem sententiam Ruin. cons. 23. nu. 33. lib. 5. quam in effectu videtur tenere Bar. & alij in d. §. si de vectigalibus.

Breuiter, si emphyteosis sit concessa tali modo, quòd non sit transitoria ad extraneos hæredes, res nullam habet difficultatē. Nam argumentū optimè procedit negatiuè, scilicet si emphyteosis non transit in extraneum hæredem, neq; etiam transit in fiscum, qui est loco extranei hæredis, vt dixi infrà, lib. 7. §. fiscus. & hoc siue sit concessa ab ecclesia, siue à priuato. Si verò emphyteosis sit ad extraneos transitoria, tunc siquidem est concessa à priuato, procedit argumentum etiam affirmatiuè, vt scilicet si transit in extraneū, transeat etiam in fiscum, vt suprà dictum est, sed si est concessa ab ecclesia, mihi magis placet illa opinio, ꝙ fauore ecclesiæ in fiscū non transeat. Certum est enim, ꝙ ex eo efficeretur conditio ipsius ecclesię longè deterior, cùm proculdubio fiscus sit potentior ꝙ̄ priuatus, non solùm difficultate conueniendi, sed etiam ex infinitis priuilegijs, quæ habet, præsertim quia nunq̄ esset spes caducitatis, cùm semper fisco competat in integrum restitutio, neq; quòd propter finē lineæ res ad ecclesiam reuerteretur, quia fiscus nunq̄ moritur: neque est aliquo modo verisimile, quòd ecclesia eo animo aliquam rem in emphyteosim cōcedat, vt possit casus euenire, propter quem ad ipsam res emphyteotica vlterius non reuertatur, ꝙ esset in maximum ipsius ecclesiæ detrimentum. Teneo ergo, quòd emphyteosis ecclesiastica nullo modo in fiscū transeat, & licet in puncto iuris multa dici possent, hæc opinio, iudicio meo, est tutior & æquior, & etiam magis cōmunis, & in omnem casum, dato, quòd verior esset contraria opin. quòd scilicet emphyteosis ecclesiastica in casib. in quibus trāsit ad extraneos hæredes, transeat etiam ad fiscum, quam multi etiam tenent, non est dubitandum, quin ecclesia possit intra biennium illam à fisco repetere, si velit, vt est text. expressus in §. 1. in Auth. c. de aliena. emphyt. & est magis communis opin. vt superius dixi, & licet ille text. videatur loqui in emphyteosi concessa ab ecclesia Constantinopolitana, tamē communiter intelligitur, vt disponat in concessa etiam à quacunque alia ecclesia, teste Alex. in d. §. si de vectigalib. post n. 30. & si dicatur ꝙ ille tex. cùm sit constitutio Impatoris, disponens specialiter circa res ecclesiasticas, nō est attendenda, iuxta ea quæ dixi suprà q. prox. versic. Nec dicatur? Respō. quòd quantum ad hoc propositum, benè potuit Imperator disponere cōcedendo ecclesijs priuilegium in præiudicium sui fisci. Nam etiā circa res ecclesiæ, possunt quicunq; principes laici disponere, priuilegium concedendo, vt omnes concludunt in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu.

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

1 *Filij naturales, an succedant in emphyteosi.*

1 QVæro, an filij naturales succedāt in emphyteosi? Resp. aut emphyteosis est acquisita ab ecclesia, & non succedunt naturales: ita tenet Bald. in l. generaliter. §. cùm autem. nu. 1. C. de institut. & substitut. & est cōmunis opi. vt dicit Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. el 1. nu. 62. ff. ad Trebellian. Paris. c. In præsentia. num. 86. de probatio. Huiusmodi enim filios ex legitimo coitu conceptos ecclesia maximè abhorret, & ideò non videtur de illis cogitasse. Aut verò est acqsita à priuato, & tunc vtique filij etiam naturales admittuntur. ita dicunt Doct. in locis præallegatis, & est communis opi. vt ait Deci. in dict. c. In præsentia. nu. 46. Ripa in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. el 1. num. 58. Rubeus in l. Gallus. §. quidam rectè. nu. 154. & seq. Paris. in dict. c. In præsentia. nu. 87. Regulariter enim in contractibus, filiorū appellatione veniūt etiam naturales, vt dixi suprà lib. 2. §. filius.

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Legitimati an succedant in emphyteosi.*

1 QVæro etiā, an filij legitimati succedant in emphyteosi? Respon. in emphyteosi concessa à priuato, admittuntur etiam legitimati. ita tenet Bald. in d. §. cùm autem. allegato in præcedenti quæstio. & est cōis opi. vt dicit Rubeus in d. §. quidam rectè. post nume. 160.

Si

Si enim admittuntur etiam naturales, vt dixi suprà, quæst. prox. multò magis admittendi sunt legitimati, qui regulariter æquiparantur legitimis, vt dixi in dict. §. filius. Si verò sit emphyteosis concessa ab ecclesia, nō admittuntur legitimati, vt tenet Bald. in allegat. §. cùm autem. num. 2. & est communis opin. vt dicit Ias. in eod. §. cùm autem. num. 9. Gratus cons. 79. circa num. 14. lib. 1. Licet enim æquiparentur legitimis, non tamen dici possunt verè legitimi.

QVAESTIO XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Filiæ fœminæ an succedant in emphyteosi?*
Et quid si concessa sit pro se, & hæredibus?
2 *Et quid si concessa sit pro se, & filijs?*
3 *Et quid si extet statutum, quòd extantibus masculis fœminæ non succedant?*

Q Væro, nūquid filiæ fœminæ succedant in emphyteosi? Respō. in hoc articulo variæ fuerunt aliquando Doctorū sententiæ. Tu vero dic, quòd emphyteosis de sui natura est transitoria in fœminas sicut in masculos, nō enim reperitur iure cautum, quòd fœmina non debeat succedere in emphyteosi, vt masculus: & licet aliqui in hoc ꝓposito distinguant inter emphyteosim ecclesiasticam, & emphyteosim concessam à priuato, vt scilicet hæc transeant etiam in fœminas, illa verò in masculos tantùm, verior tamen est opin. quòd etiam emphyteosis ecclesiastica de sui natura est transitoria ad fœminas, sicut ad masculos, quam etiam dicit esse cōmunem Berous in c. in præsentia. num. 401. & seq. de probatio.

1 Hæc tamen conclusio intelligenda est vt procedat, quando verba ipsius concessionis de sui proprietate apta sunt comprehendere tam fœminas, quàm masculos: puta, quia concessa sit pro se, & hæredib. hæc enim proculdubio trāsit ad descendentes fœminas, sicut masculos. & ita tenent magis communiter Docto. vt ait Berous q. 18. in princ.

2 Sed quid si fuerit concessa pro se, & filijs? Respō. quòd hoc casu non veniunt filiæ fœminæ. ita dixit Guido de Suz. in l. veteribus, ff. de pactis. Quæ decisio cōmuniter approbatur, vt ait Deci. in d. c. in præsentia. post nu. 46. Hanc etiam dicit esse communem Ias. in l. si quis id quod. nu. 23. ff. de iurisd. omni. iudic. Deci. in l. 2. nu. 104. ff. de reg. iuris. quem refert Apostil. ad Riminal. cons. 121. sub num. 4. Didac. lib. 2. resolut. c. 18. nu. 1. in contractibus enim masculinum non concipit fœmininum, vt infrà lib. 7. Et ideò generaliter in contractibus, appellatione filiorum non veniunt fœminæ, vide tamen ea quæ dixi eod. libr. 7. §. filius. Quia reuera hæc decisio mihi nunquam placuit.

3 Sed pone, stat statutum in loco, quòd extantibus masculis fœminæ non succedant: modò aliquis accepit emphyteosim pro se, & filijs masculis, & fœminis, nunquid admittentur simul fœminæ cum masculis, ad huiusmodi emphyteosim? Resp. quòd non, sed prius admittuntur masculi, & in defectum masculorum fœminæ. ita dicit Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. num. 5. ff. de operis liber. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Curt. Iun. cons. 171. post nu. 3. Et dicit Brun. de statuto excludente fœminas, in 8. artic. q. 21. col. 2. quòd hæc conclusio tanquam cōmunis est tenēda. Semper enim censentur contrahentes conformare se dispositioni statutorum, secundum cōclusionem, quam dicit esse communem Curt. Iun. in d. cons. 171. nu. 2. Faciunt ea quæ dixi suprà, lib. 3. §. testamentum. q. 76. in 6. reg. vers. scias tamen.

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Si emphyteota ingrediatur religionem nunquid emphyteosis transeat in monasterium?*

1 Q Væro, nūquid si emphyteota ingrediatur religionem, emphyteosis trāseat in monasterium? Respon. Ias. in l. 2. nu. 266. C. de iure emphyt. dicit, quòd solet communiter concludi, quòd quando emphyteota ingreditur religionem, emphyteosis accepta à priuato transit in ecclesiā, sed si sit emphyteosis concessa ab alia ecclesia, tunc si illa ecclesia quæ est domina directi, vult illam ad se reuocare, potest hoc facere, aliàs transit in ecclesiam. ego teneo indistinctè in emphyteosi, q̄ non sit absolutè & simpliciter hæreditaria, quòd siue sit cōcessa ab ecclesia, siue à priuato, non transeunt in monasterium, efficeretur enim valdè deterior conditio domini directi, cùm non subesset spes vlla caducitatis, neq; quòd propter finem lineæ res amplius ad ipsum reuerteretur, & quòd emphyteosis etiam concessa à priuato nō transeat in monasterium, dicit esse communem opi. (ni fallor) Paris. in d. c. in præsentia. nu. 196. de probatio. vel saltem dicendum est, quòd in omnem casum ecclesia tenebitur illā vendere infra annum alteri priuato: & ita seruari de consuetudine

attestatur Speculat. in d. §. nunc aliqua. q. 117.

QVAESTIO XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo intelligatur in inuestituris emphyteoticis tertia & quarta generatio.*

1 TV scis, quòd quotidiè in inuestituris emphyteoticis solēt apponi illa verba, Vsq; in tertiam generationem: vel, Vsq; in quartã, vel huiusmodi. Quæro, quomodo intelligatur ista tertia, vel quarta generatio? Respō. in hoc secundũ aliquos considerãda sunt verba ipsius inuestituræ, vt siquidem illa simpliciter concepta sunt, puta, concedo tibi hoc feudum in emphyteosim in tertiam generationem, computetur etiã persona ipsius acquirentis, & sic ipse faciat primam, filius secundam, & nepos tertiã generationē, ideoq; mortuo nepote sit extincta emphyteosis. Si verò apposita sint aliqua verba, ex quibus appareat esse distinctam personam acquirentis ab alijs descendētibus, puta, quia dictum est, concedo Titio in emphyteosim vsq; in ipsius tertiam generationem, eo casu filius faciat primam, nepos secundã, & pronepos tertiam. & ita in facto consuluit Bartol. vt dicit Bald. in Authen. si quas ruinas. numer. 3. vers. iuxta hoc quæro. C. de sacrosan. eccles. quem omnes indifferenter sequuntur, vt ait Belio. cons. 80. nu. 7. vbi etiam dicit, quòd hoc casu hæc opi. est cõmunis & indubitata. Sed certè licet hoc vltimo casu proculdubio opi. Bart. sit vera, tamen hæc differentia mihi nunquã placuit, quia illud verbum, ipsius, vtique erat necessariò subintelligendum etiamsi expressum non fuisset, cùm nemo generet seipsum, vt etiam considerauit Paul. de Cast. cons. 338. nu. 1. & 2. lib. 2. vt dicit, quòd mirandum est de illa determinatione Barto. & si benè connumerentur auctoritates, fortè etiam opi. contra Barto. est magis communis, scilicet quòd inter generationes expressas in concessione emphyteosis, nunquam computetur persona ipsius recipientis, quocunq; modo concepta sint verba inuestituræ.

Idemq; & multò fortius dicendum est, vbi concessa esset emphyteosis Titio vsq; in tertiam generationem expletam: hoc enim casu proculdubio comprehenduntur etiã pronepotes. & ita cõmuniter tenetur, vt ait Ruin. cons. 166. nu. 6. lib. 1. Hanc etiam esse communem opin. attestatur Alexan. cons. 125. lib. 5. prout illum refert Gozad. cons. 25. nu. 17. & in hoc nulla est difficultas.

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Quo ordine succedatur in emphyteosi concessa pro se, & filijs, & nepotibus?*

1 QVæro, pater acquisiuit emphyteosim pro se, & liberis, vel pro se, & filijs & nepotib. suis, &c. quo ordine erit succedendum in huiusmodi emphyteosi? Respond. quòd pater censetur stipulatus ipsam emphyteosim ordine successiuo, scilicet primò sibi, deinde filijs, deinde post filios nepotibus suis. ita tenet Bart. in l. quod dicitur. num. 6. ff. de verb. obliga. & ita interpretatur communis obseruatio, vt dicit Corn. cons. 46. in litera D. lib. 3. quem refert Deci. cons. 239. post nume. 3. vers. Tertiò principaliter. & cons. 607. num. 10. & cons. 662. post num. 2. Vide in hoc proposito ea quæ dixi suprà, lib. 3. §. testamentum. q. 80.

QVAESTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Nepos ex filia fœmina an succedat in emphyteosi concessa vsq; in tertiam generationem?*

2 *Et an filius masculus ex filia fœmina admittatur ad emphyteosim concessam pro se, & filijs masculis, vel pro se, & descendentibus virilis sexus?*

1 QVæro, concessa est alicui emphyteosis vsq; in tertiam generationem, nunquid in ea succedet nepos ex filia fœmina? Respond. ꝙ sic: ita consuluit D. Marian. Socin. Senior in quodam suo consilio, quod arbitror non esse impressum, vbi attestatur, hanc esse cõem opin. quem refert & sequitur Corn. cons. 219. in litera G. libro 2. & cum hac sententia ego quoque transeo, vbi verba inuestituræ essent apta comprehendere fœminas, sicut masculos. Sed si emphyteosis esset concessa pro se, & filijs, & nepotibus masculis vsq; in tertiam generationem, crederem hoc casu non comprehendi nepotem masculum ex filia fœmina. Nam vbicunque aliquid conceditur pro descendentibus masculis, non sufficit quòd volens admitti, sit descendens, & masculus, sed requiritur etiam, ꝙ descendat ex masculo, vt eleganter declarat Paul. de Castr. cons. 190. num. 4. lib. 2.

2 Pone ergo, quòd quis acceperit emphyteosim pro se, & filijs masculis, vel pro se, & descendentib. suis, virilis sexus, vel per virilem sexum, nunqd cõprehenderetur nepos masculus ex filia fœmina? Respond. quòd non. ita tenet Speculat. in §. nunc aliqua. q 146. & est communis opinio, vt dicit Ias. in l. Galius. §. nunc

nunc de lege.num.10.ff.de liber.& posthum. Gratus cons.120.num.16.lib.2.Apparet enim his casibus cõcedentem habuisse respectum ad lineam masculinam tantùm,& ideò neq; fœminæ,neque masculi ex eis descendentes sunt admittendi,vt suprà statim dixi.

QVAESTIO XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteosis concessa pro se,& filijs,nunquid transeat ad ipsos filios,etiamsi non sint hæredes patris?*
2 *Et quid si sit concessa pro filijs & hæredibus?*
3 *Et quid si repudient patris hæreditatem,an possint retinere emphyteosim?*
4 *Et quid si concessa sit simpliciter vsq; in tertiam,vel quartam generationem?*

1 QVæro,nunquid emphyteosis accepta pro se,& filijs, transeat ad ipsos filios,etiamsi non sint hæredes patris?Respõ.aliqui distinguunt inter emphyteosim ecclesiasticam & emphyteosim concessam à priuato,vt scilicet ista,quæ de sui natura transit etiam ad extraneos hæredes,censeatur concessa filijs & hæredibus,illa verò quæ de sui natura non transit ad extraneos,censeatur cõcessa filijs, vt filijs,nõ autem vt hæredibus:& hanc opinionem dicit esse communem Alexan.cons. 129.nu.2.lib.5.Tu dic,quòd aut emphyteosis est concessa simpliciter,& absolutè pro se,& filijs,nulla hæredum mentione facta,& tunc indistinctè tenendum est,quòd transeat ad filios,etiamsi non sint hæredes patris,prout etiam indistinctè ita dicit Barto.in d.l.vt iurisiurandi.§.si liberi.nu.4.ff.de oper.libert.& est communis opin.vt dicit Alexand. cons.8. nu.1.lib.3.& cons.119.nu.4.libr.5. quem refert Ias.in l.quod dicitur.nu.29.ff.de verb.oblig. & Ioan.Dilect.de arte testandi.tit.11.caut.10. post nu.1.& Ruin.cons.48.nu.4.lib.1.& cons. 169.nu.7.eod.volu. Curt.Iun.cons.78.nu.3.& seq.Didac.lib.2.resolu.c.18.post nume.2.vers. quinta conclusio. Et licet multi ex præallegatis Doctoribus loqui videantur in emphyteosi ecclesiastica,ego tamen in hoc nullam facio differentiam, an talis emphyteosis sit concessa ab ecclesiâ,vel à priuato,vt latè dixi infrà,lib.7.§ filius.in illa quæstione,an in dubio pater præsumatur stipulari filijs,vt filijs,
2 an autẽ filijs vt hæredibus. Aut verò est concessa pro se, & filijs,& hæredibus,& tunc non transit ad ipsos filios,nisi etiam sint hæredes: & sic vtraq; qualitas requiritur,scilicet,quòd sint filij,& quòd sint hæredes.ita tenet Bart. in d.§.si liberi.nu.4.& est communis opinio, vt dicit Alexan.cons.128. post num. 6.vers.Et illa verba.lib.1. quem refert Sigismund.cons. 1.feud.post num.60.Ias.in l.si non sortem.§. libertus.num.35.ff.de condit.indebi.& cons. 57.colum.1.lib.1.Et pariter hoc casu nulla est facienda differentia,an emphyteosis sit concessa ab ecclesia,an autem à priuato,iuxta communem omnium interpretationem,vt ait Didacus libr.secundo resolutionum,cap. 18.num.3.

3 Ex hac conclusione infertur,quòd in primo casu,scilicet,quòd emphyteosis est concessa simpliciter pro se,& filijs,licet filij repudient hæreditatem patris,poterunt nihilominus succedere in emphyteosi. Ita tenent communiter Doctores.vt ait Salycet. in Authentic.vnde si parens.num.5.C.de inoffi.testamen.quem refert Alex.in l.quod dicitur. post nu.19.col.15.vers.Illud tamen intelligas. Hanc etiam conclusionem dicit esse cõmunem Ias.in l.2.nu.188.C.de iure emphyt.Alciat. de præsumptio. in 1.regula,præsumpt.31. nu.1. In secundo autem scilicet casu,quando emphyteosis est concessa pro filijs,& hæredibus,non poterunt filij renunciare hæreditatem,& emphyteosim retinere. & hæc est communis opinio,vt dicit Ias.in dict.§.libertus,post numer.35.Vide in proposito ea,quæ dixi infrà,hoc eodem libro. §. feudum.quæstio.76.

4 Sed pone, quòd emphyteosis concessa fuerit vsque in tertiam vel quartam generationem,& sic nulla expressè mentione facta filiorum,nec hæredum?Resp. ꝙ ex natura verbi(generationem)videntur cõtrahentes potius considerasse successionem sanguinis, ꝗ̃ successionẽ hæreditatis,& ideò in huiusmodi emphyteosi admittendi sunt nepotes,etiamsi non sint hæredes: & hæc est cõis opi.vt ait Corn. cons.100. in litera D.libr.4.

QVAESTIO XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteosis an transeat ad institutum in re certa?*

1 QVæro nunqd emphyteosis transeat ad institutum in re certa?Respõ.siquidem est institutus alius hæres vniuersalis, proculdubio emphyteosis non transit ad eum,qui est in re certa institutus. Et hoc inter omnes conuenit,vt ait Didac.lib.2.resolut.c.18. post nu. 5. hoc enim casu institutus in re certa,habetur loco legatarij,vt dixi suprà,lib.3.§.Institutionũ.Aut verò non est datus alius cohæres vniuersalis,& tunc,cùm totum accrescat ipsi instituto in re certa,vtiq; trãsit in ipsum etiam

emphyteosis, simul cum reliquo hæreditatis, & in hoc nō est difficultas, loquendo de emphyteosi hæreditaria, quam scilicet filius habere nō potest, nisi etiam sit hæres, vt dixi suprà, q. proxima. Sed si esset emphyteosis non hæreditaria, pura acquisita pro se, & filijs, tūc filius institutus in re certa, æqualiter cū alijs succedet in emphyteosi. & ita procedit deci. Bart. in l. vt iurisiurandi. §. si liberis. nu. 6. ff. de operis libert. quam dicit esse cōmunem Curtius Iun. de feud. in 2. par. primæ partis, tertiæ partis princ. q. 5. Cùm enim filius habeat emphyteosim hoc casu nō iure hæreditario, sed ex tenore inuestituræ, non attenditur dispositio paterna, intellige nisi sit emphyteosis, in qua pater possit filijs præiudicare, de quo dixi suprà, q. 16. Vide etiam quæ dixi infr. §. feudum. q. 76.

QVAESTIO XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Ius accrescendi an habeat locum in emphyteosi?*
2 *Et quid si à principio concedatur pluribus simul?*
3 *Et quid si concessa emphyteosi pro se, & filijs alter filiorum decedat, an accrescat alteri filio?*
4 *Et quid si concessa sit emphyteosis ab ecclesia duobus fratribus, ita vt post mortem eorum, & filiorum, & nepotum suorum reuertatur ad ecclesiam, nunquid si alter eorum sine filijs decesserit, accrescet alteri fratri superstiti?*

1 QVæro, nunquid in emphyteosi habeat locū ius accrescendi? Respō. quòd regulariter in emphyteosi nō est locus iuri accrescendi: ita tenet Bart. in l. si mihi & Titio. nu. 4. ff. de verb. obliga. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Alexand. in ea. l. si mihi & Tirio. col. 4. prout illum refert Deci. cons. 326. post nu. 1. Regulariter enim in contractibus non habet locum ius accrescendi, vt dixi suprà, lib. 3. §. ius accrescendi.

2 Scias tamen, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt procedat si à principio cōcedatur emphyte. pluribus personis simul. Tunc, enim in vno mortuo, alteri non accrescit: & in hoc oēs concordant, vt dicit Ancha. cons. 246. num. 2. Quem refert Deci. cons. 263. nu. 2. Sed quando vni concessa est tantùm pro se, & filijs, vel pro se, & descendentib. suis, vtriq; inter ipsos descendentes à primo inuestito habet locum ius accrescendi. Ita tenet Bart. in d. l. si mihi & Tirio. & est communis opin. vt ait Corn. cons. 131. in litera A. lib. 2. saltem post ius quæsitum vni ex filijs ipsius stipulatoris. & ita tenent communiter oēs, vt dicit Corn. cons. 285. in litera M. lib. 3. Hanc etiam esse communem opin. attestatur Alex. cons. 21. nu. 5. libr. 5. quem refert Deci. in d. cons. 273. col. 2. Cor. cons. 122. in litera V. lib. 3. & hoc casu impropriè dicimus esse locum iuri accrescendi, nam reuera isti descendētes primi acquirentis, nō veniunt ex iure accrescendi, sed ex iure primæ inuestituræ.

3 Pone ergo, quòd pater acquiuerit emphyteosim pro se, & filijs, deinde decesserit relictis duobus filijs, quorū vnus sine liberis decedat, certè emphyteosis non reuertetur ad concedentē, sed accrescet alteri fratri. ita volunt communiter Docto. vt ait Berous q. 70. nu. 2. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Ias. in d. l. si mihi & Titio. nu. 22.

4 Econtrariò pone, quòd ecclesia concesserit emphyteosim duob. fratribus, ita, vt post mortem eorum, & filiorū, ac nepotum suorum reuertatur ad ecclesiā. Certè si vnus eorum decedat nullis relictis filijs, emphyteosis non accrescet fratri superstiti, sed reuertetur ad ecclesiam. Ita videtur tenere Bart. in d. l. si mihi & Titio. cuius opin. dicit esse cōmunem Alex. cons. 167. num. 4. lib. 7. Vide in hoc proposito ea quæ dixi infrà, hoc eod. libro. §. feudum. q. 77.

QVAESTIO XL.

SVMMARIVM.

1 *Filius an teneatur de emphyteosi creditoribus paternis satisfacere?*

1 QVæro, nunquid filius teneatur de emphyteosi creditoribus paternis satisfacere? dixi in d. §. feudum. q. 43.

QVAESTIO XLI.

SVMMARIVM.

1 *Augmentum contingens in re emphyteotica, an sit domini, vel emphyteotæ?*
2 *Et an propter augmentum augenda sit pensio?*

1 QVæro, ad quē pertineat augmentum contingens in re emphyteotica? Respond. puto esse distinguendū inter incrementum latens, vel incrementum apparens, vt in simili dixi de incremento eueniente in re feudali, in d. §. feudum, q. 88. vers. Item quæro.

2 Sed nunquid propter augmentum contingens in re emphyteotica, augebitur etiā pensio, seu canon soluendus ab emphyteota? Respon. quòd non, sed omne augmentū, quod pertinet ad emphyteotā, cedit illi sine onere pensionis: ita communiter tenetur, vt dicit Ioan. Andr. in additio. ad Speculat. in §. nunc aliqua. suprà sæpius allegato, ad 136. quæstionem.

QVAESTIO

QVAESTIO XLII.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteoſis finitur finita generatione emphyteotæ.*
2 *Et quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter, nulla facta mentione filiorum, neq; hæredum?*

1 QVæro, quando finiatur emphyteoſis? Reſpon. emphyteoſis tribus modis finitur. Primò, ꝓpter culpam emphyteotæ, quia malè verſatus eſt in re emphyteotica, vel illam irrequiſito domino alienauit, vel ceſſauit per tempus à lege in canonis ſolutione præfinitum. Nam his omnibus caſibus emphyteota cadit à iure ſuo, & vtile dominium cõſolidatur cum directo, & ſic finitur emphyteoſis, vt ſuis locis ſup. declarauimus. Secundo modo finitur emphyteoſis curſu temporis, quando ſcilicet conceſſa eſt aliqua res in emphyteoſim ad certum tempus præfinitum, puta triginta, vel quadraginta, vel centũ annos: nam eo caſu, finito illo tẽpore, finitur emphyteoſis, & in hoc non eſt difficultas. Tertio modo finitur emphyteoſis, extincta generatione ipſius emphyteotæ. Eſt tamen in hoc aduertendũ, quia aliquando emphyteoſis eſt conceſſa pro ſe, & filijs, vel pro ſe, & deſcendentibus, tunc proculdubio deficiente generatione ipſius emphyteotæ, finitur emphyteoſis. Aliquando eſt conceſſa in tertiam vel quartam generationẽ, & tunc finita illa tertia vel quarta generatione, finitur emphyteoſis, & in hoc ẽt non eſt dubitandũ. Aliquando eſt conceſſa pro ſe, & hæredibus, & hoc caſu ſi eſt conceſſa à priuato, eſt abſolutè hæreditaria, & ideò non finitur cum generatione ipſius emphyteotæ, ſed tranſit etiam ad extraneos hæredes, iuxta ea, quæ dixi ſuprà, q. 28. Si verò eſt conceſſa ab eccleſia, non tranſit ad extraneos hæredes, vt ibidem dixi, & ideò finitur ſimul cum generatione recipientis.

2 Sed quid ſi conceſſa ſit ſimpliciter, nulla nec filiorum, nec hæredum facta mentione, puta cõcedo Titio hanc domum in emphyteoſim, nunqd finita generatione Titij, erit finita emphyteoſis? Reſpon. Aut eſt conceſſa à priuato, & non finitur. Talis enim emphyteoſis eſt de ſui natura tranſitoria, etiam ad extraneos hæredes, vt dixi in d. q. 28. in princ. Aut eſt conceſſa ab eccleſia, & tunc finitur finita generatione ipſius recipientis. & hanc dicit eſſe communem opin. & conſuetudine communiter approbatam Corn. conſ. 76. in litera H. lib. 2. de quo pariter dixi in dict. q. 28. ſuprà ſæpius allegata.

QVAESTIO XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Finita emphyteoſi an poſſit emphyteota vel eius hæredes, petere à domino directi, vt illam renouet in eorum perſona?*
2 *Et quid ſi ſint tranſuerſales ipſius emphyteotica?*
3 *Et quid in emphyteoſi eccleſiaſtica?*

1 SEd hîc occurrit alia quæſtio, nunquid ſi finita eſt emphyteoſis ſine culpa ipſius emphyteotæ, puta curſu temporis, vel finita generatione, poſſit ipſemet emphyteota, ſi viuit, vel eius filij, petere à domino directi, vt emphyteoſim in eorum perſona cõfirmet, ſeu renouet? Reſpon. quòd ſic: & ſi non fiat renouatio, fit eius iniuria. & ideò poſſunt appellare ad ſuperiorem, vt cogat, quòd talis renouatio fiat. Ita dixit Bart. qui ad hoc propoſitum quotidiè ſolet allegari, in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æſti. & eſt cõmunis opi. vt ait Rom. conſ. 22. nu. 5. quem refert Dec. conſ. 328. poſt nu. 3. verſ. Quibus tamen. & Gratus conſ. 86. poſt nu. 7. lib. 1. Alexand. conſ. 80. nu. 11. lib. 1. quem refert Iaſ. conſ. 24. colu. 2. verſ. Quintò facit. lib. 3. & Gozad. conſ. 39. nu. 2. & Gratus conſ. 79. nu. 2. lib. 1. Barb. in c. 1. col. 6. de locato. & in c. ex reſcripto. colum. 4. verſ. Vtrùm autem. eo. tit. de locato. quem refert Boër. deciſ. 107. in fin. Curt. Sen. conſ. 47. nu. 7. & ſeq. vbi ſubdit, quòd ita in pract. obſeruatur, quem refert Ripa de peſte, in 1. c. de remed. præſeruat. poſt num. 260. Deci. conſ. 131. nu. 2 quem refert Marſ. ſing. 419. licet in re, & Ruin. conſ. 12 nu. 18. lib. 1. & Apoſtil. ad Rimi. conſ. 100. ſub nume. 12. & conſ. 124. ſub nu. 18. Curt. Iun. de feud. in prima ſecundæ principalis. q. 2. Gozad. conſ. 86. poſt numer. 4. verſ. Non obſtat quòd illa. Ripa in l. cum bona. nu. 6. ff. de priuileg. credit. Apoſtil. ad Alexan. in d. conſ. 80. ſub nu. 11. lib. 1. Tiraquel. de retract. municip. in præfat. nu. 41. & ſeq. Gratus conſ. 96. lib. 1. & conſ. 110. nu. 31. eo. vol. Apoſtil. ad Abb. in c. bonæ. el 2. ſub nu. 28. de poſtul. præla. Faciunt quæ dixi infrà, hoc eo. lib. §. feudum. q. 87.

2 Et hæc quidem concluſio ſatis de plano procedit in deſcendentibus ipſiuſmet emphyteotæ, prout loquitur Bar. in loco præallega. ſed quid in tranſuerſalibus, nunquid & ipſi poterunt petere, vt in eorũ perſona emphyteoſis ipſa confirmetur? Reſp. in hoc certè negari non poteſt quin magna ſit varietas inter Scribẽtes, & quidem Dec. in d. conſ. 131. col. fi. verſ. & quamuis. Bart. dicit, & quòd ha-

ber

bet locum etiã in alijs proximioribus,etiam quòd non sint descendentes,& quòd ista est communis opi. Contrariam tamen sententiam,vti verlorem,tenuit Socin.Iun. conf.9. nu.20.lib.3.dicens,quòd Doct.o.magis communiter loqui videntur in descendentibus, nõ autem in transuersalibus.Mihi magis placet opin.Decij,quòd scilicet procedat etiam in agnatis proximioribus,& ita expressè loquuntur multi ex Doctoribus præallegatis, benè verũ est,quod intellige de agnatis tantùm,non autem de cognatis.& hæc proculdubio videtur esse communis declaratio,vt dicit Soc.Iun.d.conf.9.nu.23.in fi.

3 Sed quæro,nunquid hæc cõclusio locum habeat,non modò in emphyteosi concessa à priuato,sed etiam in eo,quæ est concessa ab ecclesia?Respond. quòd sic:& ita hanc esse communem opinionem attestatur Gozadi. in d.conf.86.num.24. Deci.in d.conf.131.col. secunda,quem refert Socin.Iun.in d.conf.9. numer.12.in fin.licet dicit,quòd ipse non auderet hoc firmare,sed certè quum opi. Bart. & cõmunis fundata sit in æquitate,illa multò magis ab ecclesia,quàm ab alijs est obseruanda.& licet Gratus in d.conf.110.nume.63. in fin.lib.1.dicat contrariam sententiã,quòd scilicet non habeat locum in ecclesia,videri communiorem, fallitur tamẽ proculdubio, vt potest facile cognosci ex dinumeratione auctorum,qui in supradictis citãtur.& ideò non esset ab illa iudicando,aut consulendo recedendum.

Sed pone,quòd post finitam generationem,aliquis extraneus fuerit de ipsa emphyteosi inuestitus,nunquid si descendens primi emphyteotæ petat huiusmodi renouationem,erit adhuc audiendus?Respõ. quòd nõ,sed solummodò re integra.ita tenet Roman.conf.70.post num.3. vers.Certum.& est communis opi.vt dicit Gozad.conf.71. nu.1. Est enim iam illi tertio ius quæsitũ,ideò sibi imputet,qui non præuenit.

Quinimò,etiamsi alius inuestitus non fuerit.Si tamen talis descendens siue agnatus, infra annum,à die quo sciuit emphyteosim esse finitam,non petierit talem renouationem,sibi præiudicat,ita quòd elapso anno vlterius non auditur.ita dicit Ro.in d.conf. 22. nu. 6.& est communis opin.vt attestatur idem Gozad.in alleg.conf.71.nu.2.Hanc etiã vti magis communem sequitur Soci.Iun.in d.conf.9.nu.17.in fin. lib.3.

Sed quid si ecclesia, vel dominus directi, velit rem emphyteoticam pro se retinere, non autem illam in emphyteosim concedere,nunquid adhuc locum habebit conclusio Bartol.vt teneatur illam descendentibus,vel proximiorib. agnatis,in emphyteosim confirmare?Respond.Abb.in d.c.bonæ. el 2.nu. 28.de postula.prælato.tenuit,quòd hoc casu non possit compelli ad emphyteosim renouandam,nihilominus Deci.in alleg.conf.131. post nume.3.vers.Secundò non obstat. dicit, quòd hoc dictum Abb.videtur contra communem opin. Doctorum,qui generaliter loquuntur:& certè licet hæc opin.videatur aliquantulum dura,durius tamen esset fortè in practica obtinere contrarium, propter auctoritatem Doctorum,qui (vt ait Deci.)simpliciter,& absolutè sequuntur opi.Bart. Ego tamen libenter inclinarẽ in sententiam Abba. quæ etiam æquior videtur.

QVAESTIO XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *Finita emphyteosi, nunquid possit dominus propria auctoritate ingredi possessionem rei emphyteoticæ?*

1 QVæro,finita emphyteosi,nunqd possit dominus directi ingredi ꝓpria auctoritate possessionem rei emphyteoticæ? Respon. Gozad.conf.39. nu.25.& conf.86.num.11.simpliciter dicit communem opi. esse,quòd potest ingredi propria auctoritate, & emphyteotã expellere.Tu antẽ vide quæ dixi suprà quæstio.11.& quæstio.25.

QVAESTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 *Finita emphyteosi,an melioramenta remaneant emphyteotæ?*

2 *Et an transeat ad ipsius emphyteotæ heredes,etiam extraneos?*

3 *Et quid de ædificijs per emphyteotam constructis in solo emphyteotico?*

1 QVæro, finita emphyteosi cuius sint melioramenta facta per emphyteotam in ipsa re emphyteotica? Resp. siquidem emphyteota propter culpam suam cadit ab emphyteosi,puta quia non soluit canonẽ,vel malè versatus est in re emphyteotica,vel illã irrequisito domino alienauit,tunc omne ius suũ acquiritur domino directi,& sic etiam melioramenta illi applicantur.Si verò emphyteosis finitur sine culpa emphyteotæ,puta propter cursum temporis,vel generationem finitam,tunc emphyteota non perdit melioramenta.ita dicit Bal.in l.Senatus.§.Marcellus.ff.de leg.1.& est cõmunis opin.vt attestatur

tut Dec.cons.518.num.1.& seq.& in Auth.qui rem,num.14.C.de sacros.eccles.Et dicit Bald. in l.fi.§.fi.post num.6.C.communia de lega. quod ita seruatur de cõsuetudine,quem refert & sequitur Cuman.cons.57.post nume.5. & hæc locum habent tam in emphyteota ecclesię,quàm in emphyteota priuati.& ita seruari etiam in emphyteota ecclesię attestatur Bald. in d. §. Marcel. quem refert & sequitur Aret. ibi,colum. 2. versicul. Ex his quæ suprà diximus.

2 Adde, quòd huiusmodi melioramenta non solùm debentur ipsi emphyteotæ si viuit,sed etiã eius filijs,& descendentibus,tam masculis,q̃ fœminis,quin imò etiam hæredibus extraneis.& hanc cõclusionem dicit esse ab omnibus communiter receptam Berous q. 16. per totum,præsertim circa finem,cùm enim illa sint ꝓpria ipsius emphyteotæ,nulla est ratio quare in oẽs hæredes ab ipso transmitti non debeant.

Sed quid de ædificijs,si quæ fortè emphyteota construxit in solo emphyteotico? Respõ.quòd & illa reseruantur ipsi emphyteotæ,vel eius hęredib.& ita seruat consuetudo, vt attestatur Bal.in l.2.n.2.in fi.C.de rei vend. quem refert Ias.in d.l.1.post num.47.vers.Sed pulchrum.C.de iure emphyt.& Deci.in dict. cons.518.post nume.2.Quomodo autem hoc casu fieri debeat,scilicet an dominus teneatur pati,quòd ædificium rollatur,vel soluere eius æstimationem,& quomodo debeat fieri æstimatio,vide quæ dixi infrà hoc eod.lib.§. feudum. q.87.in princ.

QVAESTIO XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteoticis,an dominus directi,vel emphyteota?*

1 QVæro,quis teneatur ad collectas pro bonis emphyteoticis,an dominus directi, vel emphyteota? Respõ. ꝙ emphyteota teneatur ad collectas. ita consuluit, dicens hanc esse communem opi. Cur.Sen.cons.36.præcipuè in final.verbis. Sed hoc intellige,vt procedat quando præstatur modica pensio,sed si præstatur magna pensio,& sic correspõdens fructibus vel quasi, crederẽ, quòd dominus directi ꝓ sua portione deberet sustinere onera,& emphyteota pariter pro sua portione, habita ratione fructuum,quia ex ipsa re emphyteotica percipiũtur,& hoc maxima suadet æquitas,& ita seruat Senatus.

QVAESTIO XLVII.

SVMMARIVM.

1 *Quæ actio competat pro emphyteosi?*

1 QVæro, quæ actio competat pro emphyteosi? Respõ. quòd competit condictio ex lege.& hæc est cõmunis opi. vt attestatur Barr. in l.vnica.num.7.ff.de cond.ex lege.licet ipse teneat contrarium,Iason in l.iurisgentium. §.quinimò.num.17.ff.de pactis.& in l.1.num. 68.C.de iure emphyteo.& in d.l.vnica. num. 8.ff.de conditio.ex lege.Iacob.de Nigris,in l. 1. post num.48. versic. Alia autem. ff. de legat. 1. Non enim erat potens contractus emphyteoticus per se ad producendum obligationem,nisi vires accepisset à lege Zenonis,quæ est l.1.C.de iure emphyteo. meritò ex ipsa lege,non autem ex ipso contractu datur actio.

QVAESTIO XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Iura loquentia de emphyteosi,an habeant locum etiam in emphyteosi ecclesiastica?*

1 QVæro, nunquid iura ciuilia loquentia de emphyteosi habeant locum etiam in emphyteosi ecclesiastica? Respon.quòd non:& est communis opin.vt dicit Gratus cons.110. num.36.lib.1.Leges enim laicorum non possunt ligare personas,neque res ecclesiasticas. Benè verum est,quòd statuta laicorum disponentia super bonis emphyteoticis,habẽt locum etiam in bonis emphyteoticis ecclesiasticis,quò ad præiudiciũ laicorum ea bona habentium in emphyteosim, & quò ad laicos tantùm: & hæc est communis opin.vt ait Brun.de statuto excludente fœmin. in 8. artic.princ.q.22.quem refert Paris.cons.1.nu. 146.lib.2.& cons.21.nu.61.eod.volum.& consil.82.nu.25.eod.vol. Idem dicit Rochus Cur. in repet.c.fi.col.81. de consue. Nam,& personæ, & bona, & respectu vtilis dominij,sunt laicis subiecta,ideoque eorum legibus & statutis ligantur.

QVAESTIO XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Bona emphyteotica an possint propriè dici allodialia?*

1 QVæro, nunquid bona emphyteotica possint propriè dici allodialia? Respon. quòd non: & est cõis conclusio,vt dicit Cur.Iun. cons.111.nu.1.Nam allodiũ propriè est,quod à nemine præterq̃ à Deo recognoscitur. Bona aũt emphyteotica recognoscuntur à domino directi: præterea bona emphyteotica non

non ſunt libera tùm reſpectu ſolutionis canonis, tùm etiam, quia non poteſt emphyteota de eis liberè diſponere, meritò non poſſunt dici allodialia.

QVAESTIO L.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum de feudo ad emphyteoſim, & econtrà an valeat?*

1 QVæro, nunquid valeat argumentum de feudo ad emphyteoſim, & econtrà? Dixi infrà hoc eod. lib. §. feudum, quæſtio. 3. verſ. Et hæc quidem.

IVLII CLARI ALEXANDRINI, IVRISCONSVLTI CLARISS. AC REGII SENATORIS.

Ex Libro Quarto Sententiarum receptarum.

§. *FEVDVM.*

CAPITA QVAESTIONVM.

Q. 1. *Ius feudorum à quo tempore originem habuerit?*
2 *Ius feudorum hodiè an ſit ius ſcriptum, vel conſuetudo?*
3 *Liber feudorum an ſit authenticus?*
4 *Quid ſit feudum?*
5 *Vnde dicatur feudum?*
6 *An feudum ſit contractus nominatus?*
7 *Quotuplex ſit feudum?*
8 *Feudum antiquum, & feudum nouum quid differant?*
9 *Feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia quid differant?*
10 *Feuda regalia quæ ſint?*
11 *Quod dicatur feudum ligium?*
12 *Feudum francum quod dicatur?*
13 *Prælatus an poßit in feudum concedere bona Eccleſiæ?*
14 *Dominus an poßit inueſtire aliquem de feudo nondum aperto?*
15 *Feudum rectum an poßit conſtitui ſine inueſtitura?*
16 *Feuda an poßint emi?*
17 *Conceßio caſtri per verbum donamus, an ſit donatio vel feudalis conceßio?*
18 *Bona an in dubio præſumantur feudalia?*
19 *Titulus vaſalli quanto tempore præſcribatur?*
20 *Pacta inſolita allegans appoſita eſſe in inueſtitura, an illud probare teneatur?*
21 *Vaſallus an teneatur adiuuare dominum?*
22 *Vaſallus an poßit eundo in auxilium domini, liberare ſe à ſolutione dimidij reditus?*
23 *Vaſallus an teneatur alere dominum egenum?*
24 *Vaſallus an teneatur dominum carceratum liberare?*
25 *Vaſallus an poßit vocare dominum in ius ſine venia?*
26 *Dominus an teneatur tradere vaſallo poſſeßionem feudi?*
27 *Dominus an teneatur defendere vaſallum?*
28 *Dominus an poßit vaſallos inuitos alienare?*
29 *Dominus an poßit vaſallis collectas imponere?*
30 *Dominus an poßit cogere ſubditos ſuos ad molendum in ſuis molendinis?*
31 *Vaſallus an poßit feudum alienare ſine conſenſu domini?*
32 *Vaſallus an poßit alium ſubinfeudare de feudo?*
33 *Vaſallus an poßit feudum alteri locare?*
34 *Vaſallus an poßit renunciare feudum in manibus domini?*
35 *Vaſallus an poßit rem feudalem alteri pignorare?*
36 *Vaſallus an poßit feudum dare in dotem?*
37 *Vaſallus an poßit ſuper re feudali cōſtituere ſeruitutem?*
38 *Vaſallus an poßit de feudo tranſigere?*
39 *Vaſallus an poßit de feudo facere compromiſſum?*
40 *Vaſallus an poßit de feudo teſtari?*
41 *Vaſallus an poßit alienare feudum in præiudicium?*
42 *Filius, vel agnatus, quando poßint alienationem feudi reuocare?*
43 *Filius an teneatur creditoribus paternis de feudo ſatisfacere?*
44 *Feudum an poßit diuidi?*
45 *Feudum an poßit præſcribi?*
46 *Feudum an imputetur in legitimam?*
47 *Vaſallus an poßit incidere arbores fructiferas in fundo feudali?*
48 *Vaſallus committens ſtuprū cum vxore domini, an amittat feudum?*
49 *Vaſallus non petens à domino inueſtituram, an cadat à feudo?*
50 *Vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domini, an priuetur feudo?*
51 *Vaſallus ceſſans per triennium à ſolutione penſionis, an cadat à feudo?*
52 *Vaſallus non alens dominum, an poßit priuari feudo?*
53 *Vaſallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis, an ſit toto feudo priuandus?*
54 *Vaſallus an poßit feudo priuari, propter amicitiam contractam cum inimicis domini?*
55 *Vaſallus relinquens dominum in prælio, an amittat feudum?*
56 *Vaſallus ſi deteriorauerit rem feudalem, an cadat à feudo?*
57 *Vaſallus ſciens imminere periculum domino, ſi eum non certiorauerit, an cadat à feudo?*
58 *Vaſallus occidens ſeipſum, an priuetur feudo?*
59 *Vaſallus an poßit feudo priuari ſine cauſa?*
60 *Quot teſtes requirantur ad probandam ingratitudinem vaſalli?*
61 *Vaſallus, qui per vim, aut metum aliquid fecit contra dominum, an excuſetur ab amißione feudi?*
62 *Vaſallus an regulariter cadat à feudo ipſo iure, an autem ſit priuandus per ſententiam?*
63 *Dominus recipiens ſeruitia à vaſallo, an cenſeatur illi remiſiſſe ingratitudinem?*
64 *Ius priuandi vaſallum feudo, an tranſeat ad hæredes domini?*
65 *Et an contra hæredes vaſalli?*
66 *Feudum, priuato vaſallo, an aperiatur domino, vel agnatis?*
67 *Ingratitudo prælati, an nocêat Eccleſiæ?*

68 Dominus,

68 *Dominus, qui non facit iustitiam vasallo, an priuetur proprietate feudi?*
69 *Dominus negans inuestire vasallum, an cadat à proprietate feudi?*
70 *Dominus an teneatur iurare fidelitatem vasallo?*
71 *Dominus alienans vasallos inuitos, an priuetur proprietate feudi?*
72 *Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur?*
73 *Fœmina an succedat in feudo?*
74 *Filius exhæredatus an succedat in feudo?*
75 *Filij fratrũ an in feudis succedãt in stirpes, vel in capita?*
76 *Filius vel agnatus an possint repudiare hæreditatem, & retinere feudum?*
77 *In successione feudorũ, an habeat locum ius accrescendi?*
78 *Clericus an succedat in feudo?*
79 *Collaterales an succedant in feudo?*
80 *Fœmina semel admissa ad feudum, an postea, superueniente masculo, excludatur?*
81 *An in feudis dignitatum requiratur noua concessio?*
82 *Legitimatus an succedat in feudo?*
83 *Extranei hæredes, an succedant in feudo?*
84 *Feudum an veniat in confiscatione bonorum?*
85 *Feudum an veniat in restitutione fideicommissi?*
86 *Filius institutus in re certa, an in feudo succedat æqualiter cum alijs?*
87 *Finito feudo, an proximiores sint inuestiendi?*
88 *Finito feudo, cui remanere debeant meliorамenta?*
89 *Quæ actio competat pro feudo?*
90 *Quis sit iudex competens in causis feudalibus?*
91 *Tempora appellationum statuta à iure communi, an curant etiam in causis feudalibus?*

HAEC materia Feudorum est valdè vtilis, & quotidiana, super qua nonnulli iuris Interpretes integra Commentariorum volumina perscripserunt.

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Feuda à quo tempore originem habuerint?*

1 PRO intelligentia terminorum in primis quæro, à quo tempore ius feudorum, originem habuerit, an scilicet fuerit etiam tempore Romanorum, an autem processerit ex consuetudinibus, de quib. in libro Feudorum? Resp. Zasius de feud. in prima parte, in prin. dicit, quòd trahit originem ab ipsis consuetudinibus, licet communiter Doctores contrarium senserint, & hæc opinio Zasij vera est, quam etiam tenuit Andr. de Isern. in procem. feud. quæst. 4. Fallitur tamen ipse Zasius, dum dicit communiter Doctores contrarium sensisse, quia imò communiter omnes Doctores idem sentiunt vt enumerando authoritates demonstrat Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. in prin. nu. 1. & seq. subdens, quòd hæc opin. nedum est crebrior sed vnica, & concors omnium Doctorum, Hanc etiam opin. quòd vasallus non esset de iure Romano ante vsus feudorum, dicit esse communem Alua. in prælud. feud. in 7. quæst. & in ea. 1. in princip. num. 3. de conten. inter dom. & vasal. Et hæc conclusio iudicio meo, modicam habet difficultatem.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Ius feudorum an hodiè dicatur ius scriptũ, vel consuetudo?*

1 VÆro certũ est, quòd ius feudorum fuit compilatum ex cõsuetudinibus, quæ deindè fuerunt in scriptis redactæ nũquid hodiè dicetur consuetudo, an autem ius scriptum? Respon. quòd adhuc dicetur consuetudo. & ita est communis opin. vt dicit Caccialup. de feudi cognitio. art. 5. num. 1. quam etiam approbare videtur communis obseruantia Iurisperitorum, qui allegando aliquam Rubricam feudalem, solent addere, in vsibus feudorum.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Ius feudorum an allegari possit ad decisionem causarum?*

1 VÆro, an liber feudorum sit authenticus, & possit allegari ad decisionem causarum? Respon. Hostien. in summa de immuni. Eccles. §. in quantum, vers. Si verò, tenet, quòd non: Contraria tamen opin. scilicet, quòd imò possit allegari ad decisionem causarum, est magis communis, vt attestatur Curt. Iun. de feud. in prima parte prin. quæstio. 1. Zasius, de feud. in præfat. vers. Antequam. Maranta in suo Speculo, in tertia parte, num. 84. Et dicit Iason in prælud. feud. num. 1. & sequ. quòd hæc est communis sententia Scribentium vbique. Dicit etiam Iac. de Beluis. in c. 1. §. fi. col. fi. de his qui fend. dare pos. quòd communis opin. ita tenet: Et quòd ita tenent omnes Doctores, tam vltra montes quàm citra montes. Et dicit Albe. de Rosa, in repert. iuris cano. in verbo, Feudũ, colu. 4. quòd ita communiter Doctores tenent, & quòd ita seruatur in practica. Et dicit Aluar. in prælud. feud. col. 3. vers. Quæro tertiò. quòd ita se habet communis opin. in omnibus studijs, tam vltra montes, quàm citra montes, & omnes Doct. ita sentiunt & tenent, & nos tenere debemus. Dicit etiam Præpos. in prælud. feud. nume. 9. in fin. quòd

ita se habet communis opi. in omnibus studijs tam vitra montes, quàm citra montes, & omnes Doctores ita sentiunt. & dicit Molin. in consu. Paris. feud. in prin. nu. 46. quòd hæc est ferè omnium hac in re Scribentium opinio. Ex quo enim iste liber fuit pro authentico obseruatus, & allegatus per tanti temporis spacium, cuius initij memoria non extat in contrarium, non videtur dubitandū, quin possit ad decisionem causarum allegari, cùm vsus tanti temporis, secundum communes regulas, vim habeat priuilegij.

Et hæc quidem conclusio de plano procedit in materia feudali. Sed quæro, an possit etiam allegari ad decisionem causarum extra materiam feudalem? Resp. quòd non. ita dicit singulariter Bart. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi, post num. 5. ff. de oper. libert. & est communis opin. vt dicit Curtius Iun. cons. 64. num. 15. & in tractatu feud. in prima parte princ. qu. 3.

Dicit etiam Molinæus in cons. Paris. §. 1. gl. 2. nu. 27. quòd hæc est verior & receptior opi. Ius enim consuetudinarium, non debet trahi in consequentiam. Benè verum est, quòd vbi non reperiretur contrarium à iure communi decisum, argui posset: puta, de feudo ad emphyteosim, secundum Spec. de feud. §. quoniam, vers. 40. & ita esse communem opi. attestatur Soc. cons. 167. n. 24. li. 2. & quòd in dubio valeat argumentum de feudo ad emphyteosim, dicit communiter teneri Socin. Iun. cons. 72. num. 57. lib. 1. Sed hoc argumentum non semper procedit, vt inferiùs, suis in locis, demonstrabimus.

Sed nunquid liber feudorum ligat etiam ecclesias & ecclesiasticas personas? Resp. quòd sic: ita tenet Aluarot. in c. 1. eolum. 8. vers. Sed vtrum. de his qui feu. dare possunt. & est cōmunis opi. vt ait Curt. Iunior de feud. in prima parte prin. q. 2. & cons. 177. num. 10. Ita etiam communiter teneri attestatur Maranta in d. suo speculo, in 3. parte, num. 97. sicut etiam videmus, quòd ratione feudi ecclesia & clerici, domino laico subijciuntur, vt dixi infrà, q. 90. vers. Et hæc quidem.

QVAESTIO IIII.
SVMMARIVM.
Feudum quid sit?

Quæro, quid sit feudum? Resp. secundum aliquos, quòd feudum est beneficium ex beneuolentia datū, proprietate domino retenta, vsufructu translato in suscipientem, eiusq; hæredes siue masculos siue fœminas, si de ijs, scilicet fœminis actum sit ad hoc vt ille suscipiens, & sui hæredes seruiāt, siue seruitium sit certum, siue incertum, & hæc definitio colligitur ex tex. in cap. 1. §. benefici. in quib. caus. feud. amitt. & dicit Afflic. in præln. feu. nu. 69. quòd hanc definitionem sequuntur communiter DD. aliam etiam defin. tradit Raynal. in repe. c. Imperialem, de prohi. feu. alien. per Fride. scilicet, quòd feudum est beneuola, libera, & perpetua concessio rei immobilis, vel æquipollentis, cum translatione vtilis dominij, proprietate retēta, sub fidelitate, & exhibitione seruitiorum, & dicit Molinæus in consuetudine Paris. tit. 1. in princ. num. 52. quòd hæc definitio est verior, & receptior. Iudicio meo neutra harum definitionum transit sine difficultate, sed secunda magis placet.

QVAESTIO V.
SVMMARIVM.
Feudum vnde dicatur?

Quæro, vnde dicatur feudum? Res. quòd feudū dictum est à fide, seu fidelitate. Ita probat tex. In c. 1. §. primo. §. fin. in fine. per quos fiat inuestit. Et hæc est communis sententia, vt ait Curt. Iun. de feud. in prima parte princ. in 7. quæst. Licet enim in quocunq; contractu requiratur fides, tamen in feudo fidelitas vasalli exuberantius, & principalius considetatur, meritò ab ea nomen absumpsit.

QVAESTIO VI.
SVMMARIVM.
1 *Feudum an sit contractus nominatus?*

1 Quæro, nunquid feudum sit contractus nominatus? Respō. quòd sic: ita tenet Bar. in l. iurisgentiū. §. quinimò, post num. 19. ff. de pactis. & est communis sententia, vt attestatur Cur. Iun. de feud. in prima parte princ. in 9. q. Habet enim singulare nomen, & formam à cæteris contractibus differentem.

Quæro etiam, an feudum sit contractus bonæ fidei? Resp. quòd non: ita tenet Aluar. in ca. 1. de feudi cog. & hæc opi. communiter tenetur, vt dicit Zas. de feu. in 1. parte, circa fi. tum quia est enumeratis in §. actionum. Inst. de actio. tum etiam, quia est cōtractus à consuetudine inuentus, quæ est stricti iuris. & hæc ratio magis satisfacit, quia tenera non potuit cōnumerari in §. actionum, cùm tempore cōfecti illius §. nondum esset inuentus contractus feudi, vt dixi suprà, q. 1.

QVAESTIO

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Feudum quotuplex sit?*

1 QVæro, quotuplex sit feudum? Respon. Doctores multas enumerant species feudorum. Tu dic, quòd aliud est feudum regale, vel dignitatis, aliud non dignitatis, & de his infrà dixi q.10. Aliud est nobile, aliud burgense. Item aliud francum, aliud non francum, de quo dixi infrà, q.12. Item aliud est feudum antiquum, seu paternum, aliud nouum, de quo dixi infrà, q.8. Item aliud est feudum rectum, aliud cōditionatum. Item aliud est feudum ligium, aliud non ligium, de quo dixi infrà, q.11. Item aliud est feudum hęreditariū, aliud ex pacto, & prouidentia, aliud mixtum, de quo dixi infrà, qu.9. Aliæ etiā diuisiones feudorum traduntur per Scribentes, quas vide per te in præludijs feudorum.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Feudum antiquum, vel nouum, quod dicatur?*

2 *Et quid si reuera sit feudum nouum, sed concedatur iure feudi antiqui in omnibus & per omnia?*

3 *Et quid si non sint apposita illa verba vniuersalia?*

4 *Et an illa verba operentur etiam in praeiudicium ipsius inuestiti?*

5 *Et quid econuersò si vasallus accipiat inuestituram feudi antiqui pro feudo nouo?*

6 *Et quid si feudum antiquum ex culpa vasalli deuoluatur ad dominum, qui ei culpam remittat, an iudicabitur nouum vel antiquum?*

1 INter alias diuisiones feudorum, quæ communiter traduntur à Doctoribus, ista est maximi effectus, & sæpè versatur in practica, quia scilicet, aliud est feudum antiquum, & aliud est feudum nouum. Feudum nouū est, quod de nouo conceditur, & habet initiū in persona illius, qui de eo fuit inuestitus. Feudum autem antiquum est illud, quod est acquisitum ab aliquo ascendēte, qui fuerit parens communis agnationis. Et licet aliquando etiam dicatur feudum paternū, id quod est acquisitum ab ascendente intra quartum gradum, tamen hæ duæ species, scilicet antiquum & paternum, sæpenumero pro eodem ponuntur. & ita hæc omnia sequuntur communiter Doctores, vt dicit Cur. Iun. de feud. in 1. parte prin. in 8. q. col. 2. vers. Sub hac prima. Effectus autem huius differentiæ inter feudum nouum & antiquum, poteris videre in discursu huius §.

2 Sed hîc occurrit notabilis quæstio, pone. Princeps inuestit aliquem de feudo, & in inuestitura dicit se illud concedere iure feudi antiqui & paterni. Quæro nūquid istud feudum regulabitur tanquam feudum nouū an autem tanquam feudum antiquum & paternum? Respond. in hoc articulo variæ fuerunt Doctorum opin. nam Oldra. cons. 178. numer. 3. tenet quòd non, obstantibus illis verbis, censebitur feudum nouum: & hanc opi. aliquando dixit esse communem Iason cons. 152. post nu. 1. lib. 2. Contrariam autem opi. quòd scilicet cēseatur feudum antiquū, & debeat tanquam feudum antiquum regulari, tenuit Bal. in c. 1. num. 2. de alie. feudi pater. quem cæteri sequuntur, vt ait Iacob. de feud. in verbo, Nobiles Agasi, in fin. Et hanc opi. dixit esse magis communem Ias. sibi cōtrarius in cons. 1. col. 3. vers. II. principali, lib. 3. & cons. 136. col. 4. vers. specialius, lib. 4. & in praeiud. feud. num. 90. circa fi. Dec. cons. 144. nu. 3. in fi. Curt. Sen. cons. 49. post nu. 58. vers. Respondemus enim. Rui. cons. 5. in prin. lib. 1. & cons. 14. nu. 5. eod. vol. & cons. 45. num. 4. eod. vol. Cror. in repet. l. si is qui pro emptore, nu. 25. ff. de vsucap. Hanc etiam opin. videtur fateri esse communem Curt. Iun. cons. 1. post num. 13. licet dicat, quòd non transit sine difficultate, cùm plures etiam cōtrarium tenuerint, illam tamen tanquam communem apertè sequitur, dicens non esse ab ea recedendum consulendo, aut iudicando, idem Curt. Iun. de feud. in 1. parte prin. in 8. q. col. 1. Eandem opi. dicit esse communem Paris. cons. 5. num. 11. lib. 1. Alcia. de præsum. in 3. reg. præsum. 28. nu. 4. Molin. in consue. Paris. feudal. §. 5. nu. 84. Et hanc opi. ego etiam semper secutus sum, tanquam veriorem & magis communem. Vt enim ipsa concessio feudi procedit ab absoluta voluntate principis, ita etiam ipsius feudi constitutio, & natura pendet à tenore inuestituræ, secundum quam Princeps feudum ipsum concedit, semper tamen intelligendo in Principe, qui de ipso feudo liberè & absolutè disponere potest, prout in hac materia præsupponunt communiter Doctores.

Et hæc quidem cōclusio locum habet non solùm quando Princeps in concessione vtitur verbis vniuersalibus, puta quia concedat iure feudi antiqui, in omnibus & per omnia, prout aliqui dixerunt, sed etiamsi non sint apposita illa verba vniuersalia. & ita volunt communiter Doct. vt dicit compater meus honorādus, & hac tempestate inter iuris in-

terpretes clarissimus D. Crauet. de antiquitate temp. in 5. parte, sectione vlt. post nu. 16.

3 Sed circa hanc cōclusionem puto esse aduertendum, quia ex hac differētia, quòd feudum censeatur iure feudi noui, vel iure feudi antiqui, oriuntur varij effectus, quorum aliqui cōcernunt præiudicium ipsius domini concedentis, puta, quia si vasallus propter aliquam culpam, seu delictum nō cōcernens directò personam domini, priuetur feudo, tunc quando feudum est nouum, reuertitur ad dominum, sed quando est antiquum, remanet apud eius filios, saltem quādo est acceptum expressè pro se, & liberis, vt dixi infrà q. 66. vers. Et hæc quidem, & huiusmodi, & in his casibus procedere potest communis opi. quòd scilicet quando sunt apposita illa verba tale feudum censeatur iure feudi antiqui, vt verba ipsius Principis concedentis (iuxta vulgares regulas) latissimè quātum fieri pōt,
4 in eius præiudicium operētur. Alij verò sunt effectus, in quibus versatur præiudiciū ipsius vasalli suscipiētis feudū, puta, quia si est feudum nouum, vasallus potest illud alienare ad sui libitum, interueniente consensu domini in præiudicium filiorum, vt dixi infrà, q. 41. vers. Et hæc quidem, & illud etiam vni ex filijs suis prælegare, secundū opin. quam ego tenui inf. q. 40. ver. Quæ omnia, & similes, qđ tamē facere non pōt de feudo antiquo, nam in eo, vltra cōsensum domini, requiritur etiam cōsensus eorū, qui sunt vocati ex tenore ipsius inuestituræ. Et in his casibus fortè teneri posset, feudum ita concessum nō debere censeri iure feudi antiqui, in præiudicium ipsius suscipientis, ne verba apposita in eius fauorem (contra communes regulas) in eius odium retorqueantur. Cogita, quia si posset sustineri in practica, esset notabilis declaratio: & secundum illam ego consului anno præterito in causa magni ponderis in regno Neapolitano, & lætatus sum, quia reperi, quòd secundum eam prius consuluerat Riminal. cons. 96. num. 31. & seq. cuius consilia impressa fuerunt post primam publicationem huius §.

5 Quæro nunc, quid econuersò, pone, vasallus habens feudum antiquum, accipit inuestituram de ipso, tanquam de feudo nouo, nunquid tale feudum mutabit naturam, ita quòd censeri debeat feudum nouum, nō autem feudum antiquum? Respō. quòd quantum ad ipsum dominum concedentem, & quantum ad ipsum vasallum recipientem, proculdubio censebitur feudum nouum. ex quo vterq; ipsorum potuit sibi pacto inuestitura apposita præiudicare: & hoc est indubitatū. Quò verò ad filios siue agnatos ipsius recipientis, quibus ex tenore primæ inuestituræ, erat ius quæsitum, non potuit dominus, neq; vasallus in eorum præiudicium aliquid facere, & ideò talis inuestitura eis non præiudicat. ita tenet Baldus in ca. 1. nu. 20. an Agna. vel filius, quem cæteri sequuntur. vt ait Iacobi, in verbo, Ita quòd ipsi inuestiri, post nu. 14. vers. Sed ponamus. Quod tamen intellige procedere, nisi etiam ipsi filij vel agnati consensissent, nam eo casu etiam illis præiudicaret. & ita loquūtur omnes Doctores in hoc proposito.

6 Sed pone, Vasallus ex aliqua causa incidit in priuationem feudi, quod erat antiquum, puta propter feloniam, ingratitudinem, vel huiusmodi, ita quòd feudū ipsum aperiebatur domino (de quo tamen vide quæ dixi infrà, q. 66.) modò dominus remittit hanc culpam ipsi vasallo, Quæro, an remaneat feudū antiquum, an autem cēseatur tanquam feudum nouum? Respon. quòd remanet feudū antiquum. ita tenet glo. in ca. Imperialem. §. insuper, in verbo, priuetur, de prohib. feudi allen. per Frider. quem cæteri Scribentes sequuntur, vt dicit Iaco. in verbo, Dictique vasalli, el. 1. nu. 64. Idem etiam tenuit in l. quod dicitur, la 1. in princ. nu. 9. ff. de impen. in reb. dotal. fac. Hanc tamen conclusionem intelligo vt procedat, quando non esset adhuc contra ipsum vasallum secuta sentētia super priuatione, vel quando culpa non erat talis, propter quam vasallus ipse iure feudū amisisset, nam eo casu vtique remanet feudum antiquum, prout erat antea, secus autem si iam fuisset priuatus ipso iure, vel per sententiam. ita dicit Bald. in d. §. insuper, num. 8. & ita communiter distinguunt omnes Scribentes, vt ait Molin. in consuetud. Paris. feu. §. 30. nu. 105. Credo etiam quòd si posset apparere de aliqua fraude, quia scilicet dominus, & vasallus simul collusissent, vt agnatos à suo iure excluderent, esset eis ex æquitate succurrendum.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Feudum quando dicatur esse ex pacto & prouidentia, & quando hæreditarium?*
2 *Feudum simpliciter, & absolutè hæreditarium, an transeat ad quoscunq; hæredes, etiam extraneos?*
3 *Feudum concessum pro se & filijs vel liberis, an dicatur hæreditarium?*

4 Feudum

4 *Feudum concessum pro se, & filijs, & hæredibus, an requirat quòd filij sint etiam hæredes?*

5 *Et an hoc casu requiratur quòd sint hæredes vasalli vltimo loco defuncti, an autem sufficiat, quòd sint hæredes primi acquirentis?*

6 *Et quid si feudum concessum sit alicui, nulla facta mentione filiorum nec hæredum?*

7 *Feudum concessum pro se, & hæredibus, an dicatur hæreditarium?*

8 *Et quid si concessum sit pro se, & filijs, & hæredibus ab eis legitimè descendentibus?*

9 *Et quid si concessum fuerit pro se, & hæredibus masculis?*

1 VAldè vtilis & quotidiana est illa quæstio, qualiter intelligatur aliquod feudũ esse ex pacto & prouidentia, & qualiter hæreditariũ, in qua materia Doctores multum intricatè loquuntur. Præmitte ergo, quòd dupliciter intelligi potest feudum esse hæreditarium, primò scilicet, quò ad hoc, vt tale feudum de sui natura sit transitorium ad quoscunque hæredes, & sic, quòd eo ipso, quòd quis est hæres vasalli admittatur ad feudum. Secundò verò, quò ad hoc, vt de natura ipsius feudi non posset aliquis in eo succedere, nisi etiam sit hæres, & sic in pri. casu qualitas, quòd sit hæres, sufficit ad succedẽdum in ipso feudo, in secundo autem casu non sufficit, sed benè requiritur quòd concurrat.

2 Hoc præmisso dic, quòd tria sunt in hoc proposito genera feudorum. Aliquod enim est feudum simpliciter, & absolutè hæreditariũ, puta, quando concessum est pro se, & hæredibus quibuscũque, & ad hoc, vt quis in tali feudo succedat, sufficit, quòd sit hæres, nec alia qualitas requiritur, & ideò tale feudum transit ad quoscunq; etiam extraneos hæredes. Ita dicit Bal. in l. cùm virum, post num. 11. C. de fideicom. qui in hoc communiter approbatur, vt ait Gigas de pensio. qu. 19. nu. 13. Idem etiam tenet Bald. in c. Imperialem. in prin. nu. 19. de prohibi. feudi alien. per Frider. Et est communis opin. vt ait Soci. inter consil. feudal. Brunorus cons. 19. nu. 2. Curt. Iun. cons. 183. nu. 6. & in tractatu feu. in vlti. parte tertiæ partis prin. qu. 2. Ripa in l. ex facto. §. si quis ita, post nu. 16. vers. Ex quibus constat. ff. ad Trebel. & in l. quæsitum. §. si quis cum tutor. n. 4. & seq. ff. de priuil. credi. Crauet. cons. 256. post nu. 8. vers. His tamen. Paris. cons. 23. nu. 170. lib. 1. Socin. Iun. cons. 103. num. 28. lib. 2. Et dicit Molin. in Apostil. ad Alex. cons. 30. sub nu. 11. lib. 1. in fine, Apostill. quòd hæc est crebrior, & verior opin. licet in prin. Apostil. dicat, quòd in hoc puncto quãtò plura legit, tantò minus discernere potuit, quæ sit crebrior opin. adeò Doctores Doctoribus, imò ijdem sibi ipsis contradicunt. Sed quicquid dicat Moli. opin. Bald. tanquam magis communis obseruatur in practica.

3 Quandoque verò, & secundò, feudum est simpliciter, & absolutè ex pacto, & prouidentia, puta, quãdo concessum est pro se, & filijs, vel pro se, & liberis, nulla facta mentione hæredum, & hoc quidem feudum non dicitur hæreditarium, secundum And. de Isern. in c. 1. §. hoc quoque. qui feu. dare poss. & est communis regula, vt ait Dec. cons. 445. num. 8. sed ad hoc, vt quis in tali feudo succedat, sufficit quòd sit filius, vel descendens ab illo primo acquirente, non autem requiritur, quòd sit hæres. & hæc est communis opi. vt dicit Ias. in l. si post mortem, in princ. num. 3. ff. de leg. 1. & cons. 56. col. fi. in prin. ibi ergo, lib. 3. Benè verũ est, quòd in hoc casu secũdum aliquos, est differentia inter filios & agnatos: nam multi tenent, quòd in hoc feudo locum habeat dispositio cap. 1. an filius vel agnatus, de quo infrà, suo loco dicemus, in q. 76.

4 Quandoq; & tertiò, feudum non est neq; simpliciter hæreditarium, neque simpliciter ex pacto, & prouidentia, sed participat de vtroque, puta, quando est concessum pro se, & filijs, & hæredibus, nam eo casu requiritur, quòd ille, qui vult in tali feudo succedere, sit filius, & sit etiã hæres, & sic, quòd in eo vtraq; qualitas concurrat. ita tenet Iaco. de Beluis. in c. primo. de eo, qui sibi, & hæred. &c. Benè verum est, quòd in hoc fuit aliqua controuersia inter Scribentes, nam contrarium videtur tenuisse Bald. in eo. cap. 1. num. 6. quòd scilicet sufficiat ius sanguinis, neque requiratur ius hæreditatis, sed huic opi. Baldi non adhærent communiter Doctores, vt dicit Alex. cons. 19. nu. 16. lib. 5. Et dicit Alex. cons. 10. nu. 8. libr. 3. quòd conclusio Iacob. de Beluis. est communiter approbata, quem refert Paris. cons. 2. num. 26. lib. 1. & cons. 3. num. 17. eo. vol. & cons. 4. num. 28. eo. vol. & cons. 106. num. 25. eod. vol. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Iason consil. 57. num. 1. lib. 1. & cons. 56. colu. 1. libr. 3. Ruin. consil. 16. nu. 6. lib. 1. Cur. Iun. cons. 1. num. 11. Paris. cons. 16. nu. 13 lib. 1. & cons. 23. nu. 167. eod. volu. & cons. 1. num. 134. lib. 2. & cons. 48. num. 9. & 10. lib. 4. Crauetta cons. 197. post nu. 5. vers. Hoc tamẽ fundamentum. Soc. Iun. cons. 114. post nu. 12. lib. 2. Gratus cons. 4. nu. 42. li. 1. Et hanc opin. tanquam veriorem, & magis commu-

nem, semper vidi obseruari in practica, aliàs enim necesse esset fateri, quòd illa verba, & hæredibus, essent superflua.

5 Sed quæro, an oporteat eũ, qui vult in huiusmodi feudo succedere, esse hæredẽ vasalli vltimo loco defuncti, an autem sufficiat eũ esse hæredem primi acquirentis? Resp. quòd in hoc etiam est altercatio inter Doctores, nam aliqui tenent, oportere quòd sit hæres vasalli vltimo loco defuncti. & hãc dicit esse communem opi. Curt. Iunior cons. 138. post nu. 24. quem refert Soci. Iun. cons. 188. nu. 15. lib. 2. Aliqui verò tenent sufficere quòd mediante persona suorum antecessorum sit hæres primi inuestiti & hanc dicit esse communem Alex. in d. cons. 10. nu. 8. li. 3. prout illum refert Gozad cons. 8. nu. 2. Et reuera Alex. ibi expresè dicit, quòd sit hæres primi recipientis, idem etiam videtur sensisse Alex. & plures alij in locis suprà allegatis, dum loquuntur alternatiuè, scilicet, quòd sit hæres, vel primi acquirentis, vel vasalli vltimo loco defuncti. Et hæc opin. magis mihi placet. Cùm enim descendentes illius primi acquirentis succedant in ipso feudo, virtute primæ inuestituræ, in qua fuerunt vocati ipse, & eius filij, & hæredes, non est consideranda successio illius, apud quem feudum vltimo loco repertum est, sed tantummodò illius, cuius beneficio descendẽtes ipsi ad feudum admittuntur. Et ita secundum hanc opin. in facti contingentia iudicauit Senatus.

6 Sed quid dicendũ est, quando feudum est cõcessum simpliciter alicui, nulla facta mentione filiorum, neq; hæredum, puta, cõcedo tibi tale castrum in feudum, nũquid tale feudum (quod aliqui nominant informe) trãsibit ad hæredes, an autem censebitur cõcessio personalis, quæ non transeat ad descendentes, vel successores? Respõ. ꝙ tale feudum ita concessum, nihilominus transit ad hæredes, scilicet ad eos, qui aliàs ex natura feudi succedunt. Ita tenet Pet. de Bellapert. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de legat. 1. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. §. si quis alicui, nu. 9. Sunt enim beneficia principum (iuxta vulgares regulas) latissimè interpretãda, nõ tamen in huiusmodi feudo succedunt hæredes extranei, quia hoc esset cõtra naturam feudorũ, in quibus regulariter non succedunt extranei hæredes, vt dixi infrà, qu. 83. Et sic vides, quòd hoc feudum ita simpliciter concessum, perindè est, ac si concessum esset expresè pro se, & filijs suis masculis tantùm: & ad hoc allegatur gl. quæ tamẽ in libro meo non dicit in c. 1. quib. mod. feu. const. po. vbi Bald. nu. 4. refert glo. ita expresè dicere, subdens, & tene menti in corde tuo, quia est notabile. Et illam gl. dicit esse communiter receptam, Didac. libr. 2. resolut. cap. 17. num. 3. in fi. vbi etiam dicit, quòd hoc videtur magis receptum apud eos, qui de feudis tractauerunt.

Et in hoc proposito nota, quòd in feudis potest considerari duplex prouidentia, scilicet legis & hominis. Prouidentia legis est, vt feudum de sui natura non trãseat nisi ad descendentes, & ideò siue feudũ sit concessum simpliciter (vt superiùs dixi) nulla facta mentione filiorum, neq; hæredum, siue cõcessum sit pro se, & hæredibus, nihilominus tale feudum ex prouidentia legis non transit nisi ad descendẽtes masculos, non autem ad extraneos hæredes. Prouidentia autem hominis est, quando ex tenore ipsius inuestituræ, vocantur expresè solummodò descendentes ipsius recipientis, puta, quando concessum est pro se, & liberis, vel pro se, & filijs, vel huiusmodi, & hoc propriè videtur dici feudum ex pacto, & prouidentia, quia & pactum hominis, & prouidentia legis in hoc concurrunt, vt solum descendentes, ipsius inuestiti, non autem hæredes extranei in ipso feudo succedant.

7 Nunc prosequendo eandem materiam, quæro, an feudum receptum pro se, & hæredibus, dicatur hæreditarium? Respõ. si intelligas hæreditariũ, simpliciter & absolutè, id est, quod transeat ad quoscunq; hæredes, etiam extraneos, certum est, quòd non est hæreditarium, vt ex prædictis apparet, & latius dixi infrà in d. q. 83. sed si intelligas hæreditarium, scilicet in quo nõ possit succedere, nisi qui sit hæres, dico, quòd est hæreditarium. & ita tenuit And. de Iser. in ca. 1. §. hoc quoque. de his qui feud. dare poss. & est communis regula, vt ait Dec. cons. 445. nu. 8. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Campeg. inter cons. feudal. Brun. cons. 11. nu. 3. & seq. Brun. cons. 24. num. 1. Licet enim in materia feudali, verbũ, Hæredibus, intelligatur de descẽdẽtibus, & sic ratiõe subiectæ materiæ trahatur vltra propriam significationem, retinet tamen adhuc suam propriam significationem, & sic includit vtrunque, scilicet descendentes, & hæredes, alterum ex natura ipsius verbi, alterum ex natura rei, super qua pronunciatur.

Sed

8 Sed quid si feudum acceptum sit pro se, & filijs,& hæredib.ab eis legitimè descendentibus?Respon.pariter dicendum est, q̀ censeri debet hæreditariũ,& ita se habet magis communis opi.vt ait Paris.cons.4.n.27.li.1.Afflic. decis.195.post nu.7.subdens,quòd ita piuries fuit iudicatum,& ideò in tali feudo filij vel eorum descendentes non succedent,nisi etiam sint hæredes:& ista est communis opi.vt dicit Sigismun.cons.feud.52.nu.55.

9 Item quæro, quid si acceptũ fuerit feudũ pro se,& hæredibus masculis?Respon. aliqui tenuerunt, q̀ illa qualitas masculinitatis adiecta operatur,quòd feudũ ita receptum, nõ dicatur hæreditarium,& fuit opi. Ray. in sua q. incip. Quidam habebat duos filios.& ita tenent omnes, vt dicit Ias. in l. Gallus. §. etiã si parente,nu.22.ff.de libe. & posthum.quem refert Rubeus cons.110. nu.5. & in rep. l. Gallus.§.quidam rectè, colu. 68. vers. Dubitatur igitur quintò,& est communis opin. vt attestatur Bello.cons.33.nu.2.

Sed tu hîc diligenter aduerte,quia si dictũ Rayner. intelligatur, quòd feudum ita receptum non sit hæreditarium, quia scilicet nõ transeat ad omnes, qui iure hæreditario succedunt,etiam extraneos sed solùm in descẽdentes masculos, hoc nullam prorsus habet difficultatem,quia etiam si nõ esset apposita illa qualitas masculinitatis,tamen ex natura feudi,id erat expeditum,vt sæpè dixi.Et dicit Soc.Iun cons.188.num.7.lib.2.quod est commune dictum,& non habet contradictorem. Et ita in hanc sententiam expressè illum refert Iason in loco suprà allegato, adeò quòd ita intelligendo decisio,Rayn.quæ fundatur super illa dictione masculis, erit inanis, & sine sueco. Si verò intelligatur quòd illa qualitas masculinitatis operetur, quòd feudum non sit hæreditarium, quia scilicet descendentes masculi ad ipsum feudum admittantur,etiam si non sint hæredes. Ego credo illam decisionem Rayne.esse falsam,& contra eum esse magis communem opin. prout etiam attestatur Rubeus consilio 18.per totum consilium.Didacus libro secundo resolut. cap.18. ante numerum 4. Certè passus est arduus,& aliquando cùm causa penderet de facto,ab vtraque parte requisitus, consulere recusaui.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Feuda regalia vel dignitatum quæ dicantur?*

1 QVæro, quæ dicantur feudã regalia, vel feuda dignitatum ? Resp. quòd ad hoc,vt aliquod feudum dicatur regale , vel dignitatis, duo requiruntur.Primum , quod in feudum concedatur Regnum,seu dignitas, puta Ducatus,Marchionatus, vel Comitatus. Secundum, quod concedatur ab Imperatore, aut Rege , vel supremo Principe. ita declarant communiter Scribentes,vt dicit Cur.Iun.de feu.in 1.parte, q.8.colum. 1.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Feudum ligium quod dicatur?*
2 *Et an possit quis esse homo ligius duorum dominorum?*

1 QVæro , quod dicatur feudũ ligium?Respon. quòd feudũ ligium est, in quo tria concurrunt. Primũ, quòd in inuestitura expressè dicatur,quòd sit ligium.Secundum,quòd vasallus subijciat principaliter potestati domini personam suam,& consequẽter omnia bona sua,etiam nõ feudalia. Tertium, quòd iuret illi fidelitatem, nulla alterius fidelitate reseruata. Et ista est communis opin. vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte, qu.8.vers. quintò sub hac.

2 Hinc infertur,quòd non potest aliquis esse homo ligius duorum dominorum, vt dicit gl.in Clem.pastoralis.§. deniq;. in verbo, Homoq; ligius, de re iudic. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Iacob. de homag.num.6.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Feudum francum quod dicatur?*

1 QVæro, quod dicatur feudũ francum? Respo. q̀ feudum francum dicitur, in quo duo concurrunt. Primum, quod in inuestitura expressè dicatur quòd sit francum, Secundum, quod inuestitus non teneatur, nisi ad seruitia, quæ sunt expressa in inuestitura:& ista est communis mens Doctorum,vt dicit Cur.In. de feud. in prima parte, quæst.8. vers. Secunda principalis.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus an possit concedere in feudum bona Ecclesiæ?*
2 *Et quid in feudo decimarum?*
3 *Et quid si in feudu apertis tempore prædecessoris fuit?*
4 *Et quomodo dicatur res ecclesiæ solita, vel non solita infeudari?*
5 *Et an possit prælatus infeudare tales res, etiam consanguineis suis?*

6 *Et an in tali infeudatione internenire debeant solennitates requisitæ in alienatione ecclesiæ?*

7 *Et an poßit prælatus eo casu alterare, aut mutare consuetudinem, secundum quam tales res solitæ erant in feudum concedi?*

8 *Et an si illam alteret, infeudatio vitietur?*

1 QVæro, nunquid prælatus possit in feudum cōcedere bona ecclesiæ? Resp. quòd nō, nisi essent res solitæ infeudari. Nam illas vtiq; posset prælatus, postquã essent ad ipsam ecclesiam reuersæ alijs in fendum concedere. ita colligitur ex text. in cap. primo. de his qui feudum dare possunt.

2 Sed quęro, nunqnid hęc conclusio locum habeat, etiam in fendo decimarum quod solitũ sit laicis infeudari, vt scilicet, si ad ecclesiam reuertatur, possit prælatus illud alteri laico in feudum concedere? Respo. quòd sic: & ad hoc allegatur glo. in ca. prohibemus, in verbo, Laicos, de decimis, quæ tamen hoc nõ dicit. Sed hanc opi. clarius tenuit Flor. quem refert Imol. in c. ex parte, post nu. 39. de frud. subdens, quòd hæc opi. communiter seruari videtur. Et post eum ita dicit cõmuniter teneri & obseruari in practica Ias. consil. 155. in fin. lib. 2. & in d. c. 1. nu. 13. de his qui feud dare poss. Illum etiam refert Curt. Iun. de feud. in 2. parte pri. q. 8. Dec. cons. 131. paulò ante fin. Licet enim regulariter decimæ apud laicos esse non possint, tamen ex quo erant solitæ laicis infeudari, præsumitur eas licitè apud ipsos laicos fuisse, & cõsequenter etiam alijs laicis concedi posse.

3 Sed nunquid poterit prælatus infeudare, nõ solùm feuda, quæ tempore suæ prælaturæ aperiuntur, sed etiam ea, quæ tempore prædecessoris sui aperta fuerunt? Respõ. gl. in d. c. 1. in prin. in verbo, Feudũ dare, tenuit quòd non: sed illa gl. in hoc communiter reprobatur, vt dicit Guido Papæ decis. 154. post nu. 2. Benè verum est, ꝙ si aperiatur feudum tempore vnius prælati, & ille prælatus tale feudũ apertum, & solitum infeudari, non infeudet, sed recipiat fructus, & decedat, si deindè successor suus reperiat illud feudum inter bona mensæ, non poterit illud inconsulto Romano Pontifice infeudare, si tenuerit per annũ inter bona mensæ suæ, & non infeudauerit, ita sentiunt omnes, vt dicit Guido Papæ in d. decis. 154. post nu. 3. vers. Sed si dicta. & secundum hanc conclusionem in facti cõtingentia iudicauit parlamentum Delphinale, vt in eadem decis. in principio.

4 Nunc pro intelligentia quæro, quomodo dicatur res Ecclesiæ solita vel non solita infeudari: Aliqui dicũt, quòd dicitur solita infeudari, quãdo reperiuntur duæ infeudationes illo modo factæ, simul cum cursu quadraginta annorũ, & fuit opi. Iacobi de Beluis. in d. c. 1. de his qui feu. dare poss. quam dicit esse communem Ias. cons. 155. col. penultim. vers. Non obstat secundum, lib. 2. vbi etiam col. 2. vers. Quartò facit. dicit, quòd ab hac conclusione non discrepat. Multi etiam dicunt sufficere, quòd pręcesserit vna tantùm infeudatio solẽniter facta sine aliquo temporis cursu, vel pluralitate actuum. & hanc opin. dicit esse communem Curt. Iun. de feu. in 1. parte 2. partis pri. q. 4. Rui. cons. 35. nu. 30. lib. 1. Sed hæc opin. non transit sine difficultate, ideò prima esset tenenda, tanquam tutior, & quæ minus fauet alienationi rerum ecclesiasticarum. Ad hoc autem, vt dicatur non solita amplius infeudari, requiritur, vel quòd expressè prælatus eam describi faciat inter bona mensæ ecclesiæ, vel quòd per multũ tempus collegerit fructus ipsius rei solitæ infeudari, prout solitus est facere de alijs rebus incorporatis. Et hanc opi. quòd scilicet requiratur huiusmodi declaratio expressa vel tacita, dicunt magis esse communem quidam moderni, quos refert Curt. Iun. in d. 1. parte 2. partis prin. q. 5.

5 Vlterius quæro, nunquid possit prælatus huiusmodi res, postquam ad ecclesiã reuersæ sunt, infeudare non solùm extraneis, sed etiam consanguineis, & affinib. suis? Respond. quòd sic, dummodò talis infeudatio non sit multùm onerosa ecclesiæ, vel aliàs suspecta. ita tenet Bal. in d. c. 1. num. 9. & est communis sententia, vt ait Curtius Iunior in prima parte 2. partis principalis qu. 7. quem refert Ripa de peste in 2. cap. de remedijs præserua. num. 170. Ias. in d. cap. 1. post num. 19 de his qui feu. dare poss. Zasi. de feud. in 5. parte, vers. Quarta conclusio. Et ita de consuetudine obseruari videtur, quia hodiè potius agnatis quàm alijs beneficia à prælatis conceduntur, vt dicit gl. in c. 1. in prin. in verbo, In clericorum. si de inuestitura inter domin. & vasall. &c. Quæ quidem consuetudo non est prorsus improbãda, modò isti agnati seu affines sint aliàs probi, & idonei. Sed caueant prælati, ne dum proximos suos immeritò bonis ecclesiasticis ditare contendunt, ipsi eorum, & suas animas illaqueent in æternam damnationem.

Item

6 Item quæro, an in tali renouatione infeudationis interuenire debeant illæ debitæ solennitates, quæ in rei ecclesiasticæ alienatione requiruntur? Respõ. quòd non: ita tenet Bart. in Auth. qui rem, nu. 4. C. de sacros. Eccles. Abb. in c. vt super. num. 11. de reb. eccles. non alie. & est communis sententia, vt dicit Curt. Iun. de feud. in prima parte secundæ partis principa. qu. 1. Et quòd possit prælatus solus, & sine cõsensu capituli, huiusmodi res solitas infeudari, alijs in feudum concedere, dicit esse communem conclusionem Doctorum Soc. cons. 120. num. 23. lib. 3. Claud. in d. cap. 1. de his qui feu. dare poss. Et ita etiam communiter de consuetudine teneri attestatur Zasius de feud. in 5. parte, vers. Secunda conclusio. Et in hoc modica est inter Doct. controuersia.

7 Scias tamen, quòd sicut prælatus non potest infeudare res ecclesiæ non solitas in feudum concedi, ita etiam in tali renouatione infeudationis non potest alterare aut mutare cõsuetudinem, secundum quam erant solitæ concedi. ita dicit Bart. in d. Auth. qui rem, nu. 8. & est communis conclusio, vt dicit Alex. cons. 9. num. 2. lib. 3.

8 Sed quid si alteret aut mutet ipsam cõsuetudinem, nũquid infeudatio vitiabitur? Res. quòd quatenus in hac renouatione excessit formam consuetam, proculdubio vitiatur. & in hoc nemo discrepat, & hanc conclusionem dicit esse cõmunem Curt. Iu. in d. prima parte. 2. partis in 6. q. col. 1. & 2. quatenus autẽ solitæ sunt concedi, sustinetur. & ita dicit esse veram, & cõmunem sententiam Curt. Iun. in d. 6. q. colu. pen. Tu vide quæ dixi suprà. §. emphyteosis. q. 6. vers. Scias tamen.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Dominus an possit inuestire aliquem de feudo nondum aperto?*

1 QVæro, an dominus possit inuestire aliquẽ de feudo nondũ aperto, scilicet quod adhuc per aliũ vasallũ, legitimè inuestitũ, possidetur? Resp. quòd sic: dummodò inuestitura sit concepta sub cõditione, puta si ille vasallus sine descendentibus aut agnatis ad feudũ ipsum vocatis decesserit, vel in tempus, puta quando ipsum feudum ad dominum iure medio deuoluatur. & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Claudius in l. fin. nu. 13. C. de pact. Sed si inuestitura esset concepta purè, esset penitus nulla, adeò quòd etiam si posteà eueniat casus quòd tenens feudum moriatur sine hærede, nõ tamen potest aliquem effectum sortiri. ita probat tex. in c. 1. hic potest esse titulus, qui successores teneant. & est communis opi. vt dicit Aluarot. in eod. ca. primo, post num. 1. vers. In tex. ibi: Debent tamen Imperatores & Principes abstinere ab huiusmodi inuestituris concedendis: ne inducant votum captandæ mortis, vt audiui cõtigisse nostris temporibus, in quodam Marchione ex primatibus Italiæ, cuius nomen tacetur.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Feudum rectum an possit constitui sine inuestitura?*

1 QVæro, nunquid feudum rectum, possit constitui sine inuestitura, ita vt habeat propriam naturam feudi, & sit trãsitoriũ ad hæredes? Respon. in vsibus feudorum sunt duo tex. in hac materia, qui inter se pugnare videntur, nam in c. 1. quib. mod. feud. constitui põt. expressè dicitur nõ posse feudum sine inuestitura constitui, etiam si quis domino iubente alicuius rei tanquam feudalis possessionem nanciscatur. Contrarium autem decidi videtur in c. 1. de consue. recti feudi, vbi dicitur, paria esse quòd concedatur inuestitura, vel quòd domino iubẽte quis possessionem feudi nactus sit. Tu dic secundum Aluarotum quòd illi tex. ita possunt ad cõcordiam rectè reduci, Aut talis iussus est factus coram paribus curiæ, & tunc habet vim inuestituræ, prout expressè loquitur tex. in d. c. 1. de consuetudine recti feudi. Aut fit absente curia & nihil operatur. & ita procedat tex. in d. c. primo. quib. mod. feud. const. põt. Et hæc concordia communiter tenetur, vt ait Zasi. de feu. in 6. parte. col. 1. versic. Nec te lateat.

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Feudum an possit acquiri mediante precio?*
2 *Et an tale feudum dicatur propriè feudum?*

1 QVæro, an feudũ possit acquiri mediante precio? Resp. glo. in c. 1. de benef. fratr. in gl. 1. tenuit, quòd à domino nõ possit feudũ concedi mediante pecunia. Contraria tamen opi. scilicet, quòd feuda possint emi, obtinuit, vt dicit Zas. de feu. in 12. parte. vers. 3. conclusio, subdens, quòd eam Doctores pleriq; omnes sequuntur, & quòd hæc opi. notissima consuetudine recipitur, dicit etiam Bal. in cap. 1. §. ex eadem lege. num. 2. de l. Cotra. quòd ita est

est per consuetudinem vsurpatum, & quòd ita quotidiè videmus castra & villas emi & vendi cum mero & mixto imperio, &c.

2 Sed quæro nunquid tale feudum emptũ, dicatur propriè feudum? Respon. quòd non dicitur habere propriam naturam feudi ex quo non est gratuitum, vt in c. 1. de feudo nõ habente propr. nat. feu. tamen est verum feudum, & regulatur secundum omnes leges & consuetudines feudi. Ita generaliter volunt omnes Feudistæ, vt dicit Molin. in cõsue. Paris. feu. §. 30. nu. 110. in fin. sed de hoc aliquid attingemus in discursu materiæ.

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Concessio feudi per verbum Donamus, an dicatur donatio, vel feudalis concessio?*

1 QVæro princeps concedit alicui feudum, & in concessione vtitur verbo Donamus, vel alio simili importante donationẽ, nunquid censebitur libera donatio, vel feudalis cõcessio? Resp. quòd censebitur libera donatio: & ita in specie consuluit Oldrad. cons. 159. nu. 3. & hoc dictum Oldradi videtur cõmuniter receptum, vt ait Gratus cons. 9. num. 78. libr. 1. Hanc etiam esse communem conclusionem Doctorum attestatur Socin. Iuni. cons. 102. num. 9. & seq. lib. 2. Non enim debemus à proprietate verborum recedere, maximè cùm beneficia principũ latissimè sint interpretanda.

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Res an in dubio præsumatur allodialis, vel feudalis?*

2 *Et quid si inuestitura sit de castro, & pertinentijs, an dominus habeat intentionem fundatam pro omnibus bonis, quæ vasallus possidet in territorio illius castri?*

1 COntingit quandoque, quòd dominus asserit aliquam rẽ, quam vasallus possidet, esse feudalem, econuersò autẽ vasallus cõtendit eam esse allodialem, quæro, an præsumatur feudalis, vel allodialis? Respond. quòd in dubio quælibet res præsumitur allodialis, & non feudalis. hæc est vulgata regula, quam omnes Scribentes sequuntur tàm legendo, quàm consulendo, vt dicit Bello. cons. 10. nu. 9. Est enim feudum species seruitutis, quæ in dubio non præsumitur.

2 Sed quid, si vasallus habeat inuestituram de castro, & pertinentijs, nunquid eo casu dominus habebit intẽtionem fundatam, ita quòd omnia bona, q̃ vasallus reperitur possidere in territorio illius castri, præsumantur feudalia, & vasallo incumbat onus probandi, quòd sint allodialia? Resp. quòd non, sed præsumũtur allodialia, nisi dominus probet ipsas res esse de pertinẽtijs. ita dicit Hostien. in c. nimis. de iureiur. & est communis opin. vt ait Bello. in d. cons. 10. post num. 11. & ita in facti contingentia iudicauit consilium Neapolitanum, vt refert Afflic. decis. 207. Et superioribus annis, dum similis quæstio verteretur in causa magni ponderis, fuit pronunciatum pro vasallo, non obstante, quòd bona, de quibus agebatur, essent sita intra cõfinia territorij descripta in inuestitura.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Ex præstatione seruitiorum personalium per longum tempus, an præsumatur titulus vasallagij?*

2 *Et an ex eo, quòd quis per decennium possedit aliquam rem vt feudalem, præsumatur præcessisse feudalis concessio?*

1 QVæro, aliquis seruiuit mihi, vt vasallus longo tempore, id est per decennium, præstando seruitia personalia, nũquid ex hoc præsumetur titulus vasallagij, siue homagij? Resp. quòd nõ, sed requiritur tempus triginta annorum. ita tenet Bart. in l. solent. §. fin. nu. 9. ff. de offi. procons. & in l. litibus, num. 3. C. de agric. & cens. lib. 10. Et est communis opi. vt dicit Balb. de præscrip. in 3. parte principali in 10. q. primæ partis, n. 34. & in secunda quartæ principalis qu. 6. nu. 1. in fi. Est enim magni præiudicij, vt quis efficiatur vasallus alterius, idcò requiritur saltem cursus 30. annorum.

2 Sed pone, aliquis diuturno tempore, id est per decennium possedit aliquam rem vt feudalẽ, nunquid præsumetur præcessisse solennis concessio feudalis? Respõ. quòd sic, & ista est communis opi. vt dicit Balb. in d. decima quæst. primæ partis, post nu. 35. vers. Et ex ibi notatis, quem refert Paris. cons. 23. nu. 3. lib. 4. Nam hoc quidẽ casu agitur de longe minori præiudicio, quàm in superiori. quantum scilicet interest inter personam & res, meritò etiam minoris tẽporis cursus sufficit ad inducendam præscriptionem.

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus dicens pacta quæ dominus vult apponere in inuestitura, esse insolita, an teneatur illa probare?*

2 *Et an recognitio per impressionem vel errorem facta aliter quàm more solito noceat posteris?*

QVaero, tu scis, quòd in renouatione inuestiturae quãdoque apponuntur pacta insolita. Modò vasallus dicit, quòd pacta quę dominus apposuit, vel vult apponere in inuestitura, sunt insolita, vel econuersò, nunquid erit illi credendum? Respon. quòd non: sed alleganti pacta esse insolita incũbit onus id probandi, ita volunt omnes Doct. vt dicit Iac. in verbo, Qui quidem inuestiri, nu. 65.

2 Sed pone, quòd per impressionem vel errorem sit facta recognitio feudi, aliter quàm more solito, nunquid talis recognitio nocebit posteris? Respon. quòd non: ita eleganter dicit Bald. in c. 1. §. fi. post nu. 2. de feudo guar. quem caeteri Doctores sequuntur, vt ait Iac. in d. verbo, Qui quidem inuestiri, num. 70. in fi. & in verbo, Dictique vasalli. num. 13. dicit, quòd illud dictum Bald. sequuntur omnes posteriores, & ibidem numero 21. dicit, quòd omnes sequuntur. Sit tamen cautus vasallus, vt semper accipiat renouationem iuxta formam primae inuestiturae, quia si illa deperderetur, posset illa renouatio maximum praeiudicium efferre suis descendentibus. Praetereà intellige hanc conclusionem, vt procedat in feudo antiquo ex pacto, & prouidentia, in quo vasallus nõ potest pręiudicare vocatis ex tenore inuestiturae, sed si esset feudũ, de quo vasallus posset liberè disponere, vtiq; talis recognitio posteris obesset.

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus tenetur dominum adiuuare, & defendere contra omnes?*

2 *Et quid si sit inhabilis ad pugnam?*

3 *Et an teneatur praeferre salutem domini propriae saluti?*

4 *Et an teneatur illum adiuuare contra proprium patrem, fratrem, vel filium?*

5 *Et an contra seipsum?*

1 TV scis, quòd vasallus tenetur dominũ adiuuare & defendere cõtra omnes, de quo habes tex. in c. 1. qb. mo. feu. amitt. Quaero, nunquid teneatur vasallus id facere suis proprijs sumptibus? Resp. quòd sic, nisi tamẽ de proprio impotens esset. ita communiter cõcluditur, vt dicit Alexan. in l. recusare. §. si quis alio, nu. 10. ff. ad Trebel. Nam regulariter qui est obligatus ad aliquid faciendum, tenetur id facere suis sumptibus.

2 Item quaero, an vasallus inhabilis ad pugnãdum, puta, quia habeat brachia abscissa, teneatur adiuuare dominũ, & si aufugerit ex praelio sit feudo priuandus? Respond. quòd non: ita tenet glo. in d. c. 1. in gl. 1. quib. mod. feud. amit. quam dicit esse cõmuniter approbatam, Iacob. in verbo, Et promiserunt, post num. 18. vers. Quartus est ea fus. Et illam sequi communiter Doctores attestatur Curt. Iunior de feud. in 4. parte, in prima causa amissionis feudi, vers. VI. circa praedicta, quem refert Ioan. Iacob. de Leon. inter consil. feudal. Brun. cons. 117. num. 199. Nemini enim est imputandum, quòd non faciat id, quod facere non potest.

3 Sed quaero, nunquid debet vasallus, vt adiuuet dominum, praeponere salutem ipsius domini, saluti suae propriae? Resp. quòd non. ita tenet gl. in d. c. 1. in gl. 1. in fin. Et licet gl. in l. 1. §. eodem autem tecto. ff. ad Silla. per illum tex. qui loquitur de seruis, arguat contra vasallos, vt teneatur salutem dominorum propriae saluti anteponere, tamẽ illa gl. est communiter reprobata, vt dicit Paris Puteus de duello, lib. 5. q. 12. post nu. 2. Et banc opin. dicit esse communem Episcopus Loazes in allegatio. pro Marchione Velez, fol. 174. nu. 35. Nihil enim cuiq; vita sua carius esse debet, si loquamur secundum carnem, licet secundũ spiritum aliud sit.

4 Sed nunquid tenebitur vasallus adiuuare dominum, etiam contra proprium patrem, vel filium, vel fratrẽ ipsius vasalli? Resp. quòd sic: & de hoc est tex. expressus in §. fi. in titulo, hĩc finitur lex. & est cõmunis opi. vt ait Zas. de feud. in 7. parte, c. 4. nu. 10. quem refert Io. Iac. de Leon. in d. cons. 117. num. 9.

5 Sed an tenebitur illum adiuuare etiã contra seipsum? Respõ. quòd non: ita tenet glo. in d. § fin. quae est communiter approbata, vt dicit Iac. in d. verbo, Et promiserunt eidem, post num. 13. Semper enim prima charitas incipit à seipso.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit, eundo in auxilium domini, liberare se à solutione dimidij redditus?*

1 VLterius quaero, tu habes text. in c. Imperialem. §. firmiter, de prohib. feudi alien. per Frideric. ꝙ vasallus tenetur ire, vel mittere, cum domino ad expeditionem bellicam, vel ipsi domino subministrare dimidium redditus vnius anni: Modò vasallus vult ire personaliter ad praestãdum auxilium domino, dominus autem potius vellet habere dimidiũ redditus feudi, cuius erit electio? Resp. quòd

spectabit

spectabit vasallo. ita dicunt communiter Doctores, vt ait Iac. in verb. Et promiserunt, nu.26. quidquid distinguendo dixerit Iacob. de Belui. In cap. 1. §. fi. de pace iura. firm. vt ibi per eum.

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an teneatur alere dominum egenum?*

1 Quæro, nunquid vasallus teneatur alere dominum egenum? Respõ. Bart. in l. alimenta. §. Imperatoris, num. 2. ff. de lib. agnosc. videtur tenere, quòd sic, prout etiam clarius tenuit in tract. suo alimentorum. nu. 45. Contrariam autem opi. quòd scilicet non teneatur eum alere, tenuit Iacob. Ardizo. in sum. quib. mod. feu. amitt. sub Rubricel. an vasal. tenea. dominum egen. &c. Et hanc dicit esse communem Aluar. in c. licet, nn. 6. si de feud. fue. contro. quem refert Episcopus Loazes in allegat. pro Marchione Velez, fol. 171. num. 29. Quam tamen ego si contingeret de facto, in duobus casibus non sequerer in iudicando. Primus est, quãdo dominus ex facto, aut culpa ipsius vasalli ad inopiam peruenisset, prout expressè sentiunt Doctores in hac materia loquentes. Secundus, quando vasallus superabundaret diuitijs, & maximè, si diuitiæ prouenirent ex ipsa re feudali. Sed intellige, quòd ad id cogi potest, nõ autem quòd amittat feudum, si non fecerit.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an teneatur liberare dominum è carcere?*
2 *Et quid si sit iustè carceratus?*

1 Quæro, an teneatur vasallus dominum carceratum è carcere liberare? Respond. quòd si est carceratus pro debitis non tenetur vasallus eũ liberare, nisi debita fuissent à domino contracta ex facto aut culpa ipsius vasalli. & hanc doctrinam dicit esse communiter receptam Zas. de feud. in septima parte, vers. Si porrò dominus. quem refert Episcopus Loazes in allegatio. pro Marchio. Velez, fol. 171. num. 29. Cæterùm regula videtur esse in cõtrarium, per tex. in c. 1. §. item si delator. quæ fue. pri. causa benef. amit. quòd scilicet, si nõ pecuniam, saltem operam suam teneatur vasallus exhibere, pro liberatione domini, alias priuatur feudo. Et licet tex. in d. §. secundum vnam lecturam, solummodò dicat, quòd non euitabit indignationem domini, tamen intellige, quòd illa verba important priuationem feudi. & ita sentit gloss. magna ibi in primis verbis: & ita etiam volunt ibi Doctores, vt dicit Iaco. in verbo, Dictiq; vasalli, nu. 37. in fin. imò vulgata lectura habet præcisè, quòd feudum perdit. Benè verum est, quod Molin. in consue. Paris. feud. §. 30. n. 146. in fi. dicit, quòd non obseruatur, quòd ad hoc cogi possit, nec quòd amittat feudũ, si non fecerit. Sed ego nunquam vidi cõtrarium seruari: & si casus contingeret, nescio, quomodo posset vasallus defendi contra expressam dispositionem illius tex.

2 Sed quid si dominus sit iustè carceratus, nunquid tenebitur vasallus curare eius liberationem? Respõ. quòd non: & ita limitatur dispositio d. §. item si delator, secundũ And. de Iser, ibi, vers. Vel si cognouerit. quem cæteri Doct. sequuntur, vt dicit Iaco. in verbo, Dictiq; vasalli, num. 37. Qui enim iniustè deliquit, iustè plectitur.

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit dominum in ius vocare sine venia?*
2 *Et an possit contra eum intentare interdictum Vnde vi?*

1 Scis, quòd vasallus tenetur domino reuerentiã exhibere, Quæro nunquid possit vasallus dominum in ius vocare sine venia? Videtur quòd non, exemplo liberti. Regulariter enim valet argumentum de liberto ad vasallum, & econtrà, vt tenent communiter Doctores, teste Molin. in consuetu. Paris. feud. §. 1. gl. 4. post num. 36. Sed tu dic contrarium, scilicet, quòd imò põt illum sine venia in ius vocare. Nam in consuetudinibus feudorum, non est locus his ambagibus. Ita tenuit gloss. in capit. 1. in verbo, Reuerentia. de mil. vasal. qui contumax est. Et est communis opin. vt attestatur Alex. in l. generaliter, num. 7. ff. de in ius vocand. Et ita semper vidi seruari.

2 Item quæro, pone, quòd dominus spoliauerit vasallum feudo de facto, vel aliter vim ei intulerit, nunquid poterit vasallus contra eum intentare interdictum Vnde vi? dixi infrà, lib. 7. §. actio.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Duplicem esse inuestituram, propriam, & abusiuam.*
2 *Et an dominus qui inuestiuit per inuestituram abusiuam, teneatur etiam tradere præcisè possessionẽ rei feudalis?*
3 *Et quid si tantummodò feudum promiserit?*
4 *Et quid si vasallus ob eo ceciderit?*

Debes

cit Placa lib. 1. delicto. c. 16. quòd huic sententiæ interpretũ ferè maior pars accedit. Quod tamen apud me non transit sine difficultate, & fortè etiã in practica sine nona inquisitione, vel additione vix posset obtineri.

SECVNDVM FORMAM IVRIS, ET STATVTORVM. Hæc clausula videtur in se cõtinere incertitudinem, & posset etiam cõtinere repugnantiam, vbi statuta imposuerent pœnam diuersam ab ea, quæ imponitur per ius commune, nihilominus talis clausula de consuetudine admittitur, tam in accusatione, quàm in inquisitione, vt attestatur Aug. de malef. in verbo, Et contra formam iuris, nu. 1. & ibi Aug. in Apostil. Et fundatur talis consuetudo super glo. in l. senatus, in glo. mag. ff. de accus. An autem tali casu debeat iudex imponere pœnam statuti, vel iuris communis, dixi infrà, q. 85. vers. Debet etiam.

INCHOATA, FACTA, ET FORMATA FVIT DICTA INQVISITIO PER DICTVM D. POTESTA-

14 TEM, &c. Quæro etiã, nunquid de iure in inquisitione requiratur iudicis scriptio, prout in accusatione requiritur inscriptio accusatoris? Respõ. ꝙ non, ita dicit Bart. in d. l. 2. §. si publico, num. 12. & est omnium communis opi. vt ait Marian. in d. c. qualiter & quando, nu. 212. Iudex enim non obligatur ad pœnam talionis, ex quo inquirit ex necessitate officij, præterea hodie ex consuetudine sublata est etiam in accusatione solẽnitas inscriptionis, vt dixi sup. q. 12. vers. Cæterùm hodie. Benè verum est, quòd ad hoc vt citatio, quæ intimatur reo cum libello inquisitionis, fidem faciat, solent iudices illam subscribere. Et ita seruat communis practica.

15 Dictum est de forma citationis, & quid cõtinere debeat, Quæro nunc, qualiter citatio sit ipsi reo intimanda. Et in primis scire debes, quòd si adsit in loco aliquod statutũ disponens super modo citandi, illud est seruandũ. Potest enim indiciã statuto modus citandi præter ius commune, & tale statutum valet, & ita seruat consuetudo, vt attestatur Brun. de cõstitutio. in verbo, Absens. Sed loquendo de iure communi, quæro an citatio debeat reo personaliter intimari, an autem sufficiat citatio ad domum? Respon. Aliqui dixerunt, quòd ad hoc, vt quis possit tanquam contumax banniri, non sufficit citatio ad domum, ex ea enim inducitur solummodò ficta contumacia, sed requiritur ꝙ sit verus contumax, & sic ꝙ fuerit personaliter citatus. Et hanc opin. dicit esse communem Marantá in suo Specul. fo. 109. nu. 9. prout illum

16 refert Roi. cons. 47. num. 18. lib. 2. † Tu verò dic, ꝙ etiam in criminalibus sufficit, quòd intimetur ad domum ipsa citatio. Et hæc est communis opin. vt attestatur Alex. in l. 4. §. prætor ait, nu. 3. in fin. ff. de damno infecto, quem refert Boët. in repet. l. consentaneum, num. 104. C. quomo. & quando iud. Et dicit Gand. de malef. in Rub. de citationib. nu. 4. in fi. quòd ita de generali consuetudine obseruatur. ita etiam seruari in pract. attestatur Blanc. in pract. cri. fol. 11. nu. 24. Et quòd talis citatio ad domum sufficiat, ad hoc vt quis possit banniri, dicit seruari de consuetudine Albe. in l. 1. num. 22. C. de hæred. inst. & in 4. parte statutorum, q. 51. intelligendo de domo, in qua habitat, & in qua sedem constituit, quem refert Nellus de bannitis, in tertia parte primi temporis, q. 3. Et licet Innoc. in c. fin. post nu. 3. de eo. qui mitti. in poss. rei seru. causa tenuerit, quòd non sufficit ad hoc, vt quis possit excommunicari, citatio ad domum, sed quòd debet personaliter moneri, & dicit Foller. in pract. crim. cano. fol. 133. nu. 15. quòd illud dictum Innoc. videntur sequi quasi omnes Doctores, ego tamen non putarem esse recedendum à cõsuetudine, quòd scilicet etiam quò ad hunc effectum sufficiat citatio ad domum, præsertim vbi citandus latitaret malitiosè, ita vt non posset personaliter reperiri. In hoc autem ducatu habemus formam, secundum quam rei absentes citãdi sunt, traditam per decretum in nouis constitutionibus in tit. de accusat. c. procedant, quæ omnino seruanda est. Hæc autem omnia locum habent, quando reus est certus, sed quando perfectè nescitur, quis delictum commiserit, tunc (secundum aliquos) debent citari per proclama cum sono tubæ. Et ita practicari attestatur Berbe. in Viatorio iuris, in Rub. de iudic. col. 5. versic. Sed pone. Quod tamen ego nunquam vidi in practica obseruari.

17 Sed nunquam requiritur, quòd prius fiat perquisitio, an reus possit personaliter inueniri, & postea fiat citatio ad domum? Respõ. De iure vtriq; requiritur, ꝙ citandus perquiratur prius à nuncio per ciuitatem, an possit personaliter reperiri, & vbi non reperiatur, deinde citetur ad domũ. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, sufficit enim, quòd nuncius de directo

vadat ad domum citandi, nulla prius facta perquisitione. Et ita tenuit Bald. in d. l. consentaneum, nu. 44. C. quomodo & quando iudex, & ita seruatur vbique, vt dicit Foller. in pract. crim. fol. 42. num. 28.

18 Scias tamen, quòd ad hoc vt reus arctetur ad personaliter comparendum, danda est ei copia citationis, aliàs enim non teneretur comparere. Et ita seruat Rom. curia, vt dicit Vestrius in pract. lib. 4. tit. de cita. extra cur. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 135. nu. 23. & ita etiam vidi vbiq; seruari. Commissionis autem suæ, & relationis non debet nuncius copiam relinquere parti, idque ex vsu stylo q; recepto, vt attestatur Pract. lod. c. 13. num. 12.

19 Sed hæc quidem omnia de plano procedunt, quando reus est in ciuitate vel territorio illius iudicis, de cuius mandato est citandus. Sed quid si sit in alieno territorio, quomodo poterit illi citatio intimari? Resp. Debet hoc casu iudex literas dirigere ad iudicē illius loci, siue territorij, in quo citandus degit, vt ibi illum citari faciat, seu permittat. Et hic modus citandi communiter seruatur, vt dicit Alberi. in l. 1. nume. 2. ff. de requir. reis, & appellantur tales literæ subsidiales, siue in subsidium iuris. Subdit tamen ibi Albe. se credere, quòd de subtilitate iuris possit iudex reum citare extra suum territorium. Sed attenta generali consuetudine, non videtur circa hoc insistendum, nullus enim iudex citat extra territorium. Et ita de facto seruari attestatur Iac. de Beluis. in pract. crim. in Rubr. de fuga reorum, nume. 21. Iac. de Beluis. iunior in rep. §. contrahentes, nu. 142. in fin.

20 Posset fortè dubitari, si vtrunq; territorium esset sub eodem principe, nunquid possit index vnius territorij citare reum in alio territorio degentem. nam Bart. in d. l. 1. §. 1. nu. 3. ff. de requi. reis, tenuit, quòd quando sub eodem præside prouinciæ, possit iudex etiam per literas suas citare reum in alio territorio. Et hæc est communis opin. Legistarum, vt dicit Aretin. cons. 135. col. fi. Et ita communiter teneri attestatur Ias. in l. fin. num. 24. ff. de iurisdict. omnium iud. quem refert Marsil. in ea. l. fin. num. 34. & Mareus. decis. 401. in vltimis verbis, Apostil. ad Abba. in ca p. 1. sub nu. 2. ff. qui matri. accus. poss. Ioā. Arno. Epitom. 71. sæpe contingit. Contrarium autem tenēt communiter canon. vt attestatur Aretin. in cons. præallegato. Et ideo dixit Angel. in d. l. fi. num. 6. quòd in hoc articulo opus esset decisione imperatoris, quod dictum Angeli refert Foller. In practica cri. fol. 40. nume. 27. In hoc ducatu seruatur opin. contra Bart. nam iudices semper citant reos existentes in alio territorio per literas subsidiales, prout etiam attestatur Boss. in tit. de citat. post num. 24. Et non est ab hac practica vllo modo recedendum.

21 Sed quid si reus nullum habeat domicilium, sed sit vagabundus quomodo poterit citari? Resp. Pract. Millei, fol. 34. nu. 13. & seq. dicit, quòd sufficit illum citari per libellum lectum, & affixum in æde, vel voce præconis in publico: Et subdit, quòd ita de consuetudine solent facere seruientes, siue nuncij, qui si non inuenerint reum vagabundum citandum, referunt, simpliciter se citasse reum, nō dicendo vbi citauerint. Sed certè apud nos non seruatur hæc practica, sed citatur reus in formam absentis, iuxta dispositionem constitutionum huius ducatus, de quibus suprà dixi.

22 Quæro modò, nunquid in criminalib. vna citatio sufficiat, an autem plures requirātur? Resp. De iure videtur, quòd plures requirantur, vt colligitur ex tex. in l. absentem, ibi, sæpius moniti, ff. de pœnis, sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dicit Vital. de malef. in Rub. de citatio. n. 1. subdens, quòd assessores faciunt pro suo arbitrio. Tu verò aduerte ne erres, nam, Aut quæritur, an præuia tantùm vna citatione possit reus condemnari, & dic, quòd non, vt in procedat text. in d. l. absentem, nam vltra primam citationē debet etiam reus citari ad allegandum, & deinde peremptoriè ad sententiam secundum dispositionem iuris communis, vel aliter secundum formam traditam à statutis, vel à consuetudine, quæ seruatur in loco, in quo iudicium agitur: Aut quæritur, an quando citatur peremptoriè reus, requirantur tres citationes, secundum tradita in l. si finita, §. Iulian. ff. de damno infecto, an verò vnica citatio sufficiat. Et dicēdum est, q̄ etiam in criminalib. vnica citatio peremptoria sufficit pro omnibus, quidquid dixerit Cyn. loquendo per verbum credo, in l. 1. vers. Quarto quæro, C. de requir. reis, cuius opin. communiter reprobatur, vt dicit Feli. in c. consuluit, post nu. 13. vers. Quartò fallit. de offic. deleg. quem refert Boss. in tit. de sent. nu. 4. Et hæc sententia contra Cy. est cōmuniter recepta, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 10. nu. 19. Vbi etiam subdit,

1 QVæro, nunquid dominus possit cogere subditos ad molẽdum in suis molendinis? Respon. quòd non: & ista est vera, & communis opin. vt ait Boët. decis. 125. circa fin. quem refert Crauetta de antiq. temp. in quarta parte. §. circa præmissa, post nu. 3. vbi latè. Benè verum est, quòd si dominus haberet ius molẽdinorum ex consuetudine, vel priuilegio, credo quòd alia molendina in eo loco construi non possent, & cõsequenter quòd posset dominus cogere subditos ad molendum in suis molẽdinis. Et superioribus annis cùm quidam feudatarius haberet in suo castro, ius, & datium hospitij, & alius priuatus vellet in eo loco aliud hospitium erigere, fortè ad æmulationem illius domini, fuit iudicatum, quòd licet domino eũ prohibere ab huiusmodi erectione hospitij.

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus non potest alienare feudum sine consensu domini, & si alienet, cadit à feudo.*
2 *Et quid si alienatio erat ex alio capite nulla?*
3 *Et quid si non sit secuta traditio rei feudalis?*
4 *Et quid si apposita sit clausula constituti?*
5 *Et quid si vasallus protestetur se alienare saluo, & reseruato consensu domini?*
6 *Et quid si vasallus post alienationem recuperet feudum?*
7 *Et quid si alienet solummodò vnam partem feudi, an cadat à toto?*
8 *Et quid si feudũ sit acquisitum pro se, & quibus de leris?*
9 *Et an possit vasallus alienare commoditates feudi?*
10 *Et an si vasallus alienet omnia bona quæ habet in tali loco, censeatur alienasse etiam feuda, quæ ibi possedit?*
11 *Et quid si vasallus sit in magna necessitate constitutus?*
12 *Et an valeat consuetudo quòd vasalli possint alienare feuda sine consensu dominorum?*
13 *Et quid si vasallus alienet feudum, domino sciente, & tacente, an id sufficiat pro consensu?*

1 VVlgaris est conclusio in materia feudorum, quòd vasallus nõ potest feudum ipsum alienare sine consensu domini, de qua est tex. expressus, in c. Imperialem. de prohib. alien. feudi per Frider. & si alienauit, alienatio ipsa nihil valet, ipse autem alienans, priuatur feudo, vt ibi.

2 Sed quæro, quid si contractus ipse alienationis fuit ex aliquo alio capite nullus, & inualidus, nunquid habebit locum etiam hoc casu pœna priuationis? Resp. quòd nõ: & est communis sententia, vt dicit Molin. in consuet. Paris. feu. §. 21. num. 32. Nam ex actu nullo, ex quo domino præiudicium non infertur, nõ debet vasallus pœnã pati. & hæc opi. mihi placet, quando non esset secuta actualis traditio rei feudalis, sed solummodò ficta traditio, puta per constitutũ. Nam quando contractus est nullus, etiam constitutum in ipso contractu appositum est nullum. Sed si esset secuta actualis, & vera traditio, non crederem vasallum hoc casũ debere excusari à priuatiõe. Nam Doctores in hac materia loquentes considerant præiudicium domini, potius in traditione ipsius rei feudalis, quàm in alienatione, vt statim dicam.

3 Sed nunquid ad hoc, vt vasallus alienans feudo priuetur, requiritur vltra alienationẽ, quòd etiam subsecuta sit traditio ipsius rei feudalis? Respo. quòd sic, aliàs autem, non facta traditione, non cadit feudo. ita tenet Andr. de Iser. in d. c. Imperialem. §. callidis. vers. Pœna in istis. Nam qui alienat, & tradit, facit quicquid potest, vt feudũ in alium transferat, ideò pœnã meretur, tanquam de actu prorsus consumato, secus autem qui alienat, & non tradit. Faciunt quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. emphyteosis, q. 13. vers. Sed nunquid.

4 Sed quid si nõ interueniat vltra alienationem vera & actualis traditio rei feudalis, sed tantummodò ficta, puta per clausulam constituti, vel precarij? Resp. quòd talis traditio ficta sufficit ad hoc, vt ipse alienans priuetur feudo. ita tenet Paul. de Cast. in l. 1. si rem depositam, nu. 2. ff. depositi. & hæc est crebrior sententia, vt dicit Molin. in consuetu. Paris. feud. §. 13. gl. 5. num. 4. Tiraquel. de constituto, in 37. limit. num. 5. & 6. Licet enim constitutum sit fictus modus transferendæ possessionis, tamen per ipsum constitutum transfertur vera possessio. Nihilominus, quidquid sit de rigore iuris, mihi de æquitate magis placeret alia opin. vt scilicet requiratur vera & actualis traditio. Nam qui fictè tradit, verè dici non potest fecisse, quidquid potuit.

5 Item quæro, quid si vasallus in alienatione feudi protestetur, se alienare saluo & reseruato cõsensu domini, vel saluo iure directo dominij, nunquid talis protestatio illum excusabit, vt non cadat à feudo? Respond. quòd talis protestatio eũ non releuat, si post talem alienationẽ secuta sit traditio. Ita dixit notabiliter Bald. in l. vnica, num. 56. C. de his quæ pœnæ nom. & hæc conclusio communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. non solùm, §. morte, num. 27. ff. de oper. noui. nuncia. Et eam dicit esse cõmunem Dec. cons. 44. nu. 4. Videtur enim hoc casu factum contrarium protestationi, quod magis attenditur, quàm ipsa protestatio.

Benè verum est, quòd si protestetur se alienare saluo consensu domini, & nõ aliter, nec alio modo, talis protestatio verbis ita geminatis cõcepta, releuat, ita quòd vasallus feudum non perdit, etiamsi secuta fuerit traditio. ita singulariter dixit Bald. in cap. 1. §. fin. post nu. 5. vers. Sed pone. quæ fuc. prima causa benefi. amit. quem sequuntur communiter Cano, vt dicit Ripa lib. 3. responsorum, c. 1. nu. 3. Quia illa verba, & non aliter, nec alio modo, sunt prorsus resolutiua ipsius alienationis, adeò vt non accedente consensu domini, non possit dici vasallus feudum ipsum alienare voluisse. Vide quæ dixi in d. q. 13. ver. Item quæro.

6 Sed quid si vasallus post alienationem recuperet feudum, nũquid proptereà euitabit pœnam priuationis? Respon. quòd non. ita tenet Bart. in l. sequitur. §. Item Labeo. in fi. ff. de vsucap. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in l. si à me. num. 3. ff. de l. Falcid. & dicit Bertran. cons. 2. num. 6. lib. 2. in secunda parte, quod ita intelligunt communiter Doctores, & hanc conclusionem dicit esse communem Curt. Iun. de feud. in 4. parte principali, in vltima causa amissionis feudi, in prima regula, quæstione 15. Cùm enim vasallus propter alienationem cadat ipso iure à feudo, statim facta alienatione, & secuta traditione, est ius domino quæsitum, quod deindè sine facto ipsius domini ab eo auelli non potest: dixi in d. qu. 13. vers. sed quid si emphyteota.

7 Sed pone, vasallus habens feudum, alienauit sine consensu domini solummodò vnam partẽ feudi. Quæro an cadat à toto feudo, an autẽ solùm ab ipsa parte, quam alienauit? Respon. Bald. in c. 1. §. si verò, num. 1. qual. olim feu. alie. po. tenuit, quòd totũ amittat. Sed contra Bald. tenent omnes Doct. vt dicit Molin. in consuet. Paris. feu. §. 13. glos. 3. nu. 7. glo. autem in ca. 1. §. callidis, in verbo, amittant. de prohib. feudi alie. per Frider. tenuit, quòd cadit solùm à parte alienata, & dicit Cor. cons. 67. in litera K. li. 2. quòd ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Curt. Iuni. in d. 4. parte in 1. dubitatione posita post tres regulas amissio. feudi propter alienationem. Quod videtur satis rationabile, vt quis eatenus puniatur tantùm, quatenus deliquit. Et hanc in hoc proposito communem rationẽ appellat Igneus in l. 3. §. si quis tabulas, nu. 8. ff. ad Syllan. Et hæc opin. est etiam magis æqua, licet in puncto iuris fortè opinio Baldi obtineret.

8 Vlterius quæro, quid si feudũ esset acquisitum pro se, & quibus dederit, nunquid poterit vasallus id sine cõsensu domini alienare? Respon. quòd sic. est de hoc tex. in c. 1. in pri. de feudo non hab. propr. na. feud. & est communis conclusio, vt dicit Curt. Iun. in d. 4. parte, in secunda regula, qu. 5. Deci. cons. 193. post num. 5. vers. Non obstat fundamentum. Videtur enim dominus cõcedendo feudum cum illa clausula, vsque à principio præstitisse consensum cuique alienationi, quam de ipso feudo faceret vasallus.

9 Successiuè quæro, nunquid possit vasallus alienare commoditates ipsius feudi? Respõ. quòd sic, ita dicit Bal. in c. 1. §. aut si libellario, nume. 3. in fi. quib. mo. feu. amitt. & est communis opin. vt attestatur Ruin. consil. 176. nume. 13. lib. 1. Quod tamen intellige, vt talis alienatio valeat, durante tantùm vita ipsius alienantis, non autem in præiudicium eius qui est successurus in feudo. & ita sentire videntur ferè omnes Doctores de hac materia loquentes.

10 In proposito huius materiæ quæro, si vasallus alienauit generaliter omnia bona, quę habet in tali loco, nũquid in huiusmodi generali alienatione veniant etiam bona feudalia? Respon. quòd non: text. est in cap. 1. de cap. qui curiam vendunt. & ita dicunt communiter Doct. vt ait Curt. Iun. de feud. in d. quarta parte, in vltima causa priuatiõis feudi, in tertia regula. colu. 6. vers. restat etiam. Ex quo enim vasallus alienãdo bona feudalia, incideret in pœnam, succedit iuris conclusio vulgata, quòd nemo censetur facere actum, propter quem incurreret in pœnam. Aduerte tamen, si casus de facto cõtingeret, qualiud esset quærere, an bona feudalia venirent in huiusmodi generali alienatione, quãtum ad hoc, vt vasallus caderet in pœnã, aliud enim esset quærere, an venirent quantum ad hoc, ne emptor remaneret deceptus, puta scilicet, putasset se etiam illa acquirere, ignorans ea esse feudalia: hoc enim casu cõsiderata qualitate precij, & valore bonorum, deberet iudex cogere vẽditorem ad restitutionẽ precij, quod verisimiliter emptor credebat erogate in acquisitionem illorum bonorũ, quæ reperta sunt esse feudalia: ne quis cum aliena iactura locupletetur.

11 Pone, vasallus reperitur in magna aliqua necessitate constitutus, Quæro, nunquid poterit

terit eo casu feudum alienare sine domini consensu, propter illam magnam necessitatem, præsertim si esset fame oppressus? Resp. quòd non: ita tenet Bald. in c. 1. nu. 2. qualiter olim feud. pote. alien. & est communis conclusio, vt dicit Curt. Iuni. de feud. in 4. parte prin. in vltima causa amissionis feudi, in prima regula, q. 16. Quæ licet prima facie videatur nimis rigorosa, tamē esset seruanda. Cùm enim supremum dominium rei feudalis sit apud dominum, non debet licere aliquo casu vasallo, de ipsa re feudali disponere, sine eius consensu. Benè credo, quòd si eo casu, quo scilicet vasallus fame periret, dominus ab eo requisitus nollet, vel ipse acqrere vtile dominium, vel eius alienationi cōsentire, posset per superiorem ad id cogi.

12 Quæro nunc, an valeat consuetudo, quòd vasalli possint alienare feuda sine consensu dominorum? Respō. quòd sic: ita dicit Ioan. Raynal. in c. Imperialem. §. habito, col. 24. de prohib. fend. alien. per Frid. Et hæc videtur esse magis communis sententia, vt dicit Cur. Iun. cons. 158. nume. 8. Sicut etiam videmus, quòd in cæteris omnibus, quæ respiciūt feuda, consuetudo vincit legem, & ipsa pro lege habetur.

13 Præterea quæro, dictum est, quòd vasallus non potest sine consensu domini feudū alienare, modò contingit, quòd vasallus alienat feudum, domino ipso sciēte, & tacente, nunquid hoc sufficiet pro consensu? Resp. quòd sic. ita tenet glo. in c. 1. in verbo, ipsorum permissu. de prohib. alien. feu. per Lothar. quam sequuntur cōmuniter Doctores, vt ait Hier. Schurf. cons. 134. nu. 3. inter consilia feudalia Bruni, Aluarot. in ca. 1. §. præterea, nu. 4. quib. mod. feud. amitt. quem refert Iaco. in verbo, Et eum pacto. de non alien. num. 20. Et dicit Dec. cons. 144. in primis verbis, quòd illa glo. est communiter approbata. Hanc etiam eōclusionem dicit esse communem Cur. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima causa priuationis feudi, in secunda regula principali, col. 1. Hanc eandem opin. renuit gloss. in d. §. Præterea. in verbo, regressum, quam pariter dicit esse communiter approbatam Claud. in l. quæ dotis, numer. 35. ff. soluto matrimo. Nam vbicunq; quis potest contradicendo actum impedire, præsentia eum taciturnitate operatur consensum, quam tamen ego intelligo vt procedat, quando dominus sciens, per notabile tempus tacuit, puta per annū, aliàs secus.

QVAESTIO XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus potest sine consensu domini alium subinfeudare de feudo, quod ipse habet.*
2 *Et quid si sit feudum ecclesiasticum?*
3 *Et quid si sit feudum decimarum?*
4 *Et quæ requiruntur, ad hoc, vt talis subinfeudatio valeat?*
5 *Et an talis subinfeudatio fieri possit in præiudiciū agnatorum?*
6 *Et an si secundus vasallus velit tale feudum alienare, requiratur consensus prioris, vel immediati domini?*

1 Quæro, nunquid possit vasallus sine domini consensu alium subinfeudare de feudo quod ipse habet? Respond. quòd sic: ita tenet gloss. in c quæ in ecclesiarum, in verbo, Alienandi feudum, de constit. quam dicit esse cōmuniter approbatam Gozad. cons. 62. nu. 5. & est communis cōclusio, vt attestatur Curt. Iun. de feud. in q. 4. principali, in vltima causa priuationis feudi, in prima q. primæ regulæ. Et hoc vetustis, & nostris moribus receptum est, vt dicit Zas. de feud. in 9. parte, vers. II. fallit. Non tamen potui hactenus reperire apud Doctor. aliquam bonam rationem, cur stante generali prohibitione alienationis feudi, sit permissa subinfeudatio, cùm tamen nulla videatur subesse causa specialitatis satis concludens.

2 Et hæc quidem cōclusio de plano procedit in feudo seculari, sed quid in ecclesiastico? Respō. Bald. in c. 1. §. præterea, de ca. Conrad. loquendo per verbum fortè, tenet, quòd non possit subinfeudari. Contrariam autem opin. quòd imò possit subinfeudari, tenuit Iac. de Beluis. in ca. 1. in prin. qui feudum dare poss. & hæc opin. est magis communis, vt dicit Soci. cons. 66. post nu. 3. lib. 3. Zasius de fend. in 4. parte, vers. II. fallit. Licet enim ecclesia in multis sit priuilegiata, in hoc tamen nō videtur posse allegari probabilis ratio diuersitatis inter Ecclesiam & priuatum, meritò eodem iure censeri debet.

3 Sed quid si sit feudum decimatum, nunquid laicus canonicè inuestitus ab Ecclesia, de aliquibus decimis, poterit alium laicum de ipsis decimis infeudare? Resp. quòd non, etiam si accederet authoritas, & consensus Episcopi. ita tenet Inn. in c. prohibemus, de decimis, & ita sentiunt communiter Doctores, vt ait Abbas in eodem cap. prohibemus, nu. 4. quem refert Iaco. in verbo, In feudum, post num. 40. Ratio autem differentiæ inter feuda decimarum & alia feuda ecclesiastica est, quia laici non possunt decimas retinere

sine periculo animarum suarum ideò Ecclesia omni studio conatur eas ex eorum manibus extirpare, quæ causa non militat in alijs feudis quæ licitè etiam à laicis retineri possunt. In contrariam tamē facere videntur ea, quæ dixi suprà, q.13. vers. Sed quæro.

4 Scias tamen, quòd ad hoc vt huiusmodi subinfeudatio, quę fit per primum vasallum, valeat, tria requirũtur. Primùm, quòd vasallus hoc faciat bona fide, & sine fraude. Secũdùm, quòd ille cui subinfeudatur, sit eiusdē conditionis & qualitatis, cuius est ipse vasallus. Tertiùm, ꝙ subinfeudet eum eisdem pactis, & conuentionibus, cum quibus ipse tale feudũ tenebat, ita dicit glo. in d.c.1.§. præterea, in gl. magna, circa fin. quæ in hoc est communiter approbata, vt attestatur Iac. in verbo, & cum pacto, de non alie. post nu. 2. & in verbo, ita etiam quòd ipsi, post nu. 3. & dicit Molin. in consuet. Paris. feu. §.32. nu.18. quòd omnes Doctores illam sequuntur.

5 Sed circa huiusmodi subinfeudationem est aduertēdum, quia principaliter concernere potest, & præiudicium domini, & etiam præiudicium agnatorum, puta si vasallus nō habens filios inuestiat alium habētem filios, quo casu, cùm per eius mortē esset aperiendum feudũ domino, vel agnatis, iuxta qualitatem feudi nulli dubium est, quin talis subinfeudatio resultet in eorum omnium præiudicium, & ideò aliqui dicebant, quòd feudum subinfeudatum non debet remanere penes secundum vasallum, & eius descēdentes, plusquam remansisset penes primum vasallum, & eius descendentes: & hoc siue feudum esset aperiendum domino, siue agnatis. Alij dicebant, quòd quatenus tractaretur de præiudicio domini, feudũ deberet remanere penes istum secundum vasallum, etiam post finitam lineam primi, secus autem quatenus cōcerneret præiudicium agnatorum. & pro hac opin. videtur text. expressus, quem ad hoc ponderat Curt. Iun. in loco suprà allegato in ca.1. §.1. quali. olim feud. pote. alien. Vbi dicitur, quòd quomodocunq; primus vasallus esset feudo priuandus, non pōt secundum adimi secũdo vasallo, si sit paratus illud ab ipso domino recognoscere, & illi seruire. In practica tamen credo, quòd non posset sustineri. Quantum verò sit ad præiudicium agnatorum omnes ferè conueniunt, quòd quando feudum est antiquum sine paternũ, nō durat apud secundum vasallum, nisi donec viuit vasallus, qui subinfeudauit, vel eius descendentes. Eo autem mortuo, resoluitur subinfeudatio, veniẽtq; proximior agnatus ad feudum. ita dicit Specula. de feu. §. quoniam. vers. 39. & est communis opi. vt dicit Alc. cons. 15. nu. 9. lib. 5. quem refert Ruin. cons. 37. nu. 18. lib. 1. & consil. 213. post nu. 2. eod. volu. Cùm enim feudum istis agnatis debeatur ex pacto, & prouidentia primi cōcedentis, meritò nō potest vasallus aliquo modo eis præiudicare per huiusmodi subinfeudationem. & ita volunt communiter Doctores, vt dicit. Berous q.95. num.5.

6 In proposito huius conclusionis quæro, Pone, quòd iste secundus vasallus, cui feudũ fuit subinfeudatum, velit illud alienare, nunquid requiratur cōsensus prioris, & supremi domini, an autem consensus domini immediati, qui subinfeudauit? Resp. quòd requiritur consensus prioris & supremi domini, nō autem cōsensus domini immediati. ita dicit glo. in c. Imperialem. §. illud, in verbo, Nisi requisitus, de prohib. feudi alie. per Fride. & est magis commun. opin. vt attestatur Iacob. in verbo, Et cum pacto, de non alie. nu.21. & seq. Cagnol. in l. consilij. §. socij mei, n.9. ff. de regul. iuris. Zas. de feu. in 9. parte, vers. Sed occurrit. Nam apud primum vasallum, post factam subinfeudationem, non remanet neq; directum neq; vtile dominium, sed solummodò quædam reliquiæ vtilis dominij, quæ tanquam modici momenti, non attenduntur, sed attenditur prima & potior causa, quę est dominium directum remanens apud primum dominum. Quod nota, quia cùm hæc quæstio semel contigisset de facto, aliqui, qui prædicta nō viderant, responderunt contrarium.

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit sine consensu domini feudum alteri locare?*
2 *Et an dare ad libellum?*
3 *Et an concedere in emphyteosim?*
4 *Et quid de consuetudine?*

1 Quæro, an vasallus possit sine consensu domini feudũ alteri locare? Respon. de locatione ad modicũ tempus, res omnicaret diffi cultate. Sed de locatione ad longum tempus, dicendum est, quòd non potest vasallus id facere absq; cōsensu domini. & ad hoc allegatur Baldus in ca. 1. §. aut si libellario, qui. mod. feu. amit. quē omnes sequuntur, vt dicit Iacob. in verbo, Et cum pacto, de non alie.

nu.15. & est communis cõclusio, vt dicit Cur. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima causa amissionis feudi in prima regula, quæst. tertia, Bertrand. consilio secundo, num. quarto, libro secundo, in secunda parte. Est enim talis locatio species alienationis, vt dixi infrà §. Locatio.

2 Pariter etiam non potest vasallus sine domini consensu rem feudalem dare alteri ad libellum: tex. est clarus in cap. Imperialem, in prin. de prohib. feu. alien. per Fride. & ita expressè determinant Doctores, vt dicit Iac. in verbo, Ita etiam quod ipsi. num. 9.

3 Idem etiam dicendum est in emphyteosi, eadem ratione vt scilicet non possit vasallus sine consensu domini rem feudalem dare alteri in emphyteosim. ita tenet gl. in c. Imperialem. in prin. in verbo, seu alienare, circa fi. Et est magis communis opinio, vt dicit Curtius Iunior in d. 4. parte. in secunda quæst. primæ regulæ.

4 Scias tamen quòd quicquid sit in puncto iuris, hodiè ex generali consuetudine vasalli pascua, terras incultas, & heremos feudales in emphyteosim concedunt. Et de hac consuetudine attestatur Petr. Iacob. & post eum Io. Raynal. in d. cap. Imperialem. §. 1. Io. Fabr. in §. adeo. Insti. de locatio. quem refert Curt. Iun. in d. 2. qu. Quod no. quia hæc consuetudo, ita tolerata excusaret vasallum à pœna priuationis, quã de iure incurrisset, propter talem cõcessionem emphyteoticam factam de re feudali.

QVAESTIO XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit renunciare feudum in manibus domini ipso inuito?*

2 *Et an post talẽ renunciationem possit offendere dominum?*

3 *Et an possit talem renunciationem facere in præiudicium agnatorum?*

1 QVæro an vasallus possit renunciare feudum in manibus domini, ipso domino inuito? Resp. quòd super hoc articulo variæ sunt Doctorum opiniões. Aliqui enim tenent, quòd vasallus possit, etiam inuito domino, feudũ renunciare, dummodò id ipsius domini non intersit: & videtur tex. in cap. 1. de vasallo qui contra constit. Lothar. & dicit Abb. in c. quæ in ecclesiarum, num. 19. de constit. quod ità communiter tenent Doctores. Hanc etiam esse communem conclusionem attestatur Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima causa amissio. feu. in 31. q. primæ regulæ. Quia cùm principaliter feudum concedatur fauore inuestiti, meritò videtur ei licere debere fauori suo renunciare. Contrariam autẽ opi. scilicet, quòd imò non possit, tenet Bart. in l. is cum quo, circa pri. ff. de aqua plu. arc. & dicit Alex. in l. si quis vi. §. fi nu. 14. in fi. ff. de acquir. poss. quod ita magis communiter tenetur, licet super isto articulo multa scribãtur: & hæc opinio mihi magis placet. Cùm enim feudum sit cõtractus nominatus, & vltro citroq; obligatorius, nõ debet esse in facultate vnius, alio inuito, ab eo recedere. Esset tamẽ fortè tutius tenere distinctionem quam sensit gl. in c. 1. in glo. fin. de cap. qui cur. vend. vt scilicet dicamus, quòd quandò pro feudo præstatur certum seruitium, eo casu nõ possit vasallus inuito domino ipsi feudo renunciare, si verò feudum sit concessum simpliciter ad seruitium incertum; tũc possit renunciare. & illam gl. in hoc esse communiter approbatam attestatur Iaco. in verbo, qui quidem inuestiti. num. 29. & in verbo, Et vnus ex dictis, nu. 1. Ita etiã communiter teneri affirmat Albertus in l. cùm fructuarius. ff. de vsufructu. Felin. in d. ca. quæ in ecclesiarum, nu. 78. & seq. dicit etiam Molin. in consuet. Paris. feud. §. 1. gl. 5. nu. 3. quòd ita distinguunt communiter Doct. Idem dicit Zas. de feud. in 10. parte, in pri. 2. particulæ, qui etiam in 12. particula, vers. Secunda cõclusio, dicit hanc esse communem opin. & ideò licet vasallus derelinquat rem feudalem; nõ tamen propterea liberabitur à præstatione seruitij, quod pro ipsa re præstare tenebatur. & ita esse commu. opi. attestatur Alb. in l. sed an vltro. § is autẽ. vers. Item alleg. ff. de neg. gest.

2 Sed posito, quòd possit renunciare. Quæro nũquid poterit vasallus post talem renunciationem offendere dominum? Resp. quòd nullo modo debet eum offendere, propter reliquias præcedentis vasallagij, & amicitiæ, & si secus faciat, debet puniri: ita dicunt omnes Doctores vt dicit Iacob. in verbo, Et vnus ex dictis. nu. 1. in fin.

3 Et hæc quidem omnia procedunt, quatenus ipsa renunciatio potest cõcernere interesse ipsius domini directi, vel præiudicium ipsius vasalli renunciantis: sed nunquid talis renũciatio præiudicabit agnatis ipsius vasalli, quando scilicet feudum est antiquum, seu paternũ? Resp. quòd non præiudicat. Ita tenet Bald. in c. 1. in prin. nu. 3. de alien. feu. pater. quem omnes sequuntur, vt dicit Iaco. in verbo, Et vnus ex dictis, post num. 8. vers. Ad-

dit in quantum. Non enim potest vasallus tollere agnatis ius illis quæsitum ex tenore primæ inuestituræ, proueniens ex pacto & prouidentia primi acquirentis, vt sæpius dixi. & ideò, dato etiam, quòd huiusmodi renunciatio feudi valeret, non tamen amplius durar in præiudicium agnatorum, quàm ea non facta feudum remansisset penes ipsum renunciantem. & in hoc omnes concordant vt dicit Cuman. cons. 167. num. 2. Et sic eueniente casu, feudũ nihilominus aperitur agnatis, quàm si per illum vasallum aliqua renunciatio facta non fuisset.

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit rem feudalem sine consensu domini pignorare, vel hypothecare?*

1 QVæro, nunquid vasallus possit rem feudalẽ alteri pignorare, vel hypothecare sine consensu domini? Respond. quòd non. text. est clarus in c. imperialem, de prohib. feud. alie. per Frider. & licet aliàs licita esset pignoratio feudi vsq; ad dimidiam, vt habetur in ca. 1. in prin. de alien. feud. pater. hodiè tamen indistinctè, & in totum est prohibita: & in hac sententia resident communiter Doctores, vt dicit Aluar. in d. c. 1. in prin. nu. 2. de alie. feu. pater. Intellige tamen quòd propter simplicem pignorationem, seu hypothecam feudi, non incidit vasallus in caducitatem, nisi etiam procedat ad traditionem, vt etiam dictũ est in alienatione, suprà qu. 31. versiculo, sed nunquid.

QVAESTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Feudum an possit dari in dotem sine consensu domini?*

1 QVæro, nũquid feudum possit dari in dotem sine consensu domini? Respon. Hæc quæstio potest dupliciter contingere. Primò, quando vasallus habens filiam, vult ipsi filiæ, vel potius genero, dare in dotem ipsum feudum. & de hoc est textus expressus in ca. 1. §. donare, quali. olim feu. alie. poter. quòd nõ potest illud dare in dotem. & hæc est communis Doctorum sententia, vt dicit Zas. de feudis in nona parte, nu. 40. quem refert Io. Iacob. de Leon. inter consilia feudal. Bruni cons. 14. num. 86. Si enim non est permissum vasallo alienare feudum propter propriã necessitatem, etiam famis, vt dixi suprà, qu. 31. vers. pone vasallus, multò minus debet ei licere illud in alium trãsferre pro filia sua doranda. Secundo modo potest contingere, si ipsamet mulier, quæ est vtilis domina feudi, velit se ipsam de feudo dotare, & de hoc pariter videtur tex. in c. primo, de inuest. quam Titius accepit &c. quòd possit seipsam dotare de fendo. & hæc est communis conclusio, modò duo concurrant: primò, quòd det feudum in dotem inæstimatam: secundò, quòd non apponat pactum de lucrando. & ita esse communem conclusionem attestatur Curt. Iun. de feu. in quarta parte principali, in prima regula, qu. 4. Reuera, vbi etiam hæc duo concurrerent in donatione filiæ faciẽda per patrem, difficile esset allegare cõcludentem rationem diuersitatis. Tamen in practica sequenda esset communis opi. Pro qua fortè posset dici in hoc differre patrem à filia, quia filia dans in dotem, nõ videtur alienare feudum, sed tantùm commoditates ipsius feudi, quarum alienatio est vasallo permissa, vt dixi suprà, q. 31. vers. Successiuè quibus tamen etiam ipsa fruitur, ex quo deseruiunt oneribus matrimonij. Præterea licet propriè possess. rei dotalis dicatur esse apud maritum, tamen etiam mulier dicitur quodammodò possidere fundum dotalem, secus autem est in patre. Sed quidqd sit, tutius esset in vtroq; casu requirere domini consensum, prout fieri debere consuluit Alua. in d. §. dona. quẽ refert Curt. Iun. in loco prællegato.

QVAESTIO XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit sine consensu domini constituere seruitutem in re feudali?*

2 *Et an possit constituere vsumfructum?*

1 QVæro, nũquid possit vasallus sine consensu domini cõstituere in rẽ feudali seruitutem, vel aliquod aliud onus imponere? Respond. aut loquimur quantũ ad præiudicium ipsius constituentis, & res nõ habet difficultatem. Potest enim proculdubio vasallus ad sui præiudicium constituere seruitutem realem in re feudali, sine consensu domini, vt est textus expressus in c. 1, §. quid ergo. de inuesti. in re aliena facta. Et est communis cõclusio, vt attestatur Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in vltima causa amiss. feudi, q. 14. & seq. Quo verò ad præiudicium domini, nõ potest vasallus seruitutem, vel aliquod onus feudo imponere, & ideò eueniente casu, quo feudum domino aperiatur, extinguitur omne onus illi impositum per vasallum. Idem etiam dicendum

cendum est, quantum ad præiudicium agnatorũ, qui successuri sunt in feudo. Non enim potest vasallus aliquam seruitutem, vel onus constirnere super feudo, in præiudicium eorum, qui succedere debent in feudo ex prouidentia primi acquirẽtis, & ad hoc per Doctores allegatur gl. quam tamen ego in libro meo non reperio, in c.1. in verbo, Alienationes, de c. Conrad. & illam glo. dicit esse communiter approbatam Alex. cons. 18. post nu. 5. libro 5. quem refert Picus in repet. §. Titia, post nume. 99. Paris. cons. 88. nume. 4. lib. 2. Et hanc opin. dicit esse magis communem Berous q. 95. num. 1.

2 Sed nunquid poterit vasallus sine domini consensu constituere alteri vsumfructum in re feudali? Respon. quòd non. Et ad hoc pariter allegatur illa gl. quam ego nõ inuenio, vt suprà dixi, & ita est communis conclusio, vt attestatur Curt. Iun. in d. 4. parte, quæst. 15. Est enim vsusfructus pars dominij, meritò cùm vasallus prohibitus sit alienare vtile dominium, neque etiam posse debet alienare eius partem.

QVAESTIO XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit sine cõsensu domini de feudo transigere?*

1 QVæro, an vasallus possit sine domini consensu de feudo transigere? Respon. quòd aut vasallus transigendo trãsfert feudum in alium: & hoc facere non potest sine licentia domini, aut retinet feudum penes se, & tunc potest transigere. ita distinguit Bald. in c. primo, nume. 16. de controuer. inter vasal. & alium. & in hanc sententiam inclinat communis mens Doctorum, vt ait Curt. Iun. de feu. in quarta parte, in vltima causa amis. feud. quæst. septima. Hanc etiam opinionem dicit esse magis communem Paris. consil. primo, num. 134. libr. 1. Donec enim vasallus retinet feudum penes se, nõ dicitur inferre domino aliquod præiudicium.

QVAESTIO XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit facere compromissum de re feudali sine consensu domini?*

1 SVccessiuè quæro, nunquid possit vasallus de re feudali facere compromissum sine domini cõsensu? Respõ. respectu compromissi faciendi in arbitratorem, omnes cõueniunt, quòd vasallus id facere nõ possit. Procedit enim arbitrator nullo iuris ordine seruato, meritò non debet vasallus, cui interdicta est omnis feudi alienatio, posse facere actum, ex quo resultare posset alienatio. Hæc autem ratio nõ videtur militare in arbitro, qui tenetur sequi iura. Et ideò multi tenuerunt, quòd in arbitros possit vasallus de feudo compromissum facere, quod etiam expressè concedere videtur tex. in c. 1. §. si inter, de lege Conradi. Et licet per dispositionem cap. Imperialem, de prohib. feud. alien. per Frid. videatur prohibita omnis alienatio feudi, tamen ex quo in specie non fit in eo text. mentio de compromisso, non videbatur dicendum, quòd text. in d. §. si inter, cum sim. esset correctus, & ita quòd per d. c. Imperialẽ nõ sint correcta in hoc iura antiqua, dicit videri communem mentem Feudistarum Curt. Iun. de feud. in 4. parte, in materia alienationis feudi, q. 8. subdens, quòd ita sentiunt cõmuniter Scribentes in materia iurisdictionis feudalis. Dicit tamẽ Curt. ibi in fi. ꝙ hæc decisio est multùm dubia, & periculosa, & benè dicit, quia reuera cõtraria opi. quòd scilicet vasallus non possit etiam in arbitros facere cõpromissum de re feudali, est iudicio meo, tutior & etiam magis communis, prout attestatur Soc. iun. cons. 77. num. 76. & seq. lib. 1. Pro qua facit, quia regulariter, de qua re non potest quis liberè disponere, neq; etiam potest de ea facere compromissum. Posset tamẽ & fortè non impertinenter ad hanc quæstionem accommodari distinctio, facta in præcedenti quæstione, vt scilicet possit vasallus de feudo compromissum facere, modò ex tali compromisso, vel arbitramento superindè ferendo, nõ possit sequi, quòd feudum in alium trãsferatur, vt dictum est de transactione, cui etiam iuxta communes iuris regulas æquiparatur compromissum siue arbitramentum.

QVAESTIO XL.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit in suo testamento de feudo disponere?*
2 *Et quid in feudo simpliciter hæreditario?*
3 *Et quid in feudo omni?*
4 *Et an possit illud legare pro anima?*
5 *Et an possit plus assignare vni ex filijs suis, quàm alteri de ipso feudo?*
6 *Et quid in feudo nouo?*

1 QVæro, nunquid possit vasallus in suo testamento de feudo disponere? Respõ. ꝙ dispositio testatoris de feudo nullo modo valeat. text. in c. 1. de successione feudi. ibi nulla ordinatione defuncti in feudo manente,

vel

vel valente. & hæc est communis regula, vt dicit Soci.Iun.cons.72.post nu.40.lib.1.Curt. Iunior de feud. in quarta parte principali, In prima regula, in penultima quæstione. Cùm enim vasallus non sit dominus feudi, nisi donec vixerit, meritò nō debet posse de eo disponere, In præiudicium eorū, quibus ex pronidentia primi acquirentis, post eius mortē feudum debetur.

2 Sed quia hæc materia à Doctoribus aliquantulum confusè tractatur, ideò distinguendi sunt aliqui casus pro eius intelligentia. Aut enim loquimur in feudo simpliciter, & absolutè hæreditario, & tunc dicendū est, quòd potest testator de eo disponere ad sui libitum, & illud relinquere cui voluerit. Ex quo tale feudum est alienabile & transitorium ad quoscunq; hæredes, etiam extraneos, nihil prohiber, quò minus etiam de eo in specie possit vasallus in testamento suo disponere. Vide quæ dixi sup.q.9.vers. Hoc præmisso, & sup.q.31.vers. vlterius quæro. Aut verò, & secundò, loquimur in feudo mixto, ꝙ scilicet est hæreditarium, & est etiam ex pacto & prouidentia, prout est feudum receptum pro se, & filijs, & hæredib. & hoc casu dicunt aliqui, quòd ex quo filius non potest habere feudum, nisi etiam sit hæres, vt dixi in ead.q.9.vers. Quandoq;, & tertiò, hæres autē non potest contrauenire facto defuncti, propterea dispositio testatoris de ipso feudo valebit, quia per ipsum hæredem infringi non poterit. Sed hîc est aduertendum, quia hæc conclusio, dato quòd esset vera, procederet solummodò, vbi ageretur de præiudicio filiorum vel agnatorum, sed quò ad præiudicium ipsius domini directi, non habetur in consideratione, an feudum sit simpliciter ex pacto, & prouidentia, an mixtum, vel an sit nouum, vel antiquum: & ideò modò feudū non sit simpliciter & absolutè hæreditariū, tene, quòd omnis dispositio de feudo facta per vasallum testātem, quò ad præiudicium domini, est nullius valoris & momenti. Præterea hæc conclusio, etiam quò ad præiudicium filij, vel agnati, non videtur vera, saltem quando filius vel agnatus adiuisset hæreditatem vasalli, de feudo testantis, cum beneficio inuentarij. Nam talis confectio inuentarij conseruat filio vel agnato hæredi iura sua, vt possit, non obstante aditione, alienationem de feudo factam per defunctum reuocare, etiam, quòd tale feudum esset hæreditarium, secundum vnam opin. quam quo tenui infrà, quæst.42. vers. Successiuè. Tertiò etiam hæc conclusio non satisfacit, nam solummodò haberet locum in filio vasalli, qui omninò cogitur acceptare hæreditatem patris, si vult feudum retinere: de quo tamen dixi infrà, qu.76. secus autem in agnato, sufficit enim, quòd agnatus sit hæres primi recipiētis, neq; requiritur, quòd sit hæres vasalli vltimo loco defuncti, vt dixi in suprà allega. ta q.9. vers. Sed quæro, & sic in eo cessar fundamentum conclusionis. Facienda est ergo generalis regula, quòd siue feudum sit simpliciter ex pacto & prouidētia, siue mixtum, non potest vasallus in præiudicium agnatorum de feudo testari. Benè verum est, quòd, si filius vel agnatus adirent hæreditatem vasalli, qui de feudo testatus est, sine beneficio inuentarij, non possent talem alienationem in testamento factam reuocare, quia eo casu non possent facto defuncti contrauenire, & hoc, non quia alienatio per aditionem conualidetur, sed quia iste adeundo sibi præiudicasset. Et nota, quia hoc est maximi effectus, nam cùm ista aditio nō præiudicet nisi adeunti, posset filius, vel agnatus adeuntis, ad quem feudum spectaret virtute Inuestituræ, ipsa aditione non obstante, alienationem ipsam reuocare.

3 Sed quæro, nunquid hæc conclusio ita declarata, quæ habet, quòd vasallus non potest de feudo testari, habeat locum generaliter in omni feudo, scilicet siue sit antiquum, siue sit nouum, id est, acquisitum ab ipso vasallo testante? Respon. quòd quantum ad præiudicium domini, vt suprà dixi, non habetur in consideratione, an feudum sit antiquum, vel nouum, quia vtroq; casu non potest per vasallum alienari sine consensu ipsius domini, sed quantum ad præiudicium filiorum, vel agnatorum multùm interest: nam si est feudum antiquum vel paternum, non poterit vasallus de eo testari in præiudicium eorum, qui sunt vocati ex tenore inuestituræ. Si verò sit nouū, vtiq; poterit de eo testari, interueniente consensu domini. Est enim generalis regula, ꝙ potest vasallus de feudo nouo ad libitum suum disponere, sub quocunq; tenore receptum sit, etiam in præiudicium filij, vel agnati, vel ex tenore inuestituræ successurus fuisset in feudo, vt dixi infrà, qu. 41. vers. Et hæc quidem.

4. Ex hac conclusione, quòd vasallus nō potest de feudo testari, Primò infertur, quòd non poterit testator illud legare, etiam pro anima

subdit, quòd ita de cõsuetudine obseruatur. Ita etiam cõmuniter teneri attestatur Alex. in l. contumacia, num. 14. ff. de re iudic. Gulielm. de Benedict. in 2. parte repet. ca. Raynutius, fol. 91. num. 152. Et licet gloss. in clem. prima, in verbo, Tertiò deuita, & honest. cleric. sentire videatur, quòd quando lex disponit, quòd citatus incurrat pœnam ratione contumaciæ, requiratur præcisè trina citatio, & illam gl. dicat communiter approbari Alex. in d. l. contumacia, nu. 12. ff. de re iud. veritas tamen se habet in contrarium, quod scilicet etiã vbi agitur ad pœnã, sufficit vna citatio peremptoria pro omnib. Et hanc dicit esse communem opi. Affli. decis. 289. sereniss. Rex, n. 7. Et in hoc non est dubitandũ, præsertim stante generali consuetudine.

23 Sed hic quæro, nunquid etiam in causis criminalibus omnino necessaria sit citatio peremptoria? Respõ. Aut sententia est ferenda contra reum contumacem, & de hoc dixi infrà, q. 44. versic. Item quæro, Aut verò reus est præsens in iudicio, & tunc sententia condemnatoria capitalis contra eum fertur, nõ modò ipso legitimè citato, sed etiam solet in eius faciem pronunciari. Et ita obseruat totus mundus, vt dicit Ange. in l. pe. §. ad crimen, post nume. 4. vers. Septimò fallit, ff. de publ. iud. quem refert August. ad Angel. de malefic. in verbo, Qui D. iudex, post nume. 12. quòd in verbo. Qui iudex commisit L. præconi, in fin, & Boss. in tit. de citation. num. 8. & in tit. de sentent. num. 15. & Pract. Conradi, fol. 44. nu. 7. Et ita communiter fieri consueuisse dicit Barb. cons. 70. nume. 2. lib. 4. Ita etiam quotidie practicari attestatur Biancus in pract. crim. fol. 18. nume. 40. neq; hoc casu potest interuenire procurator. Et est communis opi. vt dixi infrà, quæst. proxima, vers. Item quæro, & in specie ita passim receptum esse in Flandria attestatur Pract. Iod. fol. 149. num. 12. Sed certè in hoc Ducatu hæc practica non seruatur, nam quando reus est in carceribus, sententia condemnationis fertur contra eum, absq; eo, quòd citetur, aut conducatur ad præsentiam iudicis, sed sufficit monitio generalis, de qua dixi infrà, quæst. 45. vers. Facta autem. Sed neq; etiam sententiæ criminales in hoc ducatu pronunciantur ab ipsis iudicibus sedentibus pro tribunali, nisi quando proferuntur contra contumaces, sed notarij scribunt sententias de commissione iudicum, & ipsi illas subscribunt, & deinde mittuntur executioni, & in his nullo modo est ab ipsa loci consuetudine recedendum.

24 Vlterius quæro, nunquid in causa criminali citãdus sit fiscus, & accusator? Re. In hoc ducatu habemus decretum in nouis constitutionibus in tit. de accus. c. Eo amplius, disponens, quòd in omnibus actibus præiudicialib. etiam ante inquisitionem formãdam debet citari pars offensa, & fiscus, & ita seruatur. De iure autem communi non reperio, quòd hæ citationes sint de substãtia processus vsq; ad sententiam, sed ad sententiam ipsam ferendam, dicit Boss. in tit. de sententiis, num. 17. quòd sunt citandi omnes illi, qui sunt in causa, & cum quibus est lis contestata, aliàs sententia est nulla, & subdit, quòd hæc est communis opinio. Sed certè quod ad accusatorem, cautela est, quòd iudex faciat sibi ab eo dari licentiam procedendi, & expediendi processum, etiam ipso absente, & eo casu poterit procedere etiam ad sententiam absolutoriam eo non citato, vt dixi infrà, q. 45. vers. Facta autem, de quo tamen vide quæ dixi suprà, q. 3. vers. Superflua igitur, vel quòd pars accusata faciat illum citari iuxta practicam, quam tradit, & seruari attestatur Carauita super 202. ritu magnæ curiæ, nu. 4. in fine, & nu. 5.

Quo verò ad fiscum in hoc ducatu, quando reus est præsens, consuetudo est quòd fiscales subscribant ipsi sententiæ, & sic potest dici, quòd sentẽtiæ criminales apud nos proferuntur non modò fisco citato, sed etiam præsente: si verò reus est contumax, non citatur fiscus neque accusator, sed fit cõdemnatio ad sonum tubæ, vel campanæ, vt dixi infrà, q. 44. vers. Item quæro, quæ quidem campana, vel tuba habet vim citationis actoris, & rei, & omnium citandorum. Et hoc ex stylo, & consuetudine, vt attestatur August. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, post numerum secundum, subdens, quòd talis stylus, & consuetudo faciunt ius. Vide quæ dixi suprà versiculo, Dictum est, & suprà, quæstione vndecima, versic. Sed quid è conuerso.

25 Vltimò quæro, Tu scis, quòd in citatione semper solet apponi aliquis terminus, puta, tridui ad comparendum, & respondendum inquisitioni, &c. nunquid pendente eo termino iudex poterit capi facere reum inquisitum? Respon. quòd sic, & ita seruatur, vt dicit Boss. in titu. de captura, num. 10. Et ideo quando rei timent ne capiantur, cautela est,

restituere precium emptori. Agnatus autem non tenetur precium restituere, sed sine precio reuocat, mortuo tamen prius alienante, vt ibi.

2 Sed quia hæc materia habet plura capita, ideò distinguendũ est. Aut enim loquimur in feudo merè hæreditario, & non datur aliquo modo reuocatio, quia vt sæpius dixi, tale feudum est alienabile ad instar bonorum allodialium. Aut loquimur in feudo simpliciter ex pacto, & prouidentia, vel etiã mixto, & tunc, aut feudum est nouum, & non datur reuocatio, quia licitè potest per vasallum in quemcunq; alienari, vt dixi sup. q. prox. vers. Et hæc quidem. Aut est feudũ antiquum, seu paternum, & hoc casu potest per agnatos alienantis reuocari: & sic habes pro absoluto in hac materia præsupponere, quòd nunquam admittitur agnatus, vel filius, ad reuocationem alienationis feudi, nisi hæ duæ qualitates concurrant, scilicet quòd feudum sit ex pacto & ꝓuidentia, vel absoluitè, vel mixtim, & quòd sit feudum antiquum.

3 Est etiam pro intelligentia præmittendũ, quòd feudum aliquãdo dicitur alienari iure permittente, aliquando verò dicitur alienari iure non permittente. iure permittente alienatur feudum, puta, si interueniat consensus domini, nam hoc casu valet alienatio ipsius feudi. Itẽ alienatur iure permittente, quando vasallus illud alteri in feudum concedit, quod quidem facere potest, etiamsi sine domini consensu, vt dixi suprà, quęstio. 32. Item quando vasalla nubens dat feudũ in dotem quod pariter ei permissum est, vt dixi suprà, q. 36. Iure autem nõ permittente, dicitur feudum alienari, quando alienatur sine domini consensu, in casibus à iure vel consuetudine feudorum non permissis.

4 Hoc præmisso, explicandi sunt plures casus, prout plurib. modis potest hæc quæstio contingere. Aliquãdo enim vasallus alienat feudum in agnatũ proximiorẽ, & qui omninò post mortem alienantis, esset in feudum successurus, & tunc alijs agnatis nõ datur reuocatio, quia eorum nihil interest, ex quo, etiam non facta alienatione, feudũ erat peruenturum in illum. ita dicit Iac. de Beluis. in c. Imperialem. de prohib. feud. alien. per Frid. & hanc conclusionem firmant Docto. vt dicit Iacob. de feud. in verb. Et cum pacto, de non alie. num. 33.

5 Aliquãdo, & secundò, vasallus alienat feudum in agnatum remotiorem, & tunc distinguendum est. nam, aut iste vasallus alienans habet filios, & possunt ipsi talem alienationem reuocare. Sed si volunt eam reuocare viuo patre, tenentur precium emptori restituere. Mortuo autem patre; possunt etiam sine precio feudum recuperare. d. §. Titius filios. Si verò vasallus non habeat filios, potest agnatus proximior reuocare talem alienationem, vt ibi.

6 Sed nunquid poterit agnatus proximior huiusmodi alienationem reuocare; etiã viuo agnato, qui alienauit? Respond. quòd si alienatio est facta iure permittente, non potest illam reuocare, nisi post mortem ipsius alienantis. Si verò sit facta iure non permittente, poterit agnatus eam reuocare etiam ante eius mortem, vt in dict. §. Titius filios. quando autem dicatur facta alienatio iure permittente, vel non, dixi suprà, vers. Item. Est etiam, & hæc conclusio procedit sine difficultate, tenẽdo illam opinionem, quòd feudum antiquum propter alienationem non aperiatur domino sed agnatis, quam ego tenui tanquam veriorem, infrà q. 66. vers. Sed quid si vasallus.

7 Sed an in præmissis casibus tenebitur iste agnatus proximior precium emptori restituere? Respõ. quòd non. d. §. Titius filios. Ex quo enim in omnem casum feudũ ad ipsum agnatum deuoluebatur ex prouidentia primi inuestiti, non videretur æquum, vt ipse teneretur tanquam rem suam precio redimere.

8 Sed pone, quòd iste vasallus, alienans feudum in remotiorem agnatum, habet filios. Quæro quis erit præferendus in huiusmodi reuocatione, an filius ipsius alienãtis, an verò alius agnatus proximior? Respond. quòd si alienatio facta fuit iure permittente, tunc filius præfertur agnato, si verò facta fuit iure refragãte, agnatus præfertur filio: & ista conclusio approbatur à Doctoribus, vt dicit Iacob. in d. verb. Et cum pacto, de non alienando. nu. 35. & dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte, in tertia regula, versicul. Quarta circa præmissa, quod ita intelligunt & declarant communiter Feudistæ. Et sic vides, ꝙ quando alienatio est facta iure permittente, melior est cõditio filij, quàm agnati, nam (vt dixi) filius potest, etiam viuo patre, eam reuocare restituto precio, agnatus autem non potest, nisi secuta morte alienantis. Econuersò autem, quando alienatio est facta iure non permittente, melior est conditio agnati, quàm filij, quia agnatus in reuocatione præfertur

Q filio,

filio,vt sup. dictum est,& harum decisionum difficile est, iudicio meo assignare aliquam concludentem rationem,nisi quia ita vetustis feudorum moribus receptum est, licet Docto. in hoc multùm laborent.

9 Aliquando,& tertiò,alienatio fit in penitus extraneum,& tunc dicendum est,quòd pariter admittuntur filij,& etiam agnati,ad reuocandam huiusmodi alienationem,prout quãdo facta est in agnatum remotiorem. Et in hoc proposito intellige extraneum,cum qui non sit ex cõprehensis in inuestitura,dato quòd aliàs esset agnatus ipsius alienantis.

10 Scias tamen,quòd in vno differt hic casus ab illo,quia,quãdo alienatio fit in agnatum remotiorem, tunc si proximior agnatus taceat per annum,penitus excluditur ab ipso feudo,sed si alienatio facta sit in extraneum, tunc ad hoc,vt proximior agnatus excludatur, requiritur cursus saltem triginta annorum.ita tenet glo.in d.§.Titius filios.in verb. per annum.quę in hoc est cõmuniter approbata,vt dicit Alex.cons.15.num.10.lib.5.Deci. cons.395.in fin.Iac.in verb.Et cum pacto.de non alie.nu.18.Balb.de rescrip.in 4.par.prin. q.12.nu.19.in fi.Et dicit Dec.cons.238.num.4. quòd Docto. illam communiter sequuntur. Dicit etiam Aluaro. in d.§.Titius filios. post nu.4.vers.Oppo.cum gl. fi. quòd ita tenetur per Doctor.communiter,idem dicit Præpos. in d.§.Titius filios.col.3.vers.Oppo. cum gl. Facilius enim præsumitur consensus inter coniunctos,quàm inter extraneos.

11 Quæ autem sit ratio,cur sit præfixum tempus anni,agnato proximiori ad reuocãdum alienationem feudi factam in remotiorem, & non maius,vel minus tempus, multa dici possent.Sed fortè melior ratio est,vel saltem magis colorata,quia intra illud tempus anni,tenetur vasallus petere à domino inuestituram,vt dixi infr.q.49.vnde,ex quo intra illud tempus non reuocat,neq; petit inuestiturã,meritò excluditur à feudo. Sed quæro, an pendente hoc tempore ad reuocandum, stet etiam in pendenti tempus ad petendam inuestituram à domino?Resp.quòd non.Sed omninò debet petere inuestituram à domino intra annum à die alienationis,aliàs cadit à feudo.ita sentire videtur Bald.in d.§.Titius filios.in fin.verb.Et hanc opi.dicit esse communem Goza. cõs.71.nu.3. Quæ tamen mihi semper visa fuit dura,tantò magis,quia regulariter tempus anni ad petendum inuestiturã, nõ currit nisi possidenti,vt dixi inf.q.49.vers. Item quid si fortè vasallus.& fortè etiam intentio Bald.non fuit hæc,ad quam allegatur. Sed pro nunc nihil determino.

Dixi,quòd si agnatus proximior tacuerit per annũ,vel per triginta annos,quando alienatio est facta in extraneum,excluditur per hãc taciturnitatem,ex qua resultare videtur tacitus cõsensus.Certè multò magis,si agnatus expressè alienationi consenserit, censebitur à feudo exclusus,neq; poterit illam alienationẽ reuocare. Et hoc parùm habet difficultatis,& ideò cautela est, quòd vasallus volens feudum alienare,faciat,quòd agnati consentiant alienationi.

12 Sed quęro, pone,quòd agnatus proximior consenserit alienationi feudi factæ per vasallum, nunquid talis consensus præiudicabit filio ipsius cõsentientis,quò minus possit ipsum feudum recuperare?Respõ.Aut iste filius est hæres patris,qui consensit,vel est aliquid habiturus ex eius hæreditate.Et hoc casu cùm non possit retractare defuncti voluntatem, non poterit talem alienationem reuocare:si verò non est hæres patris,neq; aliqd est habiturus ex eius hæreditate,vtique poterit,non obstante consensu per patrem præstito,feudum alienatum recuperare.ita solent Feudistæ cõmuniter distinguere,vt dicit Curt.Iun. in d.4.parte, in vlti.causa amissionis feudi,in 3.reg vers.Secunda cadit. quod tamen intellige,vt dicam infr. in vers.Successiuè.

13 Sed maior videtur dubitatio,si extẽt agnati, proximiores, remotiores, & medij gradus ipsius alienantis,& agnatus proximior consentiat quòd feudum alienetur in remotiorem,an talis consensus pjudicet agnatis medij gradus,quò minus possint ipsi talem alienationẽ reuocare. Est ardua quæstio,in qua aliàs inter se contrarium cõsuluerunt collegium Mediolan.& collegium Bonon. sed tenenda est opin. quòd talis consensus eis non præiudicet:cùm enim eis sit ius quæsitum ex tenore primæ inuestituræ,non debet posse illis auferri sine eorũ culpa,aut facto. & hæc est etiam magis cõis,vt dicit Curt.Iun.in d.4. parte, in vltima causa amissionis feudi,circa princip.tertiæ regulæ,subdens,quòd iudicio suo non habet multùm dubitationis.

14 Successiuè quæro,nũquid filius vel agnatus ipsiusmet vasalli alienantis,admittantur ad huiusmodi reuocationẽ,etiamsi sint hæredes ipsius vasalli?Resp quòd si adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij,non poterit talem alienationem reuocare,tunc enim propriè

propriè repræsentat personam defuncti, & ideò non potest eius facto contrauenire, sed si fecit inuentarium, benè poterit reuocare. Ita tenent cõmuniter Feudistæ, vt dicit Curt. Iun. in dict. tertia regula, colum. 3. versicu. Limitate prædictam. quem refert Parif. consil. 10. numer. 8. lib. 1. Nam beneficium inuentarij conseruat hæredi omnia iura sua, & actiones, perinde ac si non adiuisset hæreditatem. Et hęc quidem conclusio de plano procedit, quando feudum non est hæreditarium, nam eo casu proculdubio potest filius vel agnatus hæres, facto inuentario, reuocare huiusmodi alienationem. Et ita concludunt omnes, vt dicit Decius consilio 185. numero primo, circa finem. nam in hoc casu vasallus habet feudum ex simplici prouidẽtia primi inuestiti, non autem tanquam hæres. Sed quid si sit hæreditarium, quo casu non potest habere feudum, nisi tanquam hæres? Respond. quòd in hoc Doctores sunt varij, nam aliqui tenent, quòd inuentariũ nihil prosit, ad hoc, vt possit alienationem ipsam reuocare. Et hanc opinionem tanquam communem sequitur Gratus consilio 9. numero 18. libr. primo, vbi etiam refert Curt. Iun. consil. 138. col. 6. attestantem illam esse magis communem. Sed ego non reperio Curt. in allegato consilio, maximè numer. 16. vbi loquitur in hoc proposito, attestantem de communi. Aliqui verò tenent, quòd imò etiã in tali feudo hæreditario, possit filius vel agnatus hæres vasalli cum beneficio inuentarij, reuocare alienationem feudi per eum factam. & hanc opinionem videtur admittere tanquam veriorem, & magis communiter approbatam Socin. Iun. consil. 112. num. 13. lib. 2. Reuera si loquimur in feudo merè hæreditario, credo, ꝙ cõfectio inuentarij nihil prosit ad reuocandum, quia (vt suprà dixi) in tali feudo nõ datur reuocatio, ex quo de eo iudicatur, vt de alia quacunq; re hæreditaria, sed si loquimur in feudo, quod est partim hæreditarium, & partim etiã est ex pacto, & prouidentia, mihi magis placet secunda opinio, quòd scilicet confectio inuentarij conseruet ius reuocandi alienationẽ. Vocatur enim eo casu agnatus ad feudum, non simpliciter tanquam hæres vasalli, qui alienauit, sed etiam ex facto, & prouidentia primi inuestiti. Quæ opin. multò magis tenenda esset, vbi iste agnatus, qui vult feudum alienatum reuocare, posset dicere se hæredem primi acquirentis, aliter ꝙ̃ mediãte persona illius vasalli, qui alienauit, quod sufficeret secundum opin. quam tenui suprà, quæstio. 9. versi. Sed quæro. nunc enim ex quo posset habere feudum alia via, & sic tanquam hæres illius alienantis, crederem omninò confectionem inuentarij ei prodesse debere.

QVAESTIO XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Filius, penes quem est feudum paternum, vel emphyteosis, an teneatur creditoribus paternis satisfacere de ipso feudo, vel emphyteosi?*

2 *Et quid si adijt paternam hæreditatem?*

1 QVæro, nunqd filius, penes quem est feudum paternũ, vel emphyteosis, teneatur creditoribus paternis satisfacere de ipso feudo, vel emphyteosi? Respond. quòd siquidem filius paternam hæreditatem non adijt, non tenetur illis satisfacere, & hoc est iudicio meo indubitatum.

2 Sed quid si adijt? Respond. quòd hoc casu distinguendum est, inter feudum vel emphyteosim, quæ sint hæreditaria, & inter non hæreditaria. Nam filius accipiens feudum aut emphyteosim non hęreditariam, & simul etiam hæreditatem patris adiens, cum beneficio tamen inuentarij, non tenetur vltra vires hæreditatis paternæ creditoribus satisfacere ex ipso feudo vel emphyteosi, qa habet feudum ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, non autem tanquam hæres. Nec aditio hæreditatis debet ei obesse, ex quo confectio inuentarij omnia iura sua integra cõseruat, vt dixi in quæstione præcedenti, vers. Successiuè. Secus autem si feudum aut emphyteosis sit hæreditaria, nã eo casu, ex quo illam habet tanquam hæres, meritò etiam si solenniter inuentarium confecerit, tenetur ipsis creditoribus ex ipso feudo vel emphyteosi satisfacere. & ita communi omnium consensu receptum esse attestatur Didac. lib. 2. resolutionum cap. 17. post nu. 4. vers. Octauò infertur. Et hæc quidem conclusio, si intelligatur, vt procedat in feudo simpliciter, & absolutè hæreditario, mihi satis placet, nã cùm tale feudum sit ad instar aliorum bonorum hæreditariorũ allodialium, certum est, quòd in bonis hæreditarijs confectio inuentarij nihil prodest hæredi. Sed si esset feudum non absolutè hæreditarium, sed etiam ex pacto, & prouidentia primi acquirentis, teneo, quòd confectio inuentarij prodesset hæredi, prout etiam tenui in quęstio. præced. in allegato vers. Successiuè.

QVAESTIO XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *Feuda an possint diuidi.*
2 *Et quid de consuetudine obseruetur?*

1 QVæro, nunquid feudum possit diuidi? Respon. quòd feuda maiora, prout est feudum Ducatus, Marchiæ, vel Comitatus, quod habet dignitatem annexam, nō possunt diuidi, etiam consentientibus cōsortibus. & ita se habet communis opinio, vt attestatur Socinus cons. 67. post nu. 25. vers. Tertiò confirmatur. lib. 1. quod est duplicatum in consil. 165. lib. 2. Idem etiam dicit Soci. cons. 278. num. 1. libr. 2. Et dicit Curt. Iu. de feud. in quarta parte principali, in vltima causa priuationis feudi, q. 30. in princ. quòd ita concludunt omnes in hoc absq; disputatione. Et videtur tex. in cap. 1. §. prætereà Ducatus. de prohib. feud. alien. per Frider. Inferiora feuda, quæ nō habent dignitatem annexam, vtique diuidi possunt, vt est text. in d. §. præterea Ducatus. & hoc etiam, si huiusmodi feuda inferiora sint feuda iurisdictionis. ita tenet Specula. de feudis. §. quoniam. vers. 34. & est communis opinio, vt dicit Soci. in allegato cons. 67. post nu. 45. vers. Septimò dato. Et hoc videtur inductum in fauorem, & honorem Imperij, ne scilicet feuda maiora, quorum dignitatis titulus prouenit ab Imperatore, diminuātur, & ad destructionem deducantur, quæ ratio non militat in feudis inferioribus, non habentibus dignitatem annexam.

2 Scias tamen, quòd quicquid sit, de iure communiter in Italia, & in certis partibus Alemaniæ, & cæterarū prouinciarum, omnia feuda, etiam dignitatum, præter regales diuiduntur, de qua consuetudine attestatur Ioan. And. in additio. ad Specula. de feud. super Rubric. columna penultima. versiculo, Non omittam. quem refert Gratus consil. quarto, numer. 29. libu. Et hæc consuetudo seruanda esset, in illis tamen feudis, quæ solita essent diuidi, non autem in alijs.

QVAESTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 *Feudum an præscribi possit?*
2 *Et an contra dominum?*
3 *Et quid inter priuatos?*
4 *Et quid si sit alienatum sine consensu domini?*

1 QVæro, an feudum præscribi possit? Hæc est intricata quęstio, propterea procedendo per singulos casus, dic: Aut quæritur de præscribēdo directo dominio, vel per vnum dominum contra alium, vel per priuatum contra dominum, & in hoc remitto te ad ea, quæ dixi infrà, libr. 7. §. præscriptio. Aut quæritur de pręscribenda concessione feudali, per priuatum contra dominū, & dico q si quis diuturno tempore, id est, per decennium, possedit aliquam rem, vt feudalē, præsumitur per talem cursum decennij, præcessisse solennis cōcessio feudalis, vt dixi sup. q. 9. vers. Sed pone. Aut verò quæritur de præscribendo titulo vasallagij, per dominum cōtra priuatum, & nō sufficit cursus decennij, sed requiritur tempus 30. ann. vt dixi in alleg. q. 19. in princ.

2 Si autem quæritur de præscribendo vtili dominio contra dominum: puta, quia vasallus habens feudum, illud alienauit, & ille, in quem feudum fuit alienatum, illud possedit, nunquid si postea dominus velit recuperare feudum tanq̃ sibi apertum propter alienationem sine suo cōsensu factam poterit iste vasallus possessor feudi apponere decursam esse præscriptionem? Resp. quòd alienatio est adeò nulla, quòd non potest feudum etiam longissimo tempore præscribi. Ita colligitur ex text. in ca. Imperialem. ibi, nullius temporis præscriptione, de prohibit. feud. alien. per Frider. vbi hoc expresse tenet And. de Isern. quem sequuntur communiter Doctor. vt ait Curt. Iun. de feud. in 4. parte, in vltima causa amissionis feud, col. 1. vers. Prima ergo. & in l. 1. in final. verb. C. de ser. fugit. & licet glo. in c. 1. §. præterea. in verbo, Præscriptione. de cap. Conra. tenuerit, quòd illa verba, Nulla præscriptione obstante, non cōprehendant præscriptionem 40. ann. tamen illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Afflict. ibi nu. 24. & seq. & tu tene, quòd possessio rei feudalis alienatæ irrequisito domino, non potest illam pręscribere contra dominum, nisi concurrat tempus 100. annorum, & ratio est: Quia possidens cui ius commune resistit, non est audiendus, etiamsi alleget præscriptionem, nisi de legitimo titulo constet.

3 Sed quid inter priuatos, nunquid poterit vnus priuatus contra alium præscribere vtile dominium ipsius feudi? Resp. quòd sic: modò concurrant tempus 30. ann. & bona fides præscribentis. & ad hoc pariter allegatur glo. in dict. §. præterea. in verbo, Pręscriptione. Et dicit Paris. cons. 15. num. 13. lib. 1. quòd in hoc oēs Scribentes illam sequūtur. Quam etiam opin. attestatur esse communem idem Paris. cons. 27. nu. 91. lib. 1. & cons. 1. nu. 123. eod. vol. vbi

vbi dicit,quòd ita communiter & refert Balbum, de præscript. pariter attestantem hanc esse communem opin.vt ibi per eum.

4 Vt vides, Doctores in hoc articulo variè loquuntur:aliqui enim intelligunt illam gl. loqui inter dominum & priuatum aliqui inter duos priuatos,cùm tamen appareat eam loqui,quādo priuatus opponit præscriptionem contra dominum,aliàs enim nō posset applicari ad illum tex.qui loquitur de renocatione alienationum faciēda per dominos. Quidqd sit,mihi placet hæc resolutio,quam etiam credo esse magis cōmunem,quòd scilicet contra dominum nō possit vtile dominium alienatum præscribi spacio 30.nec 40. ann.sed solummodò per cursum centū annorum,sed inter priuatos,quòd currat præscriptio feudi interueniente bona fide,cum spacio 30. annorum,cum aliis requisitis in c. 1.§.si quis per triginta.si de feu. defuncti,&c. Quæ cōclusio non multùm haberet difficultatis,vbi feudum peruenisset in istum vasallum,cum consensu domini.Secus aūt si sine domini consensu.Nam cùm eo casu prohibita sit omnis alienatio,& pscriptio rei feudalis,nō videtur audiendus allegans præscriptionem,siue agatur inter dominum,& priuatum,siue inter priuatos.& ita videtur iudicasse consil.Neapo.vt per Afflict.decis.254. Ego tamen prima facie sentio contrarium, nam illa constitutio annullans omnem alienationem,& præscriptionē rei feudalis sine cōsensu domini fuit facta in fauorem domini,non autem in fauorem priuatorū,& ideò videmus,quòd alienatio feudi sine consensu domini, licet sit nulla,quò ad præiudicium ipsius domini,valet tamen in præiudicium agnatorum,nisi intra debitum tempus illam reuocauerint,vt dixi supr. q.42.Meritò omni casu crederem teneri posse,quòd inter priuatos vtile dominium feudi possit spacio 30. annorum præscribi,vt suprà dixi.

QVAESTIO XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Feudum an imputari debeat filio in legitimam?*
2 *Et quid si sit ex pacto,& prouidentia?*

1 QVæro,nunquid feudum imputetur filio in legitimam? Resp. Hæc quæstio potest dupliciter considerari.Primò,an filius cui feudū defertur, puta, quia ex tenore inuestituræ feudum spectet primogenito,teneatur illud imputare in legitimam,siue portionem sibi contingentem ex hæreditate, seu bonis paternis.Secundò,an feudū sit computandum in bonis defuncti,quando tractatur de assignanda legitima,siue eius supplemento,alicui ex filijs,cui non debeatur pars feudi,an autem sit detrahendum,prout etiam detrahitur æs alienum,quod habebat defunctus. Dicunt ergo Doctores,quòd si feudū est paternum,scilicet acquisitum ab ipso patre,de cuius hæreditate agitur, tenetur filius illud in legitimam imputare. Si verò feudum prouenit ab auo,tunc ex quo censetur quid aduentitium,non debet imputari.& hanc conclusionē dicit esse cōmunem Ruin. in reper. l.in quartam.post nu.17.vers.Prima conclusio.ff.ad leg.Falcidiam.

2 Quæ quidem conclusio de plano procedit,vbi feudum fuisset concessum patri simpliciter, pro se, & hæredib. quo casu dicitur feudum hæreditarium,& proculdubio est in legitimam imputandum.Et ita sentit Bar.in l.1.§.nec castrense.num.6.ff.de collat.bonorum.& dicit esse cōmunem sententiam,Ripa in d.l.in quartam. nu.178.& seq.Sed quid si fuerit concessum pro se,& liberis,quo casu dicitur absolutè ex pacto & prouidentia?Respond. quòd nihilominus,si est quæsitum à patre debet in legitimam imputari,& de eo debetur legitima,secundum magis communem opi. vt attestatur Alex.cons.29. post nu. 4.libr.5.dicens,quòd ita etiam est de mente Bart.in d.§.nec castrense,si benè aduertatur, & ratio est: nam cùm feudum acquisitum à patre,dicebatur feudum nouum,& sic de eo pater liberè disponere poterat,etiam in extraneum,siue esset quæsitum pro se,& hæredibus,siue pro se, & filijs, vt dixi suprà q.41. vers.Et hæc quidem,meritò filij illud habere dicuntur beneficio paterno,& sic debent illud in legitimam imputare.Qua ratione etiam dicendum est,quòd si esset feudum simpliciter,& absolutè hæreditarium,puta quia esset quæsitum pro se,& hæredibus quibuscunq;,vel pro se,& quibus dederit,esset proculdubio imputandum in legitimam, & de eo detrahenda legitima,quia de huiusmodi feudo iudicatur,vt de cæteris rebus hæreditarijs,& allodialibus,vt sæpi⁹ dixi,& hoc siue esset quæsitum à patre,siue ab auo,vel etiam superiori ascendente,quia in vtroq; casu militat eadem ratio.

QVAESTIO XLVII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit incidere arbores fructiferas in feudo feudali?*

1 QVæro, nunquid vasallus possit incidere arbores fructiferas in fundo feudali? Respon. quòd non: ita tenet Bart. in l. diuortio. §. si fundum, in final. verbis. ff. solu. mat. Et eum Bar. tenent omnes Antiqui, & Moderni, vt dicit Ias. in d. §. fundum. post nu. 3. versic. Circa secundã. Licet enim vasallus sit dominus vtilis rei feudalis, non tamen est absolutè, & irreuocabiliter dominus, quia post mortem tenetur feudum restituere successori, qui ex tenore inuestituræ vocatus est ad feudum, & hinc infero, quòd in casu, in quo vasallus posset absolutè de feudo disponere: puta, quia feudum esset absolutè, & simpliciter hæreditarium, vel quia esset feudum nouum, posset etiã incidere arbores fructiferas. nam cui licet quod est plus, multò magis licere debet quod est minus. Et hæc omnia intellige, quantum ad præiudicium filiorum, vel agnatorũ, qui successuri essent in feudo. Sed quò ad præiudicium domini directi, caueat vasallus, ne malè versetur in re feudali, quia ex ea causa poterit feudo priuari, vt dixi infrà, q. 56.

QVAESTIO XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus committens adulterium cum vxore domini priuatur feudo.*
Et quid si post mortem domini cum ipsa vidua stuprum committat?

1 TV scis, quòd vasallus committens adulteriũ cum vxore domini directi, priuatur feudo. text. est expressus in c. 1. §. 1. quib. mod. feud. amitt. Quæro, quid si post mortem domini committat stuprum cum eius vxore vidua, an pariter sit feudo priuandus? Respõ. quòd sic: ita tenet And. de Iser. in d. §. 1. & est magis communis opin. vt dicit Ioan. Garo. in l. 1. C. de secund. nup. in textua. nnmer. 61. Videtur enim ipsa adhuc esse in primo matrimonio. Propterea dicunt Doctores, quòd si trãsisset ad secunda vota, & vasallus cum ea coiret, nõ caderet à feudo, cessat enim eo casu ratio reuerentiæ, quam vasallus domino præstare tenetur.

QVAESTIO XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus tenetur infra annum & diem à morte domini, petere renouationem inuestituræ.*
2 *Et quid in militibus vasallis?*
3 *Et an hoc tempus currat à die sententiæ?*
4 *Et an currat impuberi?*
5 *Et an minor aduersus lapsum huius termini possit petere restitutionem in integrum?*
6 *Et an requiratur sententia declaratoria?*
7 *Et quid si dominus inuestituram concedere noluerit?*
8 *Et quid si vasallus eo tempore non possidebat feudum?*
9 *Et an vasallus possit purgare moram?*
10 *Et quid si dominus post annum & mensem recepit vasallum ad solita seruitia, an censeatur illi remisisse?*
11 *Et quid si dominus reliquerit plures hæredes, an teneatur vasallus ab omnibus petere inuestituram?*
12 *Et an ille qui prius habebit partem feudi, si aliam acquirat, teneatur pro ea nouam inuestituram petere?*
13 *Et an iuramentum fidelitatis possit præstari per procuratorem?*

1 MOrtuo domino tenetur vasallus intra annũ & diem à morte ipsius domini, petere ab eius successore renouationem inuestituræ, & debitum fidelitatis iuramentũ exhibere, aliàs priuatur feudo. Idemque si domino superstite vasallus moriatur, tenetur eius filius intra dictum tempus idem facere, aliàs cadit à feudo. text. est expressus in c. 1. in princ. quæ fue. pri. causa benef. amit. & est cõis conclusio, vt dicit Curt. iun. de feud. in 4. parte, in 23. causa amiss. feu. Quæ tamen non seruatur in hoc ducatu Mediolani, vt ibi. Ratio autem huius conclusionis est secundum cõmuniter Scribentes, vt dicit Curt. ibi; quia petere inuestituram, est signum deuotionis & reuerentiæ, quã vasallus domino debet. Ego verò alia ratione dicebam illud fuisse introductũ, quia scilicet virtus iuramenti non transit ad hæredes, neque egreditur personam iurantis, ideò hæc renouatio iuramẽti, & recognitionis fuit necessaria, ad hoc vt specialius, & magis efficaciter ex proprio iuramento filius domino obligaretur. Nã licet vasallus mortuus iurasset fidelitatem pro se, & successoribus suis, adhuc est necessaria renouatio iuramenti fidelitatis, & ita tenent communiter Canoni. vt dicit Curt. Iun. in d. 4. parte, in 24. causa priuationis, vers. Secundò extende, sic etiam respectu successoris in directo dominio, nisi specialiter præstetur iuramentũ domino, & eius successoribus, nõ obligatur vasallus successori nisi renouetur iuramentũ. Benè verum est, quòd si iuramentum fuisset præstitũ domino, & successoribus, non esset necessaria renouatio iuramenti, sed benè esset renouãda inuestitura in signum recognitionis, vt scilicet vasallus agnoscat illum in dominum, & iste illum in vasallum. Ratio autem cur præfixum sit tempus anni, & diei, non autem maius nec minus tempus, nulla potest, iudicio meo, melior assignari, quàm, quia ita moribus receptum est.

Intel-

2 Intellige tamen illud, quod dictum est de termino anni,& diei, quia locum habet solummodò in priuatis vasallis. Militesautem vasalli habent annum,& mensem. tex. est expressus in c.1. quo tempore miles.& ita concludunt omnes Scribentes, vt dicit Cur. in d. 23. causa. vers. Tertiò limitanda. Et dicit Alua. in d.c.1. post nu.7. vers. Oppo. cum gl. 4. quod ita tenent Doctores communiter omnes.

3 Scias etiam, quòd hoc tempus nō incipit currere, nisi à die scientiæ probabilis, ita tenet gl. in d.c.1. in gl. 2. quo tempore miles. quam omnes sequūtur, vt dicit Molin. in consuet. Paris. feud. §. 1. glo. 7. num. 4.& sic iste annus à principio est vtilis,& post scientiam continuus. Addit etiam Molin. quòd non currit, nisi à die hæreditatis aditæ, sed hoc gl. illa nō dicit, neq; credo quòd sit verum, licet multi hoc teneant, maximè si essemus in feudo, qđ agnatus vel etiam filius posset habere, etiāsi non esset hæres vasalli vltimo loco defuncti. Propterea ego dicerē, hunc annum & diem esse computandū, à die quo vasallus adeptus est possessionem ipsius rei feudalis.& probabiliter sciuit vel scire potuit ipsam rem esse feudalem:& nisi hæc duo cōcurrerent, facilè eum excusarem ab amissione feudi, ob non petitam inuestituram.

4 Item scias, quòd hoc tempus non currit impuberi. tex. est in cap. si minori, secundum communem intellectum, si de feudo defuncti,&c.& sic requiritur, quòd vasallus sit maior 14. ann. Sed quid in fœmina, nunquid hoc tempus illi currere incipiet, statim post pubertatem,& sic post 12. ann? Resp. quòd non: sed solùm post 14. ann. sicut in masculo. Ita dicit Bal. in c. Imperialem. §. prætereà, si quis. nu.2. de prohib. feu. alien. per Frid. cuius opi. sequuntur cæteri Scribentes, vt ait Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inuestiti. nu. 43. Debet enim latior fieri interpretatio, vbi agitur de euitanda pœna priuationis.

5 Sed quæro, pone, quòd vasallus minor 25. annis, non petierit huiusmodi renouationem inuestituræ intra tempus debitū, nunquid poterit petere restitutionem in integrum aduersus lapsum huius termini, à lege præfixi? Respond. quòd sic, ita tenet glo. in d. §. prętereà, si quis. in verbo, Annis.& est communis opinio, vt attestatur Brunus consilio feudal. 100. num. 1.& dicit Molin. in consuet. Paris. feuda. §. 1. gloss. 7. numer. 2. quod ita tenent omnes.

6 Item quæro, an ex hac causa non petitæ renouationis inuestiturę, vasallus cadat ipso iure à feudo, an autem requiratur sententia declaratoria? Resp. quòd requiritur sententia. ita tenet Paul. de Cast. cons. 84. nu. 3. lib. 2. Et dicit Cur. Inn. cons. 242. nu. 11. quod ita tenent cōmuniter Feudistæ. Hanc etiam opin. dicit esse magis communem Soc. Iun. consil. 115. nu. 22. lib. 2. Guid. Papæ cons. 38. nu. 14. in fi. vide quæ dixi infrà, q. 62.

7 Sed quid si vasallus intra debitum tempus petierit à domino renouationem inuestituræ, dominus autē illam facere noluerit, nunquid hoc oberit vasallo? Resp. quòd non. ita tenet gl. in c.1. in gl. in fin. vers. Quid ergo, per quos fiat inuestitura. vbi plus dicit, ꝙ fortè dominus propter hoc priuabitur proprietate feudi. Et hanc opi. quòd dominus hoc casu priuetur feudi ꝓprietate, oēs sequuntur, vt dicit Guid. Papæ decis. 168. nu. 2. dicit etiā Iacob. de feud. in verbo, Qui quidem inuestiti. post nu. 40. quòd hæc est communis conclusio, quæ tamen mihi videtur nimis rigorosa, tanto magis, cùm pœna priuationis, secundum cōmunes regulas, non debeat imponi, nisi in casibus à iure expressis.

8 Item quid si fortè vasallus intra dictum tempus anni & diei nō possideat feudum, an si nō petierit inuestituram, erit nihilominus feudo priuandus? Resp. quòd non. ita determinat Guliel. de Arimi. in l. solennibus. C. de rei vend. quem sequuntur communiter Scribentes, vt ait Curt. Iun. in d. 23. causa. vers. Septimò limitanda. Et pro hac opi. videtur facere text. in c.1. per quos fiat inuestit. qui expresè loquitur in possidente. Vide tamen quæ dixi sup. q. 82. vers. Quæ autem.

9 Sed nunquid vasallus, qui per annum & diem fuit negligens in petenda renouatione inuestituræ, poterit breui tempore purgare moram, ad exemplum emphyteotæ? Respō. quòd non. ita tenet Bald. in d.c.1. in princip. num. 3. quo tempore miles. cuius opin. cæteri sequūtur, vt dicit Iacob. in verbo, Qui quidem inuestiti. numer. 37. Ego tamen, si casus cōtingeret, facilè inclinarem in contrariam partem, quæ est æquior,& ex quacunq; causa excusationis admitterem vasallum, ad purgandam hanc moram intra breue tempus, non obstantibus argumentis, quibus Bald. mouetur, ad quæ faciliter posset responderi, tantò magis præsupposito, quòd pœna priuationis hoc casu non incurrat ipso iure, sed requiratur sententia, vt dixi suprà, versicul. Item quæro.

10 Sed pone, quòd dominus post annum,& mensem, recipit vasallum ad solita seruitia, & secundum vsum cõsuetum, nunquid censebitur illi remisisse hanc quasi ingratitudinem? Respond. quòd sic. ita tenet gl. in d. c. 1. in verbo, Et mensem. & in gl. fin. quo tempo. miles. & ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Aluar. in eod. cap. col. 4. quem refert Curt. Iun. in d. 23. causa. vers. Sextò limitatur. & in d. cons. 142. nu. 14. Hanc etiam glo. dicit esse communiter approbatam Alexan. cons. 14. post num. 10. vers. Ergo quæstionem. lib. 2. Soci. cons. 67. post nu. 19. vers. Sextò ista. lib. 3. Et hanc opin. dicit esse communem Socin. Iun. in dict. cons. 115. nu. 12. lib. 2. Videtur enim dominus illum recipiendo vti vasallũ, tacitè iuri suo renunciasse.

11 Quæro nunc in proposito huius materiæ, Pone dominus feudi decessit relictis plurib. hæredibus, nunqd tenetur vasallus ab omnibus petere inuestituram, & omnibus præstare iuramentum fidelitatis? Resp. in hoc articulo variæ fuerunt opiniones, nam glo. in l. si cuius. §. 1. qui in libro meo non est. §. sed lex. incipiens, si vsusfructus. in verb. Oportere. ff. de vsufructu. tenet, quòd omnib. hæredibus domini faciendum sit iuramentum fidelitatis. & hanc opi. dicit esse communem Zas. de feud. in 7. parte. vers. Cæterùm si dominus decens, quòd illam cum Pyleo tenet gl. in c. 1. §. omnes filij. si de feud. defuncti, &c. Sed in hoc iudicio meo fallitur, quia imò gl. in d. §. oẽs, in fi. residet in alia opi. quòd scilicet non teneatur facere fidelitatem nisi vni, quam dicit esse cõmunem Alber. in d. l. si cuius, in princi. vers. vltimo. Et hanc sententiam, quòd non teneatur nisi vni iurare, & quòd sit in electione vasalli cui iuret, dicit Areti. in l. 2. ex his. in 2. notabili. ff. de verb. obli. quod sequeremur in practica, quia est cõmunis, quem refert, & dicit esse magnum verbum Ias. in l. de pupillo. §. si plurium. nu. 6. ff. de oper. no. nunc. dicit etiam Iacob. in verb. Qui quidem inuestiti. nu. 28. quòd hæc sententia, quòd vni tantùm ex pluribus hæredibus sit præstandum iuramentum fidelitatis, tanquã magis communis seruatur in practica. Hanc etiam dicit esse communem Apostil. ad Dec. in l. ea quæ in partes. ff. de reg. iur. Et dicit Molin. in consue. feud. §. 2. gl. 4. nu. 35. in fin. quod ita obseruamus. Et ita etiã seruari in specie apud Germanos attestatur Zas. in loco supr. alleg. Ego semper vidi seruari, quòd vasallus vnum tantùm habet dominum, neq; plures habere cogi potest, vt dicit tex. in c. Imperialem. §. præterea ducatos. de prohib. feud. alien. per Frid. quia vt plurimum illi domini supremi, vel vnum ex pluribus filijs relinquunt hæredem in eorum titul. supremo, & iure superioritatis, vel si plures relinquunt adiudicant singulis suas prouincias, vel ciuitates, cum iure superioritatis eis spectante, occasione illius prouinciæ vel ciuitatis, ita quòd quilibet eorum vasallus, habiturus est suum certum dominum, & nunquã vidi plures hæredes possidere tale ius superioritatis pro indiuiso, si tamen casus contingeret, credo, quòd posset vasallus ab eis petere, quòd vnus tantùm ex ipsis sibi assignaretur in dominũ, & si id non facerent, posset deindè ipse, quem mallet ex eis sibi in dominum eligere, & ei iurare, iuxta cõmunem opin. de qua suprà. Sed quòd ipse, nulla præcedente requisitione, possit vnum ex pluribus, quem ipse malit eligere, non credo esse in iure verum, neque seruari in practica, saltem in istis regionibus, tamen vbi ita seruaretur, non esset recedendum à communi obseruantia.

12 Præterea quæro, pone, quòd vnus agnatus transfert partem suam feudi antiqui in aliũ agnatum habentem partem eiusdem feudi, nunquid iste tenebitur à domino petere inuestituram pro ea parte, quam de nouo acquisiuit? Resp. aut iste agnatus acquirit portionẽ alterius agnati per ius accrescendi, puta, quia agnatus nondũ agnita sua portione feudi decessit, vel ob non petitam intra debitum tempus inuestiturã, illam amisit: & hoc casu non tenetur pro ista portione facere se inuestiri. Ex quo enim est potius augmentũ, quàm noua portio, idem iudicari debet de augmento, quod de principali. Aut verò isti duo agnati iam receperant à domino inuestiturã de eorũ portionibus, & præstiterãt domino iuramentum fidelitatis, & hoc casu acquirens partem cõsocij, tenetur infra annum & diem pro ea petere nouam inuestituram, est enim noua portio, & ideò pro illa etiã est præstandum iuramentum fidelitatis: & hæc distinctio traditur communiter per Scribentes, vt dicit Cur. Iun. in d. 4. par. in vlti. causa amissionis feudi, in 3. regula. col. 3. vers. Circa hanc tertiam. Quæ quidem mihi placet, quantum ad hoc, vt vasallus post factũ excusaretur, sed ante factum consulerem, quòd vasallus, qui pro parte tantùm fuisset à domino recognitus, & pro ea iurasset, quomodocunq; ei noua portio deferretur pro ea procuraret tempore

pore

pore debito recognosci,& inuestiri,& offerret uonum fidelitatis iuramẽtum pro ea domino præstare.

13 Successiuè quæro,an iuramentum fidelitatis possit pstari domino à vasallo per procuratorem? Respon.quòd sic. ita tenet Bald. in cap.1.§.1.numero sexto. quo tempore miles.& est magis cõmunis opinio,vt dicit Iacob.in verbo,Qui quidem inuestiti.numero decimo. Quam ego etiam sequor,dummodò iste procurator habeat ad hoc speciale mãdatum ab ipso vasallo,prout est de mente omnium Scribentium in hac materia,& prout etiam dicit esse magis communem opinionem Iacob.in dicto verbo, Qui quidem inuestiti.numero vigesimosecundo,in fine. & ita vbiq; obseruatur.

QVAESTIO L.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus alienans feudum sine consensu domini,an priuetur feudo?*

1 QVæro,an vasallus alienans feudum sine domini consensu,priuetur feudo? Respon.quòd sic,dixi latè sup. q.31.

QVAESTIO LI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus cessans per triennium à solutione pensionis,an cadat feudo?*

1 QVæro,aliquis habet feudum,pro quo tenetur præstare certã pensionem,nunquid si cessauerit per biennium vel triennium à præstatione huius canonis,vel pensionis,cadet à feudo,ad exemplum emphyteotæ? Respõ. quòd non.ita tenet Specu.de locato.§.nunc aliqua.versicul.85. Est communis opinio,vt dicit Alexandrinus consilio nono, numero tertio,libro tertio. quem refert Marsil.singular.446.magna profectò.& Cassador.decisio. secunda.de iureiurando.numero sexto.licet in libro meo ambo illum corruptè sub alio numero allegent.Hanc etiam dicit esse communem Decius in Authentic. qui rem. numero septimo.C.de sacrosanc.eccles.& consilio 138.numero quinto. Curt.Iun.de feud. in quarta parte,in vigesima tertia causa priuationis feudi,in quarta limitatione. Ias. in præludijs feudorum, nu.57.& seq. Hæc enim causa priuationis,non est à iure posita in vasallo.cùm ergo ita non sit iure cautum,neq; nos id dicere debemus.Est enim feudum de sui natura concessio gratiosa,& species beneficij, quod his caducitatis regulis recipientem non astringit.

QVAESTIO LII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus non alens dominum,an priuetur feudo?*

1 QVæro,nunquid vasallus nõ præstans alimenta domino egeno, vel eum in carceribus,vel captiuitate existentem liberare non curans,priuetur feudo,dixi sup. q.23.& 24.

QVAESTIO LIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus faciens contra iuramentum fidelitatis priuatur feudo.*

Et quid si habeat feudum à pluribus,& delinquat tantùm contra vnum?

1 TV scis,q vasallus qui delinquendo facit contra contenta in iuramento fidelitatis,põt feudo priuari.ita dicit gloss.in cap.1.§.similiter.in verbo,Sciens. quib.mod.feud.amitt. quæ est cõmuniter approbata,vt dicit Alex. consilio 18.numer.16.lib.6.Modò vnus vasallus habens rem in feudum à pluribus,delinquit contra vnum ex dominis. Quæro,an cadat in totum à feudo,an autẽ pro parte tantùm? Respon.quòd cadit pro parte tantùm. ita colligitur ex text.in capit.1.de vasallo qui contra cõstitutionem Lotha.&c.& ita communiter dicitur,vt ait Alex.in l.communis. numer.10.ff.de in ius vocand. Videtur enim solùm pro parte deliquisse,ex quo eum tantùm offendit,quẽ pro parte duntaxat in dominum recognoscit,& idcò vbi teneret feudum à pluribus in solidum,res non transiret sine difficultate.

QVAESTIO LIIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit feudo priuari propter amicitiam contractam cum inimico domini?*

1 QVæro, an vasallus possit priuari propter amicitiam contractam cum inimicis domini? Respond. quòd sic.ita dicit gl.in c.1. in verbo,Concubuerit.quib.mod.feud.amit.& in l.1.§.cùm patronus. in verbo,Cum inimicis. ff.de offic. præfect. vrb. quas glossas sequuntur cõmuniter Doctores,vt ait Gratus consilio primo,numer.81,libr.primo. Non enim videtur domino fidelis,qui cum eius inimicis amicitiam contrahit. Hãc tamen conclusionem intellige,vt procedat, quando talis amicitia fuit per vasallum contracta in perniciem domini,aliàs autem propter solam amicitiam contractam cum inimico domini ad alium effectum,nõ esset vasallus feudo pri-

priuandus.ita dicit gl.in c.1.§.porrò.in verb. Assalierit.quæ fuer.prima causa benefi.amit. & in c.1.in verb.Scienter.hic potest esse titul. quib.mod.feu.amit.quam sequuntur communiter Feudistæ,vt dicit Curt.Iun.de feud. in 4.parte,in 15.causa priuationis feudi.

QVAESTIO LV.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus relinquens dominũ in prælio,an priuetur feudo?*

1 QVæro,an vasallus relinquẽs dominum in prælio,priuetur feudo?Respô.quòd sic,si dominúsnon sit mortuus,nec ad mortem vulneratus.text.est in c.1.in princip.quibus mod.feud.amitt. tenetur enim vasallus dominum adiuuare,dixi suprà,q.21.

QVAESTIO LVI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus deteriorans rem feudalem,an possit feudo priuari?*

1 QVæro,si vasallus notabiliter abutatur re feudali,illã deteriorando,nunquid erit sufficiẽs causa, vt possit feudo priuari?Respond. quòd sic:& ita tenent omnes,vt dicit Molin. in consuetu.Paris.feud.§ 80.nume.166.moti exemplo emphyteotæ,qui propter deteriorationem potest à re emphyteotica expelli. Hæc tamen conclusio nunquã mihi placuit, quia argumentum de emphyteota ad vasallum non procedit ad infligendam pœnam priuationis,vt dicunt omnes Docto.per me allegati,suprà in q.51.ideò nisi vasallus dissiparet,vel dilapidaret maiorem vel meliorem partem rei feudalis,tenerem,quòd non posset feudo priuari.Est enim feudum quasi donatio,saltem respectu vtilis dominij meritò non debet esse in consideratione etiam notabile detrimentum,quòd vasallus faciat in re feudali,citra tamẽ præiudicium ipsius directi dominij.

QVAESTIO LVII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus sciens imminere periculum domino,si eum non certiorauerit,an cadat à feudo?*
2 *Et quid si non potuit illum certiorare?*
3 *Et quid si potuit obuiare pericula domini,& non fecit?*

1 QVæro,nunquid vasallus sciẽs imminere periculum domino,siue circa personã,siue circa grauem iacturam bonorum,si dominum non certiorauerit,possit feudo priuari?Respon.quòd sic:& de hoc est text.expressus in c.1. §.prætereà.quæ fuerit pri.cau.bene.amit.

2 Hæc tamen conclusio intelligenda est,vt procedat,quando vasallus potuit dominum certiorare,& nõ fecit,aliàs autem si non potuit dominum certiorare,nõ est puniendus. ita colligitur expressè ex verbis illius textus, dum dicit,quàm citius potest.Et ita concludit gloss.ibi,in verbo,Certiorare.quam dicit esse communiter approbatam Curt.Iuni.de feud.in d.quarta parte,in 26.causa.versic.Secundò limita.Valdè enim iniquum esset,vt pro eo quod quis absq; culpa facere omisit, puniretur.

3 Sed quid si tunc quidem cùm sciuit,non potuit certiorare,posteà verò potuit facere resistentiam,& obuiare huiusmodi periculo & damno domini,& non fecit?Respô.quòd hoc casu non est excusandus à priuatione feudi:ita dicit glo.in dict.§.prætereà.in verb. Certiorare.& ita sublimitant communiter Scribentes,vt dicit Curt.Iun.in d.26.causa,in fin.Videtur enim quodammodò consentire delicto,qui cùm posset,delinquere volenti resistere,non resistit,& licet regulariter quis non teneatur obuiare delicto,tamen quando id commodè facere potest,& sine sui periculo,vtiq; tenetur,vt dixi infrà lib.5.§.fin.q. 87.versicul.Dictum est.& in proposito huius conclusionis videnda sunt quæ dixi in ea.q. 87.circa princip.

QVAESTIO LVIII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus occidens seipsum,an feudo priuetur?*

1 QVæro,nunquid vasallus occidẽs seipsum,priuetur feudo?Respô. quòd non.ita determinat Bal.in ca.1.quib.mod.feud.amit.prout illum refert Iacob.de feud.in verb.Dictique vasalli promiserunt.ei t.numer.19.vbi dicit, quòd cæteri Doct.eum sequuntur.Est enim hoc delictum vasalli nullo modo concernẽs offensionem domini,meritò propter illud non debet vasallus,neque eius hæredes feudo priuari.

QVAESTIO LIX.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit priuari feudo sine causa?*
2 *Vasallus negans tenere feudum à domino,illud amittit?*
3 *Et quid si neget tantùm partem,an cadat à toto?*
4 *Et quid si simpliciter negauit narrata prout narrantur?*

1 QVæro,an vasallus possit feudo priuari sine causa?Respond.quòd non:et de plenitudine potestatis.& ista est cõmunis resolutio Docto-

Doctorum, vt dicit Crauetta de antiq. tempor. in 1. parte, sectione 1. num. 17. Cùm enim vasallus sit vtilis dominus feudi, non potest princeps, etiam Imperator, illud dominium sine causa ei auferre, tantò magis, cùm feudum sit contractus, & secundum communes regulas, princeps ex contractu obligetur, sicut priuatus.

2 Vndecim autem causas propter quas potest vasallus feudo priuari, vidisti sup. in proximis quæstioni. Adde quòd vasallus negans tenere feudum à domino amittit feudū. tex. est in c. 1. §. vasallus si feudum. si de feu. defuncti contentio.

3 Sed quid si vasallus neget tantùm partem feudi, vel certa prædia, nunquid cadet à toto feudo, an autem tantùm à parte negata? Respond. quòd cadet tantùm à parte vel re negata. ita tenet gl. in d. §. vasallus si feudum. in verb. scientia. Et licet Pet. de Cerno tenuerit contrarium, quòd scilicet cadat à toto feudo, tamen eius sententia ab omnibus Feudistis reijcitur, vt dicit Molin. in consuet. Paris. feud. §. 30. num. 6.

4 Sed quæro, pone, vasallus non negauit in specie feudum, sed litem contestando, negauit narrata, prout narrantur, &c. vt solet fieri, nunquid dicetur negasse feudum, ita quòd incidat in pœnam priuationis? Resp. quòd non: argumento eius, quod dicit Bart. in l. si dubitetur. §. ita demum. in si. ff. de fideiussor. & ita tenet Iacob. de feu. in verb. Dictiq; vasalli. el t. num. 35. & ita practicatur, vt dicit Mol. in d. §. 30. num. 8.

QVAESTIO LX.

SVMMARIVM.

1 *Quot testes requirantur ad probandum ingratitudinem, siue feloniam contra vasallum?*

1 Quæro, quot testes requirantur ad probādum ingratitudinem, siue feloniam contra vasallum? Resp. de hoc habemus text. expressum in capit. 1. quot testes sint necess. ad proband. &c. quòd requiruntur quinq;, qui sint omni exceptione maiores. Sed punctus est, qa Molin. post nonnullos alios dicit, quòd ille text. non est authenticus, & non seruatur. Tu dic, quòd imò est authenticus, & est lex, & pro lege seruari debet. & ita tenent omnes Scribentes, vt dicit Iacob. in verbo, Dictique vasalli. el primo, numero 55. Et dicit Bertrandus consilio 115. numero 31. libro secundo, in secunda parte, quòd ita tenent communiter Doctores.

QVAESTIO LXI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus qui coactus aliquid fecit contra dominum, an debeat feudo priuari?*

2 *Et quid si illud fecit per metum?*

1 Quæro, vasallus fecit aliquid propter quod est feudo priuandus, nūquid si illud fecit coactus, debet nihilominus feudum amittere? Resp. quòd non. ita dicit gl. in c. 1. §. porrò. in verbo, Perdit. quæ fuer. prima causa benefici. amitt. quam sequuntur communiter Scribentes, vt dicit Gratus cons. 5. num. 13 lib. 2. Non enim dicitur delinquere, qui aliquid coactus facit.

2 Sed quid si illud fecerit per metum? Resp. quòd pariter excusabitur. ita sentit gl. in c. 1. §. similiter. in verbo, Priuabitur. de consuet. recti feu. quam sequuntur communiter Doctores, vt ait Grammat. cons. 13. nu. 30. Quod tamen intelligo, vt procedat in iusto metu, & qui cadit in constātem virum. Dico etiam, quòd si cessaret vis, aut causa metus, & vasallus nihilominus perseueraret in offensione domini, tunc reputaretur voluntariè delinquere, & ideò non esset excusandus à priuatione feudi.

QVAESTIO LXII.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus propter ingratitudinem, vel aliam causam priuationis, an cadat ipso iure à feudo, vel sit per sententiam priuandus?*

1 Quæro, an in casibus, in quib. vasallus incurrit pœnam priuationis feudi, priuetur feudo ipso iure, an antè requiratur sententia? Respon. quòd regulariter non priuatur feudo ipso iure, sed post conuictam culpam, & sic secuta sententia. ita tenet gloss. in cap. 1. in verbo, Iure feudi. quib. mod. feud. amitt. quæ in hoc est cōmuniter approbata, vt dicit Alexan. cons. 124. nume. 1. lib. 1. Et est communis opin. vt ait Curti. Iuni. de feud. in quarta parte, in vltima particula, in prima dubitatione. Zas. de feud. in 10. parte, in fin. primæ particulæ. Et dicit Molin. in consue. Paris. feud. § 30. num. 23. hanc esse communem, & veram omnium sententiam, quòd propter quamcunq; causam amittendi feudum, siue propter negationem, siue propter non petitam inuestituram infra tempus debitum, siue etiā propter feloniam, nunquam amittitur feudum ipso iure, sed tantùm post sententiam, excepto solo casu alienatiōis & traditionis factæ, domi-

domino irrequisito, quo casu feudum amittitur, & ad dominum reuertitur ipso iure.

QVAESTIO LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Dominus recipiens seruitia à vasallo, an censeatur illi remittere caducitatem, quam prius incurrerat?*

1 QVæro, nũquid dominus, qui post ingratitudinem vasalli recepit ab eo seruitium, censeatur illi remisisse ingratitudinem, & pœnam? Respon. quòd si ignorabat vasallum à feudo cecidisse, non censetur illi remisisse caducitatem. & hoc approbant communiter Doctores, vt ait Gratus cons. 2. num. 75. lib. 1. nam ignorantis nulla est voluntas. Si verò sciebat eum cecidisse, tene, quòd censetur remisisse, nisi in receptione seruitij fuerit protestatus, se id recipere saluo iure caducitatis. Vide in hoc proposito quæ dixi suprà, quæstione 49. vers. Sed pone.

QVAESTIO LXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Ius priuandi vasallum feudo, an transeat ad hæredes domini?*

2 *Et quid si culpa erat talis, propter quam vasallus ipso iure cecidisset à feudo?*

1 POne, vasallus commisit causam, propter quam poterat feudo priuari, dominus autem priusquam querelaret, decessit: Quæro nunquid ius priuandi vasallum transeat ad hæredes ipsius domini? Resp. quòd si dominus in vita non querelauit, tale ius non transit ad hæredes, ita dicit gl. in c. 1. §. 1. in verb. Concubuerit. quib. mo. feud. amit. & est communis Doctor. sententia, vt dicit Curt. Iun. de feud. in 4. part. in vltima particula, in secunda dubitatione. Hanc etiam sententiam dicit esse communiter receptam Ripa in l. fin. nu. 237. C. de reuoc. donat. Quæ tamen intelligenda est, vt procedat quando dominus sciuit culpam vasalli, & de ea conquestus non est, secus autem si non sciuisset: nam eo casu vtiq; transit ad hæredes. & hæc fuit doctri. Iaco. de Beluis. in d. §. 1. quam oẽs Doctor. sequuntur, vt ait Iac. in verb. Dictiq; vasalli. el 1. nu. 51. faciunt quæ dixi suprà q. præcedenti.

2 Sed quid si culpa erat talis, ꝓto quã vasallus esset ipso iure priuatus feudo? Respond. quòd idem dicendum est, adhuc enim si dominus sciens querelam non fecerit, sed tacuerit, nõ transmittit ad hæredem ius reuocandi feudum. & ita tenent omnes Scribentes, vt dicit Mol. in consue. Paris. feu. §. 30. nu. 127. in fin. Nam conclusio Doctorum solummodò fundatur in cõiecturata mente domini, qui, ex quo nõ querelauit, videtur remisisse: quæ ratio pariter militat, siue ipso iure, siue per sententiam priuetur feudo. Et ideò vbicunq; appareret de voluntate domini in contrarium, puta, quia reuocasset iniuriam ad animum, vel huiusmodi tenendum esset, quòd transmitteret ius priuationis ad hæredes.

QVAESTIO LXV.

SVMMARIVM.

1 *Ius priuandi vasallum feudo, an transeat contra hæredes vasalli?*

1 QVæro nunc quid econuersò: Pone, vasallus cõmisit feloniam, vel aliquid aliud, propter quod ceciderat à feudo, sed tamen priusquam dominus querelam contra eum instituerct, decessit, nũquid poterit dominus huiusmodi querelam proponere contra hæredem ipsius vasalli, & eum feudo priuare? Respond. quòd non: nisi essemus in casibus, in quibus vasallus priuatur feudo ipso iure, vel ex dispositione iuris, vel ex forma pacti appositi in inuestitura, tunc enim benè posset querela proponi contra hæredem. ita dicit Bal. in c. Imperialem. §. insuper. nu. 7. de prohib. feu. alie. per Frid. quem omnes sequũtur, vt dicit Iaco. de feu. in verb. Dictiq; vasalli. el 1. nu. 53. circa fi. Quam opin. ego sequerer, vbi delictũ esset adeò notorium & inexcusabile, quòd nullo pacto negari aut defendi posset. Sed si egeret aliqua ꝓbatione, vel posset aliquo colore excusari, mihi nunquam placuit, quòd feudum posset hoc casu ab hærede vasalli reuocari: est enim valdè iniquum, vt de delicto mortui, qui se defendere non potest, agatur ad præiudicium hæredis, qui non deliquit. Et cùm semel iste casus in facto contigisset, ita consului: Dicebam etiam, quòd licet ille esset casus, in quo vasallus erat ipso iure priuatus feudo, neq; requirebatur sententia, tamen ex quo agebatur contra hæredem, vel agnatum qui erat vocatus ex tenore inuestituræ, non poterat ab eo auferri feudum, nisi præcedente sententia, & processu, ex quo iste est tanquam tertius possessor: & tandem post longam litem res fuit composita, feudo remanente apud filium ipsius vasalli, qui deliquerat.

QVAESTIO LXVI.

SVMMARIVM.

1 *Feudũ priuato vasallo, an aperiatur domino, vel agnatis?*

2 *Et quid in feudo nouo?*

3 *Et quid si sit antiquum?*
Et quid in agnatis collateralibus ipsius vasalli delinquentis?
4 *Et quid si feudum sit concessum pluribus aequè principaliter?*
5 *Et quid si vasallus priuetur feudo, ex aliquo delicto non concernente directò personam domini?*
6 *Et an aperiatur omnibus agnatis indistinctè.*
7 *Et quid si priuetur propter alienationem ipsius feudi domino irrequisito factam?*
8 *Et quid si priuetur ex eo, quòd fuerit contumax in associatione Imperatoris Romani proficiscentis ad suscipiendam coronam Imperij?*

1 QVæro, quando vasallus priuatur feudo, cui aperiatur ipsum feudū, scilicet an domino, vel agnatis? Resp. Debes scire, ꝙ quatuor modis principaliter feuda finiuntur, scilicet morte vasalli, siue fine lineæ, renunciatione, delicto, & alienatione. Si feudum finitur morte vasalli, quia scilicet eius linea, seu progenies in ipso deficiat, nulli dubiū est, quòd aperitur domino. An autem agnati proximiores vasalli, defuncti possint petere se de ipso feudo inuestiri, dixi infrà, q. 87. Si finitur renunciatione vasalli, cui eo casu feudū aperiatur, dixi suprà, qu. 34. Restat ergo vt videamus quando feudum finitur delicto, vel alienatione cui applicetur: & hoc casu, secundū Doctores, distinguēdum est inter species delicti. Nam si culpa aut delictū, propter quod vasallus priuatur feudo, est tale quod directò offendat dominum, tunc feudū reuertitur ad ipsum dominum, exclusis filijs, vel agnatis ipsius vasalli delinquentis.

2 Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando feudum est nouum. Nam hoc casu proculdubio aperitur domino, exclusis agnatis & descendentibus ipsius vasalli. & in hoc consentiunt omnes Doctores, vt dicit Aluarot. in c. primo. §. denique. post num. 8. vers. Et prima conclusio. quæ fue. causa benef. amit. Et dicit Iacob. de feud. in verbo, Dictiq; ne vasalli, el primo, num. 58. quòd hanc conclusionem communiter sequuntur Doctores, dicit etiam Curt. Iun. de feu. in quinta parte, in prima conclusione, quòd in feudo nouo hæc conclusio est per omnes indifferenter approbata, quem refert Paris. cons. 1. num. 17. lib. 1.

3 Sed si feudum sit antiquum, tunc si quęratur de filijs, aut descendentibus ipsius vasalli delinquentis, ferè omnes in hoc cōueniunt, quòd eis exclusis, feudum reuertatur ad dominum, & est magis communis opi. vt attestatur Alex. cons. 30. nu. 4. lib. 6. quod est duplicatum cons. 60. lib. 5. Sed in agnatis collateralibus vasalli delinquentis, Doctores sunt varij, nam multi tenuerunt, quòd hoc casu feudum non aperiatur domino, sed agnatis. & ita tenuit Aud. de Iser. in d. §. denique. Multi verò tenuerunt contrarium, quòd scilicet etiam huiusmodi feudū, hoc casu aperiatur domino, non agnatis. & hæc est communis conclusio, vt attestatur Curt. Iun. in d. 1. conclusione, quem refert Gratus cons. 2. nu. 15. li. 1. Hanc etiam esse communem & veram doctrinam, affirmat Ioan. de Ana. cons. 32. num. 5. Dec. cons. 44. num. 30. Gozad. cons. 84. nu. 3. Hæc tamen opi. mihi nunquam placuit. Videtur enim iniquū, quòd vasallus possit delinquēdo excludere agnatos à feudo sibi debito, virtute primæ inuestituræ, absq; aliquo eorum facto aut culpa. Nihilominus in practica, fortè propter authoritatem Doctorū, illa obtineret.

4 Sed in omnē casum ista conclusio non haberet locum, quādo tale feudū ita esset concessum: Titio, & eius hęredibus, de vno ad alterum reuertendo, vel Titio, Seio, & Caio, omnibus principaliter, vel in solidū, vel attentis meritis singulorum: nā his casibus, ex quo vnusquisq; de perse principaliter consideratur, vnius culpa alijs nocet. ita sensit Bal. in d. §. deniq;. nu. 1. quem post omnes sequuntur, vt ait Iaco. in d. verbo, Dictiq; vasalli. post nu. 58. vers. Quartò limitabitis. Et post eum dicit Zasius de feud: in decima parte, in secunda particula, conclusione quarta, versic. Tertiò fallit, quòd hanc doctrinam tenent communiter Doctores.

5 Aut verò vasallus priuatur feudo ex alio delicto, vel culpa non concernente directò personam domini, & hoc casu si feudum est nouum, applicatur domino, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Cur. Iu. in d. 5. par. in 2. cōcl. Si verò est antiquum, reuertitur ad agnatos, non autem ad dominum. ita tenet Andr. de Iser. in d. §. deniq;. Et ista conclusio est per omnes approbata, vt dicit Curt. Iu. in d. 5. parte, in tertia conclusione. Hanc etiam esse cōmunem opin. attestatur Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. col. 15. ff. de damno infect. prout illum refert Dec. cons. 251. post num. 6. licet ego non reperiam Alexan. ibi hoc attestantem, ita etiam dicit communiter teneri Præpositus in d. c. 1. §. penult. quem refert Zasius de feu. in d. 10. parte, in secunda particula, in 5. conclusione.

6 Sed quæro, an hoc casu aperiatur omnibus

bus agnatis indistinctè? Resp. quòd non: sed excluduntur filij, & omnes descendentes, item etiam transuersales agnati, intra quartum gradum. ita tenet Iacob. de Beluis. in c. 1. §. si vasallus culpam. si de feudo fue. contro. Et est communis opi. vt dicit Ruin. consi. 23. nu. 32. libr. 5. Quæro opinio mihi semper visa fuit dura, vt dixi suprà, versic. Sed si feudum. Tamen præsupposito, quòd sit vera, recipit vnam singularē limitationem, vt scilicet nō procedat, nisi in feudo simpliciter recepto, quod aliqui appellant informè, puta: concedo tibi hoc castrum in feudum. Secus autem si feudum fuisset receptum à patre vel auo ipsius delinquētis, expressè, pro se, & liberis, vel pro se, & filijs, vel huiusmodi, nam eo casu admittuntur indistinctè omnes agnati, & filij ipsius delinquentis. ita tenet Cyn. in l. 2. C. de liber. eod. lib. quem in hoc cæteri Scribentes sequuntur, vt dicit Alex. in d. §. si de vectigalibus, num. 29.

7 Sed quid si vasallus cadat à feudo, eò quia ipsum feudum irrequisito domino alienauerit, nunquid hoc casu feudum deuoluetur ad dominum, an autem ad agnatos? Respon. in hoc articulo variæ fuerunt Doctorū opinam aliqui simpliciter dicunt, quòd defertur domino, non autem filijs, vel agnatis. & hanc opinionem dicit esse magis communem Aretin. consi. 14. post num. 11. vers. venio ad secundum. quem refert Socin. Iun. consi. 77. num. 139. lib. 1. Alij verò distinguunt inter filios & agnatos, & dicunt, quòd factum vasalli alienantis, irrequisito domino nocet filijs, sed non nocet alijs agnatis. & hanc opin. dicit esse communem Ruin. consi. 214. num. 16. lib. 1. & consi. 112. num. 10. lib. 4. Alij verò aliter distinguunt, scilicet inter feudum nouum, & feudum antiquū, & dicunt, quòd si feudum est nouum, reuertitur ad dominum: si verò antiquum, reuertitur ad agnatos. Et hanc opi. dicit Curt. Iun. in d. 5. parte, in 4. conclusione, quod tenet gl. in c. 1. §. hoc quoque. de succes. feudi, quam dicit esse per omnes approbatā, & hæc quidem distinctio satis bona ratione sustinetur. Nam in feudo nono ex quācūq; causa vasallus eo priuetur, etiamsi non concernat iniuriam domini, tamen ipsum feudum semper ad dominum reuertitur, exclusis descendentibus, & agnatis omnibus, & hæc est clara & expedita conclusio, vt dicit Curt. Iun. in d. quinta parte, in secunda conclusione, subdens, quòd ab ea nullum inuenit discrepantem. Pro qua facit conclusio And. de Iser. de qua suprà pluries facta est mentio. maximè in q. 41. vers. Et hæc quidem, quòd scilicet de feudo nouo potest vasallus ad sui libitum disponere in præiudicium agnatorum, ergo, & delinquēdo vel alienando, poterit eis præiudicare. Secus autem est in feudo antiquo, in quo vasallus nō potest agnatis alienando aut delinquendo præiudicare, vt dixi suprà. Ideò si illud alienet, non domino, sed ipsis agnatis deferri debet. & hanc opi. quòd scilicet deferatur agnatis, non autem domino, quam (vt dixi) tenuit gl. in d. §. hoc quoque. dicit esse veram & magis communem Bal. in d. c. 1. §. denique. quæ fue. pri. causa benefi. amit. prout illum refert Ruin. cons. 166. num. 5. lib. 1. Ego tamen non reperio Baldum ibi attestari de communi, licet dicat, quòd hæc opinio vera est. Hanc etiam opi. dicit esse magis communem Ioan. Rayn. in ca. Imperialem. §. pœna. de prohib. feud. alien. per Frider. quem refert Iacob. de feud. in verbo, Et cum pacto. de non alie. nu. 30. Alex. consi. 30. num. 17. in fin. lib. 1. quod est duplicatum consi. 2. in 5. vol. quem refert Rui. consi. 7. num. 12. lib. 1. & consi. 45. nu. 19. eo. vol. Curt. Iu. in d. quarta conclusione, in fi. verb. Rui. consi. 2. post nu. 2. lib. 1. Zas. de feud. in 10. parte, in secunda particula, vers. Quarta conclusio, vbi dicit, quòd ita communiter tenetur. Et hæc conclusio, necdum habet locum, si talis alienatio facta sit per vasallum in actu inter viuos, sed etiam si facta sit per viam legati. & ita hanc opi. dicit esse magis communem Alexan. in d. consil. 30. numer. 17. Hanc etiam opin. quod scilicet deferatur agnatis, sequitur Socin. Iunior. consil. 112. numero secundo, libr. 2. dicens, istam esse communem & verissimam conclusionem, quòd feudum antiquum alienatum per vasallum sine consensu domini, non ipsi domino aperitur, sed filijs aut agnatis ipsius vasalli, vt sic ipsi saltem post mortem alienantis possint illud recuperare. Quam conclusionē attestatur esse magis communiter approbatam idem Soc. Iun. in d. consi. 77. n. 121. li. 1. & consi. 101. n. 6. li. 2.

Ego aliàs in illa causa, de qua suprà mētionem feci, cōsului, quòd indistinctè & ex quacunque culpa vasallus feudo priuetur, tàm alienationis, quàm feloniæ, vel aliàs si feudū est tale, de quo vasallus possit liberè disponere in præiudicium agnatorum, semper feudū aperitur domino, non autē filijs, vel agnatis. Si verò vasallus non potest de feudo in præiudicium agnatorum disponere, nunquam feudum

feudum aperitur domino, sed ipsis agnatis, quibus iam ex tenore Inuestituræ erat ius quæsitũ. Neq; scio videre aliquam bonã rationem differentiæ, cur qui non potest mihi præiudicare alienãdo, etiã cum cõsensu domini, debeat posse mihi præiudicare alienãdo sine eius cõsensu, vel aliter delinquendo: & text. in d. §. deniq; posset euitari. tenendo, quòd procedat solummodò in feudo antiquo informi, scilicet cõcesso simpliciter alicui nulla facta mentione filiorũ, aut descendentiũ. Secus autem In feudo antiquo quod esset expresè ex pacto, & prouidẽtia. Et hæc opin. iudicio meo est verior, & æquior, licet fortè propter communem opin. Doct. difficilè esset illam sustinere in practica.

8 Non omitto etiam, quòd est vnus casus, in quo delictum siue iniuria nõ respicit principaliter dominum, & tamen vasallus priuatur feudo, & feudum deuoluitur ad dominũ exclusis agnatis omnibus. Quando scilicet vasallus requisitus, vt associet Imperatorem proficiscentẽ Romam, pro suscipienda Corona Imperij, fuit contumax & inobœdiens. ita dixit gl. in c. 1. §. fin. in glos. fin. de pace iuramen. firman. licet in libro meo sit sub Rubrica de allodijs, & malè. quam gl. sequuntur communiter omnes Scribentes, vt dicit Cur. Iun. In d. 5. parte, In prima conclusione, col. 2. vers. Hanc primam. quam tamen ego non sequerer in feudo antiquo, quòd esset ex pacto, & prouidentia, vt suprà dixi.

QVAESTIO LXVII.

SVMMARIVM.

1 *Ingratitudo prælati, an noceat Ecclesiæ?*

1 QVæro, an propter ingratitudinẽ prælati feudũ concessum Ecclesiæ, reuertatur ad dominũ? Resp. quòd sic. solummodò tamen ad vitam ipsius prælati Ingrati, & quatenus spectabat ad eius mẽsam. ita tenent oẽs Scribẽtes vbiq;, vt dicit Molin. in consue. Paris. feu. §. 30. num. 62. vbi etiam dicit, quòd ita obseruatur. & est iudicio meo rationi cõsentaneum, ne Ecclesia & successor sine culpa ob alterius Ingratitudinem damnum patiantur.

QVAESTIO LXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Dominus qui non facit iustitiam vasallo, an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, nũquid dominus, qui non facit iustitiam vasallo priuetur proprietate feudi? Res. quòd sic: ita tenet gl. In c. 1. §. Item qui domino. In verbo, Iustitiã. quæ fuit prima causa benefic. amitt. & illam gl. Doctores sequuntur, vt dicit Iacob. de feud. In verbo, Dictiq; vasalli, el primo, num. 24. Ex quo enim ex tali causa vasallus priuatur feudo, vt est text. expressus in d. §. item qui domino. pariter etiam dominus debet proprietate priuari, quod tamen argumentum mihi non placet, vt sæpè dixi.

QVAESTIO LXIX.

SVMMARIVM.

1 *Dominus negans inuestire vasallum de feudo, an cadat à proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus denegans inuestire vasallum, qui tempore debito petijt ab eo inuestituram, cadat à proprietate feudi? dixi suprà, q. 49. vers. Sed quid si vasallus.

QVAESTIO LXX.

SVMMARIVM.

1 *Dominus an teneatur iurare fidelitatem vasallo sicut vasallus domino?*

1 QVæro, nunquid dominus teneatur iurare fidelitatem vasallo, vt vasallus domino? Res. quòd non: & ita tenẽt communiter Doctores, vt dicit Iac. de feu. in verbo, Qui quidem inuestiri, nu. 16. Licet enim dominus æquiparetur vasallo, tamen hæc æquiparatio non semper procedit, vt in nõnullis exemplis ibi demonstrat Iaco. Cùm ergo non reperiatur iure cautum, quòd dominus vasallo fidelitatem iuret, neq; nos id dicere debemus, & ita seruat totus mundus.

QVAESTIO LXXI.

SVMMARIVM.

1 *Dominus alienans vasallos inuitos in alium, an priuetur proprietate feudi?*

1 QVæro, an dominus alienans vasallos inuitos in alium, priuetur proprietate feudi? dixi suprà, q. 28. vers. Sed quæro.

QVAESTIO LXXII.

SVMMARIVM.

1 *Proprietas feudi, quando dominus illa priuatur, cui applicetur?*

1 QVæro, quando dominus propter aliquam eius culpam priuatur proprietate feudi, cui illa applicetur, an vasallo, an superiori domino, an agnatis ipsius inferioris domini? Respon. quòd in hoc variæ fuerunt opi. Doctorũ, sed gl. in c. 1. in gloss. 1. quali. do. feud. prop. priue. tenet, quòd directum dominium consolidetur cum vtili, & sic, quòd applicetur vasal-

lo. Et dicit Sylua. de feudi recognit. quæstio. 32. quòd hæc videtur receptior opi. Ego credo, quòd hæc opinio, non sit vera, & fortè etiam non sit communis, neque obseruetur in practica, & ideò semper teneui, quòd si iste dominus habet illum dominum superiorē, applicetur in domino superiori, nisi adessent agnati istius domini inferioris, qui essent vocati ad ipsum feudū ex tenore inuestituræ: nam eo casu crederem feudum ad ipsos deuolui. Si verò non adessent neque agnati, neque dominus superior, benè posset procedere illa opin. quòd scilicet consolidaretur directū cum vtili. Et superioribus annis cùm quidam Marchio fuisset priuatus feudo, propter iniustitiam erga subditos, cōsuluerunt multi Doctores, quòd feudū erat applicandū agnatis, qui erāt vocati ex tenore inuestituræ, non autem Cæsari. & ita credo fuisse iudicatum per Consilium Cæsareum.

QVAESTIO LXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Fœmina an succedat in feudo?*
2 *Et quid si bona non sint feudalia habeant tamen annexam dignitatem, & iurisdictionem?*
3 *Et quid si expreßè sint vocatæ fœminæ in inuestitura?*
4 *Et quid interſit, an inueſtitura concepta ſit per verba, maſculis, & fœminis, vel maſculis cum fœminis?*
5 *Et quid si feudum fuerit à principio conceſſum fœminis?*
6 *Et quid in feudo empto?*
7 *Et quid in feudo pro quo nullum seruitium præſtatur?*
8 *Et quid si seruitium ita poßit præſtari per fœminam, ſicut per maſculum?*
9 *Et quid si ſtatuto, vel conſuetudine introductum fuerit, vt fœminæ in feudis ſuccedant?*

1 QVæro, an fœmina succedat in feudo? Respon. quòd regulariter non succedit, text. est in cap. 1. §. hoc autem. de his qui feud. dare poss. & est cōmunis regula, vt dicit Dec. conf. 139. vers. Sed tamē. & ita moribus feudorum receptum est, vt ait Zas. de feu. in 8. parte, vers. Super secunda parte. Ratio autē quare fœmina reputatur inhabilis ad feudum est, quia non potest dominum iuuare, nec pugnam facere, ita dicit glo. in d. §. hoc autem, in verbo, à successione feudi, quæ in hoc est communiter approbata, vt ait Alex. conf. 10. post num. 6. lib. 5. eonf. 98. num. 9. lib. 6. Rui. conf. 18. num. 13. lib. 1. quæ tamen ratio mihi planè non satisfacit, prout etiam non satisfecit ipsi gl. quæ propterea subdidit, quòd fuit pro ratione voluntas.

2 Sed quæro, quid si bona non sint feudalia, habeant tamen annexam dignitatem, & administrationē cum mero & mixto imperio, nunquid fœmina erit eorum capax? Respō. quòd non. ita tenet Bart. in l. 2. circa med. ff. de reg. iur. & est communis opi. vt dicit Soci. Iun. conf. 68. num. 26. lib. 1. Ruin. conf. 99. post nu. 15. vers. Solùm igitur. li. 1. Sed tamen quicquid sit de iure, videmus de consuetudine contrarium obseruari, quia mulieres quotidiè succedunt in Comitatibus, & alijs dignitatibus, & etiam in regnis.

3 Item quæro, quid si fœminæ expressè sint vocatæ in inuestitura, quia scilicet feudū cōcessum sit pro masculis, & fœminis? Respon. quòd hoc casu deficiētibus masculis, fœminæ admittuntur. & ita omnes communiter concludunt, vt dicit Parif. conf. 12. nu. 33. lib. 1. & hoc modicam habet difficultatem.

4 Et in hoc proposito aduertead vnū, super quo proximis diebus consului, quòd plurimum interest, an inuestitura sit cōcepta, pro masculis & fœminis, an aūt pro masculis cū fœminis, quia si feudū cōcessum sit pro masculis cum fœminis, venient ad successionē feudi, masculi, & fœminæ, simul & semel: si verò sit concessum pro masculis & fœminis, veniēt ordine successiuo, scilicet prius masculi, deindè masculis deficiētibus, fœminæ. ita dixit notab. Bal. in l. quoties, num. 5. C. de suis & leg. & dicit Ias. in l. Gallus. §. quidā rectè, nu. 32. ff. de lib. & posthu. quod ita tenent omnes. Et hanc opin. dicit esse communem Parif. in d. conf. 12. nu. 17. & seq. lib. 1.

5 Præterea quæro, quid si feudum sit maternum, siue fœmineum, scilicet à principio cōcessum vni fœminæ, nunquid posteà ad tale feudum etiam aliæ fœminæ admittēiur? Respō. quòd sic, ita probat tex. in c. 1. de na. succes. feu. Sed hoc intellige vt pcedat, vbi masculi nō extarent. & ita procedat tex. qui videtur apertè contrariari, in c. 1. de benef. fœmin. secundum communem intellectum, vt dicit Curt. Iun. de feu. in 3. parte principali, in prima regula, vers. Secundò singulariter limitate, & Zas. de feud. in octaua parte, in secunda particula. vers. Supradicta conclusio. subdens, quòd ita tenent communiter Doctores. Et ratio est, quia ex quo tale feudum in fœminis originem habuit, non est inconueniens, quòd successiuè etiam fœminæ ad illud admittantur.

6 Sed quid in feudo empto, nūquid fœmina succedit? Respō. quòd in hoc sunt opi. inter Doctores, nam And. de Iser. in d. c. 1. §. hoc autem. tenuit, quòd etiā in feudo empto fœminæ non succedant, & hanc esse cōmunem opi.

opi. attestatur Brun. cons. feudali 18. num. 9. Contrariam autem sententiam, quòd imò à successione huiusmodi feudi fœmina non excludatur, tenuit Odofre. in summa, qui possint succedere in feud. & hanc dicit esse communem Dec. cons. 390. nu. 7. Paris. cons. 4. nu. 39. lib. 1. referens Curt. Iun. ita attestari in dicta prima regula, vers. Sextò limitate. Et hæc opi. Odofr. mihi magis placet, quam etiam credo esse magis communem, & veriorem, quia reuera tale feudum emptum non habet propriam naturam feudi, vt dixi sup. q. 16. vers. Sed quæro. Quam tamen intelligo vt procedat, nisi ex inuestituræ ipsius tenore essent expressè vocati masculi, non autem fœminę, nam eo casu crederem fœminas esse excludendas, etiamsi masculi non extarent. principaliter enim in successione feudorum attendimus tenorem inuestituræ, in qua si solùm essent nominati masculi, appareret de mente concedentis, quòd fœminæ non admitterētur. Addunt alij, quòd ad hoc vt fœmina possit in feudo empto succedere, duo requiruntur. Primum, quòd feudum fuerit iusto precio emptum. Secundum, quòd pro ipso feudo nullum seruitium sit præstandū. & hanc dicit esse communem opin. Soc. Iun. cons. 65. post nu. 16. vers. Vel tertiò, lib. 1. Sed hæc declaratio in secundo requisito mihi non placet, quia eam tenendo, redditur omninò superflua, & inanis prædicta conclusio, nā fœmina semper est capax feudi, quando pro eo nullum seruitium præstatur, siue sit emptum, siue non, vt statim dicam.

7 Vlterius quæro, an mulier sit capax feudi, pro quo nullum præstatur seruitium? Respō. quòd sic: ita tenet Bald. in c. 1. §. & quia, num. 19. qui feud. dare poss. & hanc opin. dicit esse communem Curt. Iuni. in d. prima regula, vers. quintò limitate. prout illum refert Paris. cons. 4. nu. 19. lib. 1. & cons. 12. num. 27. eod. vol. & cons. 23. nu. 30. eo. vol. nisi tamen verba inuestituræ repugnarent.

8 Item quid si feudum cōcessum sit pro certo seruitio, quod ita potest præstari per fœminam sicut per masculum, nunquid ad tale feudum fœmina admittetur? Resp. quòd sic. ita tenuit Iaco. de Beluis. in c. 1. §. quinetiam, in titulo, Episcopum, vel Abbatem, quem sequuntur omnes Feudistæ, vt dicit Gozad. cons. 56. nu. 18. Et est communis limitatio, vt dicit Cur. Iun. in d. prima regula, vers. Nonò fallit. Et licet hæ duæ conclusiones fortè in puncto iuris paterentur aliquam difficultatem, ex quo non sola præstatio seruitij est causa excludēdi fœminas à successione feudorum, tamen in practica non esset ab eis recedendum, nisi (vt dixi) verba inuestituræ repugnarent, vel consuetudo contrariam interpretationem recepisset, à qua, præsertim in causis feudalibus, nullo modo est recedēdum, vt statim dicam.

9 Sed quid si adsit cōsuetudo in aliqua prouincia, vel statutū disponens, quòd fœminæ possint in feudis succedere, nunquid in ipsa prouincia fœminæ erunt ad successionem feudorum admittendæ? Respon. quòd sic: & ita cōmuniter concluditur, vt ait Paris. cons. 21. nu. 13. lib. 1. Nam in successione feudorum potissimè attendimus consuetudinem, cùm enim feuda ipsa à principio introducta fuerint per consuetudinem, meritò debent etiam ab ipsa cōsuetudine regulari. Sed pone, quòd Princeps vel Imperator velit dispensare, quòd fœmina possit in feudo succedere, quæro an possit hoc facere in præiudicium agnatorum, qui successuri essent in feudo? Resp. quòd non. & ita communiter concludunt Doctores, vt dicit Socin. Iun. cons. 76. nume. 18. lib. 1. non enim potest princeps auferre ius alteri quæsitum, sed dato quòd posset, saltem non deberet hoc princeps facere.

QVAESTIO LXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Filius exhæredatus, an succedat in feudo?*

1 QVæro, an filius exhæredatus possit in feudo succedere? Respō. secundum Iaco. Artizo. in summa, de successione feudi, sub Rubric. an filius exhære. succe. in feudo. quòd si filius fuit iniustè exhæredatus, potest in feudo succedere, rumpendo testamentum per querelam inofficiosi, si verò sit iustè exhæredatus, non succedit in feudo. & hanc opi. dicit esse communem Cur. Iun. de feu. in 3. parte principali, in materia successionis descendentium, q. 3. quem refert Paris. cons. 1. num. 7. lib. 1. & in proposito facere videtur quod dicit Zas. de feud. in 8. parte, vers. De exhæredato, quod est consequentia in feudis recepta, ex quibus causis filius potest exhæredari, ex eisdem potest etiam feudo priuari. cap. 1. §. prædictis modis. quæ fuit prima causa bene. amit. Resolutio huius quæstionis pendet ab illa, nunquid filius possit feudum retinere sine hæreditate paterna, propterea dic: Aut exhæredatio est nulla, & non est in conside-

ratione: Aut est valida, & tunc, aut sumus in casibus in quibus filius potest habere feudũ, etiamsi non sit hæres patris, & pariter exhæredatio non est in consideratione quò ad successionem feudi: Aut sumus in casibus in quibus requiritur, quòd sit etiã hæres ipsius patris, & tunc iste filius iustè exhæredatus nõ potest in feudo succedere, Neque §. prædictis modis, facit in proposito quia aliud est dicere, ꝙ dominus potest vasallum feudo priuare, ex omnibus causis, ex quibus pater potest filiũ exhæredare, vt ibi, aliud est dicere, quòd pater potest exhæredando priuare filiũ feudo, quia si esset feudum ex pacto, & prouidẽtia maiorum suorum acquisitum, nõ posset vasallus de eo aliquo modo in testamento disponere, vt dixi suprà, q. 40.

QVAESTIO LXXV.

SVMMARIVM.

1 *Filij fratrũ in feudis an succedant in stirpes, vel in capita?*
2 *Et quid si vocentur sine patruo?*

1 QVæro, vltimo loco, moriens reliquit nepotes ex multis eius fratribus prædefunctis, nunquid isti filij fratrũ succedent in capita, an autem in stirpes? Hæc quæstio in alijs successionibus ab intestato multùm inter Doctores controuertitur, vt dixi suprà li. 3. §. primo, vbi tenui magis communem opi. esse, quòd succedant in stirpes, & nõ in capita. Sed quid dicemus in feudis? Respõ. quòd si isti filij fratrum veniant ad successionem feudi simul cum patruo, scilicet cum fratre vasalli defuncti, veniunt in stirpes, & non in capita, idemque si veniant ad successionẽ ant simul cum patruo, & hoc est indubitatum secundum omnes, vt attestatur Aluarot. in ca. primo, in princ. num. 2 de success. feud.

2 Difficultas est quando vocantur sine patruis, & hoc casu sunt opi. inter Doctores, nã Iacob. Ardizo. in summa, tenuit quòd succedant in capita, & dicit Bal. in Auth. cessante, post nu. 2. vers. Sed hæc ratio. C. de legi. hær. quod ita communiter determinatur, quẽ refert Iac. de feu. in verbo, Præsentes, & recipiẽtes, nu. 13. Hanc etiam conclusionem, quòd in feudis diuisio fiat secundum capita, dicit communiter teneri Rapha. Comen. in Authen. post fratres, la secũda. C. de legit. hær. & post eum Coru. ibi in fina. verbis. Contrariã autem opin. scilicet, quòd imò succedant in stirpes, tenuit Bald. in c. 1. §. his verò, nu. 2. de succes. fratr. vel de grad. succes. in feudo. & hanc opin. dicit esse communem Præpos. in c. 1. §. & quia. de his qui feud. dare poss. prout illum refert Ruin. consil. 8. in fina. verbis, lib. 1. Sed ego non reperio Præpos. ibi, maximè, post nu. 73. vbi tractat hunc articulum attestari in specie de communi opin. in materia feudali, licet ipse teneat hanc opin. & referat etiam aliquos attestantes de communi opi. in successionibus allodialibus. Tamen reuera ego credo, quòd Bald. in d. Auth. cessante, errauerit, dicendo communiter determinari in feudis, quòd succedãt in capita, & ita eum deridet Barb. in consil. suo posito inter consilia Alex. in 4. vol. cons. 55. num. 28. vbi dicit, quòd sciret libenter, quis spiritus reuelanerit Bal. quòd Doct. ita communiter tenent, &c. Ego dico, quòd si feudum esset hæreditarium, procederet de plano secunda opi. scilicet, quòd succederent in stirpes, quam in hoc casu videtur attestari esse magis cõmunem Ruin. cons. 25. num. 23. libr. 1. & intelligo simpliciter hæreditarium: nam tale feudũ reputatur pars hæreditatis, & de eo iudicandũ est, vt de reliquo hæreditatis. Sed si esset feudum ex pacto, & prouidentia, vel absolutè vel mixtim, fortè esset verior opi. Iac. Ardizo. quia ad illud veniunt nepotes, non iure hæreditario, sed virtute inuestituræ, & sic cessat fundamentum tenentium contrarium. Hoc tamen absolutè pro nunc non affirmo, quia eget pleniori discussione.

QVAESTIO LXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Filius, vel agnatus, an possit repudiare hæreditatem & retinere feudum?*
2 *Et quid in feudo simpliciter recepto?*
3 *Et quid in feudo mixto?*

1 POne, aliquis vasallus decedit relicto feudo & etiam relictis alijs bonis allodialibus, quæro nunquid poterit eius filius vel agnatus retinere feudum, & repudiare hæreditatem, quæ fortè esset onerata ære alieno? Respõ. ꝙ in hoc est differẽtia inter filium, & agnatum, nam agnatus potest repudiare hæreditatem vasalli, & retinere feudum. Filius autem cogitur vel acceptare vtrunque, scilicet hæreditatem, & feudum, vel vtrunque repudiare. & de hoc est text. expressus in cap. 1. an agna. vel filius. Et sic in hoc sunt deterioris conditionis filij, quàm agnati. Doctores multùm laborant circa intellectũ illius ca. Sed breuiter tu scis, quòd varia sunt genera feudorum. Aut ergo feudum de quo agitur, est feudum nouum, & tene, quòd siue sit agnatus, siue sit filius,

filius, nunquam poterit repudiare hæreditatem, & retinere feudum, quia cùm vasallus de huiusmodi feudo possit liberè disponere, vt suprà multoties dixi, maximè in qu.41. vers. Et hæc quidem, successor dicitur habere feudum ex mero beneficio ipsius vasalli acquirentis, & hoc siue huiusmodi feudum ex tenore inuestituræ sit hæreditarium, siue ex facto & prouidentia, meritò non potest repudiare eius hæreditatem, & feudum retine-
2 re. Aut est feudum antiquum, sed merè, & simpliciter hæreditarium, & pariter dicendum est, quòd non poterit neq; filius, neque agnatus hæreditatem repudiare, & retinere feudum, quia de huiusmodi feudo idem iudicatur, quod de cæteris allodialibus bonis vasalli, vt suprà sæpius dixi. Aut est feudum antiquum, informe scilicet receptum simpliciter, nulla facta mentione filiorum neq; hæredum, & hoc casu dicẽdum est, quòd habeat locum distinctio d.c. vt scilicet filius nõ possit retinere tale feudum, & repudiare hæreditatem agnatus autem possit. Et ita ab omnibus receptum esse attestatur Didac. libr. 2. resolutionum cap. 18. post num. 4. vers. Primùm simpliciter. & intellexi aliàs in Senatu conclusum fuisse, dispositionem illius c. non habere locum nisi in huiusmodi feudo informi, & ita tenendo cessarent ferè omnes difficultates in hoc articulo per Doctores
3 excitatę. Aut verò feudum antiquum est mixtum, scilicet hæreditarium, & ex pacto, & prouidentia, puta, quia est concessum pro se, & hæredib. vel pro se, & filijs, & hæredibus. Et hoc casu videtur, quòd non possit habere locum dispositio d. ca. nam huiusmodi feudũ; siue sit filius, siue sit agnatus, non potest habere, nisi etiam sit hæres, nam vtraq; qualitas requiritur, vt dixi suprà in d. q. 9. vers. Quandoq;, & tertiò. Et propterea And. de Isern. in d.c.1. tenuit, quòd dispositio illius tex. procedat etiam in feudo nõ hæreditario, & sic absolutè ex pacto, & prouidentia, vt scilicet filius non possit illud retinere, repudiata hæreditate patris. & hanc opin. dicit esse communem, Curt. Iun. cons. 138. nume. 29. Brun. cons. 24. in princ. Didacus libro secundo resolut. cap. 18. post nume. 4. vbi etiam vers. secund. subdit, quòd Sal. & Imola in locis, de quibus paulò pòst mentionem faciam, falsò testantur communem opin. esse in contrarium, Bal. autem in d.c.1. num. 8. tenet contrariũ, scilicet, quòd imò dispositio illius ca. solummodò locum habeat in feudo hæreditario, vel simpliciter recepto, nõ autem in feudo absolutè ex pacto, & prouidentia. Et dicit Sal. in l. secunda, numero quinto, in fin. C. de liber. & eorum liber. quòd ita se habet communis opi. Idem dicit Imola, in cap. ex parte, num. 29. de feud. quem refert, & sequitur Iac. de feu. in verbo, Ita quòd ipsi inuestiti, nu. 2. Et hanc ego sequor tanquam veriorem. Neq; obstat fundamentum tenentium contrariũ, quia scilicet (vt ipsi dicunt,) aliter intelligẽdo, dispositio illius c. esset elusoria, ex quo in feudo hæreditario, siue sit filius, siue sit agnatus, semper requiritur, quòd sit hæres, ad hoc vt possit habere feudum, quia licet verum sit, quòd in tali feudo requiratur, quòd volens succedere sit etiam hæres, non tamen est verum, quòd requiratur volentem in tali feudo succedere, esse hæredem vasalli vltimo loco defuncti, sed sufficit, quòd sit hæres primi acquirentis, vt dixi in d. q. 9. versic. Sed quæro, & sic dispositio illius c. operabitur, ꝙ in tali feudo pro se, & filijs, & hæredibus recepto, quod est hæreditarium, & ex pacto, & prouidentia, filius non poterit repudiare hæreditatem paternam, & retinere feudum. Agnatus autem poterit retinere feudum, & repudiare hæreditatem vasalli vltimo loco defuncti, modò aliàs possit ex aliqua parte esse hæres primi acquirentis. Et hæc nota in practica, quia ista est notabilis, & quotidiana quæstio.

QVAESTIO LXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Ius accrescendi, an habeat locum in feudis?*
2 *Et an in feudis concessis ab Imperatore?*
3 *Et quid si concessa sint pluribus in solidum?*
4 *Et quid in feudis concessis ab alijs Principibus?*
5 *Et quid in feudis antiquis?*
6 *Et quid si in diuisionibus totum feudum obuenit vni ex fratribus, qui deinde decesserit sine liberis, an accrescet alteri fratri?*

1 QVæro, an in successione feudorũ locum habeat Ius accrescendi? Hæc est quotidiana quęstio & valdè vtilis. Pro cuius resolutione fac regulam, quòd in successione feudorum non habet locum ius accrescendi. ita probat text. in capit. primo. §. & quia vidimus. versic. Sin autem vnus, de his qui feudum dare poss. & hæc est communis conclusio, vt attestatur Curtius Iunior de feudis, in secunda parte principali, circa finem, in tertia dubitatione principali, circa materiam acquisitionis feudi. Nam feudum est contractus, vt dixi suprà, quæstione sexta. In contractibus

autem non est locus iuri accrescendi, vt dixi suprà lib. 3. §. ius accrescendi.

2 Scias tamen in primis, quòd secundū aliquos hæc conclusio nō habet locum in feudo concesso ab Imperatore: nam in eo multi tenent, quòd habeat locum ius accrescendi. Et hæc limitatio per eos colligi videtur ex text. in l. vnica. C. si liberali. Imper. socius. lib. 10. vbi Imperator generaliter statuit, quòd si quis ex his, quibus communiter aliquid ab eo donatum est, nullo hærede relicto decesserit, ad consortem potius quàm ad personā aliam pars decedentis perueniat: de quo tex. dixi in d. §. ius accrescendi. Sed punctus est videre, an dispositio d. l. vnicæ, quæ simpliciter loquitur donationibus Imperatoris, habeat locum etiam in feudis, quæ communiter à principe aliquibus concessa sunt: & in hoc variæ sunt opin. Doctorum, Nam Bald. in l. vnica, numer. 15. ff. de cadu. tollen. tenet, quòd sic: & hanc opi. dicit esse communem Ias. in l. si mihi & Titio, nume. 6. ff. de verbor. obl. & cons. 117. colu. 6. vers. Et tenendo, lib. 4. & cons. 136. nu. 4. eo. vol. Cort. Iun. in d. tertia dubitat. Gratus cons. 4. nu. 14. lib. 1. Soci. Iun. cons. 73. num. 22. & seq. libr. 1. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet etiam in feudo à principe pluribus simul concesso, non habeat locum ius accrescendi, tenuit Cy. in l. vnica, circa fi. C. quando nō peten. par. quem multi sequuntur, quos recenset Molyn. in Apostill. ad Alex. cons. 30. sub nu. 8. libr. 1. affirmans, quòd imò quidquid dixerint alij, hæc est crebrior opi.

3 Sed certè credo, quòd prima opin. sit magis communis, & etiam verior, quòd scilicet in feudis à principe simul concessis habeat locum ius accrescendi. Cùm enim in alijs concessionibus Principum, ita reperiatur cautum de iure communi, illi stādum est etiam in feudis, ex quo expressè non reperitur iure feudorum dispositum in contrarium. Quia tamen quæstio nō est sine difficultate, ad euitandas opi. aliquando consului, quòd in inuestitura apponerētur illa verba, & cuilibet eorum in solidum. Vbicunq; enim inuestitura concessa est duobus, & vnicuique vel cuilibet eorū, eo casu proculdubio vno deficiente, alter habebit totum. ita decidit Bal. in c. 1. §. fi. nu. 4. de success. feu. & est communis conclusio, quæ non habet contradicentem, vt ait Cur. Senior. cons. 49. num. 54. quem refert Bello. cons. 20. nu. 3. Et dicit Sigismund. cons. 15. feuda. nu. 4. quòd ita præcedens concl[...] ab omnibus Doctoribus limitatur.

Et hæc quid[...] conclusio satis de plano procedere videtur, in feudo concesso ab Imperatore, de quo loquitur tex. in d. l. vnica. C. de liberali. Imper. vt scilicet in eo locum habeat ius accrescendi. Sed quid si fuerit concessum ab alijs Principibus? Resp. quòd idem dicendum est etiam in feudo concesso à Regibus, secundum Bald. in c. primo, num. 2. de duob. fratri. à ca. inuest. & etiam ab alijs Principibus non recognoscentibus superiorem. & quòd dispositio d. l. vni. procedat in quocunque Principe, qui superiorem non recognoscat, dicit esse communem sententiam Curt. Seni. in d. cons. 49. post nu. 50. vers. Modò sic. & ita etiam communiter teneri attestatur Soc. Iun. in d. cons. 73. nu. 7. & hæc opi. mihi placet, Quia quilibet princeps non recognoscens superiorem, habet in suo dominio idem ius, quod habet Imperator in toto orbe, vt dixi suprà lib. 2. §. princeps.

4 Quando autem quis dicatur sine hærede decedere, ad hoc vt in feudo sit locus dispositioni d. l. vnicæ, dixi in d. §. ius accrescendi.

5 Secundò principaliter scias, quòd ista cōclusio quæ habet, quòd in feudis non habet locum ius accrescendi, est intelligēda, vt procedat in feudo nouo. Nam in tali feudo verum est, quòd non habet locū ius accrescendi: & ista est communis regula, vt ait Paris. cons. 16. nu. 2. lib. 4. Gratus in d. cons. 4. nu. 51. lib. 1. Sed quando feudum est antiquum tunc inter descendentes à primo acquirente procedit successio, non quidem ex iure accrescendi, sed ex iure inuestituræ paternæ. ita colligitur ex tex. in c. 1. vbi gl. in verbo, Patris, vel aui. de feu. March. & est communis opin. vt dicit Alex. cons. 21. nu. 5. lib. 5.

6 Sed pone, duo fratres successerunt in feudo paterno, & in diuisionib. tale feudum obuenit totum vni ex eis, qui deindè decessit sine liberis, quæro nunquid feudum ipsum accrescet alteri fratri? Respon. Bald. in l. vnica, numer. 33. C. quando non pet. part. tenet, quòd non accrescet fratri, ex quo apud eum nulla portio feudi reperiebatur. Contrariam tamen opinionem tenuit idem Bald. in l. 1. post nume. 8. vers. 11. quæritur. ff. de rer. diuis. & hæc opin. est magis communis, vt attestatur Aretin. in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. penul. vers. pro decisiōe huius quæstionis. ff. de verbor. obli. quem refert & sequitur Rui. cons. 8. post nu. 11. lib. 1. & cons. 15. n. 14. eo. vol.

Ego

Ego credo Bal. in d. l. vnica benè dixisse, quòd scilicet feudum alteri non accrescit: nam in iure accrescendi portio accrescit portioni, non personæ, vt dixi in d. §. ius accrescendi. Sed benè verum est, quòd frater hoc casu nihilominus succedit in feudo, licet non per ius accrescendi, sed tenore inuestituræ. & ita procedit secunda opi.

Sed quid si frater in diuisionibus renunciasset omni iuri, &c. nunquid hoc casu, non obstante renunciatione, poterit venire ad feudū, si frater sine liberis decesserit? dixi infrà hoc eod. lib. §. renunciatio.

QVAESTIO LXXVIII.

SVMMARIVM.

1. *Clericus vel monachus, an succedat in feudo?*
2. *Et an ad hoc vt transeat perpetuò in ecclesiam?*
3. *Et quid in feudis maioribus?*
4. *Et quid si præstetur seruitium personale?*
5. *Et quid in clerico constituto in sacris?*

1 Vero, an clericus succedat in feudo? Hæc quæstio à Doctoribus satis confusè tractatur, non distinguendo casus, in quibus posset in practica contingere, potest enim esse, quòd habens feudum efficiatur monachus, aut clericus, vel quòd feudum ipsum ad aliquem iam clericum iure inuestituræ, vel aliter deuoluatur. Dic ergo, quòd quādo vasallus efficitur monachus, aut seruitium, quod præstatur pro ipso feudo, est reale, quia scilicet præstatur res, vel pecunia, siue etiam est personale, quod tamen potest à clerico honestè præstari per se, vel per idoneum substitutum. & tunc feudū durat, & transit in monasterium, aliàs autem feudum non durat, sed finitur, & ad dominum directum reuertitur, & ingressus à sacramento fidelitatis absoluitur. Et hanc distinctionem tenent communiter Doctores, vt attestatur Salyce. in Authen. ingressi, nu. 11. C. de sacrosancta ecclesia. quem refert Afflict. decisio. 320. nu. 2. & 3. & Dec. in c. in præsentia, num. 74. de probatio. & Curt. Iun. de feu. in secunda parte, tertiæ partis principalis, quæst. 10. & Iaco. de sen. in verbo, Et quibuscunq; hæredibus, nu. 4. dicit etiam Alex. cons. 10. nu. 8. libr. 5. quòd ita tenent omnes, quod consilium est duplicatum in cons. 98. lib. 6.

2 Quæ tamen opin. intelligenda est, vt procedat, non ad hoc, vt feudum ipsum perpetuò remaneat apud monasteriū, sed tantùm ad hoc, vt monasterium illud habeat durante vita feudatarij, quò ad commoditates ipsius feudi. ita dicit Bal. in c. 1. num. 2. de mili. vasal. qui arma bellica &c. & in hac opin. non datur contradictor, vt ait Capic. decis. 10. num. 10.

3 Sed hæc cōclusio mihi nunquam placuit, quòd scilicet feudum transeat in monasterium, si vasallus efficiatur monachus, quia hoc esset distrahere monachos ab instituto suæ religionis, quod est seruire Deo, & abstinere à negotijs & administrationib. secularibus, propterea dicerem, quòd si superessent alij vocati ex tenore inuestituræ, illi deberent succedere in feudo, pindè ac si vasallus esset naturaliter mortuus, & si isti nō superessent, quòd feudum reuerteretur ad dominum directum. Et licet glo. in c. 1. §. 1. vers. Postposuerit, de feud. vel beneficio fœmi. absolutè dicat, quòd hoc casu feudum ad dominum reuertatur, tamen illa gl. debet intelligi, vbi agnati nō superessent, vel vbi feudū esset nouū. & ita illam intelligunt communiter Doctores, vt dicit Cur. Iun. in d. 10. q. in fin. Si tamen vellemus tenere cōmunem opi. illa esset, iudicio meo, restringenda, vt procedat solummodò in feudis inferioribus, id est nō habentibus dignitatem annexam. Sed si filius Regis, Ducis, Marchionis, aut Comitis, efficeretur monachus, non crederem, quòd Regnum, Ducatus, Marchionatus vel Comitatus acquireretur monasterio. & ita etiam de facto seruari attestatur Specul. de statu monach. §. 1. num. 15. Saluo tamen semper iudicio sanctæ matris ecclesiæ, cui in omnibus me subijcio.

4 De clerico autē non videtur dubitandum, quin feudum capere possit: sunt enim de hoc tex. aperti in c. verum, & in c. ex trāsmissa. de foro compe. & ita communi opin. obtentū est, vt dicit Zas. de feu. in 5. part. circa fi. dicit etiā Cardi. in c. 1. §. & quia, post prin. de his qui feu. dare poss. quòd multi Doctores, & in specie Martinus Laud. ibi, inquiunt hanc esse communem opi. Quam tamen intellige, vt procedat, modò pro tali feudo præstetur seruitium reale tantùm, nam eo casu vtrique clericus est capax feudi. & ita de mente omnium, vt ait Ruin. cons. 42. nu. 10. lib. 1. Sed si præstetur seruitium personale, nō modò clericus nō succedit in feudo ad eum deuoluto post clericatum, sed si post deuolutum feudum vasallus efficiatur clericus, amittit feudum. Et hæc est verior, & magis communis opin. vt dicit Ruin. in d. cons. 42. nu. 9. Sed hoc rursus ego intelligo, vt procedat

dat qnando huiusmodi serultinm personale non posset explicari per substitutum secundnm distinctionem, de qna suprà in monacho dictnm est, & ita dicit esse communem opi. Crauetta cons.303. post nnm.10. vers. Secundò respondeo.

Et hæc omnia de plano procedunt in clerico, qui sit tantùm primæ tonsuræ, & non in sacris constitntns. Nam talis proculdubio succedat in feudo. ita dicit Bal. in cap. 1. §. qui clericus, nu.7. si de feudo fue. controuer. qnē sequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt. Iun. in d. q.10. col. penult. vers. Secundò limita. Et hanc opin. quòd clericus in minoribns constitntns non priuetur feudo, dicit teneri in practica indicando & consulendo, Barb. de præstan. Card. in 5. quæstion. basilica primæ partis, num.5. qnem refert Cranetta in d. cons. 33. post nn.7. Cæterùm commnniter seruatur, quòd Episcopi & Cardinales retinent feuda in eis deuolnta inre successionis, ne dignitas potius decrementum quàm incrementnm eis attulisse videatur: & sine cóntrouersia admittuntur ad præstandum quodcunque seruitinm per substitutum. Alij antem clerici, vel in sacris constituti, vel etiam in minoribus, si sunt beneficiati, non retinēt feudnm, pro qno sit præstandnm seruitium personale. si verò sunt in minoribus constituti, & non beneficiati, admittnntnr ad feudum sicut merè laici. Et ita etiam videtur esse communis mens Doctorum in hac materia Scribentium, à qna recedendum nō esset in practica.

QVAESTIO LXIX.

SVMMARIVM.

1 *Collaterales, an succedant in feudo?*
2 *Et quid in feudo nouo?*
3 *Et an succedant vsque in infinitum?*
4 *Et quid si concessum sit sacerdoti pro se, & hæredibus?*

1 Habes regulam in materia feudorum, quòd qnandiu sunt descēdentes, ipsi in infinitum succedunt. est tex. in c.1. de succes. feu. & hæc conclusio est ab omnibus recepta, vt dicit Zas. de feud. in 8. parte, versic. Secunda conclusio.

Si verò non extant descendentes, tunc admittuntur transuersales agnati, progeniti à primo ascendente. Est commnnis opin. consuetudine firmata, vt attestatur Zasius in d. 8. parte, vers. Tertia conclusio.

2 Sed quæro, an simpliciter & indistinctè verum sit, quòd collaterales in feudo succedant? Resp. quòd est distinguendum, tam respectu qualitatis fendi, quàm gradus agnationis. Aut enim loquimur in feudo nono, & non succednnt collaterales, nisi id expressè actnm sit. & itá tenet glo. in c. si qnis miles, in gl. vnica, constit. feud. Loth. &c. quæ gl. tenetur per communiter Scribentes. vt dicit Alua. in eo. cap. si quis miles, nnm.2. Et ideò, si duo fratres fuerint inuestiti de feudo pro se & filijs, &c. vnns eorum decedat sine liberis, snperstite filio alterius fratris prædefuncti, portio istins fratris non pertinet ad dictū nepotem superstitem, quia ipsi fratres videntur prospexisse sibi tantùm, & vnusquisq; eorum filijs suis, nō autem filijs alterius fratris. & hanc dicit esse commnnem conclusionē, Curt. Sen. cons.49. nu.11. Aut verò loquimur in feudo antiquo, & tunc benè procedit cōclusio, quòd agnati collaterales in fendo succedant.

3 Difficultas est, an sncedant solummodò vsq; ad septimum gradnm, an etiam vsque ad infinitum. Nam in hoc articulo videntur esse duo text. contrarij, qnia in c.1. §. & quia, de his qni feud. dare possunt, expressè videtur probari, quòd agnati succedant solummodò vsq; ad septimum gradum. text. antem in c.1. §. de natn. success. feudi, videtur probare, quòd succedant etiam in infinitnm. Sunt etiam inter Doctores variæ opin. nam Iaco. de Beluis. in cap.1. de feu. March. dicit, quòd vbi agnati sint descendentes primi Inuestiti, debent in infinitnm sncedere in ipso feudo, ex beneficio primæ innestitnræ. & hanc opinionem, quòd inter descendentes primi vasalli, procedat successio, etiam vltra decimū gradum, dicit esse communiter receptam Didac. lib.3. resol. c.5. post nu.4. vers. Quintò hinc. Qnidam antem Doctor antiquus, appellatus Ioan. Fasoli tenuit contrariam opinionem, quòd scilicet non admitantnr collaterales vltra septimum gradum ad successionem feudi, & dicit Bald. in d. c.1. nnm.4. de feud. March. quòd ita communiter tenetur, quem refert Ias. in l. certum, post num.3. vers. Secundò principaliter. C. vnde legi. & Soci. Iun. cons.76. nu.73. lib.1. Hanc etiam opin. dicit esse communem Mart. Laud. inter cons. feu. Bruni cons.119. post num.8. Paris. cons.23. num.262. lib.1. Mihi autem placet prima opi. quòd scilicet succedant vsq; in infinitnm, & secundum illam, si casus contingeret, consulerem, & iudicarem. Nam hoc casu non potest propriè dici, quòd agatur de successione colla-

collateralium, sed de successione ascendentis, declara virtute primæ inuestituræ, & credo, quòd ita etiam indistinctè obseruetur, maximè in feudis regalibus, & in specie de corona regni Franciæ attestatur ita se habere consuetudinem Boer. consi. 10. numer. 16. vsq; ad fi. consi.

4 Sed hîc occurrit pulchra quæstio, pone, Princeps concedit feudum alicui existenti in sacris, pro se, & hæredib. certum est, quòd illud verbum, Hæredibus, quod in materia feudali intelligitur de filijs, siue descendentibus, non potest hoc casu verificari in filijs, quia talis constitutus in sacris, nisi eos suscepisset ante clericatum, nō posset habere filios habiles ad successionem feudorum. Nunquid ergo hoc casu censebitur feudum concessum etiam pro agnatis collateralibus ipsius inuestiti? Respon. quòd sic. ita dicit Bald. in l. 1. §. naturales, post num. 8. si de feudo fue. contro. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt. Iuni. de feud. In tertia parte, in materia successionis descendentium, in prima regula, qu. 17. in fi. Quod nota, quia de facili quis responderet prima facie contrarium.

QVAESTIO LXXX.

SVMMARIVM.

1 *Fœmina semel admissa ad feudum, an postea superueniente masculo excludatur?*

2 *Et quid econuerso, an fœmina semel exclusa per existentiam masculi, semper remaneat exclusa?*

1 POne, duæ sorores nullis existentibus masculis, successerunt in feudo, intellige in casu, in quo poterant de iure succedere, de quo dixi suprà, q. 73. per totam quæst. Modò vna ipsarum suscepit filium masculū. Quæro an ille masculus stante inuestitura, quæ velit masculos excludere fœminas, excludat etiam sororem matris suæ, quæ semel admissa fuit ad feudi successionem? Respon. And. de Isern. in cap. 1. de eo qui sibi, & hæred. suis, tenet, quòd illam excludat. Sed cōmunis opin. est in contrarium, scilicet, quòd imò fœmina semel admissa ad successionē feudi, propter non existentiam masculorum, si posteà masculi superuenlant, non excludatur. & ita esse communem opin. attestatur Aluaro. in d. cap. 1. num. 5. quem refert Iacob. de feud. in verbo, Et fœminis, num. 17. Zasius de feud. in 8. parte, in secunda particula, versic. Sed quæras de casu. Cur. Iuni. in prima regula, tertiæ partis principalis, in 28. qu. Nā lex regulariter nō patitur, quòd dominia rerum stent in suspenso, & ad hoc faciunt quæ dixi suprà, lib. 1. statuto. In casu statuti excludentis fœminas, extantibus masculis.

2 Sed quæro, quid econuersò, nunquid fœmina semel exclusa propter existentiam masculi, semper remanebit exclusa, ita quòd etiam mortuo masculo, qui eā exclusit, adhuc admitti non possit? Respond. quòd sic, & ad hoc allegatur tex. in c. 1. §. quinetiam, Episcopum, vel Abb. secundū intellectum Andreæ de Isernia, quem communiter Doctores sequuntur, vt ait Curt. Iun. in d. prima regula, quæstio. 27. subdens, hanc esse communem opin. quæ tamen mihi semper visa fuit dura, saltem quādo agitur inter fœminam ipsam, quæ sola superest ex progenie primi inuestiti, & dominū. Benè posset procedere textus in d. §. Quinetiam, & cōmunis opinio, quando ageretur inter fœminam, & alium agnatū, in casu, in quo masculi, & fœminæ essent vocati in inuestitura, secundum gradus proximitatum, vt proximis annis contigit disputari in quodam feudo in partibus Pedemontium, sed quò ad ipsum dominum, crederem absolutè, quòd existente fœmina, licet per masculum semel exclusa, quæ esset ex vocatis in inuestitura, feudum non aperietur domino. Nec facit argumentum, quòd ita etiam statutum sit in successione bonorum allodialium, quia longa est ratio differentiæ, nam illa portio, à qua fœmina excluditur, stante statuto, efficitur patrimoniū masculi excludentis, & incorporatur eius bonis, ita quòd non dicitur amplius agi de hæreditate illius ascendentis, sed successoris. In feudis autem secus est, Nam vbi tractatur de vocatis inuestitura, semper dicimus agi de successione primi inuestiti. Cogita.

Sed præsupposita cōmuni opinione pro vera, Quæro, quid si ille masculus excludens statim moriatur? Respon. quòd hoc casu fœmina est admittenda, & ita prædictam conclusionem limitat glo. in d. §. quinetiam, in verbo, non admittuntur, & dicit Curt. Iun. in d. q. 27. colum. 2. versi. Retenta igitur, quòd Doctores communiter sequuntur hanc limitationem. Non enim videtur extitisse, qui statim defecit.

QVAESTIO LXXXI.

SVMMARIVM.

1 *In feudis dignitatum, an requiratur noua concessio?*

Quæro,

1 QVæro, an in feudis dignitatum, puta Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, requiratur noua cōcessio, ad hoc vt descendentes inuestiti in ipsis feudis succedant? Respond. quòd de iure vtique requirebatur noua concessio, ex quo huiusmodi feuda potius electione, quàm successione obueniunt. & ita colligi videtur ex tex. in c. 1. de feudo March. Sed tamē consuetudo contrariū vsurpauit, quia hodiè in istis feudis sicut in alijs habet locum successio. & hæc est communis doctrina Doctorum, vt dicit Zas. de feud. in 8. parte, vers. Super tertiò principali. hanc etiā dicit esse communem sententiam Iacob. de sen. in verbo, Dux. vers. quid si Rex, num. 2. & seq. Intellige quando huiusmodi feudum conceditur alicui in proprietatem, aliàs secus, & intellige etiam vt transeat ad primogenitum tantùm, & non ad alios hæredes. & ita quotidiè obseruatur, vt dicit Iac. in loco præallegato.

QVAESTIO LXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Filius naturalis an succedat in feudo?*
Et quid si sit legitimatus ad feuda?
2 *Et quid si talis legitimatus sit spurius?*
3 *Et quid si legitimatio facta sit a Comite Palatino?*
4 *Et quid in legitimato per subsequens matrimonium?*
5 *Et quid si feudū receptum sit pro se, & filijs legitimè natis?*

1 FIlius naturalis non succedit in feudo, etiamsi sit legitimus. text. est expressus in c. 1. §. naturales. si de feudo defuncti, &c. Sed quæro, quid si à principe sit legitimatus expressè ad feuda? Respon. quòd talis benè succedit in feudo, & excludit cæteros agnatos remotiores. & ita dixit glo. in d. §. naturales, in verbo, Legitimi. quam dicit esse communiter approbatam Paris. consil. 1. nu. 76. libr. secundo. Ruin. consil. 36. num. 18. lib. primo, Curti. Iun. consil. 136. num. 1. & est magis communis opin. vt attestatur Boër. decis. 123. numer. 6. Curt. Iun. consil. 167. num. 28. illam etiam gl. dicit esse per omnes communiter approbatam Curt. Iun. de feud. in tertia parte in materia successionis descendentium, q. 17. in pri. subdens, quòd secundum communiter Doctores sufficit, quòd princeps legitimet in genere, ad successionem feudorum, licet nō exprimat in specie, ad talia feuda.

2 Et nota, quòd licet gl. in d. §. naturales, loquatur tantùm de naturalibus simpliciter, tamen idem est etiam in spurijs, & in alijs illegitimis, secundum omnes, vt dicit Cuma. cons. 168. n. 4. vbi etiam subdit, quòd ita quotidiè de facto seruatur.

3 Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando talis legitimatio est facta ab ipso Principe, penes quem est plenitudo potestatis. Sed quid si facta sit à Comite Palatino habente priuilegium legitimandi? Respon. quòd idem est dicendum, modò talis Comes habeat in priuilegio expressam potestatem legitimandi ad feuda. ita dicit Signorol. con. 220. numer. 4. & sequenti. & est communis opin. vt dicit Paris. in d. consil. 1. numer. 123. libr. 2. Molin. in consuetud. Paris. feud. §. 8. glo. 1. num. 38.

4 Item quæro, quid in eo, qui est legitimatus per subsequens matrimonium? Respon. quòd iste vtique succedit in feudo. Ita tenet And. de Iser. in d. c. naturales. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus, el 1. num. 18. in fin. ff. ad Trebellia. quem refert Ias. in l. generaliter, §. cùm autem, post nomer. 10. C. de instit. & substit. Hanc etiam esse communem conclusionem attestatur Curt. Iun. cons. 136. nume. 1. Decius cons. 155. post num. 3. quem refert Paris. cons. 13. num. 44. & seq. lib. 1. vbi etiam refert Soci. Idem attestari cons. 3. nu. 2. lib. 3. quem tamen ego in libro meo non reperi hoc attestantē, licet in eo cons. nu. 6. videatur transire cum hac opin. quam ego etiam sequor, quia huiusmodi legitimati ferè in omnibus reputantur legitimi.

5 Sed quid si feudum sit receptum prò se, & filijs legitimè natis, nunquid talis legitimatus per subsequens matrimonium succedet in feudo? Respon. quòd sic: & ita tenet Abb. in c. tanta, num. 7. qui filij sint legitimi. vbi etiam dicit, quòd ita tenent communiter Doctores: & est communis opin. vt dicit Card. Alexan. in d. c. tanta. Ripa in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. el 1. post nume. 48. quia vt dixi æquiparantur legitimè natis in omnibus, & per omnia.

QVAESTIO LXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Extranei hæredes an succedant in feudo?*
2 *Et quid si receptum sit pro se, & hæredibus?*

1 QVæro, an in feudo succedant extranei hæredes? Respond. Omne feudum quod potest alienari sine consensu domini, vel agnatorum, transit ad extraneos hæredes, quia de tali feudo idem iudicatur, quod de alijs bona

nis allodialibus, & ideò si feudum sit nouũ, ex quo pōt liberè per vasallũ alienare interueniente consensu domini, vt dixi sup. q. 41. vers. Et hæc qdem, poterunt ēt in eo cum licentia domini succedere extranei hæredes, Si verò sit concessum ꝑ se, & hæredibus qbuscunq;, tunc poterunt ēt sine licentia domini in eo succedere extranei. Idemq; si sit cōcessum pro se, & quibus dederit, pōt enim de eo vasallus liberè disponere. Si verò feudum sit simpliciter receptum, nulla facta mentione filiorum, neq; hæredum, tunc ex prouidētia legis nō vocantur ad feudum, nisi filij, & descendētes ipsius inuestiti, vt dixi sup. q. 9. ver. Sed qd dicendum: & ideò in tali feudo extranei hæredes non succedunt. Aut verò feudũ est receptum ꝑ se, & filijs, vel pro se, & liberis, vel ꝑ se, & descendentibus, & in hoc non est difficultas, qa extraneus hæres ad illud non admittitur. Aut est receptum ꝑ se, & filijs, & hæredibus, & idē est dicendum, scilicet, ꝙ extraneus hæres non succedat. ad hoc enim, vt qs in tali feudo succedat, reqritur, quòd in eo vtraq; qualitas concurrat, vt dixi suprà, in d. q. 9. vers. Quandoque, & tertiò.

2 Sed quid si feudũ sit concessum simpliciter pro se, & hæredibus, nũquid in tali feudo admittentur extranei hæredes? Resp. ꝙ licet in hoc articulo inter DD. variæ fuerint opin. tamen tenendum est, ꝙ extranei hæredes in tali feudo non succedant. & ista est cōis opi. vt dicit Bal. in l. ēt, in fine principij. ff. de sol. mat. quem refert Dec. cons. 175. post nu. 3. ver. Vlterius etiam, & cōs. 395. nu. 8. & Gozad. cōs. 9. num. 52. & Socin. Iun. cons. 112. nu. 8. lib. 2. & cons. 72. nu. 26. lib. 1. Hanc etiã opin. dicit cōmuniter teneri Cald. cons. 15. sub tit. de verb. signifi. quem refert Gratus cōs. 4. nu. 32. lib. 1. Et dicit Paris. cons. 2. nu. 23. lib. 1. ꝙ ita concludunt cōmuniter oēs. & dicit Soc. Iun. cons. 108. nu. 6. lib. 2. ꝙ istud est commune dictum. Hanc etiã dicit esse communem opi. Gozad. cons. 26. nu. 30. & ratio est, qa verbum hæredibus, in materia feudali recipit à lege hanc interpretationē, vt intelligatur solùm de descendētib. Ita est cōis opi. vt attestatur Rubeus cons. 164. nu. 13. Gratus cons. 29. nu. 41. lib. 2. Berous, q. 17. nu. 3. & dixi suprà sæpius.

QVAESTIO LXXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus an succedat in feudo?*

1 QVæro, an fiscus succedat in feudo, & sic an publicatis bonis vasalli confiscetur etiam feudum? Resp. ꝙ non. ita tenet Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus, nu. 3. ff. de damno infecto. & est cōis opi. vt dicit Roman. in d. §. si de vectigalib. quem refert Apostil. ad Aug. de malef. in verbo, præsente Caio, post nu. 40. Alex. in eo. §. si de vectigalib, nu. 30. Iac. de feud. in verbo, Dictiq; vasalli, el 1. nu. 61. & seq. Ruin. cons. 23. nu. 23. lib. 5. Curt. Iun. cons. 4. nu. 20. Rub. cōs. 134. nu. 3. Boër. decis. 374. num. 9.

Ego verò aliquãdo dicebã, in hoc proposito considerari posse tria genera feudorum. Primum est, de quo vasallus non pōt liberè disponere sine licentia domini, & sine cōsensu agnatorum, cuiusmodi est feudum antiquũ ex pacto, & ꝓuidentia, & tale feudum, ēt ꝙ vasallus delinquat, & eius bona fisco applicentur, nunq̃ venit in cōfiscatione bonorum, cuiuscunq; generis sit delictum: nam, vt dixi sup. q. 66. mihi semꝑ visum fuit iniquũ, & absurdũ, ꝙ vasallus possit delinquēdo præiudicare domino, aut agnatis, qbus non posset ꝑiudicare alienando, & cùm ad huiusmodi feuda non admittatur extraneus hæres, vt dixi q. prox. ergo nec fiscus, q hoc casu habetur loco extranei hæredis, quæ consequentia apud me habet difficultatem. Quis aũt hoc casu ꝑferatur in ipso feudo, an dominus directus, an aũt filij, vel agnati? dicēdum est, ꝙ, siquidem delictum est tale, ꝓpter quod dominus non possit priuare vasallũ feudo, semper ꝑferuntur agnati. Si verò ꝓpter illud delictũ vasallus posset feudo priuari, tũc vt scias qs præferatur, vide quæ dixi sup. in d. q. 66. Secundum aũt genus feudorũ est, de quo vasallus pōt cum cōsensu domini liberè disponere, ēt in extraneum, in ꝑiudicium filiorũ, vel agnatorũ, & huiusmodi est quodcunq; feudum nouum, sub quocunq; tenore receptũ sit, vt dixi supr. q. 41. vers. Et hæc qdem. & hoc casu teneo, ꝙ si vasallus delinquat nullo modo feudũ cōfiscetur, sed absoluté & indistinctè consolidetur vtile cum directo, & sic applicetur domino, neq; in hoc filij, aut agnati, q non poterãt ad feudũ venire, nisi ex ꝑsona ipsius patris delinquētis, poterunt ius aliqđ in feudo ipso ꝑtēdere, sed dominus iure suo, ex quo feudum est nouũ, erit illis ꝑferendus, prout ēt esset, si vasallus sine consensu domini illud alienasset, vt dixi in d. qu. 66. vers. Sed qd si vasallus, vel aliter esset feudo priuãdus, vt dixi in ea. quæst, vers. Et hæc quidem. Aut verò (& hoc est tertium genus feudorũ) feudũ erat tale, de quo vasallus, tàm in ꝑiudiciũ domini, quàm in præiudiciũ agnatorũ, po-

terat liberè disponere, puta, quia erat eõcessum pro se, & quibuscũq; hæredibus, vel pro se, & qnibuscunq; daret, &c. quæ omnia feuda possunt sine domini licentia, in quoscunq; etiam extraneos transferri, vt suprà sæpius dixi, & tunc aut fiscus, cui reliqua bona vasalli applicãtur, est idem qui & domini directi, & proculdubio renendum est, quòd etiã feudũ vnà cum reliquis bonis vasalli applicatur: Aut verò est alius fiscus diuersus à fisco domini directi, & tũc aut delictum, pro quo bona vasalli confiscantur, est tale, propter quod dominus potest vasallum feudo priuare, & hoc casu dominus directus præfertur, & feudum illi applicatur. Aut nõ erat tale propter quod posset feudo priuari, & tunc præfertur alius fiscus, qui tanquã hæres extraneus, ita in ipso feudo sicut in alijs bonis vasalli delinquẽtis succedere potest: & licet hæc prima facie videatur noua distinctio, ramẽ si rectè ponderẽtur rationes & authoritates Doctorum in hac materia Scribentium, reperies, quòd ista est mera varietas.

QVAESTIO LXXXV.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissarius an succedat in feudo?*
2 *Et quid in feudo hæreditario?*
3 *Et quid si fideicommissarius sit ex vocatis in inuestitura?*

1 QVero, nunquid fideicommissarius succedat in feudo, & sic, an feudum veniat in restitutione fideicommissi? Potest aũt casus in facto proponi, puta, quia vasallus habẽs plures filios, rogauerit vnum ex eis, vel plures, vt partem suam restituant vni ex ipsismet filijs, vel alicui extraneo, vel agnato, an talis granatus fideicommisso teneatur restituere, etiam partem suam feudi, illi, cui reliquum hæreditatis grauatus est restituere? Resp. quòd regulariter feudum nõ venit in restitutione fideicommissi. ita tenet Bart. in l. si patroni, in princ. nu. 3. ff. ad Trebel. & ita communiter Doctores, vt dicit Ripa in l. ex facto. §. si quis ita, nu. 17. ff. ad Trebel. Et est communis opin. vt dicit Curt. Iun. cons. 171. nu. 10. Et dicit Ias. in prælud. fend. nu. 46. quòd ita communiter concluditur.

2. Scias tamen in primis, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt pcedat in feudo ex pacto & prouidentia, secus aũt in hæreditario. Nam illud transit etiam in fideicommissarium: & ita solet communiter distingui, vt ait Cur. Iun. de feu. in 4. parte, in materia alienatiõis feudi, q. 30. vers. Secunda decidi potest, quem refert Paris. cons. 2. nu. 43. lib. 1. & cons. 3. num. 27. eo. vol. Sed hoc intelligo in feudo simpliciter & absolutè hæreditario, quòd (vt sæ plus dixi) transit in extraneos hæredes, & potest liberè alienari. Secus autem in hæreditario mixto. & ita in proposito attestatur esse magis communem opinio. Soc. Iu. cons. 72. num. 22. lib. 1.

3 Item scias, ꝙ conclusio non habet locum, quando fideicõmissarius esset ex comprehẽsis in inuestitura, & sic esset habilis ad succedendũ ex tenore ipsius inuestituræ, nam eo casu feudũ venit in restitutione fideicõmissi, & ista limitatio videtur cõmuniter approbara, vt dicit Soc. Iun. in d. cons. 72, num. 6. lib. 1. Quam tamen nõ ego credo veram, nisi quatenus ageretur de præiudicio domini, cuius non interest, apud quem ex vocatis sit feudũ, sed si fideicõmissarius esset ex remotioribus agnatis, non video cur non posset proximior agnatus talem restitutionem impedire. Propterea iudicio meo hæc q̃stio põt ita diffiniri, vt dicamus, ꝙ in casibus, in quibus vasallus põt de feudo testari, in illis potest etiã de feudo facere fideicommissum. Quando autem possit testari, dixi suprà, q. 40.

QVAESTIO LXXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Institutus in re certa, an succedat in feudo?*

1 QVæro, vasallus habens plures filios, instituit vnum ex eis in re certa, nunquid iste filius institutus in re certa, succedat æqualiter cum alijs vniuersaliter hæredibus institutis? Respon. quòd sic. Ita allegatur tenuisse Bart. In l. iurisiurandi. §. si liberi, nu. 6. ff. de oper. libert. qui tamen loquitur in emphyteosi, & dicit Curt. Iu. de feu. in 2. parte, 1. partis, tertiæ partis principalis, q. 5. quòd ita decidunt cõmuniter Doctores. Dicit etiam Didacus lib. 2. resolut. c. 18. num. 5. quòd in hoc Doctores communiter cõsentiunt. Hæc quæstio iudicio meo pendet ab illa, an vasallus possit de feudo testari, de q̃ua dixi suprà, q. 40.

QVAESTIO LXXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Finito feudo an proximiores ipsius vasalli sint inuestiendi?*

1 QVæro, fuit concessum feudum Titio, vsque in quartam generationem. Modò finita est quarta generatio Titij, nunquid poterunt filij, vel proximiores agnati vasalli, vltimo loco defuncti, petere sibi confirmari feudum? Respon. quòd sic, & si non fiat sefirmatio,

matio, fit eis iniuria, & ideò possunt appellate ad superiorē, vt cogat, ꝙ refirmario fiat. & hæc est famosa doctrina Bart. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æstiua. & est communis opi. vt dicit Rui. conf. 12. nu. 18. & seq. lib. 1. Curt. Iun. de feu. in 2. parte principali, in 1. partic. qu. 15. Sed hoc nunquam vidi in feudis seruari in practica, & fortè durum esset obtinere, licet in emphyteosi aliquando viderim iudicari secundum illam doctr. Bart. Vide quæ dixi suprà hoc eod. libt. §. emphyteosis, qu. 43.

QVAESTIO LXXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Finito feudo, cui remanere debeant melioramenta?*
Et an sit in electione domini, pati, quòd ædificium tollatur, vel soluere eius æstimationem?
2 *Et an eo casu æstimandus sit valor ædificij, vel ipsa materies tantùm?*
3 *Et an incrementum contingens in re feudali sit vasalli, vel domini?*
4 *Et quid de seruitutibus, quas vasallus precio acquisiuit ad beneficium rei feudalis?*
5 *Et an habens castrum in feudum sine iurisdictione, si acquirat iurisdictionem accrescat feudo?*

1 Pone, finita est inuestitura feudaiis, vel per cursum temporis, vel per generationē finitam, vel aliter, absq; tamen dolo, vel culpa ipsius vasalli. Quæro cui remanere debeant melioramēta facta sup ipsa re feudali? Resp. si ipsa melioramēta sunt facta, industria ipsius vasalli, puta, quia domum fabricauit in re feudali, vel huiusmodi eo casu talia melioramenta spectant ad ipsum vasallū. & hanc cōclusionem sequuntur oēs Docto. vt dicit Aluar. in c. 1. §. si quis de manso. post n. 5. de controue. inuest. Erit tamē in electione domini vel soluere vasallo æstimationem ipsorum melioramentorū, vel pati, ꝙ ędificium tollatur. de hoc est tex. expressus in c. 1. §. vasallus. in titulo, hîc finitur lex.

2 Sed quæro, nūquid erunt æstimanda melioramenta iuxta valorē ædificij cōsistentis, an aūt debeant æstimari tadera, & materies, quæ ex ipso ædificio diruto vēdi posset? Res. Bal. in d. l. §. si vasallus, nu. 4. in simili q. tenet, quòd debet æstimari valor ipsorū melioramentorum, non aūt ædificij diruti, & subdit, quòd ita seruat consuetudo. idem etiam dicit Bal. in Auth. excipitur, post nu. 2. C. de bonis quæ libe. quem refert Molin. in consuet. Paris. feud. §. 1. gl. 5. nu. 98. Reperio ramen Beroum. q. 96. post n. 4. vers. Si verò feudum dicentem, ꝙ magis cōis opin. est, ꝙ æstimentur tadera, & ædificium dirutum. Sed dubito, quòd in hoc ipse Berous verum non dicat. & ita Molin. in d. gl. 5. num. 98. dicit, quòd Scribētes sequuntur Bal. cuius opi. iudicio meo, æquior est, Et illam ego sequerer in iudicando, si casus contingeret.

3 Item quæro, an incrementū contingens in re feudali sit ipsius feudatarij, an autē domini directi? Resp. distinguendum esse inter incrementū discretum, & incrementum latens, nam si sit incrementū discretum, puta, insula in flumine nata è regiōe fundi feudalis, hoc acquiritur domino directi. Si verò est incrementū latēs, puta, id quod per alluuionem accedit in fundo feudali, hoc ptinet ad vasallū. ita dicit gl. in d. §. si quis de manso. in verbo, Reseruauerit, q̄ est cōmuniter approbata, vt dicit Rui. conf. 7. nu. 12. in fi. lib. 1. Hæc tamen resolutio mihi non multùm satisfacit, qa cùm ꝓprietas feudi sit domini directi, quidqd illi accedit, deberet accrescere domino, nisi aliter ex tenore ipsius inuestituræ appareret, propterea fortè æquius esset dicere, ꝙ omne incremētum accedens feudo, absq; industria vasalli, respectu proprietatis acquiritur domino directi, respectu verò vtilis domininij acquiritur vasallo. Cogita.

4 Sed quid de seruitutibus, quas ipse vasallus precio acquisiuit in beneficiū rei feudalis? Resp. ꝙ seruitutes, & alia iura inseparabilia, accedunt feudo, & rem feudalē sequuntur, & consequenter finito feudo, vnà cum illo ad dominum directum pertinent, non autē ad hæredes vasalli, ad quos feudum non transit. & in hoc oēs conueniunt, vt ait Berous in d. q. 96. nu. 6. dicit Aluar. in d. §. si quis de manso. post n. 5. quòd hanc conclusionē sequuntur omnes Doctores.

5 Sed pone, Princeps habēs castrum sine iurisdictione, illud concessit Titio in feudum, posteà Titius acquisiuit iurisdictionem ab alio, nūquid ipsa iurisdictio accrescit feudo? Resp. ꝙ non, sed finito feudo erit vasalli, vel eius hæredum. ita dicit Bal. in c. 1. §. cōtrario, n. 4. de inuestī. de re alie. facta, & est cōis opi. vt ait Rui. cōs. 14. post pri. lib. 1. Est enim iurisdictio quid separatū ab ipso castro, & qđ per se subsistere pōt, ideò feudo non accrescit.

QVAESTIO LXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Quæ actio competat in feudo?*

1 Quæro, quæ actio competat pro feudo? Resp. quòd pro feudo datur condictio ex lege, vel ex consuetudine

ſuetudine:& ad hoc allegatur Bart.in l.1.n.11., C.de iure emphy.qui tamen loquitur in emphyteoſi. & ita cōmuniter teneri atteſtatur Iaſ.l.Iurisgentium,§.quinimò, num.17. ff. de pac. Tu dic, quòd ſi vaſallus fuit inductus in actualem poſſeſſionē feudi, competit ei vtilis rei vendicatio, nedum contra extraneum, ſed etiam cōtra ipſum dominum directum, ſi verò illi tātùm facta eſt promiſſio de inneſtiendo, tunc ſi eſt villata ſtipulatione cōpetit actio ex ſtipulatu, ſi autem non eſt vallata ſtipulatione, cōpetit condictio ex moribus. & iſta eſt communis opin. vt ait Curt.Iun.de feud.in 1.parte principali,q.10.

QVAESTIO XC.

SVMMARIVM.

1 *Quis ſit Iudex competens in cauſis feudalibus, inter dominum, & vaſallum?*

2 *Et quomodo eligantur pares curiæ?*

3 *Et an pares curiæ cogi poßint ad iudicandum?*

4 *Et an pares curiæ cognoſcant inter dominum laicum, & vaſallum clericum?*

5 *Et quis ſit iudex inter ipſos vaſallos ſuper feudo litigātes?*

6 *Et an iuriſdictio domini inter vaſallos ſit ordinaria, vel delegata?*

7 *Et quid ſi alter eorum neget ſe eſſe vaſallum?*

8 *Et quid ſi dominus ſit laicus, & vaſalli ſint clerici?*

9 *Et quid inter ipſos agatur tātummodò de poſſeßione ipſius feudi?*

10 *Et an vaſalli litigantes ſuper feudo, poßint prorogare iuriſdictionem alterius, vt ſit iudex inter ipſos ſine licentia domini?*

11 *Et quis cognoſcat in cauſa appellationis interpoſitæ à ſententia inter ipſos lata per dominum?*

1 QVæro, quis ſit Iudex competens in cauſis feudalib? Reſp. quòd ſi eſt controuerſia ſuper feudo inter dominum & vaſallum, eo caſu eliguntur pares curiæ, qui in cauſa ipſa iudicāt. tex.eſt in c.1.§.prætereà ſi inter.de prohi.feud.alie.per Frider.

2 Sed quomodo eligentur iſti pares curiæ? Reſp.quòd primò dominus eliget vnum, vel plures, quot voluerit, & deindè vaſallus eliget totidem iuxta numerū à domino cōprobatum. Ita dicit gl.in d.§.prætereà ſi inter. in verbo, Pares curiæ.& Bal.in c.1. in primis verbis, de controuerſ.feud.apud par.termini. Et ita volunt cōmuniter Doctores, vt dicit Iac. de feud.in verbo, Et dicti vaſalli, poſt nu. 10. verſ.Quæro etiam.

3 Sed an iſti pares curiæ poterunt cogi ad iudicandum? Reſp. quòd ſic, & ita volunt omnes Doctores, vt ait Iacob.in verbo, Et dicti vaſalli, num.14.

4 Sed quid ſi dominus ſit laicus, & vaſallus ſit clericus, nunquid pares curiæ poterunt cognoſcere, an ipſe clericus ſit priuādus feudo occaſione feloniæ vel delicti? Reſp. ꝙ ſic, ita tenet Innoc. in c. verum. de foro compe. quem ſequuntur cōmuniter Scribētes, vt dicit Alex.conſ.79.circa prin.lib.1. Ripa in c.decernimus, poſt n.21.verſ.Intellige, de iudicijs. Nam reſpectu feudi, vt inferius dicā, clericus & Eccleſia, laicis ſubijciuntur.

5 Si verò ſit q̄ſtio inter ipſos vaſallos ſuper feudo, tunc aut iſti vaſalli ſunt, Duces, Comites, aut Barones, & ſic immediatè ſubiecti Imperat. & ſolus Imperator inter eos iudicat, tex.eſt in ca.1.apud quē vel quos controuerſ. feu.&c. Et dicit Cur.Iu.de feu.in 7.parte, in 1. reg.quòd oēs Feudiſtæ ita determinant. Aut verò eſt contentio inter vaſallos inferiores, & ſiquidem controuerſia non eſt ſuper ipſo feudo, vel re feudali, dominus non eſt iudex inter ipſos.ita dicūt communiter Can. vt ait Cur.Iun.in d.7.parte, in 2. reg. verſ. Septimò fallit. Si verò ſit contentio ſuper feudo, tunc dominus directus eſt iudex competens inter ipſos.tex.eſt in d.c.1.§. prætereà ſi inter.

6 Sed nunquid hoc caſu iuriſdictio ipſius domini inter vaſallos dicitur ordinaria, vel delegata? Reſp.quòd reſpectu cauſæ concernentis ipſam rem feudalem, dominus habet inter vaſallos iuriſdictionem ordinariam. & iſta eſt cōis opi. vt dicit Curt.Iun.in d.7.parte in 2.reg. q. 8. Cùm enim talis iuriſdictio ſit à lege collata, meritò dici debet ordinaria.

7 Sed pone, quòd contra dominum volentē inter vaſallos de feudo cognoſcere, vnus ex ipſis opponat declinatoriam, puta, quia conuentus neget ſe eſſe vaſallum, nunquid ipſe dominus poterit cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio? Reſ. ꝙ non, ſed ſuper hoc cognoſceret iudex ordinarius, qui deindè, cōperto, quòd iſte conuētus ſit vaſallus, remittet cauſam ipſi domino decidendam. ita tenet gl.in c.1.in gl.ſi.de inueſt.in mari.fact.& eſt cōmunis opi.vt dicit Cur. Iun. in d.7.part.in 2.reg. q.7. quæ tamen in puncto iuris nō tranſit ſine difficultate. Et videmus, quòd de iure cōmuni, Iudex corā quo opponitur declaratoria, ſemp cognoſcit an iuriſdictio ſit ſua, vel ne: tamen propter authoritatem gl.& Doctorū, difficilè eſſet in practica obtinere cōtrarium, maximè, quia reuera maius eſt intereſſe domini, qui cognoſcere & iudicare debet, an aliquis ſit ſuus vaſallus, quàm iudicis ordinarij, qui non tractat niſi de commodo ſportularum. Quidquid ſit, vbi iſte excipiens eſſet in quaſi poſſeſſione vaſallagij, omninò inclina-

rem

rem in sententiam, quòd dominus ipse cognosceret, vel saltem pares curiæ, non autem Iudex ordinarius.

8 Et hæc quidem conclusio, quòd scilicet inter vasallos de feudo litigãtes dominus sit Iudex ordinarius, de plano procedit, quãdo vasalli sunt laici, Sed quid si vasalli sint clerici, & dominus sit laicus? Respõ. quòd adhuc ipse dominus est eorum iudex ordinarius. & ista est communis opin. vt dicit Marian. in c. ex trãsmissa, in 5. limitat. de foro compe. Fel. in c. verum, post num. 3. vers. tenent Modern. de foro compet. Curt. Iun. in d. secunda regula, in secunda quæst. Iaco. de feu. in verbo, Et dicti vasalli, n. 3. Nam, vt dixi, ratione feudi, ecclesia & clerici domino laico subijciuntur, prout etiam esse communem opin. attestatur Deci. in c. cæterùm, nu. 20. de iud. Et ita de cõsuetudine seruatur, quòd iudex laicus cognoscit de re feudali inter clericos, prout de ipsa consuetudine attestatur Archidi. In c. vnico, de cler. coniug. in sexto. Et ita seruat parlamentum Delphinale, vt refert Guido Papæ, decis. 139. num. 1. in fin. Benè verum est, quòd hæc opi. aliquando nõ placuit Doctoribus Canonistis, quorum multi tenuerunt, quòd clerici nõ mutant forum in causa feudali. & ita hanc esse communem opi. Doctorum Canonista. attestatur Guido Papæ in allegata decis. 139. in primis verbis, sed hodiè alia opi. est magis communis Legistarum, & Canonist. & Ideò sequenda, saluo semper iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ. & ita seruat Senatus.

9 Quæ quidem opin. modicam habet difficultatem, quando inter istos vasallos clericos agitur de proprietate ipsius feudi, & sic de ipso feudo. Sed quid si agatur possessorio, & sic solùm de possessione ipsius feudi? Resp. Gl. in d. c. cęterùm. in verbo, Quandiu parati. de iudic. tenuit, quòd eo casu iudicium spectet ad iudicem ordinarium ecclesiasticum, sed tamen illa gl. in hoc cõmuniter reprobatur, vt dicit Bal. in eo. c. cæterùm. quem refert Iacob. In verbo, Et dicti vasalli. post num. 5. & ideò tenenda est contraria opi. quòd scilicet vtroque casu cognitio spectet ad dominum directi, quam dicit esse communem Areti. In d. c. cæterùm. col. 4. Et post eum Deci. ibi post nu. 66. vers. An autem si agatur. Curt. Iun. in d. 2. regula, in 6. q. Regulariter enim ille debet esse iudex in causa possessionis, qui est iudex competens in causa proprietatis.

10 Sed quæro, nunquid poterunt vasalli de feudo litigantes, protogare iurisdictionem alterius iudicis sine licentia ipsius domini? Respond. quòd non. ita tenet Barr. In l. 1. nu. 2. ff. de Iudic. & est communis opin. vt dicit Alex. in l. 1. §. & post operis. nu. 21. ff. de noui oper. nuncia. Iac. in verbo, & d. vasalli, nu. 32. Curt. Iun. in d. 2. regula, in 5. q. Sapia in d. l. 1. nu. 23. ff. de iudic. Maranta in suo Speculo, in 4. par. principal. in 12. diuisio. nu. 19. Ex quo enim talis iurisdictio domino est à lege specialiter tributa, non potest consensus partium, contra priuilegium à iure concessum, quicquam operari, vt in simili dicitur de clericis, qui non possunt etiamsi velint consentire in iudicem laicum in præiudicium iurisdictionis ecclesiasticæ. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando causa est super re feudali, sed si esset super alia re, tunc benè possent vasalli protogare iurisdictionẽ alterius domini, non modò si essent simpliciter subditi ipsi domino ratione iurisdictionis & subiectionis, sed etiamsi tenerent ab eo feudum. ita allegatur tenere Bart. in d. §. & post operis, nu 8. & in d. l. 1. nu. 4. ff. de iud. quod dictũ Bart. omnes sequuntur, vt dicit Capic. decis. 9. numer. 11.

11 Successiuè quæro, si dominus iudicauit in causa feudali inter suos vasallos vertente, ad quem sit appellatũ ad proximiorem dominum qui sit superior illius feudi, & si deinde etiam à proximiore domino, qui sit superior illius feudi, contingat appellari, erit appellandum ad dominum magis superiorem. ita sentit Io. Ray. in rep. cap. Imperialem. §. præterea si inter. de prohib. feud. alie. per Frid. & est communis conclusio Doctorum, vt dicit Curt. Iun. in d. 7. parte, in 2 regula. q. 11.

QVAESTIO CXI.

SVMMARIVM.

1 *Tempore appellationum statuta à iure communi, an sint etiam seruanda in causis feudalibus?*

1 QVæro, an tempore appellationum statuta à iure cõmuni, sint etiam seruanda in causis feudalibus? Respond. quòd sic. Et est communis conclusio Docto. vt dicit Curt. Iun. de feud. in 7. parte, in 2. regul. quæstio. 13. Vbi enim non reperitur aliquid specialiter in feudis constitutum, semper seruandum est ius commune.

F I N I S.

Donatio, q. 14. 105. ver. 3
Bona ecclesiæ an possint in emphyteosim concedi, vide infrà, Prælatus.
Bona emphyteotica an possint propriè dici allodialia, §. Emphyt. q. 49. 147. ver. 1
Bona emphyteotica an veniant in generali hypotheca, ibid. q. 18. 132. ver. 1

C

Caducitas ab emphyteota incurritur propter canonem non solutum, §. Emphyt. q. 7. 123. ver. 1
Item propter deteriorationem, ibid. q. 26. 134. ver. 1
Item propter alienationem, ibid. q. 24. ibid. ver. 1
Caducitas an censeatur remissa propter receptionem pensionis, vide infrà, Dominus.
Cancellatio testamenti, vel eius incisio per testatorem facta, nunquid annullet ipsum testamentum, vide §. Test. q. 93. pag. 79. ver. 1
Et an hoc casu applicetur fisco, vel venientibus ab intestato, ibid. ver. 2
Captatoria voluntas valet ad pias causas, ibid. q. 6. 5. ver. 5
Causæ propter quas filius potest exhæredari, vide infrà, Filius.
Causæ ingratitudinis propter quas donatio reuocari potest, vide infrà, Ingratitudo.
Cautela, quòd censeantur tot donationes, quot res, an operetur, quòd non sit necessaria insinuatio, §. Donatio, q. 17. 104. ver. 4
Cautio de vtendo fruendo, &c. an possit per testatorem remitti vsufructuario. §. test. q. 64. 59. ver. 1
Cautionem de restituendis vsuris præstare tenetur, vsurarius testari volens, vide infrà, Vsurarius.
Cæcus quando vult testari quæ solennitates requirantur, eod. §. Test. q. 17. 15. ver. 1
Et quid si velit testari inter liberos, ibid. ver. 2
Cessio ex causa donationis facta an requirat insinuationem, §. Donatio, q. 16. 101. ver. 4
Clausula derogatoria in primo testamento inserta debet specialiter reuocari, §. Test. q. 99. 82. ver. 1
Clausula codicillaris an sustineat testamentum nullum ex causa præteritionis, ibid. q. 46. 43. ver. 1
Et quid si posthumus sit ignoranter præteritus. ibid. pag. ibid. ver. 2
Clausula codicillaris semper subintelligitur in testamento cõdito inter liberos, ibid. q. 8. 8. ver. 8
Clausula, quòd testator vult valere testamentum in vim codicillorum, & non aliter, an operetur, quid non possit valere, vt testamentum, ibid. q. 4. 2. ver. 4
Clausula codicillaris an sustineat legatum relictum per filiumfam. in vim donationis causa mortis, vide infrà, Legatum.
Clausula, & quibus dederit, an operetur, quòd possit res emphyteotica alienari domino non requisito, §. Emphyt. q. 13. pag. 127. ver. 7
Clericus an possit testari, vide infrà Prælatus.
Clericus an succedat in feudo. §. Feudum, q. 78. 193. ver. 4
Clericus vasallus de feudo litigat coram iudice laico, ibid. q. 90. 200. ver. 4. & 5
Collatio beneficij ecclesiastici an possit propter ingratitudinem reuocari, §. Donatio q. 21. 108. ver. 6
Collaterales an succedant in feudo, vide suprà, Agnati transuersales.
Collectarum solutio an spectet ad dominum directi, vel ad emphyteotam. §. emphyt. q. 46. 147. ver. 1
Concessio in feudum facta per prælatum vltra modum consuetum an vitietur in totum, §. Feudum, q. 13. 157. ver. 8
Concessio castri facta per verbum, Donamus, an censeatur donatio, vel feudalis concessio, ibid. q. 17. 158
Concessio feudalis, an præsumatur ex cursu decennij. ibid. q. 19. ibid. ver. 2
Concessio rei ecclesiasticæ in emphyteosim facta alio modo, quàm solita sit nunquid valeat, vide infrà, Prælatus.
Cõcessio in emphyteosim potius præsumitur realis, quàm personalis. §. Emphyt. q. 28. in prin. 134
Condemnatus ad mortem an possit testari. §. Testa. q. 21. 19. ver. 1
Et an possit testari ad pias causas, ibid. q. 5. 3. ver. 1
Et quid si fugiat è carceribus. ibid. q. 23. 20. ver. 1
Condemnatus ad perpetuos carceres, an perdat testamenti factionem, ibid. q. 23. 20. ver. 1
Condictio ex lege datur pro contractu emphyteotico, §. emphyt. q. 47. 147. ver. 1
Conditionum plures sunt species, §. Test. q. 39. 31. ver. 1
Confectio inuentarij an possit à testatore remitti, vide infrà, Inuentarium.
Confessio receptæ dotis facta constante matrimonio, an confirmetur iuramento, §. Donatio, q. 9. 95. ver. 4
Consensus patris qui requiritur in donatione facienda filio per patrem, an sit necessarius ad integrandam personam filij, an autem solummodè requiratur propter interesse patris, ibid. q. 6. 90. ver. 5
Et an debeat expressè interponi, ibid. ver. 6
Et an possit à patre interponi ad sui beneficium, ibid. 91. v. 7
Constitutum habet vim traditionis. §. emphyt. q. 13. 126. v. 4
Consuetudo infeudandi res ecclesiæ an possit per prælatũ alterari. §. Feudum, q. 13. 157. ver. 7
Consuetudo, quòd vasalli possint alienare feuda sine consensu dominorum, an valeat, ibid. q. 30. 165. ver. 12
Consuetudo prouinciæ maximè est attendenda vbi tractatur, an emphyteosis ecclesiæ transeat ad extraneos hæredes, §. Emphyt. q. 29. in fi. 140
Contractus an possit in testamento celebrari, §. Testam. q. 75. pag. 66. ver. 1
Contractus libellarius, & censualis, quid differat à contractu emphyteotico, §. emphyt. q. 1. 116. ver. 1
Contractus an in dubio censeatur censualis, vel emphyteoticus, vel locatio, ibid. ver. 3
Contractus emphyteoticus an requirat, quòd à principe præstetur certa quantitas, ibid. q. 3. 117. ver. 1
Contractus emphyteoticus an à princ. requirat scripturam, vide infrà, Scriptura.
Conuentio facta in actu donationis in fauorem tertij absentis, an possit ante eius acceptationem reuocari. §. Donatio. q. 13. pag. 100. ver. 5

D

Damnatus ad mortem, vel ad perpetuos carceres an possit testari, vide suprà, Condemnatus.
Damnum contingens in re emphyteotica, an operetur remissionem pensionis. §. Emphyt. q. 8. 121. ver. 8
Debita paterna an sint soluenda de bonis emphyteoticis, ibid. q. 40. 144
Declaratio domini directi an requiratur ad hoc, vt emphyteota cadat à iure suo, ibid. q. 10. 124
Decima an possint per laicum subinfeudari. §. Feudum. q. 32. pag. 165. ver. 3
Decimæ ad ecclesiam reuersæ an possint per Prælatum iterum in feudum concedi, ibid. q. 13. 156. ver. 2
Deportatus an possit testari. §. Test. q. 22. 20. ver. 1
Et an possit capere ex testamento, ibid. ver. 2
Descendentes in feudo an in infinitum succedant. §. Feudum. q. 79. 194. ver. 3
Deterioratio est iusta causa, propter quam potest emphyteota expelli. §. Emphyt. q. 26. 134. ver. 1

§ 4 Dispositio

Dispositio Auth. ex causa. C. de lib. praeter. sustinet testamentum nullum ex causa praeteritionis, vel exhaeredationis. §. Test. q. 52. 47. ver. 1
Et quid in praeteritione facta per matrem, ibid. ver. 2
Et quid in praeteritione posthumi, ibid. ver. 3
Et quid si posth. sit ignoranter praeteritus, ibid. ver. 4
Et quid in praeteritione fratris, ibid. 48. ver. 5
Et quid si exhaeredatio facta sit ex causa legitima, sed non probata, ibid. ver. 6
Et an sustineatur institutio facta iure certa, ibid. q. 53. ibid. ver. 1
Et an legata & fideicom. vniuersalia, ibid. 54. 49. ver. 1
Et an substitutiones pupillares, vel exemplariae, ibidem ver. 2
Et an legata facta ipsi filio praeterito, ibid. ver. 3
Et an legata facta turpibus personis, ibid. ver. 4
Dispositio Auth. quod sine. C. de testam. an extendatur ad fauorem piae causae, vide infrà, Schedula.
Dispositio c. quanquã. de vsur. in 6. an habeat locum in eo, qui desiit exercere vsuras. vide infrà, Vsura.
Dispositio §. ex imperfecto. sustinet testamentum inter liberos minus solenne. §. Test. q. 8. 8. ver. 1
Et quid si vnus ex filijs sit in ipso testamento praeteritus, ibid. ver. 6
Et quid si aliquid ei sit relictum, sed non titulo institutionis, ibid. 9. ver. 7
Et quid si sit imperfectum ratione voluntatis, q. 9. 11. ver. 1
Et an sustineatur quoad ea, quae concernunt extraneos, ibi. q. 10. 10. ver. 1
Et an sustineatur substitutio pupillaris, ibid. ver. 2
Et quid in donatione tutoris extranei, ibid. ver. 3
Et an dispositio d. §. ex imperfecto, habeat locum in patre testante inter liberos naturales, ibid. q. 12. 11. ver. 1
Et quid in matre, ibid. ver. 2
Et quid si conditum sit testamentum inter filios legitimatos, ibid. ver. 3
Et quid inter liberos per statutum exclusos, ibid. ver. 4
Et quid inter liberos non primi, sed vlterioris gradus, ibid. ver. 5.
Et an habeat locum, quando filius testatur inter parentes, ibid. 12. ver. 6
Et an ex tali testamento, dicatur succedi ex testamento, an autem tanquam ab intestato, q. 13. ibid.
Dispositio testatoris facta in vnum casum, an extendatur ad alium, ibid. q. 76. 68. ver. 10
Dispositio l. si quis argen. C. de dona. sustinet donationem factam solo pacto nudo interueniente. § Donatio. q. 14. 100. ver. 1
Et an locum habeat in donatione causa mortis, ibid. ver. 2
Et an in donatione remuneratoria, ibid. 101. ver. 3
Et an in donatione praesumpta, ibid. ver. 4
Et an in pacto, seu promissione de donando, ibid. ver. 6
Dispositio l. si totas. C. de inoffic. donat. quomodo sit intelligenda, ibid. q. 22. 109. ver. 3
Dispositio l. si vnquam. C. de reuoc. dona. reuocat donationes factas ab illis, qui non habent filios, si eis nascantur filij post factam donationem, ibid. ver. 4
Et an habeat locum in donationibus factis libertis, an etiã cuilibet extraneo, ibid. 110. ver. 5
Et quid si tempore donationis iam habebat filios, ibid. 108. ver. 3
Et quid si donator tempore donationis de liberis cogitasset, ibid. ver. 2
Et quid si renunciauerit dispositioni ipsius. l. si vnquam, ibid. 109. ver. 4
Et an dispositio d. l. si vnquam habeat locum in donatione cuiuslibet partis bonorum, ibid. ver. Quartò infertur, ibid. 110. ver. 5
Et an in donatione rei particularis, ibid.
Et quid si sit appositum iuramentum, ibid. q. 23. 111. v. 1
Et quid in donatione facta ecclesiae, ibid. ver. 2
Et quid in donatione facta ob causam, ibid. ver. 3
Et quid in donatione remuneratoria, ibid.
Et an dispositio d. l. si vnquam habeat locum in legatis, ibid. ver. 4
Et an in legitimatione filiorum naturalium, ibid. 112. v. 5
Et an propter legitimationem filiorum naturalium reuocetur donatio ex dispositione d. l. si vnquam, ibid. ver. 6
Et an reuocatio quae fit ex dispositione d. l. si vnquam, fiat ipso iure, ibid. ver. 8
Et quid, si filij nati post donationem praemoriantur patri, an donatio reconualescat, ibid. ver. 9
Dispositio l. fi. C. de reuoc. donat. reuocat donationes propter ingratitudinem donatariorum, vide infrà, Ingratitudo.
Diuisio inter haeredes an possit à testatore prohiberi. §. Test. q. 67. 61. ver. 1
Diuisio rei emphyteoticae permissa est inter ipsos emphyteotas. §. Emphyt. q. 14. 128. ver. 1
Dominus an possit infeudare feudum nondum apertum, §. Feud. q. 14. 157. ver. 1
Dominus an teneatur tradere vasallo possessionem feudi, ibid. q. 26. 161. ver. 2
Et quid si eam illi semel tradidit, ibid. ver. 4
Dom. an teneatur defendere vasal. ibid. q. 27. ver. 2
Et an etiam contra patrem, & fratrem ipsius domini, ibid. ver. 2
Dominus an possit vasallos inuitos in alium alienare, ibid. q. 28. ver. 1
Et an si alienet priuetur proprietate feudi. ibid. 162. v. 3
Et quid si eos alienet cum toto territorio, ibid. ver. 2
Dominus an possit pignorare suum directum dominium inuito vasallo, ibid. ver. 4
Dominus an possit subditis suis collectas imponere. q. 29. ibid. ver. 1
Et an pro dote filiae suae maritandae, ibid. ver. 2
Dominus an possit cogere subditos suos ad molendum in suis molendinis, ibid. q. 30. 163. ver. 1
Dominus recusans facere inuestituram vasallo, an priuetur proprietate feudi. q. 49. 179. ver. 7
Dominus post vasalli culpam seruitia ab eo recipiens, an censeatur illa remisisse caducitatem, ibid. 63. 184. ver. 1. & q. 49. 180. ver. 10
Dominus non faciens iustitiam vasallo, an cadat à proprietate feudi. q. 68. 187. ver. 1
Dominus quando priuatur proprietate, cui proprietas applicetur. q. 72. ver. 1
Dominus an sit Iudex ordinarius inter vasallos, vide infrà Iudex.
Dominus directi recipiendo pensionem post caducitatem, an censeatur illam remisisse. §. Emph. q. 10. 124. ver. 1
Et quid in praelato, vide infrà, Praelatus.
Dominus directi, qui expulit emphyteotam propter cessationem solutionis, an possit petere pensionem temporis praeteriti. q. 10. ibid. ver. 2
Dominus directi post declaratam caducitatem, an possit propria auctoritate ingredi rem emphyteot. q. 11. 125. ver. 1
Et quid finita emphyteosi. q. 44. 140. ver. 1
Dominus directi an possit expellere propria auctoritate emphyt. qui possessionem suam interuertit. q. 25. 133. ver. 1
Dominus directi an teneatur finita emphyteosi illã filijs, vel agnatis emphyteotae resignare, vide suprà, Agnati, vel infrà, Filij.

Donati

Donatio facta in pœnam mutationis testamenti, an valeat. §. Test. q. 95. 80. ver. 1
Donatio vnde dicatur. §. Donat. q. 1. 86. ver. 1
Donatio an sit contractus nominatus, ibid. ver. 2
Donatio perfecta reuocari non potest, ibid. ver. 3
Donatio conditionalis an sit propriè donat. q. 2. 87. ver. 2
Donatio reciproca an sit propriè donat. ibid. ver. 2
Donatio remuneratoria an sit propriè dona. q. 3. ver. 1
Et an valeat etiam si merita non probentur, ibid. ver. 2
Donatio causa mortis quid sit. q. 4. 88. ver. 1
Donatio an in dubio debeat iudicari inter viuos, vel causa mortis, ibid. ver. 2
Et quid si facta sit ab infirmo, ibid. ver. 3
Et quid si donatione adiecta sit promissio de non reuocando, ibid. ver. 5
Donatio causa mortis vtrùm potius comparanda sit contractui, quàm vltimæ voluntati. q. 5. ver. 1
Donatio causa mortis facta in testamento an censeatur tanquam legatum, vel tanquam donatio causa mortis, ibid. pag. 89. ver. 3
Donatio facta in pœnam mutationis testamenti non valet. q. 19. in fi. ver. primi 103.
Donatio facta à filiofam. an valeat, vide infrà, Filiusfam.
Donatio inter patrem & filium, an valeat, vide infrà, Pater.
Donatio inter virũ, & vxorẽ an valeat, vide infrà, Maritus.
Donata sponso, vel sponsæ, à consanguineis, vel affinibus, an censeantur donata contemplatione viri, vel contemplatione vxoris. §. Donat. q. 10. 96. ver. 2
Donatio propter nuptias hodie non est in vsu. q. 11. 97. ver. 1
Donatio propter nuptias an censeatur constituta ipso iure, ibi. ver. 2
Donatio facta absenti an valeat. q. 12. 98. ver. 1
Et quid si facta sit coram quinq; testibus, an sustineatur in vim fideicommissi, ibid. ver. 5
Donatio in qua apposita est conuentio in fauorem tertij absentis, quando possit ante ipsius absentis acceptationem in eius præiudicium reuocari. q. 13. 100. ver. 5
Donatio facta præsenti, & tacenti, an valeat. q. 14. ibid. v. 5
Donatio excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari, aliàs non valet, vide infrà, Insinuatio, & an vitietur in totum, an autem solummodò quatenus excedit summam quingentorum solidorum, q. 17. 103. ver. 1. & an confirmetur iuramento. q. 18. 104. ver. 1
Donatio hodie perficitur pacto nudo, vide suprà, Dispositio. l. si quis argentum.
Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an valeat. q. 19. 105. ver. 1
Et an præsentium tantùm, ibid. ver. 2
Et an simpliciter bonorum suorum, ibid. ver. 3
Et an generaliter omnium bonorum, ibid. 106. ver. 4
Et an bonorum suorum mobilium, & immob. ibid. ver. 5
Et an simpliciter sua hæreditatis, ibid. ver. 6
Et quid si sit collata post mortem, ibid. ver. 7
Et quid si donator aliquid sibi reseruauerit pro facultate testandi, ibid. ver. 8
Et quid si reseruauerit vsumfructum, ibid. ver. 9
Et quid si talis donatio sit iurata. q. 20. 107. ver. 1
Et nunquid talis donatio annulletur in totum, an autem sustineatur quò ad bona præsentia, ibid. ver. 2
Et quid in donatione facta ecclesiæ, ibid. ver. 3
Et quid in donatione reciproca facta inter fratres, ibid. v. 4
Donatio potest propter ingratitudinem reuocari, vide infrà, Ingratitudo.
Donatio inofficiosa reuocatur ex dispositione ti. C. de inoffic. dona. q. 24. 112. ver. 1
Et an reuocetur in totum, an autem vsq; ad legitimam tantum, ibid. 113. ver. 2
Et quid si sit iurata, ibid. ver. 3
Et quid si pater aliquid filio reliquerit, ibid. ver. 4
Et quid in alienatione facta titulo oneroso, ibid. ver. 5
Donatio ob causam, reuocatur causa non secuta. q. 25. 132. ver. 1
Donatio causa mortis potest quandocunq; reuocari, ib. 114. v. 2
Et an reuocetur propter conualescentiã donatoris, ibid. v. 4
Donatio facta eccles. an reuocetur propter superuenientiam liberorum, vide suprà, Dispositio. l. si vnquam.
Et an propter ingratitudinem prælati, vel capituli, vide infrà, Ingratitudo.
Et an in ea requiratur insinuatio si excedat summam quingentorum solidorum, vide infrà, Insinuatio.
Et an valeat donatio omnium bonorum facta ecclesiæ, vide suprà, Donatio omnium bonorum.
Donatarius an teneatur alere donantem, vide infrà, Ingratitudo.
Donatarius an possit apprehendere possessionem rei emphyteoticæ sibi donatæ, sine domini consensu. §. Emphyteosis. q. 15. 128. ver. 2
Donari an possit res emphyteotica irrequisito domino, vide infrà, Emphyteota.
Duæ personæ an possint simul testamentum condere. §. Testamentum. q. 60. 56. ver. 1
Duo Testamenta eodem die confecta, si producantur, quodnã eorum præualeat, ibid. q. 100. 85. ver. 1

E

EA quæ non transeunt ad extraneos hæredes, non transeunt in fiscum. §. Emphyteosi. q. 29. 130. ver. Breuiter.
Epistola interueniente, valet donatio facta absenti. §. Donatio. q. 12. 97. ver. 8
Emancipatus si sit præteritus, an vitietur testamentum, vide infrà. Præteritio.
Emphyteosis quid differat, à contractu libellario, & censuali. §. Emphyteosis. q. 1. 116. ver. 1
Emphyteosis an sit contractus nominatus. ibid. q. 2. 117. ver. 1
Emphyteosis ex quanti temporis cursu præscribatur, ibid. q. 7. pag. 119
Emphyteosis an possit alienari in potentiorem, vide suprà, Alienatio.
Emphyteosis an transeat ad extraneos hæredes, ibid. q. 28. 134. ver. 1
Et quid si sit ecclesiastica, ibid. 137. ver. 7
Et quid si aliunde non constabat bona esse ecclesiæ, ibid. 137. ver. 8
Et quid si concessa fuerit pro se, & hæredibus quibuscunq; ibid. ver. 9
Et quid si concessa fuerit, pro se, & quibus dederit, ibi. v. 10
Emphyteosis an transeat in fiscum. q. 29. ibid. ver. 1
Et an in filios naturales. q. 30. 140
Et an in legitimatos. q. 31. ibid.
Et an in fœminas, vide infrà, Fœminæ.
Et an transeat in Monasterium. q. 33. 142
Emphyteosis concessa pro se & filijs, & nepotibus qui intelligatur. q. 35. 142
Emphyteosis an transeat ad filios, etiam quòd non sint hæredes, vide infrà, Filij.
Emphyteosis an transeat ad institutum iure certo, vide infrà, Institutus.
Emphyteosis quomodo finiatur. §. Emph. q. 42. 145. ver. 1
Emphyt. antiqua, & noua quæ dicatur. q. 16. 130. ver. 3
Emphyteosis hæreditaria, non hæreditaria, & mixta quæ dicatur, ibid.
Emphyteota tenetur soluere canonem domino directi, aliàs cadit à iure suo. q. 8. 119. ver. 1

Et quid

Et quid si in contractu appositum est iuramentum, ibi.v.2

Et quid si pensio sit minima, ibid. ver.3

Et quid si cessét in vno nummo, ibid. 120.ver.4

Et quid si emphyteota non possideat rem emphyteoticam, ibid. ver.5

Et quid si propter bellum nullos fructus percipere potuit, vide infrà, Remissio.

Et an propter sterilitatem fiat ei remissio, vide infrà, Sterilitas.

Et quid si contingat aliquod damnum in re emphyteotica, vide suprà, Damnum.

Et quid si emphyteota ignorabat rem esse emphyteoticam. §.Emph.q.8. 122.ver.9

Et an ad vitandam caducitatem sufficiat oblatio.ibid.v.10

Et quid si alius, puta, procurator soluit pro ipso emphyteota, ibid. ver.11

Et quid si apposita sit pœna in Inuestitura, ibid. ver.12

Et quid si ex pluribus hæredibus emphyteotæ aliqui soluerint, & aliqui non, ibid. ver.13

Emphyteota qui canonem non soluit, an possit purgare morã, ibid.123.ver.15. & ibi quando dicatur purgare moram mediante satisfactione.

Emphyt.cessans in solutione canonis, an cadat ipso iure, an autem requiratur sententia, ibid.q.9. ibid.

Emphyteota quo tempore anni debeat soluere pensionem, vide infrà, Pensio, & an possit inuito domino soluere pro tribus, vel quatuor annis futuris, ibid.

Emphyteota non potest alienare rem emphyteoticam domino irrequisito.q.13. 126.ver.1

Et an cadat ipso iure, ibid. ver.2

Et quid si non sit secuta traditio, ibid. ver.3

Et quid si facta sit traditio per constitutum, ibid. ver.4

Et quid si in alienatione protestetur, quòd illam facit saluo, & reseruato consensu domini, ibid. 127.ver.5

Et quid si post alienationem, & traditionem rem ipsam recuperet, ibid. ver.6

Emphyteotæ an possint rem emphyteoticam inter se diuidere domino irrequisito, vide suprà, Diuisio.

Emphyteota an possit sine domini consensu rem emphyteoticam alteri donare vel legare.q.15. 128.ver.1

Et an possit sine domini consensu illam permutare, vide infrà, Permutatio.

Et an hypothecare, vel pignorare.q.18. 132.ver.1

Et an locare, q.19. ibid.ver.1

Et an concedere in emphyteosim.q.20. ibid.ver.1

Emphyteota an possit constituere seruitutem in fundo emphyteotico, vide infrà, Seruitus.

Emphyteota interuertens possessionem domini, an possit ab eo propria auctoritate expelli, ibid.q.25. 133.ver.1

Et an possit expelli propter deteriorationem.q.26. 134.v.1

Emphyteota an possit incidere arbores fructiferas, ibid. ver.2

Emphyt.an teneatur ad collectas, vide suprà, Collecta.

Excommunicatus an possit testari.§.Test.q.24. 20.ver.1

Exhæredatio quando reddat testamentum nullum, vel inofficiosum, ibid.q.40. 36.ver.1

Exhæredationis causæ quæ sint, vide infrà, Filius.

Exhæredatus an succedat in feudo, vide infrà, Filius.

Extranei hæredes an succedant in feudo.§.Feudum.q.83. 196. ver.1.& q.9.ver.2.p.153.& 155.ver.9.

Extranei hæredes an succedant in emphyteosi.§.Emph.q.28. pag.134. ver.1

F

Facultas testandi concessa à principe, an intelligatur concessa, vt quis possit testari sine solennitatibus à iure communi requisitis.§.Test.q.34. 29.ver.3

Falcidia an possit à test.prohiberi.q.73. 65.ver.3

Fœminæ an succedant in feudo.§.Feud.q 73. 188.ver.1

Et quid si expressè sint vocatæ in inuest.ibid. ver.3

Et quid in feudo empto, ibid. ver.6

Et quid si feudum sit fœmineum, ibid. ver.5

Et quid in feudo pro quo nullum seruitium præstatur, ibi. pag.189. ver.7

Et quid si seruitium ita potest præstari per fœminam, sicut per masculum, ibid. ver.8

Et quid si adsit consuetudo, quòd fœminæ in feudo succedant, ibid. ver.9

Fœminæ an succedant in bonis non feudalibus habentibus tamen dignitatem annexam, ibid. 188.ver.2

Fœminæ quando dicantur vocatæ ad feud. simul cum masc. & quando post eos ordine success.ibid. ver.4

Fœmina semel admissa ad feudum, an per superuenientiam masculi excludatur, ibid.q.80. 195.ver.1

Et quid è conuersò, ibid. ver.2

Et quid si masculus statim moriatur, ibid. ver. Sed præsupposita.

Fœmina maior 12. ann. an teneatur statim petere Inuestiturã, vide suprà, Annus.

Fœminæ an succedant in emphyteo.§.Emphyt.q.32. 141. ver.1

Et quid si sit concessa pro se, & filijs, ibid. ver.2

Et quid si extet statutum in loco, quòd extantibus masculis, fœminæ non succedant, ibid. ver.3

Feudum quid sit.§.Feudum.q.4. 150

Feudum vnde dicatur, ibid.q.5.

Feudum an sit contractus nominatus.q.6. 176

Et an sit contractus bonæ fidei, ibid. ver.2

Feudum quotuplex sit.q.7. 151

Feudum nouum, & antiq. quid differant.q.8.ibid. ver.1

Feudum nouum concessum à Principe iure feudi antiqui & paterni, an censeatur nouum, vel antiq.ibid. ver.2

Et quid si vasallus de feudo antiquo recipiat inuestituram, tanquam de feudo nouo, vide infrà, Vasallus.

Et quid si feudum antiquum quod in commissum cecidit, postea eidem concedatur an retineat ius feudi antiqui.§. Fend.q.8. 152.ver.6

Feudum hæreditarium, & feudum ex pacto, & prouidentia, quid differant.q.9. 153.ver.1

Feu.accep.pro se, & filijs, an dicatur hæred.ibid. ver.3

Et quid si acceptum fuerit pro se, & filijs, & hæredibus, ibi. ver.4

Et quid si sit receptum pro se, & hæred.ibid.154. ver.7

Et quid si pro se, & hæredibus masc.ibid. 155.ver.9

Et quid si sit simpliciter acceptum nulla facta mentione filiorum, neq; hæredum, ibid. 154.ver.6

Et an in feudo hæreditario requiratur, quòd volens succedere sit hæres vasa. vlt. loco defuncti, ibid. ver.5

Feuda regalia quæ sint.q.10. 155

Feudum ligium quid sit.q.11. ibid.

Et an quis possit esse homo ligius duorum do.ibid. ver.2

Feudum francum quid sit.q.12. ibid.

Feud.rectum an possit constitui sine inuest.q.15. 157

Feuda an possint emi.q.16. ibid.ver.1

Et an feud.emptum dicatur propriè feud.ibid. ver.2

Feudum an possit alienari sine consensu domini, vide infrà, Vasallus.

Et an sine consensu agnatorum.q.41. 171.ver.1

Feudũ concessum pro se, & hæredibus quibuscunq; an transeat ad extr.hæred. vide suprà, Extran.hæredes.

Feudum concessum pro se, & quibus dederit, an possit alienari sine consensu domini, vide infrà, Vasallus.

Feuda an possint diuidi.q.44. 176.ver.1

Feudum an possit præscribi.q.45. ibid.ver.1

Feudum an sit imputandum in legitimam.q.46. 177.ver.1
Feudum finitum cui aperiatur domino, an agnatis, vide suprà, Agnati proximiores.
Feudum an veniat in confiscatione bonorum.q.84. 197
Feudum an veniat in generali alienatione.q.31. 164.ver.10
Feudum an veniat in restitut. fideicom.q.85. 198.ver.1
Et quid si fideicommissarius sit ex comprehensis in inuestitura, ibid. ver.3
Feudalis res an possit in emphyteosim concedi, vide infrà, Vasallus.
Fideicommissum in quo sunt vocati plures sub nomine collectiuo, præsumitur eo ordine factum, quo ipsi ab intestato succederent.§.Test.q.76. 68.ver.14
Fideicommissa ampliantur, restringuntur, ex tacita voluntate testatoris.ibid.q.76. 67.ver.2
Fideicommissum an in dubio censeatur iniunctum filio, vel eius hæredi.q.72. 63.ver.4
Fideicommissum an possit imponi hæredi super rebus iam ab ipso testatore illi donatis q.71. 62.ver.2
Fideicommiss. vniuersalia an sustineantur ex dispositione, aut ex causa, vide suprà, Dispo. Authent. ex causa.
Fideicommiss. an succedat in feudo, vide suprà, Feudum.
Filia an possit testari de dote, §.Testamentum.q.18. 16.ver.3
Filia an possit institui in sola dote sua.q.44. 42.ver.1
Filia à statuto exclusa si sit præterita an rumpat Testamentum.q.42. 39.ver.6
Filia an possit institui sub cond. §.Test.q.39. 35.ver.2
Filia ex quibus causis possit à patre exhær.q.41. 38.ver.1
Et an solùm propter illas 14. causas à iure expressas, ibid. pag.37. ver.2
Et an propter iniuriam verbalem tantùm, ibid. 38.ver.3
Et an quia filia sine patris consensu nupserit, ibid. ver.4
Et an possit filius exhæredari propter iniuriam factam domino directo feudi, ibid. 43.ver.6
Et an mater possit filium exhæredare, quia pater sit prodigus & dilapidator, ibid. ver.7
Et quid si filius post ingratitudinis causam commissam, factus sit furiosus, ibid. ver.8
Et quid si post ingratitudinem fecerit pœnitentiam, ibid. ver.9
Filij præteritione, aut exhæred. quando testamentum annulletur, vide suprà, Exhæred. & infrà. Præteritio.
Filius legitimatus an rumpat testamentum, vide infrà, Legitimatus.
Filij positi in cond. an censeantur vocati.q.77. 69.ver.1
Et quid si sint etiam à testatore grauati.q.78. 71.ver.1
Et quid si sit apposita dictio masculus.q.79. 73.ver.1
Et quid si sint ex descendentibus testamentis, ibid. ver.2
Et quid si testator sit digressus ad plures gradus substitutionum, ibid. 74.ver.3
Filius an possit præterire patrem, vel matrem, q.48. & 49. pag.45. ver.1
Filio relinqui debet legitimo tit. instit.q.38. 32.ver.1
Et quid de iure Digestorum, ibid. 33.ver.2
Et quid de iure canonico, ibid. ver.3
Et quid in testamento ad pias causas, ibid. vers.5
Et quid in eo qui testatur volens ingredi religionem, ibid. ver.6
Et quid in testamento inter liberos, vide suprà Dispositio. §.ex imperfecto.
Et quid si adsit statutū disponens de legitimo aliter, quàm ius commune.d.q.38. 341.ver.9
Et an integra legitima sit relinquenda, ibid. 38. ibid. v.10
Et quid si filijs sit bono. per verb. relinque, ibid. ver.11
Et quid si dicat relinque pro legitima, vel falcidia, ibid. ver. Quid verb.
Et quid si dicat relinquo filiæ meæ pro dote, ibid. 38.v.12
Et quid si dicat, quòd nihil vltra petere possit, ibid. ver.13
Et quid si dicat, quòd Testamentum possit extendi ad lamine sapientis, an possint addi illa verba, etiam institutionis, ibid. 35.ver.14
Filiusfamiliàs an possit testari.q.18. 15.ver.1
Et an de peculio aduentitio ibid. 16.ver.2
Et an de bonis castrensibus, ibid. ver.6
Et quid de salario quod lucratus est in aduocatione, ibid. ver.7
Et an possit testari ad pias causas q.5. 4.ver.4
Filius naturalis, vel spurius an possit à patre hæres institui, vide infrà, Spurius.
Filius an possit reuocare alienationem feudi factam per patrē, vide suprà, Agnatus.
Filius possidens feudum paternum an teneatur creditoribus paternis satisfacere.§.Feu.q.43. 175.ver.1
Filius exhæred. an succedat in feud.q.74. 189.ver.1
Filius institutus in re certa, an succedat in feudo, æqualiter cum alijs.q.86. 198.ver.1
Filius an possit hæreditatem repudiare, & retinere feudum, vide suprà, Agnatus, vel Filius.
Filiusfam. an possit donare.§.Donatio, q.6.89. vbi latè, an possit donare inter viuos, & an causa mortis, & an possit donare bona aduentitia, & quæ ad eū spectent pleno iure, &c.
Filiusfamil. an possit donare causa mortis patri sibi consensum præstanti, vide infrà, Pater.
Filius naturalis an succedat in emphyteosi.§. Emphyteosis.q.30. 140.ver.1
Filius an teneatur de emphyteosi, paternis creditoribus satisfacere, vide suprà, Debita.
Filius an possit repudiare hæreditatem, & retinere emphyteosim.q.37. 143.ver.3
Filij an succedant in emphyteosi, etiam quòd non sint hæredes, ibid. ver.4
Filij vel agnati emphyteotæ an possint finita emphyteosi petere vt eis confirmetur, vide suprà, Agnati.
Finita emphyteosi, an possit dominus propria auctoritate impedire rem emphyteoticam, vide suprà, Dom.
Finita emphyteosi cuius sint melioramenta, vide infrà, Melioramenta.
Finita emphyteosi an possint agnati, vel filij petere, quod eis confirmetur, vide suprà, Agnati.
Fiscus an auferat hæreditatem à filio spurio à patre instituto, vide infrà, Spurius.
Et an ab eo qui erat institutus in testamento, quod reperitur à testatore cancellatum, vide suprà, Cancella.
Fiscus an succedat in emph.§.Emphyteosis.q.29.139
Et quid si sit ecclesiastica, ibid.
Frater an possit præterire fratrem.§.Test.50. 46.ver.1
Et an frater præteritus rumpat testamentum in totum, ibid. ver.1
Fratres mendicantes qui dicantur, ibid.q.29. 25.ver.2
Fratres minores, vel prædicatores an possint capere ex testamento, ibid. 26.ver.3
Et an possint in testamento testes adhiberi, vide infrà, Monachus.
Furiosus an possit testari ad pias causas.§.Testa.q.5. 4.ver.5
Furiosus an possit exhæredari ex causa ingratitudinis ante furorem commissa, vide suprà, Filius.

G

GEneratio tertia, quarta, quomodo intelligatur.§.Emphyteosis.q.34. p.142

H

HÆres scriptus in testamento minus solenni an possit retinere hæreditatem.§.Testamentum.q.90. 77.ver.1

Haeredis nominatio à testatore ore proprio fieri debet, ibid. q. 37. 30. ver. 1
Et ibi latè, quid si notarius, vel alius illum nominet, & testator interrogatus respondeat, quid sic, ibid. ver. 2
Et quid si haeres nominetur per relationem ad schedulam, q. 36. ibid. ver. 2
Haeres qui coepit persoluere legata ex testamento minus solenni, an possit cogi alio persoluere. q. 90. 76. ver. 7
Haeredis institutio est caput testamen. vide infrà, Institutio.
Haeres an possit à testatore in euentum alicuius conditionis haereditate priuari. ibid. q. 69. 61. ver. 1
Et cui hoc casu haereditas ipsa applicetur, ibid. 62. ver. 3
Haeres qui in actu testamenti promisit legatarijs legata persoluere, an possit ex tali promissione conueniri. q. 95. 80. ver. 2
Haeredes extranei an succedant in emphyteosi, vide suprà, Extraneus.
Hypothecari an possit res emphyteotica domino irrequisito. §. Emphyteosis. q. 18. 132
Hypotheca generalis an comprehendat etiam bona emphyteotica, ibid.

I

IGnorantia quòd res esset emphyteotica, an excuset emphyt. à cessatione canonis, vide suprà, Emphyteo.
Incidere arbores fructiferas an liceat emphyteotae, vide suprà, Arbores.
Incisione testamenti per testatorem facta, an testamentum ipsum annulletur, vide suprà, Cancellatio.
Incrementum eueniens in re feudali an accrescat vasallo. §. Feudum. q. 88. 199. ver. 3
Infamis an possit testari. §. Testamentum. q. 25. 21
Ingratitudo est iusta causa propter quam donatio facta reuocetur ex dispositione l. fi. C. de reuoc. donat. §. Donat. q. 21. pag. 107. ver. 1
Et an possit reuocari etiam ob alias causas ingratitudinis in ipsa lege non expressas, ibid. 108. ver. 2
Et an propter alimenta non praestita, ibid. ver. 3
Et an donatio facta ecclesiae possit reuocari propter ingratitudinem Praelati, vel capituli, ibid. ver. 5
Et an collatio beneficij ecclesiastici possit per Praelatum reuocari, ob ingratitudinem, vide suprà, Collatio.
Ingratitudo Praelati an noceat eccles. §. Feu. q. 67. 187
Ingrediens in religionem, vel iam ingressus, an possit testari, vide infrà, Religio.
Ingressus religionis an rumpat test. vide infrà, Religio.
Inhabiles ad testandum an possint testari ad pias causas, §. Testamen. q. 5. 3. ver. 2. & ibi quid in pupillo, prodigo, furioso, damnato ad mortem, & filiofam. &c.
Iniuria verbalis illata patri per filium, an sit sufficiens causa ad exhaeredationem, vide suprà, Filius.
Insinuatio à statuto requisita an possit à testatore prohiberi. §. Testamentum. q. 65. 59. ver. 1
Insinuatio quid sit. §. Donatio. q. 15. 102. ver. 2
Et quomodo fiat, ibid. ver. 3
Et an facienda sit in loco iudicij, ibid. ver. 4
Et an in ea requiratur decretum iudicis, ibid. ver. 5
Insinuatio requiritur in quacunq; donatione, excedente summam quingentorum solidorum. §. Donatio. q. 15. 101. ver. 1
Et quid in liberatione, ibid. ver. 2
Et quid in pacto de non petendo, ibid. ver. 3
Et quid in cessione. ibid. 103. ver. 4
Et quid in donatione reciproca, ibid. ver. 5
Et quid in donatione ob causam, ibid. ver. 6
Et quid in donatione facta ecclesiae. q. 27. ibid. ver. 1
Et quid si dictum sit, quòd sint tot donationes, quot res, vide supra, Cautela.
Et quid si sit renunciata insinuationi, ibid. 104. ver. 5
Et an donatio non insinuata confirmetur iuramento. q. 28. ibid. ver. 1
Et an donatio propter defectum insinuationis annulletur in totum, an autem solummodò quatenus excedit summam quingentorum solidorum. q. 17. 102. ver. 2
Institutio haeredis est caput testamenti. §. Testamentum. q. 35. 30. ver. 1
Institutio facta in re certa, an sustineatur per dispositionem Auth. ex causa, vide suprà, Dispositio Authent. ex causa.
Instituendus est filius à patre, aliàs testamentum est nullum, vide suprà, Filius.
Institutus in re certa, an aequaliter succedat cum alijs in emphyteosi. §. Emphyteosis. q. 38. 143. ver. 1
Institutus in re certa, an succedat in feudo aequaliter cũ alijs, vide suprà, Filius.
Intestabilis actiuè, an sit etiam intestabilis passiuè. §. Testamentum. q. 34. 29. ver. 2
Interuertens emphyteota possessionem domini, an possit ab eo propria auctoritate expelli, vide suprà, Emphyteota.
Inuentarij confectio, an possit à testatore remitti. §. Testamentum. q. 66. 60. ver. 1. & ibi quid in haerede, & in vsufructuario, & in tutore.
Inuestitura quotuplex. §. Feudum. q. 16. 161. ver. 1
Inuestitura an transferat possessionem feudi in vasallum, ibi.
Inuestituram petere debet vasallus à domino intra annum & diem, vide infrà, Vasallus.
Iocalia & vestes quas maritus facit vxori an efficiantur propriè vxoris. §. Donat. q. 10. 96. ver. 3
Iudex competens quis sit in causis feudalibus. §. Feudum. q. 90. 200. ver. 1. vbi latè, quid si cõtentio sit inter dominum, & vasallum.
Et quid si inter ipsos vasallos, ibid. ver. 5
Et quid si aliquis eorum sit clericus, &c. ibid. 201. ver. 8
Iudex appellationis quis sit in causis feudalibus, vide suprà, Appellatio.
Iuramentum in testamento appositum, habet vim clausulae derogatoriae. §. Testamentum. q. 94. 80. ver. 5
Iuramentum fidelitatis an possit praestari per procuratorem. §. Feud. q. 49. 181. ver. 13
Iuramentum an confirmet donationem factam inter patrem, & filium. §. Donat. q. 8. 93. ver. 8
Et an confirmet donationem omnium bonorum. q. 10. 107. ver. 1
Et an confirmet donationem inter virum, & vxorem. q. 9. pag. 94. ver. 3
Et quid si sit simulata, ibid. 95. ver. 4
Et an suppleat defectum insinuationis. q. 18. 104. ver. 4
Iuramentum positum in inuestitum, an operetur, quòd emphyteota cadat primo anno, quo cessat in solutione canonis, vide suprà, Emphyteota.
Iura loquentia de emphyteosi an habeant locum etiam in bonis emphyteoticis ecclesiae. §. Emph. q. 48. 147
Et an quò ad praeiudicium laicorum, qui bona ipsa habent in emphyteosim, ibid.
Iurisdictio acquisita per vasallum an accrescat feudo. §. Feud. q. 88. 200. ver. 5
Iurisdictio an possit prorogari per vasallos litigantes, q. 90. pag. 201. ver. 10
Ius accrescendi, an possit à testatore prohiberi. §. Testa. q. 74. pag. 65. ver. 1
Ius accrescendi an habeat locum in feudis. §. Feud. q. 77. 191. ver. 1
Ius feudorum quando originem habuerit. q. 1. 149
Ius priuandi vasallum feudo, an transeat ad haeredes domini. q. 64. 184. ver. 1

Et an contra haeredes vasalli.q.65. ibid.

Ius accrescendi an habeat locum in emphyteosi.§.Emph.q.39. pag.144. ver.1

Ius petendi renouationem competens agnatis, vel filijs emphyteotae, an duret vltra annum, vide suprà, Agnati.

L

Laudemium soluendum est domino, in alienatione rei emphyteoticae.§.Emph.q.23. 133.ver.1

Et an etiam de rebus donatis, ibid. ver.2

Et quid si res emphyteotica potest ex forma inuestiturae alienari, etiam domino irrequisito, ibid. ver.3

Et quis teneatur soluere laudemium, an alienans, vel nouus acquirens, ibid. ver.4

Et an laudemium pertineat ad proprietarium, vel ad vsufructuarium, ibid. ver.5

Lazarus à mortuis resurgens an recuperauerit bona.§.Test.q.86. 76.ver.1

Legata vniuersalia an sustineantur ex dispositione Auth. ex causa. & quid in legatis factis filio praeterito, vel factis tur pibus personis, vide suprà, Dispositio Auth. ex causa.

Legata quae sustinentur ex dispositione Auth. ex causa, an petantur actione ex testam.q.54. 50.ver.6

Legatarius an possit esse testis in testam.q.55. 51.ver.8

Legatarius an possit retinere rem sibi relictam in testamento minus solenni.q.90. 77.ver.3

Legatario an testator licentiam concedere possit, vt propria auctor. capiat rem legatam.q.68. 61.ver.1

Legari an possit res feudalis.§.Feud.q.40. 170.ver.4

Et an legato feudo debeatur saltem extimatio, ibid.

Et an pater possit feudum vni ex filijs suis praelegare, vide infra, Pater.

Legatum à filiofamil. relictum in testamento cui inserta est clausula codicillaris, an sustineatur in vim donationis causa mortis.§.Donatio.q.6. 91.ver.8

Legatum an reuocetur propter superuenientiam liberorum, vide suprà, Dispositio.l.si vnquam.

Legari an possit res emphyteotica sine domini consensu, vide suprà, Emphyteota.

Leges loquentes de emphyteosi an habeat locum in bonis emphyt. ecclesiast. vide suprà, Iura.

Legitima est filio relinquenda titulo institutionis, vide suprà, Filius.

Et quid in legitima ascendentium.§.Test.q.38. 33.ver.8

Legitimae alienationem an testator prohibere possit, vide suprà, Alienatio.

Legitimae detractionem an possit testator prohibere, ibid.q.72. pag.63. ver.1

Legitimatus an possit à patre haeres institui, vide infrà, Spurius.

Legitimatus praeteritus an rumpat testamentum, ibid.q.84. pag.70. ver.1

Legitimatus an succedat in feudo.§.Feudum.q.82. 196.ver.1

Et quid si expressè sit legitimatus à principe ad feuda, ibid. ver.3

Et quid si à comite Palatino, ibid.

Et quid in legitimatione per subsequens matrimonium, ibid. ver.4

Legitimatio an reuocetur propter superuenientiam filiorum, vide suprà, Dispositio.l.si vnquam.

Legitimatio filij naturalis an reuocet donationem ad instar natiuitatis filij legitimi, vide suprà, Dispositio.l.si vnquā.

Legitimatus an succedat in emphyt.§.Emphyt.q.31. 140

Liberatio gratuita, an indigeat insinuatione, vide suprà, Insinuatio.

Liber feudorum an sit ius scriptum, vel consuetudo.§.Feudi.q.2. 149

Liber feudorum an sit Auth. & allegabilis ad decisionem causarum, ibid.q.3. & ibi etiam an possit allegari extra materiam feudalem, & an liget Ecclesias, & ecclesiasticas personas.

Libellarius contractus quid differat ab emphyteotico, vide suprà, Contractus.

Libertus an possit praeterire patronum.§.Testamentum.q.51. pag.47

Locari an possit res emphyteotica sine domini consensu, vide suprà, Emphyteota.

M

Maritus an possit donare vxori, & econtrà.§.Donatio.q.9. 94.ver.1

Et quid in donatione causa mortis, ibid. ver.2

Et quid si facta sit ob compensationem ignobilitatis, vel senectutis, ibid. 75.ver.5

Et an confirmetur morte, ibid. ver.6

Et à quo tempore operetur talis confirmatio, ibid. 96.ver.7

Et an huiusmodi donatio confirmetur iuramento, ibid. v.8

Mater an possit filium exhaeredare, aut praeterire.§.Testamentum.q.41.43.ver.7.& q.47.51.& vide suprà, Exhaeredatio.& Filius.

Mendicantes qui dicantur, vide suprà, Fratres mendicantes.

Meliormenta finito feuda cui remanere debeant.§.Feudum.q.88. 199.ver.1

Et quomodo aestimanda sint, ibid. ver.2

Meliormenta facta per emphyteotam, cui remaneant finita emphyteosi.§.Emphyt.q.45. 146.ver.1

Meritorum probatio an requiratur in donatione remuneratoria.§.Donatio.q.3. 87.ver.3

Et an probetur per assertionem donantis, ibid. ver.2

Et an debeant aequiualere ipsi donationi, ibid. ver.4

Metus nunquid annullet test. ipso iure.§.Test.q.87. 76

Miles test. plura habet priuil.§.Test.q.15. 13.ver.1

Et an miles illa amittat post missionem, ibid. 14.ver.4

Et an illa competant alijs personis non militantibus quae sunt in castris, ibid. ver.5

Miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.§.Testamentum.q.16.ibid. ver.1

Miles an possit filium exhaeredare, vel praeterire, ibid.q.42. pag.39. ver.3

Minor 25. annis an restituatur aduersus lapsum anni, à lege praefixi ad petendam inuest. vide suprà, Annus.

Minoritae an possint capere ex testa. vide suprà, Fratres.

Monach. vel religio. an possit test.§.Testam.q.28. 24.ver.1

Monachi vel religiosi an possint capere ex testamento.q.29.25. ver.1

Et an possint esse testes in testa.q.55. 51.ver.7

Monacho haerede instituto an haereditas deferatur ipso iure monacho vel monasterio.q.30. 26

Monachus an succedat in feudo.§.Feud.q.78. 193.ver.1

Monasterium an succedat in emphyt.§.Emph.q.33. 141.ver.1

Morte confirmatur donatio inter virum & vxorem, vide suprà, Maritus. Confirmatur etiam donatio inter patrem & filium, vide infrà, Pater.

Mora an possit per emphyt. purgari, vide suprà, Emphyt.

Mulier an possit esse testis in testa.§.Testa.q.55. 50.ver.2

Et quid de iure canonico, ibid. ver.3

Et quid in testamento ad pias causas.q.6. 5.ver.4

Et quid in testamento inter liberos.q.8. 8.ver.4

Et quid in codicillis.q.55. 50.ver.6

Munera missa sponsae ab eius sponso, vel socero, an praesumantur illi donata.§.Donatio.q.10. 96.ver.1

N

Naturalis obligatio an oriatur ex testamento non solenni, vide infrà, Obligatio.

Naturales filij an possint capere ex testa. vide infrà, Spurius.
Et an præteriti rumpant test. §. Test. q. 42. 39. ver. 1
Naturalis an succedat in feudo. §. Feud. q. 81. 196. ver. 1
Naturales an succedant in emphyteosi, vide suprà, Filius.
Nepos legitimus ex filio spurio, an possit ab auo hæres institui, vide suprà, Auus.
Nepotes an in feudis succedant in stirpes, vel in capita. §. Feudum. q. 75. 190. ver. 1
Nepos ex filia fœmina an succedat in emphyteosi. §. Emphyt. q. 36. 142. ver. 1
Nepos an faciat secundam vel tertiam generationem. §. Emphyt. q. 34. ibid.
Nominatio hæredis à testatore ore proprio fieri debet, vide suprà, Hæres.
Nota, de testa. debet esse rogatus. §. Testamentum. q. 58. 55. ver. 7
Et quid in testamento inter liberos. q. 8. 8. ver. 5
Notario stipulante an valeat donatio absenti facta. §. Donat. q. 13. 98. ver. 1. & ibi an possit ante ipsius absentis acceptationem reuocari.
Nouitius an possit testari intra annum professionis. §. Testamentum. q. 28. 25. ver. 6
Nuncio interueniente potest donari absenti, vide suprà, Absens.

O

Oblatio nunquid sufficiat ad euitandam caducitatem, vide suprà, Emphyteota.
Obligatio naturalis an oriatur ex testamento non solenni. §. Testamentum. q. 90. 77. ver. 1

P

Pacta in inuestitura apposita, qui dicit esse insolita, probare debet. §. Feudum. q. 20. 159 ver. 1
Papa an possit concedere Prælatis facultatem testandi de bonis ecclesiæ. §. Testam. q. 27. 22. ver. 5. & 7
Pares curiæ quomodo eligantur. §. Feud. q. 90. 200. ver. 2
Et an possint cogi ad iudicandum, ibid. ver. 3
Pares curiæ laici an possint cognoscere de felonia vasalli clerici, ibid. ver. 4
Pactum de non petendo an requirat insinuationem, vide suprà, Insinuatio.
Pactum liberatorium an egeat insinuatione, vide suprà, Insinuatio.
Pactum nudum de donando an pariat actionem, vide suprà, Dispositio. l. si quis argentum.
Pars vna testamenti per aliam declaratur. §. Testamentum. q. 76. 66. ver. 5
Partus immaturus non rumpit testamentum. §. Testa. q. 45. pag. 43. ver. 3
Et ibi quando dicatur partus immaturus.
Pater ex quibus causis possit filium exhæredare, vide suprà, Filius.
Pater an possit prælegare feudum vni ex filijs suis. §. Feudum. q. 40. 171. ver. 5
Et an possit de feudo plus assignari vni quàm alijs, ibid.
Pater an possit donare filiofam. §. Donat. q. 8. 92. ver. 1
Et quid si subsint merita, ibid. ver. 2
Et an merita sint probanda. ibid.
Et an necesse sit, quod merita æquiualeant donationi, ibid. pag. 93. ver. 3
Et quid si excedant dimidiam, ibid. ver. 4
Et quid si pater donet filio in præmium emancipationis, ibid. ver. 5
Et quid si ex causa studij, ibid. ver. 6
Et an donatio facta filio per patrem morte confirmetur, ibid. ver. 7
Et an confirmetur iuramento, ibid. ver. 8
Pater an possit in emphyteosi filijs suis præiudicare. §. Emphyt. q. 16. 130. ver. 2
Et quid si emphyt. sit antiq. vel patern. ibid. 131. ver. 3
Pœna priuationis feudi, an incurratur ipso iure, vel per sententiam. §. Feudum. q. 62. 183. ver. 1
Pœna apposita in inuestitura, an operetur, quod emphyteota propter cessationem expelli non possit, vide suprà, Emphyteota.
Pensionem recipiens, an sibi præiudicet in caducitate, vide suprà, Dominus.
Pensio emphyteotica quo tempore anni solui debeat. §. Emph. q. 11. 126. ver. 1
Et an possit emphyteota illam soluere pro tribus, vel quatuor annis futuris, ibid. ver. 2
Pensio an debeat augeri propter augmentum contingens in re emphyteotica. q. 41. 144. ver. 2
Permutari an possit res emphyteotica domino irrequisito. §. Emph. q. 17. 131
Pestis tempore an sufficiant in testamento quinq; testes, vide infrà, Testes.
Pignorari an possit res emphyteotica sine domini consensu, vide suprà, Emphyteota.
Plures simul vocati ad successionem, an censeantur vocati simul & semel, an autem ordine successiuo. §. Testam. q. 76. pag. 68. ver. 13. & q. 80. p. 74. ver. 1
Possessio feudi an transferatur in vasallum per inuestituram, vide suprà, Inuestitura.
Possessionem interuertens emphyt. an possit à domino propria auctoritate expelli, vide suprà, Emphyteota.
Possessionem rei emphyteoticæ sibi donatæ, an possit donatarius sine domini consensu apprehendere, vide suprà, Donatarius.
Posthumus an hodiè possit à patre exhæredari. §. Testa. q. 41. pag. 38. ver. 10
Posthumi præteritione an rumpatur testamentum q. 45. pag. 48. vide infrà, Præteritio.
Potentior persona quæ dicatur. §. Emphyt. q. 22. 132
Prædicatores an possint capere ex testamento, vide suprà, Fratres prædicatores.
Prælatus aut clericus an possint testari. §. Test. q. 27. p. 21. v. 1. vbi latè quid de bonis eorum patrimonialibus, & quid de bonis ecclesiæ, vel quæsitis ex fructibus ecclesiæ, & quid de ipsis fructibus, & quid de quotidianis distributionibus.
Prælatus non habens propinquos, an possit testando præferre extraneum ecclesiæ. q. 27. 21. ver. 2
Prælatus an possit infeudare bona ecclesiæ solita infeudare. §. Feudum. q. 13. 156. ver. 1
Et an in tali infeudatione interuenire debeant solennitates, ibid. 157. ver. 6
Et an possit illa infeudare affinibus suis. 156. ver. 5
Et quid in feudo decimarum, vide suprà, Decimæ.
Et quid in feudis apertis tempore prædecessoris sui. d. q. 13. ib. ver. 3
Et quando dicatur res ecclesiæ solita, vel non solita infeudari, vide infrà, Res ecclesiæ.
Et an prælatus possit in tali infeudatione alterare consuetudinem, vide suprà, Consuetudo.
Prælati ingratitudo an obsit eccles. vide suprà, Ingratitudo.
Prælatus an possit bona ecclesiæ in emphyteosim concedere. §. Emphyt. q. 6. 118. ver. 1
Et quid si concedat alio modo, quàm solita sint concedi, ibi. ver. 2
Et vsq; ad quam generationem concedi possint. ibid. ver. 3
Et an possint concedi pro hæred. extraneis. ibid. ver. 4
Prælatus recipiendo pensionem, an præiudicet ecclesiæ. q. 10. pag. 125. ver. 3

Prælegari

Prælegari an poßit vel ex filijs res emphyteotica, vide suprà, Pater.
Præscriptio iuris emphyteotici quanti temporis præstatione inducatur. §. Emphyteosis. q. 7. 119
Præsenti & tacenti donatio facta nunquid valeat. §. Donatio. q. 14. 101. ver. 5
Præteritio filij an reddat testamentum ipso iure nullum. §. Testamentum. q. 42. & q. 43. 39. 41. ver. 1
Et quid in emancipato. q. 42. 39. ver. 2
Et quid in testamento militis, ibid. ver. 3
Et quid in filijs naturalibus, ibid. ver. 4
Et quid in filio legitimato, ibid. ver. 5
Et quid in filia fœmina, ibid. ver. 6. & ibi quid si adsit statutum excludens fœminas.
Et quid de iure prætorio. q. 43. 41. ver. 1
Et quid si filius præteritioni consentiat, ibid. ver. 3
Et an talis approbatio præiudicet institutis, ibid. 42. ver. 4
Et quid in filio posthumo. q. 45. ver. 2
Et quid si talis posthumus viuo testatore decedat, ibid. v. 2
Et quid si nascatur in 6. vel 8. mense, ibid. 43. ver. 3
Præteritio matris, & fratrum, nunquid annullet testamentum, vide suprà, Frater & Mater.
Primum testamentum, an reuocetur per secundum, vide infrà, Testamentum.
Probatio meritorum, an sit necessaria ad validitatem donationis remuneratoriæ, vide suprà, Merita.
Procurator soluendo canonem, an excuset emphyteotã à caducitate, vide suprà, Emphyteota.
Prodigus an poßit testari. §. Test. q. 33. 28. ver. 2
Et an poßit testari ad pias causas. q. 5. 4. ver. 4
Prohibere an poßit testator alienationem legitimæ, vel bonorum hæredis, vide suprà, Alienatio.
Et an poßit prohibere diuisiones inter hæredes, vide suprà, Diuisio.
Et an poßit prohibere detractionem Falcidiæ, legitimæ, vel Trebellianicæ, vide suprà, Falcidia, Legitima, & infrà, Trebellianica.
Promißio de donando facta pacto nudo, an pariat actionem, vide suprà, Dispositio l. Si quis argentum.
Proprietarius directi dominij, an debeat habere laudemium, an autem vsufruct. vide suprà, Laudemium.
Protestatio facta per vasallum in alienatione feudi, an illum excuset. §. Feudum. q. 31. 163. ver. 5
Protestatio an excuset emphyteotam alienantem, vide suprà, Emphyteota.
Protestatio domini directi expellentis emphyteotam, an conseruet illi ius ad pendendam pensionem, & econtrà, vide suprà, Dominus.
Proximiores vocati à testatore, an intelligantur proximiores ipsius testatoris, an verò illius cui substituuntur. §. Testa. q. 76. 68. ver. 14
Pupil. an poßit test. ad pias causas. q. 5. 4. ver. 3
Purgatio moræ an permissa sit emphyteotæ, qui in solutione canonis cessauit, vide suprà, Emphyteota.

Q

QValitas masculinitatis posita in vna substitutione, an censeatur repetita in alia. §. Testa. q. 76. 67. ver. 7
Quantitatis præstatio à principio, an requiratur in contractu emphyt. vide suprà, Contractus emphyt.
Querela inofficiosi an hodie sit sublata. §. Test. q. 40. 37. ver. 6

R

REcognitio feudi facta per vasallum præter solitam formã, an noceat posteris. §. Feudum. q. 10. 159. ver. 2
Recuperatio rei alienatæ, an excuset emphyteotam, à caducitate, vide suprà, Emphyteota.
Relegatus an perdat testamenti factionem. §. Test. q. 22. 20. v. 3
Religionis ingressus an rumpat testamentum prius factum. §. Test. q. 18. 24. ver. 4
Religionem ingrediens, vel iam ingressus quando poßit testari, ibid. ver. 2
Religiosus an poßit capere ex test. q. 29. 25. ver. 1
Relinquo verb. an importet instit. q. 38. 34. ver. 11
Remißio pensionis an fiat emphyteotæ propter bellum. §. Emphyt. q. 8. 121. ver. 6
Et an propter sterilitatem, vide infrà, Sterilitas.
Et an propter damnum contingens in re emphyteotica, vide suprà, Damnum.
Renunciatio feudi facta per vasallum, an præiudicet agnatis. §. Feudum. q. 34. 167. ver. 3
Renunci. an poßit insinuat. §. Donat. q. 17. 104. ver. 5
Renunciari an poßit dispositioni l. si vnquam. vide suprà, Dispositio l. si vnquam.
Res ecclesiæ quando dicantur solitæ, vel non solitæ infeudari. §. Feudum. q. 13. 156. ver. 4
Res ecclesiæ an poßint per prælatum in feudum concedi, vide suprà, Prælatus.
Res in dubio an præsumatur feudalis, vel allodialis, vide suprà, Bona.
Res ecclesiæ an poßint in emphyteosim concedi. §. Emphy. q. 6. pag. 118. ver. 6
Resurrectione testatoris, an rumpatur testamentum. §. Testamentum. q. 86. 76
Reuocatur donatio propter superuenientiam liberorum, vide suprà, Dispositio l. si vnquam.
Item reuocatur propter ingratitudinem donatarij. vide suprà, Ingratitudo.
Item reuocatur, quia inofficiosa, vide suprà, Donatio inofficiosa.
Item donatio ob causam reuocatur causa non secuta. §. Donatio. q. 25. 113. ver. 1
Item donatio causa mortis reuocatur propter pœnitentiã. ibid. 114. ver. 2
Et an reuocetur propter conualescentiam donatoris, ib. v. 4
Rogitus notarij & testium est in testamento necessarius. §. Testam. q. 58. 54. ver. 1. & ibi quid in testamento ad pias causas, ibid. ver. 2. & inter liberos. 55. ver. 3
Et quid in testamento militis, ibid. ver. 3
Rusticus si ruri testamentum condat, sufficiunt quinq; testes, vide infrà, Testes.

S

SChedula manu patris scripta inter liberos habet vim testamenti ex dispositione Authenticæ, quod sine. §. Testamentum, q. 14. 12. ver. 1
Et an in tali schedula debeat apponi dies, ibid. ver. 2
Et an debeat carere abbreuiaturis, ibid. 13. ver. 3
Et quid si sit autem subscripta à patre, ibid. ver. 4
Et quid si non sit scripta, neq; subscripta manu ipsius patris, ibid. ver. 5
Et quid si sit subscripta à filijs, ibid. ver. 6
Et quid si reperiatur apud notarium, ibid. ver. 7
Et quid si in ea filij non sint æqualiter instituti, ibid. ver. 8
Et an dispositio d. Authenticæ, quod sine, extendatur ad fauorem piæ causæ, ibid. q. 7. 7. ver. 3
Scriptura an requiratur in contractu emphyteotico. §. Emphy. q. 4. 117
Sententia vel declaratio an requiratur, ad hoc, vt emphyteota cessans in solutione canonis, cadat à iure suo. q. 9. 123
Et quid in emphyt. qui alienauit. q. 13. 126. ver. 2
Seruitutes acquisitæ per vasallum an accrescant feudo. §. Feudum. q. 88. 199. ver. 4
Seruitutem imponere rei emphyteoticæ an poßit emphyt. sine domini consensu. §. Emphy. q. 21. 132

Solennitates iuris ciuilis an sint sublatæ in testamentis ad pias causas. §. Testam. q. 6. 5. ver. 1
Solennitates requisitæ in alienatione rei ecclesiasticæ, non seruantur de consuetudine in conuersione in emphyteosim. §. Emphyt. q. 28. ver, Et si dicas. 138
Spurius vel naturalis an possit à patre hæres institui. §. Testa. q. 31. 27. ver. 2
Et quid si sit institutus, an fiscus ab eo tanquam ab indigno auferat hæreditatem, ibid. ver. 3
Et an possint ei relinqui bona paterna ab alio, qui fuerit ab eius patre hæres institutus, ibid. ver. 5
Et quid in spurio legitimato, ibid. ver. 6
Et quid si sit institutus sub conditione si legitimabitur, ibi. pag. 28. ver. 7
Stante statuto, quòd extantibus masculis, fœminæ non succedant, an in emphyt. concessa masculis & fœmi. fœmi. cum mascu. admittantur, vide suprà, Fœminæ.
Statuto circa legit. disponente aliter, quàm per ius commune dispositum sit, an nihilominus talis legitima sit titulo institutionis relinquenda, vide suprà, Filius.
Statuto disponente, quòd Test. insinuetur, an possit testa. prohibere testamenti insinuationem, vide suprà, Insinuatio.
Statuto vigente, quòd extantibus masculis fœminæ non succedant, nunquid si filia sit præterita, possit dicere testamentum nullum. §. Test. q. 42. 39. ver. 6
Et an stante eodem statuto, test. instituens simpliciter filios suos censeatur etiam instit. fœmi. ibid. q. 76. 68. ver. 12
Statutum, quòd testamentum fieri possit coram quinq; testibus, an valeat. q. 54. 53. ver. 9
Statutum, quòd filiusfamiliâs possit testari, nunquid valeat, ibid. q. 18. 16. ver. 9
Statutum, quòd pater possit instituere filium spurium, an valeat, ibid q. 31. 27. ver. 7
Sterilitas an excuset emphyt. à caducitate, vel operetur, vt fiat illi remissio pensionis. §. Emphyt. q. 8 121. ver. 7
Substitutio, quæ in testamento expressa est, non debet dici facta. §. Testam. q. 76. 67. ver. 3
Substitutiones pupillares, & exemplariæ, an sustineantur ex dispositione Auth. ex causa, vide suprà, Dispositio, Auth. ex causa.

T

TEstamentum quid sit. §. Testamentum. q. 1. p. 1
Testamenti factio, quo iure sit introducta. q. 2. ibid.
Testamentorum species quot sint, ibid. q. 3. 2
Testamentum in scriptis, & nuncupatiuum quid differat, ibi. q. 4.
Testamentum conditum ab eo qui volebat testari in scriptis, non seruatis solennitatibus requisitis, an valeat, vt nuncupatiuum, ibid. 3. ver. 2
Testamentum factum per relationem ad schedulam, nunquid valeat, ibid. ver. 3
Testamentum confectum ad interrogationem alterius, an valeat, ibid. q. 37. 31. ver. 2
Testamentum conditum à filio, dum pater est apud hostes captiuus, nunquid valeat, ibid. q. 18. 16. ver. 5
Testamentum conditum secundum consilium Galli, an valeat. q. 35. 29. ver. 3
Testamenti vna pars, per aliam declaratur, vide suprà, Pars.
Testamentum nullum ex causa præteritionis, vel exhæredationis sustinetur ex dispositione Auth. ex causa. C. de lib. præter. vide suprà, Dispositio, Auth. ex causa.
Testamentum imperfectum sustinetur inter liberos ex dispositione l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. vide suprà, Dispositio. §. ex imperfecto.
Testamentum imperfectum ad pias causas sustinetur. §. Test. q. 6. & 7. 5. & 6. ver. 1
Et an sustineatur etiam quò ad legata laicis relicta, ibid. q. 6. ibid. ver. 9
Testamen. nutu conditum ad pias causas valet, ibid. ver. 7
Testamentum perfectum an aliquando reuocetur per secundum imperfectum, ibid. q. 97. 81. ver. 1
Testamentum primum an reuocetur per secundum, ibid. q. 94. 79. ver. 1
Et quid si primum sit iuratum, ibid. ver. 3
Et an hoc casu testator sit periurus, ibid. 80. ver. 4
Et quid si ex secundo testamento non sit adita hæreditas. q. 96. ibid.
Et quid in testamento condito inter liberos. q. 98. 81. ver. 1
Et quid si primum testamentum habet clausulam derogatoriam. q. 99. 82. ver. 1. 2
Testamentum militis quæ priuilegia habeat, ibid. q. 15. & sequen. 13. & 18
Testamentum an contraria testatoris voluntate reuocetur. q. 91. 78. ver. 1
Et quid si concurrat tempus decennij, ibid. ver. 3
Et à quo tempore sit computandum istud decennium, ibid. pag. 89. ver. 4
Et quid si testator dicat, quòd vult decedere intestatus. q. 92. ibid.
Testamentum non solenne, an sit ipso iure nullum, ibid. q. 89. 76
Et an ex eo oriatur naturalis obligatio. q. 90. 77. ver. 1
Testamentum metu conditum, an sit ipso iure nullum. q. 87. pag. 76
Testamentum an rumpatur per ingressum monasterij, vide suprà, Religio.
Et an legitimatione filij, vide suprà, Legitimatus.
Et an resurrectione testa. vide suprà, Resurrectio.
Et an præt. vel exhæred. filiorum, parentum, vel collateralium, vide suprà, Filius, Frater, Mater, Pater, &c.
Testator catenus censetur deligere in substitutione, quatenus dilexit in institutione d. §. q. 76. 67. ver. 4
Testatoris mens præsumitur fuisse conformis dispositioni iuris, & statutorum, ibid. q. 76. ibid. ver. 12
Testatoris voluntas quomodo interpretanda, ibid. latè. ibid.
Testator censetur velle minus grauare hæredem, quam sit possibile, ibid. 68. ver. 9
Testator an possit prohibere hæredi detractionem Trebellianicæ, vide infrà, Trebellianica.
Et an possit prohibere detractionem legitimæ, vide suprà, Legitima.
Et an possit prohibere detractionem falcidiæ. q. 73. 65. v. 3
Et an possit prohibere alienationem ipsius legitimæ, vide suprà, Alienatio.
Et an possit prohibere diuisionem inter hæredes, vide suprà, Diuisio.
Et an possit prohibere ius accrescendi, vide suprà, Ius accrescendi.
Et an possit prohibere hæredi alienationem rerum suarū, vide suprà, Alienatio.
Et an possit prohibere, ne pro legatis bona sua sint tacitè hypothecata. §. Testamentum. q. 70. 62
Et an possit remittere vsufructuario cautionem de vtendo, fruendo, &c. vide suprà, Cautio.
Et an possit prohibere, ne testamentum ipsum insinuetur, vide suprà, Insinuatio.
Et an possit remittere confectionem inuentarij, vide suprà, Inuentarium.
Et an possit concedere legatario facultatem capiendi rem legatam propria authoritate, vide suprà, Legatarius.
Et an possit legare tutori, vel administratori liberationem, à ratione reddenda d. §. q. 73. 65. ver. 2

Et an poßit priuare hæredem hæreditate in euentum alicuius conditionis, vide suprà, Hæres.
Et an poßit disponere de rebus hæred. d. §. q. 71. 62. ver. 1
Et an poßit bona hæred. expreßè obligare, ibid. ver. 1
Et an poßit imponere onus fideicommißi super re, per eum prius hæredi donata, vide suprà, Fideicommis.
Testes quot requirantur ad probandam ingratitudinem vasalli. §. Feudum. q. 60. 183
Testes in testamento debent saltem septem interuenire. §. Testam. q. 56. 51. ver. 1
Et an hic numerus sit de forma substantiali, vel probatoria ipsius testamenti, ibid. ver. 2
Et an tempore pestis sufficiat minor numerus, ibid. ver. 3
Et quid in testa. ad pias causas condito, ibid. q. 6. 5. ver. 2
Et quid in testamento condito inter liber. q. 8. 8. ver. 2
Et quid in test. condito ruri à rustico, d. §. q. 56. 52. ver. 6
Et quid in testamento condito coram Imperatore, ibi. ver. 7
Et an de iure canonico minor num. testium suffic. ibid. q. 57. 53. ver. 1
Testes qui poßint in testamentis adhiberi, d. §. q. 55. 50. ver. 2. & seq.
Testes in testamento adhibiti debent esse rogati. q. 6. p. 5. ver. 1. & q. 58. 54. ver. 1
Et quid in testamento nuncupatiuo, ibid. ver. 1
Et quid in testamento ad pias causas. q. 58. 55. ver. 1
Et quid in testam. condito inter liberos. q. 58. ibid. ver. 3
Et an sufficiat, quòd sint rogati ab alio, quàm à testatore, ibid. ver. 4
Testes in testamento adhibiti, necesse est, vt videant testatorem, ibid. q. 59. ibid.
Titulus vasallagij an præsumatur per cursum decennij. §. Feudum. q. 19. 158. ver. 1
Titulus de sacrosanctis ecclesiis, & de episcopis, & clericis, est nullus, ex defectu potestatis Imperatoris circa personas, & res ecclesiasticas. §. Emphyteo. quæst. 28. ver. Nec dicatur. pag. 137
Traditio rei emphyteoticæ an requiratur, ad hoc, vt emphyteota alienans cadat à iure suo, vide suprà, Emphyteota.
Transuersales agnati an poßint finita emphyteosi petere, quòd illis refirmetur, vide suprà, Agnati.
Trebellianicæ detractio an poßit à testatore prohiberi. §. Test. q. 62. 56. ver. 1
Et quid in codicillis, Ibid. 57. ver. 2
Et an poßit tacitè prohiberi, ibid. ver. 3
Et an verbis vniuersalibus, ibid. ver. 4
Et an poßit prohiberi etiam in filijs, primi gradus. q. 63. ibi. ver. 1
Tutori an poßit testator remittere confectionem inuentarij. vide suprà, Inuentarium.
Tutoris datio an sustineatur ex dispositione. §. ex imperfecto. vide suprà, Dispositio. §. ex imperfecto.

V

Vasallus an teneatur dominum adiuuare suis sumptibus. §. Feudum. q. 22. 159. ver. 1
Vasallus inhabilis ad pugnandum, si ex prælio aufugiat, an poßit priuari feudo, ibid. ver. 2
Vasallus an teneatur præferre salutem domini, suæ propriæ saluti, ibid. ver. 3
Vasallus an teneatur adiuuare dominum, etiam contra patrē, & fratrem ipsius domini, ibid. ver. 4
Et an contra seipsum, ibid. ver. 5
Vasallus tenetur petere inuestituram, à domino intra annum, & diem, aliàs cadit à feudo. q. 49. 178. ver. 1
Et quando incipiat currere iste annus, vide suprà, Annus.
Et an hoc casu vasallus cadat à feudo ipso iure, d. q. 49. 179. ver. 6
Et an admittatur purgatio moræ, ibid. ver. 9
Et quid si vasallus non poßideat feudum, an illi currat tempus, ibid. ver. 8
Et an si dominus postea illum recipiat ad debita seruitia, videatur illi remisisse caducitatē, vide suprà, Dominus.
Et quid si dominus neget facere inuestituram, vide suprà, Dominus.
Et an agnatus qui acquisiuit aliam partem feudi, teneatur pro illa petere nouā inuestituram, vide suprà, Agnatus.
Vasallus an teneatur alere dominum egenum d. §. q. 23. 160
Vasallus an teneatur liberare dominum in carceribus retentum. q. 24. ibid. ver. 1
Vasallus negans feudum, priuatur feudo. q. 59. 183. ver. 2
Et quid si neget tantùm partem, an cadat à toto feudo, ibid. ver. 3
Et quid si neget in genere narrata, prout narrantur, ib. v. 4
Vasallus an poßit vocare dominum in ius sine venia q. 25. 160. ver. 1
Vasallus an poßit alienare feud. sine cons. dom. q. 31. 163. ver. 1
Et an propter neceßitatem famis, ibid. 164. ver. 11
Et quid si feudum sit acquisitum pro se, & quibus dederit, ibid. ver. 8
Et an scientia, & taciturnitas domini sufficiat pro consensu, ibid. 165. ver. 13
Vasallus an poßit alium de feudo subinfeudare domino irrequisito. q. 32. ibid. ver. 1
Et quid si feudum sit ecclesiasticum, ibid. ver. 2
Et quid si sit feudum decimarum, vide suprà, Decimæ.
Vasallus cui feudum est subinfeudatum, si velit illud alienare, à quo debeat habere consensum, an à supremo domino, an ab immediato. §. Feudum. q. 32. 166. ver. 6
Vasallus an poßit feudum locare ad longum tempus. q. 33. ibid.
Vasallus an poßit renunciare feudum manibus domini ipso inuito. q. 34. ibid. 167. ver. 1
Et an facta renunciatione sit liberatus, à præstatione seruitiorum, ibid.
Et an post renunciationem poßit impunè dominum offendere, ibid. ver. 2
Et an talis renunciatio præiudicet agnatis, vide suprà, Renunciatio.
Vasallus an poßit rem feud. dare alteri in emphyteosim. d. §. q. 33. ibid. ver. 3
Et an poßit dare ad libellum, ibid. ver. 1
Vasallus an poßit feudum pignorare. q. 35. 168
Vasallus an poßit feudum dare in dotem. q. 36. ibid.
Vasallus an poßit super feudo constituere seruitutem. q. 37. ibid. ver. 1
Et an vsumfructum, ibid. 169. ver. 2
Vasallus an poßit super feudo transigere. q. 38. ibid.
Et an poßit de feudo facere compromissum. ibid. q. 39.
Vasallus an poßit de feudo testari, & illud legare, aut prælegare. q. 40. ibid. ver. 1
Vasallus an poßit incidere arbores fructiferas in fundo feudali. q. 47. 178
Vasallus an poßit alienare feudum, in præiudicium agnatorum, vide suprà, Feudum.
Vasallus committens stuprum cum vxore domini, an amittat feudum. q. 48. 178
Vasallus alienans feudum sine consensu domini, an cadat à feudo. q. 31. 163. ver. 1
Et quid si contractus erat ex aliqua alia causa nullus, ibid. ver. 2
Et quid si non sit secuta traditio, ibid. ver. 3
Et quid si secuta sit, sed ficta, ibid. ver. 4
Et quid si protestetur se alienare, saluo consensu domini, vide suprà, Protestatio.

Vasallus qui post alienationẽ recuperat feudum, an euitet pœnam priuationis.d.§.q.31. 164.ver.6
Vasallus alienans solummodò partem feudi, an cadat à toto, ibid. ver.7
Vasallus an possit alienare commoditates feudi,ibid. ver.9
Vasallus delinquens contra vnum ex pluribus dominis, an cadat à toto feudo.q.53. 181
Vasallus, contrahens amicitiam cum inimicis domini, an cadat à feudo.q.54. ibid.
Vasallus deteriorans feudum, an possit eo priuari.q.56. 182
Vasallus qui per triennium cessauit soluere pensionem, an priuetur feudo.q.51. 181
Vasallus seipsum occidens, an priuetur feudo.q.58. 182
Vasallus an possit priuari feudo sine causa.q.59. ibid.
Vasallus offendens dominum vi aut metu coactus, an excusetur.q.61. 183.ver.1
Vasalli an possint prorogare iurisdictionem alterius iudicis, vide suprà, Iurisdictio.
Vasallus recipiens inuestituram de feudo antiquo, tanquam de nouo, an præiudicet agnatis.q.8. 152.ver.4
Vasallus an possit rem feudalem concedere in emphyteosim.§. Emphyt.q.5. 117
Vestes & localia per maritum vxori data an censeantur donata, vide suprà, localia.
Verbum, Relinquo, an importet institutionem, vide suprà, Relinquo.
Verbum æquiuocum positum in vna parte testamenti, intelligi debet, prout in alia parte ipsius testamenti clarè positũ reperitur.§.Testam.q.76. 67.ver.6
Verba testatoris attenduntur, vbi de mente aliter non apparet, ibid. ver.4
Vltima voluntas, an vitietur ex falsa latinitate, ibi.q.88. 76
Voluntas testatoris semper attendi debet.q.76. ibid.ver.1
Voluntas testatoris quomodo coniicienda, vel interpretanda sit, ibid. ver.6
Vsufructuario an possit testator remittere cautionem de vtendo, fruendo, &c. vide suprà, Cautio.
Et an possit illi remittere confectionem inuentarij. vide suprà, Inuentarium.
Vsufructuarius directi dominij, an debeat habere laudemium, an autem proprietarius, vide suprà, Laudemium.
Vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione, iuxta formam c.quanquam, de Vsur. in 6.§.Testam.q.20. 21.ver.8
Et qualis cautio præstari debeat, ibid. ver.2
Et an talis cautio possit præstari post conditum testamentum, ibid. ver.3
Et an d. dispositio d. c. quanquam, habeat locum in vsurario, qui desiit fœnerari, ibid. ver.4
Vsurarius manifestus an possit donare causa mortis. §. Donatio.q.7. 92
Vxor an possit donare marito, vide suprà, Maritus.

FINIS.

FRANCOFVRTI,
EX TYPOGRAPHIA NICOLAI BASSAEI, ET SIGISMVNDI FEIERABENT.
M. D. LXXXII.

IVLII CLARI PATRITII ALEXAN-DRINI, IVRISCONSVLTI CLARISSIMI, ET SERENISSIMI PHILIP-PI HISPANIARVM REGIS SVPREMI CONSILIARII, AC REGEN-TIS DIGNISS.

LIBER QVINTVS RECEPTA-RVM SENTENTIARVM INTEGER.

IN QVO OMNIVM CRIMINVM MATERIA SVB receptis Sententijs copiosissimè tractatur, ita vt nil vlterius desiderari possit, quod, cùm ad Reorum persecutionem, tùm ad ipsorum defensionem, faciat.

Cum Summarijs & Indice locupletissimo.

FRANCOFVRTI AD MOENVM.
M. D. LXXXII.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQVE PHILIPPO AVSTRIO, REGI HISPAN. NEAP. SICIL. Sardin. Balear. noui Orbis, &c. Duci Mediolani, &c. Comiti Flandriæ, Burgundiæ, &c. Domino suo.

IVLIVS CLARVS S. D.

SOLENT, QVI VETERI MORE, atque instituto, libros quos edunt, alijs nuncupant, duobus præcipuè niti, quorum alterum in Operis ipsius ratione versatur: alterum ad laudes eius pertinet, cui liber est inscriptus. Ego verò de Opere ipso pauca præfatus, eam partem, quæ ad laudationem tuam spectat tacitus præterire constitui: ne, quod homini eloquentissimo longa oratione, imò verò iusto volumine exequi difficile esset id ego breui hac epistola cōcludere voluisse videar. Quis enim est, PHILIPPE Rex Regum maxime, qui de te verba facturus, commemorare vniuersa, nedum singula persequi oratione facilè possit? Primùm, si generis claritatem, nobilitatemq́; maiorum tuorum is sibi laudandam proponat, tot me Hercule illi occurrent Reges, tot Imperatores, vt nuda eorum nomina, ne dum egregia facta, recensere vix longo queat temporis interuallo. Vnus pater tuus, CAROLVS MAXIMVS, qui (vt cæteros omnes præteream) & rerum gestarum magnitudine, & virtutum gloria non modò eorum, qui hoc seculo fuerunt, Imperatorum, sed etiam omnem antiquitatis memoriam superauit doctissimum quenque, ac facundissimum à dicendo deterrebit. Deinde si amplitudinem Imperij tui describere aggressus fuerit, non minor erit labor, tot regna, tot vrbes, vel potius tot orbes, qui nutu, ac ditione tua gubernantur, dinumerare: Hispaniam, parentem virorum fortium, altricem equorum generosorum, eandem magnitudine pastionis, & excellentia rerum, quæ exportantur, nulli secundam: Neapolitanum regnum optimum, ac fertile, bonis omnibus affluens: Siciliam, vbertate agrorum, ac varietate fructuum fecundam: Mediolanensem prouinciam, florem Italiæ, orbis delicias: Flandriam adiacentesq́; regiones? insignium oppidorum multitudine, artificio, & mercatura nobiles: Indiam illam, quæ trans Oceanum est, auri, & argenti feracissimam: in qua tot planè Reges tuo parent imperio, quot hactenus victricia tua signa conspexerunt. Prætereo, quas in Africa vrbes, quæ oppida possides, mitto portus, insulas, littora, maria. Ad hæc, si idem ad enarranda corporis bona, quibus alijs omnibus excellis, orationē suam conuerterit, quanto, quæso, tempore explicabit, quæ sit formæ dignitas, quæ oris pulchritudo, quæ compositio membrorum, quæ coloris suauitas? Præterea, si ad animi virtutes recensendas accesserit, an non pondere rerum pressus, neq; initium, neq; finem dicendi inueniet? Quis enim anti-

quorum Regum te liberalitate ſuperauit? quis fortitudine æquauit, quis res magnas, & excelſas maiore animi amplitudine, aut ſplendore adminiſtrauit? quis iuſtius Remp. rexit? quis religionem quis pietatem ſanctius coluit? quis hoſtibus clementius pepercit? ad quem vnquam non modò Regem, ſeu Magiſtratum, quàm ad te faciliores aditus priuatorum fuerunt? cuius vnquam tanta fuit in dicendo grauitas? tanta in oratione maieſtas? Poſtremò, ſi res bello paceq́; fortiter, ac feliciter geſtas, exornandas ſuſceperit, quem ſibi terminum laudandi conſtituet? dicturus, quas leges condideris, quos magiſtratus conſtitueris, quot bella confeceris, quas hoſtium copias pugnando deleueris, quot oppida expugnaris, quas victis leges dederis, quot ſocios & amicos præſenti ope, claſſibus & exercitibus ex hoſtium faucibus eripueris, quot vi atq; armis in paternam ditionem reſtitueris quot populos iiſdem armis ab hæreticorum impia labe ad veram religionem reuocaueris. Sed aliter atq; initio inſtitui facio, qui in tuarum laudum patentiſſimum campum, à me ſumma ratione præteritum, plané imprudens, atq́; conſilij mei immemor, ingredior: adeo me virtutum tuarum amor, atq; admiratio tenet, vt nihil mihi vnquam dulcius ſit, aut ſuauius, quàm de te loqui, aut ſcribere. Contrà verò id, de quo dicere inſtitueram, mihi hoc loco omittendam eſſe video: nempe vt de toto opere Sententiarum receptarum deq; hac ipſa Operis parte quæ nunc tuis auſpicijs prodit in lucem, conſilij mei rationem tibi exponerem. vereor enim ne longiore, quàm par ſit, epiſtola tibi ſim moleſtus inter maximas iſtas tuas occupationes, quibus implicatus, vt Atlas humeris cœlum, ita orbem ipſe Chriſtianum religione ac virtute tua ſuſtines. Quare multò ſatius fuerit ea, quæ hac de re tibi dicenda erant ocioſo Lectori enarrare: interea tamen Deum precabor, vt te, Rex omnium Regum maxime, victorijs ac triumphis ornet, nobiſq́;, & vniuerſæ Reipublicæ diu ſeruet incolumen, vale.

IVLIVS

IVLIVS CLARVS LECTORI S. D.

EXISTIMAVI aliquando, amice Lector, posse me, & promisso meo, & expectationi tuæ satisfacere: hoc est, totos, atq; integros septem hosce Sententiarum libros edere, in lucemque proferre: quòd quidem ego, dum eorum fragmenta quædam publicarem, pollicitus eram me breui præstaturum: sed quoniam plerunque fit, vt, quæ magis optamus, ea difficiliùs consequamur: quotidie aliud ex alio impedimentum non modò moram attulit properanti, sed penè spem etiam omnem eripuit mihi rei conficiendæ. Primum quidem, Opere toto iam ita disposito, vt nihil ei deesse videretur, nisi vt locorum numeros percurrens, extremam illi manum adderem: in Mediolanensem Senatum PHILIPPI Regis iussu cooptatus, in maximis illis, molestissimisq; negocijs hæc studia intermittere sum coactus, totumque me ad Remp. transferre. Tertio tandem anno post quàm Senator fueram creatus, cum Opus ipsum senescere, nouosque quotidie eiusdem argumenti libros, à doctissimis viris conscriptos, in lucem prodire viderem: mihi amplius cunctandum non esse ratus, statui aliquid mihi de somno detrahere: &, quod interdiu per assiduas occupationes non licebat, nocturnis horis consequi. Ita factum est, vt intra paucos menses particulam quandam absoluerem, quæ ad feudalem materiam pertinet. hæc cum in manus studiosorum peruenisset, non omninò displicuisse visa est. Hortantibus igitur amicis, præcipuè verò Atrebatensi Episcopo, viro amplissimo: quem ob egregias virtutes, singularemq; in rebus agendis prudentiam, Pius eius nominis IIII. Pont. Max. summa cum totius Christianæ Reip. lætitia in amplissimum Cardinalium collegium cooptauit: eo inquam, non modò auctore, sed prope impulsore, paulò post alias quasdam particulas, de Testamentis, de Donationibus, de iure Emphyteotico publicandas curaui. Sumpsi deinde in manus quintam totius Operis partẽ: in qua de varijs, ac diuersis criminibus, eorumque pœnis agitur, prætereaq; explicatur, quemadmodum puniendorum maleficiorũ iudicia exercenda sint: quam vt emendare cœpi, idem PHILIPPVS Rex me ex Senatore, Præsidem Quæstorum extraordinarium, Præfectum annonæ, ac Curatorem aquarum publicarum constituit: quarum rerum procuratio adeò me implicatum, constrictumque tenebat, vt vix quidquam ocij superesset ad aliquid aliud agendum. Quicquid tamen dabitur temporis, id omne in his studijs consumebam. Erat autem iam in eo statu Quintus liber hic, vt propediem edi posse videretur: cum ecce, dum quasdam Neotericorum criminales tractatus, quas Practicas appellant, legendos mihi propono, repente affertur nuncius, me iussu PHILIPPI Regis in Hispaniam acciri, atq; in supremum Italicarum rerum consilium cooptari. Tum verò abieci propè spem omnem Operis absoluendi. Videbam enim, non modò multos annos me patria abesse oportere: sed etiam eam esse huius magistratus conditionem, vt à Regis curia nunquam discedere liceat: sed quocunque ipse eat, illò eundem sit. In hoc autem vitæ genere, quod à perpetua quadam peregrinatione non ita multum differre mihi videtur, quis est qui credat aliquem studijs vacare posse? & præsertim iuris ciuilis: quæ non nisi summa animi corporisue quiete, nec sine magna librorum copia tractari posse ignorat nemo: quorum librorum, vt mihi erat satis lauta suppellex, ita ad eam circumferendum neque paruo labore, neque exiguo sumptu opus fuisset. Hunc tamen Quintum librum, iam penè, vt dixi, absolutum, vt seponerem, nulla me potuit difficultas adducere: sed mecum in Hispaniam delatum, non ita quidem, vt cœperam, diligenter, sed vtcunque potui, emendaui: permisique vt in manus studiosorum exiret. Reliquos sex libros, cùm me aliquando corrigere posse planè desperem, in arcam coniectos, perpetuò carceri mancipaui: nihil iam est, quòd eos à me quisquam efflagitet, aut (quod nonnulli aiunt) tanquam ex pollicitatione coram iudice mecum agat, vt eos in lucem proferam. Mihi plus, quàm alijs, dolendum est: cui sine fructu perit tot vigilijs, ac laboribus institutum, ac congestum opus. Alij in tanta voluminum multitudine, ac copia, paruam iacturam faciunt paucorum librorum, neque adeò præclarorum, vt qui illos non legat, damni aliquid facere videatur præsertim cum paucis abhinc annis eo-

dem

dem argumento Communes Doctorum sententias in vnum volumen redegerint viri doctissimi, quos ego semper honoris causa nomino, Villalobos, Turzanius, Viuius, Ioannes Baptista Hispanus, & fortasse aliquot etiam alij, quorum commentarij hactenus in manus meas nō peruenerunt: horum lectione desiderium suum explere faciliè poterunt studiosi, & quos ex meis scriptis fructus sperabunt, ex illis vberiores, & præstantiores percipere. Ego verò, humanissimè Lector, tametsi culpa omninò carere nō videtur, qui id pollicetur, quod præstare non potest, non tamen mihi opus esse arbitror, à te veniam petere, aut, mihi vt ignoscas, postulare: non enim mea ignauia cessatum est. Qui autem, quantum in se erat, fecit, omni se prorsus crimine liberauit. Regis voluntati parendum fuit, relinquenda non modò studia, sed etiam carendum Italia, patria, domo, vxore, atque liberis, peragranda Hispania, Gallia, Flandria, quid facerem? Huius ego rei, in qua nullum erratum meum agnosco, si à te impunitatem mihi dari postulem: vtique videbor alienam culpam deprecari. Tu verò hanc, quātulacunque est, Operis partem læta fronte accipe, boniq́ue consule, inhumaniter certè facit, qui, quòd minus accipit, quàm vellet, amico id, quod potest, danti, gratiam non habet. Ego quidem eo animo ad scribendum accessi, vt studiosis prodessem potius, quàm vt scribendo laudem illustratem meam: si susceptus labor Reip. non inutilis est futurus, satis præclarè mecum actum puto. Habes igitur, amice Lector, hoc in libro criminalium rerum materiam hoc ordine dispositam. Primò libri paragrapho præmittuntur nonnulla, quæ ad terminorum (ita nostro vocabulo appellamus) intelligentiam pertinent. Subsequuntur breues de insignioribus aliquot delictis tractatus, singulis paragraphis alphabetico ordine collocati. Postremò loco posita est Practica criminalis, in qua de criminalium iudiciorum forma disseruimus. Vale, neq́ue quidquam amplius de hisce libris expecta, sed, si quid fortè aliquando prodierit, id in lucro deputa. Iterum vale.

DISPO-

DISPOSITIO TOTIVS OPERIS.

TOTVM Opus Sententiarum Receptarum in septem libros à nobis diuisum est. Eorum Primus est de Legibus, ac Constitutionibus: in quo tùm præmissis ijs, quæ generaliter ad Leges ac Statuta condenda, siue interpretanda pertinent, singulis Statutis diuersas quæstiones applicauimus, tùm nonnulla non spernenda de consuetudine subiecimus.

Secundus liber est de iure personarum, in quo non solùm de ipso statu hominum, sed etiam de singulorum officijs ac dignitatibus, tractatur.

Tertius Successionem, & vltimarum voluntatum materiam, complectitur, cuius particula est §. Testamentum, iam pridem in lucem editus.

Quartus verò Contractus omnes explicat ex quo excerpti sunt tractatus de Feudis, de Donationibus, de iure Emphyteotico, quos iam ante aliquot annos publicauimus.

Quintus Maleficia continet: in quorum calce, de criminum ipsorum Processibus conficiendis, ac delinquentium pœnis, satis accuratè disseruimus: quem librum integrum, atq; absolutum typis excudendum, nunc primùm curauimus.

Sextus liber is est, quo tota Ciuilium Iudiciorum tela continetur.

Septimus verò ac postremus, non libri tantùm, sed Indicis etiam loco esse potest, in quem congessimus quicquid superiorũ librorum materiæ haud satis conuenire videbatur: suis quoque locis inseruimus alphabetico ordine capita rerũ, quæ præcedentibus libris tractatæ sunt, ita, vt quiuis, vel imperitus, statim quæ res, quo operis loco, quo scilicet libro, paragrapho, quæstione, versiculo posita sit, facillimè reperire possit.

ORDO

ORDO PARAGRAPHORVM, QVI SEQVENTI QVINTO LIBRO CONTINENTVR.

§. PRIMVS, in quo generalia quædam, ad delictorum materiam pertinentia, præmittuntur. pag. 1.
§. Adulterium 4.
§. Assassinium 9.
§. Blasphemia 10.
§. Falsum 12.
§. Fornicatio 20.
§. Furtum 25.
§. Hæresis 30.
§. Homicidium 35.
§. Incestus 54.
§. Iniuria 56.
§. Læsæ Maiestatis 59.
§. Ludus 63.
§. Parricidium 64.
§. Periurium 64.
§. Raptus 66.
§. Sacrilegium 68.
§. Simonia 68.
§. Sodomia 70.
§. Stuprum 71
§. Vsura 73.
§. Finalis, quo tota criminalium Processuum Practica diligenter explicatur.

IVLII

IVLII CLARI SENTENTIARVM, LIBER QVINTVS.

§. PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *Delicta publica quæ dicantur?*
2 *Et an delicta commissa in offensam Dei, dicantur publica?*
3 *Et an commissa in offensam principis?*
4 *Et an accusator cuiuslibet falsi instrumenti, dicatur publici iudicij?*
5 *Priuata delicta quæ dicantur?*
6 *Et an de iure canonico sit aliquod delictum priuatum?*
7 *Delicta quæ sint merè Ecclesiastica, merè secularia, & quæ communia?*
8 *Delicta quæ sint nominata, & quæ innominata?*
9 *Delicta quæ sint leuia, quæ grauia, & quæ atrocissima?*
Iudex in atrocioribus potest iura transgredi.
10 *Delictum, quod committitur faciendo, grauius est, quàm illud, quod committitur omittendo.*
11 *Delictum, quod committitur verbo, an dicatur propriè maleficium?*
Bannitus ex cõtumacia an dicatur bannitus ex maleficio?
12 *Contumacia habens annexum contemptum iudicis, dicitur delictum, & potest criminaliter puniri.*

1 SVperiore libro dictũ est de Contractibus, sequitur nũc, vt de Maleficijs videamus. Pro intelligentia autem terminorum præmittendum est, delictorum quædam esse publica, quædam autẽ priuata. Publica sunt, quorum accusatio vel persecutio permissa est cuilibet de populo. & potest poni exemplũ in crimine læsæ Maiesta. Adulterij, Homicidij, Parricidij, Peculatus, Falsi testamenti, Vis publicæ, vel priuatæ, Ambitus, Repetundarum, Annonæ, quæ omnia pro publicis delictis connumerantur in l. 1. ff. de publ. iud. Et hæc est communis opi. Doctorum, vt attestatur Ant. Gomez. ca. 1. delictorum, post nu. 1.

2 Item omne delictum, quod principaliter fit in offensam Dei, dicitur publicum, & quilibet de populo potest accusare. Ita colligitur ex tex. in l. Manichæos. C. de hæret. & tenent communiter Doctores, teste Ant. Gomez. in d. c. 1. n. 1. Illud enim quod fit in offensam Dei, ad omnium offensam pertinere videtur, cùm ipse omnium sit pater, & dominus. Et potest poni exemplũ in blasphemia, deturbatione Ecclesiarum, vel imaginum, & similibus.

3 Præterea etiam omne delictum cõmissum

in offensam Principis, dicitur publicũ, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez in loco præallegat. nu. 4. Est enim & ipse princeps à Deo positus vti pater & dominus subditorum, meritò eius offensa etiã ad omnes eius subditos pertinet.

4 Sed nũquid accusatio falsi alterius instrumenti quàm testamenti, dicenda est publici iudicij? Respon. Aliqui dixerunt quòd non, ex quo in d. l. 1. specialiter nominatur lex Cornelia de testa. Contrariam tamẽ sententiam, quòd scilicet de quocunq; instrumẽto falso fiat accusatio, dicatur publicum iudicium, tenuit Azo. Et hanc partem tenent gl. & Doctores, vt attestatur Bart. in d. l. 1. num. 2. Et ita communiter teneri attestatur Aret. in §. Itẽ lex Cornelia, ante num. 1. Instit. de publ. iud. Hanc etiam dicit esse communem opin. Rubeus cons. 12. num. 7. quem refert Pract. Conradi, fol. 401. num. 36.

5 Priuata autem delicta sunt ea, quorum accusatio, vel pſecutio regulariter nõ permittitur, nisi parti læsæ, prout est furtum, damnũ, iniuria, arborum furtim cæsarum, bonorum raptorũ, & huiusmodi, ita tenent cõmuniter DD. teste Ant. Gomez. in d. c. 1. n. 9. vbi etiam nu. 6. allegat satis elegãtem rationem, cur in delictis priuatis quilibet ad accusandum nõ admittatur. Et scias, quòd hæc differentia est maximi effectus in multis, nam regulariter condemnatus de crimine publico efficitur infamis, non autem cõdemnatus de crimine priuato, vt dicit text. in l. infamem. ff. de pub. iud. præterquam in nonnullis casibus, vt ibi, Et dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 72. vers. Damnatus. Item in crimine priuato non admittitur ad accusandũ, nisi ille cui interest, vt statim dixi, quod tamen intellige secundum ea, quę dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 17. vers. Sed quid si pro aliquo.

6 Hæc tamen omnia procedunt de iure ciuili, sed de iure canonico secùs, est nã secundum ius canonicũ, omnia crimina sunt publica, vt tenet gl. in c. infames, in verb. Fures, 6. q. 1. Et ita dicunt Canonistæ, vt ait Bald. in Rub. C. qui accus. non poss. nu. 10. in fi. Et dicit Host. quem refert Anan. in ca. statuimus, post n. 19. de maledict. quod ita communiter dicitur. Et ex hoc infert Pract. Millei, fol. 147. num. 32. quòd hodiè titulus de priuatis delictis nõ est in vsu. Et secundum hoc pro quolibet crimine priuato posset procedi etiam ex officio & sic per inquisitionem saltem ad imponendam pœnam extraordinariam, vt dixi in loco præalle. Sed certè hæc materia delictorum adeò est immutata à statutis & consuetudinibus locorũ, vt hodiè vix distinguantur publica crimina à priuatis. Nam in regno Neap. non admittitur aliquis ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt dicit Maranta in suo spec. fol. 43. nu. 48. Et sic videtur quòd ibi omnia crimina dici possint priuata. E conuersò in regno Franciæ nemo potest criminaliter accusare, etiamsi prosequatur suam vel suorum iniuriam, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 3. vers. Sed certè. Et sic ibi nullum crimen est publicum, neq; priuatum quò ad accusandũ, proptereà in hac confusione tutius est adhærere statuto vel consuetudini, quæ viget in eo loco, in quo delictum est cõmissum, & secundum illam declarare, quæ dicantur priuata, & quæ publica delicta.

7 Præmittendum est etiam, delictorum esse aliqua merè ecclesiastica, aliqua merè secularia, & aliqua communia. Merè ecclesiastica sunt illa, quorum cognitio reseruata est tantummodò iudicibus ecclesiasticis, etiamsi commissa sint per laicos, vt est crimen hæresis, & simoniæ, vt dixi infrà hoc eod. libro. §. Hæresis, vers. Hoc crimen, & §. Simonia, vers. Hoc crimen. Merè secularia sunt ea, de quibus si à laicis committantur, soli iudices seculares cognoscunt, vt est homicidium, furtum, & huiusmodi.

Communia autem sunt ea, de quibus, si à laicis committantur, vterq; Iudex cognoscere potest, scilicet ecclesiasticus, & secularis, prout est Adulterium, Concubinatus, & Sodomia, &c. de quibus dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 37. per totum.

8 Habes etiam, quòd quædam sunt delicta nominata, & quædam innominata. Delicta nominata sunt, quę à lege habent particulare nomen iuris, vt est Furtum, Adulterium, & huiusmodi. nam ex cõtrectatione rei alienę, lex inducit delictum quod appellauit furtum, ex concubitu vxoris alicuius cum alio viro, facit oriri delictum, quod vocauit adulterium. Delicta verò innominata sunt, quæ non habent speciale nomen iuris, sed tantummodò facti, vt est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia, quæ quidem fieri quandoq; possunt sine maleficio, quãdoq; verò fiunt cum crimine, & ideò dicuntur delicta innominata. Sed ea, quæ sunt nominata, non possunt fieri sine maleficio. semper enim furtum, adulterium, raptus, &c.

funt maleficia. Et hæc est distinctio Bart. in l. nunqnam plura, num. 4. ff. de priuatis delictis. quam cõmuniter Doctores approbant, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 52. numer. Effectum autem huius differentiæ, vide apud Bart. ibi.

9 Sunt etiam delictorum quædam leuia, quædam verò grauia seu atrocia, & quædam atrocissima. In hoc autem nõ traditur à Doctoribus certa regula, sed aliqui dicunt, standum esse arbitrio iudicis. Et hanc dicit esse communem opi. Alcia. in c. cùm non ab homine, post num. 28. de indic. prout illum refert Villalobos in sua collecta commun. opin. In litera D. n. 56. Alij verò dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoscitur qualitas, & quantitas delicti. Et ideò tantò grauius delictum indicari debet, quantò grauior pœna pro eo imposita reperitur. Et hæc fuit opin. Bart. in l. leuia, circa pri. ff. de accusa. Et hanc dicit esse communem & regularem Theoricam Soc. consil. 157. num. 5. lib. 2. Circa quod tamen vltra illud elegans consilium Soci. videndum est etiam consil. Barb. 48. lib. 2. & Dec. consil. 65. Superioribus diebus Senatus noster interrogatus à serenissimo Rege, quæ viderentur delicta atrocia? Respondit, sibi videri atrocia hæc quæ sequuntur: Rebellionis, Læsæ maiestatis, Homicidij ex proposito commissi, Falsificationis monetæ, Tertij homicidij, scilicet cõmissi ab eo, qui alia duo homicidia prius commisisset, etiamsi pro eis condemnatus non fuisset: Vulneris illati proditoriè cum sclopo rotato, etiamsi mors nõ sequatur, Tertiæ confsationis seu diminutionis monetarum: Raptus virginis honestis parentibus ortę, etiam si copula non sequatur: Vsus venereus cum sacra virgine in habitu intra monasterium degente, Sodomia, Famosorum latronum in vijs grassatio, & Falsificatio sigilli Principis, aut Senatus. Et hæc opin. Senatus placuit Regi nostro, & ideò in hac prouincia seruãda esset pro lege. Ego autem dico, quòd omnia delicta, pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pœna mortis naturalis, vel ciuilis, scilicet triremium perpetuò, & talis pœna est in vsu, vt à iudicib. imponatur, & exequatur, dicuntur grauia & atrocia. Atrociora autem siue atrocissima dicuntur, pro quibus lex vel statutum imponit pœnã grauiorem, quàm simplicis mortis in ipso genere mortis, puta, quia vult pro talibus delictis reos in sui culeo, vel igne comburi, vel in frusta scindi, vel rotæ inseri, vel trahi ad caudã equi, vel huiusmodi, vt in crimine hæresis, parricidij, assassinij, latrocinij ad viã publicam, sodomiæ, incendiarij, falsæ monetæ, &c. Vel quando addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt quando extendit pœnam etiam in filios, vt in crimine læsæ Maiest. Vel cõcedit aliqua specialia aduersus delinquẽtes, vt in crimine raptus virginum, & mulierum honestarũ. Vtilitas autẽ huius differentiæ potest esse maxima: nam plerunq; statuta cõcedunt iudicibus latiores habenas in atrociorib. Quinimò & secundum ius cõmune dici solet, quòd plerunque propter enormitatem delicti licitum est iura transgredi: prout ab omnibus allegatur tenere Inno. quamnis id expressè non dicat in c. 1. de consti. quẽ sequuntur omnes Legistæ & Canon. vt dicit Marsi. in l. 1. in pri. n. 59. ff. ad leg. Cor. de sicar. & cõs. 52. nu. 16. & in l. 1. in pri. nu. 32. ff. de q̃stio. propter quod dictum Inn. fuit tempore Bal. suspectus quidam qui iuxta Papam dum ingrederetur Perusium alium interfecerat, fuit enim statim suspensus contra formam statuti, vt recenset Paris. Put. de synd. sor. 288. n. 19. Illud autem dictum Inno. aliqui intelligunt, vt procedat in puniendo, non autem in procedendo. In quam sententiam inclinasse Curiam Neap. refert Grammat. voto 34. circa fi. Sed certè apud nos cõtrarium seruatur. Nam in enormibus, & atrocib. criminibus permittitur iudicibus iura transgredi etiam in procedendo, quia scilicet deueniitur ad torturã, etiamsi indicia non sint in totum sufficientia, neq; probata per testes omni exceptione maiores, &c. vt de iure videtur regulariter requiri, & plerunq; etiam non edita copia processus informatiui.

10 Est etiam communis regula, quòd semper grauius reputatur delictum, quod committitur faciendo, quàm illud, quod committitur, omittendo. Ita colligi videtur ex gl. in l. si mora. in verbo, ne facto. ff. solut. matri. quã dicit communiter approbatam Alber. in l. præscriptiõe, col. 2. vers. Item ex prædictis. C. si contra ius vel vtil. publ. Iaf. in d. l. præscript. nu. 9. quem refert Illustris vir, & consiliarius Regius Do. Antonius de Padilla, in l. transigere, post nu. 107. C. de transact.

11 Sed quæro, nunquid maleficium dicatur etiam illud delictum, quod cõmittitur verbo, prout est blasphemia, Iniuria verbalis, & huiusmodi? Resp. Bar. in l. aut facta, in princ. ff. de pœnis. tenuit quòd non, ex quo ma-

leficium dicitur à malè faciendo, & ideò nõ comprehendit maledictum vel ſcriptum, & infert ad ſtatuta, quæ duplicãt pœnas maleficiorum commiſſorũ de nocte, vt non habeant locũ in blaſphemantibus, vel dicentibus verba iniurioſa, &c. Et hãc opi. dicit frequentius probari Alciat. in l. verbum facere, ff. de verb. ſignif. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet, quòd imò etiam delicta, quæ committuntur verbis, dicantur maleficia, tenuit Bal. ſuper Inſt. in tit. de oblig. quæ ex delicto, in principio. vbi dicit, ꝙ cum quadam vice, practicaſſet opi. Bart. fuit ſibi oppoſitum tẽpore ſyndicatus, & quòd vix euaſit. Et hanc opin. contra Bart. dicit eſſe cõmunem Alex. in Apoſtill. ad eundem Bart. ibi dicẽs, ꝙ ita etiam communiter practicatur, quẽ refert Blanc. in pract. crim. fol. 48. nu. 51. Et hæc opi. mihi magis placet, nam, & qui maledicit, malefacit, imò, & qui malè cogitat, quandoq; ẽt dicitur malè facere, & ex mala cogitatione punitur, vt dixi inf. hoc eo. lib. §. fi. q. 91.

12 Quæro etiam, nunquid contumacia dicatur delictum? Reſp. quòd contumacia de per ſe non poteſt propriè dici delictum. Et hanc cõcluſionem dicit eſſe communem Felin. in c. ex literis, nu. 27. de conſtit. quẽ refert Foller. in prac. crim. can. fol. 145. n. 7. Et ex hoc infertur ad ſtatuta loquentia de delictis ſeu maleficijs, & de condemnatis, ſiue bannitis ex delictis vel maleficijs, vt non comprehendant bannitos, vel condemnatos ex contumacia, Nam ille dicitur damnatus de maleficio, qui fuit præſens, & fecit ſuas defenſiones, & tamen fuit (eis non attẽtis) condemnatus, non aũt ille qui fuit contumax, & in contumaciam cõdemnatus. Et ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bald. conſ. 193. lib. 2. Ita etiam magis communiter cõcludi atteſtatur Alex. in l. ſi mora, poſt num. 13. ff. ſolut. matr. quem refert Roland. conſ. 45. nu. 66. lib. 1. Hanc etiam opinionem dicit eſſe cõmunem Claud. in l. ſi mora, poſt num. 18. Auguſt. ad Angel. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, nu. 26. Alci. conſ. 362. poſt num. 6. Sed certè licet hæc opi. ſit communis, credo quòd cum difficultate poſſet obtineri in prac. nã ſtantibus ſtatutis vel conſuetudine quòd contumax habeatur pro præſente, & confidente, credo quòd bannitus pro delicto in contumaciã, poſſit propriè dici bannitus ex maleficio, non enim eo caſu bannitur vel cõdemnatur reus propter contumaciam, ſed propter delictum, cuius plena probatio reſultat ex contumacia, tantò magis, quia videmus, quòd communis vſus loquendi ita interpretatur, vt ille dicatur bannitus de maleficio, qui citatus pro maleficio nõ comparet, prout atteſtatur Salyc. in Rubrica. C. de crim. ſtellio. circa fin. Et ita pluries vidi iudicari: & ego etiam, ſi caſus cõtingeret, ita iudicarem. Scias autem, quòd vbicunque contumacia alicuius haberet admixtum contemptum iudicis, eo caſu talis contumacia diceretur eſſe delictum, & poſſet ex ea criminaliter puniri. Ita dicit gl. in l. vnica. §. fi. in gl. magna, in fi. ff. ſi quis iuſdi. non obtem. quam dicit eſſe communiter approbatã Claud. in d. l. ſi mora, nu. 19. Contemptus enim iudicis, dicitur delictum, & poteſt puniri. Et hæc generaliter præmiſſa ſufficiant, nũc de ſingulis criminibus ſpecialiter videamus.

§. ADVLTERIVM.

SVMMARIVM.

1 *Adulterij accuſatio multipliciter proponi poteſt.*
2 *Adulterium quot modis committi poteſt?*
3 *Et an cum meretrice nupta dicatur adulterium cõmitti?*
4 *Et an adulterium ſit crimen priuatum?*
5 *Et an in crimine adulterij lata culpa æquiparatur dolo?*
6 *Et an adulterium poſſit probari per teſtes ſingulares?*
7 *Et an poſſit puniri etiam per Iudicem Eccleſiaſt.*
8 *Et quæ ſit pœna adulterij?*
9 *Et an habeat locum in ſponſa?*
10 *Et quid in Iudæo?*
Et an pluries cum vna adulterium committens, dicatur plura adulteria commiſiſſe?
11 *Adulter in actu adulterij à patre deprehenſus, poteſt impunè occidi?*
12 *Propter adulterium poteſt agi ad ſeparationem thori?*
13 *Et an teneatur eo caſu maritus vxori dotem reſtituere?*
14 *Et quid ſi deindè compertum fuerit matrimonium fuiſſe nullum?*
15 *Vxor propter adulterium amittit dotem?*
16 *Et an in præiudicium patris, vel filiorum ſuorum?*
17 *Et an amittat etiam bona parafernalia?*
18 *Et an vxor amittat dotem propter oſculum?*
19 *Et an facta ſeparatione thori, maritus teneatur alere vxorem?*
20 *Maritus, ſciens vxorem eſſe adulteram, ſi cum ea ſe carnaliter commiſceat, an videatur adulteriũ illi remiſiſſe?*
21 *Exceptione adulterij in cauſa ciuili repetitionis dotis, quãdo, & per quos opponi poſſit?*
22 *Crimen adulterij præſcribitur quinquennio?*

1 ADulterij crimen multis modis in iudiciũ deduci poteſt. Quandoq; enim maritus accuſat vxorem de adulterio, vt in caſu in quo conſuluit Bal. conſ. 310. li. 1. & Rom. conſ. 451. & Bolog. conſ. 23. & Gratus conſ. 50. lib. 2. Mantua conſ. 43. lib. 1. Quandoq; econuerſò vxor accuſat virũ de adulterio cum alia muliere commiſſo, vt in caſu in quo conſuluit

Roma.

Roma. conſ. 167. Quandoq; maritus accuſat vxorem, & adulterum, vt in caſu in quo conſuluit Bal. conſ. 6. lib. 5. & Io. de Amicis, conſ. 127. & eſt deciſ. Gramma. 31. & Boër. 297. & ſeq. Quandoq; mulier agit ad ſeparationē thori, vt in caſu Soci. Iun. conſ. 32. lib. 2.

2 Tribus autem modis adulterium cōmittitur. Primò, inter virum cōiugatum, & fœminam nuptam. & hoc dicitur duplex adulterium, nam vterq; ipſorum violat propriū thorum, & alienum. Secundò, inter virum coniugatum, & mulierem ſolutam. Tertiò, inter virum ſolutū, & mulierem nuptam. Propriè verò adulterium in viro eſt, quando violat alienum thorum, licet ipſe non ſit coniugatus; in muliere autem quando violat proprium thorum, etiamſi adulter nō ſit matrimonio copulatus. Cæterùm quando vir cōiugatus coit cum ſoluta, tùnc de iure ciuili neq; ex parte viri, neq; ex parte mulieris non dicitur adulterium. Ideoq; nō poſſunt puniri ea pœna, qua adulteri puniuntur. Et hæc eſt indubitata Doctorum ſententia, vt dicit Rola. conſ. 74. nume. 12. lib. 1. Hanc etiam dicit eſſe communem Caccialup. in rep. l. ſi qua illuſtris, nume. 58. C. ad Orficia. licet dicat, quòd poteſt vxoratus eo caſu puniri pœna ſtupri, quem refert Piaca lib. 1. delictorum, c. 41. nu. 35. Didac. ſuper 4. decretal. fol. 171, nume. 16. in fin. Et quòd talis coitus appelletur ſtuprum, colligi videtur ex tex. in l. 1. C. de adul. Communiter tamen non punitur. De iure autem canonico vbicunque maritus vel vxor habeat rem carnalem cum alio, quàm cum proprio coniuge, appellatur adulterium. ca. nemo. 32. qu. 4. cum simil. Quinimò ſecundum aliquos, grauius peccat laicus coniugatus, violans thorum propriæ vxoris, & ſic aliam mulierem carnaliter cognoſcens, quàm presbyter adulterans. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in ca. vt clericorum, num. 6. de vita & honeſtate clerico. prout illum refert Caccialupus in d. l. ſi qua illuſtris, poſt nu. 13. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Corſe. in repertorio Abbatis, in verbo, Coniuges. quam tamen ego non credo veram: quia licet magnum ſit ſacramentum matrimonij, magnum eſt etiam ſacramentum ſacerdotij, ſed hæc diſputatio in practica parū, vel nihil valet.

3 Quæro, nunquid dicatur cōmitti adulterium cum muliere nupta, quæ tamen ſit meretrix, ſeu inhoneſtæ vitæ? Reſpon. Aut talis meretrix, quę virum aſſumpſit, ceſſauit à meretricia vita, & honeſtè cum viro vixit: & hoc caſu adulterium, cum ea commiſſum, poteſt accuſari & puniri. Aut verò poſtquam matrimoniū contraxit, perſeuerauit in meretriciali vita, & tunc vir, illam carnaliter cognoſcēs, non debet aliqua pœna puniri. Et hæc opin. hodiè cōmuniter obſeruatur, vt dicit Ang. in l. ſi vxor. §. ſed & in ea, nu. 1. ff. de adult. & in l. ſi ea. C. de adul. quem refert Anan. in cap. 1. nu. 6. de adul. & Riml. conſ. 17. n. 20. quod eſt pro maiori parte duplicatum in conſ. 439. n. 23. Quò verò ad ipſam meretricem adulterium cōmittentem, Conſ. Neap. in facti contingentia videtur ſenſiſſe, ꝙ in ea ſit punibilis, vt per Capic. deciſ. 44. & refert Amad. de ſynd. nu. 174. quod ita ſeruauit in practica D. Baptiſta de Corneto tunc poteſtas Recanati, qui condemnauit publicam meretricem de adulterio, & mortua eſt in carcerib. Sed certè iudicio meo contraria ſententia verior eſt, quam etiā ſequi videtur Amad. in loco præalleg. nam tex in d. l. ſi ea. expreſsè dicit, quòd crimen adulterij in ea ceſſat: & ideò, ſi caſus cōtingeret, ita iudicarem. Quæ autem dicatur meretrix, dixi ſuprà, lib. 2. §. Meretrix.

4 Eſt aūt hodiè adulteriū crimen priuatum, nam niſi certis perſonis eius accuſatio permittitur, vt eſt tex. in l. quamuis, la 2. C. de adult. Et hanc dicit eſſe ſententiam cōmuniter per maiores noſtros approbatam Fulg. conſ. 135. poſt nu. 2. quam etiam cōmunem appellat Ant. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri. num. 49.

5 Quæro etiā, nunquid in crimine adulterij, lata culpa æquiparetur dolo? Dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 84. verſ. Dixi etiam.

6 Hoc crimē eſt communis fori, & ideò poteſt puniri per iudicem ſecularem, & etiam per iudicem eccleſiaſticum, vt dixi infrà hoc eo. li. §. fin. q. 37. verſ. Quæro nunquid.

7 Sed quæro, quæ ſit pœna adulterij ſecundum ius commune? Reſpon. De iure diuino ſecundum legē Moſaicam, in adulterio, tàm maſculo ꝙ fœminæ erat impoſita pœna mortis, genus autē mortis erat lapidatio, Exodi c. 20. Deuter. c. 22. De iure autem canonico ꝑ adulterio laicus tam maſculus ꝙ fœmina excommunicatur, cap. intelleximus, de adult. Prætereaque fœmina in monaſterium detruditur: & ſi maritus eam nolit recipere, ibi cogitur toto tempore vitæ ſuæ permanere, & pœnitentiam agere, cap. gaudemus, eo. tit. de adult. Et nota, quia iſte eſt vnus ex caſibus, in quib. Epiſcopus pōt punire laicos, vt dixi in d. q. 37. verſ. Quæro nunquid.

Clericus autem de iure canonico pro crimine adulterij deponitur, & vlterius in monasterium toto tempore vitæ suæ detruditur. Ita voluit expressè gl. in c. latior, in gl. 1. 2. q. 7. Et est cõis opi. vt dicit Gril. de diuers. cri. lib. 3. q. 2. nu. 1. & seq. & q. 6. nu. 11. Diaz. in pract. crim. cano. c. 79. quem refert Duennas reg. 101. in 2. limi. Et prac. Conradi, fol. 384. in 5. limi. Dida. super 4. decretal. fol. 145. num. 19. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera C. nu. 82. Bermon. de concub. fol. 37. nu. 26. Dicebat tamen Alciatus, quòd si hodiè clerici propter adulterium detruderentur in monasteria, pauci eorũ ambularent per vias. De iure autem ciuili magna est varietas inter Scribentes, an secundum ius digestorũ, adulterium puniretur pœna mortis naturalis. Magis tamen communis opin. videtur esse, quòd olim puniretur tantummodò pœna deportationis. Et hanc esse communem opi. attestatur Cuma. cons. 154. post num. 2. Mars. in pract. crim. §. opportunè, nu. 40. quẽ refert Didacus super 4. decretal. fol. 144. post num. 16. Secundum verò ius codicis omnes cõsentiunt, quòd puniatur pœna vltimi supplicij. Et est tex. in l. quamuis, la 2. C. de adul. Et hãc dicit esse communem Alex. cons. 13. post nu. 3 li. 7. Cuma. in loco præallegato, & hoc tam in masculo, quàm in fœmina. Hanc etiam dicit esse communem opin. Legistarũ August. ad Ang. de malefi. in verbo, *Che hai adulterato*, num. 44. quem refert Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. num. 47. & Pract. Conradi, fol. 383. nu. 21. Sed hodiè secundum ius authenticorum in fœmina propter sexus fragilitatem commutata est pœna: virgis enim cæditur, deindè detruditur in monasterium: & si intra biennium maritus illam ad se nõ reuocet, ipsa cogitur habitum monachalem suscipere, & ibi perpetuò permanere. tex. est in Auth. sed hodiè. C. de adult. Et ita volunt omnes Doctores, vt dicit Sal. in l. qui sepulchra, post nu. 7. C. de sepulchro viola. Et hanc opin. dicit esse communem Imola in l. cùm mulier, post num. 18. ff. solut. matri. quem refert Nicellus in concord. glo. ca. 8. Et reperio, quòd secundum dispositionem illius Authenticæ iudicauit in facti contingentia Curia Burdegalen. vt refert Boër. decis. 297. num. 12. Idem etiam seruauit parlamentum Parisiense in quadam Maria Quatreliure, & alia adultera, vt refert Papo li. 22. tit. 9. Arresto 1. & 2. Pariter etiam Curia Neapol. quandam mulierem ob adulterium detrudi iussit in monasterium, teste Gramma. decis. 31. In senatu autem ego nunquam vidi seruari hanc pœnam detrusionis in monasterium: sed quandoq; mulieres de adulterio conuictæ, fuerunt condemnatæ in fustigationem, & exilium arbitrariũ, 10. Febru. 1558. P. N. Quinimò quædam Margarita China confessa adulterium cum incestu, non fuit nisi biduo virgis cæsa, 20. Martij 1559. P. N. in masculo autem firma manet dispositio d. l. quamuis, quòd scilicet propter adulterium puniatur pœna vltimi supplicij. Et ita tenent communiter Legistæ, vt dicit Imo. in c. tuæ, num. 13. de procu. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alex. in d. cons. 13. nu. 3. quem refert Roian. in d. cons. 74 num. 8. & cons. 3. nu. 35. lib. 2. August. ad Ang. de malef. in verbo, *Che hai adulterato*, sub nu. 44. Afflict. super 3. parte constitutione regni Rub: 42. in princip. post nu. 7. vbi dicit, quòd ita tenent omnes Doctores, & quòd ita vidit pluries iudicatum, scilicet quòd adulteri fuerunt ad mortem condemnati, & sententiæ fuerunt executæ. quem etiam refert Carer. in pract. crim. fol. 449. nu. 264. in fi. Mitius tamen actũ fuit per parlamentum Parisi. cum quodam adultero, qui citra sanguinẽ fuit punitus, vt refert Papo in d. Arresto 2. licet deindè Arresto 4. referat fuisse furcis suspensum quẽdam famulum, qui cum domina adulterium cõmiserat. de quo fit etiam mentio in placitis Galliç li. 12. tit. 6. placito primo. Sed quicquid sit secundum iuris communia dispositionẽ, hodiè videmus in omnibus ferè prouincijs immutatam esse pœnam mortis pro adulterio, & impositam esse pœnam pecuniariam. & ita communiter obseruari ex statutis Italiæ attestatur Anan. in cap. fin. post num. 11. de collus. deregen. quem refert Tiraq. de legib. connub. l. 13. num. 25. Quinimò in Gallia ex consuetudine adulteri non puniuntur, vt dicit Ioan. Fab. in l. consuetudinis, coln. fin. C. quæ sit longa consue. & alijs plurib. in locis, quæ refert Boër. in d. decis. 297. num. 26. & decis. 317. nu. 13. in fi. & Tiraq. in d. l. 13. num. 24. & Igneus in l. lege Cornelia. §. ex hoc edicto, nu. 65. ff. ad Sylle. & Gulielm. de Bened. in secunda parte repet. c. Raynutius. fol. 138. num. 63. Et certè maximè dolendum est his temporibus, in quibus passim ferè apud omnia tribunalia adulteri impunè euadunt, imò de ipso crimine gloriãtur, illi verò, quorum vxores adulteræ sunt, accusationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam. ita volente praua consuetudine incurrant,

currant. Quapropter ego ſemper fui in ſententia, quòd principes huius temporis, qui hoc grauiſſimum crimen ſeueriſſimis legibus non coërcent, illaſq; exequi nō faciunt grauiſſimè peccent. Et iudicio meo iſte eſt vnus ex caſibus, in quib. Chriſtiana reſp. indigeret reformatione.

9 Sed hæc omnia locum habent in vxore, adulterium cōmittente. Sed quid in ſponſa? Reſpon. quòd etiam cum ſponſa alterius dicitur cōmitti adulterium. ita dicit gl. in c. diſcretionem. in verbo, Reatū adulterij. de eo qui cogno. conſang. vxoris ſuæ. quam gl. tenent omnes, vt atteſtatur Mantua in l. Trāſigere, nume. 52. C. de tranſact. Quod tamen intellige, vt procedat in ſponſa per verba de præſenti. nam in ea locum habet pœna adulterij, etiam ſi à viro cognita adhuc non fuerit, ſecus autem ſi ſit tantummodò ſponſa per verba de futuro. Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Anton. Gomes ſuper d. l. 80. Tauri. poſt numerum 74. verſ. Dubium tamen faciunt. quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. homicidium, verſ. Sed quid dicendum, circa fin.

10 Pone, ſtat ſtatutū in aliqua ciuitate, quòd pro adulterio imponit pœnam pecuniariā, vt in multis locis videmus. Quæro, ſi Iudæus in illa ciuitate committat adulterium cum muliere Chriſtiana, nunquid erit puniendus pœna iuris communis, quæ (vt dixi) eſt pœna mortis, an autem erit puniendus pœna ſtatuti, & ſic pecuniaria? Reſ. Angel. in conſ. 114. lib. 1. & Alex. conſ. 99. lib. 6. & Barba. conſ. 63. lib. 4. in facti contingentia, conſuluerunt, quòd debet puniri pœna ſtatuti, non autem pœna mortis. Et hanc opi. dicit eſſe communem Bermon. de concub. fol. 40. poſt nu. 32. & num. 40. Ego verò in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, vtique ſequor opin. Ang. & cōmunem, ex quo debent Iudæi iudicari ſecundū leges, quibus iudicantur alij de ciuitate, vt dixi ſuprà libr. 2. §. Iudæus. Et pœna impoſita à ſtatuto tollit pœnam iuris communis, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 85. verſ. Debet etiam. Sed in Iudæo cōmittente adulterium cum Chriſtiana, ſecus dicerem, nam coitus Iudæi cum Chriſtiana etiam ſoluta, & meretrice, eſt punibilis, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. Fornicatio, verſic. Cum Iudæis. Propterea cùm in hoc caſu ſit duplex crimē, debet grauius puniri, quàm diſponat ſtatutum ſimpliciter loquens in adulterio. Ego itaque huiuſmodi Iudæum cenſerem eſſe ad triremes perpetuò tranſmittendum.

11 Sed pone, quòd ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, vel etiam corporalis, quæ reiterari poſſit, puta fuſtigationis vel huiuſmodi, nunquid ſi aliquis cum vxore alterius pluries rem carnalem habuerit etiā ex interuallo, dicetur plura adulteria commiſiſſe, & ſic erit pœna multiplicanda, vel reiteranda? Reſpon. ꝙ licet talis dici poſſit pluries adulterium cōmiſiſſe, non tamen debet puniri, niſi pro vnico adulterio. Ita tenet glo. in l. vulgaris, in verbo, Fuerit. ff. de furtis, quæ opinio communiter omnium calculis recipitur, vt ait Didacus lib. 2. reſolut. cap. 10. num. 8 circa fin. Et ita in facti contingentia conſuluit Bart. conſ. 222.

Habet etiam adulterium aliam pœnam, quia ſcilicet ſi adulter fuerit in ipſo actu adulterij deprehenſus, poteſt à patre mulieris impunè occidi, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. Homicidium. verſ. Dixi etiam, & alijs ſeq.

12 Alia quoq; eſt pœna adulterij de iure canonico: nam propter hoc crimen agi poteſt ad ſeparationem thori, nec non, & ad dotis, & donatiōis propter nuptias, priuationem. Et eſt commu. opi. vt dicit Bermon. de concub. fol. 35. poſt nu. 32. Et hinc colligi poteſt, tantam eſſe immanitatem huius criminis, vt licet iure diuino cautum ſit, vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, nihilominus ex cauſa adulterij cōceditur ipſius matrimonij ſeparatio, vt eſt tex. in cap. ex literis, de diuort. cum ſimi. Quinimò ſi crimen adulterij eſſet notorium, poſſet maritus abſque aliqua ſententia aut declaratione Epiſcopi, vxorem adulteram propria authoritate expellere. Et hanc dicit eſſe communem opi. Barbatia in Apoſtil. ad Abb. in c. fin. ſub num. 6. de adulter.

13 Et ſcias, quòd hoc caſu ſi matrimoniū ſeparatur propter adulterium cōmiſſum à viro, tenetur ipſe vxori dotē ſuam reſtituere. Et ita firmant Doct. omnes, vt ait Pariſ. conſ. 54. nu. 42. li. 4. Si verò ſeparatur propter adulterium cōmiſſum ab vxore, ipſa amittit dotem, neque poteſt illam amplius repetere. Et hoc tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, text. eſt in c. plerunque, de donat. inter virum, & vxorem, & in l. cùm mulier. ff. ſolut. mat. Et eſt communis opi. vt dicit Bermon. de concubinis, fol. 43. poſt nu. 42. Bal. Nouel. de dote, in vndecima parte. §. hactenus, nu. 36. Didacus ſuper 4. decretal. fol. 135. nume. 1. quem refert Villalob. in ſua collecta cōmu-

nium opi.in litera A.num.68.Pract.Conradi fol.384.nu.23.Bologn.in Rub.C.de edendo, n.29.quem refert Viuius in libro communium opi.fol.318.verſ.Vxor perdit.Et nota,ꝙ licet Bar.In l.ſi mulier.§.ſocer.in vltimis verbis.ff.de adulter.tenuerit,ꝙ ſi maritus criminaliter accuſet vxorem de adulterio,non lucratur dotem, veritas tamen eſt in contrarium,quòd ſcilicet etiamſi eam ciuiliter conuincat de adulterio, lucratur dotem. Et ita contra Bart.eſt communis opinio, vt atteſtatur Alex.conſ.189.nu.10.lib.6.Apoſtill.ad Bart.in d.§.ſocer.

14 Sed quid ſi aliquis ducat in vxorẽ aliquam mulierem, quam ſiue propter cõſanguinitatem, ſiue propter alíud legitimum impedimentum nõ poterat de iure in vxorẽ ducere, & illa cõmiſerit adulteriũ, propter qđ fuerit priuata dote, deindè matrimoniũ fuerit declaratum nullũ,nunquid poterit mulier dotem ſuam repetere, ex eo ꝙ ſtante nullitate matrimonij non potuerit dici adulterium, & conſequenter neq; ipſa dote priuari? Reſ. quòd non poterit illa repetere,ita tenet glo. in d.c.plerunque,in verbo,non valebit.Et eſt communis opi.vt dicit Bald.Nouel.de dote, in 11.parte,in d.§.hactenus,n.36.quem refert Didac.ſuper 4.decretal.fol.135.nu.1.Anton. Gomeſ.ſuper d.l.80.Tauri.poſt num.48.verſ. 2.infertur.Bermon.in loco præallegato fol. 44.nu.43.Io.Lupus de donat.inter virum & vxorem.§.36.num.3.quem refert Villalob.in loco præallegato. Conſiderandus enim eſt ſtatus matrimonij, qui erat tempore cõmiſſi criminis, ſaltem putatiuè, & mala intentio ipſius mulieris, quæ ex nullitate matrimonij deindè declarata excuſari non debet, ſaltem poſtquam iam ſuper ipſa dotis priuatione fuit pronunciatum.

15 Adde, quòd propter adulterium vxor nõ modò amittit dotem, ſed etiam bona parafernalia,ita tenuit gloſſ.in d.c.plerunque,in verbo,Dotalitium. Et eſt communis opin.vt atteſtatur Boër.deciſ.338.nu.2,Didac,in loco præallegato, nu.2.Bermon.in loco præallegato,fol.46.nu.49.Pariter etiam maritus cõmittẽs adulterium,punitur, & ipſe in donatione propter nuptias, quam vxor eo caſu lucratur,ita tenet gl.in c.1.in gl.1.vt lite non conteſta.Et eſt commu.opi.vt dicit Bermon. in loco præal.num.56.& ſeq.

16 Scias etiam, ꝙ mulier amittit dotem non ſolùm propter adulteriũ, ſed etiam propter ſolum oſculum alteri viro, quàm marito datum,vel quia ille ſibi manus ad mamillas poſuit,ita tenet Bal.in c.tuæ,nu.4.de procu.Et eſt communis opin. vt dicit Bello.in Rub.C. de edendo,n.81.quẽ refert Didac,in loco præalleg.nu.3.Cùm enim adulterium ſit difficilis probationis, & oſcula dicantur proxima, & ferè immediata præparatoria adulterij,optimè ſtatutũ eſt,vt mulier eo ipſo,ꝙ conuincitur oſculum amatori dediſſe, dicatur etiam de adulterio cõuicta.Quod intellige, vt procedat non modò quantum ad proceſſum ciuilem, ſed etiam ad puniendam eam criminaliter de adulterio. Et hoc dicit eſſe de mẽte omnium Anton. Gomeſ.ſuper d.l.80. Tauri.num.50.quam tamen opi,ego non ſequerer in iudicando ad imponendam pœnã ordinariam delicti, & multi etiam cõtra Bal. tenuerunt,quorum opi.cõmunem eſſe atteſtatur Bero.in Rub.de iudic.nu.22.quem refert Do.Anto.de Padilla in l.tranſigere,nu. 87.de tranſact.

17 Facta autem thori ſeparatiõe propter vxoris adulteriũ, tenetur nihilominus maritus illam alere. Et ita tenẽt communiter Docto. vt ait Card.Alex.in c.ex parte,col.fin.verſic. Sed operæprecium,de ſponſalib. Licet enim vxor ſit adultera, non propterea deſinit eſſe vxor,etiam poſt thori ſeparationẽ,c.2.de diuor. Tenetur etiam maritus caſtitatẽ ſeruare, aliàs ſi fornicetur, tenetur ipſam vxorem iterum in cõſortium admittere. Et eſt communis opinio, vt dicit Abb.in d.c.ex literis, nume.11.de diuortijs. Et ad hoc cogi poteſt nõ ſolùm officio iudicis, ſed etiam ad actionem ipſius vxoris. Et ita communiter tenetur, vt dicit Felin.in cap.lator, poſt num.9. verſ. Limita 2.de re iudica.Didacus in loco præallegato,num.5.

18 Caueat etiam maritus, ne ſciens vxorem eſſe adulteram,ſe cum ea carnaliter commiſceat, nam ex eo videtur illi adulteriũ remiſiſſe,ita tenet gl.in c.fi.in glo.vnica,de adult. quam dicit ab omnib.receptam Didac.in loco præalleg.nu.7.Cenſetur enim ex hoc mores ſuos approbaſſe. Quinimò vir, qui rẽ habet cum vxore adultera,nõ facta prius pœnitentia, peccat mortaliter, vt notatur in cap. coniugio,32.q.1.Sed certè adulteri hodiè ad hoc non aduertunt.Et malè,vt dicit Bertach. in ſuo repe.in verbo,Adulter,nu.3.

19 Et hæc quidem de adulterio criminaliter in iudicium deducto ſufficiant.Cæterùm an vxor committens adulterium amittat dotem in præiudicium etiam patris & filiorum

ſuorum,

suorum, & quandiu hæc exceptio adulterij in dotis repetitione opponi possit, & contra quas personas, & an necesse sit, quòd maritus priùs iudicium criminale proposuerit, cùm hæc omnia magis iudicium ciuile, quàm criminale respicere videantur, suo loco tractauimus suprà lib. proximo. §. Dos.

20 Vnum tamen volo vt scias, quòd licet regulariter crimina non præscribantur minori tẽporis spacio, quàm viginti annorum, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 51. circa princ. nihilominus accusatio adulterij pscribitur quinquennio, vt est text. in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adulter. Et ita in facti cõtingentia iudicatum fuisse refert Papo lib. 24. tit. 2. Arresto 2. Quod intellige, vt procedat in simplici adulterio, secus autem in adulterio cum incestu, illud enim non præscribitur minore spacio, quàm viginti annorum, prout, & cætera crimina, de quibus dixi in loco præallegato.

§. ASSASSINIVM.

SVMMARIVM.

1 *Qui dicatur assassinus in materia c. 1. de homic. in 6.*

2 *Et an ad hoc, vt quis dicatur assassinus, requiratur, quòd constet occisum fuisse Christianum?*

3 *Et an episcopus assassinus comprehendatur in dispositione dicti cap. primi.*

4 *Quæ sit pœna assassinij?*
Et an assassinus sit tutus immunitate Ecclesiæ, si ad eam confugiat?

5 *Et an in crimine assassinij requirantur pœnæ probationes, vt in alijs criminibus?*

6 *Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiamsi non sit secutus effectus?*

7 *Et an clericus assassinus possit puniri à iudice laico?*

1 ASsassinus est ille, qui aliquem Christianum occidi precio mandat alteri, siue infideli, siue Christiano. Et hæc est communis opi. vt dicit Aret. cons. 163. post nume. 17. vbi subdit, quòd fortè etiam est cõsuetudine approbata, quem refert Placa lib. 1. delictorum, cap. 19. num. 2. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Assassini omnes. Capic. decis. 155. Gram. voto 8. & 9. Et dicit Prac. Conradi fol. 237. num. 1. quòd in hoc Doct. omnes conueniunt. Exemplum autem poni potest in casibus, in quib. consuluerunt Bal. cons. 430. lib. 2. & cons. 283. lib. 2. & Rimi. cons. 55. & Rolan. cons. 24. in 1. dubio, lib. 1. & Gram. cons. 44. & cons. 66. & est decis. Capic. 112. & 155. Et scias quòd licet aliqui tenuerint, quòd dispositio c. 1. de homic. in 6. puniens assassinos, habeat locum solummodò in certo genere hominum, quia appellantur assassini: tamen in contrarium scilicet quòd imò comprehendat omnes, vt dixi, est commu. opi. vt attestatur Bos. in tit. de mandato ad homici. num. 16. Benè verum est (vt dixi) quòd ad hoc, vt quis propriè dicatur assassinus, & cõsequenter in eo locum habeat dispositio d. c. requi-
2 ritur, quòd ille interfectus esset Christianus, ita dicit Io. And. in d. cap. 1. quem sequuntur communiter Doct. vt attestatur Alex. consil. 166. in fi. lib. 7. & Prac. Carer. fol. 290. post nu. 15. Et hæc sententia est omnium cõsensu stabilita, vt dicit Placa in d. c. 19. num. 8. Nam vbi agitur de imponenda pœna alicuius constitutionis specialis, requiritur quòd concurrant omnes qualitates, de quib. in ipsa constitutione, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. qu. 85. vers. vbi agitur. Et subdit Io. And. propter hoc se euasisse quendam imputatũ de assassinio, ex eo, ꝙ in processu nõ fuerat probata illa qualitas, quòd ille occisus esset Christianus. Et dicit Ioã. Arno. caut. 23. Vos scitis, ꝙ ipse ita facto semel iudicauit, Sed certè credo, quòd hęc defensio apud nos parum prodesset, modò ille fuisset occisus in territorio Christianorum, licet enim verè nõ nascatur Christianus, tamen cùm à communiter contingentib. infideles non sint soliti inter Christianos conuersari, ille qui in territorio Christianorum reperitur, habendus est pro Christiano, præsertim in hoc tam graui delicto, in quo non est super huiusmodi subtilitatibus insistendum. Vbi tamen reus probaret illũ fuisse infidelem, tunc vtique esset ab hoc crimine assassinij absoluendus.

3 Quæro nũquid etiam episcopus, qui sit assassinus, sit comprehensus in dispositione d. c. primi? Resp. quòd sic. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Soci. inter cons. Curtij Sen. cons. 20. post num. 43.

4 Sed quæro, quæ sit pœna assassinij? Respõ. quòd tales sunt diffidati à toto populo Christiano, & possunt impunè offendi, &c. vt est text. in d. cap. 1. Debet autem assassinus puniri pœna mortis, & secundum aliquos debet trahi ad caudam equi, prout in pluribus locis vsu ac consuetudine receptum esse attestatur Socin. quem refert Placa in d. cap. 19. numero 5. dicit tamen Pract. Carer. fol. 294. numero 35. quòd hodiè assassini per frusta scinduntur, & quòd iudices hac pœna vtuntur propter criminis immanitatem, & ad terrorem aliorum.

5 Item licet assassinus confugiat ad Ecclesiam, non tamen est tutus eius immunitate,

de

de qua dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. qu. 30. sed poteſt inde extrahi per quemcunq; iudicem ſecularẽ. Et hæc eſt crebrior apud omnes recepta opi. vt dicit Placa in d. c. 19. nu. 24.

6 Præterea quamuis regulariter in criminalib. requirantur probationes luce meridiana clariores: tamen in hoc delicto propter eius immanitatem ſufficiunt probabilia argumenta, etiam ad condemnãdum. ita expreſsè dicit text. in d. ca. 1. & eſt communis opin. vt dicit Boſſ. in tit. de conuictis, num. 55. & in tit. de indic. n. 201. Quod intellige non ſolùm ad condemnandũ pœna extraordinaria, ſed etiam ad condemnandum pœna corporis afflictiua. Et hoc conſtitutiſſimum eſſe atteſtatur Placa in d. c. 19. nu. 16.

7 Scias etiam, quòd quamuis regulariter ex generali conſuetudine Italiæ non puniatur affectus, niſi ſequatur effectus, vt dixi in d. §. fin. q. 92. tamen in crimine aſſaſſinij punitur conatus etiamſi effectus ſecutus non fuerit. Et ita in facti contingentia conſuluit Ang. conſ. in quæſt. præmiſſa. Et hoc frequentiſſimo omnium conſenſu receptum eſſe ait Didac. in repet. Clem. ſi furioſus, fol. 180. verſ. Secundò præponitur. Hanc etiam dicit eſſe frequentiori calculo receptam ſententiam Gonius de immu. eccleſ. fol. 143. in 15. fall. poſt nnmer. 8. quem refert Placa in d. cap. 19. num. nono. Et ita obſeruatum fuiſſe in facti contingentia per Cur. Neap. refert Afflict. ſuper 1. parte conſtit. regni, Rubric. 12. numer. 11. in fi. in quodam aſſaſſino, qui cum dardo balliſtæ dedit in arzone ſellæ equi illius, quem volebat interficere, nec tamen eum offendit, quẽ refert, & in eandẽ ſententiam cõſuluit Gram. voto 9. Idem etiam ſeruauit conſ. Neapo. in cuiuſdam notarij Marci, qui fuit furcis ſuſpenſus, licet mors vulnerati per aſſaſſinum ſecuta nõ fuiſſet, teſte Capic. deciſ. 155. Notarius Marcus. Idem etiam ſeruatum fuiſſe Mediolani refert Chaſſ. qui tunc ſe dicit fuiſſe vicarium Capitanei Iuſtitiæ ſuper conſuet. Burg. fol. 14. poſt num. 7. & fol. 44. nu. 11. licet idem Gram. voto 8. referat aſſaſſinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe in pœnã pecuniariam, de quo etiam mẽtionem facit idem Gramma. ſuper conſti. regni, fol. 14. coi. 2. & pariter etiam voto 20. refert aſſaſſinum non ſecuta morte condemnatũ fuiſſe ad triremes perpetuò. Et licet fortè circa hoc, loquendo ſecundum diſpoſitionem iuris cõmunis, multa dici poſſent, tamẽ ſtante conſuetudine, & communi Doct. opin. credo, ꝙ non erraret iudex, qui illam in iudicando ſequeretur. Nam vt dicit Ang. in l. nõ ſolùm. §. ſi mandato, num. 2. ff. de iniur. licet de iure communi aſſaſſinus non videatur teneri in plus quàm mandator, id tamen de cõſuetudine nõ ſeruatur. Et meritò, quia plus delinquit faciens per pecuniã, quàm qui gratis. In ſenatu tamen vidi ſecundũ qualitatem facti, & perſonarum diuerſimodè iudicari, quandoq; pœnam ordinariã infligendo, & quandoq; mitius puniendo, vt dixi in allegata q. 92. verſ. Scias autem. Et ideò putatẽ hoc eſſe arbitrio iudicis relinquendum.

8 Videndum eſt etiam, nunquid clericus aſſaſſinus poſſit per iudicem ſecularem puniri, & an requiratur degradatio, de quibus omnibus dixi infrà hoc eo. lib. §. fin. q. 36. verſ. Item quæro, & ſeq.

§. BLASPHEMIA.

SVMMARIVM.

1 *Omnis contumelia, in Deum, vel Sanctos prolata, eſt blaſphemia.*
2 *Et an dicere,* Al diſpetto di Dio, *ſit blaſphemia?*
3 *Quæ ſit pœna blaſphemiæ?*
4 *Et an in crimine blaſphemiæ admittatur repulſa teſtium?*
5 *Iudæus blaſphemans an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum?*
6 *Blaſphemans per iracundiam, an excuſetur?*
7 *Et an propter conſuetudinem prouinciæ?*

1 Omne conuitium, contumelia vel maledictum, prolatum in Deum vel Sanctos, eſt blaſphemia. ita dicit Batto. in l. Item apud Labeonem, quam legit cum lege iniuriarum. §. ſed adijcitur, quem legit cum §. ait prætor, nu. 4. ff. de iniur. Et eſt communis opinio, vt dicit Aug. de Ang. de maleſ. in verbo, Verba iniurioſa, nu. 13. quem refert Pract. Conradi, fol. 400. nu. 25. Didac. in repet. c. quamuis, fol. 57. nu. 8. de pactis. Et poteſt poni exemplum in Iudæo, qui dixerat, *Naſca il vermo cane al Papa, & à chi il fe Papa: Iddio non protrebbe far che eſſo non foſſe Papa, Et ſe io haueſſi. Iddio, il Papa, e'l Veſcouo nelle mani, trarrei loro gli occhi.* ſuper quo conſuluit Cal. conſ. 2. de Iudæis. Et in alio Iudæo, qui dixit, *La voſtra fede è fede decazzi,* ſuper quo conſuluit Soc. conſ. 119. li. 4. Et in alio Iudæo, qui dixit, *Nol protrebbe fare Iddio, che l'haueſſi ſcambiata, io,* ſuper quo conſuluit Socin. conſ. 102. lib. 1. & Alex. conſ. 15. lib. 3. Et in alio, qui dixit, *De aſina di Dio,* ſuper quo conſuluit Bald. in quodã ſuo conſ. paruo, quod refert Catald. de ſyndica. poſt num. 104. Et in alio, qui dixit, *Se Iddio il deceſſe, io direi, che'l mentiſſe per la gola,* ſuper quo conſuluit Cæpoli. conſ. 77. Et

77. Et in eo, qui dixit, *Se'l se appontasse nostra donna, tu mi rende rai quello che m'hai tolto*, vt in casu Corn. consil. 151. lib. 1. Scias autem, quòd licet Barto. in d. §. ait prætor, senserit, quòd etiam in homines possit dici blasphemia: tamen hoc non admittit communis vsus loquendi, vt dicit Boss. in titu. de Inquisitione. post nume 131. Et idcò in eo, qui aliquod malum imprecaretur alteri, non haberet locum pœna blasphemiæ.

2 Sed nunquid dicere, *Al dispetto di Dio*, est blasphemia? Resp. Bald. cons. 476. li. 3. tenuit quòd non. Contrarium verò scilicet quòd imò dicatur Blasphemia, iudicauit in facti contingentia Curia Burdegalen. vt per Boër. decis. 301. vbi in princip. dicit, quòd hæc opi. est verior tàm secundum Theologos, quàm secundum Canonistas, & Legistas. Idem etiam iudicauit consil. Neapol. vt attestatur Grammat. decis. 50. & super constit. Regni, fol. 114. colum. 3. quem refert Didacus in loco præallegato, nu. 9. Apud nos autem non modò reputatur blasphemia, sed etiam connumeratur inter attoces, ita declarante senatu 2. Aug. 1556. B. P. & 14. Iunij 1550. P. N.

3 Sed quæro, quæ sit pœna blasphemiæ? Resp. de iure diuino est pœna mortis, Leuit. ca. 24. genus autem mortis erat lapidatio, vt ibi. De iure autem canonico cogitur ad publicam pœnitentiam ante fores Ecclesiæ faciẽdam, modo, & forma posita in cap. 2. de maled. quæ tamen pœna non habet locum in clericis, ne propter huiusmodi publicam satisfactionẽ, vilescat clericalis ordinis authoritas. Et ita communiter teneri attestatur Abb. in d. c. 2. num. 8. quem refert Simancas de hæret. c. 8. num. 12. De iure ciuili pœna blasphemiæ est pœna mortis, tex. est clarus, in Authen. vt non luxurientur contra nat. in fi. & ita affirmant & concludunt Doctor. vt dicit Iodoc. in pract. crim. c. 61. nu. 26. Sed hæc pœna licet diuina & humana lege constituta fuerit, hodiernis tamen temporibus ob defectum religionis & iustitiæ nõ seruatur, vt dicit Lucas de Penna, in l. omnes, colum. 3. versic. 2. quæritur. C. de delator. lib. 10. Et dicit Bald. in l. 2. circa fin. C. de reb. cred. ꝙ hodiè pœna illius Auth. de consuetudine non seruatur: prout illum refert Aug. ad Ang. de malef. in verb. Verba iniuriosa, post num. 14. relatus, & ipse per Nunium de los corregidores, fol. 153. nu. 14. & per Pract. Conradi, fol. 409. colu. 2. Refert etiam Gram. super constit. Regni, fol. 113. col. 2. in fi. Bald, tamen in lib. meo id non dicit. Dicit etiam Zas. cons. 19. nu. 37. lib. 1. quòd hæc pœna de cõsuetudine non seruatur, nisi esset magna & enormis blasphemia, quæ ex deliberato, maligno & doloso proposito, & ore execrabili ad perniciosum exemplum Dei, & hominum proferatur. Et proculdubio si omnes blasphemi decapitarẽtur pauci superessent, ꝙ possent blasphemare, vt dicit Bello. cons. 69. num. 6. Sed certè hæc est pessima cõsuetudo, & indicio meo grauiter peccant principes Christiani, & eorum magistratus, qui hoc crimen seuerissimè non puniunt. Et in hoc respublica Christiana magna indigeret reformatione. Refert autem Boër. in d. decis. 301. quòd quidam pro blasphemia fuit per illam curiam, lingua prius perforata, condemnatus ad ignem, & alius decapitatus. Afflic. super tertia parte constitut. Regni Rub. 54. n. 7. dicit, quòd licet ex illa constitutiõe imponatur blasphemis pœna amputationis linguæ, vidit tamẽ aliquando eis perforari tantùm linguã cũ ferro. Et hoc ex causa. Idẽ ferè iudicauit parlamentũ Delphinale, vt refert Marcus decis. 509. Iodoc. in d. c. 61. n. 17. dicit, quòd de consuetudine blasphemans gloriosissimam Virginem, vel Sanctos, puniunt in amputatiõe linguæ, & vlterius exilio, vel alia pœna arbitraria. Et ideò seruanda in hoc sunt statuta, vel cõsuetudo locorũ. Cæterùm senatus, cui à constitutionib. pmittitur pœnas ordinarias blasphemis impositas augere, solet præsertim in atrocibus, plerunq; arbitrari graues pœnas, quandoq; ictuum funis, vt in Gulielmo Cafasco, qui dixerat, *No tu, ne quell' asino di Christo, &c.* Et quãdoq; triremium. Et recordor ꝙ quidam Barbinus, qui dixerat, *Venga il cancaro à quel traditor di Domenedio, & à colui che l'ha dipinto, & à chi crede, che'l sia da bene, à far pioner' adesso*, fuit per biennium trãsmissus ad triremes, 13. Septemb. 1560. P. N. Et nisi rusticitas, & ita illum excusassent, fuisset laqueo suspensus. Et quidam Antonius Zanza, ppter attoces blasphemias, iussus fuit, si erat aptus remo, trãsmitti ad triremes ppetuò; sin minus, furcis suspẽdi, 18. Ap. 1549. P. N.

4 Reperio etiã, quòd Par. de Putt. de synd. fol. 210. post num. 13. tenuit, quòd imputatus de blasphemia non sit admittendus ad probandum contra personas testiũ, quia scilicet sint infames, vel aliàs inhabiles ad testificandum, attento, ꝙ in hoc crimine grauissimo, quod est læsa Maiestatis diuinæ, admittuntur testes etiam inhabiles, prout fit in crimine læsæ Maiest. humanæ. Sed certè hæc deci-

sio

sio Paridis apud nos non seruatur, prout etiam non seruatur in supremis curijs Franciæ, teste Boër. in d. decis. 301. num. 11. in fi. Et ideò semper admittitur imputatus de blasphemia ad probandum contra testes quicquid vult, prout in alijs criminibus.

Hoc crimen blasphemiæ est cōmunis fori. Et ideò potest laicus blasphemans puniri tā per iudicem ecclesiasticum, quàm per secularem, vt not. in d. c. 2. de maled.

5 Sed pone, quòd Iudæus blasphemauerit, nunquid & ipse poterit puniri per iudicem ecclesiasticum? Respon. quòd non, sed debet iudex secularis super tali blasphemia per Iudæum prolata cognoscere. Et hanc dicit esse communem opi. Alex. in quodam suo consi. quem refert Soc. cons. 119. post nu. 16. versi. Vnde ponderandum, libr. 4. nam Iudæi sunt de foro seculari, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fin. q. 35. versi. Modò quæro. Benè verum est, quòd si iudex secularis esset negligens, eo casu posset iudex ecclesiasticus de ipsa blasphemia cognoscere & Iudæum punire. Et ita magis communiter cōcludunt Doctores, vt dicit Alex. in cons. 99. nu. 15. libr. 6. quod consi. credo esse illud, de quo loquitur Soc. in loco præallegato, prout etiam considerat Marquard. qui illum refert in tract. de Iudæis, fol. 83. post nu. 5.

6 Excusari potest quādoq; ille, qui ita motus blasphemat, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 60. versi. Est etiam ita, in rustico, qui faciendo, computa, cum domino suo iratus dixit, quòd Deus non potuisset facere, quòd esset debitor tot operarum. Dicit etiam Bald. in l. accusationem, num. 11. C. qui accus. non poss. quòd in illis qui blasphemant per lasciuiam, & ebrietatem, prout faciunt Perusini, non est tantum scelus, puniendi tamen sunt, sed mitius, vt dixi in d. qu. 60. versic. Prætereà quæro.

7 Item potest excusari propter consuetudinem prouinciæ, non quidem, vt in totum impunitus euadat, sed vt non puniatur pœna ordinaria blasphemantibus imposita. Nam vt dicit Nunius de los corregidores, col. 152. num. 13. vbi in aliqua prouincia est frequens vsus dicendi, *Al dispetto di Dio*, vel huiusmodi, licet in effectu sint verba blasphemiæ, tamen propter multitudinem hominū ita loquentium, cōsuetudo interpretata est, vt non pro blasphemijs, sed tantùm pro sceleratis & maledictis iuramentis talia verba puniantur. Senatus tamen noster hoc nō admittit, quinimò plerunque iussit reijci capitula, in quibus quandoque imputati de blasphemia, volebant huiusmodi consuetudinem probare. Talis enim non consuetudo, sed abusus potius dicendus est, cuius nulla ratio haberi debet.

§. FALSVM.

SVMMARIVM.

1 *Falsi crimen est publicum.*
2 *Falsitas circa multa committi potest.*
3 *Falsitas circa testes multis modis committitur.*
4 *Subornans testes an dicatur falsum committere?*
5 *Et an credatur testibus dicentibus se ad preces alicuius falsum deposuisse?*
6 *Producens falsos testes, an dicatur falsum committere?*
7 *Et an stante statuto puniente producentem falsos testes, puniri debeat producens vnum tantummodò testem falsum?*
8 *Testis falsum deponens dicitur falsum committere.*
9 *Et quid si deponat in iudicio contrarium eius quod prius dixerat extra iudicium?*
10 *Et quid si deponat contrarium eius quod dixerat in alio iudicio?*
11 *Et quid si duo testes inuicem sibi contradicant, an sint de falso puniendi?*
12 *Et an dicta testium sint inter se concordanda, vt euitent falsum?*
13 *Testis deponens super negatiua est suspectus de falso.*
14 *Testis deponens falsum, non circa factum principale, sed circa alia extrinseca, non potest puniri de falso.*
15 *Si testis neget dixisse prout scriptum reperitur, cui magis credendum sit, notario, an testi?*
16 *Testis qui falsum deposuit sine iuramento, an possit puniri de falso?*
17 *Ad hoc vt testis dicatur falsus, an requiratur, quòd probetur ipsum fuisse corruptum?*
18 *Et quid econuersò, nunquid sufficiat probare, quòd fuit pecunia corruptus, absq; eo, quòd probetur falsum deposuisse?*
19 *Pœna testis falsi quæ sit?*
20 *Vtens dicta falsi testis dicitur falsum committere.*
21 *Fabricans falsum instrumentum dicitur falsum committere.*
22 *Et quæ sit pœna notarij fabricantis falsum instrumentum?*
23 *Producens falsum instrumentum dicitur falsum committere.*
24 *Vtens falso instrumēto scienter dicitur falsum cōmittere.*
25 *Et quomodo hoc casu conuinci possit de scientia?*
26 *Et an puniatur eadem pœna, ac si illud fabricasset?*
27 *Notarius ponens in instrumento, quòd interuenit precij numeratio, licet reuera pecunia non fuerint numerata, incidit in pœnam falsi.*
28 *Notarius scribens in instrumēto, Rogauit Titius, spopondit Maeuius, cùm tamen Titius esset absens, incidit in pœnam falsi.*
29 *Notarius conficiens instrumenta super re illicita, incidit in pœnam falsi.*
30 *Notarius negans se rogatum de instrumento, de quo reuera fuit rogatus, punitur pœna falsi.*
31 *Falsificans literas Principis punitur pœna falsi.*
32 *Partum deponens dicitur committere crimen falsi.*
33 *Mutatio nominis est species falsitatis.*
34 *Abradens instrumentum, dicitur falsum committere.*
35 *Aperiens literas alienas, & illas ostendens aduersario, incidit in pœnam falsi.*

36 *Assribens*

36 *Afscribens sibi legatum in testamento alieno, punitur pœna falsi.*
37 *Et quid in testamento nuncupatiuo?*
38 *Prohibens aliquem testari, incidit in crimen falsi.*
39 *Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falsi.*
40 *Suspicio falsi pro veritate habetur.*
41 *Et quid ad puniendum criminaliter?*
42 *Quæ sit pœna falsi?*
43 *Falsitatem committens circa testes instrumenta, vel alia causæ, an causam ipsam amittat?*
44 *Falsitas an possit committi sine dolo?*
45 *Falsum non dicitur id, quod adiuuatur primordio veritatis.*
46 *Falsitas nemini præiudicans, an sit punibilis?*
47 *Iudex omni studio, & interpretatione curare debet vt falsum euitetur.*
48 *Falsificans monetam qua pœna puniatur?*
49 *Radens aut minuens monetam, qua pœna puniatur?*
50 *Expendens falsam monetam, qua pœna puniatur?*

1 FAlsi crimen grauissimū est & propter eius frequentiam solet à legibus, & statutis grauiter puniri, & connumeratnr inter publica delicta, non modò si agatur de testamenro falso, sed etiam de qnocunq; alio instrnmento. Et ideò qnilibet de populo, etiamsi patticulariter eius nō intersit, poterit de falso accusare, dixi suprà hoc eodem lib. §. 1. vers. Sed nunquid.

2 Sciendnm est, qnòd falsitas circa multa & multis modis committi potest. Potest enim committi circa testes, circa instrumenta, & scripturas, circa monetam, &c.

Et in primis qnidem circa testes potest falsitas committi. Primò, subornando testem ad dicendum falsum testimonium. Secnndò, producendo in iudicio testem falsum. Tertiò, dicendo falsum testimonium. Quartò, vtendo dicto ipsius testis falsi.

3 Snbornans autem testis ad dicendum falsum, dicitur falsum committere, sicut & ipse testis falsum deponēs. Sed nunquid est danda fides ipsis testibus dicentibus se precibus alicuius falsum testimoniū perhibuisse? Respon. quòd non: & est communis opi. vt dicit Dec. cons. 189. post nu. 8. vers. Primò qnia. quem refert Roian. cons. 16. n. 7. lib. 1. & Boss. in tit. de inquisit. nu. 42. secundum qnam in facti contingentia consuluit Ruin. cons. 146. 147. lib. 5. & Natta cons. 298. Sunt enim socij criminis, & periuri, meritò non debet eorum dictum, neque etiam sufficere ad inquirendum, iuxta ea qnæ dixi infrà hoc eodem libr. §. fi. q. 21. vers. Dictum socij. & vers. Scias tamen. Sed quicquid sit de iure, consuetudo obseruat contrarium, quòd scilicet creditur huiusmodi testib. ita dicentibus, quò ad hoc vt contra eos, à quibns asserunt se subornatos, procedatur ad inquisitionem, vt attestatur Boss in loco prællieg. post nu. 46. Et practica est, qnòd confirment eornm dictum, in tortura, deindè procedatur contra nominatos. Quinimò idem Boss. in tit. de iudic. nu. 156. circa fi. dicit, qnòd creditur etiam ad torturam, modò aliquod aliud adminicnlum concurrat. Et subdit quòd ita communiter seruatur. Et ita ego etiam multoties vidi seruari.

4 Prodncens falsos testes scienter, dicitur & ipse falsum committere, vt declarat Bal. consil. 106. in 2. dubio, lib. 3. & cons. 446. lib. 5. Et reperio, quòd senatus in facti contingentia iussit poni ad catenam infamem quendam Blasium Axcardum, qui produxerat testem falsum pro filio suo, etiam grauiter vulnerato, 11. Decemb. 1543. P.N. Sed pone, stat statutum, qnod punit producentem falsos testes, modò aliquis producit tantummodò vnnm testem falsum, nunquid dicetnr incidisse in pœnam statuti? Respō. quòd sic. Et ita cōmuniter tenetnr, vt dicit Ias. in l. Gallus. §. quòd si is. in 2. lectura. nu. 1. ff. de lib. & posthn. Et ita practicatur, vt dicit Ang in l. prætor. §. homines. in fi. ff. de vi bonor. raptor.

5 Testis, qui falsum testimonium deponit in iudicio, dicitur falsum committere. l. 1. ff. de falsis. c. 1. de crimin. falsi. & si quidem dolo malo deposuit contra innocentem, punitur tanquam homicida. l. 1. in princ. ff. ad l. Corn. de sicar. Et ita in facti contingentia senatus iussit fureis suspendi quendam Cerrutum, & alium testem, qui in causa criminali falsum testimoniū ad offensam deposuerat, 27. Sep. 1548. P.N. quod etiam pluries sernatum fuisse per parlamentnm Parisiense refert Papo lib. 22. tit. 13. Arresto 1. Non tamen semper senatns solet hac seueritate vti, sed quandoque etiam mitius agitur, prout in quodam Baltramino de Beluardo, qui transmissus fuit ad triremes per decenninm, 30. Ian. 1555. D.P. Et Francisco Pineta, qui fuit tantummodò fustigatus, 27. Octob. 1558. P.N. Si verò deponat ad defensam, incidit in pœnam falsi, qnæ est deportatio cum publicatione bonornm, vt dixi infrà, vers. Sed qnæro. Sed qnia hodiè (vt ibi dixi) deportatio non est in vsu, debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. Et ita in facti contingentia consuluit Alexand. cons. 55. lib. 7. Et secuta est iudicando Curia Neapolit. quæ condemnauit ad triremes ad tempus, quendam, qni falsum deposuerat ad

defensam, vt refert Gramma. vo to 5. & super constit. Regni fol. 116. col. 3. vbi in hac materia valdè eleganter loquitur. Testibus autem falsum deponentibus in causa ciuili quandoq; amputatur lingua, plerunq; etiam fustigantur, secundũ causæ, & personarum qualitatem. Conuincitur autem testis de falso, in primis si ipsemet fateatur falsum deposuisse, nulla enim maior est probatio, quàm proprij oris confessio. Item si ipsemet contraria dixerit. Et in hoc proposito scire debes, quòd aut testis deponit in iudicio cõtrarium eius, quod dixerat extra iudiciũ. Et tunc non dicitur falsarius, & consequenter etiam neq; potest de falso puniri. Et est communis opin. vt dicit Alex. cons. 74 nu 8. lib. 1. Didac. In repet. c. quamuis. fol. 55 post nu. 5. vers. Sed & si quis. Et latè dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 53. vers. Primus casus. Aut verò deponit in vno iudicio cõtrarium eius quod dixerat in alio iudicio. Et hoc casu debet puniri tanquam falsarius. Et est cõmunis opinio, vt dicit Camer. in suo consilio matrimoniali posito post cons. Zabarel. nu. 3. Aut deposuit in vno iudicio contrarium eius, quod prius dixerat in eodem iudicio, & pariter puniendus est de falso. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac. lib. 2. resolutio. c. 13. post num. 8. vers. Cæterùm, ibi tertiũ est. Sed in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi in dict. q. 53. vbi diffusius scripsi, & hîc non repeto.

6 Conuincitur etiam testis de falso per alios testes numero plures, qui contrarium deponant. Sed pone, quòd duo testes tantùm inter se contradicant, nunquid erunt puniendi de falso? Respõ. aliqui tenent quòd sic. Et hanc dicit esse communem opinio. Arct. cons. 71. nu. 3. quem refert Boss. in tit. de tortura testium. nu. 35. & in tit. de falsis. num. 20. Sed certè ego non credo quòd hæc opin. sit neq; communis neq; vera, quia si neutri eorum creditur, quò ad hoc vt probent secundum communem opin. vt dixi suprà, lib. 2. §. Testis. multò minus erit vni credendũ contra alium, vt ille puniatur de falso. Benè potest & debet iudex hoc casu super ipsa contrarietate diligenter inquirere, quis eorum falsum dixerit. Et etiam vbi tales testes essent aliàs suspecti vel malæ conditionis possent subijci torturæ, prout se vidisse practicari affirmat Boss. in d. tit. de falsis. nu. 24. Quod tamen intelligendũ est cum grano salis, vt scilicet iudex priusquã ad talem actum torturæ deueniat, diligẽter animaduertat, ne destruat intentionem fisci, vel indebitè lædat ius partis, & videat an dictum vnius ex ipsis testibus coadiuuetur alijs præsump. & similia, in quibus versabitur multum religio ipsius iudicare debentis.

7 Scias tamen, quod dicta testium sunt inter se, quantum fieri potest, cõcordanda, vt euitent falsum, vt dixi in d. §. testis. & hoc non modò, si plures testes inter se cõtradicant, sed etiam si vnus testis videatur sibi ipsi contrarius.

8 Solet etiam dici, quòd testis deponens super negatiua, est suspectus de falso, nam regulariter negatiua est improbabilis, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fin. q 52. vers. Scias autem. Scias tamẽ, quòd testis ex eo solo, quod deponat super negatiua, non potest puniri de falso. Et est communis opi. vt attestatur Boss. in titul. de defens. reorum. nu. 43. Quod intellige, nisi per alias probationes cõuincatur falsum deposuisse, potest tamen puniri pœna extraordinaria ob temerariam assertionẽ. Et ita tenent cõmuniter Scribentes, vt dicit Cagnol. in l. vnica. nu. 38. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Scias etiã, quod in dubio verba testis sunt intelligẽda, vt talis falsitas quam incurrit testis deponẽs super negatiua, euitetur. Ita colligitur ex gl. in l. iutisgentium. §. quod ferè. in verb. Contrarium probetur. ff. de pac. quam dicit esse cõmuniter approbatam Curt. Iun. in d. l. vnica. in princ. nu. 9. Faciunt quæ dixi infrà, vers. Item debet.

9 Sed quid si testis non deposuerit falsum circa factum principale, nec circa qualitates substantiales, sed circa alia extrinseca, nunquid poterit puniri de falso? Resp. quod non, ita dicit Bald. in l. si ex falsis. circa fin. C. de transact. & ita communiter concluditur, vt dicit Alex. cons. 88. nu. 19. lib. 5. Potest tamen puniri pœna Stellionatus secundũ Iac. But. in l. Lucius. ff. de his, qui not. infa. Et idem dicunt omnes Docto. teste Marsil. cons. 70. nu. 11.

10 Pone, testis negat se dixisse, prout notarius scripsit, notarius verò asserit testem ita dixisse, vt scriptũ est, cui magis est credendum? Resp. quòd regulariter magis creditur notario, vt dixi infrà hoc eodem lib. §. fi. q. 53. vers. Quintus est casus. Sed quantũ ad hoc, vt notarius vel testis puniatur de falso, nõ creditur neq; notario cõtra testem, neq; testi contra notarium. Ita tenuit Spec. in tit. de teste. §. 1. vers. Sed pone iudex. Et ita concluditur per omnes, vt dicit Alex. cons. 74. nu. 12. lib. 1. ita etiam communiter concludi attestatur Rimi. cons. 56. num. 2. Et ita reperio decisum fuisse

fuisse in facti contingentia per consi. Neapolit. teste Capic. decis.94. in causa Ioan. Pauli. Dicit autem Prae. Millei fol. 83. nu. 46. quòd hodiè de consuetudine ad abundantiorem cautelam iudices solent, imò tenentur acta, & processus criminales signi sui, aut chirographi munimine cõprobare vnà cum scriba seu notario. Sed hoc apud nos non seruatur. Benè solent quandoque iudices in causis arduis facere, quòd testes ipsi post eorum depositionẽ, manu sua attestationes suas subscribãt, quod satis placet. Hæc autem omnia intellige, vt procedant, quando in ipso examine nullus præsens fuisset, præter ipsos notarium & testem. Sed si vltra notarium fuisset etiam præsens iudex, tunc absolutè statur ei, quod reperitur scriptum, quicquid testis posteà dicat.

11 Tu scis, quòd dictum testis non probat, nisi sit iuratus, vt dixi in d. §. Testis. Modò aliquis dixit testimonium nõ iuratus nunquid poterit argui de falso? Respon. quòd poterit puniri de falso, perindè ac si iurasset, ita dixit Bar. in l. si quis legatum. numer. 3. & seq. ff. de falsis. Et est communis opin. vt dicit Alex. in l. Edi. §. cùm autem. nu. 6. ff. de edendo. Curt. Sen. in tracta. de testib. conclus. 15. nu. 34. licet enim testis non iuret, non tamen propterea dicitur eius dispositio esse sine forma, vt declarat Bartol. ibi, meritò est puniendus. Quò ad hoc tamen an iuramentum sit de forma, vel ne, videnda sunt ea, quæ dixi in d. §. testis. Et est intelligenda hæc conclusio, vt procedat, modò talis falsitas quam deposuit testis non iuratus, sed nocibilis, aliàs enim non esset de falso puniendus, saltem pœna ordinaria, iuxta ea quæ dixi infrà, versicul. Item excusatur.

12 Quæro, nunquid ad hoc, vt testis dicatur falsus, sufficiat probare, quòd dixit falsum in sua depositione, an antẽ debeat etiam probari, quòd fuerit corruptus? Respond. quòd sufficit probare testem falsum dixisse, absque eo, ꝙ probetur, quòd pecunia vel alio modo corruptus falsum deposuerit, ita dicit glo. in c. licet causam. in glo. 2. circa med. de probat. Et hæc opinio communiter tenetur, vt dicit Imola in l. Diuus. col. 1. in gl. in verbo, Corruptis, ff. de re iudic. Hanc etiam dicit esse communem opin. Soc. Iun. cons. 40. num. 9. lib. 2. Meneh. controuer. vsu frequentium. c. 36. nu. 10. nisi tamen pars vtrunq; simul dixerit, scilicet quòd testes corruptos falsum dixerint, nam eo casu vtrunq; probare tenetur secundum communem opin. vt ibi per Meneh. cui tamen hæc differentia nõ placet, prout neq; etiam placet mihi. Si verò pars non vtrunq; simul, sed copulatiuè deduxerit, quia scilicet dixerit testes corruptos fuisse, & falsum deposuisse, eo casu sufficit alterum probare. Et hæc est communis opin. vt attestantur Scribentes in d. l. Diuus. quos refert Menchia. in loco præallegato, nu. 14.

13 Sed quid econuersò, nũquid sufficit probare, quòd testes acceperunt pecuniam pro testimonio dicendo, absque eo, quòd probetur ipsos falsum deposuisse? Resp. Bart. in l. 1. in princ. post gl. in verbo, Aduocationem. ff. de falsis. & in d. l. Diuus. nu. 7. ff. de re iudic. tenuit, quòd eo ipso, quòd probatur testem accepisse pecuniam pro testimonio ferendo, possit puniri de falso. Et hanc opi. dicit sequi communiter DD. Anan. in c. 1. nu. 13. de falsis. Menchiac. controuer. vsu frequentium. c. 36. nu. 6. Illam etiam dicit esse magis cõmunem Didac. in rep. c. quamuis. fol. 57. col. 3. licet dicat illam sibi nõ placere, idem attestatur Nunius de los corregidores, fol. 238. num. 18. in fi. Alij dicunt, quòd ex eo nõ probatur falsitas testis quò ad illum, qui dedit pecuniam. Et ait Deci. in d. c. licet causam. num. 20. de probatio. & cons. 189. paulò ante nu. 12. quòd ita tenent communiter Doctores, quem refert Boss. in tit. de falsis. num. 168. & in titu. de oppos. contra testes. nume. 148. & Viuius in lib. communium opin. fol. 299. vers. Testium solam. Ego verò sic dico. Aut apparet testem, qui pecuniam accepit, falsum deposuisse. Et superfluum est quærere, an sit propter corruptionem de falso conuictus, cùm sit de falso testimonio omninò puniendus. Aut apparet ipsum veritatem dixisse. Et hoc casu ego non video, quomodo possit puniri de falso, ex quo cõstat ipsum non dixisse falsum. Et ideò dicerem posse puniri aliqua pœna extra ordinaria, ex quo turpiter accepit pecuniam pro eo quod tenetur gratis facere, & hoc, nisi accepisset pro suis expensis vel operis; nam eo casu potuit licitè accipere. Aut verò dubitatur, nunquid falsum, aut verum dixerit. Et eo casu negari non potest, quin sit valdè suspectus, quòd falsum dixerit. Et ideò crederem, quòd posset iudex illum torqueri facere super falsitate principalis depositionis, & deindè etiam illum punire extra ordinẽ, propterea quòd pecuniam turpiter accepisset, vt suprà dixi.

14 Pœna autem testis falsum deponentis de

iure canonico est in clerico depositio & detrusio in monasterium. c. si Episcopus. 50. distinctione. De iure ciuili est pœna falsi, de quo dixi infrà, vers. Sed quæro. Item testis falsus tenetur versus partem de omni damnato cõtingente propter illud falsum testimonium, secundum regulam, quam tradit gl. in c. presbyterum. in gl. fin. de homicid. Hoc tamen intellige, vt procedat in foro cõtentioso, secus autem in foro conscientiæ, nam in hoc foro non tenetur nisi de falso testimonio, non autem de damno ex illo subsequente. Ita singulariter dixit Vinc. in cap. 1. de custod. eucha. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Corset. in suis sing. in verbo, Testi. vers. Si aliquis. quod nota, quia de facili quis responderet contrarium.

15 Vtẽs dicto falsi testis, dicitur falsum committere. Quod intellige, si sciens testimonium esse falsum eo vtatur, aliàs secus. Et quia scientia est difficilis ꝓbationis, ideò inuenta est illa practica, qua quotidiè vtuntur aduocati, & procuratores, quia faciunt partem, quæ producit testem, interrogari, an velit vti dicto ipsius testis cum termino ad deliberandum. Et si in eo termino respondeat se velle vti, tunc habetur pro sciente, vt dixi infrà, versic. Vtens falso. Et istud interrogatorium, est de consuetudine. Vt dicit Rim. cons. 569. num. 5. vbi consuluit, quòd iudex inquirens non potest hanc interrogationem facere. Quod nota.

16 Fabricans falsum instrumentũ dicitur falsum committere. Pœna autem notarij fabricantis falsum instrumentum de iure cõmuni est pœna falsi, de qua dixi infrà, versic. Sed quæro. De iure autem Longobardorum, erat pœna amputationis manus dextra. Et hæc pœna etiã hodiè seruatur, vt attestatur Gandin. de malef. in Rub. de falsar. nu. 3. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Falsario. post nu. 48. & Roland. cons. 38. nu. 16. lib. 1. & Cap. decis. 153. nu. 5. licet dicat, quòd ille notarius fuit suspensus propter constitutiones vtriusq; regni, quæ puniunt hoc crimen vltimo supplicio. In hoc tamen Ducatu pro prima falsitate notarij vt plurimum puniuntur citra mortem, sed si plures committãnt, igne comburuntur, prout vidi in facti contingentia condemnatum ad ignem quendam Ant. Gayanelium, 6. Iun. 1545. & alium de Applanijs, 27. August. 1548.

17 Producens falsum instrumentum dicitur falsum cõmittere, si sciebat illud esse falsum.

18 Vtens falso instrumento dicitur falsum cõmittere. l. maiorem. C. de falsis. Et ita in facti cõtingentia consuluit Barb. cons. 54. maximè nu. 16. & seq. li. 3. Scias tamen, ꝙ ille, qui vtitur falso instrumento, non punitur, nisi sciens illud esse falsum, eo vsus fuerit. Et quia scientia difficilè probari potest, nisi per coniecturas, vt dixi infr. lib. 7. §. Probatio. ideò in practica inuentus est modus ad illam probandam saltem præsumptiuè. s. interrogando producẽtem, an velit vti ipso instrumento, cum termino ad respondendum. Et si in eo termino responderit velle vti, punitur de falso tanquam scienter producens, vt dixi suprà, vers. Vtens dicto. Et scias, quòd statuto dicto termino tenetur clarè respondere, & sine vlla conditione, vel adictione, an velit vti vel non. Et hoc siue sit factum proprium, siue alienum, & siue possit de eo verisimiliter esse instructus, siue non. Et hęc est communis opinio, vt dicit Boss. in titul. de falsis. numer. 155. Benè verum est, quòd si agatur de facto alieno, de quo nõ sit verisimiliter instructus, iudex debet illi (si eam petat) concedere longiorem dilationem ad respondẽdum, quàm si ageretur de facto proprio. Et ita vsu obseruatur. Scias etiam, quòd ille, qui vtitur falso instrumento, mitius punitur, quàm ille qui illud fabricauit, vel fabricari fecit, nã solummodò punitur pœna relegationis. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Sal. in d. l. si vteris. nu. 4. C. de fid. instru. Fabricans autem punitur pœna falsi ordinaria, quæ est deportatio cum publicatione bonorum.

19 Notarius autem non modò fabricando falsa instrumenta dicitur falsum committere, sed etiam si in instrumento aliquid apponat, quod verum nõ sit, puta si in instrumento mutui apponat verbum numerauit, cùm tamen tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata. Et ideò debet puniri de falso. ita dicit gloss. in l. ex cautione. in gl. magna. ff. de pac. quam sequuntur omnes, vt dicit Alex. in l. prædia. num. 4. ff. de acqui. poss. Hanc etiam dicunt esse cõmunem opi. Scribentes, in l. singularia. ff. si cert. peta. & in specie Ias. nu. 48. qui dicit, quòd totus mundus eam sequitur, & Dec. nu. 33. quem refert Diaz. reg. 492. Et licet Bat. in d. l. prædia. nu. 3. post iac. But. videatur tenere, quòd illud verbum numerauit, possit etiã verificari in actu ficto, illa tamen opin. cõmuniter damnatur, vt dicit Alex. in ea l. singularia, post nume. 33. quem refert Dec. ibi, post num. 33. & Foller. in

pract.crim.fol.126.num.66. Idem dicit Curt. Iun.in ea.l.singularia.num.36.Non enim debet notarius cõficere instrumentum,nisi de his,quæ sensu corporis tunc percipit,secundum doctri.Batto.in Auth. si quis in aliquo. circa fin.C.de edendo.quam dicit esse communiter approbatam Curt.In.in d.l.singularia.post nu.36.

20 Sic etiam si notarius scripserit instrumento,rogauit Titius,spopondit Mænius,& probetur,quòd tempore confecti instrumenti Titius erat absens,pculdubio incidit in pœnam falsi.ita sentit Bart.in l.iurisgentium.§. quod ferè. ff.de pact.quem sequuntur communiter DD.vt attestatur Rip.in l.1.in princ. nu.3.ff.de verb.ob.Licet enim quis possit interrogare,& alius respondere ex interuallo, tamen cum instrumento apponatur locus, & tempus præcisum,non debet notarius(vt dixi)ponere in instrumento,nisi ea quæ percipit sensu corporis tempore cõfecti instrumenti,aliàs incidit in crimen falsi.

21 Pariter etiam notarius omittens apponere solennitates requisitas in instrumento,de quo est rogatus incidit in pœnam falsi.Et ita magis communiter tenetur,vt dicit Corne. cons.53. in litera G. lib.4. Scias tamen, quòd propter hoc non punitur de falso,nisi in casibus à iure expressis. Et hæc est communis opin.vt dicit Aug. ad Ang.de malef. in verb. Falsario,in fi.quem refert Pract.Conradi,fol. 393. num.10.

22 Adde, ꝙ notarius conficiens instrumentum super re illicita, extra casus à iure permissos,incidit in pœnam falsi.ita tenet Bart. in l.1.vers.Venio ad tertiam. C.de petit.bon. subla.lib.10.cuius opi.ab omnibus approbatur,vt dicit Ang.ad Ang.de malef. in d.verb. Falsario. nu. 46. quem refert Pract. Conradi. fol.393. nu.9.in fi.

23 Item notarius negans se esse rogatum de instrumento,de quo tamen fuit rogatus,punitur pœna falsi.ita tenēt communiter Scribentes,vt dicit Curt.Iuni. in l. qui accusare. post nu.12.C.de edendo. Quod intelligo,nisi notarius esset vir bonæ opinionis,& factum esset iam ante longo tempore ipsum instrumentum,nam eo casu esset excusandus,quia ex cursu longi temporis præsumitur obliuio vt dixi infrà,lib.7.§.possessio.Benè verum est, quòd si pars faceret statui notario terminum ad respondendum,an esset de eo rogatus,& negaret,dicerem illum non esse à pœna falsi excusandum.

24 Sunt etiā alij casus,in quibus falsum committitur, puta,falsificando literas Papæ,Regum,&c.Et nota,quòd clericus committens crimē in literis Apostolicis,statim est degradandus, & tradendus curiæ seculari,vt dixi infrà,§.final.q.36.vers.Scias etiam. & vers.Videmus etiam.

25 Abradens instrumenta,dicitur falsum cõmittere. Et scias,quòd de abrasione facta in literis confirmatorijs principis,vel in literis de iustitia,idē iudicatur,quod de rasura alicuius instrumenti. Et est communis opin.vt dicit Afflict.decis.404. post nu.4.

26 Aperiens & desigillans literas alienas, vt illas ostendat aduersario,committit crimen falsi.ita tenet Batto.in l.Titio.numer.3.ff.ad municip.Et est communis opi. vt dicit Aug. ad Ang.de malef.in verbo,Falsario.nume.10. quem refert Pract.Conradi,fol.392. colum.2. in princip.

27 Ascribens sibi legatum in testamento alieno,punitur pœna l.Cornel.de falsis.quæ est deportatio,& bonorum publicatio.l.1. §.fin. ff.ad l.Cornel.de falsis.l.Senatusconsulto.C. de his,qui sibi ascrib.Et hoc ex dispositione Senatusconsulti Liboniani,vt ibi. Hoc autem Senatusconsultum de plano procedit, quando testamentū de quo agitur,fuit confectum in scriptis,& sic per ipsam solam scripturā potest veritas voluntatis probari,prout etiam apertè loqui videntur verba ipsius Senatuscõsulti.Sed quid in testamento nuncupatiuo, quod conficitur coram testibus, propterea'q; videtur cessare suspicio,ex quo voluntas potest etiam per ipsos testes probari?Resp.ꝙ etiam in tali testamento locum habet dispositio dicti Senatuscõsulti. Ita tenuit Dyn. quem communiter Doctores sequuntur,vt dicit Bello.cons.80.post num.3. Hanc etiam dicit esse communem opi. Boss. in tit.de his,q sibi ascribunt.nu.3. Licet enim adsint testes, quando conficitur testamentum,tamē experientia docet,quòd quilibet de facili obliuiscitur, præsertim ea, quæ ad ipsum non pertinent: præterea vbi quid repetitur scriptum in testamento, pauci sunt, qui contra ipsum testamentum velint deponere.Si tamen notarius probaret per testes, quòd testator tale legatum sibi reliquisset, credo quòd euitaret pœnam falsi. Et ita intelligo illud quod dicit Anan.in c.accedens. post nu.6.de crim. falsi. dum attestatur communiter teneri,quòd quando est tale testamentum nuncupatiuū,quod probatur per

 testes,

testes,nō tenetur notarius in eo aliquid sibi ascribens, scilicet quòd secuta probatione per testes,notarius non sit ex ea causa molestandus.

28 Prohibens aliquem testari, incidit in crimen falsi. l.Paulus. ff. de falsis.vt in casu Cor. cons.56.lib.1.& cons.84. eod.vol.& cons.209. lib.2.& cons.110.lib.4.& Calc. cons. 91. & Ias. cons.31.lib.1.& Socin.cons.105.lib.1.& Socin. Iun. cons.148. lib.2. & punitur talis prohibēs pœna extraordinaria,arbitrio iudicis.Ita tenent communiter Docto.vt dicit Boss. in tit. de his,qui prohibent aliquem testari. nu.1.& ei aufertur hæreditas tanquam ab indigno. Scias tamen,quòd ad hoc,vt huiusmodi pœna locum habeat,duo requiruntur.Primum, quòd defunctus vellet testari. Secundum,ꝙ fuerit prohibitus testari. Et hoc est cōmune dictum,vt attestatur Soc.Iun. in d. cons.148. nu.1.lib. 2.

29 Vendens eandem rem duobus,incidit in crimen falsi:Si verò alienat,duobus alio contractu, quàm venditionis, punitur tantùm pœna stellionatus,text. est in l.qui duobus. ff.de falsis.Sed certè illis iuribus derogatum est per generalem cōsuetudinem,vt attestatur Pract.Pap.in forma libelli in actione hypothecaria,in verbo,Sub ead. col. fin. quem refert Pract. Conradi. fol.396.nu.22.

30 Tertia est conclusio apud omnes, quòd suspicio falsi pro veritate habetur,& fuit dictum Archid. in c. in memoriam.19.distinct. Scias tamen,quòd hæc conclusio ita simpliciter intellecta,non est vera,imò in contrarium est communis opi. vt attestatur Gratus cons.60.nu.16.lib.2.Soci.Iun.cons.45.nume. 8.lib.3.quem refert Herculan.de proban.nega.nu.131.Est igitur distinguendum,nam aut loquimur in criminalib. ad puniendum aliquem de falso,& tunc ad probandam falsitatem non sufficiunt coniecturæ neque suspiciones, sed requiruntur probationes legitimæ,& quæ de necessitate concludant.Et est communis opi.vt dicit Soc.Iun.cons. 39. nu. 44.& num.77.lib.2.& cons.61. num.9.eo.vol. Boss.in titul.de off.corrup.pec.num.14.Aut loquimur in ciuilib.ad elidendam aliquam probationem,& eo casu vtiq; talis suspicio falsi pro veritate habetur,& ita intelligendo illud dictum Archidiac. est communiter approbatum,vt dicit Curt.Iun.cons.132.nu. 10. & cons.166.num.6.

31 Sed quæro,quæ sit pœna falsi?Resp.quòd est deportatio cum publicatione bonorum, hæc tamen pœna hodiè non est in vsu,neq; imponitur alicui de consuetudine,vt dicit Gand.in tit.de falsa.num.3.quem refert Ang. de malef.in verb. falsario. post nu.48. nam(vt ipse ait) hodiè non vtimur deportationibus, vt dixi etiam infrà hoc eo.lib.§.fin. q.67.vers. Deportatio.Et ideò(secundum eum)vbi adsunt statuta superinde disponentia, imponenda est pœna expressa in ipsis statutis,vbi verò non sit à statutis aliqua pœna imposita, tunc imponenda est pœna consueta, quasi hoc arbitrio iudicis relinquatur. Et dicit,ꝙ ita sentiunt Iacob.de Arena,& multi alij Doctor.Vide quæ dixi suprà,vers.Testis falsum. & vers. Pœna autem. & vers. Fabricans. & in d. vers.Deportatio.

32 Item propter falsitatem cōmissam in causa, pars ipsa falsitatem committens causam amittit.Et hæc est cōis opin.vt dicit Boër.decis.291.num.2. prout illum refert Villalob. in sua collecta commu.opi. in litera F. nu.4. Tu verò dic,quòd aut commissa est falsitas circa testes,aut instrumenta,& hoc casu nō amittit causam,ita dicit Bar.In l.in fraudē.§.quoties.ff.de iure fisci.Et est cōis opi.vt dicit Deci.in c.cùm venerabilis.nu.21.de excep.Boër. in d. decis. 291. post nu.2.quem refert Turza. in suis communibus opin. c.81. Aut verò est commissa falsitas circa acta ipsius causæ, & tūc causam amittit,ita dicit Bar.in loco prællega.& ita cōiter tenetur,vt ait Dec.in dict. c.cùm venerabilis.post nume.21. Hanc etiam opi.dicit esse cōem Alex.in l.Diuus.nume.6. quem refert Dida. in repet.c.quamuis.fol.56. post nu.6.vers.Item punitur. & Pract.Conradi.fol.399. num.31. Boër.in loco prælleg.vbi etiam subdit,ꝙ ita seruatur in practica,quem refert Vaurius de nullitatibus,fol.334.nu.141. Ruin. cons.15.nu.3. lib.5. Et licet aliqui tenuerint istud tātummodò locum habere quando causa est cum fisco, nihilominus magis communis opi.est,quòd habeat locum etiā, quando est cum priuato,vt attestatur Ruin. in loco prællegato.

33 Excusatur autem à crimine,& pœna falsi ille, qui non est in dolo, nam vera est iuris conclusio,quòd falsitas sine dolo committi non potest. Et est communis opinio,vt ait Socinus Iunior cons.39.numer.83.lib.2.Faciunt quæ dixi infrà hoc eo.lib.§.fi.quæst.10.84. circa princip.

34 Prætereà excusatur,quādo illud quod dicitur falsum,adiuuatur primordio veritatis. Est enim certa iuris conclusio,quòd non potest

test dici falsum illud, quod innatur primordio veritatis. l. cùm filius. §. Hæres meus. ff. de lega. 2. Et hanc conclusionem dicit esse communiter approbatam Foller. in pract. crimi. fol. 183. num. 35.

35 Item excusatur, si falsitas nemini præiudicat, nam regulariter nemo incidit in pœnam falsi, nisi falsitas commissa sit notabilis, quia scilicet alicui præiudicet, aut potuisset præiudicare, ita colligitur ex gloss. in l. damus. in verbo, Priuatus. C. de falsis. quam sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Alex. cons. 145. col. 6. vers. Confirmo per id. lib. 6. Et illam gl. esse singularem & communiter approbatam attestatur Barb. cons. 52. nu. 4. lib. 3. Hanc etiã dicit esse communem opin. Socin. cons. 103. num. 1. & 2. lib. 1. quod est duplicatum in consil. 185. lib. 2. quem refert Didac. in repe. d. cap. quamuis. fol. 56. post num. 6. vers. Pœnæ verò statutæ. & pract. Contadi. fol. 399. post nu. 33. & Foller. in pract. crim. fol. 346. nu. 102. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Falsitas quæ nemini. & fol. 268. vers. Testis falsum. in fin. Turzanus in suis communibus opi. c. 80. Plotus in repe. l. si quando. nu. 716. in fin. Et dicit Cur. Iun. de feud. in 4. parte, in prima causa amissionis feudi, q. 10. quòd hæc est cõmunis practica, qua aduocati sæpè vtuntur. Item dicit Ana. in c. 1. post nu. 14. de falsis. Et ita reperio seruatum fuisse per senatum in quodam errore cõmisso per quendam Trouanum notariũ, 28. Nouemb. 1543. P. N. Hinc infertur, quòd quando scriptura, quæ dicitur falsificata, deficiebat in forma, & circa substantialia, & sic erat nulla, neq; ex ea poterat alicui præiudicium inferri, eo casu ille, qui in ea falsitatem dicitur commisisse, non potest de falso puniri. ita dicit Bart. in l. si quis legatum. nu. 2. ff. de falsis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in 2. parte statutorum. q. 147. Hanc etiam attestatur esse communem opi. Soc. cons. 104. post nu. 3. vers. Tertius casus. lib. 1. quem refert Franc. de Mariano inter cons. cri. diuersorum cons. 100. nu. 1. lib. 2. Sic etiã testis, cuius depositio erat nulla, vel aliàs nemini præiudicare poterat, non potest de falso puniri. Intellige pœna falsi ordinaria. Sed benè potest extra ordinem puniri pœna stellionatus. & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Albe. in 2. parte statu torum. q. 146. Cotta in memoral. in verbo, Mendax. circa fi. Hanc etiam opin. dicit esse communem Gand. de malef. in tit. de falsar. num. 21. prout illum refert Augu-st. ad Ang. de malef. in verbo, Falsario. num. 21. Relatus, & ipse in pract. Conradi. fol. 395. post num. 20. Ego verò in hac materia solitus sum distinguere duos casus. Primus est, quando siue testis diceret verum, siue falsum, & siue probaretur illud quod deposuit, siue non, in omnem casum non poterat alicui nocere, etiam si falsitas detecta non fuisset. Et hoc casu Bald. in l. fin. nume. 20. C. si ex falsis instrumentis. tenuit, quòd talis testis inutilis falsum deponens puniatur de falso. Sed contrarium communiter tenetur, vt dicit Soc. in d. cons. 103. nu. 1. lib. 1. vbi etiam in fine consilij dicit hanc opin. contra Bald. esse cõmunem quasi omnium opi. subdens non esse ab ea in iudicando recedendum. Et ita procedat glo. in d. l. domus. cum similib. Addit Soci. in d. cons. 104. num. 2. lib. 1. idem esse dicendum, quando aliquis committeret falsitatem in scriptura, quæ de se nullam faceret probationem, puta, si quis in lib. suo scriberet aliquem esse suum debitorem. Et dicit, quod Salyc. in l. 1. nu. 6. C. de sepulchro viol. qui tenuit, quòd hoc casu debeat puniri de falso, malè locutus est, & contra commu. opin. Et ita quod talis falsitas puniri non possit, dicit esse communem opi. Plot. in repet. l. si quando. nu. 722. Sed certè, iudicio meo, hoc nõ transit sine difficultate, quia Doctores in hac materia loquentes considerant non solùm, quòd falsitas possit nocere eo tempore, quo fit, sed etiam quod in futurum sit apta aliquo casu nocere, prout nocere potest scriptura, vel liber priuatus viri probi post eius mortem producta, iuxta ea quæ dixi infrà, li. 7. Propterea ego hoc casu dicerem, quod aut talis falsum cõmittens, vsus est etiam illa re falsificata, puta cum procedendo in iudicio, vel huiusmodi, & tūc debet puniri de falso, iuxta opin. Saly. saltem pœna extraordinaria, aliàs autem posset teneri opi. Soc. tanquam mitior. Secundus est casus, quãdo scriptura falsificata, vel dictum testis falsi poterat alicui præiudicare, vbi falsitas detecta nõ fuisset. Et hoc casu aut actus de se erat validus in substantia & forma, sed in alijs deficiebat, & tunc punitur falsarius pœna falsi, perindè ac si fuisset omninò validus, & ita finaliter concludere Docto. attestatur Marsi. cons. 70. nume. 2. Aut verò actus peccabat in substantia & forma, & hoc casu, ex quo non poterat nocere, non debet puniri pœna falsi ordinaria, sed extra ordinem pœna stellionatus. Et ita intelligo doctrinã Barto. in d. l. si quis legatum. & Gand. in loco prealle. Et in hoc proposito generaliter concludo,

cludo, quod licet falsitas non nocibilis non sit punienda pœna falsi ordinaria, debet tamen puniri pœna extraordinaria, secundum qualitatem facti, & personarum, arbitrio iudicis. Et hæc est communis opi. vt dicit Plot. in reper. d. l. si quando, post nu. 721. An autem testis non iuratus possit argui de falso, dixi sup. vers. Tu scis, quod dictum.

36 Item debet iudex omni studio laborare, vt reos à pœna falsi excuset. & ideò debet, quantũ fieri potest, studere, vt dicta testium contraria deponentium, ad concordiam reducat, vt dixi sup. lib. 2. §. Testis. Pariter etiam instrumentum iuuare debet omni interpretatione, & distinctione, ne falsum iudicetur, vt colligitur ex gloss. in l. inrisgentium. § quod ferè. In verb. Cõtrarium probetur. ff. de pact. quam dicit esse cõmuniter approbatam Cur. Iun. in l. singularia. post num. 36. ff. si cert. pet. Hanc etiam dicit esse communem opin. Cæpol. cons. crim. 22. vers. Et quod hoc fit. Faciunt quæ dixi suprà vers. Solet etiam.

37 Dixi etiam, quòd circa monetam potest cõmitti falsitas. Et scias, quod multis modis põt quis falsum committere circa monetã. Primò, fabricando falsam monetam. Secundò, adulterando. Tertiò, diminuendo. Quartò, illam sic falsificatam vel adulteratam, vel diminutam expendendo. Falsificans aũt monetam Imperatoris, punitur pœna ignis, vt est text. in l. 2. C. de falsa moneta secundũ interpretationem, quam dicit esse communem Viuius in lib. cõmu. opi. in verbo, Monetam falsam Imperatoris. & Didac. in libr. pract. q. fol. 339. nu. 3. In Gallia autem falsificãtes monetam Regis, in aqua feruente siue buliente suffocãtur, vt dicit igneus in rep. §. non aliàs. nu. 597. ff. ad Syll. Falsificans autem monetam ciuitatis punitur pœna capitali, vt est text. in l. 1. C. eo. tit. de falsa moneta, illa tamẽ pœna capitalis non est intelligenda de pœna mortis, sed deportationis. Et ita intelligũt communiter Docto. vt attestatur Alex. cons. 121. nu. 1. lib. 7. referentes Io. Glosatorem defendisse in facti contingentia quendam à pœna amputationis capitis, qui falsificauerat monetam cuiusdam ciuitatis. Hanc etiam opin. dicit esse communem Viuius in loco præall. & Didac. esse pariter, loco præallegato dicit hãc frequentissimam iuris vtriusq; interpretationem. Faciunt quæ dixi infrà hoc co. lib. §. fin. q. 67. circa princ.

Radens autem, aut minuens monetam auream, si liber est, bestijs subijcitur, si seruus, vltimo supplicio punitur. l. quicunque. ff. de falsis. Et est cõis opin. vt dicit Viuius in lib. communium opi. In verb. Monetam radens. Didac. in loco præallegato, nu. 5.

38 Expẽdẽs autem falsam monetam, si quidem nummi sunt plumbei, vel stannei, incidit in pœnam legis Corneliæ de falsis. si verò non appareat, quòd essent plumbei, vel stannei, punitur tantummodò pœna extraordinaria iudicis arbitrio. Ita dicit Barto. in l. lege Cornei. in princ. ff. ad l. Corn. de falsis. subdẽs se dixisse propter hoc plures euasisse à pœna legis Corneliæ. Et ita tenent etiam Doct. vt dicit Alex. in d. cons. 121. nu. 3. lib. 7. vbi in facti contingentia ita consuluit. Salyc. autem in l. 2. nu. 6. C. de falsa moneta. tenet indistinctè imponendam esse pœnam falsi ordinariam. Et dicit Marsil. in l. qui falsam. nu. 64. ff. de falsis. quòd hæc opi. seruatur in practica, quem refert Didac. in loco præalleg. nu. 4. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Monetam falsam scienter. Mihi magis placet opi. Bart. tanquam mitior, & secundum illam, si casus contingeret, consulerem, & iudicarem.

§. FORNICATIO.

SVMMARIVM.

1 *Fornicatio simplex an sit omni iure probibita?*
2 *Et an cum meretrice?*
3 *Quæ sit pœna fornicationis?*
4 *Notorius fornicator an sit ipso iure suspensus ab officio?*
5 *Qui sint coitus damnati?*
6 *Concubinatus an sit de iure probibitus?*
7 *Et quæ sit pœna tenentis concubinam?*
8 *Et an possit puniri per iudicem secularem?*
9 *Et an tenens eodem tempore duas concubinas, vel vxorem & concubinam, sit infamis?*
10 *Plura requiri ad hoc, vt dicatur concubinatus.*
11 *Coitus cum virgine est punibilis.*
12 *Et quid si sit cum puella nondum viripotente?*
13 *Coitus cum puero an sit punibilis?*
14 *Coitus cum nupta an sit punibilis?*
15 *Coitus cum vidua an sit punibilis?*
16 *Coitus cum affine an sit punibilis?*
17 *Coitus cum moniali an sit punibilis?*
18 *Mulier si coierit cum presbytero, an dicatur committere sacrilegium?*
19 *Vasallus commiscens se cum domina, an puniatur?*
20 *Coitus mulieris cum proprio seruo, an sit punibilis?*
21 *Dominus commiscens se cum subdita, an puniatur?*
22 *Officialis carnaliter cognoscens mulierem sibi subditam, an puniatur?*
23 *Tutor cognoscens carnaliter pupillam, an puniatur?*
24 *Custos carcerum, cognoscens carnaliter mulierem carceratam, punitur.*
25 *Iudæus, cognoscens carnaliter mulierem Christianam, an sit pœna mortis puniendus?*
26 *Christianus cognoscens carnaliter Iudæam, vel aliam mulierem infidelem, qua pœna puniatur?*

27 Coitus

27 *Coitus cum bruto animali qua pœna puniatur?*
28 *Coitus cum mortua an ſit punibilis?*
29 *Mulierum inter ſe concubitus qua pœna puniatur?*
30 *Raptus qua pœna puniatur?*
31 *Vxores duas, vel duos maritos, vel plures ducens, qua pœna puniatur?*
32 *Et quid ſi vxor credens virum ſuum mortuum eſſe, alium ducat?*
33 *Coitus cum violentia commiſſi, grauius ſunt puniendi?*

1 FOrnicatio ſimplex de iure ciuili nõ prohibita, neq; etiam in concubinario, ſecundum aliquos, vt dixi inf. verſ. Et in primis. De iure autem canonico vtiq; eſt punibilis, quum eo iure prohibitus ſit omnis coitus præter matrimonialem, vt dixi in loco præallegato. De iure etiã diuino fornicatio ſimplex eſt prohibita, adeò quòd eſt procuidubio peccatũ mortale. & ita omnes ſancti Theologi, vt atteſtatur Affiict. ſuper 1. parte conſtitut. regni, Rub. 1. num. 21. Et qui aliter diceret vel crederet, eſſet hæreticus, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. hæreſis. circa princip. De iure autem ciuili, vt dixi, ſimplex fornicatio, ſiue coitus ſoluti cum ſoluta non eſt punibilis, quinimò neq; etiã coniugati cum ſoluta, vt dixi ſuprà hoc
2 eod. lib. §. Adulterium. circa princip. Hoc autem multò magis locum haberet, ſi talis mulier ſoluta eſſet meretrix: nam fornicatio, vel coitus cum meretrice, non eſt de iure ciuili punibilis. Et hãc opinionem dicit eſſe communem Ange. in l. ſi vxor. §. Sed & in ea. nu. 1. ff. de adult. Et hoc adeò verum eſt, vt etiamſi per vim quis ſtuprauerit meretricem, nõ poteſt puniri, neq; etiam crimine iniuriarum, quicquid dixerit Bald. in l. fin. numer. 3. ff. de rer. diuiſio. cuius opi. eſt communiter reprobata, vt dicit Alc. conſilio 469. numero primo. Et hæc quidem concluſio in meretrice non nupta, non habet multum difficultatis. Sed quid ſi ſit nupta? Dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Adulterium. verſ. ſed nunquid. Quæro etiam quid ſi meretrix ſit carcerata, an illam carnaliter cognoſcens, ſit puniendus? Dixi infrà, verſ. Cum carcerata.

3 Sed quæro, quæ ſit pœna fornicationis de iure canonico? Reſp. In laico eſt pœna arbitraria: in clerico autem variæ fuerunt opiniones inter Scribentes, nam aliqui tenuerunt, quòd propter ſimplicem fornicationem clericus incurrat pœnam depoſitionis. Et hanc dixit eſſe communem opi. Aret. in c. cùm nõ ab homine. col. 10. de iud. Cõtrariam autem ſententiam, ꝙ ſcilicet clericus propter ſimplicem fornicationem non incurrat pœnam depoſitionis, ſed ſolummodò ſuſpenſionis, dicit cõmuniter teneri gl. in c. Maximianus. in verbo, Remoueantur. 81. diſtinct. quam refert, & ſequitur Abb. in c. ex parte. nu. 1. in fin. de teſtib. Hanc etiam opin. dicunt eſſe communem Scribentes, in c. at ſi clerici. de iud. & in ſpecie Imola, nu. 11. & Fel. poſt nu. 14. verſ. Vtrum autem. quem refert Folier. in practic. crimi. cano. fol. 221. nu. 6. & Dec. in eod. c. at ſi clerici. nu. 36. & Berous nu 165. & ſeq. Corſe. in ſuis ſing. in verb. Fornicatio. verſ. propter Sylua. de beneficio. fol. 140. num. 7. Duennas reg. 101. in princip. Bermond. de concubi. fol. 251. nu. 10. Boſſ. in tit. de coitu damnato. nu. 10. Et ab hac opin. tanquam veriori, & magis communi nullo modo eſſet in practica recedendum, quam etiã dicit eſſe forenſibus vſibus receptam, Menchiaca lib. 3. de teſta. §. 22. nu. 48. & ſeq. Benè verum eſt, quòd pro fornicatione, quæ habet inſignem deformitatem, clericus eſt deponendus. Et eſt communis opinio, vt atteſtatur Menchiaca in loco præalleg. poſt numer. 49. Vide quæ dixi ſuprà hoc eod. lib. §. adulterium. verſ. Sed quæro. & infrà. §. inceſtus. verſicul. Sed quæro. & §. Sodomia. verſic. Sed quæro. & §. Stuprum. verſicul. Sed quæro.

4 Cæterùm coitus, qui fit inter clericum & mulierem ſolutam, non eſt neq; inceſtus, neque ſacrileg. vt dixi infrà, verſ. Cum presbytero. & infrà hoc eo. lib. §. Inceſtus. verſicul. Sed nũquid, ſed ſimplex fornicatio, prout etiam inter laicum ſolutum, & ſolutam. Clericus autem notorius fornicator eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio. Et eſt communis opinio, vt dicit Abb. in cap. cùm non liceat. nume. 4. de præſcript.

5 Frequenter dubitari contingit, quis dicatur damnatus coitus. Scias igitur, quòd damnatus coitus dicitur ille, qui aliqua lege exteriori, & humana punitur. ita dicit Barto. in l. fin. nu. 4. ff. de his, quib. vt indig. atq; ita ab omnib. receptum videtur, vt ait Didac. ſuper 4. decreta. fol. 172. poſt num. 15. Videamus igitur, qui coitus ſint à lege punibiles. Et reperio, quòd à lege puniri videntur hi, qui ſequuntur.

Cum concubina.
Cum virgine.
Cum puella nondum viripotente.
Cum puero.
Cum nupta.
Cum vidua.
Cum affine.

Cum

Cum moniali.
Cum presbytero.
Cum domina.
Cum subdita.
Cum pupilla.
Cum carcerata.
Cum Iudæis, vel infidelibus.
Cum animali bruto.
Cum mortua.
Mulierum inter se.

His accedit Raptus, & Violentia, & is coitus, qui plures vxores eodem tempore ducendo committitur, de quibus omnibus sigillatim videamus.

6 Et in primis quæro, nunquid concubinatus sit à iure prohibitus? Respõ. hæc quæstio de iure canonico nullam habet difficultatẽ: nam omnis coitus, præter matrimonialem, est prohibitus in foro cõscientiæ, secundum canones, vt tenet glo. in Clem. vt nostrum. in verbo, Non est. de hæretic. quam sequuntur omnes, vt dicit Caccialup. in repet. l. si qua illustris. nu. 30. in fin. C. ad Orficia. Sed de iure ciuili magna fuit altercatio inter Scribentes: nam aliqui tenuerũt, quòd de iure ciuili coitus cum concubina non sit improbatus. Et hanc opinio. dixit esse communem Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 13. ff. ad Trebell. quem refert Io. Garon. in Rubr. C. de secund. nup. in 28. pœna. vers. Ex qua conclusione, & in l. 1. in textualib. nu. 37. eod. tit. & Bermon. de concub. fol. 391. num. 2. Soc. in l. cùm anus. post nn. 65. vers. Magis tamen. ff. de condi. & 7 demon. Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd imò concubinatus hodiè sit reprobatus etiam à iure ciuili, dicit communiter teneri Alex. sibi contrarius conf. 59. num. 3. in fin. lib. 4. Feli. in c. cùm sit generale. num. 13. de foro compet. Ripa in l. fin. nu. 38. in fin. C. de reuocan. dona. Didac. super 4. decretal. in 1. part. c. 4. fol. 5. prout illum refert Nunius de los corregidores. fol. 223. num. 1. in fin. Ego certè suspicor in puncto iuris veriorem esse opin. quòd concubinatus non sit de iure ciuili prohibitus, atque ita videmus seruari de consuetudine, quæ est optima legum interpres. quia iudices seculares regulariter hoc crimen non puniunt, nisi quatenus requisiti ab ecclesiasticis brachium suum impartiuntur, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 37. vers. Quæro etiam. propterea ego ab hac senten-
8 tia in iudicando non recederem. De iure autem canonico laicus tenens concubinam, punitur arbitrio iudicis, clericus autẽ concubinarius est priuandus beneficio, & tenetur ad restituendum fructus perceptos. Et est communis opin. vt dicit Bello. cons. 56. nu. 3. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera C. nu. 85. Sed certè Bello. ibi attestatur de communi in alio proposito, prout ego fideliter retuli infr. hoc eod. lib. §. fin. q. 73. vers. Pariter etiam. Idem
9 de iure tenens eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas concubinas simul, efficitur infamis, sicut ille, qui duas vxores habet eodem tempore, secundum gl. in §. si verò effusa. in verbo, Consistente. in Auth. quibus mod. nat. effic. sui. col. 7. Sed hoc non obseruatur de facto, vt dicit Bal. in l. neminem. quæ est lex 2. nume. 1. C. de incest. nupt. quem refert Barb. de testib. in 4. parte, post nu. 9. & Caccialup. in rep. l. si qua illustris. nu. 35. C. ad Orficianũ. & Bermon. de concubinis. fol. 188. num. 3. & fol. 399. in princip. & Roland. cons. 64. num. 18. lib. 2.

10 Vnum tamen scias in hac materia, quòd ad hoc, vt dicatur concubinatus, plura de iure requiruntur, quæ si non cõcurrant transit in crimen stupri, quod est omni iure punibile, prout in facti contingentia iudicauit Curia Neapolitana, vt per Grãmat. voto 4. quæ relegauit per trienniũ quendam qui diu mulierem vt concubinam tenuerat, deficientibus aliquib. ex dictis requisitis, quæ ibi enumerat, nume. 6. & alijs seq.

11 Cum virgine proculdubio punibilis est coitus, & appellatur stuprum, de quo dixi infrà hoc eo. lib. §. Stuprum.

12 Cum puella nondum viripotente coitus est punibilis, vt dixi in d. §. Stuprum. vers. Fuit aliquando.

13 Cum puero pariter est punibilis coitus, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. Sodomia.

14 Cum nupta est punibilis coitus, vt dixi suprà hoc eo. lib. §. Adulterium.

15 Cum vidua est punibilis coitus, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. Stuprum.

16 Cum affine vel consanguinea est punibilis & damnatus coitus, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. Incestus.

17 Cum moniali est prohibitus coitus, & punitur pœna capitis, vt est text. in §. penulti. in Auth. de sanctis. Episco. Et ita etiam cautum est per constitutiones huius Ducatus, in tit. de pœnis. cap. carnali copula. Et idem etiam disponunt cõiter statuta per Italiam, vt dicit Marsil. in l. vnic. n. 40. & seq. C. de raptu virgi. vbi in hoc proposito eleganter loquitur.

18 Cum presbytero autem mulieris fornicatio proculdubio est prohibita, prout cum cæteris. Punctus est, nunquid concubina, vel alia mulier soluta concumbens cum presbytero, dicatur committere sacrilegium? Resp. quòd non: sed tantùm dicitur committere simplicem fornicationem. Et est communis opi. vt dicit Caccialup. in rep. Auth. si qua illustris. post num. 31. C. ad Orficia. prout illum refert Boss. in tit. de coitu damnato. nu. 15. licet Caccialup. in libro meo id non dicat. sed quòd coitus clerici cum soluta non habeatur pro adulterio, neq; pro stupro, neq; pro incestu, sed tantummodò pro simplici fornicatione attestatur esse communem opin. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. nu. 50. Boss. in tit. prælleg. de coitu damnato. nu. 10. Vide quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. Incestus. vers. Sed nunquid. Et secundum hanc conclusionem necesse est dicere, quòd gl. in c. per venerabilem. in verbo, Adulterinus. qui filij sint legitimi. quæ appellat hunc coitum adulterinũ, impropriè loquatur, licet illam cõmuniter receptam esse afferat Didacus super 4. decretal. fol. 172. col. 4. in fin. & Placa. lib. 1. delicto. c. 41. num. 31.

19 Cum domina punitur vasallus se commiscens, vt dixi suprà libr. proximo. §. Feudum. q. 58. Item, seruus cum domina coiens, flammis est comburendus, vt dixi infrà, versi. Mulieris etiam.

20 Mulieris etiam cum proprio seruo coitus inter damnatos cõnumeratur, & grauissimè punitur ex dispositione l. penul. C. de mulie. quæ prop. seruis se iunxerunt. nam mulier ipsa capite punitur, seruus autem flammis comburitur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anto. Gomes. super l. 80. Tauri. num. 23. Non tamen econtrà si ancilla rem habeat cum domino, punitur, imò remunetur, vt est text. in l. fi. C. communia de manumiss. vnde sumit argumentum Cynus in d. l. 1. quòd amatores debent donare amasijs suis, non econtrà subdens. Et crede experto, quòd donum magis valet quàm suspirium, imò suspirium nihil valet sine dono. ferrum tamen præponitur auro, nam secundum Iuuen. Ferrum est quod amant. Quod (vt ipse ait) quidam exponunt. i. ferreum membrum, propter cuius ferri fortitudinem insignes etiam mulieres seruis vilissimis se exponunt. Quæ verba D. Cyni sunt notanda, quia licet esset excellens Doctor, fuit et maximus amator, & egregius poëta, vt Franc. Petrarcha attestatur in ijs carminibus, in qb. ipsius mortem deplorat. Et extant adhuc cantiones, & alia carmina amatoria D. Cyni non insulsa.

21 Cum subdita punitur etiam coitus in domino feudi.

22 Item in officiali cognoscente carnaliter mulierem sibi subditam.

23 Cum pupilla punitur tutor, vel curator se carnaliter cõmiscens pœna deportationis, & confiscationis omnium bonorum, vt est tex. in l. vnica. C. si quis eam cuius tutor fuer. &c. Et ita tenent communiter Docto. teste Ant. Gomes. super l. Tauri. nu. 24. Et licet ille text. loquatur in eo, qui iam desijt esse tutor, vel curator, nihilominus multò magis locum habebit eius dispositio in eo, qui adhuc durante tutela, vel cura eam stuprauerit. & ita esse de mente omnium, attestatur Anto. Gomes. in loco prælleg.

24 Cum carcerata coiens custos carceris grauiter punitur, & de cõsuetudine Regni Franciæ suspenditur, vt attestatur Ioã. Fab. §. item lex Iulia. nu. 6. Instit. de pub. iud. quem refert Paris. Putt. de Syn. in verbo, Adulterium. c. t. post nu. 2. & Anto. Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 25. Sed hoc apud nos non seruatur. Habemus enim constitutionem in tit. de custo. reor. cap. si prætores. §. Custodib. per quam imponitur pœna triũ ictuum funis, & vltrà, arbitrio senatus. Sed quid si mulier cognita à commentariensi esset meretrix? Resp. quòd licet coitus cum meretrice sit impunitus, etiamsi per vim fiat, vt dixi suprà vers. Sed nunquid. nihilominus ratione loci, & custodiæ, non est impunitus dimittendus. Et ideò in facti contingentia parlamentũ Burdegalense iussit fustigari quendam custodem carcerum, qui meretricem carceratã, per vim cognouerat, vt refert Boër. decis. 317. n. 9. de quo Arresto mentionem facit Papo lib. 22. octauo Arresto t. Si verò alius ex carceratis cognoscat meretricem pariter carceratam, non videtur propter hoc molestandus. & ita seruatum fuisse per eandem curiam Burdegal. attestatur Boër. in d. decis. 317. nu. 10. vbi etiam nu. 14. dicit hanc esse communem opi.

25 Cum Iudæis etiam coitus est prohibitus. Potest autem hoc dupliciter contingere, scilicet, si Iudæus cognoscat mulierem Christianam, & econuersò si Christianus cognoscat mulierem Hebræam. Quæro igitur qua pœna puniendus sit Iudæus cognoscens mulie-
26 rem Christianam? Resp. quòd non debet puniri pœna mortis, sed alia mitiore. & hãc esse

com-

communem opin.atteſtatur Boër.deciſ.316. nume.5. quem refert Didac.ſuper quarto decret.fol.112.nu.3.Mantua centuria 1. num.30. Erit ergo puniendus pœna extraordinaria, arbitrio iudicis citra mortem. Et dicit Alc. conſ.458. nu.1. quòd Doctores magis cõmuniter ſentire videntur, quòd puniri debeat pœna pecuniaria,& ita in facti contingentia conſuluit Alex.conſ.13.lib.7. & Corn. conſ. 107.lib.1. Oldrad. autem in conſ.ſuo vltimo dicit,quòd in facti contingentia vidit iudicatum, quòd cuidam Iudæo, qui carnaliter cognouerat quandam mulierem Christianam,amputarentur virilia,& dicit ſe illa vidiſſe ante Palatium.Et ego vidi Iudæum de hoc crimine accuſatum tranſmitti ad triremes per decennium,etiã quòd mulier,cum qua ipſe carnaliter cõmiſcuerat,eſſet publica meretrix.Hoc autẽ intellige vt procedat, quando talis coitus Hebræi cum Christiana eſſet ſimplex fornicatio. Sed ſi eſſet adulterium,vt in caſu Iaſ.conſ.22.lib.1.& aliorũ quos retuli ſuprà, hoc eod.lib.§.Adulterium.verſ. Pone ſtat ſtatutum,vel alius coitus qui eſſet punibilis pœna mortis,crederem nõ eſſe debere meliorem conditionem Iudæi, q̃ Christiani.Refert etiam Boër.in d.deciſ.316. nu.5. quòd Pariſijs fuit cõbuſtus quidam Io.Alardus,qui ex quadam Iudęa,quam in domo rẽtinuerat,ſuſceperat plures liberos.

27 Cum animali bruto coitus inter neſandos cõnumeratur,puta ſi vir coierit cum aſina,vt in caſu in quo conſuluit Rolan.conſ.7. lib.1.dicitur enim talis coitus fieri cõtra naturam humani generis.c.hoc ipſum.§.1.33.q. 2.& punitur pœna mortis,vt eſt tex.in c.mulier.15.q.1.& ita tenent communiter Docto. vt atteſtatur Anton.Gomeſ.ſuper 80.l.Tauri.num.35.Et ita fuit in facti contingentia ad mortem damnatus per curiã Burdegal. quidam,qui nixum fecerat coëundi cum bruto animali,licet impeditus opus non cõſumaſſet,vt refert Boër.deciſ.316.vſq; ad nu.5.& Papo lib.22.titul.7.Arreſto 1.Et certè ſecundum legem Moſaicam tale facinus committentes puniebantur morte, Exodi 23.& etiam mandatur occidi pecus, cum quo ipſum ſcelus committitur, prout etiam ſeruatum fuiſſe per prædictam curiam in nonnullis caſibus refert Boër.in alleg.deciſ.316.poſt nume.6.in quibus dicit viros,prius ſtrangulatis animalibus,combuſtos fuiſſe.Vide in hoc propoſito quæ dixi infrà hoc eod.lib.§.fin.q.99.verſ. Quæro etiam.

28 Cum mortua quoque coitus eſt punibilis,& hoc faciens videtur grauiter puniendus,tanquam cõtrectator cadauerum,iuxta diſpoſitionem l.fin.C.de ſepulchro violato. prout etiam ſentit Boër.in allegat.deciſ.316. num.13.

Inter mulieres cadit etiam coitus punibilis,quando inter ſe actum venereum faciunt, fricãdo,& ſe corrumpendo,de quo in facto, propoſitam fuiſſe accuſationem cõtra duas mulieres,refert Boër.in d.deciſ.316.circa fin. Eſt autem à iure pro hoc crimine impoſita pœna mortis,vt eſt text.in l.fœdiſſimam.C. de adult.& eſt communis opi.vt dicit Anto. Gomeſ.ſuper l.80.Tauri.nu.34.quam tamen ipſe intelligit,vt procedat,quando ſimul coeunt,non ſimpliciter fricãdo,ſed imponendo aliquod inſtrumentum materiale, puta ligneum vel vitreum.Et ibi recenſet multos caſus,qui in hoc propoſito contingerunt,& dicit ſibi relatum fuiſſe,quòd quædam moniales, quæ ita ſimul coibant,fuerunt combuſtæ.Quando verò ſimplex fricatio interuenit, debent ſecundum eum puniri citra mortem.Et ita in facti contingentia iudicatũ fuiſſe refert in ciuitate Granatæ,quæ opin. tanquam mitior mihi ſatis placet.

29 Raptus etiã inter maximè damnatos coitus connumeratur,& punitur vltimo ſupplicio,vt dixi inf.hoc eo.lib.§.Raptus.

30 Dicitur etiam damnatus,& punibilis coitus,illius,qui eodem tempore duas vel plures ducit vxores.Scias autẽ,quòd ſanctis Patribus ex diuina reuelatione permiſſum fuit plures vxores habere,& hæc eſt communis opi.vt dicit Floren.in 3.par.tit.14.c.10.num. 2.quem refert Didac.ſuper 4.decreta.fol.124. num.2.Hodiè verò eſt prohibitum,viro duas vxores ducere,& mulieri pariter duos maritos habere.Pœna autem viri accipientis duas vxores,& mulieris accipientis duos maritos,de iure canonico eſt,vt mulieris capilli,& panni anteriores,& poſteriores ſcindantur, vt habetur in cap.de benedicto.32.q.1.ſecundum expoſitionem quam dicit eſſe veram,& approbatam Per.de Bagarottis inter conſil. criminal.diuerſorum conſil.85.in fin.libr.2. De iure autem ciuili variæ ſunt opin.ſed magis communis opin.videtur eſſe,quòd puniatur pœna ſtupri,quæ eſt publicatio dimidię partis bonorum,vt in facti cõtingentia conſuluit Alex.conſilio 156.libro ſeptimo. Præterea tales ducentes duas vxores ſunt infames,vt eſt text.in l.2.C.de inceſtis nuptijs. & ita

& ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. n. 27. Sed hodiè, vt ait Anto. Gomez. ibi, quod Didac. super 4. decret. fol. 126. nu. 8. praxis recepit, vt contrahentibus binas nuptas candenti ferro fronti imprimatur litera Q. Cæterùm hoc fortè apud Hispanos seruatur. Nos autē habemus constitutionem disponentem, ꝙ puniātur in scutis 500. vel tribus ictibus acuiei, & viterius arbitrio senatus. Solet autē senatus, quando quis piures, quàm duas vxores habet eodem tēpore grauius in eo animaduertere, prout factum fuit in quodam Berthol. Comensi, qui quatuor mulieres eodem tempore viuētes in vxores duxerat, fuit enim publicè fustigatus, & ad triremes per triennium transmissus, 2. Decem. 1531. C. Grammat. autem voto 17. refert, quòd quidam, qui eodem tempore quinque vxores duxerat, fuit propter delictum toties reiteratum, vltimo supplicio affectus ex iudicio illius curiæ Neapol.

31 Sed pone, ꝙ mulier virum suum, qui longo tempore absens fuerat, esse vita functum arbitrata alium duxerit in maritū, nunquid erit punienda? Respon. quòd siquidem talis mulier certum nuncium de mariti morte acceperit, vel etiam aliter fama publica interueniente probabiliter credere potuerit, illum defunctum esse, debet excusari, aliàs verò punitur de adulterio, & hæc est cōmunis opin. vt attestatur Anto. Gomez. super d. l. 80. Tauri. num. 31.

32 Omnes autem coitus cuiuscunq; generis sint, si per vim committantur, grauius puniri debent. Et ideò cognoscēs carnaliter mulierem per vim, punitur pœna capitis, vt dixi infrà hoc eo. li. §. Raptus, circa prin. & ita etiam cautū est per constitutiones huius Ducatus, quas tamen senatus non semper obseruat, licet grauissimè puniat, & memini, quòd quidam Hieronymus de Lomatio pro violentia illata mulieri, etiā quòd haberet pacem, fuit transmissus ad triremes per quinquenniū, 28. Septemb. 1559. P. N. Et potest poni exemplum in adulterio per vim commisso, vt in casu, in quo cōsuluit Grammat. cons. 45. Item in Sodomia perpetrata cum violētia, vt in casu, in quo consuluit Mantua cons. 213. lib. 1.

§. FVRTVM.

SVMMARIVM.

1. *Furtum quid sit?*
2. *Furtorum genera quæ sint?*
3. *Domino rei an liceat rem furatam perquirere in domibus aliorum?*
4. *Et an possit proponi edictum vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam?*
5. *Et an ille, apud quem reperitur res subtracta, præsumatur fur?*
6. *Et an furtum sit graue delictum?*
7. *Furti pœna quæ sit?*
8. *Et quid in furibus famosis?*
9. *Et an pro vno furto magno possit quis suspendi?*
10. *Et an stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, si quis commiserit duo furta extra territorium, & vnum in territorio, possit suspendi?*
11. *Et an fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, possit in eo puniri ratione contrectationis?*
12. *Et quid si fur pro duobus primis furtis fuerit iā punitus*
13. *Et quid si fuerit absolutus?*
14. *Et quomodo dicantur esse duo furta?*
15. *Fures an possint capite puniri?*
16. *Et an puniantur pœna quadrupli?*
17. *Fur deprehensus in flagranti crimine potest impunè occidi.*
18. *Contra furem potest in litem iurari.*
19. *Quando dicatur constare de furto?*
20. *Fur an excusetur à pœna furti, si probet illum, cui furatus est, esse suum debitorem?*
21. *Et quid si ille, cui res furata fuit, protestetur quòd illam accepit de eius voluntate, vel consensu?*
22. *Furta domestica an sint punienda?*
23. *Furtum de re modici valoris an sit puniendum?*
24. *Propter necessitatem an licitum sit furari?*
25. *Et an si posteà fur ad pinguiorem fortunam peruenerit, teneatur restituere?*
26. *Emens rem furtiuam an teneatur ad eius restitutionem?*
27. *Quemadmodum procedatur pro furto aduersus nautas, caupones, stabularios?*
28. *Et an, quando familia furtum fecisse dicitur, punito vnius liberet alios?*

1 FVrtum est contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiā vsus possessionis. Et ita definit Iurisc. in l. 1. §. Furtum, ff. de furtis.

2 Furtorum autē duo sunt genera: manifestum, & non manifestum. l. furtorū. ff. de furt. Fur manifestus est ille, qui cum ipso furto deprehēditur. l. fur manifestus. eo. tit. Sed quid si nō fuerit quis cum furto deprehensus, fuerit tamē visus furari, nūquid dicetur fur manifestus? Respon. quòd sic, ita tenet gl. in d. l. manifestus, in verbo, Deprehēsus, quæ in hoc cōmuniter approbatur, vt dicit Alber. in ea. l. fur manifestus. in fine principij. Vide in hoc proposito quæ dixi infrà hoc eo. li. §. fi. q. 82. stat. 6. vers. Quæro, stat. & seq.

3 Quæro, nūquid liceat domino rei, qui dicit illā sibi furto subtractā fuisse, accedere ad domos aliorū, & talē rem sibi furatā perquirere? Resp. ꝙ sic, dummodò id faciat cum authoritate iudicis. Et est commun. opin. vt dicit Aug. ad Ang. de maiest. in verbo, Et vestem cœlestem, n. 34. Pra. Conra. fol. 366. post n. 14.

Et ita ſeruatur de ſtylo, vt atteſtatur Boër. deciſ. 174. poſt nu. 20. & ſecundum hanc opi. iudicatum fuiſſe refert Papo li. 23. tit. 6. Arreſto 3. Contrariam tamē ſententiam, ſcilicet quòd non ſit concedenda perquiſitio, dicit tenere cõmuniter DD. Abb. in c. qui cum fure, nu. 6. de furtis, quem refert Pract. Conra. in loco præalle. Sed certè Pract. videtur approbaſſe, quòd concedatur. Benè verum eſt, quòd in hoc ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipſiſmet dominis ne ſequātur ſcãdala ſed mittunt ipſi executores ſuos, ſiue conſules viciniæ, qui perquirant, præſentibus etiam quandoq; ipſis dominis, & dicit Alc. conſ. 462. in 1. dubio, quod ita videmus quotidiè fieri per iudices, & quòd minimè mutanda ſunt, &c.

4 Solent etiam plerunq; proponi edicta vel impetrari literæ, quas vocant monitorias, quibus ſub pœna excommunicatiõis committitur ſcientibus rem furatam, vt illam indicent, de quo vt dixi inf. hoc eo. li. §. fi. quomodo. 27. verſ. Sed quæro, & ſeq.

5 Sed nũquid ille, apud quem reperitur res ſubtracta, præſumitur fur? Reſp. quòd (ſecundum aliquos) ſi eſt perſona malæ famæ, præſumitur fur, ſecus autē ſi eſſet perſona bonæ famæ, & cõditionis. Et hoc videntur approbare communiter omnes Doctores, vt dicit Ang. ad Ang. de maleſi. in verbo, Et veſtem cœleſtem, poſt nu. 19. Ex hoc tamen non oritur indicium ſufficiens ad condemnationē, ſed benè ad torturam, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 21. verſ. Si res furata.

6 Quæro an furtum dicatur graue delictum? Reſp. quòd ſi eſt factum in re magna, dicitur graue delictum, & hæc eſt cõmun. concluſio, vt dicit Abb. conſ. 25. nu. 1. in fin. lib. 1.

7 Sed quæro, quæ ſit pœna furti? Reſ. quòd de iure communi pro furto non eſt impoſita pœna mortis, & eſt communis opin. vt dicit Gomeſ. in §. ex maleficijs, nu. 12. Inſt. de actio. & licet in c. 1. §. ſi quis quinq; ſolidos. de pace tenenda. videatur cõſtitutum, quòd pro furto quinq; ſolidorum quis debeat ſuſpendi, tamen illud erat, quia cum furto cõcurrebat etiam violatio pacis. Et hæc eſt commu. opi. vt dicit Gomeſ. in d. §. ex maleficijs, num. 2. & 3. Et in omnem cautam illa pœna impoſita contra fures in d. §. ſi quis quinq;, non ſeruetur de conſuetudine, vt atteſtatur Gand. de maleſ. in tit. de furib. nu. 10. quem refert Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Et veſtē cœleſtem, nu. 12. Idem dixit gl. in c. 1. §. Iniuria, in verbo, Legitimè. de pace iur. fir. Hoc idem atteſtatur Bal. in d. §. ſi quis quinq;, nu. 1. & in Auth. Sed nouo iure, poſt nu. 3. C. de ſer. fug. quē refert Iaſ. in d. §. ex maleficijs, num. 3. Rom. in l. cùm ſeruus, nu. 14. ff. de cond. cauſa data. Cæpol. in ead. Auth. ſed nouo iure, nu. 8. & 71. Et dicit Auan. in c. ex literis, poſt nu. 9. de fur. quod omnes hoc ſequuntur. Quinimò dicit Pariſ. Put. de ſynd. fol. 224. poſt num. 5. quòd proles Federici Imperatoris, qui ſtatuit in illa lege, quòd fur quinq; ſolidorum ſuſpenderetur, & ſic, quòd homo ad Dei imaginem creatus propter bona occideretur, & alij reges ſucceſſiuè, qui ſecuti ſunt hanc legem, eorumq; miniſtri non regnauerunt ſuper terrã, & malè vitã finierunt, nec generatio eorum ad tertium gradum peruenit. Ego tamen credo id potius eis contigiſſe propter bella, & indebitas vexationes, quibus ſanctam Dei Eccleſiam perturbabant, quàm propter illam legem, quæ etiam (vt arbitror) nunquam fuit vſu recepta.

8 Scias tamen, quòd hæc cõcluſio locũ non habet in furibus famoſis, ſiue infamatis de plurib. furtis, tales enim laqueo ſuſpenduntur, & ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Vital. de maleſic. in Rubr. de furtis, nu. 10. Fur enim, qui furari conſueuit, dicitur famoſus latro. & ita obſeruatur, vt dicit Pract. Conradi, fol. 357. nu. 1. In hoc autem propoſito plura furta dicuntur tria. Et ideò de generali cõſuetudine pro tribus furtis fures laqueo ſuſpenduntur, prout de hac generali conſuetudine atteſtatur Chaſſan. ſuper conſuetu. Burgun. fol. 42. num. 17. in fi. & ante eum Bal. in d. Auth. ſed nouo iure, n. 3. quem refert Iaſ. in d. §. ex maleficijs, n. 12. & Igneus in l. 1. §. hoc reſcriptum, num. 32. ff. ad Sylle. & Bolene. in repet. l. capitalium. §. famoſus, num. 46. ff. de pœnis, & Anan. in d. c. ex literis, nu. 6. in fin. de furtis, Cæpol. in dict. Auth. ſed nouo iure, num. 82. vbi etiam, nu. 84 dicit, quòd hæc eſt communis opi. gl. & Doctorũ, quòd fur pro furtis debet mori. ſ. furca ſuſpendi, & nu. 85. ſubdit, quòd ita communiter practicatur de quadam cõſuetudine generali. Quinimò videtur quòd (ſecundum aliquos) ex duobus furtis dicatur quis famoſus fur, & laqueo ſuſpendi debeat, & ita generali conſuetudine obſeruari refert nõnullos atteſtantes Fulgoſ. conſ. 157. num. 1. quos tamen in lib. meo id dicentes non reperio. Ego puto in hoc ſeruanda eſſe ſtatuta locorum, quibus non extantibus, non crederem furem etiam propter

multa furta esse poena mortis afficiendum, sed obseruari debere eius commune, vt citra mortem puniatur. Et hoc nisi in aliquo loco esset specialis cõsuetudo, vt fures suspenderentur, nam eo casu minimè mutãda essent, &c. Fures autem incẽdiarij etiam pro primo furto de cõsuetudine suspendũtur, vt attestatur Pract. Iodoci c. 114. nu. 2. quod tamen apud nos nõ seruatur. Posset etiã esse locus, in quo furtum cõmitteretur, adeò insignis, vt etiam pro primo furto quamuis exiguo, esset fur suspendendus. Quod quidem seruatum fuit per parlamentũ Paris. in quodã, qui crumenã cum 60. solidis tãtùm inciderat in camera ipsiusmet Parlamenti 22. Ian. 1549. vt refert Papo libr. 23. tit. 6. Arresto 1. & Placita Galliæ tit. 4.

9 Sed an pro vno furto magno poterit quis suspendi? Resp. Bal. in d. Auth. sed nouo iure, post n. 3. tenuit quòd sic. Et dicit Ang. de malef. in verbo, Et vestem cœlestem, nu. 13. quòd ita semel practicauit Perusij, dum ibi assideret, & hanc op in. ex consuetudine inualuisse in Hispania attestatur Diaz. in pract. crim. cano. c. 84. post num. 2. Sed certè contra Bal. est communis opi. vt dicit Ang. de Vbald. inter cons. criminalia diuersorum. cons. 71. nu. 21. lib. 2. & Greg. Lopez. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. transigere, post num. 12. C. de transact. neq; hæc opi. Bal. seruatur in practica, vt dicit Aret. in d. Auth. sed nouo iure, nu. 4. quem refert Chas. in loco præal. fol. 42. nu. 15. & Rolan. cons. 51. circa fin. lib. 4. Et dicit Caccial. in d. l. cùm seruus. ff. de eod. causa data, quòd vidit quendam, qui commiserat furtum mille ducentorũ aureorum, qui euasit pœnam mortis, & fuit solummodò punitus pro primo furto.

10 Sed pone, stat statutũ, quòd pro tertio furto quis suspendatur, modò aliquis commisit duo furta extra territoriũ, & vnum in territorio. Quæro, nũquid illa duo furta cõmissa extra territoriũ, sint computanda, ad hoc, vt pro isto tertio furto sit suspendendus? Respon. ꝙ sic, & ita iudices feroces faciunt eos suspendi, vt dicit Ioan. And. in addi. ad Spec. super. Rub. de furtis. Ita etiam seruari de cõsuetudine dicit Ang. in l. si cui. §. fin. nu. 4. ff. de accu. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et vestem cœlestem, post nu. 14. & post num. 24. & in verbo, Existens Florentiæ, post num. 1. & Nellus de bannitis in secunda parte primi temporis, qu. 6. & Apost. ad Dec. in l. bona fides. sub nu. 4. ff. de reg. iur. Chas-

sen. super consuet. Burgun. fol. 41. n. 17. quem refert Didac. lib. 2. resolut. c. 9. post nu. 7. vers. Idem erit obseruandum. Et dicit Cæpol. in d. Auth. Sed nouo iure, n. 89. in fi. quòd hæc est communis opi. Moder. Alij verò distinguũt, quòd aut statutum respicit factum, puta qui fecerit tria furta, moriatur, & tũc secundum delictum aggrauatur à primo. Aut verò respicit pœnam, puta pro trib. furtis fur moriatur, & tunc non grauat. & hanc op in. dicit esse communem Alcia. in cap. cùm non ab homine, nu. 35. de iud. prout illum refert Villalobos in sua collecta commu. opi. in litera S. nu. 108. qui tamen hoc non dicit, licet ita teneat. Mihi placet prima opi. quam etiam cõsuetudo approbauit, dummodò fur, de quo agitur, sit subditus ratione originis, vel domicilij illi iudici, in cuius territorio tertium furtum commisit, aliàs verò illam non seruarem, prout etiam se illam non seruaturum, si esset iudex maleficiorum, dicit Aug. in d. verbo, Existens Florentiæ. Sed distinguerem, quòd aut statutum dicit pro tribus furtis, & tunc non facerem illum suspendi, quia non potest dici commisisse tria furta, ex quo illa duo fuerunt extra territorium cõmissa, pro quib. non potest hic puniri. Aut verò statutũ dicit pro tertio furto, & hoc casu, cùm statutum puniat tertium furtum, & istud cõmissum in territorio, sit procul dubio tertium, transirem cum opi. prædicta, quam vsus recipit, prout ego etiam vidi multoties in practica obseruari. Cæterùm si statutum diceret, quòd famosus, vel publicus fur suspendatur, vtiq; illa furta extra territoriũ commissa ãggrauarẽt, ita vt pro tertio in territorio commisso, esset suspendendus, & ita tenent communiter Doct. vt dicit Cæp. in d. Auth. Sed nouo iure, nu. 88. nam ex interpretatione facta à consuetudine ille dicitur fur famosus, qui tria furta commisit, vt dixi sup. vers. Scias tamen, neq; in hoc fit vlla distinctio, an consuetudo furandi sit in vno territorio tãtùm, an in plurib. Et ideò stantib. huiusmodi verbis statuti, dicerem illum esse omninò suspendendum. Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 40. vers. Pro complemento.

11 An autem fur, qui rẽ furatam in aliud territoriũ exportauit, possit in eo puniri ratione contrectationis, dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 38. vers. Tu scis quòd furtum.

12 Quæro etiã, stante statuto prædicto, si quis commiserit duo furta, & pro illis fuerat punitus, deindè commiserit tertium furtum,

nunquid erit pro hoc tertio suspendendus, non obstante, quod pro illis duobus fuerit iam punitus? Respond. quòd sic, ita tenuit Obertus de Bobio, & hanc opi. approbat consuetudo, vt attestatur Apostil. ad Vital. de malef. in Rub. de furtis, sub nu. 3. illa enim duo furta non computantur ad ea puniendum, sed ad aggrauandum tertium furtum, & ita in hoc Ducatu seruatur.

13 Sed quid si pro illis duob. primis fuerit absolutus per gratiam principis, nũquid nihilominus erunt computanda, ad hoc vt pro isto tertio suspendi possit? Resp. quod sic. Et hæc est communis obseruantia, vt attestatur Chassen. super consue. Burgun. fol. 41. nume. 23. quem refert Didac. libr. 2. resolutio. ca. 10. nu. 2. circa fin.

14 Vnum tamen nota in hoc proposito, quod ad hoc, vt dicantur esse tria furta, debent esse distincta nõ solùm re, sed etiam tempore. & ita tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Cæpol. in d. Auth. sed nouo iure, num. 105.

15 Est igitur pœna furũ, vt furca suspendantur, & ideò non debet eis caput amputari, ex quo hæc pœna propriè est cõtra eos à cõsuetudine introducta. & ita concludunt cõmuniter Doctores, vt dicit Chassen. super consue. Burg. fol. 47. nu. 3.

16 Pœna autem quadrupli à iure communi imposita pro furto, hodiè non est in consuetudine, sed pœna corporalis tantùm, vt attestatur Cæpol. in d. Auth. Sed nouo iure, n. 59. Et dato quòd adhuc vigeret hæc pœna quadrupli, volo vt scias, quòd in foro conscientiæ fur nõ tenetur ad talem pœnam, sed tantummodò ad restitutionẽ rei furatæ. Et hæc est commu. sententia, teste Gomes. in d. §. ex malef. nu. 14. Inst. de act. quem refert Benincas. de pauper. fol. 103. nu. 9. Faciunt quæ dixi infrà hoc eodem lib. §. fin. q. 80. vers. Sed hîc incidenter.

17 Potest etiam fur deprehensus in flagranti crimine, impunè occidi, vt dixi infrà §. homicidium. vers. Vltima est.

18 Item contra furem iuratur in litem, & est communis opi. vt dicit Paris. consi. 109. nu. 30. lib. 3. quem refert Plotus in tepe. l. si quando, nu. 189. circa fi. C. vnde vi. Gratus consi. 61. nu. 16. lib. 2. Plot. in d. l. si quando, nu. 129. Phanuccius de in litem iurando, fol. 72. nu. 63. Et ideò constito de furto, si non appareat de quantitate rerum furatarum, neq; ea facilè probari possit, statur in hoc, iuramento illius, cui furtum est factum, & ita quotidiè practicatur, vt dicit Bos. in tit. de rapinis, n. 36. Et dicitur in hoc proposito cõcurrere talis difficultas probationis, vbicunq; res furata non extet. Et hæc est commu. opi. vt attestatur Bos. in loco præall. nu. 37. Sed in hoc proposito videnda sunt quæ dixi infrà lib. 7. §. iuramentum, vt diffusè tractaui hunc articulum.

19 Quando autem dicatur constare de furto, dixi infrà, hoc eod. lib. §. fin. qu. 4. & q. 76. circa princip.

20 Excusatur autem fur à pœna pro furto imposita, si probet, quòd ille, cui furatus est, erat eius debitor, & quòd ab eo creditum suum consequi nõ poterat, licitum est enim ei, qui non potest à suo debitore pecuniam vel rem aliquam consequi, æqualualentem rem, seu quantitatem ei subripere. Et hæc est cõmunis opi. vt ait Didacus lib. 1. resolut. ca. 2. post nu. 15. vers. Quartò eodem.

21 Item excusatur, si probet, quòd rem ipsam, de cuius furto imputatur, accepit de voluntate domini, cuius erat, ad hoc enim vt dicatur furtum, requiritur quòd contrectetur res aliena inuito domino, & propterea Iac. de Are. tradidit cautelam furi, vt sciat quòd dominus protestetur, quòd illã accepit de eius voluntate. Sed certè hæc excusatio in practica parũ prodesset, nam illud dictum Iaco. de Aret. de consuetudine non seruatur, vt dicit Ang. in l. inter omnes, §. rectè, nu. 5. ff. de furtis, quẽ refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentũ pacis, post nu. 12. & Anan. in Rubr. de furtis, nu. 4. Et contrarium tenuit Bar. in d. §. rectè, nu. 1. quod scilicet hæc protestatio domini, nõ excusaret furem, quò minus esset de furto condemnandus, quæ doctrina Bar. est communiter approbata, vt dicit Curt. Iun. in l. 1. nu. 5. C. de fur. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. 1. transig. nu. 105. C. de transact. illam etiam teneri per omnes attestatur Villalpan. in rep. l. 22. c. a3. num. 5. nisi tamen, vt subijcit Bart. ibi, vltra talem protestationem cõcurrerent etiam aliæ coniecturæ, & verisimilitudines, puta, quia esset eius consanguineus, vel amicus, vel solitus talia donare, vel quòd res esset modici valoris, vel huiusmodi, tunc enim posset excusari, & sic videtur dicẽdum, quòd hoc relinquatur arbitrio iudicis, & ita esse communem opi. attestatur Fel. in c. nulli, num. 5. de præsum. quem refert Publ. super consuet. Aluer. 26. col. 1. in fi. & Bos. in tit. de fur. post num. 58.

22 Posset etiam allegare furtum esse domesticum,

sticum, & ideò non debere puniri, per tex. in l. respiciendum. §. furta. ff. de poen. Sed certè hæc etiam excusatio parum prodesset, nam hoc de consuetudine non seruatur, nisi in leuibus, & ita fuit laqueo suspensus quidam famulus, cui dominus pecuniam tradiderat, vt alteri mutuaret, & ipse illam in vsus suos conuerterat, pro quo famulo fuerat aduocatus D. Ioan. de Imola, pront ipsemet Imola recenset in l. si tibi dederim. ff. de don. & in l. Cassius. ff. de solutio. quem refert Igneus in l. 1. in prin. num. 91. & seq. ff. ad Sylle. subdens, quòd ita etiam Rothmagi fuit pluries iudicatum, hoc idem recenset Ias. in l. eius qui. §. quas verò, num. 7. ff. si cer. pe. idem etiam seruatum fuit in quadam ancilla, quæ furata fuerat domino suo certam quantitatem auri, & argenti, & fuit laqueo suspensa, vt refert Chasseu. super consue. Burg. fol. 48. nu. 37. Et de alia ancilla idem seruatum fuisse in ciuitate Neapolis attestatur Afflict. super prima parte constitutionum regni Rubr. 63. nu. 12. Et Boer. decis. 316. post nu. 7. refert, quòd quidam famulus pro furto fuit transmissus ad triremes perpetuò. refert etiam Papo lib. 23. tit. 5. Arresto 2. quòd quidam mulaterius, qui domino suo furatus fuerat notabilem quantitatem pecuniarum, fuit laqueo suspensus. Tales enim fures non modò sunt corporaliter citra mortem puniēdi, vt pluries vidi seruari in hoc ducatu, sed debent fureis suspendi tanquam grassatores, seu famosi fures, vt dicunt præallegati Doct. & in alijs prouincijs seruatum fuisse attestantur. Quinimò etiam furta domestica vidi ego aliquando puniri quando sunt multiplicata, vt in quodam Io. Iacobo Cremonen. 7. Nouembris, 1558. P. N.

23 Pariter etiam posset fur allegare rem furatam esse modici valoris, nam de re minima non videtur curandum, vt est text. in l. Scio. ff. de in integ. rest. & est communis regula, vt dicit Gomes. in §. pœnales, post nu. 4. Insti. de actio. Sed certè hæc etiā defensio esset multùm periculosa, nam actio furti datur etiam de re minima, puta pro gallina vel pro ansere, imò etiam pro ouo, vt dicit gl. in §. Gallinarum, in verbo, Qui lucrandi animo, Insti. de rerum diuis. quam sequuntur omnes, vt dicit Tiraq. in tract. de ind. in reb. mini. exig. fol. 50. col. 2. vers. 10. & hæc opin. est frequentissimo omnium calculo recepta, vt ait Didac. lib. 1. resolutionum, c. 3. nu. 12. licet dicat sibi nunquam hoc placuisse, ita tamen seruatur in practica, licet soleat aliquādo propter rei modicitatē pœna mitigari. Faciunt quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. iniuria, versic. Item condemnatus.

24 Quandoque etiam excusatur quis à pœna furti propter necessitatem, nam tempore extremæ necessitatis licitum est furari, & est communis opin. vt dicit Maria. in cap. si quis propter, post nume. 12. de furtis. Cagno. in l. quæ propter necessitatem, num. 3. ff. de reg. iur. quem refert Benincas. de paupert. fol. 105. nume. 22.

25 Sed vidi dubitari, nūquid iste, qui tempore necessitatis aliquid furatus est, teneatur, si posteà ad pinguiorem fortunam peruenerit, illud restituere? Aliqui dicunt quòd sic, & dicit Maria. in d. c. si quis propter, in vltimis verbis, quod ita tenent comm. Doct. Hanc etiam opin. communem appellat Benincas. in loco præallega. nu. 37. Multi verò contrarium tenuerunt. Et hanc dicit esse communem opi. Summa Syluest. §. furtum, qu. 5. quem refert Didac. in repet. c. peccatum, fol. 70. Prima opin. tutior est, in foro contentioso non recederem à secunda opi. Cùm enim factum fuerit iure permittente, non est viterius de restitutione tractandum.

26 Sed hîc incidenter quæro, nūquid emens rem furtiuam, teneatur ad eius restitutionē? Resp. quòd sic, etiam nullo reddito precio, vt est tex. in l. inciuilem. C. de furt. Et reperio, quòd Natta consil. 436. in facti contingentia consuluit, quòd etiam si tempore, quo eam emit, protestatus fuerit se illam emere, vt eā restitueret domino suo accepto precio, teneatur nihilominus absq; precio, illam restituere, quod ego pro nunc non affirmo. Scias tamen, quòd si illam acquisiuit bona fide, tenetur ipsam restituere, si extat, si verò bona fide consumpta est, tenetur solùm quatenus est factus locupletior. Et hanc conclusionem dicit esse frequentissimo Theologorum, & Canon. consensu probatam Didacus in repe. C. peccatum, fol. 303.

27 Pro complemento huius materiæ, quæro quid iuris, quando in caupona aut naui furtum commissum fuisse dicitur, de quo est tit. in ff. furti aduersus nau. caup. stabul. Et quotidiè contingit, quòd hospites consignant eorum valisias cauponibus. Dubitatur itaq; quid agendum, si reddatur valisia aperta vel desigillata? Et in hoc articulo variæ fuerunt opin. inter Scribentes: nam aliqui dicunt, quod non creditur iuramento hospitis, dicentis quòd aliquæ res, quæ erant in valisia, fuerint

sibi furto subtractæ, sed debet Prætor torquere familiares, vel domesticos domus, & alios, qui erant in domo. Et hæc fuit opi. Bart. in l. 1. §. fi. nu. 5. ff. si famil. fur. fec. dicatur, vbi subdit, quòd cùm Pisis ei occurrisset, ita de facto obseruauit. Et dixit Alexan. ibi in Apost. hoc esse notãdum, & quòd quotidiè ita seruatur. Alij verò dicunt, quòd imò statur iuramẽto ipsius hospitis. Et hanc opin. dicit esse communem Ias. in l. in actionib. nu. 41. ff. de in litẽ iuran. quem refert Paris. cons. 74. nu. 11. & seq. lib. 1. & Diaz reg. 186. & Phanucius de in litem iurando, fol. 70. nu. 62. Mihi placet opi. contra caupones, vt scilicet stetur iuramẽto hospitis, nam (vt experientia docet) huiusmodi genus hominum est furacissimum, ideò ad reprimendam eorum improbitatem, puto, quòd in practica bonum sit seruare hãc opi. quæ etiam est magis cõmunis. Et scias, quòd hoc casu ad hoc, vt sit locus iuramento, non est necesse, quòd hospes aperuerit valisiam cauponi, ita quòd caupo sciret, quę essent in valisia, quicquid dixerit glo. in l. 1. §. fin. in verbo, in naui. ff. nautæ, caup. stabul. nam illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Iason in loco præallegato, num. 43.

Non attingam hoc loco materiam tituli, si familia furtũ fecisse dicatur, quia ille titulus, dum disponit, quòd si plures serui furtũ committant, dominus soluẽdo pœnam pro vno, liberatur pro omnibus, & omnes etiam serui liberantur, nõ habet locum si criminaliter agatur. Et hæc est communis opi. vt attestatur Rimin. in l. si familia. num. 6. ff. de iurisdict. om. ind. Boss. in tit. si familia fur. fecisse dicatur, nu. 2. pręsertim si imponenda esset pœna corporalis. Et hoc tenẽt omnes communiter, vt dicit Angel. in Rubr. ff. si famil. fur. feciss. dicatur, num. 1. Vide quæ dixi infrà lib. proximo.

§. HAERESIS.

SVMMARIVM.

1 *Quis dicatur propriè hæreticus?*
Et quid si quis asserat, fornicationem non esse peccatum mortale?
Et quid si contendat, periurium non esse mortale peccatũ?
2 *Quæ requirantur ad hoc, vt quis dicatur hæreticus?*
3 *Et an ore negans Christum, & corde credens, dicatur hæreticus?*
4 *Hæresis crimen est merè ecclesiasticũ, & in eo solus iudex ecclesiasticus est competens.*
5 *Et quis inter ecclesiastices sit iudex competens?*
Et an solus inquisitor, vel Episcopus possit inquisitum de hæresi absoluere?
6 *Et an iudex ecclesiasticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis?*
7 *Hæretici igne sunt comburendi.*
8 *Et quid si pœniteat?*
9 *Et an liceat pœnitere etiam post condemnationem?*
10 *Et quid si dicat se nunquam fuisse hæreticum, & tamen testibus conuincatur de hæresi?*
11 *Et quid si non faciat emendam, ad quam est cõdemnatus?*
12 *Bona condemnatorum de hæresi confiscantur?*
13 *Et cui fisco applicentur?*
14 *Et an confiscentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum?*
15 *Matrimonium propter hæresim separatur.*
Et an viro redeunte ad fidem, teneatur vxor ad virum redire?
16 *Clericus hæreticus, & eius filij priuãtur omnibus officijs, & beneficijs ecclesiasticis.*
17 *Et an pœnæ statutæ contra filios hæreticorum, habeant locum etiam contra illos, qui nati sunt antequàm pater esset hæreticus?*
18 *Hæreticis non est seruanda fides.*
19 *Aduocatus, & procurator an possint pro hæreticis interuenire?*
20 *In causa hæresis sufficiunt minores probationes, quàm in alijs criminibus.*
Et an sufficiant testes singulares?
21 *De crimine hæresis potest etiam post mortem inquiri, & defuncti memoria damnari.*
22 *Papa potest de hæresi accusari, & condemnari.*
23 *Hæreticus occultus an incidat in pœnas hæresis.*
24 *Quæ facta sapiant hæresim manifestam?*
25 *Sortilegia an sapiant hæresim, & possint ab inquisitoribus puniri?*
Et quæ sit pœna sortilegij?

1 PRO intelligentia terminorum quæro, quis dicatur propriè hæreticus? Respon. quòd hæreticus propriè (secundum aliquos) dicitur in duobus casibus tantùm. Primò, quando sentit de articulis fidei aliter, quàm sentiat Romana eccle. Secundò, quando malè sentit de sacramẽtis ecclesiæ. & ita tenere communiter Doctores dicit Boss. in tit. de hæret. num. 1. Tu verò dic, quòd non modò est verè hæreticus ille qui malè sentit de articulis fidei, vel de sacramẽtis Ecclesiæ, sed etiam ille qui habet peruersum dogma, vel gignit nouas opiniones falsas, aut veteres falsas & ab Eccles. damnatas sequitur, ita dicit gl. in Cle. vnica, in gl. pen. de vsur. & ita tenent Doct. vt dicit Fran. Squillac. in trac. de fide cath. c. 14. Hinc infertur, quòd si aliquis asserat simplicẽ fornicationem nõ esse peccatum, erit iudicandus hæreticus, & ita fuit decisum in curia Tholos. teste Aufrer. decis. 346. ubi fuit quæsitum, quem refert Mantua cons. 239. nu. 8. li. 2. Pariter etiam si quis dicat periuriũ nõ esse mortale peccatum, censebitur hæreticus, & ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Bellon. cons. 78. num. 6.

2 Ad hoc autem vt aliquis dicatur hæreticus,

cus, primò requiritur, quòd ſit baptizatus, nam Iudæi, Pagani, vel Mahumetani nõ ſunt hæretici. Et hoc receptiſſimis Doctorũ ſententijs comprobatur, vt dicit Simancus de hæret. c. 31. nu. 3. Item requiritur, ꝙ ſcienter erret in fide catholica, approbando falſa pro veris, incerta pro certis, vel econuersò, & hæc eſt omnium Doctorum cõcors, & vnanimis ſententia, vt dicit Simancas in allegat. ca. 31. nu. 5. Item quòd ſit pertinax in ſua opin. aliàs nũquam dicitur hæreticus. Et in hoc omnes concordant. Fortius dicit Innoc. in c. 1. in vltimis verbis, de ſumma Trin. quòd ſi quis habet fidem implicitam, quia ſcilicet credat illud, quod credit ſancta mater eccleſia, ſed ſal aò opinetur, motus ratione naturali, ꝙ pater ſit maior vel prior filio, vel quòd in Trinitate tres perſonæ ſunt res ad ſe inuicem diſtinctę, non eſt hæreticus, neq; peccat, dummodò hunc errorẽ ſuum nõ defendat, & hoc ipſum credat, quia credit eccleſiam ſic credere. & ſuam opinionem fidei eccleſiæ ſupponat. Et hæc dicit eſſe famoſa verba Lupus in allegatione hæreſis. § 4. col. 3. vbi ſubdit, quòd alij Doctores hoc ſequuntur, & dicit eſſe valdè notandum. Aduerte etiam, quia illud, quod dicitur, quòd dubius in his, quæ ſunt fidei, eſt hæreticus, intelligendum eſt, vt procedat, quando in tali dubitatione habuit firmitatẽ animi & quandam pertinaciam, propter quam perſeuerat in illa dubitatione, aliàs ſecus, ita dicit Ioan. And. in c. 1. de hæret. quem alij ſequuntur, vt dicit Lupus in loco præallegato. §. 5. in princ.

3 Sed nũquid ille, qui metu mortis, vel tormentorũ, vel alia ex cauſa ore Chriſtum negat, credit tamen corde, cenſendus eſt hæreticus? Reſp. quòd talis quidem mortaliter & grauiſſimè peccat, vt dicit gl. in c. non ſolùm, in c. fin. 11. q. 3. Doctores tamen illum non iudicant hæreticum, vt atteſtatur Cald. conſ. 4. de hær. ſolent tamen tales reconciliari eccleſiæ per Epiſcopum, & abſolutionis, ac reconciliationis literas ab eo impetrare.

4 Hoc crimen hæreſis eſt merè eccleſiaſticũ, & ideò eius cognitio ad ſolos iudices eccleſiaſticos ſpectat, neq; poteſt iudex laicus aliquo modo in eo ſe intromittere, & cum hac concluſione tranſeunt omnes indifferenter, vt dicit Alci. in c. 1 num. 73. de offic. ord. Dicit tamen prac. Milici, ſol. 75. nu. 38. quòd hodiè etiam iudex ſecularis cognoſcit de crimine hæreſis, & quòd ipſe vidit plures cremari propter hoc crimen, iudicatos à Præpoſito Pariſienſi ex indulto ſummi Pontificis. Verùm apud nos hoc non ſeruatur, ſed cognitio ſpectat ad eccleſiaſticum, & punitio ad laicum, prout etiam in practica obſeruari atteſtatur Lupus de donatio. inter virum & vxorem. ſol. 184. poſt numerum vigeſimum ſecundum.

5 Et ſcias, quòd hæc concluſio adeò vera eſt, vt neq; etiã poſſit iudex ſecularis, poſtquam ei traditus eſt à iudice eccleſiaſtico aliquis de hæreſi condemnatus, ſuper ipſo crimine aliquo modo cognoſcere, neq; pœnam à iure impoſitam commutare, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 96. verſ. Quæro etiam. Benè poteſt iudex laicus detineri facere ſuſpectos de hæreſi, vt deindè eos tradat iudici eccleſiaſtico competenti. Et ita reſcripſit Senatus Prætori Cremonæ, 18. Iunij, 1557. P. N.

6 Sed quis inter eccleſiaſticos eſt iudex competens in cauſa hæreſis? Reſpond. in hac cauſa Epiſcopi ſunt iudices ordinarij. Delegati autem ſunt Inquiſitores hęreticæ prauitatis. Et poteſt vterq; eorum procedere ſimul & diuiſim, non tamen poſſunt aliquem condemnare, niſi vterq; interueniat. Sed nunquid poterunt abſoluere? Reſpond. gloſſ. in Clem. 1. verbo, Contra eos, tenet, quòd ſic, ex quo ius antiquum ſolummodò correctum eſt in condemnatione. Et opin. illius gloſſ. dicit eſſe communem pract. Carer. ſol. 601. num. 72.

7 Scias tamen, quòd licet iudex eccleſiaſticus de hoc crimine ſolus cognoſcat, non tamen ipſe condemnat ad pœnã ignis, ſed tantummodò declarat reum eſſe hæreticum, & remittit iudici ſeculari puniendũ. Et ita obſeruat conſuetudo, vt dicit Boſſ. in tit. de ſoro compe. poſt num. 61.

8 Sed quæro, quæ ſit pœna hæreſis? Reſpon. Si hæreticus nolit ad fidem eccleſiæ redire, tunc de conſuetudine igne comburitur, vt atteſtatur Vitali. de maieſ. in Rub. de crimine hæreſis, nu. 6. in fi. quem refert Chaſſen. ſuper conſue. Burgun. ſol. 44. n. 3. in fi. Idem dicunt Scribentes in l. cunctos populos. C. de ſumma Trini. & in ſpecie Aret. nu. 11. & Purpur. n. 90. Griland. de crim. lib. 1. q. 3. num. 3. Et dicit Bertran. conſ. 212. nu. 3. lib. 2. in 1. parte, quòd ita interpretata eſt generalis cõſuetudo. Idẽ dicit Gundiſ. de hæret. q. 15. num. 3. quem refert Pract. Cõradi, ſol. 346. circa pri. Prac. Car. ſol. 630. nu. 132. Simancas de hæret. c. 45. nu. 9. quem refert Don. Antonius de Padilla in l. tranſigere, num. 98. C. de tranſact. Pract. Iod.

c.61.num.59. Cæterùm si hæreticus pœniteat, & paratus sit redire ad fidem ecclesiæ, & abiurare suam hæresim, euitat pœnas, de iure hæreticis impositas, est tamen ad perpetuos carceres eōdemnandus. Et hanc dicit esse communem sententiam Legistarum & Canonistarum, Igneus in l. 1. §. cùm dominus, nu.32.ff.ad Sylle. Benè verum est, quòd hodiè ista pœna potest per superiorē, & etiam per inquisitorem in aliam commutari, vt est tex. in c. vt commissi, de hære. in 6. Intellige per superiorem ecclesiasticum, nam iudex secularis non posset illam commutare, vt dixi in d.qu.96.vers. Quæro etiam. Item Intellige, nisi esset relapsus, tūc enim omninò est igne cremandus, etiamsi velit pœnitere, & ad fidem ecclesiæ redire. Et nota, quòd quando hæreticus non relapsus, ante sentētiam pœnitere, & abiurare paratus est, nō modò euitat pœnam mortis, sed etiam confiscationem bonorum, licet ipso iure à die commissi delicti sit imposita. Et hæc est magis communis opi. vt attestatur Paris. cons.2. nu. 185. & seq. lib.4.

9 Sed vsq; ad quod tempus erit admittenda hæc pœnitentia? Respō. Aliqui dicunt, quòd non admittuntur, nisi statim post deprehensionem erroris spontè ad ecclesiæ veritatem redierint. Et hanc opi. tenere communiter Canon. affirmat Grill. in tract. de hæret. q.5. quem refert Simancas de hære. c.46. nn. 8. licet subdat, quòd ipse ferè nullum inuenit qui hoc teneat. Alij verò dicunt, quòd non sunt admittendi nisi vsq; ad sententiam, & ita in Hispania obseruatur, vt tradit Simancas in d. c. 46. num. 11. Alij verò dicunt, quòd semper admittitur etiam post cōdemnationem. Et hæc opin. est mitior, & etiam magis communis, vt dicit Boër. decis. 343. nu.3. & 4. Idem dicit Prac. Caret. fol. 642. post num. 159. Et dicit Boss. in tit. de foro comp. post n.137. & in tit. de hære. nu.20. quod ita seruatur, prout etiam aliàs obseruatum fuisse attestatur Card. in c. ad abolendam, col.1. de hæret. nam Ecclesia nulli gremium claudit, nisi his, qui sunt in hæresim relapsi. Et secundum hanc opi. in facti contingentia consuluit Bertran. cons. 212. lib.2. in prima parte.

10 Et nota in hoc proposito vnum, quòd prima facie videtur mirabile, quòd si aliquis imputatus, & cōuictus de hæresi, puta quòd dixerit, seu tenuerit aliquod hæreticum, & cōtra fidem sanctæ ecclesiæ, & paratus sit abiurare hæresim, & fateri illam opin. esse hæreticam, & erroneam, nolit tamen cōfiteri, quòd ita dixerit, sed dicat se semper credidisse, & credere illud quod credit, & tenet sancta mater ecclesia, talis non admittitur ad abiurationem, nisi fateatur se ita dixisse, prout conuictus est. Et si perseueret in negādo, est igne cremandus, tanquam impœnitens. ita decisum fuit per dominos de Rota decis. 875. accusatus, quam decis. ego didici à reuerendissimo Vida Episcopo Albensi viro clarissimo, & mihi amicissimo, & posteà reperi Rebuf. in pract. beneficia, fol. 469. nn. 20. & seq. qui idem tenet, prætereaq; attestatur se ita vidisse seruari contra quendam astutum hæreticum. Et hanc sententiam receptam esse affirmat Simancas de hæret. c.47. num. 20. & seq. Mihi certè hæc opi. semper est visa rigorosa, non enim video, quomodo ite possit dici hæreticus, cùm non sit pertinax in errore, vt eleganter considerat Boër. decis. 341. num.4. Me tamen remitto determinationi sanctæ matris Ecclesiæ.

11 Idem etiam (secundum aliquos) esset dicendum, si hæreticus nollet facere emēdam, ad quam esset condemnatus, puta, vt publicè incederet cum aliquo signo pœnitentiæ, nam eo quoq; casu esset igne comburendus, prout se vidisse Parisijs practicari cōtra quendam Io. Berquin. attestatur Milleus in pract. crim. fol. 10. num. 112. & fol. 148. num. 55. Et ita vsu comprobatum esse attestatur Simancas de hæret. in d. c. 47. num. 23. licet contrarium in facto consultum vidisse attestetur Calde. in c. literas, de præsump. in quodam Senensi, cui pro pœnitentia siue emenda iniunctum fuerat, vt per sex menses non ingrederetur ciuitatem, quod etiam refert Fran. Squillac. in d. tract. de fide cath. c.19. Quæ opin. mitior est, & iudicio meo tenenda, nisi cum tali cōtumacia concurrerent aliquæ aliæ coniecturæ, per quas appareret illum adhuc non benè sentire de ecclesia, hoc enim casu fortè dicerem hunc tanquam verè relapsum, flammis esse comburendum.

12 Vnum tamen scias, quòd isti impœnitentes non statim debent relinqui iudici seculari, nō enim dicuntur relapsi, sed monendi, & hortandi, non semel tamen, sed pluries, vt ad fidem reuertantur, & vbi pœniteant, sunt ipsi quoque ad reconciliationem admittendi, vt tenuit Cald. cons.2. num.2. de hæret. & ita vtimur, vt attestatur Simancas in d. c. 47. nume. 24.

13 Item bona condemnatorum de crimine hæresis,

hæreſis, de iure communi cōfiſcantur. Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Brun. conſ. feudali, 31. nume. 17. Et ſcias, quòd non modò bona hæreticorũ ſunt confiſcata ipſo iure, ſed ipſi ſtatim à die commiſſi criminis, amittunt administrationem omnium bonorum ſuorum, vt eſt tex. in c. cùm ſecundũ, de hære. in 6. Punctus eſt, cui applicētur, nam ſecundum diſpoſitionem iuris canonici videtur expreſſum, quòd bona clerici hæretici habentis beneficiũ eccleſiaſticum pertinent ad eccleſiam, in qua eſt beneficiatus, & ſi non habet beneficium, pertinent fiſco eccleſiæ cathedralis. Bona autem laici hæretici applicantur fiſco ſeculari, ita diſponit tex. in c. excōmunicamus. §. damnati, de hæreticis. Dicit tamen Felin. in c. irrefragabili. §. cæterùm. nu. 5. in fin. de off. ordin. quòd talis conſtitutio ſublata fuit per quaſdam extrauagantes pontificias, diſponentes, & bona hæreticorum diuidātur æquis portionibus inter Roma. eccleſ. epiſc. & inquiſitorem. Sed hoc etiam in practica non ſeruatur, vt ait Didac. lib. 2. reſolut. c. 9. n. 12. ſaltem in Hiſpania, vbi bona tam mobilia, quàm immobilia hæreticorum etiam clericorum, & habentium beneficia eccleſiaſtica applicantur fiſco Regio, ſubdens, ꝙ ita praxis obtinuit. In hoc autem Ducatu ſeruatur, quòd bona hæreticorũ diuiduntur æquis portionibus inter fiſcũ Ducalem, & Epiſcopum, & Inquiſitorem, & in hoc ſeruanda eſt conſuetudo locorum. Vnũ tamen ſcias in hoc propoſito, quòd in hoc Ducatu licet, vt dixi, pars bonorum applicetur Epiſcopo, & pars officio inquiſitionis, nihilominus liquidatio bonorũ fit per procuratores fiſci Regij, & ſic per hunc magiſtratũ. Et ponuntur bona ad proclama, & omnia fiunt perindè ac ſi in totum eſſent applicata fiſco Regio, & deindè facta liquidatione, datur vnicuiq; ſua portio. Et ita fieri debere declarauit ſenatus, conſentiente etiam Reuerẽn. Inquiſitore, 30. Iun. 1559. A. C.

14 Et ſcias, quòd licet bona damnatorum, regulariter conſeruentur filijs ex diſpoſitione Auth. bona damnatorum. C. de bo. præſcrip. & dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 78. circa principium, & verſ. Videndum eſt etiam, nihilominus bona hæreticorum confiſcantur, etiam exiſtētibus filijs ipſorum hæreticorũ catholicis, & orthodoxis, vt eſt tex. in c. Vergentis, de hæret. qui eſt approbatus etiam de iure ciuili, per tex. in Auth. Gazaros. C. de hæret. Et ita communiter tenetur, vt dicit Prac. Carer. fol. 635. nu. 140. hanc etiam dicit eſſe communem ſentētiam, & vſu etiam comprobatam Simancas de hæret. c. 9. nu. 2.

15 Item propter hæreſim ſeparatur matrimonium. Scias tamen quòd vxor, quæ receſſit à viro lapſo in hæreſim, ſiue ex iudicio eccleſiæ, ſiue nō, ſi ipſe reuertatur ad fidem, compellitur ad eum redire, niſi velit ingredi religionem: nam eo caſu ſi fuit ſeparata iudicio eccleſiæ, poteſt illam ingredi, nec tenetur ad virum redire. Et eſt cōmunis opin. vt atteſtatur Abb. in c. de illa, circa fin. de diuor.

16 Item clericus hæreticus priuatur omni officio, & beneficio eccleſiaſtico. C. ad abolendam. §. 1. de hære. & amittit omnem eccleſiaſticam poteſtatem. Et hæc eſt cōcors ſanctorum Patrum ſentētia, vt dicit Pighius de eccleſ. Hierar. c. 8. quem refert Simancas de hæret. c. 45. nu. 18. Quinimò etiam filij hæreticorum, & eorum receptatorum, priuantur ipſo iure beneficijs obtentis tempore commiſſi criminis. Et eſt communis ópi. vt atteſtatur Io. Lup. de regno Nauarræ in 5. parte. §. 8. quē refert Didacus lib. 2. reſolutionum, c. 8. poſt nu. 4. verſ. Cæterùm, quòd filij. Dicit tamen Simancas in tract. præalleg. c. 29. nu. 7. quòd pia conſuetudine obtentum eſt non modò, quòd non ſint priuati ipſo iure, ſed etiam, quòd neque per ſententiam priuentur. Et hæc opi. mitior eſt atque benignior.

17 Quæro nunc, an pœnæ ſtatutæ contra filios hæreticorũ comprehendāt eos tantũ, qui nati ſunt poſtquam parentes hæreticam labem contraxerunt, an autem etiam eos, qui prius nati erant? Reſp. ꝙ indiſtinctè comprehendunt omnes filios tam natos antè, quàm pòſt. Et hanc opi. dicit eſſe communem Gallud. in Regia diſputatione. §. 18. quem refert Simancas in tract. præalleg. c. 29. num. 3. licet ipſo teneat cōtrariam ſententiam, quam (vt ipſe ait) multi viri ſequuntur, neq; numero, neq; authoritate alijs inferiores. Et hæc etiā opi. tanquam æquior, & benignior mihi magis placet. Vide quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. Læſæ Maieſt. verſ. fuit etiam.

18 Prætereà hæreticis non eſt ſeruanda fides à priuatis, ita allegatur tenere Bar. in q. incip. Lucanæ ciuitatis. & eſt frequentiori Doctorum calculo recepta ſentētia, vt dicit Simancas de hære. c. 45. num. 14. Placa lib. 1. delictorum, c. 37. num. 11.

19 Viterius pro hæreticis non poteſt aduocatus neq; procurator præſtare patrociniũ, & hanc concluſionē dicit eſſe ex mente Do-

ctorum

ctorum Afflic. super 1. parte constit. Regni, Rub.1.nu.43.Hoc tamen intellige, vt pcedat, quando cõstat illum esse hæreticum, & persistere in hæresi, secus autem si aduocatus vellet probare, quòd ex processu non appareret illum esse hæreticum, vel quòd esset paratus redire ad catholicã fidem. Cæterùm solent episcopi, & inquisitores semper concedere veniam aduocatis, in quibuscunque causis hæreticorum, vt pro eis intercedant, qua venia impetrata, non est vlterius quærendum.

Sunt etiam aliæ hæreticorum pœnæ tam à iure ciuili, quàm à iure canonico constitutæ, quas copiosè, & eleganter tractat Prac. Carerij in trac. de hæreticis, n. 132. & alijs seq. & Simancas, in d. trac. & alij qui de hoc crimine integros tractatus scripserunt.

20 Habet etiam hoc crimen multa specialia, quæ pariter recenset Prac. Care. in trac. præalleg. & inter cætera in causa hæresis sufficiunt minores probationes, quàm in alijs, & hoc non modò ad inquirendum, de quo aliquid dixi, infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 6. vers. Item scias, sed etiam ad faciendum plenam probationem criminis, vt videtur tex. in c. in fidei. de hæret. in 6. quem ita intelligunt communiter Doctores, vt dicit Boss. in tit. de hæret. nu. 5. Et ex hoc apparet non esse veram opin. eorum, qui dixerunt, quòd ad conuincendũ aliquem pro crimine hæresis, requirãtur saltem tres testes, quia imò duo sufficiũt, & hæc opi. est communis, teste Anan. in c. excommunicamus. §. Adijcimus, nume. 1. de hæret. quem refert Simancas de hæret. c. 50. n. 3. Et in proposito circa testes de hæresi deponentes, videndum est cons. Crauet. 262. Et an plures testes singulares sufficiant, dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 35. vers. Dixi etiam.

21 Item de crimine hæresis potest inquiri etiam post mortem, & defuncti memoria damnari, & ita in facto practicatum fuit contra memoriam Bonifacij Papæ, qui ad instantiam Regis Franciæ fuit post mortem accusatus de hæresi, vt refert Alb. in Rub. C. de hær. num. 2. & 3. licet Boër. decis. 341. in fi. dicat se hoc nõ inuenisse in vitis Pontificum. Et scias, quòd de cõsuetudine Regni Franciæ corpus illius, qui post mortẽ damnatur de hæresi, relinquitur brachio seculari, & per brachium seculare comburitur. Hæc autem cõclusio, quòd in crimine hæresis possit contra defunctũ procedi, & eius memoria damnari, habet locum non modò in hæretico vero, & qui per veras probationes est de hæresi conuictus, sed etiam in hæretico præsumpto. s. illo qui citatus in causa fidei fuit contumax per annum, & deindè mortuus est, vt per Bellameram decis. 677. in tali processu. Et in hoc proposito videnda sunt ea quæ idem Bellamera ponit in seque. decis. 678. 679. 680. 688. & 689. vbi multa eleganter tractat in hac materia, & præsertim an hoc casu sint vocandi hæredes defuncti, &c.

22 Item licet Papa non possit pro aliquo crimine accusari, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 35. vers. Videndum igitur: potest tamen pro crimine hæresis accusari, & condemnari, vt ibi dixi.

23 Quæro, an occultus hæreticus, scilicet ille, qui solùm corde deuiat à fide catholica, non tamẽ verbo, scripto aut facto aliquod signũ hæresis ostendit, incidat in pœnam excommunicationis, & alias pœnas à iure impositas hæreticis? Respond. quòd non, & hæc est Theologorum ferè omniũ receptissima sententia, vt attestatur Simancas de hæret. c. 42. nu. 1. & seq. nam (vt vulgò dicitur) Ecclesia nõ iudicat de occultis.

24 Sed hîc incidenter quæro quæ sint facta, quæ sapiant hæresim? Resp. quòd illa quæ de sui natura præ se ferunt aliquid, quod manifesta est hæresis, dicuntur sapere manifestam hæresim, puta baptizare imagines, rebaptizare pueros, & huiusmodi, & hęc est peritiorum omnium sententia, teste Simanca in tract. præallega. c. 30. nu. 9.

25 Successiuè quæro, nũquid inuocatio dæmonum sapiat hæresim manifestam? Respõ. quòd aut inuocantur dæmones, vt quis sciat futura, & hoc sapit hęresim manifestam, quia tribuit diabolo id, quod est proprium Dei, scilicet ventura præscire. Aut inuocantur ad alium finem, puta ad tentandam pudicitiam mulieris, vel huiusmodi, & non sapit hæresim, q. aduocatur diabolus ad id, quod ei maximè cõuenit, cùm sit tentator animarum. Ita declarat eleganter Gemin. cons. 54. vbi in pulchro casu ita cõsuluit, & ita distinguunt DD. vt attestatur Afflictus super prima parte constitutionum Regni, Rub. 1. nu. 17. Et hoc secundo casu iurisdictio nõ spectat ad inquisitores, sed ad ordinariũ, qui in hoc crimine potest esse tam secularis, quàm ecclesiasticus, nam crimen sortilegij est communis fori, ita quòd vterque iudex potest procedere, vt tenuit Abbas in c. 1. num. 3. & 4. de sortileg. quem sequuntur communiter DD.

DD, vt dicit Nunius de los corregidores, fol. 259. nume. 1. Quod nota, quia in parlamentis Franciæ fuit super hoc diuersimodè iudicatum, vt refert Papo lib. 22. tit. 3. Arresto 1. & 2. Et dicit Alb. in Rub. de hæret. nu. 13. quòd ità fuit determinatum in Romana curia in causa cuiusdam Ioan. de Partiniaco, quòd huiusmodi incantationes, quæ fiunt ex causa amoris, non essent hæreticæ, & ita etiam refert Oldra. cons. 210. in fi. relaxatus, & ipse per Tiraque. de pœnis, causa 4. nu. 3. quòd in facti contingentia fuit absolutus quidã, qui fecerat sortilegia propter amorem cuiusdam mulieris. Faciunt quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. quæst. 60. vers. Est & amor. & ex his credo malè consuluisse Barbat. cons. 55. lib. 1. quòd sortilegia, quæ fiunt ad sciendа furta commissa, sapiant hæresim manifestam, & quòd eorum cognitio spectet ad inquisitores. Pœna aũt de iure cõmuni imposita huiusmodi sortilegis, diuinatoribus, & maleficis, est mortis & cõfiscationis bonorũ, vt est tex. in l. 3. C. de malef. sed de consuetudine hæc pœna nõ seruatur, sed imponitur pœna fustigationis, vt attestatur Nunius de los corregidores, fol. 259. nu. 2. vel (secundum aliquos) ducuntur in publicum cũ mitra depicta in capite, & deindè eijciuntur, vt attestatur Berb. in viatorio iuris in Ru. de sortil. circa fi. & ideò eum superiorib. annis in causa cuiusdã Angelæ Cornetanæ imputatæ de sortilegijs, maleficijs, & incãtãtionibus, dubitatũ fuisset, an esset imponenda confiscatio bonorum, senatus censuit, quòd non, 20. Augusti, 1563. P. N. Quod nota.

§. HOMICIDIVM.

SVMMARIVM.

1 *Quotuplex sit homicidium?*
2 *Et quod dicatur homicidium casuale?*
3 *Et quod homicidium culposum?*
4 *Et qua pœna puniatur homicidium culpa commissum?*
5 *Et quid si aliquis citra animũ occidẽdi alium percusserit?*
6 *Et quid si putans interficere vnum, occiderit alium?*
7 *Et quod dicatur homicidium dolosum?*
8 *Et quod dicatur homicidiũ cõmissum, animo deliberato?*
R. *Et quod dicatur homicidium commissum ex proposito?*
9 *Et quod dicatur homicidium cõmissum ex insidijs?*
10 *Et quod dicatur homicidium commissum proditoriè?*
11 *Et quod dicatur homicidium commissum per assassinium?*
12 *Quibus modis homicidium committatur?*
13 *Et quid in eo, qui venenum alteri dedit?*
14 *Et quid si mors secuta non fuerit, an sit puniendus pœna mortis?*
15 *Et quid in iudice, qui innocentem condemnauit?*
16 *Et quid si aliquem indebitè torsit?*
17 *Et quid in medico, qui mortis causam infirmo præbuerit?*
18 *Quæ sit pœna homicidij de iure ciuili?*
19 *Et an valeat statutum, imponens pro homicidio pœnam pecuniariam?*
20 *Et quæ sit pœna homicidij de iure canonico?*
21 *Et an clericus homicida priuetur ipso iure beneficio an autem requiratur sententia?*
22 *Et an homicida priuetur successione eius, quem interficit?*
23 *Et an teneatur ad interesse animæ occisi, & expensas factas in medicinis, & ad æstimationem operarum?*
24 *Homicida, qui aliũ interfecit ad sui defensionẽ, excusatur.*
25 *Et quid, si pro defensione bonorum suorum?*
26 *Et quid, si pro defensione proprij honoris?*
27 *Et quid, si pro defensione coniunctorum suorum?*
28 *Et quid, si pro defensione alicuius extranei?*
29 *Et quid si volens offendere, sit clericus?*
30 *Et quid, si sit Papa, vel Imperator?*
31 *Et an liceat occidere alium non insultantem, si aliter me ab insultante defendere non poteram?*
32 *Et quid, si fugiendo poteram me saluare?*
33 *Et quomodo probetur factum fuisse ad necessariam defensionem?*
34 *Et quid, si excessum fuerit in defensione?*
35 *Et an si quis neget se occidisse, possit posteà fateri & probare, quòd ad sui defensionem id fecerit?*
36 *Et quid, si occidi aliquem, qui me in insidijs expectabat, vt me offenderet?*
37 *Quando plures interuenerũt homicidio, & ignoratur quis fuerit interfector, an sint omnes puniendi?*
38 *Et quid, si vnicum tantùm vulnus sit illatum?*
39 *Et quid si appareat quis fuerit auctor rixæ?*
40 *Et quomodo sit formanda inquisitio, quando non apparet quis fuerit homicida?*
41 *Et quid si sint illata plura vulnera, sed nescitur ex quo vulnere decesserit?*
42 *Et quid si reus probet, vulneratum, non ex vulnere decessisse, an sit à pœna homicidij excusandus?*
43 *Et an in hoc standum sit iudicio medicorum?*
44 *Et quid, si vulneratus intra breue spacium decesserit, an præsumatur mortuus ex vulnere?*
45 *Et quid, si reus velit probare contrarium eius, quod medici dixerunt?*
46 *Et quid, si post illatum vulnus lethale alius superuenit, qui vulneratum exanimauit numquid primus vulnerans excusetur?*
47 *Fur an possit licitè occidi?*
48 *Adulter an possit impunè à patre occidi?*
49 *Et an à marito?*
50 *Et quid in foro conscientiæ?*
51 *Et an pater, vel maritus id possint alteri mandare?*
52 *Banniti an possint impunè offendi?*
53 *Et an valeat statutum disponens, quòd possint impunè offendi?*
54 *Et an stante tali statuto, possint offendi etiam in foro cõscientiæ?*
55 *Et an etiam occidi?*
56 *Et an mulier bannita adulterari?*
57 *Et an bannitus censeatur hostis ciuitatis, à qua est bannitus?*
58 *Et an æquiparetur deportato?*
59 *Et an stante hoc statuto possit filius occidere patrem bannitum?*
60 *Et an eum quem prius promiserat, non offenderet?*
61 *Et an liceat bannitum proditoriè interficere?*
62 *Et quid, si bannitus habuerit gratiam à principe, nondum tamen fuerit de albo cancellatus?*
63 *Et quid si bannum sit nullum?*
64 *Et an pendente appellatione à sentẽtia banni, possit bannitus impunè occidi?*
65 *Et an bannitus captus per familiam officialis, possit licitè offendi?*

66 Et an liceat occidere bannitum, extra territorium, à quo est bannitus?
67 Et an occidens eum, quem ignorabat esse bannitum, gaudeat beneficio statuti?
68 Si statutum permittat occidi bannitum in lib. centum, an liceat occidere eum, qui est bannitus in pluribus minoribus summis quæ cumulatæ excedunt centum libras?
69 Exceptio proueniens ex hoc statuto, an sit peremptoria?
70 Et an possit opponi per procuratorem?
71 Bannitus, stante hoc statuto, an possit se defendere?
72 Stante hoc statuto, si bannitus offendatur, an possit iudex ex officio inquirere?
73 Casus, in quibus quis potest alium licitè interficere.
74 An in crimine homicidij puniatur affectus, etiam non secuto effectu?

1 HOmicidij materia malo nostro fato frequens est. Quotidiè enim videmus, etiam ex leuissimis causis, homines trucidari, quapropter in hoc deflenda est hominum conditio, quòd cùm cætera eiusdem generis animantia inter se non sæuiant, soli homines sibi inter se insidiantur, & crudeliter mortem inferunt. Pro intelligentia autem terminorum præmittẽdum est, quòd homicidij duæ sunt species. s. homicidium simplex, & homicidium deliberatum, & ad has duas species reduci possunt oẽs aliæ species homicidij. Simplex homicidium est illud, quod committitur sine qualitate animi deliberati. Deliberatum verò est, quod committitur ex proposito cum illa qualitate, homicidium autem simplex altero ex quatuor modis committi potest. s. Necessitate, Casu, Culpa, Dolo. Necessitate, cùm quis ad sui necessariam defensionem aliũ interficit, & de hoc latè diximus infrà, vers. Excusatur autem, & alijs seq.

2 Casu autem dicitur committi homicidium, cùm quis alium occidit sine culpa aliud facere cogitans, & potest poni exemplum in eo, qui cùm luderet ad iaciendum palum in loco solito, hominẽ interfecit, vt in casu, in quo consuluit Soci. cons. 16. lib. 1.

3 Culpa dicitur homicidium cõmitti, quando quis non dolosè neq; animo occidendi, sed inaduertẽter alium interficit, & hoc homicidium licet sine dolo commissum, potest nihilominus puniri criminaliter, non quidẽ pœna ordinaria, & sic pœna mortis, sed de-
4 bet puniri pœna pecuniaria vel exilio, pro modo culpæ, & ita seruari attestatur Boss. in tit. de defen. reorum, nu. 68. & dixi infrà hoc eo. li. 5. §. fi. q. 84. circa prin. & quandoq; etiam pœna triremium, ad tempus, vt seruatũ fuit in quodam Laurentio Moreno, qui propter homicidium culposum, fuit ad triremes per trienniũ condemnatus, 9. Iun. 1557. P. N. Semper autem mitius punitur homicidium, cõmissum sine dolo, & sine animo occidendi, quàm illud quod committitur dolo. Et hæc est communis sententia Scribentium, vt dicit Cæpol. cons. crim. 37. col. 1. & in hoc nemo discrepat, vt dicit Maranta in suo specu. fol. 26. post nu. 59. Quinimò stante statuto, quòd homicida decapitetur, debet intelligi, quando homicidium est dolo commissum, non quando culpa, vt dixi in d. qu. 84. Hæc tamen conclusio, vt scilicet homicidium culposum possit criminaliter puniri, intelligenda est vt procedat, quãdo fuit lata culpa commissum, talis enim lata culpa valdè proxima est dolo, vt communiter dici consueuit, sed si nõ fuerit lata culpa, sed leuis aut leuissima, tunc nõ debet criminaliter puniri. Et hęc est commu. opi. vt attestatur Boss. in tit. quomodo procedatur per actionem, num. 38. nam talis culpa potius æquiparatur casui, & sic dicitur potius homicidium casuale, quàm culposum. Huius autem homicidij ex culpa commissi possunt poni exempla, puta, si quis versus turbam hominum proijciat lapidem, ex quo hominem interfecerit, certè non adfuit dolus, in illo homine interficiendo, sed tantùm culpa in proijciendo lapidem, & ideò non erit puniendus pœna ordinaria, sed tantùm extraordinaria. Et hæc est communis opi. vt attestatur Menchiaca controuers. illust. c. 10. num. 22. Item potest poni exemplum in illo architecto, qui ascẽderat machinam, & eam non ligauerat sufficienter, & machina tota cecidit super caput existẽtibus sub ea, & occidit eum, vt refert Angel. in l. Cornelia. ff. de sicar. dicens, quòd fuit punitus pœna arbitraria. Item in eo, qui culpa sua causam dat homicidio, puta in portitore, qui noluit in portum recipere currus onustos, vt eos trãsfretaret, & dum ipsorum curruum vectores per aquas transirent, vnus eorum submersus fuit, pro quo tamẽ portitore consuluit Crauetta cons. 80.

5 Dicitur etiã culposum homicidiũ, quando quis citra animum occidendi alium percussit, ex qua tamen percussione ille mortuus est, † cuius rei vt plurimum solet sumi cõiectura ex genere armorum, vel instrumenti, cum quo illata fuit percussio, puta, si cum baculo, prout contigit in illa muliere, quæ percussit baculo super capite ancillã, quam credebat esse ex viro suo prægnãtem, ex qua

percussio-

percussione ista decessit, & illa fuit per cons. Neap. deportata per septenniũ in insulam, vt refert Grammat. voto 23. Idem si cum manaria, vt in casu, in quo consuluit Bald. cons. 136. li. 2. vel cum ligone, vt in casu Io. de Amic. cõs. 23. vel pugno etiã armato, vt in casu, Are. cons. 146. vel calce, vt in casu Signo. cons. 63. Itẽ si quis habet ensem, & percutiat cum pomo ensis, nõ autem cum ipso ense punctim, nec cæsim, vel si habeat roncam, & percutiat cum hasta, non dicitur habuisse animum occidendi, & ita dicunt Doctores, teste Marsil. cons. 67. n. 18. Idem etiam, & multò magis dicendũ est, si quis non animo percutiendi alium percutiat, ex qua percussiõe mors deindè sequatur, prout in eo, qui volens se defendere à cane, proiecit lapidem aduersus canem, & hominem transeuntem occidit, de quo per Signorol. cons. 27. dicentem ita fuisse iudicatum.

6 Dicunt etiam aliqui, quòd si aliquis volens occidere Titium, occidit Sempronium, non tenetur pœna ordinaria homicidij, sed tantùm extraordinaria, ex quo respectu Sempronij non fuit animus occidendi. Et sic videtur hoc homicidiũ potius culpa, quàm dolo cõmissum. Et hãc opi. dicit tenere Doctores plures numero. Placa lib. delictorum, ca. 27. nu. 1. quam etiam communẽ appellat Alba cons. 30. nu. 1. 2. & Menchiaca controuers. Illust. c. 96. post nu. 32. & secundum illam cõsuluit Gramma. cons. 5. & fuit etiam in facti contingẽtia iudicatum per cons. Neap. teste eod. Grammat. cons. Regni, fol. 14. nu. 21. vbi dicit, quòd decisio Bart. qui contrarium determinauit, in l. respiciendum. §. delinquunt, in fi. ff. de pœ. ponit indices maleficiorum in magno discrimine, dum volunt illam seruare. Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 77. vers. Sed quid si aliquis. Sed certè ego, si casus contingeret, illi facerẽ caput amputari. Benè verũ est, quòd respectu istius homicidij cessat qualitas animi deliberati, & ideò nõ esset reijciendus, qui pro eo gratiam reportaret, habita legitima partis remissione. Et ita in simili casu decisum fuit per senatum, q licet factus fuerit insultus cõtra aliquẽ animo deliberato illũ occidendi, si tamẽ aliquis alius superueniat ad rixã & occidatur, iste dicitur occisus in rixa, & nõ animo deliberato, & homicida est admittendus & beneficiũ decreti gratiosi, 2. Augusti, 1559. P. N.

7 Dolosum autem homicidiũ dicitur, quando quis animo aliquem occidendi illum interficit, dicitur tamen simplex homicidium, quando hæc deliberatio illum occidendi, non ex interuallo præcessit, sed in rixa, vel calore iracundiæ superuenit, vt dixi infrà vers. Ex proposito.

8 Deliberatum autem homicidiũ quatuor etiam modis cõmitti potest. s. ex proposito absq; alia qualitate, secũdo ex insidijs, tertio proditoriè, quarto per assassinium.

R. Ex proposito dicitur committi homicidiũ, quando quis aggreditur aliũ præuia animi deliberatione ex interuallo præcedente, & illum interficit. Et dixi ex interuallo, quia si quis casu obuiũ habuerit inimicum suum, & ira commotus illum interfecerit, non dicitur homicidium animo deliberato commisisse, nisi appareat quòd antea deliberasset illum interficere, & ambulasset armatus, animo illum occidendi, eo enim casu, etiam q illum casu obuium habuerit, & occiderit, dicitur animo deliberato illum occidisse. Et ita pluries vidi in senatu seruari. Et licet Pra. Casonij, fol. 13. n. 8. dicat, quòd conclusiuè, secundũ omnes, nõ dicitur homicidiũ ex proposito commissum, nisi industria, & insidiæ intercesserint, iudicio tamẽ meo nõ est eius opi. tenenda, nam etiamsi quis absq; insidijs, vel industria aliũ præuia animi deliberatione insultando interfecerit, dicitur homicidium ex proposito cõmissum, vt pateat ad sensum, & oẽs fatentur post Bart. in l. respiciendum. §. delinquũt in primis verbis. ff. de pœnis. Illud verò, quod commissum est ex insidijs, ab hoc longè differt, vt dixi infrà vers. Ex insidijs. Et hæc omnia nota, quia hoc, quãdo scilicet dicatur homicidium cõmissum animo deliberato, vel non, valdè vtile est scire in hoc Ducatu, in quo non solent principes cõcedere gratiam homicidiorum, animo deliberato commissorũ. Item committens homicidium animo deliberato, non est tutus immunitate Ecclesiæ, secundum opi. magis cõem, quam ego tenui infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 30 Punctus est. Animus aũt deliberatus occidendi, cùm ea, quæ in animo consistunt, à solo Deo videri possint, non nisi per coniecturas colligi potest, quarũ multæ recensentur per Scribẽtes practicas criminales, & per Mantuam, cons. 152. li. 1. & cons. 236. eo. vol. & cons. 294. nu. 5. & seq. eo. vol. & cons. 314. nu. 7. & seq. eo. volu. & cons. 325. nu. 5. & seq. eo. vo. & cons. 173. li. 2. puta si præcedant inimicitia, minæ, tractatus, & huiusmodi. Itẽ dicit prac. Casoni, fol. 37. n. 2. quòd (secundum iuris pe-

ritos) præsumitur tractatus, quãdo cõmittitur homicidium cum multitudine personarum, nisi ex accidenti, seu casu tales personæ superuenerint. Sed ego in hoc proposito puto esse diligenter aduertendum, nam aliud est præsumere animum occidendi, aliud præsumere animũ deliberatum, nam animus deliberatus ex nullis coniecturis argui potest, nisi ex his, ex quibus verisimiliter colligitur ex interuallo, pmeditatio homicidij cõmittẽdi. Et ideò verũ quidem est, ꝙ ex loco corporis, in quo facta est percussio, vel illatũ vulnus. Item ex genere armorũ. Itẽ ex multitudine vulnerũ, & huiusmodi, præsumitur animus occidendi, sed non deliberatus. Et ideò & si quis post acceptam iniuriam, statim cõgreget multitudinem sociorum, armorũ, reuersus interficiat eum, qui sibi intulit iniuriam, illum multis vulnerib. confodiendo, certè ex quo durabat calor iracundiæ nõ diceretur homicidium animo deliberato cõmisisse, sed in rixa. Et hoc pluries per senatum decisum fuit. Sed quãdo sedato calore, & (vt vulgò apud nos dicetur, *à sangue freddo*, post acceptam iniuriam quis alium interficit, tunc recurritur ad coniecturas, quæ sunt præparatio armorum, congregatio sociorum, & huiusmodi, ex quibus verisimiliter colligitur, quòd anteà ex interuallo cogitatum, & deliberatum fuit homicidium illud committere.

9 Ex insidijs dicitur homicidium committi, quando aliquis expectat alium, positus in loco, qui ab illo præuideri verisimiliter non poterat, animo eum occidendi, illumq; ex improuiso venientem aggreditur, & interficit. Ex hoc vtile est scire, quia interficiens alium ex insidijs, si confugiat ad ecclesiam, non gaudet eius immunitate, vt dixi in d. qu. 30. vers. Hoc autem.

10 Proditoriè verò dicitur committi homicidium, quando aliquis nulla præcedẽte inimicitia alium interficit, puta, quia veniens tecum tanquam socius itineris, nulla interueniente rixa te percutio, vel dum sedetes mecum in mensa, vel si, cùm me tibi amicum esse fingerem, te à tergo percutio, nã his casib. dicor te proditoriè interfecisse, ita dicit Bartol. in d. l. respiciendum. §. delinquunt, nu. 1. ff. de pœn. cuius doctrinam omnes qui Bart. posteriores sunt, transcribunt, vt dicit Igne. in l. si certus. §. si vnus ex dominis, post nu. 14. ff. ad Sylle. Et hoc etiam vtile est scire, nam iu homicida proditorio omnes conueniunt, quòd si confugiat ad ecclesiam, non gaudeat eius immunitate, vt dixi in d. qu. 30. vers. Scias tamen.

11 Per assassinium autem dicitur committi homicidium, quando fit pecunia interueniente, de quo latius dixi suprà hoc eodem lib. §. Assassinium.

12 Pluribus autem modis potest cõmitti homicidiũ. Aliquando enim quis proprijs manibus aliũ interficit, & de hoc principaliter tractantibus in hoc §. Aliquando mandat alteri, vt homicidium committat, quo casu tenetur de homicidio propter mãdatum, perindè ac si ipse interfecisset, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 80. Aliquando dat auxilium vel consilium alteri ad homicidium cõmittendum, de quo dixi in d. §. q. 88. & q. 90. Nec minus punitur vt homicida, ille qui seipsum interficit, vel vult interficere, de quo dixi infrà hoc eo. li. §. fi. q. 68. vers. seipsum occidere. Dans etiam aliquid mortiferũ alicui ad comedendum vel bibendum dicitur homicida. l. 2. §. Prætereà. ff. de sica. Itẽ dans poculum amatorium, ex quo illud accipiens moriatur. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de sica. Item falsum testimoniũ dicens ad offensam contra aliquem, de quo dixi sup. hoc eo. lib. §. Falsum, vers. Testis qui falsum. Sic etiam dicitur homicida ille, qui misit aliquem per viam, in qua sciebat esse eius inimicos, vt occideretur, vt est tex. in l. 3. §. Itẽ si quis author. ff. de sica. Et ita in facti contingentia iussit senatus, homicidam vltimo supplicio affici prætorem Caluationi, qui quendam hominem inimicis suis trucidandum tradiderat, 23. Septemb. 1542. P. N.

13 Punitur etiam vt homicida, venenũ manum scienter faciẽs, aut dans ad aliquem occidendum, l. 1. l. 3. in prin. ff. de sicar. vt in casu, de quo per Cæpol. cons. vltimo, Gram. cons. 36. 38. voto 3. 30. 31 38. decis. 2. 33. 38. Alban. cõs. 72. Et certè quãdo ex veneno sequitur mors, non videtur dubitandum, quin illud dans sit pœna capitis puniendus. Et hæc est communi consensu recepta sententia, vt attestatur Placa lib. 1. delictor. c. 20. post num. 1. Et ita iudicauit senatus in causa cuiusdam medici, qui vxori venenum dederat, & fuit ei caput

14 amputatum. † Punctus est, an, si mors ex veneno secuta nõ fuerit, debet nihilominus puniri pœna ordinaria, nõ obstãte generali cõsuetudine, præsertim cùm hoc crimẽ videatur esse ex atrocissimis, iuxta ea quæ dixi inf. hoc eod. lib. 9. §. fi. q. 92. vers. Scias tamen. Sed

certè

certè magis cõmunis opi. videtut eſſe, quòd
non pnniatur pœna ordinaria, vt atteſtatur
pract. Carer. fol. 190. nu. 19. vbi dicit, qnòd ita
concludunt magis communiter DD. qnẽ re-
fert Dida. in rep. Clem. ſi furioſns, fol. 281. nn.
11. de homici. idem dicit Gram. ſuper conſtit.
regni, fol. 107. col. 4. nu. 5. & ita ſe pluries indi-
caſſe refert Bertach. in verb. Venenatio, nn.
6. quem refert Pract. Conta. fol. 338. num. 11. Et
refert Gram. in loco præalleg. ſe ita bis vidiſſe
iudicari in ſacro conſ. in duabns ancillis, quę
dominis ſuis venennm porrexerant, quarum
altera fuit condemnata ad fuſtigationem, al-
tera verò vt inſeruiret infirmis, & languen-
tib. hoſpitalis. Et de illa condẽnatione men-
tionem facit idem Gram. decis. 2. Vidi etiam
ego in facti contingentia, quòd quidam
Thom. Francus pro veneno propinato, fuit
tranſmiſſus ad triremes per decennium, 23.
Martij, 1560. A. C.

15 Item iudex, qui innocentẽ ad mortẽ con-
demnauit, punitur pœua capitis, vt homici-
da, ſi id fecit pecunia corruptus, vel ita cõmo
tus, vt eſt tex. in l. lex Iulia. §. fi. ff. ad l. Iul. repe.
Idemq; ſi dedit operam vt accuſatus, vel in-
qniſitus aliqnid falsò confiteretnr, per qnod
innocens poſteà damnaretnr ad mortem, te-
netnr enim leg. Corn. de ſicar. vt eſt tex. in l. 1.
16 in prin. & in l. 3. §. qni falſa. ff. de ſicar. † Item ſi
aliqnem poſuit indebitè ad torturã, vel adeò
modum exceſſit in torquendo, vt mortuns
ſit, punitur pœna capitis vt homicida, de
quo dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 64. verſ. An-
tequam tamen, & verſ. Iudex autem.

17 Item medicus ſi malnm medicamentnm
ſciẽter adhibeat, vt infirmns moriatnr, tene-
tur vt homicida. l. Cor. de ſica. vt colligitur ex
tex. in l. neceſſario. §. fin. ibi medicns inſidus.
ff. ad Syll. Et memini ego ſuperioribus annis,
quòd fuit in non modico crimine quidam
Mag. Lanrentius de Luciferis chirurgns, qui
fecit vnam inciſionem cuidam ruſtico, pro-
pter quã ille ex nimia profuſione ſanguinis
ſtatim deceſſit. Cùm tamẽ nulla ſubeſſet ſu-
ſpicio, ꝙ animo illum occidendi id feciſſet,
fuit ſolũmodò iuſſus exulare arbitrio Sena-
tus, 13. April. 1562. P. N. Reperio etiam, quòd
quædam Roſa, qnæ medicamentum nõ ma-
lo animo dederat, ex quo ſequuta erat mors,
non fuit punita, quia fuerat tolerata vt ita
mederetur, ſed fuit illi ſolummodò interdi-
cta in futnrum ars medendi. 30. Augn. 1558. P.
N. Tenetur etiam medicns, qni propter im-
peritiam vel culpam infirmo præbet cauſam
moriendi, ad damna & intereſſe, pront in fa-
cti contingentia conſnlnit Chaſſe. conſ. 48.
in quodam medico, qui cuidam teſticulos
inciderat.

18 Sed qnæro, quæ ſit pœua homicidij? Reſp.
de iure cõmnni homicida punitur pœna le-
gis Corn. de ſica. vt eſt tex. in l. 1. ff. ad Corn.
de ſicar. quæ pœna eſt nobili deportatio, &
bonorum omnium confiſcatio, vt eſt text.
in l. 3. §. legis Corneliæ. eodem titul. de ſicar.
Sed hodiè illa pœna legis Corneliæ non eſt
in vſu, vt dicit Angel. in §. legis Corneliæ, nu-
mero primo. ff. ad leg. Corneliam. de ſicar.
quem refert Afflict. ſuper prima parte conſt.
regni, Rubric. 13. nnmero ſecundo. Idem di-
cit Marſil. in dicto §. legis, numero primo &
ſecundo. quem refert Piaca libro primo de-
lictorum, capitulo decimo, poſt numerum
ſecundnm. Vide quæ dixi infrà hoc eod. lib.
§. fin. quæſt. 67. verſic. Deportatio. Pœna er-
go homicidij hodiè eſt pœna mortis. Et hæc
eſt communis opinio, vt dicit Boſſ. in tit. de
homicidijs. numero 169. Et hodiè locum ha-
bet hæc pœna tam in nobili committente
homicidium, quàm in plebeio. Et hanc opi-
nio. recepit practica, vt dicit Bolenc. in re-
pet. l. capitalium. §. famoſos, numero 64. ff.
de pœnis.

19 Sed nunqnid valet ſtatutum, vel conſue-
tndo, diſponẽs quòd pro homicidio impo-
natur pœna pecuniaria? Reſpon. Aliqni di-
cunt, quòd ſic. Et hanc opinio. videtur tenu-
iſſe Bar. in l. prima, poſt numerum decimum,
verſic. Vlterius quæro. de pnbl. iud. quam et-
iam dicit tenere communiter Docto. Pract.
Carer. fol. 515. numero duodecimo. Contra-
riam autem ſententiam quòd ſcilicet tale
ſtatntnm non valeat, mnlti tenuerunt. Et
hanc dicit eſſe commnnem opinionem A-
nan. in capitulo fin. numero primo, de de-
lict. puer. Dec. in capitulo ſecundo, poſt nu-
merum ſecnndum, de conſtit. quem refert
Public. ſuper conſuetudine Aluer. fol. 159.
numero quarto, Didacus libro ſecundo re-
ſolutio. c. 9. num. ſecundo. Et hanc ego ſem-
per ſecutus ſnm vti veriorem, & magis com-
munem. Et reperio etiam quòd Igneus in l.
lege Cornelia. §. Ex hoc edicto, numero 62.
& ſequentibus. ff. ad Sylle. refert, quòd ſuis
temporibus ita fuit iudicatum per Senatum
contra Nouarienſes, apud quos vigebat hu-
iuſmodi conſuetudo, vt pœna homicidij eſ-
ſet centnm aureorum. Benè verum eſt, quod
Albe. in ſecunda parte ſtatutornm, q. 122. di-

cir, quòd totns mundns ſeruat contrarium.
Et illnm refert Aug. ad Ang. de maleſi, in verbo, Et ex interuallo. poſt num. 7. Sed certè illud potuit fortè ſernari temporib. Alberici, noſtris autem temporib. ſemper vidi obſeruari, quòd talia ſtatuta non valeanr, nec ſint obſeruāda. Et ita teneas, & ſerues in practica. Sed poſito, quòd valeanr, quæro, pone quòd Peruſij extet ſtatutum diſponēs, quòd ſi forenſis ibi occidatur, pnniatur pœna pecuniaria, nunquid ſi Peruſinus alibi occidatur, erit puniendus occiſor ſolummodò pœna pecuniaria, vt ſcilicet tale ius reddatur &c. Reſpon. qnòd non, ſed debet huiuſmodi homicida, eo non obſtante, puniri pœna mortis. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Sapia in l. 1. in prine. colnm. 1. verſ. Ex iſtis præcedentibus. ff. quod quiſque iuris.

20 De iure autem canonico laicus pro homicidio excommunicatur, clericus autē depo-
21 nitnr, prætereaq́; priuatur beneficijs. † Eſt tamen non leuis controuerſia inter Doctores, an clericus homicida ſit priuatns ipſo iure, beneficio, an antem veniat priuādus per ſententiam. Et in hoc articulo Innoc. in ca. cum noſtris. de cōceſſione præbendarum. tenuit quòd non eſt priuatus ipſo facto, titulo beneficij, nec perdit ipſo iure beneficium, ſed venit priuandns per ſententiam. Et dicit Anan. in c. inquiſitionis. num. 3. de accuſ. qnòd ita tenent communiter Doctores. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, Sentētia, verſ. Clericus. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Feli. in d. c. inqniſitionis, nnme. 2. quem refert Foller. in pract. cri. canon. fol. 276. nu. 37, Diaz in pract. crim. canon. c. 88. Gomeſ. in c. 1. poſt nu. 7. de reſcrip. in 6, Alciat. in c. cùm non ab homine, poſt nu. 16. de iudic. Ferratius cautela 44. canonicis conſtitutionibus. Didac. in repet. Clem. ſi furioſns, fol. 302. num. 6. in fin. de homicid. Placa lib. 1. delictorum, c. 11. num. 2. Et quidem in ſimplici homicida, ſcilicet, qui animo deliberato homicidium non perpetranit, hæc opin. Inno, ab omnibus recipitnr, vt dicit Igneus in l. neceſſarios. §. non alias in lectura, nnme. 13. ff. ad Sylie. Sed in homicida deliberato, ſiue qnalificato aliq contrarium tenuerunt, nihilominus dicit Igneus in loco præallegato, quòd omnis penè Cano. & Legiſtarum ſchola in hanc ſententiam declinat.

22 Priuatur etiā homicida ſucceſſione eius, quem interfecit, vbi ex teſtamento, vel ab inteſtato talis ſnceeſſio ad enm pertinet. Et ita volnnt Doctores, vt atteſtatur Marſ. conſ. 93. n. 8. Et hoc non, vt ab ea excludatnr, tāquam incapax, ſed vt admittatnr ad ſuccedendum, & deindè fiſcus illam auferat, tanquam ab indigno, tex. eſt in l. enm ratio. §. fi. ff. de bon. dam. Et qnòd filius occidens patrem illi ſuccedat, & fiſcus ab eo auferat hæreditatē, tanquam ab indigno, dicit eſſe cōmunem opin. Bntr. cōſ. 63. in primis verbis. Sed pone, qnòd filius interficiat patrem, nūqnid nepotes, & ſic filij homicidæ poterunt ano ſuccedere? Reſp. Bald. in l. ſi quis inceſti, nnm. 4. C. de inceſtis nnpt. loquendo in terminis ſtatnti, tenuit, ꝙ ſic, ſed in contrarium eſt magis communis opin. vt atteſtatur Boër. deciſ. 25. nu. 8. & 17. vbi etiam refert, ita iudicatum fuiſſe per illam enriā, prout etiā prius iudicauerat parlamentum Pariſienſe, teſte Aufrer. in 4. parte de Arreſtis, q. 130, & Ioan. Gal. q. 146. Idem etiam dicēdum fuiſſe in caſu, in quo frater fratrem occiderat, vt ſcilicet fiſcus, præferretnr in ſucceſſiōe fratris occiſi, filius ipſius fratris occidentis atteſtatur Albe. in 3. parte ſtatutorum, q. 58. ſi frater occidit, quē refert Barb. conſ. 8. poſt nu. 4. lib. 3. & conſ. 70. num. 45. li. 4. Aliàs autem ſequendo opi. Bald. daretur improbis facilior occaſio delinquēdi. Si verò non extent filij occiſoris, res nullam videtur habere difficultatem, quòd fiſcus venit, de iure communi, ad ipſam ſucceſſionem. Et hanc dicit eſſe commnnem opi. & ſententiam Barb. qui in his terminis ita conſuluit in allegato conſ. 8. lib. 3. in 1. dubio. Sed quid ſi maritus interficiat vxorē, nnnquid lucrum dotis applicabitur fiſco, an antē hæredibns, ipſius mariti, vel vxoris? Reſp. Bart. in l. fin. in fi. ff. de his, quib. vt indig. loquendo generaliter diſtinguit, quòd aut lucrum defertnr ex pacto, ſeu conuentione, & in eo ſuccednnt hæredes vxoris, ſimul cū reliqno eius patrimonio, Aut defertur ex diſpoſitione ſtatuti, & applicatur fiſco. Sed certè hæc diſtinctio Bart. cōiter reprobatur per Docto. qui volunt, quòd indiſtinctè tranſeat ad hæredes ipſins vxoris, vt atteſtatur Rnin. in facti contingentia, ita conſulnit conſ. 11. in fi. lib. 5. quā ſententiam vti cōmunem ſequi videtur Rolan. in ſuo elegāti tracta. de lucro dotis, q. 61. Et ſecundum illam conſuluit Dec. conſ. 525. quæ mihi etiā magis placet, vt viri facilius à delinquēdo abſtineant. Et hæc concluſio locū habet etiam, quando maritus vxorem oc-

cidit

cldit iure, vel consuetudine id permittente, puta, propter adulterium, nam neq; eo casu lucratur dotem iuxta formam statuti, vel pacti, quicquid dixerat Bart. in l. si ab hostib. §. si vir, nu. 5. ff. solut. matri. cōtra quem tenent ferè omnes, vt dicit Ias. in d. §. si vir, circa fin. & contra Bart. esse communem opinio. attestatur Gomes. Arias super lege 80. Tauri. nu. 1. quod nota.

23 Tenetur etiam homicida ad interesse animæ occisi, scilicet ad dandum, vt pro ea fiant orationes, ieiunia, eleemosynæ, & huiusmodi, secundum facultates ipsius homicidæ, prætereaq; ad mercedes, & expensas factas in medicis, medicinis, & alijs ad eius curationē pertinentibus, nec non & ad æstimationem operarum, quas interfectus exercere potuisset, si vixisset eo tempore, quo naturaliter viuere poterat. Et has cōclusiones vti communes refert Roland. cons. 39. per totum, lib. 2. & ita in facti contingentia cōsuluit Bertran. cons. 217. lib. 8. quòd de iure, fiscus tenetur ex bonis confiscatis soluere filijs occisi, æstimationem operarum, &c. Sed hoc in practica malè obseruatur, nam fiscus rapit omnia bona delinquētis, virtute cōfiscationis, & nulla prædictorū ratio habetur. In hoc tamē proposito videndum est cons. Crauettæ 119.

24 Excusatur autem homicida pluribus ex causis, & in primis quidem, si probet, quòd homicidiū ipsum commisit, ad sui necessariam defensionem. Est enim indubitata iuris conclusio, quòd homicidium, factum ad sui defensionem, non est punibile, cùm licitum sit vnicuique vim vi repellere, quod quidem est vulgatissimum, & commune, vt dicit Catald. cons. 53. in primis verbis, inter consilia criminalia diuersorum lib. 1. & est text. in l. vt vim. ff. de insti. & iure, vbi est locus ordinarius huius materiæ. Et hanc sententiam dicit esse frequentiori Doctorū calculo receptam Placa lib. primo delictorum c. 28. nu. 3. in fin. Et ita, omnium gentium more, & consuetudine, receptum esse, ait Cæpolla cons. crim. 42. versic. Et profectò, quæ quidem procedit etiam in foro conscientiæ. Et est communis opi. vt dicit Nicol. in conc. gl. c. 56. Et ait Didacus in repet. Clem. si furiosus, fol. 323. post numer. primum, quòd hæc est apud Theologos receptissima sententia.

25 Hæc autem cōclusio, quòd pro sui defensione liceat alium interficere, locum habet, non solùm pro defensione vitæ & corporis sui, sed etiam pro defensione rerum suarum. Et hæc est communis opi. Legistarum, vt dicit Pract. Carcer. fol. 371. nu. 29. & seq. Hanc etiam opi. dicit esse communem Claud. in d. l. vt vim, num. 43. & seq. Dec. in d. l. vt vim, nu. 31. Ias. in d. l. vt vim, nu. 23. & seq. quem refert Diaz. reg. 507. Didac. in loco præal. fol. 325. nu. 6. Placa in d. c. 28. nu. 52. Plot. in rep. l. si quando, nu. 109. Menchiaca controuers. Illust. ca. 18. nu. 5. nam (vt vulgò dici solet) bona & res vitæ æquiparantur, vt dicit gl. in l. aduocati. C. de aduo. diuers. iud. prout illam refert & dicit, esse communi consensu approbatam, Plac. in loco præallega. post nu. vers. Adnotanda vtique. Dicit tamen Feli. in c. 2. post n. 4. de homici. quòd omnes cōcludunt, quòd de iure canonico nō licet furem interficere, pro reb. tantùm seruandis. Sed vide quæ dixi ius. vers. Vltima est.

26 Idemq; & multò magis dicēdum est, quòd liceat alicui, alterum interficere, pro defensione proprij honoris, nam periculum famæ æquiparatur periculo vitæ. l. iusta. ff. de manu. vind. Et est commune dictū, teste Bolenco in rep. l. capitalium. §. famosos, post num. 161. ff. de pœn. Et ideò si immineat periculum alicuius iniuriæ personalis, poterit quis licitè aggressorem interficere, ita dicit Bart. in l. 1. num. 8. C. vnde vi. Et dicit Ang. in l. is, qui aggressorem, nu. 2. in fin. C. de sicar. quòd hoc practicauit in ciuitate Venetiarū. Et defendit quēdam accusatum de homicidio. Et illum refert Mars. cons. 81. nu. 16. Vide quæ dixi infrà vers. Atque adeò.

27 Item locum habet, non solùm pro defensione proprij corporis, sed etiam pro defensione eorum, qui sunt sanguine coniuncti, & ita tenent communiter Doct. vt dicit Gramma. cons. 68. nu. 4. Hanc etiam dicit esse communem opi. Pet. Calefat. inter cons. crim. diuers. cons. 89. nu. 10. lib. 2. Et in facti contingentia, quidam Ant. Persicus, qui, vt auxiliaretur fratri suo, interfecerat alium cum co rixantem, fuit absolutus, 24. Nouemb. 1548. P.

28 N. † Imò etiam pro defensiōe alterius extranei, secundum Bart. in d. l. vt vim, nu. & in l. si quis in seruitute, num. 3. ff. de fur. Et est communis opin. vt dicit Dec. in ea. l. vt vim, post nu. 32. vers. Subijcit Bart. Et dicit Alciat. cons. 475. quòd hæc conclusio est ab omnibus Doctoribus approbata.

29 Præterea etiam generaliter & indistinctè intelligenda est hæc conclusio, ita vt pro salutis propriæ defensione, licitum mihi sit alium interficere, etiāsi ille, qui me vult offendere,

dere,sit clericus, nā & ipse potest à me impunè occidi, pro mea defensione, imò non solùm pro mea, sed etiam propinquorū meorū,imò & extraneorum. Et ita tenent Cano. indistinctè,vt dicit Claud. in lect. d.l. vt vim. nu.85. Hanc etiam dicit esse communem opi. Abb. in c. si verò,el 1.nu.11. de pœn. quem refert Did.lib.2.resol.c. 10.post nu.8.vers.Quar-
30 tum si eiusdē. Quinimò etiam si sit Papa, vel Imperator, adhuc poterit licitè occidi. Et dicit Placa in d.cap.28.post num. 7. vers.3. illud quod hoc est cōstitutissimum, inter vtriusq; classis literatos. Quod tamen puto & intelligendū esse cum grano salis,scilicet si Papa,vel Imperator contra omne ius volebat eum offendere,neq; iste poterat se vllo modo saluare ab imminenti morte, neq; etiam fugiēdo. Et adhuc si casus cōtingeret in practica, nescio an posset obtineri hæc opi. In inferiorib. aūt cuiuscunq; dignitatis existant, credo ꝙ posset sustineri. Et reperio quòd in facti contingentia Rim. cons. 44. consuluit pro quodam, qui perensserat prætorem, à quo prius fuerat ipse percussus. Et nota in hoc proposito, quòd ille, qui percutit clericum se defendendo, nō incidit in excōmunicationem, etiam si in defendēdo modū excedat, dummodò id ex proposito nō faciat, ita dicit gl. in c. significasti, el 2. in verb. Tutelę. de homic. quā dicit esse communiter approbatam Soci. inter cons. Curr. Sen. cons. 20. post nu.41. vers. Confirmantur prædicta.

31 Adde, ꝙ non solùm licet insultato, occidere ipsum insultātem, sed etiam licet occidere alium non offendentem, si ab illo insultāte se aliter defendere nō poterat, nisi istum interficeret, ita dicit gl. in l. si familia. in verbo, Poterat. ff. si fami. fur. fecisse dicatur. Et est communis opi. vt ait Deci. in d.l. vt vim, post nu.9. vers. Et quòd dictum. Sed pone, ego fui aggressus à Titio, & Caius se interposuit, vt rixam diuideret, & ego ne interficerer, opposui Titio me insultanti, istum Caium mediatorem, qui ab eo fuit occisus, nunquid ego teneor de homicidio? Respon. Hæc quæstio fuit disputata per Angel. Aret. in sua q. incip. Athoius. & concludit ibi Ang. quòd non tenetur. Et eius opi. dicit esse commu. Corse. in suis sing. in verbo, Metus, prout illum refert Prac. Carer. fol. 422. nu. 174. relatus, & ipse per Placam in d. c. 28. nu. 26. Menchiaca controuers. Illust. c. 19. num. 19. Quod est notandum contra eos, qui de facili se interponunt rixis, vt diuidant inter se rixantes, quorum multos vidi ego remanere vulneratos, & quādoque etiam interfectos, ipsis principalibus rixæ, saluis permanētibus. Quinimò, quocunque modo ego me defendendo percutio alium, non debeo puniri, quia videor dare operam rei licitæ. Et ita fuit absolutus per Senatum quidam Anto. Dauerius, qui dum se ab alio insultante defenderet, percussit quendam saxo, qui mortuus est, iussus tamen fuit ipse Dauerius exulare per annum. 24. Octobris, 1543. P.N.

32 Atque adeò vera est hæc conclusio, quòd etiam si insultatus posset se fugiēdo saluare, potest nihilominus ipsum insultantem impunè interficere. Et est communis opi. vt dicit Ias. in d.l. vt vim, nu.38. Dec. in ea.l. vt vim, nu.35. Pract. Car. fol. 403. nu. 131. Rimin. cons. 44. nu.12. Io. de Amicis cons.77. num.5. Boss. in tit. de homicidio, nu. 86. Et quòd insultatus ab aliquo, non teneatur fugere, etiam ꝙ posset sine periculo illud facere, dicit esse communem opi. Alex. cons. 109. num. 4. lib. 1. & cons.119. nu.12. libr.7. Alex. de Neuo inter consilia crim. diuersorum consil. 77. num. 7. lib.1. Felin. in c. suscepimus. de homicid. attestans hanc esse communem opin. siue insultatus sit persona, cui sit dedecori fugere, siue non. Tiraq. de nobilita. c 20. nu.64. Bertrand. cons. 290. num. 10. lib. 3. in 1. parte, & cons.128. nu.1. lib.7. Didacus in repe. Clem. si furiosus, fol.323. post nume.4. Menchiaca controuers. Illust. c.18. nu.20 Placa in d. c.28. nu.10. & seq. Et quod aggressus ab æquali, non teneatur fugere, dicit esse communem opi. Petrus Caiephatus inter consilia criminalia diuersorum cons.103. num.11. lib.1.

33 Sed quomodo probatur, quòd fecit ad sui necessariam defensionem? Resp. nō quidem est necesse, vt probetur in specie ista necessitas defensionis, sed satis est, ꝙ probet simpliciter, quòd fecit ad sui defensionem. Ita sensit Bal. in l. solam. post num.11. C. de testib. & ita communiter teneri attestatur Pract. Carer. in loco præallegato, nu. 126. quem refert Placa in d. c. 28. num. 20. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. in d.l. vt vim, num. 17. à qua non puto esse in practica recedendum, quamuis contrariā sententiam receptiorem esse affirmet Menchiaca in d. c. 18. nu. 6. Hinc infertur, quò ad probandum, aliquem fuisse in periculo vitæ, sufficit probare, quòd eius aduersarius veniebat armatus contra ipsum, ita tenet glo. in l. 1. in verb. Moderatione. C. vnde vi. quam dicit esse cōmuniter approbatam

tam Bertran.in d.cõſ.128.n.3. Claud.in lectura d.l.vt vim,poſt nu.54.Gram.conſ.56.num. 9.Dicit etiam Anchara in Clem. 1. poſt num. 5.de homicid. quòd communiter glo. ita tenent, prout illum refert Rimina.conſ.13.nu. 30.& conſ.23. poſt nume. 12,verſic. Vnde ſuccedit,& Bertran.conſ. 84.nu. 5.lib.2.in 2.parte,& conſ.35.num.5.lib.4.& conſ.146.num.6. lib. 6. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Placa in d.cap.28.num.15. Non enim tenetur quis expectare, quòd prius ab alio percutiatur,vel offendatur, ſed ſi ille ſibi mortem minetur, poteſt ipſe ſtatim illum percutere, ita allegatur tenere Bal.in l.1.num.18. C. vnde vi, & ante eum ita tenuit glo. prææallegata in ea. l.1.quam ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Per.de Barbobus inter conſ.criminalia diuerſorum,conſ. 97. nu.21. lib.1.& Petrus Calephar. inter conſilia criminalia diuerſorum,conſ.88.nu.21.lib.2.& conſ.89.num.3.eo. vol.& conſ.90.nu. 4. eo. vol. & ita affirmant communiter omnes, vt dicit Io. de Amicis, conſ.116.nu.5.& ita,in facti contingentia, abſolutum fuiſſe quendam nobilem,qui alium ſibi minantem interfecerat, refert Afflict. ſuper prima parte conſtitr.regni, Rub. 9. nu.33. & Rub.13.nu. 30.licet (vt ipſe ait)aliqui intelligerent illud dictum in l.procedere,quando quis facto minatur, non autem quando verbis tantũ. Eſt enim iuſta cauſa timoris, quòd veniat animo percutiendi, etiamſi non expectetur percuſſio, vt dicit glo. in c. ſi profodiens,in verbo, Secularibus,de homic. quam ſeq.cõmu. Doct. vt dicit Alex.de Neuo inter conſ.crim.diuerſ.conſ. 77. nu.4. Et in eo qui præparabat offendere, dicit fuiſſe in facti cõtingentia iudicatũ, quòd poteerat impunè offendi Iaſ.in d.l.vt vim,poſt num.9.referens id atteſtari,Bal.in l. ff. loca. in quadam lectura antiqua, quam ego nõ habeo, & illum refert pract.Car.ſol.391.num. 91. Vide quæ dixi infrà,verſ.Poteſt etiam, & infrà,hoc eo.lib.§. fin.q.60.verſ.Nunc quæro.

34 Scias tamen, quòd talis defenſio, propter quã quis,iuxta prædicta, excuſatur ab homicidio, debet eſſe facta cum moderamine inculpatæ tutelæ, quod quidem moderamen circa tria conſiſtit,ſcilicet modum, tempus, & cauſam, & ita dicunt omnes Docto. vt ait Blanc.in pract.cri.fol.146.nu. 2. vbi ea omnia declarat, & ante eum ita dixit Bolog.conſil. 36.col.5.verſ. Verùm ſi dicatur, aliàs autem ſi aggreſſus excedat modũ, in ſe defendendo, vtriq; erit puniendus. Benè verum eſt, quòd hoc caſu non debet puniri pœna ordinaria homicidij, ſed ſolùm de exceſſu pœna extraordinaria, & miitiore arbitrio iudicis. Et hoc non ſolùm quando exceſſiſſet modũ excul-pa,ſecundum opi. aliquorũ, quam dicit eſſe communẽ Soci.Iun.conſ. 36. nu. 10. lib.2.ſed etiam ſi exceſſiſſet modum ex dolo. Et ita communiter concluditur, vt dicit Prac. Care.ſol.409.nu.152.& ſeq. quem refert Placa in d.c.28.nu.14.Bertrand. conſ.174.num.2.lib.2. in 1.parte.Didac. in rep. Clem.ſi furioſus,ſol. 323.poſt nu.3.Hinc eſt,quòd ſi aliquis inſultet me cum baculo, non licet mihi illum percutere cum gladio,ſi aliter me defendere poteram.Et ita tenent cõmuniter Docto. vt dicit Gramma.conſ.63.nu.2. & 3. Sic etiam, ſi poſt ſedatam rixam,vulneratus, ex interuallo inſultum faciet in vulnerantem, non videtur id feciſſe cauſa defenſionis, ſed vindictæ. Et hæc eſt communis Theorica Doct. vt atteſtatur Cæpo. conſ.crim.43.circa princ.Sed in omnem caſum occidens aggreſſorem, ſed defendẽdo,nunquam tenetur de occiſo. Et ita tenent communiter Docto.vt dicit Gram.in d.conſ.56.nu.7.Sed debet mitius,quàm capitali pœna puniri. Et hanc eſſe receptiſſimam ab omnibus ſententiam, atteſtatur Soc.Iun. conſ. 117. num.17.lib. 3. Faciunt,quæ dixi in d. verſ.Nunc quæro.

35 Sed hîc occurrit alia quæſtio,pone q̃ reus, in ſuo examine,negauerit,ſe Titiũ occidiſſe, deindè habita copia ꝓceſſus, cũ videret ſe eſſe de ipſo homicidio conuictum,vult ꝓbare, quòd illũ interfecit ad ſui defenſionẽ,nunquid erit admittendus? Reſp.q̃ ſic, ita tenet Bart.in l.nemo ex his. ff. de reg.iur. Et eſt cõmunis opi. vt atteſtatur Dec. in c. paſtoralis, num.15.in fi.de excep. Boët. deciſ.164. nu.12. Cagno.in d.l.nemo ex his,num.4.Boſſ.in tit. de defenſ.rerum, num.4. nam reus non prohibetur proponere diuerſas,& etiam contrarias exceptiones, vt dixi infrà, libro proximo.

36 Poteſt etiam homicida ſe excuſare, ſi probet illum,qui ab ipſo interfectus eſt,fuiſſe inſidijs poſitũ,& ipſum expectaſſe, vt interficeret,nam licitũ eſt,tales inſidiatores præuenire,& eos interficere, ita colligitur ex gl. prææallegata in l.1.in verbo, Moderatione.C.vnde vi.Et hanc ſententiam approbant communi conſenſu Doctores, vt dicit Placa lib. 1. delictorũ c.21.n.12. Quod tamen intellige vt procedat, dummodò ex huiuſmodi inſidijs tale periculum, & adeò præſens immineret, vt

non satis tutò vitari posset, nisi insidiator occideretur, sed si aut ipse insidiator comprehendi, aut vitari potuisset, crederem, non esse homicidam, ab aliqua pœna extraordinaria, excusandum. Vide quæ dixi suprà vers. Sed quomodo.

37 Alia etiam est defensio, quæ ad euitãdam pœnam homicidij proponi potest, oriturq; ex incertitudine eius, qui homicidiũ perpetrauit, quando ipsi homicidio plures interuenerunt, quo casu, propter talem incertitudinem, videtur, omnes esse absoluendos. Quæro igitur, quando aliquis est à pluribus interfectus, & ignoratur, quis eorum illum interfecerit, nunquid omnes propter incertitudinem sint excusandi, an autem omnes sint puniendi? Respon. Aliqui simpliciter dicunt, quòd quando vnicum est tantùm vulnus lethale, & ignoratur, quis illud intulerit, omnes absoluuntur à pœna ordinaria legis Corneliæ, & condemnantur pœna pecuniaria. Et dicit Natta cons. 240. num. 9. quòd in hoc concordant Legistæ, & Can. Hanc etiam dicit esse communem opi. Boss. in tit. de homicid. nu. 26. Et dicit Rimin. cons. 23. circa fi. quòd Barr. in l. si in rixa, post num. 10. ff. ad l. Cor. de sicar. qui tenuit, quòd omnes puniantur pœna homicidij, cõmuniter damnatur. Idemq; si plura sint vulnera lethalia, & ignoratur, ex quo vulnere mortuus sit, pariter enim (secundum eos) sunt oẽs absoluendi à pœna mortis & cõdemnandi pœna pecuniaria arbitrio iudicis, vt allegatur tenere glo. in l. Item Mela. §. sed si plures, in verbo, Percusserint. ff. ad l. Aquil. & ita communi calculo receptũ esse attestatur Rolan. cons. 63. nu. 10. lib. 2. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ang. de malef. in verbo, Et Andreas. num. 21. Alciat. de præsumpt. in tertia regula præsumpt. 44. nu. 4. Hæc est ardua quæstio, in qua, vt dicit Placa lib. 1. delictor. cap. 12. pauci nauigauerunt sine periculo. Tu igitur, pro veriori resolutione, fac tres casus: Primus est, quando homicidium est deliberatum, & ex proposito. Et tunc absolutè facienda est cõclusio, quòd omnes, qui ipso homicidio interuenerunt, tenentur pœna ordinaria homicidij, siue defunctus ex vnico tantùm vulnere, siue ex pluribus decesserit. Et siue vnum tantùm vulnus esset lethale, cætera verò nõ lethalia. Et siue appareat, quòd omnes vulnerauerint, siue appareat non omnes vulnerasse, siue sit dubiũ, qui nam vulnerauerint, vel ne. Et hanc esse frequentiori Doctorum calculo receptam sententiam, dicit Placa in d. c. 12. nu. 1. & ante eum dixit hanc esse communem Didac. in rep. Clc. si furiosus, fol. 292. nu. 3. de homi. Et licet Placa in loco prælleg. subdat, quòd hæc conclusio debet intelligi, quò ad torquendum, nõ autem quò ad condemnandum. Ego teneo, quòd omnes sint condemnandi, non autem torquendi, non enim potest negari, quin etiam illi, qui non occiderunt, præstiterint auxiliũ occidentib. ex quo resultat alia iuris indubitata conclusio, quòd præstans auxilium ei, qui committit homicidiũ, animo deliberato, debet puniri pœna mortis, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. qu. 90. circa prin. Puto tamen in hoc casu aduertendum esse, vt omninò appareat certè, vel præsumptiuè, quòd omnes fuerint cõscij ipsius homicidij committendi, potest enim esse, quòd idem homicidium respectu vnius dicatur cõmissum animo deliberato, & respectu alterius dicatur commissum ex improuiso, puta, si quis sciens inimicum suũ alicubi esse, & deliberãs eo accedere ad illum interficiendum, conuocet amicos suos prætextu, quòd vellet ire deambulatum per ciuitatem, & deindè illos, nihil tale cogitãtes, conducat ad illum locum, & illum interficiat, vt quandoq; vidi in facto cõtigere, & hoc quidem casu si esset dubium super scientia, sequerer opin. Placæ tanquam tutiorẽ, quòd scilicet deberent super ipsa scientia torqueri, & vbi illam negarent, condemnari in pœnam extraordinariam pecuniariã: vbi verò, vt dixi, constaret de sciẽtia, omnes essent capite puniendi. Secundus est casus, quando liquidò nõ apparet homicidium fuisse animo deliberato patratum, sed benè adsunt aliquę suspiciones. Et tunc, stante dicta incertitudine, pariter sunt omnes torquendi, super illa qualitate animi deliberati. Et vbi nihil fateantur, tunc debent omnes de ipso, tanquam simplici homicidio in pœnam extraordinariam condemnari, ratione incertitudinis, iuxta ea quæ infrà statim subijciã. Tertius autem est casus, quando certò apparet homicidium ipsum ex improuiso & in rixa commissum. Et tunc est etiam distinguendum, prout etiam multis modis potest hæc incertitudo

38 considerari. † Aut enim vnicum vulnus est illatum, ex quo vulneratus decessit, & ignoratur, quis ex plurib. illud intulerit, & tunc omnes puniuntur de occiso, nõ tamẽ pœna ordinaria homicidij, sed tantùm pœna extraordinaria, arbitrio iudicis imponenda. Et

est

est cōmun.opi.vt ait Paris.cons.148.nu.3.lib. 4.Pract.Carer.fol.210.num.75.vbi dicit,ꝙ ita tenent communiter DD. quem refert Placa in d.c.12.num.6. Didacus in d.Clem.si furio-
39 sus,fol.294.nu.5.† Benè verum est, quòd hoc casu, si appareat, quis fuerit principalis autor, siue inceptor rixæ, cōtra eum ex hoc insurgit adeò valida iuris præsumptio, vt ipse solus habeatur pro homicida, & possit fortè, secundum Iuris rigorem, capite puniri, iuxta tex.in l.quoniam multa facinora.C. ad l.Iul. de vi pu. & ita à legum verticibus receptum esse, ait Roland.cons.63.nu.3.lib.2. Hoc tamē apud nos nō seruatur, rarò enim propter homicidium in rixa cōmissum, condemnamus aliquem ad pœnam mortis.

40 Sed hîc incidenter quæro, hoc casu, quomodo debeat formari inquisitio, ex quo nō apparet, quis vulnus intulerit, & consequenter quis fuerit homicida? Respō. Ang. in d.l. si in rixa, n.7.ff. de sicar. refert, quòd ista quæstio contigit de facto Perusij. Et dicit, quòd si esset par pœna homicidij, & auxilij ad homicidiū, posset iudex vnū inquirere de homicidio & alios de auxilio. Et ita seruari attestatur Boss.in tit.de delicto, n.24. Plus dicit Ang. in loco præalleg. quòd etiam quando pœnæ sunt diuersæ, pura, quia ꝑ homicidio sit pœna capitis, & pro auxilio pœna pecuniaria, Iudices maleficiorum nō curant, sed vni imponunt ictum, & homicidium, & alijs auxilium & fauorē, licet secundum eum, salua cōscientia nullū sit remediū. Sed certè ego sem per vidi seruari cōtrariū, vbi enim vnicum est vulnus, & ignoratur, quis ex plurib. illud intulerit, solēt iudices inquirere omnes æqualiter de homicidio, narrādo factum, & dicēdo, quòd vnus eorū vulnerauit, & alij auxilium præstiterunt, neminē nominādo pro homicida, & si sint contumaces, omnes condemnantur in contumaciam, in pœnam homicidij, prout etiam expresse declarauit senatus faciendum esse, 27. Iun.1547. & 8. Ian.1558.P.N. Si verò compareant, tunc vel omnes torquētur, vel condemnantur pœna pecuniaria, vt suprà dixi.

41 Aut verò plura sunt illata vulnera, & certi sunt vulneratores, & certa etiam vulnera ab ipsis singulis illata, sed ignoratur ex quo vulnere in specie mortuus sit. Et tūc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiso, Et in hoc non videtur dubitandum. Aut verò vnum, vel plura erāt lethalia, & aliqua nō lethalia. Et tūc illi tantùm, qui intulerunt lethalia, tenentur de occiso, alij verò de vulneribus tantùm. Et hæc est omnium ferè communis opi. vt ait Dida. in loco præalleg. fol. 292. vers. Secundus casus. Hanc etiam dicit esse omnium cōsensu receptā opinionem Placa in d.c.12.nu.5. puniendi tamen sunt hoc casu vltra pœnam ordinariam vulnerum, etiā pro auxilio ad homicidium, pœna pecuniaria, iudicis arbitrio. Aut verò sunt certi vulneratores, sed ignoratur, quæ vulnera à singulis eorum illata fuerint. Et tunc aut omnia vulnera erant lethalia, & omnes tenentur de occiso, vt suprà dixi. Aut erat vnum tantùm vulnus lethale, & alia nō lethalia. Et hoc casu omnes quidem de occiso tenentur, non tamen sunt puniendi pœna ordinaria, sed tantùm extra ordinem, iudicis arbitrio. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Vitali. de malefi. in Rubr. quid sit accusatio, num.71. Hanc etiam opi. dicit esse communem Care. in loco præallegato nu. 75. Et hæc omnia benè nota, quia quotidiè contingunt in practica.

42 Quandoq; etiam solet ad excusandū eum, qui de homicidio imputatur, proponi alia defensio, quòd.s. vulneratus nō ex ipso vulnere, sed ex alia causa decesserit. Et in hoc vt habeas perfectam resolutionē, debes distinguere tres casus. Primus casus est, quādo certum est, vulnus illatum fuisse mortale. Et tunc si mors superueniat, procul dubio vulnerans tenetur de occiso, & puniendus est pœna ordinaria homicidij, iuxta tex. in l. ait lex. §.ꝙ si mortifero.ff.ad l.Aquillam. & ita communiter tenent vbiq; Docto. vt attestatur Soci. cōs.178, col.2. vers. Pro cuius cōclusionis fundamento, lib.2. subdens se putare, quòd hoc casu non defenderetur vulnerans, ex eo, quia nullus medicus fuisset adhibitus, vel ꝗa fuisset adhibitus imperitus, neq; propter aliquā aliam culpam cōmissam ab ipso infirmo, seu vulnerato, quia licet fortè propter ista mors fuisset accelerata, tenetur tamen vulnerans de homicidio, iuxta text. in l. ita vulneratus, in pri.ff.ad l.Aquil. Et quamuis Vital. de malef.in Rubr. de insultu, nu.16. dicat, quòd licet vulnus sit mortale, tamen alia causa, quæ superuenit, poterit probari ad excusationē vulnerantis. Contrariam tamen omnes alij tenuerunt, vt dicit Blan. in pra.cri.fol.135.nu. 97. Secundus est casus, quando certum est, quòd vulnus nō erat mortale, & tunc, ex quo constat, vulneratum mortuum fuisse ex alia causa, quàm ex ipso vulnere, nō tenetur vulnerans

netans de occiso, ita dicit Bald. in l. qui occidit. §. fi. ff. ad l. Aquil. & ita etiã tenent Doc. vt ait So. in allegato cons. 178. col. 2. Et dicit Rimlnal. cons. 81. n. 7. quòd in hoc nemo est qui discrepet. Tertius est casus, quando sumus in dubio, an vulnus esset lethale vel non, & tunc aut non apparet de aliqua negligentia, seu culpa vulnerati, & eo casu, ex euentu seeuro, præsumitur decessisse ex vulnere, & punitur vulnerans de homicidio, aut apparet de aliqua negligentia seu culpa, & tunc vulnerans non tenetur de occiso, iuxta tex. in l. si ex plagis. in pri. ff. ad l. Aquil. ita tenet Gãd. de malef. in tit. de hom. post nu. 24. vers. Sed pone, ꝙ aliquis. Et ponit exemplũ in rustico, qui in capite vulneratus, iuit ad laborãdum cum bobus ad solẽ. Et per illud dictũ Gand. dicit Signor. cons. 263. n. 6. quòd ter ita iudicari obtinuit in curia prætoris Mediolani. Hanc etiam opi. dicit esse communem Bian. in loco præall. post nu. 96. Ex quo itaq; talis vulneratus non tenetur de occiso, nõ debet puniri pœna ordinaria homicidij, sed alia pœna extra ordinem. Et ita reperio iudicatũ fuisse in facti contingentia per cons. Neapol. teste Grammat. cons. 2. & ita etiã in hoc Ducatu pluries vidi obseruari.

43 Scias autẽ, quòd in hoc, an vulnus fuerit lethale vel ne, standum est iudicio medicorum. Et hanc sententiam dicit esse omnium consensu receptam Placa lib. 1. delictorum, c. 13. n. 6. Pariter etiam in hoc an vulneratus decesserit ex vulnere, an aut ex malo regimine, statur iudicio medicorum & peritorum. Et ita dicit se obtinuisse, & vidisse obseruari Alber. in prooe. ff. n. 14. & in 2. par. stat. q. 36. Item quid si aliquis, quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et ex interuallo, post num. 3. Ita etiam seruari in practica attestatur Boss. in tit. de homicid. post num. 115. Et isti medici debent esse duo, secundum cõmunem opin. vt attestatur Pract. Conra. fol. 414. num. 7. Et hoc loquendo de iure, nam de cõsuetudine, statur dicto vnius, vt attestatur Pract. Cas. fol. 10. nu. 6. Itẽ intellige, quòd requiruntur duo, si adsint, nam si vnus tantùm medicus esset in eo loco, illius solius dictum sufficeret. Et est communis opi. vt dicit Anan. in c. significasti, n. 14. in fi. de homicid. & tales medici nõ debent de necessitate esse Doctores. Et hæc est passim recepta sententia, vt dicit Placa in d. c. 13. nu. 9. nã ad curam huiusmodi vulnerũ solent adhiberi chirurgi, & barbitonsores, & ita seruatur in praxi, vt dicit Boër. decis. 323. post n. 12. debent tamen huiusmodi medici, seu periti, deponere cum iuramento. Et est commun. opin. vt dicit Crot. de testib. post nu. 227. vers. Quartò extenditur, quem refert Didac. lib. 2. resol. c. 13. post nu. 4. Fel. in c. proposuisti, nu. 15. de probat. Affict. super 3. parte const. Regni, Rub. 25. num. 8. Blan. in pract. fol. 133. nu. 90. Intellige, quòd tenentur iurare de credulitate, & iudicio suo, nõ autem præcisè de veritate. Et est communis opin. vt attestatur Anan. in d. c. significasti, post nu. 13. de homicid. Ias. in rep. l. admonendi, nu. 237. ff. de iureiur. Dec. in d. c. proposuisti, num. 17. Benè verum est, quòd si tales medici essent specialiter destinati ad hoc officium visitandi, non tenerentur iurare in qualibet visitatione, vel relatione quam facerent, dũmodò semel in initio officij iuramentum præstitissent, prout de cõsuetudine seruari attestatur Pract. Millei, fol. 13. nu. 2. Sed certè apud nos non seruatur, quòd absolutè standum sit, in hoc, iudicio peritorũ, quinimò sæpius vidi, nullam fidẽ adhibitam fuisse huiusmodi peritis, præsertim deponentibus ad defensam, quòd vulnus nõ erat lethale, vel quòd vulneratus decesserat ex malo regimine, solẽt enim id de facili deponere, tum vt faueant inquisitis, tum etiam vt ipsi effugiant culpam malæ curationis, Et vt dicit Pract. Papien. in forma inquisitionis. in verbo, Ex quibus percussionibus, nu. 2. videmus, ꝙ circa tales protestationes medicorum solent committi fraudes, cùm multi corrupti pecunia, vel gratia, protestentur contra veritatem, propterea tutius est dicere, quòd in hoc, an vulneratus decesserit ex vulnere vel non, standũ est arbitrio iudicis, qui, consideratа qualitate, & loco vulneris, & relatione medicorum, præsertim illa quæ fieri solent, quando denunciant vulnera illata ex debito eorum officij consideratа etiam longitudine tẽporis, quo vulneratus superuixit post vulnus illatũ, & alijs probationibus, æstimabit an ex ipso vulnere, an autem ex alia causa decesserit. Et ita tenẽt Doctores omnes communiter, vt dicit Mars. in pract. crim. §. & quia. nu. 16. & cons. 7. num. 27. quem refert Apostill. ad Rimin. cons. 281. sub num. 1.

44 Cæterùm si vulneratus, post illatũ vulnus, processit de malo in peius, & intra breue spacium mortuus est, eo casu præsumitur mortuus ex vulnere, & vulnerãs tenetur de occiso. Et hanc sententiam vidẽtur sequi omnes Canonistæ, & Legistæ, vt dicit Bolog. cons. 5.

col.

col.2.vers.Secundò pro eadẽ. Et dicit Cæpo. conſ. crim. 41. verſ. Tertiò veniens, quòd ita omnes cõcludunt. Sed quantum in hoc propoſito, diceretur longum interuallum. Reſpõ. Ang. in l.vnica.C.de emẽda ſeruorum, dicit, quòd ſecundum ſententiam medicorũ, nullus, lethaliter vulneratus, poteſt viuere vltra 40.dies, quem refert Rimi. in d.conſ.281.nu. 2. vbi etiam ſubdit, quòd ita obſeruat communis ſtylus, refert etiam Blancus in pra&c. crim.diuerſorum, fol.135.nu.221. Si tamen vulneratus, poſt illatum vulnus ambulauit per triduum, eo caſu, etiam ſi poſteà moriatur, non præſumitur ex vulnere deceſſiſſe, ſecundum glo.in d.l.vnica, in verbo, Depulſa.C.de emend.ſeruorũ, quam approbant & ſequuntur omnes Do&c.vt ait Marſ.in l. ſi in rixa, nu. 59.ff.ad l.Cor.de ſica.& in pra&c.cri.§. & quia, num. 16. & conſ. 7. num.26. In fi. quem refert Don.Ant.de Padilla in l.tranſigere, nu.30.C. de tranſa&c. Ioan.Arno.in ſoliloquio 39. Proſperè quædam.

45 Sed pone, quòd fuerit lata ſententia, contra aliquem, in pœnam homicidij, ex relatione peritorum qui dicunt, vulnus fuiſſe mortale, modò iſte vult probare contrarium, nũquid retra&ctabitur talis ſentẽtia? Reſp. quòd ſic.& eſt cõmunis opi. vt dicit Affli&c. ſuper 1. parte conſtitutionum Regni, Rub. 13. nu. 47. nam tales ſententiæ latæ ex conſi.perit. nunquam tranſeunt in rem iudicatam. Et ideò poſſunt quandocunq; retra&ctari, ex conſilio aliorum magis peritorũ, vt dixi infrà li. prox. Sed certè apud nos non admitteretur talis opi. poſt cõdemnationẽ, cùm aduerſus ſententiam latam in cauſa criminali, ſublatum ſit omne remedium à conſtitutionib. huius Ducatus. Admitteretur tamẽ reus ad hoc, probandum ante ſententiam, nõ obſtante relatione iam fa&cta per huiuſmodi peritos, ſiue ita retuliſſent ex neceſſitate officij, prout tenentur ex forma ſtatutorũ, vel conſuetudinis, quæ viget in multis ciuitatib. ſiue etiam ita retulerint ex iuſſu iudicis, qui illos mittit ex officio ad inſpiciẽda vulnera, ſecundũ pra&cticã Vltramontanorũ, de qua atteſtatur Blan.in pra&c. cri.fol. 131. nu.72. In quibus etiam locis ſeruatur ꝙ iudex ad inſtãtiam ipſius imputati mittit peritos, qui referant, an vulnera ſint mortalia vel ne. Et ita ſeruatum fuiſſe atteſtatur Spec. in tit. de proba.§.videndum, verſ. Hoc quoq;, quem refert Affl. ſuper 3. parte conſtit.Reg.Rub.52. nu.7. vbi ſubdit, ꝙ ita faciunt cauti aduocati Foller. in pra&c. crim.fol.375. n. 22. Sed hoc apud nos non ſeruatur, niſi reo cõſtituto in carceribus, & eſſet hoc caſu facienda à iudice talis ele&ctio peritorũ, citato fiſco, ac parte offenſa, qui eſſent extra omnem ſuſpicionem, & cum magna cauſæ cognitiõe, niſi fortè, ſi aliter fieret, deſtrueretur intentio fiſci, & delinquens euaderet impunitus.

46 Sed quid ſi reus probet, quòd vulneratus non deceſſit ex vulnere per eum illato, quia ſcilicet alius ſuperuenit, qui illum alio illato vulnere in totum examinauit. Certè videretur excuſandus, ex quo apparet, quòd ipſe non fuit verus homicida. Et dicit Rom.ſing. 158. quidam fuit vulneratus, quòd ipſe ex hoc quendam liberauit, & lucratus eſt cappam ſericeam, quem refert Tiraq. de pœnis, cauſa 91. Et referunt DD. de quodam aduocato, qui conſuluit cuidam, qui alium lethaliter vulnerauerat, quòd deberet mittere ſtatim aliũ qui eum prorſus interficeret, quia ipſe teneretur tãtùm de vulnerato, & ille alius de occiſo. Sed certè hæc fuit peſſima & abominabilis cautela. Et re&ctè dixit Bal. in d. l. ita vulneratus, in 1. le&ctura, ꝙ præmium illius aduocati, qui ita conſuluit, erat, ꝙ laqueo ſuſpenderetur. Tu verò dic, ꝙ aut iſte ſecundus illũ prius vulneratum interemit de mãdato aut volũtate primi vulnerantis. Et tunc vterq; eſt puniendus pœna ordinaria homicidij: Aut verò nõ interuenit illius mandatũ, neq; voluntas. Et tunc aut primum vulnus non erat lethale, vel licet eſſet lethale, non erat tale qđ omninò eſſet certum, quòd vulneratus fuiſſet ex eo periturus, & tunc primus tenetur tantũ de vulnerato, ſecundus aũt de occiſo. Aut erat indubitatũ, ꝙ ex primo vulnere euadere nõ poterat. Et tũc etiam primus vulnerans tenetur de occiſo. Et hanc opi. dicit eſſe communem Boër. deciſ.323. poſt nu. 10. Did. in repe.d.Clem.ſi furioſus, fol.292. num.4. de hom. Placa lib.1. delictor. c.12. nu. 8. Blanc.in pra&c.crim.fol.134. poſt nu.69.

47 Vltima eſt defenſio, quam reus proponit, licuiſſe ſibi impunè eum, quẽ occidit, interficere, cuius rei tria poſſunt afferri exempla, ſcilicet furis, adulteri, & banniti, qui omnes vidẽtur impunè occidi poſſe, de his ergo ſingulis videamus. Et in primis de fure, in quo quidẽ eſt diſtinguẽdum, inter furem no&cturnum & diurnũ. In fure no&cturno facienda eſt concluſio, quòd licet impunè illum occidere, vt eſt tex. in l.furem no&cturnũ.ff. ad l.Cor. de ſicar. Scias tamen, quò ad hoc, vt licitum

ſit occidere furem nocturnum, multa reqniruntur. Primò, ꝙ iſtud fiat pro defenſione ſui ipſius, vel rerũ ſuarũ, aliàs non pōt quis occidere furẽ, ſi recedat ſine rebus ſuis. Secundò requiritnr, quòd volens occidere furem nocturnũ, clamet. Tertiò requiritur, quòd eum nõ recognouerit, neq; habuit teſtes, qui potuerint illum cognoſcere, & contra eum deponere de furto. Quartò requiritur, quòd eũ capere non potuerit. Et hæc omnia requiri ſecundum communem opin. atteſtatur Bolen. in rep. l. capitalium. §. famoſus, nu. 164. ff. de pœn. Prac. Iod. c. 78. nu. 2. In diurno autem fure pariter facienda eſt cõcluſio, quòd liceat illũ interficere, ſi telo ſe defendat. Et eſt cõis opi. vt ait Bolen. in loco præall. nu. 165. Quod intellige vt procedat, quando quis dubitat an venerit ad furandum vel ad occidendum, neq; potuit ei parcere abſq; propriæ vitæ periculo, hoc enim caſu vtiq; poteſt illum impunè interficere. Et hoc fatentur omnes, vt ait Dida. In repet. d. Clem. ſi furioſus, fol. 327. verſ. Primus ſit de homic. Idem etiam eſt dicendũ, qnando reperitur à domino exportare res ſuas, & cum illis aufugere, neq; aliter poterãt recuperari, quia. ſ. nolebat eos reſtituere, & telo reſiſtebat. Et eſt commnnis opi. vt dicit Alex. conſ. 138. nu. 9. lib. 6. Dida. in loco præall. fol. 217. verſ. Secnndò proponitnr. Et qnòd liceat impnnè occidere ſurem pro defenſione rerum ſuarnm, quando aliter nõ poſſunt recuperari, dicit eſſe cõmunem opi. Iaſ. In l. vt vim, nu. 25. ff. de iuſtit. & iure. qnem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera O, num. 19. Vide quæ dixi ſuprà verſ. Hæc autem.

48 Dixi etiam poſſe adulterũ impunè occidi. Scias itaq; quòd licet patri impunè occidere adulterũ, deprehenſum cum filia in adulterio, vt eſt text. in l. patri. ff. de adult. Quod intellige vt procedat, dũmodò concnrrant ea, de quibus in d. l. patri, & alijs ſeq. ſ. quòd pater eodẽ impetu occidat etiam filiã. Secundò, qnòd filia ſit in ipſius patris poteſtate. Tertiò, ꝙ illũ occidat in domo ſua, vel generi, non autem alibi. Quartò, ꝙ filia ſit nupta. Qnintò, quòd illnm deprehẽdat in ipſa turpitudine. His aũt omnibus non concurrentib. nõ liceret patri impunè adulterũ interficere. Et hæc omnia locũ habent, etiamſi talis adulter ſit clericus, pōt enim pater illum ita deprehẽſum, citra excommnnicationem percutere, neq; incurret in pœnas. ca. ſi quis ſuadente, 17. q. 4. Et eſt communis opi, vt dicit Bermond. de concub. fol. 267. nu. 5. in fi. In iudice autem vel magiſtratn multi dnbitant, an ſi deprehenſus fuerit in adulterio, poſſit impunè occidi, & Grammat. ſiue Blaſius ſuper conſt. Regni, fol. 110. nu. 18. refert Bart. in l. marito. §. illud in primis verbis. ff. de adulte. atteſtantem cõiter teneri, ꝙ non, ex quo magiſtratns non poſſunt accuſari iure mariti, licet in libro meo Bart. nullnm verbũ faciat de commnni opin. Ipſe tamen Bart. tenet quòd poſſit occidi. Et hæc ſententia mihi magis placet, & ideò caueãt officiales à thoris alienis, ne aliquid tale ins contingat.

49 Sed quid dicendum in marito, nũqnid ei licebit adulterum, cnm propria vxore deprehẽſum, impnnè interficere? Reſp. Si quidem adnlter ſit vilis perſona, tnnc poteſt à mariro impunè interfici in domo propria, non tamen alibi, vt eſt text. in l. marito. ff. de adul. Si verò adulter nõ ſit vilis perſona, non licet illnm impunè occidere. Benè vernm, quòd ſi illum occidat, nõ pnnitur pœna vltimi ſupplicij, propter iuſtũ dolorẽ, ſed mitius, nam ſi eſt humilis perſona, damnatur in metallũ, ſi verò eſt honeſtior, relegatur in inſulam, ita dicit text. in l. ſi adnlteriũ cum inceſtu. §. Imperatores. ff. de adul. Vel mittitur in exiliũ. l. Gracchus. C. eo. tit. de adnlt. Et licet aliqui dicant, ꝙ nullo caſu licet marito, adulterum cum vxore deprehenſum, interficere, tamen cõis opi. Legiſtarũ eſt, ꝙ liceat, iuxta declarationẽ prædictam, vt atteſtatur Pariſ. conſ. 154. nu. 12. lib. 4. Et ita in facti cõtingentia conſuluit Soc. Iu. conſ. 34. li. 2. Maritus autem clericum cũ vxore in adulterio deprehẽſum percutiens non incidit in pœnas, d. c. ſi quis ſuadente, vt etiam in patre ſuprà dictnm eſt. Et eſt tex. in c. 3. in fi. de ſent. excõ. & ita tenent commnniter Doctores, vt dicit Ant. Gomez. ſuper l. 80. Tauri. nu. 55. Qnod tamen intellige, vt procedat in marito, ſecus autẽ in ſponſo per verba de futnro, ita videtur ſenſiſſe gl. in d. c. 3. in verbo, Cum vxore. qnam dicit eſſe ab omnibus approbatam Didac. ſuper 4. decretal. fol. 3. nu. 12. qui tamen tenet, quòd hoc caſu ſufficeret habere abſolutionem à proprio Epiſcopo, non autẽ teneretur illam impetrare à ſummo Põtifice, qnod & mihi placet. Faciunt quæ dixi ſuprà hoc eo. li. §. Adulterium, verſ. Sed hæc omnia.

50 Sed hæc qnidem omnia procedunt in foro contentioſo. Cæterùm in foro conſcientiæ non licet patri neq; marito, neq; filiã, neq; vxorem neq; adulterum in adulterio deprehenſos

prehensos interficere, ita dixit glo. in c. inter hæc, in glo. 1. circa med. 33. q. 3. Et est cōmunis opi. vt ait Didac. super 4. decreta. fol. 142. nu. 8. & seq. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera M. nu. 23. Menchiaca lib. 1. de test. in 1. parte, post nu. 7. vers. Vnde data, & controuers. vsu frequentium. c. 8. nu. 2. Et ideò peccāt mortaliter eos occidendo. Hæc tamen opi. mihi nunquam placuit. impium est enim, iudicio meo, dicere, apud nos vigere aliquā legem, quæ peccatū mortale committi permittat, vt etiam dixi infrà, vers. Sed nunquid.

51 Dubium est, nūquid possint pater, vel maritus alteri mandare, vt alterum in domo sua deprehensum (in casibus tamen, in quib. de iure licitè occidi potest) interficiat, nam aliqui dixerunt, quòd non, & fuit opin. Bald. in c. si quis verò. post num. 3. de pace iurament. firm. in vsibus feudorū, quam dicit esse communem August. ad Ang. de malef. in verbo, *Che hai adulterato*. nu. 64. quem refert Grāmat. super constit. Regni, fol. 110. nu. 9. Claud. in d. l. vt vim. nu. 124. Roland. cons. 24. nu. 29. lib. 2. Cùm enim casus sit valdè exorbitans à regulis iuris cōmunis, vt scilicet possit quis propria auctoritate vindictam sumere, nō videtur ad alias personas extendendus. Benè verum est, ꝙ licet patri, vel marito illud mandare proprio filio, & ita tenuit Bald. in d. l. Grachus. nu. 5. Et hanc opin. dicit frequentissimā esse Didac. super 4. decretal. fol. 140. nu. 5. Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Anto. Gomes. super l. 80. Tauri. nume. 61. Quinimò multi tenuerunt, quòd potest etiā alijs mandare. Et hæc opi. seruatur in practica, prout in facti contingentia reperio iudicasse Curiam Neap. teste Afflict. super 3. parte const. Regni, Rubr. 46. numer. 4. quem refert pract. Caret. fol. 445. nu. 240. secundū quam se etiam in facto obtinuisse attestatur Cæpo. de seruit. vrban. cap. 23. circa fi. Vide quæ dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 60. vers. Solet dubitari, circa fin.

52 Plerunq; etiam, vt dixi, excusant se homicidæ, allegando, quòd offensus erat bannitus. Et ideò potuit impunè offendi. Sed certè hæc exceptio quatenus habet fomentum à solo iure communi, parum vel nihil prodesset imputato, nam secundum dispositionem iuris communis bannitus non potest impunè offendi, ita dicit Bart. in l. vt vim. nu. 2. ff. de iust. & iure. Et ita determinant communiter Doctores, vt ait Claud. in eadem l. vt vim, in lectura, num. 8. & in repet. nu. 17. vbi dicit, quòd omnes illum sequūtur. ita etiam dicit se vidisse communiter obseruari Alber. in quarta parte statutorum, quæstio. 16. circa fin. Habet autem hæc conclusio maximam æquitatem, ne homines ea ex causa inter seipsos sæuiāt. Et si dicatur, quòd banniti sunt hostes ciuitatis, à qua exulant, meritò deberent impunè offendi posse? Respond. quòd imò regulariter non licet hostes interficere, sed speciale est in transfugis ad hostes, qui propter periculum reuelationis secretorum impunè occidi possunt, iuxta text. in l. 3. §. transfugas. ff. ad l. Cor. de sicar. ita dicit Barr. in loco præalleg. quem cæteri communiter sequūtur, vt ait Claud. in ea. l. vt vim, in lectura, num. 9. Sed quia communiter per Italiam extant statuta, ꝙ banniti possint impunè offendi, vtiq; stante huiusmodi statutorū dispositione, occidens bannitū erit à pœna homicidij liber, & prorsus immunis. Et hæc sententia est frequentiori Interpretum calculo recepta, vt dicit Placa lib. 1. delictorum. c. 36.

53 nu. 1. † Valet enim tale statutum disponens, ꝙ bannitus possit impunè offendi, vel occidi, vt dicit Io. And. in addit. Specu. in titul. de constitutio. §. 1. circa fin. & Barto. in l. omnes populi. nu. 23 ff. de iust. & iure. Et est communis opin. vt dicit Alex. cons. 2. circa fin. lib. 2. quem refert Dec. cons. 327. post num. 3. Idem dicit Alex. cons. 65. nu. 2. lib. 3. & in l. si plagij. nu. 2. in fin. ff. de verb. obl. prout illum refert Ias. in ea. l. si plagij. nu. 3. Viuius in libro communium opi. fol. 204. vers. Statutum disponens, quòd bannitus possit, in princip. Anto. Gomes. super l. 76. Tauri. post num. 15. Et dicit Fabius in pract. arb. fol. 535. nume. 39. quòd ita per oēs magis communiter tenetur. Videntur enim talia statuta introducta pro quiete communi, vt dicit Barto. in l. 2. nu. 1. C. quando liceat vnicuiq; sine iud. vind. Adde, quòd huiusmodi statutum valet non modò, si simpliciter disponat licere bannitum offendere, sed etiam si illum offendenti aut occidenti præmium constitnat. Et est cōmunis opin. vt dicit Alex. in d. l. si plagij. prout illū refert Dec. in d. cons. 327. nu. 3. in fin. Dec. in c. quæ in ecclesiarum. nu. 14. de constit. quem refert Viuius in loco præallegato. Non enim est inconueniens, vt ad ea, quæ licitè permittuntur, homines etiam propositis pœnnijs alliciantur. Hæc tamē omnia intelligenda sunt, vt procedant, modò tales banniti, qui à statuto permittuntur impunè occidi, ex aliquo

graui delicto banniti fuerint, propter quod iusta causa dici possit, vt ad eos interficiẽdos alij inuitentur. Sed si ex leui causa banniti essent, eo casu non valeret statutum, permittẽs, eos impunè offendi. Et ideò statutum disponens, ꝙ banniti pro debito pecuniario possent impunè offendi, non valeret. Et est communis opin. vt ait Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum, post nu. 14. vers. Excipiuntur plures, vbi tamen refert Nellum tenentem contrarium in tract. de bannitis, in 2. parte secundi temporis, q. 7. vbi etiam dicit, quòd ita cõmuniter tenetur, & seruatur, quem tamen aliter referre videtur Cæpolla, cons. ciuili, 48. nu. 5. in fi. quod est duplicatum inter eiusdem consilia criminalia, consil. 5. Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 8. num. 9. Sed caueant banniti, ne cõfidant super illa communi opin. per Dec. relata, quia stante statuto, illi, qui eos occiderent, proculdubio impuniti euaderẽt, inhumanum enim esset, vt sub fide publica deciperentur.

54 Sed nũquid, stante hoc statuto, licitũ erit tales bannitos offendere & occidere, etiã in foro cõscientiæ? Resp. Variæ quidem in hoc sunt Doctorum opi. nam Io. And. in Rub. de const. tenuit, quòd non, alij verò tenuerunt, quòd sic. Et hãc opi. esse magis communem sentire videtur Alex. in d. l. si plagij, nume. 2. quẽ refert Gomes. super Insti. de actio. in pri. post nu. 54. vbi has opi. concordat, & vt ipse dicit, etiam ex mente Doctorum, quòd scilicet aut iste, qui bannitum interficit, id facit zelo Reip. & tũc excusatur etiam in foro cõscientiæ, aut verò id facit ob priuatam vindictam, vel animo effundẽdi sanguinẽ humanum. Et eo casu in foro poli, non excusatur, non tamẽ explicat, an in dubio, si non appareat quo animo id fecerit, dicatur mortaliter peccare. Menchiaca autem de test. in 1. parte. §. 7. post num. 22. vers. Vnde data, dicit receptiorem opi. esse, ꝙ etiam in dubio occidens bannitum, vel adulterũ, lege permittẽte, peccet mortaliter, idemq; attestatur controuers. Illust. c. 49. n. 4. Ego verò excusarem à peccato mortali eum, qui bannitũ lege, vel statuto permittẽte, interficeret, ne dicamus, apud Christianos permitti leges nutritiuas peccati mortalis, vt dixi sup. ver. Sed hęc quidẽ. Cæterùm in foro contentioso, proculdubio excusatur etiam ille, qui bannitum causa vindictæ interficit. Et ita obseruari attestatur Boss. in tit. Banniti quid amittant, nu. 1. in fin.

55 Est tamẽ diligenter aduertendũ, quomodo cõcepta sint verba statuti, nam si absolutè disponant, quòd bannitus possit impunè occidi, non est dubitandum, quin illum interficiens sit à pœna homicidij excusandus. Sed quid si statutum simpliciter dicat, quòd possit impunè offendi, nũquid hoc casu poterit etiam impunè occidi? Respõ. quòd sic, & est communis opi. vt dicit Ias. in l. in suis, nu. 26. ff. de lib. & posthu. Alciat. de verb. sig. li. 2. fol. 44. vers. Prætereà agitur. Et dicit Alb. in quarta parte statutorum, q. 18. in fin. quòd ita obseruat consuetudo. Dicit etiam Gand. de malef. in tit. de multis. q. 39. in fi. quòd cõsuetudo generaliter ita interpretari videatur, & talis sit omnium opi. quòd possit occidi, non est ab hac opi. recedendum.

56 Sed an stante huiusmodi statuto, si mulier sit bãnita, poterit quis eam impunè adulterare? Resp. Nellus de bãnitis, in secunda parte, secundi temporis, q. 46. tenuit, quòd sic. Contrarium tenuit Bald. in l. fi. post nu. 4. C. si verò ius, vel vtil. publ. cuius opin. communiter appbatur, vt attestatur Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum, num. 16. quem refert Gigas de pensio. q. 18. num. 2. & Do. Ant. de Padilla in l. transigere, nu. 73. C. de transact. Et hoc mihi magis placet, cùm enim statutum conditum fuerit pro quiete publica, vt suprà dixi, certè adulterium commissum, cum muliere bannita, nihil pertinet ad quietem publicam. Et ideò cùm sit commissum extra mentem statuti, non est impunitum relinquendum.

57 Stante hoc statuto, censetur bannito indictum bellum à bãniente, & ipse factus hostis ciuitatis à ciuitate, à qua est bannitus. Et hæc est communis opi. vt dicit Cor. cons. 104. col. 1. vers. His tamen, libr. 1. vbi etiam subdit, quòd ita obseruatur in practica.

58 Item secundum aliquos virtute huius statuti bãnitus æquiparatur deportato, de quo dixi infrà hoc cod. libr. §. fin. qu. 71. vers. Dixi autem.

59 Sed hic quæro, nunquid stante hoc statuto, possit filius occidere patrem bannitum? Resp. Bart. in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adul. tenuit, quòd sic. & est cõmunis opi. vt ait Mars. in l. 1. §. prætereà. n. 33. ff. de quæst. Gomes. in §. rursus. nu. 22. Inst. de act. Berous in d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 114. quem refert Viuius in loco præallegato, in 2. ampliat. & ita determinatũ fuisse per collegium Perusij refert Ang. de malef. in verb. Et ex interuallo, n. 17. Ex quo enim pater, virtu-

te

te dicti statuti, censetur effectus hostis patriæ, vt dixi sup. vers. Stante hoc statuto, meritò etiam videtur licere filio eum interficere, iuxta text. in l. minimè. ff. de relig. & sump. fun. Mihi quidem hæc opi. nunq̃ placuit, sed semper visa est crudelitatis, & impietatis plena, licet enim pater sit bannitus, non tamen desinit esse pater, neq; iura naturalia amittit, propterea ego, tali filio patrẽ occidenti, censerem, caput amputandũ, neq; aliquid mouet, ꝙ virtute talis statuti, pater bãnitus censeatur effectus hostis patriæ, id enim est propter fictionem, quæ in re tam enormi, nõ debet veritatem patriæ potestatis adumbrare, posset fortè tolerari eõis opin. vbi talis pater bannitus, esset verè hostis patriç, id est, actualiter arma contra patriam inferret, nam eo casũ filius, qui in eo actu patrem occideret, esset excusandus. Et ita loqui videtur Claud. qui ita cõiter concludi attestatur in l. 1. §. ius gentium. nume. 13. ff. de iust. & iure. Sic etiam videmus, ꝙ stante hoc statuto, nõ potest vasallus impunè offendere dominum suum. Et dicit Albe. in 4. par. statutorũ, q. 27. quod ita tenent communiter Doct. quem refert Cæpol. cons. crim. 5. vers. Septimò pro hoc, & tamen nemo sani capitis negabit, maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm vasallũ domino suo.

60 Quæro, aliquis fecit pacem cum inimico suo, & promisit eum non offendere sub pœna, nunquid si talis inimicus fuerit post pacem bannitus, poterit ab eo, qui pacem fecit virtute huius statuti impunè offendi? Respõ. quòd sic, & est communis opi. vt dicit Alex. in l. qui seruum. quam legit cum l. qui insulã. post nu. 2. vers. In tex. ibi interest. ff. de verbo. obli. quem refert Ias. ibi, nume. 5. & Nouel. in pract. cri. 197. nu. 54. Ripa in l. fi. num. 86. C. de reuoc. dona. quem refert Vinius in loco prælleg. fol. 205. in 1. ampliat. Plus dicit Neil. de bann. in 3. par. secundi temporis, q. 52. ꝙ siue tempore pacis esset bannitus, siue põst, semper potest impunè offendi, & quòd ita seruatur, quæ opinio, mihi quoq; placet in eo, qui nondum esset bannitus, dummodò tale bannum secutum fuerit ex alia causa, quàm ex ea, propter quam fuit contracta pax inter ipsos. Sed si esset bannitus tempore initæ pacis, vel bannum posteà secutũ esset ex eadem causa, pro qua fuerat contracta pax, non putarem illum esse excusandum.

61 Sed an licebit virtute huius statuti bannitum proditoriè interficere? Resp. ꝙ sic, ita tenet Dec. in c. quæ in Ecclesiarum. nu. 14. in fi. de const. Et ita seruari attestatur Boss. in titu. banniti quid amittant, nu. 1. vbi etiam dicit, quòd licet eos occidi facere per pecuniam, & sic per assassinium, subdẽs, quòd ita seruatur. Contrariam autem sentẽtiam, scilicet quòd imò non liceat bannitum proditoriè interficere, multi tenuerunt. Et dicit Mantua cõs. 200. lib. 2. nu. 29. ꝙ illa opi. Dec. communiter reprobatur, quod est magnum verbum, si est verum. Dicit etiam Ang. in l. fi. C. de delator. libr. 10. relatus per Alex. in Apostil. ad Bart. in ea. l. fi. quòd in facti contingentia, fuit Perusij quidam vltimo supplicio affectus, qui socium suum bannitum proditoriè interfecerat. Et illum refert Igne. in l. 3. §. si ex stipulatu. num. 54. ff. ad Sylle. vbi etiam narrat. nu. 48. ꝙ dum ipse Senator Mediolani, contigit, quòd quidam, qui dederat inimico suo bannito fidẽ, de non offendendo, addita etiam cautione, deindè illum interfecit. Et dicit, quòd super illo casu fuit dubitatum, & multis diebus in Senatu disputatum, non tamen dicit, quòd fuerit decisum. Certè quicquid sit de iure, apud nos seruatur, quòd bannitus qui potest impunè interfici, potest etiã proditoriè occidi. Si tamen aliquis fidem expresè dedisset bannito, eum nõ offendendi, & illum interficeret, ego illum decapitari facerem, nam etiam hosti fides seruanda est.

62 Item quæro, pone quòd bannitus habuerit gratiam à principe, sed nondum sit cancellatus de albo, seu numero bannitorum, nunquid poterit impunè offendi? Respond. quòd sic, & est cõis opi. vt dicit Ias. in l. si creditoris. nu. 2. & seq. C. de fideicom. prout illũ refert Boss. in d. titul. Banniti quid amittant. post nu. 3. vbi etiam dicit, quòd ita pluries vidit in facto obseruari. Item attestatur Mars. sing. 340. Caute agatur, Blanc. in pract. cri. fol. 101. nu. 125. & alijs seq. max. nu. 165. in fin. Hoc tamen intellige vt procedat, modò nulla culpa ipsi offendenti ascribi possit. Ita dicit Ange. in l. filio quem. in princ. ff. de libe. & posthu. prout illum refert, & dicit magis cõmuniter approbari Alex. in ea. l. filio quem. in princ. num. 6. & seq. Ego tamen non reperio in lib. meo Angel. ibi hoc dicentem. Mihi placet in hoc att. distinctio, quam ponit Cæp. cons. 39. cri. col. pe. dicens illam esse ex omnium sententia. ꝙ scilicet, aut constat, ꝙ occisores sciebãt bannũ fuisse sublatũ, & tunc procul dubio pœna ordinaria puniendi. Aut constat, ꝙ ignorabant, sed tamen, perquirendo, illud

facilè ſcire potuiſſent. Et tum ex hac culpa, ſunt etiam pœna aliqua extraordinaria condemnandi. Anteq̃ enim quis ad huiuſmodi actum homicidij de ſui natura doloſum, & ab omni lege reprobatum deueniat, debet curiosè inquirere, & non præcipitanter currere ad illum committendum. Et hæc opin. æquior eſt, & tenenda in iudicando, in qua, vt dicit Nell. de ban. in 1. par. tertij temp. q. 2. omnes concordant, quicquid dicit Blan. in loco præallegato, nume. 164. affirmans, quòd contrarium tenent communiter Docto. Caueant tamen banniti, quia niſi probetur præcisè ſcientia occidentium, nunquam condemnantur in pœnam homicidij. Et quando probatur ſcientia per coniecturas, puniuntur tantùm in pœnam extraordinariam. Et ideò curent quamprimum de albo deleri, poſtq̃ à principe gratiam impetrarunt.

Sed quid ſi bannitus priuſquam occidatur, proteſtetur quòd habet gratiam, nunqd adhuc poterit impunè occidi? Reſpon. quòd ſic, ſi aliter non fecerit fidem de ipſa gratia. Et eſt communis opi. vt dicit Ripa in c. cùm M nume. 56. de conſtit. Et dicit Marſ. conſ. 55. nu. 5. in fin. quòd ita tenent Doctores. Et dicit Gozad. conſ. 61. nu. 9. quòd hanc opin. ſequuntur omnes Doctores, Antiqui & Moderni. Non enim tenetur quis, illi credere, niſi oſtendat.

63 Maior eſt dubitatio, quando bannum eſt nullum, nunquid excuſetur occidens ipſum, nulliter bannitum? Aliqui dicunt, ꝙ nullo modo debet impunè euadere, ſed ſi habebat notitiam huiuſmodi nullitatis, debet puniri pœna ordinaria. Et hanc dicit eſſe communem opi. Alex. conſ. 77. num. 5. lib. 3. quem refert Gomeſ. Arias ſuper l 74. Tauri. num. 35. & pract. Conradi, fol. 317. in 8. ampli. & Blanc. in prin. crim. fol. 98. num. 96. in fi. Marſ. conſ. 10. nu. 16. prout illum refert Viuius in loco præalleg. in 4. limita. qui tamen in libro meo hoc nō dicit. Si verò non habebat notitiam talis nullitatis, tunc debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, & hæc eſt cōis opi. vt dicit Vanti. de nullita. ſo. nu. 44. Sed certè, in hoc ſecundo capite, hæc opin. mihi non placet, nam qui occidit bannitum condemnatum, & poſitum in albo, id facit ſub fide publica ſtatuti, id permittentis, meritò ſi probabiliter ignorauit nullitatem banni, iudicio meo, eſt in totum excuſandus. Et credo, ꝙ ſi caſus contingeret, ita ſeruaretur in practica, & ſibi imputet ille, qui eſt nullus bannitus, neque curat facere, reuocari bannum, & nomen ſuum de albo bannitorum deleri.

64 Succeſſiuè quæro, vtrum pendente appellatione à ſentētia banni, poſſit bannitus impunè offendi? Reſp. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Ang. Aret. in l. 1. in princ. ff. nil noua. appel. pen. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Soci. in l. 3. §. ſi ſeruus. verſ. Prima concluſio. ff. de æqui. poſſ. Iaſ. in dict. §. ſi ſeruus. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera B. nu. 4. Idemq́; pendente cauſa nullitatis ipſius banni, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 94. verſ. Scias autem. Quinimò neque etiam poteſt impunè offendi, pendente tempore ad appellandū, ab ipſa ſententia banni. Et hanc opinio. dicit eſſe communem Blanc. in pract. crim. fol. 99. nu. 108. & ſeq. Apoſtil. ad Fel. in cap. quærenti. ſub num. 2. de offic. deleg. Sed in hac prouincia non cōtingit, ſuper his dubitari, cùm in cauſis criminilabus ſublata ſit omnis appellatio.

65 Quæro etiam, pone quòd bannitus fuerit captus per ſamiliam officialis, nūquid adhuc poterit impunè offendi? Reſp. quòd non. ita tenuit Bar. in l. 3. §. Transfugas. ff. ad leg. Cor. de ſicar. Et dicit Afflict. ſuper 2. parte conſtit. regni. Rub. 3. nu. 51. quòd hæc limitatio communiter tenetur. Idem dicit Ant. Gomeſ. ſuper l. 76. Tauri. poſt nume. 17. verſ. Item adde, quòd poſtquam. Ita etiam communiter ſeruari, & approbari atteſtatus Alber. in 4. parte ſtatutorum, q. 36. Adhuc quæro, in fin. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica. poſt num. 58.

66 Vlterius quæro, nunquid occidens bannitum, extra territorium, à quo eſt bannitus, debeat decapitari? Reſpō. quòd non, ita dicit Bald. in l. cunctos populos. nu. 9. C. de ſumma Trinita. referens, quòd iſta quæſtio fuit de facto, in quodam Pico Tacone, & dicit, ꝙ ipſe conſuluit, quòd non poterat puniri, & fortè eſt conſilium, de quo mentionem facit & atteſtatur eius opin. eſſe magis cōmunem Gomeſ. in c. 2. §. ſtatuto. nu. 42. de conſti. in 6. Et ita iudicauit Senatus in quodam, qui interfecerat bannitum extra territorium, & in eccleſia, vt refert Boſſ. in d. titul. banniti quid amittant. nu. 6. Quæ quidem concluſio abſq; difficultate procedit, quando iſte, qui bannitum offendit, captus eſt in loco ſtatuti, permittentis bannitum impunè offendi poſſe, non enim poteſt ibi puniri, ex eo, ꝙ bannitū extra territorium offenderit. Et ita loquitur

Bald.

Bald.iu loco præalleg. Et ita seruari attestatur Nelius de bannitis,iu 2.par. secuudi temporis,q.57.quem refert Iaſ.in l.fin. nu.22.ff.de inrisd.om.iud.& Caguol.iu ea.l.fin. nu.18.& Marſ.conſ.57.nu.35. Quinimò reperio etiam, quòd senatus in facti contingentia declarauit,quòd qnidā Sociuates,& sic subditi huic Ducatui,qui Laureurium Valiotum, bannitum à dominio Venetorum, biauditijs conduxerant iu agrum Brixieusem,vbi fuit occisus,non poterant in hoc dominio puniri.19. Decemb.1559.P.N.Quod est notaudum,quia fortè multi prima facie dicerent cōtrarium. Fuit etiam decisum per Senatum, in causa cuinsdam Ludouici Ponteuici, quòd quidē Brixlenses banniti à dominio Venetorum, qui habitabant iu hoc Ducatu,potuerāt impunè iuterficere,etiā proditoriè,quendam Tamburinum pariter bannitum à dominio Venetorum,quem in territorio Brixieusi interfecerant.2.Martij,1549.P.N.

67 Fuit etiam aliquando dubitatum,nunqd occidens bannitū,quem ignorabat esse bannitum, gaudeat nihilominus beneficio hnius statuti,& concludendum est,quòd sic,ita dixit Barto.iu l.inter omnes.§.rectè. nu.4. ff. de furtis. Et ita communiter tenetur,vt ait Nell.iu loco præallega.q.25.quem refert Dec. conſ.327.num.4.Hoc tamen intellige,vt procedat,quantum ad hoc,vt iste occideus bannitum,euadat pœnam homicidij.Sed si vitra impunitatem,statutum constitueret præmium occidenti,seu præsentauti bannitum,talis ignoranter occideus,aut præsentaus non consequitur illud præmium,ita dixit Barto. in l.3.§.vtrum.nu.3.ff.ad Sylle. & in l.geuero. post num.2.ff.de his qui not.infam.Et hæc limitatio communiter tenetur,vt dicit Afflic. in d.Rub.3. nu.53. Et dicit Angel.iu dict.§.rectè.nume.2.quod ita vidit iudicari,in ciuitate,Perusij.

68 Sed quæritur,poue quòd statutum dicat, quòd bannitus iu centum possit impunè offendi,Modò aliquis est bannitus ex vna causa iu quinquaginta,& ex alia causa,in alia quinquaginta,nunquid talis dicetur bannitus iu centum, ad hoc,vt dicatur cōprehensus in statuto,& consequenter possit impunè offendi?Respon. quòd non,ita dicit Bart. in l.vbi fideiussor.nume.1.ff.de solutio.cuius opiu. ab alijs Doctoribus comprobatur, & tenetur in practica,vt dicit Ang. de malef. in verbo, Dictum Sempronium. numer.1. Hanc etiam dicit esse commuuem opinio.Iaſ.in l. si idem cum eodem,iu princ.num.4.ff.de iurisdict. om. iudic.nam regulariter in materia odiosa non fit cumulatio,vt dixi infrà,libr.7. §.Cumulatio.Si tamen iudex ipse,pro multis maleficijs separatis illum condemnasset, in vnica summa,quæ omnes summas comprehenderet,& summam centum excederet, esset illum occidens exeusandus. Et ita communiter tenetur,vt attestatur Nellus de bannitis in prima parte,secundi temporis,quæstio. 9.

69 Sciendum est autem,quòd defensio,& exceptio proueniens virtute huius statuti, est peremptoria, & impedit litis contestationem,ita dicunt communiter Doctores,vt ait Gand.de malef.iu tit.vtrum procurator. nu. 15.vbi etiam subdit, quòd ita communiter obseruatur.

70 Item scias,quòd si officialis,stante hoc statuto, procedat contra huiusmodi occidentem bannitū,potest hæc exceptio non modò opponi,per eius procuratorem,iuxta ea, quæ dixi infrà,hoc eo.lib.§.fi.q.32.verſ.Quæro modò,sed etiam per quemlibet de populo,qui compareat,& ostenso banno,petat,q̃ viterius non procedatur,sed absoluatur, ita dicit Bar.in l.vbi pactum.num.10.C.de transact.quem sequuntur Doct.vt dicit Marſ.in l. si quis ne quæstio.nume.125.ff.de q.& iu sing. 372.Capias vnum,& iu pract.cri.§.constante. num.38.Quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi in loco præallegato,quòd scilicet, bannum sit adeò notorium,vt nullam aliam probationem requirat,quàm exhibitionem ipsiusmet banni,&c. Hoc tamen apud nos,in pract.non seruatur,vt ibi dixi.

71 Iu hoc etiam proposito quæro,nunquid stante hoc statuto, possit bannitus se defendere aduersus eum,qui vult illum interficere?Resp.in hoc articulo varij varia senserunt, adeò vt nulli discernere potuerint,quænam esset crebrius recepta opinio,vt dicit Placea lib.1.delictorum. c. 18. post nu.3. verſ.Tertiò suffragari. nihilominus reperio,quòd Clau. in l.vt vim,in lectura,nu.23.ff.de iust.& iure. dicit communem opin.esse,quòd non liceat illi,se defendere,& quòd si se defenderet & occideret suum aggressorem,deberet puniri.Sed certè hæc opi.mihi semper visa est dura,& si casus cōtingeret,illum non punirem, saltem pœna mortis,nam propriæ vitæ,& salutis defensio,est de iure naturali,vt omnes fatentur.Et ideò,lege humana aut statuto, tolli posse non debet.

72 Alia quoq; est quæstio, nũquid, stante hoc statuto, poterit iudex ex officio inquirere contra aliquem offendẽtem bannitum? Respon. Si statutum dicat, quòd bannitus possit licitè offendi, res nõ habet difficultatem, certũ est enim, quòd de eo, quod licitè committitur, non potest iudex inquirere. Et est communis opi. vt dicit Aret. in c. nulli. nu. 6. de accusat. Sed quid si statutum simpliciter dicat, quòd bannitus non audiatur, vel quòd non reddatur ei ius, nunquid si fuerit offensus aut occisus, poterit iudex ex officio procedere? Respon. quòd non, & est communis opin. vt dicit Aret. in loco præalleg. post nu. 8. lex enim, quæ prohibet aliquem, de offensa sibi facta, accusare, videtur permittere, illum impunè offendi posse. Vide quæ dixi infrà hoc eodem libr. §. fin. quæstio. 51. versicul. Posset etiam.

73 Sunt etiam alij casus, in quibus licitũ est, propria autoritate alium interficere, puta si ille, contra quem decreta est captura, resistat familiæ officialis, neq; aliter capi possit, licet enim, eo casu, familiæ illum interficere, vt dixi infrà hoc eodem libr. §. fin. quæstio. 28. circa princ. &c.

74 Vltimò quæro, nunquid in hoc crimine puniatur affectus, etiamsi non sequatur effectus? Respond. de iure clarum est, quòd sic, vt est text. expressus in l. is, qui cum telo. C. ad l. Corne. de sicar. nihilominus de consuetudine generali illa lex, & omnes aliæ punientes affectum, sunt sublatæ, vt dixi infrà hoc cod. lib. §. fin. q. 92. Et ideò inferens vulnera, etiam animo deliberato occidendi, non punitur pœna homicidij, sed tantùm de vulneribus, ex prædicta consuetudine generali, vt attestatur Vitall. de malef. in Rub. de insultu. nu. 15. & in Rub. de inquis. numer. 58. dicit tamen Igneus in l. 1. §. occisorum. nume. 41. ff. ad Sylle. quòd in latronibus grassatoribus, quandoque vidit contrarium obseruari. Faciunt quæ dixi suprà, vers. Punitur etiam. dixi plenius in dict. q. 92. Et hæc sufficiant in materia homicidij.

§. INCESTVS.

SVMMARIVM.

1 *Incestus inter quas personas committatur?*
Et an committatur cum moniali?
Et an cum presbytero?
2 *Incestus pœna quæ sit?*
Et an hodiè pro incestu, imponatur pœna publicationis bonorum?
3 *Dispositio Auth. incestas nuptias, an habeat locum etiam in nuptijs, quæ sunt incestæ de iure canonico?*
4 *Et an locum habeat tantummodò in nuptijs incestis, ratione consanguinitatis, an autem etiam in alijs?*
5 *Incestas nuptias contrahentes, sunt ipso iure excommunicati?*
6 *Et quid si fuerit, in contractu matrimonij, apposita conditio, Si Pontifex dispensauerit?*
7 *Et an hæc pœna locum habeat in sponsalibus?*
8 *Incestas nuptias cõtrahentes excusantur, ex eo, quòd ignorarent factum.*
9 *Et quid si postquam detecta est affinitas, perseuerauerint in matrimonio?*
10 *Iudæi contrahentes incestas nuptias, in gradu permissa à lege Mosaica, sed prohibitio à iure communi, an sint puniendi?*

1 INcestus committitur inter personas, sanguine coniunctas, vt in casu, in quo consuluit Barb. cõs. 23. libr. 2. puta, si quis propriam filiam cognouerit, vt in casu decis. Boër. 318. vel materteram, vt in casu Cæp. cons. crimin. 69. vel filiam sororis, vxoris suæ, vt in casu Alexan. cons. 229. lib. 6. Videndum est etiam in hoc proposito elegans consil. Crauer. 321. In quo defendit, à suspicione incestus, fratrem, qui per biennium, cum sorore suo eodem lecto iacuerat.

Sed nunquid committitur incestus, carnaliter cognoscendo monialem? Respond. quòd sic, & ita concludunt communiter Canonist. vt dicit Bermond. de concub. fol. 75. nume. 2. in fin. Quinimò etiam aliqui tenuerunt, quòd si mulier rem carnalem habeat cum clerico, in sacris constituto, sit incestus, ita dicit gl. in l. 4. in verbo, Filij. C. de episco. & cler. Et dicit Bal. ibi, nu. 2. quòd cùm quæstio fuisset de facto, ita fuit determinatum, quòd esset incestus. Hoc idem communiter à Doctorib. receptum esse ait Grilland. de diuers. crim. lib. 3. q. vltima, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. numer. 11. qui etiam fol. 341. post nume. 13. dicit, quòd hæc est communis regula. Sed certè veritas est in contrarium: nam dicitur simplex fornicatio, vt dixi suprà hoc eodem lib. §. Fornicatio. versicul. Cum presbytero.

2 Sed quæro, quæ sit pœna incestus? Respõ. aliqui dicunt, quòd de iure ciuili est pœna mortis. Et hanc esse communem opi. attestatur Grilland. de diuers. crim. lib. 3. q. 3. num. 5. prout illum refert Pract. Conrad. fol. 376. nu. 15. Et est verum, quando incestus committitur, cum aliqua alia specie fornicationis, puta, adulterio, vel stupro, & ita sensit glo. in l. si adulterium cum incestu, in princ. in gl. 1. ff. de adult. quã dicit esse cõiter approbatam Gril. in loco præalleg. Bermon. de concubi. fol. 87.

veri.

verſ.Sum modò. De iure autem canonico in clerico pro crimine inceſtus,eſt pœna depoſitionis.Et hanc opin. ſequuntur cõiter DD. vt atteſtatur Didac.ſuper 4.decret.fol.91. nu. 3.Vide quæ dixi ſup.§. Fornicatio. verſic.Sed quæro. Si verò committitur cõtrahendo inceſtas nuptias, tunc punitur iuxta formam Auth.inceſtas nuptias. C.de nuptijs. Ego vidi,in facti contingentia,per Senatum diuerſimodè puniri inceſtuoſos. Nam Margarita Cella pro inceſtu cõmiſſo cum ſororio ſuo, iuſſa fuit fuſtigari,17.Nouembr.1548.P.N. Et Comina de Raynerio,faſſa ſe cũ genero ſuo carnaliter commiſcuiſſe, pariter fuit fuſtigata,15.Martij,1559.P.N. Et Vincẽtius Maldurus, qui fatebatur cognouiſſe carnaliter eius priuignam,fuit tantummodò condemnatus in pœna ſtatuti pecuniaria, 24.Iunij,1554.A.C. Quidam aũt Io.de Corſis,qui filiã ſuam ann. 16.violauerat,fuit furcis ſuſpenſus,6. Octob. 1548.P.N. Et refert Papo li.22.ti.9. Arreſto 7.ꝙ quidam notarius qui carnaliter cognouerat matrẽ & filiã, fuit per parlamentũ Tholoſæ, vltimo ſupplicio affectus,9.Nouemb.1548. Et ibidẽ Arreſto 8.refert, ꝙ fuit ad triremes perpetuas cõdemnatus quidam, qui in vxorem duxit quãdam mulierem, cuius neptem prius grauidam reddiderat.

Et ſcias, quòd diſpoſitio d. Auth. inceſtas nuptias, quatenus imponit pœnã confiſcationis bonorũ,non eſt hodiè ſublata, ex diſpoſitione Auth. bona damnatorum, C.de bon.proſcri. Et hæc eſt commu. opi. vt dicit Boër.deciſ.264. nu. 12. Quinimò contrahens tales inceſtas nuptias, ipſo iure amittit dominiũ bonorum ſuorum, neq; vlla ſententia, aut declaratio requiritur. Ita tenet glo. in d. Auth. Inceſtas nuptias. in verbo, Mox. Et eſt communis opin. vt dicit Bermond. de concub.fol.84.nu.11.& ſeq.

3 Quæro,nunqd diſpoſitio d.Auth.inceſtas nuptias, locum habeat tantummodò in nuptijs,quæ ſunt inceſtæ ſecundũ ius ciuile, an autem etiam in his, quæ ſunt inceſtæ ſecundum diſpoſitionem iuris canonici? Reſp. In hoc articulo variæ fuerunt Scribentium opi. Aliqui enim tenuerunt, quòd habet locum etiam in nuptijs,quæ ſunt inceſtæ de iure canonico,licet nõ ſint iuſtæ de iure ciui.Et hãc dicit eſſe communem opi. Dec. conſ.158. nu. 1.circa fi.quem refert Diaz in pra.crim.cau.c. 78.& Pract. Contra. fol.376.nu.9. & Didac.ſuper 4.decret.98.nu.18.relatus,& ipſe per Villalob.in ſua collecta cõium opin. in litera N. nu.48.Bello.conſ.84. n.5. Aliqui verò tenuerunt contrarium,ꝙ.ſ.non habeat locum niſi in nuptijs inceſtis de iure ciuili, & ſic quæ dicebantur inceſtæ, tempore conditæ illius legis. Et hanc opin. dicit eſſe communiorem, probabiliorem, & magis conſonam veritati, Folier.in prac.crim. can. fol.63.poſt num.95. vbi ait,quòd Dec. qui dixit opi. Abb.eſſe cõmunem deceptus eſt. Certè negari non poteſt, quin magnæ ſint authoritates hinc inde,quas etiam recenſet Folier. in loco præal. Ego verò, ſi caſus contingeret, libentius adhærerem opi. contra Abb. quæ mitior eſt,& benignior,& quam etiam credo eſſe in puncto iuris veriorem, nihilominus(vt dixi infrà libr.7. §.Opinio) in iſtis caſibus,in quibus eſt varietas opi.& in quibus ſunt ex vtraq; parte Doctores atteſtantes de communi, ante omnia recurrendum eſſe puto ad cõſuetudinem, & videndum ſecundum quam opi. ſolitũ ſit iudicari. Et illa eſt ſequenda, quia cõſuetudo optima eſt legum interpres,&c.

4 Itẽ quæro, an diſpoſitio d. Auth. locũ habeat ſolummodò in nuptijs, propriè inceſtis ratione conſanguinitatis,an aũt etiam in nuptijs largo modo inceſtis, ſcilicet inutilibus vel illicitis, puta cum cognata ſpirituali, vel Iudæa, ſeu infideli, & huiuſmodi? Reſpon.in ead.Auth.in gl.1.tenuit,quòd habeat locum in quibuſcunque nuptijs illicitis. Sed certè contrarium tenent communiter Doctores, vt ait Salyc. in ea. Auth. inceſtas, nume. 4. quem refert Dec.in d.conſ.158.poſt nu.1.verſ.Et hoc confirmatur.Hanc dicit eſſe communem opi.Boër.in d. deciſ.264. num. 13. Pœnæ enim ſunt molliendæ, non autem extendendæ.

5 Præterea inceſtas nuptias ſcienter contrahentes,ſunt ipſo iure excommunicati, vt eſt text. in Clem. eos de conſan. & affi.& declarat Gem. conſil.71.qui in facti contingentia ita conſuluit.

6 Sed quid ſi aliquis contrahat matrimonium cum conſanguinea ſub conditione:Si ſummus Pontifex diſpenſauerit,nũquid tale matrimonium valebit?Reſ. In hoc articulo variæ ſunt Scribentium opi. nam Inno.in c.ſuper eo.de cond.appo.tenuit, quòd non. Et hanc opi.dicit eſſe cõmun. Aret. in l.apud Iulianum.§.conſtat.coiu. 3.ff. de leg.1. prout illum refert Dida.ſuper 4.decretal.fol.31.poſt num.7.& Viuius in lib. communium opi.in verbo, Matrimonium cõtrahentes. Contrariam autem, ſcilicet, quòd ſub ea cõditione

possit matrimonium contrahi, tenuit Anto. de Burr. in d. c. super eo. Et hæc opin. de consuetudine obseruatur, vt attestatur Boër. decis. 264. nu. 26. Et reuera quotidiè videmus, in hac forma cōtrahi matrimonia, propterea ab hac opin. nullo modo esset in pra͏̈ctica, recedendum.

7 Hæc autem pœna incestarum nuptiarum, non habet locum in sponsalibus, sed requiritur, quòd matrimonium sit carnali copula consummatum. Et hanc dicit esse cōmunem opi. Vinius in d. vers. Matrimonium contrahentes. in l. limitat.

8 Excusatur incestum committens, vbicunq; appareat, quod ipse ignoraret factum. Et hæc est cōis opi. vt dicit Bald. Nouel. de dote. in 1. part. 11. partis princ. nu. 8. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera P. num. 68. Didac. super 4. decret. fol. 99. post nume. 22. Quinimò pœna amissionis bonorum non habet locum, vbi in ipsis contrahentibus fuisset ignorantia iuris, vel facti, etiam ex crassa, & lata culpa, ita dixit Bart. in l. si adul. cum incestu. in prin. nu. 11. ff. de adul. Et est communis opin. vt attestatur Didac. in loco præalleg. nu. 21.

9 Sed pone, quòd aliquid à princ. bona fide incestas nuptias cōtraxerint, deindè fuit detecta consanguinitas, ipsi verò (eo non obstante) perseuerauerunt, nunqd dicentur incidisse in pœnas à legib. & canonibus impositas his, qui incestas nuptias contrahunt? Resp. quòd non, ita tenuit gl. in Clem. vnica. in verbo, Scienter. de consanguin. quam approbant DD. vt ait Didac. in loco præallegat. num. 19.

10 Quæro etiam, an Iudæi contrahentes inter se nuptias, in gradu prohibito secundum ius ciuile, sed permisso à lege Mosaica, puniendi sint pœna incestus? Respon. quòd non, nám quicquid sit de iure, Iudæi non seruant dispositionem l. nemo. la 1. C. de Iudæis. vt attestãtur Scribentes in ea. l. nemo. & in specie Fulgos. & Ang. prout illos refert Barb. qui ita consuluit in cons. 13. nu. 2. lib. 4.

§. INIVRIA.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam pluribus modis fieri.*
Quid intersit inter verberare & pulsare?
2 *Intrans in agrum meum, causa venandi, me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere?*
3 *Iniuria facta vxori, an censeatur facta viro?*
4 *Ex iniuria duplex actio oritur, ciuilis & criminalis.*
5 *Et an in libello iniuriarum ponendus sit mensis, & annus, & locus illatæ iniuriæ?*
6 *Et an requiratur, quòd in libello taxetur iniuriæ æstimatio?*
7 *Iniuriæ pœna quæ sit?*
8 *Et an cōdemnatus actione iniuriarum efficiatur infamis?*
9 *Actio iniuriarum an præscribatur anno?*
Et an ille annus sit continuus?
10 *Iniuria an tollatur per mutuam conuersationem?*
11 *Et an tollatur per remißionem?*
12 *Iniuriam faciens, an poßit se excusare, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi?*
13 *Et quid si in eodem actu, quo iniuriam intulit, fuerit protestatus, quòd nolebat iniuriam facere?*
14 *Et quid si fuerat primò ipse prouocatus?*
15 *Et quid si probet iniuriam fuisse veram?*
16 *Et quid si dicat se iniuriam intulisse calore iracundiæ, & protestetur se pœniteret*

1 INiuria pluribus modis committitur, facto, scilicet, & verbo. Facto, puta, si quis alterum percusserit alapa, vt in casu Grammat. decis. 14. vel cubito, vt in casu Paris. cons. 165. libr. 4. vel cum manu sub mento, vt in casu Guid. Pap. cons. 224. vel baculo, vt in casu, de quo per Grammat. voto 15. 28. cōs. 2. decis. 16. 19. & Bertran. cons. 161. lib. 6. & cons. 142. eod. vol. & cons. 164. lib. 7. & Nattæ cons. 254. vel vulnerauit, vt in casu Ioan. de Amicis consil. 77. & 85. & Mantuę cons. 41. lib. 1. & Grammat. voto 1. 22. & consil. 56. 62. 68. 69. & decis. 16. 94. & Marsil. cons. 31. 34. & Boër. decis. 323. & Nattæ cons. 44. Verbo, puta, si quis alteri minatus fuerit, vt in casu Bal. cōs. 144. lib. 2. & Crauettæ cons. 13. & consil. 53. Vel si appellauerit aliquem falsarium, vt in casu, in quo consuluit Rom. cons. 96. vel vsurarium, vt in casu Crauettæ cons. 145. vel proditorem, vt in casu Bald. cons. 361. lib. 4. & But. cons. 44. vel infamem, vt in casu Bertrand. cons. 131. lib. 5. vel bastardum, vt in casu Bertrand. cons. 189. lib. 6. Vel si dixerit alieni, Tu es bonus homo, quæ verba cōiter intelliguntur, quòd est cornutus, vt in casu, in quo cōsuluit Soc. in quodam cons. de quo mentionem facit Carauita super ritu 311. magnæ curiæ, num. 22. vel alicui dixerit, quòd produxerit chartã falsam, vt in casu Rimi. cons. 49. vel quòd vendebat potestarias, vt in casu Socin. cons. 146. lib. 1. & Corn. cons. 80. lib. 3 vel quòd fecerat monetam falsam, vt in casu Soc. cons. 118. lib. 1. vel aliquē diffamauerit de aliqua re, ex qua eius opinio læderetur, vt in casu, in quo consuluit Roma. cons. 97. puta, quia dixerit mulieri: Ego te desponsaui, vt in casu Bald. cons. 230. lib. 3. vel quòd illam appellauerit *Socca, idola, malfatta, incendiosa, puttana, che te hotrato tre berredi dal corpo*, vt in casu Bart. cons. 408. vel quod ea dixe-

dixerit, *Tu sei vna puttana, che te bolouorato cinquanta volte,* vt in casu Nattæ conf. 60. vel dixerit alicui, Tu mentiris, vt in casu Bald. cõs. 45. lib. 1. & Soc. Iun. conf. 82. lib. 3. Vel aliquem accusauerit de aliquo crimine, & succubuerit, vt in casu Ang. conf. 95. & Socin. conf. 118. libr. 1. vel fecerit aliquem indebitè carcerari, vt in casu Bald. conf. 212. lib. 3. & Guid. Papæ, decis. 324. Si quis Titium, vel opposuerit alicui crimen, de quo habebat gratiam, vt in casu Crauettæ, conf. 168. Dicitur etiam iniuriā inferre, si quis vitauerit aliquem tāquam excommunicatum, vt in casu, in quo consuluit Roman. conf. 387. vel prędicator concionando, maledixerit de aliquo vicino suo, licet illum nō nominauerit, vt in casu Alex. de Neuo conf. 82.

Scias autem in hoc proposito, quòd magna est differentia inter verberare, & pulsare, nam verberare est cum dolore cedere, pulsare sine dolore. l. lex Cor. §. 1. ff. de iniur. Et ita declarant Doct. vt dicit Anan. in Rub. de clerico percuss. post nu. 4.

2 Quæro, nunquid si quis intret in agrum meum, causa venandi, possum ego contra eum agere actione iniuriarum? Respond. de iure dicendum est, quòd non. sed cōtrarium vsurpatum est, & obtentum de consuetudine, scilicet quòd possum prohibere, ne quis intret in agrum meum, & si intret me inuito, tenetur iniuriarum, vt de hac consuetudine attestatur Anan. in cap. omnibus. num. 4. de cler. vena.

3 Item iniuria, facta vxori, censetur facta viro. Et ideò si statutum deponat, quòd faciēs iniuriam magistratui, puniatur in centum, habebit locum etiam in faciente iniuriam eius vxori. Et dicit Placa lib. 1. delictorum, c. 6. nu. 25. quòd hæc sententia adeò recepta est à Doctorib. vtriusq; classis, vt impugnari non posse videatur.

4 Scire debes, quòd ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis scilicet & criminalis. Ciuiliter agitur, quando petitur æstimatio iniuriæ. Et hoc dixi infrà lib. 7. §. Actio. Criminaliter autem petitur iniuriantem puniri pœnis iuris, &c.

5 Vlterius quæro, nunquid in libello iniuriarum sit ponendus annus, & mensis, & locus illatæ iniuriæ? Respond. quòd sic. Et est communis opin. vt dicit Alex. conf. 212. nu. 1. lib. 1. Bertrand. consil. 257. num. 1. lib. 6. Vide quæ dixi infrà hoc eodem lib. §. fin. q. 12. vers. Adde quod.

6 Sed nunquid in libello iniuriarum requiritur, quòd querelans taxet iniuriam sibi illatam cum iuramento? Resp. quòd non, sed sufficit, quòd in libello exprimat aliquam summā, ad quam æstimet eius iniuriam, salua taxatione iudicis, qui posteà edoctus de iniuria, ante sententiam moderatur, & taxat, & deindè defert iniuriam passo, iuramentū, cui permissum est iurare vsq; ad summam taxatam, vel minus, nō autem vltra illam summam. Et hæc est theorica, quam ponunt Doctores in hac materia, vt dicit Bertrand. conf. 74. nu. 6. lib. 8.

7 Sed quæro, quid sit pœna iniuriæ? Resp. ꝙ regulariter est arbitraria iudici inspecta facti, & personarū qualitate, vt est tex. in §. in summa. Inst. de iniur. An autem possit iudex aliquo casu arbitrari pœnam mortis, dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 83. vers. Sed quæro.

8 Item condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis. Quod tamen intellige, vt procedat, modò iniuria sit atrox, aliàs enim non efficitur infamis. Et ita tenent oēs Doct. vt dicit Ang. in l. infamem, in primis verbis. ff. de pub. iud. prout illum refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Dictum Semproniū. sub num. 4. & in verbo, Verba iniuriosa. post nu. 17. Sed certè Ang. ibi non ita dicit, sed primò ait, quòd damnatus pro graui iniuria secundum oēs efficitur infamis, deindè subdit, sed & pro modica videtur dānatus infamis, & sic apertè inclinat in sententiam, quòd etiam damnatus pro modica iniuria efficiatur infamis, quam etiam sequitur, & dicit esse cōmunem Feli. in c. cum te. nu. 9. de re iudic. Corset. de minimis in 2. par. vers. 26. quem refert Pract. Contra. fol. 408. nu. 21. Faciunt quæ dixi suprà hoc eod. libr. §. Furtum. vers. Pariter etiam.

9 Tollitur autem actio iniuriarum per lapsum anni, tanto enim temporis spatio præscribitur, ita tenet glo. in l. si non conuitij. in gl. fi. C. de iniur. quam dicit esse communiter approbatam Ruin. conf. 21. nu. 5. libr. 4. Hanc etiam dicit esse communem opin. Placa in d. c. 6. circa fi. Hoc tamen intellige, vt procedat in actione iniuriarum, criminali; nam ciuilis est perpetua, vt dixi in d. §. Actio. Et hanc esse communem opin. attestatur Bal. de præscri. in 4. parte, 4. q. principalis, q. 1. nume. 3. quem refert Roland. conf. 39. nu. 15. libr. 2. Scias etiā, quòd iste annus, intra quem potest agi criminaliter actione iniuriarum, est continuus, & est communis opin. vt dicit Cuman. conf. 74. post

74.post nu.5. Curt.Iun.in l.1.in princ. nu. 20. ff.quod quisq; iuris.

10 Item tollitur per conuersationem habitã cum offensore, censetur enim ex hoc iniuriã tacitè remisisse. Et hæc sententia ab omnib. iuris professoribus recepta est, vt attestatur Placa in loco præalleg. nu. 43.

11 Tollitur etiã per remissionem expressam. An autem per remissionem iniuriç factam in foro conscientiæ, sit sublatum ius accusandi, & an qui remisit iniuriam, censeatur etiam remisisse damna, & expen. dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 58. vers. Quæro modò. & vers. Sed in proposito.

12 Quæro nunc, an ille, qui iniuriam intulit, possit se tueri, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi? Respõ. quòd non, quia omnis iniuria in dubio, p̃sumitur facta animo iniuriandi, nisi contrarium probetur. Et ita concludunt communiter oẽs Doct. vt dicit Soci. cons. 146. post nu. 7. vers. Citra tertiã. libr. 1. Hanc etiam dicit esse cõmunem Paris. cons. 149. nu. 19. lib. 4.

13 Sed pone, quòd in eodem actu, quo quis iniuriam intulit fuerit protestatus, quòd nolebat ex eo iniuriam facere, puta, quia dicat alicui, Tu mentiris saluo honore tuo, vel salua reuerentia tua? Resp. quòd talis protestatio non releuat, quò minus teneatur actione iniuriarum, ita dixit Bart. in l. si quis extraneus. in princ. nu. 3. & seq. ff. de acquir. hæredi. & in l. non solùm. §. morte. num. 47. ff. de oper. noui nuncia. Et ita in facti contingentia, iudicatum fuisse attestatur Guid. Papæ decis. 465. Ex iniuria. Quæ tamen conclusio intelligenda est vt procedat, quando apparet, quòd habebat animum iniuriãdi verè, vel præsumptiuè prout in casu, in quo loquitur Bartol. nam illa verba, Tu mentiris, sunt ex consuetudine inducta, vt habeant vim iniuriandi, vt est omnibus notum. Cæterùm si subessent coniecturæ, per quas talis protestatio adiuuaretur, quòd scilicet nõ habuisset animum iniuriandi, certè talis protestatio prodesset, vt dicit Oldrad. cons. 53. post nu. 3. cuius doctrinam dicit esse communiter approbatam Soc. cons. 118. nu. 5. in fin. lib. 1. Et ponit exemplum in magistro, qui loqueretur cum discipulo, vel similia.

14 Quæro etiam, nunquid si aliquis ab alio prouocatus, dicat illi, Tu mentiris, teneatur ex eo actione iniuriarum, non obstante ipsa prouocatione, etiamsi dicat verum? Respon. quòd sic. Et est cõis opin. vt dicit Boër. cons. 4. nu. 27. & seq. vbi etiam subdit, quòd ita obseruatur in practica, & ita refert, in facti contingentia, decisum fuisse per consilium Neapolita. teste Capic. decis. 58. in causa Nicolai, regulariter enim in delictis prouocatio non excusat, vt dixi infrà in hoc eod. lib. §. fi. quæstio. 60. vers. Nunc quæro. Sed benè prouocatus, regulariter mitius punitur, vt ibi dixi, senatus tamen aliter iudicauit in causa Nicolai Fodrij, quem in totum excusauit, quòd dixisset cuidam, tu mentiris, qui ei prius dixerat, quòd non fecerat *dagentil huomo*, 9. ianuarij, 1557. P. N. Sed fortè erat iam inter ipsos secuta pax, quo casu, in huiusmodi iniurijs verbalibus, senatus semper solet clementer agere.

15 Item quæro, nunquid dicens alicui iniuriam, quæ vera sit, teneatur actione iniuriarum? Respõ. Aliqui simpliciter dicunt quòd sic, Et hanc dicit esse communem opin. Cur. Iun. in l. fi. nu. 3. ff. quod quisq; iuris. Tu verò dic, quòd, aut interest reipub. quòd illud delictum sciatur, puta, quòd ille sit homicida, vel latro, &c. & non tenetur. Aut non interest, puta, quia sit cæcus, vel claudus, & tenetur, ita dixit Bart. in l. cum qui nocentem, in prin. ff. de pœnis. Et est communis opi. vt dicit Alex. in l. 3. in princ. nu. 6. ff. de lib. & posthum. quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera A. nu. 29. Apostil. ad Ang. in dict. l. cum qui nocentem. sub nu. 1. Placa lib. delictorum. c. 1. post nu. 3. Scias tamen opus esse, quòd tale crimen, quod interest reip. sciri, probetur, nam eo quidem casu non tenetur, sed si non probauerit, vtiq; tenetur. Et est cõis opi. vt attestatur Boër. in d. cons. 4. nu. 36. in fin. & num. 46. & 48. Et hoc etiamsi tale crimen fuerit oppositum in iudicio excipiendo, puta contra testes, vel huiusmodi, vt dixi infr. hoc eo. lib. §. fi. q. 53. vers. Caueant tamen. Prætereà etiã illa distinctio non procedit, de iure canonico, nam eo iure, alteri iniuriam dicens, licet vera sit, non excusatur, cùm prius debeat præcedere charitatiua admonitio, vel correctio. Et est communis opi. Doct. vt attestatur Alex. de Neuo, cons. 82. nu. 5. in fi.

16 Quæro, quid si iniurians dicat se pœnitere, Et quòd dixit, aut fecit calore iracundiæ; nunquid erit excusandus? Respõ. Aliqui dicunt, quòd verba iniuriosè prolata per iracundiam non sunt punienda, Et hanc dicit esse communem omnium sententiam Ioan. Arno. Epito. 58. Cùm sit communis. Sed certè

ego

ego credo, quòd hæc opinio non sit communis, neq; vera, nam in delictis commissis non excusatur calor iracundiæ, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 60. vers. Est etiam, licet quandoq; prosit, vt quis mitius puniatur. Et ita semper vidi in practica obseruari. Pariter etiam pœnitentia, post delictum commissum, non excusat, vt dixi in d. §. q. 16. vers. Item quæro. & qu. 60. vers. Fuit quandoque. Et ita, in facti contingentia, decisum fuit per curiam Tholos. teste Aufrer. decis. 409. Item Titius, quem refert Mantua qui idē consuluit, cōs. 77. lib. 2.

§. LAESAE MAIEST. CRIMEN.

SVMMARIVM.

1 *Læsæ Maiestatis crimen pluribus modis committitur.*
2 *Læsæ Maiestatis crimen committitur non modò contra personam Papæ, vel Imperatoris, sed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ superiorem non recognoscunt.*
3 *Et an contra Principes, vel ciuitates, quæ superiorem recognoscunt?*
4 *Et an offendens Cardinalem incurrat crimen læsæ Maiestatis?*
5 *Et an offendens consiliarium Principis?*
6 *Et an ille qui non est subditus, dicatur committere crimen læsæ Maiestatis?*
7 *Et quid in clerico?*
8 *Criminis læsæ Maiest. pœna quæ sit?*
9 *Et an ex hoc crimine bona publicentur?*
10 *Et an dispositio l. quisquis, habeat locum contra filias fæminas?*
11 *Et an contra filios naturales?*
12 *Et quid in filijs natis ante delictum? Et quid in filio concepto post bannum?*
13 *Et an habeat locum etiam contra nepotes?*
14 *Et an hæ pœnæ statutæ contra filios, habeant locum, etiā quando crimen læsæ Maiest. non est commissum contra Imperatorem, vel Rempub. Romanam?*
15 *Et an in hoc crimine puniatur affectus etiamsi non sequatur effectus?*
16 *Et an in hoc crimine possit post mortem procedi?*
17 *Et an rebellis possit impunè occidi, & deindè probari, quòd erat rebellis?*
18 *Et an in hoc crimine possit procedi contra absentem?*

1 LAEsæ Maiestatis crimen plurib. modis cōmittitur, quos eleganter, & copiosè tecenset Gigas de crim. læsæ Maiest. In Rubr. q. nallter, & à quib. &c. & Francis. Lucanus de priuileg. fisci. in 2. parte principa. in Rubr. de crim. læsæ Maiestatis. Et potest poni exemplum in subdito, qui fecerit tractatum contra personam domini, vt in casu, in quo consuluit Socin. Inn. cons. 105. lib. 3. & Alciat. cons. 456. vel contra statum Principis, vel Reipub. vt in casu Bal. cons. 58. & seq. lib. 1. & Alex. cons. 13. lib. 6. & Ias. cons. 86. lib. 3. Alcia. cons. 453. vel qui ciuitatis ipsius dominium tyrannicè occupauerit, vt in casu Soc. cons. 22. lib. 1. vel patriam oppugnauerit, vt in casu Soc. cōs. 275. libr. 2. vel armatus venerit in bello, contra Principem suum, vt in casu Alcia. cons. 467. vel quia cum hostibus domini pacem, & amicitiam contraxerit, vt in casu Decij, cons. 604. 605. & 690. & Grammatic. cons. 13. & 31. vel quia tentauerit tanq̄ hostis, occupare castra vel ciuitates ipsius domini, prout contigit in quodā Ioan. de Landriano, qui dum inseruiret Gallis decreuerat occupare oppidū Abb. Crassi, & tam ipse cum socijs, q̄ Gabriel Butrus, qui sciens eos receptauerat, & auxillum eis dederat, fuerunt capite truncati, & in frusta scissi, 7. Septemb. 1535. C. C. vel quòd castra ipsa inuaserit, & occupauerit, vt in casu Ruin. cons. 1. & 2. lib. 5. Itē potest poni exemplum, in custode arcis, seu castri, qui illud tradat hostib. prout in quodam Gallo castellano, castelletti Genuensis, qui vendidit ipsum castellettū Genuensibus, & fuit propterea capite truncatus, & rotæ ligneæ insertus, vt refert Boër. de custod. clauium, nume. 25. vel etiamsi non vendidit, sed illud hostibus tradidit, vt in casu Cornelij, cons. 96. lib. 4. Potest etiā exemplum poni in eo, qui destruxit manu armata pontem, existentē in territorio domini sui, quod tamen si factum fuerit sine dolo, excusationem meretur, vt in facti contingentia eleganter cōsuluit Cepha. cons. 75. & seq. lib. 1. vel quia reuelauerit secreta Principis, vt in casu Mars. cons. 1. Item secundū aliquos, potest poni exemplū in eo, qui de Principe, aut domino suo oblocutus fuerit, in quo tamen vidēda sunt ea, quæ in facti cōtingentia scripsit Ruinus cons. 145. lib. quinto. & Cravetta cons. 6. & 9.

2 Committitur autem crimen læsæ Maiestatis, non modò contra Papam, & Imperatorē, sed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ superiorem nō recognoscunt. Et ita concludunt Docto. omnes, nemine excepto, vt dicit Gigas de crimin. læsæ Maiesta. fol. 30. quæstio. 28. Hanc etiam attestatur esse communem opinio. Boss. in tit. de crim. læsæ Maiesta. num. 51.

3 Dubium est, nunquid crimen læsæ Maiest. dicatur cōmitti etiam contra Principes inferiores, & ciuitates, quæ superiorem recognoscunt. Et certè de iure loquendo, iste articulus magnam habet difficultatē, & multi tenent, quòd dispositio l. quisquis, non habeat locum contra cōmittentes crimen læsæ Ma-

Maiest. contra huiusmodi Principes, vel ciuitates superiorem recognoscentes. Et hanc opinio. dixit esse communem Soc. consi.275. post nu.1.lib.2. quem refert Ruin. con.3. post nume.12. lib.5. Sed certè quicquid sit de iure, dicit Paul. de Cast. in l.3. du.6. in fin. C. de Episco. audien. quòd de facto seruatur videre suo, quòd etiã in istis ciuitatibus, attentantes contra earum statum, puniuntur de crimine læsæ Maiesta. siue recognoscãt superiorem, siue non. Et hoc dictum Paul. de Cast. refert Brunus consilio Feudali 28. nu.3. & Gigas in tract. præalleg. fol.30. quæstio.29. Ita etiam de consuetudine in Italia seruari attestatur Cæpolla consilio crim.17. nu.19. quem refert Soci. Iun. consi.105. num.24. lib.3. Et Bossius in loco præalleg. post num.51. prout etiam de facto seruatum fuisse refert Guido Papæ decis.344. Pone aliquis in quodam, qui conspirauerat in necem Amadei ducis Sabandiæ, de quo Arresto mentionem facit Papo libr. 22. tit.1. Arresto 1. Quinimò etiam de iure loquendo, hanc opinio. dicit esse communem Alex. consi.13. num.2. lib.6. prout illum refert Roland. consi.88. nu.1. lib.2. Barb. consi.70. nu. 34. lib.4. Alciat. consi.456. in primis verbis. Et stante consuetudine, ita seruãdum esset, quò ad ipsum principalem delinquentem, licet quò ad filios aliud sit, vt dixi infrà, versicu. Vnum tamen.

4 Quæro nunquid offendens Cardinalem, incurrat crimen læsæ Maiesta. Resp. quòd sic, & est communis opi. Doctorum, vt ait Gigas in tractatu præallegato fol.7. q.5. num.1. Sunt enim Cardinales tanquã fratres Papæ, & pars corporis ipsius.

5 Quæro etiam nunquid offendens consiliarium Principis incurrat crimen læsæ Maiestatis? Resp. Hæc quæstio contigit de facto in personam excellentis Doctoris, & magni Feudistæ, D. Andreæ de Iser. qui fuit trucidatus in ciuitate Neapolis, tempore Reginæ Ioannæ, eius nominis vndecimæ, cuius ipse erat cõsiliarius, & fuit determinatum, quòd sic, vt dicit Paris. Put. de syndic. fol.124. num. 14. & refert Afflict. super 1. part. constit. regni, Rubri.29. num.6. Et ita in facti contingentia consuluit Rubeus consi.145. Et licet aliqui distinguant, an id fiat in odium Principis, vt scilicet priuetur illo consiliario, an ob priuatum odium ipsius consiliarij, ego tamen indistinctè teneo, quòd committatur crimen læsæ Maiestatis, nam cõsiliarij sunt pars corporis ipsius Principis, & ideò illos offendens indistinctè censendus est Principem offendere, semper tamen intelligo de consiliarijs residentibus apud personam Principis, & sedentibus in eius supremo cõsistorio, & non aliter.

6 Vidi quandoq; dubitari, nunquid ille, qui non est subditus Principi, dicatur cõtra eum cõmittere crimen læsæ Maiestatis. Et dicendum est, quòd non, ita probat text. in Clem. pastoralis, vbi gloss. in verbo, Non subfuit. de re iudic. & est communis Doctorum sententia, vt ait Roland. consi.4. num.1. Et ideò licet aliquo particulari iure, puta feudi, vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius Principis, si tamen ratione originis, vel domicilij ei non sit subditus, non dicitur committere contra eum crimen læsæ Maiestatis. Et ita sentiunt communiter Doctores, vt dicit Gigas in tractatu præalleg. fol.54. q.68. post num.2. Et ita vidi pluries, in facto, iudicari, & in specie, in causa D. Cornelij Bentiuoli, 4. Nouemb. 1557. P. N. Reperio etiam, quòd Senatus rescripsit Regi, 17. Aprilis 1561. A. C. in causa Scipionis Vicomercati, quòd illegitimè natus extra Dominium, ex subdito bannito propter rebellionem, & muliere extera, non dicitur rebellis, etiamsi sit legitimatus, quæ est magna decisio.

7 Hinc infertur, quòd licet clerici nati in terris subditis alicui Principi laico, dicantur naturaliter, siue originariè esse de dominio, & ditione illius Principis, prout communiter Docto. attestatur Gigas de crimine læsæ Maiestatis, fol.50. q.63. num.2. nihilominus cùm reuera post clericatum iam non possint verè dici subditi ipsius Principis, non possunt dici contra eum committere crimen læsæ Maiestatis. Et hanc dicit esse communem opin. Car. Alex. in c. in primis, §. de persona. col.5. vers. Non obest, opin.2. q.3. quem refert Gomes. in §. Rursus. post nu.24. Insti. de actio. Et ita, in facti cõtingentia, Senatus cẽsuit quendam Laurentium Vicomercatum, qui imputabatur, quod inseruisset Gallis, absolutũ fuisse, constito, quòd esset perpetuus Cõmendatarius cuiusdam Abbatiæ, 19. Septemb. 1554. B. P. Reperio tamen, quòd Senatus in causa cuiusdam presbyteri, appellati Don Iacobi Pigocij, qui conduxerat hostes ad oppugnandum quoddam oppidum, huius Dominij, & consilia, & auxilia, eis dederat, inclinauit in contrariam sententiam, quòd scilicet videretur incidisse in crimen læsæ Maiesta. & hortatus est Vicariũ Episcopalẽ Cremonæ, apud

quem

quem ille presbyter reperiebatur detentus, vt viriliter cõtra eum procederet & admitteret Prætorem ad perficiendũ processum. Sed credo, quòd propter decretũ gratiosum statim ferè subsecutũ, fuerit relaxatus. Caueant tamen in omnem casum clerici, ne talibus se immisceant, quia licet hæc conclusio sit de iure vera, tamen Principes seculares de facto seruant contrarium, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. q. 36. vers. Quæro nunquid, & in ciuitate Florentiæ, fuit aliàs propter hoc crimen suspensus quidam Archiepiscopus.

8 Sed quæro, quæ sit pœna committentis crimen læsæ Maiestatis? Resp. quòd est pœna mortis. Et de consuetudine solent huius criminis rei, viui in frusta scindi, & appendi in locis eminentibus ciuitatum, seu castrorum, in quibus deliquerunt.

9 Præterea, licet hodiè, secundũ ius cõmune, bona damnatorum non confiscentur, & hoc ex dispositione Autheuticæ, bona dãnatorum. C. de bon. præscrip. In hoc tamen crimine bona cõfiscãtur, vt dicit gl. in ea. Auth. bona damnatorum, in verbo, Fisco. quam sequuntur DD. vt dicit Cæpol. conf. crim. 17. in 4. dubio. Dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 78. circa prin. Quinimò rei huius criminis, statim perpetrato delicto amittunt dominium, & admiuistrationẽ bonorum suorum. Et ideò non puto verum esse id, quod aliqui dicunt, scilicet, quòd in hoc crimine bona non confiscantur ipso iure, quam etiam dicit esse cõmunem opin. Boss. in tit. de sent. nu. 48. quia imò à lege confiscantur, ipso iure, licet confiscatio non sortiatur effectum, nisi secuta sententia hominis, per quam declaretur reum incurrisse in crimen læsæ Maiest. Scias autem, quòd licet, de iure, hæc pœna confiscationis bonorum, nõ habeat locum, quandò committitur crimen læsæ Maiest. cõtra Principem inferiorem, nihilominus de consuetudine in Italia seruatur contrarium, nam quilibet Princeps, etiam recognoscens superiorem, publicat bona suorum rebellium, vt attestatur Cæpolla iu allegato consil. vers. Præterea licet etiam.

10 Hæ autẽ pœnæ & aliæ, quæ impositæ sunt à l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. filijs eorũ, qui committunt crimen læsæ Maiesta. quantum fieri potest, restringi debent, cùm sint contra iuris regulam, qua cauetur, vnum pro alio in delictis puniendum nõ esse, vt dixi infrà hoc eo. lib. §. fi. 86. Et ideò tales pœnæ non habent locum contra filias fœminas. Et est communis opi. vt dicit Gigas in tracta. præalleg. fol. 150. q. 14. post num. 15.

11 Sed nunquid habeut locum in filijs naturalibus tantùm? Respon. quòd sic. Ita tenuit Cyn. in d. l. quisquis. & ita etiam tenent cõmuniter Doct. vt dicit Ang. ad Ang. de malef. in verbo, *Et hai tradito*, num. 5. Hanc etiam dicit esse magis communem conclusionem Cland. in l. ex facto. §. si quis rogatus, num. 11. ff. ad Trebel.

12 Fuit etiam aliquando dubitatum, an dictæ pœnæ locum habeant, solummodò in filijs natis, post delictum patris, an autem etiam in natis ante delictum? Et in hoc variæ fuerunt Doctorum opin. nam aliqui tenuerunt, quòd habeant locum etiam in natis ante delictum. Et hanc opin. dixit esse communem Claud. in l. si quis id, quod. nu. 14. ff. de iurisd. om. iud. Gigas in tract. prællega. fol. 144. qu. 5. post num. 2. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet non habeant locũ in natis, vel conceptis ante delictum patris, tenuit Cyn. in d. l. quisquis. Et hanc dicit esse communem Alcia. consf. 467. n. 7. Et hæc opi. tanquã mitior & benignior mihi magis placet. Faciunt quæ dixi suprà hoc eo. lib. §. hæresis, vers. Sed hìc quæro. In filio autem concepto post bannum, ex hoc crimine patri datum, certum est, quòd locum habent, & ideò ei nõ est danda legitima. Et hæc est communis opi. vt attestatur Boss. in tit. de crim. læsæ Maiest. num. 138.

13 Præterea quæro, nunquid dictæ pœnæ statutæ contra filios, habeant locum etiam cõtra nepotes? Resp. quòd sic. Et est communis opi. vt dicit Saly. in d. l. quisquis, nu. 12. quem refert Didac. lib. 2. resolut. c. 8. nu. 3. in fi. Benè verum est, quòd non extendnntur nisi vsq; ad secundum gradum descendentiũ, ex masculis inclusiuè, & vsq; ad primum gradum descendẽtium ex fœminis; & est communis opi. vt dicit Sal. in loco præalleg. quem refert Ias. cons. 106. num. 3. lib. 4.

Quæro etiã, nunquid dispositio d. l. quisquis, quatenus loquitur de filijs, habeat locum non solùm in patre committente hoc crimen, sed etiam in matre? Respõ. quòd sic, ita tenuit gl. in ea. l. quisquis, in verbo, Minus ausuras, & ita communiter tenetur, vt dicit Aug. de malef. in verbo, *Et hai tradito*, nu. 12. dicens, quòd licet videatur inusitatum, quòd mulier tale crimen committat, illud tamen vidit semel de facto Bononiæ. Et illum refert Marf. conf. 53. post nu. 8. quod nota pro limitatione

tatione eorum, quæ dixi suprà lib.1. quòd in pœnalibus non fit extensio,&c.

14 Vnum tamen non omitto, quòd dispositio d.l. quisquis, quatenus loquitur de filijs, non habet locum, nisi quando crimen læsæ Maiest.est commissum contra Imperatorem, vel Remp. Romanam. Et est communis opi. vt attestatur Gigas in tract. præallegato. fol. 161.q.23.num.9.Et dicit Alciat.in d.cons.467. nu.6.in fin.quòd hæc conclusio est approbata indistinctè ab omnibus. Et pro hac parte consuluit Socin. consil. 275. infrà allegato. Neque est hoc loco prætermittendum id quod dicit Ange.in l.fallaciter, num.4. C.de abolitio.quòd scilicet pœna d.l.quisquis.respectu filiorum non seruatur, quod verbum Angel. tanquam viri excellentissimi, & magni practici, multum esse à iudicibus ponderandum,dicit Soci.in d.cons. 275. nume.3.in fin.lib.2.Illud etiam refert,& idem attestatur Alcia.in d.cons.467.nume. 6. Et reuera apud nos nũquam vidi tales pœnas in filijs obseruari, loquitur tamen ibi Ang.in eo, qui hoc crimen committit contra propriam ciuitatem. Et ideò, si commissum esset contra Papam, Imperatorem, vel Regem, qui superiorem non recognosceret, fortè aliud esset dicendum.

15 Scias autem, quòd in hoc atrocissimo delicto,lex nonnulla specialia introduxit. Et in primis,licet regulariter in alijs criminib. non puniatur affectus, nisi sequatur effectus, vt dixi infrà hoc eo.lib.§.fin.q.92.In hoc tamen crimine punitur solus affectus, etiamsi effectus secutus nõ fuerit. Et est communis opi. vt dicit Boër.de seditiosis in septimo præsupposito, nu.42. Et ita hodiè de consuetudine obseruari attestatur Soc.Iun.cons.105. nu.37. lib.3. præsertim si deuentum fuerit ad actum proximum. Et hoc communi omnium sententia receptum videtur, vt ait Dida.in repe. Clem.si furiosus,fol.178.vers.Primò infertur, de homici. Quinimò quod plus est, in hoc crimine punitur ex sola scientia ille, qui tractatum non reuelauit, vt dixi in d.§.fi.qu.87. vers.Punctus est.

16 Item licet regulariter morte, delinquentium crimina extinguantur,vt dixi infrà hoc eo.lib.§. fi.q. 51. vers. Quæro nunc,est tamen speciale in hoc crimine, vt de eo etiam post mortẽ cognosci, & procedi possit, & defuncti memoria damnari,vt est tex.in l.fin.C. ad leg. Iul. Maiest. Et ita tenuit gl.in §. per contrarium, in verbo,Damnata.Inst. de hæred. quæ ab intesta.defer.quam dicit esse notabilem,& approbatam Ferre. cons.31.n. 8.vbi refert multa exempla, in quibus ita seruatum fuit. In quo proposito videnda sunt, quæ in facti contingentia consuluit Cæpol. cons. crim.17.& Rui. cons.3. lib.5. Quod tamen intellige,vt procedat, quando crimẽ hoc committitur cõtra principem, vel Remp. Romanam, sed quando committitur contra alios principes inferiores, vel ciuitates, vtiq; extinguitur morte. Et hæc est vera, & communis opin,vt dicit Boër.de seditiosis,in 6.præsupposito, num. 20. quem refert Gigas in tracta. præallegato,fol.74. num.24. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Alcia. in d.cons. 467.num.1. Et intellige,quòd sit commissum contra personam ipsius Imperatoris, vel directò contra ipsam Remp. Et sic in primo capite, non autem in alijs. Et ita, in facti contingentia,iudicauit consilium Neapol.vt refert Grammat.decis.6.Scias etiam,quòd hoc casu in ius accusandi, & damnandi memoriam defuncti, præscribitur quinquennio. Et est communis opi.vt dicit Gigas in loco præallegato,fol.73.q.23.nu.1.

17 Hinc infertur,quòd rebellis poterit impunè occidi, & deindè probari, & declarari, quod erat rebellis, ita dixit Barto. in extrauag. qui sint rebelles, in verbo, Rebellando, num. 22. Et est communis opin, vt dicit Boss. in tit. de hæreticis, post nume. 29.& in tit. de crimine læsæ Maiest.nume. 119. Et ita seruatum fuit in Duce Vrbini, quando interfecit Cardinalem Papiensem, super quo casu consuluit Ruin. cons.4.lib.5. & Ferre. consil. 31. Sed certè hæc opinio mihi semper visa est periculosa, neque consulerem amico meo, vt illud faceret, posset fortè hoc fieri præcedente consensu, & voluntate principis, vel vbi huiusmodi rebellis reperiretur in actu, seu exercitio ipsius rebellionis. Benè verum est, quòd in omnem casum, vbi posteà probaretur, quòd ille erat rebellis, proculdubio homicida esset liberandus.

18 Item quamuis regulariter de iure communi, non possit absens pro aliquo crimine condemnari, vt dixi infrà hoc eodem lib. §. fin. quæst.44. circa princip. est tamen speciale in hoc crimine, vt possit contra absentem procedi, & si fuerit contumax, ad mortem condemnari, vt est text. in extrauaganti, ad reprimendum. Et ita tenent communiter Doct.vt attestatur Anton.Gomes.super l.76. Tauri.post nu.

§. LVDVS.

§. LVDVS.

SVMMARIVM.

1 *Ludum esse prohibitum.*
2 *Et quid in ludis, in quibus est mixtura ingenij, & fortunæ?*
Et quid in ludo scaccorum?
3 *Et an ludus scaccorum sit permissus clericis?*
4 *Et an bastiludia, & torneamenta licita sint?*
5 *Et quid in sortibus, quas scommessas vulgò appellant?*
6 *Quæ sit pœna ludentis ad ludos prohibitos?*
7 *Vincens in ludo prohibito, an teneatur lucrum victori restituere?*
8 *Mutuans in ludo reprobato, an possit repetere?*
9 *Transactio occasione ludi, an sit permissa?*

1 IN hac materia faciēda est generalis cōclusio, quòd ludus est de iure prohibitus, vt videtur text. in l. aleatum vsus. C. de religio. & sumptib. funerum. Et est communis opin. vt dicit Maluet. de ludo taxillorum, num. 4. prout illum refert Prac. Conradi, fol. 420. nu. 1. in fi. & in facti contingentia consuluit Cor. cons. 101. lib. 2.

2 Hæc autem conclusio locum habet, non modò in his ludis, in quibus sola fors versatur, sed etiam in his, in quibus est mixtura ingenij, & fortunæ, puta taxillorum, & tabularum, & chartarum, nam omnes pariter sunt prohibiti. Et est communis opi. vt attestatur Imola in c. clerici. el 2. post num. 16. de vita & honestate clerico. Vbi verò solummodò versatur ingenium, talis ludus est permissus. Et hinc infertur, quòd ludus scaccorum est de iure licitus, & ita dicunt Doctores, vt ait Ro. sel. de Rosel. inter consilia criminalia diuersorum, cons. 46. num. 5. lib. 1.

Scias tamen, quòd etiam ad huiusmodi ludos permissos, non licet ludere vltra vnum aureum, vt est tex. in d. l. Alearum vsus. Benè verum est, ꝙ in hoc videtur derogatum à cōsuetudine dispositioni d. legis, vt nonnulli attestantur, quos refert Aug. ad Ang. de malef. in loco præallegato, post nu. 4.

3 Quæro nunquid clerici possint ludere ad scaccos? Resp. ꝙ sic. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. clerici, el 2. nu. 4. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ang. ad Ang. de malefi. in verbo, *Meritore de mali dadi*, nu. 3. Bertachi. in tracta. de Episcopo, in prima parte causæ finalis. q. 7.

4 Item quæro, nunquid laici possint licitè facere torneamenta, & similia? Respō. quòd sic. Et est communis opin. vt ait Socin. cons. 16. nu. 3. 5. & 6. ll. 1. prout illū refert Pract. Conradi, fol. 426. in prin. licet Soci. in libro meo non attestetur de communi. In his enim versatur corporis agilitas, & ingenium, neque in arbitrio fortunæ, aliquid est positum.

5 Quæro etiam, nunquid ista sortes, quas vulgò scommessas appellamus, sint licitæ? Respond. quòd sic. Et est communis opin. vt ait Dec. cons. 115. nume. 4. quem refert Didac. in repet. cap. peccatum, fol. 122. in fin. dubius enim euentus fortunæ, contractus illicitos non facit.

6 Sed quæro, quæ sit pœna ludentis ad ludos prohibitos? Respond. de iure ciuili, non videtur imposita certa pœna. Et ideò videtur dicendum, quòd lusores ad ludos prohibitos sint puniendi extra ordinem arbitrió iudicis, secundum facti, & personarum qualitatem.

7 Item vincens in ludo reprobato, tenetur lucrum victori restituere, ita dicit gl. in l. fin. in gl. fi. de alea. quam omnes Doctores indistinctè approbāt, vt dicit Aug. in loco præalleg. nu. 23. Hanc etiam dicit esse communem opin. Caccial. de ludo, nu. 40. Sed hoc de cōsuetudine non seruatur, vt dicit Aug. ad Ang. in loco præalleg. nu. 17. Et ideò stante cōsuetudine permittente, vt possit ludi ad aleas, talis cōnsuetudo excusat etiam victorem, vt non teneatur ad restitutionē lucri, dummodò in ludo fraus nō interuenerit. Et est communis opi. vt attestatur Barb. cons. 66. nu. 7. lib. 3. quem refert Rochus de consuet. fol. 23. nu. 6. dixit tamen Card. quem multi sequuntur, quòd tutius est animæ, pecuniam ipsam pauperibus erogare. Et ait Rochus in loco præal. ꝙ ita dicunt cōlter Doctores. Ego tamē nunquā vidi hoc in practica seruari, nam vt dicit Barbat. in loco præallegato, illud, quod dicitur de erogando pauperibus, est de consilio, & non ligat: valet autem talis consuetudo, vt denegetur victo repetitio eius, quod amisit. Et ita tenent communiter Cano. Legistæ, Theologi, & sancti viri, vt attestatur Caccia. sup. de ludo, num. 79.

8 Item mutuans in ludo, non potest repetere, vt est tex. in d. l. alearum vsus. Scias tamen quòd quicquid sit de iure, cōtrarium seruatur in Practica. Est enim consuetudo, vt possit huiusmodi pecunia repeti, vt attestatur Ang. ad Ang. de malef. in verbo, *Meritur de mali dadi*, nu. 15. & seq. Et talis consuetudo valet secundum communem opi. de qua attestatur Didac. in repet. d. ca. peccatum, fol. 124. & est obseruanda non solùm inter laicos, sed etiam inter clericos. Et ita magis communi-

ter receptum est, vt ait Didacus in loco præallegato, fol. 125.

9 Præterea in ludo, vel occasione ludi, non est licita transactio, ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. clerici, nu. 16. Costa de ludo, art. 5. nu. 1. Cùm enim occasione ludi non possit esse lis, pariter etiam non cadit transactio, licet attenta consuetudine, aliter dicendum sit, per supradicta.

§. PARRICIDIVM.

SVMMARIVM.

1 *Parricidium quando committatur?*
2 *Et an occidens patrem naturalem tantùm, dicatur parricida?*
3 *Et an occidens alium, quàm patrem, vel filium ex ascendentibus vel descendentibus?*
4 *Et an occidens transuersalem?*
5 *Parricidij pœna quæ sit?*

1 PArricidium committit, qui patrem, vel filium proprium interficit, vt est tex. in l. vnica. C. de his, qui parētes, vel filios occiderunt.

2 Quæro, nunquid occidens patrem naturalē tantùm, dicatur parricida, & consequenter puniatur pœna legis, vel statuti parricidium punientis? Resp. quòd sic, Ita communiter concluditur, vt dicit Alex. in l. 2. num. 10. ff. de in ius vocando. Hanc etiam opin. dicit esse communem Villalob. paud. in repet. l. 22. ca. 42. post num. 3. quem refert Placa lib. 1. delictorum, cap. 41. post nume. 5. vers. Et primo fortissimum Placa eod. lib. 1. cap. 22. num. 12. Consideratur enim substantia filiationis, non qualitas. Et dicit Bald. in cap. naturales, nume. 12. Si de feud. fue. contro. quòd fuit, in facti contingentia, combusta quædam monialis, quæ filium suum occiderat. Et illum refert Pract. Carer. fol. 232. num. 134. & Apostil. ad Bald. in l. cùm acutissimi, sub nume. 8. C. de fideicom.

3 Scias etiam, quòd licet tex. in d. l. vnica, videatur loqui tātummodò in his qui patrem aut filium occiderunt, nihilominus pœna parricidij, & sic d. l. vnic. locum habet etiam in his, qui aliquem ex alijs ascendentibus & descendentibus suis interficiunt. Ita tenet gloss. in l. 1. in verbo, Pœna. ff. ad l. Pompeiam, de parric. & in §. alia, in verb. Sustinebit. Inst. de publ. iud. quas dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptas Placa in d. cap. 22. post nume. 3.

4 Sed quid dicēdum in transuersalibus? Respon. quòd pariter locum habet in occidēte fratrem, aut sororem, aut alium transuersalē intra quartum gradum, vt videtur colligi ex d. l. 1. ff. ad l. Pompe. de parric. & ibi gl. præallegata, in verb. Pœna, quam dicit esse frequētius receptam Placa in d. c. 22. nu. 4.

5 Sed quæro, quæ sit pœna parricidij? Resp. quòd parricida viuus insuatur corio, vnà cū gallo gallinaceo, cane, vipera, & simia. & projiciatur in mare, vel in flumen, vt est tex. in l. vnica. Sed certè pœna illius legis hodiè non est in vsu, vt dicit Bald. in l. vnica, quem refert Anan. in c. 1. post nu. 5. ex his, qui filios occid. & pract. Conradi, fol. 335. & Saly. in ea. l. vnica, post nu. 1. subdens, quòd de consuetudine decapitantur, & fortè carere debent sepultura. Et illud dictum Saly. refert Aug. de malef. in verb. ex interuallo, num. 16. & Pract. Carer. fol. 236. nu. 147. idem dicit Cæp. cons. cri. 5. col. fi. vers. Ego tamen credo. Et dicit pract. Iod. c. 87. n. 2. ꝙ secundū consuetudinem parricidæ damnantur, vt trahantur ad caudam equi, & deindè collocentur, & rotæ affigantur, dicit tamen Placa in d. c. 22. nu. 7. in fin. ꝙ in regnis Hispaniç dantur canibus lacerandi, & eculeo insuuntur, & projiciūtur in flumē: Et dicit, ꝙ praxis ita obseruat. Ego dū essem in Hispania, vidi quandoq; huius criminis reos prius strangulatos includi dolio, & in flumen projici. Apud nos autem decapitantur, prout alij homicidæ. Et deindè eis non denegatur ecclesiastica sepultura. Et ita pluries vidi obseruari in mulieribus, quæ ꝓprios infantes post partum occiderāt, vel suffocauerant. Et aliquas etiam vidi furcis suspendi, & in specie quandam Luciam de Rouedotis, quæ filiam propriam, infantem, in puteū proiecerat, ex quo suffocata remanserat, 3. Ian. 1556. P. N. Nam in hoc Ducatu seruatur, quòd etiam mulieres furcis suspenduntur, quicquid aliqui in cōtrarium dixerint, quos refert, & idem Neapoli seruari attestatur Grāma. super const. Regni, fol. 121. col. 1. num. 10. A constitutionibus autem huius Ducatus imposita est occidentibus liberos, pœna, vt trahantur ad caudam equi, & deindè rotæ ligneæ intexantur, quod tamē nunquam vidi in practica obseruari, sed, vt dixi, decapitantur, vel furcis suspenduntur, prout etiam fuit suspensus quidam Bernardinus de Ripa, matricida, 2. Iun. 1558. P. N.

§. PERIVRIVM.

SVMMARIVM.

1 *Periurium quid sit?*
2 *Pœna periurij quæ sit?*
3 *Et an periurus efficiatur infamis?*

4 *Et an clericus propter periurium amittat beneficium, ipso iure, an autem veniat per sententiam priuandus?*
5 *Et an periurium incidat in pœnas l. si quis maior?*
6 *Et an repellatur ab agendo?*
7 *Et an à testificando?*
8 *Et an periuro defertur iuramentum, in supplementum probationis?*
9 *Periurium non committitur sine dolo.*
10 *Difficultas excusat à periurio.*
11 *Periurium non nocibile, non punitur.*
12 *Periurium in nonnullis casibus, non punitur in foro contentioso, sed solum Deum habet vltorem.*
13 *Et quid si delatum sit iuramentum à parte parti?*

1 PEriurinm est mendacinm, iuramento firmatnm.

2 Sed quæro, quæ sit pœna periurij? Resp. quòd in primis periu-
3 rus efficitur infamis, † scias tameu, quòd de iure ciuili, periurns nõ efficitnr infamis, ipso iure, nisi iu casu l. si quis maior. C. de transact. de quo dixi infrà libr. 7. §. Iuramentum. Regulariter autem periurus non efficitur infamis, infamia iuris. Et hæc est communis opin. vt dicit Feliu. in c. testimonium. nu. 20. de testib. quem refert Pract. Conradi, fol. 84. versicul. Ampiia etiam. Turza. in suo libello communium opi. cap. 1. Item scias, quòd ad hoc, vt quis ex periurio incurrat infamiam, requiritur, quòd veniat contra promissionem, & contra inramentum, si verò veniat contra iuramentum tantùm, non efficitur infamis, ita tenuit gl. in l. Lucius. §. quæro. in verbo, Debet autem. ff. de his, qui notantur infam. qnam dicit esse communiter approbatam Cagn. in d. l. si quis maior. post nu. 181. C. de transact. & ideò vbicunq; aliquis cum iuramento asserit aiiquid, de præterito, vel de præsenti, qnod est falsum, non efficitur infamis, ex taii periurio cõmisso, super illo iuramẽto assertorio. Sed si promiserit cum iuramento aliquid de futuro, & illud non fecerit, tunc ex tali periurio commisso, super iuramento promissorio, vtiqne efficitnr infamis, ita expressè distingnit gloss. præallleg. & est communis opin. vt attestatur Lanfran. in repe. C. quoniam contra, in materia testium. num. 106.

4 Item clericus, propter periurium, potest priuari dignitate obtenta, non tamen est illa priuatus ipso iure. Et hæc est magis cõmunis opi. vt dicit Gomes. in §. Item si quis. post nu. 28. Inst. de actio. Et quòd clericus propter periurium nõ sit priuatns beneficio, ipso iure, sed priuandus, dicit esse cõmnnem opinionem Felin. in cap. ex parte. el 1. numer. 2. & seq. de rescript. Deci. in capit. cùm non ab homine, post numerum quintum, de indic. Silua. de beneficio, fol. 137. numer. 7. & seq. & in tracta. de virtute iur. qnæstio. vlti. post nu. 3. Rebuff. de pacif. posse. fol. 38. Diaz in pract. crim. cano. c. 80. Ripa in dict. capi. ex parte. nnmer. 13. Benè verum est, quòd si talis clericus periurus instituatur in aliquo beneficio, non valet institutio ipso iure. Et est communis opinio, vt dicit Lamber. de iure patronat. in 1. parte, lib. 2. qnæstio. 9. articul. 15. quem refert Villalob. in sua collecta commnn. opinio. in litera P. numer. 75. quod intellige, quando, ob illud periurinm, effectus est infamis, iuxta ea, quæ dixi suprà, vers. Sed quæro.

5 Incidit etiam periurns in pœnas dict. l. si quis maior. C. de transact. Sed quia illæ pœnæ potius respiciunt causas ciuiles, quàm criminales, ideò materiã illius legis hîc tractare visum non fuit, dixi latè infrà lib. 7. §. Iuramentum.

6 Præterea, periurus repellitur ab agendo, vt dixi in d. §. Iuramentnm.

7 Repellitur etiam periurus à testificando, secundum gloss. in c. per suas. in verbo, Adulterij. de simoni. quam dicit esse communiter approbatam Gigas de crim. læsæ Maiesta. fol. 104. q. 11. nu. 1. Et dicit Albe. in d. l. Lucius. nu. 3. ff. de infam. quòd ita tenent communiter Docto. Hoc tamen intellige, vt procedat in eo, qui est periurns super iuramento licito. Cæterùm si iuramentum esset temerarium, & illicitum, certè transgressor huiusmodi iuramenti temerarij, nõ repellitur à testificando. Et ita communiter tenetur per Docto. vt dicit Hosti. qnem refert Abb. in c. testimonium. post nu. 7. de testibus.

8 Item periuro nunqnã defertur iuramentum, in supplementum probationis. Et est communis opi. vt attestatur Sociu. cons. 136. post nu. 9. vers. Quartò, & vltimò, lib. 1. quod est duplicatum in cons. 155. lib. 2.

9 Excusari autem potest perinrus à pœna periurij, in primis si ostendat periuriũ fuisse sine dolo commissum, nam eo casu nõ punitur, vera enim est iuris conclusio, quòd periurium non committitnr sine dolo, ita allegatur tenere Bal. in l. obseruare. §. proficisci, col. 3. ff. de offic. procon. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Cagnol. in d. l. si quis maior, num. 185. & seq. Hanc etiam dicit esse cõmunem opi. Ias. in l. videamus in prin. num. 7. ff. de in litem iurando, Claud. in d. l. si quis maior, unm. 41. Gomez Arias super l. 61. Tauri, num. 19.

10 Item excusatur quis à periurio, ꝓpter difficultatē, vt dicit glo. in c. breui, in gl. 1. de iureiuran. quam dicit esse cõmuniter approbatā Gomez Arias, super l. 65. Tauri. nu. 30.

11 Potest etiam excusari, si demonstret quòd tale periurium nulli præiudicauit, neq; poterat præiudicare, nam eo casu, etiamsi quis deliberatè periurauerit, non potest de periurio puniri in foro contentioso, sed tantùm in foro animæ, solùm Deum habet vltorem, ita dixit gl. in c. quicunque. in gl. fi. 6. q. 1. & est communis opin. vt attestatur Ias. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit, el 2. post num. 1. ff. de iureiur. Io. de Amicis, cons. 109. in fi. Bero. q. 134. nu. 9.

12 Scias etiam alios esse casus, in quibus periurium non potest iudicialiter puniri sed solùm Deum habet vltorem, prout est periurium rei accusati, vel inqsiti, in eius examine, quando interrogatur super crimine, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 45. vers. Quid ergo. Item quando defertur in iudicio, iuramentum à parte parti, non potest pars iurans, de periurio iudicialiter puniri, sed solùm Deum habet vltorem. Et est communis opinio, vt dicit Boër. decis. 305. post num. 4. vers. Quid dicendum.

§. RAPTVS.

SVMMARIVM.

1 *Raptus quando committatur?*
2 *Raptus pœna quæ sit?*
3 *Et an pœna raptus locum habeat, etiamsi mulier ipsa consenserit se rapi?*
4 *Et quid si raptor illam carnaliter non recognouerit?*
5 *Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem?*
6 *Et an in muliere rapiente virum?*
7 *Et an raptor possit cum rapta matrimonium contrahere?*
8 *Et an eo casu euitet pœnas raptoribus impositas?*
9 *Et an raptor, si ad ecclesiam confugiat, gaudeat eius immunitate?*

1 RAptum cõmittit, qui mulierem, libidinis causa, de loco ad locū conducit, vt in casu, in quo consuluit Barb. cons. 71. lib. 2. & Paul. de Cast. cons. 262. lib. 2. & Alex. cons. 1. lib. 3. & Cæpolla, cons. 57. & seqn. & Rimin. cons. 17. quòd videtur pro maiori parte duplicatum, cons. 439. & Grat. cons. 38. lib. 2. & cons. 48. eo. vol. & consil. 51. eod. volu. & Socin. Iun. cons. 50. lib. 3. & Crauetta cons. 18. & Roland. cons. 24. in secundo dubio, lib. 1. Et dixi de loco ad locum, quia aliter non potest dici raptus secundum omnes. Et hæc conductio de loco ad locum, debet esse ad effectum abducendi, non autem causa commodioris coitus. Et ideò si quis puellam ex vna camera ad aliam conduxerit, & super lectum proiecerit, non est tanquam raptor puniendus, vt in facti contingentia, consuluit Bertrand. cons. 39. lib. 6. Idemq; dicendum est in eo, qui puellam inuentam cum bestijs in campis, cepit, & per aliquod passus abduxit, vt eam carnaliter cognosceret, vt pariter in facti contingentia, consuluit Cuman. cons. 96. Benè verum est, quòd etiamsi non mouendo de loco ad locum, aliquis per vim cognoscat mulierem, licet non possit dici raptus, est tamen actus violentus, & punibilis ad mortem. Et ita communiter practicatur teste Publ. super consuet. Aluer. fol. 27. nume. 22. Vide quæ dixi suprà hoc eodem lib. §. Fornicatio, vers. Omnes autem.

2 Sed quæro, quæ sit pœna raptus? Resp. super hoc edita fuit constitutio per Iustinianū, pœnā mortis, & alias graues pœnas raptoribus imponens, quæ est lex vnica. C. de raptu virginū. Et ita tenent cõiter Doctores, vt dicit Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 36.

3 Adde, quòd pœna d. l. vnicæ, locum habet etiamsi ipsa mulier cõsenserit se rapi, & hoc, siue ab initio, siue etiam ex post facto, consenserit. Et hanc opin. sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Alber. in l. raptores, nu. 7. C. de epis. & cler. Et ita declarauit senatus in casu raptus filiæ, cuiusdam Marmontæ cauponis, quæ volens, à domo patris abducta fuerat, 9. Iun. 1552. P. N. Quinimò (secundum aliquos) raptores ętiā dicuntur illi, qui blandimentis, & verbis deceptorijs puellas, nulla vi adhibita, libidinis causa, abducunt, quam sententiam dicit esse communem Berbe. in viatorio iuris in tit. de raptori. post med. subdens, quòd non est mirum, attenta immanitate criminis, quod intellige, modò fiat ad effectum illas abducendi, Et in alio loco, contra voluntatem suorum, retinendi, vt suprà dixi.

4 Sed quid si ille, qui rapuit mulierem, eam carnaliter non cognouit, nunquid punietur pœna d. l. vnicæ? Resp. Aliqui dicūt, quòd sic, Et dicit Boss. in tit. de raptu mulier. nu. 14. ꝙ Ias. in quodam consilio dixit, ꝙ hæc erat cõmu. opi. Et ita seruatū fuisse in Francia refert Chass. super cõsuet. Burg. fol. 16. in fin. Refert etiam Publ. super consuet. Aluer. fol. 27. nu. 19. & fol. 159. & articulo 1. num. 2. quod ita fuit practicatum Cunei, ipso existente iudice, dicens quòd licet ille etiam esset accusatus de alijs criminibus, hoc tamen mouit animos

iudi-

iudicũ. Multi tamen tenent contrarium, ꝙ scilicet, si eam carnaliter non cognouit, non debeat puniri pœna d. legis. Et hanc opin. dicit esse cõmunem Boër. decis. 316. post nu. 4. Quem refert Dida. in rep. Clem. si furiosus, fol. 278. nu. 8. & Viulus in lib. cõmunium opi. in verbo, Raptor honestæ, & secundũ illiã dicit, se vidisse, in facti cõtingentia iudicari Io. de Ana. in c. cum causa, in si. de raptor. quem refert Affli. super 1. parte constitutionum Regni, Rub. 19. num. 7. Ego verò dico, quòd aut eam non cognouit, quia nõ potuit id commodè facere, & placet prima opi. vt puniatur pœna d. l. vnicæ. Aut non cognouit, quia nõ voluit, & placet secunda opi. ita tamẽ, vt puniatur citra mortem, ea graniori pœna, quæ iuxta qualitatem facti, & personarũ, iudicis arbitrio, imponenda videbitur.

5 Quæro, nunquid pœna raptus habeat locum contra rapientem publicam meretricẽ? Respõ. Marsil. in d. l. vnica, nu. 26. dicit, quòd Doctores tenent quòd non. Hanc etiam opi. dicit tenere cõmuniter Scribentes Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 45. Et secundũ hanc opin. consuluit Cepha. cons. 140. lib. 1. ad defensionem cuiusdam condemnati, de raptu mulieris, non honestæ, dicit tamen Cyn. in d. l. vnica, quòd vidit aliquos vltimo supplicio puniri, qui rapuerant publicam meretricem, & illum refert Affli. super prima parte const. Regni, Rub. 20, nu. 7. Refert etiam Grammat. super const. Regni, fol. 19. col. 1, nu. 2. quòd cũ plures iuuenes quandam meretricẽ, è prostibulo violenter rapuissent, vnus ex eis Florentinus, qui fuerat principalis, fuit furca suspensus, & alij socij per triennium ad triremes cõdemnati. Apud nos autẽ cessat hæc dubitatio, nam ex dispositione constitutionum, rapientib. mulieres inhonestas, imponitur tãtùm pœna arbitraria, quam quidem senatus arbitrari solet, in tribus ictibus funis, prout seruatum fuit cum quibusdã Varisiensibus, 9. Iulij, 1558. vel huiusmodi.

6 Sed pone, quòd mulier rapuerit virũ nunquid erit punienda pœna d. l. vnicæ? Resp. Doctores in hoc variè loquuntur, nam gl. in d. l. vnica, in verbo, Sponsam, tenuit quòd etiam mulier rapiens virũ causa libidinis, incidat in pœnã d. legis. Et dicit Marsil. in d. l. vnica, nu. 213. quod idem tenent communiter Doctores, quem refert Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 37. Et dicit Angel. in ea. l. in fi. quòd secundum hanc opi. vidit Florentiæ comburi quandam meretricem, quæ adolescentulum rapuerat. Et hæc etiam opin. practicatur in Gallia, vt dicit Papo, li. 22. ti. 6. Arresto 3. Contrariam autem sententiam quòd s. pœna d. l. vnicæ, non habeat locũ in muliere, rapiente virum, dicit esse communem omnium Doctorum, Gilland. de diuersis criminibus, lib. 3. q. 10. nu. 23. quem refert Pract. Conradi, fol. 370. nu. 3. Pract. Iod. c. 95. num. 17. Et hanc ego etiam sequor, tanquam tutiorem & mitiorem, nam in viri raptu cessant ferè omnia scandala, de quibus mentiõem facit d. l. vnica, quæ eùm valdè rigorosa sit, non videtur ita de facili extendenda. Et ideò si casus contingeret, talem mulierem dicerem esse puniendam citra mortem, graui tamen pœna, arbitrio iudicis, secũdum facti, & personarum qualitatem.

Vnum tamẽ nota in hoc proposito, quòd hodiè milites seu stipendiarij, qui abducunt secũ pueros, quandoq; etiã inuitis parentibus, non puniuntur, quinimò licitum est eis, illos etiam parentibus inuitis retinere. Et ita hodiè seruati de consuetudine iuris militaris, attestatur Cæpolla in l. Marcellus, post nu. 6. ff. de verb. sig. subdens stãdum esse huic consuetudini, & quòd ita aliàs vidit iudicari in ciuitate Bononiæ, per Nicolaum Picinium militum Imperatorem illustrem. Ego certè si casus contingeret, cõtrarium iudicarem, impium est enim aliquo casu posse filios ab inuitis parentibus abduci, præsertim cùm non modica sit suspicio inhonestatis, in huiusmodi stipendiarijs.

7 Quæro modò, nũquid possit raptor cum rapta matrimoniũ cõtrahere? Resp. quòd de iure ciuili non potest, vt est text. expressus in d. l. vnica, De iure autem canonico benè potest cum ipsa matrimonium cõtrahere, vt est tex. in c. fi. de raptor. Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Paris. cons. 170. nu. 6. lib. 4. Ant. Gomes. in d. l. 80. nu. 43. vbi etiam subdit, quòd propter huiusmodi matrimo-

8 nium raptor euitat † pœnas, à lege propter raptum impositas. Et refert Paul. de Cast. & Aug. de Arim. dicentes se in facti contingentia obtinuisse, & ait etiam se in facto iudicasse. Quod tamẽ ego pro nunc nõ affirmo, licet quidam Cæsar Moscatus, qui puellam, quam violauerat, vxorẽ duxit, fuerit per Senatum absolutus, 26. Nouemb. 1560. P. N. Audiui enim, in facti contingentia, plerunq; contrarium iudicatum fuisse, & in specie per regem Hispaniæ, qui post contractum matrimonium inter raptorem, & raptam, iussit

ipsum raptorē decapitari, prout refert Afflic. super prima parte consti. Regni, Rub. 19. nu. 13. & Pract. Carer. fol. 462. num. 297. Cæterùm quicquid sit de pœna corporali, proculdubio pœna confiscationis bonorū, quæ applicatur fisco temporali, locum habet contra raptorem, non obstante matrimonio, etiam de iure canonico. Et ita allegatur tenere gio. in c. cùm secundū. in verbo, Certoq; casu. de hæret. in 6. quam dicit esse communiter approbatam Marcus decis. 2. nu. 3. Quod nota.

9 Quæro etiam, nunquid raptor si ad ecclesiam confugiat, gaudeat eius immunitate? Dixi infrà hoc eod. lib. §. fi. q. 30. versi. Quæro nunquid.

§. SACRILEGIVM.

SVMMARIVM.

1 *Sacrilegium quando committi dicatur secundum ius ciuile, & quomodo secundum ius canonicum.*
2 *Mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, an dicatur committere sacrilegium?*
3 *Sacrilegium an sit crimen ecclesiasticum?*
Sacrilegij pœna quæ sit?
4 *Statutum loquens de sacrilegio, an intelligatur de sacrilegio, secundum ius canonicum, an secundum ius ciuile?*

1 SAcrilegium (secundum ius ciuile loquendo) ad hoc vt propriè cōmitti dicatur, duo requiruntur; primū, quòd res furata sit sacra; secundum, quod de loco sacro subtrahatur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bart. in l. diui, nu. 1. ff. ad l. iul. pecu. quem refert Gril. de diuers. cri. lib. 3. qu. 1. nu. 5. Et ideò Senatus quendam Gerardum de Cæpa, qui calicem sacram surripuerat, iussit tātummodò condemnari in pœnam statuti, punientis fures in pœna pecuniaria, 28. Iulij, 1557. P. N. De iure autem canonico alterum sufficit, scilicet, vel quòd res sit sacra, vel quòd de loco sacro subtracta fuerit.

2 Quæro, nūquid mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, dicatur committere sacrilegium? Dixi suprà §. Fornicatio, vers. Cum presbytero.

3 Hoc crimen an sit ecclesiasticum, vel seculare? Dixi suprà hoc eod. lib. §. fin. qu. 37. vers. Vlterius quæro.

Sed quæro, quæ sit pœna sacrilegij? Resp. De iure ciuili est pœna extraordinaria, secūdum qualitatem rei, personæ, temporis, & sexus, semper tamen est capitalis. Et hæc est cōmunis opi. vt ait Salic. in Rub. C. de crim. sacrile. in fin. quem refert Boër. decis. 354. post nu. 13. & Bertach. in verbo, Sacrilegium, num. 17. Dicit autem Pract. Iodoci, c. 111. nu. 6. & seq. quòd cōsuetudo obseruat, vt omnes sacrilegi, siue furati sint rem sacram, in loco sacro, siue rem sacram in loco profano, siue rē profanam in loco sacro, semper puniantur pœna mortis. Et dicit Bertach. in loco præal. quod ipse, in facti contingentia, condēnauit quendam iuuenem pro sacrilegio ratione minoris ætatis, solūmodò in amputatione membri, & alium, quē ætas nō excusabat, fecit furca suspendi. Et illū refert Chassen. super consuet. Burgun. fol. 40. n. 7. Refert etiam Foller. in pract. cri. fol. 389. nu. 47. quòd fuit Neapoli suspensus quidam Salernitanus, qui furto subtraxerat quandam crucem, ex ecclesia S. Florentij. Posset tamen sacrilegium habere aliquas circumstantias adeò enormes, vt omninò esset talis sacrilegus, etiā pro primo furto pœna mortis afficiendus, prout in eo, qui de nocte fregit ostiam ecclesiæ, & accepit calicem, in quo seruabatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, & prius sumpta Eucharistia, illum furto subtraxit, vt narrat Foller. in pract. crim. cap. fol. 206. in fi. dicens, quòd ille sacrilegus fuit (vt ipse ait) trassinatus, & deindè, amputatis prius manibus, furca suspensus. Senatus autem, in hac specie facti, solet diuersimodè iudicare secundum rei, & personæ qualitatem, quandoq; (licet rarò) ad pœnam vltimi supplicij, quandoque ad pœnam extraordinariam, puta triremiū vel fustigationis, vt in duobus, qui candelabrum ex æde sacra surripuerant, qui tātummodò fuerunt fustigati, & eiecti, 19. Iun. 1558. P. N. Et quidam Antonius de Matiellis, qui subtraxerat calicem in ecclesia, fuit ad triremes quinquennales condemnatus, 23. Martij, 1556.

4 Sed pone, quòd per aliquod statutum imponatur pœna pro sacrilegio, nunquid tale statutum erit intelligēdum de sacrilegio secundum ius canonicum, an aūt de sacrilegio secundum ius ciuile? Resp. Aut statutum est cōditum à laicis, & intelligitur de sacrilegio, secundum ius ciuile: Aut est cōditum ab ecclesiasticis, & intelligitur secundum ius canonicum. Et hæc est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de sacrileg. nu. 5.

§. SIMONIA.

SVMMARIVM.

1 *Simonia quid sit?*
Et an precibus & gratia contrahatur propriè simonia?
2 *Recipere aliquid pro labore, pro sacramento ministrando, an sit simonia?*
3 *Et an pro concessione licentiæ docendi?*

4 *Et an pro habendo officio, liceat aliquid dare?*
5 *Papa an dicatur committere simoniam?*
6 *Simonia an dicatur committi in curia Romana?*
7 *Simonia est crimen merè ecclesiasticum?*
8 *Simoniæ pœna quæ sit?*
9 *Et an notorius simoniacus sit, ipso iure, suspēsus ab officio?*
10 *Et an clericus simoniacus amittat beneficium?*
11 *Simonia est de criminibus exceptis.*
12 *Et an in hoc crimine, sufficiat probatio per coniecturas?*

1 Simonia est studiosa voluntas, siue cupiditas, siue vitium emendi, aut vēdendi aliquod spirituale, vel spirituali annexum. Ita diffiniunt gl. & Doct. communiter, vt dicit Ana. in Rubr. de simonia, numer. 2. & potest poni exemplum, in casu, in quo consuluit Alex. de Neuo cons. 64. & Bertrand. cons. 251. lib. 6. & Alciat. consil. 2. & Natta consil. 299. & Dec. consil. 118. Et dixi, emendi, & vendendi, quia vera Simonia nunquam committitur, nisi concurrat exactio, vel promissio. Illa verò, quæ precibus & gratia fit, non est propriè simonia, nisi preces fiant illa mente, & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno. Et ita communiter Doctores tenent, vt dicit Gomes. super regulas can. de trienniali possessione, quæst. 12.

2 Quæro nunquid sit simonia, recipere aliquid pro labore, pro sacramento ministrando? Respon. quòd non, dummodò nō veniat in pactione rei spiritualis, & sit quid modicum, & est cōmunis opi. vt dicit Card. Alex. in ca. ind. ver. In ead. glo. ibi presbyter, prima quæ. prima. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera S. num. 62. Pro sacramentis autem ministrandis, ita vt ipsa sacramenta emantur, non licet aliquid dare. Et hoc tam secundum sacros Doctores Theologos, quàm Canon. vt dicit Foller. in pract. cri. cano. fol. 214. nu. 35.

3 Vlterius quæro, nunquid ille, qui recipit pecuniam pro concessione licentiæ docēdi, dicatur committere simoniam? Resp. quòd non: dicitur tamen committere quasi simoniam. Et hæc est communis opi. vt attestatur Bertran. cons. 157. nu. 2. lib. 5.

4 Præterea quæro, nūquid pro habēdo officio liceat aliquid dare? Resp. quòd si est officium temporale, admittitur oblatio, quæ fit palàm per eum, qui cupit prodesse, sed non præesse: Illa verò, quæ fit clàm, reprobatur. Et hæc est cōmunis opi. vt dicit Ana. in ca. 1. nu. 4. de simon. Quod intellige, modò talis oblatio fiat Principi: in eo cessat crimen ambitus, sed si fiat alteri, tunc non modò dantes aut offerentes aliquid pro officijs, sed etiā ea petentes puniuntur pœna infamiæ, & centum aureorū, vt est text. in l. vni. ff. ad l. Iul. de ambitu, licet in practica malè obseruetur. Teneanturq; officiales, in principio officij, iurare, quòd non dederunt, neq; dabunt, nec promiserunt, aut promittēt aliquid pro ipso officio. Et licet Boss. in tit. de ambitiosis, nu. 6. dicat, quòd hoc iuramentū non seruatur apud nos. Ego tamen semper vidi obseruari, quòd omnes admittendi ad officia, id iurant in manibus Præsidis Senatus. Et de hac obseruantia facta etiā fuit fides, in scriptis, per Senatum, 16. Iunij, 1554. P.N.

5 Quæro etiam, nūquid Papa dicatur committere simoniam? Resp. aliqui dicunt, quòd sic, quādo recipit aliquid pro alienatiōe alicuius beneficij, habentis administrationem ordinis, vel executionem clauiū. Et hanc dicit esse communem opi. Fel. in c. 1. nu. 2. de simo. Aliqui distinguūt, quòd aut loquimur de simonia, quæ est prohibita, solūmodò de iure positiuo, put est vendere beneficia, & huiusmodi, & non dicitur Papa cōmittere simoniam, cùm sit ipse supra omne ius positiuum. Aut loquimur in simonia, quæ etiam est de iure diuino prohibita, prout est vendere sacramenta. Et in hac vtiq; etiam Papa dicitur simoniam cōmittere. Et hanc distinc. dicit esse cōmunem Ana. in d. c. 1. post nu. 7. quæ mihi etiam magis placet.

6 Item quæro, nunquid crimen simoniæ habeat locum in curia Rom. Resp. quòd nō. Et hanc dicit esse cōmunē opi. Fel. in c. cùm venissent. de iud. prout illum refert Apostill. ad Abb. in rep. c. extirpandæ. §. qui verò, sub nu. 53. de præb. licet Fel. ibi in libro meo nihil loquatur de hoc proposito. Videtur autem dicēdum, non cōmitti simoniam in curia Romana, eū sit ibi præsente Pontifice tolerata, sicut & crimen ambitus, nō dicitur, committi in curia principis. Sed certè caueant sibi simoniaci, quia iudicio meo non excusantur, propterea à crimine simoniæ, cùm nō appareat de scientia Papæ. Imò summi Pontifices solent semper in suis Bullis, & constitutionibus hoc crimen grauissimè execrari.

7 Hoc crimen est merè ecclesiasticum. Et ideò iudex secularis non potest aliquo modo se de eo intromittere, nec cognoscere, ita sentit glo. in cap. cùm sit generale, in glo. fin. de foro compet. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Ana. in loco præalleg. num. 9.

Sed

8 Sed quæro, quæ ſit pœna ſimoniæ? Reſpō.
9 quòd in primis notorius † ſimoniacus in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, & eſt communis opi. vt dicit Abbas in c. cùm non liceat, nu. 4. de præſcript.

10 Item clericus ſimoniacus priuatur beneficio cap. inſinuatum, de ſimo. Scias tamen, quòd propter conditiones, & pactiones illicitas, modò nō contineant veram, & puram ſimoniam, dato, quòd ſapetent ſpeciem ſimoniæ, non eſt quis beneficio priuandus. Et eſt communis opi. vt atteſtatur Pariſ. conſ. 29. nu. 19. lib. 4.

11 Scias autem, quòd ſimonia eſt ex criminibus exceptis, etiam ſi ſit commiſſa tantùm in beneficio. Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in c. cum P. Manconella, nu. 27. de accuſat. & conſequenter in ea locum habent, quæ dicuntur de alijs criminib. exceptis, de quibus multa dixi in diſcurſu materiæ, infrà hoc eod. lib. §. fin.

12 Item ſcias, quòd licet regulariter in criminalibus requirantur probationes, luce meridiana clariores, tamen in hoc crimine ſufficit probatio, quæ fit per ſigna & coniecturas, vt eſt tex. in c. ſicut, de ſimon. Intellige tamē de ſignis euidentibus, & reum de ipſo crimine conuincentibus, vt ſenſit gl. in c. inſinuatum, in glo. fin. de ſimonia, quod ſequuntur Doctores vt dicit Alexan. de Neno conſ. 64. num. 2. & ſeq.

§. SODOMIA.

SVMMARIVM.

1 *Sodomia eſt vitium contra naturam.*
2 *Et an dicatur propriè committi, etiam cum muliere?*
3 *Sodomia crimen eſt communis fori.*
4 *Sodomiæ pœna quæ ſit?*
5 *Et an clericus ſodomita ſit ipſo iure ſuſpenſus ab ordine?*
6 *Et an ſodomita perdat ipſo iure dominium bonorum ſuorum?*
7 *Et an propter hoc crimen ſeparari poſſit coniugium?*
8 *Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiamſi effectus ſecutus non fuerit?*

1 SOdomia, vitium nefandum, & ſuper omnia deteſtādum, eſt coitus contra naturam, vt in caſu Barbat. conſ. 64. & conſ. ſeq. lib. 1. & Alex. de Neno conſ. 85. & Calcan. conſ. 110. & Dec. conſ. 90. & Butr. conſ. 58. & Marſil. conſ. 28. & Grammat. cōſ. 65. & Mantuæ conſ. 213. lib. 1. & Socin. Iun. conſil. 7. lib. 3. & Pariſ. conſ. 163. lib. 4.

2 Vidi quandoq; dubitari, nunquid ſodomia propriè dicatur committi, etiam quando quis cum muliere rem habet, cōtra naturam? In quo quidem Doctores multi variè ſenſerunt. Tu dic, quòd etiam cum fœmina committitur Sodomia, & punitur, ita tenuit Dec. in l. ſi qua mulier. nu. 9. C. de ſecun. nup. Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Viuius in lib. communi. opin. in verbo, Sodomiæ delictum. Et ſecundum hanc opin. ſæpè iudicatum fuit per Senatum, & combuſtæ, tam ipſæ mulieres, quàm viri, qui ad eas præpoſtera Venere acceſſerāt. Refert etiam Ant. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri. nu. 33. quòd in oppido Talaueræ fuit combuſtus quidam, qui propriam vxorem, cōtra naturam, carnaliter cognouerat.

3 Hoc crimen eſt communis fori, & ideò de eo cognoſcere poteſt vterque Iudex, ſcilicet eccleſiaſticus, & ſecularis, vt dixi infrà, hoc eo. lib. §. fi. q. 37. verſ. Item quæro.

4 Sed quæro, quæ ſit pœna Sodomiæ? Reſp. de iure ciuili eſt pœna mortis, tam in agēte, quàm in patiente, vt eſt tex. in l. cùm vir nubit in fœminam. C. de adult. & eſt communis concluſio, vt dicit Soci. Iun. in d. conſ. 7. nu. 3. Ant. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri. nu. 32. Et nota, quòd quamuis ille tex. videatur imponere pœnam gladij, id eſt, amputatiōis capitis, tamen de conſuetudine eſt, quòd ſodomitæ igne comburantur, vt dicit Ang. in d. l. cùm vir nubit in fœminam. quem refert Affli. ſuper 3. parte conſt. regni, Rubr. 42. in prin. poſt nu. 13. Pract. Iodo. c. 96. nu. 12. Et ita in facto, pluries vidi obſeruari, & ſeruatum etiā fuiſſe per Parlamentum Pariſienſe refert Papo lib. 24. titu. 10. Arreſto 6.

5 Item clericus ſodomita, etiam occultus, atque etiam peracta pœnitentia, ſuſpenſus eſt ab ordinis executione, & ideò interim celebrans efficitur irregularis, tali irregularitate, quæ niſi à ſummo Pontifice remitti non poteſt. Et ita inter Doctores receptum eſſe, atteſtatur Apoſtil. ad Diaz in pract. crim. cano. ca. 80.

6 Item Sodomita perdit ipſo iure dominium bonorum ſuorū, vt dicit glo. in c. cùm ſecundum. in verbo, naturæ contrarietas. de hæret. in 6. quam dicit cōmuniter à Doctoribus approbari Bermon. de concub. fol. 123. nu. 27. Audiui tamen quòd ſuperiorib. diebus, poſtquam ego fui ad hoc munus præſidis à sereniſſimo Rege aſſumtus, Senatus declarauit, non eſſe pro crimine, de iure, impoſitam confiſcationem bonorum, Et talis declaratio, in hoc ducatu, ſeruanda eſſet pro lege. Ego tamen credo contrariam opin. eſſe

eſſe proculdubio de iure veriorem & magis communnem.

7 Item propter crimen ſodomiticum ſeparatur cõiugium, vt eſt tex. in c. omnes cauſationes, 32. quæſt. ſeptima. & eſt communis opin. vt atteſtatur Lamber. de iure patro. in prima parte lib. 2. quæſt. 9. art. 18. in fin. Didac. ſuper 4. decretal. fol. 132. nu. 6. Innoc. autem in c. dicebat, quòd propter Sodomiã, quam maritus cum alijs exerceret, nõ poterat vxor ſeparari à thoro viri, niſi quãdo maritus vellet etiam vxorem ad illam trahere. Et opin. Innoc. dixit eſſe magis communem Floria. in c. maritus, de adult. quem refert Anan. ibi num. 3. Sed certè prima opin. eſt magis communis; & tenenda, ſi enim propter adulterium ſit thori ſeparatio, vt dixi ſuprà, hoc eod. lib. §. adulterium, verſ. Alia quoque, multò magis propter hoc crimen, debet fieri poſſe, quòd eſt multò grauius, & ex quo magis læditur matrimonium. Et ita hanc opinionem contra Innoc. dicit eſſe magis communem Abbas in d. c. maritus, in fi. quem refert Practica Conradi, fol. 374. num. 4. Barb. conſ. 64. nu. 8. lib. 1. vbi etiam ſubdit quòd ita de conſuetudine obſeruatur.

8 Quæro, nunquid in hoc delicto puniatur affectus, etiam ſi non ſit ſecutus effectus? Reſpon. quòd de iure, & fortè etiam ſecundum conſuetudinem generalem, de qua dixi infrà hoc eod. lib. §. finali, q. 92. cùm ſit ex atrociſſimis, videretur dicendum, quòd ſic, ſenatus tamen hoc non ſeruat, vt aliquis pro hoc crimine attentato, puniatur pœna mortis, etiamſi non deuenerit ad actum proximum. Et reperio etiam, quòd Affli. ſuper 3. parte conſtitutionum Regni, in d. Rub. 42. in prin. poſt n. 15. dicit vidiſſe, quòd fuit determinatũ per magnos Doctores, ꝙ ſi quis actum non conſummaſſet, quia ſcilicet in ipſas partes pudẽdas, membrum non impoſuiſſet, ſed tantùm extra eas ſe polluiſſet, nõ deberet puniri pœna mortis, ſed alia extraordinaria: ſecus autẽ, ſi membrum impoſuiſſet, licet intus ſemen non emiſiſſet. Et ita, in facti contingentia, iudicauit Senatus in cauſa cuiuſdam Ioſephi Caualiæ, quem tantummodò virgis cædi iuſſit, 10. Febr. 1545. P. N. Grammat. ſuper conſtit. regni, fol. 108. in c. legum aſperitatem, reprehendit Afflict. in loco præallegato, & dicit, ꝙ pro nunc ſileat, quia cum reuerentia errauit, licet ſenex. Tu tamen in practica non recedas ab opi. Afflicti, quę mitior eſt, & quam, vt dixi, ſecutus eſt Senatus.

§. STVPRVM.

SVMMARIVM.

1 *Stuprum pluribus modis committitur.*
2 *Stuprum an probetur per teſtes domeſticos?*
3 *Stupri pœna quæ ſit?*
4 *Et quid ſi ſtuprator dicat, puellam non fuiſſe virginem?*
5 *Vidua committens ſtuprum, an perdat dotem?*
6 *Pœnæ impoſitæ viduis, nubentibus intra annum luctus, locum habent contra viduas intra illud tempus ſtuprum committentes?*
7 *Viduæ inhoneſtè viuentes, non gaudent priuilegijs viduarum.*
Et an amittant domicilium mariti?
8 *Vaſallus committens ſtuprum cum vidua, domini ſui, priuatur feudo.*
9 *Deflorans virginem nondum viripotentem, qua pœna ſit puniendus?*

1 STuprum multis modis committitur, ſcilicet cum virgine, vt in caſu Grammat. voto 4. & deciſ. 107. Crauet. conſil. 205. Cum vidua, vt in caſu Marſil. conſ. 13. Boër. deciſ. 338. Socin. Iun. conſ. 111. lib. 3. & cum puero. Cæterùm de eo ſtupri genere, quod cum puero committitur, dictum eſt ſuprà. §. Sodomia. nũc de eo quod cum virgine, vel vidua committitur, videamus.

2 Quæro, nunquid ſtuprum poſſit probari per teſtes domeſticos? Reſpõ. quòd non, ſed tantummodò faciunt indicium. Et eſt communis opin. vt dicit Alciat. de præſump. reg. 1. præſump. 39. nu. 4. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 387. num. 8. Sed certè Alciat. ibi dum atteſtatur gloſſ. in l. fin. C. de accuſ. eſſe communiter approbatam, loquitur ad aliud propoſitum, an ſcilicet in delictis, quæ clàm committi ſolent, admittantur teſtes inhabiles. Concluſio tamen in ſevera, & obſeruatur in practica.

3 Sed quæro, quæ ſit pœna ſtupri? Reſpõ. De iure canonico, in foro contentioſo, clericus propter ſtuprum, cum virgine commiſſum, punitur pœna depoſitionis. Et eſt cõis opin. vt dicit Grillan. de diuerſ. cri. li. 3. q. 7. poſt nu. 2. quem refert Diaz in pract. cri. can. c. 77. Bermon. de concu. fol. 104. nu. 18. pract. Conradi, fo. 389. n. 15. Et in hoc nulla eſt difficultas. Laicus autem committens ſtuprum cum virgine, tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, ſi ipſa & pater conſenſerint, vbi verò non cõſenſerint, ſolummodò dotem ſoluere tenetur: ſi verò ſtuprator renuerit, tunc prius verberibus tractatus, in monaſterium detruditur pœnitentiam acturus. c. 1. & 2. de adulter. Dicit autem Papo lib. 22. titu. 9. Arreſto 9. quòd hodiè contra ſtuprantes virgines

fine vi, non est in vsu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotent. Et ita in facti contingentia consuluit Chass. cons. 40. Et hoc idem etiã seruatur in Hispania, vt attestatur Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. n. 7. in fi. vbi quotidiè fiunt lites, super huiusmodi stupris, quas lites, del virgo appellant. Ita etiã vidi ego quandoq; per senatum iudicari, licet reuera dispositio illorum capitulorum, de iure non habeat locum, nisi in terris ecclesiæ, nõ autem in terris Imperij. Et est commu. opi. vt attestatur Ant. Gomes. super d. l. 80. n. 7. Sed quicquid sit de iure, credo, quòd vbiq; obseruetur, non quidem vt cogatur stuprator præcisè ad ducendũ puellam in vxorem, sed alternatiuè ad eam ducẽdam in vxorem, vel condecenter dotandam. Et ita seruari in practica attestatur Ant. Gomes. in loco præalle. nu. 8. Hæc autem omnia intelligenda sunt, vt procedant, si puella, quę stuprum passa est, sit honestæ vitæ, aliàs verò non haberet locum dispositio d. c. Et ita illa iura intelligunt Scribentes, vt attestatur Paris. cons. 100. nume. 14. libr. 4. vbi, in facti contingentia, ita consuluit. De iure autem ciuili, pro stupro cum virgine commisso, nõ imponitur pœna mortis. Et est communis opi. vt dicit Bermon. in tract. præallegato, fol. 110. num. 34. sed dimidiæ partis bonorum, cum relegatione, licet (vt dixi) nõ seruetur. Quod intellige, si tale stuprum sine vi commissum fuerit, nam si violentia interuenerit, vtique punitur pœna mortis, vt habetur in §. Item lex Iul. Inst. de publ. ind.

4 Sed pone, quòd stuprator dicat, puellam non fuisse virginem, tempore, quo cum ea cõcubuit, ipsa verò dicat, quòd erat virgo, cui eorum est magis credendum? Resp. quòd in dubio præsumitur virgo, nisi ipse stuprator probet contrarium. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in ca. 1. nu. 5. de adul. quem refert Bermond. in tract. præallegato post num. 9.

Cæterùm pro stupro commisso cum vidua ego nunquam vidi aliquem puniri, prout etiam in regnis Hispaniæ, de generali consuetudine, abolitam esse pœnam huiusmodi stupri, attestatur Anto. Gomes. super l. 80. Tauri. num. 14.

5 Sed nunquid vidua committens stuprum perdit dotem? Resp. In hoc variæ fuerũt Scribentium opin. nam Paul. de Cast. cons. 147. lib. 2. tenuit, quòd illam amittat. Et hanc opi. dicit esse cõmunem Boër. decis. 338. n. 1. Apostil. ad Abb. in ca. plerunque, de donat. inter virum & vxorem. prout illũ refert Prac. Conradi, fol. 388. nu. 12. Bellon. in Rub. C. de eden. nu. 8. quem refert Arlus, de bonis maternis, fol. 728. Multi verò tenuerunt contrarium, adeò quòd Soci. Iun. cons. 111. nn. 7. in fin. lib. 3. dicit, quòd fortè hodiè contra Pau. de Cast. est magis communis opin. Quinimò Guil. de Bened. in 3. parte repe. c. Raynuncius. fol. 15. nu. 202. dicit extra dentes, quòd hæc conclusio, quòd vidua stuprum committens, amittat dotem communiter reprobatur. Et certè negari non potest, quin sint magnæ authoritates hinc indè, credo tamen hodiernis temporibus opi. contra Paul. de Cast. esse magis communem, vt dicit Soci. Iun. in d. cons. 111. & Roland. cons. 87. circa fin. lib. 2. secundum illam, in facti contingentia, iudicauit Curia Burdegalen. vt refert Boër. in allegata decis. 338. in fin. Pariter etiam secundum hanc opinionem pluries iudicatum fuisse, attestatur Didacus super 4. decretal. fol. 138. num. 10. & seq. etiam quando tale stuprum fuerat commissum intra annum luctus. Et ideò ab hac opinione, quæ etiam benignior est, non recedas in iudicando.

6 Generaliter autẽ, licet omnes pœnæ impositæ, de iure communi, contra viduas, nubentes intra annum luctus, hodiè sint sublatæ, vt dixi suprà li. 4. §. Matrimonium. Adhuc tamen locum habent cõtra viduas, luxuriosè, & inhonestè viuentes. Et hæc est communis opi. vt dicit Io. Garon. in Rub. de secund. nupt. in 28. pœna. Io. Nic. Arelat. in l. generaliter, in princ. nu. 15. C. de secun. nupt. Et consequenter non sunt sublatæ in vidua, cõmittente stuprum intra annum luctus. Et ita tenent communiter omnes Doctores, vt dicit Ioan. Garon. in Authen. eiusdem pœnis, in 3. notab. in fi. C. de secund. nup. Et ideò vidua, post mortem testatoris, stuprum committens, perdit tam ipsa, quàm stuprator, omnia sibi relicta à testatore, & ea fisco applicantur. Et est communis opi. vt dicit Io. Garon. in l. 1. In textua lib. nu. 58. C. de secun. nupt.

7 Pariter etiam vidua inhonestã vitam ducens, nõ gaudet priuilegijs, quæ à iure viduis conceduntur. Et ita tenent omnes, vt dicit Fel. in c. significãtibus, post nu. 8. de off. deleg. Quæ autem sint priuilegia viduarum, dixi suprà lib. 2. §. Vidua. Amittit igitur vidua luxuriosè viuens, priuilegium domicilij mariti. Et est communis opi. vt dicit Claud. in l. cum quædam puella, nu. 4. ff. de iurisdict. om. ind.

quem

quem refert Cagnol. in ea. l. cùm quædam, poſt num.5.verſ.Limita.

8 Item vaſallus, committens ſtuprum cum vxore vidua, domini ſui defuncti, priuatur feudo, vt dixi ſuprà lib.4.§.Feudum,q.48.

9 Fuit aliquando dubitatum, qua pœna ſit puniendus ille, qui deflorauit, ſeu deflorare conatus eſt puellam virginem, nondum viri potentem. Et in hoc reperio aliquos tenuiſſe, quòd debet puniri pœna mortis. Et dicit Io.Fab.in §.Item lex Iulia, poſt nu.7. Inſtit.de publ. iud. quòd de conſuetudine tales, ſtuprantes virgines immaturas, ſuſpenduntur, & illum refert & ſequi videtur Afflict. ſuper 1.parte conſtit.regni,Rub.19.nu.14. Refert etiam Boſſ.in tit.de coitu damnato,nu. 67. Tu dic, quòd tale delictum, de iure communi non punitur pœna mortis, ſed humiliores, in metallum damnantur, honeſtiores verò in inſulam relegantur, vt eſt tex. expreſſus in l.ſi quis aliquid,§.qui nondum viri potentes. ff.de pœn. Et ſecundum hanc opi. conſuluit Signo.conſ.207. Et ita reperio, in facti cõtingentia, iudicatum fuiſſe per conſ. Neapol. à quo fuit quidam condemnatus, pro hoc delicto, per ſeptennium ad triremes, & ad dotandum puellam, vt refert Gramma. deciſ.22. Hanc etiam opi. pariter, in facti cõtingentia, ſeruat Curia Delphi. vt atteſtatur Guido Papæ, deciſ.555. Vidi dubitari, quem refert Bermon. de concub. fol.114. num.39. in fi. Ego, in hac ſpecie facti, vidi per ſenatum diuerſimodè iudicari, nam Stephanus de Alice, qui cũ puella, nondum quadrienni, voluit coire, & ei fregit pudibunda, iuſſus fuit capite truncari, 6.Septemb.1558.P. N. Et aliàs quidam Io. de Raſſis, qui puellam, quinq; annorum violauerat, fuit tantummodò condemnatus ad triremes, per decennium, 8.Iunij,1555.l. D. P. quod etiam ſeruatum fuit in quodam Antonio Mutinenſi, 8.Aug.1557.P. N. Præterea crederem hoc relinquendum eſſe iudicis arbitrio, qui, inſpecta qualitate facti, & perſonarum, illam pœnam imponeret, quæ ei videretur. Ego tamen ſemper fui in voto, quòd vbi eſſet ſolùm conatus ad deflorandum, nõ puniretur pœna mortis, ſed alia, citra mortem graui, puta triremium perpetuò, vel per decennium. Vbi verò frangeret pudenda, nullo modo euadere deberet pœnam vltimi ſupplicij.

§. VSVRA.

SVMMARIVM.

1 *Vſura quid ſit?*
2 *Vſura quibus modis committitur?*
3 *Vſuræ an ſint omni iure prohibitæ?*
4 *Et an de iure ciuili?*
5 *Et an pro vſura poßit quis criminaliter puniri?*
6 *Caſus in quibus vſuræ ſunt à iure permiſſæ.*
7 *Iudæi an poßint de iure communi vſuras licitè exercere?*
8 *Vſurarum crimen eſt eccleſiaſticum.*
9 *Vſura an probetur per teſtes ſingulares?*
10 *Vſurariorum pœna quæ ſit?*
11 *Vſurarius tenetur reſtituere vſuras.*
12 *Et an dominium rerũ, quas extorſit, ex cauſa vſurarum, in illum transferatur?*
13 *Vſurarius manifeſtus an poßit teſtari?*
14 *Et an donare cauſa mortis?*
15 *Et quis dicatur vſurarius manifeſtus?*
16 *Vſurarij ſunt infames.*
17 *Vſurarius, qui aliquando exercuit vſuras, & poſteà deſiit fœnerari, an adhuc dici poßit vſurarius?*

1 VSura eſt lucrum ex mutuo, pacto debitum, vel exactum. Et hæc eſt diffinitio vſuræ, tàm Theologorum, quàm Iuriſtarum, vt dicit Alber. in l.iubemus, col.4. verſ. Quid de tali. C.de ſacroſancta eccleſia.

2 Committitur autem vſura multis modis, ſed de hoc cùm magis ad ciuilem contractuum materiam, quàm criminalem pertinere videretur, diffusè tractaui ſup. lib. proximo. Vbi etiam dixi, an cambia mercatorum, ſint licita,&c.

3 Sciendum eſt autem, quòd vſuræ ſunt omni iure prohibitæ, & in primis quidem de iure naturali. Et eſt cõis opin. vt ait Didacus lib.3. reſolutionum,c,1.poſt n.5.dicens, quòd eam tenent, frequentiſſimo omnium cõſenſu, Theologi, pariter etiam ſunt prohibitæ de iure diuino, etiam euãgelico. Et ita Theologi, & Canoniſtæ, frequentiſſimo omnium conſenſu exiſtimant, vt ait Didacus in loco præallegato, poſt nume. 5. verſ. Iure diuino. Item de iure canonico, toto tit. de vſuris, & in hoc nemo dubitat.

4 Difficultas eſt, an etiam ſint prohibitæ de iure ciuili? Et in hoc quidem variæ ſunt Scribentium opin. ex quo videtur, quòd, de iure ciuili, vſuræ infrà legitimũ modum ſint permiſſæ, ſecũdum opi. quam dicit eſſe communem Alcia. in c.1. nu. 78. de offi. ord. Et quod vſuras omninò non prohibeat lex ciuilis, dicit eſſe quaſi omnium Doct. cõmunem opi. Chriſtoph. de Caſtill. conſ.36. poſt nu. 8. Carauita ſuper 21. titu magnæ curiæ, nu. 5. Contrariam verò ſentẽtiam, quòd ſcilicet, etiam de iure ciuili, per ius authenticorum, vſuræ ſint prohibitæ, tenuerunt communiter glo. Legiſtarum, vt ait Imola in Cle.1.n.8. de vſur. quem refert Ana. in c.quia in omnibus, poſt

h nu.16.

nu.16.de vsur. Et dicit Albe. in l. cunctos populos. post num.15. C. de summa Trin. & fide catho. quòd ita tenent communiter Doctores. Dicit etiam Imol. in l. 1. colu. 4. vers. Et aduerte. ff. de solut. quòd hanc opi. tenēt communiter Doctores, Legistæ, & Canon. Hanc etiam dicit esse communem Abb. in c. cùm sit generale, nu. 18. de foro compe. quem refert Didac. in d. c. 1. nu. 6. Ias. in §. omnes, num. 14. Insti. de actio. & in d. l. cunctos populos. nu. 47. Betous in Rubric. de vsuris. numer. 80. Et hæc opin. apud nos seruatur, vt statim subijciam, & ab ea, tanquā veriori, & magis communi, non est aliquo modo in practica recedendum.

5 Et ex hoc infertur, quòd vsura apud omnes reputatur res illicita, & prohibita, & sic delictum, & cōsequenter, propter vsuram, potest quis etiam criminaliter puniri. Et fuit hæc opi. Iac. Butrig. in l. Improbum, ex quib. caus. infa. irrogetur. quam dicit videri magis cōmunem Corn. cons. 19. in litera G. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem Alciat. in d. c. 1. nu. 76. & seq. quem refert Didac. super 4. decretal. fol. 78. post num. 19. Et quamuis Rolan. cons. 75. nu. 29. lib. 1. dicat, quòd imò opi contra Iac. Buttig. est magis communis, & quod Alciat. dicens contrariam decipitur, nihilominus si recēseantur authoritates, nulli dubium erit, quòd competierit Alciat. verum dixisse, & ita pluries fuit iudicatū per Senatum, puniendo tales vsurarios, pœna extraordinaria, & facta etiam specialis delegatio, vt contra ipsos inquireretur, 22. Nouem. 1555. P. N. Erlicet Cor. in loco præallegat. & aliqui alij loquantur in iudice ecclesiastico, idem tamen dicendum est in iudice laico, cùm vt dixi, secundum magis communem opin. etiam de iure ciuili, vsuræ sint prohibitæ. Et ideò licet ipse senatus dicatur iudex laicus, quia repræsentat personā Regis, qui est princeps laicus, tamen vt dixi, punit vsurarios pœna arbitraria, prout etiam illos punit, & torturæ subijcit parlamentum Parisiense, vt refert Moli. de vsur. num. 156.

6 Casus autē, in quibus vsuræ sunt permissæ, tàm de iure ciuili, quàm de iure canonico, dixi suprà lib. proximo.

7 Hæc autem conclusio, quòd vsuræ sint, omni iure, prohibitæ, satis de plano videtur procedere, quò ad Christianos. Sed quid dicendum in Iudæis, nūquid ipsi, de iure communi, possunt licitè vsuras exercere? Respō. quòd nō. Et est communis opi. vt dicit Cur. Iun. in l. eius, qui in prouincia, post nu. 5. ff. si cer. per. Et quòd peccent Iudæi, fœnerando Christianis, dicit esse cōmunem opin. Theologorum, & Can. Alex. de Neuo cons. 100. nu. 1. adeò, quòd ecclesia non debet, neq; potest hoc peccatum permittere, nec tolerare, infligendo pœnam, neq; propter aliquod maius malum, vitandum, neq; propter aliquod bonum, quod exindè sequi speretur. Et est cōmunis opi. Cano. & Theolog. vt dicit Alex. de Neuo cons. 100. num. 9. & 13. In fin. & cons. 101. post num. 14. vbi dicit se dolere malitiam Doctorum, Christianorum, qui cōsulnerunt contra tam apertam veritatem. Et subdit rationem esse, quia nullus est offerens mercedem, qui petat consilium, quòd Iudæi non possint fœnerari, nec reperitur aliquis, offerens munera principibus, vel Iudæos expellant. Sed veritas ista non dat præmia terrena, sed æterna &c. Sed certè quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, nam vbiq; tolerantur Hebræi, fœnerātes, etiam in terris ecclesiæ, licet illam consuetudinē improbet Alex. de Neuo in cons. 102. num. 13. Et dicat, quòd tanquam nutritiua peccati, non valet. Quinimò si aliquis Iudæus exerceat vsuras in Iudaismo (vt ipsi communiter faciunt) & deindè efficiatur Christianus, tenebitur ad restitutionem vsurarum, quas ante baptismum extorsit, vt dixi suprà, lib. prox.

8 Hoc crimen est merè ecclesiasticū. Et hanc dicit esse communem conclusionem Didac. super 4. decretal. fol. 78. num. 19. Tu verò dic, quòd est merè ecclesiasticum, quò ad cognitionem iuris, an scilicet contractus sit vsurarius, vel ne, secus autem, quò ad factum, vt dixi infrà hoc eod. lib. §. fin. q. 37. vers. Quæro igitur. Item quò ad pœnam, est communis fori, vt ibi dixi.

9 Quæro, an crimen vsurarū, possit probari per testes singulares? Dixi infrà, hoc eo. lib. §. fin. q. 53. vers. Dixi etiam.

10 Sed quæro, quæ sit pœna exercentis vsuras? Respō. quòd punitur extra ordinem, arbitrio iudicis.

11 Item tenetur vsurarius restituere vsuras. Hoc autem quomodò intelligendum sit, & quibus casibus procedat, & quid si habuerit remissionem, à patre. Et an etiam hæres vsurarij teneatur ad earum restitutionē, & plæraq; alia, ad hoc pertinentia, cùm (vt dixi) ad ciuiles potius, quàm ad criminales causas, facere videantur, tractauimus suprà, lib. proximo.

Præterea

12 Prætereà dominium rerum, quas creditor extorquet à debitore, ex causa vsurarum, nō transit in ipsum vsurarium. Et hæc opin. est apud Theologos, & Canonistas communi omnium cōsensu recepta, vt attestatur Summa Sylnestrina in §. Vsura, q.6. nu.1. quam refert, & sequitur Didacus lib.3. resolutio. ca.3. post num.6. vers. Sed ad huius.

13 Item vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione, de restituendis vsuris, vt dixi suprà lib.3. §. Testamentum, q.

14 26. Item † neq; etiam potest donare causa mortis, vt dixi suprà libro proximo. §. Donatio, quæst.7.

15 Sed hîc quæro, quis dicatur vsurarius manifestus? Respon. quòd vsurarius manifestus dicitur ille, qui palàm & publicè fœneratiticiam artem exercet, ita, vt ipsa facti euidentia excusari non possit, ita sentit Bart. in l. fur est manifestus, nu.3. ff. de furtis, & in hoc omnes conueniunt, vt Didac. lib.3. resolutionum. c. 3. nu. 4. Item si quis coram sacerdote & testibus publicè fateatur, se esse vsurarium, & mādet restitui vsuras, dicetur vsurarius manifestus, ita dixit gl. in c. quanquam, in verb. Manifesti. de vsur. in 6. & est communis opin. vt attestatur Socin. cons.127. nu.1. lib.3. Item ille, qui in iudicio confessus est, se esse vsurarium, dicitur vsurarius manifestus, ita dixit gio. in c.1. in verbo, Manifestus, de vsuris, in 6. quam Doctores sequuntur, vt ait Didac. in d. cap.3. post n.4. vers. Est item. Prætereà ille, qui tanquam vsurarius, est condemnatus à iudice, dicitur vsurarius manifestus, secundum glo. in d. c.1. in verbo, Manifestus, quam dicit esse communiter approbatam Didacus in d. c. 3. post num.4. vers. Quartò etiam.

16 Punitur etiam vsurarius, de iure ciuili, pœna infamiæ, vt est text. in d. l. improbum C. ex quib. caus. infa. irrog. Et scias, quòd hæc infamia irrogatur ipso iure, secundum gl. in d. l. improbum. in gloss. fin. & est communis opi. vt ait Didacus in d. c.3. nu.2. Adde, quòd hæc infamia non tantum etiam illi qui exercent vsuras intra modum, à iure ciuili permissum, quicquid dixerit glo. prima, in dict. l. improbum, contra quam tenent communiter omnes Doctores, vt ait Saly. in d. l. improbum, nume.2. Gemin. consilio 77. post nume.5. Et hanc opinionem contra illam glos. dicit esse communem Didacus in d. c.3. post num.2. Et ex hoc infertur, quòd vsurarius non potest esse testis, neque etiam in causa ciuili, vt dixi suprà, lib.2. §. Testis.

17 Vltimò quæro, nunquid ille, qui aliquando exercuit vsuras, & postea desijt fœnerari, dicatur vsurarius? Respon. quòd sic. & est cōmunis opi. vt ait Dec. in c.1. nume.22. de proba. Vide quæ dixi in d. §. Testamentum, q.6. vers. Item quæro.

PRACTICA CRIMINALIS.

§. FIN. LIB. V.

SENTENTIARVM RECEPTARVM.

CAPITA QVAESTIONVM.

Q. 1. *Quæ causæ dicantur criminales, & quæ ciuiles.*
2 *Accusatio criminalis, & actio ciuilis quando simul concurrere possint.*
3 *Quibus modis criminaliter procedatur.*
4 *In primis constare debere, delictum commissum fuisse.*
5 *Quibus casibus per inquisitionem procedi possit.*
6 *Diffamationem aperire viam iudici ad inquirendum.*
7 *Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.*
8 *Quomodo contra deprehensum in flagranti crimine, procedi possit.*
9 *Quemadmodum in notorio crimine procedatur.*
10 *Querelam partis aperire viam iudici ad procedendum.*
11 *Quomodo procedatur via inquisitionis.*
12 *Accusationis materia explicatur.*
13 *Plures eundem, vel vnus plures an accusare possint.*
14 *Quæ personæ accusare possint, vel non.*
15 *Subijciuntur nonnullæ quæstiones, ad idem pertinentes.*
16 *Quæ personæ accusari possint, vel non.*
17 *An pro omni crimine, permissa sit accusatio.*
18 *Quomodo procedatur in iudicio accusationis.*
19 *Quomodo procedatur in delictis per viam actionis, vel exceptionis.*
20 *Quæ sint genera indiciorum.*
21 *Tractatur de nonnullis indicijs, in specie.*
22 *Quomodo indicia legitimè probentur.*
23 *Quis modus in assumendis indicijs seruandus sit.*
24 *Quæ personæ non possint, in causis criminalibus, testificari.*
25 *Testes, an in aliquibus casibus torquendi sint.*
26 *Testes extra territorium degentes, quomodo examinari possint.*
27 *Quid facere debeat iudex, si contra delinquentem nulla sint indicia.*
28 *Tractatur materia capturæ.*
29 *Quid agendum sit, si reus familiæ resistat, vel eximatur, vel aufugiat.*
30 *Quibus casibus reus ad ecclesiam confugiens, tutus sit, ipsius ecclesiæ immunitate.*
31 *Quemadmodum rei citandi sint.*
32 *Procurator an in causis criminalibus sit admittendus.*
33 *Excusator an admitti debeat in criminalibus causis.*
34 *Quæ excusationes pro eis absentibus proponi possint.*
35 *Quis in causis criminalibus sit iudex competens omnium, incipiendo à summo Pontifice, vsq; ad priuatum.*
36 *Clerici in quibus casibus, à iudice seculari possint, pro eorum criminibus, iudicari.*

37 *Quæ sint crimina communis fori, in quibus vterque iudex, tàm ecclesiasticus, quàm secularis contra laicum procedere potest.*

38 *Iudicem loco delicti, posse contra quemcunque, qui in suo territorio delinquat, procedere.*

39 *Iudicem originis, ac domicilij posse contra subditos suos, etiam extra territorium delinquentes, procedere.*

40 *Vicorij, an possint in causis criminalibus cognoscere, & iudicare.*

41 *Causæ criminales an possint delegari.*

42 *Iurisdictio in causis criminalibus, an possit prorogari.*

43 *Iudex in causis criminalibus, an possit tanquam suspectus recusari.*

44 *Quibus modis contra reos contumaces procedatur.*

45 *De reorum comparentium examine, ac testium repetitionibus, ac confrontationibus.*

46 *Quibus casibus reus carceri tradendus sit, vel fideiussoribus relaxandus.*

47 *Explicantur multa, quæ ad fideiussionis, de non offendendo, materiam pertinent.*

48 *Quæ dilationes in causis criminalibus concedi debeant.*

49 *Copiam indiciorum reo decernendam esse, dandumq; terminum defensionis.*

50 *De exceptionibus, quas reorũ defensores, contra, processus criminalis formam, proponere solent.*

51 *De exceptione præscriptionis peremptæ instantiæ, & huiusmodi.*

52 *De negatiuæ probatione.*

53 *De exceptionibus, quæ contra testes in causis criminalibus opponi possunt.*

54 *De exceptionibus, quæ aduersus instrumenta, actaq; in causis criminalibus producta, proponuntur.*

55 *De exceptionibus, quæ contra propriam confessionem opponi possunt.*

56 *Quid si reus contendat, se id, de quo imputatur, licitè facere potuisse.*

57 *Quid si ostendat, se pro eodem crimine aliàs fuisse absolutum, vel punitum.*

58 *Quid agendum sit, si reus remissionem à parte offensam habitam, exhibeat.*

59 *Quid si per gratiam, à principe liberatus fuerit.*

60 *Quæ res in delictis à pœna excusent, vel saltem prosint, ad pœnam ipsam mitigandam.*

61 *De publicatione processus facienda. Et an in causis criminalibus concludatur, ita, vt omninò præclusa sit posteà, via probandi.*

62 *Accusatore non probante, reum esse absoluendum.*

36 *An in causis criminalibus locus sit iuramento, in supplementum, vel purgationem.*

64 *Tractatur materia torturæ, quando, & contra quos inferri, ac repeti possit.*

65 *Reum, qui delictum confessus est, omninò condemnandum esse.*

66 *Reum de crimine conuictum, etiamsi illud non fateatur, condemnari debere.*

67 *Quæ sint genera pœnarum.*

68 *Ex quibus delictis, reus sit vltimo supplicio damnandus.*

69 *Membri amputatio, quibus casibus à lege imponatur.*

70 *Recensentur aliæ etiam pœnæ corporales.*

71 *De exilij pœna.*

72 *Infamiæ pœna, quibus casibus incurratur.*

73 *De pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij.*

74 *De pœna depositionis ab ordine, siue degradationis.*

75 *De pœna suspensionis.*

76 *De pœna interdicti.*

77 *De pœna excommunicationis.*

78 *De pœna confiscationis omnium bonorum.*

79 *De pœna confiscationis certæ partis, bonorum, vel aliquarum rerum.*

80 *De pœnis pecuniarijs.*

81 *De pœna talionis.*

82 *De pœnis statutarijs.*

83 *De pœnis, arbitrio iudicis, imponendis.*

84 *Traduntur nonnullæ conclusiones, quas in causis criminalibus, iudicem scire oportet.*

85 *Explicantur multa, ad quæ iudex in pœnarum impositione, maximè debet animaduertere.*

86 *Vnum, pro alio, puniri non debere.*

87 *An ex sola scientia delicti committendi, sit aliquis puniendus.*

88 *Et an ex consilio, ad delinquendum, alteri dato.*

89 *Et an ex mandato?*

90 *Et an pro auxilio, delinquenti præstito.*

91 *Et an ex sola cogitatione, quis puniatur.*

92 *Et an effectus siue conatus ad delinquendum, puniri debeat, etiamsi delictum consummatum non fuerit.*

93 *Quemadmodum sententiæ criminales proferri debeant.*

94 *An à sententijs criminalibus appellatio, vel dictio de nullitate, sit admittenda.*

95 *De executione sententiarũ criminalium, pecuniariarum.*

96 *De executione sententiarum corporalium.*

97 *Ex quibus causis executio, sententiæ capitalis, sit differenda.*

98 *Quæ executionem, sententiæ capitalis, impediant.*

99 *Quæ sit forma exequendi sententias capitales.*

100 *De cadaueribus damnatorum.*

§. *FIN. PRACTICA CRIMINALIS.*

Hactenus de varijs ac diuersis criminibus, dictum est, sequitur nunc, vt, de ipsa criminum cognitione, ac iudicijs, quæ in criminalibus negocijs agitari solent, breuiter videamus. Quamuis enim, de toto iudiciorum ordine, proximo libro tractare, proposuerimus, cùm tamen hæc ipsa criminalia iudicia, plerisq; casibus, aliter, quam ciuilia tractentur, existimauimus opportunũ fore, vt statim, post cognitas delictorũ species ac qualitates, cõsequenter, qbus modis cõtra delinquentes ipsos, pcedendũ esset, subnecteremus.

Est

Est autem hæc rerum criminalium materia longè omnium, quæ in foro versantur, pulcherrima. Nulla enim adeò frequens est, nulla huic vtilitate, aut grauitate comparari potest, cùm hîc non de tritico, aut oleo legato, sed de hominũ fortunis, existimatione, ac capite agatur, quibus rebus nihil est, orbe terrarum, preciosius.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *Quæ dicantur causæ criminales, & quæ ciuiles?*
2 *Et, quid si pœna partim applicetur parti, & partim fisco?*
3 *Et, quid si agatur ad pœnam extraordinariam?*
4 *Et, quid si nulla præcedat accusatio?*
5 *Et, quid si agatur per viam exceptionis?*

1 IN primis igitur pro intelligẽtia terminorũ, quæro, quæ dicatur causa criminalis, seu iudicium criminale? Vtilitas autem huius quæstionis potest esse maxima, puta, ratione competentiæ iudicis, quia multi sunt, quorum iurisdictio est particulariter circa criminalia, vt sunt iudices maleficiorũ, in multis ciuitatibus Italiæ: & multi, quorum iurisdictio est solummodò circa causas ciuiles, vt sunt vicarij prætorum. Et ideò multùm interest intelligere, an causa sit ciuilis, vel criminalis, ad hoc, vt sciri possit, ad quem eorũ pertineat eius cognitio. Præthereà circa modum procedendi, nam in criminalib. plerunq; proceditur per capturam, secus autem in ciuilibus. Item in criminalibus non admittitur procurator. Item in criminalibus infertur tortura reo, secus autem in ciuilibus regulariter. Itẽ multi testes repelluntur à testificando, in causis criminalibus, qui non repelluntur in ciuilibus. Pariter etiam circa diffinitionem ipsius causæ, in criminalibus, requiruntur probationes luce clariores, in ciuilibus autem secus. Itẽ in multis locis adsunt statuta, quòd in causis criminalibus, nõ detur appellatio, neq; remissio, prout est generale decretum in hoc Ducatu. Et alia huiusmodi, quæ per te videre poteris, in discursu materiæ. Et sic vides, quòd hæc quæstio est valdè vtilis, pro resolutione multarum dubitationũ, quæ quotidiè circa prædicta cõtingunt. Scias ergo, quòd in hoc articulo variæ fuerunt Scribentium opin. Nam glo. in l. lex Cornelia, in pri. in verbo, Eorum. ff. de iniur. videtur simpliciter sensisse, quòd quandocunq; agitur de crimine, dicatur causa criminalis. Sed hæc opi. cõmuniter reprobatur per Doct. qui ferè omnes concludunt quòd de crimine potest etiam ciuiliter agi, vt dicit Blanc. in practica criminali, fol. 61. nume. 158. Secunda verò fuit opin. glo. in l. si qua per calumniam, in verbo, Auri. C. de episcopis & clericis. quæ videtur tenere, quòd quando pro crimine imponitur pœna corporalis, causa dicatur criminalis, quãdo verò imponitur pœna pecuniaria, causa dicatur ciuilis. Sed hæc etiam opi. communiter nõ tenetur, vt ait Dec. in Rubr. de iudicijs in decretalibus, nu. 94. in 1. lectu. Illam etiam communiter reprobari attestatur Blanc. in loco præallegato, vers. Secunda opinio, nam in publicis iudicijs plerunque imponitur pœna pecuniaria, vt in §. 1. Instit. de publ. iud. & similibus. Et tamen certum est, publica iudicia esse criminalia, vt est text. in l. 1. C. quando ciuilis actio crim. præiud.

Tertia fuit opi. Abb. in Rub. de iud. nu. 5. quòd scilicet: Aut agitur principaliter ad effectũ, vt quis pro delicto puniatur pœna ordinaria, & tunc causa dicatur criminalis, siue pœna applicetur fisco, siue parti: Aut non agitur directò, vt puniatur pœna ordinaria, & tunc semper dicatur ciuilis. Sed certè hæc etiam doctrina Abbat. communiter reprobatur, vt dicit Maranta in suo spec. fol. 21. nu. 2. & videtur esse contra textus, quos allegat Aret. in ea Rub. post nu. 19.

2 Quarta igitur fuit opinio gl. in l. 3. in prin. in verbo, Centum aureorum. ff. de sepulchro viol. quæ tenuit, quòd, quando pro crimine agitur ad pœnam, applicandam parti, iudicium dicatur ciuile, quando verò agitur ad pœnam, applicandam fisco, tunc causa dicatur criminalis. Et hanc tenent omnes, vt dicit Bar. in l. ea. l. 3. in prin. quem refert Abb. in d. Rub. de iudicijs, num. 5. & Zas. cons. 19. nu. 1. lib. 1. Et dicit Ioan. de Platea in l. 2. in vltimis verbis. C. de his, qui ex pub. ratio. li. 10. quòd ista glo. communiter tenetur per Doctores quem refert Gomes. Inst. de actio. in princ. post num. 18. relatus, & ipse per Cephal. cons. 141. num. 21. lib. 1. Idem dicit Curt. Iun. in Rub. ff. de iud. num. 16. quem refert Duennas reg. 315. in 2. ampliat. Hanc etiam opin. dicunt esse communem Canonistæ in d. Rub. de iud. & in specie Are. nume. 19. & Dec. num. 95. in 1. & 2. lectura, nume. 51. quem refert Afflict. in tertia parte constitut. Regni, Rub. 32. §. varieta-

 tes.

tes.num.9.& Ripa in d.Rub.nu.91.& seq.& Cephal.cons.35.n.31.lib.1.Barb.in tract.de testib.in 3.part.nu.2.licet in libro meo videantur esse corrupta eius verba. Corse. in reper. Abb.in verbo, Iudiciū.Ias.in Rub.C.de iud. nu.2.quem refert Apostil.ad Felin.in d.Rub. de iud.vers.7.& vlt.& Villalob.in sua collecta communium opin.in litera C.nu.25.Bertran.cons.247.in primis verbis,lib.1.Dec.in l. 2.post num.41.C.de edendo.Sapia in l.Imperium,nu.17.ff.de iurisd.omn.iud.Maranta in suo spec.fol.21.nu.2.& seq.Apostil.ad Abbat. in loco praalleg.sub num.5.in verbo, Fortiter.Socinus Iun.cons.99.num.26.lib.2.Don. Ant.de Padilla in l.transigere,post nu.106.C. de transactionibus.

Ex quorum omniū dictis habes,quòd tūc iudicium dicitur ciuile, quando agitur ad commodum priuatum,siue causa descendat ex delicto,siue ex cōtractu.Illud autem dicitur criminale,in quo agitur ad commodum publicum, siue sit imponenda pœna corporalis,ad publicam vindictam ,siue sit ex delicto imponenda pœna pecuniaria, quæ veniat applicanda fisco. Et ab hac opinione quæ communis est & vera, nullo pacto esset cōsulendo aut iudicando recedendum.

Ego tamen pro clariori intelligentia in primis volo,vt scias, quòd in hoc proposito possunt considerari duo genera delictorum. Primum,per quod offenditur publica iustitia, sine iniuria, siue offensiōe alicuius tertij, prout est crimen hæresis, simoniæ, & huiusmodi. Secundum,per quod offenditur non solùm publica iustitia,sed etiam fit offensio, seu dānum tertio,prout est homicidium, incendium,furtū & similia.Ex prima specie delictorum vna tantùm actio oritur, quæ est ad vindictam publicæ iustitiæ,quia cùm non agatur de offensione alicuius personæ,nulla potest alicui competere actio ad interesse. Ex secūda autem specie duplex oritur actio, vna quæ tendit ad publicam vindictam, alia quæ tēdit ad resarciendum damnum,seu interesse partis offensæ.Et ideò si aliquis cōmittat violentiam in bonis alicuius potest cōtra eum agi ad pœnā impositam à lege, vel statuto, pro vi publica, vel priuata. Et hæc actio competit cuilibet de populo, cùm sit ad publicam vindictā. Potest etiā ille, in cuius bonis est commissa violentia, agere ad emendā damni,& interesse.Et hæc actio competit tātummodò parti offensæ, cùm tendat ad priuatum commodum.

Scias etiam duo esse genera pœnarū,quæ pro delictis imponuntur,ordinariam,s.& extraordinariam.Ordinaria dicitur,quæ à lege, vel statuto est imposita cōmittenti illud delictum, quod in iudicio deducitur,puta pro homicidio pœna capitis,pro furto pœna fustigationis, vel perforatiōis auriculæ. Extraordinaria est,quòd quis propter crimen priuetur officio, beneficio,dignitate, administratione,tutela, vel similibus.

Item scias, quòd in casibus, in quibus oritur ex crimine duplex actio, vt supr.dixi,potest offensus vtrāq; proponere, scilicet illam quæ tendit ad vindictam publicam, & illam quæ tendit ad interesse priuatum. Et potest vtranq; intentare simul, in eodem libello, licet non æquè principaliter, vt dixi infrà, qu. prox.vers.Et hæc quidem. Potest etiam proponere alteram actionem tātùm, vel petendo simpliciter, ꝙ puniatur nulla facta mentione priuati interesse, vel petendo simpliciter restitutionem rei, non agendo ad pœnas pro delicto, à iure impositas. Prætereà etiam potest proponi crimen aduersus aliquē, ad alium finē, scilicet, neq; vt puniatur pœnis iuris, neq; vt damnum resarciat, sed ad pœnam extraordinariam, puta, vt priuetur beneficio vel tutela, vt suprà dixi. Postremò potest etiam ad alium effectum proponi, puta, ad repellendum aliquem à testimonio, vel ad debilitandum eius testimonium, excipiendo aduersus eum, qui in testem producitur, de aliquo crimine, vt dixi infrà q.16.vers. Per exceptionem. Et sic colligendo omnia supradicta, habes multos casus, in quibus diuersimodè crimina in iudicium deduci possunt.

Primus est, quando agitur ad pœnam ordinariam corporalem, nulla facta mentione priuati interesse. Et hoc casu nulla est cōtrouersia, quin tale iudicium dicatur criminale. Et in hoc nemo dubitat.

Secundus autem est casus, quando agitur ad pœnam pecuniariam tantùm, fisco applicandā. Et in hoc variæ fuerunt opi. inter Doctores, vt superius dixi, sed magis communis opi. est cōtra gl. in d.l. si qua per calumniam. quòd scilicet, etiam si agatur de pœna pecuniaria tantùm, nihilominus, si illa est applicanda fisco, causa dicatur criminalis.

Tertius est casus, quando simul cum pœna corporali, siue pecuniaria, fisco applicanda, proponitur &t interesse partis, puta, quia aliqua pars applicetur etiam ipsi parti offensæ,

ſæ,vel quia pars vltra pœnam, agat etiam incidenter,ad rei reſtitutionem,vel refectionẽ damnorum,&c. Et tale iudicium,à pleriſq; appellatur mixtũ, ſcilicet criminale, quatenus cõcernit publicam vindictam,& ciuile, quatenus concernit intereſſe priuatum. Et Boſſ.in tit.de appell.n.8.atteſtatur,quòd hęc eſt communis opin. prout etiam ſentire videtur Iaſ. in d. Rubr. C. de iudic. & Gomez Arias ſuper l.80. Tauri. nu.10. in fin. Sed ego puto eſſe aduertendum,quia ſi ex natura cõdemnationis, neceſſariò ſimul cum pœna publicæ vindictæ, venit etiam intereſſe partis,puta, quia idem ſtatutũ pro furto imponit pœnam ſcutorum 10.verſus fiſcũ,& quinq; verſus partem, vel quòd fur fuſtigetur, & reſtituat rem furatam,certè iudicio meo abſurdum eſſet dicere,quòd hæc cauſa dicenda eſſet mixta,ſ. partim criminalis, & partim ciuilis. Et ideò procuidubio de ea tota iudicandum eſt,ſecundum eius digniorem partem,& ſic tanquam de merè criminali. Sed ſi intereſſe partis venit tanquam quid ſeparatum, & non de neceſſitate connexum, puta, quia refectio damnorum, vel reſtitutio rei ablatæ, veniat non ex eadem lege, vel ſtatuto, ſed ex alia, tũc fortè poſſet habere locum opi.de qua per Boſſ. in loco præalleg. vt ſcilicet tale iudicium cenſeri debeat partim criminale, & partim ciuile. Ego tamen ſemper vidi per ſenatum reijci appellationes, à condemnationibus damnorum, vel expenſarum litis, in cauſis criminalibus ſiue venirẽt ex eadem lege,ſiue ex alia, ſed ſolummodò admittatur appellatio, ſiue reuiſio reſpectus exceſſus.

Quartus caſus eſt, quando ſolummodò agitur ad intereſſe partis,puta, rei reſtitutionem, vel refectionem damnorum,&c.Et tũc nulla eſt difficultas, quin iudicium dicatur merè ciuile, licet agatur pro delicto, quicqd dixerit gl.in d.l. lex Cornelia,cõtra quam eſt communis opi.vt ſuprà dixi.

3 Quintus eſt caſus,quando agitur ad pœnã extraordinariam,puta, priuationem officij, ſeu beneficij,& nihil applicatur fiſco. Et hoc caſu iudiciũ dicitur ciuile, nõ autem criminale.Et in hoc omnes concurrunt,vt ait Gratus conſ.71.nu.9.lib.2. Et licet hæc concluſio aliquando mihi viſa fuerit dura, ex quo talis actio principaliter intentata videtur ad vindictam publicam, præſertim ſi officium, de cuius priuatione agitur, eſſet publicũ, nihilominus iudicando non crederem ab ea eſſe recedendum, intelligendo tamen, vt ſtatim dixi, quòd talis pœna priuationis, non ſit pœna ordinaria, quæ pro eo delicto imponeretur.

4 Adde, quòd hæc concluſio locum habet, ſiue priuatur ad huiuſmodi priuationem officij, vel beneficij, præcedente accuſatione, vel exceptione partis,ſiue nulla præcedat exceptio, vel accuſatio partis, ſed agatur tantummodò via inquiſitionis. Et ita communiter teneri, atteſtatur Maranta in ſuo ſpec. fol.24.num.27.

5 Sextus, & vltimus eſt caſus, quando agitur per viam exceptionis, proponendo crimen contra teſtem, non ad effectum, vt puniatur,ſed vt eius dictum non recipiatur, vel receptum, non noceat. Et hoc caſu omnes concludunt,quòd ex quo agitur tãtummodò ad priuatum cõmodum, & intereſſe partis,cauſa dicatur merè ciuilis, ſecus tamẽ eſſet, ſi tale crimẽ proponeretur ad puniendũ, vt dixi infrà quæſt.19. verſ. Per exceptionem. Et hæc omnia benè nota, quia ſæpè contingunt in practica.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio criminalis, & actio ciuilis, quando ſimul concurrere poßint?*

2 *Et quid, ſi criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter?*

3 *Et an poſt intentatum iudicium criminale, actor poßit intentare aliud iudicium ciuile, ex diuerſa cauſa?*

4 *Et an reus conuentus, ciuiliter poßit contra actorem criminaliter agere?*

5 *Et quid econuerſò, an conuentus criminaliter poßit contra accuſatorem intentare actionem ciuilem?*

6 *Et an accuſationem criminalem?*

7 *Et an abſoluto vno iudicio, ſcilicet ciuili, vel criminali, poßit deindè agi alia via?*

1 DIxi ſuprà quæ. proxima, quòd ex eodem delicto regulariter oritur duplex actio, ſcilicet criminalis, ad publicã vindictam, & ciuilis, ad priuatum commodum. Et hoc apud Iuriſperitos pro expedito eſſe atteſtatur Põt. ſuper conſue. Bleſen. fol. 183. colu. 1. circa med. Quæro nunc quomodo hæc duo remedia ſimul aut ſeparatim concurrere poſſint? Reſpõ. Hoc poteſt multis modis cõtingere, propterea eſt diſtinguendum; nam aut quæris, an vtraque actio, ſcilicet ciuilis & criminalis, poſſint ab eodem, & contra eundẽ ex eadem cauſa, intentari. Et dicendum eſt, quòd nõ. Text. eſt in l. interdum. ff. de pub. ind. qui ſemper ad hoc propoſitum ſolet allegari, & licet ille text. loquatur, quãdo pendẽte iudi-

cio ciuili, actor vult intentare iudiciũ criminale, tamen conclusio, secundum Doctores, indistinctè procedit, siue ab initio intentenrut simul in eodem libello siue iam cœpto & pendente iudicio ciuili, prius intentato, velit deindè actor, ex eadem causa, intentare iudicium criminale.

2 Et hæc quidem conclusio absq; difficultate procedit, quãdo actor vult dictá duo remedia intentare, æquè principaliter in eodem libello: nã eo casu nõ possunt simul cumulari. Maior enim, & dignior est causa criminalis, quàm ciuilis, & vbi vna causa est maior altera, non possunt duæ actiones simul cumulari, iuxta ea, quæ tradũtur per Doctores in l. edita. C. de edendo, & dixi infrà libro prox. Sed si actor intentaret iudiciũ criminale principaliter, & deindè incidenter peteret etiam rem ablatã sibi restitui, eo casu vtiq; talis petitio admittitur, vt dixit Bart. in l. interdum. §. qui furem, nu. 5. ff. de furtis. quẽ sequuntur cõmuniter Scribentes, vt attestatur Cur. Iu. in d. l. Edita, nume. 108. Hieron. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelã, in vlti. apostil. col. 3. vers. 2. casu, quem refert Rolan. cons. 30. nu. 2. lib. 2. Ita etiam communiter teneri ait Rom. in ea, l. edita, post num. 143. vers. Non obstat sua ratio. Et hanc dicit esse communẽ opi. Aret. in c. qualiter, & quãdo, el 2. §. ad corrigendos, nu. 139. de accusationib. Et ita obseruat consuetudo, teste Bald. in l. data opera. nu. 6. in fin. C. qui accus. non poss. Eademq; ratiõe admittitur libellus criminalis, concludens, delinquẽtem de delicto puniri, & condemnari, secundũ formam iuris, & statutorum, cum refectione damnorum, interesse, & expensarum, &c. Et ita practicatur, vt attestatur Ang. in l. vnica, nu. 6. C. quando ciuilis actio crim. præiudicat, quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et vestẽ cœlestem, nu. 11. Amand. de syn. n. 216. Vnum tamen nota in hoc proposito, ꝙ hoc casu iudex maleficiorũ, non potest condemnare reũ, ad rei restitutionem, vel ad dãna partis, nisi quando illũ condemnat per suam propriã confessionem, secus autem si illum cõdemnaret propter confessionem fictam, & sic in contumaciam, nam officium iudicis non deseruit, nisi veræ cõfessioni. Et hæc est notab. decisio Bal. in l. qui crimen, nu. 28. C. qui accus. non poss. quam dicit esse cõmunem Rolan. in d. cons. 30. nu. 18. subdẽs, quòd licet, quando reus per testes cõuincitur, aliqui teneant contrariũ, tamen quando condemnatur ex contumacia, nullus est, qui eam impugnet. Illã tamen intellige, vt procedat, quando talis condemnatio ad restitutionem rei furtiuæ non venit ex eadem lege, vel statuto, pœnã criminalem imponente, nam eo casu non potest iudex, nisi reus, vel per testes conuictus sit, vel proprio ore confessus, officium suum impartiri. Sed si eadem lex imponeret pœnam criminalem, & rei restitutionem, semper vidi vtrãq; condemnationem simul proferri, etiam contra cõtumaces. Non enim debet eadem dispositio diuerso iure censeri. Et illud, quod dictum est, quòd nõ potest iudex maleficiorũ cognoscere de restitutione rei furtiuæ, nisi incidenter habet locum non modò quando proceditur ad querelam partis & sic per viam accusationis, sed etiam quando proceditur ex officio, & sic per inquisitionem. Et est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de decreto Mediolani, nu. 31.

3 Aut quæris, an post intentatum iudicium criminale, possit accusator intentare iudicium ciuile, ex diuersa causa, & penitus separata? Et dicẽdum est, ꝙ nõ, ita allegatur tenere Bart. in d. l. edita. cũ quo transeunt cõmuniter Doctor. vt dicit Curt. Iun. ibi, nu. 181. Et hæc cõclusio elicitur ex tex. in l. fi. C. de ord. cognit. secundum intellectum, qui est magis communis, teste Alexan. in l. reum criminis, col. 1. ver. Bart. autem. C. de procurat. quem refert Claud. in d. l. edita, num. 68. Esset enim valdè iniquum, quòd per huiusmodi litem ciuilem, impediretur reus in defensionibus suis faciendis.

4 Sed quæro, quid in reo conuento, nunqd ipse poterit cõtra actorem aliquã actionem instituere? Respõ. quòd si conuentus est iudicio ciuili, potest, pendente eo iudicio, accusare actorẽ criminaliter, tam ex causa penitus separata, quam etiam ex causa oriente ex eodem iudicio, prout quotidiè fieri videmus, quãdo reus accusat de falsò testes actoris, qui contra eum deposuerunt in causa ciuili, & etiam ipsum actorem, qui eos produxit. Et eo casu suspenditur iudicium ciuile, donec sit super ipso iudicio criminali pronunciatum. Et ita concludunt communiter Doct. vt dicit Sigismundus cons. feu. 6. nu. 6. Et hoc propter præeminẽtiam, & maioritatem iudicij criminalis. Quod tamen intellige, vt suspendatur iudicium ciuile, quòad hoc tãtum, ne possit super eo ferri sententia, non autem quòad hoc, vt impediatur, quò minus in ipso iudicio ciuili possit procedi

vsq;

vsq; ad conclusionem in causa. Et ita reperio decisum fuisse per consil. Neap. teste Cap. decis. 25. in causa Reneren. vbi multum eleganter tractat hunc articulum.

5 Sed quid econuersò, nunquid pendente iudicio criminali, poterit reus conuenire ciuiliter suum accusatorem, ex alia causa & penitus separata? Resp. ꝙ non. ita colligitur ex tex. in d. l. fi. C. de ord. cogn. secundum communẽ intellectum, vt dicit Claud. in d. l. edita, nu. 68. Et ita cõcludunt omnes, vt attestatur Curt. Iun. in d. l. edita. nu. 182. in fi. Et hoc, ne propter talem litem ciuilem, distrahatur accusator à prosecutione iudicij criminalis, in quo vertitur publicũ interesse, ne scilicet delicta impunita remaneant.

6 An autẽ reus criminaliter accusatus possit accusare suum accusatorem, dixi infrà, q. 14. vers. Tertius est casus.

7 Vlterius quæro, nunqd absoluto iudicio ciuili, contra aliquem intentato, possit posteà actor intentare contra eundẽ accusationem criminalem, ex eadem causa, vel ecõtrà, absoluto iudicio criminali, intentare actionem ciuilem? Resp. ꝙ si actio ciuilis, & criminalis tendunt ad diuersa, tũc potest agi altera via, non obstante, ꝙ prius actum sit vna, si verò tendunt ad eundẽ finẽ, tunc vna intentata, altera tollitur. Et ita intelligitur text. in l. 1. C. quando ciuil. actio crim. præiud. & est cõmunis conclusio, vt attestatur Maranta in suo spec. fol. 21. nu. 5. vbi potes videre exempla. Et ita tene mẽte, quia malè declarantur à Docto. vt dicit Clau. in loco præall. Benè verum est, quòd licet hæc materia cumulationis sit subtilis, rarò tamen contingit in practica, secundum Albe. in d. l. edita, col. fi. vers. Circa quartũ, quia (vt ipse ait) aduocati nolentes intricare processus, communiter procedunt in prima causa, deindè ea expedita, proponunt ea, quæ volunt in alia instantia. Et hoc modo cessant omnes difficultates. Præthereà, cùm hodiè ex quocunq; crimine possit iudex ex officio inquirere, non admitteretur reus qui contra querelam, siue accusationem cõtra se porrectam, opponeret huiusmodi exceptiones, ad euitandum iudiciũ criminale. Faciunt, quæ dixi in d. qu. 14. vers. Tertius est casus.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Quibus modis criminaliter procedatur?*
2 *Et quid sit, procedere per viam inquisitionis?*
3 *Accusationem esse remedium ordinarium, inquisitionem verò extraordinarium?*
4 *Et an, superueniente accusatore, cesset inquisitio?*
5 *Iudex regulariter non potest de iure ciuili, per inquisitionem, procedere, de iure autem canonico potest.*
6 *Et quid de consuetudine?*
7 *Accusatio, & inquisitio an possint simul cumulari?*
8 *Iudex an debeat, priusquam inquirat, statuere parti offensæ, terminum ad accusandum?*
9 *Et quid, si pars ipsa offensa id petat?*
10 *Iudex an debeat facere sibi dari licentiam ab accusatore, procedendi in causa?*

1 QVæto, quib. modis criminaliter procedatur? Respon. In hac quæstione multi ex Doctoribus, præcipuè Modernis multum se inuoluunt, nam aliqui dicũt, quòd tribus modis proceditur, scilicet per accusatiõem, denunciationem, & inquisitionem: Aliqui addunt, quòd etiam per exceptiõem, & per notorium, & per deprehensionem in flagranti crimine. Et adeò intricatè loquuntur, vt vix possit ex omnium dictis, haberi vera resolutio, quæ vel ad regulas iuris cõmunis, vel ad communẽ practicam rectè possit accommodari. Tu ergo dic, quòd in causis criminalibus duob. modis proceditur, scilicet vel ex officio, vel ad instantiam partis, neq; ego inuenio in toto iure Ciuili, aut Canonico, neq; in tota practica, quæ ex consuetudine cõmuniter obseruatur, aliquem alium modum procedendi. Et scias, quòd in hoc proposito & in tota hac materia, ego non intendo aliquid tractare de illa inquisitione generalissima, quæ fit per officiales, & de qua (secundũ aliquos) loquitur tex. in l. congruit. ff. de off. præsi. cuius loco hodiè succedit, illud bannũ generale, contra omnes homines malæ conditionis & famæ, quòd faciũt fieri potestates per proclama, in principio sui officij, vt attestatur Angel. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nu. 3. & Aman. de syndicatu, post n. 30. vers. Tertia propter. & Maranta, fol. 81. num. 31. neq; de alijs speciebus inquisitionum, de quib. per Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adulr. & alios criminalistas in locis ordinarijs, neq; etiam de illa inquisitiõe generali, quam facit, iudex, statim constito de delicto, ad inuestigandum delinquẽtem, de qua, dixi infrà, q. 5. vers. Poterit igitur. & q. 50. vers. Item quia. sed tantùm de inquisitione particulari, quam iudex facit contra aliquem. Dico igitur, quòd ad instantiã partis proceditur, quando pars offensa, vel alius, ad quem de iure spectare põt ius accusandi, porrigit accusationem seu querelã, & super ipsa querela proceditur. Et hoc est illud, quod Scribentes

bentes appellant procedere per viā accusationis. Ex officio proceditur, quando iudex à seipso, & ex suo officio assumit informationes contra delinquentem, & contra eum procedit. Et hoc est, quod dicitur procedere per viam inquisitionis.

2 Et aduerte, quia in hoc proposito multi falluntur, putātes, quòd procedere per viam inqsitionis sit, quando iudex transmittit reo inquisitionem, sed in hoc grauiter errant, nā (vt eleganter dicit Signo. conf. 245. in primo dubio, præsertim nu. 5.) actus inquisitiōis secundum communem loqueiā & dispositionem iuris, baptizatur, & appropriatur primo actui, quo mediante, per viam officij iudex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actib. sequētib. processus. Et sic rectè loquendo, inquirere contra aliquem, nō est ei transmittere inquisitionem, sed est recipere testes, seu informationes cōtra eum, charta verò inquisitionis, siue libellus criminalis, qui contra reum formatur, atq; ei intimatur cum termino comparendi, est actus communis vtriq; modo procedendi. Et ideò indifferenter trāsmittitur reo absenti, tam si procedatur ad accusationē, seu querelam partis, quàm si procedatur ex officio. Sic etiā formare inquisitionem contra aliquem, nō est ipsam chartam, siue libellum inquisitionis ei transmittere, illud enim potius est illum citare, vt dixi inf. q. 31. sed est facere processum informatiuum, assumendo informationes, & indicia contra eum, super aliquo delicto. Ex quibus deindè informationibus, & indicijs elicitur titulus, & series facti, quæ posteà narratur in ea, quā appellamus inqsitionem, q̄ sic formata, & in scriptis redacta trāsmittitur reo in vim citationis, & libelli, vt dixi in d. q. 31. vers. quæro nunquid, & se. & inf. q. 28. vers. Scias autem.

3 Debes autē scire, quòd ex istis duob. modis, seu remedijs pcedendi contra delinquētes, loquendo scd̄m ius commune, alterū scilicet accusationis, seu querelæ erat ordinarium, alterum verò scilicet inquisitionis, siue ex officio erat extraordinariū. ita dicit Iun. in c. cùm oporteat, de accu. quem sequuntur communiter Docto. vt ait Diaz reg. 336. & est cōis opi. vt dicunt Cano. in Rub. de iudicijs, & in specie Dec. in 1. lect. post n. 76. & in 2. lect. post nu. 43. Sapia. in l. Imperium, num. 29. de iurisd. omn. iudic. Et licet aliqui tenuerunt, q de iure Canonico remediū inquisitionis esset ordinarium, ex quo secundum dispositionem iuris Canonici, super omnib. criminibus, indifferenter possunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, secundum Archi. in c. felicis. §. fin. de pact. in 6. cuius opi. dicit esse communē Maria in d. c. qualiter & quando, nu. 108. in fi. nihilominus magis communis opi. videtur esse, quod tàm de iure Canonico, quàm de iure ciuili sit extraordinarium. Et ita in specie hanc esse communem opi. attestatur Alcia. in c. 1. num. 14. de off. ord. Hiero. in Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nu. 80. Dec. in Rub. de iud. prout illum refert Boss. in tit. de Inquisit. nu. 17. Et ratio huius cōclusionis est, de iure cōmuni, regulariter quilibet admittitur ad accusandum, vt dixi infrà, qu. 14. circa princ. meritò accusatio dicitur remedium ordinarium. Ex aduerso autem, iudicium inquisitionis dicitur extraordinarium, quia de iure communi regulariter iudex potest ex officio procedere per viam inquisitionis, vt dicit glo. in d. l. 2. §. si publico, in verbo, Sine accusatore. ff. de adul. quæ in hoc est cōmuniter approbata, vt dicit Alb. in l. ea quidem, post num. 4. C. de accus. prout illum refert Apostil. præalle. ad Ang. de malef. post n. 48. vers. In quantum Ang. Et dicit Marian. in rep. d. c. qualiter & quando, num. 106. quòd hanc opin. secuti sunt omnes antiqui Doctor. Illam etiam dicit esse communem Cuma. conf. 136. circa fin. Pract. Conradi, fol. 245. num. 1. meritò ergo iudicium inquisitionis dicitur extraordinarium. Et quamuis de iure Canonico videatur iudiciū inquisitionis regulariter permissum (vt suprà dictum est) ex quo tamen etiam illo iure non seruantur, in iudicio inquisitionis, ea, quæ regulariter seruari deberent in iudicijs criminalibus, vt in discursu materiæ demonstrabitur, necessariò fatendum est, veram esse communem opin. quòd scilicet, tàm de iure Canonico, quàm de iure ciuili remedium inquisitionis dicatur extraordinarium.

4 Ex hac autem conclusione resultabat maximus effectus, quia cùm secūdum communes iuris regulas remedium ordinariū faciat semper cessare remedium extraordinarium, necessariò sequebatur, quòd pars, volēs accusare, esset præferenda iudici inquirenti, prout in hoc proposito Doctores omnes fatentur, & Alber. in 3. parte statutorum, qu. 57. attestatur etiam ita communiter seruari, q scilicet, quando adest accusator idoneus, cessat

cessat inquisitio. Dicit etiam Bald. in addit. ad Specu. in tit. de sententijs, col. 17. prout illum refert Boss. in tit. de inquisitione, nu. 19. practicam esse, quòd si plenior est accusatio,
5 super ea proceditur & pronunciatur, † non esse procedendum super inquisitione. Et licet super hoc etiam articulo, an accusatio faciat cessare inquisitionem, magna fuerit varietas inter Scribētes, præsertim quando iam cœpta inquisitione superuenit accusator, semper tamen recurrimus ad longam distinctionem, quam ponit Sal. in d. l. ea quidē, nu. 54. C. de accus. quòd scilicet, aut accusator superuenit ante receptas probatiões, aut post. Primo casu aut potest imputari negligentia accusatori, & non cessat inquisitio, sed accusator repellitur. Aut verò non potest imputari, & tunc si prosequitur suam, vel suorum iniuriam, auditur, & cessat inquisitio, nisi esset suspectus de conclusione. Si verò neq; suam, neq; suorum iniuriam prosequitur, non est audiendus. Secundo autem casu, quando scilicet accusator superuenit, post receptas probationes, tunc aut delictum est probatum, & repellitur accusator. Aut non est probatum, & tūc admittitur. Et hanc distinctionem Saly c. dicit communiter teneri Fel. 1. in d. cap. qualiter & quando. §. licet autem, in fin. verbis, de accus. quem refert Maranta in suo Spec. fol. 82. nume. 38. & Boss. in tit. de inquisitio. num. 18. Diaz in pract. crim. canon. c. 6. vers. An autem iudex, Apostil. ad Ang. de malef. in d. glo. Hæc est quædam inquisitio, post num. 80.

6 Sed certè quicquid sit de iure communi, hæc omissa cessant ex consuetudine præsentis temporis, nam etiam de iure ciuili hodiè in quocūq; casu permissum est iudici procedere ex officio, & sic per inquisitionem, prout de hac generali consuetudine attestatur Gand. de malefi. in tit. quomodo cognoscatur de malef. per inquisitionē, post nu. 6. vers. Sed hodiè, vbi etiam subdit, φ ita vidit communiter obseruari, quem refert Bald. in l. ea quidem, post num. 44. C. de accusa. & Card. Alex. in c. de accusatione, colu. 15. post medium, 2. q. 8. Ioan. And. in addit. Specu. in tit. de inquisit. quando autem, in princ. vbi dicit, φ iudices seculares fori, de consuetudine faciunt sibi regulam inquirēdi, de quolibet maleficio, Ioan. Fab. Instit. de publ. iud. in prin. vbi dicit, quòd ita seruatur de facto, Guid. de Suz. de malef. in Rub. qualiter fiat inquisitio. Cuman. in d. cons. 136, circa fin. quem refert Apostil. ad Ang. de malefi. in d. gloss. Hæc est quædam inquisitio, sub nu. 30. in verbo, Specialis, & Boss. in tit. de inquisit. num. 8. Vital. de malefi. in Rubr. de inquisitionibus, nu. 6. Bianc. de indic. nu. 5. ita etiam practicari in regno Castellæ, attestatur Ant. Gom. c. 1. delictorum, nu. 49. in fi. Et sic hàc consuetudine attenta, facienda est conclusio in contrarium, quòd scilicet inquisitionis remedium, est ita ordinarium, prout est remedium accusationis. Et ita dixit And. de Pisis relatus per Bald. in l. 1. §. in initio, post nu. 7. vers. Sed nunquid. ff. de off. præfe. vers. φ dictum quasi omnes sequuntur, vt dicit Anan. in d. cap. qualiter & quando. §. licet autem. num. 9. Et ratio est, quia hodiè de cōsuetudine, in quocunque crimine regulariter fiscus efficitur accusator, vt ait Pract. Millei, fol. 3. n. 31. Et aduocati & syndici fiscales assumunt partes accusatoris, etiā si pars nō querelet, vt quotidiè videmus in practica seruari. Quinimò in aliquib. locis remedium inquisitionis factum est ordinariū, & remedium accusationis factum est extraordinarium, prout est in regno Neap. in quo nullus admittitur ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuria prosequatur, vt dixi intrà q. 14. vers. Tertius est casus, in fin. & in Francia vbi (quod plus est) per ordinationes regias prohibita est accusatio, etiā si quis velit suam, aut suorū iniuriam prosequi, quantum scilicet ad vindictam publicā, sed dumtaxat permittitur pro suo interesse ciuili, & sic in omnib. causis proceditur per solam viam inquisitionis, vt attestatur Guil. de Bened. in secunda parte repet. ca. Raynutius, fol. 95. nu. 200. Pract. Millei fol. 17. nu. 53. & fol. 32, nu. 45. Pariter etiā in Flandria ex insolitis iam olim stylo, & consuetudine pars offensa non potest concludere, ad pœnā criminaliter, sed tantùm in fiscum, vt attestatur Iodo. fol. 68 num. 13.

7 Hinc infertur, quòd licet de iure loquendo, accusatio, & inquisitio non possint simul cumulari, vt omnes cōcludunt, teste Roma. in l. edita, post nu. 138. C. de edendo. sed accusatio facit cessare inquisitionem, vt suprà dixi, nihilominus attenta hac generali consuetudine, vnū ex istis duob. remedijs, accusationis scilicet, & inquisitionis, non facit cessare aliud, sed ambo simul cōcurrunt, seu concurrere possunt in principio, medio, & fine totius iudicij criminalis. Et ideò, etiāsi iudex procedat ex officio pro aliquo delicto, quandocunq; superuenit pars, quæ velit querelare,

quereiate, semper admittitur, & econuersò si pars ab initio quereiat, non propterea cessat iudex ex officio accipere informationes, & examinare testes etiam non productos, neq; subministratos à parte. Adeò, quòd modus procedendi, qui hodiernis temporibus obseruatur, est quidā modus, in quo potest concurrere mixtura, seu cumulatio vtriusq; remedij.s. ex officio, & ad instantiam partis. & vnum ab altero non impeditur, quinimò multoties concurrunt denunciatio, inquisitio, & accusatio in eodem processu, vt infrà etiam dicemus. Et hic modus procedendi à consuetudine introductus, conuenit opin. quam tenebat Ni. de Matarel. quòd s. accusatione superueniente, procedatur super vtroq; iudicio inquisitionis & accusationis, & super vtroq; simul vnica tantùm sententia feratur, de qua opi. mentionem facit Are. licet eam nō sequatur, in d.c. qualiter & quando, in prin. post nu.14. vers. Secunda fuit, referens Butr. ibi, post nu.13. dicentem, quòd hęc opi. esset approbanda per Principes & Pontifices, quia secūdum eam cessant omnia inconuenientia. Nam si comparcat accusator, qui suam, vel suorum iniuriam, prosequatur, non excludetur à prosecutione suæ iniuriæ, pariter etiam procedēte iudice super inquisitione, cessabit suspicio collusionis accusatoris, & si ipse colludet, non colludet iudex.

8 Et cōsequenter hodiè superflua est etiam illa practica, quam tradit Alex. in Apostil. ad Bart. in d.l.2.§. si publico, post nu.2. in verbo, Modum inquisitionis. ff. de adul. quòd scilicet iudex omninò statuat parti offensæ terminum ad accusandum, quo elapso poterit deindè, vbi pars non accuset, ex officio procedere, neque poterit posteà pars, etiamsi velit accusare, impedire processum ipsius iudicis inquirentis, quod etiam practicari, in regno Castelliæ, à peritis iudicibus, attestatur Ant. Gomes.c.1. delictorum, num.17. Est enim de iure indubitatum, quòd potest statui parti terminus ad accusandum, & quòd, vbi in eo termino non accusauerit, non est posteà audienda, secundum Bar. in l. Papinianus.§. 1.nu.2.ff. de inoffi. testa. cuius opin. communiter tenetur, vt dicit Imol. in c.tuæ, circa fi. de procu. Et hanc practicam, quam tradit Alex. sequuntur communiter Doctores, vt ait Blan. in pract. crim. fol. 6. nume.41. Sed certè hodiè, cùm ex dicta generali consuetudine possit iudex in omni causa inquirere, non est opus hac cautela, ex quo non potest timere, ne per superuenientiam accusatoris inquisitio impediatur. Et ita se aliquando obtinuisse in facto attestatur Alb. in d. l. ea quidem, post num. 8. vers. Nunc aliquas. Et ideò licet fortè de iure index, qui antequam formet inquisitionem, non statuit terminum iniuriato, ad accusandum, teneatur in syndicatu, hoc tamen in practica non seruatur, vt attestatur Amad. de syndicatu, post nu.32. quem refert Boss. in tit. de inquisitione, num. 68. & in tit. de citat. num.41.

9 Cessat pariter cautela, quā tradit Cæpolla, caut.25. ad differendum processum inquisitionis, quòd scilicet compareat offensus, & petat sibi statui terminum competentem ad accusandum, quo termino durante, iudex non potest ex officio procedere, & illam dicit esse notabilem Blanc. in loco proximè allega. nume.43. subdens, quòd Doctores eam cōmuniter sequuntur. Cessat autem (vt dixi) quia cùm ex supradicta consuetudine introductum sit, vt vnus modus procedendi, alterum non impediat, non debet iudex expectando accusatorem ab inquirendo & procedendo desistere.

10 Superflua etiam redditur alia practica, quam ponit Bar. in l. inter accusatorem, nu. 8. ff. de publ. iud. ad euitandum, ne accusatio impediat inquisitionem, quòd scilicet facta & producta accusatione, iudex faciat sibi dari licentiam ab accusatore, quòd possit procedere, subdens hanc esse consuetudinem Italiæ, quam refert Aret. in c. licet, nu. 20. de accus. & Afflict. in 2. parte constit. regni, Rub. 1. post num. 28. relatus, & ipse per Carauitam super ritu 21. magnæ Curiæ, post nume. 2. Hoc idem attestatur tenere omnes Doct. Bald. in l. si accusatoribus, nu. 4. C. de accusa. vbi etiam dicit, quòd cauti assessores faciunt scribi, quod ab ipsa consuetudine ei conceditur, quomodo pars dat ei licentiam, expediendi processum, &c. quem refert Ana. in d.c. licet, nu.6. Sed certè stante prædicta consuetudine, frustra peteret iudex licētiam à parte eius, quod ab ipsa consuetudine ei conceditur. Et ita hodiè istam practicam Bar. nō obseruari de stylo neq; de consuetudine attestatur Blan. in d. pract. crim. fol. 11. nu. 25. Potest enim iudex ipse ad vindictam publicam, ex officio, prosequi iam cœptam accusationem, vel etiam nouum processum formare, & ita practicatur, vt dicit Ang. de malefi. in verb. Comparuerunt, & negauerunt totum, nu.20. quem refert Boss. in tit. de accus. nu.14. Vide quæ dixi in hoc proposito, infrà, q. 45. vers.

vers. Facta autem, & q. 51. vers. Sed quid si accusator, & qu. 58. circa prin. Benè verum est, quòd vbi non vigeret talis consuetudo, standū esset in meris terminis, iuris Communis, & haberent locum tradita per Doctores in locis superius allegatis.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudici, ante omnia, constare debet de delicto.*
2 *Et quomodo dicatur constare, de delicto, ad effectum procedendi?*
3 *Et quomodo de delicto, facti transeuntis?*
4 *Et quomodo de delicto, facto permanentis?*
5 *Et quid, si dubitatur, an delictum interuenerit?*

1 Dictum est, quibus modis crimina liter procedi possit. Sciendum est autē, quòd in omnem casum, nunquam debet iudex procedere ad aliquē actum, nisi prius illi constet, delictum ipsum fuisse commissum. Et ita semper faciunt practici assessores, vt dicit Catus inter cons. crimin. diuersorum, cons. 99. post nu. 7. vers. Secundò etiam, lib. 1. Est enim vulgaris, & trita cōclusio, quòd ante omnia debet iudici constare, de delicto, quæ colligitur ex text. in vulgata l. 1. §. Item illud. ff. ad Sylle. quem tex. sciunt omnes, vt dicit Boss. in tit. de delicto, nu. 2. licet generaliter tex. loquatur de tortura, vt scilicet reus non subijciatur torturæ, nisi prius constet delictum fuisse cōmissum. Et hoc adeò verum est, quòd etiamsi reus confiteretur delictum aliquod commisisse, non potest condemnari, nisi de ipso delicto aliter, quàm ex eius confessione appareat, vt dixi infrà q. 55. vers. Potest etiam. Sed quia Docto. in hac materia satis intricatè loquuntur, debes scire, quòd aliter debet constare de delicto, ad effectum torquendi, seu condemnandi, de quo dixi in loco præalleg. & q. 64. vers. Debet autem, & q. 66. circa princip. & aliter, quò ad effectum inquirendi, seu
2 procedendi. † Nam quò ad inquirendum, sola querela vel denunciatio sufficit, quinimò habita querela, seu denunciatione, tenetur iudex procedere & inquirere. Et si id non faciat, poterit puniri tàm ex dispositione Iuris communis, quàm ex forma decretorum huius ducatus, in nouis cōstitutionibus, in tit. de accusationibus, ca. delatis. Et dicit Bald. in l. mancipia, nu. 1. C. de ser. fug. quòd vidit semel condemnari quendam iudicem, qui portauit ad Cameram accusationem sibi delatam, & noluit super ea procedere. Et illum refert Amad. de synd. nu. 71.

3 Scias tamen aliqua esse delicta, in quibus iudex tenetur, priusquam inquirat cōtra delinquentem, inquirere de veritate delicti. Aliqua verò, in quibus non requiritur alia inuestigatio super veritate criminis, sed immediatè procedi potest contra delinquentem. Et ideò debes præsupponere, quòd quando delictum est tale, quod solo animo perficitur, vt hæresis, vel etiam tale, quod licet facto cōmittatur, eius tamē facti nulla solēt remanere vestigia, vt est adulteriū, & alij coitus, qui fine fractura committuntur, furtum pariter fine fractura, percussiones, quæ fiunt alapa, vel baculo fine liuore, iniuriæ verbales, vel similia, in istis criminibus non requiritur ad procedendum alia inuestigatio delicti, sed statim porrecta querela, pōt, & debet iudex inquirere contra delinquentem, assumendo contra eum informationes. Et habitis indicijs, illū carcerari, vel citari facere, prout qualitas delicti requiret, aliàs infinita delicta impunita pertransirent, quòd nullo modo est dicendum. Et super hoc in practica nulla solet fieri difficultas.

4 Quando verò est delictū facti permanentis, cuius scilicet certa remanent vestigia, puta homicidij ipsum cadauer, incendij locus combustus, & similia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur legitimè constare de delicto, nisi prius iudex, seu curia corpus ipsum, seu locus incendij oculis subijciār. Et ita superiorib. annis, cùm fuisset accusata quædam Antonia de Nouello, quòd partum necasset, & ipsa aufugisset. Senatus rescripsit Prætori Luini, vt antequam cōtra eam procederet, prius faceret cadauer infantis perquiri. Ego tamen quandoq; vidi per Senatū aliquos imputatos de homicidio cogi ad præstādam fideiussionē de se præsentādo toties, quoties, & c. licet de cadauere nō appareret, prout seruatū fuit in quibusdam Marchettis de loco Aronæ, 12. Iau. 1557. & hoc ne si posteà cadauer repertum fuisset, illi possent fuga impuniti euadere. Vidi etiā, quòd Senatus iussit procedi cōtra quosdā de Longinis, qui simul visi fuerant cū eo, qui dicebatur interfectus, etiam ꝙ cadauer repertum non fuisset, 10. Septemb. 1555. P. N. Statim igitur, ꝙ ad iudicis notitiam peruenit, delictū fuisse commissum, puta hominem fuisse interfectum, debet iudex ipse accedere ad eius cadauer visendum & inspiciendū. Et hæc est communis practica, vt dicit Blanc. in pract. cri. fol. 3. n. 6. vel secundum alios mittere notarium,

tatiom, qui cadauer ipsum inspiciat, & vulnera describat. Et ita seruat consuetudo, vt ait Nuella, in practic. criminali, folio quinquagesimo nono, numero secundo. Pract. Iod. c. 75. nu. 3. hanc etiam dicit esse cōmunem practicam totius orbis Io. de Amiels, consi. 131. n. 7. Ita etiam obseruari dicit Boss. in loco praealleg. num. 2. Et ita seruandum esse rescripsit Senatus Praetori Malei, 14. Februa. 1551. P. N. Et debet recognosci cadauer per testes, qui, dum imperfectus inhumatus esset, illum cognouerunt, si id fieri potest, si verò, cuius esset ignoratur, debet per vestes & signa describi, & particulariter annotari omnia vulnera. Et hoc modo dicetur constare de delicto. Et ita docent omnes, vt ait Foiler. in pract. cri. fol. 15. nu. 4. licet enim ignoretur nomen occisi, dummodò constet de corpore, satis dicetur constare de delicto, & proceditur etiam ad condemnationem. Et hoc omnes sciunt, vt dicit Boss. in loco praealleg. n. 23. Et dicit Bal. in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de haere. insti. quòd ipse vidit de facto, quòd fuit facta inquisitio contra vnum, qui occiderat quendam, cuius nomen ignorabatur, & fuit missus ad furcas. Et illū refert Marsi. in pract. cri. in pri. post nu. 17. vbi etiam refert Ange. in l. 1. §. interdum. nu. 1. ff. si pars haer. pet. dicentem, ꝙ sine ignoretur nomen delinquentis, siue nomē offensi, ipse vidit vtroq; casu practicari, ꝙ procedatur. Et quòd est bona practica, ne ex eo, quòd nomen ignoretur, delicta impunita remaneant. Vide quae dixi infrà q. 52. vers. viterius etiā. Quinimò dicit Ange. in l. eum qui. §. si nupta. nu. 3. ff. de iniur. & in l. falsus. §. qui alienū. nu. 3. per illum tex. ff. de furt. quòd procedit inquisitio contra furem, narrando, quòd furatus est contra voluntatem domini, licet nō sit aliquis dominus nominatus. Et refert, quòd ita fuit Perusij obtētum in contradictorio iudicio, contra quosdam, qui fuerunt suspensi, ex eo, quòd furati fuerant quosdā porcos, domus sapientiae. Et illum refert Anan. in c. qui cum fure, in vltimis verbis de furtis, qđ est summè notandū, quia de facili quis responderet contrarium. Et aduertat notarius, vt iudex, vel describat, seu describi faciat omnia vulnera particulariter, cum omnib. qualitatib. suis, & cum quo genere armorum illata videantur, & an punctim, vel caesim, &c. & in scriptis reducat mortalia pro mortalibus, & non mortalia pro nō mortalibus, prout dicit obseruare cōsuetudinē mundi, Ang. in l. si in rixā, n. 2. ff. de sica.

haec enim quandoq; sunt magnae importantiae, ad cognoscendū, à quo sint illata vulnera, puta, ex genere armorum, quo apparet ex processu quemlibet ex vulneratibus, seu admittentib. eo tempore armatum fuisse, & similia, propter ea, quae dixi supr. hoc eo. lib. §. Homicidium. vers. Alia est etiam. Et relatio huius visitationis, communiter per totam Italiam appellatur. Visum, & repertum, quia notarij per illa verba eas incipiunt in actis redigere, vt dicit Marsi. in pract. cri. in prin. nu. 4. in fi. Et haec, quae dicta sunt de homicidio, intelligenda sunt etiam de similib. delictis, quorū remanent vestigia, puta, in incendio, vt visitetur locus incēdij, & reliquiae combustionis, in furto, vt videatur fractura facta in area, ostio vel pariete, in stupro illato puero, vel vi illatę puellae, vt inspiciantur partes pudendae per obstetrices, vel chirurgos, vel alias personas, vt quotidiè fit. Et vbi tales personae referant cum iuramento, se credere stuprum illatum, vel puellā corruptam fuisse, satis dicetur constare de delicto, quò ad hoc, vt contra delinquentem procedi possit.

5 Haec autem omnia de plano procedunt, quando apparet in re ipsa delictum interuenisse, puta quando in corpore inspiciuntur vulnera, vel signa violationis, vel similia. Et hoc est quod innuit tex. in d. §. Item illud, ibi scelere interemptum, &c. Sed quid si dubiū sit, an scelere, an verò alia de causa? Et potest poni exemplū in eo, qui repertus est mortuus in puteo, vt in casu in quo consuluit Dec. cōs. 438. potest enim esse, quòd quis seipsum praecipitauerit, & quòd ab alijs praecipitatus fuerit, & etiam quòd casu ceciderit. Sic etiam in eo, qui dicitur habere signa veneni, potest enim esse venenum, in corpore generatū, & ab alijs propinatum, & etiam ex aëris corruptione contractum, vt eleganter in facti cōtingentia declarat Gram. voto. 32. nu. 21. Ego dico, quòd his casibus iudex debet omninò inquirere & informatiōes assumere, nō quidem tanq̄ de maleficio, sed vt veritatem facti intelligat, ex qua deindę apparere possit, an sit delictū, vel ne, adhibendo etiam, vbi opus sit, iudiciū medicorum, vel aliorum peritorum. Et vbi ex informationib. assumptis, cōstet scelus non interuenisse, silebit processus, vbi verò resultet aliquod indiciū, poterit ad vlteriora procedere. Et hoc modo nihil ei poterit imputari. Et hanc practicam seruant cauti iudices, & assessores. Et paucis ab hinc annis vidi duos processus agitari, cōtra duos nobiles,

nobiles, in ciuitate Papiæ, quorum alter imputabatur venenasse propriam vxorẽ, alter strangulasse eius concubinam. Et certè poterat dici, quòd vix apparebat de delicto, & tamen fuit cõtra eos processum, etiam re in Senatu relata, cum maxima seueritate. Scio etiã plerosq; viros, quos pro certo fertur proprias vxores venenasse, absq; vlla molestia per vrbem ambulare, quia dictum fuit, non constare de delicto. Sed iudices, qui dolosè palliant huiusmodi delicta, non euadent æterni iudicis condemnationem.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Index, constito de delicto, statim debet delinquentem inquirere.*

2 *Et an regulariter per inquisitionem procedi possit?*

3 *Et an sint aliqui casus, in quibus etiam, de Iure communi, per inquisitionem procedi possit?*

4 *Aliquid praecedere debere, ad hoc, vt aperiatur via iudici ad inquirendum.*

5 *Potest iudex statim, constito de delicto, generaliter contra delinquentem inquirere.*

1 POstquam igitur iudici legitimè constat, delictũ cõmissum fuisse, statim debet super ipso delicto inquirere, vt quamprimum scire possit, quis delictum ipsum commiserit. Qua in re maximè necessaria est celeritas & diligentia, ne fortè propter moram, quæ à iudice interponatur, nõ modò delinquens ipse fuga euadat, sed etiam detur spacium eius fautoribus & amicis, testes de negotio ipso informatos, subornãdi, & à veritatis dispositione deterrendi, vt sæpenumero contingere videmus. Sed hoc quidẽ loco in quo de ipsa inquisitione tractare incipimus, plura essent præmittenda, quę ad terminorum cognitionem pertinent. s. quid sit inquisitio, ac quotuplex, & huiusmodi, quæ tamẽ, cùm in practica nunquam ferè tractari contingat, consultò omittere decreuimus, poterit enim studiosus lector in locis ordinarijs ea omnia facilè inuenire.

2 Quæro, in quibus casibus per inquisitionem procedi possit? Resp. dixi suprà, q. 3. vers. Debes autem scire, quòd regulariter de iure ciuili non potest iudex per inquisitionem contra aliquem procedere. Nemo enim sine accusatore puniri debet, vt dicit gl. in l. 2. §. si publico, in verb. Sine accusatore. ff. de adult. quam tenent communiter omnes, vt dicit Ang. ibi, nu. 2. Et hoc, secundum Ius commune, nullam habet difficultatem. Cæterùm, de consuetudine, regulariter, in omnibus casibus, potest iudex per viam inquisitionis procedere, vt dixi suprà eadem quæstione tertia, vers. Sed certè.

3 Scias etiam, de iure communi multos esse casus, in quibus, circunscripta omni consuetudine, põt ex officio procedi, adeò, vt de facili posset fieri regula in contrarium. Hos autem casus inuenire poteris apud eos, qui de maleficijs scripserũt sub Rub. de inquisit. plerosq; etiam recenset Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, Et ibi etiam Aug. in additio. à num. 12. vsq; ad num. 48. qui non modò sunt communiter approbati, sed in eis nemo contradicit, vt attestatur idem August. ibi, post nume. 48. vers. Item aduerte. Tu per te illos videre poteris, sed aduerte ne erres, quia ad hoc, vt iudex possit in aliquo casu cõtra aliquem inquirere, & ex officio procedere, nõ sufficit, dicere, quod ille est vnus ex casibus, in quibus est permissa inquisitio, neq; quod contra eum est aliquod indicium etiã proximum maleficio. Sed scias, quod in quocũq; casu, in quo iudex, siue de Iure communi, siue statutario, siue ex consuetudine, potest procedere ex officio, & sic per viam inquisitionis, nunquã debet, neq; potest à seipso procedere ad inquirendum, siue assumendas informationes, vel indicia specialiter contra

4 aliquẽ, nisi aliquid præcedat, quod aperiat viã inquisitioni. s. vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiusmodi, aliter processus esse ipso iure nullos, etiam si delictum fuisset deindè plenè probatum. Et memini ego, quod fuit grauiter reprehensus Prætor Vallis Sicidæ, qui processerat contra quendã, de incestu, quòd propriam filiam carnaliter cognouisset, nulla præcedente querela, vel denunciatione, & ambo fuerunt absoluti, 9. Nouemb. 1560. P. N. neq; in hoc attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neque illæ quæ fiunt incerto authore & suppresso nomine notificantis, nam super huiusmodi notificationibus prohibitum est procedi etiamsi in eis essent nominati testes de ipso delicto informati. Et si sup eis fieret processus, esset ipso iure nullus. Et de hoc extat decretum in nouis cõstitutionibus in tit. de accus. c. omnibus. §. nec etiam. Et omnes illi contra quos fuit processum super huiusmodi notificationibus vel denunciationibus, factis per personas incertas fuerunt per Senatum absoluti, & in specie de anno 1561. quædam Catharina Zanetta P. N. & 20. Decemb. eiusdem anni idem fuit rescriptum Prætori Val-

lisSicldæ P.N. Et ex hac causa fuit processatus cõmissarius Masij, q processerat contra quosdam super huiusmodi notificationibus secretis 15. Septem. 1561. P.N. Hoc aũt fuit à iure introductum ad refrænandam malitiam & propter prauitatem Iudicum. Si enim daretur eis facultas procedendi ex abrupto cõtra omnes ad sui libitum, possent multos indebitè vexare, & ideò statutum est, vt prius aliquid præcedat, quod iudicem ad procedendum induca, & quodam modo ex necessitate officij sui impellat, puta fama vel clamor vel querela partis, vel denunciatio officialis, vel aliquid aliud ex his, quæ infrà proximis quæst. subijciemus.

2 Poterit igitur iudex in prædictis casib. enumeratis per Doctores in locis præallegatis ex officio procedere & specialiter cõtra aliquẽ inquirere. Benè verum est, quòd absq; eo ꝙ aliquid specialiter præcedat contra aliquem, quotiescunq; iudici constat aliquod maleficium commissum fuisse, statim potest inquirere generaliter super ipso maleficio, vt inueniat personam, quæ commisit ipsum maleficium, & habito aliquo indicio cõtra aliquẽ, vocat deindè illum ad se defendendũ. Et ita seruat totus mundus, vt dicit Innoc. in c. bonæ, el 1. nu. 5. de electio. subdens, quòd illud, quòd longam interpretationem recepit ex iteratione factorũ, mutari non debet. Et hoc dictum Innoc. refert Bald. in l. edita, in repet. Patauina, n. 30. C. de edendo, & in l. ea quidẽ, nu. 42 C. de accus. & Anan. in d. c. qualiter & quando, el 2. §. debet, num. 9, & Card. Alex. in c. de accusa. col. 14. vers. Inquisitio generalis, 2. q. 8. & alij, quos tetuli infrà, q. 50. versiculo, Item quia, & seqnen. Practica igitur est, quòd si non sit porrecta cõtra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad specialiter inquirendum, sed tantùm cõstet delictum fuisse commissum, iudex statim ex officio inquirit generaliter, interrogãdo testes, quos putat de negocio informatos, in genere, an sciant, quis delictum commiserit, neminem nominando. Quando verò certus est delinquens, puta, quia porrecta est contra aliquem querela, vel denunciatio, tunc iudex non inquirit generaliter, sed specialiter, interrogando testes, quid sciant de contentis in ipsa querela, vel denunciatione, in qua ille est specialiter nominatus. Tunc autem illa inquisitio generalis transit in specialem, quando testes, qui sunt in genere interrogati, secundum ea, quæ statim dixi, nominant ipsi in specie delinquentem, nam eo casu, illa nominatio aperit viam iudici ad inquirendum specialiter, contra illum nominatũ, id est, ad alias informationes contra eum assumendas, nam vbicunq; ex informationibus assumptis super inquisitione generali, oritur aliquod indicium de crimine contra aliquẽ, illud indicium, licet receptum sit parte non citata, inducit tamen præsumptionem contra eum, quæ sufficiens est ad inquirendum specialiter contra ipsum, vt dicit Bart. in d. l. 2. §. si publico, nu. 9. & est communis conclusio, vt attestatur Aret. in c. cùm oporteat, nu. 44. in fi. de accus. Quinimò si ex dictis huiusmodi testium receptorum super inquisitione generali, resultaret sufficiens indicium cõtra aliquem, posset ille capi, vel citari absq; alia speciali inquisitione. Et hoc est quod voluit dicere Inno. in loco prælleg. Et licet ipse loqui videatur in maleficio notorio, est tamen intelligenda eius doctrina in quocũq; maleficio, de quo iudici legitimè constet. Satis enim, in hoc proposito, dici potest notorium id, de quo apparet ex actis, vt dixi infrà libr. 7. §. Notorium. Et hæc omnia nota, quia ille locus Innoc. non est ab omnib. benè intellectus.

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Diffamationem præcedere debere, ad hoc, vt iudex per inquisitionem procedere possit?*
2 *Et quid in iudice ordinario?*
3 *Et quid, si iudex ex mero officio procedat?*
4 *Et an etiam ad assumendas informationes, super ipsa fama?*
5 *Et quid in inquisitione generali?*
6 *Et quid, in inquisitione, quæ fit contra officiales syndicandos?*
7 *Et quid, in crimine hæresis?*
8 *Et quid, si formetur inquisitio ex mandato principis?*
9 *Et quid, si non fuerit de hoc oppositum?*
10 *Et an hæc conclusio de consuetudine obseruetur?*
11 *Fama quomodo probetur?*
12 *Et an per duos testes tantùm?*
13 *Et an debeant reddere sufficientem causam scientiæ?*
14 *Et an debeant dicere, quòd illud audiuerũt à maiori parte populi?*
15 *Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publicè dici?*
16 *Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt?*
17 *Et quid, si non fuerint super hoc interrogati?*
18 *Et an debeant scire, quid sit fama?*
19 *Fama an probetur per assertionem iudicis?*
20 *Fama an requiratur, vt sæpè ad iudicis aures ascendat?*
21 *Et an sola fama sufficiat, an autem etiam requiratur, quòd procedat clamosa insinuatio?*
22 *Iudex quid facere debeat, post assumptas informationes super infamia.*
23 *Et an reo petenti, danda sit copia indiciorum, super fama assumptorum?*

Dictum

Dictum est suprà quæst. proxima, posse iudicem procedere ex officio, siue inquirere specialiter contra aliquem, dummodò aliquod præambulum legitimum præcedat, quod aperiat iudici viam ad procedendum
1 contra eum. † Inter cætera autẽ, si præcedat contra aliquem diffamatio, omnes fatentur, posse iudicem procedere, & super ipso crimine contra eum informationes, & indicia assumere. Talis enim diffamatio succedit loco accusationis, vt tenent communiter Can. teste Card. Alex. in d.c. de accusat, colu. 14. in fi. 2. q. 8. quasi videatur populus ipse, illum, vt reum criminis, iudici deferre. Quinimò dici solet, quòd de iure cõmuni, adhoc, vt possit procedi, ex officio, siue per viam inquisitionis, requiritur, quòd procedat diffamatio rei, de crimine, pro quo iudex contra eum procedere intẽdit, ita colligi videtur ex verbo d. ca. qualiter & quando. de accus. Et hoc etiam sonant illa verba, quæ solent in inquisitionib. apponi, F A M A P V B L I C A P R AE C E D E N T E, &c. Et hæc est communis sententia Doctorũ, vt attestatur Hieron. in Apostil. ad Angel. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nu. 68. vers. Secundò in quantum. Nouel. in prac. cri. fol. 63. post nu. 17. Sed certè quicquid sit de iure, totum cõtrarium docet practica, quæ communiter obseruatur. Iudex enim constito de delicto, assumit informationes in genere, vt dixi supr. q. prox. vers. Poterit igitur, & interroget primò testes quos putat esse de negocio informatos, super veritate criminis, s. an sciant, quis maleficium illud commiserit. Et si dicant se nescire, tunc interrogat eos super diffamatione neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret, vt dixi infrà vers. Sed quoniam, Et si ex eorum dictis resultet probatio facta, contra aliquem, tunc specialiter cõtra eum inquirit, & ad vlteriora contra eũ procedit, vel per citationem, vel per capturam iuxta qualitatem indiciorum. Et sic vides, ꝙ eodem contextu iudex assumit informationes super veritate criminis, & super diffamatione, neque ego vnquam vidi fieri aliquem processum qui inciperet ab huiusmodi diffamatione. Sed semper præcedit querela, vel denunciatio vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum, iuxta modos, de quibus suprà dictum est & infrà etiam dicemus.

2 Sed retenta communi conclusione, quòd s. ad hoc, vt iudex possit inquirere, requiratur, quòd diffamatio præcedat, scias, quòd Ang. in rep. l. si vacantia. C. de bon. vac. videtur tenere, quòd in hoc facienda sit differentia inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt scilicet iudex ordinarius possit absq; diffamatione inquirere, non autem delegatus. In hoc tamen Ang. communiter reprobatur, vt dicit Alciat. in c. nu. 34. de offic. ord. Et hanc opi. contra Ang. dicit esse communem Card. Alex. in d. ca. de accusatione, col. 25. vers. Tamen fortius, quem refert Foller. in pract. cri. fol. 86. nu. 32. Et ideò (secundum Docto.) modus procedendi est, vt iudex antequam procedat cõtra aliquem, assumat à seipso informationes super infamia rei, de illo crimine, deindè compertò, eum esse de ipso delicto diffamatum, examinet testes contra eum, super ipso maleficio, Et aduerte, quia, de iure communi, si iudex vellet procedere, super veritate criminis, nõ facta prius inquisitione de fama, posset reus appellare. Et ita dicunt communiter Doct. vt ait Card. Alex. in d. ca. de accusatione, colu. 25. circa medium, Contrarium tamen, vt dixi, communiter obseruatur de consuetudine.

3 Idem etiam Ang. in repet. d. l. si vacant. nu. 177. videtur tenuisse, quòd hæc conclusio nõ procedat, vbi iudex non ad postulationem partis, sed ex mero officio inquireret, nam eo casu (secundum eum) nõ requiritur, quòd præcedat diffamatio. Et dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verb. Hæc est quædam inquisitio, nu. 57. quòd assessores communiter hoc obseruant. Sed certè in hoc, contra eum, proculdubio est magis communis opin. vt dicit Hiero. in Apostil. ad Ang. in loco præalleg. post nu. 68. vers. Quartò in quantum, quem refert Grat. cons. 57. n. 11. li. 2. & Roland, cons. 24. circa fin. lib. 1. Boss. in tit. de ind. num. 75. in fi. Hipp. Rimi. inter cons. crim. diuers. cons. 105. nu. 27. lib. 1. Quæ etiam est rationi magis consentanea, nam quãdo proceditur ex mero officio, tunc magis necessaria esse debet diffamatio, quæ succedit loco accusatoris vt dicunt Scribentes in d. c. qualiter & quando, Et dixi suprà, in princip. quæst.

4 Scias etiam, quòd hæc conclusio, quæ habet requiri diffamationem, priusquam super delicto possit iudex, ex officio, inquirere, intelligenda est, vt non procedat in inquisitione, quæ fit contra aliquem super ipsa fama, nam ista fieri potest, modica diffamatione præcedente. Ita dicit Innoc. in c. licet in vlti-

mis verbis de accuſ. quem ſequuntur cõmuniter Doctores, vt ait Marian. in eo. c. licet, n. 19. Idemq; dicendum eſt in inquiſitione, quæ fit ad inueniendum ipſum crimen, nam in ea pariter etiam non requiritur, quòd infamia præcedat. Et hoc dicit omnes fateri Berous, in d. c. qualiter & quando, nu. 34. Et ita obſeruat practica, vt ſcilicet ad eã inquiſitionem, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad aſſumendas informationes ſuper fama, non ſolùm modica diffamatio ſufficiat, ſed imò nulla diffamatio requiratur, intellige quando

5 † in genere inquiritur, neminẽ nominãdo, ſed in ſpecie, contra certã perſonam, nunquam vidi practicari, vt, nulla præcedẽte querela, vel denunciatione, aſſumantur huiuſmodi informationes, ſuper diffamatione, vt ſuprà dixi.

6 Cæterùm quãdo ſyndicatores procedunt contra officiales, in ſyndicatu, vtriq; formant cõtra eos inquiſitionem generalem, etiam nulla fama publica, vel clamoſa inſinuatiõe præcedente. Et hoc valdè de conſuetudine obſeruatur, vt dicit Ang. in repe. d. l. ſi vacantia, num. 170. quem refert Marian. in Rub. de accuſ. nu. 9. & in repet. d. c. qualiter & quando, poſt nu. 167. verſ. L II. quæro. & Marſil. in prac. crim. §. conſtante, poſt nu. 20. Sed certè illa inquiſitio non fit ad puniendum, neq; ex ea ſequi poteſt cõdemnatio, niſi ſecundum ea, quæ dixi infrà, q. 50. verſ. Scias etiam. Et ideò nihil intereſt, an diffamatio præcedat, vel non præcedat. Iudex enim, qui vult aliquem ſyndicare, ſicuti dupliciter ſe mouet ad procedendum contra ipſum, ita etiam duo remedia proponit, quorum primum eſt ad beneficium priuatorum, illos excitando per edictum, quod ſolet in principio ipſius ſyndicatus publicari, quòd. ſ. quicunq; vult querelare, &c. neq; ſuper ipſo edicto iudex aliqd vlterius facit, niſi ad ipſarum partium querelam. Aliud remedium eſt ex officio, & ad hoc proponit iudex illum libellũ, qui appellatur inquiſitio generalis, cuius forma traditur per Amadeum in ſuo tractatu ſyndicatus. Et ſuper hac inquirit iudex ex officio, reuidendo libros & acta & cõdemnationes, &c. Et ſi aliquid reperiat, in quo officialis deliquiſſe videatur, vocat ipſum, & fit litis cõteſtatio, &c. vt dixi in d. ver. Scias etiam. Et ſic vides, quòd vtroq; caſu impertinẽs eſſet requirere, quòd aliqua diffamatio præcederet.

7 Item ſcias, quòd prædicta concluſio non habet locum in crimine hęreſis, nã in eo propter delicti ipſius enormitatẽ poteſt procedi abſq; eo, quòd præcedat diffamatio, ſed ſufficit, ad inquirendum, vehemens ſuſpicio, ita communiter tenetur, vt dicit Felin. in d. ca. qualiter & quando, in princ. In vltimis verbis, Credo tamen, quòd vltra ipſam ſuſpicionem, adhuc requiratur querela, vel denunciatio, prout in alijs criminibus, aliàs darentur nimis latæ habenæ Inquiſitoribus ſi poſſent ex ſuo capite contra omnes inquirere, nulla notificatione vel querela, vel diffamatione præcedẽte, ſed ex ſola ſuſpicione tantùm, quod nullo modo eſt dicendum. Erit tamen hoc ſpeciale in hæreſi, quòd licet in alijs criminibus de iure requirantur legitima indicia ad formandam Inquiſitionem, vt dixi infrà qu. 20, verſ. Ad formandam, in hoc crimine ſufficiat vehemens ſuſpicio. Vide quæ dixi ſuprà hoc eod. libr. §. Hæreſis. verſ. Habet etiam.

8 Præterea ſcias, quòd non habet locum, quando inquiſitio formatur, de mandato, aut conſcientia Principis, nam eo caſu non requiritur, quod procedat aliqua diffamatio, ita dixit Innoc. in d. c. cùm oporteat, poſt nu. 5. de accuſat. & poſt eum Bald. in l. nullus, nu. 1. C. ad l. Iul. Maieſt. Aduerte tamẽ (ſecundum aliquos) quia iſta doctrina ſimpliciter intellecta fecit errare multos ignorantes, vt dicit Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Fama publica, poſt n. 5. ſubdens etiam, quòd audiuit ſæpè multos peritos, & aduocatos in hoc erraſſe, ideò ſecundum eos intelligenda eſt, vt procedat, quãdo tale mandatum emanauit motu proprio, ſecus ſi ad poſtulationẽ partis, nã eo caſu adhuc debet præcedere diffamatio, ita tenet gl. in c. 2. In verbo, Fuerat, de accuſ. in 6. quæ in hoc cõmuniter à Scribẽtibus approbatur, vt dicit Marſ. in pract. crim. in d. §. conſtante, poſt n. 22. verſ. Sed hanc tamen. Sed certè ex quo talis poſtulatio partis, habet vim querelæ, vel denunciationis, ſicut preces, ſuper quibus impetratur reſcriptum, habentur loco libelli, in cauſis ciuilibus, vt dixi infrà lib. prox. Credo ego, quòd etiam ſine diffamatione poſſit vtroq; caſu Iudex inquirere, & informationes aſſumere. Et ita ſemper vidi ſeruari, quia (vt dixi) hæc practica diffamationis apud nos receſſit ab aula. Item intellige, vt procedat, quãdo princeps vtitur verbis aſſertiuis, ſecus autem ſi vtatur verbis narratiuis: hoc enim caſu pariter eſt neceſſaria diffamatio. Et cõmuniter tenetur, vt dicit Anan. in d. ca. cùm oporteat, nu. 2. Et in hoc videtur dubitandum.

Vlterius

9 Vlterius scias, quòd si fuerit processum, non præcedente infamia, & hoc non fuerit oppositum, valet processus. Et hæc est cõmunis opin. vt attestatur Aret. in ca. qualiter & quando, el 1. col. 3. de accusat. prout illum refert Foller. in pract. cri. can. fol. 102. vers. Item potest opponi. Et ex hoc corruit illa opi. Hostien. quòd, si prius recepti fuerint testes super veritate criminis, quàm super infamia, licet deindè probetur infamia, testes prius recepti super veritate criminis, nõ probant crimẽ, ex quo non fuit seruata forma, vt scilicet prius constaret de infamia, quàm reciperentur testes super crimine, quæ quidem opi. nõ per omnes reprehenditur, vt dicit Aret. in lo. præallegat. post num. 11. valet enim processus, vt suprà dictum est, licet omissa sit inquisitio famæ, si pars non opponat. Effectus autem est maximus, nam quando huiusmodi præposteratio ordinis reddit ꝓcessum ipso iure nullũ, potest opponi, in quacũq; parte iudicij, vbi verò nõ annullat processum, nisi parte opponente, tunc non potest opponi post litem contestatam, vt dixi infrà lib. 7. §. Exceptio. Et aduerte, q̃a Doctores in hac materia loquentes, & dicentes, quòd omninò fama debet præcedere inquisitionem, intelligendi sunt de inquisitione, quæ fit assumendo informationes, super delicto, cõtra aliquem, contra quem nulla sit querela vel denunciatio, non autem de inquisitionis libello, qui transmittitur reo, quãdo citatur, vt in iudicio compareat, nam cũ id nõ fiat, nisi præcedẽte processu informatiuo, legitimè formato, proculdubio nõ requiritur in specie, ꝙ fama præcedat ad inquisitionẽ, reo transmittendam, sed sufficit etiam aliud indiciũ, pro-
10 ut etiam † obseruari attestatur Boss. in tit. de inquis. n. 27. Et in hoc multi ẽt docti viri, æquocandi, decepti sunt, cùm tamen nemo deberet esse ita ineptus, vt crederet, tot patres sensisse, ꝙ si adessent duo vel plures testes, q̃ de visu maleficij deposuissent tempore visitationis cadaueris (vt plerunq; contingit) non posset contra reum transmitti inquisitionis libellus, nisi fama præcederet quod esset omninò absurdissimum.

11 Sed quoniam plerunq; contingit, delicta occultè cõmitti, quo casu difficile, & quandoq; etiã impossibile est inuenire testes, qui de veritate criminis deponãt, quod sæpè euenire solet, etiam in delictis palam commissis, ex quo non reperitur de facili, qui velit in causa criminali contra aliquem ad offensam deponere, cõsueuerunt iudices, vt dixi, ijs casibus, postquam eis legitimè constat delictũ fuisse commissum, neq; reperitur testis, qui de veritate criminis deponat, interrogare testes super fama, vt intelligant, quis sit de ipso crimine diffamatus. Et vbi ex ipsis informatiõibus assumptis super infamia, resultet suspicio cõtra aliquem, procedunt ad vlteriora, contra eum, super ipso crimine, inquirendo. Videamus igitur, quomodo talis fama contra aliquem procedat.

12 Sciendum est antẽ, quòd potest fama probari, etiam per duos testes tãtùm, ita videtur sensisse gl. in l. 3 §. eiusdem. in verbo, Confirmat. ff. de probat. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Alb. in d. l. ea quidem, n. 24. Hãc etiam dicit esse communem opin. Sal. in d. l. ea quidem, in sexta charta, vers. Venio ad septimam, prout illum refert Dec. cons. 272. nu. 4. Sed certè Sal. in eo loco, qui est num. 82. loquitur de probatiõe notorij, & in eo proposito attestatur de communi opi. vt ego fideliter retuli infrà, q. 9. vers. Quæro nunc. Est tamen tenenda hæc conclusio, in qua, vt dixi, omnes concordant, ꝙ scilicet duo testes sufficiant, ad famam probandam, cùm in ore duorum vel trium stet omne verbum.

13 Illud tamen in primis sciendum est, quòd huiusmodi testes, deponẽtes super fama, debent reddere sufficientem causam scientiæ, aliàs non probant, ita dicit Bar. in l. de minore. §. plurimum, post nu. 19. de quęst. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. in d. cons. 233. in litera D. lib 2. & cons. 216. in litera H. lib. 3. Hanc etiam dicit esse commu. opi. Simancas de hæret. c. 63. nu. 16. debet enim testis deponere de his, quæ sensu corporis percipiuntur, vt dixi suprà, lib. 2. §. Testis.

14 Debent enim dicere, quòd illud audiuẽre à maiori parte populi, aliàs non probant, ita dixit gl. præallegata, in d. §. eiusdem, & sequitur Bar. in d. §. plurimum. n. 59. Et ita concludere videntur Doctores omnes, vt ait Marsil. in eo. §. plurimum. n. 46. Et ex hoc infert Bar. in d. §. plurimum. num. 22, quòd non sufficit, quòd testes deponentes super fama, dicant, quod audiuerunt illud publicè dici: potest enim esse quòd audiuerint illud dici in loco publico, sed tamen à paucis, vel etiam ab vno tantùm, sed opus est, quòd dicant, quòd illud audiuerunt à maiore parte populi. Et ita cõiter teneri affirmat Imola in l. hæredes palam, in pri. n. 1. ff. de testa. quem refert Alc. cons. 512. nu. 5. lib. 2. & cons. 20. post nu. 9. lib. 4.

& conſ.2.nume.16.lib.7. & conſ.35.nu.6.eod. vol. Corne. conſ.84.In litera G.lib. 1.& conſ. 68.in litera B.lib. 2.& conſ.198. in litera G.eo. vol.& conſ. 232. in litera D.eod. vol. & conſ. 216.in litera H.lib.3.& conſ.304.In litera L.eo. vol. vbi dicit, quòd ita aliàs obtinuit contra d. Benedictum Captã, in cauſa eius propria, & ſæplus vidit in indicijs hoc pro ſatis claro reputari, Card. Alex. in c. cùm in tua. circa fi. de ſponſal. Dec. in c.1.nu.53.de appell.& conſ. 133.nu.4. in fin. & conſ.210.poſt nu 9.verſ.Secundo daro, Curt.Sen.conſ.82. poſt nume.9. Cranet.conſ.41.num.5. & conſ.262.poſt nu.5. Hanc etiam cõcluſionẽ dicit eſſe communẽ Alex.conſ.123.nu.3.lib.7.Soc.conſ.54.nu.27. lib.4.Dec.conſ.37.poſt nu.10. verſ. Tertius teſtis, Bertran.conſ.74.nu.10.lib.8.Soc.Iun. conſ.69.nu.24.lib.1.Gram.conſ.crim.26. poſt num.14. Sed certè hæc opin. Bart. eſt multum aſpera, & ſi teneretur in practica, vix reperiretur ex mille teſtibus vnus, qui rectè ſuper fama publica deponeret. Et ideò Bald. in ca. literas, nu. 2. de præſumption. tenuit totum oppoſitum, quòd ſcilicet teſtis, qui dicit ſe audiuiſſe aliquid publicè dici, probat famã, quia intelligitur publicè, id eſt, publica voce à populo. Et hæc ſecundum eum eſt aptior expoſitio, & ſecundum communem intellectum loquentium. Et hæc opin. Bald. in practica ſeruatur, & contra Bart. eſt communis obſeruantia, vt atteſtatur Caſſador. deciſ.3. maximè, nu.7. de probat. Et poſt eum ita ſeruari in curia Romana atteſtatur Pariſ. conſ. 52.in fi.lib.3. Hiero. Mont. in tracta. de finib. fol.50.nu.4. Ferret.conſ.168.poſt nu.19.quam quidem obſeruantiam Romanæ curiæ, in materia probationum omnes aliæ curiæ deberent imitari. Apud nos etiam indiſtinctè ſeruatur opinio Bald. contra Bart. & ille aduocatus, qui vellet ſuper hoc inſiſtere, reputaretur cauilloſus, & proculdubio ſuccumberet. Quinimò hanc opin. contra Bart. eſſe communem, & in iudicando ſequendam atteſtatur Calcan.conſ.8.num.11. Et dicit Alex. ſibi contrarius, conſ.102. nume.17. lib.7. videri, quòd magis communiter damnetur illa opin. Bart.

15 Item requiritur, quòd dicant ſe audiuiſſe id publicè dici, licet enim deponant, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, ſi tamen illud ſecretè, non publicè audiuiſſent, non diceretur probata fama, ſecundũ Theoricam Bar. quam dicit eſſe communem Imola in loco præallegato, prout illũ refert Cor. conſil. 221. in litera C. in fin. libr. 3. Sed certè iudicio Bart. in d. §. plurimum. nume. 20. dicit totum oppoſitum. & Imola iam ſuprà, fuit per me fideliter relatus, in verſiculo, Debet etiam.

16 Amplius etiam debent teſtes, deponẽtes ſuper fama, ſi fuerint interrogati, nominare eos, à quibus audiuerunt id, de quo deponũt eſſe publicam vocem, & famam, aliàs non probant. Ita dixit Bart. in d. §. plurimum, nu. 23. & ante eum Inno. in d.c. qualiter & quando, nu.1. quem ſequuntur communiter Doctores vbique, vt atteſtatur Alexan. conſ.100. poſt nume.4. verſ. Sextus teſtis. libr.1. Et dicit Aret. in d.c. cùm oporteat, poſt num.58. verſ. Communiter tamen, quòd hæc eſt magis communis opinio, quæ etiam ſeruatur in practica.

17 Sed quid, ſi non ſunt ſuper hoc interrogati? Reſpond. quòd adhuc debent nominare eos, à quibus audiuerunt, vt poſſit iudex perpendere ex eorum qualitate, quanta ſit illis fides adhibenda. Et ita ſeruari atteſtatur Io. And. in d.c. cùm oporteat, de accuſ. prout illum refert Marſil. in d. §. plurimum, nu.50. & conſ.76.nu.22.& Gram.conſ.cri. 42. nu.19. & voto 34. nu.14. quamuis ego in libro meo nõ reperiam Io. Andr. in atteſtantem. Sed certè communis practica eſt, quòd interrogentur. Et adhuc ſi non eſſent interrogati, crederem, quòd in criminalibus non probarent, niſi nominarẽt eos, à quibus audiuerunt. Debet enim fama habere originem à perſonis honeſtis, & fide dignis, non autem à maleuolis, vel improbis, vt omnes fatentur, quod intellige, niſi agatur de re turpi, nam eo caſu non eſſet contemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus perſonis, puta, ſi agatur de re commiſſa in lupanari, poterit oriri fama à meretricib. & lenonibus, non autem à Doctoribus vel equitibus, qui non ſolẽt ibi conuerſari, ſic etiam ſi agatur de chartis, vel taxillis falſis, poterit fama ortum habere à luſoribus, & batris, & nõ erit, vt dixi, per iudicem contemnenda.

18 Poſtremò ſcias, quòd huiuſmodi teſtes ſuper fama deponentes, debent ſcire quid ſit fama, & ſi interrogentur, quid ſit fama, & reſpondeant ſe neſcire, nihil probant. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Marſ. in d. §. plurimum, nu.104. & ſeq. Et ex prædictis potes cõijcere, quàm ſit difficilis probatio famę, adeò vt vix ſufficerent ad eam rectè probandam teſtes, qui eſſent Iuriſperiti.

Sed

19 Sed quæro, nunquid fama probetur per assertionem iudicis? Dixi infrà q. 31. in versic. Fama publica.

20 Quæro nunc, unnquid ad hoc, vt super fama possit formari inquisitio, requiratur, quòd fama sæpè ascendat ad aures iudicis? Respond. quòd sic, de iure loquendo. Et est communis opinio, vt attestatur Aret. In d.c. qualiter & quando, nume. 75. & sequ. sed (vt sæpius dixi) practica hæc non obseruatur, quia hodiè (saltem apud nos) non inchoantur processus super diffamatione, nisi aliud concurrat, quod aperiat viam iudici ad procedendum.

21 Item quæro, nunquid sola fama sufficiat, ad hoc, vt possit formari inquisitio? Respon. ꝙ non, sed de iure requiritur etiam clamosa insinuatio, quæ ipsam famã ad aures iudicis sæpius detulerit, ita colligitur ex text. in d.c. qualiter & quando, ex quo videntur sumpta illa verba, quæ cõmuniter in inquisitionib. apponi solent. ET CLAMOSA INSINVATIONE SVBSEQVENTE NON TANTVM SEMEL, SED SAEPE, ET SAEPIVS, &c. Quoties autem requiratur, quòd clamor & infamia peruenerint ad iudicẽ, ad hoc, vt possit ex officio contra aliquẽ, inquirere, nõ est à iure determinatum. Et ideò dic, quòd est arbitrarium iudici, & ita tenent communiter Doctо. vt ait Marian. in d. c. qualiter & quãdo. n. 119. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant, quando inquisitio fit contra prælatum, uam eo casu non sufficit simplex fama, sed requiritur, quòd sit talis, quæ non possit sine scãdalo, vel periculo tolerari. Secus autem quando inquisitio fit cõtra subditum, tunc enim sufficit, quòd fama præcedat, etiam quòd non sit scandalosa, neq; periculosa. Et ita tenent cõmuniter Doct. vt dicit Card. Alexan. in d. c. de accusatione, col. 28. in fin.

22 Successiuè quæro, quid facere debeat iudex post assumptas informationes super infamia? Resp. debet vocare ad se eum, contra quem intẽdit procedere, & ei dicere: Ego intendo inquirere contra te super tali crimine, super quo es diffamatus. Et vbi ipse confiteatur crimen, & infamiam, poterit eum punire, vbi verò neget, poterit ad vlteriora procedere, ita dicit gl. in d.c. qualiter & quando, in glo. 1. Sed certè hæc practica communiter, de consuetudine nõ seruatur, imò seruatur oppositum, quia primò fit inquisitio, & posteà super ea inquisitus interrogatur, & examinatur, vt dicit Ang. in rep. d. l. si vacantia, nu. 197. quem refert Ang. Aret. de malef. in d. verbo, Hæc est quædam inquisitio, & Card. Alex. in d. ca. de accusatione, col. 36. circa med. licet ipse Ang. Aret. dicat, quòd illa doctri. Ang. procedit, quando Iudex contra absentem inqrit. Sed si reus est præsens & in fortia officialis, tunc (secundum eum) semper iudex eum interrogat eum tortura, & si non, in camera pluries, vt videat benè, super quo possit formare inquisitionem, & post eius interrogationem format inquisitionem, de quo tamen ego dixi infrà, q. 45. Maria. autem in rep. d.c. qualiter & quãdo, post nu. 212. vers. LXX. quæro, dicit & ipse, quòd illa practica, quam ponit gl. præallegata, cõiter nõ seruatur, sed communiter citatur inquisitus, vt compareat ad se defendendum, & subijcit formam ipsius citationis. Ego verò suprà in princip. quæst. dixi, ꝙ tota hæc practica diffamationis, hodiè non seruatur, nisi quando alia indicia haberi non possunt, propterea si casus cõtingeret, debet iudex, habita informatione super infamia, si reus est præsens, illum interrogare, si verò est absens, debet illum citare, iuxta ea, quæ dixi infrà, q. 31. & inter ea perquirere fortiora indicia super ipso crimine, iudicium enim famæ solum, licet sufficiat ad inquirendum, vt dixi suprà, in princ. q. non tamen sufficit ad torturam, vt dixi infrà, q. 21. vers. Fama sola.

23 Sed quid si reus dicat iudici, vt priusquam ad vlteriora procedat, det ei copiã indiciorum, quæ semper diffamatione assumpsit? Respõ. Ang. in d. rep. l. si vacantia, num. 89. dicit, quòd cauti aduocati hoc petunt, vt possint impugnare testes diffamantes, & vt videant, si fama est probata, nam si aduocatus poterit videre famam non esse probatam, vel testes esse suspectos, obtinebit in causa. Et dicit hoc vidisse fieri, & peti in ciuitate Aretij, quod quidem proculdubio esset valdè vtile ipso reo, præsertim cùm probatio famæ sit multum difficilis, vt potuisti videre sup. vers. Illud tamẽ, & seq. Sed certè mirum est, quòd Doctores adeò variè loquũtur in hoc proposito. Si enim secundũ magis communẽ opi. creditur iudici, asserenti famam esse contra aliquem, nec tenetur aliter de ea parte fidem facere, vt dixi in d. q. 31. vers. Fama publica, nõ video eg quomodo sit danda eius copia, reo petenti, præsertim cùm ex consuetudine generali, iudex possit etiam non præcedente infamia inquirere, vt suprà dixi. Et ideò

eò dicit Ange. in loco præallegato, quòd hodiè Perusij hoc non seruant de consuetudine, ex quo ibi secundum formam statutorũ potest de omni crimine inquiri. Dic ergo, quòd cùm ex generali consuetudine non seruetur, vt prius assumantur indicia super fama, deindè super crimine, sed omnia codẽ cõtextu recipiantur, iudex circa copiam diffamationis dandam, vel denegãdam reo inquisito, debet obseruare ea, quæ generaliter dicta sunt de copia indiciorum, q. 49.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.*
2 *Denunciare quis possit?*
3 *Dictum denunciantis an sufficiat ad inquirendum?*
4 *Officiales quomodo constituantur ad denunciandum delicta?*
5 *Et an possint denunciare etiam delicta non notoria?*
6 *Et an teneantur denunciare etiam ea maleficia, quæ sunt de iure impunita?*
7 *Denunciare an cuicunque liceat?*
8 *Monachus an possit denunciare?*
9 *Laicus an possit denunciare clericum de crimine?*
10 *Denunciationis forma quæ sit?*
11 *Et an sint seruandæ solennitates iuris?*
12 *Denunciator, qui non probat contenta, in denunciatione, an sit in expensis condemnandus?*

1 Dictum est suprà q. 5. vers. Scias etiam, multos esse casus, in quibus potest iudex ex officio procedere, etiamsi nulla partis accusatio, vel querela præcedat: Dictumq; est etiam suprà quæstio. proxima, diffamationem inter cætera operari, vt iudex contra diffamatum
2 inquirere possit. † Nunc scias alium etiam esse modum, per quem aperitur via iudici ad inquirẽdum, scilicet si facta sit denunciatio apud acta, quòd aliquis maleficium aliquod commiserit. Et in hoc proposito ego omitto ea omnia, quæ de iure canonico dicuntur de materia denunciationis, de quibus dixi infrà libr. 7. §. Denunciatio. Sed tantummodò loquor de illis denunciationibus, super quib. solet criminaliter procedi. Et in hoc debes aduertere, quia licet aliqui dicant, quòd iste modus procedendi per denunciationem, est modus ordinarius procedendi, sicut alij, & Boss. in tit. de denuncia. nu. 1. affirmet, quòd ita dicunt omnes Doct. nihilominus re vera modus procedendi per denunciationem, nõ est modus separatus ab inquisitione, nam denunciatio nihil aliud operatur, nisi quòd succedit loco diffamationis, vel querelæ, & sic aperit viam iudici, ad inquirendum ex officio contra aliquem, quòd aliàs de iure non possit, non præcedente querela, vel diffamatione, vt sæpè suprà dictum est, adeò, quòd ita dicitur procedere iudex ex officio, quando præcedit sola denunciatio, sicut quando præcedit sola diffamatio. Et ideò facta denunciatione, iudex super ea assumit informationes, & indicia, & eis assumptis, format libellum siue inquisitionem, in qua narrat, quomodo propter denunciationem, datam per talem officialem, intendit ex officio procedere, contra, &c. Et ita communiter seruatur in practica, teste Pract. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nu. 38. Et ita etiam quotidiè esse in vsu, attestatur Boss. in loco præalleg. num. 2. Quæ omnia intelligo tàm in denunciatione, quæ fit ex necessitate officij, quàm in ea, quæ fit ab alio non exercente officium, vt statim dicam.

3 Quæro igitur pro intelligentia terminorum, quis possit denunciare? Respon. Bart. in l. diuus, nume. 7. ff. de custo. reor. dicit, quòd qui prohibetur accusare, est etiam prohibitus denunciare. Sed hæc opi. Bar. communiter in practica non seruatur, nam isti officiales, qui constituuntur ad denunciandum, vt plurimum, sunt personæ pauperes & viles, & quandoq; etiam infames, & tamen admittuntur, & super eorum denuncijs, proceditur ad inquisitiõem. Et ita communiter obseruari attestatur Angel. de malef. in glo. nec non, & ad denunciationem, nu. 4. quem refert Cardi. Alex. in d. cap. de accusatione, col. 65. in fin. vers. Secundò quæro. 2. qu. 8. & Marian. in d. repet. c. qualiter & quando, nume. 81. & Pract. Conradi, fol. 236. num. 9. Et reuera ridiculum esset in practica, si quis vellet aliquam exceptionem proponere contra personas huiusmodi antianorum, siue consulum, qui delicta denunciant. Tu igitur dic, quòd aut agitur de delicto, super quo ex forma statutorum vel consuetudinis nõ potest procedi, nisi ad instantiam partis. Et tunc rectè procedit opi. Bar. vt qui non potest accusare, seu querelare, non possit etiam denunciare, aliàs fieret fraus legi, si ille, qui nõ posset accusare, admitteretur ad denunciandũ. Faciunt quæ dixi infrà, q. 10. ver. Scias autem. At verò agitur de delicto, pro quo potest iudex procedere ex officio, & sic per viam inquisitionis, siue de iure, siue de consuetudine, & tunc quilibet admittitur ad denunciandum, & ita procedit allegata consuetudo, hic siue iste denunciet motu proprio, siue ex

necessitate

necessitate officij, quicquid distinguat Ang. in loco præallega. cuius opin. in pract. non seruatur, & meritò. Publicè enim interest delictorum ad magistratuum notitiam quocunq; peruenire ne impunita remaneant, & talis denunciatio modici est momenti, quia cùm nihil aliud operetur, nisi quòd aperit viam iudici ad inquirendum, non potest super ipsa denunciatione iudex contra aliquem procedere ad citationem, neque ad capturam, nisi prius habitis contra eum legitimis indicijs siue informationibus, vt inferius dicemus.

3 Habes igitur, quòd dictum denunciantis maleficium sufficit ad inquirendum. Et hanc dicit esse communem conclusionem, Boss. in tit. de denunciatione, post nume. 2. quam tamen intellige, vt procedat, quò ad inquirendum, id est ad recipiendum indicia, siue informationes contra eum, qui pro reo nominatur in denunciatione, vt statim dixi. Si verò intelligamus ad inquirendum, id est, ad transmittendam inquisitionem cōtra eum, qui de ipso delicto imputatur, tunc est distinguendum, nam aut talis denunciatio fit per ipsam partem offensam, & non sufficit, etiamsi ipse denuncians ex vulnere moriatur, & in ipsa denunciatione vsq; ad mortem perseueret, licet in hoc vltimo consuetudo contrariū obseruet, vt dixi inf. q 21. ver. assertio vulnerati. Aut fit per tertiā personam priuatam, & pariter non sufficit, quia ipse videtur in tali denunciatione, fungi vice accusatoris. Et ideò super eius denunciatione, etiam iurata, non potest vllum fieri fundamētum, etiamsi deponat de visu. Et in hoc nullus est qui dubitet: Aut verò fit per syndicū, siue officialem, deputatum authoritate publica ad huiusmodi denunciatiōes faciēdas. Et tunc aut ipse testificatur cum iuramento vera esse ea, quæ denunciat, & reddit causam scientiæ, & eo casu facit fidem, prout alius testis, qui super ipso delicto deponeret. Et potest super eius dicto formari inquisitio, aut verò non deponit ipse super delicto, sed dicit alios esse informatos, & tunc eius dictum nihil operatur, nisi quia (vt dixi) aperit viam iudici ad inquirendum, & non potest super eo procedi, nisi legitima adsint indicia. Et ita obseruat communis pract. Benè verum est, quòd si huiusmodi denunciator fuisset deputatus non modò ad denunciandum, sed etiam ad custodiendum, puta, agros vel passus, vel ad capiendum, puta, fraudantes gabellas, vel deferentes arma, vel similia, tunc ei daretur plena fides, non modò ad inquisitionē formandam, sed etiam ad condemnādum, nisi denunciatus probaret suam innocentiam. Et hoc propter iuramentum, quod tales officiales præstant in princ. officij sui. Et ita de consuetudine obseruatur, vt dicit Gand. in tit. quomodo malef. cog. per denūciat. post nu. 4. quem refert Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Nec non & ad denunciationem, post nu. 6. Sed hoc intellige, vt procedat in causis, seu delictis leuibus. Cæterùm in causis grauibus, & in quib. ingeritur pœna corporalis, non credo ꝙ talis denunciator haberetur ꝑ integro teste, sunt enim, vt plurimum viles personæ, & infames, scilicet Beruarij, vel similes, quos Mediolani Borladertos appellamus. Et ideò non putarem eis, tāquam omni exceptione maioribus, plenam fidem adhibendam, nisi aliæ circumstantiæ iudicis animum mouerent.

4 Scias autem, quòd antiquis temporibus magistratus deputabant officiales, qui eis delicta denunciarent, hodiè verò cōstituuntur syndici per parrochias, siue castra, qui sunt, tanquam officiales, cōstituti ad denunciandum delicta. Et ita hodiè communiter seruatur per Italiam, vt dicit Marian. in d. ca. qualiter & quando, nu. 30.

5 Scias etiam, quòd de iure huiusmodi officiales (secundū aliquos) non possunt denūciare, nisi delicta notoria. Et ita tenent communiter Canon. vt dicit Card. Alex. in d. ca. de accusatione, col. 67. vers. Quæro, an maleficia. 2. q. 8. Ita etiam cōmuniter teneri attestatur Marian. in d. c. qualiter & quando, post nu. 179. Sed quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, nam tales syndici non modò possunt denunciare etiam delicta occulta, & non notoria, imò ex necessitate eorum officij, tenentur ea denunciare sub pœna in statutis ciuitatum vel locorum expressa. Et hoc etiam admittit stylus curiarū ecclesiasticarum, vt attestatur Diaz in pract. crim. canon. c. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 235. num. 5. in fin. nisi fortè delictum esset ita occultum, quòd syndicus illud non denuncians, excusari posset. Et ita Alber. in 2. part. statut. q. 12. dicit sæpè obtinuisse, super quo in præsentia nihil determino. Benè verum est, quòd Senatus de facili excusat huiusmodi consules, siue antianos, propter non factas denunciationes, vbi non potest in eis argui dolus, vel lata culpa, puta, si fuerit

rit aliquis percussus in agris remotis à domibus, & percussus rem ipsam consuli non notificauit, prout cõtigit in loco Casaleti Laudensis, & fuerunt homines ipsius loci absoluti, 12. Aug. 1546. P. N. in alijs etiam plerisque casibus similibus ita semper vidi per Senatum iudicari.

6 Sed quæro, nunquid tales syndici tenentur denunciare etiã ea maleficia, quæ sunt de iure impunita, puta, si sit occisus bannitus, qui ex forma statuti possit impunè offendi, vel huiusmodi? Resp. quòd sic, nam ad ipsos nõ pertinet iudicare, an delictũ sit punibile, vel ne, ita tenet Bart. in l. si quis in graui. §. si meritus. ff. ad Syil. & est cõmunis opi. vt dicit Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Nec non, & ad denunciatiouem, nume. 7. Et ita in practica obseruatur. Quinimò ex consuetudine tenentur denunciare quascunque offensiones, & mortes violentas, etiamsi casu cõtigisse dicantur, puta, si quis in flumine submergatur, vel è tecto decidat, plerunq; enim hæc, & similia dolosè commissa, solent casui imputari, propterea bonum est, vt ad notitiam iudicum perueniant, ad effectum, vt rei veritas detegi possit, prout ego in facto multoties vidi.

7 Dixi suprà, quòd non modò officiales ad hoc deputati, sed etiam alij admittuntur ad denunciãdum, quæ res licet fortè de iure cõmuni aliquam habeat difficultatem, tamen de consuetudine passim seruatur, quòd quilibet accedit ad iudicem, & denunciat iniuriam sibi, vel alteri factam, & iudices facili procedunt, vt attestatur Alb. in d. l. ea quidẽ, nu. 9. sumptis tamen prius debitis indicijs. Et est bona practica, ne aliquo modo delicta impunita pertranseant.

8 Item quæro, nunqd monachus possit denunciare? Resp. in forma iudicij non potest denunciare, nisi proprium Abbatem, extra iudicialiter autem, & ad pœnitẽtiam potest denunciare quemcunq;. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Abb. in c. ex parte, nu. 6. de accus. sed hoc rarò contingit in practica.

9 Quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum clericum de crimine? Respond. quòd regulariter non admittuntur laici, ad denunciandos clericos, prout neq; ad accusandum, vt dixi infrà, qu. 14. vers. Propter reuerentiam, est tamen speciale in laico parrochiano, vt possit prælatum suum denunciare. Et est communis opin. vt attestatur Aret. in c. illa. numer. 7. de accusa. Plurimum enim interest etiam laicorum habere bonos prælatos.

10 Quæro nunc, quæ sit forma huiusmodi denunciationis? Resp. Syndicus, seu officialis ad hoc deputatus notificat iudici apud acta, de tali cõmissum fuisse tale maleficium à Titio, & esse de eo informatos Petrum, & Ioannem, &c. Et ita vsus obseruat, vt dicit Ang. de malef. in loco prælleg. nu. 20. quem refert Pract. Conradi, fol. 236. nu. 11. Et hoc sufficit, neq; tenetur denunciatio vlterius aliquid facere, sed relinquit iudici faciendum, cuius partes sunt statim inquirere de delicto, contra nominatum pro delinquente in denunciatione, examinando testes in ipsa denunciatione nominatos, & etiam alios à quibus veritas haberi possit. Et ideò licet de iure denunciator teneatur probare, vera esse ea, quę in sua denunciatione continentur, vt est tex. in d. l. diuus. & in l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Turpil. tamen communis vsus, & practica hoc non admittit, vt dicit Angel. in loco prælleg. Sal. in d. l. ea quidem, num. 23. Marian. in d. c. qualiter & quando, num. 179. in fin. Card. Alex. in d. c. de accusatione, col. 68. vers. Quæro an isti. Sed sufficit (vt dixi) quòd in schedula denunciationis inscribi faciant nomina testium, qui dicuntur esse de contentis, in denuncia informati. Hæc autem omnia intellige, vt procedant, quando ad notitiã ipsius denunciantis peruenit nomen delinquentis, & testium. Si verò est ei occultum, sufficit, quòd dicat nomina eorum, à quibus illud intellexit. Et tunc iudex facit citari partem offensam, vt habeat indicia, & plerunque etiam mandat ipsemet denuncianti, vt melius se informet, & termino biduì, vel triduì veniat, de omnibus informatus, & curiæ referat.

11 Vlterius quæro, nunquid in huiusmodi denunciationib. seruandæ sint solennitates iuris? Resp. Lucas de Penna in Rub. de delator. colu. 2. vers. Item dicunt aliqui, lib. 10. dicit, quòd etiam denunciator tenetur se inscribere ad pœnam talionis, subdens, quòd ita hodiè de cõsuetudine obseruatur, prout illũ refert Carauita super titu 68. magnæ curiæ, nu. 11. cùm tamen reuera loquatur in delatore, prout eum fideliter refert Gram. super constit. Regni, fol. 63. nu. 45. Sed Ange. in d. l. ea quidem, nu. 3. dicit, quòd imò denuncians non tenetur se inscribere ad pœnam talionis, sed in alijs solennitatibus, quæ requiruntur in libello accusatorio, scilicet

expresso

expressio criminis, personarum, loci, & temporis, tenet, quòd idem seruandum sit in denunciatione, quod in accusatione, subdens, quòd ita etiam videtur obseruari de consuetudine per totum mundum. Et ita illum refert & sequitur Aug. ad Ange. de malef. in loco præallegato, post nume. 12. vbi etiam subdit, quòd licet denunciator non teneatur se subscribere ad pœnam talionis, debet tamen ipsa denunciatio, quam vult dare Iudici, esse in scriptis. Et dicit quòd ita volunt Doct. Et idem in effectu dicit Bos. in tit. de denuncia. nu. 14. & ita etiam quotidiè videmus obseruari, quia tales syndici nunquam se subscribunt ad pœnam talionis, sed tantummodò deferunt in scriptis suam denunciationem, iuxta formam, de qua suprà dictum est, aut ipsimet narrant eam notario, qui ipsis dictantibus illam redigit in actis.

12 Sed nunquid, si reus absoluatur, denunciator ratione calumniæ erit in expensis condemnandus? Resp. quòd sic, ita dixit Cyn. in l. seueriter, in vltimis verbis. C. de excusa. tut. Et ita tenent communiter Docto. vt attestatur Alber. in l. sancimus, nu. 6. in fin. C. de iud. quem refert Gratus consi. 92. nume. 2. lib. 1. Et ita fuisse de facto terminatum in ciuitate regia, attestantur nonnulli, quos refert Cataid. de synd. q. 182. Et dicit Guido Papæ decis. 269. Denunciator, num. 1. quòd in Curia Delphi. denuncians aliquem nominatim pro aliquo delicto, si ille sit absolutus, condemnatur in expensis, si verò denunciat delictum in genere, non tenetur, nisi deindè subministrauerit probationes contra aliquem, vel instigauerit Iudicem ad eum condemnandum, subdens, quòd ita etiam vidit suis temporibus sæpè iudicari. Sed certè quicquid sit de iure, hodiè de consuetudine isti syndici non puniuntur propter calumniam, nam ex quo denunciant ex necessitate eorum officij, cessat omnis præsumptio calumniæ. Et ita de facto seruari attestatur Albe. in d. l. ea quidem, nu. 9. in fin. & Amad. de synd. nu. 85. Quod tamen ego intelligo, vt procedat, quantum ad hoc, vt exensentur à præsumpta calumnia, quæ scilicet oritur ex eo ipso, quòd delictum non probatur, vt dixi infrà, q. 62. vers. Dixi suprà. Sed si appareret de vera calumnia, tunc procederet communis opinio, vt deberet in expensis condemnari, & fortè etiam grauius puniri Iudicis arbitrio, iuxta ea, quæ dixi infrà, q. 81. vers. Sed quæro, vbi verò esset aliquis denunciator, qui non ex necessitate officij, sed sponte accederet ad denunciandum, crederem de eo iudicandum esse, prout de accusatore, & ideò ratione calumniæ illum esse condemnandum, vt de accusatore dictum est in locis præallegatis.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Deprehensionem rei, in flagranti crimine, aperire viam Iudici ad inquirendum.*
2 *Et an faciat plenam probationem?*
3 *Et an reo, deprehenso in flagranti crimine, dandus sit terminus defensionis & copia indiciorum?*
4 *Et an requiratur sententia?*
5 *Et quid, si Iudex, oculis proprijs, videat maleficium committi?*

1 Alijs etiam modis aperitur Iudici via ad inquirendū, nulla querela aut denunciatione præcedente, puta, si delinquens sit in flagranti crimine repertus, tunc enim non modò Iudex potest contra eum inquirere, sed etiam procedere, vsq; ad senteutiam, iuris ordine non seruato.

2 Scias tamen, quòd deprehensio in crimine non facit plenam probationem, sed tantummodò operatur, vt reus pōssit torqueri, & ita communiter tenetur, vt ait Alb. in l. defensores, nu. 2. C. de defens. ciuita. Et ideò debet Iudex benè aduertere, ne statim procedat ad executionem contra eum, qui ad prætorium ducitur, tanquam deprehēsus in flagranti crimine, nisi aliter etiam constet tale delictum ab eo commissum fuisse. Solent itaque cauti Iudices tales homines, qui ad eos conducuntur, tanquam deprehensi in flagranti crimine, examinare, & vbi fateātur, exequi pœnam contra ipsos, vbi verò negēt, statim absque alio processu ducere ad torturam, vt eos cogant ad delictum confitēdum. Et hac practica vtūtur assessores vt dicit Angel. in l. interdum. §. qui furem, nu. 8. ff. de furtis. Et scias, quòd licet talis reperiatur innocens, non propterea Iudex, qui illum torsit, tenebitur in syndicatu, quia illa inclusis dictio ipsum ita ductum in illud periculum posuit, vt dicit tex. in d. §. qui furem, & notat Ang. ibi subdit tamen. Vtere hac tortura velut homo discretus, secundum causam, qualitatem, & conditionem personæ, ne aliàs vt Iudex pernersus recipias punitionem. Hæc autem intellige, vt procedāt in grauibus delictis, pro quibus etiam pœna grauis imponitur. Cæterùm in leuibus delictis potest Iudex aliquem repertum in flagranti crimine ponere ad cathenam, vel berlinam, vt vulgò

 dicitur,

dicitur, absque aliquo processu, & ita seruari ex consuetudine terrarum, attestatur Ang. in d.l. ea quidem, num. 1. in fi. subdens, ab huiusmodi consuetudine non esse recedendum. Et illum refert Paris. Put. de synd. fol. 287. n. 8. Et ita se practicasse attestatur Bart. in l. leuia, n. 12. ff. de accus. Dicit & Ang. in l. ictus fustiũ, nu. 2. ff. de his, qui no. infa. quòd videmus hodiè seruari, ꝙ inuenti ad furandum vuas per officiales rectorum, absq; interlocutoria, aut diffinitiua ducũtur cum vnis ad collum per ciuitatem. Et eodem modo inuenti cum armis de facto, ducuntur ad Palatium, & compelluntur ad soluẽdam pœnam anteq̃ recedant. Idem dicit Cagnol. in l. vnica, in pri. nu. 98. ff. si quis iurisd. non obtem. Adde tamen, dummodò iste deprehẽsus, sit persona vilis, secùs aũt, si esset persona nobilis, vel honesta, talis enim non esset puniendus pœna infamiæ. Benè vidi aliquando etiam nobiles deprehẽsos cum armis, sine processu plecti ictibus funis publicè, & nõ est iudicio meo mala practica, quãuis Paris. Put. de syn. fol. 339. c. 2. post nu. 2. aliter sentiat, dicens, ꝙ tortura est maxima pœna, &c. & ego sæpè vidi illam obseruari, licet quandoque ex eo iudicibus malè euenerit.

3 Sed nunquid reo capto in flagranti crimine debet dari terminus defensionis, aut copia indiciorum? Resp. Bal. in l. vt vim, nu. 2. ff. de iust. & iure. tenuit, ꝙ non debet ei dari copia processus neq; statui aliquis terminus ad se defendendum. Et dicit Foller. in pract. cri. fol. 197. col. 1. in fin. quòd illud dictum Baldi quotidiè practicatur, prout etiam fuisse practicatum Neapoli in illis nobilibus, qui fuerunt reperti cum scalis ad domum cuiusdam nobilis mulieris, refert Gramma. super const. Regni, fol. 58. n. 15. & decis. 36. Ego, si reus cõfiteretur delictum, vtriq; trãsirem cum hac sententia, sed si negaret, putarem illam esse valdè periculosam. Et ideò consulo iudicibus, vt cautè ꝓcedant in huiusmodi casibus, neq; exequantur pœnas capitales, nõ datis defensionib. nisi sit reus, præter talem deprehẽsionem etiam per testes idoneos de ipso delicto manifestè conuictus, vel confessus. Benè verũ est, ꝙ vbi esset periculum maioris scandali, puta, quia delictũ esset atrox, & populus magnis clamoribus postularet, eius supplicium non differri, vel quia esset concitata seditio, nec possit de facili sedari, nisi aliquis, qui esset deprehensus concitare populum, statim suspenderetur, tũc crederem posse iudicem excusari, qui illud faceret. Licet enim dici soleat, ꝙ vanæ voces populi non sunt exaudiendæ, illud tamen intelligendũ est, quòad hoc, vt innocens condemnetur, vt cõtigit Saluatori nostro Christo Iesu, vel vt nocens absoluatur. Sed benè quandoque exaudiuntur, vt pœna nocenti acceleretur, & non differatur, donec Principi rescribatur. Et hæc communis resolutio, vt dicit Saly. in l. decurionum, in fin. C. de pœn. Et ita se vidisse de facto Florentiæ, attestatur Catal. de syn. quæst. 212.

4 Quæro an, quando reus est deprehẽsus in flagranti crimine, requiratur sententia? Resp. gl. in l. ictus fustium, in glo. 1. in primis verbis, ff. de his qui not. infam. videtur sentire, quòd non, sed quòd potest ei infligi pœna, absque sententia, & illam dicit esse communiter approbatam Boss. in tit. de denunc. num. 10. Practica tamen obseruat, quòd collaterales nunq̃ faciunt executionem alicuius pœnæ, nisi sententia præcedat, possent tamen his casibus omitti solennitates, requisitæ in sententiæ prolatione, & sufficeret simplex ordinatio à iudice subscripta.

5 Sed pone, quòd iudex oculis proprijs videat aliquem aliquod maleficium committere nunquid poterit illum condẽnare? Resp. quòd non, nisi aliter probetur, & ita tenent Doct. vt dicit Alber. in 1. parte statutorum. q. 53. Licet enim lex multùm de iudice cõfidat, vult tamen ꝙ secundum acta, & probata iustitia ministretur, aliàs posset iudex aliquem suspendi facere & dicere, quòd ipse vidit aliquod maleficium ab eo committi, quod esset intolerãdum. Vide quæ dixi inf. q. 66. vers. Scias autem. Et licet aliqui dixerint, ꝙ poterit iudex eo casu illũ torquere, tamen in hoc etiam contrarium tenetur per Doct. vt dicit Pract. Carer. fol. 108. nu. 144. Benè ex eo, quòd iudex videat aliquẽ delinquere, poterit absq; alia querela, aut denunciatione, statim super eo informationes assumere, & contra eũ procedere, & sic iste erit vnus ex casib. in quibus aperitur via iudici ad inquirendũ, absq; vlla querela, denunciatione, vel diffamatione præcedente. Et adde, ꝙ etiam hoc casu danda est reo copia processus, & terminus defensionis, prout rescripsit Senatus in causa cuiusdã M. Antonij Cribelli, qui coram prætore & fiscali blasphemauerat. 6. April. 1559. P. N.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Notorietatem delicti aperire viam iudici ad inquirendum?*

2 *Et quod dicatur delictum notorium?*
3 *Et an requiratur, quòd sint etiam notoriæ qualitates ipsius facti?*
4 *Et an in processu, qui fit super notorio, requiratur citatio?*
5 *Et an requiratur probatio ipsius notorij?*
6 *Et per quot testes probatur notorium?*
7 *Et an in crimine notorio danda sit reo copia indiciorum, & terminus defensionis?*
8 *Et an in notorijs requiratur sententia?*
9 *Et an in notorijs admittatur appellatio?*

1 SED quid dicendum in crimine notorio? Resp. quòd notorietas delicti non modò aperit iudici viam ad inquirendum, sed etiam facit, vt possit etiam vsque ad executionem procedere, iuris ordine non seruato. Vt autem scias, quid dicatur notorium, videnda sunt quæ dixi infrà, lib. 5. §. Notorium. Nam vt dicit gloss. vnica, in c. manifesta. 2. q. 1. quotidiè de notorio loquimur, & quid sit notorium ignoramus. In hoc tamen proposito 2 dic, † quod illud dicitur crimen notorium, quod aliqua tergiuersatione celari non potest vt illud, quod fit coram populo vel maiori parte populi. Et ita dicunt Doct. vt ait Cyn. in d. l. ea quidem, col. 2. versic. Quia ergo. Et sic vides, quòd nō modò illud, quod est facti permanentis, sed etiam illud, quod est facti momentanei, potest transire in notorium, licet aliqui contrarium dixerint. Et hæc est communis opi. vt dicit Tor. inter consi. Anto. de Butr. cons. vltimo, post nu. 27. versi. Ex prædictis ergo. Apostil. ad Ang. de malefi. in verbo, Etiam per modum notorij, sub nu. 1.

3 Sed aduerte, quia in hoc proposito non sufficit, factum ipsum esse notorium, puta, quod Seius interfecerit Caium, nisi etiam sint notoriæ qualitates ipsius facti, scilicet, quòd nulla defensio, aut excusatio cōpetat Seio, quò minus puniendus sit pœna homicidij. Et hāc dicit esse communem omnium conclusionem Colleg. Flor. inter cons. Curt. Sen. consi. 21. nu. 13. Tort. in d. consi. vlt. post nu. 28. versi. Nec obest tex. Potest enim esse, quòd homicidium fuerit ad sui defensionem commissum, vel quòd aliàs Caius impunè occidi potuerit, vel huiusmodi de quibus dixi diffusius suprà hoc cod. lib. §. Homicidium.

4 Quæro vtrum in notorijs requiratur citatio? Respon. quòd ad sententiam vtique requiruntur, & in hoc nullus dubitat, vt dicit Albe. in d. l. ea quidem, numero 14. in fi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Aret. cons. 163. numero 7. quem refert Boss. in tit. de denunciat. numero 9. in fin. & in tit. quomodo procedatur in crimine notorio, post numer. 6. Quod tamen intellige iuxta ea quę dixi infrà, quæstio. 31. versicul. Sed hîc quæro. Sed ad assumenda indicia super ipso delicto notorio, non est reus citandus, nō quotiescunque ex tali citatione reus instrueretur ad fugam. Et hanc dicit esse communem opinionem Ferre. consil. 31. num. 11. Et licet Anton. de But. in d. cap. cùm olim, de re iudic. dixerit esse speciale in Papa, vt processus per eum factus in notorijs absque citatione valeat, nihilominus illud dictum communiter reprehenditur, vt dicit Barbat. cons. 70. numero 14. lib. 4. Dixi infrà, quęst. 31. circa princip. Benè verum est, quòd si notorium esset, nullam defensionem competere, eo casu (secūdum aliquos) posset procedi sine citatione. Et hanc opin. dicit esse communem & veram Colleg. Flor. inter consi. Curtij Sen. 21. numero 5. Tortus in d. consil. vltimo, numero 30. Secus autem, quando certum esset defensionem competere, vel esset dubium, vt ibi. Et hanc distinctionem fieri per omnes attestatur Prac. Carer. fol. 28. vers. Et an, & quando. Ego verò indistinctè teneo, quòd in quocunque notorio, si reus est absens, debet citari, non modò ad processum, si non sit suspitio fugæ, nam eo casu debet (si potest) personaliter capi, sed etiam ad sententiam, vt suprà dixi, non enim video, quomodo constare possit, nullam defensionem aut excusationem reo competere, nisi eo monito, & audito. Si verò sit præsens, scilicet in carcerib. detentus, crederem, quòd posset procedere cōmunis opin. quòd, vbi certum esset, nullam defensionem competere, nulla citatio requireretur. Sed benè reus ipse verbo monendus, & etiam audiendus esset, si vellet aliquid ad sui defensionem deducere.

5 Item quæro, nunquid in notorijs requiratur probatio delicti? Respon. quòd nō. Et est communis opin. vt dicit Alber. in d. l. ea quidem, nume. 18. Et ideò dicit Ang. in l. istus fustium, num. 4. ff. de his, qui not. inf. quòd mos hodiè inoleuit, quod rectores immediatè absque aliquo processu faciunt decapitari & suspendi, & membra mutilari, de facto, malefactoribus notorijs, quibus, vt ipse ait, ita pœnas imponi subdito, expedit Reipub. Et licet Cy. in d. l. ea quidem, col. 2. versic. Secundò iuxta hoc teneat, quòd vbi negetur, debeat probari, nihilominus secundum Alb. in loco preal. eius opin. non seruatur, nec approbatur per Doct. Sed certo iudicio meo Alb. non refert fideliter

fideliter verba Cyn. Et ideò pnto, ꝙ malè illũ reprehẽdat. Propterea scire debes, ꝙ magna est differentia, an dicatur notoriè cõstare de crimine, vel dicatur constare de crimine esse notoriũ, iuxta ea, quæ dixi in d. §. Notorium, dico igitur sic, ꝙ aut quæris, an sit probanda notorietas ipsius delicti, sci. ipsum delictum. de quo agitur notoriè, commissum fuisse. Et dic, ꝙ sic. Et ita loquitur Cy. Et in hoc nemo contradicit, neq; sufficeret, ꝙ notoriè de eo appareret. Potest enim esse, ꝙ per tres testes de visu, vel per cõfessionem ipsius rei ex quibus dicimus notoriè cõstare de crimine, probaretur delictum. Et tamen nullus sani capitis dicer delictum ita probatum, posse dici notorium, ad effectum, vt super eo tanq̃ notorio, ex abrupto procedi possit. Aut quæris, an sit probandum ipsum crimen, quod prætenditur esse notorium. Et adhuc est distinguendum, nam aut quæris, an debeat constare iudici, ipsum crimen fuisse commissum & tenendum est, ꝙ sic, iuxta ea, quæ dixi suprà q. 4. aut quæris, an debeat verè probari, ꝙ crimen fuerit commissum ab eo, contra quem prætenditur esse notorium. Et dic, ꝙ non. Et ideò licet non adsint testes, qui deponant super scientia delicti, si tamen appareat de delicto, & adsint testes idonei, probantes concludenter esse notorium, ꝙ Titius illud crimen commisit, poterit Titius ex eo condemnari. Et ita procedat opin. Alb. & communis, quæ tamen iudicio meo est multùm periculosa. Et ideò rectè dicit Saly. in d. l. ea quidem, nu. 93. Caueat index, ne afferat delictum notorium, cùm non sit, multa enim dicuntur notoria, quæ non sunt, propterea consuluit iudici, vt maiorem partem viciniæ, examinet super delicti commissione, ne posteà tempore depositi officij puniatur, si de notorio non doceret. Debet igitur iudex, super tali notorio, informationes assumere. Et hæc est communis opi. vt attestatur Affl. super 2. par. constitutionum Regni, Rub. decima, post nu. 30. Et scias, quòd debet notorium constare iudici, vt iudici ex actis, secũdum communem opin. vt dicit Pract. Conradi, fol. 240. in fin. & fol. 241. nu. 14. Et ideò non sufficerent informationes, ab ipso iudice extraiudicialiter assumptæ.

6 Quæro nunc, per quot testes notoriũ probetur? Resp. gl. in c. Deus omnipotens. §. quando autẽ, in verbo, Iudicis. 2. q. 1. dicit, ꝙ probatur per duos testes. Et ita se habet communis opi. vt attestatur Salyce. in d. l. ea quidem, nu. 82. vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Faciunt, quæ dixi suprà, q. 6. vers. Sciendum est.

7 Quæro etiam, nunquid, in crimine notorio, danda sit reo copia indiciorum, aut terminus defensionis? Respõ. quòd sic. Et hanc dicit esse communem opinionem Ant. Gomes. c. 1. delictorum, post nu. 43. referẽs id attestari Salyce. in d. l. ea quidem, nu. 86. qui tamen, in libro meo, hoc ibi non dicit. Tu ergo dic, quòd aut reus proponit aliquam exceptionem, vel defensionem ad excusandum delictum, & danda est ei defensio, aut ipse fatetur nullam excusationem habere, & nõ est illi danda. Et hanc practicã seruat totus mundus, vt dicit Boss. in tit. de denun. nu. 6. in fin.

8 Præterea quæro nunquid in notorijs requiratur sententia? Resp. gl. in c. euidentia, In verbo, Non indiget clamore, de accu. tenuit, quòd etiam super notorio ferenda sit sententia. Et illam dicit esse communiter approbatam Marsil. in pract. crim. §. Aggredior, num. 133. Pract. Conradi, fol. 238. post nume. 4. Et licet aliqui tenuerint, quòd, vbi crimen est ita notorium, quòd nulla potest tergiuersatione celari, non requiratur sentẽtia declaratoria, quod etiam in plerisque locis, frequentissimo omnium consensu, receptum esse, attestatur Didacus in repetit. c. Alma mater, fol. 421. nu. 9. de sentent. excommun. in 6. nihilominus quicquid sit de iure, certè de consuetudine indistinctè obseruatur, vt etiam in criminibus notorijs requiratur, declaratoria. Et hanc sententiã esse in praxi receptam, fatetur idem Didacus in loco præallegato.

Plus dicunt aliqui, quòd non potest dici delictum notorium, quod excusationem nõ habeat, nisi prius fuerit super hoc cognitum, & declaratum per iudicem, illud esse notorium, citato etiam ipso reo. Et hanc opinionem attestatur esse communem Aretin. in d. consil. 163. quem refert Ferret. consil. 31. num. 5. & 35. licet Aret. in libro meo hoc explicitè non dicat. Et ideò iudices, in huiusmodi notorijs, cautè ambulent, ne si nimis properẽt, seipsos inuoluant, vt suprà dixi. Vide etiam in proposito citationis, quæ dixi suprà, versi. Quæro nunc.

9 Vlterius quæro, nunquid in notorijs admittatur appellatio? Dixi infrà, q. 94. vers. Solet etiam.

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Querelam partis offensæ aperire viam iudici ad inquirendum.*

2 *Et an*

2 *Et an querela successerit loco accusationis?*
3 *Promotor, seu instigator inquisitionis, quis dicatur?*
4 *Et an sit citandus?*
5 *Aduocatus, siue procurator fiscalis, qui instigat inquisitionem, an reo absoluto, sint in expensis condemnandi?*
6 *Et an fiscus debeat querelam porrigere?*

1 ALius est modus, per quem iudici aperitur via ad inquirendum, scilicet querela partis offensæ. Et licet isti duo modi procedendi, scilicet ad querelam, & ex officio, videantur non modò diuersi, sed etiam quodammodò incompatibiles, tamen consuetudo admittit, quòd super querela partis, iudex statim incipiat inquirere, scilicet informationes ex officio assumere, vt dixi suprà, quæst. 3. versic. Hinc infertur.

2 Scias autem, quòd hæc querela multũ differt ab accusatione, nã in accusatione, de iure requiritur solennis libellus & inscriptio, vt dixi infrà, q. 12. vers. Dixi quoq;, sed modus ille procedendi, per viã solẽnis accusationis, abijt prorsus in desuetudinem, & loco accusationis successit hic modus querelandi. Et ideò hodiè per totam Italiam obseruatur ꝙ libellus non datur, sed simpliciter fit quædã scriptura, quæ datur loco libelli, & debet talis scriptura continere nomen accusatoris, & accusati, & iudicis, & criminis commissi, & quo loco, anno, & mense commissum fuerit, nec non, & diem dati ipsius libelli. Et si hæc deficiãt, nõ procedit talis scriptura, quæ hodiè datur loco libelli, vt dicit Gãd. de malef. in Rub. qualiter fiat accusatio, n. 6. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, nu. 3. & Bos. in tit. de accusa. nu. 2. & Carauit. super ritu 20. magnæ curiæ, nu. 4. & super ritu 202. nu. 6. & Pract. Conradi, fol. 225. nu. 5. Dum tamen ipse Boss. posteà subdit num. 6. quòd vsus non admittit tales querelas pro accusationibus. Tu dic, id verum esse, si sumatur accusatio in forma solenni, prout de iure requiritur, sed certè hodiernis temporib. vtriq; dici potest huiusmodi querelas subrogatas esse loco accusationis. Et quamuis, vt ipse dicit, nõ disputetur super istis querelis, an habeant requisita, vel ne, hoc procedit ex eo, quia talia requisita in parte sunt à consuetudine sublata, vt apparebit infrà in discursu materiæ accusationis, & præsertim q. 18. per totum. Et etiam quia hodiè inquisitio concurrit in omnibus ferè processibus, cum ipsa querela siue accusatione, vt dixi suprà, in d. vers. Hinc infertur. Et sic iudex ex officio supplet quoscunq; defectus. Sed in casibus, in quibus ex forma statuti, vel consuetudinis iudex nõ posset procedere, nisi ad querelam partis, proculdubio ea, quæ possent de iure opponi contra accusatorem, & accusationem, possent opponi cõtra querelantem, & querelã. Et ita multoties vidi in facto obseruari. Plus dico, quòd si nõ esset aperta via iudici ad inquirendum aliter, quàm per querelam, puta, quia non procederet denunciatio, neq; diffamatio, neq; aliqd aliud ex his, quæ aperiunt viam inquisitioni, non deberet iudex procedere sup huiusmodi querela, nisi haberet legitima requisita, iuxta ea, quæ dicit Gandin. in loco præallegato, licet contrariũ plerunq; obseruetur de consuetudine, secundum quam iudices valdè prompti sunt ad procedendum, neque multum super istis subtilitatibus insistunt.

3 Aliquid etiã hoc loco dicendum esset de promotore, seu instigatore inquisitionis, super quo ego pauca tantummodò attingam, ne aliquid prorsus omissum fuisse videatur, cætera reperire poteris in locis ordinarijs.

Scias igitur, quòd tria sunt genera eorum, qui instigatores, seu promotores inquisitionis appellãtur. Aliqui enim id faciunt ex necessitate, vel saltem ex debito eorum officij, prout sunt aduocati, & procuratores, seu syndici fiscales, ad quos maximè pertinet instare assiduè, vt iudices contra delinquentes inquirant. Aliqui verò id faciunt ex præcepto, siue deputatione iudicum, qui solent deputare aliquem coadiutorẽ, qui loco partis seu fiscalis assistat inquisitiõi, nam in quocunq; casu, in quo iudex potest ex officio procedere, potest etiam creare, & cõstituere fiscalem, qui accuset. Et ita practicatur, teste Anton. Gomes. c. 1. delictorum, post nu. 10. in prima ampliar. intellige qui accuset, non vt aperiat hoc modo viam inquisitioni, sed vt postquã illi est aperta via ad inquirendum, assistat ipsi inquisitioni, prout faceret accusator. Et hoc quando nõ adest aduocatus, seu procurator fiscalis ordinarius, tunc enim non solet aliquis alius deputari. Postremò aliqui id faciunt sponte, quia comparent in iudicio, & subministrant testes, & indicia contra reos inquisitos.

4 Quæro, nunquid instigator sit citandus in causa inquisitionis? Respõ. de aduocato, seu syndico fiscali nulli dubium est, quin sit citãdus, nam in quocunq; iudicio, in quo põt ex officio procedi, fiscus est loco partis. Idemq;

dicendum est in eo, qui fit à iudice deputatus, nam, & iste succedit loco fiscalis, & de eo idem iudicandum est in illa causa, quod de fiscali. Si verò loquimur de Instigatore, seu promotore voluntario, tunc dicit Boss. in tit. de inquisitione, nu. 26. quòd si talis instigator prius querelauit, & ad eius querelam iudex inquisiuit, tenet locum partis, & ideò est citandus. Et subdit, quod ita concludunt Doct. & quod ita seruatur. Et cum eo est lis contestanda, prout etiam cum accusatore, secundũ glo. in c. cum I. & A. in verbo, lite non contestata, de reiud. quam dicit ab omnibus approbatam Card. Alex. in c. de accusatione, col. 37. in pri. 2. q. 8. Quod tamen intellige secundum ea, quæ de litis contestatione dixi infrà, q. 45. circa princ. Ego autem dico, quòd si querelauit, tunc non est citandus tanquam instigator, seu promotor inquisitionis, sed tãquam accusator, quia (vt dixi suprà) tales querelæ succedunt loco accusationum. Sed quando quis non querelat, sed tantùm instigat, seu promouet inquisitionem, non est de necessitate citandus, nisi compareat, & petat in actis se citari: nam eo casu, licet prius nõ querelauit, habetur loco partis, & citatur. Et vbi succumbat, condemnatur etiam in expensis vt accusator, prout in facti contingentia cõdemnatos fuisse quosdam instigatores refert Papo libr. 24. tit. 1. Arresto 2. Et ita seruatur communis practica.

5 Sed nunquid aduocatus, vel procurator fiscalis, qui instigãt inquisitionem, & faciunt procedi cõtra aliquẽ, tenebuntur ad expensas, si repertum fuerit, illum nõ esse culpabilem? Resp. de iure fortè posset dici, quòd sic, sed de consuetudine apud nos contrarium seruatur, prout etiã seruari in patria Delphin. attestatur Guid. Papæ decis. 269. Denunciator, post nu. 1. Et quòd de consuetudine procurator regius nõ subijciatur expensis actiuè neq; passiuè, attestatur Pract. Millei, fo. 16. nu. 45. Benè verum est, quod si dolosè, & calumniosè persequeretur aliquem, esset in expensis & damnis versus partẽ cõdemnandus, vti quilibet priuatus. Et ita pluries seruatum fuisse per parlamentum Parisiense attestatur Papo in d. tit. primo Arresto 4.

6 Sed quæro, Tu scis, quòd hodiè, nemine querelante, fiscus succedit loco accusatoris, vt dixi suprà, q. 3. vers. Sed certè, nũquid ergo debet eo casu fiscus querelã seu accusationẽ porrigere, super qua index deinde procedat? Respõ. quod non, sed tantùm proceditur ad informationem, eo instante & ita se habet cõmunis obseruantia omnium curiarum, vt dicit Carauita super 20. ritu magnæ curiæ, post nu. 4. Et dicitur semper instare fiscus, vt procedatur contra delinquentes, etiam si de huiusmodi instantia, in actis, non appareat, debet tamen prius esse aperta via iudici ad inquirendum aliter quàm per instigationem ipsius fiscalis, iuxta sæpius dicta, vt iudicibus præcludatur via subditos vexandi indebitis impensis.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1. *Inquisitio an fiat contra absentem?*
2. *Et an sit citandus ille, contra quem assumuntur indicia?*
3. *Et an parte offensa?*
4. *Iudex an debeat interrogare reum super his, de quibus cõtra eum intendit inquirere?*
5. *Et an ante inquisitionem danda sit reo copia indiciorum.*

NVNC videamus, quomodo procedendum sit in iudicio inquisitionis, intelligẽdo semper, quod inquirere sit ex officio testes seu informationes recipere cõtra aliquem, pro aliquo delicto, vt dixi suprà, q. 3. in princi.

1 † Et in primis quæro, an possit procedi per inquisitionem contra absentem, an autem contra præsentem tantùm? Resp. de iure loquendo regulariter non proceditur via inquisitionis nisi contra præsentem, si verò reus sit absens, modò per cõtumaciam se absentem fecerit, non potest inquiri, ita notatur per omnes in d. c. qualiter, & quando. Sed certè quicquid sit de iure, hoc de consuetudine non obseruatur, sed semper fit inquisitio de delicto, siue inquisitus sit præsens, siue sit absens, & siue per contumaciam se absentauerit, siue non, vt attestatur Marian. in repet. d. c. qualiter, & quando, num. 92.

2 Item quæro, nunquid, priusquã iudex specialiter inquirat & sic assumat indicia contra aliquẽ, debeat ille citari? Respõ. de iure communi vtiq; requiritur partis citatio, aliàs testes examinati, reo non citato, nullam cõtra eum fidem facerent neq; ad sententiam, neq; ad torturam. Et hæc est communis opi. vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 5. nu. 33. Ant. Gomes. c. 12. delictorum, post num. 18. Quinimò Ant. de But. in d. c. qualiter & quando, §. debet, post num. 40. dicit, quòd in receptione testium, in causa inquisitionis specialis, debet reus citari, & quòd ita obseruat communis practica, & illũ refert Aret. in eo. §. debes, nu. 98. Sed certè quicqd sit de iure, contrariũ

seruatur

seruatur de consuetudine, vt attestatur ipsemet Bianc. in loco præal. subdens, quòd propterea defensores reorum, non debent multum insistere super ista communi sententia. Hæc etiam dicit esse communem practicam omnium curiarum Foller. in pract. crim. ean. fol. 109. nu. 1. Dicit etiam Blan. ibi, nu. 6. quòd stylus & consuetudo est in ciuitatibus Lombardiæ, quòd testes, siue super generali, siue super speciali inquisitione, & etiam super accusatione, examinātur sine citatione partis, & allegat Alex. cons. 65. num. 9. in fin. lib. primo, quod est duplicatum in con. 41. lib. 7. qui dicit, ꝙ (vt verbo sertur) ita est stylus, & consuetudo in partib. Lombardiæ, quòd testes recipiātur sine citatione partis. Et ita esse stylum Italiæ, asserit Pract. Casoni, fol. 103. post nu. 1. Dicit etiam Berber. in Viatorio iuris, in Rub. de ind. col. 27. quòd vsus, cōsuetudo, & stylus hanc opin. approbant. Hunc etiam esse receptum vsum, stylum, & consuetudinem attestatur Pract. Iodoci, fol. 24. nu. 18. Tu tamen dic, benè verum esse, ꝙ de consuetudine huius prouinciæ testes, qui assumuntur ad informationem curiæ, contra reum absentem, recipiuntur parte non citata, ad effectum procedendi, ad capturam, siue citationem contra reum, & si ipse deinde vocatus fuerit contumax, faciunt fidem, etiam quò ad hoc, vt super eorum attestationib. possit contra eum ferri sentētia diffinitiua. Et hæc practica fuit optima ratione introducta, ne si reus citaretur, statim aufugeret, vel posset facilius testes examinandos subornare. Sed si reus comparet, tunc attestationes talium testium examinatorum, absq; citatione partis, nullam fidem faciunt, neque ad condemnationem, neq; ad torturā, nisi parte ipsa præsente, aut legitimè citata, seu monita deponat, vel prius per eos deposita reperant, & in eis persistant. Cæterùm quando processus fit reo comparente, vel in carcerib. existente, semper seruatur communis opi. etiam in hac prouincia, Dixi infrà quæst. 45. vers. Cæterùm si reus.

3 Sed quid è conuerso, nunquid in hac inquisitione debet citari pars offensa? Respon. de iure fortè dici posset, quòd sic, sed hoc de consuetudine non obseruatur, nisi Florentiæ, vt dicit Ang. in d. tepe. i. si vacantia. C. de bon. vacan. quem refert Marian. in repet. d. c. qualiter & quando, post n. 213. in 71. q. & Ang. de malefi. in verbo, & ibi caput, nu. 2. Tu verò dic, quòd aut pars querelauit, & de necessitate citāda est, aut nō querelauit, & tūc quamuis necessariò citari non debeat, tamen cauti, & iusti iudices illam semper citari faciunt, ad subministrādum indicia, si quæ habet, ad coadiuuandam intentionem fisci. Et ita seruatur in hoc Ducatu, etiam si procedatur per inquisitionem, vt attestatur Boss. in titu. de senten. num. 81. in fin. Vide quæ dixi infrà, q. 31. vers. Viterius quæro.

4 Quæro etiam, nunquid priusquam iudex inquirat, debeat reum interrogare super his, de quibus intendit cōtra eum inquirere? Dixi suprà, q. 6. vers. Successiuè quæro.

5 Viterius quæro, nunquid ante inquisitionem danda sit reo copia indiciorum? Dixi in d. q. 6. vers. Sed quid si reus.

Cætera autem, quæ pertinent ad formam processus criminalis, scilicet quomodo, & à quibus assumenda sint indicia, & quid agendum sit post ipsas informationes assumptas, cùm non minus iudicio accusationis, quàm inquisitionis communia esse videantur, paucis in primis, de accusationis iudicio, specialiter præmissis, infrà suo ordine explicabimus.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio quid sit?*
2 *Et an sit remedium ordinarium?*
3 *Et an sit actio, vel officium iudicis?*
4 *Inquisitio an sit actio, vel officium iudicis?*
5 *Iudex procedens super accusatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili, vel mercenario?*
6 *Accusationis forma quæ sit?*
7 *Accusatio an debeat fieri in scriptis?*
8 *Et quæ in ea requirantur?*
9 *Et an, si omittantur, sit accusatio ipso iure nulla?*
10 *Et quid si agatur de crimine ciuiliter?*
11 *Et quid si procedatur per viam exceptionis?*
12 *Et an locus notorius debeat, per confines, designari?*
13 *Et an dies exprimendus sit in accusatione?*
14 *Et quid si dies expressus non probetur?*
15 *Et an accusator teneatur se inscribere ad pœnam tallionis?*
16 *Et quæ sit forma inscriptionis?*
17 *Et quid de consuetudine?*
18 *Et quid de iure canonico?*
19 *Et an accusantes de adulterio, teneantur si inscribere ad pœnam talionis?*
20 *Et an mulier teneatur se inscribere?*
21 *Et an in accusatione requiratur conclusio libelli?*

Hactenus de Inquisitione dictum est, nunc de accusatione videamus. Quæro † igitur in primis, 1 quid sit accusatio: Resp. Accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniente subscriptione

ptione, ita diffiniunt communiter Doctores, vt dicit Felin. in Rub. de accusatione, nu. 3, quem refert Gigas de crim. læsæ Maiest. fol. 58. qu. 1. num. 4. Et dicit Marian. in d. Rub. de accus. nu. 1. quòd hanc diffinitionem omnes Doctores sequuntur. (Mihi vt sæpius dixi) disputatio super diffinitionibus in pract. visa est semper inutilis, propterea multa, quæ cōtra hanc dici possent, consultò omitto.

2 Quæro, nunquid accusatio sit remedium ordinarium? Dixi suprà, q. 3. vers. Debes autē. & vers. Sed certè.

3 Item quæro, nunquid accusatio sit actio, vel sit officium iudicis? Vtilitas autem huius quæstionis potest esse maxima, pura, si exter statutū, quòd non soluens collectas, non admittatur ad agendum, certè si est actio non poterit accusare, si verò est officium iudicis, vtiq; poterit, nam qui prohibetur agere, non prohibetur iudicis officium implorare. Prætereà multæ, & magni momenti sunt differentiæ inter actionem, & officium iudicis, quas ponit Bar. in l. 1. nu. 10. ff. de iurisd. omn. iud. in hoc autem articulo magis communis opi. videtur esse, quòd sit potius iudicis officium, quàm actio, prout attestatur Berous in Rub. de accus. nu. 7. in fi. licet ipse post multa teneat, quod sit quædam tertia species. Ego verò semper tenui, quòd accusatio (prout erat de iure introducta) esset potius actio, quàm officium iudicis. Sed hodiè cùm ex generali cōsuetudine sublatæ sint ferè omnes solennitates, & formæ accusationum, propterea q; (vt suprà dixi) cum accusatione, seu querela partis officium iudicis inquirentis semper ferè simul concurrat, crederem, quòd posset sustineri communis opin. Et ideò non putarem ab ea esse in practica recedendū, quæ etiam magis fauorabilis est, ne delicta impunita remaneāt. Benè verum est, quòd si essemus in casibus, in quibus non pōt ex officio procedi, fortè verius esset dicere, quòd esset de ea iudicandum, prout de actione. Hæ tamen
4 difficultates ratò cōtingunt in practica.† De inquisitione verò, nulli dubium est, quin sit officium iudicis. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Berous in d. Rubr. de accusat. num. 10.
5 Scias autem in hoc † proposito, quòd iudex procedens super accusatione, dicitur procedere officio iudicis nobili, non mercenario. Et hæc est communis opi. vt attestantur Scribentes in l. imperium. ff. de iurisdict. omnium iudi. & in specie Caccialup. num. 11. & Gaspar. Valas. num. 40. & Sapia, nume. 23. quòd de iure potest esse vtile ad multa, licet in facti contingentia, nunquam viderim de his tractari.

6 Quæro, quæ sit forma accusationis, & in
7 primis † nunquid debeat fieri in scriptis? Respon. Saly. in l. penult. num. 2. C. de accusa. tenuit, quòd siue accusator porrigat libellum dictatum iudici in scriptis, vel porrigat verbalem querelam apud acta iudicis, & tabellio eam in scriptis redigat, iuxta formam l. libellorum. ff. de accusa. quòd satis est solennis accusatio, seruatis tamen alijs seruandis. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet libellus accusatorius debeat porrigi in scriptis, tenet Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, Per inquisitionem, nume. 33. Et hanc dicit esse veram & communem opi. Card. Alex. in d. ca. de accusatione, colum. 6. vers. Ponitur etiam, 2. quæst. 8. Cum enim iudicia criminalia procedant ad instar ciuilium, vbi aliter iure cautum non reperitur, & in ciuilib. debeat libellus offerri in scriptis, vt dixi infrà lib. proximo, idem etiam dicendum videtur de libello accusatorio, vt scilicet in scriptis offerri debeat. Sed certè quicquid sit de iure, in practica seruamus opi. Salyc. vt scilicet sufficiat verbalis querela, per notarium in scriptis redacta, modò in cæteris seruentur seruanda. Et ita quotidiè fieri videmus.

8 Prætereà in libello accusationis requiritur dies, & annus, quo porrigitur accusatio, nomen accusatoris, & accusati, & species delicti, & locus, & tempus, quo delictum commissum fuisse dicitur, item inscriptio accusatoris, de quibus omnibus est tex. in l. libellorum. ff. de accusatione. Sed certè quò ad diem, & annum Imperatoris, siue Consulum, quo porrigitur accusatio (quicquid sit de iure) multi Doctores dicunt, quòd hodiè illud non est in vsu, & in specie Salyc. in l. penult. nume. 3. C. de accusatio, quem refert Ang. de malef. in verbo, De anno præsenti, n. 13. Idem dicit Ang. in d. l. libellorū, prout illum refert Aug. ad Ang. de malef. in loco præalle. Apud nos tamen vtiq; seruatur, quòd apponatur dies, & annus porrectæ accusationis, seu querelæ, vt dixi suprà, q. 10. vers. Scias autem. Et si notarius nō faceret apparere in actis, quo die fuisset porrecta querela, posset tanquam imperitus, vel suspectus officio priuari, non tamen credo hoc esse de substantia, ita quòd si non apponatur, vitietur querela.

9 Dixi exprimendum esse locum, & tempus delicti,

delicti, & cætera iuxta dispositionem d.l.li-
bellorum. Et si accusatio criminalis ea non
contineat, erit, ipso iure, nulla, etiamsi pars
non opponat. Et hæc est communis opin. vt
dicunt Scribentes in l.edita.C.de edendo, &
in specie Alex.nu.13.Dec. nu. 34.Claud. n.22.
Ripa nu.26.Curt.Iun.nu. 83. Idem attestatur
Arct.in d.ca.qualiter & quando.§.debet.nu.
115.prout illum refert Villalob. in libr. com-
munium opi.in litera A.post nume.13.ibi ta-
men Arct. loquitur in inquisitione, non au-
tem in accusatione, vt ego fideliter retuli in-
frà,q.31.versi. Quòd de anno.Socin.consi.109.
post nu.2.lib.3.Gomes.Instit.de acti.in princ.
nu.45.Bellon.consi. 63.nu.2.Nisi enim expri-
meretur locus, & tempus commissi criminis,
proculdubiò incerta redderetur accusatio,
ita vt non posset reus, probando negatiuam
coarctatam, se aliquo modo defendere, neq;
(si opus esset) testes, qui contra eum depone-
rent, de falso conuincere.
10 Adde, quòd hæc conclusio procedit non
modò, quando agitur de crimine criminali-
ter, sed etiam quando agitur de crimine ipso
ciuiliter, adhuc enim debet exprimi locus. Et
est communis opi. vt dicit Maria.in d. c.qua-
11 liter & quando.nu. 200.in fi. † Et ideò etiam
quando proceditur per viam exceptionis,
necessarium est exprimere in ipsa exceptio-
ne locum, & tempus commissi delicti, iuxta
formam d.l.libellorum. Et est communis o-
pin. vt dicit Socyn.in l.1.post nume. 4.versic.
Quartò infertur.ff.de except.Boët. decis.321.
nu.2.vbi refert, ita fuisse per illam curiam bis
iudicatum. Et hæc quidem absq; difficultate
procedunt, quãdo actor proponit actionem
ciuilem, ex qua tamẽ condemnatio infamat,
nam eo casu proculdubiò necessaria est so-
lennitas d.l.libellorum. Et sic, ꝙ exprimatur
in libello locus, & tempus; aliàs secùs. Et hæc
est communis opin. vt attestatur Alex. in l.1.
in prin. num. 30.ff.de edendo, & in d.l.edita.
numer.13.Socyn.in d.consi.109.num.1. & seq.
lib.3.Maranta in suo spec.fol.24.nu. 30. Aug.
ad Ang.de malef.in verbo, Et ad querelam.n.
55.licet subdat, ꝙ hæc opi. non obseruatur in
curia Romana. Est tamen tenenda & obser-
uanda in practica, vbi enim agitur actione
famosa, licet ciuiliter procedatur, dicitur ta-
men causa grauis, & æquiparatur criminali,
ex quo, apud honestos & probos viros, fama
& vita æquiparantur. Quam tamen intellige,
vt procedat, si opponatur a parte, nam eo ca-
su necesse est exprimi locum, & tempus, sed
parte non opponente, quando ciuiliter agi-
tur, procedit libellus, etiamsi ea non expri-
mantur. Et hanc opin. dicit esse magis com-
munem Socy.in d.consi.109.nu.4.vbi, in facti
contingentia, ita consuluit, quod nota, quia
est pulcherrima limitatio.
Est autem exprimẽdus locus in libello ac-
cusationis, illum designando per cohærenti-
as, vt videre potes apud Ang.de malef.in ver-
bo, In platea communis, quod quidem opti-
mè procedit in delictis, quæ committuntur
aliquid faciendo, sed si committantur non
faciendo, puta, quia accusetur syndicus, qui
non denunciauit maleficium, eo casu, cùm
delictum non habeat locum determinatum,
quo circumscribatur, non credo locum ha-
bere hanc cõclusionem, nisi quis fortè vellet
apponere locũ Palatij, in quo solent syndici
deferre denuncias, tanquam ibi cõmissa fue-
rit negligentia, prout seruari Florentiæ, atte-
statur Bal.in l.in causis, n.3. C.de accus. quod
est iudicio meo ridiculum.
12 Sed pone, ꝙ sit aliquis locus publicè no-
torius, prout est cõmunis, vel palatium Po-
testatis, nunquid adhuc erit designandus per
confines? Respon. quòd sic. Ita dixit Gand.de
malef.in Rub. qualiter fiat accusatio.num.3.
prout illum refert Angel.in l.hac consultissi-
ma. nu.2. C.qui testam.facere poss. subdens,
quòd ita seruat consuetudo, quem etiam re-
fert Aug.post Ange.de malef. in verb.In pla-
tea communis.post num.11.Sed certè Gand.
in lib. meo hoc non dicit, benè affirmat pos-
se sustineri libellum accusationis, in quo tan
tùm dicitur maleficium cõmissum fuisse an-
te domum dicti Petri, & ꝙ accusator poterit
illum declarare, subdens ita consultum fuis-
se Bononiæ, per plures legum Docto. non ta-
men loquitur Gand. quando locus est adeò
notorius, vt declaratione nõ egeat. Ideò dic
verum esse, vt dicit Ang. in d.l. hac consultis.
quòd de consuetudine (vt plurimùm) solent
apponi cohærentiæ, etiamsi locus sit notori-
us, sed tamen etiamsi non apponantur, pro-
cedunt querelę, & accusationes, & etiam in-
quisitiones, modò locus sit certus. Et hanc
opin. dicit esse veram, & magis communem
Menchiaca lib.1.de testa.in 1.parte.§. 4.num.
33.neque ego vnquam vidi, propter hoc, an-
nullari aliquem processum, neq; dicerem es-
se annullandum.
13 Dixi etiam, ꝙ est exprimendum tempus
delicti, scilicet annus, & mensis, vt in d.l.libel
lorum. Sed pone, ꝙ accusatus compareat, &
petat

petat exprimi per accusatorem diem certam delicti, quia fortè intendit ipse ad sui defensionem probare, quòd eo die erat in alio loco, remoto à loco delicti, nunquid eo casu debet iudex cogere accusatorē ad ipsam diem exprimendam? Resp. Bart. in l. is qui reus, nu. 10. ff. de publ. iudic. & in l. arbitraria. §. si quis Ephesi, nu. 6. ff. de eo, quod certo loco. & in d. l. libellorum, in princ. nu. 13. tenuit, quòd sic. Et dicit Corse. in repert. Abb. in verb. Accus. quòd illum seq. communiter Doc. Ita etiam communiter teneri attestatur Ias. in d. §. si qs Ephesi, post num. 1. quem refert Simancas de hæret. ca. 4. n. 4. & Boss. in tit. de inquisitione, nu. 92. Pract. Conradi, fol. 224. post nu. 3. Plot. inter cons. eri. diuersorum cons. 109. post nu. 4. lib. 1. Apost. ad Vital. de malef. in Rub. quid sit accusatio, sub nu. 12. in verbo, Sed anni. Viuius in libr. communium opin. in verbo, Accusator vel fiscus. Et hoc dicit se aliquando obtinuisse coram magnis peritis, existētibus Bergomi ad officium maleficiorum. Albe. in d. l. libellorum, in prin. nu. 5. ff. de accus. Aliàs enim tolleretur reo magna pars defensionis suæ, scilicet facultas probandi negatiuam, quod esset inconueniens, quicquid dixerit Signo. qui in contrarium cōsuluit cons. 244. vbi nu. 22. dicit, quòd hoc dictum Bar. est falsum, & quòd suæ opi. videntur multùm singulares, & phantasticæ, & deuiantes à cōmunibus opinionibus nostrorum maiorum. Intellige tamen, quòd tenetur accusator reo, id petenti, exprimere diem, nō autem illum probare. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Bertran. consil. 16. num. 2. libr. 6. Quod tamen intellige iuxta ea, quæ statim dicam infrà in versi. Sed quid si accusator. Et subdit ibi Bertrand. ꝙ sufficit, si diem exprimat accusator tempore, quo datur reo terminus suarū defensionum, est enim ei satisfactum, ex quo potest deindè probare negatiuam, in suis defensionibus quod est notandum. Scias etiam quòd quamuis iudex possit cogere accusatorem ad exprimendum diem, potest nihilominus accusator dicere, ꝙ non recordatur de die, & erit accusandus. Et ita cōiter practicatur, vt dicit Ang. in d. l. libellorū, n. 5. quem refert Aug. ad Ange. de malef. in verb. De anno præsenti, post nu. 4. & Apostil. ad Salyc. in d. l. in causis, sub nu. 5. C. de accu. quod ego ēt admitterem, si casus contingeret, dummodò accusator id affirmaret cum iuramento.

14 Sed quid si accusator in sua accusatione expresserit diem, cùm non teneretur, & deindè non probauerit, nunqd debet propterea succumbere, licet testes aliàs deponant de crimine? Resp. Bar. in d. l. is qui reus, n. 9. ff. de publ. iud. tenuit, ꝙ sic. Et dicit Bertran. cons. 217. nume. 2. lib. 6. quòd ita respondent communiter Doctor. Hanc etiam sententiam vti communem refert Aug. ad Aug. de malef. in verb. De anno præsenti, nume. 4. Quæ tamen opi. mihi nunquam placuit, & credo, ꝙ cum magna difficultate posset sustineri in practica, nisi qualitas diei esset de substantia delicti, puta, quia adesset statutum disponens, ꝙ tali die aliquid non fieret, vel huiusmodi. Tunc enim proculdubiò debet probari dies, ad hoc, vt reus possit de ipso facto tanquam de delicto puniri. Sed si factū, quod proponitur, esset ita delictum in vno die, prout in alio, nō crederem probato delicto, licet dies expressus non probaretur, reū esse absoluendum. Solent enim in libello accusationis, seu querelæ apponi illæ clausulæ salutares. Non se astringendo, &c. Et super quibus omnibus, &c. quæ saluant, & sustinēt accusationem, & processum, etiamsi non sit probata qualitas, in accusatione deducta, modò de crimine constet, vt dixi infrà, q. 66. versic Sed quid si pro parte.

15 Dixi quoque, ꝙ de iure tenetur accusator se subscribere ad pœnam talionis, vt est text. in dict. l. libellorum, & in l. 3. C. qui accus. non poss. Et est communis opi. vt attestatur Affli. super const. regni, in quibusdam locis, prout illum refert Dueñas reg. 27. in prin. licet ego in libro meo non reperiam Afflict. ibi id attestantem. Refert etiam Maria. in c. super his, num. 19. de accus. Ioan. Andr. attestari, quòd hæc sit communis opin. quòd scilicet inscriptio sit de substantia libelli accusatorij. Idem attestatur Bertran. cons. 267. in prin. libr. 2. fuitque hoc optima ratione introductum, ad refrænandam temeritatem accusatorum, vt scilicet, vbi accusationem non probarēt, ipsi in seipsos sententiam talionis, propria subscriptione susciperent. Licet autem cōiter appelletur inscriptio, tamen rectè loquendo deberet appellari subscriptio, secūdum Car. Alex. in d. c. de accusatione, colum. 3. vers. Inscriptione. Et ita illam appellat Iurisconsultus in d. l. libellorum. versi. Item subscribere. quamuis secundum Feli. in d. c. super his, nu. 10. communiter videtur, quòd inscribere, & subscribere non differunt. Et ita videmus, quòd in hoc proposito Doctores vtrumque ponunt indifferenter.

Forma

16 Forma autem huiusmodi inscriptionis erat, quod accusator se obligaret ad similitudinem poenæ, & promitteret de accusatione prosequenda vsq; in finem, ita dicit Bar. in l. si cui. in prin. nu. 2. ff. de accus. Et est communis conclusio, vt dicit Aret. in d. ca. super his, n. 33. Hanc etiam formam dicit communiter approbatam Maria. in d. c. super his, nu. 17.

17 Cæterùm hodiè, de cõsuetudine, non obseruatur ista solennitas subscriptionis, vt dicit Spec. in tit. de accus. §. 1. nu. 4. in fin. quem refert Foller. in Pract. crim. fol. 136. post nu. 3. & Milius in suo repertorio, in verbo, accusator, & Pract. Conradi, fol. 224. nu. 4. & Marcus decis. 683. quæritur qualiter, nu. 6. 10. And. ad Spec. in titu. qui accus. non poss. prout illum refert Grammat. super const. regni, fol. 61. nu. 11. Idem dicit Gand. de malef. in Rub. qui accusare possint, nu. 38. & in Rubr. qualiter fiat accusatio, post nu. 6. Bart. in d. l. si cui, in prin. nu. 2. in fin. ff. de accus. Salyc. in l. qui crimine, nu. 4. C. qui accus. non poss. Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, nu. 5. & ibi Aug. in Apostil. Practic. Papiensis in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nu. 1. in fin. Apostil. ad Vital. de malefic. in Rubr. quid sit accusatio, sub numer. 12. in verbo, Inscribere. Rub. in l. pen. §. ad crimen, nu. 5. ff. de publi. iud. Gigas de crimine læsæ Maiesta. fol. 58. quæst. 1, nu. 6. Boss. in titu. de inquisitione, post nu. 14. Dida. lib. 2. resolut. cap. 9. nu. 1. Duennas in d. reg. 27. vers. Est tamen notandum. Idem etiam obseruari in regno Franciæ, attestatur Pract. Millei, fol. 15. numero 25. & fol. 29. nume. 2. præterquam in crimine falsi, nam in eo, motibus receptum est in ea prouincia, vt necessaria sit inscriptio, nulla facta distinctione, an ille qui vult aliquod instrumentum vel aliam scripturam de falso redarguere, sit actor vel reus, prout etiam attestatur Igneus in l. fideicommissum, numero 155. ff. ad Sylle. Ratio autem, cur hodiè non obseruetur illa solennitas subscriptionis est, quia cùm hodiè pariter, ex consuetudine sublata sit poena talionis, secundum ea, quæ dixi infrà quæst. 81. superflua est etiam subscriptio, propter quam actor ad ipsam poenam talionis se obligabat.

18 Scias autem, quòd de iure canonico, adhuc necessaria est huiusmodi inscriptio. Et ita quotidiè seruamus, vt dicit Car. Alexan. in c. libellorum, circa fin. 2. q. 8. Et ideò in curia Romana, vbi quis impetrat beneficiũ per priuationem alterius, ex aliquo crimine, non datur ei signatura quò ad priuationem, nisi in forma, vt scilicet se subscribat ad poenam talionis, & iuxta formam iuris, vt ibi, quem refert Gigas in loco præallegato, q. 1. in fi. Idẽ etiam loquẽdo per verbum, Fortè, dixit Barr. in d. l. si cui. num. 2. in fin.

De iure autem ciuili talis solennitas subscriptionis, vt dixi, abijt in desuetudinem, quinimò secundum aliquos (etiam circumscripta consuetudine) talis solennitas subscriptionis nunquam fuit necessaria. Nam obligatio ad poenã talionis, etiam si expressè non fiat, subintelligitur ex legis dispositione, prout videtur tenere gloss. in dicta leg. in causis, in gloss. fin. in fin. C. de accus. qui vult, quòd ex subscriptione, in qua accusator affirmet, se dedisse illum libellum, censeatur se obligasse ad poenam talionis. Refert etiam Feli. in d. c. super his. post nu. 10. quod Bart. in d. l. si cui. attestatur, quòd hæc est communis opi. licet ego in libro meo non reperiam Bar. id attestantem. Sed quicquid sit, tenenda est hæc conclusio, quòd etiam de iure, cessante subscriptione, accusator, qui accusationi se non subscripsit, punitur nihilominus poena talionis, perindè, ac si subscripsisset, quam dicit esse communem Abb. in dicto cap. super his, numero 8. Aret. in cod. c. super his, nume. 21. Et ideò etiam si omissa sit, non propterea vitiatetur processus, prout etiam tenere communiter DD. affirmat Car. Alex. in d. c. de accus. col. 3. in fi. Follet. in pract. cri. Can. fol. 50. nu. 50. licet in hoc vltimo, re vera citra rescripta consuetudine, fortè dici posset contrariam opin. esse veriorem, quòd scilicet omissa subscriptione, accusatio esset nulla, ex quo tradita videtur pro forma. Sed hæc nũquam contingunt in practica.

19 Sed retenta conclusione, quod subscriptio sit necessaria, Quæro, nunquid mariti, & alij accusatores de adulterio, qui præsumuntur accusare propter immensum dolorem, & ideò excusantur à præsumpta calumnia, teneantur se subscribere ad poenam talionis? Respon. quod sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Ana. in c. cùm dilectus. post nu. 24. de calum. Et licet Aret. in d. c. super his, num. 19. referat Doctores communiter dicere, quòd maritus de adulterio accusans, iure mariti, non tenetur se subscribere, sed tantùm quando accusat iure extranei, tamen indistinctè tenendum est, quòd tenetur se subscribere. Quamuis enim excusetur à præsumpta calumnia, non tamẽ propterea debet excusari à vera, & consequenter

sequenter neq; etiam à subscriptione, vt per Aret. ibi.

20 Quæro etiam, tu scis, quòd regulariter mulier prohibetur accusare, vt dixi infrà, q. 14. versi. Præterea dixi, nisi in quibusdam criminibus exceptis, nunquid ergo in casibus, in quibus admittitur ad accusandum, tenetur & ipsa se subscribere? Resp. de iure ciuili vtique debet se subscribere, sed de iure canonico non tenetur. Ita dicitur tenere glo. in d. c. super his, quæ per Doctores communiter approbantur, vt dicit Cardin. Alex. in d. c. de accus. col. 1. Hanc etiam opin. communiter teneri à Canonistis, attestatur Hieron. in Apostil. ad Ang. de malef. in d. verbo, Et ad querelam, nu. 18. quam etiam communem appellat Aret. in d. c. super his, nu. 20.

21 Vltimò quæro, nunquid in accusatione criminali necessaria sit conclusio libelli? Respon. quòd non, secundum Bart. in l. libellorum, nu. 19. ff. de accus. Et est communis opi. vt attestatur Marian. in repet. cap. qualiter & quando, nu. 211. de accusa. Et dicit Bald. in l. si quis se, in fin. C. de accusa. quòd ita dicunt omnes Docto. Ratio autem, quare non requiratur conclusio libelli in criminalibus, vt in ciuilibus, est secundum eum, quia in ciuilib. pars potest, diuersis modis concludendo, libellum facere, vt diuersis etiam modis possit sequi sententia, nam etiamsi quis sit creditor de mille, potest concludere tantummodò in centum, & iudex non poterit vltra illa centum condemnare, etiam si de maiori debito appareat. Sed in criminalibus ex narratione facti oritur certa iuris dispositio, quæ pro eo delicto pœnam imponit, quæ ex diuersitate concludendi variari non potest. Et sic ex ipsa semper concludit ad commodum fisci, & institiæ complementum. Sufficit ergo quod libellus accusationis ita concludat. Quare peto ipsum puniri iuxta formam iuris & statutorum, &c. Et ita de consuetudine, vt dicit Alb. in l. interdum, in prin. num. 2. ff. de publ. iud. Saly c. in d. l. in causis, num. 22. C. de accu. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nu. 66. Idem dicit Ang. de malef. in d. verbo, Et ad querelam, nume. 56. quem refert Pract. Conradi, fol. 225. num. 7. ita etiam de consuetudine seruari ait Card. Alex. in d. c. libellorum, col. 2. versi. Nota, quòd non videtur, 2. q. 8. Faciunt quæ dixi infrà q. 31. vers. Super quibus omnibus.

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Plures an possint in eodem libello accusare eundem?*
2 *Et an plures possint simul accusari?*
3 *Et an vnus possit accusari de pluribus criminibus simul?*
4 *Et an vnus possit de pluribus criminibus separatim accusari?*
5 *Et an supersedendum sit in vno, donec super alio cognitum sit?*

Dictum est de accusatione, & forma libelli accusatorij, nunc successiuè videndum est, †
1 an in eodem libello plures accusare, vel accusari possint. Et in primis quæro, nunquid plures possint simul accusare eundem? Resp. Aut cuiuslibet accusantium interest ratione officij, puta, quia sint plures tutores, vel administratores, & tunc possunt simul accusare in eodem libello, non aliter in pluribus, idemque si eorum interest, ratione communis iniuriæ, puta, si communis eorum seruus occisus sit. Aut nullius eorum interest neq; ratione officij, neque communis iniuriæ, & tunc non admittuntur simul ad accusandum, neque in eodem libello, neque in diuersis, sed vnus eorum eligitur, qui sit magis idoneus. Ita dicit Saly. in l. si accusatoribus, num. 2. C. de accus. Et hæc distinctio in omnibus tribus membris communiter tenetur, vt attestatur Hier. in Apost. ad Ang. de malefi. in verbo, Et ad querelam, nu. 65. sed hoc vltimum, vt scilicet, quando plures, qui non prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, volunt accusare, debeat Iudex vnum eligere, intellige, vt procedat parte opponente, nam si pars non opponat, valet iudicium, Et hæc est communis opi. vt attestatur Aret. in ca. olim, num. 10. de accusat. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera A. post nume. 13. Item intellige vt procedat, nisi ipsi omnes vellent vnum procuratorem constituere, tunc enim posset procurator, nomine omnium, causam prosequi. Ita tenet Innoc. in d. ca. olim, nu. 5. quem sequuntur communiter Doctor. vt attestatur Imol. in d. c. olim. in fi. prout illum refert Anan. in c. 1. post num. 3. versi. Quid autem si plures, de collus. deteg. dicit etiam Aret. in loco præallieg. post nu. 11. quòd hanc doctrinam approbãt communiter Doctores, & illum refert Villalob. vbi suprà.

2 Quæro nunc econuersò, nunquid possint plures simul accusari? Resp. quòd regulariter quis nõ potest duos, seu plures in eodem libello accusare, etiam si suam vel suorum iniuriam prosequatur. Ita tenet Spec. in tit. de accusatore, versic. Item, qnod non potest. Et dicit Marian. in cap. 1. post nu. 143. col. 4. vers.

4.vers. Est ergo vera, de libel. obl. quòd ipse secundum hanc conclusionem consuluit, & quòd ita fuit iudicatum. Hæc tamen conclusio intelligenda est, vt procedat, quando agitur de diuersis delictis, sed quando agitur de eodem delicto à pluribus simul, vel ex eadem causa commisso, tunc possent plures in eodem libello accusari, etiã si essent mille, quicquid dixerit gl. in l. qui pupillam, in gl. fi. ff. de adul. cuius opin. communiter reprobatur, vt dicit Marian. In loco præallegato.

3 Sed nunquid potest accusator de pluribus criminibus, in eodem libello accusationem proponere? Respon. Aut accusat vnum tantùm, & potest contra eum multa crimina in eodem libello deducere: Aut accusat plures, & non potest, ex diuersis delictis, eos in eodem libello accusare. Et hæc est communis opin. vt dicit Rom. cons. 240. post num. 1, quem refert Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, sub num. 25.

4 Item quæro, nunquid possit quis de pluribus criminibus separatim accusari? Respon. quòd sic, non modò si talia crimina ex pluribus factis resultent, sed etiam si ex eodem facto oriantur plura crimina & sint speciè diuersa, potest enim delinquens de ipsis omnibus separatim accusari, & de pluribus quoque puniri. Et vbi super vno crimine sit conclusum in causa, adeò quòd sola sententia

5 expectetur,† erit supersedẽdum, donec causa, etiam super altero crimine, expediatur, ita tenet Bar. in l. qui de crimine. versi. Venio ad fin. C. de accus. Et hæc conclusio est communiter approbata, vt dicit Gril. de diuers. crim. lib. 3. q. 1. nu. 13. Quod tamen intellige vt procedat, quando tales causæ tractarentur sub eodem iudice, secùs autem si coram diuersis, nam eo casu quilibet iudex procedit, alio nõ expectaro, nisi tamen reus sit in vno loco carceratus, tunc enim in alio supersederi, iuxta ea quæ dixi infrà, q. 34. vers. De carcerato. Vide, quæ in hoc proposito dixi infrà, quæst. 16. vers. Quæro nunquid.

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Accusare qui possint, vel non?*
2 *Et quid si suam vel suorum iniuriam prosequantur?*
3 *Et an clericus possit accusare?*
4 *Et an miles?*
5 *Et an filiusfamiliàs?*
6 *Et an pupillus?*
7 *Et an minor?*
8 *Et an mulier?*
9 *Et an criminosus?*
10 *Et an constitutus in peccato mortali?*
11 *Et an infamis?*
12 *Et an accusatus?*
13 *Et quando dicatur nomen accusati receptum inter reos?*
14 *Et an absolutus de crimine?*
15 *Et an condemnatus de crimine?*
16 *Et an excommunicatus?*
17 *Et an inimicus?*
18 *Et quæ dicatur capitalis inimicitia?*
19 *Et an pauper?*
20 *Et quis dicatur pauper?*
21 *Et an laicus possit accusare clericum?*
22 *Et an patronus clericum in suo beneficio institutum?*
23 *Et an vasallus dominum?*
24 *Et an syndicus vniuersitatis?*
25 *Et an compater, vel filius spiritualis possit accusare de morte compatris?*
26 *Et an filij illegitimi de morte eorum parentum?*
27 *Et an spurij?*
28 *Et an spurij possint accusare de morte matrum?*

1 NVnc videamus quæ personæ accusare possint, vel non. Et quia materia est satis trita, breuius q̃ fieri poterit, me expediã. Plenius videri potest in titulis ordinarijs, & apud Criminalistas in suis Rubricis. In primis igitur facregulam, quòd quilibet potest accusare, qui non est à iure prohibitus, nam hoc edictum est prohibitorium, vt dicit Spec. in titul. de accus. §. 1. in primis verbis, vel melius permissorium, quia. s. generaliter omnibus illis permissum est accusare, qui expressè prohibiti non reperiuntur, tex. est in l. qui accusare, ff. de accus. Et hanc regulam ponunt cõmuniter Doct. teste Ant. Gomes. c. 1. delict. n. 31. Sũt autem aliquę causę, propter quas multæ personæ ab accusando repellunrur. s. aut propter dignitatem vt clericus, & miles, aut propter defectum concernentẽ statum personę, puta, filiusfa. vel seruus, aut propter defectum ætatis, vt pupillus, & minor, aut propter imbecillitatem sexus, vt mulier, aut propter indignitatem personæ, vt criminosus, infamis, damnatus, excommunicatus, & huiusmodi, aut propter defectum fidei, quia scilicet de eo plenè non confidit, vt inimicus, & pauper. Aliquando etiam repellitur quis ab accusando propter reuerentiam, ad quam obligatur aduersus eum, quem accusare intendit, puta, si seruus, aut libertus, aut vasallus velint accusare dominos suos, vel si laicus velit accusare clericum. Repellitur etiam quandoque propter amorem, ad quem obligatur, puta, maritus versus vxorem, aut frater versus fratrem, de quibus omnibus videamus.

Scias tamen, quòd huiusmodi quæst. rarò

in Pract. occurrunt, quia vt sæpius dixi, ex generali cõsuetudine in omnibus ferè casibus hodiè per inquisitionem, seu ex officio proceditur, etiam si nemo accuset. Et ideò iudices nunquam reijciũt quereiam ab alio porrectam, propter aliquam ex prædictis causis, ex quo ipsi etiam sine querela partis possent ex officio procedere. Quinimò talis querela aperit viam assumendi informationes, & inquirendi super illo delicto, etiamsi sit porrecta ab eo, qui de iure accusare non potest, vt quotidiè videmus in practic. obseruari. Benè verum est, quòd in locis, in quibus seruatur ius cõmune, possent hæ quæstiones esse valdè vtiles. Pariter etiam in locis, in quibus nõ possunt iudices super omnibus delictis ex officio procedere, prodessent in illis casibus, in quibus non posset procedi nisi ad querelam partis, quæ hodiè succedit loco accusationis, vt dixi suprà, quæstione 10. versi. Scias autem.

2 Volo etiã, vt præsupponas vnum pro absoluto in hac materia, quòd scilicet omnes illi, qui regulariter à iure prohibiti sunt accusare, admittuntur nihilominus indistinctè ad accusandum, si suam, vel suorum iniuriam prosequantur. l. hi tamen omnes. ff. de accus. Et est cõis Theorica Doctorum, vt attestatur Villalpand. super l. 22. ca. 50. post nu. 4. magis enim fauendũ est his, qui propriam iniuriam prosequuntur. Appellatione autem suorum in hoc proposito qui veniant, non est à iure determinatũ, & Doct. multum variè loquuntur, prout refert Ant. Gomes. in ca. 1. delictor. nume. 33. Vbi recenset quatuor opin. & tandem, quòd vera, & communis opi. est, quòd ille dicitur accusando prosequi suorum iniuriam, quando non cogeretur contra eum, cuius iniuriam prosequitur, inuitus dicere testimonium. Tu verò dic, quòd in hoc proposito, appellatione suorum veniunt parentes, & descendentes omnes, item patroni, & patronæ, & eorum liberi, frater, soror, vxor, socer, socrus, gener, nurus, vitricus, nouerca, & priuignus. Et in hoc residet eum effectu Abbas in c. de cætero, nu. 7. de testib. cuius opin. dicit esse communem Felin. in c. cum dilect. num. 9. de accus. quem refert Maranta in suo Spec. folio 84. numero 62. & Carauita super 192. titu magnæ curiæ, numero 2. Quod benè nota.

3 Dixi in primis, quòd aliqui propter dignitatem, prohibentur accusare. Quæro, nũquid clericus possit accusare? Resp. quòd sic, dummodò ex eo crimine, de quo alium accusare intendit, non ingeratur pœna sanguinis, nam eo casu si accenset, efficitur irregularis. Text. est in c. postu. de homic. & est omnium communis sententia, vt ait Didac. in Clem. si furiosus, de homic. fol. 312. versi. Tertiò eodem. Benè verum est, quòd si clericus in actu ipsius accusationis protestetur, quod non intendit agere ad vindictam corporalem, eo casu, non efficitur irregularis, vt dixi infrà libr. 7. §. irregularitas, Et hanc cautelam vidi sæpissimè in pract. obseruari. Vide tamen quæ dixi infrà, q. 24. vers. Sed quid sit clericus.

4 Quæro etiam, nunquid miles possit accusare? Respon. de iure communi milites prohibentur accusare, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequantur, tex. est in l. non prohibentur, & in l. crim. C. de accusat. debet enim milites curare ea, quæ ad militiam pertinēt, non autem se criminalibus litibus immiscere. Tu verò dic, quòd hoc fortè poterat locũ habere in militibus antiqui tẽporis, de quibus dixi supr. lib. 2. §. Miles. Sed hodiè milites nostri temporis indistinctè admittuntur ad accusandum. Et ita communiter concludũt Doctores omnes, vt dicit Nouel. in tracta. ad defensam, fol. 73. num. 32.

Dixi etiam, quòd propter defectum concernentem statum personæ aliqui prohibentur accusare. Exemplum in seruo, & statu libero, qui alios accusare non possunt, præterquàm in nonnullis casibus exceptis.

5 Sed quid in filiofa. Respon. si accedat consensus patris, nulli dubium est, quòd poterit accusare. Punctus est an possit accusare sine consensu patris. Et in hoc gl. in l. fi. §. Necessitatem, in gl. magna, in verbo, Imponenda. C. de bon. quæ liberis, tenuit, quòd non. Et ita magis communiter teneri attestatur Practic. Caret. fol. 617. post nume. 108. Sed certè quicquid dicat Caret. illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Car. Alex. in c. de accus. colum. 9. versic. Idem secundum aliquos. 2. q. 8. Hier. post Ang. de malef. in verbo, Et an querelam, post num. 81. Dicit etiam Prac. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Contra, & aduersus, nu. 3. quòd istud, quòd filiusfa. non possit in iudicio criminali esse sine consensu patris, malè per iudices obseruatur. Et ita videmus quotidiè contrarium seruari, quòd scilicet non requiratur consensus patris, siue filiusfa. accuset, siue accusetur de publico crimine, & fuit opin. Bar. in l. inter liberos. §. 1. ff. de adult. quam dicit esse communem Hier. in loco

in loco præallc. subdens non esse in iudicando ab ea recedendum, quam dicit Carauita super 201. ritu magnæ curiæ, nu. 5. Hoc idem attestatur Anton. de Tremo. in addit. ad bona ca. in pract. Exceptionum in Rubr. quibus modis suo no. ani. num. 13. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera F. nume. 133. Et dicit Aret. in cons. 138. in primis verbis, quòd ista est communis omnium sententia, quòd in criminalibus, maximè vbi filius se defendit, non requiritur patris consensus. Ego certè nunquam vidi in practica dubitari, in causis criminalibus, an filiusfam. siue agendo, siue defendendo possit stare in iudicio, sine consensu patris, sed semper vidi procedi, siue ageretur de crimine publico, siue de crimine priuato. Et ideò putarem minimè mutanda esse, &c. Et licet Alb. in l. pen. §. ad crimen, nu. 15. ff. de pub. iud. dicat, quòd aduocati communiter ad tollendum omne dubium, faciunt interuenire patris consensum. Ego tamen vidi sæpè contrarium obseruari, nihilominus ab undans cautela non nocet.

6 Dicebam etiam, quòd propter defectum ætatis, nonnulli ab accusando repelluntur, prout est pupillus, qui non admittitur ad accusandum, nisi suam, vel suorum iniuriã prosequatur. l. 2. §. Pupillus, vbi Doctor. ff. de accus. Et est communis opi. vt ait Hieron. in d. verbo, Et ad querelam, post nu. 29.

7 Sed quid in maiore 14. ann. minore autem 25. Resp. si est minor 20. ann. adhuc repellitur ab accusando. Et ita videntur concludere cõmuniter Doctores, vt dicit Abb. in c. 1. nu. 10. de accusa. Intellige, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, vt in pupillo suprà dictum est. Et ita hanc esse communem opi. attestatur Anto. de Tremo. in loco præall. nu. 6. vers. Ad illos casus, prout illum refert Villalob. in loco præal. in litera M. num. 91. Si verò est maior 20. anno. tunc etiamsi sit minor 25. potest indistinctè accusare, etiam si suam, vel suorum iniuriam non prosequatur, ita tenet Bar. in d. l. 2. §. Pupillus, num. 2. Et est communis opi. vt attestatur Alex. in l. de pupillo, quã legit cum §. præcedente, qui incipit, Si in publico, nu. 8. ff. de noui ope. nunc. quem refert Nouel. in tract. ad defensam, fol. 67. n. 13. Idem attestatur Zane. in ca. 1. de accus. prout refert Hier. in loco præalic. post num. 29. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Accusare regulariter. Hanc etiam dicit esse communem opin. Modernorum Saiyc. in l. si cautio-nes, nu. 3. C. qui accus. non poss. Sed quicquid sit de iure, consuetudo indistinctè admittit minores ad accusandum, dummodò 14. ætatis annum excesserint.

8 Præterea dixi, quòd propter defectum sexus mulier ab accusando repellitur, vt est textus in l. de crimine. C. qui accusa. non poss. Scias tamen, quòd si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, non est ab accusando excludenda, vt dicit text. in d. l. de crimine. Hinc infertur, quòd potest vxor accusare homicidam de morte mariti. Et hæc est omnium receptissima sententia, vt attestatur Piaca lib. 1. delictorum, c. 40. nu. 2. subdens etiam, quòd est obseruantior, quàm ipse viderit, sunt enim maritus & vxor, tanquam duo in carne vna.

9 Dixi quoque, quòd propter indignitatem personę multi accusare prohibentur. Quæro ergo, nunquid criminosus repellatur ab accusando? Resp. Hæc quæstio potest multis modis contingere, nam aut loquimur de criminoso nondum diffamato, nec accusato, aut de iam diffamato, & nõdum accusato, aut de accusato nondum condemnato, neq; absoluto, aut de iam absoluto, aut de iam condemnato. Primo casu, quãdo loquimur de criminoso nondum diffamato, nec accusato, distinguendum est inter forũ ecclesiasticum & seculare. nam in foro ecclesiastico talis criminosus regulariter repellitur ab accusando, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Et hoc de iure canonico tenetur pro certo, vt dicit Car. Alex. in c. prohibentur, versic. Nota, quòd regulariter. 2. q. 1.

10 Quinimò de iure canonico non modò criminosus, sed etiam simpliciter constitutus in peccato mortali, de quo pœnitentiam non egerit, repellitur ab accusando. Et hanc dicit esse communem opin. Berous in d. c. 1. numero 35. de accus. Multùm autem interest inter criminosum & peccatorem, vt ibi per te videre poteris. Sed certè si peccatores non admitterentur ad accusandum, nullus reperiretur, qui posset accusare. De iure autem ciuili, propter crimen, quis ab accusatione non repellitur, nisi ex ea factus sit infamis, vt infrà dicam.

11 Secundus est casus, quando loquimur in criminoso nondum accusato, sed tamen de ipso crimine iã diffamato. Et tunc si quidem crimen est tale, ex quo non resultet infamia, non est de huiusmodi diffamatione curandum. Si verò ex tali diffamatione effectus est infamis, videndum est generaliter, nunquid

infamis possit accusare. Et in hoc scias esse distinguendum inter infamiam iuris,& infamiam facti,nam infamis, infamia iuris,prorsus repellitur ab accusando,tam de iure ciuili,quàm de iure canonico. c. infames. 6.q.1.l. qui accusare.C. de accus. Et hæc est cõmunis indubitata conclusio,vt dicit Hier. post Ang. de malef.in verbo,Et ad querelam. post n.23. Infamis autem infamia facti, de iure canonico repellitur ab accusando, sed de iure ciuili admittitur.Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Berous in d.c.t.nu.44.Hanc etiam opin.dicit esse communem Hier. in loco præalleg.quem refert Viuius in libro communium opinion. in verbo, Accusare nõn potest. Quis autem dicatur infamis infamia iuris,& quis infamia facti,dixi suprà,lib.2.§. Infamis.

12 Tertius est casus, quando agitur de criminoso iam accusato. Et tunc est distinguendũ,nam aut nomen ipsius accusati nondum est receptum inter reos, & tunc potest accusare de maiori crimine, nedum quemcunq; extraneum,sed etiam suum accusatorem. De pari autem,seu minori crimine neminem accusare potest,nisi suam,vel suorum iniuriam prosequatur,secundum opin. Azo.quam dicit esse communem Imola in l. is qui reus. n. 21.ff. de publ.iud.Marian.in c.1.nn.67.de mutuis petit.Et hanc opi.quãtum ad hoc, quòd possit prosequendo suam iniuriam reaccusare suum accusatorem,& quod super vtraq; sit procedendum, dicit seruari Bal.in l.1.post nu.21.vers.Dicunt ergo.C.qui accus.nõ poss. Odof.autem tenuit, q etiam de pari,vel minori possit accusatorem suum reaccusare. Et hæc opi.per totam Italiam de consuetudine obseruatur,vt dicit Gand.de malef.in tit. qui accus.poss.n.41. quem refert Aug. ad Ang. de malef.in d.verbo,Et ad querelam,post nu.63. Et ideò ab hac sentẽtia non putarem in practica recedendum, reo tamen prius in carceribus constituto,vt statim dicam. Postquàm autem eius nomen est receptum inter reos, potest de maiori crimine alium quàm accusatorem suum accusare. Et hanc partem sequuntur communiter Doctor.vt dicit Imol. in d.l.is,qui reus.num.17.Quinimò potest etiam ipsummet accusatorem suum reaccusare de maiori crimine, modò suam iniuriam prosequatur. Et hæc est communis opin. vt dicit Marian in d.c.1.post nnmer.73.vers.Aduerte etiam.Et hoc etiam dato,quòd ille,qui primo loco accusauit,pariter & ipse suam iniuriam prosequeretur, adhuc enim potest accusatus illum reaccusare, & super vtraque accusatione pariter erit procedẽdum, quicquid dixerit gl.in d.l.is,qui reus, in verb. Accusare,contra quam est cõmunis opin. vt dicit Imo.in ea.l.is,qui reus,post n.6.vers.In ea. gl.ibi qđ accipe.Marian.in d.c.1.post n.73.vers. Et prædicta procedunt. Sed si secunda accusatio esset de minori crimine,vel æquali,tunc dicit Ange.in l.qui prior. post nume.2.versic. Quandoque vtraque.ff.de iud.& in l. quoniam.post numer.1.C.de adulte.quòd licet ordo naturalis causarũ postularet, quòd prius super prima, deindè super secunda accusatione cognosceretur, nihillominus, gratia minuendarum litium, poterit super vtraque cognosci,Et ponit exempium: Accuso te de vulnere mihi illato,tu accusas me de falso.Et quòd falsam accusationem instituit, certè dicit ipse,ista crimina inuicem se contingũt. Et potest dici, quòd vnum non sit malus alio.Et ideò ait consuetudine obtentum esse, q super vtroque procedatur.Et quod ex probationibus hinc, & inde factis feratur sententia super vtroque iustitia mediante. Et hoc dictum Ang.refert Affl.super 2.parte constit. Reg Rubr.20.nume 1.Eandem opin.de consuetud.obseruari attestatur idem Ang. in l.1. num.5.C.de calumn.subdens, quòd hæc practica sibi videtur commendabilis. Et illum refert Ioã.de Anan.in c.1.n.10,de calum.subdens, q est bonum verbum & notandum,& Soc.cons.112.nu.1.in fi.lib.1. dicens ei credendum esse de hac consuetudine attestanti. Apud nos autem regulariter non admittitur in practica querela accusati, contra querelam accusatoris,super eodem facto, nisi reus sit personaliter in iudicio constitutus. Aliàs enim esset destruere totam practicam criminalem, quia per indirectum reus admitteretur ad faciendum suas defensiones extra carceres,quod non est dicendum. Et ita hîc obseruatur, etiamsi secunda querela sit de grauiori delicto. Vbi verò reus est in iudicio personaliter cõstitutus,semper admittitur querela contra querelam, siue de maiori, siue de minori crimine agatur, quando crimina se inuicem contingunt, vt loquitur Ang. in locis præallegat. Et super vtraque proceditur, &c. Cæterùm vbi crimina se non contingerent,fortè in aliquibus locis seruaretur communis opin. vt non admittatur reus ad reaccusandum, nisi de maiori crimine & in quo suam iniuriã prosequatur, vt suprà dixi. Sed in hoc Ducatu, in quo potest ferè de quocunque

cunque crimine ex officio inquiri, hæc exceptio parum prodesset, nam ad iustauriam fisci solent semper, & super omnibus assumi informationes ex officio, nulla habita ratione, an super eo crim. posset procedere accusatio. Et ita vidi pluries obseruari. Benè verum est, quòd si iudex videt, quòd accusatus reaccusauerit suum accusatorem, vt illum diuertat à prosequenda accusatione, solet quandoque accipere fideiussionem ab accusatore, de se constituendo, quotiescunq; iudici videbitur, & super prima accusatione procedere. In regno autē Neapo. hæc omnia sunt superflua, cùm enim nemo admittatur ad accusandum, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, indistinctè admittitur accusatus ad reaccusandum suum accusatorē, vt declarat Maranta in suo spec. fol. 43. num. 48. subdens, quòd hodiè in Regno nulla causa est præiudicialis alteri, sed super vtraque eodem tempore proceditur. Idem tamen Maranta ibi. numero 55. allegat quendam ritum magnæ curiæ, secundum quem dicit nō admitti accusatorem ad reaccusandum, & consequenter correcta esse iura communia, & etiam constitutiones regni. Tu vide Carauitam super ritu 193. Egoenim nolo super his multùm laborare, satis est ea transeundo attigisse. Et ideò illa Regnicolis diffinienda relinquo. Vide tamen tu Regnicola Gram. super consti. reg. fol. 65. col. 3. in fin. vbi dicit iudicatum fuisse per cons. Neapo. quòd quando vtraq; querela oritur ex eodem fonte, potest super vtraque eodem cōtextu procedi. Et ita seruauit Magistratus in quadam causa ardua superiorib. diebus, in qua vnus, cuius famuli deprehensi fuerant conducere biadum extra territoriū, fassus est delictum, & querelault officialem, quòd eius consensu illud conduci faceret, pe reus se liberari virtute edictorum publicatorum, ex quorum dispositione denuncians officialem consentientē fraudibus consequitur impunitatem, nam fuit admissa querela istius cum fideiussione securorum mille, de comparendo, quandocunq; visum fuisset magistratui. Et cœptū est super vtraq; querela procedi, & causa adhuc pendet. Solet etiam Senatus quandoq; ex causa, vbi videt secundam accusationem esse calumniosam, mandare, vt super prima prius procedatur, prout factum fuit in causa cuiusdam d. Margaritæ Cribellæ 24. Octobris 1555. A.C. & aliàs sæpè.

Quando autē criminaliter accusatus possit accusatorem suum ciuiliter reconuenire dixi suprà q. 2. vers. Aut quæris.

13 Sed hîc incidenter quæro, quando nomen accusati dicatur receptum inter reos? Res. In hoc articulo Doctores variè locuti sunt. Tu verò dic, quòd regulariter si reus est præsens in iudicio, per litis contestationem dicitur eius nomen receptum inter reos. Et hæc fuit opin. Petri, quam consuetudo approbare videtur, vt dicit Bal. in l. 1. post nu. 31. C. qui accus. non poss. Et dicit Villalup. super l. 22. cap. 49. in vltim. verbis, quòd ita magis communiter concluditur, nam (secundum eum) ex consuetudine nō fit aliquis actus describendi inter reos, tanquam actus separatus, prout etiam id non esse in vsu, attestatur Saly. in d. l. 1. num. 15 in fi. sed solummodò fit litis contestatio, ideoq; dicendū est, ex ipsa litis contestatione dici receptum esse nomen accusati inter reos, ita ꝙ statim, quòd iudex interrogat reum, an commiserit ipsum delictum, de quo imputatur, illico siue reus confiteatur, siue neget, facta respōsione, dicatur eius nomen receptum inter reos. Et in hoc nulla videtur esse difficultas, talis enim interrogatio iudicis, & responsio rei, inducit litis contestationem, vt dixi infrà q. 45. circa princ. Si verò reus non est detentus, sed proceditur contra eum absentem, iuxta formam iuris communis in casibus, in quibus eo iure permissum est contra absentem procedi, vel statutorum id permittētium, tunc siquidem ex parte rei sunt propositæ exceptiones, cōcernentes merita causæ, & reus est contumax, statim in primo termino contumaciæ, dicitur eius nomen receptum inter reos, quia ex dispositione statutorum contumax habetur pro confesso, & cōsequenter etiam pro præsente, & ideò contumacia quò ad hoc, succedit loco veræ confessionis, & contestationis litis. Si verò opponuntur exceptiones delatoriæ, siue declinatoriæ, puta, concernentes incompetentiam iudicis, vel inhabilitatem accusatoris vel huiusmodi, tunc quando iudex declarat super ipsis exceptionibus, & illas expressè reijcit, vel eis non obstantibus, procedit ad vlteriora, dicitur nomen imputati receptum inter reos, & non ante. Et hæc est distinctio Bar. in d. l. is, qui reus, numero 3. ff. de publi. iud. quam dicit esse communem Alex. in l. cùm mulier. num. 6. ff. solut. matrimon. Et dicit Angel. de malef. in verbo, Et ad querelam. num. 61. quòd hæc opi. Bar. in practica obseruatur, quam refert Card. Alex. in c.

de accusat.col.8.circa med.2.q.8. Et Hiero.in Apostil.ad Ang.in loco præal.dicit, quòd est vera,& communis.

14 Quartus est casus, quādo loquimur in accusato, qui tamen fuit de ipso crimine absolutus. Et hoc casu cessat omnis difficultas, talis enim proculdubio poterit post absolutionem,& ipsummet accusatorem suum accusare. Et ita tenent omnes Doc. vt dicit Maria. in d.c.1 num.81. de mutuis petiti. licet dicat, quòd de iure canonico, quò ad ipsum accusatorem non transit sine dubio.

15 Quintus est casus, quando loquimur de criminoso iam condemnato, & tunc etiam est distinguendum, nam: aut condemnatio est talis, propter quam condemnatus non amittat famam, nec ciuitatem, neque libertatem. Et hoc casu dicendum est, quod pariter poterit accusare: Et ita concludunt Doct. vt attestatur Maria. in d.c.1.post nu.81. Aut verò propter cōdemnationem amisit famam, sed non ciuitatem, nec libertatem. Et tunc aliquid dicunt, quòd potest accusare suum accusatorem etiamsi suam iniuriam non prosequatur. Extraneum verò non potest accusare, nisi suam iniuriam prosequatur. Et dicit Imo. in l.is, qui reus. post num.13. versic. In ea. glo. ibi ei dicit, quòd ita tenent communiter Doc. Hanc etiam dicit esse communem opi. Maria. in d.c.1.num. 82. de mut.pet. Alij verò indistinctè tenent, ꝙ criminosus damnatus de crimine publico per sententiam non potest accusare. Et hanc dicit esse communem opin. Bero. in d.c.1.nu.25.& seq. de accus. quæ etiam mihi magis placet, ex quo talis procul dubio efficitur infamis, vt dixi infrà, q.72.ver. Damnatus publicè, meritò est ab accusando repellendus, iuxta ea, quæ dixi suprà versi. Secundus est casus, quem tamen intellige vt procedat, nisi suam vel suorū iniuriam prosequatur, nam eo casu non est ab accusatione repellendus. Adde quòd hæc conclusio locum habet etiam in criminibus exceptis, nam huiusmodi infamis ex damnatione publici iudicij, neque etiam in illis admittitur ad accusandum, ita tenet glo. in l. qui iudicio publico, in verb. mortem. ff. de accu.& est cōmunis opin. vt dicit Berous in d.c.1.nu.43. de accu. Aut verò per talem condemnationem amisit ciuitatem vel libertatem. Et tunc non poterit de nouo accusare, sed benè poterit accusationem iam inchoatam prosequi, nō solùm aduersus suum accusatorem, sed etiam aduersus extraneum. Et ita cōiter tenetur, vt ait Imol. in d.l.is, qui reus.n.15. Hanc & opi. dicit esse cōem Maria. in d.c.1.num.83. de mut. peti. Et hæc omnia benè nota, quia fortè non inuenies alibi tam clarè posita.

16 Quæro, nunquid excommunicatus, possit accusare? Respō. ꝙ non, nam excommunicatus non potest stare in iudicio, vt dixi sup. lib. 2.§. excōmunicatus. Et est receptissima Doctorum sententia, vt dicit Placa lib.1. delictorum. ca.44. nu.10. Quæ quidem locum habet etiam in foro ciuili, nam (vt dixi in loco præallegato) quamuis hoc, vt excommunicatus non possit stare in iudicio, sit introductum de iure canonico, tamen seruandum est etiam in foro Cæsareo.

17 Vlterius dixi, quòd nonnulli repelluntur ab accusando, quia lex de eis plenè non confidit, prout est inimicus. Scire tamen debes, quòd hoc non omninò absolutè procedit, sed est distinguēdum secundum qualitatem inimicitiæ. Non enim ex quolibet odio quis est prohibendus, ne alium accuset, secūdum Vincen. in c. repellantur, de accusatio. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Hier. post Angel. de malefic. in verbo, Et ad querelam, post nume.37. aliàs pauci essent qui possent accusare. Certum est enim quòd nullus amicus alium sibi amicum accusat, sed semper accusationem præcedere solet aliqua animorum offensio. Cæterùm si esset inimicitia capitalis, vtique talis inimicus esset ab accusatione repellendus. Et ita cōmuniter tenetur,& seruatur, vt dicit Ang. in lo. præal. n. 36. vbi etiam Hier. in Apost. dicit, ꝙ ita tenent cōiter Doct. Hanc etiam dicit esse cōmunem opi. Berous in d.c.1.n.47.& seq. de accusatione, talis enim præsumitur potius accusare ad priuatam vindictam quam zelo iustitiæ, hoc tamen intellige, nisi propriam iniuriam prosequeretur, tunc enim nullo modo esset ab

18 accusatione repellendus. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia, vel non, relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi inf. quæst. 24. vers. Item quæro.

19 Sed hîc etiam quæro, nunquid pauper repellatur ab accusando? Solet enim lex de pauperibus non multùm confidere. Resp. ꝙ regulariter pauper repellitur ab accusando, qui scilicet habeat in bonis minus quàm quinquaginta aureos, vt dicit tex. in l. nonnulli. ff. de accusatio. Benè verum est, quòd si talis pauper est bonæ,& honestæ fidei,& vitæ,& non suspectus propter paupertatem, non repellitur ab accusando, secundum gloss. in d.l. nonnulli

nonnulli in gl. vnica, quã sequuntur omnes,
vt ait Berous in d.c.1. post n.54. subdens, non
20 esse ab ea consulendo, aut iudicando, rece-
dendum. Quis autem dicatur pauper, dixi
suprà, lib.2.§. Pauper.

21 Propter reuerentiam dixi etiam aliquos
repelli ab accusando, puta, si laicus velit ac-
cusare, seu denũciare criminaliter clericum,
de aliquo crimine, non enim admittitur, nisi
suam iniuriam prosequatur. Et hæc est com-
munis opi. vt dicit gl. in summa 2. quæst. 7. in
gloss. vnica. Et hoc omnes admittunt secun-
dum Foller. in pract. crim. canon. fol. 48. nu.
43. quæ etiam locum habet (secundum ali-
quos) in clericis primæ tonsuræ, vt scilicet de
iure, neque ipsi à laicis accusari possint, licet
hoc priuilegium, quò ad ipsos, in desuetudi-
nem abierit, vt attestatur Pract. Casoni, folio
99. nu.5. Ratio autem huius conclusionis est
maleuolentia laicorum versus clericos, pro-
pter quam laici præsumerentur potius mo-
ueri odio, quàm zelo iustitiæ, si clericos accu-
sarent. Adde, ꝙ neq; etiam admittitur laicus
ad proponendũ crimen ciuiliter, contra cle-
ricum. Et est communis regula, vt ait Feli. in
ca. ex parte. nu.6. & seq. de testib. Scias tamen
quòd quando in accusatione versatur crimẽ,
siue ius publicum: puta, dilapidationis bo-
norum ecclesiæ, tunc quilibet laicus etiam
extraneus admittitur ad accusandum cleri-
cum. Et ita tenent communiter Docto. vt ait
Ferret. cons.183.n.3. Prætereà scias, quòd qui-
libet laicus etiam extraneus potest accusare
clericum, prosequendo suam vel suorum in-
iuriam corporalem, etiam criminaliter. Et
ita tenent omnes Doctores vbiq;, vt attesta-
tur Ferret. in d. cons.183. post nu. 4. ver. Quin-
tò corroborantur.

22 Sed nunquid potest patronus laicus accu-
sare clericum institutum in ecclesia, in qua
est patronus? Resp. gl. in d.c. ex parte. in verb.
Tacito. in fin. tenuit, quòd sic, sed certè com-
muniter tenetur oppositum, vt attestatur A-
ret. in c. cum dilect. post nu.10. de accus. Benè
verum est, ꝙ in libro meo illa gl. dicit totum
contrarium eius, ad quod allegatur, videtur
enim tenere, quòd non potest accusare, sed
admittatur ad denunciandum. Vide quæ di-
xi suprà q.7. vers. Quæro etiam.

23 Sed quæro, nunquid vasallus possit accu-
sare dominum de delicto? Respõ. quòd licet
inter Doctores sit controuersia, an possit il-
lum criminaliter accusare, tamen quòd pos-
sit ciuiliter, hoc ab omnibus communiter re-
cipitur, vt ait Gratus cons.1. nu.60. lib.1. Vide
quæ dixi infrà, libr.7.§. Actio.

24 Item quæro, nunquid possit quis nomine
alieno accusare? Resp. quòd regulariter non
potest. Hinc infertur, quòd syndicus vniuer-
sitatis non potest aliquem accusare nomine
syndicario, sed opus est, quòd accuset suo
nomine, ad vtilitatem tamen ipsius vniuer-
sitatis. Et hæc est communis opin. Legista-
rum, vt attestantur Scribentes in ca. dilectus,
el 2. de simon. & in specie Ioan. Andr. super
gloss. pen. & Anchar. & Henr. Boich, & Anan.
numero 16. quos referunt Aug. & Hiero. post
Ang. de malef. in d. verbo, Et ad querelã, post
nume.20. Sic etiam potest tutor nomine suo
accusare ad vtilitatem pupilli, sed tenetur
nomine proprio se inscribere, secundũ com-
munem opin. vt dicit Ana. in c.2. num. 20. de
calum. Villalpand. super l.22. c.29. nu.3. in fin.
Sed certè Bald. in l.1. num. 35. de accus. tenuit
indistinctè, quòd syndicus vniuersitatis pos-
sit in iudicio capitali comparere pro ipsa vni
uersitate, tam accusando, quàm defendẽdo;
& subdit, quòd ita tenent omnes Doctores,
quæ opin. mihi magis placet, & etiam vide-
tur consuetudo ab illam approbare. Posset
autem contraria opin. procedere, loquendo
secundum dispositionem iuris communis,
secundum quam accusans subijcitur pœnæ
talionis. Sed postq̃ hodiè sublata est illa pœ-
na talionis, nõ video cur vniuersitas nõ pos-
sit accusare per syndicũ, vel procuratorẽ, sic-
ut quilibet alius, iuxta ea, quæ dixi infrà, q.32.
versic. Quæro nunquid. Et idẽ dico in tutore.

25 Quæro, an compater vel filius spiritualis,
quem vulgò filiastrum appellamus, admitta-
tur ad accusandũ pro iniuria, vel offensa fa-
cta eius compatri, vel patri spirituali? Resp. ꝙ
sic, ita tenet Bal. in l.1. nu.57. C. qui accus. non
poss. licet dicat se nescire, quòd de hoc repe-
riatur lex, neq; decretalis. Maior enim est co-
gnatio spiritualis, q̃ carnalis. Et (ni fallor) Pla-
ca lib.1. delictorũ, c.40. nu.11. in fi. dicit, quòd
nemo vnquam Doctorum refragatus est.

26 Quæro, an filij illegitimi admittantur ad
accusandum, de morte eorum patris? Resp. si
quidem sunt naturales, scilicet nati ex solu-
to, & soluta, non modò admittuntur ad ac-
cusandum, sed etiam præferuntur cæteris
consanguineis. ita tenet Bald. in d. l.1. nu.50.
C. qui accusa. non poss. Et est receptissima o-
mnium sententia, vt dicit Placa lib.1. delict. c.
27 41. n.5. † Si verò sunt spurij, adulterini, vel in-
cestuosi, non admittuntur. Et est cõis opin.

vt dicit Felin.in c.nonnulli.§.sunt & alij.nu. 58.de rescri.& Villalpand.in l.22,§.42.num.7. prout illos refert Placa in d.c.41.nu.26.in fin. & seq. Tales enim filij vti à lege reprobati, pro filijs non habentur, cùm certum patrem non agnoscant. Et ideò vbi certum patrem agnoscerent, fortè non essent ab accusatione repellendi. Et ita concludunt communiter Doctores, vt attestatur Petrus Bellus, de re milit.fol.139.nu.64.

28 Sed an tales filij spurij poterunt accusare de morte eorum matrum?Resp. quòd sic. Et est omnium receptissima sententia, vt dicit Placa in d.c.41.nu.29.certa est enim mater,& quò ad ipsam, lex eos pro filijs accipit, vt dixi suprà, libr.2.§.Filius.quod tamen intelligendum est, vt procedat, modò tales spurij non sint nati ex damnato coitu, & à lege punibili. Vide quæ dixi infrà, quæstio.58.vers.Scias autem.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an possit ex officio repellere accusatorem non idoneum?*
2 *Et quid si accusatus contra eum aliquid opponere non posset?*
3 *Et quid si vterq; sit infamis?*
4 *Accusatore minus idoneo, si pars non opponat, an processus valeat?*
5 *Iudex an possit cogere partem offensam ad accusandum?*
6 *Quis in accusando præferatur?*

Visum est, quæ personæ accusare possint, vel non, restat vt pro cõplemento aliquas etiam quæstiones in hoc proposito subijciamus. Quæro igitur in primis, nunquid iu-
1 dex † possit, ex officio repellere accusatorem non legitimum, etiamsi pars non opponat? Resp. quòd sic, ne si legitimus non fuerit accusator, frustrà fatigetur accusatus, vt dicit tex.in c.1.de accusat.Et ita communiter dicitur, vt ait Oldra.cons.124.nu.1.

2 Et hoc quidem de plano procedit, quando accusator ex culpa, vel defectu suo repellitur ab accusando. Sed pone, quòd accusatus (iure in sui odium ita disponente) non possit opponere contra personam accusatoris, puta, Episcopus contra familiarem suum, vt est tex in c.nulli.de accus. nunquid adhuc poterit iudex ex officio suo illum repellere? Respõ.quòd sic, ita sentit loquendo per verbum, fortè gl.in d.c.nulli, in gl.fin.cuius opi. communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Corset.in repert.Abb.in verbo, Iudex. Potest enim iudex in his, quæ sibi vt iudici nota sunt, procedere ex officio, & consequenter proponere exceptiones, quas ipsi parti opponere non liceret.

3 Sed quæro, quid si aliquis, qui non potest accusare, puta, infamis, vel excommunicatus, accuset alium infamem vel excommunicatum, & iste excipiat contra accusatorem, quòd est infamis, nunquid erit hæc exceptio admittenda, an autem poterit accusator dicere reo, quòd cùm ipse sit infamis, non debet posse talem exceptionem proponere, iuxta illud, quod vulgò dici solet: Nihil Iudæus Iudæo, nihil Catilina Cethego? Respõ. quòd reus potest hac exceptione repellere accusatorem, non obstante, quòd ipse sit infamis, ita dicit Barto. in l.seruos. ff. de accusat. cuius opinio communiter tenetur per Doctores, vt attestatur Hieron. in Apostil.ad Ange. de malefic.in verbo, Et ad querelam, post numerum 69.

4 Sed pone, quòd aliqua persona ex his, quæ de iure accusare prohibentur, aliquem accusauerit, & non fuerit contra eam oppositum, nunquid processus factus super huiusmodi accusatione sustinebitur, an autem erit ipso iure nullus? Resp. quòd talis processus factus parte non opponente valet, ita tenet Bart.in l.1.§.accus.nume.2.ff.ad Turp.& dicit Anan. in d.c.1.numer.2.de accusat. quòd ita tenent communiter Doctor. Hanc etiam attestatur esse commu.opi.Arer.in d.c.1.num.21. in fin. quem refert Pract.Conradi, fol.130. nume.14. Hier.post Ang.de malef.in verbo, Et ad querelam.post num.40. Sibi enim imputare debet accusatus, qui exceptionem sibi competentem non posuit. Sed hoc rarò contigit in practica, quia cùm in quocunq; crimine (vt sæpè dixi) possit iudex per inquisitionẽ procedere, nunquam ferè disputatur, an accusa-
5 tor sit idoneus, vel non.

Item quæro, si alicui sit illata iniuria, vel facta aliqua offensio, & ipse nolit de hoc querelare, siue accusare, nunquid iudex poterit illum cogere ad accusandum? Respon. quòd non, ita tenet gloss. in l. si quis homicidij, in verbo, Coges. C. de accus. quæ frequenti DD. consensu probatur, vt ait Dida.lib.1.resolut. cap.11.circa finem. Et licet Barto. in l.in eum, numero 1.ff.de accusa.tenuerit, quòd specialiter, in crimine homicidij, hæres possit cogi 6
à iudice ad porrigendum querelam, siue accusationem de homicidio commisso, in personam eius, cui successit, tamen contra eum est communis opin. vt attestatur Salyc.in ea, l.si

l. si quis homicidij. nu. 10. Hier. post Ang. de malefi. in d. verb. Et ad quereiam. post nu. 57. Benè verum est, ꝙ Bald. in d. l. si quis homicidij, nu. 2, dicit, contrarium communiter obseruari, scilicet ꝙ iudex potest cogere hæredes occisi ad accusandum de eius morte, quẽ refert etiam Ang. post Ang. in loco præalleg. Sed certè neque in hac prouincia, neque alibi ego vnquam vidi hoc obseruari. Benè cogitur offensus narrare cum iuramento iudicialiter seriem rei, sed potest ipse dicere, vel cum querela, vel sine querela, prout sibi magis placet. Et ita semper vidi practicari.

6 Successiuè quæro, si multi sint, qui velint accusare, ad quos etiam de iure, spectet ius accusandi, quis eorum sit in accusando præferendus? Respon. quòd ille, qui prosequitur suam, vel suorum iniuriam, præfertur extraneo accusare volenti. Inter eos verò, qui prosequuntur suam, vel suorũm iniuriam, proximior præfertur. Si autem omnes sint in pari gradu, omnes simul admittuntur, ita tenẽt communiter Doct. teste Ant. Gomes. lib. delictorum. c. 1. nu. 35. Et quòd proximiores defuncti sint in ipsa accusatione cæteris præferendi, dicit esse frequentiorem Doctorũ sententiam Piaca lib. 1. delictorum. c. 39. num. 4. Proximus autem est, quem nemo antecedit, vt dixi suprà, libr. 2. §. Proximus. Inter extraneos verò accusare volentes, iudex potest, & debet eligere magis idoneum, vt est text. in l. si plures. ff. de accus.

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Accusari qui possint, vel non?*
2 *Et an accusatus de vno delicto, possit de alio crimine accusari?*
3 *Et an condemnatus, vel absolutus de vno crimine, possit de eodem crimine accusari?*
4 *Et an bannitus pro vno delicto, possit de alio accusari?*
5 *Et an ille, qui post delictum pœnitentia ductus est, possit de eo delicto accusari?*
6 *Officiales, an possint durante officio accusari?*
7 *Vniuersitas, vel collegium an possint accusari?*
8 *Et quomodo dicatur vniuersitas, vel collegium delinquere?*
9 *Et quomodo possit vniuersitas puniri?*

1 Successiuè videamus, quæ personæ accusari possint, vel non. Et in hoc pariter facienda est conclusio, quòd regulariter omnes, de quibuscunque delictis accusari possunt.

2 Quæro, nunquid accusatus de vno crimine, possit eodem tempore etiam de alio crimine accusari? Resp. quòd sic, non modò ab alio accusatore, sed etiam ab ipsomet, qui de primo crimine accusauerit, modò in hac secunda accusatione propriam, vel suorum iniuriam prosequatur. Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Ange. in l. qui de crimine, post numer. 5. versi. Descendo igitur. C. de accusatio. Sed certè apud nos accusatus de vno crimine, potest à quibuscunque etiam pluribus, de alijs quibuscunque criminibus accusari. Et ita quotidiè recipiuntur huiusmodi querelæ, cùm enim (vt sæpius dixi) in quocunque crimine procedatur ex officio, & sic per inquisitionem, non attenditur persona, neque causa accusatoris, sed omnes querelæ solent admitti, & super omnibus procedi. An autem omnes processus sint eodem contextu expediendi, dixi suprà, quæst. 13. versic. Item quæro.

3 An autem accusatus de vno crimine, possit de eodem crimine iterum accusari, dixi infrà, q. 57. per totum. Vnum tamen perpetuò non obliuiscaris, ꝙ si reus accusatus de aliquo crimine coram vno tribunali, fuerit contumax, potest de eodem crimine ad instantiam accusatoris, coram alio tribunali, accusari, & banniri, si in eo pariter fuerit contumax, ita dicit Bald. in l. 1. nu. 5. C. vbi de crimine agi oportet. & est in viridi obseruãtia, vt dicit Carauita super ritu 205. magnæ curiæ, nu. 1. neque tenetur secundus iudex, neq; ad instantiam partis, neq; ad instantiam primi iudicis, in causa supersedere, vel causam ipsam illi primo iudici remittere. Ita dicit Bar. in l. sepulchri. num. 3. ff. de sep. viol. Et ita quotidiè obseruatur, vt attestatur Carauita in loco præal. nu. 3.

4 Sed nunquid bãnitus pro vno delicto poterit de alio delicto accusari & banniri? Resp. ꝙ sic, ita dicit Spe. in tit. de accus. §. Sequitur videre, num. 23. & dicit Nell. de ban. in 1. par. 1. tempo. q. 3. ꝙ ita determinant communiter Docto. quem refert Bos. in tit. de bann. nulli. n. 9. Dicit etiam Io. And. in addi. ad Spe. in loco præal. ꝙ ita videmus de facto seruari. Ita ẽt teneri, & seruari attestatur Alb. in Rub. ff. de his, qui not. inf. post nu. 8. vers. Et faciunt prędicta. Benè verum est, ꝙ hoc casu potest bannitus petere sibi concedi saluum cõductum, ad hoc, vt possit non obstante prima condemnatione comparere, & se defendere, qui non est illi denegandus, vt dixi infrà, q. 32. ver. Tu scis, quòd bannitus.

5 Item quæro, pone, quòd aliquis post commissum delictum, puta, homicidium, pœnitentia

tentia ductus fuerit, & pœnitentiam pro delicto fecerit, nunquid talis pœnitens poterit deindè accusari de ipso delicto? Respō. quòd sic. Et ita tenent communiter Docto. vt dicit Aret. in c. accusari, num. 5. de accus. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera A. post n. 13. nam in delictis pœnitentia non excusat, vt dixi infrà, q. 6. versic. Fuit quandoq;. Quinimò neq; etiam pœna imposita in foro conscientiæ liberat delinquentem à pœna imponenda in foro cōtentioso, vt dixi infrà q. 57. vers. Sed nunquid.

6 Prætereà quæro, nunquid officiales possint accusari, durante eorum officio? Respō. Aliqui dicunt simpliciter, quòd non, sed quòd debet expectari tēpus syndicatus. Et ita obseruari vbique locorum attestatur Virali. de malef. in Rub. qui accus. non poss. in vlt. verbis. Tu verò dic, quòd aut delictum, de quo officialis accusatur, est tale, pro quo à iure imposita sit pœna priuationis officij, puta, quia fortè aliquid dedit, vt haberet officium, vel quia commiserit barattariam, vel huiusmodi. Et tunc potest accusari, & condemnari etiam durante officio, aliàs si esset expectandus finis officij, absurdum esset dicere, quòd lex imponeret pœnam, cui tempore condemnationis, locus esse nō posset: aut verò pro delicto nō imponitur pœna priuationis officij, & tunc expectandum est tempus syndicatus. Et ita de facto obseruatum fuisse in ciuitatibus Florētiæ & Castelli, refert Amad. de synd. n. 43. in quodā capitaneo & collaterali, qui fuerunt, durante eorum officio, de barattaria accusati, & ab officio remoti. Et ita etiā ego quandoq; vidi seruari. Et quòd pro barattaria, & furtis possit officialis, etiam durante officio accusari, non expectato tempore syndicatus, dicit esse communem opin. Boss. in tit. de offic. corrup. pec. num. 34.

7 Vlterius quæro, nunquid vniuersitas, vel collegium possit accusari? Resp. quòd potest accusari, & puniri criminaliter. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in l. ea quidem, post nu. 15. C. de accus. Et quòd vniuersitas, collegium, sine capitulum possit, consentiendo & etiam committendo, delinquere, & consequenter puniri, dicit esse communem opin. Alb. in l. si quis in tantam, col. 1. vers. Quidam dicunt. C. vnde vi. Paris. cons. 21. nu. 30. libr. 4. Sed hîc aduerte, quia ad hoc, vt ciuitas, vniuersitas, vel collegium dicatur delinquere, & possit pro tali delicto puniri, non sufficit, quòd totus populus, vel omnes de collegio aliquid

8 faciant, † sed necesse est, quòd præcesserit ad id, consilij publici conuocatio, & eius deliberatio, ita dicit Bar. in l. aut facta. §. fin. nu. 9. ff. de pœn. Et est communis opi. vt dicit Abb. in c. dilectus, el 2. num. 13. de simon. quem refert Summa Syluestrina, in verbo, Excommunicatio. 7. in 15. excommunicatione, in quarto dubio. Tōtius inter consilia Ant. de Butr. consilio vltim. num. 3. Anan. in d. ca. dilectus, el 2. num. 12. Collegium Florent. inter consilia Curt. Sen. cons. 21. num. 5. in fin. Curt. Iun. cons. 174. num. 36. & cons. 185. quod est consil. vlt. num. 9. Feli. in d. c. dilectus, el a. nu. 12. pro ut illum refert Blan. in pract. crim. fol. 26. nu. 85. Pract. Carer. fol. 490. nu. 348. & seq. in fin. Boss. in tit. Banniti qui possint, nu. 4. Et ita, in facti contingentia, eleganter cōsuluit Corn. consilio 224. libro 4. Sed si omnes de collegio, vel vniuersitate, non præuia consilij deliberatione committerent aliquod delictum, tunc non punitur ipsa vniuersitas, siue collegium, sed illi, qui deliquerunt tanquam singuli. Et ita seruauit quidam prætor Veronæ, qui processit contra cōuentum, & fratres sancti Francisci, ex eo, quòd interfecissent quendam Cremonensem, qui apud eos bo. spitatus fuerat, & fecit ipsos omnes, qui erāt vltra nume. 50. suspendi, per eorum hortulanum, qui erat minus grauatus, vt refert Maria. in repet. d. c. qualiter & quando, nu. 34. de accusat.

9 Sed quomodo punitur vniuersitas pro delictis, quæ ab ipsis de vniuersitate, & totam vniuersitatem repræsentantibus committuntur? Resp. Aliquando punitur in ademptione priuilegiorum, & iurium suorum, quandoq; publicantur bona ipsius vniuersitatis, & quandoq; etiam ciuitates ipsæ subijciuntur Aratro, vt de his omnibus potes videre exempla apud Doctores in locis præallegatis. Quandoq; etiam punitur vniuersitas ciuiliter, scilicet in publicatione alicuius rei, vel in pœna pecuniaria, seu mulcta. Et tunc sciendum est, quòd si talis pœna pecuniaria non æquè cadit in singulos, de vniuersitate, sicut in ipsam vniuersitatem, puta, quia publicatur res ex delicto, tunc si illa res est vniuersitatis, ipsa vniuersitas punitur. Et in hoc conueniunt omnes, vt dicit Boër. de seditiosis in 7. præsupposito, nu. 16. Si verò pœna æquè cadit in singulos, tunc aut collegium est paruum, & non punitur totum collegiū, sed tantū delinquētes, aut est magnū, & punitur totum collegiū, siue vniuersitas, vt dicit Bar. in d. l. aut

d.l. aut facta. §. fin. post numc. 7. ff. de pœn. Et hæc est communis opiu. vt dicit Boër. in d. 7. præsupposito, post nu. 26. Scias tamen, ꝙ in omnem casum non euadeut pœnam rectores, & gubernatores ciuitatum, qui cōsilium & mandatum dederunt. Et ita fuisse practicatū attestatur Anto. Gomes. c. 1. delictorum, nu. 54. in fi. vbi dicit, quòd quando aliquæ ciuitates illius regni fuerunt rebelles, contra Carolum Imperatorē, licet eõi consilio deliquissent, tamen fueruut etiam puuitæ personæ particulares & singulares, quæ verè & realiter commisernnt delictum, & similiter ipsi rectores & gubernatores culpabiles. Et ita ēt memini ego obseruatum fuisse, contra ciuitatem Gandeusem, & eius rectores.

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio an de quocunq; crimine institui possit?*
2 *Et an pro crimine priuato?*
3 *Et quid si pro huiusmodi crimine priuato imposita sit pœna pecuniaria, fisco applicanda?*
4 *Et an in criminibus priuatis possit per inquisitionem procedi?*

1 Q Væro, an pro omni crimine licita sit accusatio? Respō. Si crimen est publicum, vnicuiq; licet pro eo accusationem deferre, si verò 2 est priuatum,† regulariter non admittuntur ad accusandum, nisi ille, cuius interest. Quæ verò sint publica, vel priuata delicta, dixi suprà hoc cod. libr. §. 1. circa princip. Et dixi regulariter, nam aliquando ratione publicę vtilitatis lex permittit, vt etiam pro crimine priuato quilibet possit accusare. Et pōt poni exemplum in suspecto tutore, qui potest accusari à quolibet de populo, vt est text. in §. Consequens. Inst. de suspect. tut. Et tamen illud est crimen priuatum, secūdum communem opin. vt attestatur Salyc. in l. eum rationibus, circa fin. C. qui accus. non poss.

3 Sed quid si pro aliquo delicto priuato, puta, pro furto imponeretur pœna pecuniaria, quæ veniret applicanda fisco, nunquid eo casu propter illam pœnā quilibet de populo admitteretur ad accusandum? Resp. Bart. in Rub. ff. de popul. actio. num. 5. tenuit, ꝙ sic. Et hanc esse communem opiu. attestatur Aug. post Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, nume. 9. quem refert Pract. Conradi, fol. 226. post nu. 9. vers. Declara secundò. Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd imò etiam si pro crimine priuato imponatur pœna pecuniaria, applicando fisco, non admittatur ad accusandum nisi ille, cuius interest, tenuit Bald. in Rub. C. qui accus. non poss. num. 9. & 10. & dicens, quòd contra Bar. tenuit cōmunis opi. Doctorum maiorum, nostrorum. Et illum refert Ana. in Rub. de fur. nu. 10. & seq. Illam etiam opi. Bar. esse communiter reprobatam attestatur Rom. cons. 152. nu. 2. Et opi. Bal. communiter hodiè in pract. seruari attestatur Blanc. in pract. crim. fol. 69. nu. 41. in fi. Ego verò dico, quòd vbicunq; etiam pro crimine priuato imponitur pœna pecuniaria applicando fisco, semper admittitur accusatio per quemlibet de populo. Et hæc opi. est magis communis, vt ostendit Aug. in loco præalleg. & ideò obseruanda, nisi certa consuetudo alicuius prouinciæ esset in contrarium, tantò magis quia fauet iustitiæ, ne delicta impunita remaneāt. Et de dicto Bal. non est curandum ex quo fuit etiā sibi in hoc contrarius, vt dicit Aug. ad Auge. in loco præall. Adde, ꝙ plerunque non modò ad querelam, siue accusationem proceditur, pro priuatis 4 delictis, sed etiam ex officio,† & sic per inquisitionem, etiam ꝙ nō sit imposita pœna corporalis, nec certa pœna pecuniaria, & talis delinquēs punitur extra ordinem, vt ego vidi quādoq; seruari in crimine vsurarum, quæ practica fundatur super illa cōclusione, quæ habet, quòd pro quolibet delicto etiam priuato pōt ratione interesse Reipu. procedi ad pœnam extraordinariā, quam dicit esse communem regulam Dec. cōs. 170. post n. 1. Contrarium tamen, vidi seruari in furto, nam nemine querelāte vidi reos absolui, rebus stantibus, & in specie quendam Hiero. de Lardis imputatum, quòd furatus fuisset examen apum, 17. Nouemb. 1559. Idem etiam vidi seruari in adulterio, vt dixi suprà hoc eodem lib. §. Adulterium, vers. Est autem.

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo procedatur in iudicio accusationis secundum dispositionem iuris communis, & quomodo secūdum consuetudinem?*
2 *Accusator an teneatur fideiubere de lite prosequenda, & pro expensis?*
3 *Et an teneatur iurare de calumnia?*
4 *Et an teneatur simul cum accusato carceres ingredi?*

1 Q Væro, quomodo procedatur in iudicio accusationis? Respon. de iure communi accusator debet se coram iudice præsentare, & ei dicere: Domine ego volo accusare Titium de tali crimine, vnde postulo, vt cum citetis, ita colligitur

colligitur ex tex.in l.nullus.C.de exhib.reis. Sed hoc de cõsuetudine non seruatur, vt dicit Spec.in tit.de accus.§.1.nu.3.

Debet autem iudex ei dicere, Ex quo vis illum accusare, obliga te, quòd accusabis, & quòd inscribes, & quòd accusationem prosequeris, & alia facies, quæ sunt in accusatione necessaria, & sic citabo eum. Sed hoc etiam vsus non tenet, vt dicit Spec. in d.§.1.nu. 5.nam(vt ipse ait) iudices parati ad prædam, ad nutum citant, nec clamorem expectant, tantò magis cùm de consuetudine pariter sublatæ sint huiusmodi inscriptiones, vt dixi suprà, q.12.vers.Cæterùm hodiè.

Hoc facto, reus citatur per edicta, vt dicitur in l.absentem.C.de accus. scilicet per tria edicta, cum interuallo 30.dierum pro quolibet, secundum communem opin.vt dicit Salyc.in ea.l.absentem, nu.5.Marian.de citat.in 27.art.principali, in 8.q.num.58.& seq.quem refert Boss.in tit.de sent.nu.10. Sed neq; hæc edicta hodiè sunt in vsu, vt attestatur idem Salyc.in d.l.absentem, num.7. sed fiunt citationes per nuncios, vt dixi infrà quæst.31. Iste etiam numerus dierum, & quantitas dilationum non seruatur ex generali consuetudine, teste Specu.in tit. de citat.§.Viso de temporum interstitijs, post nu.1.quem refert Marian.in loco præallegato post nu.59. Sed iudex in citatione habita consideratione personæ, & locorum, ponit terminum arbitrio suo. Apud nos communiter in citationibus, siue inquisitionibus, quæ reis transmittũtur, solet dici, quòd statim habito præcepto compareant. Sed deindè, si petatur dilatio, solet concedi, Puto in his(vt sæpius dixi) seruanda esse statuta, & consuetudines loci, in quo sit processus.

Reo citato non comparente, annotantur eius bona, vt dixi infrà, q.44.in princ. Si verò velit comparere, dandus est ei terminus 30. dierum ad componendum mœstos penates, vt habetur in d.l.nullus.C.de exhib.reis. Sed neq; hoc, de consuetudine, seruatur, vt quotidiè videmus, sed allegatur aliqua alia iusta causa, propter quam reus impeditus sit comparere, illud autem, quod dictum est de dicto numero dierum, de facto non seruari, attestatur Spec.in d.§.1.nu.15.in fin.

Posteà accusator offert libellum accusationis, de cuius forma, & solennitatibus requisitis dictum est suprà, in d. q.12. Sed certè hodiè non datur libellus accusationis secundum consuetudinem totius Italiæ, vt dicit Calcp. inter consilia criminalia diuersorum cons.52.num.9.lib.1.Sed datur simplex accusatio, siue querela, vt dixi suprà, q.10.vers.Scias autem.

2 Eodem etiam contextu tenetur accusator præstare fideiussionem de accusatione, vsque ad finem prosequenda, vt habetur in l. 3.C.qui accus.non poss.Sed neq; hoc de consuetudine obseruatur, vt dicit Vitalį. de malefi.in Rubr.quid sit accusatio, nu.15.Marcus decis.683.Quæritur generaliter, nu.4.Et ideò cùm quidam prætor consuetudinis ignarus, admitteret in causis criminalibus huiusmodi exceptiones de iurando, & satisdando de prosequenda querela, senatus illum senerè monuit ne illas admitteret, 2.Septembr.1558. P.N.

Tenetur etiam accusator satisdare de soluendis expensis in casu succumbentiæ. Sed hæc etiam satisdatio recessit ab aula, vt dicit Boss.in tit.de accus. num.4. Reperio tamen, quòd Carauita super ritu magnæ curiæ 199. nu.4. dicit, quòd parte accusata petente tenetur accusator pręstare hanc cautionem, & subdit, quòd ita seruatur. Sed in hoc vt in cæteris iudex debet seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, Et ita faciendo non errabit.

3 Dicit etiam Bart.in l.1.nu.6.C.de iura.calum. quòd hodiè secundum communem vsum Italiæ, accusator tenetur iurare tempore quo offert libellum, quòd accusatio est vera, & quòd non animo calumniandi hoc facit. Et illum refert Augu.ad Ang.de malefi. in verbo, Et ad querelam, post nu. 4.& Mantua in l. transigere, post nu. 23.C.de transact. & Cuarez.in lib.repetitionum, fol 845.num. 16.vbi etiam dicit, quòd stylus Hispaniæ in hoc concordat cum stylo Italiæ. Et ita de generali consuetudine, seruari attestatur Albe. in l.libellorum, in prin.nu.11.ff.de accu. Hanc etiam dicit esse communem practicam, & consuetudinem Cur.Sen. de iure calumn.in prin.nu.2.Et quòd in causis criminalibus iurandum sit de calumnia, attestatur esse commun.opin.Apostil.ad Ang.de malefi. in verbo, Hæc est quædam inquisitio. post num.68. versic. Sextò quæro. Sed certè hoc apud nos hodiè non seruatur in practica, prout etiam nunquam se vidisse illud obseruari nisi petente aduersario, attestatur Foller.in practica crimin.Canon.fol.50.nu.51.

4 Quando deindè accusatus comparet, & est pro eo crimine in carceribus ponendus, tenetur

tenetur etiam ipse accusator carceres ingredi eodem tempore, vt si deindè non probet accusationem, possit puniri pœna talionis, vt est text. in d.l.nullus. C. de exhib. reis. Sed neq; hoc de consuetudine seruatur, vt dicit Barr. in l.fin. C. de accus. Vitali. de malefi. in loco præall. n.14. Idē attestatur Feli. in c. super his, nū.6. de accus. quem refert Pract. Conradi, fol.224. post nu.4. Boër. super consuetud. Bituricen. fol.23. col.1. Boss. in titu. de tortura accusatoris, nu. 1. Marens decis. 709. num. 4. Et dicit Guido de Suzar. in l. fin. C. de accus. quòd sæpè vidit peti, quòd accusator in carcerem detruderetur, tamen hoc nunquam de consuetudine seruatum fuit, quem refert, & idem attestatur Alb. in ea. l. fi. nu.2. & Rub. in l. pen. §. ad crimen, nume.4. ff. de pub. iud. Idem etiam obseruari de consuetudine regni Franciæ attestatur Pract. Miliei, fol.15. nu. 25. Et reuera, cùm hodiè sublata sit illa pœna talionis, vt dixi infrà, q.81. superfluum omninò esset accusatorem ipsum ea ex causa in carceribus detinere.

Et hæc est forma, secundum quam proceditur de iure communi, in iudicio accusationis, quæ tamen (vt vides) tota ferè abijt in desuetudinem. Volui tamen illam non prætermittere, vt scias quid seruandum sit de iure communi, & quid de consuetudine. Cætera verò ad examen rei, & alios actus iudicij pertinentia, præsertim quomodo cum reo contumace procedatur, infrà suis locis explicabimus.

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo procedatur in delictis per viam actionis?*
2 *Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter?*
3 *Et quomodo criminaliter?*
4 *Quomodo procedatur in delictis per viam confessionis?*

1 PRiusquam tamen ad vlteriora progrediamur, paucis dicendum est quomodo in delictis procedatur per viam actionis, vel exceptionis. Tu scis, quòd regulariter ex quocunq; delicto, vltra accusationem criminalem, quæ oritur reip. ad publicam vindictam, oritur etiam parti actio ciuilis ad interesse, vt dixi suprà, qu. 2. circa princ. Quando autem pars intēdat pro crimine actionem ciuilem, ratione proprij interesse, neq; veniat imponenda aliqua pœna corporalis, aut pecuniaria fisco applicanda, hoc nō pertinet ad præsentem materiam, quia illud dicitur iudicium merè ciuile, vt dixi suprà, q.1. & infrà, lib. prox. Neque de eo aliquid hoc loco attingā, vbi de criminalibus causis tātummodò tractatur, ne materias ipsas contra operis ipsius institutum confundamus. Illud enim iudicium in omnibus, & per omnia regulariter secundum formam iudicij ciuilis. Et quamuis actio ipsa oriatur ex crimine, nihil habet cōmune cum criminalibus.

Vnum tamen scias, quòd hic etiam est vnus ex modis, per quos aperitur via iudici ad inquirendum, nam si iudex, coram quo agitur huiusmodi causa ciuilis, habeat iurisdictionem etiam in causis criminalibus, poterit, constito ei de crimine ex probationibus factis in ipsa causa ciuili, procedere contra delinquentem, ad eum puniendum, & contra eum ex officio inquirere, etiā nulla partis querela criminali præcedente. Et hoc vbi pro eo delicto posset aliàs per inquisitionem procedi. Et ita de facto seruatur, vt dicit Iac. de Belui. in practic. crim. fol. 28. in Rubr. de caus. crim. nume. 1. & 2. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili faciant fidem in criminali, dixi infrà, quæst. 54. vers. Item si producantur.

2 Per exceptionem autem deducitur crimē in iudicium duobus modis. s. ciuiliter, & criminaliter. Ciuiliter, puta, quando excipio de crimine contra testem vel contra instrumētum, & peto, nullam fidem ei adhiberi. Dicitur autem hoc casu procedi per viam exceptionis ciuiliter, quia super huiusmodi processu non potest sequi sententia criminalis, etiam quòd constet de delicto, sed tantùm sententia ciuilis, vt testis repellatur à testimonio tanquam criminosus, vel instrumentum non probet tanquam suspectū de falso. Et ideò in omnibus, & per omnia hoc iudicium reputatur ciuile, & ad instar iudiciorū ciuilium in eo proceditur vt dixi infr. lib.7. §. Exceptio. Nec potest iudex talem testem, etiamsi sit de crimine conuictus, punire pœna ordinaria, neq; extraordinaria secundum magis communiter Doctor. vt dicit Boss. in tit. quomodo procedatur per exceptiones, nu.2. Benè verum est, quòd si ex probationibus factis super hac exceptione appareat de delicto, poterit iudex criminaliter procedere, & inquirere contra delinquentem, prout etiam dixi suprà vers. Vnum tamen, quando delictum per viam actionis ciuilis fuit deductum in iudicium. Et ex hac noua inquisitione, & nouo processu poterit reus criminali-

ter puniri. Et ita obseruatur, vt dicit Bar. in l. 2 §. si publico, n 20. ff. de adult. Vide quæ dixi infrà, vers. Vltimò non est. An autem probationes factæ in hoc iudicio ciuili exceptionis, faciant fidem in iudicio criminali, recurrendum pariter est ad ea, quæ dixi infrà in dicta quæst. 54.

3 Criminaliter autem agitur via exceptionis, quando quis excipiendo puta cõtra testes, petit illum tanquam falsis nullam fidem adhiberi, prætereaque eos de falso puniri. Et hoc quidẽ casu ita excipiens dicitur assumere partes accusatoris. Et perindè proceditur contra ipsos testes, ac si fuissent accusati, seu querelati de falso, & potest contra eos ferri sententia condemnatoria criminalis, & iudicium ipsum quamuis à principio fuerit ciuile, efficitur criminale, & in ea proceditur in omnibus, & per omnia ad instar criminalium iudiciorum.

Hinc infertur, quòd sicut in iudicijs criminalibus, in quibus vsq; ab initio proceditur per accusationem, vel inquisitiõem requiritur, quòd in ipsa accusatiõe vel inquisitione exprimatur dies, & annus, & locus commissi delicti, pariter etiam eadem sunt exprimenda, quando proponitur crimen per viam huiusmodi criminalis exceptiõis, vt dixi suprà, q. 12. vers. Adde quod.

Item sicut in iudicijs criminalibus nõ potest regulariter procurator interuenire, quãdo cœptum est agi via accusatiõis vel inquisitionis, ita nec etiam quando agitur hac via exceptionis criminaliter intentatæ, vt dixi inf. q. 32. vers. Tu scis quòd in causis.

Et breuiter dic, quòd ea omnia, quæ seruantur in iudicio accusationis, seruãda sunt in hoc iudicio exceptionis criminalis, quia (vt dixi) talis exceptio, quæ tẽdit ad puniendum, æquiparatur accusationi.

4 Vltimò non est omittendum, quòd alio etiam modo deducitur crimen in iudicio absq; accusatione, vel exceptione, quando s. pars, seu testis incidẽter cõfitetur se aliquod delictum perpetrasse, prout de facto quãdoq; vidi contingere. Et hoc quidem casu scias, quòd talis confessio incidenter facta nõ nocet confitenti, quò ad hoc, vt posset ex ea puniri, operatur tamen vt ea aperiatur via iudici ad inquirendum super ipso crimine confessato, absq; vlla partis querela. Et eo casu debet iudex inchoare nouum processum super illa confessione, & dare suas defensiones reo, & alia facere, quæ in processibus criminalibus requiruntur, ita dixit Bar. in l. si confessus, circa fi. ff. de custod. reorum, & in d. l. 2. §. si publico, nu. 20. ff. de adult. Vbi etiam dicit, quòd ita obseruatur, prout illum refert Boss. in tit. quomodo procedatur per excep. nu. 4. & ego etiam suprà retuli, vers. Per exceptionem. Et ita in facti contingentia fuit iudicatum, per cons. Neapol. teste Afflict. decis. 176. Quædam mulier, quem refert Foller. in pract. crim. fol. 276. nu. 31.

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Indiciorum gradus qui sint?*
2 *Et quæ indicia sufficiant ad inquirendum?*
3 *Et quæ ad inquisitionem formandam?*
4 *Et quæ ad torturam?*
5 *Et quæ ad condemnationem?*
6 *Et an ex indicijs, vel præsumptionibus, quis possit in pœnam corporalem condemnari?*
7 *Et quid in crimine assassinij, hæresis, & simoniæ?*
8 *Et quid si præsumptio sit posita à lege?*

1 Constito de delicto iuxta ea, quæ dicta sunt suprà, q. 4, solent iudices recipere informationes, siue indicia contra delinquentem. Conueniẽs igitur est, vt de ipsius indicijs videamus, Repetenda tamen hoc loco ea, quæ in hoc proposito dicta sunt suprà, qu. 5. vers. Poterit igitur, quód scilicet iudices ad indicia assumẽda duobus modis procedũt, nam quando non est certus delinquens, procedunt inquirendo generaliter, quando verò est certus delinquens, procedunt inquirendo, siue assumendo indicia specialiter contra eum, vt ibi declaraui. Hoc præmisso scire debes, quòd secundum omnes in materia indiciorum non potest dari certa doctrina, sed totũ relinquitur arbitrio boni viri. s. iudicis, qui secundum qualitatem personæ, & delicti, & demonstrationum, seu suspicionũ iudicabit indicium esse sufficiens, vel non. Et ita dicunt Doctores, vt attestatur Angel. de malefi. in verbo, Fama publica, num. 9. dicit etiam Pract. Cason, folio 14. num. 2. quòd ita dicunt omnes. Nihilominus vt materia ipsa distinguendo clarior reddatur, dico ergo tres esse gradus indiciorum: Aliqua enim sunt leuia, aliqua grauia, & aliqua grauissima. Leuia sufficiunt ad capturam, non tamen, vt statim debeat reus examinari super delicto, ita vt eius nomen recipiatur inter reos, sed vt tollatur ei facultas fugiendi, iuxta ea, quæ dixi infrà, qu. 28. circa prin. Sufficiunt etiam ad inquirendum, id est, ad assumendas ex officio informationes cõtra aliquem

de

de delicto, non tamen ad illi transmittēdam inquisitionem vel citationem. Et huiusmodi indicia, si non sint multum vrgentia, ego puto rectè appellari posse suspiciones, si verò magis vrgeant, crederem posse dici præsumptiones, siue argumenta. Grauia sufficiunt ad transmittendam inquisitionem reo absenti, vel si sit captus ad examinandum eū super delicto tāquam reum, & etiam ad torturam. Et hoc ego credo propriè in hac materia appellari posse indicium, quòd s. si plusquam simplex præsumptio, & minus q̄ semiplena probatio. Et de hoc loqtur in proposito torturæ gl. in l. cum probatio, in gl. 1. ff. de probat. Et idem etiam tenent Doct. communiter omnes, teste Corn. cons. 101. in li. tertia L. lib. 2. Grauissima verò sufficiunt etiam ad condemnationem. Et hæc procul dubio debent esse non modò plusquam semiplena probatio, sed etiam quasi plena probatio. Et sic habes in hac materia suspiciōes, præsumptiones, indicia, semiplenam probationem, & plusquam semiplenam probationem. Et in hac breui distinctione vnà cum exemplis insertis positis, facilè poterit quilibet iudex intelligere, quomodo in quocunq; casu procedere debeat, præsupposita tamen semper supradicta conclusione, quæ per omnes Doctores traditur, quòd in hac materia indiciorum nō potest dari certa regula, sed multùm iudicis arbitrio committitur.

2 Ad inquirēdum igitur, id est, ad assumendas informationes super delicto, dixi sufficere leuia indicia, sufficit enim aliqua probabilis suspicio, propter quam iudex ratiōabiliter credat delictum ab eo cōmissum fuisse, contra quem inquirere intendit, vt dicit Sal. in l. ea quidem, nume. 41. C. de accus. Et cum eo concordat communis practica, vt attestatur Marian. in repet. ca. qualiter & quando, post num. 108. de accus. quem refert Boss. in tit. de inquisit. nume. 8. Et potest poni exemplum in dicto, seu assertione morientis, vt dixi infrà, q. proxima, vers. Assertio vulnerati, itē in graui inimicitia, vt dixi in ea. quæ. vers. inimicitia. item fama, vt dixi suprà, q. 6. circa principi. Hæc eadem sufficiunt etiam ad capturam, iudicis tamē arbitrio, iuxta ea quæ dixi in allegata qu. 28. circa principium, considerata facti & personarum qualitate.

3 Ad formandam, seu transmittendam inquisitionem contra aliquem, id est, ad eum citandum pro delicto, de quo imputatur, omnes Doctores concludunt, quòd omninò necesse est, vt præcedant legitima indicia. Et ita generalis consuetudo interpretatur, vt dicit Fulg. cons. 175. post nn. 1. Et ideò malè faciunt iudices, qui nulla fama, vel indicijs præcedentibus formant inquisitiones, prout fa cere consueuisse officiales Montisferrati dicit Pract. Pap. in forma inquisit. in verbo, Fama pub. nu. 2. Et senatus grauiter reprehendit Capitaneum Vicomercati, ex eo, quòd nō præcedentibus legitimis indicijs formasset inquisitionem contra quosdam de Vercemate. 11. Decembr. 1532. C. C. Meritò igitur inquisitio taliter formata cum omnibus exinde secutis est nulla. Et ita DD. intrepidè tenent, vt attestatur Grat. cons. 57. post num. 11. li. 2. Et hanc conclusionem, quòd inquisitio, non præcedente diffamatione, & non sumptis informationibus super ea, est nulla, totus Mundus sequitur, vt dicit Catus inter cōsilia criminalia diuersorum cons. 99. nu. 4. lib. 1. vbi etiam num. 3. dicit, quòd hæc conclusio est valdè trita, & consulentes omnes illam affirmant. Sed quæ sint ista legitima indicia, Doctores in specie non exprimunt, & quidem (secundum aliquos) non deberent iudices procedere ad transmissionem alicuius inquisitionis, nisi delictum esset cōtra reum taliter probatum, quòd super eo posset etiam torqueri. Vsus tamen contrarium obtinuit, nam iudices valdè prompti sunt ad huiusmodi inquisitiones formandas, etiamsi non subsint indicia legitimè probata, quos appellat malos assessores, & proteruos, & ignorantes iuris Viral. de malef. in tit. de inquisit. nu. 8. subdens, quòd tales iudices, sed potius canes nuncupari merētur. Nihilominus attenta hac generali consuetudine, vel potius corruptela, poterit fieri conclusio, q̄ ex vehementi suspicione, quæ contra reum ex probabilibus argumentis resultet, poterit contra eum formari inquisitio, licet talia indicia non sint talia, vel taliter probata, quòd super eis posset reus torqueri. Et ideò dicit Boss. in tit. de inquisit. num. 61. quòd ad formandam inquisitionem sufficiunt indicia leuia, puta, diffamatio delicti. Et subdit, q̄ ita seruatur, quod tamen ego non puto de iure verum, nisi dixi suprà, vers. Ad inquirendum. Hæc autem, quæ dixi in proposito formandæ inquisitionis, intelligo vt etiam procedant in examine siue interrogationibus, quæ fiunt reo præsenti, in locis, in quibus quando reus est in carceribus, non solet formari aliqua inquisitio, prout seruatur in

hoc Ducatu. Nunquam enim reo præsenti legũtur capitula, neq; inqsitio, sed examinatur reus sup delicto. Dico igitur, quòd sicut nõ potest contra absentem trãsmitti inquisitio, nisi præcedentibus indicijs legitimis, ita etiam non debet iudex interrogare siue examinare aliquem præsentem super crimine, & sic facere, vt eius nomẽ recipiatur inter reos, nisi præcedant talia indicia, quę sufficerent ad formandam inquisitionem, vbi reus esset absens. Cæterùm vbi indicia ad formãdam inquisitionem videntur indicidebilia, apud nos seruatur ꝙ iudex iubet reum detineri, nã ad capturã sufficit quæcũq; informatio, vt dixi infrà, q.28. circa prin. Et successiuè vbi reus nõ inuenitur, fit de hoc relatio apud acta, quo casu dicitur constare, de eius fuga, quæ quidem fuga proculdubio iuncta cum alijs præexistentibus indicijs, sufficit ad trãsmittendam reo inquisitionem, iuxta ea, quę dixi infrà, q. prox. vers. Fuga delinquentis, & est iudicio meo satis bona practica.

4 Ad torturam etiam, quæ indicia sufficiant, non potest dari certa doctrina, sed pariter relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi infrà, q.64. vers. Dixi quoq;. Poteris tamen videre aliqua exempla infrà, q. prox. sufficit autem minus quàm semiplena probatio, secundum glo. in l. cum probatio, de qua dixi suprà, circa princ. quæstionis.

5 Ad condemnandũ verò grauissima indicia requirũtur, & (vt DD. appellant) indubitata, prout potest poni exemplum infrà, qu. prox. vers. Si aliquis, & huiusmodi.

6 Scias tamen, quòd in hoc articulo Doctores multum variè loquuntur, nam aliqui dicunt, quòd regulariter ex præsumptionibus violentis vel indicijs, quantumcũque indubitatis non debet aliquis in causa criminali condemnari, quam opi. dicit esse cõem Dec. cons.175. post num. 8. col. fi. vers. Prætereà etiam, Mars. in Rubr. de probat. nu.237. circa fi. Nouel. in prac. crim. fol.118. nu.34. Alij dicunt, quòd si agatur ad pœnam pecuniariã, potest reus ex indicijs indubitatis etiam criminaliter condemnari. Et ita communiter teneri attestatur Grat. cons.136. nu.22. lib.1. secus autem si agatur de pœna corporali. Alij dicunt, quòd vbi ex præsumptionibus proceditur, multum debet iudex temperare suam sententiam, & maximè ne condemnet nisi rarò, & modicè ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalem. Et hæc sunt verba Innoc. licet non multùm fideliter per Doctores relata in c. quia verisimile, num.2. de præsumpt. quem dicit sequi communiter Doctor. Marsil. in l. 1. §. diuus Adrianus, num.25. ff. ad l. Corne. de sicar. Canens. super ritu magnæ curiæ, 247. num.15. Hanc etiam dicunt esse communem opin. Palac. Rubios in allegatione hæresis. §. 11. & Iaco. in Rub. ff. de probat. num.7. prout illos refert Piaca lib. 1. delictorum, c. 24. nu.3. in fi. & Duennas regula 303. circa med. Aposti. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, sub num.22. quem refert Villalpa. in reper. l. 22. c.10. post nu.7. Gand. autem de malef. in ti. de præsump. circa fin. dicit, quòd de consuetudine vidit obseruari, quòd ex indicijs quãtumcunque indubitatis nõ imponitur pœna corporalis, sed tantùm pecuniaria, quod dictum Gand. refert, & sequitur Paul. de Castro, cons.299. num.3. in fi. li.2. subdens, quòd propter illud defendit quendam imputatũ de homicidio. & Cæpolla consil. crim.32. circa fin. & cons.39. in primo dubio, versic. Nec propter dictam. & Pract. Iod. fol.143. nu.11. & Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, nu.28 & Brun. de ind. & tortura, fol.57. nu. 16. & Mars. cons.96. n.10. Et ita tenere cõmuniter Doctores attestatur Cater. in pract. cri. fol.36. nu.56. Hanc etiam opi. dicit esse communem Boss. in tit. de conuictis. n. 34. & seq. affirmans, quòd ita seruatur in practica, & ꝙ iste est communis sensus Doctorum. Hoc idem se obseruari vidisse attestatur Bald. in l. milites, nume. 6. C. de quæst. prout illum refert Ant. de Can. de quæst. in 2. membro, post nu.44. licet Bald. in libro meo nihil dicat de obseruantia. Alij dicunt totum contrarium, quòd scilicet etiam ex præsumptionibus reus est condemnandus pœna ordinaria delicti, neq; ꝓpterea est aliquo modo pœna mitigãda, & quòd illud dictum Inn. communiter reprobatur. Et ita attestari videtur Bellame. decis.689. vers. ad vndecimum dico. Alij verò dicunt, quòd quãdo indicia sunt indubitata, semper potest deueniri ad cõdemnationem, maximè in delictis occultis, & difficilib. probationibus, & tractarib. secretis, & in quibus veritas clarius haberi non potest, prout etiam communiter teneri attestatur Prac. Cater. fol.72. ver. Ex quibus omnium. Et hæc opi. apud nos seruatur, quãtum ad hoc, vt ex præsumptionibus deueniatur ad condemnationem, nam quotidiè ex indicijs, & præsumptionibus, rei per Senatum cõdemnantur, non quidem in pœnam mortis, neq; pœnam ordinariam ipsius delicti, sed in pœ-

na

nas etiam corporales, puta triremium, fustigationis, ictuum funis, & huiusmodi, & in specie ita seruatum fuit in quodam Antonio Maria Fayta, qui cùm esset indicijs indubitatis granatus de homicidio, fuit per decennium ad triremes cõdemnatus, 2. Ianna. 1557. P.N. & in alijs multis. Et idem etiam seruatur in sacro consil. Neapol. vt videri potest apud Grammaticum, præsertim decis. 42. & alibi sæpè.

7 Scias etiam aliquos esse casus, in quibus etiam de iure communi ex præsumptionibus potest quis ad mortem cõdemnari, prout est in assassinio, vt dixi suprà, hoc eod. lib. §. assassinium, versic. Prætereà, & in crimine hæresis, vt dixi suprà, hoc eod. lib. §. Hæresis, versic. Habet etiam, & in crimine simoniæ, vt dixi suprà, hoc eod. libro. §. Simonia, versic. Item scias.

8 Item scias, quòd quando præsumptio est posita à lege, tunc potest ex ea sequi cõdemnatio capitalis. Et ita tenent omnes, vt dicit Boss. in tit. de conuictis. nu. 29. ponens exemplum in ea præsumptione, de qua habetur in l. si qui. C. de adulter.

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Fama an sit sufficiens indicium ad inquirendum, & ad torturam?*
2 *Testis de visu, an faciat indicium ad torturam?*
3 *Et quid si non viderit, sed audiuerit, & dicat cognouisse ad vocem?*
4 *Dictum, seu depositio socij criminis an faciat indicium ad inquirendum?*
5 *Et an ad formandam inquisitionem?*
6 *Et quid, si sit etiam periurus?*
7 *Et an faciat indicium ad torturam?*
8 *Et quid, in criminibus exceptis?*
9 *Et quid, si sint plures socij criminis, qui contra alium deponant?*
10 *Et an requiratur, quòd socius criminis deponat cum iuramento?*
11 *Et an quod confirmet dictum suum in tormentis?*
12 *Mandatarij dictum an probat contra mandantem?*
13 *Quomodo sit excipiendum contra socium criminis?*
14 *Assertio vulnerati an faciat indicium ad inquirendum?*
15 *Et an ad capturam?*
16 *Et an ad excusandum à calumnia hæredem, qui accusationem instituit?*
17 *Et an ad torturam?*
18 *Fuga an probet contra delinquentem?*
19 *Et quid, si opponatur vt delictum?*
20 *Et quid, si opponatur vt indicium?*
21 *Et an semiplenè probet in criminalibus?*
22 *Et an sit sufficiens indicium ad torturam?*
23 *Et quid si reus aufugiat post formatam inquisitionem?*
24 *Et quid si reuertatur?*
25 *Et quid in fuga facta à carceribus?*
26 *Et quid, si non erat legitimè detentus?*
27 *Et an indebitè carceratus possit licitè aufugere?*
28 *Et quid, si statim ad carceres reuertatur?*
29 *Et an fuga iudicis, qui non stetit in syndicatu, per quinquaginta dies, faciat contra eum plenam probationem?*
30 *Et an inimicitia faciat indicium?*
31 *Et an confessio extraiudicialis?*
32 *Et an confessio facta coram iudice incompetenti?*
33 *Et quid, si illam deindè coram iudice competenti reuocauerit?*
34 *Et an confessio clerici facta coram iudice laico?*
35 *Et an confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali?*
36 *Et an confessio facta in tormentis, & deindè reuocata?*
37 *Et an mina?*
38 *Et an pax facta cum offenso?*
39 *Et an mendacium, inconstantia, vacillatio, & trepidatio rei?*
40 *Et an, si visus fuerit cum gladio sanguinulento?*
41 *Et quid si res furata reperta sit penes aliquem?*

Dictum est de indicijs in genere, nunc in specie de aliquibus indicijs videamus.

1 Fama sola, quæ fit contra aliquem, quòd maleficium cõmiserit, est sufficiens indicium ad inquirendũ contra eum, vt dixi suprà, qu. 6. circa princip. ipsa autem fama absq; alijs adminiculis non est sufficiens indicium ad torturam. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt ait Marsil. cons. 3. nu. 4. in fi. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Ias. in repet. l. admonendi, nume. 207. ff. de iureiurand. quem refert Crauetta cons. 41. num. 6. & Blancus de indicijs, nu. 317. & Duennas regul. 300. in prin. & Villalobos in sua collecta communium opin. in litera F. nu. 7. & Foller. in pract. crimin. fol. 156. num. 28. Crottus in tracta. de testib. nu. 147. Marsil. in l. de minore. §. plurimum, nume. 30. ff. de quæst. & sing. 97. fama sola, quem refert Diaz regula 333. Carer. in pract. cri. fol. 82. num. 111. quem refert Plottus in repet. l. si quando. nu. 891. Et quamuis in hoc articulo magna sit cõtrouersia inter Scribentes, & Ioan. Andr. ad Spec. in ritu. de not. cri. §. Fama, in verbo, Veniens, circa fi. quem refert Paris. Put. de synd. fol. 446. ca. 11. nu. 2. & Mars. in d. §. plurimum, nu. 30. & consi. 72. nu. 16. attestatur contrarium de consuetudine seruari, quòd scilicet fama sola sit sufficiens ad torturam, prout etiam se vidisse aliquando per assessores obseruari dicit Gand. de malef. in ti. de quæst. n. 39. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, post nu. 41. & Catauitta super 41. titu magnæ curiæ, nu. 8. & Brunus de indicijs, fol. 41. nu. 32. Ego tamen semper secutus sum communem opin. & ab alijs etiam iustis iudicibus semper vidi obseruari, vt nisi

cum ea cõcurrat aliquod aliud adminiculũ, nunquam ex fama ſola procedatur ad torturam, quam etiam credo tutiorem & veriorẽ. Fama enim in criminalibus non probat, neq; etiam ſemiplenè, vt videtur ſentire glo. in ca. veniens, el 1. in verbo illorum de teſtibus. quam ait communiter eſſe approbatam Berous in d. ca. qualiter & quando, nu. 78. de accuſa. Et hanc eſſe communem opin. atteſtatur Dec. in d. c. veniens, nume. 25. prout illum refert Blanc. de indic. nu. 313. Et dicit Salyc. in d. l. ea quidem, nu. 133. de accuſat. quòd ita ſe habet communis practica, quem refert & ſequitur atteſtans ita ſe habere communem opi. Bertrand. conſ. 126. nu. 11. lib. 7. Et licet (vt dictum eſt ſuprà, q. proxima, verſ. Ad torturam) videatur ſufficere ad torquendum minus quam ſemiplena probatio, nihilominus cum fama ſit indiciũ valdè remotum à delicto, ſit etiam indicium valdè fallax, vt quotidiè experientia docet, crederẽ tutius facere iudicẽ, ſi nullo alio adminiculo concurrente, reum tormentis non ſubijceret. Cæterùm ſi cum ipſa fama concurrant aliqua alia adminicula, eo caſu vtiq; faceret indicium ad torturam. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Gratus, in d. conſ. 57. nu. 2. lib. 2. Poſſet etiam eſſe delictum adeò difficilis probationis, vt ſola fama ſufficeret, vt quandoq; etiam vidi ſeruari. Quomodo autem fama probetur, dixi ſuprà, q. 6. verſ. Illud tamẽ, & ſeq. Sed pone, quòd reus, cõtra quem eſt probata fama publica de aliquo maleficio, probet in ſuis defenſionib. ſe eſſe bonæ vocis, conditionis, & famæ, nunquid adhuc erit torquendus? dixi infrà, q. 60. verſ. Frequens etiam. Scias tamen, quòd hæc omnia procedunt in ſola fama, quæ ſic contra aliquem in ſpecie de eo delicto, de quo agitur, ſed ſi eſſet mala fama in genere, quia ſcilicet ille eſſet homo diffamatus de alijs delictis, & ſic malæ vocis, conditionis, & famæ, tunc ex qualibet leui ſuſpicione attingente delicto, de quo agitur, ſolet reus tormentis ſubijci, modò illa fama ſit in eodem genere delicti. Nam ſemel malus, ſemper præſumitur malus, in eodem genere mali, c. ſemel malus, cum ibi nota. de regu. iur. in 6. Et hæc eſt communis regula, vt atteſtatur Blanc. in pract. crim. fol. vlt. caute. 14. Cæterùm ſi delicta eſſent diſſimilia, non oriretur cõtra eum ex ea fama aliquod indiciũ, nam ad hoc, vt mala fama noceat reo, debet eſſe in eodem genere mali. Et ita dicunt omnes, vt ait Prac. Caſoni, fol. 16. nu. 5. Benè verum eſt, quòd ſi talis ita diffamatus probaret, quòd per triennium proximum benè vixiſſet, & fuiſſe bonæ vocis, conuerſationis, & famæ, illa mala fama contra eum probata nihil ei noceret, ſed cenſeretur in totum purgata, ita dicit Salyc. in l. ſi minorem, poſt nume. C. de in integ. reſt. min. Et dicit Gramma. ſuper c. Regni, fol. 142. num. 7. quòd ita concludunt omnes. Quod nota, quia poſſet tibi facere magnum honorem in practica. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi in d. verſic. Frequens etiam.

2 Vnus teſtis deponens de maleficio facit indicium contra reum, hoc tamẽ intellige, vt procedat, quò ad inquirẽdum, id eſt, quò ad aſſumendas ſpecialiter cõtra eum informationes ſuper delicto. Sufficit enim vnicus teſtis etiã aliàs inhabilis, & minus idoneus. Et ita (iudicio meo) intelligi debet dictum Bal. in l. ſeruos. C. de teſtib. quamuis aliqui illum intelligãt, vt loquatur de inquiſitione generali. Et hoc appellat Bal. ibi indicium facti, ꝙ ſ. dirigit iudicem in viam perſcrutationis ad indagandũ, an ille talis q ab eo nominatur, ſit reus illius delicti: Et ſic ad inquirendum ſpecialiter cõtra ipſum. Cæterùm ad hoc, vt teſtis faciat legitimum indicium, quod Bald. ibi appellat indiciũ iuris, requiritur ꝙ ſit integer, & omni exceptione maior, id eſt, talis cõtra quem nulla poſſit opponi exceptio. Et hæc eſt cõis omnium ſententia, vt dicit Rui. conſ. 147. poſt nu. 2. lib. 5. Et huiuſmodi, teſtis ſufficit etiam ad torturam, ſecundum communem opi. de qua atteſtatur Rom. cõſ. 451. num. 4. Viuius in lib. commun. opi. ſol. 300. verſ. Teſtis vnicus. Plot. in repet. l. ſi quando, nu. 879. quã tamen intellige iuxta ea, quæ dixi infrà, q. proxima, circa prin. & verſ. Vnum tamen. Reperio tamen, ꝙ Pract. Caſoni, fol. 12. nu. 4. dicit, ꝙ (ſecundum opi. multorum,) quando tractatur de inquirendo, ſiue torquendo, teſtes etiam non integri admittuntur. Et re vera multi iudices de facili etiã ſuper dicto teſtis inhabilis, & minus idonei formant inquiſitiones, & quandoque etiam torquent, & malè faciunt, quia ſæpè vexant indebitè innocentes.

3 Sed quid ſi teſtis non viderit cõmitti maleficium, ſed deponat ſe audiuiſſe, puta, de nocte Titium percutientem Caium, & dicat ſe eum cognouiſſe ad vocem, nunquid faciet contra eum indicium ad torturam? Reſp. Bald. in l. ſi non ſpeciali, nu. 1. C. de teſtam. loquẽdo per verbum fortè tenuit, quòd ſic. Et

dicit

dicit Cotta in memor. in verbo, Testis deponens, quòd hoc firmant Doctores vbiq;. Hoc tamen intellige, vt procedat, modò testis ita deponens habeat verisimiliter, adeo notam vocem rei, vt decipi non possit, aliàs secus, tale enim indicium vocis est multum fallax & periculosum. Et ego multos cognoui ita propriè imitantes vocem aliorum, vt omnes etiam familiarissimos, & domesticos eorum facilè deciperent. Cæterùm testes, qui dicūt se vidisse, cùm esset de nocte, nec dicūt, quòd luna lucebat, vel quod lumē erat accensum, à seipsis naturaliter reprobantur, & nullam fidem faciunt. Et ita dicunt Doct. vt ait Boss. in tit. de indic. nu. 172. Dicit etiā Io. Arn. dialogo 70. licet vera, ꝙ ab hac conclusione Doctorum nullus discrepat, quam etiam communē appellat Viuius in li. commu. opi. fol. 355. vers. Testis deponens. Videntur enim deponere ea, quæ secundum naturam esse non possunt, vt manifestè patet.

Dictum socij criminis facit indicium cōtra eum, qui pro socio nominatur. Debes autem scire, ꝙ regulariter delinquēs nō potest interrogari de socijs, tex. cū in l. fi. C. de accu. & est communis omnium sententia, vt dicit Io. de Amicis, cons. 27. nu. 1. prætērq̄ in nonnullis criminibus, in quibus propter eorum immanitatem permissum est, vt interrogetur, quæ quidem dicūtur crimina excepta, & ea videre potes apud glo. in d. l. fin. quamuis Aug. ad Ang. de malef. in verb. Et Semproni-um, nu. 5. dicat, quòd illa glo. simpliciter non approbatur à Doct. quia multi etiam alij casus traduntur per Scribentes, præter illos, quos ipsa gl. enumerat, vt ibi per eū, Bart. autē in l. repeti. §. 1. ff. de q. distinguit, ꝙ aut agitur de delictis, quæ non cōmittuntur principaliter in offensam, vel odium alicuius, sed in commodum ipsius delinquentis, vt falsare monetam, furari &c. Et tunc potest delinquens de socijs interrogari. Aut verò agitur de delictis quæ principaliter committuntur in odium, vel offensam alterius, vt est homicidium, adulteriū &c. Et tunc non potest delinquens, licet contra se confessus, de socijs interrogari. Et dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica, post num. 105. quòd hodiè assessores communiter videntur obseruare hanc doctrinam Bar. Si tamen interrogetur, facit indicium, nō quidem ad torturam, sed ad inquirendū. Et hanc dicit esse cōmunem conclusionem Publ. super consue. Aluer. fol. 25. nu. 3. Alia fuit opi. Sal. in d. l. fin. qui more suo satis prolixè distinguit, & inter cætera concludit, ꝙ in ijs criminibus, quæ regulariter nō solent cōmitti sine socijs, potest delinquens de socijs interrogari. Et hanc appellat communem opi. Ant. Gomes. c. 12. delictorum, nu. 16. in fi. & dicit Boss. in tit. de indi. nu. 145. ꝙ illæ considerationes Sal. seruantur in practica. Alij verò dicunt, quòd, quicquid sit de iure, hodiè ex cōsuetudine interrogātur rei in omni casu, & de hac consuetudine attestatur Gand. & Iac. de Belnis. prout illos refert Blanc. de indicijs, nu. 374. & Fulg. cons. 173. nu. 2. qui subdit illud intelligēdum esse in eo, qui est malæ famæ, prout est quæstio proposito per Gand. in loco præalle. Refert etiā Paris. Put. de synd. fol. 460, ca. 4. post nu. 1. & fol. 480. post num. 1. Pract. Casoni, fol. 85. nu. 6. & fol. 86. nu. 3. Sed certè hæc consuetudo in hoc domino nō seruatur, nisi in furibus, fraudatoribus salis vel bladorum, assassinis & latronibus, qui in vijs publicis grassantur, in cæteris autem semper vidi seruari Ius cōmune. Et idcò laudabile esset iudicio meo adhærere iuri communi, vbi in specie non vigeret talis consuetudo. Vnus tamen est casus, in quo semper reus interrogatur, & torquetur super mandante, quando scilicet apparet, quòd illud delictum commisit nō sua causa, puta, quia nihil ad eū pertinebat, tunc enim quia tenetur pro certo, ꝙ fecit ad alterius instātiam, solet torqueri super mandante. Et ita fernari attestatur Boss. in tit. præallegato, de indic. post nu. 156. vers. Primò considero. Et licet ipse post Salyc. loquatur in persona vili, ego tamē illud vidi in omnibus indistinctè obseruari.

4 Retenta igitur communi conclusione, & dispositione iuris communis, scilicet quòd delinquens non sit super socijs interrogandus, nisi in criminibus exceptis, secundū ius commune, vel consuetudinem loci, in quo proceditur, videamus quod indicium faciat dictū ipsius delinquentis contra socium ab eo nominatū. Et pro resolutione dico, quòd aut quærit an dictum socij criminis sufficiat ad inquirendum, id est, ad assumendum alias informationes contra eum, qui ab ipso nominatur. Et in hoc Roma. in l. & si certus, in prin. ff. ad Sylle. dicit, quòd commūniter cōcluditur, quòd sufficiat ad fundandā inquisitionem, quem refert, & sequitur August. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, nu. 31. & Gramma. cons. 21. nu. 10. & cons. 67. in fi. & Io. de Amicis, cons. 27, nu. 5. & Nouel. in pract.

cri.fol.64.n.19. Et q sufficiat ad inchoandam inquisitionem dicit communiter ita intelligere Docto. Io. de Amicis, in d.cons.27. num. 3. Et hæc cõclusio intelligenda est, vt pcedat, siue talis delinquens illum sociũ nominauerit ad interrogationem iudicis, ipsum in genere interrogãtis, an in maleficio cõmittendo aliqs alius interuenerit, siue etiam illum sponte sua nominauerit, dum contra se examinaretur, puta, quia postq̃ confessus est se Titiũ occidisse, iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit, & ipse dicat, q tali die ipse, & Petrus tali, & tali modo illum occiderunt, &c. nam vtroq; casu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendũ, & assumẽdũ alias informationes contra Petrum nominatum, etiãsi prius contra ipsum nihil aliud esset in processu, neq; puto faciendã esse aliquam differentiã, an simus in criminibus exceptis, vel non: nam etiam in criminibus non exceptis credo, quòd faciat indicium ad inquirendum. Et ita loquendo etiam in criminib. non exceptis dicit tenere communiter Doct. Bianc. de indic. nu. 389. quem refert Villalob. in sua collecta commu. opi. in litera C. nu.203. Et licet Ruin. cons.147. nu.1. in fi. lib.5. dicat communem opin. esse, q in casib. non exceptis nullum faciat indicium ad inquirẽdum, neq; ad procedendũ, siue id sponte dixerit, siue ad interrogationem iudicis, quẽ refert, & sequitur Rolan. cons.73. nu.2. li. 1. ego tamen credo contrariam opi. esse magis communẽ, & illam semper vidi de cõsuetudine obseruari, hoc enim casu dictum istius socij non est tanq̃ dictum testis, sed tanquam denunciatoris, vel notificantis, q tantummodò aperit viã iudici ad inquirẽdum, prout faceret quicunq; alius notificator, seu denunciator, etiam infamis, & vilis, iuxta ea, quæ dixi suprà, q.7. vers. Quæro igitur, & seu quilibet alius testis etiam non idoneus, iuxta ea, quæ dixi suprà, ver. Vnus testis. Et opi. Rui. posset procedere in casu suo, scilicet ad formandam inquisitionem, de quo dixi infrà, vers. Si verò quæris. Debẽt tamen iudices, quantum possibile est, cauere ne reos interrogent super socijs, nisi in casibus, in quibus id sibi est à iure vel à consuetudine permissum, præcipuè verò ne in aliquib. casib. etiam permissis reos interrogẽt in specie aliqua certa persona, nisi contra eam adsit aliquod indicium sufficiens ad inquirendũ specialiter contra ipsam, siue simus in criminibus exceptis, siue non, id enim potius est officium suggerentis, quàm interrogãtis, debentq; ab eo iudices omninò abstinere, ne pprias animas perdant, & alios indebitè vexent. Et hoc casu crederem, quòd totus processus, qui deindè fieret contra aliquem ita suggerendo à iudice nominatum, non præcedentibus aliquibus indicijs, esset ipso iure nullus, & proximis mensib. in facti contingentia, ita iudicatum fuit per magistrat. & grauiter reprehẽsus quidam prætor à nobis delegatus, qui delinquentem, ita suggerendo, contra alium interrogauerat.

5 Si verò quæris, an dictum socij criminis sufficiat nõ modò ad fundandam, vel inchoandam inquisitionem, vt suprà dictũ est, sed etiam ad formandam, & transmittẽdam inquisitionem, seu libellum criminalem contra socium nominatum, ita vt teneatur personaliter cõparere, & defensiões suas facere. Aliqui tenent, quòd sufficit, & dicit Boss. in tit. de inquis. nu. 44. & clarius in tit. de indi. nu.182. quod ita seruatur, in quibus locis loquitur etiam in casibus non exceptis. Et allegat in hoc proposito deci. Rom. quam ego superius retuli, vers. Recenta igitur. Tu dic, quòd imò in casibus nõ exceptis, nõ est sufficiens indicium ad formandã inquisitionem. Et hanc dicit esse cõem Doctorum sententiam Deci. cons.189. nũ.9. quẽ refert Prac. Conradi, 255. in prin. Et Viuius in lib. cõium opin. fol.263. vers. In testẽ nõ admittitur. Rol. cons. 16. nu 7. libr.1. Sed in exceptis vtriq; est sufficiens, secundum Rolan. in eod. cons. 16. nu.2. qui dicit, quòd hæc est recepta Doctorũ sententia, quòd sufficiat ad inquisitionem, non tamẽ clarè explicat, an simpliciter ad inquirendum, an autem etiam ad transmittendam inquisitionem, sed ego ita semper vidi seruari.

6 Scias tamen, quòd hæc cõclusio, quòd dictum socij criminis sufficiat ad inquirẽdum, locum non habet, quãdo talis socius criminis, vltra illud crimẽ, esset etiam periurus, nã eo casu neq; etiam facit indicium ad inquirendum. Et hæc est indubitata iuris conclusio, vt dicit Rol. cons.73. nu.18. lib.1. quod quidem ego intelligo, vt procedat quò ad transmittendam inquisitionem, sed quò ad assumendas informatiões certè sufficeret, quinimò et ad formandam inquisitionem, & plerunq; etiam ad torturam, cõsuetudo obseruat, quòd sufficiat. Vide quæ dixi suprà hoc eo. lib.5. Falsum. vers. Subornans.

7 Successiuè quæro, nunquid huiusmodi nominatio

nominatio facta per socium criminis faciat indicium ad torturam? Respõ. Si loquamur in criminib. non exceptis, in quibus non potest delinquens de consocijs interrogari, res de iure nullam habet difficultatẽ, talis enim nominatio nullum facit indicium nisi ad inquirendũ, vt dixi suprà, ver. Si verò quæris. Et ita tenent communiter Doct. vt dicit Pract. Carer. fol. 95. nu. 122. Sed quicquid sit de iure, dicit Gand. de malef. in tit. de q. nu. 28. quòd de consuetudine vidit torqueri. Idem etiam ferè per eadem verba dicunt Iac. de Beluis. in Pract. crimin. in tit. de q. col. 11. vers. Iuxta hoc quæritur. & Guid. de Suz. in tract. de indicijs, & tortura, nume. 55. & Bald. in tract. de q. fol. 258. num. 4. in fin.

8 Sed quid in criminibus exceptis? Respon. ꝙ adhuc talis nominatio (alia præsumptione non concurrente) non est sufficiens indicium ad torturam. Et est communis opin. vt dicit Boër. decis. 319. num. 1. quem refert Rolan. in d. cons. 16. nu. 17. Grammat. voto 6. nu. 7. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera C. num. 152. Rolan. in d. cons. 73. num. 20. Et dicit Afflict. super prima parte constitut. regni, Rub. 27. nume. 34. quòd vidit per multos sapientes sic fuisse decisum, in facti contingentia, in crimine læsæ Maiest. Et illum refert Pract. Carer. fol. 320. nu. 101. in fin. Benè facit hæc nominatio contra nominatum aliqualem præsumptiõem, vt ferè omnes fatentur. Et dicit esse communem opin. Boër. in d. decis. 319. nu 4. quæ quidem aliqualis præsumptio habet tantam vim, quòd concurrente aliqua alia suspicione potest reus tormentis subijci, ita concludit Sal. in l. fin. circa fin. vers. Sed ego respondeo. C. de accus. Et dicit Boss. in tit. de indi. num. 149. quòd illud dictum Salyc. quotidiè practicatur, & Doctores illud sequuntur. Et ita sæpius vidi seruari.

9 Sed pone, quòd non vnus tantùm, sed duo socij criminis cõtra aliquem deponant, nũquid iste dicetur conuictus, ita vt possit contra eum sequi condemnatio? Respõ. ꝙ non, sed benè faciunt cõtra eum indicium ad torturã. Et ita in facti contingentia seruauit curia Burdegal. in quodã notario, contra quem deposuerant duo testes, q asserebant se ab eo corruptos fuisse, vt refert Boër. in allega. decis. 319. vbi etiam num. 17. attestatur idem seruatum fuisse in quodam alio imputato de homicidio, contra quem deposuerant tres testes socij criminis, & tamen solummodò fuit tormentis subiectus. Et idem etiam seruari per curiam Parisi. attestatur Papo. li. 22. tit. 13. Arresto 2. & 3. Et nota, quòd hoc casu tales testes faciunt indicium ad torturam, etiã quòd sint singulares. Et ita seruari attestatur Boss. in tit. præal. de indi. nu. 159. Idem etiam seruari in Regno Neap. vt scilicet faciant Indicium ad torturam, attestatur Gramma. super c. Regni, fol. 120. col. 1. in fin.

10 Quæro, nunquid ad hoc, vt dictum socij criminis faciat indicium, requiratur, quòd illud deponat cum iuramento? Respon. Mars. in pract. crim. §. diligenter, nu. 62. tenet, ꝙ sic, & narrat se propterea liberasse quendam furẽ, & dicit quòd in hoc totus mundus errat. Et iudicio meo verum dicit, quia licet quò ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit cõtra alium, fungitur vice testis, meritò non est ei adhibenda fides, nisi cum iuramẽto, vt dixi suprà, lib. 2. §. Testis. Et ita semper vidi seruari, quicquid dicat Blanc. de indi. num. 384. Sed intellige, quòd sufficiat, quandocunque interueniat iuramentum, scilicet siue antequam ponatur ad torturam, siue etiamsi iuret præsente ipso, cõtra quem deposuit, prout seruatur in confrontatione, teste Boër. in alleg. decis. 319. post nu. 4.

11 Scias etiam, quòd dictum socij criminis, ad hoc, vt fidẽ faciat, requiritur ꝙ fuerit confirmatum in tormẽtis, cum enim ex proprio delicto affectus sit infamis, nõ debet admitti in testẽ sine tortura, iuxta ea, quæ dixi infrà, q. 25. circa prin. & ita apud nos seruatur, licet Chass. super cons. Burg. fol. 44. post nu. 14. dicat, ꝙ sæpè hoc allegauit in curia, sed nõ voluit ad illud attendere. Dicit etiam Simancas de hæres. ca 62. nu. 6. ꝙ iudiciorum vsus illud non admittit. Ego puto nostram cõsuetudinem esse magis iuridicam, tu tamen obserua, quod ibi seruatur, vbi ius dicis.

12 Et ex hac conclusione infertur, quòd solum dictum mãdatarij non facit indiciũ ad torturam contra mãdantem, nisi alia cõcurrant. Et est cõis opi. vt dicit Paris. Put. de syndicatu, in verbo, Tortura, c. 3. prout illum refert Nouel. in prac. cri. fol. 66. nu. 31. & seq. licet ego eũ in loco id dicẽtẽ in lib. meo non inueniã. Et ita in facti contingentia consuluit Sign. cõs. 209. Reperio tamen, quòd Bal. cons. 429. li. 3. distinguit, quòd aut talis mandatarius non suscepit mandatũ, & facit indicium ad torturam, aut verò suscepit, & nõ facit sufficiens indicium ad torturam. Et dicit Bos. in tit. de indic. nu. 154. quòd ita obseruatur.

tur. Mihi placet eõis opi. vt nullo casu faciat indicium ad torturã, nisi aliqua alia præsumptio, vel saltem suspicio cõcurrat contra eũ, q nominatur pro mandante, alias esset in facultate cuiuslibet scelesti, facere q quilibet vir probus subijceretur tormẽtis, qđ esset impiũ, & absurdũ. Et ita semper seruari vidi, ita tamẽ vt in criminib. exceptis leuiores suspiciones sufficiant, quàm in non exceptis.

13 In hoc autem proposito aduerte tu, qui vis excipere contra socium criminis, vt non dicas, excipio contra te, quia es socius criminis, ne videatis fateri delictum, sed dicas excipio cõtra te, quia tu hoc delictum commisisti. Et ita consuluit Vbert. de Bobio, Vel si est tale delictum, quod sine socio committi non possit, vt sodomia, vel huiusmodi, dicas excipio contra te, quia facis te socium criminis, & ideò nihil probas, quod est iudicio meo tutius.

14 Assertio vulnerati, dicentis se ab aliquo fuisse vulneratum, an faciat indicium contra eum, puto esse distinguẽdum, nam siquidem vulneratus conualuerit, res non habet difficultatem, qa tale dictũ habetur loco denũciationis, siue querelæ. Et ideò nisi aliqua concurrunt indicia non potest super eo de iure procedi nisi ad inquirẽdum, id est, assumendas informationes cõtra eum, qui ab offenso nominatur, non autem ad transmittendã illi inquisitionem, siue citatiõem licet multi de facto contrarium obseruent, quos appellat iudices imperitos Ange. de malefi. in verbo, Qui iudex ad probationem, nu. 9. de quo dixi suprà, qu. 7. versi. Dixi suprà. Si verò vulneratus moriatur, & vsque ad mortem, in tali dicto perseueret, de iure loquendo nõ facit indicium. Et ita tenet gl. in l. mater, in glo. 1. C. de calumn. quam dicit esse communiter receptam Villalpand. super l. 22. c. 61. post nu. 8. nihilominus quicquid sit de iure, certè de consuetudine practicatur, quòd sit sufficiens indicium ad inquirendum. Et ita seruat communis stylus, & obseruantia Italiæ, vt dicit Igneus in l. Caius Seius, nu. 13. ff. ad Sylle. Et quamuis contrariam sententiam, s. quòd neque etiam sufficiat ad inquirẽdum, videatur communem afferre Plot. in tabula repe. l. si quando. C. vnde vi, in verbo, Indicium ad inquisitionem, prout illum refert Prac. Conradi, fol. 256. vers. Decimò adde, licet Plotus ibi hoc explicitè non dicat, ex quo tamen longo vsu obtentum est vt sufficiat, nõ puta-

15 rẽ ab ea esse in practica recedendũ. † Est enim tale dictum vulnerati morientis sufficiens ad capturam, secundum communem opin. vt attestatur Gomes. c. 13. delictor. nu. 16. prout illum refert Placa lib. 1. delict. ca. 13. nu. 15. subdẽs, quòd ita passim videmus in practica ser-

16 uari. † Est etiam sufficiens ad excusandum à calumnia, & temeritate hæredem mortui, qui motus est ad accusandum eum, qui fuerat diffamatus à vulnerato moriente, secundum gl. in d. l. mater, in gloss. 1. C. de calumn. quam sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Bertrand. cons. 137. nu. 10. libr. 2. in 1. parte. Ad condemnationẽ verò non est sufficiens, nam talis assertio vulnerati morientis non probat plenè delictum, & ideò non sufficit ad condemnandum, & est communis opi. vt

17 dicit Placa in loco præallega. † Sed nunquid facit saltem indicium ad torturam? Respon. Ang. in d. l. si quis in graui. §. si quis moriens, post nume. 1. ff. ad Syllen. tenuit, quòd sic, sed eius opi. communiter non tenetur, vt dicit Grammat. cons. 57. nume. 13. & 14. Et ita contra Ang. esse communem opi. attestatur Placa in loco præallegato, Practic. Conradi, fol. 297. vers. Trigesimum septimum est indiciũ. Dicit etiam Chas. cons. 58 post num. 28. quòd ita tenent omnes. Ita etiam de stylo seruari, vt scilicet talis assertio ad torturam nõ sufficiat, attestatur Mantua consil. 118. in fine, libro secundo, subdens, quòd minimè mutanda sunt, &c.

18 Fuga delinquẽtis contra eum facit indicium, sed ad hoc, vt habeas in materia fugæ pfectam doctrinam, debes scire, q fuga tribus

19 modis opponitur cõtra fugientem. † Primò vt crimen, puta, quando miles in bello aufugit, & signa deseruit. Et hoc casu probata ipsa fuga, dicitur probatum crimen, neq; aliud requiritur, ad hoc vt reus possit ex ipsa fuga condemnari. Et ita tenẽt omnes, vt dicit Bru.

20 de ind. fol. 26. nu. 7. Secundò † opponitur fuga tanq̃ indicium, quando dicitur reũ commisso aliquo delicto aufugisse, & à loco ipso delicti se absentẽ fecisse. Et hoc casu, Aut est tale crimẽ, ad cuius probationẽ sufficiat sola suspicio, puta, in tutore. l. impu. in fin. ff. de susp. tut. Et tunc sola fuga facit delinquentẽ suspectum, ad hoc ẽt vt possit ex ea sola sequi condemnatio, vt ibi. Et in hoc etiam cõcordant omnes, vt dicit Brun. in loco præal. Aut verò est tale crimẽ, ad cuius probationem suspiciones non sufficiant, sed plena probatio requiratur. Et in hoc casu licet aliquãdo magna fuerit inter DD. altercatio, an fuga delin-

quentis

quentis faciat contra eũ plenã probationẽ,
21 † vel semiplenã, & aliqui tenuerint, quòd solummodò faciat contra eum vnam probationem satis magnam, quam opin. dixit esse communem Romanus in dicta l. admonendi, nu. 70. & Cur. Sen. nu. 130. & Cato Saccus, nu. 78. tamen magis communis opi. est, quòd fuga probet semiplenè illud crimẽ, ad quod ad probandum plena probatio requiritur. Et hanc esse communem opi. attestatur Ripa
22 in d. l. admonendi, nu. 168. † Et ideò facit contra eum sufficiens indicium ad torturam. Ita tenuit Dyn. in d. l. diuus. ff. de custod. reor. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. admonendi, in repet. num. 158. quem refert Duennas regula 390. in prin. & Blanc. de ind. nu. 278. & Gomez Arias super lege 74. Tauri. nu. 18. Et dicit Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de præsump. §. 1. sub nu. 3. quòd hæc opi. Dyn. de consuetudine obseruatur, prout illum referunt Doctores in locis prætallegatis. Et ideò quamuis multi teneant contrariam opin. quòd scilicet fuga non sit sufficiens ad torturam, adeò vt Cur. Iun. in d. l. admonendi, nu. 49. & seq. dixerit illam esse magis communem, nõ tamen putarem ab opinion. Dy. aliquo modo esse in practica recedendum. Quæ tamen intelligenda est, vt procedat in ea fuga, quæ fit ante formatam inquisitionem, vel assumptas informationes, talis enim fuga verè arguit conscientiam delicti commissi. Et hæc est communis opin. vt dicit Boss. in tit. de indicijs, nume. 49. Cæterùm si quis fugiat post transmissam inquisitionem, vel informatio-
23 nes assumptas per officium, † talis fuga non est sufficiens ad torturam. Et est cõis opin. vt dicit Blan. de ind. num. 281. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera F. nu. 175. Ripa in d. l. admonendi, nu. 168. prout illum refert Simanc. de hæret. c. 63. nu. 19. Ant. Gomes. super lege 76. Tauri. post nu. 12. Don Ant. de Padilla in l. transigere, nu. 3. C. de transact. Hoc tamen locum habet solummodò in causis capitalibus: nam in non capitalib. si cum fuga concurrat fama publica, semper facit indicium ad torturam, siue sit ante, siue post accusationem. In capitalibus autem, quando fumus post accusatio-nem, nunquam facit indicium ad torturam. Et hæc est magis cõmunis opin. vt attestatur Io. de Amicis, cons. 37. nu. 5. & cons. 131. nu. 3. Scias etiam, quòd quando ille, qui aufugit,
24 † posteà citatus sponte compareat, tunc fuga præcedens, nullum contra eum facit indicium, neq; etiam leue, secundum Bar. in l. quid si fugitiuus. §. 1. ff. de ædil. edict. quem omnes sequuntur, vt dicit Io. de Amicis, cons. 7. nu. 19. subdens, quòd in hoc profectò nemo dubitat. Hanc etiam dicit esse communem opi. idem Io. de Amicis, cons. 85. nu. 8.

25 Tertio autem modo opponitur fuga delinquenti tanquã confessio, puta, quia reus è carceribus aufugerit, videtur enim fateri delictũ, de quo imputabatur, & ideò facit plenam probationem contra eum. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Ripa in d. l. admonẽdi, nu. 170. Cato Saccus in ea. l. admonendi, n. 81. quem refert Duennas reg. 389. In 2. limita, licet loquatur in fugiente effractis carceribus. Talis enim, qui ex carceribus aufugit, habetur pro confesso, & conuicto de eo crimine, de quo est imputatus, vt est tex. in l. in eos. ff. de custo. reorum, secundum cõem Doct. sententiam, vt attestatur Boër. decis. 215. n. 9. quãuis fortè ille tex. hoc nõ probet. Hunc etiam fatetur esse communẽ intellectum, illius legis, quamuis illum nõ sequatur Ant. Gomes. c. 9. delict. nu. 11. Et ideò potest de iuris rigore in pœnã ordinariam condemnari licet senatus hoc nõ obseruet; nisi cõtra contumaces: nam si quis post fugam captus sit, vel sponte reuertatur, non solet propter solam fugam è carceribus factam, illum condemnare, sed tantùm grauius torquere, prout ẽt obseruauit in facti contingentia curia Neapol. vt refert Gramma. voto 37. Quinimò secundum aliquos illa lex nõ habet locum nisi in eo, qui aufugit fracto carcere, & ruptis ferris, & cippis cum conspiratione. Et dicit Pract. Carcer. fol. 88. in fine, quòd ita illam legem intelligunt Doct. Scias autem, quòd hæc conclusio, quòd fuga è carcerib. facit contra reum plenam probationẽ delicti, intelligẽda est, vt procedat, quãdo talis carceratus fuit legitimè detẽtus. Talis enim iustè carceratus, non põt licitè aufugere, quinimò si fuerit relaxatus cum pmissione de redeũdo, tenetur promissionẽ seruare, & ad carceres redire. Et est cõmunis opinio, vt attestatur Andreas de Beset. in repetitione l. 1. post num. 56. C. de sacrosanctis
26 Ecclesijs. † Sed quando fuit indebitè, & iuris ordinè non seruato, carceratus, tunc propter talem fugam, etiam cum fractione carceris non punitur, neq; habetur pro confesso. Et hanc dicit esse communem Theoricam DD.
27 Roland. cons. 7. nume. 47. lib. 1. Potest † enim licitè talis carceratus indebitè detentus aufugere. Et ita communiter receptum esse ait Didac,

Didac.lib.1.resolut.c.2. nume.11. quem refert Duennas reg.393.in 4.limita.neq; tenetur redire ad carceres, etiamsi iurasset se reditnrũ, secundum gl.in Cle.pastor.in verbo, Per violentam, de re iud. quam dicit esse ab omnibus receptam Dida,in d. c. 2. post nu.7. Placa lib.1.delicto.c.23.nu.6.subdens,quòd Docto. etiam communiter addunt, quòd reus qui verisimiliter est iniustè damnandus, tenetur fugã arripere, si potest, &c.vt ibi per eum. Itẽ intelligenda est hæc conclusio,vt procedat in eo, qui aufugit ex carceribus publ. secus autem si quis aufugiat de carcere priuato. Et hæc est communis opi.vt dicit Boër. in d.decis.215.num.13.prout illum refert Viuius lib.1. commu. opi. in verb.Fugiens à carcere.Scias etiam quòd si carcerati aufugiant nulla facta violẽtia,puta, quia inuenerint portam apertam negligentia commentariensis malè carceres custodientis, non debent capite puniri.Et hoc se pluries de facto vidisse attestatur Ang.in l.1.ff.de effract. Item scias,quòd si carcerati non aufugerint, sed tãtummodò tentauerint fractis carcerib. aufugere, Senatus non solet ex ea causa aliquid graue contra eos decernere, propter attẽtatam fugam vel fracturam. Et ita obseruatum fuit in carceratis Laudæ,10.Decemb.1543.P. N. Benè solet quandoq; eos publicè torqueri facere.Et ita seruari vidi in duobus, qui carcerem frege-

28 rant,vt aufugerent.16.Iul,1558.P,N.Scias † etiam,quòd si talis fugiens è carceribus,statim ad ipsos carceres reuertatur,non est tãquam fugitiuus, vel fractor carceris puniendus. Et est communis opi. vt dicit Boërius in allegata decisione 215.num.18.& 19.

29 Præterea etiam potest poni exemplum in iudice, qui post finitum officium non stetit per quinquaginta dies in loco officij, nã eo casu habetur pro confesso, & cõuicto omnium,de quibus est querelatus, vt colligitur ex tex.in l.consiliarios.C.de assessor. secundum communem Doctorum opin. vt attestatur Igneus in l.Corn. nu. 65. ff. ad Syllc.& Viuius in loco præallegato circa fin.qui tamen text. hoc non probat.Et ideò tenendum est,quòd talis fuga officialis solummodò operatur, vt per querelantes possit contra eum iurari in litem, & iudicio meo in hanc sententiam videntur inclinare communiter Doctores.

30 Inimicitia vigens inter offensum, & eum qui est de delicto suspectus, siquidem orta est ex causa leui, non facit indicium, si verò ex graui & capitali, tunc ex ea resultat indicium,Et dicit Nouel.in pract.crim. fol. 60.nu. 3.quòd cum ista opinione pertranseunt ferè omnes Doctores. Et quòd ex inimicitia leui non oriatur indicium, dicit esse communem opin. Piottus in repet.l.si quando,nu. 880. In fin. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia, statuitur arbitrio iudicis, vt dicit infrà, q. 24. vers.Item quæro. Tu verò dic, quòd aut quæritur, an inimicitia faciat indicium ad formandam inquisitionem,& placet distinctio superius relata, vt scilicet nõ sufficiat inimicitia, nisi ex causa graui,& capitali, nam vt videtur sentire Bianc.de ind.num.175. omnes DD.indifferenter tenent, quòd grauis inimicitia sufficiat ad inquirendum, quod ego intelligo non modò ad assumendas informationes specialiter contra eum super delicto, sed etiam ad formandam siue transmittendam contra reum inquisitionem. Aut verò quæritur,an faciat indicium ad torturam, & dic, quòd sola inimicitia non facit sufficiens indicium ad torturam. Et hanc dicit esse cõmunem opin. Ant.Gomes. ca.13. delic. nu,11. Et hoc non modò si sit leuis inimicitia, sed etiam si sit capitalis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Gram. cons. crim.3.nu.16.Carer.in pract.crim.fol.90.num.118. Hanc etiam opin.quòd indicium inimicitiæ (vti remotũ à facto) non sufficiat ad torturam, dicit magis communiter teneri Grammat. voto 30. nu.20. & voto 34.num.7. Piottus in repet.d.l. si quando,nu. 880. Et ita practicatur, vt dicit Boss.in tit.de indic.num. 47. Benè verum est, quòd si agatur tantummodò de captura, vel de inquirendo, id est procedendo ad assumendas informationes, tunc poterit iudex arbitrari, quòd faciat sufficiens indicium inspecta qualitate personarum, & delicti. Ego tamen quandoque vidi, etiam quò ad torturam idem seruari, quando delictum fuit clam commissum,& nulius alius imputatur, quia scilicet ijs concurrentibus vidi aliquos propter solã inimicitiã suspectos torqueri.

31 Confessio extraiudicialis facit contra cõfitentem sufficiens indicium ad torturam. Ita tenet gl.in l.1.c.5.in glo.fi.ff.de adul.quæ in hoc ab omnibus approbatur vt dicit Marsil. sing. 310. credo te scire. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Feiln.in c.olim. nu.51. de rescrip. Dec. in c. at si clerici, post num.17. vers.Alia opi.principalis,de iud. prout illum refert Pub.super cons. Ainer.fol.20.nu. 6. vbi etiam dicit, quòd omnes hoc fatentur, Ferrat.caut.27,circa princ, Alciat.in c. cùm non ab

ab homine,nu. 98. de ind. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opin. in litera C.nu.435. Blancus de Ind.num.204. Et licet aliqui ex præallegatis Doctoribus teneant, quòd poſſit talis confeſſio hoc caſu reuocari, etiã ad hoc vt euitetur tortura, licet non doceatur de errore, hoc certè iudicio meo nullo modo eſt tenendum. nam ſi ſola reuocatio hoc operaretur, nũquam eſſet locus communi cõcluſioni, propter hoc enim deuenitur ad torturam, quia reuocatur confeſſio, quia ſi reus non reuocaret, non eſſet opus tortura. Tene igitur, quòd niſi probetur error, ſemper talis confeſſio faciet indicium ad torturã. Et ita ſemper vidi obſeruari.

32 Sed hîc quæro, an confeſſio facta corã iudice incompetenti faciat indicium ad torturam? Reſpõ. quòd ſic. & eſt communis opi. vt dicit Imola in c. at ſi clerici, n.7. de ind. quem refert Bolog. conſ.8. col. fi. & Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo. Nec non ad denunciationẽ, poſt nu.22. & in verbo, Comparuerunt, & cõfitentur totum, ſub nu.14. relatus, & ipſe per Pract. Conradi, fol.282. num.10. vbi etiam dicit Abbatem, conſ.25. lib.1. atteſtari contrariam opin. eſſe magis cõmunem, quem tamẽ in libro meo hoc atteſtantem non reperio. Hanc etiam concluſionem dicit eſſe cõmunem Alex. in l. Magiſtratibus, num.6. ff. de iuriſd. omnium iudic. quem refert Dec. in ea. l. Magiſtratibus, nu.8. & Ruin. conſ.80. num.2. libr. 4. Soc. in d. l. Magiſtratibus, prout illum refert Blancus de ind. nu.219. Felin. in d. c. at ſi clerici in pri. nu.15. in fi. Dec. in d. c. at ſi clerici, poſt nu.17. Boër. deciſ. 90. poſt nu. 9. vbi in fine dicit, quòd ita ſeruatur, & quòd ita iudicatum fuit, Iafred. deciſ. 104. quem refert Vinius in libro communium opin. in verbo, Confeſſio facta coram. Menchiaca libr. 3. de teſtam. §.23. nu.32.

33 Sed quid ſi reus, qui confeſſus eſt delictum corã iudice incompetẽti, deinde poſtquam fuit cõſtitutus coram ſuo iudice competenti, confeſſionem illam reuocauerit, nunquid nihilominus faciet contra eum indicium ad torturam? Reſpon. Bald. in l. vnica, nu. 96. C. de confeſſ. tenuit, quòd non, ſed contrarium in practica ſeruatur, vt dicit Boër. in d. deciſ. 90. in vltimis verbis. Nam de facili quilibet reus talem confeſſionem reuocaret, & fieret fraus iuſtitiæ. Benè verum eſt, quòd ſi reus reuocando huiuſmodi confeſſionem doceret de errore, crederem talem reuocationem ei prodeſſe debere, idemq; ſi doceret talem confeſſionem non ſponte, ſed metu tormentorum emanaſſe coram illo iudice, qui erat incompetens, vt ſuprà dixi.

34 Hanc etiam concluſionem aliqui reſtringunt, vt procedat, modò iudex, coram quo facta eſt talis confeſſio, nõ ſit prorſus incompetens, ſed quòd eius iuriſdictio ſit aliquo reſpectu prorogabilis, ſecus autẽ ſi eſſet prorſus incompetens: nam eo caſu (ſecundum eos) talis confeſſio non operatur, neq; ad cõdemnationem, neq; ad torturam. Et dicit Follet. in pract. cri. fol.270. nu.1. quòd omnes Docto. in hoc videntur concurrere. Sed certè (iudicio meo) hæc diſtinctio nullo modo eſt tenenda, ſi enim confeſſio prorſus extraiudicialis facit indicium ad torturam, vt ſuprà dixi, eadem ratione, & multò magis idem dicendum eſſe videtur, quando facta eſt figura iudicij, licet coram iudice incompetenti. Et ideò videmus, quòd confeſſio clerici, facta coràm iudice laico, facit contra eum indicium ad torturã, ſecundum communem opi. de qua atteſtantur ſcribentes in d. ca. ſi clerici, & in ſpecie Aret. & Dec. prout illos refert Boſ. in tit. de confeſſis, nu.56. & Berous in co. c. at ſi clerici, nu. 124. in fi. Vbi etiam ipſe nu. 127. & ſeq. affirmat illam eſſe communẽ opi. quando non metu tormentorum, ſed ſponte facta fuit. Boër. deciſ.90. nu.3. vbi etiam dicit, quòd ita ſeruatur, referens idem atteſtari Aufre. in reper. clem. pe. de offi. ordin. in 3. regula, nu.16. quem refert etiam Carauita ſuper ritu 235. magnæ curiæ, num.16. & ſeq. Et licet Blan. de indicijs, nu.215. aſſerat, quòd in contraria ſententia reſident communiter DD. vera tamen opin. affirmatiua eſt magis communis, videre vt potes in locis præalleg. ex qua neceſſariò infertur, quòd confeſſio facta coram quocunq; iudice, etiam prorſus incompetenti, & cuius iuriſdictio prorogari non poteſt, vt eſt illa, quæ fit à clerico coram iudice laico, eſt ſufficiens indiciũ ad torturam. Et ita teneas. Benè verum eſt, quòd ſi talis cõfeſſio extorta fuiſſet à reo per iudicem incompetentem vi vel metu tormentorum, eo caſu nullum cõtra eum faceret indicium. Et hanc opi. ſecuros eſſe Doctores communiter, atteſtatur Berous in d. c. at ſi clerici, nu. 126. Vide in hoc propoſito ea, quæ dixi infrà, quæſtio.36. verſ. Vltimò quæro.

35 Sed hîc cadit pulchra quæſt. Pone, quòd reus conſtitutus coram iudice tanquam priuato confiteatur delictum, nunquid poterit ex ea confeſſione condemnari? Reſpõ. quòd

confessio facta corã iudice, nõ tamen in forma iudicij, sed corã eo tanq̃ priuato pro tribunali non sedẽte, nõ habet vim plenæ probationis, ita vt possit reus ex illa cõdemnari, sed benè facit sufficiens indicium ad torturam. Et est cõis opi. vt dicit Rom. in l. si quia in graui, §. 1. ff. ad Sylle. prout illũ refert Boẽr. in d. decis. 90. num. 8. Idem etiam dicit Rom. cons. 8. post nu. 2. Foller. in pract. crim. fol. 271. nu. 7. Et ex hoc inoleuit practica assessorum, quòd faciunt reum confiteri ad tribunal, vt ibi confiteatur in forma iudicij, vt dicit Ang. in l. ictus fustiũ in fi. ff. de his, qui not. infam. quem refert Barb. cons. 70. num. 4. in fin. lib. 4. Faciunt quæ dixi infrà, quæst. 49. versi. Sed hîc incidenter.

Vlterius quæro, quid si reus confessus sit delictũ in tormẽtis, & deinde ductus ad ratificandam huiusmodi confessionẽ extra tormẽta, iuxta ea quæ dixi infrà, q. 64. vers. Cæterùm si reus, reuocet ipsam confessionẽ, & neget delictum cõmisisse, nunqd talis cõfessio facit contra eum indicium, ita ꝙ possit denuò torqueri, & cogi ad perseuerandum in ipsa confessione? Respõ. ꝙ sic, ita dixit Bar. in l. vnius, §. reus in vltimis verbis, ff. de quæstionib. & ita tenent communiter Doct. vt dicit Blanc. de indic. num. 219. Pract. Carer. fol. 164. nu. 190. Hanc etiam esse cõem opin. attestatur Bos. in tit. de tortura, n. 34. vbi etiã subdit, ꝙ ita practicatur vbiq; absq; vlla hæsitatiõe. Hanc quoq; sentẽtiam dicit esse vsu receptã Simancas de hæret. c. 63. n. 43. Aduerte tamẽ, quia dum DD. dicunt, ꝙ hoc casu potest reus reiterata tortura cogi, vt in ipsa confessione ꝑseueret, hæc verba debẽt sano modo intelligi, vt s. possit de nouo torqueri, tanq̃ si vnũ aliud nouum indicium superuenisset, non autem vt tandiu torquendus sit, donec in ipsa confessione perseueret, quod nota contra eos, qui reum in tormentis cõfessum die noctuq; torquẽdo fatigant, donec perseueret, quia non possunt hoc facere. Et illos grauiter reprehẽdit Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Comparuerũt & cõfitentur totum, post n. 10. Quinimò si reus iterum positus in tormentis cõfiteatur, & deinde in ratificatione iterum neget, prout refert in facto contigisse Paris. Put. de synd. fol. 482. c. 6. post nu 1. non esse procedendum in infinitum, sed crederẽ sufficere, quòd tormenta repeterẽtur vsque ad tertiam torturam, & vbi deinde ductus ad ratificandum semper negaret, absolueretur rebus stantibus.

37 Minæ præcedentes delictum, faciunt indicium contra eum, qui offenso minatus est. An autem faciant indicium ad torturam, est distinguẽdum, nam si quidẽ sunt minæ prolatæ per virum potẽtem & malæ famæ in eodem genere mali, qui de facili potuisset minas suas exequi, & eas solitus erat exequi, faciunt indicium ad torturam, quando s. ignoratur quis maleficium commiserit, aliàs autem secus. Et ita communiter distingui attestatur Imola in l. fin. nu. 10. ff. de hæred. instituen. Carer. in pract. crim. fol. 102. nume. 126. quem refert Plot. in repe. l. si quando, nu. 185. Blanc. de indicijs, nu. 183. quem refert Duenas reg. 192. in 4. ampl. circa fin. & Placa lib. 1. delicto, c. 28. post num. 18. vers. Secundò subijciam. Hanc etiam opin. dicit esse communem Bos. in tit. de indicijs, num. 44. Sed apud nos non semper admittuntur huiusmodi distinctiones, nam probatis minis, & causa minarum, senatus mandat sæpenumerò reos tormentis subijci.

38 Pax, seu transactio facta per aliquem cum offenso de ipsa offensione, seu iniuria, facit contra eum indicium ad inquirendum. Sed nunquid talis trãsactio, seu pax erit sufficiẽs indicium ad torturam cõtra eum? Resp. Aut sumus in delictis, in qbus de iure licitum est transigere, & nõ sufficit, nã quod fit iure permittẽte, nemini obesse debet. Aut sumus in criminibus, in quibus non est de iure licita transactio, & in istis vtiq; facit indicium ad torturam. Et hæc est communis opin. vt dicit Blanc. de indi. nu. 306. prout illũ refert Villalob. in sua collecta commun. opi. in litera T. num. 121. licet Blanc. in libro meo hoc loco id non attestetur. In quib. autem casib. licita sit transactio, dixi infrà, q. 58. versic. Successiuè. Sed certè apud nos si reperitur instrumentum pacis, illud plenè probat delictum contra eum, qui pro eo pacem facit. Et ideò cautela est, quòd pax fiat per aliquem tertiũ nomine omnium, quorum interest. Talis enim pax valet, & prodest cuicunq; illã producenti, non secus ac si esset in ipsa remissione specialiter nominatus, vt dixi in d. q. 58. versic. Dictum est. Et fortè etiã si ille tertius in specie pacem faceret nomine ipsius rei, adhuc non deberet ei talis pax obesse, prout in facti contingentia iudicauit curia Neap. vt refert Grammat. voto 39. circa fin.

39 Mendacium, seu variatio, inconstantia, & titubatio rei faciunt contra ipsum indicium ad inquirendum, & in hoc nemo dubitat,

tur. Quò verò ad torturam solet allegari Bar. in d.l.fin.nu.3. ff. de quæst. vbi dicit, quòd ex inconstantia, & trepidatione potest haberi aliqua præsumptio contra reum, & quòd si repertus fuerit in mēdacio, erit maxima præsumptio contra eum. Et sic videtur Bar. constituere differentiam inter eam præsumptionē, quæ oritur ex trepidatione, vt sit aliqualis præsumptio, & eam, quæ oritur ex mendacio, vt sit maxima præsumptio. Et propter hoc multi allegant Bart. in eo loco tenere, quod mendacium sit sufficiens indicium ad torturam. Et hanc opin. in pract. obseruari attestatur Paris. Put. de synd. fol.441. post n.4. quem refert, & sequi videtur Grammat. cons. 5. nu. 5. Sed re uera Bart. hoc non dicit, vt benè animaduertit Paris. Put. in loco præal. post nu. 6. sed tātùm, quod erit maxima præsumptio cōtra eum, licet Boss. in tit. de ind. nu. 36. dicat, quod quicquid ille dubitat, ipse ita vidit semper illud dictum interpretari, vt scilicet faciat indicium ad torturam. Et ibi etiam dicit, n. 38. & seq. quod practica seruat, quòd sola variatio rei, etiam sine trepidatione, modò sit circa substantialia, facit indicium sufficiēs ad torturam. Et quòd mendacium solum sit sufficiens indicium ad torturam, dicit concludere communiter Doct. Nouel. in tract. ad defensam, fol.15. post nu. 5. Multi tamen tenuerunt contrarium, quod scilicet solum mendacium non sit sufficiens indicium ad torturam, sed solummodò faciat quandā suspicionem, quæ iuncta cum alijs sufficiat ad torquendū, quam etiam dicit communiter teneri Pract. Careri, fol.95. n.119. Hāc etiam dicit esse communem Grammat. voto 30. nu. 15. in fin. Ego verò in hac varietate opinionum crederem hoc esse relinquendum iudicis arbitrio, cōnsiderata qualitate personæ, & rei, sup qua est mendacium, seu variatio, an scilicet sit talis, in qua verisimiliter possit cadere obliuio, & an sit circa substātialia negocij, & an in continenti se correxerit, nam talis variatio diceretur potius emendatio, quàm mendacium. Si tamen essem iudex, vix esset, vt ex eo solo mēdacio, vel variatione ponerem reum ad torturam, nisi aliquod aliud adminiculum concurreret. Et hoc puto esse tutius.

Cæterùm sola inconstantia, titubatio, & trepidatio rei, proculdubio nō est sufficiens indicium ad torturam, sed tātùm facit contra eum aliqualem præsumptionem, vt dicit Bart. in loco præallegato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol.92. num.120. Hanc etiam dicit esse veram, & receptam sententiam Simancas de hæret. c. 63. n.24. quam etiam communem appellat Plot. in repet. l. si quando, nume. 886. Multi enim sunt adeò natura timidi, vt cùm ducuntur ad præsentiam iudicis, turbentur, ita vt nesciant quid dicant, etiam si sint innocentissimi, vt contigit illi nobili, de quo scribit Paris. Put. de syn. fol.441. num.7. quos propterea impium esset tormentis subijcere.

40 Si aliquis visus sit exire ex aliqua domo cum gladio sanguinolento, & cum facie pallida, quæ domus non habeat nisi vnicum ostium, & intus reperiatur homo mortuus, tale indicium est sufficiens ad condemnationem, Ita allegatur tenere Ang. in l. fi. in prin. ff. quod metus causa. Et est communis opin. vt dicit Blancus de indicijs, num.292. prout illum refert Nouel. in pract. crim. fol.61. num. 8. quamuis Angel. in loco præallegato, in libro meo videatur tenere contrarium, quinimò ipsemet Angel. in l. quamuis, in fi. ff. de furt. expresse tenuit contrarium, scilicet quòd imò nō sufficiat ad condemnationem, sed tantùm ad torturam, & dicit, quòd ita practicatur, quem refert Brun. de ind. fol. 51. nume. 6. Ego in practica semper vidi seruari, quòd hoc positum sit in arbitrio iudicis, nā aliquando vidi reos, contra quos extabant huiusmodi grauissima indicia, grauiter torqueri, aliquando etiam vidi eos condemnari, non tamen pœna ordinaria deiicti, sed tātùm extraordinaria, iuxta ea quæ dixi suprà, quæstione proxima, versic. Ad condemnandum. Et ideò poterit iudex, considerata qualitate facti, & personarum, amplecti quam opin. maluerit.

41 Si res furata reperiatur penes aliquem, talis inuentio facit cōtra eum indicium ad torturam, nisi ipse doceat à quo habuerit. Ita dicit Bart. in l. fi. post num.5. ff. de quæst. Et hæc est communis doctrina Doctorum, vt dicit Mars. cons.130. nu. 42. Rolan. cons.45. nu.39. & seq. li.1. Et ita in facti contingentia consuluit Gram. consil. crim. 14. & ait ita fuisse executum. Hæc tamen conclusio intelligenda est, vt procedat, modò ille, penes quem res furtiua reperta est, sit malæ vocis, conditionis, & famæ, secus autem si sit bonæ vocis, tunc enim etiam si non doceat à quo habuerit, non facit contra eum indicium ad torturam. Ita dicunt Doctores, teste Bruno de indic. fol.25. nu.5. Dicit etiam Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Et vestem cœlestem, sub nu.

19. quòd hāc distinctionem omnes Doctores communiter approbare videntur. Ita etiam communiter distingui attestatur Rolan. in alleg. cons. 45. nu. 41. Et secundum hanc opi. in facti contingentia consuluit Bertran. cōs. 107. lib. 1. in 1. part. Idem etiam dicendum est, si esset reperta apud aliquem, qui solitus esset emere, & vendere tales res mobiles, & illam palàm teneret, nam eo casu nulla ex eo suspicio contra eum oriri possit.

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Indicia quomodo probentur?*
2 *Et an per vnum testem?*
3 *Et quid si non sit omni exceptione maior?*
4 *Et quid si cognouit tantummodò ad vocem?*

1 VIsum est, quæ sint species indiciorum, quæro nūc, qualiter indicia ipsa probentur? Resp. Io. de Amicis, cons. 127. nume. 10. dicit, quòd est indubitata in iure conclusio, quòd quodlibet indiciū, seu adminiculum, maximè si sit remotum à facto, quamuis minimū, & leue faciens ad causam, de quo agitur, ad hoc, vt de eo mērio, & ratio habeatur, de necessitate, debet saltem per duos testes probari. Et subdit, quòd in ista conclusione non legit aliquem contradictorem. Hæc autem cōclusio sumpta est ex vulgata gl. in l. fi. in verbo, vel indicijs. C. fam. hercis. quam sequūtur communiter Docto. vt dicit Ang. de Castro, inter consilia criminalia diuersorum, cōs. 94. nu. 26. lib. 1. Illam etiam dicit esse communiter approbatam Soc. cons. 54. num. 2. lib. 4. Et dicit Michelius patrocinio 46. post nu. 33. ꝙ illam gl. passim Doct. sequuntur. Alia autem est gl. in l. si quis, in verbo, conuictus. C. ad l.
2 Iul. maiest. quæ videtur velle, † ꝙ per vnum testem reus dicatur conuictus, saltē semipienè, & sic, quòd dictum vnius testis sit sufficiens ad torturā. Et hanc gl. dicit esse cōiter approbatam Boër. decis. 163. nu. 3. & Gul. de Bened. in 1. parte repe. c. Ray. fol. 217. nn. 34. licet dicant, quòd ex ordinamentis, & stylo curiarum Franciæ contrarium seruatur, ad quod nō aduertit Simancas, qui Gull. refert in tract. de hære. c. 93. n. 12. tanquam de iure communi loquentem. Placa lib. 1. delictorum, c. 47. post nu. 18. vers. 11. liber. Breuiter tu dic, quòd aut adest vnus testis de veritate, deponens de ipsomet delicto, puta, quia vidit Titium vulnerantem Seium, vel audiuit Sempronium blasphemantem, & tunc talis testis facit indicium ad torturam. Et ita procedat gl. in d. l. si quis, & ita etiam dicit cōmuniter approbari Rolan. cons. 7. nu. 3. lib. 1. Ita etiam communiter seruari in iudicijs attestatur Alb. in d. l. si quis, nu. 1. Et dicit Cæpol. cons. cri. 40. n. 4. dubio, ver. Imò plus, quòd ita tenēt communiter Doctores. Et dicit Paris Put. de syn. fol. 491. c. 12. in prin. quod ita communiter dicitur. Aut verò testis non deponit de visu ipsius maleficij, sed de aliquo actu vel remoto, vel ēt proximo ipsi maleficio, & tunc talis testis nō facit indicium ad torturam, sed requiruntur duo testes ad ipsum indiciū probandum. Et ita procedat gl. in d. c. fi. & ita eā dicit communiter approbari Soc. cons. 54. n. 2. lib. 3. Marf. cons. 59. nu 6. Et hanc distinctionem dicit esse canonizatam in iudicijs, & in scholis Alciat. cons. 455. nu. 1.

3 Vnum tamē scias, quòd ad hoc vt dictum vnius testis faciat indicium ad torturam, requiritur, quòd sit integer, & omni exceptione maior, aliàs autem vnus testis nunquam facit indicium ad torturam. Ita dicit Bart. in l. maritus, nu. 1. ff. de quæst. & ita concludunt omnes, vt dicit Io. de Amicis, cons. 37. num. 6. Marf. cons. 101. nu. 37. Vide quæ dixi suprà, q. proxima, vers. Vnus testis.

4 Sed nunquid testis non deponens de visu, sed dicens cognouisse delinquentem ad vocem, facit sufficiens indicium ad torturā? Dixi suprà, quæstio. proxima, vers. Sed quid si testis.

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Indicia à quibus personis sumi debeant?*
2 *Et an ad ea sumenda debeat pars citari?*
3 *Et an sint danda interrogatoria testibus à reo?*

1 QVæro, postquam est aperta via iudici ad inquirendum, à quibus personis debeat sumere indicia siue informationes. Respon. Si quidem pars in querela, aut cōsulta denunciatione nominauerit aliquos, tanquam de ipso delicto informatos, prout communiter fieri cōsueuit, vt dixi suprà, q. 7. vers. Quæro nunc, tūc eorum dicta ante omnia recipi debēt, sin minus, examinādi sunt illi, qui verisimiliter possunt esse informati, puta, vicini, secundū practicam, quam docet Bar. in l. fin. post nu. 2. ff. de quæstio. Debet autem iudex in hoc cautè ambulare, quia sæpenumero delinquētes seu agentes pro eis contrahunt secretò pacem cum offensis, & deinde facit, ꝙ ipsi, vel alij eorum nomine submittant testes, qui eorum attestationibus destruunt inten-

intentionem fisci. An autem verum, vel falsum deponāt, Deus scit. Et ita solere aliquādo practicari admonet Blancus in pract. cri. fol.22. post nu.59. Propterea fortè bonum esset, quòd iudex, vel notarius, qui recipiunt testes super delicto, prius ab eis ore tenus intelligerent breuiter seriē facti, quàm eorum dicta in scriptis redigerent. Et vbi cognoscerent, ꝙ affectarent defensionem rei, possunt eos diligentius interrogare, perscrutando à quibus fuissent vocati aut instructi, aut cum quibus allocuti fuissent anteq̃ deponerēt, & similia, cogendo etiam eos ad fideiubendū; vbi ipsi iudici viderentur de subornatione suspecti. Et hoc maximè, quando tales testes superueniunt post iam fundatam intentionē fisci. Quod nota, quia aliquando vidi super hoc fieri egregias imposturas iudicibus non indoctis, neque inexpertis. Non autem probo, imò detestor quandā practicam, quā seruant multi iudices, & notarij parum timentes Deū, qui dum recipiunt, & in scriptis redigunt dicta testium deponentium, ad informationem curiæ, scribūt tantūmodò ea, quæ faciunt pro fisco. Et si testis aliquid dicat, quod exgrauet delinquentem, omittunt illud scribere. Malè enim faciunt, quia debēt veritatem inuestigare, tam pro fisco, quàm cōtra fiscum, neq; aliquid omittere. Sed vbi testis esset suspectus, benè potest (vt dixi) iudex illum interrogare de subornatione, & facere, quòd de hac suspicione in actis appareat, cogendo etiam eum ad fideiubendum, vbi ita ipse expedire videatur. Et nota in hoc proposito vnum, quòd licet regulariter iudex non debeat cauillare dicta testium, sed adiuuare, nihilominus si iudex habeat testes pro suspectis, potest, & debet studere, vt eos in verbis capere possit, eos interrogando etiam super circunstātijs, scilicet an tempus esset clarum, vel nebulosum, quibus vestibus erat indutus ille, de quo deponunt, & quid habebat in capite, & similia. Ita dixit Azo in Summa. C. de testibus, nu. 7. & ita (ni fallor) dicit obseruari Grammat. cons. crim. primo, num.9.

2 Quæro, nunquid ad recipiendum examina testiū, debeat reus citari? Dixi suprà, q. 11. vers. item quæro.

3 Item quæro, nunquid danda sint interrogatoria testibus ab ipso reo inquisito? Resp. Aut quæris de testibus, qui examinantur ad informationē curiæ parte absente, & res non habet difficultatem, quia reus nō admittitur ad aliquid faciendū, nisi personaliter compareat. Aut verò quæris, an si recipiantur testes post litem contestatam, possit reus dare interrogatoria. Et dic, quod de iure communi fortè dicendum est, quòd posset, per text. in l. si postulauerit. §. quæstion. ff. de adul. sed de consuetudine contrarium seruatur, quia scilicet nō dantur interrogatoria per inquisitum. Et ita hodie seruari de stylo omnium curiarum attestatur Foller. in pract. crim. fol. 252. n. 32. Ratio autem, cur in causis criminalib. admittantur interrogatoria fisci contra reum; non autem rei contra fiscum, quia minus in iudicijs seruanda sit æqualitas, imò fauorabilior semper esse debeat causa reorum, est secundum ipsum, quia reus deinde publicato processu, potest probare contra personas, & dicta testium, quicquid vult, fiscus autē non solet probare contra defensores, neq; datur ei aliquis terminus ad repulsam, ꝓut seruari attestatur Carauita super ritu 258. magnæ curiæ, n. 3. & est omnibus notissimū. Quæ tamen ratio non militaret, quando extaret accusator, nam eo casu, si petat, semper ei datur terminus ad repulsam, Sed quidqd sit, consuetudo vtroq; casu obseruat, quòd inquisitus, vel accusatus nunquam dat interrogatoria testibus pro fisco deponētibus, non etiam dat accusator interrogatoria testibus deponentibus ad defensam, sed iudex aut fiscalis eos interrogat, prout sibi videtur. Vidi etiam dari quandoq; per accusatorem interrogatoria faciēda testibus, qui ad defensam deponunt, non quidem in forma iudicij, sed priuatim in aliqua schedula ad instructionem ipsius iudicis, vel fiscalis, quod mihi non displicet.

QVAESTIO XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Testes in causis criminalibus qui esse possint?*
2 *Et an mulier?*
3 *Et an in causis capitalibus?*
4 *Et quid de iure canonico?*
5 *Et an inimicus?*
6 *Et quid si secuta sit reconciliatio?*
7 *Et an ille, qui dixit contra me testimonium in alia causa?*
8 *Et an clericus?*
9 *Et quid si protestetur, quòd non vult reum puniri in pœnā sanguinis?*
10 *Et an laicus contra clericum?*
11 *Et an pauper?*
12 *Et an affinis?*
13 *Et an infamis?*
14 *Et an meretrix?*
15 *Et quæ dicatur meretrix?*
16 *Et an constitutus in peccato mortali?*
17 *Et an semel conuictus de crimine?*

18 *Et an pupillus?*
19 *Et an in ſubſidiū teſtes inhabiles aliquādo admittantur?*
20 *Et an ad defenſam?*
21 *Iudex an poßit cogere teſtem ad teſtificandum?*
22 *Qui non poßint cogi ad perhibendum teſtimonium?*
23 *Teſtis qui non debuit examinari, ſi fuerit examinatus, an faciat indicium?*

1 CAEterùm in aſſumendis indicijs, ſiue informationibus contra reum nō debet iudex omnes paſſim ad teſtificandum admittere, multi enim ſunt, qui à teſtimonio dicendo repelluntur, de quibus abundè dictū eſt, ſuprà lib. 2. §. teſtis. Et licet ibi multa dicta ſint de cauſis ciuilibus, ſcire tamen debes, quòd qui repellitur à teſtificādo in cauſa ciuili, multò magis repellitur in criminali, in qua debent eſſe probationes luce meridiana clariores. l. ſciant cuncti. C. de probatio. prout omnes ſciunt, & dicunt, vt ait Boſ. in tit. de conuictis, nu. 8. Quinimò multi admittuntur in cauſis ciuilibus, qui nō admittuntur in criminalibus. Et de his hoc loco videndum eſt.

2 Quæro igitur in primis, nunquid mulier admittatur ad teſtificandum in cauſis criminalibus? Reſp. Eſt diſtinguēdum inter ius ciuile, & canonicum, nam de iure ciuili mulier admittitur indiſtinctè ad teſtificandum in cauſis criminalibus. Et ita communiter tenetur, vt dicit Gram. conſ. cri. 12. nu. 17. quem refert Viuius in libro communium opin. fol. 281. verſ. Teſtis idonea; Blanc. de indi. nu. 350. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Abb. in c. quoniam, num. 2. de teſtib. Bolog. in addit. ad But. conſ. 17. poſt num. 16. Felin. in d. c. quoniam, poſt num. 1. prout illum refert Rolan. conſ. 7. nu. 12. lib. 1. Dec. in d. c. quoniam, nu. 9. Bertran. conſ. 259. nu. 2. lib. 3. in 2. parte. Crot. de teſtib. nu. 57. Gratus conſ. 57. nu. 3. li. 2. Gigas de crim. læſæ Maieſt. fol. 100. q. 6. nu. 3. Iacob. de S. Georgio in l. ex eo, nu. 4. ff. de teſtib. prout illum refert Duennas reg. 315. in ſecunda limitat. Ant. Gomeſ. c. 12. delictorum, nu. 13. Rolan. conſ. 24. nu. 13. lib. 1. Et dicit Io. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de teſt. §. 1. ſub nu. 83. quòd ita ſeruatur in practica, quem refert Soc. conſ. 54. nu. 6. lib. 3.

3 Adde, quòd admittitur ad teſtificandum etiam in cauſis capitalibus, & ita communiter atteſtatur Alex. conſ. 11. num. 6. lib. 1. Imola in l. qui teſtem. §. mulier, circa fin. ff. de teſtam. quem refert Auguſt. ad Ange. de malef. in verbo, Comparuerunt, & negauerūt, poſt num. 14. Et dicit Vitali. de malef. in Rub. de teſtib. num. 37. quòd in hoc ius ciuile vbique ſeruatur.

4 De iure autem canonico mulier non admittitur ad teſtificandum in cauſis criminalibus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Blanc. de indi. nume. 351. Hanc etiam dicit eſſe cōmunem opin. Abbas in d. c. quoniam, num. 2. quem refert Dec. in l. fœminæ, nu. 34. & ſeq. ff. de reg. iur. & Apoſtill. ad Crot. de teſtib. ſub nume. 55. & Duennas in d. regu. 315. in prin. Butr. in loco præallegato, Dec. in d. c. quoniam, num. 20, & ſeq. Hoc tamen intellige, vt procedat in cauſis criminalib. criminaliter intentatis, in illis enim vtiq; mulier de iure canonico à teſtificando repellitur. Et ita communiter teneri atteſtatur Ioan. de Imol. in d. §. mulier, circa fi. quem refert Auguſt. in loco præallegato. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Io. de Anan. conſ. 17. poſt nu. 16. Pract. Conradi, fol. 205. poſt nu. 75. Sed in cauſis criminalibus ciuiliter intentatis benè admittitur etiam de iure canonico ad teſtificandum.

5 Item quæro, nunquid inimicus repellatur à teſtificando in cauſis criminalibus? Reſpō. quòd ſi inimicitia eſt capitalis, repellitur, aliàs ſecus. Et ita tenent omnes, vt dicit Ana. in c. cùm oporteat, num. 6. de accu. Feli. in eo. c. cùm oporteat, poſt nu. 8. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opin. Aret. in d. c. cùm oporteat, num. 19. Leuis ergo inimicitia non repelleret teſtem à teſtificando. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in Auth. ſi teſtis, nu. 3. C. de teſtib. Et ſcias, quòd in cauſis criminalib. repellitur inimicus à teſtificando etiam in caſibus exceptis, puta, læſæ Maieſta. & huiuſmodi, vt eſt tex. in c. per tuas, de ſimonia, quem Doctores reputant eſſe in hoc propoſito ſingularem, vt dicit Marſ. cōſ. 65. nu. 20. Quis autem dicatur inimicus, ſtatur arbitrio iudicis. Ita dicit Ioā. And. in d. c. cùm oporteat, quem ſequuntur cōmuniter Doc. vt ait Marſil. in l. 1. §. præterea, num. 53. ff. de quæſt. Pariter etiam quæ dicatur inimicitia capitalis, vel non relinquitur arbitrio iudicis. Et ita tenēt omnes Doctores, & in hoc reſident, vt dicit Fel. in c. repellantur, num. 3. de accuſatione.

6 Sed quid ſi ſecuta ſit reconciliatio, nunqd adhuc, propter priores inimicitias erit quis à teſtificando in cauſa criminali repellendus? Reſp. quòd ſic, talis enim reconciliatio recens & nouiter facta non tollit effectum præcedentis inimicitiæ. Ita ſentire videtur

Innoc.

Inhoc.in d.c.cùm oporteat,num. 6.quem omnes sequuntur, vt ait Feli. ibi. post num.10. vbi etiam nume.11. attestatur hanc esse communem opin.prout etiam attestatur Didac. pract.q.18.nume.3.Plotrus in repet.l.si quando, post nu. 880. Et ideo secundum aliquos, ad hoc,vt quis post reconciliationem possit tanquam inimicus repelli à testificando, requiritur non modò quòd inimicitiæ sint recentes, sed etiam quòd nondum sit lapsum triduum à die reconciliationis. Et hanc dicit esse communem opi. omnium Docto. Sigismun. cons. feudali 46. post nu. 27. quod ego non credo verum, sed puto relinquendum esse arbitrio iudicis, qui ex circunstantijs, & qualitate personarum, & inimicitiæ æstimabit, an sit repellendus, vel non. Et in omnem casum nunquam dicerem, quòd talis, qui semel fuit capitalis inimicus, etiam post mille reconciliationes posset vnquam dici integer testis, vel omni exceptione maior, licet fortè nõ esset in totum à testificando repellendus.

7 Sed nunquid ille, qui semel dixit testimonium cõtra me in causa criminali, vel ciuili, in qua ageretur de maiori parte bonorũ, poterit ad hoc esse testis cõtra me in alia causa criminali? Resp. Si sponte accedat in ista causa criminali ad testificandũ, nõ potest examinari, si verò accedat ad deponendũ coactus, & citatus, vtique debet examinari, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Paris. in c. fraternitatis, nu.14. de testib. Hãc etiam distinctionẽ dicit esse communem Aret. in c. cum P. Manconella, nu.3.& seq. de accusa. Sed certè in omnem casum talis testis nunquam poterit dici omni exceptione maior.

8 Vlterius quæro, nunquid clericus possit testificari in causa criminali? Resp. quòd sic, debent tamẽ clerici abstinere à testificando in causis criminalibus, in quibus ingeratur pœna sanguinis, nam ex tali testificatione vbi contingat sequi mortẽ, aut membri mutilationem, efficiuntur irregulares, vt dixi suprà li. 2. §. Clericus, Et quid in hoc proposito obseruetur in regno Neapol, vide per Carauitam super ritu 144.

9 Sed quid si clericus in actu testificãdi protestetur, quòd non intendit testimoniũ perhibere, ad hoc vt reus, pœna sanguinis efficiatur, nunquid propter talem protestationem euadet irregularitatem? Respõ. quòd non. Et ideo si reus, contra quem testimonium perhibuit, afficiatur pœna mortis, vel mutilationis mẽbri, ipse erit nihilominus irregularis. Et hæc est communis opin. vt ait Didac. in reper. clem. si furiosus, fol. 314. vers. XIII. his omnibus, de homicid. Vide quæ dixi suprà, q.14. vers. Dixi in primis.

10 Præterea quæro, nunquid in causa criminali possit laicus contra clericum testificari? Resp. quòd in causa criminali nõ admittitur in testem contra clericum ille, qui nõ est clericus, & tale patitur corporis vitium, quod à ꝓmotione, & sacerdotio, repellat. Ita colligitur ex text. in c.1. de excep. secundum cõmunẽ intellectum, vt ait Fel. in eo. c.1. in primis verb. & Dec. num.13. quos referr. & attest. hanc esse communem opi. Did. practica, q.18. post nu.2. vers. Secundò illud. Et quòd si agatur contra clericum criminaliter, nõ admittuntur laici, nec bigami, nec mulieres, dicit esse communem opi. Oldr. cons.145. nu.3. Tu dic, quòd si laicus indistinctè non admittitur in testem contra clericum in causis criminalibus criminaliter intentatis, prout est communis opi. vt attestatur Dida. in loco præallegato, & Viuius in lib. communium opi. fo. 286 vers. Testificari possunt, & Mẽchiaca lib. 3. de testa. §. 22. num. 73. vbi loquitur etiam in criminib. exceptis, certè illud, quod dicunt Docto. vt repellatur ille, qui non posset propter aliquod corporis vitium esse clericus, videtur nõ satis bene posse procedere. Nam si intelligatur in laico, videtur superfluum, ex quo indistinctè repellitur, vt suprà dixi, si verò intelligatur in iam clerico, qui tamen patiatur aliquem defectum, propter quem non posset de nouo promoueri, non videtur cõmunis conclusio rationabilis, vt etiam ponderat Didac. ibi. num. 7. circa fi. nihilominus in practica difficile esset contra communem opinio. obtinere. Cæterùm si clericus sit accusatus de crimine ciuiliter, vtiq; potest laicus contra ipsum testificari. Et ita concludunt Doctores omnes, vt attestatur Ferret. consil. 183. post nume. 5. versic. Vltimò confirmatur.

11 Quæro etiam, nunquid pauperes admittuntur ad testificandum in causa criminali? Respon. Taner. in c. si quid de testib. dicit, ꝙ non. Et ita tenent communiter omnes Scribentes, vt ait Soc. reg. 289. pauper, quem refert Prac. Conradi, fol. 107. nu. 8. Io. de Amicis, con. 78. num. 9. quem refert Rolan. cons. 46. nu. 34. lib. 2. Hoc tamen intellige, vt procedat in paupere, & turpi persona, secus autem si sit persona honestæ vitæ, & bonæ conditio-

nis, & famæ, argumēto eorū, quæ dixi suprà, q.14. vers. Sed hîc etiam. Quis autem dicatur pauper, standum est arbitrio iudicis, vt dixi suprà, lib.2. §. pauper.

12 Quæro modò, nunquid in causis criminalib. affinis repellatur à testimonio? Respō. quòd sic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Cor. cons. 172. in litera T. lib. 2. Hanc etiam attestatur esse communem opin. Aret. in c. cùm oporteat, nume. 11. de accus. Hoc etiam dicit esse certum, secundum omnes Alber. de testib. in 1. part. §. 1. nu. 16. Quæ quidem conclusio absq; difficultate procedit, quando affinis, vel cōsanguineus accusatoris, vel partis offensæ vult contra reum testificari: nam eo casu procul dubio repellitur, cùm iniuria facta consanguineo suo censeatur etiam ipsi communis. Et ita hanc esse communem opi. attestatur Villalpan. super l. 22. c. 33. post nu. 2. Sed ad defensam ego vidi multoties examinari affines ad probandam innocentiam rei, iuxta ea quæ dixi infrà vers. Item scias. & quandoq; etiam ad offensam, licet non sine integri testes, iuxta ea, quæ dixi suprà, q. 21. vers. Vnus testis.

13 Item infamis infamia iuris prorsus repellitur à testificando in causa criminali. Et hoc sine controuersia admittunt omnes, vt dicit Pract. Conradi, fol. 77. nu. 12. Sed quid in eo, qui est infamis infamia facti? Resp. quòd pariter repellitur in causis criminalibus, & est communis opi. vt attestatur Albe. in tract. de testib. lib. 1 §. consequenter, n. 7. & seq. vbi etiam dicit, quòd ita communiter obseruatur, quem refert Pract. Conradi, fol. 79. nu. 15. Hoc tamen intellige, vt procedat regulariter, sed in subsidium, scilicet vbi aliter veritas haberi non potest, tunc vtiq; admittitur testis infamis hac infamia facti cum tortura. Et ita cōcludunt communiter Docto. vt dicit Aret. in c. 1. nu. 40. de accus. Vide quæ dixi infr. quæst. proxima, circa principium.

14 Item meretrix non potest esse testis in criminalibus. Et ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Ias. in l. cunctos populos, in secūda lect. nu. 54. C. de sum. Trin. & post eum attestatur hanc esse communem opin. Pract. Conradi, fol. 80. n. 18.

15 Quæ autem dicatur meretrix, dixi suprà, lib. 2. §. Meretrix.

16 Quæro, nunquid constitutus in peccato mortali repellatur à testificādo in causa criminali? Resp. Aliqui dicūt simpliciter, quòd existens in peccato mortali repellitur à testimonio, vel saltem illi de fide diminuitur. Et hanc opin. dicit esse communem Albe. de testib. in 1. parte. §. consequenter, num. 10. in fin. quem refert Bertran. cons. 203. nu. 4. li. 7. Tu dic, quòd omne peccatum mortale cōtinuum, puta, concubinatus, vel frequentatum, puta adulterium, repellit à testimonio. Si verò est momentaneum vel transitorium, repellit quidem in foro ecclesiastico in causis criminalib. etiam inter laicos, sed non in foro ciuili. Et ita communiter tenetur, vt ait Felin. in c. inquisitionis, post nu. 13. de accus. Et si dicas, quòd secundum hoc pauci poterunt in testes admitti, cùm nemo sine crimine viuat. Potest responderi, quòd vbi pœnituerit de peccato, poterit admitti, quia amplius non dicitur in crimine constitutus. Et in dubio semper erit præsumendum, quòd pœnituerit, nisi appareat, quòd in eo perseueret. Scias tamen quòd semel conuictus de crimine præcedente accusatione, repellitur à testificando in causis criminalibus, licet postea fuerit emendatus. Et est communis opin. vt dicit Barba. in tract. de testibus, in prima parte, nu. 23. quem refert Pract. Conradi, fol. 79. vers. Quarta est.

17 Vidi quandoq; dubitari, nunquid pupillus in causis criminalibus possit testificari, & fuit conclusum, quòd licet de iure minores 14. ann. non possint testificari, vt dixi suprà lib. 2. §. Testis, tamen consuetudo admittit, quod possint examinari, si non vt probent, saltem vt prosint ad veritatem indagandam, & hoc præsertim in criminibus atrocioribus. Et ita tenent glo. & Doctores, vt dicit Nicellus in concor. gl. c. 30. & ita etiam decisum fuit per Capel. Tholos. teste Aufrer. decis. 237. An testimoniū. Et ego intellexi, quòd plura delicta ex depositionibus huiusmodi puerorum in lucē venerunt. Et refert Igneus in l. excipiunt, nu. 37. ff. ad Syllc. quòd ex testimonio filij impuberis 12. an. detectum fuit homicidiū cōmissum ab eius parte in personā eius vxoris. Cæterùm illud est indubitatū, quòd postquam quis factus ē pubes, potest testificari de his, quę vidit in pupillari ætate. Et hęc est communis omniū sentētia, vt dicit Calc. cons. 110. post num. 8. vers. Nec obst. quòd isti, Igneus in d. l. excipiuntur, n. 36. Et hoc dummodò deponat de rebus, quas vidit in tēpore quo erat proximus pubertati, non autem ante. Et hoc dicit esse de cōmuni omniū sententia Alb. de test. in 1. parte. §. Videndum, n. 11. vbi tamen hoc eleganter declarat. Item

intel-

intellige vt procedat, modò ferat testimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere poterat, aliàs secus.

18 Habes igitur plures causas, ex quibus potest quis à testificãdo in causis criminalibus repelli, plures etiam explicauimus suprà, lib. 2, §. Testis.

19 Sciendum est tamen aliquos esse casus, in quibus etiam testes inhabiles admittuntur, puta, propter immanitatem criminum, vt in causa hæresis, & læsæ Maiest. & huiusmodi, vt suis locis explicauimus. Itẽ scias, quòd quando veritas delicti aliter haberi non potest, tunc in subsidium testes inhabiles admittũtur, ne delicta probationũ defectu impunita remaneãt. Et est regula, quòd quando ex natura facti alij testes haberi nõ possunt, admittuntur testes, qui aliàs prohibẽtur, quam dicit esse cõem Dec. cons. 342. nu. 8. Benè verum est, quòd Aut. de But. in c. tertio loco. de probat. dixit hoc intelligẽdum esse, vt procedat, quãdo neq; actu, neq; habitu potest veritas delicti aliter haberi. Et sic (secundum eum) nõ sufficit, ꝙ nõ adessent alij testes, sed opus est etiam, ꝙ adesse non potuissent. Et hoc dictum reputat singulare Marsil. sing. 73. vbi ait hoc esse menti tenendum, quia quotidie occurrit de facto, & quòd ipse aliàs fecit reprobare plures testes minus idoneos, quem post alios refert, & sequitur Rolan. cons. 24. nu, 67. lib. 1. Sed certè apud nos vidi plures seruari cõtrarium, & iudicio meo melius. nam ratio, propter quam Doctores mouentur, quæ est difficultas probationis, ita militat, quando certum est, alios non adfuisse, prout quando adesse non potuerunt. Et ideo in huiusmodi casibus vbi certum est, aut etiam verisimile alios non adfuisse, senatus solet fidem adhibere testibus inhabilibus, si non ad condemnandum pœna ordinaria, saltem ad infligẽdam pœnam extraordinariam, vel ad torquendum, & ita teneas.

20 Itẽ scias, quòd isti oẽs, quos suprà diximus repelli à testificãdo in causis criminalib. possunt nihilominus & debẽt admitti, si producãtur ad defensam, & sic ad probandã innocentiã ipsius rei. Ita sentit Spec. in tit. de inqs. §. 1. num. 22. & est cõis opi. vt attestatur Ant. Gomes. c. 12. deliktorum, nu. 23. Quod tamen intellige, non vt omnino plenè probent, sed vt deinde, inspecta facti & personarum qualitate, iudicis ipsius religioni relinquatur, quanta sit eis fides adhibenda.

21 Successiuè videamus, nũquid possit iudex cogere testes ad dicendum testimonium in causis criminalibus? Resp. de iure ciuili videtur expeditum, quòd possit eos cogere, sed de iure canonico variæ sunt opi. Doctorum, nam aliqui dicunt quòd nõ possunt cogi testes in merè criminalibus, neq; etiam in criminalib. ciuiliter intẽtatis. Et dicit Goffr. quẽ refert Bald. in Rub. de test. cog. circa fi. quòd de consuetudine curiæ in medijs causis, & in criminalibus qualitercunq; intentatis testes non compelluntur testificari, nisi de speciali mandato Papæ, dicit etiam Capella Tholos. decis. 412. quod communiter tenetur, ꝙ etiã vbi obijciũtur testibus crimina per viam exceptionis, non possunt cogi testes ad testificandum. Sed quicquid sit de iure, hodie indistinctè seruatur cogi testes tã in ciuilibus, quàm in criminalibus ad testificandum, vt attestatur Foller. in pract. crim. ca non. fol. 121. num. 34. in fin.

22 Scias tamen, quòd sunt aliquæ personæ, quæ in causis criminalibus nõ coguntur testificari, & in primis frater cõtra fratrem non potest cogi testificari in causa criminali. Et hoc est indubitatũ apud omnes, vt dicit Alb. de testi. in 2. parte, in princ. nume. 1. vbi etiam post nu. 3. hanc dicit esse cõmunem sententiam. item clericus non est compellendus ad perhibendum testimonium in causa criminali. Et ita rescripsit senatus prætori Laudæ 4. Ian. 1557. P. N. Sed quid in milite? Respon. quòd vtiq; compellitur testificari in causis criminalibus. Et ita conclusum fuit in Senatu 20. Iul. 1556. P. N. Benè verum est, quòd vbi aliter veritas haberi non potest, eo casu etiam priuilegiati possunt cogi ad testimonium perhibendũ, quod quidem in ciuilibus nullam habet difficultatem, vt dixi infrà lib. proximo, & illud vidi etiam in criminalibus plerunq; obseruari. Debet tamen iudex, quãtum fieri potest, abstinere ab examinandis testibus, qui de iure contra reum non possunt compelli ad testificãdum, & vbi occurreret casus quòd veritas aliter haberi non posset, & delictum esset atrox, posset consulere principẽ, prout factũ fuit in causa quorundam fratrum de Barzaniga imputatorũ de incendio, in qua Senatus permisit, quòd contra ipsos examinaretur eorum mater, & super eius dicto ambo fuerunt capti, & interrogati, & cùm fuissent confessi delictum, fuerunt suspensi.

23 Vidi etiam plerunq; dubitari, nũquid testis, qui nõ debuit examinari in causa crimi-

nali,

nali, si tamen fuerit examinatus, facit indicium. Et in hac quæst. reperio, quod Pract. Carer. fol. 109. n. 152. dicit, quòd traditur per Doctores quædã magistralis doctrina longa distinctione, vt ibi per eũ. Ego verò breuiter dico, quòd, Aut testis prorsus à lege repellitur, & non facit indicium, nisi ad inquirendum, id est, ad assumendas informationes super delicto specialiter contra aliquẽ, vel ad capturã, vbi ita iudici videatur, nã ad hos effectus quælibet suspicio sufficit, vt dixi supr. q. 20. vers. Ad inquirendũ, & infrà, q. 28. in pri. Ad transmittendam verò inquisitionem, seu citationem, neq; ad torturam, non facit indicium. Aut verò testis nõ omninò à lege repellitur, sed illi de fide diminuitur. Et tunc si fuerit examinatus, parte nihil opponente facit indicium, parte verò opponente non facit sufficiens indicium.

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Testes quando in causis criminalibus torqueri debeant?*
2 *Et quid si sint infames?*
3 *Et quid si sint socij criminis?*
4 *Et quid si sint varij?*
5 *Et quid in clericis?*
6 *Et quid in constitutis in dignitate?*
7 *Et quid si testis dixit vnum extra iudicium, & postea contrarium in iudicio?*
8 *Et quid si sit vilis persona?*
9 *Et quid si interfuit delicto, & dicit se non vidisse?*
10 *Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum?*

1 SVnt etiã aliqui casus, in quibus testes inhabiles admittuntur cũ tortura, talis enim tortura purgat defectum testis, adeò vt fidẽ faciat contra reum, licet aliàs sine tortura non probaret. Exemplũ autem poni potest
2 in teste, † qui sit infamis, talis enim siue sit infamis infamia iuris, siue sit infamis infamia facti, nunquam probat nisi cum tortura. Et est communis opin. vt dicit Boss. in tit. de tortura testium, nu. 3. vbi etiam subdit, quòd testis crimine notatus, etiam si non sit vilis persona, non admittitur sine tortura. Vide quæ dixi suprà, quæst. proxima, vers. Quæro nunquid.
3 Item in socio criminis, de quo dixi suprà, q. 21. vers. Scias etiam.
4 Item testis varius in suis depositionib. nõ facit fidem contra reum, nisi firmet dictum suũ in tortura. Et ita practicatur, vt dicit Bos. in loco præallegato, nu. 21. in fi. Vide quæ dixi infrà, q. 53 vers. Quartus est casus.
5 Sed nunquid hoc habet locum etiam in clericis, vt scilicet clericus testis vacillans, vel suspectus, quòd veritatẽ dicere recuset, possit torqueri? Resp. quòd sic, & est communis opi. Canon. vt dicit Follet. in pract. crim. can. fol. 127. nu. 47. Magis enim peccat clericus celãs veritatem, quàm laicus. Et licet Bart. in l. ex libero, circa pri. ff. de quæst. tenuerit, quòd presbyter vacillans non sit de iure canonico torquẽdus per tex. in l. presbyteri. C. de episc. & cleri. nihilominus, vt dicit Boss. in tit. de tortura testium, illa lex in hoc non seruatur. Et contra Bart. qui (vt dixi) tenet de iure canonico presbyteros torqueri non posse, est communis opin. vt dixi infrà, q. 64. vers. Sed an clerici. Intellige tamen, quòd potest torqueri à suo iudice ecclesiastico, non autem à iudice laico, etiam, quòd corã eo vacillet. Et ita reperio in facti contingentia decisum fuisse per cons. regni Siciliæ teste Capic. deci. 142. Faciunt quæ dixi infrà, quæst. 38. vers. Sed hic quæro.
6 Scias tamen, quòd hæc conclusio non habet locum in testibus in dignitate constitutis, tales enim, etiam si vacillent, nõ torquentur nisi in criminibus exceptis. Et hæc est cõmunis opin. vt dicit Boss. in loco præallegato, num. 7. circa fin.
7 Sed pone, quòd testis vnum dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat cõtrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, nũquid poterit ex hoc torqueri? Resp. quòd sic: Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alex. cons. 63. circa fin. libr. 1. quem refert Turzan. in sua collecta communium opin. c. 134. Dicit etiam Alex. cons. 251. in fi. li. 6. quòd in hoc omnes conueniunt: Et ita practicari attestatur Boss. in loco præallegato, nu. 21. in fi. An autem hoc casu standum sit primo, vel secundo dicto, dixi infrà, in d. q. 53. vers. Primus est casus.
8 Sed quæro, nunquid vilis persona, si testificetur in causa criminali, probet contra reũ sine tortura? Aliqui dicunt, quòd sic. Et hanc dicit esse communem opin. Roland. cons. 24. num. 64. lib. 1. Alij verò dicunt, quòd testi vili, & ignobili non creditur sine tortura. Et hanc dicit esse communem regulam Igneus in l. 1. §. serui appellatione, nu. 75. ff. ad Syll. Tu dic, quòd hoc relinquendum est arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem personarum & facti poterit arbitrari, an talis testis torqueri debeat, vel non: Sed in omnem casum huiusmodi testibus nunquam tanta fides adhibetur, sicut alijs.

Torquen-

9 Torquentur etiam testes, qui delicto interfuerunt, & tamen dicunt neminem vidisse, aut cognouisse, ex hoc enim reddunt se suspectos, tanquam quòd veritatem celare velint. Ita dicit text. in l. vnius, §. iudex. ff. de q. non tamē posset hoc casu iudex omnes eos, qui interfuerunt, torquere, sed tantūmodò duos, vel tres, secundum cōmuniter Doctores, vt dicit Bos. in tit. præallegato de tort. testium, nume. 10. In fin. Sed hoc non seruatur in practica, vidi enim multò plures aliquando torqueri, præsertim quando omnes sunt suspecti, quòd verum dicere nolint. Et ideo crederem hoc relinquendum esse iudicis arbitrio, tàm circa numerum, quàm circa qualitatem, & modum torturæ, quæ tamen nullo modo debet esse ita grauis in testibus, prout in reis.

10 Solet dubitari, nūquid quando testes sunt torquēdi, debeat eis dari copia indiciorum, & processus. Et dicendum est quòd non, ita tenet Bart. in d. l. vnius, § iudex, nume. 1. ff. de quæstio. cui nemo contradicit, vt dicit Boss. in tit. præallegato n. 38. & seq. subdens, quòd ita etiam vidit in practica obseruari. Et certè si aliter fieret, destruerentur mille processus, talis enim tortura vt plurimum fit super Inquisitione generali ad indagationem veritatis, cuius quidem generalis inquisitionis nō datur copia parti, nec testibus. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Anto. de Canar. de quæstion. in secundo membro, num. 52. Benè verum est, quòd si testis sit torquendus propter causam, quæ aliunde quàm ex processu oriatur, puta, ex eo quia sit seruus, vel infamis, vel huiusmodi, vtiq; prius super hoc est disputandum, & cognoscēdum, dato etiam illi termino ad deducendum, si quid in contrarium habet d torturam euitādam, vt ibi. Et dicit Bassinus in tit. de mandato ad homicidium, post num. 30 quòd ita seruat vniuersus mundus. Quod tamen ego in practica nūquam vidi seruari, nam iudices semper torqueri faciunt testes absq; vlla disputatione, quod quidem tutius est, propter timorē subornationis. Faciunt quæ dixi infrà, q. 94. vers. Quæro nunc.

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus.*

2 *Et quid si sint personæ egregiæ?*

3 *Iudex an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium?*

4 *Id tamen sine magna causa fieri non debet.*

5 *Princeps an possit receptionem testium alteri committere?*

6 *Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excōmunicatus, an dicatur legitimè excommunicatus?*

1 Solent autem in causis criminalibus testes plerunq; ab ipsismet iudicibus examinari, quandoq; etiam per iudices notarijs eorum examina committi, sed quando deponunt ad informationem curiæ ex stylo huius prouinciæ, notarij etiam absq; vlla cōmissione iudicis eorum dicta recipiunt. Testes verò, qui ad defensam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipsis iudicibus, quia eo casu maior subest fraudis suspicio. Si tamen testes essent in longinquis partibus, eo casu quandoq; eorū examina cōmittuntur alijs iudicib. sub quibus habent domiciliū, idq; fit cōsulto prius Senatu. Cæterùm in omnem casum si subest aliqua causa, propter quā iudex velit testem videre, & examinare, non attenditur distātia loci, neq; committitur alteri eius examē, sed citatur, vt veniat personaliter ad deponendum. Et ita seruatur, vt ait Carauita super ritu 87. magnæ curiæ. n. 5.

2 Et aduerte, quia dispositio l. ad egregias, ff. de iureiur. vt s. personæ egregiæ examinentur in earum domibus, non habet locum in causis criminalibus, sed debent venire ad deponendum coram iudice, si ita ei videatur. Et ita seruatur, vt dicit Carauita super 142. ritu magnæ curiæ, nu. 1. Si tamen essent personæ, quæ aliquo iusto impedimento essent impeditæ, puta, honestæ mulieres, infirmæ, aut debilitatæ, eo casu non coguntur ad iudicē venire, sed ad eas accedit ipse iudex, vel mittit notarium. Et ita obseruatur, vt dicit Carauita super ritu 155. magnæ curiæ, num. 2. & alijs sequen.

3 Sed quæro, quid agendum sit, si testes, qui sunt examinandi, reperiātur absentes, & extra territorium iudicis procedētis? Resp. De iure nō potest iudex aliquid facere, nisi testes personaliter veniant coram eo ad testificandum, vt est text. in Auth. apud eloquentissimum, C. de fide inst. & est communis opin. vt dicit Viuius in libro communium opin. fol. 265. versic. Testium examinationem. Sed de consuetudine seruatur, quòd iudex potest, & debet concedere literas subsidiales, siue remissorias pro eis examinandis illi iudici, in cuius territorio ipsi testes reperiuntur. Et ita dicunt de consuetudine seruari Scribentes

bentes in c. cōstitutus de fideiusso. & in specie Io. And. & Ant. de Butr. & Ancha. quos refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Qui iudex statuit, circa fi. & Catauira super ritu 157. magnæ curiæ, nu. 7. & Soc. Inn. conf. 60. nu. 7. in fi. lib. 2. Idem attestatur seruari de consuetudine etiam in causis capitalibus Bald. in d. Auth. apud eloquentissimum, num. 2. quem refert Anan. in c. fin. nu. 3. de collus. detegen. & Curt. Sen. de testib. conclu. 29. nume. 61. & Grammat. conf. crim. 41. nu. 16. & Affli. super prima parte const. Regni, Rub. si in prin. post nu. 2. & Bos. In tit. de oppos. contra testes, nu.

4 20.† Dicit tamen Alcia. conf. 462. nu. 1. quòd licet plerunq; secundum cōsuetudinem tales literæ remissoriæ concedi soleant, id tamen nō fit nisi ex magna & necessaria causa, quando aliter veritas haberi non potest, ibiq; recensest aliquos casus, in quibus sunt cōcedendæ. In hoc autem Ducatu nullus iudex inferior tales literas concedit, nisi iussu Senatus, qui etiam hoc nisi rarò, & ex magna causa fieri permittit. An autem possit alteri committi repetitio testium iam examinatorum ad informationē curiæ, dixi infrà, q. 45. vers. Cæterùm si reus.

5 Vnum scias, quòd dispositio d. Auth. apud eloquentissimum non habet locum in principe, nam quilibet princeps tam ecclesiasticus, quàm secularis, potest etiā in causis criminalibus receptionem testium alteri committere. Et hæc est communis opin. vt attestatur Nonius de los corregidores, fol. 211. ver. Decimò fallit.

6 Sed pone, quòd iudex ecclesiasticus citauit aliquem ad deponendum sub pœna excommunicationis, qui non comparuit, neq; misit excusatorem, & ita fuit excommunicatus, deinde comparuit, dicens se nō potuisse comparere propter legitimum impedimentum, nunquid talis dicetur legitimè excommunicatus? Respon. glo. in ca. cum super, in gl. fin. de testib. cogen. dicit, quòd ille testis, quò ad Deum non est excommunicatus, sed quò ad ecclesiam sic, tamen constito de legitimo impedimento debet de facili absolui. Et est communis opin. vt dicit Felin. in eo. c. cum super, nume. 7. & seq. Foller. in pract. cri. can. fol. 112. num. 38. Hæc tamen conclusio in puncto iuris non transit sine difficultate, ex quo stante iusto impedimento, cùm non sit dolus, neq; culpa, non deberet dici excōmunicatus, vt Felin. in loco præalleg. qui nihilominus subdit, quòd non auderet contra hanc communem opinionem consulere.

QVAESTIO XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an possit perquiri facere rem furatam in domo alterius?*

2 *Reus an teneatur in causis criminalibus edere fisco contra se iura, vel instrumenta?*

3 *Iudex an possit publicare edictum, vel literas monitorias, vt propaletur, vbi sit res furata?*

4 *Et an ad detegendum ipsum furem, seu delinquentem?*

5 *Statutum dans præmium reuelanti malefactorem, an habeat locum etiam in participe ipsius maleficij?*

6 *Et an ille, qui reuelauit malefactorem, sed non probauit, consequi debeat præmium à statuto propositum?*

1 Visum est de indicijs, sed quid si nulla reperiantur indicia? Resp. Aliquādo iudex solet ea perquirere in domo ipsiusmet rei, puta, si dicatur res furata esse in domo alicuius, mittit satellites ad eam perquirendam, vt dixi suprà hoc eod. lib. §. Furtum, vers. Quæro nunquid.

2 Sed hîc incidenter quæro, Tu scis, quòd in causis ciuilibus reus tenetur edere iura, & Instrumēta fisco, etiam ad ipsius intentionem fundandam, nunquid idem erit dicendum etiam in causis criminalibus? Respon. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Dec. in l. 2. nu. 41. C. de edendo. Et hoc non modò si causa sit capitalis, vt sentire videtur tex. in l. 2. §. Item diuus, ff. de iure fisci, sed etiam si non sit capitalis, sed merè pecuniaria. Et est communis opi. vt dicit Ripa in d. l. 2. nu. 22. C. de edendo. Quod etiam dicit esse ex mente omnium Doct. in titu. de fisco, nu. 11. Parti verò procuidubio non tenetur edere, nisi essent acta communia, nō autem tenetur edere attestationes, confessiones, repetitiones, vel confrontationes testium. Et ita de consuetudine seruari attestatur Pract. Millei, fol. 28. nume 6.

Aliquàndo etiam facit iudex proponi edictum, vel literas monitorias, ad hoc vt reueletur delinquens.

3 Sed quæro, nunquid possit iudex ecclesiasticus concedere literas monitorias, & pariter iudex laicus proponere edictum ad instantiam partis, vt quicunq; sciuerit, apud quam personam, vel in quo loco reperiatur talis res, quæ dicitur furto subtracta, debeat reuelare? Respon. quòd sic, & ita pro regula insallibili traditur ab omnibus Doct. vt dicit Foller. In pract. crim. cano. fol. 119. num. 27. Quod intellige vt ex eo quis obligetur ad propalandum dummodò id sciat aliunde, quàm

ex reuelatione ipsius furis, nam si haberet ab ipsomet, qui furtum commisit, eo casu non teneretur reuelare, prout in facti contingentia consuluit Socin. cons. 102. lib. 4.

4 Sed nunquid poterit iudex concedere huiusmodi literas, & edictum proponere non modò vt reueletur res furata, sed etiam vt reueletur, qui illam furto subtraxit? Respô. Legistæ distinguunt, quòd aut id fit ex officio, & potest iudex id facere, aut fit ad instantiam partis, & non potest. Sed quicquid sit de iure, consuetudo diœcesanorum, & stylus Romanæ curiæ seruat indistinctè, vt etiam ad instantiam partis concedatur, vt attestatur Neuizza. In sylua nuptiali, lib. 3. nu. 30. Foller. in loco præallegato, num. 28. Hanc etiam esse communem opi. attestatur Neuizza. in loco præallegato, quem refert Pract. Conradi, fol. 366. num. 12. in fin.

5 In multis autem locis adsunt statuta proponentia præmium reuelanti, seu denuncianti malefactorem. Quæro, stante hoc statuto, si compareat aliquis ex participibus, vel complicibus ipsius delicti, qui illud reuelet, an gaudeat beneficio ipsius statuti? Respon. quòd non. ita tenet Bar. in l. 3. §. si ex stipulatu. ff. ad Sylle. & est communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Nec non & ad denunciationem, nu. 31. Et refert Ange. in l. 4. §. si tibi, nu. 2. ff. de cond. ob turpem caus. quòd cùm in nocte Veneris sancti, fuisset interfectus quidam Hebræus cum filijs suis, & quidam Formulus sub spe præmij quingentorum aureorum indicasset socios, & seipsum, fuit ipse Formulus laqueo suspensus. Et hoc idem refert Anan. in c. qui cum fure, num. 8. de furtis.

6 Sed pone, stat statutum, vel propositū est edictum, quòd denuncians, vel detegens, vel arguens malefactorem, consequatur certum præmium, modò aliquis denunciauit, vel arguit aliquem de maleficio, sed nô probauit, nunquid consequetur præmium propositū à statuto, vel edicto? Respô. quòd non, & ita interpretatur cõsuetudo generalis, quæ seruanda est, vt attestatur Albe. in l. diuus Adr. num. 10. ff. de custod. reo. Intelligenda enim sunt verba cum effectu, vt scilicet non sufficiat denunciasse, detexisse, vel arguisse, nisi etiam conuincat.

QVAESTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *De captura reorum.*
2 *Captura an concedi debeat, statim porrecta contra aliquem accusatione?*
3 *Mulieres an possint personaliter detineri?*
4 *Doctores an possint carcerari?*
5 *Clerici an possint de iure detineri?*
6 *Et an à iudice seculari?*
7 *Capi nemo debet sine iudicis commissione.*
8 *Captura an possit committi ipsi parti offensæ?*
9 *Detentus appellans an sit relaxandus?*

1 Dictum est de informationibus & indicijs per curiam assumendis, sequitur nunc vt videamus quid facere debeat iudex post ipsas informationes assumptas. Et in primis quidem debet iudex diligenter considerare, quid ex ipsis informationibus contra resultet, & an ei videatur deueniendum esse ad decretum capturæ cõtra ipsum, in quo quidem ad tria præcipuè animaduertere debet, ne si iniustè aliquem detineri faciat, teneatur in syndi. Primum est, vt delictū, de quo agitur, sit tale, pro quo ingeratur pœna corporalis, aliàs enim non est reus ad carceres conducendus. Quæ autem sunt delicta, in quibus pœna corporalis ingeratur, dictum est infrà, q. 68. & alijs seq.

Secundum est, vt indicia, quæ resultant ex processu, sint sufficientia ad capturam, de quo aliquid dixi suprà, q. 20. versic. Ad inquirendum.

2 Scias autem, quòd in hoc puncto aliqui tenuerunt, quòd ex eo solo, quòd contra aliquē porrecta sit accusatio criminis, pro quo pœna sanguinis ingeratur, debet reus detineri, etiam quòd nulla contra eum adsint indicia. Et dicit Paul. de Cast. cons. 328. nu. 1. lib. 2. quòd ita est generalis consuetudo. Alij verò dicunt, ꝙ antequam iudex procedat ad retentionem, seu carcerationem rei, necesse est vt in primis præcedant legitima indicia. Et hanc esse communem Doctorum opin. affirmat Nouel. in pract. cri. fol. 23. nu. 7. Mihi non placet prima, nec secunda opin. si enim (secundum primā opi.) porrecta accusatione, statim absq; alia informatione, iudex deberet capi facere reum accusatum, esset in facultate cuiuscunq; vilis personæ carcerari facere quemlibet probum, & insignem virum, vt rectè cõsiderat Pau. de Castro in loco præallegato, neq; verum est hanc esse generalem consuetudinem, quia imò priusquam deueniatur ad capturam, solent semper examinari testes. Et hanc dicit esse communem consuetudinem totius Italiæ Ang. de Castro inter consilia criminalia diuersorum, cons. 94.

nu.2.lib.1.Et ita etiam hodie seruari ait Blan. in pract. cri. fol.25. nu. 68.in fi.Et si iudex sine indicijs aliquem carcerari faceret, teneretur in syndicatu.Si verò teneamus secūdam opi. quòd ante capturam debeāt præcedere legitima indicia, poterit reus de facili fugam arripere, & iudicem eludere. Et ideo dic, q̄ iudex, habita aliquali informatione, pōt deuenire ad capturam rei. Et hāc esse puto veriorem opi, quam etiam dicit esse cōem Blan. de ind.nu.6.Et cauti iudices illam obseruant, vt dicit Ang.de malef.in verbo, Iudex, commisit, quòd Caius, num.4.quia. s. habita aliquali informatione de delicto, iubent reum capi si crimen sit tale, q̄ pœna sit corporis afflictiua.Dicit etiam Bos.in tit.de captura, num.3. quòd ita decidunt communiter Doctores, subdens, quòd iudices boni ita obseruant. Hanc etiam dicit esse iuridicam practicam, & quam iudices Moderni obseruant. Xuarex in suo vol.alleg.fol.685. nu.5. Et secundum hoc intelligendum esse puto dictum Saly. in l. fi. in fi. C.de q.de quo ēt aliquid dixi infrà, q.45. vers. Cæterùm si reus, vbi ait quòd iudex habita formatione debeat formare inquisitionem & deinde capi facere reum, nō qnidem vt loquatur Saly.in inquisitione, prout est libellus, seu citatio quæ trāsmittitur reo, prout illum fortè intellexit Dec.cōs.189.in fi.neq; etiam de inquisitione generali quò ad personas, & speciali quò ad delicta, prout illum intelligit Bru.de ind.& tort.fo.167.n.5.& post eum Bos.in tit.de capt.nu. 82.subdens, quod ita pract. obseruat, sed de processu informatiuo, qui formatur à iudice assumendo indicia, & informationes contra aliquem specialiter, ex quib. iudex deinde elicit titulum criminis.qui est forma & substantia ipsius inquisitio. siue processus, iuxta ea quæ dixi sup.q. 3. vers. Et aduerte. Et hoc modo vtiq; debet formari inquisitio ante capturā, vt dicit Sal. in loco præal. non autē debet reo transmitti ante capturam, qa illud esset verbaliter illum citare, vt dixi infrà, q. 31. Et certè, si eo modo intelligeretur, Sal. esset sibi ipsi contrarius, & esset ridiculum transmittere reo inquisitionem, prinsq̄ iudex illum capi faceret, quia nihil aliud esset, quàm ipsum ad fugam instruere. Et quia tota materia indiciorum est arbitraria iudici, vt dixi sup.q.20.poterit iudex, in specta qualitate personæ & delicti, decernere capturam cōtra reum, habita ea informatione, quæ sibi sufficiēs videbitur. Aliter enim procedendū est contra nobilem, & cōtra divitem, qui non præsumuntur velle aufugere, quàm contra pauperē, & vilem personam. Et ideo fortiora indicia haberi debent ad carcerādum personam nobilē, & insignem quàm pauperem. Præterea aliter procedendum est in delictis occultis, quā in publ. & sic minora indicia sufficient ad decernendum capturam, quādo agitur de crimine occulto, quàm de publ. quæ omnia, & alia multa huiusmodi discretus iudex considerare debet, non enim potest in his dari certa regula. Poterit iudex capi facere reum, vbi ei suspectus videatur, & de fuga & de delicto, & ad carceres conduci præcedēre aliquali informatione. Et ita practicant iudices deputati ad malef. vt dicit Sal. in d.l.ea quidem, nu.77.& in l.nullus, nu.4.C. de exhib. reis, quem refert Carauit.super 34. ritu magnæ curiæ, post nu.10. Non tamen debet iudex illum examinare, neq; reum facere super delicto, nisi legitima præcedant indicia, vt dixi suprà, q.20. circa prin. Et certè si in causis ciuilibus licet iudici, & quandoq; etiam ipsimet parti capere debitorem, qui sit de fuga suspectus, vt dixi infrà. li. prox. multò magis id licere debet iudici in causis criminalibus quæ sunt multo maioris momenti, & præsertim vbi agatur de criminibus atrocibus. Et sic vides, quòd hæc materia informationum & capturæ, est quasi arbitraria iudici. Quinimò Saly. in l.2.nu.2.C.de cust.reo. dicit, quòd aliquando dicitur etiā semiplenè constare iudici per informationem ab ipso habitam à pluribus, non in figura iudicij, & q̄ hoc sufficit ad capturam. Et dicit Cauens. super 41.ritu magnæ curiæ, nu.10. quòd ita hodie seruatur in delictis enormibus, quod est valde notandum ad excusationem iudicum, qui plerūq; anteq̄ indicia in scriptis redigantur, faciunt reos detineri, & benè faciunt, quādo delictum est graue, & subest probabilis suspicio fugæ.

Tertiò debet iudex animaduertere, ne fortè persona, contra quam captura decernitur, sit talis, quæ ex priuilegio detineri non possit.

3 Quæro igitur, nunquid mulieres possint de iure personaliter detineri? Resp. quòd nō. tex. est in c. mulieres, de iud. in 6. & est cōmu. opi. vt attestatur Boër. in repet. l. consentaneum, nu.144. C. quomodo, & quādo iudex, quod tamen intellige, vt pcedat in mulierib. honestis, secus autem in meretricib. & vilibus. Sed certè quidquid sit de iure, hodie de consuetudine contrariū seruatur, nam indistinctè

ſtinctè mulieres capiũtur pro delictis, & carcerantur, ſed benè ponuntur in carceribus ſeparatis à carceribus virorum. Et de hac cõſuetudine atteſtatur Imol. in c.2.num.16. de pign. quem refert Maria. de citatio. art.5.q.17. verſ.16. fallit, & Gramma. deciſ.33. nu.11. Idem atteſtatur Blanc. in pract. cri. fol. 4. nu. 27. Et ita etiam ſeruari de ſtylo, & cõſuetudine curiarum Franciæ ait Boër. deciſ. 349. nu.5. in fi. Bonum eſt tamen, quòd iudex in hoc ſit valde circunſpectus, qa ſi mulier ſit nobilis, vel honeſtæ conditionis, non debet illam cum dedecore ad ſe conduci facere, neq; ſtatim in carcerem cõijcere, ſed poterit ei dare pro carcere domum alicuius nobilis, & honeſtæ matronæ ſub idonea fideiuſſione, & hoc niſi delictũ ſit atrox, nam eo caſu eſſet detrudenda in carcerem, vel in monaſteriũ, vel in prætorio in aliquo cubiculo ſub honeſta cuſtodia, & fideiuſſione retinẽda, arbitrio iudicis, inſpecta qualitate delicti & perſonę. Et ita in hoc ducatu ſeruatur. In regno antẽ Neapolitano, ſi delictum eſt tale, propter quod reus non ſolet relaxari fideiuſſori, mulieres carcerantur, aliàs non. Et ita ſeruari hodie in magna curia Vicariæ atteſtatur Gramma. in d. deciſ.33. quem refert Foller. in practica criminali, fol.34. nu.18.

4 Item quæro, nunquid Doctores poſſint carcerari? Reſp. quòd quando agitur de delicto leui, non poteſt Doctor carcerari, ſecus autem ſi agatur de delicto graui. Ita dicit gl. in l. medicos, in verbo, Exhiberi, C. de profeſſo. & med. li.10. quam videntur ſequi Doctores, vt dicit Marcus deciſ.81. nu. 1. Et ego vidi in facti contingentia plures Doctores carceratos ex diuerſis criminibus.

5 Quæro nunquid clericus poſſit pro crimine perſonaliter detineri? Reſpõ. Si loquimur in iudice eccleſiaſtico competenti, nulla videtur eſſe difficultas, quò minus ab eo poſſit clericus propter crimẽ perſonaliter detineri. Et ita quotidie videmus obſeruari. Scias tamẽ, quòd de iure antequam clericus detineatur, debet conſtare iudici de delicto, pro quo talis clericus eſt detinendus. Ita dicit Io. And. in c. ſi clericus, in verb. Commiſſos, de ſent. excom. in 6. ſubdens, quòd caueant ſibi prælati noſtri temporis, qui capiunt ſtatim, quia (ſecundum eum) incidunt in pœnam excommunicationis. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Cor. conſ.325. quod eſt conſilium vltimum in litera C. lib.4. Quando autem dicatur conſtare de delicto, dixi ſuprà, q.4. Item ſcias quòd requiritur, quòd ipſe cleric' ſit fugitiuus. Ita colligitur ex tex. in c. vt famæ, de ſent. excom. & ita communiter intelligunt Doctores, vt ait Coru. in loco præallega. Scias etiam, quòd talis carceratio clerici debet eſſe ad cuſtodiam, non autẽ ad pœnam. Ita dicit gl. in d. c. ſi clericos, in verb. Poſtea, quã ſequũtur omnes, vt ait Cor. in d. conſ. in litera E. Sed certè qdquid ſit de iure, hæc omnia de cõſuetudine mala obſeruantur hodiernis temporib. fortè qua multum creuit malitia clericorum.

6 Si verò loquimur in iudice ſeculari, nunc facienda eſt regula, ꝙ ab eo non poteſt clericus detineri, niſi in caſib. in quibus poteſt etiam ab eo puniri, de quibus dixi infrà, q.36. Benè verũ eſt, quòd ſi clericus inueniatur in flagranti crimine, poteſt capi à familia iudicis ſecularis, non quidem vt puniatur, ſed vt tradatur iudici eccleſiaſtico. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Feli. in c. ſi verò, num.4. de ſent. excom. quem refert Villalob. in ſua collecta commun. opi. in litera C. nu.77. Viuius in lib. communium opi. in verbo, Iudex laicus, quam etiam dicit eſſe conſuetudine approbatam Gramma. ſuper conſtit. regni, fol. 29. col.2. ver.14. Iudex. Publicè enim intereſt, ne delinquẽtes impuniti euadant. Quinimò hoc caſu poteſt capi non ſolùm à familia, ſed etiam à quocunque laico. Et eſt communis opin. vt dicit Aret. in d. c. cùm non ab homine, num.14. & ſeq. pariter etiam, vbi clericus delinquens veriſimiliter eſſet ſuſpectus de fuga, poteſt capi, vt epiſcopo ſuo conſignetur. Et eſt communis opin. vt dicit Alcia. in d. c. cùm non ab homine, nu. 63. quem refert Villalob. in loco præallega. Nam & hoc caſu publicè intereſt, vt talis delinquẽs capiatur, ne crimen impunitum remaneat.

7 Dictum eſt, quæ perſonæ detineri poſſint, vel non. Quæro nunc, quomodo decernenda eſt talis captura? Reſp. quòd licet in cauſis ciuilibus in verbali citatione quilibet nuncius abſq; iudicis ſpeciali mãdato poſſit quẽcunq; citare, tamẽ in cauſis criminalibus, ſecus eſt, nam niſi præcedat ſpecialis cõmiſſio iudicis, nemo debet perſonaliter detineri. Hæc tamẽ concluſio locum nõ habet, quando aliqui reperiuntur in flagranti crimine facere rixam, deferre arma contra formam edictorum, portare aliquid cõtra deuentum extra territorium, vel ſimilia: nam in ijs caſibus vtiq; capi poſſunt per familiam abſq; iudicis commiſſione. Ita dicit Patiſ. Put. de ſyn.

fol.188.nu.15. & ita seruatur in practica, vt attestatur Carauita super 34. ritu magnæ curiæ post nu. 2. An autem possit quis sine iudicis mandato citari verbaliter, dixi infrà q.31.ver. Vnum autem scias.

8 Solet autem captura cõmitti satellitibus, & familiæ ipsius iudicis. Sed nunquid potest iudex committere capturam personalem rei delinquentis ipsimet parti offensæ? Resp. ꝙ sic, dummodò executio huiusmodi capturæ non habeat annexam causæ cognitionem, & dummodò fiat sine armis & resistẽtia. Et hæc est commu.opi. vt dicit Cagn. in l. non est singulis, nu. 6. ff. de reg. iur. Sed certè, quidquid sit de iure, ego consulo quibuscunque iudicibus, vt à talibus commissionib. abstineant, ne detur occasio scandalorum, quæ quidem de facili eueniunt, quando huiusmodi actus non publica, sed priuata manu peraguntur; quod etiam consilium dat Paris. Put. de syn. fol. 291. nume. 3. Posset fortè tolerari, si vnà cum familia curiæ transmitterentur aliqui ex offensis, qui assistendo auxilium, & fauorem præstarent ipsi familiæ, non autem vt ad ipsius capturæ actum manum apponerent. Sed hoc etiam non nisi ex vrgenti necessitate fieri debet.

9 Quærò, si detentus appellet, nũquid pendente appellatione sit relaxandus? Dixi infrà q.45. vers. Sed quid si reus.

QVAESTIO XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Familia officialis an possit detinendum, si resistat, impunè interficere?*
2 *Officiali resistere an aliquando liceat?*
3 *Eximens detentum è manibus familiæ qua pœna sit puniendus?*
4 *Et quid si erat indebitè detentus?*
5 *Et an eximens seipsum incidat in pœnam?*
6 *Iudex an possit statuere præmiũ capienti delinquentem?*
7 *Capiens delinquentem recuperet à fisco, id quod expendit in eo capiendo?*
8 *Statutum constituens præmium capienti delinquentem, an habeat locum in officiali?*
9 *Statutum quòd villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum, quando maleficium fuit de nocte commissum, & claues portarum erant apud rectorem?*
10 *Delinquens si fugiat in aliam iurisdictionem, ibiq; captus sit à familia eum persequente, an sit liberandus?*

1 SAEpenumero contingit, ꝙ delinquentes ne capiantur, familiæ resistunt, & se armis tuẽtur: Quæro, nunquid familia possit illos interficere? Respõ. quòd si familia habet mãdatum iudicis aliquem capiendi, & ipse resistat, neq; aliter capi possit, potest illum impunè interficere. Ita colligitur ex text. in l. si seruus. C. de his qui ad eccles. confug. Et hoc verum esse nullus dubitat, vt ait Bolen. in repe. l. capitalium. §. famosos. nu.196. ff. de pœ. Et dicit Bald. in l. fi. C. de exhib. reis, quòd vidit de facto liberari baruarium, qui vulnerauerat fugientem quem capere volebat. Et illud dictum Bal. refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, post nu. 54. Et ita etiam pluries iudicatum fuisse in facti contingentia, refert Amad. de syn. num. 100. & seq. quem refert Boss. in tit. de captura, nu. 12. Et licet Amad. in loco præalleg. videtur sentire, ꝙ in prædictis casibus satellites sint liberandi, dũmodò captura sit iusta, aliàs secus, ego indistinctè puto esse liberandos, quia ad eos non pertinet cognoscere, an commissio iudicis sit iusta, vel iniusta, vt dixi infrà, q. 60. versi. Solet dubitari, sed solummodò illam exequi. Et ideo, vbi ipsa cõmissio esset in forma fidem faciente, illos semper excusarem. Admonet tamen, & rectè Amad. ibi officiales, & familiam, vt quantum fieri potest, caueãt ab huiusmodi vulneribus, & percussionibus, referens se vidisse in ciuitate Perusij populum insurgentem cõtra potestatem, & familiam, quia vulnerauerant quendam captum resistentem familiæ. Debent etiam satellites cautè in hoc procedere, quia deinde appareret, quòd illũ capere potuissent, absq; eo ꝙ interficerent, vel vulnerarent, non euaderẽt pœnam saltem extraordinariam, prout in facti contingentia iudicatum fuit per curiam Neapo. teste Gramma. decis. 41. Item debent aduertere, vt habeant secum licentiam illum capiendi in scriptis, vel saltem habeant insignia, quòd sint satellites, aliàs verò posset reus licitè ab eis aufugere, & etiam se defendere, non enim tenetur eis credere. Et ita in facti contingentia, aliàs determinatum fuisse, attestatur Ang. in l. Item apud §. si quis virginem, nu. 2. ff. de iniur. quem refert Aug. in loco præallegato.

2 Sed hîc incidenter quæro, nũquid aliquãdo liceat officiali, seu iudici resistere, præsertim si de facto procedat? Resp. Aliqui tenuerunt absolutè, quòd sic. Et hanc sententiam dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptam Placa lib. 1. delictorum, c. 28. nu. 9. Sed hæc opin. iudicio meo periculosa est. Ideò tu dic, ꝙ aut iudex procedit tanquam iudex, & nullo modo debet ei resisti, nisi vellet inferre aliquod præiudicium irreparabile. Aut procedit eo modo, quo solent procedere priuati,

priuari, & tunc impunè licet ei resistere. Et hæc distinctio colligitur ex gl. in l. non videtur. §. qui iussu, in gl. vnica. ff. de reg. iur. quam dicit esse communiter approbatam Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famosos, post nu. 143. ff. de pœnis. Et dicit Clau. in lectura l. vt vim, nu. 27. & 28. & in repe. nu. 48. ff. de iust. & iure, quod ita omnes volunt, & in hoc omnes cōcordant, dixi latius suprà lib. 2. §. iudex.

3 Eximens autem detentum è manibus familiæ punitur pœna capitis, vt dixi infrà, quæst. 68. vers. Eximens.

4 Sed quid si ille erat indebitè detentus, nūquid eximens erit puniendus? Respon. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Ias. in l. 3. §. quòd prætor, col. 3. ff. ne quis eum qui, prout illum refert Boss. in tit. de captura, nu. 7. & tit. de carcere, nu. 15.

5 Quæro etiā, nūquid ille, qui se ipsum eximit de manib. familiæ, incidat in pœnā? Res. Boss. in tit. de captura, nu. 17. & seq. refert in facti contingentia fuisse determinatū in senatu, quod sic, licet dicat, quod in eo casu fugiens, seu eximens se, euaginauerat ensem, & sic videbatur etiam fecisse resistentiā familiæ. Ego credo, quod fugiens è manibus familiæ sit puniendus, prout ille, qui fugit è carceribus, nam etiam ipse dicitur detineri, mitius tamen ex quo nō dicitur violare publicos carceres. Et hoc quando id facit sine violentia. Sed si defendat se cum armis, dicerem puniēdum esse prout illos, qui resistunt capturæ. Non tamē omittam, quod cùm quædam Alegra Piua maritū capitaliter damnatū exemisset è manib. satelliū, fuit din disputatū in Senatu, an esset punienda, & tandem non fuit diffinitiuè absoluta, neq; condemnata, sed dictum eam nō esse molestandam, donec aliud per senatum ordinatum fuisset, 3. iul. 1563. P. N.

6 Sed quid si delinquens aufugerit, ita vt capi non potuerit à familia, nūquid poterit iudex seu potestas publicare edictū, & statuere præmium capientib. huiusmodi delinquentē? Resp. quod sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Alb. in 4. parte statutorum, q. 48. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, post n. 75. Quod tamē ego intelligo, vt procedat in aliquo casu particulari, vbi delictum esset atrox, & seuera pœna dignū, nam eo casu dicendum est licere iudici tale præmium cōstituere, sed non in genere cuicunque capienti malefactores, hoc enim esset condere legem, quod nō permittitur nisi supremis magistratibus.

7 Vnum tamē nota in hoc proposito, quòd quicunq; etiam nō habens mandatum à iudice cœperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ, & in eo capiendo aliquid expenderit, poterit illud recuperare ab officiali, vel à fisco. Et hoc fatentur omnes, vt dicit Grammat. siue Petrus de Monforte super cōstit. regni, fol. 54. num. 5. dicens istud esse perpetuò menti tenendum.

8 Cæterùm in multis ciuitatibus, & oppidis Italiæ extant statuta, quæ constituunt præmium capientibus delinquentes: Quæro, nunquid officialis capiens aliquem malefactorem, debeat habere tale præmium à statuto propositum? Respō. quòd nōn, quia illud facere tenetur ex debito, & necessitate officij sui. Et ita dicunt omnes Scribentes, vt ait Ioan. Mont. de auctoritate magni consilij, posito post decis. Boēr. post nume. 146. vers. Et ibi dicunt. Et dicit Boss. in tit. de captura, num. 76. quòd ita vidit seruari in facti contingentia.

9 E conuerso etiam in multis ciuitatib. stant statuta, quod villa teneatur capere malefactorē sub certa pœna. Pone, quòd fuit commissum maleficium de nocte, & rector, seu potestas habebat claues castri, ita quòd illi de villa nō potuerunt exire, & capere malefactorem: Quæro, nunquid teneantur pœna statuti? Respon. quòd non, ita dicit Bar. in l. 3. §. subuenitur. ff. ad Sylle. Et hæc conclusio approbatur à Doctoribus, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. Qui iudex dictum Caium, post num. 12. Cùm enim facto, seu impedimento superioris exire non potuerint, non potest eis aliquid imputari.

10 Sed pone, quòd familia vnius Iudicis incipiat in suo territorio persequi delinquentē, & eum capiat, & ille aufugiat in territorium alterius iudicis, & ibi fuerit à familia eū persequente comprehensus, nunquid erit retinendus ab ipso iudice, qui capturam decreuit, & ab eo puniendus? Resp. quòd non, sed debet relaxari, & dimitti. Et est communis opi. vt dicit Barba. cons. 26. in fin. lib. 1. quem refert Boss. in tit. de captura, num. 34. & idem Boss. in tit. de fauorib. defensionis, num. 7. in fi. dicit, quòd ita vidit seruari. Ita etiā practicari attestatur Ant. Gomes. c. 9. delictor. nu. 5. Non enim hoc casu attēdi debet principium, sed finis. Et si casus cōtingeret, ita seruarem, licet contrarium in facti contingentia decisum fuisse referat Paris. Put. de synd. fol. 190. c. 4. nu. 2. in quodam qui commiserat delictum

lictum Perusij, & fuit insecutus à familia, vsq; ad ciuitatem Florentiæ, & ibi captus.

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia habet immunitatem, vt delinquens, qui in eam confugerit, non sit inde violenter extrahendus.*
2 *Et an ambitus, qui est extra ecclesiam per quadraginta passus?*
3 *Et an palatium episcopi?*
4 *Et an ecclesia nondum consecrata?*
5 *Et quid si ecclesia sit interdicta?*
6 *Et quid si sit destructa?*
7 *Et an oratoria priuata?*
8 *Et quid si delinquens in vna ecclesia confugiat in aliam?*
9 *Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate?*
10 *Et an raptores virginum?*
11 *Et an homicida proditorius?*
12 *Et quid in homicida animo deliberato?*
13 *Et an ille, qui ex insidijs alium interfecit?*
14 *Et an fures?*
15 *Et an illi, qui in ecclesia delinquunt?*
16 *Et an clerici?*
17 *Et an Iudæi?*
18 *Et an excommunicati?*
19 *Et quid si delinquens iam insequente familia à locis prophanis in ecclesiam se receperit?*
20 *Et an possit iudex secularis propria auctoritate delinquẽtem ab ecclesia extrahere?*
21 *Et an possit iudex ponere custodes, vt delinquẽtẽ obsideat?*
22 *Et an immunitas ecclesiæ prosit iam condemnatis?*
23 *Et an delinquens extractus ab ecclesia possit puniri corporaliter?*
24 *Delinquens, confugiens ad sacerdotem portantem sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, an gaudeat immunitate?*
25 *Delinquens an possit extrahi à scholis?*
26 *Et an à domibus Cardinalium?*
27 *Et an auelli à statuis principum?*

1 CAEterùm si delinquẽs ad Ecclesiã cõfugerit, non est ab ea extrahendus, c. inter alia, de immu. eccle. nam in ecclesia nemo personaliter capi debet. Et hæc est communis opi. vt ait Maranta in suo Speculo, fol. 105. nu. 29. Violatores autem huius immunitatis ecclesiarum puniũtur à iure, pœna triginta librarum argenti purissimi, vt habetur in ca. quisquis. 17. q. 4. Benè verum est, quòd hæc pœna hodie non exigitur, nam per desuetudinem perdidit ecclesia ius eam exigẽdi, vt attestatur gl. in c. cùm multæ, in verbo, Connubio. 15. q. vltima, quã gl. refert, & sequitur Ang. de Cast. inter consilia Pauli de Castro eius patris, cons. 458. circa fin. lib. 2. Sed quidquid sit circa pœnam, vera est conclusio, quòd delinquentes fugientes ad ecclesiam consequuntur immunitatem. Et hæc est communis omnium doctrina, vt dicit Gomes. Insti. de act. in prin. n. 67. quam pro regula ponũt omnes legistæ, & cano. vt ait Remig. de immu. eccle. fo. 14. in regula. Hæc aũt immunitas in duob. consistit. Primum, vt inde violenter extrahi non possint. Secundũ, vt ẽt si violenter inde extracti nõ fuerint, sed ab ipso episcopo, vel abbate iudicibus laicis sponte traditi, non possint amplius ex eo delicto cõdemnari ad mortẽ, vel ad aliam pœnam corporalem, vel corporis afflictiuã. Possunt tamẽ pecuniariter damnari, vel alia pœna extra corp⁹, & cogi ad pœnitentiã agendam, & aliam satisfactionẽ. Et hanc dicit esse magis communem opi. summa Angelica in §. Immunitas, n. 16. Idem dicit tenere communiter Doct. Abb. in d. c. inter alia. nu. 8. Sed certè hoc apud nos non seruatur, nam illi, qui post delictum aufugiunt ad ecclesiam, si sponte traditi fuerint à prælatis, vel aliter spõte exierint, vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur. Et si traditi non fuerint, solent inquiri, & citari, & si non compareant, cõdemnantur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem iuxta qualitatem delicti. Et ita hãc partem immunitatis ecclesiarum hodie nõ esse in vsu attestatur Remigius de immunit. eccles. fo. 7. & seq. & fol. 235. in tertia quæst. in fin. affirmat in specie illam in Hispania non seruari, vt dixi infrà versic. Successiuè quæro.

Scias autem, quòd etiã prima illa pars immunitatis cõcessæ ecclesijs, vt scilicet delinquẽtes, in eis capi nõ possint, hodie propter ingẽtem numerum ecclesiarum, & frequentiam delinquentiũ est à consuetudine valde restricta, aliàs enim de facili quilibet malefactor euaderet manus iustitiæ, cùm nulla ferè sit via in ciuitatibus, in qua non sit vna, & quandoq; etiam plures ecclesiæ, ita vt prius quàm caperetur, facillimè posset in aliquam earũ se recipere, maximè nemine persequente, quòd tamen esset contra mentem eorum, qui ecclesijs immunitatem hanc tribuerũt, non quidem vt essent asyli delinquentium, & speluncæ latronum, sed vt præstarent refugium miseris, qui humana fragilitate, aut casu in aliquod crimen incurrissent.

2 Hinc est, quòd licet de iure communi nõ modò ecclesiæ ipsius ambitus gaudeat priuilegio huius immunitatis, sed etiam quidquid est per quadraginta passus circa ipsam ecclesiam si sit matris, & per triginta si sit alia ecclesia, hoc tamen vsu non obseruatur, vt dicit Igneus in l. 1. in prin. num. 58. ff. ad Sylle. quem refert Remig. de Immun. eccles. fol. 52. in 6. ampliatione, Fab. in pract. arbitr. fo. 486. num. 21. Benè verum est, quòd senatus vltimo

mo Octob. 1559. P. N. iussit prætori Papiæ, vt restitueret ecclesiæ quendam Pitium imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiusdam domus sitæ intra 16. passus ab ecclesia maiori, dummodò ipsa domus cohæreret ecclesiæ, & esset ipsius ecclesiæ. Et ita his concurrentibus seruandum esset in hoc ducatu, aliàs verò non esset à communi consuetudine recedendum.

3 Scias etiam, quòd licet de iure communi gaudeat hac immunitate nõ solùm ipsa matrix ecclesia, sed etiã palatium episcopi, c. id constituimus, 17. q. 4. & fuit opi. Hosti. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Barb. cons. 33. nu. 7. lib. 4. & hoc non modò si sit annexum ecclesiæ, sed etiam si sit separatè constructum, & longè ab ipsa ecclesia vltra quadraginta passus, secundum glo. in d. c. id constituimus. in glo. 1. est communis opin. vt attestatur Didac. lib. 2. resolutionum, c. 20. num. 5. in fi. Remig. de immun. ecclesf. fol. 70. in 15. ampliatione, vbi subdit etiam communem opin. esse, quòd gaudeat, etiam si non in eo nulla capella constructa sit, nihilominus contrariam opi. praxis forensis frequenti omnium vsu recipit, scilicet quòd palatiũ episcopi non gaudeat hac immunitate, nisi sit cõstructum intra dictos quadragintá passus ab ipsa ecclesia, vt attestatur Didacus in loco præallegato.

Huiusmodi autem consuetudines maximè sunt obseruandæ, vt ait Dida. in d. c. 20. post nu. 4. subdens, quòd est præcauendum, ne hisce temporibus canones ipsos extendamus, cùm oporteat reprimere audaciam eorum, qui freti hac immunitate passim crimina committunt. Et ibi attestatur multos esse prælatos, qui in ciuitatib. suis non tuentur delinquentes hac immunitate aduersus iudices seculares, nisi in ijs ecclesijs, in quibus continuè seruatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum.

4 Quæro, si cõstructa sit ecclesia quæ tamen nondum fuerit consecrata, neq; in ea sint celebrata diuina officia, nunquid talis ecclesia gaudeat immunitate prædicta? Respõ. quòd sic, modò sit auctoritate episcopi constructa. Et ita frequentiore interpretum consensu receptum est, vt ait Didac. in dicta quæst. vicesima, nu. 4. Ita etiam communiter teneri attestatur Remig. de immunitate ecclesf. fol. 15. vbi etiam post Bonifa. affirmat, quòd ita seruat consuetudo.

5 Idem etiam dicendum est in ecclesia interdicta, nam & ipsa gaudet ecclesiastica immunitate. ita tenuit Gof. & sequuntur communiter Docto. vt attestatur summa Angel. in verb. Immunitas, q. 27. Honos enim, qui ecclesijs debetur, ob Dei reuerentiam præstatur, quæ propter hominum culpam cessare non debet.

6 Maius est dubium in ecclesia destructa, an scilicet gaudeat ecclesiastica immunitate. Dic ergo, ꝙ si quidẽ ecclesia sit destructa auctoritate superioris, vel sine spe reædificationis, non gaudet: si verò est destructa sine auctoritate superioris, vel subest spes refectionis, vtiq; retinet priuilegium immunitatis. Et hæc est communis opin. vt attestatur Remigius in loco præallegato, fol. 92. in vigesima ampliatione.

7 Sed quid dicendum in oratorijs priuatis? Resp. ꝙ illa non gaudent immunitate ecclesiæ, etiam si in eis diuina celebrentur officia. Et hæc est communis cõclusio, vt attestatur Abb. in c. fi. nu. 4. de censibus, Remig. in loco præallegato, fol. 26. nu. 10. Sunt enim huiusmodi oratoria, loco priuata, nam ad voluntatem domini domus, hodie potest esse oratorium, & cras erit camera, meritò nõ debet ecclesiarum priuilegio gaudere.

8 Quæro, nũquid generaliter omnes delinquentes, qui ad ecclesiam cõfugiunt, gaudeant ipsius ecclesiæ immunitate? Resp. Com-
9 munis conclusio cano. est, † quòd omnes delinquentes gaudeant immunitate ecclesiæ, præter latrones viarũ, depopulatoresq; nocturnos agrorum, & homicidam, qui ex insidijs alterum interfecit. Ita attestatur Pract. Iod. c. 106. num. 19. vbi dicit, quòd in hac conclusione omnes canon. simul consentiunt. Et aduerte quia ad hoc vt huiusmodi latrones & depopulatores, indigni reddantur beneficio immunitatis ecclesiæ, requiritur, quòd in strata publica, & frequẽtata paratis insidiis obsederint, vt homines interficerent, vel agros depopularẽtur. Et ita vult tota canonistarũ caterua, vt dicit Igneus in l. 1. §. subuenitur, nu. 107. in fi. ff. ad Sylle. vbi etiam post nu. 117. appellat hanc communem omnium cano. opinio. Et quòd requiratur quòd insidiosè hoc fecerint, dicit esse communem conclusionem Remigius in loco præallegato, fol. 104. in secunda fallentia. Et hæc quidem omnia secundum dispositionem iuris canonici, nullam videntur habere difficultatem per text. in ca. inter alia. de immunitat. ec-
10 clesf. † Sed de iure ciuili aliud videtur, nam

O 4 etiam

etiam raptores virginũ, homicidæ, & adulteri excludũtur ab hoc priuilegio, vt est text. in §. ꝙ si delinquentes in aue. de mand. prin. Benè verum est, quòd secundum aliquos ille text. corrigitur per ius canonicum, nam secundum iuris canonici dispositionem (vt dixi) etiam huiusmodi delictorũ rei ad ecclesiam confugientes, gaudent illius immunitate. Et ita communiter teneri attestatur summa Angelica in §. immunitas, n. 17. In fi. summa Syluestrina in §. immunitas tertio in 1. quæ. nu. 2. Et hanc dispositionem iuris canonici esse consuetudine approbatam attestatur Io. Fabr. in §. sed hoc tempore, post nu. 2. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, quē refert Alex. cons. 145. num. 4. in fi. lib. 5. vbi in contingentia facti ita consuluit, & n. 11. attestatur hanc esse communem opin. Refert etiam (sed in contrarium) Pract. lod. c. 106. nu. 12. Et ita seruari à iudicibus Deum timentibus ait Boss. in tit. de captura post n. 21. Et in specie de raptoribus virginũ, quòd non possit extrahi ab ecclesia, attestatur esse communem opi. Henricus Boich. in c. ecclesiæ, col. 3. de immun. ecclesiarum, quem refert Remig. in loco præallegato, fol. 197. fallentia 28. & Didacus in d. c. 20. nu. 8. Vide etiam in facti contingentia restitui ecclesiæ quendam condemnatum pro violentia illata cuidam mulieri 17. Maij 1567. A. C. De sacrilegis autem reperio, ꝙ senatus indistinctè iussit illos ab ecclesia extrahi, 14. Nouemb. 1560. P. N. Et licet aliqui distinguant, an delictum, pro quo quis vult se tueri immunitate ecclesiæ, sit cōmissum stimulo naturali, vel non, eorum tamen opi. communiter damnatur, vt per Alexan. in d. cons. 145. num. 9. Quinimò Boss. in tit. de captura n. 32. dicit conclusum fuisse in senatu, quòd de iure neq; etiam pro crimine læsæ Maiest. potest reus capi in ecclesia, quæ tamē decisio credo, quòd non obseruaretur in practica, per ea quæ dixi infrà, q. 36. vers. Quæro nunquid.

11 Scias tamen, quòd hæc conclusio iuris canonici non ita indistinctè procedit in homicida, vt absolutè ab ecclesia extrahi nō possit, licet enim omnes conueniāt in homicidio simplici. s. quod commissum est casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen animi deliberatione ex interuallo præcedente, vt talis simplex homicida gaudeat hac immunitate, q̃ opin. proculdubio est communis, vt ait Didacus in d. c. 20, num. 7. in fin. Et ab omnibus indifferenter obseruatur, prout etiam illam iussit seruari senatus in quodam Augu. Palmerio, 15. Feb. 1550. tamen in homicidio commisso animo deliberato, non modica est cōtrouersia inter Doctores. Et quidem si vltra qualitatem animi deliberati, cōcurrat etiam qualitas proditionis, quia s. fuerit aliquis ex insidijs, & proditoriè interfectus, in hoc ferè omnes consentiunt, vt talis proditoriè homicida non gaudeat immunitate ecclesiæ. Et hanc dicit esse cōem opin. Dida. in d. c. 20. nu. 7. vbi etiam subdit, ꝙ est Christiani orbis consuetudine admodũ recepta Ant. Gomes c. 10. delict. post nu. 2. vers. Quintò limita Remig. gon. de imm. ecclesiarum, fol. 125. nu. 8. vbi etiam subdit, quòd est vsu, & praxi magis recepta, prout illũ refert Placa li. 1. delict. c. 21. nu. 6. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. post nu. 53. vers. illud autem. Hāc etiam conclusionē dicit ex communi omnium opin. vsu, & sententia iudicum sæpius esse receptam Igneus in l. 1. §. si dominus, nu. 7. ff. ad Sylle.

12 Punctus est, quādo homicidium est commissum cum qualitate animi deliberati, non tamen proditoriè. Et hoc casu multi tenent quod talis homicida nō sit ab ecclesia extrahendus, quod secundum cōes opin. seruari asserit Alex. in d. cons. 145. num. 4. 6. & 11. lib. 7. prout illũ refert Pract. Conradi fol. 268. nu. 6. in fin. vbi (vt dixi) Alex. in contingentia facti ita consuluit. Et hanc opi. obseruari ait Blan. in pract. cri. fol. 4. nu. 26. Contrariam tamen sententiam dicit esse magis communem Didac. in d. c. 20. post nu. 7. vers. In his profectò casibus. Et in hanc partem apertè inclinauit Senatus in causa cuiusdam Nicolai Siluetti 7. Iulij 1561. P. N. Et licet Dida. ibi videatur sequi opi. Abb. quòd scilicet nō possit extrahi, nihilominus subdit, quòd propter Doctorũ auctoritatem, & eorum cōmunem opinionem sæpissimè tales homicidæ ab ecclesijs extrahuntur, prout etiam in facti cōtingentia seruatum fuisse attestatur Guido Papæ decis. 121. in camera consilij, Io. Gal. q. 172. §. per arrestum, Papo lib. 1. tit. 1. Arresto 18. Boër. in d. decis. 109. post nu. 7. Ita etiam se pluries vidisse iudicari dicit May. in l. nemo de domo, nu. 20. ff. de reg. iur. Ita etiam obseruari in rota Italia attestatur Practiens Pap. in forma inquisitionis in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nu. 31. in fin. dicens, quòd ita benè prudenter obseruat Italia, quæ est omnium prouinciarum domina, quæ residet in monarchia, & in qua est omnis virtus scientiarũ & fructuum affluentia, & locorum & ciuitatum

tum pulchritudo,& magna copia, quem refert Remig.de Immunit.eeclef.fol.6.& Asciat.de præsumpt. in 3.regula, præsumptione 33.nu.4. Et quamuis hoc communiter reprobari asserat Marian.in c.1.nu.3.de homicid.& in tractatu de citat.art.37.q.6.colu.1. & Boss. in tit.de captura,post n.21.tamen secundum hanc opin.tanquam magis communem,& à consuetudine approbatam vidi pluries iudicari, & in specie contra quendam Franciscum Cazusinum, qui licet captus fuisset in ecclesia,intellecto per Senatum quòd homicidium fuerat animo deliberato patratum fuit vltimo supplicio affectus, 8. Aug. 1561.P.N. & aliàs etiam contra quendam Petrum Ant.del.Conte, qui homicidium animo deliberato commiserat, & captus fuerat in camera cuiusdam monachi in monasterio S. Sigismun.Cremonæ, & fuit iussu Senatus illi caput amputatũ,26. Apr.1554.P.N.Neq; puto ab ea in practica esse recedẽdum, ne spes impunitatis præbeat sceleſtis hominibus occasionem delinquendi.

13 Hoc autem multò magis obseruandũ esset, quando tale homicidium per insidias commissum fuisset, talis enim homicida insidiosus proculdubio non gaudet ecclesiæ immunitate.Et hæc est communis opin.quæ in practica seruatur, vt attestatur Remig. in loco præalleg. in 13. fallentia prout etiam in practica seruatum fuisse attestatur Millens in pract.crim.fol.31.nu.19.

14 Quæro, an fures gaudeãt immunitate ecclesiæ? Respon. De iure nulla est difficultas, quin gaudeant,sed Didac.in d.c. 20. nu.13.in fi.dicit, ꝙ consuetudo consensu clericorum & laicorum instituta obtinuit fures etiam simplices nõ gaudere ecclesiæ immunitate, & quòd ita passim ab ecclesijs abducuntur inuiti à iudicib. secularibus. Hæc consuetudo apud nos non seruatur,bonum est tamen illam seruare in locis, in quibus est copia furum, prout etiam eos in Gallia abundare dixit Ignéus in l.1.§.si sibi manus, num. 127. ff. ad Sylle.

15 Item quæro, nunquid immunitas ecclesiæ prosit illis,qui in ipsa ecclesia delinquũt? Resp.quòd non,vt est tex.in c. fi. de immun. ecclesiarum,& in hoc omnes conueniunt,vt ait Didac.in d.c.20, nu. 15. Nam qui ad ecclesiam delinquendo offendit, nõ est dignus,vt eius beneficio iuuetur. Et hoc intellige etiã in furantibus in ecclesi. Et ita communiter notatur,vt dicit Ang.de Cast.inter cõs. Pauli de Cast.patris sui in d.cons.458.nu.1. in fin. lib.2.quem tamen aliter refert Didac.in loco præal. post nu. 15. vers.25. prout etiam obseruatum fuisse in quodã sacrilego attestatur Pract.Millei,fol.31.n.21.& generaliter in quocunq; delicto in ecclesia commisso, etiam si non interueniat homicidium aut membri mutilatio,quicquid dixerat Car.contra quẽ est communis opi.vt attestatur Remigius in loco præalle.in 3. fallentia, nu. 5. Hæc tamen conclusio intelligẽda est (secundũ aliquos) vt procedat in his, qui delinquunt in ecclesi. sub spe immunitatis ipsius ecclesiæ, sed quãdo appareat aliquem non sub ea spe in ecclesia deliquisse, vtiq; gaudet ipsius immunitate, & hæc fuit opinio Host. quam dicit esse communem Remig. in loco præallega. in 3. fallentia, numero 3. subdens, quòd si non ex proposito, vel veteri odio, sed casu fortuito quis committat delictum in ecclesia, gaudebit eius immunitate. Et quòd ista est communis opin. quæ tamen apud nos non posset in practica obtineri. semper enim vidi indistinctè seruari quòd qui in ecclesi. delinquit, reputatur indignus, vt eius immunitate se defendat.

Sed quid si aliquis in vna ecclesia delinquat, & deinde ad aliam ecclesiam cõfugiat, nunquid defendetur ab hac secũda ecclesia, vt gaudeat eius immunitate? Resp. quòd nõ, & est communis opi. vt attestatur Remig. in loco præall.fol.123.in 11.fallentia, nu. 2. Cùm enim vna sit per totum orbẽ vniuersalis ecclesia, qui facit iniuriã vni particulari ecclesiæ, omnes offendisse videtur. Dicit tamen summa Syluestrina,in verbo,Immunitas.§.3. q.2.vers. Tertium est, quòd de consuetudine apud aliquos contrarium seruatur.Sed certè apud nos communis opi. seruaretur in practica. Quinimò (secundum aliquos) ille, qui semel deliquit in ecclesiam, si iterum delinquat extra ecclesiam,& post delictum ad ecclesiam confugiat, non debet eius immunitate gaudere. Et ita in facti contingentia decisum fuit per Capellam Tholosan.dec. 422. Item fuit quæsitum, an si aliquis,&c.

16 Vlterius quæro, nũquid clerici gaudeant immunitate ecclesiarum, ita vt ab illis inuiti extrahi non possint ab eorum iudicibus ecclesiasticis? Respõ. quòd sic, non enim debent ipsi esse deterioris conditionis, quàm laici. Et ita consuluit Roman. cons.234. & est communis opin. vt ait Diaz in pract. crimin. canon. ca. 115. Sed quidquid sit de iure, contrarium

rium seruatur de consuetudine, vt attestatur Diaz in loco præallegato, quem refert & cum eo concordat Didacus in d. ca. 20. nume. 16. & Remigius in loco præallegato, fol. 161. fallentia 21.

17 Præterea quæro, nunquid Iudæi confugientes ad ecclesiam gaudeant eius immunitate? Respō. quòd non, ipsi enim sua infidelitate se indignos faciunt eius beneficio. Et hæc est communis opin. vt dicit Marsi. in l. ex Senatusconsulto, nu. 7. & seq. ff. ad l. Cor. de sica. quem refert Remig. in loco præallegato, in 18. fallentia. Benè verum est, quòd multi tenent contrarium, quòd scilicet etiam Iudæi gaudeant hac immunitate. Et dicit Didacus in d. c. 20. post num. 11. vers. XIII. quòd hæc sententia videbitur fortasse frequentiori auctorum calculo recepta. Tu verò nō recedas à prima opinio. tanquam veriore, & magis communi. Non enim debemus erga Iudæos perfidissimos Christiani nominis hostes aliqua humanitate vti, vt dixi suprà lib. 2. §. Iudæus.

18 Quæro etiam, nunquid excommunicati si delinquant, gaudeāt immunitate ecclesiæ? Resp. quòd sic, & est communis opi. vt attestatur Boër. deci. 110. nu. 7. quē refert Remig. in loco præall. in 19. fallentia, nu. 1. & Didac. in d. c. 20. nu. 11. Quæ cōclusio licet in puncto iuris nō transeat sine difficultate, tamē propter honorem Dei non esset ab ea in practica recedendum. Faciunt quę dixi infrà, q. 77. ver. Sed nunquid.

19 Pone, familia insequitur reum, & postquā ipse per loca profana aliquātum aufugit, recipit se in ecclesiam, nunquid poterit ab ea extrahi? Respō. Aliqui dixerunt, quòd sic, sed certè contraria opi. est verior, & etiam magis cōis, vt attestatur Remig. in loco præallega. fol. 203. in 31. fallentia in fi. & ita seruatur, prout etiam se obseruari vidisse attestatur Boss. in ti. de captura, n. 22. Et reperio Senatum ita iussisse in casu cuiusdam Alex. Magni, 13. Feb. 1543. P. N. Quinimò cùm semel carcerati, qui Papiæ detinebantur, è carcere ipso aufugissent, & in ecclesiam se recepissent, & iussu illustrissimi Ducis (vt dicebatur) ab ipsa ecclesia, in quam confugerant, extracti fuissent, Senatus iussit ipsos tāquam malè extractos ecclesiæ restitui, 28. Decemb. 1557. P. N. Et idem quoq; per parlamentum Burdegalense obseruatum fuisse refert Papo lib. 1. tit. 1. Arresto 17. & Boër. decis. 110. num. 9. licet contrarium aliquādo iudicatum fuisse referat Chasse. super consuet. Burgund. fol. 55. nu. 116. de quo mentionem facit Remigius in loco præallegato, fol. 199. in 29. fallentia.

20 Quæro nunc, nūquid in casibus, in quibus delinquens non est tutus immunitate ecclesiæ, possit iudex secularis illū propria auctoritate ab ipsa ecclesia detrahere? Resp. Salyc. in l. si quis ei, n. 6. C. de adult. dicit q̄ non, sed quòd debet prius licentiam ab episcopo requirere. Sed certè in contrarium est communis opi. vt attestatur Remig. in loco præallega. fol. 217. in 1. quæst. circa fin. Vbi etiam subdit, quòd seruatur in practica. Et ita quotidie videmus, quòd iudices seculares extrahunt delinquentes ab ecclesijs non expectata licētia episcopi, quia prælati, & iudices ecclesiastici reddunt se in hoc valde difficiles, & dum requiritur & expectatur licentia, sæpe clerici faciunt delinquentes aufugere. Et ita moribus, & praxi Christiani orbis receptum esse ait Dida. in d. c. 20. post nu. 18. vers. 34. Ita etiam seruari in curia Delphi. attestatur Guido Papæ decis. 121. in fi. & ita pluries se vidisse seruari refert Guliel. de Benedictis in 1. parte reper. c. Raynutius, fol. 81. num. 152. ita etiam de facto seruari attestatur Boër. dec. 109. nu. 2. Debent tamen in hoc iudices seculares modestè se gerere, & prouidere, quòd sine tumultu, & offensa personarum ecclesiasticarum extrahantur, & vbi aliquando comperiant, quòd de iure non debuissent illos extrahi facere, debent eos confestim ecclesiæ restituere.

21 Quæro modò, nūquid si delictum est tale, pro quo delinquens ab ecclesia extrahi de iure nō possit, liceat iudici seculari positis custodibus ecclesiam ipsam obsideri facere, & prohibere, ne ad eū alimenta deferri possint? Resp. quòd non, & est cōmunis opi. vt ait Dida. in d. c. 20. post n. 17. ver. 31. Et ita in hoc dominio seruatur. In alijs tamē locis aliquando vidi reos in ecclesijs obsideri, prout etiam in Normannia dicit esse hanc consuetudinē Igneus in l. 1. in prin. nu. 9. ff. ad Sylle. vbi ait, q̄ per victus subtractionem eos exire cogunt cum bāni impositione, & pœnæ interminatione, deinde compellūt eos abiurare patriam, & in exilium ire: q̄ si reuertantur, & deinde in ecclesia capiantur, non gaudent amplius ecclesię immunitate, sed vltimo supplicio afficiuntur, vt narrat ibi Igneus recensendo totam disputationem superinde habitam in facti contingentia, vsq; ad nume. 54. Benè solent rei, qui ad ecclesiam confugiunt, poni

in

in compedibus, vel cum bona custodia donec cognitũ fuerit, an gaudere debeat ipsius ecclesię immunitate. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Guido Papæ in d. decisio. 121. circa fin. Remigius in loco præalleg. fol. 238. quæst. 6.

22 Scias autem, quòd hæc immunitas ecclesiæ prodest non modò delinquẽtib. qui post delictum in ecclesiam confugiunt, sed etiam carceratis, vt dixi suprà versic. Pone familia, Quinimò prodest etiam iam condemnatis, & bãnitis etiam capitaliter. Et ita iussit senatus restitui ecclesiæ quendam Io. Testam capitaliter condemnatum, qui ab ea extractus fuerat 11. Ian. 1555. A. C. Fortius dico, quòd si aliquis condemnatus dum ad supplicium ducitur, transit per ecclesiam vel cœmiterium, gaudet immunitate ecclesiæ, neq; potest inde violenter extrahi. Et hæc est communis opin. vt attestatur Remigius in loco præallega. fol. 201. in 30. fallentia. Et ita se vidisse in facto iudicari affirmat Chasse. super consuetud. Burgund. fol. 55. n. 121. quem refert Boër. decis. 110. post nu. 8.

23 Successiuè quæro, nunquid ille, qui ad ecclesiã confugit, si deinde extractus fuerit, in casibus, in quibus licitè extrahi poterat, possit puniri? Resp. Oldrad. cons. 154. in fine dicit, quòd extractus ab ecclesia (secundum omnes) non punitur pœna sanguinis. Ego tamen in practica nunquam vidi seruari, nam siue licitè ab ecclesia extractus fuerit, siue ipse sponte exierit, & deinde captus fuerit, semper vidi eum puniri, perinde ac si nunquam ad ecclesiam confugisset. Et ita etiam seruari de consuetudine, & stylo Franciæ attestatur Boër. in d. decis. 109. in fin. & dixi suprà circa principium quæst.

24 Vltimò quæro, nunquid delinquens, qui cõfugit ad sacerdotem sacram eucharistiam in manibus portantem, gaudeat immunitate, prout illi, qui ad ecclesiam confugiunt? Resp. quòd sic, & fuit opi. Host. cum qua trãseunt cõmuniter Doctores, vt dicit Corser. in suis sing. in verbo, Cardinalis, Et dicit Io. Arno. Soliloquio 80. Dictat capitulum, quòd illum sequuntur communiter Doctores. Dicit etiam Gomes. in §. pœnales, post nu. 50. institu. de actio. quòd ita tenent cõmuniter Doctores. Hanc etiam opi. dicit esse cõmunem Cagnola in l. vinum, nu. 54. ff. si cert. pet. Did. in d. ca. 20. nu. 6. Remigius de immun. eccles. fol. 84. Ant. Gomes. c. 10. delict. nu. 1. quem refert Placa lib. 1. delict. c. 34. nu. 16. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. num. 55. Cùm enim in ipsa Eucharistia sit Christus Iesus, propter quem ecclesia gaudet hoc priuilegio, multo magis in eo idem dicendum est, quod in ecclesia. Vide quæ dixi infrà, q. 98. versi. Sed pone, An autem si condemnato detur sanctissima Eucharistia, debeat eo die morti tradi, dixi inf. q. 99. vers. Sed quæro.

25 In hoc autem proposito adde, quòd sicut non licet delinquentes ab ecclesia extrahere, ita neq; ẽt licet scholares pro aliquo delicto è scholis extrahere. Et ita de consuetudine seruari attestatur Rebuff. de priuileg. scholar. vbi refert ob id quosdam fuisse suspensos, & illũ refert Horatius de priuileg. scholar. cap. 51.

26 Item adde, quòd sicut delinquentes non possunt extrahi ab ecclesia, neq; à palatio episcopi, ita neq; etiam extrahi possunt à domibus cardinalium Sãctæ Romanæ ecclesiæ. Et ita hodie consuetudo communis obseruat, teste Manfredo in tractatu de cardinal. c. 8. in 14. priuil.

27 Tertiò adde, quòd etiam fugientes ad statuas Principũ sunt securi, ne inde auelli possint, vt videtur tex. in l. vnica, C. de his qui ad statuas confug. Et est communis opi. vt attestatur Remig. in lo. præal. fol. 97. in 23. amplia. Dicit tamen Restaurus de Imperatore q. 96. quòd hoc de consuetudine non videtur admissum, neque receptũ. Et certè credo, quòd vix posset in practica obtineri.

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Citari debet reus ante omnia.*
2 *Et quid si princeps procedat contra subditum?*
3 *Et quid in sententia declaratoria censuræ?*
4 *Citatio in causis criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis.*
5 *Et an in citatione sit exprimenda causa propter quam reus citatur?*
6 *Et an in citatione possit apponi pœna?*
7 *Et an in citatione inseri debeat totus tenor libelli?*
8 *Et quæ sit forma libelli inquisitionis?*
9 *Arbitrium iudicis quid importet?*
10 *Fama an probetur per illa verba, Fama publica præcedente?*
11 *Mensis & annus an sit exprimendus in libello inquisitionis?*
12 *Scientia, & dolus, an in delictis requiratur?*
13 *Clausula, Super quibus omnibus, &c. in inquisitione quid operatur?*
14 *Iudex an teneatur se inscribere in inquisitione?*
15 *Citatio qualiter reo intimari debeat?*
16 *Et an sufficiat, quòd intimetur ad domum?*
17 *Et an sit necessaria perquisitio citandi per ciuitatem?*
18 *Et an sit illi danda copia citationis?*
19 *Et quid si citandus sit extra territorium?*

20 *Et quid si ambo territoria sint sub eodē præside prouinciæ?*
21 *Et quid si reus sit vagabundus?*
22 *Et an vnica citatio in criminalibus sufficiat?*
23 *Et an peremptoria citatio in criminalibus requiratur?*
24 *Et an fiscus sit citandus, & pars offensa?*
25 *Et an pendente termino posito in citatione poßit iudex capi facere reum?*

1 VBI locus capturæ non fuerit, tūc debet iudex contra reum ad vlteriora procedere, & vbi contumax fuerit, illum condemnare. Est tamen ante omnia præmittendum quòd debet omnino reus legitimè citari, vbi enim reus non fuisset citatus, vel citatio esset nulla, vel minus legitimè facta, processus, & sententia, & omnia quæ sequuntur, sunt ipso iure nulla, vt dicit gl. in l. si accusatoribus, in gl. fin. C. de accusat. Et est communis Theorica, vt attestatur Roland, cons. 68. nume. 14. lib. 2. Et hoc locum habet non modò in quocunq; iudice, sed etiam in ipso principe, nam & ipse de ordinaria potestate nō potest procedere contra aliquem non citatum. Et hæc est communis opin. vt dicit Corset. in repertorio Abbatis, in verbo, Princeps, vel Papa, Socin. inter consilia Curtij Sen. cons. 20. nu. 4. & seq. Et hoc etiā, si delictum sit notoriū, vt dixi suprà, q. 9. vers. Quæro nunquid.

2 Adde, quòd hæc omnia locum habent, etiam si ille, contra quem princeps procedit, esset eius subditus, adhuc enim non posset contra eum non citatum procedere. Tex. est vulgatus in clemen. pastoralis de re iud. & est communis opi. vt ait Soc. cons. 87. post num. 19. vers. Capio sextam, lib. 3. & cons. 164. nu. 16. in fi. lib. 2. & cons. 266. nu. 46. eo. vol. & cons. 120. post nu. 10. lib. 3. dicit, quod omnes fatentur, quòd in causis criminalibus non potest princeps, etiā de plenitudine potestatis procedere, etiam contra subditum, eo non citato. Et in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi loquendo de causis ciuilibus infrà lib. proximo, dicit enim Soc. in eo. cons. 164. nu. 15. quòd in criminalibus ita sentiūt omnes, qui hoc tenent in ciuilibus, & quòd ita consultum fuit in causa interdicti ciuitatis Florentiæ per multos Doctores. Et reuera si in ciuilibus non potest princeps procedere cōtra subditum non citatum, secundum opin. quam in loco præallegato ostendi esse magis communem, idem & multò magis dicēdum est in criminalibus, in quibus de maiori præiudicio tractatur. Et ita semper vidi in practica obseruari.

3 Item adde, quòd licet aliqui tenuerint, quòd hoc non habeat locum in sentētia excōmunicationis declaratoria, nihilominus magis communis opin. est, quòd etiam quādo iudex declarat aliquem incidisse in aliquam excommunicationem, vel pœnam ipso facto, requiritur citatio etiam in sententia censuræ, & interdicti. Ita tenet gl. in clem. præsenti, in verbo, Constiterit de censi. quam omnes approbant, vt dicit Soc. in d. cons. 20. nu. 16. in fi. Ripa in l. is cui bonis, num. 27. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit esse communē opin. Dec. in ca. reprehensibilis, post nu. 2. de appellatione. Et dato, quòd aliquo casu sustineri posset illa opin. quòd ad sententiam declaratoriam censuræ non requireretur citatio, certè in ipsa discussione negocij, & causæ, propter quam peruenitur ad ipsam sententiam declaratoriam, vtiq; requiritur citatio. Et in hoc nemo discrepat, vt dicit Tort. inter cons. Ant. de Butr. cons. vltimo, col. fi. vers. Sed vnū est. aliàs enim esset tollere parti suas defensiones, quod nullo modo est faciendum.

4 Vnum autem scias, quòd licet in causis ciuilibus valeat citatio sine speciali cōmissione iudicis, vt dixi inf. lib. proximo. Tamen in criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis, aliàs est nulla. Et hæc communis opi. vt dicit Ripa in c. 1. nu. 86. de iud. quē refert Pract. Conradi, fol. 267. nu. 5. Blanc. de iud. nu. 334. prout illum refert Villalo. in sua collecta communium opin. in litera C. num. 55. Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Bald. in l. fi. nu. 4. C. de exhib. reis.

5 Quæro nunc, quæ sit forma huius citationis, & in primis nunquid in ea exprimenda sit causa, propter quam reus citatur? Respō. Abb. in ca. præterea, num. 8. de dilatio. distinguit, quòd aut citatio mittitur in partes longinquas, & tunc est inserenda causa, propter quam quis citatur, aut citatio fit in partibus propinquis, & non requiritur expressio causæ, sed sufficit dicere, quòd cōpareat responsurus cuidam accusationi, seu inquisitioni contra eum formatæ. Et dicit Foller. in prac. cri. can. fol. 140. in fin. quòd hæc dictio Abb. seruatur in Rom. curia, & alijs. Sed certè qdquid sit de iure, apud nos indistinctè seruatur, quòd in citatione inseratur causa. Et hāc opin. dicit esse communem Imola in l. inter accusatorem, nu. 2. in fi. ff. de publ. iudic. prout illum refert Menchiaca cōtrouers. vsu frequentium, c. 24. nu. 12. Et ita etiam quotidie practicari attestatur idem Foller. in pract. cri.

fol.

fol.36. nu. 2. Quinimò de consuetudine non
modò causa, sed totus tenor libelli siue inq-
sitione inseri debet in ipsa citatione, vt dixi
infrà vers. Quæro nunquid.

6 Item quæro, nunquid possit iudex in tali
citatione apponere pœnam pro cōtumacia?
Respon. In hoc dominio prohibitum est per
nouissimas constitutiones in tit. de accus. §.
omnib. procedere præceptis pœnalibus sine
licentia senatus, qui tamen aliquando con-
cedit, vbi non adsunt indicia sufficientia ad
formandā inquisitionem, præsertim in cau-
sis magnis, vt dicit Bos. in tit. quomodo pro-
cedatur per præcepta, n. 1. Sed de iure cōmu-
ni vtiq; potest iudex comminari pœnam reo
non cōparenti. Et hoc tam in ciuilibus quàm
in criminalibus, vt latius dixi infrà lib. proxi-
mo. Non tamen potest reum citare sub pœ-
na confiscationis bonorū, quidquid dixerit
Bal. in c. 2. in primis verbis, de testi. cogen. cu-
ius opi. communiter à Doctoribus reproba-
tur, vt dicit Cagnol. in l. vnic. in prin. nu. 39.
ff. si quis iusd. non obtemp. Et ita etiam vide-
mus, quòd talis pœna confiscationis bono-
rum per contumaciam recessit ab aula, & ho-
die non est in vsu, vt attestatur And. de Isern.
quem refert Afflict. in c. 1. in verbo, Conde-
mnatorū, n. 30. quæ sint rega. & Natta, cons.
240. nu. 2. & Roland. cons. 47. nu. 46. lib. 2. Vi-
de quæ dixi in loco præallega. vbi etiam dixi,
an iudex possit excedere mulctando disposi-
tionem text. in l. eos. C. de modo mulcta. &
quid de facto seruetur.

7 Quæro, nūquid in citatione debeat inseri
totus tenor inquisitionis, seu libelli contra
reum formati? Respō. De iure communi suf-
ficit citare reum, vt compareat ad respondē-
dum inquisitioni contra eum formatæ oc-
casione talis delicti, nec requiritur, quòd in
ipsa citatione insertus sit tenor inquisitio-
nis, seu libelli. Et ita communiter tenetur, vt
dicit Marian. in repet. c. qualiter & quando
nu. 212. in fi. de accus. Blanc. in pract. cri. fol. 11.
nu. 22. Sed quidquid sit de iure, contrarium
seruatur de consuetudine, vt scilicet neces-
sariò apponendus sit in citatione totus te-
nor inquisitionis. Et ita communiter obser-
uari, & practicari attestatur Marian. in loco
præallegato, Ange. de malef. in verbo, Iudex
commisit, num. 3.

8 Quæro, quæ sit forma inquisitionis, seu li-
belli, cuius tenor est in citatione inserendus?
Resp. Forma, quæ passim obseruatur, est illa,
quam elegantissimè glosauit Ange. de Aret.
excellens Doctor. in suo tractatu maleficio-
rum, & Maria. in d. reper. c. qualiter & quan-
do, à n. 187. vsque ad num. 212. & practicus Pa-
pien. in ti. de forma inquisitionis, quæ quidē
est in hunc, qui sequitur, modum.

HAEC EST QVAEDAM INQVI-
SITIO. Reperio, quòd Carauita super 20.
ritu magnæ curiæ circa fi. dicit, quòd iste mo
dus dicendi in processu; Hæc est quædam in-
quisitio, non obseruatur generaliter. Et verū
dicit quò ad processum, sed quò ad libellum,
ego credo quòd apud omnes hæc forma di-
cendi obseruetur. Quid autem sit inquisitio,
dixi suprà, q. 3. vers. Et aduerte. Materiam au-
tem inquisitionis posui suprà, q. 5. & seq. &
quomodo procedatur per viam inquisitio-
nis, dixi suprà, q. 11.

SIVE TITVLVS INQVISITIO-
NIS. Hæc verba apponitur ad demonstran-
dum, quòd reuera iste libellus non est pro-
priè inquisitio, sed est quidam titulus crimi-
nis resultans ex ipsa inquisitione. s. ex indici-
is siue informationib. per ipsum iudicem in-
quirendum assumptis.

QVAE FIT ET FIERI INTEN-
DITVR. Hæc verba significant, quòd etiam
transmisso libello inquisitionis non cessat
ipsa inquisitio, imò iudex semper ex officio
durante processu perseuerat inquirendo, &
recipit testes super delicto. An autem id fa-
cere possit post publicatas attestationes, dixi
infrà, q. 61. vers. Sed quæro.

PER DOMINVM N. PRAETO-
REM, ET D. N. EIVS IVDICEM MA-
LEFICIORVM. Apponitur nomen iudi-
cis, vt sciat reus corā quo debeat comparere
ad se defendēdū, prætereaq; titulus dignita-
tis, seu officij, ex quo possit cognosci ipsum
esse iudicem competentem, & habere iuris-
dictionem in causis criminalibus.

EX EORVM, ET CVIVSQVE
EORVM MERO OFFICIO, AV-
CTORITATE, POTESTATE. In-
quisitio enim propriè fit ex officio iudicis,
vt dixi sup. q. 3. Illa autem verba, Ex mero of-
ficio, operantur quòd non requiratur, quòd
præcedat diffamatio, secūdum Ang. sed eius
opin. communiter reprobatur, vt dixi suprà,
q. 6. vers. Idem etiam.

9 Arbitrio, atq; balia, Iudex licet habeat ar-
bitrium, debet tamen seruare ius commune,
nam arbitrium, quod conceditur officiali-
bus super maleficijs, debet reduci, & restrin-
gi ad ius cōmune, nisi quò ad modum pro-

cedendi, & circa aliqua leuis. Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Alber. in 3. parte statut. q. 32. Item quæro, num. 1. Vide quæ dixi infrà, q. 64. versic. Dixi etiam. Et ideo aduertant officiales, ne prætextu arbitrij eis concessi, nimis animosè procedant, nam licet datum sit à lege, vel ab homine arbitrium procedendi, non tamen propterea censetur remota cognitio, sed remissa subtilitas, secundum omnes Doctores, vt attestatur Catald. de synd. q. 109. & Amad. de synd. num. 145.

ET AD QVERELAM N. Hodie non porrigitur accusatio solennis, scilicet cum subscriptione, & alijs requisitis, sed tantùm simplex querela, vt dixi suprà q. 12. Et potest hęc querela, quæ successit loco accusationis, concurrere etiam cum inquisitione, vt dixi suprà, q. 3. vers. Hinc infertur.

NEC NON ET AD DENVNCIATIONEM N. Materiam denũciationis posui sup. q. 7. Et licet Ang. de malefic. in verbo, Nec non & ad denunciationem, dicat q rarò hæc tria remedia simul concurrunt, videmus tamen quotidie cõtrarium in practica, nam in omnibus ferè delictis pars querelat, antianus siue syndicus denunciat, & iudex ex officio inquirit. Hic autem modus procedendi per denunciationem non est modus de per se, sed est connexus cum inquisitione, vt dixi in d. q. 7. in princip.

CONTRA ET ADVERSVS N. Exprimendum est nomen proprium imputati, eiusq; agnatio, & patria, & habitatio, si fieri potest, ita vt omnino certa sit persona, quæ inquiritur. Et dicit Marian. in d. c. qualiter & quando, nu. 190. quòd quanto plures adijciuntur demonstrationes, tanto maior datur certitudo, subdens, q laudandi sunt Senenses, qui adijciunt nomẽ patris, aui, & familiæ, &c. Si tamen ignoratur nomen homicidæ, describendus est per signa, staturam, habitationem, vestes, & alias circunstantias, quæ exprimi possunt, nam eo casu dũmodo constet de corpore, potest procedi etiam ad condemnationẽ. Et hoc omnes sciunt, vt dicit Bos. in tit. de delicto, num. 33. & dixi sup. q. 4. vers. Quanto verò. Moneo autẽ delinquentes, ne cõfidant sup hoc, quia fortè in libello inquisitionis erratum sit in cognomine, seu in patria, quia si permiserint se banniri, & postea perueniant in fortiam iusticiæ, dũmodo cõstet de corpore, & de delicto, nõ poterũt euadere executionem cõdemnationis. Et dicit Ang. in l. his verbis. §. fi. in fi. ff. de hæred. inst. quòd fuit facti cõtingentia decapitatus, quidam Bononię, qui erat descriptus in numero bannitorum, tanquam de vna ciuitate, cum esset de alia, ex quo cõstabat eum esse illum, qui fuerat pro illo maleficio citatus & condemnatus. Et illum etiã refert Ioã. Arn. Epit. 93. Quidam concluis.

HOMICIDAM. Exprimendus est titulus delicti, vt tempore condemnationis sciri possit, quæ pœna sit imponenda. Materiam autem homicidij posui suprà, hoc eod. lib. §. Homicidium.

ET P. AVXILIATOREM. Materiam auxiliatorum, & qua pœna sint puniendi, posui infrà, q. 90.

ET F. MANDATOREM. Qua pœna puniatur mandans, dixi infrà, q. 89.

IN EO, DE EO, ET SVPER EO QVOD. Sunt verba idem significantia, quæ tamen consuetudo obtinuit, vt semper omnia apponantur.

10 FAMA PVBLICA PRAECEDENTE. Diffamationẽ præcedere debere inquisitionem, dixi suprà, q. 6. ibiq; vers. Sed quoniam. & seq. posui quemadmodum fama probetur. Restat hîc tantummodò videre, nunquid ex ista assertione iudicis, dicentes in libello inquisitionis famam publicam præcessisse, dicatur probata fama. Doctores in hoc multum se inuoluũt, nam aliqui dicunt simpliciter, quòd sic, & dicit Foller. in pract. cri. canon. fol. 87. num. 33. quòd ita tenent communiter Doct. Aliqui distinguunt, an iudex procedat ad instantiam alicuius, an autem ex mero officio, ita quidem vt si ad instãtiam alterius procedat, teneatur ille, qui promouet inquisitionem, facere fidem de fama, si verò procedat iudex ex mero officio, credatur ipsi iudici asserẽti famam publicam præcessisse. Et dicit Card. Alex. in c. de accusatione, col. 25. circa med. 2. q. 8. quòd ita tenent communiter Doctor. Alij distinguunt inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt scilicet delegatus non possit inquirere, nisi prius fama ipsa per testes probata fuerit. Et in hoc videntur concordare doctores omnes, vt dicit Berous in d. c. qualiter & quando, nu. 36. in fi. In ordinario verò, vbi procedat ex mero officio, sufficiat, quòd extraiudicialiter ei de fama constet. Et hanc dicit esse communem opi. Aret. in c. cùm oporteat. num. 43. & seq. de accus. Berous in loco præalleg. num. 36. Et ex hoc inferunt, quòd potest ordinarius for-

mare inquisitionem, non examinatis testib. super infamia, & quòd vbi recipiat aliquos testes super infamia, non tenetur eorum dare copiam reo petenti. Sed tamen si appelletur ad superiorem, dicunt, quòd tenetur iudex probare reum fuisse diffamatum, aliàs processus esset nullus. Et hanc attestatur esse communem opin. Alex. de Neuo, consi.86. nu.1. Aret. in d.c. cùm oporteat, prout illum refert Boss. in titu. de inquisitione, post num. 70. Vbi etiã subdit, quòd ita practicatur. Breuiter quidquid sit de iure canonico, in quo fuit inuenta ista diffamatio, practica fori ciuilis obseruat totum contrarium. Et Berous in loco prealleg. refert nonnullos attestantes seruari in practica, quòd ordinarius non inquirit ex mero officio, si prius non appareat de fama ex dictis testium. Et certè si obseruaretur illa opinio, quòd crederetur iudici de fama afferenti, posset quilibet iudex procedere ad inquisitionem specialem criminis contra aliquem, afferendo, quòd sibi extraiudicialiter cõstat illum esse diffamatũ de ipso crimine, quod esset destruere totam practicam criminalem, secundũ quam prohibetur iudici inqrere, nisi præcedat diffamatio, aut aliquid aliud, quod aperiat viam inquisitioni, vt dixi sup. in d.q.6. in prin. & vers. sed retenta, & seq. Et dicere, ꝙ si pars appellet, tenebitur iudex facere fidem de infamia corã superiore, mihi videntur somnia vigilantiũ, cum bona venia tantorum patrum. Et si quis vellet ista in practica obseruare, credo quòd omnibus se deridendum præberet. Tu ergo dic, quòd ad hoc, vt iudex possit inquisitionem suã fundare super diffamatione, requiritur quòd de fama cõstet per testes iudicialiter receptos. Et ideo Angel. in repet. l. si vacantia, nu.182. C. de bon. vac. monet iudicem, vt sit cautus, quòd semp recipiat dicta diffamantium ad bancũ pro tribunali sedendo, ne possit obijci, quòd diffamatio in occulto facta sit, quòd dicit esse notandũ Ang. de malefi. in verb. Fama publica, in primis verbis, subdens, quòd quando recipitur à iudice talis diffamatio in suo bastardello, notarius maleficiorũ debet dicere. Et prædicta facta fuerunt ad bancũ iuris iudice pro tribunali sedente, & dicit, hoc tene menti in practica ne erres. Sed certè neq; hoc seruatur in practica, nam stante generali consuetudine, quòd ex omni delicto possit inquiri, hæ informationes super diffamatione amplius non sunt in vsu, quia semper ferè aliquo alio modo contingit aperiri viam iudici ad inquirendum absq; diffamatione. Et ideo practica obseruat, quòd cõstito de delicto, eodem contextu assumuntur informationes super crimine, & super fama, vt dixi suprà, q. 6. vers. Vltimò scias.

ET CLAMOSA INSINVATIONE REFERENTE, Clamosam insinuationem requiri de iure vltra famam, ad hoc, vt per inquisitionem procedi possit, dixi suprà, q.6. vers. Item quæro.

NON QVIDEM A MALEVOLIS, ET SVSPECTIS, SED POTIVS AB HONESTIS, ET VERIDICIS HOMINIBVS, ET PERSONIS. Debet enim fama habere originem à personis non suspectis, vt dixi in d.q.6. vers. Amplius etiam, & seq.

10 NON SEMEL TANTVM, SED SAEPE ET SAEPIVS AD AVRES, ET NOTITIAM DICTI D. POTESTATIS ET IVDICIS, ET CVRIAE. Requiri, quòd fama non semel tantùm, sed sæpius ad aures iudicis ascẽdat, dixi suprà in d.q.6. vers. Quæro nunc.

ETIAM PER MODVM NOTORII AVDITV PERVENIT. Hæc verba solent semper apponi in inquisitionibus, etiam ꝙ delictum non sit notoriũ. Et fuit cons. Ange. de malef. in verb. Etiam per modũ notorij, num.1. vbi dicit, quòd iudex habet semper in suis inquisitionibus apponere istud verbum. Et quòd à paucis vidit apponi, sed malè faciunt. August. autem ibi in addit. dicit, quòd imò malè faciũt iudices, qui apponunt hæc verba, quando delictum non est notorium. Ego credo, quòd iudices, qui apponunt ista verba in inquisitione, benè faciunt, etiam si sit dubium, an delictũ sit notorium, vel ne: nam dicta verba nihil reo præiudicant, cùm iudici nõ credatur afferenti delictum esse notoriũ, nisi aliter de notorietate appareat, possunt autem iudici prodesse, si aliquid omitteretur in processu, ad eum excusandum, vbi deinde appareret, quòd delictum fuisset notorium, & quòd iudex tanquam super notorio processisset. Quod autem dicatur delictum notoriũ, & quomodo in crimine notorio procedatur, dixi sup. q. 9. per totum.

11 QVOD DE ANNO PRAESENTI, ET MENSE OCTOBRIS. In inquisitione debet exprimi annus, & mensis, prout in accusatione, secundum Bart. in l. 2. §. si publico.

blico,n,12.ff.de adult. Et ita cōmuniter tenetur,vt dicit Cardi. Alex. in d. c. de accuſ.col. 33.in fi.2.q. 8. quem refert Foller. in pract. cri. canon,fol.91.poſt nu.39. Hanc etiam opi. dicit eſſe communem Aret. in d. c. qualiter & quando.§.debet, poſt num.115. Boſſ. in tit.de inquiſitione,num. 90. Et ita videtur de conſuetudine obſeruari per totum mundum, vt dicit Angel. in l.ea quidem,nu.3.C.de accuſ. Et licet Bal.in l.edita, in repet. Patauina,nu. 30. tenuerit contrarium, ꝙ ſcilicet in inquiſitione non requiratur expreſſio loci & temporis, illud tamē dictum Baldi communiter nō tenetur,vt dicit Card. Alex. in loco præallegato, eſt enim inquiſitio ſubrogata loco accuſationis. Et quamuis lex magis confidat de iudice, quàm de accuſatore, non eſt propterea tollenda reo facultas ſuæ defenſionis, quæ poteſt reſultare ex huiuſmodi expreſſione temporis. Et quia hæc concluſio nō habet in practica aliquam difficultatem, non eſt ſuper ea vllo modo hæſitandum. An autem in inquiſitione debeat exprimi dies, recurrendum eſt ad ea, quæ dixi ſuprà, q.12. verſ. Dixi etiam.

EXISTENS FLORENTIAE IN HOSPITIO LEONIS. Locus de neceſſitate exprimi debet in inquiſitione, prout in accuſatione, de quo dictum eſt aliquid verſ. præcedenti,& latius ſupra,q.12.verſic. Eſt autem,& ſeq.

Cæterùm hoc loco ea verba, quæ pertinent ad qualitates delictorum, omittuntur, quia diuerſimodè apponūtur in inquiſitionibus, prout etiam variæ ſunt ſpecies delictorum. Et licet Angel. de maleſi. voluerit omnia ad materiam criminalem ſpectantia tractare ſuprà clauſulis, & verbis vnicis inquiſitionis, nobis viſum eſt hic tantùm tractare ea, quæ pertinent ad formā ipſius libelli citationis, cætera verò ſuis locis explicauimus.

12 SCIENTER ET DOLOSE. Hæc verba in inquiſitione appoſita ſunt maximæ importātiæ, licet iudices, vel potius notorij, qui ſunt cōpilatores inquiſitionum, illa ſæpius inconſideratè apponāt. In primis enim multa facta puniuntur ſcienter commiſſa, quæ ignoranter cōmiſſa nō puniuntur, nam licet omnis ignorantia in delictis regulariter non excuſet, vt dixi infrà, q.60. verſ. Quæro nunquid, nihilominus quando eſt probabilis, ſæpe vel excuſat in totum, vel ſaltem prodeſt ad mitigandam pœnam. Et hoc habet locum non modò, ſi delictum commiſſum eſt in omittendo, ſed etiam ſi commiſſum eſt in faciendo, puta, ſi extet ſtaturum, ꝙ præſtans opem bannito, vel nobili delinquenti, acrius puniatur, certè debet probari, quòd ſciebat illum eſſe bannitum, vel nobilem, aliàs non habet locum diſpoſitio ſtatuti. Et ita ſe in facto obtinuiſſe dicit Ang. in l. 1. poſt num. 1. verſ. Videte domini, C. de Nili agger. non rumpen. quem refert Auguſt. ad Ang. de maleſ. in verbo, & ad querelam, poſt num. 93. Præterea multum intereſt, an in delicto interuenit dolus, vel ne, nam videmus homicidium, quod ſine dolo committitur, mitius puniri, quàm illud, quod doloſè com miſſum eſt, vt dixi ſuprà hoc eod. lib. §. Homicidium, verſ. Hæc autem. Item nemo poteſt corporaliter puniri, niſi dolus in ipſo delicto interuenerit, vt dixi infrà, q. 84. circa principium.

13 Super quibus omnibus & ſingulis, &c. Licet de iure in criminalibus non ſit neceſſaria concluſio libelli, vt dixi ſuprà, q.12. verſ. Vltimò quæro, tamen de conſuetudine apponitur in inquiſitionib. iſta clauſula, Super quibus omnib. & ſingulis, &c. quæ eſt loco concluſionis. Et ita de conſuetudine ſeruari atteſtatur Bart. in d. l. 2. §. ſi publico, nume. 13, quem refert Gomeſ. Arias ſuper l. 74. Tauri, circa princ. Angel. in d. l. ea quidem, poſt nu. 7. ſubdens, quòd eſt optima practica, à qua non eſt recedendum, Saly. in d. l. ea quidem, num. 47. Angel. de maleſ. in verbo, ſuper quibus omnibus, nume. 2. Amad. de ſyndicatu, nume. 32. Marian. in d. c. qualiter & quando, poſt num. 209. verſ. LXIII. Quæro, Duennas reg. 31. num. 3. Boſſ. in tit. de inquiſitione, nu. 80. Pract. Contradi, fol. 258. nume. 42. Marcus deciſ. 668. num. 3. Operatur autem hæc clauſula, quòd licet regulariter, quando accuſatio vel inquiſitio eſt propoſita cum aliqua qualitate, ſi illa qualitas non probetur, non poteſt ſequi condemnatio, neq; etiam ſuper eo, quod eſt probatum, tamen ſi in accuſatione, vel inquiſitione ſit appoſita iſta clauſula, poterit ſequi condemnatio ſuper delicto probato, etiam quòd qualitas adiecta probata num fuerit, vt dixi infrà, q.66. verſic. Sed quid ſi propter. Fortius dicunt aliqui, quòd ſi aliquis fuerit accuſatus, vel inquiſitus de mandato, & deinde in proceſſu non fuerit conuictus de mandato, ſed tamen de conſilio, adhuc virtute iſtius clauſulæ poterit puniri de conſilio, de quo eſt conuictus, licet nō accuſatus, vel inquiſitus. Et dicit

1 Debes scire, quòd duplex est inuestitura, aliqua est inuestitura propria, realis, & corporalis, quãdo scilicet dominus inducit aliquem corporaliter in possessionem alicuius rei, & eam illi dat in feudum: & per hanc inuestituram plenè trãsfertur in vasallum dominium, & possessio rei feudalis. ita volunt omnes Scribentes, vt dicit Iacob. de feud. in verbo, Inuestiui talem, numero 1. Alia verò est inuestitura quæ vocatur abusiua, quando scilicet dominus inuestiuit aliquem per traditionem annuli, vel ensis, & per hanc non transfertur possessio feudi in vasallum, sed censetur illi data licentia, vt eam apprehendat propria authoritate. ita volunt omnes Scribentes, vt dicit Iac. in d. verbo, Inuestiui talem, num. 3.

2 Quæro nunc, dominus inuestiuit aliquem de feudo per inuestituram abusiuam, nunquid tenebitur etiã præcisè illi tradere possessionem rei feudalis? Respon. quòd sic. c. 1. §. si facta. si de feudo defun. fue. contro. nisi tamen dominus post factam huiusmodi inuestituram abusiuam, inuestiuisset alium de feudo, & tradidisset illi actualem possessionem. Nam eo casu iste secundus præfertur, & dominus præstando interesse illi primo, liberatur. ita dixit gl. in d. c. si facta, quam dicit esse communiter approbatam Iaco. in d. verbo, Inuestiui talem, num. 4.

3 Sed pone, dominus solummodò promisit feudum, non tamen fecit aliquam inuestituram, nunquid tenebitur præcisè tradere possessionem ipsius feudi? Respond. quòd non, sed tantùm erit obligatus ad interesse. Ita eleganter dixit And. de Iser. in d. §. si facta, quem cæteri Scribentes sequuntur, vt ait Iac. in d. verbo, Inuestiui talem, num. 8.

4 Sed quæro, pone, dominus inuestiuit vasallum per inuestituram abusiuam, deindè tradidit ei possessionem feudi. Modò contingit, quòd vasallus ex interuallo cecidit à possessione ipsius feudi, & quòd possessio reuersa est ad dominum, nunquid tenebitur dominus illam iterum tradere ipsi inuestito? Respon. quòd sic: ita tenet Bald. in d. §. si facta. nmner. 4. & ita determinant omnes, vt dicit Iacob. in d. verbo, Inuestiui talem, num. sexto. Ad duo enim tenetur dominus vasallo, scilicet ad tradendum, & ad præstandum patientiam, exemplo eius qui debet seruitutem.

QVAESTIO XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Dominus feudi an teneatur defendere vasallum, sicut vasallus dominum?*

2 *Et an etiam contra patrem, filium, vel fratrem ipsius domini?*

1 Quæro, nunquid dominus feudi teneatur defendere vasallũ, sicut vasallus dominũ? vt dixi suprà, q. 21. Respon. quòd sic. Ita vult glo. in cap. 1. §. fin. in verbo, Fratrem: hîc finitur lex. quam dicit esse communiter approbatam Dec. consi. 469. nu. 4. Et dicit Aluarot. in d. §. fin. nu. 5. quòd ita glo. communiter per omnes Scribentes tenetur. Idem dicit Ioan. Iac. de Leon. inter consilia feuda. Brun. consi. 117. num. 152.

2 Sed nunquid tenebitur illum adiuuare, etiam contra patrem, filium, vel fratrem ipsius domini? Respond. quòd sic: & ita concludit gloss. superius allegata, in verbo, fratrem. quam dicit esse communiter approbatam Iacob. de feudis, in verbo, Et promiserunt, nume. 15. Cùm enim hoc sit statutum in vasallo erga dominum, vt dixi in suprà allegata quæstio. 21. idem etiam dicendum est in domino erga vasallum, tenetur enim dominus reddere pares vices vasallo, quæ tamen regula non est absolutè vera, neque ab ea fortè esset arguendum, nisi in casibus à iure feudorum expressis.

QVAESTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Dominus an possit alienare vasallos inuitos in alium?*

2 *Et quid si eos alienet cum toto territorio?*

3 *Et an si eos alienet contra iuris dispositionem priuetur eorum proprietate?*

4 *Dominus an possit inuito vasallo pignori obligare directũ dominium feudi?*

1 Quæro, an dominus possit alienare vasallos suos inuitos, & contradicentes in alium, & ipsos cogere, vt tali alienationi cõsentiant? Hæc quæstio sæpè contingit in practica. Et habes gloss. notab. quæ semper ad hoc solet allegari in l. inuitus, in glo. prima, ff. de fideicommissi. liber. dicentem, quòd dominus non potest in aliũ alienare ius vasalli vel feudi inuito ipso vasallo. Et illa glo. est communiter approbata, vt dicit Episcopus Loazes in suis allega. pro Marchion. Velez, in 1. dubitatione, in 4. fundamento partis aduersæ. Et dicit Curt. Iun. de feud. in 6. parte principali. in 2. quæst. quòd ista est communis con-

anima.tex.est in c.1.§. Donare. qualiter olim feud. alien. po. Sed quæro, an legato feudo, debeatur saltem æstimatio, prout debetur quando legatur res aliena? Respõ. quòd non debetur neq; res, neq; æstimatio. ita tenet Bald. in d.§. Donare. num. 3. & est communis opi. vt dicit Soci. Iun. cons.72.nu.60.libr.1. & cons.74.nu.20.& seq. eod. vol. Quando enim aliquis habens ius in re, quod est morte periturum, illam legat alteri, censetur legasse solummodò illud ius quod habebat, neque debetur aliqua æstimatio, vt dixi suprà lib. proximo.§.legatum.

5 Secundò infertur, quòd non poterit pater habens plures filios, plus assignare in feudo vni ex filijs quàm alteri. & ita est communis opi. vt dicit Zas. de feud. in 8. parte, in 3. particula, vers. Et hanc partem. Est enim ex prouidentia legis constitutum, vt omnes filij æqualiter in feudis succedãt. Multò minus ergo poterit totum ipsum feudum prælegare vni ex filijs suis. Dicit Alex. in l. apud Iulianũ, quam legit cum l. cùm seruus.§. si quis alicui, nu.4. in fi. ff. de lega. 1. quòd magis communis opi. videtur inclinare in hanc partem. Et hanc opi. tenere communiter Doctores attestatur Io. Rayn. in c. Imperialem.§. habito, col.7. de prohi. feu. alie. per Frid. quem refert Iac. in verbo, & eum pacto, quòd de ipso feudo, nu.2. in fi. Hanc etiam dicit esse communem Rui. cons.25.nu.13.lib.1.

6 Quæ omnia de plano procedunt in feudo antiquo, & paterno: illud enim proculdubio nõ potest pater vni ex filijs suis prælegare. & ita esse communem opi. dicit Rui. cons.9. in fi. libr. 1. & hoc pro indubitato præsupponit Soc. Iu. cons.160.nu.44.lib.2. Cùm enim tale feudũ virtute inuestituræ, debeat ad omnes eius filios æqualiter peruenire ex prouidẽtia concedentis, meritò non potest vasallus per suam dispositionem alterare naturam feudi, in præiudicium aliorũ, & sic illud relinquere vni ex filijs suis, etiamsi sit ex comprehensis inuestitura. & ita solet communiter concludi, vt dicit Soci. Iun. in d. cons.72. num.33. Sed qd in feudo nouo, id est acquisito per ipsummet vasallum testãtem pro se, & filijs, vel pro se & liberis? Et in hoc variæ sunt Doctorum opiniones quas latè refert Curt. Iun. de feud. in 4. parte, in vltima causa amissionis feudi, q.30. vers. Ex prædicta regula. Aliqui enim dicunt, quòd etiam feudum nouum nõ potest pater vni ex filijs prælegare. & hanc opi. dicit videri magis cõmunem Soci. Iun. in d. cons. 72.nu.35.& cons.160.nu.44.lib.2. Alij verò dicunt, quòd potest: & hanc dicit videri communem Barb. inter consil. Alex. cons.55. col. pen. vers. Et si quispiam. ll.4. quæ etiam mihi magis placet. Est enim valdè rationabile, vt quod iure meo quæsiui, etiam arbitrio meo alienare possim. Et certè mirum est, ꝙ Doctores in hoc articulo adeò inter se repugnent: nam aut loquimur quò ad præiudicium domini, & certum est, ꝙ quando prælegatur vni ex comprehensis in inuestitura, non dicitur agi de aliquo præiudicio ipsius domini. Aut loquimur quantum ad præiudicium aliorũ, & pariter non videtur agi de aliquo eorum præiudicio. Si enim vera est decisio. Andr. de Iser. quam retuli in d.q.41. vers. Et hæc quidẽ. quòd scilicet vasallus de feudo nouo possit cum consensu domini ad sui libitum disponere, nescio videre qua ratione, si vasallus posset tale feudum alienare, etiam in extraneum, non possit etiam illud vni ex filijs suis prælegare. Et ita, si casus contingeret, consulerem, & iudicarem. Vide tamen in hoc proposito ea quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. emphyteosis. quæst.16.

QVAESTIO XLI.

SVMMARIVM.

1 *Vasallus an possit cum consensu domini alienare feudum in præiudicium agnatorum?*

2 *Et quid si feudum sit antiquum?*

3 *Et quid si sit hæreditarium?*

1 DIxi suprà, q.31. in princ. quòd non potest vasallus feudũ alienare sine cõsensu domini. Quæro nũc, an possit vasallus cũ cõsensu domini feudũ alienare in præiudicium agnatorum? Resp. quòd non: & est communis conclusio, vt attestatur Curt. Iuni. de feud. in 4. parte, in vltima particula, in prima regula, col.3. vers. Stat ergo ex præmissis.

2 Et hæc quidẽ regula de plano procedit in feudo antiquo seu paterno. Nam tale feudũ proculdubio non potest per vasallum alienari in præiudicium agnatorum, etiam cum domini consensu. & hæc est commu. opi. vt attestatur Alua. in c.1. post n.4. vers. Oppono ab extra. quemad. feud. ad fœ. perti. Et latius post eum collegium Bonon. inter consilia Curt. Seni. cons.50. num.21. refert, & sequitur Paris. cons.17. num.16. lib.1. Cùm enim sit ius quæsitum descendentib. ex tenore primæ inuestituræ, meritò non potest tolli per aliquẽ ex successorib. primi inuestiti. & hæc est cõmunis omnium conclusio, vt dicit Cur. Iun. cons.

cons.171. num.5. Et est valdè rationabile, vt in huiusmodi feudis, quæ à maiorib. suis proueniunt, non possit vasallus aliquo modo filijs suis præiudicare, qui ad feuda ipsa veniunt, nō ex facto ipsius patris, sed ex antiquorum suorū prouisione. Ita dicit And. de Iser. in c.1.§. Quid ergo. de inuesti. de re alie. facta. Et hæc est verissima, communis & ab omnib. approbata conclusio, vt dicit Soci. Iun. cons. 112. nu.1. li.2. subdens, quòd hoc est apud Doctores nostros indubitatū. Sed in feudo nouo secus est, nam feudum nouum subquocunq; tenore receptum sit, nisi fuisset expressè receptum contemplatione alicuius filij, specialiter & proprio nomine in ipsa inuestitura nominati, semper potest ad libitum alienari per feudatarium cum consensu domini, nec requiritur consensus filij primogeniti, vel alterius agnati, qui successurus esset in feudo. Et hæc est decis. Andr. de Iser. in c.1. nu.3. de alie. feudi pater. quam dicit esse per omnes approbatam. Sigismun. cons. feu. 52. nume.1. vbi etiam subdit, quòd omnes eam sequuntur nemine discrepante. Quia id, quod ego acquiro, possum pro mea voluntate alienare. & hęc decisio semper mihi placuit, licet Doctores super hoc articulo variè scripserint.

3 Sunt autem nonnulli, qui non ita passim admittunt hanc conclusionem, quòd vasallus non possit de feudo antiquo, seu paterno disponere, in præiudicium agnatorum, sed putant distinguēdum esse inter feudum hæreditarium, & feudum non hæreditarium, dicentes: quòd in feudo non hæreditario benè procedit supradicta conclusio, & ideò si feudum sit receptum pro se, & descendentib. masculis, quòd non poterit vasallus de eo disponere in præiudicium descendentiū masculorum, & hanc dicit esse communem omnium conclusionem Curt. Iun. in d.cons. 171. nu.6. Sed in feudo hæreditario, etiamsi sit antiquum tenent, quòd possit vasallus præiudicare agnatis, & sic, quòd in feudo recepto pro se, & hæredibus, factum vnius ascendētis, tempore, quo feudum est apud ipsum, præiudicet, non solùm sibi, sed etiam posteris suis hæredibus, cùm censeatur quid hæreditarium. Et dicit Alex. cons.13. num. 11. lib.5. quòd hæc est communis conclusio Doctorum vbiq;, quam etiam post eum dicit esse communem Paris. cons.16. num. 44. lib.1. Ias. cons.56. col.n. fin. vers. Secundò respondetur. libr.3. Tu verò hîc aduerte, nam si loquimur in feudo simpliciter & absolutè hæreditario, puta recepto pro se, & hæredib. quibuscunq;, vel pro se, & quibus dederit, vera est conclusio, quòd potest alienari etiam in extraneum sine cōsensu domini, & sine consensu agnatorum, quia tale feudum æquiparatur bonis allodialibus, & transit ad quoscunq; hæredes, vt sæpius dixi. Et in tali feudo non consideratur vtrum sit antiquum, vel nouū. Si verò loquimur in hæreditario mixto, puta, recepto pro se & filijs, & hæredibus, non est hæc conclusio absolutè vera, per ea quæ dixi suprà, q.40. vers. Sed quia. quæ hoc loco nō repeto, quia optimè possunt accommodari ad hanc conclusionem.

QVAESTIO XLII.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio feudi facta per vasallum in præiudiciū agnatorum an sit ipso iure nulla vel detur agnatis reuocatio?*
2 *Et quid in feudo merè hæreditario?*
3 *Et quando feudum dicatur alienari iure permittente?*
4 *Et quid si alienatio fiat in agnatum proximiorem, & qui omnino erat in feudo successurus?*
5 *Et quid si fiat in remotiorem?*
6 *Et nunquid agnatus proximior possit reuocare etiam viuo alienante?*
7 *Et an eo casu teneatur precium emptori restituere?*
8 *Et quid si vasallus alienans habeat filios?*
9 *Et quid si alienatio facta sit in penitus extraneum?*
10 *Et infra quantum tempus possit hoc casu fieri reuocatio?*
11 *Et an pendente hoc termino ad reuocandum, stet etiam in pendenti tempus petendi inuestituram à domino?*
12 *Et quid si agnatus proximior consentiat alienationi, an talis consensus præiudicabit eius filijs?*
13 *Et an præiudicet agnatis in sequenti gradu?*
14 *Et an filius vel agnatus ipsius vasalli admittantur ad huiusmodi reuocationem, etiamsi sint hæredes ipsiusmet vasalli alienantis?*

1 DIxi suprà, qu.1. quòd non potest vasallus alienare feudum antiquum in præiudiciū proximioris agnati, sine ipsius consensu: Quæro modò, nunquid si illud alienet, talis alienatio sit ipso iure nulla? Respond. quòd quatenus alienatio rei feudalis est in præiudicium domini facta sine eius consensu, nulla est difficultas, quin sit ipso iure nulla. text. est in c. Imperialem. de prohib. feud. alie. per Fride. Sed quatenus respicit præiudicium agnatorum, non est ipso iure nulla, sed benè potest per filios vel agnatos alienantis reuocari. & in hac materia habemus text. notab. in ca.1. §. Titius filios. si de feudo defun. contentio fuerit, quòd filius vasalli potest alienationem feudi per patrem factam reuocare, etiam ipso patre viuo, sed tenetur eo casu restituere

curator. Et hæc est cõmunis conclusio omnium Doctorum tam iuris ciuilis, quàm canonici, vt dicit Marian. in d. c. veniens, num. 24. Mēchiaca in d. c. 17. in fi. In istis enim casibus cessat ratio conclusionis superius adductæ: nam cùm executio condemnationis facienda sit in bonis, non autem in persona, nihil interest fisci neque partis, an reus personaliter compareat, vel per procuratorem se defendat.

5 Hinc est, quòd si agatur de delicto, pro quo tantummodo veniat imponenda pœna relegationis, vel alia relegatione minor, poterit pcurator interuenire. Ita tenuit gl. in d. §. publicè, in verbo datur, & est cõmunis opi. vt attestantur Scribentes in d. §. ad crimē, & in specie Benedictus de Plumbino, post nu. 24. & Rubeus, num. 124. & seq. Idem attestantur Scribentes in d. c. veniens, & in specie Abb. nu. 18. & Anan. nu. 18. & Marian. nu. 41. & seq. & Berous n. 35. subdens, quòd ita seruatur in practica. Hanc etiam dicit esse communem Cyn. in l. reos, col. 1. vers. Secundo casu, C. de accusar. subdens, quòd illam sequitur vsus causarum Italiæ, Bart. in d. §. ad crimen, post nume. 4. subdens, quòd ita iudicaret, Signorol. consil. 169. num. 52. Ang. in d. l. reos, post nu. 1. Paulus de Castro in d. §. publicè, prout illum refert Ant. Gomez lib. delictorum, ca. 1. num. 13. Cæpolla, cons. crim. 72. vers. De primo non videtur, Card. Alex. in ca. si quando, col. 7. versic. In glo. ibi, ff. secunda quæstio. 6. Blanc. in pract. crim. fol. 20. num. 51. Folier. in pract. crim. fol. 131. num. 6. & fo. 132. post num. 12. Pract. Conradi, fo. 262. num. 4. Berous in d. c. venies, n. 35. & 39. quem refert Viuius in lib. communiũ opin. in verbo, Procurator in capitalibus, Menchiaca controuers. vsu freq. in d. cap. 17. nu. 6. Caraulta super ritu 108. magnæ curiæ, num. 2. & super 2. ritu 69. num. 8. vbi dicit, quòd ita concludunt communiter Doctores. Hanc etiam opinionem de consuetudine seruari attestatur Alberi. in d. §. publicè, num. 6. & seq. Cæpolla, cons. crim. 55. vers. Secundò, non obstat: Et dicit Salyc. in d. l. reos, nume. 4. quòd hanc opin. consuetudine roboratam esse omnes fateutur, & licet aliqui voluerint facere differẽtiam, an relegatio sit ad certum locum, puta, in aliquam insulam, vel ciuitatem, quam vulgò confinationem appellant, an autem sit à certo loco, puta, ab aliqua prouincia, vel territorio, quod vocamus exilium, nihilominus indistinctè tenenda est communis conclusio, quòd scilicet vtroq; casu admittatur. Et ita tenent cõmuniter Scribentes, vt dicit Rubeus in d. §. ad crimen, num. 146.

6 Item etiam eadem ratione dicendum est in casibus, in quibus tantummodò imponitur pœna priuationis, seu depositionis ab ordine, seu dignitate, in his enim pariter poterit reus per procuratorē se defendere. Et est communis opi. vt dicit Bened. de Plumb. in d. §. ad crimen, post nu. 24. Marian. in d. c. veniens, n. 50. Rubeus in d. §. ad crimen, nu. 150. & seq. & in d. §. publicè, nu. 44.

7 Dictum est, quòd in his criminibus, pro q. bus imponitur pœna pecuniaria, admittitur procurator, modò tu scis, ꝙ pro homicidio de iure communi imponitur pœna mortis: Pone quod ex dispositione statuti alicuius ciuitatis imponatur pro homicidio pœna pecuniaria, nunqd poterit reus de homicidio imputatus cõparere per procuratorem? Resp. ꝙ sic, & in hoc omnes cõcordant, vt dicit Bal. in d. l. reos, nu. 24. C. de accusa. Maria. in d. c. veniens, nu. 24. in fi. & post nu. 30. vers. Sed aduertendum, quem refert Boss. in tit. an in crim. iud. & in prima conclus. Et dicit Signorol. cons. 2. nu. 15. quòd ita tenēt communiter Doctores. Idem dicit Imola in d. §. ad crimen, post nu. 20. vers. Si autem statutum, Salyc. in d. l. reos, nume. 9. Hanc etiam opin. dicit esse communem Rubeus in d. §. ad crimen, nu. 183. Cùm enim dispositio statuti in loco, in quo viget, succedat loco iuris communis, vt dixi suprà lib. 1. non est habenda in consideratione pœna iuris communis, sed tantummodò pœna statuti. Hoc tamen intellige vt procedat, quando statutum imponit simpliciter pœnam pecuniariam pro homicidio, nã eo casu vtiq; potest procurator interuenire. Si verò statutum imponat pœnam mortis, à qua possit se liberare soluendo pœnam pecuniariam, tũc quia principaliter imposita est pœna corporalis, non esset procurator admittendus. Et ita dicit cõiter teneri Alb. in 2. par. statut. q. 123. Sed certè hæc quæstio rarò poterit in practica contingere, cùm secundum magis communem opi. huiusmodi statuta imponentia pro homicidio pœnam pecuniariam non valeant, uec sint obseruanda, vt dixi suprà hoc eod. lib. §. Homicidium, vers. Sed nunquid.

8 Sed quæro, quid si ex dispositione iuris communis, vel statutorũ pœna alicuius delicti remissa sit arbitrio iudicis, nunquid hoc casu erit admittendus procurator? Respõ. Si quidem

quidem pro eo delicto ex tali arbitrio iudices non consueuerunt imponere pœnam corporis afflictiuam, vtriq; poterit procurator interuenire, aliàs secus. Et ita obseruatur de consuetudine, vt attestatur Ang. in d. §. ad crimen. in vltimis verbis, quem refert Imola in d. §. ad crimen. post n. 20. vers. Quid autem si pœna. Sed hoc intellige, vt procedat, quando pœna commissa arbitrio ipsiusmet iudicis, sed si esset reseruata arbitrio principis vel superioris, non est audiendus reus per procuratorem, etiam quòd princeps pro eo delicto aliquando pœnam corporalem non imposuisset, nam ea, quæ pendent à voluntate principis, non sunt inferiorum regulis subijcienda.

9 Vlterius quæro, pone quòd lex, vel statutum imponat pro aliquo delicto pœnam pecuniariam, sed in casu, in quo non soluerer pœnam pecuniariam infra certum tempus, imponeret pœnam corporis afflictiuam, nũquid poterit reus eo casu cõparere per procuratorem? Resp. quòd sic, Ita dicit Imola in d. §. ad crimen, nu. 20. & est communis opin. vt ait Maria. in d. c. veniens, post nu. 32. col. 3. vers. Sed aduerte. Rubens in d. §. ad crimen, nu. 179. & seq. Hanc tamen intellige vt procedat, dummodò principalis ipse sit notoriè soluendo, vel (vbi non sit idoneus) præstet idoneam cautionẽ de soluenda condemnatione pecuniaria, vbi cùm condemnari contingat, aliàs verò tenetur personaliter comparere, ne fortè cõdemnatio redderetur elusoria. Et ita seruatur, vt dicit Blancus in practica criminali fol. 29. nu. 113.

10 Sed pone, tu scis, quòd ex forma statutorum pro vulnere communiter imponitur pœna, pro homicidio verò imponitur pœna mortis, modò Titius vulnerauit Seium, & dubitatur, an vulnus sit lethale vel ne, Quæro, si procedatur contra Titium, an eo casu sit admittendus & compareat per procuratorem? Resp. Aliqui dicunt, quòd potest index hoc casu admittere procuratorem, sub conditione, quòd si Seius moriatur, habeatur pro non admisso. Et hanc dicit esse communem opinionem Alex. in l. prætor ait, in prin. n. 5. & seq. ff. de damno infecto. Sed certè hæc practica mihi nunquam placuit, quia hoc modo, si postea sequeretur mors vulnerati, iam reus fecisset suas defensiones absq; personali constitutione, quod esset valde inconueniens, & licet eo casu posset iudex, inhærendo admissioni procuratoris cõditionaliter factæ, decernere, quòd tales defensiones haberentur pro non receptis, nihilominus si ex eis appareret de innocentia rei, non video, quomodo posset eum quamuis contumacem condemnare. Propterea iudicio meo tutior est practica, quæ seruatur in hoc Ducatu, ꝙ s. index supersedeat à procedendo, donec videatur exitus, an ex vulnerib. sequatur mors, vel non. Quam etiam practicã arbitror esse iuri communi magis conformem, nam clarum est, ꝙ etiam si aliquis aliũ lethaliter vulnerauerit, ita vt certũ sit illum ex eo vulnere periturum, non propterea potest inquiri de homicidio, neq; puniri de occiso antequam vulneratus moriatur, vt dicit Bar. in l. damni, §. Sabini, n. 5. ff. de dam. infect. & est communis opi. vt attestatur Cardi. Alex. in c. 1. in princ. col. 2. in prin. quibus mod. feud. amit. prout illum refert Placa lib. 1. delict. c. 12. post num. 14. Non potest ergo iudex contra eum procedere, nisi de vulnere, & sic vbi mors postea sequatur, opus erit nono processu, & noua condemnatione, & omnia prius acta erunt frustratoria, & nullius momenti. Benè verum est, quòd in hoc Ducatu, in quo ex dispositione constitutionum pro vulneribus illatis animo deliberato est impo sita pœna mortis, vtriq; posset iudex procedere, etiam non expectato euentu, saluo tamen iure procedẽdi de homicidio, vbi mors sequeretur, ex quo vtroq; casu reus teneretur personaliter comparere, & sic nullũ posset sequi inconueniens. Et hoc aliquando vidi seruari in casibus atrocibus, & celeri expeditione dignis.

11 Hæc autem conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator admittendus, non videtur de iure communi multum præiudicij afferre posse imputatis de aliquo crimine, ex quo regulariter de iure communi non potest procedi contra absentem ad sententiam diffinitiuam, sed tantummodò fit annotatio bonorum, vt dixi infrà, q. 44. Sed quid dicendum in casibus, in quibus absens potest diffinitiuè condemnari ex forma statutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ & alijs, disponentium, quòd contumax habeatur pro confesso, & conuicto, & possit capitaliter condemnari, nunqđ istis casibus erit admittẽdus procurator, qui pro ipso absente interueniat? Respõ. Hæc est ardua quæstio, in qua doctores tam antiqui quàm moderni variè locuti sunt. nam Cyn. in d. l. reos, col. fi. vers. Tertiò quæritur, C. de accusat.

accusat. videtur tenuisse, quòd vbi absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus procurator, referens Dyn. Ita consuluisse in facti contingentia. Et hanc opin. dicit esse communem Imola in d. §. ad crimen, nu. 17. in fin. quem refert Corn. cons. 17. in princ. lib. 3. & cons. 122. in litera F, lib. 4. & cons. 325. quod est consilium vltimum in litera G. lib. 3. & Ruin. cons. 118. in primis verbis, lib. 5. Ang. in d. §. ad crimen, post num. 4. versic. Nonò fallit, vbi etiam subdit, quòd ita practicatur vbiq;, quem refert August. ad Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex, sub num. 13. Cępolla consilio criminali 46. versic. Praeterea dico. Abb. in d. c. veniens, post num. 19. Marian. in d. c. veniens, num. 54. & seq. Bellamera decis. 717. si clericus, Et dicit Alex. de Neuo, consil. 90. nume. 3. quòd hæc est communis opin. Legistarum, & Canonistarum, quod consilium est repertum inter consilia criminalia diuersorum cons. 89. lib. 1. Dicit etiam Cyn. in d. l. reos, versic. Item scire debetis, quòd hæc est communis opin. malorum nostrorum, & quod quidquid sit de iure, consuetudo Italiæ approbat hanc opin. & illum refert Corn. cons. 273. in litera D. libr. 3. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd etiam in casibus, in quibus potest cõtra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam, nõ sit admittendus procurator, tenuit Rayn. in d. l. reos. Et dicit Bald. in ea. l. reos, nume. 25. quòd hæc est veritas secundum omnes. Hanc etiam opin. dicit esse communem Benedic. de Piumbino in d. §. ad crimen, nu. 12. & seq. Alex. consil. 116. nume. 18. lib. 2. vbi etiam subdit, quòd omnes dicunt ita de facto seruari, quem refert Marsil. in pract. crim. §. sequitur, num. 27. & Rubeus in d. §. ad crimen, nume. 61. & Vantius de nullitatibus, fol. 239. nu. 177. circa fin. & Pract. Conradi, fol. 262. num. 5. Ias. in l. secunda, C. qui testam. facere poss. prout illum refert Rubeus in d. §. publicè, nu. 26. Et dicit Pract. papiensis, in forma inquisitionis, in verbo. Hæc est quædam inquisitio, nu. 34. in fi. quòd iudices maleficiorum nolunt aliquem audire quomodocunque veniat. Mihi semper placuit opin. Raynet. quòd etiam in
12 istis casibus non admittatur procurator, quę etiam (quicquid dicant tenentes contrarium) est magis communis, & in practica indistinctè obseruatur, vt attestatur Alber. pater practicæ in d. §. publicè, nume. 24. Aliàs autem destrueretur tota practica criminalis, cùm hodie ex consuetudine totius Italiæ, pro quocunq; crimine possit absens (etiam ad mortem) condemnari, vt dixi inf. q. 44. sequeretur enim, quòd in quacunq; causa procurator esset admittendus, quod esset (iudicio meo) absurdissimum, & ita tene, & serua in practica, & non errabis. Et in omnem casum doctores tenentes contrariam sententiam ferè omnes fatẽtur, q potest iudex dicere procuratori, quòd vult, q principalis personaliter compareat, tã quam melius informatus, & quòd assessores hoc obseruant in prac. Et hanc cautelam ponit Gand. & alij, qua etiam seruari solitum fuisse dicit Angelus de maleficijs, in verbo. Qui dominus iudex videns, nume. 17. Illam etiam ponit Bart. in l. 2. §. defensi, num. 2. ff. ex quibus caus. in poss. eatur, vbi dicit, quòd hæc est communis practi. Et hoc etiam videtur fuisse ex mente Bart. in l. qui bona, §. si aliena, num. 16. ff. de damno infecto, cuius opin. communiter recipitur, vt dicit Rubeus in d. §. publicè, post num. 31. Et ita seruat totus mũdus, vt dicit Paul. de Cast. in d. §. publicè, nu. 12. subdens, quòd nisi hoc fieret, nunquam daretur aliqua sententia in criminalibus, qa semp mitterent procuratorẽ, qui cum suis cauillationibus obuiaret, vt dixi inf. q. prox. vers. Quinimò vt dixi. Et ideo vbicunq; citatio continet, quòd reus personaliter cõpareat, non est tractandum, an possit admitti procurator, vel excusator, sed necesse est, quòd ipse reus principalis psonaliter compareat, vt declarat Ruin. in allegato consilio 118. lib. 5. Benè verum est, quòd si talis procurator nõ vellet causam absentis defendere, sed tantummodò proponere causas absentiæ, eo casu vtique esset audiendus. Et in hoc vtriusq; partis fautores conueniunt, vt attestatur Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 17. num. 2. vbi dicit, quòd hæc non modò est communis, sed receptissima omnium opin. Vide quæ dixi infrà, vers. Prædicta autem.

Sed nunquid admittendus saltem erit excusator, qui pro absente compareat ad eum defendendum? Dixi infrà q. proxima, versic. Sed quod plus est.

13 Tu scis, quòd bannitus pro vno maleficio potest etiam pro alio maleficio inquiri, & banniri, vt dixi suprà, q. 16. versic. Sed nunquid. Pone modo, quòd bãnitus pro vno citetur, vt compareat pro secundo maleficio, nunquid poterit comparere per procuratorem, ex quo propter primam condemnationem nõ potest personaliter comparere ad se defen-

defendendum? Respō. quòd non, & sibi imputet, si non potest personaliter comparere, cùm id euenerit ex suo maleficio, ex quo nō debet ipse consequi commodum, vt effugiat executionem secundæ condemnationis, vbi
13 veniret condemnandus. † Debet ergo impetrare saluum conductū respectu primæ condemnationis, & personaliter comparere pro secunda ad se defendendum, & ita practicatur, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 23. num. 102. & talis saluus conductus non potest ei denegari, aliàs esset illi auferre facultatem se defendendi. Et ita se pluries fieri vidisse attestatur Boss. in tit. de citat. num. 36.

14 Sed hìc quæro, quis possit huiusmodi saluum conductum bannito concedere? Resp. De principe non est dubium, quòd potest illum concedere, sed quid in iudice? Et dicendum est, quòd & ipse potest de iure illum cōcedere, & est communis opin. vt attestatur Blanc. in pract. crim. fo. 33. nu. 15 & seq. Quidquid tamen sit de iure, in hoc Ducatu iudices non concedunt huiusmodi saluos conductus, sed solus princeps, vel senatus, vt dicit etiā Boss. in loco præallegato. Et reperio, quòd cùm prætor Cremonæ, qui iuxta solitū erat Senatui, talem saluum cōductum concessisset, senatus ei rescripsit, vt posthac abstineret, & permitteret, vt à senatu peterentur, 26. Februarij 1554.

15 Debes scire, quòd sunt aliqua delicta, pro quibus potest procedi etiam contra mortuos, & eorum memoria damnari, vt est crimen hæresis, & alia, de quibus dixi infrà, q. 51. vers. Quæro nunc, & seq. Pone ergo, quòd in aliquo ex illis delictis procedatur contra aliquem iam defunctū, nunquid poterunt eius hæredes constituere procuratorē, qui ipsum mortuum defendat? Resp. quòd sic, & ita in facto obtentum fuit Romæ tempore Clementis V. coram quo fuit accusatus de hæresi Papa Bonifac. VIII. iam mortuus, vt recenset Albe. in Rub. C. de hæret. nu. 15. & in d. §. publicè, nu. 17. in fi. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, nu. 83. & seq. subdens, ab hac opin. tanquam communi non esse recedendum. Cessat enim hoc casu ratio conclusionis, & regulæ, de qua suprà, quòd scilicet nisi reus compareat personaliter, iudicium poterit reddi elusorium, nam hoc casu neque reus potest personaliter comparere, neque in eum iam mortuum potest fieri executio, iuxta ea, quæ dixi in d. q. 51. vers. Sed hìc incidenter.

16 Item quæro, quid si reus sit præsens in iudicio, quia scilicet fuerit captus, vel sponte se constituerit, nunquid pro eo poterit procurator interuenire? Resp. quòd sic. Et in hoc omnes Doctor. concordant, vt dicit Bal. in d. l. reos, nu. 21. C. de accus. quem refert Marian. in d. c. veniens, nu. 6. Et quòd quando reus est ex illa causa carceratus, possit pro eo interuenire procurator, dicit esse communem opi. Imol. in d. §. ad crimen, nu. 18. & seq. vbi etiam subdit, quòd ita seruat consuetudo, quem refert Ant. Gomez. c. 1. delict. nu. 14. licet dicat quòd cauti iudices faciunt actus processus cum ipsismet carceratis, subdēs, quòd ita est communis vsus, & stylus in practica, quod tamen intellige secundum ea, quæ statim dicam, Aret. in d. c. veniens, num. 74. Card. Alex. in c. si quando, col. 4. versic. Sed tenendo, 2. q. 6. Rub. in d. §. ad crimen, n. 68. & seq. Menchiaca controuer. vsu frequentium, c. 17 nu. 4. in fi. ita etiam communiter teneri, & seruari attestatur Abb. in d. c. veniens, num. 10. Et dicit Bart. in d. §. ad crimen, nu. 10. quòd ita approbat consuetudo, quem refert Bened. Plumb. in d. §. ad crimen, nu. 37. idem dicit Bal. in d. l. reos, nu. 40. in fi. Tu verò, ne erres, distingue etiam ex mente Doctorum in locis præalleg. & dic, quòd aut quæritur, an quando reus est personaliter in iudicio cōstitutus, possit admitti pro eo procurator ad respondendum accusationi, vel inquisitioni, vel interrogationibus, quæ ei fiunt à iudice super delicto, siue in proximo examine, siue in alijs, siue in tortura. Et tunc dicendum est, quòd nullo modo potest pro eo procurator interuenire, sed debet personaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorum, & per seipsum respondere. Et ita practicatur, vt dicit Ang. in d. §. publicè, post num. 5. quem refert Pau. de Cast. in eo, §. publicè, num. 9. & Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, quòd inquisiti, nu. 12. Ita etiam practicari attestatur Ang. in d. l. reos, nu. 2. in fi. Aut quæritur, an possit procurator interuenire ad alios actus causæ, puta, ad opponēdas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum in ipsa causa? Et dicēdum est, quòd sic, & ita dicit se pluries obtinuisse, & vidisse de facto obseruari Albet. in d. §. publicè, post nu. 18. vers. Item quæritur an saltem. Benè verum est, quòd nō semper constituitur ad hoc procurator cum mandato, sed quilibet defensor pro carceratis admitti solet, prout etiam in practica obseruari attestatur Blanc. in pract. cri. fol. 24. num. 65. quæ tamen practica mihi

mihi nunquam placuit, quia talis defensor, siue procurator, sine mandato potest quidē prodesse reo, sed non obesse, quod est in maximum præiudiciū fisci, & accusatoris, propterea non deberent iudices ipsos admittere sine legitimo mandato, & non sunt multi dies, quòd quidam carceratus petebat tolli de processu quandam comparitionem factā per eius aduocatū, quæ continebat quædam sibi præiudicialia, asserens, quòd ille aduocatus nullum ab eo mandatum habebat, licet senatus id ei concedere noluerit, senatus tamen vult ita obseruari, vt scilicet admittantur huiusmodi defensores carceratorum, etiam sine mandato, & cùm quidam prætor reijceret quendam defensorem ex ea causa, quia non haberet mandatum, rescripsit illi prætori, vt omninò ei traderet copiam indiciorum, neq; postea aliquem ex ea causa reijceret, 2. Septem. 1558. P. N. Et ideo ita seruandum est. Aut verò quæritur, an possit constitui procurator ad sententiam audiendam? Et hoc casu dicit Rube. in d. §. ad crimen, nu. 82. quòd omnes concludunt, quòd non, & verum dicit loquendo de iure, nam debet reus esse præsens ad audiendam sententiam, vt dixi suprà, q. proxima versic. Sed hîc quæro, quòd tamen in multis locis non seruatur, & præsertim in hoc Ducatu, vt ibi dixi.

17 Prædicta autem conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator pro reo absente admittendus, intelligenda est, vt procedat quantum ad hoc, vt talis procurator non possit ipsius rei absentis defensionem suscipere, sed si velit allegare causas absentiæ, vtique admittitur. Et hoc tenent omnes, vt dicit Anan. in d. c. veniens, nu. 13. Dicit etiam Ange. in d. l. reus, circa princip. C. de accusatio, quòd istud tenent omnes indifferēter. Et ita seruatur, vt dicit Caranita super ritu 105. magnæ curiæ, num. 2. Neque hoc casu facienda est differentia, an habeat in specie mandatum ad allegandas causas absentiæ, an autē habeat ad causam ipsam prosequendam, nam vtroque casu est admittendus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ana. in loco præallegato, num. 14. Vide quæ dixi suprà, vers. Hoc autem, circa fin.

18 Idemq; si talis procurator velit proponere, quòd reus citatus habet in eo loco, ad quem citatur, capitales inimicitias, nam & eo casu erit cum mandato audiendus. Et est commu. opi. vt dicit Marian. in d. c. veniens, post num. 68. vers. Circa primam, quem refert Boss. in tit. an in crim. iud. num. 12.

19 Pariter etiam est admittendus, si velit proponere aliquas exceptiones dilatorias, seu declinatorias, aut aliquas alias ex his, quæ ante litis contestationem proponi solent, puta, quòd accusator sit infamis, vel excommunicatus, vel aliàs inhabilis ad accusandum, vel quòd iudex sit incompetens, vel excommunicatus, vel huiusmodi. Ita dicit Bart. in d. §. ad crimen, cum quo tenent omnes, vt dicit Imola ibi, prout illum refert Boss. in titu. de car. fideiuss. com. nu. 16 Et hæc est commu. opin. vt dicit Bened. de Plumb. in d. §. ad crimen, nu. 52. Hoc tamen intelligendum est, vt procedat, dummodo talis exceptio nihil ad ipsum crimen pertineat, secus autem si exceptio opponeretur quidem ad processum, sed tāgeret etiam ipsum delictum, puta, quia diceret, quòd aliàs de ipso crimine fuit absolutus, vel huiusmodi, nō enim esset ad tales exceptiones proponendas admittendus. Ita dicit Bart. in d. §. ad crimen, nu. 19. Et est communis opi. vt ait Rubeus in eo. §. ad crimen, nu. 214. nisi talis exceptio esset notoria, nam eo casu vtiq; esset admittendus secundum Bar. in loco præalleg. Et ita communiter tenetur, vt dicit Nellus, de bannitis, in 2. parte secundi temporis, q. 14. quem refert Boss. in tit. præalleg. de carc. fideiuss. com. nu. 26. in fi. Hanc etiam dicit esse communem opi. Aret. in d. c. veniens, nu. 19. & seq. quem refert Boss. in loco præallegato, post nume. 13. Berous in d. c. veniens, nu. 29. & seq. Quando verò talis exceptio mixta est dubia, tunc non potest per procuratorem proponi, vt dicit Bart. in loco præallegato, & est cōmunis conclusio, vt attestatur Berous in d. c. veniens, nu. 32.

20 Quæro modò, pone quòd aliquis interfecit bannitum, qui ex forma statutorum poterat impunè occidi, & ex hoc homicidio contra eum proceditur, nunquid admittetur procurator ad proponendam huiusmodi exceptionem banni? Resp. quòd sic, ita tenet Bart. in l. vbi pactum, nu. 10. C. de transactio. quem sequuntur omnes Doctor. teste Marsil. cons. 73. nu. 76. vbi subdit se hanc doctrinam millies practicasse, & obtinuisse. Ita etiam sentire communiter Doctores attestatur Gand. de malef. in Rub. vtrum procurator, &c. circa fin. Nellus de bannitis, in 2. parte secundi temporis, q. 14. vbi dicit, quòd ita communiter tenetur, quem refert Maria. in d. c. veniens, post nu. 79. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alber. in 4. parte sta-

turorum,q.38. nu.14. Quinimò non tantùm procurator, sed etiā quilibet de populo posset comparere, & talem exceptionem banni proponere, vt dixi suprà hoc eo.lib.§. Homicidium, vers. Item scias. Hæc tamē intelligenda sunt, vt procedant, quādo ex sola productione banni efficeretur notorium, quòd talis offensus erat bannitus, nam eo casu vtiq; esset admittēdus procurator ad ipsum bannum exhibendum. Sed si requireretur aliqua alia extrinseca probatio, tunc non admitteretur procurator, & ita cōmuniter tenetur, vt dicit Rui.cons.9.post nu.2.vers. Secundò prædicta confirmantur, lib.5. In hoc tamen ducatu non admittitur procurator ad exhibendum bannum, nisi reo in carceribus constituto, prout etiam seruatur in regno Neapol. vt videri potest apud Carauitam super ritu 269.magnæ curiæ, num.3. Et ita expressè rescripsit Senatus Prætori Fontaneri 7. Martij 1559.P.N. Multi enim sunt casus, in quibus bannitus non potest, impunè offendi, vt dixi in alleg.§. Homicidium, vers. Sed hîc quæro, & alijs seq. Et ideo ne si homicida esset condemnandus, condemnatio illa redderetur elusoria, cogitur ipse ad personaliter comparendum, sed deinde legitimè cōstito de banno, citato fisco, & proximioribus. interfecti, & quòd licitè offendi potuerit, statim reus liberatur. Benè verum est, quòd si plures interficiant bannitum, & aliquis ipsorum personaliter compareat, & exhibito banno, ostendat illum impunè occidi potuisse, possunt deinde alij socij admitti ad comparendum, & exhibendum bannū, absq; eo quòd se personaliter constituant. Et ita rescripsit Senatus Prætori Papiæ 1560. P. N. in causa cuiusdam Antonij Nosini capitaliter condemnati, & banniti, quòd nota.

21 Quæro, an in causa nullitatis sententiæ criminalis admittatur procurator? Respon. Benedi.de Plumb.in d.§.ad crimen, num.99. refert, quòd Bald. quem appellat doctorem suum, tenuit quòd sic, & quòd dicit ita quotidie practicari. Quam opin.etiā ipse sequitur, dummodò agatur solummodò de nullitate sententiæ, non autem de iniquitate, & dicit se ita iam obtinuisse de facto. In hoc autem Ducatu seruatur totum contrarium, nullus enim admittitur ad dicendum de nullitate, nisi se personaliter constituat, quando non vult demonstrare nullitatem ex ipsismet actis resultātem, sed per alias extrinsecas probationes, & hoc vt si in ipsis probationib. deficeret, possit contra eum sentētia mitti executioni. Et reperio etiam, quòd Afflict. super 2. parte constitutionum Regni, Rubr. tertia, nume.27. in fine dicit, quòd vidit pronunciari aliquas sententias criminales nullas, puta, quia essent latæ contra clericum, vel per errorem, dummodò talis nullitas allegetur per ipsummet principalem, & non per aliquem suum procuratorem, vel coniunctam personam.

22 Tu scis, quòd in causis criminalibus aliquando dicitur procedi per viam exceptionis, vt dixi suprà q 19. vers. Per exceptionem. Quæro, nunquid in huiusmodi casus possit procurator interuenire? Resp. Aut exceptio criminalis tendit solummodò ad repellendum accusatorem ab accusatione, vel testem à testificando, vel impediendam missionem in possessionem prælati ad dignitatem, vel beneficium, ad quod est promotus, vel huiusmodi. Et hoc casu vtiq; potest admitti procurator, talis enim causa non dicitur criminalis, vt ibi dixi, sed ciuilis, meritò est procurator admittendus. Et ita concludunt omnes Doct. vt dicit Foller. in pract. crim. canon.fol.104.num.4. Aut verò exceptio tendit etiam ad puniendum, puta, quia proponendo exceptionem criminis petatur non modò accusatorem, aut testē repelli, sed etiam puniri, & tunc nō admittēdus procurator, quia in huiusmodi exceptione ipse est accusatus, siue excipiens assumit partes accusatoris. Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Blanc.in pract.crim.fol.25. Vide quæ dixi in allegata quæst.19.

23 Quæro, nūquid ea, quæ dicta sunt in reo, habeant locum etiam in accusatore seu denunciante, vt scilicet neq; ipsi possint in causis criminalib. procuratorem cōstituere? Respon. Alber.in d.§. publicè. post nume.18. tenuit, quòd non possint constituere procuratorem, quia quòd non licet accusato, neque etiam licere debet accusatori. Et dicit Rubeus in d.§. ad crimen, num.7. quòd hæc videtur crebrior & solidior sententia, sed quidquid sit de iure, contrariū seruatur in practica, vt dicit Caraui. super ritu 108. magnæ curiæ, n.3. in fi. semper enim admittuntur procuratores querelantium, siue accusatorum, etiam in causis capitalibus, & meritò, cessat enim ratio cōmunis, de qua suprà, vers. Ratio autem, quòd scilicet iudicium redderetur elusorium, ex quo pœna talionis hodie est sublata, vt dixi inf.q. 81. Et ideo neq; etiam coguntur

tur hodie accusatores ad ingrediendum carceres, vt dixi suprà, q. 18. vers. Quando deinde, non enim agi potest de aliqua executione p sonali contra ipsum accusatorem facienda. Vnum tamen nota in hoc proposito, quòd si ipse accusator non posset, si esset ab alio accusatus, per procuratorem comparere ad se defendendum, puta, quia esset bannitus, vel accusatus de aliquo crimine, p quo non posset se per procuratorem defendere, eo casu nō posset, neq; etiam per procuratorem alium accusare. Ita allegatur tenere Bald. in l. reos. C. de accusat. Et dicit Nell. de bannitis, in tertia parte secundi temporis, q. 68. quòd ita seruatur, prout illum refert Cæpolla consil. crim. 20. colu. 2. vers. Imò plus dico, Et sic hoc casu esset seruanda in practica communis opinio, quòd nota.

24 Pone, quòd in causa criminali comparuerit procurator, & contra eum nihil fuerit oppositum, sed fuerit admissus ad defendendū reum, cùm tamen de iure admitti non deberet, nūquid processus superinde agitatus, valebit, an autem erit ipso iure nullus? Resp. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opiniones, nam gl. in c. 1. in verbo, Criminalis, de iud. in 6. tenuit, quòd talis processus valeat, & dicit Bal. in d. §. publicè, post nu. 6. vers. Vlterius quæro, quòd hæc opin. per omnes Canonistas approbatur. Hanc etiam dicit esse communem opin. Bald. in l. ita demum. post nu. 4. C. de procur. quem refert Bertran. cons. 358. circa princip. lib. 4. quòd est duplicatum in cons. 1. num. 2. lib. 5. & Felin. in c. meminimus, nu. 18. de accusat. & Vantius de nullitate, fol. 239. nu. 177. & Deci. in l. in ambiguis. §. non est nouū, nu. 11. ff. de reg. iur. & cons. 469. in fin. & Mars. in pract. crim. §. sequitur, post nu. 17. & Pract. Cuntadi, fol. 264. in fin. Corsetus in verb. Procurator, in sing. incip. licet gs. Et dicit Imola in d. §. ad crimen, quòd ita seruatur in practica, prout illum refert Rubeus in eo. §. ad crimen, nu. 99. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd imò etiam si non fuerit oppositum contra procuratorem, nihilominus processus factus eo interueniēte, in casibus in quibus de iure admitti non debebat, sit ipso iure nullus, multi etiam tenuerunt, adeo, quòd Gomes. in d. c. 1. post nu. 80. vers. Quid tenendum, dixit, quòd opi. contra illam gl. sibi videtur magis communis, quem refert Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 20. post num. 5. & ante eum Aret. in d. c. veniens, post nu. 87. dixit, quòd hæc est communior opi. quòd verbum pro singulari refert, & idem attestatur Rubeus in d. §. ad crimen, nu. 231. Ant. Gomes. c. 1, de iis ctutum, nu. 16. Ego verò dico sic: Aut delictum est tale, pro quo nō potest procedi, nisi ad querelam partis, & tunc procedat opi. gl. pars enim ipsa sibi imputet, si non opposuit contra procuratorem, & fecit ipsum repelli: Aut verò ex eo delicto poterat etiam procedi ex officio, & tunc licet nō fuerit oppositum, processus factus per procuratorem, qui non erat admittendus, est nullus, quia partis, aut iudicis malitia, negligentia, aut imperitia nō debet iuri publico nocere. Et dicāt Doctores quidquid velint, consuetudo ita obtinuit, quòd omnia gesta per procuratorem in causa criminali, vbi agatur de pœna corporis afflictiua, sint ipso iure nulla.

25 Vltimò quæro, in casibus, in quibus procurator in causis criminalibus admittitur, an sententia ferenda sit cōtra dominum absentem; an autem contra procuratorem præsentem? Resp. In hoc puncto variæ fuerunt Doctorū opiniones, propterea ad omne dubiū euitandum vsus obtinuit; quòd vterq; condemnetur. Et ita de facto seruari, & secundū vsum curiarum, attestatur Iacob. de Beluis. in pract. cri. in verbo, Criminaliter condemnari, nu. 3. Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 20. post num. 6.

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1. *Excusator an possit in causis criminalibus interuenire?*
2. *Et quid in casibus, in quibus potest absens diffinitiuè condemnari?*
3. *Et an audiendus sit excusator sine mandato?*
4. *Et an teneatur præstare fideiussionem de sistendo principali in iudicio?*
5. *Et an audiatur pater pro filio, dominus pro seruo, abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro subdito, episcopus pro clerico, vxor pro viro?*

1 HActenus de procuratore dictum est, nūc de excusatore videamus. Sciendum est autem, q regulariter in omnibus, & quibuscunq; causis criminalibus, in quibus potest contra absentem procedi, semper admittitur excusator. Et hæc quidem conclusio de plano procedit. quando talis excusator non proponit aliquas defensiones ipsius rei, sed tantummodò allegat eius absentiā, nam eo casu vtiq; admittitur. Et ita communiter seruari in iudicijs attestatur Alberi. in d. §. publicè, post nume. 16. Idemque si alleget infirmitatem ipsius rei, vel carcerationem in alio territorio,

territorio, vel alia impedimēta, propter quæ non posset reus, etiamsi vellet personaliter comparere, nam ad proponendas huiusmodi exceptiones quilibet admittitur. Ita tenet Bar. in d. §. ad crimen, num. 16. & est communis opi. vt ait Marian. in d. c. veniens, nu. 67. de accusat. Et in hoc non videtur esse difficultas, quia ad has exceptiones proponendas etiam procurator admitteretur, vt dixi sup. vers. Prædicta autem. Fortius etiam sentire videtur Alber. in d. §. publicè, post num. 25. vers. De secundo genere, quòd secundum communem opinionem debeat admitti excusator etiam ad media causæ, & aliquos articulos incidentes.

2 Sed quòd plus est, multi etiam tenuerunt quòd in omnibus casibus, in quibus absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus excusator absolutè, etiam ad probādum eius innocentiam. Et hanc opin. dicit esse magis communem Aret. cons. 146. nu. 6. vbi loquitur etiam quando talis excusator comparet post primum bannum, ex quo virtute statuti contumax habetur pro confesso, & Aret. refert, & sequitur Marsil. cons. 39. num. 30. & cons. 73. nu. 39. & cons. 81. nu. 57. & cons. 90. nu. 3. & in pract. crim. §. sequitur, num. 46. relatus, & ipse per Pract. Conradi, fol. 264. in 27. limita. & Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Qui dominus index, sub num. 13. Hanc etiam opin. attestatur esse magis communem Cæpol. cons. cri. 51. circa med. Ias. in l. hi qui, num. 7. C. qui testam. facere pos. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, nu. 172. & Gomes. Arias super lege 74. Tauri, num. 49. & Nouel. in tract. ad defensam, fol. 21. nu. 10. Refert etiam Alex. cons. 4. nu. 1. & seq. lib. 6. quòd Imola in d. c. veniens, col. 27. de accusat. (cuius tamen lecturas super quinto decret. ego nō habeo) dat hoc pro cautela, quam dicit se tunc proximis diebus seruasse, & aliàs vidisse Bononiæ obseruari, quòd scilicet comparеat aliquis ad defensionem absentis tanquam instructor vel informator de defensionibus ipsius absentis. Et dicit Alexan. in d. cons. 4. quòd omnes fatentur talem excusatorem, qui non compareat tanquam procurator cum mandato, sed vt quilibet de populo ad instruendum curiam, vel vti simplex defensor, posse & debere admitti, subdens, quod id ipsum fecerat ipse quoq; pluries seruari, & quòd ita communiter practicari, & seruari vidit. Refert etiam Anan. in eo. c. veniens, nu. 22. Imolam ibi dicentem, quòd licet quò ad procuratorem sint opiniones, tamē in excusatore ita omnes tenent, & illum refert Mars. cons. 60. nume. 23. Hanc etiam opin. dicit tenere communiter omnes Doctores, legistas & canon. Cæpol. cons. cri. 47. circa fin. Hanc etiam dicit esse communem opin. Gramma. cons. ciuili 37. num. 10. quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Procurator in capitalibus. Ratio autem huius cōclusionis per supradictos Doctores allegatur, quia iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei, etiam nemine petente, prout est commu. opi. vt dicit Alber. in l. 3. C. de his qui ad eccles. confu. ita relatus per Brun. cons. feud. 69. nu. 2. Et hoc indubitatum esse attestatur Aret. in cons. præalleg. quem refert Marsil. in d. cons. 60. n. 22. Eadem igitur ratione dicendū videtur, vt quòd potest iudex à se ipso facere idē etiā ei facere liceat isto excusatore, aut quolibet alio subministrante testes, & indicia, ex quibus rei ipsius innocentia detegatur. Et ita hanc esse commu. opi. attestatur Grat. cons. 98. nu. 8. lib. 1. Et ideo Doct. præallegati dant cautelam, quòd compareat iste excusator, siue alius quilibet tertius, qui det in scriptis iudici ad partē super aliqua febedula nomina testium, qui deberent examinari ad probandum innocentiam rei, & dicunt, quòd iudex tenetur illos examinari facere. Et hoc modo reus faciet suas defensiones absq; eo, quòd personaliter compareat. Et hanc cautelam ponit Cæpol. cautel. 68. & dicit Blanc. in pract. crim. fol. 22. nu. 58. & fol. 158. cautel. 11. quòd ita practicatur, & practicari potest. Sed certè hæc opi. mihi nūquam placuit, hoc enim modo proculdubio destrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquisitus vel accusatus compareret personaliter ad se defendendū, sed vel ex officio, vel per huiusmodi excusatorē faceret testes ad sui defensionem examinari, absq; villo capitis sui periculo. Et ita nunquam reus posset examinari, neq; torqueri, nec villa condemnatio exequi, quæ omnia iudicio meo, sunt valde absurda & ridicula, & miror quòd tot tanti Doctores illam opinionem tenuerint, aut seruauerint, quæ certè in hoc Ducatu non modò non obseruatur, sed in omnib. curijs adeò recessit à practica, quòd si aliquis aduocatus super ea insisteret, proculdubio non sine risu exploderetur.

Quinimò, vt dixi suprà quæst. proxi. vers. Hæc autem, omnes ferè fatentur, quòd potest iudex

dex dicere excusatori, se velle quòd principalis personaliter compareat tanquam melius informatur, vt etiam videatur quo vultu, & qua trepidatione loquatur, secundum not. in l.fin. C. de proc. Et hoc non negat velle, & seruare communem practicam. Cæpolla in d.cons.51. circa princip. à quo nullo modo est recedendum, quidquid ipse Cæpolla ibi in contrarium alleget.

3 Sed nunquid excusator, qui aliquas excusationes vult proponere, est audiendus sine mandato? Respô. Aliqui simpliciter dicunt, quòd requiritur mandatum, & quòd talis accusator tenetur intrare, quod habet in mandatis ab absente illum excusandi, aliàs non auditur. Et dicit Pract. Iodo. c.25. num.4. quòd ita praxis ipsa vsu recepit. Alij verò dicūt, quòd si quidem vult proponere excusationes necessarias, puta, quòd reus est infirmus, vel quod est in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam sine mandato, sed si velit allegare alias excusationes probabiles, puta, quòd itinera non sunt tuta, vel quòd reus in eo loco habet inimicitias, tunc nō auditur sine mandato. Ita tenet Bar. in d.§. ad crimen, nu.18. Et hanc dicit esse communem Doctorum sententiam Rubeus, in eo. §. ad crimen, nu. 201. & nu.212. in fi. Alij autem indistinctè tenent, quòd excusator allegans quascunq; causas absentiæ probabiles, licet nō necessarias, etiam sine mandato sit admittendus. Et in hoc opin. Bar. communiter reprobari attestatur Card. Alex. in c. si quando, nu.21.2.q.6. Et hæc opi. cōtra Bar. est magis æqua, & mihi magis placet, dummodò absit calumnia, & tales exceptiones cōcernant tantummodò factum, secus autē si cōcernerent etiam ius, puta declinatoriam fori, vel huiusmodi, nam eo casu sequeretur opin. Bar. vt scilicet non esset talis excusator sine mandato admittendus. Et hæc omnia, nisi aliter consuetudine receptum esset, à qua (vt sæpe dixi) nullo modo arbitror esse recedendum.

4 Quæro, nunquid excusator, qui comparet, teneatur præstare fideiussionem de iudicato soluendo, vel de præsentando ipso Inquisito? Resp. Si quidē cōparet, vt defendat inquisitum, tenetur satisdare, aliàs non auditur, sed si tantummodò excusat eius absentiam non tenetur satisdare. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in d.§. publicè, num. 12. in fin. Hanc etiam dicit esse veriorē, & crebriorem sententiam Rubeus in d.§. ad crimen, num.214. quòd scilicet non tenetur caueare, nec de iudicio sisti, nec de iudicato soluendo, licet in ea quæstione videantur corrupta verba ipsius Rubei. Idem attestatur Menchiaca controuers. vsu freq. c.17. n.8. Illud tamē, quòd dictum est de defensione, cessat secundum meam opi. & practicas huius prouinciæ, quòd scilicet nullo modo admittatur excusator ad rei defensionem, vt dixi suprà, vers. Sed quod plus est.

5 Vltimò quæro, quid si pater, aut dominus pro seruo, vel filio inquisitis compareant ad eorum defensionem suscipiendam, nunquid debeant admitti? Resp. quod sic, compareant nō tanquam procuratores, aut defensores eorum, sed pro interesse suo, vtiq; sunt admittendi. Et ita tenent cōiter canon. vt dicit Riminal. cōs.13. nu.1. Hanc etiam dicit esse communem opin. Blad. quem refert Baptista à S. Blasio inter consil. crim. diuersorum, consil. 77. num.8. lib.2. Marian. in d.c. Veniens, post nu.87. vers. Tu aduerte, & quòd admittatur pater pro filio, dicit esse communem opin. tam Legista quàm Cano. Alex. de Neuo cons. 90. n.2. quòd est repetitum inter consilia criminalia diuersorū cons.89. lib.1. Dicit etiam Cæpolla cons. crim.75. in primis verbis, quòd hæc est communis Doctorum sententia. Et quòd ita cōmuniter obseruatur & practicatur in iudicio, & cons. crim. 55. vers. Dixi tertio, dicit quòd hanc opin. sequuntur omnes scribentes in materia, & cons. crim. 47. vers. Sed prædictis, dicit, quòd communiter omnes Doctores ita concludunt. Et quòd dominus admittatur pro seruo, voluit gl. in l.2. in gl. fin. C. de accusat. quam dicit esse communiter approbatam Riminal. cons.17. nu. 9. Et generaliter dicit Boss. in tit. an in crim. iud. num. 17. quòd dominus pro seruo, pater pro filio, vxor pro viro, abbas pro monacho, episcopus pro clerico, princeps pro suo subdito, ciuitas pro suo ciue & similes possunt pro interesse proprio, non autem nomine ipsorum vocatorum ad iudicium venire, & eos defendere. Et dicit, quòd hæc est communis omnium opin. Ideo dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 23. num. 62. quòd practica est, quòd pater volens facere defensiones pro filio, cōpareat coram iudice, prius sibi facto speciali mandato per ipsum filium de cōfitendo delictum, & quòd deinde pater cōfitendo delictum faciat defensiones filij, probando, puta, quod homicidium fuit casu commissum, vel ad necessariam defensionem, vel quòd mortuus non decessit ex vulnere, & subdit, quòd

ita ſeruatur in practica. Poterit fortè hæc practica obſeruari in locis, in quibus viget talis conſuetudo, ſed in hac prouincia hæc reputarentur ſomnia, ſi proponerẽtur coram iudicibus, nã (vt ſæpe dixi) vbi ingeritur pœna corporalis, nullus auditur pro reo, niſi perſonaliter compareat, & ita ſeruando non errabis. Benè poſſet pater, ſi filius accuſatus, aut inquiſitus eſſet clericus, comparere, & declinare forum. Et ita dicunt Doct. vt ait Bal. in l.4. nu. 31. C. de accuſ. Credo etiam, quòd non modo priuilegium clericatus, ſed quodcũq; aliud, ex quo notoriè appareret citatum nõ eſſe ſubditum iudicis citantis, poſſet p procuratorem, vel excuſatorem exhiberi.

QVAESTIO XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Quæ excuſationes in cauſis criminalibus proponi poſſunt?*
2 *Et quid de excuſatione abſentiæ?*
3 *Et quid ſi non allegetur in ſpecie aliqua cauſa abſentiæ?*
4 *Et an teneatur illam probare?*
5 *Et quid in excuſatione infirmitatis?*
6 *Et quid ſi allegetur timor inſidiarum?*
7 *Et quid de excuſatione carcerationis?*

1 Dictum eſt de excuſatore, nũc de excuſationibus, quæ ab ipſis excuſatoribus proponũtur aliqua ſubijciamus, & in primis quidẽ, de abſentiæ excuſatione, quę in iudicijs ſæpe proponi ſolet. Scias autem, quòd multiplex eſt abſentia, ſ. neceſſaria, & probabilis ſimul, neceſſaria tantùm, probabilis tantùm, & volũtaria. Neceſſaria, & probabilis, dicitur quãdo qs abeſt ex cauſa publica, puta principis, aut ciuitatis. Et hoc caſu debet iudex ſuperſedere à procedẽdo contra reũ, donec cauſa ipſa ceſſet, & ſi (ea nõ attenta) procederet ad
2 vlteriora, pceſſus eſſet ipſo iure nullus. † Neceſſaria tantum eſt, quando quis abeſt, puta, quia eſt bannitus. Et hoc caſu non eſt ſuperſedẽdum, ſed poteſt ad vlteriora procedi, tali abſentia non obſtante, cùm ex facto, & culpa ſua proceſſerit, & ideo ſibi imputet. Benè poteſt impetrare ſaluum conductum, iuxta ea quæ dixi ſuprà, q. 32. ver. Tu ſcis, quòd bannitus. Probabilis verò cauſa abſentiæ eſt, quando quis abeſt, puta, ex cauſa ſtudiorum, vel mercaturæ, vel peregrinationis ob deuotionem, vel huiuſmodi. Et tunc facta fide de abſentia, debet iudex ſtatuere terminum competentem iuxta diſtantiam loci, ad ipſum abſentem certiorandum, ac præſentandum, quo elapſo poterit ad vlteriora procedere, ipſo reo vlterius non expectato, & proceſſus valebit. Cæterùm ſi iudex negaret ſtatuere huiuſmodi terminum ad certiorandum, ſiue cõparendũ, proceſſus eſſet ipſo iure nullus.

3 Sed pone, quòd accuſator non alleget aliquam cauſam abſentiæ neceſſariam aut probabilẽ, ſed ſimpliciter dicat reum eſſe abſentem, & petat ſtatui terminum ad eum certiorandum? Reſpõ. quòd facta fide de abſentia, adhuc debet ſtatui dictus terminus, vbi de fraude non appareret. Et dicit Alb. in d. §. publicè, num. 9. ſe vidiſſe ſeruari, quòd vbi non apparet de fraude, omnes abſentiæ admittũtur. Dicit autem Carauita ſuper ritu magnæ curiæ 266. nu. 7. quòd dicitur malitioſè allegari abſentia, quando apparet, quòd citatus viſus fuit in loco delicti eo die, quo commiſſum fuit delictum, vel die præcedenti, vel ſequenti, ſubdens, quòd ita ſeruatur, niſi delictum non de recenti commiſſum fuiſſet, nam eo caſu, ex quo facilè potuit deinde poſt aliquos dies ab eo loco receſſiſſe debet dari dilatio, nõ obſtante quòd die commiſſi delicti, vel etiam poſt, in eo loco viſus fuiſſet, & ſubdit etiam, quòd ita ſeruatur.

4 Sed nunquid ſufficit huic excuſatori allegare abſentiam ipſius inquiſiti, an autem tenebitur etiam illam probare? Reſp. quòd tenetur illam probare, & ita ſeruatur, vt dicit Alber. in d. §. publicè, nu. 10. Benè verum eſt, quòd ſecundum conſuetudinem huius prouinciæ, ſufficit quæcunq; leuis probatio, puta, iuramentum ipſius excuſatoris, prout etiam ſeruari in regno Neap. atteſtatur Foller. in pract. cri. fol. 75. nu. 15. & Carauita ſuper ritu 268. magnæ curiæ, num. 1. licet dicat, quòd non apud omnes curias eſt in vſu, quòd deferatur huiuſmodi iuramentum.

5 Dixi etiam, quòd auditur excuſator allegans infirmitatem, ſeu carcerationem rei inquiſiti. Scias autem, quòd infirmus etiam ſi ſit inquiſitus de capitali delicto, non tenetur perſonaliter comparere, ſed ſufficit, quòd faciat fidem de infirmitate ſua. Et hæc opi. cõmuniter tenetur, & approbatur, vt dicit Gratus conſ. 98. n. 2. lib. 1. Hæc autem fides fit ſiue per teſtes, ſiue per atteſtationem medicorũ in ſcriptis redactam, & quandoq; etiam vnius medici tantùm, prout etiã in regno Neap. ſeruari atteſtatur Carauita ſuper ritu 267. magnæ curiæ, nu. 7. præſertim ſi in eo loco non eſſet niſi vnus medicus, iuxta ea, quæ dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Homicidium, verſ. Scias autem. Et ita concludunt communiter Docto. vt dicit Carauita in loco præallegato, nu. 8. in fi. Debet etiam in eodem regno ſimul cum

attesta-

atteſtatione medici præſentari Inſtrumentum publicum continens ipſam atteſtationem, &c. aliàs excuſatio non admittitur, vt atteſtatur Gramma. ſuper ritibus magnæ curiæ. fol. 157. ſuper excuſationibus infirmorũ, circa fi. vbi etiam dicit, quòd excuſantur etiã ſenes, & quòd ita ipſe obtinuit iudicari in cõſilio Neap. quòd tamẽ in criminalibus apud nos non obtineretur.

6 Allegatur etiam quandoq; timor inſidiarum, ſed hoc caſu dicit Salyc. in l. reos nu. 10. C. de accuſat. quòd cautus iudex dicenti ſe venire nõ poſſe propter timorem inſidiarũ, offerre debet ſaluum conductum, ſubdens, quòd ita vidit de facto ſeruari. Nihilominus dici ſolet, quòd fragilis eſt cautio ſalui conductus, & ideo, vbi inimici eſſent potentes & manu prompti, credo, quòd non teneretur citatus vitam ſuam committere huiuſmodi cautioni ſalui conductus, præſertim ſi inimicitia eſſet cum dominis, vel rectoribus loci ad quem citatur. Et hanc opinionem, quòd qui non tenetur comparere propter locum non tutum, ob inſidias inimicorum, non teneatur etiam comparere ſub ſaluo conductu, communem appellat Boſſ. in tit. de citat. num. 37.

7 De carcerato autem aliqui tenent, quòd poteſt citari, & quòd debet comparere per procuratorem, & ita videtur tenere Bart. in l. is qui reus, nume. 14. ff. de pub. iud. Et dicit Marſil. in pract. crim. §. attingam, nume. 20, quòd hæc eſt communis opin. Tu verò dic, quòd aut reus eſt carceratus in alio loco, & hoc caſu ſemper vidi ſeruari contrarium, quòd ſcilicet expectatur, vt poſſit exire carceres, in quibus detinetur, niſi eſſet carceratio affectata. Et hæc opin. tutior eſt, & benignior, quia carcerati in vno loco, malè poſſunt ſe in alio defendere, & non omnibus eſt copia procuratorum, de quibus plenè confidãt. Dicit autem Carauita ſuper ritu magnæ curiæ, 269. nu. 16. ꝙ ex communi obſeruantia dicitur carceratio affectata, quando ſecuta eſt poſt citationem et intimatam à iudice, quòd tamen apud nos non ita abſolutè ſeruatur ſed iudicis arbitrio iudicandum relinquitur prout, & cætera omnia, quæ à iure determinata non reperiuntur, vt dixi ſuprà lib. 2. §. index. Quinimò etiam ſi huiuſmodi exceptio carcerationis oppoſita non fuerit, & ideo ſecuta fuerit condemnatio in cõtumaciam, ſemper ſolet Senatus, conſtito de ipſa carceratione, condemnatum admittere ad nouas defenſiones. Et ita in ſpecie concluſum fuit in quodã Hieronymo Caſtello, 20. Mart. 1559. P. N. Aut verò eſt carceratus in eodem loco, & tunc ſi eſt cauſa, propter quam ingeratur pœna corporalis, ita ꝙ in omnem caſum deberet ius dicere in carceribus, non ſuperſedetur à procedẽdo, ſed ſolet recommendari in carceribus pro ſecundo delicto, & vno eodemq; tempore pro vtroq; proceditur. Si verò non ingeritur pœna corporalis, ſolet expectari, donec ſit perfectus primus proceſſus, ſi ipſe petat non tamen relaxatur niſi præſtita fideiuſſione de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluenda ex ſecunda cauſa, & ſi opus eſt, prius examinatur. Hæc autem omnia procedunt, quando agitur de diuerſis criminibus, ſed quando agitur de eodem delicto, tunc videnda ſunt ea, quæ dixi infrà, q. 38. verſ. Eſt autem.

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Declinari forum ex quibus cauſis poßit?*
2 *De quibus criminibus poßit Papa accuſari?*
3 *Et an concilium generale ſit ſupra Papam?*
4 *Et quis ſit iudex competens Papæ?*
5 *Et an Papa etiam volens poßit ſe iudici laico ſubjicere?*
6 *Et quis ſit iudex Imperatoris?*
7 *Et an populus Romanus poßit Imperatorem degradare?*
8 *Et quis ſit iudex regum?*
9 *Et quis ſit iudex aliorum principum ſecularium?*
10 *Et quis ſit iudex Cardinalium?*
11 *Et an poßit ſolus Papa deponere Cardinalem abſque conſenſu collegij?*
12 *Et quis ſit iudex competens Patriarcharum, & Archiepiſcoporum?*
13 *Et quis ſit iudex competens Epiſcoporum?*
14 *Et an ſi Archiepiſcopus delinquat in diœceſi alterius Epiſcopi, poßit ab eo puniri?*
15 *Et quis ſit iudex clericorũ, & monachorum regularium?*
16 *Et quis ſit iudex clericorum ſecularium?*
17 *Et quis ſit iudex famulorum & domeſticorũ Cardinaliũ?*
18 *Et an familiares, ſeu famuli Epiſcoporum & clericorum laici gaudeant priuilegio fori?*
19 *Et an illi, qui obtulerunt ſe & bona ſua monaſterio gaudeant priuilegio fori?*
20 *Pœnitentes an ſint de foro eccleſiaſtico?*
21 *Et quis ſit iudex competens in ſyndicatu officialium?*
22 *Et an ſyndicatores poßint cognoſcere etiã de delictis officialium non pertinentibus ad officium?*
23 *Et quis ſit iudex competens ſcholarium?*
24 *Et quis ſit iudex competens militum?*
25 *Et quis ſit iudex competens Iudæorum?*
26 *Et an officialis poßit cognoſcere de iniuria illata ſibi, vel familiæ ſuæ?*

1 PRæcedentibus quæſtionibus dictum eſt de exceptionibus quæ ad excuſationem, vel defenſionem ipſius principaliter pertinent, ſequitur nunc, vt de fori declinatione,

culus materia in iudicijs frequentiſſimè verſatur, videamus. Scias igitur vt breui diuiſione omnia capita complectamur, quòd hæc exceptio oritur ex triplici cauſa, ſcilicet aut ratione perſonæ, aut ratione cauſæ, aut ratione loci. Ratione perſonæ declinatur forū iudicis, quando reus dicit ſe nō eſſe ei ſubditum, neq; ratione originis, neq; domicilij, neq; delicti. Item cum dicit ſe clericum, ſeu religioſum non poſſe à iudice laico puniri, vel è conuerſo ſe laicum à iudice eccleſiaſtico puniri non poſſe, vel ſi dicat iudicem ſibi inferiorem, aut parem in eū non habere imperiū, vel quòd ipſe ſit ab eius iuriſdictione exemptus, vel huiuſmodi. Ratione cauſæ declinatur iudicis forum, cum quis laicus corā iudice laico accuſatus aſſerit criminis illius cognitionem ad iudicem eccleſiaſticum ſpectare, vel quòd propter connexitatem cauſæ ſit ad eum admittendus. Ratione loci, puta, quia prætendat delictū in eccleſia commiſſum ad iuriſdictionem iudicis eccleſiaſtici pertinere, vel huiuſmodi.

2 Videndum igitur in primis eſt de perſonis, & incipiendo à ſummo Pontifice, qui in terris vices Dei gerit, & eſt maior omnibus hominibus. Quæro, ſi Papa delinquat, quis ſit e-
3 ius iudex competens? Reſpon. † De iure habemus tex. expreſſum in c. ſi Papa 40. diſtinctione, qui dicit, ꝙ culpas Rom. pontificis nullus mortaliū redarguere præſumit, quia cunctos ipſe iudicaturus à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius. Dicit tamen glo. finalis ibi, quòd ex quocunq; crimine notorio, & ex quo ſcandalizatur eccleſia, poteſt Papa accuſari, ſi admonitus ſit incorrigibilis. Et illam gl. dicit communiter teneri Abb. in c. ſignificaſti, n. 4. de electione. & diſput. ſua incip. Epiſcopus. & rector, & in ſuo tractatu ſuper concilio Baliſienſi prout illum refert Card. Alex. in d. c. ſi Papa, col. 3. in prin. Et ille tractatus Abbatis fuit poſitus inter damnatos in indice librorum prohibitorum publicato tempore Pauli IIII. licet poſtea in indice nouiter publicato poſt concilium tempore ſanctiſſ. D. P. Pij IIII. non ſit deſcriptus inter prohibitos. Refert etiam Card. Alex. in loco præal. (licet liber ſit corruptus) idem atteſtari Rom. conſ. 523. incip. Quæſtio diſcutienda, vbi, poſt nu. 13. dicit, ꝙ illa gl. eſt ſingularis, & ꝙ illam ſciunt omnes, & quòd eſt canonizata à concilio Conſtantien. Dicit etiam Dec. conſ. 151. poſt num. 4. quòd illa glo. placuit communiter canon. licet ſit reprobata à theologis. Et ita illā refert Alba. de pote. Papæ, in 1. parte, nume. 151. licet ipſe teneat contrarium. Et dicit Synodia de cōcilijs, fol. 120. col. 4. circa med. quòd illa gl. eſt communiter ab omnibus approbata, & fol. 124. col. 3. in fi. dicit, quòd illæ ſententiæ concilij Conſtantienſis mirificè canonizarunt illam glo. & hanc concluſionem re ipſa comprobarunt. Illam etiam communiter à canoniſtis receptā eſſe ait Io. Brunellus poſt relectiones Didaci fol. 338. colu. quarta. Illam etiam ab omnibus teneri atteſtatur Iaſ. in conſ. 95. col. 7. verſ. Iſte paſſus, lib. 4. licet deinde de eius veritate dubitare videatur. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd ſolum pro crimine hæreſis poſſit Papa accuſari, tenent communiter Theologi, vt dicit Zabarel. in eodem cap. ſi Papa, relatus per Card. Alexandri. ibi. Quinimò Berous in ca. at ſi clerici, numero 9. de iudic. dicit, quòd illa gloſſ. communiter maximè à canoniſtis eſt reprobata, & meritò ſecundum eum, quia eſt contra text. in d. c. ſi papa, licet deinde, poſt num. 11. dicat, quòd communiter theologi illam ſequuntur. Idem etiam Berous, in c. cùm veniſſent, n. 4. de iudi. dicit quòd contra illam gl. tenent magis communiter ſacri doctores theologi, & poſt numerum 43. dicit etiam, quòd ita videntur tenere magis communiter canoniſtæ. Hæc eſt periculoſa quæſtio, & in qua ego mallem diſcere, quàm docere, propterea me remitto iudicio S. matris eccleſiæ, ac ſanctiſſimi in Chriſto patris, atq; vniuerſalis eccleſiæ ſummi atque optimi pontificis Pij quinti.

Sed retenta concluſione, quam dicit eſſe
4 ferè omnium recētium theologorū & iuriſperitorum conſenſu approbatam Simancas de hæt. c. 11. n. 12. quòd ſ. poſſit Papa de crimine hæreſis accuſari, & iudicari, certè nullam habet iudicem niſi concilium generale, & ita dicunt communiter DD. vt atteſtatur Card. Alex. in d c. ſi papa, col. 3. in fi. Et quòd quando Papa accuſatur de hæreſi, concilium ſit iudex competens, dicit eſſe planum apud omnes Iaſ. in d. conſ. 95. col. 5. ver. Tranſeo ad tertium li. 4. vbicunq; enim reperitur, quòd Papa poſſit iudicari ſemper intelligendū eſt à cōcilio. Ita dixit gl. in c. ſicut in verbo, Hortamur, 2. quæſt. 7. quam dicit eſſe frequentioribus votis approbatam Alban. de poteſtate Papæ, in prima parte, nume. 84. & nume. 173. vbi ſubdit, quòd in hoc nemo doctorum, quem viderit, diſſentit. Et practica eſt ſecundum

dum Zabarel. relatū per Card. ibi, quòd si hæresis papæ non est notoria, moneatur papa per Cardinales, vel per alios illis negligentibus, vt se purget ab infamia hæresis, de qua est suspectus, & si se purgauerit, non est vlterius procedendum. Si verò id facere recuset, & sit contra eum vehemens suspicio hæresis, tunc cardinales illum rogabunt, vt conuocet concilium, & si noluerit, congregabunt ipsi. Vbi autem hæresis est notoria, & requisitus à cardinalibus persistat in errore, neque se emendet, tunc cardinales conuocabunt concilium, & ipsis negligentibus, prælati seipsos congregabunt. Conuocato autem cōcilio, si Papa de hæresi conuictus fuerit, & nolit mutare sententiam; priuabitur papatu, & tradetur potestati sæculari puniendus. Si verò ad pœnitentiam velit redire nihilominus ex quo per aliquod tempus fuit pertinax in errore hæresis, priuabitur Papatu, & detrudetur in monasterium. Et hoc casu solet concilium ei deferre, si velit ipsemet seipsum condemnare, si verò ipse noluerit se condemnare, tunc concilium expediet causam, & illum degradabit. Ita concludit Car. ibi, subdens, quòd ita etiam tradunt Doct. in locis per ipsum allegatis. Hic esset videndum an cōcilium generale sit supra Papā, & an Papa recusante cōgregare concilium possint cardinales, vel alij prælati vel principes sæculares concilium cōuocare, de quibus dixi sup. lib. 2. §. Papa. Ego autem in omnibus prædictis, & etiam in alijs quibuscunq; me semper remitto determinationi factæ, vel faciēdæ per sanctam matrem ecclesiam, in cuius fidei gremio semper vixi, & viuere, ac mori intendo. Vnum tamen nō omitto, quòd si Papa scandalizet vniuersalem statum ecclesiæ, tunc talia per eum gesta in scandalum ecclesiæ non tenent, & ei resistitur per ecclesiam, neque ei est in talibus obediendum. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Cardinal. in dicto capit. si Papa col. tertia, vers. Nec etiam obstat.

5 Sed hîc quæro, nūquid possit Papa etiam volens Imperatori Romano vel alteri laico se submittere? Resp. quòd quidquid sit in ciuilibus, certè in criminalibus nullo modò potest alicui laico se submittere. Et ista est cōmunis resolutio theologorum, vt ait Dec. in l. est receptum, nu. 5. ff. de iurisd. omnium iu. Et ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Alexan. in d. l. est receptum, post num. 4. Iason. in ca. l. est receptum, nume. 2. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 62. & sequ. de constitut. Quinimò si Papa delegaret alicui, etiam episcopo causam criminalem cōtra se intentatam, non posset ab eo iudicari nec condemnari, Et hanc partem tenēt magis communiter Doctores, vt dicit Berous in cap. cùm venissent, num. 32. de iudic. Fortius dicunt aliqui, quòd Pontifex Maximus (etiam si velit) non potest se subijcere concilio, vt ab eo iudicetur, & dicit Alban. in loco præallegato, num. 104. & 123. quòd ita iuris interpretes communiter affirmarunt, referens idem etiam attestari Ias. & Dec. in locis, quæ ego supra retuli.

6 Successiuè quæro, quis sit iudex competēs Imperatoris, si delinquat? Resp. Doctores cōmuniter videntur velle, quòd Papa possit propter grauissimas culpas Imperatorem deponere. Et ita quandoq; fuit de facto obseruatum, vt sunt notissimæ historiæ, & est tex. in c. ad Apostolicæ, de iudi. in 6. Intellige tamen grauissimas culpas, ex quibus turbaretur vniuersalis status Christianitatis, sed propter alia delicta non posset deponi, si esset Catholicus. Et quamuis Innoc. Papa in d. c. ad Apostilicæ, id fecerit cū auctoritate concilij, nihilominus secundum io. And. potest etiam illum deponere sine concilij auctoritate, & ita concludunt omnes, vt dicit Card. Alex. in d. c. si Papa in vltimis verbis, tutius tamen, & laudabilius est, vt adhibeat etiam auctoritatem concilij. Fuit etiā depositus per principes electores Vincislaus imperator propter ignauiam, quamuis multi DD. teneant, quòd hæc depositio Imperatoris non possit fieri nisi per summum Pontificem. Hîc etiam videndum esset, an imperium dependat ab ecclesia, & an in temporalibus Papa sit superior imperatore, de quibus dixi suprà li. 2. §. Imperator, neq; ego hîc volo recensere historias super dispositionibus summorum Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris profiteor explicare decisiones Doctorum, non historias, quas quilibet curiosus poterit apud auctores inuenire.

7 Sed nunquid poterit populus Romanus Imperatorē degradare, seu deponere? Respō. quòd non, cùm enim semel populus Romanus omnem suam potestatem in Imperatorem transtulerit, non potest illum amplius reuocare. Et hæc est communis opin. vt attestatur Aret. in §. sed quod principi, nume. 6. Instit. de iure natu. gent. & ciuili. Alex. in sua disputat. incip. Sigismund. in 5. q. quem

refert

refert Restaurus de Imperatore, q. 81. post n. II. dicens, quòd hoc hodie non toleraretur, ex quo potestas eligendi spectat principibus electoribus Germaniæ, & ius eum deponendi spectat Papæ.

8 Item quæro, quis sit iudex Regū, si delinquant? Resp. quòd id, quod suprà dictum est de Imperatore, habet etiam locū in illis Regibus, qui superiorem nō recognoscunt, vt scilicet Papa sit eorum iudex competens. Et ita fuit de facto obseruatū in Rege Franciæ, quia fuit per Zachariam Pontificem deposi-tus, vt habetur in c. alius, 15. q. 6.

9 Idem etiam dicendum esse de Ducib. & alijs Principibus, quia si recognoscunt in superiorem Imperatorem, vel aliquē alium Regem, vel dominum, ab eo iudicari debent: si verò alium superiorē nō recognoscunt, puniuntur à summo Pontifice. Et in his pariter possent abduci infinita exempla historiarū, quæ consulto omitto ne iurisperitorū sententias cum historicorū narrationibus inuoluam. Præparaui ego quādoq; volumen vniuersalis historiæ à Carolo Magno vsq; ad hodierna tempora, vnà cum genealogia omnium ferè Principum Christianorum multo studio & labore deducta ab ipsomet Carolo Magno, sed alijs grauioribus implicitus negocijs, illa studia intermittere sum coactus. Si tamen fortè contingeret, vt aliquid ocij nactus, illi supremam manum possem imponere, (quòd tamen vix vnquam contingere posse spero) vtrique crederem lectoribus Opus illud maximè vtile, ac iucundissimum futurum.

10 Quæro etiā, quis sit iudex competēs Cardinalium S. Romanæ ecclesiæ? Resp. quòd est

11 Summus Pontifex. † Sed nunquid quando Papa vult punire aliquem Cardinalē, debet etiam adhibere collegium Cardinalium, vt simul cognoscant, & iudicent? Resp. quòd potest Papa, si velit hoc facere, sed non tenetur, ipse enim solus, alijs non vocatis, potest vnum ex Cardinalibus deponere, & ob eius demerita punire. Et ita cōcludunt communiter Doctores, vt dicit episcopus Loazes in suis allegationibus pro Marchione Velez impressis Mediolani fol. 394. nu. 8.

12 Vlterius quæro, quis sit iudex competens Patriarcharum, Archiepiscoporū, & Episcoporum? Resp. Patriarchæ, & Archiepiscopi à solo Summo Pontifice iudicantur, c. fin. 22.

13 distin. † Episcopi verò iudicantur in criminalib. à suis Archiepiscopis, cum toto concilio Metropolitano, vt est text. in c. quorundam 34. distin. non autem potest Archiepiscopus solus contra Episcopum procedere. Et ita decisum fuit in parlamento Parisiensi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arresto 45. Sed quid quid sit de iure, hodie vt plurimum Papa cognoscit de delictis Episcoporum. Et quòd Episcopi à solo Papa deponi possint, dicit communiter teneri Ana. in c. excommunicamus, el 1.

14 §. volumus, num. 5. de hæret. † Sed quid si Archiepiscopus delinquat extra suam diocœsim, nunquid poterit Episcopus illius diocœsis, in qua deliquit, eum punire? Resp. quòd sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in c. 1. nu. 18. de raptor. Quod tamen intellige, nisi ille Episcopus esset suffraganeus ipsius Archiepiscopi delinquentis, nam eo casu, non posset ipsum punire. Et hæc est communis opi. vt dicit Abb. in c. cùm inferior, post num. 1. vers. Similis quæst. de maio. & obed. Imol. in d. c. cùm inferior, nu. 11. Maria. in d. c. 1. num. 19. & in c. postulasti, num. 8. & 9. de foro compet.

15 Quæro, quis sit iudex monachorum, & clericorū regularium? Resp. Prælati inferiores seculares non habent de iure aliquod territorium, ita quod habeant iurisdictionem in ibidem delinquētes, sed solus Episcopus est ordinarius in sua diocœsi. Et ita communiter teneri attestatur Abb. in c. cùm contingat, n. 29. de foro comp. Quo verò ad monachos, dicendum est, quòd Abbates habent in criminalib. ordinariam potestatem, & possunt illos capere & detinere & punire. Et dicit Calde. cons. 20. de reg. quòd ita tenent communiter Doct. Benè verum est, quòd (secundum aliquos) Episcopus est etiā iudex ordinarius monachorum, & potest contra eos procedere, etiam non expectata negligentia Abbatis. Et hanc fatētur esse communem opi. Abb. in c. graue, in fi. de offic. ord. Sed hoc de consuetudine non seruatur, præsertim in his, quæ concernūt obseruantiā regulæ ipsius, quam profitentur. Et ita iudicatum fuit in parlamento Parisiensi, vt refert Papo lib. 7. ti. 7. Ar-

16 resto 43. † Quis autē sit iudex clericorum secularium, vel aliarum personarum ecclesiasticarum, dixi infrà, q. proxima.

17 Excipiuntur tamē à potestate cuiuscunq; iudicis ordinarij, etiam si esset Vicarius summi Pontificis in vrbe Romana, famuli domestici familiares, & subditi Cardinaliū, ij enim omnes ex consuetudine remittuntur ad ipsos Cardinales puniēdi, & ita quotidie videmus

mus seruari in vrbe Romana, prout etiã se vidisse obseruari attestatur Zabarel. in Cle. ne Romani, de elect. in 7. q. 1. partis, quem refert Saui. in tract. de off. & potest ca. Sede vacante, in 10. q. 2. par. prin. nu. 39. in fi. Et ita etiam videmus ex hac causa pmissum esse ipsis Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem, vt dixi infrà, q. 68. vers. Priuatum.

18 Quæro, nunquid familiares, seu famuli clericorum seculares, siue laici gaudeant priuilegio fori clericorum, quorum sunt familiares? Resp. Calcan. in facti contingentia consuluit, ꝙ sic, & con. 71. vbi post n. 3. dicit, ꝙ hæc est cõclusio secundum omnes, ꝙ famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipsorum clericorum quò ad fori declinationem. Sed certè quidquid dicat Calcan. in contrariũ est communis opi. vt attestatur Capic. decis. 12. nu. 2. in fi. Ab hac tamen conclusione excipiuntur famuli, siue familiares Episcoporum, ipsi enim gaudẽt priuilegio clericali, ita vt si delinquant, nõ possint à iudice laico puniri. Et ideo etiam si sint meri laici, debent ad iudicem ecclesiasticum remitti, Tex. est in c. fi. de off. archi. & ita tenent communiter Doct. vt ait Io. de Montesperello inter cons. Calc. cõs. 72. quòd est subscriptio præcedentis cõsilij. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter Doctores, Abb. in c. 2. nu. 6. de foro cõper. quem refert Boss. in tit. de foro compet. post nu. 127. Capic. in d. decis. 12. nu. 1.

19 Sed pone, quòd aliquis laicus det se, & sua bona alicui monasterio aut loco religioso, non mutato habitu, & postea cõmittat aliquod delictum, & captus sit per iudicem secularem, nunquid erit remittendus ad iudicem ecclesiasticum? Respon. quòd non, sed debet puniri per ipsum iudicem laicum, & ita conclusum fuit in curia Tholos. vt per Aufrer. decis. 8.

20 Fuit aliquando dubitatum, nunquid pœnitentes sint de foro ecclesiastico, an autem remaneãt sub iurisdictione iudicum secularium? Dic, quòd aut loquitur de quibusdam pœnitentibus, qui profitentur, quandam religionem, quam appellãt publicæ pœnitentiæ. Et isti sunt de foro ecclesiastico, prout & cæteri religiosi, & hæc est communis opi. vt attestatur Aret. in c. 2. co. 2. de foro comp. quẽ refert Simancas de hæret. c. 46. nu. 18. & Didac. Pract. q. 34. post nu. 4. vers. 2. intelligitur. Aut loquimur de his, qui publicam pœnitentiam faciunt ex mandato prælati, seu inquisitoris. Et isti remanent de foro seculari, & refert Simancas in loco præalleg. num. 10. quòd cum hæc controuersia contigisset de facto Granatæ, pœnitens, qui hominem occiderat, fuit furcis suspensus.

21 Præterea quæro, quis sit iudex competens officialium, scilicet ad eos syndicandos? Resp. quòd de iure communi est princeps, qui eis concessit officio. Item præfectus prætorio, vel episcopus, vt est text. in l. 1. C. vt omnes iã ciuil. quàm mil. & in §. necessitatis, in Auct. vt ind. siue quoquo suffra. Sed certè quidquid sit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc sua habet statuta & cõsuetudines, à quibus nullo modo est recedendum. Hodie enim non habemus istos præfectos prætorio in Italia, vt dicit Bald. de synd. post num. 1. qui tractatus est in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. procon. & Rondinel. de syndi. nu. 6. in fin. Pariter etiam (vt attestatur Bal. in loco præallegato) illa iurisdictio Episcopi, de generali, & rationabili consuetudine apud nos recessit ab aula Idem etiam ram in episcopo, quàm in præfecto attestatur Paris. Put. de synd. fol. 129. num. 1.

22 Sed hîc incidẽter quæro, nunquid isti syndicatores possint cognoscere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad ipsum officium? Respõ. quòd quidquid sit de iure. cõsuetudo obseruat, vt de omnibus cognoscant, modò commissa fuerint durante officio. Cæterùm de his, qui ante, vel post officium cõmissa sunt, non pertinet ad eos cognitio, sed ad ordinarium. Et ita in practica seruari attestatur Amad. de synd. nu. 171.

23 Quæro nunc, quis sit iudex competens scholarium in criminalibus? Respon. de iure scholares habent in suos iudices episcopum ciuitatis, Rectorẽ gymnasij, & Lectores vniuersitatis secundum dispositionem Auct. habita. C. ne filius pro patre, intelligendo illa verba, Domino vel magistro suo, vt verbum Domino, significet legum præceptorem, & verbum Magistro præceptorem medicinæ, vel artiũ, secundum interpretationem gl. ibi, quam dicit esse cõem Horat. de priuil. schol. c. 64. col. 1. Sed quidquid sit de iure, hoc de Doctoribus, seu magistris non seruatur de consuetudine, vt dicit Bar. in d. Auct. habita, nu. 4. quem refert Horat. in loco præalleg. c. 65. in 1. ampliatione, sed episcopus, & potestas ciuitatis in criminalibus sunt eorum iudices competentes. Et ita Bononiæ seruari attestatur glo. in d. Auct. habita, in verbo, Si litem, & in §. illud, in verbo, Professores, in proœ. Digesto.

Digestorum. Idem attestatur Cagn. in d. §. illud, nu. 282. Plus dicit Abb. dispu. sexta, Gandulphus clericus, n. 9. quod communis consuetudo, quæ viget per omnia studia Italiæ, est quod rector vniuersitatis (si est clericus) exercet iurisdictionem etiam in clericos. Ego vidi in nonnullis ciuitatib. contrarium seruari, & in specie in gymnasio Papiensi, si scholaris est clericus beneficiatus, vel in sacris procedit episcopus, & rector, si est laicus, procedit rector & potestas. Et ita pluries rescripsit senatus, & in specie 12. Iul. 1561. P. N. & secundo Martij 1562. P. N. Propterea dic seruãdam esse in quolibet gymnasio cõsuetudinem, quæ vbi viget. Quòd nota, quia, vt dicit Paris. Put. de synd. fo. 419. in verbo, Scholaris, in fi. scholares sunt primi, qui dant querelas cõtra officiales in syndicatu.

24 Quæro modò, quis sit iudex competens militum in delictis? Respõ. De iure communi capitanei nullam habent iurisdictionem, nisi in delictis militaribus, sed de more & generali consuetudine belli, capitanei de omni crimine per armigeros, & pedites commisso cognoscunt & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri solet, de qua cõsuetudine attestatur Boërius de custodia clauium, num. 29. In hoc autem Ducatu habemus super hoc decretum conditum à senatu distinguens quomodo, & per quos iudices in delictis militum cognosci debeat, quod quidem senatusconsultum illustrissimus Marchio Vasti, tunc gubernator iussit ab omnib. militibus obseruari, quòd tamen nõ semper fuit executum. Et vidi plerunq; ex iussu senatus remitti milites delinquentes ad iudices loci, & è conuerso, & in specie vidi remitti ad perfectum militum quendam militem cataphractum, qui alterum militem, dum esset in custodia, interfecerat, 21. Ian. 1557. P. N. Si verò aliquis miles repetitur condemnatus antequam militiam susceperit, si deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo, sed mittitur executioni condemnatio. Et ita fieri debere rescripsit senatus in causa cuiusdam Bartholomæi Oldoini condemnati de atroci blasphemia, 5. Mar. 1557. Vide in hoc proposito, quæ dixi infrà, q. 38. versic. Quæro etiam.

25 Modò quæro, quis sit iudex competẽs Iudæorum delinquentium? Resp. quòd iudex laicus, non autem ecclesiasticus est eorum iudex competens. Ita colligitur ex text. in Clem. 1. de Iudæis, & ita dicunt Doctores, & ste Anan. in Rubr. de Iudæis, num. 9. Faciunt quæ dixi suprà hoc eo. lib. §. Blasphemia, vers. Sed pone.

26 Solet etiam quandoq; dubitari, nunquid officialis possit cognoscere de iniuria illata sibi, vel alicui de eius familia. Tu dic, quòd aut talis iniuria fuit illata sibi vel familiæ suæ tanquam officiali, & potest de ea cognoscere. Aut est illata sibi tanquam priuato, & non potest. Ita videtur colligi ex dictis Old. in cons. 7. vbi consuluit, quòd quidam dominus temporalis, qui condemnauerat quandam mulierem sibi subditam, ex eo quòd facturas, seu maleficia in eius personam fecisset, tenebatur ad restitutionem quia talis iniuria videbatur ei facta tanquam priuato. Et hanc distinctionem tenẽt communiter Doctores, vt dicit Alber. in l. senatusconsulto, post num. 3. ff. de off. præsid. Hanc etiam dicit esse communem opi. Alex. cons. 13. post nu. 10. vers. Sextò præsuppono, lib. 6. Rolan. cõs. 48. nu. 7. lib. 2. Benè verum est, quòd si iniuria sibi illata tanquam priuato esset notoria, posset etiam super ea cognoscere. Et ita dicunt Doctores, vt ait Ana. in c. innotuit, nu. 8. & 9. de maledicis. Dicit etiam Roland. in d. cons. 48. num. 2. quòd ita dicunt communiter Scribentes, & num. 14. dicit hanc conclusionem esse communiter receptam. Quod intellige, vt procedat, quando pro tali iniuria esset pœna à iure præfixa, sed si esset arbitrio ipsius iudicis imponẽda, tunc vtiq; posset, vt suspectus recusari, & in omnem casum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, superior semper debet esse promptus in cõmittendo causam alteri cognoscẽdam, præsertim parte id petente, vel saltem in dando illi adiunctum, vt iudicia sine suspicione pertranseant. Dicit tamen Bald. in l. 1. C. vnde vi, prout illum refert Paris. Put. de synd. fol. 275. num. 5. & fol. 335. nume. 4. quòd quicquid sit de iure, hodie magni domini habent hoc de consuetudine, vt possint cognoscere de propria iniuria. Benè verum est, quòd ex eorum molestia eius cognitionem, vt plurimum committunt.

QVAESTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Clericos pro delictis per eos commissis non posse puniri, nisi à iudice ecclesiastico.*
2 *Et an hoc priuilegium sit clericis concessum à iure diuino?*
3 *Et an valeat consuetudo, quòd clerici possint criminaliter conueniri coram iudice laico?*
4 *Et an possit clericus huic priuilegio renunciare?*
5 *Et an clericus, citatus à iudice seculari pro delicto, teneatur*

tur comparere, & allegare coram eo priuilegium clericatus?

6 *Et an possit clericus pro criminе reconueniri coram iudice laico?*

7 *Et an clericus illegitimè natus gaudeat hoc priuilegio fori?*

8 *Et an clericus coniugatus gaudeat hoc priuilegio fori?*

9 *Et quid si sit bigamus?*

10 *Et quid si vnicam tantùm vxorem duxit, sed illam post adulterium commissum cognouit?*

11 *Et quid si post delictum effectus fuit bigamus?*

12 *Et an clericus coniugatus, qui non abstinet à negociationibus & armis gaudeat priuilegio fori?*

13 *Et an clericus coniugatus, non incedens in habitu & tonsura clericali, gaudeat priuilegio fori?*

14 *Et quis sit habitus & tonsura clericalis?*

15 *Et quid si clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde post delictum reassumpserit?*

16 *Et quid si reassumat tonsuram post condemnationem?*

17 *Et quid si clericus non deferat tonsuram, quia non habeat capillos?*

18 *Et an clericus coniugatus, mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia?*

19 *Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium ante, quàm sit ter monitus?*

20 *Et quid si facta sit generalis monitio in synode?*

21 *Et quis iudex cognoscat super clericatus exceptione, ecclesiasticus an secularis?*

22 *Et quis super habitu & tonsura?*

23 *Et an clericus non deferens habitum & tonsuram, & immiscens se enormitatibus, amittat priuilegium fori?*

24 *Et quid in clerico incidente in habitu & tonsura?*

25 *Et an clericus factus à principe officialis, si in officio delinquat possit ab eo puniri?*

26 *Et an clerici reperti cum armis, possint à iudicibus secularibus puniri?*

27 *Et an clericus committens crimen læsæ Maiestatis contra Principem secularem, possit ab eo puniri?*

28 *Et an clericus deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri?*

69 *Et an clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem?*

30 *Et an hoc casu requiratur solennis degradatio?*

31 *Et an requiratur sententia declaratoria?*

32 *Et an talis clericus assassinus sit tradendus curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate?*

33 *Et an clericus incorrigibilis possit puniri per iudicem secularem?*

34 *Et an super incorrigibilitate requiratur declaratoria?*

35 *Et an iudex secularis possit punire clericum, qui non sit prius degradatus, & traditus curiæ seculari?*

36 *Et pro quibus criminibus clericus sit degradandus?*

37 *Et an clericus incorrigibilis sit tradēdus curiæ seculari?*

38 *Et an clericus propter contumeliam illatam suo episcopo sit tradendus curiæ seculari?*

39 *Et an propter crimen falsi?*

40 *Et an pro enormi homicidio?*

41 *Et an pro crimine læsæ Maiestatis?*

42 *Et an iudex secularis, cui traditus est clericus, possit illū punire corporaliter?*

43 *Et an si quis post delictum faciat se clericum, vel monachum gaudeat priuilegio fori?*

44 *Et an præsumatur suscepisse clericatum in fraudem?*

45 *Et an monasterium teneatur pro delicto ingressi?*

46 *Et quid si in eodem delicto interuenerint clerici & laici, an omnes sint ad iudicem ecclesiasticum remittendi?*

47 *Et quid si illata sit iniuria per laicum clerico, an cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum?*

48 *Quomodo facienda sit remissio clericorum à iudicibus laicis ad ecclesiasticos?*

49 *Iudex ecclesiasticus an teneatur stare processui facto per iudicem secularem remittentem?*

1 OMnium autem exceptionū quæ in causis criminalibus ad declinādam iudicum iurisdictionem proponuntur, nulla frequentior est quàm clericatus, de ea igitur in primis videamns.
2 † Et quidem in hac materia facienda est conclusio, quòd iudex secularis nullo modo potest occasione alicuius delicti procedere contra clericnm, aut religiosum, tex. est in cap. cùm non ab homine, de iud. Et hoc priuilegium, quòd clerici non possint iudicari à laicis, est eis concessum à iure diuino. Et hæc est communis opin. vt dicit Alcia. in d. c. cùm non ab homine, num. 2. Didac. practica quæst. 31. num. 1. qui refert idem attestari Felin. in cap. 2. colum. 1. de maior. & obedien. & Rochum de consuet. fol. 51. colum. 4. & Rebuffum in concordant. in Rubr. de protectione, quæ tamen conclusio in pnncto inris nou transit sine difficultate, saltem, quò ad clericos, qui non sunt in sacris constituti.

3 Sed ea retenta infertur, quòd non valet consuetudo, quòd in causis criminalibus clerici, cōueniant coram iudice seculari, vt colligi videtur ex tex. in c. clerici, de iudic. & est communis opin. vt ait Dida. in d. q. 31. num. 5. quam ego etiam sequor, quò ad hoc vt non valeat consuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibns subijcerentur iudicibus laicis, sed consuetudo particularis, quòd in aliquibus casibus, vel causis, & aliqui clerici, puta, in minoribus constituti, possint puniri à iudice seculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indistinctè obseruatur. Vide quæ dixi infrà, q. 41. vers. Sed quid dicendum.

4 Secundò infertur, quòd non possunt clerici huic priuilegio tacitè, vel expressè renūciare, vt est tex. in c. si diligenti, vbi Doctores omnes notant, de foro comper. & est cōmunis sententia Doctorum, vt attestatur Boer. super consue. Bituricen. fol. 26. col. 3.

5 Est autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à se ipsa proponatur, & ideo non teneatur clericus citatus per iudicem seculare occasione alicuius delicti coram eo per se, vel per procuratorem comparere, & exceptionem

clericatus proponere, vt dicit Archid. in c. 2. 15. q. 4. & est communis opi. vt attestatur Felin. in c. veniens, in vltimis verbis, de accusa. Quod intellige, nisi in citatione exprimeretur talis causa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta, quia esset vasallus, iuxta ea quæ dixi suprà lib. 4. §. Feudũ, q. 90. vers. Sed quid si dominus, & ver. Et hæc quidẽ. Cæterùm in casibus, in quibus clericus non potest à iudice laico iudicari, licet citatus sit protsus contumax, non potest contra eum iudex secularis procedere, & si ꝓcedat, omnia sunt nulla, neq; ipse tenetur hoc allegare, neq; etiam post sententiam. Et ita se consuluisse, & intellexisse, quòd ita fuit iudicatum, testatur Dec. cons. 241. in primis verbis, quem refert Dida. pract. q. 33. num. 2. Et si distulit illud allegare, nõ propterea poterit iudex laicus illum in expensis condemnare, sed est remittendus ad iudicem suum ecclesiasticũ, etiam respectu refectionis impensarum, vt in facti contingentia iudicauit curia Neapol. teste Gramm. voto 18. quem refert Carauita super ritu 65. magnæ curiæ, nu. 1. Quinimò etiamsi deinde contigerit clericum carcerari, non potest cogi, vt soluat, neq; etiam pœnam ipsius cõtumaciæ, licet pecuniaria sit, sed est liberè dimittendus. Et ita in facti contingentia decisum fuit in curia Delphi. vt per Guid. Papæ decisio. 450. suprà quæst. licet curia Neapol. contrarium iudicauerit, vt per Gramm. voto 27. & malè secũdum eum, quam decisionem curiæ Neapol. aliter refert Foller. in pract. crim. fol. 63. nu. 39. in fin. Scias tamen, quòd Bart. in l. non videtur. la 2. num. 1. ff. de iud. videtur tenuisse contrarium, quòd scilicet clericus citatus coram iudice laico, si non compareat, & alleget se clericum, possit mulctari, & hoc nisi in citatione dictum sit, citetur presbyter talis, vel aliquid aliud, ex quo appareat, quòd ille esset clericus, quòd tamẽ iudices nostri temporis non solent apponere in suis citationibus, licet secundum eum malè faciant, non tamen potest contra talem clericum contumacem perueniri ad secundum decretum, quia non dicitur latitare, ex quo nõ tenetur in eo iudicio respondere. Et illam opi. Bart. seruari attestatur Aufre. in Apost. ad decis. Tholos. 165. Sed certè communiter Canon. tenent cõtra Bart. vt attestatur Cauens. super 235. ritu magnæ curiæ, nume. 11. Et ita quidquid seruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in casibus, in quib. non tenetur comparere, non mulctatur, & si mulctatus fuerit, quandocũque doceat se clericum, solet talis mulcta reuocari, & annullari. Et ita puto seruari debere à iudicibus DEVM timentibus.

6 Et hæc quidẽ conclusio, ꝙ scilicet clericus non possit à iudice laico criminaliter iudicari, procedit, siue clericus pro crimine corã iudice cõueniatur, siue reconueniatur, nam clericus nõ potest coram iudice seculari pro crimine ciuiliter neque criminaliter reconueniri. Et hæc est communis opi. vt attestantur Scribentes in cap. at si clerici, de iud. & in specie Imol. nu. 148. quem refert Berous ibi, nu. 150. Card. Alex. in c. multi, col. pen. vers. in fin. gl. 2. quæst. 1.

7 Habet etiam locum hæc conclusio, quamuis clericus sit illegitimus, licet enim illegitimè nati, sint maximè odiosi sacris Canonib. vt dixi suprà lib. 2. §. Filius tamen etiam clericus illegitimus gaudet priuilegio fori, & ita in facti contingentia decisum fuit per cons. Neapol. vt refert Gramma. decis. 81.

8 Quæro, an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Resp. quòd sic, nam propter coniugium non perditur priuilegium quòd in criminalibus non possit puniri à iudice seculari, dummodo cum vnica tantùm, eaque virgine matrimonium contraxerit, & habitum clericalem, tõsuramq; deferat, vt est tex. in c. vnico, de cler. coniug. in 6. & est communis opin. vt ait Dida. pract. q. 31. post num. 7.
9 ver. Prima igitur. †. Si verò sit bigamus, potest à iudice laico puniri, intellige tamen, si propriè sit bigamus. s. si duas vxores duxerit, nam alij interpretatiuè bigami dicuntur, vt dixi suprà, lib. 2. §. Clericus, & ideo non possunt à iudice laico puniri.

10 Sed an ille, qui vnam tantùm vxorem duxit virginem, illamq; propter adulterium dimisit, & deinde ei reconciliatus est, dicendus est bigamus, quò ad hoc, vt amittat priuilegium fori? Respõ. Certè clericus qui vxorem post adulterium ab ea commissum carnaliter cognoscit, etiam si ipse adulterium ignoret, dicitur bigamus secundum communem opin. etiamsi ex præcepto ecclesiæ illam inuitus cognouerit, vt dixi in loco prealle. Nihilominus cùm talis interpretatiuè dicatur bigamus, dicendum est, quòd non amittit propterea priuilegium fori. Et ita tenent cõcorditer omnes, vt attestatur Aufrer. in dec. Tholos. 64. referens ita fuisse decisum in facti contingentia.

11 Sed pone, quòd aliquis clericus solutus

commiserit aliquod delictum, & deceo fuerit accusatus, deinde postea effectus sit bigam', nunquid erit curiæ seculari remittendus? Respon. quòd non, attenditur enim status, in quo erat tempore delicti. Et ita conclusum fuit in curia Tholos. per Aufrer. decis. 377.

Qua ratione pariter etiam decisum fuit per consilium Neapol. quòd si clericus post commissum delictum, vxorem duxerit, non potest de eo delicto cognosci per iudicem secularem, sed debet ad iudicem suum ecclesiasticum remitti, prout conclusum fuisse refert Grammat. decis. 10. non obstantibus (vt ipse ait) clamoribus fisci, quem refert Carauita, super titu 66 magnæ curiæ, nu. 9. qui tamē de hac decisione dubitat, vt ibi per eum.

12 Hæc verò omnia procedunt, dummodo talis clericus coniugatus abstineat à negociationibus, & armis, aliàs autem si ab eis nō abstineret, posset non obstante clericatu per iudicem laicum puniri. Et hæc est commun. opi. vt dicit Bertrand. cons. 13. num. 5. lib. 8. Et quòd clericus coniugatus debeat abstinere à negociationibus, à quibus alij clerici non coniugati tenentur abstinere, aliàs priuilegium fori amittat, tenuit Inno. in c. fin. de vita & hon. cler. & ita firmant communiter Doctores, vt dicit Alex. de Meuo, cons. 60. nu. 4. Quæ autē negociationes sint clericis interdictæ, dixi suprà lib. 2. §. Clericus.

13 Dixi clericum coniugatū gaudere priuilegio fori, dummodo incedat in habitu & tonsura clericali, licet hodie (secundum aliquos) de consuetudine clerici coniugati nō incedant in vestibus, & tonsura clericali, vt fatetur esse generalem consuetudinem Fulg. cons. 123. nu. 1. Sed quæro, quis dicatur in hoc proposito habitus clericalis? Respō. Omnes concludere videntur, quòd non sit à sacris canonibus determinatus clericis aliquis habitus ab alijs distinctus, & ideo, ꝙ sit atten-

14 denda consuetudo regionis. † Propterea ad iudicandum an aliquis incedat in habitu, & tonsura clericali, videndum est, an ille, qui in aliquo habitu incedit, prima facie si videatur in populo iudicabitur clericus, an autem laicus. Et certè vera est hæc conclusio, si affirmatiuè intelligatur, scilicet, quòd sacri Canones non constituunt specialiter clericis certum habitum, sed negatiuè non est vera, nam multi habitus sunt per sacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri potest in locis allegatis per Foller. in pract. cri. fol. 64. nu. 42. & seq. Quid ergo si clericus deferat bi-

retum, seu capitium bipartitum, seu virgatum, aut duorum colorum? Certè non dicetur incedere in habitu clericali, & ita fuit iudicatum per curiam Tholos. teste Aufre. decis. 227. idemq; si deferat collectum sic virgatum, vt eadem curia iudicauit, decis. 252. Et refert Pract. Milei, fol. 75. nume. 8. ꝙ quidam clericus coniugatus, eo quòd habebat caligas bipartitas, Tholosę reputatus fuit laicus, & pro crimine tanquam laicus fuit laqueo suspensus. Et nota in hoc proposito, quòd quamuis secundum opi. magis communem cognitio, an aliquis sit clericus, vel ne, pertineat ad iudicem ecclesiasticum, de quo vide da sunt ea, quæ dixi infrà vers. Regulariter autem, nihilominus si dubitetur super habitu, an sit clericalis, vel hæc cognitio spectat ad iudicem laicum, non autem ad ecclesiasticum. Et ita decisum fuit in facti contingentia in parlamēto Delph. vt refert Guido Pap. decis. 138. & cons. 110. num. 2. vbi pariter in facto ita consuluit.

15 Sed hîc quæro, quid si clericus coniugatus, qui ante tempus commissi criminis non incedebat in habitu, & tonsura, reassumpserit habitum & tonsuram, & in continenti aliquod crimen commiserit, nunquid gaudebit priuilegio fori? Respō. Io. And. in c. Ioannes, in 4. q. de cler. coniug. tenuit, quòd sic, referens ita fuisse Paduæ determinatum, licet communiter Doctoribus (vt ipse ait) nō placuerit, & illum sequuntur communiter Scribentes, vt dicit Alexan. cons. 8. post nu. 4. lib. 1. & cons. 149. num. 7. lib. 6. quem refert Marsi. sing. 480. Apud Doctores, Hanc etiam dicit esse communem opin. Dida. in d. q. pract. 51. post num. 7. vers. Quintò potissimum, secundum quam in facti contingentia consuluit Christoph. de Castil. cons. 5. Quod tamē ego intelligo vt procedat, nisi talis clericus habitum, & tonsuram reassumpsisset in fraudem, vt etiam dixi infrà statim, vers. Sed quid si clericus.

16 Sed quid si clericus coniugatus, solitus aliquando deferre tonsuram, fuerit eōdem natus tempore, quo non habebat tonsuram, pro aliquo delicto per eum commisso, nunquid si reassumat tonsuram, & deinde captus sit à iudice seculari, poterit ab eo puniri? Respō. quòd non, sed est remittendus ad iudicē ecclesiasticum. Et ita fuit decisum per curiā Tholos. teste Aufrer. decis. 104. Hoc tamen locum non haberet, vbi appareret, quòd ipse clericus reassumpsisset habitum & tonsurā

in fraudē, vt pariter in facto fuit iudicatū per eādem curiā Tholosanam, vt refert Aufrer. decis.144. vbi dicit, quòd ita tenent communiter legistæ, & decis.147.

17 Quæro nunc, quid si clericus non deferat tonsuram, quia non habet capillos? Resp. ꝙ excusatur, & ita cōclusum fuit in curia Tholos. vt per Aufrer. decis. 256. Nam ad impossibile nemo tenetur. Quod nota pro clericis, quibus morbo gallico implicitis aliquando solent capilli cadere.

18 Vnum etiam scias, quòd clericus coniugatus, qui vnicam tantùm, & virginem vxorē duxit, ea mortua, recuperat omnia priuilegia, quę competunt clericis non coniugatis. Ita dicit Abb. in c. clericus, el 2. nu. 4. de vita, & honest. clericorum, cuius opin. ferè vnanimi sententia probant omnes, vt attestatur Dida. in d. pract. q. 31. post numerum. 7. vers. Quintò potissimum. in fi.

19 Hæc autem, quæ de clerico non deferente habitum & tonsuram, dicta sunt, intelligi debent vt procedant in eo, qui est coniugatus. Cæterùm clerici nō coniugati licet nō incedant in habitu, & tonsura, gaudēt priuilegio fori, nec possunt à iudice laico puniri, c. si iudex laicus, de sen. excom. in sexto. Benè verū est, quòd si talis clericus fuerit ter monitus à suo prælato, vt deferat habitum, & tōsuram, & ipse (neglectis monitionibus) adhuc incedat sine habitu, & tonsura, tunc in omnibus reputatur pro laico. Et hæc est differentia in hoc proposito inter clericum coniugatum, & non coniugatum, nam clericus coniugatus, eo ipso quòd non defert habitum & tonsuram, absque alia monitione amittit priuilegium fori. Et hoc omnes fatentur, vt ait Dida. in pract. q. 32. post num. 1. Clericus autem non coniugatus non amittit priuilegium nisi post monitionem. Et hæc est communis opi. vt ait Dida. in d. q. 32. nu. 1. Et ita videtur communiter practicari, vt dicit Imola in c. si, post nu. 7. vers. Aduerte tamen, de vita, & honest. clericorum. Sed certè Alex. de Neuo cōs. 59. nu. 4. dicit verum non esse, ꝙ ita seruetur, & reuera apud nos non seruatur, nam clerici, qui non sunt in sacris, neque habent beneficia, si non incedunt in habitu & tonsura, puniuntur indistinctè per iudices seculares, etiamsi à suo prælato moniti non fuerint. Et ita rescripsit senatus prætori Bobij, & vicario episcopali eiusdem ciuitatis, qui contra huiusmodi obseruantiam quandam inhibitionem fecerat ipsi prætori, quā postea reuocauit. 7. Aug. 1562. P. N. In regno autē Neap. seruatur, quòd clerici etiam in minoribus constituti, & habētes etiam solummodò primā tonsuram, gaudent priuilegio fori, etiam si non incedant in habitu clericali, vt pluries decisum fuisse in sacro cons. refert Gramma. voto 33. in fi. & sup cōst. Reg. fol. 3. col. 4. post nu. 4. Vbi tamē subdit, quòd post promulgatam quandā cōstitutionem Papæ Clemētis, & deinde Papæ Pauli aliter fuit obseruatum contra clericos non beneficiatos, neq; in sacris constitutos. Quinimò Alex. in cons. præallegato, nu. 6. in fi. tenuit, quòd quātum ad amissionem priuilegij clericalis circa forum, nulla sit differentia inter clericos in minoribus, & clericos in sacris constitutos, & allegat plures id tenentes, subdens, quòd hanc opi. quòd clericus segerens pro laico, deprehensus in crimine possit puniri per iudicem laicum, cōiter videntur tenere Doctores, fortè moti hac ratione, quia his temporibus prælati reddunt se valde difficiles in huiusmodi monitionib. faciendis, vt etiam dicit Afflict. super prima parte constitutionum Regni, Rubri. tertia, post numerum 20. & ne eorum iurisdictio restringatur, potius tolerant vitia clericorum eis subditorum. Quod an benefactum sit, Deus ipse iudicet. Cæterùm clericus beneficiatus licet incedat armatus vt miles, non potest à iudice laico puniri, & ita declarauit Senatus in causa cuiusdam Ludouici Scribani, 21. Maij 1554. P. N.

20 Sed quid, si facta sit monitio generalis in synodo, nunquid illa vnica sufficiat pro trina monitione? Resp. quòd sic, modò fiat expressè sub pœna priuationis priuilegij clericatus? Ita tenuit Hostien. in c. 1. ne clerici, vel monachi, & est communis opi. vt dicit Alex. de Neuo cons. 60. nu. 14. Talis enim monitio in synodo facta, habet vim constitutionis, in qua regulariter vnica sufficit monitio, neq; plures requiruntur.

21 Regulariter autem si clericus captus sit per iudicem secularem, debet remanere penes eum, donec fuerit cognitū per iudicē ecclesiasticum de clericatu, & comperto quòd sit clericus, debet remitti ad eundem iudicē suum ecclesiasticum. Et ita seruari attestatur Affli. in d. Rub. post nu. 19. Hæc enim probatio & cognitio, an aliquis sit clericus, siue ecclesiasticæ iurisdictionis, debet fieri coram iudice ecclesiastico, non autem coram iudice seculari. Et ita tenent communiter DD. vt dicit Ripa in c. decernimus, post nu. 4. vers.

Sed

Sed coram quo, de iud. Hanc etiam opin. dicit esse communem Didac. in pract. q. 33. nu. 1. vbi etiam attestatur ita seruari in Hispania. In hoc tamen Ducatu aliter seruatur, nam clericus, contra quem procedit iudex secularis pro aliquo delicto, exhibet coram ipso iudice seculari iura sua, & instrumenta, & eis visis, iudex secularis illũ remittit ad suũ iudicẽ ecclesiasticũ vbi sit in casu remissionis. Et ita seruari debere rescripsit Senatus Praetori Laudae in causa cuiusdam Bartholomei de Basilica Petri, qui faciebat se clericum beneficiatum, 5. Nouembris 1556. P. N. Illi tamen, qui non sunt constituti in sacris ordinib. neq; deferunt habitum & tonsuram, vltra clericatum tenentur exhibere titulum beneficij, & probare, quòd sint etiã in quasi possessione ipsius beneficij, aliàs non remittuntur ad iudices ecclesiasticos, vt suprà dixi. Caeterùm si sit controuersia non super clericatu, sed sup habitu vel tonsura, iudex laicus procul dubio est super eo iudex cõpetens, vt dixi

22 suprà, vers. † Dixi clericum, circa fi. Debet autem iudex ecclesiast. statim quod ei innotescit clericum sibi subditum à iudice seculari detineri, illum repetere, aliàs posset tãquam negligẽs ab administratione deponi, & fortè etiam criminaliter puniri, prout in facti contingentia consuluit Chassen. cons. 38.

23 Quaero modò, quid si clericus, qui nõ defert habitum & tõsuram, immisceat se enormitatibus, nunquid etiam si à praelato suo non fuerit ter monitus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice laico puniri? Respõ. Haec est ardua quaestio, in qua Doctores multum variè loquũtur, & tota pendere videtur ab intellectu tex. in c. perpendimus de sent. excom. Ex quo secundum Doctores magis communiter colligi videtur, quòd sacerdos, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice seculari puniri. Et plures opi. recenset Caplc. decis. 161. in causa Crusconi, licet non dicat quid in illo casu fuerit iudicatum. In hoc igitur artic. aliqui dicunt, quòd clericus, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, nõ, ppterea amittit priuilegium fori, nisi prius etiam fuerit à suo episcopo vel plato admonitus trina monitione, vt à praedictis desistat, & habitũ reassumat. Et hanc dicit esse cõem opi. Roland. cõs. 4. nu. 31. lib. 1. referens id attestari Alex. in cons. 8. lib. 1. de quo infrà mentionem faciam. Viuius, qui alios refert (vt ipse ait) idem attestantes in lib. cõium opi. in verbo, Clerici à potestate, Menochius lib. 3. de testib. §. 22. nu. 63. Et dicit & Alb. in 2. parte statut. q. 42. se vidisse cõiter seruari, quòd exigatur monitio, & si post monitionem se non correxerint, perdant tunc priuilegium clericale, & subiaceant iudici seculari, quẽ refert, & idem attestatur Caepol. cõsil. crl. 11. vers. Quintum etiam requiritur. Alij, vt Car. in d. c. perpendimus, faciunt differentiam, an talis clericus immiscẽs se enormitatibus interficiatur ab aliquo priuato, an autem à iudice, & dicunt, quòd priuatus potest illum interficere absq; eo, quòd incurrat excommunicationem ex quo propter delictum est ipso iure priuatus priuilegio, c. si quis suadente diabolo, 17. q. 1. de quo priuilegio dixi infrà q. 77. ver. Percutiens clericum, & alijs seq. Secus autem in iudice, qa (secundum eos) cùm puniendo talem clericum iudex violet immunitatem fori ecclesiastici non effugit poenam excommunicationis, & dicit Card. quòd illud c. perpendimus cõmuniter ita intelligitur, quòd scilicet ille comes vt priuatus, illũ presbyterum interfecerit. Sed certè hoc nullo modo est tenendum, & expressè illud reprobat Alex. de Neuo in d. cons. 59. num. 12. dicens quòd Cardin. in hoc verum non dicit & quòd imò caeteri Doctores, nemine discrepante, tenent, quòd non incurratur excommunicatio propter mortem talis clerici, quia priuatus erat priuilegio fori, & quòd communiter intelligunt illum textum, quòd comes tãquam iudex, nõ tanquam priuatus interfici fecerit illum presbyterum. Et certè esset absurdum aliter dicere, vt demonstrat latè Alexã. de Neuo in loco praeallegato, & apertè hoc sonant verba tex. dum dicit à B. comite iussus est fustigari, qui postea eius mandato traditus patibulo expirauit, quae verba fustigationis, & patibuli non conueniunt priuatae vindictae, sed publicae iustitiae. Gofred. autem relatus per Alex. de Imola in allegato consil. 8. post num. 2. dicebat, quòd ille tex. in d. c. perpendimus, procedit in clerico constituto in minoribus, vt scilicet si dimittat habitũ, & tonsuram, & immisceat se enormitatibus amittat priuilegium fori, non autem in clerico in sacris constituto. Sed certè hoc expressè repugnat text. in d. cap. quòd expressè loquitur in sacerdote, & ideo subdit Alex. de Imola ibi, quòd iste intellectus non est tenendus, sed quòd verior & magis communis intellectus est, quòd d. c. perpendimus, locum ha-

beat in priuilegio canonis, si quis suadente, de quo dixi infrà, q. 77. vers. Sed an percutiens, non autem priuilegio fori, nam istud (secundum eum) non amittitur nisi praecedente monitione, & tenera negari non potest quin iste intellectus multum applaudat literae illius cap. dum dicit, propter hoc ad obtinendam absolutionem Apostolicam sedem adire cogantur, quae verba magis videntur conuenire excommunicationi, quae infertur ex dispositione canonis, si quis suadente, quam illi, quae infertur propter violatū priuilegium fori. Et quòd monitio requiratur, dicunt in practica seruari Albec. & Imola in locis per me supra relatis. Et secundum hanc opinionem Alex. de Imola in d. cons. 8. dicit millies imò semper fuisse iudicatum per curiam, & cons. Neapol. Grammat. super const. Regni, fol. 29. colum. 1. vers. Decimò vbicunq;. Sed tamen neq; iste intellectus est communis, nam vt fatetur Cat. ibi in decima oppositio. scribentes indistinctè tenent, quòd si clericus, dimisso habitu clericali, immiscet se saeuis, perdit omne priuilegium, etiam quò ad forum, etiamsi non fuerit termonitus, prout illum refert, & attestatur hanc esse communem opin. Alex. de Neuo in allegato cons. 59. post num. 20. Aliqui verò licet transeant cum hac sententia, quòd scilicet non requiratur monitio, addunt tamen, quòd talis clericus non modò immiscuerit se enormitatibus, & saeuis, sed diu etiam in illis perseuerauerit. Et ita hanc opin. tanquam magis communem obseruari, & tempore suo obseruatum fuisse asserit Aufrer. in repet. cle. primae de officijs ord. In prima regula, num. 27. quem refert Boss. in titu. de foro compet. num. 139. Pract. Conradi, fol. 247. in 19. limitatione, & Grammat. in loco supra allegato, Dida. pract. q. 32. post num. 2. vers. Tertiò his erit, vbi etiam dicit, quòd credit eam moribus receptam in clericis primae tonsurae. Et dicit Chassen. super consuet. Burgun. fol. 50. num. 55. quòd hanc opin. vidit communiter obseruari. Exempla tamen, in quibus idem Aufre. refert dictam opin. obseruatam fuisse, non sunt in clericis, qui diu in enormitatibus perseuerassent, sed in his, qui aliquod delictum enorme & saeuum perpetrassent, s. in clerico qui occiderat per insidias virum, cuius vxor erat eius adultera, & in alio, qui commiserat crimen laesae Maiest. & huiusmodi. Hanc eandem opin. nulla facta mentione de perseuerētia tanquam magis cōem obseruatam fuisse refert Boër. decis. 69. nu. 16. & seq. in clerico, qui ex proposito occiderat quendam barbitonsorē, & in alijs, prout etiā multa huiusmodi exēpla in primo delicto enormi absq; vlla perseuerantia, aut reiteratione refert Guli. de Bened. in 1. parte repet. ca. Raynut. fol. 81. nu. 149. & seq. secundum quam etiam decisum fuit per parlamentum Tholos. teste Guid. Papae decis. 138. in camera consilij. Ex quibus omnibus apparet, quòd secundū magis cōes decisiones praeallegatas & cōsuetudine approbatas, clericus siue in sacris, siue in minoribus cōstitutus, qui demisso habitu clericali aliquod enorme delictum cōmittit, etiam nulla monitione praecedente, amittit priuilegium fori; & potest à iudice laico puniri. Et ab hac opi. putarem non esse consulendo aut iudicando recedendū, salua semper determinatione S. matris ecclesiae. Et tenera videmus, q̄ praelati clericos criminosos (vt plurimū) leuiter castigāt, & licet quandoq; eos ad perpetuos carceres cōdemnent, tamen illos postea relaxant plerunque ac dimittunt, ex quo oritur in populo scādalum, videre clericum & laicum eiusdem delicti reos, adeò diuersimodè puniri vt s. laicus poena mortis afficiatur, & in frusta scindatur, clericus aūt aliqua leni poena castigatus per forū ambulet. Idemq; populos cōtra p̄latos, & clericos intumescit, & murmurat, vt dicit Anc. in c. ea q̄ fiūt, de reg. iur. in 6. & alij, quos refert Boër. in d. decis. 69. nu. 9. propterea nō est mirū, si quandoq; iudices seculares in remissionibus clericorum ad iudices ecclesiasticos faciendis, difficiles se praestant.

24 Caeterùm si clericus incedat in habitu & tōsura, cessant haec omnia, nam quantūcunq; grauia crimina committat, & illa reiteret, in eisq; perseueret nunquam efficitur de foro seculari. Et hanc dicit esse communē opi. Boss. in ti. de foro compet. post nu. 134. & ita semper vidi obseruari. Benè verum est, q̄ si clericus esset seditiosus, & turbaret publicā quietem, solet senatus, etiam quòd sit in sacris, illum ad tempus eijcere, ab illa ciuitate, vel loco, quam perturbat, prout factum fuit proximis annis in quodam archipresbytero, 18. Augusti 1559. P. N. Et potest talis prouisio tolerari, quia videtur facta non minus ad beneficiū ipsius clerici, ne s. offendatur, quàm aliorum. Vidi etiam per senatum cōdemnari ad triremes per decennium quendam fratrem Desiderium ex monasterio Castellatij, qui cōfessus fuerat se totondisse pluries monetam

netam 14.Septemb.1560. A. C. habita tamen
prius fide ab eius superiore, quòd fratres ha-
bebant illum pro incorrigibili, & pro mem-
bro putrido. Faciunt quæ dixi infrà, vers. Suc-
cessiuè quæro.

25 Quæro pone, quòd clericus fuerit admis-
sus per principem, ad aliquod officiũ secula-
re, & in ipso officio deliquerit, nunqd pote-
rit ab ipso principe, vel alio iudice seculari
puniri? Resp. quòd nõ, etiam si tantùm in mi-
noribus sit ordinibus cõstitutus. Et hanc esse
communem opi. attestatur Aufre. in d. clem.
1. num. 25. de offic. ordin. quem refert Didac.
in pract. q. 33. post num. 6. Subdit tamen Au-
fret. In loco prællegato, quòd hæc conclu-
sio in Gallia non seruatur in practica, & ita
etiam videmus quotidie principes seculares
tales clericos etiam in sacris constitutos pri-
uare officio, & etiam multare pœnis pecu-
niarijs, vbi qualitas facti hoc exigit, vt etiam
dicit esse cõsuetum seruari in regno Franciæ
Gullel. de Bened. in prima parte c. Raynuti-
us, fol. 81. num. 155. licet fortè de iure male su-
stineri posset.

26 Vlterius quæro, nunquid clerici reperti
cum armis prohibitis ex forma ordinũ, & p-
clamationum principis secularis, possint a
iudice laico puniri? Respõ. Resolutio huius
quæstionis videtur pendere ab illo articulo,
nunqd talia edicta ligẽt clericos, in quo mihi
semper placuit opin. affirmatiua, quæ etiam
est magis communis, vt dixi suprà lib. 1. Et pa-
tet ex auctoritatibus allegatis p Did. in pract.
q. 33. n. 7. ex quo talia proclamata concernũt
publicam vtilitatem, & quietem totius po-
puli, prætereaq; armorum vsus non modò de
iure ciuili, sed etiam de iure canonico est in-
terdictus, vt ibi dixi. Hac igitur opin. retenta,
dic quòd si clerici fuerint reperti cum ipsis ar-
mis prohibitis, potest iudex laicus, seu eius
familia ipsos spoliare, & arma eis auferre, ne-
que tenentur illa eis restituere. & ita passim
obseruatur, & in specie id in Hispania serua-
ri attestatur Didac. in d. q. 33. nume. 7. & lib. 2.
resolu. c. 20. in fin. Placa lib. 1. delict. c. 8. nu. 26.
Aliàs sequeretur, quòd clerici possent cum
armis liberè vagari & impunè turbare quie-
tem ciuitatis, quòd esset absurdissimũ, & nul-
lo modo tolerandum. Quo verò ad pœnam
corporalem, credo quòd contra eos exequi
non possit, sed si sit pecuniaria, benè posset
exequi, non tamen potest iudex secularis ab
eis illam exigere sed sunt puniendi per iudi-
cem suum ecclesiasticum, secundum opi. Io.
de Platea in §. Item lex Iulia. Inst. de pub. iud.
Et ad hunc effectum iudex, & familia secula-
ris pósset & deberet talem clericum cum ar-
mis deprehensum impunè detinere, & con-
signare suo iudici, vt illum puniat, iuxta ea
quæ dixi suprà, q. 28. vers. Si verò loquimur. Et
licet Dida. in loco prælleg. dicat, quòd fortè
non tenebitur iudex ecclesiasticus eis impo-
nere pœnam comminatam in edictis princi-
pis secularis, sed solùm eos punire pœna ar-
bitraria, ego in pœna pecuniaria credo, quòd
tenebitur eam illis imponere, non enim vi-
deo, quomodo dicerentur clerici ligari hu-
iusmodi edictis, vt est communis conclusio,
cum qua etiam ipse sentit, nisi ligarentur et-
iam pœna pecuniaria in eis imposita. Benè
quò ad pœnã corporalẽ teneo, quòd nullo
modo eos liget. Cæterùm quidquid sit de iu-
re, in Gallia iudices seculares puniunt cleri-
cos arma vetita deferẽtes, vt attestãtur mul-
ti, quos refert Dida. in loco prælle. Chassen.
super consuet. Burgund. fol. 52. nume. 79. vbi
refert etiam hic Mediolani dum ipse esset vi-
carius iustitiæ, captum fuisse quendam cleri-
cum de nocte cum armis, qui fuit punitus
pœna pecuniaria, & euasit corporalem. In
Gallia autem dicũt, hoc eis licere ex priuile-
gio Roman. Pontificis.

27 Quæro, nunqnid clericus committẽs cri-
men Læsæ Maiest. possit puniri per principẽ,
aut iudicem secularem, cui sit temporaliter
subditus? Resp. De iure loquẽdo, quòd non,
clericus enim non dicitur propriè commit-
tere crimẽ Læsæ Maiest. cùm non sit verè sub-
ditus, vt dixi suprà, §. Læsæ Maiestatis, versi.
Vidi quandoq; Et ita reperio in facti contin-
gentia consuluisse Barb. consil. 22. in 1. dub.
lib. 3. Roland. consil. 4. lib. 1. Tamen de facto
principes seculares pluries seruant contra-
rium quia in hoc crimine, cùm agatur de i-
psorum vita, aut statu, nõ solent clericos re-
mittere ad iudices suos ecclesiasticos sed ipsi
per suos iudices illos examinari faciunt,
& torqueri, & quandoq; etiam suspendi, &
possent fortè principes, & iudices seculares
hoc facientes excusari per tex. in c. perpendi-
mus, de sent. excom. & ea, quæ dixi suprà, ver-
sic. Quæro modò, Sed nunquid clericus post-
quam erit iudicatus à iudice suo ecclesiasti-
co, quòd commiserit tale crimen Læsæ Ma-
iestatis, erit deinde degradandus, & traden-
dus curiæ seculari? Respon. quòd proculdu-
bio est degradandus, non tamen actualiter,
sed verbaliter tantùm. Et hæc est communis

opi.vt dicit Curt.Iun. conf.159. num.1.prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera E. nu.99. Et licet Abb. in dicto cap.at si clerici,in princip.in vltimis verbis, tenuerit, quòd est deinde tradendus curiæ seculari,tamen communis opin. videtur esse in contrarium, vt ait Boss. in titu. de foro competen.num.137.& in tit.de crimine Læsæ Maiestatis, post num.86. Nemo est qui nesciat hoc crimen Læsæ Maiesta. esse atrox, & enorme, propterea dicerem iudicem ecclesiasticum posse talem clericum, etiam nõ expectata incorrigibilitate, tradere curiæ seculari, non tamen teneri, iuxta ea quæ dixi infrà,vers.Pariter etiam.

28 Solet etiam quandoq; dubitari, nunquid clericus deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri, dixi infrà,q.38.vers.Sed hic quæro.

29 Item quæro,nunquid clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem? Respon. quòd sic, tales enim assassini sunt diffidati à toto populo Christiano, & possunt à quocunq; impunè offendi, vt est tex.in c.vnico,de homi.in 6.& dixi suprà,hoc co.lib.§.Assassi.vers.Sed quæro.

30 Sed quæro,Tu scis,quòd in casibus,in quibus clericus põt puniri à iudice seculari, requiritur solennia degradatio, & traditio curiæ secularis,vt dixi infrà vers.Scias autem,& seq. nunquid hæc etiam requirantur, quando clericus de assassinio imputatur? Respon, quòd non requiratur actualis, neque solennis depositio vel degradatio, & est cõmunis opi.vt dicit Lambert.in c.1.q.11.nu.88.de hæret.in sexto, quem refert Viuius in lib. communium opin.in verbo, Iudex laicus potest. Diaz in pract.crim.canon.91.Dida.lib.2.resolutionum,c.20.post nu.10.vers.Sexto deducitur.Placa lib.1.delictorum,c.19.nu.26.referēs idem attestari Remig. Gon.de immunitate ecclesiarum,fol.144.fallen.15.n.10.Et ita in practica obseruatur, vt ait Diaz in d.c.93. quem refert Pract. Conradi,fol. 297. vers.18.

31 fallit.† Benè verum est,quòd requiritur sententia declaratoria, per quam iudex pronũciet ipsum esse assassinum. Et hæc est communis opi.vt dicit Pract.Carcr.fol.289.nu.11. Capic.decis.112.n.2.Placa in d.c.19.nu.27.qua declaratione sic facta, nõ requiritur alia sententia, per quam imponantur pœnæ contētæ in d.c.vnico, sed statim illas incurrit ipso iure, & facto. Et ita dicit tenere communiter omnes Doctores Alex.conf.166.nume.5.lib. 7. Sed nunquid talis declaratoria fieri potest per iudicem secularem, an autem requiritur in primis,quòd iudex ecclesiasticus, pronunciet ipsum clericum esse assassinum? Respon. De iure res videtur clara, quòd spectat ad iudicem ecclesiasticum, sed de consuetudine ego video apud nos seruari, quòd si talis clericus est in fortijs iudicis secularis, non fit aliqua declaratoria super hac qualitate, neq; per iudicem ecclesiasticum, neq; per secularem, sed reiecta exceptione clericatus, proceditur ad vlteriora contra talem clericum imputatum de assassinio, & retinetur in curia seculari iudicandus, & deinde perfecto processu, & cõstito de assassinio fertur per ipsum iudicem seculare sententia declaratoria vna cum ipsa condemnatione. Et ita etiam reperio in facti contingentia obseruatum fuisse per consil.Neapol.vt attestatur Capic. in allegata decis.112. num. 4. & seq. & decis.155.post num.25.vers.Sed hanc sententiam,& Grāma. voto 8.& voto 11.

32 Quæro etiam, Tu scis, quòd regulariter clericus propter aliquod quamuis graue delictum non traditur curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis, vt dixi infrà, vers. Dixi etiam, nunquid ergo propter crimen assassinij, erit tradendus curiæ seculari non expectata incorrigibilitate? Respon. quòd sic,& est communis opin. vt dicit Guliel. de Benedictis in quæst. de homic. quam posuit post repet.c. Raynutius,fol.41.in fin. quem refert Placa in d.c.19.post num.26. Et licet ipse videatur sentire contrarium ex quo iste casus (vt ipse dicit) non est specialiter exceptuatus à regula, non tamen est à communi opin. recedendū, quæ innititur verbis tex.in d.c.vnico expressè disponentis,quòd absque vlla depositione vel sentētia, ipso iure, & facto relinquatur curiæ seculari, in qua seculari curia parū curamus,an quis sit incorrigibilis, vel ne, vt est omnibus notissimum.

33 Successiuè quæro, nunquid clericus q sit incorrigibilis, possit puniri per iudicē secularem? Resp. quòd regulariter, licet sit incorrigibilis, non potest puniri à iudice laico, nisi prius sit degradatus, & traditus curiæ seculari. Scias tamen, quòd si talis clericus sit verè incorrigibilis, eo casu vtiq; poterit per iudicē seculare, absq; vlla degradatione puniri, & hoc etiam, si sit in sacris constitutus. Et est communis opi. vt attestatur Did. pract.q.32. post nu.2.vers. Secundò est ad notandū. Scias etiam, quòd quando clericus incorrigibilis

bilis nō potest puniri ab ecclesia, potest ipso iure comprimi à iudice seculari, absq; alia de gradatione. Et hæc est communis opi. Mod. vt dicit Aret. in ca. cùm non ab homine post numerum 39. vers. Tertia fuit opinio, de iudicijs. quem refert Diaz in pract. cri. cano. ca. 131. Et ita aliqnando seruatum fuisse per Senatum dixi suprà vers. Cæterùm si clericus.

34 Sed quæritur, nunquid requiratur declaratoria super huiusmodi incorrigibilitate prius, quàm clericus possit per iudicem laicum puniri? Respō. Felin. in d. c. cùm non ab homine, post nume. 10. dicit quòd potestas, quæ datur iudici seculari super clerico incorrigibili, non exerceatur, nisi declaretur qualitas incorrigibilitatis. Et dicit, quòd ita colligitur ex omnibus dictis doctorum communiter, & Felinus refert, & sequitur Diaz in alleg. c. 131. Boss. autem in tit. de foro compet. num. 132. dicit, quòd clericus qui non incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, si præcessit trina monitio, ille verò, qui incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, quando primò est depositus, secundò excommunicatus, tertiò anathematizatus, & adhuc in contumacia perseuerat. Qua forma seruata, dicit ipse, ꝙ absq; alia declaratione efficitur fori secularis, & subdit, ꝙ ita tenent communiter Doct. licet postea dicat quòd ista forma raro videtur in vsu. Cæterùm Chassen. super consuet. Burg. fol. 51. post num. 66. dicit, quòd in curia Parisiē. obseruatur, quòd post binam remissionem de delictis, pro quib. ingeritur pœna mortis, clericus habetur pro incorrigibili, tam in odium incorrigibilitatis, quàm in odium iudicis ecclesiastici, negligentis eum corrigere. Idem etiam declaratum fuisse per parlamētum Parisi. in criminibus, in quibus pœna mortis non ingerebatur, refert Papo lib. 1. titu. 6. Arresto 5. quæ obseruantia mihi satis placet.

35 Scias autem, quòd regulariter clericus in sacris cōstitutus, non potest propter quodcunq; etiam enormissimum crimen à iudice seculari puniri, nisi prius sit à iudice ecclesiastico degradatus, & traditus curiæ seculari. Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac. pract. quæst. 32. nume. 2. Duo itaq; requiruntur ad hoc, vt iudex laicus possit clericum punire: primum, quòd sit degradatus: secundum, quòd sit traditus curiæ seculari. Degradatio autem est duplex, verbalis scilicet & actualis, vt dixi infrà, q. 74. Et effectus huius differentiæ est maximus, nam quando degradatio est tantummodò verbalis, iudex laicus nullā habet iurisdictionem in clericum ita degradatum, nisi tradatur etiam curiæ seculari, vt dixi. Sed si sit actualiter degradatus, potest iudex secularis eum punire absq; alia traditione. Et hæc est cōmunis opi. vt dicit Alcia. in d. c. cùm non ab homine, nu. 105. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera C. num. 71.

36 Scias etiam, quòd clericus non est degradādus, nisi pro tribus criminibus, scilicet hæresis, falsi commissi in literis Apostolicis, & conspirationis in proprium episcopum. Et hæc est communis theorica Doctorum, vt ait Guliel. de Benedict. post tertiam partem repetitionis. cap. Raynutius, in quæst. de homicid. nume. 3. & sequentibus, quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 272. num. 23. In alijs autem quantumcunq; grauibus delictis, sufficit sola depositio absq; degradatione. Et ideo quamuis clericus commiserit crimen enorme, & grauissimum, etiam si occidisset summum Pontificem, non debet degradari, si paratus sit se corrigere, sed debet detrudi in perpetuū carcerem, vel in monasterium. Et est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de foro compet. nu. 136. Sed certè quicqd sit de iure, contrarium obseruatur in practica, vt dixi infrà, vers. Pariter etiam.

37 Dixi etiam, quòd ad hoc, vt clericus in sacris constitutus possit puniri à iudice laico requiritur vltra degradationem quòd sit traditus curiæ secularì. Scias autem, quòd regulariter clericus etiam depositus non debet tradi curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis. Et hæc est communis opinio, vt dicit Abb. in d. c. at si clerici, post num. 38. vers. Et si cresidet, de iudi. Si verò sit incorrigibilis, tunc potest iudex laicus, absque alia traditione facienda per iudicem ecclesiasticum, illum punire. Et est communis opinio, vt dicit Alex. de Neuo cons. 59. nume. 28. Quinimò ibi num. 30. dicit communem opinionem esse, quòd etiam absque degradatione possit clericum punire, & dicit quòd hanc esse communem attestatur Butrius in d. c. cùm non ab homine.

38 Hinc infertur, ꝙ licet ex dispositione c. si quis sacerdotum, 11. q. 1. clericus propter calumniam, vel contumeliā illatam episcopo sit deponēdus, & tradēdus curiæ seculari, illud tamē intelligendū est, si sit incorrigibilis, & ita tenet glo. in d. c. cùm non ab homine, in glo. fin. de iud. cuius opinio tanquam mitior

tior communiter approbatur, vt dicit Abb. in d.c.at si clerici, post nu. 37. Summa Syluestrina in verbo, Degradatio. q. 2. Hanc etiam opin. dicit tenere communiter Doct. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, num. 42. Anan. in c. ad aboiendam, post nu. 19. vers. Tertius casus est, de hæret. Aret. in d. c. cùm non ab homine, num. 71. quem refert Diaz in pract. crim. canon. c. 109.

39 Videmus etiam, quòd quamuis clericus conuictus de crimine falsi statim sit deponendus & tradendus curiæ seculari, c. ad falsariorum, de crim. falsi, nihilominus hoc regulariter non seruatur, vt dicit Anan. in Rub. de falsis, circa fin.

40 Pariter etiam licet clericus condemnatus pro enormi homicidio sit deponendus, & tradendus curiæ seculari, non tamen potest statim post depositionem tradi curiæ seculari, sed debet expectari, quòd sit incorrigibilis. Et est communis opi. vt dicit Aret. in d.c. cùm non ab homine, nume. 80. quem refert Dec. in d. c. at si clerici, nu. 258. Arnal. Albe. in c. quoniam, col. 124. in fin. vers. Nihilominus tamen, de hæret. in 6. quem referr Diaz in pract. crim. canon. c. 90. relatus per Dida. lib. 2. resolutionum, c. 20. post num. 7. & Folle. in pract. crim. fol. 66. nu. 45. circa fin. Placa lib. 1. delictorum, c. 21. nu. 13. Berous in d. c. at si clerici, nu. 181. Bossius in tit. de foro compet. nu. 141. in fin. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus sit curiæ seculari, dicit esse magis communem Guiiel. de Bened. post tertiam partem repet. c. Raynucius, in d. q. de homicidio, nu. 40. in fi. quem refert etiam Dida. in loco prællegato, non benè relatum per Villalobum in sua collecta communium opin. in litera I. num. 8. refert etiam Menchiaca de testam. lib. 3. §. 22. post nume. 52. Ita etiam dicit communiter teneri Pract. Carer. fol. 544. num. 59. Et hæc opinio seruatur in practica, vt scilicet clericus propter homicidium proditorè, vel aliud enorme, & grauissimum delictum degradatus, tradatur curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate, vt in facto quandoque seruatum fuisse refert Decius in d. c. at si clerici, col. fi. Diaz in d. c. 90. quem referr Foller. in pract. crim. canon. fol. 273. Et se ita aliàs practicasse refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, post num. 43. & ego etiam aliquando vidi seruari. Ego in huiusmodi casibus enormibus, stante hac varietate opinionum, crederem hoc relinquendum esse arbitrio ipsius iudicis ecclesiastici degradantis, qui secundum qualitatem facti, & personarum decerneret, an esset tradendus curiæ seculari, vel non. In dubio tamen dicerem non esse faciendam traditionem clerici delinquetis, qui non esset incorrigibilis nisi natura rei, & circumstantiæ criminis aliud suaderent. Et hãc sententiam tanquam communem, & regulis iuris consentaneam amplecti videtur Dida. in loco prælle. vers. Hinc sanè.

41 Nunquid autem episcopus, aut clericus committens crimen læsæ Maiesta. in Principem secularem, sit illi tradendus? Dixi suprà vers. Quæro nunquid.

42 Sed an iudex secularis, cui traditus est clericus degradatus per iudicem ecclesiasticũ, poterit illum punire corporaliter? Respõ. Si considerentur verba tex. in d. c. cùm non ab homine, videtur dicendum, quòd non, cum ibi expressè dicat summus Pontifex, quòd nõ debet puniri ad mortem, sed tantùm pœna exilij, vel alia legitima pœna, & verbum, Alia videtur intelligendum de simili, iuxta ea quę dixi infrà, lib. 7. §. alius. Sed in hoc non est insistendum, nam de facto contrarium seruatur, quia scilicet iudices seculares illos puniunt pœna mortis, & ita vbique seruari attestatur Chassen. super consuet. Burgun. fol. 51. post num. 66.

43 Sæpenumero contingit, quòd delinquentes post commissa scelera faciunt se clericos. Quæro, nunquid clericus, qui post commissum delictum assumpsit clericatum, aut factus est religiosus, possit puniri à iudice seculari? Resp. Aliqui dicunt simpliciter, quòd non, & ita fuisse aliàs iudicatum in curia Aquensi, refert Old. conf. 4. in fin. Tu verò dic, quòd aut talis delinquens suscepit absque fraude ordinem ecclesiasticum, & tunc liberatur, & eximitur prorsus à iurisdictione indicis laici, & relinqui debet iudice suo ecclesiastico puniendus. Et hæc conclusio est frequẽtiori doctorum calculo recepta, vt attestatur Placa lib. 1. delict. c. 35. num. 1. Aut verò assumpsit ordinem ecclesiasticum in fraudẽ, vt scilicet se eximeret à iurisdictiõe seculari, & tunc non liberatur, sed potest per iudicem laicum cõtra cum procedi. Et est communis opi vt ait Imola, conf. 119. num. 1. Dida. pract. q. 32. post nu. 4. ver. Secunda conclusio, Placa in loco prælegato, post num. 1. Benè verum est, quòd hoc casu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, sed tantùm in confisca-

tione

tione bonorum, aut pœna pecuniaria, & sic remanet subditus ratione causæ, & bonorũ, non autem respectu personæ. Erit ita communiter tenetur, vt dicit Aufre. in d. Clem. 1. in 1. regula, nu. 19. de offi. ord. quem refert Did. in d. q. 32. post nu. 4. ver. Tertia conclusio, & Nunius de los corrigidores, fol. 137. col. 1. ver. imò fortius, & Viuius in lib. communium opin. fol. 22. in verbo, Ordo ecclesiasticus. Hanc etiam dicit esse communem opin. Placa in d. c. 35. nu. 3. Bossius in titu. de pœnis, nu. 38. Pract. Conradt, fol. 247. ver. Vndecimò fallit. Deberet tamen iudex ecclesiasticus talem clericũ, qui ecclesiasticum ordinem in fraudem suscepit degradare, & tradere iudici seculari etiam corporaliter puniendum. Hanc autem conclusionem iudices seculares non obseruant, vt dicit Bart. in d. l. 1. num. 3. in fine, ff. de pœnis quem refert igneus in l. fideicommissum, post num. 266. ff. ad Sylle. Nam (vt ait Bar. ibi) ex quo iudices ecclesiastici plerunq; solent in hoc se præstare difficiles, solent iudices seculares, absque hac solennitate degradationis, nihilominus eos ad mortẽ condemnare, & propriam sententiam exequi, licet secundum eum malè faciant.

44 Sed in hoc proposito quæro, quandò præsumatur delinquentẽ suscepisse clericatum, aut ingressum fuisse religionem in fraudem, vel nõ? Resp. quòd si prius fuerat de ipso delicto delatus, vel etiam diffamatus præsumitur in fraudẽ fecisse, & ita censet maior pars interpretum, vt attestatur Placa in d. c. 35. nu. 1. circa fin. & aliàs senatus in causa cuiusdam Oldradi Cuiicæ iudicauit beneficiũ in fraudem susceptum fuisse, quoniam post cõmissum delictũ illud adeptus fuerat 19. Nouem. 1551. P. N. Hoc autem multò magis locum haberet in eo, qui iam fuisset condemnatus. Et ideo reiecta fuit per senatum, hæc exceptio in facti cõtingentia in quodam Barth. Trotto q dum esset vxoratus, condemnatus fuerat in pœnã pecuniariam, eo quia non præsentauerat quẽdam reũ, pro quo fideiusserat, deinde fecit se clericum, & senatus non obstante clericatu iussit contra eum procedi per iudicem laicum, 9. Septemb. 1559. P. N.

45 Sed nunquid, si delinquens ingrediatur religionem, monasterium tenebitur pro delicto ipsius ingressi, prout etiam dixi in hærede, infrà quæst. 51. vers. Sed hîc quæro? Respõ. quòd tenebitur ipsum monasterium, quatenus ad eum peruenit. Et hæc est communis opinio, vt dicit Alberi. in Aucten. ingressi, num. 2. circa fin. C. de sacrosan. eccles.

46 Euenit plerunque, quòd in eodem crimine committendo interueniunt simul clerici & laici, & iudex ecclesiasticus procedit contra clericos, iudex verò secularis procedit cõtra laicos. Quæro, nunquid causa sit etiã quò ad laicos remittenda iudici ecclesiastico, & hoc, ne continentia causæ diuidatur, & ne fortè etiam diuersæ sententiæ sequãtur? Respon. de iure, quòd sic, Ita dixit Anto. de Prato veteri in l. 1. in fi. quæ sent. sine app. rescin. Nam (vt ipse ait) magis dignum trahit ad se minus dignum, ca. quanto, de iud. prout est communis regula, teste Gomes. in c. 1. nume. 47. in fin. de rescri. in 6. Et hanc opin. dicit esse communem Boss. in tit. de foro compe. nume. 116. in fin. Et ita se quandoq; vidisse in practica obtineri, attestatur Soc. in l. eum senatus, in fin. ff. de rebus dubijs. quem refert Boss. in tit. de foro comp. num. 147. & Folier. pract. crim. fol. 75. num. 79. ita etiam se in facti contingentia obtinuisse attestatur Io. Arnol. soliloquio 57. Non est negligendum. Sed certè, quidquid sit de iure, hæc opin. non seruatur in practica, vt dicit Igneus in l. 1, §. si quis in villa, num. 27. ff. ad Sylle. Et ita in hoc ducatu semper vidi seruari, quòd iudex laicus cognoscit quò ad laicos, & ecclesiasticus quò à clericos, & ita etiam reperio in facti contingentia seruasse cons. Neapol. vt refert Capie. decis. 173. Et licet Chassen. super consuetud. Burgun, folio 51. post nume. 69. dicat se vidisse in hoc ducatu obseruari prædictam decis. Ant. de Prato veteri, hoc fortè potuit esse suis temporibus hodie certè seruatur totum contrarium prout etiam se vidisse contra rã sæpius iudicari, attestatur Igneus in l. Senatusconsulto, num. 14. ff. ad Sylle. Et ego pluries ita vidi iudicari, & in specie in causa quorundam de Castelliono, 23. Martij 1553. R. Et hanc opin. contra Anton. in practica seruari, attestatur etiam Rebuff. in repet. Auct. habita, priuilegio 106. & Anto. Gomes. c. 10. delictorum, num. 6. in fin. & alij plures, quos refert Dida. in pract. q. 34. nume. 1. in fin. Et ideo ab hac communi obseruantia non recedas in practica.

47 Quæro, quid si per laicum illata sit iniuria clerico, nunquid cognitio spectet iudici ecclesiastico? Resp. Gl. in Auct. Item nulla communitas, In verb. ab ecclesia. C. de epis. & cle. tenuit, quòd sic, alij verò dicunt, quòd quando laicus offendit clericum, potest vterq; iudex de ipso delicto cognoscere, & inter ipsos

est

est locus præuentioni. Et ideo si iudex ecclesiasticus prius procedere cœperit, ipse præferetur, & è conuerso. Et ita seruari attestatur Guido Papæ decis. 562. vtrum officialis, nu. 3. & ita iudicatũ fuisse in parlamento Gratiano. refert Pap. lib. 4. tit. 4. Arresto 6. Mihi magis placet, quòd vterq; iudex procedat, & vterq; condemnet, prout se in facti contingentia obseruasse attestatur Amad. de synd. nu. 171. vbi dicit, quòd episcopus ciuitatis procedebat contra peteuti…em clericum ad pœnas spirituales, & ipse procedebat ad pœnas fisco applicandas, vterq; enim iudex videtur offensus, meritò vterq; ad pœnã suifori procedere debet, cùm pœna spiritualis non tollat temporalem, nec è contra, vt dixi infrà. q. 57. vers. Sed quæro.

48 Quæro, quomodo fiat remissio clericorũ à iudicib. laicis ad ecclesiasticos? Resp. In aliquib. prouincijs cõsuetudo est, quòd fiant tales remissiones cum irrisione maxima ipsorum clericorum, & plerunque etiam cum mitra in capite, vel tubis sonantibus, quòd seruarum quandoque fuisse in ciuitate Perusij, refert Ang. in l. Iulia. circa fin. ff. ad l. Iul. de vi publ. Solent etiam aliqui iudices eos mittere ligatos in maxima populi frequentia, & alij faciunt eis radi caput, ne videatur corona clericalis, & ipsos tanquam laicos remittunt iudici ecclesiastico, vt refert Paris. Put. de synd. fol. 220. post nu. 5. In hac autem prouincia tales remissiones fiunt sine aliquo ipsorum clericorũ dedecore, aut ignominia. Et hæc consuetudo tanquam iustior & honestior seruanda est, & refert Paris. Put. de synd. fol. 391. in verb. Remissio, quòd quidam regens, qui remisit clericum cum catena in collo ad Episcopũ, fuit priuatus officio, quẽ refert Caraulta super ritu magnæ curiæ 235. nu. 7. & seq. vbi dicit hoc intelligendum esse, nisi catena illi apposita fuisset custodiæ potius quàm causa ignominiæ.

49 Vltimò quæro, nunquid quãdo iudex secularis remittit clericum ad iudicem ecclesiasticum, teneatur ipse iudex ecclesiasticus stare processui facto à iudice seculari remittente? Resp. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Dec. in c. at si clerici, de iud. pro. ut illum refert Gram. consi. crim. 42. num. 1. & Viuius lib. communium opi. in verbo, Iudex laicus, seu. Sunt enim acta facta coram iudice incompetente. Quid autem in confessione dixi suprà, q. 21. versic. Hanc tamen. Vide in hoc proposito ea quæ dixi infrà, q. 96. versic. Quæro etiam.

QVAESTIO XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Delicta communis fori quæ sint?*
2 *Et an crimen vsurarum sit communis fori?*
3 *Et an crimen adulterij?*
4 *Et an crimen concubinatus?*
5 *Et an crimen sodomiæ?*
6 *Et an crimen sacrilegij?*
7 *Et an crimen sortilegij?*
8 *Episcopus an possit capi facere laicos ob crimina communis fori?*
9 *Reus absolutus, vel punitus in vno foro, an possit etiam in alio puniri?*

1 IN hac exceptione incompetentiæ iudicis sæpenumero dubitari contingit ratione causæ ipsius, seu criminis, de quo agitur, an scilicet eius cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, an ad iudicem laicum, an etiam ad vtrunq;. Et in hoc proposito scire debes, quòd delictorum quædam sunt merè ecclesiastica, siue ad cognitionem ecclesiastici iudicis pertinentia, quædam merè secularia, siue ad cognitionem iudicis laici pertinentia, quædam mixta, scilicet communis fori, in quibus potest & iudex ecclesiasticus, & laicus cognoscere.

2 Quæro igitur, nunquid crimen vsurarum sit communis fori? Resp. videtur dicendum quòd non, sed quòd pertineat solummodo eius cognitio ad iudicem ecclesiasticum, nã istud crimen est merè ecclesiasticum secundum communem opi. de qua attestatur Did. lib. 3. resolutionum, c. 3. in primis verbis, dicens, quòd omnium iuris vtriusq; professorum consensu in hanc itum est sententiam. Et quòd causa restitutionis vsurarum, etiam si agatur inter laicos, spectat ad iudicem ecclesiasticum, neque in ea laicus sit iudex competens, voluit glo. in Clem. 2. in verbo, vsuris, de iud. secundum quam dicit esse communẽ opin. Alber. in Rub. C. de vsuris, nu. 5. Ita etiam communiter seruari, & practicari attestatur Lapus de Castel. allegatio. 56. Reuerẽde Domine, quem refert Imola in c. cùm sit generale, num. 6. de foro compe. Adeo quòd (secundum aliquos) non potest iudex secularis, neque etiam incidenter cognoscere super vsura. Et hanc opi. dicit esse communem Alex. in l. quoties, post nu. 4. vers. Extra gl. C. de iudic. Quinimò (secundum alios) parte excipiente contractum esse vsurarium, non potest iudex secularis, neq; etiam statuere terminum,

terminum, intra quem, debeat coram iudice ecclesiastico probare exceptionem vsurariæ prauitatis, iuxta doctrinam Bart. in l. præses, post n. 4. C. de appell. quem omnes sequuntur, vt dicit Ripa in l. qui pro tribunali, num. 7. ff. de iudic. Tu verò breuiter dic, quòd, Aut loquimur, quando pro crimine vsurarũ agitur criminaliter, & tunc nulla est difficultas, quin vterque iudex, scilicet tam ecclesiasticus, quàm laicus, possit pro ipso crimine criminaliter contra vsurarium procedere, vt dixi sup. huc eo. lib. §. Vsura, vers. Et ex hoc infertur. Et ita praxis obseruat, vt attestatur Dida. in d. c. 3. post n. 1. vers. Quartò non est, Aut loquimur, quando inter partes agitur ciuiliter, & tunc, Aut vertitur quæstio iuris super vsura, scilicet nunquid contractus sit vsurarius, vel non, & tunc cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, neq; potest iudex secularis in ea vllo modo se intromittere. Et ita concludunt omnes Doct. tam Legistæ, quàm Canonistæ, vt dicit Ias. cons. 153. num. 3. lib. 4. vbi etiam refert Bald. in l. filium eum diffinimus, ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris, dicentem, quòd ita seruatur de consuetudine, Dec. cons. 170. nu. 3. vbi dicit, quòd Doctores omnes ita concludunt, Roland. cons. 95. nu. 44. lib. 2. Hanc etiam opin. dicit esse communem Socin. cons. 88. num. 23. lib. 4. Alciat. in c. 1. num. 77. de offic. ord. Et ita etiam communiter practicari, saltem quando iudex ecclesiasticus facit inhibitionem, attestatur Marian. in d. c. cùm sit generale, nume. 22. de foro compe. Aut verò vertitur quæstio facti super vsura, puta, quia non refricatur in dubium, an contractus sit vsurarius, vel ne, sed solummodo repetuntur vsuræ, & tunc vtiq; laicus est iudex competens. Ita dicit Bal. in d. l. quoties, circa fin. C. de iudic. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Blanc. de compromissis, fol. 94. post nu. 9. Ita etiam communiter receptam esse attestatur Dida. in d. c. 3. circa princ. & super 4. lib. decretal. fol. 197. nu. 5. Hanc etiam dicit esse communem opi. Abb. in d. c. cùm sit generale, num. 17. quem refert Afflict. super prima parte constitutionum Regni, Rub. 6. c. statuimus, nume. 1. & Berous in Rub. de vsuris, post nu. 85. Alex. in d. l. quoties, prout illum refert Turzan. in lib. commun. opin. c. 9. Alciat. in d. c. 1. num. 77. Hæc tamen omnia intelligenda sunt, vt procedant, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio vsurarum, cæterùm quando incidẽter opponitur per modum exceptionis contractum esse vsurarium, tũc benè potest iudex laicus cognoscere, etiam sup quæstione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare, & rescindere, & est cõmunis opin. tam Legistarum quàm Canoni-
3 starum, vt dicit Guido Papæ cons. 180. nu. 2. Et ita quandoque vidi seruari.

Quæro, nunquid causa adulterij sit communis fori, ita quòd in ea possit procedere, tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis? Respon. quòd sic, & ideo ex causa adulterij poterit Episcopus punire etiam laicus, vt dicit Abb. in c. intelleximus, num. 1. de adult. & est communis opin. vt attestatur Alciat. in d. c. 1. num. 18. de offic. ord. & ipsus excommunicare & detrudere in monasterium, & est communis opin. vt ait Dida. super quarto decretal. 145. num. 20. quem refert Villalob. in sua collecta commun. opin. in litera L. nume. 5. Cùm enim hoc delictum sit violatiu sacramenti matrimonialis, meritò eius vindicta non minus pertinet ad iudicem ecclesiasticum, quam ad laicum. Scias tamen, quod quando agitur ad separationẽ tori propter adulterium faciendam, tunc de ea solus iudex ecclesiasticus cognoscit. Et hæc est communis opin. vt ait Dec. cons. 212. post nu. 2. Dida. sup 4. decretal. fol. 137. nu. 8.

4 Quæro etiam, pro crimine concubinatus quis sit iudex competens? Respon. Aliqui dicunt, quod de hoc crimine iudex ecclesiasticus cognoscit, cùm sit merè ecclesiasticum, & ita tenuit Gosted. quem refert Abb. in d. c. cùm sit general, nu. 25. & hanc dicit esse communẽ opin. Bermon. de concub. fol. 304. num. 2. Et hæc quidem opin. absq; difficultate procedit, tenendo quòd concubinatus de iure ciuili non sit delictum, de quo dixi suprà, hoc eo. lib. §. Fornicatio, vers. Et in primis, sed tenendo, quòd etiam de iure ciuili concubinatus sit prohibitus, necessariò fatendum esset, quòd etiam iudex secularis possit super eo procedere, & punire. Quod certè sensisse videntur illi, qui asserunt, quòd etiam concubina sacerdotis, si est notoria, potest puniri per iudicem secularem, licet si sit occultè, nõ possit puniri, nisi per Episcopum, quam opi. dicit esse communem, idem Bermond. in loco præællega. fol. 305. post nu. 6. & reperio in facti contingentia consuluisse Euerar. cons. 202. Sed quidquid sit de iure, nos videmus, quòd iudices laici de concubinatus crimine

puniendo patum se intromittunt, & hodie pauci etiam ex ecclesiasticis, fortè ne in alijs puniant id, in quo ipsimet delinquunt.

5 Item quæro, nunquid pro nefando crimine sodomiæ possit etiam iudex ecclesiasticus contra laicum procedere? Resp. quòd sic, ita colligi videtur ex tex. in cap. clerici, de excess. prælato. & est communis opin. vt attestatur Bermond. in d. tractatu de concub. fo. 118. num. 43.

6 Vlterius quæro, nunquid crimē sacrilegij sit ecclesiasticum? Resp. Aliqui dicunt, quòd de iure eius criminis cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, & videtur tex. in c. cùm sit generale, & in c. cōquestus, de foro comp. Alij dicunt φ est crimen mixtum, quod potest ab vtroq; iudice tam laico, q̃ ecclesiastico puniri, & quod inter eos est locus præuentionis. Et dicit Mantua cons. 266. n. 80. quòd ita omnes cōcludunt. Sed apud nos de consuetudine iudices laici cognoscunt de sacrilegio, non autem ecclesiastici, prout etiam seruari in regno Frāciæ attestatur pract. Millei, fol. 74. nu. 17. vbi refert se fecisse suspendi quendam, qui abstulerat ab ecclesia vas sacrę Eucharistiæ. Faciunt quæ dixi infrà q. proxima, vers. Vidi etiam.

7 Præterea quæro, an sortilegij crimen sit communis fori? Dixi suprà hoc eo. lib. §. Hæresis, vers. Successiuè quæro.

8 Vnum tamen volo vt scias in hac materia, quòd Episcopus in criminalibus communis fori, in quibus potest procedere contra laicos, non potest illos personaliter capi aut carcerari facere, aut punire, sed tātummodo potest contra eos procedere per censuras. Et ita communiter tenetur, vt dicit Io. And. in add. Spec. prout illum refert Foller. in pract. crim. cano. fol. 97. nu. 52. & seq. Aufre. in tract. de potesta. eccle. super laicis, n. 1. quem refert Dida. pract. q. 10. nume. 2. licet ipsi videantur sentire contrarium, & dicant se aliquando contrarium obseruasse. Hanc etiam dicit esse communem opi. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. post num. 17. licet subdat, φ ferè tantus est numerus eorum, qui tenent cōtrarium. Sed quidquid sit, apud nos cōis opin. in practica obseruatur, neq; ab illa esset vllo pacto recedendum, & secundum illam in facti contingentia iudicatū fuisse per parlamentū Paris. refert Papo lib. 1. tit. 5. Arresto 26. Benè verum est, φ si prælatus legitimè perscripsisset hanc facultatem exequendi contra laicos, vtiq; posset illos capere, & carcerari facere. Et hoc ab vtriusque partis fautoribus receptum esse attestatur Menchiaca in loco præallegato, n. 12. in fin. Quò ad clericos autem nulla est difficultas, quin possit Episcopus eos capere, & in carcerem mittere, etiam sine auxilio brachij secularis, & hæc est communis omnium opin. vt attestatur Didac. in d. quæst. 10. post nu. 2. vers. Quarto non est, & ita quotidie videmus obseruari.

9 Vltimò quæro, si pro huiusmodi criminibus communis fori reus fuerit in foro ecclesiastico absolutus, vel punitus, an possit deinde etiam per iudicem laicū inquiri, & puniri? Dixi infrà, q. 57. vers. Sed hîc occurrit, & vers. Sed quæro.

QVAESTIO XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudex loci delicti an possit contra delinquentem, aliàs sibi non subditum procedere?*
2 *Et an possit reum punire, etiam secundum statuta ipsius loci delicti?*
3 *Si sint duo domini eiusdem castri, an si vnus delinquat, possit ab alio puniri?*
4 *Et quid si aliquis delinquat in exercitu vnius prætoris, posito in alio territorio?*
5 *Et an in foro pœnitentiali quis sortiatur forum ratione delicti?*
6 *Et an mandans fieri delictum sit puniendus in loco mandati, vel in loco delicti?*
7 *Et an ratificans delictum sit puniendus in loco ratificationis, vel in loco delicti?*
8 *Et an ratione tractatus quis puniri possit?*
9 *Emittens sagittam in vno territorio & vulnerās in alio, in quo sit puniendus?*
10 *Delinquens in vna ciuitate, an possit puniri in alia illi fœderata?*
11 *Et quid si delictum sit commissum in confinibus duorum territoriorum, quis iudex procedat?*
12 *Et quid facere debeat iudex, si reus alleget delictum in alieno territorio commissum fuisse?*
13 *Iudex, coram quo testis falsum deponit, an possit illum punire?*
14 *Et quid si clericus deponat falsum coram iudice laico?*
15 *Et quid si laicus deponat falsum coram ecclesiastico?*
16 *Et an furans rem in vno territorio, & contrectans in alio, possit in loco contrectationis puniri?*
17 *Furta commissa in alienis territorijs an computentur?*
18 *Si laicus committat delictum in ecclesia, ad quem iudicē cognitio spectet?*
19 *Remißio an fieri debeat ad locum delicti?*
20 *Et quid de consuetudine?*
21 *Et quid si loca sint sub eodem præside prouinciæ?*
22 *Et quid si iudex, à quo petitur remißio, non habeat iurisdictionem procedendi ex eo delicti?*
23 *Et an in leuibus delictis sit locus remißionis?*
24 *Et quid si agatur pro crimine ciuiliter?*
25 *Et an in curia Romana locum habeat remißio?*
26 *Et an si agatur de pluribus delictis ab eodem commissis?*
27 *Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem ecclesiasticum.*

28 *Inter*

18 *Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis sit praeferendus?*

1 Dictum est de iudicis competentia ratione personarum, & causarũ, nunc de loco delicti videamus. In hoc autẽ indubitata est iuris cõclusio, quòd iudex loci, in quo commissum est delictũ potest contra delinquentem procedere etiam quòd ille alias non sit iurisdictioni suæ suppositus, eumq; conde-
2 mnare, & punire. † Et hoc receptum esse affirmat Dida. pract. q. ii. nu. 3. & dixi infrà, q. 85. in princ. vbi etiam dixi, an possit illum punire solummodo secundum dispositionem iuris communis, an autem etiam secundum statuta ipsius loci delicti.

3 Quæro, pone quòd sint duo domini vnius castri, qui diuidant administrationem inter se, & vnus eorum delinquat in iurisdictione alterius, nunqd poterit ab alio puniri? Re. ꝙ non, ita tenet Bart. in l. inter tutores, post num. 6. ff. de admi. tutorum, & est communis opin. vt dicit Caspar Valas. in repet. l. imperium, post numerum 186, versi. Ex supradictis infertur. ff. de iurisdict. omn. iud. Hoc etiam esse commune dictum attestatur Felin. in c. prudentium, num. 4. de offi. delegat. Nam (vt communiter dicitur) par in parem non habet imperium.

4 Quæro etiam, pone quòd aliquis delinquat in exercitu Mutinensiũ tunc posito in territorio Bononiensi, nunquid poterit puniri à Prætore Mutinensis exercitus? Respon. quòd sic, ita tenuit Mar. Sili. in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & est commune dictum, vt ait Corse. in repet. Abbatis, in verbo, Iudicis incõpetentia, in 33. limi. Ita etiam tenere DD. attestatur Bald. in l. 3. num. 3. ff. de offi. præsid. & in d. l. cunctos populos, nume. 24. in fi. dicẽs, quòd ita est de generali cõsuetudine, & ante eum ita etiam seruari de consuetudine dixit Bart. in ea. l. cunctos populos, nu. 46. Idem attestatur Grammar. super const. Regni, fol. 64. num. 6. & 7. Potest enim vniuersitas prorogare iurisdictionem, & exercitus in hoc habetur loco vniuersitatis. Et in hoc proposito nõ est omittenda mirabilis decisio facta per senatum contra quendam Io. Raffam. militem cataphractum, qui dum esset hospitatus cum eius comitiua in ciuitate Papiæ, commisit homicidium super territorio Placentino, & conclusum fuit, quòd licet ipse non esset subditus Ducatui Mediolani, neq; ratione originis, neq; ratione domicilij, neq; ratione delicti, nihilominus poterat tanquam subditus ratione militiæ puniri, iuxta ea quæ tradit Bart. in l. 1. nu. 13. ff. ad mun. Et ita perfecto processu fuit damnatus ad triremes perpetuò, 11. Maij. 1570. P. N. Vide quæ dixi suprà, quæst. 35. versic. Quæro modò.

5 Quæro, nunquid in foro pœnitentiali qs sortiatur forum ratione delicti? Respõ. quòd non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in c. f. n. 1. de raptorib. quem refert Rochus de consuet. relatus per Didac. pract. q. 11. nu. 4. & Duennas reg. 378. in 1. limitatione. Et ideo licet quis delinquat extra locum, in quo habet domicilium, tenetur tamẽ peccata sua cõfiteri sacerdoti, in cuius parochia tenet habitationem.

6 Item quæro, nunquid mandans fieri aliquod delictum, sit puniendus in loco, in quo fuit datum mandatum, an autem in loco, vbi secutum est delictum? Resp. quòd debet puniri in loco, in quo delictũ fuit consummatum, non autẽ in loco, vbi mandauit. Et hæc est communis opi. vt dicit Abb. in d. c. fi. nu. 27. de foro compet. quem refert Probus in c. Inquisitores nu. 5. in fi. de hæret. in 6. in pract. Conradi, fol. 251. in prin. Marian. in d. c. postulasti, nu. 5. de foro compe. & in c. 1. nu. 15. de raptor. Lancel. Dec. in l. hæres absens, §. apud Labeonem, ff. de iudic. quem refert Duennas in d. reg. 378. in tertia amplia. & Placa lib. 1. delictorum, c. 15. nu. 17. Remi. de immun. ecclesiarum, fol. 116. in. 5. fallentia, post nume. 3. Et ratio est, quia mandans non tenetur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum secuto, vt dixi infrà, q. 89. vers. Scias autẽ. Dicit tamen Bal. in l. non ideo minus, in fi C. de accus. ꝙ si mandans, & mandatarius conueniantur coram diuersis iudicibus, non possunt petere se remitti ad eundem iudicem, subdens, in facti contingentia ita fuisse iudicatum, quòd nota, quia apud nos fortè contrarium seruaretur in practica si vterque iudex esset subditus huic ducatui.

7 Sed pone, quòd aliquis cõmiserit homicidium Florentiæ, vt redderet securũ aliquẽ Senensem, qui Senensis postea Senis ratificauit dictum homicidiũ, nunquid talis Senensis ratificans erit puniendus Florẽtiæ, & sic in loco commissi homicidij, an autem Senis, & sic in loco, in quo secuta est ratificatio? Resp. quòd debet puniri Florentiæ, vbi cõmissum fuit homicidium, & est communis opin. vt attestatur Marian. in d. c. postulasti, nume. 5.

vers.Circa tertiam.Faciunt quæ dixi sup.ver. Item quæro.

8 Vidi aliquando dubitari, nunquid ille, qui non est subditus ratione originis, neque domicilij, possit puniri occasione tractatus facti de committendo aliquo maleficio extra territorium, & post multa tandem decisum fuit per senatum, quòd sic, in causa cuiusdam Castelli, 20. Decembris 1552. Et hoc licet maleficium fuit cõmissum extra ducatum, neq; ipse esset iurisdictioni nostræ suppositus. Quod nota, quia cum sit decisio senatus, seruanda esset pro lege in hac prouincia. Reperio tamen, quòd idem senatus in causa cuiusdam Guidonis Bombasij, qui molestabatur occasione tractatus facti in dominio de committendo homicidiũ, quòd commiserat postea extra dominium, visus est inclinare in sententiam, quòd ex quo ipsemet deinde commisit homicidium, quod tractatum fuerat nõ poterat pro tractatu in hoc dominio puniri, 30. Aug. 1560. licet ego contrarium de iure sentiam, per ea quæ in terminis cõsulendo dixit Bolognin. cons. 8. in 2. dubitatione, vbi valde eleganter loquitur.

9 Item pone, quòd aliquis existens in vno territorio emittat sagittam, cum qua percutiat, vel exonerat archibusiũ, cum quo interficiat aliquem existentem in alio territorio. Quis erit iudex huiusmodi delicti? Res. quòd poterit puniri in vtroque territorio, & inter ipsos iudices vtriusq; territorij erit locus præuentioni, & ita communiter concluditur, vt dicit Abb. in d. c. fi. n. 25. de foro comp. quem refert Pract. Conradi, fol. 150. in fine, Ita etiam communiter teneri attestatur Albericus in quarta parte statutorum, quæst. 79. quem refert Nellus de bannitis in 2. parte primi temporis, q. 8.

10 Successiuè quæro, nunquid delinquens in vna ciuitate possit puniri in alia ei confœderata? Resp. Bar. videtur in aliquibus locis sensisse, quòd sic, sed Bal. in l. executorem, nu. 32. C. de exec. rei iudic. tenuit totum oppositũ, dicẽs, quòd in hoc Bar. errauit, nec seruatur dictum suum de cõsuetudine, quia sapientibus non placet, & ideo illud consuetudo abhorret, & illum refert Ias. in l. à diuo Pio, §. sententiam Romæ, post nu. 10. ff. de re iudic. Et ab hac opi. contra Bar. non recedas in practica, nisi aliter ex capitulis fœderum expresse cautum esset. Faciunt quæ dixi infrà, q. 71. vers. Quæro modò.

11 Præterea quæro, pone quòd aliquis committat delictum in cõfinibus duorum territoriorum, ita quòd nescitur, super quo territorio possit dici cõmissum fuisse, quis iudex procedat? Respõ. Aliqui dicunt quòd vterq; iudex potest procedere, si tamen vnus præueniat, ille solus cognoscere debet. Et hanc dicit esse cõmunem opin. Iacob. de Beluis. Iun. in repet. §. cõtrahentes, post nu. 18. Sed quidquid sit de iure vsus obtinuit, quòd vterq; iudex procedit, & punit in suo territorio. Et ita communiter seruari attestatur Iacob. de Beluis. in loco præallega. post nu. 14. Marian. in d. c. proposuisti, prout illum refert Boss. in tit. de foro compet. nu. 60.

12 Vlterius quæro, pone quòd quis accusauerit Titium de aliquo delicto, Titius comparet, & non negat delictum, sed dicit illud commisisse in alieno territorio, quid debet iudex hoc casu facere? Respõ. ꝙ antè omnia potest ac debet cognoscere, an ille locus, in quo delictum commissum fuisse dicitur, sit de sua iurisdictione. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Marianus in c. postulasti, quod est ca. fin. post numerum. 9. versic. Circa XIIII. de foro compet.

13 Sed quæro nunquid iudex, coram quo testis falsum deponit, possit illũ punire de falso etiam si respectu pœnæ non sit illi iudex cõpetens? Resp. Aut est iudex ordinarius, & potest illum punire pœna extraordinaria, secũdum Bart. in l. nullum, num. 8. C. de testibus, & est communis opin. vt dicit Boss. in tit. de falsis, num. 103. Et scias, quòd licet iste iudex puniat illum testem tali pœna extraordinaria, potest nihilominus iudex cõpetens ipsius testis procedere contra eum de falso ad pœnam ordinariam. Et ita volunt communiter Doctores, vt ait Bos. in tit. præalleg. nu. 104. Aut est iudex delegatus & tũc est distinguẽdum, nã aut loquimur in delegato principis, & potest eum punire, aut loquimur in delegato ab inferiore à principe, & non potest. Ita dicit Ioã. And. in addit. Specul. in tit. de teste, §. sub nu. 44. Et hæc distinctio est frequentiori suffragio iuris vtriusq; interpretũ recepta, vt ait Didacus in pract. q. 18. nume. 8. Scias tamen, quòd non potest delegatus huiusmodi testem punire pœna ordinaria, sed tantùm extraordinaria. Et hæc est communis resolutio. vt attestatur Sapia in l. fi. num. 8. de offic. eius.

14 Sed hîc quæro, qd si clericus deponat falsum testimoniũ coram iudice laico, nunqd poterit ab eo puniri de falso? Respon. In hoc

art.

art. tres fuerũt opi. Prima fuit glossa in d. l. nullum, in glossella 1. C. de testi. quæ videtur sensisse, quòd Index laicus possit illum punire de falso. Sed illa gloss. communiter reprobatur, vt dicit Card. Alex. in c. de accus. co. 32. vers. Sed quid si clericus, 2. q. 8. Secunda fuit opin. Federici de Senis cons. 93. Factum tale, quòd scilicet iudex secularis non ad accusationem partis, sed ex officio potest punire clericum de testimonio falso coram eo perhibito, in pœna pecuniaria. Et hanc opin. dicit in Francia seruari Gulie. de Bened. in 1. parte repet. c. Rayn. fol. 79. num. 142. quem refert Chasseu. super consu. Burgun. fol. 52. num. 87. Idem attestatur Aufrc. in clem. 1. de offi. ord. in 2. fall. 1. reg. Tertia fuit opin. Hostien. quòd iudex laicus non possit illum punire neque corporaliter, neq; pecuniariter. Et hanc opi. tenent cõiter canon. vt dicit Affl. decis. 230. quam etiam dicit esse communem Feli. in c. verum, de foro comp. prout illum refert Capic. decis. 2. nu. 13. & Rol. cons. 12. nu. 48. lib. 2. Maranta in suo Speculo, fol. 130. nu. 4. Vantius de nullitatib. fol. 111. num. 50. Diaz in pract. cri. can. 87. in fi. quẽ refert Pract. Conradi, fol. 247. in prin. & Nunius de los corregidores, fo. 232. col. 2. vers. Quod intellige, Dida. in pract. q. 18. post nu. 8. quẽ refert Don. Ant. de Padilla in l. transig. nu. 112. C. de transact. Boss. in ti. de falsis, nu. 110 Et hæc opi. apud nos seruatur in pra. Benè potest iudex laicus in ipsa causa ciuili cognoscere super falsitate, quam clericus deposuit, non quidem ad effectum puniendi ipsum clericũ, sed ad effectum expediẽdi ipsam causam coram eo vertẽtem. Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac. in d. q. 18. in vltimis verbis.

15 Quæro nunc, quid è conuerso, si laicus deponat falsum testimonium coram iudice ecclesiastico, nunquid poterit eum punire? Respon. quòd sic, & eo casu vterque iudex, scilicet ecclesiasticus, & secularis potest procedere contra huiusmodi testem, & inter ipsos iudices erit locus præuentioni. Et ita in facti cõtingentia decisum fuit per consiliũ Neap. vt per Afflict. decis. 219.

16 Tu scis, quòd furtum est contrectatio rei alienæ inuito domino. Modò aliquis cõmisit furtum in ciuitate Asten si, postea transtulit se cum re furtiua ad ciuitatem Alexãdriæ, nunquid prætor Alexandriæ poterit ratione contrectationis eum punire de furto? Resp. Bar. in l. si dominium, n. 2. ff. de furtis, tenuit, ꝙ sic, & dicit Auge. in d. l. si abducta, in lectu. Perusina, ꝙ sæpius vidit practicari opi. Bar. & multos ad furcas duci, & in lectura Patauina dicit, ꝙ assessores seruant opi. Bart. tanq̃ vtilem reip. quem refert Mart. Laud. cons. 61. nu. 5. inter cons. cri. diuersorum lib. 1. & Flor. in d. l. si abducta, dicit ꝙ assessores tenent op. Bar. pro Euang. Hanc et opin. Bar. seruari de consuetudine attestatur Bal. in d. l. si dominium, in quadã lectura, quam pauci habent, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et veste coelestem, nu. 16. Dicit etiã Paul. de Cast. in l. siue manifestum, §. 1. nu. 13. ff. de cond. fut. ꝙ opin. Bar. practicatur per totum mundum, & assessores, & indices habent eam pro Euangelio, quem refert Marſ. in l. fi. post nu. 212. ff. de iurisd. omn. ind. Dicit etiam Nell. de ban. in 2. par. 1. tempo. q. 5. quòd istam partem vt plurimum sequuntur assessores, dicentes hanc op. sanctam, licet in fine subdat, quòd in hoc assessores nõ rectè se fundant de iure, possunt nihilominus defendi ex varietate opi. & fortè ex consuetudine, Dicit etiam Maria. in c. t. nu. 15. in fi. de rapt. ꝙ hæc opi. Bar. fecit suspẽdi centum millia hominũ, Et dicit Boer. decis. 13. nu. 47. quòd opi. Bar. communiter seruatur in praxi, quem refert Dida. lib. 2. resol. 20. nu. 15. in fin. & pract. q. 11. nu. 9. & Beniocasius de pauperta. fol. 104. num. 17. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Index domicilij, in fin. tanquam attestantem ꝙ opi. Bar. sit communis, licet ego non reperiam in libro meo, Boër. in loco præal. id attestantem, benè inueni Affli. in §. iniuriis, in 3. not. nu. 7. de pace iura. firm. attestantẽ quòd opi. Barr. est communis. Et dicit Capic. decisio. 104. in causa D. Gomitis, quòd cons. Neapol. habet illam opi. Bar. pro verã, saltem in pract. quãm etiam se communiter seruari vidisse attestatur Iac. de Beluisio in lor in repet. §. contrahentes, post nu. 120. Sed certè ego non credo, quòd in hoc Affli. verum dicat, quinimò opi. contra Bart. esse communem attestatur Cæpolla cons. crim. 59. circa fin. vbi dicit, quòd hæc opinio contra Bart. est verior, & æquior de iure, & hodie etiam magis communis quem refert, & sequitur Boss. in tit. de furtis, num. 18. Et Auge. in d. l. si dominium, num. 11 expressè dicit, quòd illa opinio Bartoli de rigore iuris communiter reprobatur, licet subdat, quòd illam vidit obseruari per plures assessores, & quòd talis obseruantia est vtilis reip. & Ang. refert Alex. in Apostil. ad Batto. in eadem l. si dominium, & Riminal. cons. 7. num. 12. & Iacob. de S. Georgio in d. l. si abdu-

s 3 cta, nu.

ċta,nu.4.C. de furtis, & Ang.de Vbald.inter consilia criminalia diuersorum cons.91.nu. 18.in fin.lib.2,Et dicit Abb.in d.c.1.n.11.de rapto, quòd vsq; ad tempora Bar.cõtraria opi. fuit communis,quem refert, & deridet Ana. in c.ex literis,post nu.6.de furtis,licet idẽ etiam dicat Marian.in eod.c.s.nu.15. in fi. Et dicit Pract, Papien. in forma inquisitionis, in verbo,Contractando,num. 3. ꝙ illa opi. Bar. nõ est communis,neque approbata per Moder.de iuris subtilitate,quẽ refert Pract.Conradi,fol.368. num.22. Quinimò Bal,cons.154. lib.1.& cõs.471. lib.3. dicit, quòd illa opi.Bar. de facto nunquam vel rarò obseruatur, & contra illam se in facti cõtingentia iudicasse attestatur Cæpolla in l. Marcellus, nu. 23. ff.de verb.sig. Illam etiam esse communiter reprobatã attestatur Hippol.Rim.inter consilia criminalia diuersorum cons. 106. nu. 11. lib. 1. & ita teneas. Certè in hoc Ducatu non seruatur opin. Bart, vt s. fur repertus cum re per eum furata in alieno territorio,puniatur criminaliter.Et ita contra illam opi. Bar.vidi in senatu sæpissimè iudicari, & in specie 29. Nouem.1558.in quodam fure Cremense.Solet tamen quãdoq; senatus tales fures eijcere à Ducatu sub aliqua pœna, prout seruatũ fuit cum quodã peregrino, 10. Martij 1551. P. N.Et secundum hanc opi. malè potuisset defendi cons. Barb.33. in primo dubio, lib.4. in quo consuluit, quòd fur, qui cum re furata aufugit ad ecclesiam, dicitur ibi ex noua cõtrectatione nouum furtum committere & ideo potest ab ea impunè extrahi, quòd non credo verum per prædicta.

17 An autem furta commissa in alienis territorijs computentur, & faciant numerum ad effectum, vt quis possit pro pluribus furtis suspendi, dixi suprà hoc eod. lib. §. Furtum, vers.Sed pone.

18 Vidi etiam quandoque dubitari, an si laicus committat aliquod delictum in ecclesia, eius criminis cognitio spectet ad iudicẽ ecclesiasticum, an ad secularẽ, & reperio quòd Cyn.in l.præsenti,versic. Secundò quæro, C. de his qui ad eccles.cõf.tenuit,ꝙ eius cognitio, & punitio spectet ad ecclesiasticũ. Contrariam autem opinio, quòd s. cognosci, & puniri debeat per iudicem secularem tenuit Bart.in l.si cui, §. cum sacrilegium,nume.3.ff. de accusat. Et hanc dicit esse magis communem opin.Roland. cons.24. num.5.& 6.lib.2, & ita reperio in facti contingentia eleganter consuluisse Bertrand.cons.9. & 10. lib.7, licet enim locus ecclesiæ sit sacer,non tamen propter hoc desinit esse de territorio principis secularis. Et ita indistinctè apud nos seruatur.Faciunt, quæ dixi suprà quæst. proxima, vers.Vlterius quæro.

19 Est autem tantæ potentiæ locus delicti commissi, vt de iure communi teneantur alij iudices, puta originis,vel domicilij,ipsum delinquentem remittere ad iudicem loci delicti,si fuerunt ab eo requisiti, & hoc ad effectum,vt ibi contra eum procedatur, & puniatur. Et hæc est communis opin. vt dicit Cæpolla cons. crim.59. versic. Primum est an de iure, Curt, Iunior in l. hæret. absens, §. 1. nume.5. ff. de iudicijs, Sapia in dicto §. hæres absens, nume. 10. Et quòd iudex domicilij, si nondum cœpit cognoscere, omnino teneatur remittere,si remissio petatur,dicit esse communem Marian.in dicto c. postulasti, post numerum 14. versic. Si verò iudex,de foro competen.Hanc etiam dicit esse communem opinionem in atrocibus delictis Pract. Conradi, fol. 249. numero 12. Si verò petita non fuerit remissio, non tenet iudex remittere.Et hæc est communis opinio, vt attestatur Didaci pract.quæstio.11. num. 6. Et quod vbicunq; delictum remaneret impunitum si remissio non fieret, debeat de necessitate remissio fieri,dicit esse communem opi.Anan. in c.ex his,post nume.9.vers.Et primo arguit de furtis. Et licet aliqui voluerint, quòd iudex de remissione requisitus, debeat prius ipse cognoscere an ille sit culpabilis delicto, pro quo imputatur,& dicat Cæpoll. in d.cõsil. 54. versiculo. Et in hoc benè consideres ita fuisse aliquando iudicatum, tamen illam opin. praxis non admisit, vt attestatur Didacus in d. q.11, nume. 8. & contrarium tenent Doctores communiter, vt dicit Imola in l. interdum,§. idem autem, versic. Nota argumentum,ff. de publ.& ita semper vidi in practica obseruari.

20 Sed certè quidquid sit de iure, hodie de consuetudine communiter non fit remissio vt attestatur Cyn. in auct.apud eloquentissimum in 3.not. C. de fide inst.Bart.in l. sepulchri, nume. 3.ff.de sep.vio.quem refert Abb. cons.24.num,1.lib.1.& Gramm. cons.28.in fi. & publ.super consuet.Aluern.fo.18,art.1.nu. 3.Gand.de malefic. in Rub. de citat.faciend. num.8.Bald.cons.393.lib.1.& cons.209.in fin. lib.5.& cons.238.lib.4. & in l.1.num. 2. in fi.C. vbi de crim.agi.opor.quem refert Afflict.super secunda parte const.Regni,Rub. 3. num.

68.Vital.

68. Vital. de malef. in Rub. quid sit accusatio, num. 53. Iac. de Beluis. in §. si quis verò comprehensorum, in auc. vt nulli iudicum, quem refert Ang. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, num. 27. Abbas cons. 24. num. 1. & seq. lib. 1. Ias. in l. à diuo Pio. §. 2. nu. 2. ff. de re iud. quem refert Pract. Conradi. fol. 249. in octaua limita. Rimin. cons. 7. nu. 7. Mars. in pract. crim. §. oportunæ. num. 35. & cons. 32. num. 9. & cons. 99. num. 21. quem refert Rolan. cons. 60. num. 22. lib. 2. Idem Mars. in repet. l. vnicæ, num. 143. in fi. C. de raptu virg. Gramm. decis. 26. nu. 3. Berons in c. de his, nu. 29. de accus. Et dicit Ang. in l. solet. num. 3. ff. de custod. reo. quòd hodie non vtimur istis remissionibus, quia vnaquæq; ciuitas sibi ipsi præses est, nec subsunt ciuitates eidē dominio meritò vnus præses alteri obedire non tenetur. Et ideò in Italia in qualibet ciuitate habēte iurisdictionem separatam, quilibet delinquens est securus. Et ita seruari de consuetudine attestatur Fulgo. con. 149. nu. 2. Soc. Iun. cons. 76. nu. 7. lib. 3. Ita etiam obseruare praxim Galliæ vt scilicet non fiat huiusmodi remissio, attestatur Igneus in l. fideicommissum, nu. 232. ff. ad Syllen. Dicit etiam pract. Milleí, fol. 37. nu. 64. & 69. & fol. 63. nu. 2. quod de consuetudine Regni Franciæ non fit remissio ad iudicem loci delicti, sed ad iudicē ordinarium delinquentis, respectu originis, vel domicilij, prout etiam attestatur Pontan. super consuet. Blesen. fol. 168. col. 1. circa med.

21 Hoc tamen, quòd non fiat remissio, intelligendum est, vt procedat inter illos iudices, qui non sunt subditi eiusdē principis, & hæc est communis sententia vtriusq; censuræ, vt dicit Probus in Apostil. ad Ioannem monac. in cap. Inquisitores, sub nume. 8. de hæret. in sexto, Dicit etiam Chasse. super consue. Burgund. fol. 365. nu. 14. quòd hæc est communis sententia omnium, tam iuris ciuilis, quàm canonici, quam quotidie videmus obseruari. Et ait Dida. pract. q. 11. nume. 10. quòd hæc sententia communi totius orbis Christiani vsu, & praxi recepta est. Et ita etiam hodie seruari attestatur Bald. in l. executorem, nu. 30. in fi. C. de execut. rei iudi. & in l. requirendi, post nu. 2. C. de ser. fugi. quem refert Marcus decis. 400. num. 9. Paulus de Castro consil. 309. nu. lib. 2. Iacob. de Beluis. Iunior in repetit. §. contrahentes, nu. 71. & 111. & alijs seq. vbi etiam attestatur, quòd hæc est communis opi. Doctorum vtriusq; iuris, Anan. in c. 1. post nume. 8. de raptor. Martin. Laud. cons. 61. nu. 2. inter consilia criminalia diuersorū, lib. 1. Berous decis. 29. nu. 5. Aufrer. super decis. Tholos. 319. Et dicit Ange. in auct. Si verò. C. de adult. quòd hodie ista remissio non fit nisi in locis subditis vni præsidi. Idem dicit Cæpol. in d. cons. 59. vers. Et prædicta procedunt, Paris Put. de synd. fol. 190. ca. 4. post nu. 1. Et ideo secundum Ang. in d. l. solet, post n. 3. si plures ciuitates subessent vni domino, tunc deberet fieri remissio de vno præside ad alium, subdens, quòd ita vidit practicari, & obseruari pluries, & benè. Cæterū inter diuersa dominia de generali consuetudine nō solet fieri remissio. Benè verum est, quòd de facto quandoq; vidi (non obstante tali consuetudine) fieri remissiones delinquentium captorum in hoc Ducatu principibus finitimis in delictis atrocibus, & è conuerso, quòd tamen ego nunquam laudaui, quia credo, ꝙ stante consuetudine ipsi debeant esse securi, tamen ad punitionem malefactorum Deus aliquando ita fieri permittit. Caueant ergo huiusmodi delinquentes, & ne hoc eis contingat procurent habere à principe, sub quo morantur, fidantiam seu saluum conductū, quo habito tutè poterunt ibi permanere. Sunt etiam quædam prouinciæ quæ aliquādo inierant capitula cum Ducibus Mediolani de tradendis inuicem delinquentibus, sed talia capitula non solent obseruari nisi ad libitum, & eum semel fuisset dictum in senatu de reuocandis huiusmodi capitulis cum dominio Venetorū fuit allegatum id, quòd dicit in hoc proposito Chassen. super consuet. Burgund. fol. 365. post num. 14. quem omnino vide.

22 Sed quid si iudex, à quo petitur remissio, non habeat iurisdictionem procedendi pro illo delicto, & cōsequenter nec ipsum reum capiendi, nūquid habere poterit locum hoc casu remissio? Resp. Cald. tenuit, quòd sic, dicens, quòd attendi debet solummodo iurisdictio iudicis id petentis, non autem eius, à quo petitur remissio. Contrariam tamē sententiam, ꝙ s. non habeat locum remissio, nisi index, à quo petitur, habeat iurisdictionem capiendi ipsum reum, & procedendi pro illo delicto dicit esse communē Bos. in tit. de foro compe. num. 25. & seq. Ego semper vidi de facto contrariū seruare, nā siue remissio petatur à iudice, q sit sub eodem principe, seu præside prouinciæ, siue petatur ab eo, qui sit sub alio principe, nō attenditur an possit ab eo capi de iure, vel ne, sed solùm an ille, qui

 petit,

petit, habeat iurisdictionem procedendi cõtra eum. Et hoc casu si remissio petitur à iudice, qui sit in hoc dominio, potest iudex requisitus à seipso talem remissionem facere; si verò petitur à iudice, qui sit extra dominium, non fit remissio, nisi principe ita iubente, nam in hoc Ducatu prætores, neq; iudices inferiores, neque etiam senatus facit huiusmodi remissiones iudicibus extra dominiũ existentibus, sed solus Princeps, seu Locum tenens generalis.

23 Scias tamẽ, quòd vbi agitur de leuibus delictis, non debet fieri remissio, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. fin. nume. 15. quem refert Duennas in d. reg. 278. in 3. limitatione, & Didae. pract. q. 11. post nu. 7. ver. Octauò remissioni.

24 Item scias, quòd quando agitur ciuiliter pro crimine, non habet locum remissio, neq; etiam de iure, & hoc, siue crimen sit leue, siue etiam grauissimum. Et dicit Abb. in d. c. fin. nume. 15. de foro compet. quòd ita communiter tenetur. Et ita fuit in facti contingentia iudicatum per curiam Tholosanam, vt refert Aufrer. decis. 319. Quidam de Narbona. Nam quando agitur ciuiliter pro crimine, non potest procedi ad reum puniendum, vt dixi suprà, qu. 19. meritò non habet locum remissio.

25 Scias etiam, quòd curia Romana nunquã in aliquo casu remittit delinquẽtes ad aliam ciuitatẽ, seu prouinciam. Et hæc semper fuit ibi consuetudo, vt attestatur Oldrad. consil. 124. in fi. vbi dicit, quòd iste casus iam sæpe, & sæpius acciderat, & ratio est, quia Roma est communis patria, &c.

26 Hæc autem omnia, quæ de remissione dicta sunt, intelligi debent vt procedant, quando agitur de eodem delicto, sed si agatur de pluribus delictis per eundem reum commissis, super quibus duo iudices procedant, vtique finito processu per vnum, fit remissio rei ad aliũ, vt & ipse suum processum finire possit. Et ita quotidie seruatur, vt dicit Boss. in tit. de foro comp. n. 58. quòd verum est, quando ambo iudices sunt sub eodẽ præside prouinciæ, sed si sunt sub diuersis dominijs, non solet fieri remissio, vt suprà dictum est.

27 Item intelligenda sunt, vt procedat in ea remissione, quæ inter ipsos iudices laicos fieri petitur. Cæterùm si iudex ecclesiasticus petat ad se remitti clericum delinquentem, tenetur & debet iudex laicus illum remittere, & ita sentiunt omnes, vt dicit Ioan. Campeg. inter consil. Alexand. de Neuo, consil. 56. num. 3. Et ita in facti contingentia consuluit Iason consil. 121. in primo dubio, lib. 1. Quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi suprà, quæst. 36.

28 Frequenter etiam dubitari contingit inter duos iudices loci delicti, qui pro eodem crimine procedunt, quis eorum sit præferendus? Et hoc sæpe contingit Mediolani, vbi est Capitaneus iustitiæ, & Prætor, & duo eius iudices, qui omnes habent iurisdictionem in criminalibus. Nos autem sup hoc habemus decretum in nouis constitutionibus, in ti. de accusa. §. si in eadem, per quod declaratur, quod ille censeatur præuenisse, qui prius inquisitionem transmisit, nisi eodem die, quo fuerit per vnum iudicem transmissa inquisitio, alter reum capi fecerit, nam eo casu præferẽdus est iudex capturæ, vultq; decretum in omnem casum præferri iudicem, qui de grauiori delicto inquirit. Et ita in facti contingentia declarauit senatus, 8. Iunij 1558. quòd ille, qui præuenit per capturã, & procedit de grauiori delicto, præferatur. Quib. autẽ modis de iure communi dicatur præuenta iurisdictio, dixi infrà lib. 7. §. iurisdictio.

QVAESTIO XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Delinquens an possit puniri in loco originis?*
2 *Et quid si ibi non inueniatur?*
3 *Et an quis sortiatur forum in delictis ratione domicilij?*
4 *Et an iudex originis, vel domicilij possit ex officio, & si per inquisitionem procedere contra subditum, qui extra territorium suum deliquit?*
5 *Et an his casibus puniri debeat reus, secundum ius commune, an verò secundum statuta loci originis, domicilij, vel delicti?*
6 *Et an possit delinquens puniri in loco, quo assiduè conuersatur?*
7 *Et an vagabundus possit vbique puniri?*
8 *Et quis dicatur vagabundus?*
9 *Et an banniti dicantur vagabundi?*
10 *Et an delicta commissa extra territorium noceant ad aggrauandum?*

1 DIximus delinquentem posse puniri in loco commissi delicti, Quæro nunc, an possit puniri in loco originis? Respon. quòd sic, & licet aliqui teneant, quòd hæc conclusio, procedat tãtummodo vbi delinquens inueniatur in ipso loco originis, † aliàs verò non
2 possit ibi puniri pro delictis commissis extra illud territorium, & hanc dicat esse communem opi. Boss. in tit. de foro compet. num. 73. hoc tamen verum non est in delictis, sed tantùm in causis ciuilibus. Et ita loquitur Alex. in

in Apostil.ad Bar.in l.assumptio.§.filius, sub n.2.ff.ad municip. & in l.cùm quædam puella, nú.5.ff.de iurisd. omnium iudicum, quem refert idem Boss.in titu.de citatio. nu.30.& ita videmus quotidie obseruari. Faciunt ea quæ dixi infrà, vers. Sortitur etiam.

3 Sortitur etiam quis forum in delictis ratione domicilij, possunt enim delinquentes puniri à iudice loci, in quo repetiuntur habere domicilium tempore commissi delicti, quæ opi.cõmuniter approbatur, vt dicit Sal. in l.1.nu.3.C.vbi de cri.agi opor. quem refert Gram.cons.27.num.6.in fin. Et dicit Afflict. super tertia parte constitutionũ Regni, Rub. 53.num.18.ꝙ ista est communis conclusio omnium Doctorum nemine discrepante, & hoc non solùm si delinquens reperiatur in loco domicilij, sed etiam si sit absens, adhuc enim poterit iudex loci domicilij illum citare, & si sit contumax, condemnare. Et hanc opi. dicit esse communem Abb. in c.fi.num. 41. de foro compet. nam vbicunq; sit, remanet semper subiectus ipsi iudici, sub quo domicilium contraxit, meritò potest ab eo citari, & cõdemnari. Faciunt ea quæ dixi suprà, in princ. quæstionis.

4 Sed quæro, nũquid iudex originis aut domicilij possit inquirere, & procedere contra subditum delinquentem extra territorium? Res. Si præcedat accusatio seu querela partis offensæ, nullus dubitat qn possit procedere & punire. Punctus est, quando pars non querelat, an possit ipse ex officio inquirere, & cõtra delinquentem procedere. Et in hoc magna est controuersia inter Doctores, nam aliqui tenuerunt, quòd non possit inquirere nec procedere, etiam si extaret statutum in loco ipso originis vel domicilij, disponẽs ꝙ de omni maleficio posset iudex inquirere. Et hæc fuit opi. Odofr. quam dicit tenere communiter Doctores Alber. in 3. parte statutorum, q.36.num.6. Hanc etiam dicit esse communẽ opi. Alex.cons.111.lib.1.prout illum refert Paris.cons.159.n.6.lib.4.licet reuera Alex. id non attestetur, loquitur enim Alexander, an possit imponi pœna statuti loci originis, subdito delinquenti extra territorium ab ipso iudice loci originis, de qua quæstione ego dixi infrà, quæst.85. vers. Tertius est casus. Et ideo aduerte ne æquiuoces, quia multum interest quærere, an iudex originis possit inquirere, an autem inquirẽdo, seu procedendo possit imponere pœnam statuti. Hanc tamen opi. quòd iudex loci originis, vel domicilij non possit inquirere contra subditum delinquentem extra territoriũ, dicit videri magis communem Marsil. in pract. crim. §. constante, nu.90. quem refert Gramma.deci. 16.num.9. & nume.11.& Apostil.ad Riminal. consil.32.sub nu.20.& consil. 484.sub nu.1.licet corruptè alleget, & Viuius in lib.communium opi.in verbo, Iudex domicilij. Sed hîc etiam aduerte, nam Marsil. ibi dicit se credere, quòd si cœptum sit procedi per iudicem loci delicti, non potest iudex loci originis inquirere, ne de eodem delicto eiusdem hominis sæpius quæratur. Et ideo hæc opi. Mar. nihil facit ad quæstionem nostram, sed magis pertinet ad illum articulum, an si per vnum iudicem cœptum sit procedi, possit alius iudex pro eodem crimine procedere, de quo dixi suprà, q.16.vers. An autem, & versic. Vnum tamen vel ad alium articulum, an scilicet quando iudex delicti contra aliquem procedit, possit reus ab alijs etiam iudicibus, scilicet originis, aut domicilij inquiri, & cõdemnari, an autem sit remittendus ad iudicem loci delicti, de quo dixi sup.q.prox.vers. Est autem. Nos autem loquimur simpliciter, an iudex domicilij, vel originis possit pro delicto extra territorium commisso inquirere, præsupposito, quòd non appareat, ꝙ in aliquo alio loco pro eodẽ crimine procedatur. Hanc eandem opinio. Marsilij videtur sensisse Alciat. in c.1.nu.131. de off. ord. vbi dicit, ꝙ si delinquens non puniatur in loco delicti, poterit puniri per iudicem loci originis, secundũ statuta loci, in quo deliquit, & subdit, quòd ista est communis sentẽtia. Et illum in hoc proposito refert Diaz in pract. cri. cano. c.9. Ex quo expressè innuere vidẽtur, quòd si procederetur in loco delicti, nõ posset iudex originis, vel domicilij pro eo crimine inquirere, nec condemnare. Cæterùm Bologni. cons.8.col. 2. versic. Capio igitur, simpliciter loquẽdo dicit, ꝙ secundum magis cõmunes Doctorum sententias, etiam si subditus ratione originis delinquat in alieno territorio, non potest iudex originis inquirere, nec procedere contra talem delinquentem, & illum refert Paris. in d.cons.159. nu.7. Idem attestatur Io.de Amicis, cons.60.nu.10. Rolan. cons.19.nu.20. lib.2. Dicit etiã Bal. in l.fi.n.17. C.si à non compet.iudic. fue. iud. ꝙ consuetudo quasi generalis est, ꝙ non possit inquiri de maleficio, quòd quis committit extra territorium. Et illum refert Rimin. in d. cons.32. nu.20. & cons.471. num.10.& in d.cons.484. num.

ribaldi suspensi sunt, & quotidie suspenduntur. Et in hac quidem conclusione, quòd vagabundus possit vbique puniri, omnes concordant, vt dicit Alber. in d. §. proinde, post nu. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Bellamera cons. 11. coi. 1. quem refert Probus in Apost. ad Io. Monach. in c. inquisitiones, nu. 5. de hæret. in 6. Et ita senatus iussit quendam Brixiensem, qui dicebatur esse vagabundus, pro furto extra ducatum commisso fustigari, 7. Octob. 1557. P. N.

8 Sed hic quæro, quis dicatur vagabundus? Resp. quòd vagabundus dicitur ille, qui per mundum vagatur, ita dicit Barr. in l. 4. §. prætor ait, nu. 24. ff. de damno inf. & est communis opi. vt dicit Maria. in c. fin. num. 57. de foro comp. quem refert Bos. in ti. de foro cōpe. nu. 60. Supple, neq; habet alicubi certum domiciliū, in quo habitet, & dixi in quo habitet, nam in hoc proposito non consideratur, an habeat certum domicilium originis, vel ne, quia (eo non attento) dummodo non habeat certum domiciliū habitationis, potest vbique conueniri, & puniri. Et ita cōmuniter tenetur. vt dicit Imola in c. dilectus, nu. 10. de rescrip. & in c. fi. nu. 15. de eo qui mitti. in poss. tei seruandæ causa. Et licet aliqui dixerint, quò ad hoc, vt quis dicatur vagabundus, requiritur quòd non habeat neq; etiam domicilium originis, tamen illa opin. communiter reprobatur, vt attestatur Marian. in loco prællega. ea enim retenta sequeretur, quòd necesse esset ciuitatē, in qua ille natus esset, funditus esse euersam, & destructam, quod esset ridiculum.

9 Fui interrogatus quandoq;, nūquid banniti dicantur vergabundi? Resp. quòd non, & allegaui Alber. in 4. parte statutorum, q. 80. Item quæro, dicentem, quòd ita tenēt communiter Docto. quem etiam refert, & sequitur Cæpoll. cons. crim. 59. vers. Sed dubium est. Quod tamen intelligendum est, vt procedat, quando bannitus habet in aliquo loco certam habitationem seu domicilium, aliàs enim si sine certa habitatione per mundum vagaretur, vtiq; habēdus esset pro vagabundo, prout, & alij ita vagantes, ne propter bannum efficeretur in hoc melioris conditionis, quàm cæteri non banniti.

10 Pro complemento huius materiæ volo vt scias, quòd ex maleficijs, de quibus propter diuersitatem loci, vel incompetentiam iudicis, cognosci nō potest, possunt iudices aliqua maleficia, de quib. cognoscere possunt, aggrauare, & in maiori pœna punire. Et ita cōmuniter dicitur, vt attestatur Nel. de banditis, in 2. parte primi temporis, q. 6. subdēs, quòd ita communiter seruatur per assessores, licet secundū eum malefaciant, & in animarum suarum perniciem. Vide quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Furtum. vers. Sed pone, & infrà, q. 51. vers. Vnum tamen.

QVAESTIO XL.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius prætoris an possit cognoscere de causis criminalibus?*

2 *Et an possit imponere vltimum supplicium, aut mutilationem membri?*

3 *Vicarius episcopi an possit de causis criminalibus cognoscere?*

1 DIctum est qui sint iudices cōpetentes in causis criminalibus, nūc de eorū Vicarijs videamus. Et in primis quæro, nunquid Vicarius Prætoris possit cognoscere de causis criminalibus? Resp. quòd sic, potest enim de omnibus ijs cognoscere, & ea omnia facere, de quibus poterat cognoscere, & quæ poterat facere ille, in cuius locum est constitutus, quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi suprà, lib. 2. §. Vicarius.

2 Sed nunquid poterit talis Vicarius imponere reo vltimum supplicium, vel mutilationem membri? Resp. quòd non, ita tenuit gl. in l. 2. in gl. fin. loquendo per verbum, Forte, C. de offi. eius qui vices alter. gerit, quam dicit communiter approbari Alber. ini. placet, post nu. 8. C. de peda. iud. Hanc etiam opi. dicit esse communem August. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam sententia, circa fin. Tu verò dic, quòd aut loquimur in Vicario prætoris, qui communiter esse solent in omnib. ciuitatibus, & deputatur quandoq; à principe, & quandoq; etiam ab ipsomet prætore, & de hoc iudicatur tanquam de iudice ordinario, & eius iurisdictio regulatur secundum statuta, & consuetudinem ciuitatis, in qua est Vicarius, nam in multis ciuitatib. tales vicarij non habent iurisdictionem criminalem, in aliquibus verò habent, sed limitatam, in alijs habēt absolutā, prout ipsemet prætor. Et ideo in hoc standū est dispositioni statutorum, vel consuetudini. Aut verò loquimur in vicario, qui sit deputatus locum tenēs ipsius prætoris, puta, ex causa absentiæ, & tunc pariter est distinguendum: nā aut est deputatus ab ipsomet prætore sine auctoritate principis, & non potest imponere

vltimum

vltimum supplicium, quia causæ meri imperij non possunt alteri delegari, vt dixi infrà, quæst. proxima: Aut est deputatus à principe in locum prætoris mortui, vel absentis, & potest quidquid dicat glo. præalleg. Et ita videmus, quotidie fieri & obseruari, vt attestatur Boss. in tit. de sententijs, num. 22. Et hanc etiam opin. dicit esse communem Marantа in suo Specul. fol. 33. num. 20. & seq. Et idem etiam dicerem, vbi esset deputatus ab ipsomet prætore cum auctoritate principis. In hoc tamen Ducatu neq; delegati, neq; vicarij, neq; ordinarij possunt imponere pœnam vltimi supplicij, neq; mutilationis membri, nisi facta prius relatione in senatu, ita disponentibus decretis.

3 Item quæro, nunquid Vicarius episcopi possit causas criminales cognoscere? Respõ. quòd ex speciali commissione Episcopi, vel capituli potest de criminib. accusatorum cognoscere, & etiam diffinire. Et ita communiter seruatur, vt ait Spec. quem refert Paul. de offic. & pote. capi. sede vacante in 10. q. 2. partis principalis, num. 35.

QVAESTIO XLI.

SVMMARIVM.

1 *Causæ criminales an possint delegari?*
2 *Delegatus an possit causas criminales alteri subdelegare?*
3 *Et quid si sit delegatus à principe?*
4 *Delegatus an possit procedere vsq; ad vltimum suppliciũ?*
5 *Episcopus an possit delegare laicis causas criminales clericorum?*
6 *Et an laico simul cum clerico?*
7 *Et an clerico coniugato?*
8 *Et quid in summo Pontifice?*
9 *Clericus an possit esse delegatus principis laici in causis criminalibus?*

1 HActenus de iudicibus ordinarijs dictum est, sequitur nunc vt de iudicibus delegatis in causis criminalibus aliquid subijciamus, & in primis videndum est, nunquid causæ criminales possint delegari. Et quidẽ in causis, quæ non sunt meri vel mixti imperij, omnes conueniunt, quòd possint delegari, & in hoc nulla est difficultas, in his autem, quæ sunt meri vel mixti imperij, est distinguendum, nam aut loquimur in principe, & pariter omnes conueniunt, quòd possit omnes causas criminales, cuiuscunque generis sint, delegare: Aut loquimur in inferiore à principe, & pariter est distinguẽdum. Nam si quidem est Iudex ordinarius, dicẽdum est, quòd regulariter non potest tales causas meri, aut mixti imperij alteri delegare, & hanc esse cõmunem opin. attestantur scribentes in l. 1. ff. de offic. eius, & in specie Dec. nu. 28. & Curt. Iu. num. 21. Et ratio est, quia cùm huiusmodi causæ specialiter concessæ sunt maiorib. magistratibus, censetur electa industria personæ eorum, meritò delegari non possunt. Et hãc esse communem rationem attestatur Claud. in d. l. 1. in princ. num. 2. Hanc autem conclusionem ego plurib. quæstionib. ampliaui infrà, lib. 7. §. Iurisdictio, quas hoc loco transcribere operæ precium nõ existimaui, tum, quia hæc materia est multum trita in locis ordinarijs, tum etiam, quia est parũ fructuosa, attento, quòd quidquid sit de iure, hodie ex generali consuetudine indistinctè omnes causæ meri, vel mixti imperij delegantur, etiam quò ad pœnam vltimi supplicij, vt attestatur Caguol. in l. nemo potest gladij, in fin. verbis, ff. de reg. iur. & in suo exercitatorio libel. fol. 68. cap. 11. Ideo ad ibi diffusè dicta te remitto.

2 Si verò est Iudex delegatus, tunc etiam est distinguendum inter delegatum principis, & delegatum ab inferiore, nam si quidem est delegatus ab inferiore, nullo modo potest causas criminales subdelegare. Et licet aliqui dicãt, quòd talis delegatus inferioris à principe potest post litem contestatam subdelegare, etiam in criminalibus, & hanc opin. dicit esse communem Nunius de los corregidores, fol. 10. col. 4. prout illum refert Villalob. in sua collecta commun. opin. in litera D. num. 34. ego tamen credo id verum non esse, sed neq; etiam in lib. meo Nunius in loco præallega. id dicit, neq; aliud loquitur in hoc proposito.

3 In delegato autem à principe magna fuit aliquando controuersia inter Doct. nam gl. in l. vnica, in verbo, Iudicandus. C. qui pro sua iurisdictione tenuit, quòd potest causam criminalem sibi commissam alteri delegare. Et illam dicit esse magis communem opin. Paul. de Cast. in d. l. vnica, num. 9. quem refert & sequitur Vantius de nullita. fol. 169. num. 49. Idem dicit Iason. in d. l. 1. num. 74. Alciat. in c. quòd sedem, num. 81. de offic. ord. quem refert Villalob. in d. litera D. num. 37. & Boër. decis. 8. nu. 8. & 9. Et dicit Guido Papæ decis. 624. clarum est, num. 1. quòd secundum hanc partem vidit vti, & seruari in illa curia Delph. Contrariam autem sententiam, scilicet. quòd imò etiam delegatus principis non possit causam criminalem meri, vel mixti imperij alteri subdelegare, tenuit Iacob. de Arena, &

hanc

hanc partem tanquam tutiorem tenuit Alber. in d.l.1.in princ.num.11.dicens, quòd illa opin.gl.in d.l.vnica, communiter per Doct. reprobatur. Et dicit Ias.ibi, post nu.64. vers. Contrariam, quòd credit Alber. verum dixisse, scilicet quòd hæc opi.esset magis communis ante aduentum Barto. Quidquid sit de iure, in hoc Ducatu seruatur hæc opin.Iacobi de Aren.& videretur apud nos res valdè absurda, si delegatus à principe in causa criminali, illam alteri subdelegaret. Nam, vt rerum experientia docet, nunquam huiusmodi causæ delegantur à principe, nisi personæ industria specialiter electa. Et ita etiam hanc opin. in Francia seruari attestatur Boër. in d. decis.6.in fin.

4 Sed nunquid in casibus, in quibus merum imperium potest delegari, poterit delegatus procedere vsq; ad vltimum supplicium? Resp. Aliqui dixerunt simpliciter, quòd sic, & hanc esse communem opin.attestatur Alci.in d.c. quòd sedem, num.13.de off. ord. Quæ tamen ego intelligo, vt procedat, si ex tenore ipsius delegationis colligeretur, aliàs tutius arbitrarer facturum delegatum, si prius, quàm pœnam mortis imponeret, principi referret. Certè quando esset periculum in mora, vt in insigni latrone, vtiq; posset delegatus pœnã mortis imponere. Et hæc est cõis opin. vt ait Curt.Iun.in d.l.1.nu.65.ff.de offic.eius.

5 Quæro, nunquid Episcopus possit delegare laico causas criminales clericorum? Resp. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Ripa in c.decernimus, num. 34. de iudic. Et hæc quidem conclusio de plano procedit in laico, qui solus in huiusmodi causis dele-

6 getur. † Sed quid si velit eas laico simul cum alio clerico delegare? Resp. quòd pariter nõ potest, & est communis opi.vt attestatur Decius in d.c.decernimus, nu.5.in fin. quem refert Rolan.cons.4.nu.4.lib.1.

7 Sed an poterit Episcopus tales causas delegare clerico coniugato? Resp. quòd non, & est communis opin.vt ait Ripa in d.c. decernimus, nu.64. talis enim clericus reputatur tanquam merus laicus, præterquam in duobus casibus, vt ibi.

8 Sed quid dicendum de summo Pontifice? Respõ. quòd Papa potest etiam mero laico committere causas criminales laicorum. Ita dicit glo. in c. benè quidem, in verbo, Præter 96. distin. quam totus mundus sequitur, vt attestatur Berous q.7. nu.1. Habet enim Papa in omnibus causis ecclesiasticis absolutam plenitudinem potestatis. Non tamen posset Papa conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos. Et hæc est communis opin. vt attestatur Menchia, lib.3. de testa.§.22.post nu.60. Quod intellige, vt procedat iuxta ea, quæ dixi suprà, q.36. vers. Sed ea retenta.

9 Quæro, quid è conuerso, nunquid possit clericus esse delegatus principis laici in causis criminalibus? Resp. quòd sic, in vna causa tantùm, & est communis opin. vt dicit Ripa in d.c.decernimus, nu.46. & seq. quem refert Didacus in rep.clem.si furiosus, fol.315.in fin. Quæ tamen conclusio multas recipit restrictiones, vt ibi.

QVAESTIO XLII.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio an possit prorogari in causis criminalibus?*

2 *Et quid si ille, in quem fit prorogatio, aliàs non haberet iurisdictionem in criminalibus?*

3 *Et an quando proceditur per inquisitionem, sit locus prorogationi iurisdictionis?*

1 Vero, nunquid in causis criminalibus possit iurisdictio prorogari? Respõ. quòd sic, & est communis opin. vt dicunt scribentes in l.1.ff. de iud. & in specie Paulus de Cast. n. 20.& Sapia num.39.& Cur. Iun. nu.37.& Cagnola, num. 46. Et quòd etiam in criminalibus possit expressè, & tacitè prorogari iurisdictio, dicit esse communem Doctorum sententiam Aret.in c.ad petitionem, num.15.de accusation. Quod intellige quò ad præiudicium partis, vel partium, quæ prorogationi ipsi consentiunt, nõ autem in præiudicium reipublicæ vel iudicis, ad quos pertinet perpetrati criminis cognitio, & punitio, aliàs possent mille fraudes quotidie committi.

2 Est etiam hæc conclusio intelligenda vt procedat, dummodo ille iudex, in quem fit prorogatio, aliàs etiam haberet iurisdictionem in similibus causis criminalibus, aliàs secus, & ita communiter tenetur vt dicit Abb. in c.si diligenti, num.14.de foro comp. Hanc etiam opi. dicit esse communem Imola in c. P.& G.num.48.de offi deleg. vbi enim iudex nõ haberet in talibus causis iurisdictionem, non esset locus prærogationi eius, quòd non esset, sed potius esset iurisdictionis noua collatio, quæ partium consensu in causis criminalibus tribui non potest. Sed in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi infrà libro 7.§. Iurisdictio.

3 Scias autem, quòd vbi proceditur per inquisitionem

quisitionem ex mero officio, non habet locum prorogatio. Ita tenuit Bal. in l. 1. in fi. C. vbi de crim. agi opor. Et hanc dicit esse cõmunem opin. Socin. cons. 108. num. 21. lib. 4. Petrus Caiefatus inter cõsilia criminalia diuersorum cons. 102. nu. 4. lib. 1. & cons. 93. nu. 25. lib. 2. Cùm enim in hoc iudicio instituendo non interueniat aliqua partium, sed tantummodo iudex & diffamatio, quæ loco accusatoris fungitur, certè absurdum esset dicere, quòd ipse iudex posset à seipso iurisdictionem suam prorogare, nec minus absurdum videretur, quòd fama, quæ est res inanimata, possit in iudicem non competentem consentire, illiq; iurisdictionem tribuere. Quidquid tamen sit de iure cùm hodie iudex inquirens sit quodammodo loco accusatoris, credo, quòd si reus consentiret in ipsum, vix posset euadere, ne censeretur facta prorogatio in ipsius quidem rei præiudicium, non autem in præiudicium iudicis competentis, vel alterius accusare volentis.

QVAESTIO XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an possit in causis criminalibus vt suspectus recusari?*
2 *Et quibus ex causis?*
3 *Et an cõtra iudicẽ opponi possit exceptio, q̃ sit criminosus?*
4 *Et an iudex possit cognoscere super exceptionib. quæ contra eius personam opponuntur?*

1 QVæro, nunquid in causis criminalibus iudex possit tanquam suspectus recusari? Respõ. quòd sic, ita tenent gl. in c. qualiter, & quãdo, in glo. magna, vers. Item si ille, de accusa. quam dicit esse communiter approbatam Card. Alex. in c. de accus. co. 41. vers. Venio ad septimum, 2. q. I. Item etiam tenere communiter Doctores attestatur Marian. in d. c. qualiter, & quando, nu. 78. Si enim in causis ciuilibus, in quibus solummodo agitur de re pecuniaria, admittitur recusatio iudicis suspecti, vt dixi, infrà, lib. prox. multo magis admittenda est in criminalibus vbi agitur de vita.

2 Ex quibus autem causis possit iudex tanquam suspectus recusari, & reliqua, quæ ad ipsius recusationis materiam pertinent, dixi in loco prææallegato.

3 Item quæro, nunquid contra iudicem opponi possit, quòd sit criminosus? Resp. gl. in d. c. qualiter, & quando, in glo. 1. tenuit, quòd sic, sed certè illa glo. communiter non tenetur, neq; in ordinario, neque in delegato, vt ait Card. Alex. in d. c. de accus. col. 42. vers. Item excipitur. Et quòd iudex non repellatur exceptione criminis, dicit esse communem opi. Marian. in d. c. qualiter, & quando, post num. 72. Et si hæc exceptio admittitur, pauci possent iudicare, cùm nemo sine crimine viuat. Vide quæ dixi suprà, q. 14. vers. Dixi quoq;, & seq.

4 Vnum tamẽ scias in hoc proposito, quòd licet aliàs regulariter iudex possit cognoscere super exceptionibus, quæ contra eius iurisdictionem proponuntur, si tamen opponatur aliqua exceptio, sugillans eius personam, puta, quòd est infamis vel excommunicatus, vel huiusmodi, non potest ipse super tali exceptione cognoscere. Et hæc est communis opi. vt dicunt scribentes in l. quidam consulebant, ff. de re iudic. & in specie Imola, num. 15. & Alex. num. 15. nam quò ad hunc articulum diceretur esse iudex in causa propria, & patet ad sensum quòd nullus iudex esset qui se pronunciaret infamem, vel excõmunicatum. Et ideo super tali exceptione superior debet ipse cognoscere, vel alium iudicem dare.

QVAESTIO XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *Quibus modis contra absentes contumaces procedatur?*
2 *Absens de iure communi non potest diffinitiuè cõdemnari, sed fit annotatio bonorum.*
3 *Et quid de consuetudine?*
4 *Et an possit etiam ad mortem condemnari?*
5 *Et an si reus intra annum compareat, & satisdet de parendo iuri, recuperet statim bona annotata?*
6 *Et an eo casu teneatur ipse probare innocentiam suam?*
7 *Et an quando reus est contumax, debeat eius contumacia accusari?*
8 *Et an requiratur declaratio iudicis super ipsa cõtumacia?*
9 *Et an sit citandus reus ad allegandum?*
10 *Et an vltra contumaciam requiratur, etiam quòd sit per probationes conuictus?*
11 *Et an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto admittatur probatio innocentiæ?*
12 *Et an possit iudex pro reo absente aliquas probationes inducere?*
13 *Reus contumax an sit citandus ad sententiam?*
14 *Et an possit statim lapso termino peremptorio condemnari?*
15 *Et quæ sit forma sententiæ, quæ contra absentem, & contumacem profertur?*

1 VIsum est de exceptionibus, quæ contra personã iudicis eiusq; iurisdictionem proponi possunt, (nam ad eas proponendas plerunq; etiam absentes, seu contumaces solẽt per procuratorem admitti) de reliquis autẽ, quæ merita causæ concernunt, infrà in eorũ defensionibus dictum est. Videamus nunc, 2 quomodo cõtra cõtumaces procedatur. † Et

in

in primis sciendum est, quòd de iure communi non potest contra absentem deueniri ad sententiam diffinitiuam, siue condemnationē occasione delicti, de quo ipse reus absens imputatur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anton. Gomes. super l. 71. Tauri num. 1. Certùm est enim, quòd de iure communi contumax non potest à iudice haberi pro confesso, & conuicto, & licet Iac. de Aret. tenuerit, quòd quando crimen est liquidatum inter præsentes, potest eo casu ferri sententia contra absentem, tamen contra cum est communis opin. Docto. vt dicit Bald. in l. quamuis, l. 1. num. 1. C. de adulter. & Boss. in titu. de requir. reis, nume. 1. in fin. Et quòd etiam de iure canonico non posset cōtra absentem, lite non contestata, deueniri ad condemnationem neque etiam ad testium receptionem dicit esse communem opi. Abb. in c. veritatis, post num. 20. & post num. 27. de dolo, & contumacia. Et hoc adeo verum est, vt quamuis in causis ciuilibus, si testes sint senes, vel valetudinarij, vel in longinquas partes recessuri, possint examinari, etiam parte absente ad perpetuā rei memoriam, vt dixi suprà lib. 2. §. testis, nihilominus in causis criminalibus absente parte nō possunt huiusmodi testes recipi ad perpetuam rei memoriam. Et ita tenent communiter Doctores vt attestatur Anton. Gomes. in d. l. 76. nume. 4. Hanc tamen conclusionem intellige vt procedat, quando pro crimine, de quo agitur, venit imponenda pœna corporis afflictiua, sed vbi venit tantummodo imponenda pœna relegationis, vel relegatione minor, eo casu vtique absens potest etiam de iure communi condemnari. Et hæc est communis opin. vt dicit Bald. in l. absentem, in fin. C. de accus. Salyc. in d. l. absentem, num. 14. quem refert Pract. Conradi, fol. 441. post num. 7. vers. Quartò excipio. Boss. in titu. de req. reis, post nume. 1. In illis igitur casibus, in quibus absens non potest diffinitiuè condemnari, legitimè intimata reo citatione iuxta formam, de qua dixi suprà, quæst. 31. si reus in termino sibi ad comparendum assignato nō comparuerit, tunc iudex facit eius bona annotari, & deinde facit ipsum iterum vocari, & citari per edicta, vt veniat ad se excusandum, illi etiam notificādo qualiter eius bona sunt annotata. Et hoc casu siquidem reus infra annum compareat, & se defendat ab imputatione ipsius criminis, absoluitur, & in pace dimittitur, & etiam restituuntur illi omnia bona sua annotata: si verò post annum etiam quandoq; compareat adhuc semper audiri debet, & si se defenderit, absoluitur, sed bona illi non restituūtur sed fisco remanent in pœnam suæ contumaciæ. Et hæc omnia procedunt secundum dispositionem iuris cōmunis, vt habetur in l. 1. ff. de req. reis.

3 Sed hodie (vt inquit) Gand. de malefi. in Rubr. quid sit agendum reo absente, nu. 3. de consuetudine generali non seruatur contra contumaces illud, quod dictum est de annotatione bonorum, neq; quòd accusatus expectetur per annum, imò cùm fuerit citatus solenniter, ponitur in banno cōmunis, & potestatis, & postea super illa accusatione, & banno condemnatur. & ita secundum eum obseruatur per totam Italiam, quem refert Pract. Conradi, fol. 441. post num. 8. Pariter etiam Iacob. de Beluis. in tit. de pace tenenda, in prin. vers. Et nota hic, dicit, quòd hodie non fit annotatio nisi bonorum mobilium, & ita illum refert Bald. ibi, post num. 14. & Ang. ad Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, nume. 8. & Capic. decis. 131. num. 4. licet attestetur repertum fuisse, quòd in regno Siciliæ etiam feuda, & castra apprehendi solent, & administrari per commissarios regios. Dicit etiam Bald. in d. l. absentem, nume. 2. C. de accus. quòd Doctores dicunt, quòd ista annotatio hodie non est in vsu, sed eius loco hodie successit bannum, quod fit reis absentibus. Idem dicit Blan. in pract. crim. fol. 9. num. 8. In hoc autem Ducatu, statim post assumpta indicia seu informationes contra reum, quæ sufficiant ad capturam, si crimen est tale, pro quo ingeratur confiscatio bonorum, statim transmittitur notarius, qui describat omnia bona, tam mobilia, quàm immobilia ipsius delinquentis, iuxta formam traditam in l. si quis intra prouinciam, C. de bon. proscr. & illa sic descripta consignant consulibus, & syndicis locorum, in quibus bona sita sunt, & mobilia reponit etiam penes ipsos, vel aliquem alium idoneum depositarium. Et generaliter etiam ita seruari attestatur Carauita super 21. ritu magnæ curiæ circa fin. Ita etiam dicit quotidie fieri, & practicari Anto. Gomes. c. 9. delictorum, num. 2. Et si periculum est, ne bona propter moram fiant deteriora, vel pereant, solent vendi & precium eorum deponi. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Pract. Miliel, fol. 45. num. 21. Hanc etiam bonorum annotationem fieri per commissionem criminalem

minalem executoris, simul atque assumptæ sunt informationes contra aliquem inolito receptoq; stylo, vsu, & consuetudine attestatur Pract. Iod. fol. 41. num. 7.

Facta autem huiusmodi descriptione & consignatione, proceditur contra reum & si est contumax, seruatis seruandis bannitur, & condemnatur diffinitiuè. Et si deinde post condemnationem infra annum compareat, solet plerunq; per senatum admitti ad se de nouo defendendum. Et si se defenderit, absoluitur ab ipsa condemnatione & recuperat bona, non obstante prædicta annotatione seu descriptione, vel etiam quacunq; alia apprehēsione facta per fiscum, & etiam quibuscunque sententijs superinde secutis. Si verò comparet post annum, non recuperat bona, sed tantùm, si defenderit, absoluitur à cōdemnatione corporali, & bona remanent fisco in pœnam eius contumaciæ. Et hæc practica, si benè consideretur, est in multis valdè conformis dispositioni iuris communis, de qua suprà. Et hæc dixi obseruari, quādo crimē est tale, pro quo imponitur bonorum confiscatio, quia in alijs criminibus, in quibus non venit imponēda publicatio bonorum, non sunt ponenda bona ad manus curiæ, etiam quòd reus sit contumax. Et propterea neque etiam in istis casibus fit aliqua bonorum descriptio ita disponente decreto in nouis constitutionibus, in tit. de accus. e. rel carceribus, §. pari modo. Et licet Chassen. super consuet. Burgun. fol. 87. num. 11. dicat, quòd iudices nostri temporis aliter faciunt, & pro contumacia faciunt subhastari bona, apud nos tamen seruatur, vt non fiat, nisi in casibus, in quibus bona confiscantur.

4 Licet autem de iure communi (vt suprà dixi) non possit absens diffinitiuè cōdemnari: tamē ex generali consuetudine totius Italiæ, procul dubio in quātumcunq; graui crimine proceditur contra absentes, & habentur pro confessis ex contumacia, & banniuntur, & condemnantur etiam ad mortem, vt attestatur Gand. in loco præalleg. Alber. in l. fecunm quoq;. §. publicè, numero 23. in fin. ff. de procu. & in l. pen. §. ad crimen, nu. 23. in fin. de publ. ind. & in 4. parte statutorum, q. prima, nume. tertio. Vitali. de malef. in Rub. de comparitione accusati, num. 70. & seq. & alij omnes criminalistæ, & est omnibus notissimum. Pariter etiam in Gallia constito de delicto proceditur contra absentem etiam ad sententiam diffinitiuam, quatuor tamen præcedentibus contumacijs, vt dicit Io. Fab. in l. cunctos populos, de summa Trin. Pract. Masuer. in rit. de dilat. nu. 35. & in tit. de contumac. nume. 12. quem refert Boër. decis. 63. num. 8. & super consuet. Bitturicen. fo. 25. col. 1. & contumax habetur pro confesso, & conuicto, & virtute huiusmodi confessionis cōdemnatur etiam ad mortem. Et ita seruari, & quotidie tractari in curijs Franciæ attestatur Guliel. de Bened. in 2. parte, repet. c. Raynutius fol. 91. num. 158. Ignens in l. lege Cornelia, nume. 32. ff. ad Sylle. Pract. Millei, fol. 9. num. 90. & fol. 62. num. 21. & fol. 139. num. 12. & nu. 18. Idem etiam in Hispania obseruari attestatur Anton. Gomes. super l. 76. Tauri, num. 8. Et hæc omnia obseruantur non modò in foro ciuili, sed etiam in foro canon. nam hodie si citatus est contumax, excommunicatur, vt dicit Foller. in pract. crim. cano. fol. 148. num. 12. in fin. & si perseuerauerit in excommunicatione per annum, habetur pro confesso, & conuicto de crimine, de quo imputatur. Et est communis conclusio, vt dicit Ripa in c. 1. num. 77. de iud.

5 Dixi quòd de iure communi si reus cōpareat intra annum, & se defendat, recuperat bona iam annotata. Pone quòd reus compareat infra annum, & satisdet coram præside de parendo iuri iuxta formam d. l. 1. ff. de requir. reis, nunquid statim recuperabit bona an autem remanebunt in sequestro, donec super ipso crimine fuerit diffinitiuè pronunciatum? Resp. Gl. in l. fi. in verbo, Purgauerint. ff. de requir. reis videtur sentire, quòd statim illa recuperet, & ita dicit se vidisse cōmuniter obseruari Alber. in d. l. 1. nume. 4. Et hoc est satis rationabile, quia talis annotatio fit tantùm ratione contumaciæ, non autem ratione delicti, meritò omnis eius effectus tolli debet statim purgata contumacia per ipsius rei comparitionem. Sed si quis admitteretur ad nouas defensiones post condemnationem & bonorum confiscationem, tunc in hoc Ducatu seruatur, quòd bona descripta remanent penes fiscum, neq; relaxantur reo, nisi purgato crimine & condemnatione per contrariam sententiam sublata, talis enim descriptio fit ratione delicti, nō autem ratione contumaciæ, & confirmatur secura confiscatione, meritò eius effectus non tollitur, nisi secuta absolutione. Quinimò si reus ad nouas defensiones admissus, se constituat in carceribus, vt fieri solet, & superueniente infirmitate decedat, firma remanet

eius bonorum cõfiscatio, nulla habita ratione probationum per eum factarum, neq; earum, quas eius hæredes facere vellent ad demonstrandam eius innocentiam. Et ita iudicauit Senatus in causa cuiusdã Panigarolæ. Vix tamen credo, quòd possit princeps talia bona retinere in foro conscientiæ, vbi de innocẽtia rei appareret, prout etiam in fortioribus terminis videtur sensisse Boss. in tit. de remed. instit. circa fin. Sed cùm sit sententia Senatus, non est vlterius quærendum. Quid autem sit, quando decedit pendente appellatione, dixi infrà, q. 94. versic. Sed pone. Hæc autem, quæ dicta sunt de admissis ad nouas defensiones, locum habent, quando condemnatus fuit admissus ad ipsas defensiones intra annum, eo enim casu, vt dixi suprà, ver. Facta autem, si fuerit absolutus, recuperat etiam bona, sed post annum, etiam si sit absolutus, non recuperat bona, ita disponentibus decretis huius Ducatus, prout etiam seruari attestatur Boss. in tit. de literis principis, &c. in principio.

6 Quæro, quando reus, cuius bona sunt annotata, cõparet infra annum ad se defendẽdũ, nunquid teneatur ipse probare innocentiam suam, an autem accusator ipse adhuc teneatur probare delictum? Resp. gl. in l. 1. in verbo, Purgauerit. C. de requir. reis, tenet, quòd vtrisq; eorum. s. tam accusatori, quàm accusato incumbat onus probandi, tamen quòd accusatore non probante, reus absoluitur, & dicit Alber. in l. 1. nu. 5. ff. de requir. reis. quòd ita communiter seruatur, & approbatur. Mihi videtur, quòd hoc sit in effectu dicere, qđ accusatori tantùm incumbit onus probandi, ex quo eo non probante, reus etiam si nihil probet, est absoluendus. Sed quidquid sit de iure in his, quorum bona sunt annotata, contrarium seruatur in hoc Ducatu in admissis ad nouas defensiones post condẽnationem, nam ipsi probent ipsi eorum innocentiam, vel saltem elidant indicia, quæ contra eos sunt in processu, solet exequi condemnatio, vel saltem torquentur, aut puniuntur aliqua pœna extraordinaria arbitrio Senatus. Ratio autem differentiæ est, quia admissus ad nouas defensiones, habet sententiam super delicto contra se, quæ faciat ius, ille autẽ, cuius bona tantùm sunt annotata, non habet nisi simplicẽ annotationem bonorũ, quæ fit ex causa contumaciæ, vt supra dixi. Et cùm hoc cõtigisset de facto in quodam Vayrano, qui fuerat in contumaciam cõdemnatus in pœnam ignis pro sodomia, & deinde captus, & admissus ad nouas defensiones, nolebat aliquid probare, allegando quod nihil erat contra eum in processu, quòd vrgeret, Senatus rescripsit prætori Cremonæ in hæc verba. Non dicat Vayranus sibi nõ opus esse defensionibus, eò quòd nulla eum premant indicia. Satis enim grauatur sententia condemnatoria, quæ cõtra eum viget. Quare illi tempus ad se defendẽdum statuetis, & si quas fecerit defensiones, perscribetis. Si verò nihil egerit sententiam contra eum latam exequimini; 8. Nouemb. 1548. P.N.

7 Dictum est, quòd ex generali consuetudine Italiæ proceditur contra absentem, etiam ad sententiam diffinitiuam, & ratio est, quia communiter per Italiam extãt statuta disponentia, quòd contumax habeatur pro confesso & conuicto, & ideo virtute huius fictæ confessionis, condemnatur etiam ad mortẽ. Quæro, nũquid stante hoc statuto debet rei contumacia accusari à parte? Resp. quòd sic, aliàs non noceret ipsi cõtumaci, & ita de generali consuetudine obseruari attestatur Afflic. super 2. parte constit. Regni, Rub. 3. nu. 8. quem refert Foller. in pract. cri. fol. 337. nu. 20. In hoc tamen Ducatu contrarium seruatur, nunquam enim pars accusat contumaciam rei, nam hodie in criminalibus iudex supplet defectum partis, & ita etiam de facto obseruari attestatur Imola in l. inter accusatorem, num. 3. ff. de publ. iudic. Boss. in tit. de bann. nullit. nu. 7. Dicit etiam Carauita super ritu 198. magnæ curiæ no. 3. quòd quando proceditur ad instantiam fisci, licet actor nõ compareat, procurator fiscalis accusat contumaciam rei, & fit condemnatio, subdens, quòd ita seruatur. Sed certè sup his solet dari forma in qualibet prouincia ex statutis, vel consuetudine, quæ omnino seruanda est.

8 Sed nunquid debet super huiusmodi contumacia fieri declaratio per iudicem priusquam ad vlteriora procedatur? Resp. De iure fortè posset dici quòd sic, & ita etiam requiri ex cõsuetudine & stylo curiarum Franciæ, attestatur Boër. in allegata deci. 63. in vltimis verbis, in Italia autem practica seruat, quòd eodem contextu iudex declarat, & pronunciat ipsum reum contumacem, & illum tanquam contumacem condemnat, vt attestatur Affli. in loco præallegato, nu. 9. & ita etiam apud nos obseruatur. Et ideo tu, qui facis processum, sequere consuetudinem, quæ in eo loco obseruari solet, & ita faciendo

non errabis, ita enim communiter obseruari attestatur Nelius de bann. in 3. parte primi temp. q. 1.

9 Vnum tamen scias, quòd priusquã proferatur aliqua sententia, seu mulcta cõtra contumacem, debet etiã de nouo citari ad allegandum, quare mulctari nõ debeat, statuto ei termino sex, aut octo dierum secundum consuetudinem prouinciæ. Ita dicit Bart. in l. 2, in princ. num. 17. ff. si quis in ius voc. non ierit, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Boss. in tit. de mulctis, num. 6. Hanc etiam attestatur esse communem sententiam, Nicel. in concordan. glo. c. 325. quem refert Roland. cons. 47. num. 6. lib. 2. & dixi infrà lib. proximo.

10 Quæro, nunquid ad hoc vt possit contumax cõdemnari, & banniri, requiratur quod vltra cõtumaciã sit etiam per legitimas probationes de ipso delicto conuictus? Resp. De iure fortè posset dici, quòd sic, sed quidqd sit de iure cõtrarium, de facto seruatur, vt attestatur Guido de Suz. quem refert Mars. in repet. l. vnicæ, nu. 129. C. de raptu virg. & con. 82. num. 40. vbi tamen subdit non esse credendum Guidoni hoc dicenti. Sed certè vniuersalis practica docet, Guid. verum dixisse, nam dummodo subsint indicia ad transmittendam inquisitionem sufficientia, de quibus dixi suprà, q. 20. vers. Ad inquirendum, si reus sit contumax, semper condemnatur, absq; alijs probationibus, & in hoc non videtur aliquo modo hæsitandum.

11 Quæro nunc, an cõtra huiusmodi fictam confessionẽ inductam à statuto vel cõsuetudine admittatur probatio innocentiæ? Res. Aliqui dicunt, quòd talis confessio non potest reuocari, etiam probato errore, & ita cõmuniter seruari ait Bald. in l. seruum quoq;, §. publicè, nu. 7. in fin. ff. de procur. quem refert Aret. cons. 146. nu. 3. Foller. in pract. crim. fol. 336. nu. 18. & Menchiaca lib. 3. de testa. §. 23. num. 28. Tu verò dic, quòd, Aut reus, qui vult probare contra hanc fictam concessionem, comparet antequam contra eum proferatur sententia diffinitiua condemnationis, & omnino debet audiri, neq; hoc casu tenetur ipse probare errorem huiusmodi confessionis, sed sufficit ipsa comparitio ex illa enim purgatur contumacia, propter quam statutum inducit illam fictam confessionem: Aut verò comparet post condemnationem, & non auditur, nisi sit à principe, vel senatu admissus ad nouas defensiones. Et ita in hoc Ducatu seruatur, prout etiam ita expressè declarat Aret. cons. 146. nu. 5. & 6. vbi attestatur communem opi. esse, quòd etiam per excusatorem (absq; eo quod principalis personaliter compareat) possit hæc probatio fieri, super quo videnda sunt ea, quæ dixi suprà, q. 35. vers. Sed quod plus est, & Villalpand. in repe. l. 22. c. 18. num. 7.

12 Quæro etiam, nũquid iudex in huiusmodi processu, qui fit contra absentem, possit aliquas probationes ex officio inducere? Res. Si vtraq; pars, scilicet tam accusator quàm reus sit præsens, potest iudex pro vtraque parte veritatem inquirẽdo nouas probationes ex officio inducere, reo autem absente, non potest nisi in casibus, in quibus cõtra absentem procedi potest, s. in delictis, quæ sunt à relegatione infrà. Si verò accusator se absentem fecerit, & reus sit præsens, tunc non potest contra reum ex officio probationes inducere, sed debet nomen rei aboleri. Et hæc est distinctio Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium, nu. 8. ff. de dam. infe. quam dicit esse communem Alex. in eo. §. hoc autem iudicium, num. 29. Sed certè quidquid sit de iure, in practica seruatur totum cõtrarium, nam iudices ex officio recipiunt testes contra absentes, non autem pro ipsis, & iudex, qui produceret testes ex officio pro reo contumace, posset tanquam imperitus, & fatuus ab officio remoueri. Tu vide quæ latius dixi infrà, q. 61. vers. Sed quæro, & seq.

13 Item quæro, nunquid reus contumax sit citandus ad sententiam? Res. De iure dicendum est, quod sic, vt colligi videtur ex text. in l. accusatorem. ff. de publ. iud. sed de consuetudine non citantur, vt dicit Ang. de malefi. in verbo, Qui iudex commisit L. præconi, nu. 2. & 3. & Card. Alex. in c. de accusa, col. 41. ver. Et prædicta, 2. quæst. 8. qui etiam attestatur, quòd consuetudo est, quòd per præconem banniantur ad consilium generale, vel campanam, vel cornu, vel tubam, secundum statuta locorum, & dicit Pract. Millei, fol. 8. nu. 76. quòd de consuetudine citantur contumaces vnica citatione pro tribus, & subdit, quòd de consuetudine Franciæ regulariter citantur ad sonum tubæ, prout etiam seruatur in hac prouincia. Vide quæ dixi suprà, q. 31. vers. Quæro nunquid, Et in regno Neapol. citantur nõ modò reus ipse ad domum, sed etiam eius consanguinei, amici, & vicini ad allegandum causas, &c. prout ab immemorabili tempore introductum esse de mo-

re, & stylo magnæ curiæ attestatur Gramma. super constit. Regni, fol. 52. num. 12. Ego verò puto ab omnibus iudicibus seruandum esse illud, quod seruari consueuit in locis, in quibus proceditur.

14 Vidi quandoq; dubitari, nunquid statim lapso termino peremptoriè statuto ad comparendum, possit reus condemnari? Respon. quòd de iure fortè posset dici, quòd sic, sed de generali consuetudine, & æquitate expectatur triduum, postquam accusata est contumacia, & deinde sequenti die fit condemnatio. Et de hac consuetudine attestatur Afflict. super secunda parte constitutionum Regni, Rub. 12. post num. 6. vers. Quid autem, quem refert Carauita super ritu 198. magnæ curiæ, circa fin. subdens, quòd ita practicatur. In hoc tamen Ducatu hoc non seruatur, quia neque accusatur contumacia, vt suprà dixi, neque expectatur per triduum, nisi ita iudici ex æquitate videatur, sed plerunque in ipso termino peremptorij fiunt condemnationes.

15 Videamus quæ sit forma proferendæ sententiæ contra, huiusmodi, reos contumaces? Resp. Et quia nobis & officio nostro constat ipsum esse culpabilem dicti maleficij, præsertim ex eius confessione resultante ex contumacia iuxta formam statutorum, &c. ideo ipsum condemnamus in amputatione capitis, & eius bona fisco regio confiscamus. Ita quòd si aliquo tempore venerit ad manus iustitiæ, quòd ducatur, & duci debeat ad locum iustitiæ cõsuetum, & ibi eius caput amputatur, ita quòd moriatur. Et interea ipsum à toto dominio bannimus, &c. Et ita practicatur vt dicit Angelus de maleficijs, in verbo, Qui dominus iudex videns, nu. 45. Hanc etiam formam seruari de stylo curiarũ Franciæ attestatur Boër. decisione 277. num. duodecimo. Vide quæ dixi infrà, quæstio. 93. vers. Fuit aliquando.

QVAESTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 *Qualiter reo personaliter comparente procedatur?*
2 *In causis criminalibus an sit necessaria litis contestatio?*
3 *Et an cum instigatore?*
4 *Et an in criminalibus fiant positiones?*
5 *Reus comparens an sit examinandus?*
6 *Et quid si nolit respondere iudici interroganti?*
7 *Et quid si priusquam respondeat, petat dilationem ad deliberandum?*
8 *Et quid si petat copiam inquisitionis, & indiciorum?*
9 *Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda?*
10 *Et an si falsum dicat, poterit tanquam periurus puniri?*
11 *Et quomodo iudex in examine se gerere debeat?*
12 *Et an debeant esse præsentes examini patroni ipsorum reorum?*
13 *Facto examine, si reus neget, testes sunt repetendi, eo citato, seu præsente.*
14 *Et quid si non sit reus citatus, sed testes cum eo confrontati perseuerent?*
15 *Iudex debet petere licentiam à reo, procedendi ipso vlterius non citato.*

1 HActenus de his, quæ fiunt reo absente, vel contumace dictum est, nunc videmus de his quæ cõtingunt reo in iudicio personaliter comparente, siue quia captus fuerit, siue quia sponte comparuerit.

2 Et in primis quæro, nunquid in causis criminalibus necessaria sit litis contestatio? Re. Aliqui dicunt, quòd sic, & hanc opi. attestatur esse communem Marian. in d. c. qualiter & quando, num. 222. Alij verò dicunt, quòd quando proceditur ad instantiam partis, necessaria est litis contestatio, secus autem si procedatur ex mero officio. Et hanc dicit esse communem opi. Abb. in c. cùm dilectus, nu. 3. de purg. can. Blanc. autem in pract. crim. fol. 6. n. 36. in fi. dicit, quòd hodie de consuetudine in criminalib. lis non contestatur. Tu verò dic, quòd aut reus est contumax, & tunc cùm ex dispositione statutorũ habeatur pro confesso, non est necessaria alia litis cõtestatio, quàm illa, quæ fit per talem confessionẽ fictam à statuto, & sic contra ipsum proceditur (vt dixi) etiam vsq; ad condemnationem. Aut verò reus comparet in iudicio, & examinatur super delicto, & tũc responsio, quam ipse facit respondendo accusationi vel inquisitioni ad interrogationem iudicis, inducit litis cõtestationem, etiam absq; eo quòd pars aduersa sit præsens, & hoc etiam si procedatur ad instantiam partis. Et ita seruatur in practica, vt attestatur Bart. in l. is qui reus, num. 4. ff. de publ. iud. quem refert Aret. cõs. 58. nu. 7. & Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, sub nu. 67. nam in criminalibus etiam absente accusatore, potest iudex, ex officio procedere & interrogare, vt dicit Bald. in l. 1. numero 34. C. qui accus. non poss. vbi subdit, quòd ita seruat practica.

3 An autem sit lis contestanda cum instigatore siue promotore inquisitionis, dixi suprà q. 10. vers. Quæro nunquid.

4 Sed hîc incidenter quæro, nũquid in causis criminalib. possint fieri positiões ab vtraq; parte, prout fiunt in ciuilibus? Res. Respe-

ctu accuſatoris, vel fiſci ſatis videtur dici poſſe, quòd admittātur poſitiones, ex quo eorū querelæ vel inquiſitioni cogitur reus eum iuramento reſpondere, vt infrà ſtatim dixi. Sed quid dicendū in ipſo reo accuſato nunquid poterit dari accuſatori poſitiōes, puta, quòd ipſe tale delictum non commiſit, vel quòd illud commiſit ad ſui defenſionem, vel huiuſmodi? Reſpō. quod non, & ita ſe habet vſus iudiciorū, vt atteſtatur Iac. de Are. in tract. poſitionum. §. 7. nu. 1. hoc enim modo poſſent de facili (ſecundum eum) accuſator, & reus inter ſe colludere, & delicta impunita remanerēt. Quæ tamen ratio parum facit, ex quo ſecundum conſuetudinem huius temporis, etiam parte deſiſtente, aut cōcordata, iudices procedunt ad expeditionem proceſſuum, vt dixi infrà, q. 58. circa princ. Verum tamen eſt, quòd conſuetudo ita obſeruat, vt nō poſſint per accuſatum dari poſitiones, à qua nullo modo eſt recedendum.

5 Scias autē, quòd reo capto vel ſponte cōparente, ſolent iudices illum ſtatim adhibito notario ſuper ipſo delicto interrogare, eiusque examen (quod vulgò Conſtitutum appellant) in acta redigi facere. Cæterùm ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſi reus compareat & neget, non eſt vlterius examinandus, ſed recipiuntur teſtes, & ad vlteriora proceditur ad perfectionē proceſſus. Et hæc eſt communis opin. Doctorum, vt dicit Maria. in d. c. qualiter & quando, poſt num. 217. q. 75. in fi. Hodie tamen ſeruatur contrarium de conſuetudine, nam ſi facta inquiſitione reus compareat, & neget, nihilominus interrogatur, & examinatur ſuper ea. Et ita communiter in practica ſeruari atteſtatur idem Maria. in loco prællegato, & in hoc non eſt difficultas. Et licet aliqui dixerint, quòd quādo nulla præcedit diffamatio de crimine, nō tenetur reus reſpondere, prout etiam ita cōcludere communiter Doct. atteſtatur Card. Alex. in c. de accuſatione, col. 37. poſt med. 2. q. 8. nihilominus indiſtinctè ſeruatur (vt dixi) quòd teneatur reus ſuper ipſo crimine iudici reſpondere.

6 Sed pone, quòd reus conſtitutus corā iudice nolit reſpondere interrogationibus ſibi per reum factis, præciſè affirmando vel negādo, ſed vel omninò nihil reſpondeat, vel per verba dubia, puta, non ſcio, nō recordor? Reſpon. quòd hoc caſu poteſt, & debet iudex illū ponere ad torturam, & cogere, vt reſpondeat affirmatiuè, vel negatiuè. Ita dicit Bald. in l. accuſationem, poſt nu. 11. verſ. Super hoc melius. C. qui accuſ. non poſſ. Et talis tortura (vt dicit Bald. ibi) non datur reo ad eruendam veritatem, nam ad hoc neceſſe eſſet, vt præcederent indicia ad torturam ſufficientia, vt dixi infrà, q. 64. verſ. Dixi etiam, ſed datur ad extorquendam reſponſionem. Et hāc opin. Bald. in contingentia facti approbauit conſilium Neap. teſte Capicio deciſ. 145. prout illum refert Foller. in pract. cri. fol. 308. nu. 4. Et eſt iudicio meo bona practica, & eā ſæpe vidi obſeruari non modò, quando reus non vult reſpondere ſuper facto principali, ſcilicet an commiſerit homicidium vel non: ſed etiam ſuper circunſtantijs ſubſtantialib. pertinentibus ad ipſum delictum, quidquid dicat Foller. in loco præalleg. modo ſint tales, de quibus veriſimile ſit ipſum recordari, puta, quia interrogetur de facto proprio, de modico tempore & de rebus, de quibus alij ſolent communiter recordari, prout ipſe iudex conſiderata facti, & perſonarum qualitate poterit arbitrari, & ita ſerues. Et recordor, quòd ſemel quidam Moncinus, qui dum interrogaretur ſuper quadam rixa, in qua ipſe interuenerat, nolebat reſpondere, neque iurare, fuit iuſſu ſenatus affectus trib. ictibus funis publicè, deinde reductus ad carceres iurauit, & reſpōdit ad interrogata 18. Octob. 1554. A. C. Aduerte tamen, vt omnino aliqua ſubſint indicia contra reum, aliàs enim non tenetur reſpondere, quinimò aliqui dicunt, quòd ſi non præcedat diffamatio, non tenetur reus reſpondere. Et dicit Cardi. Alex. in d. c. de accuſatione, co. 37. circa fin. 2. quæſt. 8. quòd ita Doctores communiter concludūt. Idem dicit Aret. in cap. qualiter & quando, l. 2. §. debet, col. 4. verſic. In foro autem, de accuſatio. quem refert Don. Anto. de Padilla, in l. tranſigere, nume. 5. C. de tranſactio. Quod tu intellige, niſi præcedat diffamatio, vel tale quid, quod ſit loco diffamationis, iuxta ea quæ dixi ſuprà, quæſtion. 6. circa principium.

7 Sed hîc quæro, quid ſi reus vtiq; velit reſpondere, ſed petat dilationem ad reſpondendum, an velit cedere vel contendere, nūquid erit illi cōcedenda, prout etiam conceditur in cauſis ciuilibus, vt dixi infrà lib. proximo? Reſpō. Aliqui tenent, quòd ſic, & dicit Alex. in l. 1. in prin. nu. 6. ff. de edendo, quòd ita concludunt magis communiter Docto. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd imò ſuper facto proprio nō debeat dari reo

terminus

terminus ad deliberandum, tenuit Bald. in l. cùm falsum, num.2. ff. de acq. hære. Et hanc opin. dicit esse communem August. ad Ang. de malefi. in verbo. Comparuerunt dicti inquisiti, & confitentur totum, numero sexto, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 280. numero secundo. Et hæc opi. seruatur de cõsuetudine, nam reus statim cogitur respondere. Et quòd (secundum practicam mundi) non sit dandum in criminalibus tempus reo ad deliberandum, attestatur Salyc. in Auct. offeratur, num.6. C. de litis contest. Paul. de Cast. in ea Auct. offeratur, num.5. & 11. quem refert Pract. Conradi, fol.32. post nu.5. Amad. de synd. nu.148.

8 Sed quid si reus priusquam examinetur, petat copiam inquisitionis & indiciorum contra eum existentium, nunquid debet iudex illam ei dari facere? Respon. De iure fortè dici posset quòd sic, vt ex prædictis apparet, & ita tenet Practicus Papien. in forma inquisitionis, in verb. Fama publica, num.3. vbi tamen dicit, quòd malè seruatur in practica per istos latrunculatores auaritiæ deditos in animarum suarum maximum præiudicium & detrimentum, & subdit quòd pessimè faciunt. Quidquid igitur sit de iure, consuetudo seruat totum oppositum, quòd scilicet reus interrogetur, & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum. Et ita quotidie practicari dicit Foller. in pract. cri. canon. fol.165. num.9. Pract. Conradi fol. 255. in 6. limitat. Hunc etiam dicit esse receptum stylum, vsum & consuetudinem Pract. lod. fol.24. num.18. Et stante hac generali consuetudine, malè faceret iudex, qui aliter obseruaret in practica.

9 Sed quæro, nunquid in huiusmodi examine faciendo debeat iudex deferre iuramentum reo de veritate dicenda? Respon. Videtur dicendum quòd non, nemo enim cogi debet ad detegendum propriam turpitudinem, l. aliàs. ff. de iniur. prout est communis regula, teste Deci. in l. fin. post num.6. C. de edendo. Et sic satis esse diceret simplex interpositio fidei, prout est de consuetudine in regno Franciæ, teste Marco decisio.674. Quæritur an in causa, in prin. In contrarium tamen est magis communis opinio, quòd scilicet sit deferendum reo iuramentum de veritate dicenda. Ita tenuit Bartol. in l. inter omnes, §. rectè, in fin. ff. de furtis, qui in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit August. ad Angel. de maleficijs, in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, post numerũ 13. Bertrand. consilio 321. numero 3. in fin. libri tertij in prima parte. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Marsil. in l. quæst. habendæ, nume.72. ff. de quæstio. quem refert Pract. Conradi fol. 280. in prin. & Gomes. c.1. delictorum, num.63. Et ita hodie secundum communem stylum Italiæ, tam in inquisitione, quàm in accusatione, reus comparens iurat de veritate dicenda, prout de huiusmodi stylo attestatur Marian. in d.c. qualiter & quando, post numerũ 227. quæst.84. in fin. Ita etiam obseruare communem stylum Italiæ attestatur Bart. in l. 1 post numerum 6. C. de iura. calum. vbi etiam Bal. numero 8. dicit, quòd ita seruat consuetudo. Mihi certè hæc practica nunquam placuit, est enim manifesta occasio periurij. Nam rei propter metum illius iuramenti nunquam solent fateri delictum, vt quotidie experientia docet, & tamen communis est conclusio, quòd vbi subest probabilis suspicio periurij, nunquam est deferendum iuramentum, vt dixi infrà lib.7. §. Iuramentum. Tamen (quidquid sit) non auderem in practica recedere à communi obseruantia. Et ideo in locis, in quibus seruatur, vt reo deferatur huiusmodi iuramentum, iudex debet illud deferre, nam minimè sunt mutanda, &c.

10 Quid ergo si reus in ipso examine falsum dicat, nunquid poterit ex eo tanquam periurus puniri? Respon. quòd in foro contentioso puniri non potest, sed solum Deum habet vltorem. Ita dicit Alexan. in Apostil. ad Bart. in l.1. sub numero primo, ff. de bonis eorum, cui nemo contradicit, vt ait Berous q. 134. numero tertio. Et dicit Bos. in tit. de periuris, numero tertio, quòd ita practicatur. Hoc etiam vigere in practica attestatur Nunius de los corregidores, fol. 237. post num. 17. versic. quæ dicta sunt. Benè verum est, quòd si reus in examine dicat aliquod mendacium, de quo deinde conuincatur, erit tale mendacium contra eum sufficiens indicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi suprà, q 21. vers. Mendacium.

11 Debet autem iudex in huiusmodi examinibus faciendis rectò tramite procedere ad finem veritatis indagandæ, non autem vt reum inuoluat & inducat ad confitendum delictum. Item secundum aliquos non debet reum specialiter super ipso delicto, de quo agitur, interrogare, cùm id suggerentis potius, quàm interrogantis esse videatur. De cõsuetudine

suetudine tamen contrarium obseruatur, vt ait Pract. Casoni, folio 84. numero 3. quando reus interrogatur de facto proprio, secus tamen esset, si interrogaretur vti testis contra alium, vt dixi suprà, quæstione 21. vers. Retenta igitur, circa fin. Præterea non debet interrogationibus suis procuratore, vt auferat reo suas defensiones, puta, si reus confiteatur aliquem percussisse, aut vulnerasse, non debet eum interrogare, an ille ex tali percussione, aut vulnere decesserit, neque ab eo extorquere huiusmodi confessionem, nam ista est diabolica pract. vt dicit Signor. consi. 163. numero quinto, subdens, quòd super hoc multoties reprehẽdit iudices maleficiorum ciuitatis Mediolani, & quòd istud est plusquam diabolicum, nam fiscus satis habet intentionem fundatã, ex quo ille vulneratus, seu percussus mortuus est. Et hoc iudici sufficere debet absq; eo, quòd velit per eiusmodi confessionem tollere reo facultatem probandi, quòd nõ decesserit ex percussione seu vulnere, quæ esset magna ipsius defensio, vt dixi suprà hoc cod. lib. §. Homicidium, versi. Plerunque etiam.

12 Quæro etiam, nunquid quando fit examẽ rei, debeãt esse præsentes patroni causarum? Respõ. quòd de iure videtur dici posse, quòd sic, per text. in l. custudias. ff. de pub. iud. sed certè vsus, & curiarum stylus hoc non obseruat, vt attestatur Igneus in l. 1. §. quæstionem, nu. 19. in fin. ff. ad Sylle. & est omnibus notissimum. Faciunt quæ dixi infrà, quæst. 64. ver. Quæro nunc.

13 Cæterùm si reus in examine confiteatur delictum, poterit puniri ex tali confessione, vt dixi infrà, quæst. 65. in prin. Si verò neget, debent parte citata examinari testes super veritate ipsius delicti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Alexan. in loco prælliegato. Et ideo dicit Saly. in l. fin. in fin. C. de quæst. quòd cauti iudices ante inquisitionem recipiunt informationem testium, & in scriptis, redigunt, ne postea dicant contrarium, & habita informatione formant inquisitionem, & si pœna sit corporalis, faciunt citari reum re, nõ verbo, ne fugiat, & postea faciunt, illum respondere inquisitioni, & si neget, iterato examinant, testes, eo citato ad videndum eos iurare, &c. Et illud dictum Sal. refert Gramma. cons. crim. 15. num. 1. & 2. de quo etiam aliquid dixi suprà, quæstione 28. vers. Scias tamen. Et valdè grauiter erraret iudex, qui omissa tali repetitione testium procederet ad torturam, vel condemnationem, nam testes recepti ante litis cõtestationem, nullam fidem faciunt cõtra reum, cùm sint examinati ipso non citato, vt dixi suprà, quæst. 11. vers. Item quæro, & infrà, quæst. 50. vers. Item quia. Et aduerte, quia hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, vbi isti testes repetendi nũquam fuissent examinati, & ideo debent de nouo iurare, aliàs nullam prorsus fidem facerent. Item si sunt tales testes quorum dictis de iure non sit adhibenda fides nisi cum tortura, puta, quia esset socius criminis, non sufficeret, quòd prius fuisset examinatus in tormentis, & quòd de nouo iuraret, sed opus etiam esset, vt de nouo post iuramentum poneretur in tormentis, & perseueraret in illo dicto. Nam illa tortura & omne id, quod fuit agitatum ante litis contestationem, non habetur (vt dixi) in consideratione, quò ad præiudicium ipsius rei comparentis. Quod nota, quia ad hoc aliqui iudices non aduertunt, & scias, quòd licet receptio testiũ non soleat committi, seu delegari alteri, vt dixi suprà, quæst. 26. tamen repetitio testium, qui examinati sunt in processu informatiuo, potest delegari, & ita seruatur de consuetudine, vt attestatur Carauita super ritu 57. magnæ curiæ, num. 11. quod tamen intellige, secundum ea quæ dixi in loco præalleg. In hoc autem proposito volo vt scias, quòd quando reus permittit se in contumaciam condemnari, deinde petit se admitti ad nouas defensiones, & admissas cõparet, iudex non debet repetere testes examinatos cõtra eum in processu informatiuo, licet enim examinati fuerint ipso reo non citato iuxta consuetudinem, de qua dixi suprà, quæst. 11. vers. Item quæro, ex quo tamen ipse reus citatus non comparuit, habentur illi testes pro legitimè examinatis in odium eius cõtumaciæ, neque vlterior eorum repetitio requiritur. Et memini, quòd propter hoc fuit grauiter repræhensus à Senatu Prætor Valentiæ, qui in causa Petri Nouati admissi ad nouas defensiones, citauit testes ad repetendum, & quia non comparuerunt, eos condemnauit, cuius condemnationis Senatus censuit nullam rationem haberi debere, 7. Nouemb. 1556. P.N.

14 Sed in proposito quæro, pone, ꝙ reus non fuerit citatus ad vidẽdum iurare, & reperi testes, sed quòd iudex eos repetat, & cõfrontet cum ipso reo, & testes confirmẽt in præsentia

a

tia

tia ipsius rei ea, quæ prius dixerant, nunquid isti testes dicentur recepti parte citata, ita vt probent contra ipsum reum? Resp. quòd sic, & ita practicatur, vt dicit Afflict. super 2. parte constitutionum, Regni, Rub. 10. num. 20. Hæc autem confrontatio fieri solet, quando testes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in suo examine, & licet de iure non sit necessaria, tamē in practica obseruatur, ad hoc, vt in ipsa confrontatione veritas melius eluceseat. Ego certè non credo, quòd sit de substantia, & ideo licet esset omissa, regulariter processus non corrueret. Senatus tamen vult omninò eam fieri, quādo est testis, q contra reum deponit de visu. Et ita rescripsit Prætori Cremonæ in causa cuiusdā Augustini Botti 20. Mart. 1543. Vel etiam quando testes sunt inter se contrarij, & ita rescripsit Capitaneo Vicomercati 29. Martij 1533. C. C. Præterea quando depositio testis nō potest certificari nisi mediante inspectione ipsius rei, puta, quando testis dicit illum non cognoscere de nomine, sed tantùm de visu. Vel quādo eum describit per signa, nā eo casu reus est illi exhibendus, vt eum recognoscat, & ita rescripsit senatus Prætori Alexādriæ, in causa cuiusdā Ascanij Granarij, qui non fuerat exhibitus cuidam testi, vt illum recognosceret, 14. August. 1556. P. N. Debet tamen hoc casu reus exhiberi testibus, nō solus, quia esset timor subornationis, sed positus inter alios tres aut quatuor, & illi similes quantum eo tempore fieri potest, vestibus, statura, & etiam facie. Et ita seruatur in hac prouincia, prout etiam seruari in curia Neapo. attestatur Folier. in pract. cri. fol. 23. num. 34. in fin.

15 Facta autem repetitione, & confrontatione testium, cōsueuerunt iudices prius, quàm reum carceribus tradant, vel fideiussori relaxent, facere quòd reus inquisitus eis det licentiam procedendi vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, singulis diebus & horis, etiam eo absente, & non citato. Et est practica, quam tradit Barto. in l. is qui reus, nu. 4. ff. de pub. iud. quam ex communi consuetudine hodie obseruari attestatur Marian. in c. qualiter & quando, post nu. 235. versi. X C. quæro, Ita etiam quotidie fieri dicit Bald. in l. diem proferre, in vers. Si quis litigator. ff. de arbi. & in l. si quando, num. 5. C. de testib. dicit, quòd ita practicatur, & in l. vt perfectius, num. 15. C. de annali exceptio. dicit, quòd ita obseruant assessores, quem refert Angel. de malefi. in verbo, Et ad querelam. num. 61. & August. & ad Ang. de malef. in verbo, Quòd iudex fecit sibi dari licentiam, post num. 2. Et successiuè iudices faciunt ipsis reis monitionem generalem, vt singulis diebus & horis, adesse debeant processui faciendo per ipsos iudices, tam circa receptiones testiū, quàm quæcunq; alia vsque ad sententiam inclusiuè, &c. Et hæc monitio (præcedente tamen licentia, vt dicit Marian. in loco prællegato) operatur, quòd non requiritur vlterior citatio, sed si non præcederet licentia, tunc posset reus ab huiusmodi monitione appellare & dicere, quòd imò vult ad omnes actus citari, & monitio ipsa hoc modo per appellationem rescinderetur, & nullius esset effectus. Et hæc est communis opin. vt dicit Bos. in tit. de senten. num. 13. Et quod dictum est de reo, pariter locum habet in ipso accusatore. Solent enim cauti assessores scribi facere in actis, qualiter accusator dat eis licentiam expediendi processum, etiam ipsis absentibus, & ita omnia expediunt, & etiam ipsam sententiam proferunt eo non citato, vt dicit Bald. in l. si accusatoribus, num. 4. C. de accusa. subdens, quòd ita tenent omnes Doctores. iudicio tamen meo hæc cautela, quò ad accusatorem est superflua, etiam, & quæst. 31. versi. Vlterius quæro. Poterit itaq; iudex stante prædicta licentia testes recipere, & examinare absq; alia partis citatione, & hanc esse hodiernam practicam, quam iudices obseruant, attestatur Alex. in Apostil. ad Bart. in d. l. is qui reus, sub num. 4. Et ideo miror, quòd Bianc. in pract. crim. fol. 11, num. 25. simpliciter dicat, quòd ista practica tradita per Bart. non obseruatur de stylo, neque de consuetudine. Nam licet quò ad accusatorem, seu querelantem benè loquatur, vt dixi in locis præallegatis, certè in reo quotidie in hoc ducatu, & alibi obseruatur, nec aliquis solet facto examine carcerari, quin notarius in actis scribat, Quo facto fuit consignatus, & ei facta in faciē, monitio generalis, vel huiusmodi. Et credo, quòd si de ipsa monitione non appareat in actis, omnia acta postea facta reo legitimè non citato corruerent.

QVAESTIO XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Rei, perfecto examine, debent carcerib. commendari.*
2 *Et quid si à carceratione appellent?*
3 *Carceris fabricatio ad quem pertineat?*
4 *Custos carceris tenetur singulo mense carceratorum nomina iudici deferri.*

Quid

5 *Quid facere debeat custos carceris, si aliquis ex carceratis moriatur?*
6 *Reus quando sit fideiussoribus relaxandus?*
7 *Et quid si non ingeratur pœna corporalis?*
8 *Et quid in seruus?*
9 *Et quid in festis paschalibus?*
10 *Et quid si appareat de innocentia rei?*
11 *Et quid in dubio?*
12 *Et quid si fideiussores non sint idonei?*
13 *Et quid si detentus in vna ciuitate velit dare fideiussorem in alia?*
14 *Et quid si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem?*
15 *Et quomodo id probari possit?*
16 *Et an viri illustres dimittendi sint iuratoriæ cautioni?*
17 *Et quæ debeat esse forma promissionis huiusmodi fideiussoris?*
18 *Et an possit aliquis se obligare pro alio ad pœnam corporalem?*
19 *Et quid si pro delicto imponatur pœna pecuniaria?*
20 *Cautela recipiendi fideiussoris?*
21 *Si statutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis simpliciter fideiusserit pro imputato de vulnera, sub qua pœna teneatur illum consignare?*
22 *Et quid si ille, qui præstitit fideiussorem, sit deinde ex alia causa bannitus?*
23 *Quantum tempus concedatur fideiussori ad reum præsentandum?*
24 *Si fideiussor reum non consignet, cui applicetur pœna promissa?*

1 His peractis, debet iudex deliberare, an reus sit carceri, seu custodiæ tradendus, an autem fideiussori relaxandus, vt plurimum autem perfecto reorum examine factisq; debitis confrontationibus testium, solent iudices ipsos reos ad carceres duci facere, prout communiter fieri consueuisse attestatur Bened. de Pinmb. in repe. l. pen. §. ad crimen, post nu. 69. ff. de publ. iud. Debent autem rei poni in carcere custodiendi, non autem in vinculis, & ita in hac prouincia obseruatur, prout etiam in Curia Parisiensi obseruari attestatur Igneus in l. necessarios, §. non aliàs in lectura, num. 64. ff. ad Syilen. dicens, quòd ibi nullum reum in vinculis tenent; sed tantùm custodiunt, tametsi (vt ipse ait) in alijs curijs cum carcere, & diligentiori custodia seruentur. Certè vbi qualitas personæ, & delicti hoc exposceret posset iudex reum in arctos carceres conijcere & prohibere, ne cum aliquo loquatur. Et ita practicari per iudices peritos, & expertos, attestatur Ant. Gomes, c. 9. delictorum, nume. 6. in fin. Aliàs autem laudabilius est reos, qui de graui crimine delati non sunt, vinculorum asperitate non vexare.

2 Sed quid si reus, qui videt se ad carceres conduci appellet, nunquid stante appellatione adhuc erit carcerandus? Resp. De iure fortè dici posset, quòd non, nihil enim innouandum videtur appellatione pendẽte. Sed certè contrarium seruatur de consuetudine præsertim in hoc Ducatu, in quo in causis criminalibus non admittitur appellatio, & ita etiam seruari de stylo, & cõsuetudine patriæ Delph. attestatur Guido Papæ decis. 235. quẽ refert Marcus decis. 915. Quæro an pendente, num. 4. nec dicitur iudex qui delinquentem carcerari iubet, aliquid contra eum innouare, sed potius videtur ius publicum, & suum tueri, ne illa fuga pœnam delicti euadat. Et certè si carcerandi appellantes relaxandi essent, frustratorium esset carceres ædificare, quia omnes appellarent, & sic omnia iudicia criminalia eluderentur.

3 Et quoniam hoc loco incidit mentio carceris, bonum est vt scias, quòd Fabricatio domus ad vsum carceris pertinet ad ciuitates, seu loca, in quibus de carcere est prouidendum, custodia autem carceratorum pertinet ad regem, seu dominum, cuius est iurisdictio & eius officiales. Et ita de iure probari demonstrat, & consuetudine etiam interpretatum esse attestatur Nunius de los corregidores, fol. 131. num. 4. quòd nota, quia sæpius vidi super hoc in facto dubitari, & in multis etiam locis vidi contrarium obseruari.

4 Scias etiam, quòd de iure commentariensis, siue custos carcerum tenetur singulo mẽse numerum ipsorum carceratorum iudici significare vnà cum titulis delictorum, propter quæ detinentur, eorumq; qualitate & ætate, sub pœna viginti librarum auri, & iudex si in hoc etiam fuerit negligens, punitur in 10. lib. auri, &c. vt est tex. in l. fi. C. de custo. reorum. Et licet pract. Iod. c. 17. nu. 11. dicat, quòd illam pract. lex vsus non recipit, in hac tamen ciuitate Mediolani hoc optimè seruatur. Quinimò solet singulo mense vnus ex senatoribus accedere ad carceres, & omnia prædicta diligẽter exquirere, & in causis leuibus plerunq; relaxari facere detentos sub fideiussione, in grauibus autem senatui referre, cui maxima est cura, ne carcerati in vinculis macerentur, quod & in Hispania diligenter obseruari attestatur Ant. Gomes, c. 9. delict. num. 7. in fin.

5 Sed in hoc proposito quæro, si aliquis ex carceratis in carcere moriatur; quomodo succursum erit custodi carcerum, vt non teneatur illum exhibere? Resp. Poterit probare mortem

mortem illius per testes, & ea probata, non erit vlterius molestandus.l.fi.ff.de cust.reor. Dicit tamen Aug.in d.l. fi. nu.6. quòd hodie custodes carcerum vtūtur hac cautela, quia s.quando carceratus infirmatur, ducunt medicum, & de ægritudine faciunt extrahi publicum instrumentum, & deinde postquam ille mortuus est, illum extrahunt de carcere inuolutum in quodam sacco in signū mortalitatis. Sed certè hæc cautela apud nos non admitteretur, non enim sufficit facere fidem de ægritudine, nisi etiam fiat fides de morte, nam omnes, qui infirmantur non moriuntur, & si hoc admitteretur, esset cuilibet de facili aperta via fugiendi. Propterea in hoc Ducatu seruatur, quòd quando aliquis ex carceratis infirmatur, custos mouet iudicem de illius ægritudine, & deinde si moriatur, facit vocari notarium processus, qui coram testibus visitat cadauer, & illud recognoscit pro eo, qui dicitur mortuus & illam visitationem redigit in actis. Et hoc modo præclusa est via fraudibus.

6 Plerunq; verò, aut ipse reus, aut eius procuratores petunt eum à carcere dimitti, ac fideiussori relaxari. Videndum est igitur, quādo reus sit fideiussori relaxandus. Et scias, ꝙ ille, qui intercedit pro reo, & petit eum relaxari fideiussori, debet facere hanc petitionē poni in actis cum oblatione idonei fideiussoris, nam si non reperiatur in actis, iudex si eum non relaxet non tenetur in syndicatu. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse attestatur Afflict.super 2.parte constitutionum Regni, Rub.10. nu.3. Scias etiam, quòd licet de iure regulariter contractus facti à carcerato non valeant, prout tenent communiter Doct.teste Mars. in pract. crim. §. attingam, nu.2. tamen de consuetudine carcerati solent procuratores constituere, & satisdare & alios contractus facere. Et ita continuè in practica seruari attestatur Alber. in l. qui in carcerem, ff.quod metus causa.

7 In hac autem materia facienda est cōclusio, quòd regulariter vbicunq; pro crimine imponitur pœna corporalis, reus non est fideiussoribus relaxandus. Et hæc est communis opi.vt ait Xuares in suo vol. allegationū, fol.693. circa fi. in qua allegatione valde eleganter loquitur in hac materia. Et huic opinioni applaudet consuetudo, vt dicit Card. Alex.in c.quisquis, 2.q.8. Vbi verò non ingeritur pœna corporis afflictiua, non debet reus carceribus mancipari. Et ita tenent communiter DD.vt ait Anto. Gomes. c. 9. delict. nu.8. & nos de hoc habemus decretū, In nouis constit.in tit.de accusat. c.rei carceribus. Quod intellige vt procedat, modò offerat præstare fideiussorem, aliàs si non haberet fideiussorem, vtiq; deberet in carceribus detineri, & ita seruatur.

8 Et hæc quidem conclusio maximè locum habet in seruis, nam illi non relaxantur fideiussori, vt est tex. in l.2.ff.de custo. reorum, & in l.lex Corn.§. præterea, ff. ad Sylle. & dicit Afflict.in d.Rub.10.in fin.quòd ita vidit fuisse iudicatum.

9 Solent etiam plerunq; iudices in festis Paschatis, & Natalis Domini reos in carceribus detentos relaxari facere, & ad hunc effectum solent illis temporibus quatuor Senatores ad visitandos carceres accedere, & alios fideiussoribus dimittere, alios carceratos relinquere, & vbi negocium est grauis momenti, senatui referre, & his relationibus solent etiam interesse in Senatu Principes nostri, vel (absentibus) eorum in hoc Ducatu locum tenentes. De hoc autem habemus text.expressum in l.nemo, quæ est lex tertia, C. de episc. aud. vbi excipiuntur etiam delicta, quorum rei non sunt eo tempore relaxandi. Dicit tamen ibi Bar. quòd consuetudo interpretata est contrarium, & illum refert Marcus decis. 409.nu.1.& Pract.Conradi fol.276.nu.14. Sed certè si crimen non sit enorme, & reus non sit confessus, vel conuictus, vtique debet in festis Paschalibus & Natalitijs relaxari, saltē data domo, vel ciuitate pro carcere. Et ita de consuetudine apud nos obseruatur, de qua etiam attestatur Boss. in titu. de carcer. fid. com.num.27.

10 Pariter etiam, vbicunq; etiam pendente processu, apparet reum non esse culpabilem delicti, de quo imputatur, debet relaxari, vt est tex.in l.1.C.de exhib. reis. Et ita Florentiæ practicatur, vt dicit Apostil. ad Bald.in l.nullus, sub num.2. C. de exhib.reis, quem refert Chassen.super consuet.Burgun.fol.50.num.170.& Boër.super consuet.Bituric.fol. 23.co.1, & Gramma.super const.Regni, fol. 60. post nu.42. & Carauita super 40. ritu magnæ curiæ, circa prin.& super ritu 41.nu.5.& licet tex. in d. l. 1. non videatur requirere fideiussores, sed simpliciter dicat illum debere relaxari, nihilominus practica obseruat, quòd præstetur fideiussio, & ita seruari videmus, vt dicit Boss.in tit.de senteut.num. 61. subdit tamen Carauita in loco præalleg. quòd in Regno

Neapol. hodierna practica cõmuniter, & generaliter se habet, quòd facta publicatione processus, etiam ꝙ appareat de innocentia rei, non relaxatur fideiussori, quod ego non laudo, nisi crimen sit valdè enorme, vel speret Iudex habere noua indicia. Hæc aũt relaxatio operatur, ꝙ non potest reus iterum in carceres coniici ex ea causa, nisi superuenientibus nouis indicijs. Et ita seruari attestatur Boss. in loco præal. quod tamen (vt videmus) non ita indistinctè obseruatur, sed indicis arbitrio relinquitur. Præterea scias, quòd in oẽm casum tempore, quo fit relatio diffinitina causæ in Senatu, semp solet reus ad carceres reuocari, ne, si sequatur condemnatio corporalis, possit illam fugiendo eludere.

11 In dubio autem debet iudex semper inclinare in mitiorem partem, vt scilicet reũ sub fideiussione relaxet, & hoc vt subditos minus quam fieri potest, grauet impensis licet iudices seueritatis gloriam affectantes de consuetudine seruent contrarium, ipsi enim in dubijs semper consueuerunt retinere reos in carceribus mancipatos, vt dicit Benedict. de Plumb. in repet. l. penu. §. ad crimen, post nu. 67. ff. de pubi, iud. Potest tamen iudex reum consignare in militib. vt illum custodiant in aliquo loco tuto extra carceres vel fideiussoribus qui permittant eum in aliquo loco tenere, vel statuere palatium, vel ciuitatem pro carcere sub fideiussione, quando personæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro certo illum non fore culpabilem, prout se vidisse infinitis vicib. obseruari attestatur Ange. in l. nullus, num. 3. C. de exhib. reis, quem refert Xuarez in suo vol. allegationum, fol. 618. nume. 11. & Nunius de los corregidores, fol. 155. colum. 2. in prin. Subdit tamen ibi Angel. Consulo tibi assessori, vt nunquam eam relaxes fideiussori, quia magna pericula posses incurrere. Sed in hoc indicio meo malè loquitur, & contra æquitatem, & communem practicam.

12 Cæterùm debet iudex diligenter aduertere, quando facit reos sub fideiussione relaxari, vt dentur idonei fideiussores aliàs ipse teneretur in syndicatu, quinimò refert Boss. in tit. de carcerato fidei. cõmmit. num. 7. quòd ipse vidit in cõtingentia facti, quendam magnum virum compelli etiam ante syndicatũ ad soluendam pœnã, quam promiserat fideiussor. Propterea bonum est, quòd iudex vbi fideiussor non sit notoriè plusꝗ soluendo, faciat ei dari approbatorem, seu collaudatorẽ, q illũ collaudet & approbet pro idoneo, nã ipse collaudator tenebitur vbi receptum fuerit fideiussorem non est soluendo. Et hæc est bona cautela, vt dicit Maria. in d. c. qualiter, & quãdo, post nu. 236. vbi subdit, ꝙ ita et seruat consuetudo, dicit etiã Ang. de malef. in verbo, Pro quib. & quolibet eorum, nu. 13. quòd ita est consuetudo per Italiam, quem refert Boss. in loco præalleg. Sed certè in hoc Ducatu seruatur, quòd notarij rerum criminalium recipiunt ipsi fideiussores, & tenentur in subsidiũ, vbi illi non sint idonei. Quod fuit optima ratione introductũ, quia vt plurimũ iudices sunt forenses, notarij verò municipes, & ideo habẽt magis notas personas, & facultates eorum, qui faciunt pro reis fideiussiones, propter ea ipsi benè aduertant. Dicitur aũt fideiussor idoneus non modò qui possidet bona immobilia, sed etiam qui licet nulla possideat immobilia habet tamen tot bona mobilia, quæ de facili asportari non possunt, puta, si haberet magnam apothecã, vel multa nomina debitorum, argu. eius ꝙ dicit Bar. in l. sciendum, num. 5. ff. de satisda. cog. Et ita seruatur, vt attestatur Carauita super ritu 160. magnæ curiæ, nu. 7. in fi. qui multa ponit in hoc proposito, de quibus ego dixi sup. lib. 2. §. Fideiussor.

13 Pone, quòd Papiensis sit detentus Mediolani, vel econtra, & offerat dare fideiussores in ciuitate Papiæ, qa dicit eos nõ reperire in ciuitate Mediolani, quia sit forensis, nũquid erit admittendus vt fideiubeat in ciuitate Papiæ? Resp. ꝙ non, sed semper dari debet fideiussor in loco iudicij, & ita seruatur prout etiam se vidisse obseruari attestatur Afflict. super 2. parte constitutionum Regni, Rubrica. 10. num. 6.

14 Sed quid agẽdum, si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem, nunquid erit relaxandus præstita per ipsum iuratoria cautione? Resp. De iure fortè esset dicendũ, quòd sic, & est communis opin. vt ait Marsil. in reper. Rubricæ fideiussoribus, num. 166. & seq. De consuetudine tamen seruatur cõtrariũ, & in specie de mulieribus, quòd non relaxentur cum iuratoria cautione, dicit Apostil. ad Apostil. ad Bald. in auth. hodie, C. de custod. reorum, quòd ita obseruat consuetudo. Ita etiam iudicarum fuisse in curia Burdegalen. attestatur Boër. decis. 349, col. fin. vers. Tamẽ sunt, & in fi. illius decisionis dicit, quòd idem etiam seruatur in viris, put etiã in hoc Ducatu seruatur indistinctè. Solent tamen

tamen quandoq; relaxari delinquentes non multũ grauati in processu cum iuratoria cautione, & præcepto in faciem, cum comminatione pœnæ iudicis arbitrio, prius tamen cõsulto senatu, vel etiam si agatur de leui crimine, senatu non consulto. Et iudicio meo est optima cõsuetudo, ne rei, qui aliàs essent relaxandi, vbi fideiussorem non inuenirent, propter eorum paupertatem in carceribus marcescant.

15 Sed quomodo probabitur, quòd reus nõ possit inuenire fideiussorem? Respõ. Eo ipso, quòd reus cum iuramento affirmet, ꝙ non putat inuenire posse fideiussores, satis censetur probasse difficultatẽ præstandi fideiussorẽ, secũdũ gl. in l. 1. in verbo, Fideiussoribus, ff. qui satisd. cog. quam dicit esse communiter approbatam Soci. cons. 79. col. 2. vers. Tertiò confirmatur, li. 2. prout illum refert Cotta in memoral. vers. Iuramentũ probat. circa prin. In practica tamẽ apud nos seruatur, ꝙ iudex ex officio summariè & sine scriptis cũ interuentu fisci se informat de facultatibus ipsius rei aliter, quàm per eius iuramentum, & deinde fit ordinatio, quòd relaxetur cum iuratoria cautione cum participatione, & interuentu fisci, & subscribitur à fiscali & iudex est postea tutus in syndicatu.

16 Scias autem, quòd de iure loquendo, viri illustres non possunt cogi ad fideiussionem præstandam in causa criminali, sed dimitti debẽt iuratoriæ cautioni, vt est tex. in l. quoties, C. de dign. libr. 12. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruat consuetudo, vt s. non modò cogantur fideiubere, sed ẽt in carcerẽ detrudantur. Et ita dicit Fab. in pra. arb. fol. 458 n. 12. quòd dispositio d. l. quoties, recessit ab aula, & in practica non seruatur.

17 Quæro, quæ debeat esse forma promissionis fideiussoris in causa criminali? Resp. Quidam dicunt sufficere, ꝙ promittat simpliciter consignare reum ad omnem requisitionem ipsius iudicis, quo casu si id non obseruauerit, tenebitur ad interesse. Et hoc videtur tenuisse gl. in l. fin. in verbo, cõmodius, ff. de præto. stip. Alij verò dicunt, ꝙ non sufficit illa simplex promissio, sed debet promittere de eum consignando sub certa & determinata pœna. Ita tenuit glo. in l. sed, & si quis, §. fi. in verbo, Plusquam statutum est, ff. si quis caut. & ita communiter seruatur, vt dicit Alber. in l. si quis reum, num. 1. ff. de custod. reorum, Carauita super 44. ritu magnæ curiæ, num. 8. in fin.

18 Sed nunquid poterit aliquis se obligare ad pœnam corporalem ex sua conuentione propter delictum alterius? Resp. quòd non, ita tenet glo. in ca. cùm homo, in verbo, Supplicium, 23. q. 5. quam dicit esse frequentissimo omnium consensu receptam Didacus lib. 2. resolutionum, c. 8. n. 8. & ita communiter seruatur, vt dicit Alber. in 1. parte statutorum, qu. 51. quem refert Mars. in Rub. ff. de fideiuss. nume. 208. & in l. Infans num. 16. ff. ad l. Corn. de sica. Et ideo apud nos non admitteretur in practica illud, quod dicit Xuares in suo vol. allegat. fol. 700. numero 28. in fin. quòd scilicet aliquis recipiat custodiam carcerati, & se obliget tanquam fideiussor carcerarius.

19 Vbi verò tãtummodo imponitur pro delicto pœna pecuniaria, solet reus dimitti cũ fideiussione de iudicato soluendo, & secuta sententia condemnatoria contra reum, fit executio contra ipsum fideiussorem, etiam absq; alio nouo processu, vt dixi infrà, q. 95. circa prin.

20 Sis tamẽ cautus tu, qui recipis fideiussorẽ, vt scias apponi clausulam, quòd promittit stare, & soluere quamcũq; condemnationẽ, quæ fiet contra eius principalem, etiam in causis appellationis, nam regulariter talis fideiussio expirat lata sentẽtia, & ideo fideiussor nõ tenetur in causis appellationis. Et hæc est cõis opi. vt dicit Boër. decis. 315. nu. 1. Paris. cons. 171. nu. 30. lib. 4. vbi dicit, ꝙ ita communiter concluditur. Et hanc cautelam tradit Ang. Aret. in §. sed hodie, nu. 1. Inst. de satisdatio. Quæ tamẽ apud nos non practicatur, ex quo (vt sæpe dixi) in causis criminalibus non admittitur appellatio.

21 Sed quæro, pone quòd statutum pro vulnere imponat pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille & quòd aliquis simpliciter fideiusserit pro alio imputato de vulnere, de eum consignando, & quòd deinde vulneratus decesserit, nunquid fideiussor, si illum non consignet, erit puniendus in centum, an autem in mille? Respon. Aut vulnus erat à principio mortale, & fideiussor debet condemnari in mille: Aut non erat mortale, & debet condemnari solummodo in centũ. Et ita communiter determinatur, vt dicit Gand. de malefi. in Rub. de multis quæstionib. nu. 1. Hæc tamen quæstio hodie cessat in practica, cùm fideiussiones accipiantur pro certa, & determinata summa, vt dixi sup. ver. Quæro quæ debet.

22 Quæro, pone quòd aliquis præstitit fideiussorem in causa criminali, deinde fuit imputatus de alio crimine bannitus, nunquid fideiussor datus in prima causa tenebitur ad huc sub pœna cõtenta in fideiussione illum consignare? Resp. quòd non, imò secuta condemnatione contra illum, remanet prorsus liberatus, nec tenetur illum amplius præsentare, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Alber. in 4. parte, statut. q. 64. vbi etiã subdit, quòd ita vidit communiter seruari. Et dicit Boss. in tit. de carcer. fideiuss. relaxan. nu. 41. quòd ita tenent communiter Doct. Propterea index debet esse cautus, vt priusquam condemnet reum ex secunda causa, citet fideiussorem ad illum præsentandum ex prima causa, & vbi non consignet, eum cõdemnet in pœna coniecta in fideiussione, deinde procedat contra principalem, ex primo & secundo delicto. Dicit autem Boss. in loco præallegato, quòd si iudex cõdemnat reum ex prima causa, fideiussor non liberatur, & fuit opin. Bart. in l. si quis reum, nu. 2. ff. de custod. reorum. Sed contrarium tenuit Bald. post Dyn. in l. qui crimen, nu. 12. C. de accus. non poss. & hæc opin. Bald. apud nos de facto seruatur, solet enim primo citari fideiussor ad consignandum reum, & vbi non consignet, condemnari, deinde citatur reus, & si non comparet, cõdemnatur. Et ita faciunt cauti iudices, vt dicit Alber. quẽ refert Nelius de bannitis, in 2. parte, tertij temp. q. 6. & Boss. in loco præall. nu. 51. in fi. idem dicit Spec. in tit. de dolo, & cont. nu. 23. vers. Sed pone, quem refert Carauita super ritu magnæ curiæ 158, num. 3. in fin. vbi etiam subdit, quòd ita practicatur in omnib. curijs Regni, & ideo si iudex primò citaret reum, & eo non comparente illum banniret non vocato fideiussore, si post bannum vocaretur fideiussor vt illum sisteret, esset excusatus, ex facto enim iudicis videtur impeditus, ne illum consignet. Et quamuis interuenerit etiam factũ, & culpa ipsius rei principalis, non propterea debet fideiussor teneri, cùm tempore debito monitus non fuit, vt illum consignaret.

23 Sed hîc quæro, quantum tempus habeat fideiussor ad præsentandũ reum? Resp. quòd de iure communi videtur habere dilationẽ sex mensium, vt est tex. in l. sancimus, quæ est lex antepenu. C. de fideius. Et ideo dicit Ang. in l. si quis reũ, post num. 6. ff. de cust. reorum, quòd debet iudex facere, quòd fideiussor renunciet beneficio d. legis, & subdit, quòd assessores ita practicant. Sed certè apud nos non est in vsu dispositio illius legis, & consequenter neq; etiam practica illius renunciationis, omnes enim fideiussores expressè recipiuntur de consignando ad omnem requisitionem, & toties quoties, &c. & propterea cessant omnes difficultates, quia sumus extra casum illius legis.

24 Successiuè quæro, si fideiussor reum non cõsignet, cui applicetur pœna promissa? Respon. quòd applicatur fisco, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Bar. in d. l. si quis reum, n. 4. ff. de custod. reorum, vbi etiam Ang. nu. 7. dicit, quòd ita practicatur.

QVAESTIO XLVII.

SVMMARIVM.

1 *De cautione de non offendendo?*
2 *Et nunquid à parte regulariter peti possit.*
3 *Et an possit iudex ex officio cogere partes ad illam præstandum?*
4 *Et quid si pars illam petens dederit causam inimicitiæ?*
5 *Et an hæc cautio præstanda sit cum fideiussoribus?*
6 *Et quanto tempore duret?*
7 *Et quid si durante promissione de non offendendo inter aliquos, vnus offendat alium, an possit deinde alius illum impunè offendere?*
8 *Et quid in indicijs?*
9 *Et quid si ex noua causa secuta sit offensio?*
10 *Et quid si eodem tempore vnus alterum offendat?*
11 *Et an si quis offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam?*
12 *Et quid si adulterauit eius vxorem?*
13 *Et quomodo hæc pœna, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes?*

1 FRequenter contingit, quòd postquam iudex mandat inquisitum è carceribus sub fideiussione relaxari, comparet accusator, seu pars offensa, quæ petit illum prius quàm relaxetur, cogi ad præstandam fideiussionem de eũ non offendendo: Nunc ergo aliquid de ipsa cautione videamus.

2 Et in primis quidem facienda est generalis conclusio, quòd potest pars petere ab eo, à quo timet offendi sibi præstari cautionem de non offendendo, & tenetur iudex illum cogere ad eam præstandam, l. illicitas. §. ne potentiores, ff. de offic. præsidis. Et hæc est receptissima omnium traditio, vt ait Placa lib. 1. delictorum, c. 7. num. 1.

3 Sed nunquid potest iudex ex suo mero, & absoluto arbitrio, non præcedente aliqua causæ cognitione, cogere aliquẽ ad præstandam hanc cautionẽ? Resp. ꝙ non, sed solummodo si petaturà parte, & cũ iusta causa. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Paris. cons. 168. nu.

sil.10. lib. 4. quem refert Placa in d. c. 7. nu. 4. in fin. Ego tamen plerunq; vidi contrarium obseruari, quãdo subest timor scandalorum, solent enim iudices, & debent cogere partes ad inuicem fideiubendum de se non offendendo, omni appellatione & exceptione remota, & vbi recusent fideiubere, eijciuntur à ciuitate, sub comminatione graui pœnarũ. Et hæc practica mihi semper placuit, debent enim omni studio iudices curare, vt in ciuitate omnia sint pacata, & tranquilla. Quinimò in quibusdam locis vbi quis minatur alteri, solet illi dari in custodiã aduersario suo sub pœna vitæ. Et hanc custodiam appellamus Saluaguardam, quam senatus ex causa quandoque solet concedere, præsertim quando aduersarij sunt potentiores, & manu promptiores. Et hoc etiã seruari de consuetudine Franciæ attestatur Aufret. ad decis. Tholos. 489. & Matens decis. 125. nu. 2.

4 Sed pone, quòd pars, quæ petit sibi caueri de non offendendo, fuerit illa, quæ dederit causam inimicitiæ, nunquid poterit eius aduersarius ei hoc obijcere, & recusare illam p̃stare? Resp. quòd non, sed eo non obstante, adhuc cogendus est vt eam præstet. Ita tenet Bart. in l. qui bona fide. §. si quis iuxta, nu. 1. ff. de damno inf. & est cõmunis opi, vt dicit Ripa in Rub. de iu d. post num. 14. vers. Præmissa etiam, Ant. Gomes. c. 12. delictorum, post nu. 14. vers. Quod etiam extende.

5 Sed quæro, quomodo p̃standa sit hæc cautio? Resp. quòd debet præstari cum fideiussoribus, & ita seruatur de consuetudine, vt dicit Alber. in l. non est verisimile, in prin. versi. Sed vide dubitari, ff. quòd metus causa. Et ita semper vidi seruari, etiam quòd pars multa bona possideat. Benè verum est, quòd si ille, à quo petitur hæc cautio, sit pauper, ita vt veri similiter non possit inuenire fideiussorem, tunc admittitur ad præstandũ loco fideiussionis iuratoriam cautionem. Et hoc dummodo sit bonæ vocis, & famæ, aliàs enim nõ esset de eo confidendum. Sed debet iudex illum potius cogere, vt exulet, neq; excusatio paupertatis esset hoc casu admittenda, nam homines malæ vitæ, & conditionis quanto sunt pauperiores, tanto etiam promptiores sunt ad delinquendũ, cùm non timeant confiscationem bonorum, quæ non habent.

6 Item quæro, quanto tempore duret hæc cautio & promissio de non offendẽdo? Resp. Aliqui dixerunt, quòd tantùm durat 30. diebus. Et hanc dicit esse communem opin. Albet. in d. §. ne potentiores, post nu. 4. vers. Itẽ quæro quanto. Sed certè hoc nõ seruatur in practica, sed solet limitari tempus arbitrio iudicis, & si intra illud tempus non cessauerit causa suspicionis, tunc iudex potest ac debet cogere partes per aliquod tempus antequam expiret, ad illam renouandam. Et aduerte, quia ex negligentia iudicum super hac renouatione facienda, vidi ego in facto multa mala contingere. Et hanc opin. q̃ tempus, quo habet durare hæc cautio, relinquatur iudicis arbitrio, dicit esse communem Ripa in Rub. ff. de damno infec. num. 23. quem refert Placa in d. ca. 7. num. 4. & ab ea (præsertim stante consuetudine) nullo modo est in practica recedendum.

7 Sed quoniam plerunq; secuta aliqua offensione post datam fideiussionem solet de varijs quæstionibus dubitari, non impertinens existimaui de eis etiam aliquid subijcere. Quæro itaque in primis, facta per aliquos promissione de non offendendo, prout fit quando contrahitur pax, vel præstatur hæc cautio, nunquid si vnus ipsorum offendat alterum, & sic frangat pacem, possit alteri impunè illum offendere? Resp. quòd sic, ita sentit Bart. in l. cum pater. §. libertis, in fin. ff. de lega. 2. & ita communiter concluditur, vt attestatur Alex. in l. cùm proponas, nume. 6. C. de pactis. Hanc etiam esse communem opinionem, dicit Alex. cons. 115. nu. 7. lib. 4. Dec. cons. 380. nume. 2. Paris. cons. 164. nu. 23. lib. 4. Claud. in d. l. cùm proponas, nu. 6. Cephalus cons. 35. num. 27. lib. 1. & dicit Corn. cons. 42. in litera F. lib. 2. quòd in hoc omnes concordant. Et hoc etiam si in contractu apposita esset clausula, quòd pœna toties cõmittatur, quoties contra factũ fuerit, adhuc enim iste, qui posteriore loco offendit, non dicitur in pœnam incidisse. Et hanc opinionem tanquam communem sequitur Alexan. in allegato cons. 115. num. 8. & seq. Pet. Bel. de re militari, fol. 136. num. 52.

8 Sed hîc incidenter quæro, pone, quòd sint factæ induciæ, vel (vt nostri Doctores appellant) treuga, inter aliquas partes, nunquid si vna pars frangat inducias, poterat altera pars eis cõtrauenire? Resp. Aliqui dixerunt, quòd non, sed quòd tenetur eam nihilominus obseruare; & fuit dictum originale Vincent. in c. inter verba, 11. quæst. 3. Et hanc opin. dicit esse communem Deci. in ca. constitutus, el 1. post num. 2. versic. Ad prædicta, de appella. Gratus consil. 105. nume. 1. & sequen. lib. 1. Et

dicit Imola in d.l.qui seruum,nu.2. quòd ita obseruatur de consuetudine,prout illum refert Socin.cons.262.in fin.lib. 2. quod est duplicatum in cons 90.lib.3. Sed certè Imol.ibi hoc non dicit, sed tantummodo refert Vincent. dicẽtem ita seruari in Hispania, & subdit; quòd illud videtur potius de consuetudine, quàm de iure. Et Vincentium ita attestantem refert etiam Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de trenga & pace,super Rub.& Alexan. in d.l. cùm proponas, nu. 3.& Ias.in d.l.qui seruum,num.3.& Gomes. Arias super lege 36.Tauri, nu. 18. Ego credo contrarium de iure verius esse, scilicet ꝙ pars nullo modo teneatur obseruare treugam, quam eius aduersarius fregerit, & ita etiam semper vidi vbiq; obseruari. Et dicit Corn. in d. cons.42. in litera F.se putare quòd illa opi.nullibi seruetur in practica, Claud.in d.l. cùm proponas,nu.4.attestatur; quòd vbiq; contrarium seruatur,præterquam in Hispania.

9 Quæro nunc, pone, quòd existente inter aliquos rixa seu inimicitia, facta fuerit inter ipsos ꝑmissio de non offendendo sub aliqua pœna,& ꝙ deinde ex noua causa sine rixa superueniente vnus eorum alterum offendat, nunquid dicetur cõmissa pœna? Respõ. Bart. in l.aut facta.§.causa,nu.1.ff. de pœn. tenuit, ꝙ non, & ita communiter teneri attestatur Cor.in d.cons.42. in litera B. Hanc etiam dicit esse communem opin.Alex.in l.qui insulam,num.4.ff.de verb.obl.prout illum refert Paris.in d.cons.165.nu.26.lib.4. licet in libro meo Alex.id non dicat,refert etiam Faëg.in pract.crim.c.13.nu.6.in fin.Soc.Iun.cons.103. num.7.lib.3.Et dicit Bal.in c.1.in princ.num. 2.de pace tenenda, quòd ita tenent communiter Docto. & ita in facti contingentia consuluit Rom.cons.258. Mantua cons.169.lib.1. Hoc tamen intellige vt procedat, quãdo apparet de noua causa, verisimili, aliàs secus, prout in facti contingentia cõsuluit Cephal. consil. 35.lib.1. in 1.dubio. Item intellige, vt procedat, quando ille, qui offendit non dedit causam vel occasionem secundæ rixæ, vel illam aliquo modo procurauit seu affectauit, aliàs enim vidi pluries iudicari, quòd diceretur commissa pœna, & hoc ad euitandas fraudes, quæ de facili possent hoc modo cõmitti. Quilibet enim posset facere oriri nouam causam, & ita impunè alium offendere, non obstante permissione, quod esset maximè inconueniens.

10 Sed hîc quæro, pone, ꝙ duo promiserunt se inuicem non offendere sub pœna, modò contingit, quòd ambo se inuicem offenderunt eodem tempore, ità vt non appareat, qs primò offenderit, nunquid aliquis ipsorum dicetur incidisse in pœnam? Respon. quòd nemo eorum tenetur, sed offensa inuicem compensatur. Ita tenet Bart. in l. cùm pater, §.libertis,num.7. ff.de legat. 2.& est communis opin. vt dicit Alex.in l.si seruum.§.sequitur,nu.9.ff.de verbor.oblig.quẽ refert Boër. decis.237.post nu.2.Gratus con.114.nu.14.lib. 2.Ias.in d.§.sequitur,num.12. Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando agitur solummodo de pœna applicanda parti, sed si in promissione fuisset apposita aliqua pœna, quæ esset applicanda fisco, fortè ambo essent condemnandi, licet enim ratione incertitudinis regulariter omnes debeant absolui, tamen illud habet locum, quando agitur de pœna corporali, secus autem quãdo agitur de pœna pecuniaria, nam omnes puniuntur, ne delictum remaneat impunitum, vt dixi infrà, q.60.vers. Vidi ego.

11 Quæro etiam, si duo promiserunt se inuicem non offendere sub pœna, nunquid si vnus eorum offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam? Respõ. quòd non, ita tenet Bar.in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, num.10.ff.de verbo.oblig.& ita dicunt communiter Doct. vt ait Bald. in c.1.§.similiter si dominum, nu.4. quib. mod. feud. amit. Pet. Bellus de re milit.fol.136.post nu.53. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alex.in d.§. Chrysogonus, nu. 20. & seq. Ad hoc enim vt dicatur pax rupta, requiritur quòd persona offensa sit talis, quòd propter eius offensam competeret principali actio iniuriarum pro prio nomine. Quod tamen intellige, vt procedat, nisi manifestè appareret, quòd offendisset eius fratrẽ, vt ipsum principalem offenderet, puta, quia nullam aliam causam inimicitiæ haberet cum ipso fratre, nam eo casu grauius etiam esset puniendus.

12 Sed quid si vnus ex illis, qui promisit aliũ non offendere sub pœna, adulterauerit vxorem alterius, nunquid incidit in pœnam? Respõ. quòd non, quia præsumitur potius id fecisse causa libidinis, quàm animo iniuriandi. Ita tenet Bart. in l. verum, num.4. de furtis. Et hoc dictum Bart. communiter à cõsulentib. approbatur, vt dicit Lud. Catus inter consil. criminalia diuersorum cons.99.num.13.lib.1. Hanc etiam dicit esse communem sententiã Aug. ad Ange. de malefi. in verbo, *Che hai adulterato,*

alterato, post nu. 60. Et ideo si mulier illa esset adeo deformis seu vetula, vt verisimile esset, quòd potius animo iniuriãdi. quàm ex causa libidinis id fecisset, fortè posset dici quòd incidisset in pœnam.

3 Quæro, quomodo hæc pœna, in quam incidit cõtrafaciens promissioni de non offendendo, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes? dixi suprà, lib. proximo, §. stipulatio.

QVAESTIO XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *De dilationibus.*
2 *Quot dilationes dari debeant in causis criminalibus.*
3 *Et an in causa adulterij concedendæ sint dilationes, prout in alijs causis?*
4 *Dilationes in causis criminalibus an sint vtrique parti communes?*

1 PErfecto processu informatiuo ex parte iudicis, reoq́; examinato, factisq́; debitis repetitionibus, & confrontationibus testiũ, solet pars offensa citari ad subministrandum, si quid habet contra ipsum reũ, præsertim vbi adest querela & etiam eodem contextu citatur ad vidẽdam fieri publicationem processus. Et scias quòd licet in causis ciuil. publ. processus non sit de substantia iudicij, sed ea omissa, processus nihilominus valet, vt dixi infrà lib. prox. tamẽ in criminalib. si omitteretur, processus esset in ipso iure nullus, quia tolleretur reo facultas se defendendi, nã secundum cõem practicam, eod. contextu solent iudices publicare processum offensiuũ, & eius copiam parti decernere, vnà cum termino ad faciendum suas defensiones.

Sed pone, ꝙ accusator compareat, & petat sibi statui dilationem ad probandum? Resp. quòd iudex debet illam concedere & supersedere à publicatione processus. Et ita vbiq; indistinctè obseruatur.

2 Quæro quot dilationes dandæ sunt in iudicijs criminalibus? Res. quòd de iure dandæ sunt accusatori duæ dilationes, & tres reo, vt dicit text. in l. fin. ff. de ferijs, & licet ille text. videatur loqui in causis capitalibus tantùm, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in alijs causis criminalibus quibuscunque. Et ita illam legem intellexit glo. magna ibi, cuius opin. dicit esse communem Bald. in ead. l. fin. in vltimis verbis, & illam de consuetudine obseruari attestantur Scribentes ibi, & in specie Angel. post num. 1. & Paul. de Cast. post nu. 3. & Alex. nu. 22. & Ias. n. 50. Maranta in suo Specul. fol. 118. post nu. 2. In hac prouincia seruatur, ꝙ materia dilationum in causis criminalib. est arbitraria iudicibus secundum opi. Inno. in c. ad petitionem, nu. 4. de accus. quam etiam tenent communiter cano. vt dicit Alex. in l. 2. n. 8. ff. de re iud. & ideo solent iudices de facili concedere plures etiam dilationes reis, præsertim quãdo sunt in carceribus, nã eo casu cessat præsumptio calumniæ. Accusatoribus autem non ita de facili eas concedunt, ne rei grauentur impensis. Et nota, quòd si iudex suspicetur partem petere dilationem per calumniam, potest illi comminari mulctam, in casum, in quo deficiat in probatione, vel etiam illam cogere ad promittendum fisco aliquam pœnam pecuniariã, si nõ probauerit illud, ad quod probandum petit ipsam dilationem, & ita sæpe vidisse fieri, & obseruari attestatur Cagno. in Rub. si quis iusdi. non obtemp. nu. 4. Quod tamen ego nunq̃ vidi seruari, benè vidi quãdoq; accusatorem petẽtem tertiam dilationem ad probandum, reo existente in carcerib. cogi ad fideiubendum de omnibus expensis versus partem, vbi non probet. Et hæc practica mihi magis placet.

3 Sed nunquid in crimine adulterij dandæ sunt dilationes, sicut in alijs causis criminalibus? Resp. ꝙ de iure non est danda dilatio, nisi ex iusta causa, vt videtur esse tex. in l. crimine, ff. de adulter. Sed certè quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, ita enim dãtur dilationes in causa adulterij, vt in alijs delictis. Et ita practicamus in palatio, vt dicit Bal. in d. l. fin. num. 14.

4 Cætera autem, quæ pertinent ad materiam dilationũ, posui infrà lib. proximo, & nota, quòd sicut in causis ciuilibus dilationes concessæ vni parti, sunt etiam alteri communes, vt ibi dixi, ita etiam in causis criminalibus, quidquid in contrarium consuluerit Signorol. cons. 160. contra quem tenent communiter Doctores, vt attestatur Apostillator ibi in summario ipsius consilij, & ita semper vidi seruari.

QVAESTIO XLIX.

SVMMARIVM.

1 *De publicatione processus, eiusq́; copia parti decernenda.*
2 *Et quid si procedatur per viam inquisitionis?*
3 *Et quid in crimine hæresis?*
4 *Et quid si pars illam non petat?*
5 *Et an pars petens copiam processus, teneatur exprimere causam?*
6 *Et quid si reus sit contumax?*
7 *Et quid si ex pluribus reis aliqui sint præsentes, & aliqui contumaces?*

8 *Et an prius fieri debeat repetitio testium?*
9 *Et an sit danda reo copia allegationum?*
10 *Et an etiam accusatori danda sit copia processus?*
11 *Et quid in processu, qui sit super inquisitione generali?*
12 *Et an facta publicatione processus possint adhuc testes recipi?*
13 *Neminem condemnari debere, nisi dato termino defensionis?*
14 *Et an princeps possit huiusmodi terminum defensionis tollere in causa criminali?*
15 *Et quid si reus captus sit in flagranti crimine?*
16 *Et an possit reus huic termino renunciare?*
17 *Et an reus petens veniam delicti, censeatur illud fateri?*

1 VBI accusator aliam dilationem ad probandum non petat, fit publicatio processus decerniturq; ei copia cum termino defensionis. Et quod danda sit reo copia indiciorum, dicit esse communem opi. Ripa in l.2.n.8.C. de edendo, quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera I. nu. 22.

2 Et hæc quidem conclusio nullam habet difficultatem, si reus eam petat sibi dari, nam regulariter etiam si contra aliquem procedatur per viam inquisitionis, danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, nec non & dicta ipsorum testium (eo petente) publicanda sunt, ad effectum vt possit seipsum defendere, & suas exceptiones proponere, aduersus eorum dicta, & personas, vt colligitur ex textu in ca. qualiter & quando, el 2. §. Debet igitur, de accusat. Et ita firmant scribentes omnes, vt dicit Paris. consil. 2. numero 155. lib. 4. Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Cæpol. cons. crim. 65. circa fin. & cons. 66. vers. Quintò probatur.

3 Habetq; locum hæc conclusio etiam in crimine hæresis, nam etiam in causa hæresis danda est reo copia indiciorum nõ tamen edenda sunt nomina testiũ, vbi adsit suspicio periculi, fortè propter potentiam ipsius inquisiti, vel dicit gl. in c. fin. in verbo, Indicijs, de hæret. in 6. & ita firmant communiter omnes Scribentes, vt dicit Paris. in d. cons. 2. n. 164. & idem etiam eo casu seruandum esset in alijs causis. Et ideo dicit Blancus in pract. crimin. fol. 38. num. 80. quòd inoleuit practica, quòd dentur nomina testium confusa, & separata à dictis testium ob potentiam reorum, ne possint scire, quid ab vnoquoque eorum dictum fuerit. Et proximis mensibus ita obseruauit Senatus in causa homicidij cõmissi in personam Iacobi Philippi Frascariæ, in qua propter potentiam aduersariorũ permissum fuit iudicibus in ipsa causa delegatis, vt non ederent nomina testium, nisi prout sibi videretur, 23. Aug. 1564. A.C. quod tamen nunquã aliàs vidi per Senatum concedi. Benè verum est, quòd in causis hæresis, cùm semper graue periculum credatur imminere, si non testibus, saltẽ causis fidei Catholicæ, quia pauci liberè testimonium perhiberent, si nominum publicatio fieret, ideo cõsuetudine receptum est, vt nunquàm nomina testium publicentur, vt attestatur Simancas, de hæret. c. 62. nu. 9.

4 Sed nunquid teneatur iudex dare copiam indiciorum reo non petenti? Resp. Aliqui tenuerunt, ꝙ non, & dicit Blanc. in pract. crim. fol. 39. nu. 102. quòd ita quotidie seruatur, ꝙ scilicet iudices dant aduocatos carceratis, & cùm proceditur in causa, qui vult indicia, illa petit, & subdit, quòd ita vidit seruari. Tu verò dic, ꝙ aut loquimur an sit danda reo copia indiciorum antequam subijciatur torturæ, & tunc nõ est danda, nisi petatur, & est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de indi. nu. 79. vbi etiam subdit, quòd ita practicatur: Si verò petatur, omninò dari debet, & est cõmunis opi. vt dicit Nouel. in tract. ad defensam, fol. 89. in primis verbis, Alexã. de Neuo, cons. 86. nu. 4. dixi infrà, q. 64. vers. Sed quid si ille, aut loquimur, an sit danda ante condemnationem, & dic ꝙ debet omninò dari, etiamsi non petatur. Et hoc siue sit conuictus, siue etiam confessus, vt dixi infrà vers. Est igitur. & ita seruatur in hac prouincia, non tamen intellige, quòd sit danda reo cũ effectu ipsa copia processus expẽsis officij, vel partis querelantis, sed fit tantummodo decretum copiæ, ita vt pars (si velit) possit illam habere, suis tamen expensis.

5 Sed quæro, nunquid reus petens copiam ꝓcessus teneatur exprimere causam, propter quam illam petat? Respõ. Fortè de iure posset dici, quòd sic, & ita videtur tenere Alexã. cons. 65. col. penult. lib. 1. Sed contrarium ex communi vsu seruatur, vt dicit Blancus in pract. crimin. fol. 38. nume. 76. & sequen. & sic satis est, quòd pars dicat: Peto copiam indiciorum mihi decerni, hæc enim assertio inclusam habet causam, quia scilicet volo me defendere, & elidere indicia aliter quàm per torturam.

6 Scias tamen, quòd hæc publicatio processus fieri non solet, nisi quando proceditur contra reum absentẽ, & contumacem tunc nulla facta publicatione processus, neque data copia parti deuenitur contra eum ad condemna-

demnationem etiam capitalem, vt quotidie videmus.

7 Sed pone, quòd plures sint rei de vno delicto accusati, quorum vnus sit præsens, alij verò cōtumaces? Resp. quòd licet secundum aliquos non debeat deferri processus rei præsentis, donec illi, qui sunt contumaces, condēnentur, & hanc dicat esse communē opi. Boss. in tit. de sentent. nu. 85. in hac tamen prouincia seruatur totū contrarium, quia scilicet nunquam publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius contumacib. condemnatis, vt etiam fatetur Boss. in loco prælleg. & in tit. de delicto, num. 46. Et ita omnino seruandū esse, in facti cōtingentia senatus expressè rescripsit prætorib. Fontanellæ, & Romanenghi, 11. Aug. 1558. Et est (iudicio meo) optima practica, ne (si publicetur processus) possint cōtumaces instrui de indicijs contra eos existētibus, & subornare testes, & deinde comparere. ipsis autem contumacibus condēnatis, fit publicatio processus, quò ad præsentes, daturq; eis copia, deletis tamen prius, quantum commodè fieri potest, nominibus contumaciam, atq; his omnibus, quæ ad eos pertinet, quatenus tamen quò ad præsentes per huiusmodi delectionem non tollatur, vel in minimo facultas defensionis.

8 Item scias, quòd nūquam publicatur processus, neque datur copia patri, nisi prius factis debitis testium repetitionibus, iuxta ea quæ dixi sup. q. 45. non enim datur reo copia indiciorū, quæ iudex sumpsit super processu informatiuo, nisi postquā sunt eo citato legitimè repetita. Et ita practicatur, vt dicit Maranta in suo Specu. fol. 80. nu. 8. in fin.

9 Quæro nunquid sit danda reo copia allegationum? dixi infrà lib. proximo.

10 Danda est autem processus copia non tātùm reo, sed etiam accusatori, si illam petat, quòd intellige, quando processus publicatur etiā reo, sed ante publicationem processus non debet dari copia accusatori, etiam si illam petat pro interesse fisci, vt possit alia indicia subministrare. Est enim hoc casu omni no repellēdus, & ita seruatur, vt dicit Boss. in tit. de ind. nu. 82. Vidi tamen quādoq; ostendi à iudicibus examina reorum accusatorib. vt melius sciant fisci partes tueri, quòd tamē ego non nisi ex magna causa, & in atrocioribus delictis, & in quib. difficilè esset habere indicia, faciendum esse consulerem.

11 Hæc autem omnia, quæ de publicatione processus dicta sunt, intelligi debēt vt locum habeant in processu, qui specialiter fit contra aliquem, contra quem tanquam culpabilē iudex inquirit. Secus autem dicendum est de processu, qui fit super inquisitione generali ad inuestigandum, quis fuerit delinquēs, cùm enim in ea nō sit adhuc aliquis reus certus, non est alicui danda copia indiciorum, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Ant. de Canar. de quæst. in 2. membro, nu. 52. in fi. Quod nota, quia plerunque solent fieri quædam comparationes præuentotiæ, petendo copiam indiciorum, &c. cùm tamen adhuc non sit formatus processus informationus, siue inquisitio specialis, vt eludant iudices imperitos, debet igitur iudex prius formare ipsam inquisitionem specialem, siue processum offensiuum, & deinde seruatis seruandis (iuxta in quæstionibus præcedentibus) poterit dari copia inquisito.

12 An autem facta publicatione processus, possint adhuc recipi testes, dixi infrà, qu. 61. vers. Sed quæro.

13 Est igitur certa iuris cōclusio, quòd in criminalibus nemo debet condemnari, nisi prius dato termino ad faciendū suas defensiones, etiā si fuerit delictum ipsum sponte confessus. Et hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Salyc. in l. 2. post num. 7. C. de custod. reorum, Ang. de malef. in verbo, Qui iudex dictis inquisitis in primis verbis, quem refert Pract. Contadi, fol. 307. num. 3. ita etiam seruari ex communi obseruantia attestatur Marian. in repet. c. qualiter & quando, post nume. 232. de accusat. Parif. Put. de synd. fol. 459. c. 6. in fin. Pract. Cater. fol. 538. nu. 45. Bos. in tit. de senten. num. 1. potest enim reus contrà propriam confessionem multa deducere, de quibus dixi infrà quæst. 55. vt in facti contingentia consuluit Gramma, consi. 16. Vide quæ dixi infrà, quæst. 65. in princip. Et aduerte, quòd talis terminus defensionis dandus est reo etiam non petenti, vt suprà dixi, & hoc non modò quando tantùm est conuictus, vt aliqui faciunt, & dicit videri communem mentem Doctorum Boss. in tit. de confessis, nu. 10. sed etiam quādo est sponte confessus, vt dixi in loco præal.

14 Et hoc adeo verū est, vt nec etiā princeps possit etiam de plenitudine potestatis tollere in criminalibus suas defensiones reo, secundum Bal. in l. 3. §. si is pro quo. vers. In ea. glos. ibi non obstante. ff. quòd quisq; iuris. Et hanc doctrinam omnes Doctores tenent, vt dicit Soc. cons. 266. post num. 46, vers. Tertius

tius casus, lib. 2. quem refert Marsil, in pract. cri, §. expedita, n. 76. & in §. oportunè, n. 61. & cons. 81. nu. 78. quod cons. Soci. ego retuli suprà, q. 31. vers. Adde quòd hæc.

15 Vlterius quæro, nunquid reo capto in flagrãti crimine dandus est terminus defensionis? dixi suprà, q. 8. vers. Sed nunquid.

16 Quæro nunc, an possit reus per pactum renunciare termino sibi statuto ad faciendum suas defensiones? Resp. quòd in causis criminalibus potest reus renunciare suis defensionibus, quando agitur de imponenda pœna corporis afflictiua. Ita sentit glo. in l. pactum inter hæredes, in verbo, Liceat, ff. de pactis, quæ communiter approbatur à Doctoribus, vt ait Duennas regula 190. in quarta limitatione. Illam etiam dicit esse ab omnibus receptam Didacus super 4. decretal. fol. 202. n. 16. Hanc etiam attestatur esse cõmunem opi. Ant. Gomes. c. t. delictorum, post nu. 66. Benè verum est, quòd si reus fuisset sponte confessus delictum, & iudex illi statuisset terminũ ad faciendum suas defensiones, posset hoc casu reus illi termino renunciare, & posset iudex statim illum morti tradere, & ita practicatur, vt dicit Bal. in l. si accusatoribus, nu. 11. C. de accus. Hoc etiam in practica satis receptum esse testatur Didac. in loco prææallegato. Solentq; iudices huiusmodi renunciationi apponi facere clausulam, quia scilicet scit nullam se habere defensionem, iuxta dictum Bald. in l. raptores, nume. 4. C. de episc. & cler. quòd se dicit semper practicasse Ang. de malef. in verb, Qui iudex dictis inquisitis, &c. nu. 8. Et dicit Ange. in l. sed si quis, §. quæsitum, post num. 3. ff. si quis cautio. quòd hac practica hodie vtũtur assessores, quem refert August. ad Ang. in d. verbo, Qui iudex, num. 14. Consulo tamen iudicibus, vt nullo modo curent inducere reos ad renunciandum suis defensionibus, ne super eos, & eorum filios conuertatur, si iniquè fecerint, vt dicit Ang. in d. §. quæsitum.

17 Sed hîc incidenter quæro, nunquid reus implorans clementiam iudicis, & petens veniam delicti, censeatur fateri delictum? Respõ. Si quidem petat veniam delicti solenniter coram iudice, videtur fateri delictum: si verò petat veniam extraiudicialiter, illud fateri non videtur. Et hæc distinctio est de mente doctorum, vt dicit Gigas de crimi. læsæ Maiesta. fol. 112. quæst. 23. nu. 3. Faciunt quæ in hoc proposito dixi suprà, quæst. 21. versic. Sed hîc cadit.

QVAESTIO L.

SVMMARIVM.

1 *De nullitatibus processus.*

2 *Processus formatus contra minorem 25. annis, non dato ei curatore, est ipso iure nullus.*

3 *Quadragesimali tempore an possit procedi in causis criminalibus?*

4 *Processus factus super generali inquisitione an valeat, ita quòd possit reus condemnari?*

5 *Et quid in causis syndicatus officialium?*

6 *Stante statuto quòd alicui denegetur actio, an possit iudex ex officio inquirere?*

1 NVnc de reorum defensionib. videmus, & Prima quidem est defensio, quæ oritur ex illis exceptionibus, quæ cõcernũt nullitatem processus, quarũ multas colligere potes ex his, quæ superiùs dicta, & inferiùs dicenda sunt in discursu materiæ, & potest ẽt poni ex-
2 emplum, † puta, si processus fuerit formatus cõtra minorem 25. annis, nullo prius illi dato curatore, nam eo casu processus est ipso iure nullus. l. clarũ. C. de auth. præstan. & est cõis opi. vt dicit Bos. in tit. si aduersus rem iud. n. 22. Rolan. cons. 31. n. 1. lib. 1. & dicit Placa lib. 1. delictor. c. 32. nu. 12. in fi. ꝙ ita in regnis Hispaniarum vsu receptũ est, & praxis id obseruat. Sed certè iudices nostri hoc malè seruant, vt dicit Pract. Pap. in forma inqsitionis, in verb. Contra, & aduersus, n. 2. & ita in hoc Ducatu hæc exceptio in practica non admittitur, nã in delictis minor 25. ann. dummodo sit maior 14. habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, maximè quando confitetur delictũ, vt dixi infrà, q. 55. vers. Vlterius etiam. Et dicit Boss. in tit. de confessis, nu. 69. quòd ita vidit quotidie obseruari contra dictam legẽ Clarum, & dicta doctorum, de quibus suprà tam in confessione, quàm in alijs actis factis per minorem in iudicio criminali, nullo dato curatore. Fortè posset ei prodesse talis defensio ad effectum minuendi pœnam iuxta ea quæ dixi infrà, q. 16. circa princip.

3 Pariter etiam opponi posset, ꝙ processum fuerit tempore quadragesimæ, nã illis dieb. inhibita est cognitio causarum criminaliũ, vt est tex. in l. 40. C. de ferijs. Sed certè hæc exceptio parum prodesset, qa illa lex 40. de cõsuetudine non seruatur, vt attestatur gl. fin. ibi, quam refert Marcus decis. 409. Quæritur an in festis, post num. 1. An autem. diebus feriatis possit inferri tortura reo, & an exequi condemnatio capitalis, dixi infrà, quæst. 64. vers. Quæro an tortura, & quæst. 97. ver. Quæro etiam.

4 Item quia processum fuisset per inquisitionem generalem nulla facta speciali inquisitione, quo casu non videtur sequi posse condemnatio, nam inquisitio generalis fit ad inuestigandum, non autem ad puniendum, & sic vt præparetur via inquisitioni speciali, secundum Innocent. in c. bonæ, el. 1. num. 5. de elect. vbi attestatur, quòd ita practicat totus mundus, & illud dictum Innocen. referunt scribentes in ca. inquisitionis, de accus. & in specie Anan. nu. 4. & Felin. post nu. 5. & Tiraquel. de pœnis causa, 53. nu. 3. Idem dicit Ang. in d. l. ea quidem, nu. 5. Tu verò (ne erres) aduerte, quia si ex inquisitione generali, id est, informationibus, quæ assumuntur per iudicem ad inuestigandum, quis delictum cõmiserit, nihil emergat specialiter contra aliquẽ, nulli dubium est, quod super ea non potest sequi condemnatiò. Sed si resultent indicia specialiter contra aliquem, tunc ipse citatur super ipsa inquisitione generali ad se defendendum, & contra eum proceditur, vt dicit Inno. in loco præalleg. quem ego fideliter retuli suprà, q. 5. vers. Poterit igitur. Et hoc casu, facta citatione, & secuta litis contestatione, sequi potest ex ipsa generali inquisitione cõdemnatio, vt dicit Bald. in l. edita ibi per me allegatus. Et dicit Anton. Rondine. de synd. num. 119. quòd ita communiter seruatur. Debent tamen hoc casu reo comparente repeti testes, & alia fieri, de quibus suprà dictum est in discursu materiæ. Testes enim, qui recipiuntur super inquisitione generali, recipiuntur parte non citata, meritò non faciunt fidem contra reum, postquam comparuit, nisi ipso citato, aut præsente repetantur, vt dixi suprà, q. 11. vers. Item quæro, & q. 45. vers. Cæterùm si reus.

5 Scias etiã, quòd in causis syndicatus officialiũ, proceditur super generali inquisitione, & super ea possunt officiales condemnari, etiam nulla speciali inquisitione præcedente, & ita obseruat consuetudo, vt dicit Angel. in d. l. ea quidem, post nume. 5. prout etiam se pluries in practica seruasse dicit etiam Ang. in repet. l. si vacantia, C. de bon. vacan. quem ego retuli suprà quæst. 5. vers. Hinc est: ita etiam communiter practicari attestatur Card. Alexã. in ca. de accusatione, col. 56. circa med. 2. quæst. 8. Sed aduerte, quia in causa syndicatus officialium, licet posset agi criminaliter probarataria, tamen vt plurimum agitur tantummodo ciuiliter, vt dicit Franc. Accur. de syndicatu relatus per Amad. pariter in tracta. de synd. num. 27 affirmans, quòd ita est obtentum de longa consuetudine totius Italiæ, à qua non est recedendum. Sed si pars vellet agere criminaliter (secundum eũ) esset necessarius libellus, iuxta formam l. ii. libellorum, de qua dictum est suprà, q. 12. Et si esset procedẽdum ex officio, necessaria esset inquisitio specialis, quòd tamen ego non credo verum, sed puto, quòd in causis syndicatus posset sequi condemnatio super inquisitione generali, illud tam. - Intelligendo iuxta ea quæ dixi suprà versi. Item quia, & in d. qu. 5. versi. Poterit igitur, s. quòd ad hoc vt super hac generali inquisitione possit sequi condemnatio, requiratur, quòd officiales sint citati, & lis contestata, & facta monitio super probationibus recipiendis, & data licentia procedendi, vsque ad sententiam. Et hoc modo poterit sequi condemnatio, & ita seruari in practica attestatur Bald. in d. l. edita, in repet. Patani, nume. 30. quem refert idem Amad. de synd. numero 15. & post numerum 29. Et sic vides, quòd nulla est differentia inter inquisitionem generalem, quæ fit contra officiales, & illam, quæ fit in alijs casibus, nisi quòd ea, quæ fit contra officiales, fit ad inuestigandum delicta per eos commissa licet nulla adsint indicia, neque diffamatio, vt dixi suprà, q. 6. vers. Cæterùm quando. Illa verò, quæ fit in alijs casibus, non fit nisi constito de delicto. Et scias, quòd licet glossa allegata per Amad. in loco præal. nu. 217. dixerit, quòd in syndicatibus hodie non seruatur ordo iuris, illud tamen intelligendum est, vt procedat, quando officialis ipse à syndicatu aufugit, aliàs secus, vt declarat Amad. ibi.

6 Posset etiam reus ad sui defensionem allegare statutum disponens, quòd illi, q dicitur offensus, denegetur actio, prout quandoq; fit in bannitis, & in illis, qui onera nõ soluerunt; & huiusmodi, quo casu non modò non admittitur eorum accusatio, seu querela, sed neq; etiam potest Iudex ex officio inquirere. Ita tenuit Bar. in l. non solùm, §. quanquam. ff. de iniur. cuius opin. dicit esse communem Claud. in repet. l. vt vim, num. 23. in fin. ff. de iust. & iure. Benè verum est, quòd in hoc articulo multi tenuerunt contrarium, adeo vt Alexan. in l. 1. §. sublata, numero 4. ff. ad Trebellia. dixerit, quòd communiter tenetur contra Bart. & ilium refert Villapand. in repe. l. 22. c. 16. post nu. 5. Sed mihi semper placuit opi. Bart. Si enim ille, qui est offensus, conqueri

queti non poteſt, ergo nec reſp. quæ illi prohibet, ne conqueratur, & ſolet allegari pro regula, quòd non competit actio criminalis reip. vbi non oritur parti actio ciuilis. Faciunt quæ dixi infrà, q. proxima verſi. Et hæc quidem, & ſuprà hoc eo. lib. §. Homicidium, verſ. Alia quoque.

QVAESTIO LI.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio criminalis tollitur ſpacio viginti annorum.*
2 *Et an eo temporis curſu tollatur etiam inquiſitio?*
3 *Et ſi delictum ſit reiterabile, quando incipiant illud tempus currere?*
4 *Et an crimen adulterij præſcribatur quinquennio?*
5 *Si ſtatutum præfigat iudici tempus ad inquirendum, an illud incipiat currere à die delicti, an autem à die ſcientiæ?*
6 *Et an iudex, qui eſt ſub ſyndicatu, poſſit ſe tueri exceptione lapſus termini ſtatuti ad querelandum, in edictis ſyndicatorum?*
7 *Et an huiuſmodi maleficia præſcripta obſint ad aggrauandum alia delicta, pro quib. procedi poteſt?*
8 *Perempta inſtantia an reus ſit abſoluendus?*
Et quid de iure canonico? ibid.
9 *Accuſatore mortuo an extinctum ſit iudiciū criminale?*
10 *Et an alius volens accuſare ſit admittendus?*
11 *Et an poſſit iudex ipſe proceſſum proſequi?*
12 *Delinquente mortuo an extinctum ſit iudiciū criminale?*
13 *Et quid in criminibus exceptis?*
14 *Et quid in caſibus, in quibus ipſo iure venit bonorum confiſcatio?*
15 *Et quid ſi reus moriatur, poſtquam de crimine conuictus, vel confeſſus, an debeat eius cadauer ſuſpendi?*
16 *Hæres an teneatur ex delicto defuncti?*
17 *Et an vltra vires hæreditarias?*
18 *Et quid ſi delinquens reliquerit plures hæredes, quorum vnus tantùm ſit ſoluendo, an ille teneatur exonerare conſcientiam defuncti?*
19 *Iudæus, qui poſt delictum factus eſt Chriſtianus an poſſit pro eo delicto amplius puniri?*

1 POteſt etiam reus ſe defendere exceptione præſcriptionis quia ſ. lapſum ſit à die commiſſi criminis tempus 20. annor. nam eo tēporis ſpacio præſcribitur omnis accuſatio criminalis. l. querelam. C. de falſis. Et ita tenent communiter Docto. vt dicit Abb. in d. c. cùm haberet, n. 4. de eo qui duxit in matri. & c. Card. Alex. in d. c. de accuſ. col. 48. verſi. Item opponi poteſt, 2. q. 8. Boër. deciſ. 26. nu. 6. quem refert Villalob. in ſua collecta communium opi. in litera D. num. 55. licet liber ſit corruptus, & Viuius in lib. communium opi. in verbo Accuſatio falſi, Ant. Gomes. ſuper l. 76. Tauri, nu. 5. Marſ. conſ. 117. nu. 40. Et ita in facti contingentia quidam Io. Ant. de Vaylate imputatus de homicidio ſupra 25. annos commiſſo, de quo niſi tunc fuerat querelatus, iuſſus fuit in pace dimitti, 26. Iu. 1554. P. N. Idem etiam iudicatum fuit per parlamentum Burdegalenſ. in quadam incendiaria, vt refert Papo lib. 24. tit. 2. Arreſto 1.

2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit in accuſatione, vt ſcilicet non poſſit quis poſt 20. annos à die criminis de eo accuſari. Sed quid in inquiſitione, nunquid poterit iudex ex officio de ipſo delicto ꝓcedere poſt huiuſmodi tempus 20. ann. Reſp. glo. in d. l. querelam, in gl. 1. loquendo per verbum fortè, tenuit quòd non præſcribatur officium iudicis inquirentis niſi ſpacio 30. annor. ſed certè illa glo. communiter reprobatur, vt ait Iaſ. in l. 1. num. 8. in fin. ff. de iuriſd. omn. iud. Bald. de præſcript. in 4. q. quartæ quæſtionis principalis, q. 2. nu. 3. quem refert Pract. Conradi, fol. 257. nu. 36. Boſſ. in tit. quomodo procedatur per actionem num. 17. Taëg. in princ. crim. c. 16. poſt num. 21. Hanc etiam opi. contra illam gloſſam dicit eſſe communem Iafred. deciſion. 486. quem refert Viuius in loco præallegato. Boſſ. in tit. de accuſ. num. 32. Et dicit Pract. Iod. fol. 25. num. 25. quòd communiter Doctores in fixo pede tenent. Et ratio eſt, quia cùm inquiſitio ſuccedat loco accuſationis, vt ſæpius dixi, meritò ſublato iure accuſandi, cēſetur etiam ſublatum ius inquirendi. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Ang. de Caſt. inter conſ. criminalia diuerſorum conſ. 94. num. 16. lib. 1. Et ita etiam ſentire videntur Doctores allegati in verſi. Præcedenti. Vide etiam in propoſito ea, quæ dixi ſuprà quæſtione proxima, verſ. Poſſet etiam. Vnum tamen ſcias, quòd licet criminalis actio, vel inquiſitio præſcribatur, vt dixi, ſpacio viginti annorū, nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine deſcendūt, durant vſq; ad 30. annos. Et hæc eſt communis opin. vt dicit Igneus in l. in cognitione, poſt nume. 185. ff. ad Sylle. Dixi infrà lib. 7. §. Actio.

3 Sed hîc quæro, quid ſi aliquis committat aliquod delictum reiterabile, puta, adulterium, ſtuprum, inceſtum, vel huiuſmodi, nunquid hoc tempus erit computandum à die primi delicti commiſſi, an autem ab vltimo delicto? Reſp. quòd eſt computandum à die vltimi delicti, ita dicit glo. in l. ſi mariti, §. ſex menſium, in verbo, Commiſſi criminis. in fi. ff. de adul. & eſt magis communis opin. vt atteſtatur Ang. de Caſt. in d. conſ. 94. nu. 10.

4 Poteſt autem hæc exceptio in aliquib. caſibus oriri non ſolùm ex curſu 20. ann. ſed etiam ex minori ſpacio temporis, puta, in adul

terij

terij crimine, cuius accusatio quinquennij spacio præscribitur, secundum iuris communis dispositionem, vt dixi suprà, hoc eod. lib. §. Adulterium, vers. Vnum tamen, vel etiam vbi ex dispositione statutorum præfixum esset breuius tempus ad procedendum in causis criminalibus, prout est in multis ciuitatibus.

5 Sed quæro, si statutum expresse præfigat terminum iudici ad formandam inquisitionem pro delictis, nunquid talis terminus præfixus iudici ad inquirendum currit à die commissi delicti, an autē à die scientiæ? Resp. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Inchoata facta, &c. dicit, quòd iste passus est valde dubius, cùm nedum DD. sint varij, sed etiam illustres Doctor. ipsimet variant, quia in vno loco vnum dicunt, & ipsimet in alio dicunt cōtrarium. Solet tamen in hoc articulo allegari doctrina Bart. in l. eum qui, §. in popularibus circa fin. ff. de iureiur. qui tenuit, quòd non currat nisi à die scientiæ, de qua doctrina dicit Aug. in loco præall. quòd vidit doctissimos aduocatos multum magnifacientes, & exclamantes in hac materia, & hanc opin. dicit esse communem Narta cons. 225. num. 2. Sed certè contraria opin. est magis communis. s. quòd currat statim à die commissi delicti, vt attestatur Alex. in d. §. in popularibus, num. 12. quem refert Ruin. cons. 27. post nu. 6. vers. Secundò istud, lib. 4. Mars. in pract. cri. §. constante, nu. 85. & seq. & cons. 87. num. 15. Regulariter enim omnis præscriptio currit ignoranti, vt dixi infrà lib. 7. §. præscriptio.

6 Hac etiam præscriptionis exceptione tueri se potest iudex existens in syndicatu, nam lapso tempore, quòd præfigi solet in edictis syndicatorum ad querelandum, non potest vlterius molestari non modò in ipso loco officij, sed neque etiam in eius propria patria. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ferrat. caut. 14. vers. Et circa istam. Hæc autem conclusio, quando iam secuta est absolutio, non videtur habere multum difficultatis, prout etiam se obtinuisse in facti contingentia attestatur Alex. in Apostil. ad Bart. in l. 2. sub nu. 6. ff. ad l. Iul. repetund. prout illum refert Paris Put. de synd. fol. 137. nu. 1. in fin. Sed certè idem etiam dicendum est, si non sit secuta absolutio, & ita vtroq; casu hanc esse cōmunem opi. attestatur Bos. in tit. de official. corrup. pec. nu. 32. Et refert idem Paris de syn. fol. 142. post nu. 7. quòd vidit multos officiales euasisse syndicatum, & fuisse absolutos, quia querelæ non fuerunt porrectæ in tempore banni, & ita quotidie practicari attestatur Anton. Gomes. cap. primo delictorum, nu. 23. in fin.

7 Vnum tamē scias in hoc proposito, quòd ex maleficijs, de quibus obstante cursu temporis, non potest cognosci, potest iudex alia maleficia, de quib' cognoscere potest, aggrauare, & in maiori pœna punire. Et ita communiter dicitur, vt attestatur Nellus de bannitis, in 2. parte primi temporis, q. 6. subdens, quòd ita communiter seruatur per assessores, licet dicat quòd de iure id fieri non potest, & quòd rectores illud seruant in animarum suarum perniciem. Hanc etiam dicit esse communem opin. Ias. in l. si idem cum eodem, ff. de iurisd. omni. iud. quem refert Villalpand. in repet. l. 22. c. post nu. 4. Vide quæ dixi suprà, q. 39. vers. Pro complemento.

8 Alia etiā est defensio, qua potest reus vti, excipiendo peremptam esse instantiam causæ, nam eo casu debet absolui. Et licet in ciuilibus perempta instantia actor adhuc audiatur refectis impensis, vt dixi ipsa lib. proximo, tamen in criminalibus accusator post peremptam instantiam non est vlterius audiendus. Et ita communiter dicitur, vt attestatur Salyc. in l. qui de crimine, post nu. 8. C. de accus. quem refert Capic. decis. 206. nu. 4. Et scias, quòd licet regulariter de iure canonico causæ nullam habeant instantiam, vt dixi infrà lib. proximo. Illud tamen intelligendum est, vt procedat in causis ciuilibus, non autem in criminalibus, nam in istis tam de iure canonico, quàm de iure ciuili petit instantia, & in hoc omnes concordant, vt dicit Auan. in d. c. qualiter, & quando, el. 2. §. licet autem, nu. 6. de accus. In hoc tamen Ducatu hæc defensio parum prodesset, quia in causis criminalibus nulla seruatur instantia, neque iuris communis, neque constitutionum, neque statutorum, quinimò ex generali cōsuetudine etiam perempta instantia potest iudex prosequi processum, & ita seruat practica, vt dicit Boss. in tit. de inquisitione, nume. 89. qui etiam in tit. de sentent. num. 108. attestatur, quòd ordines huius ducatus disponentes super instantia causarum criminalium, in practica nō seruantur, & est omnibus notissimum.

9 Pariter etiam posset allegare accusatorem esse mortuum, propterea q; extinctum esse & abolitum ipsius accusationis iudicium, neq; hoc casu audiendi essent hæredes ipsius ac-

cusatoris, si vellent vti hæredes accusationẽ ipsam prosequi, l.1. & per totum titulum, C. si reus vel accus. mor. fue. & est omnium receptissima sententia, vt dicit Placa lib.1. delictorum, c. 38. nu. 2. Sed certè hæc etiam defensio non multùm prodesset, licet enim hoc casu secuta dicatur legitima accusationis abolitio, potest nihilominus iudex ipse ex officio accusationem ipsam prosequi, & processum perficere, & ita tenet Bar. in l. libellorum, §. fi. nu.5. ff. de accus. & ita communiter tenetur, vt ait Corse. in repe. Abb. in verbo, Abolitio, Anan. in c. crim. post. num.5. vers. His autem præmissis de colins. de reg. licet dicat, ꝙ contraria pars est mitior, humanior, & benignior. Et ita seruat practica, vt attestatur Boss. in tit. de inquisitione, num.89. Quæ quidem conclusio hodiernis temporibus nullam habet difficultatem, cùm ex generali cõsuetudine in omni casu procedatur per inquisitionem, siue extet accusator, siue non, vt dixi suprà, q. 3. vers. Sed certè. Vide quæ dixi infrà, quæst.58. vers. Et scias.

10 Quinimò si accusatore mortuo vellet aliquis alius accusationem prosequi, potest illud facere, dummodo compareat ad illam prosequendam intra 30. dies, & etiam post 30. dies, si velit de nouo accusatore principaliter, & per se, admittitur intra tempus à lege accusationi præfixum. Ita declarat Bart. in l. libellorum, §. fin. nu.6. ff. de accus. Et est communis opin. vt dicit Ant. Gomes. lib. delictorum, c.1. num.36.

11 Sed quid si accusator desistat, nũquid poterit iudex procedere? Resp. quòd ex quacũq; causa accusator desistat, poterit iudex ipse prosequi processum, & finire. Ita sentit Bart. in l. libellorum, §. fi. nu.5. ff. de accus. & est cõmunis opin. vt dicit Gand. in tit. de transact. quem refert Pract. Carer. fol. 505. nu.379. in fi. Aret. in c. licet, nu. 22. de accu. subdens, quòd seruaretur in practica. Vide quæ dixi suprà, q. 3. vers. Superflua etiam, & infrà, q.58. circa pri. Sed hoc intellige, vt procedat in illis casibus, in quibus iudex ab initio potuisset ex officio procedere, aliàs secus.

12 Quæro nunc, quid si allegetur, & probetur delinquentem esse mortuũ, nunquid adhuc debet iudex ad vlteriora procedere? Resp. ꝙ non, nam crimen & pœna per mortem extinguitur l. defuncto, ff. de publ. iud. & est communis conclusio, vt Cagnola in l. pupillum, qui. §. in hæredes, post nu.4. vers. Et prædicta, ff. de reg. iuris, neq; mortuo accusato transit in hæredes accusatio, vt est tex. in l. 1. C. si reus vel accusator mortuus fuerit. Et hãc dicit esse omnium receptissimam sententiam Placa lib.1. delictorum, c.38. nu.2.

13 Sunt tamẽ aliqua crimina excepta, in quibus etiam post mortem delinquentis procedi potest, scilicet hæresis, & læsæ Maiest. repetundarum, peculatus, homicidij sibiipsius ob conscientiam sceleris patrati, quos omnes casus recenset, & dicit à Doctoribus communiter teneri Ant. Gomes, cit. delictorum, nu. 80. de quibus ego suis locis tractaui.

14 Scias etiam, quòd in omnibus casibus in quibus pœna amissionis bonorũ est imposita à lege ipso iure, potest etiã mortuo delinquente tractari de eo crimine contra hæredes, ad effectum cõfiscationis bonorum, Ita dicit gl. in l.3. §. ꝙ autem in verbo. Etiam hæredi eius, ff. quod quisque iur. & est communis opi. vt dicit Tiraquel. in repet. l. si vnquã, in verbo, Reuertantur, n. 241. Ias. in d. §. quòd autẽ, nu.2. vbi dicit, quòd omnes ita tenent, Didacus super quarto decretal. fol. 82. post nu.6. Ant. Gomes. in loco præall. vers. Sextus casus, Menchiaca controuer. illustr. c.96. nu. 22. & controuers. vsu frequentium, c.6. num. 15. Vide quæ dixi infrà, q. 94. vers. Sed pone. Et quòd vbi agitur de pœna pecuniaria, possit etiam post mortem sequi condemnatio, modò prius esset conclusum in causa, consuluit in facti cõtingentia Alba cons. 90. Teneturq; eo casu hæredes, probato crimine, nõ modò bona ipsa fisco relaxare, sed etiam omnes fructus per ipsum delinquẽtem à die cõmissi criminis perceptos restituere. Et hæc est communis opinio, vt ait Diaz in practica criminali canon. c. 123. quem refert Didacus in loco præallegato, post num. 7. Menchiaca in d. c.7, num.16. Adde, quòd non requiritur, quòd ante mortem secuta sit declaratio criminis. Et hanc fatetur esse communem opinio. Boss. in titu. de pœnis, num.34. in fi. licet in tit. de accusat. num.34. dicat, quòd in hoc Ducatu non obstante Decreto, cuius virtute bona ipso iure confiscantur à die commissi criminis, seruatur nihilominus, vt requiratur, quòd facta fuerit declaratio criminis ante mortem ipsius rei, quod ego etiã semper vidi obseruari, & in specie in bonis cuiusdã Petri Martyris de Monte scribæ, & rationatoris in negocio salis, qui confessus fuerat se libros suos vitiasse, & falsas relationes in fisci præiudicium fecisse. Cùm tamen mortuus esset ante cõdemnationem, re in senatu discussa,

cussa, iudicatum fuit eius bona fisco non cōpetere, sed ad ipsius proximiores spectare, 11. Aug. 1552. P. N. Credo tamen, quòd hoc de iure vix posset sustineri, præsertim in casibus, in quibus potest memoria defuncti damnari. In quibus quidem ego apud nos nūquam hoc vidi decisum in facti contingentia, & si casus contingeret, fortè non recederem à communi opinione, præsertim cùm in nouissimis constitutionibus, in tit. de accus. ca. Mortuorum, videatur hic articulus relictus dispositioni iuris communis. Scias autem, quòd in casibus, in quibus potest damnari memoria defuncti, vel bona post mortem confiscari, illud intelligendum est, vt procedat intra quinquennium à die mortis defuncti, non autem vltra. Ita tenet glo. in l. manichæos, in verbo, Subire, C. de hæret. & communiter Doctor. teste Ant. Gomes. in loco præallegato, num. 81.

15 Sed hîc incidenter quæro, pone, quòd reus, qui est de crimine confessus, vel cōuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur, vel naturali fato, vel quia sibi manus intulerit, quid debet iudex hoc casu facere? Resp. quò ad pœnam corporalē certè nō debet vllo modo sæuire in eius cadauer, neq; illud suspendi facere, & assessores, qui id faciunt, tenētur iniuriarum, & est pessima practica, vt dicit Par. Put. de synd. fol. 315. num. 1. Et hoc est commune dictum, vt ait Sapia in l. Imperium, post num. 7. ff. de iurisd. omnium iud. Hanc etiam opi. dicunt esse communem scribentes in d. l. Imperium, & in specie Curt. Iun. num. 35. Igneus in l. 1. §. si sibi manus, post nu. 46. & 54. ff. ad Sylle. Boss. in tit. de accusat. num. 33. Nam crimen & pœna morte delinquentis extinguitur, vt dixi suprà, vers. Quæro nunc. Et hæc ratio assignatur per Doctores cōmuniter, vt dicit Sapia in loco præallegato, nu. 6. Sed certè quidquid sit de iure, contrarium praxis tenet, & obseruat, vt ait Igneus in loco præallegato, nu. 21. & 42. vbi etiam subdit, quòd in parlamento Rothomagensi bis vidit iudicari contra hanc communem opi. Contrarium etiā de facto seruari attest. Bal. in l. 2. num. 2. C. qui testa. fac. poss. quem refert Marcus decis. 953. Quæritur de ratione, nu. 7. Imola in l. Raynutius, num. 144. de testa. Cagnola in l. pupillum qui. §. in hæredes, num. 2. ff. de reg. iur. & in famosis latronibus idem attestatur Imola in d. l. Imperium, prout illum refert Gigas de crim. læsæ Maiestat. fol. 137. q. 33. num. 4. Idem etiam dicit Imola in l. defuncto, numero 1. ff. de publicis iud. & in l. 1. §. quoties. ff. de iniur. prout illum refert Bertach. in verbo, Cadauera, num. 3. & Angel. de malef. in verbo, Quid iudex videns, num. 43. & Marian. in repet. c. qualiter & quando, num. 261.

Item etiam practicari in regno Castellæ attestatur Ant. Gomes. c. 1. delictorum, n. 79. referens se ita vidisse practicari in quodam Forensi in ciuitate Salmaticensi, qui dicebatur fugisse de religione & monasterio, & tentasse habere accessum ad puerum, vt eum eo committeret peccatum contra naturam, & ex indicijs captus fuit, & in carcere se suspendit, nam fuit statim publicè ductus per ciuitatem, & vias publicas, & igne concrematur. Ita etiam quandoq; vidisse seruari in vilibus, & publicis latronibus attestatur Boss. in loco præal. & in tit. de execu. sententiæ, num. 18. Et ego vidi aliquando delinquentes, qui in actu capturæ à satellibus occisi fuerant, suspendi ad aliorum terrorem, & hoc quando delictū erat notorium. Similiter vidi suspendi quendam incognitum, qui aggressus fuerat quendam, & contra eum sclopum exonerauerat, licet enim fuisset ille incognitus in illa rixa interfectus, iussit tamen senatus illum furcis suspendi. Sic etiam vidi alios qui pendente processu seipsos interfecerant, fureis publicè suspendi, & in specie quendam Ludouicum Bergaminum, qui post confessionem delictorum seipsum in carcere strangulauerat. 6. Nouemb. 1555. P. N. Et licet Igneus in d. §. si sibi manus, num. 21. dicat, quòd communis praxis, & obseruantia iudicum est, quòd eos qui seipsos ex quacunq; causa occidunt, suspendi faciunt, ex eo quod sui ipsius homicidæ sunt, hæc tamen practica apud nos non seruatur, nisi (vt dixi) id faciant pendente processu in carcere existentes, nam eo casu præsumuntur id fecisse conscientia proprij sceleris, vt dixi infrà, quæst. 68. vers. Seipsum occidere.

16 Vlterius quæro, nunquid hæres teneatur ex delicto defuncti? Resp. quòd de iure ciuili non tenetur, nam regulariter pœnæ delictorum non transeunt ad hæredes, l. 1. ff. de priuat. delict. De iure autem canonico tenetur hæres pro delicto defuncti, etiam si nihil ad eum peruenit. Et ita tenent cōiter canon. vt dicit Abb. in c. in literis, nu. 3. de rapt. quem refert Anan. ibi, post num. 3. vers. In gl. hæredis. Io. Brun. post relectiones Didaci, fol. 360. col. 2. vers. Secundò adde. Hanc etiam dicit

esse communem opin. Cauon. Abb. in c. fin. post num. 6. de sepul. quem refert Anto. Gomes, c. 1. delictorum, nu. 85. Et illam communem appellat Aret. in Rub. ff. de acq. hæred. col. 2. quem refert Ruin. conf. 20. nu. 1. lib. 4. Burgos in c. 1. col. 4. de empt. & vendit. Didacus lib. 3. resolutionum, c. 3. post nu. 7. Et hoc etiam si cum defuncto lis contestata non fuerit, Et hanc dicit esse communem opin. legistarum, & canonistarum Duennas reg. 13. nu. 12. Xuarez allegat. 26. nume. 4. Menchia controuers. illustr. c. 96. post nume. 27. vers. Sexta limitatio.

17 Scias tamen, quòd hæres nō tenetur ex delicto defuncti nisi vsq; ad vires hæreditarias, & hoc, siue confecerit inuentariū, siue non. Et est commu. opin. vt dicit Are. in loco præallegato, quem refert, & sequitur Ruin. in d. conf. 20. circa fi. Negusan. de Pign. fol. 50. nu. 124. in fi. Anan. in d. c. in literis, n. 7. de rap. Dida. in d. c. 3. n. 8. Boss. in tit. de pœnis, nu. 34.

18 Sed pone, quòd delinquens reliquerit plures hæredes, & vnus eorum non sit soluendo, nūquid tenebitur alius exonerare conscientiam defuncti? Res. quòd sic, ita tenet Hostie. in c. tua, de vsur. & est communis opinio, vt attestatur Alciat. in l. 2. §. & harum, num. 31. in fi. ff. de verborum obligatione.

19 Vltimò quæro, nunquid Iudæus, qui post commissum delictum suscepit sacrū baptisma, possit pro eo delicto puniri? Resp. In hoc fuit aliquando controuersia inter Doctores, nam gl. in c. quòd autem in verbo, Pœnitentis, 32. q. 1. tenuit, quòd nō, & dicit Ferrat. cautela 24. post num. 4. quòd hæc est communis opin. theologorum, quem refert Viuius in lib. communium opi. in verbo, Accusari potest Iudæus. Alij verò multi tenuerunt contrarium, s. quòd licet Baptismus tollat pœnā spiritualem criminum antea commissorum, non tamen liberat à pœna temporali, quæ pro eis est imponenda. Et hanc esse communem opin. attestatur Io. de Anan. in d. ca. de his, post nu. 6. quem refert Rui. conf. 13. nu. 3. lib. 5. vbi in facti contingentia ita consuluit, licet subdat, quòd erit in arbitrio iudicis eligere contrariam opi. tanquam mitiorem & æquiorem, Berous in eo. C. de his, nu. 15. Apost. Ad Ange. de malef. in verbo, Et ad querelam, post nu. 91. Deci. conf. 130. n. 2. Ferd. Loaces in §. iis itaque, num. 28. Instit. de iustitia & iure, quem refert Piaca lib. 1. delictorum, cap. 34. num. 17. Mauquar. de Iudæis, in tertia parte, cap. 5. num. 1. Ego verò, si casus contingeret, libentius inclinarem in opin. gl. quæ procul dubio æquior est, & religioni nostræ magis fauet, magisq; attrahit Iudæos ad conuersionem, vbi tamen non appareret, quòd sacrum baptisma in fraudē suscepissent. Benè verum est, quòd in omnem casum, licet talis Iudæus sit liberatus à pœna temporali, non tamen erit liberatus à restitutione, vel emēdatione damni, ad quam tenebatur ante baptismum susceptum, & hoc dicit esse verissimum, & ab omnibus approbatum Ruin. in d. cons. 13. num. 2.

QVAESTIO LII.

SVMMARIVM.

1 *Si probetur delictum, de quo reus imputatur, non fuisse commissum, debet reus absolui.*
2 *Potest id probari per rei euidentiam.*
3 *Item potest probari per testes.*
4 *Negatiua simplex & indeterminata est improbabilis, secus autem si sit coarctata loco, & tempore.*
5 *Potest etiam negatiua probari per dictum ipsius offensi.*
6 *Et an exculpatio facta per offensum eximat reum à tortura.*
7 *Vbi non constat de delicto, reus non potest puniri.*
8 *Si non appareat de nomine offensi, an possit reus puniri?*

1 Vetur etiam se quandoque reus probando, delictum ipsum non
2 fuisse commissum, † idq; probari potest in primis per euidentiam rei, puta, si homo q dicitur occisus, exhibeatur viuus, vel domus quæ dicitur combusta, reperiatur illæsa, & huiusmodi. Et dicit Bald. in l. si quis testibus, in fi. C. de testib. quòd semel contigit de facto, quòd fuit exhumatum corpus illius, qui dicebatur vulneratus, & cū repertum fuisset, quòd ille non fuerat vulneratus, fuit reus absolutus, licet contra eum plenè probatum fuisset. Et illud dictum Bal. refert Ange. de malef. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, nume. 33 & Pract. Carer. fol. 558. nu. 96. Vide quæ dixi infrà, q. 98. vers. Sed nunquid. Idemq; si delictum, quod cōmissum fuisse dicitur, sit per rerum naturam impossibile, prout contigit superioribus annis in quodam Ioan. Antoni Zanetto caupone, contra quem processum fuit per curiam Papiæ, tanquam quòd præpostera venere fregisset cuidam fœminæ rectum intestinum, ex qua parte ipsa postea peperisset, de quo processu valdè miratus est senatus, & ipsum Zanettum tanquam de re incredibili accusatum absoluit, 2. Decembris 1559. P.N.

3 Item potest probari per testes, probando negatiuam, scilicet quòd reus delictum ipsum

psum non commiserit, neque committere potuerit.

4 Scias autem, quod negatiua non entis est improbabilis, secundum omnes, vt dicit Igneus in repet. §. non aliàs, nu. 77. ff. ad Sylle. Praeterea etiam negatiua simplex, & indeterminata est improbabilis, vt dicit gl. in c. bonae, el. 2. in verbo, Perrerum naturam, de elect. quam dicit esse communiter approbatam Paris. in c. quoniam contra, nu. 8. de proba. Hanc etiam opi. dicit esse communem Hercula. de prob. nega. n. 127. Si tamen coarctetur loco, & tempore, tunc aequè probatur, vt affirmatiua, quando scillcet testes deponunt ipsam negatiuam, & reddunt rationem, quòd non potuisset esse vel fieri, quia ipsi testes vidissent, vel sciuissent. Ita dixit glo. in §. si verò absunt, in verb. Et vidisse se, in Auth. de haere. & falci. colla. 1. & ait Felin. in c. in nostra, num. 8. in fin. de testi. quòd audiuit Aret. in voce dicentem, quòd opin. illius glo. obtineretur in practica, quia est communis, quem refert Ruin. cons. 97. circa fin. lib. 4. Hanc etiam esse veram & receptam sententiam attestatur Simancas, de haeret. c. 26 nu. 4. Caueant tamen testes, quia eo ipso, quòd deponunt super negatiua dicuntur suspecti de falso, quod tamen intellige iuxta ea, quae dixi sup. hoc eo. lib. §. Falsum, ver. Soler etiam.

5 Potest etiam haec negatiua probari per confessionem, & dictum ipsiusmet offensi, licet enim assertio vulnerati contra aliquem non probet, neq; faciat indicium ad torturam, tamen è conuerso dictum defuncti exculpantis imputatum de homicidio tollit oīa indicia, quae sunt contra ipsum, ita, vt ex eis non possit torqueri. Ita dicit Bal. in l. 1. nu. 33. C. communia de lega. & est communis opin. vt dicit Piottus inter consil. criminalia diuersorum, cons. 10. nu. 1. lib. 1. 6 † Quam tamen intellige, vt procedat, quādo res est dubia, sed si appareret de veritate, in contrarium, vel essent contra reū indicia valdè vrgētia, & proxima delicto, nō esset standū huiusmodi assertioni, saltem ad euitādam torturā. Et ita practicatur, teste Blanco in pra. cri. fol. 28. nu. 101. plerunq; enim videmus, quod offensi, siue propter remissionem, quam fecerunt vulneranti, siue propter suasiones amicorum, faciūt huiusmodi protestationes veritati contrarias, propterea in hoc maximè versabitur iudicis arbitrium, qui inspecta qualitate facti, considerabit, an talis exculpatio videatur verisimilis, vel ne, & an ei standum sit.

7 Praeterea etiam potest reus se defendere, allegando, quod non constat de delicto, & circa hoc videnda sunt ea, quae dixi suprà, q. 4. & infrà, q. 55. vers. Potest etiam, & seq.

8 Viterins etiam potest opponere, quòd nō constat de nomine offensi vel occisi. Sed certè haec defensio non esset admittenda, valet enim inquisitio, & accusatio super homicidio, licet ignoretur nomen occisi, secundum gl. quae reputatur singularis in c. libellorum, in verbo, Caio, Seio. 2. q. 8. quae quidem indistinctè obseruatur in practica, prout etiam se vidisse saepius ita practicari attestatur Ang. in l. 1. §. interdum, num. 2. ff. si pars haered. pet. & in l. si cum exceptione, §. in hac, nu. 3. ff. quod metus causa, quem refert August. ad Ang. de malef. in verb. Haec est quaedā inquisitio, post num. 90. Et hoc sciunt omnes, vt dicit Boss. in tit. de delicto, nu. 33. Vide quae dixi suprà, q. 4. vers. Quando verò.

QVAESTIO LIII.

SVMMARIVM.

1 *De exceptionibus, quae contra testes proponuntur.*
2 *Et an, si opponantur eis crimina, opus sit specificare locum, & tempus commissi delicti?*
3 *Et an opus sit etiam probare, quòd communi opinione habeantur pro talibus?*
4 *Et an opponens contra testes crimina, & ea non probans, teneatur actione iniuriarum?*
5 *De exceptionibus, quae contra processum ipsarum attestationum proponuntur.*
6 *De exceptionibus, quae contra dicta testium proponuntur.*
7 *De exceptione falsi.*
8 *Et an testis falsus in vno, probet in alijs?*
9 *Et quid si testis falsum dixerit in non concernentibus substantiam rei, de qua agitur?*
10 *Et quid si ipsemet sibi contradicat, quia scilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto standum sit, primo an secundo?*
11 *Et quid si primo dixit vnum extra iudicium, deinde contrarium in iudicio?*
12 *Et quid è conuerso?*
13 *Et quid si in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio?*
14 *Et quid si in primo dixit nihil scire, in secundo verò deposuit de veritate rei?*
15 *Et quid si in eadem instantia, & inter easdem personas contraria deponat?*
16 *Et quid si primo deposuit per verbum, Credo, secundo autem per verbum assertiuum veritatis?*
17 *Et quid si testis neget se ita deposuisse vt scriptū reperitur?*
18 *Testes singulares an probent?*
19 *Et quid si agatur de probando in genere aliquem esse adulterum, vel huiusmodi?*
20 *Et quid si Episcopus faciat statutum, quòd crimen vsurarum possit probari per testes singulares?*
21 *Et quid si princeps testificetur contra aliquem, an ei soli credatur?*
22 *Testis non reddens causam scientiae, etiam non interrogatus, in causis criminalibus nihil probat?*

1 EST etiam pars defensionis, exceptio, quæ fit contra testes, à quib. reus grauatur, poteftq; hæc exceptio ex triplici capite proponi, quorum primum respicit personam ipsorum testium, quia scilicet non essent in causa criminali examinandi, de quo dictum est suprà, q.24. puta, quia sint infames, periuri, & similia.

2 In hoc autem proposito scire debes, quòd quando aliquis vult opponere cõtra personas testium, non sufficit opponere generaliter, quòd sunt periuri, infames, &c. sed opus est specificare locum, & tempus commissi delicti, & circumstantias. Et est communis opi. vt dicit Boër. decis. 321. num. 2.

3 Sed nunquid excipiens debet etiã probare, quòd ille testis, quem dicit esse infamem communi omnium opinione esset tentus, & reputatus pro tali? Resp. Barto. in l. 1. nu. 4. C. de testa. tenuit, quòd sic, sed certè in contrarium est magis communis opi. quòd scilicet sufficiat probare, ꝙ est infamis ex tali causa, vel tali crimine, absq; eo quòd dicatur, quòd pro tali reputabatur. Et ita attestatur Alex. con. 152. num. 16. lib. 5. quem refert Crottus de testib. num. 4. in fin.

4 Caueant tamen illi, qui opponunt contra testes, & non habent in promptu probationes criminum oppositorum, quia si nõn probaut ipsa crimina opposita, tenẽtur actione iniuriarum. Et est cõmunis opi. vt dicit Boss. in tit. de iniur. nu. 21. Nam generaliter objiciens aliquod crimen in iudicio, siue agendo, siue excipiendo, si illud probat, non tenetur, & in hoc conueniunt omnes, vt dicit Boër. cons. 4. num. 37. Si verò non probat, tenetur, etiam si excipiendo illud proposuerit, & est communis opin. vt dicit Boër. in d. consil. 4. num. 37. in fin. Dicit tamen Boër. ibi post nu. 49. quòd de generali consuetudine regni Franciæ ille, qui opponit excipiendo contra testes, non tenetur, etiã si non probet. Et ego etiam nunquam vidi in hoc Ducatu super hoc procedi. Semper autem aduocati in exceptionibus, quas faciunt cõtra ipsos testes, apponi faciunt protestationem, quòd citra animum iniuriandi, &c. prout etiam cõmuniter fieri solere attestatur Boër. in cons. præallegato, num. 23.

5 Secundum caput respicit processum ipsarum attestationũ, qua scilicet testes ipsi minus legitimè recepti sint, puta, quia sine iuramento deposuerint, vel aliàs minus legitimè examinati fuerint, nõ seruatis his, de quibus dixi suprà, lib. 2. §. testis, vel quia fortè recepti fuerint super generali inquisitione, quo casu fidem non faciunt, nisi repetantur, vt dixi suprà, q. 11. vers. Item quæro.

6 Tertium est caput respiciens dicta, seu depositiones ipsorũ testiũ, puta, quia sint falsi, varij, contrarij, singulares, & quòd non concludenter deponant, vel huiusmodi.

7 Frequentissimè autem in iudicijs criminalib. versatur exceptio falsi, quæ contra testes opponitur, nam his temporib. rarò fiunt processus in causis criminalibus, in quibus vel ad offensam, vel ad defensam non examinentur testes falsi, & pluries etiam vidi ex vtroq; latere testes falsos examinatos fuisse, quod non aliunde procedit, nisi quòd iudices hoc delictum nimis leuiter castigant. Et licet à cõstitutionibus huius Ducatus sit pro eo grauis pœna imposita, illa tamen non seruatur, put seruari deberet, de quo ego multoties exclamaui in senatu, arbitror enim nullum crimen esse perniciosius reipublicæ, quam crimen falsi, & ideo esset seuerissimè castigandum. In hac autem materia facienda est conclusio, quòd testi, qui in sua depositione falsum dixisse conuincitur, tanquam periurio nulla est fides adhibenda. Et hæc est communis opin. vt dicit Alexan. consil. 152. num. 10. lib. 7.

8 Sed quæro, pone, quòd testis in vno falsum dicat, nunquid eius depositio vitiabitur in totum, ita vt nullam prorsus fidẽ faciat? Resp. quòd sic, nam iuramentum est indiuisibile, meritò vbi testis est in vno suspectus, totum eius testimoniũ redditur suspectum, & quando eius dictum in vno reprobatur, non creditur ei neq; etiam in alijs. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Alexan. in l. si ex falsis, nu. 13. C. de transac. & cons. 27. nu. 3. lib. 2. quem refert Dec. cons. 105. post nu. 5. vers. Similiter testis, & Gratus cons. 2. nu. 18. lib. 2. Idem etiam dicit Alex. cons. 133. nu. 7. lib. 1. & in d. cons. 152. n. 10. lib. 7. & cons. 183. post nu. 2. co. vol. quem refert Cotta in verbo, Iuramentum est quid, Socin. cons. 136. nu. 9. lib. 1. quod est duplicatum cons. 155. lib. 2. Marsil. sing. 76. communis conclusio. Alciat. l. 1. §. Sed & si mihi. num. 43. ff. de verbo. obliga. Paris. cons. 88. nu. 82. lib. 3. Apostil. ad Crottum de testib. post num. 388. quem refert Gratus cons. 152. num. 13. lib. 2. Et hæc conclusio locum habet, siue capitula, super quibus talis testis deposuit, sint separata, siue sint connexa, nã vtroque casu eius testimonium

monium tãquam vnicum, & super vnico iuramento fundatum nihil valet. Et dicit Alex. in d.l.si ex falsis, nu. 5. C. de transact. quòd in hac opin. sunt communiter Doctores. Hanc etiam dicit esse communem sententiam Alberi. de testibus, in tertia parte principali, nu. 25. & seq. & siue illud dictum falsum praecedat, siue sequantur alia dicta, ex quib. probat, & est communis opi. vt dicit Soci. Iun. cons. 41. nu. 13. & seq. lib. 2.

9 Scias tamen, quòd haec conclusio intelligenda, vt procedat, quando testis falsum deposuit circa factum principale, vel qualitates substantiales, secus autem si circa alia extrinseca, nam eo casu non dicitur falsus, neq; vitiatur eius dispositio, & ita concludunt omnes, vt dicit Imola in l. 1. §. si quis simpliciter, num. 35. colum. 3. vers. item inducitur per Bald. ff. de verb. oblig. & dicit Alex. cons. 88. num. 19. lib. 5. quòd ita communiter concluditur, sufficit enim, quòd testes in facto principali conueniant, & dummodo in eo sint concordes, non nocet, quòd sint varij, vel contrarij in accessorijs. Et hoc est commune dictum maiorum nostrorum, vt ait Socin. Iun. cons. 102. num. 6. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem regulam Dec. in d. consil. 105. post num. 2. vers. Venio ad secundum, & consil. 602. num. 9. Hanc etiam esse communem opin. attestatur Alexan. cons. 47. num. 5. lib. 2.

10 Praedicta antè omnia locum habent, quãdo vnus testis ab alijs de falso conuincitur, sed quando ipsemet testis aliquando vnum dixit, aliquando aliud totum contrarium, magna est altercatio inter scribentes, an ei sit credendum, & an standum sit primo, vel secundo dicto. Et in hac quidem quaestione aliqui faciunt simpliciter regulam, quòd primum dictum testis regulariter attẽdi debet, & dicit Dec. cons. 175. nu. 7. in fin. quòd ita tenent communiter Doct. quem refert Gram. voto 34. co. 2. Idem etiam dicit Dec. cons. 189. nu. 6. & post nu. 10. vers. Secundo principaliter, in quib. locis refert Corn. consi. 27. col. pe. lib. 3. ita dicentem, qui tamen hoc expressè dicere, non videtur, licet obiter allegetcõiter canon. in c. cum causam, de testib. ita tenentes. Eundem etiam Corn. tanq attestantem hanc esse cõem opin. refert Gratus cons. 42. nu. 29. lib. 1. Alij verò simpliciter faciunt regulam in contrarium, quòd scilicet quando testis vario modo loquitur, secundum dictum attẽdi debeat. Et hanc dicit esse communem opin. Dec. sibi contrarius cons. 429. nu. 17. Tu verò pro resolutione huius quaest. quae satis confusè tractatur à doctorib. distingue nonnullos casus.

11 Primus casus est, quando testis primo dixit vnum extra iudicium, deinde in iudicio deposuit cõtrarium eius, quòd extraindicialiter dixerat. Et hoc casu Bar. in l. eos, num. 4. ff. de fals. tenuit, quòd sit standum primo dicto, & quòd pro secundo puniendus est tanquam falsarius, nihilominus magis communis opi. videtur esse contra Bar. scilicet quòd imò standum sit secundae depositioni factae in iudicio. Et ita dicit communiter teneri Ang. de malef. in verbo, Falsario, nu. 23. Corn. cons. 58. in litera i. lib. 1. vbi dicit, quòd in hoc omnes concordant. Hanc etiam opin. dicit esse communem Abb. in c. per tuas, num. 11. de probation. prout illum refert Ferret. cons. 196. nu. 19. licet in libro meo id non dicat Alex. cons. 78. nu. 8. lib. 1. & cons. 222. nu. 13. lib. 2. quem refert Crauet. cons. 6. nu. 7. Corn. cons. 297. circa fin. lib. 4. Tyndar. de testibus, lib. 2. cap. 1. num. 7. Angel. de Vbald. inter consilia criminalia diuersorum cons. 73. num. 1. lib. 2. Bertach. in verbo, Falsitas, num. 103. Riminal. cons. 48. num. 7. vbi Apostil. Thomas Ferrat. cautel. 13. Quaestio est. Et dicit Felin. in c. cùm in tua, nu. 10. de testib. quòd haec pars est communior & verior, quẽ refert Boër. decis. 108. nu. 2. & cons. 40. n. 116. & Gram. cons. 65. nu. 6. & Apostil. ad Crot. de testibus, post nu. 345. in verbo, Non tollitur. Idem etiam dicit Arc. in d. c. per tuas, in vltimis verbis, Felin. in ca. inquisitioni. §. 3. circa fi. de accusa. quem refert Dida, lib. 2. resolutionum, c. 13. nu. 7. Dec. in d. c. per tuas, nu. 41. de probat. Ruin. cons. 57. post nu. 8. lib. 1. Boss. in tit. de oppos. contra testes, num. 3. Menchiaca controuers. vsu frequentium, c. 32. num. 4. Illud etiam dictum Bart. communiter reprobari ait Caepolla cõs. crim. 61. ver. Tertio quia, Publicus super consuet. Aluer. fol. 28. num. 49. Et quod hoc casu praeferendum sit secundum dictum iuratum, & in scriptis solenniter receptum, dicit esse communem Alex. cons. 66. nu. 20. lib. 6. Mars. sing. 212. Communis omnium. Benè verum est, quòd debilitatur fides huiusmodi testis, & ita dicit fateri omnes Docto. Aret. cons. 71. col. 2. num. 1. in fin. quem refert Boss. in loco praeallegato, & ideo poterit testis torqueri, vt dixi supra, q. 25. ver. Sed pone. Scias tamen, quòd si testis illud, quod dixit extraindicialiter, dixisset cum iuramento, deinde con-

trarium etiã cum iuramento deposuisset iudicialiter, tunc fortè procederet opi. Bar. vt scilicet posset de periurio condemnari, ex quo reperitur positus inter duo iuramenta contraria. Et hanc dicit esse communem Doctorum opi. Camerar. in cons. suo matrimoniali post consilia Zebarel. num. 5. quam etiam se vidisse in practica obseruari attestatur Boss. in loco præallegato.

12 Secundus est casus, quando testis deposuit vnum in iudicio cum iuramẽto, deinde extra iudicium illud dictũ reuocauit. Et hoc casu standum est eius primo dicto iudiciali. Et hæc est communis opin. vt sentit Gratus cons. 59. nume. 26. lib. 2. Menchiaca in d. ca. 32. post num. 3. versi. Tertio casu, & hoc etiam, si testis talem reuocationem faceret in articulo mortis constitutus. Et ita videtur tenere Bart. in l. si quis in graui. §. si quis moriens, in vltimis verbis. ff. ad Syll. & in d. l. eos, nume. 4. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Alexand. in l. sciendum, nume. 33. in fin. ff. de verbo. oblig. quem refert Didac. in d. cap. 13. nume. 7. in fin. Curt. Iun, in l. 1. num. 36. ff. si certum petat. Marsil. in Rubrica de fideiussoribus, post nume. 39. Simancas de hæret. cap. 62. nume. 28. Plot. in repet. l. si quando, post num. 651.

13 Tertius est casus, quando testis in vno iudicio deponit contrarium eius, quod deposuerat in alio iudicio. Et hoc casu eum vtrunq; dictum fuisse iuratum, certum est, quòd potest tanquam falsarius puniri. Et est cõmunis opi. vt dicit Camerar. in d. cons. matrimoniali, num. 3. & in hoc nulla videtur esse difficultas. Punctus est, quòd dictum attẽdi debeat, scilicet primum an secundum. Et in hoc variè sunt scribentium opiniones. Aliqui enim dicunt, quòd ex quo apparet, quòd in altero dicto est falsus, ei non creditur, neq; in vna, neq; in alia causa. Et hanc dicit esse communem opi. Ruin. cons. 75. post num. 8. lib. 1. Alij verò dicunt, quòd si testis reuocet primum dictum in alio iudicio, siue ciuili, siue criminali, statur primo dicto. Et hanc dicit esse cõmunem Alciat. de præsump. in 2. regula, præsumpt. 29. num. 7. quem refert Menchiaca in d. c. 32. num. 1. Et hæc opin. mihi magis placet. Cùm enim iam ex primo dicto iudiciali, & iurato quæsitum sit ius parti, non deberet illud ab ea sine eius culpa, vel facto auferri posse. Faciunt ea, quæ dixi suprà, vers. Secundus est. Debilitatur tamen primum dictum quò ad fidem probationis. Et hãc dicit esse communem Dec. in d. cons. 189. col. 3. prout illum refert Bos. in tit. de opp. contra testes, nu. 6. Benè verum est, quòd si essemus in casibus, in quibus etiã liber homo nõ admittitur ad testificandũ nisi cum tormentis, tunc standum esset illi dicto, in quo perseueraret in tormẽtis, licet in alio iudicio ciuili contrarium deposuisset. Si verò semel benè deposuisset in ciuili iudicio, licet deinde reuocaret in tormentis, staretur primo dicto, & hæc est communis opin. vt dicit Alcia. in d. præsump. 29. circa fin. Quod intellige vt procedat, quando primum dictum non fuisset eum tortura confirmatum, nam hoc casu licet perseueraret in reuocatione in tormentis, adhuc crederem stãdum esse primo dicto. Scias etiam, quòd si prima dispositio facta fuisset in iudicio nullo, & secunda in iudicio validio, tunc stãdum esset secundæ depositioni, nec nocer quòd dixisset contrarium in iudicio nullo, secundum glo. in cap. eum causam, in glo. fin. de testibus, quam sequuntur omnes, vt dicit Felin. in d. cap. cum in tua, nume. 5. Areia ten. in Apostil. ad Alciat. in d. præsumptione 29. in fine.

14 Sed quid si testis in primo iudicio dixerit nihil scire, deinde in secundo deponat de veritate facti? Resp. quòd nihil probat, & hæc est omnium conclusio, vt dicit Ang. de Vbal. in tract. consil. crim. diuersorum cons. 73. num. 23. in fi. lib. 2. dicens, quòd ita tenẽt omnes nullo discordante.

15 Quartus est casus, quando testis in eadem instantia, & inter easdem personas contraria testimonia deposuit. Et in hoc puncto est distinguendum, nam aut testis est sibi contrarius in eadem depositione, aut in alia depositione contradicit primæ suæ depositioni. Si est contrarius in eadẽ depositione, aliq; simpliciter dicunt, quòd eo casu non statur alicui dicto, primo scilicet, nec secundo, imò in totum reijcitur tanquam falsus. Et hanc dicit esse cõmunem opi. Alcia. de præsump. in d. præsumptio. 29. num. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 120. post num. 10. Menchiaca in d. cap. 32. nu. 9. in fi. Tu verò dic, quòd aut testis in eodem examine cõtraria deponit sine iusta correctionis causa, & tunc illi prorsus non creditur. Et hoc omnes passim fatentur, vt ait Didac. lib. 2. resolut. in d. c. 13. post nu. 8. vers. Cæterùm si testis, neq; etiam reducitur ad concordiam, vt probet. Et hæc conclusio cõmuniter approbatur, vt dicit Crot. de testib, nu. 328. & seq. Et hoc non solùm si sit manifesta

niscsta contrarietas, & non de facili concordabilis, sed etiam aliquo modo compatibilis. Et est communis opin. vt dicit Alex. cons. 20. nu. 3. lib. 4. quamuis illum in contrarium alleget Sigismund. consi. feudali 49. nu. 7. tenens, quòd quãdo contrarietas est facilè concordabilis, debet ad concordiam reduci etiã vt probet. Et ibi etiam refert Felin. in c. cùm tu, de testib. attestantem ꝙ hæc est communis opi. Ego tamen non reperio. Fel. ibi nu. 1. vbi loquitur de hoc articulo id attestantem, & credo, ꝙ contraria opinio sit (vt dixi) tutior, & magis cõis. Aut verò deponit contraria in diuersis examinibus, & tunc aut deponit contrarium secundo loco, non dicendo, in specie se errasse in prima depositiõe, sed simpliciter loquendo, & tunc, modò secundum dictum compatiatur cum primo, debet, quãtum fieri potest, ad concordiam reduci, secundum Imol. in l. qui bona, §. si quis stipulatus, ver. No. ex tex. ff. de damno infecto. quẽ in hoc communiter sequuntur Docto. vt dicit Sigismund. in d. cons. 49. nu. 6. in fin. Aut ipsemet testis dicit se velle primum dictum suum corrigere, & tunc, si quidem illud vult facere in continenti, est admittendus, c. prætereà, de testibus cogend. Et dicitur hoc casu incontinenti, antequam testis ipse alloquatur partem. Et ita communiter seruatur, vt dicit Fel. in d. c. præterea, num. 9. quem refert Capic. decis. 142. nu. 9. Si verò velit illud corrigere ex interuallo, non auditur, sed tanquã periurus, & falsarius puniri debet. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didae. in d. ca. 13. post nume. 8. versi. Cæterùm, ibi, tertium est, standum est tamẽ eius primæ depositioni. Et hæc est communis opin. vt attestatur Didac. in loco præalleg. secundum quam intelligẽdus est Corn. & Dec. in consilijs per me relatis suprà, vers. Prædicta autem. In hoc tamen Ducatu hæc opin. non seruatur in causis criminalibus, nam si testis reuocet primam depositionem, quia dicat se errasse, vel falsum deposuisse, tunc ponitur in tormentis, & illa depositio, quam confirmat in tortura, solet attendi. Et ita seruandum esse rescripsit senatus cõmissario Aronæ, 30. Ian. 1557. P. N. Benè verum est, quòd ex quo talis testis omnino est periurus, punitur de falso, vt suprà dixi, prætereaq; etiam eius primo dicto non adhibetur plena fides, tanquã dicto integri testis, sed multùm de eius fide diminuitur, adeo ꝙ eius dictum sine alijs adminiculis nõ sufficeret ad torturam contra reum, sed solùmodo ad inquirẽdum. Et hanc dicit esse cõem opi. Menchiaca in d. c. 32. num. 9. Et aduerte, quia licet (secundum aliquos) ad hanc torturam, quæ fit ad confirmationẽ huius secundæ depositionis, deberet pars citari, ex quo agitur de eius magno præiudicio, scilicet de reuocatione primæ depositionis in eius fauorem factæ, nihilominus hoc ex consuetudine nõ seruatur, vt dicit Boss. in tit. de oppos. contra testes, post num. 1. vers. Quo verò ad primam. Ego etiã puto in huiusmodi reuocationib. multum esse tribuẽdum arbitrio iudicis, qui considerare poterit ex illis depositionib. cõtrarijs, quæ videatur magis verisimilis, & eũ qua concurrant plura adminicula, & illi adhærere, præsertim vbi subesset aliqua suspicio subornationis, vt quotidie contingere videmus in practica. Aut verò non ipsemet testis, sed aliqua partium petit ipsum testem iterum examinari. Et tunc, si est illa pars, contra quam testis deposuit, non debet audiri, subest enim magnus timor subornationis. Si verò est illa pars, in cuius fauorem testis deposuit, vtique auditur, & si testis deinde variet, & diuersa, seu contraria deponat, tunc standum est secundo dicto. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in l. fin. num. 2. C. de testib. & sibi imputet pars, quæ petijt illũ iterum examinari. Et hoc enim censetur eius primo dicto renunciasse. Consulò tamen iudicibus, præsertim in causis criminalibus, vt quantum fieri potest, caueant ab huiusmodi repetitionibus testium, quæ fiunt ad instantiam partium, nam sæpenumerò processus inuoluunt, ac destruunt, magnam q; probant occasionem subornationibus, & falsificatibus testium.

16 Vnum etiam volo vt scias in hac materia, ꝙ quãdo testis primo loco deposuit per verbum, Credo, in secundo deponit per verbũ assertiuum veritatis, eo casu semper standũ est secundo dicto. Ita videtur sentire glo. ordinaria in l. de tutela, in verbo, Probata, C. de in integr. restitu. mino. dicens, quòd hodie possum credere vnũ, & cras aliud, quæ in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Socin. consil. 95. nu. 7. lib. 3. Crot. de testib. post nu. 343. Tyndar. de testi. lib. 1. c. 5. num. 1. Foller. in pract. crim. fol. 25. nu. 44.

17 Quintus est casus, quando testis non contrariatur de directo suo suæ primæ depositioni, sed neget se ita deposuisse, vt à notario scriptũ reperitur, & tunc est distinguendum, nam, Aut tractatur de puniendo teste de falso,

falso, & hoc casu tantum creditur testi, quãtũ notario, vt dixi suprà hoc eo. lib. §. Falsum, vers. Pone testis. Aut tractatur, cui plus credendum sit an notario, qui dicit testem deposuisse vt scriptum est, an verò testi id negãti & tũc plus creditur notario. Et hæc est communis distinctio, vt ait Thomas Ferra. cau. 26. licet condecens Foller. in pract. crim. fol. 244. num. 15. Ad euitandas tamen omnes controuersias bonum esset, quòd iudices assisterent notarijs recipientibus dicta testiũ, nam eo casu nõ auditur testis postea dicens se non ita deposuisse, vt scriptum est à notario præsente iudice, imò si contrarium postea deponat, potest etiam de falso puniri. Et hæc omnia benè nota, quia frequentissimè contingunt.

18 Dixi etiam contra testes opponi solere, quòd sunt singulares, nam testes singulares non sufficiunt ad plenam probationem, vt dixi in d. §. testis, præsertim in causis criminalibus, prout tenere scribẽtes omnes affirmat Marsil. cons. 1. nu. 25. & consequenter neq; ad condemnationem, sed solummodo faciunt indicium ad torturam, iuxta ea, quæ dixi su-

19 prà, q. 21. vers. Vnus testis.† Et hæc conclusio de plano procedit, quãdo agitur de probando aliquo delicto in specie, nã eo casu debẽt testes esse contestes, vt sufficiant ad condemnationem. Sed quid si agatur de probando delicto in genere, puta, aliquem esse hæreticum, adulterum, vsurarium, blasphematorẽ, vel huiusmodi, nũquid testes singulares, qui deponant vnusquisq; eorum de diuersis actibus, sufficient ad concludentem probationem? Respon. Aliqui dixerunt, quòd sic, & in proposito probandi aliquam mulierem esse inhonestæ vitæ, attestatur hanc esse communem opi. Alex. cons. 13. n. 24. lib. 7. Idem in eodem proposito attestatur Abb. cons. 25. nu. 1. Idẽ (loquendo in pposito adulterij) attesta. Ferret. cons. 168. post nu. 14. & 15. allegãs alios idem attestãtes, quos ego cum alijs multis retuli in d. §. Testis post gl. in l. ob carmen, §. fi. in gl. fin. ff. de test. Alij verò dicunt totum oppositum, ꝙ scilicet etiam hoc casu testes singulares non sufficiant. Et hanc attestãtur esse cõem opi. Menchiaca in 1. parte de testa. §. 4. nu. 45. & loquendo in proposito criminis adulterij Io. de Amicis, cons. 127. nu. 1. Ego aliquando cogitabam, quis esset sensus Doctorum ita loquentium de probãdo delicto in specie, vel de probando delicto in genere, Et credo, ꝙ (secundum eos) tunc dicatur agi de probando delicto in specie, quando tractatur de puniendo aliquem criminaliter. Et hoc casu verior sit secunda opi. ꝙ s. testes singulares non probent aliquẽ esse adulterum, vel hæreticum, vel vsurarium, & ita semp vidi seruari, prout & loquendo de hæresi, dicit Siman. de hær. c. 62. n. 24. ꝙ hanc opi. vsus iudiciorum sanctæ Inqsitionis cõprobauit. Quin imò ad probandã hæresim, neq; ẽt sufficerẽt testes singulares cum fama. Et hãc attestatur esse cõem Lupus in allegatione de hæresi, §. 12. quem refert Siman. de hær. c. 50. nu. 1. Tunc verò agi dicant de probãdo delicto in genere, quando agitur non de pœna infligenda, sed ad alium finẽ, puta, excipiendo de adulterio ad priuationẽ dotis, vel de alio crimine ad diminuendam fidem testis. Et hoc casu fortè procedere posset prima opin. quam tamen ego puto restringendam esse iuxta ea, quæ dixi in d. §. Testis. Benè verum est, quòd isti testes singulares multum faciunt ad aggrauandum reum, contra quem deponunt, scilicet, quò ad hoc, vt acrius torqueatur vel vt seuerius puniatur.

20 Et quid si Episcopus fecit statutum, quòd crimen vsurarum possit probari p testes singulares, nunquid tale statutum valebit? Resp. quòd non, ita consuluit Feder. de Senis, cõs. 17. quem communiter Doctores sequuntur, vt ait Foller. in pra. crim. canon. fol. 219. num. 17. Hanc etiam dicit esse commu. opi. Abb. in c. cùm in diœcesi, circa fi. de vsuris, quem refert Iason cons. 78. col. 2. versi. Secundò principaliter, lib. 3. & Didacus lib. 3. resolutionũ, c. 3. post num. 5.

21 Sed quid si aliquis princeps dicat testimonium contra reum, nũquid ei soli credetur? Resp. Aut agitur de modico præiudicio, prout est inquirere, & procedere contra reum, & hoc casu creditur solius principis assertioni, vt dixi suprà, q. 6. ver. Præterea scias. Aut verò agitur de magno præiudicio. & tunc aliq dicunt, loquendo de summo Pontifice, quòd nullo modo creditur eius assertioni in facto tertij. Et hanc dicit esse cõmunem opin. Soc. inter consilia Curtij Senio. cons. 20. post nu. 12. Alij verò loquendo de summo Pontifice, dicunt quòd imò stãdum est eius assertioni, & hanc dicit esse communem opin. Aret. in c. cum à nobis, nu. 7. de test. nedum in his, in quibus Papa habet summam potestatem, sed etiam in omnibus causis profanis, etiam laicorum, prout illum refert Ruin. cons. 103. nu. 11. lib. 5. Ego pro nunc de summo Pontifice

nihil determino, quo verò ad reges, & principes seculares, sic distinguo. Aut princeps attestatur de eo, quòd ipse vidit, & illi soli creditur etiam ad condemnationem, arg. clem. literis, de probatio. Aut princeps asserit aliquid, quòd ipse intellexerit coram alijs fuisse gestum, & non est ei soli credēdum, posset enim princeps malè ab alijs informatus fuisse. Et hoc casu duo concurrerent specialia. Primum, quòd crederetur ei soli. Secundum, quòd testi deponenti de auditu alieno adhiberetur fides, quorum vtrunque est contra communes regulas, vt dixi in d. §. Testis. Benè verum est, quòd si Imperator diceret aliquid sibi constare ex relatione principum sibi facta, & rem esse adeo notoriam, vt non indigeret probatione, & rescriberet proprio motu, tunc esset credendum eius assertioni, secundum ferè omnium opin. vt dicit Soci. cons. 87. post nu. 19. lib. 3. saltem quo adhoc, vt transferretur onus probandi contrarium parti contrarium affirmanti, quòd tamē ego in præsentia non affirmo.

22 Præterea dixi, quòd cōtra dicta testiū opponi solet, quòd non concludant. Potest autem in primis allegari, quòd non reddāt causam scientiæ, licet enim regulariter testis nō interrogatus super causa scientiæ, non teneatur illam reddere, vt dixi suprà. lib. 2. §. Testis est tamen speciale in causis criminalibus, vt teneantur testes etiam nō interrogati reddere causam scientiæ, aliàs non probant, neq; faciunt indicium. Ita dixit Inno. in c. cùm causam, de test. quem omnes Doct. sequuntur, teste Mars. cons. 50. nu. 10. Et hæc est communis opi. vt ait Bal. con. 182. nu. 2. lib. 4. prout illum refert Nouell. in pract. crim. fol. 114. nu. 15. & Viuius in lib. communium opin. fol. 271. vers. Testes in causis, quāuis in libro meo id non dicat. Apostil. ad Felin. in d. ca. cùm causam, sub n. 2. de testi. secundum vltimam impressionem. Sed hoc intellige, vt procedat in testibus, qui ad offensam deponunt, sed testes, qui deponunt ad defensam, vtiq; probant, etiā si causam scientiæ non exprimant. Et hanc opi. communem appellat Viuius in loco præallega. Possunt autem & alia multa circa hoc contra testes deduci, secundum facti contingentiam, prout latius dixi in allegato §. Testis.

QVAESTIO LIIII.

SVMMARIVM.

1 *Delictum non potest probari per instrumentum.*

2 *Acta facta in iudicio ciuili non faciunt fidē in criminali.*

3 *Et quid si illud iudicium ciuile erat super crimine?*

4 *Confessio procuratoris facta in iudicio ciuili, an præiudicet principali in iudicio criminali?*

5 *Confessio principalis facta in iudicio ciuili, an ipsi præiudicet in criminali?*

6 *Sententia lata in loco delicti, an sit mittenda executioni in loco originis?*

1 Dictum est de excusationibus, quę personas, & dicta testium cōcernunt. Sed quid si accusator ad probandum delictum produxerit aliqua instrumenta? Respō. Potest dicere reus, quòd delicta non probantur per instrumenta, solet ad hoc allegari tex. in c. cùm in ecclesijs, de maior. & obed. & est doctrina Bart. in l. in senatus, num. 2. ff. ad senatuscon. Turpil. quam dicit esse communiter approbatam Cur. Iun. in auct. si quis in aliquo, post nu. 34. vers. quarto aduerte, C. de edendo. Hanc etiam dicit esse cōmunem opin. Betous in c. at si clerici, num. 4. de iud. Et dicebat Dyn. quòd hæc opin. tenetur, & seruatur pro euangelio, quem refert Gand. de malef. in tit. de pœnis, nu. 15. Hoc tamen intellige vt procedat, quando crimen consistit in facto separato ab ipso instrumento, puta, homicidium, furtum, adulterium, &c. sed si crimen consisteret in animo prout est hæresis, vtiq; per instrumentum, in quo aliquis assereret aliquod hæreticum, posset crimen ipsum probari. Idem si qs ratificet per instrumentum delictum cōmissum ab alio, pariter talis ratificatio, quæ etiam ipsa est delictum, vt dixi infrà, q. 87. versi. Quæro nūquid poterit per ipsum instrumētum probari. Idemq; si delictum consisteret in facto incorporato vel cōnexo ipsi instrumento, puta, si aliquis faciat instrumentum contractus vsurarij, certè poterit delictum vsuræ probari qui illud instrumentum. Et illam conclusionem declarat practica, quæ est optima legum interpres.

2 Item si producantur aliqua acta, potest reus dicere, quòd acta facta in iudicio ciuili, nō faciunt fidem in criminali. Et ita cōiter concluditur, vt dicit Felin. in c. at si clerici, nu. 26. de iud. Ripa in l. 2. nu. 40. C. de edendo, quem refert Pract. Conradi, fol. 283. num. 10. in fin. & Villalob. in sua collecta commun. opin. in litera A. post nu. 42. Diaz. reg. 10. Sed hoc intellige vt procedat, quantum ad hoc, vt plenè probent, sed benefaciunt indicium ad inquirendum, vt dixi suprà, q. 19.

3 Et hoc quidē de plano procedit, quando huiusmodi causa ciuilis fuisset agitata super aliqua re in cōtrouersiam deducta. Sed quid

si fuerit

ſi fuerit intentata ſuper crimine, prout ſæpenumero contingit, iuxta ea quæ dixi in loco præallegato? Reſp. quòd adhuc talia acta, neq; etiam ſententia ſuper ipſo crimine lata, non faciunt fidem in iudicio criminali. Et eſt communis opin. vt dicit Abb. in c. per inquiſitionem, poſt num. 12. de elect. quem refert Berous in c. qualiter, & quando, nu. 87. de accuſ. Apoſtil. ad Ang. de malef. in verbo. Et ad querelam, col. pen. verſ. Et aduerte.

4 Sed quæro, nunquid confeſſio procuratoris facta in vno iudicio ciuili, præiudicet principali in alio iudicio criminali? Reſpõ. quòd non, & ita tenent communiter DD. vt dicit Berous in loc. præal. nu. 91.

5 Sed quid ſi exhibeatur cõfeſſio ipſiuſmet principalis facta in alio iudicio ciuili? Reſpõ. quòd (ſecundum aliquos) plenè præiudicat confitenti. Et ita videtur tenuiſſe Spec. in ti. de actionib. §. ſuper petitionibus, nu. 8. cuius opi. dicit eſſe communem Aret. in c. cauſam quæ, nu. 17. & ſeq. de teſt. quem refert Boſſ. in tit. quomodo procedatur per exceptio. nu. 4. & in titu. de plurib. viol. poſt num. 17. Idem dicit Publi. ſuper conſuet. Alue. fol. 21. nu. 11. Mihi vero ſemper placuit contraria opin. quòd ſ. huiuſmodi confeſſio facta in iudicio ciuili, non faciat in iudicio criminali plenam probationem, ſed tantummodo ſemiplenam, & ſic indicium ad torturam. Cùm enim ſit facta coram alio iudice, & ad alium finem, potius debet dici extraiudicialis reſpectu ſecundi iudicij, quàm iudicialis, meritò non debet ſufficere ad condemnationem, & ſi caſus cõtingeret, fortè ita ſeruarem, niſi vnà cum ipſa confeſſione concurrerent alia indicia.

6 Sed pone, quòd exhibeatur ſententia, & condemnatio lata cõtra aliquem in loco delicti, nunquid illa faciet fidem in loco originis, vel domicilij, ita vt ſit executioni mittẽda? Reſp. quòd nõ, quando lata per iudicem alterius territorij prorſus ſeparati, ſ. quòd ſit ſub alio principe, vel ſub alio præſide prouinciæ, vt dixi infrà, q. 96. verſi. Item quæro, ſed tantummodo facit cõtra eum indicium, ita quòd etiam aliter non conſtito de delicto poterit contra eum procedi. Et ſuperioribus annis ita deciſum fuit in ſenatu, & iuſſus detineri quidam Io. Ambroſius Plenus, ſubditus huius ducatus ratione originis, qui fuerat Pariſijs cõdemnatus ad furcas pro vulneribus illatis cuidam 4. Septem. 1560. A.C. Cæterùm ſine cauſæ cognitione nõ ſolent tales ſententiæ executioni demandari. Et ita reſcripſit ſenatus prætori Cremonæ, 2. Auguſti 1554. P.N.

QVAESTIO LV.

SVMMARIVM.

1 *De exceptionibus, quæ contra propriam confeſſionem proponi poſſunt.*
2 *Confeſſio extraiudicialis non ſufficit ad probationem delicti.*
3 *Confeſſio facta coram iudice incompetenti non valet niſi vt extraiudicialis.*
4 *Et quid ſi facta fuerit parte præſente, & acceptante?*
5 *Et quid ſi facta ſit coram iudice nõ ſedente pro tribunali?*
6 *Et quid ſi talis confeſſio emanauit extra cauſam de qua agitur?*
7 *Et quid ſi fuit extorta à iudice ſub ſpe impunitatis?*
8 *Et an iudex poſſit huiuſmodi impunitatem reo promittere?*
9 *Et an reus confeſſus ſub ſpe talis promiſſionis, poſſit ex ipſa confeſſione ad mortem condemnari?*
10 *Et quid ſi non conſtet de delicto, an poſſit reus ex propria confeſſione condemnari?*
11 *Et quomodo dicatur conſtare de delicto?*
12 *Confeſſio facta à minore ſine authoritate curatoris, an illi noceat?*
13 *Confeſſio facta ſuper processu formato iuris ordine non ſeruato, an noceat confitenti.*
14 *Et quid ſi facta ſit in tormentis?*
15 *Confeſſio cum qualitate adiecta, an poſſit pro parte acceptari, & pro parte reijci?*
16 *Et an ſaltem reus ſit mitius puniendus?*
17 *Cautela quomodo debeant hoc caſu concipi verba confeſſionis.*
18 *Reus an poſſit confeſſionem à ſe ſponte factam reuocare?*

1 VIſis defenſionibus, quæ cõtra teſtes aut acta in iudicio exhibita proponi poſſunt: Quæro, quid ſi reus confeſſus ſit delictum, nunquid adhuc non obſtante confeſſione, poterit ad euitandam condemnationem aliquid ad defenſionem ſuam adducere? Reſp. quòd ſic, & in primis poteſt dicere, quòd talis confeſſio fuit extraiudicialis, quæ quidem non ſufficit ad probationem delicti. Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de ſynd. fol. 439. c. 3. in primis verbis. Ita etiam tenere cõmuniter Docto. atteſtatur Alber. in l. quoni-
2 am, num. 1. ff. de infamib. † Benè verum eſt, quòd talis confeſſio extraiudicialis ſufficit ad torturam, vt dixi ſuprà, q. 21. verſi. Confeſſio extraiudicialis.

3 Præterea etiam, ſi cõfeſſus fuerit delictum in iudicio, poterit dicere, quòd iudex erat incompetens, talis enim confeſſio facta coram iudice incompetenti non valet in vim iudicialis confeſſionis, ſed tãtummodo valet extraiudicialis. Et hæc eſt communis opi. vt dicit Aret. conſ. 26. circa fi. Alex. in l. ſeruus, nu. 3. ff. de iureiu. & in l. magiſtratibus, ff. de iuriſ.

omnium

omnium iud. prout illum refert Capic. decis. 479. nu. 1. in fi. Et ideo non sufficit ad probationem delicti, vt statim dixi, sed benè sufficit ad torturam, vt dixi in loco prælleg.

4 Vnum tamē scias in hoc proposito, quòd licet confessio criminis facta extra iudicialiter, vel coram iudice incompetenti regulariter nō præiudicet ad plenam probationem, si tamen facta fuerit parte præsente, & acceptante, eo casu facit plenam fidem contra confitentem. Ita videtur sentire Abb. in c. at si clerici, post num. 16. vers. Si vero confessio, de iud. quod dictū sequuntur cōiter DD. vt ait Berous in eo. c. at si clerici, n. 142. Benè verū est quòd hoc casu requiritur, quòd pars talem confessionem expressè acceperit, nec sufficeret tacita acceptatio, secundū cōmunē opi. de qua attestatur Berous in loco præalle. nu. 143. Sed certè quidquid sit de iure, ego semper vidi in practica obseruari, quòd tales confessiones non p̄iudicant confitentibus ad plenam probationem, si deinde illam reuocant, sed tantummodo torquentur, vt in ea perseuerent, nisi fortè cum huiusmodi confessione concurrerent tot alia argumenta, ex quib⁹ posset dici, quòd omnibus simul iniunctis de crimine plenè liqueret.

5 Item potest dicere, etiam quòd iudex esset competens, quòd talis confessio facta fuit coram ipso iudice non sedente pro tribunali, & sic tanquam coram priuato, talis enim confessio non dicitur iudicialis, ita vt reus possit ex illa condemnari, sed tātummodo facit indicium ad torturam, vt dixi suprà, quæstione 21. versic. Sed hic cadit.

6 Posset etiam dicere, quòd talis confessio emanauit extra ipsam causam, de qua principaliter agitur. Hæc tamen defensio non esset multum tuta, quia quando delicto contingente causam, de qua agitur, constat, per confessionem ipsius delinquentis, tūc potest ex ea puniri etiam pœna ordinaria, licet directò actum non fuerit contra confitentem, & in hoc omnes consentiunt, vt dicit Abb. in ca. cum super, nu. 13. de confess. Hanc ēt opi. dicit esse commun. Aret in c. causam quę, nu. 17. de test. de quo mentionē feci suprà quæst. prox. versi. Sed quid exhibeatur.

7 Allegare etiam posset, quod talis confessio fuit sibi extorta à iudice cū promissione impunitatis, quo casu non videtur ex ea posse condemnari. Et ita reperio in facti contingētia, quòd quædam Catharina Candolia, quæ coram prætore Vogoniæ confessa fuerat se partum necasse, cùm deinde assereret illā cōfessionem à se per ipsum prętorē blandis verbis minisq; extortam fuisse, idq; probasse coram prætore Istri per senatum ad id delegato, fuit tantummodo torturæ subiecta, & cū perstitisset in negatiua, fuit absoluta, 27. iul. 1558. P.N. Sed in hoc proposito duo sunt videnda. Primum, an iudex, vt veritatem eliciat à reo, possit aut debeat huiusmodi promissiones facere. Secundum an facta per eum tali promissione teneatur aut debeat illum obseruare.

8 Circa primum, dicendum est, quòd potest iudex ad eruendam veritatem talem promissionem impunitatis reo facere. Et est cōmunis op. vt dicit Apost. ad Dec. in l. ea est natura sub nu. 7. ff. de reg. iuris, quem refert Placa lib. 1. delictorum, c. 37. nu. 2. vbi per totum illud capitulum satis benè loquitur in hac materia. Certum est enim, ꝙ licet iudicibus indagandæ veritatis gratia aliquid simulare, vt colligitur ex Salomonis exemplo, de quo in c. afferte, de præsump. & est crebrior recepta sententia, vt dicit Placa in d. c. 37. nu. 1. in fin. Sed certè hæc op. mihi nunq̄ placuit, hoc enim (iudicio meo) est illaqueare reum fraude, & mēdacio, quod cuilibet bono viro, præsertim vero iudici, qui veritatis amentissim⁹ esse debet, videtur summopere vitandum, nec quę exemplum Salomonis quidquam facit, longè enim differt fictio ac simulatio à mendacio ac deceptione. Finxit enim quandoq; Saluator noster se longius ire, Lucæ 24. prius. que finxerat se nolle ascendere ad diem festū, & tamen ascendit, Ioan. 7. non tamen quenquam decepit, aut alicui mentitus est. Consulo itaq; iudicibus, vt ab huiusmodi p̄missionibus, quantum fieri potest, abstineant, absque alijs iustioribus modis studeant veritatē delictorum inuenire, prout etiam dixit Dyn. in trac. de quæst. quē refert Paris Put. de synd. fol. 484. c. 7. circa princip.

9 Circa secundum verò, an scilicet posset iudex nō obstante huiusmodi promissione reū ad mortem condemnare, variæ fuerunt scribentium opin. nam Imola cons. 109. consuluit, quòd reus vigore talis confessionis extortæ, vt ipse dicit, p̄ dolum & fraudem, non posset condemnari. Et hanc esse communem op dixit Cagnola in d. l. ea est natura, nu. 18. in fi. licet dicat aliquando Taurini seruatū fuisse contrarium. Idem attestatur Remig. de immun. eccles. fol. 185. fallen. 26. in fi. Contrariā verò sententiam, s. quòd imò possit, & debeat

reus non obstante tali promissione condẽnari, tenuit Cyn. in l. præsenti. C. de his qui ad eccles. confug. & in hanc sententiam frequẽtius item esse dicit Alc. in l. natura, in fi. ff. de verb. sign. Hanc etiam dicit esse communem opin. Apostil. ad Dec. in d. l. ea est natura, sub n. præallegato, quem refert Viuius in ii. communium opi. in verbo, Iudex promittens. Placa in d.c. 37. num. 7. Valet enim talis confessio eo modo extorta, non solũ quãdo iudex dicit reo, vt narret veritatem, quia nihil mali sibi eueniet, sed etiam quando expressè ei promittit, quòd liberabitur, modò viterius dolosè agendo non procedat, secundum opi. quam dicit esse magis communem Boss. in tit. de confessis per torturam, num. 12. Ego certè suspicor opi. Cyn. esse magis communem, nihilominus opi. Imolæ æquior videtur, præsertim vbi promittens impunitatem delicti poterat etiam de ipso delicto gratiam, seu indulgentiam concedere, puta, quia esset princeps, vel ab eo authoritatem habens tales gratias delictorum concedendi, tunc enim omnino dicerem seruandam esse ab eo promissionem impunitatis, turpe enim est fidem fallere, & dicit Boss. in tit. de confessis per torturam, quòd ita semper vidit seruari, & reuera apud nos ita semper obseruatum fuit, & quotidie obseruatur. Si verò promisit missa impunitas ab eo, qui non potest illam concedere, tunc sibi imputet, qui credidit tali promissioni. Nunquam tamen huiusmodi reum cõdemnarem ex tali confessione ad pœnam ordinariam delicti, nisi esset alijs etiam indicijs grauatus.

10 Potest etiam contra confessionem allegari, quòd non constat de delicto, nam vbi aliter non apparet de crimine, quàm per confessionem ipsius rei non debet reus ex sola confessione sua condemnari. Et licet Io. And. in addit. Specu. in tit. de accus. §. fi. versi. Sed pone A. fuit accusatus, dicat, quòd contrarium seruatur de facto, & referat Guidonem de Suzaria idem dixisse, vt per Boer. decis. 259. nu. 3. quem tamen locum Ioan. And. ego in libro meo hactenus inuenire non potui, attamen in hoc Io. And. malè dixit, qa imò seruatur, ꝙ nisi aliter constet de delicto, nunq̃ reus condemnatur ex sola confessione, vt etiam sentire videtur Marsi. in prac. cri. § postquam, n. 48. Et ideo dicit Ponzinib. de Lamba. post nu. 70. ꝙ iudex debet inquirere de veritate confessionis quia aliquando aliqui confessi sunt delictum, & postea reperti sunt non deliquisse. Et ait, quòd ita dicunt Doctores, & illum refert Gramma. cons. cri. 16. post numerum 5.

11 Quomodo autem dicatur constare de delicto, ad effectum, vt super eo procedi possit, dixi suprà qu. 4. Sed ad effectũ vt aliquis possit condemnari ex sola confessione, ego ita distinguerem: Aut delictum, quod reus confitetur, est tale: quòd solo animo perfici possit, vt est hæresis, vel similia. Et tunc ex quo tale delictum vix aliter probari potest, quam per propriam confessionem, crederem, ꝙ sola cõfessio, (modo esset verisimilis) sufficeret. Aut verò est delictum, quod etiam facto committatur, & tunc si quidem reus confiteatur, in genere aliqua delicta commisisse, puta, vnum aut etiam plura homicidia vel multa furta, non exprimendo in specie quos homines interfecerit, aut euius res furto subtraxerit, certè non debet ex tali confessione condemnari. Et hic casus nullam habet difficultatem apud DD. vt dicit Bos. in tit. de delicto, num. 15. Si verò confiteatur in specie aliquod delictum, puta, se aliquem certum hominem interfecisse, aut alicui furto certa bona subtraxisse, tunc est distinguendũ. Nam aut delictũ facti trãseuntis eius. s. nulla solent remanere vestigia, puta, adulterium, furtum, & similia, & tunc vbi cum querela partis concurrat etiã confessio rei, vtique erit sufficiens ad condemnandũ, & ita videmus quotidie obseruari, teste Bossio in loco præallegato, nu. 19. vbi etiam nu. 21. subdit, ꝙ in furto practica est, quòd sufficiat querela partis, vbi verò nõ adsit querela partis, aut aliqua alia informatio, sola cõfessio non sufficeret. Et ideo iudices quando fures confitentur coram eis maria, & montes, & plura furta se alibi commisisse, debent mittere nuncio ad habendam informationẽ, aliàs sæpe innocentes condemnarentur, vt dicit Ang. de malef. in verbo, Et vestem cœlestẽ, nu. 25. quem refert Brun. de ind. & tortura, fol. 138. num. 10. ꝙ pluries temporibus suis vidisse contingere asserit Igneus in l. 1. §. item illud post num. 6. ff. ad Syll. Et ita seruari attestatur Boss. in loco præallegato, post nume. 15. versic. Sed quid si quando. Et ita seruari debere priusquam suspenderentur quidam fures, & latrones, qui plura delicta confessi fuerant, rescripsit senatus, 12. April. 1561. & 28. Nouember. 1562. & aliàs sæpissimè. Et propter hoc fuit in magno periculo vitæ quidam Doctor, qui consuluit quendam furem, qui plura furta confessus fuerat, de quibus tamen aliter non cõstabat, furcis esse suspendendũ, pro

quo

quo Doctore consuluit Alex. cons. 19. li. 7. Aut est delictum facti permanentis, ꝙ scilicet oendi subijci possit, & cuius remanere soient vestigia, vt est homicidium, incendiũ, & similia, & tunc nisi per inspectionem, seu visitationẽ factam, vel faciendã per eniam (iuxta ea, quæ dixi in d. q. 4.) appareat delictum fuisse commissum non poterit reus ex sola confessione condemnari. Et tanti iudices his casibus solent perquiri facere cadauera eorum, qui dicuntur occisi, & ea exhumari, & inspici, an extent vestigia vulnerum, vt sæpius se in cõtingentia facti seruari vidisse narrat Paris Putt. de syndic. fol. 207. n. 6. Et ideo malè posset de iure defendi sententia Domini Nicolai Toreli de Prato, qui fecit suspendi tres diffamatos pro assassinis, qui confessi fuerant se occidisse tres incognitos, & eos in mare proiecisse, & tamen eorum cadauera non fuerant reperta, vt refert Ang. in l. certum, nu. a. ff. de cõfess. & Berous in loco præallegato, post nu. 11. & Ang. ad Ang. de malef. in loco præallegato, post n. 25. & Paris. Put. de synd. in verbo, Confessio, c. 1. post nu. 1. & Igneus in d. l. 1. §. Item illud, n. 4. Benè verum est, ꝙ si confessio esset de aliquo homine certo, & haberentur informationes, quòd nõ reperietur, & reus fateretur illũ interfecisse, & apparerent aliqua vestigia, licet non reperietur cadauer, forìè posset ex ipsa confessione condemnari, put etiã refert Chas. super cõsue. Burg. fol. 49. post. nu. 41. condemnatũ fuisse à senatu quẽdã Massariam, ipso existente vicario iustitiæ Mediolani, qui confessus fuerat se occidisse dominũ suũ, & proiecisse in iacũ Comensem, nã licet cadauer ipsius domini repertũ non fuerit, tamẽ reperto sanguine in loco designato ab ipsomet Massario, vbi dicebat se delictũ perpetrasse, fuit ille vltimo supplicio affectus. Et ita puto intelligi debere ea, quæ dicit Boss. in loco præallega. post n. 15. ꝙ scilicet etiã quando confessio est de homine vel re certa, debet index à se ipso mittere ad intelligendũ, an delictũ cõmissũ fuerit, & eo non cõperto, illũ absoluere, aliàs cõdemnare, subdẽs, ꝙ ita seruatur, satis enim dici poterit compertum delictum in casu prædicto, etiam si cadauer repertum non fuerit.

12 Vlterius potest reus contra propriam confessionẽ allegare, quòd ipse esset minor, propterea; ei⁹ cõfessio facta sine auctoritate curatoris illi obesse non debet, de quo videnda sunt ea, quæ dixi sup. q. 50. circa princ. Et dicit Alber. quòd semel obtinuit de facto, quòd confessio minoris facta in tormentis sine auctoritate curatoria ei non obesset, & ita illum refert Raph. Fulg. in l. Clarum, C. de auth. tuto. relatus per Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, post nu. 13. & Gramm. qui in facti contingentia ita consuluit, cons. crimin. 16. Sed certè hæc defensio parum prodest stante consuetudine, de qua dixi in d. q. 50. secundum quam in confessione minoris non requiritur curatoris auctoritas, prout etiam cõmuniter seruari in practica arrestatur Bald. in l. 1. num. 59. C. de confess. quem refert Paris. Put. de synd. fol. 457. num. 7. Ange. de malef. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, n. 8. subdens, quòd esset quasi ridiculum dicere contrarium. Hoc idem seruari apud Venetos, & multa Italiæ ioca attestatur practi. Casoni, fol. 76. nu. 2. Vide quæ dixi infrà q. 60. circa princ. vbi etiam dixi, an saltem prosit minor ætas ad hoc, vt reus in mitiorem pœnam condemnetur.

13 Item posset allegare, quòd talis confessio facta fuisset super processu formato per iudicem iuris ordine non seruato. Scias tamen, quòd hæc defensio non ita absolutè procedit, sed est distinguendum, an confessio ipsa sponte emanauerit, an verò in tormẽtis. Nam si quidem confessio est à reo sponte facta, tunc etiam si facta sit super processu nullo, adhuc potest reus ex illa condemnari, & est doctrina Innoc. in c. qualiter & quando, ei 2. de accusa. quam dicit esse communiter approbatam Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. circa fin. ff. de verb. oblig. vbi etiam Ias. numer. 11. idem attestatur, & dicit Marf. in l. 1. §. diuus, num. 10. ff. de quæst. & cons. 94. nu. 7. & cons. 130. num. 2. & in practi. crim. §. postquam, nu. 12. quòd omnes eum sequuntur. Idem dicit Alex. cons. 19. nu. 3. lib. 8. Io. Arno. commentario. 120. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Marf. sing. 201. in confessum. Folier. in pract. cri. fol. 285. nu. 65. Hanc etiam dicit esse communem opi. legistarum & can. Ant. Gomes. c. 12. delict. num. 8. Quod tamen intelligendum est, vt locum habeat, quando nullitas non procedit ex defectu iurisdictionis, sed ex aliqua alia causa, & ita colligitur ex mente omnium Doct. vt attestatur Ant. Gomes. in loco præallega. Dicit tamẽ Ang. cons. 178. circa fi. quod est duplicatum in cons. 293. quòd quando confessio emanat super processu nullo, tutior est via, quòd reus absoluatur ab obseruatione iudicij, & de nouo procedatur,

cedatur, ſubdens, quòd ſi ipſe conſuleret, hãc partem eligeret, vt effugeret ſyndicatorum retia, & quòd ipſe ita obtinuit Peruſij, in ſyndicatu cuiuſdam D. Rayneiij Laſranchi, vt ibi per eum, quem refert Aug. ad Ange. de maleſ. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, poſt num. 5. Et certè credo, quòd iudex, qui ita faceret, non erraret, nihilominus cùm hæc communis opi. iam ſit canonizata in iudicijs, & in ſcholis, poſſet iudex in iudicando illam intrepidè ſequi, abſque eo quòd timeret ſibi inferri moleſtiam in ſyndicatu.

14 Si verò confeſſio facta ſit in tormentis, tũc ſi legitima indicia non præceſſerint, & ſeruata non fuerint ſeruanda, talis confeſſio eſt ipſo iure nulla, nec poteſt confeſſus ex ea condemnari, etiam quòd in illa perſeueret. Ita videtur ſenſiſſe gl. vnica in lib. quæſtionis habendæ, ff. de quæſt. quam ſequuntur communiter Doct. vt ait Foiler. in pract. crim. fol. 307. num. 1. & illam dicit eſſe ab omnibus celebratam. Marſil. conſ. 95. num. 10. Hanc etiam conclusionem dicit eſſe communem Alex. in l. qui in aliena. §. Celſus, num. 12. ff. de acquir. hæred. quem refert Iaſ. in eod. §. Celſus, poſt num. 138. & conſ. 88. numer. 2. lib. 2. relatus per pract. Conradi, fol. 285. in 21. limitatio. Brun. de ind. & tortura, fol. 234. num. 3. Bertran. conſil. 226. num. 5. lib. 2. in ſecunda parte. Marſil. in l. 1. in princip. nu. 24. ff. de quæſtio. Ant. Gomes. cap. 15. delictorum, nu. 25. Et videtur tex. expreſſus in l. pen. ff. de quæſti. ſecundum lecturam, quam Bart. & cõmuniter omnes Doctores ſequuntur, vt dicit Alex. de Neno conſil. 86. nu. 9. Et dicit Aug. ad Ang. de maleſ. in verbo, Fama publica, poſt num. 36. quòd aliàs ita obtinuit in perſonam vnius, qui vocabatur ſuo nomine Auguſt. de Arim. & licet Pariſ. Put. de ſynd. ſol. 445. c. 9. n. 2. intelligat hãc conclusionem procedere in illa tacita perſeuerantia, quæ inducitur non approbando, neque reuocando, ſecus autem (ſecundum eum) ſi expreſſè ratificet confeſſionem ipſam ad bancam iuris, quia tunc (vt ipſe ait) habetur tanquam ſi vſque à principio ſponte confeſſus fuiſſet, hoc tamen eſt contra communẽ opin. Doct. vt dicit Hippol. Riml. inter cõſi. criminalia diuerſorum conſ. 105. poſt nu. 16. verſ. Obſtat etiam, in l. 1. vbi oſtendit contrariam opi. proculdubio eſſe magis communẽ, à qua non puto eſſe recedendũ. Quinimò etiam ſi poſt huiuſmodi confeſſionem extortam vi tormentorum, indicijs legitimis non præcedentibus, deinde legitima ſuperuenirent indicia, non propterea talis confeſſio conualidatur, vt dicit Bart. in l. maritus, nu. 2. ff. de quæſt. Dixi infrà q. 64. verſ. Dixi etiam.

15 Poſſet quoque reus contra propriam confeſſionem allegare, quòd talis confeſſio non eſſet abſoluta, & pura, ſed cum aliqua qualitate adiecta, quo caſu non poſſet, nec deberet pro parte acceptari & ꝑ parte ſperni, iuxta doctrinã Bart. in l. Aurelius. §. idẽ quæſijt, n. 2. ff. de lib. lega. cuius opi. communiter per Doctores approbatur, vt demonſtraui loquendo de cauſis ciuilib. infrà lib. proxim. Sed certè hæc defenſio eſſet valdè periculoſa, nam vbicunque confitens habet præſumptionem contra ſe, eo caſu poteſt eius confeſſio pro parte acceptari, & pro parte ſperni, vt dicit Bart. in loco præalleg. vbi refert, quòd homicidia, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe ad ſui neceſſariam defenſionem, habetur perinde ac ſi confeſſus fuiſſet, ſimpliciter homicidium ſine illa qualitate niſi deinde illam probet, & poteſt ex tali confeſſione condemnari. Et hanc deciſ. Bar. dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in l. vt vim, num. 13. ff. de iuſt. & iure, quem refert Boſſ. in tit. de confeſſis, poſt n. 19. & Menchiaca li. 5. de teſt. §. 23. n. 23. Thomas Ferrat. caut. 5. col. 1. & 2. & Petr. Caiephatus inter conſil. criminalia diuerſorum, conſ. 88. num. 2. lib. 2. Et dicit Prac. Carer. fol. 413. num. 163. & ſeq. quòd ita communiter cõcluditur. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Boẽr. deciſ. 164. poſt num. 10. Alcia in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter, num. 76. ff. de verb. oblig. Berous in c. at ſi clerici, num. 73. & ſeq. de iud. Simancas de hæret. cap. 63. num. 23. Blanc. in pract. crim. fo. 149. num. 35. & ſeq. vbi dicit, quòd in hoc reſident communiter Doctores. Menchiaca controuerſ. illuſt. cap. 2. num. 8. Et Angel. de maleſ. in verbo, Comparent dicti inquiſiti, & partim negãt, poſt princip. quòd vidit hanc opi. Bart. in practica ſeruari. Ex his vides, quòd Marſil. conſil. 136. numer. 31. & num. 44. vbi dicit, quòd opin. contra Bart. eſt magis communis, valdè fallitur, & ideo non recedas in pract. ab opinio. Barto. quæ proculdubio, & communi Doctorum conſenſu, & conſuetudine eſt magis approbata.

16 Fortè poſſet hæc exceptio ipſi reo prodeſſe, quò ad hoc vt mitiora pœna afficeretur, multi enim tenuerunt, quòd licet reus poſſit ex tali confeſſione condemnari, non tamen poterit condemnari ad pœnam mortis, & fuit dictum originale Abb. in c. auditis, nu. 32. de præ-

de præscrip. quod dicit esse commune Boss. in tit. de confess. num. 20. & seq. Et dicit Pract. Carer. in loco præalleg. nu. 167. quòd ita communiter concluditur. Dicit etiam Gram. con. 69. in fi. quòd ita semper fuit in practica obseruatum, prout etiam idem attestatur super const. Regni, fol. 16. col. 1. Et ita reperio, quòd in facti contingentia Prorex Neap. cõdemnauit ad triremes perpetuò quendam, qui confessus fuerat alium occidisse ad sui defensionem, & ita in tormentis sustinuerat, vt refert Gramma. voto 2. de quo etiam mentionem facit idem Gramma. super consti. Regni, fol. 14. num. 30. Quam tamen practicam, vt scilicet ita confessus torqueatur, ego non laudo, neque apud nos vnquam vidi illam obseruari, prout etiam idem attestatur Boss. in loco præalleg. num. 27. seq. Quod tamen intellige vt procedat, quando contra reum non esset aliquod aliud legitimum indicium aliàs sequeretur, quòd de facili reus ita confitendo homicidium, posset euadere pœnam mortis, etiam quòd ex alijs approbationibus esset de ipso homicidio conuictus, quod esset absurdum. Item intellige vt prædicta conclusio procedat, quando eodem contextu verborũ reus confessus est occidisse ad sui necessariam defensionem, tũc enim posset pœna mitigari, sed si prius confessus est explicitè occidisse, deinde (aliquo interiecto) addat, quòd illud fecit ad necessariam defensionem, tunc ex tali confessione potest absolutè condemnari ad mortem, si non probet qualitatem defensionis. Et ita concludunt, & declarant communiter Doct. vt dicit Boër. in d. decis. 164. n. 11. in fi. & num. 14. in fi. Quam quidem qualitatem vtique potest reus in suis defensionibus probare, etiam quòd prius simpliciter confessus fuerit se illũ occidisse, vt dixi suprà hoc eo. li. §. Homicidiũ, vers. Sed hic occurrit.

17 Cautius igitur faciet reus, qui alium ad sui defensionem interfecit, si negauerit homicidium cõmisisse, subijciendo. Et si id feci, feci ad mei defensionem, quæ quidem responsio admittitur, & pro pura negatiua habetur. Et hæc communis opi. vt attestatur Boss. in d. tit. de confessis, num. 36. Et licet Gram. super constit. Regni, fol. 13. num. 9. dicat tutius esse, quòd cõfiteatur eum illa qualitate, quia euitabit torturam, credo quòd in hoc decipiatur, & ipsemet in locis præallegatis, præsertim voto secũdo narrat, quòd ille Cosmus, vt ita confessus fuerat, fuit grauiter tortus.

18 Sed pone, quòd reus velit confessionem à se sponte factam reuocare, & probare cõtrarium, an si quid erit audiendus? Resp. quòd sic, si velit docere confessionem ipsam fuisse erroneam, & errorem probare. Et hæc est communis opi. vt dicit Aret in c. cũ dilecti, in vit. verbis, de accus. quem refert Boss. in tit. de cõfessis, post nu. 60. & in tit. de defens. reorum, num. 4. Dixi infra q. 64. vers. Sin autem reus. Et dicit idem Bos. in t. de confessis, num. 6. q ita volunt omnes, adeo quòd non sufficeret (vt ipse ait) velle probare per torturam. Benè potest reus se excusare, & aliquid deducere contra propriam confessionem, quod tamen possit simul stare cum ipsa confessione, non autem illam perimat, & prorsus eneruet, & ita dicunt omnes, vt ait Boss. in tit. præallegato, de confessis, nu. 35. Reperio tamen quòd Sali in l. fin. post num. 2. C. de probat tenuit, quòd indistinctè prosit reuocatio, & dicit Ang. de malef. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, num. 1. quòd ita vidit practicari. Sed certè apud nos seruatur contrarium in confessione facta sponte, vel ratificata extra tormenta, nam illius nunquam admittitur reuocatio, nisi probato errore.

QVAESTIO LVI.

SVMMARIVM.

1 *Si reus probet licitè facere potuisse id, de quo imputatur, est absoluendus.*

2 *Puta, si de iure permissa est illi leuis castigatio.*

3 *Et quid si probet illud aliquo loco, & tempore, licitè fieri potuisse, an id sufficiat?*

1 POtest etiam reus, qui id, de quo imputatur, confessus est commisisse, allegare quòd illud licitè facere potuit, puta, quia fortè ille, quem occidisset, fuisset bannitus, vel fur, vel adulter, in furto, vel adulterio deprehensi, tales enim licet occidere, vt dixi suprà hoc eod. li. §. Homicidium, vers. Vltima est, & alijs seq.

2 Potest etiam poni exemplum in his, quibus permissa est correctio seu castigatio, puta, patris in filium, viri in vxorem, magistri in discipulum, & dominæ in ancillam, vt in casu Alex. cons. 73. li. 3. Et reperio, quòd in facti cõtingentia fuit absolutus per senatum quidã de Bonetis, qui filium suum interfecit illum corrigendo, 7. Maij 1555. Marito quidem permittitur ex iusta causa verberare vxorem, leniter tamen, Et ita tenent cõmuniter omnes, vt dicit Alex. cons. 115. nu. 3. lib. 5. Quo verò ad magistrum, dic quòd illi permissa est leuis ca-

ſtigatio in diſcipulũ, non autem immoderata. Ita colligitur ex tex. in l. item quæritur. §. ſi tutor, aliàs eſt, §. ſi Iulianus, ff. locati, & ita cõmuniter tenetur, vt atteſtatur Anan. in Rub. de magiſtris, num. 3.

3 Et in hoc propoſito nota, quòd ad euitandam condemnationem, ita quòd pro delicto quis puniri non poſſit, ſufficit probare tale quid, ex quo appareat illud ex aliqua cauſa potuiſſe licitè fieri, licet punctualiter nõ probetur, quòd factum fuerit iure licito, secundum doctrinam Bart. in l. non ſolum. §. ſed vt probari. num. 1. ff. de no. oper. nunc. cum qua Doctores videntur communiter ſine additione tranſire, vt dicit Alex. in eo. §. ſed vt probari, quem legit cum §. ſciendum, nu. 2. quem refert Gram. con. 67. poſt num. 8. Illam etiam doctrinam dicit eſſe communiter approbatam Iaſ. in d. §. ſciendum, poſt nu. 7. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, De anno præſenti, poſt num. 5. Et ait Dec. in cap. præſentia, n. 52. de probat. quòd totus mundus illam ſequitur, quem refert Neuizzan. in ſylua nuptiali, fol. 12. col. 2. verſic. Vigeſimus primus principalis. Rimin. conſ. 44. poſt num. 4. Bertrand. conſ. 290. num. 4. lib. 3. in 1. parte. Tortus inter conſilia Anto. de Butr. conſ. vlti. nu. 7. Anto. Gomeſ. ſuper l. 80. Tauri, nu. 57. Berous in c. in præſentia, nu. 133. de proba. Nam vbicunque aliquid eſt prohibitum, & punibile certo, & limitato loco, vel certo, & limitato tempore, oportet quòd accuſator præciſè probet reũ illud feciſſe in illo tempore vel loco prohibito, aliàs præſumitur factum loco, & tempore licito, vt per Bart. & alios in locis prææallegatis. Et hoc infert Bart. ibi, quòd ſi accuſator probet, quòd accuſatus vulnerauit Titium de menſe Nouembr. & accuſatus probet, quòd de menſe Nouembris Titius eſſet bannitus, etiam ſi non appareret, quòd Titius fuerit bannitus, antequam accuſatus illum vulnerauit, nihilominus accuſatus eſt abſoluendus. Et hanc deciſ. Barto. dicit eſſe communem Auguſt. ad Angel. de malef. in verbo, De anno præſenti, poſt nume. 6. Pariſius in dict. cap. præſentia, n. 31. & ſequen. Boſſius in titulo de conuictis, nu. 60.

QVAESTIO LVII.

SVMMARIVM.

1 *Vbi reus aliàs de eodem crimine abſolutus fuerit, aut condemnatus, non poteſt contra eum amplius procedi.*
2 *Et quid ſi ſit abſolutus, non quia crimen non commiſerit, ſed quia non fuerit probatum?*
3 *Et in dubio qua ex cauſa præſumatur abſolutus?*
4 *Et an ille, qui primam accuſationem ignorauit, poſſit, non obſtante abſolutione ſuperinde ſecuta, iterum accuſare?*
5 *Et quid ſi primus accuſator præuaricatus fuit?*
6 *Et quid ſi fuit abſolutus virtute tranſactionis initæ cum accuſatore?*
7 *Et quid ſi proceſſum fuit per inquiſitionem?*
8 *Et quid de iure canonico?*
9 *Et quid ſi ſit ſecuta abſolutio per viam diſpenſationis?*
10 *Et quid ſi quis fuerit abſolutus in foro pœnitentiali?*
11 *Et quid ſi ſit abſolutus in foro eccleſiaſtico de crimine, pro quo poſſit etiam procedere iudex laicus?*
12 *Punitus de aliquo crimine, an poſſit iterum accuſari?*
13 *Et quid ſi iudices ſint ſub diuerſis præſidibus?*
14 *Et quid ſit quis fuerit punitus à iudice eccleſiaſtico, & crimen ſi communis fori?*
15 *Et quid ſi crimen ſit valde atrox?*

1 ALia eſt etiam defenſio, quam reus in iudicio criminali proponere poteſt, quòd ſcilicet aliàs de eodem crimine abſolutus fuerit, aut etiam condemnatus, nam eo caſu poteſt vlterius contra eum procedi, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Pract. Conradi, fol. 227. nu. 11. Pro intelligentia autem huius materiæ facienda eſt in primis concluſio, quòd de his criminibus, de quibus ſemel quis fuit abſolutus, non poteſt accuſatio replicari. tex. eſt in cap. de his, de accuſa. & in l. ſi cui, §. iiſdem. ff. de accuſat. & ita dicunt cõmuniter omnes Doctores, vt atteſtatur Angel. de malefic. in verbo, Et ad querelam, nu. 90. nam de eiuſdem hominis delicto ſæpius quærendum non eſt, & ita in facti contingentia conſuluit Mantua conſ. 251. lib. 1. & Ioan. de Amicis conſ. 37. in 1. regula.

2 Et hæc quidem concluſio de plano procedit, quando quis eſt abſolutus, eo, quia non commiſit crimen, nam eo caſu procul dubio illi competit huiuſmodi exceptio rei iudicatæ, Et dicit Foller. in pract. cri. canon. fol. 302. num. 3. quòd hæc eſt vera concluſio ab omnibus approbata tam ſecundum Legiſtas, quàm ſecundum Cano. Et hoc non ſolùm ſi primũ iudiciũ fuerit criminaliter intentatum, ſed etiam ſi fuerit intentatum ciuiliter, adhuc enim ſi reus fuerit abſolutus, eo quia crimen commiſſum non fuerit, non poteſt amplius criminaliter accuſari. Ita dicit Cy. in l. vnica, in 3. q. C. quando ciuil. actio. crimi. præiud. quem ſequuntur communiter Doct. vt dicit Socin. in l. qui agnatis, poſt numer. 3. ff. de excep. & eſt communis opi. vt ait Boſſ. in tit. de ſentent. nu. 77. Sed ſi eſſet abſolutus eo quia probatum non fuiſſet, tunc vtique poſſet iterum accuſari.

3 Sed hic quæro, an in dubio censeatur quis absolutus, eo quia crimen non commiserit, an autem, quia probatum non fuerit? Resp. quòd in dubio sententia absolutoria in causa criminali censetur lata ex eo, quòd nō fuerit probatum, & ita communiter tenetur, vt dicit August. ad Angel. de malef. in verbo, Et ad querelam, post numerum octuagesimum octauum vers. An autem, vbi etiam Hiero. in Apost. attestatur hanc esse communem opi. Villaipand. super l. 22. c. 50. num. 5. in fi. Scias tamen, quòd in hoc Ducatu hæc opin. non seruatur, nam vt dixi infrà, q. 62. versi. Forma autem, stylus est, quòd quando quis absoluitur, eo quia crimen nō commisit, fertur sententia absolutoria simpliciter, & diffinitiuè, vbi verò absoluitur, quia non probatū, semper apponitur clausula, Stantibus rebus prout stant, & hoc secundo casu quandocunq; superueniant noua indicia, semper proceditur, sed quando est simplex absolutoria, non potest amplius procedi, vt ibi dixi.

4 Sed pone quòd aliquis primam accusationem ignorauit, nunquid ipse non obstante absolutione poterit accusare? Respon. quòd sic, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, text. est in d. §. ijsdem, & ita tenet gl. vnica in d. c. de his, quam dicit esse communiter receptam Didac. lib. 2. resol. c. 10. post num. 1. versi. Tertio admittenda. Probabiturq; hoc casu ignorantia per proprium iuramentum ipsius accusare volentis, vt dicit gloss. in d. §. ijsdem, in verbo, Deceatq;, quam Doctor. sequuntur, vt ait Didac. in loco præalleg. nisi aliter in contrarium de scientia appareret. Et ita hodie seruari attestatur Ant. Gomes. lib. 3. delictor. c. 1. num. 26. in fin. Debet etiam hoc casu esse, & probabilis & verisimilis ignorantia, & etiam oportet, quòd subsit aliqua magna causa ad hoc vt amplius procedi possit, vt apertè dicit text. in d. §. ijsdem ibi magna ex causa. Et ideocùm semel hic casus de facto contigisset, ego dicebam non esse audiēdos huiusmodi de nouo accusare volētes, nisi in criminib. magnis, & atrocioribus, & nisi præstita fideiussione de omnib. impensis, & damnis, in casu quo delictum non probaretur, quia non videbatur posse dici subesse magna causa, vbi non esset grauis etiam qualitas ipsius criminis.

5 Vlterius quæro, si primus accusator præuaricatus fuisset, nūquid poterit alius accusare? Resp. quòd sic, ita dicit gl. prædicta in d. c. de his, & est communis opi. vt ait Didac. in d. c. 10. post nume. 1. versic. Secundo tunc demum. Non enim debet obesse dolus primi accusatoris huic secundo accusare volenti, pro quo stat fauor publicus, ne delicta impunita remaneant.

6 Successiuè quæro, quid si in primo iudicio reus fuerit absolutus virtute transactionis initæ cum accusatore, nunquid poterit ab alio accusari? Dixi infrà, q. proxima, versi. Sed pone.

7 Procedunt etiam hæc omnia, quando in primo iudicio processum fuit ad instantiam accusatoris, nam eo casu secuta absolutione, non debet posse accusatio replicari. Sed quid si processum fuerit via inquisitionis? Respō. quòd adhuc locum habet conclusio, vt non possit de nouo accusari, & est communis opinio, vt dicit Berous in d. c. de his, nume. 20. Nam inquisitio habetur loco accusationis, vt suprà sæpius dixi, meritò idem de ipsa iudicandum est.

8 Sed hæc quidem conclusio de plano procedit de iure ciuili, secundum cuius dispositionem ei imponitur pœna ordinaria, quādo proceditur per viam inquisitionis, sicut quādo proceditur p viā accusationis, vt dixi inf. q. 60. vers. Potest etiam. Et ita hanc conclusionem attestatur esse cōmunem Aret. in d. c. de his, nu. 21. & sentit Berous in loco præallega. Sed quid de iure canonico, secundum cuius dispositionem nō solet imponi pœna ordinaria delicti, quando proceditur per viā inquisitionis, nunquid hoc casu poterit pars offensa accusare ad imponendam pœnam ordinariam? Respon. Aliqui dixerunt, quòd sic, & ita communiter esse receptum ait Didac. in d. cap. decimo, numero quinto, quòd scilicet absolutus in iudicio inquisitionis possit iterum accusari, quoties non esset imponenda pœna ordinaria delicti. Quod tamen ego in pract. nunquam vidi seruari, neque seruarem, præsertim si pars offensa fuisset citata ad subministrandum, iuxta pract. quæ hic seruatur, vel aliter sciuisset, aut scire potuisset iudicium ipsum inquisitionis fuisse intentatum.

Idemque dicendum est, si reus absolutus fuerit in iudicio agitato super denunciatione, & ita dicunt Doctores, teste Cardi. Alex. in cap. de accusatione, col. 69. versic. Quæro, an absolutoria, 2. quæstio. 8. Nam reuera iudicium, quod fit super denunciatione, non differt à iudicio inquisitionis, vt dixi suprà, q. 7. circa princip.

9 Habet etiam locum hæc conclusio, quòd post absolutionem alia accusatio nõ permittitur, quando processum fuit ad absolutionẽ per viam meræ iustitiæ. Sed quid si secuta sit absolutio per viam dispensationis, nunquid erit accusator postea admittendus? Resp. quòd non, ita tenet gl. præallegata in d. cap. de his, quam sequuntur communiter scribentes, vt ait Decius consil. 137. circa princip. Quod intellige, modo dispensatio processerit ab eo, qui haberet potestatem dispensandi, vt dicit glo. ibi, subdens, quòd crimina semel dimissa, iterum in vltionem venire diuina clementia non patitur. Scias tamen, quòd si aliquis ob idem delictum fuerit condemnatus in loco delicti, & etiam in loco originis in contumaciam, prout quotidie fieri videmus, si deinde habuerit gratiam à domino loci delicti, non prodest ei talis gratia in loco originis, & ita declarauit Senatus 9. Nouemb. 1556.

10 Sed nunquid, si quis fuerit de aliquo crimine absolut' in foro pœnitẽtiali, poterit vlterius de ipso crimine accusari? Resp. quòd sic, secundum præallegatam gl. in d. c. de his, quã omnes approbant, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. Et ad querelam, nu. 91. Et ait Dida. in d. c. 10. nu. 3. quòd illa gl. est communiter recepta. Idem dicit Card. Alex. in c. habet, col. fin. vers. Ideo etiam. 2. q. 5. Simancas de hæret. cap. 8. num. 4. aliàs enim quis de facili habita absolutione à confessore posset euadere pœnam delictorum, quod esset valdè ridiculum. Idemque dicendum est, si fuerit punitus in foro pœnitentiali pœna quantumcunq; magna, adhuc enim nõ attenta tali punitione poterit puniri in foro iudiciali. Ita tenet gl. in c. gaudeam', in gl. fi. de diuort. quam omnes Doctores sequuntur, teste Ant. Gomes. c. 1. delictorum, post num. 40. vers. Sit prima, vbi etiam subdit, se hoc vidisse de facto in quibusdam scelestis, qui in die carnis priuij quoddam spectaculũ fecerunt in vilipendium Dei, & Catholicæ religionis.

11 Sed hîc occurrit alia quæstio, Tuscis, quòd multa sunt crimina communis fori, scilicet pro quibus potest laicus puniri à iudice laico, & etiam ab ecclesiastico, vt dixi suprà q. 37. pone, quòd aliquis fuerit de tali crimine accusatus coram iudice ecclesiastico, & ab eo causa cognita absolutus, nunquid poterit nõ obstante dicta absolutione iterum coram iudice laico de ipso crimine accusari, & puniri? Resp. quòd sic, & ita omnium consensu receptum esse attestatur Dida. in d. cap. 10. num. 6. Nam iurisdictio ecclesiastica, & secularis sunt prorsus separatæ, & distinctæ, ideo absolutio lata in vna iurisdictione, non parit in alia exceptionem rei iudicatæ. Et ita in facti contingentia consuluit Bald. cons. 260. lib. 3. contra quendam imputatum, quòd cognouerat quendam monialem, qui fuerat ab Episcopo absolutus. Faciunt ea, quæ dixi infrà vers. Scias etiam, & seq. & refert Papo lib. 1. tit. 5. Aresto 46. iudicatum fuisse per parlamentum Parisien. quòd clerici in casibus, in quibus ex priuilegio Gallicano possunt puniri etiam à iudicibus laicis, si prius fuerint pro eisdẽ criminibus absoluti à suis iudicibus ecclesiasticis, possunt non attenta huiusmodi absolutione à laicis puniri.

Sed quid, si pro eo crimine fuerit punitus ab ecclesiastico? Dixi infra, versic. Sed quanto.

Dictum est, non posse procedi contra eum
12 qui fuerit pro eo crimine absolutus sed quid si fuerit punitus? Resp. Si quidem fuit punitus ea pœna, quam requirebat qualitas delicti, nulla est difficultas, quòd non potest amplius procedi. Et ita in facti contingentia cõsuluit. Bald. cons. 31. lib. 4. & cons. 292. eo. cons. 124. lib. 5. & Paul. de Cast. Vol. & cons. 318. lib. 1. Ita etiam declarauit Senatus in causa cuiusdam Andreæ Marzæ, qui fuerat punitus ex causa ludi prohibiti, & iterum pro eodem delicto molestabatur, 23. Nouemb. 1555. Sed si fuit punitus minori pœna, quàm criminis qualitas requireret, fortè posset dubitari. Adhuc tamen dicendũ est, quòd non potest iterum puniri. Et ita quotidie practicari videmus, vt dicit Bald. consilio 34. in fi. libr. 1. militat enim etiam hoc casu generalis ratio, quòd de eodem delicto sæpius non est quærendum. Quod tamen intellige vt procedat, nisi ex parte iudicis, qui minorẽ pœnam imposuit intercessisset aliqua fraus, vel collusio, imponendo pœnam leniorem pro delicto valdè graui, nam eo casu, non obstante huiusmodi punitione, posset reus iterum accusari, & puniri. Et ita reperio iudicatũ fuisse in causa cuiusdã Gasparis Canouæ, qui pro homicidio animo deliberato patrato, fuerat punitus pœna pecuniaria per prætorem Domus Ossulæ, Iussit enim Senatus eius Prætori successori, vt nulla habita ratione illius condemnationis, de nouo contra ipsum Canouam procederet, 8. Octobris 1556. P. N. Et Paulus de Castro cons. 348. libro. 1. consuluit, quòd quidam qui fecerat compositionem

nem pecuniariam cum vicario episcopi pro adulterio, poterat non obstante compositione iterum ab episcopo inquiri, & puniri.

13 Scias etiam, quòd licet practica conclusio procedat de iure, tamen consuetudo illam nō admittit, nisi quando isti duo iudices sunt sub eodem domino. Sed quando eorū territoria & iurisdictiones sunt penitus separatæ, & distinctæ, & sub diuersis p̄sidibus prouinciarum, tunc si delictum commissum in vno loco, pōt puniri à duobus iudicibus in solidum, condemnatio facta ab vno, & exactio pœnæ non tollit accusationem, neq; punitionē coram alio. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Bal. relatus per Aret. in d. c. de his, nu. 20. & in specie ita obseruari in Italia dicit Iac. de Beluis. cons. 9. circa fi. inter consilia criminalia diuersorum, lib. 1.

14 Sed quæro, quid si aliquis fuerit accusatus coram iudice ecclesiastico pro aliquo crimine, ex his, pro quibus etiam iudex ecclesiasticus potest contra laicum procedere, de quibus dixi in d. q. 37. & quòd fuerit ab ipso iudice ecclesiastico punitus, nunquid poterit iudex laicus illum iterum pro eodem delicto grauius punire? Resp. quòd sic & est communis opi. vt dicit Felin. in d. c. de his numer. 10. prout illum refert Alciat in c. 1. nu. 128. de offic. ordi, qui & ipse attestatur hanc esse communem opi. licet ego in libro meo non reperiam Feli. in eo loco id attestantem, Didac. in d. ca. 10. post nu. 6. Ant Gomes. c. 1. delictorū, post nu. 40. in prima conclusione, sunt enim iurisdictiones distinctæ, & prorsus separatæ, vt dixi suprà vers. Sed hic occurrit. Subdit tamen Ant. Gomes. in loco p̄alleg. circa fi. quòd aliud esset dicendum si prius fuisset punitus à iudice laico, nam (secundum eum) non posset deinde ab ecclesiastico molestari. Et dicit, quòd ita colligitur ex mente omnium doctorum quòd ego etiam sequor, dummodo pœna imposita per iudicem laicum non esset minor illa, quam pro eo crimine posset imponere iudex ecclesiasticus, loquendo de pœna corporali vel pecuniaria. Nam licet pœna excommunicationis, quam iudices ecclesiastici passim imponunt, secundum quid si grauior omni pœna temporali, cum tamē tendat potius ad salutem animæ, & sic sit potius medicinalis, quam afflictiua, non est in hoc proposito connumeranda inter graues pœnas.

Vnum tamen scias, quòd tanta posset esse
15 criminis atrocitas, quòd non obstante punitione per vnum iudicem illata, posset etiā per alium iudicem puniri. Et ita colligi videtur ex tex. in c. ad falsariorum de crim. falsi, & in hoc omnes DD. consentiunt, vt attestatur Pont. super consuet. Blesen. fol. 181. col. 1. in fi. vbi per tres colsatis eleganter loquitur in hac materia.

QVAESTIO LVIII.

SVMMARIVM.

1 *Pace habita ab offenso, an possit vlterius procedi?*
2 *Et an possit transigi super crimine prius, quàm sit instituta accusatio?*
3 *Et an facta pace post captum iudicium, possit iudex illud prosequi?*
4 *Et an stante possit tertius accusare?*
5 *De quibus criminibus possit fieri pax?*
6 *Et an de criminibus priuatis?*
7 *Et an vbi ingeritur tantùm pœna mutilationis membri?*
6 *Et an vbi pœna fustigationis?*
9 *Et quid si agatur de imponenda pœna perpetui carceris?*
10 *Et an vbi agitur de amittenda libertate?*
11 *Et an super crimine adulterij?*
12 *Et an super crimine raptus?*
13 *Et an super crimine incœstus?*
14 *Et an super stupro?*
15 *Et an super criminibus pro quibus non ingeritur pœna sanguinis?*
16 *Et quid si agatur de crimine priuato?*
17 *Et quid si agatur de crimine, pro quo de iure sit imposita pœna mortis, & à statuto imposita sit pœna pecuniaria?*
18 *Et quid si agatur de crimine falsi?*
19 *Et in casibus, in quibus est prohibita transactio sit etiam prohibita gratuita pactio?*
20 *Et an si statutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, censebitur etiam prohibitum fieri pacem cum eo, qui delictum ipsum fieri mandauit?*
21 *Ad quos spectet ius faciendæ pacis?*
22 *Pater an possit remittere iniuriam factam filio?*
23 *Prælatus an possit remittere iniuriam factam ecclesiæ?*
24 *Et quid in blasphemia.*
25 *Offenso monacho, an spectet ius faciendæ pacis monasterio, vel filio?*
26 *Filij spurij an possint pacem facere de morte parentum?*
27 *Tutor an possit facere pacem nomine pupilli?*
28 *Procurator cum libera an possit pacem facere?*
29 *Pax habita à vulnerato, qui deinde moritur, an prosit vulneranti?*
30 *Et an pax facta pro vulneribus prosit pro morte?*
31 *Marito, qui vxorem occidit, an prosit pax habita à filijs communibus?*
32 *Filius, qui non vult esse hæres patris, an possit facere pacem pro morte patris?*
33 *Et an filius faciendo pacem censeatur adire patris hæreditatem?*
34 *Si offensus decedat, relictis pluribus hæredibus, an sit habenda pax ab omnibus?*
35 *Et an sit habenda pax à fœmina hærede?*
36 *Et quid si nullus adsit hæres, à quo possit haberi pax?*
37 *Pax an possit fieri absenti?*

38 *Pax facta pro iniuria an tollat etiam interesse respectu damnorum & expensarum?*
39 *Remissione facta in foro conscientiæ, nunquid sublatum sit ius accusandi?*
40 *Restitutio rei ablatæ, vel satisfactio an habeat vim remissionis?*
41 *Iudex an possit cogere offensum ad faciendam pacem?*

1 Sequens est defensio, quam reus contra processum proponere potest, quòd scilicet habet pacē seu remissionem à parte offensa. Et hæc materia est valde vtilis, tū propter statuta, quæ plerunq; habita partis remissione minuunt pœnas delictorum, vel etiam aliquando disponunt delinquentes habita pace non posse molestari, quam etiam propter gratias, seu remissiones, quæ illis fiunt à principe, quę in hoc Ducatu, & multis etiam in locis non fiunt, nisi præuia partis remissione. Hæc autem pax seu remissio partis offensæ, si habita esset antequam cœptum esset procedi, multum prodesse posset delinquenti attenta dispositione iuris communis, secundum quam non proceditur regulariter sine accusatore, vt dixi suprà. q. 3. ver. Debes autem, videmus enim, quòd vbi pars offensa non accusat, rarò solent alij accusare, vt experientia docet. Sed de consuetudine, secundum quam hodie iudices pro quocunque crimine procedunt per inquisitionem, id est ex officio, vt dixi in d. q. 3. vers. Sed certè, parum prodesset partis remissio, quo ad impediendum processum, quia iudex ea non obstante procederat ex officio, Et ita in facti contingentia rescripsit senatus prætori Comi, 16. Septem. 1546. P. N. Benè posset prodesse quo ad debilitandum re ipsa processum, nam vbi pars remittit, videmus vt plurimum, quòd cum maxima difficultate possunt haberi per fiscum indicia vel probationes contra delinquentes.

2 Sed punctus est, nunquid possit transigi super crimine antequam sit super eo instituta accusatio, nā de iure loquendo videtur, quòd non, & quòd si facta sit transactio, nihil valet, quinimo ille met, qui remisit per pactum vel per transactionem, poterit non obstante tali pace vel transactione accusare. † Et est com-3munis opi. vt dicit Alex. in l. transigere, num. 16. C. de transactione. quē refert Paris. cons. 150. num. 4. lib. 4. & Mantuain ea. l. transigere, num. 194. in fi. & fuit opi. gl. in l. iurisgentium. §. si paciscar, in verbo, Non liceat, vers. Sed an idem, ff. de pact. quā dicit esse communiter approbatam Villalpaud. in repet. l. 22. cap. 4. numer. 1. Sed certè de consuetudine contrarium seruatur, nam quandocunque fiunt paces, & transactiones super criminibus, semper valent, & sunt obseruandæ. Et licet de iure communi transactio, seu pactum facta per proximiorem offensi, non impediat, quò minus alius sequens in gradu possit accusare, secundum communem opi. de qua per Villalpan. super l. 22. cap. 52. num. 1. nihilominus de consuetudine seruatur, quòd vbi primus in gradu remittit, non possunt alij accusare, nisi prout posset quilibet extraneus, & ita in casu statuti, vel decreti, vel gratię particularis semper remissio proximioris tollit alijs facultatem accusandi. Et ita in practica indistinctè semper vidi obseruari. Post cœptum autem iudicium, siue per viam accusationis, siue per viam inquisitionis, credo quòd hæc defensio fundata super pace aut remissione partis, esset modici effectus, nam non obstante tali pace, seu transactione, quæ facta esset super crim. Et in casibus à iure permissis, deuenitur ad condemnationem contra delinquentem, perinde ac si nulla pax, aut remissio partis secuta esset. Et dicit Gaud. de malef. in tit. de transact. numer. 13. quòd hæc est opi. omnium doctorum cōmuniter & quòd ita de consuetudine seruatur, quem refert Villalpaud. in repet. l. 22. cap. 6. nu. 5. Pract. Carer. fol. 105. nu. 379. relatus, & ipse per Villalob. in sua collecta communium opi. In litera T. num. 121. vbi subdit, quòd ita praxis obseruat. Dicit etiam Vital. de malef. in tit. de pace, num. 4. quòd in hoc concordant communiter Doct. & quòd ita seruatur. Ita & seruari attestatur Ang. in d. l. transigere, post numer. 10. quem refert A. nan. in cap. 1. post num. 20. de collus. de teg. & Car. Ale. in c. si quendam, §. in omnibus, in gl. 1. 2. q. 3. & Villalpau. in repet. l. 22. cap. 5. post num. 2. Et dicit Alber. in 2. parte statutorum, qu. 127. quòd ita communiter tenetur, & seruatur, quod tamen intellige, modo delictum sit tale, pro quo possit ex officio procedi. Et ita in facti contingentia rescripsit senatus prætori Cremonæ 24. Iulij 1564. Vide quæ dixi suprà, q. 51. versicu. Sed quid si accusator. Verum est quòd Bar. in d. l. transigere, nu. 7. tenet, quòd facta transactione super crimine in casibus à iure permissis non possit deueniri ad cōdēnationē sanguinis cōtra reum. Et Cur Iun. in d. l. trāsigere, n. dicit hāc op. esse communem, quæ fortè etiam in puncto iuris est verior, & in regno Castellæ passim & indistinctè obseruatur vt attestatur Villalp. in repet. l. 22. cap. 6. nu. 1. & seq. & Ant. Gomez

ca. 3.

ca.3.delictorum,num.55.& ſeq. inhærendo li-
teræ text.d.l.22. licet idē Gomes.referat quā-
doq; contrarium fuiſſe obſeruatum. Nihilo-
minus veritas eſt, cōtrariam opin. eſſe magis
communem, & ita ſemper vidi ſernari vbiq;
locorum,vbi non extent in aliquibus caſibus
ſtatuta contrarium diſponentia. Cùm enim
ex generali conſuetudine totius Italiæ, & for
tè etiam totius orbis poſsint iudices ex offi-
cio procedere ſuper quibuſcunq; delictis, vt
ſuprà dixi, parum curamus, an pars accuſet
vel remittat, & in hoc (maximè ſtante cōſue-
tudine) non eſt dubitandum. Et ideo in caſi-
bus, in quibus non poteſt procedi niſi ad que
relam partis, crederem quòd remiſsio partis
ſuperueniens tolleret oēm proceſſum, & ꝙ
accuſatus eſſet omnino abſoluendus, in cæ-
teris autem tenenda eſt communis opi. vt ſ.
remiſsio partis nihil operetur quòad hoc vt
pceſſus impediri aut tolli poſsit. Et hoc aper-
tè innuit decretum in nouis conſt. in tit. de
accuſ.ca. in caſibus, diſponens, quòd vbi agi-
tur de pœna pecuniaria, habita remiſsione
ab offenſo vel ejus hæredibus, non poſsit ali-
quo modo procedi, niſi ſit caſus, in quibus
poſsit etiam ex officio procedi.

Et ſcias, ꝙ licet ſecuta abolitione per trāſ-
actionem, vel mortem accuſatoris poſsit iu-
dex accuſationem ipſam proſequi, debet ta-
men nouum proceſſum & nouam inſtantiā
inchoare, ex quo prima inſtantia per tranſa-
ctionem fuit extincta. Ita tenet Bart. in d.l.
tranſigere, num. 8. cuius ſententiam dicit eſſe
communem Ant. Gomes. ca. 1. delictorum,
poſt nu.36.verſ. Ex quo apertè, licet ipſe tene-
at contrarium, & reuera cùm hodie (vt ſæpius
dixi) iudex in inquirendo concurrat cum accu-
ſatore, practica ſeruat, quòd per tranſactionē
non dicatur perempta inſtantia, ſed poteſt
iudex illam quandocunque proſequi, ſecun-
dum Ang. in d.l.tranſigere, nu. 7. quem refert
Don. Ant. de Padilla in d.l.tranſigere, nu. 47.
Et ita de conſuetudine hodie obſeruari atte-
ſtatur Ant. Gomes in loco præallegato, n.37.
in fi. Vide quæ dixi ſuprà q.51.verſ. Pariter eti-
am. Adde quòd accuſator, qui tranſigit ſuper
crimine etiam in caſibus à iure permiſsis, in-
cidit in pœnam ſenatuſcon. Turpill. & eſt cō-
munis opi. vt dicit. Cur. Iun. in d.l.tranſigere,
n.59. quem refert Don. Ant. de Padilia in ea. l.
tranſigere, nu.46. Villalpand. in reper. l.22. ca.
71. nu.3. Et ſic punitur nō vt præuaricator, ſed
vt deſiſtens, quam etiā opin. dicit eſſe cōmu-
nem Alex. in ea. l. tranſigere, num. 10. in fin.
licet enim lex permittat accuſato trāſigere,
vt ſanguinem ſuum redimat, non tamen pro
pterea permittit accuſatori, vt ſe corrūpi pa-
tiatur. Sed certè quidquid ſit de iure, hoc a-
pud nos non ſeruatur in practica, vt accuſa-
tor tranſigens in aliquo caſu puniatur.

4 Sed pone, quòd pars offenſa faciat remiſ-
ſionem delinquenti, nunquid poterit aliquis
tertius, non obſtante tali remiſſione, ipſum
delinquentem de eo crimine accuſare? Reſp.
quòd ſic, & eſt communis opi. vt dicit Fel. in
c. de his, numer.3. de accuſ. vbi dicit quòd ita
tenent omnes DD. Curt. Iun. in d.l. tranſige-
re.num.34. Maranta in ſuo Spec. fol. 84. num.
91. Didac. lib. 2. reſolut. c.10. poſt num.5. verſ.
Nono idem, Don. Ant. de Padilla in l. tranſi-
gere, num. 51. Quod intellige vt procedat in
criminibus, in quibus illi tertio competit ius
accuſandi, vel quia crimen ſit publicum, vel
quia proſequatur ſuorum iniuriam, aliàs ſe-
cus.

5 Succeſſiuè videamus, ſuper quibus crimi-
nibus licitum ſit facere pacem ſeu tranſactio-
nem? Reſp. De hoc habemus in tex. in d.l. trā-
ſigere, vbi eſt locus ordinarius huius materię,
ex quo colligitur prima regula, quòd de cri-
minibus, pro quibus ingeritur pœna ſangui-
nis, licita eſt tranſactio. Et dicit Plaça lib.1. de-
lictorum, c.39. nu.3. quòd hæc eſt conſtituiſſi-
ma conclu. & frequenti Doctorum calculo
recepta ſententia. Ratio autem huius cōclu-
ſionis eſt, quia vnicuique licet ſanguinem ſu-
um redimere. Ita dicit gl. in d.l. tranſigere, in
verbo, Prohibitum, quæ quidem ratio ab o-
mnibus approbatur, vt dicit Purpurat. in d.l.
tranſigere, nu. 17. & illam communē appellat
Cur. Iun. in ea. l. tranſigere, nu. 4. quem refert
Don. Ant. de Padilla, ibid. n.2. Mantua in ead.
l. tranſigere, num. 8.

6 Habetq; locū hæc cōcluſio nō modò in cri
minibus publicis, ſed etiā in priuatis, nam ſi ꝓ
illis, puta, ꝓ furto vel huiuſmodi impoſita ſit
pœna ſāguinis, vtiq; etiā in illis licita erit trāſ-
actio. Et eſt cōmunis opin. vt atteſtatur Vil-
lalpand. in l.22. c.1. nu.11. Ant. Gomes. c.3. de-
lictor. nu.54. prout illum refert. Don. Ant. de
Padil. in d.l. tranſigere, nu. 7. Militat enim ea-
dem ratio, quia ſ. vnicuiq; licitum eſſe debet
ſanguinem ſuum redimere.

7 Item locum habet concluſio nō ſolùm in
criminibus, pro quibus ingeritur pœna mor-
tis, ſed etiā in illis ꝓ quib. ingeritur pœna mu
tilationis membri. Et eſt communis opi. vt
atteſtantur ſcribentes in d.l. tranſigere, & in
ſpecie

ſpecie Cur.Inn.nu.23 & Purpur.nu.9.&Alcia. nu.45.& Don.Ant.de Padilla,nu.8. Villalpād. in l.22.capit.primo,numero 4. Chaſſen.ſuper conſuetud.Burgund. ſolio 56.numer.129. Talis enim dicitur etiam pœna ſanguinis.

8 Sed quid ſi ingeratur ſolummodo pœna fuſtigationis? Reſp.quòd etiam ſuper illis licita eſt tranſactio, & eſt communis opin. vt dicit Curt.Iun.in d.l. tranſigere,nu.26.Chaſſ. in loco præalleg. Purpurat. in d.l.tranſigere, nu.12. Don. Anto. de Padilla in ea l.tranſigere,nu.10. Et hæc opin.mitior eſt, & mihi magis placet.quamuis contrariam opi. multi ſequantur, quam etiam communem appellat Roma.in ea l.tranſigere,nu.9.

9 Hinc infertur, quid ſi agatur de crimine, pro quo veniat imponenda pœna perpetui carceris, non erit illicita tranſactio. Et hæc eſt communis opi.vt atteſtatur. Cur. Inn.in d.l. tranſigere,nu.22. & Mantua poſt nu.37.quidquid in contrarium dixerit Abb. in c.1.co.ſi. verſ. Idem putarem,de coiiuſ.de teg.cuius opin. magis communiter reprobari affirmat Don.Anto.de Padilla in d.l.tranſigere. nu.15.

10 Item quæro, quid ſi agatur tantùm de admittenda libertate aut auctoritate, nunquid poterit tranſigi?Reſp.quòd non. ita tenet gl. in d.l. tranſigere, in verbo, Capitali, quæ in hoc cōiter approbatur, vt dicit Curt. Iun. in l.tranſigere, nu. 27. Nam eo caſu non dicitur ꝓpriè agi de pœna capitali, vel ſanguinis, meritò ceſſat legis ratio, & conſequenter etiam diſpoſitio.

11 Excipitur tamen ab hac regula crimen adulterij, licet enim pro eo de iure communi impoſita ſit pœna mortis, vt dixi ſuprà hoc eo.lib.5.Adulterium,verſ. Sed quæro, nihilominus non eſt ſuper illo licita tranſactio, vt expreſſè dicit text. in d.l. tranſigere, Et ratio eſt propter frequentiam, & immanitatē ipſius criminis, & ita dicunt communiter Doct. vt dicit Alb. in d.l. tranſigere, poſt numer. 17. ver. Quæro quare, quem refert Don. Anton. de Padilla in ea l.tranſigere.poſt nu. 77. quā tamen rationem communiter reprobatam eſſe ait Coraſ.lib.2. Miſce. c.1.nu.2. Vel etiam ita inductum fuit in fauorē matrimonij, cui leges multum fauent, ne fiat ſanguinis turbatio, neue fortè ſordidæ ſtirpis viri ſplendidis natalibus ſubrogētur, quam etiam rationem communiter teneri atteſtatur Mantua in ea. l.tranſigere nu. 65.& Alciat.nu. 20. Hoc tamē intellige vt procedat ante, quàm pœna pro ipſo adulterio impoſita ſit, ſed poſt impoſitā pœnam, vtique etiam in adulterio licita eſt tranſactio, Ita tenet Bar.in d.l. tranſigere nu. 13.& eſt communis opi. vt atteſtatur Purpur. in ea.l. tranſigere, num. 71. Ego tamen in contingentia facti nunquam vidi reijci remiſſiones factas à maritis pro adulterio, quinimò dicit Papo lib.22.titu.9. Arreſto 12.quòd quandocunq; maritus remittat ante ſententiam, mulier non punitur, & quòd ita fuit iudicatū per Parlamentum Tholoſanum.

12 In alijs autem criminibus præter adulteriū licet trāſigere, etiam ſi grauiora ſint ipſo crimine adulterij. Et ita communiter cōcluditur, vt dicit Practic.Carer.fol.628.poſt nu.127. Hinc infertur quod licita eſt tranſactio ſuper raptu. Ita tenet Bar.in d.l. tranſigere.nu.12. quem ſequuntur communiter Doctores, vt dicit Curt.Iun.in ea.l.tranſigere, nu.35. Hanc etiam opin. dicit eſſe communem Alex. in eo l.trāſigere,nu.31.&Purpur.nu.54.&ſequ.& alij, quos refert Don. Ant. de Padilla in d.l. tranſigere,nu. 79. & Villalp.in repet. l.22.c.17. nu. 2.& ca.18 poſt nu. 5. Et ſi dicas, quòd imò parentes prohibentur ſub pœna deportationis facere pacem pro raptu filiarū, vt expreſſè dicit text. in l. vnica, C. de raptu virg. Reſp. quòd ipſe quidem pater tranſigendo incidit pœnam dictæ legis, tamen remiſſio valet, nec ſuo nomine amplius agere poteſt. Et ita conſueuerunt Doctores communiter dicere, vt ait Salyc.in d.l.vnica.nu.31.

13 Secundo infertur, quòd licita etiam eſt tranſactio ſuper crimine inceſtus, & eſt communis opi, vt atteſtatur Boer. deciſ. 91. nu. 2. & 3.

14 Tertiò infertur, quòd licita etiam eſt tranſactio ſuper ſtupro, & eſt communis opin. vt atteſtatur Coras. lib. 2. Miſcel. c. 1. nu.5. Don. Anton de Padilla in d.l.tranſigere, num.82.

15 Secunda regula, quæ colligitur ex tex.in d. l.tranſigere, eſt quòd ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis, non poteſt fieri pax, ſiue tranſactio. Ratio autem eſt, ne delicta impunita remaneant. Et ita cōmuniter dicitur, vt atteſtatur Alex. in ea. l. tranſigere, poſt n.5. verſ. Quæ autem. Sed certè & contra hanc rationem, & multas deciſiones Doctorum in hac materia multa dici poſſent, quæ tamen omitto tum quia iſtæ diſputationes parum vel nihil proſunt, tum etiam quia hodie ex generali conſuetudine Italiæ licitum eſt facere pacem ꝓ quocunq; crimine. Et ſic ferè omnia prædicta rarò, vel nunquam tractantur in practica.

Sed

16 Sed hic quæro, nunquid hæc conclusio locum habeat, non modò si agatur de criminib. publicis, sed etiam si agatur de criminibus priuatis, vt scilicet etiam in istis nō sit licita transactio, si pœna sanguinis non ingeratur? Respondeo. Aliqui tenuerunt, quòd non habeat locum in criminibus priuatis, & consequenter quòd in illis licitum sit transigere, & dicit Alb. in d.l. transigere, n.22. quòd ita communiter DD. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet etiam in criminibus priuatis, vbi non ingeratur pœna sanguinis, non liceat transigere, tenuit Bar. in ea.l. transigere, nu. 14. & seq. Et hanc dicunt esse communem scribētes ibi & in specie Purpur. nu. 120. Don. Ant. de Padilla in ea.l. transigere, n. 104. Bossius in tit. de furtis, post nu. 58. Militat enim etiam in ratione prædicta, ne scilicet delicta impunita remaneant.

17 Pone modo, quòd pro crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta, homicidio, ex statuto imposita sit pœna pecuniaria, nūquid eo casu poterit super tali crimine transigi, vel paciscit? Respon. quòd non, & est communis opin. Doctorum, vt ait Alber. in 2. parte statutorum, q. 124. Anan. in c.1. post num.22. vers. Quid autem si pœna de collus. de regen. Gregor. què refert Don. Ant. de Padilla, in d.l. transigere, post nu. 66. Magis enim attenditur pœna statuti, quàm natura criminis, & ex quo recessum est à iure cōmuni in impositione pœnæ, videtur etiam recessum ab omnibus, quæ veniunt ex genere pœnæ. Faciunt quæ dixi suprà q. 32. versic. Dictum est. An autem valeat tale statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, dixi sup. hoc eod. lib. §. Homicidium, vers. Sed nunquid.

18 Ab hac tamen regula excipitur crimē falsi, nam quamuis pro eo de iure communi, non imponatur pœna mortis, vt dixi suprà hoc eod. lib. §. Falsum, vers. Sed quæro, licitum est tamē pro eo transigere, vt est text. in d.l. transigere. Et ratio est, qa nullum crimē est, quod maiorem infamiā irroget, quàm crimen falsi, & ideo eius pœna, quæ est honoris iactura tam grauis, pœnæ sanguinis æquiparatur. Et hanc rationē dicunt esse cōem scribentes in d.l. transigere, & in specie Roman. num. 7. & Curt. Senior num. 27. & alij quos refert Don. Anton. de Padilla, ibid. post nu. 111.

19 Scias etiam, quòd in casibus, in quibus nō est licitum transigere, neq; etiā licet gratuito pacisci, Et hæc est magis cōmunis sententia, vt attestatur Don. Anto. de Padilla d.l. transigere, nume. 108. Villalpand. in repet. d.l. 22. c.18. num. 3.

20 Vnum autem volo vt scias in hoc proposito, quòd si statutum prohibeat fieri pacem proaliquo delicto, non poterit fieri pax neq; cum principali delinquēte, neq; cum eo qui mādauit ipsum delictum cōmitti. Et ita communiter obseruatur, vt dicit Gand. in tit. de transact. & pactis, in fin. quem refert Villalpand. in repet. l. 22. c. 66. nu. 9. idem enim iudicandum videtur de mādante, quòd de ipso principali delinquente, circa quod tamen videnda sunt ea, quæ dixi infrà, q. 89. in prin. & vers. Sed quæro.

21 Visum est de quibus criminibus licitū sit transigere, videamus nunc ad quas personas spectet ius faciēdi pacis seu remissionis. Et si quidem extat ille, qui offensus est, proculdubio ad eum pertinet offensam remittere, si verò ille mortuus est, tunc ad eius proximiores spectat pacem facere, eo. scilicet ordine, vt qui præfertur in accusatione, pariter præferatur in remissione facienda. Quis autem præferatur in accusatione, dixi suprà, q. 15. versic. Successiuè quæro.

22 Quæro nunquid pater possit facere remissionem pro iniuria facta filio? Resp. quòd sic, ita tenet Bart. in l. sed si vnius, §. filiofam. nu. 2. ff. de iniu. & est communis conclusio, vt dicit Boer. decis. 120. nu. 1. & seq. què refert Menchiaca controuer. illustr. c. 15. nu. 8. Villalpan. super l. 22. c. 26. nu. 1. in fin. Placa lib. 1. delictorum, c. 6. post nu. 21. Arius in l. 1. C. de bon. mater. folio 586. nam ex iniuria facta filio magis videtur offendi pater, quàm filius, & hoc etiam inuito filio. Et ita in facti contingentia iudicauit curia Tholos. teste Aufer. decisio. 261. Hanc tamen conclusionem aliqui limitant, vt non procedat, quando iniuria facta esset coniuncta persona, vt scilicet illam nō possit pater inuito filio remittere. Et hanc dicit esse communem limitationem Arius in loco prælleg. fol. 587. licet illam non sequatur. Et reuera quidquid sit de iure, Senatus non seruat hanc conclusionem, sed indistinctè vult, quòd in remissione iniuriæ interueniat consensus vtriusque scilicet filij, qui iniuriam accepit, & eius patris. Benè verum est, quòd quando non interueniunt cædes, neque vulnera, solet approbari remissio facta à parte sine filio, qui est offensus, & ita vidi seruari in gratia cuiusdā Bapt. Righetti 5. August. 1551. P. N. Hæc autem omnia intelli-

ge, vt procedant in filio, qui sit in patris potestate constitutus, sed si esset emancipatus, sufficit ab eo remissionē habere, etiā sine patris interuentu. Et ita conclusum fuit per Senatum in approbatione gratiæ cuiusdam Franceschini Bassi, 6. Octob. 1557. P. N.

23 Præterea quæro, nunquid prælatus possit remittere iniuriam factam ecclesiæ? Resp. ꝙ nō, & ita tenet gl. in c. 1. in verb. Punire. de pœn. in 6 & est communis opin. vt dicit Boër. in d. decis. 120. nu. 5. prout illum refert Placa in loco præallegato. nu. 21. Hoc tamen intellige, vt scilicet nō possit Episcop⁹ solus illam remittere, sed ben è potest cum consensu capituli, & ita tenuit gl. in c. contingit, in glo. 1. de senten. excom. Et hāc esse communem opin. attestatur Felin. in eo. ca. contingit, num. 8. prout illum refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 52. nu. 58.

24 Sed quid dicēdum in blasphemia, per quā diuina Maiestas offenditur, ad quem spectabit facere remissionē? Resp. Doctores videntur concludere, ꝙ spectet ad Episcopum, sed quidqd sit de iure, apud nos seruatur, quòd nō requiratur remissio. Cū enim solus Deus sit offensus, ipse pœnitenti semper remittit. Et ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papiæ 10. Maij 1559. P. N. Idem etiam seruat Senatus in casibus, in quib. solus princeps offenditur, prout in s frosatione bladorum. Cùm enim princeps ipse indulgeat, non est alterius remissio requirenda. Idemque in his, qui deferūt sal in dominio. Benè verum est, quòd si princeps alicui locasset vectigal salis, eo casu requireretur remissio conductorum ipsius vectigalis, de quorum interesse principaliter agi videtur, & ita in facti cōtingentia conclusum fuit in Senatu, in gratia cuiusdam Petrini Banchi sfrosatoris salis, vltimo Septembris 1557. P. N.

25 Vlterius quæro, pone quòd fuit interfectus monachus qui reliquit filium, quem ante monachatum legitimè susceperat, nunquid spectabit ius faciendæ remissionis Abbati monasterij, an autē filio ipsi⁹ monachi? Resp. In hoc fuerunt variæ Doctorum sententiæ, nam aliqui tenuerunt quòd filius præferatur monasterio, & ita cōsuluit Feder. de Senis cons. 174. Et hāc opin. dicit esse magis cōmunem Boër. decis. 121. præsertim, n. 9. quem refert Placa in d. c. 6. n. 18. & c. 42. n. 16 & Carauita super 275. ritu magnæ curiæ, circa fin. Aliqui vero tenuerunt contrarium scilicet, quòd remissio spectet ad monasterium, & non ad filium. Et hanc dicit esse magis communem Alciat. in l. 4. §. Cato, n. 175. ff. de verb. obli. quem refert Don. Ant. de Padilla in d. transigere, num. 38. C. de transact. Ego verò in hac Doct. varietate aliquādo sic dicebam, quòd, aut apparet iniuriam factam fuisse monacho intuitu ecclesiæ, vel monasterij, & debet præferri monasterium: Aut apparet, ꝙ facta fuit intuitu personæ ipsius monachi, & filius est præferendus: Aut sumus in dubio, & tunc ad vtrunq; spectat. Tutius est tamen (si potes) vt semper habeas remissionē ab vtroq;, & cessabit omnis difficultas, nam vt reperio in facti cōtingentia iudicatū fuisse per parlamentum Burdegalense, vterq; & filius, & abbas admittuntur ad accusandū pro suo interesse, merito ab vtroque debet haberi remissio. Et de illo arresto mētionem facit Papo lib. 24. tit. 2. Arresto 4. Scias tamen, quòd si ille, qui est offensus, non esset professus religionē, eo casu nō spectaret ad monasteriū facere pacem pro iniuria ei illata. Et ita fuit declaratū per Senatū in approbatione gratiæ cuiusdam nobilis, qui vulnerauerat coquum monasterij Carmelitarum, quæ fuit admissa cum remissione ipsius tantum, & dictum non requiri consensum prioris, nec monasterij, comperto, quòd non erat professus. 12. Maij 1558 P. N.

26 Scias autē in hoc proposito, in quo incidit mentio de filijs monachorū, quòd Senatus non admittit remissiones factas à filijs spurijs, & ita declarauit in causa cuiusdā Margaritæ Balassi de Creula, 9. Decemb. 1559. P. N. Et licet quibusdam videretur, quòd eo casu de iure fuissent admittendi, ex quo agebatur de homicidio cōmisso in personam eorum matris, cuius respectu habetur pro filijs, & eis competit ius accusandi, iuxta ea quæ dixi suprà q. 14. versic. Quæro an filij, & suprà lib. 2. §. Filius. Nihilominus eū (ni fallor) essent suscepti ex coitu damnato, & à lege punibili, non fuit eorum remissio per senatum admissa. Sed circumscripta obseruātia Senatus, fortè contrarium esset de iure dicendū, scilicet quòd imò filij naturales, & spurij possint pacem facere pro offensis factis eorum matribus, & etiam patribus, quando sunt certi. Et ita videntur concludere communiter Doctores, vt attestatur Perr. Bellus de re milita. fol. 139 num. 64.

27 Quæro, an tutor possit facere pacē nomine pupilli pro offensa facta defuncto, vel etiā ipsi pupillo? Resp. Si pupillus sit maior infante, &

te, & in ipsa pace interueniat, nulla est difficultas. Nam certū est, qđ pupillus maior infante pōt cum auctoritate tutoris pacem facere. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Nellus de bannitis in 3. par. secundi temporis, q. 32. Brun. in lib. de constit. in verbo, Pax, vers. Item quæritur. Si verò est infans, pariter videtur expeditū, quòd neq; ipse solus, neq; cum tutore potest pacem facere. Et ita communiter concluditur, vt dicit Carauita super 275. ritu magnæ curiæ, nu. 19. Et dicit Crott. in 1. repet. §. Cato, nu, 167. ꝙ in hoc omnes concordant. Idem dicit Brun. in loco præalleg. Et hoc idem ante eos dixit Nellus in d. q. 32. Punctus est, an solus tutor pro eo pacem facere possit. Et in hoc aliqui dixerunt, quòd quando delictum nō est clarum, neq; notorium, puta, quia non sit certus homicida, potest tutor facere pacem pro pupillo. Si verò certus est homicida, & clarum delictū, eo casu non potest, & fuit opi. Guid. de Suzar. quā dicit esse cōem Brunus in loco præalleg. Sed certè hæc opin. communiter non tenetur, vt dicit Io. de Amicis, cons. 88. post num. 4. Alij itaq; dixerunt, ꝙ, aut remissio est dānosa pupillo, puta, quia sit in dedecus ipsius pupilli, vel familiæ suæ, & non valet. Aut verò remissio est vtilis pupillo, puta, quia forte eius aduersarius est potēs, & tunc valet. Et hāc dicit esse communem opin. Nellus in d. q. 32. Alex. in l. pactum curatoris, nu. 7. C. de pact. prout illum refert Villalpand. super l. 22. c. 29. nu. 5. & Placa lib. 1. delictorum, c. 45. num. 6. & seq. Curt. Iun. in ead. l. pactum curatoris, num. 17. Crottus in 1. repet. §. Cato, nu. 69. Et dicit Carauita in loco præallega. post nu. 19. quòd ita communiter concluditur. Et ita in facti contingentia consuluit Abb. cons. 108. lib. 2. vbi etiam nu. 3. attestatur cōem opi. esse, quòd in huiusmodi pace per pupillum facienda non requiritur iudicis decretum. Et illum refert Don. Ant. de Padilla in d. l. transigere, nu. 64. In hoc Ducatu indistinctè admittitur pax facta à tutore, ꝑ pupillo, absq; alia causæ cognitione, vt etiā attestatur Bos. in ti. de pace, nu. 14. Benè quādo pupillus est maior infante, requiritur quòd & ipse in cōtractu pacis interueniat. Et hoc sæpe declarauit senatus, & in specie 2. Septemb. 1557. in causa cuiusdam Io. Mariæ Mazzolarij P.N. Hæc tamē quæ de tutore dicta sunt, intellige vt procedant in tutore generali, qui fideiubeat, & inuentarium conficiat, & cætera faciat, quæ de iure requiruntur, non autem in tutore speciali. Et licet alias remissiones factæ per tutores speciales fuerint quandoque in Senatu habitæ pro legitimis, prout reperio in approbatione gratiæ cuiusdam Dominici Ferrarij seruatum fuisse 12. Iunij 1548. nouissime tamen die 8. Apri. 1559. P. N. conclusum fuit in causa cuiusdam Darij Carenzoni, quòd non erant admittendæ huiusmodi remissiones factæ à tutoribus specialibus, & ita postea (ni fallor) semper fuit obseruatum.

28 Sed an procurator habens ab offenso mandatum cum libera, & generali administratione, poterit pacem facere cum offendēte? Respon. quòd non, sed requiritur, quòd habeat speciale mandatū, ita tenuit Specula. in Rub. de treuga, & pace, nume. 4. & ita seruatur, vt attestatur Nellus de bannitis, in tertia parte secundi temporis, quæst. 37. quem refert Villalpand. in repe. l. 22. c. 67, nu. 1. Nam in mandato cum libera, nunquam veniunt ea, quæ verisimiliter constituens non concessisset, qualis est remissio debiti liquidi, quæ donationi æquiparatur.

29 Quæro, pone, quòd aliquis fuit lethaliter vulneratus, & ad instantiam amicorum vel aliter fecit pacem cum ipso vulnerante, deinde mortuus est, nunquid hæc pax proderit delinquenti? Resp. Aut statutum simpliciter loquitur, puta, quòd habens pacem mitius puniatur, & tunc loquendo de iure potest quis habere pacem ab ipsomet vulnerato de eius morte, vbi sequatur, & talis remissio ei proderit secundum Bart. in l. damni. §. Sabini, num. 1. in fin. de damno infecto, quamuis illum in contrarium referat Bos. in tit. de pace, nu. 13. vbi etiam refert Roman. in §. Cato, attestantem, quòd opin. Bart. est communis, qui tamen in lib. meo hoc non dicit. Sed certè quicquid sit de iure communi, consuetudo hoc non approbat, vt attestatur Alciat. cons. 477. nu. 1. & ita quotidie videmus in senatu obseruari, quòd scilicet tales remissiones habitæ ab occisis nō attenduntur, vt etiam attestatur Bos. in loco præalleg. Et id expressè declarauit senatus in casu cuiusdā Baptistæ ildæ opilionis, 25. Febr. 1545. P. N. & idē rescripsit prætori Papiæ 3. Iulij 1559. P. N. Aut verò statutum requirit, ꝙ pax habeatur ab hærede, & tunc proculdubio non prodest pax habita à defuncto, & ita tenet Bar. in d. §. Sabini, nu. 2. Et dicit Roma. in d. §. Sabini, nu. 2. in fin. quòd hanc opi. Bar. sequuntur communiter Doct. quem refert August. ad Ang. de malef. in verbo, Comparent dicti, & pro-

duxerunt instrumentum pacis, nu.6. in fin. & Crotrus in 1. repe. §. Cato, nu. 161. Et hæc opi. proculdubio est tenenda, præsertim stante consuetudine, de qua statim dixi.

30 Vnum tamẽ scias in hoc proposito, quòd etiam de iure loquendo, si quis aliquem vulnerauit, & ille ei pacem fecerit de illis vulneribus, si deinde mors sequatur, talis pax facta pro vulneribus, non prodest in causa mortis, & hæc est communis opinio, vt attestatur Gand. in ti. de malef. nu. 15. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. transigere, num. 28. C. de transact. Villalpand. super l. 22. c. 56. nu. 4.

31 Contingit etiam aliquando, quòd maritus interficit vxorẽ, quæro, nunquid proderit illi pax habita à filijs communibus ipsius vxoricidæ, & vxoris occisæ? Respon. Boss. in tit. de pace, nume. 21. refert quòd hic casus de facto contigerat, & quòd senatus reddebat se valdè difficilẽ in approbatione huiusmodi pacis. Quinimò ego reperio, quòd in facti contingentia senatus expressè reijcit gratiã, quam obtinuerat quidam Georgius Barata vxoricida à filijs communibus, eorumq; tutoribus specialibus, nisi haberet pacem à fratribus, & attinentibus ipsius vxoris occisæ, 5. Decem. 1547. P. N. Reperio tamen, quòd è cõuerso fuit approbata gratia cuiusdam Dominæ de Cabianis, quæ maritum in rixa interfecerat, habita remissione tantummodo à filijs, 18. Iun. 1555. A. C. fortè q̃a non militat ratio metus reuerẽtialis in matre, prout in patre.

32 Quæro nunc, pone quòd offensus reliquit filium, qui nõ vult esse hæres patris, nunquid si iste filius faciat pacem, valebit? Resp. quòd sic, ita dicit Bart. in l. si filius qui patri, nu. 8. ff. de vulgat. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. si filius qui patri, nu. 21. quem refert Villalpan. super l. 22. ca. 41. post nu. 7. Boër. decis. 121. num. 4. in fi. quem refert Don. Ant. de Padilla in d. l. transigere, nume. 62. C. de transact. Crottus in 1. repet. §. Cato. n. 150. Hippol. Rimin. in l. qui se patris, num. 82. C. vnde lib. nam reuera ius faciendi pacem non est hæreditarium, vt dicit Bart. in d. §. Sabini, nume. 2. in fin. & communiter tenetur teste Ruino in repet. §. Cato, post nume. 102. In hoc ducatu pletunque fuit seruatum contrarium, vt scilicet non admitteretur remissio habita ab hærede sanguinis, nisi etiam habita esset pax ab hærede bonorũ. Ego verò dicebam, quòd vbi appareret de alio hærede bonorum, vtiq; bonum esset quòd etiam ab eo pax haberetur, sed vbi non appareret, satis esse deberet remissio habita ab hærede sanguinis. Et ita de an. 1561. 27. Septemb. P. N. fuit conclusum, quòd approbaretur gratia cuiusdam Iosephi Farinæ, qui habebat pacem ab hærede sanguinis, qui nõ dicebat se hæredem bonorum, fuit tamen apposita conditio, quòd si aliquando appareret hæres bonorum, teneretur Farina ab eo legitimam remissionẽ termino duorum mensium obtinere, aliàs gratia esset nulla, &c.

33 Sed hîc incidenter quæro, nunquid si filius faciat pacẽ pro offensa illata patri suo defuncto, videatur ex hoc adire eius hæreditatem? Resp. Aliqui dicunt, quòd si pro ipsa pace aliquid recipiat, videtur se facere hæredẽ, sed certè communis opi. est in contrarium, vt attestatur Nellus de bannitis in 3. parte secundi temporis, q. 136. quem refert Don. Ant. de Padilla in d. l. transigere. nume. 63. Brunus in lib. suo de constit. &c. in verbo, Pax, versic. Item quæritur an ex tali, Ex quo enim iure sanguinis potest filius pacem facere, etiam si non sit hæres bonorum, debet eadem ratione pro ipsa pace aliquid posse recipere, absque eo quòd ex eo censeatur se facere hæredem, nihilominus ad euitandas disputationes quotidie hæredes sanguinis impetrant dispensationes à senatu, vt possint facere remissiones citra ius & nomen hæredis, & senatus illas concedit.

34 Frequenter solet dubitari, nunq̃d si offensus decesserit relictis pluribus hæredibus sit habenda pax ab omnib. hæredibus, an autem sufficiat illam habere ab aliqua, vel saltem à maiori parte hæredum. Et in hoc quidem articulo variæ sunt opin. inter Doctores, nam Oldra. tenuit, quòd sufficiat illam habere ab vno eorum, sed hæc opin. communiter non tenetur, vt dicit Alcia. in d. §. Cato, num. 168. Et illam dicit esse communiter damnatam, Crot. in 2. repe. §. Cato, post nu. 81. Bar. autem in eod. §. Cato, nume. 33. tenet, quòd sufficiat illam habere à maiore parte hæredum; & dicit Boër. decis. 121. post num. 3. quòd opinionem Bartoli sequuntur communiter Doctores, & illum refert Viuius in lib. communium opinionũ, fol. 202. vers. Statutum disponẽs, quòd bannitus non possit. Idem dicit Boss. in tit. de pace, nu. 21. Dicit etiam Aretinus in l. pro hærede, §. fin. post nu. 11. ff. de acqui. hæred. quòd communiter tenemus sententiam Bart. in d. §. Cato, quem refert Vrigilla in d. §. Cato, nume. 175. & Bologni. in eod. §. Cato, nu. 199. & Alcia. cons. 477. num. 2. Hanc etiam

opin.

opin. dicit eſſe communem, Crottus in 1. repet. d. §. Cato, nu. 151. vbi enumerat auctoritates, & in 2. repet. num. 82. Iacob. Villalpand. in repet. l. 22. c. 52. nume. 9. Placa lib. 1. delictorum, c. 46. nu. 7. Ioan. de Amicis, conſ. 88. nu. 6. dicens, quòd hæc opi. tanquam magis cõmunis & æquior tenenda eſt in iudicando. Multi autem tenuerunt contrarium, ſcilicet, quòd imò habenda ſit pax de neceſſitate ab omnibus hæredibus. Et dicit Felin. in c. cùm omnes, num. 27. de conſti. quòd contra Bart. in hoc communiter tenetur, quem refert Iaſ. in d. §. Cato, n. 57. & Alciat. in eo. §. Cato, poſt nu. 172. & Socin. Iun. in eo. §. Cato, nu. 273. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Io. Arno. dialogo 14. fuit interfectus. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Ripa in d. §. Cato, nu. 103. quem refert Pet. Bellus de re militari, fol. 137. nu. 54. Alcia. in l. in vſu. ff. de verb. ſign. vbi dicit, quòd hoc frequentius receptum videtur, Dida. lib. 1. reſolutionum, ca. 13. poſt nu. 8. verſ. Quarto hinc, vbi ait, quòd ita aduerſus Bart. frequentiore calculo receptum eſt. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium, c. 30. num. 39. Et hæc opi. mihi ſemper magis placuit, niſi enim omnes remittant, non videtur ſublatus rancor, & odium inter offendentem, & hæredes offenſi, quod videtur ſtatuentes principaliter conſideraſſe, prætcrea cùm quilibet hæredum pro ſua portione repræſentet perſonam defuncti, vtiq; ad hoc vt dicatur plena remiſſio, debent omnes in ea interuenire. Et ita in hoc Ducatu ſeruatur. Hæc autem concluſio multo magis procederet, vbi ſtatutum requireret, quòd pax haberetur concorditer, ſiue vnanimiter ab hæredibus, nã eo caſu proculdubio requireretur, quòd omnes cõſentirent nemine diſcrepante. Et ita communiter concluditur, vt dicit Claud. in d. §. Cato, nu. 43.

35 Sed quid ſi inter hæredes relictos à defuncto reperiatur vna fœmina, nunquid etiam ab illa erit habenda pax? Reſpon. Ang. in d. §. Cato, poſt nu. 18. videtur tenuiſſe quòd non, quia (vt ipſe ait) fœmina non poteſt leuare faydam, id eſt, inimicitiam, & ſic manualiter proſequi vindictam, ergo neq; debet poſſe pacem facere. Sed contrarium communiter tenetur, vt atteſtatur Ripa in eo. §. Cato, nu. 105. Pet. Bellus de re milit. fol. 138. nu. 58. nam mulieri permittitur accuſare, vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, vt dixi ſuprà, q. 14. verſ. Præterea dixi, meritò poterit etiam pacem facere, & ita apud nos indiſtinctè obſeruatur, & ſenatus expreſſè reiecit gratiam cuiuſdam Galeazij Docij, ex eo quòd nõ habebat remiſſionem à filiabus defuncti 18. Ia. 1547. P. N. Benè verum eſt, quòd ſi filiæ eſſent excluſæ à ſucceſſione per ſtatutum, quia dotatæ, vel huiuſmodi, non requiritur earum remiſſio. Et ita dictum fuit in approbatione gratiæ cuiuſdam Bernardini Caprioli, 24. Febru. 1557. P. N. & in gratia cuiuſdam Io. Cauagnæ, 28. Feb. 1556. P. N. Pariter etiam ſi filia fœmina non fuiſſet inſtituta hæres, ſed tãtummodo relictum ei ligatum, & habita eſſet pax ab hæredibus teſtamẽtarijs, qui etiam eſſent hæredes ſanguinis, Senatus cenſuit in caſu cuiuſdam Bernardini Putci illam ſufficere, 10. Ian. 1559.

36 Sed quid ſi nullus adſit hæres, à quo pax haberi poſſit? Reſp. Solet hoc caſu Senatus approbare literas gratiæ, appoſita conditione, vt ſi aliquis hæres apparuerit, teneatur ille, cui conceditur gratia, infra aliquem terminum, puta, vnius menſis, habere pacem ab ipſo, aliàs, &c. Et ita etiam fecit obſeruari Senatus tempore decreti gratioſi conditi de anno 1554. in cauſa cuiuſdã Michaëlis Mantuani 21. Nouemb. 1554. A. C. licet deinde cõcluſum fuerit per Senatum 4. Aug. 1559. P. N. ꝙ illi, qui propter defectum hæredum admittuntur ad gratiam ſine remiſſione partis, debeant impetrare gratiam particularem, & nõ admittantur amplius ad beneficium decreti gratioſi, & eſt (iudicio meo) longè tutius, nã tempore decreti gratioſi declarationes fiunt per iudices inferiores, qui non ad omnia diligenter aduertunt, prout facit Senatus, coram quo præſentantur gratiæ particulares. Pariter etiã ſi offenſus ſit forenſis, & abſens, ita quòd ignoretur vbi ſit, ſolet approbari gratia cum conditione, quòd ſi comparuerit in dominio, teneatur offendens termino duorum menſium habere ab eo pacem, aliàs &c. Et ita tempore eiuſdem decreti gratioſi ſeruauit Senatus in cauſa cuiuſdam Annibalis Boletti, 3. Decemb. 1554.

37 Dictum eſt ad quas perſonas pertineat ius faciendæ pacis. Quæro nunc, nunquid pax poſſit fieri abſenti, ita vt cum effectu valeat? Reſpon. quòd non, niſi in ipſa pace interueniat aliquis, qui pro ipſo abſente recipiat. Ita tenet Bald. in l. 2. nu. 4. C. de liber. & eorum liberis, & ita ſe habet magis communis opi. vt dicit Alex. conſ. 131. num. 9. lib. 4. Aret. in d. §. Cato. in vlti. verbis, quamuis illum referat contrarium atteſtari Villalob. in ſua colle-

cta communium opin. in litera P, num. 56. Et hæc opin. iudicio meo est æquior, & etiam verior. Cæterùm in practica seruatur, quòd huiusmodi remissiones fiunt notario stipulanti nomine omnium, quorum interest. Et sic cessat omnis difficultas, valet enim pax ita contracta, & prodest cuicunque eius beneficio vti volenti, perinde ac si esset in ipso contractu specialiter nominatus. Et ita declarauit Senatus in causa Lucij Maynardi 19. Decẽ. 1560. Hæc tamẽ intellige vt procedãt in pace, seu remissione solenni, quæ fit ad effectum, vt prosit etiam in foro iudiciali, non autem de ea, quæ fit in foro pœnitentiali, nam illa secundum omnes potest fieri sacerdoti, vel etiam alteri cuilibet tertio, etiã si nemo sit, qui pro absente recipiat.

38 Quæro modo, si facta sit simpliciter pax pro iniuria, vulnere, vel morte, nunquid censebitur etiã facta remissio interesse pecuniarij respectu damnorum & expensarum? Respõ. ꝙ non. ita tenet gl. in §. fin. in verbo, Non reuocauerunt. Insti. de iniur. quam ita intelligũt, & sequuntur communiter Scribentes, vt dicit Ioan. de Amicis, cons. 88. num. 14. Hanc etiam dicit esse communem opin. Didac. lib. 2. resolutionum, ca. 10. post num. 6. vers. Quarto eodem. Villalpand. super l. 22 c. 57. num. 4. Placa lib. 1. delictorum, c. 6. num 40. In dubio enim censetur propter æternam salutem solum rancorem animi remisisse, non autẽ damna, quorum refectionem licitè petere, & consequi potest.

39 Sed in proposito quæro, quid si facta sit remissio iniuriæ, siue offensæ in foro conscientiæ, nunquid propterea censebitur sublatum ius accusandi? Resp. ꝙ non, & est communis opi. vt dicit Alexan. in l. si sibi decem. §. quædam, nu. 1. ff. de pact. quem refert Didac. lib. 2. resolut. c. 10, post ṅ. 6. vers. Tertio, vt constat, & pract. Conradi, fo. 411. n. 32. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, n. 28. quem refert Pract. Conradi, fol. 411. nume. 33. Ias. in d. §. quædam, nu. 2. & seq. Igneus in l. Diuus, n. 25. & seq. ff. ad Syl. Per. Bellus de re mil. fol. 148. nu. 127. Placa in d. c. 6. post nu. 49. Et est ratio, quia (vt dixi) non tenetur quis ex præcepto Euangelico remittere nisi rancorem & odium.

40 Adde, ꝙ etiam, si quis ostendat, vel probet se restituisse rem ablatam, vel satisfecisse pro damnis, vel soluisse pœnam pecuniariam, in qua fuerat condemnatus versus partem, non propterea talis restitutio, solutio, vel satisfactio prodest volenti impetrare gratiam sine partis remissione, pro pœna corporali, vel exilio, in quo est cõdemnatus, sed opus est præcisè remissione partis. Et ita decisum fuit per Senatum in facti contingentia in quodã Nicolao Forbecano, qui fuerat pro homicidio condemnatus ad triremes per triennium, & in scutis 50. versus partẽ, nam cum in approbatione gratiæ triremiũ produxisset instrumentũ solutionis scutorum 50. factæ patri ipsius interfecti, fuit relecta gratia, & opus fuit illi habere ab eo plenam pacẽ, & remissionem, qua habita, fuit deinde gratia approbata 10. Decem. 1560. A. C. Quod nota, quia multi falluntur, credentes contrarium.

Et aduerte, quia non modò ipse principalis homicida non admittitur ad gratiam siue remissione partis, sed neq; etiam ille, qui pro simplici auxilio ad homicidium fuit condemnatus in pœnam pecuniariam, si velit ab ipsa pœna gratiam reportare, prout sæpe fit tempore, quo publicantur decreta gratiosa. Et ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papiæ 10. Maij 1559. P. N.

Scias etiam, quòd Senatus nõ solet admittere probationem pacis, nisi per publicum instrumentum, & vidi plerunq; repulsam dari his, qui volebant illam probare per testes, vel per fides subscriptas, etiã à personis fide dignis. Si tamẽ Senator & fiscalis attestarentur pacem coram se factam, & delictum non esset valdè graue fortè admitteretur, prout in facti cõtingentia admissa fuit gratia cuiusdam Io. Angeli Cardani, qui insolẽter se gesserat cum quodã Doctore, qui iniuriam verbo remiserat me præsente, & vno ex fiscalibus, nam nobis id attestãtibus fuit gratia approbata. 3. Octob. 1559 P. N.

41 Pro complemento huius materiæ quæro, nunquid iudex, seu officialis regens prouinciam possit cogere offensum, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente? Res. quòd non, ita tenet Bal. in l. 1. § quies, nu. 2. ff. de offic. præfe. vrbis, & est communis opi. vt attestatur Marſ. conſ. 98. nu 6. Aequitas enim ratio nõ patitur, vt quis cogatur inuitus offensam remittere præterquam in foro pœnitentiali. Debet ergo iudex suadere, non cogere subditos, vt pacem faciant. Vide quæ dixi suprà lib. 2. §. Iudex.

QVAESTIO LIX.

SVMMARIVM.

1 *Vbi reus exhibet gratiam sibi à principe concessam, non est vlterius molestandus.*

2 Princeps

2 *Princeps supremus potest pœnas delictorum remittere, tam corporales, quàm pecuniarias, etiam post sententias in iudicatum transactas.*
3 *Potest etiam pro bono pacis remittere iniurias, & damna singularium personarum, absque earum consensu.*
4 *Regulariter princeps non concedit gratiam delictorum, nisi præuia partis remißione.*
5 *Ille, cui princeps dicit, Facio tibi gratiam pro delicto an recuperet bona?*
6 *Et an recuperet etiam bona alienata?*
7 *Et an recuperet etiam fructus?*
8 *Et an hæreditatem alteri delatam?*
9 *In impetratione gratiæ exprimenda sunt ea omnia quæ principem ab ipsius gratiæ concessione retrahere potuissent.*
10 *Gratiæ à principe concessæ debent à Senatu approbari.*
11 *Decreta gratiosa an trahantur ad delicta futura?*
12 *Et an ad delicta commissa sub spe decreti?*
13 *Et an comprehendant condemnatos pro crimine falsi?*
14 *Et an prosint carceratis?*

1 ALla est defensio, cùm reus proponit delictũ sibi à principe remissum fuisse. Sciẽdum est enim quòd potest supremus princeps pœnas delictorũ delinquentibus remittere, & indulgere, vt dicit glo. in l. 2. in verbo, Concedi. C. de in ius vocando, quæ est communiter ab omnibus approbata, vt dicit Paris. cõs. 1. num. 1. lib. 4.

2 Et hæc quidem conclusio generaliter intelligenda est, vt scilicet possit princeps oẽs pœnas remittere tã corporales quàm pecuniarias, etiam per sententiam & condemnationem inflictas, etiam si talis sententia in rẽ iudicatam transiuerit, & ita firmant omnes indifferenter, vt dicit Paris. in d. cons. 1. nu. 59. Et dixi, quòd potest princeps, quia ad ipsum solum spectat gratias facere delictorũ, licet de facto vel de consuetudine barones seruẽt contrarium, vt dicit Iaco. de Beluis. in pract. crim. in tit. de sentent. crim. nu. 10. in fi. Bald. in l. seruos, C. ad leg. Iul. de vi publ. quem refert Bos. in d. ti. de remed. ex sola clemen. nu. 51. In hoc tamen Ducatu barones vel feudatarij non possunt gratias delictorum concedere, nisi id eis specialiter concessum fuerit in eorum inuestitura, prout aliquibus criminibus exceptis fuit concessum ducibus Farnesijs, quando fuit eis infeudata ciuitas Nouariæ, per Carolum V. Cæs.

3 Adde, quòd pro bono pacis potest etiam princeps remittere iniurias, & dãna singularium personarũ, nec eorum cõsensus requiritur, & est conclusio cõmunis, à qua nullus discrepat, vt dicit Dec. cons. 520. nu. 5. quem refert Pet. Bellus de re mil. fol. 130. n. 20. Menchiaca cõtrouers. illust. c. 4. n. 11. Quod intelli-
ge vt procedat, si id specialiter, & expressè di-
4 ctũ sit.† Cæterùm in dubio nõ censetur princeps velle iuri priuatorum præiudicare, prout in facti contingentiã consuluit Rui. cons. 60. lib. 5. Quinimò in hoc Ducatu non solet concedi gratia, nisi ijs, qui habent remissionem à parte offensa, secundum cõem obseruantiam, & consuetudinem huius ꝓuinciæ, vt ẽt attestatur Boss. in tit. de pace in primis verbis, & in tit. de remed. ex sola clem. nu. 24. vbi subdit, hoc locũ habere non modò in offensionib. factis in personam, vt est homicidium, vulnus & similia, sed etiã in offensionibus factis in rebus, vt est furtum, robaria, & huiusmodi. Et quòd hæc practica semper fuit obseruata in hoc Ducatu, neque admitteretur per senatũ talis gratia, dato quòd princeps in ipsa expressè reseruaret ius ipsius partis offensæ, prout etiam obseruari in regno Neap. attestatur Grãmat. super const. Regni, fol. 153. de concordia partis, post nu. 4. vbi dicit fuisse per consi. Neap. reuocatam quandã compositionem factam per quendã D. Moysem parte non concordata, & quòd non fuit mirum, quòd ille D. Moyses in hoc errauerit, quia (vt ipse dicit) erat senex centum annorum. Reperio tamen, quòd hæc regula quandoq; etiam fuit alterata, nam semel fuit approbata per senatum gratia concessa ea. Nicolao Sicio pro quatuor homicidijs non habita remissione partis & postea de anno 1556. 4. Februar. fuit etiam approbata gratia alterius Io. Antonij Louatelli, qui in eisdem homicidijs interuenerat, nulla pariter habita partis remissione. Verum est quòd tales gratiæ fuerant concessæ ab ipsomet Imperatore ex certa scientia, & fortè aderat etiam secunda iussio, & homicidia (ni fallor) fuerant patrata in exteros. Reperio etiam, quòd cùm quidam medicus fuisset priuatus dignitate doctoratus, & præterea iussus exulare à ducatu arbitrio principis, eo quia fuisset obloeutus de Barone Sysnech, fuit deinde receptus in gratiam, ipso barone mortuo, absq; remissione ipsius, neq; hæredum, & gratia per senatum approbata, 18. Octo. 1558. P. N. Et potuit fortè princeps & senatus facilius ad id moueri, ex eo quòd ipsius hæredes in partibus valdè remotis habitarent, & delictum non esset atrox. Cæterùm ego semper vidi seruari pro lege, quòd gratiæ concessæ sine partis remissione nõ approbantur per senatũ, prout etiam seruari in Regno Neapo. attestatur Gramm. voto 35. nu. 8. in fin. subdens, ꝙ prin-

ceps aliter faciens, mortaliter peccaret, & refert ibi fuisse vltimo supplicio affectum quędam, qui se composuerat pro quibusdam homicidijs, pro quibus non habebat partium remissiones. Et contra eum, qui obtinuerat gratiam non habita remissione partis, consuluit idem Grammat. conf. crim. 34. Reperio autem, quòd senatus aliquando eos, qui se constituerant pro approbatione literarum gratiæ, & exhibebãt remissiones minus legitimas, fecit è carceribus dimitti, vt seruatum fuit in quodã Christophoro Pilono 17. Maij 1542. P. N. Aliquando etiam vidi de eis sumi vltimum supplicium, prout factum fuit de Antonio Lossa, Ianuarij 1558. A. C. Sed in casu Lossæ fuerat etiam probatum, quòd pax fuerat ab hæredibus occisi extorta per vim, & metum, & erat etiam malæ vocis, & famæ. Sunt tamen aliqui casus, in quibus non requiritur remissio partis, quos declarauit senatus tempore, quo ego iussu illustrissimi Ducis Suessæ tunc Regij locum tenẽtis in hoc Ducatu cõpilaui decretum gratiosum cõditum ob pacem initam inter serenissimum Regem nostrum, & Christianissimum Regem Francorum, qui sunt hi, qui sequuntur, Simplex insultus, de quo etiam extãt literæ vltimo Maij 1559. P. N. in causa Antonij Mariæ Mirabilii, prima euaginatio, & prouocatio, & delatio armorum prohibitorum, nisi vulnus interuenerit, aut percussio animo deliberato illata, & de his etiam extãt literæ 30. Martij 1545. P. N. Et hoc dato etiã, quòd eum prima euaginatione interuenisset ictus, modò non esset secutum vulnus. Et ita declarauit senatus in causã Baptistæ Negroli 1. Decem. 1554. A. C. Sed hæc omnia intellige vt procedant, quando non interuenit animus deliberatus, nam vbicũq; animus deliberatus interuenit, semper est necessaria partis remissio, licet nihil mali secutum fuerit. Et ita rescripsit senatus prætori domus Offulæ 19. Iulij 1559. P. N. subdens, quòd illi, qui mandant homicidia patrari, quamuis patrata non fuerint, & illi, qui sclopum cum animi deliberatione deposuerant, licet non vulnerassent, non erant sine partis remissione ad gratiam generalem admittendi. Et hæc omnia nota, quia quotidie cõtingunt in practica. Si tantùm quis dederit alapam alicui requiritur remissio. Et ita declarauit Senatus in causa Nicolai Callerati 17. Nouemb. 1554.

Scias autem, quòd huiusmodi gratiæ solent à principibus duobus modis concedi. Primo quidem, quando princeps alicui facit pro delicto specialem remissionem siue indulgentiam delicti. Et hæ apud nos appellantur literæ gratiæ. Secundo, quando princeps ex aliqua causa, puta, pacis initæ, aut ducendæ vxoris, aut natiuitate primogeniti, aut in ingressu possessionis alicuius regni, vel prouinciæ facit gratiam generalem. Et hoc apud nos appellatur decretum gratiosum.

5 Quæro, nunquid princeps dicat alicui, Facio tibi gratiam pro delicto dicatur ille plenè restitutus? Resp. quòd sic, & consequenter recuperat etiam bona, secundum Bart. in l. fi. nu. 11. C. de sentent. pass. & est communis opi. dicit Boss. in titu. de remed. ex sola clem. pri. nu. 1. & seq. Et quòd restitutio comprehendat etiam bona, quæ nondum sunt in alium translata dicit esse communem omnium sententiam Bellus de re milit. fol. 123. num. 21. Et ideo in hoc Ducatu princeps quando facit gratiam, solet addere quò ad pœnam corporalem tantùm. Crederem tamẽ, quòd ex quo in hoc ducatu non solet princeps facere gratias quò ad bona, sed tantùm quò ad personam, dici posset, quòd etiam hæc verba si apposita non fuissent, deberent censeri omissa per errorẽ, & haberi pro appositis, nisi in contrarium appareret de mente principis. Et ita superioribus diebus in facti contingentia cõclusum fuit in hoc Magistratu.

6 Item quæro, nũquid restitutio, seu gratia in eo casu, in quo comprehendit etiã bona, trahatur non modò ad bona existẽtia penes fiscum, sed etiam ad bona iam per ipsum fiscum alteri donata, seu vendita? Resp. quòd regulariter non veniunt bona alienata, & est communis opin. vt attestatur Fell. in c. inter quatuor, nu. 4. de maiori. & obed. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 174. in verbo, Bannitus, seu deportatus Nellus de bannitis in 1. parte tertij temporis, q. 5. Ias. in l. Gallus, §. & quid si tantùm, num. 70. & seq. quem refert Plotius in reper. l. si quando, nu. 9. in fin. Boss. in titu. de remed. ex sola clem. prin. post num. 11. Et secundum hanc opin. in facti cõtingentia consuluit Christop. de Castel. cons. 8. & Natta cons. 471. vbi nu. 1. dicit, ꝙ omnes illam sequuntur. In dubio enim non est præsumendum, quòd velit princeps tollere ius tertij, nisi id expressè deposuerit, potest tamen princeps (si velit) ex causa restituere bannitum, etiam ad bona in alios alienata. Et hæc est communis opin. vt attestatur Rubeus cons. 154. nu. 6. Et ideo si princeps diceret

ter, quòd bannitus plenissimè restitueretur, ita quòd de banno nihil opponi posset; fortè talis restitutio traheretur etiam ad alienata, secundum opin. quam dicit esse communem Viuius in loco præalleg. quæ tamen mihi nunquam placuit, & apud nos vix posset obtineri nisi in specie verba restitutionis comprehenderent etiam bona penes tertium existentia. Benè posset ita restitutus (secundum aliquos) recuperare à fisco precium ipsorum bonorum venditorum, & sic quatenus fiscus factus esset locupletior. Et hanc opinio. tenuit Bart. quem Doctores communiter sequuntur, vt attestatur Nellus in d. 1. parte tertij temporis, q. 6. licet subdat, quòd apud eos non seruatur, prout neque etiam seruatur apud nos.

7 Quæro etiam, nunquid restitutus, in casibus, in quibus recuperat bona, recuperat etiam fructus? Resp. quòd non recuperat, neque fructus perceptos ex bonis iã alienatis, neque perceptos ex non alienatis, & est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de rest. quæ fiunt à prin. &c. num. 17. in d. tit. de remed. ex sola clementia, post nume. 11. & Viuius in loco præallegato.

8 Sed quæro, pone quòd tempore bãni deuoluta sit hæreditas bannito, quæ eo reperto incapace, delata fuerit alteri proximiori in gradu iuxta iuris dispositionẽ nunquid si bannitus fuerit restitutus, recuperabit illam hæreditatem alteri delatam, & acquisitam? Resp. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de remedijs ex sola clem. nu. 43. Nam (vt suprà dixi) non censetur princeps velle auferre ius alterius.

9 Debes autẽ aduertere tu, qui vis impetrare gratiam delicti à principe, vt exprimas in supplicatione oĩa ea, quæ potuissent verisimiliter trahere animũ principis ab eius gratiæ cõcessione, si ea sciuisset, ne tempore interinatiõis gratiæ ponas te in periculo, prout fecit ille, quẽ defendit Crauetta cõs. 2. Præsertim verò exprimas si aliàs habuisti gratiã de aliquo delicto, nam vt dicit Barb. in c. super his, col. 34. de rescrip. quem refert Gul. de Bened. in 2. parte, c. Raynutius, fol. 88. nu. 112. quidam, qui impetrauerat gratiam de secundo homicidio, & non fecerat mentionem de primo, fuit Bononiæ decapitatus. Idem etiam refert Ana. in c. ad abolendam, nu. 7. de hære. & dicit, quòd ille, appellabatur Formica, refert etiam Ias. in l. nec damnosa, num. 3. C. de precib. imp. offe. & Pract. Iodoci, c. 147. nu. 12. & Pract. Cater. fol. 502. nu. 375. & Villalpand. in repe. l. 22. c. 8. nu. 3. Et recordor, quòd quidã Bartholo. Claudus insignis sicarius, qui obtinuerat literas impunitatis à principe, neq; expresserat, quòd tẽpore impetrationis erat in carceribus detentus, fuit laqueo suspensus 6. Maij 1558. P. N.

10 Et quia plerunq; contigit dubitari, an in aliquibus casibus requiratur, quòd gratiæ sint per senatũ approbatæ, scias quòd regulariter omnes gratiæ debent à senatu interinari, aliàs nihil valent, ita expressè disponẽtibus cõstitutionibus huius dominij, quod etiam in Flandria seruari attestatur Prac. Iodoci, c. 147. num. 13. Et aduerte, quia non modò gratiæ, quas princeps facit absolutè remittẽdo delictum, sed etiam illę, quas facit commutandò pœnam debẽt à senatu interinari, prout sæpe fuit decisum, & obseruatũ & in specie in illa, quæ facta fuit Ioã. Hieronymo Ceruto 4. Iul. 1547. P. N. in pœna furcarum cõmutabatur in pœnam triremium perpetuarũ, in istis enim, prout in alijs requiritur partis remissio, ex quo cõmutatio vel diminutio pœnæ est gratia, licet senatus quandoq; contrariũ obseruauerit in commutatione pœnæ vltimi supplicij ad triremes perpetuas facta cuidam Iacobo Merlatiæ, quæ approbata fuit absque partis remissione, & dictum, quod in commutatione, quæ fit ad triremes perpetuas, fortè non requirebatur partis remissio, præsertim attẽta illius temporis qualitate, 26. Mart. 1551. P. N. Quod nota, quia dum ego sederem in senatu, nũquam vidi approbari aliquam cõmutationem pœnæ, nisi præuia partis remissione. Sunt tamen aliqui casus, in quibus nõ requiritur approbatio senatus prout est quãdo princeps concedit gratiam exilij arbitrarij, Et ita declarauit senatus in casu cuiusdã Georgij Scriuani 24. Maij 1546. P. N. Item quãdo conceditur gratia à pœna extraordinariè imposita per edicta ipsiusmet principis. Et ita iussit senatus per secretarium P. N. rescribi prætori Cremonæ 26. Febr. 1559. Pariter etiam rescripsit senatus eidem prætori 8. Ianu. 1546. super gratiæ concessa Francisco Mariæ Regio, vnũ de quo ego sæpius miratus sum, quòd scilicet quando non est facta gratia pro delicto capitali, non requiritur senatus approbatio, quod idẽ expressè dixit senatus in literis concessis in casu Scriuani, de quibus supra facta est mentio. Ego tamen toto tempore, quo in senatu sedi, semper vidi omnes gratias etiam pro delictis non capitalibus, à princi-

à principibus concessas, in senatu interinari, & ita puta seruandum esse.

11 Successiuè quæro, nunquid statuta seu decreta concedentia liberationem seu indulgentiam delictorum, vel disponentia, quòd banniti cancellentur de banno, trahantur ad banna delicta futura, scilicet committenda post publicationem ipsius decreti? Respon. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in c.fin.nu.11. de constit. Et hoc, ne detur occasio delinquendi.

12 Fortius dico, quòd si aliquis commiserit aliquod delictum ante publicationẽ ipsius decreti, sub spe tamen decreti, nullo modo est ei indulgendum. Et in hoc proposito refert Golie. de Bened. in 2. parte, c. Raynutius, fol.88. nu.115. & in 3. parte, fol.49. nu.38. quòd vidit Tholosæ quendam decapitari, quæ sub spe, & confidentia, habendi gratiam à Rege alium occiderat, & de hoc ante delictum se iactauerat, dicẽs, quòd pro decem aureis deinde gratiam obtinuisset. Cùm autem in supplicatione, hoc non expressisset, fuit iudicatum gratiam per eũ obtentam fuisse subreptitiam, & ipse fuit decapitatus.

13 In huiusmodi autem generali abolitione delictorum non comprehenditur crimẽ falsi. Et ideo si fiat decretum vel statutum, quòd omnes carcerati relaxentur soluta certa quantitate, tale statutum non extenditur ad eos, qui sunt carcerati pro crimine falsi. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis, in 3. parte secundi temporis, q.12. quem refert Apost. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, post num.80. Et hoc propter criminis enormitatem. Faciunt quæ dixi suprà, q.58. vers. Ab hac tamen.

14 Scias etiam, quòd licet de iure communi istæ abolitiones non extinguant crimen, sed tantùm suspendant processum per triginta dies secundum aliquos, item non prosint illis, quorũ crimina sunt iam liquidata, apud nos tamen seruatur totum contrarium, nam liberantur, etiam si sint in carceribus, & iam condemnati. Et proximis annis, cùm in ciuitate Laudæ esset repertus in carcerib. quidã Raynutius Veronensis tempore decreti gratiosi publicati de anno 1544. qui iam per multos dies ante fuerat pro furtis damnatus ad furcas, & fuisset dilatum eius supplicium dolo collateralis, senatus censuit ipsum gaudere beneficio decreti, & liberari, 15. Nouemb. 1544. & condemnauit ad triremes per decennium ipsum collateralẽ, qui corruptus supplicium distulerat. Vide quæ dixi infrà, q.97. vers. Regulariter autem. Quinimò virtute ipsius abolitionis generalis solet etiam liberari illi, qui sunt in triremibus condemnati, modo sint in casu decreti. Et ita pluries declarauit senatus, & in specie in causa cuiusdam Ioannis de Zardinis cõdemnati ad triremes perpetuò ob falsum testimonium, 20. Decemb. 1554. I.D.P. & alterius cuiusdam Baptistæ de Alexijs condemnatis ob atroces blasphemias ad triremes per decennium, 23. Decemb, 1554. I.D.P.

QVAESTIO LX.

SVMMARIVM.

1 *Quæ in delictis prorsus excusent, vel saltem prosint ad minuendam pœnam.*
2 *Aetas an excuset?*
3 *Infans, pupillus, aut minor, an excusentur in delictis?*
4 *Et an eis concedatur restitutio in integrum?*
5 *Minor delinquens in minori ætate, an poterit pro eo delicto puniri, postquam factus est maior?*
6 *Senectus an excuset in delictis?*
7 *Furor an excuset in delictis?*
8 *Et quid si post condemnationem effectus sit furiosus?*
9 *Ira in delictis an excuset?*
10 *Amor in delictis an excuset?*
11 *Prodigus an in delictis excusetur?*
12 *Ebrietas in delictis an excuset?*
13 *Dormiens an in delictis excusetur?*
14 *Ignorantia an in delictis excuset?*
15 *Mandatum superioris an in delictis excuset?*
16 *Operarij, & fabri an excusentur de eo, quòd operantur de mandato alterius? ibid.*
Et quid in atrocibus an mandatum superioris excuset?
17 *Metus, aut vis an in delictis excuset?*
18 *Prouocatio aduersarij an delinquentem excuset?*
19 *Et an iustus dolor in delictis excuset?*
20 *Excusatio, quòd delictum clàm cõmissum fuerit, an prosit delinquenti?*
21 *Pœnitentia an in delictis excuset?*
22 *Qualibet causa excusat à pœna.*
23 *Bonæ vocis, qualitatis, & famæ probatio an releuet delinquentem?*
24 *Nobilitatis, vel dignitatis probatio an prosit delinquẽti?*
25 *Probatio, quòd reus sit egregius miles, & vtilis reip. an prosit?*
26 *Insignis peritia, & excellentia in aliquo artificio, an prosit delinquenti?*
27 *Meritorum probatio an prosit delinquenti?*
28 *Delictum sine dolo, vel præter intentionem commissum fuisse an prosit?*
29 *Pater præsentans filium imputatum de delicto, an illum excuset à pœna mortis?*
30 *Multitudo reorum an excuset delinquentes?*
Vniuersitas an possit excommunicari? ibid.
31 *Quando ignoratur, quis prius manum ad arma posuerit, an omnes sint à pœna primæ euaginationis liberandi?*
32 *Antiquitas delicti an prosit delinquenti?*
33 *Vbi proceditur per inquisitionem, non solet delinquens puniri pœna ordinaria?*
34 *Reus delictum sponte confessus an sit mitius puniendus?*
35 *Iudex ratione amicitiæ an possit pœnam remittere?*
36 *Coniunctio sanguinis inter delinquentes, an eos excuset?*

Dictum

1 Dictum est de defensionibus, quæ reis cōpetunt, vt ab accusatione, vel inquisitione cōtra eos forma ta absoluantur videamus nūc de his, quæ ad excusandum delictum, vel ad minuendam pœnam proponūtur, & in primis
2 quidē de ætate. † Quæro igitur, nunquid ætas in delictis excuset? Resp. Aut reus est infans, & proculdubio excusatur, nā talis ætas quidquid videt, ignorat, & ideo infans non potest pro delicto criminaliter puniri, text. est in l. infans, ff. ad l. Cor. de sicar. Et hæc cōclusio est frequentiori Doctorum calculo approbata, vt dicit Placa lib. 1. delictorum, c. 32. nu. 1. Aut est maior infante, sed pupillus, & tunc est distinguendum. Nam aut delictum consistit in committendo, & pōt puniri, aut consistit in omittēdo & non punitur. Et hæc fuit distinctio Cyn. quam dicit ab omnibus approbatā Igneus in l. 4. §. impubes, nu. 5. ff. ad Syll. Scias tamē quòd impubes si nō est doli capax, nūquam punitur: si verò est doli capax, punitur: vt est text. in l. pupillum, ff. de reg. iu. & est omniū recepta sententia, vt dicit Placa in d. c. 32. nu. 6. Item scias, quòd nunquam punitur, nisi etiam sit proximus pubertati, nā vtrunq; requiritur, & ita dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo. Scienter & doloſè, post nu. 6. se Ferrariæ euasisse vnum puerum, qui occiderat super ripa Padi, vnum fachinū. Quando autem pupillus dicatur proximus esse pubertati, dixi suprà, li. 2. §. Pupillus. Et sic vides, quòd adhuc, vt impubes possit pro delicto puniri, tria requiruntur. Primum, q ipse sit doli capax. Secundum, quòd sit proximus pubertati. Tertium, quòd deliquerit in committen-
3 do: † Sed in omnem casum nunquam debet pupillus pœna capitali affici pro quocūque graui delicto, sed eius pœna debet esse citra mortem, vel membri mutilationem. Et ita pluries vidi seruari, & in specie in quibusdā pueris, qui permiserant se ab alijs carnaliter cognosci, qui fuerunt tantùm fustigati, non autem flammis combusti. Quinimo (secundum aliquos) in delictis carnis pupillus nullo modo tenetur, ex quo dicit Ant. Gomes. c. 1. delict. nu. 60. in fi. se vidisse quendam minorem 11. an. qui habuit accessum contra naturam ad vnum canem, & emisit semen. Et licet probatū esset delictum, tādem obtinuit, licet cū difficultate, & fuit liberatus. Et hoc ego semper sequerer in iudicando, saltē quò ad pœnam ordinariam. Scias autē quòd hæc defensio proderit pupillo non modò ante sententiam, sed etiam post condemnationē contra eum in cōtumaciam secutam. Et ideo quidem Io. Dominicus Benesius condemnatus in contumaciā pro executione prohibita in tribus ictibus funis, vel in 200. aureis, sumptus iussu senatus informationibus, & comperto quòd tempore, quo fuit condemnatus, erat tantummodo annorum 8. fuit absolutus, 15. Apr. 1564. A. C. Aut verò est maior 14. annis, sed minor 25. & tunc non excusatur, debet tamen propter ætatis imbecillitatem mitius puniri arbitrio iudicis. Ita colligitur ex tex. in l. auxilium, §. in delictis, ff. de mino. & est communis opi. vt dicit Gramm. deci. 23. nu. 32. vbi etiam ita refert seruatum fuisse per consilium Neapo. Ita etiam tenere Doctores frequentiori calculo attestatur Placa in d. c. 32. num. 11. Quinimò si delictum fuit commissum sine dolo, posset minor iuuari ope restitutionis in integrum, etiam ad hoc vt à tota pœna excusaretur. Et ita super hoc articulo distinguunt DD. vt dicit Anan.
4 in c. 1. post nu. 8. de delict. puer. † Quando autem minor reperitur, deliquisse per dolum, non restituitur, sed si per culpam, tunc restituitur. Et ita communiter dicitur, vt attestatur Anan. in c. 2. nu. 8. de apostat. Proderit etiam minor ætas (secundum aliquos) ad petēdam, & obtinendam restitutionem in integrum aduersus confessionem delicti, factam per ipsum minorem, etiam cum iuramento, quando contra eum nō adest alia probatio, quam propria confessio, secundum Bal. in l. vnica, nu. 60. C. de confessis, cuius opin. dicit esse communem Ant. Gomes. c. 1. delictorū, nu. 66. referēs se ita vidisse de facto in oppido Talabricæ, (vnde se dicit oriūdum) in quodā minore, qui fuit captus pro enormi delicto contra naturam præcedentibus indicijs, & sponte confessus fuit delictum, nam petita per eius aduocatum restitutione, tādem dicit, habito cōsilio, & deliberatione, illam fuisse concessam per iudicem, & illum minorē fuisse absolutum. Certè apud nos non obtinuisset ille minor huiusmodi restitutionem, præsertim in tam graui crimine, & ita subdit ipsemet. Anton. quòd & ipse iudicaret contra illam communem opin. Et quòd consuluit theologos probatæ vitæ, & conscientiæ, qui fuerunt in eadem opin. contra communem, quam & ego sequerer in iudicando, & ita apud nos semper vidi obseruari. Faciunt quæ dixi suprà, quæstione 55. versiculo. Vlterius etiam.

Sed

5 Sed nunquid minor delinquens in minori ætate poterit de tali delicto puniri postq̃ est affectus maior? Respõ. quòd quando agitur de delicto, pro quo non poterat puniri durante minori ætate, neq; etiam potest puniri postquam peruenit ad maiorem ætatẽ. Et ita colligi videtur ex gl. in l. sciant cuncti, in verbo, Moritur, C. de leg. hæred. quam sequuntur Doctores vt dicit Mars. in d. l. infans, nu. 13. ff. ad l. Corn. de sicar. & in l. de minori in princi. num. 40. ff. de quæst. de qua tamen gl. ego latius dixi suprà lib. 2. §. Tutor.

6 Successiuè quæro, nunquid in delictis senectus excuset? Resp. quòd non, vt s. omnino pœnam euadat, sed benè quò ad hoc vt mitius puniatur. ita dicit glo. in l. fere in omnibus, in gl. vnica, circa prin. ff. de reg. iur. & hæc est frequentiori calculo recepta sententia, vt dicit Placa in d. c. 32. nu. 13. in fi. quam tamen ego nunquam vidi in practica obseruari, nisi in leuib. delictis. Et ideo senatus iussit fustigari quendam furem senem appellatum Antonium de Cumis, 14. Ianuarij 1547. tanquam quòd ex longa ætate videretur in furtis inueterasse.

7 Item quæro, nunquid in delictis furor excuset? Resp. Aut delinquens tempore commissi criminis erat furiosus, & nõ potest propter illud puniri, text. est in d. l. infans, ff. ad l. Corn. de sicar. & est frequentiori Doctorum calculo approbata sententia, vt dicit Placa lib. 1. delict. ca. 29. nu. 1. Ignorat enim furiosus quidquid facit, prætereaq; satis furore suo punitur, & ita seruauit senatus in Philippo Nicola, qui proprium filium, quem vnicum habebat, interfecit, iussit enim illũ absolui, 9. Iul. 1543. Sic etiã quædam Iac. Ferraria, quæ puellam quandam trimam baculo interfecerat, comperto quòd laborabat atrabile, & quòd aliàs vti mente capta custodita fuerat in hospitali sancti Vincentij, fuit absoluta, & ad ipsum hospitale iterum trãsmissa 24. Feb. 1454. A. C. Contrarium tamen refert Igneus in l. 3. ignoscitur, nu. 82. ff. ad Sylle. iudicatum fuisse Parisijs in quodam mente capto, qui in aula regalis palatij quendam Vngarum interfecerat, qui biduo ante illum alapa percusserat, & fuit ad mortem condemnatus, quod ego non laudo. Refert etiam Ant. Gomes. c. 1. delictor. nu. 72. quòd serenissima regina Castellæ fecit puniri quendam furiosum, qui intulit vulnus serenissimo regi Ferdinãdo eius marito, quòd quidem propter regalis personæ excellentiam potuit iustum videri. Aut verò tempore delicti erat sanæ mentis, & postea effectus est furiosus. Et neque etiam hoc casu potest puniri de his, quæ ante furorem perpetrauit. Ita tenet Bal. in l. furiosum circa fi. C. qui testam. facere poss. & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. furiosum, nu. 8. & in l. ex facto, post num. 30. ff. de vulg. & in l. si seruum, nu. 7. ff. si ex noxali causa agat. quem refert Gomes. Arias super l. 45. Tauri, num. 2. Ripa in d. l. ex facto. nu. 73. & in l. fi. nu. 229. C. de reuo. donat. quem refert Viuius in libro communium opin. in verbo, Furiosus occidẽs, Gomes. in §. item si quis in fraudem, post num. 6. inst. de actio. Mars. in l. 1. nu. 58. ff. ad l. Cor. de sica. Igneus in d. l. 3. §. ignoscitur, post nu. 74. Didacus in repet. clem. si furiosus, fol. 316. num. 2. Pract. Carer. fol. 365. nu. 14. Cagnola in l. in negocijs, num. 3 ff. de reg. iur. Menchaca controuers. illustr. ca. 96. nu. 31. Duenas regula 259. Apost. ad Dec. in d. l. in negocijs, sub num. 3. Placa in d. c. 29. nu. 1. & num. 7. Apost. ad Roma. in d. l. furiosum, in fin. & ita se in facti contingentia iudicasse attestatur Gul. de Bened. in 2. parte, c. Raynutius, fol. 45. num. 25. in fi. & ita seruatum fuit in quodam fure Andrea de Aurificibus, qui postquã fuerat ex ea causa detentus, videbatur insanire. Rescripsit enim senatus prætori Leuci, vt diligẽter animaduerteret, ne insania esset procurata, quòd si esset vera, illum dimitteret, 21. Nouem. 1556. P. N. Hoc tamen intellige, vt procedat, quantum ad hoc, vt puniri possit pœna ordinaria, sed benè debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, secundùm Bal. in loco præalleg. vbi dicit, quòd patitur annotationem bonorum, cuius opi. per Doct. communiter comprobatur, vt ait Nouel. in tract. ad defensam, fol. 29. nu. 40. subdens, ita pluries fuisse iudicatũ. Et reperio quòd quidam Ant. Maria Saizarius, qui in testimonio in causa criminali perhibito variauerat, fuit iussus fustigari, non obstante allegata insania. Mihi quidem placet opin. Bald. quò ad hoc, vt talis furiosus nõ puniatur pœna mortis, sed non placet, quòd puniatur pœna aliqua extraordinaria, neq; pecuniaria, neque corporali, nisi furor superuenisset iam perfecto processu suarum defensionum, aliàs autẽ diceretur indefensus condẽnari, ex quo semper furiosus pro absente habetur. Et licet ex statutis Italiæ possit absens condemnari etiã ad mortem (vt suprà sæpius dixi) illud est, qa absens à statuto habetur nõ modò pro præsente, sed durante cõtumacia habetur etiam

pto confitente, & conuicto, quod non potest cadere in furiosum, qui cũ sit extra mentem, non potest dici neq; confessus, neq; cõuictus, etiam si esset præsens. Faciunt quæ dixi suprà l.3.§.Testamẽtũ q.41.vers.Sed pone.

8 Sed quæro, quid si iste delinquens perseuerauerit sanæ mentis vsq; ad sententiã inclusiuè, & deinde post condemnationem effectus sit furiosus, nunquid poterit contra eum fieri executio ipsius condemnationis? Resp. quòd non, & est communis opi. vt dicit Menchiaca controuer. illust. c. 96. post nu.9. Placa in d.c.29. post nu.7. quæ mihi etiã placet, quo ad hoc, vt ei pœna corporalis non sit infligenda, sed quò ad condemnationem bonorũ, crederẽ propter furorem superuenientẽ non debere impediri eius executionẽ.

9 Est etiam, ira breuis furor, Quæro igitur nunquid in delictis excusetur? Respon. Aliqui simpliciter dicunt, quòd factum per calorẽ iracundiæ non est punibile, & ait Ias. in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, el 1. post nu.1. ff. de iureiur. quòd ita solet cõmuniter dici, vel saltem (secundum omnes) mitius puniri debet. Et potest poni exemplum in eo, qui calore iracundiæ blasphemauit, est enim mitius puniendus secundum Abb. Antiquum in c.2. de maled. quem Doctor. sequuntur, vt dicit Gram. super consti regni, fol.113.num.5. Tu verò dic, q aut ira prouenit ex iusta causa, & tunc nõ excusat in totum, sed vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertã in adulterio, dixi suprà hoc eo.l.§. Homicidium, vers. Sed quid dicendũ. Aut verò nõ prouenit ex iusta causa, & tunc in nihilo excusat. Et hæc est cõmunis opi. vt arrestatur Menchia. contron. illustr. c.18. n.29. Reperio tamen quandoq; eos, qui etiam sine iusta causa calore iracundiæ in verbis excesserant, puta, cõtumelias alicui inferendo fuisse mitius punitos. Et refert Affl. super 3. parte const. regni, Rub.54. nu.5. quòd per curiam Neap. fuit absolutus quidam rusticus, qui faciendo computa cũ domino suo iratus dixit, quòd Deus non potuisset facere, quòd esset debitor tot operarum. Vide quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. Iniuria. vers. Quæro quid.

10 Est & amor furoris species, teste Platone in Phędro, qua ratione mitius puniendus videtur, qui propter amorem deliquerit, & dicit Chass. super consuet. Burgun. fol.39. nu.13. q in facti contingentia vidit quodammodo excusari propter amorẽ quandam mulierẽ, quæ receptauerat res furatas ab amasio suo. Fuit etiam in facti contingentia absolutus quidam, qui fecerat sortilegia propter amorem, de quo dixi suprà hoc eod. lib. §. Hæresis, versicul. Successiuè quæro. Et secundum hanc conclusionem fuit iudicatum per senatum in casu cuiusdam Baptistæ Gazani, qui libellum famosum publicauerat contra quandã puellã cuius amore captus erat, fuit enim absolutus 3. Feb. 1554. tanq̃ quòd ex nimia amoris vehementia nõ esset mentis suæ cõpos. Benè verum est, quòd habebat remissionem à parte offensa, aliàs fortè hæc excusatio illi non profuisset. Certè non profuit illis nobilibus Neapolitanis, qui posuerunt scalas ad domũ amasiarum suarum, qui iussu Viceregis fuerunt decapitati, vt per Gram. in decis. 36. de quo dixi infrà q.68. versi. Ascendens cum scalis.

11 Vlterius quæro, an sicut furiosus, ita etiã prodigus in delictis excusetur? Respõ. quòd nõ, sed punitur sicut quilibet alius. Ita tenet Bart. in l. is cui bonis, n.6. ff. de verb. oblig. & est communis opi. vt attestatur Cagno. in d. l. furiosi, n.13. ff. de reg. iur. Placa in d. c.29. post num.1. vers. quibus sic perpensis. Licet enim prodigus in administratione bonorum non reputetur integri sensus, & ideo contrahendo non obligetur, in cæteris tamen vtiq; habetur pro homine sanæ mentis, meritò delinquendo proculdubio obligatur. Et est cõis opi. vt dicunt scribentes in d. l. is cui bonis, & in specie Ias. nu.17. & Ripa, nu.53. quidquid dixerit gl. in l. si quis in tantã, in gl. magna, vers. sexto de furioso, C. vnde vi, quæ ab omnibus Docto. reprobatur, vt dicit Ang. in d. l. is cui bonis, nu.7. & in l. Fulcinius. §. adeo autẽ, nu.3. ff. ex quib. causis in poss. eatur. quẽ refert Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Scienter, & dolosè, post nume.16. & Butigil. in d. l. is cui bonis, numer. 34. Et ideo tenendum est quòd prodigus delinquens punitur tam pœna pecuniaria, quàm corporali, & aliter dicere esset ridiculum, quòd scilicet excusaretur à pecuniaria, quæ est minor, & puniretur corporali, quæ est maior. Hæc tamen omnia intellige, vt procedant in delictis, quæ fiunt cõmittendo, nam in his, quæ fiunt omittendo, omnes ferè consentiunt, quòd prodigus excusetur.

12 Præterea quæro, nunquid committens delictum tempore, quo est ebrius, debeat excusari prætextu ebrietatis? Resp. quòd excusatur à dolo, sed non à culpa, & ideo punien-

dus est non pœna ordinaria delicti, sed extraordinaria. Et ita tenetur cõmuni consensu Doctor. vt ait Placa lib. 1. delictorum, c. 30. nu. 1. Hanc etiam opin. communem appellat Menchiaca controuers. illust. ca. 96. post nu. 31. Cæterum si sine culpa fuisset factus ebrius, puta, quia socij, ipso inscio, sal in vinum cõiecissent, tunc crederem ipsum esse à culpa, & à dolo prorsus excusandum. Vidi ego plerosque imputatos pro varijs delictis nõ potuisse prætextu ebrietatis impunitos euadere, & in specie Christophorus de Prinis pro blasphemia fuit affectus vno ictu funis publicè, 5. Septēb. 1556. P. N. Et Ludouicus de Papia duobus, 12. August. 1556. P. N. & alij plerique. Semper tamen ille, qui ebrietatis calore blasphemauit, mitius est puniēdus, secundum Abb. Antiquum in cap. a. de maled. quem sequuntur communiter Doctores, teste Grammat. super constit. Regni, fol. 113. num. 6.

13 Quæro etiam, pone, quòd aliquis dormiendo delinquat, puta, hominem interficiat, vel huiusmodi, nunquid erit excusandus? Resp. quòd sic, nõ enim erat tempore delicti compos mentis, ideo de eo tanquã de furioso videtur iudicandum. Hoc tamen intellige vt procedat, quãdo aliàs ei dormiēti talia euenire nõ solent, sed si aliquando id ei cõtingere soleret, vt scilicet à lecto surgeret, & ēsem euaginaret, vel similia faceret, vt de multis audiui, tunc si ipse non præcauisset claudendo ostium, diceretur esse in culpa, & ideo deberet pœna extraordinaria puniri. Ita tenet Bart. in l. penult. ff. ad legem Pompe. de parricid. & est communis opin. vt ait Didac. in repet. cle. si furiosus, fol. 319. nu. 6, Placa libro primo delictorum cap. 31. nu. 3.

14 Quæro, nunquid ignorãtia in delictis excuset? Resp. Aliqui simpliciter dicunt, quòd quælibet ignorãtia etiam iuris excusat à dolo. Et hanc dicit esse communem regulam Cæpol. cons. ciuili 18. nu. 5. Alij dicunt, quòd quãdo ignorantia cõstitutionis, vel decreti est absq; culpa, tunc proculdubio excusat reum ad omnem pœnam euitandam. Et hanc dicit esse communem opi. Gratus cons. 49. nu. 35. lib. 2. quem refert Plottus in repetit. l. si quando, nu. 858. Tu verò dic, quòd quando delictum quod punitur ab ipsa constitutione, vel decreto, est ēt prohibitum de iure cõi, eo casu ignorantia cõstitutionis vel statuti non excusat. Vide quæ dixi inf. q. 85. vers. Secundus est casus. Scias etiam, quòd in iudice qui tenetur leges scire, ignorantia iuris ciuilis, vel canonici, vel positiui, licet illum excuset à tanto, nunquam tamen excusat à toto. Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Putr. de synd. fol. 300. n. 1. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi supra q. 31. vers. Scienter & dolosè.

15 Solet dubitari, nunquid mandatum superioris in delictis excuset, Tu dic, quòd regulariter excusat, modò illud, quod quis facit ex mandato alterius, non sit de genere prohibitorũ, & sic de sui natura non possit fieri citra

16 delictũ. †. Et ideo operarij, & Fabri excusantur de eo, quòd operantur in re alterius ex mandato conducentis, secundum gl. in l. in rē, §. digni, in gl. fin. ff. de rei vend. quæ in hoc cõiter approbatur, vt dicit Soc. cons. 64. nu. 23. lib. 4. Et dicit Ias. in l. de pupillo, §. nunciationem, nu. 7. ff. de noui oper. nun. quòd illa gl. approbatur per omnes, & tenetur in practica. Hanc etiam dicit esse communem opi. Boss. in tit. de mãdato ad homicidium, n. 12. Taēg. in pract. crim. cã. 10. n. 36. Roland. cõs. 54. nu. 6. lib. 1. vbi in facti contingentia pro operarijs, qui ligna inciderant, consuluit, prout etiã pro huiusmodi operarijs criminaliter accusatis consuluit Bald. consil. 144. lib. primo, & consil. 314. eodem Volumi. & consil. 463. lib. 3. & cons. 436. lib. 5. Scias tamen, quòd quando ipsis operarijs, seu laboratorib. fuisset facta denunciatio siue protestatio vt ab ipso opere desisterent, eo casu non excusantur. Et ita videtur communis opin. vt ait Dec. in l. velle non creditur, post num. 3. ff. de reg. iur. quem refert Taēg. in loco præallegato, num. 37. talis enim denunciatio illos in male fide constituit. Item si huiusmodi operarij de nocte accessissent ad laborandũ, vel actum clandestinè fecissent, nõ essent excusandi. Et hæc est cõmunis opin. vt attestatur Plottus in repet. l. si quando, nu. 790. Ex quo enim clàm agunt, videntur esse in dolo. Faciunt quæ dixi infrà, vers. Sed an fortè. Ex hoc etiam infertur, quòd si miles, vel collaterales prætoris de eius mandato aliquem decapitari fecerit iniustè, excusatur, prout aliàs iudicatum fuisse in facti contingentia refert Catald. de synd. q. 120. Scias etiam, quòd hæc conclusio intelligenda est vt procedat in delictis leuibus, nam in delictis atrocibus mandatum superioris nunquam excusat. Et est communis opi. vt dicit Ias. cõ. 136. post med. lib. 1. Quæ autem dicantur delicta atrocia, dixi suprà hoc eod. lib. §. 1. vers. Sunt etiam, intellige quò ad hoc vt in totum non puniatur,

niatur, sed benè excusat vt mitius puniatur, etiã in atrocioribus. Ita sentit gl. in l. 2. in gl. 1. C. de sepul. viol. quam Doctores communiter approbant, vt attestatur Didac. super 4. decret. fol. 46. num. 7. in fin. Hæc autem de plano procedũt in mandato superioris simpliciter loquendo, sed si esset vir potens, & seuerus erga eos, quibus mãdare potest, fortè esset excusandus, qui de eius mandato aliquod delictum committeret, non quidem à tota pœna, sed mitius & citra mortem puniendus, prout reperio in facti contingentia seruasse curiam Neap. quæ condemnauit ad triremes quendã famulum, qui de mandato cuiusdam domini viri potentis opere & sermone, apposuit cuidã comitissæ fragmenta lapidis adamantini in quadã cratera, &c. vt refert Grãmat. voto 38. Sed qd in principe, vel domino, si mandet alicui vt aliũ occidat sub cõminatione ꝙ nisi exequatur, ipsum occidi faciet, nunquid hoc casu mandatarius excusabitur? Resp. ꝙ de iure ciuili excusatur, & est communis opi. vt attestatur Corset. in verbo, Metus sing. Incip. an operatur timor, quẽ refert Prac. Carer. fo. 422. n. 174. Taẽg. in prac. cri. can. 10. n. 36. videtur enim hoc quodammodo facere ad sui necessariam defensionẽ, ne & ipse occidatur. Faciũt quæ dixi infrà ver. Quæro modo. Idẽq; si princeps mãdat officiali, vt aliquem sine processu suspẽdi faciat, poterit officialis tale mandatum exequi licitè, & sine peccato. Et ad hoc allegatur decis. Cyni, quam dicit esse communiter à Doctoribus approbatam Cagno. in d. l. velle nõ creditur, nu. 10. in fi. ff. de reg. iu. Reperio tamen, quòd Pract. Carer. folio 323. numer. 110. dicit, quòd imò contrarium communiter cõcluditur, scilicet quòd nullo modo debet officialis exequi tale mandatum iniustum, sed supersedere, & principi rescribere, maximè si princeps motus fuerit iracundia, quam opi. dicit etiã videri magis cõmunem Taẽg. in d. c. 10. nu. 38. Sed certè ego non darẽ amico meo tale consilium, & multo magis, quãdo princeps est iratus, ne ei contingeret id, quod contigit Prætori Varisij, de quo mentionem facit Bos. in tit. de homicidi. num. 98. in fi. Excusatur etiam ex mãdato ille, qui delictum commisit, quando mandatum factũ fuit à persona, quæ illud idẽ delictũ poterat impunè committere. Et potest poni exemplum in eo, qui de mandato patris interfecit filiam deprehensam in adulterio, de quo dixi suprà, hoc eo. lib. §. Homicidiũ, versic. Dubium est. Et licet aliqui dixerint hoc non habere locum, nisi in illis personis, quibus potest imperari, prout est in filijs, & in seruis, nihilominus communiter tenetur contrariũ vt dicit Cæpolla consil. crim. 4. col. 1. subdẽs etiam, quòd ita obtinuit in facti contingentia prout illum refert Prac. Carer. fol. 325. nu. 113. Vide quæ dixi in loco præællegato.

17 Quæro modo, nunquid, metus, aut vis in delictis excuset? Resp. quod sic, & ideo delinquens propter metum, vel coactè non punitur, & est cõmunis opi. vt ait Dec. in l. vt vim, in secunda nota, ff. de iustit. & iur. prout illũ refert Prac. Carer. fol. 421. nu. 173. de quo dixi suprà hoc eo. lib. §. Homicidium, vers. Excusatur autẽ, & seq. Et pro muliere, qua per metum adulterium commiserat, cõsuluit Abb. cons. 4. lib. 1. Hinc infertur, quòd si quis aliũ interficiat metu mortis, non est puniendus pœna homicidij, vt dicit Bal. in cap. 1. §. Iniuria, post nu. 19. vers. Sed pone, de pace iuram. firman. & est communis opin. vt attestatur Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famosos, nu. 200. ff. de pœnis. Faciunt quæ dixi suprà, ver. Solet dubitari.

18 Nunc quæro, nũquid ꝓuocatio aduersarij delinquentẽ excuset? Res. ꝙ regulariter prouocatus, qui delinquit, nõ excusatur. Et est cõis opi. vt dicit Boẽr. cõs. 4. n. 28. loquens de iniuriato, qui iniuriantem iniuria affecerat, subdens etiam, ꝙ ita obseruatur in practica, de quo ego dixi suprà, hoc eo. lib. §. Iniuria, ver. Quæro etiam, Mitius tamen punitur, q͞a in dubio ille, qui est prouocatus, præsumitur facere id quod facit, causa se defendendi, & non causa vitionis, & ita dicunt iura, & Doctores, vt ait Mars. cons. 137. nu. 8. Vide quæ dixi sup. hoc eo. lib. §. Homicidium, vers. Sed quomodo. Et ita in facti contingentia seruatum fuisse in quodam homicida, qui verbis iniuriosis fuerat prouocatus, refert Papo lib. 22. tit. 5. Arresto 1.

19 Sed hîc quæro, nũquid iustus dolor in delictis excuset? Resp. Nõ vt delinquens impunitus euadat, sed benè debet pœna aliquantum temperari, tex. est in l. si quis in graui. §. maritus. ff. ad Sylle. & in l. si adulteriũ cũ incœstu. §. Imperator. ff. de adul. & dicit Affli. super 3. parte cõstitutionum regni, Rub. 46. ꝙ sæpius vidit ita fuisse practicatum tẽpore Regis Ferdinandi Primi. Exẽplum poni potest in marito occidẽte vxorẽ deprehensam in adulterio, vt dixi sup. hoc eo. li. §. Homicidiũ, vers. Sed quid dicendũ. Ad vnum tamen

aduerte tu, qui defendis reũ, vt probes nõ solũ causam ipsam, quã prætẽdis illũ impulisse ad ita faciendum, sed etiam quòd ipse motus fuit ex ea causa ad illud faciẽdũ, Ita dicit Alex. cons. 103. post nu. 13. vers. Et dato quod comes lib. 1. & ita practicatur, vt ait Blanc. in pract. crim. fol. 139. num. 7.

20 Sed an fortè proderit reo excusatio, quòd delictũ clàm cõmissum fuerit? Resp. Aut delictũ est ex illis, quæ ex sui natura possunt esse licita, & illicita. vt sunt cõtractus, q regulariter sunt liciti, sed in aliquib⁹ casibus prohibentur, puta, tutoris cum pupillo, vel huiusmodi, ꝙ tũc magis punitur qui ea clàm committit, quàm qui palàm, nã ex quo illud clã facit, præsumitur scire illud illicitum esse, & ideo nõ excusatur: Aut verò delictum est ex his, quæ de sui natura sunt semper illicita, vt est blasphemia, furtũ, homicidium, & huiusmodi, & tunc plus punitur, qui ea palã committit, quàm qui clàm. Et hæc est communis distinctio, & resolutio Doctorũ, vt dicit Gomes. in §. ex maleficijs, nu. 21. Instit. de actio. subdens, non esse ab ea consulendo, aut iudicando recedendum.

21 Fui quandoque interrogatus, nunquid in delictis pœnitẽtia excuset? Resp. quòd aut loquimur in pœnitentia post delictũ cõmissum, & ista non excusat, quin possit accusari, vt dixi sup. q. 16. ver. Itẽ quæro, & suprà hoc eo lib. §. Iniuria, ver. Quæro quid, sed neq; ad euitandã pœnã reperio, ꝙ pœnitẽtia in aliquo delicto prosit, præterquam in crimine hæresis, de quo vidẽda sunt ea, quæ dixi sup. hoc eo, lib. §. Hæresis, vers. Sed quæro, Vnum tamen nota, quòd licet hæretico pœnitenti parcatur, si quis tamen accusauerit falsò alium de hæresi, non potest iste pœnitere, ad hoc, vt euitet pœnam, sed omnino puniẽdus est, & ita refert in facti contingentia iudicatum fuisse Cy. & post eum Ang. in l. fi. n. 3. C. de accus. quos refert Ana. in c. 2. post n. 18. de calu. Et ego vidi duos igne comburi, qui falsò detulerant quendam de Bonetis tanquã relapsum de hæresi, & contra eum falsum testimoniũ perhibuerant, quorũ alter erat vxor ipsiusmet accusati, & alter erat eius adulter. Et hoc non obstante, quòd offerrent velle pœnitere, & condignam satisfactionẽ facere. Aut loquitur in pœnitentia ante patratum delictum, & tunc est distinguendum, nam siquidem pœnituit, quia facere nõ potuit, non excusatur, sed punitur, ac si perfecisset, si verò pœnituit, quia non voluit, tunc nõ in totum excusatur, sed mitius punitur. Et hæc est doctrina Ioan. And. in cap. cum laici de iure patron. ad quam omnes recurrũt vt dicit August. ad Ang. de malef. in verbo, Et, vestem cœlestem. num. 39. Dicit etiam Io. de Ligna inter consi. criminalia diuersorũ cõs. 20, nu. 16. lib, 1. quòd in hoc resident omnes, quod tamen intellige secundum ea quæ dixi infrà, q. 92.

22 Et generaliter scias, ꝙ quælibet iusta credulitas excusat à pœna. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Cur. Iun. cons. 132. n. 1. quẽ refert Villalob. in sua collecta cõmunium opi. in litera C. n. 23. Quinimò dici solet, quòd à delicto, seu dolo, & pœna quælibet causa etiam iniusta excusat, vt dicit gl. in l. plagij, in verbo, Iusta, C. de plagia. quam dicit esse cõliter approbatã, Io. de Amicis, cons. 84. num. 5. Boẽr. decis. 168. nu. 11. Socin. Iun. cons. 45. nu. 16. lib. 1. Hanc etiam dicit esse cõem regulam Dec. cons. 170. post nu. 2 vers. Vltimo non obstat, quem refert Gratus consi. 37. num. 21. lib. 2. Ias. in l. si quis id quod, num. 35. ff. de iurisd. omnium iud. Curt. Iun. in l. 1. num. 6. ff. quod quisque iuris. Blanc. in practi. crim. fol. 138. n. 6. Et dicit Boss. in tit. de decreto Mediolani, &c. num. 19. quòd ita dicunt omnes, qui ad pauca respiciunt. Tu verò dic, quòd, aut loquimur in delictis, in quibus dolus est de substãtia, vt est falsum, periurium, & similia, & tunc siue causa sit iusta, siue iniusta, excusat, nam videtur cessare animus delinquendi. Aut verò loquimur in delictis, in quibus dolus non e.t substantia, & tunc causa si est iniusta, excusat quidem à dolo, sed nõ à culpa, & ideo punitur pro culpa, non autem pro dolo, sed si causa est iusta, excusat à dolo, & à culpa. Et ita distingui debere secundum omnes attestatur Bald. in d. l. plagij, num. 2. C. ad legem Flau. de plagiar.

23 Frequens etiam in criminalib. iudicijs est defensio, quam Rei faciunt, probando bonã vocem, qualitatem, & famam, nec non, & nobilitatem, ac merita ipsius rei, & talis defensio eis põt esse vtilis ad multa, nã licet alias fama publica alicuius maleficij contra aliquem sit contra eum sufficiens indicium ad torturam, vt dixi suprà q. 21. vers. Fama sola, si tamen, contra quem est probata talis fama, probet in suis defensionib. se esse bonæ vocis, conditionis, & famæ, nõ poterit torqueri, secundũ omniũ Doct. opi. vt ait Gand. de malef. in tit. de præsump. el. 1. num. 15. Quinimò dici solet, quòd per probationẽ bonæ fa-

ma

mæ expurgantur, & tolluntur indicia quantumuis vrgentia contra accusatum, vel inquisitum. Et hanc dicit esse communem omnium Doct. sententiã Io. Arno. soliloquio 37. licet cõmunis. Et ita quotidie fit hæc probatio, vt dicit Mantua in praxi iudiciaria, casu 37. quæ tamen parum prodest coram rigorosis iudicibus, qui (vt ipse ait) volunt sapere plusquam oporteat. Sed retenta conclusione pro vera, illam intellige, vt procedat, quãdo contra reum nihil aliud esset probatum, quàm sola fama, secus autem si vltra famam esset etiam aliquod aliud indiciũ super delicto, nam eo casu, non obstante tali probatione, vtiq; posset torqueri. Et ita semper vidi seruari. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi suprà in d. versi. Fama sola, circa fin.

24 Prodest etiã probatio nobilitatis, vel dignitatis, licet enim quando tractatur de pœna pecuniaria imponẽda, grauius puniendi sint nobiles, q̃ ignobiles, tamen quando agitur de imponenda pœna corporali, seuerius puniendi sunt plebeij, q̃ nobiles aut viri in dignitate constituti. Ita dixit gl. in c. cũ quidam, in gl. 1. de iureiur. quam dicit esse cõmuniter receptam Didac. lib. 2. resolut. c. 9. nu. 3. Sic etiam in ipsis pœnis corporalib. imponẽdis magis ignominioso mortis genere puniuntur plebij, quam nobiles. Et ideo de consuetudine nobiles, & magnates non solent furca suspendi prout seruari attestatur Bald. in d. c. cum quidam. nu. 3. quẽ refert Marsil. in l. vnius. §. cogniturũ, nu. 77. ff. de quæst. De eadem consuetudine, ꝙ nobiles nõ suspendantur, neque patiantur pœnas viles, attestatur Bart. in l. ea. §. serui. ff. de pœn. & in l. defensorẽ, §. pœna militum. ff. de re milit. quẽ refert Paris. Put. de synd. fol. 359. nu. 3. & fol. 369. n. 5. & Boër. de cust. clauium, post nu. 25. & Bonus de Curtili de nobilitate, in 5. parte, num. 1. & Marcus dec. 675. quæritur an vir, & Gram. super c. Regni, fol. 121. num. 23. & decis. 32. in fi. & Gomes. Arias super l. 77. Tauri, nu. 34. vbi etiã affirmat ita in Hispania obseruari, Bolene. in repet. l. capitaliũ. §. famosos, n. 57. ff. de pœni. Affl. super 1. parte cõstitu. Regni, Ru. 13. n. 49. Ponta sup. cõsuet. Bles. fo. 153. col. 2. in fi. Pet. Bellus de re mil. fol. 83. nu. 33. Et dicit Bal consil. 426. num. 1. lib. 1. quòd milites, qui debent perdere viam propter aliquod maleficium de consuetudine decapitantur, non autem suspendũtur furca, etiam ex delicto, pro quo plebeius suspenditur. Idem dicit Cæpolla cons. crim. 40. in 1. dubio. Dicit tamen Paris. Put. in loco prælleg. post nu. 7. quòd ipse fecit suspendi quendam armigerum ex nobili prosapia, qui furto subtraxerat crucem argenteam, & calices sacræ ecclesiæ, nam talis (vt ipse ait) non erat dignus pœna nobilium Iustitiari, nõ enim ignoscendum est militi, cui obuiare oportet vt latroni. Hoc tamẽ non seruatur in Francia. vt ait Bar. in d. §. pœna militum, & Cæpol. in loco præallegato, ver. Et hoc quantum. Idem dicit Guli. de Benedict. in 2. parte repet. c. Raynutius, fol. 97. num. 221. Dicit etiam Bald. in d. ca. cum quidam, quòd hoc non habet locum in nobilibus, qui committunt proditionẽ, tales enim debẽt in altioribus furcis suspendi, subdens, quòd ita seruatur in regno Franciç, quem refert Tiraq. de nobil. c. 20. nu. 116. vbi à nu. 104. vsq; ad num. 134. multa congerit in hoc proposito.

25 Itẽ prodest probatio, ꝙ si aliquis sit egregius miles, & vtilis reip. vt dicit g. in l. & si seuerior, in verb. Certis rationib. C. ex quib. caus. inf. irrog. quã omnes sequũtur, vt dicit Cæpolla consil. crimin. 36. circa fin.

26 Pariter etiam bonum est probare insignẽ peritiam ipsius imputati, vel excellentiam in aliquo artificio, nam etiã ex ea causa pœna remitti, aut minui potest. Et hoc solet allegari l. ad bestias. ff. de pœnis. Et ita cõmuniter receptum esse attestatur Didac. li. 2. resolutionum, ca. 9. nu. 6. Placa lib. 1. delictorũ, c. 33. num. 1. & seq. Et refert Paris. Put. de synd. in verbo, Pœna. c. 1. in fin. quòd ita semel obtentum fuit in consilio regio in quodam bombardario, ipso Paride patrocinante. Refert etiam Pract. Cater. fol. 548. num. 72. quòd Dyn. euasit quendam insignem fabrum, cui erat amputanda manus, & propter eius peritiam fuit ei mitigata pœna. Et licet multi dicant, quòd illa lex hoc nõ probat, omnes tamen fatentur, quòd propter insigne aliquod artificium, aut excellentem virtutem potest delinquẽs consulto principe impunitus dimitti, vt attestatur Horatius de priuil. schol. ca. 83. Veritas est, quòd iudices inferiores nõ possunt nisi consulto principe ex ea causa pœnam remittere, sed senatus, qui est loco principis, vtique hoc facere potest à seipso. Et aliquando vidi hoc fieri ante sententiam, vt scilicet pœna minueretur, non autem remitteretur in totum, post sententiam verò omnino princeps est adeundus. Scias tamẽ, quòd in omnẽ casum valde difficile est hoc obtinere in practica. Et dicit Cæpol in l. mer-

cis,circa fin. §. de verb.sig. quod vidit quandoq; viros egregios in aliqua arte decapitari,licet hoc sibi non placeret.

27 Vtilis etiam est probatio meritorum ipsius rei in principem, vel rem pub. nam quandoq; remittitur pœna ei qui multum seruiuit principi, vt dicit gl. in §. planè. in verbo, Ob meritum, Instit. de iure natur. gẽt. & ciui. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt ait Grammat. consi. 29. post nu. 40. vers. Quod maximè.

28 Sũt etiam aliæ causæ, ꝓpter quas pœna remitti, aut minui solet, quarum multas copiosè, & eleganter recenset Tiraq. in suo tractatu de pœnis. Et potest poni exemplũ, si appareat quòd delictũ sine dolo cõmissum fuerit, nam eo casu nõ potest reus corporaliter puniri vt dixi infrà q. 84. circa prin. Item quãdo delictum est cõmissum extra propositum & intentionem ipsius delinquentis, nam & eo casu potest iudex pœnam minuere, secũdum Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior, post nu. 11. ff. de his qui notã. infam. Et ita dicunt omnes scribentes, vt attestatur Cæpolla in d. cons. 36. col. fi. versicul. Et postremo.

29 Solet etiam dici, quòd si pater filium de aliquo delicto imputatum in iudicio præsentauerit, nõ potest filius ex eo delicto ad mortem condemnari, & videtur esse tex. in l. militea. §. desertorem. ff. de remilit. & dicũt Salyc. & Paul. de Castr ꝙ ita consuluerũt, & fuit obtentum, quos refert Ang. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad quærelam, post n. 38. Dicit enim Cæpolla caut. t. quòd ita obseruauit imperator in quodam filio imputato de crimine læsæ Maiest. Sed certè credo quòd difficilè esset hoc obtinere in practica, cùm iudices hanc cautelam non attendant. vt attestatur Prac. Carer. folio 550. numero septuagesimo quinto. Et ideo nunquam vidi illam in practica proponi.

30 Allegatur etiã plerunq;, quòd ꝓpter multitudinem reorum non est maleficiũ seuerè puniendum, hinc est, quòd in vniuersitatem non fertur sententia excommunicationis, & ita tenet, & seruat curia vt ait Card. Alex. in c. episcopus qui, circa fi. q 2. In hoc autem articulo aliqui distinguunt, quòd aut sæuiendo in multitudinem delinquentium scandalum generaretur, & tunc indulgendũ est, vel saltẽ mitius agendum cum multitudine, ne multorum strages contingat: Aut verò scandalum futurum non est, & nõ parcitur multitudini. Ita dicit glos. in cap. latores, in verbo, Multitudinem, de clerico excommun. quam dicit esse communiter approbatam Igneus in l. 1. §. hoc rescriptum, num. 13. ad Syl. Tu verò dic, quòd vbi multorũ strages contingeret, necessario seueritati est detrahendum, vt est tex. in l. pe. ff. ad l. Corn. de sicar. Et ideo licet regulariter auxiliatores, & fautẽres delinquenti sint ea pœna puniendi, vt dixi infrà, q. 90. si tamen sit multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem pœna, & ita videmus quotidie obseruari. Et dicit Ang. in l. is qui opem, nu. 4. ff. de furtis, quia principes, & corporales factionum, & seditionum ciuitatis puniuntur asperrimè, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur pœnæ.

31 Vidi ego quandoq; in facto dubitari, pone, duo inuicẽ rixantur, & nescitur quis fuerit aggressor, vel statutum, vel edictũ, quod primo euaginans, vel ponens manum ad arma, vel huiusmodi, puniantur in centum. Modo duo euaginatis armis inter se rixam fecerunt, neque constat quis prius euaginauerit, nunquid vterq; erit absoluendus propter incertitudinẽ, vel vterq; condẽnandus? Resp. Gl. in l. 1. §. cum arietes, in vers. Sibi. ff. si ꝙ paup. fecisse dic. videtur velle, quòd ꝓpter incertitudinẽ vterq; absolui debeat, & opi. illius gl. pluries secutus est senatus, & in specie in quadam rixa secuta inter Puteos, & Persichellos, iussit enim propter incertitudinẽ omnes absolui à pœna prioris euaginationis, vltimo Febr. 1550. P. N. Sed certè DD. tenent contra illam glo. vt dicit Bal. in eod. §. cum arietes, vers. Quæritur gl. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo. Et dictus Titius, post nu. 37. Interest enim reip. ne delicta impunita remaneant, & ita quandoque vidi seruari, prout etiam dicit Ang. ibi. quod semel habuit de facto, & sequutus est hãc opi. Quam tamen intellige vt procedat, quando agitur de imponenda pœna pecuniaria, sed si ageretur de imponenda pœna corporali credo quòd potius esset vterque absoluendus, quàm puniendus, iuxta ea quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. Homicidium, vers. Alia est etiam.

32 Præterea potest reus allegare, quòd delictũ est antiquum, scilicet cõmissum iam supra 10. annos, nam eo casu non debet puniri pœna mortis, sed mitiori, vt est text. in l. si diuino. ff. de pœnis, ex qua lege hoc cõmuniter deducitur per Doctores, vt ait Dida. l. 2. 2. resolutionum, c. post n. 2. vers. Primũ posse, &

se,& Ant. Gomes. c. 1. delictor. nu. 8. & super l. 76. Tauri, num. 6. licet reuera fortè ille text. id non probet, illam tamen legem ad hoc allegauit Affli. in congregatione sapientum, coram rege Alphonso II. vt per eum decis. 277. Illustrissimus, Et idem Afflict. refert super 1. parte constitutionum, Rub. 50. num. 4. quòd illa lex fecit sibi eo die magnum honorem, quem etiam refert Apostil. ad eundem Affli. super 1. parte constit. Rub. 13. sub nu. 36. Apud nos autem illa lex quandoq; seruatur in delictis leuibus, & memini quòd quidam Io. Angelus Rougonus pro furto examinis apum commisso supra decennium, habita remissione fuit absolutus, 23. August. 1559. P.N. Sed in atrocioribus nunquam vidi per viam iustitiæ illam in practica obseruari, benè vidi illam prodesse ad obtiuendam gratiam, seu commutationem pœnæ, etiam illis, qui fuerant in contumaciam condemnati, prout erat in casu, de quo mentionem facit Affl. in loco præalleg. licet Anto. Gomes. vbi sup. dicat illam legẽ non prodesse, quando reus fuit contumax, & sic propter absentiam nõ potuit puniri, quòd etiã videtur fuisse de mente Bart. in d. l. si diuino, quando de receuti post delictum fuit reus accusatus.

33 Potest etiam allegari, quòd processum fuit per inquisitionem, quo casu non debet reis imponi pœna ordinaria, vt habetur per Doct. in c. qualiter, & quando, el 2. de accus. Scias tamen, quòd si reus confiteatur delictum in iudicio inquisitionis, poterit puniri pœna ordinaria, qua puniri deberet per viam accusationis. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Alex. in c. de accusatione, col. 39. vers. Comparente, & col. 55. vers. Verum quantum, 2. quæst. 8. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Berous in d. c. qualiter, & quando, nu. 52. & seq. Item scias, quòd hæc conclusio locum non habet, vbi crimen est notorium, nam eo casu licet procedatur per inquisitionem, potest nihilominus reus puniri pœna ordinaria. Ita dixit Innoc. in ca. qualiter, & quando, quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Card. Alex. in loco præalle. Vltimò scias, quòd hæc cõclusio locum habet de iure canonico, sed de iure ciuili non minus imponitur pœna ordinaria, quando proceditur per inquisitionem, quàm si procederetur per accusationem vt omnes fatentur. Et ideo damnatus per inquisitionem de crimine publici iudicij, ita efficitur infamis, sicut ille, qui damnatur per accusationem, secũdum opinionem, quam ego renui infrà, q. 72. ver. Damnatus. Scias etiam, quòd hoc de consuetudine non seruatur, nam ita punitur reus, quando iudex procedit ex officio, prout punitur, quando procedit ad instantiam partis, vt quotidie videmus in practica.

34 Non desunt etiam aduocati, qui allegent reum, qui sponte cõfessus est se delictum cõmisisse, mitius puniendum esse, quàm eum, qui probationibus est conuictus, argu. l. vni. C. de his qui se defer. Et hanc sententiam dicit esse communiter approbatam Simancas de hæret. c. 55. nu. 6. quam etiam communem appellat Berous in c. at si clerici, in principio, num. 88. de iudicijs. Sed certè iudices de hoc non curant, prout etiam se nunquam seruari vidisse, vt quis propter hoc mitius puniatur attestatur Alberic. in l. 1. §. Quæstioni, nu. 3. ff. de quæstio. An autem dicatur sponte confessus, qui primo negauit se delictum cõmisisse vide quæ dixi infrà, q. 82. statuto nono, vers. Stante statuto.

35 Legitur etiam, quòd iudex ratione amicitiæ, quam habet cum reo potest ei pœnam remittere, & id colligitur ex text. in cap. nisi specialis, de offic. lega. vbi gloss. 1. id expressè affirmat, cuius opinio, in practica seruari dolendo attestatur Nunius de los corregidores, fol. 204. colum. 4. in fin. Tu dic, quòd in supremo principe non est inconueniens, vt quandoque vbi non agatur, de præiudicio tertij, amico suo pœnam indulgeat. Sed in iudice inferiore esset detestandum, & graui pœna vindicandum, nisi tamen pœna esset arbitraria, quia eo casu vtique posset iudex secundum conscientiæ motum mitius agere cum amico. Vide quæ dixi infrà, q. 85. vers. Vlterius quæro.

36 Sed pone, quòd illi, qui inter se rixati sunt, vel vulnera intulerunt, sint sanguine cõiuncti, nunquid propterea sunt mitius puniendi? Respon. quòd non, quia de iure delicta etiã inter coniunctos commissa, æqualiter puniuntur, ac si inter extraneos commissa fuissent. Et ita communiter seruatur, vt dicit Alberti in 1. parte statutorum, q. 83. Quinimo si delictum sit atrox, debet seuerius puniri vt videmus in parricidio, incœstu, &c. Cæterũ si delictum sit leue, vidi plerunq; pœnas minui propter consanguinitatem, prout etiam de iure videmus furta domestica mitius puniri, vt dixi suprà hoc eo. lib. §. Furtum versi. Posset etiam.

QVAESTIO LXI.

SVMMARIVM.

1 *De publicatione processus defensiui.*
2 *Et an facta huiusmodi publicatione processus, possint adhuc recipi testes?*
3 *Et an id iudex ex officio facere possit?*
4 *Et quid si aliqua partium sit absens?*
5 *Et an possit iudex post publicatas attestationes iterum examinare testem, vel declaret dictum suũ obscurum?*
6 *Et an in causis criminalibus concludatur in causa?*

1 PErspectis defensionibus reorum fit publicatio processus defensiui. Scias tamen, quòd licet publicatio processus offensiui sit de substantia, adeo quod reus, cui nõ est decreta copia processus, neq; datus terminus defensionis, non possit cõdemnari, vt dixi suprà, q. 49. nihilominus publicatio processus defensiui non est de substantia, quia acta sunt semper nota iudici, & fisco. Si tamen adsit accusator, solet publicari etiam processus defensiuus, ad hoc vt ipse videat, an velit aliquid in contrarium deducere, aut probare.

2 Sed quæro, nunquid facta huiusmodi publicatione processus, possint adhuc recipi testes? Res. quòd de iure loquendo, regulariter cõclusio est, quod in causis criminalib. (non obstante publicatione processus, vel cõclusione in causa) possunt testes de nouo recipi. Et hanc dicit esse cõmunem conclusionẽ Mars. in pract. cri. §. sequens, nu. 6. intellige ad defensam, illi enim possunt recipi etiã post conclusionem in causa, sed ad offensam non potest recipi post publicatas attestationes, neq; etiã ex ipsius iudicis officio. Et ita cõiter tenetur, vt dicit Pract. Cater. fol. 627. post n. 128. Dicunt & aliqui, quod quando proceditur parte instante, non possunt in criminalibus recipi testes, neq; etiam ad defensam post publicationem processus. Et hanc dicit esse cõem opi. Aret. in c. cùm clamor, col. 2. ver. Nunc autem maturius, de test. prout illum refert Bos. in tit. de pub. proc. num. 3. Et hoc non modò super eisdem capitulis, sed neq; etiam sup directo contrarijs. Et hanc esse cõem Doct. sententiam attestatur Bos. in loco præal. num. 5. Benè (secundum aliquos) potest iudex ipse ex officio testes ad offensam rei recipere, etiã post publicatas attestationes. Et hanc dicit esse communem opi. Aret. in c. fraternitatis, nu. 36. de testi. quẽ refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera T. num. 86.

3 † Quinimò (secundum eũ) potest ipse iudex ex officio examinare facere testes etiam ad offensam post publicatas attestatiões ad inueniendum maleficium, & dicit Carauita super 69. ritu magnæ curiæ circa fi. quòd ita videtur seruari. Et ex hoc inuenta est à practicantibus cautela, vt possint recipi testes etiã post publicatas attestationes, tam ad offensam, quã ad defensam, quia scilicet dant iudici nomina testium examinandorum descripta super schedula, qui deinde fac r eos examinari tanquã ex officio. Quæ tamen practica mihi nunquam placuit, subest enim maximus timor subornationis, & aperitur via falsitatibus. Et reperio quòd Affli. super 1. parte constitutionum Regni, Rub. 13. nu. 44. dicit, quòd ipse nõ acciperet talem schedulã, prout reuera neq; ego acciperem, præsertim ad offensam, nisi iusta, & magna causa subesset, & crimen esset atrox, & cessaret omnis timor subornationis.

4 Sed hæc quidem omnia vtiq; possunt locum habere, quando partes sunt præsentes in iudicio, sed quid si sint absentes? Respon. Bar. in l. 4. §. hoc autem iudiciũ post nu. 8. ver. 2. casu, ff. de damno infect. tenuit, quòd in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam possit iudex pro eo absente probationes inducere. Et hãc opi. Bart. cõiter approbari per legist. & cano, attestatur Ripa in d. §. hoc autem iudicium, nu. 74. & seq. Ita etiam magis cõiter teneri attestatur Alex. in l. filiusfa. nu. 5. ff. qui satisdar. cogã. Et hãc dicit esse communem opi. Abb. in c. bonæ, post n. 9. vers. 7. supplet. de postul. prælatorum, Alexã. in d. §. hoc autem iudicium, nu. 29. Plus dicit Aret. cons. 146. col. 3. in princ. quod illud est indubitatum, quòd iudex non modò potest ad defensam rei absentis testes recipere, licet sint publicatæ attestationes, sed etiam tenetur. Et illud dictum Aret. refert, & sequitur Marsil. cons. 39. nu. 30. Ego (vt verum fatear) non intelligo quid dicere velit Aret. neq; Mars. loquẽdo post publicatas attestationes, quando reus est absens, quia secundum communem practicam totius orbis, reo absente, & contumace non fit publicatio processus, sed proceditur ad sententiã diffinitiuam, vt sæpius dixi, nisi fortè intelligerent, quòd reus post publicatas attestationes aufugisset, & se absentẽ fecisset. Sed hoc etiam casu solet contra eum procedi tanquam contumacem, neq; vllo modo recipiuntur eius defensiones, nec ex officio, nec aliter. Propterea accommodãdo omnia prædicta ad practicam, quæ vbiq; obseruatur, distingue hoc modo: Aut loquimur, quãdo accusator

cusator comparet in iudicio, & tunc si quidē delictum est tale, pro quo nō potest procedi nisi ad querelā partis, nullo modo iudex debet pro accusatore probationes aliquas inducere, neque ante publicatas attestationes, neq; post. Et hoc siue accusator assistat iudicio, siue deinde factus sit absens. Si verò delictum est tale, pro quo potest etiā procedi ex officio, & sic per inquisitionem, tunc ex quo iudex eo casu concurrit cum accusatore, potest, & debet ex officio pro ipso accusatore testes recipere, & processum ipsum prosequi, etiam si accusator recedat, iuxta ea quæ dixi suprà, q.3. vers. Superflua etiam. Benè verum est, quòd post publicatas attestationes non debet (vt dixi) nouas probationes inducere ad instantiam partis, siue data sint in schedula siue aliter, neq; etiam ex officio, nisi ex iusta, & magna causa, & quando certus esset nullam adesse subornationem. Et idem etiā seruandum est, quando nullus adest accusator, sed solus iudex ex officio siue instante fisco procedit. Aut verò loquimur in reo, & si quidem reus est præsens in iudicio, practi. est quòd nullo modo debet iudex pro ipso aliquid facere, neq; vllas probationes inducere, neq; ante publicatas attestationes, neq; post, sed tantùm ei ꝓuidere de idoneo defensore, vbi ipse nō habeat. Benè verum est, ꝙ in procedendo, & examinando testes debet iudex omni studio veritatem inquirere tam pro fisco quàm pro eo. Et ita seruat consuetudo, quamuis in contrariū sit cōis opi. de qua per Aret. in allegato c. fraternitatis. Si verò reus est absens, tunc quidquid sit de iure cōi, ex quo secundum cōem cōsuetudinem totius mundi, contumax habetur pro confesso, & conuicto, & consequenter potest cōdemnari ad mortem, neq; pro eo admittitur excusator, procurator neq; defensor, vt dixi suprà q. 32. versi. Hæc autem, & q. 33. vers. Sed quod plus est, fatuus esset iudex qui adhæreret cōmuni opi. de qua per Bart. in d. §. hoc autem. iudicium, & testes ad defensam, pro ipso reo absente reciperet. Et ideo nullo modo debet iudex aliquid facere, sed permittere quòd ipso existente contumace sit locus condēnationi, & ita indistinctè obseruatur. Quæ oīa benè nota, qa iudex, qui in prædictis casibus sequeretur cōmunem opi. grauiter erraret, & fortè posset in syndicatu molestari. Hæc tamē omnia intellige vt procedant, quādo reus vellet super eisdem capitulis nouos testes inducere, sed super nouis, & diuersis capitulis non debet repelli, quò minus quādocunque ante sententiam possit nouos testes, & probationes inducere. Et ita semper vidi seruari, nam hoc casu cessare videtur omnis suspicio subornationis.

5 Quæro, nunquid post publicatas attestationes possit iudex iterum examinare seu interrogare testem, ad effectū vt declaret dictū suum obscurum? Respon. quòd si iudex vult potest ex officio hoc facere, ad instantiam autem partis id facere nō tenetur. Et hæc est communis opi. vt ait Tynda. de test. lib. 1. c. 4. nu. 6. quem refert Pract. Conradi fol. 130. post num. 37. Benè potest, si vult, hoc facere, & ita dicunt communiter Doctores, vt attestatur Aret. in d. c. cùm clamor, in secundo notab. & ita sæpius vidi seruari, quamuis aliqui tenuerint, quòd neq; etiam possit, quam etiam dixit esse communem opi. Boss. in loco præallegato, nume. 25. Sed certè (vt dixi) consuetudo approbat cōtrariam opi. quòd scilicet potest iudex, si vult, etiam ad instantiam partis, repetere testem, vt dictum suū declaret, licet non vt addat. Et ita de cōsuetudine seruari attestatur Spec. pater practicæ in tit. de teste, §. satis vtiliter, num. 4. & post eum Alex. cons. 238. num. 6. lib. 6. Quod tamen ego non facerem, nisi ex iusta causa, & quando aliter veritas sciri non posset.

6 Quæro etiam, nūquid in causis criminalibus cōcludatur in causa? Respō. quòd non, & est communis opi. vt dicit Marsil. in pract. crim. §. sequens, nu. 1. Est enim æquum, & rationabile, quòd vbi de vita hominis tractatur, possit reus quandocunq; suas probationes, & defensiones facere, quod tamen intellige secundum ea quæ suprà statim dixi.

QVAESTIO LXII.

SVMMARIVM.

1 *Etiam in causis criminalibus accusatore nō probante reus absoluitur.*
2 *Et quæ sit forma, & effectus huiusmodi absolutionis?*
3 *Et an in dubio reus censeatur absolutus, quia delictū non commiserit, an autem quia non fuerit probatum?*
4 *Et an ille, qui in causa succumbit, debeat in expensis, & damnis condemnari?*
5 *Et an quis teneatur in foro conscientiæ pro damnis illatis, & leui, & leuissima culpa?*
Calumnia duplex est, vera scilicet, & præsumpta.
6 *Et an accusator eo ipso, quòd non probat, præsumatur calumniari?*
7 *Et quid si iuraverit de calumnia?*
8 *Et quid si habeat pro se aliqua euidentia indicia?*
9 *Calumniator an possit super eodem processu condemnari?*
10 *Custos carceris an possit reum absolutum retinere pro impensis?*

Vbi

1 VBI nihil viterius superest ad agẽdum, tam ex parte accusatoris, quàm ex parte accusati, tunc debet iudex diligenter considerare processum tam offensiuũ, quàm defensiuũ, & recta trutina perpẽdere, qd ex ipso processu resultet, & quæ, & qualia contra reum extent indicia seu probationes, quæ per eius defensiones elisæ non fuerint. Si tamen reus ex eis est plenè conuictus, vel confessus, debet condemnari. Si semiplena tantùm resultat contra eum probatio, est torturæ subijciendus. Si verò nec semiplenè est conuictus, tũc tãquam deficiente probatione est absoluendus, de qbus omnibus sigillatim videamus. Et in primis quidem dixi, quòd vbi cõtra reum non sit delictum saltem semiplenè probatum, debet reus absolui. Est enim vera iuris cõclusio, ꝙ etiam in causis criminalib. actore siue accusatore nõ probante reus absoluitur, & est communis opin. vt attestatur Ias. in l. non est nouum, nu. 5. C. edendo, quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera A. nu. 47.

2 Forma autẽ absolutionis, quæ in hoc Ducatu seruatur, est, quòd si quidẽ reus probat innocentiam suã aliter quàm per torturam, absoluitur diffinitiuè, neq; põt deinde contra eum ex ea causa procedi, etiã si noua indicia superuenirent, vt dixi sup. q. 57. vers. Sed hîc quæro. Si verò non probat ipse suam innocentiam nisi per torturã, vel si non adsunt indicia sufficientia ad torquendum, vel ad imponendum aliquam pœnam extraordinariam, tunc absoluitur quidem, non tamen diffinitiuè, sed stantibus rebus, prout stant. Et hoc casu, si deinde superueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur non obstante tali sententia. Et hæc etiam practica obseruatur in Hispania, vt refert Dida. lib. 1. resolut. c. 1. post nu. 8. Idem etiam in Gallia obseruari attestatur Igneus in repe. §. nõ aliàs, post nu. 180. & Rebuff. in proœ. cõst. Franciæ, gl 5. nu 118. Reperio tamen, quòd Carauita super ritu magnæ curiæ, 248. n. 18. dicit cõmuniter obseruari, quòd hoc casu inquisitus præstet fideiussores de stando iuri, & se præsentãdo toties, quoties fuerit requisitus. Sed hoc apud nos non seruatur, nisi senatus cui fiunt relationes causarum criminalium, id expressè iubeat. Verum est etiam, quòd de iure loquendo ille, qui purgauit per torturã omnia indicia cõtra se existẽtia, fortè esset diffinitiuè absoluendus, tanq̃ si puram veritatẽ dixisset, iuxta ea, quæ dixi infrà, q. 64. versi. Illata reo, nihilominus (vt dixi) cõsuetudo obtinuit vt absoluatur tantũmodo rebus stantibus, atq; ita receptum esse in practica attestatur Pract. Iodoc. fol. 119. nu. 2.

3 Sed hîc quæro, nunquid in dubio sententia absolutoria præsumitur lata, qa reus maleficium non commiserit, & sic ex causa innocentiæ, an autem, quia non fuerit probatum, & sic ex defectu probationũ? Dixi suprà in d. q. 57. vers. Sed quæro.

4 Sed nunquid in istis causis criminalib. ille, qui in causa succumbit, debet condemnari in expensis? Resp. In hac quæst. fuit aliquãdo controuersia inter Doctores nam aliqui tenuerunt, quòd sic, & dixit Bart. in auctẽ. de manda. princ. §. deinde, nu. 3. & in l. 1. in princ. circa fin. ff. ad Turpil. quòd ita communiter tenetur, quem refert Sociu. iun. cons. 36. nu. 14. lib. 2. Hanc etiam opin. dicit esse communem Aret. in d. c. accedens, nume. 13. de accusa. quem refert Nicellus in concord. gl. c. 47. & Gratus consil. 97. nume. 1. lib. 1. Card. Alex. in cap. In primis, de episcop. colum. 4. vers. & quia glo. secunda. quæst. 1. qui dicit, quòd de iure canonico ita cõmuniter tenetur Apostili. ad Angel. de malef. in d. glo. Et ad querelam, post nu. 73. quem refert Practica Conradi, fol. 231. num. 18 Marsi. in pract. crimin. §. superest, nume. 1. & in l. patre vel marito, nu. 14. ff. de quæstionib. quem refert Diaz in practica crimin. canon. c. 144. quod est capitulum vltimum, & Practi. Conradi, fol. 310. post nu. 5. & Viuius in libro communium opi. in verbo, iudex tenetur condemnare. Alba cons. 5. in primis verbis, Don. Ant. de Padilla in l. trãsigere, nume. 4. C. de transact. Didac. pract. q. 27. nu. 2. Et dicit Alber. in l. eum quem temere in princip. nume. 3. in fi. ff. de iud. quòd communis vsus iudiciorum seruat etiam in criminalibus vt victus victori condemnetur in expensis. Et loquendo de damnis, dicit Cardi. Alex. in c. libellorum, col. 2. in fin. 2. quæst. 8. quòd quò ad dãna, & interesse partis læsæ, potest iudex habere rationem eorũ siue procedat per accusationem, siue per inquisitionem, subdens, quòd ita firmant communiter Doct. quem refert Diaz in pract. cri. c. 143. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet accusator, qui succubuit, non sit cõdemnandus in expensis neq; in damnis, multi tenuerunt. Et dicit Alber. in l. athletas, §. calumniator, in fin. quòd illam tenent communiter Doct. Et dicit Bal. in l. qui crimen post nu. 28.

C. qui

C. qui accus. non poss. quòd illam opin. confirmat practica, & experientia, & quòd ipse nunquam vidit talem condemnationem expensarum in causa crimi. quem refert Anan. in c. accedens, post nu. 11. de accu. Dicit etiã Card. Alexã. in d. §. de episc. in fi. quod in sacro palatio rarò vidit condemnari fiscũ in expensis, neq; procuratorem fiscalem, & si vnquam fuit condemnatus in expensis, nũquam meminit vidisse talem condemnationem exigit. Pro resolutione huius articuli scire debes, quod duplex est calumnia, vera scilicet, & præsumpta. Vera calumnia dicitur, quando quis sciens, aut scire debens aliquem esse innocentẽ, proponit contra eum accusationem aut querelam. Præsumpta autem calumnia est, quando accusator non probat delictũ, vel quando post cœptum iudicium ab accusatione desistit, nã his casibus præsumitur calumniari, vt infrà statim dixi. Dic ergo quòd, Aut agitur de præsumpta calumnia, & verũ est, quod dicit Bal. in loco præallegato, quòd rarò vel nunquam solet accusator in expensis cõdemnari. Et hoc, ne querelantes metu huiusmodi condemnationum deterreãtur ab accusando, & delicta impunita remaneant. Aut agitur de vera calumnia, & tunc, Aut iudex procedit simpliciter super accusatione, seu querela partis, & debet accusator, qui calumniatus est cõdemnari in expensis, & damnis. Aut verò procedit simpliciter ex officio, & sic solummodo instante fisco, & nõ debet procurator fisci, neq; iudex condemnari in expensis, quia de ipsis officialibus lex benè præsumit: Aut procedit ex officio, sed alio instigãte, vel procurante inquisitionem, & tunc talis promotor, siue instigator, si verè fuerit calumniatus, pariter est in expensis cõdemnandus. In hoc autem ducatu habemus decretũ in nouis constitutionibus in titu. de accus. c. si quis quempiam, quòd ille, qui aliquem calumniosè detulerit, accusauerit, vel notificauerit, condemnetur in duplicatis expensis versus partem, vltra pœnas à iure inflictas. Et ita vidi multos in facto condemnari, vidi etiam quandoque falsos accusatores, & notificantes corporaliter puniri, vt dixi infrà, q. 81. vers. Sed quæro. Quid autem in denunciatore, an sit in expensis condemnandus, si contenta in denunciatione non probat, dixi suprà, q. 7. vers. Sed nunquid.

5 Vnum autẽ scias in hoc proposito, quòd quamuis in foro contentioso quis teneatur de damno, & iniuria alteri illatis, etiã ex leui & leuissima culpa, tamen in foro cõscientiæ nõ tenetur, nisi de damno illato per dolum vel latam culpam. Et hæc est cõmunis opi. vt attestatur Berons in c. dilecti filij, num. 77. de arbitris, Menchiaca controuers. illustr. c. 28. num. 19. quod nota.

6 Dixi suprà, quòd accusatur eo ipso, quòd non probat suam accusationem, præsumitur calũniari. Ita dicit gl. in c. 2. in verbo, Calumniandi de calumnia, quam attestatur esse cõmuniter approbatam Apost. ad Aug. de malef. in verbo, Et ad querelam, post nume. 7. Ita etiam communiter teneri ait Abb. in ca. calumniam, nu. 2. de pœn. Ioan. Fautui. quem refert Card. Alexã. in c. qui non probauerit, vers. sed an præsumatur, 2. quæst. 3. Idem Cardi. Alex. in c. si quenquam. §. notandum, nu. 7. 2. quæst. 1. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera C. nu. 2. Hanc etiam esse communem opi. attestantur scribentes in d. c. 2. de calũniat. & in specie Abb. nu. 5. in fi. & Maria. nu. 7. & Auan. nu. 19 & Felin. nu. 6. Aret. in cap. super his, nu. 27. in fi. de accus. Boss. in tit. de accus. num. 19. Quòd tamen intelligendum est, vt non procedat in eo, qui accuset, vel ex necessitate officij, vt in tutore, vel propter immensum dolorem, vt in matre accusante aliquẽ de morte filij, vel propter atrocitatem criminis, prout est hæresis, vel læsæ Maiestatis, vt per Abb. & alios in locis præalleg.

7 Sed quid si accusator tẽpore porrectæ accusationis iurauerit de calũnia, iuxta ea quæ dixi suprà, q. 18. vers. Dixi etiam, nunquid erit accusandus ab hac præsumptione calumniæ, quæ cõtra eum oritur, ex eo quòd accusationem non probauit? Respõ. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. calumniam, num. 4. Hanc etiam opi. dicit esse communem Alexan. in l. properandum, §. sin autem vtraque, nu. 21. C. de iud. Afflict. in 2. parte constitutionum Regni, Rub. 13. num. 9. & Rub. 62. num. 5. Cardi. Alex. in d. c. in primis, §. de episc. col. 3. versi. Sed primum, 2. q. 1. Et dicit Saly. in d. l. qui crimen, nu. 14. C. qui accus. poss. quòd hoc seruat communis practica. Dicit etiam Alber. in d. §. calumniator, nu. 1. quòd ita vidit in iudicijs communiter obseruari. Si tamen vis cõuincere querelantem de calumnia, potes illum interrogare, an velit vti querela, & probationibus superinde factis, eo quia intendis illum querelare de falso, & si ille respondeat, quòd vult vti, eo casu potest tanquam sciens de falso puniri,

niri, si querela tanquam falsa conuincatur. Et hic modus interrogandi est approbatus à iure,& de consuetudine obseruatur, vt attestatur Boss.in ti.de accus.num.24. Faciunt ea quæ dixi suprà hoc eo.li.§.Falsum,ver.Vtens falso,& vers.Vtens dicto.

8 Sed pone,quòd accusator habeat pro se aliqua euidentia indicia,puta, famam, vel auditum à fide dignis,vel quid simile,nunquid accusabitur,etiamsi defecerit in probatione?Resp.quòd sic,& est communis opi.vt attestatur Abb.cons.78.post num.1.vers.venio nunc, libr.1. quem refert Pract.Conradi,fol. 231.num.17. Et dicit Bart. in l.cum quidam,§. quod dicitur,nu.3.ff.de acqui. hæred.millies obtentum fuisse, quòd accusans aliquem de maleficio, de quo contra eum erat fama, nõ potest puniri tanquam falsus accusator, quẽ refert Guid.Papæ decis.446. vox publica,nu. 1.& Afflic.in 1.parte constitut.Rub.23.nu. 11. & Diaz in pract.crim.cano. c.59. Idem etiam operatur dictum vulnerati morientis, vt scilicet excuset hæredẽ accusantem à præsumptione calumniæ,vt dixi suprà,q.21. vers. Assertio vulnerati. Et secundum hanc opi. pro quodam instigatore in facti contingentia consuluit Ioan. de Amicis, cons.51.& pariter pro quodam denunciatione consuluit Crauetta cons.178.

9 Sed quæro, nunquid calumniator possit in eodem iudicio condemnari,an autẽ opus sit nouo processu?Respõ. quòd potest etiam in eadem sententia condemnari,vno cõtextu, oportet tamen absolutoriam accusati in ordine præcedere,& successiuè non diuertendo ab alia, accusatorem de calumnia cõdemnare. Et ita communiter tenetur, vt ait Saly.in l.1.num.3.C. de calum.Et practica est, quòd iudex prius faciat statui accusatori terminum ad allegandum, quare nõ debeat de calumnia condemnari, & vbi nihil deducat, quod reuelet, illum poterit in eadem sententia condemnare. Ita dicit Bar.in l.athletas.§. calumniator,nu.6.ff. de his qui not. inf.aliàs enim opus esset alia instantia & alio processu,Quod nota, ne erres,nam si condemnares aliquem de calumnia, non statuto ei termino prædicto, posses in syndicatu puniri, vt dicit Ange.de malefic. in verbo,Et ad querelam,num.70.

10 Sed hîc incidenter quæro, nunquid secuta absolutione rei, qui erat in carcerib. detentus, possit custos carceris illum retinere pro expensis in carceribus factis?Resp. Aliqui dicunt, quòd de iure non potest illum retinere, sed debet relaxare, & postea contra eum agere. Sed certè quidquid sit de iure, aliud de consuetudine obseruatur, vt dicit Guid. Papæ deci.448.si carceratus,quem refert Chass. super consuet.Burgun.fol.90.num.34.Pract. Iodo.c.17. nu. 17. nam custodes neminem relaxant, nisi prius illis fuerit pro expensis satis factum. Et hoc toleratur per superiores, quia verè si custodes cogerentur via ordinaria expensas à carceratis post eorum relaxationem repetere, credo quòd eorum officium illis esset damnosum.

QVAESTIO LXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis criminalibus.*
Et quid si sint ciuiliter intentatæ? ibid.
2 *Et quid si plusquam semiplenè probatum?*
3 *Et quid si agatur de imponenda pæna pecuniaria?*
4 *Iuramentum purgationis an sit deferendum reo in causis criminalibus?*
5 *Et an etiam in foro seculari?*
6 *Purgatio legalis an locum habeat in causis criminalibus?*
7 *Accusator qui offerat se velle stare cum reo in torturam, an sit audiendus?*
8 *Et quid si offerat probationem per duellum?*
9 *Duæ semiplenæ probationes an iungantur in causis criminalibus?*
10 *Fama & vnus testis de viso, an plenè probet in criminalibus?*

1 SED quid si accusator plenè non probauerit intentionem suam, sed tantùm semiplenè, & petat sibi deferri iuramentũ in supplementum probationis, nunquid erit audiendus?Resp.quòd non, nam in causis criminalib.non defertur tale iuramentum, & hæc est communis opin.vt attestatur Alex.in l.3.nu. 12.ff.de iureiur. quem refert Simancas de hæret.c.50.nu.2.Ias.in repe.l.admonendi, num. 224.ff.de iureiur.quem refert Pract.Conradi, fol.154. post num.5.Apostil. ad Abb.in c.iuramentum,sub nu.13.de iureiur.Dec.consil.37. in fi.Ias.in l.ait prætor,in prin.nu.19. ff. de iureiur.Apost.ad Feli.in c.in omni,sub nu.5.de testibus.Igneus in reper.§.non aliàs,post nu. 201.ff.ad Sylle.quem refert Herculan.de probanda negat.num.235.Gomes. Arias super l. 74.Tauri,nu.36.Villalpan.in repet.l.22. nu.3. Quæ quidẽ conclusio absq; difficultate procedit in causis merè criminalibus, & criminaliter intentatis, & ita hanc esse communẽ opi.attestatur Mars.in l.maritus,nu. 12. ff. de quæst.Sed si esset ciuiliter mota, vtiq; secundum aliquos esset locus huic iuramẽto, præsertim

fertim si nō esset actio famosa. Vide quæ dixi infrà li. 7. §. Iuramentum.

2 Scias autem, quòd (secundum aliquos) si probatio sit plusquam semiplena, eo casu si probitas partis concurrat, debet etiā in causis criminalib. ei deferri iuramentum in supplementum probationis. Et hanc videtur sentire esse communem opin. Cur. Iun. in d. l. admonendi, post n. 67. ver. Postremo nota, quem refert Cephal. consi. 141. nu. 29. li. 1. Quā tamen ego in practica de facili non admitterem, præsertim si ageretur de pœna corporali etiam leui imponenda.

3 Scias etiam, quòd si esset causa criminalis, pro qua imponi deberet pœna pecuniaria, eo casu vtiq; posset deferri tale iuramentū. Et hæc est cōmunis opi. vt dicit Alex. cōs. 66. post num. 1. lib. 1. quē refert Ias. in repe. d. l. admonendi, n. 225. & in d. l. ait prætor, in princ. post nu. 21. ver. Istam principalem, & Marf. in d. l. maritus, nu. 16. & Crot. in tract. de testib. nu. 307. & Apostil. ad Feil. in d. c. in omni supra allegato, & Practic. Conradi, in loco præalleg. & Cephal. iu d. con. 141. post num. 20. & Villalpand. in d. c. 21. post nu. 3.

4 Solet etiam quandoq; accusatore nō probante deferri reo iuramentum, quod appellatur purgationis, & hoc etiā si reus ipse nihil probauerit. Et hæc est communis opin. vt dicit Soci. in d. l. ait prætor, in princi. vers. Circa secundum. Hoc tamen iuramentum purgationis locum habet, quando contra ipsum reum non adsunt indicia, quæ ad torturam sufficiant. Et quamuis olim non esset in vsu nisi cum clericis, vt dicit Simācas de hæret. c. 54. in fi. hodie tamen, præsertim in causis hæresis seruatur etiam cū laicis, & cum tanto rigore, vt reus deficiens in purgatione habeatur pro conuicto, & puniendus sit pœna ordinaria delicti, de quo imputatur. Et hanc sententiam dicit esse cōiter approbatam Simancas in loco præallega. num. 7. subdens, quod ita fuit obseruatū superioribus annis cū quadā obstetrice, quæ post reccōciliationem solemnē iterum capta, defecit in purgatione, & tāquam verè relapsa relicta fuit curiæ seculari. Forma autē huius purgationis punitur per Cardina. Alexan. in c. 1. 2. q. 4. quē refert Foller. in pract. crimi. canon. fol. 298. nume. 9. & Simancas in loco præalleg. num. 15.

5 Licet autem videatur, quòd hæc species purgationis sit potius inuentio, & obseruātia iuris canonici, quàm ciuilis, est tamen in vsu etiam de iure ciuili, vt attestatur Io. de Anan. in c. ex eomm. cl 1. §. qui autem, nu. 1. de hæret. prout illum refert Bianc. in prac. crim. fol. 37. nu. 72. Et reperio, quòd Bart. in l. 4. §. si magister, in fi. ff. ad l. Aquil. dicit hoc semel fuisse obseruatum Perusij in quodam magistro, qui percusserat suum discipulum. Et illum refert Ang. de malef. in verb. Admana-

6 lt, nu. 2. † Hoc etiam seruatum fuisse Rothomagi in quodam iuuene, qui in die festo Pētecostes quandam ancillam decrepitam interfecerat, recenset Igneus in repet. §. nō aliàs, nu. 191. & seq. ff. ad Sylle. dicit etiam Pract. lod. fol. 125. num. 6. quòd hac forma vtuntur frequenter curiæ spirituales, & earum imitatione etiam tribunalia secularia in Flandria, & alijs in locis. Sed certè in hoc ducatu non seruatur hoc iuramentū purgationis, vt etiā attestatur Bos. in tit. de senten. nu. 75. in fi. sed eius loco succedit iuramentū de veritate dicenda quod defertur reo in eius examine, iuxta ea quæ dixi sup. q. 45. vers. Sed quæro. Vbi igitur non adsint indicia contra reum, quæ sufficiant ad torturam, reus absolui debet. Si verò extent cōtra eum indicia, quæ ex suis defensionib. non sint sublata, vel elisa, tunc non est locus iuramento, sed deuenitur ad torturam. Et ita quotidie practicatur, vt dicit Bian. in loco præallega.

7 Sed quæro, pone, quod accusator seu querelans dicat (vt quandoque in facto vidi) Ego volo stare cum reo in tortura, & cum cōnincere, nunquid erit audiendus? Resp. quod non, quidquid dixerit gl. in l. interdum. §. furem, in verb. Damnato, ff. de furt. quam dicit esse communiter reprobatam Mantua Centu. 1. n. 12. Hic enim modus probandi non est à iure approbatus, & si hoc admitteretur, quotidie multa sequerentur absurda. Idem etiam dicendum esset, si reus proponeret, vt accusator torqueretur, offerēs se pariter velle sustinere in tortura contrariū, quod in facto aliàs cōtigisse narrat Paris. Put. de syn. fo. 492. c. 13.

8 Sed quid si dicat accusator, quòd vult probare suam accusationem in singulari certamine cum accusato? Dixi in meo libello DE DVELLO, qui nondum est impressus in prima parte.

9 Tu scis, quòd in causis ciuilibus duę semiplenę probationes iunguntur ad faciendam plenamq; probationē, vt dixi infrà libro proximo. Quæro, nunquid idem sit dicendum in causis criminalibus? Respon. Aliqui tenuerunt quòd sic, & ita se vidisse communiter obtinueri attestatur Alber. in l. 2. §. fin. numer.

2.ff.de excusa.tuto. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet in causis criminalibus non coniungantur duæ semiplenæ probationes, multi etiam tenuerunt. Et hanc dixit esse communem Gratus cons. 47. numer. 7. lib.2.quem refert Simancas de hæret. cap.50. num.2. Alij verò dixerunt, quòd si sint plura indicia, quorum quodlibet in sua specie perfectum sit, sufficiunt ad condemnationem. aliàs sec⁹, & fuit doctrina Bal.in l. si quis ex argentarijs.§ 1.nu. 4. ff. de edendo, quam dicit sequi communiter Doctor. Bertrand. consi. 137.in fin.lib.2.in secunda parte, & cons. 164. in fin.lib.7. Tu dic, quòd aut agitur de pœna corporali imponenda, & tunc non debet coniungi ad condemnandum, aut agitur de pœna pecuniaria imponenda, & possunt cõiungi etiam ad condemnationem, prout etiam videmus quòd in huiusmodi causis, stante semiplena probatione, potest etiam deferri iuramentum in supplementum probationis. vt dixi sup. vers. Scias etiam. Benè verũ est, quòd si causa esset decidenda per principẽ, vel eius suprema cõsilia, credo quòd plura indicia iungi possent ad condemnationẽ etiam corporalem, saltem extraordinariam, quod vidi sæpissimè fieri per Senatum. Et reperio etiam idem aliquando seruatum fuisse per consilium Neapol. vt refert Gram. decis. 11. Senatus enim iudicat secundum conscientiam, prout etiam faciunt domini consiliarij sedentes in prædicto sacro concilio, teste Grammat. decis. 29. nu. 13.

10 Hinc infertur, ꝙ licet in criminalibus fama (secũdum aliquos) probet semiplenè, vt dixi sup. q. 21. ver. Fama sola, & vnus testis de visu pariter etiam probet semiplenè, vt dixi suprà ea. q. 21. vers. Vnus testis, nihilominus fama cũ vno teste nõ probat plenè in criminalibus, nisi sint aliæ cõiecturæ vel adminicula. Et est communis opin. vt dicit Crot. in tractat. de testibus, num. 102. Et generaliter, quòd fama etiam si iuncta sit cum alia semiplena probatione, non sufficiat in criminalibus ad plenam probationem, tenuit gl. in c. veniens, el primo, in verbo, Illorum, de testibus, quam sequuntur scribentes, vt dicit Marsil. in l. de minore. §. plurimum, nu. 55. ff. de quæstio. Et illam glo. dicit esse communiter approbatam Deci. consi. 210. circa fin.

QVAESTIO LXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Tractatur materia torturæ.*
2 *Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam, est capite puniendus.*
3 *Priusquam deueniatur ad torturam, debet constare de delicto.*
4 *Tortura non est inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis.*
5 *Vbi delictum aliter, quàm per torturam probari potest, nõ est reus tormentis subijciendus.*
6 *In delictis occultis facilius deueniri solet ad torturam.*
7 *Et an adhiberi debeat tortura reo de crimine conuicto, vt illud etiam confiteatur?*
8 *Et an super socijs, & complicibus?*
9 *Tortura inferri non debet, nisi præcedentibus indicijs.*
Et quid in atrocioribus? ibid.
10 *Et quid si reus sit malæ vocis & solitus delinquere?*
11 *Et quid si sit bannitus & condemnatus in contumaciam?*
12 *Indicia quæ præcedũt torturã, debẽt esse legitimè probata.*
13 *Debent etiam esse ad torturam sufficientia.*
Et quæ indicia dicantur ad torturam sufficientia? ibid.
14 *Et quot indicia requirantur ad hoc, vt quis possit subijci torturæ?*
15 *Quæ personæ de iure torqueri possint?*
Et an liber homo? ibid.
16 *Doctores an possint torqueri?*
17 *Personæ positæ in dignitate an possint torqueri?*
18 *Milites an possint torqueri?*
19 *Nobiles an possint torqueri?*
20 *Decuriones an possint torqueri?*
21 *Minores 14. annis an possint torqueri?*
22 *Senes an possint torqueri?*
23 *Mulier prægnans an possit torqueri?*
24 *Clerici an possint torqueri?*
Et an sacerdotes? ibid.
25 *Laicus an possit torquere clericum de mandato episcopi?*
26 *Iudex an teneatur requirere accusatorem prius, quàm torturam inferat reo?*
27 *Decreta tortura, si reus appellet, an sit supersedendum?*
28 *Et quid si petat sibi dari copiam indiciorum?*
29 *Si plures sint torquendi, à quo sit incipiendum?*
30 *Torquendo non est dandum aliquid, quod comedat, aut bibat per decem horas antequam torqueatur.*
31 *Torturæ gradus qui sint?*
Metus, & suspicio torquendi æquiparatur torturæ.
32 *Carcer an dicatur species torturæ?*
33 *Tortura adhibenda est pro modo iudiciorum.*
34 *Tortura an possit inferri die feriato?*
35 *Aduocati, seu procuratores reorum an possint interesse eorum torturæ?*
36 *Torqueri non debet reus modis exquisitis, & nõ consuetis.*
37 *Iudex excedens in tortura modum consuetum, tenetur in syndicatu.*
38 *Reus negans, & in tortura perseuerans, dicitur purgasse indicia contra eum existentia.*
39 *Cautela ut iudex, qui aliquem indebitè torquet, non teneatur in syndicatu.*
40 *Confessio facta in tormentis non sufficit ad condemnandum, nisi reus extra tormenta illam ratificet.*
41 *Et quando fieri debeat huiusmodi ratificatio?*
42 *Et in quo loco fieri debeat?*
Et an sint adhibendi testes? ibid.
43 *Et quid si non ratificet confessionem in tormentis factam sed illam reuocet?*
44 *Et an vbi reus illam ratificet, ei statui debeat terminus defensionis?*

45 Reus

45 Reum an possit interrogari de alijs criminibus, de quibus contra eum non adsunt indicia?
46 Tortura semel illata an repeti possit?

1 CAEterùm vbi delictum non sit plenè probatum contra reum, videndum est, an contra eum subsint indicia sufficientia ad torturam, quæ per ipsius rei defensiones sublata, aut elisa non fuerint. Et eo casu debet iudex decernere deueniendum esse ad torturam.

2 Antequam tamen iudex aliquem ponat ad torturã, debet animaduertere, ne id iniustè faciat, nam iudex qui ponit aliquem ad torturam iniustè, ipse est capite puniendus. Et hæc est cõis opin. vt dicit Marſ. in l. quæstionis modum, n. 72. ff. de quæst. & in l. 1. §. præterea, n. 7. in fi. ff. ad l. Cor. de sicar. & in prac. crim. §. expedita, n. 87. in fin. quem refert Sapia in l. 1. in princ. n. 7. ff. quòd quisq; iuris, & Apostil. ad Crot. de testib. post. n. 66. in verbo, Modica, & Apostil. ad Rimin. consi. 6. sub numer. 18. & Boss. in tit. de tortura, num. 31. & Per. Calc. inter cons. criminalia diuersorum, cons. 93. in fin. lib. 2. & cons. 94. n. 4. eod. vol. & Pract. Conradi, fol. 314. verſ. debet etiam. Et contra iudicem, qui indebitè quẽdam torserat, consuluit Barbat. cons. 47. lib. 1. Scias tamen, quòd hæc opi. non seruatur in practica, nam vbi non sequatur mors ipsius rei, nõ solẽt iudices puniri pœna capitis, sed tãtùm pœna extraordinaria. In regno autẽ Neapol. adest constitutio imponens iudici iniusti torquenti pœnam carceris biennalis, & publicationis tertiæ partis bonorum, quam fuisse executam contra quendam assessorem refert Gramm. cons. 15. in fin. vbi in facti contingentia ita consuluit. Sed in omnem casum debent iudices cautè, & consideratè ad torturam reo infligendam procedere, nam si reus in tortura ei indebitè illata moreretur, fortè posset eo casu seruari communis opi. quamuis ego etiam hoc casu illam non seruarem, nisi appareret, ꝙ iudex aut propter inimicitias, aut propter pecuniam, vel aliter corruptus id fecisset, tunc enim non excusarẽ illum à pœna ordinaria homicidij. Quid autem si iudex in tortura modum excesserit, ita vt reus mortuus sit, dixi infrà. verſ. Iudex autem.

3 Debet autem iudex ante omnia considerare primo, vt cõstet de delicto, iuxta ea quæ dixi suprà q. 4. & q. 55. verſi. Potest etiam, licet hoc malè seruetur in practica, vt dicit Brun. da indic. & tortura, fol. 57. nu. 11. in fine, quia statim, quòd aliquis dicit sibi aliquid subtractum fuisse, absq; eo quòd aliter constet, torquentur suspecti de furto, quod etiam dicit hodierno tempore seruari Practica Casoni, fol. 67. numer. 6. Sed certè iusti iudices, & qui consideratè procedunt, neminem ponunt ad torturam, nisi prius de delicto ipso appareat, vt dixi in locis præallegatis. Et ideo miratus sum, quòd senatus iusserit torqueri quendam Simonem Hebræum, qui delatus fuerat, quòd puellam Christianam vitiasset, & deinde ad occultandum scelus morti tradidisset, licet de cadauere non constaret, 17. Februa. 1555. A. C.

4 Præterea debet iudex considerare, an delictũ tale sit, pro quo quis de iure sit tormentis subijciẽdus, scilicet quòd pro eo ingeratur pœna corporalis, nam vbi non ingeritur, nisi pœna pecuniaria, vel alia corporis nõ afflictiua, non est ad torturam procedendũ. Cùm enim tortura sit grauis afflictio, certè nõ debet maior pœna inferri reo non cõuicto, ne condemnato, quàm esset inferẽda ex ipsa condemnatione, vbi esset de crimine conuictus, vel confessus. Vbi verò pœna corporalis imponitur, solet indistinctè ad torturam procedi, & licet aliqui tenuerint, quòd non locus torturæ nisi in grauiorib. maleficijs, nihilominus communiter seruatur, quòd etiam super leuibus fiunt torturæ, prout attestatur Alberi. in l. delictum, nu. 4. C. de quæst.

5 Debet etiam iudex aduertere, an delictũ aliter, quàm per torturam probari possit, nã regulariter ad torturam deueniri nõ debet, nisi in subsidium, quando scilicet aliæ probationes haberi non possunt, & ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Practica Cõradi, folio 289 post numer. 6. & ita obseruat consuetudo, vt dicit Angel. in l. fin. post nu. 4. C. de quæstio. Boër. decis. 163. nume. 1. Et ideo si aliter constet de delicto, reus torqueri non debet. Et hanc dicit esse communem opin. Marsil. in lib. 1. in principio, nume. 7. ff. de quæstio. quem refert Didac. pract. quæst. 23. fol. 166. colum. 3. vbi & id subdit, quòd iudices aliter obseruantes tenentur in syndicatu, quem refert Practic. Conradi, fol. 288. numer. 2. Idem etiam dicit Marsil. in pract. crim. §. nunc videndum, numer. 25. & cons. 51. nu. 52. quem refert Pract. Iodoc. ca. 35. nu. 3. & Pract. Carer. fol. 160. post num. 188. verſ. item ad torturam.

6 Et ideo dici solet, quòd iudices facilius debent procedere ad torturam in delictis clàm commissis, quàm in his, quæ palam commissa sunt. Et hæc est communis regula, vt dicit Igneus in l.1.§.serui app. n. 75.ff.ad Sylle. nam ea, quæ in occulto committi solent, difficilius probari possunt, vt est venenatio, falsum, adulterium, & similia, meritò in illis facilius est ad torturam deueniendum.

7 Scias etiam, quòd plerunq; iudices, licet delictum sit plenè probatum, etiam per testes de visu, solẽt nihilominus adhibere torturam, nõ vt amplius constet de delicto, sed solum vt reus fateatur delictum, de quo conuincitur, ne per appellationem illud, quod fuerit pronunciatum, suspẽdi contingat. Et dicit Bald. in l.1.numer. 9.C.de iura.calum. quòd ita seruant iudices de consuetudine, quem refert Paris. Put. de synd.fol. 453.nu.3. Idem etiam dicit Bald. consil. 364.nu.3.lib.3. & in l.2. numer.9. C.quorum app.non recip. quem refert Pract.Cater.fol.21.num.34. Dicit tamen Anton.de Alexand.in quibusdam Apostil.ad Bart in l.1.§.si quis vltro, ff.de quæst. quòd hæc est cõmunis practica, & quòd ita communiter obseruatur, prout illum refert Gramm.cons. 1. num. 3. & voto primo, num. 3.& super constit.Regni, fo.24.num.33. Dicit etiam Igneus in l.& si certus, nu.10.ff.ad Sylle. quòd hanc praxim tota penè Italia, & maximè ineruditi causarum criminalium iudices & assessores obseruant, sub colore, quòd velint reos interrogare super socijs, & complicibus, vel super alijs criminibus. Et dicit Paris. Put.de synd.fol. 462. num.9. quòd hac cautela vtuntur iudices malitiosi, quem refert prac. Cater.fol.161.vers.limita.nisi. Hanc tamẽ practicam laudat Bal.in d. l. 1. quem sequuntur communiter omnes criminalistæ, vt dicit Foller.In pract. crim. canon. fol. 258. numer. 5. Et dicit Papo li.24. titu. 9. Arresto primo, quòd Parlamentum Parisien. consueuit reos etiam conuictos tormentis subijcere.

8 Veritas est, quòd in hoc Ducatu rei conuicti, vel confessi, vel condemnati interrogantur, & torquentur super socijs, & super alijs criminibus, sed nõ interrogantur super principali delicto contra se ipsos, vt confiteantur, & sic nõ seruatur illa practica, de qua sup. dictum est, prout neq; in Fráncia illã obseruari dicit Chass.sup.consuc.Burg.fo. 48.post num. 40. subdens, quòd malè faciunt qui id faciunt. Quando autem tales rei torquentur (vt dixi) super socijs, & complicibus, & super alijs criminib. debet iudex prius protestari, quòd id facit sine præiudicio confessi, & conficti criminis, vel (si sint cõdemnati) sine præiudicio condemnationis. Et hæc est cõis obseruantia, vt dicit Cæpol.cons.32, co.pe.vers. nec potest dici, quem refert Gomes. c. 13. delict. post nu.20.vers.& in tantũ, & Boss.in tit. de sent.n.70.& dicit Alb.In Rub.C.de quæst. post num.9. quòd fatuus esset Iudex, qui torqueret aliquem, contra quem esset probatũ plenè, nisi id faceret cũ protestatione, quod non Intendit eum torquere super ꝓbatis, debentque facere, quòd talis protestatio appareat in actis, aliàs enim vbi quis Interrogaretur super crimine ipso, de quo esset confessus, aut conuictus, sine tali protestatione, & In tormentis negaret, & persisteret In negatiua, diceretur purgasse indicia, & probationes contra se existentes, & esset absoluẽdus, vel saltẽ non posset in pœnam ordinariam condemnari. Vide quæ dixi infrà vers. Illata reo. Debent etiam iudices, torquendo reos super socijs, & super alijs criminibus, moderatam torturam inferre, neq; iuris terminos excedere, vt dicit Igneus in loco præallegato.

9 Dixi etiam, iudicem animaduertere debere prinsquam reum tormentis subijciat, an cõtra eum subsint indicia. Regulariter enim non est à tortura incipiendum, vt communiter dicitur, teste Zasio cons. 19. nu.31. in fin. lib.1. Et in hoc debet iudex esse valde circumspectus, quia si torqueret aliquem sine indicijs, posset grauiter puniri in syndicatu. Vide quæ dixi infrà vers. Dix quoque. Et dicit Tho. de Piperata in trac. de fama, numer. 58. quòd caueant sibi potestates, & Iudices, ne prætextu arbitrij procedant ad tormenta sine aliquo indicio, quia saltem vnum debet habere indiciũ, per quod moueatur animus ipsorũ, quòd accusatus sit culpabilis maleficij, de quo imputatur, subdẽs, quòd licet in procedendo possint omittere ordinẽ, & solennitatem iuris, ex consuetudinaria, & cõi interpretatione arbitrij, nõ tamẽ prorsus possunt vel debent omittere. Vide quæ dixi suprà q. 31.versi. Arbitrio atq; balia. Debent igitur omnino indicia ꝑcedere torturã, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Bologni. in addi. ad tract.de tormẽtis, Guid.de Suz.n. 29. Et ideo etiam si post torturam illatam legitima superuenirẽt Indicia, nõ propterea tortura, nõ præcedentibus indicijs illata legitimaretur.

Et ita tenent communiter Doctores, & aduocati, vt dicit Alber. in l. maritus, nnmer. 4. ff. de quæsti. Vide quæ dixi suprà, q. 55. vers. Si verò. Et hæc conclusio locum habet non solum in minoribus delictis, sed etiam in maioribus, & atrocissimis, imò etiam in crimine læsæ Maiestat. prout etiam eo casu attestatur esse communem opi. Brun. de ind. & tortura, fol. 93. nu. 6. quem refert Practi. Conradi, fol. 300. in prin.

10 Sed pone, quòd reus sit solitus delinquere, & aliàs sit malæ vocis, conditionis & famæ, nunquid poterit sine alijs indicijs poni ad torturã? Resp. Aliqui dicunt quòd sic, & dicit Mars. in pract. crim. in §. diligenter, nu. 99. & seq. ꝙ in hoc conueniunt ferè omnes Doctores, prout illum refert Nouel. in pract. crim. fol. 41. nu. 54. Sed certè ego nõ inuenio Mars. in libro meo hoc explicitè dicentẽ in loco præallegato, licet multos referat ita tenentes, quinimo ipse tenet contrarium, prout ego etiã teneo, quia si ex eo solo possent iudices reos tormentis subijcere, quia aliàs deliquissent, haberent nimis latas habenas, quod non est permittendum propter imperitiam multorum. Et certè in hoc Ducatu illa opi. non seruatur, nisi in vilibus personis, prout sunt isti vagabundi, qui soliti sunt furari, & similes.

11 Sed nunquid bannitus, & condemnatus in contumaciam poterit torqueri sine alijs indicijs pro veritate delicti? Res. Bald. in l. 1. n. 13. in fi. C. de hære. instit. tenuit, quòd sic, & hanc dicit esse cõmunem opi. Foller. in prac. cri. fol. 309. nu. 8. Hæc tamen decisio videtur reddi valde dubitabilis ex his quæ dicit Boër. decis. 163. num. 5. & post eum Foller. in loco præalleg. Tu ita q; dic, quòd, Aut loquimur in bannito, & condemnato, qui postea fuerit captus. Et de tortura huic inferenda super veritate delicti non est tractandum, sed solũmodo de exequenda condemnatione, vt dixi infrà q. 96. vers. Quæro nunquid. Benè posset torqueri super socijs, & complicibus, & super alijs delictis, iuxta ea quæ dixi suprà, ver. Veritas est. Aut loquimur in bãnito, qui sit admissus ad nouas defensiones, put videtur loqui Bal. in loco præall. Et hoc casu vtique poterit torqueri ad veritatẽ delicti eruendam propter solum bannũ, & condemnationem, etiam quòd nulla alia contra cum legitima subsint indicia, & ita procedat cõis opi. Et si dicas (vt cõsiderant Boër. & Foller. in locis præallegatis) quòd non videtur posse in facto verificari hæc communis conclusio, cùm inquisitio, & bannum non valeant nisi præcedentibus legitimis indicijs, & consequenter quòd super tali banno nullũ potest fieri fundamentum? Res. quòd imò potest verificari in multis casibus, puta, si processum sit ad inquisitionem ex conscientia principis, nam eo casu procedit, & valet inquisitio, etiam alijs indicijs non præcedentibus, vt dixi suprà. q. 6. ver. Præterea scias. idẽ etiam si processum sit ex dispensatione senatus, vt sæpe fit, vel per inquisitionem, vel præceptis pœnalibus, non præcedentibus legitimis indicijs, sed solummodo suspicionibus, vel coniecturis, vt dixi suprà q. 31. vers. Item quæro. Præterea etiã tu scis, quòd multa indicia sufficiunt ad formandam inquisitionem, quæ non sufficiunt ad torturam, vt dixi suprà q. 40. vers. Ad formandam, si ergo inquisitus vel citatus, in aliquo ex prædictis casibus permiserit se bãniri, poterit deinde, si admittatur ad nouas defensiones, torqueri ex solo banno, & illis qualibuscunq; indicijs, etiam ꝙ aliàs non essent sufficientia ad torturam. Pariter etiam, si iste bannitus admissus ad nouas defensiones probauerit in suis defẽsionib. talia, ex qbus sint sublata vel elisa omnia indicia contra eum existentia, adhuc tamẽ propter solum bannum seu cõtumaciã poterit torqueri. Et sic vides, quòd in omnibus istis casibus optimè potest verificari communis opin. Et ita pluries vidi in practica obseruari.

12 Non sufficit adesse aliqua indicia contra reum ad hoc vt torqueri possit, nisi etiam illa indicia sint legitimè probata. Quomodo autem indicia probentur, dixi suprà q. 32.

13 Dixi quoq; non sufficere, quòd adsint indicia contra aliquem, & quòd ea legitimè probata fuerint, nisi etiam illa sint ad torturã sufficientia. Et hoc iudices Deum timentes debent semper præ oculis habere, ne aliquẽ iniustè tormentis subijciant, vt neq; ipsi in syndicatu teneãtur, vt dixi suprà. Ante- quã tamẽ Et dicit Afflic. quòd ipse semel respondit regi Federico etiam interroganti, ꝙ neq; etiam de auctoritate regia non poterat mandare hominẽ torqueri, contra quem non extabant indicia sufficientia, quem refert, & dicit se idem respondisse cardinali Columnæ Proregi Neap. Grammat. voto 32. nu. 9. Dixi suprà, vers. Dixi etiam. In hoc autem quæ dicantur indicia ad torturam sufficientia, scire debes, quòd in materia indicio-

in 4.membro, nu. 3. Nihilominus talis con-
suetudo de iure nihil valet. & ideo non est
obseruanda, & ita communiter tenetur, vt
dicit Carer. in loco præalle. quem refert Du-
ennas regul. 190. in 4. ampliatione. Hanc et-
iam dicit esse communem opi. Boss. in tit. de
indi. nume. 111. Et in hoc Ducatu ita obserua-
tur, quòd Doctores nõ subijciuntur tormen-
tis. Et ita rescripsit senatus prætori placentiæ
in causa cuiusdam Doctoris Mariani 24. O-
ctob. 1555. P.N.

17 Item quæro, nunquid personæ positæ in
dignitate possint torqueri? Resp. quòd non
neq; vti rei contra seipsos, neq; tanquam te-
stes contra alios. Et est communis opi. vt di-
cit Boss. in ti. de tortura testium, nu. 7. secun-
dum quam expressè iussit senatus abstinen-
dum esse à tortura contra D. Hieronymum
Pecorarium, eo quia esset feudatarius, licet
prius ordinasset, illum esse torquendum, 5.
Nouembris, 1558. A.C.

18 Quæro etiam, nunquid milites possint de
iure subijci tormẽtis? Resp. ꝙ non, & est text.
in l. milites. C. de quæst. Et hoc quidẽ in mili-
tibus antiqui temporis nullã habet difficul-
tatem, Sed quid in militib. nostri temporis?
Resp. ꝙ & ipsi gaudent hoc priuilegio, vt tor
queri non possint, & est communis opini. vt
dicit Grilland. de quæst. & tortura in 6. quæ-
stio. principali, nu. 3. Et dicit Boss. in ti. de ind.
nu. 104. ꝙ ita communiter concluditur. Hoc
tamen intellige vt procedat in his, qui hodi-
erno tempore appellantur Equites, vt decla-
raui suprà, lib. 2, §. Miles, Et in capitaneis, seu
ductoribus militum, secus autem in militi-
bus priuatis, nam illi quotidie torquentur,
Et in hoc nullus dubitat, vt dicit Bossius in
loco præallegato, num. 108.

19 Vlterius quæro, nunquid nobiles possint,
de iure torqueri? Resp. quòd non. & est text.
in l. nullus, C. ad l. Iul. Maiest. Sed hæc opi. nõ
seruatur in hoc Ducatu, prout etiam nec ser-
uari in Francia attestatur Guliel. de Bened. in
2. parte, ca. Raynutius, fol. 97. nu. 222. & Tira-
quel. de nobilitate, c. 20. nu. 134. in Hispania
verò ait Didacus lib. 2. resolut. cap. 9. num. 4.
quòd frequẽtius seruatur prima opi. In hoc
puto seruandam esse consuetudinem pro-
uinciæ, in qua processus agitatur, nam hodi-
ernis temporibus adeo propter indigna, &
vilia nobilium matrimonia videtur corru-
ptus flos nobilitatis, vt vix alicubi dici possit
aliquem verè esse nobilem.

20 Præterea quæro, nunquid decuriones ci-
uitatũ possint de iure torqueri? Respõ. quòd
non, & est text. in l. decuriones. ff. de quæst.
Sed quicquid sit de iure, contrarium serua-
tur de consuetudine, vt attestatur Odofred.
in d. tract. de quæsti. Gand. in tit. de quæs. nu.
38. quem refert Aug. ad Aug. de malef. in ver-
bo, Quod fama publica, post nu. 102. & Pract.
Carer. fol. 144. post nume. 180. versic. & ideo
decuriones, & Brunus de ind. & tortura, fol.
80. nume. 20. & Paris Put. de synd. fol. 238. nu.
4. Idem attestatur Guido de Suz. in loco præ-
alleg. nume. 110. Iacob. de Beluis. in pract. cri.
in Rubr. de quæs. num. 18. Alb. in l. Diuo Mar-
co, C. de quæst. quem refert Martin Lauden.
de consil. dominorum, q. 7. & Petrus Bellus
de re milit. fol. 83. nume. 36. Salyc. in d. l. diuo
Marco, circa fi. qui dicit quòd in Lombardia
non seruatur. Baid. in tract. de quæst. fol. 264.
nume. 4. in fin. Cæpoli. cons. crim. 40. in pri-
mo dubio, Ant. de Canar. de quæst. in quarto
membro, num. 4.

21 Quæro, nũquid minores 14. annis possint
torqueri? Respõ. quòd non, & hanc dicit esse
receptam sententiam Placa lib. 1. delictor. c.
32. nu. 12. Et dicit text. in l. 1. §. impubes, ff. ad
Sylle. quòd ita solet vsu obseruari, vt s. non
torqueantur, sed terreantur tantùm, & habe-
na, aut ferula, seu virgis cedantur, refert Ana.
in ca. 1. nu. 10. de deli. puerorum, & Anto. Go-
mes. ca. 1. delictor. nu. 67. Et dicit esse indubi-
tatum Igneus in l. excipiuntur, num. 49. ff. ad
Syile. Et ita etiam quotidie in hoc Ducatu
obseruari videmus, licet senatus quandoq;
iusserit in eculeo eleuari quendam Martiũ
Magonum minorem 14. annis, 8. Aprilis 1552.
P.N. quòd fuit mirandum, ex quo agebatur
tãtummodo de percussione facta cum lapi-
dibus, ex qua non erat secuta mors, & aderat
partis remissio.

22 Non etiam debet iudex senes decrepitos
tormẽtis subijcere, vt colligitur ex tex. in l. 3.
§. ignoscitur, ff. ad Sylle. & est communis opi.
vt attestatur Pract. Paul. Grilland. de diuers.
crim. lib. 3. in 6. quæst. nu. 5. prout illum refert
Viuius in lib. cõmunium opi. in verbo, Senex
ætatis. Iussit tamen senatus terreri sub ecu-
leo quẽdam senem decrepitum, 26. Nouem.
1550. P.N. Cæterùm senex non decrepitus be-
nè potest torqueri, vt per Grammat. decisio.
34. col. 1. Et reperio, quòd in facti contingen-
tia senatus iussit torqueri quendam Aluisi-
um de Lorto, licet sexagenarium, vbi esset ro
bustus, 17. Septembris 1547. P.N. & alium Mi-
chaëlem Bratni, licet esset ætatis annor. 65.

eo tamen modo, quo per ætatem torqueri poterat, 18. Iunij 1561. P.N.

23 Quæro modò, nunquid mulier prægnans possit torqueri? Resp. quòd non, & ita obseruatur, vt dicit tex. in l. prægnātis, ff. de pœnis, Consuetudo autem obseruat, vt & post partum editū nō torqueatur, nisi elapsis quadraginta diebus purgationis. Et ita seruari iussit senatus in quadam Catharina Garrona 26. Febr. 1559. P.N. Idem etiam obseruat senatus in mulieribus lactantibus, & ita iussit in facti contingentia non esse torquendā quandam Felicitatem testem, quæ puerum lactabat, 11. Maij 1557. P.N.

24 Sed an clerici possunt de iure torqueri? Respō. quòd sic, & est communis opi. vt dicit Abb. in c. post cessionem de reg. iur. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera C. num. 86. qui fortè voluit allegare Abb. in c. cùm in contemplatione, de reg. iur. de quo ego inferius mentionē feci. Hanc tamen conclusionem intellige vt ꝓcedat, quādo clerici sunt de crimine diffamati, & suspecti, nā eo casu vtriq; possunt ex casu torqueri, aliàs secus. Ita dicit Abb. Antiquus, in ca. 1. in verbo, Vt audiuimus de deposito, vbi ait, quòd rarò, imò nunquam inuenies, quòd clerici torqueātur nisi infames. Et ita communiter teneri attestatur Alex. in Apost. ad Bart. in l. fin. sub nume. 5. in verbo, Specialia, ff. de quæst. quem refert Boss. in tit. de tortura testium nume. 6. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Scribentes in d. ca. primò de deposito, & in specie Florian. & Imola, numero 9. & Card. & Barb. colu. 4. Felin. in c. vniuersitati, post nume. 2. de senten. excom. vbi dicit, quòd ita per omnes Doctores tenetur, quem refert Foller. in practica crim. canon. fol. 259. nu. 6. Dec. in c. at si clerici, in prin. nu. 19. de iudic. & Marsil. sing. 55. aduertas, prout illos refert Villalob. in loco præallegat. num. 87. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Clerici non possunt, Gigas de crim. læsæ Maiest. fol. 116. num. 3. Simancas de hæret. c. 63. nu. 27. Duennas regula 190. in 3. limitatione, Boss. in titu. de indicijs, nu. 35. Et si non sufficeret vnus testis de visu contra clericū, nisi etiam adesset diffamatio, quod tamē nō credo seruari in practica, prout illud nō seruari in ciuitate Mediolani attestatur Boss. in eod. tit. de indic. post nu. 103. Et hæc quidem omnia procedunt non modò in simplicibus clericis, sed etiā in presbyteris, nam & ipsi possunt torqueri, quidquid dixerit Bar. in l. ex libero, circa pri. ff. de quæst. Vide quæ dixi suprà, q. 25. versi. Sed nunquid. Et hanc dicit esse communem opi. Abb. in c. cùm in contemplatione, post num. 6, de reg. iur. Diaz in pract. cri. cano. ca. 117. nu. 1. quamuis illum vel contrarium attestantem referre videatur. Pract. Conradi, fol. 301. post num. 35. limita. nisi tamen liber est corruptus, quòd certè suspicor. Boss. in tit. de ind. n. 103. Et ita seruari attestatur Paris Put. de synd. fol. 474. c. 3. post num. 7. subdens, se vidisse pluries eos torqueri pro veneno dato consanguineis, & in crimine læsæ Maiest. & pro sepulchris violatis exhumando cadauera, & ea spoliando, &c. Scias tamen, quòd in omnem casum tortura non debet esse ita seuera in clericis, sicut in laicis. Et hæc est communis opin. vt attestatur Abb. in d. ca. cùm in contemplatione, post nume. 6. de reg. iur. quem refert Diaz in pract. crim. can. c. 117. post num. 5. & Viuius in loco præallegato.

25 Sed hîc quæro, nunquid iudex laicus, vel ministri laici possint torquere clericum de mandato episcopi sui? Respō. de iure, quòd non, & est communis opin. vt dicit Ripa in c. decernimus, n. 39. de iudi. Sed certè communis obseruantia se habet in contrarium, vt dicit Abb. in c. vt famæ, nu. 8. de senten. excom. quem refert Diaz in d. c. 117. nume. 6. Foller. in pract. crim. canon. fol. 260. num. 11. Simancas de hæreticis, cap. 63. nume. 29. Et ita quotidie videmus obseruari, vt mandante episcopo, clerici à iudicibus laicis torqueantur. Et licet Abb. in d. c. vt famæ, dicat quòd est mala consuetudo, tamen Card. Alexā. in c. illi qui, suprà, q. 5. dicit, quòd non est mala consuetudo & ita etiam mihi videtur aliàs sæpenumero delicta clericorum remanerent impunita, quia si nō essent laici, qui torquerent, clerici nunquam torquerentur, vt dicit Foller. in loco præall.

26 Vbi nihil obstet, quò minus possit reus tormentis subijci, tunc decernere debet iudex procedendum esse contra eum ad torturam. Tenetur tamen (secundum aliquos) prius requirere accusatorem, ad cuius instantiam habenda est quæst. aliàs non potest reum tormentis subijcere, & dicit Pract. Casoni, fol. 81. num. 1. quòd in hoc omnes Doctores scribentes in hac materia consentiunt. Quod tamē ego non credo verum, & in omnem casum de consuetudine, non seruatur, prout etiam ipsemet fatetur, subdens, quòd hoc tempore per totam Italiam iudex, nō expectata requisitione

quisitione accusatoris, reum torquet, & in hoc nulla est difficultas.

27 Sed quid agendum, si reus appellet ab huiusmodi decreto, nunqd erit à tortura supersedendum? Respō. Aliqui dicunt, ꝙ sic, & ita decisum fuisse in curia Delphin. refert Guido. Papæ decis. 74. vbi dicit, ꝙ de stylo curiarum tam parlamenti superioris, quàm inferioris, supersedetur ab executione torturæ. Et illū refert. Marcus decisi. 907. quæritur quando, n. 4. Quinimò (secundum aliquos) potest appellari non modò à decreto rorturæ, sed etiam à comminatione facta de torquendo, & interposita huiusmodi appellatione, debet iudex supersedere à tortuta. Et dicit Carauita super ritu 259. magnæ curiæ, nu. 14. in fin. ꝙ ita seruatur, & practicatur quotidie. Item etiam semper vidisse seruari in magna curia Vicariæ attestatur Gramma. super c. Regni, fol. 133. num. 4. in fin. Dicit tamen Maranta in suo Speculo, fol. 136. nume. 14. quòd solent cauti iudices nō interponere decretum palam de torquēdo reum, ne detur materia appellandi, sed ducto reo ad locū torturæ, statim cum incipit ligari, solent interponere decretum de torquendo, & immediatè torquere. Faciunt quæ dixi infrà, versic. Quæro nunc. Postquam enim reus applicatur tormentis, non auditur eius appellatio, & ita in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Parisiense attestatur Papo lib. 24. tit. 9. Arresto 13. Sed certè apud nos, cùm ex dispositione decretorum sublata sit omnis appellatio in criminalibus, etiam in inrerlocutorijs, frustra interponuntur huiusmodi appellationes, nam (eis non attentis) iudices ad vlteriora procedunt.

28 Sed quid si ille, quem iudex decernit esse torquendum, petat sibi dari copiam indiciorum cum termino defensionis, nunquid est audiendus? Respō. Pract. Casoni, fol. 69. nu. 3. dicit, quòd secundum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam, licet hodie iudices non data copia indiciorū procedant ad torturam. Tu verò dic, ꝙ si quidem reus, priusquā torqueatur petat sibi dari copiam indiciorum, debet iudex supersedere à tortura, & audire eius defensiones, maxime si aliquid allegetur, quò probato nō esset ad torturam deueniēdum. Et ita cōiter teneri attestatur Alber. in l. vnius. §. cognitorum, num. 3. ff. de q. quem refert Ias. cons. 175. col. fi. vers. 2. allego, lib. 1. Si verò non petatur, tūc potest iudex procedere ad torturam, etiam nō decreta copiā processus, vel termino defensionum vt dixi suprà, q. 49. vers. Sed nisi quid. Et ita intelligendum est, quod dicit seruari Boss. in tit. de ind. nu. 74.

29 Quæro, si plures sint torquendi, à quo sit incipiendum? Respō. quòd regulariter incipiendum est ab eis, qui sunt magis suspecti. Si verò omnes sint æqualiter suspecti, tunc si est masculus, & fœmina, est incipiendum à fœmina tanquam à timidiori: sed si sunt omnes masculi, incipiendum est à minori, debiliori, & timidiori. Ita colligitur ex tex. in l. vnius, in princ. ff. de qu. & hunc ordinem in tortura inserenda obseruari attestatur Maranta in suo Spec. fol. 82. num. 13. Dicit etiam pract. Cas. fol. 82. n. 3. quòd iudices consueuerunt incipere à debiliori.

30 Decreta tortura, priusquam reo infertur debet iudex animaduertere, ne reus aliquid eo die comederit, aut biberit, & ita seruatur de consuetudine, vt dicit Paris Putr. de syndic. fol. 455. nume. 11. Pract. Millei, fol. 103. nu. 52. Et intellige eo die, scilicet per decem horas antequam torqueatur. Et ita seruat communis practica, vt attestatur Marsil. in l. 1. in princ. num. 29. ff. de quæst.

31 Nunc de gradibus torturæ videamus, nam (vt est omnib. notissimū) non oēs rei in codē modo torquentur, sed aliqui grauius, aliqui leuius, secundum qualitatem delicti, & indiciorum, quæ ex processu resultant, & in hoc etiam maximè versatur iudicis arbitriū, cùm (vt sæpius dixi) tota hæc materia indiciorū, & torturæ, videatur remissa arbitrio iudicis. Scias igitur, ꝙ quinq; sunt gradus torturæ, scil. Primò, minæ de torquendo. Secundò, conductio ad locum tormentorum. Tertiò, spoliatio, & ligatura. Quartò, eleuatio in eculeo. Quintò, squassatio. Et nota, ꝙ licet videatur, ꝙ minæ de torquendo, conductio ad locum tormentorū, spoliatio & huiusmodi nō possit propriè dici species torturę, nihilominus (secūdm aliquos) talis metus, & suspicio torquendi æquiparatur torturæ, & ita colligūt ex Bal. in l. interpositas, circa fi. C. de trāsact. Et dicit Mars. in l. 1. n. 15. ff. de q. & in practi. crim. §. expedita, num. 2. quod ita concludunt omnes. Hinc infertur, quòd paria sunt confiteri per tormenta, vel metu tormentorum, quòd quidem si esset verum, esset maximè vtile. Nam inter confessionem factam sponte, & eā, quæ fit metu tormentorū, multum interest, vt potest videri in discursu materiæ, præsertim suprà, q. 55. versic. Item posset,

ſet,& ſeq. & infrà verſic. Cæterùm ſi reus.Sed certè quidquid ſit de iure, practica contrarium obſeruat, nam etiam ſi iudex dicat reo minando,quòd faciet illum,niſi confiteatur veritatem,conduci ad locum torturæ,& torqueri, talis confeſſio dicitur ſponte facta,nõ autem metu tormentorũ.Et ita tenet Gand. in tit. de quæſt. quem alij Doctores ſequuntur, vt dicit Practic.Carer. fol.133.verſi Sed ſi iudex. Pariter etiam conductio rei ad funem dicitur leuis terror.Et ita ferè omnes tenent, vt dicit Pract.Caſoni, fol.90. num.3. Et audiui à præſide Arrigono, qui fuit vir magnæ practicæ, præſertim in criminalibus quòd apud ſenatum nõ ſunt niſi tres gradus in tortura. Primus eſt terrere. Et hic comprehendit non ſolùm minas de torquendo, ſed etiam conductionem ad locum tormentorũ, & ſpoliationem, & ligaturam, niſi tamen ligatura eſſet multum atrox, & ſtricta, & cum taxillis, vt faciunt pleriq; iudices. Et vidi in facto in quodam medico de loco Olegij, qui plus paſſus eſt in ſolo ligatura eo modo facta,quam alij in tortura, talis enim poſſet æquiparari torturæ. Secundus gradus eſt ponere in tormentis,vel interrogare in tormentis. Et hoc eſt eleuare, & in ſuſpenſo tenere per aliquod notabile ſpaciũ. Tertius eſt torquere.Et hoc eſt ſquaſſare,& verificatur apud nos in vno ictu funis. Si tamen ſenatus iubeat benè torqueri,vel acriter, tunc ſolent dari duo ictus funis. Et hæc omnia nota, vt ſcias exequi literas ſenatus tu,qui facis officia criminalia in hac prouincia.

32 Sed an fortè ex eo, quod ille, qui eſt crimẽ confeſſus, eſſet in carceribus detentus, dicitur talis confeſſio extorta metu tormentorum? Reſp. Aliqui dicũt,quòd ſic,& ita videtur conſuluiſſe Anch.conſ.24.n.4.cuius opi. dicit eſſe communem Alex.conſ.52,nu.3.lib. 5. prout illum refert Neuiz. in ſylua nuptiali, fol.12. col.1.Sed certè Alexã. ibi in libro meo non dicit, quòd hæc ſit communis opi. prout iudicio meo non eſt neq; vera, neq; communis,iuxta ea quæ ſuprà ſtatim dixi, neque apud nos ſeruatur in practica. Nam eam tenendo omnis confeſſio diceretur extorta metu tormentorum, cùm omnes ferè, qui confitentur delicta commiſiſſe tempore cõfeſſionis, ſint in carceribus detenti, & ſic per eam deſtruerentur omnes ferè proceſſus criminales.

33 Debet igitur iudex torturam adhibere pro modo indiciorũ, vt dixi. Et ideo ſi nõ adſint indicia perfecta, & ſufficientia ad torturam, puta, ſi adſit tantùm vnus teſtis de viſu, qui non ſit integer, vel ſi adſint duo teſtes ſingulares deponentes de indicijs remotis,vel huiuſmodi poterit procedere ad primũ, vel ſecun. grad. torturæ, vel etiam ad alios ſubſequentes, non tamen ad plenam torturam, quia ad illam deuenire non debent, niſi præcedat ſaltem vnum indiciũ ſufficiens ad torturam, & legitimè probatum, vt dixi ſuprà, verſ.Dixi quoq;,& ſeq. Et in his gradib. (vt ſæpius dixi) non poteſt dari certa regula,ſed iudex ſecundum arbitriũ, & conſcientiã ſuam ita faciet, vt qualitas delicti,& perſonæ,& indiciorum poſtulare videbitur. Plenam autẽ torturam dico, quando reus ſquaſſatur. Et ideo ſcias, quòd ſecundum Marſil. in pract, crim.§.occurrit,col.2. verſi. Et poteſt poni,& §.nunc videndum, nu.52. quem refert Pract. Caſoni,fol.83.num. 5. ex communi practica; & conſuetudine totius Italiæ pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ,ſeu (vt vulgò dicitur) ſquaſſi c bordæ. Et dicit Nouel. in pract.crim.ſol.92.num.28. quòd ex approbata conſuetudine motus torturæ temperatus eſt, quando quis torquetur in tribus diebus ſeparatim. Sed certè in hac prouincia non ſeruatur talis conſuetudo, nam pro vno indicio, etiam proximo actui, non dantur tres ictus funis, ſed duo tantùm ad ſummum, & non vltra:& ſi plura ſint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, ſed omnib. computatis dantur duo,vel tres,& nõ vltra:& ſi indicia ſint plura, & vrgentia, tunc torquetur reus interpollatis diebus ſeu vicibus.Et iſte modus, quem Nouell.in loco præalleg. appellat temperatum apud nos habetur pro acri, & grauiſſimo, neq; vnquam ex quibuſlibet indicijs vidi aliquem iudicem (niſi iuſſu ſenatus) excedere tres ictus torturæ,neq; torquere aliquem interpollatis diebus in hac prouincia, in qua ſumma iuſtitia cum ſumma temperantia,& humanitate adminiſtrari ſolet.

34 Quæro, an tortura inferri debeat die feriato? Reſp. quòd in criminalibus atrocioribus poteſt procedi ad torturam omnibus diebus, etiam paſchalibus, ſed in minoribus delictis non,& videtur text.in l. nemo. C. de epiſc. audien. Conſuetudo tamen malè ſeruat hoc, vt dicit Brunus de indic. & tortura, fol.121.num.52.prout etiam (ſecundum eum) malè ſeruat cætera ſuperius dicta in hac materia.Ego tamen à iudicibus Deum timentibus

bus vidi obseruari, vt nisi in delictis capitalibus, rei in diebus feriatis in honorem Dei non torqueantur, & laudo, vt ita obseruetur. Vide quæ dixi infrà, quæst. 97. vers. Quæro etiam.

35 Quæro nūc, an examini, quòd reus facit in tortura, possit interesse eius aduocatus, vel procurator? Respō. De iure communi fortè posset dici, quòd sic, vt videtur esse tex. in l. si postulauerit, §. quęstioni. ff. de adul. sed certè hoc de consuetudine nō seruatur, vt attestatur Afbe. in Rub. C. de quæst. In fi. & d. §. quęstioni. num. & dicit Ang. in l. custodias. ff. de pub. iu. quòd nec aduocati accusatoris, neq; accusati debent interesse torturę, & quòd ita obseruat hodie generalis consuetudo mundi. Dicit etiam Foller. in pract. cri. fol. 424. nu. 116. quòd de facto seruatur, quòd tortura detur in occulto, & absentibus aduocatis, licet aduocatus fisci (vt ipse ait) ex quodam abusu interueniat. Faciunt quæ dixi sup. q. 45. versi. Quæro etiam. Benè dicit Imola in d. l. custodias, in fine princ. quòd prius, quàm tortura reo inferatur, in illa scilicet examinatione, an reus sit torquendus, vel ne, sunt requirendi, & audiendi aduocati reorum, sed non in actu ipsius torturæ, subdens, quòd ita seruat generalis consuetudo, & illum refert Marcus decis. 908. quæritur an patroni, nu. 7. & idem ante eum dixit Bart. in d. l. custodias, num. 1. quem refert Ant. de Canar. de Quæstio. in 2. membro, nume. 54. Hoc tamen, vt scilicet requirantur aduocati reorum, in illa examinatione an sint torquendi, vel ne, non seruatur in hoc Ducatu, sed decretum torturæ secretò fit, & quàm primum fieri potest executioni mittitur, ne possint aduocati reos instruere ad veritatem negandam, vt quotidie fieri videmus. Faciunt quæ dixi suprà, versic. Sed quid agendum.

36 Item debet iudex aduertere, ne reum torqueri faciat modis exquisitis, & non consuetis, nam iudices, qui talia faciunt, potius sunt carnificibus, quàm iudicib. comparandi. Scias tamen, quòd modus torquendi per ictum funis, manibus post terga ligatis, est de iure licitus, vt colligi videtur ex text. in l. nullus. C. ad l. Iul. maiest. & est à consuetudine communiter approbatus, vt dicit Brun. de indic. & tortura, fol. 65. post nume. 6. vbi inuehitur contra huiusmodi iudices, noua genera tormentorum inuenientes, quorū multa recenser Marsil. in d. l. 1. in prin. nu 27. ff. de quæst. & Pract. lodo. fol. 109. n. 18. dicens, quòd ex inolita consuetudine varijs instrumentis, diuersisque materia exercetur tortura per iudices maleficiorum. Sed apud nos solummodo est in vsu modus fune torquendi, quem etiam generaliter vsu frequentiorem esse attestatur Pract. Carer. fol. 138. col. 1. & quandoq; etiam, quando rei non possunt propter debilitatem, vel aliam causam fune torqueri, solēt torqueri igne apposito ad plantas pedum, neq; extra hos duos modos vidi aliquem in hac prouincia torqueri.

37 Iudex autem debet in hac materia torturæ seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo nō errabit, & caueat diligenter, ne in torquēdo excedat modum cōsuetum, & qui adhiberi debet iuxta qualitatem personæ, aliàs tenebitur in syndicatu. Ita dicit Bart. in l. quæstionis modum, num. 1. ff. de quæst. cuius opin. in hoc communiter approbatur, vt dicit Mars. in pract. crim. §. expedita, nu. 89. in fi. Nam si fortè reus in tortura moriretur, si quidem iudex excessit dolo, tenetur de homicidio, si verò excessit culpa, punitur secundū modum culpæ, vt dicit Bar. ibi. Et hæc est communis resolutio, vt dicit Bellon. con sil. 84. nu. 12. Faciunt quæ dixi sup. vers. Antequam tamen. Et hunc casum dicit Bar. ibidem sibi de facto contigisse, quia cùm vidisset quendam iuuenem robustum, torsit illū, & statim ferè mortuus est. Et dicit Ama. de synd. post nu. 115. quem refert Brun. de Indic. & tortura, fol. 109. num. 32. quòd cautè agendum est, quantum fieri potest, ne casus mortis in tortura accidat, propter euitandas calumnias popularium & vulgarium, quæ a de facto dicit vidisse, & audiuisse propter huiusmodi casus contra officiales etiam innocentes arma ta manu insurgere, vt euenit Perusij contra D. Sanctum de Corneio potestatem, qui vix euasit à furore populi. Vbi tamē iudex non facit nisi id, quòd debuit, talis mors non habetur in consideratione, secundum Bartol. in d. l. quæstionis modum, qui ab omnibus approbatur, vt dicit Boss. in tit. de tortura, numer. 30. & est bonum consilium, quòd Notarius adhibitus ad torturam ponat in actis processus qualitatem, & quātitatem torturæ, omnia particulariter describendo, ad hoc, vt semper apparere possit, an interuenerit aliqs excessus ex parte iudicis. Et ita communiter fit, & seruatur, teste Ant. Gomez. c. 13. delictorum, post num. 6. versi. Si verò iudex.

38 Illata reo tortura, si ipse neget delictū commisisse,

misisse, & nihil fateatur, tunc dicitur purgasse indicia contra se existentia, quasi puram veritatē dixisse videatur, & ita seruatur, vt dicit Albe. in rub. C. de quæst. nu. 9. Dicit etiam Alber. in l. edictum, num. 2. ff. de quæst. quòd communiter totus mundus ita tenet, & seruat, quē refert Boër. decis. 163. nu. 12. & Gram. decis. 8. post nu. 9. & decis. 96. num. 2. & Dida. pract. q. 23. fol. 167. col. 1. & dicit Pract. Casoni, fol. 75. nu. 2. quòd hanc opi. Alber. omnes obseruant in Italia. Hanc etiam dicit esse communem obseruantiam Cæpol. cons. crim. 32. col. 1. vers. nec potest dici. Et hoc etiam, si delictum fuisset cōtra ipsum plenè probatum, vt dicunt aliqui ex præallegatis Doctoribus. Debetq; hoc casu iudex facere scribi in actis, qualiter tortura fuit moderatè adhibita, & indicia sunt purgata, & postea debet eum relaxare fideiussori. Et ita est communis practica, & obseruantia, vt dicit Marsil. in l. repe. nu. 24. ff. de quæst. & in pract. cri. §. quoniam, nu. 49. quem refert Anto. Gomes. c. 13. delict. nu. 18. licet ipse teneat, quòd imò reus sit diffinitiuè absoluendus, in quo proposito videnda sunt ea, quæ dixi sup. q. 62. vers. Forma autem. Idem etiam practicari attestatur Carer. in Pract. crim. fol. 171. nu. 202. quem refert Simancas de hæret. c. 63. nu. 36. Apud nos autem quādoq; etiam post grauem torturam, & perseuerentiam rei in negatione, vbi indicia sunt valdè vrgētia, solet senatus reos cōdemnare, non quidem ad pœnam ordinariam, sed extra ordinariam, puta, triremium, ad tempus, & aliquando etiam in perpetuū, præsertim quando reus est valde famosus, vt etiam refert Boss. in titu. de inquisitione, nu. 30. Quinimò dicit Papa lib. 24. tit. 9. Arresto. 1. quòd parlamentum Parisiense solet reos conuictos tormētis subijcere, & licet in tormentis persistant, nihilominus ad mortem condemnare, quæ tamen practica mihi nunquam placuit, licet etiam illam in pœnis extraordinarijs obseruet cōs. Neap. teste Gram. decis. 8. & crim. 12. in fi. & credo illam esse iuri, & æquitati contrariam.

39 Et in hoc proposito nota, quòd si iudex aliquē iniustè, & indebitè subiecerit tormentis, potest hoc casu vti cautela, quam ponit Ang. in l. Iniutiarum. §. si quis quod decreto. ff. de iniur. vt scilicet illum blandis verbis inducat ad confitendum in actis, quòd fuit legitimè tortus, & nō tenebitur in syndicatu, & ita illum refert Catald. de synd. nu. 7. subdens, quòd ita vidi de facto practicari, quem refert etiam Brun. de indicijs & tortura, fol. 130. in fi. & Thomas Ferra. caut. 14. tura sunt, vers. primo. Sed certè in hoc ducatu non seruatur, quòd iudex hæc faciat scribi in actis, prout neque etiam seruatur, vt purgatis indicijs per torturam reus cēseatur puram veritatem dixisse, cùm plerunq; (vt dixi) etiam post torturam illatam multi condemnentur in pœnam etiam corporalem. Scias etiam quòd si reus non esset sufficienter tortus, vel si noua indicia superuenirēt, ijs casibus posset, & deberet tortura repeti, vt dixi infrà ver. Vltimò videndum.

40 Cæterùm si reus in tormentis delictū confiteatur, scire debes, quòd adhuc nō est standum tali confessioni factæ in tortura, nisi reus in illa perseueret, & eā ratificet extra tormēta ad bancum iuris. Et hæc est communis opin. vt dicit Boër. in d. decis. 163. nu. 18. Brun. de indi. & tortura, fol. 134. nu. 3. & fol. 146. nu. 21. Ita etiam communiter distingui attestatur Abb. in c. cùm in contemplatione, nu. 7. de reg. iur. & ita seruat consuetudo, vt attestatur Bart. in l. 1. in vltimis verbis, ff. de custo. reorum, quem refert Marian. in repet. c. qualiter & quando, nu. 233. & Pract. Millei, fol. 65. nu. 16. Quod intellige vt procedat, siue talis confessio facta fuerit præcedentibus indicijs, siue nō. Et ita communiter teneri attestatur Pract. Carer. fol. 166. nu. 196. Et aduerte, quod non sufficit, quòd totus tacitè perseueret in confessione, illā non reuocando. Sed opus est, quòd illam expressè ratificet apud acta, & ita obseruat consuetudo, vt dicit Anto. de Canar. de quæsti. in quinto membro, num. 9. Et in hoc proposito bona est practica quam docet Andr. de Isern. super 1. parte constitutio. Regni, Rubr. 27. col. 6. quem refert Paris Put. de synd. fol. 451. post num. 1. quòd scilicet iudex postquam habuit cōfessionem inquisiti in tormentis, non permittat eum conduci ad illos carceres, in quibus sunt etiam alij carcerati, quia in carcere, vbi sunt multi criminosi, est schola, quia de facili vnus docet alium, quid debeat dicere vt euadat, & sic ꝙ reuocet suam confessionem, propterea debet eum poni facere in carcere separato. Et dicit Afflict. super ea Rub. nu. 44. in fin. quòd cauti iudices ita faciunt.

41 Et circa hāc ratificationem aduerte, quia nō debet statim fieri huiusmodi ratificatio, ꝑsumeretur enim adhuc durare metus tormentorum, sed est expectandum spacium vnius diei. Quod intellige secundum aliquos, id est

id est vigintiquatuor horarum. Et hanc dicit esse eŏdem doctrinam, & practicā huius articuli Ant. Gomes. ca. 13. delict. nu. 24. & secundum alios, id est, de vna die ad aliā sequentē, licet non intercedat plenè spacium viginti quatuor horarū, sed sit saltem nox intermedia. Sed in hoc pncto standū esse arbitrio iudicis, vt dicit Bar. in l. 1. §. diuus Seuerus nu. 4. ff. de quæst. cuius sententiam communiter approbari attestatur Simācas de hæret. c. 63. num. 42. & prout etiam in effectu velle Doct. dicit Ant. de Canat. de quæst. in quinto mēbro, nu. 7. ipse secundum qualitatem torturæ illatæ iudicabit, quanto temporis spacio præsumatur, cessare dolor ac metus tormentorū, potest enim fuisse adeo leuis tortura, vt etiam eodem die non esset inconueniens, vt fieret ratificatio interiecto aliquot horarum spacio, tutius tamē est expectare in diē sequentem, licet assessores hoc non obseruent, vt ait Cępol. consi. crim. & quod in hoc casu, multos enim incontinenti ducunt ad ratificandum, & (secundum eum) pessimè faciunt non proculdubio deberent permittere, vt tortus saltem per vnum diem, vel per vnā noctem requiesceret, quòd etiam ante eum dixit Angel. in l. secunda numero. primo. C. de custod. reorum. & apud nos optimè seruatur.

42 Debet quoq; talis ratificatio fieri non in carcere, sed ad bancum iuris, & sic in iudicio. Ita dicit Bart. in d. l. 1. §. diuus Seuerus, num. 3. ff. de quæst. & ita practicatur, vt attestatur Bald. cōs. 85. in fi. lib. 1. Debet etiā fieri in loco, vbi reus tormenta, seu instrumenta ad torquendum videre non possit, aliter enim dici posset, quòd adhuc duraret metus tormentorum, Et ita tenent Doc. vt dicit Io. And. in c. cū in contēplatione, de reg. iur. quē refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica, post nu. 137. Et nota, ꝙ licet secundum aliquos tutius esset, quòd in tali ratificatione seu perseuerantia adhiberētur testes, ex quo est actus tanti præiudicij, tamē hoc in practica non seruatur, sed sine testib. statur actis factis per notariū coram iudice, & ita de generali cōsuetudine obseruari attestatur Vitali. malef. inti. de forma perseuerationis, nume. 3. Solētq; tanti assessores hoc casu facere scribi in actis, quòd reus sponte ita confitetur, & hoc nō obstante quòd tortura præcesserit, & quasi vt plurimū illa scriptura est falsa, vt dicit Bald. in l. 2. n. 3. C. de custo. reor. quem refert Brun. de indic. & tortura, fol. 147. num. 22. Nihilominus hæc generalis consuetudo excusat iudicem, & notarium à pœna falsi, vt dicit Bal. in l. 1. nu. 30. C. de confess. quem refert Brun. in loco præalleg. n. 24. & seq. vbi etiam, nu. 28. dicit, quòd si tortura fuit iusta, & præcedentib. legitimis indicijs illata, tunc si transactio debito tempore, & interuallo reus confitetur, licet scribere sponte, & subdit. ꝙ ita seruat consuetudo.

43 Vbi verò reus, ductus ad bancum iuris ad ratificandum suam confessionem, illam non ratificet, sed reuocet, tunc debet iterū in tormentis reponi, ad hoc, vt in ipsa confessione perseueret, vt dixi suprà. q. 21. versi. Vlterius quæro.

44 Sin autem reus extra tormenta, & seruatis seruandis ratificauerit confessionem prius in tormentis factam, tunc debet iudex ei statuere aliquem breuem terminum, puta duorum dierum, vel trium ad producendum, & allegandum omnes suas defensiones, quas facere intendit contra suam confessionem, & ita est de communi obseruantia, vt dicit Maranta in suo Speculo, fol. 136. num. 25. quæ practica mihi summopere placet, licet aliqui officiales parum docti illam non obseruent, & credo quòd aliter reus non posset condēnari quia diceretur mori indefensus, nā etiam contra propriam confessionem, præsertim in tormentis factam, multa deduci & ꝓbari possunt, vt dixi suprà q. 55. Vide quæ dixi infrà quæstio. proxima, circa princip. Quinimò posset talem cōfessionem etiam post ratificationē ex interuallo reuocare, & si probaret errorem, esset absoluendus. Et ita refert iudicatum fuisse in facti contingentia per cons. Neap. Gram. super constit. Regni, fol. 23. num. 23. Dixi suprà in d. q. 55. versic. Sed pone. Vbi verò nihil probet, poterit reus ex tali confessione condemnari, & ita tenent omnes, vt dicit Bald. in l. 2. nu. 3. C. de custo. reorum, quem refert Afflic. super prima parte constit. Regni, Rub. 27. nu. 43.

45 Successiuè quæro, nunquid reus, qui confessus est crimen, de quo contra eum adsunt indicia, possit interrogari de alijs delictis, de quibus contra eum non sint indicia? Resp. quòd de iure secundum omnes non potest interrogari, vt dicit Prac. Casoni, fol. 85. nu. 8. & est tex. in l. 1. in princip. ff. de quæst. & dicit Vitali. de malef. in Rub. quæ indicib. &c. n. 6. & seq. quòd assessores, qui hoc faciunt, malè faciunt, saltem quando proceditur per viam accusationis. Sed certè quicquid sit de iure,

cōtrarium seruatur de consuetudine, vt dicit Angel. de malefic. in verbo, Fama publica, num. 120. Practic. Miliei fol. 107. nu. 19. Dicit etiam Gand. de malefic. in tit. de quæst. num. 19. quòd de generali consuetudine totius Italiæ seruatur contrarium, & specialiter in furtis, quia magis frequentantur, quē refert Marsi. in pract. crimi. §. constante, num. 14. & cons. 53. numer. 9. & Diaz in pract. crim. canon. ca. 117. nu. 3. in fin. & Brun. de indic. & tortura, fol. 129. nu. 64. & Gram. voto 13. nu. 2. Idem dicit Iacob. de Belnis. in pract. crim. in Rub. de quæst. nu. 55 Pract. Carer. fol. 168. nu. 198. Anto. de Rosellis, & indic. & tortura nu. 14. quem refert Pract. Conradi, fol. 292. num. 22. De hac etiam generali consuetudine Italiæ attestatur Guido de Suzar. in tract. de indic. & tortura, numer. 56. Odofre in tracta. de quæst. in 11. quæst. quē refert Gram. decis. 34. n. 34. & Cæpoll. cons. crim. 40. in 5. dubio Alberi. de qu. quem refert Anton. de Canar. de quæsti. in 4. membro, nu. 28. Bald. in tract. de quæst. fol. 258. post n. 5. Paris. Put. de synd. fol. 460. post n. 1. Foller. in pract. crimi. fol. 263. n. 6. & fol. 313. nu. 33. Boss. in tit. de indi. n. 137. vbi dicit, quòd in hoc dominio interrogantur etiam super delictis nō similibus, & etiam de quib. nulla extant indicia. Ego tamen nunquam vidi reum confessum de aliquo crimine, interrogari super alijs criminibus, de quibus non adessent contra eum indicia nisi in crimine assassinij, & furti, & sfrosationis annonæ, vel salis, nisi forte esset iam bannitus, & condemnatus. Tunc enim si est exequenda condemnatio, solet quandoque torqueri, tam super alijs delictis in genere, quàm super socijs, complicibus, & receptatoribus.

46 Vltimò videndum est in hac materia, in quib⁹ casib. tortura semel illata iterū repeti possit. Et hoc casu dici solet, ꝙ repetitio torturæ est arbitraria iudici, & ita practicatur, vt dicit Bart. in l. vnius. §. reus, num. 1. ff. de quæst. quē refert Boër. decis. 163. nu. 10. & Pract. Millei, fo. 108. nu. 34. & Gram. cōs. crim. 21. nu. 25. & Marsil. in l. reperit. n. 6. ff. de quæst. Idem dicit Paris. Put. de synd. fol. 454. post n. 5. quem refert Pract. Carer. fol. 162. post nu. 189. Catald. de synd. q. 231. Tu verò dic, quòd si quidem reus fuit leuiter tortus, potest repeti in tormentis, ita vt sufficienter torqueatur, & hoc casu solent iudices, quando iubent reum deponi à prima tortura, scribi facere, quòd illū deponi iubent animo repetendi, &c. Si verò reus fuit sufficienter tortus, & nihil confessus, tunc non possunt repeti tormenta, nisi superueniant noua indicia. Ita tenet Dy. in l. repetit, ff. de quæst. cuius opi. cōmuniter approbatur per Doctores, vt dicit Alb. in Rub. C. de quæst. n. 8. vbi etiam dicit, quòd ita seruatur. Hanc etiam opin. dicit esse communē Alexan. consi. 5. nu. 4. lib. 1. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera T. nu. 119. Anton. de Rosel. de indic. & tortura, n. 15. quē refert Practic. Conradi, fol. 299. in principio, Brunus de indic. & tortura, nu. 60. Bolog. in add. ad tra. Guid. de Suzar. de indic. & tortura, nu. 58. Io. de Amicis, cons. 37. nu. 4. Afflict. super 1. parte constitu. regni, Rub. 27. nu. 41. vbi dicit, ꝙ ita vidit obseruari à bonis iudicibus, & ponit exemplum Bal. in tract. de quæst. fol. 251. n. 6. puta si tortus dicebat neminē illa nocte iacuisse, vbi maleficiū fuerat commissum, postea inuentum est per testes, quòd alius adfuit. Et dicit quòd hæc communis opinio, idemque ferè per eadem verba ante eum dixit Guido de Suzar. in tract. de indic. & tortura, nu. 57. & Iac. de Beluis. in pract. crim. in Rubr. de quæst. n. 91. licet subdat, quòd assessores hoc hodie non seruant. Mantua consil. 208. lib. 2. vbi dicit, ꝙ ita est communis opinio & practica. Ita etiā communiter vbiq; seruari attestatur Alber. in d. l. repet. num. 2. Aliqui etiam addunt & ꝙ ista noua indicia sint fortiora primis, & ita esse cōem opi. attestatur Gand. de malef. in tit. de quæst. nu. 2. subdens, quòd ita seruatur in practica, quem refert Prac. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædam inquisitio, n. 22. & Bru. de indi. & tortura, fol. 126. nu. 60. & Curt. Sen. cons. 59. nu. 9. & Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publi. post nu. 95. Marsi. in d. l. repe. nu. 8 & seq. vbi etiam subdit, quòd ita seruandum est in practica, quē refert Crau. cons. 288. n. 7. & Pet. Caleph. inter cons. crimi. diuersorum, cons. 63. nu. 18. lib. 2. Ex primis autem indicijs nō debet quis in tormentis repeti, & ita cōiter tenetur, vt dicit Alex. in allegato consi. 5. num. 5. lib. 1. Et prædicta dicit sentire cōmuniter Doct. Bos. in tit. de tortura, nu. 42. Et ex hoc refert. Prac. Papien. in loco prealleg. reprobatam fuisse de facto fatuitatē iudicis, qui prius torqueri fecerat reum super indicio famæ, & deinde superuenerunt alij testes probantes famam, & ipse illum de nouo torqueri fecit, nam ille iudex malefecit, qa nō superuenerat indiciū nouū, sed solùm noua probatio illius primi indicij

indicij

indicij, quod iam fuerat per torturam purgatum. Hæc antẽ omnia intellige vt procedant, nisi prima indicia fuerint multũ vrgentia, & manifesta, nam eo casu, licet secũdum aliquos de iure tortura repeti nõ possit, quorum opi. communem appellat Ant. Gomes. §.13. delictorum nu. 26. nihilominus de consuetudine seruatur, vt tormenta repeti possint, & ita practicari attestatur Bar. in d. l. vnius. §. reus, nu. 2. quem refert Soci. cons. 54. n. 14. lib. 3. & Gramma. cons. 21. post nu. 5. Anto. de Canar. de quæstio. in sexto membro, post num. 1. subdens, quòd in hoc omnes conueniunt, vt repeti possit, vel non possit, secundum qualitatẽ indiciorũ præcedentium, & quòd sæpe sic faciunt boni assessores, quia incipiunt à leui tortura, & si ex ea habẽt veritatem, benè quidẽ, aliàs eũ repetunt. Caueant tamen secundum eum indices, ne huius arbitrij prætextu immoderatè sæuiant, sed potius in dubio ad torturam non procedant. Multi enim innocentes propter tormentorum sæuitiam confessi, & cõdemnati fuerũt, vt etiam diebus nostris contigisse intellexi in duobus, qui in tortura cõfessi fuerunt occidisse quendam nobilẽ eorum inimicum, q deinde post multos annos repertus fuit viuus in quodam Castro carceratus per quendam magnũ dominum, ipsi tamẽ ꝓpter eorum confessionem vi tormẽtorum extortã, fuerant vltimo supplicio affecti. Idem dicit Saly. in l. 2. n. 10. C. de cust. reor. quẽ refert Paris. Put. de synd. fol. 488. c. 8. num. in fin. & Foller. in pract. cri. fol. 322. nume. 78. Dicit etiam Brun. in loco prælleg. nu. 62. in fin. quòd licet verum sit de iure, quòd semel tortus cõpetenter, non debet iterum torqueri, nisi superueniant noua indicia, tamen cõsuetudo obseruat contrariũ, & quòd latrunculatores sæpe torquent, & repetunt pluries, & quòd ita seruari vidit, & quãdoque etiam ipse seruauit, & malè (vt ipse ait) & minus iuridicè. Sic etiam si reus semel fuerit in tortura confessus delictũ, deinde ductus ad ratificandũ reuocauerit, poterit repeti in tortura, etiam si alia indicia non superuenerint, vt dixi suprà versic. vbi verò. Talis enim confessio dicitur nouũ indicium, vt dixi suprà. q. 41. vers. Viterius quæro.

QVAESTIO LXV.

SVMMARIVM.

1 *Reus confessus delictum debet condemnari.*
2 *Et an vnica confessio sufficiat, vel plures requirantur?*

1 SI reus delictum ipsum confessus fuerit, tunc dici solet nullas esse iudicis partes nisi in cõdemnando, nã talis cõfessio cõtra eũ planè probat, potestq; ex illa cõdemnari. Et hæc est cõis opi. vt attestatur Bar. in trac. de qu. pront illum referunt aliqui, Sed certè ille tractatus non est Bar. sed Gand. vt demõstrat Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Fama publica nu. 28. in fi. & ita ad verbum legitur in opere malefic. ipsius Gand. sub ti. de quæst. & in specie hunc locum tanquã ipsius Gandi. qui ita esse communem opi. attestatur in d. tit. de qu. n. 15. citat idem Aug. in d. verbo, Fama publica, post num. 112. & Ruin. con. 80. post nu. 7. lib. 4. & Viuius in lib. cõmunium opin. in verbo, Confessio facta sponte. Hanc etiã dicit esse cõem opi Guid. de Suz. de ind. & tor. fo. 201. n. 44. quem refert Pract. Conradi, fol. 280. num. 3. Imola cons. 109. circa prin. quem refert Marś. in prac. cri. §. quoniã, n. 18. & Prac. Carer. fol. 18. num. 24. Pract. Millei, fol. 79. n. 17. Non tamen intellige, q̃ etiam sponte confessum debeat iudex statim cõdemnare, sed practica est q̃ quando reus est sponte confessus, iudex mittat eũ in carcerẽ & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum quicquid vult, ne cõdemnetur, & ad omnes suas defensiones faciendas: quo elapso, vbi nihil probet, põt postea cõdemnari. Et hanc practicã seruat totus mundus, vt dicit Salye. in l. 2. n. 7. C. de custod. reor. quem refert Boss. in tit. de confessis. nu. 2. Ita etiam cõiter practicari attestatur Anto. Gomes. c. 12. delictor. n. 3. in fi. Multa enim possunt deduci, & probari contra propriam confessionem, de quibus dixi suprà q. 55. & licet secundum Boss. ibi non sit dandus terminus defensionis reo cõfesso, nisi illum petat, nihilominus practica generalis contrarium obseruat, s. vt etiam confesso, & dilationem nõ petenti detur terminus defensionis, & ita seruando non errabis. Vide quæ dixi suprà q. 49. vers. Est igitur, & suprà q. proxima, vers. Sin autem reus.

2 Sed quæro, nunquid vnica confessio sufficiat ad hoc, vt reus possit condemnari, an autem plures requirãtur? Resp. G. in l. 1. in gl. ff. de quæst. tenuit, quòd vna confessio sponte facta nõ sufficiat, sed quòd requiruntur tres. Sed certè illa glo. communiter non tenetur, vt ait Salyce. in d. l. 2. num. 3. C. de custo. reorum, Paris Put. de syn. fol. 487. c. 8. nu. 1. Dic ergo esse in hoc articulo distinguendum inter confessionem factam sponte, & eam, quæ fa-

cta est in tormentis. Nam si quidem est facta sponte, tunc vnica cōfessio iudicialis sufficit ad condemnādum. Et hæc est communis, & quasi omniū op. vt dicit Brun. de ind. & torr. fol. 146. nu. 21. quē refert Foller. in pract. crim. fol. 272. n. 39. & quòd in tali confessione facta sponte, & sine tormentis non requiratur ratificatio, seu perseuerantia confitentis, sed ꝙ statim, quòd est confessus crimen, debeat cōdemnari, dicit esse cōem opi. Dyn. in l. 2. ff. de custod. reor. quem refert Guido Papæ decis. 339. quidam inculpatus. Gand. in loco præalleg. Iacob. de Beluis. in prac. crim. in rub. de quæst. num. 97. Bal. in tract. de quæst. fol. 256. n. 2. Vitali de malef. in tit. quæ indicia, &c. n. 3. Imola in d. cons. 109. n. 1. quem refert Carer. in Pract. crim. fol. 18. n. 24. Mars. in prac. crim. §. Quoniā, n. 18. & dicit Bart in l. ff. de custod. reor. in vltimis verbis, quod ita seruat consuetudo, quem refert Bald in l. si quis in ea, numer. 2. C. de custod. reor. Si verò confessio facta in tormentis, vel extorta metu tormētorum, tunc non potest reus condemnari, nisi in ea perseueret, illamque ratificet, iuxta ea quæ dixi suprà quæstione 64. versicul. Cæterum si reus.

QVAESTIO LXVI.

SVMMARIVM.

1 *Reus de crimine conuictus debet condemnari.*
Et quid si non constet de delicto?
2 *Iudex debet iudicare secundum acta, & probata;*
3 *Probationes in criminalibus esse debent luce meridiana clariores.*
4 *Si probatum sit delictum, non autem qualitas delicti in processu deducta, an reus sit absoluendus?*
5 *Contra Cardinales maior numerus testium, quam contra alios requiritur?*
6 *Et quid in summo Pontifice?*

1 HAEC omnia cessant, vbi reus est de ipso crimine legitimè conuictus, nam eo casu non est vlterius quærendum, sed debet iudex illū cōdemnare, & ita practicatur, vt dicit Boss. in tit. de cōuictis. nu. 3 Intellige, modò constet de ipso delicto, de quo reus cōuincitur aliàs enim nullo modo esset condemnandus. Et ideo, etiam si multi testes deponerent, etiam de visu, contra aliquē de homicidio per eum cōmisso, nisi tamē constaret de ipso cadauere, non posset puniri, ꝙ tamen intellige iuxta ea, quæ dixi suprà q. 4. & q. 55. vers. Potest etiā. Benè verum est, ꝙ quando delictum est talis qualitatis, quòd secūdùm id, quod communiter cōtingit reputatur difficilis probationis, tunc sufficiunt minores probationes. Et potest poni exemplum in furto, nā si domini conquerantur de furto, & appareat famulum aufugisse, satis dicetur cōstare, de furto, secundum theoricas doctorū, vt dicit Rim. cons. 2. nu. 3. Idemq; si ostendatur aliquod signū, seu vestigium alicuius circumstantiæ, ex qua verisimiliter possit præsumi furtū cōmissum fuisse, puta si reperiatur fractura aliqua in ostio, vel pariete, vel arca, hæc etiā est vna ex coniecturis, quam adducunt Doctores ad probandum furtum, vt dicit Riminald. in loco præallegato.

2 Scias autem, quod hæc discussio, quæ fieri debet à iudice super condemnatione rei, debet fieri nō secundū ipsius credulitatem, aut opi. sed secundū probationes factas in processu, nam iudex tenetur iudicare secūdum acta, & probata, etiam si sciat veritatē esse in cōtrarium. Et est communis opi. vt attestantur multi, quos refert Didac. lib. 1. resolu. c. 1. post n. 6. & ego retuli infrà libr. prox. Et ideo licet iudex proprijs oculis viderit delictum committi, nō potest reum condemnare, nisi aliter id probatū fuerit, vt dixi suprà q. 8. vers. Sed pone, Sic etiam, si iudex credit se cū bona conscientia posse cōdemnare reum ex probationibus sibi factis vti iudici, licet ipse tāquam priuatus sciat eum non esse culpabilē, potest nihilominus eū cōdemnare, nec peccat. Et hæc est communis opi. vt attestatur Imola in clem. pastoralis, §. quia verò, n. 49. offi. de lega. & in c. 1. post n. 13. ver. si autem timeret de offic. ordi. Menchiaca controuers. illustr. ca. 13. n. 1. & c. 14. post nu. 5. col. 2. in fi. Benè verum est, quòd potest iudex hoc casu instare apud principem vel superiorem, vt ipse exoneretur ab huiusmodi iudicio, & causa alteri delegetur, vel ipsemet causam ipsam alteri delegari. Et est communis opi. vt dicit Imola in d. §. quia verò, nume. 49. in fin. non tamen potius debet abstinere à munere iudicandi, quidquid dixerit Abb. & Imola in d. c. 1. contra quos est cōmunis opin. vt dicit Carauita super ritu. 285. magnæ curiæ circa fi.

3 Debent autem esse in criminalibus probationes luce meridiana clariores. l. sciant cuncti, C. de proba. Et hoc omnes sciunt & dicunt, vt ait Boss. in tit. de conuictis, n. 9. Hinc est, quòd in criminalibus testes debent esse omni exceptione maiores, & ita volunt Doctores, vt dicit Boss. in loco præallegato, n. 25. Vide quæ dixi suprà q. 21. vers. Vnus testis, & quæst. 22. versic. Vnum tamen.

4 Sed quid si pro parte probatum sit delictū, & pro parte non, puta, quia aliquis esset imputatus

putatus de percussione cum sanguine & probata sit percussio, sed non qualitas adiecta, s. cũ sanguine, vel ꝙ esset imputatus de vulnere illato cum cicatrice perpetuò permansura, & probatum sit vulnus, sed non qualitas adiecta, s. cum cicatrice, & similia, nũquid erit reus in totum absoluendus, vel cõdemnandus solùm in ea pœna, quæ imponitur ꝑ vulnere, vel percussione, omissa ea, quæ esset imponẽda pro illa qualitate ex forma statutorum, quæ cõmuniter vigent in ciuitatibus Italiæ? Resp. Si qualitas adiecta nõ facit censeri aliud factum, nec variat effectum accusationis propositæ, tunc etiã non probata illa qualitate potest ex eo processu sequi condemnatio, sed quãdo propter illã qualitatẽ variatur effectus condemnationis, tunc perente iudicio debet fieri detractio dictæ qualitatis, ad hoc vt possit sequi alia cõdemnatio. aliàs si etiam qualitas ipsa nõ fuerit probata, reus est totaliter absoluẽdus. Et hęc est theorica Bar. in l. denunciasse, §. quid tamen, nu. 2. ff. de adulte. quam tenent cõmuniter Doct. vt ait Corn. cõsi. 33. in litera O. lib. 4. Hanc etiam dicit esse cõmunem opin. Roman. cons. 110. circa principium, & cons. 167. nu. 8. quem refert Corn. cons. 197. in litera C. lib. 2. Marsil. in pract. crim. §. quoniam, n. 52. vsq; ad nu. 57. Socin. Iun. cons. 39. nu. 2. lib. 2. Menchiaca cõtrouers. vsu frequentiũ, c. 36. n. 12. Scias tamẽ, quòd quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt s. reus (etiam non probata qualitate) condemnetur de principali delicto, de quo est cõuictus. Et ita communiter seruari attestatur Bal. in l. 2. nu. 2. C. de probat. quem refert Anan. in c. continentiam, nu. 5. de clerico percussore, & Blanc. in prac. cri. fol. 50. n. 76. & seq. Et in specie in curijs Delph. ita seruari attestatur Guido Papæ decis. 553. si quis accusetur, & ego ita pluries vidi seruari, q̃dquid dixerit Signo. cõs. 245. n. 14. Hodie enim pars in querela non se astringit ad aliquam certam condemnationẽ, sed concludit generaliter. Quare petit ꝑ prædictis, & quolibet eorũ, &c. Pariter etiã iudices in libello inquisitionis concludunt. Super quibus omnibus, & singulis, &c. Propterea super omnib. deductis in querela siue inquisitione potest sequi cõdemnatio, & cũ (vt dixi) ita de consuetudine obseruetur, non est ab ipsa cõsuetudine in practica recedẽdum. Videnda sunt ea, quæ dixi suprà q. 12. vers. Vltimo quæro & q. 31. vers. Super quibus, & infrà quæst. 90. vers. In hac autem.

5 Debes etiam scire in hoc proposito, quòd quandoq; potest dici plena probatio delicti quòad vnũ, quę non erit plena neq; sufficiẽs quòad alium. Nam licet regulariter duo testes, plenè probent delictum contra accusatum, siue inquisitũ: tamẽ si ille accusatus, vel inquisitus sit episcopus cardinalis, non potest cõdemnari, nisi per 72. testes si sit presbyter cardinalis nisi per 44. si sit diaconus cardinalis. nisi per 28. vt est tex. 2. qu. 5. ca. præsul. Sed certè quidquid sit de iure, iste numerus testiũ hodie de consuetudine non seruatur, quando Papa procedit cõtra Cardinales. ita attestatur Card. Alex. in d. cap. præsul. col. 1. vers. vbi tamen, prout illũ refert Folier. pract. crim. can. fol. 256. nu. 5. licet Card. in lib. meo nihil dicat de obseruãtia, nisi quòd Papa nõ tenetur illum numerũ obseruare. Dec. in ca. at si clerici in prin. nu. 1. de iudic. quem refert Berous in eo. c. at si clerici, post nu. 8. & ita in facto nostris temporibus vidi, & legi fuisse obseruatum.

6 Sed quæro, quid in summo Põtifice, nunquid sufficiant duo testes ad eũ cõdemnandũ, an autẽ maior numerus requiratur? Respo. quòd duo testes sufficiunt. Ita dicit gl. in d. c. præsul, in gloss. 1. quã dicit esse ab omnibus Doctoribus cõmuniter approbatã Viui in lib. cõmunium opi. fo. 196. vers. testes duo. Cum enim (vt ait gl. ibi) ipse, sine cõparatione aliorũ effectus sit maior, meritò sine spe veniæ condemnandus est: nescio tamen, an hoc ita passim obseruaretur in practica.

QVAESTIO LXVII.

SVMMARIVM.

1 *Pœnarum genera quot sint?*
Capitalis pœna quæ dicatur? ibid.
2 *Amputatio membri, vel fustigatio, an dicatur pœna capitalis?*
3 *Pœnarum corporalium species.*
4 *Damnatio ad bestias.*
5 *Præcipitatio.*
6 *Interdictio ignis & aquæ.*
7 *Damnatio in metallum.*
8 *Deportatio.*
9 *Relegatio.*

1 NVnc de pœnis videamus, Scire autem debes, quòd pœnarũ duo sunt genera, aliquæ enim sunt corporales, aliquæ verò noncorporales. Corporalium aũt pœnarũ duæ pariter sunt species, nam aliquæ sunt capitales, aliquæ verò nõ capitales, Capitalis aũt pœna tribus modis dicitur. Primò, vltimũ supplicium. Secundò amissio libertatis, & cõse-

quęter etiã ciuitatis, puta, si aliquis dãnetur in metallũ, vel opus metalli. Tertiò, amissio ciuitatis tãtùm vt cũ quis deportatur. Propriè autem, & strictè loquẽdo, pœna capitalis accipitur p pœna sanguinis, secundũ gl. in l. transigere, in verbo Capitali, C. de transact. quæ in hoc cõmuniter approbatur, vt dicit Gaspar. Valasc. in repet. l. imperium, n. 99. ff. de iurisd. omnium iud. Reperio tamẽ, quòd alia gl. in l. 1. in verbo Capitali, C. ne Christia. mancip. intelligit pœnã capitalẽ pro exilio perpetuo. Ex qua gl. Doctores colligere vidẽtur, q in dubio pœna capitalis debet intelligi de exilio, & nõ de morte. Et hanc conclusionem dicit esse cõem Mars. in pract. cri. §. opport. nu. 40. in fi. quẽ refert Dida. super. 4. decret. fol. 144. post nu. 16. Duennas reg. 393. in 9. limitat, Dec. in d. l. imperium, nu. 14. & sequ. Felin. in c. qualiter, & quando, el 2. §. ad corrigendos, nu. 27. de accusat. Don Ant. de Padilla in l. transigere, nu. 32. C. de transact. Ita etiã tenere cõiter Doctores attestatur Marcus decis. 913. num. 5. in fi. Et ratio est, quia in pœnis semper debemus sequi mitiorem interpretationem. Et ideo stante statuto, quòd quis capite puniatur, debemus intelligere de exilio. Ita tenet Cyn. in l. 1. C. de falsis, & est cõmunis opi. vt attestatur Aug. ad Ang. de malef. in verbo. Et ibi caput, post nu. 32. Mantua in d. l. transigere, nu. 108. & seq. maxime n. 113. Et ita aliàs obtentum fuisse dicit Ioan. And. in c. quanto, de iureiur. quẽ refert Aug. in loco præallegato, post nu. 45. Et ideo videmus, quòd ad euitãdas huiusmodi ambiguitates quando fertur sentẽtia mortis per amputationem capitis, solent addi illa verba. Ita q moriatur, &c. vel. Ita quòd anima separetur à corpore, &c. Et ita inoleuisse practicam attestatur Mantua in loco præallegato, numero. 117.

2 Quæro, nunquid amputatio membri vel fustigatio sit pœna capitalis? Dixi infra q. 70. vers. Est etiam.

3 Distinguendo autem secundum cõmunem vsum loquendi pręsentis temporis dici potest, quòd pœnarum corporaliũ duæ sunt species, aliquæ scilicet mortis naturalis, aliq; verò citra mortem. Genera autem pœnarũ, per quas mors naturalis imponitur, multa sunt, & omissa pœna parricidij, de qua dixi suprà hoc eo. li. §. Parricidium, vers. Sed quæro, pœnæ cognitæ à lege, per quas imponitur vltimum supplicium, sunt pœnæ ignis, laquei, seu furcarum, & gladij, siue amputationis capitis. Citra mortem autem est pœna amputationis membri, de qua dixi infrà quæstione Sexagesima noua triremium, & aliæ de quibus dixi infrà quæstione Septuagesima.

4 Non est etiam hoc loco omittendum multas fuisse pœnas secundum leges antiquas à iure communi impositas, quæ nunc in desuetudinem abierunt, puta, damnatio ad bestias, quæ quidem pœna hodie non est in vsu, vt dicit Ange. in l. prima §. legis Corneliæ, numero primo. ff. de sicarijs subdens, quòd in eius locum successit decapitatio naturalis, & illum refert Pract. Cater. folio 513. post numerum quartum & Marsil. in eodem. §. legis Corn. nume. 1.

5 Item præcipitatio, quæ aliàs fiebat de saxo Tarpeio, vt videri potest apud Liuium, & alios Historicos. Hæc autem est sublata ab ipsamet lege, vt est text. in l. si diutino, in fin. ff. de pœnis, & etiam à consuetudine, quia iam pridem aboleuit, vt attestatur Didac. in repetione cap. quamuis folio quinquagesimo quinto, colum. 2.

6 Item interdictio aquæ, & ignis, in cuius locum hodie successit deportatio, l. prima, & secunda. ff. ad l. Iul. pecul. vt attestatur Io. Villemata in repet. l. Diuus, post num quadragesimũ primũ, ff. de sicarijs. Pract. Conradi folio 356. numero quarto. Sed imò hodie neque etiam deportatio est in vsu, vt dixi infrà vers. Deportatio.

7 Item damnatio ad metallum, siue ad opus metalli. Sed hodie etiam in foro seculari huiusmodi condemnationes ad opus metalli recesserunt ab aula, vt dicit Foller. in pract. crim. can. fol. 131. numer. 8. & illas hodie in vsu non esse attestatur Mantua in l. transigere, post num. 5. C. de transact. cuius pœnæ loco, hodie de consuetudine solent rei damnari ad triremes perpetuò, vel ad tempus, vt attestatur Pract. Cater. fol. 567. nu. 121. Capic. decis. 153. numer. 3. quem refert Apost. ad Afflict. super 3. parte constitu. Regni, sub num. 5. Milleus in practi. cri. fol. 132. nu. 3. & fol. 147. n. 40. Foller. in loco præalleg. subdens, quòd hæc pœna triremium, etiam de iure canonico imponitur, de quo dixi infra, quæst. 70. ver Frequens est, Dicit etiam Bald. in l. incredibile, nume. 3. C. de pœnis, quòd istæ pœnæ, per quas imponitur perpetua seruitus, hodie non sunt in vsu, & quòd loco earum videtur posse imponi pœna pperui carceris, sed certè hoc posset fortè procedere secundum ius canoni-

canonicum,vt dixi infrà in d.q.70. vet. Pœna autem, sed de iure ciuili magis placet quòd successerit pœna triremiū. Dicit tamen Ang. in l.1.C.de pœnis, quòd potest quis damnari ad operādum reipub. in perpetuum. Et subdit, se vidisse Romæ quendam damnatum ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum. Sed ego nunquam vidi in practica fieri tales condemnationes.

8 Deportatio etiam apud leges Digestorū, & Codicis frequētissimè imponitur & refert Calic.in Margar.fisci,fol.83.& sequ. 41.casus, in quibus hęc pœna à iure irrogatur. Sed hęc pœna deportationis hodie non est in vsu, vt dicit Gand.de malefi. in tit. de falsa,post nu. 3.Imola in l.a.post nu.a.vers. Et aduerte,ff.de publ.iud. Alex. cons.55.num.1.lib.7.Cuman. cons. 95. in fin. quem refert Grammat.decis. 23.in fi.& idem Grammat. siue Barth. de Capua,super const.Regni,fol.50.col.3. in princ. Rolan.cons.38.nu.14. lib.1. Melch. de Facinis inter consilia criminalia diuersorum,cōs.78. post nu.56.lib.1. Dicit autem Roman.singul. 568. Scis quòd relegati, quòd loco deportationis hodie successit decapitatio, quē refert Aug.ad Ang.de malef.in verbo, Falsario, post num.48.Et ideo dicit Ang.in l.1.§.legis Corneliæ,post nume.1.ff. de sic. quòd cum pœna deportationis hodie nō sit in vsu,sed recesserit ab auia, nisi apud ecclesiasticos, credit qđ etiam positi in dignitate, qui secundum iuris antiqui dispositionem erant deportandi, hodie debeant mori. Alij verò dicunt, quòd loco deportationis successit bannum perpetuum. Et ita attestatur Cuma. consil.139.post nume.4. Guid.Pap. decis.422.col.1.vers. Alio etiam,& decis.423.nu.2.& decis.437. post nu. 5.quem refert Crauet.consil.220. nume. 13.& & consilio 224. post numerū primū, Berber. in viatorio iurisd. in Rub. de vi publica, vers. Pœna autem Grammat. voto 19. numero decimo, Pract.Carer. fol.70. versic. Remaneant ergo. Ego credo, quòd super hoc non possit dari certa doctrina, sed quòd loco deportationis hodie possit iudex imponere pœnam iuxta qualitatem facti, & personæ, prout sibi conuenire videbitur, scilicet vel triremium in perpetuum, vel ad tempus, vel exilij, vel huiusmodi, secundum grauitatem delictorum : nec consuletem indici vt loco deportationis imponeret pœnam mortis, vbi pro eo delicto non esset imposita à statuto, vel à consuetudine, & ita videmus obseruari. Repetio tamen, quòd Pract. Carer. fol. 567.post numerum 121. dicit, quòd licet communiter hæc pœna deportationis non sit in vsu, tamen in Regno propter insulas multas est in vsu. Idem dicit Capic. decisio. 153. numero secundo, & ita plures fuisse cōdemnatos in pœnam deportationis refert Gramm. in multis decisionibus, consilijs, & votis. Venetijs etiam adhuc est in vsu hæc pœna, vt attestatur Mantua in d.l. transigere, post numerum quintum. Vnum scias, quòd de iure communi nō potest aliquis magistratus deportare in insulam delinquentes, nisi ei expressè insula ipsa assignata sit. Et hæc est communis opinio, vt dicit Bened. de Piumb. in repe. l. prima, numero decimooctauo. C. de hæret. instit. Et ex hoc fundamento, quia scilicet senatus noster non habet insulam, euasit à pœna deportationis quidam Comes imputatus de graui delicto, & fuit tantummodo condemnatus in exilium & licet aliqui dixissent, quòd poterat consuli super hoc Regia Maiestas, tamen contraria opin. obtinuit. Vide in hoc proposito quæ dixi infrà, q.71.ver. Vidi ego. An autem bannitus æquiparetur deportato, dixi infrà, q. 72. versiculo, Dixi autem.

9 Relegationis etiam pœna iure veteri frequentissimè imponebatur, & refert Calic. in Margar. fisci, folio 86.30. casus, in quibus hæc relegationis pœna à iure irrogatur. Huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium, siue confinatio, sed secundum Canones hodie hæc pœna non est in vsu, vt attestatur Innoc. in c. qualiter, & quando, numero sexto, de accus. quem refert Foller in pract. crim. canon. fol. 278. Pract. Milei, fol. 148. numero 49. subdens, quòd loco huius pœnæ clerici detruduntur in monasterium, sed neque hoc hodie est in vsu, vt dixi infrà, qu. 70. vers. Sunt etiam. Tu verò dic, quòd licet hodie ecclesia non inferat pœnam exilij, propriè loquendo, secundum communem opi. de qua attestatur Alciat. in c. eùm non ab homine, nu. 110. de iud. contrarium tamen seruatur, vt dicit Foller. in pract. crim. cano. fol. 287. num. 121.

QVAESTIO LXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Casus, in quibus pœna mortis imponitur, qui sint?*
2 *Abortum procurans punitur pœna mortis.*
Et qua pœna puniatur percutiens mulierē prægnantem, si ex ea percussione sequatur abortus? ibid.
3 *Adulteri puniuntur pœna mortis.*
4 *Ascendens cum scalis de nocte ad domum alterius, punitur pœna mortis.*

5 *Blasphemi puniuntur pœna mortis.*

6 *Carceratus aufugiens fractis carceribus punitur pœna mortis.*

7 *Castrans seipsum, vel castrari faciẽs, punitur pœna mortis.*

8 *Custos carceris, cognoscens carnaliter carceratam punitur pœna mortis.*

Item si carcerati aufugiant, punitur ipse pœna mortis. ibid.

Et quid si custos tantummodo fuit in culpa in deputando substituto, qui fuerit negligens? ibid.

9 *Diuidentes prædam cum barbaris, puniũtur pœna mortis.*

10 *Eximens captum de manibus Iustitiæ, punitur pœna mortis.*

11 *Extrahens per vim aliquem de ecclesia, punitur pœna mortis.*

12 *Extrahens pro debito matrem fa. de domo, & ad carceres conducens, punitur pœna mortis.*

Et an pro delicto possit mulier carcerari? ibid.

13 *Falsum testimonium dicens punitur pœna mortis.*

14 *Famosi latrones puniuntur pœna mortis.*

15 *Fures an puniãtur pœna mortis?*

16 *Hæretici puniuntur pœna mortis.*

17 *Homicida punitur pœna mortis.*

18 *Hostibus ferrum, vel arma deferẽs, punitur pœna mortis.*

19 *Imaginem Christi percutiens punitur pœna mortis.*

20 *Incendiarij puniuntur pœna mortis.*

Et quid in comburente tugurium, vel fœnile. ibid.

21 *Iniuriam faciens officiali tempore syndicatus, punitur pœna mortis.*

22 *Iudex, aliquem innocentem condemnans, punitur pœna mortis.*

Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna mortis. ibid.

23 *Lęno punitur pœna mortis.*

24 *Læsæ Maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis.*

25 *Libelli famosi auctor punitur pœna mortis.*

Et an ille qui legit, & statim non lacerauit? ibi.

26 *Miles, qui disciplina militari delinquit, pluribus ex causis punitur pœna mortis.*

27 *Monialem carnaliter cognoscens punitur pœna mortis.*

28 *Mulier, quæ animali bruto, se subiecit, punitur pœna mortis.*

Item mulier, quæ proprio seruo se subiecerit. ibid.

29 *Muros ciuitatis transcendens punitur pœna mortis.*

Et an hoc locum habeat tãtummodo in ciuitate Romana? ibid.

Et an hoc seruandum sit tempore pacis? ibid.

30 *Officialis, publicos prouentus subtrahens, punitur pœna capitis.*

Et an officialis, qui durante officio multa acquisiuit præsumatur ea acquisiuisse de bonis fisci? ibid.

31 *Plagiarius punitur pœna mortis.*

Et quid si non sit solitus talia committere? ibid.

32 *Priuatum carcerem exercens, punitur pœna capitis.*

Et quid si aliquem capiat ex iusta causa? ibid.

Et an cardinalibus permissum sit tenere priuatum carcerem? ibid.

33 *Proditor punitur pœna mortis.*

34 *Raptores mulierum puniuntur pœna mortis.*

35 *Sacrilegi puniuntur pœna mortis.*

36 *Seditionis auctor punitur pœna mortis?*

37 *Seipsum occidere volens punitur pœna mortis.*

Et an occidens seipsum moriatur intestabilis, & eius bona confiscentur? ibid.

Et quid si non conscientia proprij sceleris sibi manus intulerit? ibid.

38 *Seruus, qui cum domina se carnaliter commiscuit, punitur pœna mortis.*

39 *Sodomita punitur pœna mortis.*

40 *Sortilegi puniuntur pœna mortis.*

41 *Transfuga punitur pœna mortis.*

Et an puniatur etiam non consummato delicto?

42 *Tutor, qui propriam pupillam corrupit, punitur pœna mortis.*

43 *Vastatores, & incisores vinearũ puniuntur pœna mortis.*

44 *Venenum faciens, aut dans alicui ad occidendum, punitur pœna mortis.*

45 *Violatores sepulchrorum, puniuntur pœna mortis.*

1 NVnc videndum est, qui sunt hi casus, in quib. pro delicto pœna mortis naturalis à lege imponitur, quos quidem plenius videre poteris apud Bal. in l. data opera, num. 14. C. qui accus. non poss. & Cali. in Margar. fisci, fol. 78. col. 2. & alijs fo. seq. & Guid. Pap. decis. 589. & Fab. in pra. arbi. fol. 159. & alijs seq. vsq; ad fol. 325. & Iul. Ferret. in tractatibus de bello, fol. 162. col. 3. & alijs seq. Nos aliquot tantùm attingemus.

2 Abortum procurans punitur pœna capitis, l. Cicero, ff. de pœnis, & potest poni exemplum in puella prægnante, quæ potionibus partũ abegerit honoris sui cõseruandi causa, vt in casu super quo consuluit Barbat. cons. 23. in 2. dubio lib. 2. & Dec. cons. 535. Dicit autem Prac. Iod. c. 74. nu. 12. quòd mulier, quæ dolosè abortum fœtus viuentis procurauit, ex recepta cõsuetudine punitur putei suffocatione, sed apud nos illa pœna nõ est in vsu. Sed quæro, qua pœna puniatur ille, qui percussit mulierem prægnantem, ex qua percussione illa abortum fecit? Respon. Aliqui simpliciter dicunt, quòd vbi adest dolus, debet puniri pœna vltimi supplicij. Et hanc dicit esse magis communem opin. Bossius in titu. de homic. nu. 6. Tu verò dic, quòd Aut partus adhuc nõ erat animatus, & punitur pœna extraordinaria: Aut verò erat animatus, & punitur pœna homicidij. Et hæc est communis opin. vt attestatur Blanc. in pract. cri. fol. 79. num. 33.

3 Adulteri puniuntur pœna capitis. Dixi suprà hoc eod. lib. §. Adulterium, versic. Sed quæro.

4 Ascendens cum scalis de nocte ad domũ alienam, punitur pœna vltimi supplicij secundum Bal. in l. fi. circa fi. ff. de rerum diuis. atq; ita seruatũ fuit per proregem Neapolis in executione cuiusdam edicti. Quæ sententia (licet Gram. deci. 36. eam defendere conetur)

tur) iudicio toti⁹ Italiæ visa fuit nimis seuera & crudelis, maximè attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & causa, ppter quam ascenderat, quæ fuit amor cuiusdã pulcherrimæ puellæ, q etiam prudẽtes viros sæpius excæcauit, & de illa sentẽtia mentionem ẽt facit idem Gram. super const. regni, fol. 31. col. 1. n. 6. Certè hæc opi. Bal. apud nos non seruatur, sed hæc qualitas ascendendi cũ scalis aggrauat tantũmodò principale delictũ, ita vt grauius puniatur, siue sit ex causa amoris, siue ex causa furandi, siue aliud maleficium committẽdi. Et in hoc proposito vidẽda est deci. Affli. 276. & Mantua cons. 31. nu. 2. lib. 2.

5 Blasphemantes puniuntur pœna mortis, Dixi suprà hoc eod. lib. §. Blasphemia, versic. Sed quæro.

6 Carceratus, fugiẽs fractis carceribus, capite punitur, Dixi suprà, q. 21. vers. Tertio autẽ.

7 Castrans seipsum, vel castrari faciens, punitur pœna capitis, l. 4. in fin. ff. ad l. Corn. de sicar. ꝙ dicit esse notandum Catald. de synd. nu. 86. qa aliàs vidit dubitari in ciuitate Recanati, cum quidã Sclauus sibi ipsi præputium abscidisset, & ibi refert Bal. in l. reos, nu. 9. C. de accus. dicẽtem, quòd membra generationis sunt membra, quæ habent proprias, & distinctas operationes, imò dicũtur esse mẽbra nobilia, & per quæ saluatur species humana, & ideo mutilans illa, debet puniri tanquam inimicus naturæ.

8 Custos carcerũ, carnaliter cognoscẽs mulierem carceratã, de consuetudine suspenditur. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Fornicatio, vers. Cum carcerata. Item custos carcerũ, propter eius negligentiam carceratus aufugit, punitur pœna capitis. Sed hoc intellige, vt procedat, quãdo ille, qui aufugit, detinebatur pro crimine capitali. Nam eo casu si fuit in nimia negligentia, vtiq; punitur vltimo supplicio, sed si detinebatur pro crimine non capitali, tunc punitur iudicis arbitrio iuxta modum culpæ. Et hæc est cõis opin. vt dicit Bos. in tit. de carcere, nu. 10. Et hoc quidẽ locum habet in custode, qui est negligẽs in ipso actu custodiæ: sed si tãtummodo fuerit in culpa in deputando substitutũ, qui fuit negligens in custodia, nõ debet ipse custos principalis puniri pœna mortis. Et ita iudicauit curia Neap. vt refert Gramma. voto 29. quæ hoc casu custodẽ tantũmodo ipso officio custodiæ priuauit, de quo etiã mentionem facit Boẽr. decis. 216. & seq. & Boẽr. & seipsum refert idem Gram. super constit. regni, fol. 45. col. 1. Et pro defensione custodis, imputati de fuga carceratorum, videnda sunt ea, quæ scribit Bald. cons. 32. lib. 3. & Ioan. Amicis cons. 28.

9 Diuidentes prædam cum aggressorib. viarum, sunt comburendi. l. si quis barbaris, vbi Bart. C. de re mil. lib. 12. quem tex. dicit Paris. Put. de synd. fol. 250. nu. 8. esse singularem cõtra Agozzinos, seu Baricellos, qui solent de nocte sumere secum fures, & cum illis diuidunt furta, subdẽs, quòd propter hoc quidã Agozzinus, qui diuidebat prædam cum furibus, fuit Neapoli suspensus.

10 Eximens de manib. iustitiæ condemnatũ ad mortem, vel cõfessum, siue conuictum de aliquo crimine, punitur pœna capitis. l. cuiuscunq; ff. ad l. Iul. maiest. Et hanc dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptã sententiam Placa lib. 1. delict. c. 38. nu. 7. Et refert Carauita super ritu 160. nu. 2. in fi. quòd in ciuitate Neapoli quatuor, qui exemerant è manibus familiæ quẽdam nobilem, qui propter debita ducebatur ad carceres, fuerunt iussu Viceregis statim suspensi, & in frusta scissi. Et apud nos quidã Baptista Zacagnus, qui quendam è manibus familiæ prætoris Mediolani exemerat, fuit laqueo suspensus, 11. Febr. 1552. P. N. Et alij quatuor, qui exemerãt quosdam fraudatores cum inuentione è manibus capitanei Glareæ Abduæ, pariter fuerunt furcis suspensi, 28. Ianua. 1554. P. N. Vide quæ dixi in hoc proposito suprà, q. 29. vers. Eximens autem, & alijs sequent.

11 Extrahens aliquem per vim de ecclesia, punitur pœna mortis, veluti reus læsæ Maiestatis. l. fideli. C. de his qui ad eccles. confug. quod intellige secũdum ea, quæ dixi suprà, quæst. 30.

12 Extrahens pro debito matremfa. ex propria domo, eamq́ue ad carcerem ducens, punitur pœna capitis. l. 1. C. de offi. diuers. iud. An autem pro crimine possit mulier honesta carcerari, dixi suprà quæstio. 28. vers. Quæro igitur.

13 Falsum testimonium dicens, per quod aliquis condemnatur ad mortem, punitur pœna mortis, Dixi suprà hoc eod. lib. §. Falsum, vers. Testis, qui falsum.

14 Famosi latrones, & grassatores viarum furca suspendi debent. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Furtum, vers. Scias tamen.

15 Fur, qui furatus est rem, quæ sit valoris vltra quinq; solidos, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi suprà, hoc eo. lib. §. Furtum, vers. Sed quæro, & seq.

Hæretici

16 Hæretici puniuntur pœna mortis, Dixi suprà hoc eodem lib. §. Hæresis, versic. Sed quæro.

17 Homicida punitur pœna mortis, Dixi suprà hoc eod. lib. §. Homicidium, versic. Sed quæro.

18 Hostibus ferrum vendens, vel frumentum, vel sal, &c. vel alias merces, punitur pœna capitis, l. 1. & 2. C. quæ res expor. non poss. & excommunicationis pœnam incurrit, c. ita quorundam de Iudæis, Vide quæ dixi infrà, q. 77. vers. Christiani deferentes.

19 Imaginem Christi, aut sanctorum percutiens, frangens, aut vulnerans, punitur pœna mortis, secundum Ange. in l. ex senatusconsulto. ff. ad l. Corn. de sicar. & in sua disputatione incip. in refulgēti delitiarum, & ita observatum fuisse per curiam Burdegalen. refert Boër. deci. 301. post num. 18. vbi attestatur quendam pro hoc crimine fuisse condemnatum, vt prius amputaretur ei manus deinde caput. Refert etiam Marcus decisio. 509. in fin. quòd quidam iudex in loco Pertusij qui projecerat lapidem contra imaginem beatissimæ Virginis, multasq; contumelias in eam protulerat, fuit viuus excoriatus. Dicit tamē Angel. in d. l. ex senatusconsulto quòd aliàs cùm iste casus contigisset, fuit delinquenti solummodo manus amputata, quem refert Afflict. super tertia parte const. Regni, Rubr. 54. num. 9.

20 Incendiarij, qui ob inimicitias aut prædā intra oppidum incēdium committunt, puniuntur pœna mortis, d. l. capitalium. §. incendiarij.

Item illi, qui comburunt ædes, vel aceruū frumenti positū iuxta ædes, l. qui ædes. ff. de incend. ruina naufr. vt in incendio ca pfinæ, super quo consuluit Natta cons. 42. & seq. Et proximis annis fuerūt Cremonæ suspēsi iussu senatus duo fratres, qui quasdam ædes in quodam oppido combusserunt. Si quis verò non ædes, sed tugurium combureret, non esset pœna mortis afficiendus, & ita senatus quendā Pasqualem Curtarellū, qui de incendio cuiusdam tugurij conuictus fuerat, condemnauit tantū ad triremes per bieunium, 2. Aug. 1559. P. N. Fuit tamē pro incendio posito in fœnili vltimo supplicio affectus Paul. de Molo, 28. Nouembr. 1561. P. N. Hæc autem pœna statuta contra incendiarios, locū habet, quādo data opera cōmissum est incendium, secus autem si culpa vel casu, & in facti contingentia quidam Donatus Biretta, qui incēsis stipulis permiserat ignem vagari, quo frumentū ipsius proprium, & alienum combustum fuerat habita à parte remissione, fuit absolutus, 27. Septemb. 1552. P. N.

21 Iniuriam faciens officiali tempore eius syndicatus, debet puniri pœna capitis, vt dicit glossa in §. illud, in verbo, Mortis, in Auct. vt iudices sine quoquo suffragio. Sed hoc intellige, nisi ipse officialis prius iniuriam illi fecisset, & ita se practicasse attestatur Paris. Put. de syndic. fol. 137. post num. 3. in quodam officiali, qui iniuriabatur querelantibus, quod nota.

22 Iudex, qui dedit operam, vt accusatus vel inquisitus aliquid falsò confiteretur, per quod innocens postea damnaretur ad mortē, punitur pœna capitis, vt dixi in d. §. Homicidium, versi. item iudex. itē iudex, qui per pecuniam, vel iracundiam aliquem innocentem ad mortem condemnauit, punitur pœna capitis, vt dixi in d. §. vers. Item iudex. Præterea iudex ponens aliquem indebitè ad torturā punitur pœna capitis, vt dixi suprà, quæst. 64. vers. Antequam tamen.

23 Lænones, & lenæ puniuntur pœna mortis, vt est text. in Auct. de læno. §. præconizamus, co. 3. sed de consuetudine non puniuntur pœna mortis, sed tātummodo flagellantur cum mitra, vt dicit Nuulus de los corregidores, fol. 204. nume. 15. vel afficiuntur aliqua alia pœna arbitrio iudicis. Et ita esse cōsuetudinem attestatur Pract. Iodoc. c. 89. nu. 43. Ita etiam in regno Hispaniæ solere practicari, dicit Anto. Gomes. super l. 80. Tauri, nu. 73. licet subdat, quòd est pœna irridenda pro tam nefando crimine, & quòd deberent puniri pœna mortis.

24 Læsæ maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis, vt dixi suprà hoc eo. lib. §. Læsæ Maiest. vers. Sed quæro.

25 Libelli famosi auctor, qui fabricatus sit de alio ad eius infamiam contra veritatem, punitur pœna capitis, l. vnica, C. de famo. li. & dicit Ang. in l. lex Cornelia. §. si quis librum, nu. 3. ff. de iniu. se hoc vidisse de facto in quodam, qui posuerat quandam scripturam infamatoriam super altari palatij priorum nō descripto nomine alicuius. Dicit tamē idem Ang. in d. l. vnica. C. de famo. lib. quòd licet ille, qui posuerat talem schedulam, debuisset decapitari, tamen indulta sibi fuit pœna capitis, & conuersa in pœnam duorum mille ducatorū. Quinimò dicit Paris. Pu. de syn. fol. 273. nu. 6. quòd illi, qui ad infamiam potestatis

testatis pingūt mēbra virilia, vel vulvas muliebres super ianua eorum cameræ, vel porta palatij, sunt maxima pœna digni, subdēs, qd' in facti contingentia consuluit, quòd quidā, qui pinxerat quandam honestam mulierem eius amasiā (quæ sibi consentire nolebat) nudam cum certo vituperio, & illam picturam ad eius ignominiam affixerat in locis publicis, q̄ esset ad triremes transmittendus, quia (secundum eum) talis pictura erat libellus infamatorius. Ego autem in Practica nunquam vidi seruari; vt propter libellum famosum aliquis vltimo supplicio afficeretur; sed semper vidi imponi pœnam extraordinariā; pura, fustigationis, ictuū funis, & ad summum pœnam triremium: & præteritis annis quidā proxeneta, qui tres libros materna lingua cōposuerat, in quibus de multis etiam in magistratu constitutis obloquebatur, licet eos nō publicasset, fuit iussu senatus alligatus catenæ infami, & libri publicè combusti. Adde, quòd non solùm ipse auctor, & fabricator huiusmodi famosi libelli est capite puniendus, sed etiam ille, qui legit, & statim non lacerauit, eadem pœna afficiendus est. Et ita communi consensu tenent Doct. vt ait Placa lib. 1. delictorum, c. 3. post num. 2.

Medicus malum medicamen scienter adhibens, vt infirmus moriatur, punitur pœna mortis. Dixi suprà, hoc eo. lib. §. Homicidiū, vers. Item medicus.

26 Milites multis ex causis capite puniuntur, quas per te videre potes in l. desertores, & alijs pluribus legibus illius tituli, ff. de re militari, potes etiam videre apud Iulium Ferren in tract. de bello, fol. 148. & seq. & apud illustr. Doctorem, & cōpatrem meum Petrum Bellum de re militari, in 8. parte.

27 Monialem carnaliter cognoscens, vel etiā attentans, vt rapiat, & carnaliter cognoscat, vel cum ea de facto matrimoniū cōtrahens, punitur pœna mortis, l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cler. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Fornicatio, vers. Cum moniali.

28 Mulier, quæ proprio seruo se supponit, punitur pœna mortis. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Fornicatio, vers. Mulieris etiam. Item mulier quæ animali bruto se subiecit, punitur pœna mortis, vt dixi in eod. §. Fornicatio, versic. Cum animali.

29 Muros ciuitatis rumpēs, vel transcendens punitur pœna capitis, l. fin. ff. de rerum diui. Scias tamen, quòd illa lex intelligenda est, vt procedat tantūmodo in transcendente muros vrbis Romanæ, in muris aliarum ciuitatū est pœna arbitraria. Ita dixit Bar. in d. l. fi. nu. 2. & ita distinguendum esse secundum Doct. affirmat Rolan. cons. 84. nu. 25. lib. 2. Hanc etiam opin. seruari de consuetudine attestatur Alex. de Neuo cons. 94. nu. 1. quod est duplicatum inter consi. criminalia diuersorū, cōs. 91. lib. 1. Et ita in facti contingentia iudicatū fuit in curia Burdegalen. vt refert Boër. decis. 232. Dicit tamen Alber. in d. l. fin. nu. 1. quòd vidit hunc casum in facto & in ciuitate Bergomi, tempore regiminis D. Gull. de Castro Bacco, qui ipso reclamāte quendam, qui muros ciuitatis transcendetat, fecit decapitari. Apud nos semper vidi seruari opi. Bar. vt scilicet non imponatur pœna capitis, sed alia extraordinaria, & ita in facti contingentia iussus fuit fustigari quidam Franciscus Cartarius, qui fossam ciuitatis transiuerat vltimo Febr. 1551. P. N. Et alius quidam Stephanus de Nignano, qui transgressus fuerat fossas oppidi Serrauallis, iussus fuit in contumaciā condemnari in tribus ictibus funis, vel viginti aureis, 20. Martij 1556. P. N. Et ita omnino seruandum esset, præsertim si esset tempus pacis, & ille transcendisset muros nō animo eos violandi, sed aliqua ex causa, puta, vt effugeret è manibus satellitum, vel huiusmodi. Et quod hæc pœna solummodo locum habeat tempore belli, non autem tempore pacis, fuit in facti contingentia Capuæ iudicatum, vt refert And. de Iser. consti. regni, telatus, & ipse per Gramma. super eisdem constit. fol. 31. col. 1. post num. 6.

30 Officialis, qui publicos prouentus subtrahit, punitur pœna capitis, §. itē lex Iulia peculatus. Instit. de publ. ind. Sed hîc incidenter quæro, nunquid officialis, qui multa acquisiuit in officio, præsumatur ea de bonis fisci acquisiuisse, nisi doceat se ea aliunde acquisiuisse? Resp. Glo. in l. defensionis facultas, in glo. fi. C. de iure fisci, lib. 10. videtur tenuisse, q̄ sic. Sed certè in contrarium est communis opin. vt attestatur Dec. consil. 6. nu. 2. Et dicit Bal. in c. 1. in vltimis verbis de clerico, qui inuesti. facit in vsib. feud. quòd illa gl. per multos damnatur, & non seruatur de consuetudine, quem refert Bertrand. cons. 115. nu. 7. lib. 2. in 2. parte, vbi etiam post nu. 31. dicit, quòd illa gl. reprehenditur per Docto. Illum etiam refert idem Bertran. cons. 151. nu. 6. lib. 6. subdens, quòd secundum communem opi. illa gl. reprehenditur. Et ideo teneas, quòd imò officialis præsumitur in dubio licitè acquisiuisse,

nisse, nec præsumitur aliquid habere de bonis fisci, nisi id liquidò probetur.

31 Plagiarius, qui pueros vel seruos furatur, pœna capitis punitur, l. quoniã, & l. fi. C. ad l. Flaniã, de plag. Sunt tamen intelligendæ illæ leges, vt procedant in eo, qui solitus est talia committere, ille enim vtique puniendus est pœna mortis, secus autem si non sit consuetus, nam eo casu est distinguẽdum, quòd, aut habuit animum celandi, & adhuc puniti vltimo supplicio: Aut verò non habuit animum celandi, & est mitius puniẽdus. Et hæc opin. communiter tenetur, vt dicit Bart. in l. penul. in princ. ff. ad l. Flaui. de plag. quem refert Anan. in c. 1. post nu. 4. de furtis.

32 Priuatum carcerẽ exercens punitur pœna capitis, vt est text. in l. 1. C. de priuatis carcer. Et aduerte, quia ille, qui capit aliquem, & detinet ex iniusta causa, punitur pœna priuati carceris, etiam si illum detineat minori spacio viginti horarum. Ille verò, qui alium capit ex iusta causa, potest illum detinere spacio viginti horarum, & ipsum captum iudici præsentare, & ita concludunt omnes Doct. vt dicit Canens. super 56. ritu magnæ curiæ, nu. 2. Scias autem, quòd dispositio illius legis non habet locum in cardinalibus sanctæ Romanæ ecclesiæ, nam hodie quilibet cardinalis habet priuatum carcerem ad puniendos domesticos, & familiares suos, & ita vsum obtinuisse attestatur Manfred. in tract. de Cardinal. c. 8. 19. priuil. Memini ego de hoc crimine processum fuisse contra D. Ioan. Stephanum Ritium, qui furem in domo captũ per septem dies domi detinuerat: sed comperto quòd statim dederat notitiam officialib. fuit absolutus, 23. Martij 1560. Credo etiam, ꝙ in practica reus priuati carceris non afficeretur vltimo supplicio, sed mitiùs puniretur, prout in facti contingentia seruauit parlamentum Burdegalense, quod condamnauit in pœnam pecuniariam tantùm quendam dominum, qui famulum suum diu in priuato carcere retinuerat, vt refert Papo lib. 23. tit. 1. Arresto primo.

33 Proditor punitur pœna capitis, tanquam re læsæ Maiest. vt colligitur ex tex. in l. fallaciter, vbi gl. in verb. Prodita. C. de abolitio.

34 Raptores mulierũ puniuntur pœna mortis, l. vnica. C. de raptu virg. Dixi sup. hoc eod. lib. §. Raptus, vers. Sed quæro.

35 Sacrilegi puniuntur pœna capitis. Vide quæ dixi suprà hoc eo. lib. §. Sacrilegium, ver. Sed quæro.

36 Seditionis auctor punitur pœna mortis, vt est tex. in l. 3. §. Itẽ si quis auctor. ff. de sicar. & etiam seditionẽ in populo concitans cõtra principem, vel rempub. l. 1. C. de seditio. Et licet ille text. expressè non imponat pœnã mortis, sed tãtùm dicat, quòd mulctam grauissimam sustinebit: tamen glo. ibi, in verbo, Grauissimam, in prima opi. interpretatur, id est, mortem, & illam opi. dicit esse approbatam in practica Saly. in d. l. 1. post nu. 1. Quod tamen intelligendum est, quando tractatus præcessit ipsum tumultum, seu seditionem: secus autem si accidentaliter euenerit aliqs tumultus, vel seditio in populo, citra animũ turbandi quietem populi. Nam eo casu mitiùs essent puniendi, vt in facti contingentia consuluit Ias. cons. 167. lib. 4. & Dec. cons. 256. & iudicauit consilium Neap. teste Gramma. voto 19.

37 Seipsum occidere volens, punitur pœna capitis. l. si quis aliquid. §. ff. de pœ. Et ideo licet talis volens seipsum occidere, fuerit impeditus, ne id faceret, punitur tamẽ, perinde ac si delictum consummasset. Et hæc est frequentiori Doct. calculo recepta opi. vt dicit Placa lib. 1. delictorum, c. 23. nu. 18. Nihilominus stante generali consuetudine, quòd conatus non puniatur, nisi sequatur effectus, vt dixi infrà, q. 92. fortè contrarium esset dicendum in practica, prout etiam se in facti contingentia consuluisse attestatur Carer. in pracrim. fol. 230. nu. 127. in quodam se suspendere volente, qui tamen concursu hominum viuus euasit. Occidens autem seipsum moritur intestabilis, qa scilicet rumpitur, & annullatur omne testamentum prius ab eo factum. Et est communis opin. vt dicit Gul. de Benedict. in 2. parte, ca. Raynutius, fol. 84. nu. 48. Regulariter tamen eius bona non confiscantur, Et ita tenent omnes communiter, vt ait Bertran. cons. 134. nume. 2. lib. 3. in 1. parte. Sed hæc omnia procedunt in his, qui conscientia proprij sceleris manus sibi inferunt. Cæterùm, si qui tædio vitæ, doloris impatientia, furore, morbo, pudore moti, manus in se inferunt, nõ puniuntur pœna corporali, nec confiscatione bonorum, neq; eorum testamenta irritantur. Et in hoc omnes conueniunt, vt dicit Igneus in l. 1. §. si manus, nu. 17. ff. ad Sylle. Et ideo si quis se in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona confiscari, nisi appareat, quòd id fecit conscientia criminis, prout in casu, in quo consuluit Dec. cons. 436. & Paris. cons. 155. lib. 4. &

4.& Cor.conſ.195.lib.2.Et licet Pract.Iodo.c. 88. nu. 6.dicat, quòd ſecundum conſuetudinem,quiſquis ſeipſum interficit, ex quacunque occaſione, & cauſa hoc euenerit, furcis ſuſpenditur, & bona eius omnia confiſcantur: id tamen apud nos non ſeruatur. Dicit etiam ibid. nu. 8. quòd ex more.& cõſuetudine cautum eſt,ꝙ nemo huiuſmodi corpus damnati,& ſuſpenſum manibus attrectet & auferat,niſi ex iudicis mandato, & permiſſu. Item n.9.dicit pariter cõſuetudine obſernatum eſſe, vt quoties hoc ſcelus in domo cõmiſſum eſt, cadauer ipſum funibus à domo ipſa extrahatur,non per oſtium,ſed per foramen factum ſub limine domus, quæ tamen omnia apud nos non ſeruantur.

38 Seruus, qui cum domina carnaliter ſe cõmiſcuerit, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi ſuprà,hoc eo.li. §. Fornicatio,verſ.Cum domina.

39 Sodomitæ puniuntur pœna mortis, vt dixi ſuprà hoc eo,lib.§. Sodomia, verſic. Sed quæro.

40 Sortilegi,& malefici puniũtur pœna mortis,vt eſt text.in l.3. C. de malefic.Sed hoc de conſuetudine nõ ſeruatur, vt dixi ſuprà hoc eod. lib.§.Hæreſis.verſ. Succeſſiuè quæro.

41 Transfuga punitur pœna mortis.l.ſi.quis aliquid ex metallo. §. transfugę.ff.de pœnis. Quod intellige vt procedat, quando illud doloſè fecit, aliàs autem mitius eſſet puniendus,vt in caſu in quo conſuluit Gram.voto 10. Scias autẽ,quòd in hoc delicto de iure communi punitur conatus, etiam ſi non ſit conſummatus effectus, nam (ſecundum aliquos) liber homo ſi fuerit inuentus fugere ad hoſtes,punitur pœna mortis. Et hanc eſſe communem opi.atteſtatur Bolenc.in reper. l.capitalium. §. famoſos, num. 82. ff.de pœn. Seruus tamẽ, qui inuentus eſt fugere ad hoſtes, non punitur vltimo ſupplicio,ſed pede tantùm debilitatur, vel in metallum damnatur,vt videtur text.in l.ſi fugitiui,C.de ſeru. fug.quod eſt mirabile,vt ſcilicet detur caſus, in quo in pari delicto mitiùs puniatur ſeru⁹, quàm liber homo. Sed certè quicquid dicat Bolenc. hæc opin. non eſt vera, neque communiter tenetur, vt atteſtatur Cæpol. in d.l. fugitiui,poſt nu.4.

42 Tutor, qui corrumpit puellam, cuius eſt tutor, punitur pœna capitis, vt dixi ſuprà hoc eo.li.§.Fornicatio.verſ.cum pupilla.

43 Vaſtatores,& inciſores vinearum,& arborum,puniuntur pœna mortis,vt latrones, vt eſt tex. in l. 2.& ibi gl. vnica. ff. arborum fur. cæſarum. Hæc tamen pœna apud nos non ſeruatur, ſed Senatus illos cõdemnat pœna extra ordinaria, non modo quando ſunt in carcerib.detenti,ſed etiã quando ſunt cõtumaces, & in ſpecie iuſſit quoſdã condemnari in contumaciam pro inciſione vitium in tribus ictibus funis, & in damnis verſus partem,vltimo Iulij 1557.P.N.Et aliàs etiam quidam Bartholomæus Maffinus,qui vites inciderat,fuit iuſſus fuſtigari, vltimo April. 1547. Et quidam Franciſcus Paſſallus in contumaciam cõdemnatus fuit ad triremes per quin-
44 quennium,6.Septem. 1554. A. C.

Venenum malum ſcienter faciens, aut dans ad aliquem occidendum, punitur pœna capitis,de quo dixi in d. §. Homicidium,
45 verſ.Punitur etiam.

Violator ſepulchrorum,ex illis extrahens armata manu cadauera, vel oſſa mortuorum punitur pœna capitis, l.3.aduerſus. ff.de ſep. viol.Sed hoc crimẽ,propter multa cœmeteria cõſtructa apud eccleſias, iam in deſuetudinem abijt, & illa rubrica parum in vſu eſt, vt ait Berbe.in viatorio iuris, in Rub. de ſep. viol.& Practic.Iod.cap.109. in fi. Vidi tamen ego ingentem proceſſum factum Cremonæ ſuper hoc crimine, & fuit quidam Galeacius Ferratius condemnatus in vno ictu funis & aureis decem, pro qua condemnatione obtinuit gratiam,27.Sept.1561.P.N.

QVAESTIO LXIX.

SVMMARIVM.

1 De pœna amputationis membri.
Et an eſſet hæc pœna cognita de iure Digeſtorum? ibid.
2 Et an dicatur pœna capitalis?
3 Et quæ dicantur propriè membra.
4 Si aliquis ſit condemnatus ſimpliciter in amputatione manus,in qua manu ſit condemnatio exequenda?
Et quid ſi habeat vnam manum aridam? ibid.
5 Et quid ſi non habeat niſi vnam?
6 Caſus, in quibus imponitur à iure pœna amputationis membri,qui ſint?

1 SVcceſſiuè videamus de pœna amputationis membri, quæ quidem olim non imponebatur, vt dicit Anan. in cap. 1. numer.21.in fin.de coliuſ. de reg.nam (ſecundum eum) leges antiquæ non volebant homines eſſe inutiles, & vt eſſent apti ſolummodo ad comedendum, & non ad laborandum. Hæc igitur pœna non erat cognita de iure Digeſtorum, aut Codicis, ſed fuit inuenta de iure Authenticorum. Et ita dicũt Doctores teſte

Ana.in ca. Archiepiscopatu,post nume.4.de rapt.vbi tamē ipse ostendit, quòd erat etiam tempore legis 12.tabu.vt ibi.Hanc etiam opi. quòd hæc pœna abscissionis membri non esset cognita de iure antiquo, attestatur esse communem Curt.Iun.in l.Imperium, num. 37.ff. de iurisd. omni. iudi. quem refert Don. Anton.de Padilla in l. transigere,post nume. 8.C.de transact.

2 Quæro igitur in primis, nunquid amputatio membri dicatur pœna capitalis? Resp. quòd propriè loquendo non potest dici pœna capitalis. Et ita receptum est, vt dicit Alciat.l.licet capitalis, in fin. principij.ff. de verb.sig.

3 Item quæro, quæ dicantur propriè mēbra? Respō. quòd membra propriè dicuntur illa, quibus diuerso, ac proprio officio corpus mouetur.Ita dicit Bart.in l. publicorum,nu. 13.ff.de pub. iud. quem Doctores communi consensu sequuntur,vt dicit Piaca li.1.delict. c.25. nu.7.Hanc etiam dicit esse communem opi. Didac.in repet.Clem.si furiosus.fol.321. post nu.8.de homic. Hinc infertur,quòd digitus nō est membrum.Ita dicit Bar.in l.non sunt liberi.ff.de statu homi. quā doctri. semper Doct.secuti sunt, & magnifaciunt, vt dicit Aug.ad Ang.de malef.in verb.Membrum prædictū,n. 9.& est communis opi. vt ait Didac.in loco prælleg.versi. 3. ab eadē. Et ideo statutum, puniens abscindentem membrū, non habet locum in abscindente alicui digitum.Et ita tenēt Doctores,vt dicit Vitali. de malef.in Rub.quid sit accusatio,n.58.vbi etiā subdit,quòd ita fuit de facto determinatum. Et ita in facti contingentia consuluit Rubeus conciuis meus consil.83.

4 Pone, quòd aliquis sit condemnatus in amputatione manus, nō exprimēdo,in qua manu facienda sit executio. Quæro, de qua erit intelligēdū? Res. ꝙ est intelligendum de manu debiliori, & in quà reus minùs potest, vt dicit gl. in auc. sed nouo iure,in verbo,Vna,C.de furtis.Et dicit Albe. in 3. parte statutor. qu.60.quod ita tenēt communiter DD. semper enim in pœnis facienda est benignior interpretatio. Et ideo si condemnatus habeat vnam manum bonam, & alteram aridam,debebit ei amputari manus arida. Et hanc dicit esse communem resolutionem Ioa. And. in addit.ad Specul.in rubr.de pœnis circa fin.quem refert Aug ad Ang.de malef.in verbo,Quas si non soluerit,amputetur ei manus,post n.4.& Alicia de præsumpt.regula 3.præsumptione 45.n.15.quæ quidē opi. mitior est.Crederem tamen,quòd si illa esset prorsus inutilis, aliud fortè dicendum esset, ne condemnatio redderetur eiusoria. Et in hanc sententiam inclinare cōiter scribentes sensit Alexan. consi.104.nu. 4.lib.1. quem refert Apost.ad Ange. in loco præallegato.

5 Sed quid si reus condemnandus ex forma statuti, vel iuris communis in amputatione manus,non habeat nisi vnam manum, nunquid illa erit ei amputanda? Resp. Aliqui dicunt,quod nō, ne deformetur corpus humanum,sed quòd pœna debet commutari. Et hanc opi.tenuit Paul.de Cast.in auct.sed nouo iure,post nu.4.C.de ser. fugi.& ita dicunt Doctores,vt attestatur Anan.in c.1.n.2.de calum.Contrariam tamen sententiam,scilicet quòd imò debeat illi manus amputari,videtur tenuisse Bal.in d.auct.sed nouo iure,post n. 12. Et hanc secutum fuit iudicando consilium Neap.vt refert Grammat.deci.94.& super constitu.Regni,fol.116.col.a.vbi dicit ita fuisse executum,quē refert Mantua in l.transigere,nu.123.C.de transact.Ego tamen,si casus contingeret, potius inclinarem in contrariam sententiam, quæ æquior est,& mitior:vel saltem consulerem principem,vt ipse misericordia motus pœnam iuberet cōmutari.Et hoc tutius esset. Vide in hoc proposito quæ dixi infrà,q.85.vers. Non omitto.

6 Casus autē, in quibus de iure imponitur pœna amputationis mēbri,habes apud Gan. in tit.de pœnis reorum,qu. 52.& seq. & Gallicium in Margar. Fisci,fol.90.col. 1. & Fabr.in pract.arbitr.fol. 341.& alijs sequentibus.

QVAESTIO LXX.

SVMMARIVM.

1 *De alijs pœnis corporalibus.*
Pœna stigmatis an hodie sit in vsu? ibid.
2 *Fustigatio an sit permissa etiam in clericis?*
Et an sit pœna capitalis? ibid.
3 *Tortura an sit in vsu pro finali pœna delicti?*
4 *Pœna carceris perpetui an sit in vsu?*
5 *Pœna triremium an sit in vsu etiam in clericis?*
6 *Pœna detrusionis in monasterium an hodie sit in vsu?*
7 *Pœna, quòd clerici ponantur in gabijs, an sit in vsu?*
8 *Pœna mitræ.*
9 *Pœnæ degradationis in clericis, an dicatur corporalis?*

1 SVnt etiam aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, vt est pœna stigmatis,qua veteres vtebātur, sed postea fuit sublata per l. si quis in metallum, C.de pœnis. Reperio tamē, quòd Ang.

Ang. in d. l. si quis in metallum, dicit eoutrarium de facto seruari quòd s. valeut statuta, quæ disponunt, quòd pro furto debeāt bullari, & illum refert Ang. de malef. iu verbo, In facie, num. 2. Apud nos certè hæc pœna stigmatis nō est iu vsu, & si iu aliquibus locis extant huiusmodi statuta, quòd pro furto, vel alio crimine aliquis bulletur, Senatus non permittit exequi talem pœnā, sed illam cōmutat iu pœuam fustigationis, vel similem, & idem etiam practicari inRegno Neapolit. attestatur Maranta iu suo Speculo, folio 28. num. 9.

2 Est etiam pœna fustigatiouis, seu verberationis, quæ quidem nō tantùm de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, etiam in clericorū persouis, est à sacris canonibus recepta, vt ait Diaz iu pract. cri. can. ca. 125. Ego tamen apud nos nūquam vidi illam seruari iu persona alicuius clerici, prout neq; illā esse in vsu iu Regno Franciç contra clericos, attestatur Prac. Millei, fol. 148. n. 53. Et iu omnem casum deberet moderatè exequi, non autem crudeliter aliàs episcopus qui facit aliquem crudeliter fustigari, per duos meuses à missarum celebratione suspenditur, vt est text. in c. præterea de clerico percussore. Sed quæro nūquid hæc pœna fustigationis dicatur pœna capitalis? Respo. quòd non. Ita tenet Bart. in l. trausigere, C. de transa. & est communis opi. vt dicit Maranta in suo Spec. fol. 28. nu. 5.

Quibus autem ex causis imposita sit à iure communi pœna fustigationis, vide apud Gandi. iu tit. de pœnis reorum. nu. 55. & Galicium in Marg. fisci, folio 90. col. 2.

3 Plerunque etiam imponitur à statutis pœna torturæ, siue ictuum funis, nō quidem ad eruendam veritatem, sed ad pœnam delictorum. Et licet Bald. iu rubr. C. de pœu. iud. qui malè iud. dixerit non reperiri iure cautū, quòd tortura imponatur pro finali pœna delicti: tamen Paris Put. de syud. fol. 449. in verbo, Tortura 11. ca. 1. in primis verbis, duos casus recenset, in quibus videtur de iure cōmuni impositam esse torturam pro pœna.

4 Pœna autem carceris, non est in vsu apud laicos, vbicunque enim alia pœua imponi potest, nuuquam imponitur pœna carceris, & ita teneut communiter DD. vt dicit Bald. cons. 443. in fi. lib. 3. Credo tamen, quòd hæc pœna iu ciuitate Venetiarum etiam hodie sit in vsu, prout etiam attestatur Mantua obseruatione 96. colum. 6. Dicit etiam Calc. in Margar. fisci, fol. 93. in fi. quòd Reges Castellæ multum vtuntur ista pœna perpetui carceris. Apud clericos autem multum frequētatur. At dicit Ang. in l. prætor ait, §. si publicanus, u. l. ff. de vi bonor. rapto. quòd quāuis clericis nō liceat interficere quenquam, tamen possunt reos iu carcerem includere cum tanta necessitate cibi, & potus, vt fama necentur, & ait quòd ita dicuut can. & quòd hac practica vtuntur. Quam tamen restringe, vt procedat, quò ad ipsos clericos tautū. Cæterū non potest iudex ecclesiasticus condemnare laicum ad perpetuum carcerem, etiam quando laicus propter delictum effectus esset de foro ecclesiastico præterquam iu causa hæresis.

5 Frequens est etiam hodie pœna triremium, quæ nō modo in laicis, sed etiam in clericis venit iu vsum, præcipuè in Italia, vt ait Diaz. in pract. crim. can. cap. 135. versic, venit iu super, quam tamen consuetudinem ipse improbat in sacerdotib. eiusque opin. mihi placeret, vbi in tantum nō creuissent crimina clericorum, vt hodie videmus, vix enim potest multorum petulantia, atque improbitas coerceri. Et memini superioribus annis, cum Vicarius episcopalis Cremonæ redderet se difficilem in exequendo quandam condemnationem ad triremes, factam contra quendam presbyterum, quasi ea pœna clericis imponi nō soleret, senatus rescripsit, prætori, vt omnino curaret illam exequi, 23. Aug. 1562. P. N. ex quo in hoc Ducatu passim solita ex illis imponi. Et ita fuit executum. Puto tamen, quòd discreti episcopi non sine maxima causa talem pœnam sacerdotibus imponere debeant, vt scilicet nulla videatur alia spes correctionis subesse.

6 Sunt etiam apud clericos aliæ pœnæ corporis afflictiuæ, prout est pœna detrusionis in monasterium. Sed hçc pœna hodie recessit ab vsu, vt attestatur Diaz iu pract. crim. cano. c. 128 qa (vt ipse dicit) iudices ecclesiastici adeo segniter laborāt, vt rarissimè videamus eos delinquentibus pœnam depositiouis imponere.

7 Solent etiam prælati clericos facinorosos poni facere iu gabijs. Et licet Prác. Caret. fol. 456. post num. 64. dicat hanc pœnam nō esse in vsu, ego tamen, iam multis anuis præteritis, vidi de facto quosdam presbyteros in gabia ferrea super turri Broleti veteris Mediolani. Sed certè de iurç non credo licitū esse clericis, præsertim sacerdotibus talemq; pœnam imponere, vt etiā sentit Felin. in c. qualiter

liter, & quãdo, el. 2. §. ad corrigendos, nu. 10. de accuſ. vbi tamen ſubdit, quòd conſuetudo ſeruat contrarium, & malè, quem refert Folle. in pract. crimin. canon. folio 286. num. 13. & Pract. Conradi fol. 445. nu. 25. in fi.

8 Mitræ quoq; impoſitio inter pœnas corporales connumerari poteſt, quæ quidem quandoque imponitur de per ſe ad infamiã, vt quis ita mitratus producatur in publicũ, aliquando imponitur fuſtigandis, aut igne cremandis, in maiorem ignominiam. Et ſcias, quòd quandoq; ſi ille, cui eſſet imponenda propter infamiam pœna mitræ, non ſit in fortijs iuſtitiæ, ſolet ad eius domũ mitra per ſatellites tranſmitti, quod ſæpiſſimè fieri atteſtatur Catald. conſ. 56. n. 13. inter conſ. crim. diuerſorum, lib. 1. licet id apud nos ego nunquam viderim in practica obſeruari.

9 Credo etiam, quòd poſſit dici pœna corporalis degradatio clericorum, quando fit actualiter, cũ taliter degradatus ſit ſtatim tradendus curiæ ſeculari, corporaliter etiam ad mortem puniendus, vt dixi infrà, q. 74.

QVAESTIO LXXI.

SVMMARIVM.

1 *De pœna exilij.*
2 *Caſus, in quibus à iure impoſita eſt pœna exilij, qui ſint?*
3 *Officialis, qui cogit ruſticos ad obſequia indebita, punitur pœna perpetui exilij.*
4 *Iudex an poſſit relegare, ſeu confinare aliquem in loco ſito extra prouinciam ſuam?*
5 *Bannitus in contumaciam an ſit infamis?*
6 *Et an poſſit eſſe teſtis?*
7 *Et an amittat patriam poteſtatem?*
8 *Et an poſſit teſtari, aut capere ex teſtamento?*
9 *Et an banniti poſſint impunè offendi?*
10 *Et an bannitus efficiatur ſeruus pœnæ?*
11 *Bannitus ab vna ciuitate an cenſeatur bannitus etiam ab alijs cum ea fœderatis?*
12 *Banniti huius temporis an æquiparandi ſint deportatis, vel relegatis?*
13 *Qua pœna puniatur frangens fines exilij?*
14 *Si aliquis ſit bannitus arbitrio iudicis, an mortuo, vel recedente iudice, bannum finiatur?*

1 EXilij autem pœna apud nos multum eſt in vſu, nõ modo contra reos contumaces, vt dixi ſuprà qu. 44 ſed etiam contra præſentes in pœnam delictorum. Quandoq; verò imponitur perpetuum exilium, quandoque temporale, & quãdoque arbitrarium, prout quotidie videmus ſeruari per ſenatum, teſte Boſſ. in tit. de bannitis, nu. 2. An autem hæc pœna hodie ſecundum Canones ſit in vſu, dixi ſuprà, q. 67 verſ. Relegationis.

2 Caſus autem, in quibus de iure imponitur pœna exilij, videre potes apud Calic. in Margar. fiſci, fol. 85. vbi. 69. recenſet.

3 Officiales rectorum prouinciarum, q ruſticanos, vel eorum ſeruos, vel iumenta ad aliqua cogunt obſequia, nec non & ruſticani ſe ſponte dictis obſequijs, ſubijciẽtes, puniuntur pœna perpetui exilij, & confiſcationis bonorum, l. 2. C. ne ruſticani ad vllum obſequium deuocẽtur. Sed pro certo hodie hoc malè obſeruatur, vt dicit Chaſſ. ſuper conſu. Burgun. fol. 89. verſ. 36. caſus.

4 Vidi ego quandoque in facto dubitari, nunquid iudex poſſit relegare aliquẽ, vt non exeat de aliquo loco, vel oppido, iuriſdictioni ipſius iudicis non ſubdito, quam relegationem nos confiſcationem appellamus. Et dicendum eſt, quòd de iure non põt fieri relegatio, niſi in loca ſubdita ipſi iudici relegantí, vt eſt tex. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interd. & releg. nihilominus de cõſuetudine generali, quæ viget ferè vbiq; locorum, contrarium obſeruatur, vt atteſtatur Bald. in l. executorẽ, n. 33. C. de execut. rei. iud. ſubdens. Et ideo tales ſtudeant ſeruare mandata, & illum refert Marcus deciſ. 359. nu. 9. Et intellexi, quòd proximis menſib. Dux Mantuæ confinauit nonnullos ciues Caſalenſes in diuerſas ciuitates & oppida Italiæ, dominio ſuo non ſubditas. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſuprà q. 67. verſic. Deportatio.

5 Quæro nunc, quis ſit effectus banni, ſeu condemnationis in exilium, & in primis nũquid bannitus in contumaciam ſit infamis? Reſp. quòd non, & ita tenent communiter Doct: vt dicit Bal. in l. 1. nu. 5. C. de calum. vbi enim condemnatio fit in contumaciam, nõ dicitur ferè conſtare de crimine, propterea non debet ſequi infamia, quæ ex crimine ipſo procedit.

6 Præterea quæro, nunquid bannitus pro maleficio in contumaciam, poſſit eſſe teſtis? Reſp. q ſic de iure ciuili, & hanc dicit eſſe cõmunem opi. Bal. in c. ſuper eo, el. 1. n. 4. de teſtibus. Alex. de Neuo conſ. 8. n. 10. Felin. in d. c. ſuper ea. n. 6. Et dicit Alberi. in 4. parte ſtatutorum, qu. 72. in 1. dubio, quòd hæc opin. communiter approbatur & ſeruatur. Bannum enim ex contumacia proueniens non irrogat iuris infamiam, (vt ſtatim dixi) meritò à teſtificando non repellit. Hæc tamẽ cõcluſio non tranſiret abſque difficultate, ſtantibus ſtatutis, quòd contumax habeatur pro confeſſo & cõuicto, hoc enim caſu potius videtur bannitus ex crimine probato per cõ-

ruma-

tumaciam, quàm ex ipsa cõtumacia, & ideo saltem in loco, in quo est bannitus, de iuris rigore fortè videretur repellendus. Apud nos tamen quotidiè conceduntur salui cõductus bannitis, vt veniant ad testificandũ, neque propterea repelluntur, licet propter bannum, non reputentur tanquam integri testes.

7 Successiuè quæro, nunquid bannitus amittat patriam potestatem? Resp. quòd nõ, & est communis opin. vt dicit Alex. in l. si cũ dotem, §. si patri, num. 4. ff. solu. matr. Corn. cons. 55. lib. 2. prout illum refert Boss. in tit. de bonorum publi. post num. 69. vers. Contrarium tamen, licet dicat se vidisse seruari, quòd imò illam amittat, quò ad bona posita in territorio, à quo est bannitus. Vide quæ dixi infrà, ver. Dixi autem. Vtilitas autem huius quæstionis potest esse maxima, quia quando pater bannitus perdit patriam potestatem, peculium profecticium, transit in fiscum alias secus.

8 Sed an poterit bannitus testari, aut capere ex testamento? Dixi suprà lib. 3. §. Testamentum, q. 19. & 20.

9 Quæro, an bannitus possit impunè offendi? Dixi suprà hoc eo. lib. §. Homicidiũ, vers. Plerunq; etiam, & seq.

10 Vlterius quæro, vtrum bannitus virtute contumaciæ, & sic fictæ confessionis inductæ ab huiusmodi statuto, efficiatur seruus pœnæ? Resp. quòd non efficitur seruus pœnæ, donec peruenerit in fortiam iustitiæ. Et hæc est communis opi. vt dicit Corn. con. 55. in litera Z. lib. 2. quem refert Boër. decis. 278. nu. 21. relatus, & ipse per Vinium in libro cõmunium opin. folio 242. in verbo, Reus pro crimine. Pract. Conradi, fol. 443. nume. 14. in fin. Boss. in tit. banniti quid amittant, nu. 12. Quod intellige, nisi condemnatio sit pura. & sine conditione lata, vt eleganter declarat Boër. in loco præalleg. Dixi in d. §. Testamẽtum. in quæst. 19. versi. Aliquando vero.

11 Quæro modò nunquid bannitus ab vna ciuitate, censeatur etiam bannitus ab alijs ciuitatibus, cum ea fœderatis? Resp. Aliqui dixerunt, quòd sic, sed eorum opin. non est vera, & vsus illam non approbat. vt attesta. Bar. in l. non dubito, nume. 2. ff. de captiuis. Licet enim aliquæ ciuitates sint semel fœderatæ, remanent tamen eorum iurisdictiones, & territoria penitus separata, nisi specialiter in capitulis fœderum contrarium dispositum fuisset. Faciunt quæ dixi suprà, q. 38. ver. Successiuè q̃ro. Vnũ tamẽ volo vt scias in hoc proposito, ꝙ quamuis in hoc Ducatu bannitus ab vna ciuitate, vel loco ipsius ducatus censeatur bannitus à toto ducatu, & possit in eo vbique capi, & puniri: si tamen contingat aliquam ciuitatem, vel locum separari à ducatu, banniti ab illa ciuitate, vel loco, etiam tempore, quo erat vnita cum ducatu, sunt post talem separationẽ tuti in ducatu, neque possunt in eo aliquo modo molestari. Et ita euasit in facti contingentia quidam Christophorus Maius insignis sicarius, condemnatus de atrocissimo delicto in ciuitate Placentiæ, tempore, quo erat vnita cum hoc ducatu Mediolani, & post separationem captus in ciuitate Cremonæ, fuit enim liberè dimissus, ita indicante Senatu 4. & 17. April. 1558. P. N.

12 Dixi autem suprà, quæst. 67. vers. Deportatio etiam, quòd hodie exilium successit loco deportationis, & relegationis. Sed quæro, nunquid banniti nostri temporis æquiparẽtur deportatis, an autem relegatis? Ego hanc quæstionem posueram sup. li. 2. §. Bannitus, vers. Quæro nunquid, sed quia iam ferè despero posse me aliquam aliam partem operis in lucem edere, illam ex eo loco in hunc transferri iussi. Vtilitas autem huius quæst. est maxima, nam deportatus perdit ciuitatem Romanam, nõ autem relegatus. l. inter pœnas, in prin. l. relegatorum, §. siue ad tempus. ff. de interd. & releg. Item deportatus amittit testamenti factionem actiuam, & passiuam, non autem relegatus, vt dixi suprà li. 3. §. Testamentum, quæst. 22. &c. Scias igitur, quòd in hoc articulo tanta est inter Doctores cõtrouersia, vt vix possit discerni non modò quæ sit communis opin. sed neque etiam q̃d in tanta scribentium varietate tenẽdum sit. Et in primis q̃dẽ aliqui simpliciter dicunt, ꝙ bannitus æquiparatur deportato. Sed certè eorum opin. ab omnibus ferè reprobatur, vt infra dicendis apparebit. Alij simpliciter dicunt, quòd banniti æquiparantur relegatis, non autem deportatis. Et fuit opin. Bart. quã dicit communiter approbari Socin. Iun. cõs. 147. n. 20. lib. 2. & illam communem appellat Alc. in l. ex facto, §. ex facto, nu. 7. & sequ. ff. ad Trebel. prout illum refert Cur. Iun. cons. 182. nu. 8. Sapia in l. Imperium, nu. 58. ff. de iurisd. omnium iud. Aret. in d. §. relegati, n. 7. quem refert. Pract. Conradi, fol. 447. n. 13. Aliqui verò distinguũt, & dicunt ꝙ aut quis est bannitus propter crimẽ, pro quo imposita est pœ-

na mortis, & eo casu æquiparatur deportato, aut verò est bannitus propter crimē pro quo non imponitur pœna mortis, & æquiparatur relegato. Sed certè hæc etiam opin. communiter reprobatur. Et quòd bannitus etiam pro crimine, pro quo veniat imponenda pœna mortis, non æquiparetur deportato, nec damnato inter metallum, dicit esse communem opin. Curt. Sen. consil. 60. prout illum refert Ripa in d. l. ex facto, §. ex facto, n. 14. Alij igitur aliter distinguūt, quòd scilicet, aut pœna banni est cum cōfiscatione bonorum, & tunc æquiparatur deportato: aut verò sine confiscatione bonorum, & æquiparatur relegato. Et fuit opi. gl. in §. relegati, in verbo, Retinent, Insti. quib. mod. ius patriæ pot. soluitur. Hæc tamen opi. in hoc, quòd pœna banni, vbi bona nō publicantur, æquiparetur relegationi, vtique posset fortè sustineri, & illam communem appellat Maranta in suo Specul. fol. 29. nu. 7. sed in alio capite, quod sc. vbi est cum publicatione bonorū, æquiparetur deportationi, hęc opin. non est tuta, nec communis, neque tenenda. Et ita opi. illius gl. communiter reprobari attestatur Curt. Sen. cons. 59. post numer. 18. Et ideo multi dicunt, quòd bannitus cum publicatione participat de vtroque scilicet de relegato, & de deportato, vt dicit Ale. in d. consil. 116. num. 7. libr. 2. quòd hoc omnes fatentur. Alij etiam aliter distinguunt, quòd scilicet, aut stat statutum in eo loco, disponēs, quod bānitus possit impunè offendi, & tunc æquiparatur deportato, aliàs secus. Et hanc opin. dicit esse communem Corn. cons. 55. in litera L. libro 2. Quid tenendum in tanta Doctorū contrarietate? Ego (vt ingenuè fatear) disentiendo rex. & fundamenta DD. sæpe mutaui sententiam & aliquando adhæsi vni opi. & aliquando alteri: nunc autem pro resolutione dico, quòd non est tutum tenere aliquam ex prædictis opinionibus, & ideo absoluiè teneo, quòd banniti nostri temporis quocunque modo sint bāniti, s. siue perpetuò, siue ad tempus, & siue cum publicatione bonorum, siue sine publicatione, & siue extet statutum, quòd possit impunè offendi, siue non, neque simpliciter æquiparantur deportatis, neque relegatis, sed est quædam tertia species de per se, & propterea quòd non licet arguere de deportato ad bannitum, neque etiam de relegato ad bānitum, sed standum est vel decisionibus Doctorum de bannitis in specie loquentium, vel consuetudini. Et licet Boss. in tit. de bonor. publ. nu. 69. & clarius Alcia. cons. 58. num. 9. attestentur in hoc dominio seruari, quòd banniti, & condemnati ad pœnam mortis cum publicatione bonorum, stante statuto quòd possint impunè offendi, æquiparentur deportatis, & amittant etiam iura communia, quò ad bona posita in dominio: ego tamen vidi in pluribus articulis diuerso modo iudicari. Et sic credo verè dici posse, quòd vbicunque contingat aliquem allegare in casu banniti exēplum deportati, vel relegati, iudex non debeat admittere huiusmodi fundamenta, sed stare decisionibus Doctorum in terminis loquentium de bannito, vel sequi opi. secundum quam solitum est in similibus casibus in ea prouincia iudicari. Et ita faciendo non errabit.

13 Quæro, qua pœna puniatur frangens fines exilij? Resp. Si quidem erat iussus exulare minus decenni, duplicatur tempus, quod restabat exulandum, quando fregit exilium, si verò erat iussus exulare per decennium, vel vltra, perpetuatur exilium si iussus erat exulare perpetuo, punitur pœna mortis. Ita distinguunt communiter Doctores, teste Ant. Gomes. cap. 8. delictor. numero primo. Senatus autem quandoque non modo iubet duplicari exilium, sed propter temeritatem mandat eos etiam duobus aut tribus ictibus funis publicè affici. & ita vidi seruari in quodam Io. Cauagna, 30. Augusti 1557. P. N.

14 Item quæro, si iudex banniuerit aliquem arbitrio suo, an mortuo iudice, vel ab officio descendente, censeatur extinctum bānitum? Respon. Bar. in l. centesimis, §. fin. numero nono & sequent. ff. de verb. obl. distinguit, an verba sint concepta, donec voluero, vel donec reuocauero, & quidem dum Bart. tenet, quòd morte indicatur ręuocatio, seu declaratio deuocatæ voluntatis, contrarium communiter tenetur, vt attestatur Foller. in practic. crimin. cano. folio. 282. in prin. Aliqui simpliciter dicunt, quòd vtroque casu bannum censetur extinctum. Et hanc dicit esse communem opin. Ant. Gomes. cap. 8. delictorum, numero quinto. Sicut etiam talis voluntas, seu arbitrium morte extinguitur, ita etiā extingui debet eius effectus. Sed certè apud nos contrariū seruatur, nā ex quo cōdemnatio fit à iudice tanquam persona publica, & sub nomine officij, tale arbitrium transit ad successorem.

QVAE.

QVAESTIO LXXII.

SVMMARIVM.

1 *De pœna infamiæ.*
Quibus casibus pœna infamiæ de iure communi incurratur?ibid.
2 *Tergiuersator punitur pœna infamiæ.*
3 *Damnatus publico iudicio efficitur infamis.*
Et quid si processum fuerit per viam inquisitionis?ibid.
4 *Infamis an possit testificari?*

1 EST etiam grauis pœna infamiæ, quæ quibus casibus de iure cōmuni incurratur, videre potes apud Cali.in Margar.fiscl,fol.99. vbi enumerat 61.casus,in quibus pœna ignominiosæ missionis,& infamiæ imponitur.

2 Tergiuersator punitur pœna infamiæ & §. lib.anti,& ita dicunt communiter Doctores, vt ait Marian.in rubr.de calum,num.6. Et in proposito de præuaricatore, scias quòd Olim. tristitia cuiusdā criminis præuaricationis obijt, vt dicit Paulus de Castr. in l.1. in vltimis verbis, C. de aduoc. diuersorum iudi. quem refert Nunius de ios cottegidores fol. 34.col.2.vers.Consulo.

3 Damnatus publico iudicio efficitur Infamis,l.infamem,ff.de pub.iud.& hæc quidem conclusio de plano procedit, quādo processum est via ordinaria, & sic per accusationē. Sed quid si processum fuerit via extraordinaria & sic per Inquisitionem, nūquid damnatus in eo iudicio erit infamis? Resp. Aliqui dicunt, quòd non, & dicit Cald. consil.1. de pœnis, quòd hoc est communius, & benignius, vt mitius, quàm fieri potest, in pœnis agatur. Contrariam autem sentētiam, scilicet quòd imò etiam condemnatus per viam inquisitionis, de crimine publici iudicij, efficiatur infamis, dicit esse communem Angel. in l.ea quidem, n.28.C.de accus. Et hæc opi. mihi magis placet, quia cessatio solennitatis in procedendo, non facit cessare pœnam, & consequenter neq; etiā infamiā. Et hoc multò magis locum habet de iure ciuili, secundū quòd etiam in processu Inquisitionis imponitur pœna ordinaria, vt dixi suprà, q.60. versi. Potest etiam. Et hoc quidē satis de plano procederet, quando condemnatio super inquisitione, secuta est contra reum præsentem, & auditis suis defensionibus: sed si secuta esset in contumaciam, vel etiam, contra præsentem, non seruatis tamen seruandis, fortè verior est contraria opi. quòd ex tali condemnatione reus non efficiatur Infamis, quam dicit esse communem Viuius in lib. communium opi. in verbo Infamia iuris.

4 Quæro, nunquid infamis possit testificari? Dixi suprà, lib.2.§. Testis, & suprà hoc eo.§. q. 24.vers. Item infamis, & q.25. circa princ.

QVAESTIO LXXIII.

SVMMARIVM.

1 *De pœna priuationis officij, vel beneficij.*
Et quibus casibus de iure communi incurratur?ibid.
2 *Iudex committens barattariam priuatur officio.*
Et quæ sit pœna corrumpentis iudicem?ibid.
3 *Iudex propter negligentiam potest officio priuari.*
Officiales hodie non syndicantur de negligentia?ibid.
4 *Notarius condemnatus ex eo, quòd deliquerit in officio tabellionatus, an censeatur priuatus officio?*
5 *Clericus beneficiatus, contrahens matrimonium amittit beneficium.*
Et an sit priuatus ipso iure, an autem sit per sententiam priuandus?ibid.
Et quid si contrahit cum impubere?ibid.
Et quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nunquid ipse recuperet beneficium?ibid.
6 *Clericus, qui per annum sustinet excommunicationem, priuatur beneficio?*
Clericus periurus priuatur beneficio?ibid.
Clericus simoniacus priuatur beneficio?ibid.
Clericus factus miles secularis amittit beneficium, ibid.
7 *Clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficij.*
Et an clericus excommunicatus sit alendus ex fructibus beneficij?ibid.
Clericus hæreticus, & eius filij amittunt beneficia, si qua habent, ibid.
Clericus colludens in causa beneficij, potest priuari. ibid.
Clericus non incumbens horis diuinis, est priuandus beneficio, ibid.
Clericus homicida priuatur beneficio, ibid.
8 *Prælati insufficientes debent deponi.*
Et quid in Papa?ibid.
Episcopus negligens non potest deponi nisi à summo pontifice, ibid.
9 *Clericus priuatus beneficio tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti.*

1 HVIC etiā valde affinis est pœna priuationis officij, dignitatis, vel beneficij, quam quidē pœnam qui de iure communi incurrant, videre potes apud Calic. in Margar. fiscl, fol. 110. & seq. vbi enumerat centum quinquaginta casus, in quibus est imposita pœna priuationis militiæ, sacerdotij, cinguli, officij, vel dignitatis.

2 Iudex committens batatariam, priuatur officio, quòd de præsenti habet, & facultate alia habendi in futurum, l. iudices, C. de dignita. lib.12. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Boss. in tit. de offic. corruptis pec. post nu. 10. prætereaq; punitur pœna legis Iuliæ repetundarum, scilicet exilio, vel etiam grauius secundum qualitatem facti, vt est tex. in l.lex Iulia, §. fin. ff. ad l.Iul. repet. Et ita vide-

tur colligi ex glo.fin.in l.1. C. ad l.Iul.maiest. quam sequuntur cæteri, vt attestatur Grammat.consil.35.num.9.vbi in facti contingentia consuluit,& refert Pract.Millei,fol.95.nu. 48.& Papo lib.6. nu.2. Arresto 14.ita fuisse in facto obseruatum Parisijs contra quendam regium consiliarium, qui pro furtis, & sceleribus per eum cōmissis, fuit exauctoratus,& degradatus,& suis Insignibus spoliatus,& de inde emēdam honorabilem peregit,&c.Cogitur etiā persoluere quadruplū eius, quod accepit, & in hoc pariter omnes cōcordant, vt dicit Bos.in loco præalleg. Sed aduerte,qā nō semper istud quadruplū applicatur fisco, sed tantummodo quando versatur turpitudo ex parte vtriusq;, scilicet dantis & recipiētis. Quando aūt turpitudo est solummodo ex parte vnius, tunc dimidiū quadrupli applicatur fisco,& dimidiū alteri parti.Ita dicit gl.in l.1.in gl.fi.C.ad l.Iul.repet.quā sequuntur Docto.vt attestatur Chass. super consue. Burg.fol.89.vers.nonus casus. Quæ autem sit forma degradationis doctoris videri potest apud Gram.super c.Regni,fol.122. post num. 28. vbi refert, quomodo degradatus fuerit qdam doctor.Pars autē iudicem corrumpens, scilicet dās ei pecuniam, vt pro se iniustè pronunciet, perdit datū & litem, paritérq; dans vt iustè pro se pronunciet. Ita tenet gl.in l.2. in verb. In bona, ff. de cons.ob turpem causam, quam dicit esse communiter approbatam Roman.ibid.nu.7.Didac.super reg.peccatum,fol.102.Vbi verò quis daret pecuniam iudici,vt iustitiam ministraret celeriter, nōn videtur iudicē corrumpere voluisse, ideoq; poterit pecuniam datam repetere, & ita frequentiori iudicio, & interpretum suffragio receptum esse ait Didac. super d. reg. peccatum,fol.103.Intrans autem cameram iudicis, & non data pecunia, sed blandis verbis persuadens, vt pro se sententiam ferat nō amittit litem, sed punitur pœna centum aureorum,l.1.in fin.ff.de ambi.

3 Item iudex propter negligentiam potest officio priuari, super qua negligentia in facti contingentia cōsuluit Rui.cons.32.lib.5. Scias tamen, quòd hodie officiales non syndicantur de negligentia, & ita obseruat cōsuetudo, quæ multum fauet assessoribus, vt dicit Ang.de syndi.nume.8.quem refert Amad.de synd.num.247.in fin. Quod intellige vt procedat, quando talis negligentia est leuissima culpa, vel etiā quando est leuis, secus autem si esset lata culpa, & sic dolo proxima, nam de ea vtique syndicantur. Et ita obseruat consuetudo, vt attestatur Catald. de synd. q.13. & 265.Boss.in titu.de offic.corrup.pec.num. 26. vbi subdit, quòd ita etiam attestantur omnes. Debent ergo officiales syndicari tantummodo de furtis, baratarla, & illicitis extorsionibus. Et ita de consuetudine obseruari attestatur Fran.Accur.de synd.quem refert, & dicit esse notabile verbum Amad. de synd.num.136.in fin.

4 Notatius condemnatus ex eo quòd deliquerit circa officiū tabellionatus, puta, qui falsum instrumentum fabricauit, censetur priuatus officio tabellionatus, ideoq́ue non potest noua instrumenta conficere, sed antequam sit condemnatus, non intelligitur priuatus.Et hæc est communis opin. vt dicit Alex.in l.si quis ex argentarijs.§.1. nume.6.ff. de edendo.

5 Clericus beneficiatus, matrimonium cōtrahens, priuatur beneficio, vt est text. in c.1. de cle. coniug. Et hoc locum habet non modò in clerico, qui sit in sacris constitutus, sed etiam in eo, qui sit in minoribus, nam & ipse si vxorem ducat, beneficijs priuatur. Et ita concludunt omnes Docto. vt dicit Euerard. cons.111.circa princip. Adde, quòd illud perdit, etiam si matrimonium sit nullum ex causa cōsanguinitatis. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imol.in c.Ioan.post num.24.vers. Quartò casu de clerico coniug.Sed nunquid est ipso iure priuatus beneficio, an autem est priuandus? Resp. Aliqui simpliciter dicunt, quòd non est priuatus ipso facto, sed venit per sententiam priuandus. Et hanc opin. dicit esse communem Euerard. in d.con.111.col. 1.vers.In contrarium tamen. Alij verò simpliciter dicunt, quòd eo ipso quòd contrahit matrimonium ipso iure beneficiū amittit. Et hanc opin. tenuit gl.in d.c.1.in gl.1. quam dicit esse communiter receptam Dida.super 4.decretal.fol.81.nume. 4. Hanc etiam opin. dicit esse communem Menchiaca libr.3. de testa.§.22.nu. 45.in fin. Tu verò dic, quòd aut matrimonium de iure valet, puta, quia non est in sacris constitutus, & contrahit cum ea, cum qua nullum est legitimum impedimentum, & tūc priuatur ipso iure. Aut matrimonium est nullū, puta, quia talis clericus erat in sacris constitutus, vel si erat in minoribus scienter cōtraxit cum consanguinea, & non est secuta copula carnalis, & tunc non perdit beneficium ipso iure. Et hanc dicit esse communem opi.Bermon.de concub.fol.404.in prin.

prin. quæ mihi etiam magis placet. Sed quid si contraxit matrimonium nulliter cum impubere, nunquid & eo casu amittit beneficium? Resp. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Dida. super quarto decretal. fol. 81. post nume. 4. quem refert Menchiaca in d. § 22. num. 46. nam cum impubere non potest verè dici contractum matrimonium, sed tantùm sponsalia de futuro, propter quæ certū est, quòd clericus beneficium non amittit. Sed quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nunquid ipse recuperabit beneficium? Respon. quòd non, & ita tenent communiter Docto. vt dicit Summa Angelica, in verbo, Clericus, §. 5. num. 1. Adde, quòd Clericus matrimonium contrahens nō modò amittit beneficium, sed etiam quoscunq; regressus, accessus, & alia quælibet iura sibi ad beneficium ecclesiasticum competentia. Ita tenet glo. in d. ca. 1. in verbo, Clericalis, de clerico coniug. in 6. & est commu. opi. vt ait Dida. super 4. decretal. fo. 82. num. 5. Item clericus cōtrahens matrimonium amittit pensionem, quam in resignatione beneficij sibi reseruauerat super fructibus. Et est communis opin. vt ait Gigas de pensio. qu. 54. quem refert, & sequitur Bermon. in loco præallegato, fol. 404. nume. 3. in fi. etiam si huiusmodi pensio fuerit cōstituta simpliciter, nullo adiecto onere spirituali. Et ita obtinuit vsus Romanæ curiæ, vt attestatur Didac. in loco præallegato, post num. 6.

6 Item clericus, qui sustinet excommunicationem per annum, priuatur beneficio. Et est communis opi. vt attestatur Feli. in c. 1. nu. 8. de iudic. talis enim videtur de hæresi suspectus. Item clericus periurus priuatur beneficio. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Periurium, versi. Item clericus. Item clericus simoniacus priuatur beneficio, vt dixi suprà hoc eo. li. §. Simonia. ver. Item clericus, qui effectus est miles secularis, amittit beneficium. Ita dicit gl. in cap. fin. in verbo, Redierint, de cleric. non residen. & est communis opin. vt attestatur Imola in d. c. fin. nume. 6. Barba. consil. 11. col. fin. versi. Præterea facit, lib. 1. quem refert Gigas de pensio. qu. 55. nu. 2. Nam eo ipso, quòd secularem militiam assumit, videtur clericali militiæ renunciasse.

7 Pariter etiam clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficij, & est communis opin. vt dicit Ripa in c. 1. num. 27. de iudic. Et nota, quòd licet clerico, qui fuerit propter crimen depositus, aut suspensus, exhibenda sint alimenta ex redditibus sui beneficij, tamen clerico excommunicato, etiam si egenus & pauper sit, nihil datur. Et ita frequentissimo omnium consensu receptum est, vt ait Didac. lib. 3. resolutionum, c. 13. post num. 8. vers. XII. hinc. Hæc tamen omnia intellige vt procedant, modò excommunicatio sit iusta, aliàs secus, vt dixi infrà, lib. 7. §. Excommunicatio. Item clericus hæreticus, & eius filij admittunt ipso iure beneficia, dixi suprà, §. Hæresis, versic. Item clericus colludens in causa beneficiali debet beneficio priuari, vt est text. in cap. audiuimus, de collus. deteg. Et potest poni exemplum in sene, qui sit infirmus, qui permutat pingue beneficium cùm nepote, vel consanguineo dante beneficium exile; his enim cōcurrentibus, talis renunciatio præsumitur facta in fraudem. Et ita tenent communiter Docto. vt dicit Anan. in d. c. audiuimus, post nume. 5. versi. Et prædicta. Item clericus, qui non dicit officium, neq; incumbit horis diuinis, priuandus est beneficio, & tenetur etiam restituere fructus perceptos. Et hæc est communis opin. vt dicit Bello. cons. 56. nume. 3. Item clericus committens homicidium qualificatum, puta, assassinium, vel parricidium, amittit beneficiū: propter simplex autem homicidiū non amittit ipso iure, sed venit per sententiam priuandus. Dixi suprà, hoc eo. lib. §. Homicidium, versi. De iure autem. Item clericus bānitus perpetuò, priuandus est beneficio, cùm non possit in eo seruire. Et ita iudicatum fuit per parlamentum Tholosanum, vt refert Rebuff. in pract. beneficia. fol. 472. num. 57.

8 Prælati insufficientes debent deponi, secundum glo. in c. 1. in verbo, Sufficientem, de renunc. sexto, quam dicit esse communiter approbatam Alciat. de præsum. in 3. regula, præsump. 19. nume. 5. Scias tamen, quòd episcopus negligens nō potest ab aliquo deponi, præterquam à summo Pontifice. Et ita cōmuniter concluditur, vt dicit Abb. in ca. excommunicamus, el. 1. in fi. de hær. Sed quid in Papa, nunquid & ipse propter insufficientiā deponi poterit? Respon. quòd non, & ita receptum esse attestatur Gomes. in c. 1. post nu. 115. de constit. in sexto.

Cæteros autem casus, in quibus clericus beneficij priuationem incurrit, videre potes apud Rebuffum in loco præalle.

9 Et scias, quòd clericus committens delictum, propter quòd possit priuari beneficio, licet

licet habeat ius in re, quousque sit priuatus, postqnam tamen eo prinatus est tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti, vel quos percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue effectus sit locupletior, siue non. Ita renet Pani. de Cast. in l. 1. nu. 3. C. de his quib. vt indig. & est communis opin. vt attestatur Diaz in pract. crim. canon. c. 123.

QVAESTIO LXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *De pœna degradationis.*
Duplicem esse degradationem, & quæ sit earũ forma. ibid.
2 *Clericus non est deponendus, nisi propter graue crimen.*
3 *Clericus pro qbus criminibus actualiter degradari possit?*
4 *Quot Episcopi interuenire debeant degradationi?*
5 *Pœna degradationis imponitur etiam doctoribus & militibus.*

1 QVandoque etiam imponitur ab ecclesiasticis iudicibus pœna depositionis ab ordine, siue degradationis. Et scias, quòd duplex est depositio, siue degradatio, scilicet verbalis, & actualis. Verbalis est, quando Episcopus pronunciat sententiam contra clericũ, per quam priuat illum ordinibus clericalibus. Et hæc propriè loquendo appellatur depositio, licet plerunque à Doctoribus dicatur etiam degradatio. Et huius depositionis forma habetur in libro pontificali, folio 188. Actualis autem depositio, quæ propriè appellatur degradatio est, quando clericus nõ modò per sententiam priuatur, sed etiam actualiter, & personaliter degradatur, exuitur, & spoliatur ordinibus ecclesiasticis, iuxta formam traditam in d. lib. pontificali, folio 190. & seq. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 270. nu. 17. Et effectus huius differentiæ est maximus, vt dixi suprà, q. 37. versic. Scias etiam.

2 Regulariter autem clericus non debet deponi, nisi propter graue crimẽ. Et hæc est cõmuniter resolutio, vt dicit Sylua de beneficio, fol. 109. num. 4.

3 Cæterùm actualiter deponi seu degradari nõ põt clericus, nisi pro tribus criminalibus, vt dixi suprà in d. q. 36. vers. Scias etiam.

4 Sed quæro, quot episcopi debeant internenire depositioni, siue degradationi? Resp. quòd si degradãdus est episcopus, requiruntur duodecim episcopi: Si est presbyter, requiruntur sex: Si est diaconus, vel subdiaconus, tres: Si est clericus in minoribus constitutus, sufficit proprius episcopus. Ita est tex. in c. fi. 15. q. 7. Et aduerte, ꝙ si tales episcopi inter se discordent in pronunciando, sufficit maior pars. Et hæc est communis opi. vt dicit Summa Syluestrina, in verb. Degradatio, q. 1. Hæc tamen, quæ dicta sunt de numero episcoporum, intellige vt procedant, quando post huiusmodi verbalem depositionem veniendũ est ad actualem: sed quãdo depositio verbalis non fit ad effectũ, vt sequatur actualis degradatio, tunc solus episcopus potest verbaliter deponere, seu degradare. Et ita de generali cõsuetudine obseruatur, vt ait Foller. in pract. cri. canon. fol. 270. nu. 6. in fi. Quinimò hodie etiam, quando deueniendum est ad actualem degradationem, potest solus episcopus adhibitis prælatis degradare, ita statuente sacro Tridentino cõcilio, vt refert Diaz in pract. crim. canon. c. 3. nu. 7.

5 Scias autem, quòd hęc degradationis pœna nõ modò locũ habet in clericis, sed quandoq; etiam in laicis aliqua dignitate insignitis, puta, si sit aliquis Doctor, qui propter aliquod delictum priuãdus sit cingulo doctorali, de quo dixi suprà, q. 73. vers. Iudex committens, vbi etiam posui quædam exempla. Idem etiam in militibus, quãdo propter aliquod delictum militare sunt puniendi, nam solent degradari, & exui cingulo militari. Et dicit Marian. in ca. proposuisti, post num. 34. de foro comp. quòd ita seruant Duces, & Capitanei armorum, quando faciunt aliquem suspendi ex his, qui portant sua bona, quæ nos diuisam appellamus, quia scilicet prius illa denudant tali diuisa.

QVAESTIO LXXV.

SVMMARIVM.

1 *De pœna suspensionis.*
Et quibus casibus incurratur? ibid.
2 *Sacerdos benedicens secundas nuptias, est suspensus ab officio, & beneficio.*
Et an sit suspensus ipso iure? ibid.
3 *Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio.*

1 CAeterùm vbi crimen nõ est valde graue, non solet clericis imponi pœna priuationis beneficij, vel depositiõis ab ordine, sed tantummodo pœna suspensionis, quæ quidem suspensio est quædam censura ecclesiastica, propter quam clerico interdicitur officium, seu beneficium, vel administratio, seu executio ordinis, vel iurisdictionis. Et habemus in iure nonnullos casus, in quibus imponitur huiusmodi suspẽsionis pœna, quos recenset Summa Syluestrina, in verb. Suspensio, in 6. quæst.

Sacerdos

2 Sacerdos benedicens secundas nuptias est suspensus ab officio, & beneficio, c. 1. de secund. nup. Scias tamen, quòd non incurrit hãc pœnam ipso iure, sed est per sententiam suspendendus. Et est communis opin. vt attestatur Diaz in practic. crim. canon. cap. 68. circa fin.

3 Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio. Dixi suprà hoc eo. lib. §. Fornicatio, versi, Sed quæro, & §. Simonia, vers. Sed quæro.

QVAESTIO LXXVI.

SVMMARIVM.

1 *De pœna ecclesiastici interdicti.*
Et quibus casibus incurratur? ibid.
2 *Ciuitas exigens ab aliquo pedagia pro rebus suis, incurrit pœnam interdicti.*
3 *Ciuitas aliquid committens contra episcopum suum, incidit in pœnam interdicti.*
Et an requiratur quòd sit proprius Episcopus? ibid.
Et an cessante detentione Episcopi cesset interdictum? ibi.

1 INter ecclesiasticas censuras est etiam pœna interdicti ecclesiastici, quæ quidem est separatio à iure, vel à iudice facta à certis sacramentis, & omnibus diuinis officijs, & ecclesiastica sepultura, in quam pœnam, qui incurrãt, videre potes apud Summistas, in verb. Interdictum.

2 Ciuitas castrum, aut villa exigens pedagia ab aliquo pro rebus suis, quas nõ negociandi causa defert, est ipso facto interdicta, c. quã quam, de censib. in 6. Sed certè quidquid sit de iure, iste casus non est à cõsuetudine receptus, neq; seruatus, vt dicit Io. Cald. in tract. de interdict. in 1. parte, nu. 51. in fi. & quamuis Summa Syluestri. in verbo, Interdictum, 4. q. 1. in tertio casu, dicat, quòd secundum Arch. hæc opin. communiter non tenetur, ex quo sententia interdicti trahit secum effectum suum, absq; eo, ꝙ vtẽtium moribus recipiatur, prætereaq; in d. c. quanquam, dicitur, cõtraria consuetudine non obstante: non tamen puto recedendum esse à sententia Ioã. Cald. postquã videmus d. c. non seruari in ipsamet ciuitate Romana, neq; in alijs terris ecclesiæ, à quibus in concernentibus iuris canonici obseruantiam, debent aliæ ciuitates normã, & regulam accipere.

3 Item ciuitas, aliquid committens contra Episcopum suum, vt capiatur, percutiatur, vel bãniatur, est interdicta, Clem. si quis suadẽte, de pœn. Et aduerte, quia hæc pœna locum non habet, nisi sit suus proprius Episcopus illius ciuitatis, vt apparet ex verbis illius Clem. & ita firmant communiter Scribẽtes, vt dicit Tortus inter consil. Anton. de Butr. cons. vlti. nu. 3. in fin. Idemq; si in aliquo loco Episcopus detineatur iniultus, vt ibi. Sed hæc intelligenda sunt vt procedant, quando ille, qui detinet Episcopum, vel illum offendit, est dominus illius ciuitatis, aliàs secus. Ita videtur sentire glo. in d. Cle. 1. in verb. Si suasit, & ita tenent communiter Doct. vt dicit Socin. inter consil. Curt. Sen. cons. 20. post nu. 42. vers. Postremo concludenti. Et dicit Tortus in allega. cons. vlt. post nume. 4. quòd ita notant communiter Doctores nemine discrepante. Item scias, quòd statim cessante tali detentione Episcopi, cessat etiam interdictum ipso iure, & absq; alia declaratione. Et hæc est communis opin. vt attestatur Tortus in d. cons. vlt. num. 5.

QVAESTIO LXXVII.

SVMMARIVM.

1 *De excommunicationis pœna.*
Duplicem esse excommunicationem, maiorem scilicet, & minorem. ibid.
2 *Percutiens clericum est excommunicatus, & incidit in pœnas canonis, Si quis suadente.*
3 *Et quid si ipsemet clericus seipsum percutiat?*
4 *Et an percutiens clericum primæ tonsuræ tantum?*
5 *Et an percutiens religiosum religiosè viuentem, qui tamẽ professionem non emisit?*
6 *Et an percutiens clericum non euntem in habitu clericali?*
7 *Et an percutiens clericum, ignorans illum esse clericum?*
8 *Et quid si aliquis volens percutere Titium laicum, percusserit Caium clericum?*
9 *Et an percutiens clericum excommunicatum, incidat in pœnas dicti canonis?*
10 *Et an percutiens clericum degradatum incidat in pœnam illius canonis?*
11 *Et quid si clericus deprehensus fuerit in adulterio?*
12 *Et quid si clericus alium insultauerit?*
13 *Et quid si clericus velit aliquod delictum committere?*
14 *Et quid si offensio facta clerico sit leuis?*
15 *Et quid si aliquis percutiat clericum pluribus percussionibus eodem impetu, an incidat in plures excommunicationes?*
16 *Monachus non deferens habitum suæ religionis est excommunicatus.*
Et quid si deferat, sed occultè? ibid.
17 *Recipiens literas apostolicas de manu alterius, quàm eorũ, qui sunt ad id deputati, est communicatus.*
18 *Clerici scienter participantes cum excommunicatis, sunt excommunicati.*
19 *Incendiarij sunt excommunicati.*
20 *Effractores ecclesiarum cum spoliatione, sunt excommunicati.*
21 *Offendentes Cardinales sunt excommunicati.*
Et an incidant in crimen lesæ Maiestatis? ibid.
22 *Religiosi, qui ministrant sacrum Eucharistiæ sacramentũ alienis parrochianis, sunt excommunicati.*
23 *Percutientes iniuriosè, aut temere episcopum, sunt excommunicati.*
Et quid si quis illum percutiat causa suæ defensionis? ibid.

24 Spolian-

24 *Spoliantes Christianos nauigantes, vel naufragium passos, sunt excommunicati.*
Et an sit canon latæ sententiæ, vel ferendæ? ibid.
25 *Christiani deferentes arma, vel merces ad infideles, sunt excommunicati.*
Et quid tempore pacis? ibid.
26 *Doctores, vel scholares Bononiensis Academiæ, qui domos aliorum Doctorum, vel scholarium ante conductionis tempus præoccupare tentant, sunt excommunicati.*
Et an hoc locum habeat etiam in alijs gymnasijs? ibid.
27 *Schismatici sunt excommunicati.*
28 *Facientes seruari statuta cōtra ecclesiasticam libertatem sunt excommunicati?*
Et quæ statuta dicantur contra ecclesiasticam libertatem? ibid.
29 *Vsurpantes ius patronatus in locis pijs, sunt excommunicati?*
30 *Contrahentes scienter incestas nuptias sunt excommunicati.*
31 *Casus, in quibus pœna excommunicationis incurritur, qui sint?*
32 *In sententia excommunicationis an requiratur citatio?*
33 *Sententia excommunicationis lata ex falsa causa an valeat?*
34 *Sententia excommunicationis nulla an liget excommunicatum?*

1 SVccessiuè videamus de pœna excommunicationis, quę est maior pœna, quàm ecclesia imponere possit, vt communiter dici solet, teste Beroo in ca. si quis presbyterorum, post num.7. de rebus eccle. non alien. Et hæc quidem duplex est, scilicet maior, & minor: Maior excludit à perceptione sacramentorum, & à communione fideliũ: Minor autem excludit tantũmodo à perceptione sacramentorum, nō autem à communione fidelium. Et ita intelligendus est tex. in c. Engeldrudã, 3 q.4. Et hunc intellectum sequuntur omnes tam gl. quàm Doctores, vt attestatur Ioan. de Anan. in Rub. de cler. exco. num.4.

2 Percutiens clericum, sine illum offendens, etiam absq; vulnere incidit in canonem, c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. & est excommunicatus, ita quòd non potest absolui nisi à summo Pontifice, vt ibi.

3 Adde quòd etiã clericus seipsum percutiẽs incidit in excommunicationem, & pœnas dicti canon. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. contingit, el 1. num.6. de senten. excom.

4 Item quæro, nunquid dispositio d. canonis habeat locum etiam cōtra eum, qui percutiat clericum primæ tonsuræ? Resp. quòd sic, ita tenet gl. in c.2. in verbo, Clericos, de vita, & honestate clericorum, & est communis opi. vt dicit Albertus Trotius de vero, & perfecto clerico, lib. 1. in secundo dubio, quem refert Duennas reg. 99. in secũda ampliatione, & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Clerici à potestate. Quam tamen nunquã vidi in practica obseruari, nisi talis clericus incedat in habitu clericali.

5 Vlterius quæro, nũquid habeat locum in personis religiosis, quæ regulariter viuunt, licet non emittant professionem? Respō. quòd sic, ita tenuit Butr. in c.2. nu. 6. de foro compe. & est communis opin. vt attestatur Boer. de vita, & statu hæres. nume. 14. quem refert Duennas in loco præallegato, in tertia ampliatione.

6 Sed an percutiẽs clericum euntem in habitu laicali, erit excommunicatus? Resp. quòd non, si ignorabat ipsum esse clericum, & hoc tenent canon. vt dicit Ang. in l. item apud. §. si quis virgines, nu. 1. ff. de iniur. Et dicit Aret. cons. 163. nu. 16. quòd clericus inuentus sine habitu & tonsura, miscens se enormib. sceleribus, potest occidi absq; eo, quòd occidentes incurrant pœnam excommunicationis. Et quòd ita tenent omnes Doctor. subdens, quòd licet dubium sit, nunquid iste perdat priuilegium clericale quò ad forum, tamen hoc, quod occidens, vel percutiẽs talem clericum nō incidat in canonem excommunicationis, omnes tenent. In hoc proposito vide quæ dixi suprà, q.36. vers. Quæro modò.

7 Successiuè quæro, nũquid percutiens clericum, ignorans iusta & probabili ignorantia ipsum esse clericum, incidat in pœnas dicti canonis? Respō. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Placa lib. 1. delictorum, c. 27. nu. 13. Cæterùm si ignorasset ex crassa, & supina ignorantia, non effugeret pœnas excommunicationis. Ita tenet glo. in cap. si verò, in verbo, Ignorauit, de senten. excomm. quam dicit esse ab omnibus receptam Placa in loco præallegato, num. 20.

8 Sed quid si aliquis volens percutere Titiũ laicum, errans percusserit Caium clericum, putans esse Titium laicum, nũquid incurret in pœnas excommunicationis? Respō. Aian. tenuit quòd sic, quem secuta est glo. in d. c. si verò, in verbo, ignorauerit. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd imò non incurrat in pœnam dicti canonis, tenuit Tancred. Et hanc dicit esse communem Dida. in reper. c. alma mater, fol. 497. post num. 15. ver. 9. ad eiusdem, & in repet. ca. quamuis, fol. 53. post num. 3. Placa in d. c. 27. num. 18. Vide quæ dixi suprà hoc eo. lib. §. Homicidium, versic. Dicunt etiam.

Sed

9 Sed nunquid clericus excommunicatus gaudebit priuileg. dicti canonis, ita vt si quis eũ offendat, incidat in pœnas ab ipso canone impositas? Resp. quòd sic. ita tenet Innoc. in c. si verò, nu. 3. de sent. excom. & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. contingit, circa fin. quem refert Villalo. in sua collecta communium opin. in litera C. num. 81. Hanc etiam dicit esse communem opin. Duennas reg. 99. in 8. ampliatione. Faciunt quæ dixi supr. q. 30. vers. Quæro etiam.

10 Quęro etiam, nunquid percutiens clericũ degradatum incidat in pœnas d. canonis? Resp. quòd sic. Ita tenet Bald. in c. sedes apostolica, n. 4. de rescript. & est communis opi. vt dicit Placa lib. 1. delict. c. 6. nu. 6. intellige, si fuit tantummodo degradatus verbaliter, nam si fuisset actualiter, & solenniter degradatus, aliud esset dicendum.

11 Pone, quòd pater, aut maritus deprehendant clericum in adulterio cũ vxore, vel filia, eumq; percutiant, nunquid incident in pœnas d. canonis? Dixi suprà hoc eo. li. §. Homicidium, vers. Dixi etiam.

12 Item quid si clericus aliquem insultauerit, nunquid licebit insultato illum offendere citra pœnam d. canonis? Dixi in d. §. Homicidium, vers. Præterea etiam.

13 Sed hîc quæro, quid si clericus velit aliquod delictum committere contra personam, vel res alterius, nunquid poterit laicus illum prohibere? Resp. quòd sic, & potest illum impunè capere & ligare, si aliter eum à maleficio prohibere non potest. Et est cõis opin. vt dicit Abb. in c. cũ non ab homine, n. 11. & seq. prout illum refert Boss. in tit. de c. nu. 39. Faciunt quæ dixi suprà q. 28. ver. Quæro nunquid.

14 Scias tamen, quòd dispositio d. cap. si quis suadente, non habet locum, vbi offensa esset leuis, nam pro leui iniuria poterit episcopus ipsum excommunicatum absoluere. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in c. peruenit in fin. de sent. excom. quem refert Dec. in ca. peruenit, el 1. post nu. 1. de appel. Reperio autẽ, quòd Cald. cons. 7. de senten. excõ. consuluit in facti contingentia, quòd clericus, qui in ludo niuis alium clericum in terram proiecerat, ita quòd ex eius ore modicũ sanguinis exiuerat, erat excõmunicatus. Similiter & cõsuluit Zabarel. cons. 42. quòd duo clerici, qui simul rixando se inuicẽ pedibus, & manibus percusserant, erant excõmunicati. Sed certè põt in huiusmodi casib. episcopus absoluere, vt suprà dixi.

15 Sed pone, quòd aliquis percutiat clericũ pluribus percussionibus eodem tamen impetu, nunquid dicetur incidisse in plures excommunicationes? Dixi infra q. 84. vers. Scias etiam.

16 Monachus, habitum religionis suæ non deferens, incurrit pœnam excommunicationis, cap. vt periculosa, ne clerici, vel mona. in 6. Et ita volũt Doctores. vt dicit Ruin. cõs. 7. n. 14. in fi. li. 5. possunt tamen hoc casu monachi ab eorum superiore absolui, vt consuluit Calde. cons. 6. de sent. exco. in facti contingentia de duobus religiosis, qui habitum seculare publicè assumpserunt. Sed quid si illũ deferat, sed occultè? Resp. Aliqui dicunt, quòd hoc casu non incurrit excommunicationem, & fuit opin. Archid. in d. c. vt periculosa. Et dicit Claud. in repet. l. vt vim, n. 99. ff. de iustitia & iure, quòd illum sequuntur cõmuniter Doct. Contrariam verò opin. quòd scilicet monachus occultè habitũ deferens incurrat nihilominus in excommunicationẽ, tenuit glo. in clem. fi. in verbo, Extrinseci, de vita & honest. cler. & dicit Calc. cons. 123. nu. 1. quòd hæc est cõis omniũ opi. vbi consuluit super hoc art. in facti contingentia. Et hæc opi. glo. mihi magis placet, superfluum enim redderetur mandatum diuersitatis habitus, si illum occultare liceret, quod tamen semper intelligo, vt procedat, nisi fiat cum causa, & licentia superioris.

17 Recipiẽtes literas apostolicas, dũ ipsi sunt apud apostolicã sedẽ, de manu alterius, quã summi Pontificis, vel deputatorum ad illud officium, sunt excõmunicati, c. dura, de crimine falsi. Sed hoc nõ seruatur, Papa sciente & tolerante, vt attestatur Summa Siluest. in verbo, Excommunicatio 6. in 4. excommunicatione in fine.

18 Clerici, qui scienter participãt cũ excõmunicatis à Papa sunt excõmunicati, c. significauit, de sent. excom. Scias tamẽ, quòd ad incurrẽdũ hanc excõmunicationẽ quinq; requiruntur. Primò, quòd participent. Secundò quòd scienter. Tertiò quòd sponte. Quartò, quòd in diuinis. Quintò, quòd talis sit à papa nominatim excõmunicatus. Et hæc est cõis opi. vt attestatur Summa Siluest. in verb. excõmunicatio 6. in 6. excommunica. Et nota, quòd hæc est excõmunicatio maior, non autem minor, vt sent. gl. vnica, in d. cap. significauit, quæ in hoc communiter reprobatur, vt dicit Summa Siluest. in loco præallegato.

19 Incendiarij sunt ipso iure excommunica-

E e ri cap.

ti,cap.tua nos,de ſentent.excom.Scias autē, ꝙ incendiarij locorū ſacrorum ante denunciationem abſoluūtur ab epiſcopo,poſt denunciationem autem non abſoluuntur niſi à ſummo pontifice. Et hæc eſt magis cōis opi. vt dicit Summa Siluef.in d.verbo,Excōmunicatio 7.in.7.excōmunicatione,in 2.dubio.

20 Effractores eccleſiarum cum ſpolitatione ſunt excōmunicati, c, conqueſti, de ſentent. exco. & ante denunciationem poſſunt quidem abſolui ab epiſcopo,ſed poſt denunciationem ſolus Papa abſoluit, ſecundum cōmunem opi. vt atteſtatur Sum Silueſtr. in d. verbo,Excōmunicatio 6.in 8.exco. Et aduerte,quia ad hoc vt habeat locū diſpoſitio d. c. nō ſufficeret ſola effractio, neque ſola ſpoliatio, ſed vtrunque requiritur. Et hanc dicit eſſe communem opin. Remigius de immu. eccleſiæ.fol.205.fal. 33.

21 Offendentes percutiēdo, capiēdo vel hoſtiliter inſequendo Cardinales S.R. eccleſiæ, ſunt excōmunicati,& diffidati apud omnes, ita ꝙ poſſunt ab omnib.impunè offendi, ca. felicis de pœnis in 6. Benè verū eſt, ꝙ ad hoc vt talis diffidatio locū habeat, requitur ſententia declaratoria,ſecundū Gemin,in d.ca. felicis. Et ita etiam tenent cōiter Doctores, vt dicit Boſſ.in titul.de hæret. poſt nu. 29. Et hic caſus contigit de facto in Cardinali Papienſi, qui fuit interſectus à duce Vrbini,ſuper quo caſu conſuluit Ruin.conſ. 4. lib.5.& Ferterus conſ.31. An autem offendens Cardinalem,dicatur cōmittere crimē læſæ Maieſt. dixi ſuprà hoc eodem lib.§.Læſæ Maieſt.verſ. Quæro nunquid. Vide quæ dixi infrà,verſiculo.Percutientes.

22 Religioſi,qui ſacramētū extremæ vnctionis,vel euchariſtiæ miniſtrāt ſine licētia presbyteri parrochialis,vel matrimonia ſolēnizant,ſunt excōmunicati,clē. religioſi,de priuil.Et ſcias, ꝙ hæc excōmunicatio generaliter cōprehēdit quoſq; religioſos,& ita cōiter tenetur,vt atteſtatur Sūma Silueſtr.in d.verbo. Excōmunicatio 7.in 14.excō.in 2.dubio.

23 Percutiētes iniurioſè, aut temerè epiſcopum ſunt excommunicati, Clem. 1. de pœnis, vt in caſu in quo conſuluit Bolognin. conſ.75. Hęc tamen pœna locum non habet, vbicunque offendens epiſcopū vel Cardinalem,id faceret cauſa ſuę proprię defenſionis: nam eo caſu nō dicitur facere iniurioſè, nec temerè, & conſequenter non incidit in pœnas à d.clem. impoſitas. Ita dicit gl. in d.clemen.1.in prin.in verbò,Temerè,& in cap.felicis,in verbo,Percuſſerit,de pœnis,in 6.quas Doctores cōiter ſequuntur, vt dicit Soc. inter conſilia Curtij Sen.conſil.20.nu.39.& nu. 49.Tortus in d.conſ.vlti.poſt nu. 12. Colleg. Flor.inter conſilia Curt.Sen. conſ.21. n.8.vbi conſuluit pro ciuitate Florentina,in qua fuerat furore populi ſuſpenſus Archiepiſcop. Piſanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo caſu pro ipſa ciuitate pariter conſuluit Aret.conſ.165.& Soc.inter conſ.Curt.Sen.in d.conſ.20.& Tortus inter conſ.Ant.Butr. in d.conſil.vltimo. Quinimò ex quacunque cauſa excuſari poſſit à temeritate, & à dolo, ceſſabit etiam pœna d.Clemen. ſecundum gl.in d.verbo,Temerè, quam dicit eſſe communiter approbatam Tortus in d.conſ. vlt. poſt nu.5.verſ.Stat ergo.

24 Spoliantes Chriſtianos, nauigantes pro honeſtis cauſis, & negociationibus, ſunt excommunicati. Scias tamen, ꝙ hic canon nō eſt latæ ſententiæ,ſed ferēdæ, ſecundum cōmunem opin. vt atteſtatur Summa Silueſtr. in verbo, Excōmunicatio 8.in 20. excom. in 2.dubio. Pariter etiam ſunt excommunicati ſpoliātes Chriſtianos naufragium paſſos rebus ſuis, Et hic eſt canon latæ ſententiæ,modò competens monitio præcedat ſecundū opinionem Innoc. quam dicit eſſe communem Summa Siluef. in loco præallegato.

25 Chriſtiani deferentes Saracenis, habentibus bellum cum Chriſtianis,arma, ferrū,&c. ſunt excommunicati,ca.ita quorundam, de Iudæis,& puniuntur pœna capitis,vt eſt tex. in l.1.& 2. C.quæ res expor. non poſſ. Debes autem ſcire, quòd tempore belli omnino prohibitum eſt ad eos deferre quaſcunque merces, etiam ex his, quæ non ſunt expreſſè prohibitæ in dictis iuribus. Et hanc dicit eſſe communē opi. Alex.cōſ.130 poſt n. 1.li.7.quē refert Boēr.deciſ.178.nu.18.& Stracca de mercator.fol.68.num.40. Et licet ipſe Stracca videatur de iuris rigore inclinare in contrariā ſententiam, fatetur tamen ibi,nu.47. in fi. ꝙ communis opi. eſt vſu recepta & conſuetudine approbata. Et aduerte, quia in hoc non attenditur,an deferens hoc faciat ea intentione, vt Chriſtiani impugnentur, vel non, ſecundum DD. vt dicit Alex.in d. conſi. 130. poſt nu.1.Et hoc adeo verum eſt,vt neq; etiā liceat eo tempore belli ad eos deferre arma, vel alias merces prohibitas, pro redemptione captiuorum. Et eſt cōis opin. vt atteſtatur Alex.in d.con.130.poſt n.1.Summa Silueſt.in verbo, Excōmunicatio 7. in 21, excom.nu.6.

Dicuntur

Dicũtur aũt Saracenl habere bellũ cũ Christianis, quãdo bellũ gerunt cum aliquo Principe Christiano, seu dominio, vel oppido, secundũ cõem doctrinã vt attestatur Summa Silnest. in ioco prçaileg. n. 4. Cæterũ cessante belio, licitũ est Christianis ad Saracenos quascunq; merces deferre, modo nõ sint ex phibitis. Et hæc est cõis opin. vt dicunt Aiexa. & Boët. in locis prçallegatis. Quç autẽ sint merces prohibitæ, habetur in legibus & capitulis superius allegatis, & diffusè p Straccam, vbi suprà fol. 125. nu. 12. & alijs seqnen.

36 Magistri, & scholares Bononiæ, conuenientes Hospitem, pro conducendo hospitio aliorũ magistrorum, vei schoiarium, ante tẽpus conductionis eiapsum sunt excõmunicati, ca. 1. de iocato. Et nota, ꝙ in hoc propoposito nomine magistrorum veniũt Doctores secundũ omnes, vt attestatur Summa Siiuestr. in verb. Excommunicatio, in 4. excom. n. 1. Hæc aũt cõstitutio localis est, & iocũ haber soinm Bononiæ, non autem in alijs studijs, seu vniuersitatibus, etiam illis quæ sunt in terris ecclesiæ. Et hæc est cõis opinio, vt dicit Summa Siluestri. in loco præallegato, n. 3.

37 Schismatici omnes sunt excommunicati, c. 1. de schismati. Scias tamen in hoc proposito, quòd quando duo, vel plures eiecti in Papam de Pontificatu cõtendunt, & aiiqui bona fide vnum iiiorũ habent pro vero Pontifice, qui tamen iegitimè electus non est, illi sunt propter probabile dubium excusandi & ita sentiunt omnes diuini, & humani iuris periti, vt attestatur Simancas de hæret. ca. 56. num. 6.

28 Facientes seruari statuta, vel consuetudines cõtra ecclesiasticam libertatem sunt excommunicati, c. nouerit, de sente. exco. Scias autem, quòd illa statuta vei consuetudines dicuntur esse contra eccieśiasticam libertatem, quæ veniunt contra priuilegium cõcessum ecclesiæ vniuersaii à Deo, vei à Papa, vel Imperatore. Et hæc est communis theorica omniũ Doctorũ, vt dicit Abb. cons. 83. in primis verbis, lib. 1. quẽ refert Dec. in auct. Chassan. n. 18 C. de sacros. eccles. Hanc etiam dicit esse communem opi. Summa Siiuestr. in verbo, Excommunicatio. 9. in 10. excommunicatione, nu. 1. Bertrand. cons. 50. nu. 4. & seq. lib. 1. in 2. parte.

29 Vsurpantes de nouo sibi ius patronatus à locis pijs vacantibus, sunt excommunicati, c. generali, de electi. in 6. Et ad hoc vt taies vsurpatores huiusmodi excommunicationis sententiam incurrant, duo requiruntur. Primum, quòd vsurpent dicta iura de nouo, scilicet à 14. annis citra. Secũdum, quòd illa occupent, ipsis locis vacantibus. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Snmma Siiuest. in verbo, Excõmunicatio 9. in 14. excommun. num. 2.

30 Contrahentes scienter matrimonium in gradibus consanguinitatis vel affinitatis phibitis, sunt excõmunicati. Dixi sup. hoc eo. li. §. incœstus, vers. Præterea.

31 Alios etiam excõmunicationis casus poteris videre apud Summistas, in verbo, Excõmunicatio, & apud io. Ligna. in tract. de censura eccieśiastica.

32 Quæro, nunc, an in scientia excommunicationis requiratur citatio? Dixi suprà qu. 31. vers. Item quæro.

33 Quæritur etiam, an sententia excommunicationis lata ex faisa causa vaieat? Resp. ꝙ sic. Ita tenet glo. in ca. 1. in verbo, Propter, de sentẽ. excom. in 6. quam dicit esse cõiter approbatam Soc. inter consiiia Curt. Sen. cons. 20. nu. 24. in fi. iliam tamen puto restringendam esse vt procedat quãdo ille, qui excommunicat, etiam si sciuisset causam non esse veram, fuisset nihilominus excommunicaturus, vt declarat Socin. ibi.

Soiet dubitari, nunquid sententia excõmunicationis nuiia afficiat, & iiget excõmunicatum. Tu dic, quòd si est lata ab homine, non iigat, si est nulla, vt dicit gl. in cle. 1. in verbo, Subiacere, de sentent. exco. quam dicit esse communiter approbatam Soci. in alleg. cons. 20. n. 30. Et hoc adeo verũ est, vt volenti dicere de eius nullitate, nõ sit opus petere absoiutionem, neq; etiam ad cautelam, c. per tuas, de sent. excom. Et ita tenent Doctores, vt dicit Socin. in ioco præaiiegato.

QVAESTIO LXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *De pœna confiscationis omnium bonorum.*
Dispositio authenticæ, Bona damnatorum, an corrigat iura antiqua, per quam imponebatur bonorum confiscatio? ibid.
2 *Sententia capitalis ex dispositione statuti an secum trahat confiscationem bonorum?*
3 *Quæ sint crimina, pro quibus imposita est bonorum confiscatio?*
4 *Apostata punitur in confiscationem bonorum.*
Et quis dicatur apostata? ibid.
Et an apostata recipiatur ad pœnitentiam, vt hæreticus? ibid.
5 *An quilibet iudex possit imponere pœnam confiscationis bonorum?*
6 *Episcopi an habeant fiscum cui possint bona delinquentium applicari?*

7 *Quæ veniant in confiscatione bonorum?*
Et an ea omnia, quæ transeunt in extraneos hæredes? ibid.
Et an feudum? ibid.
Et an emphyteosis? ibid.
8 *Et an ius patronatus? ibid.*
9 *Et an in confiscatione bonorum mobiliũ, & immobilium veniant iura, & actiones?*
10 *Et an in confiscatione veniant bona prohibita alienari?*
Et quid si non sit expressum fidei commissum in casum alienationis? ibid.
Et quid si prohibitio facta sit ad tempus fauore ipsius prohibiti? ibid.
11 *Et an in confiscatione bonorum filijs famil. veniant etiã bona profectitia?*
12 *Et an aduenticia?*
13 *Et an castrensia?*
14 *Et an econtra à publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profecticium filij?*
15 *Dos mulieris an confiscetur?*
16 *Bona alienata per delinquentem post delictum commissum, an veniant in confiscatione bonorum?*
Et quid si fraus interuenit? ibid.
17 *Et quomodo probetur fraus?*
18 *Et quid si ex eo delicto non est imposita ipso iure confiscatio bonorum, vel interdicta bonorum administratio?*
19 *Et quid si alienatio facta sit post accusationem?*
20 *Et quid si facta sit post sententiam?*
21 *Delinquens an possit dare de bonis suis insolutum creditoribus?*
22 *Quando reperitur in bonis confiscatis precium rei venditæ per delinquentem, an possint possessores bonorũ venditorum molestari?*
23 *Obligationes an transeant in fiscum?*
Et an obligatio naturalis? ibid.
Et an obligationes conditionales? ibid.
24 *In confiscatione an veniant bona futura?*
25 *Ius adeundi an transeat in fiscum?*
26 *An secuta confiscatione bonorum patris, reseruetur filijs aliqua portio?*
27 *Sententia confiscationis bonorũ an trahatur ad bona sita extra territorium confiscantis?*
Et quid in bonis mobilibus? ibid.
28 *Creditores vnius territorij an possint agere contra fiscum alterius territorij?*
29 *Fiscus ad quem perueniunt bona alicuius, an teneatur satisfacere omnibus creditoribus, & legatarijs?*
30 *Et an vltra vires hæreditarias?*
31 *Fiscus, an præferatur creditoribus delinquentis?*
32 *Fiscus an habeat bona delinquentis tacitè hypothecata?*

1 NVNC de pœnis pecuniarijs tractandum est, quarum maxima est confiscatio seu publicatio bonorum. Debes autẽ ante omnia præmittere, quòd secundum iura antiqua, in multis casibus specialiter erat imposita pœna confiscationis bonorũ, prætereaq́; generaliter in omnibus casibus, in quibus imposita erat pœna mortis naturalis vel deportationis, in illis etiam in consequentiam veniebat pœna confiscationis bonorum. Deinde superuenit auth. Bona damnatorum, C. de bon. dam. ex cuius dispositione hodie bona damnatorum, non confiscantur, sed deferuntur ad proximiores condemnati intra quartum gradum existẽtes, &c. Et aduerte, quia licet ipsa auct. loquatur non modo de ascendentibus, sed etiam de his, qui ex latere coniuncti sunt, tamen in corpore, vnde sumitur, nõ adsunt illa verba, ex latere. Ideo fortè dici posset, ꝙ Irner. malè fecerit ea ponẽdo. Sed quidquid sit cõis opi. est, ꝙ etiam collaterales admittantur, vt attestatur Aret. in l. eius q. §. si cui, col. 3. vers. sed quæritur. ff. de testa. quem refert Cagno. in l. ea sola deportationis, n. 7. ff. de reg. iur. Scias etiã, ꝙ dispositio d. auct. Bona damnatorũ, nõ corrigit indistinctè iura antiqua, sed tãtummodo in illis casibus, in qbus pœna confiscationis bonorũ est imposita in consequentiã alteri' pœnæ. Et ideo in illis, in quib. à lege antiqua est expressè imposita pœna cõfiscationis bonorũ, non sunt correcta iura antiqua per dispositionẽ d. auct. Et ita cõiter tenetur, vt dicit Bar. in l. 1. post nu. 3. ff. de bon. dam. quã refert Boër. decis. 264. post nu. 15. & in tract. de seditiosis, in 7. p̃suppositio, & Cephal. cons. 79. nu. 4. lib. 1. idem attestatur Bald. in tit. de pace tenenda in vsib. feud. nu. 11. in fin. Imola in d. §. si cui, post nu. 8. ver. in gl. in verbo, Publicantur Aret. in d. §. si cui, num. 3. quem refert Boss. in tit. de bonor. publ. post nu. 1. & in titu. banniti quid amittant, post nu. 10. Pract. Conradi, fo. 432. num. 10. Sed certè quidquid sit de iure, cõiter totus mundus seruat, quòd bona non confiscantur in aliquo casu, excepto crimine hæresis, & læsæ Maiest. nisi ex dispositione statuti, vel consuetudinis aliter caueatur. Et de hac consuetudine, & obseruantia generali attestatur Alber. in 3. parte statuto. qu. 18. circa fin. quem refert Cæpolla cons. crim. 17. in 3. dubio, vers. sed vltra dictũ, & Dec. cons. 442. nu. 6. & Boër. in d. decis. 264. num. 15. & Rolan. cons. 97. nu. 2. lib. 2. & cons. 98. nu. 5. eod. vol. & Nouel. in pract. crim. fol. 176. num. 6. Cagnola in d. l. ea sola deportationis, nu. 7. Dec. cons. 257. num. 6. quem refert Practi. Conradi, fol. 433. num. 12. in fin. Reperio tamen quòd Oldrad. cons. 17. nu. 7. dicit, quòd imo secundum consuetudinem bona delinquentium publicantur, & illum refert Boss. in tit. de bon. pub. nu. 1. Sed illud intelligendum est de consuetudine locali, quæ introducta est per statuta ciuitatum, puta, in regno Franciæ, de quo loquitur Oldrad. non autem de consuetudine generali, quæ viget

viget in locis, in quibus non adsunt huiusmodi statuta, secund. quam loquuntur Doctores per me suprà alleg. Consuetudo autē generalis Franciæ in clericis cōdemnatis est, vt eorum bona mobilia cōfiscentur episcopo, immobilia autem principi seculari. Et de hac consuetudine attestatur etiam Boët. super consuet. Bituricens. fol. 20. col. 3. & Papo lib. 24. tit. 13. Arresto. 3.

2 Sed pone, quòd fuerit aliquis condemnatus ad mortem virtute statuti ita disponentis: in casu tamen, in quo neque à iure cōmuni, neq; ab ipso statuto imponitur publicatio bonorum, prout videmus quotidie fieri in furib. nunquid lata sententia mortis veniet in consequentiam etiam confiscatio bonorum? Resp. quòd non, est communis opi. vt dicit Bos. in titu. banniti quòd amittant, nu. 11. & ita semper vidi apud nos obseruari. Cæterum in Gallia ex generali consuetudine bona confiscantur in omnibus casibus, in quibus imponitur pœna mortis, vt attestatur Pontan. super consuetu. Blesen folio 154. col. 2. in princ.

3 Multa autem sunt crimina, in quibus secundum dispositionem iuris communis imponitur pœna confiscationis omnium bonorum, puta, læsæ Maie. vt dixi suprà statim & suprà hoc eo. lib. §. læsæ Maiest. ver. Præterea licet. Item falsæ monetæ, de quo dixi suprà hoc eo. lib. §. Falsum, vers. Dixi etiam, itē homicidij, hære. &c, de quibus in suis locis dictum est. Et alios plures casus ponit Chass. super consuet. Burg. fol. 89. & seq. & Galicius in gar. fisci, fol. 33. & multis seq. ponit 418. casus, in quibus bona fisco applicantur, & Franciscus Luca. de priuileg. fisci. in 2. par. prin.

4 Apostata punitur in confiscatione bonorum, vt est tex. in l. 1. C. de apostatis. quod intellige vt procedat, si non extent eius filij vel cognati, ad quos deferatur, auct. si qua mulier. C. de sacrosanc. eccles. Sed hîc quæro, quis dicatur apostata? Res. quòd Tripliciter quis potest apostatare, à fide, ab obedientia, à religione, & ita tradunt omnes, vt dicit Simancas de hæret. ca. 7. in princ. Dicitur autem apostatare à fide, qui à Christiana religione transit ad Iudaismum, vel aliam sectam infidelium prout in facti contingentis contra quēdam consuluit Alciat. cons. 478. Sciss autem, quòd quamuis apostatās à fide sit peior hæretico, (nam hæreticus in aliquo deuiat à fide, apostata autem ab ea in totū recedit) nihilominus apostata recipitur ad pœnitentiam, prout etiam recipitur hæreticus. Et hanc dicit esse veram & receptam sententiam Simancas in d. ca. 7. nu. 2. Apostata autem religionis propriè dicitur ille, qui relinquit habitum religionis, & ad seculum redit. Et ita volunt communiter Doctores, vt dicit Calderinus consil. 1. de apostatis, vbi consuluit, quòd monachus vagabundus, qui tamen non dimisit habitum suæ religionis, non dicitur propriè apostata: clericus autem secularis dimittens habitum, si est beneficiatus, dicitur apostata: si verò nō est beneficiatus, non dicitur apostatare, sed relinquere habitum. Et hæc est communis opinio, vt attestatur Anan. in ca. tua, nu. 11. de apost.

5 Quæro, nūquid quilibet iudex possit imponere pœnam confiscationis bonorum? Resp. Aut pœna confiscationis pro delicto venit imponenda à lege tacitè vel expressè, & tunc quilibet iudex, qui potest super delicto ipso cognoscere, potest etiam illam imponere. Aut venit imponenda à iudice præter legem, & tunc nullus iudex, præter summos magistratus, potest eam imponere. Et ita communiter dicitur, vt attestatur Anan. in c. vrgentis nu. 21. de hæret.

6 An autem episcopi habeant fiscum, cui possint bona delinquentium applicari, videnda sunt ea, quæ dixi infrà qu. 80. versi. In hac autem.

7 Nunc videamus, quæ veniant in confiscatione bonorum. Et in hoc proposito facias regulam generalem, quòd in fiscum transeunt omnia ea, quæ transeunt in extraneos hæredes: & è conuerso ea, quæ non transeunt in extraneos hæredes, non transeunt in fiscum. Et ista est cōis & vera conclusio, vt dicit Alciat. consil. 322. post num. 6. Hinc infertur, q in confiscatione bonorū non veniunt bona feudalia: illa enim nō transeunt ad extraneos hæredes, vt dixi suprà, lib. proximo, §. Feudum, q. 84. Infertur etiam, quòd in cōfiscatione bonorum non veniunt bona emphyteotica, quę de sui natura non transeunt ad extraneos hæredes, vt dixi suprà libro proximo, §. Emphyteosis, quæst. 29.

8 Quæro modo, nunquid in confiscatione bonorum veniat ius patronatus? Res. In hoc articulo fuerunt aliquando opin. inter Doctores, Aliqui enim tenuerunt, quòd ius patronatus non veniat in generali confiscatione bonorum, Et hanc opi. dicit esse cōmunem Gigas de crim. læsæ Maiest. fol. 121. q. 4. n. 3. Et quòd ius patronatus ecclesiasticum nō

transfeat in fiscum, qui non sit hæres patroni, dicit esse communem Didac. libr. 2. resol. c. 18, num. 7. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet ex delicto, ex quo cõfiscatur vniuersitas bonorum delinquentis, transeat etiam ius patronatus in fiscum, tenuit gl. in c. filijs, in gl. 1. 16. quæst. 7. Et hanc dicit esse communem Citad. de iure patron. in 20. quæst. decimæ partis principalis, nu. 28. Dec. in cap. 5. nu. 6. de iudic. quem refert Ferre. cons. 179. num. 1. & 2. Ego verò dico sic, Aut tale ius patronatus erat transitorium etiam ad extraneos hæredes, & tunc placet opin. glo. quòd transeat etiam in fiscum: non enim video, cur nõ debeat in fiscum transire, qui per omnia habetur loco hæredis, vt dixi infrà vers. Sed an tenetur. Aut verò non erat transitorium in extraneos hæredes & eo casu teneo, quòd neq; etiam transeat ad fiscum.

9 Successiuè quæro, nunquid in publicatione bonorum mobilium, & immobilium, veniant iura, & actiones? Respon. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Arius de bonis maternis, fol. 20. nu. 26. & sequ. vbi etiam grauiter reprehendit Chass. super consuet. Burg. fol. 94. num. 14 dicentem, quòd in confiscatione bonorum mobilium veniunt iura, & actiones, & asserentem, quod ita tradunt Doctores. nam (vt ipse Arius ostendit) proculdubio doctores communiter contrarium scripserunt etiam si generaliter facta esset confiscatio omnium bonorum mobilium & immobilium. Et ex hoc introducta est practica huius prouinciæ, vt in sententia cõfiscationis apponantur etiam illa verba, iurium, & actionum, & nominum debitorum.

10 Item quæro, nũquid in confiscatione veniant bona prohibita alienari? Resp. Aliqui dicunt, quòd sic, & hanc opin. esse communem Alci. cons. 783. nu. 1. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet talia bona prohibita alienari non veniant in confiscatione bonorum, neque etiam durante vita eius, q prohibitus est alienare, tenet Barto. in l. Imperator, numero primo. ff. de fideic. libe. quẽ sequuntur communiter Doctor. vt dicit Socin. Iun. cons. 77. numer. 15. libr. 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Rubeus cons. 98. numero primo. cons. 154. nu. 2. Et dicit Gram. decis. 105. num. 31. quòd apud omnes scribentes hæc est vera conclusio. Et dicit Corta in verbo, Testamentum in quo, col. 2. quòd ita dicunt communiter Doctor. Et hæc quidem conclusio locum habet, non modo quando factũ est expressum fidei comm. ipsum in casum alienationis: (tunc enim proculdubio non transeunt in fiscum, sed admittitur sequens in gradu fidei commissi. Est hæc est certa & cõis opi. vt dicit Alcia. con. 650. nu. 1. subdens, quòd cum exerceret officium aduocationis, illam semper vidit obseruari. Et illum refert Rolan. cons. 98. post num. 11. li. 2.) sed idem etiam dicendum est, quando post fideicommissum apposita est clausula, Quia volo, quòd bona perpetuò conseruentur in agnatione, vel familia. Cùm enim ex ea clausula inducatur prohibitio alienationis, & fidei commissum simplex, vt dixi sup. libr. 3. §. Substitutio. vbi ostendi hanc esse magis cõmunem, & veriorem opi. idem iudicandum est, ac si expressè factum est fidei cõmissum in casum alienationis. Si verò fidei cõmissum, vel substitutio facta esset tãtũ in casum mortis, tũc fisc' potest apud se retinere bona, durãte vita ipsius cõdemnati, vt est tex. in l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci. Et ita practicatur, vt dicit Quemada q. fiscali 17. Præterea etiam eueniente casu fidei commissi, potest fiscus detrahere ex persona cõdemnati Trebellianicã, vbi nõ sit eius detractio prohibita. Et etiã in omnem casum solet detrahere legitimã, vbi cõdemnatus esset filius: nam in ea non potest testator fidei com missum, neq; aliud granamen imponere, neque eius alienationem prohibere, iuxta ea quæ dixi suprà libr. 3. §. Legitima, vno tantùm casu excepto, quando scilicet pater ꝑpter minorem ætatem filiorũ, eis prohibuisset alienationem omnium bonorum vsque ad certum tempus: talis enim prohibitio nõ censetur onerosa ipsis filijs, sed potius fauorabilis: & ideo valet, etiã respectu legitimę. Et hæc est communis opi. vt attestatur Dec. cõs. 442. nu. 28. vbi in facti contingentia ita consuluit, & Boss. in tit. de bon. publ. nu. 41. Et repetio, quòd in indiuiduo in eadem causa idẽ consuluit Ruin. cons. 23. li. 5. & Riminal. cõs. 243. Et secundum hanc opi. iudicari solet in nostro magistratu.

11 Præterea quæro, nunquid in confiscatione bonorum filijfamil. veniant etiã eius bona profectitia? Resp. quòd non, & in hoc nemo dubitat, vt dicit Ruin. cons. 24 nu. 5. lib. 5. Hanc etiam dicit esse communem opi. Cur. Sen. cons. 59. num. 12. Socin. Iun. in d. consil. 77. num. 6. Simancas de hæreticis, cap. 9. nu. 14. Cum enim talia bona sint pleno iure patris, tam quò ad proprietatem, quàm quò ad

ad vsumfructum, dicuntur respectu filij esse bona aliena. Et ideo in bonorum suorum confiscatione nullo modo comprehendi possunt.

12 Sed quid in aduentitijs? Respõ. quòd nec ipsa veniunt in confiscatione bonorum, secundum Bar. in l. si finita, §. si de vectigalib. n. 12. ff. de damno infect. quē sequuntur cõmuniter omnes, vt dicit Paris. consi. 157. nu. 1. lib. 4. quem refert Didac. lib. 2. resolutionum, c. 8. post nu. 7. vers. Ex his patet. Hanc etiam dicit esse communem opi. Curt. Sen. in d. cons. 59. nu. 11. Ruin. in d. cons. 24. num. 6. Hoc autem sine difficultate procedit, quãdo pater in huiusmodi bonis aduentitijs haberet vsumfructum. Et ita hoc casu iudicatum fuit per Capel. Tholos. decisio. 120. item fuit quæsitum. Certum est enim, quòd filius de huiusmodi bonis, etiam quò ad nudã proprietatem, non potest alienando, neque testando disponere, meritò neq; etiam delinquendo posse debet ea in fiscum transferre. Cæterùm in illis casibus, in quibus pater non habet vsumfructum in peculio aduenticio (secundum aliquos) publicatis bonis filij, etiam illud peculium publicatum censebitur. Et hanc esse cõmunem opin. dicit Ruin. in d. cons. 24. num. 6. prout illum refert Gigas de crimine læsæ Maiest. fol. 126. q. 11. in fin. ex quo enim potest filius de eis liberè disponere, potest etiã, delinquendo, ea fisco applicare, & licet de eis testari non possit, vt dixi suprà lib. 3. §. Testamentum, q. 18. vers. Vera igitur, potest tamen alio modo, quàm per testamentum ea pleno iure alienare, & ideò poterunt hoc casu confiscari. Sed certè quidquid dicit Gigas in loco allega. hæc conclusio maximam habet difficultatem. Si enim non confiscatur peculium castrense, vt dixi infrà statim, vers. Quæro etiam, de quo potest filiusf. testari, vt dixi in alleg. q. 18. ver. Scias tamen, & inter viuos pleno iure liberè disponere, vt dixi suprà lib. 2. §. Filius, Multo magis deberet cõfiscari huiusmodi peculium aduenticium, neq; Ruin. in loco per Gigan. allegato attestatur hanc esse communem opin. nisi vt ego suprà retuli. Et ideo, si casus contingeret, fortè iudicarem contra fiscum, per ea quę dixi in d. vers. Quæro etiam. Vide quæ dixi infrà quæst. 86. versi. Secundò infertur.

13 Quæro etiam, quid in peculio castrensi? Resp. quòd neq; ipsum venit in confiscatione bonorũ, vt est tex. in l. 3. C. de bo. proscrip. secundum intellectum, qui est magis communis, teste Alex. in l. 3. §. si filius, n. 3. ff. quod quisque iuris, quem refert Dec. ibi num. 4. & Simaneas in d. c. 9. n. 14. Hanc etiam opi. dicit esse communem Paris. in alleg. cons. 157. n. 36. quem refert Didac. in d. c. 8. post num. 7. vers. Hinc apparet, Bos. in tit. de bono. publ. post nu. 71. Et hic est casus valde notabilis, in quo licet quis possit, contrahendo, & testando, liberè de bonis suis disponere, nõ autem delinquendo ea transferre in fiscum. Ratio autẽ est, prærogatiua patriæ potestatis, propter quam pater præfertur fisco. Et ideo propter hanc rationem teneo, quòd etiam in aduentitijs, de quibus filius liberè potest disponere, pater præferatur fisco, vt dixi suprà statim, vers. Sed quid in aduentitijs.

14 Quæro nunc, quid econtrà, nunquid publicatis bonis patris, censeatur publicatũ peculium profectitium filij? Resp. quòd nõ, & est cõmunis opi. vt attestatur Sal. in l. si quis, post vers. si quid etiam, nu. 3. C. de bon. prosc. Quemada q. fiscal. 19. Quod tamen intellige vt procedat, nisi pater ex ipsa cõdemnatione amitteret etiam patriã potestatem: nam eo casu huiusmodi peculium transiret in fiscũ. Et hæc est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de bono. publ. nu. 71. in fin. An autem pater bannitus amittat patriam potestatem, dixi suprà, q. 71. vers. Successiuè quæro.

15 Quæro, si bona mulieris publicentur in eius delicto, an etiam confiscetur eius dos? Res. quòd si delictum commissum fuerit per eam soluto matrimonio, procul dubio confiscatur. Et est communis opin. vt attestatur Nellus de bannit. in 1. parte secundi temporis, q. 28. quem refert Aug. ad Angel. de malef. in verbo, Et eius bona, sub nu. 29. Constante autem matrimonio, bona vxoris non publicantur, nisi in quinque casibus. Et ita tenent communiter Docto. vt dicit Ant. Gomes. super l. 78. Tauri, num. 1. & est tex. in l. quinq; legib. ff. de bonis damnat. Et in illis casib. simul cum alijs eius bonis etiam dos ipsa confiscatur. Et ita communiter tenetur, vt dicit Nell. in loco præalle. quem refert Boss. in titu. de bonor. publi. nu. 73. Publicatis autem bonis mariti, dos ipsa non publicatur: sed statim secuta condemnatione potest vxor illam repetere. Et hoc etiam si ipsa sequeretur virũ, qui esset de rebellione condemnatus, prout refert iudicatum fuisse per magistratum Bos. in loco præalleg. num. 75. in fin. Quod est notandum, quia sententiæ, quæ feruntur per hunc magistratum in causis confiscationum

inter fiscum, & priuatos, sunt tantæ auctoritatis, vt ab eis nõ possit appellari, nec de nullitate dici nec supplicari, nec in integrum restitutio peti. Et licet à sententijs latis per senatum possit peti reuisio coram eodẽ senatu, facto deposito centum aureorum: tamen contra sententias huius magistratus, ex ordinib. huius Ducatus, nullum fuit relictum remediũ, nec fisco, nec priuatis. Et scias, quòd hoc casu non seruatur filijs legitima, vt dixi infrà, vers. Videndum est.

16 Solet etiam sæpe dubitari, nunquid in cõfiscatione bonorũ veniant bona alienata per ipsum delinquentem ante confiscationem? Scias igitur in hoc articulo esse distinguendũ: nam, aut alienatio facta est à delinquente ante crimen commissum: & in hoc casu si nulla subsit suspicio fraudis, talis alienatio valet, & tenet, licet postea delinquat, & contra eum sequatur sententia condemnatoria: si verò appareat fraus verè, & præsumptiuè, valet quidem alienatio, sed à fisco postea reuocatur. Et hæc est communis opin. vt dicit Picus in l. post contractum, num. 11. ff. de donat. quem refert Boss. in titu. de bono. publi. post nume. 43. Tenetur tamen eo casu fiscus emptori precium restituere. Et hæc est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, quem refert Boss. in titu. præallegato, post num. 45.

17 Fraus autem hoc casu probatur per cõiecturas, & est communis opi. vt dicit Picus in loco prælle. post nu. 12. ver. secunda conclusio. Puta si talis alienatio fuerit omnium bonorum suorum. Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, post nume. 13. vers. quarta conclusio, quem refert Bos. in ti. præalleg. nu. 45. Et hoc etiam si delictũ ipsum ex interuallo secutũ fuerit, dummodo tempore donationis subesset causa, propter quã delictum postea cõmissum fuerit. Vel si tempore alienationis habebat inimicitias capitales. Et est cõis opi. vt dicit Picus in loco præ alleg. nu. 17. Vel si post alienationem steterit in possessione rei alienatæ, hoc enim faceret præsumi alienationem fuisse simulatam. Et est cõis opin. vt dicit Picus in d. l. post cõtractum, nu. 23. Quod tamen intellige, dũmodo tempore alienationis subesset causa, propter quam delictũ fuerit commissum, aliàs secus. Et ita tenetur in practica, vt attestatur Boss. in tit. præallega. post nu. 49. vers. & intelligitur. Pariter etiam si alienatio facta fuisset in occulto, ex hoc præsumeretur fraus. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præall. post n. 26. Vel si facta fuerit in personam sanguine coniunctam, secũdum Bar. in ea. l. post contractũ. Et hæc coniectura tenetur in practicá, vt dicit Picus ibi, quem refert Boss. in ti. præalleg. nu. 46. Vel si delictum in continenti post alienationem secutum fuerit, secundum Bart. in ea. l. post contractum, quem oẽs sequuntur, vt dicit Sigismun. cons. feuda. 21. n. 1. Hanc etiam dicit esse communem Picus in loco præallegato, nu. 28. quem refert Boss. in tit. præallegato, post nu. 51. vers. 5. est.

18 Cæterùm post commissum delictum, regulariter etiam valet alienato ante sententiam facta titulo oneroso, neq; reuocantur alienata, nisi appareat contrahentem fuisse participem fraudis. Et hoc tenetur communiter per omnes, vt dicit Ang. in l. si quis, nu. 4. C. de bon. proscri. Sed hoc intellige vt procedat, vbi delictum sit tale, in quo bona ipso iure non confiscantur, neque interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio, & de fraude nõ appareat. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præalleg. num. 38. Qui autem sint casus, in quibus bona ipso iure confiscantur, dixi suprà in prin. quæst. Interdicitur autem bonorum administratio in crimine hæresis, læsæ Maiest. & Sodomiæ, vt dixi suprà hoc eodem lib. §. Hæresis, versic. Item bona, & læsæ Maiest. versic. Præterea licet. & §. Sodomia, versi. Item sodomita. Vbi verò bona delinquentis ex eo crimine ipso iure, & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum est ipso iure nulla, neque erit opus aliqua reuocatoria. Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, post num. 37. versic. circa secundum tempus.

19 Et hæc omnia locum habent, non tantùm si alienatio fiat post delictũ, sed etiam si fiat post accusationem, antequã lis contestetur, quinimò etiam si fiat post litis contestationem. Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præall. nu. 39. in princ. & vers. circa quartum. Benè verum est, quòd omnis alienatio, quæ fit à delinquente post accusationẽ contra eum institutam, in dubio præsumitur facta metu pœnæ. Et est communis opin. vt dicit Picus in d. l. post contractum, post nu. 39. vers. alia differentia.

20 Si verò alienatio fiat à delinquẽte, post sententiam condemnatoriã contra eum latam: tunc si talis sententia fuerit per appellationem suspensa, valet quidem alienatio facta

pendente

pendente appellatione: sed postea secuta cõfirmatione sententiæ, officio iudicis reuocatur. Si verò sententia per appellationem suspensa non fuerit, alienatio ipsa nihil valet. Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præalleg. post nume. 29. versi. quintum. Et in hoc proposito scias, quòd in illis casibus, in quibus alienatio valet, sed postea potest per fiscum reuocari, non potest executor fiscalis amonere possessores à possessione rerum, quas à delinquente acquisiuerunt: sed debet actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinariè de ipsa reuocatione cognoscatur. Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, num. 41.

21 Scias etiam, quòd debitor delinquens potest quandoq; dare de bonis suis in solutum suis creditoribus. Et est cõis opin. vt dicit Picus in d. l. post contractum, nu. 41.

22 Contingit aliquando, quòd delinquens permutat aliqua bona, aut vendit, & preciũ cõuertit in emptionem aliorum bonorum. Quæro, nunquid illa bona acquisita veniant in confiscatione bonorum, & etiam ea quæ ante permutationem seu vẽditionem erant ipsius delinquentis? Respõ. quòd si reus post delictum permutat bona, vel vendit, & bona permutata, vel precium bonorum venditorum, vel alia res æquiualens empta ex precio, reperitur in bonis confiscatis; non debent molestari possessores priorum bonorũ, quæ delinquens alienauit. Ita colligi videtur ex text. in l. Imperator, §. fin. de legat. & est communis opin. vt attestatur Quemada quæst. fiscali 7. Videtur enim precium, vel res acquisita subrogari loco rei alienatæ, ita vt nõ possit fiscus velle idem bis consequi. Et secundũ hanc opin. fuit aliquando iudicatum in hoc magistratu, Quam tamen intellige vt procedat, nisi fraus interuenerit: nam eo casu posset fiscus, omisso precio vel re acquisita, rem alienatam recuperare, iuxta ea quæ superius dicta sunt.

23 Item in fiscum transeunt secuta confiscatione omnes obligationes. Et hæc est communis omnium sententia, vt dicit Caiean. cons. 66. nu. 4. in fin. Adde, quòd transit in fiscum non modò ciuilis obligatio, sed etiam naturalis, & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in l. si debitori, in fi. princip. ff. de fideiusso. Scias tamen quòd iura conditionalia non transeunt in fiscum, ita dicit gloss. in l. non ad ea, in verbo, Presens. ff. de cond. & demon. quã Doctores sequuntur, vt attestatur Quemada quæst. fiscali 10. Et ꝙ obligationes conditionales passiuè non transeunt in fiscum, dicit esse communem opin. Ias. in l. si. quis arbitratu, post num. 29. ff. de verb. oblig. quem refert Boss. in titu. de bonorum publica. nu. 14. Et ex hoc infertur, quòd si fuerint alicui legata alimenta, & ille fuerit bannitus, & eius bona confiscata, tale legatum non transit in fiscum, nec; etiam durante vita ipsius cõdemnati. Et ita refert iudicatum fuisse Boss. in d. tit. de bonorum publica. nu. 22. tale enim legatum dicitur conditionale, vt dixi suprà lib. 3 §. Legatum, meritò non transit in fiscum.

24 Vlterius quæro, nunquid in confiscatione veniant bona futura, id est, acquisita post cõfiscationem? Resp. quòd non, sed veniunt tantùm ea, quæ delinquens habet tempore publicationis. Et est communis opi. vt dicit Nellus de bannitis, in 1. parte secundi temporis, num. 18. quem refert practica Conradi, fol. 430. nu. 4. in fi. Curtius Sen. in d. cons. 59. post nu. 13. versi. consequenter, Ias. in l. si stipulatus fuerim, §. cum stipulamur, n. 7. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit esse communem regulam Boss. in d. tit. de bono. publi. post nu. 80. In hoc Ducatu adest decretum confiscans omnia bona delinquentium ab ipso die commissi delicti: nihilominus seruatur, ꝙ etiam ea, quę acquirunt post delictum, vsq; ad confiscationis sententiam, quæ à iudice profertur, veniunt etiam in ipsa confiscatione. Et ita absq; controuersia seruari attestatur Boss. in loco præalle. nu. 80. in fin. In bonis autem quæsitis post cõfiscationem quomodocũq; fiscus ea apprehenderit, vel habet penes se, illa retinet tanquam legitimus & iustus occupator, ex quo sunt bona bãniti. Si verò repetiantur penes aliũ, credo, quòd fortè nõ posset fiscus ea petere, sed quòd deberent remanere prius occupanti. Et in hanc sententiam visus fuit inclinare magistratus in causa bonorum cuiusdã capitanei Amandi Theutonici, licet alijs etiam ex fundamentis motus fuerit ad iudicandum contra fiscum.

25 Sæpe contingit, ꝙ tempore confiscationis delata est hæreditas delinquenti, nunqd secuta cõfiscatione ius adeundi illam hæreditatẽ transit in fiscum? Resp. In hoc articulo variæ fuerunt scribentiũ opin. nam aliqui tenuerunt ꝙ sic, & dicit Rui. cons. 23. n. 2. lib. 5. quòd videtur esse cõmunis opi. ꝙ depottatus intra annũ à die delatæ hæreditatis illam trãsmittit in fiscum, secus autem si post annum

annum fuisset deportatus. Multi verò tennerunt contrarium, ꝙ scilicet illam non transmittat. Et hanc opi. dicit videri magis communem, saltem in bannito, qui possit retinere ius adeundi. Ruin. in eo. cons. 23. nu. 26. Tu verò die, quòd, aut illud ius adeundi est tale, ꝙ transit etiã in extraneos hæredes, & transit etiam in fiscũ: Aut verò non transit ad extraneos hæredes, & neq; etiam transit in fiscum. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipũ, circa fin. ff. de aequi. hæred.

26 Videndum est etiam, nũquid facta bonorum cõfiscatione, reseruetur filijs aliqua portio bonorum? Res. Secundum iura digestorum reseruatur filijs dimidia pars bonorum, & hoc ex gratia, & clementia principis, vt dicit tex. in l. 1. in fi. & in l. fin. ff. de bonis damn. hodie tamen hoc in practica non seruatur, vt dicit Chass. super consuet. Burg. fol. 81. nu. 16. nam vbi ex aliqua lege, vel statuto bonorum cõfiscatio imponitur, omnia bona cõfiscãtur nulla portione liberis reseruata. Sed certè apud nos reseruatur filijs legitima, prout etiam esse de iure obseruandum, etiam ꝙ per statutum simpliciter, & absque vlla reseruatione imponatur pœna cõfiscationis bonorum, cõsuluit, & ostendit esse magis communem opi. Rolan. cõs. 97. maximè post nu. 29. lib. 2. non tamen reseruatur dimidia, sed illa tantùm pars, quæ filijs regulariter debetur in bonis patris. Scias tamẽ, quòd in bonis matris, quando confiscantur per eius delictum, filij nihil debent habere, vt est tex. in l. de bonis matris, C. de bo. proscrip. Et hanc conclusionem indistinctè approbant Dnct. vt dicit August. ad Ang. de malef. in verbo, Et eius bona, sub nu. 28. An autem filius exhæredatus, vel ingressus religionem incapacẽ, vel filia exclusa à statuto faciant partem in computatione legitimæ, videnda sunt ea, quæ dixi suprà lib. 3 §. Legitima.

27 Sed hîc quæro, nunquid sententia publicationis bonorum trahatur ad bona sita extra territorium iudicis confiscantis? Resp. ꝙ sic, & est cõis opi. legistarum & cano. vt dicit Roma sin. 272. licet magna, quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et eius bona, nu. 7. in fi. relatus per Pract. Conradi, fol. 438. col. 1. Hanc etiam dicit esse communem sententiam Doct. Arno. Epit. 75. meminimus. Bona autem ipsa applicantur domino, in cuius iurisdictione sita sunt, & est communis opi. vt dicit Brun. cons. 31. feudali, nu. 15. Et dicit Rolan. cons. 78. nu. 14. lib. 2. quòd hæc conclusio est magis communiter recepta. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo ille dominus habeat etiam ipse iura confiscationis bonorum, aliàs secus. Et hæc est communis opi. legistarum, vt dicit Rom. in loco præalleg. quem refert & sequitur Afflict. decis. 281. nu. 16. Item intellige vt procedat, modò confiscatio fiat secũdum dispositionem iuris cõmunis: aliàs enim si fieret ex statuto vel lege speciali, non extenderetur ad bona sita extra territorium, in quo viget illa lex, vel statutũ, etiam quòd esset idem dominus vtriusq; territorij, & sic idem fiscus, ita dicit Barto. in l. cunctos populos, in fin. C. de summa Trinita. & est communis opin. vt attestatur Bos. in sit. de bonorum publicatione, nu. 62. Illam etiam decis. Barr. dicit esse communiter approbatam Cephal. cons. 79. num. 13. lib. 1. Sed certè quando huiusmodi territoria essent sub eodem præside prouinciæ, indistinctè crederem omnia bona fisco applicari, secus tamen si essent sub diuersis præsidibus. Et ita in hoc Ducatu vidi plerunque obseruari. Intellige etiam vt procedat in bonis immobilibus: sed bona mobilia non circumscribuntur territorio, & ideo applicantur dominio iudicis confiscantis, etiam si sint extra illius territorium. Ita tenuit Bal. in l. mercatores, nu. 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bald. in c. 1. in prin. nume. 6. de pace tenenda, tenuerit contrarium: tamen opi. Bald. in d. l. mercatores, est magis approbata, vt dicit Carauitra super ritu 132. magnæ curiæ, num. 3. & seq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obseruari.

28 Sed quæro, an hoc casu creditores vnius territorij, & dominij prorsus separati possint agere cõtra fiscum alterius territorij cui bona ipsius delinquentis sunt confiscata? Resp. ꝙ non, & fuit opi. Cyn. quam dicit esse cõem Aug. ad Ang. de malef. in verb. Et eius bona, num. 9. aliàs de facili posset fieri fraus fisco, vt scilicet oẽs creditores condemnati agerent contra bona sita in territorio condemnantis, omissis bonis sitis in alio territorio, quod nullo modo est dicendum. Benè verum est, ꝙ si bona vnius territorij non sufficerent, eo casu ne creditorib. iura sua perirent, esset eis satisfaciendum ex sitis in alio territorio. Et ita pluries conclusum fuit & seruatũ in hoc magistratu. Et nota in hoc proposito, quòd in causis creditorũ agentium contra fiscum, debet procedi summariè & sine dilatione, licet

cet(vt dicit Saly.in l.si quis,post nu.1.in fi.C. de bono. proscri.) iudices moderni studẽtes magis placere voluntati sapientium, quàm rationi iuris,& æquitati,seruent contrarium in animarum suarum detrimentum. Quod tamen dici non potest in hoc magistratu,cuius ego sum præses,in quo ex prærogatiua illa data in eius erectione, proceditur sola facti veritate inspecta,& causę creditorum fiscl expediuntur cum summa æquitatis ratione, & maxima celeritate.

29 Sed an tenetur fiscus, ad quem perueniũt bona confiscata, satisfacere omnibus creditorib.condemnati? Respõ. quòd quando fiscus capit bona tanquam confiscata,tenetur ad onera legatorum, & fidei commissorũ,& creditorib.hæreditarijs,quasi hæres,& habetur loco hæredis, secundum glo.in l. non intelligitur,§.cum ex causa, in verbo,Pertinet ff.de iure fisci.Et est cõis opi. vt dicit Crauet. cõs.265. n.7. Et sic tenetur persoluere omnia debita condemnati. Et hanc dicit esse communem opi. Alber. in l. actione,§.publica.ff. pro socio. Sed quando capit bona vt vacantia, eo casu non tenetur ad legata, neque ad fideicommissa. Et ista sententia est communiter recepta, vt attestatur Ripa in l.ex facto, §.ex facto,post nume.6.ff.ad Trebel.Quando autem bona deferuntur ad fiscum ex successorio edicto, scilicet deficientib. alijs successoribus,iuxta ea quæ dixi suprà lib.3. fuerunt opin. inter doctores, an eo casu teneatur fiscus ad onera legatorũ & fideicommissorũ: nam Bal.in l.eam quam,nu.5.in fi.C.de fideicom.tenuit quòd sic, & dixit Saly. in l.vnica, §.pe.nu.39.C.de caduc. tolli. quòd ita cõmuniter tenetur. Contrariam aũt sententiam, quòd scilicet nõ teneatur,multi secuti sunt. Et hanc dicit communiter teneri Claud.in l. recusare.§.si fisco,nu.3.ff. ad Trebel. asserens quòd Salyc. in loco præallegato malè dixit, & reuera credo hanc opi. esse magis cõem,& in practica obseruari,& ideo ab ea nõ putarẽ in iudicando esse recedendum.

30 Vnum scias, quòd in omnem casum,quãdo fiscus succedit alicui, siue tãquã in bonis vacantibus,siue ex confiscatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non confecerit inuentarium.Et est cõmunis opi. vt dicit Ias.in l.scimus,in prin. nu.1. C.de iur. delib.Apostil.ad Abb.in c.1.in fin.verbo,Hæreditarias,de solutio.

31 Vidi quandoq; dubitari,an aliquo casu fiscus præferatur creditorib.delinquentis. Veritas est, quòd præfertur creditoribus delinquentis ex delicto, etiam in pœnis pecuniarijs, non tamen præfertur eius creditorib. ex contractu.Et est communis opi.vt attestatur Didac.lib.1.resolu.ca.16. post nu.8.In Francia tamen seruatur, ꝙ quãdo ex eodem delicto, & ex eadem sententia pars prætẽdens interesse,& fiscus pœnam, concurrunt,præfertur pars pro interesse,& emẽda damni, vt attestatur Papo lib.24.tit.16.Arresto 1. dicens ita fuisse iudicatum in parlamento Parisiensi.

32 Sed hîc incidenter quæro, nunquid fiscus habeat bona delinquentis tacitè obligata, vel hypothecata? Respõ. Aliqui dicunt simpliciter quòd nõ, & hanc dicit esse plurimorum sententiam Fulg.consi.179.num.3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Salyc. in d. l.si quis post,post num. 6. C. de bon.proscri. Boss.in tit.de bonor.publ.nu.81. Tu verò dic, quòd aut loquimur ante delictum commissum,& tunc certum est, ꝙ non habet in eis aliquam hypothecam. Et hæc est communis opi.vt dicit Butr.cons.61.nu.3. Picus in repe. l.post contractum, num.40.ff. de donat. Aut loquimur post delictum commissum, antequam inchoatum sit iudicium criminale: & pariter dicẽdum est quòd nullam habet hypothecam. Et est communis opin. vt dicit Alexã. in l.rescriptum,in prin.nu.9.ff.de pac. Aut loquimur post sententiam, & dic, quòd à die latæ sententiæ habet fiscus bona delinquentis hypothecata. Et est communis opi. vt dicit Aug.ad Ange.de malef. in verbo, Dictum Sempronium,sub nu.11.

QVAESTIO LXXIX.

SVMMARIVM.

1 *De pœna confiscationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.*

2 *Stuprum committens punitur in dimidia parte bonorũ.*

3 *Arma noua, quæ quis vendiderit, aut emerit, fisco applicantur.*

4 *Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria fisco applicantur.*

5 *Item domus ædificata iuxta aliam domum, non dimisso spacio 25. pedum fisco applicatur.*

6 *Locus, in quo ædificatur sepulchrum in ciuitate, fisco applicatur.*

7 *Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis restituendis alicui incapaci, fisco applicantur.*

8 *Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fisco applicatur.*

9 *Hæreditas per metum alicui relicta, fisco applicatur.*

1 Visum est de pœna confiscationis omniũ bonorũ, videamus nunc de ijs casibus, in qbus non omnium bonorum, sed alicuius partis pœna

pœna imponitur. Scias autem, quòd quandoq; imponitur pœna certæ partis bonorũ, puta, dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis: quãdoq; neq; omnia bona delinquẽtis, neque certa eorum pars fisco applicatur, sed solummodo certa bona: nos vero hos omnes casus simul prosequemur.

2 Stuprum committens condemnatur in dimidia parte bonorum. Dixi suprà, hoc eo. lib. §. Stuprum, vers. Sed quæro.

3 Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fisco applicantur, vt in auth. de armis. Scias tamen, quòd illa constitutio non seruatur de consuetudine, vt attestatur Bart. in l. 1. num. 1. ff. ad l. Iul. de vi publ. quem refert Stracca de mercat. fol. 114. nu. 10. Alber. in ea. l. 1. nu. 3. in fin. Alcia. in l. armorum, ff. de verb. sig. Calic. in Marg. fisci, fol. 64. vers. 337. casus. Sed quælibet ciuitas vel prouincia habet in hoc sua specialia statuta vel consuetudines, de quibus dixi infrà, q. 82. statut. 6.

4 Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria, fisco applicantur, vt est tex. in §. sciant, in auth. vt in priuatis domib. collat. 5. intellige sine licentia episcopi, vel eius vicarij, & ita seruatur per vniuersum orbem, vt dicit Calic. in Margar. fisci folio 41. versiculo 92. casus.

5 Si quis ædificat domum iuxta aliam domum publicam, vel priuatam non dimisso spacio 15. pedum, domus fisco applicatur. l. penult. C. de ædifi. priuil. Scias tamen, quòd illa lex non seruatur, vt dicit gloss. fin. ibi, & refert Calic. in Margar. fisci, folio 50. versic. CC. casus.

6 Locus, in quo quis sepulchrum in ciuitate ædificat, confiscatur, l. prætor ait, §. Diuus, ff. de sepulcb. viol. Scias tamen, quòd istud de consuetudine non seruatur, vt dicit Calic. in Marg. fisci, fol. 66. vers. 356 census. Fiunt enim quotidie nõ modò in ciuitatibus, sed etiam in cœmeterijs ecclesiarum, imò in ipsis etiã ecclesijs sepulchra priuatorum, & quòd hodie permittatur etiam in corpore ipsius ecclesiæ mortuos sepeliri, attestatur Remig. de immu. eccles. fol. 8. nume. 4. Ita etiam hodie seruari dicit Summa Angelica in verbo, Immunitas, quæst. 6. quem refert Remig. in loco præallegato, fol. 44. in fin. & est omnibus notissimum.

7 Quando hæres tacitè accommodat fidem defuncto, de restituẽda hæreditate alicui incapaci, puta, filio spurio, aufertur tanquam ab indigno, & applicatur fisco, l. eum qui, ff. de his quibus vt ind. vt in casu in quo consuluit Bolog. consil. 24. Scias tamen, quòd ille, qui fuit institutus hæres à patre filij spurij, potest talem hæreditatem, siue obuentam, ipsi spurio testatoris in testamento relinquere, neq; id præsumetur factum in fraudem, vt dixi suprà lib. 3. §. Testamentum, q. 31. ver. Sed pone. Si tamen probari posset, quòd ille defuncto fidem accõmodasset, tunc fiscus posset auferre, vt in casu in quo consuluit Socin. cons. 84. lib. 4.

8 Item quando hæres nõ vindicauit necem defuncti, priusquam adiret hæreditatem, fiscus illam ab eo aufert, tanquam ab indigno, l. hæredem, ff. de his quib. vt indig. l. 2. C. eod. tit. Scias tamen, quòd de consuetudine illa pœna non seruatur, sed prorsus abijt in desuetudinem, & recessit ab aula, vt attestatur Foller. in pract. crim. canon. fol. 45. num. 32. & sequ. Imò quotidie hæredes remittunt occisoribus defuncti & cum eis pacem faciunt: esset enim ista lex nutritiua peccati, si per eum impediretur pax, & concordia, & iniuriarum remissio.

9 Si testator ductus fuerit metu, vt aliquem institueret, hæreditas ab eo aufertur, & fisco applicatur, vt tenditur in l. si. ff. si quis aliquẽ testari proh. & est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de his qui prohibent aliquẽ testari, nume. 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando talis institutus erat defuncto proximior in gradu, & sic successurus ab intestato. Cæterùm si adesset alius proximior, vel etiam in pari gradu cum instituto, eo casu hæreditas non applicatur fisco, sed ad istum proximiorem, vel æqualem in gradu deuoluitur. Et ita tenent DD. vt attestatur Chas. super cõs. Burg. fol. 89. vers. 27. casus est. Qua autem pœna sit puniendus compellens aliquem testari, dixi infrà, q. 83. vers. Compellens aliquem.

QVAESTIO LXXX.

SVMMARIVM.

1 *De pœnis pecuniarijs.*
Casus, in quibus pœna pecuniaria est à iure imposita qui sint ibid.
2 *Bladum emens causa reuendendi punitur in viginti aureis.*
3 *Miles aliquid accipiens ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in 10. libris auri.*
4 *Dos mulieris contrahentis matrimonium scienter, in casu prohibito, fisco applicatur.*
5 *Prælati an possint imponere clericis pœnas pecuniarias?*
6 *Seruus an possit condemnari in pœnam pecuniariam?*
7 *Condemnatus an teneatur pœnam fisci persoluere in foro conscientiæ?*

Quandoq;

1 Quandoque etiam non certa aliqua bona fisco applicantur, sed delinquenti certa pœna pecuniaria imponitur, vt in casib' quos enumerat Calic. in Marg. fisci, vbi suprà, & Fabr. in pract. arb. fol. 419. & alijs seq.

2 Bladum emens causa reuendendi, vt penuria sequatur, punitur in 20. aureis, l. 2. ff. ad l. Iul. de annon. Sed certè hoc non seruatur, imò illud communiter fit, maximè in Burgundia, vt dicit Chas. in loco præalleg. fol. 91. vers. L. l. est casus.

3 Miles, metator, vel mensor, qui aliquid accipit ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in 10. libris auri, vt est text. in l. denotum, C. de meta. & epide. lib. 12. Sed hoc malè obseruatur, vt dicit Bolen. in repet. l. capitalium, §. famosos, post n. 89. ff. de pœnis. Et dicit Lucas de Penna in d. l. denotum, in primis verbis, quòd illa lex pulchra & bona est, sed ob neglectum iustitiæ, peccata prouincialium, & nequitiam militum malè seruatur. Dicit etiam idem Lucas de Penna in l. hoc, per spectū eo. tit. de metat. vbi iubetur militib', vt in hospitijs nō horribiles, nec superbi, sed humiles manere debeant, quòd illam legem maximè Theutonici, & Neapolitani, qui arrogantiā imitantur eorum, pessimè seruant. Et quoniam modo à dominis ædium balnea postulant, contra expressam dispositionē illius legis, sed etiam luminaria, confectiones, & quæcunq; vtilia, nedum postulant, quin etiam rapiūt, & extorquent, quod benè nouit infelix Lombardia iam tot annis militum hospitationibus, & extorsionibus exposita.

4 Dos mulieris scientis factum, ex quo nascitur impedimentum matrimonij, & tamē contrahentis matrimonium in casu à iure prohibito, licet errauerit in iure, si matrimoniū fuerit carnali copula consummatum, applicatur fisco. Et ita tenet gl. in fi. in verbo, Nupsit, ff. de cōd. sine causa, & est cōmunis opi. vt dicit Abb. in ca. & si necesse, n. 7. de donat. inter virum, & vxorem, prout illum refert Bello. cons. 84. nu. 3.

5 In hac autem materia pœnarum pecuniarium quæro, nūquid prælatus possit imponere clericis pœnas pecuniarias pro delicto? Resp. quod sic. Et est communis conclusio, vt dicit Abb. in c. vt clericorum, nu. 10. de vita, & hon. cleric. nam hodie episcopi generali cōsuetudine habent fiscum, vt dicit Franc. de de Pauinis, quem refert Diaz in pract. crim. can. c. 134. num. 2. Hanc etiam opin. dicit esse veriorem, & consuetudine roboratam Diaz in d. pract. c. 124. in fi. Hanc etiam opi. esse vsu comprobatam attestatur Felin. in capit. irrefragabili, §. 1. nu. 11. in fin. de off. ord. Et ideò quamuis episcopi de iure deberent pœnas pecuniarias applicare cameræ Romanæ, nō suæ, ipsi tamen de consuetudine cōtrarium seruant, vt dicit Bald. in auct. Bona damnatorum, nu. 2. C. de bon. proscrip. quem refert Anan. in ca. excommunicamus, in princ. nu. 9. de hæret. & Ang. de malef. in verbo. Et eius bona, nu. 30. & Barb. cons. 22. num. 12. lib. 3. & Marens decis. 339. n. 12. & Gomes Arias super l. 7. Tauri nu. 75. Et dicit Foller. in pract. crim. cano. fol. 68. nu. 14. quòd hanc opi. tenent omnes. Hanc etiam opin. dicit esse communem Didac. lib. 2. resolutionum, ca. 9. n. 11. vbi subdit, quòd licet hæc sit communis opi. tamen id nō est temerè permittendum ad explendam auaritiam episcoporum, sed vt ea, quæ eorum fisco fuerint delata, in vsus pios pios erogentur, quòd tamen (ni fallor) in paucis locis seruatur.

6 Item quæro, nūquid seruus possit in pœnam pecuniariam condemnari? Resp. Gl. in l. hos accusare, §. omnibus, in verb. Quia ea lege. ff. de accus. tenuit, quòd non, & hæc opi. vsque ad tempora Bar. fuit communiter approbata absq; vlla limitat. vt dicit Salyc. in l. 2. n. 4. C. de accusa. Bart. autem in d. §. omnibus, num 5. tenuit contrarium, scilicet, quòd imò potest seruus in pœnam pecuniariam condemnari. Sed certè cōis opin. est contra Bartolum, vt dicit Gregorius Lopes in l. 10. in litera I. quem refert, & sequitur Placa libr. 1. delictorum, num. 18. in fi.

7 Sed hic incidenter quæro, nunquid committens delictum, pro quo à lege sit imposita aliqua pœna pecuniaria, vel soluenda fisco, vel danda parti, teneatur in foro conscientiæ illam persoluere? Resp. quòd nō, ita tenuit glo. in c. fraternitas, in gl. fi. 12. q. 2. quā dicit esse communiter approbatam Menchiaca in 1. parte de testa. §. 10. n. 662. Hanc etiam dicit esse communem opin. Berous in ca. 1. numer. 232. & seq. de const. & in c. dilecti filij, nu. 16. de arbit. & in c. quoniam contra, num. 226. de probat. Gomes in §. ex malef. num. 14. Insti. de actio. Didac. super 4. decretal. fol. 94. col. 2. subdens, quòd neque etiam Theologi dissentiunt ab hac communi sententia Canonistarum, Benè tenetur in foro conscientiæ emendare, seu resarcire damnum ex eo delicto parti illatū iuxta ea quę dixi suprà, q.

62.versic. Vnum autem. Faciunt quæ dixi suprà hoc eo.lib.§.Furtum,vers. Est igitur. Nec dicatur, ꝙ delinquens videatur delinquẽdo consentire pœna, quæ à lege pro ipso delicto imponitur, quia illud est cõtra communem opi. Doctorum, vt attestatur Arius Pinellus in auct. nisi tricennalis, nu. 32. de bon. mater Menchiaca in loco præallegato, post nu. 665. Et quòd delinquens non accusatus, neque condemnatur, etiam si pro ipso iure per legem, vel statutum eius bona per illud delictum fisco applicentur, non teneatur in foro conscientiæ bona sua fisco deferre, dicit esse communem opin. & ferè ab omnibus approbatam Simancas de hæret. ca. 9. nu. 27. & alijs seq. præcipuè nu. 82. Et licet aliqui dixerint, hoc locum non habere, quando delictũ esset notorium; tamen illud dictum cõmuniter non tenetur, vt dicit Summa Siluestrina in verbo, Pœna, q. 25. numero 1. Et ab hac conclusione non recedas in iudicando.

QVAESTIO LXXXI.

SVMMARIVM.

1 *De pœna talionis.*
2 *Et quid si accusator sit persona honestior, quàm reus?*
3 *Et an hæc pœna talionis hodie sit sublata?*

1 NON est etiam omittenda pœna talionis, à iure communi introducta aduersus accusatores, qui calumniantur, & in probatione deficiunt, quæ quidem est similitudo supplicij, quod inferendum esset reo, si de crimine ipso conuictus fuisset.

2 Sed pone, quòd accusator sit persona honestior quàm reus, ita quòd pro eodem crimine esset mitiùs puniendus, prout videmus in pœna legis Cornel. de sicarijs, & alijs iure digestorum impositis, in qbus honestiores mitiùs, quàm humiliores puniuntur, nunqd accusator, qui est calumniatus erit puniendus pœna, quæ pro crimine deberet imponi ipsi reo, an autem illa, quæ esset imponenda ipsi accusatori? Respon. quòd debet puniri ea pœna, quæ imponenda fuisset reo, & fuit opin. Gul. de Cun. quæ communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Albe. in l. athletas, §. calumniator, numero quarto ff. de his qui not. inf.

3 Sed quæro, nunquid hæc pœna talionis hodie sit sublata? Respond. Affl. lib. 1. constitutionum, rubr. 23. post nu. 9. dicit, quòd hęc pœna hodie non est sublata, & allegat. l. fin. C. de accusatio. iuncta l. qui non, C. de calumniato. sed dicit sublatam esse tantummodo solennitatem subscriptionis. Breuiter si loquamur de iure, Afflict. verum dicit, quia etiam secundum iura nouissima talis pœna imponitur accusatori calumnianti: sed si loquamur de consuetudine, vtique pœna talionis est sublata hodie, & pœnitus recessit ab aula. Ita attestántur multi ex his, qui dicunt solennitatem subscriptionis sublatam esse à consuetudine, præsertim Io. And. Bart. Salyc. Fel. Aret. quos omnes citaui suprà qu. 12. vers. Cæterum, quos etiã refert, & sequitur Affl. lib. 1. consti. rub. 12. n. 16. & rub. 51. §. præsenti, in prin. & lib. 2. rubr. 13. nu. 7. Idem attestatur Alber. in l. eum quem temerè, in prin. nu. 1. in fi. ff. de iudic. & in l. seruum, §. publicè, post nu. 23. ff. de procur. Salyc. in l. qui crimen, nu. 4. C. qui accusa. non possunt. & in l. nõ ideo minus, n. 3. C. de accusa. Car. Ale. in c. de accusatione, col. 4 in fin. 2. q. 8. Mantua centuria prima, n. 11. Blanc. in pract. crim. fol. 15. post nu. 14. Carauita super ritu magnæ curiæ 199. nu. 2. Simancas de hæret. c. 62. nu. 35. Apostil. ad Bellamer. decis. 79. Villalpand. in repet. l. 22. c. 21. post nu. 3. Et in specie illam non practicari in Gallia attestatur Papo lib. 24. tit. 1. Arresto 3. Ratio autem, quare consuetudo cessauit hanc pœnam illa fuit, quia propter rigorem huiusmodi pœnæ, multi se retrahebãt ab accusando: atq; ita delicta remanebãt impunita: pauci enim reperiebantur, qui cũ tanto capitis sui periculo vellent accusationes criminales proponere. Et ideo consuetudo (reiectis his pœnis, & difficultatibus) admisit quoscunq; ad querelandũ absq; alia inscriptione. Ita dicit Gand. de malef. in rub. qualiter fiat accu. post nu. 6. Scias tamen, ꝙ licet sit sublata pœna talionis, si aliquis faceret capi aliquem, qui esset innocens, & appareret quòd id per calumniam fecisset, vt illũ decapitari faceret, fortè ipso non euitaret similem pœnam. Et refert Bald. in l. 2. num. 4. C. de his qui latrones, quòd propter hoc fuit decapitatus quidam Perusij. Et semel vidi in facti contingentia, quòd quædam Angelina Corbeta, quæ accusauerat quosdam de Bor. quòd illam per vim, & præpostera venere cognouissent, & deinde fassa fuerat querelam esse falsam, vix euasisset pœnam vltimi supplicij, nisi fuisset prægnans: Sed hac re attenta, fuit tantummodo condemnata ad catenam infamem, 26. Augusti 1558. A. C. Et aliàs etiam quidam Christopherus Adornus pro-

ptee

pter falsam notificationem fuit per triennium ad triremes condemnatus, 13. Septembris 1560. A.C.

QVAESTIO LXXXII.

SVMMARIVM.

1 De pœnis statutarijs.

STATVTVM PRIMVM.

1 Quòd villa teneatur pro damnis datis in eius territorio.
2 An stante hoc statuto possit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi?
3 Et quid si damnum sit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur?
4 Et an teneantur contribuere absentes tempore maleficij?

STATVTVM II.

1 Quòd bannitus possit impunè offendi.
Quòd nemo det auxilium bannito. ibid.
2 Aduocatus, & procurator intercedentes pro bannito, an incidant in pœnam huius statuti?
3 Statutum puniens loquentem cum bannito an habeat locum in ei scribente?
4 Vxor an teneatur alere virum bannitum?

STATVTVTVM III.

1 Statutum prohibens matrimonium contrahi inter aliquas personas, an valeat?
2 Et quid si prohibeat contrahi matrimonium cum forensi?
3 Et an valeat statutum prohibens filiam contrahere matrimonium sine consensu patris?
4 Et an valeat statutum prohibens sororem nubere sine consensu patris?
5 Et an valeat statutum priuans filiam dote, si nubat indigno sine consensu patris.

STATVTVM IIII.

1 Ingrediens possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in pœnam statuti deturbata possessione?

STATVTVM V.

1 Statutum prohibens rem immobilem alienari in forensem sub pœna, an valeat?
2 Et an liget clericos?
3 Et an stante hoc statuto censeatur etiam prohibita heredis institutio?
4 Et an locatio?
5 Et an si forensi legata sit res immobilis, teneatur heres præstare legatario æstimationem?
6 Et an censeatur prohibita præscriptio?
7 Et an ex alienatione facta contra dispositionem huius statuti transferatur dominium, vel possessio in forensem?
8 Et an cedens forensi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius statuti?
9 Et an in hoc statutum habeat locum in alienatione necessaria?

STATVTVM VI.

1 Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis?
2 Et quid si puniat deprehensum?
3 Appellatione armorum an veniant arma defensiua?
4 Et an fustes, & lapides, & cultelli parui?
5 Si statutum prohibeat arma deferri post sonum campanæ, non punitur illa deferens in diebus sanctis, in quibus non pulsantur campanæ?
6 Deferens arma prohibita ad vsum itineris non est puniendus.
7 Habens domi arma prohibita, non punitur.
8 Clerici deferentes arma prohibita, an possint à iudice laico puniri?
9 Portans arma prohibita, debet ea perdere?

STATVTVM VII.

1 Statutum prohibens exportari blada extra dominium, an valeat?
2 Et an liget forenses?
3 Et an liget portantem per transitum?
4 Et an liget exportantem pro vsu suo?
5 Et quid si mutato deinde proposito, illud vendat?
6 Et an tale statutum liget exportantem farinam?
7 Et an comprehendat eum, qui non fuit deprehensus?
8 Et quid si deprehensus sit prius, quàm exportet, sed in itinere?
9 Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas?

STATVTVM VIII.

1 Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuastari, an valeat?
2 Et quid si delinquens habeat plures domos in communi cum alijs?
3 Et quid si habeat ipse partem inferiorem domus, & alius superiorem?
4 Et quid si vxor pro dote sua se opponat deuastationi?

STATVTVM IX.

1 Statutum duplicans pœnam pro maleficijs, an habeat locum in blasphemia?
2 Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis, an habeat locum in percutiente in confinibus ipsius domus?
3 Si adsint duo statuta duplicantia pœnam, quomodo sit facienda duplicatio?
4 Nox quomodo intelligatur, in statutis duplicantib. pœnam, in maleficijs commissis de nocte?
5 Statutum minuens pœnam confitenti delictum, an habeat locum in eo, qui prius negauit?

STATVTVM X.

1 Statutum puniens facientem insultum ad domum, an habeat locum in faciente insultum ad porticum domus?

STATVTVM XI.

1 Si statutum puniat percutientem in centum, an si quis plures percussiones inferat, sit pluribus pœnis puniendus?
2 Et quid si eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente?

STATVTVM XII.

1 Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, an valeat?
2 Statutum, quòd quis pro homicidio decapitetur, intelligitur de homicidio doloso?

STATVTVM XIII.

1 Stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, an computanda sint furta commissa extra territorium, & ea pro quibus fur iam fuerat punitus?

STATVTVM.
vltimum.

1 De statutis pœnalibus in genere.

1 Visum est de pœnis à iure communi impositis, nunc de pœnis statutarijs aliqua subijciamus.

STATVTVM PRIMVM.
Circa damna data.

1 Quod villa teneatur pro damnis datis in eius territorio. In hoc proposito solet quandoq; allegari decis. Ang. in §. qnoniam verò nu.3. in Auth. vt nulli iudicum, coll. 9. vbi dicit, quòd si in aliqua villa, vel plebe datur aliquod damnum per aliquem, illa non tenetur emendare damnum, nec debet grauari pro delicto alterius, & subdit, quòd ita seruatur de consuetudine, quando scitur quis dãnum dederit, & est soluendo. Sed quando ignoratur quis dederit damnum, vel scitur, sed non est soluendo, & villa potuit ipsum prohibere, & non prohibuit, tunc villa benè tenetur, & quod ita per Tusciam seruatur. Et illud dictũ Ang. refert Calca. cons. 63. post n. 4. vers. & eodẽ modo, & Rolan. de Curte in eo. vol. cons. 64. quod est subscriptio praecedentis cõsilij in vlti. verbis, & Barb. in eo. vol. cons. 66. quod est contra consilia praecedentia. Ego tamen puto illam decis. Ang. intelligendam esse iuxta ea quae dicunt Calcan. & Rolan. in consil. praeallegatis, declarantes illam procedere secundum dispositionem iuris communis, sed quòd vbi extat statutum, illud seruandum est.

2 Quaero, nunquid stante hoc statuto, poterit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi? Resp. quòd non, & est communis opi. vt ait Dec. consil. 410. post nu. 13. 4. principaliter. Ias. in l. si quando n. 37. & seq. C. vnde vi, quem refert Grammat. super constit. Regni, fol. 22. col. 4. numero decimo sexto & ibidem, n. 39. in fi. Affl. super prima parte constitutionum Regni, rub. 27. post num. 54. versic. in eadem ibi forma hic, Bertrand. consilio 298. in fi. libr. 8. Quinimò licet statutum disponat, standum esse dicto, siue iuramento damnum passi, poterit nihilominus contra tale dictum, seu iuramentum probari. Ita colligi videtur ex dictis Innoc. in c. fin. nu. 4. & 5. quòd metus causa, & est communis opi. vt dicit Aug. ad Angel. de malefi. in in verbo, Nec non, & ad denũciationẽ, nu. 16.

3 Sed quid si damnum datum sit in confinibus duarum villarum? Res. quòd vtraq; teneatur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum, q. 75. Item quaero statuto, quem refert Affl. in loco praealleg. nu. 16. Vnica tamen solutio sufficiet.

4 Item quaero; nunquid absentes tempore maleficij teneãtur? Respo. quòd sic, Et ita de facto seruatur, vt dicit Alberi. in 2. parte statutorum, quaest. 83. Item videtur Caetera in hac materia damni dati vide suprà libro primo quia reuera haec non est propriè materia criminalis.

STATVTVM II.
Circa bannitos.

1 Statutum, quòd bannitus possit impunè offendi. De hoc statuto latè dixi suprà hoc eodẽ lib. 5. Homicidium, vers. Plerunque etiam, & alijs seq.

Statutum, quòd nemo det auxilium bannito.

2 Quaero nunquid aduocati, & procuratores patrocinantes bannito dicantur ei praestare auxilium & fauorem, & incidant in poenam statuti? Resp. quòd non, & est cõmunis opi. vt attestatur Taeg. in practica crim. c. 12. n. 24. Videntur enim praestare auxilium iuris ministerio, meritò puniri non debent. Quid autem in haereticis, an liceat pro eis aduocare, & patrocinari, dixi suprà hoc eodem li. 5. Haeresis, vers. Vlterius.

3 Quaero, si statutum prohibeat, quòd nemo loquatur cum bannito sub aliqua poena, nunquid scribens literas bannito, incidat in poenam ipsius statuti? Resp. quòd non, & est communis opin. vt dicit Alciat. in l. 1. in prin. num. 20. ff. de verb. obligat.

4 Item, quaero, nunquid vxor teneatur alere virum suum bannitum ex fructibus suae dotis? Resp. quòd sic. Sed quid si fructus dotis non sufficiat, nunquid tenebitur illum alere ex bonis suis parafernalibus? Respo. Gl. in l. si stipulata, in fi. in verbo, Contra sexus naturam, ff. de donat. inter virum & vxorem, dixit, quòd non tenetur vxor alere virum ex bonis proprijs. Sed certè illa glo. communiter reprobatur, vt dicit Gigas de crimin. laesae Maiest. fol. 158. q. 21. nu. 4.

STATVTVM III.
Circa matrimonia.

1 Statutum, prohibens matrimonium contrahi, non valet. Et ita tenent omnes, vt dicit Alex. cons. 97. post nu. 2. vers. & quamuis, lib. 1. Et quod talia statuta non procedant de iure canonico, dicit esse cõmunem opin. Cor. Sen. cons. 27. nu. 3. & seq. quem refert Cotta in memoral. versiculo, statuto Mediolani, & Laudę circa fin.

2 Hinc infertur, quòd statutum prohibens matrimoniũ contrahi cum forensi, & cõtrahenti poenam imponens, non valet, neque quò ad prohibitionem matrimonij, neque quò ad poenam. Et est communis opinio. vt attesta-

attestatur Curt. Sen. in consi. prealleg. post numerũ Tertium quem refert Cotta in loco praealleg. circa prin.

3 Sed nunquid valet statutum laicorum, disponens, quòd filij non possint contrahere matrimonium sine consensu patris? Resp. In hoc articulo fuerunt variae scribentium opi. Nam Bar. in l. adijcimus, C. de sacrileg. lib. 11. tenuit quòd sic. Et dicit Paris. consi. 29. num. 42. lib. 3. quòd communiter concluditur, ꝙ quando lex ciuilis imponit poenam contrahenti matrimonium, & hoc in fauorem alterius, ex eo quia ille tertius ex tali matrimonio laeditur, talis poena de iure ciuili apposita subsistit, neq; per ius canonicum dicitur sublata, vel correcta, licet ius canonicum conualidet ipsum matrimonium, addens, quòd licet statuta laicorum non possint imponere poenam contrahenti matrimonium circa substantiam ipsius matrimonij, scilicet vt matrimoniũ ipsum nõ valeat, secundum magis communem opin. de qua attestatur Card. Alexan. in cap. 1. de sponsal. possunt tamen disponere super dependentib. à matrimonio, puta, sup dote. Et ita seruari attestatur Ant. de Bu. in d. ca. 1. quem refert Praepos. ibid. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet tale statutum nõ valeat, tenuit Io. And. in cap. statutum, el 1. de haeret. In 6. & dicit Brunel. de sponsa. conclus. 19. numero quarto & quinto. quòd illum sequuntur communiter Doctor. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alexan. in d. consil. 97. in fi. libro primo & consil. 1. post numer. 21. libr. 3. Felin. in d. c. 1. numer. 13. de sponsal. & in c. ecclesia sanctae Mariae, post nume. 59. versic. Sed contra, de consti. Curt. Sen. in d. consil. 27. in primo dubio, Dec. in d. c. ecclesia sanctae Mariae, numer. 36. & in l. nuptias, numero octauo ff. de reg. iur. & cons. 231. num. 2. Et in specie dicit Deci. in d. l. num. 13. in fi. quòd communiter tenetur contra Bart. in d. l. adijcimus. Ego credo hanc opin. de iure esse veriorem, & magis communem, sed vbi de consuetudine obseruaretur opin. Bart. crederem ab ea non esse in iudicando recedendum, non quidem circa prohibitionem matrimonij, sed benè circa poenam priuationis dotis, & alias ab ipso statuto impositas.

4 Item quaero, nunquid valeat statutum prohibens sororem nubere sine consensu fratris? Respon. quòd non, & est communis opin. vt dicit Alexand. in d. consil. 97. post numer. 5.

5 Sed quaero, nunquid valeant statuta laicorum priuantia filiam dote, casu quo nubat indigno sine consensu patris? Res. quòd talia statuta valent, & sunt firmissima, neque de iure canonico reperiuntur correcta. Et ita seruari in practica attestatur Card. Alex. in d. c. 1. col. 4. de sponsal. quem refert Paris. cons. 29. nu. 34. lib. 3.

STATVTVM IIII.

De turbata possessione.

1 Quaero, nunquid ingrediẽs possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, incidat in poenam huius statuti? Respo. quòd sic, Ita dixit Bart. in l. iustè possidet, num. 4. ff. de acquir. poss. quam sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Crauetta cons. 248. col. fin. versic. non obstat aliud dubium. Ita etiàm communiter teneri attestatur Clau. in d. l. iustè possidet, nu. 15.

STATVTVM V.

Circa alienationes.

1 Statutum prohibens rem immobilem alienari in forensem sub poena, valet. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Albe. in secunda parte statutorum, qu. 2. nu. 10. Hanc etiam dicit esse communem Barb. in Rub. de reb. eccles. non alie. Curt. Sen. cons. 27. nu. 8. Ias. in l. filius fam. §. Diui, In secunda lect. nume. 106. ff. de lega. 1. Ripa in eod. §. Diui, num. 74.

2 Sed quaero, nunquid tale statutum liget clericos vel ecclesiasticas personas? Resp. ꝙ nõ ligat clericos neq; ecclesias, & quatenus resultat in eorum praeiudiciũ, nihil valet. Et ita dicunt cõiter Scribentes ferè omnes, vt dicit Barb. cons. 47. nu. 10. li. 3. & est cõis opi. vt dicit Fel. in c. ecclesia sanctae Mariae, nu. 89. de consti. Ias. in d. §. Diui, in 1. lectura, nu. 71. & in secunda, nu. 100. Ripa in d. §. Diui, nu. 81. Socin. Iun. cons. 76. num. 30. lib. 3. Piottus inter consi. criminalia diuersorum, consil. 108. nu. 32. li. 1. Quod quidem multo magis procederet, vbi statutũ prohiberet specialiter in ecclesias, vel ecclesiasticas personas alienari. nã eo casu diceretur expressè contra libertatem ecclesiasticam, & ideo nihil prorsus valeret. Et ita tenent omnes Doctores in hac materia loquẽtes, vt dicit Chassa. super cons. Bur. fol. 314. num. 51.

3 Quaero, nunquid stante hoc statuto, censeatur etiam prohibita haeredis institutio? Resp. Glo. in l. in verbo, Loca sui. C. non licet. hab. lib. 11. tenuit, quòd non. Sed cetiè illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ludouicus

de Interamine, in l. peto. §. fratre. ff. de lega. secundo, quem refert Fabian. de emptio. & vendit. in vlt. quæst. quæstionis principaiis, nu. 27.

4 Sed nunquid stante hoc statuto, censebitur prohibita locatio in forensem? Respo. quòd non, si est ad modicum tempus: sed locatio ad longum tempus vtiq; censebitur prohibita, & est communis op. vt dicit Plottus in dicto consil. 108. n. 59. Talis enim locatio transfert vtile dominium in conductorem, vt dixi suprà lib. 4. §. locatio.

5 Sed pone, quod testator legauerit forensi aliquam rem immobilem, nunquid tenebitur hæres præstare legatario æstimationem? Resp. quòd sic, & est communis opin. vt dicit Alexa. in l. apud Iulianum. §. constat, nu. 14. ff. de legat. 1. Iason in d. §. constat, nu. 34. Cur. Sen. in d. consil. 27. post nu 6.

6 Item quæro, nunquid tale statutum prohibens alienationem, censeatur etiam prohibuisse præscriptionem? Resp. quòd sic. Ita tenet Bart. in l. vbi lex. num. 1. ff. de vsu cap. & est communis opin. vt dicit Alex. consil. 1. numer. 23. lib. 4. quem refert Plot. in repet. l. si quando, nu. 266.

7 Sed quid, si non obstante statuto facta sit alienatio nunquid ex ipso contractum censebitur translatum dominium in acquirentem? Resp. quòd non, nam tale statutum impedit dominij translationem. Et ita dicũt omnes Doct. vt ait Claud. in l. si ita quis, §. ea lege, post n. 17. versic. item prædicta, ff. de verb. oblig. Benè non obstante statuto transfertur possessio in acquirentem. Et ita volunt communiter Doctor. vt attestatur Clau. in d. §. ea lege, in vltimis verbis.

8 Quæro etiam, pone, quòd statutũ prohibeat, quòd aliquis nõ alienet rem immobilẽ in forensem, neque alienanti consentiat sub pœna, modò aliquis cedit forensi actionem ad rem immobilem, quæ (vt scis) cõputatur inter immobilia, vt dixi suprà, li. 7. §. Mobilia, & ego illi præsto consensum, nunquid ex eo consensu dicat incidisse in pœnam statuti? Resp. quòd non. Ita determinat Bar. in l. Gallus. §. videndum, nume. 10. ff. de lib. & posthu. quem seq. commu. Doct. vt dicit Claud. in d. §. videndum. num. 10

9 Sciendum est, quòd hoc statutum habet locum solummodo in alienatione voluntaria, non autem in necessaria. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt attestatur Alber. in secunda parte statutorum, quæst. 206.

STATVTVM VI.
Circa delationem armorum.

1 Quæro, stat statutum imponens aliquam pœnam ei, qui fuerit inuentus cũ armis, nunquid ille, qui deruiit arma, sed nõ fuit captus cũ illis poterit puniri pœna statuti? Resp. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opi. nam aliqui tenent, quòd etiam si nõ sit captus, dicatur inuentus cum armis, & in eo locum habeat pœna statuti. Et dicit Ias. in l. in principio. ff. quod quisq; iuris, quod hanc opi. tenent communiter Moderni, prout illum refert Claud. in l. possideri, §. Neratius, nume. 6. in fin. ff. de acq. poss. licet ego in libro meo Ias. ibi de hoc loquentem non inueniam. Alij verò tenent, quòd imò si non sit captus cum armis, non dicatur inuentus cum illis, & consequenter non sit puniendus pœna statuti. Et fuit opi. Bart. in l. si barsatorem. C. de fideiusso. & dicit Bello. cons. 49. numer. 4. quòd illum sequuntur communiter Docto. Dicit etiam Claud. in d. §. Neratius, nu. 6. in fin. quòd hæc est magis communis opin. antiquorum. Ita etiam communiter teneri affirmat Alex. in l. 1. in princi. num. 77. ff. de acq. pos. Cæpol. in l. si fugitiui, nu. 81. de ser. fugi. Hanc etiam opin. esse magis communem attestatur Aug. ad Ang. de malef. in verb. Fama publica, nu. 75. in fi. Amad. de syn. nu. 90. vbi etiã subdit, quòd ita seruatur in practica, Ias. in d. l. 1. in princ. num. 87. ff. de acq. pos. prout illum refert Ripa ibi nu. 53. & Viuius in lib. commu. op. fo. 198. vers. Statutum disponẽs, Mars. in pract. crl. §. pro cõplemẽto, n. 24. vbi etiam subdit, quòd ita seruatur Ripa de peste in Rubri. de conseruanda vbertate, foli. 24. nu. 104. Et ita etiam hodie non esse in vsu, vt portans arma puniatur, nisi quando reperitur per familiam, attestatur Ang. in l. 1. num. 4. ff. ad l. Iul. de vi publi. Et ab hac op. tanquã veriori, & magis communi, & etiam consuetudine approbata non puto vllo modo recedendum. Et generaliter, quòd deferens vestes, aut res prohibitas ex ordinib. contra formã statutj nõ incidat in pœnam, nisi deprehendatur cum ipsis rebus prohibitis, dicit esse communem opin. Ant. Gome. in l. Tauri 45. numer. 50. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera S. nu. 112. Dicit tamen Bald. in d. l. si barsatorem, nume. 6. quòd consuetudo interpretatur hoc verbũ, Inuentus, contra quem maleficium probatur, Sed suspicor verba Bal. in libro meo esse corrupta.

Sed

2 Sed quid si statutum puniat deprehensum cum armis, nūquid habebit locum in eo, qui nō fuerit captus cum armis, sed testib. cōuictus, quòd ea detulit? Resp. Glos. in l.1. in verbo, Deprehēsus, C. vbi senato. vel clariss. videtur velle, quòd sic, & illam dicit esse communiter approbatam Ripa in loco præalleg. nu. 105. Sed certè consuetudo seruat totum contrarium, vt attestatur Didac. in pract. q. 33. in fin. dicens, quòd frequentior consuetudo in toto orbe Christiano est, quòd arma prohibita deferens nunquam ea amittit, nisi effectualiter cum illis fuerit deprehensus, etiam si constet illum arma detulisse. Et ita seruarem, si casus contingeret. Benè verum, quòd si statutum diceret, quòd posset etiam procedi per inquisitionem, vt communiter dicitur in edictis, quæ fiunt in hoc ducatu: tunc vtique puniri deberet, etiam si non esset cum armis deprehensus.

3 Quæro, nunquid appellatione armorum censeantur etiam prohibita arma defensiua? Resp. quòd non, & est communis opin. vt ait Piaca lib. 1. delictorum, c. 8. nu. 9. Reperio tamen, quòd Albe. in 2. parte statutorum, q. 115. Item quærit, dicit quòd vidit seruari contrarium, & illum refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Vno stocco ferreo, post nu. 5.

4 Et scias in hoc proposito, quòd licet de iure loquēdo, appellatione armorum veniant etiam fustes, & lapides, vt est text. in l. armorum appellatione, ff. de verb. signi. nihilominus cum ex communi vsu loquendi, saxa, & lapides nō intelligantur appellatione armorum, edicta prohibentium delationē armorum non comprehendunt saxa deferentes. Et ita rescripsit senatus prætori Alexandriæ, 13. Octob. 1558. P. N. Declarauit etiam senatus in causa cuiusdam Benedicti della Marthiola, quòd cultellus non venit appellatione armorum, 6. Octob. 1554.

5 Pone, in statutis, & edictis prohibentibus arma deferri de nocte, solet apponi tempus præcisum, puta, post pulsatam secundam horam noctis, vel post pulsatā tertiam campanam, quid si in nocte Iouis, aut Veneris sancti quibus non pulsantur campanæ, fuerit aliquis repertus cum armis prohibitis, nunquid tenebitur pœna edicti? Resp. quòd non, & ita tenent Doctores, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, qu. 7. Item quæro tertio.

6 Quæro etiam, nūquid deferens arma prohibita ad vsum itineris, debeat puniri pœna statuti? Resp. quòd non, & ita obseruat hodie consuetudo, vt dicit Ange. in l. 1. num. 3. ff. ad leg. Iul. de vi public.

7 Quæro etiam, nunquid ille, qui habet domi arma prohibita, puniatur? Resp. ex dispositione l. Iuliæ de vi publ. vtiq; videtur puniendus, iuxta tex. in l. 1. ff. ad l. Iul. de vi publi. Sed certè hoc non est in vsu, vt dicit Ang. in d. l. 1. num. 4.

8 Vlterius quæro, nunquid clericus repertus cum armis prohibitis possit à iudice laico puniri? Dixi suprà quæstio. 36. versic. Vlterius quæro.

9 Scias autem, quòd regulariter portans arma prohibita debet ea pdere. Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Marſ. in pract. crim. §. pro complemento, nu. 12. Dicit etiam Paris. Put. de syndic. fol. 303. nu. 21. quòd officialis, qui inuenit aliquem cum armis prohibitis, potest illa frangere. Et subdit, quòd ita seruatur, & dicit Bald. in c. 1. §. si quis rusticus, in fi. de pace tenenda, quòd si regulariter nō licet deferre arma, multò minus deferri poterunt in palatio principis. Et ita seruatur, teste Mant. obseruat. 54. circa fi. Loquitur autem Bald. ibi in palatio communis Florentiæ, sed ego in palatijs imperatorum, & Regum, semper vidi ab omnibus arma deferri.

STATVTVM VII.

Circa blada.

1 Statutum, quòd blada non exportentur extra territoriū, valet etiam quòad amissionem rerum. Et ita de consuetudine quotidie obseruatur, vt dicit Vitali. de malefi. in rub. quid sit accusatio. nu. 79. In hoc ducatu non solùm est imposita pœna amissionis rerū, sed etiam pœna furcarum, & confiscationis bonorum, & super hoc est erectus Magistratus præfectorum annonæ, cuius ego nunc sum præses. Benè verum est, quòd raro seruatur rigor ipsarum constitutionū, vt scilicet fraudatores suspendantur, sed solent vt plurimū admitti ad compositionem. Dicit autem Boss. in tit. de pœ. post num. 20. quòd huiusmodi decretum est valdè terribile. Et quòd quamuis videatur continere vtilitatem publicam, ne scilicet sequatur caritas frumentorum, tamen (si practicam attendamus) continet auaritiam, ex quo finis est, vt pro quolibet sacco frumenti extrahendo, soluatur quoddam vectigal. Et quòd omni tempore conceditur extractio frumenti cum solutione dicti vectigalis, quæ res, & penuriam auget, & nobiles dimittit inanes, subdens,

quòd ipſe quotidie clamabat cõtra hoc. Sed certè credo ego, quòd ſi principes huius dominij, qui omnia cum ſumma maturitate cõſtituere ſolebant, nõ animaduertiſſent id ſummo Reip. cõmodo cedere, tale decretũ non cõdidiſſent, vel ſaltem poſtea illud abrogaſſent. Et proculdubio niſi eſſet hoc decretũ, continuè in hoc dominio maxima eſſet frumenti inopia: licet enim ager huius dominij ſit valde fertilis, tamẽ cum multi ex finitimis populis, vt ſunt ſubditi Heluetiorum, Genuenſium, & Venetorũ, ſemper inopia frumenti laborẽt: certè niſi per officiales huius magiſtratus prouideretur, ne blada ex hoc dominio extraherentur, ſine mora totũ illud frumentum, quod eſt propè confinia, exportaretur in vicinas prouincias, in quibus ſemper venditur longè cariori precio, prout adhuc magna ex parte fieri videmus, etiam ſtante ipſo decreto. Neq; verum eſt, quòd omni tempore cõcedatur extractio cum ſolutione vectigalis, vt ipſe dicit. Imò quãdo eſt ſuſpicio penuriæ, ſemper ſolet extractio ſuſpendi & interdici, vt quotidie experientia docet. Et ideo nõ video, quare tantum clamauerit, tanto magis cùm videret neminem eſſe, qui de eius clamore curaret. Et ideo melius dicit Paris. Put. qui ex patria mea fuit oriũdus, in ſuo tract. ſynd. fol. 271. poſt nu. 1. quòd in hoc feliciſſimo Mediolani ducatu ſunt decreta optimè prouidentia circa omnia.

2 Quæro, nunquid talia ſtatuta, prohibentia blada, aut carnes exportari, ligent etiam forenſes? Reſpõ. quòd ſic, & ita communiter ſeruatur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 1. n. 13. Cùm enim talia ſtatuta vigeant ferè per totam Italiã, non videtur prætextu ignorantiæ excuſandus qui contra ea deliquit. Vide quæ dixi infrà, q. 85. verſic. Sed quid ſi delictum.

3 Item quæro, nunquid talia ſtatuta, prohibentia blada, aut merces extra territoriũ exportari ſub pœna, ligent etiam portantem per tranſitũ? Reſp. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Alber. in loco præallegato, q. 9. Et dicit Iaſ. in l. cætera. §. ſed & ſi quis ad opus, n. 21. ff. de l. 1. quod ita tenent communiter Docto. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 200. verſ. Statutum prohibens, in quarta limitatione. Sed certè quicquid ſit de iure, apud nos de conſuetudine ſeruatur totum contrarium. Et illi, qui volunt per tranſitum conducere, tenentur impetrare licentiam à noſtro Magiſtratu.

4 Vlterius quæro, an tale ſtatutum comprehendat exportantem pro vſu ſuo? Reſ. quòd nõ. Ita dixit Bart. in d. §. ſed & ſi quis ad opus, n. 4. & ita communiter receptum eſt, vt dicit Alcia. in l. lege cenſoria, in verb. Victus ſui. ff. de verb. obli. Hanc etiam dicit eſſe cõem opi. Iaſ. in eo. §. ſed & ſi quis ad opus. num. 7. ff. de leg. 1. prout illum refert Viuius in loco præalle. in 2. limitatione. Sed certè quidquid ſit de iure, apud nos ſeruatur oppoſitum, nam tales etiam pro vſu ſuo exportãtes, puniuntur, prout cæteri omnes.

5 Sed pone, quòd ſtatutum expreſſè permittat exportari pro vſu ſuo, modò aliquis exportauit animo cõſumendi pro vſu ſuo, deinde mutato propoſito illud vendit, nunquid incidit in pœnam? Reſ. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in ſecunda parte ſtatutorum, q. 206. Prædicta etiam, Et ita quotidie obſeruatur.

6 Præterea quæro, nunquid ſtante hoc ſtatuto, puniatur extrahens farinã? Reſp. Aliqui tenent, quòd non. Et ita tenere communiter Doct. affirmat Alber. in 2. parte ſtatutorum, q. 5. ſubdẽs etiam, quòd ita vidit de facto ſeruari. Contrariam autem ſententiam, quòd ſcilicet tale ſtatutum locum habeat etiam in extrahente farinam, tenuit Barto. in l. quæſitum. §. illud, n. 1. ff. de leg. 3. Et hanc dicit eſſe communem Ripa de peſte, in Rub. de remed. ad conſeruandam vbertatem, fo. 24. num. 75. prout illum refert Viuius in loco præallegato, licet Ripa in eo loco loquatur in alio propoſito, prout ego retuli infrà ver. Pone quòd ille. Benè verũ eſt, quòd ego ſemper vidi ſeruari, quòd puniatur etiam extrahẽs farinam, aliàs de facili fieret fraus legi.

7 Sed hîc quæro, ſi ſtatutũ puniat eum, qui fuerit inuentus exportare bladum, nunquid locum habeat nõ ſolùm in eo, qui ſit perſonaliter apprehenſus, ſed etiam in eo, qui ſit teſtibus cõuictus? Reſp. quòd ſic, & eſt communis opi. vt dicit Ripa in loco præallegato, nu. 104. prout illum refert Viuius, vbi ſuprà in tertia ampliatione. Sed certè Ripa in libro meo licet teneat hanc opi. fatetur tamen illam eſſe contra communem. Et patet ex his, quæ dixi ſuprà hac ea. quæſt. ſtat. 6. verſ. Quanto ſtat ſtatutum.

8 Pone, quòd ille, qui exportat bladum extra territorium, deprehenſus eſt in itinere priuſquam exeat, nunquid erit puniendus pœna ſtatuti, perinde ac ſi exportaſſet? Reſp. Aut ſtatutum loquitur per verbum extraxerit

rit,seu exportauerit,& non punitur, Aut loquitur per verbū extrahet, seu exportabit,& punitur. Et hanc dicit esse cōem opi.Ripa de peste in loco præallegato,fol.24.nu.71.& seq. Albe.autem in secunda parte statutorū, q.4. nu.6. dicit, quòd ipse vidit diuersimodè seruari.Mihi certè hæc distinctio nunquā placet: nunquam enim possent tales delinquētes in flagranti crimine deprehendi,si antea quā exirent inuenti,nō punirentur,cum certum sit,quòd postquā exierunt,nōn possunt officiales illos extra territoriū persequi, nec cōprehendere: propterea apud nos indistinctè seruatur.quòd deprehensi in itinere, consti- to,quòd vellent illud exportare extra territoriū,perinde puniuntur,ac si exportassent. Et ita illam distinctionem de consuetudine non obseruari attestaturRipa vbi suprà,post nu.75.vers.Ego tamen.

9 Vltimò quæro, quid si stante hoc statuto aliquis exportet simul aliquas merces licitas cum illicitis, nūquid amittet solùm illicitas, vel etiam licitas?Respō. Aliqui dicunt,quòd omnes cōfiscantur,& siue sint ipsius portantis,siue alterius,modò fit sciens, & consentiens.Et hanc opi.dicit esse communem Boër. decis.178.nu.25.Aliqui verò dicunt, quòd solùm illicitæ perduntur.Et ita cōmuniter seruari attestatur Albert. in loco præallegato, q.4.num.5.Et hæc opin.mitior est,& ideo tenenda,vbi verba legis,vel edicti aliud expressè non disponerent.

STATVTVM VIII.

Quid pro aliquo delicto bona delinquentis deuastentur.

5 Plerunq; in ciuitatibus pro aliquo graue crimine,puta,rebellionis,vel proditionis,vel huiusmodi, imponitur pœna delinquēti,vt eius bona deuastentur.Quæro nunquid tale statutum valeat? Respō. ꝙ de iure loquendo, non valet,sed tamen de consuetudine communiter seruatur contrarium,vt dicit Alber. in 3.parte statutorum,q.3. & etiam q.11. attestatur se vidisse ita teneri,& seruari. Ita etiam de facto seruari attestatur Paris.Put.de synd. fol.84.post nu.1.vers.Officialis fuit.

2 Sed quæro,quid agendum sit, si delinquēs habeat plures domos in communi cum alijs? Resp. debent bona diuidi, & destrui tantùm illa,quæ contingent in partem delinquentis. Et hæc opin. placet communiter antiquis Doctoribus, vt dicit Alber. in 3. parte statutorum,q.74.

3 Sed quid si delinquens habeat partem inferiorem vnius domus, & alius habeat partē superiorē, nunquid debebit tota domus destrui?Resp. quòd non, sed debet pœna commutari, & ita communiter tenetur, vt dicit Corset.in sing.suis, in verbo, Communitas, vers.Duo fratres.

4 Sed pone, quòd compareat vxor condemnati & pro interesse dotis suæ opponat se huiusmodi deuastationi, nunquid erit audienda? Respon. De iure certè videtur dicendum ,quòd possit talē deuastationem impedire pro summa suæ dotis: nihilominus de facto contrarium obseruatur, vt dicit Alber. in 3.parte statutorum,in d.qu.7. quem refert Aug.ad Ange. de malef. in verbo,Et eius bona,post num.10. Bona enim condemnati deuastātur iuxta dispositionem statuti,& fiscus de suo satisfacit vxori,& alijs creditoribus,licet Paris.de Put.In facti contingentia referat se iudicasse, quòd vxor debeat habere bona mariti pro eius dote, nō autem accipere dotem à fisco,vt ipse asserit in tract.synd.in verbo,Publicatio bonorum,nu.3.cuius contrarium apud nos obseruatur.

STATVTVM IX.

Augens,vel minuens pœnam.

1 Quæro,nunquid statutum duplicans pœnam pro maleficijs, habeat locū in blasphemia,iniuria verbali, & alijs delictis, quæ verbo, aut scripto cōmittuntur? Dixi suprà hoc eo.lib.§.1.vers.Sed quæro.

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis.

2 Hoc statutum habet locum non solùm in percutiente in ipsa domo, sed etiam in percutiente in confinib.ipsius domus, ita tenuit Gui. de Suz. in suis quæstionib. statutarijs, in fin.& ita communiter obseruatur,vt dicit Alber. in l.præsenti, in fin.C.de his qui ad eccles.confug.quem refert Barb.consil.33. post num.5.lib.4.

Statutum pœnam duplicans in maleficijs commissis de nocte.

3 Pone, stat statutum,quòd in delictis commissis de nocte pœna duplicetur. Itē stat aliud statutum, quòd in delictis commissis in platea, pœna duplicetur. Modò aliqs delinqt de nocte, & in platea. Quæro nunqd debeat duplicari duplicatio , vel tantùm duplicari illa simplex pœna, quæ pro illo delicto erat imposita? Respō. quòd debet tantummodo duplicari illa simplex pœna. Et est cōmunis opin.vt dicit Aug. ad Ang. de malef.in verb, In platea communis,post nu.20.

Quæro,

4 Quæro, quomodo intelligatur nox in terminis huius statuti? Respon. Aliqui dicunt, quòd illud delictũ intelligitur commissum de nocte, quòd cõmissum fuit ante Solis ortum. Et hanc dicit esse communẽ opin. Alex. in l. more, num. 5. ff. de ferijs. Alij verò distinguunt, quod aut statutum expressè determinat, quãdo dicatur dies, vel nox, puta, ad sonum campanæ, vel huiusmodi, & dicunt illud esse seruandum: Aut verò expressè non determinat, & tenent standũ esse arbitrio iudicis, qui considerabit, an esset tanta claritas, vt attribuendum sit diei, an tãta obscuritas, vt sit attribuẽdum nocti. In dubio autem mitiorem partem sequendam. Et hæc fuit opin. Ioan. And. in c. si persodiens, de homicid. quam tenent communiter canon. vt attestatur Aug. ad Ang. de malef. in verbo, De nocte, post nu. 4. quam ego etiam sequerer in iudicando, si casus contingeret, prout etiam il'am secuti fuerunt tres Doctores in regia camera summariæ, vt refert Affli. super prima parte constit. Regni, Rub. 5. num. 9. Et ita etiam iudicatum fuisse per totam Mantuanam attestatur Natta cons. 469.

5 Stante statuto, quòd ei, qui sponte confitetur delictum, diminuatur pœna, quæro, nunquid si quis primo negauit se delictum commisisse, deinde confessus est, debeat gaudere beneficio statuti? Respon. Bart. in l. eum qui, nu. 4. ff. de iureiur. tenuit, quod non, & eius opi. dicit esse communiter approbatam Socin. in l. non fatetur, post nume. 7. ff. de exceptio. quem refert Menchiaca lib 3. de testam. §. 23. num. 22. licet deinde referat Ias. & Felin. attestantes communem opinio. esse contra Bart. Certè opi. contra Bar. mitior est, & mihi magis placet, & ex Docto. allega. per Ias. in d. l. eum qui, nume. 8 apparet eam esse etiam magis communem: satis enim est, verificari conditionem à statuto requisitam, quòd scilicet sponte confessus fuerit, quæ non impeditur per negationem primo loco factam. Et ideo si casus contingeret, ego contra Bar. intrepidè iudicarem.

STATVTVM X.

Puniens insultum.

1 Statutum puniens facientem insultum ad domum, habet locum in faciente insultum ad porticum domus. Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum, q. 208. Hãc etiam opi. communem appellat Aug. ad Ang. de malef. in verb. Fecit insultum, post num. 3.

2 Item quæro, an hoc statutum habeat locũ si aliquis fuerit insultatus in domo, quã habebat communem cum alio? Resp. quòd sic, modò nõ esset communis cum ipsomet insultante. Ita tenet Bal. in l. 1. nu. 1. C. qui testa. fac. poss. cuius opi. cõmunem appellat Aug. in loco præalleg. nu. 5, Militat enim non minus in domo communi, quàm in propria ratio statuti, quòd scilicet domus sua vnicuiq; tutum refugium esse debet.

STATVTVM XI.

Puniens percussiones, vel vulnera.

1 Si statutum puniat percutientem, vel vulnerantem, & aliquis plures percussiones, seu vulnera inferat an sit pluribus pœnis puniendus? Dixi infrà, qu. 84 versic. Scias etiam, & alijs seq.

2 Et quid si eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente, vel alio telo bifurcato? Dixi in ea. q. 84. Hæc autem omnia.

STATVTVM XII.

Contra homicidas.

1 Quæro, nunquid valet statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio? Dixi suprà hoc eo. lib. §. Homicidium, versic. Sed nunquid.

2 Statutum, quòd pro homicidio quis decapitetur, Intelligendum est, quando homicidium fuit dolo commissum. Secus autem si culpa tantùm interuenerit, vt dixi infrà, q. 84. circa prin.

STATVTVM XIII.

Contra fures.

1 Stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, an computanda sint furta extra territorium cõmissa, & an ea, pro quibus fur iam fuerat punitus? Dixi suprà hoc eod. lib. §. Furtum, vers. Sed pone, & seq.

STATVTVM VLTIMVM.

De statutis pœnalibus in genere.

1 Quæro, an statutum imponens pœnã nouam pro aliquo delicto, censeatur abrogasse pœnam iuris communis? Dixi infrà, q. 85. ver. Debet etiam, & in eadẽ q. per totam videnda sunt quæ in proposito statutorum pœnaliũ satis diffusè tractauimus.

QVAESTIO LXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *De pœnis arbitrarijs.*
Casus, in quibus pœna iudicis arbitrio committitur, qui sint ibid.
2 *Iudex malè iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis.*
3. *Impostores puniuntur arbitrio iudicis.*

4 Vim

4 *Vim publicam, seu priuatam committens, punitur pœna extraordinaria.*
5 *Compellens aliquem ad testandum, qua pœna puniatur?*
6 *Osculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria.*
7 *Partum exponens, punitur pœna extraordinaria.*
8 *Mittens præcepta vallis Iosaphat, vel huiusmodi, puniuntur extra ordinem.*
9 *Iniuriam alteri facientes contra bonos mores, puniuntur extra ordinem.*
10 *Amouens terminos agrorum, qua pœna puniatur?*
11 *Iudex cuius arbitrio pœna est à iure commissa, an possit arbitrari pœnam mortis?*
12 *Et quid si statutum imponat pœnam centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis?*
13 *Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis, debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum.*
14 *Pœnitentiæ impositæ pro peccatis à sacris canonibus hodie sunt arbitrariæ confessoribus.*

1 Dixi etiam esse nonnulla crimina, in quibus nulla certa pœna est à iure imposita, sed relicta est imponēda arbitrio iudicis, quæ recenset Fabr. in pract. arbir. fol. 435. & aliis seq. Et videri possunt apud Calic. in Margar. fisci, fol. 93. & seq. 94. casus, in quibus à iure irrogatur pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda.

2 Iudex malè iudicans ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis. Et hæc est communis mens Doctorum, vt dicit Boss. in tit. de officialib. corruptis pecunia, nu. 22.

In hac autem materia criminum extraordinariorum habemus duos titulos, alterum de extraordinariis criminibus, & alterum de crimine stellionatus. Et quia plerunq; cōtingit tractari de pœnis imponēdis in huiusmodi delictis, existimaui non incongruum fore, si aliquot exempla subiicerem.

3 Si quis imposturam fecerit, poterit stellionatus postulari, iuxta text. in l. 3. ff. de crim. stellion. Et proximis annis quidam impostores, qui torquib. adulterinis decipiebant viatores, fuerunt iussu senatus fustigati, & electi à Ducatu, 29. Marti. 1558. P. N. Sic etiā quidam impostor Venetus Petrus de Nigris, q mentitus erat sexū, & manus debilitationem, iussus fuit fustigari, & eiici sub pœna triremiū, 28. Nouemb. 1551. P. N. Nec omittendum est hoc loco memorabile arrestum latū Tholosæ 12. Septemb. 1560. contra quendam Arnaldum de Tilia impostorem, qui finxit se esse Martinum Guerram, qui iam per multos annos aberat. Et ita cohabitauit cū eius vxore multis annis, & ex ea liberos suscepit, deinde cum rediisset Martinus Guerra, & res summa cū difficultate detecta fuisset, fuit Arnaldus suspēsus, & flammis combustus. Et huius Aresti mentionem facit Papo lib. 22. titu. 9. Aresto 20. cuius etiam processus libellus est apud me, Tholosæ impressus.

4 Vim publicam, seu priuatam committens hodie ex generali consuetudine punitur arbitrio iudicis. Et in specie de vi priuata, q ex vsu, & in praxi puniatur pœna arbitraria, attestatur Pract. lod. c. 100. nu. 9. Scias autem, q lex Iulia de vi publica, punit vim inferentem cum armis: lex autem Iulia de vi priuata, punit inferentem vim sine armis. Faciens igitur insultum cum armis, punitur l. Iul. de vi pub. Et hoc etiam si solus, & nō coadunato cœtu huiusmodi insultū fecerit. Et ita cōiter tenetur, vt ait Gramm. super constit. Regni, fo. 20. nu. 5. & 12. vbi etiam dicit, quòd ita obseruat communis vsus iudiciorum.

5 Compellens aliquem testari criminaliter punitur arbitrio iudicis. Ita dicit glo. in l. 1. in verbo, Crimen, C. si quis aliquem testari prohi. Tu verò dic, quòd aut in tali coactione interuenit violentia cum armis. Et tunc puniendus est pœna l. Iuliæ, de vi publica: Aut facta est violentia sine armis, & puniendus est pœna l. Iuliæ de vi priuata. Aut non interuenit violentia, sed solus metus, & tūc punitur arbitrio iudicis. Et ita in hoc articulo distinguunt Doctores, vt attestatur Iacob. de S. Georgio in d. l. 1. nume. 4. Hæreditas autem per metum alicui relicta, fisco applicatur, vt dixi suprà, q. 79. vers. Si testator.

6 Osculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria. Et ita cōclusum fuit in cons. Neap. vt refert Affli. deci. 276. Sereniss. Rex. Aliter tamē iudicatum fuit per Triuultium, qui fecit cuidam Gallo, qui per vim osculatus fuerat mulierem nuptam, caput amputari, vt refert Boss. in titu. de extraord. crim. post num. 3. Grammat. autem cons. 48. cōsuluit, quòd quidam, qui osculatus fuerat puellam in via publica, cum qua præcesserat tractatus matrimonii, erat absoluendus. Et refert, quòd ita fuit iudicatum. Mihi placet, quòd pœna in huiusmodi casibus relinquatur iudicis arbitrio, iuxta facti, & personarū qualitatem, nunquam tamen imponerem pœnā mortis pro osculo, vel cum vi, vel sine vi illato, nisi pinsquam magnæ circumstantiæ factum aggrauarent.

7 Partum exponens, punitur pœna extraordinaria, vt est text. cum gl. in verbo, Animaduersioni, C. de infan. expos. Senatus tamen in facti contingentia quandā Palosinam puellam

lam nubilem, quæ vt infamiam vitaret, puerum, quem peperat, exponi fecerat, absoluit, 16. Decemb. 1547.

8 Puniuntur etiam extra ordinem illi, qui superstitione numinis alios terrent, prout faciunt illi, qui mittunt præcepta vallis Iosaphat, quorum vnus, qui appellabatur Carlettus, fuit positus ad catenam infamem, 10. Apri. 1553. Et aliuaquidam Thomas mantellus, qui trāsmiserat quoddam præceptū sub nomine domini nostri Iesu Christi, iussus fuit renunciare præcepto, & fustigari, 10. Sept. 1556. P.N.

9 Item puniendi sunt extra ordinem illi, qui iniuriam alteri faciunt contra bonos mores, veluti, si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, vt dicit text. in d. l. 1. ff. de extraord. cri. prout quidam Paulus Comete, qui amphoram stercore plenam in quandam mulierem proiecit, & fuit affectus duob. ictibus funis, licet haberet remissionem à muliere, & eius viro 17. Ian. 1556. P.N.

10 Terminos mouens punitur arbitrio iudicis, vt est text. in l. 2. ff. de ter. amot. Vt tamen colligi potest ex legibus illius tituli, vera resolutio videtur esse, quòd ille, qui sciens esse terminos, eos dolo malo mouerit causa istium occupandorum si est nobilis relegatur ad tempus, si est vilis, fustigatur, & relegatur per biennium. Ille verò, qui illos monet causa fines offuscandi, punitur pœna arbitraria. Qui autem illos mouet dolo malo, non quidem animo occupandi confinita, neq; ea offuscandi, neq; lites ad sui commodum suscitandi, sed alia ex causa, puta, vt lapidea ipsos furetur, vel vt alijs negocium facessat, punitur pœna quinquaginta aureorū. Et hæc est communis opi. vt attestatur Plottus in repe. l. si quando, 726.

11 Sed quæro, quando pœna est à lege iudicis arbitrio remissa, nūquid iudex ipse possit imponere pœnam mortis? Resp. Hæc quæstio est adeo dubia, vt indigeat decisione Imperatoria, vt dicit Maran. in suo Spec. fol. 26. post nu. 53. Nam glo. in §. in summa, in verbo, Extraordinaria, Instit. de iniur. tenuit, quòd possit hoc casu iudex arbitrari etiam in pœnam mortis, & illam glo. in hoc communiter approbari attestatur Barb. cons. 11. post nu. 6. lib. 1. quem referr Dec. in c. ex literis, post nu. 14. de constit. Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famosos, nu. 29. ff. de pœnis. Et dicit Aleiat. cons. 472. in fin. quòd illam gl. sequuntur cōmuniter Doctores. Hanc etiam opi. dicit esse communem Maranta in loco præallegato, quem refert Viuius in libro cōmunium opi. in verbo, Iudicis arbitrio. Et secundum opi. illius gl. iudicatum fuisse in parlamento Parisiensi, attestatur Papo. lib. 24. tit. 10. Arresto. 2. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet hoc casu non possit iudex arbitrari pœnam mortis, multi tenuerunt, adeò quòd Dec. sibi contrarius in l. qui iurisd. post nu. 9. vers. non obst. glo. ff. de iurisd. omnium iud. dixit, quòd illa gl. communiter reprobatur, Idem dicit Afflict. decis. 276. post nu. 9. quem refert Pract. Cater. fol. 566. num. 12. Gramma. cons. 48. post nu. 2. Chass. super consuet. Burgund. fol. 43. num. 2. Petrus de Soncino inter consilia criminalia diuersorum, 98. nume. 13. lib. 1. Caranita super 21. ritu magnæ curiæ, nu. 15. in fi. Menchiaca controuers. vsu frequentium c. 39. num. 26. Hanc etiam opin. dicit esse communem Felin. in ca. inquisitionis de accusat. prout illum refert Villalpand. in repet. l. 21. c. 9. num. 3. Et hæc opin. reuera est magis tuta, & mitior, idcoq; mihi semper placuit, & non putarem in iudicando esse ab ea aliquo modo recedēdum. Sed dato etiam, quòd esset vera opin. illius glossæ, illa tamen intelligenda est vt procedat, modo qualitas delicti aut circumstantiarum sit talis, quòd de iure communi vel consuetudine esset pro eo delicto pœna mortis imponenda, aliàs secus. Et ita illam gl. communiter limitari attestatur Affli. super 2. parte consti. Regni, rubr. 10. nu. 22. Hanc etiam esse communem opin. dicit Alexand. cons. 121. in fin. lib. 7. quem refert Crauetta cons. 224. post num. 2. ver. 2. Aduertendum, Dec. in d. c. ex literis, prout illum refert Crauetta cons. 220. nu. 14. Gramm. cons. 39. post nu. 8. Don. Ant. de Padilla in l. transigere, nu. 27. C. de transact.

12 Præterea si statutum diceret, quòd pro tali delicto iudex imponat centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio suo, hoc casu debet iudex imponere pœnam similem, & sic pecuniariam, non autem pœnam capitalem. Et ista est sententia omnium, vt dicit Ang. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi caput, num. 46.

13 Scias etiam, quòd iudex etiam habens arbitrium debet in pœnis imponendis seruare modum consuetum. Et si pro aliquo paruo delicto, puta, leui percussione, imponeret pœnam nimis excessiuam, puta, lib. 200. poterit reus appellare, & superior reducet illā pœnam ad congruum modum. Et ita practicatur,

catur vt dicit Cagn. in l. vnica, nu. 21. ff. si quis ius dicent. non obtemper.

Et nota in hoc proposito, quòd si quis reperiatur condemnatus in cõtumaciã in pœnam arbitrio senatus imponendam, & petat à senatu declarari arbitriũ, non solet senatus id facere, nisi prius ille se in carceribus constituat, aliàs enim posset declarationem faciendam eludere, p̃sertim si senatus arbitraretur pœnam corporalem. Et ita in facti cõtingentia conclusum fuit in causa cuiusdam Rentij id petentis, qui pro blasphemia atroci fuerat condemnatus in pœnam arbitrio senatus imponendam, 4. Feb. 1556. P. N.

Aliud est etiam genus pœnarum arbitrariarum, quæ pœnitentiales appellantur. Et sunt illę, quæ secundum sacros canones imponi deberent per confessores in foro pœnitentiali, siue conscientiæ: nã hodie tales pœnæ prorsus abierũt in desuetudinem, & sunt remissæ arbitrio sacerdotũ. Et ita cõiter tenetur, vt dicit Abb. in c. at si clerici, §. de adulterijs, post nu. 5. de iud. quem refert Bermon. de concub. fol. 28. nu. 3. item attestatur summa Angelica, in verbo, Cõfessio, §. 6. in princip. Dec. in d. cap. at si clerici, §. de adulterijs, nume. 9.

QVAESTIO LXXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Puniri corporaliter nemo potest, nisi in delicto dolus interuenerit.*

Statutum disponens, quòd homicida decapitetur, debet intelligi de homicidio doloso, ibid.

2 *Plura delicta ad eundem finem tendentia an debeãt pluribus pœnis puniri?*

Et quid si eodem tempore commissa fuerint? ibid.

Et quid stante statuto puniente vulnera, seu percussiones? ibid.

Percutiens clericum plurib. vicibus eodem impetu, an incurrat plures excommunicationes? ibid.

3 *Et quid dicendum, si cum eodem telo plura vulnera vnico ictu inferantur?*

4 *Et quid si delicta sint diuersi generis?*

Et quid si extent tria statuta, vnum puniens delationem armorum, aliud puniens insultum, & aliud puniens vulnera, an si quis insultum faciat, & vulneret cum armis, sit vnica pœna, vel pluribus puniendus? ibid.

5 *Vulnerans animo tantùm vulnerandi, & deinde assumẽs animum occidendi, & occidens, an puniatur de homicidio tantùm, an autem etiam de vulneribus?*

6 *Et an propter reiterationem delictorum, vel consuetudinem delinquendi quis possit grauius puniri?*

7 *Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes in solidum?*

1 Dictum est de pœnis, nunc de sententijs pœnalib. vidẽdum est, nã in ipsarum pœnarum impositione multa sunt quæ iudicẽ præ oculis habere oportet, quæ quidem nos hoc loco breuiter attingemus. Et in primis quidam sciat, quòd regulariter in pœnis criminalibus nunquam potest quis puniri corporaliter, nisi dolus interueniat. Ita dicit Bar. in l. 1. §. 1. nu. 1. ff. si quis testam. liber. & est communis sententia Doctorum, vt dicit Cæpol. consil. crim. 33. colum. 2. vers. quod sic probatur. Neque sufficeret lata culpa, nam in criminalibus lata culpa non æquiparatur dolo. Et hanc opin. dicit esse communem Ias. in l. actionibus nu. 23. & 26. ff. de in litem iur. quem refert Blan. in pract. cri. fol. 56. nu. 137. & seq. Nunius de los corregidores, fol. 240. col. 3. in prin. Bermon. loquendo in crimine adulterij, in tracta. de concub. fol. 58. nu. 71. Diaz reg. 540. vbi ponit hanc conclusionem pro regula Claud. in l. nu. 33. ff. de legi. Et loquendo de pœna mortis, vel mutilationis membri imponenda; idem attestatur Cagn. in l. contractus, numer. 10. ff. de reg. iur. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera L. nu. 6. Sed certè hoc locum habet, non modò si agatur de imponenda pœna mortis, vel mutilationis membri, verũ etiam si agatur de imponenda quaecunque alia pœna corporali, secundum gl. quæ simpliciter loquitur in d. l. in actionib⁹ in verbo, Non etiam ob culpam quam DD. sequũtur, teste Mars. cons. 67. nu. 40. Et ex hac conclusione infertur, quòd si statutum disponat, ꝙ homicida sit decapitandus, debet intelligi, dummodo homicidium sit commissum dolo, non autem culpa. Et est communis opin. vt dicit Ias. in d. l. 1. nu. 70. ff. de legi. & in d. l. in actionib. num. 26. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 239. ver. statutum disponens. Dec. in d. l. in actionib. nu. 20. quem refert Piottus in repet. l. si quando num. 765. Curt. Iun. in l. fi. nu. 9. ff. quod quisq; iur. Menchiaca controuers. illust. ca. 96. nu. 32. Et hoc receptissimum esse attestatur Alciat. in l. magna negligentia, ff. de verb. sign. Faciunt quæ dixi suprà hoc eodem li. §. Homicidium ver. Culpa dicitur. pro culpa verò punitur delinquens, quando culpa præcessit delictum, Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Anan. in c. de infantibus, nu. 4. de his qui filios occidit. Repeio tamen aliquos tenuisse, ꝙ etiam pro lata culpa possit quis corporaliter puniri, licet non eadem pœna, qua possit puniri pro dolo, sed alia leuiore, Et hanc opin. dicit esse communem Maranta in suo Spec. fol. 26. num. 59. in fin. quam ego etiam quan-

doque vidi in senatu obseruari, sed regulariter pro culpa non solet aliquis corporaliter puniri. Quæ autem dicta sunt de pœna corporali, eadem locum habent etiam in pœna infamiæ: nam condemnatus propter culpã, non efficitur per talem sententiam infamis. Ita tenuit d.gl. in d.l. In actionibus, in verbo, Non etiam ob culpam, & est communis opi. vt dicit Roman. ibi numer. 16. Fama enim, & vita æquiparantur. Faciunt ea quæ dixi suprà hoc eod. libr. §. Homicidium, vers. Idemque & multo.

2 Scias etiam, quòd regulariter plura delicta simul concurrentia, omnia puniri debẽt. Ita colligitur ex tex. in l. nunquam plura, ff. de priua. delictis. Hæc tamen conclusio non est ita generaliter intelligenda, sed pro clari resolutione distinguendi sunt aliqui casus. Primus est, quando quis plura delicta eiusdẽ generis committit, puta, quia plures percussiones, vel plura vulnera infert alicui. Et tunc si quidem id facit ex interuallo, omnes fatẽtur quòd pluribus pœnis puniendos pro numero percussionum illatarum, vel vulnerũ. Et ita videtur sensisse gl. in d.l. nunquam plura, in verbo, Occiderit, quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Boër. decis. 82. nu. 10. præsertim si propter iterationẽ delicti interfit partis offensæ. Et ita de facto seruari attestatur Alber. in 2. part. statut. q. 24. nu. 4. Si verò illa inferat eodem tempore, tũc aliqua est cõtrouersia inter Scribentes, nã gl. præallegata in d.l. nunquam plura, videtur tenere, ꝙ quando non interuenit separatio delictorum vnica tãtùm pœna puniri debeant. Sed Bar. in ea l. nũquam plura post n. 4. post Dyn. reprehendit illam gl. & dicit ꝙ si illa gl. esset vera, destrueret totum mundum, & quòd est contra tex. illius legis, Et dicit Soc. cõs. 63. n. 9. lib. 1. quòd in hoc communiter Doct. vidẽtur sequi opin. Dy. & Bart. ꝙ scilicet etiam si percussiones vel vulnera eodem tempore illata sint, debeat pro eorum numero pœna multiplicari. Et illum refert Placa libr. 1. delicto. c. 1. n. 18. refert etiam, atq; ita frequentiori calculo hanc quæstionem diffiniri attestatur Didac. lib. 2. resolutionum. ca. 10. num. 8. Cæterum Iacob. de Arena in l. apud Labeonem, §. conuicium, ff. de iniur. dixit in hoc articulo esse distinguendum, iuxta verba legis, vel statuti: vt si quidem statutum imponat simpliciter vulneranti vel percutiẽti pœnam 100. librarum, eo casu etiam si plura vulnera eodem tempore illata fuerint, vnica tãtùm pœna 100. librorum imponenda sit: si verò statutum imponat pro quolibet vulnere pœnam 100. librarum, tunc puniendus sit in tot. 100. libris, quòd vulnera intulerit. Et hanc opinio. Iac. de Aret. dicit esse communem Florian. in l. 4. ff. ad l. Aquil. prout illum refert Placa in loco præalleg. Et ex hac opin. Iacob. de Aret. infertur, quòd cum ex dispositione ca. si quis suadente, percutiens clericum incidat in excommunicationem, vt dixi suprà q. 77. vers. Percutiens clericũ, si quis percutiat clericũ eodem impetu 4. aut 5. vicibus, vnam tamen excommunicationem tãtùm, non plures incurrit. Et hanc dicit esse communem opin. Didac. in d. c. 10. post nu. 8. vers. quartum si eiusdem. Placa in d. c. 1. n. 10. Sed certè hanc distinctionem Iacobi pariter reprobat Bart. in d.l. nunquam plura, nume. 11. tenens, quòd indistinctè pœna pro num. vulnerum multiplicanda sit, subdens, quòd ita obseruat consuetudo. Et ego statim dicam.

3 Hæc autem omnia locum habent, quando huiusmodi vulnera pluribus ictibus illata fuerunt: sed quid si quis vnico ictu plura vulnera inferat, quia cum bidente, vel alio instrumẽto bifurcato eodem ictu aliquẽ in diuersis corporis partibus vulnerauit? Resp. ꝙ pro vnico tantùm vulnere puniendus est, secundum communem opin. antiquorum, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum, q. 38. licet ipse cõtrariũ teneat, quam etiã op. dicit esse cõmunem, & quotidie in practica obseruari, Viuius in lib. communium opin. fol. 200. vers. statutum imponens. Ange. autem de malef. in verbo, Et dictum Titium, nu. 2. refert pariter in hac quæst. Iacob de Aret. distinxisse eo modo, quo suprà dictum est & subdit, quòd opi. Iacob. communiter tenetur, referens ita attestari Florian. in d. l. 4. ff. ad l. Aquil. quem tamen in libro meo non reperio hoc dicẽtem. Et affirmat ꝙ illã vidit in practic. semper obseruari. Hoc idem attestari Florian. dixit Barb. in Apostil. ad Bart. in l. Gemina, sub nu. 1. in verbo, Ego puto. ff. arbo. furtim cæsarum. Bart. autem in d. l. si gemina, n. 1. tenuit, quòd etiam hoc casu debeat indistinctè ꝑ pluribus vulneribus puniri, Alex. in l. quod dicitur, la 1. in fi. ff. de verb. obli. dicit, ꝙ distinguendũ est, vt per Bar. in d. l. si gemina, deinde subdit, ꝙ omnes concludũt esse inspiciẽda verba statuti, an loquatur de percussionib⁹, aut de vulneribus. Ego certè semper vidi in practica obseruari opin. Bart.

Bart. vt scilicet siue statutum loquatur per verba, Si percusserit, vel vulnerauerit, vel per verba, Quòd pro qualibet percussione, vel vulnere, &c. semper puniatur delinquens secundum numerum percussionum, vel vulnerum. Et hoc siue illata sint eodem ictu siue pluribus. Poterit tamen iudex vbi huiusmodi casib. dubitari contingat, informare se à peritis super interpretatione, quam talia statuta habuerunt à consuetudine, & secundum illam iudicare, quia minimè mutanda sunt, &c.

4 Alius est casus, quando delicta sunt diuersi generis: & hoc casu si committantur ex interuallo, res nullam habet difficultatē, quia omnia punienda sint, vt habetur in d. l. nunquam plura: si verò facta sunt eodem tempore, & ad eundē finem tendant punitur delinquens solummodo pœna maioris delicti. Et potest poni exemplum, si extent in ciuitate tria statuta, vnū puniens delationem armorum in centum, aliud puniens insultum in in centum, aliud puniens vulnus in centum, & aliquis insultet alium cū armis, & vulneret, certè nō est in omnib. istis pœnis puniēdus, sed solummodo puniri debet in centū pro vulnere, quia pœna insultus, & armorum cōfunditur cum pœna vulneris. Ita colligitur ex gl. in l. q de crimine, in verbo, Plurima. C. de accu. quam sequuntur omnes scribentes, vt dicit Mars. in l. si in rixa, n. 15. ff. de sicar. Pra. Iod. c. 77. nu. 4. Io. Arno. dialogo 47. Per constitutionem. Hanc enim dicit esse communē opi. Iafred. decis. 95. quem refert Viulus in li. commun. opin. fol. 198. vers. Statutum puniens, Et illa gl. solet allegari, quòd minora delicta confunduntur cum maiori, ita q̄ solum maius delictū punitur. Et dicit Mars. in l. vnica, nu. 54. C. de raptu virg. q̄ illam gl. sequuntur Doctores. Et ita seruauit senatus in quodam Io. Baptista de Furnariis, qui proiecerat pilam ferream in suum aduersarium, & deinde prior ensem euaginauerat, quā vnica tantùm pœna iussit puniri 1556.

5 Sed pone, aliquis aggressus est animo tantùm illum vulnerandi, & vulnerauit, deinde ex aliquo dicto, vel facto illius superuenit impetus vulnerandi, & mutato proposito illum occidit, nunquid erit puniendus de occisso tantùm, an aūt de vulnerato, & etiam de occiso? Res. Bar. in d. l. nunquam plura, nu. 5. dicit, quòd ex quo fuit duplex impetus, s. primo vulnerandi, & deinde occidendi, debet de vtroque teneri. Sed certè vniuersalis consuetudo contrarium obseruat; vt dicit Ang. in d. l. nunquam plura, nume. 7. quem refert Anan. in c. fi. post nu. 5. de collus. detege. Nam ex vnitate rixę minus delictum cum maiori confunditur. Et quamuis fortè opini. sit de iure verior, nihilominus ab hac opi. quā consuetudo approbauit, nullo modo esset in practica recedendum: nam pœna homicidij, quæ est pœna mortis, & confiscationis bonorum; absorbet omnes alias pœnas corporales, & pecuniarias.

6 Sed hîc incidenter quæro, nunquid p̄pter reiterationem delictorum, vel consuetudinem delinquendi, reus possit grauius puniri? Resp. Bart. in l. 1. num. 2. C. de superexactor. li. 10. dicit, quòd licet aliàs crimina nō essent capitalia, potest tamē reus propter consuetudinem delinquendi puniri pœna mortis. Et secundum hanc opi. aliquando fuisse practicatum in sacro cons. Neap. attestatur Grāmat. cons. crim. 17. n. 16. & voto 17. per totum; vbi refert fuisse ad mortem condemnatum quendam, qui eodem tempore quinque vxores habebat. Idē etiam practicatum fuisse per parlamentum Parisiense refert Papo lib. 24. tit. 10. Arresto. 9. Sed idem Grammat. decis. 16. num. 7. dicit, quòd quidquid sit in puncto iuris, hoc in practica non recipitur, vt scilicet propter consuetudinem delinquendi pœna ordinaria augeatur. Et hæc opin. mitior est, & illam sequi solet senatus, qui nunquam in delictis non capitalibus; propter quamcunque reiterationem solet pœnam mortis imponere, sed tantummodo, vel torturam atrocius inferre, vel ad extraordinariè puniendū grauius arbitrari.

7 Vltimo quęro, nunquid plures delinquētes simul contra vnum, teneantur omnes in solidū? Resp. quòd sic, vt est tex. in l. si plures, ff. de iniur. & est communis regula, vt attestatur Natta consil. 79. num. 10.

QVAESTIO LXXXV.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij, vel delicti?*

2 *Et quid si delinquens sit forensis, an possit puniri secundū statuta loci, in quo deliquit?*

3 *Et quid si illud delictum non sit à iure communi prohibitum?*

4 *Et an statuta, pro delictis pœnas imponentia, ligent etiam subditos delinquentes extra territorium?*

5 *Et an pœnæ statutorum pro delictis impositæ, tollant pœnas pro eisdem delictis à iure communi impositas?*

6 *In pœnis alternatiuè impositis cuius sit electi, iudicis an rei?*

7 *Et quid si statutum disponat, quòd quis pro delicto condemnet*

demnetur in centum libris, quas ſi non ſoluerit intra decem dies, amputetur ei manus, an eo caſu poſſit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam?

8 *Et quid è conuerſo, ſtante ſtatuto quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec ſoluerit mille, an ſi ipſe velit ſtare in banno, poſſit iudex eum cogere ad ſoluenda mille?*

9 *Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua ſpeciali conſtitutione, debent omnes qualitates verificari, de quibus in ipſa conſtitutione ſit mentio.*

10 *Iudex an poſſit ex cauſa minuere pœnam ordinariam pro aliquo delicto à iure communi, vel à ſtatuto impoſitam?*

11 *Et an poſſit illam commutare, ſi delinquens non eſt capax illius pœnæ?*

1 SED quoniam plerunq; propter diuerſitatem fori originis, domicilij, vel delicti, & eorum locorũ iura, vel ſtatuta diuerſas pœnas imponentia, in faciendis condemnationib. dubitari ſolet, quæ pœna ſit pro delictis imponenda, videamus, an iudex debeat imponere pœnam loci originis vel loci delicti, & an pœnam iuris communis, vel ſtatuti. Et quia materia eſt valdè intricata, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus.

2 Primus eſt, quando iudex loci delicti procedit contra delinquentem, qui eſt ſibi ſubditus etiam ratione originis, ſeu domicilij. Et hic caſus modicam habet difficultatem: nemo enim dubitat, quin ſit puniendus ſecundum leges, & ſtatuta ipſius loci. An autẽ quando in eodem loco reperitur vna pœna impoſita à iure communi, & alia à ſtatuto, debeat iudex imponere pœnã ſtatutariam, vel pœnam iuris communis, dixi infrà, verſi. Debent etiam.

3 Secundus eſt caſus, quando iudex loci delicti procedit contra forenſem, qui deliquit in ſuo territorio. Et hoc caſu, ſi quidem pro eo delicto non reperitur impoſita alia pœna per ſtatuta locorum, quàm ea, quæ eſt impoſita à iure communi, nulla etiam eſt controuerſia, quò minus puniri debeat ſecundũ diſpoſitionem iuris cõmunis. Et in hoc pariter nemo dubitat. Punctus eſt, quãdo ſtatutũ loci delicti imponit pro eo delicto aliã pœnam, nunquid poſſit iudex ipſius loci delicti cõdemnare huiuſmodi forenſem in pœnam ſtatuti: & ſic an ſtatuta pœnalia ſuper delictis ligent etiam forenſes? In qua quidẽ quæſtione aliqui ſimpliciter dicunt, quòd iudex loci delicti poteſt punire delinquentem, etiam ſi non ſit de iuriſdictione ſua, non ſolum ſecundum iura communia ſed etiam ſecundum ſtatuta ſua. Et ita tenere communiter Legiſtas dicit Felin. in ca. à nobis, el 1. nu. 1. de ſentent. excommun. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Abb. in c. fin. num. 24. de foro compet. Hanc quoq; opin. dicit eſſe communem Felin. in d. c. fin. nu. 24. Et illam vbique ſeruari atteſtatur Alber. in tertia parte ſtatut. quæſt. 1. Bart. autem in l. cũctos populos, num. 21. C. de ſumma Trin. diſtinguit, quia aut tale delictum erat prohibitum etiam à iure communi, & eo caſu poteſt forenſis delinquens puniri etiam pœnis cõtentis in ſtatuta: Aut verò non eſt delictum in iure communi, ſed ſolummodo ſecundũ ſtatuta ipſa ciuitatis, vel loci, & tunc non punitur niſi fuiſſet ſciens, vel in ignorantia ſupina. Et hanc opin. Bar. oſtendit eſſe cõmunem Iaſ. in d. l. cunctos populos, in prima lect. nu. 30. prout illum refert Boſ. in tit. de pœnis, nu. 18. licet in libro meo aliter loquatur, quinimo (ni fallor) in 2. lect. n. 67. cõcludit, quod in iudicãdo melior eſt opin. contra Bart. Hanc etiam opi. Bart. dicit eſſe æquiorem, & magis cõem Marſil. in l. fin. nu. 81. ff. de iuriſd. om. iud. Plus dicunt Moder. ſuper conſuet. Pariſ. §. 30. poſt nu. 150. quod hæc eſt cõis, & vera concluſio, quòd etiã forenſes, & alij probabiliter ignorantes pœnas à ſtatuto loci vltra ius commune impoſitas, nihilominus ſubijciũtur pœnis ſtatuti loci, in quo delinquũt, ex quo intendũt delinquere, & cõmittunt crimẽ à iure cõmuni prohibitum. Et illũ refert Didac. in reper. c. alma mater, fo. 493. col. 2. de ſent. excom. in 6. Hanc etiã dixit eſſe opi. communiter Doctorum Gaudin. in titu. de pœnis reorũ. nu. 16. Et generaliter, quod delinquens debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci, in quo punitur, dicit eſſe cõem concluſionem Marian. in c. poſtulaſti, nu. 16. de foro comp. Hoc tamen intellige vt procedat in pœnis ſecularib. ſecus autem in pœna ſpirituali, prout eſt pœna excommunicationis à ſtatuto impoſita: illa enim non ligat probabiliter ignorantes, etiam in actu à iure communi prohibito, & damnato. Et hanc opin. dicit eſſe communẽ Crott. in repe. c. vt animarum, in fin. principij, de cõſtitu. in 6 prout illum refert Didac. in loco prælleg. Et licet in puncto iuris hæc limitatio vix poſſet ſuſtineri. cùm nõ videatur ſubeſſe aliqua probabilis ratio differentiæ inter pœnam excõmunicationis, & alias pœnas: nihilominus cùm hæc opin. magis faueat animabus, crederem non eſſe ab eo in iudicando recedendum.

Sed

3 Sed quid ſi delictum, de quo agitur, non quidem ſit prohibitum à iure communi, ſed tamen per totam prouinciam, vt plurimum vigeant ſtatuta illud prohibentia, prout eſt in extractione frumenti, quæ communiter per totam Italiam eſt prohibita per ſtatuta ciuitatum, vt dicit Bar. in loco præalleg. Reſ. Bart. ibi tenet, quòd poſſit forēſis etiam hoc caſu puniri pœna ſtatuti id prohibentis, nec poſſit ſe excuſare prætextu ignorātiæ. Et dicit Corn. conſ. 64. in fin. lib. 3. quòd in hoc omnes concordant. Hanc etiam dicit eſſe cōmunem opin. Legiſtarum Imola in l. fin. §. licet quis. ff. de publica. Videtur enim eo caſu talis forenſis delinquens contra huiuſmodi ſtatuta eſſe in ſupina ignorantia, meritò nō eſt excuſandus. Ego tamen, quidquid ſit de rigore iuris, dicerē in prædictis caſib. ſtandū eſſe iudicis arbitrio, qui inſpecta facti, & perſonarū qualitate pro ſua religione decernet, an forenſis plectendus ſit pœna ſtatuti, vel in totum excuſandus, vel ſaltē pœna ex aliqua parte temperanda. Et ita ego in hoc ducatu ſæpiſſime vidi excuſari forenſes, qui moram non traxerant in dominio à pœna impoſita contra deferentes archabuſios rotatos, & huiuſmodi: & cōſuierē (vbi aliquo modo poſſet ignorātia dici probabilis) vt iudices ſemper in mitiorem partem inclinarent. Vide quæ dixi ſuprà, quæſt. 82. ſtatut. 7. verſ. Quæro nunquid.

4 Tertius eſt caſus, quando iudex originis vel domicilij procedit contra ſubditum ſuum, qui deliquit extra territoriū, an ſcilicet poſſit imponere pœnam ſtatuti loci originis, vel domicilij. Et ſi can ſtatuta imponētia pœnam pro delictis, ligent ſubditos delinquētes extra territorium, ſuper quo opus eſſet deciſione Cæſarea, vt dicit Ang. in l. fin. ff. de iuriſd. om. iud. prout illum referr Euerard. con. 45. col. 3. verſ. Non obſt. etiam licet Ang. in lib. meo in nō dicat. Et in hac qu. Barto in d. l. cunctos populos, nu. 47. & ſeq. tenuit, ꝙ quando ſtatutum expreſſè loquitur de delinquentibus extra territorium, comprehēdat etiam eos, qui extra territorium delinquunt. Et in hoc opi. Bart. cōmuniter approbari dicit Soci. conſ. 302. n. 4 in fi. lib. 2. Quandò verò ſtatutum ſimpliciter loquitur, tunc dicit Bart. quòd iudex originis, vel domicilij non poteſt punire ſubditum delinquentem extra territorium, niſi ſecundum pœnam impoſitam à iure communi, vel ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit, non autem ſecundum ſtatuta ipſius loci originis, vel domicilij. Et hanc opi. dicit eſſe communem Alex. conſ. 111. poſt nu. 1. col. 2. verſ. Et cum ſit, lib. 2. quem refert Pariſ. con. 159. nu. 6. lib. 4. & Rui. conſ. 84. in fi. lib. 4. & Afflict. ſuper 3. parte cōſti. Regni, Rub. 55. poſt num. 19. & Rochus de conſue. fol. 114. nu. 20, & Boſ. in tit. de pœn. n. 19. Idem atteſtatur Augu ad Ang. de malef. in verbo, Hæc eſt quædam inquiſitio, nu. 84. Ita etiam communiter teneri atteſtatur Feli. in in c. à nobis, el 1. n. 6. de ſenten. excom. quem refert Pariſ. in d. conſ. 159. nu. 7. & ſeq. Duēnas 146. Et ita pluries vidi apud nos obſeruari, quia ſcilicet vbi poterat haberi notitia ſtatutorum loci delicti, ſemper fuit impoſita illa pœna, licet per conſtitutiones huius ducatus alia pœna eſſet impoſita. Et in ſpecie ita concluſum fuit in ſenatu in cauſa cuiuſdam Thomæ Bolognini, contra quem procedebatur pro vulnerib. animo deliberato illatis cuidam in caſtris Senarum. 15. Octob. 1556. D. P. Et memini, quod cum illuſt. Alexāder Vicecomes, tunc Senator, & Prætor Cremonæ condemnaſſet quendam Adam Tinctū Cremonenſem pro vxoricidio per eum comiſſo ſuper territorio Brixiēſi, in amputatione capitis abſq; bonorum confiſcatione, & fiſco reclamante fuiſſet ei conceſſa reſtitutio in integrum: Senatus intellecto ꝙ licet ſtatutū Brixiæ pro eo delicto imponeret pœnam cōfiſcationis bonorum, nihilominus ex conſuetudine illius curiæ non ſolebat talis pœna imponi, & quòd prius idē Adam fuerat ꝑ eodem delicto à Prætore Brixiæ condemnatus ſolummodo in amputatione capitis, omiſſa bonorū cōfiſcatione, cōfirmauit ſentētiam latā per ipſum illuſt. Vicecomitē, & fiſco ſilentium impoſuit 19. Decem. 1548. P. N. Et ideo à prædicta diſtinctione non recedas in iudicando, quamuis (vt dixi) Marian. in d. c. poſtulaſti numer. 16. generaliter dicat communem concluſionem eſſe, quòd delinquēs debeat puniri pœna impoſita à ſtatuto loci, in quo punitur.

An autem poſſit iudex loci domicilij, vel originis procedere contra ſubditum, qui deliquit extra territorium, per viam inquiſitionis, dixi ſuprà qu. 39. verſic. Sed quæro.

5 Debet etiam iudex aduertere, quia ſi pro aliquo maleficio ſit impoſita aliqua pœna ꝑ ius cōmune, vel aliam legē antiquam poſtea fuit condita lex noua vel ſtatutum, imponēs aliam pœnam pro eodem maleficio: eo caſu imponenda eſt pœna ſtatuta à lege noua, nō

autem à lege antiqua, vel à iure communi. Benè verum est, ꝙ in hoc articulo variæ fuerunt aliquando opin. Doctorum: nam aliqui tenuerunt, quòd per statutũ imponens pœnam nouam, non intelligatur sublata pœna iuris communis. Et ita post nonnullos antiquos tenuit Bar. in l. 1. nu. 1. ff. de vi bono. rap. Et hanc opin. communiter teneri attestatur Cyn. l. sepulchra. C. de sepul. viol. quem refert Aucbaran. in c. generi. de reg. iur. in 6. & Caccialup. in repet. l. omnes populi, nu. 90. ff. de iusti. & iure. Idem dicit Bald. in l. non est nouum, ff. de legib. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, ibi caput, nu. 9. Et hanc opi. teneri per Doctor. attestatur Ang. in d. l. qui sepulchra, vers. in tex. ibi nihil enim. Hãc etiam dicit esse communem opin. Abbas in c. de causis, num. 14. de offi. deleg. Idem dicit Saly. in d. l. qui sepulchra, post nume. 6. vers. quæro nunc, C. de sepul. viol. prout illum refert Ana. in c. fi. nu. 16. de collu. deteg. q tamẽ hoc explicatè nõ attestatur, imò dicit, quòd licet quò ad natiuitatem sit dubium, tamen quò ad executionem omnes tenent, quòd pœna statuti tollat pœnam iuris cõmunis, Berous in d. c. de causis, post num. 75. Contrariam autem opin. ꝙ scilicet per pœnam statutariam sit sublata pœna iuris cõis, tenuit Bal. in l. data opera, nu. 19 & seq. C. qui accus. non poss. subdens, quòd fatuus esset iudex, qui aliam pœnam imponeret quàm statutariam, & dicit Pract. Carer. fo. 519. nu. 14. quòd hanc opin. tenent omnes Doctor. Hanc etiam opi. dicit esse communem Dec. in d. c. de causis. nu. 14. in fi. prout illum refert Alci. 453. post n. 5. vers. non obest igitur Marsil. in prac. crim. §. quæritur, post nu. 6. quem refert Viuius in ll. communium opin. in verbo, Statuũ Imponens. Dicit etiam Blanc. in pract. crim. fol. 72. num. 16. & seq. quòd hæc opin. videtur magis communiter recepta, & quòd ita cõmuniter practicatur. Et dicit Alber. in prima parte statutorum, qu. 8. num. 10. in fin. quòd totus mundus ita obseruat, licet dicat, quòd in hac quæstione opus esset decisione Imperatoris, quem refert Aug. ad Ange. de malefi. in verbo, Et ibi caput, post nu. 9. & Marsi. conf. 61. nu. 19. refert etiam Anto. Gomes. lib. delictorum, ca. 1. nu. 38. in fin. subdens, quòd licet contraria opinio sit magis communis, tamẽ ista seruaretur iudicando, & consulendo. Hanc etiam opin. communiter seruari attestatur Gand. in tit. de aliquibus quæstionib. numer. 4. Idem dicit Paul. de Castro in l. 1. §. dixerit aliquis, numer. 6. ff. de publicatione, quem refert Grammat. conf. 35. numer. 56. & Roland. cosil. 35. numer. 48. lib. 2. Et dicit Rota Senen. decis. 9. posita post consilia criminalia diuersorum lib. 2. numer. 3. quòd hæc opin. prænaluit, & est approbata per vsum. Et ita in hac prouincia indistinctè obseruatur. Cùm itaque hæc opin. si proculdubio magis communis, & à communi consuetudine approbata, non esset ab ea in iudicando recedendum. Et hæc conclusio multò magis procederet, vbi pro aliquo delicto iudex imposuisset pœnam statutariam: nam eo casu proculdubio non posset postea imponi delinquenti pœna iuris communis, etiam si esset maior quàm statutaria. Cùm enim vtraque pœna tendat ad vindictam, vna per aliam tollitur. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Bart. in d. l. 1. in vlt. verb. ff. de vi bon. rapt. quem refert Ananan in d. cap. fin. numer. 16. de collus. deteg.

6 Solet etiam p(l)erunq. in facto dubitari nũquid quando à lege vel statuto sunt impositæ plures pœnæ alternatiuę pro aliquo delicto, sit eo casu electio iudicis an rei. Et in hoc quidẽ articulo gl. in c. sicut Iudæi. in gl. fi. de Iudæis, videtur simpliciter tenuisse quod electio sit ipsius iudicis. Et illam glos. cõiter teneri per Doct. affirmat Anan. in eodem ca. sicut Iudæi, post nu. 17. Idem videtur sensisse gl. in cap. à crapula, in gl. fin. de vita honest. clericorum, quam dicit sequi communiter Doct. Abbas in eo. c. à crapula, nu. 4. Tu verò pro clariori intelligentia inhærendo d. Bart. in l. 1. § expilatores, n. 2. ff. de effractor. distingue tres casus. Primus est, quãdo verba legis, vel statuti sunt directa ad iudicẽ, puta, si aliquis commiserit tale maleficium, iudex faciat illum fustigari, vel condemnet in sentis X. Et tunc electio est iudicis. Et dicit Ripa in c. inter cæteras, nu. 59. de rescrip. quòd cum hac conclusione transeunt cõmuniter Doct. Et ratio est, quia lex dirigendo verba ad iudicem, censetur etiam ei dedisse arbitrium eligendi. Secundus est casus, quando verba legis vel statuti diriguntur ad reum, puta, ille, qui fecerit tale maleficiũ: soluat 10. aureos, vel relabet fisco tertiam partẽ bonorum suorum mobilium. Et tunc ex quo lex dirigendo verba ad reũ, videtur etiam ei dedisse optionem, dicendum est, quòd arbitrium eligẽdi spectat ad ipsum reum, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in d. cap. inter cæteras, numer. 65. quòd ita tenent communi-

muniter Doct. Tertius est casus, quando verba non sunt directa, neq; ad iudicem, neq; ad reum, sed sunt impersonaliter prolata. Et in hoc est difficultas. Bar. in loco prealle. primo dicit se dubitare, deinde subdit, quòd putat in dubio electionem esse ipsius rei. Glo. autē communiter sentiunt, quòd electio sit iudicis, vt attestatur Summa Siluest. in verbo, Pœna, num. 7. Tu verò dic, quod aut vtraq; pœna est corporalis, puta, quia lex dicat, quòd pro tertio furto q's suspendatur, vel decapitetur. Et hoc casu omnes ferè concordant, quod electio sit iudicis, non rei, quinimò quod non potest iudex etiā si velit, relinquere ipsi reo optionē, vt dixi inf. q. 99. versi. Item quæro, Aut vtraq; pœna est pecuniaria, puta, pro furto sit pœna 10. aureorum, vel amissionis tertiæ partis bonorum mobilium. Et hoc casu omnes tenēt, quod electio sit rei, vt attestatur Cæpol. in l. si fugitiui, n. 51. C. de ser. fug. qui tamen ponit exemplum, iudicio meo valdè absurdū, scilicet si lex pro delicto imponat pœnā 100. aureorum vel quinquaginta. Ego certè talem legē, vel statutum nunquā vidi. Aut altera pœna est corporalis, altera pecuniaria. Et hic casus proximis diebus contigit in quodā Lancelotto Fert. qui executionem quandam prohibnerat, pro quo delicto est à cōstitutionibus huius ducatus imposita pœna trium ictuū eculei, vel 200. aureorum. Et post multa Senatus censuit his casibus esse in arbitrio rei, an velit soluere pœnam pecuniariam, vel subire corporalem. Et ita rescripsit prætori Viglenani 4. April. 1561. P. N. Quæ tamen omnia intelligē vt procedant, nisi aliud ex verbis ipsius legis, vel statuti colligi posset, puta, quia lex diceret secundum qualitatem personarum, vel inspecta facti qualitate, vel huiusmodi: nam hoc casu, cùm adhibenda sit causæ cognitio, dicendum est, quòd indistinctè electio ad iudicem pertineat.

7 Sed hîc quæro, pone stat statutum, quòd vulnerans puniatur in centum libris, quas si non soluerit intra decem dies, amputetur ei manus dextra. Modò cōdemnatus nō soluit in termino, nunquid poterit iudex omittere pœnam corporalem, & facere executionem pro centum libris in bonis rei? Res. quòd sic. Ita tenet Bar. in d l. cum duob. §. fi. nu. 2. ff. pro socio, cuius opin. Doct. sequuntur. Et de illa doctrina multum exclamant, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Quas si non soluerit, n. 18 & ita in facti contingentia consuluit Corn. cons. 5. lib. 3.

8 Successiuè quæro, pone stat statutū, quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec soluerit cōdemnationem librarum mille. Modò quidam vocatus non comparuit, & fuit positus in banno, & condemnatus in mille, nunquid si ipse vult stare in banno, & nō soluere condemnationem, poterit eo non obstante fiscus facere executionem in bonis ipsius pro summa librarum mille? Respō. quòd non, & ita in practica seruatur, vt dicit Bald. in Auct. bona damnatorum, in fin. C. de bo. prosc. licet relinquat cogitandum, an sit verum de iure. Sed certè ego credo hoc etiam de iure procedere. Mens enim statuti videtur esse, vt ille principaliter sit positus in banno, & deinde sit in eius facultate soluēdo lib. mille ab ipso banno se eximere, vnde cùm ipse eligat stare in bāno, videtur plenè satisfactum dispositioni ipsius statuti.

9 Vbi agitur de imponenda pœna alicuius specialis cōstitutionis, oportet quòd in illo casu verificētur omnes qualitates in ipsa cōstitutione expressæ, aliàs pœna nō committitur. Est doctrina Io. And. in c. 1. de homicid. in 6. quam dicit esse sing. & ab omnib. approbatam Tortus inter consilia Anton. de Bur. cons. vlt. nu. 1. in fin. Vide quæ dixi suprà hoc eo. lib. §. Assassinium, circa princ.

10 Vlterius quæro, nunquid iudex possit ex causa minuere pœnam ordinariam impositam à iure pro aliquo delicto? Resp. quòd sic, siue agatur de pœna imposita per ius cōmune, in quo ferè omnes consentiunt. Et ita esse communem opin. attestatur Deci. in c. de causis, num. 18. de offi. deleg. quem refert Public. super consuet. Aluer. fol. 163. nume. 9. & Viuius in lib. commun. opin. in verb. Iudex, vbicunque: siue etiam agatur de pœna imposita à statuto, quo casu, licet aliqui tenuerunt contrarium, magis tamen communis opin. est, quòd possit iudex etiam pœnas statutarias ex causa minuere, vt attestatur Ate. in c. qualiter & quando, el 2. num. 24. de accu. quem refert Dida. lib. 2. resolut. c. 9. num. 8. & Placa lib. 1. delict. ca. 33. nume. 5. Dec. in d. c. de causis, num. 19. quem refert Menchiaca controuers. illustr. ca. 14. nume. 4 Blanc. in pract. crim. fol. 73. nume. 71. & seq. Tiraq. de pœnis, in præfatione, n. 22. quē refert Taēg. in pract. crim. c. 13. num. 17. Sed hæc quidem conclusio intelligenda est, vt procedat in maioribus magistratibus: illi enim possunt pœnas statutarias minuere ex causa, siue talis causa sit

sa sit cohærēs delicto, sine sit causa extrinseca, sed minores magistratus benè possunt minuere pœnam ex causa cohærente delicto, sed si volūt pœnam alterare ex causa extrinseca, debent principem cōsulere. Ita videtur colligi ex decisio. Bai. in Auth. hodie iurant. C. de iudic. Et hanc limitationem dicit esse communiter receptam Blanc. in loco præallegato, post n. 90. Hanc etiam dicit esse communem opi. Dec. in d. c. de causis, in loco suprà per me allegato, prout illum refert Bos. in tit. de pœnis, num. 10 & hoc, nisi consuetudo prouinciæ aliter se habeat, prout in Francia, vbi ex consuetudine illius regni omnes pœnæ criminales sunt in arbitrio iudicantis, vt attestatur Pract. Millei, fol. 128. num. 47. & fol. 147. nume. 30. nam eo casu talis consuetudo sequenda est. Scias etiam, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt procedat ante sententiam, prout loquitur gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior, in verbo, Onerasset, circa princi. ff. de infam. quam dicit esse communiter receptam Didac. pract. q. 35. circa fin. secus autem post sententiam. Caueant tamen iudices, ne id sine iusta causa, & à iure approbata faciant, ne aliquid eis deterius contingat: nā iudex, qui in causis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de iure imponere debeat, est infamis, l. seruos. C. ad legem Iul. de vi publ. prætereaque debet puniri eadem pœna, qua erat puniendus reus, vt colligitur ex tex. in l. 3. in fi. C. ne sanctum baptis. reiteretur. Et refert And. de Isern. quòd Rex Carolus primus fecit quendam iudicem furca suspendi ex eo, quòd quēdam reum, qui erat condemnandus in amputatione capitis, cōdemnauit tantùm in amputatione manus, quem refert Paris. Put. de synd. folio 358. post nu. 3. & Afflict. super 2. parte constitutionum Regni, Rub. 3. num. 22. & Chass. super consue. Burg. fol. 45. nu. 29. & Pract. Cater. fol. 515. nu. 10. Prætereaq; debet iudex, qui minuit pœnā à iure, vel statuto impositam, exprimere causam in sententia, propter quam mouetur ad illam minuendam, prout se frequēter vidisse de facto fieri, attestatur Iacob. de Beluis. in pract. cri. fol. 46. In Rub. de fuga reo. num. 62. Puto tamē sufficere, quòd iudex dicat ex iustis causis animum suum mouentib. id facere, abiq; eo, quòd in specie causam ipsam exprimat, quam sententiā cōem esse dicit Menchiaca controuer. illust. c. 14. nu. 5. Ex quibus autem causis possit iudex pœnam à lege impositā minuere, dixi sup. q. 60. Itē scias, quòd quando pœna ordinaria ex aliqua causa minui debet, non potest de iure imponi pœna corporalis. Sed hoc de consuetudine non seruatur: nam plerunq; senatus minuendo pœnam ordinariā transmittit delinquentes ad triremes ad tempus, & quandoq; etiam in perpetuum, prout etiam seruat consi. Neap. vt per Gram. decisio, 8. & alibi plurib. in locis. Et ita practicari attestatur Nunius de los corregidores, fol. 105. col. 4. in prin.

11 Non omitto etiam circa hanc pœnarum impositionem, quòd quando delinquēs nō est capax pœnę, quæ à iure imponitur pro delicto, tūc potest iudex illam pœnam in aliam commutare. Et ideo, si ex forma statuti propter falsum testimoniū sit alicui amputanda manus dextra, & ille non habeat manum dextram, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutari. Et ita dicunt Doctores, vt attestatur Bald. in l. nouerint, nu. 5. C. vt intra cer. temp. Anan. in c. 1. num, 2. de calum. Vide in hoc proposito quæ dixi suprà, q. 69. vers. Sed quid si reus. Et ita vidi quandoque per senatum iussum fuisse fustigari quendam Laurentium Blancum, pro delatione armorum prohibitorum, eo quia cùm esset gibbosus, non poterat affici pœna edicti, quæ erat trium ictuū funis, & aliàs sæpissime vidi mutari ex hac causa ictus funis in fustigationem, vel alligationem ad catenam in famem, vel exilium, iuxta qualitatem facti, & personarum. Visum quoque est senatui, quòd pœna ictuum funis publicè non sit irroganda mulieribus. Et ideo iussit admitti ad compositionē quasdam meretrices, quæ ludum prohibitum lusetant, 2. Ianuarij 1551. P. N. Et quandoque etiam vidi mutari pœnam triremium in exilium, vt in Ioan. Angelo de Portu, 9. Martij 1558. A. C. Benè verum est, quòd in hoc ducatu non liceret iudici inferiori hoc facere, nisi consulto senatu. Et propter hoc fuit grauiter reprehensus quidam prætor, qui fecit alligari catenæ infami quendam Antonium Rauarium condemnatum in pœnam duorum ictuum funis, sub prætextu, quòd esset herniosus, 29. August. 1559. P. N.

QVAESTIO LXXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Vnus pro alio puniri non debet.*

2 *Dominus non tenetur pro delicto famulorum suorum.*

3 *Pater non tenetur pro filio, neque etiam in legitima.*

4 *Quidquid facit filius occasione patris, vel famulus occasione domini, & eo sciente, præsumitur factum de eius voluntate.*

5 *Statutum,*

5 *Statutum, quòd vnus pro alio puniatur, an valeat?*
6 *Et an valeat statutũ, quòd dominus teneatur pro familia?*
7 *Et an quòd filij, vel nepotes amittãt bona propter aliquod delictum parentum?*
8 *Et an quòd pater teneatur soluere condemnationem pro filio vsque ad legitimam?*
9 *Et quid si stante hoc statuto filius fuerit in contumaciam condemnatus?*
10 *Et an valeat statutum, quòd villa teneatur pro delictis commissis in suo territorio?*

1 DEbet etiã iudex animaduertere, ne aliquẽ puniat pro delicto alterius: nã regulariter vnus pro alio puniri non debet.

2 Hinc infertur, quòd dominus non tenetur pro delictis famulorum suorum, secundum Bart. in l. nequid, num. 1. ff. de incen. rui. naufragio. Et est commu. opi. vt dicit Cur. Iun. in l. 1. post num. 13. C. de ser. fug. Non enim debet culpa seruorũ, vel quomodocunq; subditorum esse nociua dominis suis. Et est cõmun. opin. vt dicit Cur. Iun. in d. l. nu. 13. Hoc tamẽ intellige vt procedat, nisi dominus teneret in domo viros notoriè scelestos: nam eo casu vtique teneretur pro eorum delictis. Et ita sentit tota iuris schola, vt dicit Placa lib. 1. delictorum, c. 14. nu. 1. in fi. & nu. 3. dicit, quòd hæc est recepta omnium sententia, & ideo quando dominus molestatur pro delicto commisso à famulis suis, bonũ est, quòd probet ipsos fuisse reputatos communi opi. pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ: nam hoc ipsum valdè excusaret. Scias etiam quòd quidquid facit famulus occasione domini, eoque sciente, censetur fecisse de eius voluntate. Et est communis opin. vt dicit Curt. Sen. cons. 41. nu. 10. secundum quam videtur consuluisse in facti cõtingentia Grãmar. consil. crim. 8. Cæterùm de his delictis, quæ famulus facit domino inscio, vel prohibere non valente, dominus non tenetur. Et est communis opi. vt dicit Cagnola in l. culpa caret, post nu. 13. ff. de reg. iur.

3 Secundò infertur, quòd neq; etiam pater tenetur pro filio. Et ideo si filius fuerit condemnatus pro aliquo delicto non tenebitur pater soluere huiusmodi cõdemnationem, neq; ẽt ex legitima debita ipsi filio post mortem patris. Ita tenuit Gul. in l. si qua pœna, ff. de his qui sunt sui vel alie. quem sequuntur communiter DD. vt dicit Laur. Palat. de stat. exclu. fœ. in 1. par. principali, post num. 15. Ita etiã cõiter teneri attestatur Imol. in ca. Raynutius, nu. 42. de testa. Hanc etiam opi. dicit esse cõmunẽ Viuius, qui alios refert in libro communiũ opin. fol. 208. vers. stat deponens, in 1. limit. Quinimò pro delicto filij non potest fieri executio in peculio aduentitio ipsiusmet filij, neq; etiam in eius proprietate, licet sit tota filij. Ita tenuit Bart. in l. si finita, §. si de vectigalibus, num. 12. & seq. ff. de damno inf. quem sequuntur communiter Doctores, vt attestatur Maranta in suo Specu. fo. 181. nu. 35. Vide quæ dixi suprà, q. 78. versi. Sed quid in aduentitijs. Scias tamen, quòd quidquid facit filius occasione patris, & eo sciente, præsumitur factum de eius volũtate. Et est communis opin. vt dicit Curt. Sen. in d. consil. 41. nu. 7. vbi in facti contingentia consuluit, patrem teneri pœna extraordinaria de homicidio cõmisso per filiũ eo præsente, & nõ prohibente. Vide quæ dixi infrà quæst. pro s. ver. Dictum est,

4 Et hæc quidem omnia de plano procedũt secundum dispositionem iuris communis, sed quæro, nunquid valet statutum, quòd vnus pro alio teneatur? Res. quòd valet statutum ex causa, quòd vnus puniatur pro alio, modò non corporaliter. Et est communis opin. vt dicit Ana. in c. 2. de delict. puerorum, Feli. in c. cognoscens, nu. 2. de consti. Berous in d. c. cognoscens, nu. 18. Didac. lib. 2. resolut. c. 8. nu. 7. Et dicit Alber. in 1. parte statutorum, q. 47. n. 8. quòd quidquid sit de iure communi, talia statuta fiunt, & seruantur, & tolerabilia sunt, maximè vbi solũmodo imponunt pœnam pecuniariã. Quinimò potest etiam pœna infamiæ aliquis pro alterius culpa puniri, vt est exemplum in l. quisquis, C. ad l. Iul. maiesta. & est communis opin. vt attestatur Didac. in d. c. 8. post nu. 7. Quod certè durissimum est: nam apud bonos viros honor, & vita æquiparantur. Potest tamẽ tolerari in crimine læsæ Maiestatis propter eius immanitatem, iuxta ea quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. Læsæ Maiestatis.

6 Et ex hac conclusione infertur, quòd valet statutum, disponens quòd dominus teneatur pro familia delinquente, & ita communiter tenetur, vt dicit Albe. in 1. parte statutorum, qu. 50. Intellige quò ad pœnam pecuniariam, non autem quò ad corporalem, vt statim dixi.

7 Infertur etiam, quòd potest lex humana propter publicã vtilitatẽ, & ex causa, statuere, quòd propter parentum culpam, filij, vel nepotes, pœna amissionis bonorum, vel alia simili afficiantur. Et est communis opi. vt ait Didac. in d. c. 8. post nu. 1. vers. 4. poterit.

Valebit

8 Valebit igitur proculdubio statutum, disponens, quòd pater teneatur soluere condemnationem pro filio vsq; ad legitimã. Et est communis opin. vt attestatur Alexã. in l. lex Cornelia, nu. 8. ff. de vulg. Vbi etiam subdit, quòd ita seruatur in practica, quem refert Ias. in auct. nouissima, n. 8. C. de inoff. testa. Soci. in l. cum filiusfamil, nu. 8. de verb. oblig. Gomes in §. actiones, nu. 24. Insti. de actionibus, Didacus in loco præallegato, Marsil. sing. 362. statutum volens, & sing. 481. communis opi. quem refert Viuius in libro communiũ opi. fol. 208. vers. statut. disponens.

9 Sed quæro, nunquid hoc statutum habebit locum cõtra patrem, etiam si filius super ipso delicto seu amputatione se nõ defenderit, sed fuerit in cõtumaciam condemnatus, virtute alterius statuti, disponẽtis, quòd cõtumax habeatur pro cõfesso, & cõuicto? Res. quòd non, sed tantummodo tenetur, quãdo filius est per veras probationes conuictus. ita dicit Bart. in d. l. cum filiusfa. nu. 4. cum quo transeunt cõiter Doctores, vt dicit Ias. in ea. l. cum filiusfa. n. 18. Nam vbicunq; ex statuto pater obligatur pro delicto filij, vel filius ex delicto patris: ita demum vnus pro alio tenetur, si verè constat de delicto, secundum Bar. ibi, qui in hoc cõiter approbatur, vt ait Soci. cons. 57. post nu. 10. lib. 3. Hoc tamen intellige vt pcedat, quando verba statuti ita sunt concepta, vt appareat statuentes voluisse patrem ex ipso delicto filij teneri, puta, quia dicat, quòd vbicunq; filius aliquod delictum commiserit, pater teneatur ad soluendum, &c. nam eo casu vtiq; opus est, vt de ipso delicto verè appareat, sed vbi statutum non delictum, sed condemnationem tantummodo respiceret, puta, quia diceret, quòd pater teneretur soluere quamcunq; condemnationem factam contra filium, eo casu secuta condemnatione, siue contra filium præsentem, siue in eius cõtumaciam, potest pater cogi ad illam soluendam. Ita distinguit Bar. in d. l. cum filiusfa, n. 3. Et hanc distinctionem dicit esse communem Fel. in c. cùm Bertoldus, num. 2. de re iudi. quem refert Boss. in ti. de carce. fideiuss. relax. nu. 58. Cæterùm si filius compareat, & eius cõfessione, vel alijs probationibus constet de maleficio, tunc vtiq; pater tenebitur virtute huius statuti, etiam si in eo iudicio citatus non fuerit. Et est communis opin. vt dicit Alex. in d. l. cum filiusfam. in prin. num. 6. in fin. quem refert Ias. ibi post num. 14. vers. prima conclusio.

10 Ex hac etiam conclusione infertur, valere statutum, quòd villa teneatur pro maleficio commisso in eius territorio, de quo dixi suprà, q. 82. statuto 1.

QVAESTIO LXXXVII.

SVMMARIVM.

1 Sciens delictum committendum, & non reuelans, an sit puniendus?
2 Et quid in crimine læsæ Maiestatis?
3 Et an quis puniri debeat, ex eo quòd potuit prohibere delictum, & non prohibuit?
Et quid de iure canonico? ibid.
Et quid in foro conscientiæ? ibid.
4 Et quid si talis sciens delicto consensit?
5 Ratificans delictum commissum, an sit puniendus?
Et quæ requirantur ad hoc, vt ex ratificatione quis puniri possit? ibid.

1 PRæcipuè verò debet iudex aduertere in sententia condemnationis ferenda, non modò quis sit titulus delicti commissi, sed etiam quæ sit illa qualitas, de qua delinquentes imputantur: sæpissimè enim contingit, quòd in eodem crimine multi interueniunt, qui tamen omnes diuersis pœnis sunt puniendi. Potest autem quis imputari, aut quòd delictum ipsum proprijs manibus commiserit, aut quòd sciens, ac particeps fuerit, aut quòd de delicto faciendo tractauerit, aut consiliũ seu mandatum dederit, aut exilium præstiterit, aut maleficio astiterit, aut illud postea ratum habuerit. Aliter etiam punitur delinquens, qui maleficium tantummodo attentauit, aliter maleficio iã cõsummato: de quibus omnibus quia super eis quotidie in practica disputari contingit breuiter videamus. Et in primis quæro, nunquid ex sola scientia delicti committendi quis puniatur? Respon. quòd regulariter sola scientia non est punibilis, & in hoc non est difficultas, præsertim in eo, qui non habet facultatem prohibendi. Et ita tenent Doctor. vbiq;, vt attestatur Carauita super 4. ritu magnæ curiæ, nu. 2. Communis enim est Doctorum sententia, quòd non tenetur quis obuiare delicto etiam clamando, vel reuelando, vt dixi infrà versic. Dictum est.

2 Punctus est tantùm in crimine Læsæ Maiest. nam Bar. in l. vtrum. ff. de parricid. tenuit, quòd sciens tractatum proditionis contra principẽ, vel contra patriam, & illum non reuelans, debet puniri pœna mortis. Et ita tenere cõmuni consensu Doct. attestatur Placa lib. delictorum, c. 22. n. 17. Hanc etiam opi. cõmunẽ appellat Menchia. cõtro uer. illus. c. 16.

post

post nu.1. Et hæc opi. in pract. obseruari affirmat Angel. de malef. in verbo, *Et hai tradito la tua patria*, nu.10. & in §. publicè, circa fin. verf. Et fingulariter, Inftit. de publi. ind. quem refert Marf. fing. 164. nemo debet, & Capic. decif. 130. nu. 65. & decif. 155. nu. 18. & Soc. Iunior. conf. 105. n. 43. lib. 3. & Carauita fuper d. rit. 4. poft n. 4. & Taeg. in pra. cri. c. 5. nu. 9. Idē dicit Feli. in c. 1. poft nu. 4. de offi. delega. quem refert Cotta in verbo, Scientia fola. Et fecundū hanc opin. fe iudicaffe in facti contingentia refert Ang. ad Ange. de malef. in loco præalleg. & feciffe decapitari quendam potentem dominum, qui fuo principi tractatum contra eum committendum non reuelauit. Ita etiam feruatum fuiffe Mediolani atteftatur Boff. in titu. de crim Læfæ Maieft. nume. 6. & feq. Multi tamen tenuerunt contra Bart. fcilicet quòd imò fciens talem tractatum, & nō reuelans, non fit puniendus pœna mortis. Et hanc opin. dicit effe communem Cagnola in d. l. culpa caret, nume. 21. Alciat. in l. facere. ff. de verb. fign. & in l. bona fide, nume 20. ff. de pof. & in l. 4. §. Cato, num. 30. ff. de verbo. obl. quem refert Gigas de crim. Læfæ Maieft. fol. 180. nume. 10. Roland. conf. 88. num. 10. lib. 2. Quinimò Carer. in pract. crim. fol. 253. nume. 20. dicit, quòd cæteri omnes fequuntur opi. contra Barto. Et exclamat Bald. in quodam confi. quòd anima Bar. propter illud dictum cruciatur in inferno, & deplorat memoriam domini Donati de Barbadotis, qui propter folam fcientiam fuit decapitatus. Et illum refert Ignens in l. fi deicommiffum nume. 34. & poft num. 47. ff. ad Sylle. & Placa lib. 1. delictorum, c. 28. nu. 30. & Reftaurus de Imperatore, q. 18. num. 6. & Roland. conf. 68. num. 35. lib. 2. Breuiter licet opin. Barto. 1. facie videatur ex vna parte multum rigorofa, tamen ex alia habet in fe magnam æquitatem. Quomodo enim poterit princeps de fubditis fuis confidere, nifi pro certo teneat, quòd cum fciuerint aliquem contra eius vitam, aut ftatum moliri, id ftatim ipfi fint notificaturi. Certè nemo negabit, quòd fi famuli fcirent aliquos decreuiffe de nocte ingredi domum, & dominum fuum trucidare, idque ei non notificarent, dicerentur rei eius mortis, argumen. text. in l. 1. §. occiforum, ibi quid ergo fi dominus. ff. ad Syll. Cur ergo non idem dicendum eft etiam in fubdito verfus principem, tanto magis cùm in hoc etiam verfetur publica vtilitas: nam ex vita, & falute principis, & eius ftatus quiete dependet falus, & quies populorum ei fubditorum. Teneo ergo cum Bar. in duobus cafibus prædictis, fcilicet in tractatu, qui fiat contra perfonam principis, vel contra eius ftatum: in alijs autem cafibus, etiam fi fint comprehenfi in capite Læfæ Maieftatis non putarem effe puniendum pœna mortis fubditum nō reuelantem, fed alia pœna extra ordinem arbitrio ipfius principis. Confulo etiam principibus, vt in huiufmodi cafibus, potius humanitate, quàm feueritate vtantur, & ex quacunque iufta, vel probabili caufa illos excufent à pœna mortis.

3 Dictum eft, quòd ex fola fcientia delicti quis non punitur. Quæro nūc, an ille, qui potuit prohibere, ne delictum committeretur, & non prohibuit, fit puniendus? Refp. quòd de iure ciuili nemo tenetur obuiare delicto, nec malefactorem indicare. Et eft communis opinio, vt dicit Gratus confil. 1. poft num. 47. lib. 1. Carer. in pract. crim. folio 252. nume. 19. & fol. 379. num. 63. prout illum refert Placa lib. 1. delictorum, c. 28. numero 29. Bolenc. in reper. l. capitalium. §. famofos, numer. 92. ff. de pœnis. Didacus fub regula peccatum, fol. 109. in fin. Pract. Iodoc. c. 80. nume. 6. Berous in c. 1. num. 48. de offic. deleg. Nonel. in tract. ad defenfam, fol. 105. nume. 99. & feq. Et ideo dicimus, quòd non tenetur quis alium infultatum defendere, neque prohibere quin offendatur, etiam quòd licitè id facere poffet. Ita dicit glo. in d. l. culpa caret, in glo. 1. ff. de reg. iuris, quam dicit paffim effe ab omnibus receptam Placa lib. 1. delictorum, cap. 22. poft nume. 17. Hanc etiam dicit effe communem opin. Claud. in repet. l. vt vim, num. 168. ff. de iuft. & iure. Bertrand. confil. 297. num. 8. lib. 8. Et quòd quis non teneatur obuiare delicto neq; aliū, etiam fi poffit, defendere, etiam clamando vel reuelando, dicit effe communem opi. Dec. in d. l. culpa caret, num. 5. & feq. Cagnol. in ea. l. culpa caret, nu. 10. De iure autē canonico, glo. in d. l. culpa caret, tenuit, quòd quis teneatur obuiare delicto. Et hanc dicit effe communem fententiam canoniftarum Placa in d. ca. 18. poft nume. 31. Sed certè Dec. in ca. 1. nu. 8. de offic. deleg. dicit quòd in contrarium eft communis opi. modernorum, quem refert Berous in d. c. 1. poft nu. 75. & Pract. Conradi, fol. 333. num. 1. Et hanc opi. quòd etiam de iure canonico nemo teneatur obuiare delicto, dicit tenere communiter Doctores, Iaf. in d. l. vt vim, num. 31. quem refert Apoftil. ad Dec. in d. l. culpa caret, fub nu. 12.

nu. 12. & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Defendere offensum. Dicit tamẽ Cag. in loco præalleg. quòd quando aliquis commodè, & sine suo periculo potest prohibere, & non prohibet, tenetur, & quòd hæc conclusio videtur per Doct. communiter isto casu approbata, secundum quam in facti contingentia consuluit, Curt. Sen. cons. 41. contra patrem præsentem, homicidio patrato per filium, qui potuit prohibere, & non prohibuit, de quo mẽtionem feci suprà, q. prox. ver. Secundò infertur. Quod tamen ego non credo verum, imò Doctores expressè dicunt totum contrarium: propterea non puto recedendum esse à communi opin. quòd scilicet nũquam quis puniatur ex eo, quòd delictum nõ prohibuerit, etiam si prohibere potuerit, excepto tamen casu læsæ Maiest. de quo suprà dictum est vers. Punctus est. Cæterùm in Gallia seruatur, quòd si in conspectu multorum, qui rixantes prohibere potuerunt, ne se offenderent, homicidium cõmissum fuerit, teneãtur omnes obtinere à principe literas, quas vocant innocentiæ, aliàs præsumuntur esse in culpa. Et hoc ita ordinatum esse in communi totius Galliæ praxi attestatur Igneus in l. 1. §. serui appellatione, nu. 136. ff. ad Sylle. quæ pract. mihi non displicet, & vbi viget, seruanda est. Sed præsupposita pro vera contraria opi. quòd sci. quis teneatur prohibere, & defendere, &c. nunquid si quis non fecerit, tenebitur in foro conscientiæ ad emendationem damni? Resp. quòd non, & hæc est communis theologorum resolutio, vt dicit Io. Medina de restitu. & idem attestatur Didacus in d. regula peccatum, fo. 111. in principio.

4 Hæc autem omnia, quæ de scientia, & de eo, qui prohibere potuit, neq; prohibuit dicta sunt, intellige vt procedant, quando sciens delictum committendum, illi non consensit: sed quid si ille consentiat? Respõ. Aut est tantummodo simplex consensus, & non punitur: Aut verò quis consentit delicto per viam auctoritatis, & defensionis, & tunc plus puniri debet, quàm ipse delinquens. Ita dicit gl. in clem. 1. in verbo, Defensionis de pœnis, & est communis conclusio, vt ait Bolenc. in repet. l. capitalium, §. famosos, num. 114. ff. de pœnis. Et potest poni exemplum in prælato qui dissimulet aliquem concionatorem in sua diœcesi falsa dogmata prædicantẽ, Item in domino ciuitatis, aut villæ, qui non persequatur latrones spoliantes, & occidentes eos, qui trãseunt per suum territoriũ. Quod tamẽ intellige, vt procedat in similibus grauiorib. delictis: cæterùm in alijs minoribus criminibus non maiori, sed tantùm pari pœna punitur. Et ita intelligunt communiter omnes, vt dicit Pract. Conradi, fol. 332. num. 8. Illud autem, quod dici solet, quòd agentes, & consentientes sunt pari pœna puniendi, intelligendum est, quando cõsensum, & auxilium præstiterunt ex proposito ad cõmittendum maleficium. Et ita dicunt omnes, vt attestatur Mantua cons. 251. nu. 24. lib. 1.

5 Quæro nunquid ex eo solo, quòd quis delictum iam cõmmissum ratificauerit, debeat puniri? Resp. Aliqui dicunt simpliciter, quòd sic, & hanc opin. attestatur esse communem Bald. in l. obseruare, §. proficisci, num. 9. ff. de offic. pro cons. licet ipse validis rationibus videatur in contrariam sententiam inclinare. Et illum refert Aug. ad Angel. de malef. in verb. Et Sempronium, nume. 36. Tu verò distinguendo dic, quòd quædam sunt delicta, quæ solent committi principaliter propter libidinem ipsius delinquentis, vt est adulterium, stuprum, & huiusmodi. Et in talibus delictis non habet locum ratihabitio: & in specie in adulterio, quòd non possit ratum haberi, tenuit gl. in l. 1. §. deiecisse, in verbo, Mandato. ff. de vi, & vi armata. Et ita communi consensu receptum esse ait Placa lib. 1. delictorum, c. 18. post nu. 1. Quædam autem sunt delicta, quæ principaliter committi solẽt ad offensam, & iniuriam alterius, vt est homicidium, & talia delicta possunt rata haberi per alium. Et hæc sententia est frequentius à Doctoribus recepta, vt dicit Placa in loco præalleg. nu. 2. in fi. Sed certè si appareret adulterium commissum fuisse non propter libidinem adulterantis, sed propter iniuriam mariti ad alterius instantiã, vtiq; dici posset gestum nomine illius, & consequenter posset ratum haberi. Scias autem, quòd ad hoc, vt ratificatio delicti obliget ad pœnam, duo requiruntur. Primum, quòd delictum fuerit commissum nomine meo. Secundum, quòd ego sciens illud commissum fuisse meo nomine, illud tãquam meo nomine factum ratificem. Ita dicit gl. in d. §. deiecisse, in verbo, Ratum habuero, & est communis sententia, vt attestatur Aret. cons. 165. post num. 3. versi. Circa primum. Et quòd requiratur delictum fuisse nomine meo commissum, tenuit gl. in clem. 1. in prin. in verbo, Rata de pœn. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit

collegium

collegium Floren. inter consilia Curt. Sen. consi. 21. post nu. 6. Benè verum est, quòd in dubio ex eo, quòd quis ratum habet aliquod delictum, censetur illud ratum habere, vt no mine suo gestum. Et ita dicunt Doctores vt Salyc. in l. non ideo minus, post num. 3. C. de accusat. Et sic opus est, quòd ratum habens probet, quòd nõ fuerit gestum nomine suo, quòd nota.

QVAESTIO LXXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Consilium dans alicui vt delinquat, qua pœna sit puniendus?*

2 *Exhortans aliquem ad delinquendum qua pœna puniri debeat?*

1 QVæro, nunquid ille, qui consilium dedit alicui, vt delinqueret, debeat puniri eadem pœna, qua ipse principalis delinquẽs? Res. Aut ille, cui cõsilium dedit, non erat aliàs delictũ ipsum cõmissurus, & tunc cõsulens pari pœna cũ delinquente punitur: Aut verò ille nihilominus erat patraturus delictum, & eo casu consulens non est pari pœna cum delinquente puniendus, sed mitiori. Et hæc est communis op. vt dicunt scribentes in c. 1. de offic. de leg. & in specie Imola. nume. 9. & Felin. nu. 8. & Dec. nu. 9. prout illum refert Hipp. Rimi. inter consilia crimialia diuersorum, cons. 105. nu. 43. libr. 1. Berber. in Viatorio iuris, in rub. de homicid. col. 6. vers. Superest videre, Felin. in c. sicut dignum, n. 7. de homic. Dec. in l. consilij, nu. 4. ff. de reg. iur. quem refert Pract. Contadi fol. 312. post nu. 1. Cagnola in d. l. consil. nu. 6. Carer. in pract. crim. fol. 343. nu. 163. Berous in d. ca. 1. n. 85. vbi dicit, ꝙ hæc est communis opin. Legist. & Canonist. Didac. in repet. clem. si furiosus, fol. 291. col. 2. in fi. & in repe. ca. peccatum, fol. 291. Bolen. in repet. l. capitalium, §. famosos, n. 94. & seq. ff. de pœn. Duennas reg. 149. Placa li. 1. delict. ca. 17. nu. 1. & 7. in fi. Boër. decis. 262. post nu. 2. Boss. in titu. de mand. ad homid. nu. 59. Taeg. in pract. crim, c. 11. nu. 7.

2 Hoc autem, quod dictum est in consulente, locum habet etiam in exhortãte: nam exhortans aliquem vt committat delictum, tenetur & ipse, si ille aliàs non fuisset commissurus: si verò fuisset aliàs commissurus, non tenetur. Et ita tenent cõmuniter DD. vt dicit Alberic. in l. ob hæc verba, in fi. ff. de his, q nor. insa. Senatus tamen solet huiusmodi exhortatores, seu persuasores delictorum prius torquere super mandato, & vbi negent mandatum dedisse, illos punire extra ordinem. Et ita seruatum fuit in quadam Ambrosina Monina, quæ persuaserat adultero, vt virum suum interficeret, nam prius torta super mandato, cùm nihil fassa fuisset iussa fuit fustigari, 30. Ian. 1548. P. N.

QVAESTIO LXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Mandans fieri delictum, an puniatur eadem pœna, qua principalis delinquens?*

2 *Statutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud committi?*

3 *Mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato.*

4 *Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, vel in loco patrati delicti.?*

5 *Mandans vulnerari, si sequatur mors, an teneatur de homicidio?*

6 *Si dominus dicat famulo, Vade, & non reuertaris, donec senseronuum de tali, &c. an præsumatur mandatũ, si famulus illum occiderit?*

7 *Si dominus post acceptam iniuriam loquatur alieni ad aurem, si ille postea iniuriantem interfecerit an præsumatur mandatum?*

1 SVCcessiuè quæro, nunquid mandans fieri delictum, debeat puniri eadem pœna, qua punitur ille, qui maleficium proprijs manib. committit? Resp. In hoc articulo magna fuit aliquando controuersia inter scribentes: nã aliqui dixerunt, quòd aut mandatarius erat aliàs facturus delictum, & eo casu mandans non tenetur: aut verò nõ erat aliàs facturus, & tenetur. Sed certè hæc distinctio communiter reprobatur, vt dicit Ias. in l. 1. post num. 22. C. de ser. fug. nam quando mandatum cadit in delictum, non est adhibẽda distinctio, an mandatarius esset facturus vel non, vt dicit glos. Approbata in l. 1. §. persuadere, in gl. magna, ff. de seruo corrup. & est communis regula, vt ait Gomes. in §. pœnales. post nu. 10. instit. de actionib. Et ideo Bart. in l. non solum, §. si mandato, nu. 19. ff. de iniur. tenuit indistinctè, quod mandans puniatur eadem pœna, qua puniendus est mandatarius ipse, qui delictum commisit. Et illa doctrina Bar. est communiter approbata, vt dicit Curt. Iu. cons. 237. nu. 5. Cotta in verbo, Mandans homicidium. Hanc etiam opi. dicit esse cõmunem Gaud. de malef. in tit. de transact. & in tit. de pœnis prout illum refert Pract. Carer. fol. 331. post n. 125. ver. sequitur etiam, & quinto, Ias. in l. si quis mihi bona, §. sed quid si mãdauit, n. 16. ff. de acquir. hæred. & in d. l. 1. n. 22. C. de ser. fug. quem refert Pract. Carer. folio 310. nu. 75. & Dida, in repet. clem. si furiosus,

folio 291.versic.hęc verò distinctio,& Practica Conradi,fol.326.nume.11.Et hæc opin. tenenda est tanquam verior,& magis communis,quam etiam vidi seruari in quodam Augustino Marentio,qui mandauerat filio suo, vt vxorem suam interficeret,prout ille interfecit, & fuit patri mandanti caput amputatum, 3. Aprilis,1558.P.N.

2 Sed quæro,nunquid statutum puniens facientem delictum, habeat locum etiam in mandante fieri illud delictum?Resp.Aut statutũ loqtur in personã, puta,si qs occiderit, si qs vulnerauerit,&c.& nõ cõprehendit mãdantem.Aut verò loquitur in rem,scilicet in ipsum maleficium,puta, pro homicidio sit pœna mortis.Et hoc casu vtique comprehẽdit mandantẽ. Et hæc est doctrina Bartoli in l.sed & si vnius,§.seruus,nu.2. & seq.ff.de iniur,& in l.aut qui aliter.§.fin.numero tertio, ff.quod vi aut clam,quam dicit esse communiter approbatã. Decius in l.si quis id quod, numero 38. & sequent.ff. de iurisdict.omniũ iud.Cur.Inn.in l.2.§. si procurator, numero quarto ff.quod quisque iur.Hanc etiam opi. dicit esse communem Alexa.in l. 1.in principio.nu.23.ff.de verb.oblig.quem refert Aug. ad Angelum de maleficijs in verbo,Sempronium,post numerum 33. & Bologn.consilio 34.colum.4.versi. quòd autem constitutio. & Boss.in titu.de pœnis,numer.14.Ias.in d.l. si quis id quod,numero 36. in fin.& l.si is qui pro emptore,nume.361. ff.de vsu. cap.Pract. Carer. fol. 302. numer.59. Placa in lib.1. delictorum,c.1.nu.8.& c.15.nume.22,Villalpand. in repet.l.22.c.99.num.6.Taeg.in pract.crim. c.10.nu.20. Mandans enim non dicitur propriè facere,sed interpretatiuè,secundũ Bart. in locis præallegatis, cum quo est communis opin.ferè omnium scribentium, vt dicit Vinc.Paleot. inter consilia Alexan. consi.65. nume.11.lib.4. Benè verum est,quòd ex antiquis multi tenuerunt contrarium, scilicet quòd etiam si statutũ loquatur in personã, puta,quicunq; fecerit homicidium,&c. cõprehendat nihilominus ipsum mandantem. Et hanc opin. esse magis communem dixit Gand.in tit.de transact.in fin. vbi etiam subdit,quòd ita communiter obseruatur,quem refert Albe.in 3.parte statutorum,qu.44.nu. 15.Ita enim seruare iudices, & assessores attestatur Pract,Carer.fol.305.n.62. Vide quæ dixi supr.q.58.ver.Vnum autem volo. Et certè si statuta receperunt talem interpretationẽ à consuetudine, minimè sunt mutanda, &c. Sed circumscripta consuetudine.opini.Bar. procul dubio est magis communis vt exprędictis apparet. Et ideo non esset ab ea in iudicando, aut consulendo recedendum.

3 Scias autem,quòd mandans homicidium committi, tenetur de homicidio propter mandatum,non autem ex mandato. Ita dicit Bart.in d.l.non solum,§.si mandato, post numerũ nonũ & est communis opin. vt dicit Marian.in cap. proposuisti, post numerũ 22.vers. Nono quæro,de foro compe.Boss.in tit.de foro compet.numero 109, Vtilitas autem huius conclusionis potest esse maxima, quia cum teneatur de homicidio propter mandatum, sufficit ꝙ in inquisitione vel accusatione ponatur locus, & tempus secuti homicidij,absque eo quòd ponatur locus,& tempus dati mandati. Item poterit puniri in loco homicidij vt infrà statim dixi. In hoc autem proposito videndum est elegans cõsilium Nattæ 422. vbi consuluit, quòd licet ignoretur nomen mandatarij, potest procedi contra mandantem, quòd nota.

4 Quæro,in quo loco mandans debeat puniri,an in loco mandati, an autem in loco cõmissi delicti?Dixi in d.quæsti. 38.versic. Quæro etiam.

Pone,aliquis mandauit Titium,vt vulneraret Seium,& Titius illum occidit,nunquid mandans erit puniendus pœna homicidij? Respon.Aliqui dicunt, quòd non. Et hanc opin.dicit esse communem Deci. consi.482. numer.16. & cons.622. circa fin, secundum quam refert etiam consuluisse Ant.de Rosellis,Franc.de Capitib.listæ, & Ang.de Cast. Inter consi.crimi.Cæpol.conf.35.36.37.38.Sed certè hæc opin. mihi nunquam placuit:nam (vt dici solet) vulnera non dantur ad mensuram: propterea ego dicerem, quòd si fuit mandatum ad percutiendum alapa vel baculo, tunc si mandatarius occidat non tenetur mandans de homicidio,quia facilè poterat ille percutere,& nõn occidere. Et ideo puniendus est mandans tantummodo pœna extraordinaria. Et hanc esse communem opi.attestatur Placa li.1.delict.ca.15. nu.1. secundum quã consuluit Gram.cons.crim.20. Idem etiam dicerem, si fuit mandatũ ad sfrisandum, prout in casu in quo consuluit Decius in cons.622.Apparet enim,quòd iussit fieri actum, ex quo de sui natura non solet sequi mors, maximè cum sfrisatio fiat in facie cæsim, quo quidem modo nunquam solet quis ad mortem vulnerari. Idemque si mandasset

dasset famulo, vt daret alicui vnognoccum, vt in casu Iaſ.con.188.lib.2. Sed si mandatum fuit ad vulnerandum, tunc ego dico, quòd si ille occidat, ipse tenetur de homicidio, quia nulla ferè eſt pars corporis præter faciem, in qua vulnera non poſſint eſſe lethalia, vt experientia quotidie docet. Et hanc opin. dicit eſſe communem Boſſ. in titu. de mandato ad homicid. nu.10. ſecundum quam conſuluit Cæpolla conſ.crim.34.

6 Sed hîc incidenter quæro, pone, quòd dominus, qui ab aliquo iniuriam accepit, dicat famulo, Vade, & nõ reuertaris domũ donec ſentio nouum de tali, nũquid ſi famulus poſtea illũ occiderit, erit ex eo præſumendum mandatum occidendi ab ipſo domino præceſſiſſe? Reſp. quòd ſic, Ita tenet Bart. in l. ſi qs mihi bona. §. ſed ſi mandauit, aliàs incipit, pater Seio, num.2. ff. de acquir. hæred. qui in hoc ab omnibus indifferenter approbatur, vt dicit Iaſ. in d. §. ſed ſi mandauit, n.12. & ſeq. & in lep.1. num.28. & ſequen. C. de ſer. fugi. & Marcus deciſ. 423. nu.1. & Mstſil. conſ.132. in primis verbis. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Boſſ. in tit. de mandato, ad homicid. nu.50. & refert ibi Bart. quòd iſte caſus cõtigit Florentiæ, & qđ dominus fuit decapitatus. Et illud dictũ Bar. refert Rui. con.6. nu.1. li.5. vbi tamen conſuluit in facti contingentia pro parte, qui dixerat filijs ſuis: *Taci, taci, non ſtate à far cianzema a date, & animazzatene due, ò tre di loro, &c.* refert Chaſ. conſ. 58. n.8. vbi tamẽ dicit. quòd illa deciſ. eſt nimis rigoroſa. Hanc etiam opin. dicit eſſe cõem Aug. ad Ang. de maleſ. in verb. Et Sẽproniũ, n.42. quẽ refert Pract. Conrsdi, fol. 326. in 10. ampliatione, Alex. conſ.28. nume. 5. lib.4. quem refert Placa. 1. delicto. c.14. n.5. qui etiam eo. li. c.15. nu.3. affirmat hanc ſententiam frequentiori calculo receptam eſſe, Pract. Cater. fol. 295. nu.37. & ſequen. quem refert Didac. in tc. pet. Clem. ſi furioſus, fol.287. poſt nu.3. de homicid. Duennas regu. 307. Et hoc locum habet ſiue iniuria facta fuerit principaliter ipſi domino, ſiue facta fuerit ipſi famulo. Et hæc eſt cõmunis opi. vt dicit Carer. In loco præallegato, nu. 41. Quod tamen intellige ſecũdum ea, quæ dixi infrà ſtatim, verſic. Sed quid ſi dominus.

7 Sed quid ſi dominus poſt acceptam iniuriam ab aliquo loquatur ad aurem famulo, vel conſanguineo ſuo, & paulò poſt talis famulus, vel conſanguineus illum interfecerit, nunquid tenebitur dominus de homicidio, tanquam ſi mandatum præceſſiſſet? Reſpo. quòd ſecundum aliquos tenetur, ex quo propter breuitatem temporis præſumitur ad id mandatum dediſſe. Et ita allegatur ccnniſſe Bar. in l. ſi ventri. §. ſi. nu.1. ff. de priuil. credi. cuius opin. dicit eſſe communem Placa. in d. c.14. poſt nume. 5. verſi. His ſanè præmiſſis. Sed certè ego ex eo ſolo non punirem dominum pœna homicidij, niſi alia concurrerent, puta, quòd dominus ſolitus eſſet talia facere, & quòd iniuria eſſet talis, pro qua veriſimiliter debuiſſet mãdare illum occidi. Et in dubio crederem tutius eſſe torquere dominum, & etiam punire pœna extraordinaria, quàm pœna mortis.

QVAESTIO XC.

SVMMARIVM.

1 *Auxiliator an ſit puniendus eadem pœna, qua principalis delinquens.*

2 *Et quid ſi delictum fuit animo deliberato patratum?*
Et an præſtans auxilium poſt maleficium, dicatur propriè auxiliator? ibid.

3 *Et an in inquiſitione expreſſè ſit facienda mentio de auxilio, ad hoc, vt contra auxiliantes ſequi poſſit condemnatio?*

4 *Et quando ſunt plures duobus, an ſufficiat dicere, quòd alter alteri auxilium præſtiterit?*

5 *Et an requiratur, quòd in ſpecie dicatur, quòd auxilium præſtiterint aſſiſtendo?*

6 *Et an priuſquàm procedi poſſit de auxilio, neceſſe ſit quòd conſtet de principali?*

7 *Et an ſi delinquens aliàs fuiſſet delictum commiſſurus, debeat auxiliator mitiùs puniri?*

8 *Aſſiſtens maleficio an dicatur præſtare auxilium?*

9 *Receptator qua pœna puniatur?*

1 QVæro, nunquid præſtans auxilium delinquenti, puniatur eadẽ pœna? Hæc eſt ardua quæſtio, in qua Doctor. variè locuti ſunt, Barto. enim in l. is qui opem. num.5. ff. de furtis, videtur tenere, quòd indiſtinctè auxiliator eadem pœna puniatur, qua principalis delinquens. Et hanc opi. dicit eſſe cõmunem Corn. conſ.8. in litera A. lib.3. quẽ refert Dec. in c.1. nu.12. de offi. deleg. relatus per Cranettam conſil. 220. poſt n.12. verſi. ſed arguitur, Socin. conſ.188. poſt nu. 7. verſ. ſi diceremus, lib.9. quem refert Pract. Conradi, fol.330. numer.4. Bologni conſi.5. colum. ſin. verſic. Secundo de hoc. Et hoc etiam ſi manum maleficio non appoſuerit, prout eſſe communẽ opin. atteſtatur Dec. in loco præallegato. Alij verò dicũt, quòd aut auxiliator dedit immediatam cauſam delicto & punitur eadem pœna: Aut verò non fuit immediata cauſa delicti, & puniendus eſt mitiori pœna extra-

ordinaria. Et hanc opin. dicit eſſe communem legiſtarum & cano. Soc. in d. conſil. 183. libr. 2. pront ilium refert Dida. in repet. Clem ſi furioſus, fol. 281. num. 2. & Placa lib. 1. delicto. c. 16. nu. 2. in fin. Ita etiam tenere cōmuniter Doctores atteſtatur Prac. Carer. fo. 272. num. 69. Quinimò etiam ſi propter aliquam qualitatem veniret principali delinquenti imponenda maior pœna quam auxilianti, adhuc eſſet auxiliator eadem pœna puniendus dummodo tempore cōmiſſi delicti ſciuiſſet illam qualitatem aggrauantem delictum. Et hanc dicit eſſe communem opin. Pract. Gontadi, folio 330. numero ſexto. Et hæc quidem oppinio æquior videtur: nam proculdubio minor eſt culpa auxiliantis, quàm principalis, & conſequenter mitius etiam videtur puniendus. Et dicit Saly. in l. vnica, poſt numerū vigeſimū quartū C. de raptu virg. quòd hāc rationē ponderarūt theologi, & canoniſtæ, & quod opi. Bar. contraria, quàm iudices imitantur, animam occidit. Ego tamē pro clariori reſolutione huius articuli, præſuppono, ꝙ tripliciter poteſt præſtari auxilium delinquenti. Primò, ante delictum. Secundò, in ipſo delicto. Tertiò, poſt delictum conſummatum: deinde ſic diſtinguo, Aut delictum commiſſum eſt præulo tractatu, vel deliberatione, accedēte cōſenſu, vel saltē ſcientia ipſius auxiliatoris, & tunc indiſtinctè ſequor opi. Bar. quòd ſit eadē pœna, qua principalis puniendus. Et hoc quocunq; tempore auxiliū præſtiterit, ſiue ante delictum, ſiue in delicto, ſiue poſt: nam licet corpore ipſi delicto, non interuenerit, animo tamē cēſetur interueniſſe, præſertim ſi illud auxilium erat vſque à principio deſtinatum puta, quia ſcienter promiſiſſet volenti alium interficere, accōmodare equos, ſuper quibus, patrato delicto, poſſet fugam arripere, & huiuſmodi. Et ad hoc propoſitum allegatur dictum Bart. ad quod omnes non aduertunt, in l. in furti, §. ope, paulò ante fi. ff. de furtis, vbi dicit, quòd ſpes data auxilij ad euadendum, dicitur auxilium ad maleficium committendum.

2 Aut verò nō præceſſit aliquis tractatus vel deliberatio, & tunc placet opi. contraria, ꝙ ſi quidē auxiliator præbuit cauſam delicto, puniatur eadem pœna. Et in hoc membro omnes Docto. ita cōcludunt nemine diſcrepante, vt dicit Gratus conſ. 52. n. 3. li. 2. Si verò nō præbuit cauſam delicto, puniatur mitiori pœna, quā ipſe principalis delinquēs, præſertim ſi præſtitit auxiliū poſt cōmiſſum delictum, nam reuera propriè loquendo præſtans auxilium poſt cōmiſſum delictū nō dicitur verè auxiliator, vt dicit Bar. in leg. 3. §. ſi quiſquam. ff. ad Sylle. & eſt cōis opi. vt atteſtatur Aug. ad Ang. de malef. in verb. Et Andream, nu. 5. Et ideo regulariter non eſt puniendus ea pœna, qua principalis, ſed mitiori. Et hanc eſſe frequentiori calculo receptam ſententiam dicit Placa lib. 1. delict. c. 16. nu. 15. Aut eſt dubium, nunquid præceſſerit tractatus, ſiue deliberatio, ſaltem reſpectu auxiliatoris: & tunc auxiliator eſt in primis torquēdus ſuper ipſa deliberatione, aut tractatu, aut ſcientia delicti. Et ita in facti contingentia conſuluit Mantua conſ. 67. lib. 1. Et vbi nihil fateatur, debet adhuc ꝑ ipſo auxilio puniri pœna extraordinaria. Maxima enim eſt ſuſpicio contra eum, qui præſtitit auxilium delinquenti, etiam poſt cōmiſſum delictum, ꝙ fuerit particeps, & conſcius ipſius delicti committendi. Et ita ſeruauit ſenatus in cauſa cuiuſdam Baptiſtæ Mātuani, q erat imputatus de aſſiſtentia ad vulnera illata animo deliberato: fuit enim bis tortus ſuper ſcientia, & cū perſtitiſſet in negatiua, fuit abſolutus, viti. Febru. 1543. Et ideo miratus ſum, ꝙ quidā Hier. Lampugnanus, q comitatus fuerat poſt delictum quoſdam, qui homicidiū animo deliberato commiſerant, non fuerit tortus ſed ſimpliciter iuſſus puniri pœna pecuniaria arbitrio prætoris Cremonæ, 9. Iulij 1543. Sed fortè apparebat ex proceſſu, ꝙ ignorabat tractatum, & deliberationem homicidij committēdi. Sed hoc intellige vt procedat, niſi qualitas facti, & perſonarum aliud ſuaderet, puta, ſi nulla alia eſſet ſuſpicio contra eum, neq; affinitatis, neque amicitiæ, vel huiuſmodi, & auxilium fuiſſet valde remotum ab ipſo actu maleficij, prout contigit in eo, qui commodauerat baliſtam alteri, cum qua ille deinde alium interfecit, de quo per Boēr. deciſ. 166. num. 2. vbi refert, quòd fuit liberatus, & ſine impenſa relaxatus. Sed certè ille notorius me iudice non euaſiſſet ſine tortura, cùm (vt in themate illius deciſionis præſupponitur) ipſe in ſuo examine negaſſet illam commodaſſe, neque ſuam eſſe: ex quo mendacio vtique poterat iuſtè torqueri, iuxta ea quæ dixi ſuprà, qu. 21. verſi. Mendacium.

In hac autem materia auxilij ſcire debes,
3 quòd in accuſatione, vel inquiſitione debet expreſſè fieri mentio de auxilio, aliàs non poſſet

posset super eo sequi condemnatio, etiam si de auxilio præstito constaret: quæ tamē opi. mihi non placet: nam etiam in criminalibus, licet ista qualitas auxilij, aut alia non sit expressa in libello, sufficit, quòd iuris præsumptione ex narratis in ipso libello colligatur, prout communiter concluditur, teste Soci. consi. 188. in vltimis verbis, lib. 2. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi suprà, q. 66. versic. Sed quid si pro parte.

4 Item aduerte, quòd quando sunt duo tantum, solet dici in inquisitione. Alter alteri auxilium, & fauorem præstitit, &c. Sed quando sunt tres, vel plures, tunc debet dici, Vnus alij, vel alijs auxilium præstitit, &c. aliàs inquisitio nō procederet: nam verbū, alter alteri, secundum rectū sermonē, non conuenit nisi duob. Ita dicit Bald. in l. ancillæ, n. 3. C. de fur. subdens, quòd ita fuit in facti contingētia iudicatum, & benè. Et ita in practica seruari attestatur Ang. de malef. in verb. Dicto maleficio semper astitit, num. 7.

5 Aduerte etiam, quia si duo simul vulnerarunt aliquem, vel aliud maleficium fecerūt ad hoc vt possint puniri, non solū tanquam principales, sed etiam vt auxiliatores, nō sufficit, ꝙ in accusatione, vel inquisitione dicatur, ꝙ alter alteri auxilium, vel fauorem præstitit: (nam illa verba intelligerentur, quòd auxilium præstitit vulnerando, vel percutiēdo, & sic solummodo posset de vulnere puniri, non autem de auxilio) sed requiritur, quòd expressè dicatur, quòd alter alteri auxilium præstitit assistendo, vt alius delictum facilius committeret. ita dicit Barto. in l. qui ferno. §. fi. nu. 2. ff. de furtis, cuius opi. in practica obseruatur, vt attestatur Aug. ad Aug. de malef. in verbo, Dicto maleficio semper astitit, post num. 4.

6 Scias etiam, ꝙ quando proceditur contra aliquem, tanquam ꝙ præstiterit auxilium delicto, debet primo in ꝓcessu constare principalem deliquisse, aliter quàm ex ipsius contumacia: talis enim contumacia non noceret ei, qui est de auxilio imputatus, ita dicit Bar. in l. is qui rem. §. si tu Titium, nu. 2. ff. de furt. quem sequuntur cōiter Docto. vt dicit Alex. consil. 99. post num. 4. versi. Præterea iste, lib. 1. Et idem Alexan. in Apost. ad Bart. in loco præalleg. dicit, quòd omnes eum sequuntur, & quòd ita tenetur, & practicatur. Sed certè in hac prouincia hoc non practicatur, neque tenetur: nam secuta condemnatione contra principalem contumacem, & quandoq; etiam ea non secuta, semper proceditur contra auxiliatores, nulla facta distinctione, an aliter quā per contumaciam constet principalem delictum ipsum commisisse, & est iudicio meo optima practica.

7 Item scias, quòd licet in materia auxilij non distinguatur, an delinquens aliàs fuisset facturus, vel non: nihilominus vbi delinquēs aliàs facturus fuisset, & auxiliator illi simplicem fauorem præstitit, est mitius puniēdus, ita dixit Ioan. And. in c. felicis, de pœnis, in 6. propter quam decis. dicit August. ad Ang. de malef. in verbo, Et Sempronium, num. 44. ꝙ euasit vnum à furca, qui dederat auxilium cuidam furi, &c.

8 Quæro, nunquid ille, qui assistit armatus vulneranti, vel occidenti, dicatur ei præstare auxilium? Resp. quòd si non est à longè, sed iuxta homicidam, vel cum eo, vtiq; dicitur ei præstare auxilium. Et hoc fuit dictum in noc. in c. continentia, de clerico percussore, quod sequuntur communiter vbiq; Legistæ & Canonistæ, vt dicit Alex. consi. 138. nu. 4. lib. 6. Et licet aliqui dicant, quòd assistens maleficio nō debeat puniri, nisi appareat, quòd id fecerit ex proposito, prout etiam in facti contingentia cōsuluit Ioan. de Amicis, cōs. 53. & Riminal. consi. 13. nihilominus, vbi ex assistentia delinquens potuit reddi audacior, plerunq; vidi per senatum puniri assistentes, saltem aliqua pœna extra ordinaria, prout etiam reperio in facti contingentia seruasse consi. Neap. teste Gramma. voto 21. Et quandoque etiam vidi illos torqueri, & interrogari, an scienter, & tractatè maleficio astiterint, vt seruatum fuit in Io. Ambrosio Caymo, 28. Iun. 1554. B. P. Si tamen appareret, ꝙ aliquis astitisset animo rixantes inter se diuidendi, & separandi, nō esset aliquo modo puniendus. Et potest poni exemplū in eo, q accurrit cū bladili ad diuidēdā rixam, in qua deinde secutum est homicidium, pro quo consuluit Mantua consi. 281. lib. 1.

Item quæro, nunquid præstans auxilium delinquenti post maleficium commissum, dicatur propriè auxiliator, & puniatur de auxilio? Dixi suprà, vers. Aut verò.

9 Quæro etiam, qua pœna puniatur receptator? Resp. In furibus, seu furtis receptatis dicimus, quòd receptatores tenētur eadem pœna, qua ipsimet fures, & videtur tex. in l. eos. C. de furt. & dicit Bald. in ead. l. eos, ꝙ vidit, quòd vna mulier fuit suspensa, quæ præstabat furibus domum, & in ea recepta-

barres furatas,& illum refert August. ad Angel. de malef. in verbo, Et vestem cœlestem, post num. 21. & in verbo, Dicto malef. semper astitit, post n. 23. Pro defensione tamen eius, qui imputatus sit receptasse res furatas, videri possunt ea, quæ in facti contingentia scripsit Bald. cons. 410. lib. 2. & consi. 48. lib. 3. & consil. 382. numer. 8. & sequen. libr. 5. Riminald. consil. 80. Rolan. consi. 45. in primo dubio, lib. 1.

QVAESTIO XCI.

SVMMARIVM.

1 *Cogitatio an sit aliquo casu punibilis?*
2 *Tractatus de delicto committendo an sit puniendus?*

1 QVæro, nunquid ex sola cogitatione aliquis puniatur? Respo. regulariter, quòd non, vt est tex. in l. cogitationis. ff. de pœnis, & est communis opi. vt dicit Bolen. in repet. l. capitalium. §. famosos, n. 79. & seq. ff. de pœnis. Et hæc quidem conclusio de iure ciuili nullam habet difficultatem, nam ex sola cogitatione quis non punitur, neq; etiam in crim. læsæ maiestat. nisi ad aliquem actum exteriorē processum fuerit, vt voluit glos. in l. quisquis, in verbo. Eadem enim. C. ad l. Iul. maiestat. quam omnes scribentes sequuntur, vt dicit Foller. in pract. crimi. fol. 396. nu. 70. De iure tamen canonico secus est: nam in aliquibus casibus etiam ex sola cogitatione q̄s punitur. Et potest poni exemplum in hæresi, nam cum illud delictum sola mentis cogitatione perficiatur, solent inquisitores punire etiam hæreticum in mente, vt dicit Bald. in l. si quis non dicam rapere, post num. 1. vers. & cler. venio ad oppositionē. C. de epis. & cler.

2 Sed pone, quòd quis non steterit in meris terminis cogitationis, sed vlterius etiam p̄cesserit ad tractatum cum aliquo de ipso maleficio committendo, nunquid poterit de tali tractatu puniri? Vide quæ dixi suprà qu. 38. vers. Vidi aliquando.

QVAESTIO XCII.

SVMMARIVM.

1 *Affectus conatus, vel attentatum an puniri debeat, perinde ac si secutus esset effectus?*
2 *Et quid in atrocissimis?*
3 *Et quid si non fuerit deuentum ad actum proximum?*

1 QVæro, nunquid conatus, siue attentatum ad delictum committendum, debeat puniri, etiam si non sit secutus effectus? Respo. quòd de iure communi punitur affectus, & conatus ad delinquendum, etiam si non sequatur delictum. Et est communis opin. vt dicit Ioan. de Lignano cons. 20. nu. 15. inter cōs. crim. diuers. li. 1. tamen de generali consuetudine non punitur affectus, neq; conatus, siue attentatum, nisi sequatur effectus, prout de hac generali consuetudine attestatur Specul. in tit. de accusatore. §. 1. n. 7. in fi. quem refert Alex. cons. 15. post nu. 2. libr. 1. & cons. 140. nu. a. li. 2. & Corse. in repertorio Ab. in verbo, Affectus, & Ias. in li. 1. §. fin. in fi. ff. q̄ quisq; iur. & Boër. decis. 316. nu. 3. & Carer. in pract. crim. fol. 186. n. 8. & Bertran. cons. 169. n. 3. lib. 3. in prima part. & con. 31. nu. 3. eo. vol. & consil. 10. nu. 8. & 9. lib. 6. & cons. 228. nu. 6. lib. 7. De hac etiam generali consuetudine Italiæ attestatur Gand. de malef. in tit. de reb. nō portand. circa fi. Bald. consi. 361. in fi. lib. 1. & cons. 443. num. 3 lib. 3. & l. is qui cum telo, C. ad leg. Corn. de sicarijs, quem refert Bolene. in repet. l. capitalium, §. famosos, nu. 75. ff. de pœnis Angel. in d. l. 1. §. fin. nu. 3. & cons. 14. n. 3. Vbi dicit, quòd ista consuetudo est approbata per totum mundum, quem refert Marantain suo Specu. fo. 26. nu. 54. Fulg. consil. 149. post numer. 4 vers. superest de tertio, Catald. de synd. qu. 198. Vbi subdit, quòd cum hæc sit generalis consuetudo, non indiget probatione, Aug ad Ange. de malefic. in verbo, Et ex interuallo, post numer. 16. & in verbo, Vna alia percussione, post n 5. & in verb. Sempronium, nu. 4. quem refert Grammat. decis. 2. nu. 8. referens ita fuisse iudicatum in causa veneni, Petrus de Soncino inter consilia criminalia diuersorum, cons. 98. n. 10. li. 1. Marsil. consil. 51. num. 14. Boër. decis. 316. n. 3. Riminal. cons. 281. in fi. Igneus in l. & si certus, §. si vnus, num. 63. ff. ad Sylle. Gomes. in §. item si quis, post nu. 29. Instit. de actio. Afflic. super prima parte constitu. Regni, Rubr. 41. in principio, n. 6. & super prima parte, Rub. 11. nu. 2. Vbi loquitur etiam in atrocissimis: Didac. in repet. Clement. si furiosus, fol. 281. nu. 11. de homicid. Foller. in pract. crim. cano. fol. 235. nu. 4. Gramma. voto 19. num. 4. & voto 20. nu. 9. & consilio criminal. 25. num. 5. & super constit. Regni, fol. 14. nume. 6. Mantua centuria prima, nu. 5. Michellus patrocinio 10. nu 1. vbi loquitur in assassinio, Villalpand. in repet. leg. 22. cap. 9. numer 9. Et licet aliqui ex prædictis videantur loqui de statutis, per quæ sublatæ sunt leges punientes conatum, est tamen absolutum, quod etiam absq; statutis ita est generali cōsuetudine to-

tius

tius mundi introductum, vt in ſpecie atteſtatur Aug. in loco præallegato, & Ioſephus Fontanellus inter conſilia criminalia diuerſorum, conſi.97. nu.9. & ſeq. lib.2. & Marauta inter eadem conſilia criminalia diuerſorum, conſ.98. circa princip. eod. volu.2. & alij multi ex prædictis. Et de conſuetudine Franciæ atteſtatur Pract. Millei, ſol.50. nume.35. & fol. 111. num.25. Idem in ſpecie loquendo de pœna legis Corneliæ de ſicar. atteſtatur Bart. in plurib. locis, quos refert Igneus in l.1. §. ſi dominus, nu.6. ff. ad Sylle. & in d. §. ſi vnus, poſt nu.63. Pract. Iod. c.67. nu.19. & dixi ſuprà hoc eo. lib. §. Homicidium, verſ. Punitur etiam, & verſi. Vltimò quæro. Idem loquendo de pœna l. ſi quis non dicam rapere, C. de epiſc. & cler. atteſtatur Mantua conſ.31. num. 2. lib.2. vbi conſuluit, quòd quidam, qui appoſuerat ſcalas nocte ad domum mulieris, vt eam violaret, non debeat puniri pœna mortis, ſed alia mitiori, prout etiam iudicatum fuiſſe per conſ. Neap refert Afflict. deciſ.276. in quo tamen propoſito videnda ſunt ea, quæ dixi ſuprà, q.68. verſ. Aſcendens cum ſcalis. Adde, quòd hanc eandem opin. quòd ſcilicet non puniatur conatus, niſi ſecutus ſit effectus, dicit eſſe communem Barb. conſ.33. lib. 2. prout illum refert Apoſtil. ad Dec. in l. non vult hæres, ſub num. 4. ff. de regul. iuris. Grammat. voto octauo, nume. 15. Et ſecundum hanc opin. pluries vidi in ſenatu iudicari, & in ſpecie de pudicitia attentata Petrus Vicarietus, qui puellæ nubilis lectum aſcenderat, & pectus tetigerat, neque vltra progreſſus fuerat, habita remiſſione, fuit abſolutus, 3. Iunij 1547. P.N.

a Scias tamen, quod (ſecundũ aliquos) hæc concluſio, quòd conatus non puniatur, niſi ſecuto effectu, locum non habet in delictis atrociſſimis: nam in illis punitur affectus, etiam quòd effectus non ſequatur. Ita dicit gl. in d. l.1. §. hæc autẽ verba, in verbo, Putamus, ff. quod quiſq; iur. Et hanc dicit eſſe communem opi. Felin. in c.1. poſt nu.9. verſ. limita ſecundo, de offic. deleg. Dida. in d. Cle. ſi furioſus, fol.276. num. 6. Et ideo ſecundum eos in crimine læſæ Maieſtat. ac oppugnatæ patriæ, & ſimoniç, & in volente aliquẽ veneno perimere, punitur conatus licet non ſequatur effectus. Et hanc eſſe communem opin. dicit Boër. de ſeditioſis in ſeptimo præſuppoſito, num.42. Idem atteſtatur Igneus in l.1. §. occiſorum, nu.41. ff. ad Sylle. ſe pluries vidiſſe obſeruari in latronib. graſſatoribus, & in veneficio, & in l. ſi ſequens. §. cum ex parte, nu. 10. eod. tit. refert fuiſſe capitali ſupplicio affectũ quendam nobilem, qui ſæpius cõſpirauerat in necem agnati ſui proximi liberis carentis, pluriesq́ue attentauerat illum interimi facere veneno, & ſagitta, licet illũ occidere non potuiſſet, & quidam forenſis, qui de mandato alterius inſultum fecerat in quendam Papienſem animo eum occidendi, cõfeſſus delictum fuit laqueo ſuſpẽſus, nullo facto proceſſu, neq; datis defenſionibus, 25. April. 1547. Et in plurib. caſib. punitum fuiſſe conatum, non ſecuto effectu, refert Papo lib. 23. tit. 10. per totum. Sed certè videtur quòd ſecũdum alios de generali cõſuetudine etiam in atrociſſimis minus punitur, qui actum non perficit, licet deuenerit ad actum proxim. Et ita atteſtatur Afflict. ſuper tertia parte conſtit. Rubri.24 in princip. poſt numer.15. Bertran. conſil.228. num.6. lib.7. Quinimò hanc opin. dicit eſſe communem Marſil. conſ.105. num. 1. loquens in aſſaſſinio. Idem in aſſaſſinio atteſtatur Taëg. in pract. crim. c.10. nu.7. & generaliter loquendo in atrocibus, in ea pract. crim. c.7. num.2. Grammat. voto octauo, col. fin. prout illum refert Didac. in d. Clem. ſi furioſus, fol.276 verſic. verùm circa. Ego autem dico ſic, Aut lex, vel ſtatutum in huiuſmodi atrociſſimis expreſſè punit ſolum conatum, & ſeruata eſt, Aut non punit expreſſè conatum, & ſtandum eſt generali conſuetudini, vt conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus Et hæc opin. iudicio meo tutior eſt: nihilominus quia pluries vidi in his caſibus diuerſimodè iudicari, quandoque puniendo conatum in atrociſſimis pœna ordinaria, & quandoque pœna extraordinaria, crederem in practica poſſe iudicem adhærere cui opinioni maluerit, inſpecta facti, & perſonarum qualitate: conſulo tamen, vt ſemper in mitiorem partem inclinet. In his verò, quæ atrociſſima non ſunt, nullo modo debet iudex pro ſolo conatu pœnam mortis imponere, niſi id expreſſè (vt dixi) ſtatuto vel lege caueatur, & eo etiam caſu, non niſi deuentum fuerit ad actum proximum, & immediatum ipſi maleficio. Regulariter autẽ non debet iudex conatum impunitum relinquere, ſed ſemper aliquam pœnam extra ordinem infligere. Et nota quòd in illis caſibus, in qbus ille, qui deuenit ad actum proximum, nõ poteſt puniri pœna ordinaria: debet tamen acrius puniri pro motu iudicis, quàm ille, qui deuenit ad actum remotum. Et ita tenet con-

ſuetudo,vt dicit Bal.in l.data opera,nu.77.C. qui accuſ.non poſſ.

3 Sciasetiam, quòd in omnē caſum diſpoſitio d.l.ſi quis nō dicam rapere, & ſimilium, quæ expreſſè puniunt ſolum conatum, etiā non ſecuto effectu, ſemper intelligēda eſt vt procedat, quādo deuentū eſt ad actum proximum maleficio. Et eſt communis opin. vt dicit Grammat.conſ.36.nu.19.

QVAESTIO XCIII.

SVMMARIVM.

1 *De forma ſententiarum criminalium.*
Et an pronunciari debeant ab ipſomet iudice ibid.
2 *Et an in ſententijs criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam?*
3 *Et an valeat ſententia, Condemno Titium in cētum, quæ ſi non ſoluerit, amputetur ei manus?*
4 *Et quid ſi iudex cōdemnet reum in maiori ſumma, quàm ſtatutum diſponat, an ſententia ſit nulla?*
5 *Et quid ſi iudex appoſuerit clauſulam, Saluo, & reſeruato?*

1 Dictum eſt de pœnis, quæ ſecundū delictorū qualitates imponi debent, nūc de forma ipſius ſentētiæ proferendæ aliqua breuiter ſubijciamus. Et in primis ſcire debes, quòd licet de iure ſententia ferri debeat, & pronunciari ore ipſiuſmet iudicis, vt dixi ſuprà lib. prox. nihilominus de cōſuetudine Italiæ notarius legit ſentētiam, & iudex deinde dicit, Ita abſoluo, vel, Ita condemno. Et ita obſeruatur, teſte Vitali, de maleſ. in rubri. de pœnis condemnatorum, nu.26.

2 Fuit aliquando dubitatū, nunquid in ſentētijs criminalibus iudex teneatur exprimere cauſam? In quo quidem articulo magna eſt inter Doct. altercatio: ſed quidquid ſit de iure Albe. in l. properandum, §. illo, nu. 34. & ſeq. C. de iud. dicit, quòd continuè ſeruatur de facto, quòd inſeratur cauſa, quia iudices maleficiorum ponunt in ſentētijs ſuis, Quoniam talis accuſatus fuit de tali maleficio, & nobis conſtat per teſtes, vel per eius confeſſionem, quòd illud maleficium commiſit, ideo illum condemnamus &c. Vel è conuerſo. Quia repertus fuit innocens, illum abſoluimus. Et illud dictum Alber. refert Aug. ad Ang. de maleſi. in verbo, Et quia nobis, nu.4. ſubdens, quòd ſi iſta ſunt in obſeruantia, nō recedamus ab ipſa. Apud nos certè non ſeruatur talis practica niſi quando rei in contumaciam condemnantur, vt dixi ſuprà, q.44. verſ. Videamus: ſed quando ſunt præſentes, non dicitur niſi viſo proceſſu. Condemnamus, vel Abſoluimus, & ſententia valet, & tenet, Vide in hoc propoſito ea, quę dixi ſuprà, q.85. verſ. Vlterius quæro.

3 Quæro, nūquid valeat ſententia hoc modo concepta, condemno Titium in centum, quæ ſi nō ſoluerit, amputetur ei manus? Reſpō. quòd de iure hæc quæſtio non caret difficultate, tamen conſuetudo obtinuit, quòd tales ſententiæ valeant, & ita practicamus, vt atteſtatur Bald. in l. cum iudex, in fin. C. de ſent. quem refert Auguſt. ad Ang. de malefic. in verbo, Quas ſi non ſoluerit cum quarto pluri, nume.4. Idemq; ſi dicat, Condemno te in centum, quæ ſi non ſolueris intra 10. dies, condemno te, vt ſoluas in quadruplum. Et ita de conſuetudine obſeruari atteſtatur Spec. in 2. parte in tit. de ſenten. §. ſpecies autem, num.5. vbi dicit, quòd quia ſic conſuetū eſt fieri, ideo ſic obſeruādum eſt. Et illum refert Aug. in loco pręalleg. Vbi tamen non vigeret ſtatutū vel conſuetudo id diſponens, non crederem talem ſententiam valere, neq; ego ita iudicarem.

4 Quæro, ſi iudex condemnauit aliquem in maiori ſumma, quàm ſtatutū diſponat, nunquid illa ſententia ſit nulla? Reſp. quòd quātum ad ſummam, in qua iudex exceſſit diſpoſitionem ſtatuti, omnes fatentur, quòd eſt nulla, vt dicit Ioan. de Canemortuo conſil. 33. numer. 2. inter conſil. criminalia diuerſorum, lib.1. Quinimò multi tenuerunt, quòd etiam in totum vitietur. Et hanc opin. communiter approbari atteſtatur idem Ioan. de Canemortuo in loco præalleg. Et iudex, qui malè iudicauit tenebitur verſus rempublic. ad intereſſe, prout quandoque in facto vidi obſeruari.

5 Sed pone, quòd iudex non ſit valdè expertus, præſertim in pœnis ſtatutarijs, nunquid poterit pronunciare hoc modo, Cōdemno 2
Titium ex tali cauſa in cētum, ſaluo, & reſeruato quòd ſi condemnatio eſſet in plus, vel minus, quàm eſſe deberet ex forma ſtatutorum, illam ex nūc reduco ad debitam quantitatem? Reſp. quòd ſic, Ita tenet Bal. in l. certa, in vltimis verbis, C. quādo prouo. non eſt neceſſe, vbi etiam ſubdit, quòd ita de facto ſeruatur, quem refert Alex. in l. iudex poſteaquàm, poſt nu.26. ff. de re iud. & Marſi. in rub. de probation. nu.429. & Ang. ad Ang. de maleſ. in verbo, Saluo, & reſeruato, poſt num.4. ſubdens, quòd ſi ita obſeruat ordo iudiciorum, fatuus eſſet iudex, qui recederet ab iſta obſeruantia. Sed certè apud nos hæc practica non ſeruatur: quinimò iudex, qui ita iudicaret,

caret, reputaretur fatuus, prout etiam illam in practica non seruari attestatur Amad. de synd. nume. 162. Benè vidi ab aliquibus apponi in fine condemnationis clausulam. Et in omnibus, & per omnia iuxta formam statutorum superinde disponentium, quæ fortè idem operaretur. Barto. autem in d. l. iudex postea quàm, nume. 5. dicit, quòd si ista clausula apponitur in sententia aut verbum, Cōdemnamus, est magnæ importantiæ, ex quo iudex ostendit animum suum, quòd non intendit imponere maiorē vel minorem pœnam, quàm imponi debeat: secus autem (secundum eum) si illam apponat post verbum, Condemnamus. Et dicit Amad. de synd. nu. 235. quòd ita concludunt communiter DD. Sed certè (cum reuerentia tanti Docto.) ista consideratio est nimis subtilis, meritò (vt dixi) recessit ab aula.

QVAESTIO XCIIII.

SVMMARIVM.

1 *De appellatione in causis criminalibus, quibus casibus permissa non sit?*
2 *Et quid si delictum sit notorium?*
3 *Statutum disponens, quòd in causis criminalibus nō liceat appellare, valet?*
4 *Appellatio vnius in criminalibus an prosit alteri?*
5 *Clericus an possit pro condemnato appellare?*
6 *Pendente appellatione à sententia banni, an possit bannitus impunè offendi?*
7 *Si condemnatus in pœnam capitis, & bonorum confiscationem pendente appellatione decesserit, an extinguatur bonorum confiscatio?*
8 *Et quid si decedat pendente tempore ad appellandum?*
9 *Iudex primæ causæ an sit citandus in causa appellationis?*
10 *Pendente causa nullitatis sententiæ supersedendum est ab eius executione.*
11 *Et an in causa huiusmodi nullitatis possit interuenire procurator?*
12 *Delictis admittentibus condemnatos in contumaciam ad nouas defensiones.*

1 DIctum est de sententijs, quæro nunc, nūquid in causis criminalibus licitum sit appellare? Resp. Aut reus est plenè de ipso delicto conuictus, & etiam illud est sponte confessus. Et hoc casu nō potest appellare, l. 2. C. quor. appel. non recip. Et quantum sit in illis quinq; criminibus exceptis, videlicet homicidij, veneficij, adulterij, maleficij, & vis publicæ, de quib. in d. l. 2. omnes conueniunt, quòd in illis non sit deferendum appellationi, vbi à iudice rei illorum criminum, argumentis conuicti sint, & testibus superati, & propria voce cōfessi. Et hanc dicit esse communem omnium Doctorum sententiam, Igneus in l. Et si certus, in prin. nume. 19. ff. ad Sylle. Sed certè tenendum est, quòd non solùm in illis quinq;, sed generaliter etiā in omnibus alijs cōclusio locum habeat. Et ita hanc esse communem opi. attestatur Imola in l. fi. §. iussus, n. 8. ff. de appellat. Bur. in tract. de notorio, articulo 4. nume. 56. quem refert Duennas reg. 156. in fi. Dec. in c. cum speciali, §. porro, nu. 4. de appellat. quem refert Dida. pract. q. 23. nu. 5. Si ergo talis reus conuictus, & sponte confessus appellat, reijcienda est appellatio, neq; debet ab executione supersederi. Et ita de consuetudine seruatur vt dicit Bar. in l. qui vltimo, in fin. verbis ff. de pœnis, prout illum refert Affl. super 2. parte constit. regni, rubr. 10. nu. 56. licet Bart. ibi loquatur de expectādis decē diebus, de quibus ego dixi infrà, q. 96. circa prin. Aut est confessus tantùm, & non conuictus. Et tunc si non reuocauit suam confessionem, nō auditur appellans, sed potest iustè tradi morti, secundum glo. in c. Roman. §. sin autem in verbo, vel de quo, de appel. in sexto, quam sequitur communis practica assessorum, vt d. etiā Bald. in l. 1. post nu. 10. vers. Interdum autem, C. ne ex delicto defunctorum, &c. quē refert Aug. ad Angel. de malef. in verbo, Præsente Caio, post num. 21. & Apostil. ad decis. Tholos. 176. Hanc etiam opin. dicit esse communem Didacus in d. q. 23. fol. 167. col. 3. vers. secunda cōclusio, Dicit etiam Pract. Carer fol. 17. nu. 17. & fol. 32. post num. 46. & fol. 65. post nu. 101. & fol. 136. nu. 175. quòd hodie ex consuetudine iudices obseruant, quòd ex sola confessione spontanea, vel etiam extorta, & perseuerata exequuntur sentētias capitales non admissa appellatione, licet secūdum eum male faciant, & contra ius canonicum, & ciuile. Et licet aliqui dixerint, quòd hoc locum habet solummodo de iure canonico, vt s. confessus tantùm, non possit appellare: tamen magis cōmunis opin. est, quòd in hoc non sit differentia, inter ius canonicū & ciuile, sed quòd vtroq; iure ille, qui est solummodo confessus, & non conuictus, nō audiatur appellans, nisi adducat in appellatione causam probabilem contra suam confessionem. Et ita esse communem opi. attestatur Boss. in tit. de appel. post nume. 27. Bald. autem in l. 2. nume. 11. C. quorum appell. non recip. tenet quòd ad hoc vt possit reijci appellatio, requiratur vtrunq;, scilicet quòd sit confessus, & conuictus. Et hanc dicit esse veram, & communem opin. Anto. Gomes. ca. 13. delictorum, num. 31. etiam si agatur de causa criminis læsæ Maiest.

iest. aliàs (secundum Bald.) tenet appellatio. Et potest iudex à quo ei, si velit, deferre: sed si putat ei non esse deferendum, potest exequi sententiam suam: & subdit, quòd ita seruatur de consuetudine, quem refert Xuarez in suo vol. repetitionum, fol. 506. num. 5. in fi. Et ita reperio etiam conclusum fuisse per Curiam Tholosan. in d. decisione 176. quòd dato, quòd appellatio valeret, potest iudex à quo, priusquam sit ei inhibitum per iudicem ad quem, sententiam exequi. Dicit etiam Ang. de malef. in verbo, Præsente Caio, & appellãte, nu. 18. quòd quando reus est sponte confessus, & conuictus, vel delictum est notoriũ, potest iudex sententiam exequi, appellatione interposita non obstante, & quòd si aliter facit, peccat, & quod ipse de facto ita Nursiæ obseruauit.

2 Solet etiam dici, quòd quando delictũ est notoriũ, non admittitur appellatio. Et quòd criminosus manifestus non audiatur appellans, dicit communiter teneri Anan. in cap. quàm periculosum, post n. 1. de vsur. Puto tamen in hoc esse distinguendum, iuxta ea quę dixi suprà, q. 9. vers. Quæro nunquid.

3 Cæterùm in hoc ducatu hæc omnia sunt superflua cùm per constitutiones sublata sit in causis criminalib. omnis appellatio, & dictio nullitatis, prout etiam in cons. Flandriæ obseruari attestatur Pract. Iod. c. 149. nu. 2. etiam si reus non sit proprio ore crimen cõfessus. Et talis constitutio, seu statutum valet, & est obseruanda. Licet enim aliqui tenuerint, quòd non valeat, ex quo appellatio est species defensionis, quæ est de iure naturali, & consequẽter à lege seu statuto tolli posse nõ debet: (quam opi. dicit esse magis communẽ Nicol. in concord. glo. c. 6. col. antepe. & pe.) nihilominus vsu, & consuetudine receptum est talia statuta valere. Et ita cõiter seruari attestatur Albe. in 4. par. statu. q. 53. nu. 4. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in loco præallegato, post nume. 25. licet reuera Alber. ibi loquatur in statuto disponente, quòd bannitus non audiatur etiam ad sui defensionem: sed ab hac consuetudine nullo modo est in practica recedendum.

4 Quæro, nunquid in criminalibus appellatio vnius prosit alteri? Resp. quòd sic. Et ideo si plures complices sint condemnati, & vnus appellet, eius appellatio alijs prodest, & est cõmunis opi. vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Præsente Caio, nu. 33.

Regulariter autem in criminalib. potest quilibet de populo pro reo cõdemnato appellationem interponere, vt est tex. in l. non tantùm, ff. de appell.

5 Sed an etiam clericus poterit pro huiusmodi condemnato appellare? Respõ. Aliqui dicunt, quòd non, & dicit Specul. de aduoc. §. 1. num. 8. quòd tutius est, quòd clericus à talib. causis abstineat. Contrarium tenuit glo. in l. addictos, in verbo, Quibus. C. de episc. aud. quam Doctor. sequuntur, vt dicit Aug. ad Angel. de malefi. in verbo, Præsente dicto Caio, n. 5. Et hæc opi. verior est: cùm enim appellatio veniat ad defensionem rei, meritò posse debet clericus illam interponere.

6 Præterea quæro, nũquid pendente appellatione à sentẽtia banni, possit bannitus impunè offendi? Dixi sup. hoc eo. lib. §. Homicidium, vers. Successiuè quæro.

7 Sed pone, quòd Titius fuit condemnatus in amputatione capitis, & confiscatione bonorum, appellauit, & pendente appellatione decessit: certum est, quòd respectu pœnæ corporalis crimen habetur pro extincto, vt dixi suprà, q. 51. vers. Quæro, nunc. Quæro, an etiam sit extincta confiscatio bonorum? Respon. Aut sententia est concepta per dictionem, Cùm, puta, condemnamus Titium ad mortem cum confiscatione bonorum: & eo casu cùm publicatio bonorum sit accessoria ad pœnam corporalem, extinguitur morte, sicut & ipsa condemnatio corporalis: Aut verò sententia est cõcepta per copulatiuam, puta, condemnamus Titium in amputatione capitis, & in confiscatione bonorum: & hoc casu etiam si reus moriatur pendẽte appellatione, non extinguitur confiscatio bonorum. Ita distinguit Bar. in l. 3. in fi. C. si penden. appel. mors interuenerit. Et hanc dicit esse communem sententiam Aug. ad Ang. de malef. in verb. Qui dominus iudex, nu. 49. & in verb. Et eius bona, nu. 3. Vide quæ dixi in d. q. 51. vers. Scias etiam.

8 Sed quid si condemnatus decedat non quidem interposita appellatione, sed pendente tempore ad appellandum, nunquid erit locus bonorum confiscationi? Respon. In hoc articulo variæ fuerunt opin. doctorum: tu videre potes distinctionem traditam per Angel. de malefic. in verb. Præsente Caio, & appellante, numer. 85. quam dicit ipse esse ex mente omnium. Et quia nimis longa est, eam hîc non transcribo. Quid autem dicendum sit, si reus post condemnationem admissus fuerit ad nouas defensiones,

nes, & pendente hoc secũdo processu decesserit, dixi suprà, q. 44. vers. Dixi quòd.

9 Quæro nunc, an in causa appellationis citãdus sit iudex, qui primam sententiã protulit? Resp. Aliqui dicũt, quòd est citandus aut iudex, aut syndicus fisci, cuius interest. Et dicit Ang. de malef. in verbo, Præsente Caio, & appellante, n. 27. quòd ita videtur practicari. Alij verò dicunt, quòd quãdo iudex, qui primam sentẽtiam protulit, processit ex officio, semper est citandus in causa appellationis. Et hanc opin. dicit esse communem Carauita super titu 160. magnæ curiæ, post num. 14. subdens tamen, quòd in regno Neapo. nullo casu citatur primus iudex, sed eius loco procurator fiscalis illius curiç. Apud nos autem, ex quo non datur appellatio, non seruatur hæc practica, nec alicubi vidi vnquam citari iudicem, nisi ageretur etiam de cõdemnando ipso iudice propter sortes, vel iniustitiã. Benè citãdus est fiscus, cuius interest, in causa appellationis, prout etiam citatur in causa principali, iuxta ea quæ dixi suprà, q. 31. versi. Viterius quæro.

Potest etiam dici de nullitate sententiæ criminalis. Causas verò nullitatis, quæ deduci possunt contra sentẽtiam, potes per te videre in discursu materiæ & præsertim suprà, q. 50. & seq.

10 Scias autem, quòd pẽdente nullitate sententiæ criminalis, non fit eius executio quæ contineat pœnam irretractabilẽ, etiam si cognitio talis nullitatis requireret altiorem indaginem. Et est communis opi. vt attestatur Ias. in l. 3. §. si seruus. num. 9. ff. de acquir. poss. prout illum refert Bos. in tit. de nullitate, aduer. sent. nu. 4. Videtur enim, quòd pendente causa huiusmodi nullitatis non calumniosæ, bannũ sit suspensum, prout tenuit Alex. in d. l. 3. §. si seruus num. 7. cuius opi. dicit esse communem Affl. super 2. parte const. Regni, rub. 1. n. 15. & consequenter non potest interea bãnitus impunè occidi. Et ita cõmuniter concluditur, vt dicit Bos. in loco præalle. nu. 5. Vide quæ dixi suprà hoc eod. lib. §. Homicidium, vers. Successiuè quæro.

11 Quæro, an in causa nullitatis sententiæ criminalis possit interuenire procurator? Dixi suprà, q. 31. vers. Quæro, an in causa.

12 Est etiã alius modus veniendi contra sententiam criminalem, sc. quando condemnatus in cõtumaciam admittitur ad nouas defensiones. Talis autem admissio non fit nisi per principem. Et hoc ex stylo, & consuetudine inolita, vt dicit Pract. Iod. fol. 83. nu. 3 & in hoc Ducatu non fit nisi per principem vel per senatum, qui repræsentat personã principis, & cui princeps commisit omnia ad iustitiam pertinẽtia. Et ita declarauit senatus obseruari debere, & grauiter reprehendit commissarium Pontremuli, qui ad nouas defensiones admiserat sua auctoritate quendam bannitum pro fatricidio, vltimo Octob. 1550. P. N. Et de hac materia literarum admittentium ad nouas defensiones nos habemus decretum in nouis constitutionibus, in titu. de accus. in fin. per quòd datum est senatui arbitrium illas concedendi, vel denegandi, iuxta facti & personarum qualitatem. Regulariter autem senatus illa concedit, nisi indicia sint adeo vrgentia, vt reus verisimiliter se tueri non possit, nisi producẽdo falsos testes, prout seruatum fuit in causa Alex. Buccæ, 20. Septembris 1558. P. N. & Nicolai Coduri, 5. Iul. 1558. Et scias, quòd extat senatusconsultum conditum de anno 1548. 26 Octob. P. N. quòd admissi ad nouas defensiones pro causa, quæ constitutionem personaliẽ requirat, teneantur constituere termino 10. dierum à die cõcessionis admissionis, aliàs admissio habetur pro non facta. Et ideo ex stylo senatus semper apponitur in ipsis literis terminus 10. dierum eas impetrantibus ad eas præsentandum, & personaliter se constituẽdum quem terminum ego nunquam vidi prorogari, nisi semel cuidam Perino Bertono, qui propter abductionem cuiusdam quantitatis casei fuerat capitaliter condemnatus, & hoc me contradicente vna cum nonnullis alijs senatoribus, quibus placebat ordinum obseruãtia: sed contrarium placuit maiori parti. Hãc autem admissionem, vt scilicet, reus etiam postquam propter contumaciam fuit bannitus, tanquam confessus, & conuictus, sit nihilominus audiendus, si velit innocentiam suam demonstrare, dicit esse de iure faciendã Grammat. super prag. Regni, fol. 198. nu. 18. & ibi refert per cons. Neap. in facti contingentia ita fuisse decisum, & admissum quendam medicũ cõdemnatum in amputatione manus. Et ita in facti contingentia consuluit etiam Natta consil. 444. Vide quæ dixi infrà, q. 96. vers. Quæro nunquid. In hoc autẽ Ducatu per nouas constitutiones in tit. præalleg. talis admissio remissa est arbitrio senatus, q intellectis indicijs quandoq; illam concedit, & quandoq; etiam negat. Regulariter autem istæ literæ non conceduntur nisi petentibus

dicit

dicit tamen Boss. in titu. de literis principis, &c. num. 4. quòd præses Marianus eas quandoque concedebat etiam nō petentibus. Et ego etiam semel vidi, quòd cùm fuissent cōcessæ literæ ad nonas defensiones cuidam Io. Caimo Cerdoni capitaliter condemnato ad furcas pro robaria, qui fuerat deinde captus per prætorem Varisij, & eius agentes non curarent eas (vt dicitur) leuare, & præsentare, senatus iussit eas trāsmitti ex officio ad ipsum prætorem, cui mandauit, vt eas exequeretur, etiam illo non petente, 4. Septem. 1557. P.N.

An autem admissus ad nouas defensiones statim facta admissione recuperet bona cōfiscata, & an ipsi incumbat onus probandi innocentiam suam, vt dixi suprà q. 44. versic. Dixi quod, & seq.

QVAESTIO XCV.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sit forma exequendi sententias criminales pecuniarias?*
Et an condemnato detur dilatio ad soluendum, prout sit in causis ciuilibus? ibid.
2 *Et quid si reus non habeat modum soluendi, an luere debeat in corpus?*
3 *Et quid si non in fraudem legis deliquerit?*
Et an id seruandum sit etiam contra officiales in eodem syndicatu? ibid.
Et quid si pars, cui venit applicanda pars pœnæ pecuniariæ, nolit consentire, quòd fiat commutatio in corporalem?
5 *Et quid agendum, si condemnatus offerat cedere bonis?*
6 *Et quid si in solutione deficiat in vno nummo?*
7 *Et quid si reus sit soluendo, malit tamen subire pœnam corporalem.*
8 *Iudex an possit mulctam propter paupertatem remittere?*
9 *Quando pars pœnæ applicatur parti offensæ, & pars fisco, an tota fisco solui debeat?*

1 QVæro, quæ sit forma exequendi sententias criminales? Res. quòd si quidem condemnatio est pecuniaria, & reus in carceribus detentus, solet retineri, donec soluerit ipsam condemnationē, nec relaxatur, etiam si offerat idoneam cautionem. Et aduerte, quia licet in ciuilibus condemnatus in pecunia habeat terminum 4. mēsium ad soluendum, vt dixi infrà lib. proximo, aliud tamen est in criminalibus: nam ille, qui est pro crimine condemnatus ad soluendum pœnam pecuniariam, non habet huiusmodi terminum quadrimestris ad soluēdum. Et hæc est communis opin. vt ait Ias. in l. debitoribus, nume. 16. & seq. ff. de re iudic. quem refert Boss. in tit. de senten. nume. 111. sed compellitur ad soluendum statim, vel intra modicū tempus arbitrio iudicis. Quandoq; etiam si dubitetur, an reus habeat modum soluendi, vel timeatur, ne bona eius mobilia occulte aliò transferantur, solet (fisco instante) fieri apprehensio bonorum condemnati. Si verò reus, condemnatus in pœnam pecuniariam, est extra carceres: tunc si quidē in prin. processus præstitit fideiussorem de se consignando, vocatur fideiussor, qui eum cōsignet, & vbi sit cōsignatus, non dimittitur donec soluerit, vt suprà dixi. Si verò præstitit fideiussorem, de iudicato soluendo, vocatur fideiussor vt soluat, & contra eum, si non soluit, conceditur executio. Et scias, quòd contra fideiussorem de iudicato soluendo potest executio fieri sine nouo processu. Ita tenet Bart. in l. 1. nu. 2. ff. de iudicat. solui, & ita concludūnt cōmuniter DD. vt ait Cagnola in l. nemo alienæ, in fi. ff. de reg. iur. Vide quæ dixi suprà, q. 46. ver. Vbi verò, & seq. Sin autem reus nō sit in carcere, neq; sub fideiussore tunc secuta condemnatione statim conceditur cōtra eius personam, & contra eius bona executio realis, & personalis, &c. Et ita hodie seruatur, vt dicit Carauita super 134. ritu magnæ curiæ, num. 1. licet fortè (secūdum eum) deberet obseruari ordo traditus in l. à diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudica.

2 Sed quid si reus non habeat modum soluendi? Respō. quòd hoc casu seruanda est regula, quòd qui non habet in ære, luat in corpore, l. fi. ff. de in ius vocan. Et ita solet communiter dici, vt ait Berous in ca. cognoscentes, nu. 42. de constit. Et poterit iudex, qui videt reum non esse soluēdo, commutare pœnam pecuniariam in corporalē. Et ita quotidie obseruatur. Benè verum est, quòd hæc commutatio in hoc ducatu non fit nisi per senatum. Et ideò fuit grauiter reprehensus quidam prætor, qui fecit fustigari incōsulto senatu quēdam Anthonium Ranarium, qui nō habebat modum soluendi pœnam pecuniariam, in quam fuerat pro blasphemia cōdemnatus, 29. August. 1559. P.N.

3 Et scias, quòd licet aliqui dixerint, quòd hæc regula locum non habet, nisi in eo, qui deliquit in fraudem legis, sciens se non posse soluere pœnam pecuniariam: communiter tamen DD. tenent contrarium, s. quòd indistinctè locum habeat, siue deliquerit ea cogitatione, siue non, vt attestatur Saly. in l. fin. post nu. 4. C. de sepulch. violat. Et nota, quòd hæc conclusio de rigore iuris seruanda esset etiam contra officiales, qui condemnantur

in syn

in syndicatu, vt s. si non possunt soluere pœnam pecuniariam, in qua fuissent cōdemnati, punirentur pœna corporali: nihilominus de consuetudine hoc non seruatur contra ipsos, sed solummodo tenentur in carceribus, donec soluerint, vt dicit Bald. in ca. 1. §. iudices, nu. 2. de pace iur. fir. vbi etiam Apostil. attestatur, ꝙ ita obseruat pract. & illum refert Paris Put. de synd. fol. 300. nu. 12. & Amad. de sind. nu. 160. & Apostil. ad Bar. in l. si iudex, in verbo. Si iudex, ff. de varijs & extraord. cognit. & Iac. de S. Georg. in l. si filiusfa. n. 5. ff. de iud. & in l. mancipia n. 9. C. de seruis fugi. vt plurimū tamē officiales, tam in principio officij, quàm tempore syndicatus præstant idoneos fide iussores, qui deinde compelluntur ad soluendas condemnationes contra eos secutas. Et sic ista quæstio rarò cōtingit in practica.

4 Sed quæro, quid si pars, cui in totum vel pro parte venit applicanda pœna pecuniaria nolit consentire, quòd iste condemnatus, qui reuera non est soluendo, possit luere in corpus? Resp. ꝙ hoc casu non debet iudex aliquid decernere, sed permittere, quòd cōdemnatus stet in carceribus. Et hæc est communis opi. vt dicit Boër. decis. 349. post n. 8. col. 3. vers. secundo si is.

5 Sed pone, quòd iste, qui est condemnatus ex delicto in pœnam pecuniariam, offerat cedere bonis, nunquid erit audiendus? Resp. quòd non, sed opus est quòd luat in corpore. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Albéric. in 2. parte statutorum, quæsti. 196. Item quæro, an in pœnis. Hanc etiam dicit esse communem opini. Cæpolla consil. crimin. 9. versi. & ex prædictis apparet, quem refert Didac. lib. 2. resolut. cap. 1. nu. 8. Dec. in l. si quis id quod, nu. 21. ff. de iurisd. omn. iud. licet secus sit in debitore ex contractu, vt dixi infrà lib. 7. §. obligatio. Regulariter enim in obligationibus descendentibus ex maleficio, non potest quis vti beneficio cessionis bonorum. Et ita tenent communiter Doc. vt attestatur Albe. in Rub. C. qui bo. ced. poss. post n. 14. ver. vltimo quæro.

6 Quæro, quid si iste reus in soluenda pœna in vno nummo contumaciter deficiat, nunquid adhuc opus erit, vt luat in corpore? Resp. quòd sic, Ita tenet Bald. in d. l. fi. in vltimis verbis, C. de sepulch. viol. & est communis opin. vt dicit Gomes. in §. pœnales, nu. 18. Insti. de actio. subdens, quòd licet hæc opin. sit dura, tamen quia communis, nō est ab ea in iudicando recedendum, & illū refert Boër. in d. decis. 349. post num. 8. vers. quinimò si ralis, & Viuius in libr. communium opin. in verbo, Cedere volens.

7 Quæro etiam, quid si reus sit soluēdo, malit tamen subire pœnam corporalem, quàm pecuniariam, nunquid erit audiendus? Res. ꝙ non, sed cogendus est soluere pœnam pecuniariam. Et est cōmunis opin. vt dicit Dec. in d. l. si quis id quod, num. 22. & seq.

8 Hæc autem omnia locum habent in condemnatione pecuniaria per sententiam diffinitiuam prolata: sed si esset mulcta fisco debita, eo casu non esset necesse propter paupertatem rei illam cōmutare in pœnam corporalem, sed posset iudex illam diminuere, & etiam remittere. Et hæc est communis opin. vt attestatur Menchiaca controuers. illust. c. 24. nu. 15. Et ita sæpenumero per senatum fieri vidi, & etiā magistratus solet sumptis informationib᷑ de paupertate, mulctatos admittere ad compositionem, quæ non sit minor quarta parte totius mulctæ.

9 Solet etiam quandoque in hoc proposito dubitari, quando pars pœnæ applicatur fisco, & pars delatori, vel notificanti, vel alteri priuato, an debeat tota solui fisco, an autem cuiq; sua pars? Tu dic, ꝙ tota debet solui fisco, & postea ille, qui debet habere partem, debet ire ad fiscum, & suam partem petere. Ita dicit Bartol. in l. si quis delatorem, §. senatus, num. 2. ff. de iure fisci, & ita de consuetudine observatur, prout etiam se multoties practicasse attestatur Angel. de maleficijs, in verbo, Dandis, & soluendis, numero primo, & ita sæpius conclusum fuit in magistratu.

QVAESTIO XCVI.

SVMMARIVM.

1 *Sententia capitalis an statim executioni mittenda sit contra condemnatum, an autem expectandi sint decem dies dati ad appellandum?*

2 *Et quid si reus sit crimen confessus?*

3 *Bannitus, & condemnatus in contumaciam, si veniat in fortiam officialis, an statim sit contra eum facienda executio condemnationis?*

4 *Et an eo casu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis?*

5 *Et quid si bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere?*

6 *Et an possit iudex exequi sententiam contra bannitum, qui per vim ductus fuerit in eius territorium?*

7 *Index secularis ad quem remittitur delinquens condemnatus à iudice ecclesiastico, an debeat statim exequi vel super ipso crimine de nouo cognoscere?*

8 *Et quid è conuerso?*

9 *Iudex territorij an poſſit exequi ſententiam criminalem latam per iudicem alterius territorij?*
10 *Mortuo condemnato ante executionem, quid facere debet iudex?*
11 *Condemnatus ad mortem an poſſit teſtari?*

1 NVnc de executione ſententiarum corporalium videamus. Et in primis quæro, nunquid lata ſententia capitali contra aliquem, debeat ſtatim eius executio fieri, an autem ſit differenda, donec lapſi ſint decem dies, quod eſt tempus à iure communi conceſſum ad interponendam appellationem, vt dixi infrà, lib. prox. Reſpon. quòd eſt differenda executio, donec lapſum ſit tempus ad appellãdum. Ita tenet Bart. in l. qui vltimo, in fin. ff. de pœnis, & ita communiter tenetur, vt dicit Paris. Put. de ſynd. fol. 162. poſt nu. 11. verſ. Et licet gl. Hanc etiam dicit eſſe communem opin. Feli. in c. quærenti, nu. 3. de offi. de leg. quem refert Didac. pract. q. 23. poſt numer. 4. verſ. Sexto eſt omnino, & Boſſ. in tit. de app. nu. 4. Card. Alexan. in c. ſicut, col. 1. verſ. Si verò, 2. qu. 1. Sed certè quidquid ſit de iure, contrarium ſeruatur de conſuetudine, nam ſententiæ capitales immediatè mittuntur executioni, non expectatis dictis decem diebus, vt atteſtatur ipſemet Bar. in loco præallegato, quem refert Aug. de malefi. in verbo, Et ibi caput, num. 25. & Marian. in repet. ca. qualiter & quando, num. 267. de accuſa. & Caranita ſuper ritu 259. magnæ curiæ, numer. 3. & Diaz reg. 110. Abb. in d. cap. quærenti, nume. 4. Gul. & Bened. in 2. parte, cap. Ray. fol. 100. numer. 267. Paris. Put. in loco præalleg. Foller. in pract. crimen. fol. 350. num. 5. Et in ſpecie in patria Delphi. ita ſeruari affirmat Guido Papæ deciſ. 74. in fin.

2 Et hæc quidem conſuetudo maximè locum haberet in eo, qui eſſet confeſſus delictum, de quo etiam aliter liquebat: nam hoc caſu fortè non erraret iudex, qui ſententiam capitalem exequeretur intra tempus datum ad appellandum, vt dicit Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci, poſt n. 9. verſ. XII. quæritur de offic. proconſul. vbi etiam ſubdit, quòd ita ſeruat conſuetudo, quem refert Aug. ad An. de maleſ. in verbo, Et ibi caput, num. 26. & Amad. de ſynd. poſt nu. 242. verſ. Sic etiam, & Paris. Put. de ſynd. fo. 163. nu. 16. Ego verò dicerem, quòd in caſibus, in quibus iudex tenetur deferre appellationi in cauſis criminalibus, ſemper deberet differri executio, vbi verò non poſſet appellari, vel iudex nõ tenetur appellationi deferre, crederem iudicẽ nõ malefacere, etiam ſi non expectato lapſu tẽporis ad appellandum, ſententiam ſuam exequeretur. Sed in omnẽ caſum non puto recedendum à conſuetudine prouinciæ.

3 Quæro, nũquid ſi bannitus, & condemnatus in contumaciam, veniat in fortiam officialis, qui eum condemnauit, debeat ſtatim ſententia contra eum lata executioni mandari? Reſp. Aliqui dicunt, quòd ſic. Et in hoc traditur forma, quam iudex ſeruare debet, vt ſcilicet faciat bannitũ recognoſcere bannũ, & fateri ſe eſſe eum, qui in ipſo banno eſt nominatus, deinde ſententiam exequatur. Ita dicit Barto. in l. Diuus, num. 5. ff. de cuſt. reor, ſubdens, ſe ita ſæpius practicaſſe, & in l. inter ſtipulantem. §. 1. nu. 13. ff. de verb. obli. vbi dicit, quòd boni aſſeſſores ita ſeruant, quem refert Salyc. in l. quicunque, poſt nu. 2. C. de requir. reis. & Igneus in l. Cornelia, n. 61. ff. ad Syll. Hanc etiam dicit eſſe communem practicam Ang. in d. l. inter ſtipulantem. §. 1. nu. 4. prout illum refert Pract. Carer. fol. 43. nu. 64. Io. Arno. commentario 42. & epit. 87. ponam caſum. Et dicit Gramm. ſiue Bartholomæus Vinciguerra ſuper conſt. regni, fol. 54. n. 8. quod ita in practica ab antiquo introductũ extitit. Et adde, quod ſi neget ſe eſſe illũ, de quo in banno poterit iudex illum torquere, vt confiteatur ſe eſſe perſonam deſcriptam in banno. Et hæc eſt communis practica, vt dicit Marſi. ſing. 72. per totam ferè, quem refert Roland. conſ. 60. n. 27. lib. 2. Dicit etiã Nellus de bannitis in tertia parte primi temporis, quæſt. vlti. quòd rectores ſolent ex communi obſeruantia facere etiam vt bannitus cõfiteatur ſe delictum illud commiſiſſe: quam tamen practicam dicit eſſe plenam periculo, Boſſ. in titu. Banniti quid amittant, num. 18. licet dicat, quòd Senatus aliquando illã obſeruat. Multi tamen tenent contrarium, quod ſcilicet deberent de iure non obſtante banno audiri, quinimò dicit Alberi. in l. in eos, circa princip. ff. de cuſt. reorum, quod deberent quaſi re integra audiri, licet de quadam praua conſuetudine ciuitatum ſtatim executioni mandentur. Et dicit Iaſ. in d. l. inter ſtipulantem. §. 1. in fi. quòd hæc practica cõmuniter reprobatur, & quod in hoc Bart. communiter damnatur. Sed quidquid ſit de iure, ego ſemper vidi practicam Bart. ab omnibus obſeruari, & ideo putarem minimè mutandam eſſe, &c. Vide in hoc propoſito quæ dixi ſuprà, q. 94. verſi. Eſt etiam.

Sed

4 Sed nunquid debet iudex, prinſquàm ta-
lem ſententiam exeqnatur, Inquirere verita-
tem criminis? Reſpon, quòd uon, quia cnm
ex diſpoſitione ſtatutornm ille habitus ſit ꝓ
confeſſo & conuicto, ſupinus eſſet iudex ſi
eum admitteret ad nounm proceſſum fa-
ciendum, aut ipſe vlterius inquireret. Et i-
deo abſq; vlla alia inquiſitione criminis de-
bet fieri execntin banni, & ſententiæ. Et hæc
eſt cõmunis opi. vt atteſtatnr Ant. Gom. ſu-
per leg. 76. Tauri, unm. 13. Et ita etiam com-
muniter ſeruatur, vt dicit Imola in le. is qui
reus, circa princ. ff. de pnbl. Ind. In aliqnibus
tamen locis contrarium ſeruatur, quia ſcili-
cet prius diſcutitnr cauſa banni ſine conde-
mnationis. Et ita ſeruatum ſemper fuiſſe in
parlamento Rothomagenſi atteſtatur igne-
us in l. 3. §. ſi maritus, num. 15. ff. ad Sylle. Re-
porio etiam qnòd Boſ. in tit. de confeſſis per
torturam, nnm. 23. & in tit. de reqniren. reis,
poſt. nu. 1. dicit, ꝙ Senatus vtitur alia practi-
ca, quia ſeilicet quando tales bauiti veniũt
ad manus iuſtitiæ, ſi ex qualitate indiciorũ
res nou ſit clara, uon damuantnr, ſed torqnẽ-
tnr. Sed certè ego nũquam hoc vidi ſernari,
nec audiui ſeruatum fuiſſe: nam niſi talis cõ-
demnatns petat ab ipſo Seuatu ſe admitti
ad nouas deſenſiones, ſemper ſententia cõ-
tra enm lata executioui mittitur. Benè verũ
eſt, qnòd licet poſt admiſſionem nihil pro-
bet, quod releuet: ſi tamen indicia contra eũ
exiſtentia fuiſſent valde debilia, non fit exe-
eutio ſenteutiæ, ſed vel torqnetnr, vel com-
mutatur pœua, & mitigatur. Et eredendnm
eſt etiam Boſſius ita intellexiſſe, vt colligitur
ex ijs, quæ ipſemet dicit in titulo de literis
Principis, &c. circa fin.

5 Sed pone, quòd bannitus velit opponere
aliquam exceptionem contra bannnm, nun
quid erit andiendus? Reſpon. quòd de inre
talis bannitus captns, licet ex forma ſtatuti
habeatur pro confeſſo, & cõuicto, poteſt ni-
hilominus per viam exceptionis impedire
executionem, modò exceptio ſit talis, quæ ſi
fuiſſet oppoſita à principio ante bannum,
non fuiſſet compulſus iudicinm ſuſpicere.
Ita dicit Bart. in l. non videtnr, ia 1. iu fi. ff. de
iudic. & eſt communis concluſio, vt dicit
Rolan. in d. conſ. 60, num. 30. lib. 2. Sed apnd
nos de conſuetudine, & ex ordinibus huins
ducatus, nunquam auditur bannitus ad ali-
quid opponendum, niſi ſit à priucipe, vel Se-
natn ad nouas deſenſiones admiſſus, vt dixi
ſuprà q. 94. verſ. Eſt etiam alius.

6 Sed quid ſi baunitus exiſtens extra terri-
torium iudicis baunientis, per vim ductus
fuerit in eius territorium, nunquid ſenten-
tia poterit contra eum mitti executioni?
Reſp. quòd non, ſed debet priſtinæ libertati
relaxari. Ita dicit Bald. in Auth. item nulla
communitas, circa fi. C. de epiſc. & cler. & eſt
approbata Doctorum ſentẽtia, vt atteſtatur
Roland. conſ. 60. n. 9. li. 2. Qnod quidem ego
intelligo, vt procedat, quãdo ita per vim ca-
pitnr, & ducitur à priuatis, ſed ſi fuiſſet extra
territorium iudicis condemnantis captus à
iudice alterius territorij, & remiſſus ad iudi-
cem bannientem, credo quòd poſſet contra
eum exequi ſententia. Licet enim iudices
diuerſorum territorium, præſertim ſub di-
uerſis Principibus exiſtentium, hodie ex cõ-
ſuetudine nou teneantnr delinqnentes, &
bannitos inter ſe remittere, vt dixi ſup. q. 38.
verſ. Sed certè: nihil tamen prohibet quò mi-
nus talis remiſſio fieri poſſit. Et ideo non cõ-
fidant banniti ſuper conſi. Rolandi ſuprà al-
legato, qnia ego vidi plures banuitos ita ca-
ptos, & remiſſos, ductos coutra eornm vo-
lnntatem in territorium iudicis bannientis
decapitari, & ſuſpendi. Quinimò recordor,
ꝙ ſuperioribus annis quidam ſicarij banniti
ab hoc ducatu, qui traditi fuerunt nõ à indi-
ce, ſed à carcerario loci Viarolæ agri Brixiẽſis
prætori Cremonæ, iuſſi fuerunt illicò ſuſpẽ-
di, 10. Ian. 1556. Et licet ſuperinde fuerit excla-
matnm per Venetos, quibus res aliter, quam
ſe habebat, ſignificata fuerat: tamẽ re intelle-
cta, acquieuerunt.

7 Quæro etiam, ſi iudex eccleſiaſticus ali-
quem condemnauit, deinde illum remiſit
curiæ ſecnlari puniendnm, nunquid debet
iudex ſecularis, cui facta eſt remiſſio, ſenten-
tiam ipſam ſtatim exequi, an autẽ ſuper ipſo
crimine de nono cognoſcere? Reſp. quòd re-
gulariter non tenetur ſtare proceſſui facto
coram iudice eccleſiaſtico, ſed debet ipſe de
nono cognoſcere. Et hęc eſt commnnis opi.
vt dicit Feli. in c. at ſi clerici, in princip. nu. 14.
de iudic. quem refert Afflict. ſuper 1. parte
conſtit. regni, Rub. 27. nn. 32. & Cnrt. Inn. in l.
magiſtratibus, nu. 4. de inriſd. om. iud. Scias
tamen, quòd hæc conclnſio intelligenda eſt,
vt ꝓcedat in illis criminib⁹, in quibus ſi reus
fuiſſet laicus, potuiſſet iudex ſecularis co-
gnoſcere: ſecus autem vbicunq; crimen, de
quocunq; agitur, eſt merè eccleſiaſticnm, &
ſic tale, de qno iudex laicus nullo modo co-
gnoſcere poteſt. Et ideo ſi iuquiſitor, aut ali-

usiudex ecclesiasticus condemnet aliquem tanquam hęreticum deinde illũ tradat iudici seculari puniendum, nõ poterit iudex secularis de illa cõdemnatione cognoscere, cũ crimen hæresis sit merè ecclesiasticũ, vt dixi suprà hoc eo.lib.§.Hæresis,vers.Hoc crimen, sed debet ipsum inquisitoris sententiã exeq. Et hæc est cõmunis opi.vt dicit Cagnola in l. cum quædã puella,in princ. post nu.33. ff.de iurisd.omnium iud. Et licet Bar.in d.l.magistratibus, nu. 4. tenuerit contrarium,& hoc idem quasi omnes legistæ teneant pro communi:vt dicit Imola in c.1.n.16.de offic. ord. quem refert Pract.Carer.fol.597.n.63.& hanc dicat esse communem opi.legistarum, Menchiaca in prima parte de testam.§.6.post numer.16.versic.denique, & illam esse vsu receptam attestatur Pract.Iodoci c.61. nu.54. Nihilominus communis opi. præsertim canonistarum videtur esse contra Bar.& hanc cõmunem appellat Berous in c.at si clerici,nu. 79.& seq.de indi. Boss.in titu.de hæret.nu.35. Simancas de hæret.ca.36.nu.3. Refert tamen Igneus in l.1 §.cum Dominus,nu.41.ff.ad Sylle.quòd cõtrarium obseruari vidit per senatum Mediolani tempore suo,& quòd fuerũt absolutæ quædam mulierculæ condemnatę de hæresi ab episcopo Parmensi, & inquisitore, quas compertum fuit semper de fide rectè sensisse, & refert idẽ etiam in Gallia cõtigisse. Hodie tamen regnante catholico rege Philippo, semper vidi seruari, vt lata sententia de hæresi contra aliquem per iudices suos ecclesiasticos, statim quid remittitur iudici seculari, absq; alia cognitione traditur flãmis cõburendus. Et ita iussit senatus exequi in causa cuiusdam Vincentij Gambæ, 2. Iulij 1554. A.C.& aliàs sæpe, quod in Hispania vsu receptum esse attestatur Simancas in d.c. 36. nu. Adde, quòd neq; etiam potest hoc casu iudex secularis pœnam pro hæresis crimine impositam commutare. Et est cõis opi, vt dicit Boss.in titu.de hæret.n.37. Et ita semper vidi seruari. Si verò esset crimen seculare vel mixtum, super quo potuisset iudex secularis cognoscere, non tenetur ipse iudex secularis præstare auxiliũ episcopo, nisi fiat sibi fides de processu. Et hæc est cõis opin. vt dicit Alcia.in d.c.1.num.119.de offic. ordina.

8 Quid autem dicendum sit è cõuerso si iudex laicus remittat clericum ad iudicem ecclesiasticũ, an teneatur iudex ipse ecclesiasticus stare processui facto corã iudice seculari remittẽte, dixi sup.q.36. vers. Vltimo quæro.

9 Item quæro, nunquid iudex vnius territorij possit exequi sententiam criminalem latam per iudicem alterius territorij? Res. Aliqui dicunt, quòd non, nisi ad literas illius iudicis, qui sententiam protulit. Et hæc est cõmunis op. vt dicit Pau.de Cast.in d.l.cũ quædam puella, nu. 5.ff.de iurisdict. omnium iudic. quem refert Sapia ibi, post num.28. Vide quæ dixi suprà quęst.54.vers.Sed hoc intelligę vt procedat, quando territoria sunt sub diuersis principibus, secus autem si sint subdita eidem principi:nam eo casu vtique potest illam exequi non modo ad requisitionẽ iudicis, qui sententiam protulit, sed etiam à seipso, si videat quòd executionem meretur. Et est communis opi. vt ait Boss.in tit.de foro compet.nu.86.quæ mihi etiam placet. Intelligendo tamen, quòd sint etiam sub eodem præside prouinciæ: non enim potest officialis in hoc Ducatu exequi sententiam latam per officiales in Regno Neapolis, licet ambo sint sub eodem principe, quia in omnib.& per omnia habentur tãquam regna, & dominia separata.

10 Sed hic quæro, pone quòd reus, qui est de crimine confessus, vel conuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur, vel naturali fato, vel quia sibi ipsi manus intulerit, quid debet iudex hoc casu facere? Dixi suprà q.51.vers.Sed hic incidenter.

11 Sed hîc incidenter quæro, nunquid condemnatus ad mortem possit testari? Dixi suprà lib.3.§.testamentum.quæst.21.

QVAESTIO XCVII.

SVMMARIVM.

1 *Ex quibus causis executio sententiarum capitalium sit differenda?*

Et quid si compareat aliquis, qui dicat condemnatum esse sibi obligatum ad aliquam rationem reddendam? ibid.

2 *Et quid si reus condemnatus alium de aliquo crimine accusauerit?*

3 *Et quid si reus esset decapitandus ex mandato principis, quod iudici videretur iniustum?*

4 *Et quid si reus nolit peccata sua confiteri?*

5 *Et quid in muliere prægnante?*

6 *Et quid si executio incidat in diem feriatum?*

7 *Regulariter non esse differendam executionem sententiarum capitalium.*

1 Videamus nunc, an sint aliqui casus, in quibus debeat ex aliqua causa sententiæ capitalis executio differri. Et in primis reperio Cyn. in l.1. in secundo notab. C. de bon. proscrip. tenuisse, quòd post condemnationem capitalem contra aliquem secutam

comparcat

compareat aliquis tertius, & dicat reum cõdemnatum sibi esse obligatum ad reddendam rationẽ alicuius mercaturæ, vel negociationis, vel administrationis, vel huiusmodi: eo casu differri debet executio, donec reddita esset ratio, quod etiam affirmat Cæpolla caut. 5. Sed certè hæc cautela parum prodesset, nam quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, quia scilicet non expectata huiusmodi redditione rationis, sententiæ capitales executioni mittuntur. Et ita seruari attestãtes scribẽtes in d. l. 1. & in specie Ang. & Imola, prout illos refert Ang. de malef. in verbo. Et ibi caput, n. 31. & Paris Put. de syndic. fol. 356. c. 2. n. 1. & Pract. Carer. fo. 552. nu. 82. Idem fatetur Cæpolla in d. caute. 5. & Carauita super ritu magnæ curiæ 259. post nu 5. licet dicat, quòd ideo non seruatur de consuetudine, quia non petitur, las. in l. seruus, in princ. nu. 3. ff. de legat. 1. Ego verò dicerem non esse denegandam breuem dilationem, puta, bidui, vel tridui, vbi appareret illam non peti in fraudem differendę, aut vitandæ executionis, nec subesset timor ꝙ condemnatus posset è carceribus euadere, aut alterius scandali, modò ille tertius non potuisset prius petere talẽ rationem sibi reddi, atq; ex eo quòd non redderetur, pati posse aliquod præiudicium irreparabile: nemo enim ex aliena culpa damnum pati debet.

2 Est etiam differenda executio sententiæ capitalis, quando reus, contra quem lata est sententia, alium de aliquo crimine accusauit, donec iudicium accusationis ab eo cœptæ perficiatur. Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Imol. in l. is qui reus, nu. 24 ff. de publ. iud. Ang. in ea. l. is qui reus, n. 17. in fi. Sed hoc credo, quòd difficile esset obtinere in practica, præsertim si esset suspicio, quòd in fraudem fuisset instituta talis accusatio.

3 Item est differenda executio, quando officialis, cui à principe iussum est, vt faceret aliquem decapitari aut suspendi, videret illud mandatum principis esse iniustum: nam deberet illius executionem differre, & principi rescribere. Et ita communiter tenetur, vt dicis Carer. in pract. crim. foli. 323. nnmer. 110. de quo vide quæ dixi suprà quæst. 60. vers. Solet dubitari.

4 Sed pone, quòd reus decapitandus, aut furcis suspendendus, aut aliter morti tradẽdus nolit pœnitere, nec peccata sua confiteri, nunquid propterea erit differenda executio ipsius sententiæ capitalis? Resp. Aliqui dicunt, quòd omnino debet supersederi pro salute eius animæ, donec pœniteat, & peccata sua confiteatur, quod quidem omni studio iudex curare tenetur, vt est tex. in l. archigerontes, C. de episco. aud. Et dicit Chass. super consuetu. Burg. fol. 56. num. 125. quòd in hoc nemo facit dubium, licet subdat, quòd contrarium vidit obseruari. Ego putarem bonum esse supersedere ab executione per aliquod spacium temporis, vbi non esset periculum in mora, cum salus vnius animæ, ꝓ qua Christus mortuus est, videatur cæteris omnibus rebus anteponenda. Ita tamen, vt propter talem dilationem non differretur in alium diem executio. Et interea iudex adhibitis etiam viris religiosis, & Deum timentibus, debet illum hortari ad pœnitentiam. Cæterùm non auderem consulere iudicib. inferioribus, vt vltra illud tempus, inconsulto principe, executionem differrent. Multa enim possent interea contingere, & Reipub. damnosa, & iudicib. ipsis periculosa, vt aliquando in facto experientia docuit. Scias etiam, ꝙ licet princeps aut senatus iudici rescribat, vt aliquẽ reum in cõtinenti, aut nulla interiecta mora morti tradat: debet tamẽ semper iudex illi concedere competens spacium temporis, si sua peccata velit sacerdoti confiteri: & si id negaret, malè faceret, & Deum, & proximum grauiter offenderet.

5 Differtur etiam, ne sumatur supplicium de muliere prægnãte, vt est tex. in l. prægnãtis, ff. de pœnis, & ita iussit seruari senatus in quadã Vrsina Meleta capitaliter condemnata, quam mandauit custodiri, donec pateret, 27. Iul. 1548. P. N. Et hoc locum habet non solum in pœna vltimi supplicij, sed etiam in quacunque alia pœna corporali. Et ideo quædam Maria Agniota, quæ fuerat condemnata in fustigatione, cùm reperta esset grauida, fuit iussu senatus in pace dimissa, 6. Aprilis 1554. P. N.

6 Quæro etiam, an si incidat aliquis dies feriatus, sit facienda executio corporalis? Res. quòd de iure communi non est facienda aliqua executio, neque etiam in diebus feriatis in vtilitatem hominum, vt videtur tex. in l. si feriatis. ff. de ferijs. & in l. custodias. ff. de publ. iud. Consuetudo tamen aliter obtinuit: nam dieb. feriatis in vtilitatem hominum indistinctè fiũt executiones criminaliũ sententiarum, etiam capitalium. Et in hoc nemo dubitat. Dieb. autem feriatis in honorẽ Dei vel sanctorum, & qui pro festis seruantur, qa scilicet

scilicet cessatur ab operibus manualib. in toto populo, ego nunquam vidi exequi sententiam aliquam criminalē, in qua imponatur pœna sanguinis: & certè licet non esset peccatum, est tamen horrendum, & miserabile spectaculū, & à quo ꝑpter Dei reuerentiā est omnino abstinendum, prout etiam dicunt omnes Doc. in c. 1. de ferijs, teste Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Inchoata facta, post n. 12. leuis tamen castigatio quandoque permittitur etiam in die feriato. Et refert Prac. Millei fol. 34. n. 30. quod ita vidit practicari Tholosæ per quendam Regis locum tenentem, qui in die Paschatis latronem, qui crumenā absciderat, cæsum virgis in exiliū misit. Quādoque etiam in enormissimis delictis solet fieri etiam in diebus feriatis capitalis executio, iuxta text. in l. pen. C. de ferijs. Et ita seruari de facto attestatur Marcus decis. 409. n. 2. Apud nos tamen semper vidi executionē in alium diem non feriatum differri. Et ita seruant Iudices Deum timentes. Vide quæ dixi suprà, q. 50. versic. Pariter etiam, & q. 64. vers. Quæro an tortura.

7 Regulariter autē non debent iudices differre executionem sententiæ capitalis. Et dicit Ang. in l. cum reis, in fi. C. de pœnis, quòd vidit quosdam assessores gratificantes in differendo executionem pœnæ, vt criminosi gratiā habere possint: sed malè faciunt, quia amicus Dei est, qui interficit inimicos Dei. Vide quæ dixi suprà, quæstio. 59. versic, Scias etiam.

QVAESTIO XCVIII.

SVMMARIVM.

1 *Ex quibus causis possit executio sententiæ capitalis impediri?*

Et quid si condemnatus confugiat ad Ecclesiam? ibid.

Et quid si dum ad supplicium ducitur, transeat per ecclesiam, vel cœmiterium? ibid.

2 *Et quid si amplectatur sacerdotem portantem sacram eucharistiam?*

3 *Et quid si ipse sumpserit sanctissimum sacramentum?*

4 *Et quid si dicat, se prius, quam delinqueret, fecisse votum ingrediendi religionem?*

5 *Et quid si dum ducitur ad supplicium, obuium habeat cardinalem?*

6 *Et quid si meretrix petat illum in maritum?*

7 *Et quid si post condemnationem effectus sit furiosus?*

8 *Et quid si post sententiam latam appareat de ipsius condemnati innocentia?*

9 *Et quid si in actu ipso executionis frangatur laqueus, vel huiusmodi.*

1 SVccessiuè videamus, an sint etiā aliqui casus, in quibus possit ex aliqua causa sententiæ capitalis executio impediri. Et in primis quæro, nunquid si condemnatus fortè dum ducitur ad supplicium, confugiat ad ecclesiam, debeat in pace dimitti? Respon. quòd sic, vt dixi suprà, quæst. 30. vers. Scias autem, vbi etiam dixi, quid si condemnatus dum ad supplicium ducitur, transeat per ecclesiam vel cœmiterium. Multi tamen sunt casus, in quibus ecclesiarum immunitas non prodest delinquenti. Et ideo multò minus debet prodesse iam condemnato, vt in d. quæst. 30. per totum.

2 Sed pone, quòd condemnatus ad mortē aufugiat è manib. satellitum, & amplectatur sacerdotem portantem sacratissimam eucharistiam, nunquid erit liberandus? Respo. Glos. in c. quæsitum, in glo. vnica, 13. q. 2. dicit quòd non: sed contrarium tenent communiter Doctores, vt dicit Gomes. in §. pœnales, post num. 50. Instit. de actio. quem refert Viuius in lib. communium op. in verbo, Cōdemnatus ad mortē. Et ideo tenendum est, quòd sit liberandus, perinde ac si ad ecclesiam confugisset. Vide quæ dixi suprà qu. 30. vers. Vltimo quæro.

3 Sed quæro, tu scis, quòd ecclesia permittit reos ad mortem condemnatos post confessionis sacramentum sumere sacram eucharistiam, vt dixi infrà qu. prox. versic. Sed quæro, nunquid poterit condemnatus, sumpto sanctissimo sacramento, dicere se esse liberatum? Respon. quòd non. Et ita pluries iudicatum fuisse refert Iguens in l. 1, in prin. n. 6. ff. ad Sylle. Hoc enim modo ecclesia, quæ est cultrix iustitiæ, fieret auctrix iniustitiæ, quod nullo modo est dicendum. Benè (vt ibi dixi) est differendum supplicium in aliam diem sequentem.

4 Sed quid si condemnatus dicat, quòd antequàm delictum committeret, fecit votum ingrediendi religionem? Res. Aliqui tenent, quòd non modo est supersedendum ab executione, sed etiam quòd non attenta sentētia contra eum lata, est remittendus ad iudicem ecclesiasticum. Et quòd super hoc, an s. eo tempore tale votum emisisset, standum est eius iuramento. Et hoc ab omnibus receptum esse dicit Placa lib. 1. delict. ca. 35. nu. 6. Hanc etiam dicit esse cōem opin. Viuius in lib. communium opin. fol. 22. in verbo, Ordo ecclesiasticus, vbi etiam refert Girard. sin. 51. attestari, quòd ita seruatur in practica, qui tamen in libr. meo hoc non dicit. Certè apud nos hæc cautela parum prodesset: nam præsupposito etiam voto, nō credo, ꝙ ante impressionem

pressionem characteris clericalis, vel susceptionem habitus, dici possit à iurisdictione seculari exemptus. Et si hoc admitteretur, omnes ferè, qui non essent coniugati, possent facilè pœnã mortis euadere, quod esset absurdissimum. Et ideo rectè dixit Chassen. super consuet. Burg. fol. 51. post nu. 69. quòd nõ credit, quòd istud obseruaretur in practica; quem refert Didac. prac. q. 32. post nu. 4. vers. Cæterum quidem.

5 Vlterius quæro, quid si condemnatus dũ ad supplicium ducitur, obuium habeat cardinalem, qui pileum suũ, siue galerum purpureum in capite ipsius cõdemnati poni faciat, nunquid erit liberandus? Respo. Bald. in l. addictos, in fin. C. de appel. dicit, quòd Cardinales ex consuetudine habent hoc priuilegium, vt si obuiam facti fint condemnato, possint eum à morte liberare. Idem attestatur lo. Sanson super consuet. Turon. in tit. *des crimes* arti. 1. in fin. Gomez Arias super l. 2. Tauri, nu. 85. Et dicit Placa libr. 1. delictorum, ca. 34. nu. 1. in fi. quòd tota ferè vtriusque iuris schola in hoc consentit. Hanc etiam dicit esse communem opi. Gomes in §. pœnales, n. 50. Instit. de actio. Ita etiam in practica obseruari attestatur Pau. de Castro, & alij, quos refert Tiraquell. de pœnis, causa 55. & Chassen. super consuet. Burgund. fol. 53. num. 101. licet dicat se non credere, quòd apud ipsos istud obseruetur, quem refert Remig. de immun. eccles. foli. 83. in 19. limitat. Ita etiam esse de consuetudine dicit Paris Put. de synd. folio 356. n. 2. & Duennas reg. 81. Ego nunquam vidi hoc in practica contingere: si tamen casus cõtingeret, essem in sententia, vt posset pœna mortis mitigari, & reus ad triremes transmitti, Et hoc in reuerentiam amplissimi ordinis cardinalium, qui æquiparantur regibus, vt dixi suprà libr. 2. §. Cardinalis, & in quibus residet tota ferè maiestas Christianæ reipubl. Et hoc, nisi crimen, pro quo ille fuisset condemnatus, esset ex atrocissimis, vt etiam videntur sentire Doctores præallegati.

6 Quæro etiam, quid si tum condemnatus ducitur ad supplicium, compareat meretrix, quæ petat illum sibi dari in maritum, nunquid debet condemnatus liberari, & illi meretrici coniugio copulari? Respond. Aliqui dicunt quòd sic. Et ita practicari in Hispania attestatur Paris Put. de syndicatu, folio 355. numero 2. in fin. quem refert Antonius Gomes, ca. 13. delictorum, post numer. 37. versic. quintus casus, & Didacus super 4. decretal. fol. 48. num. 17. & Viuius libro communium op. in verbo, Condemnatus ad mortem, ver. 3. etiam Pract. Careri. fol. 553. nu. 85. Placa libr. 1. delictorum, c. 34. numer. 9. Ita etiam obseruari de generali consuetudine totius Franciæ attestatur Chassen. super consuetudine Burgundiæ folio 53. nu. 97. quem refert Publ. super consuetudine Aluer. fol. 26. vers. 12. casus, vbi tamen subdit, quòd hoc Papiæ obtinere non potuit, refert etiam Mantua in l. transigere, post num. 65. C. de transact. & dicit Chass. quòd ratio potest esse, quia maius supplicium est illi condemnato accipere vxorem, quàm mori. Tu dic, quod fortè potuit esse ratio, vt hoc pacto anima illius meretricis reduceretur à statu perditionis ad viam salutis, transeundo à meretricatu ad matrimonium. Sed certè hæc practica in hoc Ducatu non obseruatur. Et dicit etiam Tiraqu. de pœnis, causa 56. in fin. se nescire, an olim id in Gallia fuerit obseruatum, benè certò scire, quòd hoc tempore non obseruatur. Semel tamen vidisse illud in facti contingentia obseruari per parlamentum Parisiense, attestatur Papo libro 24. titulo decimo, Arresto 14.

7 Præterea quæro, nunquid si post condemnationem reus efficiatur furiosus, debeat nihilominus sententia cõtra eũ lata exequi? Dixi suprà, q. 60. versic. Sed quæro.

8 Sed nunquid si post sententiam latam appareat de innocentia rei, debet, eo nõ attento, exequi sententia contra eum lata? Resp. quòd non. Ita dicit Innoc. in ca. significantibus, in fi. de purg. vulg. quem sequuntur cõmuniter Doctores, vt dicit Marsi. in pract. cri. §. oportunè, nu. 7. & in §. vltima, nu. 13. Grammar. cons. crim. 16. nu. 23. Et potest poni exẽplum, puta, si ille, qui dicitur occisus ab ipso condemnato, appareat viuus, vel huiusmodi. Vidi quæ dixi suprà q. 52. circa prin. Scias tamen, ꝙ non debet iudex ex hoc casu reũ absoluere: nam neq; potest id facere, cũ lata sententia iam sit functus officio suo, sed debet supersedere, & Principi rescribere. l. 1. §. si quis vlt. ff. de quæst. Et ita notant communiter Doctores, vt dicit Anton. Gomes. c. 8. delictorum, post nu. 4.

9 Vltimò quæro, quid si in ipso actu executionis contingat, quòd vel securis nõ possit caput amputare condemnato, vel laqueus rumpatur, ita vt non potuerit remanere suspensus, nunquid etit reus liberandus tan-

quam innocens? Resp. De iure credo, quod hoc parum prodesset: nam omnino est exequenda condemnatio iuxta formam sententiæ, in qua communiter solent addi illa verba, Furcis suspendatur, ita quòd moriatur, secùdum practicam, quam semper obseruant assessores, teste Iac. de Beiuis. in pract. crim. in tit. de sent. cri. post n. 8. & Fulg. in l. præsenti. C. de his qui ad stat. confug. quē refert Pract. Car. fol. 521. nu. 17. Et ita se vidisse in practica obseruari attestatur Papo lib. 24. tit. 17. Aresto 14. Nihilominus quando huiusmodi casus de facto contingunt, video plerunq; nō modò vulgus ignarum, sed etiam viros doctos subsistere, præsertim quando reus prius quàm ei inferatur supplicium, protestatur se esse innocentem, & dicit Io. Arn. soliloquio 5. Laqueus cōtritus, quòd cùm hic casus ex facto contigisset, ipse respondit, quòd ille erat liberandus. Dicit etiam Boss. in tit. de fauoribus defensionis, nu. 11. quòd tunc iste casus contigerat in quodam condemnato in amputatiōe capitis, cui securis caput amputare non potuit. Et dicit se certò credere, quod esset euasurus, Dicit quoq; Chass. super cōsuet. Burg. fo. 55. post n. 124. versic. Addo, & alium, quòd vidit casum contigisse, & quòd ille cōdemnatus, aliquo modo probato miraculo, fuit percuria relaxatus. Reperio etiam, quòd Cremonæ quidā Marchettus Capriolus laqueo suspensus, quod pluries à carnifice pedibus calcatus, cùm expirasse crederetur, cecidit fracto laqueo, & à seipso surrexit incolumis. Et Senatus iussit, vt per dies aliquot supersederetur, intra quos posset & pacem & gratiam impetrare, & ita (ni fallor) habita gratia à Principe fuit dimissus 10. Maij 1546. P. N.

QVAESTIO XCIX.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sit forma exequendi sententias corporales.*
2 *Et quid si reus nolit peccata sua confiteri?*
3 *Et an capitaliter condemnatis dandum sit sanctissimum eucharistiæ sacramentum?*
4 *Iudex an possit cogere aliquem, vt carnificis officiū exerceat?*
5 *Expensæ iustitiæ ad quem pertineant?*
6 *In quo loco fieri debeat executio iustitiæ?*
7 *Condemnati ad ignem, an sint viui comburendi?*
8 *Animal irrationale, quod aliquod maleficium commisit, an sit per carnificem morti tradendum?*
9 *Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus pœnis corporalibus, quomodo sit facienda executio?*

1 Quæro, quæ sit forma exequendi sententias corporales? Respo. quod ex mādato iudicis reus cōsignatur coilateralli, qui præest satellitibus, vt per ministrum iustitiæ illam exequi faciat, & ita seruatur. Si tamen condemnatio est capitalis, laudabilis est consuetudo, quòd talis sententia intimetur condemnato per virum religiosum, qui accommodatis verbis reo mortem denunciat, illumq; hortatur ad patientiam, & pœnitentiam peccatorum suorum, & sacramenta ecclesiæ suscipiēda: & vbi supplicium in alium diem differatur, mittuntur etiam allij viri religiosi, qui eum confortentur, prout etiam seruari attestatur Paris. Put. de synd. fol. 208. in verbo, Condemnatio, ca. 2. num. 1. Mars. in pract. crim. §. quoniam, post nu. 51. Et dicit Pract. Iod. cap. 150. nu. 3. quòd in hac laudabili consuetudine omnes ferè conueniunt, quam ipse valdè eleganter exornat. Et quia hæc variè in diuersis locis seruantur, attendenda est consuetudo vniuscuiusq; prouinciæ.

2 Sed quid si reus nolit pœnitere, nec peccata sua confiteri? Dixi suprà, quæst. 97. versi. Sed pone.

3 Sed quæro, nunquid capitaliter condemnatis dandum sit sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum? Respo. Ecclesia quidem permittit illud eis communicari, vt est tex. in c. quæsitum, 13. qu. 2. Et ita tenent communiter DD. vt attestatur Ant. Gomes. ca. 14. delictorum, post nu. 6. ver. Item adde, quòd potest. Et dicit Pract. Iod. in d. c. 150. n. 4. quòd hunc laudabilem morem sequuntur hodie pleræque Romani imperij ciuitates, alijque pij, deuotiq; magistratus. Sed in plærisq; regionibus hoc non seruatur, & in specie in hoc Ducatu, neque etiam in Gallia, vt attestatur Igneus in l. 1. in prin. nu. 6. ff. ad Syll. neque in Hispania, vt ait Gomes. in loco præalleg. Sciendum est tamen, quòd vbi eis daretur, eo casu propter sanctissimi Sacramenti reuerētiam, non deberent illo die, quo communicant, vltimo supplicio affici. Extrema autem vnctio nō debet dari capitaliter condemnatis. Ita dicunt DD. vt attestatur Gomez Arias super 2. lege Tauri num. 67. & ita in practica obseruatur.

4 Sed pone, quòd in ciuitate nullus sit carnifex, siue minister iustitiæ, qui sententiā capitalem, exequatur, nunquid poterit iudex propter publicam vtilitatem cogere aliquē hominem liberum, vt sit carnifex, siue executor, etiā quòd ipse in nihilo deliquerit? Res. quòd sic, si est vilis persona. Item tenet Bart. in l. fi. §. Titius, nu. 3. ff. de pign. actio. quem sequun-

sequuntur omnes, vt dicit Gaspat. Valas. in repe. l. Imperium, post n. 17. ff. de iurisd. omn. iud. & refert Paris. Put. de syndic. fol. 324. nu. 5. quòd ita vidit obseruatum Bononiæ, quòd scilicet captus fuit quidam peregrinus, licet videretur persona honesta, vt decapitaret quendam nobilem, qp (secundum eum) fuit malefactum: nam ad hoc officium non debent compelli, nisi personæ viles, puta, serui, & similes. Dicit aũt ibi Paris, quòd quando officiales capiunt aliquem seruum, vel mendicantẽ pro facienda iustitia, debent ei soluere mercedem quinque aureorum, vt videtur tex. in l. Diuus. ff. de bon. damnat.

5 Quæro hic, ad quem pertineat expensa executionis iustitiæ, puta, furcarũ, carnificis, &c? Res. quòd pertinet ad fiscum, Et ita decisum fuit per Capel. Tholo. decis. 41. quòd intellige vt procedat, nisi adsit consuetudo in contrarium: puta, quia communitas loci esset in possessione furcas suis impensis erigẽdi, vt est in multis locis: nam eo casu non esset ab ipsa consuetudine recedendum.

6 Item quæro, in quo loco fieri debeat executio iustitiæ? Resp. quòd debet fieri in loco consueto, Et ita regulariter obseruatur, præterquam in famosis latronibus: Illi enim suspendendi sunt in loco, vbi grassati sunt, vt dicit tex. in l. capitaliũ, §. famosos, ff. de pœ. Et hoc, vt sint solatio consanguineis occisorum, & alijs terrorib. Aliqui tamen, etiam in non famosis, faciunt erigi furcas in loco, in quo furtum est commissum, quod se vidisse sæpissimè obseruari attestatur Marian. in repet. ea. quall ter, & quando, num. 260. Et dicit Bal. in l. t. C. de Nili agge. non rumpendis, in primis verbis, quòd ita fit in multis locis, put etiam dicit Ang. de malefi. in verbo, Vsq; ad locum se fecisse obseruari Perusij, quod tamẽ mihi non placet, neq; etiam placet Aug. ibi in Apostil. nisi esset enormissimũ delictũ, neq; ego id apud nos vidi vnquam obseruari, nisi in grassatorib. viarum prout fuit quidã Antonius Lambertus, qui in domo campestri robariam cõmiserat, iussus enim fuit duci ad locum delicti, & ibi suspẽdi 9. Nouẽ. 1555. P. N. & alij multi. Benè dicit Boss. in tit. de exec. senten. quòd ita sæpe fieri vidit, maximè tempore regis Gallorum, sed eo tempore ego nõdum eram natus.

7 Vnum tamen in hoc proposito notabis, quòd quamuis lege aut statuto caueatur, aliquem propter aliquod delictũ esse flãmis cõburendũ, prout in crimine hæresis, sodomiæ, & falsi, & alijs, de quibus dixi suprà, q 68. vsus tamẽ obtinuit, vt prius strãgulẽtur q̃ cõburantur, Et ita apud Christianos seruari attestatur Did. lib. 2. resolut. c. 10. nu. 9. in fin. Et hoc obseruari etiam in relapsis verè pœnitẽtibus attestatur Simancas de hære. c. 55. n. 13. Et hoc ad euitandum periculum, ne propter lentum, & atrox genus mortis condemnatus fortè in desperationẽ inducatur. Et si casus contingeret, ita omnino seruabis, quidq; dixerit Cors. in suis sing. in verba, Pœna, vna tantũ casu excepto, s. quando damnatus propter hæresim nollet pœnitere, neque ad catholicam fidem redire: nam eo casu vtiq; esset viuus exurendus, prout etiam in Hispania seruari affirmat Didac. in loco præalleg. post. nu. 10. vers. tandem in Hispania. Cum enim nulla sit spes salutis, parum est de eius desperatione curandum.

8 Quæro etiam, si animal irrationale aliq delictũ commiserit, (si tamen præsupposita carentia rationis potest delictum appellari) puta: quia hominem interfecerit, vel huiusmodi, nunquid debet iudex illud animal punire pœna mortis? Res. De iure dicẽdum est, quòd non, nam merum imperium non exercetur in bellias. Et hæc est communis opi. vt dicit Sapia in l. Imperium, nu. 6. ff. de iurisd. omn. iud. Sed de consuetudine in multis locis seruatur contrarium, Et in specie Guido Papæ decis. 278. Si animal attestatur se vidisse in Burgundia quendam Porcum suspensum in patibulo, eo quòd puerum occidisset. Cęterum hæc consuetudo mihi nunquam placuit, neq; ego illam seruarem, nisi in vno casu, quando, s. homo secum bestia carnaliter cõmiseuisset: tunc enim propter detestationem criminis, & ad terrorem aliorum, si homo esset propterea suspendendus, vel comburendus, pariter facerem ipsum animal irrationale, cum ipso homine suspẽdi, aut cõburi prout & hoc casu ita cautũ fuisse reperio in l. diuina, & pluries etiam obseruatum, vt dixi suprà, hoc eod. lib §. Fornicatio, vers. Cum animali. Et ideo non debuit iudicio meo, Ant. Canis. in Apost. ad Are. in §. item lex Iulia, post nu. 2. Inst. de pub. iud. deridere quendam præpositum, qui, cum quidam alienigena cognouisset equam, & aufugisset, fecit abscindi caput equæ, & in loco eminẽti affigi, dicens, quòd erat ei indulgendum, cùm esset vir illiteratus & habuisset consilium ab imperitis, quos ipse peritos existimabat: licet reuera vbi non esset etiam de homi-

homine supplicium simul sumendum, ego fortè illud nō facerem. In alijs autem omnibus casibus non recederem à communi Doctorum opinione.

Non est etiam hoc loco prætermittenda consuetudo, quæ viget in nōnullis regionib. procedendi contra locustas, mures, limaces, & huiusmodi animalia fructibus terræ damnum inferentia, super qua in facti contingentia consultus respondit Chass. cons. 1. valere huiusmodi processum, & anathematizationem contra eum prolatam, afferens nonnulla exempla, præsertim nu. 124. & seq. quæ tamen apud nos nunquam vidi in practica obseruari.

9 Vltimò quæro, si aliquis reperiatur cōdemnatus pluribus pœnis, quomodo erit facienda executio? Respō. Si sunt pecuniariæ, omnes sunt exequendę. Et hoc non habet dubium, nisi vna absorberet aliam, puta, quia post condemnationem pecuniariam superuenerit confiscatio bonorum: nam eo casu, statim secuta confiscatione confusæ sunt omnes condemnationes, & mulctæ pecuniariæ, præcedentes, siue inflictæ sint ex eodem delicto, siue ex diuersis. Et ideo si reus haberet gratiam à principe pro delicto, pro quo fuisset condemnatus in pœnā mortis & confiscationis bonorum non posset retineri in actu approbationis gratiæ propter condemnationem pecuniariam prius contra eum secutā. Et hoc pluries decisum fuit per senatum. Si verò sunt pœnæ corporales: tūc, Aut sunt inter se compatibiles, puta, quia ex vna sententia fuit condemnatus in amputatione mēbri, & ex alia in pœnam mortis, Et tunc omnes sunt exequendæ, ita tamē vt incipiatur à minori, sci. ab amputatione membri, & deinde inferatur vltimum supplicium, non autem è conuerso, vt videtur colligi ex glo. quæ reputatur singularis in l. omnes, in gl. fi. C. de delat. lib. 10. Aut verò sunt incompatibiles inter se, puta, quia omnes sunt capitales, & nemo potest nisi semel mori. Et tūc est in arbitrio iudicis, exequi quam pœnam velit, & ita seruat communis cōsuetudo, vt attestatur Ang. in l. nunquam plura, nu. 2. ff. de priua. delictis, & in l. 1. §. fin. ff. nil noua appe. pend. quem refert Anan. in c. fin. num. 10. de collus. deteg. Cùm enim omnes illæ pœnæ sint debitæ fisco, seu iustitiæ ad publicam vindictam, potest iudex eligere quam vult: neq; posset hoc casu iudex dare electionem reo, vt habetur in l. aut damnum, §. perinde, vbi glo. in verbo, Permittens, ff. de pœnis, quam glo. pro singulari cōmendat Roma sing. 131. Quæro an index. Vide quæ dixi suprà, q. 85. ver. Solet etiam. Et ideo si quis sit cōdemnatus pro homicidio in amputatione capitis, & pro furto ad furcas, non debet fieri executio, vt prius suspendatur, deinde amputetur caput, sed iudex eligit quam pœnam vult exequi, & illa sola infertur. Si tamen essent plures condemnationes, contra aliquem in vna eadem sententia prolatæ, tunc sunt ordine suo exequendæ, prout videmus plerunq; reos forcipibus candentib. laniari, manum amputari & postea decapitari, & successiuè etiā in frusta scindi, licet tales pœnæ nō sint nisi in atrocissimis delictis imponendæ: minus enim, quàm fieri potest, sæuiendum est in humana corpora, salua tamen semper iustitia.

QVAESTIO C.

SVMMARIVM.

1 *Cadauera damnatorum an possint deponi, & sepeliri?*
2 *Et an possint dari medicis ad anatomiam faciendam?*
3 *Et an si reus mortuus sit ante executionem, debeat nihilominus eius cadauer suspendi?*
4 *Et quid faciendum sit de vestibus damnatorum?*

1 Vltimò quæro, facta executione capitali, quid faciēdum sit de cadaueribus damnatorū? Resp. de iure ciuili habemus titulum, ff. de cadaueribus punitorum, in quo habes quod nō licet ea sepelire, nisi habita licētia à principe, præsertim si sunt damnati ob crimē læsæ Maiest. De iure autem, canonico possunt corpora damnatorum sepeliri, vt est text. in c. quæsitum, 53. q. 2. Et dicit Chass. super consuet. Burg. fol. 94. post num. 5. quòd ita in Italia obseruatur, in Gallia verò seruatur Ius ciuile, Sed (vt ipse fatetur) melius faciunt Itali, quàm Galli. Hoc tamen intellige, vt fiat habita prius licentia à iudice, aliàs enim nō solent deponi, neq; tradi sepulturæ. Et ita declarant communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomes. ca. 14. delictorum, nu. 8. prout etiam seruatum fuit in sacratissimo corpore Saluatoris nostri, qui de licentia Pilati præsidis fuit à cruce depositus, & traditus sepulturæ, Io. 24. Benè verum est, quòd quandoq; condemnati propter immanitatem criminis, puta, læsæ Maiest. & etiam aggressores publicarum viarum solent, postquam suspēsi sunt, relinqui in loco patibuli, vt cæteris sint exemplo, & terrori, quod etiam teste Igneo in l. 1. §. si sibi manus, post num. 49. ff. ad Sylle. plerunq; Gallia obseruat, vt scilicet insignium latronum

num cadauera membratim diuisa, in locis, vbi frequentius grassati sunt, pendere permittantur.

2 Quærò, nunquid cadauer puniti possit dati medicis ad faciendam anatomian? Resp. Bart. in l. fin. ff. de cada. pun. posuit hãc quæstionem, & eam non decidit, sed relinquit cogitandum. Ego non reperio hoc in iure decisum, sed de consuetudine passim obseruatur, quòd dantur huiusmodi corpora medicis, habita tamen prius licẽtia à principe vel senatu. Et ita practicari attestatur Bertach. in verbo, Cadauera, num. 5. Et refert Anton. Gomes. c. 14. delictorum, in fin. quòd de anno 1550. Carolus V. Imperator perquisiuit votum. Vniuersitatis Salmaticensis, an hoc liceret facere: & Vniuersitas respondit, quòd sic.

3 Item quæro, an si reus moriatur ante executionem, debeat eius cadauer suspendi? Dixi suprà quæstion. 51. versic. Sed hic incidenter.

4 Quæro etiam, quid faciendum sit de vestibus damnatorum? Resp. Bart. in l. diuus, ff. de bon. damn. dicit, quòd debet eorum precium conuerti in expensas necessarias officij, puta, in persequendo malefactores, & huiusmodi. Ego puto in hoc seruãdum esse cõsuetudinem prouinciæ: & quid obseruetur in Francia, habes apud Boër. decis. 349. post num. 5. Apud nos autem seruatur, quòd vestes viles, quibus indutus est condemnatus, tẽpore, quo afficitur vltimo supplicio, præter eas cum quibus est honestè sepeliendus, sunt carnificis: preciosæ verò distribuuntur inter milites, siue satellites, prout etiã inter ipsos distributæ fuerũt vestes Saluatoris nostri tempore sacratissimæ suæ passionis, cuius merito nos ad cœlestia gaudia perducat, illique sit laus, & gloria in sempiterna seculorum secula, Amen, Amen.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMVS.

A.

ABIVRATIO. Abiurans hæresim euitat pœnam ignis. §. Hæresis. pag. 31. versic. 8.
Et an sit nihilominus condemnãdus ad perpetuos carceres. ibid. 32.
Et an possit hæc etiam pœna commutari, ibid.
Et an per iudicem laicum, §. fin. q. 96. vers. Quæro etiam, 363. ver. 7.
Et an abiurans euitet pœnam confiscationis bonorum, §. Hæresis. 32 ver. 8.
Et vsq; ad quod tempus permissa sit abiuratio, ibid. ver. 9.
Abolitio. Abolitio generalis siue decretum gratiosum an trahatur ad delicta futura. §. fin. q. 59. 262. v. 11.
Et an ad delicta commissa sub spe ipsius decreti, ibid. v. 12.
Et an ad crimen falsi, ibid. ver. 13.
Et an prosit carceratis, & iam condemnatis, ibid. v. 14.
Abolitio, quæ fit propter desistentiam accusatoris, an impediat, quò minus iudex in causa procedere possit, §. fin. q. 51. 230. ver. 11.
Et an eo casu opus sit noua instantia. §. fin. q. 58. 251. ver. 3.
Et an non obstante huiusmodi abolitione possit adhuc aliquis tertius accusare, ibid. v. 4.
Abolitione secuta per mortem accusatoris, an possint eius hæredes accusationem ipsam prosequi, §. fin. quæst. 51. pag. 230. ver. 9.
Et an eo casu possit iudex processum perficere, ibid.
Et an possit aliquis alius accusationem ipsam prosequi, ibid. ver. 10.
Abortus. Abortum procurans an sit pœna mortis puniendus. §. fin. q. 63. 296. v. 2.
Et quid si partus non erat animatus, ibid.
Absens non potest de iure communi diffinitiuè condemnari, §. fin. q. 44. in princ. 206.
Et quid si crimen iam sit liquidatum, ibid. 207. ver. 2.
Et an contra absentem recipi possint testes ad perpetuam rei memoriam. ibid.
Et an debeant eius bona annotari, ibid.
Et quid de consuetudine obseruetur, ibid. vers. 3. vide infrà, Contumax.
Absentia an possit per procuratorem allegari. §. fin. quæst. 32. pag. 176. ver. 11. & 17.
Absentia multiplex est, §. fin. q. 34. in princ. 174.
Et quid si non allegatur in specie aliqua causa absentiæ. ibid. ver. 3.
Et an allegans absentiam tenetur eam probare, ibid. ve. 4.
Absolutio. Accusatore non probante reus est absoluendus. §. fin. quæst. 62. 274. ver. 1.
Et quæ sit forma, & effectus huiusmodi absolutionis, ibid. versic. 2.
Absolutus semel de crimine non debet pro eo vlterius molestari. §. fin. q. 57. 246. v. 1.
Et quid si fuit absolutus, non quia crimen non commiserit, sed quia non fuerit probatum, ibid. ver. 2.
Et in dubio ex qua causa præsumatur absolutus, 247. v. 3.
Et quid si fuit absolutus rebus stantibus, §. fi. quæst. 61. pag. 274. ver. 1.
Et an tertius, qui primam accusationem ignorauit, possit non obstante absolutione iterum accusare. §. fin. quæst. 57. 247. ver. 4.
Et quid si primus accusator præuaricatus fuit, ibid. ver. 5.
Et quid si processum fuit per inquisitionem, ibid. ver. 7.
Et quid de iure canonico, ibid. ver. 8.
Et quid si secuta fuerit absolutio per viam dispensationis, 248. ver. 9.
Et quid si secuta fuerit in foro pœnitentiali, ibi. v. 10.
Et an absolutio secuta in foro ecclesiastico prosit coram iudice laico, ibid. ver. 11.
Absolutus de crimine an possit accusatorem suum reaccusare. §. fin. q. 14. 114. v. 14.
Accusatio quid sit. §. fin. q. 12. 103. ver. 1.
Et an sit remedium ordinarium. §. fi. q. 3. 82. v. 3. & ibid. pag. 83. ver. 6.
Et an sit actio, q. 12. 104. ver. 3.
Accusationis forma quæ sit, ibid. ver. 6.
Accusatio an debeat fieri in scriptis, ibid. ver. 7.
Et quæ in ea requiruntur, ibid. ver. 8.
Et an si omittantur, accusatio sit ipso iure nulla, ibid. pag. 105. ver. 9.
Et an locus notorius debeat per confines designari, ibi. v. 12.
Et an dies sit exprimendus in accusatione. ibi. 106. ver. 13.
Et quid si dies expressus non probetur, ibid. ver. 14.
Accusator an teneatur se subscribere, ad pœnam talionis, ibid. ver. 15. & ibi. pag. 107. v. 19.
Et quæ sit forma inscriptionis, ibid. pag. 107. ver. 16.
Et an de consuetudine subscriptio obseruetur, ibid. ver. 17.
Et quid de iure canonico, ibid. ver. 18.
Accusans de adulterio an teneatur se inscribere ad pœnam talionis, ibid. ver. 19.
Et an mulier teneatur se subscribere, ibid. pag. 198. ver. 20.
Conclusio libelli an in accusatione requiratur, ibid. ver. 21.
Plures an possint eundem in vno libello accusare. §. fin. qu. 13. 108. ver. 1.
Et an plures possint simul accusari, ibid. ver. 2.
Et an vnus possit de plurib. criminibus eodem tempore accusari. §. fin. q. 16. 117. ver. 3.
Et an separatim. §. fin. q. 13. 109. ver. 4.
Et an superse dendum sit in vno, donec super alio cognitum sit, ibid. ver. 5.
Accusare possunt omnes, qui à iure prohibiti non reperiuntur. §. fin. q. 14. 109. ver. 1.
Et quid si suam, vel suorum iniuriam prosequantur, ibid. pag. 110. ver. 2.

Accusatus de crimine an possit accusatorem suum, vel alium accusare, ibid. 112. ver. 12

Et an possit illum ciuiliter reconuenire. §. fin. q. 2. pag. 80. ver. 3.

Accusati nomen inter reos receptum quando dicatur. §. fin. quæst. 14. 113. ver. 13.

Accusare an quis possit nomine alieno, ibid. 115. v. 24.

Accusatus infamis an possit contra accusatorem infamiæ exceptionem opponere. §. fin. q. 15. 116. v. 3.

Accusatore minus idoneo existente, si pars non opponat, an processus valeat, ibid. ver. 4.

Quis in accusando præferendus sit, ibid. pag. 117. ver. 6.

Accusari an possit qui pro delicto pœnitentiam fecit. §. fi. q. 16. 118. ver. 5.

Accusare de priuato crimine an possit ille, cuius non interest, §. fin. q. 17. 119. ver. 2.

Et quid si pro tali crimine priuato imposita sit pœna pecuniaria fisco applicanda, ibid. ver. 3.

Quomodo de iure communi in iudicia accusationis sit procedendum. §. fin. q. 18. pag. 119. ver. 1.

Accusator an teneatur fideiubere de lite prosequendo, & pro expensis, ibid. 120. ver. 2.

Et an teneatur iurare de calumnia, ibid. ver. 3.

Et an teneatur simul cũ accusato carceres ingredi, ibid. v. 4.

Accusatori an sit danda copia processus. §. fin. qu. 49. pag. 215. ver. 10.

Accusatio criminalis tollitur spacio viginti annorum. §. fin. quæst. 51. 228. ver. 1.

Et si delictum sit reiterabile, quando incipiat illud tempus currere, ibid. ver. 3.

Accusatore mortuo an extinguatur iudicium criminale, ibid. 219. ver 9.

Et an ipsius hæredes, vel alius volens accusare, sit admittendus, vel possit iudex processum prosequi, vide suprà, Abolitio.

Accusato mortuo cessat criminale iudicium. §. fin. quæst. 51. pag. 230. ver. 12.

Et quid in criminibus exceptis. ibid. ver. 13.

Et quid in crimine hæresis. §. Hæresis. 34. v. 11.

Et quid in crimine læsæ Maiestatis. §. Læsæ Maiestatis. 42. ver. 16.

Et quid si agatur de pœna amissionis bonorum, vel alia pecuniaria. §. fin. q. 51. 230 ver. 14.

Et an eo casu requiratur, quòd ante mortem rei secuta fuerit declaratio criminis, ibid.

Et an accusati mortui cadauer possit decapitari, vel suspendi, vide infrà, Cadauer.

Et an hæres teneatur ex delicto defuncti, vide infrà, Hæres

Accusator, qui accusationem non probat, an sit in expensis cõdemnandus, vide infrà, Calumniator.

Accusare an quis cogi possit, vide infrà, Iudex.

Et quid si probatum sit crimen, sed non qualitas criminis in accusatione deducta. §. fi. q. 66. 292. ver. 4.

Et quid si accusator offerat se velle stare cum reo in tortura, §. fin. q. 63. 277. ver. 7.

Et quid si offerat probationem per duellum, ibi. v. 8.

Accusator desistens ab accusatione, qua pœna puniatur. §. fin. quæst. 58. 251. ver. 3.

Accusatio criminalis, & actio ciuilis quando simul concurrere possint, vide infrà, Actio.

Accusatio & inquisitio, an simul concurrere possint, & an accusatore superueniente cesset iudicium inquisitionis, vide infrà, Inquisitio.

Acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidem in criminali. §. fin. q. 54. 239. ver. 2.

Et quid si iudicium ciuile fuerit intentatum super crimine, ibid. pag. 240. ver. 3.

Actio ciuilis, & accusatio criminalis quando simul concurrere possint. §. fin. q. 2. 79. ver. 1.

Et quid si criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter, ibid. 80. ver. 2.

Et an post intentatum iudicium criminale, actor possit intentare iudicium ciuile ex diuersa causa. 80. v. 3.

Et an reus conuentus ciuiliter, possit contra actorem criminaliter agere, ibid. ver. 4.

Et quid è conuerso, an conuentus criminaliter, possit contra accusatorem intentare actionẽ ciuilem, ibid. 81. v. 5.

Et an absoluto vno iudicio, scilicet, ciuili vel criminali, possit deinde agi alia via, ibid. ver. 7.

Quomodo procedatur in delictis per viam accusationis, §. fi. quæst. 19. 111. ver. 1.

Admissio aduocati defensionis per quem concedi possit. §. fin. quæst. 94. 359. ver. 12.

Aduocatus fiscalis an si succumbat in iudicia inquisitionis, sit in expensis condemnandus, §. fin. q. 10. 102. ver. 5.

Aduocati reorum, an debeant esse præsentes eorum examini, §. fin. q. 45. 214. ver. 12.

Et an quando examinantur in tormentis, §. fin. quæst. 64. pag. 287. ver. 35.

Aduocatus an possit patrocinari pro hæretico, vide infrà, Hæresis.

Adulterium. Accusatio adulterij multipliciter proponi potest, §. Adulterium. 4. ver. 2.

Adulterium quod modis committi possit, ibid. 5. ver 2.

Et an cum meretrice nupta dicatur committi adulterium, ibid. v. 3.

Adulterium an sit crimen priuatum, ibid. ver. 4.

Adulterium an possit probari per testes singulares, §. fi. quæst. 53. 238. ver. 18.

Adulterium an possit puniri per iudicem ecclesiasticum, §. fi. quæst. 37. 193. ver. 3.

Adulterij pœna quæ sit, §. Adulterium. 5. ver. 7.

Et an habeat locum in sponsa, ibid. 7. ver. 9.

Adulterium pluries cum vna committens an dicatur plura adulteria commisisse, ibid. 7. ver. 12.

Adulter in actu adulterij deprehensus potest à patre impunè occidi, §. Homicidium. 48 v. 48.

Et an à marito, ibi. ver. 49.

Et quid si adulter sit clericus, ibid.

Et quid in sponso per verba de futuro, ibid.

Et an adulter licitè occidi possit in foro conscientiæ, ibid. ver. 50.

Et an pater, vel maritus possint alteri mandare, vt adulterum interficiat, ibid. 49. ver. 51.

Propter adulterium agi potest ad separationem thori. §. Adulterium. 7. ver. 12.

Et an teneatur eo casu maritus dotem vxori restituere, ibi. ver. 13.

Et quid si deinde compertum fuerit matrimonium fuisse nullum, ibid. 8. ver. 14.

Vxor propter Adulterium amittit dotem, ibid. ver. 15.

Et an in præiudicium patris, vel filiorum suorum, pag. 8. ver. 19.

Et an amittat etiam bona parafernalia, ibi. 8. v. 15.

Vxor an amittat dotem propter osculum, ibid. v. 16.

Et an facta separatione thori propter adulterium teneatur maritus alere vxorem, ibid. ver. 17.

Maritus sciens vxorem esse adulteram, si cum ea se carnaliter commisceat, an videatur illi adulterium remisisse, ibid. ver. 18.

INDEX.

Adulterij exceptio in causa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi possit ibid. 9.ver.19
Adulterij crimen quinquennio præscribitur, ibi. ver.20
Accusans de adulterio, an teneatur se inscribere, vide suprà, Accusatio.
Super crimine adulterij an possit fieri pax siue transactio, vide infrà. Pax.
Affectus an puniri debeat effectu non secuto, §. fin. qu 92. pag. 354 ver.1
Et quid in atrocissimis, ibid. 355.ver.2
Et quid in assassinio, §. Assassinium 10.ver.7
Et quid in homicidio, §. Homicidium 54.v.74
Et quid in veneficio, ibid. 38.ver.13
Et quid in sodomia, §. Sodomia. 71.ver.8
Et quid si non fuerit deuentum ad actum proximum, §. fi. quæst.92 356.ver.3
Affinis in causis criminalibus an possit testificari. §. fin. q.24. 140.ver.12
Alea. Alearum ludus prohibitus est, vide infrà, Ludus.
Alienatio facta à delinquente post delictum, an per fiscum rescindi possit, vide infrà, Bona.
Statutum prohibens bona alienari in forensem, vide infrà, Statutum.
Amor in delicti an excuset. §. fin. quæst. 60. 264.v.10
Animal irrationale, quod aliquod maleficium commisit, an sit morti tradendum. §. fin. q.99. 369.ver.8
Animus deliberatus ex quibus coniecturis colligi possit. §. Homicidium 38.ver.9
Annotatio bonorum quando fieri debeat, vide infrà, Bona.
Antiquitas delicti an prosit delinquenti, §. fina. quæst. 60. pag. 270. ver.32.
Aperiens, & desigillans literas alienas incidit in crimen falsi. §. Falsum. 17.v.26.
Apostata quis dicatur. §. fin. q.78. 317.ver.4.
Et an apostata admittatur ad pœnitentiam, vt hæreticus, ibid.
Monachus vagabundus, qui tamen non dimittit habitum propriæ religionis, an dicatur apostata, ibid.
Appellatio in causis criminalibus quibus casibus admittatur, §. fin. q.94 357.ver.1
Et quid si reus sit confessus, & conuictus, ibid.
Et quid in iure canonico, ibid.
Et quid si delictum sit notorium, ibid. 358.ver.2
Statutum tollens appellationem in causis criminalibus an valeat, ibid. ver.3
Appellatio vnius in causis criminalibus an prosit alteri, ibid. ver.4
In causis criminalibus quilibet potest pro condemnato appellare, ibid. ver. Regulariter.
Et an etiam clericus, ibid. ver.5
Appellatione pendente si reus decedat, an sit locus confiscationi bonorum, ibid. ver.7.
Et quid si decedat pendente tempore ad appellandum, ibid. ver.8
Arbitrium iudicis quid possit. §. fin. qu.31. ver. Arbitrio atque balia. 157
Et an iudex possit arbitrari pœnam mortis. vi. inf. Index.
Archiepiscopus delinquens à quo sit puniendus. §. fina. quæst. 35. 178.ver.12
Et an episcopus possit punire archiepiscopum delinquentē in sua diœcesi, ibid. ver.14
Arma noua quæ quis vendiderit, aut emerit, fisco applicantur. §. fin. q.79. 324.ver.3
Statutum prohibens deferri arma, quomodo sit intelligendum, §. fin. q.82. Statuto sexto. 329
Clericus arma deferens an possit per iudicem laicum spoliari & puniri. §. fin. q.36. 187.ver.26
Ascendens cum scalis de nocte ad domum alterius punitur pœna mortis. §. q. 68 297.ver.4
Ascribens sibi legatum in testamēto incidit in pœnam falsi. §. Falsum. 17.ver.27
Et quid in testamento nuncupatiuo, ibid.
Assassinus propriè quis dicatur. §. Assassinium. 9.v.2
Et an ad hoc vt quis tanquam assassinus puniri possit requiratur quòd probatum fuerit occisum fuisse Christianum, ibid. ver.2
Et an episcop. committens assassinium incidat in pœnas, ca. 1. de homicid. ibid. ver.3
Assassinij pœna quæ sit, ibid. ver.4
Assassinus an sit tutus immunitate ecclesiæ, si ad eam confugiat, ibid. ver.5.
In crimine assassinij minores probationes requiruntur, quàm in alijs criminibus, ibid. 10.ver.6
In crimine Assassinij an puniatur affectus etiam nō secuto effectu, ibid. ver.7
Clericus Assassinus an possit à iudice laico puniri. §. fin. q. 36. 188.ver.29
Et an hoc casu requiratur solennis degradatio, ibi. v.30
Et an sententia declaratoria, ibid. ver.31
Et an talis clericus Assassinus sit tradendus curiæ seculari non expectata incorrigibilitate, ibid. ver.32
Assistens maleficio an dicatur præstare auxilium, §. fin. q.90. 353.ver.8.
Auxilium præstans malefico an sit puniendus eadem pœna, qua principalis, §. fin. q.90. 351.ver.1
Et quid si delictum fuerit animo deliberato paratum ibi. 352.ver.2
Et an præstans auxilium post maleficium dicatur propriè Auxiliator, ibid.
Et an in inquisitione expressè sit facienda mentio de auxilio, ibid. ver.3
Et quando sunt plures duobus, an sufficiat dicere in inquisitione, quòd alter alteri auxilium præstitit, ib. 353. v.4
Et an requiratur, quòd dicatur in specie, quòd præstiterint auxilium assistendo, ibi. ver.5
Et an priusquam procedi possit de auxilio, necesse sit, quòd constet de principali delinquente, ibi. ver.6
Et an si delinquens aliàs fuisset delictum commissurus, debeat auxiliator mitius puniri, ibid. v.7

B.

Bannitus an possit de iure communi impunè offendi, §. Homicidium. 49.ver.52
Statutum permittens Bannitum impunè offendi an valeat, vide infrà, Statutum.
Bannitus in contumaciam an dicatur bannitus ex maleficio. §. fin. q.71. 304.ver.5
Et an sit infamis. ibid.
Bannitus an possit esse testis, ibid. v.6
Bannitus an amittat patriam potestatem, ibi. 305.v.7
Bannitus an possit testari, & capere ex testamento, ibi. v.8
Bannitus an efficiatur seruus pœnæ, ibid. ver.10
Bannitus ab vna ciuitate an censeatur etiam bannitus ab alijs cum ea fœderatis, ibid. v.11.
Banniti huius temporis an æquiparentur deportatis, vel relegatis, ibid. ver.12
Bannitus frangens fines exilij qua pœna puniatur, ibid. pag. 306. ver.13
Bannitus arbitrio iudicis, an eo mortuo, vel ab officio recedente, sit liberatus, ibid. ver.14
Bannitus semel an iterum possit accusari, & banniri. §. fi. q.16 117.v.4

Et

Et an eo casu possit soper procuratorem defendere.§.fin.q. 32. 167.ver.12
Et an ei concedi debeat saluus conductus, ibid. v.13
Bannitus an dicatur vagabundus,§.fi.q.39. 203.ver.9
Bannitus & condemnatus in contumaciam, an ex eo solo poterit sine aliis indiciis torqueri.§.fi.q.64.pag.281. v.11
Bannitus & condemnatus in contumaciam, si veniat in fortiam officialis, an statim sit contra eum facienda executio condemnationis,§.fi.q.96. 362.ver.3
Et an eo casu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis,ibid. 343.ver.4
Et quid si bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere,ibid. ver.5
Et an sit ad nouas defensiones admittendus. §.fin.qu.94. 359.ver.12.
Et an possit iudex exequi sententiam contra bannitum, qui per vim conductus fuerit in eius territorium.§.fi.q.95 343.ver.6
Bancaria,vide infrà,Iudex.
Bladum emens causa reuendendi punitur in 20. aureis.§.fin. quæst.80 325.ver.2
Statutum quod Blada non conducantur extra territorium, vide infrà,Statutum.
Blasphemia quid sit,§.Blasphemia. 10.ver.1
Et an dicere, Al dispeto di Dio, sit blasphemia, ibid.pag.11. ver.2
Blasphemiæ pœna quæ sit,ibid. ver.3
Et an in crimine blasphemiæ admittatur repulsa testium, ibid. ver.4
Et an blasphemans per iracundiam excusetur,ib.pa.12.v.6
Et an consuetudo prouinciæ blasphemantem excuset. ibid. ver.7
Bona delinquentis annotari debent. §.fi.q.44. 207.v.2
Et quid de consuetudine seruetur,ibid. v.3
Et an si reus intra annum compareat, recuperet bona annotata,ibi. 208.v.5
Et an eo casu teneatur probare innocentiam suam,pag.209 ver.6.
Bonorum confiscatio in quibus casibus locum habeat.§.fin.qu. 78 316.ver.1
Et an dispositio auth.bona damnatorum corrigat iura antiqua, per quæ est imposita bonorum confiscatio,ibi.
Et an dispositio auth.bona damnatorum corrigat dispositionem auth.incestas.§.Incestas. 55.ver.2
Bona prohibita alienari an veniant in confiscatione bonorum, §.fin.q.78. 318.ver.10
Et quid si non sit expressum fidei commissum in casum alienationis,ibi.
Et quid si prohibitio facta sit ad tempus fauore ipsius prohibiti,ibid.
Bona alienata per delinquentem post delictum commissum an veniant in confiscatione bonorum, ib. pag. 320.v.16.
Et quid si fraus interuenit, ibid.
Et quomodo probetur fraus,ibid. ver.17
Et quid si ex eo delicto non sit imposita ipso iure bonorum confiscatio,ibid. ver.18
Et quid si alienatio facta sit post accusationem ibi. v.19
Et quid si facta sit post sententiam,ibid. ver.20
Et quid si reperiatur precium bonorum venditorum in bonis confiscatis, an possit emptor molestari,ibid.pag.321. ver.22
Et an in confiscatione veniant bona post sententiam acquisita,ibid. ver.24
Et an sententia confiscationis trahatur ad bona sita extra territorium,ibid. 323.ver.27
Et quid in bonis mobilibus,ibid.
Bona delinquentis an sint fisco tacitè hypothecata, ibid. pag. 323. ver.32
Bona vacantia ad fiscum pertinent, & an eo casu teneatur fiscus legatariis, & creditoribus satisfacere, vt de infrà, Fiscus.
Bona pro quibus quis tacitè accommodat fidem defuncto, de eis restituendis alicui incapaci, fisco applicantur,§.fin.qu.79. 324.ver.7

C.

Cadauer delinquentis, qui ante sententiam vel executionem mortuus est, an debeat decapitari, vel suspendi, §.fi. q.51. 231.ver.15
Cadauera damnatorum an possint sepeliri sine licentia, §.fin. q.100. 370.ver.1
Et an possint dari medicis ad faciendam anatomiam, ibid. 371. ver.2
Calumniator an sit in expensis condemnandus, §.fin.qu. 62. 274. ver.4
Et an eo ipso quod accusator non probat accusationem, præsumatur,ibid. 275.ver.6
Et an iuramentum calumniæ excuset ab hac præsumptione,ibid. ver.7
Et quid si reus accusatorem interroget, an velit vti querela,ibid.
Et an si accusator habet pro se famam, vel alia indicia, excusetur à calumnia,ibid. 276.ver.8
Calumniator an possit ex eodem processu condemnari an autē nouo processu opus sit, ibid. ver.9
Aduocatus fiscalis denunciator, & instigator an sint propter calumniam in expensis condemnandi, vide in suis locis.
Camera fiscalis, vide infrà, Fiscus.
Captura an statim contra reum concedi possit porrecta accusatione, an autem legitima debeant indicia præcedere, §. fin.q.28. 146.ver.2
Capturam an præcedere debeat commissio iudicis,ib.147.v.7
Captum an committi possit parti offensæ,ibi. 148.v.8
Familia officialis an possit detinendum, si resistat, impunè interficere,§.fin.q.29. 148.ver.1
Capiens delinquentem recuperare potest à fisco omne id, quod expendit in eo capiendo,ibid. 149.ver.7
Delinquens si fugiat in aliam iurisdictionem, an in ea capi possit à Familia eum insequente,ibid. ver.10
Delinquens qui ad ecclesiam confugit, non est ab ea violenter extrahendus,§.fin.q.30. 150.v.1
Et quid si sit iuxta ecclesiam per 40.passus,ibi. v.2
Et quid si aufugerit in palatium episcopi,ibid. 151.v.3
Et quid si ecclesia nondum sit consecrata,ibid. v.4
Et quid si sit interdicta,ibid. ver.5
Et quid si sit destructa,ibid. ver.6
Et quid si quis delinquat in vna ecclesia, & confugiat in aliam.ibi.ver.Sed quid si aliquis. 153
Et quid in oratoriis priuatis,ibid. 151.ver.7
Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate,ibid. ver.8
Et an raptores virginum,ibid. 152.ver.10
Et an homicida proditorius,ibid. ver.11
Et an homicida animo deliberato, ibid. ver.12
Et an ille, qui ex insidiis alium interfecit. 153.v.13
Et an fures,ibid. ver.14
Et an illi, qui in ecclesia delinquunt,ibid, ver.15
Et an clerici ibid. ver.16
Et an Iudæi, ibid. 154.ver.17
Et an excommunicati,ibid. ver.18

Et quid si delinquens iam insequente familia à locis prophanis,in ecclesiam se receperit ver.19
Et an possit iudex secularis propria auctoritate delinquentem ab ecclesia extrahere.ibi. ver.20
Et an possit ponere custodes, vt delinquentem in ecclesia obsidant,ibid. ver.21
Et an immunitas ecclesiæ prosit reus iam condemnatis, ibi. 155.ver.22
Et an delinquens extractus ab ecclesia possit puniri corporaliter,ibid. ver.23
Delinquens confugiens ad sacerdotem portantem sacram eucharistiam an possit capi,ibi. ver.24
Delinquens an possit extrahi à scholis,ibid. v.25
Et an à domibus Cardinalium,ibid. ver.26
Et an à statuis Principum, ibid. ver.27
Clericus an possit capi per laicum,vide infrà.Cleric.
Capi reus an possit pendente termine citationis. §.fina. quæst. 31 163.ver.25
Carcer. Reus in quibus casibus sit in carcerem coniiciendus, §.fin.q.46. 216.ver.1
Et quid si à carceratione appellet,ibid. ver.2
Carceris fabricatio ad quem pertineat,ibid. ver.3
Custos carceris tenetur singulo mense notã carceratorum iudici deferre,ibid. ver.4
Quid facere debeat custos carceris, si aliquis ex carceratis moriatur,ibid. ver.5
Carceratus si ex carcere aufugiat,an habeatur pro confesso,§.fi. 131.ver.25
Et quid ^ non erat iustè detentus,ibid.
Et quid in eo,qui aufugit è carcere priuato,ib. 132.v.27
Et quid si carceratus aufugiat ostio existente aperto, ibi.
Et quid si post fugam statim ad carceres reuertatur, ibid. ver.28
Carcer an dicatur species torturæ, & an confessio facta in carcere dicatur extorta metu tormentorum, §.fina. qu.64 286.ver.32
Carcer priuatus prohibitus est sub pœna capitis.§.fi. quæst. 68 300.ver.32
Et quid si captus sit ex iusta causa,ibid.
Et an Cardinalibus licitum sit tenere priuatum carcerem, ibid.
Carceratus an possit contrahere,§.fi.q.46. 117.v.6
Carceratus in vno loco an possit in alio condemnari,§.fina.qu. 34 175.ver.7
Carceris perpetui pœna apud laicos non est in vsu, sed tantum apud ecclesiasticos,§.fin.q.70 303.ver.4
Cardinalis si delinquat.Papa est eius iudex competens.§.fin. quæst.35 178.ver.10
Papa solus an possit deponere Cardinalem sine consensu collegij,ibid. ver.11
Cardinalis si obuium habeat condemnatum, qui ad supplicium ducitur,an possit eum liberare.§.fina. quæst.98 pag.367. ver.5
Cardinalibus an licitum sit tenere priuatum carcerem,§.fin. quæst.68. 300.ver.32
Cardinaliũ domus an gaudeant priuilegio, vt in eis capi nemo possit,§.fin.qu.30. 155.ver.26
Cardinalem offendens an dicatur committere crimen læsæ Maiestatis,§.Læsæ Maiest. 60.ver.4
Cardinalem offendens est excõmunicatus,§.fi.q.77.pag.314 ver.21. & 23
Contra Cardinales an requiratur maior numerus testium,quã contra alios,§.fin.q.66. 293.ver.5
Carnifex.Iudex an possit aliquem cogere, vt carnificis officiũ exerceat,§.fin.q.99. 368.ver.4
Castrans seipsum,vel castrari faciens punitur pœna mortis, §.fin.q.68. 297.ver.7
Casus.Homicidium casu commissum quando dicatur. §. Homicidium. 36.ver.2
Causa quando dicatur ciuilis,& quando criminalis, §.fi.qu.1. in princ. 77.ver.1
Et quid si agatur ad pœnam extraordinariam,ibi.pag.79. ver.3
Et quid si nulla præcedat accusatio,ibid. ver. 4
Et quid si agatur per viam exceptionis.§.fina.q.19.pag.121 ver.2
Causæ criminales an possint delegari, §.fina. quæst. 42. pag. 204. ver.1
Causa an sit exprimenda in sententijs criminalibus,§.fi.q. 93. 356.ver.2
Et quid quando iudex minuit pœnam à lege vel statuto impositam,§.fi.q.85 343.ver.11
Causa qualibet etiam iniusta excusat à dolo, & à pœna. §.fin. q.60. 268.ver.22
Causa an sit exprimenda in citatione, vide infrà,Citatio.
Cautio iuratoria interponitur,quando reus detentus fideiussorem inuenire non potest,§.fi.q.46. 218.v.14
Et quomodo probetur, quòd quis non reperit fideiussorem, ibid. 219.ver.15
Viri illustres an sint relaxandi absq; fideiussione cum sola iuratoria cautione,ibid. ver.16
Cautio de non offendendo,vide infrà,Fideiussio.
Cedere bonis an possit reus in causa criminali pecunialiter cõdemnatus.§.fin.q.95. 361.ver.5
Citatio.Citari debet reus ante omnia in causis criminalibus.§.fi.q.31.in princ. 156.v.1
Et quid si princeps procedat contra subditum, ibi. v.2
Et quid in sententia declaratoria censuræ,ibi. v.3
Citatio in causis criminalibus an fieri debeat de speciali commissione iudicis,ibid. ver.4
Et an in citatione sit exprimenda causa,propter quam reus citatur,ibid. ver.5
Et an in citatione possit apponi pœna, ibidem.pag.157. ver.6
Et an in citatione inseri debet totus tenor libelli,ib. v.7
Citatio qualiter reo intimari debeat,ibid. 161. ver.15
Et an sufficiat, quòd intimetur ad domum,ibid.
Et an requiratur, quòd prius facta sit perquisitio rei citandi per ciuitatem,ibid. ver.17
Et an sit reo danda copia citationis,ibid. 162.ver.18
Iudex an possit citare subditum suum extra territorium, ibid. ver.19
Et quid si degat sub alio præside prouinciæ. ver.20
Vagabundus quomodo citari debeat,ibid. ver.21
Vna citatio an in causis criminalibus sufficiat. ibi. v.22
Citatio peremptoria in criminalibus,an requiratur, ibi.pag. 163.ver.23
Fiscus & accusator,an in causis criminalibus citari debeat. ibid. ver.14
Et an promotor inquisitionis,siue instigator.§.fi.quæst.10 101.ver.4
Reus an sit citandus,quando crimen est notorium, §.fina. quæst.9. 99.ver.4
Et an regulariter reus sit citandus, quando contra eum assumuntur indicia,§.fin.q.11 102.ver.2
Et an pars offensa,ibid. 103.ver.3
Reus contumax an sit citandus ad sententiam, §.fin.q.44. 210.ver.13
Ciuile iudicium quando dicatur.§.fin.q.1. 78.ver.2
Ciuilis actio, vide suprà, Actio.

Ciuitas quando delinquere possit, & puniri, vide infrà, Vniuersitas.

Ciuitas exigens ab aliquo pedagia pro rebus suis, incidit in pœnam interdicti, §. fi. q. 76. 311. v. 2

Ciuitas aliquid committens contra episcopum, incidit in pœnam interdicti, ibid. ver. 3

Et an requiratur, quòd sit proprius episcopus, ibid.

Et an cessante detentione episco. cesset interdictum, ibi.

Clausula, super quibus omnibus, & singulis, &c. quid importet, §. fin. q. 13 160. ver. 13

Clausula, Quatenus petis, &c. quid operetur. §. fi. quæst. 12. pag. 108. ver. 21

Clausula, saluo & reseruato, &c. quid operetur. §. fi. quæst. 93. 358. ver. 5

Clericus pro delictis per eum commissis non potest puniri nisi à iudice ecclesiastico, §. fi. q. 36. 181. ver. 1

Et an hoc priuilegium sit de iure diuino, ibid. ver. 2

Et an valeat consuetudo, quòd clerici possint conueniri coram laico, ibid. ver. 3

Et an possit clericus huic priuilegio renunciare, ibi. v. 4

Clericus citatus à iudice seculari, an teneatur comparere, & allegare suum priuilegium, ibid. ver. 5

Clericus an possit pro crimine reconueniri coram iudice laico, ibid. 182. ver. 6

Clericus illegitimè natus an gaudeat fori priuilegio, ib. ver. 7

Clericus coniugatus an gaudeat priuilegio fori, ibi. v. 8

Et quid si sit bigamus, ibid. ver. 9

Et quid si vnicam tantum vxorē duxit, sed illam post adulterium commissum carnaliter cognouit, ibi. ver. 10

Et quid si post delictum effectus fuit bigamus. 18 . v. 11

Clericus coniugatus, qui non abstinet à negociationibus, & armis, an gaudeat priuilegio fori, ibi. ver. 12

Clericus coniugatus non incedens in habitu, & tonsura, an gaudeat priuilegio fori, ibid. ver. 13

Et quis sit habitus & tonsura clericalis, ibid. v. 14

Et quid si clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu & tonsura, illum post delictum reassumpserit, ibid. ver. 15

Et quid si reassumat tonsuram post condemnationem, ibidem. ver. 16

Et quid si clericus non deferat tonsuram, quia non habeat capilles, ibid. 184. ver. 17

Cler. coniugatus an mortua vxore recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis competentia, ibi. v. 18

Clericus non deferens habitum an perdat priuilegium fori priusquam sit ter monitus, ibid. ver. 19

Et quid si facta sit generalis monitio in synodo, v. 20

Quis iudex cognoscat super exceptione clericatus, ecclesiasticus an laicus, ibid. ver. 21

Et quid si controuersia sit super habitu & tonsura, ibidem 185. ver. 22

Clericus non deferens habitum & tonsuram, & immiscens se enormitatibus nunquid amittat priuil. fori, ibi. v. 23

Et quid in clerico incedente in habitu, & tonsura, ibi. pag. 186. ver. 24

Clericus factus officialis à principe, si delinquat in officio, an possit ab eo puniri, ibid. 187. ver. 25

Clericus repertus cum armis an possit à iudice laico puniri, ibid. ver. 26

Clericus committens crimen læsæ Maiestatis contra princ. secularem, an possit ab eo puniri, ibi. v. 27

Clericus deponens falsum testimonium coram iudice laico, an possit ab eo puniri, §. fi. q. 38. 196. ver. 14

Clericus imputatus de assassinio an possit per iudicem secularem puniri, §. fin. qu. 36. 188. ver. 29

Et an hoc casu requiratur solemnis degradatio, ibidem ver. 30.

Et an requiratur sententia declaratoria, ibi. ver. 31.

Et an talis cler. assassinus sit tradendus curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate, ibi. ver. 32

Clericus incorrigibilis an possit puniri per iudicem secularem ibid. ver. 33

Et an super incorrigibilitate requiratur sententia declaratoria, ibid. 189. ver. 34

Iudex secularis an possit punire clericum, qui non sit prius degradatus, & traditus curiæ seculari, ibid. v. 35

Clericus pro quibus criminibus sit degradandus, ibid. 36

Clericus non incorrigibilis an sit tradendus curiæ seculari, ib. ver. 37.

Et an propter contumeliam illatam suo episcopo, ibid. v. 38

Et an propter crimen falsi, ibid. 190. ver. 39

Et an pro enormi homicidio, ibid. v. 40

Et an pro crimine læsæ Maiestatis, ibid. ver. 41

Iudex secularis, cui traditus est clericus, an possit illum punire corporaliter, ibid. ver. 42

Ille, qui post delictum facit se clericum vel monachum, an gaudeat priuilegio fori, ibid. ver. 43

Et quid si suscepit clericatum in fraudem, ib. 191. v. 44

Et an in dubio præsumatur suscepisse in fraudem, ibidem. ver. 44

Si in eodem delicto interuenerunt clerici, & laici, an omnes sint ad iudicem ecclesiasticum remittendi, ibid. v. 46

Clerici quomodo sint ad iudicem ecclesiasticum remittendi, ibi 192. ver. 48.

Clericus an possit accusare, §. fi. q. 14. 110. v. 3.

Clericus an possit accusari à laico, vide infrà, Laicus.

Clericus an possit in causis criminalibus testificari. §. fin. qu. 24. 139. ver. 8

Et quid si protestetur, quòd non vult reum puniri in pœnam sanguinis, ibid. ver. 9

Clericus testis vacillans vel suspectus potest torqueri, §. fin. q. 25. 142. ver. 5

Clericus de crimine imputatus potest torqueri. §. fi. q. 64. pag. 284. ver. 24

Et quid in presbyteris, ibi.

Et quid si clericus non sit de crimine diffamatus, ibi.

Et an possit torqueri à iudice vel ministris laicis, ibidem ver. 25

Clericus an possit pro crimine personaliter detineri, §. fin. qu. 28. 127. ver. 5

Et an à iudice seculari, ibid. ver. 6

Clericus delinquens si ad ecclesiam confugiat, an possit ab ea extrahi, §. fi. q. 30. 153. ver. 16

Clericus an possit esse delegatus principis laici in causis criminalibus, §. fi. q. 41. 205. ver. 9

Confessio clerici facta coram iudice laico, an faciat contra eum indicium ad torturam, §. final. quæst. 21. 133. v. 34

Clerici an puniantur pœna fustigationis, fi. q. 70. 303. ver. 2

Et an pœna perpetui carceris, ibid. ver. 4

Et an pœna triremi, ibid. ver. 5

Et an pœna detrusionis in monasterium, ibi. ver. 6

Et an pœna exilij, §. fi. q. 67. 295. ver. 9

Et an ponantur in gabia. fi. q. 70. 303. v. 7

Clericus delinquens si ad ecclesiam confugiat, an gaudeat eius immunitate, vide suprà, Captura.

Clericus ex quibus causis priuetur beneficio, §. fina. quæst. 73 pag. 308. ver. 8

Et quid si contrahat matrimonium, ibid.

Et an eo casu sit priuatus ipso iure, ibid.

Et quid si contrahat cum impubere, ibid. pag. 309.

Et quid si vxor ante carnalem copulam ingrediatur monasterium, ibid.
Clericus, qui per annum sustinet excommunicationem, priuatur beneficio, ibid. ver. 6.
Clericus propter periurium an priuetur beneficio, §. Periuriũ 65. ver. 4
Et an propter crimen simoniæ, §. Simonia. 70. v. 10
Clericus effectus miles secularis an amittat beneficium, §. fi. q. 73 309. ver. 6
Clericus excommunicatus an sit alendus ex fructibus beneficij, ibid. ver. 7
Clericus hæreticus ammittit ipso iure beneficia, §. Hæresis 33. ver. 16
Et an filij hæreticorum, ibid.
Clericus colludens in causa beneficiali, est beneficio priuandus, §. fi. q. 73 309. ver. 7
Clericus, qui non dicit officium, neq; incumbit horis diuinis, est beneficio priuandus, ibid.
Clericus concubinarius an sit priuandus beneficio, §. Fornicatio. 22. ver. 6
Clericus homicida an amittat beneficium ipso iure, §. Homicidium 40. ver. 20
Clericus committens delictum, propter quod possit beneficio priuari, tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti, §. fi. q. 73 300. ver. 9
Clericus non est deponendus, nisi propter graue crimen. §. fina. q. 74. 320. ver. 2
Clericorum degradatio, vide infrà, Degradatio.
Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio, §. Fornicatio 21. ver. 4. & §. Simonia 70. ver. 8
Clericum percutiens est excommun. §. fi. q. 77. 312. ver. 2
Et quid si ipsemet cler. seipsum percutiat, ibid. ver. 3
Et quid in percutiente clericum primæ tonsuræ tantum, ibid. ver. 4
Et quid in percutiente religiosum religiose viuentem qui tamen professionem non emisit, ibid. v. 5
Et quid in percutiente clericum non incedentem in habitu clericali, ib. ver. 6
Et quid si percutens clericum ignoranter, ibi. ver. 7
Et quid si aliquis volens percutere Titium laicum, percusserit Caium clericum, ibid. ver. 8
Et quid si clericus sit excommunicatus, ibid. 313. ver. 9
Et quid si sit degradatus, ibid. 313 ver. 10
Et quid in percutiente clericum causa suæ defensionis, §. Homicidium 41. ver. 29
Et quid si clericus deprehẽsus sit in adulterio, ib 48. v. 48
Et quid in percutiente clericum, qui velit aliquod delictũ committere, §. fi. q. 77. 313. v. 13
Et quid si offensio facta clerico sit leuis, ibid. ver. 14
Percutiens clericum pluribus percussionibus eodem impetu, an incidat in plures excommunicationes. §. fi. q. 84 338. ver. 2
Clerici scienter participantes cum excommunicatis sunt excommunicati, §. fi. q. 77. 313. ver. 18
Clericus an dicatur committere crimen læsæ Maiest. offendendo principem, cui est naturaliter subditus, §. læsæ Maiestatis. 60. ver. 7
Clericus an possit pro condemnato appellare, §. fin. quæst. 94. 358. ver. 5
Cogitatio an aliquo casu sit punibilis. §. fin. q. 91. 364. ver. 2
Et quid in crimine læsæ Maiestatis, & hæresis. ibid.
Coitus damnatus dicitur ille, qui à lege humana punitur, §. fornicatio. 21. ver. 5
Et an concubinatus sit à iure prohibitus, vide infrà, Concubina.
Coitus mulieris solutæ cum presbytero an sit simplex fornicatio, §. Fornicatio. 23. ver. 18
Coitus cum moniali qua pœna puniatur, ibidem 22. ver. 7
Coitus vasalli, & serui cum domina, qua pœna puniatur, ibi. 23. ver. 19.
Coitus dominæ cum seruo qua pœna puniatur, ibi. v. 20
Coitus tutoris cum pupilla qualiter puniatur, ibi. ver. 23
Coitus custodis carcerum cum carcerata qua pœna puniatur, ibidem ver. 25
Et quid si talis carcerata sit meretrix, ibi.
Coitus Iudæi cum Christiana, & è conuerso, qua pœna puniatur, ibi. ver. 26
Coitus cum animali bruto qua pœna puniatur, ibi. 24. v. 21.
Coitus cum mortua qua pœna puniatur, ibi. ver. 28
Coitus mulierum inter se qua pœna puniatur, ibid. 06
Coitus commissi per vim grauius puniuntur, ibidem 25. ver. 32
Collegium an possit delinquere, & puniri, vide infrà, Vniuersitas.
Collusio. Colludens super beneficio illud amittit, vide suprà, Clericus.
Commentariensis, vide infrà, Custos carcerum
Compater an possit accusare de morte compatris, §. fin. qu. 14. 115. ver. 25
Compellens aliquem ad testandum, qua pœna puniatur. §. fi. q. 83. 315. ver. 5
Conatus, vide suprà, Affectus.
Conclusio libelli in criminalibus, an requiratur, §. fina. qu. 12 108. ver. 21
Conclusio in causa an locum habeat in causis criminalibus. §. fi. q. 61 273. ver. 6
Concubina. Concubinatus an sit prohibitus de iure canonico, §. Fornicatio. 22. ver. 6.
Et an de iure ciuili, ibi.
Clericus concubinarius an priuetur beneficio, ibi.
Tenens eodem tempore vxorem, & concubinam, vel duas concubinas, efficitur infamis, ibid.
Ad hoc vt dicatur concubinatus, plura requiruntur, ibid. ver. 10.
Crimen concubinatus an sit communis fori, §. fi. q. 37. 193. v. 4
Et an concubina sacerdotis possit puniri per iudicem laicũ, ibidem.
Condemnatus de crimine an possit accusare, §. fina. quæst. 14. pag. 114 ver. 15
Condemnatus in quibus casibus possit ipsius condemnationis executionem differre, vel impedire, §. fin. q. 97. & 78. per totum. 365 & 366. & 357
Et quid si reus accuset alium de aliquo crimine, §. fi. qu. 97 365. ver. 2
Et quid si velit peccata sua confiteri, ib. ver. 4
Et quid si dum ducitur ad supplicium, amplectatur sacerdotem portantem sacram eucharistiam, §. fina. quæst. 98 366. ver. 3
Et quid si ipse sumpserit sanctissimum sacramentum, ibidem 366. ver. 3
Et quid si confugiat ad ecclesiam, vide suprà, Captura.
Et quid si obuiũ habeat Cardinalem, vide sup. Cardinalis.
Et quid si dicat se prius, quàm delinqueret, fecisse votum ingrediendi religionem, §. fi. q. 98. 366. ver. 4
Et quid si meretrix petat illum sibi dari in maritum ibid. 367. ver. 6
Et quid si post condemnationem effectus sit furiosus, vide infrà, Furor.
Et quid si post sententiam appareat de eius innocentia, §. fi. q. 98 307. ver. 8

Et quid si in actu executionis frangatur laqueus, ibi. ver.9
Condemnato capitaliter an sit dandum eucharistiæ sacramentum, §.fi.q.99 368.ver.3
Condemnati ad ignem an sint viui comburendi, ibidem. 369. ver.7
Condemnatus pluribus pœnis quomodo sit puniendus, ibidem ver.9
Condemnatorum cadauera, & vestes, vide suprà, Cadauer, Et infrà, Vestes.
Condemnato in amputatione manus, quæ manus sit amputanda, §.fi.q.69 302.ver.4
Et quid si habeat vnam manum bonam, & aliam aridam, ibidem
Et quid si non habeat nisi vnam manum, ibi. ver.5
Condemnato in pœnam pecuniariam in causa criminali an detur dilatio ad soluendum, §.fi.qu.95 360.v.1
Condemnatus in pœna pecuniaria, si non habet modum soluendi, an luere debeat in corpore, ibi. ver.2
Et quid si non deliquit in fraudem legis, ibid. ver.3
Et an id seruandum sit etiam contra officiales, in eorum syndicatu, ibi.
Et quid si pars, cui pœna in parte vel in totum est applicanda, nolit consentire, ibi. 361.ver.4
Et quid si condemnatus afferat cedere bonis, ibi. ver.5
Et quid si deficiat solummodo in vno nummo, ibidem ver.6
Et quid si condemnatus sit soluendo, mallit tamen subire pœnam corporalem, ibid. ver.7
Et an etiam mulcta commutari debeat in pœnam corporalem, ibid. ver.8
Condemnato mortuo, an sit exequenda condemnatio, vide suprà, Cadauer.
Et an sit locus bonorum confiscationi, vide suprà, Accusatio.
Et quid si condemnatus decedat pendente appellatione, §.fi.q.94 358.v.7
Et quid si decedat pendente tempore ad appellandum, ibid. ver.8
Condemnatus publico iudicio an efficiatur infamis, §.fi.q. 72. 307.ver.3
Et quid si processum fuerit per viam inquisitionis, ibidem
Condemnatus ad mortem an possit testari, §.fi.quæst.96.364 ver.11.
Confessio. Quomodo procedatur in delictis per viam confessionis, §.fi.q.19. 122.ver.4
Confessio extraiudicalis an faciat indicium ad torturam, §.fi. q.21 132.ver.31
Et an confessio facta coram iudice incompetenti, ibid. pag. 133 ver.32
Et an confessio clerici facta coram iudice laico, ibidem ver.34.
Et quid si confessus coram iudice incompetenti confessionem illam deinde reuocet coram iudice competenti, ibidem ver.33
Confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, an faciat indicium ad torturam, ib. 134.ver.35
Confessio facta in tormentis, & deinde reuocata, an faciat nouum indicium ad torturam, ibi. ver.36
Confessio extraiudicialis non sufficit ad probationem delicti, §.fi.q.55. 240.ver.1
Confessio facta corā iudice incompetenti, valet tantum vt extraiudicialis, ibid. ver.3
Et quid si tales confessiones factæ fuerint parte præsente, & acceptante, ibid. 241.ver.4.
Confessio delicti facta extra causam de qua principaliter agitur, an operetur, vt confessus possit ex eo puniri, ib. ver.6
Confessio extorta à iudice cum permissione impunitatis, an sufficiat ad condemnandum, ibid. ver.7
Et an iudex ad eruendam veritatem possit talem impunitatem reo permittere, ibi. ver.8
Et an teneatur illam obseruare, ibid. ver.9
Confessio delicti, vbi de ipso delicto non constat, non sufficit ad condemnandum, ibid. 242.ver.10
Et quomodo hoc casu dicatur constare de delicto, ibi. ver.11.
Confessio facta à minore sine authoritate curatoris an valeat, ibid. 243.ver.12
Confessio facta super processu formato, per iudicem ordine iuris non seruato, an sufficiat ad condemnandum, ibidem ver.13
Et quid si nō sponte facta sit, sed in tormentis, ib. 244.v.14
Confessio facta cum aliqua qualitate adiecta, an possit scindi contra ipsum confitentem, ibid. ver.15
Et an ex tali confessione possit reus ad mortem condemnari, ibid. ver.16
Confessus si velit confessionem reuocare, & probare contrariū, an sit audiendus, ibid. 345.ver.18
Confessio facta in tormentis non sufficit ad condemnandum, nisi reus extra tormenta illam ratificet, §.final.quæst. 64. 288.ver.40.
Et quando fieri debeat huiusmodi ratificatio, ibi. ver.41
Et in quo loco, ibid. 289.ver.42
Et an sint adhibendi testes, ibid.
Confessio sponte facta etiam non reiterata sufficit ad condemnandum, §.fi.q.61 291.ver.1
Confesso dandus est terminus defensionis, ibid. & qu. 64. pag. 299. ver.44
Confessus an possit appellare, vide suprà, Appellatio.
Confessus crimen, an possit de socijs, & complicibus interrogari, §.q.21. 127.ver.4.
Confessus sponte crimen, an sit mitius puniendus, §.fi. qu.60. 271.ver.34
Confessus crimen an possit interrogari de his, de quibus contra eum nulla sunt indicia, §.fin.q.64. 289.ver.45
Confessio facta in carcere, an dicatur extorta metu tormentorum, ibi. 286.ver.32
Confessio procuratoris facta in iudicio ciuili, an præiudicet principali in iudicio criminali, §.fi.q.54.240.ver.4
Et quid in confessione ipsiusmet prin. ibid. ver.5
Confiscatio bonorum, vide suprà, Bona.
Confugiens ad ecclesiam, vide suprà, Captum.
Coniunctio sanguinis inter delinquentes, an prosit ad minuendam pœnam, §.fin.q.60. 272.ver.36
Consensus in delictis quomodo puniatur, §. fin.quæst.87.348 ver.4
Consiliarius. Offendens consiliarium principis an dicatur committere crimen læsæ Maiestatis, §. læsæ Maiestatis. 60.ver.5.
Consilium dans alicui vt delinquat, qua pœna sit puniendus, §.fi.q.88 349.ver.1
Consuetudo, vt clerici possint coram iudicibus secularibus conueniri, an valeat, §.fin.36 181.ver.3
Consuetudo, quòd doctores torqueantur, an valeat, § quæst.64. 282.ver.16
Contumacia an sit delictum, §.1. 4.ver.12
Et an bannitus ex contumacia dicatur bannitus ex maleficio, ibid.
Contumacia habens annexum contemptum iudicis dicitur delictum, & potest criminaliter puniri, ibid.
Quibus modis contra contumaces procedatur, §.fin.q.44. per totum. 206

Contumax an possit diffinitiuè etiam ad mortem condemnari. vide suprà, Absens.
Contumacia rei absentis an accusari debeat, §.fin.quæst.44. 209.ver.7
Et an requiratur declaratio iudicis super ipsa contumacia, ibi. ver.8
Reus contumax an sit citandus ad allegandum, ibidem. ver.9
Et an vltra contumaciam requiratur etiam, quòd sit per probationes conuictus, ibi. 210.ver.10
Reus Contumax an possit contra fictam confessionem à statuto inductam aliquid probare, ibi. ver.11
Reus Contumax an sit citandus ad sententiam, ibi. v.13
Reus Contumax an possit statim lapso termino peremptorio condemnari, ibid. ver.14
Quæ sit forma sententiæ, quæ contra contumacem profertur, ibi. 211.ver.15
Reo contumaci non est danda copia processus, §.fin.qu.49. pag.224 ver.6
Et quid si ex pluribus reis aliqui sint contumaces, & aliqui comparuerint, ibid. 225.ver.7
Contrectatio rei in aliquo loco, an faciat oriri nouam actionē furti, §.fi.q.38. 197.v.16
Conuersatio assidua in aliquo loco, an operetur, vt quis ibi puniri possit pro delictis alibi commissis, §.fin.quæst.39. 202. ver.6.
Conuictus de crimine debet condemnari, §.qu.66. 292.ver.1
Conuictus de delicto, sed non de qualitate delicti, an sit in totum absoluendus, ibid. 293.ver.4
Conuictus in criminalibus an appellare possit, vide supr. Appellatio.
Conuictus torqueri non debet, §.fi.q.64. 279.ver.5
Et an si fuerit tortus, & perstiterit in negatiua, possit in aliquo condemnari, ibid. 288.ver.38
Copia processus in causis criminalibus reo est decernenda, §.fi. quæst.49 224.ver.1
Et quid si procedatur per viam inquisitionis, ibi. v.2
Et quid in crimine hæresis, ibid. ver.3
Et quid si reus sit deprehensus in flagranti crimine, §.final. quæst.8 98.ver.3
Et quid si crimen sit notorium, §.fi.q.9. 100.ver.7
Et quid si pars copiam indiciorum non petat, §.fin.qu.49. 224.ver.4
Et quid si illam petat priusquàm examini respondeat, §.fi. quæst.45. 213.ver.8
Et quid si illam petat priusquam torqueatur, §.fin.quæst. 64. 285.ver.28
Et an pars petens copiam processus teneatur exprimere causam, §.fi.q.49. 224.v.5
Et an reo contumaci danda sit copia processus, vide suprà. Contumax.
Et an sit danda reo copia allegationum, §. final, quæst.49. pag.225. ver.9
Et an etiam accusatori danda sit copia processus, ibi. v.10
Et quid in processu, qui sit super inquisitione generali, ibidem. ver.11
Et an sit danda reo copia indiciorum assumptorum super fama, §.fi.q.6. 93.ver.23
Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum, §.fi. quæst.25. 143.v.10
Correctio, seu castigatio leuis quibus personis permissa sit, §.fi. quæst.56. 245.ver.2
Et an mariti in vxorem, ibid.
Et an magistri in discipulum, ibid.
Crimen. Crimina quæ dicantur publica, priuata, leuia, grauia, & c. vide infrà, Delictum.
Criminalis causa quæ dicatur, vide suprà, Causa.
Crimen notorium, quando dicatur, vide infrà, Notorium.
Criminalis, & ciuilis causa quando simul concurrere possint. §.fi.q.2.per totum.79. Et vide suprà, Actio.
Criminosus an possit accusare, §.fi.q.14 111.ver.9
Et an constitutus in peccato mortali, ibi. v.10
Culpa non debet corporaliter puniri, §.fi.q.84.337. v.1
Culpa lata in adulterio an æquiparetur dolo, ibi.
Culposum homicidium quando dicatur, §. Homicidium. pag. 36 ver.13
Et quomodo puniri debeat, ibi.
Cumulatio. Causa ciuilis, & criminalis, an possint cumulari, vide suprà, Actio.
Accusatio, & inquisitio, an simul concurrere possint, vide infrà, Inquisitio.
Custos carcerum tenetur singulo mense notam carceratorum iudici deferre, vide suprà, Carcer.
Quid facere debeat Custos carceris, si aliquis ex carceratis moriatur, ibid.
Custos carceris carnaliter cognoscens mulierem carceratam, qua pœna sit puniendus, vide suprà, Coitus.
Custos carcerum an possit reum absolutum retinere pro impensis, §.fi.q.62. 274.ver.10.
Custos carceris si carcerati aufugiant, punitur pœna mortis, §.fi.q.68. 297.ver.8
Et quid si tantummodo fuit in culpa in deputando substituto, quòd fuerit negligens, ibi.

D.

DAmnum. Statutum quòd de damno dato stetur iuramento damnum passi, vide infrà, Statutum.
Damnum an quis teneatur resarcire in foro contentioso. §.fin. q.93. 274.ver.4
Et quid in foro conscientiæ, ibi. 275.ver.5
Damnatio ad bestias, & ad metallum, & ad opus metalli, hodie non est in vsu. §.fi.q.67. 294.v.7
Damnatus, vide suprà, Condemnatus.
Datio in solutum facta per delinquentem creditoribus suis valet, §.fi.q.78 321.ver.20
Declaratio an requiratur super assassinio, vide suprà, Assassinium.
Et an requiratur declaratoria, quando bona ipso iure confiscantur, §.fi.q.51 230.ver.14
Et an requiratur declaratoria super incorrigibilitate clericorum, §.fi.q.36 189.v.34
Et an super contumacia, §.fi.q.44 209.v.8
Et an super assassinio, vide suprà, Assassinium.
Decrepitus non debet torqueri, §.fi.q.64 283.v.22
Decuriones an possint torqueri, ibid. ver.20
Defensio. Defensionis necessitas excusat homicidium ab homicidij pœna, §. Homicidium 41.v.24
Et an pro defensione rerum suarum licitum sit alium interficere, ibid. ver.25
Et an pro defensione proprij honoris, ibi. ver.26
Et an pro defensione eorum, qui sunt sanguine coniuncti, ibid. ver.27
Et an pro defensione alterius extranei 28
Et quid si volens offendere sit clericus ib. ver.29
Et quid si sit Papa, vel Imperator, ibid. pag.42 v.30
Et quid si defendens modum excesserit, ibi.
Et an liceat pro sui defensione occidere alium non insultantem, quando quis se aliter defendere non potest, ibidem. ver.31
Et quid in eo, qui se interponit, vt rixantes diuidat. v.31
Et quid si insultatus posset fugiendo se saluare, ibi.32.

Quomo-

INDEX.

Quomodo probetur quod quis fecit ad sui necessariam defensionem, ibid. ver.33
Et an ex eo, quod alius contra ipsum veniat armatus, ibidem.
Et an ex minis, ibid. pag. 43
Defensio ad hoc vt excuset, debet facta esse cum moderamine inculpatæ tutelæ, ibid. 43. ver.34
Et an si excesserit modum, sit homicida puniendus pœna ordinaria, ibid.
Et an si reus negauerit se occidisse, possit deinde probare, quòd occidit ad sui defensionem, ibid. ver.35
Defensionis terminus dandus est reo antequàm condemnetur, §. fi. 49 225. v.13
Et an princeps possit illum tollere in causis criminalibus, ibi. ver.14
Et an reo capto in flagranti crimine dandus sit terminus defensionis, §. fi. q. 8. 98. ver.3
Et quid si crimen sit notorium, §. fi. q. 109. ver.4
Delegatio. Causæ criminales an possint delegari, §. fina. ibid. 204. ver.1.
Delegatus an possit causas criminales alteri delegare quæst. 41 ver.1.
Et quid si sit delegatus à principe, ibi. ver.3
Delegatus an possit procedere vsque ad vltimum supplicium, ibi. 05. ver.4
Episcopus an possit delegare laicis causas criminales clericorum, ibi. ver.5
Et an laico simul cum clerico, ib. ver.6
Et an clerico coniugato, ib. ver.7
Et quid in summo Pontifice, ibid. ver.8
Clericus an possit esse delegatus principis laici in causis criminalibus, vide suprà, Clericus.
Deliberatio animi quando in homicidio præsumatur interuenisse, vide suprà, Animus.
Delictum. Delicta publica, quæ dicantur, §. 1. 1. v.1
Et an delicta commissa in offensam Dei dicantur publica, ibid. ver.2
Et an commissa in offensam princ. ibid. 2. v.3
Et an accusatio cuiuslibet falsi instrumenti, dicatur publici iudicij. ibi. ver.4
Priuata delicta quæ dicantur, ibi. ver.5
Et an de iure canonico sit aliquod delictum priuatum, v.6.
Delicta quæ sint merè ecclesiastica, merè secularia, & quæ communia, ibidem, ver.7. & §. fina. quæst. 37. per totum, 192.
Delicta quæ sint nominata, & quæ innominata. §. 1. v.8
Delicta quæ sint leuia, quæ grauia, & quæ atrocissima, ibidem 3. ver.9
Delictum quod committitur faciendo, grauius est, quam illud, quod fit ommittendo, ibid. ver.10
Delictũ, quod committitur verbo, an dicatur propriè maleficium, ibi. ver.11
Delictum commissum fuisse, ante omnia iudici constare debet §. fi. q. 4 85. ver.1
Et quomodo dicatur constare de delicto ad effectum procedendi, ibidem ver.2
Et quid si delictum sit facti transeuntis, ibi. ver.3
Et quomodo de delicto facti permanentis, ibid. ver.4
Et quid si dubitatur, an delictum interuenerit, ibidem pag. 86. ver.5
Et quomodo debeat constare de delicto ad effectum torquendi, §. fin. q. 64 279. ver.3
Et quomodo debeat constare de delicto ad effectum condemnandi, §. fin. qu. 55. 242. ver.31. & quæst. 66. pag. 298 ver.9
Delinquens si fugiat in alienam iurisdictionem, an possit capi à familia loci delicti, eũ insequente, vide suprà, Captura.
Delinquens in vna ciuitate an possit puniri in alia ei fœderata §. fi. q. 38. 196. ver.10
Delinquens confugiens ad ecclesiam an possit inde extrahi, §. fi. q. 30. per totum 150. vide suprà, Captum
Delicta clam commissa an sint mitius punienda, §. fina. quæst. 60. 268. ver.20
Delicta plura ad eundem finem tendentia committens, an sit pluribus pœnis puniendus, §. fi. q. 84 338. v.2
Et quid si eodem tempore commissa fuerint, ibi.
Et quid stante statuto puniente vulnera, seu percussiones, ibid.
Et quid si cum eodem telo vnico ictu plura vulnera inferantur, ibi. ver.3
Et quid si delicta sint diuersi generis, ibi. 339 ver.4
Delictorum reiteratio an pœnam augere possit, ibid. ver.6
Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes in solidum, ibi. ver.7
Delicta commissa extra territorium an noceant ad aggrauandum, §. fi. q. 39 203. ver.10
Denunciatio aperit viam iudici ad inquirendum, §. fina. qu. 7 94. ver.1
Denunciare quis possit, ibi. ver.2
Dictum denunciantis an sufficiat ad inquirendum, ibidem 95 ver.3
Officiales quomodo constituantur ad denunciandum delicta, ibi. 106. v.4
Et an possint denunciare etiam delicta non notoria, ibid. ver.5
Et an teneantur etiam denunciare ea delicta, quæ sunt de iure impunita, ibid. 96. ver.6
Denunciationis forma quæ sit, ibi. ver.10
Et an in ea sint seruandæ solennitates, quæ in accusatione requiruntur, ibid. ver.11
Denunciator, qui non probat contenta in denunciatione, an sit in expensis condemnandus, ibi. 97. ver.12
Deprehensio in flagranti crimine aperit viam iudici ad inquirendum, §. fi. q. 8. ibi. ver.1
Et an faciat plenam probationem, ibi. ver.2
Et an reo deprehẽso in flagranti crimine sit dãda copia processus, & terminus defensionum, ibi. 98 ver.3
Et an requiratur sententia, ibi. ver.4
Deprehensus an dicatur, qui est testibus conuictus, licet in ipso crimine inuentus non fuerit, §. fi. q. 82. statut. 6. 330. ver. 2. & statut. 7. 332. ver.7
Descriptio bonorum delinquentis quando fieri debeat, §. fi. q. 44 208. ver.3
Dies delicti an sit exprimẽdus in accusatione, si reus id petat, §. fi. q. 12 106. ver.13
Et quid si accusator expresserit diem in accusatione, an teneatur illum probare, ibid. ver.14
Dies vel nox quomodo intelligatur, §. fin. qu. 82. statut. 9. pag. 334 ver.4
Diffamatio, vide infrà, Fama
Dilatio. Quod dilationes dari debeant in causis criminalibus, §. fi. q. 48 223. ver.2
Et an in causa adulterij dandæ sint dilationes, prout in alijs causis ibidem ver.3
Dilationes in causis criminalibus an sint vtrique parti communes, ibidem ver.4
Dilatio an danda sit reo priusquàm examini iudicis respondeat, §. fi. q. 45 212. ver.7
Doctor, Doctores an possint torqueri, §. fi. q. 64. 282, ver.16

Et

Et an valeat consuetudo, quòd torqueantur, ibid.
Doctores an possint carcerari, §. fi. q. 28. 147. ver. 4
Dolor iustus an in delictis excuset. §. fi. q. 60. 267. ver. 19
Dolus. Dolosũ homicidiũ quod dicatur. §. Homicidiũ. 37. v. 7
Qualibet causa etiã iniusta excusat à dolo. §. fi. q. 60. 268. v. 22
Delictum sine dolo commissum fuisse, an prosit delinquenti, ibid. 270. ver. 28
Et an possit corporaliter puniri, §. fi. q. 84. 337. ver. 1
Domicilium. Ratione Domicilij quis sortitur forum in delictis, §. fi. q. 39 201. ver. 3
Et an iudex hoc casu possit contra delinquentem procedere per viam inquisitionis, vide infrà, Index.
Dominus an teneatur pro delicto famulorum, §. fi. qu. 86. pag. 345. ver. 2
Et quid si famuli sint homines notoriè scelesti, ibi.
Et an id quod facit famulus occasione domini, eoq; sciente, præsumatur factum de eius voluntate, ibi.
Si dominus dicat famulo, vade, & non reuertaris, donec sentio nouum de tali, an præsumatur mandatum, si famulus illum occiderit, §. fi. q. 89. 351. ver. 6
Si dominus post acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem, & ille postea iniuriantẽ interfecerit, an præsumatur mandatum, ibid. ver. 7
Dominus pro familia, quæ furtum fecit, vnica solutione liberatur, §. Furtum. 30. ver. 28
Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria, fisco applicantur. §. fi. q. 79. 324. ver. 4
Domus ædificata iuxta aliam domum, non dimisso spacio 15. pedum, fisco applicatur, ibi. ver. 5
Statutum quòd pro delicto domus alicuius destruatur, vide infrà, Statutum.
Citatio ad domum an sufficiat, vide suprà, Citatio.
Donatio siue alienatio facta per delinquentem, quando præsumatur facta in fraudem fisci. vide suprà, Bona.
Dormiens an si delinquat excusetur, §. fi. q. 60. 266. v. 13
Dos mulieris an ex delicto confiscetur, §. final. quæst. 78. 319 ver. 15.
Et an reseruetur filijs legitima in bonis matris confiscatis, ibid. 322. ver. 26
Dos mulieris contrahentis scienter matrimonium in gradu prohibito, fisco applicatur, §. fi. q. 80. 325. ver. 4

E.

EBrietas in delicto an excuset, §. fi. q. 60. 265. ver. 12
Ecclesia an habeat immunitatem, ut si delinquens ad eam confugiat, inde extrahi non possit, neq; etiam possit corporaliter puniri, §. fi. q. 30. per totũ. 150. vide suprà, Captura.
Ecclesiasticam libertatem lædere quæ dicantur, §. fina. quæst. 77. 325. ver. 28
Editio. Reus an teneatur in causis criminalibus edere fisco cõtra se iura, vel instrumenta, §. fi. q. 27. 144. ver. 2
Electio. In pœnis alternatiuè impositis an sit electio iudicis, an rei, §. fi. q. 85. 341. ver. 6
Emptio. Emens rem furtiuam tenetur illam domino restituere sine precio. §. Furtum. 29. ver. 26
Et an releuet protestatio facta tempore emptionis, quòd illam emebat ad vtilitatem domini, ibid.
Et quid si bona fide consumpta est, ibid.
Emphyteosis an comprehendatur in confiscatione bonorum, §. fi. q. 78. 318. ver. 7
Episcopus an possit causas criminales clericorum laicis delegare, vide suprà, Delegatio
Episcopi an habeant fiscum, cui possint applicari pœnæ pecuniariæ, §. fi. q. 80 325. ver. 5
Episcopus delinquens à quo sit puniendus, §. fina. quæst. 35. pag. 178. ver. 12
Episcopus an possit punire Archiepiscopum delinquentem in sua diœcesi, ibid. ver. 14
Episcopus an possit capi facere laicos propter crimina communis fori, §. fi. q. 37. 194. ver. 8
Episcopus negligens non potest deponi, nisi à summo pontifice, §. fin. quæst. 73. 308. ver. 3
Episcopus committens assassinium an incidat in pœnas c. primi de homic. vide suprà, Assassinium.
Episcopum percutientes sunt excommunicati, §. final. qu. 77. 314. ver. 23
Et quid si quis illum percutiat causa suæ defensionis, ibidem.
Error an possit probari contra confessionem, §. fina. quæst. 55 pag. 245 ver. 18
Aetas an in delictis excuset, §. fi. q. 60. 263. v. 2
Examen. Reus comparens statim est examinandus, §. fi. quæst. 45 212. ver. 5
Et quid si nolit respondere iudici interroganti, ibidem ver. 6
Et quid si prinsquàm respondeat, petat sibi dari dilationẽ ad deliberandum, ibi. ver. 7
Et quid si petat copiam inquisitionis, & indiciorum, ibid. 213. ver. 8
Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramentum de veritate dicenda, ibid. ver. 9
Et an si reus in examine falsum dicat, possit de periurio puniri, ibid. ver. 10
Et quomodo iudex se in examine rei gerere debeat, vide infrà. Index.
Et an examini reorum debeant esse præsentes eorum aduocati, vide suprà, Aduocatus.
Exceptiones & defensiones reorum ponuntur, q. 50. vsq; ad qu. 60. inclusiuè. 226. & 227
Exceptio adulterij quando, & per quot opponi possit, vide suprà, Adulterium.
Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter, §. fi. q. 19 121. v. 1
Et quomodo criminaliter, ibid. 122. ver. 3
Excommunicatio quotuplex sit, §. fi. q. 77. 312. v. 1
Percutiens clericum est excommunicatus, vide suprà, Clericus.
Monachus non deferens habitum suæ religionis est excõmunicatus, vide infrà, Monachus.
Recipiens literas apostolicas de manu alterius, quam eorũ, qui sunt ad id deputati, est excommunicatus. §. final. quæst. 77. 313. ver. 17
Clerici scienter participantes cum excommunicatis, ibid. ver. 18.
Effractores ecclesiarum sunt excommunicati, ibi, 314. ver. 20
Offendentes Cardinales sunt excommunicati, vide suprà, Cardinalis.
Incendiarij sunt excommunicati, vide infrà. Incendiarij.
Religiosi, qui ministrant sanctum eucharistiæ sacramentũ alienis parrochianis, sunt excommunicati, §. fin. quæst. 77 314. v. 22
Percutientes episcopum sunt excommunicati, vide suprà, Episcopus.
Spoliantes Christianos nauigantes sunt excommunicati, §. fi. q. 77. 314. ver. 24
Et an sit canon latæ sententiæ, uel ferendæ, ibid.
Christiani deferentes arma vel merces ad infideles sunt excommunicati, ibid. ver. 25
Et quid tempore pacis, ibid. pag. 315
Doctores uel scholares tentantes conducere domos alijs locatas sunt excommunicati, ibid. ver. 26

Et an hoc locum habeat in aliis gymnasiis quàm Bononiæ. ibid.

Schismatici sunt excommunicati, ibid. ver. 27

Facientes seruari statuta contra ecclesiasticam libertatem sunt excommunicati, ibid. ver. 28

Et quæ statuta dicantur contra ecclesiasticam libertatem, ibid.

Vsurpantes ius patronatus in locis pijs sunt excommunicati, ibid. ver. 29

Excommunicatus an possit accusare. §. fi. q. 24. 114. v. 16

Excommunicatus delinquens si ad ecclesiã confugiat, an gaudeat eius immunitate, vide suprà, Captura.

Excusator an possit in causis criminalibus interuenire, §. fin. quæst. 33 172. ver. 1

Et quid in casibus, in quibus potest absens difficultine condemnari, ibid. 172. ver. 2

Excusator an sit audiendus sine mandato, ibid. 173. ver. 2

Excusator an teneatur præstare fideiussionem de sistẽdo principali, ibid. ver. 4

Et an audiatur pater pro filio, dominus pro seruo, Abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro subdito, episcopus pro clerico, vxor pro viro, &c. ibi. ver. 5

Excusationes in criminalibus causis quæ proponi possint, §. fi. quæst. 32 174. ver. 2

Et quid de excusatione absentiæ, vide suprà, Absens.

Et quid de excusatione infirmitatis, vide infrà, Infirmus.

Et quid de excusatione carcerationis, vide sup. Carcer.

Et quid si allegetur timor insidiarum. §. fin. quæst. 34. pag. 175 ver. 6

Executio sententiæ an differri debeat pendente appellatione, §. fin. q. 94. 358. ver. 6

Et an pendente causa nullitatis, ibi. 359. ver. 10

Et an pendente tempore ad appellandum, §. fin. quæst. 96 pag. 362 ver. 1

Et quid si reus sit crimen confessus, ibid. ver. 2

Quando pars pœnæ applicatur parti offensæ, & pars fisco, an sat a fisco solui debeat, §. fi. q. 95. 364. v. 9

Executio sententiarum capitalium regulariter non est differenda, §. fin. q. 97. 366. ver. 7

Et quid si compareat aliquis qui dicat condemnatum esse sibi obligatum ad aliquam rationem reddendam, fin. q. 97. 365. ver. 1

Et quid si reus esset decapitandus ex mandato princ. quod iudici videretur iniustum, ibid. ver. 3

Et quid si executio incidat in diem feriatum, ibi. v. 6

Et quid in muliere prægnante, vide infrà, Prægnans.

Plura in hoc proposito executionis sententiæ, vide suprà Condemnatus, & infrà, Index.

Expensæ executionis iustitiæ ad quem pertineant, vide infrà, Expensæ.

Executio iustitiæ in quo loco fieri debeat, §. fina. quæstio. 99. 369. ver. 6

Exhortans aliquem ad delictum committendum, an sit puniendus. §. fin. q. 88. 349. ver. 1

Eximens è manibus iustitiæ reum detentum qua pœna sit puniendus, §. fin. q. 68. 297. ver. 10

Et quid si erat indebitè detentus, §. fin. q. 89. 349. v. 4

Et an eximens seipsum incidat in pœnam, ibi. ver. 5

Expensæ. Victus victori in causis criminalibus, an sit in expensis condemnandus, vide suprà, Calumniator.

Et quid in aduocato fiscali, denunciatore, instigatore, &c. vide in suis locis.

Custos carcerum an possit pro expensis retinere reum absolutum, vide suprà, Custos.

Extraordinaria crimina quæ sint. §. fin. q. 83. 315

F.

FAlsum. Falsi crimen est publicum, §. 1. 2. ver. 4

Falsitas committitur subornando testes. §. Falsum. pag. 13. ver. 3

Et an credatur testibus dicentibus se ad preces alicuius falsum deposuisse, ibid.

Producens falsos testes dicitur falsum committere, ibidem ver. 4.

Et an stante statuto puniente producentem falsos testes, puniri debeat producens tantummodo vnum falsum testẽ, ibid. 14. ver. 7

Testis falsum deponens dicitur falsum committere, vide supra, Testis.

Vtens dicto falso testis dicitur falsum committere, §. Falsum. 16. ver. 15

Fabricans falsum instrumentum dicitur falsum committere, ibid. ver. 16

Producens falsum instrumentum dicitur falsum committere, ibid. ver. 17

Vtens falso instrumento scienter, dicitur falsum committere, ibid. ver. 18

Et quomodo hoc casu conuinci possit de scientia, ibi.

Et an puniatur eadem pœna, qua ille, qui fabricauit, ibid.

Falsificans literas principis punitur pœna falsi, ibidem pag. 17 ver. 24

Abradens instrumentum dicitur falsum committere, ibid. ver. 25.

Aperiens literas alienas an incidat in pœnam falsi, ibidem ver. 26

Asscribens sibi legatum in testamento alieno, an incidat in pœnam falsi, vide suprà, Asscribens.

Prohibens aliquem testari, an incidat in pœnam falsi, vide infrà, Prohibens.

Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falsi, §. Falsum. 18. ver. 29

Falsi suspicio an habeatur pro veritate, ibi. ver. 30

Et an ad puniendum criminaliter, ibid.

Falsi pœna quæ sit, ibid. ver. 31

Falsitatem committens circa testes, instrumẽta, vel alia causæ, an causam amittat, ibid. ver. 32

Falsitas an possit committi sine dolo, ibid. ver. 33

Falsum non dicitur id, quod adiuuatur primordio veritatis, ibid. ver. 34

Falsitas nemini præiudicans an sit punibilis, ibid. 19. v. 35

Index omni studio, & interpretatione curare debet, vt falsum euitetur, ibid. 20. ver. 36

Falsam monetam faciens. aut expendens, qua pœna puniatur, vide infrà, Moneta.

Fama, seu diffamatio an præcedere debeat, ad hoc, vt Iudex per inquisitionem procedere possit, §. fi. q. 6. 69. v. 1

Et quid in iudice ordinario, ibid. ver. 2

Et quid si iudex ex mero officio procedat, ibi. ver. 3

Et an etiam ad assumendas informationes super ipsa fama, ibid. pag. 70 ver. 4

Et quid in inquisitione generali, ibid. ver. 5

Et quid in inquisitione, quæ fit contra officiales syndicandos, ibi. ver. 6

Et quid in crimine hæresis, ibid. ver. 7

Et quid si formetur inquisitio de mandato principis, ibid. ver. 8

Et quid si non fuerit oppositum, ibidem. 91. ver. 9

Et quid de consuetudine obseruetur, ibi. ver. 10

Fama quomodo probetur, ibid. ver. 11

Et an per duos testes tantùm, ibid. ver. 12

Et an debeant reddere sufficientem causam scientiæ ibid. ver.13.
Et an debeant dicere, quid illud audiuerunt à maiori parte populi, ibid. ver.14.
Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publicè dici, ibid. 92. ver.15.
Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt, ibidem ver.16.
Et quid si non fuerint super hoc interrogati, ibid. v.16.
Et an debeant scire, quid sit fama, ibid. ver.18.
Fama an probetur per assertionem iudicis, Id in inquisitione affirmantis, ibi. 93. ver.19. & §. fi. q.31. 158. v.10.
Fama an requiratur, vt sæpe ad iudicis aures ascendat. §. fin. quæst.6. 93. ver.20.
Et an sola fama sufficiat ad inquirendum, an autem requiratur etiam, quòd præcedat clamosa insinuatio, ibidem ver.21.
Fama sola est sufficiens indicium ad inquirendum. §. quæst.28 125. ver.1.
Et an ad torturam, ibid.
Et quid si fama non sit in eodem genere mali, ibid. 126. v.1.
Et quid si probet, quod per triennium proximum benè vixit, ibid. ver.1.
Fama in criminalibus non probat, neque etiam semiplene, ibi.
Et an iuncta cum alia semiplena probatione faciat plenam probationem. §. fin. q.63. 278 v.10.
Et quid si diffamatus probet se esse bonæ vocis, conditionis, & famæ. §. fin. q.60. 268. ver.23.
Familia officialis an possit detinendum, si resistat, impunè interficere. §. fin. q.29. 148. ver.1.
Familia insequens delinquentem, an possit illum capere in aliena iurisdictione, vide suprà, Captura.
Et an in ecclesia. ibid.
Familia si furtum fecerit, an vnius punitio alios liberet. vide suprà, Dominus.
Famulus si delinquat, an dominus pro eo teneatur. vide suprà, Dominus.
Quid sit iudex competens famulorum Cardinalium, si delinquant. §. fin. q.35. 178. v.17.
Famuli episcoporum, & clericorũ laici si delinquant à quo iudice puniri debeant, ibid. 179. ver.18.
Feriæ. In causis criminalibus an tempore quadragesimæ sit procedendum. §. fin. q.50. 22a. ver.3.
Tortura an sit infer. dieb. feriatis, fi. q.64. 286. v.34.
Executio sententiarum criminalium, an possit fieri diebus feriatis. §. fin. q.97. 365. ver.6.
Feudum an veniat in confiscatione bonorum. §. fin. quæst.78. 317. ver.7.
Fideiussio. Reus detentus quando sit fideiussoribus relaxandus. §. fin. q.46. 217. ver.6.
Et quid si non ingeratur pœna corporalis, ibid. ver.7.
Et quid in seruis, ibid. ver.8.
Et quid in festis Paschalibus & Natalibus, ibi. ver.9.
Et quid si appareat de innocentia rei, ibid. ver.10.
Et quid in dubio, ibid. 218. v.11.
Et quid si fideiussores non sint idonei, ibid. v.12.
Et quid si detentus in vna ciuitate velit dare fideiussorem in alia, ibid. ver.13.
Et quid si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem, ibid. ver.14.
Et quomodo id probari possit, ibid. 219. ver.15.
Et quæ debeat esse forma promissionis huiusmodi fideiussoris, ibid. ver.17.
Et an possit quis se obligare pro alio ad pœnam corporalem, ibid. ver.18.
Et quid si pro delicto imponatur pœna pecuniaria, an reus sit fideiussoribus relaxandus, ibi. v.19
Cautela recipiendi fideiussores, ibid. ver.20.
Si statutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & quis simpliciter fideiusserit pro imputato de vulnere, & vulneratus moriatur, sub qua pœna teneatur reum consignare, ibid. v.21.
Et quid si ille, qui præstitit fideiussorem, fuerit deinde ex alia causa bannitus, ibid. 220. v.22.
Quantum tempus, concedatur fideiussori ad reum præsentandum, ibid. ver.23.
Si fideiussor reum non consignet, cui applicetur pœna promissa. ver.24.
Fideiussio de non offendendo, an à parte peti possit. §. fi. q. 47. pag.221. ver. 2, & v.5.
Et an possit iudex ex officio cogere partes ad illam præstandam, ibid. 220. ver.3.
Et quid si pars illam petens dederit causam inimicitiæ, ibi. 221. ver.4.
Et quanto tempore duret ibid. ver.6.
Durante promissione de non offendendo inter aliquos, si vnus offendat alium, an possit deinde alius illum impunè offendere, ibid. ver.7.
Et quid in induciis, ibi. ver.8.
Et quid si ex noua causa secuta sit offensio, ibid. 222. ver.9.
Et quid si eodem tempore vnus alterum offendat, ibi. v.10.
Et an si quis offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam, ibid. ver.11.
Et quid si adulterauit eius vxorem, ibid. ver.12.
Pœna offensionis factæ contra promissionem de non offendendo, quomodo & pro quibus portionibus ad hæredes transmittatur, ibid. 223. ver.13.
Contra fideiussorem de iudicato soluendo potest fieri executio sententiæ sine nouo processu. §. fin. quæst. 95. 360. ver.1.
Filius an possit impunè occidere patrem bannitum, vide infrà, Statutum.
Filius fam. an possit accusare sine consensu patris. §. fi. qu.14. 110. ver.5.
Filius spiritualis an possit accusare de morte patris spiritualis, ibid. 115. v.25.
Filius illegitimus an possit accusare de morte patris sui, ibi. ver.26.
Et an spurius ibid. ver.27.
Et an spurius possit accusare de morte eius matris, ibidem 116. ver.28.
Et an filij spurij possint pacem facere de morte parentum, vide infrà, Pax.
Filius si delinquat, an pater pro eo teneatur, vide infrà. Pater.
Filiis an reseruetur aliqua portio in bonis patris confiscatis. §. fin. q.78. 322. ver.26.
Et an in bonis matris, ibid.
Filij bonis confiscatis, an publicentur eius bona profectitia, ib. 318. ver.11.
Et an aduentitia, ibid. 319. ver.12.
Et an castrensia, ibid. ver.13.
Et an econtrà publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profectitium filij, ibid. ver.14.
Fiscus an teneatur satis facere creditoribus illius, cuius bona apprehendit, ibid. 323. ver.29.
Et an vltra vires hæreditarias, ibid. ver.30.
Creditores vnius territorij, an possint agere contra fiscum alterius territorij, ibid. 323. ver.28.
Episcopi an habeant fiscum, vide suprà. Episcopus.
Fiscus an præferatur creditoribus delinquentis. §. fi. quæst.68. 323. ver. 31.

I N D E X.

Fiscus an habeat bona delinquentis tacitè hypothecata, ibidem ver. 32

Obligationes an transeant in fiscum, ibi. 321. ver. 23

Et an obligatio naturalis, ibid.

Et an obligationes conditionales, ibid.

Cætera ad confiscationem pertinentia, vide suprà, Bona & Alienatio.

Casus, in quibus bona in totum vel in parte fisco applicantur, §. fi. q. 78 317. ver. 3

Fiscus est loco accusatoris, §. fi. q. 3 83. ver. 6

Et an teneatur querelam porrigere, §. fi. q. 10. 102. ver. 6

Forensis delinquens an incidat in pœnas statuti loci delicti, vide infra. Statutum.

Fornicatio simplex an sit omni iure prohibita, §. Fornicatio. 21. ver. 1

Et an sit peccatum mortale, ibid.

Quæ sit pœna fornicationis, ibid. ver. 3

Clericus notorius fornicator an sit ipso iure suspensus ab officio, ibid. ver. 4.

Forum loci originis, & domicilij, in delictis an attendatur, vide, infrà, Index.

Fraus in alienatione facta per delinquentem, ex quibus coniecturis colligatur, §. fin. q. 78 329. v. 17

Fructus an veniant in restitutione facta per principem condemnato, cuius bona erant confiscata, § fina. quæst. 59. 261. ver. 7

Fructus an teneatur restituere clericus, qui propter delictum priuatur beneficio, § fi. q. 73. 310. v. 9

Fuga an probet contra delinquentem, § fi. q. 21. 130. v. 18

Et quid si opponatur vt delictum, ibid. ver. 19

Et quid si opponatur vt indicium, ibid. ver. 20

Et an semiplenè probet in criminalibus, ibi. 131. ver. 21

Et quid si reus aufugiat post formatam accusationem, ibi. ver. 23

Et quid si reuertatur, ibid. ver. 24

Et quid in fuga facta à carceribus, vide suprà, Carcer.

Fugiens ad ecclesiā an possit inde extrahi, vide suprà Captura.

Fugiens in domos Cardinalium aut scholas an possit inde extrahi, ibid.

Et quid in fugiente ad sacerdotem portantem sacram eucharistiam, ibid,

Furor an in delictis excuset, §. fi. q. 60. 264. v. 7

Et quid si post delictum factus sit furiosus, ibi.

Et quid si post condemnationem, ibi. 265. ver. 8

Furtum quid sit, §. Furtum. 25. ver. 1

Furtorum genera quæ sint, ib. ver. 2

Dominus rei furatæ an possit illam perquirere in domibus aliorum, ibi. ver. 3

Et an possit proponi edictum, vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam, ibid. 26. v. 4.

Et an ille, apud quem reperitur res subtracta, præsumatur fur, ibid. ver. 5

Et an illud saltem sufficiat ad torturam ol infligendum, §. fi. q. 21 135. ver. 41

Furtum an sit graue delictum, §. Furtum 26. v. 6

Furti pœna quæ sit, ibid. ver. 7

Et quid in furibus famosis, ibid. ver. 8

Et an pro vno furto magno possit quis suspendi, ibid. pag. 27. ver. 9

Stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, an computentur furta per eum commissa extra illud territorium, & illa, pro quibus iam fuit punitus vel absolutus, vide infrà, Statutum.

Fur, qui rem furatam in aliud territorium exportauit, an possit in eo puniri ratione contrectationis, §. final. quæstio. 38. 197. ver. 16

Duo vel plura furta quando dicantur, §. Furtum. 28. v. 14

Fures an debeant capite puniri, ibid. ver. 15

Et an puniantur pœna quadrupli, ibid. ver. 16

Fur deprehensus in flagranti crimine, an possit impunè occidi. §. Homicidium. 47. ver. 47

Et quid in fure nocturno, & diurno, ibid.

Contra furem potest iurari in litem, §. Furtum. 28. v. 18.

Quomodo dicatur constare de furto, §. fi. q. 4. 85. ver. 2. qu. 66 092. ver. 1

Fur, an excusetur à pœna furti, si probet illum, cui furatus est esse suum debitorem. §. Furtum. 28. ver. 20

Et quid si ille, cui res furata fuit, protestetur, quòd illam accepit de eius voluntate, vel consensu, ib. v. 21

Furta domestica an sint punienda, ibid. 29. ver. 22

Furtum de re modici valoris an sit puniendum, ib. v. 23

Propter necessitatem an licitum sit furari. v. 24

Et an si postea fur ad pinguiorē fortunam perueniat, teneatur restituere, ibid. ver. 25

Emens rem furtiuam, an teneatur eam restituere, vide suprà, Emptio.

Quomodo procedatur pro furto aduersus nautas, caupones, stabularios, §. Furtum. ver. 27

Et an deferatur domino iuramentum in litem, ib.

Quando familia furtum fecisse dicitur, an punitio vnius liberet alios, ibid. 30. ver. 28

G.

Gratia potest à principe concedi delinquentibus, à pœna tam corporali, quàm pecuniaria, etiam post sententias in iudicatum transactas, §. fi. q. 59. pag. 259. v. 1. & 2

Et an possit princeps pro bono pacis remittere iniurias, & damna singularium personarum absq; earum consensu, ibi. ver. 3

Regulariter princeps non concedit Gratiam delictorum, siue remissione partis, ibid. ver. 4

Ille, cui princeps dicit, Facio tibi Gratiam, an recuperet bona, ibid. 260. v. 5

Et an recuperet etiam bona alienata, ibid. ver. 6

Et an recuperet etiam fructus, ibid. 261. v. 7

Et an hæreditatem alteri delatam, ibid. ver. 8

In impetratione Gratiæ exprimenda sunt ea omnia, quæ principem ab ipsius concessione retrahere potuissent, ibi. ver. 9

Gratiæ à principe concessæ debent à senatu approbari, ib. v. 10

Decreta Gratiosa an trahantur ad delicta futura, & an ad cōmissa sub spe decreti, & an ad crimen falsi, & an prosint carceratis, vide suprà. Abolitio.

H.

Hæreditas aufertur ab hærede, quando non vindicat necem defuncti, §. fin. q. 79. 324. ver. 8

Hæreditas per metum alicui relicta, fisco applicatur, ibidem ver. 9

Hæreditas delata ei, qui prohibuit defunctum testari, ab eo aufertur tanquā ab indigno, vide infrà, Prohibens aliquē.

Hæreditas delata, ei, qui defunctum interfecit, aufertur ab eo tanquam ab indigno. § Homicidium. 40. v. 22

Hæres an teneatur ex delicto defuncti, §. fina. qu. 51. pag. 231. ver. 16

Et an vltra vires hæreditarias, ibid. 232. v. 17

Et quid si delinquens reliquerit plures hæredes, quorum vnus tantùm sit soluendo, an ille teneatur exonerare conscientiam defuncti, ibid. ver. 18

Accusatore mortuo, an possint eius hæredes accusationem prosequi, vide suprà, Abolitio.

Accusato mortuo, quando possit contra hæredes procedi respe- ctu bonorum, vide suprà, Accusatio.
Si hæreditas delata bannito alteri acquiratur, an ipse post restitutionem illam recuperet, vide suprà, Gratia.
Hæresis. Quis dicatur propriè hæreticus, §. Hæresis, 30. ver. 1
Et an si quis asserat fornicationem non esse peccatum mortale, ibidem
Et quid si contendat periurium non esse mortale peccatum, ibidem
Quæ requirantur ad hoc, vt quis dicatur hæreticus, ibidem 31. ver. 2
Et an ore negans Christum, & corde credens, dicatur hæreticus, ibidem ver. 3
Hæresis crimen est merè ecclesiasticum, & ideo solus iudex ecclesiasticus est competens, ibidem ver. 4
Et quis inter ipsos ecclesiasticos iudex competens. ibidem ver. 5
Et an solus inquisitor, vel episcopus possit inquisitum de hæresi absoluere, ibidem ver. 6
Et an iudex ecclesiasticus condemnet hæreticum ad pœnam ignis, ibidem ver. 7
Hæretici sunt igne comburendi, ibidem ver. 8
Et quid si pœniteant, ibid. pag 32
Et an liceat pœnitere etiam post condemnationem, ibidem ver. 9
Et quid si quis dicat, se nunquam fuisse hæreticum, & tamen testibus conuincatur de hæresi, ibi. ver. 10
Et quid si non faciat emendam, ad quam est condemnatus, ibidem ver. 11
Bona condemnatorum de hæresi confiscantur 33. ver. 13
Et cui fisco applicentur, ibidem
Et an confiscentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum, ibidem ver. 14
Matrimonium propter Hæresim separatur, ibi. ver. 15
Et an viro redeunte ad fidem, teneatur vxor ad virum redire, ibid.
Clericus Hæreticus, & eius filij priuantur omnib. officijs, & beneficiis ecclesiasticis, ibidem ver. 16
Et an pœnæ statutæ contra filios hæreticorum habeant locum etiam contra illos, qui nati erant, antequàm, pater esset hæreticus, ibid. ver. 17
Hæreticis non est seruanda fides, ibid. ver. 18
Aduocatus & procurator, an possint pro hæreticis interuenire, ibidem ver. 19
I. causa Hæresis sufficiunt minores probationes, quam in aliis criminibus, ibidem 34. ver. 20
Et an sufficiant testes singulares, §. fi. q. 53. 238. v. 18
De crimine Hæresis potest etiam post mortem inquiri, & defuncti memoria damnari, §. Hæresis, 34 ver. 21
Papa potest de hæresi accusari, & condemnari, ib. v. 22
Hæreticus occultus an incidat in pœnam hæresis, ibi. ver. 23
Quæ facta sapiant Hæresim manifestam, ibi. ver. 24
Sortilegij an sapiant hæresim, & possint ab inquisitoribus puniri. 35. ver. 25
Et quæ sit pœna sortilegij, ibidem
Fama an præcedere debeat inquisitionem, quæ sit in causa hæresis, vide suprà, Fama
Homicidium quotuplex sit, § Homicidium, 36. ver. 1
Quod dicatur Homicidium casuale, ibid. ver. 2
Et quod culposum, ibidem ver. 3
Et qua pœna puniatur homicidium culpa commissum, ibi.
Et quid si aliquis citra animum occidendi alium percusserit, ibidem ver. 5
Et quid si putans interficere vnum, occiderit alium, ibid. 37. ver. 6
Et quod dicatur homicidium dolosum, ibid. ver. 7
Et quod commissum animo deliberato, ibi. ver. 8
Et quod dicatur homicidium commissum ex insidiis, ibid. 38. ver. 9
Et quod commissum proditoriè, ib. ver. 10
Et quod dicatur homicidium commissum per assassinium, §. Assassinium. 9. v. 1
Quibus modis homicidium committatur, §. Homicidium. 38. ver. 12
Et quid in eo, qui venenum alteri dedit, ibid. ver. 13
Et quid si mors secuta non fuerit, an sit puniendus pœna mortis, ibi. ver. 14
Et quid in iudice, qui innocentem condemnauit, ibid. pag. 39. ver. 15
Et quid si aliquem indebitè torsit, §. fina. quæst. 64. pag. 279. ver. 2
Et quid in medico, qui mortis causam infirmo præbuerit, §. Homicidium 32. ver. 17
Et quæ sit pœna homicidij de iure ciuili, ibid. ver. 18
Et an valeat statutum imponens pro homicidio pœnam pecuniariam, vide infrà, Statutum.
Et quæ sit pœna homicidij de iure canonico, §. Homicidium. 40. ver. 20
Clericus homicida an priuetur ipso iure beneficio, an autē requiratur sententia, ibi. ver. 21
Homicida priuatur successione eius, quem interfecit, ib. v. 22.
Et an teneatur ad interesse animæ occisi, & ad expensas factas in medicinis, & ad æstimationem operarum. 41. ver. 23
Homicida, qui alium interfecit ad sui defensionem, excusatur, vide suprà, Defensio
Et quid si occidit aliquem, qui eum in insidiis expectabat, §. Homicidium 43. ve. 36
Quando plures interuenerunt homicidia, & ignoratur quis fuerit interfector, an sint omnes puniendi, ibidem, 44 ver. 37
Et quid si appareat quis fuerit auctor rixæ. ibi. 45. v. 39
Et quid si vnicum tantùm vulnus sit illatū, ib. 44. v. 38
Et quomodo sit formanda inquisitio, quando non apparet, quis fuerit homicida, ibid. 45. ver. 40
Et quid si sint illata plura vulnera, & nescitur ex quo vulnere decesserit, ibi. ver. 41
Et quid si reus probet vulneratum non ex vulnere decessisse, an sit à pœna homicidij excusandus, ibi. ver. 42
Et an hoc casu standum sit iudicio medicorum, ibi. pag. 46 ver. 43
Et an si vulneratus intra breue spacium decesserit, præsumatur mortuus ex vulnere, ibid. ver. 44
Et quid si reus velit probare contrarium eius, quod medici dixerunt, ibid. 47. ver. 45
Et quid si post illatum vulnus lethale, alius superuenit, qui vulneratum examinauit, nunquid primus vulnerans excusetur ver. 46
In crimine Homicidij an puniatur affectus etiam non secuto effectu, §. Assassinium 10. ver. 7
Homicida an possit extrahi ab Ecclesia, vide suprà, Captura.
Seipsum occidere volens, punitur pœna mortis. §. fin. qu. 68 300. ver. 37
Et an occidens seipsum moriatur intestabilis, & eius bona confiscentur, ibid.
Et quid si non conscientia proprij sceleris sibi manus intulerit, ibid.

I.

IGnis. Igne comburendi an viui cremari debeant. §. fin. qu. 99 369. ver. 7

Ignorantia an excuset in delictis, §. fin. q. 66. 266. ver. 14

Imaginem Christi, aut sanctorum percutient, punitur pœna mortis, §. fi. q. 68. 298. ver. 19

Immunitas ecclesiarum, vide suprà, Captum.

Impedimentum. Citatus ad probibendum testimonium qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitimè excommunicatus, §. fi. q. 26. 144. ver. 6

Imperator si delinquat, quis sit eius iudex competens. §. fi. q. 35 177. ver. 6

Populus Romanus an possit imperatorem degradare, ibid. ver. 7

Imperatorem an quis possit pro sua defensione impunè offendere, vide suprà, Defensio.

Impostores puniuntur arbitrio iudicis, §. fi. quæst. 83. pag. 335. ver. 3

Impunitas, quam iudex promittit reo si delictum fateatur, an sit ei seruanda, vide infrà, Iudex

Incantationes & sortilegia quando sapiant hæresim, vide infrà, Sortilegia.

Incendium. Incendiarij qua pœna puniantur, §. fin. q. 68. pag. 298 ver. 20

Et quid in comburente tugurium, seu fœnile, ibid.

Incendiarij sunt excommunicati, §. fin. quæst. 77. 314. ve. 19

Incertitudo an excuset delinquentes. §. fi. q. 60. 301. ver. 31. & §. Homicidium 44. ver. 37

Incestus inter quas personas committatur, §. Incestus, pag. 54. ver. 1

Et an committatur cum moniali, ib. ver. Sed nunquid.

Et an cum presbytero, ib.

Incestus pœna quæ sit, ibi. ver. 1

Et an hodie pro incestu imponatur pœna confiscationis bonorum, ibi. 55. ver. 2

Dispositio authentica, incestas nuptias an habeat locum etiam in nuptijs, quæ sunt incestæ de iure canonico, ibid. ver. 3

Et an habeat locum tantummodo in nuptiis incestis ratione consanguinitatis, an autem etiam in alijs, ibidem. ver. 4

Incestas nuptias contrahentes sunt ipso iure excommunicati, ibid. ver. 5

Et quid si fuerit in contractu matrimonij apposita conditio, Si Pontifex dispensauerit. ibid. ver. 6

Et an hac pœna locum habeat etiam in sponsalibus, ibidem 56. ver. 7

Incestas nuptias contrahentes excusantur ex eo, quòd ignorarunt factum, ibid. ver. 8

Et quid si postquam est detecta affinitas, perseuerauerint in matrimonio, ibid. ver. 9

Iudæi incestas nuptias contrahentes in gradu permisso à lege Mosaica, sed prohibito à iure communi, an sint puniendi, vide infrà, Iudæus.

Super crimine incestus, an possit fieri pax, siue transactio vide infrà, Pax.

Incisores vitium qua pœna puniantur, §. fin. quæst. 68. pag. 301 ver. 43

Incorrigibilis quis dicatur, §. fi. q. 36 189. v. 34

Et an clericus incorrigibilis possit puniri per iudicem secularem, ibid. 188. ver. 33

Et an requiratur declaratoria super incorrigibilitate, ibi. 189. ver. 34

Clericus etiam depositus non debet tradi curiæ seculari nisi sit incorrigibilis, vide suprà, Clericus.

Indicium est minus, quàm semiplena probatio, §. fina. qu. 20. 123. ver. 1.

Indiciorum gradus qui sint, ibi. 121. ver. 1

Et quæ indicia sufficiant ad inquirendum, ibid. 123. ver. 2

Et quæ ad inquisitionem formandam, ibid. ver. 3

Et quæ ad torturam, ibid. 124. ver. 4

Et quæ ad condemnationem, ibid. ver. 5

Et an ex indiciis, & præsumptionibus quis possit in pœnam corporalem condemnari, ibid. ver. 6

Et quid in crimine assassinij, §. Assassinium. 10. ve. 6

Et quid in crimine hæresis, §. Hæresis, 34. ver. 20

Et quid in crimine simoniæ, §. Simonia 70. v. 12

Et quid si præsumptio sit posita à lege, §. final. quæstio. 21. 129. ver. 8

Indicia debent præcedere torturam, vide infrà Tortura

Indicia quæ præcedunt torturam, debent esse legitimè probata, § fin. q. 64. 281. ver. 12

Debent etiam esse ad torturam sufficientia, ib. v. 13

Et quæ indicia dicantur esse ad torturam sufficientia, ibi.

Et quot indicia requirantur ad hoc, vt quis possit subijci torturæ, ibid. 282. v. 14

Et quid si visus fuerit cum gladio sanguinolento, § fi. q. 21. 135. ver. 40.

Et quid si res furata reperta sit penes aliquem, ibi. v. 41

Indicia quomodo probentur, §. fina. q. 22. 136. ver. 1.

Et an per vnum testem, ibid. ver. 2

Et quid si non sit omni exceptione maior, ibidem ve. 3

Et quid si cognouit tantummodo ad vocem, §. fina. q. 21. 126 ver. 3.

Indicia à quibus personis sumi debeant, §. fina, quæst. 23. pag. 136. ver. 1

Et an ad recipiendos testes ad informationem curiæ debeat pars citari, vide suprà. Citatio.

Indiciorum copia an danda sit reo, vide suprà, Copia processus

Infamis an possit in causis criminalibus testificari, §. fi. qu. 24 140. ver. 13.

Et an cum tortura, §. fin. q. 25. 141. ver. 2.

Infamiæ pœna quibus casibus incurratur, §. fin. quæstio. 72. 307. ver. 1

Infamis an possit accusare, §. fin. q. 14. 112. ver. 11.

Si accusatus sit infamis, an possit contra accusatorem de infamia excipere, §. fin. q. 15 116. ver. 3

Infans in delictis excusatur, § fi. q. 60 263. v. 2

Infirmus non tenetur personaliter comparere, §. fin. qu. 34. 174 ver. 5

Inimicus an possit accusare. §. fin. q. 14. 114. v. 17

Inimicus in causis criminalibus repellitur à testificando, §. fi. q 24 138. ver. 5

Et quid in casibus exceptis, ibidem

Et quæ dicatur inimicitia capitalis, ibidem

Et quid si secuta sit reconciliatio, ibidem ver. 6

Et an ille, qui in vna causa criminali dixit contra me testimonium, possit deinde in alia contra me testificari, ibidem. 339 ver. 7

Inimicitia an faciat indicium ad inquirendum, §. fin. qu. 21. 132. ver. 30

Et an ad torturam, ibidem

Iniuria pluribus modis fieri potest, §. Iniuria 56. v. 1

Intrans in agrum meum causa venandi me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere, ibidem 56. v. 2

Iniuria facta vxori an censeatur facta viro, ib. ver. 3

Ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis, & criminalis, ib. v. 4

Et an in libello iniuriarum ponendus sit mensis, & annus, & locus illatæ iniuriæ, ibid. ver. 5

Et an requiratur quòd in libello taxetur iniuriæ æstimatio, ibi. ver. 6

Iniuriæ pœna quæ sit, ibidem ver.7
Condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis, ibid. ver.8
Actio iniuriarum an præscribatur anno, ibidem. ver.9
Et an ille annus sit continuus, ib.
Iniuria an tollatur per mutuam conuersationem, ibi. 58.v.10
Et an per remißionem iniuriati, ibi. ver.11
Iniuriam faciens an poßit se excusare, dicendo quòd non habebat animum iniuriandi, ibi. ver.12
Et quid si in eodem actu, quo iniuriam intulit, ibi. ver.13
Et quid si fuerit primo ipse prouocatus, ibid. ver.14
Et quid si probet iniuriam fuisse verum, ib. ver.15
Et quid si dicat se iniuriam intulisse calore iracundiæ, & protestetur se pœnitere, ibi. ver.16
Iniuriam faciens officiali tempore syndicatus, punitur pœna capitis, §.fi.q.69 298.ver.21
Officialis an poßit cognoscere de iniuria sibi facta, vide infrà, Officiales.
Iniuriam facientes alicui contra bonos mores puniuntur pœna extraordinaria, §.fi.q.83 330.ver.9
Inquisitio est officium iudicis, §.fi.q.12. 104.ver.3
Inquisitio est remedium extraordinarium, §.fin.q.3.82.ver.3
Et quid de consuetudine, ibi. 83.ver.6
Quid sit procedere per viam inquisitionis, ib. 82. v.2
Iudex non potest regulariter per inquisitionem procedere, ibi. pag.81.ver.5.& q.5 87.ver.2
Et an sint aliqui casus in quibus etiam de iure communi poßit per inquisit. procedi, §.fi.q 5. 87.ver.3
Et an in criminibus priuatis poßit per inquisitionem procedi, §.fi.q.27 119.ver.4
Et an stante statuto quòd alicui denegetur actio poßit iudex ex officio inquirere, §.fi.q.50 227.ver.6
Et si statutum præsignat iudici tempus ad inquirendum, an illud currere incipiat à die scientiæ, an autem à die commißi delicti, §.fi.q.51. 229.ver.9
Inquirendi facultas, an tollatur seu præscribatur cursu 20. ann. §.fi.q.51 228.ver.2
Processus factus super inquisitione generali an sufficiat ad condemnationem, §.fi.q.50 227.ver.4
Inquisitio & accusatio, an poßint simul cumulari, §.fin.qu.3 83.ver.7
Et an superueniente accusatore cesset inquisitio, ibi.pag.83 ver.4
Iudex an debeat priusquàm inquirat, statuere parti offensæ terminum ad accusandum, ibid. 94.ver.8
Et quid si pars offensa id petat, ibi. ver.9
Aliquid præcedere debet, adhoc, vt aperiatur via iudici ad inquirendum, §.fi.q.5. 87.ver.4
Iudex statim constito de delicto potest generaliter contra delinquentem inquirere, ibid. 88.ver.5
Diffamatio an præcedere debeat inquisitionem, §.fin.qu.6. 89.vide suprà, Fama
Denunciatio aperit viam inquisitioni, vide suprà, Denunciatio.
Deprehensio in flagranti crimine aperit viam iudici ad inquirendum, §.fi.q.8 97.ver.1
Notorietas delicti aperit viam iudici ad inquirendum, §.fi.q.9 99.ver.2
Querela partis aperit viam iudici ad inquirendum, §.fi.q.10 101.ver.3
Inquisitio an fiat contra absentem, §.fi.q.11 102.ver.1
Iudex an debeat interrogare reum super his, de quibus intendit contra eum inquirere, ibid. 103.ver.4
Inquisitionis libelli forma, §.fi.q.31 156.ver.5
Mensis & annus an sit exprimendus in inquisitione, ibid. 159.ver.11
Et an locus, ibid. & ver. seq. 160
Quæ sit conclusio libelli inquisitionis, ibi. 160.ver.13
Iudex an teneatur se inscribere super inquisitione, ibidem 161 vers.14
Inquisitionis tenor an sit in citatione inserendus, ibi. pag.157 ver.7
Inscriptio, vide suprà, Accusatio.
Instantia perempta causæ criminalis, an reus sit absoluendus, §.fi.q.51 229.ver.8
Et quid de iure canonico, ibidem
Instigator seu promotor inquisitionis quis dicatur, §.fi.qu.10 101.ver.3
Et an sit citandus, ibid. ver.4
Instrumentum falsum fabricans, qua pœna puniatur, §. Falsum 16.ver.16
Instrumentis probari delicta non possunt, §.fin.quæst. 54.pag. 239 ver.1
Instrumento falso vtens qua pœna puniatur, §. Falsum, pag. 16 ver.18
Insultus Insultum faciens punitur lege Iulia de vi. §.fin.qu. 83 335.ver.5
Statutum puniens facientem insultum ad domum, an habeat locum in faciente insultum ad porticum domus, vide infrà, Statutum
Interrogatio. Reus an poßit dare interrogatoria testibus qui ex officio assumuntur, §.fi.q.23. 137.ver.3
De interrogationibus, & examine reorum, vide suprà, Examen, & infrà, Iudex
Reus an poßit interrogari de complicibus, §.fi.q.22.127.v.3
Reus an poßit interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum nulla sunt indicia, §.fi.q.64. 289.v.45
Interrogatio an pars velit vti dictis testium, quid operetur, §. Falsum 16.ver.18
Ira in delictis an excuset, §.fi.q.66 265.ver.9
Iudæus adulterium committens an sit puniendus pœna statuti, vel iuris communis, §. Adulterium. 7. ver.10
Iudæus carnaliter se commiscens cum Christiana, qua pœna sit puniendus, §. Fornicatio 23.v.26
Et quid in Christiano commiscente se cum Iudæa, ib.
Iudæus, qui post delictum suscepit baptismũ, an euitet pœnam delicti, §.fi.q.51 232.ver.19
Iudæi an poßint de iure communi vsuras licitè exercere, §. Vsura. 74.ver.7
Iudæi contrahentes incestas nuptias in gradu permisso à lege Mosaica, sed prohibito à iure communi, an sint puniendi, §. Incestus 56.ver.10
Iudæorum delinquentium an sit iudex competens laicus vel ecclesiasticus, §.fi.q.35 180.ver.25
Et quid in crimine blasphemiæ, §. Blasphemia. 12.ver.9
Iudæus delinquens, si ad Ecclesiam confugiat, an gaudeat eius immunitate, vide suprà, Captura.
Iudex in atrocioribus potest iura transgredi, §.113. ver.9
Iudex regulariter an poßit per inquisitionem procedere, vide supra, Inquisitio
Et an priusquàm inquirat, debeat statuere parti offensæ terminum ad accusandum, ibid.
Et an à reo, §.fi.q.45. 212.ver.7
Iudici ante omnia debet constare de delicto, §.fi.q.4.85.ver.2
Et quid facere debeat iudex, vt de delicto appareat, ib. v.4
Iudex constito de delicto statim debet delinquentẽ inquirere, §.fi.q.5.87.ver.2.& 88.ver.5
Iudex quid facere debeat post assumptas informationes super infamia, §.fi.q.6. 93.ver.22

Index si oculis propriis videat maleficium committi, an possit delinquentem condemnare, §.fina. quaestion. 8. 98. versic.5
Index an debeat interrogare reum super his, de quibus intendit contra eum inquirere, vide suprà, interrog.
Index procedens super accusatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili vel mercenario, vide suprà, Accusatio.
Index an possit ex officio repellere accusatorem minus idoneum, §.fi.q.25 116.ver.1
Et quid si accusatus contra eum aliquid opponere non posset, ibid. ver.2
Index an possit cogere partem offensam ad accusandum, ibid. ver.5
Index an possit cogere testem ad testificandum, §. fin. qu. 24. pag. 141 ver.21
Index an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium, §. fin. qu. 26. pag. 143. ver.3
Index an possit perquiri facere rem furatam in domo alterius, §. Furtum 25.ver.3
Index an possit publicare edictum vel literas monitorias, vt propaletur, vbi sit res furata, § final. quaestion. 27. 144. ver.1
Et an ad detegendum ipsum furem, seu delinquentem, ibi. 145.ver.4
Index an possit statuere praemium capienti delinquentem, §. fi.q.29. 148.ver.6
Index secularis an possit delinquentem propria auctoritate ab Ecclesia extrahere, §.fi.q.30 154.ver.20
Et an possit ponere custodes, vt delinquentem in ecclesia obsidant, ib. ver.11
Iudicis arbitrium quid importet, §. final. quaestion. 31. 158. ver.9
Iud. an teneatur se inscribere in inquisit. ibid. 161.v.14
Index an possit citare reum extra territorium, ibidem, 162. ver.19
Et quid si ambo territoria sint sub eodem praeside prouincia, ibid. ver.20
Index an possit pendente termino citationis capi facere reum, ibid 163.ver.25
Index an possit concedere saluum conductum bannito, §.fi.qu. 32 168.ver.14
Index competens quis sit in delictis, §.fi. quaest. 35. per totum, 89.
Index laicus quando possit contra clericum procedere, & eum punire. §.fin.qu.39. per totum, 201. & 202. & vide suprà, Clericus.
Index loci delicti an possit contra delinquentem aliàs sibi non subditum procedere, §.fi.q.38 195.ver.1
Index, coram quo testis falsum deponit, an possit illum punire, ibid. 196.ver.13
Et quid si clericus deponat falsum coram iudice, ib. v.14
Et quid è conuerso si laicus deponat falsum coram iudice ecclesiastico, ibi. 197.v.15
Index laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem ecclesiasticum, ib. 200.ver.27
Et quomodo facienda sit huiusmodi remissio, §. fin. qu. 36. 192. ver.48
Et an eo casu index ecclesiasticus teneatur stare processui facto per iudicem secularem remittentem, ibidem. ver.49
Si sint duo domini eiusdem castri, & vnus eorum delinquat, an poterit ab alio puniri, §.fin.q.38. 196.ver.3
Et quid si aliquis delinquat in exercitu vnius praetoris posito in alieno territorio, ibi. ver.4
Et an in foro poenitentiali quis sortiatur forum ratione delicti, ibid. ver.5
Emittens sagittam in vno territorio, & vulnerans in alio, in quo sit puniendus, ibid. 196.ver.9
Si delictum sit commissum in confinibus duorum territoriorum, quis index procedat, ibi. ver.11
Et quid facere debeat index si allegetur delictum in alieno territorio commissum fuisse, ibi. ver.12
Si laicus committat delictum in Ecclesia, quis index de eo cognoscat laicus an ecclesiast. ibid. 198 ver.18
Index an teneatur delinquentem remittere ad locum delicti, vide infrà, Remissio.
Inter duos indices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis sit praeferendus, §.final.q.38. 200. ver.28
Index loci originis, vel domicilij, potest subditum extra territorium delinquentem punire, §.final. quaestio. 39. 200. ver. 1. & 2.
Et quid si ibi inueniatur, ibi.
Index originis, vel domicilij an possit per inquisitionem procedere contra subditum delinquentem extra territorium, ibid. 201.ver.4
Et an his casibus puniri debeat reus secundum ius commune, an autem secundum statuto loci delicti, vel originis, seu domicilij. §.fi.q.85. 341.ver.4.
Index, an possit in causis criminalibus vt suspectus recusari, §. fi.q.43 206.ver.1
Et quibus ex causis, ibi. ver.2
Et an contra iudicem opponi possit exceptio, quòd sit criminosus, ibi. ver.3
Index an possit cognoscere super exceptionibus, quae contra eius personam proponuntur, ibi. ver.4
Index in examine rei quomodo se gerere debeat, §.fina. qu. 45. 213.ver.11.
Index an possit ex officio cogere partes ad praestandam cautionem de non offendendo, §.fi.q.47. 220. ver.3
Stante statuto quod alicui denegetur officio, an possit index ex officio inquirere, vide suprà, Inquisitio
Index, qui est sub syndicatu, an possit se tueri exceptione lapsus termini statuti in edictu propositus per syndicatorem, §.fi.q.51. 229.ver.6
Index an possit promittere impunitatem reo, si confiteatur delictum, §.fi.q.15 241.ver.8
Et an si promiserit, teneatur illam obseruare, ib. 242. ver.9
Punitus ab vno iudice an ab alio iterum puniri possit, vide infrà, Punitus.
Index an possit cogere offensum ad faciendam pacem. §.fi.qu. 58. 258.ver.42
Index ratione amicitiae an possit delinquenti poenam remittere, §.fi.q.60 271.ver.35
Index an possit post publicatas attestationes recipere testes ad instantiam partis, vel ex offi. §.fi.q.61. 372.ver.2
Et quid si aliqua partium sit absens, ibid. ver.4.
Index an possit post publicatas attestationes iterum examinare testem, vt declaret dictum suum obsc. 273.v.5
Index ponens aliquem indebitè ad torturam est capite puniendus. §.fi.q.64 279.v.2
Index excedens in tortura modum consuetum tenetur in syndicatu, ibid. 287.ver.37. & 288.ver.39
Index debet iudicare secundum acta, & probata, §.fin. qu.66. 292. ver.2
Et quid si sciat veritatem esse in contrarium, ibi.
Index aliquem innocentem condemnans punitur poena capitis, §.fi.q.68 298.ver.22
Index an possit aliquem relegare, seu confinare extra prouinciam suam, §.fi.q.70. 304.ver.4.

Iudex committens baratariam qua pœna puniatur. §. fi. qu. 73 307. ver. 2

Iudicem corrumpens qua pœna puniatur, ib. 308. v. 2

Iudex propter negligentiam an poßit officio priuari, vide suprà, Negligentia.

Iudex inferior an poßit imponere pœnam confiscationis bonorum, § fi. q. 78 317. ver. 5

Iudex malè iudicans ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis, §. fi. q. 83 335. ver. 2

Iudex, cuius arbitrio pœna est commissa, an poßit arbitrari in pœna mortis, ibi. 336. v. 11

Et quid si statutum imponat pœnam centum, vel aliã maiorem, vel minorem, arbitrio iud. ibid. ver. 12

Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis, debet illas imponere iuxta qualitatem delictorum, ibid. v. 13

Iudex an poßit ex causa minuere pœnam ordinariam pro delicto impositam à lege vel statuto, §. fi. q. 58. 343. ver. 10

Et an poßit illam commutare, si delinquens non est capax illius pœnæ, ibid. 344. v. 11

Iudex primæ causæ an sit citandus in causa appellationis, §. fi. q. 94 359. ver. 9

Iudex an poßit propter paupertatem mulctam remittere, §. fi. q. 95 36. v. 8

Iudex an debeat statim exequi sententiam latam contra bannitum. vide suprà, Bannitus.

Iudex secularis, ad quem remittitur delinquens condemnatus à iudice ecclesiastico, an debeat statim exequi super ipso crimine, an de nouo cognoscere, §. fin. q. 96. 303. v. 7

Iudex vnius territorij an poßit exequi sententiam criminalẽ latam per iudicem alterius territorij, 364. v. 9

Iudex an poßit cogere aliquem, vt exerceat officium carnificis, §. fi. q. 99 368. v. 4

Iudicium ciuile vel criminale quod dicatur, vide suprà, Causa.

Iuramentum an sit deferendum reo de veritate dicenda in eius examine, vide suprà, Examen.

Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis criminalibus, §. fi. q. 63 276. ver. 2

Et quid si sint ciuiliter intentatæ, ibid.

Et quid si sit plusquam semipleniè probatum, ib. 277. v. 2

Et quid si agatur tantummodo de imponenda pœna pecuniaria, ibid. ver. 3

Iuramentum purgationis an sit deferendum reo in causis criminalibus, ibid. ver. 4

Et an etiam in curijs secularibus, ibid. ver. 5

Purgatio legalis an habeat locum in causis criminalibus, ibidem ver. 6

Iuramentum an excuset à præsumptione calumniæ, vide suprà, Calumniator.

Iurisdictio an poßit prorogari in causis criminalib. §. fi. q. 24. 205. v. 1

Et quid si ille in quem fit prorogatio, aliàs non haberet iurisdictionem in criminalibus, ib. ver. 2

Et an quando proceditur per inquisitionem, poßit iurisdictio prorogari, ibid. 206. ver. 2

Ius adeundi an transeat in fiscum, §. fi. q. 78. 321. v. 25

Ius patronatus an transeat in fiscum, ibi. 317. ver. 8

Iura, & actiones an veniant in confiscatione bonorum mobiliũ, & immobilium, ibid. 318. ver. 9

L.

Laicus an poßit capere clericum, §. fi. q. 28. 127. v. 6

Laici & clerici si simul delinquant, an omnes remittendi sint ad iudicem ecclef. §. fi. q. 36 191. ver. 46

Laici famuli cardinaliũ, & episcoporum & aliorum clericorum, si delinquant à quo iudice sint puniendi, vide suprà, Familia.

Laicus si iniuriam inferat clerico, quis sit iudex competens, §. fi. q. 36. 191. ver. 47

Laicus si deponat falsum coram iudice ecclesiastico, an poßit ab eo puniri, §. fi. q. 38. 197. ver. 15

Si laicus delinquat in Ecclesia, cuius iudicis sit cognitio. ib. 198. v. 18

Plura in hoc proposito, vide suprà, Iudex

Laicus an poßit accusare clericum, §. fi. q. 14. 125. ver. 28

Et an poßit illum denunciare, §. fi. q. 7. 96. v. 9

Laicus an poßit esse testis contra clericũ, §. fi. q. 24. 139. v. 10

Leno punitur pœna mortis. §. fi. q. 68. 298. v. 23

Læsæ Maiestatis crimen pluribus modis committitur, §. Læsæ Maiestatis, in princ. 59

Et an committatur etiam contra reges, principes, vel ciuitates, quæ superiorem non recognoscunt, ib. v. 3

Et an contra eos, qui superiorem recognoscunt, ib.

Et an offendens cardinalem incurrat crimen læsæ Maiestatis, ib. 60. v. 4

Et an offendens consiliarium principis, ib. ver. 5

Et an ille, qui non est subditus, dicatur committere crimen læsæ maiest. ib. ver. 6

Et quid in clerico, ib. ver. 7

Quæ sit pœna committentium crimen læsæ Maiest. ibidem 61. ver. 8

Et an ex hoc crimine bona publicentur, ib. v. 9

Et an dispositio l. Quisquis, habeat locum contra filias fœminas, ib. ver. 10

Et an contra filios naturales, ibid. ver. 11

Et quid in filijs natis ante delictum, ib. ver. 12

Et quid in filio concepto post bannum, ibid.

Et an habeat locum etiam contra nepotes, ib. v. 13

Et an hæ pœnæ statutæ contra filios, habeant locum etiam quando crimen læsæ Maiest. non est commissum contra Imperatorem, vel Remp. Roman. ib. 62. ver. 14

Et an in hoc crimine puniatur affectus etiam si non sequatur effectus, ibidem ver. 15

Et an in hoc crimine poßit post mortem procedi, ibid. v. 16

Et an in hoc crimine poßit procedi contra absentem, ibidem ver. 18

Rebellis an poßit impunè occidi, vide infrà. Rebellis.

Leuia delicta quæ dicantur, vide suprà, Delictum

Libellus accusationis quid continere debeat, §. fi. q. 12. per totã. vide suprà, Accusatio

Libellus inquisitionis quid continere debeat, §. fi. q. 31. 157. v. 8. vide suprà, Inquisitio

Libelli conclusio, an requiratur in criminalibus, §. fin. qu. 12. 108. ver. 21. & q. 31. 160. ver. 13

Libelli famosi auctor punitur pœna mortis. § fin. qu. 68. 298 v. 25

Lis. Litis contestatio in causis criminalibus an sit necessaria, §. fi. q. 42. 211. v. 2

Et an cum instigatore, vel promotore inquisitionis, §. fi. q. 10 102. v. 4

Literæ. Literas alterius aperiens an incidat in crimen falsi. vide suprà, Aperiens

Locus an sit exprimendus in accusatione, vide suprà, Accusatio

Ludus est prohibitus, §. Ludus 63. v. 1

Et quid in ludis, in quibus est mixtura ingenij, & fortunæ, ibidem ver. 2

Et quid in ludo Scaccorum, ibidem

Et an Ludus Scaccorum sit permissus cler. ibidem ver. 3

Et an bastiludia, & torneamenta sint licita. ib. ver. 4

Et quid in sortibus, quas Scomessas vulgo appellant, ibidem ver. 5

Quæ sit pœna ludentis ad Ludos prohibitos,ib. v.6
Vincens in Ludo prohibito,an teneatur lucrum victori restituere,ib. ver.7
Mutuans in Ludo reprobato,an possit repetere,ib. v.8
Transactio,occasione Ludi,an sit permissa,64. ver.9

M.

Maledictum an dicatur maleficium,§. 1.3.v.11.
Maledictum in Deum an sit blasphemia,§.Blasphemia, pag.10. ver.1
Maledicens principi an committat crimen læsæ Maiest,§.læsæ Maiest. 59.ver.1
Mandatum. Mandans fieri delictum, an puniatur eadem pœna,qua principalis delinquens,§.fi.q.89.349.ver.1.
Statutum,puniens committentem delictum,an habeat locum in eo,qui mandauit illud committi,vide infrà. Statutum.
Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, an autem in loco delicti commissi,§.fi.q.38. 195.v.6
Mandans vulnerari,si sequatur mors,an teneatur de homicidio,§.fi.q.89 350.ver.5
Et quid si ad percutiendum,ibidem
Mandatum ad occidendum an præsumatur ex eo, quod dominus loquatur famulo ad aurem, vel ex eo, quod ei dicat, vade,& non reuertaris,donec sentio nouum de tali,ibidem 351.ver.6
Mandans committi homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum,non autem ex mandato,§.fin.q.89.350 ver.3
Mandatarij dictum an faciat indicium ad torturam contra mandantem,§.fi.q.21 129.ver.12
Mandans percuti clericum,si mandatum reuocauit,& reuocationem mandatario non intimauit,an secuta deinde percussione sit excommunicatus,vide suprà,Clericus.
Mandatum superioris, an in delictis excuset, §. fi.q.60.pag. 266. ver.15
Et quid in atrocioribus,ibid. 267.v.16
Maritus occidens vxorem an lucretur dotem,§. Homicidium 40.ver.22
Matrimonium contractum inter raptorem,& raptam,an tollat pœnam raptus,vide infrà,Raptus
Matrimonium separatur propter adulterium,vide sup. Adulterium.
Et an propter hæresim,vide supra,Hæresis.
Et an propter sodomiam, vide infrà,Sodomia
Medicus an propter malum medicamentum teneatur,§.Homicidiū,39.v.17.& §.fi.q.68.299.v. Medicus
Medicorum iudicio standum est, an vulneratus ex vulnere decesserit,ibidem 46.ver.43
Et in hoc proposito,quot requirantur, & an debeant esse Doctores,& an teneantur iurare,&c.ib.
Memoria defuncti damnari potest in aliquibus delictis vide suprà,Accusatio
Mendacium rei an contra eum faciat indicium ad torturam, §.fi.q.21 134.v.39
Meretrix an possit in causis criminalibus testificari §.fi.q.24. 240.ver.14
Ex qua dicatur meretrix,ib.Remissiuè
Et an cum meretrice nupta dicatur committi adulterium, vide suprà Adulterium
Et an Custos carceris cognoscens meretricem carceratam puniatur,vide suprà, Coitus.
Et an rapiens publicam meretricem puniatur pœna raptus, vide infrà,Raptus
Merita. Meritorum probatio an prosit delinquenti, §.fi.q.60 270.ver.27
Metus in delictis an excuset,ib. 287.v.17
Metus torquendi,an æquiparetur torturæ,§.fin.qu.64.pag. 285 ver.1
Miles an possit accusare,§.fi.q.14 110.v.4
Militum iudex competens quis sit §.fi.q.35. 180.v.24
Miles egregius mitius puniri debet,§.fi.q.60. 269.v.25
Milites de consuetudine non suspenduntur,ibidem ver.24
Milites quandoq; prò delictis degradātur,§.fi.q.74.310.ver.5
Milites an possint torqueri,§.fi.q.64 283.v.18
Miles aliquid accipiens, ab eo, in cuius domo hospitatur qua pœna puniatur,§.fi.q.80 325.ver.3
Minæ an sint sufficiens indicium ad torturam,§.fi.q.21.pag. 134 ver.37
Minæ illatæ ab aliquo an excusent eum, qui illum interfecit,vide suprà,Homicidium
Minor 25.ann.an possit accusare,§.fi.q.14. 111.ver.7
Minor ætas an excuset in delictis,§.fi.q.60. 263.ver.2
Et an prosit ad concedendam restitutionem in integ. ib.v.4
Minor delinquens in minori ætate,an possit pro eo delicto puniri,postquàm effectus est maior,ib. 264.ver.5
Minor 14.ann.an possit torqueri,§.fi.q.64 283.v.21
Minoris confessio absq; curatore facta an ei præiudicet. §.fin. q.55 243.ver.12
Processus factus contra minorem 25.non dato ei curatore,an sit ipso iure nullus,§.fi.q.50 227.ver.2
Monachus an possit denunciare,§.fi.q.7. 98.ver.8
Quis sit iudex monachorum, & clericorum regularium si delinquant,§.fi.q.35 178.ver.15
Monachus non deferens habitum suæ religionis est excōmunicatus,§.fi.q.77 313.ver.16
Et quid si illum deferat,sed occultè,ibidem
Offenso monacho, an sibi competat ius faciendæ pacis monasterio, an autem filio ipsius monachi,vide inf. Pax.
Moneta. Monetam falsam faciens, qua pœna puniatur, §. Falsum. 20.ver.37
Monetam falsam expendens,qua pœna puniatur,ibi. ver.28
Monetam radens quomodo sit puniendus, ibidem ver. Radens autem
Mors. Morte accusatoris,vel accusati quando causa criminalis finiatur,vide suprà, Accusatio
Mulcta an à iudice remitti possit propter paupertatem,§.fin. q.95 361.ver.8
Mulier an possit accusare,§.fi.q.14. 111.ver.8
Et an mulier accusans teneatur se inscribere, vide suprà, Accusatio.
Mulier an possit testificari in causis criminalibus, §.fi.qu.24 138.ver.2
Et an in causis capitalibus,ib. ver.3
Et quid de iure canonico,ibidem ver.4
Mulier an possit personaliter detineri,§.fi.q.28. ver.3
Mulier an sit relaxanda iuratoria cautione, §.fin.q.46.pag. 218 ver.14
Multitudo reorum an excuset delinquentes,§.fin.q.60.pag. 270 ver.30
Muros ciuitatis transcendens punitur pœna mortis, §.fi.qu. 68 299.ver.29
Et an locū habeat tantūmodo in iure ciuitatis Romanæ,ib.
Et an seruandum sit tempore pacis,ibidem

N.

Negatiua potest probari per rei euidentiam,§.fina.qu.52 232.ver.2
Item potest probari per testes,ibidem ver.3
Negatiua simplex,& indeterminata est improbabilis,& testes super ea deponentes sunt suspecti de falso, §. Falsum 24.ver,8

Setus

Secus autem si sit coarcta loco,& tempore,§.fina.quæst.52 233.ver.4.
Negatiua an poßit probari per dictum offensi,ib. v.5
Et an excusatio facta per offensum,eximat reum à tortura,ibid. ver.6
Nobilitas.Probatio nobilitatis vel dignitatis an prosit delinquenti.§.fi.q.60. 269.ver.14.
Nobiles de consuetudine non suspendantur,ib.
Nobiles an poßint torqueri,§.fi.q.64. 283.v.19
Nomen occisi vel offensi an sit de substantia,ad hoc,vt reus puniri poßit,§.fi.q.52 233.v.8
Nominis mutatio est species falsi,vide suprà,Falsum.
Nomen accusati quando dicatur receptum inter reos,vide infrà,Reus.
Notarius fabricans instrumentum falsum qua pœna puniatur,§.Falsum. 16.ver.16
Notarius,ponens in instrumento quod interuenit precij numeratio,licet reuera pecuniæ non fuerint numeratæ, incidit in pœnam falsi,ibid. ver.19
Notarius scribens in instrumento,Rogauit Titius, spopondit Mæuius,cùm tamen Titius esset absens incidit in pœnam falsi,ibid. 17.v.20
Notarius recipiens instrumentum super re illicita,incidit in pœnam falsi,ibi. ver.22
Notarius negans se rogatum de instrumento, de quo reuera fuerat rogatus,punitur pœna falsi,ib. v.23
Notarius condemnatus ex eo quod deliquerit in officio tabellionatus,an censeatur priuatus officio,§.fin.q.73.pag.308. ver.4
Notorium.Notorietas delicti aperit viam iudici ad inquirendum,§.fi.q.9 99.ver.1
Delictum notorium quod dicatur ib. ver.2
Et an requiratur, quid sint etiam notoriæ qualitates ipsius facti,ibi. ver.3
Et an in processu, qui fit super notorio,requiratur citatio, ibi. ver.4
Et an requiratur probatio ipsius notorij,ib. v.5
Et per quot testes probetur notorium,ib. 100.v.6
Et an in crimine notorio danda sit reo copia processus, & terminus defensionis,ib. ver.7
Et an in notoriis requiratur sententia,ib. ver.8
Et an in notoriis admittatur appellatio,ib. ver.9
Nullitas sententiæ criminalis suspendit eius executionem,§.fi.q.94 359.ver.10

O.

OBlatus. Ille,qui obtulit se, & bona sua monasterio an gaudeat priuilegio fori ecclesiastici,§.fina.qu.35.pag. 179 ver.19
Obligatio.Obligatio an transeat in fiscum, vide suprà,Fiscus.
Occidens,vide suprà,Homicidium.
Offendens Cardinalem, vel consiliarium principis an incidat in crimen læsæ Maiestatis,vide suprà, Læsæ Maiest.
Officia an emi poßint,§.Simonia. 69.ver.4
Officialis tenetur in principio officij iurare, quòd nihil dedit, aut promisit pro ipso officio,ibi.
Officialis fugiens ante completum tempus syndicatus an habeatur pro confesso,& conuicto,§.fi.q.21. 132.v.29
Officiales non syndicantur de qualibet negligentia, sed tantùm de ea, quæ est dolo proxima,§.fi.q.73. 308.ver.3
Officialis committens barattariam priuatur officio, vide suprà,Iudex.
Officialis effectus diues durante officio,an præsumatur acquisiuisse de bonis fisci,§.fi.q.68. 299.ver.30
Officialis an poßit cognoscere de iniuria sibi facta,§.fi.qu.35. 180.ver.26
Et quid si facta illi fuerit iniuria tanquam priuato,ib.
Officialis an poßit durante officio accusari,§.fi.q.16. 118.v.6
Officiali resistere quando liceat,§.fi.q.29 128.ver.1
Officialis qui cogit rusticos ad obsequia indebita,quomodo puniatur,§.fi.q.71 304.ver.3
Officialis publicos prouentus subtrahens punitur pœna mortis. §.fi.q.68. 299.ver.30
Operarij,& fabri an excusentur de eo,quòd operantur de mandato alterius,§.fi.q.60. 266.v.16
Oratorium priuatum an gaudeat immunitate Ecclesiæ,§ fin. q.30. 151.v.7
Origo.Iudex loci originis potest contra subditum extra territorium delinquentem procedere,vide suprà.Iud.
Osculum inferens mulieri qua pœna sit puniendus,§.fin. q.83 335.ver.6
Vxor an amittat dotem propter osculum, vide suprà. Adulterium.

P.

PAx facta cum offenso,an sit sufficiens indicium ad torturam §.fi.q.21 134.ver.38
Pax habita à parte offensa,an impediat processum ad vlteriora,§.fi.q.58. 250.ver.1
Et an poßit fieri pax super crimine priusquàm sit instituta accusatio,ibid. ver.2
Et an facta pace post cœptum iudicium poßit iudex illud prosequi,ib. ver.3
Et an stante pace poßit tertius accusare,ib. 251.v.4.
De quibus criminibus poßit fieri pax,ibi. ver.5
Et an de criminibus priuatis,ib. ver.6
Et an vbi ingeritur tantùm pœna mutilationis membri. ibi. ver.7
Et an vbi pœna fustigationis,ibi. 252.v.8
Et an vbi agitur de amittenda libertate,ib. ver.10
Et an super crimine adulterij,ib. ver.11
Et an super crimine raptus,ib. ver.12
Et an super crimine incestus,ib. v.13
Et an super stupro,ib. ver.14
Et an super criminibus,pro quibus non ingeritur pœna sanguinis, ib. v.15
Et quid si agatur de crimine, pro quo de iure sit imposita pœna mortis,& à statuto sit imposita tantùm pœna pecuniaria,ibi. ver.17
Et quid si agatur de crimine priuato,ibi. 253.v.16
Et quid si agatur de crimine falsi,ib. v.18
Et an in casibus,in quibus est prohibita transactio, sit etiam prohibita gratuita pactio,ib. ver.19
Si statutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto,an censeatur etiam prohibitum,facere pacem cum eo, qui delictum ipsum fieri mandauit,ibi. ver.20
Ad quos spectet ius faciendæ pacis,ibid. v.21
Pater an poßit remittere iniuriam factam filio,ib. v.22
Prælatus an poßit remittere iniuriam factam Ecclesiæ, ibid. pag.254. ver.23
Et quid in blasphemia,ib. ver.24
Offenso monacho, an spectet ius faciendæ pacis monasterio, an autem filio,ib. ver.25
Filij spurij an poßint pacem facere de morte parentum,ibi. ver.26
Tutor an poßit facere pacem nomine pupilli, ibidem ver.27
Procurator cum libera an poßit pacem facere,ibi. 255.ver.28
Pax habita à vulnerato,qui deinde moritur, an prosit vulneranti,ibi. ver.29
Etiam pax facta pro vulneribus prosit pro morte exinde secuta,ibid. 25.ver.30

Marito qui vxorem occidit, an prosit pax facta à filiis communibus, ibid. ver.31
Filius qui non vult esse hæres patris, an possit facere pacem pro morte patris, ibid. ver.32
Et an filius faciendo pacem censeatur adire eius hæreditatem, ib. ver.33
Si offensus decedat relictis pluribus hæredibus, an sit habenda pax ab omnibus, ibidem ver.24
Et an sit habenda pax à fœmina hærede, ibi. 257.ver.35
Et quid si nullus adsit hæres à quo sit habenda pax, ibidem ver.36.
Pax an possit fieri absenti, ibidem. ver.37
Pax facta pro iniuria, an tollat etiam interesse respectu damnorum, & expensarum, ib. 258.ver.38
Remissio facta in foro conscientiæ, an tollat ius accusandi, ibid. ver.39
Restitutio rei ablatæ, vel satisfactio, an habeat vim remissionis, ibidem ver.40
Index an possit cogere offensum ad faciendam pacem, vide suprà, Index
Palatium episcopi, an gaudeat immunitate Ecclesiæ, vide suprà, Captura
Papa si delinquat, quis sit eius iudex competens, §.fi.q.35 pag. 176. ver.4
Et de quibus criminibus possit Papa accusari, ibi. v.2
Et an Concilium generale sit supra Papam, ibidem. Remissiuè.
Papa an possit etiam volens se iudici laico in criminalibus subjicere, ibi. 177.ver.5
Papa an possit mero laico committere causas criminales clericorum, §.fi.q.41 205.ver.8
Et an possit conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, ibi. ver.9
Cõtra Papam an requiratur maior numerus testium quàm contra alios, §.fi.q.66 293.ver.6
Papa an propter insufficientiam possit deponi, §.fi.quæst. 73 309.ver.8
Papa an dicatur committere simoniam, vide infrà, Simonia.
Papam an possit pro defensione sua quis impunè offendere, vide suprà, Defensio.
Parricidium quando committatur, §. Parricidium. 64.v.1
Et an occidens patrem naturalem tantum dicatur parricida, ibid. ver.2
Et an occidens alium ex ascendentibus, vel descendentibus, ibi. ver.3
Et an occidens transuersalem, ibi. ver.4
Parricidij pœna quæ sit, ibid. ver.5
Partum exponens punitur pœna extraordinaria, §.fi.quæst.83 353.ver.7
Pater præsentans filium imputatum de delicto, an illum liberet à pœna mortis, §.fi.q.60 270.ver.29
Pater an possit remittere iniuriam illatam filio, §.fin.qu.58 235.ver.22.
Pater an possit occidere filiam, & adulterum in adulterio deprehensum, vide suprà, Adulterium.
Pater non tenetur pro delicto filij, nec etiam in eius legitima, §.fi.q. 86. 345.ver.3
Quicquid facit filius occasione patris, & eo sciente, præsumitur factum de eius voluntate, ibi.
Pater bannitus an possit à filio occidi, vide infrà, Statutum.
Patriarcha. Quis sit iudex competens patriarcharum, si delinquant, §.fi.q.35. 178.ver.12
Patronus an possit accusare clericum in suo beneficio institutum, §.fi.q.14 115.v.22
Pauper an possit accusare, ibid. 114.ver.19.
Et quis dicatur pauper, ibid. Remissiuè.
Et an possit esse testis in causis criminalibus, §.fina. qu.24 139.ver.11
Peculium profectitium, aduentitium, & castrense, an filij bonis confiscatis, veniant in confiscatione bonorum, vide suprà, Filius.
Peremptorium. Citatio peremptoria an in criminalibus requiratur, vide suprà, Citatio.
Peritia insignis, vel excellentia delinquentis in aliqua arte, an ei prosit, §.fi.q.60 269.ver.26
Peritorum iudicio standum sit, vide suprà, Medicus.
Periurium quid sit, §. Periurium 65.ver.1
Periurij pœna quæ sit, ibi. ver.2
Et an periurus efficiatur infamis, ib. ver.3
Et an clericus propter periurium amittat ipso iure beneficium, ibid. ver.4
Et an periurus incidat in pœnas l. Si quis maior, ib.ve.5
Et an repellatur agendo, ibid. ver.6
Et an à testificando. ib. ver.7
Et an periuro deferatur iuramentum in supplementum probationis, ibid. 65.ver.8
Periurium non committitur sine dolo, ibi. ver.9
Difficultas an excuset à periurio, ib. 66.v.10
Periurium non nocibile non punitur, ib. ver.11
Periurium in nonnullis casibus non punitur in foro contentioso, sed solum Deum habet vltorem, ibid. ver.12
Et quid si sit delatum iuramentum à parte parti. ibi.
Plagiarius an sit pœna capitis puniendus, §.fi.q.68.300.v.31.
Et quid si non sit solitus talia committere, ibi.
Plura delicta ad vnum finem tendentia, an sint pluribus pœnis punienda, vide suprà, Delictum
Plures delinquentes contra vnum, an omnes in solidum teneantur, ibid.
Plures vulnerantes, si ignoretur, ex cuius ictu vulneratus decesserit, an sint omnes absoluendi, vide suprà, Homicidium.
Positiones in causis criminalibus an admittantur, §.fi.qu.45 213.ver.4
Pœna. Pœnarum genera quot sint, §.fi.q.67 293.ver.1
Pœna capitalis quæ dicatur, ibid.
Pœnarum corporalium species, ibid. 294.ver.3
Pœna stigmatis an hodie sit in vsu, §.fi.q.70. 303.ver.1.
Tortura an sit in vsu pro finali pœna delicti, vide infrà. Tortura.
Pœna triremium an sit in vsu etiam in clericis. §.fina.qu.70 303.ver.5
Pœna fustigationum, vide suprà, Fustigatio.
Pœna præcipitationis, vide infrà, Præcipitatio.
Pœna interdictionis aquæ, & ignis, hodie non est in vsu, §.fin. q.67 294.ver.6
Pœna deportationis an hodie sit in vsu, ibid. 295.ver.8
Pœna relegationis an hodie sit in vsu, ibi. ver.9
Pœna mortis quibus casibus imponatur, §.fin.q. 68.296.v.2
Pœna amputationis membri an esset cognita de iure digestorum, §.final.q.69 301.ver.1
Et an dicatur pœna capitalis, ibid. 302.ver.2
Et quæ dicantur propriè membra. ibi. v.3
Pœna amputationis membri quibus casibus imponatur, ibid. ver.6
Si quis sit condemnatus in amputatione manus, quæ manus illi debeat amputari, vide suprà, Condemn.
Pœna carceris perpetui, vide suprà, Carcer.
Pœna detrusionis in monasterium, an hodie sit in vsu, §.final. quæst.70 303.ver.6
Pœna, quòd clerici ponantur in gabijs, an hodie sit in vsu, ibidem. ver.7

Pœna mitræ, ibid. 304. ver. 8

Pœna exilij quibus casibus imponatur, §. final. quæst. 71. 304 ver. 2

Pœna infamiæ quibus casibus de iure communi incurratur, §. fi. q. 72. 307. ver. 1

Pœna priuationis quibus casibus de iure incurratur, §. fi. q. 73. 307. ver. 1

Pœna degradationis quibus casibus clerico imponi possit, §. fin. q. 74. 310. ver. 3

Duplicem esse degradationem, & quæ sit earum forma, ibid. 310. ver. 1

Quòd episcopi interuenire debeant degradationi clericorũ, ibid. ver. 4

Pœna degradationis imponitur etiam Doctoribus, & militibus, ibid. ver. 5

Pœna suspensionis quibus casibus incurratur, §. fin. qu. 75. pag. 310. ver. 1

Pœna ecclesiastici interdicti quibus casibus incurratur. §. fin. q. 76. 311. v. 1

Pœna excommunicationis, vide suprà, Excommunicat.

Pœna confiscationis bonorum quibus casibus imponatur, §. fi. q. 78. 317. ver. 3

Pœna confiscationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum quibus casibus imponatur, §. final. quæstion. 79. 323. ver. 1.

Pœna pecuniaria quibus casibus imposita sit, §. fin. qu. 80. pag. 325 ver. 1

Pœna an debeatur fisco in foro conscientiæ, ibid. 326. v. 6

Pœna talionis, §. fi. q. 81. 326. ver. 1

Et quid si accusator sit persona honestior, quàm reus, ibid. ver. 2

Et an hæc pœna talionis hodie sit sublata, ibi. v. 3

Pœna statutaria, §. fin. q. 82. per totum. 327

Pœna si arbitrio iudicis commissa sit, an ipse possit pœnam mortis imponere, vide suprà, Iudex.

Pœnitentiæ impositæ pro peccatis à sacris canonibus hodie sunt arbitrariæ confessoribus, §. final. quæstion. 83. 337. ver. 14

Puniri corporaliter nemo potest, nisi in delicto dolus interuenerit, §. fi. q. 84 327. ver. 1

Iudex an debeat imponere delinquenti pœnam loci originis, domicilij vel delicti, §. fi. q. 85 340. v. 1

Pœnæ statutorum pro delictis impositæ an tollant pœnas pro eisdem delictis à iure communi impositas, ibidem, 341 ver. 5

In pœnis alternatiuè impositis an electio sit iudicis vel rei, ibid. 342. ver. 6

Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua speciali constitutione, debent omnes qualitates verificari de quibus in ipsa constitutione fit mentio, ibid. 343. ver. 9

Iudex an possit ex causa minuere pœnam à lege vel statuto impositam, vide suprà, Iudex.

Vnus pro alio puniri non debet, §. fin. 86. quasi per totum. 345.

Quando pars pœnæ applicatur parti, & pars fisco, an tota solui fisco debeat, §. fi. q. 95. 361. ver. 9

Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus pœnis quomodo sit facienda executio, vide suprà, Condemnatus.

Pœnæ ex quibus causis minui possint, §. fina. quæst. 60. per totum. 263

Pœna ordinaria an imponi debeat, quando proceditur per inquisitionem, ibid. 271. ver. 33

Pœnitentia an in delictis excuset, ibid. 268. ver. 21

Pœnitentes an sint de foro ecclesiastico, §. final. quæst. 35. 179. ver. 20.

Pœnitens an possit accusari, §. fi. q. 16. 118. ver. 5

Populus Romanus an possit Imperatorem deponere, vide suprà, Imperator.

Præceptum. Præceptis pœnalibus procedi de iure an possit, §. fi. q. 31. 157. ver. 6

Mittentes præcepta vallis Iosaphat, vel similia, puniuntur pœna extraordinaria, §. fi. q. 83. 336. v. 8

Præcipitationis pœna hodie non est in vsu, §. fi. quæst. 67. 294 ver. 5

Prædam diuidentes cum barbaris puniuntur pœna mortis, §. fi. q. 68 297. ver. 9

Prægnans non potest torqueri, §. fi. q. 64. 284. v. 23

Prægnans si condemnata sit in pœnam corporalem, differenda est executio, donec peperit, §. final. quæstion. 97. 365 ver. 5

Prælatus insufficiens debet deponi, §. fi. 73. 309. ver. 8

Prælati an possint imponere clericis pœnas pecuniarias, §. fin. q. 80. 325. v. 4

Prælatus an possit remittere iniuriam factam Ecclesiæ, vide suprà, Pax.

Præmium indicanti delinquentem an iudex proponere possit, §. fi. q. 27 145. v. 5

Statutum proponens præmium indicanti delinquentem, vide infrà, Statutum

Presbyter testis vacillans potest torqueri, §. fina. quæst. 25. 142 ver. 5

Presbyter reus potest torqueri, §. fi. q. 64. 284. ver. 24. & vide suprà, Clericus.

Presbyter benedicens secundas nuptias, est suspensus ab officio, & beneficio, §. fi. q. 75. 311. v. 2

Et an sit suspensus ipso iure, ibid.

Præscriptio. Accusatio criminalis & inquisitio præscribitur spacio 20. annor, vide suprà. Accusatio, & Inquisitio.

Crimen adulterij præscribitur quinquennio, vide suprà, Adulterium.

Præsumptio mandati ad occidendum an oriatur ex eo quòd dominus post acceptam iniuriam locutus sit famulo in aurem, vel ei dixerit, vade, & non reuertaris &c. vide suprà, Mandatum.

Præsumptiones an sufficiant ad condemnandum, vide suprà, Indicium.

Præuentioni inter iudices quomodo locus sit, §. fin. qu. 38. pag. 100. ver. 28

Princeps an possit procedere contra subditum non citatum, vide suprà, Citatio.

Princeps an possit in causis criminalibus tollere terminum defensionis, vide suprà, Defensio.

Principis assertioni an credatur in alterius præiudicium, §. fi. q. 53 238. v. 14

Princeps potest omnes pœnas delictorum remittere, vide suprà, Gratia

Quis sit iudex competens principum in delictis, §. fi. qu. 35 177. ver. 6

Princeps an possit receptionem testium alteri committere, §. fi. q. 26. 144. ver. 5

Priuata delicta quæ dicantur, vide suprà, Delictum.

Probatio. Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores, §. fi. q. 66. 292. ver. 3

Et quid in crimine Assassinij, vide suprà, Assassinium.

Et quid in crimine simoniæ, vide infrà, Simonia

Et quid in crimine hæresis, vide suprà, Hæresis.

Et quid in reo, an dubia probatio illum releuet, §. fi. qu. 56. 246. ver. 3

Delictum an possit probari per instrumentum, §. fin. q. 54. 239. v. 1

Alia

Acta & confessio facta in iudicio ciuili an probent in criminali, vide suprà. Acta, & Confessio
Duæ semiplenè probationes an iungantur in causis criminalibus, §.fi.q.63 277.ver.9
Fama, & vnus testis de visu an plenè probent in criminalibus, ibid. 278.ver.10
Maior probatio an requiratur contra Papam, & Cardinales, quàm contra alios, vide suprà. Cardinalis, & Papa.
Processus copia quando danda sit, vide suprà, Copia processus.
Publicatio processus quando fieri debeat, §.fi.q.49.224 per totum, & q.61 272
Processus factus contra minorem, non dato ei curatore, an sit ipso iure nullus, vide suprà, Minor.
Processus factus super inquisitione generali, an sufficiat ad cõdemnandum, §.fi.q.50 227.ver.4
Et quid in causis syndicatus officialium, ib. v.5
Procurator an sit admittendus in causis criminalib. §.fi.qu.32 164.ver.1
Et quid in criminibus priuatis, ibid. ver.2
Et quæ sit ratio, cur in criminalibus non admittatur procurator, ibid. ver.3
Et quid si imponatur pœna pecuniaria, ibid. ver.4
Et quid si imponatur pœna relegationis, vel minor, ibi.165 ver.5
Et quid si imponatur pœna priuationis vel depositionis ab ordine, ibid. ver.6
Et quid si pro crimine, pro quo de iure communi imposita est pœna corporalis, statutum imponat pœnam pecuniariam, ibidem ver.7
Et quid si pro crimine imposita est pœna arbitraria, iudici ibidem ver.8
Et quid si imposita sit pœna pecuniaria, quam si non soluerit infligenda sit pœna corporalis, ibi.166. ver.9
Et quid si ignoretur, an vulnus sit lethale, vel ne, ibidem ver.10
Et quid in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam, ibid. ver.11
Et quid si reus sit pro alio maleficio bannitus, vide suprà, Bannitus
Et an in casibus, in quibus potest contra mortuũ procedi admittatur procurator, §.fin.q.32 168.ver.15
Et quid si reus sit carceratus, ibidem ver.16
Et quid si procurator velit tantummodo allegare causas absentiæ, ibidem 169.ver.17
Et quid si velit proponere quòd reus habet in illo loco capitales inimicitias, ibid. ver.18
Et quid si velit opponere exceptiones contra personam accusatoris, vel iudicis, ibid. v.19
Et quid si velit opponere occisum fuisse bannitum, ibidem ver.20
Et an in causa nullitatis admittendus sit procurator, ibid. 170.ver.21
Et quando procedatur per viam exceptionis, ibidem versic.22
Et an possit pro accusatore procurator interuenire, ibidem ver.23
Et quid si non fuerit oppositum contra procuratorem an processus valeat, ibid. 171.ver.24
Sententia an ferenda sit contra dominum absentem, vel cõtra procuratorem præsentem, ib. ver.25
Confessio Procuratoris an noceat domino, vide suprà, Confessio
Procurator cum libera an possit pacem facere, vide suprà, Pax.
Prodigus an in delictis excusetur. §. final. quæstion. 60.265. ver.11
Proditor punitur pœna mortis, §.fi.q.68. 300.ver.33
Producens testem falsum, vel instrumentum falsum incidit in pœnam falsi, vide suprà. Falsum
Prohibens aliquem testari qua pœna puniatur, §. Falsum, pag. 18. ver.28
Prohibere potens delictum, & non prohibens, an sit puniendus, §.fi.qu.87. 347.ver.3
Et quid de iure canonico, ibidem
Et quid in foro conscientiæ, ibidem
Promissio impunitatis facta à iudice reo, si delictum confiteatur an sit obseruanda, vide Index.
Promissio non offendendo quando rupta videatur, §.fin.q.47 222.ver.9. & seq. vide suprà, Fideiussio.
Promotor inquisitionis quis dicatur, vide suprà. Instigator.
Prorogatio iurisdictionis, vide suprà, Iurisdictio.
Prouocatio alterius an delinquentem excuset, §.fi.q.60. pag. 247. ver.18
Publica delicta quæ dicantur, vide suprà, Delictum
Publicatio processus. vide suprà. Processus
Et an facta publicatione processus possint repeti, vel denuo produci testes, vide suprà, Index.
Punitus de aliquo crimine an possit de eo iterũ accusari, §.fin. q.57. 248.ver.12
Et quid si iudices sint sub diuersis præsidibus, ibidem 249. ver.13
Et quid si quis fuerit punitus à iudice ecclesiastico, & crimen sit communis fori, ibi. ver.14
Et quid si crimen sit valde atrox, ibid. ver.15
Pupillus an possit accusare, §.fin.q.14. 111.ver.6
Et an possit esse testis in causis criminalibus, §.fina.qu.24. 240.ver.17
Pupillus an excusetur in delictis, §.fi.q.60 263.ver.3
Purgatio. Iuramentum purgationis quando sit reo deferẽdum. vide suprà, Iuramentum.
Purgatio legalis an habeat locum in causis criminalibus ibidem.

Q.

QValitas. Non sufficit factum esse notorium, nisi etiam notoriæ sint qualitates ipsius facti, vide suprà, Notorium.
Qualitates expressæ lege vel statuto verificari debent ad hoc vt imponi possit pœna ipsius legis vel statuti, §.fin. qu.85 344.ver.11
Si probatum sit delictum, non tamen sit probata qualitas deducta in accusatione, an reus sit in totum absoluendus, §.fi.q.66 293.ver.4
Querela partis aperit viam iudici ad inquirendum, §.fin.q.10 101.ver.1
Et an hodie querela successerit loco accusationis, ibidem ver.2
Fiscus an debeat querelam porrigere. ibid. 102.ver.6
Cætera vide suprà, Accusatio.

R.

RAptus quomodo committatur, §. Raptus. 66.ver.2
Raptus pœna quæ sit, ibid. ver. Sed quæro
Et an pœna raptus locum habeat etiam si mulier consenserit se rapi, ibidem ver.3
Et quid si raptor illam carnaliter non cognouerit. ibidem ver.4
Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem, ibi. 67. ver.5
Et an in muliere rapiente virum, ib. ver.6

Et an raptor poßit cum rapta matrimonium contrahere, ibidem ver.7

Et an eo casu raptor euitet pœnas raptoribus à iure imposi-tas, ibid. ver.8

Raptores virginum an gaudeant immunitate Ecclesiæ, si ad eam confugiant. vide suprà, Captura.

Super crimine Raptus an poßit fieri pax, siue transactio, vide suprà, Pax.

Ratificans delictum commissum an sit puniendus, §.fi.qu.87. 348.ver.5

Et quæ requiruntur ad hoc ut ex ratificatione quis puniri poßit, ibid.

Ratificans delictum an sit puniendus in loco delicti, vel in loco ratificationis, §.fi.q.38 195.ver.7

Rebellis potest impunè occidi, & deinde probari, quòd erat rebellis, §. Læsæ Maiest. 62.ver.17

Receptator quapœna sit puniendus, §.final.quæstion.90.353 ver 9

Reconuentio. Clericus an poßit pro crimine coram iudice laico reconueniri, vide Clericus.

Remißio an fieri debeat ad locum delicti, §.fina.quæst.38.198 ver.9

Et quid de consuetudine, ibi. ver.20

Et quid si loca sint sub eodem præside prouinciæ, ibid. pag. 199. ver.21

Et quid si iudex à quo petitur remißio, non habet iurisdictionem procedendi ex eo delicto, ibidem versic.22

Et an in leuibus delictis sit locus remißioni. ibidem. 200 ver.23

Et quid si agatur pro crimine ciuiliter, ibi, ver.24

Et an in curia Romana habeat locum remißio, ibidem ver.25

Et an si agatur de pluribus delictis ab eodem commißis, ibidem. ver.26

Repetitio testium quando facienda sit, §.final.quæstio.45.212 ver.6

Repetitio torturæ quando fieri poßit, §.final. quæst. 64. 290. ver.46

Restitutio. Vide suprà, Gratia.

Reus an teneatur edere fisco in criminalibus causis, vide suprà, Editio.

Nomen accusati quando dicatur receptum inter reos, §. fi. quæst.14 113.ver.13

Rex. Quis sit iudex competens Regum in delictu, §.fin.qu.35. 178.ver.8

S.

SAcerdos, Vide suprà. Presbyter.

Sacrilegium quando committi dicatur secundum ius ciuile, & quando secundum ius canonicum, §. Sacrilegium. 68.ver.1

Mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, an dicatur committere sacrilegium, §. Fornicatio. 23. versic. 18

Sacrilegij pœna quæ sit, §. Sacrilegium 68.ver.3

Statutum loquens de sacrilegio, an intelligatur de sacrilegio secundum ius canonicum, an secundum ius ciuile, ibidem ver.4

Sacrilegium an sit crimen ecclesiast. §.fi.qu.37. 193.v.4

Saluus conductus bannito accusato an concedi debet, §.fi.q.32. 168.ver.13

Et quis poßit saluum conductum concedere, ib. v.14

Citatus ad locum non tutum ob timorem insidiarum, an teneatur comparere sub saluo conductu, §.fi q.34.175.v.6

Scientia & dolus an in delictis requirantur, §.fi.q.31.pag.160. ver.12

Sciens delictum committendum, & non reuelans, an sit puniendus, §.fi.q.87. 346.ver.1

Et quid in crimine læsæ Maiestatis, ibid. ver.2

Schismatici sunt excommunicati. §.fin.q.77.315. v.27

Scholaris. Quis sit iudex competens in delictu scholarium, §. fi.q.35 179. ver.23

Secularis. vide suprà, Laicus

Seditio. Seditionem concitans punitur pœna capitis, §.fi.q.68. 300.ver.36

Senectus an in delictis excuset, §.fi.q.60 264.v.6

Senes an poßint torqueri, §.fi.q.64 283.ver.22

Sententia an requiratur super notorio. §.fin.q.9. 100.v.8

Et an quando reus est deprehensus in flagranti crimine, §.fi. q.8 98. ver.4

Et an super assaßinio, vide suprà, Assaßinium.

Et an super incorrigibilitate, vide suprà, Incorrigib.

Et an quando bona ipso iure confiscantur, ibid.

Sententia criminalis lata in loco delicti, an sit mittenda execut. in loco originis, §.fi.q.54. 240.ver.6

Sententiæ criminales an sint pronunciandæ ab ipsomet iudice, §.fi.q.93 356.ver.1

Et an in sententiis criminalibus iudex debeat exprimere causam, ibi. ver.2

Et quid si iudex minuat pœnam ordinariam, §.fina.qu.85. 343.ver.10

Et an valeat sententia, Condemno Titium in centum quæ si non soluerit amputetur ei manus, §.fin.quæst.93.356 ver.3

Si iudex condemnet reum in maiori summa, quàm statutum dispenat, an sententia sit nulla, ibi. ver.4

Et quid si iudex apposuerit clausulam, saluo, & reseruato, ibidem ver.5

Sententia capitalis an statim exequi debeat, vide suprà, Executio.

Sententia lata contra filium in contumaciam, an præiudicet patri, vide infrà, Statutum.

Sententia criminalis an ferri debeat contra dominum absentem, vel contra procuratorem præsentem, vide suprà, Procurator.

Sententia criminalis an ferri debeat reo præsente, §. fin. qu.31 163. ver.23

Sententia capitalis an trahat secum confiscationem bonorum, §.fi.q.78 317.ver.2

Sententia excommunicationis lata ex falsa causa an valeat, §.fi.q.77 315.ver.33

Sententia excommunicationis nulla an liget, ib. ver.34

Sepulchrum. Locus, in quo ædificatur sepulchrum in ciuitate, fisco applicatur, §.fi.q.79 324.ver.6

Violator sepulchrorum punitur pœna mortis, §. fina.qu.68 301.ver.45

Seruus potest in omnibus causis torqueri, §.fina.quæst.64.282 ver.15

Seruus an poßit in pœnam pecuniariam condemnari, §.fi.q.81 325.ver.5

Socius. Dictum socij criminis an faciat indicium ad inquirendum, §.fi.q.11 127.ver.4

Et an ad formandam inquisitionem, ibi. 128. ver.5

Et quid si etiam sit periurus, ibid. ver.6

Et an faciat indicium ad torturam. ibi. 129.ver.7

Et quid in criminibus exceptis, ibid. ver.8

Et quid si sint plures socij criminis, qui contra aliquem deponant, ibidem ver.9

Et an requiratur quòd socius criminis deponat cum iuramento, ibidem ver.10

Et an quod confirmet dictum suum in tormentis, ibidem ver.11

Simonia quid sit, §. Simonia. 69. ver.1

Et an precibus, & gratia contrahatur propriè simonia, ibidem.

Recipere aliquid pro labore pro sacramento, ministrando, an sit simonia, ibid. ver.2

Et an pro concessione licentiæ docendi, ibid. v.3

Et an pro habendo officio liceat aliquid dare, ib. ver.4

Papa an dicatur committere simoniam, ib. ver.5

Simonia an dicatur committi in curia Romana, ib. ve.6

Simonia est crimen merè ecclesiasticum, ibi. ver.7

Simoniæ pœna quæ sit, ibi. 70. ver.8

Notorius simoniacus an sit ipso iure suspensus ab officio, ibi. ver.9

Clericus simoniacus an amittat beneficium, ib. ver.10

Simonia est de criminibus exceptis, ibid. ver.11

Et an in crimine simoniæ sufficiat probatio per coniecturas, ibid. ver.12

Sodomia est vitium contra naturam, §. Sodomia. 70. v.1

Et an dicatur propriè committi etiam cum muliere, ibid. ver.2

Sodomiæ crimen est communis fori, §. fi. q.37. 194. ver.5

Sodomitarum pœna quæ sit, §. Sodomia. 70. ver.4

Clericus sodomita an sit ipso iure suspensus ab ordine, ibid. ver.5

Sodomita an perdat ipso iure dominium bonorum suorum, ib. ver.6

Propter crimen sodomiæ an possit separari coniugium, ibid. 71. ver.7

In crimine sodomiæ an puniatur affectus etiam si effectus secutus non fuerit, ibi. ver.8

Sortilegia an sapiant hæresim manifestam & an possint ab inquisitoribus puniri, §. Hæresis. 34. ver.25

Spurius, Vide suprà, Filius.

Statua. Confugiens ad statuas principum an possit inde auelli, §. fi. q.30. 155. ver.27

Statutum dans præmium reuelanti malefactionem, an habeat locum etiam in partic. ipsius maleficij, §. fin. qu.27. 145. ver.5

Et an ille, qui reuelauit malefactorem, sed non probauit, consequi debeat præmium à statuto propositum, ibidem. ver.4.

Statutum constituens præmium capienti delinquentem, an habeat locum in officiali, §. fi. q.29. 149. ver.8

Statutum quod villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum, quando maleficium fuit de nocte commissum, & claues portarum erant apud rectorem, ibi. ver.9

Si statutum imponat pœnam pecuniariam pro delicto, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, an sit procurator admittendus, vide suprà, Procurator.

Stante statuto quòd contumax habeatur pro confesso, & conuicto, an admittatur pro absente procurator vel excusator §. final. quæst.32. 166. ver. ee. & quæst.33. pag.172. ver.2

Stante statuto, quòd index possit de omni crimine inquirere, an possit inquirere contra subditum delinquentem extra territorium, §. fi. q.39. 201. v.4

Stante statuto, quòd contumax habeatur pro confesso & conuicto, quomodo sit contra contumacem procedendum, §. fi. q. 44. 206. ver.1. Et vide suprà, Contumax.

Et an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto admittatur probatio innocentiæ, §. fi. qu. 44. 210. ver.11

Si Statutum imponat pro vulnere pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & aliquis simpliciter fideiusserit pro imputato de vulnere, sub qua pœna teneatur illum consignare, §. fi. q.46 219. ver.21

Stante statuto, quod alicui denegetur officio, an possit iudex ex officio inquirere, §. fi. q.50 227. ver.6

Si statutum præfigat iudici terminum ad inquirendum, an incipiat currere à die delicti, an autem à die scientiæ, §. fin. q.51 229. ver.5

Stante statuto, quòd habeatur pax ab hærede occisi, an sufficiat illam habere ab ipsomet vulnerato, priusquàm moriatur, §. fi. q.58 255. ver.29

Et an si decesserit offensus relictis pluribus hæredibus debeat haberi pax ab omnibus, vide suprà, Pax, vbi plura in hac materia

Stante statuto, quòd villa teneatur pro damnis datis in suo territorio, an possit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi, §. fi. q.82. stat.1. 328. ver.2

Et quid si damnum sit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur, ibid. ver.3

Et an stante hoc statuto teneantur contribuere etiam illi, qui sunt absentes tempore maleficij, ib. ver.4

Statutum, quod bannitus possit impunè offendi, an valeat, §. Homicidium. 49. ver.52

Et an stante hoc statuto possit offendi etiam in foro conscientiæ, ibid. 50. ver.54

Et an etiam occidi, ibid. ver.55

Et an mulier bannita adulterij, ibid. ver.56

Et an bannitus censeatur hostis ciuitatis, à qua est bannitus, ibid. ver.57

Et an stante hoc statuto possit filius occidere patrem bannitum, ibi. ver.59

Et an eum, quem prius promiserat non offendere, ibi. pag. 51. ver.60

Et an liceat bannitum proditoriè interficere, ib. ver.61

Et quid si bannitus habuerit gratiam à principe, nondum tamen fuerit de albo cancellatus, ibi. ver.62

Et quid si bannum sit nullum, ibid. 52. ver.63

Et an pendente appellatione à sententia banni possit bannitus impunè occidi, ib. ver.64

Et an bannitus captus per familiam officialis possit licitè offendi, ibid. ver.65

Et an liceat occidere bannitum extra territorium, à quo est bannitus, ibid. ver.66

Et an occidens eum, quem ignorabat esse bannitum, gaudeat beneficio huius statuti, ibid. 53. v.67

Si statutum permittat occidi bannitum in lib. centum an liceat occidere eum, qui est bannitus in pluribus minoribus summis, quæ cumulatæ excedant centum libras ibidem. ver.68

Exceptio proueniens ex hoc statuto, an sit peremptoria, ibi. ver.69

Et an possit opponi per procuratorem, ibi. ver.70

Bannitus, stante hoc statuto, an possit se defendere, ibid. ver.71

Stante hoc statuto, si bannitus offendatur, an possit iudex ex officio inquirere, ibid. 54. ver.72

Stante statuto quòd nullus det auxilium bannito, nunquid aduocatus, & procurator, qui pro eo intercedunt incidat in pœnam statuti, §. final. q.82. statut.2. 328. ver.2

Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in eo scribente, ibid. ver.3

Statutum prohibens matrimonium cōtrahi inter aliquas personas, an valeat, §. fi. q.82. stat.3. 328. ver.2

Et quid si prohibeat matrimonium contrahi cum forense, ibid. ver.2

Statutum probibens filiam contrabere matrimonium sine cõsensu patris, an valeat, ibid. 329. ver. 3

Statutum probibens sororem nubere sine consensu fratris an valeat, ibi. ver. 4

Statutum priuans filiam dote si nubat indigno sine patris cõsensu, an valeat, ibid. ver. 5

Ingrediens possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, an incidat in pœnam statuti deturbata possessione, §. fin. q. 82. stat. 4 329

Statutum probibens rem immobilem alienari in forensem, sub pœna, an valeat, §. fi. q. 82. stat. 5. 329. v. 1

Et an liget clericos, ibid. ver. 2

Et an stante boc statuto censeatur etiam probibita bæredis institutio, ibid. ver. 3

Et an locatio, ibidem 330. ver. 4

Et an si forensi legata sit res immobilis teneatur hæres præstare legatario æstimationem, ib. ver. 5

Et an censeatur probibita præscriptio, ibid. v. 6

Et an ex alienatione facta contra dispositionem huius statuti, transferatur dominium, vel possessio in forensem, ibid. ver. 7

Et an sedens forensi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius statuti, ibid. ver. 8

Et an boc statutum babeat locum in alienatione necessaria, ibid. ver. 9

Statutum puniens inuentum cum armis, an comprebendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis, §. fi. q. 82. stat. 6 330. ver. 1

Et quid si puniat deprebensum, ib. 331. v. 2

Appellatione armorũ an veniant arma defensiua, ibi. ver. 3

Et an fustes, & lapides, & cultelli parui. ib. ver. 4

Si statutum probibeat arma deferri post sonum campanæ, nõ punitur illa deferens in diebus sanctis, in quibus non pulsantur campanæ, ibi. ver. 5

Deferens arma probibita ad vsum itineris, an sit puniendus, ibid. ver. 6

Habens domi arma probibita an sit puniendus, ib. ver. 7

Clerici deferentes arma probibita an possint à iudice laico puniri, vide suprà, Clericus.

Portans arma probibita debet ea perdere, ibid. ver. 9

Statutum probibens exportari blada extra dominium, an valeat, §. fi. q. 82. stat. 7 331. ver. 1

Et an liget forensis, ibid. 332. ver. 2

Et an liget portantem per transitum, ibi. v. 4

Et an liget portantem pro vsu suo, ib. v. 4

Et quid si deinde, mutato proposito, illud vendat, ibi. ver. 5

Et an tale statutum liget exportantem farinam, ibidem ver. 6

Et an comprebendat eum, qui non fuit deprebensus, ibid. ver. 7

Et quid si deprebensus sit priusquàm exportet, sed in itinere, ibid. ver. 8

Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas, ibid. 333. v. 9

Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuastari, an valeat, §. fi. q. 82. stat. 8. 333. ver. 1

Et quid si delinquens habet plures domos in communi cum aliis, ibi. ver. 2

Et quid si babeat ipse partem inferiorem domus, & alius superiorem. ib. ver. 3

Et quid si vxor pro dote sua se opponat deuastationi, ibide. ver. 4

Statutum duplicans pœnam pro maleficiis, an habeat locum in blasphemia. §. fin. q. 82. stat. 9 333. ver. 1

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis an babeat locum in percutiente in confinibus ipsius domus, ib. ver. 2

Nox quomodo intelligatur in statutis duplicantibus pœnam in maleficiis commissis de nocte, ibi. 334. ver. 4

Si adsint duo statuta duplicantia pœnam, quomodo sit facienda, duplicatio, ibid. 333. v. 3

Statutum minuens pœnam confitenti delictum, an babeat locum in eo, qui prius negauit, ibid. 334. v. 5

Statutum puniens facientem insultum ad domum, an babeat locum in faciente insultum ad porticum domus, §. fi. q. 82. statuto. 10. 334. ver. 1

Si statutum puniat percutientem in centum, an si quis plures percussiones inferat, sit pluribus pœnis puniendus, §. fi. q. 82 statuto 11. 334. ver. 1

Et quid si in eodem ictu plura vulnera intulerit cum bidente, vel huiusmodi, ibid. ver. 2

Si extent tria statuta. vnum puniens delationem armorum, aliud puniens insultum, & aliud puniens vulnera, an si quis insultum faciat, & vulneret cum armis, sit vnica pœna, vel pluribus puniendus, ibi.

Statutum imponens pœnam pecuniariam pro bomicidio an valeat, §. Homicidium. 39. v. 19

Statutum, quòd pro bomicidio quis decapitetur, intelligendũ est bomicidio doloso, §. fin. q. 84. 337. ver. 1

Stante statuto quod pro tertio furto quis suspendatur an computata sit furta extra territorium commissa, §. Furtum. 27. ver. 10

Et an ea pro quibus fuit fur impunitus, vel absolutus, ibi. 28. ver. 12. & 13

Statuta pœnalia an ligent forenses, §. fi. q. 85. 340. v. 2

Et quid in delictis, quæ non sunt a iure communi probibita, ibid. 341. ver. 3

Statuta pœnalia an ligent subditos delinquentes extra territorium, ibid. ver. 4

Pœnæ statutaria an tollant pœnas iuris communis, vide suprà, Pœna.

Statuta contra ecclesiasticam libertatem quæ dicantur, §. fin. q. 77 315. ver. 28

Stante statuto quod quis pro delicto condemnetur in centum libris, quas si non soluerit intra 10. dies, amputetur ei manus, an eo casu possit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam, §. fi. 85. 343. v. 7

Stante statuto quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec soluerit mille, an si ipse velit stare in banno, possit iudex eum cogere ad soluenda mille, ibidem ver. 8

Iudex an possit ex causa minuere pœnas statutorias, vide suprà, iudex

Statutum quòd vnus pro alio puniatur, an valeat. §. fi. qu. 86 345. ver. 4

Statutum quòd dominus teneatur pro familia, an ualeat, ibid. ver. 6

Statutum quòd filij, uel nepotes amittant bona propter aliquod delictum parentum, an valeat, ibid. v. 7

Statutum quòd pater teneatur soluere condemnationem pro filio usq; ad legitimam, an valeat. 346. v. 8

Et quid dicendum, si filius fuerit in contumaciam condemnatus, ibi. uer. 9

Statutum puniens committendum delictum, an babeat locũ in eo, qui mandauit illud cõmitti, §. fi. q. 89. 350. v. 2

Statutum disponens, quòd in causis criminalibus nõ liceat appellare, ualet, §. fi. q. 94 358. ver. 3

Stuprum pluribus modis committitur, §. Stuprum. 72. versic. 1

Stuprum

Stuprum an probetur per testes domesticos, ibi. ver.2
Stupri pœna quæ sit, ibid. ver.3
Et quid si stuprator dicat puellam non fuisse virginem, ibi. 72. ver. 4
Vidua committens stuprum, an perdat dotem, ib. v.5
Pœna imposita viduis nubentibus intra annum luctus locum habent contra viduas intra illud tempus stuprum committentes, ibid. ver.6
Viduæ inhonestè viuentes, non gaudent priuilegiis viduarum, ibid. ver.7
Et an amittant domicilium mariti, ibid.
Vasallus committens stuprum cum vidua domini sui, priuatur feudo, ibid. 73. ver.8
Deflorens virginem nondum viripotentem qua pœna sit puniendus, ibid. ver.9
Stuprum cum masculo, vide suprà, Sodomia.
Super crimine stupri an possit fieri pax, siue transactio, vide suprà, Pax.
Subornans testes an dicatur falsum committere, vide suprà, Falsum.
Suspicio falsi an habeatur pro veritate, vide sup. Falsum.
Syndicatus. Officialis an possit syndicari durante officio, vide suprà, Officialis.
Quis sit iudex competens in causa syndicatus officialium, §. fi. q. 35. 179. ver.21
Syndicatores an possint cognoscere de delictis officialium, non pertinentibus ad officium, ibid. ver.22
In causis syndicatus officialium, processus factus super inquisitione generali, sufficit ad condemnandum, §. final. quæst. 50 227. ver.4
Fama an præcedere debeat inquisitionem generalem, quæ fit in causis syndicatus, vide suprà, Fama
Syndicus vniuersitatis an possit accusare, §. fin. quæst. 14. 115. ver.24

T.

Tergiuersator qua pœna puniatur, §. final. quæst. 72. pag. 307. ver.2
Terminus. Terminos agrorum amouens qua pœna puniatur, §. fin. q. 83. 336. ver.10
Terror armorum an excuset homicidam, §. Homicidium, pag. 43. ver.33
Territio an sit species torturæ. §. fin. q. 64. 285. ver.32
Testamentum eius, qui seipsum occidere voluit, an valeat, §. fi. q. 68 300. ver.37
Testamentum condere an possit condemnatus ad mortem, vide suprà, Condemnatus.
Testari aliquem prohibens qua pœna puniatur, vide suprà, Prohibens.
Compellens aliquem ad testandum qua pœna puniatur, vide suprà, Compellens.
Testis. Vnus testis de visu an faciat indicium ad torturam, §. fin. q. 21. 126. ver.2
Et quid si testis non viderit, sed audiuerit, & dicat cognouisse ad vocem, ibid. ver.3
Ad probandum vnum indicium quot testes requirantur, §. fin. q. 23 136. ver.1
Testibus, qui ad informationem curiæ recipiuntur, an possit reus dare interrogatoria, vide suprà, Interrog.
Testes in causis criminalibus qui esse possint, §. fin. q. 24. 138. per totum.
An in subsidium testes inhabiles quandoque admittantur. 141. ver.19
Et an ad defensam, ibid. ver.2
Quæ personæ cogi non possint ad testificandum, ibi. ver.22.
Testis, qui non debuit examinari, si fuerit examinatus, an faciat indicium, ibid. ver.23.
Testes quando in causis criminalibus torqueri debeant. §. fin. q. 25 142. ver.1
Et quid si sint infames, ibi. ver.2
Et quid si sint socij criminis, ibid. ver.3
Et quid si sint varij, ibid. ver.4
Et quid in constitutis in dignitate, ibid. ver.6
Et quid si testis dixit vnum extra iudicium, & postea dixit contrarium in iudicio, ibid. ver.7
Et quid si sit vilis persona, ibid. ver.8
Et quid si interfuit delicto, & dicit se non vidisse, ibi. pag. 143 ver.9
Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum, ibid ver.10
Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus, §. fin. q. 26 143. ver.1
Et quid si sint personæ egregiæ, ibid. ver.2
Et an iudex possit concedere literas subsidiales pro eis examinandis, ibid. ver.3
Et an princeps possit receptionem testium alteri committere, ibid. 144. ver.5
Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum nõ comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitimè excommunicatus, ibi. v. 6
De exceptionibus, quæ contra testes proponuntur, §. fin. qu. 53 234. ver.1
Et an si opponantur testibus aliqua crimina, opus sit specificare, locum, & tempus commissi delicti, ibid. ver.2
Et an opus sit etiam probare, quòd communi opinione habeantur pro talibus, ibid. ver.3
Et an opponens crimina contra testes, & ea non probans, teneatur actione iniuriarum, ibi. ver.4
Testis falsus in vno, an probet in alijs, ibi. ver.8
Et quid si testis falsum dixerit in non concernentibus substantiam rei, de qua agitur, ibid. 235. ver.9
Et quid si ipsemet sibi contradicat, quia scilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto standum sit, ibid. ver.10
Et quid si primo dixit vnum extra iudicium, ibi. ver.11
Et quid è conuerso, ibid. 236. ver.12
Et quid si in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio, ibid. ver.13
Et quid si in primo dixit nihil scire, in secundo autem deponit de veritate rei, ibid. ver.14
Et quid si in eadem instantia, & inter easdem personas cõtraria deponat, ibid. ver.15
Et quid si primò deposuit per verbum, credo, secundò autem per verba assertiua veritatis, ibi. 237. ver.16
Et quid si testis neget se ita deposuisse, ut scriptum est, ibi. ver.17
Et an hoc casu magis credatur notario, vel testi, ibid. & §. Falsum. 14. v.10
Testes singulares an probent in causis criminalibus, §. fi. q. 53 238. ver.18
Et quid si agatur de probando in genere aliquem esse hæreticum, adulterum, vel huiusmodi, ib. ver.19
Et quid si episcopus faciat statutum, quòd crimen vsurarũ possit probari per testes singulares, ib. ver.20
Et quid si princeps solus testificetur contra aliquem, an ei credatur, ibid. ver.21
Testis non reddens causam scientiæ, in causis criminalibus nihil probat, ibid. 239. ver.22
Facto examine si reus neget, testes sunt ipso præsente repetendi, §. fin. q. 45. 214. ver.13
Et quid si non sit reus citatus, sed testes cum eo confrontati perseuerent, ibi. ver.14

Testes an poßint post publicatas attestationes repeti, vel de nouo produci, vide suprà, Index
Testis falsum deponens dicitur falsum committere, §. Falsum 13. ver. 5
Et quid si deponat in iudicio contrarium eius, quod dixerat extra iudicium, ibid. pag. 14.
Et quid si deponat contrarium eius, quod dixerat in alio iudicio, ibid.
Et quid si duo testes sibiipsis inuicem contradicant, an sint de falso puniendi, ibid. ver. 6
Testium dicta an sint inter se concordanda, vt euitetur falsum, ibid. ver. 7
Testis deponens super negatiua est suspectus de falso, ibidem. ver. 8
Testis deponens falsum non circa factum principale, sed circa alia extrinseca, an poßit puniri de falso, ibidem. versic. 9
Testis, qui deposuit falsum sine iuramento, an poßit puniri de falso, ibid. 15. ver. 11
Ad hoc, vt testis dicatur falsus, an requiratur, quòd probetur illum fuisse corruptum pecunia, ibidem. versic. 12
Et quid è conuerso an sufficiat probare, quòd testis fuit pecunia corruptus, absque eo, quòd probetur, quòd falsum deposuerit, ibid. ver. 13
Pœna testis falsi quæ sit, ibid. 16. ver. 14
Tortura. Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam est capite puniendus, vide suprà, Iudex
Prius quàm deueniatur ad Torturam, debet constare de delicto, §. fin. q. 64 279. ver. 3
Tortura non est inferenda, vbi pro delicto non imponitur pœna corporalis, ibid. ver. 4
Vbi delictum aliter quàm per Torturam probari potest, non est reus tormentis subijciendus, ib. ver. 5
In delictis occultis facilius solet ad torturam deueniri, ibi. 280. ver. 6
Reus conuictus de crimine, an debeat torqueri, vt illud confiteatur, ibid. ver. 7
Et an super socijs, & complicibus, ibid. ver. 8
Torturam inferri non debet, nisi præcedentibus indicijs, ibidem ver. 9
Et quid in atrocioribus delictis, ibid. 281
Et quid si reus sit malæ vitæ, & solitus delinquere, ibidem 281. ver. 10
Et quid si sit bannitus, & condemnatus ad contumaciam, ibid. ver. 11
Indicia quæ præcedunt torturam, qualia esse debeant, ibidem ver. 12
Quæ personæ torqueri poßint, ibid. 282. v. 15
Et an liber homo, ibid.
Et an personæ positæ in dignitate, ibid. 283. ver. 17
Decreta tortura, si reus appellet, an sit supersedendum, ibi. 284. ver. 27
Et quid si petat sibi dari copiam indiciorum. 285. versic. 28
Torquendo non est dandum aliquid quod comedat, aut bibat per 10. horas priusquàm torqueatur, ibi. ver. 30
Si plures sint torquendi, à quo sit incipiendum, ibidem ver. 29
Iudex an teneatur requirere accusatorem priusquàm torturam reo inferat, ibid. 284. v. 26
Torturæ gradus quot sint, ibid 285. ver. 31
Torturam adhibenda est pro modo indiciorum 286. v. 33
Torturam an poßit inferri die feriato, ibid. ver. 34
Torqueri non debet reus modis exquisitis, ibi. 287. ver. 36
Reus negans, & in tortura perseuerans, dicitur purgasse indicia contra eum existentia, ibi. ver. 38
Confeßio facta in tormentis, an sufficiat ad condemnandum, ibid. 288. ver. 40
Reus an poßit interrogari de alijs criminibus, de quibus contra eum nulla adsunt indicia, ibi. 289. ver. 45
Torturam semel illata, an iterum repeti poßit, ibidem. 290 ver. 46
Tortura an sit in vsu pro finali pœna delicti, §. fina. quæst. 70. 303. ver. 3
Tract. An quis poßit puniri in loco, in quo tractatum fecit de committendo delicto, §. fin. q. 38. 196. v. 8
Transfuga punitur pœna mortis, §. fi. q. 68 301. v. 41
Et quid in seruo, ibid.
Transactio. In quibus criminibus licita sit transactio, & ad quas personas spectet ius faciendæ pacis, vide suprà, Pax.
Transactio an sit licita super ludo, vide suprà, Ludus.
Transactio vel pax facta cum offenso, an faciat indicium, vide suprà, Pax.
Trepidatio rei an faciat contra eum indicium ad torturam, §. fin. q. 21 134. ver. 39
Treuga si ab vna partium rumpatur, an poßit ab altera impunè frangi, §. fin. qu. 47 221. ver. 8
Tutor an poßit facere pacem nomine pupilli, vide suprà, Pax.
Tutor cum pupilla se commiscens, qua pœna puniatur, vide suprà, Coitus.
Tutor an poßit accusare nomen pupilli, §. fina. qu. 14. pag. 115 ver. 24

V.

Vacillatio rei an faciat contra reum indicium ad torturam, §. fin. q. 21 134. v. 39
Vagabundus vbiq; puniri potest, §. fi. q. 39 202. ver. 7
Et quis dicatur vagabundus, ibid. 203. ver. 8
Vagabundus quomodo citari debeat, §. final. quæstion. 31. 162 ver. 28
Variatio rei an sufficiat ad torturam, §. fina. quæstio. 21. pag. 134. ver. 39
Et quid in teste, vide suprà, Testis
Vasallus an poßit accusare dominum. §. fina. quæ. 14. pag. 115 ver. 13
Vasallus committens stuprum cum vidua domini, amittit feudum, vide suprà, Stuprum
Vendens rem duobus incidit in falsum, §. Falsum. 18. versic. 29
Venenum dans alteri punitur vt homicida, §. Homicidium. 38. ver. 13
Et an puniatur pœna mortis, etiam si ille, cui datum est venenum, mortuus non fuerit, ibid. ver. 14
Venia. Reus petens veniam delicti coram iudice an videatur illud fateri, §. fin. q. 49. 226. ver. 17
Vestes. Quid faciendum sit de vestibus damnatorum, §. fin. q. 100 371. ver. 4
Omnes coitus per vim commißi, grauius puniuntur, §. Fornicatio. 25. ver. 32
Vites. Vitium incisores qua pœna puniantur, §. fin. quæst. 68 301. ver. 43
Vicarius prætoris an poßit cognoscere de causis criminalibus, §. fin. q. 40. 203. ver. 1
Et an poßit imponere vltimum supplicium, aut membri mutilationem, ibid. ver. 2
Vicarius episcopi an poßit de causis criminalibus cognoscere, ibid. 204. ver. 3
Vidua an propter stuprum amittat dotem, & quibus pœnis puniatur, vide suprà, Stuprum.

Virginem deflorans qua pœna puniatur, vide suprà, Stuprum.
Et quid si nondum sit viri potens, ibid.
Vniversitas vel Collegium, an possit accusari, §. fin. q. 16. pag. 118. ver. 7
Et quomodo dicatur Vniversitas vel Collegium delinquere, ibid. ver. 8
Et quomodo possit vniversitas puniri, ibid. ver. 9
Vniversitas an possit excommunicari, §. fi. quæst. 60. pag. 270 ver. 30
Vsura quid sit, §. Vsura 73. ver. 1
Vsura quot modis committatur, ibi. ver. 2
Vsuræ an sint omni iure prohibitæ, ibi. ver. 3
Et an de iure ciuili, ibidem ver. 4
Et an pro vsum possit quis criminaliter puniri, ibi. pag. 74. ver. 5
Casus, in quibus vsuræ sunt à iure permissæ, ibi. ve. 6
Vsurariorum pœna quæ sit, ibi. ver. 10
Iudæi an possint de iure communi vsuras licitè exercere, ibidem 74. ver. 7
Vsurarum crimen ecclesiasticum, §. fin. q. 37. 192. ver. 2
Vsurarius tenetur restituere vsuras, §. Vsura. 74. ver. 11
Et an dominiũ rerum, quas extorsit ex causa vsurarum, in illum transferatur, ibid. 75. ver. 12
Vsurarius manifestus an possit testari, ibid. ver. 13
Et an donare causa mortis, ibid. Remissiuè.
Et quis dicatur vsurarius manifestus, ibid. ver. 15
Vsurarij sunt infames, ibi.. ver. 16
Vsurarius qui aliquando exercuit vsuras, & postea desiit fœnerari, an adhuc dici possit vsurarius, ib. ve. 17
Vtens dicto falsi testis quomodo puniatur, §. Falsum. vide suprà, Falsum.
Vtens falso instrumento quomodo puniatur, ibid.
Vulnerans aliquem animo deliberato occidendi, an puniatur pœna mortis, §. Homicidium. 54. ver. 74
Vulnerans animo tantùm vulnerandi, & deinde assumens animum occidendi, & occidens, an puniatur de homicidio tantùm, an autem etiam de vulneribus, §. fina. qu. 84. 339. ver. 5
Vulnerans aliquem lethaliter, si deinde alius superueniat, qui illum exanimet, an de homicidio teneatur. §. Homicidium. 47. ver. 46
Statutum puniens vulnerantem, vide suprà, Statutum.
Vulnerati assertio an faciat indicium contra vulnerantem ad inquirendum, §. fin. q. 21. 130. ver. 14
Et an ad capturam, ibid. ver. 15
Et an ad excusandum à calumnia hæredem, qui accusationem instituit, ibid. ver. 16
Et an ad torturam, ib. ver. 17
Et an exculpatio vulnerati excuset reum à tortura, §. fin. q. 52 233. ver. 5
Si ignoretur quis ex pluribus vulnus intulerit, an omnes sint absoluendi, vide suprà. Homicidium.
Vxor an teneatur alere virum bannitum, §. fi. q. 82. statuto 2. 328. ver. 4
Vxor an possit accusare de morte mariti, §. fina. qu. 14. pag. 111. ver. 8
Vxores plures eodem tempore habens, qua pœna puniatur, §. Fornicatio 24 ver. 30
Vxor credens virum suum vita functum, si alium ducat, an excusetur, ibid. 25. ver. 31
Vxor propter adulterium amittit dotem, & bona parafernalia, vide suprà. Adulterium.
Vxore delinquente, an eius dos confiscetur, vide suprà Dos.

FINIS.

FRANCOFVRTI.

EX TYPOGRAPHIA NI-
COLAI BASSAEI, ET SIGIS-
MVNDI FEIERABENT.

POST HAEC OCCASIO CALVA.

FRONTE CAPILLATA EST,

M. D. LXXXII.